„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conţine suplimentul gratuit *DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE*

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **281** ● 2-8 iulie 2009 ● 24 + 16 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

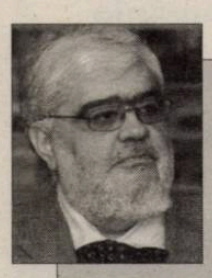

Andrei Pleşu
„Una, alta...“

pagina **3**

Ştefan Susai
„Trenul Chişinău-Moscova“

pagina **24**

Suplimentul
Dilema studiilor postuniversitare

NOUL MECENA: SPONSORUL

„Cînd arta şi banii sînt puse în contact, mai mult ca sigur vor sări scîntei.“

JEAN ECHENOZ

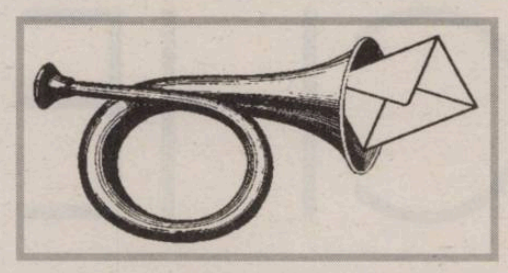

Nr. 277: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „De ce nu mai am nici o dilemă“

„Noi am făcut pasul, dar… doare“

Stimate dle Lucian Mîndruţă,

Nu, nu-i bine aşa: fiindcă vă simt aproape şi vă „cunosc“ de mulţi ani prin intermediul articolelor dvs., o să vă zic simplu:

Dragă Lucian,

Deşi mai tînăr, trec şi eu prin dileme identitare asemănătoare, mult accentuate în prezent în urma recentei plecări din ţară, poate pentru totdeauna. Atît mie, cît şi prietenei mele ni s-a pus un mare nod în gît citindu-vă articolul „De ce nu mai am nici o dilemă“. Sîntem departe de România noastră, cu tot ceea ce reprezintă ea: locuri ale tinereţii, părinţi şi prieteni pe care-i vom regăsi mai bătrîni sau nu-i vom mai regăsi... dar şi de toată cloaca politică, socială, televizionistică, ce poartă printr-un nedrept sau poate binemeritat joc al sorţii acelaşi nume, de data asta multicolor şi cu deviza *„land of choice“* în coadă.

Noi am făcut pasul, dar... doare. Ne găsim în Statele Unite, lucrînd laolaltă cu oameni din toate colţurile lumii (aici pînă şi germanii zic că-i „mai bine“). Sîntem egalii lor, nu sîntem luaţi drept şpăgari sau incompetenţi, din oficiu, nu ne e ruşine de meseria noastră, de statutul nostru, de sărăcia noastră, de neputinţa noastră. Sîntem mulţumiti financiar, spitalul la care lucrăm (sîntem rezidenţi) ne-a dat şi un apartament în folosinţă gratis pe perioada cît vom fi angajaţii lor, apartament a cărui chirie lunară m-ar fi costat salariul pe jumătate de an în ţară... şi cu toate astea port o tinichea în suflet – o inimă ce bate după ora de acasă. Am fost de multe ori plecat din ţară, cu lunile, însă întotdeauna am ştiut că mă voi întoarce, că plec pe termen limitat. Cînd eram altundeva, tînjeam după ţară, cînd eram acasă, nu puteam decît să asist la jalnicul spectacol, pregătindu-mă de „marea plecare“. Acuma e prima dată că mi-am luat doar un bilet „dus“.

Sper ca vreodată să mă pot întoarce „acasă“, să fiu parte dintr-o societate adevărată, să muncesc pentru şi printre „ai mei“. Însă speranţa asta nu se bazează pe nimic real şi nu ştiu ce ar putea fi făcut. Nu ştiu.

Să auzim de bine!

Sorin
nicasso2001@yahoo.com

P.S.: un abonament anual la *Dilema veche* făcut prin Rodipet e 250 $ aici, dar vom plăti banii ăştia.

P.P.S Ca un corolar la cele spuse mai înainte: şi dacă aş fi destul de idealist/nebun/„patriot“ să mă întorc în ţară după absolvirea stagiului de rezidenţiat de patru ani în State, nu mi s-ar recunoaşte specialitatea obţinută aici. De ce? Probabil fiindcă statul se pare că îşi permite să piardă specialişti din orice domeniu, considerînd că „e de unde“; sau pur şi simplu – şi cel mai probabil – nu-i pasă nimănui dintre cei care ne conduc; fiindcă au alte treburi acolo. În ţară (mai) sînt în jur de 30.000 de medici; ministrul Bazac a recunoscut nu de mult o „gaură“ de 15.000 de specialişti (da, iar numărul ăsta!). În fiecare an pleacă în străinătate aproximativ 4000 de medici. În ultima vreme tendinţa asta s-a accentuat – acum vreo lună a fost în Bucureşti un tîrg al joburilor pentru medici, în jur de 2000 de oameni semnînd contracte pentru Europa, într-o singură zi. Ministrul a zis că va umple golurile cu absolvenţi mai vechi, cu rezidenţi din ultimul an... şi a scos la concurs vreo 3000 de locuri din cele 15.000; s-au prezentat vreo 300 de candidaţi – fiindcă nu prea mai au de unde apărea alţii. Probabil că soluţia va fi aceea de a scoate absolvenţi pe bandă din şcolile de medicină. Nicolăescu voia să aducă medici din China sau Pakistan – dar nici asta nu se poate, fiindcă în ţară nu se pot angaja decît medici din spaţiul comunitar.

Iar medicina e doar unul dintre domeniile vitale într-o societate.

Nr. 275: *„Profesia de profesor“*

„Educaţia este îmblînzire. Purtăm în noi fiare“

Se vorbeşte mult despre educaţie tocmai acum, cînd educaţia nu mai e unitară, ci s-a spart în zeci de ţăndări – educaţiile alternative ale mileniului trei.

Ni se pare că sîntem într-un timp al eroziunilor rapide. Uităm că vîrsta şcolii e şi o vîrstă a negării. Constatăm sperioşi că autoritatea devine un mit. Profesorul nu mai este învestit cu competenţa de a livra modele. Competenţele sale nu mai stîrnesc exerciţii de admiraţie. Capitolul despre rolul profesorului de prin tratatele de pedagogie rămîne în continuare o lectură comică. Nici părinţii nu mai sînt ce-au fost pentru copiii lor. În ochii multora, profesorul n-are altceva de făcut decît să presteze servicii într-un domeniu nou, rămas cu nume vechi: educaţie; aşa cum părinţii n-ar avea altă treabă decît să finanţeze distracţiile progeniturilor.

Ce este educaţia? Educaţia este îmblînzire. Purtăm în noi fiare. Rolul şcolii ar fi să te înveţe pe tine, copile, cum să-ţi ţii fiara în fiare. Un an întreg ne-am căznit, eu şi o clasă cu ultima literă din şcoală, să ne iniţiem în logică. Abia la sfîrşit, vorbind despre manipulare şi persuasiune, am ajuns să ne îngrozim unii de alţii. Spectacolul era terifiant. Voita dezbatere era o dezlănţuire de violenţă şi cinism. Nevinovata întrebare cine manipulează pe cine a adus sentinţa: profesorii îi manipulează pe elevi. Mă aşteptam, mai auzisem asta. Dau să-i corectez: îi educă. Unul mă întreabă acuzator: cum îi educă? Jumătatea de clasă care restul anului elabora răspunsuri acum tăcea. Stînjenită sau juisantă, nu-mi dau seama. Vorbeau tăcuţii de pînă acum. Dar nu vorbeau, ci emiteau sunete guturale. Printre ei se afla un tînăr care într-a VIII-a, cu un an înainte, îşi pocnise diriginta. El doar zîmbea. Ceilalţi îi povesteau eroismul. I-l strigau. „Profesorii, de frică nu ne lasă corigenţi!“ – se scăpă unul. E drept, nici eu nu-i lăsasem corigenţi, dar nu de frică, ci – să mă ierte Dumnezeu – de altceva. Corigenţa ca terapie a indiferenţei nu funcţionează. Într-un tîrziu, îi întreb: măi copii, de ce veniţi voi la şcoală? Degetul lor acuzator s-a mutat dinspre profesori spre părinţi: ne obligă, ne manipulează părinţii! Cînd să trecem la tehnici de manipulare, n-apuc să termin „piciorul în …uşă“ c-aud… „în gură!“.

Nici nu ştiu ce m-a îngrozit mai mult: răbufnirea lor grobiană, neputinţa lor de a-şi ambala resentimentele în formule lingvistice ingurgitabile, paralelismul lor cu logica, eşecul nostru în a-i educa… Un an întreg copiii aceştia au fost intimidaţi de pretenţia mea că noi gîndim. Un an întreg s-au căznit obedienţi să construiască argumente, s-au opintit cu premisele, cînd le era dată concluzia. Din premise s-au dat peste cap să ajungă la concluzie… Păreau resemnaţi. Nu-i exclus să se fi simţit umiliţi de formalismul logicii. Îmi mai spuneau ei: e grea… Ministerul a avut dreptate: la ce serveşte logica? De logică avem noi nevoie, cînd avem pumni şi picioare?! Avem plămîni, putem huidui sănătos…

Educaţia înseamnă împrietenire cu cuvîntul. Uneori, cuvîntul „ură“ desfiinţează ura. Cuvîntul rostit sau scris are valenţe cathartice. Individul poate simţi tensiuni strivitoare şi şcoala ar putea să-l înveţe cum se poate detensiona, altfel decît violentînd. Ironia face ca de anul viitor, noi, profesorii de logică, rămaşi fără logică, să administrăm două rubrici de educaţie: educaţie pentru societate şi educaţie antreprenorială. Cu ultima, elevii se împacă. Lipseşte preeminenţa discursivului, e încărcată de pragmatic, sugerează căi de obţinere a profitului. Tinerii au o adaptabilitate remarcabilă la cerinţele societăţii. Au antene fine cu care captează mersul lumii. Lumea nu mai vrea să ştie de cuvînt, fascinaţia ei e profitul. Cum îi educ eu pentru antreprenoriat sau cum mă educă ei pe mine, s-au lămurit. Rămîne să le răspund tinerilor acuzatori cum îi educăm noi pentru societate. De la anul.

Valeria ROŞCA
ValeriaRosca@libero.it

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Am zîmbit la…

Mersul trenurilor – o dilemă

Mi-e dor de mersul cu trenul. De dl Goe şi de Bubico. De perioada romantică a trenului, dar şi de următoarea…, ceferistă. Se povesteşte că viteza antebelică de douăsprezece pufăituri pe minut a locomotivei dădea mari vertijuri cucoanelor mai firave. Au urmat mai apoi decenii de cotitură istorică, iar căile ferate române au resimţit din plin dezvoltarea în manieră realist-socialistă. CFR-ul a fost în fapt „marca“ regimului comunist. Măreţia reţelei feroviare se vroia a se identifica cu însuşi „sistemul“. Importanţa „garniturilor“ şi a „gabaritului depăşit“ a fost împrumutată de la „fratele mai mare“, trenul siberian. Trenul unei lungi călătorii – las la o parte cunoscuta „cursă de persoane“ a navetiştilor jucători de „filcăi“ – a avut, indiferent de regimul politic, ceva mitic şi mistic. El metaforiza foarte bine însăşi viaţa.

În jurul „vieţii pe un peron“ (O. Paler), al sălilor de aşteptare, al însoţirii sau (şi) întîmpinării persoanelor dragi la gară cu caleaşca, al fluturatului tandru cu mîna, pînă ce trenul se pierdea în zare, s-a scris multă literatură. S-au turnat şi o droaie de filme, s-au născut şi mituri feroviare (acarul Păun) încît – poate vînd un pont cuiva – s-ar putea scrie o istorie statistică a artei pe fond (suport)… ceferistic.

Nicicînd omniprezentul autobuz (omnibus) de astăzi nu va egala mirajul trenului de odinioară. În tren se urcau un număr mare de călători – un mic „univers“, suficient sieşi, ceea ce în autobuz nu se poate astăzi crea. Imensitatea inerţială a locomotivei, dimpreună cu cea a vagoanelor aferente, odată puse în mişcare, deveneau… imperial (mă exprim la trecut deoarece ştiu că trenului actual i s-a pus… sabotul rentabilităţii economice, încît a fost tras pe o… linie moartă din lipsă de călători). Măreţia trenului era recunoscută şi la bariere, unde zeul „auto“ se subordona lui. Într-o lungă călătorie cei din acelaşi compartiment ajungeau – cu voie, fără voie – să-şi povestească destinul. „Mătuşile“ găseau întîmplător, în căptuşeala spartă a respectivelor poşete, poze ale odraslelor proprii de care erau absolut mîndre.

Trenul aproxima mult mai bine soarta lumii simple – fiind ieftin, el era „democratic“ (cu bilet de clasa II adesea puteai sta la clasa I). Toţi cei care se suiau în acelaşi tren aveau, prin transfigurare, un destin comun; călătoria fiind la mare depărtare, capătul liniei aproxima în fapt… in(de)finitul. Mersul feroviar nu lăsa loc nici unui moft de tip autonom: călătorii aceluiaşi tren îşi asumau aceeaşi viteză şi aceeaşi destinaţie (rută). Şi aş mai adăuga ceva mistic: niciodată nu mi-am cunoscut – spre deosebire de banalitatea şi aroganţa „şoferului“ de azi – mecanicul discret al trenului copilăriei mele.

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Pacient în România**
- **Copyright şi copyleft**
- **Civilizaţia selenistică**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Una, alta...

În societatea românească, s-a răspîndit ideea că politica nu poate fi domeniul binelui deplin, ci doar acela al răului cel mai mic. Pînă la un punct, împărtășesc această specie de relativism. Sînt de acord că cine umblă în zona politicului cu absoluturi crîncene cere binelui imanent mai mult decît poate da. Nu există paradis terestru, nu există cetatea ideală, decît în minţile înfierbîntate ale unor vizionari utopici, dintre cei care vor să te facă fericit cu forţa, cerîndu-ţi, eventual, viaţa ca preţ echitabil. Adeziunea entuziastă la un partid sau la un politician, idolatrizarea unei fracţiuni a elitei conducătoare mi se par, de aceea, forme greu suportabile de naivitate isterică. Trebuie, firește, să compari, să alegi, să preferi, dar să o faci ştiind întotdeauna că te mişti pe un teren al aproximaţiei, al imperfecţiunii lumești. Așteptările nu trebuie să depășească rezonabilul, simpatiile nu trebuie să devină pasiuni. Pe de altă parte, între a căuta răul cel mai mic şi a căuta cel mai mare bine *posibil* e o nuanţă decisivă. „Cel mai mare bine posibil“ nu e echivalent cu „răul cel mai mic“. „Cel mai mare bine posibil“ e un *bine* relativ şi, deci, e o versiune a binelui, în vreme ce „răul cel mai mic“ rămîne o specie a răului: e un *rău*, fie el şi relativ. Or, noi ne-am învăţat să căutăm nu cele mai bune soluţii posibile: ne mulţumim, prematur, cu cele mai puţin rele şi scoatem, astfel, din cursă *calitatea* reală, emulaţia productivă. Resemnarea devine, astfel, singura noastră strategie politică. Socotim că Iliescu e mai puţin rău decît Ceauşescu şi îl alegem. Socotim, apoi, că Emil Constantinescu e mai puţin rău decît Iliescu şi îl alegem. Vine şi momentul în care socotim că Iliescu e mai puţin rău decît Vadim Tudor şi îl alegem. În sfîrşit, socotim că Traian Băsescu e mai puţin rău decît Adrian Năstase şi îl alegem. De fiecare dată, acţionăm la nivelul minimei rezistenţe. Nu căutăm o a treia variantă, cu adevărat bună. Dar n-avem niciodată o a treia variantă, n-avem de unde alege – va spune electorul dezabuzat. Şi e adevărat că scena noastră politică nu e preocupată să formeze şi să propună candidaţi consistenţi. Dar dacă ar face-o, sîntem oare pregătiţi să votăm astfel de candidaţi? Nu acceptăm oare prea uşor ceea ce ne oferă, de fiecare dată, măruntele calcule de conjunctură ale partidelor? Ceea ce vreau să spun e că trebuie să ne reevaluăm comportamentul politic şi reflexele electorale. „Răul mai mic“ nu e neapărat „mai bun“. Constantinescu nu e bun pentru că e mai bun decît Iliescu, Băsescu nu e bun pentru că e mai bun decît Năstase. „Mai bun“ nu e decît cel care e *cu adevărat mai bun*. Cel preferabil nu *prin contrast*, ci prin calibrul său propriu, prin înzestrările sale reale, prin comparaţie cu alţii *la fel de buni*. Cu alte cuvinte, nu vreau un preşedinte mai bun decît contracandidaţii săi de ocazie. Vreau un preşedinte la fel de bun, cel puţin la fel de bun, ca omologii săi de prin alte ţări sau din alte vremuri. Nu vreau pe cineva mai bun decît Becali sau decît Năstase. Vreau pe cineva care să semene cu Richard von Weizsäcker, sau cu Árpád Göncz, sau cu Václav Klaus (dacă nu cu Havel). Sînt prea pretenţios? De ce n-aş fi? Poate că dacă ar exista cerere pentru aşa ceva, „piaţa“ ar sfîrşi prin a furniza şi oferta corespunzătoare. Dar la noi nu există cerere. Noi vrem ori tătici, ori băieţi de comitet, ori pe te miri cine, de vreme ce tot nu contează. Totul e să fie „un rău mai mic“. Adică o versiune mai uşor digerabilă a precarităţii...

Participarea domnişoarei Elena Băsescu la alegerile pentru Parlamentul European a fost comentată nervos în presa noastră ca fiind o expresie – tipic autohtonă – a „nepotismului“. Din punctul meu de vedere, e un diagnostic greşit. Ar fi fost nepotism, dacă domnişoara Băsescu ar fi fost numită ministru sau ar fi căpătat, sub preşedinţia tatălui său, o demnitate publică. În aparatul de la Cotroceni, de pildă. Altfel, e pur şi simplu nedrept să interzici copiilor de politicieni să-şi construiască propriile cariere politice. Filiaţia nu trebuie să fie un blestem, o condamnare la penumbră şi anonimat. Problema domnişoarei Băsescu nu e Traian Băsescu. Problema stă în insuficienta ei calificare pentru rolul pe care şi l-a asumat. Problema stă în faptul că nu stăpîneşte încă limba română. Că vrea să treacă direct şi pripit de la debut la consacrare. Că nu îşi ia răgazul de a creşte. Că nu e stingherită de disproporţia dintre competenţa şi experienţa ei (politică şi de viaţă) şi calitatea de reprezentant al unei ţări întregi într-o instituţie internaţională de prestigiu. Dar asta n-are de-a face cu Traian Băsescu decît, cel mult, în postura lui de pedagog şi tată de familie. În fond, pînă la urmă, chiar şi domnişoara Băsescu e nevinovată. Nici ea, nici Vadim Tudor, nici Gigi Becali nu s-au insinuat furtiv în Europa: au fost aleşi. Democratic, care va să zică. Pe bază de competiţie. Şi asta pentru că la vot nu s-au dus decît „adepţii“. Iată de ce am pledat şi pledez pentru votul obligatoriu. Dar cînd o fac, mi se spune că vreau reinstaurarea comunismului. Foarte bine! Să ne bucurăm că, evitînd sumbrele vremuri ale dictaturii, am reuşit să trimitem la Bruxelles floarea inteligheţiei autohtone. Bravos! N-am murit degeaba!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ministrul, primarul şi patrimoniul

Cînd a ars clădirea de lîngă Biserica Armenească din Bucureşti, televiziunile au transmis în direct imagini de la locul catastrofei. Am putut vedea astfel defilarea de persoane publice venite acolo: primarul de sector Neculai Onţanu, primarul general Sorin Oprescu, ministrul Culturii, Theodor Paleologu, premierul Emil Boc. La un moment dat, dl Paleologu i s-a adresat primarului din sectorul 2, vizibil emoţionat: „Nu mai daţi atîtea aprobări!“. Se referea, evident, la lejeritatea cu care se aprobă astfel de blocuri în vecinătatea monumentelor istorice. Dl Onţanu a răspuns, obraznic şi neadecvat: „Domnule ministru, vă invit să lăsaţi campania electorală!“. Ciondăneala a continuat pînă la intervenţia premierului, care i-a invitat pe cei doi „să coopereze“.

Aşa arată un episod de politică românească în direct. Societatea noastră a depăşit de multişor ceea ce teoreticienii mass-media numesc „societatea-spectacol“ şi tinde către *reality-show*-ul total, în care cei de pe ecran şi cei care privesc sînt oricînd interşanjabili, iar accidentele auto, incendiile, furtunile alcătuiesc decorul. Nu mai există regizor, ci doar camera care înregistrează imagini, tot felul de imagini, şi le transmite către un public „copt“ într-ale libertăţii şi democraţiei, de 20 de ani încoace, prin statul la televizor. Mulţi politicieni au devenit obsedaţi de asta şi nu pierd nici un prilej pentru a se „da văzuţi“; au ajuns şi la un oarecare *know-how* cam primitiv, dar eficient: ştiu să „stea la cameră“, ştiu că trebuie să-şi combată adversarii prin replici scurte şi tăioase etc. În cazul de faţă, dl Onţanu a dat o expresie concentrată acestei obsesii: nici o ocazie nu trebuie ratată, „importantă e imaginea“! N-am, deocamdată, prea multe motive să apreciez activitatea dlui Teodor Paleologu ca ministru al Culturii: n-a anunţat vreun set de politici coerente, nu s-a luptat pentru obţinerea unui buget mai mare (sigur, e criză, n-ar fi avut prea mari şanse, dar putea măcar să încerce...), a avut diverse intervenţii publice nepotrivite, a acceptat numirea în minister, pe posturi importante, a unor oameni de partid a căror „carieră“ anterioară e cel puţin discutabilă. Dar – spre deosebire de mulţi predecesori de-ai săi – s-a declarat ferm drept un apărător al patrimoniului arhitectural şi, deocamdată, pare consecvent. (La Bookfest a lansat primul volum din *Cartea neagră a patrimoniului*, realizat la iniţiativa Ordinului Arhitecţilor din România.) Prin urmare, nu mă îndoiesc de emoţia sinceră a domniei sale atunci cînd i s-a adresat primarului Onţanu. Mai ales că blocul unde izbucnise incendiul fusese construit „cu cîntec“: săparea fundaţiei a afectat clădirea Şcolii armeneşti şi, la vremea respectivă, însuşi preşedintele Ion Iliescu s-a deplasat să constate daunele şi să solicite reparaţii. Or, faţă de această manifestare a emoţiei, primarul a răspuns şmechereşte, trădîndu-şi adevărata ocupaţiune mintală: *propria* campanie electorală.

Altminteri, dl Paleologu a pus accentul unde trebuie: totul pleacă de la iresponsabilitatea cu care s-au dat şi se dau încă aprobări pentru tot felul de construcţii în toate zonele oraşului. Bucureştiul e doar cazul cel mai vizibil şi mai scandalos. Dar toate oraşele ţării au de suferit, mai mult sau mai puţin, din această cauză. S-a construit mult în ultimii ani, dar, în numele „creşterii economice“ şi în umbra marilor interese imobiliare, s-a construit adesea urît, ţopeşte, stricîndu-se armonia unor străzi şi cartiere şi fără nici o preocupare pentru o chestiune simplă, dar vitală: în *ce fel de oraşe* vrem să trăim. N-au existat dezbateri publice, nu s-a ţinut cont de părerile celor care se pricep, s-a demolat cu sîrg. De bine, de rău, în ultima vreme au apărut mai multe organizaţii civice preocupate de păstrarea patrimoniului şi se fac auzite tot mai multe voci, ba chiar sînt blocate unele proiecte. Dar s-ar putea să fie deja prea tîrziu.

La lansarea *Cărţii negre a patrimoniului*, dl profesor Andrei Pippidi spunea că, sub ochii noştri, prin demolarea clădirilor vechi, are loc un „paricid cultural“. Aş adăuga că, prin pasivitate, contribuim cu toţii la o sinucidere identitară: oraşele noastre împestriţate îşi vor pierde tot mai mult amprenta şi personalitatea (atîta cîtă e), iar legăturile noastre cu trecutul vor fi, prin asta, tot mai firave. N-o să mai ştim – noi şi copiii noştri – „de unde să ne luăm“: vom

trăi printre clădiri de tot soiul, amestecate şi înghesuite, dintre care vom căuta să evadăm în week-end la ţară, ca să ne putem regăsi. Nu sîntem în situaţia locuitorilor din oraşele italiene ori germane, de pildă, care păstrează urme şi straturi ale epocilor trecute; la noi, „vechiul“ e mai puţin şi mai rar. Italia are 60% din patrimoniul UNESCO, în timp ce noi ne chinuim să mai „punem pe listă“ cîte-o casă sau cîte-un monument. Şi – dacă cineva are chef să înveţe din păţaniile altora – chiar şi „ei“ au probleme: zilele trecute, UNESCO a şters Valea Elbei din Dresda de pe lista patrimoniului cultural mondial, pentru că nemţii – cît sînt ei de nemţi – au construit un pod mare peste Elba, deşi li se recomandase să construiască un tunel, ca să nu strice peisajul...

PUBLICITATE

Radio România Cultural
transmite integral în direct
MARATONUL
POEZIE
2009 DE ȘI JAZZ
www.poezie-jazz.blogspot.com
vineri, 3 iulie, ora 22.00
sâmbătă, 4 iulie, ora 05,00
Radio România Cultural
cultural.srr.ro

ținerea de minte

„Eu însă eram catastrofal de universal. Adică îmi permiteam cîte puţin din toate.

Beam, făceam scandal, dădeam dovadă de miopie politică. În afară de asta, nu eram în partid, ba chiar eram parţial evreu. În sfîrşit, şi viaţa mea familială era parţial încîlcită.

Şi m-au concediat. Am fost chemat la şedinţa comitetului de partid şi mi s-a spus:

Ajunge! Nu uitaţi că ziaristica e în linia întîi a frontului ideologic. Iar pe front, principalul e disciplina. Asta vă lipseşte. E clar?

Mai mult sau mai puţin.

Vă acordăm şansa de a vă îndrepta. Mergeţi la uzină. Arătaţi ce sînteţi cu adevărat în munca fizică grea. Veţi deveni muncitor-corespondent de presă. Reflectaţi în corespondenţele dumneavoastră viaţa autentică...

Aici nu m-am abţinut.

Păi, pentru viaţa autentică, am zis, mă împuşcaţi fără judecată!

Participanţii la şedinţă s-au privit indignaţi... Am fost concediat «la cerere».“

(Serghei Dovlatov, *Compromisul*, traducere din rusă de Margareta Şipoş, colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Şi capra lor e bolnăvioară

„La noi ca la nimenea“ este una dintre expresiile care mă enervează cel mai tare. Pe lîngă „merge şi-aşa“ sau „hoo, că nu dau turcii“. Iritarea îmi vine cînd îmi dau seama cît de des e invocată scuza excepţionalismului românesc întru lipsa acţiunii, lene, apatie, dezinteres, ridicat din umeri a „n-am ce face, asta e România“. Există şi „antonimul“ lui „la noi ca la nimenea“, adică sămînţa complexului de superioritate. Noi am apărat Creştinătatea de turci pentru ca occidentalii să aibă răgaz să înalţe catedrale şi să se omoare între ei. Noi avem cultură generală, nu ca amărîţii ăia de occidentali care nu-şi găsesc ţara pe hartă. Noi sîntem buni şi primitori, nu ca vesticul care îţi închide uşa-n nas şi te lasă să mori pe stradă. Argumentele standard din ceea ce dl Patapievici a numit „vulgata bunului român“.

„La noi ca la nimenea“ şi-a găsit de curînd aplicaţia ideală în materie de comparaţie cu celelalte state membre ale Uniunii Europene. La noi se fură cele mai multe fonduri. Noi „tragem“ cele mai puţine fonduri. Clasa politică de la noi este imatură, grobiană, primitivă, hoaţă prin definiţie, retardată în moravuri democratice. Dacă încerci să contrazici cumva cele de mai sus sau să introduci oarece nuanţe, eşti privit cu suspiciune.

Exemplul cel mai recent: România este sancţionată de Comisia Europeană în legătură cu sectorul energetic! Titlu de primă pagină în unele gazete, deschidere de buletin de ştiri pe posturile specializate în ştiri (pînă la moartea lui Michael Jackson). O documentare minimală (5 minute) îmi dezvăluie că setul de atenţionări privind întîrzierea aplicării directivei privind energia a fost trimis unui număr de 25 de state membre. 25 din 27, asta da performanţă din partea domnului Piebalgs, comisarul de profil. Ce îmi spune asta? Fie că directiva cu pricina a fost insuficient „coaptă“ în laboratoarele Comisiei, din moment ce 25 din 27 nu o aplică, fie că momentul crizei întîrzie măsuri de liberalizare a unei pieţe sensibile, fie că domnul Piebalgs vrea să demonstreze fermitate cu cîteva zile înainte să i se termine mandatul, fie cîte puţin din fiecare. Vin avertismente, în condiţiile în care nu există încă o strategie energetică la nivel comunitar, într-o perioadă în care conductei Nabucco, prea-lăudatul proiect european, i se cîntă prohodul deoarece tot mai multe state membre, vechi, fondatoare au bătut palma cu Gazpromul. Aici aş spune „la ei ca la nimenea“, prin „ei“ înţelegînd Comisia Europeană.

Apoi, dacă tot vorbim de slaba calitate a clasei politice româneşti (cît de nociv mi se pare şablonul ăsta...), să ne uităm prin vecini. Să luăm, de exemplu, viziunea politică a cehilor. Acolo există un preşedinte euro-sceptic (ceea ce nu este un defect *per se)* care interzice arborarea drapelului UE pe clădirile publice, declarînd: „Cehia nu va deveni o gubernie a Uniunii Europene“. Acelaşi politician comite o faptă bravă: demite guvernul în timp ce ţara sa deţinea preşedinţia europeană. Lasă, aşadar, secretariatul şi treburile curente ale Uniunii în impas tehnic. A dat, astfel, apă la moară multor state membre vechi care au început, cu mare satisfacţie, să mormăie: „V-am zis să nu ne încurcăm cu esticii ăştia că nu au maturitatea necesară“.

E drept că şi Vestul are faliţii săi. Cel mai spectaculos exemplu este însuşi Berlusconi, stimabilul. De curînd, Comisia Barroso a comis un discret schimb de mandate. Cu ocazia revenirii în patrie a lui Franco Frattini, portofoliul de comisar al Justiţiei a fost acordat Franţei. Italia a rămas cu mult mai puţin interesantul domeniu al Transporturilor. Au fost împuşcaţi doi iepuri dintr-un foc. Pe de o parte, Sarkozy a primit recompensa unei mult mai clare implicări a Franţei în bunul mers al treburilor europene. Pe de alta, s-a rezolvat paradoxala situaţie în care tocmai „ţara lui Berlusconi“ nominaliza comisarul pe Justiţie. Reamintim că domnia sa are (a avut) vreo 11 procese penale pe rol. În toate s-a dat NUP. Comentariile le găsiţi *en gros* prin presa europeană. *The Economist* a ajuns şi la proces cu „Don Silvio“ pentru că a titrat cu litere de-o şchioapă opinia „cea mai proastă alegere pentru italieni“, sub fotografia celebrului personaj.

Nu tocmai *kosher* mi se pare, de asemenea, situaţia lui Gerhard Schröder. Cît a fost cancelar, a negociat poziţia ţării sale în cooperarea cu Gazpromul şi a pus binişor pe tapet celebrul North Stream. După ce Angela Merkel i-a luat locul, domnia sa a ajuns pe statul de plată (indirect) al aceluiaşi concern rusesc. O fi bine, o fi rău? O fi moral? Habar n-am. Cert e că mie, ca român, legat de interesele conductei Nabucco, mutarea lui Schröder şi a Germaniei nu are cum să-mi convină. Mama lor de licurici!

Revin, pe final, la „proasta calitate a clasei politice ro-

mâneşti“ – enervantul şablon pe care îl auzi non-stop peste tot. Mulţi oameni cu carte şi pretenţii mi-au spus: „nu am votat pentru Parlamentul European pentru că nu am avut pe cine“. Eu am avut problema inversă. Am ezitat în cabina de vot, deoarece, pe toate listele partidelor mari (cele trei, să fiu bine înţeles), erau oameni de bună calitate. Nu împărtăşesc defel „ruşinea societăţii româneşti“ de a fi trimis pe „cei doi“ la Bruxelles. Europa este plină de reprezentanţi ai celor frustraţi, săraci (inclusiv cu duhul), neîncrezători în instituţiile democraţiei. Maneliştii americanilor se numesc *rednecks*. Reprezentanta lor la vîrf s-a numit Sarah Palin. Toate ţările europene au cîte un asemenea partid, cîte un asemenea politician. Este chiar sănătos ca oamenii ăştia să aibă reprezentare parlamentară, în loc să migreze spre zona unui lumpen periculos, în afara sistemului, şi să fie tentat de violenţă.

Starea de sănătate a caprelor de prin vecini nu este o scuză pentru gripa alei noastre. Starea justiţiei din Italia nu o cauţionează pe a noastră. Lipsa totală a unei legi a transparenţei în Germania nu înseamnă că a noastră poate funcţiona prost. Trădarea Austriei spre barca energetică a Rusiei nu ar fi un îndemn spre căutarea fericirii româneşti tot la Gazprom. Nici vorbă. Zic doar că mai buna cunoaştere a vecinului te poate ajuta să repari mai repede ceea ce e stricat la tine în curte. În fond, tot pe la noi se spune că prostul învaţă doar din greşelile lui, iar deştepul învaţă (mai ales) din ale altora.

MAGDALENA BOIANGIU

(1939-2009)

● La Phenian s-a deschis primul şi unicul restaurant italienesc unde se poate mînca pizza, destinat, desigur, elitei conducătoare. Însuşi şeful statului a supravegheat procesul de adecvare a meniurilor italieneşti şi bucătarul-şef italian a declarat, după vizita lui Kim Jong Il, că a avut impresia că „l-a văzut pe Dumnezeu". Dar Dumnezeu n-a fost mulţumit şi a mai durat pînă cînd restaurantul a fost autorizat. Oricum, o pizza bine condimentată este de preferat unei rachete intercontinentale, chiar dacă aceea îşi greşeşte ţinta. O ţintă greşită e totuşi o ţintă. *(Rachete cu pizza,* 19 martie 2009)

● Nicăieri în lume, coabitarea – coexistenţa la putere a unor reprezentanţi din părţi diferite sau chiar opuse ale spectrului politic – nu se desfăşoară conform regulilor bunei convieţuiri. Acolo unde civilizaţia a acoperit într-o mai mare măsură instinctele primare, zîmbetele oficiale sînt concomitente cu loviturile încrîncenate pe sub masă şi cu micile fraze ucigaşe. Acolo unde civilizaţia/democraţia reprezintă încă obiective de viitor, coabitarea este prilejul pentru exprimarea făţişă a canibalismului politic. *(Convieţuire,* 22 decembrie 2008)

● Vocile autorizate ale trecutului desenează un alt viitor pentru superputerea nord-americană. Obama pare a fi omul potrivit pentru transformarea unui mesaj al superiorităţii arogante într-unul al superiorităţii zîmbitoare. E suficient pentru un lider mare? *(America are nevoie de un lider mare,* 15 decembrie 2008)

● Luni de zile preşedintele ales şi ministrul său de Externe (Barack Obama şi Hillary Clinton) au luptat unul împotriva celuilalt şi au rezervat o parte importantă a discursurilor lor, evidenţierilor slăbiciunilor celuilalt. Dar nici unul nu s-a dedat la insulte, nu a spus acele lucruri care ar putea bloca definitiv o relaţie de colaborare. Practica democratică porneşte de la principiul că rivalul este o prezenţă umană mai mult sau mai puţin plăcută, cu soluţii mai mult sau mai puţin coerente, în nici un caz diavolul aşezat în calea Arhanghelului: de aici şi posibilitatea de a realiza în fapt uniunea naţională, atît de rîvnită şi de sabotată de autorii pamfletelor ce ţin loc de programe electorale. *(Numărătoarea a început,* 10 decembrie 2008)

● Atîţia prim-miniştri cu garanţii certe au luat hotărîri greşite în toate orele zilei şi ale nopţii, încît încercarea de a încredinţa puterea unei persoane care gîndeşte înainte de a vorbi poate reprezenta o soluţie. *(Puterea de decizie,* 25 septembrie 2008)

● Într-un post important nu trebuie să ştii totul, contează puterea de a opta pentru una sau alta dintre soluţiile experţilor. Bush jr. a excelat în alegeri greşite, ceea ce ar putea fi o dovadă că nimeni nu e într-adevăr pregătit pentru jobul de preşedinte al SUA. În cazurile fericite, farmecul noutăţii se îmbină cu calificarea la locul de muncă. *(Farmecul noutăţii,* 18 septembrie 2008)

● Din 1990 încoace, politica Georgiei e mereu zguduită de crize politice, dezvăluiri compromiţătoare, comploturi militare, atentate, lupte fratricide departe de morţii de pe drumurile Georgiei, de răniţii din spitalele bombardate, de refugiaţii cu bocceluţe. Oamenii aceştia pentru care luptă Medvedev şi Putin, Saakaşvili şi Bush, Sarkozy şi Kouchner, vor trebui pînă la urmă să se descurce singuri. Diplomaţii se temeau de un nou război rece, oamenii suportă consecinţele unui vechi război cald. *(Comparaţii,* 14 august 2008)

● Pentru a nu pleca aşa cum au venit, cei din G8 vor promite ajutoare în bani. Presa nu a omis să observe că, în timp ce dau sfaturi de cumpătare, reuniunile se sfîrşesc cu ospeţe de unde nu lipsesc crabii gigantici şi langustinele, iar la desert îngheţata din frunze de trandafiri. Oricum, din ce mănîncă ei nu se pot sătura toţi flămînzii lumii. *(Cină la nivel înalt,* 10 iulie 2008)

● Conducerile autoritare folosesc extremismul în ambele sensuri: pentru înlăturarea indezirabililor, pe de o parte, şi afirmînd, pe de altă parte, că doar structurile de forţă, nesupuse transparenţei, pot acţiona eficient împotriva violenţei. După ce ziarista Anna Politkovskaia a scris despre riscurile ca brutalitatea îndreptată împotriva celor consideraţi străini să se întoarcă împotriva „alor noştri", a fost ea însăşi ucisă. Avea dreptate. *(Extremismul global,* 3 iulie 2008)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre privilegiul de a fi „un artist"

Ospun de la bun început: vestea morţii lui Michael Jackson nu mi-a produs deloc impresia că lumea a fost părăsită de un geniu. Reacţia lumii însă, da, mi-a produs un şoc. Sînt într-una dintre acele situaţii în care oricine se găseşte cu oarecare regularitate: ori nu pricep eu nimic, şi toată lumea ştie ceva, ori lumea a înnebunit cu totul, şi eu am rămas singur, ultimul gardian al rezonabilului.

Încerc s-o iau pe rînd şi, vă rog să-mi iertaţi egoismul, am să încep cu mine. Poate că eu sînt de vină că nu percep amploarea tragediei şi asta, cu siguranţă, se datorează faptului că nu am priceput niciodată anvergura artistică a regretatului. Sentimentul pe care îl am cînd se duce cîte o mare personalitate are o alcătuire unică în arhiva mea intimă aşa cum, sînt convins, e cazul tuturor. Se amestecă un fel special de tristeţe, parcă mai rece şi mai lucidă decît în cazul pierderii unui prieten sau a unei rude la care ţin, cu un sentiment unic al contemporaneităţii. Nu există o altă împrejurare în care să conştientizez mai apăsat epoca în care trăiesc. Cînd aud că un mare artist a murit, ies pe stradă şi privesc lumea, oamenii, trotuarele, copacii, clădirile, aşteptînd să descopăr ceva cu totul nou. Se declanşează, implacabilă ca un reflex, convingerea că lumea nu mai poate arăta ca înainte, la modul propriu. Lumea s-a ţinut în ţîţîni pînă în clipa morţii marelui artist, şi pentru că omul care tocmai a murit trăia şi producea. Acum, că s-a dus, ceva trebuie să se schimbe. Echilibrul lumii trebuie să se reaşeze şi mă aştept să văd semnele clare ale acestei reaşezări, ca un fel de confirmare a valorii celui tocmai dispărut. Apoi, imediat, îmi spun că toată viaţa mea am fost contemporan cu acest om şi el habar nu avea că eu exist, deşi era atît de important pentru mine. Cam aşa aş putea descrie ceea ce am simţit, de pildă, cînd a murit, în septembrie anul trecut, Ştefan Iordache, sau cînd a plecat dintre noi Luciano Pavarotti cu exact un an înainte, sau Maurice Béjart în noiembrie 2007, sau Marlon Brando în vara lui 2004, sau Frank Sinatra în mai 1998. O spun clar: nu am simţit nimic de factura aceasta cînd am citit ştirea decesului lui Michael Jackson. Nici după aceea. Nici măcar acum. Nu aş putea spune că simt vreun privilegiu că am fost contemporan cu el. Nu aş putea spune că lumea în care trăiesc a fost marcată de el. În anii de glorie ai *„Rat Pack"*-ului, Dean Martin glumea spunînd: „Aceasta este lumea lui Sinatra. Noi doar trăim în ea". Aşa o fi fost. Decenii mai tîrziu, admit că gust afirmaţia lui Dean Martin. Dar, hai să ne imaginăm ce ar fi dacă am trăi toţi în lumea lui Michael Jackson. Nu cred că există om normal să nu simtă măcar o reţinere speriată în faţa acestei perspective.

Acum, cîte ceva despre lume. Citesc un articol delirant în *Evenimentul zilei.* Autorul îi cheamă patetic pe liderii politici ai lumii să admită public, ca într-un cor tînguitor, că ceea ce le oferă ei oamenilor e infinit mai puţin decît ceea ce le-a oferit Jackson. Autorul cere, apoi, ca planeta întreagă să intre într-un fel de funeralii mondiale. Văd, apoi, cîteva declaraţii ale unor celebrităţi muzicale locale. Îmi vine să rîd! Cîntăreţi de toată mîna vorbesc despre biografia lui, despre cariera lui, cad cu toţii de acord că a fost „un artist". Ca şi cum a fi „un artist" e deja un privilegiu. Eu credeam că se aplaudă un artist bun sau foarte bun sau excepţional, dar nu „un artist". După mine, e cam puţin pentru a merita funeralii mondiale. Sigur că înţeleg tristeţea celor care i-au iubit muzica. Totuşi, aceştia sînt din ce în ce mai puţini şi nu sînt „întreaga planetă". Vă aduc aminte că traseul unui geniu este de la puţini, la tot mai mulţi şi, în cele din urmă, definitiv la aproape toţi. La Jackson, dacă măsurăm anvergura succesului, vom vedea că sensul a fost exact invers: de la foarte mulţi la tot mai puţini.

A murit un om. Acest fapt e trist în sine, oricum. Jackson a avut un destin bizar, mai degrabă decît un destin măreţ sau tragic. Lumea uită acum cît de ridicol era personajul în apariţiile sale. Lumea uită acum că Jackson era mai degrabă un caz clinic, decît un om între oameni. Întîmplarea face să ştiu cîte ceva despre acuzaţiile de pedofilie care i-au fost aduse pe parcursul anilor. Am fost bun prieten cu unul dintre cei mai cunoscuţi detectivi particulari ai Americii, Ernie Rizzo, angajat de familiile copiilor molestaţi în celebrul proces de pedofilie din 1993, şi mărturiile lui sînt îngrozitoare. Inclusiv cele despre sumele astronomice cheltuite de megastar pentru acoperirea scandalului public. Nu ne spune nimic faptul că acel caz s-a soluţionat prin cumpărarea tăcerii principalului acuzator, cu 22 de milioane de dolari?

Jackson a fost, evident, un om talentat. După opinia mea, principalul lui talent era acela de dansator. Se mişca uimitor, avea o expresivitate rară a gestului şi, mai ales, capacitatea unică de a succeda mişcări sacadate cu cele cursive. Aud că era şi un mare filantrop. Lăudabil! Altfel, a cîntat mediocru, iar melodiile sale, cu puţine excepţii, sînt de o platitudine totală. Zilele acestea, Jackson este asemănat insistent cu Elvis Presley. La noi, asemănarea e propagată de aceeaşi presă debusolată cultural care-l asemăna pe tînărul Costel Busuioc (vi-l mai amintiţi?) cu Luciano Pavarotti. În orice caz, la 44 de ani de la moartea sa, Elvis rămîne cel mai vîndut cîntăreţ american. Peste 44 de ani, cei care vor mai fi pe aici s-ar putea să vadă că nimeni nu-şi mai aminteşte că a existat un Michael Jackson. Luaţi această afirmaţie ca pe un pariu.

Cum îmi explic, atunci, succesul uriaş pe care l-a avut la un moment dat? Cred că aparenţa lui androgină a contribuit esenţial. Cărţile care vorbesc despre mituri şi arhetipuri sînt pline de exemple în care oamenii, oricînd şi oriunde, au manifestat o disponibilitate remarcabilă de adulaţie a acestui gen de creaturi. E de studiat ce anume din psihologia maselor tinere din anii '80-'90 ai secolului trecut a fost atît de excitat încît să-l facă pe Jackson să aibă succesul enorm pe care l-a avut. Pentru că, e adevărat, Michael Jackson a fost un *fenomen* atît în sensul de „eveniment cuprinzător", cît şi în acela de „eveniment superficial".

ready made

„De jigodie, se dă unt proaspăt de vacă amestecat cu ardei, de pe un pieptene."

(Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii ale poporului român,* Editura „Grai şi Suflet – Cultura Naţională", 1995)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Q. E. D.

Fr. *cigogne* e, în rom., *barză*. De la aceasta, *barză*, se ajunge, cu o brumă de bunăvoinţă, la rom. *varză*. Cu o altă brumă de bunăvoinţă, – rom. *varză* (citit *alla tedesca, Warz[ă])* poate părea o rubedenie a germ. *Walzer*, adică „vals". Între fr. *cigogne* şi cvasiomofonul său, germ. *Zigeuner*, adică „membru al etniei Rroma", nu e, desigur, nici o legătură. – Dacă-n loc, însă, de *Zigeunerwalzer*, adică „vals gitan" (specialitate a „primaşului" virtuoz internaţional Georges Boulanger, *alias* Gh. Buligă [?], originar din Tulcea), scriem *cigognerwalzer*, ajungem, într-un idiom franco-german ad-hoc, la „vals al berzelor" sau „vals bărzesc" [*sic!*]. (În paranteză fie spus: atragem respectuos atenţia bravilor noştri miştocari de pretutindeni, că *varza*, pe care o alătură cu *barza*, cînd fac hai de biata geto-dacă, nu creşte, totuşi, din... substrat, fiind de origine latină, – cf. **virdia < viridia*, i. e. „verdeaţă".) Barza *(Ciconia ciconia)* e, se ştie, o pasăre migratoare, albă, mai puţin vîrful aripilor, care-i negru, şi aparţine ordinului picioroangelor, – ca şi flamingul *(Phoenicopterus ruber antiquarum)*, o pasăre, tot migratoare, cu pene rozatice şi excelentă baletistă. (În fr., ea e *flamant*, – de unde şi, la franţuzitul Macedonski: „Mari flamanzi prin aer zboară...", – vers ce n-are nici o legătură cu... olandezii zburători!) Dansul flamingilor, în andaluză [!], e *flamenco*. La obîrşie, andaluzii sînt „vandaluzi", *alias* vandali. Vandalii sînt un neam germanic. *Zigeunerwalzer* e, în germ., un, am mai spus-o, „vals gitan". Un corci franco-german este *cigognerwalzer*, adică „valsul berzelor" şi/sau „bărzesc". Dar barza este rudă cu flamingul. Astfel încît *cigognerwalzer*, – cu o brumă de bunăvoinţă, e un sinonim al lui *flamenco*. (P. S.: urmare într-o „gazelă" ulterioară, intitulată *Piţigoinervalţer.)*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tranca-fleanca

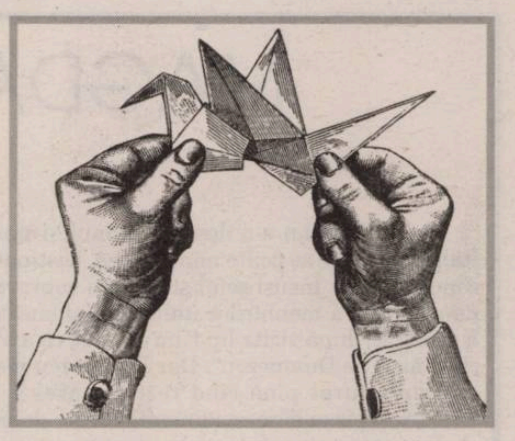

A fi disc jockey înainte de 1989 însemna de cele mai multe ori a fi un intermediar către lumea liberă, către muzica „decadentă" a „putredului" Occident. Cei care selectau şi transmiteau la radio sau în discoteci muzică rock, disco sau pop nu puteau să nu fie ei înşişi contaminaţi de spiritul liber al acestor genuri, să nu poarte plete sau tricouri cu inscripţii deloc conforme cu ideologia vremii. Mai mult sau mai puţin conştient, ei să îmbrăcau şi încercau să se poarte asemeni celor a căror muzică o promovau. Deschideau astfel publicului (şi în special tinerilor) din spatele Cortinei de Fier o fereastră către stilul dezinhibat şi nonconformist al artiştilor apuseni. Ofereau o idee asupra a ceea ce înseamnă libertate de expresie chiar şi în muzică.

În ţară, cei care se ocupau cu asta dansau de multe ori pe sîrmă şi doar ei ştiau la ce compromisuri erau siliţi, pentru a putea practica o astfel de activitate. Unii aveau relaţii cu persoane suspuse, pentru că şi o bună parte, mai rafinată, a nomenclaturii începuse să asculte muzică străină şi dorea să afle ce trupe au mai apărut. Alţii erau bine controlaţi şi-şi desfăşurau jobul „cu voie de la poliţie" – cum se spune. Muzica străină nu era interzisă, dar radioul şi televiziunea de stat rareori includeau asemenea piese şi numai după o foarte atentă selecţie.

Cîţiva DJ fugiseră din ţară şi transmiteau pe unde scurte, de la Radio „Europa liberă", piesele la zi din topurile englezeşti şi americane. Chiar şi pentru ei existau ceva riscuri. Cornel Chiriac avea (şi încă are) fani precum un star rock, iar Andrei Voiculescu şi Radu Teodoru sînt nume bine cunoscute şi astăzi celor trecuţi de o vîrstă. Pe mulţi ascultători nu-i interesau defel ştirile sau emisiunile de actualitate politică ale postului (care ţinea loc de opoziţie în România), dar nu scăpau niciodată emisiunea *Metronom*. Din cîte ştiu, aceasta era şi cea mai importantă critică adusă înfiinţării unui asemenea program muzical la „Europa liberă". Cu toate acestea, muzica a adus probabil un plus de audienţă postului american, iar cei care îl ascultau doar pentru muzică învăţau într-un mod organic, chiar prin intermediul muzicii, cîte ceva despre democraţie şi libertate. Au existat şi cazuri de tineri arestaţi înainte de 1989 pentru vina de a fi corespondat cu autorii acestor emisiuni de la München, semn că regimul ştia bine din ce parte poate veni pericolul.

E adevărat însă că disc jockeys precum cei anterior pomeniţi ştiau să strecoare printre două piese şi informaţii esenţiale, pe înţelesul tuturor, care subminau propaganda regimului comunist şi aduceau o rază de lumină în minţile ascultătorilor. În spatele profesiei pure de DJ era vorba şi de o vocaţie educativă.

A venit şi libertatea pentru care mulţi tineri (dintre aceia care iubeau muzica venită din Occident) s-au sacrificat. Încă din primele zile de după căderea regimului comunist, televiziunea publică a început să difuzeze video-clipuri „cu muzică pe placul tinerilor noştri aceştia minunaţi", aşa cum ţin minte că spunea un prezentator.

Circulaţia liberă a informaţiei şi apoi Internetul au scăzut importanţa profesiei de DJ, dar practicanţii acestei activităţi s-au înmulţit precum radiourile private. Prin maşină în special ai mereu ocazia să auzi cîte o voce între două melodii. La fel ca precursorii lor faimoşi, cei mai mulţi posesori ai acestor voci nu se limitează la a vorbi despre muzică. Creează antren, cum s-ar spune. Şi totodată au devenit un izvor nesecat de platitudini şi stupide îndemnuri sau dulcegării. Unii par de-a dreptul mistici, iar între un Enrique Iglesias şi un Rod Stewart, cineva comenta experimentul ştiinţific de la Geneva spunînd că, după părerea sa, acesta îl va mînia pe Dumnezeu. Alţii sînt ecologişti sau pacifişti pînă la anularea gîndirii: „haideţi să oprim cu toţii maşinile în acest moment, acolo unde sîntem, şi să ne continuăm drumul pînă la serviciu pe jos". Cînd ajung la politică, citează declaraţii ale politicienilor, auzite cu o ureche, şi spun ce cred ei că e bine sau rău (împart după mintea lor toate veştile în bune şi rele), forţîndu-se în acelaşi timp să nici nu supere pe careva. Trăncănitori fără pereche şi fără vreo şcoală de specialitate, spontani ca jetul apei la robinet şi fără pic de spumă, înşirînd vorbele pe aţă ca maşina de cusut, prea mulţi dintre ei par născuţi abia ieri.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

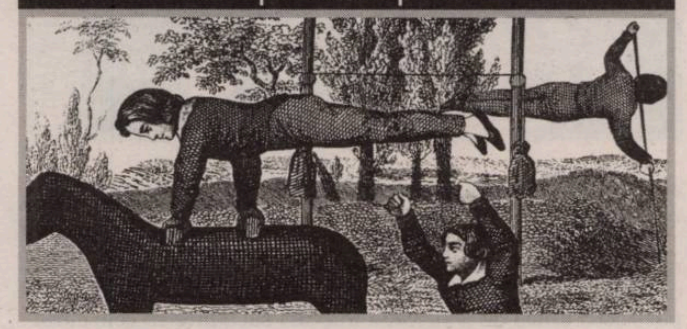

Trenul

Cît de bătrîn trebuie să fii să-ţi aduci aminte de locomotivele cu aburi? Am trecut pe lîngă una, în colţul cel mai îndepărtat al memoriei mele. Roşie şi grasă, îmbăiată în abur, ca şi cum abia ieşise de la saună. Era în triajul Piteşti, anii '70.

De atunci am început să iubesc trenurile. Pe cele adevărate, mirosind a catran şi motorină, pline de fiare misterioase şi pictate cu simboluri imposibil de înţeles. Tara 4,54.

G-KUPS. Staţia de domiciliu Ploieşti Vest. Electroputere Craiova. Erau toate semnele iniţierii în ştiinţa de fi îndepărtat, în arta destinaţiilor, în magia puterii zgomotoase.

Un prieten din copilărie avea un trenuleţ de jucărie, din acela nemţesc şi adevărat, cu toate detaliile la locul lor. Şi el mirosea a ceva: pe cît era posibil în comunism – a bani. A copilărie – cine ştie – fericită, a ozon de la motorul electric şi plastic încins, după o oră de învîrtit locomotiva, pe şina aşezată iniţiatic de el, pe linoleum. Era şi ăsta un cult: trenuleţul cel mic transfera cumva dorul de ducă al trenului mare, într-un apartament mic, etajul V, şoseaua Pantelimon 253.

Apoi am început să merg cu trenul. De fapt, el să meargă cu mine. Să mă ducă inevitabil, odată urcat, ca pe un prizonier al unei cărţi mai grave decît Coranul şi mai clare decît Noul Testament.

Mersul Trenurilor. Staţii, ore, trasee. Nimic cu putinţă de mişcat de acolo, ca o sentinţă la moarte executată în secunda în care judecătorul izbeşte ciocanul de lemn de birou. Nimic de mişcat, dar şi nimic de respectat: trenurile, am învăţat repede, ştiu doar să se tîrască spre destinaţie, îngrijorate cumva c-ar putea să ajungă. Trenurile adevărate, personalele copilăriei mele (sau personalurile, cumva?) erau dovada pe Pămînt a relativităţii cosmice. Ele puteau lungi secundele pînă cînd din structura uniformă a timpului începeau să se deşire buruienile de la marginea drumului, ţipătul frînelor, pietrele încălzite de soare şi răcite de burţi de şopîrle, depărtarea întreagă a cîmpului, mai răbdător cu mult decît noi, ăştia, călătorii înghesuiţi şi transpiraţi ai anilor '80.

Trenul de 12 noaptea. Vara. Îl mai ştiţi? Pleca din Gara de Nord cu binecuvîntarea părinţilor, care-şi duceau fetele pînă la locul de pe bilet, să verifice ca nu cumva prietenii lor să fie pe acolo (nu eram, ne ascundeam în vagonul celălalt pînă pleca!). Ajungea la 6 dimineaţa în Constanţa, cu o încărcătură bizară de liceeni incapabili să mai vorbească, după două pachete de Carpaţi şi-o sticlă de votcă în curentul de pe hol. Încă de la Palas începeam să adulmecăm însă marea, ca nişte cîini pripăşiţi pe lîngă tomberon, care simt cum vecina de la III coboară cu gunoiul în care au mai rămas trei oase. Ne mirosea plaja dinainte să intrăm în gară, dragostea de dinainte să ne fie jurată, despărţirea cu mult înainte să ştim că la 18 ani asta e singura certitudine. Trenul ştia şi el toate astea, mai dusese mulţi ca noi, pe drumul care începe la mare cu iubita şi se termină, o facultate, doi copii, două dezamăgiri şi şase reţete mai încolo, la Tekirghiol, cu clasa a doua şi un geamantan jerpelit.

Trenul copilăriei mele mirosea urît. Ştiţi, toaletele de la capătul culoarului. Şi scaunele de vinilin crăpate. Cele de pînză pătate. Mînerele unsuroase, semn că de la Satu Mare şi pînă la Bucureşti, oamenii gospodari îşi puseseră la pachet puiul fript şi slana. Era plin de rugină ca un copil bolnav de bube, care se roagă să fie scutit de şcoală în prima zi cu scarlatină. Dar asta nu-l scutea de încă un drum şi încă unul, cu mici opriri la depou, unde femeia de serviciu, mai obosită ca el, trecea cu o găleată şi-un mop, spre Nirvana.

Iubesc trenul, deşi acum nu mă mai pot apropia de el. Îmi e drag inevitabilul şinelor: orice ai face, urmează halta Baldana. Orice ai crede, se va opri în cîmp, fără nici un motiv. Oricărui zeu te-ai ruga şi orice merite ai avea, trenul îşi va vedea de punctele fixe din traseu, singura certitudine permisă pe planeta asta de automobilişti.

Mi-e dor de tren pentru că el e singurul care înţelege ce înseamnă drumul care chiar te duce undeva: să nu te mai poţi răzgîndi niciodată.

Şi acum vă las. Persoanele care au condus aceste litere pînă la capătul paginii sînt rugate să coboare. Vă mulţumesc.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

România rustică II: *foişorul*

Săteni. Adică un sat generic, nici de şes, nici de munte, nici sărac, dar nici bogat, nici prea tînăr, dar nici prea îmbătrînit. Un sat care a suferit şi el de pe urma dezindustrializării din zonă (în 2000 erau încă 540 de salariaţi, acum sînt aproape 300 şi cam tot atîţi şomeri), dar care are ceva păşuni, păduri şi livezi şi unde cam fiecare gospodărie mai are cîte o vacă, dar nu mai poate vinde laptele. Un sat de 2200 de oameni, dintre care cam o sută de tineri au plecat, relativ recent, să lucreze în străinătate. Un sat unde, cu cît te îndepărtezi de „asfalt", gospodăriile sînt mai mici şi mai sărace, iar cîinii – mai mari şi mai răi. Adică un sat oarecare, nici prea-prea, nici foarte-foarte, taman bun de pilde şi reflecţii.

În Săteni, aflat la 8 km de şoseaua principală, pe un drum hîrbuit care se înfundă într-o coastă de deal, care nu a văzut picior de turist (există totuşi o pensiune foarte cochetă, unde nu vin însă decît, uneori, în week-end, oameni de afaceri din oraşul proxim), 8% dintre gospodării au însă cîte un „foişor" nou-nouţ, *rustic* şi plin de flori, însoţit, de regulă, de un leagăn din lemn şi la fel de *rustic*. Altfel spus, aproape fiecare a zecea gospodărie nici prea-prea, nici foarte-foarte din Săteni s-a îngrijit să posede un foişor – şi mulţi tînjesc, cu invidie aproape nedisimulată, să-şi facă şi ei unul asemenea sau chiar mai ceva.

– Dar de ce? ne interesăm noi.

– Păi, aici, la sat, noi am fost în întuneric, trebuie să facem să ieşim la suprafaţă! ne explică o doamnă energică la vreo 40 de ani, care, de cînd se ştie, la casa ei tot mai adaugă ceva la ea. Şi-a amenajat bucătăria cum a văzut ea în Franţa, a supraetajat o latură a casei cu un balcon integral din lemn şi, bineînţeles, şi-a făcut un foişor de lemn, încărcat cu flori. Am făcut şi un leagăn, aşa, rustic – adaugă ea şi mărturiseşte imediat că „am ambiţia să facem şi o podişcă, aşa, cu figuri..."

– Ce-i aia? mă mir eu.

– Cum, nu ştiţi? Aşa, o podişcă peste o apă, un izvoraş, cu o moară mică de lemn şi cu tot felu' de figuri, aşa, ca la oraş...

– Da' de unde v-au venit toate ideile astea?

– Păi, am mai văzut şi noi, ne-am mai informat. Ne uităm la emisiunile alea de la televizor, cu case, avem şi reviste...

Cu sau fără foişor, faţa casei trebuie să arate bine, iar amenajările exterioare au început să fie din ce în ce mai importante. Aproape jumătate din casele din Săteni poartă semnele unor astfel de „îmbunătăţiri", fie că sînt noi sau cu modificări recente (23%), fie că sînt în construcţie sau neterminate (21%).

– Trebuie să ţinem şi noi pasul cu moda, să fim în rînd cu lumea, explică un localnic.

– Adică ce înseamnă să fii în pas cu moda? îl iscodim noi.

– Păi, să fie modern, să fie frumos şi la noi...

Altcineva ne spune de la început că ceea ce îi mînă pe ei în luptă este „să fie frumos". Drept care, întrebăm, bineînţeles, „ce-i aia frumos?". „Adică în pas cu moda, modern..." – răspunde el.

Frumos, modern, în pas cu moda şi *în rînd cu lumea* par a se amesteca astfel într-o imagine mobilizatoare a dezirabilităţii. Dar ce leagă toate acestea între ele, cum devin acestea expresii mai mult sau mai puţin conştiente ale unui *model* pe care toată lumea pare să-l imite cu tot mai mult elan? Chiar dacă termenul nu este folosit (încă) decît de puţini dintre împricinaţi, conceptul care pare să joace rolul de numitor comun – şi de model de urmat – este cel de *rustic*. Sătenii vor să „iasă la lumină" şi să devină... rustici!

Adică? – întrebăm noi mai departe.

– Şi în pas cu moda şi în urmă la vechea tradiţie. Tot ce a fost în trecut copiem noi acum, ne explică unul dintre aceşti „rustici".

– Să faci casele cum au fost înainte, ne răspunde altcineva, la întrebarea „ce înseamnă să fii modern?". Şi ne ilustrează, ca să înţelegem, cu imitaţia de lemn cu care îşi acoperise toată casă: aici, casele au fost pe vremuri din lemn! – precizează el în continuare.

Mergem în sus pe firul gîndului şi ne întrebăm ce mai înseamnă atunci, în Săteni, „gospodărie" şi a fi „bun gospodar"?

Aici apele se despart. Pentru mulţi, în general mai în vîrstă şi mai periferici, există încă vechiul ethos al gospodăriei, care înseamnă în primul rînd muncă şi „să vrei să munceşti". Să munceşti ca să ai o gospodărie „îndestulată" – ceea ce înseamnă în primul rînd vite şi continuă cu celelalte lucruri „necesare în gospodărie". (Strașnic cuvînt, *îndestulare!* Înseamnă să ai cît să fie *destul*, nu mai puţin, dar nici mai mult. Întrebaţi-i însă pe săteni cum ştie omul că are destul, căci eu n-aş putea să vă spun...) Şi ca să ai o gospodărie îndestulată, trebuie să fie destui oameni în gospodărie, căci ethosul gospodăriei este unul colectivist şi nu individual: toţi au fost de acord că nu poţi fi un „bun gospodar" de unul singur. Or, odată cu industrializarea şi migraţia, gospodăria s-a subţiat, s-a destrămat, a rămas fără forţe de muncă. O vreme, acest inconvenient a fost compensat prin schimburile de toate soiurile dintre cei rămaşi în gospodărie şi neamurile plecate, mai aproape sau mai departe, la lucru prin oraşele patriei, alcătuind astfel o reţea funcţională pe care o putem numi *gospodărie difuză*. Aceasta nu a dispărut în întregime, dar componentele vitale ale gospodăriei „pe stil vechi" au început să fie tot mai puţin rentabile, mai ales după generalizarea noilor reglementări europene: o simplă gospodărie nu mai poate vinde, teoretic, nimic din ceea ce produce. Fără bani şi fără forţă de muncă, nu prea mai are rost atunci să ţii o vacă, de pildă, care te costă între 25 şi 30 de milioane pe an. Şi atunci gospodăria şi rosturile sale se împuţinează treptat-treptat, iar oamenii trec la alt stil de viaţă, mai „modern". Doar vreo trei-patru sînt însă cei care aleg o schimbare *economică*, transformînd gospodăria în fermă; majoritatea aleg calea mai uşoară şi mai vizibilă a „modernizării" *sociale*.

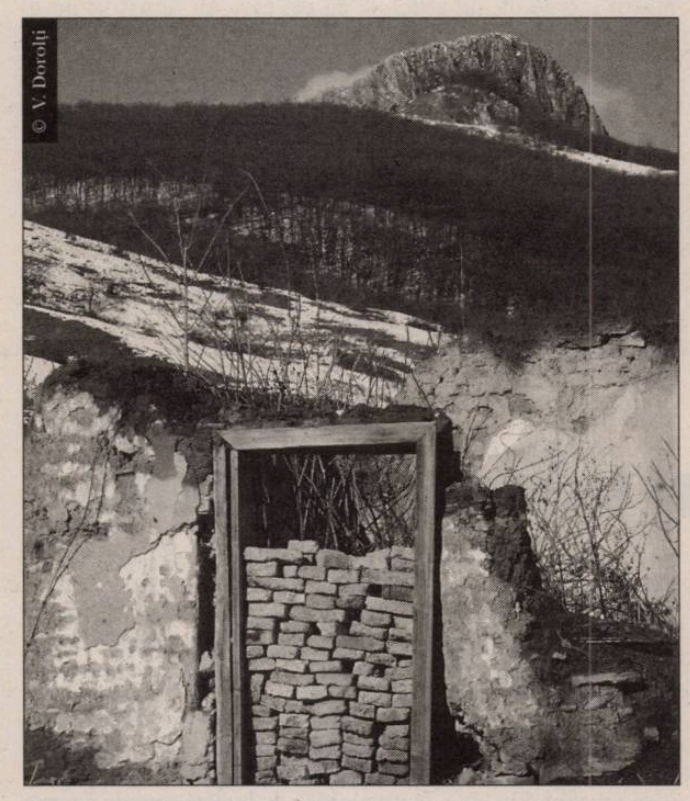

De dragul cercetării, am inventat un proverb *ad-hoc:* calul după dinţi se cunoaşte, iar gospodarul – după casă. „Tradiţionaliştii" nu prea erau de acord: degeaba ai casă falnică, dacă n-ai nimic în ea, dacă n-ai o vită, dacă umbli teleleu... – strîmbau ei din nas. „Moderniştii" înclinau însă să fie de acord, mîndrindu-se cu casele „îngrijite" pe care le au. Între aceste extreme, diferiţi săteni căutau diferite compromisuri.

Îngrijirea, alt concept „poporan", care, după părerea unui antropolog străin, este fundamental la români, de la camera bună de la sat la mileurile de pe mobile şi bătutul compulsiv al covoarelor între blocuri. Îngrijirea care devine şi un principiu de drept cutumiar, căci ceea ce am îngrijit cu mîinile mele ani de zile devine al meu, iar casa *neîngrijită* arată a casă *părăsită*. Ceea ce leagă aceste diferite tipuri de gospodărie şi idealuri ale bunului gospodar pare să fie astfel această „îngrijire", mîndria şi criteriul de evaluare al tuturor.

Continuitatea acestui imperativ al „îngrijirii" este contrabalansată însă de mutaţiile survenite în mizele şi conţinutul ei material. Sătenii par să treacă astfel, în ritmuri diferite, de la *gospodărie* la *casă,* de la *îndestulat* la *frumos*... şi de la *rural* la *rustic*. Iar „grija" lor se mută, într-un ritm alert, de la vacă la foişor şi balansoar, materializări vizibile ale *loisir*-ului şi eliberării de munca înrobitoare a vechii gospodării.

PUBLICITATE

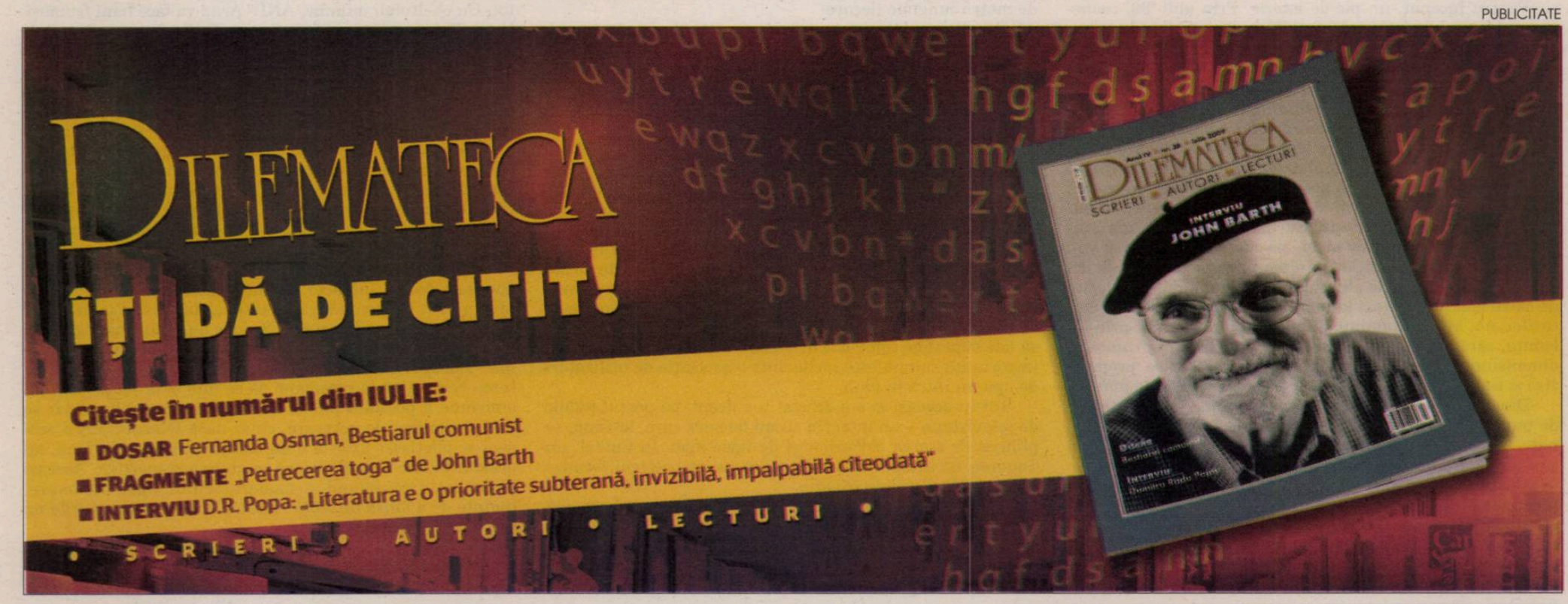

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nu se poate!

De la o nenorocire la alta, fiindcă ele se ţin lanţ, se poate vedea cum acestui oraş nu i se dă nici o atenţie de către cei care ar trebui să-i poarte de grijă. Sînt şi dezastre care ne iau prin surprindere, ca incendiul noului bloc de lîngă Biserica Armenească, iar altele sînt puse la cale pentru a înlătura cît mai repede vechile clădiri care stînjenesc interesele investitorilor imobiliari – urîtă specie! –, dar mai grav este că diverse autorităţi pregătesc mari proiecte de a transforma Centrul istoric al Capitalei. Aş putea vorbi despre Biserica-Mall, fiindcă Patriarhia a început să ne informeze despre cum se va înfăptui Catedrala de care se vorbeşte de atîta timp. Mai urgent mi se pare să aflaţi despre plănuita prefacere a Bulevardului Aviatorilor în a doua jumătate a sa, cea dintre Monumentul Eroilor Aerului şi Piaţa Charles de Gaulle. Se întrebuinţează toate mijloacele pentru a deschide drum unui naţionalism grandilocvent, nesăţios de aniversări, cu atît mai agresiv cu cît e mai puţin simţit înăuntru şi mai luat ca pretext pentru un folos personal de bani sau de prestigiu.

La anul Aeronautica Română împlineşte 75 de ani. Pentru a celebra această aniversare, există intenţia de a se realiza un *Memorial al Aeronauticii* de-a lungul segmentului de bulevard amintit. Promotorul, o Fundaţie Bartok, solicită Primăriei Generale să i se asocieze, însărcinîndu-se cu jumătate din cheltuiala pe care o presupune lucrarea. Un concurs a avut loc în zilele de 15-16 mai, la care au participat 40 de arhitecţi.

Au fost reţinute 19 proiecte, dintre care şapte au cîştigat premiile II şi III, precum şi menţiuni (n-a fost acordat un premiu I). Tema în jurul căreia s-au propus aceste soluţii a fost prezentată pe 24 iunie plenului Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice, cu recomandarea arhitectului-şef al Capitalei.

Luînd cunoştinţă numai atunci de această iniţiativă, am întrebat din ce cauză nu ne putem mulţumi cu monumentul din 1935, care este fără îndoială unul dintre cele mai frumoase cu care se mîndreşte oraşul nostru, şi de ce evenimentul de anul viitor trebuie să împlînte, într-o magnifică stradă care, între fişiile sale de parc, s-a constituit demult ca un reper internaţional pentru Bucureşti, nişte intervenţii care o vor desfigura durabil. Mi s-a răspuns că Monumentul Aviatorilor, pe al cărui soclu sînt înscrise doar vreo 290 de nume, ale celor care au căzut victime primelor încercări româneşti de a zbura, nu are suficient spaţiu pentru a adăuga încă vreo 1400 de nume, pe care le-au adăugat războiul şi accidentele următoare. Numărul a crescut, de altfel, şi cu cei care au murit în patul lor, slavă Domnului, dar după ce şi-au riscat eroic viaţa. În plus, nici acum, numele deja gravate în bronzul soclului nu se pot citi, din pricina maşinilor care trec prin jur, aşa că e nevoie de înşirarea tuturor în locuri vizibile, de pildă, pe bănci de piatră sau pe „transperante“ de plastic fluturînd în bătaia vîntului. E vorba, aşadar, de dorinţa piloţilor de a-şi vedea onoraţi înaintaşii. Foarte bine, dar de ce nu s-ar înălţa un al doilea monument, desigur nu lîngă primul, ci la Băneasa, unde e şi Muzeul Aviaţiei?

În orice caz, Comisia Monumentelor, a cărei sarcină este să vegheze la păstrarea aspectului intrat în istorie al

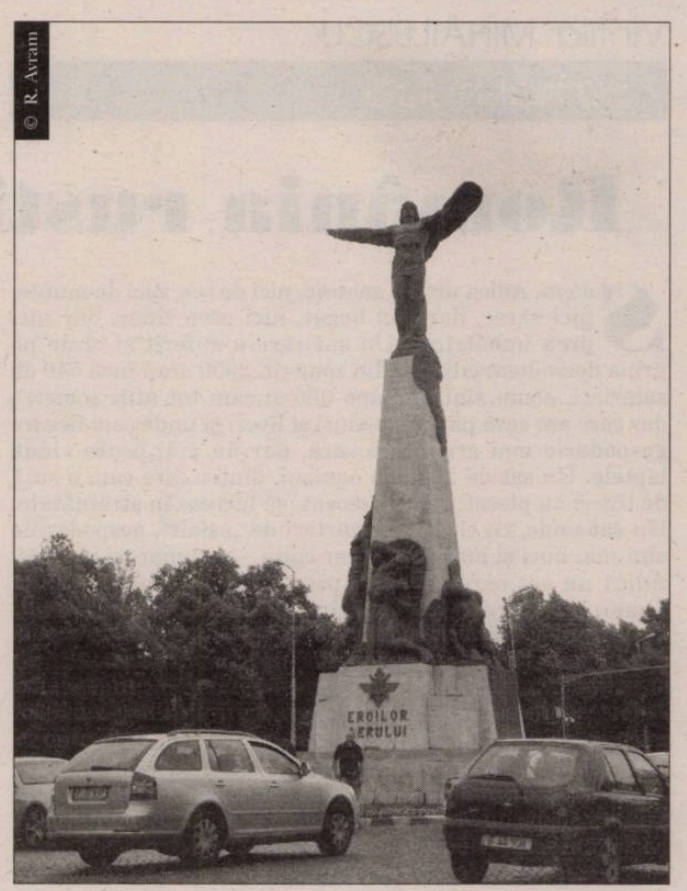

clădirilor, străzilor şi oraşelor, nu ar putea fi de acord cu o asemenea grosolană urîţire a unui cartier pe care bucureştenii – deşi nu i-a trecut nimănui prin minte să le ceară părerea – îl socotesc drept cel mai frumos. În Italia fascistă, propaganda emfatică a lui Mussolini îi învăţa pe oameni să creadă că sînt „un popor de marinari şi de eroi“. Nu cumva ne va fi dat să auzim că românii sînt „un popor de aviatori“? Ba poate că, la întrecerea dintre diferitele arme, Marina va revendica şi ea un monument (cel puţin, acela ar fi la Constanţa, deci fără probleme pentru noi). Deocamdată, sîntem în pericol de a vedea cum plimbarea printre trandafirii şi teii care îmbălsămează la această vreme a anului ar căpăta înfăţişarea unui traseu didactic şi funebru.

Grigore VÎRSTA

Chiar nu am învăţat nimic?

Era pe la sfîrşitul lui mai. La renumita televiziune de ştiri se atrăgea atenţia, cu ajutorul invitaţilor din studio, că agricultura este afectată de secetă. Ce motiv mai bun să (re)începi o discuţie cu privire la sistemul de irigaţii din România? Aşa că invitaţii ajung la o concluzie: fermierii români nu au cum să-şi protejeze culturile, pentru că statul, deţinătorul majoritar a ceea ce a mai rămas din sistemele de irigaţii, face prostii şi nu dă apă sau, mai rău, dă apă altora! Să le luăm pe rînd, că se vede treaba că n-am învăţat nimic.

Pentru început, un pic de istorie. Prin anii '90, ceapeurile cădeau ca spicele sub ofensiva proprietarilor de teren, şi nu numai. Erau cazuri cînd, din clădirile şi grajdurile cooperativelor, nu mai rămînea nimic, nici măcar tocurile uşilor. De ţiglele de pe acoperiş, ce să mai vorbesc? Ba chiar îmi revin în minte imagini terifiante în care, la Bălţăteşti-Neamţ, un ţăran ducea pe umeri trofeu o oaie de la ceapeul local, rasa karakul, din care ieşea mielul! Oaia fătа pe umerii omului! Aşa s-a întîmplat şi cu instalaţiile de irigat. Nu cu cele de la Neamţ, că acolo nu erau atît de multe. Mă refer la cele din sudul ţării. Acolo unde acestea erau în număr mare şi folosite intens. Eu însumi, în perioada studenţiei, mutam aripile de ploaie pe cîmpurile patriei şi ştiu despre ce e vorba. După '90, multe dintre instalaţiile de irigat, renumitele ţevi de aluminiu de 65 mm, au fost folosite de către noii proprietari la te miri ce, numai la udarea culturilor, nu. Mi-aduc aminte de gardul unui ţăran de prin Ialomiţa, care era făcut din tuburi de udare tăiate frumos la dimensiune. Gardul făcea diferenţa între curtea propriu-zisă şi zona păsărilor, nici măcar nu era la drum, de fudulie.

Dincolo de instalaţiile propriu-zise, mai erau şi staţiile de punere sub presiune, SPP-urile. Alea erau cele mai vînate, mai ales de ţiganii-reciclatori. Cîtă fontă, cupru şi oţel găseau băieţii acolooo, mamă-mamă! Ba chiar auzisem că, în mlaştina legilor imediat post-'90 (conform cărora cei care furau din staţiile de irigat nu erau deloc pedepsiţi), într-un sat din judeţul Constanţa, şeful de post, împreună cu un consătean, au luat un tractor cu care trăgeau de porţile sudate ale SPP-ului local. Sudura era ultimă soluţie a celor de la irigaţii pentru a proteja staţia de vandali. Cei interesaţi veneau cu căruţele şi scoteau ţevile metalice chiar şi din pămînt.

Îmi mai aduc aminte de un caz în care poliţia prinsese un hoţ asupra căruia se găsiseră cîteva sute de metri de cablu electric care, înainte de a fi adus la nivelul de bucăţi de juma' de metru, alimenta cu 380 V o staţie de pompare. Prejudiciul fiind recuperat – adică cele cîteva sute de metri de cablu – poliţiştii şi justiţia română i-au dat drumul hoţului. Nu a avut importanţă că şeful staţiei de pompare recuperase nu cablul în sine, ci un maldăr de bucăţi cam de o juma de metru lungime fiecare.

Cu alte cuvinte, sistemele comuniste de irigare a culturilor au fost distruse cu o voioşie demnă de o cauză mai bună. Asta se întîmpla prin anii '90, pentru că după aceea nu mai aveai ce distruge. Astăzi pot fi irigate un total de 560.000 de hectare, dintre cele peste 3 milioane pregătite în 1989.

În emisiunea cu pricina, o parte dintre cei din studioul de ştiri doreau ca statul să rezolve problema irigaţiilor, să curgă apa gîrlă către oricine vrea, la preţuri de dumping. Indiferent dacă solicitatorul este un proprietar cu 5000 m^2 în mijlocul cîmpului, iar cei din jurul lui nu vor să irige, sau un fermier adevărat cu 5000 de hectare, căruia îi arde buza după apă pentru culturile pe are le are. Statul, în urma celor povestite mai înainte, a mai reuşit să conserve ceva-ceva, şi a mai făcut o regulă: aceea că va vinde apă doar asociaţiilor de utilizatori de apă, constituiţi legal, care urmau să ude suprafeţe compacte de teren. Cine nu are o suprafaţă importantă sau nu este inclus într-o asociaţie de utilizatori de apă nu intră în plan.

Tot în aceeaşi zi s-a difuzat – e drept, pe postul public de televiziune – un interviu cu un fermier care, la cîmp, se plîngea de starea culturilor şi de lipsa apei. În fundal, un Touareg îşi aştepta stăpînul, adică pe respectivul fermier care nu avea bani de irigaţii.

Ajung acum şi la episodul frustrant al vînzării de apă românească către alţi fermieri decît cei români. Recte către cei unguri. Sucursala ANIF Arad a semnat pentru vara aceasta un contract de prestări servicii, cu un beneficiar de peste graniţă. Cel din urmă, respectiv domeniile hergheliei Mezohegyes, va primi din România o cantitate relativ importantă de apă pentru irigaţii, respectiv din judeţul Arad. La auzul acestei ştiri, moderatorul emisiunii parcă a luat foc: cum adică, nu este apă pentru fermierii noştri, şi noi dăm apă la moara vecinilor? Explicaţia este simplă, dar ea nu a fost acceptată de către cei din studio: doar 30 de procente din apa la dispoziţie în judeţul Arad este utilizată de către consumatori. Restul se constituie într-o rezervă serioasă, dar care nu poate fi acumulată. Cu alte cuvinte, este de unde să se scurgă prin cele două canale, către unguri. Chiar şi către unguri! Afacerea sucursalei Arad este aceea că ea nu are de făcut altceva pentru banii pe care îi încasează de la vecini, adică în jur de 25 de euro pe mia de metri cubi, decît să se asigure că pe canale va curge debitul de apă cerut de vecini! Dacă debitul respectiv va scădea, treaba ANIF Arad va fi să mai pompeze apă în canal. Atîta tot. Cu cheltuieli minime, ANIF Arad va face bani frumoşi. Vreo 75.000 de euro. Asta în condiţiile în care fermierii arădeni deja au încheiat contracte pentru 15.000 de hectare de culturi. Cu alte cuvinte, nu au rămas fără apă, din cauza cererii celor din Ungaria. Preţul plătit de fermierii români este mai mare decît cel pe care ANIF Arad îl va încasa de la unguri, pentru simplul motiv că, în zonele fermelor româneşti, apa trebuie pompată pentru a ajunge la nivelul plantelor, în timp ce, la unguri, ea ajunge gravitaţional. De aceea, ai noştri plătesc cam 60 de lei pe mia de metri cubi. Restul, pînă la aproximativ 300 de lei (preţul real), este plătit de pîrdalnicul de stat. Adică din taxele pe care le plătim cu toţii, mai ales orăşenii.

Mă întorc acum la titlu: de ce oare nu învăţăm nimic, de douăzeci de ani încoace? De moderator nu mă mir, că nu prea a avut tangenţă cu agricultura, dar restul invitaţilor? Ei nu ştiau lucrurile astea? Că doar nu erau tinichigii puşi în posturi de fermieri! De ce nu se spune lucrurilor pe nume? Telespectatorilor care nu au înţeles nimic din dezbaterea respectivă le recomand să se uite şi la *Viaţa Satului*, emisiune a postului public de televiziune. Acolo măcar se dau şi explicaţiile necesare, chiar dacă telespectatorii orăşeni se plictisesc uşor la o asemenea emisiune. În fond, nu acestui public i se adresează producţia respectivă. Aceeaşi emisiune o recomand şi moderatorului, spre vizionare, înainte de a lansa întrebări stranii la care răspunsurile nu pot fi decît de acelaşi gen.

***Grigore Vîrsta** este redactor la TVR.*

Texte şi opinii de: *● Oana ANTON (jurnalistă) ● Tincuţa BALTAG (director general, Fundaţia „Dinu Patriciu“) ● Aura CORBEANU (vicepreşedinte executiv UNITER) ● Bianca DORDEA (Brand and Communication Director, BRD-Groupe Société Générale) ● Tudor GIURGIU (preşedinte TIFF) ● Didier MONTAGNÉ (director adjunct al Institutului Francez din Bucureşti) ● George VULCĂNESCU (analist economic) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Matei MARTIN*

Finanţare privată pentru proiecte de interes public

În ciuda crizei financiare, cel puţin două dintre evenimentele culturale majore din România au reuşit să-şi păstreze sponsorii şi partenerii tradiţionali. Festivalul Internaţional de Film Transilvania, de la Cluj, s-a ţinut anul acesta în condiţii excelente cu o finanţare mult mai mică de la bugetul de stat; iar Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu a avut probabil cea mai bună ediţie, în ciuda tăierilor de fonduri publice. În comparaţie cu anul trecut, ambele evenimente au reuşit să atragă semnificativ mai multe sponsorizări. Reuşita spune multe despre mediul cultural şi relaţia sa cu banii din surse private: nu contează atît situaţia economică a companiei care sponsorizează, cît anvergura evenimentului şi portanţa beneficiarului. Cele două mari festivaluri au un public tot mai mare, de la an la an, participanţi de cel mai înalt nivel, o acoperire mediatică adecvată. Nu-i de mirare că firme importante – chiar dacă se află într-un (momentan) impas financiar – continuă parteneriatul cu asemenea evenimente. Pentru ele, cîştigul obţinut din această asociere – pentru că sponsorizarea e, de fapt, aproape o asociere – nu vine imediat, şi nu se cuantifică în bani. Însă obţinerea sponsorizării nu e chiar floare la ureche. Chiar şi organizatorii unor evenimente majore îşi găsesc greu argumentele care să convingă. Mai ales în perioadă de criză şi mai ales atunci cînd nici legislaţia nu-i ajută prea mult. În România, legea sponsorizării e greoaie, depăşită...

Companiile care sponsorizează evenimente culturale pot deduce din baza de calcul a impozitului pe profit sumele respective, în limita a cel mult 1% din cifra de afaceri pe anul respectiv şi 20% din impozitul pe profit datorat statului. Cheltuielile de sponsorizare şi mecenat sînt deductibile în limita unei cote de 20%. Facilităţile fiscale există, însă nu sînt suficient de atractive (ele se situează sub media europeană şi mult sub nivelul scutirilor acordate în Franţa, de pildă). Oricum, nu aceste facilităţi fiscale sînt elementul hotărîtor pentru companii, cît profitul (de imagine, evident) pe care îl pot obţine. Şi tocmai aici sînt deficitare dispoziţiile legii sponsorizării: aspectele privind promovarea numelui şi a mărcii sînt neclare, ba chiar contradictorii. Iată un exemplu: potrivit legii, „sponsorul ori beneficiarul poate să aducă la cunoştinţa publicului sponsorizarea numai prin promovarea numelui sau a mărcii ori a imaginii sale“; aceeaşi lege menţionează că „se interzice ca prin operaţiunea de sponsorizare beneficiarul ori sponsorul să efectueze reclamă comercială anterioară, concomitentă sau ulterioară activităţii sponsorizate, în favoarea sponsorului sau a altor persoane decît beneficiarul“. Pe scurt, promovarea sponsorului este permisă, dar e interzisă! Această contradicţie nu împiedică numeroase companii să se implice în susţinerea unor evenimente culturale, însă clarificarea acestor aspecte ar convinge, cu siguranţă, şi alte firme că sponsorizarea poate fi profitabilă.

Deocamdată, producţia culturală din România depinde în foarte mare măsură de bugetul de stat. În acest an, Cultura a primit o finanţare echivalentă cu 0,25% din PIB. Suma alocată finanţării evenimentelor culturale se ridică (de fapt, se coboară!) la doar 4,7 milioane de lei. Mai puţin, mult mai puţin decît costurile pentru construcţia unui kilometru de autostradă, ca să folosesc argumentul lui André Malraux de pe vremea cînd pleda în favoarea constituirii unui buget pentru Ministerul Culturii.

O lege a sponsorizării bine ţintită, pragmatică şi uşor de aplicat ar degreva bugetul şi ar mai micşora dependenţa organizatorilor de evenimente culturale, de finanţări publice. ***(M. M.)***

Tincuţa BALTAG

Cum se cer banii pentru proiecte culturale

– cursul scurt –

Ce trebuie să ştii despre sponsorizare?

Sponsorizarea nu este donaţie şi nu reprezintă un act caritabil; este un act care aduce beneficii ambelor părţi: nu numai sponsorizatului, ci şi sponsorului.

În România sponsorizarea este reglementată de Legea 32/1994. Dacă eşti persoană fizică, fondurile îţi vor fi acordate printr-un contract de mecenat care va trebui legalizat la notar. Dacă reprezinţi o organizaţie, atunci se va încheia un contract de sponsorizare.

Către ce fel de sponsori să te îndrepţi?

Trebuie să cauţi acei sponsori despre care ştii că au mai finanţat proiecte similare în trecut. Nu merge la o companie care are numai programe de CSR (Corporate Social Responsability) în domeniul sănătăţii, dacă proiectul tău este cultural.

Caută sponsori cu care să fii mîndru că eşti asociat. „Cine se aseamănă se adună“ funcţionează chiar şi în domeniul sponsorizării. Nu căuta persoane condamnate penal sau societăţi implicate în scandaluri.

Asigură-te că publicul tău ţintă este şi publicul-ţintă al sponsorului. Dacă ai un proiect pentru bătrîni, nu merge la o companie care vinde blue-jeanşi tinerilor.

Ce vor sponsorii?

Ca să ai şanse maxime să obţii o sponsorizare, este foarte important să cunoşti „inamicul“ şi să ştii care sînt aşteptările lui. Strategia de comunicare se bazează pe conceptul american *win-win* – ambele părţi trebuie să cîştige din această colaborare.

În general, sponsorul vrea: *vizibilitate* (trebuie să pui *logo*-ul sponsorului pe toate materialele pe care le vei produce cu ocazia proiectului sau a evenimentului – afişe, broşuri, cărţi etc.); apariţii în ştiri; asocierea cu o cauză nobilă; creşterea încrederii publicului – care va duce ulterior la creşterea vînzărilor.

Cum convingi?

În primul rînd, trebuie să obţii o întîlnire, iar asta ar putea fi partea cea mai dificilă în tot acest proces de obţinere de fonduri.

Trimite o scrisoare de intenţie în care să dai cîteva detalii despre proiect şi în care să soliciţi o întîlnire pentru a oferi mai multe informaţii. Dacă nu primeşti nici un răspuns, insistă.

Dacă în sfîrşit ai obţinut o întîlnire, este foarte important să fii punctual şi, mai ales, să mergi pregătit. Trebuie să ai o prezentare profesionistă în care să descrii evenimentul sau proiectul, să arăţi clar care sînt beneficiile sponsorului, să prezinţi bugetul total, iar apoi să prezinţi pachetele de sponsorizare. Dacă ai deja un sponsor confirmat, trebuie să anunţi acest lucru. Unele companii concurente nu vor să apară pe aceleaşi afişe.

Este foarte important să ai stabilite deja foarte clar pachetele de sponsorizare (Platinum, Gold, Silver), care să conţină beneficii diferite în funcţie de contribuţie. Subliniază foarte clar care sînt avantajele sponsorului din proiectul respectiv: cîte parteneriate media s-au încheiat, unde or să apară ştirile respective, ce persoane importante sînt invitate la eveniment etc.

La sfîrşit, după ce proiectul s-a încheiat deja, trimite colete cu informaţii referitoare la felul în care banii au fost alocaţi, dar şi articolele din ziare în care numele sponsorului a fost menţionat.

Greşeli pe care e bine să le eviţi

Ai grijă la felul în care eşti îmbrăcat. Sponsorul nu va aprecia un solicitant într-un tricou pe care scrie *„sexy thing“* sau cu ceva arome de transpiraţie...

Cunoaşte-ţi interlocutorul. Nu te adresa din greşeală cu alt nume sau altă companie: s-ar putea să îţi ratezi şansa din start.

Fii convingător. Nu poţi să convingi pe cineva să-ţi dea bani dacă tu nu crezi în proiectul respectiv.

Cere o sumă exactă. Fă o ofertă precisă. Nu funcţionează niciodată cu „daţi-mi cît consideraţi dvs.“.

Fii sigur că îţi laşi datele de contact în prezentare. E important ca cel pe care l-ai convins să-ţi dea bani să ştie de unde să te ia.

Dacă obţii sponsorizarea, asigură-te că oferi sponsorului tot ceea ce ai promis.

După eveniment, trimite o scrisoare de mulţumire şi un dosar care să conţină toate apariţiile în presă.

Nu uita că s-ar putea să mai ai nevoie de acest sponsor.

Tincuţa Baltag *este director general al Fundaţiei „Dinu Patriciu“.*

Conflictul dintre valori

Cînd intri în orice fel de relaţie financiară – fie sponsorizare, fie mecenat, fie donaţie –, trebuie să fii sigur că valorile celor două părţi se potrivesc. Există numeroase cazuri cînd valorile părţilor au intrat în conflict şi au apărut probleme, tocmai pentru că la începutul relaţiei au ignorat această grijă pentru valori. Este faimos cazul unei şcoli din Coventry care a acceptat o donaţie de la o fabrică de tancuri. Mulţi copii au mers acasă cu caiete pe care era poza unui tanc sau a altor maşini de război şi, evident, mulţi părinţi au fost furioşi. Şcoala nu a anticipat această reacţie a părinţilor, a crezut că poate accepta bani din industria armamentului deoarece erau pentru o cauză bună – educaţia, dar nu a anticipat conflictul de valori. Respectiva şcoală avea mare nevoie de aceşti bani, şi poate de aceea forurile nici nu s-au gîndit foarte mult înainte de a-i accepta, dar acest lucru le-a costat ca reputaţie. Mai este un alt exemplu faimos al acelei şcoli din America care primise o donaţie de la una dintre cele două companii, nu mai ţin minte exact care, fie Pepsi-Cola, fie Coca-Cola, iar un elev a venit îmbrăcat cu tricoul greşit, al concurenţei, ca semn de protest, şi i s-a cerut să plece acasă. În acel caz a devenit flagrant conflictul de valori, pentru că se ridică întrebarea ce educaţie mai furnizezi cînd îţi trimiţi copilul acasă din cauza unui tricou. Acest gen de pericol trebuie luat în considerare, altfel te poţi trezi cu surprize neplăcute. În domeniul culturii, sensibilitatea este chiar mai mare. Am fost implicată în organizarea unui mare festival cultural, iar ei erau foarte reticenţi în a accepta bani, dacă trebuia să facă publice aceste contribuţii, pentru că simţeau că ar putea astfel să contravină misiunii artistice. În sport nu este nici o problemă să porţi numele unei firme pe tricou, dar acest lucru nu este posibil în cultură, nu poţi să faci aşa ceva pe o scenă de teatru.

Sue Wolstenholme *este preşedintă a EUPRERA (The European Public Relations Education and Research Association)*

BARBURISME

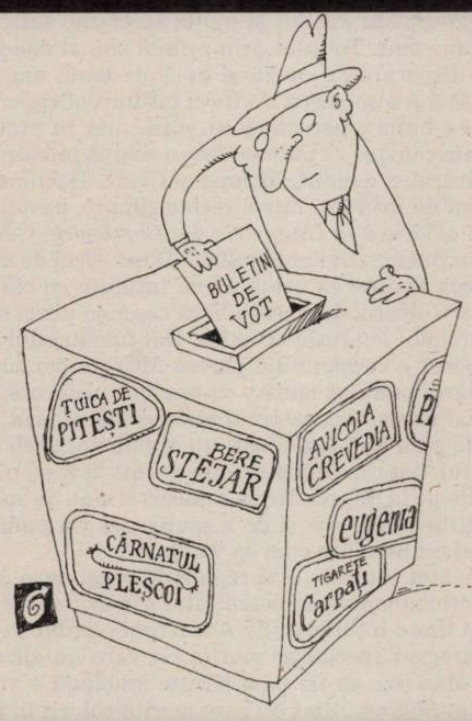

Desen de Ion BARBU

Tudor GIURGIU

Ghid pentru începători

1994. Prima cerere de sponsorizare, primul dosar. Îmi pregăteam filmul de diplomă la ATF şi nu aveam suficienţi bani. Habar n-aveam la cine să cer. Mama cunoştea pe cineva la Banca Dacia Felix, omul avea şi un business cu uleiuri auto şi m-a ajutat. Am învăţat încă de atunci că e important să cunoşti pe cineva. Nu e determinant, dar poate fi esenţial. Ştiu oameni şi ONG-uri cu proiecte minunate, dar care se plîng că nu au „intrări". Recent, am produs un film documentar despre echipa de fotbal a României pentru oameni fără adăpost care voia să participe la Cupa Mondială de fotbal pentru persoane *homeless*. Melbourne, decembrie 2008. O fundaţie din Timişoara a bătut la peste 20 de uşi şi nu a găsit nici un sprijin. I-am ajutat punîndu-i în legătură cu cei de la Fundaţia Vodafone, cărora li s-a părut un subiect extraordinar. Au spus „da" în cîteva zile. Mi-am spus: „ce noroc că îi cunosc pe Lidia şi pe alţi oameni extraordinari care au rezonat şi ei la un proiect deopotrivă trăsnit şi îndrăzneţ".

Nu e însă totdeauna esenţial să cunoşti tu pe cineva, important e să fii (re)cunoscut de sponsori sau ca proiectul tău să genereze oarece *buzz*. Sau să ai recomandări bune. N-am să uit cînd căutam bani pentru prima ediţie a Festivalului de Film Transilvania (TIFF) de la Cluj. Iarna 2001/2002. Prima tentativă de a obţine bani, primul *meeting*. M-am dus la Nescafé cu plămînii umflaţi de încredere; erau implicaţi şi în alte festivaluri de film din regiune, simţeam că musai trebuie să îi agăţ. După 30 de minute de discuţie, am rămas nu doar cu un sponsor principal pentru trei ediţii, dar şi cu un prieten pe viaţă. Sper. Merci, Afro. Nu-mi venea să cred că poate fi aşa de simplu şi am bănuit că va fi apoi floare la ureche. Că sponsorii vor curge grămadă, că toţi vor fi la fel de deştepţi şi de deschişi precum doamna de la Nescafé şi că vor realiza ce proiect excelent vreau să fac. Ei bine, n-a fost aşa. Naivitatea de care n-o să mă lecuiesc niciodată mi-a jucat încă o festă. Festivalul m-a prins (înainte de a începe) cu o gaură de 10.000 de euro. În disperare de cauză, am apelat la un clujean, ministru pe vremea aia, şi om de caracter, întîi de toate: Vasile Dîncu. I-am povestit ca un şcolar tot ce vreau eu să fac cu festivalul şi cum Clujul va creşte mare şi tare peste ani. Plus beleaua cu biletul de avion neachitat al lui Jason Priestley, care era Guest Star la TIFF 2002, şi care trebuia să ajungă în 6 zile din L.A. în Cluj. Omul chiar m-a crezut, a zis *da* şi festivalul s-a putut face. Nici acum nu ştiu dacă am cerut prea puţin sau puteam să mai întind „coarda". Cu statul nu ştii niciodată...

„Am învăţat atunci o altă regulă de bază: dacă primeşti sfaturi, recomandări sau potenţialul sponsor vorbeşte mai mult decît tine e totul pierdut. Adică ţi-ai pierdut tu timpul."

N-aş vrea să credeţi că toţi oamenii pe care i-am vizitat în peste opt ani de zile sînt drăguţi, amabili şi dornici să sară în ajutor. Am întîlnit şi multă ipocrizie, suficienţă şi lipsă de bun-simţ. Tot cam prin primul sau al doilea an de TIFF, în disperare de cauză şi lipsă de bani, am rugat o prietenă să mă însoţească la cîteva întîlniri oficiale. Cineva din „lumea bună", persoană cu ştaif, mai în etate decît mine. Eram convins că puteam face o echipă imbatabilă, un foarte cultural şi cuminte Bonnie şi Clyde. Doamna a apărut la locul de întîlnire într-o rochie simplă, pastel, asezonată cu o pălărie *à la Umbrelele din Cherbourg*. Ceva unic, *anyway*, în Bucureştiul anilor 2000. După şocul de moment, mi-am adus aminte că urma să ne întîlnim cu cineva din Ministerul Culturii, deci probabil că doamna urma să puncteze la capitolul impresie artistică. Dar inevitabilul s-a produs: a apărut o cucoană din partea MCC, o persoană urîţică, cu părul ondulat masiv, cu unghiile nefăcute; vorbea întruna, iar cuvintele noastre treceau evident „prin" ea. Am aflat cît de greu e să organizezi un eveniment şi cît de grea e în general viaţa în Minister. Am primit la final o listă cu contacte de pe la diferite firme unde ar fi bine de sunat. Un fel de a încheia discuţia şi de a spune: „vă ţin pumnii, dar Ministerul nu prea are cum să vă ajute".

Am învăţat atunci o altă regulă de bază: dacă primeşti sfaturi, recomandări sau potenţialul sponsor vorbeşte mai mult decît tine e totul pierdut. Adică ţi-ai pierdut tu timpul.

Un paragraf special ar merita cei care nu zic nici da, nici ba. Adică vor să fie pe o poziţie ambiguă – vorba lui Pintilie din *Balanţa*. Sînt cei care merită călcaţi în picioare pentru că nu au reuşit să înveţe că orice cerere de sponsorizare are nevoie de un *feedback*. Oricît de simplu, banal şi copiat la indigo după regulile banale de politeţe dintr-un

ghid. Un refuz face cîteodată mai mult decît orice tăcere prelungită. Spre edificare, tocmai am găsit în arhiva de corespondenţă un elegant refuz al unei companii din zona produselor electronice. Anul 2003: „Situaţia economică internaţională obligă marile companii la prudenţă în cheltuieli, mai ales dacă ne referim la cele fără un rezultat imediat şi palpabil în creşterea vînzărilor. În aceste condiţii, considerăm că investiţia propusă de dvs. nu ar fi cea optimă şi conformă cu direcţiile X în acest moment. Vă mulţumesc încă o dată pentru interes şi vă urez succes în promovarea TIFF.".

Chapeau! Deşi mă întreb: oare cum îşi compune refuzurile acum, în 2009, aceeaşi companie?... Dacă în 2003 situaţia internaţională era atît de delicată, acum ce să mai zicem?

Nu ştiu dacă merită să mai deschid un front de atac şi împotriva oamenilor de marketing care îţi evaluează evenimentul tău, „copilul" tău, altfel zis, strict prin prisma *rate card*-urilor sau a potenţialelor vînzări pe care le poate genera. Vei auzi adesea că „valoarea pachetului media e foarte mică şi nu se justifică în nici un fel participarea companiei în proiect". Desigur că tipul ăsta de judecată nu ia deloc în considerare elemente precum prestigiul, tradiţia şi ecourile evenimentului, campania de PR etc. Ştim cu toţii că sînt chestiuni greu de cuantificat, dar e bine să nu uităm, pe de altă parte, că marketingul şi vînzările se fac nu numai cu vorbe, dar şi cu cifre. Că oamenii care decid sponsorizări trebuie să dea rapoarte la rîndul lor, au *target*-uri şi obiective de atins.

În rest, totul e simplu. Trebuie să fii convingător, precis, deştept, să ai răspuns la toate întrebările. Să nu te înmoi cînd nu ştii ce e *rate card, GRP* sau alte chestiuni din *slang*-ul publicităţii. Să fii convins că prezinţi fix proiectul de care sponsorul se va îndrăgosti iremediabil.

Ah, era să uit cel mai savuros moment din ciclul întîlnirilor cu sponsori. 2002. Primul an de TIFF. Întîlnire la o companie mare de *soft drinks*. Gigant de renume mondial. Preopinentul – persoană OK, politicoasă, om cu o carieră remarcabilă. Vorbesc 15 minute de unul singur fără nici o întrerupere. Începea să mi se pară totul suspect şi eram convins că am cîştigat partida. La final, omul îmi spune pe un ton aşezat: „OK, am înţeles, e un proiect ambiţios, dar sper că ştii că are o problemă, un handicap uriaş şi insurmontabil". Am pălit. „Care?" „Păi, numele" – zice domnul. „Nu-ţi dai seama că, dacă se cheamă Transilvania, vei genera tensiuni etnice, probleme grave de comunicare, tot PR-ul tău va trebui să se preocupe de rezolvarea acestor probleme?" Am rămas întîi perplex pentru că nu mă gîndisem la asta şi n-aveam replică. M-am ţinut tare pe poziţie şi am pus pariu că nimeni nu se va lega de amănuntul ăsta. Domnul o ţinea pe a lui, aşa că ne-am despărţit într-o oarecare contradicţie. Acum, după un număr de ani, mă bucur că am avut dreptate şi că nici un ziarist, politician sau spectator nu s-a simţit vexat că Festivalul pe care l-am inventat se cheamă taman Transilvania.

Aşa că nu renunţaţi la visele şi proiectele voastre, chiar dacă unii vă vor spune că sînt strîmbe, incomplete, greu de făcut şi, în general, nu prea sînt bani şi criza internaţională se amplifică.

***Tudor Giurgiu** este preşedinte al Festivalului Internaţional de Film Transilvania.*

5 întrebări pentru Bianca Dordea

Care sînt prioritătile pentru compania dvs. în ceea ce priveşte sponsorizarea?

BRD-Groupe Société Générale are deja de 10 ani o strategie de responsabilitate socială care ia în considerare cîteva axe principale. Printre acestea pot fi enumerate cultura şi arta, sportul, domeniul umanitar. Particularizînd pentru ceea ce înseamnă mecenatul cultural şi artistic, de-a lungul timpului BRD a susţinut instituţiile naţionale de cultură şi artă, precum şi evenimentele culturale marcante: Opera Română, Muzeul Naţional de Artă, UNITER, UAP, Festivalul „George Enescu".

Ca să dăm şi cîteva exemple, BRD a susţinut organizarea în 2005, la Muzeul Naţional de Artă din Bucureşti, a celei mai mari expoziţii de pictură franceză prezentate în Europa Centrală şi de Est, după 1945: „Lumini şi umbre – patru secole de pictură franceză". De asemenea, tot BRD a susţinut organizarea la MNAR a celei mai mari expoziţii de sculptură franceză: „Antoine Bourdelle, vectorul modernităţii".

Dacă pînă aici ne-am referit la sprijinirea unor instituţii de cultură, putem vorbi şi despre sprijinul pe care îl acordăm artiştilor. Începînd din luna mai a anului 2004, BRD şi-a oferit sediul pentru expoziţii ale artiştilor contemporani. În cadrul primei expoziţii, organizată cu sprijinul H'Art Gallery şi intitulată „Verva picturii", au expus artişti ca Dumitru Gorzo, Suzana Dan sau Nicolae Comănescu. „Verva picturii" a fost urmată de o altă expoziţie, cu lucrări inspirate de logo-ul BRD, semnate de 12 artişti tineri şi reunite sub titulatura „Selecţie de primăvară". Au urmat artişti ca Luminiţa Gliga, Nicolae Iorga, sculptorul Alfred Dumitriu, Miruna Budişteanu. Banca organizează cîteva astfel de expoziţii temporare în fiecare an, una dintre ele – expoziţia de grafică a lui Devis Grebu – fiind acum în plină desfăşurare.

Există un buget anual sau alocaţi fonduri din mers, în funcţie de cereri?

Avem un buget anual pentru activitatea de comunicare, stabilit pe baza elementelor strategiei de *brand*. În cadrul acestui buget, o parte este consacrată şi mecenatului.

Ce aşteptaţi de la cel/cei pe care îl/îi sponsorizaţi?

Scopul nostru este acela de a înapoia comunităţii o parte din cîştigurile realizate. În această logică, urmărim cu mare atenţie ca banii pe care îi acordăm partenerilor să fie cheltuiţi în mod judicios, iar scopurile proiectelor să fie atinse. Subliniez că responsabilitatea noastră se manifestă inclusiv la nivelul procesului de selecţie a proiectelor pe care le sprijinim, care trebuie să îndeplinească o serie de criterii, între care impactul social pozitiv joacă rolul cel mai important.

Între „originalitate" şi „popularitate", ce alegeţi?

Între cele două, am alege, probabil, eficienţa. Nu căutăm neapărat nici originalitatea, nici popularitatea – aceasta din urmă reprezintă oarecum o pervertire a spiritului mecenatului.

Care a fost cea mai năstruşnică idee de proiect (pe care aţi refuzat să o finanţaţi)?

În fiecare lună primim foarte multe propuneri, însă foarte puţine dintre ele dovedesc prezenţa unor obiective serioase, cuantificabile, care să aibă realmente un impact social. Acestea sînt criteriile pe care le urmărim şi în funcţie de care finanţăm sau nu un proiect.

a consemnat Matei MARTIN

***Bianca Dordea** este Brand and Communication Director, BRD-Groupe Société Générale.*

Definiţii

CARITÁTE *f. livr.* Binefacere în folosul celor săraci; filantropie. ◊ **Soră de** ~ infirmieră. /<fr. *charité*, lat. *caritas, ~atis*

DONÁŢI//E **~i** *f.* 1) Act prin care o persoană transmite cu titlu gratuit şi irevocabil un bun al său altei persoane. 2) Bun (sumă de bani, obiecte etc.) transmis astfel. [Art. **donaţia;** G.-D. **donaţiei;** Sil. **-ţi-e**] /<fr. *donation*, lat. *donatio, ~onis*

MECÉNA *m. livr.* Persoană care protejează artele, literatura sau ştiinţa; mecenat. /<fr. *Mécène*

SPÓNSOR ~i m. Persoană, organizaţie sau firmă etc. care susţine financiar o acţiune, în scop publicitar. /<engl. *Sponsor*

sursa: *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, 2002

Aura CORBEANU

Sponsorizare în condiţii de criză

Mai mult ca oricînd relaţia UNITER cu sponsorii este extrem de importantă. Cu toţii parcurgem o perioadă de reaşezare a relaţiilor de orice fel şi încercăm să ne susţinem reciproc la nivel de comunicare culturală şi realizare a evenimentelor culturale prin adaptarea şi utilizarea ca mijloace de prezentare, promovare – instrumente de lucru bazate pe tehnologii de comunicare modernă. Sponsorii reprezintă pentru UNITER – ca organizaţie profesională de creatori independentă, apolitică şi neguvernamentală – acei parteneri permanenţi fără de care nu putem funcţiona.

Intervenţia lor s-a datorat personalităţilor culturale implicate în proiectele noastre. Garanţia realizării proiectului cultural a fost pentru început asigurată de imaginea artiştilor implicaţi. În timp, realizarea permanentă a activităţilor culturale la dimensiunea prezentată, respectarea clauzelor contractuale, realizarea tuturor activităţilor proiectelor, realizarea promovării conform negocierilor, asigurarea transparenţei la nivel financiar şi încheierea fiecărui proiect/program prin prezentarea decontului financiar şi de imagine conform contractului au fost argumente care au determinat fidelizarea acestor parteneri/sponsori.

Valoarea proiectului cultural a fost argumentul care a convins întotdeauna sponsorii. Asocierea cu evenimentul cultural care a stimulat aşteptarea profesioniştilor din spaţiul cultural şi a publicului, precum şi capacitatea UNITER de a realiza evenimentele la dimensiunea proiectată au determinat această legătură corectă, profesională cu sponsorii.

Atragerea sponsorilor este un proces de durată, care necesită o analiză din partea noastră vizavi de ceea ce reprezintă sponsorul ca identitate, de ceea ce ne poate oferi şi cum putem să legăm corect evenimentul de numele, sigla, viziunea, aşteptările lui. Analizăm, căutăm, citim, colectăm informaţii despre activitatea posibilului partener, după care pregătim dosarul nostru şi avansăm în demersul de contactare, stabilirea discuţiilor, prezentarea proiectului şi a dosarului de presă. Uneori se întîmplă să-i cunoaştem atît de bine încît aflăm mai multe despre ei, decît ştiu unii dintre partenerii (sau concurenţii lor) de business.

Sponsorii au nevoie de o „garanţie“ a intervenţiei lor: atît Uniunea, cît şi sponsorii către care am mers au fost deschişi discuţiilor, găsind împreună cele mai bune soluţii pentru a regla această „afacere“ culturală. Pentru că sponsorizarea nu este mecenat: trebuie să fim realişti, pragmatici, în ceea ce priveşte acest parteneriat financiar. Şi, în acest sens, să ne punem mereu întrebarea: „ce primim?“ / „ce oferim?“.

Chiar şi speranţele trebuie orientate cu pragmatism. Am învăţat, de pildă, să ne bazăm numai pe promisiunile ferme şi să nu ne facem iluzii legate de „sponsorii potenţiali“: pentru un proiect cultural trimitem cam 60-70 de solicitări de sponsorizare; ni se răspunde la mai puţin de jumătate dintre mesajele trimise, şi numai în jur de 20% dintre răspunsuri sînt pozitive!

Programarea evenimentelor pentru perioada crizei economice (2009) a fost pregătită încă din a doua jumătate a anului trecut. Cu toţii ne-am pregătit de criză, redimensionînd corect proiectele; am redus cheltuielile încercînd să păstrăm aceeaşi valoare culturală cu care ne-am obişnuit publicul şi partenerii. Şi am vorbit, deschis, despre această criză, şi sponsorilor noştri. Toate programele, toate comparimentele activităţii sînt afectate.

Cînd vorbim de Gala UNITER, de campania „Artiştii pentru Artişti“, de Gala Tînărului Actor şi de Festivalul Naţional de Teatru, vorbim de patru proiecte mari, recunoscute şi acceptate ca proiecte culturale de interes naţional şi internaţional. Dimensiunea lor artistică şi, în mod implicit, dimensiunea lor financiară au atins un anumit standard pe baza evoluţiei conceptelor şi a parteneriatelor publice şi private pentru aceste evenimente.

Spaţiul teatral solicită, la nivel de cost pe spectacol, sume importante. Un eveniment în care sînt implicaţi mii de artişti şi tehnicieni înseamnă şi costuri la acelaşi nivel.

O dimensionare culturală la nivel de concept, cînd vorbim de proiecte culturale de interes naţional şi internaţional, nu este întîmplătoare. Ani de zile adaptezi conceptul artistic în dimensiunea ascendentă, pentru a încuraja un schimb cultural valoros. Faţă de anul 2008, bugetele proiectelor pentru 2009 au fost reduse cu peste 40%, atenţi fiind la deciziile luate la nivel naţional, local, regional ş.a.m.d.

Refuzul unor sponsori de tradiţie de a ne mai susţine şi anul acesta nu ne-a surprins. Iar explicaţiile acestor refuzuri erau, şi ele, previzibile: legea sponsorizării, care în realitate nu motivează firmele să sprijine proiecte; situaţia generală proastă a marilor corporaţii cu filială în România (care estimează un an economic cu pierderi – deci nu au cum să sponsorizeze); au fost firme care ne-au încurajat să reluăm discuţiile în a doua parte a anului, cînd se presupune că situaţia economică va fi mai clară.

Au rămas alături de noi sponsori care au considerat că pot să ne susţină în continuare, în pofida dificultăţilor. Cred că deja sînt prietenii noştri.

În aceste condiţii, ne-am asumat un set de proiecte în regim de criză, am luat legătura cu sponsorii de tradiţie şi ne-am adresat şi altor posibili sponsori, plecînd de la discuţiile cu cei care sînt iubitori ai artei teatrale.

Am înţeles şi am agreat ofertele financiare posibile, am înţeles refuzurile motivate şi temporare şi am reuşit, pentru prima parte a anului, să realizăm evenimentele planificate.

Mai mult ca oricînd am simţit nevoia de a comunica şi de a încerca să înţelegem împreună şi noi, şi sponsorii, realitatea economică, pentru a găsi soluţiile optime de depăşire a crizei financiare şi de a anula un posibil blocaj la nivelul ofertei culturale.

Aura Corbeanu *este vicepreşedinte executiv al UNITER – Uniunea Teatrală din România.*

Didier MONTAGNÉ

Modelul francez

Modelul francez de politici culturale, cu un puternic angajament al statului în susţinerea, incitarea, coordonarea şi dezvoltarea creaţiei culturale, valorificarea patrimoniului şi a industriilor culturale are o îndelungată tradiţie în Franţa. În secolul al XX-lea, cel care a generat această tradiţie a fost André Malraux, ministru al Culturii sub De Gaulle. Malraux trece drept părinte al descentralizării culturale, al politicilor fiscale inovatoare în materie de renovare a patrimoniului. Ministrul a urmărit, cu zel, ca afacerile culturale să se bucure de o susţinere consecventă de la buget. În Franţa, cu toţii ne amintim cum pleda în faţa deputaţilor pentru primul buget cultural: în joc era o sumă care corespundea, după cum spunea el, costurilor de construcţie pentru un kilometru de autostradă...

Acest sistem, încă actual, extins la mai multe domenii artistice şi întărit, în 1981, de ministrul Jack Lang, care a cerut implicarea colectivităţilor locale în politicile culturale, a trebuit, încetul cu încetul, să se predea evidenţelor şi să apeleze tot mai des şi la banii privaţi, prin mecenat şi sponsorizare. Criza economică şi nevoia urgentă de a restrînge cheltuielile statului au impus această mutaţie; însă mutaţia a fost generată mai ales de caracterul mondial al schimburilor – bunurile culturale intrînd şi ele în acest joc – şi de dimensiunea economică şi socială a culturii, care e capabilă să creeze locuri de muncă, bogăţie, identitate, o legătură socială etc.

În anii '80-'90, cinematografia a făcut obiectul unei panoplii de măsuri fiscale care au fost apoi ameliorate şi extinse în numeroase rînduri. Oricine recunoaşte acum efectul acestor măsuri: ele au permis cinematografiei franceze să se plaseze pe locul doi în lume şi să se dezvolte într-o perioadă în care alte mari cinematografii europene (Marea Britanie, Italia, Germania) se prăbuşeau. Astăzi, aceste ajutoare privesc toate domeniile: scenariu, producţie, distribuţie, exploatare. Cinematografia este finanţată în cea mai mare parte prin credite specifice, dar şi prin Societăţile de Finanţare pentru Cinema şi Audiovizual (SOFICA), care strîng laolaltă investitorii privaţi.

O altă lege, din august 2003, elaborată de ministrul Culturii, Jean-Jacques Aillagon, a contribuit în mod decisiv la liberalizarea aportului din mecenat şi sponsorizare la politicile publice în domeniul culturii. Această lege, care priveşte cultura, sportul, dar şi mediul şi domeniul umanitar, instaurează o fiscalitate foarte avantajoasă pentru donatori. Ea permite firmelor, dar şi persoanelor fizice să deducă pînă la 66% din impozit într-o limită de pînă la 20% din veniturile impozabile şi chiar pînă la 90% în cazul achiziţionării unui tezaur naţional. Această lege organizează şi încurajează pentru toate companiile crearea de fundaţii: e vorba de fundaţii de utilitate publică şi de fundaţii de întreprindere. Impactul acestei legi e considerabil: în 2002, întreprinderile franceze au oferit, cu titlul de mecenat, 343 de milioane de euro; în 2008, cifra se ridică la 3,7 miliarde. Avînd în vedere aceste rezultate, se fac eforturi pentru a omogeniza la nivel european legislaţia în ceea ce priveşte mecenatul; mai ales că acum, mai mult ca oricînd, companiile lucrează la nivel continental şi chiar internaţional. O asemenea perspectivă, care ar include bineînţeles şi România, nu ar putea decît să întărească rolul decisiv, ba chiar indispensabil, pe care îl joacă banii privaţi în completarea şi dinamizarea politicilor publice din domeniul culturii.

Didier Montagné *este consilier cultural, director adjunct al Institutului Francez din Bucureşti.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 2 iulie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Un răspuns istoric

Alocarea resurselor pentru educaţie şi cultură este una dintre cele mai semnificative întrebări de politici publice pentru orice ţară, în orice perioadă istorică, şi este ceva foarte actual şi în Marea Britanie, unde Guvernul nostru este foarte interesat în a atrage fonduri private pentru educaţia publică şi de a crea noi mecanisme şi noi instituţii de dezvoltare a educaţiei. O iniţiativă a Guvernului a vizat chiar această colaborare între mediul de afaceri şi şcoli. Dar pînă a ajunge la mecanisme concrete, să plecăm de la întrebarea mai generală: de ce anume s-ar implica o firmă în chestiuni care nu privesc profitul în sine? Are mediul de afaceri şi o altă responsabilitate în afara aceleia de a asigura succesul afacerilor? Care sînt obligaţiile mediului de afaceri faţă de acele grupuri pe care se bazează afacerile? Este o chestiune controversată. Binecunoscutul Milton Friedman, organizaţii importante cum ar fi Institute of Economic Affairs sau publicaţii ca *The Economist* au adoptat o atitudine clară în această dezbatere spunînd că afacerile sînt afaceri şi trebuie să-şi vadă de afaceri, iar a cere firmelor să-şi asume responsabilităţi mai largi ar însemna să le distragi de la scopul lor principal. (...) De fapt, în Marea Britanie există un răspuns istoric la această controversă: avem foarte multe exemple de firme care s-au implicat social, începînd chiar cu epoca de început a revoluţiei industriale, pentru că au fost nevoite să procedeze astfel. Dacă nu ar fi făcut-o, nu ar fi avut angajaţi sănătoşi, nu ar fi avut angajaţi educaţi şi nu ar fi avut angajaţi care să lucreze pentru ele, la un nivel satisfăcător. Avem deci exemple istorice de companii mari care s-au implicat la nivel local, în programe educaţionale, culturale, în programe de construire de locuinţe. Există în mediul de afaceri britanic o lungă tradiţie de implicare în comunitate, în ciuda controversei teoretice care continuă.

Jon White *este consultant specialiat în managementul organizaţiilor şi relaţii publice, professor la University of Birmingham School of Business şi director al firmei de consultanţă Clarity Consulting Services.*

Oana ANTON

Este profitabil să fii altruist

Ascuns de privirile trecătorilor, pe o străduţă din zona La Ribera din Barcelona, Palatul de Muzici Catalane este un exemplu reprezentativ al curentului modernist. În foaierul său, un întreg perete este acoperit cu plăci de marmură neagră inscripţionate cu numele a peste 100 de companii din Spania: sînt numiţi prieteni ai culturii, membrii fondatori sau sponsori „Gold“ şi „Silver“. Pe baza donaţiilor acestor corporaţii, Guvernul catalan a reuşit să restaureze atît Palatul Muzicii, cît şi una dintre celebrele case ce poartă semnătura lui Gaudí – „La Pedrera“. Este evident că, fără sprijinul companiilor amintite, implicate fie prin intermediul unor fundaţii corporatiste, fie prin donaţii ori sponsorizări directe, aceste două monumente ale UNESCO nu ar fi putut fi azi accesibile publicului.

Sofocle spunea că „fiecare binefăcător se gîndeşte puţin şi la el însuşi“. Rezultatele implicării în sprijinirea culturii catalane nu s-au lăsat mult aşteptate...

Cei 3 „R“

Asemenea acţiuni de sprijin ilustrează conceptul de „responsabilitate socială corporativă“ (CSR) şi ajută companiile să se bucure de respect, reputaţie şi recunoaştere. În cazul companiilor, cei trei „R“ joacă un rol tot mai important în construcţia unei imagini respectabile în ochii partenerilor de business, în fidelizarea clienţilor şi, nu în ultimul rînd, în motivarea angajaţilor. Aceste acţiuni nu trebuie confundate cu mecenatul, cu actele de caritate sau cu simple demersuri ale unei campanii de relaţii publice; pentru aceste organizaţii, ele reprezintă o investiţie pe termen lung şi aduc beneficii atît companiei, cît şi comunităţii din care ele fac parte.

Ca un prim rezultat, programele culturale de responsabilitate socială au capacitatea de a instaura încrederea între o companie şi publicul său, iar acest sentiment, odată cîştigat, poate ajuta organizaţia să supravieţuiască crizei. În ceea ce priveşte domeniile susţinute de companiile active în România, cele mai multe sponsorizări revin programelor de mediu, educaţie, sănătate şi sprijin comunitar. Companiile au cheltuit anul trecut pentru programele de responsabilitate socială corporativă aproximativ 7,6 milioane de euro, potrivit rapoartelor de activitate trimise organizaţiei Forumul Donatorilor din România. Pe primele poziţii în topul donatorilor s-au clasat, în ordine, Petrom, Vodafone şi Banca Transilvania. Pentru organizaţii, decizia susţinerii unui anumit sector este influenţată de industria din care fac parte, comunitatea în care îşi desfăşoară activitatea, cultura organizaţională şi, nu în ultimul rînd, de clienţi şi de parteneri.

Rezultatele acţiunilor nu sînt întotdeauna direct proporţionale cu bugetul investit. Astfel, potrivit Bilanţului Responsabilităţii Sociale pe anul 2008, bazat pe răspunsul a 76 de bloggeri, în topul companiilor care au realizat acţiuni de CSR pe prima poziţie se situează Vodafone. Urmează Petrom, Tuborg, Orange, Unicredit, Coca-Cola, BRD, Cosmote, Procter & Gamble şi Germanos.

„Cenuşăreasa“ bugetelor de CSR

Cauzele în care companiile ar trebui să investească sînt, în opinia bloggerilor: mediul, comportamentul civic al publicului, sprijinirea tinerilor talentaţi, ajutorul categoriilor defavorizate, grija faţă de angajaţi şi, ulterior, sănătatea, cultura şi sportul. O explicaţie pentru această ordine ar putea fi faptul că, cel mai adesea, programele de CSR dedicate culturii se adresează unui public specific, cu educaţie şi venituri peste medie, iar în final acestea nu beneficiază de o expunere mare în mass-media. Cultura devine astfel „Cenuşăreasa“ bugetelor de CSR locale. Dintre cele peste 25 de companii cu bugete de CSR de peste 100.000 de euro, mai puţin de o treime au înscris cultura pe lista de priorităţi. Cele mai elocvente exemple de investitori în cultură sînt Alexandrion Group, Japan Tabacco International (JTI), Unicredit Ţiriac, Zentiva, Enel, Mercedes-Benz şi Vodafone.

Motivaţiile sînt diferite în funcţie de profilul companiei: în cazul unei firme nou intrate pe piaţă, investiţia într-un program cultural poate crea un curent favorabil unei decizii în mediul de business şi în rîndul societăţii civile, iar pentru alta, poate fi un instrument de consolidare a reputaţiei.

JTI a ales să îşi desfăşoare programele culturale sub numele „Întîlnirile JTI“, promovînd în România marile valori culturale internaţionale (Bejart Ballet, compania Nacional de Danza, Cullberg Ballet, Nacho Duato, Mats Ek, Joaquin Cortes) şi susţinînd financiar Festivalul „George Enescu“. Alexandrion Group a sponsorizat în special programele dedicate teatrului şi actorilor. Şi în cazul Unicredit Ţiriac Bank, cultura este o parte din platforma de comunicare, banca avînd în desfăşurare parteneriate cu diverse evenimente culturale, precum Festivalul Internaţional de Film „Anonimul“ sau Bienala de Artă Contemporană Bucureşti. Aceeaşi companie a transformat un sediu spaţios, plasat central, în Centru pentru Artă & Cultură Contemporană. Răvan Ion şi Eugen Rădescu coordonează programele Pavilion Unicredit: e vorba de expoziţii periodice, de un centru de documentare, de ateliere şi de conferinţe etc. De altfel, Unicredit Ţiriac este una dintre puţinele instituţii private care nu intenţionează să îşi reducă bugetul alocat culturii, menţinîndu-l la nivelul anului trecut, respectiv 800.000 de euro. Principala activitate de sponsorizare este Festivalul „George Enescu“.

Cele mai multe sistări ale investiţiilor s-au produs în rîndul jucătorilor din sectorul auto, imobiliar şi financiar-bancar, unde criza a lovit încă din toamna anului trecut. Cu reduceri ale profitului se confruntă majoritatea companiilor, prin urmare este de aşteptat ca multe alte industrii să fie reţinute în alocarea de donaţii sau sponsorizări. Adevăratele tăieri de bugete urmează de-abia anul viitor.

Sistarea sponsorizărilor şi a investiţiilor în programe de CSR poate avea un efect de bumerang, atît în imagine, cît şi în vînzări, pentru că tocmai acum corporaţiile se confruntă cu cel mai mare deficit de încredere. Renunţarea la aceste programe spulberă practic rezultatele pozitive obţinute în trecut, iar pe viitor face mult mai puţin credibil în ochii publicului efortul de „cetăţean responsabil“ al companiei.

***Oana Anton** este redactor la* Capital.

„Sponsorizările sensibilizează mai mult publicul decît publicitatea“

Faţă de alte tehnici de comunicare, cel mai substanţial avantaj al sponsorizării îl reprezintă cîştigul de imagine obţinut prin asocierea cu un anumit eveniment/program, cînd se creează un curent de opinie favorabil companiei. Concluzii precum „Sponsorizările sensibilizează mult mai mult publicul decît publicitatea clasică“ şi „Avantajele sponsorizării sînt evidente. Cred că o marcă îşi creează un univers, un halo de atribute şi de personalitate prin tot ceea ce face“ reprezintă doar o parte din rezultatele studiului realizat printre 34 de persoane responsabile de crearea şi formularea strategiilor de comunicare şi sponsorizare din companii de top româneşti şi multinaţionale, care investesc anual sume considerabile în comunicare.

«Sponsorizarea în cultură. Atitudinea comunităţii de afaceri din România» este un studiu calitativ inedit care prezintă, mai mult decît prin simple statistici, atitudinea faţă de sponsorizarea în cultură a celor care realizează strategiile de marketing/comunicare în unele dintre cele mai importante companii din România“ – a declarat Dragoş Olea, preşedinte Add, organizaţia nonprofit care a realizat studiul.

Cercetarea s-a desfăşurat în perioada februarie-noiembrie 2003. Au fost realizate 34 de interviuri în profunzime semidirijate cu persoane responsabile de crearea şi formularea strategiilor de comunicare şi sponsorizare din companii de top româneşti şi multinaţionale care investesc anual sume considerabile în comunicarea cu diverse categorii de public-ţintă.

Directorii generali, de comunicare şi de marketing care au participat la studiu aparţin companiilor ABB, ABN Amro Bank Romania, BRD - GSG, Coca-Cola HBC, Cosmetics Oriflame Romania, Cristalex (marca Absolut), Ericsson Telecommunications Romania, Ernst & Young, Excelent, GlaxoSmithKline Pharmaceuticals, Graffiti/BBDO, Henkel Romania, Hewlett-Packard Romania, HVB Romania, IBM Romania, Interbrew, JT International Romania, Kraft Foods Romania, Luxten Lighting, Medicover, Motorola Romania, Muşat & Asociaţii, S.N.P. Petrom, Philip Morris Romania, PricewaterhouseCoopers, Raiffeisen Bank, RDS, Rompetrol, Siemens, Sony Overseas, Stefanica, Duţu & Partners, Tofan Grup, United Romanian Breweries Bereprod, S.C.D.M.A.I. Unirea.

Culegerea, prelucrarea şi analiza informaţiilor au fost realizate de Add. Rezultatele au fost sintetizate în patru părţi distincte: atitudinea faţă de sponsorizare, sponsorizarea în cultură, politica de sponsorizare şi dosarul de sponsorizare. (după www.euractiv.ro)

George VULCĂNESCU

De la ghetele lui Ronaldo la circul politic

Se spune că una dintre cauzele pentru care jucătorul brazilian Ronaldo a fost o legumă în finala Campionatului Mondial din Franţa a fost deranjul pe care i l-au provocat ghetele cu care fusese încălţat de sponsorul său. Învăţînd parcă din păţania, din 1998, a celebrului fotbalist, politicienii noştri se preocupă constant să îşi asigure, din sponsorizări, cele mai confortabile spiţuri. Este normal să fii bine echipat într-o competiţie care se rezumă la şuturi în fund, burtă şi bărbie. Ce legătură are asta cu chestiunea în discuţie, sponsorizarea? Una singură. Fotbalul şi politicul sînt principalii beneficiari ai sponsorizărilor în lume şi la noi.

Această realitate nu o veţi regăsi în nici un sondaj de opinie local. Întrebaţi ce domenii merită ajutor financiar, la schimb cu avantajele decurgînd din sponsorizare, cei mai mulţi donatori se referă la sport şi evenimentele cu carater cultural. *Rating*-ul fiind criteriul de departajare. De politică se feresc toţi precum necuratu' de tămîie. Nimeni nu pomeneşte de finanţarea partidelor, deşi sînt mulţi cei ce îşi dau, constant, obolul, înainte de, şi în timpul campaniilor electorale. Şi nu e vorba de puţini bani...

Profitînd de faptul că în România sumele şi sursele de finanţare ale partidelor sînt făcute publice *post factum* (nu în timpul campaniei, ca în SUA), şi într-o formă netransparentă, sponsorii rămînînd anonimi. La noi contribuţiile din campanii provin de la filiale, din donaţii individuale şi... din împrumuturi bancare. Din cînd în cînd, cîte un om de afaceri îşi mai aduce aminte cum că a dat şi el în stînga şi în dreapta, ca să nu supere pe nimeni. Dar nu pe firmă, ci din conturile proprii. Cică s-ar mai practica şi împrumutul fără dobîndă. Sau da, aveţi dreptate. Cine ar pretinde banii înapoi unui partid politic important? Întrebarea se poate formula şi altfel. Cine ar mai da vreun ban înapoi dacă ajunge la putere, cînd poate oferi la schimb posturi, contracte şi alte avantaje în natură?

Localele din 2008 au avut un necesar de cel puţin zece milioane de euro. Au urmat treizeci de milioane de euro în iarnă şi şase milioane de euro în vară. Iar în toamnă vin prezidenţialele. Aşa este. Nu toţi aceşti bani vin din sponsorizări. Dar şi sumele alocate campaniilor sînt mai mari în realitate. Cele vehiculate au ca principal reper costurile directe, de publicitate. Fără alte cheltuieli, cum ar fi sondajele de opinie, costurile de organizare ale mitingurilor şi spectacolelor electorale etc. Multe dintre aceste cheltuieli indirecte preced campania propriu-zisă. Cine mai crede că grosul acestor bani vine din contribuţii ale membrilor şi donaţii ale unor persoane fizice?

Piaţa de publicitate din 2008 a fost estimată la 600 de milioane de euro. Se consideră că 1 euro din 5 alocaţi de companii, promovării merg spre sponsorizări. Ar însemna că cifra sponsorizărilor dintr-un an se apropie de 120 de milioane de euro. Aproximînd la 25 de milioane contribuţiile firmelor, rezultă că aproape 20 de procente din totalul sponsorizărilor din ultimul an au fost în beneficiul candidaţilor politici, aleşi sau nealeşi. Este enorm. Cu atît mai mult cu cît sumele destinate campaniilor electorale cresc, indiferent de mersul economiei. Şi aşa într-o perioadă de criză nu prea mai rămîn bani pentru sponsorizări şi mecenat. Acel euro este primul tăiat de pe listă. Dacă se putea altfel, nu se mai apela la teledonul prin SMS pentru Spitalul „Marie Curie“. Incertitudinea planează asupra a numeroase programe bursiere şi proiecte educative. În acest timp, politicul rămîne acelaşi consumator avid de resurse.

Banii din sponsorizări ar putea fi totuşi orientaţi şi spre alte destinaţii, în afara celor fixate prin decizie politică. Dar pentru asta ar trebui modificată legislaţia. O deducere peste limita actuală, foarte joasă, a cheltuielilor de sponsorizare ar facilita finanţarea directă a proiectelor de utilitate publică: şcoli, spitale, aziluri, ONG-uri etc. Ar fi o extrapolare a primei şi timidei deschideri a bugetului public spre activităţile nonprofit, ce datează din 2007. Din acel an, plătitorul de impozit pe venit poate direcţiona 2% din sumele datorate statului, către ONG-uri sau instituţii publice.

Nu ştiu dacă soluţia este viabilă. Constatarea este însă întristătoare. I-aş spune alarmantă, dacă aş fi convins că, în afară de fotbal şi circ politic, mai este nevoie de altceva în ţara asta...

***George Vulcănescu** este analist economic.*

supliment editat
de **Dilema veche**

DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE

Andrei PLEŞU

Despre elite

Dacă ar fi să mă iau după semnele pe care le dă uneori mass-media, este, într-adevăr, nerecomandabil să faci parte din elite: devii antipatic. Constat o o anumită ofensivă, uneori mocnită, alteori dezlănţuită, împotriva ideii de elită. Nu-mi place nici mie cînd cineva îşi declară singur apartenenţa le elită. Dar sînt categoric împotriva acelora care, de frica „elitismului", vor să compromită ideea de elită. Cred sincer că e nevoie de elită aşa cum cred că pînă şi cei care bombăne elitele o fac resentimentar şi ipocrit, în speranţa că vor fi consfinţiti ei înşişi drept oameni de elită.

Aşa cum vrei să fii operat de cel mai bun chirurg, să bei un vin foarte bun, să ai cel mai bun profesor, la fel de natural e să vrei să beneficiezi de avantajele de a fi slujit de o elită. Elita e esenţialmente *slujitoare*, are mai mult de dat decît de primit. Cine se supără pe elite îşi decapitează prin asta modelele, exigenţele, superlativele. Căci există un superlativ al oricărei înzestrări: există o elită a cizmarilor, o elită a agricultorilor ş.a.m.d. România merge prost tocmai pentru că nu avem o elită politică adevărată sau pentru că n-avem o elită în învăţămînt, ci doar profesori mediocri. De fapt, noi n-avem elite în multe domenii. Într-un asemenea context, să vezi în elite un comando periculos care subminează libertăţile şi democraţia este o revoltă a tenişilor împotriva pantofilor. E nevoie şi de tenişi, şi de pantofi.

Diabolizarea elitelor se bizuie pe o judecată divagatorie şi mă tulbură să văd cum în această discuţie se preia ceva din ecourile ideologiei de învăţămînt politic din anii '50. Oare din ce duh suspect preiau oameni foarte tineri această ideologie din vremuri pe care nu le-au apucat, o ideologie care le cere să se uzeze lăuntric, veştejind ideea de elită!? E bizar cum se poate crede că un fel de mediocritate generalizată ar fi mai preţioasă moralmente decît emulaţia provocată de elite. Cu atît mai mult cu cît elitele sînt numeroase şi întotdeauna e loc pentru toată lumea. Nu e vorba de un turn de fildeş, deşi Wolf Lepenies, în discursul său ţinut la decernarea Premiului Păcii de la Frankfurt, spunea, pe bună dreptate, că din turnul de fildeş se vede, uneori, foarte departe.

(fragment dintr-un interviu publicat
în *Dilemateca*, ianuarie 2007)

Din sumar

- Cum se formează liderii şi elitele
- Masteratul – modă sau necesitate?
- Există o discrepanţă între sistemul educaţional şi piaţa reală a muncii?
- Unde e mai bine să-ţi faci studiile – în România sau în străinătate?
- Burse şi credite pentru pentru studenţi – avantaje şi dezavantaje
- La Londra: tenisul pe iarbă, Balcanii şi oratoria
- Avem facultăţi care produc impostură profesională
- Efectele procesului Bologna

Aduse cu poşta

Argumente şi propuneri

Propunerea legislativă de a permite universităţilor autofinanţate (impropriu denumite private, unele fiind SRL-uri cu patron unic şi adevărat, altele fiind proprietăţi colective) să organizeze masterate şi doctorate indiferent de calificativele acordate de ARACIS a stîrnit „sfînta mînie proletară" a reprezentanţilor universităţilor cu dublă finanţare (de la stat şi din autofinanţarea obţinută de la locurile cu taxă). Desigur şi ziariştii de bună credinţă şi care doresc sincer calitate mai bună în universităţi s-au raliat acestui protest bine motivat financiar (în sensul că restrîngerea drepturilor celor de la „privat" să acceadă la ultimele două cicluri Bologna este benefică financiar universităţilor cu dublă finanţare, studenţii de la universităţile autofinanţate neavînd altă soluţie decît să se îndrepte spre universităţile de stat – „garantul deplin" al calităţii, al moralităţii şi al responsabilităţii sociale maxime...). Aşadar, esenţa problemei este de natură strict financiară şi nicidecum legată de calitatea educaţiei. Am multiple argumente în acest sens şi vi le voi enumera:

1. universităţile autofinanţate au ca personal de bază şi de conducere, de regulă, profesori de la „stat" (şi nu dintre cei mai slabi şi ameţiţi de goana după fuste sau şpăgi, ci foşti decani, şefi de catedre, şefi de promoţii, oameni care au avut şi spirit întreprinzător, nemulţumiţi de salariul mizerabil primit în acele vremuri – de regulă anii '90);

2. unele universităţi de stat au facultăţi noi care au atras şi promovat rapid cadre didactice în domenii fără tradiţie – de exemplu, Facultatea de Bioinginerie Medicală de la Iaşi, la a cărei dezvoltare am contribuit şi eu, a avut unele probleme de acoperire cu cadre în perioadele incipiente, exact cum au păţit şi universităţile autofinanţate la începuturile lor;

3. mitizarea unor cazuri „celebre" – gen Mischie, Udrea sau alte vedete mediatizate de politic – nu se poate substitui argumentaţiei contra acordării de credit tuturor universităţilor, indiferent de forma de proprietate. Am convingerea că există şi „contra-exemple", adică profesori extrem de serioşi de la „privat" care pot şi chiar dau clasă celor de la „stat";

4. unele universităţi de stat nu sînt încă acreditate după regulile în vigoare. Pur şi simplu statul zice: astea sînt ale noastre, cum să le mai trecem prin filtrul ARACIS şi să ne dăm/luăm singuri banii... Aşa cum se întîmplă şi cu spitalele de stat – acestea nu numai că nu sînt acreditate, dar nu pot primi nici un fel de acreditare din cauza precarităţii condiţilor de funcţionare – la fel şi unele universităţi de stat probabil că ar întîmpina dificultăţi majore la o eventuală încercare de acreditare;

5. discuţia de faţă eludează complet adevăratele probleme (comune celor două categorii de universităţi): lipsa unei activităţi de cercetare serioase (împărţirea banilor pentru cercetare între universităţile proprietate de stat nu poate fi asimilată cercetării adevărate), plagiatul ca substitut al inapetenţei pentru cercetare, nepotism şi şpagă la examene etc.;

6. în loc de aruncarea în focul luptei de concurenţă a tot soiul de argumente în favoarea educaţiei etatiste (oricum, de o calitate în continuă scădere) aş invita preopinenţii şi presa interesată să reflecteze asupra următoarelor propuneri:

a) transparenţă maximă în procesul de predare şi de examinare;

b) eliminarea examenului de licenţă (eliminareaa examenului de bacalaureat a fost propusă mereu în comentarii la articole din presa bucureşteană de răspîndire naţională) pe simplul motiv că acest examen nu sporeşte cu nimic nivelul cunoştinţelor din timpul anului. Oponenţii eliminării licenţei sînt, presupun, şpăgarii de profesie... Absolventul de facultate va primi un Certificat de absolvire şi atît. Adevărata verificare a cunoştinţelor o face angajatorul la interviuri şi examinări periodice. Practic, diploma nu are nici o valoare în sine, ea a rămas doar un mit transformat în sursă de bani pentru falsificatori;

c) Introducere de metode de stimulare a creativităţii, competitivităţii şi de sporire a calităţii activităţii profesorilor cum ar fi: angajare pe perioadă determinată, confirmarea titlului de profesor la cca 5 ani, timp în care să se poată finaliza lucrări de cercetare concretizate în cărţi, contracte etc. La ora actuală avem de a face cu o aproape imposibilă pătrundere la titlul de profesor concomitent cu diminuarea calităţii şi a interesului pentru performanţă din partea profesorilor titulari. De asemenea, publicarea anuală a clasamentelor în funcţie de punctajele obţinute în cercetare este un factor concurenţial real, nu unul fals. Clasamentele universităţilor să fie făcute în funcţie de indicatorul „număr studenţi angajaţi în primul an după absolvire". Aşadar, finanţarea să se facă nu pe student, ci pe absolvent angajat. Atunci va dispărea falsa distincţie între „privat" şi „stat", preocuparea fiind crearea de competenţe real cerute de piaţă şi nu note la examene inutile sau diplome care, în sine, nu ajută decît la a confirma că ai dreptul să te prezinţi la un interviu sau concurs pe un post oarecare. Universităţile de stat vor primi finanţare per student ca un credit, ce va fi restituit în funcţie de numărul de studenţi neangajaţi cu acte de muncă în domeniul de activitate pentru care s-au pregătit. De exemplu, angajarea unui absolvent de farmacie pe post de distribuitor de medicamente nu va fi considerată ca angajare în domeniul pentru care s-a pregătit. Aceste restituiri de bani către bugetul statului vor duce, în final, la o dispariţie a diferenţelor dintre cele două categorii de universităţi, în sensul că se va susţine de către stat doar acel număr de absolvenţi angajaţi, indiferent de forma de proprietate. Aşadar, universităţile actualmente autofinanţate vor primi subvenţii în funcţie de numărul absolvenţilor angajaţi. Atunci, oricîte diplome ar avea cineva, necorelarea cu cerinţele pieţei muncii va fi sancţionată şi respectiva persoană (fie absolvent, fie viitor student) se va orienta către universităţile de top sub aspectul angajării;

d) posibilitatea ca profesorii să fie transferaţi la universităţile care oferă salarii mai mari, fără alte formalităţi decît acordul direct între profesor şi universitate. Atunci se va face o selecţie şi o ierarhizare reală a universităţilor (aceasta în condiţiile finanţării per absolvent angajat).

Mă opresc aici cu propunerile mele care ţin loc de comentariu *pro causa sua (pro domo)* în disputa dintre două forme de finanţare a învăţămîntului superior, una cu două surse de finanţare (de stat) şi una cu o singură sursă (autofinanţarea). Aversiunea faţă de lipsa de calitate a unor universităţi private nu este deloc motiv pentru (con)damnarea în bloc a iniţiativei private. Aceasta trebuie verificată după legile pieţei şi nu după numărul de diplome emise, eventual dacă rectorul era treaz sau era obosit în momentul care a semnat diploma, sau dacă diploma are toate „antet"-urile la locul lor şi în ordinea stabilită... Adică, să aruncăm deoparte aspectele formale şi să ne concentrăm pe cele de esenţă şi de utilitate reală pentru noi toţi.

Liviu DRUGUŞ
www.liviudrugus.ro

„Am obosit deja..."

Sistemul Bologna, iar asta o spun ca proaspăt absolvent a două universităţi de stat din România, nu a făcut decît să adîncească şi mai mult proletarizarea galopantă a facultăţilor româneşti, care şi aşa, nici înainte, nu o duceau ca-n basme.

Ce rost au avut atîtea proiecte de reforme ale învăţămîntului universitar, care mai de care mai nereuşite – mai ales cînd au fost puse în practică, după 1989? Subţiind programa, eliminînd stufoasele şi indigestele curricule mult „prea teoretice" (nu-i paradoxal că cei mai leneşi dintre elevi şi studenţi au cerut cu încrîncenare post-revoluţionară scurtarea programelor?) şi croindu-le pe calapodul „cerinţelor pieţei" (o formulă care ţine loc de orice argument, deşi nimeni nu ştie sigur ce vrea să însemne): au fost vreodată angajatorii români preocupaţi de relevanţa practică a studiilor angajaţilor lor sau doar prestigiul unei diplome i-a interesat întotdeauna şi, în ultimii ani, chiar şi acest lucru din ce în ce mai puţin? şi, dacă ar fi ca relevanţa să fie nulă, atunci poate că ar fi de o mie de ori mai util un training subvenţionat de angajator, pentru un angajat tînăr şi fără experienţă, decît 3 sau 4 ani de facultate care nu oferă nici o dexteritate practică, nu? Dar atunci de ce nu am înlocui facultăţile cu nişte şcoli de meserii care să dureze maximum 6 luni? N-ar fi mai *cost-efficient* şi mai util, n-ar părea mai *corporate,* n-am vorbi cu toţii atunci, atît de utopic-distopic, „afacereza"? Învăţămîntul universitar românesc a visat la o reformă care să ne aducă măcar la aceleaşi standarde de cerinţe ca acelea experimentate în Vest. De parcă ar fi de la sine înţeles că nivelul facultăţilor din Occident este excelent şi nu ar fi suferit la rîndul lui cîteva lovituri de graţie, aducîndu-l într-o criză a mediocrităţii generale – ce-i drept, nu la proporţiile celui românesc în mai puţin de două decenii – din anii '60 încoace.

Bun, şi performanţa cui rămîne? Sau măcar speranţa că se studiază la facultate la un nivel academic şi nu ca într-o şcoală postliceală? Sigur, treburile astea spinoase rămîn în sarcina iluminatului minister, care, de bine ce funcţionează, ca mai toate instituţiile de stat din România, aplică o reţetă cosmopolită, şutită din Vest, aşteptînd cu gura căscată un miracol. În realitate, din experienţa mea de student, destul de bogată pentru a îmi face o opinie, destul de săracă pentru a putea veni cu o soluţie, universităţile româneşti s-au preschimbat în nişte colosale hale industriale unde studenţii muncitori robotesc mecanic la „Diplomă", produsul brut al unui efort întins cît pe un cincinal. Bineînţeles, stahanovişti ca subsemnatul, cu două-trei diplome de absolvent, nu sînt chiar aşa de rari cum ar părea. Dimpotrivă, sînt semne că se vor mai înmulţi, chiar exponenţial. Şi să îi judecăm de superficialitate, de oportunism pe aceşti mercenari ai diplomelor, pe aceşti ambiţioşi care îşi fac din propriul CV un fetiş şi un trofeu totodată? Să ne fie cu iertare. Vinovaţi, dacă există vreunii, sînt tot dascălii, acei dascăli care se tem că numărul de locuri bugetate va rămîne incomplet, iar, drept pedeapsă, banii de la stat să nu mai curgă în sfîntul lăcaş de studiu în anul academic viitor, din lipsa de studenţi/doritori, adică fără obiect al muncii şi cu teama că anumite catedre, mai bine sau mai prost remunerate, să îşi piardă rostul.

În plus, unele programe de master sînt scoase din burtă. Doritorii sînt puţini la stat (deh, sînt mai scumpe decît în ograda chiaburului Bondrea), dar moda şi sistemul Bologna o cer. Fără master, nu ai facultate serioasă. Deci, se organizează şi un master, aşa, de dragul Europei, să fim şi noi, tîrîş-grăpiş, în rîndul lumii cilivizate.

Cît despre doctorate, unul serios şi cu aplomb, circulă o vorbă că se face numai „în afară", că, vorba aia, noi şi cercetarea, noi şi ISI, noi şi recunoaşterea internaţională. Să fim serioşi: ce glumă sinistră! Doar se ştie cît de bine stăm noi în domeniul cercetării academice, mai ales în domeniul ştiinţelor exacte unde, înainte de un laborator hiperperformant, ne-ar trebui o tablă bine ştearsă. Concluziile să le tragă cel ce a zăbovit să citească pînă aici. Cum am obosit deja, şi bănuiesc că şi cititorul aşijderea, mi-am încheiat povestea, sperînd că ce am spus s-a lămurit, iar ceea ce am omis, din nebăgare de seamă sau conştient, se înţelege de la sine.

Un „Student"
Dan Alexandru CHIŢĂ
danalexandru23@yahoo.com

PUBLICITATE

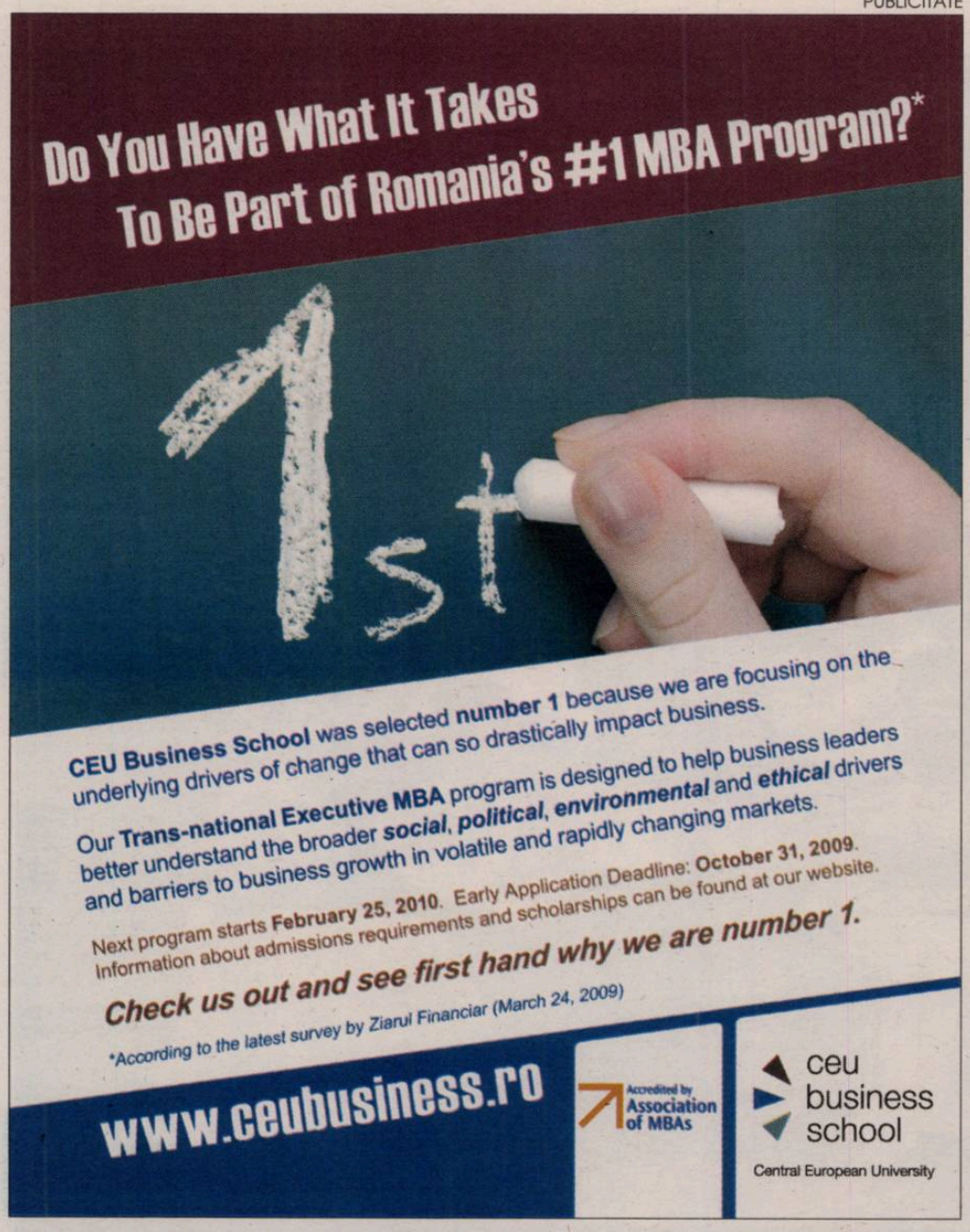

Bogdan VOICU

LLL şi educaţie recurentă

20% în Franţa, 35% în Marea Britanie, 13% în Cehia, 47% în Danemarca, 2% în Bulgaria, 5% în Italia, 0,4% în România. Nu, nu sînt procentele vreunui partid politic pan-european la alegerile europarlamentare, ci date de la Eurostat despre ponderea adulţilor între 25 şi 64 de ani ce au participat la diverse training-uri în ultimul an. Media celor 27 de ţări UE este de 16,5%.

Îmi amintesc cum, cu ani în urmă, citind despre sistemele educaţionale de astăzi, descopeream cu uimire lucruri bizare precum *life-long-learning* (LLL) sau *educaţie recurentă*. Prima mi se părea o pompoasă transpunere în engleză a mai vechii vorbe „omul cît trăieşte învaţă". Chestia aia recurentă aveam să o identific drept un mod de a descrie o bazaconie: omul se apucă el de şcoală, dar se plictiseşte, se mărită sau rămîne fără bani. Munceşte el o vreme, apoi pleacă şase luni la mare, mai studiază doi ani, iar i se face dor de ducă, munceşte şi apoi stă o vreme cu burta la soare, pe la 45 de ani se apucă de a doua facultate, apoi se opreşte, o termină pe prima, face doctoratul, mai munceşte, o termină şi pe a treia, merge la mare şi tot aşa, pînă descoperă că cel mai bine se simte la munte. Sisteme de credite pentru studii, burse private, vouchere educaţionale, utilizarea instrumentelor fiscale pentru descurajarea studenţilor de a lucra în timp ce studiază contribuie şi ele la astfel de comportamente educaţionale flexibile.

Îmi amintesc totodată de cartea de istorie: primul gimnaziu din Ploieşti este înfiinţat în 1864. Între elevii primei generaţii se afla un anume Ion Luca Caragiale. Gimnaziile în sine erau o raritate pe vremea respectivă. Cît despre fete, educaţia la care aveau acces cele mai multe dintre ele ni s-ar părea azi cel mult la nivelul grădiniţei.

Îmi amintesc mai apoi de un strămoş, pe care nu l-am cunoscut, şi care în perioada interbelică era considerat de familie drept foarte educat: absolvise liceul.

Îmi amintesc şi de tata, povestindu-mi din cînd în cînd, ca pe o raritate, la începutul anilor 1980, că are un student mai bătrîn decît el. Eu sînt azi aproape de anii lui de atunci şi, avînd mult mai puţini studenţi pe an decît avea el, între ei se regăseşte mereu măcar unul mai în vîrstă decît mine. De regulă e vorba de studenţi la master. Să le zic oare studenţi *recurenţi?*

Efectele procesului Bologna

În ultimii 150 de ani, lumea a cunoscut generalizarea studiilor primare, apoi pe cea a gimnaziului, pe cea a secundarului superior (liceu, profesională). De cîteva decade discutăm despre valuri succesive de masificare a învăţămîntului superior. Astăzi, în România, în jur de jumătate dintr-o generaţie ajunge să facă facultate. Procentul cu pricina nu ne plasează nici în coada, nici între fruntaşii Europei. Ce e drept însă, sînt suspiciuni serioase legate de veridicitatea calităţii de student a unora dintre cei care primesc diplome de la unele dintre universităţile româneşti.

În urmă cu 15 ani, studiile de licenţă în sociologie durau 5 ani. Apoi s-au redus la 4 ani, iar zilele acestea absolvă facultatea a doua generaţie de sociologi formaţi în 3 ani. În urmă cu cîţiva ani, cînd s-a trecut la acest sistem, cunoscut în mediul academic drept sistem „Bologna", multe cadre didactice, dacă nu cumva majoritatea, deplîngeau consecinţele procesului. Declarativ, era vorba de calitatea absolvenţilor: în 4 ani învăţai oricum mai puţin decît în 5, darămite în 3! Pe undeva se putea detecta şi o nelinişte asupra siguranţei locului de muncă: mulţi anticipau o scădere dramatică a numărului total de studenţi, doar dispăruse un an de studii!

Ceea ce s-a întîmplat de fapt a fost o creştere a numărului de ore de predare, datorate atît masificării educaţiei superioare (tot mai mulţi tineri dintr-o generaţie au devenit studenţi), dar şi prelungirii duratei de şcolarizare.

Explicaţia este un pic mai complexă: din ce în ce mai mulţi studenţi s-au înscris la facultate. Costurile relativ mici s-au suprapus cerinţelor reduse ale cadrelor didactice. Numărul studenţilor care lucrează a crescut de la un sfert în 2006, la unul din trei în 2007. Probabil că în 2009, datele pe care le colectăm în prezent vor indica o creştere către 50%. A apărut un cerc vicios: aflate în competiţie pentru a atrage studenţi plătitori ai taxelor de şcolarizare, universităţile au permis studenţilor să lucreze şi au scăzut cerinţele în ce priveşte prezenţa la cursuri, pregătirea de materiale, consultarea bibliografiei, standardele de notare în urma evaluării. Şi cum 3 ani nu reprezintă mare lucru, numărul studenţilor a crescut. Norma socială care se impune din ce în ce mai mult este aceea de a urma o facultate. Ceea ce înseamnă că trebuie să ne aşteptăm la continuarea masificării educaţiei superioare şi, implicit, a numărului de purtători de diplome universitare.

Aceasta creează presiune pe piaţa forţei de muncă. Studiile recente arată că angajatorii preferă studenţi cu mai mult de 3 ani de studii (respectiv 4 la disciplinele inginereşti şi în alte cîteva domenii). Aceleaşi studii indică şi faptul că majoritatea covîrşitoare a firmelor vor ca absolvenţii să fi lucrat în timpul facultăţii.

De aici două consecinţe: în primul rînd, o bună parte dintre studenţi se înscriu şi în al doilea ciclu universitar, şi anume la master. Probabil că ei sînt aceiaşi care ar fi urmat facultatea şi dacă ar fi existat cerinţe educaţionale mai ridicate, iar studiile ar fi durat cu un an în plus. De aici şi concluzia că, în fapt, chiar şi dacă nu ar fi crescut ponderea studenţilor într-o generaţie, sistemul „Bologna" al celor trei cicluri universitare conduce în sine la creşterea duratei de şcolarizare şi a nevoii de cadre didactice, deşi, aparent, are efecte opuse.

Pe de altă parte, cererea de pe piaţa muncii şi obişnuinţa de a lucra deja dobîndită din timpul studiilor de licenţă îi face pe studenţii la master să acorde mai multă atenţie job-ului decît studiilor. Facultăţile îi stimulează suplimentar în acest sens, plasînd orele de curs aproape exclusiv după-amiaza şi întărind imaginea masterului ca part-time, o activitate secundară, lejeră, aducătoarea unei bucăţi de hîrtie numite diplomă, solicitată de birocraţie.

Am adesea studenţi care, beneficiind de burse în străinătate, se plîng de intensitatea cerinţelor de studiu din universităţi străine ce altfel sînt uneori considerate a fi dintre cele mai lejere. Numărul de referate, materialele ce trebuie citite, activitatea la cursuri, toate sînt mai dificile. Comparativ cu România însă, aproape orice altă facultate devine una grea, ceea ce spune din păcate multe despre calitatea educaţiei de la noi.

În lume, masterul este considerat a fi al doilea ciclu universitar. La noi, şi el, şi cel de-al treilea ciclu – doctoratul – sînt etichetate adesea drept studii „postuniversitare". Despre stagiile postdoctorale, în România aproape că nu are rost să vorbeşti. Despre calitatea educaţiei, plagiat, recunoaştere internaţională, abia acum se discută public.

O să vă întrebaţi ce putem face cu atît de mulţi studenţi? O să vă spun că, în urmă cu cîteva zeci de ani, aceeaşi întrebare plutea pe buzele multora legată de numărul de absolvenţi de liceu.

Speranţa de viaţă este în continuă expansiune, la fel şi complexitatea cunoaşterii. Productivitatea în creştere a muncii, mai ales la cei ce au petrecut mai mult timp în sistemul educaţional, scade şi ea presiunea pieţei muncii de a căuta forţă de muncă suplimentară. Un scenariu plauzibil poate include săptămîna de lucru de patru zile, generalizată în cîteva decenii de aici înainte. Aceasta ar însemna încă şi mai mult timp disponibil (şi) pentru educaţie. Nu cred că ar fi un pariu pierzător să prezici dezbateri despre masificarea accesului la doctorat în următorii 10-20 de ani.

Nevoia de studii aprofundate

În timpul acesta, generaţiile ce au ieşit deja din sistemul educaţiei formale pot opta pentru completarea cu master sau, mai degrabă, pentru training şi recalificare. Un studiu al CEDU 2000+ spune că două treimi dintre absolvenţii recenţi din patru domenii (inginerie mecanică, drept, IT, ştiinţele comunicării) simt deja nevoia unor cursuri de aprofundare a unor domenii înguste. Aceasta se întîmplă în condiţiile în care marea lor majoritate consideră că stăpînesc deja competenţele necesare în meseria pe care o practică, perspectivă infirmată, ce e drept, de către angajatori.

Pentru cele mai multe joburi, aceasta devine insuficient. Mai mult, fosta „calificare la locul de muncă" – prin metoda „încercare şi eroare" sau „văzînd şi făcînd" – devine adesea mai ineficientă decît participarea în mai scurte sau mai lungi sesiuni de training. Acestea oferă în primul rînd posibilitatea de a evita repetarea la nesfîrşit a erorilor sau deprinderea unor soluţii mai puţin adecvate. Ca şi în tenis, adesea în viaţă este important să deprinzi de la început corect modalitatea de a executa fiecare lovitură, fiecare mişcare în parte. Corecturile ulterioare sînt dificile. În plus, participarea la astfel de cursuri de formare ulterioară prezintă avantajul de a te ajuta să cunoşti oameni noi, să înveţi de la aceştia despre lucruri noi, despre alţi oameni şi alte locuri, inclusiv despre chestiuni profesionale, dar nu neapărat despre acestea.

Revenind la problematica strictă a expertizei profesionale, specializarea s-a mutat şi se mută mereu undeva, cît mai departe de încheierea educaţiei formale. Lumea şi tehnologia se schimbă mereu, iar fără LLL nu prea ai şanse să rezişti. Nu întîmplător, cei ce conştientizează mai puternic acest lucru sînt tocmai cei mai bine instruiţi.

Cîndva, a absolvi o anumită specializare în liceu te marca pentru totdeauna. Azi, nimeni nu se mai aşteaptă ca absolventul unui profil biologie-chimie, spre exemplu, să devină neapărat laborant. El va avea un bagaj cultural şi informaţional în domeniul respectiv, dar poate deveni oricînd matematician sau filolog. La fel se întîmplă deja, în lume şi la noi, şi cu absolvenţii primului ciclu universitar: licenţa îţi conferă mai degrabă o pregătire generală decît o specializare. Şi devine din ce în ce mai util să ai astfel de competenţe generale. Se simte la buzunar. Iar LLL-ul se simte încă şi mai tare! Nu întîmplător, revăzînd cifrele amintite în debutul articolului, vedem parcă deopotrivă clasamente ale PIB/locuitor sau ale ponderii absolvenţilor de învăţămînt superior, ori ale performanţelor sistemelor de învăţămînt preuniversitar. Dar aceasta devine deja parte a unui plan mai mare...

***Bogdan Voicu** este sociolog la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii.*

PUBLICITATE

BPP PROFESSIONAL EDUCATION®

APPROVED LEARNING PARTNER – STUDENT TUITION ACCA PLATINUM 2009

BPP INVESTEȘTE ÎN EDUCAȚIA TA!

BPP Professional Education, de acum unicul furnizor de educaţie din România acreditat cu ***Statutul Platinum*** de către ACCA, face primul pas în dezvoltarea ta profesională.

Din septembrie 2009 lansăm proiectul

„Platinum Career"!

Urmăriţi suplimentul *Dilema Studiilor Postuniversitare* din 3 septembrie 2009

„Masteratul formează lideri“

– interviu cu prof. dr. Ioan PÂNZARU, rectorul Universităţii Bucureşti–

Care este statutul masteratului în societatea academică românească?

Masteratele sînt cel mai dureros subiect al lumii universitare încă de cînd s-au născut. La firul ierbii, dacă pentru doctorat e un spor la salariu de 15%, pentru masterat nu e nici un drept special, nici o recunoaştere „imediată“. Cu toate acestea, nu poate fi considerat *doar* o treaptă pentru doctorat, deşi noi nu primim la doctorat decît absolvenţi de masterat. Dacă însă ar fi să construim o pînlie pe care la un capăt să intre bacalaureaţi, la cealaltă să iasă doctori, atunci am face un deserviciu învăţămîntului superior. Practic, i-am dezorienta tocmai pe cei care ar trebui să producă dinamismul societăţii. Or, masteratul s-a făcut de la sine, ca un program unde oamenii vin pentru a căpăta competenţe suplimentare. Masteratul îl faci pentru cariera ta profesională. Astăzi, cineva care şi-a luat licenţa în domeniul sociologiei poate face un masterat în ştiinţe politice pentru că doreşte să intre în problemele de sondaje, strategii, campanii. La fel, cineva care a făcut dreptul poate face un masterat în domeniul limbilor străine pentru că doreşte să traducă documente pentru un cabinet internaţional de avocatură. Practic, oamenii îşi pun întrebarea „la ce“ le poate servi un anumit masterat, alegînd în felul acesta o specializare utilă pentru o viitoare carieră. Imaginea de ansamblu e că avem de-a face cu nişte trasee încrucişate de la licenţă la master, pe parcursul cărora unele facultăţi pierd absolvenţi de licenţă, absolvenţi care se duc în altă parte, la altă facultate care oferă un master cerut pe piaţa de muncă.

Dar nu depinde de facultate să îşi creeze masterate care să atragă studenţii?

Exact. Dar noi trăim într-o democraţie unde e suficient ca un grup să voteze că pămîntul e pătrat pentru ca aceasta să fie dogma în acea instituţie. Asistăm la un experiment în învăţămîntul superior în care, pe de o parte, sînt grupuri care se încăpăţînează să propună masterate fără nici o perspectivă sau să diversifice domeniile atît de mult, încît ajung să predea unei grupe insignifiante de studenţi. Pe de altă parte, avem însă şi oameni care înţeleg foarte bine ce se întîmplă şi care atrag foarte mulţi studenţi la master, propunînd domenii foarte atractive (uneori numărul lor e atît de mare, încît trebuie împărţiţi în mai multe serii de curs).

Cum comentaţi contestarea sistemului Bologna în lume şi cum credeţi că s-a adaptat contextului din România?

E un efect de optică în România că sistemul e contestat peste tot în lume. E contestat *aici*, în sensul că românii care l-au înghiţit pe nemestecate fără să-şi pună nici o întrebare în momentul cînd acest sistem se prezenta timp de cîţiva ani de zile, acum sînt nemulţumiţi retroactiv pentru că au pierdut o serie de avantaje şi pentru că nu vor să-şi dea osteneala să vadă ce alte avantaje ar putea cîştiga.

În primul rînd, sînt mastere vocaţionale pentru calificările de conducere în aparatul public şi companii, la care studenţii stau la coadă. Există un compartiment de resurse umane în fiecare instituţie şi companie. Nu există licenţă de resurse umane în România, există însă masterate, iar cine propune asemenea masterate are sute de studenţi.

Nu e însă şi un pericol? Nu pot dispărea astfel anumite specializări, masterate în domenii de nişă?

Desigur, dar unele trebuie să le ducă în spate pe celelalte. Dacă vrem să facem studii clasice, trebuie să avem resursele care să ne permită să facem aceste studii. Din fericire, avem aceste resurse pentru că există energii care menţin în circulaţie tipuri de formare care sînt foarte căutate. Nu poţi să nu ai în România un departament de studii clasice, dar putem să ne întrebăm în primul rînd cîte universităţi îşi pot permite aşa ceva şi, în al doilea, cîte îşi pot permite departament de studii clasice care să aibă şi performanţă relevantă pe plan internaţional.

După 3 ani de licenţă, tineri absolvenţi sînt tentaţi să „intre“ deja în pîine şi să abandoneze studiile postuniversitare sau aleg să îşi continue studiile cu masteratul?

Există multe feluri de studenţi. Unii vor să devină regizori de cinematograf şi să cîştige Palme d'Or la Cannes, atît de exigenţi încît au impresia că puţini muritori ar mai putea să-i înveţe cîte ceva. Alţii ar dori pur şi simplu să obţină diploma şi sînt multe facultăţi specializate tocmai pe acest segment de piaţă. Mai sînt însă şi studenţi care se gîndesc că trebuie să satisfacă şi alte criterii pentru a putea ocupa o slujbă bună şi pentru a-şi construi o carieră – iar aceasta e de fapt regula generală pentru cei care îşi continuă studiile cu masteratul. Din punctul acesta de vedere, cred că masteratele sînt un test. Dacă la licenţă mai putem preda pe bază de memorie, la masterat acest tip de predare se prăbuşeşte, studenţii nu mai sînt dispuşi să înveţe pe dinafară. Se consideră că licenţa atestă capacitatea lor de a memora, deci la master trebuie să fie atraşi să înţeleagă. E un test care face ca metodele didactice să se schimbe. Avem o selecţie darwinistă. Unele masterate sînt plicticoase în concepţie, dar nu din cauza domeniului, ci a oamenilor. Asistăm în fiecare an la mastere care se pierd, dispar, unele se unesc, se fac trunchiuri comune, o succesiune de metamorfoze în căutarea soluţiei corecte. Însă dacă am avea o legislaţie mai inteligentă care să permită punerea în lucru a unor proiecte pedagogice adevărate făcute de echipe interdisciplinare, care să fie bine gîndite dinainte, atunci nu am mai avea aceste experienţe costisitoare de tip darwinist.

E un cerc vicios care se tot întoarce la politicile educaţionale?

... Pentru a evolua trebuie să ai o masă critică.

Vorbind de politicile educaţionale, cum ar fi trebuit aplicat sistemul Bologna în România?

Avem prea multe proiecte de lege şi de 14 ani nici o lege. A veni cu idei legislative mi se pare lipsit de realism. În momentul de faţă ar trebui să facem echipe pedagogice la fiecare program de studiu, fie că este licenţă, masterat sau doctorat, echipe care să se întîlnească cel puţin o dată pe lună. Dacă ar sta la aceeaşi masă şi ar dezbate o direcţie de studiu, am obţine un plus de coerenţă în acţiunea didactică. Nu e posibil să gîndim masteratele interdisciplinare ca fiind rezultatul unor negocieri între trei facultăţi care trebuie să dea fiecare riguros exact cît dă şi cealaltă. Mi se pare absurd. Trebuie pornit de la o idee pedagogică, adică de la o idee de formare. O organizaţie nu ar trebui bazată pe prietenii sau duşmănii.

După 3 ani de licenţă un student e îndeajuns de bine pregătit? Sau e constrîns să facă astfel şi un masterat?

Studentul la licenţă este pregătit pentru a fi executant. Din acest punct de vedere, nu e nici o pagubă. Se pierd 3 ani în loc de 4, de vreme ce este gîndit în acest mod. Masteratul vine însă pentru a forma lideri. Aceasta e ideea: formarea oamenilor care vor putea să îşi asume nişte răspunderi şi vor şi dori să o facă.

Pentru că vorbim de studiile superioare postuniversitare. Ce se întîmplă mai nou cu doctoratele? Timpul limitat impus de curînd pentru a face un doctorat poate selecta puzderia de doctori existenţi în România?

Comparînd cifrele exacte, România nu are mai mulţi doctori pe cap de locuitor decît restul ţărilor din Europa. E mai mult un *media stunt*. Se tot dau exemple de doctori nedemni, adică de oameni care nu sînt de fapt intelectuali. Problema care se pune este însă alta. Avem într-adevăr doctori nedemni, dar aceştia nu fac parte neapărat dintre cei „celebri“, ci mai ales dintre cei care trăiesc „ascunşi în iarbă“, care fac doctoratul doar din dorinţa de a avea acei 15% în plus la salariu. Or, în momentul de faţă avem nevoie de oameni cu iniţiativă. În domeniul doctoratului am avea nevoie de oameni care să organizeze cercetarea ştiinţifică.

Învăţămîntul superior din România e bazat pe competenţe sau mai mult pe teorie?

Lăsînd la o parte cazul diplomelor care sînt mai mult sau mai puţin cumpărate şi luînd cazul situaţiilor în care şi profesorii, şi studenţii sînt sincer dornici să facă o ispravă, problema principală este că încă nu avem un cadru de orientare. Filozofia educaţiei este guvernată de ideea apartenenţei: formăm oameni care să facă parte din grup, să se supună grupului, să fie conformişti şi să fie acceptaţi. Nu formăm însă oameni care să promoveze idei noi, care să descopere lucruri necunoscute şi care să conteste doctrine acceptate în numele unei viziuni noi. Din păcate, încă se mizează pe formarea oamenilor care să nu creeze probleme. Iar ca naţiune asta ne cauzează multe probleme.

a consemnat Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

CERISS Université de Liège ULg IPPA

CIPPA - Center for International Public Policy and Administration- Bruxelles
ULG - Universite de Liege - Belgia
CERISS - Centrul European de Relatii Internationale si Studii Strategice

organizeaza

- cu profesori de exceptie din universitati din strainatate
- cu accent pe dimensiunea practica si exemplificativa

***Admiterea* in vederea obtinerii unei diplome de MASTER IN PUBLIC ADMINISTRATION (18 luni)**

- EXECUTIVE PROGRAMME FOR STRATEGIC MANAGEMENT IN ECONOMY AND FINANCE (curs - 6 luni)
- MARKETING POLITIC (curs - 3 luni)
- *Cursuri* de pregatire pentru concursul de ocupare a posturilor din institutiile Uniunii Europene (1 luna)
- ECONOMY FOR BUSINESS DECISION MAKING (curs - 1 zi)
- EXCHANGE RATES OR CURRENCIES (curs - 1 zi)
- INTEREST RATES & FINANCIAL MARKETS (curs - 1 zi)

In cadrul programului de MPA cursantii beneficioza de un stagiu de pregatire pe langa institutiile europene si participare la conferinte internationale .

Diploma de absolvire este oferită de Université de Liège şi CIPPA Belgia .
Perioada de înscriere: iulie - septembrie 2009.

Contact:
Telefon: 0723 316341; 0735 526939; 0724 320676
www.ceriss.org

Codrin Liviu CUŢITARU

Pelerinajul academic

De-a lungul anilor '90, Universitatea noastră încă mai organiza examene anuale de admitere. Studenţimea îşi trăia ultimele momente istorice în postură de clasă elitistă, riguros selectată intelectual. Pe atunci, la Litere, ne permiteam chiar luxul unui test eliminator, de „aptitudini“ cum ar veni. Cu o săptămînă înainte de admiterea propriu-zisă, candidaţii se prezentau în faţa unei comisii profesorale şi susţineau un examen oral de cunoştinţe elementare, de limbă maternă sau străină, după caz. O bună parte ieşeau din concurs chiar în acea fază preliminară. (De aceea, ulterior, după testele scrise, se poate spune că aveam, în noua generaţie studioasă, *la crème de la crème,* vorba francezilor.) La un astfel de *speaking* preliminar, unde examinam împreună cu o colegă, s-a întîmplat un lucru cumva neobişnuit. Un părinte a intrat discret, în timpul colocviului, şi m-a întrebat, cu o anumită jenă, dacă poate „face puţin zgomot“, pentru a deschide şi uşa a doua (fixată) a amfiteatrului, din nevoie de mai mult spaţiu la intrarea următorului admitant. Sigur, i-am răspuns imediat, bănuind deja una dintre numeroasele discriminări ale societăţii româneşti, unde lucrurile sînt construite, proiectate, gîndite şi destinate *doar* oamenilor aşa-zicînd *normali,* sănătoşi, tineri, optimişti şi, eventual, deosebit de frumoşi.

Peste cîteva minute, a intrat în sală o tînără în căruţ, cu un zîmbet absolut fermecător pe faţă şi o lumină în priviri, ce trăda nu numai o generozitate funciară, dar şi o înţelepciune profundă, superioară indivizilor de vîrsta sa. Răspunsurile candidatei au fost remarcabile, iar engleza pe care a folosit-o ar fi putut lăsa muţi nenumăraţi profesori (anglişti) contemporani. Admiterea ei la Facultate a constituit, desigur, o simplă formalitate. Întîmplarea a făcut ca, în anii următori, tînăra să-mi fie studentă la diverse cursuri şi seminarii. Îmi amintesc şi astăzi, cu uimire, excepţionala sa pregătire academică şi formidabilul devotament şcolar de care dădea dovadă. Nu lipsea niciodată de la ore, nici măcar atunci cînd ele se desfăşurau seara, pînă la opt, în condiţii de ger teribil sau în clădiri greu accesibile. Frecvent, din cauza înţepenirii balamalelor ancestrale ale uşilor amfiteatrelor, tatăl studentei era obligat să-şi lase fiica jos, pe ciment, timp de cîteva secunde, pînă aducea căruţul pliat în sala de curs, potrivindu-l cît mai bine pentru audiere, şi abia apoi o transporta şi pe ea. Zîmbetul frumos al fetei nu dispărea însă nici pentru o clipă. Părea venită dintr-o lume mai bună ca noastră, unde spiritualitatea reuşise demult să cîştige războiul secular împotriva imundului univers material. Acele vremuri idilice ale educaţiei academice s-au stins treptat. Astăzi, Universitatea a încetat să fie – în mare măsură – o citadelă a inteligenţelor. Cum ar mai putea fi deci una a caracterelor? „Politica“ morală şi emoţională a studenţilor actuali s-a schimbat cu o sută optzeci de grade. A apărut, mai nou, „şantajul caritabil“. Tineri robuşti şi (cam prea) plini de viaţă tot anul dezvoltă subit, în preajma sesiunii de examene, handicapuri severe sau inimaginabile morbidităţi. Ca profesor, eşti atenţionat, pe diverse căi, că urmează să ai de-a face, pe la vreun test, cu „amărîtul“ ori „amărîta“, de la „II B“ sau „III A“, cu „bietul băiat“ ori „biata fată“, de la „I A“ sau „I B“, care, bineînţeles, „nu au putut veni“ tot semestrul la şcoală, din cauza „cumplitei“ ori „tragicei“ maladii de care suferă, iar acum, debili şi defazaţi, aşteaptă clemenţă la lucrare, fiind „cam slab pregătiţi“. Mi s-a spus verde în faţă că „arăt cruzime“ faţă de un tînăr *rocker,* de la „studii americane“, întrucît neglijez constant faptul că a fost „scăpat în cap cînd era mic“ şi, ca atare, suferă, la maturitate, de „iremediabile sechele psihice“ (insul respectiv apare la toate restanţele de peste an şi, invariabil, la sfîrşit, îmi predă foaia de examen complet goală!). M-au atenţionat diverşi binevoitori că îl „pic“, într-un mod necruţător, pe „bîlbîitul“ de la „I A“, dovedindu-mă total lipsit de compasiune (culmea, pe acesta nici măcar nu-l cunosc!). Tot aşa, m-am trădat a fi „nemilostiv“, în ultimul deceniu, cu mai mulţi studenţi loviţi de soartă, unii „netransportabili“, alţii „terminali“, alţii de-a dreptul „comatoşi“. Mi-am pierdut, se vede cu ochiul liber, vocaţia îndurării pentru aproapele, sădită în noi toţi, nu-i aşa, încă din momentul creaţiei. Universitatea a devenit, în mintea multora, fie o „întreprindere de prestări servicii“, fie o „societate caritabilă“. Cei care o văd în a doua ipostază sînt, se pare, mai numeroşi şi, oricum, mai cu „vînă emoţională“. Nu m-aş mira ca, peste ani, *Alma Mater* (iată, şi numele e predestinat!) să simbolizeze, din punct de vedere mentalitar, tradiţionalele locuri sfinte din pelerinajele medievale. La intrare, încolonaţi teratologic, o mulţime de (falşi) ciungi, şchiopi, paralitici, orbi, chiori, muţi, surzi, bîlbîiţi şi tremurici va murmura atunci, cu un singur glas, ca într-o incantaţie şamanică: „Dă-ş mie o diplomă!“.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este profesor de literatură engleză la Universitatea „Al. I. Cuza“, Iaşi.*

Laura VIŞAN

De ce (n)-avem nevoie de masterate

Universităţile canadiene se transformă din ce în ce mai mult în corporaţii. Job-urile permanente pentru profesori sînt pe cale de dispariţie, fiind înlocuite de contracte care se reînnoiesc anual. La York University, de exemplu, există profesori care predau de 15 ani pe contract, cu vagi speranţe să prindă vreodată un post permanent. Universităţile preferă formula asta ca să facă economie la salarii: un profesor sub contract *(course instructor)* primeşte mult mai puţini bani şi beneficii mai modeste decît un profesor permanent sau un profesor asistent care încă n-a obţinut *tenure* – o poziţie permanentă.

Deşi criticată de toată lumea, mai puţin de administraţie, politica job-ului sub contract e înfloritoare. Şi asta fiindcă din ce în ce mai multă lume se întoarce la şcoală, să-şi termine studiile sau să mai ia o diplomă, cel mai adesea de master. E nevoie deci de cît mai mulţi *course instructors* care să ţină cursurile din cei patru ani de facultate şi chiar de la master, în timp ce tot mai mulţi profesori permanenţi predau numai la doctorate sau postdoctorate. Mulţi se plîng că universitatea a devenit doar o fabrică de diplome: plăteşti şi în cîţiva ani primeşti garantat o hîrtie pe care scrie cu fonturi gotice Mr./Mrs. e B.A., B.Sc, M.A. sau M.Sc, cu toate drepturile care decurg din asta.

Profesorii cu vechime se plîng că şcoala nu mai e ce a fost. Exact ca în *Seinfeld,* cînd Elaine află de la cinematograf că paharele mici se cheamă acum medii, cele medii – mari, iar cele mari – *extralarge,* „postuniversitara" canadiană a suferit şi ea nişte transformări importante. Se spune că un postdoctorat de acum valorează, de fapt, cît un doctorat de acum douăzeci de ani, în timp ce un doctorat din zilele noastre contează cît un masterat de acum două decenii. Masteratul de acum e echivalent cu BA-ul sau B.Sc.-ul din anii '70-'80. Nu e clar însă ce mai înseamnă cei patru ani de facultate.

În condiţiile în care „numai" facultatea nu prea mai înseamnă mare lucru, masteratul a devenit din ce în ce mai popular. Moda masteratelor a avut mult de cîştigat de pe urma crizei economice. Mulţi îşi închipuie că o diplomă de MA sau MSc. îi poate ajuta să găsească un job mai bun sau să îşi schimbe cariera. În privinţa asta, se pare că reclamele pe care le fac universităţile propriilor programe de master au fost eficiente. Mesajul pe care îl transmit scoate în evidenţă exact oportunităţile nebănuite pe care le-ai putea avea dacă faci un masterat.

Macleans Magazine, cea mai cunoscută revistă canadiană cu vederi de dreapta, a publicat acum cîteva luni un articol despre modul în care privesc canadienii de azi şcoala, total diferit de cel al părinţilor lor. Acum trei decenii, terminai liceul sau colegiul şi îţi luai cu uşurinţă primul job, de obicei în manufacturing, pe care sperai să-l păstrezi pînă la pensie. Diploma de facultate era bine văzută şi îţi aducea, în cele mai multe cazuri, un job peste medie. Puţini făceau masterate sau doctorate – în special cei care se îndreptau spre o carieră în universitate sau cei care deja aveau o poziţie bună în guvern sau administraţie, dar voiau mai mult. Oricum ar fi fost, cei mai mulţi canadieni îşi terminau definitiv studiile înainte să împlinească 25 de ani.

Acum, numărul celor de peste 30 de ani care încă merg la şcoală e în continuă creştere. Diploma de facultate, mai ales dacă ai luat-o într-un domeniu „greu vandabil", s-ar putea să nu te ducă prea departe. Ziarele de aici au scris mult – şi uşor senzaţionalist – despre o piaţă a muncii din ce în ce mai neprietenoasă cu tinerii care termină facultatea. Au prezentat şi poveştile „de groază" ale unor absolvenţi de geologie care au găsit cu greu un job, la linia de asamblare a unui producator auto (care între timp a închis fabrica, dar asta e altă poveste). Unei tinere care a terminat asistenţa socială i-au trebuit mai bine de şase luni să primească primul job, şi acela part-time, într-un adăpost pentru *homeless,* deşi mai lucrase în timpul studiilor.

Macleans mai găseşte un motiv pentru care tot mai mulţi absolvenţi de facultate aleg să se transforme în şcolari eterni, spre dezamăgirea părinţilor, trecînd din masterat în doctorat, apoi în postdoctorat şi poate iar în masterat. Aceştia preferă să amîne cît mai mult momentul în care vor fi siliţi să-şi ia primul job, gîndindu-se că, dacă tot vor trebui să-şi îngroape ambiţiile cu un McJob prin vreun magazin, *call-center* sau fast-food, măcar să li se întîmple asta cît mai tîrziu.

Cred totuşi că lumea îşi pune speranţe prea mari în masterate. Masteratul e cu adevărat indispensabil doar pentru cei care îşi doresc o carieră în universitate. După masterat urmează doctoratul, uneori postdoctoratul şi primul job de profesor, undeva prin lume. *Disclaimer:* îndoielile mele *vis-à-vis* de utilitatea practică a unui masterat se referă strict la programele de master în ştiinţe sociale, arte sau Humanities pe care le cunosc ceva mai bine. E foarte probabil ca un master în computere sau în Business, ca să nu mai vorbim de un MBA, să conteze mult pe un CV. Nu ştiu dacă un masterat în sociologie, în cultura pop sau lingvistică îţi foloseşte la ceva dacă vrei să aplici la un job *corporate* (poate doar ca „decoraţie" pe CV).

În ce mă priveşte, consider că a meritat drumul pînă în Canada. Am făcut un master în *Popular Culture* la Brock University, iar în 2006 am început doctoratul la York. Nu sînt o colecţionară de diplome, şi nici n-am de gînd să-mi fac cărţi de vizită cu PhD după ce termin doctoratul. Visez să lucrez în universitate, îmi place la nebunie să predau, iar şcolile prin care am trecut au fost „doar" etape ale unui drum. Deşi am ajuns în Canada în vremea lui „ehee, nu mai e ca înainte", cu tot mai mulţi profesori şi studenţi dezamăgiţi că universităţile au început să se transforme în tipografii de diplome, mi s-au întîmplat multe lucruri bune la master. Deprinsă cu pasiunea şcolii româneşti pentru abordări de ansamblu şi chestiuni cu morgă, am descoperit aici că poţi să scrii serios şi documentat şi despre subiecte mai „mărunţele", cum ar fi cultura de cafenea din Toronto, filmele horror de speriat adolescenţii, obsesia trăitului eco sau *Your Second Life.* Am descoperit şi nişte biblioteci senzaţionale, care or să rămînă la locul lor, indiferent cît s-ar „corporatiza" universitatea.

Cum spuneam, e puţin probabil ca lucrurile pe care le-am învăţat aici să valoreze ceva în lumea reală, pe care tot mai mulţi o echivalează cu mediul corporatist. Dar ele sînt extraordinar de importante pentru mine. Înainte să plec în Canada, cînd încă mă mai întrebam dacă merită să dau un job bun, chiar şi temporar, pe un an de şcoală afară, Florin Dumitrescu mi-a spus că masteratul ăsta o să-mi schimbe cu totul CV-ul interior. A avut dreptate. Cu singura precizare că mi-ar fi plăcut să-mi vină mie ideea asta cu CV-ul interior.

***Laura Vişan** a absolvit un master în Popular Culture, Brock University, Canada.*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA VALAHIA DIN TÂRGOVIŞTE

CU NOI Î NCEPE VIITORUL TĂU EUROPEAN Î NTR-O UNIVERSITATE DE STAT ACREDITATĂ INSTITUŢIONAL

B-dul Regele Carol I, Nr. 2 - 130024 Târgoviste, Dâmbovita Tel: 0245-206101; Fax: 0245-217692; Site: www.valahia.ro

Număr locuri studii de masterat – universitare şi postuniversitare:

Facultatea de Ştiinţe Economice

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Management	Managementul organizaţiei	100	200
	Managementul organizaţiilor de turism şi servicii	25	50
	Managementul proiectelor - postuniversitar	-	60
	Managementul serviciilor publice - postuniversitar	-	60
	Politici şi management în educaţie- postuniversitar	-	60
	Managementul instituţiilor de cultură - postuniversitar	-	40
Finanţe	Management financiar şi bancar	50	100
	Management bancar şi în asigurări - postuniversitar	-	60
Contabilitate	Contabilitate	50	100
	Expertiza contabilă şi deontologie profesională	-	40
	Audit financiar contabil - postuniversitar	-	60
	Auditul entităţilor publice şi private - postuniversitar	-	60
	Diagnostic şi evaluare	10	30
Marketing	Marketing	30	60
	Marketing internaţional - postuniversitar	-	40

Facultatea de Ştiinţe Umaniste

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Limbă şi literatură	Discurs lingvistic şi literar – continuitate şi discontinuitate	30	50
Istorie	Unitatea istoriei europene	20	40
Geografie	Calitatea mediului şi fenomene geografice de risc	15	30

Facultatea de Inginerie Electrică

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Inginerie electronică şi telecomunicaţii	Sisteme moderne de telecomunicaţii, prelucrarea şi transmiterea informaţiilor	35	50
Inginerie energetică	Sisteme şi echipamente moderne în producerea şi utilizarea energiei	25	40
Ingineria sistemelor	Automatică avansată productica şi informatica industrială	25	40

Facultatea de Ştiinţe Juridice, Sociale şi Politice

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Ştiinţe administrative	Administraţie publică europeană	65	150
	Administraţie publică europeană - postuniversitar	-	120
Drept	Dreptul afacerilor	30	60

Facultatea de Ingineria Mediului şi Biotehnologii

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Ingineria mediului	Sisteme de control şi evaluare a calităţii mediului	30	40
Ingineria produselor alimentare	Controlul şi expertiza alimentelor	20	30

Facultatea de Ingineria Materialelor, Mecatronică şi Robotică

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Inginerie mecanică	Echipamente şi instalaţii industriale	20	20
Ingineria materialelor	Materiale avansate	20	20

Facultatea de Teologie

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Teologie	Doctrina socială şi ecumenică a bisericii în contemporaneitate	15	20
	Doctrina, ştiinţă, misiune	25	40

Facultatea de Ştiinţe şi Arte

Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Fără taxă*	*Cu taxă*
Chimie	Metode fizico chimice de analiză pentru controlul calităţii vieţii şi mediului	20	20

INSCRIEREA CANDIDAŢILOR se va desfăşura la sediul fiecărei facultăţi, în perioada **9 iulie – 24 septembrie 2009.**

Admiterea la studii de masterat (universitare şi postuniversitare) se face prin **concurs de dosare**, cu excepţia Facultăţii de Teologie, unde candidaţii înscrişi vor susţine un eseu pe o tematică stabilită **Taxa de înscriere: 80 RON**

Actele necesare înscrierii informaţii la tel: 0245-206101, www.valahia.ro

Deparatamentul Învăţământ la Distanţă şi Formare Continuă al universităţii oferă absolvenţilor **cursuri postuniversitare de specializare** (1, 2 sau 3 semestre) şi **cursuri postuniversitare de perfecţionare** în diverse domenii.Pentru mai multe informaţii legate de programele de studiu puteţi suna la sediul departamentului : 0245-610553/613220 sau accesa pagina de internet a universităţii.

Necesităţi *hard*, aptitudini *soft*

– interviu cu Paula APREUTESEI, Business Strategy Manager, Microsoft, România –

Avînd în vedere că una dintre consecinţele sistemului Bologna este reducerea anilor de licenţă la trei ani, în mare, credeţi că pentru formarea profesională a unui tînăr absolvent de facultate este de ajuns licenţa sau masteratul se impune?

Eu cred că în şcoală, în sistemul educaţiei formale, construim fundaţia. Învăţăm să învăţăm, ne orientăm, alegem, urmăm un domeniu, o pasiune. Cred în nevoia aşezării unei baze solide, a acumulării unui tezaur de cunoştinţe generale, care ajută la formarea unei gîndiri cuprinzătoare. Pregătirea trebuie făcută temeinic, începînd chiar de la grădiniţă. Cred că un masterat ar trebui să ajute la dezvoltarea capacităţii de selecţie, la aprofundarea unui domeniu. În industria tehnologiei informaţiei există foarte multe meserii. Cele mai multe dintre ele presupun, în opinia mea, necesitatea absolvirii unui masterat. Contrar aşteptărilor, aş lua în calcul masteratul pentru acele profesii care pretind anumite *„soft skills“:* aptitudini de comunicare, de negociere, de management.

Absolvenţii liceului de informatică din generaţia mea (1980) aveau diplomă de ajutor-programator şi aptitudinile necesare unei profesii bine apreciate în ierarhia profesională a acelor ani. A şti să foloseşti instrumentele IT de productivitate nu mai este azi o meserie aparte, este, pur şi simplu, cerinţa minimală a aproape fiecărui loc de muncă. Există însă în IT profesii care necesită masterat, doctorat, MBA, ca în orice alt domeniu. Şi aici vorbim, de exemplu, de experţi, arhitecţi software sau lideri.

Sînt angajatorii mulţumiţi de aptitudinile proaspăt absolvenţilor?

Avem un program care se numeşte Microsoft Academic College Hire, care se adresează atît absolvenţilor cu masterat, cît şi celor fără masterat. Este un program de dezvoltare profesională accelerată pentru tineri care îşi doresc o carieră la Microsoft în domenii precum vînzări, marketing, servicii. Aceşti absolvenţi lucrează din prima zi cu un mentor şi parcurg rapid etapele integrării în organizaţie. În ultimii doi ani, Microsoft a angajat în România în jur de 150 de persoane, dintre care tineri absolvenţi în proporţie de 50%. De altfel, alegerea României ca loc pentru investiţia într-un centru global de suport tehnic a fost determinată de gradul înalt de pregătire tehnică a absolvenţilor şi de aptitudinile pentru limbi străine. Putem spune că pregătirea tehnică a absolvenţilor de matematică, automatică şi calculatoare, electronică, informatică economică este corespunzătoare specificaţiilor job-ului/poziţiilor deschise de companie.

Paradoxal, criza economică a avut şi consecinţe benefice: nu mai vorbim de o criză a talentelor de profil tehnic. În clipa de faţă, avem chiar de unde alege. Studenţii se concentrează mai mult pe studiu, nu se mai angajează din primii ani. Stagiile de practică sînt cel mai potrivit lucru pentru studenţi în vederea pregătirii pentru un job în economia reală.

De ce este nevoie în majoritatea cazurilor de training, cursuri făcute/plătite de firma angajatoare?

Investiţia în training face parte din programul de dezvoltare personală şi profesională, din investiţia în oameni, din convingerea că aceştia sînt în centrul organizaţiei, că ei sînt resursa cea mai valoroasă. La Microsoft, această filozofie se numeşte *„people ready business“*. Eu interpretez această abordare în felul următor: am parcurs etapa industrializării, a mecanizării, a automatizării şi informatizării, iar acum ne aflăm într-o etapă nouă, pe care eu o numesc a umanizării. A impactului pe care oamenii îl au în transformarea modului de muncă şi de viaţă. Oamenii au intuiţii, idei, oamenii iau decizii. Orice companie poate „copia“ un produs, o tehnologie. Dar nu se pot „copia“ oameni. Astfel, cu cît oamenii sînt mai dedicaţi companiei în care lucrează, cu atît acea companie are un avantaj competitiv. Angajaţii apreciază interesul companiei pentru dezvoltarea lor personală şi profesională. Training-urile nu sînt legate numai de profesie, de felul cum să promovez un nou produs, cum să vînd o soluţie nouă. Cele mai necesare training-uri au fost de *„soft skills“*. Iată cîteva pe care le-am urmat eu: *Negotiation Skills, Precision Questioning, Time Management, Project Management, Management Essentials, Leading Change, Situational Leadership.*

Ca să rezum: investiţia în oameni, prin traininig, este necesară atît pentru formarea profesională, specifică jobului, cît şi pentru dezvoltarea personală. Pentru mulţi dintre absolvenţi ea este un factor motivaţional cu mare pondere în alegerea angajatorului.

Cum comentaţi mentalitatea „nu e neaparat nevoie de studii, vă formăm noi în companie“?

Dacă există manageri cu această mentalitate, ei vor conduce compania către faliment. Pentru că nu mai există azi o afacere care reia acelaşi proces tehnologic şi care se adresează aceloraşi clienţi. Pîinea nu se mai face azi numai din făină de grîu. Şi, slavă Domnului, nu mai e coadă la pîine! Concurenţa face pîine din făină de secară şi are mai mult succes? Atunci trebuie identificat un produs nou. Sau un ambalaj nou. Ori o piaţă nouă. Şi o reclamă online pentru noul produs. Creşterea unei companii se bazează pe inovaţie şi pe adaptabilitatea rapidă la schimbare. Dacă angajaţii vin cu o pregătire solidă, mă pot baza pe viziunea lor, pe potenţialul lor.

Poate că această mentalitate era potrivită pentru oamenii „fără calificare“, care lucrau mecanic, la bandă, şi foloseau doar forţa fizică. Meseriile societăţii cunoaşterii au nevoie, toate, de gîndirea oamenilor, de intuiţia şi creativitatea lor. Această gîndire se formează încă din şcoală. E prea tîrziu ca ea să fie formată la locul de muncă.

Din punctul de vedere al angajatorului, care credeţi că sînt principalele probleme ale sistemului de învăţămînt din România? Este un învăţămînt axat mai mult pe teorie decît pe competenţe?

Dezvoltarea aptitudinilor specifice locului de muncă, meseriilor societăţii cunoaşterii nu se regăseşte în curricula armonizată cu cerinţele mediului de business. Dacă la şcoală învăţăm despre telefonia fixă, iar job-urile cele mai căutate sînt în telefonia mobilă, dacă învăţăm să programăm într-un limbaj pe care-l mai folosesc doar cîteva firme (şi acelea pentru a accesa arhivele de date), atunci cînd o să absolvim şcoala o să constatăm că am rămas în urmă. Copilul meu avea în abecedar o lecţie care se numea „Ţesătoarele“ şi era un elogiu adus femeilor „ale căror mîini alergau dibace pe firele războaielor de ţesut“. Sper că s-a schimbat, că acum e vorba de mîinile care aleargă rapid pe tastatură (aţi văzut cît de repede scriu copiii SMS-uri?!). Atunci cînd lucram în cercetare, fiecare proiect trebuia să demonstreze că are aplicabilitate practică, trebuia să convigem potenţialii clienţi de utilitatea programului/produsului propus. Ar trebui poate ca fiecare manual, fiecare curs să aibă recomandări de la manageri, antreprenori de succes.

Cred într-o educaţie participativă, în care studenţii şi profesorii lucrează în echipă, în care rezultatele echipei sînt recunoscute. Sîntem obisnuiţi să avem premianţi care se adaptează greu lucrului în echipă.

O mai bună educaţie prin IT poate determina o schimbare de paradigmă. Învăţămîntul de pînă acum a fost *one:many,* adică un profesor care predă unei clase. Se poate să avem, aşa cum îşi permiteau familiile regale, nobilimea ori marea burghezie, un sistem educaţional personalizat, 1:1, în care studentul învaţă individualizat şi contribuie în echipă la realizarea unui proiect. La absolvire, are un portofoliu de lucruri pe care le-a învăţat, cîteva aptitudini pe care le-a exersat. Un tînăr care ştie istorie, literatură va prezenta un *slide* ca pe o poveste şi va şti să scrie o frază din trei *bullet-points*. Şi va lăsa generaţiilor viitoare o istorie care poate fi citită şi înţeleasă chiar şi numai din cele 140 de caractere *twitter* scrise la fiecare cinci minute!

a consemnat Stela GIURGEANU

Daria GHIU

Medierea continuă

Pînă de curînd am considerat că urmez două drumuri paralele. Că, pe de-o parte, sînt redactor într-o editură (Casa Radio), ca urmare a studiilor mele filologice – Facultatea de Litere şi Masterul domnului profesor Mircea Vasilescu, de Teoria şi Practica Editării –, şi că, pe de altă parte, am dezvoltat de-a lungul anilor un alt traseu în cîmpul criticii de artă, un drum început în toamna lui 2006, atunci cînd am scris primul meu articol în *Dilema veche,* un text dedicat artistei Rebecca Horn.

Atracţia pentru artă am considerat-o multă vreme „nebunia mea“, pasiunea căreia îi dedici timp aşa cum te ocupi de un *hobby*. Ea s-a inserat de foarte mulţi ani şi momentul care a marcat o totală schimbare în percepţia mea despre artă a fost întîlnirea cu Laura Mesina, al cărei seminar de iconografie şi iconologie de la Facultatea de Litere şi ale cărei metode de lucru şi mod de a privi imaginea m-au marcat definitiv, pentru ca ea era prima persoană care trata arta cu viaţă şi conferindu-i viaţă. Au urmat apoi un an la Perugia, unde arta o poţi studia *in situ*, şi unul la Berlin, ca student al European College of Liberal Arts. Berlin ca loc în care e imposibil să nu te apropii de artă, cu atît mai mult atunci cînd petreci ore întregi de seminar, organizate de profesori extraordinari precum Aya Soika, în muzee şi galerii, în faţa lucrărilor de artă. După această experienţă berlineză, am continuat să scriu despre arta din Bucureşti şi m-am străduit mereu să mă „profesionalizez“, citind mult pe cont propriu şi învăţînd să scriu „de la alţii“.

Spuneam la început că pînă de curînd am considerat că urmez două drumuri paralele. Ei bine, azi nu mai cred asta. Sînt la capătul primului an de master, de data asta în Istoria şi Teoria Artei (Universitatea de Artă, Bucureşti). De ce am ales să-l fac? De ce un al doilea master? Tocmai pentru a depăşi orice idee că arta este pentru mine o pasiune, o nebunie. Pentru a fi luată în serios – în primul rînd de către mine –, pentru a transforma simplele răsfoieli şi lecturi despre artă în pat în lecturi serioase, cu creionul în mînă şi urmate de eseuri, prezentări, cursuri la universitate şi examene. Să fac un master de teoria artei pentru a(-mi) demonstra că studiul despre artă nu îl poţi face altfel decît în cel mai serios şi aplicat mod. Şi că arta azi topeşte în ea multă cunoaştere. Un artist nu-şi mai poate permite izolarea sau să se bazeze pe „măiestrie“ şi atît. E intrat în sistem şi ştie bine tot ce se petrece în jurul lui. Social, politic, instituţional. Un artist şi un critic de artă nu pot să nu meargă la şcoală. Nu au voie. Au nevoie de şcoală ca instituţie de învăţămînt pentru a învăţa istoria, teoria, rigoarea, sistemul, raportarea la ceilalţi şi eventuala contestare a lor. Pentru a învăţa înainte de toate de la profesori.

Un masterat pentru a învăţa şi a lucra atent, cu metode de lucru, pentru a-ţi duce la bun sfîrşit o lucrare ştiinţifică şi pentru a fi coordonat în mod profesionist şi urmărit. Nu cred că îţi poţi permite să înveţi pe cont propriu în secolul XXI. E clar că nu e vorba de o autoritate şi relaţii de putere, ci de o bună colaborare, cu profesorii tăi. La sfîrşitul unui an de un nou masterat, mă simt într-un plan coerent, drumurile nu sînt deloc paralele, ci comunică.

Cred că, în ciuda politicii de „disciplinare“ şi parcelizare a cunoaşterii, cunoştinţele nu mai pot fi despărţite pe domenii; globalizarea e şi globalizare a cunoaşterii, iar pentru mine a face, la tinereţe, un master înseamnă să dau expresie instituţionalizată nevoii de informare şi formare continuă. Nevoie continuă de cultură – pe care sistemul de învăţămînt se străduieşte s-o includă în planurile sale.

Asistăm la o pedagogizare continuă, extra-şcolară, a societăţii. Mergem tot timpul la şcoală şi acceptăm asta. În spaţiile expoziţionale, se fac ample programe de mediere pentru toate segmentele de vîrstă. Masterizarea mea, dacă îi pot spune aşa, nu e decît o porţiune din acest proces de ansamblu. La urma urmei, totul este mediere. În cazul meu, editorială şi artistică, deprinse pe rînd. Medierea, ca echivalent actual al tradiţiei, care înseamnă transmitere, dar, în epoca actuală, nu diacronică, temporală, ci în simultaneitate. Acesta cred că e unul dintre lucrurile importante pe care le învăţ şi le-am învăţat de la profesorii mei. Să fiu şi un bun mediator în societatea contemporană.

***Daria Ghiu** este masterandă în Istoria şi Teoria Artei, Universitatea Naţională de Arte, Bucureşti.*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA „ATHENAEUM“ DIN BUCUREŞTI
GARANT PENTRU RECUNOAŞTERE
EUROPEANĂ A CALIFICĂRII DUMNEAVOASTRĂ

Universitatea „Athenaeum“ din Bucureşti este acreditată ca instituţie de învăţămînt superior particular prin Legea nr. 135 /2005, cu studii universitare de licenţă şi masterat

ADMITERE 2009

● Ciclul II – STUDII UNIVERSITARE DE MASTERAT, durata 4 semestre.

Universitatea „Athenaeum“ organizează studii universitare de masterat în specializările: CONTABILITATE, AUDIT ŞI CONSULTANŢĂ, EFICIENŢĂ ŞI RISCURI ÎN ACTIVITATEA BANCARĂ, ASIGURĂRI ŞI PIEŢE DE CAPITAL, ADMINISTRAŢIE EUROPEANĂ. INSTITUŢII ŞI POLITICI PUBLICE.

Cifra de şcolarizare pentru anul universitar 2009/2010 – 50 locuri pentru fiecare specializare.

Studiile la ciclul II – Master se vor finaliza cu obţinerea Diplomei de Master ce conferă absolventului o pregătire superioară recunoscută de piaţa muncii românesti şi europene, dar şi dreptul de a continua cu studiile doctorale. Programele de master sunt acreditate de ARACIS conform H.G. nr.404/2006.

Calea Floreasca, Str.Giuseppe Garibaldi, Nr.2A, Sector 2
Tel.: 021 230.57.38; 021 230.57.26; Fax: 021 231.74.18
Email: rector@univath.ro; secretariat@univath.ro;
http://www.univath.ro

Diana MARINCU

Aşteptări *vs* ofertă

Cînd am terminat Facultatea de Arte mi-a fost limpede: aşteptările mi-au fost înşelate, iar profesorii mei nici nu s-au obosit măcar să afle care au fost acestea. Învăţasem să improvizez excelent, să fac din nimic aproape orice şi să mă adaptez condiţiilor: lipsa materialelor, lipsa spaţiilor de expunere, lipsa criticilor care să scrie un text rezonabil. Mi-a fost de asemenea limpede că nu mai era o opţiune pentru mine să *fac artă* (de obicei cu A) într-un spaţiu instituţional. După felul în care facultatea e organizată, se vede că încă există neclarităţi în privinţa ideii de artist vizual, care ar fi trebuit să o înlocuiască de mult pe cea de pictor, sculptor etc., şi că o sincronizare cît de cît cu ce se întîmplă în lume pe plan artistic e în continuare doar un vis. Aşa că am ales să învăţ teoria artei şi să îmi suspend ceea ce părea un drum liniştit şi cuminţel, intrînd într-o *grevă* foarte personală a creativităţii. Cu alte cuvinte, m-am supărat, am decis că nu mai vreau să joc în aceste condiţii şi cu aceşti *arbitri,* pe scurt că vreau să schimb regulile.

Am ajuns, deci, în Bucureşti, la masteratul de istoria şi teoria artei, cu dorinţa de a afla cum este organizat spaţiul dintre artist şi public, populat de curatori, critici, muzeografi, galerişti etc., pentru ca în final *un mic palais de tokyo,* la care visam cu prietenele mele, să nu pară un proiect chiar atît de absurd. Speram să aflu care sînt etapele care trebuie parcurse pentru a gîndi o expoziţie şi care sînt exigenţele la care trebuie să se ridice un viitor critic de artă – cum scrii despre arta contemporană care este atît de necorporală şi senzorială fără să o sărăceşti prin hiper-teoretizări sau prin avalanşe de metafore.

Primul an s-a terminat şi nu am aflat nimic din toate astea. În schimb, am învăţat să privesc pictura lui Cézanne cu alţi ochi, să regîndesc arta epocii staliniste, să înţeleg *eşecul,* dar şi fascinaţia muzeului universal, şi multe altele. Făcînd un bilanţ, e clar că plusurile sînt mai multe decît minusurile. Sînt însă cu totul altele decît credeam iniţial şi mă îndepărtează tot mai mult de ceea ce simt că ar trebui să fie raportul dintre teorie şi *măiestrie,* bibliotecă şi atelier, critic şi artist.

Şi dacă anul viitor pe vremea asta nu voi înţelege încă de ce mi-e atît de uşor să stabilesc o legatură cu artişti

de-acum un secol, însă nu şi cu unii colegi de la atelierele practice, atunci toate studiile şi toate strădaniile mele se vor dovedi un eşec. Mi se va confirma atunci o bănuială – există o diferenţă ireductibilă între aşteptările mele şi oferta învăţămîntului românesc.

Diana Marincu *este masterandă în Istoria şi Teoria Artei, Universitatea Naţională de Arte, Bucureşti.*

Florentina CĂLUGĂR

Jurnalist cu patalama administrativă

Ca absolventă de jurnalistică, după ce profesasem timp de patru ani în presa audio şi scrisă, intrarea în administraţia locală a fost o reală provocare din punct de vedere profesional şi etic. Din prima postură, apreciam instituţiile publice ca fiind „aproape de cetăţean" mai mult la nivel declarativ, convingere întărită cu regularitate de funcţionarii cu state de plată vechi, cu care aveam de-a face. Din cealaltă postură, adică „din interior", lucrurile nu păreau să stea altfel, cel puţin la început.

Aşa am ales să fac un master în „drept administrativ şi statutul funcţionarului public"... pentru a încerca să înţeleg ce înseamnă „funcţia administrativă", „actul administrativ" sau a fi bugetar, pentru a avea conştiinţa împăcată că ocup un post pentru care am o minimă specializare.

Cursurile de master mi-au răspuns la o serie de întrebări sau – mai corect spus – mi-au permis să pun profesorilor întrebările pentru care nu aveam răspuns. Aşa, de exemplu, am hotărît că n-o să vreau niciodată să devin funcţionar public; că pentru mine e mai bine personal contractual. Apoi, m-am familiarizat cu o serie de noţiuni şi termeni uzuali în administraţie, am priceput care e diferenţa dintre aviz şi autorizaţie, cum să înţeleg textele de lege etc.

La salariu nu mi-a ajutat cu nimic masterul, însă am aflat cum se calculează salariile în administraţie. Nici nu pornisem de la premisa cîştigului salarial cînd am hotărît să fac un master, totuşi... m-am simţit umilită cînd am început să aud din presă despre tot felul de sporuri de care beneficiau unii funcţionari. Umilită, pentru că adunasem 10 ani vechime pe cartea de muncă, studii superioare şi postuniversitare şi un salariu puţin peste 800 de lei. Atît. Sînt una dintre persoanele care abia aşteaptă ca legea salarizării unice să facă dreptate fiecărui bugetar în parte, cu sau fără master.

Florentina Călugăr *a absolvit un master de Drept Administrativ, Uniservitatea de Vest „Vasile Goldiş", Arad.*

PUBLICITATE

BRITISH COUNCIL

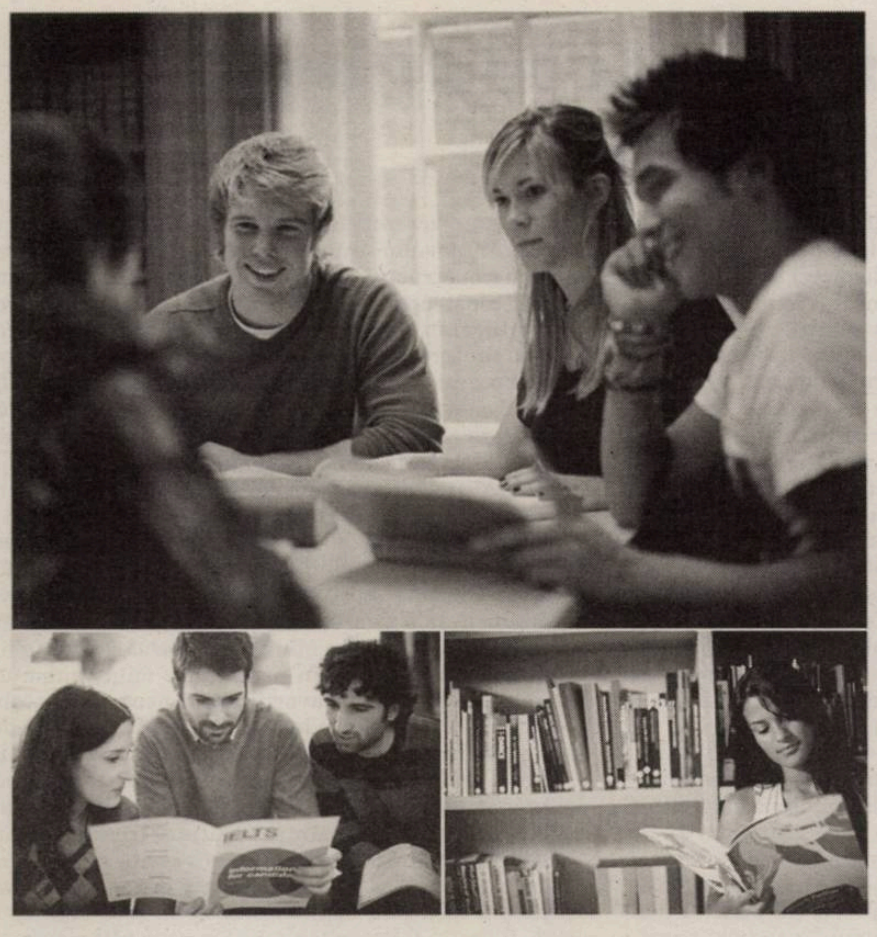

În România, British Council desfăşoară o activitate susţinută în sfera cursurilor, examenelor şi resurselor destinate învăţării limbii engleze, precum şi în cea a proiectelor educaţionale, de dialog intercultural, de ştiinţă, arte şi creativitate.

Peste 4.500 de copii, tineri şi adulţi studiază an de an limba engleză la British Council. Filozofia care stă la baza cursurilor de limba engleză este „experienţa desăvârşită de învăţare", pe care instituţia o oferă tuturor cursanţilor prin:

- profesori cu pregătire excepţională, cu experienţă vastă şi calificări internaţionale
- cele mai moderne şi mai eficiente metode de predare
- multă cultură britanică.

British Council este, de asemenea, singurul centru de examinare IELTS din ţară. IELTS este destinat testării abilităţii lingvistice a candidaţilor care au nevoie să studieze sau să lucreze în ţări în care limba engleză este limba de comunicare. Testul acoperă cele patru abilităţi lingvistice: ascultat, citit, scris şi vorbit.

Pentru acreditări educaţionale, profesionale sau de imigrare, aproximativ 6.000 de instituţii recunosc IELTS ca fiind un indicator sigur şi valid al abilităţilor de comunicare în limba engleză. Testul IELTS este utilizat pentru imigrare în Marea Britanie, Canada, Australia şi Noua Zeelandă. În prezent, IELTS este acceptat şi în peste 2.000 de instituţii de învăţământ din S.U.A.

Prin intermediului bibliotecilor sale din Bucureşti, Cluj-Napoca şi Iaşi, British Council asigură acces la o multitudine de informaţii - peste 25.000 de cărţi, DVD-uri, casete audio şi video, din colecţii precum învăţarea limbii engleze, literatură, management, marketing, finanţe, resurse umane, lifestyle şi dezvoltare personală.

British Council
Adresa: Calea Dorobanţilor nr.14, 010572, Bucureşti
Telefon: + 40 21 307 9600
Fax: + 40 21 307 9601
contact@britishcouncil.ro

www.britishcouncil.ro

Liliana NICOLAE

Masteratul – modă sau necesitate?

Să vedem de ce aş face un master! Ar fi trei motive: poate aş avea mai multe şanse în găsirea unui loc de muncă; poate mi-aş aprofunda cunoştinţele din facultate şi...

poate pentru că e la modă?!

Am testat cele trei posibile variante prin discuţiile pe care le-am avut cu nişte masteranzi. Unii dintre ei mi-au desfiinţat rînd pe rînd fiecare dintre cele trei motive. Alţii, însă, mi le-au întărit. Am vorbit mai întîi cu Mădălina A., asistent universitar. Cunoaşte la perfecţie trei limbi străine, are un master în studii culturale franceze, a început un doctorat în studii culturale italiene şi se gîndeşte să facă şi un master în comunicare. Asta pentru că, prima ei opţiune – aceea de a lucra în învăţămînt – nu s-a dovedit foarte inspirată.

„Cu toată pasiunea mea, mi-am dat seama că trebuie să fii nebun să lucrezi în învăţămînt pentru 8 milioane pe lună. Nebun sau prost... să nu fii în stare să faci altceva. Cred că la noi profesorul este privit ca un ratat, ca un neadaptat. Ca unu' care n-a reuşit săracu' să facă altceva, să cîştige mai mult şi să trăiască mai bine. Aşa că de ceva vreme îmi caut de lucru, în paralel cu slujba de la universitate şi cu diverse traduceri pe care le mai fac. Se pare, însă, că nimeni nu e impresionat de studiile mele. Am lucrat pentru diferite companii italiene, am experienţă în administrarea firmelor, în comunicare – însă nu şi studii în acest sens. De aceea mă gîndesc să fac un master în comunicare, în speranţa că, poate, aşa, cu o diplomă în plus, voi avea mai mult succes."

Primul masterat (început în 2002, imediat după terminarea Facultăţii de Limbi Străine, de la Universitatea Bucureşti) a fost pentru Mădălina un... *déjà vu*. Majoritatea cursurilor au fost ţinute de aceiaşi profesori din facultate, cursurile nefiind mai deloc îmbunătăţite. Cam aceeaşi Mărie, cu altă pălărie! „Poate a fost dezavantajul că am făcut masterul la aceeaşi facultate unde am dat şi licenţa. Dar chiar şi aşa, masterul ar trebui să fie o specializare, dar pare să fie doar o modalitate pentru unii profesori de a mai lua nişte bani. Iar studenţii masteranzi se mai aleg şi ei cu o fiţuică! S-ar putea la un moment dat să folosească această fiţuică, pentru că angajatorii români sînt încă plini de prejudecăţi şi unii au naivitatea să creadă că dacă ai făcut un master ai fi şi mai bine pregătit. Nu e neapărat aşa."

Mirela Scăunaşu susţine însă contrariul. A terminat Facultatea de Relaţii economice internaţionale, din cadrul ASE, în 1997. După aproape 10 ani, s-a hotărît să facă şi un master, tot la ASE, dar specializarea economie şi finanţe europene. „Mi-a prins foarte bine, pentru că, de la terminarea facultăţii, informaţiile, cursurile, chiar şi modul de predare s-au schimbat foarte mult. Iar eu am înţeles totul mult mai bine decît în facultate. Acum văd altfel chiar şi lucrurile pe care le ştiam din facultate. Ca să nu mai zic că domeniul meu – economie şi finanţe europene – este încă unul nou, tot timpul se schimbă. Am fost surprinsă să regăsesc profesori care preferau predarea interactivă, care ne puneau să facem tot felul de interpretări la seminarii, dezbateri. Ne dădeau o anumită direcţie de studiu, ceea ce ne ajuta foarte mult. Unele cursuri erau chiar o plăcere. Nu le-aş fi pierdut pentru nimic în lume."

Sînt anumite domenii în care promovarea în funcţie este condiţionată de „o diplomă în plus".

Mirela are, aşadar, o diplomă în plus. Speră că-i va folosi dacă se hotărăşte să lucreze în Uniunea Europeană. Dacă nu, se consideră oricum cîştigată. Pe lîngă faptul că priveşte şi înţelege altfel finanţele europene, spune că a cunoscut o mulţime de oameni interesanţi printre colegii şi profesorii ei. „Sînt oameni care lucrează în diferite domenii, în ministere, trezorerii, anumite companii. Faci schimb de informaţii, iar în business e foarte important să cunoşti oameni interesanţi."

Un masterat în psihologie poate fi şi el util – mi-a spus Iuliana Stanciu, psiholog. „Am învăţat foarte multe lucruri care m-au ajutat în practică, lucruri pe care nu le făcusem în facultate. Am învăţat să aplicăm teste, chestionare, să interpretăm răspunsurile. Am avut noroc că am fost şi foarte puţini la cursurile de master – doar 14 – şi contactul cu profesorii, în marea lor majoritate alţii decît cei din facultate, a fost diferit. Puneam întrebări, primeam explicaţii..."

Sînt însă anumite domenii în care promovarea în funcţie este condiţionată de „o diplomă în plus". E cazul celor care lucrează în armată sau în poliţie. Acesta a fost principalul motiv pentru care Bogdan D. s-a hotărît să facă un master. „E drept, voiam să învăţ şi lucruri noi, pentru că trecuseră vreo zece ani de cînd terminasem Academia de Poliţie. Am ales un master în ştiinţe penale, la o facultate particulară. La început a fost interesant, chiar reuşeam să ajung la cursuri. Mai tîrziu însă, am primit sarcini în plus la serviciu şi mergeam doar la examene. E ca peste tot, pînă la urmă: dacă vrei să înveţi, înveţi. Eu chiar aş fi vrut să învăţ mai mult, nu m-am dus doar pentru diplomă. Dar erau unii colegi pe care i-am văzut numai la examene. Majoritatea erau poliţişti, veniţi cu speranţa că diploma o să-i ajute să avanseze."

Pînă acum, spune Bogdan, pe el masteratul nu l-a ajutat cu absolut nimic. A obţinut un post mai bun, în urma unui concurs, înainte să termine masteratul, iar diploma nu a contat. Pînă acum.

Vorbeam la început de faptul că ar fi o modă să ai cît mai multe diplome. Că „dă bine la CV"! Sau măcar în ochii rudelor, care ştiu că ţi-ai tocit coatele pe băncile facultăţii (şi că ele au finanţat pregătirea ta). Cei cu care am stat de vorbă mi-au spus, însă, că sînt uluiţi de uşurinţa cu care se trec anumite examene sau se obţin anumite diplome. Cîţi dintre noi n-am avut colegi care nu veneau pe la cursuri sau care nu învăţau, dar treceau examenele cu succes?

În „noul context", odată cu aplicarea Convenţiei de la Bologna, facultatea nu va mai fi de 4 ani, ci de 3. În facultate se vor preda mai mult materii generaliste, fără prea mare utilitate practică (nu că acum ar avea!). În aceste condiţii, masteratul pare să devină aproape obligatoriu, trebuie plătit şi nu avem nici o garanţie că, după terminarea lui, absolvenţii ar fi într-adevăr pregătiţi. Cert e că devine o nouă sursă de venituri pentru universităţi care, aşa cum scot licenţiaţi pe bandă, vor scoate probabil masteranzi pe bandă.

Decizia de a face un masterat este luată uneori şi pentru că posibilitatea de a se angaja imediat după terminarea facultăţii este, pentru mulţi, foarte redusă. Un studiu realizat în urmă cu cîţiva ani de Institutul de Cercetări Economico-Sociale şi Sondaje (IRECSON) arăta că majoritatea absolvenţilor cu studii superioare este nemulţumită de pregătirea practică din facultate şi că are de gînd să apeleze la relaţii personale pentru a se angaja. În acelaşi timp, aproape jumătate dintre licenţiaţi nu excludea posibilitatea de a pleca din ţară pentru a se putea realiza profesional.

Situaţia pare şi mai dramatică în acest an. *Business Standard* a făcut o analiză pornind de la datele Ministerului Educaţiei şi a ajuns la concluzia că doar 5% dintre absolvenţii de studii superioare ar avea şanse de angajare. Asta în condiţiile în care numărul absolvenţilor e mai mare (peste 200.000 în acest an), iar oferta pieţei, într-un an de criză, mult mai redusă. E de aşteptat să crească însă concurenţa pe piaţa muncii. Iar un masterand să fie preferat în locul unui „simplu" licenţiat.

Aşa că, la cele trei motive enumerate la început, aş mai adăuga unul. Aşadar, de ce să fac un master?! Poate pentru orice eventualitate!

Alexandra RUSU

Doctoratul sau terna strălucire a minţii prihănite

La şase ani, ideea mea despre doctorat avea mare legătură cu tanti Fiţa de la Braşov şi cu soţul ei, dl Lagăr, rebotezat zece ani mai tîrziu, sub alte influenţe culturale, Lagerfeld. În limitele posibilului, aş vrea să interpretaţi jungian aceste nume, „Fiţa" şi „Lagăr", pentru că ele prefigurează în modul cel mai obscen cu putinţă viitoarea mea relaţie cu instituţia de învăţămînt postuniversitar numită, ca să fim la zi, „şcoală doctorală". Prin urmare, iată care era situaţia cu aceşti doi cărăbuşi aurii de pe pervazul lui Jung: tanti Fiţa era „dna doctor", pentru că soţul ei era profesor la Facultatea de Construcţii şi, aţi ghicit, îşi dăduse doctoratul. În dicţionarul meu de uz intern, acest cuvînt se configura astfel (s-ar putea să existe aici un strop de postinterpretare): treaptă gnoseo-ontologică superioară, în care ştiinţa, interpretarea şi experienţa converg într-o splendidă sinteză paideică între platonism şi ideile creştine de *sharing*. Acum, dacă toate cuvintele din ultima frază s-ar putea nărui calm ca piesele de domino, începînd cu „treaptă" şi terminînd cu „*sharing*", cam asta s-a întîmplat în septembrie 2005, cînd am dat nas în nas cu idealul. Iar idealul duhnea a deodorant ieftin, de inadaptare, de prelungire a unei agonii universitare atelice, de frică de „trivialitatea" existenţei cu program *9 to 5*, suprema înjosire a fiinţei altfel neprihănite, tîrîtă în *maelstrom*-ul unei existenţe lipsite de spirit. Desigur, în proporţie de aproximativ 10%, viitorii doctoranzi plănuiau să urmeze o carieră academică sau, oricum, în învăţămînt, caz în care obţinerea titlului de doctor mi se pare un *must* (menţionez că pe tot parcursul acestui articol mă refer la un doctorat în ştiinţe umaniste, nu de alt tip). Aş cîrcoti aici puţin doar în privinţa vîrstei, făcînd apel la tradiţia anglo-saxonă ce presupune că doctoratul ar trebui să încununeze ani lungi de cercetare şi maturizare spirituală, punînd mare accent pe elementul „experienţă", aspect complet eludat de dascălii români, care, în absenţa unei tradiţii solide, par a încuraja inexplicabil doctoratele obţinute la douăzeci şi şase de ani, bănuiesc spre mîndria familiei firoscosului împricinat. Dar, repet, în mare, mi se pare perfect justificat. Problema survine odată cu restul de nouăzeci la sută, aprioric osteniţi de tumultul social în mijlocul căruia nu s-au aflat niciodată, care aleg să petreacă încă patru ani în pîntecul otrăvitor-ocrotitor al universităţii, xeroxînd *readere* (culegeri de texte „îmbucătăţite"), aşteptînd la aeroport conferenţiari străini şi reproducînd – niciodată cu fidelitate – interpretări de mîna a treia, pentru spectaculozitate. Ei nu vor cerceta niciodată lucruri fundamentale (pentru că sînt „bătute"), nu vor inova (chiar dacă ar putea, această întreprindere e privită suspicios în universitate), dar îşi vor cultiva cu mare detaşare cele mai îndepărtate periferii de gîndire. Experienţa academică mi-a sărăcit, probabil fără drept de apel, definiţia de uz intern a doctoratului, aşa că astăzi am ajuns să cred că este pur şi simplu un mod de viaţă, determinat de o anume *forma mentis*, şi, în această calitate a lui, pot distinge cîteva tipuri fundamentale, prin intermediul fişei sociopsihologice a autorului. *Doctoratul de vocaţie* (practicat de tipi şi tipe bîntuiţi de idei „gravide", indivizi care citesc nesăţios, scormonitor şi „pe filon" încă din primii ani de facultate, au un job comunicant cu domeniul lor de studiu şi primesc cel puţin două propuneri de job pe an, chiar dacă le refuză); *doctoratul deconstructivist* (autorul lui pune în permanenţă sub semnul întrebării sensul propriei întreprinderi, fiecare efort de interpretare este contrabalansat de impulsul contrar. Se manifestă prin replici de genul: „Ce rost are să-mi dau doctoratul? O să fiu plătit mai bine? Dacă-mi dau doctoratul, o să mă lase să trimit şi faxuri?" „Balaurul lipsei de sens", vorba lui Eliade, născut din motivaţie insuficientă sau temeiuri greşite în alegerea căii doctorale, va crea o tensiune iradiindă, rareori fertilă, în personalitatea deconstructivistului); *doctoratul nihilist*, variantă a celui deconstructivist, în care autorul e convins că proiectul lui e futil, slab, amăgitor, ca toate cele ale lumii; *doctoratul frustrat* (autorul lui a trăit o vreme într-un mediu hiper sau hipoconcurenţial şi acum vrea să se întoarcă, nostalgic, în pîntecul cald al universităţii, în căutarea sensului „pierdut"; e frecventă metafora lipsei, a furtului: „Îmi lipseşte ceva din mine", „Ăştia îmi sug ideile şi îmi macină neuronii"); *doctoratul fatalist* (autorul e un fel de *teacher's pet*, din motive mai mult umorale, sfătuit într-o bună zi, de singurul profesor care i-a dat zece în facultate, să se înscrie la doctorat, moment cînd contemplă fascinat, pentru prima oară, posibilitatea educaţiei postuniversitare; mai tîrziu, va contempla îngrozit, la o ţigară, ideea că, într-o zi înfricoşată, adolescenţa doctorală se va sfîrşi); *doctoratul refulat* (e un doctorat imaginar, refulat în urma unor minitraume universitare, care au dus la avortarea proiectului; potenţialul autor se face de obicei vinovat de orgoliu, ambiţii deşarte sau aşteptări nerealiste de la sistemul universitar, iar potenţialul coordonator, de conformism blazat. După cum poate v-aţi dat seama, aici subscrie şi autorul acestor rînduri). Între fiţă şi lagăr, între vocaţie şi frustrare, îmi place să cred că doctoratul ca *forma mentis* poate sparge graniţele rigide ale acestei clasificări şi poate deveni, ca să vorbesc coelhoian, ceea ce a fost dintotdeauna. Însă aceeaşi specie de idealism (şi folosesc termenul în sens psihologic, peiorativ), născătoare de mari disonanţe cognitive, este cea care m-a împiedicat, cel puţin pînă astăzi la prînz, să-mi dau doctoratul.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi

UNIVERSITATEA „CUZA”

La înălțime

Admitere 2009 la Iași

- Masterat
  Înscrieri: 13 - 18 iulie

  129 Specializări în cadrul Facultăților:

  Biologie • Chimie • Drept • Economie și Administrarea Afacerilor • Educație Fizică și Sport • Filosofie și Științe Social-Politice • Fizică • Geografie și Geologie • Istorie • Informatică • Litere • Matematică • Psihologie și Științe ale Educației •Teologie Ortodoxă • Teologie Romano-Catolică • Centrul de Studii Europene

- Doctorat
  Înscrieri: 7 - 11 septembrie

  Domenii de doctorat: Biologie • Chimie • Drept • Economie • Economie și Afaceri Internaționale • Cibernetică și Statistică • Contabilitate • Finanțe • Management • Marketing • Filosofie • Sociologie • Științe Politice • Fizică • Geografie • Geologie • Știința Mediului • Informatică • Istorie • Filologie • Matematică • Psihologie • Științe ale Educației • Teologie

http://admitere.uaic.ro

„Masteratul oferă mobilitate“

– interviu cu Carmen COSTEA, prof. univ., Academia de Studii Economice –

De ce credeţi că Procesul Bologna a început să fie contestat?

Mi se pare normal ca orice început să fie acceptat de către avangardişti şi contestat de către tradiţionalişti. Mai mult, cînd un fenomen, un proces, o decizie nu sînt pe deplin înţelese, primul lucru care se emite e legat de ipoteze, presupuneri nefundamentate ştiinţific pentru că baza e incomplet cunoscută.

A fost implementat greşit?

Nu. Sistemul a fost implementat corect. Cînd la nivelul universităţilor s-au înţeles implicaţiile, fiecare universitate în parte a căutat să îşi creeze primul drum, să-l personalizeze astfel încît să dea cel mai bine în ceea ce priveşte rezultatele sau poziţia viitoare a universităţii respective. Acelaşi lucru s-a întîmplat inclusiv cu criteriile stabilite de Mircea Miclea pe vremea cînd era ministru, criterii care ulterior au fost analizate, interpretate şi modificate la nivelul fiecărei universităţi în parte.

Studenţii sînt îndeajuns de bine pregătiţi doar cu licenţa sau au nevoie şi de masterat?

Cred că educaţia şi pregătirea încep de la naştere, în familie, continuă pe linie instituţională, şcoală, liceu, facultate şi sînt dublate de o educaţie socială a comunităţii. Profesional, din cauza acestei situaţii, universitatea trebuie să se implice pe plan multidimensional în pregătirea studenţilor, pentru a corecta carenţele educaţionale, trebuie să completeze educaţia acestora cu informaţii specializate. Ţinînd cont că încă avem un învăţămînt de tip informativ în dauna celui formativ, personal trag un semnal de alarmă şi spun că avem o şcoală şi o societate bolnave. Mă întristez cînd discutăm de pandemia gripei, dar nimeni nu discută de pandemia educaţională care e în jurul nostru de ani buni, şi nu doar în România. Se caută formule cît mai apropiate de ce se întîmplă în economie, viaţă, societate, şi nimeni nu are încă reţeta perfectă.

Proiectul Sănătatea Universităţilor?

În cadrul activităţii de cercetare ştiinţifică finanţată la nivel naţional de către CNCSIS, am cîştigat un proiect în 2007 care poartă numele de „complexitatea întregului viu“, cu caz particular „sănătatea organizaţiei universitare“. În cadrul acestui proiect cercetările duc la concluzia că, dacă societatea e bolnavă, o mare parte din vină o poartă şi şcoala. Soluţia ar fi regîndirea sistemică a şcolii legată de mediul instituţional, social. Practic analizăm, cercetăm şcoala ca pe o componentă a întregului viu compus dintr-o reţea umană formată din studenţi şi cadre didactice. O altă latură care ţine de social, ambientală pentru că sîntem părţi ale unei comunităţi.

În acest context, cum s-a adaptat sistemul Bologna?

Sînt convinsă că studenţii au mai multe posibilităţi acum. Oferă mobilitate, opţiuni mai multe. Dacă erau studenţi patru ani la aceeaşi facultate, după ce terminau facultatea, în condiţiile în care fac trei ani şi apoi master, cu masterul se pot duce ori pe canalul de master profesional, ori ca studii aprofundate pe direcţia aleasă, sau la altă facultate înrudită. În primii trei ani au posibilitatea să se descopere, să ia la cunoştinţă, pe lîngă disciplinele fundamentale, larga paletă de opţiuni care le stă în cale. Din punctul acesta de vedere este foarte bun acest sistem.

Există masterate la modă?

Bineînţeles. Mulţi se îndreaptă după terminarea facultăţii, indiferent de profilul pe care l-au avut, înspre masterate de relaţii publice, comunicare, tot ce ţine de ştiinţele politice, managementul riscului şi crizelor, administraţie... Mai sînt la mare căutare cele de afaceri comerciale, business sau administrarea afacerilor.

Cîştigă astfel facultăţile care au mastere la modă?

Nu cred asta. Cu cîţiva ani în urmă, fiind membru în comisia de admitere la ASE, am cunoscut foarte mulţi candidaţi care spuneau că părinţii au fost cei care le-au sugerat să aleagă finanţele pentru salariu. Le spuneam atunci să gîndească la rece şi nu de la un an la altul, ci să aibă viziunea a ce va fi peste 10-15 ani pentru că în momentul cînd îţi alegi o facultate, trebuie să ştii foarte bine ce vei face, între 35-45 de ani. Dacă ce ai ales azi va fi la modă atunci. Implicit se vedea clar că un candidat la Facultatea de Comerţ va avea o activitate în condiţiile în care îşi însuşeşte foarte bine materia şi va conştientiza obligativitatea instruirii permanente – atunci va avea de cîştigat indiferent de regimul politic, pe vreme de *boom* economic sau criză.

Nu sînt de acord deci cu alegerea acestor discipline la modă, doar pentru că asta se poartă în prezent. De asemenea, nu cred că o profesie se poate alege în ultimul an de liceu. Pasiunile, posibilităţile se pot conştientiza doar în timpul facultăţii. Prin posibilitatea masteratului, mulţi vin astfel să-şi corecteze alegerea făcută iniţial. Dacă nu sînt buni sau nu îşi găsesc de lucru în domeniul ales din liceu, pot face un masterat care să le permită să lucreze în altă parte.

Masteratul e aşadar nu doar un simplu pas spre doctorat, ci o nouă şansă?

Masteratul poate fi o mare oportunitate în condiţiile în care îţi alegi unul profesional, cînd poţi depăşi disciplinele studiate pentru licenţă, şi poţi trece de la o specializare în chirugie pentru care nu eşti foarte bun, la cea de director de spital pentru că ţi-ai descoperit o vocaţie managerială pentru care eşti mai potrivit. Este o oportunitate extraordinară. Poate fi o treaptă spre dezvoltare individuală şi profesională în condiţiile în care accepţi să faci un masterat de studii aprofundate, pentru că îţi place foarte mult un domeniu pe care doreşti să-l aprofundezi şi, dacă te simţi în stare, poţi ajunge la uşa spre şcoala doctorală. Cred că foarte curînd va veni momentul cînd şi studiile doctorale vor fi accesibile mult mai multora decît azi.

Cu toate acestea, foarte multe firme investesc în trainguri, în pregătirea suplimentară a tinerilor absolvenţi de facultate.

E justificabil din punctul de vedere al contextului economic. Există o mare discrepanţă între sistemul educaţional şi piaţa reală a muncii sau nevoile reale ale societăţii. Tocmai din această cauză este nevoie ca toate marile companii să se apropie mai mult de sistemul de învăţămînt şi să-l sprijine într-un fel sau altul, chiar sub forma acestor colegii directoare împreună cu senatul universitar, să se apropie de viaţa universitară, pentru a-şi impune punctul de vedere. Ar putea asigura astfel finanţări pe individ, pe facultăţi, pe secţii. Şi-ar crea profit pentru că nu ar mai investi în programe de training.

Există pericolul ca unele domenii de nişă să dispară pentru că nu mai sînt cerute?

Dacă cineva va îndrăzni să le ignore, nevoia pentru ele va reapărea. De exemplu, domeniul cercetării... Cercetare facem şi cînd cumpărăm o rochie sau la restaurant, înainte de a comanda un fel de mîncare. Fără cercetare nu putem evolua. Nevoia de tehnică, de informaţie va fi cam ce a fost, cu cîteva zeci de ani în urmă, nevoia de a mînui tehnologia. Dacă înainte, la începutul secolului 20, tinerii luau inclusiv lecţii de mers pe stradă şi de conversaţie, asta nu înseamnă că ignorarea lor le-a scos de pe piaţă. Nevoia de asemenea cursuri e şi azi foarte stringentă. Atîta doar că nu le mai spunem „cursuri de conversaţie“, ci de „dezvoltare personală“. De vreme ce există nişa, există interesul.

În condiţii de criză credeţi că oamenii se vor îndrepta mai mult spre studiile postuniversitare?

După marea criză din '29-'33, Roosevelt a hotărît, prin planul de redresare economică la nivelul SUA, să se investească în infrastructură durabilă (15 mii de şcoli, 45 de mii de profesori). Educaţia e în primul rînd o supapă pentru criză, pentru că ajută la identificarea de oportunităţi care nu sînt vizibile la prima vedere, iar în al doilea oferă posibilitatea detensionării la nivel social, prin scăderea şomajului, prin bugetele de asigurări sociale. Nimic nu e perfect, dar totul e perfectibil, cu condiţia ca actorii implicaţi să aibă dorinţa de a corecta ceva. Acum, la nivel mondial, activitatea în domeniul educaţional e extraordinar de dinamică. Cît priveşte şcoala românească, e întocmai ca o tînără de 17 ani. Prea tînără pentru a fi adultă şi prea adultă pentru a mai putea să fie copil. Avem o recunoaştere încă solidă şi pe care nu trebuie să o pierdem. Avem posibilităţi care ţin mai mult de elementul uman, există abnegaţie, dorinţă, respectul de sine la foarte multe cadre didactice care vor să îşi desfăşoare activitatea ca dascăli şi cred că şi sistemul managerial se va aşeza astfel încît lucrurile să meargă pe calea cea bună.

Oficial, despre Procesul Bologna în România şi în Europa

Procesul Bologna a demarat în vederea armonizării sistemelor de învăţămînt superior din spaţiul european. Acest proces a fost iniţiat prin Declaraţia de la Sorbona în care s-a avut în vedere o coeziune între dimensiunea economico-financiară a Europei şi cea intelectuală, culturală şi socială (în cadrul cărora este recunoscut rolul universităţilor). În procesul Bologna se evidenţiază 10 linii de acţiune cu privire la Spaţiul European al Învăţămîntului Superior. Astfel, diplomele universitare vor fi recunoscute în toată Europa şi se va implementa un sistem de credite transferabile. Ca urmare a sistemului de credite transferabile – ECTS – se va facilita mobilitatea studenţilor în cadrul aceleiaşi universităţi sau între universităţi diferite, chiar din ţări diferite. Calitatea învăţămîntului şi focusarea pe rolul studenţilor în învăţămîntul universitar reprezintă un alt aspect important al Procesului Bologna.

Dintre liniile de acţiune ale declaraţiei de la Bologna (1999) se evidenţiază:

- adoptarea unui sistem de diplome simplu şi comparabil (realizarea unui sistem de diplome comparabile – pe baza convenţiei de la Lisabona – facilitează recunoaşterea diplomelor absolvenţilor universitari);
- adoptarea sistemului bazat pe două cicluri de studiu (ciclul de licenţă şi cel de masterat; implementarea acestei acţiuni în România a demarat pe baza legii 288/24.06. 2004 privind organizarea studiilor universitare);
- implementarea sistemului de credite (Sistemul European de Credite Transferabile – ECTS facilitează totodată mobilitatea studenţilor în spaţiul european);
- susţinerea şi promovarea mobilităţii şi a cooperării în spaţiul european (prin prisma mobilităţii studenţilor, a personalului academico-universitar).

Prin scopul primordial declarat al procesului de la Bologna (asigurarea şi creşterea calităţii în învăţămîntul superior), acesta va duce în timp la formarea unui spaţiu modern al învăţămîntului european, în cadrul căruia studenţii şi absolvenţii universitari vor beneficia de un sistem focusat pe mobilitate, calitate, recunoaştere uşoară a diplomelor şi implicarea acestora în aspectele cheie ale învăţămîntului superior.

Sursa: www.postuniversitar.ro

Mihai PANAITE

Master *made in* UE

Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, bursele complete de studiu în străinătate au devenit tot mai rare, însă un cîştig important este acela că de acum studenţii români sînt cetăţeni comunitari şi pot urma programele de studiu ale universităţilor din UE în aceleaşi condiţii ca studenţii din ţările respective. În unele ţări, taxele de studiu sînt mici (chiar şi zero), iar în altele sînt stabilite în mod autonom de către universităţi. Astfel, cu mici sacrificii şi economii, un student dintr-o familie medie din România ar putea pleca să studieze un an în străinătate. Dar oare merită făcute aceste sacrificii?

După ce am petrecut un an într-o universitate din străinătate (Marea Britanie), pot să afirm cu tărie că merită din plin!

În primul rînd, plecarea la studii de master în străinătate presupune, aproape sigur, plecarea la o şcoală mai bună decît orice am putea găsi în România (lucru confirmat de toate clasamentele şi, mai ales, de experienţa fiecăruia dintre noi). Este foarte util să vezi cum te compari cu colegii tăi din alte ţări şi dacă ceea ce ai studiat pînă acum mai are relevanţă sau temele de interes s-au schimbat între timp. În plus, în decursul unui an de studiu intensiv poţi recupera eventualul decalaj.

Personal, am constatat o diferenţă foarte mare între conţinutul şi abordarea cursurilor şi examenelor. Nu am avut de învăţat definiţii şi categorii, însă a trebuit să citesc enorm şi să caut să înţeleg de ce se întîmplă lucrurile într-un fel anume, ce este greşit şi cum ar putea fi corectat. De altfel, faptul că studenţii erau încurajaţi să gîndească şi nu să înveţe cursuri pe de rost reieşea din modul în care erau redactate întrebările la examen: cele mai multe constau într-o afirmaţie urmată de îndemnul „discutaţi“. Astfel, studentul putea răspunde orice credea, argumentîndu-şi, bineînţeles, răspunsul cît mai bine. Merită menţionat faptul că nu am prea avut manuale, ci liste de lecturi cuprinzînd tot ce era relevant pentru fiecare temă dezbătută, aşa că nu am fost niciodată în binecunoscuta situaţie în care era de ajuns să învăţ manualul scos de profesor (care reflecta un singur punct de vedere, deci) pentru a trece examenul.

Un aspect mai important decît ar putea crede mulţi îl reprezintă colegii de clasă. Cum plecatul la studii în străinătate e un lucru obişnuit în mai toate ţările, e aproape sigur că oriunde ai merge vei avea colegi veniţi din toate colţurile Europei şi nu numai. Aceştia vor fi nu doar cei cu care vei merge la bere/suc după ore, ci şi o fabuloasă sursă de informaţii şi idei. Ei vin cu propriile perspective asupra lucrurilor, pe care şi le-au format în sistemele de învăţămînt şi societăţile de unde provin şi care ajută enorm la înţelegerea problemelor discutate la seminarii şi la lărgirea orizonturilor. Aceştia nu sînt neapărat nici mai buni, nici mai slabi decît studenţii din România, dar faptul că se află cu toţii împreună şi au posibilitatea de a învăţa unii de la alţii le potenţează capacităţile şi-i face să termine programul de studiu mult mai pregătiţi decît ar fi fost dacă ar fi studiat într-un mediu în care opiniile personale s-au format în urma unor experienţe (inclusiv studii anterioare) asemănătoare.

În mod cert, posibilităţile de angajare după terminarea masteratului în străinătate vor fi mai multe şi mai bune pentru că la oportunităţile deja existente se adaugă unele noi şi interesante. În decursul unui an am aflat de oportunităţi de care altfel nu aş fi aflat pentru că ele nu sînt îndeajuns de cunoscute în ţară. În plus, este mult mai simplu să candidezi pentru un post într-o companie sau organizaţie internaţională atunci cînd ai absolvit o şcoală de acelaşi nivel cu cei care îţi vor fi contracandidaţi pentru acel post. Un rol foarte important l-au avut serviciile de asistenţă pentru studenţi în găsirea unui loc de muncă după absolvire. Şcoala mea se numea „Careers Service“ şi oferea gratuit servicii de corectare a CV-ului şi a scrisorii de intenţie, prezentări despre oportunităţile de angajare şi chiar training personal pentru pregătirea interviului. Eu m-am înscris într-o bază de date prin care primeam notificări despre toate locurile de muncă şi stagiile care apăreau în domeniul meu de interes. Nu ştiu de existenţa unor astfel de servicii în universităţile de la noi, însă chiar dacă unele le oferă, în mod sigur nu sînt atît de bine puse la punct.

La capitolul minusuri (considerînd aspectul financiar rezolvat), nu prea ştiu ce aş putea menţiona… Probabil că unii ar spune că e neplăcut să pleci de acasă şi să ajungi „printre străini“. Poate, dar mulţi dintre viitorii colegi vor fi în aceeaşi situaţie, aşa încît repede vei ajunge să nu te mai simţi singur. Cînd găseşti programul de studiu care ţi se potriveşte cel mai bine şi pe care dintotdeauna ţi-ai dorit să-l urmezi, astfel de minusuri aproape că nici nu mai contează…

***Mihai Panaite** a absolvit un master la London School of Economics.*

Gabriel KREINDLER

Lansarea carierei sau fuga de doctorat?

Experienţa mea în căutarea unui master este probabil atipică, iar punctul de vedere exprimat aici este al unui „student nomad“. Mai concret, în afară de interesul pur academic, în mod ideal studiile universitare mi-ar permite să mă întreţin financiar, să călătoresc şi să mă bucur de o relativă independenţă.

În vara dinaintea ultimului an la Universitatea Princeton, am decis să renunţ la matematică pentru a studia economia. Avînd o experienţă limitată, am ales să urmez un master înainte de a începe un doctorat de 4-6 ani. Am aplicat la programe în Anglia, Suedia, Franţa şi, în încercarea cea mai ambiţioasă de a combina călătoria cu studiile, în Argentina. În vremea aceea visam la o experienţă cu obstacole inedite, eventual într-o locaţie „exotică“. Inspiraţia a venit din planurile altor colegi, care urmau să lucreze, remunerat sau în voluntariat, în diverse colţuri ale lumii. Însă încercarea mea de a combina o experienţă aparte cu un master nu a reuşit. În final, la toamnă voi începe un master în economie în Anglia, cu alte cuvinte voi înlocui un mediu exclusiv academic, ruralo-gotic şi pe alocuri elitist (Princeton) cu unul foarte similar (Oxford).

Cît despre alţi studenţi din America, dintr-un grup de 12 prieteni – cu siguranţă foarte nesemnificativ din punct de vedere statistic – doar doi vom urma programe de master imediat după facultate. Patru dintre cei doisprezece încep curînd diverse slujbe sau programe de voluntariat, alţi patru vor începe direct programe de doctorat – unde masterul este inclus doar ca o formalitate intermediară – iar încă doi sînt încă în căutare de slujbe.

Din fericire, majoritatea studenţilor nu se înscriu într-un master ca să fugă de doctorat, aşa cum am făcut-o eu. Pentru unii, masterul este un punct de lansare al unei cariere profitabile, cel mai evident exemplu fiind programele MBA. Şi în alte domenii, un master poate însemna un salt. De exemplu, Banca Mondială angajează în general numai candidaţi cu master sau doctorat, iar majoritatea absolvenţilor masterului de economie pe care îl voi începe anul viitor îşi continuă carierele ca economişti în poziţii inaccesibile cu diplomă de licenţă.

Poate din cauza acestui aspect profesional, în general există mai puţine burse pentru programe de master decît pentru doctorate. Un alt motiv este că doctoranzii lucrează ca asistenţi, iar publicaţiile lor pot contribui la prestigiul universităţii. Există însă puternice diferenţe geografice: discrepanţa cea mai acută este în America, unde educaţia e scumpă, iar bursele pentru master sînt mai rare. În Franţa, taxele de şcolarizare sînt foarte mici, dar bursele nu există decît implicit, prin beneficiile statutului de student. Reversul medaliei este că împrumuturile pentru studenţi sînt mai uşor de obţinut în America decît în Europa. Însă peste tot, în Berkeley, Cambridge sau Paris, cheltuielile de întreţinere în sine pot fi dezarmante pentru un student independent.

Un aspect pozitiv al masterelor în general este diversitatea studenţilor din punctul de vedere al vîrstei şi al experienţei anterioare. Adesea, masteranzii au lucrat pentru cîţiva ani după licenţă, iar la un moment dat viaţa profesională i-a motivat să se întoarcă în şcoală pentru o anumită specializare. De exemplu, printre viitorii masteranzi într-un program axat pe probleme de migraţie forţată, am întîlnit un student motivat de propria experienţă ca refugiat, cît şi o studentă din Statele Unite care a petrecut un semestru de studiu în Somalia. Există şi alte exemple: Harvard oferă un MBA numit 2+2, în care studenţii lucrează doi ani într-un domeniu relevant, de exemplu într-un ONG sau încercînd să pornească o afacere, înainte de a studia încă doi ani.

În cele din urmă, numai experienţa de anul viitor îmi va arăta utilitatea reală a masterului în pregătirea mea academică. Sînt curios dacă masterul a fost decizia corectă sau dacă ar fi trebuit mai degrabă fie să încep un doctorat, fie să aleg provocarea unui mediu profesional.

***Gabriel Kreindler** este student la Universitatea Princeton.*

PUBLICITATE

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAŢIEI, CERCETĂRII ŞI INOVĂRII
UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU“ din BRAŞOV
Str. Lunii nr. 6, Braşov, Cod. 500327, Tel./Fax: 00-40-268-31.98.06
E-mail: www.univgbar@email.ro, Pagina web: www.universitateagbaritiu.ro
Acreditată prin Legea 483/11.07.2002

UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU“ face înscrieri până la data de 30 septembrie 2009, la următoarele facultăţi şi specializări acreditate:

I. Facultatea de DREPT: Domeniul de Licenţă DREPT – învăţământ de Zi şi F.R., 4 ani;

II. Facultatea de ŞTIINŢE ECONOMICE cu specializările:

- Economia Comerţului Turismului şi Serviciilor: Domeniul de Licenţă ADMINISTRAREA AFACERILOR – învăţământ de Zi şi F.R., 3 ani;
- Contabilitate şi Informatică de Gestiune: Domeniul de Licenţă CONTABILITATE – învăţământ de Zi şi F.R., 3 ani;

III. Facultatea de EDUCAŢIE FIZICĂ ŞI SPORT: Domeniul de Licenţă CULTURĂ FIZICĂ ŞI SPORT – învăţământ de Zi, 3 ani.

TAXA DE ADMITERE: 80 Ron. **ADMITEREA** se face pa baza *mediei de bacalaureat* în limita numărului de locuri disponibile.

UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU“ oferă: burse de merit, de studii şi de ajutor social şi dispune de: editură, tipografie, cursuri universitare şi materiale bibliografice pentru toate disciplinele, bibliotecă, sală de lectură, laboratoare.

UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU“ are dreptul de a organiza examen de licenţă propriu şi de a emite diplome de licenţă.

Candidaţii îşi pot rezerva un loc pe baza completării unei cereri de preînscriere şi a copiei xerox după diploma de bacalaureat.

În cazul în care candidaţii nu au fost admişi la învăţământul de stat pot reveni la Universitatea noastră pe locul rezervat.

ÎNSCRIERILE se fac zilnic între orele: 9,00-17, 00 în Str. Lunii nr. 6, Braşov (în spatele Liceului de Informatică).

RELAŢII SUPLIMENTARE la telefoanele: 0268/319.806; 0268/319.948; 0268/330.270.

Alina BUTULIGĂ

Vedere din Londra: tenisul pe iarbă, Balcanii şi oratoria

Adevărul e că acum trei ani, cînd am trimis aplicaţia pentru un master în guvernare europeană la London School of Economics and Political Science, nu am pomenit în scrisoarea de motivaţie de Balcani, tenis sau oratorie. Mai degrabă am vorbit despre migraţie, politica de coeziune a Uniunii Europene sau cum îşi construiesc statele membre poziţii naţionale cu privire la propuneri legislative comunitare. Masterul m-a ajutat să explorez mai departe. De la migraţie am ajuns la conflictele din Balcani şi la politica europeană de securitate şi apărare. De la europenizarea administraţiilor statelor membre am trecut la globalizarea Uniunii Europene şi rolul ei ca actor internaţional. Iar tenisul jucat pe zgura din Complexul Tei s-a schimbat cu iarba londoneză sau bitumul dintr-o fostă bază militară americană de pe lîngă Oxford. Am aflat ce înseamnă să ai profesori excelenţi oratori şi am descoperit *Just a Minute,* o emisiune de radio care îşi provoacă invitaţii să vorbească despre un subiect dat, timp de un minut, fără ezitări, repetiţii sau divagaţii. N-aş fi crezut că poate fi aşa de greu!

Studiul în străinătate te scoate din spaţiul confortabil al cunoscutului şi îţi testează sau formează disciplina, adaptabilitatea şi curiozitatea.

Am început masterul doar în octombrie anul trecut, după ce am obţinut o bursă Chevening, administrată de British Council. Îl amînasem un an pentru că era foarte greu să găsesc resursele financiare pentru taxa de şcolarizare şi restul de cheltuieli aferente unui an la Londra. Nu este greu să fii acceptat la şcoala unde vrei să studiezi un master dacă ai o diplomă bună, eventual un Erasmus în timpul facultăţii şi demonstrezi relevanţa programului de studiu pentru planurile tale de viitor sau parcursul tău profesional actual, în caz că lucrezi deja. Partea financiară este cea mai complicată pentru că educaţia nu este decît rareori pe gratis. Ajungi să te saturi de aplicaţii, dosare, traduceri de diplome şi interviuri. De aceea e bine să înţelegi repede că un master nu este o cursă de 100 metri garduri, ci mai degrabă un maraton cu nenumărate ture birocratice, intelectuale şi emoţionale. Nici măcar în vacanţe nu prea te opreşti, pentru că şcoala nu e floare la ureche.

Aş zice că relevanţa unui master se măsoară neapărat în capacitatea programului de a tenta curiozitatea studentului care va avea libertatea de a alege dintre cît mai multe cursuri şi facilităţi de calitate. E important să ştii că poţi alege şi cursuri organizate de alte departamente ale şcolii, decît cel de bază pentru masterul tău. Dacă nu îţi mai rămîn credite pentru a adăuga un curs, poţi doar să asişti atunci cînd ai timp. Nu trebuie să te duci neapărat la cursurile de Powerpoint, Excel, redactare academică, dizertaţii, pregătire pentru examene etc., dar e bine de ştiut că ele există. La fel, nu trebuie să îţi vizitezi în fiecare săptămînă mentorul – un profesor care îţi urmăreşte parcursul academic şi îţi aprobă tema dizertaţiei. Ai libertatea de a te duce în timpul orelor prevăzute pentru audienţe, la orice profesor, din orice departament, dacă ai nevoie de sprijin în domeniile lor de expertiză. Singura condiţie este să încerci să pui întrebări precise şi pragmatice.

În condiţii economice normale, un master în străinătate rămîne important mai ales pentru că te ajută să găseşti mai uşor o slujbă. LSE este universitatea din Marea Britanie cu rata cea mai ridicată de studenţi care îşi găsesc cel mai rapid un loc de muncă după absolvire, dar în recesiune şi diplomele tind să se deprecieze. Însă indiferent dacă slujbele se găsesc mai greu acum, expunerea şi fabricatul de idei originale, dezbaterile cu colegi din Sarajevo pînă în Tokyo, accesul la biblioteci cuprinzătoare şi la autorii cărţilor cheie despre Uniunea Europeană, analiză de politică externă sau Balcani rămîn nepreţuite.

Faptul că masterul nu funcţionează în vid, ci într-un sistem de educaţie, o cultură şi o ţară diferită, provoacă iarăşi alte descoperiri. Afli că structura unui eseu *à l'anglaise* e simplă, dar trebuie să răspunzi la întrebare în primul paragraf sau că examenele sînt doar scrise şi poţi avea mai multe în aceeaşi zi. Realizezi că nu te vei transforma automat într-o eurosceptică doar pentru că înveţi despre Uniunea Europeană în Marea Britanie. Descoperi că atunci cînd stratul englezesc de zăpadă ajunge aproape de 20 cm, şcoala se închide, opera se închide, dar băncile nu se închid, au doar program scurt. Vezi că aproape în fiecare curte englezii agaţă în pom cutii cu seminţe pentru păsări şi nu te mai miri cînd afli că Asociaţia britanică pentru protejarea păsărilor are mai mulţi membri decît Partidul Laburist şi Partidul Conservator împreună. Sau mergi pentru prima oară la un turneu de tenis pe iarbă şi abia vezi cum sare mingea dintr-un serviciu de 200 km/oră de-al lui Andy Roddick.

Studiul în străinătate te scoate din spaţiul confortabil al cunoscutului şi îţi testează sau formează disciplina, adaptabilitatea şi curiozitatea. De fapt, te ajută să găseşti mijloacele pentru a deveni o persoană independentă din punct de vedere intelectual. Oricum, experienţele nu au loc automat doar pentru că faci un master în străinătate, ci numai dacă le cauţi. Profesorii îţi vor da mai mult feedback doar dacă le ceri, îi vei putea vedea pe Dimitri Medvedev, Nicholas Stern ori Joshka Fischer în conferinţe la LSE dacă nu uiţi să aplici pentru biletul de intrare şi vei asculta recitaluri de muzică clasică la cele două piane din biblioteca veche a şcolii, dacă joia la prînz îţi faci timp şi te duci.

***Alina Butuligă** este masterand la London School of Economics.*

Adusă cu poşta

Sistemul e de vină?

Managementul din învăţămîntul universitar românesc trece printr-o criză profundă, deşi, formal, el încearcă să se circumscrie principiilor ştiinţifice moderne. Studiul prezentat este o avertizare discretă asupra fenomenului creat prin eşecul politicilor educaţionale, ca şi prin media comportamentelor individuale ale celor din sistem.

Analiza disfuncţiilor majore din sistemul universitar birocratic românesc demonstrează, dincolo de grafice şi cifre, cîteva carenţe grave ale procesului educaţional din România şi considerăm că asumarea şi înţelegerea lor este un pas important în procesul de revenire la cerinţele academice reale. Evitarea responsabilităţii sau trecerea ei sub „umbrela suspiciunii instituţionalizate" sînt consecinţe ale unei reforme formale, politice, cantitative, care a mascat permanent subfinanţarea învăţămîntului şi cercetării în România. Sistemul sufocă prin detalii şi mii de reguli formale, iar managerii din universităţi nu pot fi buni administratori care să creeze condiţii pentru a se manifesta talentul. Conducerile universităţilor de stat au încercat să supravieţuiască, sub presiunea avîntului învăţămîntului particular, prin eliminarea concursurilor de admitere, prin introducerea învăţămîntului cu plată, prin atragerea de studenţi, ca număr şi nu ca valoare. Oamenii politici au pătruns în aceste lăcaşe sacre ale educaţiei şi au manipulat legi şi indici, curricule, programe, după interese personale şi nu după criterii academice. În aceste condiţii şi cu schimbări pur formale, cantitative, incoerente, învăţămîntul s-a deteriorat constant, iar libertatea şi integritatea academică au devenit lozinci inserate în planurile manageriale, Evitarea responsabilităţii şi comportamente suspicioase, subordonate politicului sînt disfuncţii permanent manifestate în universitatea românească. Acestea au impus criterii criterii rigide şi nerealiste la predare şi la evaluare, deformînd sistemul prin reforme de faţadă care au promovat un învăţămînt nediferenţiat, egalitarist în sensul cel mai nociv. Evitarea responsabilităţii şi comportamentele suspicioase din universităţile româneşti au atras studenţi şi profesori care nu au drept scop decît diplome, cei dintîi, şi titluri, ceilalţi.

În aceste condiţii sumbre alimentate constant de clasa politică la putere, cercetătorii şi persoanele înclinate real spre activităţi ştiinţifice universitare, nemotivaţi material, speriaţi de lipsa banilor şi de dosarele şi evaluările cantitative s-au resemnat, au renunţat la calitate şi învăţămînt elitist, s-au contaminat de evitarea responsabilităţii şi mai ales de suspiciune instituţionalizată: toţi îşi spun părerea în orice, toţi propun reguli, nimeni nu crede în nimeni şi din ce în ce mai puţin în educaţie.

Cercetarea realizată se alătură celor care s-au încăpăţînat să creadă şi să lupte pentru şcoala românească autentică, circumscrisă valorilor şi nu politicului sau nepotismului incompetent. Propunem demascarea falsificării sistematice a modului de distribuire a educaţiei de calitate prin atragerea celor care îşi asumă responsabilităţi şi conving pentru un sistem relativ birocratic funcţional, dar flexibil, adecvat unui tineret care alege liber, dar îşi asumă îndatoriri corespunzătoare propriilor alegeri.

Există tineri cu personalitate, curajoşi, care doresc să se formeze pentru o piaţă globală uimitoare, în care cîştigă doar cei care deţin şi diseminează informaţiile de calitate. Amendarea disfuncţiilor majore demonstrează înţelegerea faptului că ştiinţa nu mai poate fi baricadată în interiorul universităţilor conduse hiperbirocratic. Modelul cultural de astăzi este atipic şi în centrul lui se poziţionează individul cultivat, care învaţă continuu, chiar şi în afara sălii de curs tradiţionale. Analiza disfuncţiilor birocratice majore cu scopul diminuării lor este o condiţie a reformării educaţiei, care devine personală, înlăuntrul unor instituţii moderne, antreprenoriale ce contaminează prin lideri.

Demersul nostru doreşte să atragă pe cei care au avut de suferit din cauza disfuncţiilor birocratice, să îi invite să se organizeze în forme care să militeze pentru calitate şi integritate universitară.

Trebuie să ne mobilizăm şi să-i atragem atenţia asupra evaluărilor, asupra corectitudinii administrative şi financiare, asupra transparenţei şi democraţiei reale, asupra practicilor politice abuzive. Există şanse reale de a folosi instrumente universale pentru a reduce arbitrarul, corupţia, lipsa de responsabilitate sau suspiciunea. Singura problemă este să facem ceva şi nu doar să ne plîngem că lucrurile merg prost, iar sistemul este de vină.

prof. dr. Gabriela MARINESCU

PUBLICITATE

Universitatea Tibiscus din Timişoara 2009

Timişoara, 300559
str. Lascăr Catargiu nr. 4-6
Tel. 0256/220689, 220690
Fax: 0256/220689, 220690

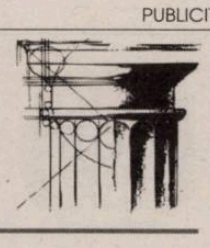

studii universitare
de licenţă masterale

Facultatea de Jurnalism, Comunicare şi Limbi Moderne Jurnalism Comunicare şi relaţii publice Limbi Moderne Aplicate		Jurnalism şi publicitate Limbi moderne şi comunicare interculturală Comunicare şi relaţii publice în context european Limbi moderne aplicate la domeniile juridic şi economic
Facultatea de Calculatoare şi Informatică aplicată Informatică	Web design Administrarea sistemelor distribuite	
Facultatea de Psihologie Psihologie		Managementul resurselor umane Pshihologia sănătăţii
Facultatea de Design Design		
Facultatea de Ştiinţe Economice Contabilitate şi informatică de gestiune (zi şi frecvenţă redusă) Economie şi afaceri internaţionale Marketing		Strategia afacerilor în mediul european Contabilitate - Auditul, evaluarea şi reorganizarea întreprinderii
Facultatea de Drept şi Administraţie Publică Drept Administraţie publică	Drept comunitar şi integrare europeană Ştiinţe penale	

www.tibiscus.ro

Claudiu CRĂCIUN

Studiile în străinătate: între turismul de carieră şi o nouă viaţă

Studiile masterale devin progresiv pivotul studiilor universitare. Sînt cele care oferă o specializare necesară pentru a evolua în carieră. La acest nivel se concentrează şi eforturile mediului privat de a influenţa curricula şi de a transfera practici şi standarde profesionale. Studiile masterale sînt, de asemenea, „anticamera" studiilor doctorale, şi acestea aflîndu-se în plină expansiune. Universităţile care doresc să conteze în piaţa internaţională a educaţiei încearcă să dezvolte programe diverse şi care să plaseze absolvenţii pe o traiectorie profesională avantajoasă. Durata scurtă, de un an sau doi, le face şi susceptibile de a stimula mobilitatea universitară. Perspectivele profesionale de după absolvire influenţează costul studiilor. Studiile universitare de nivelul 1 se adresează unui număr mare de tineri, iar taxele nu pot fi foarte mari. Studiile doctorale sînt asociate cu activitatea de cercetare şi beneficiază de susţinerea instituţiilor de învăţămînt superior, private sau publice. Astfel, programele masterale sînt şi cele mai scumpe, contribuind semnificativ la întregirea veniturilor unei universităţi. Aceştia sînt factorii economici şi sociali care structurează popularitatea şi utilitatea studiilor masterale. Acestea sînt de fapt, acolo unde merg cu adevărat, parte a unui sistem de educaţie conectat la economie şi societate.

În România, studiile masterale sînt în general un eşec, cel puţin din această perspectivă. Studiile masterale româneşti sînt departe de a fi pivotale. Nu oferă o specializare calitativ diferită faţă de cele universitare de primul nivel. Acestea sînt organizate ca o anexă în viaţa profesională a studenţilor. Cursurile şi seminariile sînt ţinute seara, condiţiile de participare sînt foarte generoase, iar modalităţile de evaluare sînt gîndite să protejeze programul şi capacitatea de efort a masteranzilor. În consecinţă, studenţii nu le privesc drept trepte indispensabile dezvoltării carierei. Urmezi un program masteral pentru a nu rămîne fără o diplomă de master. Sau pentru că încerci să cîştigi timp înainte de a face următorul pas în carieră şi în viaţă. Mai există o categorie, aceea a studenţilor care nu doresc să piardă legătura cu mediul universitar care, cu toate lipsurile inerente, stimulează într-o mai mare măsură învăţarea decît organizaţiile publice sau private. Această categorie salvează într-o anumită măsură calitatea şi prestigiul unor programe. Studiile masterale în străinătate sînt foarte diferite: programele sînt intensive, în regim *„full time"* şi pot oferi participanţilor cunoştinţe valoroase. Astfel, merită să investim resurse şi timp pentru a studia în străinătate? Ce cîştigăm şi ce pierdem?

Primul pas pentru a studia în străinătate este să îţi doreşti cu adevărat asta. Pare un lucru evident, dar e un pas indispensabil. Nu toţi tinerii doresc să schimbe familiaritatea ţării în care te poţi înţelege cu oricine în limba maternă cu necunoscutul unor ţări şi oraşe pe care le cunoşti din poze. A face o schimbare atît de importantă necesită multe resurse emoţionale. A pleca să studiezi, fie şi pentru un an, implică o renunţare. Renunţi la planurile şi oportunităţile locale, dar şi la prezenţa unor locuri şi persoane dragi. Pentru unii, acestea din urmă sînt de ajuns pentru a fi împliniţi personal şi social. Să spunem că între viaţa lui Kant şi a lui Columb o preferi pe a celui de-al doilea. Dacă eşti dispus să renunţi, urmează partea justificării. Poate fi mai dificil decît se crede, pentru că vorbim de familie, prieteni şi colegi care nu văd lucrurile în mod similar. Paralel cu aceste dificultăţi trebuie să găseşti o oportunitate de studii. Efortul poate presupune trimiterea a zeci de aplicaţii şi primirea a zeci de răspunsuri negative. Trebuie să fii îndeajuns de puternic să gestionezi un refuz repetat. Reţeta standard este să te gîndeşti că nimic nu e personal. Sau că totul e statistică. La fiecare 20 de aplicaţii nereuşite primeşti un răspuns pozitiv, de obicei din locul unde nu doreai neapărat să mergi. În faţa acestor provocări, mulţi dintre cei care se gîndeau la a studia în străinătate s-au oprit undeva pe parcurs. Au rămas însă cu un regret sau cel puţin cu un semn de întrebare.

În urma tuturor acestor alegeri dificile şi eforturi, ajungi la studii şi atunci apar două scenarii posibile. În primul, te adaptezi la mediu şi îţi găseşti prieteni şi colegi cu care să împărtăşeşti experienţa. Ţara devine încet o a doua patrie. Ajungi să citeşti ziarul local pe o bancă şi să intri natural în vorbă cu cei de lîngă tine. Sau nu... Petreci toată ziua pe chat cu cei de acasă, citeşti presa românească, chiar dacă în mod normal te enervează teribil. Te gîndeşti că erai mult mai căutat şi stăpîn pe sine în ţară. Dintr-o dată viaţa în străinătate nu pare prea atrăgătoare. Există persoane care, în ciuda faptului că au studiat în străinătate, nu au plecat niciodată de acasă.

Exista însă şi persoane care au îmbrăţişat cu totul experienţa, dar s-au întors în ţară. Motivaţia poate fi personală, dar în surprinzător de multe cazuri este una profesională. Decizia are sens. România este o ţară care se dezvoltă şi oferă oportunităţi pe care ţările occidentale nu le mai oferă. Cu motivaţie, curaj şi puţin noroc poţi reuşi. Poţi fi în avangarda unei afaceri sau a unei iniţiative. În plus, întoarcerea are un aspect de „serviciu public". Nu de puţine ori am remarcat în atitudinea apropiaţilor cu care am studiat un entuziasm şi o prospeţime care pot inspira şi cel mai cinic observator al societăţii româneşti.

Mi-am clarificat aceste gînduri avînd numeroase discuţii cu prietenii şi colegii pe www.strada32.com, un portal al românilor de pretutindeni şi mai ales în cadrul Reţelei Globale a Studenţilor şi Tinerilor Profesionişti Români (GRSPSociety). Dilemele pe care le-am avut şi încă le am sînt comune multor persoane. A studia în străinătate, la orice nivel, este în primul rînd o experienţă umană şi apoi profesională. O recomand cu căldură studenţilor, dar şi colegilor mei. În privinţa întoarcerii, nu îmi permit nici o opinie. Pot însă spune ca GRSP este o dovadă că poţi încerca să faci un serviciu societăţii româneşti oriunde te afli în lume.

***Claudiu Crăciun** este lector universitar la Facultatea de Ştiinţe Politice din SNSPA şi preşedinte al Global Romanian Students' and Young Professionals' Society (www.grspsociety.org).*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA CREŞTINĂ
"DIMITRIE CANTEMIR"
Splaiul Unirii nr. 176, sector 4, Bucureşti, www.ucdc.ro
Tel: 021.330.79.00, 021.330.79.11, 021.330.65.39

ADMITERE 2009

FACULTATEA DE MANAGEMENT TURISTIC ŞI COMERCIAL
TAXE: 500 € - învăţământ de zi; 450 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE RELAŢII ECONOMICE INTERNAŢIONALE
TAXE: 450 € - învăţământ de zi; 400 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE FINANŢE, BĂNCI ŞI CONTABILITATE
T AXE: 450 € - învăţământ de zi; 400 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE ŞTIINŢE JURIDICE ŞI ADMINISTRATIVE
***SPECIALIZAREA DREPT:** TAXE: 400 € - învăţământ de zi;*
350 € - învăţământ cu frecvenţă redusă
***SPECIALIZAREA ADMINISTRAŢIE PUBLICĂ:** TAXE: 400 € - învăţământ de zi;*

FACULTATEA DE ŞTIINŢE POLITICE
SPECIALIZĂRI: ŞTIINŢE POLITICE
TAXE: Anul I: 350 € - învăţământ de zi; 300 € - învăţământ cu frecvenţă redusă;
Anii superiori: 400 € - învăţământ de zi; 350 € - învăţământ cu frecvenţă redusă
SPECIALIZĂRI: COMUNICARE ŞI RELAŢII PUBLICE
TAXE: Anul I: 350 € - învăţământ de zi; 300 € - învăţământ cu frecvenţă redusă;
Anii superiori: 400 € - învăţământ de zi; 350 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE LIMBI ŞI LITERATURI STRĂINE
TAXE: 450 € - pentru limbile engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă
550 € - pentru limbile arabă, japoneză

FACULTATEA DE ISTORIE
TAXE: Anul I: 200 €; Anii superiori: 300 €

TAXA DE ÎNSCRIERE: 70 RON *(Taxa de şcolarizare se achită în lei, la cursul BNR din ziua efectuării plăţii.)*

FACILITĂȚI

- Candidații care achită integral taxa de şcolarizare până la 1 octombrie a.c. obțin o reducere de 50 €;
- Candidații care provin aceeaşi familie (părinți, frați, surori, soți), absolvenții licențiați ai unei alte facultăți, precum şi primii patru studenți, clasați după rezultatele obținute la învățătură în timpul anilor de studii, se bucură de reducerea taxei de şcolarizare cu 25%;
- Sprijin în obținerea de burse şi stagii de pregătire;
- Acces gratuit la calculatoare şi Internet;
- Spații de cazare în cămin studențesc;

MASTERATE LA TOATE FACULTĂȚILE CU DURATĂ DE 3 SAU 4 SEMESTRE
ORGANIZATE ÎN BAZA LEGII NR.2/2008

Valentin MANDACHE

Periplu prin sistemul universitar britanic

Eram proaspăt absolvent de geofizică al Universităţii din Bucureşti cînd am sosit prima oară în Marea Britanie, în 1990. Şcoala românească de geofizică are o frumoasă tradiţie, cunoscută internaţional, şi mi-am găsit destul de repede de lucru după cîteva luni la filiala din Londra a uneia dintre cele mai bune companii de geofizică, Compagnie Generale de Geophisique. Profesia aceasta este destul de rară, fără bariere de intrare pentru non-britanici, ca în cazul medicinei sau avocaturii. În consecinţă nu am avut nevoie de echivalarea studiilor, care era spaima absolvenţilor din România. Nu m-a mirat, de asemenea, faptul că, dată fiind buna reputaţie a românilor, printre manageri şi cei din secţia de cercetare erau persoane de origine română, plecaţi din ţară de mai multe decade, pe vremea comunismului. Puţine alte domenii profesionale din Vest cred că mai aveau densitatea aceasta de specialişti români ca geofizica.

Ca nou-venit dintr-o ţară care tocmai se eliberase de unul dintre cele mai dure regimuri comuniste, eram foarte curios cum funcţionează economia ţărilor capitaliste. La sfaturile colegilor de la lucru, m-am înscris pentru o diplomă *post-graduate* în economie la Birkbeck College, unul dintre colegiile Universităţii din Londra. În Marea Britanie colegiile sînt echivalentul universităţilor din România, iar universitatea ca formă de organizare reprezenta acolo o umbrelă administrativă grupînd mai multe colegii, asigurîndu-le serviciile de examinare, emiterea de diplome şi alte treburi administrative.

Birkbeck College este special prin faptul că e profilat pe cursuri serale pentru cei care au o slujbă *full time,* singurul asemenea colegiu din ţară. Costul studiilor la vremea aceea nu era foarte ridicat, fiind sponsorizat în mare măsură de către Stat, şi am putut plăti destul de uşor în rate trimestriale. După un an, am absolvit, obţinînd calificarea de economist şi deschiderea de noi drumuri profesionale.

În timpul cursurilor de la Birkbeck m-am interesat de mai vechile mele pasiuni, istoria şi ştiinţele politice. Astfel am descoperit colegiul London School of Economics and Political Science, parte a Universităţii din Londra, foarte renumit prin premiaţii Nobel în economie care predau sau care au activat acolo, prin calitatea cercetării şi a numărului de absolvenţi în poziţii cheie din administraţia şi economia ţărilor vorbitoare de limba engleză.

Intrarea la London School of Economics şi anii petrecuţi acolo au fost cele mai productive şi mai interesante perioade ale vieţii. Am completat un master în studii ruseşti şi post-sovietice, după care am continuat cu un doctorat în geopolitica Estului european. M-am putut astfel forma în mediul britanic de profundă tradiţie intelectuală, atît de diferit de superficialitatea, grandomania fără conţinut şi naţionalismul desuet ale învăţămîntului superior românesc de istorie şi ştiinţe sociale. Metodologia cercetării şi felul precis şi multiplu argumentat al prezentării rezultatelor cercetării în conferinţe şi articole sînt de un rafinament fără egal, în opinia mea, mai bun chiar ca în Franţa sau Germania. Britanicii au o mare tradiţie a studiilor şi dezbaterilor istorice riguroase, începută cu secole în urmă, din perioda controverselor religioase iniţiate de Henric al VIII-lea, continuată de preocuparea pentru studiile clasice greco-romane în vechile universităţi din Anglia şi Scoţia în perioada Iluminismului, sau intens exersată în peisajul politic vibrant al ţării cu dezbaterile memorabile din Parlament. Ca o paranteză, în Marea Britanie eşti într-adevăr considerat un intelectual dacă poţi să porţi o conversaţie despre filozofii, poeţii şi istoricii Greciei şi Romei antice.

Masteratul l-am finanţat cu un împrumut garantat de statul britanic, un sistem des întîlnit, mai ales de cînd statul nu mai subvenţionează direct majoritatea costurilor studiilor postuniversitare. Seamănă într-un fel cu sistemul de împrumuturi pentru studenţii din Statele Unite, cu deosebirea că în Marea Britanie statul încă mai susţine anumite cursuri şi diplome, iar în Scoţia, prin hotărîrea Parlamentului din Edinburgh, nivelul subvenţiilor se menţine încă la nivelul celui de acum o decadă.

Masteratul în Marea Britanie – ca de altfel orice calificare *post-graduate,* incluzînd doctoratul – este considerat vocaţional, de înaltă specializare, făcut dacă ai dorinţa, pasiunea şi vocaţia pentru acele studii şi diplome care nu sînt neapărat necesare pe piaţa muncii. Mulţi angajatori îi privesc cu suspiciune pe cei care au masterate sau calificări *post-graduate,* ca oameni care sînt mai puţin eficienţi în muncă, înclinaţi spre teoretizare şi complicaţii inutile. Faptul că ţi-ai dedicat cîţiva ani studiilor *post-graduate* este de multe ori văzut ca un lux şi o indicaţie a faptului că nu eşti potrivit unui mediu de muncă dinamic, productiv, cum găseşti în majoritatea companiilor britanice.

Din această cauză, numărul celor care fac studii *post-graduate* este relativ redus în perioadele de înflorire economică, ridicîndu-se la niveluri mai mari atunci cînd sînt recesiuni; un masterat sau doctorat fiind un bun refugiu într-o perioadă economică precară în care îţi găseşti greu de lucru, avînd avantajul că nu stai degeaba în şomaj în acel timp, obţinînd în plus calificări academice superioare.

Pentru doctorat am reuşit să cîştig o bursă specială de la Consiliul Dezvoltării Economice şi Sociale al Marii Britanii care mi-a acoperit complet cheltuielile de studii, viaţă şi cercetare pe timp de trei ani, sume care erau de asemenea scutite de taxe. Îmi amintesc cu plăcere recepţiile Consiliului Cercetării britanic, cînd ni se spunea că sîntem speranţa şi viitoarea elită a ţării, cuvinte pe care nu le auzisem niciodată în România sau de la oficialii români. Bursa mi-a oferit posibilitatea să fac cercetare la diverse biblioteci şi arhive din toată lumea, din Rusia şi România pînă în Franţa şi tot cuprinsul Statelor Unite, avînd de asemenea posibilitatea să particip la conferinţe şi congrese internaţionale importante în diverse ţări.

Toate aceste cursuri *post-graduate* le-am făcut din necesitate, dar şi din pura dorinţă de a îmi deschide noi orizonturi de informaţie. Am fost în multe aspecte deosebit de colegii mei britanici care parcurgeau traiectorii de viaţă previzibile. Spre deosebire de ei, am absolvit o universitate din lumea comunistă şi ar fi trebuit să lucrez în societatea înregimentată a lui Ceauşescu. Dar, în urma Revoluţiei din 1989 şi a confuntărilor care au urmat, a trebuit să părăsesc ţara şi să fiu aruncat în vîltoarea unuia dintre cele mai dinamice sisteme capitaliste de la sfîrşitul secolului XX, cel britanic, iniţiat de guvernarea premierului Margaret Thatcher şi de reformele sale. Am încercat să aflu prin aceste studii cum funcţionează societatea în general, economia de piaţă şi mai ales să aflu cum istoria determină evoluţia şi identitatea comunităţilor umane, de la simple societăţi pînă la state moderne. Sistemul de învăţămînt *post-graduate* britanic, prin marea lui flexibilitate, adaptabilitate la situaţia fiecăruia şi prin diversitatea de sisteme de finanţare a studiilor, mi-a asigurat atingerea majorităţii acestor obiective.

***Valentin Mandache** a absolvit un master în Geopolitica Estului European la Universitatea din Londra.*

Florin POGONARU

Avem facultăţi care produc masiv impostură profesională

Din punctul de vedere al angajatorului, cred că în prezent ne confruntăm cu o problemă fundamentală semnalată de multe ori: şcoala pregăteşte absolvenţi în funcţie de competenţele profesorilor existenţi şi nu în funcţie de nevoile mediului de afaceri. Mai mult, comportamentul viitorului angajat porneşte de la educaţia elementară privind disciplina şi etica muncii pe care i-a format-o facultatea. Atunci cînd în facultate nu ţi se creează reflexul responsabilităţii şi nu eşti sancţionat pentru munca de mîntuială şi impostură, nu te poţi aştepta ca la locul de muncă să devii un alt om, de a doua zi. Şi avem facultăţi care produc masiv impostură profesională.

Un prieten, care reprezintă unul dintre cei mai mari angajatori pe piaţa românească, îmi spunea că angajaţii noi trec de obicei printr-un proces în trei faze. Prima ar fi înţelegerea faptului că trebuie să se scoale pentru a ajunge la serviciu în jurul orei 10. Înţelegerea faptului că trebuie să facă acest lucru *zi de zi* este a doua. Şi, în sfîrşit, faza a treia este faza în care trebuie să înţeleagă că trebuie să îşi armonizeze sistemele de valori cu cele ale colegilor de la serviciu. Asta pentru a fi un individ social la locul de muncă, fără să ne referim la componenţa profesională. Din păcate, nu foarte mulţi ajung cu bine la finalul acestui proces. Pe de altă parte însă, fără discuţie că există şi copii ambiţioşi care urmează facultăţi ce induc ceva rigoare şi care au comportamente mai normale.

În privinţa masteratului, obţinerea lui în condiţiile de mai sus (şcoala te învaţă ce ştie profesorul, nu ce e nevoie) are o importanţă din ce în e mai mică. Am avut şi am angajaţi copii buni, care şi-au obţinut masteratul în perioada cînd lucrau la mine şi alţii care au întrerupt serviciul tocmai pentru a-şi lua masteratul. Diferenţa nu a fost prea mare după luarea acelui masterat; poate doar în măsura în care au devenit conştienţi că există tehnici (legate de profesia lor) pe care eventual le-ar putea folosi la locul de muncă. E şi acesta un cîştig destul de semnificativ.

Am avut, de asemenea, şi tineri pe care i-am trimis să-şi ia MBA-uri în străinătate sau în România cu profesori străini, iar experienţa a fost cu totul alta. Pe o bază de „tînăr ambiţios şi responsabil", am văzut construindu-se manageri care lucrează activ la noi în ţară sau în străinătate.

Sigur că aceste masterate au costat mult şi că nu oricine obţinea o diplomă odată ajuns acolo. Oricum, principiul conform căruia „puţine eforturi faci, cu puţin te alegi" rămîne perfect valabil şi pentru absolvenţii români de diverse masterate.

Din păcate, nu e numai vina lor, ci mai degrabă a mediului care încurajează emiterea de diplome fără acoperire, care nu fac decît să discrediteze instituţiile respective de învăţămînt. Şi, din nou, din păcate acest lucru se întîmplă pe termen lung, timp în care mediul de afaceri românesc, în loc să devină mai competitiv, continuă să ofere numai forţă de muncă ieftină şi prost calificată.

***Florin Pogonaru** este preşedintele Asociaţiei Oamenilor de Afaceri din România.*

Dilema studiilor postuniversitare

supliment al revistei *Dilema veche* nr. 281, 2-8 iulie 2009

Coordonator: Stela GIURGEANU
Corectură: Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică: Dan STANCIU

Tehnoredactare: Adrian DAMIAN, Corinta MÎŢĂ

Claudia ŞERBĂNUŢĂ

De ce la noi nu?

Cu o lună în urmă am luat parte la ceremonia de absolvire a promoţiei 2009 din cadrul Universităţii din Illinois. Timp de doi ani am studiat cum să facilitez întîlnirea dintre informaţie (în multiplele ei forme) şi cei care au nevoie de ea la nivelul comunităţilor. Cel mai greu pas înspre acest master nu a fost întocmirea dosarului sau admiterea, ci îndrăzneala de a investi şi a da o nouă şansă unei meserii despre care în România *se ştie* că poate fi făcută de oricine are puţină şcoală şi nici măcar *nu se caută*.

Dragi dilematici, ca devoratori de cărţi care aţi crescut cu biblioteci în casă, la prieteni sau în cartier, v-aţi gîndit vreodată să vă faceţi bibliotecari? Să organizaţi şi să aveţi acces la cunoştinţele omenirii? Trebuie să vă fi gîndit! Sau poate nu. Poate, la fel ca mine, aveţi încă în minte amintirile întîlnirilor cel puţin dizgraţioase cu „bibliotecarele de la judeţeană" şi nu agreaţi completarea formularelor sau cărţile închise în depozite şi păzite straşnic de bibliotecari.

Partea cu adevărat grea a masterului a fost efortul permanent de a înţelege suficient de bine subiectele predate astfel încît să fiu sigură că pot să-mi pun în aplicare cunoştinţele şi în alte contexte culturale.

Acum cîţiva ani, am dat peste o bibliotecă publică în Midwest-ul american unde întrebarea „de ce nu există aşa ceva la noi?" m-a lovit din plin şi m-a determinat să fac acest master. Engleza mea nu era tocmai uşor de înţeles, aveam un bebeluş uneori foarte gălăgios cu mine şi nu reuşeam să-mi găsesc drumul prin clădirea spaţioasă a bibliotecii, cu toate acestea am fost asistată la tot pasul de bibliotecari cu zîmbete şi vorbe bune. Orele de spus poveşti m-au făcut să simt că pînă atunci îmi scăpase adevăratul rost al unei biblioteci sau al meseriei de bibliotecar. De la părinţi cu bebeluşi şi prichindei la pensionari, lumea venea la bibliotecă şi găsea aici nu numai cartea, ziarul, filmul, referinţa căutată, dar şi programe care se pliau pe nevoile lor de învăţare.

Făcînd acest master în Biblioteconomie şi Ştiinţa informării, am fost primită într-un sistem bine uns şi pus la punct care te pregăteşte şi te pune pe direcţie pentru a-ţi putea practica profesia aleasă. Sistemul nu e de azi, de ieri (programul doctoral a început în 1948) şi se adaptează permanent la schimbările societăţii şi ale formei informaţiei. Majoritatea cursurilor sînt opţionale şi permit studentului să-şi modeleze singur specializarea. Pe parcursul programului ai mai multe posibilităţi să încerci diferite „pălării" ale acestei meserii în biblioteci universitare (Universitatea din Illinois are una dintre cele mai mari biblioteci academice din lume), publice sau şcolare, în proiecte de digitalizare, arhivare sau ca organizator de programe pentru diverse comunităţi. Studentul masterand este coleg cu profesorul, chiar dacă acesta este cercetător cu granturi de milioane de dolari, fost director de bibliotecă, consultant, specialist în organizarea şi construcţia bibliotecilor sau povestitor. Eşti încurajat să (îţi) pui întrebări, ajutat să cauţi răspunsuri, să le formulezi şi apoi să le prezinţi în conferinţe.

Pentru mine, partea cu adevărat grea a masterului, pe lîngă complicatele aranjamente financiare necesare, a fost efortul permanent de a înţelege suficient de bine subiectele predate astfel încît să fiu sigură că pot să-mi pun în aplicare cunoştinţele şi în alte contexte culturale, de exemplu est-europene. Am pornit în acest master căutînd să înţeleg „de ce nu sînt bibliotecile de la noi adevărate centre educaţionale şi culturale?" şi am auzit multe ipoteze explicative cum ar fi „nu mai citeşte lumea", „librăriile aduc bani – bibliotecile nu", „toată informaţia o găseşti cu Google". La fel cum România nu e buricul pămîntului şi aceste explicaţii s-au dovedit a fi doar scuze şi ridicări nepăsătoare din umeri deoarece, peste tot în lume, bibliotecile se confruntă cu asemenea probleme. Diferenţa o face înţelegerea necesităţii acestor instituţii şi existenţa interesului public pentru a beneficia de funcţionalitatea lor. Speranţa că, odată întoarsă în ţară, voi putea să pun în practică ce am învăţat mai trăieşte încă. Nu mă întrebaţi însă cît de uşor îmi e să o ţin în viaţă.

Claudia Şerbănuţă *este doctorand în Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării la Universitatea Urbana – Champaign din Illinois şi colaborator la blogul de biblioteconomie www.prolibro.wordpress.com.*

O listă

- Criminalistică europeană
- Viaţa creştină şi proiecte europene
- Cultura şi limbajul organizaţiilor europene
- Inginer sudor european
- Modernitatea limbii şi literaturii române în secolele XIX, XX, XXI – paşaport european
- Investigaţii filozofice aplicate (în limba maghiară)
- Securitate comunitară şi controlul violenţei
- Agricultura irigată în zonele vulnerabile
- Agrobusiness
- Securitatea alimentară şi prevenirea bioterorismului alimentar
- Tehnologii alimentare pentru consumatorul secolului XXI
- Activităţi motrice curriculare şi de timp liber
- Antropologie motrică
- Bio-psiho-sociomotricitate în educaţie fizică şi sport
- Arta actorului în limba maghiară
- Arheologia şi istoria zonei ponto-danubiene şi egeo-anatoliene în preistorie şi în antichitate
- Construcţii moderne din lemn
- Producerea de sămînţă şi material de plantat
- Sisteme silviculturale şi monitoring forestier
- Apologetică şi duhovnicie
- Managementul producţiilor animale
- Conceptul integrat al spaţiului construit şi auditului energetic
- Paradigme ale comunicării organizaţionale
- Inginerie geologică ambientală
- Modele de interpretare în spaţiul modernităţii literare româneşti şi universale (perspective teoretice, istorico-literare, comparatist-analitice asupra conceptului de canon literar)
- Contabilitate armonizată
- Valorificarea principiilor bioactive din plante indigene
- Controlul zgomotelor şi vibraţiilor
- Controlul şi calitatea roboţilor

Masterate unice în România

- *Politici de gen şi minorităţi,* Facultatea de Ştiinte Politice din cadrul Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative
- *Meloterapie,* Facultatea de Muzică, Universitatea Transilvania, Braşov
- *Logopedie pediatrică,* Facultatea de Medicină Dentară, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr. T. Popa", Iaşi
- *Istoria comunismului românesc,* Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
- *Studii culturale balcanice,* Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti
- *Studii est-asiatice (China, Japonia, Coreea),* Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti
- *Management hotelier*, Facultatea de Business, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca
- *Diplomaţia apărării* (în colaborare cu Comunitatea Naţională de Informaţii), Facultatea Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii de Securitate, Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu.

Sursa: www.studentie.ro

Va urma...

Pe 3 septembrie va apărea ediţia de toamnă a suplimentului special *Dilema studiilor postuniversitare.* Din sumar:

- ***Am absolvit un master. Şi cu asta?...*** – o anchetă despre statutul absolvenţilor de master în România. Se angajează mai uşor? Sînt mai bine plătiţi? Mai bine văzuţi de colegi?
- ***Şi dacă am revizui „sistemul Bologna"?*** În mai multe ţări europene, se constată o seamă de dezavantaje ale acestui sistem: birocratizare, uniformizarea studiilor de licenţă, marginalizarea unor domenii sau specializări. În România, deocamdată, pare să fie acceptat „aşa cum e"... E bine?
- ***Ce ne facem cu specializările de vîrf şi „fără piaţă"?*** Conform reglementărilor în vigoare, pentru a organiza un master e nevoie de un anumit număr de studenţi (nu puţini!). Ne supunem total legii „cererii şi ofertei"? Atunci nu vom mai putea specializa oameni în domenii cu „cerere" redusă: limbi şi culturi clasice, lingvistică computaţională, anumite ramuri ale fizicii şi matematicii etc. Ne permitem?
- ***Şi pentru cine vrea să studieze mai mult...*** Există doctoratul. Dar multe voci spun că, în România, diplomele de doctor s-au dat adesea „pe veresie şi cumetrie". E adevărat? S-a compromis (şi) doctoratul?
- ***MBA: ce se ascunde în spatele acestor litere?*** Anchetă despre masteratele unde se învaţă „cum să faci afaceri".

PUBLICITATE

CURSURI International Computer School
Furnizor cu experienta de peste 14 ani in sustinerea de programe de pregatire profesionala continua a adultilor.

Autorizate de CNFPA !!!
Diplome recunoscute de Ministerul Muncii, Familiei si Protectiei Sociale

-Manager de proiect
-Manager de resurse umane
-Inspector resurse umane
-Manager asistent
-Securitatea informatiei
-Contabil
-Operator calculator electronic si retele
-Designer pagini WEB
-Utilizare Internet si e-mail
-Programator ajutor
-Depanare echipamente de calcul si retele
-Administrator retea
-Lucrator in comert
-Igiena

MARI REDUCERI PE PERIOADA VERII

NOU!!! CURSURI PENTRU COPII

Plata se poate face integral sau in 4 rate.
Se acorda reducere pentru inscrierea la al doilea curs si pentru plata integrala la inscriere.
Pentru grupuri de 3 persoane, se achita contravaloarea cursului pentru 2 persoane.
PENTRU GRUPURI MARI SE ACORDA REDUCERI CONSIDERABILE
SE ORGANIZEAZA CURSURI LA SEDIILE SOCIETATILOR

Sedii in Bucuresti:
-Zona Unirii, Str.Smardan nr.15, et.1, tel. 021.311.09.52,tel/fax: 021.311.09.53
-Zona Iancului – Vatra Luminoasa, Str.Matei Voevod nr.116, et.1, tel. 021.252.29.22, 021.252.34.27
-Zona Crangasi – Drumul Taberei, Calea Crangasi nr.87, tel. 021.220.80.76
-Zona Berceni – Sos.Oltenitei nr. 7, (incinta Liceului Catolic), tel. 021.634.58.05

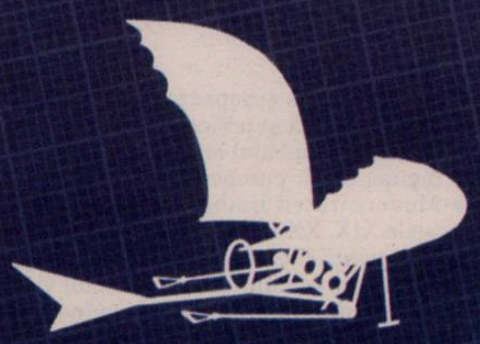

Cum să decolezi fără să te foloseşti de pedale? De peste cinci secole, câteva idei curajoase şi sute de inovaţii au făcut posibil confortul aviaţiei.

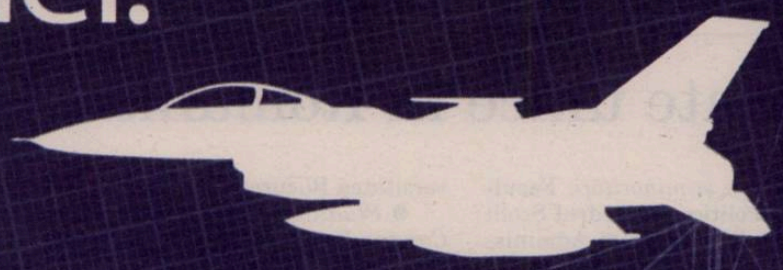

Ceea ce ne face să evoluăm sunt momentele noastre de inspiraţie puse în practică.
Inovaţia - cel mai scurt drum de la idee la succes.

ROMPETROL
energie vie

„Nu m-am folosit de nimic din ceea ce-mi garantează succesul“

– interviu cu Maria DINULESCU –

A absolvit, în 2003, Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ din Bucureşti. Maria Dinulescu (n. 1981) a jucat teatru în regia Gianinei Cărbunariu şi a lui Marcel Ţop, a avut numeroase roluri în filme artistice (selectiv): Bucureşti-Wien, Trafic *şi* 17 minute întîrziere *(regizor Cătălin Mitulescu),* Dust *şi* Stejarii verzi *(regizor Ruxandra Zenide),* Poveste la scara C *şi* California Dreamin' (nesfîrşit) *(regizor Cristi Nemescu) şi de televiziune:* Păcatele Evei *şi* Vocea inimii. *În 2002 a obţinut Premiul de interpretare al Festivalului CineMaIubit pentru rolurile din* 17 minute întîrziere *şi* Poveste la scara C. *Pentru rolul din* Pescuit sportiv *(regia Adrian Sitaru) a primit premiul de cea mai bună actriţă (împărţit cu Ioana Flora) la Festivalul de Film de la Salonic. Acum cîteva săptămîni a fost lansat videoclipul piesei „Peace“ al trupei Depeche Mode, în care Maria Dinulescu este protagonistă. Clipul poate fi vizionat la: www.youtube.com/watch?v=Fo0lC_K7iyY&feature=related.*

Cred că toată lumea e curioasă cum ai ajuns să joci în clipul Depeche Mode...

Am fost invitată la casting şi am primit un scenariu care m-a surprins prin profesionalismul cu care era realizat. Pe lîngă povestea clipului, mai erau explicate modalitatea de filmare şi atmosfera în care se doreşte să se lucreze. Pînă la acest proiect nu mai primisem aşa ceva înainte de casting. Am zis că numai dacă vor o blondă cu ochi albaştri n-o să-l iau. Ideea era că ei chiar îşi doreau o blondă, dar lucrurile s-au mai schimbat...

Cum a fost la casting?

Din scenariu am înţeles că era vorba despre o femeie soldat care se întoarce în oraşul natal pe care nu-l mai recunoaşte. Erau cîteva fotografii cu acest personaj plîngînd, aşa că am avut suficiente informaţii să-mi creez o poveste puternică prin care regizorii să descopere capacitatea mea de a juca o durere profundă. Am cerut să dau proba pe la ora 21, ca să fiu cît mai obosită. Pe lîngă toată munca pentru personaj ajuta să fiu şi eu, Maria Dinulescu, obosită. Am dat cîteva telefoane să fac rost de un costum de soldat şi am avut cam 45 de minute numai pentru mine şi Ea (femeia soldat) înainte să intrăm la casting. Am mers pe stradă fumînd cele mai proaste ţigări pe care le-am găsit la un chioşc, mi-am luat o bere pe care am împărţit-o cu nişte paznici ai unei parcări, am păstrat în buzunar bucăţica de vată cu care îmi ştersesem unghiile roşii şi am lăsat trei lei într-un alt buzunar. Aşa că, în momentul în care am bătut la uşă, aveam mirosul acela imposibil de ţigări care îmi provoca silă, aveam berea în sînge care mă dezechilibra şi mai tare, sîngele imaginar al celui pe care-l omorîsem în război era într-unul dintre buzunare, iar cei trei lei erau suficient de puţini încît să înţeleg că nu am unde mă duce şi nici ce face cu ei.

La probă nu m-am folosit de nimic din ceea ce-mi garantează succesul de obicei, ci numai duritate, răceală şi multă suferinţă. Lucrurile pe care a trebuit să le fac erau tehnice, dar îmi cream cîte o poveste pentru fiecare gest, pentru ca regizorii să înţeleagă de unde se năşteau recţiile mele. Adică exista un subtext pentru cea mai mică mişcare, nimic nu era întîmplător, totul avea sens.

La final, am fost foarte fericită că am fost aleasă. Am ştiut din start ce notorietate va aduce acest proiect şi cîtă responsabilitate o să fie pe umerii celei alese.

Cum te-ai pregătit pentru rol şi, mai ales, în ce măsură te-a atras personajul în sine?

Am avut numai cîteva zile pînă la filmări şi, cu toate eforturile, nu am ajuns într-o cazarmă, dar am văzut cîteva filme de război, mă culcam în fiecare seară cu gîndul la personaj şi abia aşteptam cele trei zile de filmare.

Mi-a fost foarte drag acest personaj pentru că vorbeşte despre lipsa de umanitate care există în jurul nostru. Despre faptul că nu mai contează decît rezultatul acţiunilor noastre, şi nu trăirile, prezentul pe care îl simţim şi care duce la un final. Nu ştiu cine se mai îngrijeşte de sufletele soldaţilor care, de cele mai multe ori, luptă pentru cauze absurde. M-am bucurat să folosesc mult din memoria afectivă pentru a lăsa publicul să simtă dezorientarea şi greutatea lumii în care trăim. Cumva, acele prim-planuri cu personajul meu privind în cameră te fac să vezi cum sîntem noi, această generaţie fără modele. Suferim din cauza lipsei unui sistem de valori adevărat care ar trebui să ne ajute să ne cunoaştem şi să creştem spiritual.

Care a fost cea mai intensă experienţă de la filmări?

Momentul construirii sentimentului despre care am vorbit mai înainte. Trebuia să ajung în faţa camerei parcurgînd o distanţă de 20 de metri şi, cînd tot acest drum se termina, nu aveam decît să mă uit direct în cameră plîngînd şi tremurînd din adîncul sufletului. Aşa că mi-am inventat rapid o poveste. Am hotărît că pe drumul de pînă în faţa camerei se aflau toţi cei pe care îi omorîse personajul meu în război, iar în spatele camerei – lumea de dincolo în care mă aşteptau oamenii pe care îi iubesc cel mai mult. Decizia regizorului era să rămîn în această lume şi să înfrunt realitatea. Nu sînt uşor de trăit asemenea imagini, sentimente, non-realităţi. Pe parcursul drumului am simţit că devin mai înaltă şi aproape că pluteam cînd mă gîndeam că o să ajung în locul unde am să primesc pacea. Muşchii feţei, pe care încercam să-i controlez, începuseră să tremure singuri, iar trupul îşi pierdea pur şi simplu din greutate. M-am speriat puţin, dar am încercat să găsesc resurse pentru a-mi motiva personajul să rămînă în această lume şi să lupte mai departe cu tot ceea ce este el însuşi după experienţa războiului.

Clipul e puţin ambiguu...

Îmi place că povestea clipului este ambiguă. Nu înţelegi, de fapt, ce s-a întîmplat cu ea şi oricine care are de trecut în viaţă printr-un moment mai greu poate să se regăsească în acele trăiri. Acest videoclip este valoros pentru public, tocmai în măsura în care fiecare îl înţelege prin prisma a ceea ce poate să simtă el însuşi.

Camera de baie este aceeaşi din 432*? A fost o alegere deliberată?*

Regizorii au văzut mai multe locaţii şi au ales ce li s-a părut lor mai ofertant. Filmările pentru secvenţa din baie s-au făcut în acelaşi hotel unde s-a filmat şi *432*, de aici şi asemănarea.

Nu te-am întrebat dacă îţi şi plac Depeche Mode?

Cînd eram mică îi ascultam cu multă plăcere. Nu am devenit un fan, dar sînt imenşi. Probabil că atunci cînd vor reveni în România am să primesc o invitaţie la concert şi am să trăiesc experienţa dintr-o altă perspectivă.

Ai mai filmat şi alte clipuri?

Primul clip a fost pentru Sweet Kiss – „Floare albă, floare neagră“, regizat de Cătălin Mitulescu, a urmat Gaz pe Foc cu „Adio“ şi Ash – „Starcrossed“, care a fost în topuri la MTV Rock timp de vreo două luni.

E mai uşor să filmezi reclame sau clipuri, decît să turnezi un film?

Îmi plac mult reclamele pentru că echipele tehnice sînt „brici“ şi regizorii sînt dintre cei mai talentaţi. Este foarte greu ca în treizeci de secunde să spui o poveste care să-l şi îndrăgostească pe client de produsul tău. Clipurile muzicale au ca bază versurile şi muzica. Aceste lucruri trebuie să rămînă în sufletul publicului. Povestea ajută, dar nu este definitorie.

Tratez orice lucru în ansamblul lui şi încerc să-mi înţeleg foarte clar valoarea şi locul în ceea ce lucrez. Am încercat să plec de la un adevăr al meu, atunci cînd am interpretat personajele din aceste clipuri. Eu ştiu să joc în filme, aşa că sînt conştientă, atunci cînd interpretez un personaj într-un scurtmetraj, că ritmul şi montajul vor fi diferite. Din păcate, această formă de artă este una dintre cele mai efemere. Chiar trebuie să te gîndeşti foarte bine care este sensul versurilor şi care este motorul sunetelor de care o să se îndrăgostească publicul. Dacă descoperi asta, poţi începe să construieşti şi să fii parte din întreaga poveste. Experienţa Depeche Mode a fost una foarte interesantă. Atît ca poveste şi ca primire din partea publicului, cît şi din punctul de vedere al responsabilităţii pe care am simţit-o.

Filmezi ceva acum sau pleci în vacanţă?

Am cîteva proiecte nesemnate, dar interesante, în cîteva zile e posibil să îmi ofer şansa de a face parte dintr-un proiect de teatru important, dar pînă atunci mă pregătesc să merg la München cu *Pescuit Sportiv* şi apoi să îmi mut reşedinţa pentru o lună la Praga.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

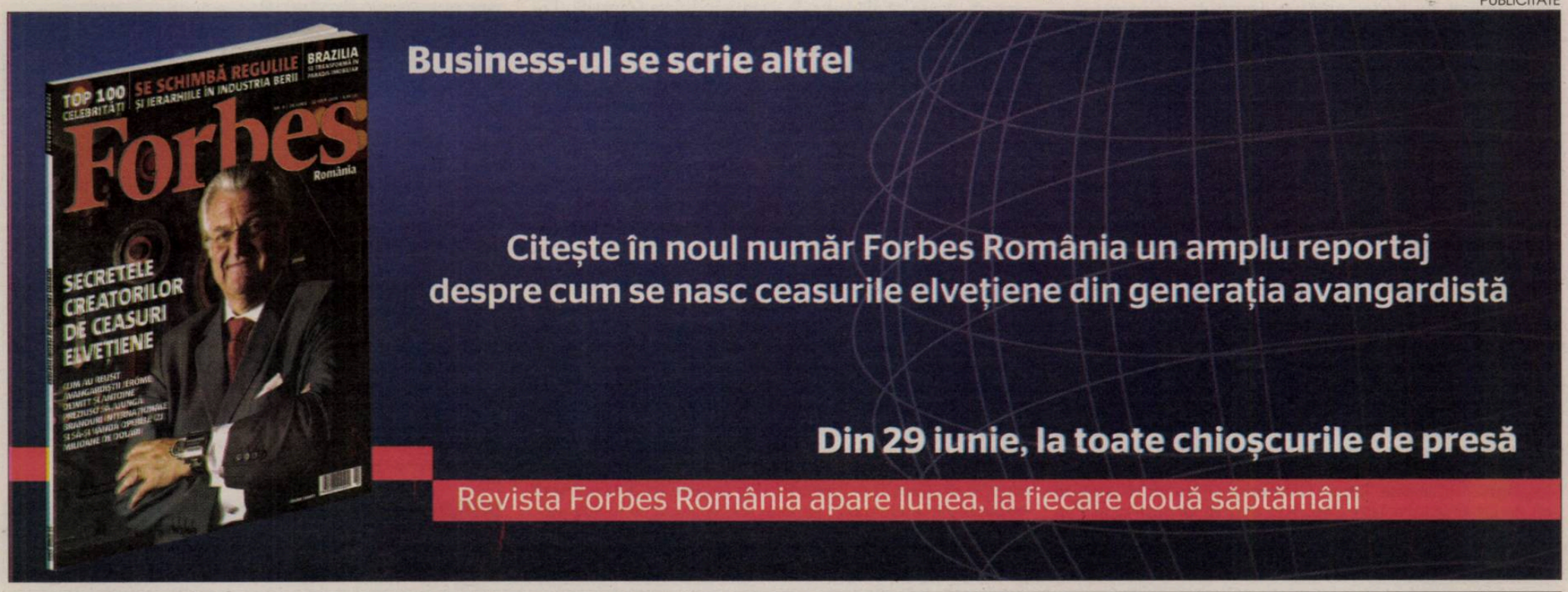

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Lena

„Zoe, fii bărbată!“ – această faimoasă replică a lui Tipătescu din *Scrisoarea pierdută* stîrneşte, fără greş, hohote de rîs în sală. Neîndoielnic, Caragiale a scontat efectul, mai ales că – ştie toată lumea – Coana Joiţica este feminitatea întruchipată; totuşi, pe vremea lui, ilaritatea va fi fost, cu siguranţă, mai mică, pentru că pe atunci sensul originar al cuvîntului-cheie încă nu se pierduse, ca astăzi, iremediabil: bărbat(ă) însemna şi curajos/curajoasă, viteaz/vitează, brav/bravă. Şi lucid(ă). Şi inteligent(ă), cu inteligenţa pe care o au bărbaţii, cînd sînt inteligenţi, şi, rareori, femeile, cînd sînt, în aparenţă, mai puţin feminine, adică mai puţin sensibile, mai puţin sentimentale, mai puţin umorale, mai puţin impresionabile, mai puţin lăcrimoase şi mai puţin rimelate decît semenele lor.

Cum era Lena. Pentru cine o ştia doar din vedere şi din scris, Lena putea fi „povestită“, de-a valma, cam aşa: o făptură scundă, o pereche de ochi negri, intens scrutători şi adînc pătrunzători, păr tuns scurt, „băieţeşte“, observaţii ascuţite, informaţie cvasi-enciclopedică, stil sec, frază clară, sentinţe definitive (în sensul că defineau obiectul), caracterizări incisive, rîs în cascadă, prietenii nenumărate; sau amiciţii care semănau a prietenie, alături de cele cîteva, puţine, de neclintit. Toate acestea erau, desigur, adevărate. Magdalena Boiangiu – ziaristul, criticul de teatru, analistul politic – avea toate aceste însuşiri. Dar dincolo de ele mai exista ceva.

Lena, la teatru, urmărind nemişcată spectacolul, atunci cînd îi plăcea, şi dregîndu-şi discret glasul în cîte un moment emoţionant sau apucînd repede batista, ca să-şi tamponeze, chipurile, fruntea; Lena, ascultînd muzică clasică, ceasuri întregi; Lena, întorcînd repede capul, la istorisirile atroce despre animale chinuite, ea, care... „pe mine să mă lăsaţi în pace cu cîinii şi pisicile voastre că nu mă interesează!“; Lena, ducîndu-se în zori să se plimbe singură pe malul mării, ea, care... „ce-i prostia asta cu natura sălbatică? mie îmi trebuie trotuare asfaltate!“. Ba, chiar, Lena, vorbind despre lucruri ultrarezonabile şi lăsînd să-i scape că, pe cînd „zapa“, în toiul insomniei, canalele televizorului, s-a oprit la... „e o telenovelă braziliană ceva mai decentă decît aiurelile alelalte“...

Pentru că, fireşte, atunci cînd eşti o femeie superinteligentă, nu ai voie să fii, nici măcar pentru prietenii apropiaţi, în primul rînd femeie. Iar cînd eşti un cronicar exigent, tăios şi – ce să mai vorbim? – al dracului, nu trebuie să-i laşi, nici măcar pe artiştii cu care stai din cînd în cînd la un pahar de vodcă şi foarte des la stacane de vorbă, nu trebuie să-i laşi, zic, să vadă că iubeşti teatrul cu pasiune, cu un fel de disperare alimentată deopotrivă de puţinele capodopere şi de nenumăratele prostii la care ei, artiştii, te cheamă tot timpul, fiindcă, deşi eşti un cronicar al dracului, ei, artiştii, simt cumva, nedefinit şi inexprimabil, cît de tare iubeşti teatrul şi cît de mult ţii la ei, chiar şi după ce te fac albie de porci în „scrisori deschise“ şi în conclavuri închise. Şi pentru că, fireşte, o femeie superinteligentă nu are voie să arate că se îndoieşte, uneori, de sine şi de judecata ei şi că suferă dacă, într-un fel sau altul, a nedreptăţit pe cineva. O femeie superinteligentă trebuie să fie bărbată.

Această bărbăţie, în toate sensurile ei non-fizice şi metafizice, dispare, odată cu Lena, din critica românească de teatru şi, scurgîndu-se printr-o fisură aproape imperceptibilă, din teatrul românesc, în general. Tăria de caracter, curajul tăcut, luciditatea, încăpăţînarea de a doborî tot felul de obstacole şi, iar şi iar, gîndirea „rece“, raţională, „masculină“, care merge la esenţă şi dispreţuieşte întortocheala, floricelele, smiorcăiala, idolatria bleagă şi complicităţile de gaşcă devin, prin moartea Lenei, marfă rară. O marfă căreia, atîta timp cît am avut-o la îndemînă, parcă nu i-am ştiut întotdeauna preţul.

Nu am să vorbesc despre ultimele zile ale Lenei. Nu am să spun decît că, în acea supremă bătălie, şi-a păstrat – nu vom afla niciodată cum şi cu ce forţe – bărbăţia. A închis ochii, dar nu a plecat capul. Nu ştiu cum – şi dacă – şi-o va aminti lumea teatrală peste cîţiva ani sau peste cîteva săptămîni. Ştiu doar că eu, una, nu am să rîd (multă vreme? niciodată? cîteva săptămîni?...) la faimoasa replică a lui Tipătescu.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Paul Bailey, *Unchiul Rudolf*, traducere din limba engleză şi note de Marius Chivu, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2009.**

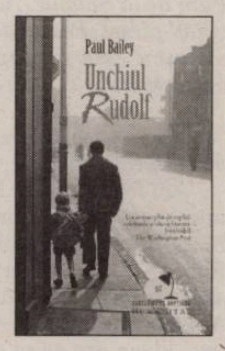

Pentru britanicul Paul Bailey, România pare să fie o chestiune de inimă. În 2002, de exemplu, scriitorul publică *Unchiul Rudolf* (roman cu subiect românesc, aşa cum fusese şi *Kitty şi Virgil* din 1998) şi suferă un atac de cord la Festivalul „Zile şi nopţi de literatură“ de la Neptun (episod soldat cu cîteva zile şi nopţi de spitalizare la Constanţa). Autorul are la inimă România, iar România, iată, doare.

Despre durerile inimii e vorba şi în *Unchiul Rudolf,* roman delicat, lucrat din pipetă şi pensetă, îmbibat de hormoni ai melancoliei şi de tăceri cu jumătate de gură. Forma este cea a rememorării: septuagenarul Andrew Peters (cîndva Andrei Petrescu) aşterne pe hîrtie istoria exilului său londonez, început în 1937 (pe cînd avea doar 7 ani). Atunci, în februarie 1937, pe peronul gării Victoria din Londra avea să-l aştepte fratele tatălui său, unchiul Rudolf – „craiul fără griji, sărbătoritul star de operetă, unchiul grijuliu şi rafinatul om de lume“, căruia admiratoarele îi trimiteau, prin poştă, „chiloţi, sutiene sau portjartiere“ însoţite de bileţele de amor. Sub aripa protectoare a unchiului-tenor – faimos deopotrivă la Paris, Viena sau Budapesta –, totul pare a conspira pentru „a-l face pe micuţul exilat cît mai fericit“. Totul, mai puţin toate acele tăceri cu jumătate de gură – tristeţi mai tari decît efortul de a le tăinui, trăiri chinuitoare care rup pojghiţa răsfăţului romanţios. Suferinţa e alimentată de amintirile din România ale lui Andrei, de „vechile cuvinte“ (cele româneşti) care continuă să-l bîntuie, de adevărul despre soarta părinţilor lui (tatăl mamei sale era evreu, iar anii aceia cuantificau cu cruzime „originile sîngelui“) ori de preschimbarea iubirii lui pentru Rudolf (din una „filială“ în cu totul altceva). Nici unchiul Rudolf nu stă mai bine: încurajat la începuturi de Enescu şi fascinat de arta înaltă a lui Lipatti, starul de operetă trăieşte sentimentul semităinuit al ratării în raport cu muzica mare.

Finalul cărţii pare „lipit“ în grabă, dar pînă acolo e de parcurs o poveste cu „emoţii complicate“, picurate domol, potrivit unei afectivităţi lipsite de orice capriciu.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Naşul

● **Iggy Pop, *Préliminaires*, Virgin, 2009.**

Dacă ar fi să-l credem pe cuvînt, Iggy Pop s-a săturat de toată pleiada de idioţi care zdrăngăne inutil din chitară, aşa că s-a hotărît să încerce altceva. Bunăoară, un pop cu modulaţii jazz, inspirat de romanul lui Houellebecq, *Posibilitatea unei insule,* genul acela de album tihnit, în răspăr cu fanfarele pline de adrenalină de astăzi. Venind din partea unui fin degustător de excese şi a unui turbulent înveterat, cuvintele dezgustat-dure n-ar trebui să mire pe nimeni. De altfel, chiar şi fără excentricităţile care i-au marcat cariera, americanul ar putea liniştit să lanseze astfel de afirmaţii, iar lumea să-l creadă pe cuvînt sau măcar să-l aprobe cu îngăduinţă: la sfîrşitul anilor '60 şi începutul anilor '70, Iggy Pop şi The Stooges au înregistrat trei albume, *The Stooges, Fun House* şi *Raw Power,* care nu doar că au vibrat pentru prima oară, inconfundabil şi irezistibil, muzică punk (cu mult înainte ca aceasta să capete o formulare precisă), dar, în egală măsură, au influenţat decisiv trupe şi personalităţi precum Sonic Youth, Nirvana, White Stripes sau Nick Cave. Dacă acest bunic-părinte-naş al muzicienilor indie de astăzi (un bunic-părinte-naş care şi-a permis, de pildă, să plonjeze pentru prima oară de pe scenă în braţele publicului) spune că s-a acrit de nepoţii lui şi că îşi doreşte să încerce altceva, nu prea se face să nu-l crezi.

Pentru că stă să plouă, iar înainte de ploaie, tentaţiile devin un strop mai mari, pentru că se poartă impoliteţea şi pentru că vreo cîteva nuanţe n-ar trebui să deranjeze prea tare, îmi iau permisiunea să cred că, în spatele unui album ca *Préliminaires,* se mai ascund şi alte cîteva lucruri nespuse. Nu ştiu alţii cum sînt, dar cei 62 de ani pe care i-a împlinit anul acesta James Osterberg ar trebui să conteze cît de cît şi pentru Iggy Pop. Mai ales că Osterberg şi Pop sînt una şi aceeaşi persoană. Nu spun că la 62 de ani e musai să te laşi influenţat de jazz-ul anilor '30 din New Orleans şi să interpretezi cu vocea de desene animate a unui motan hîrşit melodia „King of the Dogs“, dar parcă la vîrsta asta nu mai ţine să te plimbi cu bustul gol pe scenă şi să te revolţi împotriva societăţii. În plus, cu toată consideraţia pentru Iggy Pop, albumele sale înregistrate după anul 2000, *Beat 'Em Up* şi *Skull Ring,* nu doar că nu s-au îndreptat nicăieri, dar au arătat suficient de clar încît să doară că rock-ul-punk compus de Pop nu mai are suflu, idee, consistenţă, viaţă. Probabil că atunci cînd îţi devine limpede că una au fost anii de juneţe cu The Stooges şi cu totul alta cariera ta dintr-un alt secol, ideea unui album liniştit, de superstar retras în melancolie, care cîntă despre moarte şi cîini pornind de la un roman scris de Houellebecq te atrage ceva mai mult decît ai lăsa să se creadă. În plus, dincolo chiar de acei tineri enervanţi zdrăngănitori din chitară, poate că plăcerea de a cînta în limba franceză „Les feuilles mortes“ pe versurile lui Jacques Prévert (o franceză cîntată cu acea graţie amuzantă cu care Nat King Cole interpreta în spaniolă) te-a sedus irepresibil. Oricum ar fi Iggy Pop şi oricare i-ar fi fost motivele, *Préliminaires* este un album care sună prea puţin jazz. Mai apropiat în abordare de albumele lui Cohen din anii '80, *Various Positions* şi *I'm Your Man* (dar fără rafinamentul liric al canadianului), cu două piese mai degrabă blues în maniera lui Tom Waits (private însă de ardoarea introspectivă a rivalului său din *Coffee and Cigarettes),* cu o melodie de un rock conformist, „Nice to Be Dead“, şi o încercare fragilă de electro desuet-dezgustat, „Party Time“, *Préliminaires* se împrăştie în prea multe direcţii plăcute, de suprafaţă, pentru a mai avea greutate. Ceea ce rămîne însă fără a putea fi în vreun fel ocolit, trecut cu vederea, ţinut sub tăcere, acuzat este timbrul inconfundabil al vocii lui Pop. Cînd are de-a face cu armoniile nostalgice, această voce se încarcă cu toţi cei 62 de ani ai săi, se înăspreşte şi se catifelează, caldă, plină de asperităţi, irezistibilă. Spectacolul acestui album şi – dacă vreţi – reuşita sa de netăgăduit este că în preajma tonalităţilor limpezi şi tihnite, timbrul vocii lui Iggy Pop rezonează tulburător, se încarcă de emoţie şi de poveşti precum o făcea pe acea coloană sonoră vrăjită din *Arizona Dream.* Copiii cu chitară ar putea fi nedumeriţi, dar pe „Les feuilles mortes“, bunicul-părintele-naşul lor este mai senzual ca niciodată.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Noi albume la Editura ICR

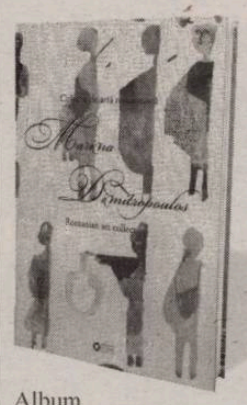

Album
Marina Dimitropoulos şi colecţia ei de artă românească

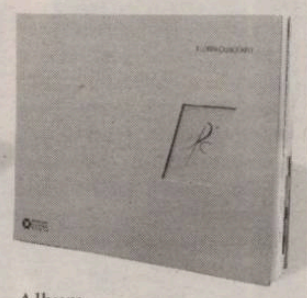

Album
Florin Ciubotaru

Contact: Tel.031 71 00 645 / Fax: 031 71 00 647 / comenzi@icr.ro / Aleea Alexandru 38, Bucureşti

DILEMA VECHE · CULTURAL · Radio România Cultural

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Brainman – un alt „cer mental pur“

● **Daniel Tammet, *Embrasser le ciel immense. Le cerveau des génies*, Les Arènes, Paris, 2009.**

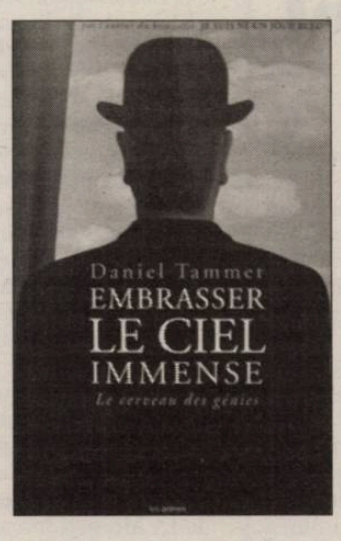

Daniel Tammet nu este la prima lui carte. În 2006 publică *Born on a Blue Day. Inside the Extraordinary Mind of an Autistic Savant,* lucrare autobiografică, devenită best-seller internaţional. Titlul original al volumului publicat în acest an este *Embracing the Wide Sky. A Tour Across the Horizons of the Mind.* În tentativa actuală de a înţelege autismul, mărturiile lui Daniel Tammet sînt comparate cu rolul jucat de piatra de la Rosetta în descifrarea hieroglifelor.

Acest tînăr de 30 de ani, care a avut în copilărie crize de epilepsie, iar apoi a fost diagnosticat cu sindrom Asperger, a devenit o adevărată placă turnantă între lumea lui de autist şi universul obişnuit al celor ce trec drept normali. Evoluţia lui este spectaculoasă, ilustrează speranţa că autismul nu este o închisoare cu toate porţile ferecate. Mai mult, el încearcă să arate că autiştii atinşi de „sindromul savant“, înainte de a fi numere de atracţie *freak-show* pe post de roboţi ce calculează fenomenal, sînt făpturi umane cu o funcţionare excepţională, dar nu fundamental diferită de a omului obişnuit.

La o primă vedere însă, capacităţile lui Daniel Tammet sînt uluitoare şi inexplicabile. Un documentar intitulat *The Boy with the Incredible Brain,* cunoscut şi sub numele *Brainman,* realizat în 2004 de Science Channel, face cunoscute performanţele acestui englez tăcut şi politicos. În data de 14 martie, zi sărbătorită în fiecare an de fanii constantei *Pi* (cu atît mai bine că e şi ziua de naştere a lui Einstein), Daniel Tammet a stabilit recordul european recitînd timp de cinci ore primele 20514 zecimale ale acestui număr iraţional – 3,14... Impresionantă este însă nu atît „cantitatea“ cifrelor memorate (deşi, cînd ne gîndim mai bine...) triplată se pare în 2005 de un chinez, cît modalitatea de a le fixa şi apoi recupera din „depozitul mental“. Trebuie spus în primul rînd că Daniel Tammet experimentează numerele într-o manieră sinestezică. Pentru el fiecare cifră are o culoare, o formă, o dimensiune variabilă, iar faţă de fiecare număr în parte are un răspuns emoţional diferit, de altfel singurele emoţii pe care le resimte sînt în faţa numerelor. Cîteva exemple: 1 este strălucitor, 4 – timid şi liniştit, 5 e ca un fulger sau ca un val ce se sparge de o stîncă, 6 este mic, negru şi trist, 9 e mare, albastru, intimidant. El mai spune că 25 e genul de număr pe care l-ai invita la o petrecere. Unele numere i se par cu adevărat frumoase, iar altele – urîte în mod special.

Înţelegem imediat că în reprezentarea lui mentală un şir de numere nu are nimic de-a face cu încolonarea ordonată, monotonă, cu scheletul abstract al notaţiei convenţionale rezervate în mod curent cifrelor. El mărturiseşte că are în raport cu numerele o trăire complexă, un şir de numere realizează în mintea lui un adevărat peisaj, organizat în constelaţii de forme-culori-senzaţii cu un spectru emoţional variat. El insistă asupra cuvîntului „peisaj“ pentru a sugera că nu îşi reprezintă şirul de numere într-o manieră discontinuă, ci ca pe o plimbare într-un univers în care toate elementele se leagă între ele, se întrepătrund, îşi fac loc, se pun în valoare reciproc, se cheamă unele pe altele.

El vede lumea numerelor ca pe un *puzzle* fascinant prin perfecţiunea îmbinărilor. Din această reprezentare decurge şi felul lui de a face instantaneu calcule, în principiu imposibile la nivel mental. El spune că nu calculează asemeni unui ordinator rapid, ci pur şi simplu „vede“ răspunsul – să spunem de o manieră intuitivă, pentru că nu avem alt cuvînt –, vede aşadar exact acea piesă din *puzzle* corespunzătoare răspunsului corect.

La fel procedează cînd „ştie“ imediat în ce zi a săptămînii cade o dată oarecare din indiferent ce an sau cînd identifică rapid, fără calcul, un şir impresionant de numere prime. În toate aceste cazuri trebuie eliminată ipoteza unei fenomenale memorii mecanice. Se pare că este vorba de un alt mod de a organiza informaţia. Astăzi, autiştii atinşi de sindromul savant nu mai sînt văzuţi ca nişte roboţi vii, în felul în care invita scena chibriturilor căzute pe jos şi numărate într-o clipă de Rainman, personajul interpretat de Dustin Hoffman în 1988. Deşi autiştii obţin rezultatul corect, ei nu parcurg aceleaşi etape de rezolvare. Nu este vorba de o simplă diferenţă de viteză, de o rapiditate de calculator, ci de alt mod de a decupa realitatea în momentul percepţiei, de a o prelucra în reţele de imagini şi apoi de a o restitui, în urma activării unor relaţii holistice între elementele componente. Analizele moderne cu ajutorul sofisticatei imagerii cerebrale încep să descifreze aceste surprinzătoare mecanisme asociative, generate de hiperconectivitatea neuronală.

Mai mult de dragul spectacolului este organizată o întîlnire între Daniel Tammet şi Kim Peek, autistul savant care a fost modelul real al personajului Rainman. Deosebirea fundamentală între cei doi constă în faptul că Daniel este dotat cu o extraordinară capacitate de a opera cu numere şi de a dovedi aptitudini matematice, în timp ce Kim Peek excelează în înregistrarea unei mase incalculabile de fapte şi date din toate domeniile.

Daniel Tammet are în plus o facilitate cu totul specială de a învaţa limbi străine. Răspunde provocării şi învaţă islandeza doar într-o săptămînă. Printre multele limbi stăpînite se numără şi româna, învăţată la rugămintea unui vecin, care îi cere ajutorul pentru a o putea învăţa la rîndul lui, de dragul soţiei sale, romînce, evident. Ca şi în cazul numerelor, metoda lui Daniel Tammet de a-şi apropia cuvinte din limbi necunoscute este cît se poate de neconvenţională. Ca şi numerele, cuvintele au pentru el culori, forme, irizări luminoase, iar în familiile de cuvinte el întrezăreşte alte relaţii.

Dincolo de toate aceste performanţe rămîne, nealterată, tragedia împărtăşită de toţi autiştii: o singurătate absolută rezultată din imposibilitatea de a interacţiona emoţional cu semenii, uneori de a interacţiona, pur şi simplu, fiind baricadaţi în ritualuri rigid repetitive, autoprotectoare. Daniel Tammet a traversat deşertul şi a reuşit cu ajutorul familiei să spargă zidul izolării şi să-şi construiască, în timp, o viaţă obişnuită, o viaţă pur şi simplu. Cărţile lui povestesc acest traseu exemplar.

Acum, cînd mă gîndeam că nu pot să închei înainte de a aminti extraordinara mărturie desfăşurată de cartea *Portretul lui M.,* a cărei traducere a apărut în acest an la prestigioasa editură Indiana University Press sub titlul *Matthew's Enigma. A Father's Portrait of his Autistic Son,* chiar acum – tristă coincidenţă – aflu că Matei Călinescu s-a stins ieri, 24 iunie. Recitesc altfel un pasaj din acel dureros portret de despărţire: „Mintea lui era esenţialmente solitară. Mi-o reprezint asemenea unui cer mental pur, de un albastru transparent, aşa cum este cerul de vară tîrzie, nestrăbătut de norii reveriilor, nostalgiilor, amintirilor, proiectelor, nici măcar de cei ai speranţelor“.

Un astfel de cer nu putea fi decît o enigmă. O enigmă pe care, cine ştie, poate acum, abia acum, Matei Călinescu o va descifra. Dincolo...

Dilema veche vă recomandă

● În loc să fiţi atît de preocupaţi de faptele & făcăturile dnei Udrea în slujba turismului românesc, mai bine daţi o raită pe www.patrimoniuromanesc.ro. E un site realizat pe banii şi cu efortul unui „simplu cetăţean“, pe numele lui Cosmin Dănilă. Conţine fotografii ale tuturor monumentelor româneşti aflate pe lista patrimoniului UNESCO, cu informaţii despre fiecare, plus o hartă a acestora. Sînt fotografii mai multe şi mai frumoase decît am văzut pe orice site „oficial“ de „promovare turistică“. (Mircea Vasilescu)

● Conjuncţia anuală a celor două planete terestre: sîmbătă şi duminică, finalele de la Wimbledon (Sport.ro) şi primele etape ale turului Franţei (Eurosport). (Radu Cosaşu)

● Unul dintre cele mai frumoase, mai profunde şi mai adevărate articole despre omul Michael Jackson l-a scris jurnalistul Roger Ebert de la *Chicago Sun-Times* pe blog-ul său (http://rogerebert.suntimes.com). Începe aşa: „Michael Jackson a fost atît de talentat, atît de singur, atît de confuz, atît de trist. Şi-a pierdut fericirea cîndva în copilărie, apoi şi-a petrecut toată viaţa încercînd să se întoarcă acolo pentru a o regăsi“. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre îndrăzneala lui *Poliţist, adjectiv* (3)

Dus pînă la ultimele lui consecinţe, aşa cum îl duce Corneliu Porumboiu în *Poliţist, adjectiv,* realismul nu poate fi decît antispectacular: nu poate decît să se opună formelor de spectacol familiare marelui public – inclusiv celor acceptate de obicei drept „realiste“, cum e drama psihologică. De ce? Pentru că drama psihologică „bine construită“ e un spectacol convenţional – nu în sensul de „banal“, ci în sensul că se bazează puternic pe *convenţii* dramatice. Toate acele elemente care-i permit spectatorului să reconstituie cu precizie evoluţia conflictului interior al unui personaj – toate acele întîlniri semnificative cu alte personaje, toate acele incidente revelatoare, toată acea expresivitate actoricească – nu sînt altceva decît convenţii. Pentru un realist atît de riguros cum e Porumboiu, drama psihologică „bine construită“ e, de fapt, supraconstruită: întîlnirile sînt *prea* semnificative, incidentele – *prea* revelatoare, oamenii – *prea* expresivi, prea citeţi – în drama psihologică, ca şi în toate celelalte forme de cinema comercial (folosesc cuvîntul „comercial“ într-un sens larg, pentru a desemna un limbaj cinematografic standard, universal acceptat), realităţii solide i se substituie o lume de semne, un limbaj uman înrudit cu acela al cuvintelor. Şi, după cum încercam să arăt săptămîna trecută, această înrudire e suspectă în ochii lui Porumboiu. Ambele limbaje sînt suspecte în ochii lui: sînt procese prin care omul pune sens de la el într-o realitate care s-ar putea să nu aibă nici unul. În *Poliţist, adjectiv,* Porumboiu investighează aceste procese şi această posibilitate. Şi singurul fel onest de a face asta este să se abţină, pe cît posibil, de la a pune sens de la el, semne de la el, în faptele pe care le prezintă. De aceea ne obligă să privim minute întregi cum eroul său poliţist stă la pîndă în faţa unei case sau filează un suspect care nu face nimic deosebit; ideea de aşteptare şi ideea de filaj inutil puteau fi transmise eficient prin cîteva elipse, dar ar fi fost *ideea* de aşteptare, *ideea* de filaj – abstracţiuni, şi nu blocuri de realitate solidă. De aceea filmul său – deşi e despre un poliţist cu probleme de conştiinţă – nu e o dramă psihologică. La ce se gîndeşte eroul atunci cînd aşteaptă sau atunci cînd mănîncă minute în şir sub ochii noştri? S-ar putea să se gîndească la dilema lui, dar la fel de bine s-ar putea să se gîndească la altceva sau să nu se gîndească la nimic. Semnele conflictului său lăuntric nu contează pe lîngă *faptul* că aşteaptă sau mănîncă. Faptul că un poliţist aşteaptă sau mănîncă e un fapt obiectiv, pe cînd semnele ar fi puse acolo (ar fi o interpretare – proiectată de regizor şi reflectată de actor). Porumboiu nu numai că nu transformă lucrurile în semne; el tratează pînă şi semnele-semne – cuvintele! – ca pe nişte lucruri. Rapoartele de filaj ale eroului sînt filmate insistent, deşi nu conţin decît fapte (sau non-fapte) la care spectatorul a asistat deja. Iar atunci cînd eroul, intimidat de superiorul său, se chinuie să definească din capul lui cuvîntul „conştiinţă“, superiorul îi cere unui alt poliţist să-i scrie cuvintele pe tablă. Acolo le vrea şi Porumboiu – pe tablă, devenite lucruri –, ca să poată fi examinate în toată ciudăţenia lor ca nişte gîze într-un documentar. *Poliţist, adjectiv* e un documentar despre cuvinte.

Această aspiraţie către o estetică ce ar permite faptelor şi lucrurilor să rămînă ele însele coincide perfect cu definiţia dată de criticul André Bazin, în 1955, atitudinii neorealiste. „Aş spune că formele artistice clasice şi realismul tradiţional construiesc opere aşa cum se construiesc case, din cărămidă sau din piatră cioplită. Nici vorbă de a contesta utilitatea caselor sau eventuala lor frumuseţe sau adecvarea cărămizii la această utilizare, dar putem cădea de acord că realitatea cărămizii e mai puţin o chestiune de compoziţie decît una de formă şi rezistenţă. Nu ne-ar veni în cap s-o definim ca pe-o bucată de argilă, originalitatea ei minerală nu contează. Cărămida e un element din casă, acest fapt e înscris în înseşi aparenţele ei. Acelaşi raţionament e valabil şi pentru pietrele cioplite care compun un pod. Ele se îmbucă perfect pentru a forma bolta. Dar nişte blocuri de piatră împrăştiate în vadul unui rîu sînt şi rămîn nişte pietre; realitatea lor de pietre nu e afectată de faptul că, sărind de pe una pe alta, eu mă folosesc de ele ca să trec rîul. Dacă au servit provizoriu acestui scop, asta se datorează faptului că am ştiut să adaug la hazardul dispunerii lor propria mea ingeniozitate, acea mişcare care, fără a le modifica natura şi aparenţa, le-a conferit provizoriu un sens şi o utilitate. În acelaşi fel, filmul neorealist are un sens, dar a posteriori, în măsura în care permite conştiinţei noastre să treacă de la un fapt la altul, de la un fragment de realitate la următorul, pe cînd în compoziţia artistică de tip clasic sensul este dat aprioric: casa este deja în cărămidă.“

trecerea prin reviste

Premii inutile, premii curioase

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA • APARE SÎMBĂTA • WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO
Suplimentul DE CULTURĂ
1,5 LEI
NR. 233 • 20 - 26 iunie 2009 • Săptămînal realizat de Editura Polirom şi „Ziarul de Iaşi" • supliment@polirom.ro

„Zile şi Nopţi de Literatură este un festival inexistent atît timp cît Uniunea Scriitorilor din România nu va încerca să-i schimbe formula. Este arogant, megaloman şi aproape inutil să aduci în România nişte scriitori foarte mari – Péter Esterházy anul acesta, António Lobo Antunes, Mario Vargas Llosa, Orhan Pamuk, Ismail Kadare la ediţiile anterioare – şi să-i izolezi la etajul patru al unui hotel din Mangalia, departe de ochii presei, dar, cel mai grav, de ochii publicului... În formula bizară de acum nu se justifică nici măcar premiile, care nu folosesc decît la construirea unei imagini false, atît a Uniunii Scriitorilor, cît şi a unei Românii, vezi Doamne, interesate de literatură. E deopotrivă trist şi frustrant că singurul festival literar cu pretenţii din România este acesta, este trist şi frustrant că Ministerul Culturii şi Cultelor alege să finanţeze o astfel de manifestare de pe urma căreia nimeni nu are nimic de cîştigat, decît, desigur, premianţii" – scrie Elena Vlădăreanu în *Suplimentul de cultură* nr. 233. Şi are perfectă dreptate.

Un festival organizat la marginea ţării, despre care publicul nu este informat şi la care oricum nu are acces, un festival unde presa nu este invitată, fiind acreditată preferenţial, un festival cu circuit închis care premiază scriitori de mult celebri, gata consacraţi şi deja premiaţi de alţii este, de fapt, un festival privat, vanitos şi narcisist, care se autopremiază. Cu fiecare scriitor celebru premiat, Zile şi Nopţi de Literatură se consacră pe sine. Nu că scriitorii respectivi n-ar merita o distincţie în plus, doar că premiul de la Neptun e inutil şi snob, atîta vreme cît festivalul nu are nici identitate, nici vizibilitate, nici scop public. E doar o farsă cu cîţiva scriitori străini celebri şi mulţi scriitori români care nici măcar nu sînt în stare să ţină o amărîtă de conferinţă pe o temă dată.

Şi că tot vorbim de USR, s-au acordat şi premiile pe anul 2008. Mai întîi o chestiune legată de juriu (format din Gabriel Dimisianu, Daniel Cristea-Enache, Mircea A. Diaconu, Dan C. Mihăilescu şi Cornel Ungureanu). Am două obiecţii: faptul că juriul, odată ales, votează în aceeaşi componenţă cîţiva ani la rînd (doar juriul Premiului Nobel are aceeaşi componenţă, exceptînd decesul vreunui membru, situaţie cînd e înlocuit), apoi faptul că aproape jumătate dintre criticii din juriu nu mai scriu de ani buni despre literatura contemporană. Două obiecţii de principiu în contul cărora pun şi premiile curioase, ca să nu le zic altfel, acordate în acest an: *Fantoma din moară* de Doina Ruşti, premiat drept cel mai bun roman, în dauna a cel puţin două cărţi mult mai bine primite de critică: *Zilele regelui* de Filip Florian (un autor care, nu-i aşa, oricum a tot fost premiat, şi a mai primit şi burse străine) şi *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale* de Ion Iovan, care a primit un premiu special consolator (de ce nu pe cel de proză?). La poezie s-a premiat cartea modestă a lui Andrei Bodiu, *Oameni obosiţi*. Aici am o altă obiecţie de principiu, de ce cărţile de debut nu sînt nominalizate, atunci cînd merită, şi la categoriile de gen (aşa cum, din nou, se face peste tot). O carte bună trebuie să aibă aceleaşi şanse la premii, indiferent a cîta este în cariera unui scriitor. *Floarea de menghină* a Svetlanei Cârstean, de pildă, ar fi meritat (şi) premiul de poezie, nu (doar) pentru debut. Altfel, premiile USR par în continuare că se acordă după principiul compensaţiilor şi, cîteodată, ca ajutor social. Premiul Naţional de Literatură pentru Opera Omnia s-a acordat lui D.R. Popescu. **(M. C.)**

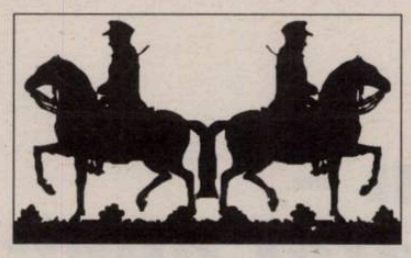

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la un corespondent perfect existent

Hossegor, zilele noastre

Domnule Cosaşu,

Nu e cazul: un drum la Paris pentru a-l întîlni pe Kundera n-ar fi decît un ocol inutil*. Pentru că Kundera, fie chiar sub rezerva permisivă a ficţiunii în care l-am putea implica (dar una-i ficţiunea, alta-i minciuna – şi aici, la centru şi la margine, sîntem în/sub această convenţie imperativă, sau mă înşel?), nu „primeşte" pe nimeni din afara listei scurte, reduse la esenţial, a listei esenţiale a prietenilor, pe care, oricum, îi evită, amical, cu anii.

Mai mult, lucrul e consacrat atît de mitologia pariziană, cît şi islandeză (se va vedea de ce şi islandeză): Kundera e de neîntîlnit; oriunde se află trece pe lîngă socializarea intempestivă. Nu vrea. E sălbatic, orgolios, original? Nu. E etica cuvîntului strict, deschis exclusiv temelor absolute, e etica scrisului angajat în conştiinţa menirii sale superioare, e etica scriitorului grav, deasupra superficialului prea uman ş.a.m.d.: ne-ar explica, sagace şi apodictic, criticul generic român (îl şi aud, de aici, de atît de departe!), inebranlabil în certitudinea şi grandoarea platitudinii pe care, *naturgemäss*, o reprezintă patetic prin lume. Aiurea. Are, simplu, un simţ normal al intimităţii. S-a obişnuit să trăiască fără a fi obligat, fără impunere; şi, deci, fără a fi la dispoziţia propriului renume şi a persoanei publice consecutive. Nu trăieşte public ca scriitor (celebru): nu are nevoie (ceea ce nu înseamnă că nu-şi gustă gloria); a scrie e o chestiune şi o cauză personală. Bref: îi place să trăiască fără să fie obligat să se întîlnească pe sine la tot pasul de dragul sociabilităţii. Aceasta ar fi dificultatea esenţială a întîlnirii, respectiv vizitării, lui Kundera. A doua dificultate – prima fiind aproape intratabilă – nu mai are, în mod evident, prea multă semnificaţie, Kundera fiind susceptibil de a avea aceeaşi identitate şi acelaşi comportament oriunde s-ar afla. Dar e mai uşor să întîlneşti pe cineva acolo unde se află.

Aici doream să ajung, la acest „oriunde s-ar afla"; „oriunde" poate fi şi în Islanda, desigur. Şi, în cazul de faţă, este mai ales acolo. Pentru că Kundera locuieşte aproape exclusiv în Islanda (o mîndrie naţională pentru literaţii islandezi, dar mulţi, trebuie ştiut!). Există deci şanse reale de a-l întîlni acolo întîmplător *(n.b.);* iar ţara fiind mai mică decît Parisul, sînt şanse mai mari pentru ce-i întîmplător.

La faţa locului, deci, unde-i deja Fiul. Acolo unde nu plouă numai vertical, ci, uneori, orizontal. Acolo unde în decembrie nu e ziuă decît timp de patru ore, restul e întuneric. (Iluminatul public e frenetic, dar tot noapte e.) Consecinţă: islandezii, puţini, răsfiraţi, trăiesc literalmente în cărţi; în timpuri de foamete le-au mîncat, la propriu („Fiule, îţi place Tolstoi?"). Casele le sînt, cu toţi anii grei, pline de cărţi; de librării, nu mai vorbesc. Fiului nu i-ar lipsi nimic edifiant dacă s-ar pune pe citit. Presupun că de mîncat are ce mînca. Deci: n-are rost să mergeţi la Paris ca să nu-l întîlniţi pe Kundera; puteţi, şi are mai mult realism, să nu-l întîlniţi în Islanda.

Scriu toate acestea pentru că cred în *charm*-ul unui dialog, al unui dublu monolog, în interesul unei întîlniri oneste între R.C. şi M.K., fie la nivel de reprezentare directă, fie fictivă, prin respectivii lor inexistenţi. Desigur, în cazul în care în cadrul întîlnirii s-ar discuta la biografie, dacă clauza adevărului integral din '56 va fi admisă şi practicată de ambii participanţi. Nu insist.

Altfel, dacă îmi pot permite şi o altă opinie: cam fad, cam compulsiv („Ce mai faci, dragă Fiule?" „Compulsez, Tata!"), cam ţîfnos, şi cam prea incult, fiul acesta. Mai schematic decît tatăl pe vremea schematică a dogmatismului. În schimb, cum zicea bancul, pare şi cam tăntălau la femeie. E moale şi mimetic – e bărbatul care, pe măsură ce se îndrăgosteşte, se pierde languros pe sine, devine copia servilă a iubitei, gîndind că ea, zîmbind ca ea, fiind ca ea, identificîndu-se cu ea din ahtiere de amor. Amorul, în cazul Fiului, e un gen poltron, pierdere mimetică a personalităţii, atîta cîtă era: merge fata la miting, la Universitate, sîntem anticomunişti; face fata macramé, macramé-ul e viitorul omenirii; joacă fata bridge, belota e moft, c'eşti copil?; intră patria fetei în criză, toţi sîntem islandezi revoltaţi ş.a.m.d.

(Aici îmi apar, fără să vreau să vă flatez, dubii cu privire la adevărul filiaţiei fictive. Dar, îmi răspund, nu întotdeauna avem descendenţa fictivă pe care o meritam.)

Decît să citească despre cai îngheţaţi, cu capetele ridicîndu-se din gheaţa de pe Ladoga (mă îndoiesc că imaginea îl va mişca peste poate, în cel mai bun caz se va indigna ecologist, ecologist-islandez), ar putea citi ceva Esterházy, nu ca să priceapă savoarea contemporană a dramei fiu-tată vinovat, ci ca să priceapă că nu prea pricepe, că umanul, ca fond aperceptiv şi spontaneitate, îi e cam deficitar...

Al dumneavoastră,

Mihai M.
mcm_juin@yahoo.fr
Avenue des Dauphins, Hossegor, France

(tulburat, ficţionarul a bătut e-mail celui din Hossegor şi i-a propus să intre în aventura sa textuală. Acela a acceptat.)

* pentru nonficţionari: referire la textul din *Dilema veche* 4.6.09.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Memorabila (I)

„Mă numesc *Daniel Zăgănescu* şi nu mi-e frică de Securitate. Jos Ceauşescu!"

Generalul Stănculescu şi-a băgat piciorul în ghips în timpul Revoluţiei.

Bobu-Dăscălescu: „Sînteţi nebuni!" *Ceauşescu:* „Elemente huliganice au provocat distrugeri de tip fascist în scopul destabilizării ţării". S-a ajuns aici datorită „colaborării dintre agenturili străine de spionaj şi românii din interior care îşi vînd ţara pentru un pumn de dolari sau de alte valute".

Ceauşescu: „Stimaţi tovarăşi şi pretini, Cetăţeni ai Capitalei socialiste... tutulor... muncipiului Bucureşti... adresez un salut revoluţionar, împreună cu succes în toate domeniile de activitate. Doresc de asemenea să adresez mulţumiri iniţiatorilor şi organizatorilor acestei mari manifestaţii populare din Bucureşti considerînd aceasta ca o..."

Elena: „Aloo, aloo!? Linişte! Aloo, aloo!? Tovarăşi, linişte!"

Piaţa: „Jos Ceauşescu!"

Ceauşeştii: „Aloo, aloo!? Linişte! Aşezaţi-vă liniştiţi, tovarăşi! Adunaţi pe toţi tovarăşii, staţi liniştiţi!"

Elena: „Asta e o provocare. Cetăţeni ai Capitalei!... Mergeţi înapoi tovarăşi!"

Elena (hotărîtă): „Vorbeşte! Alo! Alo!"

Ceauşescu: „Condamnăm cu fermitate trădătorii de ţară! Doresc să vă informez de o importantă hotărîre CPEX privind nivelul de trai al oamenilor muncii, începînd de la 1 ianuarie 1990 a retribuţiei minime de la 2000 la 2200 lei."

Maiorul David Aurel: „Vă rog rămîneţi pe loc! Vă rog nu vă apropiaţi de tovarăşi!"

Mulţimea: „De ce nu ne lăsaţi să-i facem carne de mici?"

Elena Ceauşescu la elicopter: „Victoraş, să ai grijă de copiii mei!"

Mănescu îi sărută mîna Elenei Ceauşescu la despărţire.

La TVR, Caramitru: „Fraţilor, mulţumită lui Dumnezeu am reuşit să ajungem la Televiziune! În faţa noastră se află eroul nostru Mircea Dinescu!"

Dinescu: „Peste zece minute vom da un apel către populaţie. Să nu uităm de Dumnezeu. Dictatorul a fugit! Armata e cu noi! Dictatorul a fugit! Dumnezeu şi-a întors faţa către romîni! Am învins! Victorie!"

Caramitru şi Dinescu: „Victorie!!!"

Sergiu Nicolaescu: „Niciodată să nu mai scandăm numele cuiva în pieţele publice!"

Caramitru: „Mircea! Fă-te că lucrezi!"

Dăscălescu, fostul prim-ministru al lui Ceauşescu: „Sînt de partea poporului şi voi forma un guvern!"

Piaţa: „Huooooooooooooooooooo!"

Alexa Visarion: Înţelegeţi, lăsaţi-l pe Iliescu. E nepătat, nu e compromis.

Altcineva: „Ion Iliescu a fost coleg cu tovarăşul Gorbaciov. Vreţi, nu vreţi, el trebuie să fie conducătorul!"

Dăscălescu: „Dragi tovarăşi şi prieteni. Îmi dau demisia!"

Iliescu: „Sîntem în vid de putere. Să se constituie organe ale puterii care să preia puterea. Chemăm toate forţele conştiente şi responsabile să se adune în jurul clădirii guvernului şi televiziunii."

Într-o cameră a CC, păzită de Cazimir Ionescu – Corneliu Coposu încearcă să intre în încăpere. *Ion Iliescu şi Bîrlădeanu strigă:* „Să plece!"

Roman: „În nici un caz! Sună ca dracu'!"

Şi ultimul pe listă, cu voia dvs., Ion Iliescu: „Deocamdată, este o structură provizorie, gîndită într-un mod foarte operativ."

Indivizi fanatici, care acţionează cu o cruzime fără precedent, trăgînd în locuinţe, în cetăţeni, provocînd victime în rîndul militarilor. Elemente declasate şi iresponsabile ucid fără discriminare oameni nevinovaţi.

Zoie Ceauşescu: „Nu mai e loc în TAB şi pentru căţeluşele mele?"

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

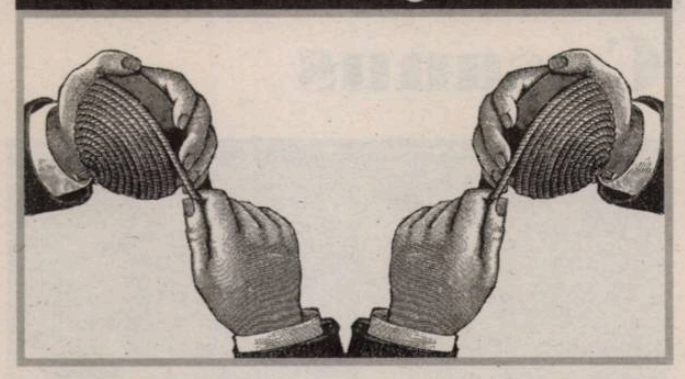

Pică UE de pe bicicletă?

Un fost preşedinte al Comisiei Europene a spus acum cîteva decenii că integrarea europeană este ca mersul pe bicicletă: dacă nu merge înainte, pică. Asta pare a fi paradigma în care ne raportăm la Uniune: ce se mai întîmplă, unde mai merge, cum va evolua? Ideea că avem o Uniune definitivă, stabilă este una străină, aproape înfricoşătoare. Asta e tot? Aici rămînem? Metafora bicicletei se poate transforma în blestem: dacă ne oprim, se destramă?

Această imagine a unei Europe din ce în ce mai integrate pare a ne fi însoţit încă de la început. Tratatul de la Roma, care a pus în anii '50 bazele a ceea ce este UE astăzi, spune în preambul că liderii care semnează sînt „determinaţi să pună bazele unei Uniuni tot mai apropiate între popoarele Europei". Această sintagmă a făcut carieră în engleză – Uniune tot mai apropiată / *Ever Closer Union*. Unul dintre manualele cele mai utilizate în universităţile bune care predau studii europene se numeşte chiar aşa: *Ever Closer Union: An Introduction to European Integration,* de Desmond Dinan. UE este deci o poză în mişcare, a plecat de undeva şi pare a merge undeva, deşi nimeni nu ştie exact unde. Dar mersul în sine ne dă garanţia că proiectul există, mişcarea înlocuieşte substanţa.

Metafora stă în spatele unui articol din numărul pe iulie al revistei *Prospect* scris de Charles Grant, directorul Centrului pentru Reformă Europeană (Center for European Reform) de la Londra. Grant pune deci o întrebare dură: „Alunecă UE înapoi?". Pînă acum cinci-zece ani – spune Grant – UE părea o putere în plină ascensiune, lansa o monedă unică, se extindea spre Est, lansa noi tratate menite să-i întărească instituţiile. Acum, ideea că Europa tot creşte s-a terminat, ba chiar alunecă înapoi. Urmează o lungă listă a ceea ce Grant vede a fi eşecurile majore ale Uniunii. Ca actor geo-strategic a rămas irelevantă. Americanii, chinezii şi ruşii tratează tot cu statele europene foste mari puteri, nu cu Uniunea ca atare. Nici măcar uniunea economică nu mai pare atît de solidă. Economiile europene sînt sclerotice, moneda unică este şi va fi supusă presiunilor protecţioniste. Marele proiect al politicii externe şi de securitate comune lansat de Chirac şi Blair a dus doar la cîteva misiuni militare anemice în Bosnia, Ciad şi Congo. În rest, principiul unanimităţii rămîne regula în acest sector şi blochează orice iniţiativă majoră. În ce priveşte Kosovo, o minoritate de state (Grecia, Spania, România, Cipru, Slovacia) a blocat o poziţie comună, în ce priveşte Rusia, Uniunea este divizată între duri (Polonia, Suedia) şi colaboraţionişti (Germania). Fondurile UE în Pakistan sînt mai mici decît cele din Nicaragua, iar cînd Merkel s-a întîlnit cu Dalai Lama, chinezii au sancţionat cîteva companii nemţeşti şi au recompensat altele engleze şi franceze. Cînd Sarkozy s-a întîlnit cu liderul tibetan, au făcut invers – adaugă Grant, într-un exemplu amuzant al ne-unităţii europenilor.

Cine este de vină? Grant spune că, în primul rînd, s-a schimbat natura problemelor. Cîtă vreme direcţia bicicletei a fost spre integrare economică a fost uşor. Chiar atunci cînd a fost vorba despre renunţarea la atribute clasice ale suveranităţii – moneda unică, Banca Centrală Europeană – europenii au învăţat să nu joace cartea simbolică, să fie doar pragmatici. Însă în politica externă şi de securitate nu au fost capabili de aşa ceva. De ce? Grant nu răspunde, doar constată. Întrebarea este interesantă şi poate mă voi opri altădată la ea. Să continuăm cu căutarea vinovaţilor. În al doilea rînd – spune Grant – a fost extinderea. Mai mulţi actori au fost aduşi la masă tocmai cînd problemele deveneau mai complicate. A rezultat blocajul. Aici, Grant vine contra unei direcţii academice recente. Teama clasică în presă şi în mediile oficiale a fost că extinderea va bloca Uniunea. Dar cîteva studii despre impactul extinderii au arătat că acea temere a fost exagerată. Numărul de acte legislative, de pildă, nu a scăzut după 2004. Deci Consiliul şi Parlamentul au fost capabile să legifereze la fel de mult cu 25 (apoi 27) de membri ca şi cu 15. Grant probabil că ştie acest argument, dar îl ocoleşte. El nu numără legile votate, ci se opreşte doar la domeniul politicii externe. Întrebarea pe care i-aş adresa-o este: s-a blocat politica externă comună din cauza extinderii sau s-ar fi blocat oricum, dat fiind că lansarea acestei politici a coincis istoric cu extinderea? Dar probabil că nu putem avea răspuns, este istorie contrafactuală. Deocamdată, avem această coincidenţă. Grant aduce două exemple grăitoare: Lituania care a blocat acordul UE – Rusia şi Ciprul, în opinia sa statul care a provocat cele mai multe daune politicii externe comune (a blocat relaţia cu Turcia, sprijină sistematic Rusia în UE). Exemplele sînt relevante în sine, dar pe această logică pot fi alese exemple singulare şi de membri vechi care blochează deciziile: Olanda blochează acordul cu Serbia, pe tema criminalilor de război, de pildă. Cît priveşte Kosovo, probabil că esticii timizi ca românii ar fi cedat presiunilor, dacă nu se găseau Grecia şi Spania să nu recunoască independenţa, deci acolo a fost mai degrabă vorba despre disensiuni între membrii vechi decît despre efectele extinderii. Dar să nu fiu cîrcotaş. Grant construieşte un argument coerent şi ajunge la nişte recomandări foarte interesante. Una dintre ele este ca ţările care dispun de o „cultură strategică" solidă să meargă înainte şi să formeze instituţii în cadrul UE. Aşa cum s-a creat Banca Centrală Europeană numai din cei dornici şi capabili să adopte moneda unică, ţări cu tradiţie militară puternică (Franţa, Anglia) ar putea forma instituţii comune cu care să joace un rol strategic global mai important. O idee cu bătaie lungă, probabil vom mai auzi de ea. O altă recomandare: ţările UE să se specializeze pe cîte o temă de politică externă, astfel încît două-trei state interesate să facă agenda comună a întregii Uniuni. Fiecare stat din UE are propriile interese externe şi nu e clar cum le va putea pune pe agendă astfel încît să fie acceptabile, adică altfel decît pînă acum. Cu alte cuvinte, statele s-au specializat deja în politica externă, dar fiecare s-a „specializat" pe interesul său imediat (Polonia pe Belarus, Franţa pe Africa de Nord, Spania pe America Latină, România, să sperăm, pe Moldova). Cum ar putea asta să ajute politica externă comună mai degrabă decît să o fragmenteze, cum se întîmplă acum? Grant pare convins că se poate întîmpla asta.

Să fie genul acesta de recomandări soluţia pentru ca bicicleta UE să meargă mai departe? Sau ne vom obişnui cu ideea că metafora e greşită, că UE poate foarte bine rezista şi fără să pedaleze?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

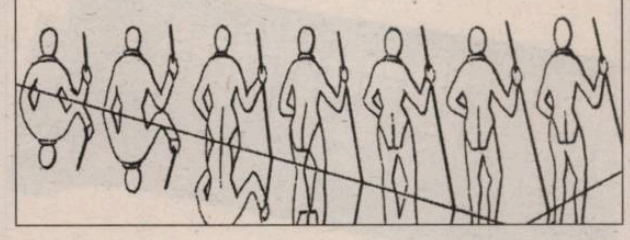

Turism printre fortificaţii

Am vrut, mereu, să (re)văd Alba Iulia: aveam niscaiva amintiri estompate din copilărie, din care, una peste alta, rămăsese o senzaţie pozitivă: un centru maiestuos, impresionant... Aceasta, asociată cu rămăşiţele mele de sentiment patriotic, legate de Unirea din 1918 (unul dintre puţinele evenimente naţionale căruia nu i-am găsit cusur), m-a determinat să-mi cultiv un soi de mit al oraşului.

Mit care s-a dovedit, în mare măsură, aproape de realitate. Centrul istoric al oraşului mi-a depăşit aşteptările: întîi catedrala Sf. Mihail, din secolele XII-XIII, (unde se află, de altfel, şi mormîntul lui Iancu de Hunedoara) nu mi s-a părut cu nimic mai prejos decît destule din suratele ei gotice franceze, de exemplu; Sala Unirii mi s-a părut corect organizată şi o utilă sursă de informaţii; în final, ce a mai rămas din cetate, Traseul Celor Trei Fortificaţii, a fost o revelaţie. Nu numai pentru că este oricum un vestigiu interesant, multistratificat: roman, apoi săsesc, austriac, maghiar... Ci pentru că, în sfîrşit, în România, cineva a preluat şi renovat un monument istoric păstrîndu-i spiritul şi dîndu-i o destinaţie benignă: cea de parc pentru turişti. Aşa cum, de pildă, în Italia, am văzut nenumărate spaţii reconstituite în aşa fel încît să te poţi plimba fără să distrugi, la Alba Iulia traseul trece printre ruinele protejate – antice, medievale sau de secol XVIII – într-un labirint plăcut amenajat şi comercial atît cît trebuie. Totul pigmentat cu un ritual iarăşi nemaiîntîlnit la noi şi – se pare – nici în alte părţi ale Europei: schimbarea gărzii, o dată pe zi, oficiată călare, parţial în timpul săpămînii şi integral sîmbăta (cînd e însoţită şi de salve de tun).

Explicaţia e simplă: Traseul Celor Trei Fortificaţii (Castrul Roman, cetatea medievală şi cetatea bastionară austriacă de secol XVIII Alba Carolina, din care se păstrează cea mai mare parte) a fost re-organizat de o firmă particulară specializată în cercetare şi restaurare istorică (Grup Corint SA), cu arhitecţi în dotare. Păstrînd proporţia între istorie şi comerţ, au construit Ansamblul Arhitectural Hotel Medieval. În momentul de faţă nu e, încă, un hotel (se pare că va fi la anul), ci doar imensul parc arheologic, unde turiştii se vor putea plimba inclusiv cu bicicletele şi rolele, pe vreo patru kilometri... Nu deranjează că, în cadrul lui, se găsesc şi un restaurant, nişte baruri şi un magazin de suveniruri. Rămîn destule lucruri serioase de văzut (cum ar fi interioarele Bastionului saşilor), dar te poţi bucura, pur şi simplu, de atmosferă: dacă nu evocatoare, măcar romantică...

Vali Şerban, maestru de ceremonie al Ansamblului Arhitectural Hotel Medieval, ne povesteşte că „Grup Corint SA, în parteneriat cu Primăria oraşului Alba Iulia, a demarat lucrările acestui spaţiu, acum trei ani, după ce armata română a fost obligată să retrocedeze proprietatea, fost spaţiu militar. Alba Carolina e o cetate construită de austrieci. Încet-încet ea a fost valorificată, pentru că avem de-a face cu o mare comoară arheologică. După 1714, austriecii au construit-o, înglobînd în ea şi spaţiul roman, şi pe cel medieval. Am recuperat o şeptime din aceasta, deşi şi aşa e imens traseul. Glumesc cu prietenii mei şi le spun că, de fapt, Alba Iulia nici nu ar avea nevoie de industrie, ci doar de această comoară şi de servicii. Se vizitează în timpul unei sezon prestabilit, primăvară-toamnă".

Ies din labirintul multistratificat, încărcată de melancolii privind scurgerea timpului şi de mici cavaleri medievali metalici, de la magazinul de suveniruri. Dar şi cu o zdravănă nuanţă de tristeţe cînd mă gîndesc la ruinele din Centrul istoric bucureştean, frumos izolate sub sticlă, pe care co-orăşenii mei le-au transformat în cvasi-groapă de gunoi. Şi pe care, ca să le vizitezi, trebuie să fii un abil maestru al escaladelor...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Imperium abdicare

Jacques Le Brun publică la Gallimard (2009) volumul *Le pouvoir d'abdiquer. Essai sur la déchéance volontaire*. Autorul este director de studii la Şcoala practică de înalte studii, editorul lui Fénelon în „Pléiade" şi semnatarul altor cîteva cărţi remarcate, printre care *Iubirea pură, de la Platon la Lacan* (Seuil, 2002) şi *Spiritualitatea lui Bossuet* (1972, reeditată la Klincksieck, 2002). Ultimul său titlu are succes de librărie, nu doar pentru că subiectul a fost rar abordat, ci şi pentru că textul îmbină fermecător seriozitatea academică, scriitura elegantă şi surpriza intelectuală.

În vreme ce majoritatea indivizilor cu trăsături adecvate caută obsesiv accesul la putere şi fac, ulterior, tot posibilul pentru a o conserva, există o minoritate de titulari ai puterii care, în diferite circumstanţe, dar sub acelaşi impuls *spiritual,* au ştiut să renunţe voluntar la exercitarea ei. Ce i-a determinat să răstoarne dialectica voinţei de putere? De ce grandioase figuri istorice precum Cincinnatus, Sylla, Augustus, Ptolemeu I-ul, Diocleţian, Lagus, Ioan al II-lea Cantacuzino (absent din volum), Carol Quintul, Richard al II-lea, Cristina a Suediei, Ioan Cazimir al Poloniei, Filip al V-lea al Spaniei sau Papa Celestin al V-lea au cochetat cu ideea de a redeveni „persoane particulare"? Explicaţiile curente – maladia, oboseala de a porunci, plictiseala de suprasarcină, nostalgia repaosului – nu acoperă, în opinia lui Le Brun, nici ansamblul motivaţional din spatele gestului, nici resortul său „absolut" (adică religios), tot aşa cum lasă în umbră *consecinţele* pe care le antrenează (dat fiind că abdicarea unui suveran schimbă cursul istoriei, cel puţin la fel de mult ca urcarea sa pe tron).

Acedia antică şi medievală se regăseşte, filigranat, în melancolia modernă. Trebuie să conduci un imperiu sau măcar un regat pentru a trăi, de la maxima elevaţie umană, dorul după împărăţia lui Hristos, situată dincolo de lumea aceasta. Chemarea eremitismului, tentaţia de a te refugia în tăcere, nostalgia răgazului studios, ideea că, din penumbra retragerii, poţi domina mai subtil mersul afacerilor politice, iată tot atîtea căi urmate de marii „abdicanţi" ai gloriei profane. Puterea de abdicare devine parabolă a puterii contemplative. Cronica regală intersectează marii curenţi ai spiritualităţii ascetice... Monarhia şi monahismul au rădăcini şi, uneori, fructe comune... Şi totuşi... chiar în prezenţa justificărilor explicit religioase, abdicarea constituie o figură specifică modernităţii. Ea acoperă actul prin care un rege – persoană liberă, şi nu doar expresie „însufleţită" a Legii – îşi aplică sieşi „starea de excepţie", în accepţia schmittiană a suveranităţii.

Evoluţia semantică a latinului *abdicatio* asociază extremele. În Evul Mediu şi chiar în secolul al XVI-lea, termenul desemna „depunerea", adică expulzarea cuiva, desigur involuntară, din sfera puterii. Treptat, cuvîntul începe să indice actul voluntar de renunţare, perceput ca „efect al capriciului sau al slăbiciunii mentale mai degrabă decît al măreţiei sufleteşti". Hugo Grotius a studiat chestiunea şi sub raport juridic: este coroana proprietatea monarhului? Nu, de vreme ce regele a primit-o de la predecesorii săi, ca semn al vocaţiei de *a-i înlocui*. Este abdicarea de natură să întrerupă continuitatea dinastică? Are un episcop – şi cu atît mai mult un papă – dreptul de a-şi abandona turma? Este ispita de „a-ţi cultiva grădina" prioritară faţă de soarta celor conduşi? Preluînd, cu titlul voluntar, ritualul arhaic al sacrificării Şefului şi modelul creştin al jertfei christice, abdicarea „modernă" comportă victoria meditaţiei asupra acţiunii şi revanşa vieţii private asupra datoriei, însă rămîne moralmente ambiguă. Exprimă ea „tăcerea" lui Dumnezeu, pulsiunea morţii, absolutul renunţării, negaţia pură sau egoismul suprem? Orice răspuns peremptoriu greşeşte.

Anca MANOLESCU

Un an editorial Nicolaus Cusanus

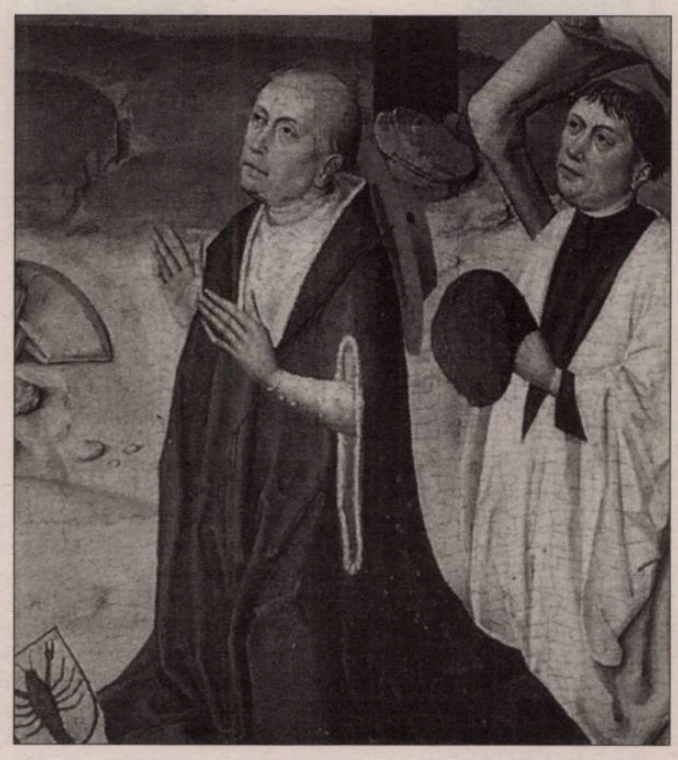

Cum Tîrgul de carte s-a încheiat nu de mult, merită, cred, să amintesc că în 2008 Cusanus a intrat – şi încă din plin – în spaţiul cultural românesc prin traducerea unor texte importante, editate cu toată cuviinţa ştiinţifică. Printr-o fericită coincidenţă (însă nu a contrariilor), anul trecut au apărut patru volume de scrieri ale acestui gînditor (teolog, filozof, matematician, cosmolog) foarte special din secolul al XV-lea, „una dintre figurile cele mai complexe şi captivante din istoria creştinismului", cum îl califica Mircea Eliade, care a făcut un seminar Cusanus în anii de activitate universitară la Bucureşti. Între Evul Mediu şi Renaştere, cardinalul german a dat, într-adevăr, încă o dată relief puternic doctrinei care concepe realul prin prisma tensiunii unificatoare a opuselor, care concepe efortul cunoaşterii umane drept colaborare între *toate* facultăţile omului (sensibilitate, imaginaţie, raţiune, intelect) pentru a-şi atinge încununarea într-o cunoaştere participativă la divin. E o gîndire paradoxală, o gîndire foarte veche, pe care creştinismul o practică dintotdeauna (formulele calcedoniene stau dovadă).

Dar personajul însuşi e paradoxal. De la Hermann Cohen şi Ernst Cassirer încoace, Nicolaus Cusanus (1401-1464) a fost privit drept „primul gînditor modern", precursor al individualismului în filozofie, precursor al ştiinţei moderne prin conceperea unui univers neierarhic, infinit; înaintaş al lui Leibniz în ce priveşte calculul infinitezimal, al lui Lessing în ce priveşte toleranţa religioasă.

Avem astăzi în românește nu puţine dintre textele importante ale acestui autor. Editura Polirom a publicat o ediţie bilingvă a tratatului care cuprinde principiile gîndirii sale: *De docta ignorantia* (îngrijire de ediţie, traducere, tabel cronologic, note şi postfaţă de Andrei Bereschi), precum şi o culegere în două volume, publicată în colecţia „Tradiţia creştină" coordonată de Ioan-Florin Florescu şi de Adrian Muraru. Intitulată *Coincidentia oppositorum,* potrivit unuia dintre conceptele majore ale metodei cusane, culegerea cuprinde opt scrieri, printre care: „Despre căutarea lui Dumnezeu", „Despre geneză", „Neştiutorul despre înţelepciune", „Neştiutorul despre minte", „Despre jocul globului". E vorba tot despre o ediţie bilingvă, cu studiu introductiv, traducere, tabel cronologic şi note de Mihnea Moroianu (completate în ce priveşte tratatul *De pace fidei* cu notele lui Adrian Muraru). În sfîrşit, Humanitas a publicat în colecţia „Înţelepciune şi credinţă", două tratate legate de armonizarea diversităţii religioase, care se găsesc şi în culegerea de la Polirom: *Pacea între religii,* traducere şi note de Wilhelm Tauwinkl, note Wilhelm Tauwinkl şi *Despre Dumnezeul ascuns,* traducere şi note de Bogdan Tătaru-Cazaban.

Mi se pare că momentul în care lucrările lui Cusanus intră în spaţiul cultural românesc e unul foarte potrivit. Şi asta pentru că, de pe la mijlocul secolului XX, a fost depăşită etapa abordării lui ca precursor, legitimator a diferite curente moderne de gîndire. El nu mai e citit după categoria „anunţului", ca prefigurînd conţinuturi de gîndire actuală. Dar nu e citit nici cu atitudinea anacronismului, care judecă o doctrină veche în funcţie de reperele mentale de azi şi, accentuînd diferenţele între cele două concepţii, o declară pe cea dintîi neinteresantă şi neavenită pentru timpul de faţă, incapabilă să ne interpeleze. În mod semnificativ, studiul introductiv al domnului Mihnea Moroianu include, alături de o amănunţită prezentare a figurii lui Cusanus (viaţă, activitate eclezială şi intelectuală), alături de marile teme sau marii termeni care domină în doctrina lui, şi repere privind receptarea lui Cusanus de-a lungul modernităţii. Or, de cîteva decenii, el a început să fie studiat pentru el însuşi, analizat în deosebita lui originalitate, repus în contextul spiritual, intelectual, politic al epocii sale.

În acea epocă, două teme – cea a îngerilor şi cea a diplomaţiei – se îmbinau, căpătînd un relief deosebit. Atenţia faţă de funcţia verticală a mesagerului angelic se întîlnea cu preocuparea pentru arta umană a transmiterii. Ne-o amintesc, printre alţii, Andrei Pleşu în *Despre îngeri*, Daniel Ménager, cu frumosul volum *Théologie et diplomatie à la Renaissance* (PUF, 2001), precum şi contribuţia lui Dominique de Courcelles („Le *De pace fidei* de Nicolas de Cues ou l'exercice de la représentation") în volumul colectiv *Nicolas de Cues penseur et artisan de l'unité* (ENS Éditions, 2005). Reprezentant al unei înalte autorităţi (suveran, papă, principe) – aşa cum îngerul era trimisul lui Dumnezeu – ambasadorul, legatul, nunţiul trebuie să redea cu fidelitate gîndirea şi voinţa celui pe care îl reprezintă. Dar trebuie totodată să îi *asimileze* intenţia: în primul rînd spre a fi un reprezentant autentic, apoi spre a transpune mesajul în termeni convingători pentru destinatar, adaptaţi contextului în care îl livrează. Diplomatul nu este un vehicul pasiv, ci poate ajunge un veritabil mediator între state, facţiuni în conflict, mentalităţi diferite. Atît în ce priveşte limbajul cît şi conţinutul mesajului, el are de practicat arta traducerii/transmutării fără distorsionare, a persuasiunii fără sofisme, înşelăciune ori intimidare. La limită, el are de găsit acel punct de vedere superior care să depăşească diferenţele conflictuale şi astfel să le propună armonizarea.

Cusanus avea în acest sens un deosebit talent diplomatic. Stau dovadă succesele lui de politică ecleziastică, atît ca legat al Papei Eugeniu al IV-lea pe lîngă oraşele germane, cît şi în timpul scurtei guvernări a Romei din 1460. Dar, mai presus de reuşita politică, el şi-a exercitat strălucit darul de „diplomat" pentru a media – printr-un tip aparte de gîndire şi de limbaj – între teme metafizice perene şi o sensibilitate intelectuală nouă, pe care vremea lui o prefigura deja. Alături de teologia şi filozofia lui contemplativă, cercetările matematice, preocupările umaniste, curiozitatea lui flămîndă de om al Renaşterii – despre care vorbeşte Michel de Certeau – slujesc toate efortului de a tematiza „Maximumul absolut" şi participarea intelectelor omeneşti la acest Maximum divin.

E adevărat că, pe o linie care ne e familiară nouă, modernilor, Cusanus a celebrat diversitatea lumii, pluralitatea culturală, singularitatea fiecărei persoane umane, că a făcut din subiectul uman, centrul realului. Dar numeroşi exegeţi (L. Dupré, W. Schulze, B. McGinn) arată că acest centru cardinalul îl leagă de Polul divin mult mai intim decît o făcuseră teologii de şcoală, că el exprimă mai intens, mai metodic, mai variat *dinamica* legăturii lor. E adevărat că prin preocupările lui ştiinţifice Cusanus a oferit repere şi problematică pentru calculul infinitezimal modern. La lansarea volumelor, profesorul Mihnea Moroianu menţiona chiar regretul istoricului matematicii Moritz Cantor pentru faptul că, îmbinînd matematica cu teologia, Cusanus nu a lucrat în primul domeniu cu o exactitate şi cu o perseverenţă capabile să fructifice pînă la capăt extraordinarele lui intuiţii. Dar, pentru cardinal, analiza matematică nu era decît un mod de a specula riguros asupra lucrurilor supraraţionale, de a oglindi la nivel raţional calea *doctei ignorantia* pe care o urmează intelectul. Ceea ce specialistului actual îi poate apărea drept stîngăcie în gîndirea matematică cusană este, de fapt, opţiune metafizică, căreia demersul matematic îi slujeşte drept expresie şi suport de tematizare. „Trecerea la limită", de pildă, atît de prezentă în gîndirea cardinalului, conceptualizează tinderea tuturor entităţilor finite către Limita divină infinită. Potrivit lui J.-M. Nicolle, traducător în franceză şi cercetător al scrierilor matematice cusane, în acestea orice obiect matematic este totodată şi în mod inseparabil un obiect metafizic.

E adevărat că reflecţia cusană privind armonizarea diversităţii religioase surprinde prin modernitatea ei, că e cu totul aparte în raport cu concepţia medivală curentă, că posibilii ei predecesori se numără pe degete. Dar ea nu ţine totuşi, ca la Lessing, de o toleranţă modernă, de o bunăvoinţă pragmatică, ci – aşa cum arată Helmut Meinhardt – de o doctrină a Adevărului, de „inima" religiilor, *cor,* cuprinsă în termenul *concordia*.

Cusanus este un gînditor extrem de actual, dar actualitatea lui stă tocmai în lumina diferită pe care o pune asupra temelor modernităţii noastre. Intrarea lui în spaţiul cultural românesc are loc, mai ales din acest punct de vedere, la un moment potrivit.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Interesul public şi promptitudinea

Millennium Business Center, clădirea de 18 etaje din oţel şi sticlă de lîngă Biserica Armenească din Bucureşti, ia foc în noaptea de 26 spre 27 iunie. La faţa locului vin pompierii, se strîng gură-cască şi, desigur, se afişează şi cîţiva politicieni: ministrul Culturii, Theodor Paleologu, primarul sectorului 2, Nicolai Onţanu, primarul general al Capitalei, Sorin Oprescu, şi premierul Emil Boc. La un moment dat, Paleologu şi Onţanu găsesc de cuviinţă să se ia la ceartă în faţa camerelor de luat vederi, învinuindu-se reciproc pentru autorizaţia dată pentru ridicarea clădirii care e acum în flăcări, iar diferendul e calmat de premier, care spune că nu e cazul să se certe în momentele acelea. „Să ne vadă oamenii că ne preocupă rezolvarea acestei probleme, nu să ne certăm la televizor" – spune Emil Boc. (Gura păcătosului adevăr grăieşte: politicienii erau acolo să fie văzuţi de electorat că se preocupă...)

Bun. Ce fac televiziunile de ştiri cu un asemenea eveniment? Desigur, anunţă incendiul, arată desfăşurarea de forţe şi lupta pompierilor pentru stingerea focului, iar a doua zi filmează din elicopter proporţiile dezastrului (în fine, cei care au elicopter – adică Realitatea TV). Mi-a scăpat ceva? Desigur. Politicienii prezenţi şi miuţa lor de replici din faţa reporterilor TV. În materialele de la ştiri de a doua zi de dimineaţă (şi de la Realitatea TV, şi de la Antena 3), „vizita de lucru" a oamenilor politici, cearta lor şi intervenţia pacifistă a premierului au avut un spaţiu privilegiat, care aproape că l-a copleşit, ca întindere, pe cel alocat incendiului propriu-zis. E adevărat, Antena 3 a observat miza electorală a prezenţei celor patru politicieni acolo, dar asta nu a împiedicat-o să dea pe larg, ca şi Realitatea TV, toată tărăşenia. În fond, le-au făcut jocul. „Să ne vadă oamenii că ne preocupă rezolvarea acestei probleme" – nu?

Ar mai fi totuşi ceva de spus, în ceea ce priveşte Millennium Business Center? Interesează pe cineva că această clădire a fost ridicată prin siluirea şi a legii, şi a bunului-simţ? Că avizele de construcţie – începînd cu cel dat de Comisia Monumentelor din cadrul Ministerului Culturii, trecînd prin cel de urbanism şi ajungînd la cel care are în vedere paza împotriva incendiilor – au fost abuzive? Că prezenţa acestui mastodont de sticlă şi oţel a dus la deteriorarea gravă a monumentului din apropiere, Biserica Armenească? Sînt toate aceste lucruri de interes public? Cam sînt!

Spre lauda ei, Antena 3 a iniţiat a doua zi, de la primele ore ale dimineţii, o dezbatere care atingea aceste subiecte. Întrebările bine ţintite ale Alinei Petrescu şi răspunsurile lui Nicuşor Dan, reprezentantul Asociaţiei „Salvaţi Bucureştiul", au pus din nou pe tapet problemele urbanistice ale Capitalei. În acest timp, la Realitatea TV, oamenii reîncălzeau supa cu Michael Jackson: Dalia Octavia Puşcă îşi întreba o colegă cum a fost la concertele pe care le-a ţinut megastarul în România; aceasta răspundea că era prea mică la cel din 1992, deci nu s-a putut duce, dar că i-au povestit nişte prieteni că a fost extraordinar.

La Antena 3, după o oră de discuţii cu reprezentanţi ai ONG-urilor, a urmat o altă oră în care aceleaşi subiecte au fost dezbătute cu politicieni – mult mai puţin interesant, pentru că, după cum ştim, atunci cînd apar politicienii, lucrurile o iau inevitabil pe panta demagogiei. Avînd exemplul Antenei 3, Realitatea TV s-a repliat, cu un talk-show moderat de Adelin Petrişor şi care l-a avut ca invitat pe fostul ministru al Culturii, Adrian Iorgulescu – în care s-au discutat aceleaşi probleme. Destul de tîrziu, însă: pe la ora 13.

Televiziunile de ştiri se bat întotdeauna care să dea prima nu ştiu ce prostie pe care-o scoate vreun om politic pe gură. Cînd e vorba de dezbaterea adevăratelor probleme ale cetăţii, unele uită de promptitudine. Asta poate pentru că sînt prea interesate de prostiile politicienilor.

Marius CHIVU

The thriller is gone

– sfîrşitul monarhiei pop (1958-2009) –

Totul a pornit de la o postare pe TMZ.com, cel mai mare site media specializat în bîrfe despre celebrităţi, care anunţa ştirea morţii lui Michael Jackson din cauza unui stop cardiac în jurul orei 16,00, joi, 25 iunie. Ştirea a fost preluată rapid, deşi cu prudenţă, de marile agenţii de presă, suficient însă ca mai toate posturile TV din întreaga lume să intre în formatul *breaking news*. CNN a transmis în direct de la UCLA Medical Center timp de două ore pînă să aibă confirmarea morţii de la medicul legist. În jurul orei 18,45, CNN înlocuia pe scroll *„Michael Jackson dies"* cu *„Michael Jackson dead"*.

Între timp, Google se confrunta cu dificultăţi tehnice din cauza creşterii bruşte a căutărilor cu numele starului, compania crezînd, iniţial, că este vorba de un atac al hackerilor. Reţeaua Twitter a căzut din cauza numărului record de utilizatori care răspîndeau ştirea morţii. AIM, serviciul american de mesaje instant, s-a blocat timp de patruzeci de minute. „Tocmai am asistat la un moment crucial din istoria Internetului. Niciodată nu s-a mai întîmplat ceva asemănător în termeni de amploare sau profunzime" – a declarat compania într-un comunicat oficial. Wikipedia s-a confruntat de asemenea cu dificultăţi tehnice şi s-a blocat din cauza excesului de editări şi a supralicitării provocate de useri. În acest moment, datorită numărului uriaş de informaţii furnizate, pagina de pe Wikipedia dedicată lui Michael Jackson este considerată a fi printre cele exhaustive.

În week-end-ul care a urmat, în timp ce milioane de oameni din toată lumea aprindeau lumînări şi aşezau flori în faţa ambasadelor americane, posturile muzicale de televiziune şi-au dedicat programele, au realizat interviuri, documentare şi emisiuni tribut şi au difuzat non-stop clipuri cu Michael Jackson, într-un omagiu mediatic fără precedent. Pentru prima dată în istoria postului, sigla MTV a fost colorată în negru şi însoţită de mesajul „M is for Michael", iar postul 1 Music Channel şi-a afişat pe siglă o banderolă neagră. (Apropo de MTV, la începutul anilor '80 postul a trebuit acuzat public de rasism înainte de a-i difuza clipurile, audienţa înregistrată ulterior datorită lui Michael Jackson plasînd pentru totdeauna MTV-ul în mainstream-ul mediatic.) *Rolling Stones Magazine* a pus la dispoziţia userilor ediţiei online un *hub* special, o hartă a tuturor articolelor de arhivă dedicate starului din anul 1971 încoace. *Time* a alcătuit şi comentat un top interactiv al celor mai mari momente din cariera starului, a prezentat o serie de obiecte personale care urmau să fie vîndute la o licitaţie (printre care o ediţie din 1911 a lui *Peter Pan,* dar şi „mîinile" lui Edward Scissorhands) şi a făcut înconjurul lumii în 30 de fotografii cu fani de pe cinci continente aflaţi în doliu (o fotografie surprindea nişte prizonieri filipinezi executînd în curtea închisorii dansul din clipul „Thriller", într-o altă fotografie nişte fani indieni construiseră din nisip, pe plaja din Puri, chipul uriaş al starului care urma să dispară sub valuri, iar în Manila proprietarul unui magazin difuza la televizoarele din vitrină numai clipuri cu Michael). *Life* a postat o arhivă impresionantă de fotografii inedite cu Michael Jackson însoţit de personalităţi (printre care şi Woody Allen sau Sophia Loren), în timp ce site-urile personale ale starurilor sau reţelele folosite de muzicieni, de la Justin Timberlake la Madonna şi Paul Mccartney, s-au deschis cu omagii şi condoleanţe adresate prietenilor şi familiei. Week-end-ul trecut, presa planetei a avut acelaşi headline.

Efectul acestui tsunami mediatic global a fost, în doar cîteva ore, o creştere „dramatică" a vînzărilor de albume. Lansat în 1983 şi certificat deja drept cel mai vîndut album din toate timpurile (ultima cifră apropiindu-se de o sută de milioane de copii, fără a considera ediţiile piratate), *Thriller* a urcat pe primul loc în topul American iTunes Music Chart, în timp ce celelalte opt albume ale starului au intrat în top 40. *Billboard* anunţa pe site că vînzările albumelor în magazine s-au blocat din cauza lipsei stocurilor şi că efectul real se va simţi abia săptămîna următoare, toată lumea industriei muzicale anticipînd un nou record, nu însă şi scala acestuia. A doua zi după moartea sa, în Marea Britanie, unde Michael Jackson urma să-şi facă comeback-ul susţinînd peste numai trei săptămîni o serie de nu mai puţin de 50 de concerte, paisprezece locuri din cele douăzeci ale topului de pe www.amazon.co.uk au fost ocupate de albumele sale, originale şi compilaţii, iar în magazinele UK iTunes patruzeci şi trei dintre melodiile sale intrau în top 100 al vînzărilor, toate cele opt albume se aflau în top 10. În acest moment se estimează că peste un miliard de oameni au în casă cel puţin un album de-al lui. Week-end-ul trecut, soundtrack-ul planetei a fost un medley din Michael.

Aceasta a fost presa morţii celui care practic a inventat pop-ul. O moarte mediatizată fără precedent de către o presă care nu i-a iertat niciodată lui Michael Jackson inocenţa şi bizareriile, deşi s-a inspirat, s-a hrănit şi a crescut cu ele. Presa te judecă dacă îţi expui sexualitatea, dar te dispreţuieşte şi te va compromite dacă o ascunzi. De aceea cele două procese în care a fost acuzat de pedofilie (achitat de fiecare dată din cauza lipsei de probe) au fost, de fapt, o consecinţă nefastă, scandaloasă (la propriu şi la figurat) şi, mai ales, umilitoare a izolării starului în reşedinţa Neverland, a tentaţiei din partea unora de a-l extorca de bani şi a predispoziţiei presei de a inventa orice absurditate şi de a mediatiza toate mizeriile.

Presa a fost calvarul lui Michael Jackson dintotdeauna, dar, mai ales, din ultimele două decenii (în aproape jumătate din piesele compuse de el acuză presa de intruziune şi minciună: de la „Wanna be startin' somethin'" din 1982, pînă la „Tabloid junkie" din 2001). Tot ce lumea ştia despre viaţa privată a starului a fost tot ce i-a trecut prin cap presei să inventeze. Michael era suficient de ciudat şi de retras pentru a se susţine orice poveste. Neverland era deopotrivă un bastion împotriva maturităţii, dar şi a intruziunii presei, un parc de distracţii devenit, în cele din urmă, închisoare pe viaţă. Aşa se explică de ce, de la un punct încolo, Michael a oferit presei doar o pălărie, nişte ochelari de soare şi o mască igienică neagră. Se retrăsese cu totul în spatele accesoriilor vestimentare, aşa cum propria faţă nu mai era de mult a lui. Exista doar pe scenă cînd îşi dansa mişcările pe care le copia orice puşti din orice colţ al lumii. În rest, rămăsese o carcasă fragilă ca simbol al inocenţei niciodată pierdute.

Michael Jackson devenise atît de uzat mediatic, încît moartea lui rămăsese singurul adevăr pe care presa îl mai putea scrie despre el. *Times* a scris: „Peter Pan a murit!", dar trupul lui mediatic îi va supravieţui.

PUBLICITATE

Clădirea corpului bărbătesc

– interviu cu dr. Virgil IGNAT –

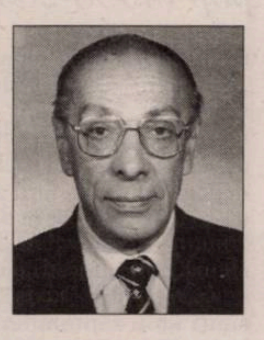

S-a născut în 1927 în comuna Şeica Mare de lîngă Sibiu. Şi-a dedicat viaţa sportului şi medicinei. A jucat rugby din 1947 pînă în 1960 (10 ani în divizia A) la Sportul Studenţesc şi C.C.A. (Armata Ploieşti). În 1949 a fost vicecampion naţional universitar de schi alpin. Absolvent al facultăţii de medicină, Virgil Ignat a devenit în 1959 medic sportiv (instruit în România şi în Italia). A fost director la Centrul de Medicină Sportivă din Bucureşti şi a asigurat de-a lungul timpului asistenţă medico-sportivă loturilor naţionale de rugby, hochei pe gheaţă, schi fond, biatlon, bob, sanie şi handbal. Este autorul a 43 de lucrări de cercetare, comunicate la diverse congrese din ţară şi din străinătate.

Ce anume face un medic sportiv dincolo de ceea ce toată lumea îşi închipuie că face, că tratează entorse, întinderi sau lovituri?

Probabil că marele public nu e bine informat. Eu fac parte din prima generaţie de medicină sportivă ştiinţifică din ţara noastră şi mi-am însuşit această materie din dragoste pentru sport şi din dragoste pentru dezvoltarea cît mai armonioasă şi mai solidă a corpului omenesc. Vă pot spune că în sarcina medicului sportiv sînt cinci lucruri. Unul este păstrarea sănătăţii sportivilor prin diagnosticare promptă şi tratament adecvat. Al doilea – dezvoltarea fizică a jucătorilor, care trebuie să corespundă cu sarcinile sportului şi postului respectiv. În al treilea rînd –alimentaţia pe care medicul trebuie s-o supravegheze aşa încît să corespundă nevoilor jucătorului din punct de vedere caloric şi energetic, în diverse etape de pregătire. Lumea nu ştie că una e alimentaţia unui sportiv în perioada competiţională şi alta în perioada de pregătire.

Care este diferenţa dintre cele două feluri de alimentaţie?

În perioada de antrenament, cînd predomină volumul de lucru, alimentaţia trebuie să fie mai bogată în calorii şi proteine. Jucătorul trebuie să acumuleze proteine în muşchi, să-şi dezvolte musculatura şi deci forţa. În perioada competiţională, numărul de calorii necesar este mai mic şi nu mai predomină proteinele. Acum apare rolul glucidelor, dar nu oricare şi oricînd. De exemplu, dacă am un meci poimîine, nu voi introduce în organism glucide cu ardere rapidă, ci voi apela la unele cu ardere lentă, care să asigure necesarul de energie pe termen mai lung. În preziua şi în ziua jocului e o altă poveste şi iar se modifică alimentaţia. M-am ocupat în ultima perioadă a carierei şi de echipe de copii. La un moment dat, l-am întrebat pe un băiat mai rotofei, care se pregătea să intre în terenul de rugby, ce a mîncat înainte. „Mi-a făcut mama un biftec cu cartofi prăjiţi...“ Biata mamă nu ştia că îl alimentează complet criminal. Penultima masă dinaintea unei competiţii este esenţială, ca valoare fiziologică. Dacă mănînci biftec cu trei ore înainte de meci, organismul îl primeşte bucuros, dar tot sîngele se duce în tractul digestiv (care este imens pentru circulaţie) iar pentru muşchi, inimă şi creier rămîne mai puţin şi evident, performanţa scade. Dar să revin la îndatoririle medicului sportiv. În afară de cele trei de care v-am spus, mai este şi tratarea şi refacerea cît mai rapidă a traumatismelor şi a îmbolnăvirilor. Un rol deosebit îl are şi cel de-al cincilea element – refacerea după efort. Mai ales la competiţiile în sistem campionat, apare rolul echipei de refacere: maseuri, băieşi etc.

Refractari la ştiinţă

Înţeleg că în spatele jucătorilor stau echipe întregi de asemenea specialişti.

Hm... Nu totdeauna. Eu, de exemplu, am fost timp de 12 ani medic al echipei de hochei a României. În 1977, ne-am calificat în grupa mondială A, adică între primele opt din lume, la campionatul mondial din Elveţia. Eram singurii care nu aveam maseur. Eu eram şi dădacă, şi moaşă, şi de toate. Medicul Canadei îmi spunea că el conduce o echipă medicală formată din cinci doctori (internist, ORL-ist, nutriţionist, ortoped) şi el, care-i coordona, plus un număr de maseuri pe care nici nu-l mai ştia bine. Iar noi, o nenorocită de ţară, trebuia să ne batem cu un monstru la hochei, precum Canada (şi am ieşit din competiţie fără să ne fie ruşine). Pentru rezultate bune, e însă nevoie şi de o foarte bună coordonare între sportiv, antrenor şi medic. Dacă antrenorul încearcă să se întindă peste competenţa medicului sau invers, atunci iese un fiasco. Şi asta se întîmplă, din păcate, de multe ori. Lumea nu e în stare să recepţioneze ştiinţa. Federaţia de Rugby pe care eu am slujit-o ani de-a rîndul şi ca jucător, şi ca medic, este inimaginabil de refractară la ştiinţă. Preşedintele ei, care a fost un bun jucător, ar trebui să-i oblige pe antrenorii lui să treacă pe la şcoala de antrenori. E o academie de sport, dar ştiinţa (cea rugbystică) nu e nicăieri acolo. Există o ştiinţă a antrenamentului (şi asta nu e o catalogare umflată), tot aşa cum există şi ştiinţa medicinei sportive.

Cum vă explicaţi că un sportiv de talia tenisman-ului Federer n-a suferit niciodată vreo accidentare, după cum se spune.

Acolo ţine în primul rînd de natura lui biologică, structura lui extraordinară, moştenirea genetică, pe care a primit-o de la mama şi tatăl lui. Apoi, sigur, e vorba probabil de faptul că el e foarte grijuliu cu sănătatea sa şi ştie că între efort şi refacere există o legătură foarte strînsă. Cine nu ţine seama de asta pierde. Chiar o definiţie fundamentală în antrenament spune că *performanţă = efort + refacere.* Efortul trebuie şi el făcut la nivelul optim. Probabil că Federer ţine seama foarte mult de asta, şi aici trebuie să fie şi rodul colaborării cu medicul său.

În refacere intră, pe lîngă alimentaţie, şi elementele fizice, masajul sau alte procedee cum ar fi utilizarea oxigenului în încăperi speciale sau chiar cu mască. Noi am aplicat aşa ceva, refacere cu oxigen, în timpul Universiadei din 1981. Eu am organizat şi am condus atunci sectorul de refacere şi am avut rezultate foarte bune.

Înainte de 1990 erau probleme cu alimentaţia sportivilor, lipseau anumite lucruri?

Nu. Pot să vă spun că în anii '50, cînd tot Bucureştiul nu vedea carne cu săptămînile, noi aveam. Era de fapt o perfidie la mijloc, pentru că sportul era folosit ca un fel de vitrină a societăţii socialiste multilateral dezvoltate. De aceea sportul a fost foarte impulsionat în comunism.

Rugby-ul îţi dă rezistenţă la lovituri fizice şi morale

Dvs. aţi jucat rugby timp de 13 ani.

Da, am fost la Sportul Studenţesc şi la C.C.A., fosta denumire a Stelei. Dar n-am avut loc în prima echipă, aşa că am jucat la o echipă satelit care se numea Armata Ploieşti.

Ce le puteţi spune celor care văd în rugby doar o îngrămădeală de bărbaţi care caută un balon ciudat de formă ovală?

Le spun că, din punct de vedere fizic, acest sport joacă un rol determinant în clădirea unui corp bărbătesc, cu toate calităţile de viteză, forţă şi îndemînare necesare omului în cursul unei vieţi întregi. În al doilea rînd, îi dă o rezistenţă deosebită la lovituri fizice şi morale. În al treilea rînd, îl înarmează cu o tărie de caracter care-l face să strîngă mîna adversarului care l-a lovit, atunci cînd meciul se încheie. Şi cînd spun *lovit,* mă gîndesc la placajele cu regulile lor stricte. Fiindcă n-ai voie şi nici nu se întîmplă, ca la fotbal, să loveşti aşa, pur şi simplu. Din punct de vedere sufletesc, rugby-ul îţi conferă generozitate. De exemplu, ce înseamnă cînd dai o pasă, după ce ai încercat să atragi mai mulţi adversari asupra ta, pentru a crea spaţii coechipierilor? Tu vei încasa probabil un placaj dur din partea adversarilor, dar coechipierul tău are mai multe şanse să ducă atacul mai departe. E ca un sacrificiu pentru colegi şi pentru echipă.

L-am placat pe Gică Petrescu

Se creează deci acel spirit de echipă despre care s-a constatat că, în viaţa de toate zilele, lipseşte de multe ori românilor.

Cei mai buni prieteni ai mei sînt foştii colegi de rugby. Şi astăzi ne întîlnim săptămînal la casa universitarilor, ne-am organizat într-un club al seniorilor (în afară de club, avem şi Asociaţia Internaţionalilor de Rugby din România), toţi sîntem foşti rugbişti, cu vîrste de peste 70 de ani. Avem şi legitimaţii şi ne adunăm săptămînă de săptămînă, ne povestim diverse, ne întrebăm de sănătate şi e o atmosferă foarte plăcută. Ne amintim şi momente din joc: „ţii tu minte cînd mi-ai tras una de m-ai zburat în tuşe?“. De exemplu, Griviţa Roşie avea o aripă formidabilă, Gică Petrescu. Eu jucam fundaş la Ştiinţa. Şi am mers la Giurgiu, în 1949, să facem un meci de popularizare a rugby-ului (se luase această hotărîre de popularizare a rugby-ului în toată ţara). Acolo am început să jucăm şi Gică Petrescu s-a lansat. Eu l-am placat de l-am scos din teren. I-am sărit la picioare, acolo de unde nimeni nu are scăpare, oricît de mic ar fi cel care-l placează. Imediat tot stadionul a început să huiduie: „Huo, criminalule! Bestie ce eşti! Ai vrut să-i rupi picioarele“. Erau reacţii de fotbal. În acel moment a intrat pe poarta stadionului poetul Tudor George, poreclit Ahoe, care fusese adus de radiodifuziune să le explice spectatorilor jocul. Le-a spus despre ce e vorba şi aşa am scăpat şi eu de bătaie.

Cine mai participă la întîlniri dintre fostele glorii ale rugby-ului? Pârcălăbescu mai trăieşte? Penciu?

Pârcălăbescu nu mai trăieşte. El era şi mai mare decît noi. Penciu este în Italia şi de cîte ori vine în România se înfiinţează şi la întîlnirile noastre. Viorel Morariu nu vine, el e o figură mai aparte. Tot aşa mai venea şi Wusek, care era stabilit în Franţa, dar care a murit într-un accident de muncă, acum cîteva luni. Era centru împreună cu Irimescu şi acesta continuă să vină la întîlniri. Mai e şi Paul Ciobănel, pensionar acum, un om deosebit, care a ajuns secretar de stat pentru handicapaţi şi director al institutului care face proteze.

Dar cei mai tineri, pe care i-am apucat şi eu jucînd, ca Paraschiv sau Constantin, de pildă, vin la întîlnirile dvs.?

Nu. Noi sîntem clubul seniorilor, de la 70 de ani în sus. Poate că şi cei mici se întîlnesc, dar eu nu ştiu. Pe vremuri, rugby-ul era mai popular decît astăzi. Pînă la sfîrşitul războiului, fiecare liceu din Bucureşti avea echipă de rugby. Profesorii trimiteau băieţii să joace rugby. La acest sport se primea şi o educaţie civică, cum să te porţi, să nu minţi, să nu furi. Cei care aveau asemenea apucături se eliminau singuri, nu stăteau prea mult la rugby.

Am dat înapoi

Erau deci şi terenuri multe şi bine întreţinute, pentru că rugby nu se poate juca decît pe iarbă.

Erau destule terenuri. Putem să spunem că trebuie să ne fie ruşine că am dat înapoi şi din acest punct de vedere. Am fost recent la nişte antrenamente ale copiilor la terenul Metrorex. Aş fi vrut să opresc jocul, dar n-aveam calitate oficială. Asta pentru că terenul era plin de pietre şi praf. Copiii aşa joacă acum. În condiţiile astea, eu n-aş îndrăzni astăzi să sfătuiesc o mamă de băiat să-l înscrie la rugby, deşi altfel, cu dragă inimă aş recomanda acest sport.

Nu mai există nici rezultatele pe care românii le aveau la acest sport pînă prin anii '80.

Da, pentru că nu mai sînt condiţiile, totul s-a schimbat. La noi, oricum acest sport este unul de laborator. Nu ne putem compara cu Noua Zeelandă, Anglia sau alte ţări anglosaxone. Acolo nu există băiat care să nu fi intrat măcar o dată pe terenul de rugby. Iar la noi acum, presa, cu rolul ei educativ şi formativ e de-a dreptul mută, în privinţa rugbyului.

Înainte rugby-ul era un sport de amatori. Şi în toate sporturile, pe plan internaţional, banii nu erau aşa de mulţi ca astăzi. E mai bine sau mai rău cu banii mai mulţi de acum?

Chestiunea are două aspecte. Din punct de vedere al dezvoltării materiale, s-ar putea să fie mai bine, dacă această cupiditate a celor care investesc bani în sport nu ar depăşi nişte limite. Din punct de vedere moral însă, nu-i mai bine. Pentru că sportivii au devenit profesionişti şi atîta vreme cît între ei există relaţii de adversitate sportivă (doar în teren), e foarte bine. Afară, pot fi cei mai buni prieteni. Noi mergeam după meciuri (ambele echipe), la bufet, la o bere. Odată cu profesionalizarea, acest lucru a mai dispărut. Şi nu cred că asta e în favoarea competiţiei sportive, ca să nu mai vorbesc de profitul moral. Nu ştiu dacă băieţii care fac performanţă în rugby, la ora actuală, se vor mai întîlni peste 50 de ani, aşa cum ne întîlnim noi.

a consemnat Andrei MANOLESCU

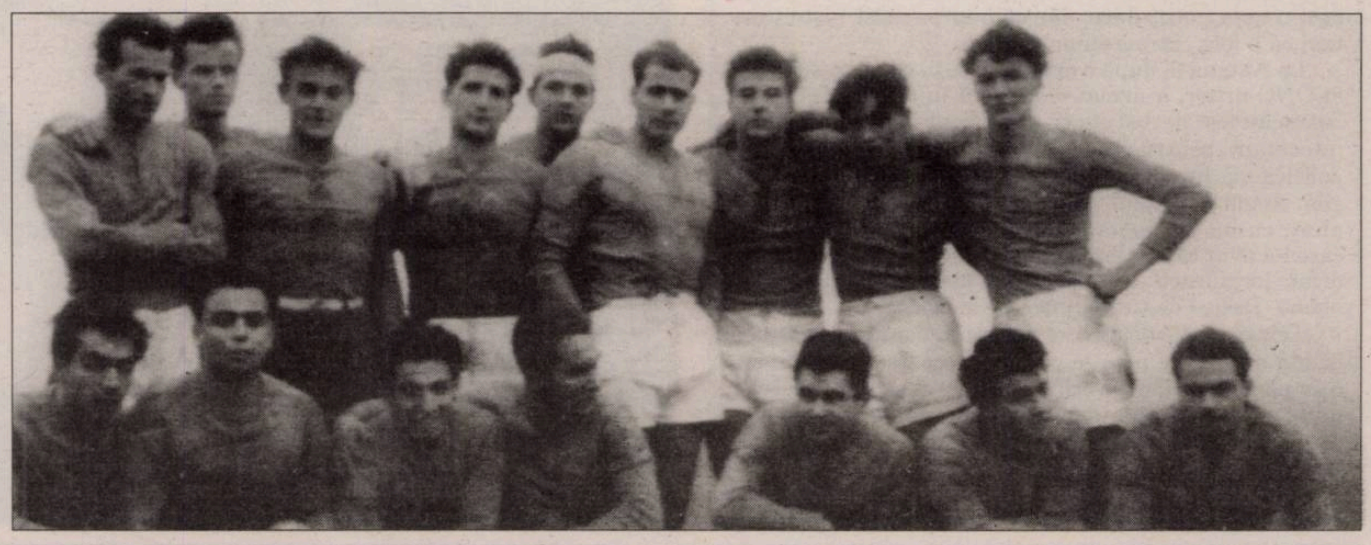

Reihan SALAM

Era dominaţiei masculine se sfîrşeşte. Serios

Timp de mai mulţi ani, lumea a fost martoră la un transfer tăcut, dar monumental, de putere, de la bărbaţi la femei. Astăzi, Marea Recesiune a transformat ceea ce era o schimbare evoluţionistă într-una revoluţionară. Consecinţa nu va fi numai o lovitură mortală dată clubului macho *numit „capitalism financiar", care a aruncat lumea în actuala catastrofă economică; va fi o criză colectivă pentru milioane de bărbaţi care muncesc în întreaga lume.*

Chinurile morţii *machismului* sînt uşor de observat, dacă ştii unde să te uiţi. Să ne gîndim, pentru început, la impactul aproape incredibil de disproporţionat pe care actuala criză îl are asupra bărbaţilor – în aşa măsură încît recesiunea este acum cunoscută în cercurile unor economişti şi în cele mai bine informate colţuri ale blogosferei sub numele de „recesiune a *machismului*". Peste 80% din pierderile de locuri de muncă din Statele Unite, începînd din noiembrie, i-au afectat pe bărbaţi, potrivit Biroului SUA pentru Statistici ale Forţei de Muncă. Iar cifrele sînt aproximativ similare în Europa, formînd un surplus total de circa 7 milioane de bărbaţi şomeri, faţă de perioada dinaintea recesiunii, numai în Statele Unite şi în Europa, deoarece sectoarele economice tradiţional dominate de bărbaţi (construcţiile şi mecanica grea) sînt într-un declin continuu şi mai rapid decît cele dominate tradiţional de femei (angajate în sectorul public, în sistemul sanitar şi în cel al educaţiei). Acestea fiind spuse, pînă la finalul lui 2009, este de aşteptat ca recesiunea globală să trimită în şomaj pînă la 28 de milioane de bărbaţi, în întreaga lume.

Lucrurile se vor înrăutăţi pentru bărbaţi pe măsură ce recesiunea se adaugă necazurilor pe care le cauza deja globalizarea. Între 28 şi 42 de milioane de alte joburi riscă să fie pierdute în SUA prin deschiderea unor filiale în străinătate, estimează Alan Blinder, economist la Princeton. Mai rău, bărbaţii rămîn şi mai mult în urmă în ceea ce priveşte dobîndirea certificatelor educaţionale necesare pentru a avea succes în economiile bazate pe cunoştinţe, care vor conduce lumea post-recesiune. În curînd, în SUA vor exista trei femei absolvente de colegiu la fiecare doi bărbaţi, iar o prognoză la fel de inegală există în restul lumii dezvoltate.

Desigur, *machismul* este o stare de spirit, nu numai o chestiune privind statutul de angajat. Şi, pe măsură ce bărbaţii sînt loviţi mai dur de o recesiune a *machismului,* ei sînt mai puţin echipaţi pentru a face faţă costurilor psihice profunde şi pe termen lung ale pierderii jobului. Potrivit *American Journal of Public Health,* „tensiunea financiară a şomajului" are semnificativ mai multe consecinţe asupra sănătăţii mentale a bărbaţilor decît asupra celei a femeilor. Cu alte cuvinte, să ne pregătim pentru apariţia unei mulţimi de bărbaţi nefericiţi în lume, cu toate consecinţele negative.

Pe măsură ce criza se derulează, ea va avea loc în sfera politicii de forţă. Să analizăm răspunsurile electorale la această catastrofă globală, care încep să se contureze.

Femeile salvatoare

Cînd economia Islandei a făcut implozie, alegătorii ţării au făcut ceea ce nici o ţară nu făcuse înainte: nu numai că au dat afară toată elita masculină a ţării, care a fost la putere în perioada în care s-a închegat criza, dar au numit şi prima lesbiană în funcţia de premier. A fost – spune Halla

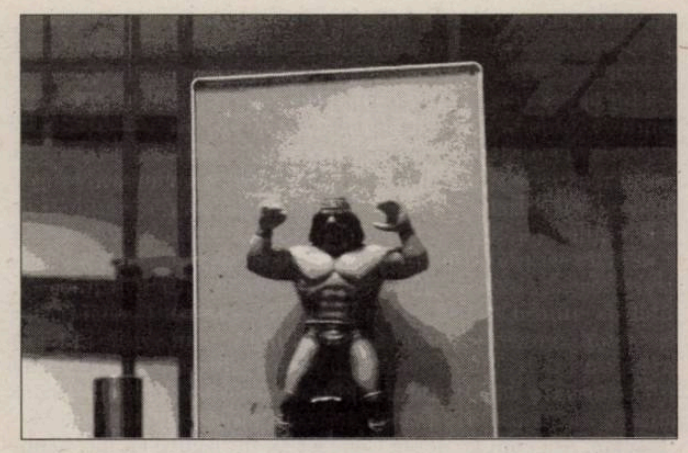

Tomasdottir – femeia care conduce una dintre puţinele bănci rămase solvabile în Islanda, un răspuns perfect rezonabil la „competiţia penisurilor" dintre băncile de investiţii dominate de bărbaţi. „Circa 99% din ei au mers la aceeaşi şcoală, conduc aceleaşi maşini, poartă acelaşi fel de costume şi au aceeaşi atitudine. Ei ne-au adus în această situaţie; şi le-a plăcut mult să facă asta" – s-a plîns Tomasdottir, citată de *Der Spiegel*. La scurt timp, mica Lituanie, înglobată în datorii, a pornit pe acelaşi drum, alegînd prima sa preşedintă: o economistă experimentată, cu centura neagră la karate, pe nume Dalia Grybauskaite. În ziua în care a cîştigat, cel mai mare ziar din Vilnius titra cu litere de-o şchioapă: „Lituania a decis: ţara va fi salvată de o femeie".

Deşi nu toate ţările vor reacţiona prin a-i lua de turul pantalonilor pe bărbaţi şi a-i arunca afară din funcţii, reacţia împotriva lor este reală – şi globală. Marele transfer de putere de la bărbaţi către femei va fi probabil accelerat dramatic de criza economică, deoarece din ce în ce mai mulţi oameni îşi dau seama că acţiunile agresive, riscante, care i-au ajutat pe bărbaţi să-şi consolideze puterea – cultul *macho* – s-au dovedit acum destructive şi nefuncţionale pe termen lung, într-o lume globalizată.

Într-adevăr, este corect să spunem acum că cea mai durabilă moştenire lăsată de Marea Recesiune nu va fi moartea sistemului Wall Street. Nu va fi moartea finanţelor. Şi nu va fi moartea capitalismului. Aceste idei şi instituţii vor continua să trăiască. Ceea ce nu va supravieţui este bărbatul *macho*. Iar alegerea pe care trebuie să o facă bărbaţii, dacă să accepte sau să opună rezistenţă acestui nou fapt istoric, va avea efecte seismice pentru întreaga umanitate – femei şi bărbaţi.

Cromozomul Y şi momentul New Deal

De mai mulţi ani s-a stabilit că, aşa cum arată memorabila demonstraţie din 2001 a cuplului Brad Barber şi Terrance Odean, economişti specializaţi în comportament financiar, dintre toţi factorii care s-ar putea corela cu investiţiile hiperîndrăzneţe în pieţele financiare – vîrstă, stare civilă şi aşa mai departe – cel mai evident s-a dovedit a fi posesia unui cromozom Y. Şi acum iese la iveală nu numai că *machismul* sectorului financiar global, puternic dominat de bărbaţi a creat condiţiile pentru colapsul economic global, dar şi că a fost ajutat de guvernanţii, în majoritate bărbaţi, ale căror politici au acţionat, conştient sau nu, pentru sprijinirea artificială a genului „macho".

Un astfel de exemplu este balonul imobiliar, care a explodat acum cel mai violent în Occident. Acel balon a reprezentat de fapt o politică economică destinată să mascheze perspectivele în declin ale bărbaţilor din clasa muncitoare. În SUA, sectorul prosper al construcţiilor a oferit joburi relativ bine plătite pentru bărbaţii cu relativ puţină pregătire, care reprezentau pînă la 97,5% din forţa lui de muncă – 814 dolari pe săptămînă, în medie. Prin contrast, joburile deţinute în principal de femei, din sectorul sanitar, aduceau 510 dolari pe săptămînă, iar cele din vînzările cu amănuntul aduceau circa 690 de dolari pe săptămînă. Balonul imobiliar a creat cu aproape trei milioane mai multe joburi în construcţiile rezidenţiale decît ar fi existat în lipsa lui, conform Biroului SUA de Statistică a Muncii. Alte industrii dominate în principal de bărbaţi, precum sectorul imobiliar, producţia de ciment, transporturile grele şi arhitectura au cunoscut influxuri mari de forţă de muncă. Aceste salarii solide din construcţii au permis bărbaţilor să menţină un avantaj economic asupra femeilor. Cînd guvernanţii sînt întrebaţi de ce nu au acţionat pentru a opri umflarea balonului imobiliar, ei amintesc invariabil faptul că sectorul imobiliar atrăgea puternic forţa de muncă. Într-adevăr, subvenţionarea *machismului* a avut tot felul de beneficii, iar a înţepa balonul imobiliar ar fi fost o sinucidere politică.

Şi totuşi, balonul imobiliar este numai ultimul dintr-un şir lung de eforturi de a sprijini *machismul*, dintre care cel mai puternic a fost momentul *New Deal* – după cum a arătat istoricul Gwendolyn Mink. În miezul Marii Depresiuni din 1933, 15 milioane de americani erau şomeri, dintr-o forţă de muncă alcătuită în proporţie de circa 75% din bărbaţi. Acest lucru a subminat modelul de familie în care bărbatul cîştiga pîinea şi a existat o presiune extrem de mare pentru ca el să fie adus înapoi. Politica *New Deal* chiar asta a făcut, concentrîndu-se pe crearea de joburi pentru bărbaţi. Izolarea femeilor de piaţa muncii prin ţinerea lor acasă a devenit un semn al statutului bărbatului – scop care a fost atins cel mai bine în familia nucleară post-război (*„Rosie the Riveter"* a fost de scurtă durată). Astfel, potrivit istoricului Stephanie Coontz, Marea Depresiune şi politica *New Deal* au reinstaurat rolurile tradiţionale ale sexelor: femeilor li se promitea securitate economică prin consolidarea de către stat a puterii economice a bărbatului.

Astăzi, această veche concepţie s-a destrămat şi nici o intervenţie de stat nu o va restaura. Într-adevăr, pachetul SUA de stimulare a economiei nu mai seamănă prea mult cu programul de lucrări publice în stilul *New Deal*. În ciuda celor afirmate anterior, că stimulentele vor pune accent pe proiectele de infrastructură aflate în stadiul de demarare a lucrărilor, pe căile ferate de mare viteză şi pe alte eforturi care ar sprijini sectoare dominant masculine ale economiei, mult mai mulţi bani merg – direct sau indirect – către educaţie, sănătate şi alte servicii sociale.

Reihan Salam *este membru al New America Foundation.*

(versiunea integrală a acestui articol poate fi citită în Foreign Policy România, *nr. 11, care va apărea pe 13 iulie)*

PUBLICITATE

Ruxandra TUDOR

O palmă de pămînt, un gard de plasă şi o „căsuţă“

Pe malul lacului Herăstrău, s-a iscat, de curînd, o gîlceavă între două instituţii de cultură care, cel puţin aparent, nu se suportă în vecinătate. Muzeul Satului „Dimitrie Gusti“, care vrea linişte şi spaţiu de protecţie pentru construcţiile de patrimoniu pe care le adăposteşte, se simte ameninţat. De cine şi, mai ales, de ce? De Teatrul de Vară Herăstrău care, redeschis recent, este zgomotos şi agresiv, unii spectatori care îl vizitează nefiind foarte respectuoşi cu zona care aparţine muzeului. Soluţia pare a sta într-un zid care să rezolve ambele inconveniente. Un zid prin care cele două instituţii doresc să se despartă, în loc să se apropie, un obstacol care să le izoleze. Pe scurt, un zid în spiritul nostru, obişnuit. Iar adevărul se plimbă probabil pe aleile parcului fără să-l bage nimeni în seamă.

Zidul discordiei

Printr-o scrisoare oficială trimisă Ministerului Culturii şi Cultelor, conducerea muzeului avertiza încă din 2005 asupra consecinţelor pe care vecinătatea, dar mai ales activităţile desfăşurate în incinta teatrului le-ar fi putut avea asupra muzeului, punîndu-se problema, în primul rînd, a zonei de securitate. Cum vorbim de două monumente de grad A (Muzeul Satului „Dimitrie Gusti“ şi Parcul Herăstrău) şi unul de grad B (Palatul Elisabeta), existenţa unui zid antifonic şi de securitate este imperios necesar. Deşi în proiectul de reamenajare era prevăzută această construcţie, în prezent zidul nu există, cu toate că teatrul a fost inaugurat în urmă cu aproape două luni. Dl Alexandru Arşinel, directorul Teatrului de Revistă „Constantin Tănase“ – instituţia care administrează Teatrul de Vară – mi-a spus că intenţia de a construi acest zid încă există, dar cum legea prevede că pentru acest lucru este nevoie de acordul instituţiilor aflate în vecinătate, iar conducerea muzeului refuză să aprobe demararea lucrărilor, zidul se află doar în faza de proiect. „Promisiuni au tot fost, dar nu s-au materializat pînă anul trecut, cînd cei de la muzeu au făcut un prim pas, respectiv au dărîmat două barăci de lemn care se aflau pe terenul teatrului. În privinţa celorlalte aspecte însă, deşi am discutat de multe ori, se pare că nu putem ajunge la o învoială. Ca noi să începem construcţia zidului antifonic şi de securitate, ei ar trebui să dărîme gardul pe care l-au ridicat ilegal, intrînd cu 15 m pe terenul nostru. Într-o noapte, pe o ploaie torenţială. Este ciudat că nu putem cădea de acord, deşi toată lumea este conştientă de necesitatea acestui zid. Au limitat inclusiv accesul pe aleea de servitute doar ca să ne blocheze nouă accesul.“

„Daţi căsuţa mai încolo“

În comunicatul de presă lansat după concertul formaţiei Bordello din 17 iunie – evenimentul care a aprins fitilul discordiei – conducerea muzeului comentează, pe lîngă unele aspecte care ţin de securitatea muzeului, şi activitatea comercială pe care acesta o desfăşoară – o falsă problemă din punctul de vedere al dlui Alexandru Arşinel. „În refacerea acestui loc a fost investit peste un milion şi jumătate de euro şi este obligaţia mea să recuperez măcar o parte din bani. Eu am precizat de la bun început că se vor juca atît spectacole de teatru, dar că vom închiria spaţiul şi firmelor care organizează concerte. Cît despre dezbaterea pe care muzeul o propune *(n.red.* – o discuţie în cadul campaniei «Omul dărîmă locul», lansată de Ministerul Culturii şi Cultelor), nu am de gînd să particip. Eu nu am dărîmat nimic, dimpotrivă – am făcut eforturi pentru a ridica teatrul, din nimic. Se ştie că în 2004, cînd au început lucrările de reconstrucţie, era o ruină. După incendiul din anii ’80, a fost lăsat în paragină, iar incinta devenise o pădure!“

„Oricine are nevoie de bani – îmi spune, pe de altă parte, dna Paula Popoiu, directoarea Muzeului Satului –, dar banii nu se recuperează cu orice preţ. Şi noi avem nevoie de fonduri, dar asta nu înseamnă să acceptăm toate kitsch-urile care ne-au fost propuse spre vînzare la muzeu. Dacă ne-am gîndi numai la bani ar însemna să-i primim aici pe toţi cei ce vor să vină cu mezeluri afumate şi să facem din muzeu o mare piaţă, dar facem altceva – de exemplu, căutăm sponsori. Noi am încercat să înţelegem situaţia şi să nu pornim de la premisa că teatrul este rău intenţionat. Am tot stat de vorbă cu dl Arşinel pe hotar, ca doi «ţărani încrîncenaţi», încercînd să găsim o soluţie, dar nu a fost chip, iar o frază care m-a mirat a fost «Daţi căsuţa mai încolo». În afară de faptul că mi se pare total nepotrivit cuvîntul «căsuţă», pentru că vorbim totuşi de nişte obiecte de patrimoniu, mutarea monumentelor este imposibilă. Dacă o mînă de oameni a reuşit să împiedice mutarea muzeului la Mogoşoaia, aşa cum îşi dorea Ceauşescu, fiţi sigură că nici acum «căsuţele» nu vor «pleca» nicăieri.“

Fără manele în vecinătatea teatrului

Principala problemă în ceea ce priveşte vecinătatea cu Teatrul de Vară, dar mai ales a activităţilor care se vor desfăşura în incinta acestuia, vizează în primul rînd securitatea muzeului. Ultimul monument – îmi explică dna Popoiu –, o casă adusă în 1965 din vestul României, din satul Chereluş, se află chiar lîngă gardul muzeului, un alt obiect de patrimoniu. Cum acesta este singurul „obstacol“ care desparte muzeul de Teatrul de Vară, o ţigară poate ajunge foarte uşor pe acoperişul de stuf al construcţiei, declanşînd un incendiu. Un alt aspect de care ar trebui să se ţină cont pentru că afectează atît ambientul muzeului, cît şi obiectele de patrimoniu, este zgomotul foarte puternic. Deşi o măsură de conservare a monumentelor din toată Europa prevede că circulaţia în imediata lor apropiere ar trebui limitată pentru ca vibraţiile să nu determine crăparea zidurilor, în urma unei măsurători, puterea sunetului a indicat 100 de decibeli, în loc de 40, cum ar fi normal. „Nu m-am gîndit nici o clipă că vom fi deranjaţi din punct de vedere fonic şi aici mă refer la repetiţii, nu la concerte în sine, care încep după închiderea programului de vizitare a muzeului şi se termină, aşa cum este normal, pînă în ora 23,00. Pe 17 iunie, în timpul repetiţiilor trupei Bordello, în mijlocul zilei, a fost un zgomot infernal. Am plecat către Ministerul Culturii, pentru că fusesem chemată de dl secretar de stat, iar pe alee am fost oprită de vizitatori care mi-au spus că mă vor reclama că permit manele în incinta muzeului.“ Deşi muzeul mai pune, aşadar, şi problema genului de muzică care se cîntă în spectacole, dna Popoiu îmi spune că în nici un caz nu este vorba despre o aversiune faţă de etnia romă, ci dimpotrivă. La muzeu au fost invitaţi meşteri ţigani care prelucrează arama, a avut loc o expoziţie de fotografie despre viaţa romilor, iar o parte din patrimoniul Centrului Cultural al Romilor a fost adăpostită în muzeu pentru o scurtă perioadă. „Avem, de asemenea, un proiect prin care vrem să propunem un model de convieţuire interculturală – asta înseamnă că pe teritoriul muzeului vom aduce case săseşti, evreieşti, ucrainene, dar şi două căruţe de ţigani nomazi. De aici însă şi pînă la a permite manele în incinta sau în vecinătatea muzeului nici nu poate fi vorba...“

„Nu plec în lume cu teatrul!“

Un zid de protecţie ar fi, aşadar, una dintre soluţii – în acest fel, muzeul ar fi protejat de zgomot, de incendii, dar şi de intrările prin efracţie, pentru că, în timpul mult discutatului concert din 17 iunie, două grupuri de spectatori au intrat astfel în curtea muzeului, pentru a ajunge în incinta teatrului. „Gardul de plasă cu care am dublat gardul de patrimoniu – îmi

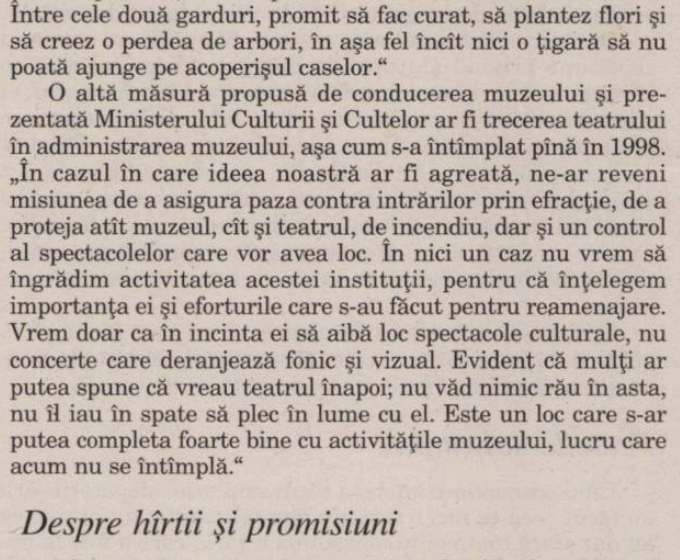
© R. Tudor

explică dna Paula Popoiu – a fost ridicat tocmai pentru a împiedica accesul în muzeu. În nici un caz însă, nu se află pe terenul teatrului – măsurătorile topografice trasează clar conturul muzeului. Cînd au început lucrările de reamenajare a teatrului, muncitorii intrau în curtea muzeului, iar agenţii de pază îi tot pescuiau de te miri pe unde. În plus, la teatru se lucra cu foc deschis, iar acest gard a fost o măsură de minimă protecţie contra incendiilor. În mod normal, el ar fi trebuit construit la 100 m de la ultimul monument, dar asta chiar ar fi însemnat să ajungem în mijlocul teatrului. Am încercat să fim înţelegători, dar nu am avut prea mare succes. Cît despre aleea de servitute, am obturat-o pentru a împiedica accesul cu camioane, care, în primul rînd, ar fi putut dăuna monumentelor prin vibraţiile pe care le-ar fi produs. Nu am nimic împotrivă ca aleea de servitute, construită după incendiul din 2002 – o palmă de pămînt, în definitiv –, să treacă în posesia teatrului, după cum nu văd o problemă să scot gardul, dar să se întîmple ceva, să înceapă odată construirea zidului antifonic! Între cele două garduri, promit să fac curat, să plantez flori şi să creez o perdea de arbori, în aşa fel încît nici o ţigară să nu poată ajunge pe acoperişul caselor.“

O altă măsură propusă de conducerea muzeului şi prezentată Ministerului Culturii şi Cultelor ar fi trecerea teatrului în administrarea muzeului, aşa cum s-a întîmplat pînă în 1998. „În cazul în care ideea noastră ar fi agreată, ne-ar reveni misiunea de a asigura paza contra intrărilor prin efracţie, de a proteja atît muzeul, cît şi teatrul, de incendiu, dar şi un control al spectacolelor care vor avea loc. În nici un caz nu vrem să îngrădim activitatea acestei instituţii, pentru că înţelegem importanţa ei şi eforturile care s-au făcut pentru reamenajare. Vrem doar ca în incinta ei să aibă loc spectacole culturale, nu concerte care deranjează fonic şi vizual. Evident că mulţi ar putea spune că vreau teatrul înapoi; nu văd nimic rău în asta, nu îl iau în spate să plec în lume cu el. Este un loc care s-ar putea completa foarte bine cu activităţile muzeului, lucru care acum nu se întîmplă.“

Despre hîrtii şi promisiuni

Adresa prin care conducerea Muzeului Satului „Dimitrie Gusti“ avertizează asupra posibilelor consecinţe pe care le-ar putea avea vecinătatea cu Teatrul de Vară Herăstrău a fost înaintată Ministerului Culturii şi Cultelor încă din anul 2005 – îmi spune dna Popoiu. De asemenea, „conturul“ muzeului, în care este cuprinsă şi zona de protecţie a acestuia, a fost stabilit de către Comisia Naţională a Monumentelor istorice, iar întreaga problemă a fost prezentată inclusiv Comisiei de Cultură a Senatului care a promis că va face o interpelare în Parlament. A fost propusă chiar şi o amendare a legii 422 de protecţie a monumentelor istorice, pentru a fi schimbat statutul muzeelor în aer liber – 16 la număr în acest moment, singurele care au conservat patrimoniul construit şi care, dacă ar dispărea, odată cu ele s-ar distruge un mod de viaţă. „Există o lungă discuţie, încă din ’90, dacă muzeele în aer liber sînt monumente sau nu. Situaţia lor este neclară – unele sînt revendicate, în altele – pentru că toate au norocul de a fi amplasate în zone foarte frumoase – s-au infiltrat viluţe. Toate ar trebui declarate monumente istorice şi, în acest fel, zona lor de protecţie ar fi foarte clar stabilită, iar avizele de construcţie în această zonă s-ar da doar de către Comisia Naţională a Monumentelor istorice.“

Decizia finală în toată această discuţie care, la suprafaţă, ar putea părea o rîcă iscată din nimic, dintr-o palmă de pămînt, un gard de plasă şi o „căsuţă“ ce se încăpăţînează să nu-şi mute locul, aparţine Ministerului Culturii şi chiar Guvernului. De neînţeles este faptul că nu vorba bună şi nici măcar o soluţie de compromis pot rezolva o problemă în aparenţă simplă, ci numai o vîlvă adusă la cunoştinţa publică, un vraf de dosare şi multe adrese oficiale. Sau poate nici măcar acestea.

© R. Tudor

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Coreenii trec pe engleză.*** În Coreea de Sud educaţia în engleză a ajuns să fie considerată o necesitate, cursurile în engleză sînt foarte răspîndite de la grădiniţă la doctorat, iar cine are bani îşi trimite copiii să studieze în Anglia şi în America. De unde apar diferite probleme, cazuri de părinţi căzuţi în deprimare pentru că nu îşi văd copiii sau falimentaţi pentru că se duceau prea des să-şi aline dorul. Un caz special a fost cel al lui Song Young-Gil, un parlamentar din Seul sfîşiat între datoria faţă de alegători şi datoria faţă de propriii copii. Dl Song Young-Gil nu îşi poate trimite copiii să studieze afară, pentru că ar însemna că îşi abandonează alegătorii şi ar da un semnal prost privind sistemul de educaţie. Pe de altă parte – spune el – „mă simţeam vinovat deoarece copiii mei nu primeau educaţia englezească pe care alţi părinţi o oferă copiilor lor, şi asta doar din cauza mea". Aşa că parlamentarul nostru a devenit un entuziast susţinător al Jeju Global Education City. Jeju este o insulă pe care se va construi un campus unde universităţi din SUA şi Marea Britanie vor fi invitate să îşi deschidă filiale, cîteva s-au arătat deja interesate. Intenţia este ca în tot viitorul oraş să se vorbească numai în engleză, inclusiv în magazine şi în spaţiile publice. Astfel, părinţii coreeni vor avea replica unui oraş englezesc chiar lîngă casă, iar problema lui Song Young-Gil se va rezolva. (după *CNN.com)*

● **Cine i-a mîncat pe neanderthalieni?** Se pare că noi i-am mîncat. Nu noi românii, noi *homo sapiens*. Mai bine zis, strămoşii noştri. O revistă academică de antropologie a publicat un studiu care analizează un os de neanderthalian ce pare a fi fost prelucrat, exact cum oamenii din epocă prelucrau vînatul, căprioarele, de pildă. Asta a reaprins dezbaterea între savanţii care cred că neanderthalienii au dispărut din cauze naturale şi cei care cred că a avut loc un conflict între ei şi strămoşii noştri, cu rezultatul cunoscut. Osul respectiv pare a fi o dovadă nu doar că oamenii şi neanderthalienii au interacţionat violent, dar chiar că primii au luat cadavrele şi le-au dus la ei în peşteri, unde le-au mîncat. (după *The Observer)*

● **Începutul sfîrşitului pentru becurile cu filament.** În Franţa, toate becurile cu filament mai puternice de 75 W vor fi retrase de pe piaţă pînă la sfîrşitul anului. Conform unui protocol încheiat între producători, pe de o parte, şi Ministerul Mediului şi organizaţiile ecologice, de cealaltă parte, corpurile de iluminat cu incandescenţă se vor retrage, treptat, din magazine. Începînd din 2012, singurele becuri de pe piaţă vor fi cele economice, pe bază de neon. Agenţia pentru mediu şi gestiune a energiei estimează că înlocuirea lămpilor cu filament va permite Franţei să economisească în jur de 6 terawaţi/oră, adică de două ori mai mult decît consumul anual de electricitate al capitalei. Lămpile cu consum redus costă de cinci pînă la opt ori mai mult decît becurile obişnuite şi consumă de patru ori mai puţină electricitate. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

UNEORI, N-AI CUM EVITA STAREA DE ÎNDRĂGOSTIRE CA ÎN EVUL MEDIU, DE MIINE ÎNCOLO

● Uneori, n-ai cum evita vecinătăţile scandalos de planturoase. Deunăzi, stînd pe banca din vagonul de metrou, am fost literalmente strivit şi făcut sandviş între două grase. Aia din stînga asculta un rock înspumat la iPod, aia din dreapta citea, dintr-o revistă, un articol care se chema „Cum să evitaţi mîncărurile nesănătoase". (**D. S.**)

● Se pare că starea de îndrăgostire durează, în medie, doar 12-17 luni; aceasta e limita impusă de propriul nostru organism. Dacă ar dura mai mult, organismul ar risca să se autodistrugă din cauza concentraţiei anormale a dopaminei, norepinefrinei şi serotoninei din sînge, afirmă antropologul Helen Fisher. În aceste condiţii, care ar fi perioada de pauză recomandată între două îndrăgostiri? (**M. C.**)

● După ce m-am lămurit că taberele de supravieţuire pentru copii sînt, de fapt, cercetaşii de pe vremuri, am descoperit o altă iniţiativă: tabere medievale. Treningurilor bleumarin pe care le purta generaţia noastră, în tabere, le-au luat locul costumele medievale, se organizează cursuri de olărit şi de mînuirea spadei, în ultima seară băieţii sînt învestiţi cavaleri. O fi bine să fii copil în anul 2009, însă noi am fost primii care am mîncat ca în Evul Mediu, în taberele de odinioară, supravieţuind eroic fierturilor cu varză şi cartofi şi ciorbelor cu gheare şi capete de pui. (**A. P.**)

● După ce oltenii au pierdut în campionat meciul cu Piteştii, dintr-o stenogramă a convorbirii dintre Penescu, patronul echipei FC Argeş, şi Mititelu, patronul Universităţii Craiova, ţîşneşte un nou model de jurămînt autohton: Mititelu (convins că s-a umblat la arbitri prin intermediul lui Prunea de la Federaţie): „...ai umblat cu jigodia aia de Prunea...". Penescu: „Bă, jur pe ce-am mai scump dacă am vorbit eu cu Prunea. Să dea Dumnezeu să nu mai fac nici un magazin de mîine încolo, dacă am vorbit cu el!". (**R. C.**)

UNEORI, N-AI CUM EVITA ADEVĂRATELE MINUSURI DE MĂRIMEA UNOR DEGETARE, ÎN LIPSA INDICIILOR ELECTRONICE

● Suplimentul *Figaroscope* al cotidianului *Le Figaro* a dedicat săptămîna trecută 12 pagini turistico-culturale României, mai ales Bucureştilor, dar şi altor „minuni româneşti". Pregătit împreună cu ICR şi Ministerul Turismului, micul ghid în 350.000 de exemplare are tot ce-i trebuie, chiar şi o listă cu unicate româneşti: 6200 de urşi bruni, ultimele păduri sălbatice din Europa, cei din urmă zimbri din Neamţ, pădurea de liliac de la Ponoare, vulcanii noroioşi de la Pacele şi imensa (3234 m lungime) salină din Munţii Buzăului. Ce ştim numai noi (şi vor afla prea tîrziu şi francezii) e faptul că adevăratele şi unicele „minuni româneşti" sînt drumurile surpate şi înţesate de TIR-uri, trenurile oprite în cîmp şi duhnind a dejecţii, autobuzele bubuind de manele... (**S. S.**)

● Iar începe discuţia despre fotbalişti (nume mari) care, cică, ar fi colaborat cu Securitatea. De bună seamă, deşi retrogradată, cu multe minusuri la clasamentul adevărului, echipa de dribleuri a amintitei instituţii încă mai dă la gioale şi chiar mai înscrie goluri, în lungul meci împotriva selecţionatei României. Hai, Dinamo! (**A. M.**)

● La birtul (căci altfel nu pot să-l numesc) „Casa noastră", muşteriii mănîncă sub supravegherea atentă a patronului. Acesta, pe post de Dumnezeu al localului, pictat în mărime naturală chiar la intrare, într-un costum alb, imaculat, ne fixează cu o privire îngăduitoare. În spatele lui

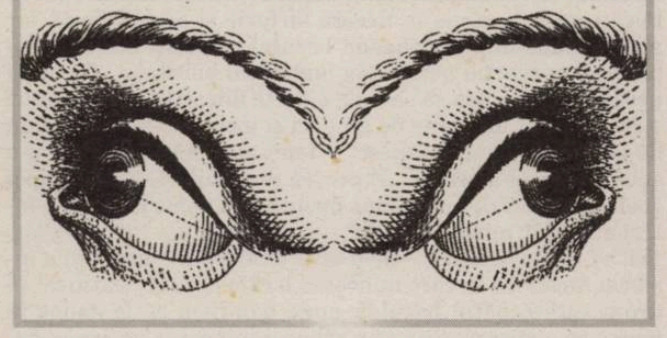

sînt zugrăviţi munţii, apoi brazii şi vilele din Sinaia, de mărimea unor degetare. I-am atras atenţia ospătarului că oul din tochitură s-ar putea să fie vechi, iar acesta a aruncat instinctiv o ocheadă vinovată spre uriaşul tablou. (**A. P.**)

● Un site american dedicat adulterinilor în căutare de aventuri extraconjugale, ashleymadison.com (da, există şi aşa ceva!), a lansat servicii speciale pentru telefonul mobil, relatează revista *Time*. Acestea le permit utilizatorilor să ia legătura cu alţi amatori de adulter fără să lase urme care pot fi detectate de încornoraţi. Iată cum, din prea multă tehnică, umanitatea se va întoarce încet-încet la lucrurile de bază: în lipsa indiciilor electronice, va trebui să fim atenţi din nou la semnele clasice – urme de ruj, fire de păr, parfum străin şi intuiţie. E ca şi cînd te-ai întoarce, din necesitate, de la detectorul de minciuni la lupa lui Sherlock Holmes. (**M. Ş.**)

UNEORI, N-AI CUM EVITA AERUL IMOBIL (DA, ACEL CURENT EXTRAVAGANT)

● La moartea lui Michael Jackson, acest scurt comentariu al unui cititor în *Evenimentul zilei:* „Cu căştile pe urechi, cotropit de o arşiţă aiuritoare, în aerul imobil, nemişcat de nici o boare de vînt, întreg oraşul Houston ascultă «Billie Jean». Şi plînge". (**a. l. ş.**)

● Citesc pe blog-ul lui Cristi Pătrăşconiu că Adrian Păunescu l-a făcut pe Radu Moraru linguşitor. Da, ACEL Păunescu. *Wow!* (**C. G.**)

● Pînă ca moartea să-i fie confirmată, pe Internet fanii lui Michael îşi ofereau voluntar inimile pentru a fi salvat. Apoi, cineva a furat din spital cearşaful pe care murise. La o zi după aceea, apărea www.michaeljacksonfuneral.org, unde fanii erau ţinuţi la curent cu toate demersurile înmormîntării. În pop nu se moare uşor. (**M. C.**)

● „Eu pot să pun pariu că în zece ani toate televiziunile româneşti vor arăta ca OTV şi toate ziarele ca *Libertatea"* – a spus într-un talk-show de pe Realitatea TV, dedicat fenomenului tabloidizării presei, nimeni altul decît Dan Diaconescu, spiritul tutelar al otevizării micului ecran. Afirmaţia e atît de categorică încît seamănă mai degrabă cu o fantasmă a lui DD, dar să nu uităm: la fel de extravagant părea şi Brucan acum 20 de ani. (**M. Ş.**)

UNEORI (PENTRU A EVITA UN OBICEI LOCAL), N-AI CUM EVITA ALASKA

● Aceşti scrupuloşi maeştri ai talk-show-urilor care au grijă mare să pună virgula orală pentru a evita cacofoniile: „ca virgulă cetăţean...", „ca virgulă caracter...", „ca virgulă capacitate...", ca peste două secunde, în fraza următoare, să debiteze o idee de o căcănărie înţepenitoare. (**R. C.**)

● La Poiana Cîmpina, o echipă de muncitori a refuzat o bancnotă de 50 de lei, după ce a muncit o zi întreagă. „Ne-aţi dat suficient data trecută!", a spus şeful. Oare chiar se schimbă lucrurile în România sau este vorba doar de un obicei local? (**A. P.**)

● Din cauza încălzirii globale şi a extinderii solului cu peste şapte centimetri pe an, în Alaska vecinii au început să-şi dispute terenuri care, cu nici 50 de ani în urmă, erau sub ape. Treptat, solul capătă o calitate destul de bună pentru ca pădurile de conifere să se extindă şi să poată fi construite case. S-ar putea ca, peste încă 50 de ani, Alaska să fie noua Lume Nouă unde vor emigra irlandezii, olandezii şi alţi europeni ameninţaţi, între timp, cu înecul. (**M. C.**)

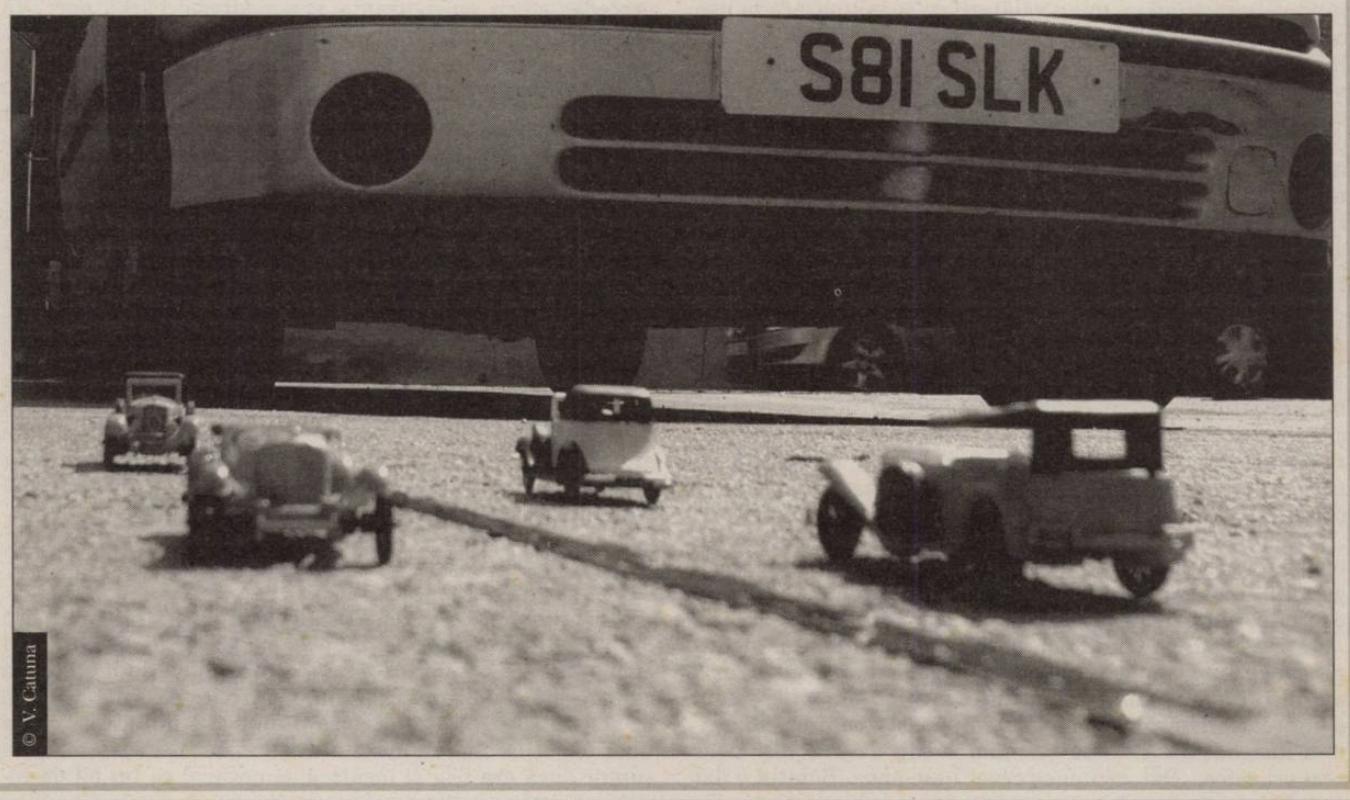

© V. Caluma

Ștefan SUSAI

Trenul Chişinău-Moscova

Cînd eram copil, stăteam pe malul Prutului privind spre URSS. Urmăream viaţa locuitorilor ultimei case din Uniunea Sovietică şi pîndeam intrarea în RSR a trenului de Moscova. Priveam cu multă invidie călătorii ascunşi după perdele. Strigam la ei să arunce bomboane şi, rar, pentru că de multe ori geamurile erau închise, mă alegeam cu una. Mulţi ani mai tîrziu, am ajuns să îi invidiez pe cei care urcau din Chişinău în trenul spre Moscova, în timp ce eu îl luam pe cel spre Bucureşti.

Trenul Chişinău-Moscova nu este la fel de cunoscut precum Transiberianul sau Orient Expres, dar este unul dintre cele mai lungi din Europa. Are 21 de vagoane şi peste o mie de călători pe cursă. În replică, singurul tren ce pleacă din Chişinău spre Bucureşti are 8 vagoane şi vreo 300 de locuri care extrem de rar sînt ocupate. Spre Rusia pleacă zilnic patru trenuri a 21 de vagoane, toate pline ochi, iar de multe ori biletele sînt epuizate cu săptămîni înainte. Trenul de Moscova îmi pare deseori un spectacol ce se joacă cu casa închisă. Oamenii ajung să se cunoască, unii se căsătoresc chiar, iar alţii rămîn prieteni o viaţă întreagă, botezîndu-şi copiii unii altora. Am întîlnit multe femei care se întorceau să nască în Moldova. Trenurile spre capitala Rusiei sînt pline de moldoveni care merg să muncească în special în construcţii, salariile fiind mari, chiar şi pentru Uniunea Europeană. Rar auzi un cuvînt românesc în acest tren.

Vagoanele de fabricaţie RDG străbat calea ferată din fosta URSS de aproape o jumătate de secol. Unele au cuşete cu două şi patru locuri, în timp ce altele au paturi pe două niveluri de-a lungul vagonului. În acestea vezi tot, dintr-un capăt în altul. Un fel de cămin de nefamilişti pe boghiuri. Mirosul este greu: un amestec de sudoare, ceapă, votcă, slănină, mîncare gătită şi toalete nespălate. Căldura este şi ea de nesuportat, căci ferestrele nu se deschid.

„Românii nu vorbesc rusa“

Imediat ce pleacă trenul în cursă, însoţitorii de vagoane *(pravodnik)* se strîng într-un cupeu, ca într-un ritual, şi cinstesc un păhărel urmat de o gustare. Abia apoi călătorii primesc albiturile (setul de cearşafuri). În vagonul nr. 5, unde soarta m-a repartizat, mă gîndesc la primul meu drum spre Moscova. Atunci călătorisem cu o doamnă de vreo 40 de ani, Liudmila, ce pleca la muncă în Rusia, exasperată de lipsa totală de perspective din Moldova. Acum, în cuşetă eram trei persoane. Însoţitoarea a venit şi a înmînat tuturor călătorilor o declaraţie ce urma să fie dată de fiecare, grănicerilor ucraineni. La Valcinet însoţitoarea ne-a dat paşapoartele. După controlul moldovenilor, foarte sumar de altfel, a venit rîndul ucrainenilor la Moghilev Podolsk. Călătorii aşteptau întrebările grănicerilor ca nişte inculpaţi fără vină în faţa judecătorilor din tribunalele populare. „Unde mergeţi?“ „La Kiev.“ „Ce faceţi acolo?“ „Încă nu m-am hotărît, dar sigur ajung la Lavra Pecearsk...“ A intervenit şi însoţitoarea care aproape a urlat în moldoveneşte: „De ce minţi că eşti român?“. „Păi, sînt.“ „Nu eşti...“ „Dar cum nu sînt dacă am paşaport...“ „Unde ai văzut român să vorbească rusa?“ „Uitaţi-vă în paşaport“ – i-am spus. „Ce, crezi că eşti primul fugit în România? Toţi vă luaţi acte. Eşti modovean de-al nostru...“ „Aici poate că nu vă înşelaţi. Sînt mai moldovean decît sînteţi dvs.“ Însoţitoarea a izbucnit într-un rîs nebun, iar grănicerul ucrainean s-a îndepărtat bodogănind şi împingînd cu mîna călătorii ce se adunaseră la uşa compartimentului. Mi-am amintit cu acea ocazie de scandalul pe care mi l-a făcut la prima călătorie un grănicer ucrainean. La Briansk, în trenul ce mă aducea de la Moscova, ucraineanul insista că am nevoie de asigurare medicală. În cele din urmă i-am plătit 90 de ruble, iar în dreptul semnăturii am scris cu caractere latine, mare – PULA. Revoltat, ucraineanul mi-a spus că trebuie să facem o altă asigurare. „Nu înţelegi? Aşa semnez eu, chiar dacă facem alte o sută.“ A cedat pentru că mai importante decît semnătura erau, nu-i aşa, rublişoarele.

Vagonul-restaurant

Închipuiţi-vă o cantină muncitorească. Banchete de muşama lustruite de fundul, probabil, al milioanelor de clienţi, foşti şi actuali membri ai adevăratei clase muncitoare, ce au stat pe ele în ultimii zeci de ani. Vagonul avea perdeluţe albe pe care erau imprimaţi struguri şi numele ţării – MOLDOVA. Pe pereţi, reclame în rusă şi în română: „Îţi aminteşti de cei dragi? Expediază-le atunci bani în ruble pe teritoriul Rusiei şi peste hotarele ei“. De-a lungul vagonului, de tavan erau spînzurate hîrtii de muşte care se clătinau, pline de insecte, ca pendulele unui ceas.

Pe la 9,50, pe cînd trenul străbătea pustietatea ucraineană cu sate ce păreau abandonate şi kolhozuri distruse, am intrat în vagonul-restaurant. Un tînăr simpatic, scund şi îndesat, îmbrăcat cu o ie moldovenească cu mîneci largi, m-a întrebat dacă vreau să mănînc sau dacă doresc doar ceai ori cafea. „Păi, aş mînca ceva“ i-am spus. Băiatul a dat din cap a înţelegere şi s-a întors spre o banchetă unde dormea o femeie grasă. Cu o mişcare rapidă i-a fript o palmă la fund, mai mult şfichiuind-o cu vîrful degetelor: „Trezeşte-te, fă, şi găteşte ceva că oamenii vor să mănînce“. Femeia s-a îndreptat rapid spre bucătărie încercînd să se sprijine de mese. Băiatul a adus şi două cafele la care a adăugat mîndru şi cîte o mică ciocolată moldovenească „Bucuria“. Pentru a ne „crea“ posibilitatea de a ne simţi bine, a dat la maximum televizorul legat la un dvd. Muzica s-a revărsat asupra noastră. Pe ecran am citit că formaţia Poloboc era cea care ne întreţinea. „Moldoveanu' cît trăieşte toată viaţa lui munceşte... să mai bem un pahar cu vin şi să ne înveselim... oamenii se veselesc pe pămînt moldovenesc, aleleiiii.“ După vreo jumătate de oră ne-am retras. Căldura din vagonul de dormit ne-a făcut însă să revenim la restaurant. Ne-au urmat şi alţi călători. „Ne asfrijim de cald aici“– s-a plîns o femeie. Ca şi cum nu ne-ar mai-fi văzut pînă atunci, băiatul în ie moldovenească ne-a făcut o primire care ne-a lăsat – vorba moldoveanului – crăcănaţi. „Staţi să întreb să văd dacă lucrăm, că noi avem azi închis!“ Bucătăreasa ne-a informat că era şi mîncare. Băiatul ne-a adus friptura, două bucăţi mici de carne în fiecare farfurie şi cartofi fierţi, iar apoi s-a dus după tejgheaua barului din colţ, de unde supraveghea reacţia noastră la înghiţirea bucatelor. De după perdeluţa care lăsa să se vadă o parte din sticlele cu băuturi a scos absent un spray de gîndaci şi a citit eticheta. „E bun de ceva? E frişcă, bănuiesc“ – i-am zis. „Aaaa, nu“ – mi-a spus el şi mi l-a arătat. „E pentru gîngănii.“ L-a pus înapoi şi cînd a văzut că am împins farfuriile, a venit la noi şi a întrebat: „Mai mîncaţi?“ „Nu“ – i-am răspuns într-un glas. „Ei, să vă fie de bine“ – ne-a urat el. Cu mîna dreaptă a înşfăcat farfuriile în care mîncarea a rămas ca şi neatinsă. În drum spre capătul barului, unde bănuiam că le dădea la gunoi, cu o mişcare bruscă a aruncat mîncarea pe geam, după care a azvîrlit farfuriile în chiuvetă.

Vraciul

Greu îţi dai seama pe întinsul fostei URSS ce hram poartă fiecare. Orice mocofan cu faţă de tractorist, îmbrăcat în „tradiţionalul“ trening devenit un fel de uniformă, poate fi luat drept kolhoznic. Am întîlnit însă şi ofiţeri superiori de poliţie, deputaţi în raioanele locale, oameni de afaceri şi multe alte categorii sociale, astfel încît înainte să îmi dau cu părerea, studiez bine numărul de fermoare de la trening. În vagonul-restaurant şi-a făcut apariţia un bătrîn cu o servietă de metal. S-a aşezat pe scaun şi le-a explicat celor interesaţi că le poate depista afecţiunile. A scos o hîrtie cu antetul Rusiei şi a adăugat că e recunoscut pentru „tratamentele lui“. Primul care s-a aşezat la masă a fost un moldovean. „Consultaţia“ trebuia însă achitată înainte. 90 de ruble. Cu o bucată de cîrpă aspră, un fost prosop, vraciul a început să frece energic palmele pacientului şi i-a aşezat în fiecare mînă cîte o ţeavă conectată la un aparat. A comutat un buton, iar acul se mişca precum cel de la vechile radiouri. „Nu ai probleme decît cu ficatul“ – i-a spus vraciul. Moldovenii creduli începuseră să facă deja coadă la masa vraciului care a cerut o bere, chiar dacă acorda consultaţii. Bucătăreasa, băiatul în ie şi vreo doi clienţi i-au umplut rapid buzunarele moşului. Rămas fără clienţi în 15 minute, moşul a terminat berea, s-a şters la gură cu podul palmei, procedeu steril, cu siguranţă, şi s-a adresat bărbaţilor: „Vă pot măsura şi potenţa, dacă vreţi“. În hohotele de rîs, băiatul de la restaurant i-a spus: „Ia vezi că te cobor acuş. Ia plăteşte staţionarea că nu ai mîncat şi ne-ai luat şi banii“.

Am rîs înfundat şi i-am cerut băiatului o bere. Inspirat parcă de vraci, băiatul a cules două pahare de pe bar, foste borcănele, s-a uitat la ele, a suflat praful şi le-a şters în interior cu marginea de jos a capotului ce atîrna de un cui. „Capotul e al bucătăresei ori a lui Petru cel Mare?“ – l-am întrebat. „Nu-i de purtat“ – a spus el fără să ne ofere mai multe amănunte. O bătrînă, care permanent a stat într-un colţ şi a chicotit, a fost alungată din vagonul-restaurant. „Fă, e o petrecere la vagonul 7. O fată a ajuns la majorat şi a comandat bere. Ia căruţul şi marş acolo şi nu te mai pricoli atîta. Nu-ţi aştepta pensia în vagonul meu“ – i-a zis autoritar un bărbat care părea să aibă un rol însemnat în tren. Petrecerea la care se dansa şi pe hol şi pe lîngă care am trecut şi noi mi-a amintit de o scenă din *Moscova nu crede în lacrimi*, cînd, în lipsa spaţiului, invitaţii la nuntă stăteau la masă şi în holul blocului de locuinţe.

Tatiana

Însoţitoarea de vagon, Tatiana, era o tînără frumuşică foc. De statură mijlocie, cu ochi negri, brunetă cu părul strîns în coadă, îmbrăcată cu o bluziţă albă de lucrător la căile ferate şi o fustă neagră mai potrivită pentru o văduvă decît pentru ea. Tatiana avea o muncă similară cu cea a unei femei la o cîrciumă din orice staniţă. Făcea focul în cuptor dacă era frig şi încălzea samovarul ca un fel de receptioneră la un han. Spălatul toaletelor, strînsul gunoiului, împărţirea şi recuperarea albiturilor o făceau să doarmă iepureşte. „Nu-i greu pentru dumneata aşa muncă?“ am întrebat-o. „Şi dacă mă mărit, îmi face bărbatul treaba“ mi-a replicat ea zîmbind. „Cînd vă întoarceţi la Moscova, pot să vă rog să îmi luaţi ceva?“ „Apăi, nici nu ies din tren că stăm doar şapte ore. Abia de mă odihnesc oleacă“ – mi-a spus Tania. „Ce muncă! Străbateţi Rusia, ajungeţi la Moscova şi nu o vedeţi decît de la geamul vagonului“ i-am zis. Eram aproape convins că îmi va da o replică în care cu siguranţă va folosi cuvîntul soartă ori viaţă. „Asta-i viaţa şi n-am timp de gînduri.“

Întîlnire în trenul de Moscova

Într-unul din drumurile făcute între vagonul-restaurant şi vagonul-dormitor, am fost oprit de o tînără roşcată. „Vă cunosc parcă“ – mi-a spus ea într-o română uimitor de curată, lucru care, de ce să nu recunosc, mă cam speriase. „Poate mă confundaţi“, i-am replicat. „Nu, nu, mi-am amintit. Sînteţi de la RFI. Eu am fost studentă în România, la Litere, şi în urmă cu cîţiva ani am venit cu colegii basarabeni să vă colindăm“ – mi-a mărturisit tînăra. M-am aşezat pe banchetă şi am început să depănăm amintiri. „Ce ai făcut la Moscova? Cu munca?“ – am întrebat-o. „Ehhh, aş vrea eu. Lucrez la Chişinău ca translator. În România sîntem priviţi cam rău. La Chişinău – cam la fel, pentru că am studiat în România. Aş vrea să îmi găsesc de lucru la Moscova. Acolo măcar se plăteşte bine.“ Amintirile iar mă dau peste cap în timp ce o ascult. Mi-am adus aminte de o prietenă din Moldova, Tatiana Zaitik, care a urmat Facultatea de Jurnalism la Iaşi. A plecat apoi la Murmansk şi s-a căsătorit cu un băiat care lucrează pe unul din submarinele ruseşti. Sper să o vizitez odată. Trenul Chişinău-Moscova este de multe ori asemănător cu o biserică. Îţi aminteşti de toţi şi te rogi pentru sănătatea lor.

Moscova-Chişinău via *Tiraspol*

Unele dintre trenurile ce circulă de la Chişinău spre Moscova şi retur trec prin Tiraspol. Agenţii autoproclamatei Republici Moldoveneşti Nistrene sînt spaima călătorilor. Mai răi chiar decît ucrainenii. Am trecut şi eu prin această experienţă. Cred că în gara din Tiraspol ar putea fi înfiinţat un muzeu al comunismului. În trenul ce mă aducea, în februarie, de la Kiev, a urcat în gara din capitala secesionistă o haită de lupi. Parcă îşi predau din generaţie în generaţie veşnicele haine lungi de piele, odată cu metodele NKVD-iste. M-am întrebat de multe ori: dacă ai căuta cu atenţie prin căptuşelile hainelor, în buzunarele răscusute, nu ai găsi cumva mandate de arestare încă de la „marea teroare din 1937“? „Român? Ce cauţi tu în RMN? Cum îţi permiţi să intri fără viză?“ – s-a răstit la mine un agent. „Păi, vin de la Kiev şi cobor la Chişinău. Ce treabă am eu. Şi arătaţi-mi, vă rog, cum este viza de Transnistria să ştiu data viitoare.“ Următoarea comandă a agentului nu a putut fi alta decît: „Goliţi-vă buzunarele“. Privirea i-a rămas pe cele cîteva zeci de grivne. „Aaa, luaţi-le dvs. că eu nu revin la Kiev şi nu mai am nevoie de ele.“ „Ai dreptate“ – mi-a spus el ca şi cum ar fi ştiut de planurile mele de viitor.

Trenul Chişinău-Moscova vs *Bucureşti-Praga*

La cîteva săptămîni după revenirea de la Kiev, viaţa m-a purtat spre Praga. M-am îmbarcat în trenul Bucureşti-Budapesta-Praga, iar peste 24 de ore meditam deja la diferenţele dintre trenuri şi oameni. Însoţitorul de vagon, un bărbat de vreo 50 de ani, grizonat, a avertizat toţi călătorii: „Să staţi cu uşile închise noaptea că se jefuieşte şi eu nu pot interveni“. „Cum, aşa se jefuieşte?“ – am întrebat şocat. „Da, la unguri intră, noaptea, peste călători“ – mi-a răspuns. „Păi, eu nu am pomenit aşa ceva. Merg des cu trenul de Moscova şi nu am auzit...“ „Păi, e altceva“ – m-a întrerupt însoţitorul. „Odată au încercat să jefuiască într-un tren şi însoţitorii moldoveni i-au bătut aşa rău, că şi-au cerut scuze de la poliţişti cînd i-au predat în prima staţie“ – mi-a spus românul.

Vagonul-restaurant, unguresc, strălucea de curăţenie. Era o linişte absolută şi parcă nu îmi venea să cred că nu auzeam melodii ale formaţiei Poloboc. Responsabilul – aveam să aflu că îl cheamă Sandor – semăna leit cu Troţki. În lipsa clienţilor se delecta cu revista *Erotika Parade* – szeptember, 599 ft. Aş putea să mă pun la curent şi cu ultimele curve din Ungaria“ – m-a luat gura pe dinainte, ca de obicei. Cu o voce de copil căruia i se ia jucăria şi se pregăteşte să plîngă, Sandor mi-a spus: „Poftim“.

La întoarcerea de la Praga, însoţitorul nu m-a crezut că sînt român. „Uite cum vorbeşti. Eşti moldovean de peste.“ „Păi, uite paşaportul. Vezi că scrie că locul de naştere este Iaşi“ – i-am spus. Însoţitorul a răsfoit paşaportul plin de ştampile de Moldova şi mi-a dat verdictul: „E clar că eşti mafiot!“. Inutil să încerci să schimbi opinia unui însoţitor, fie el în trenul Praga-Bucureşti, fie în Moscova-Chişinău.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 282 ● 9-15 iulie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

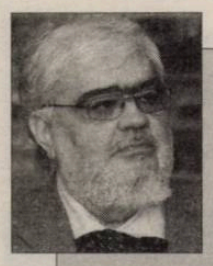

Andrei Pleşu
„Brancardierul român“
pagina **3**

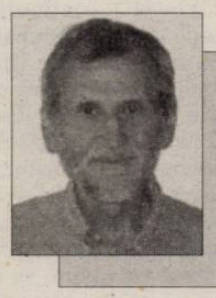

Alexandru Cizek
Protestele tinerilor studioşi din Germania
pagina **21**

Interviu cu **Corneliu Porumboiu**
pagina **24**

PACIENT ÎN ROMÂNIA

5 948467 000247 28

„Arta medicinei constă în a amuza pacientul în timp ce natura vindecă boala.“

VOLTAIRE

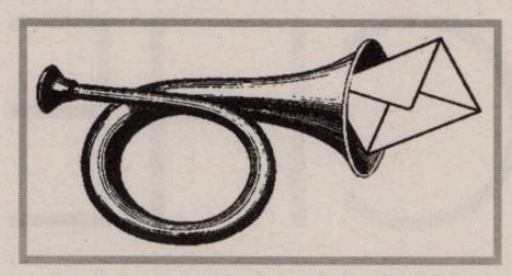

Nr. 279: Articolul lui Andrei Pleşu, *„Învăţământul, filozofii şi ospătarii“*

Inspiraţia (expiraţia?) unui profesor de provincie...

...a fost dată de excelentul articol al domnului Andrei Pleşu: „Învăţământul, filozofii şi ospătarii“, din numărul 279 al *Dilemei vechi*. Mi-a plăcut atît de mult, încît l-am dăruit tuturor elevilor mei, colegilor (de la femeia de serviciu, la director şi inspectori).

Mă mărginesc aici să citez doar această frază: „În ce mă priveşte, împărtăşesc, în mare, opinia lui Traian Băsescu. Cred şi eu că e nevoie – urgent – de o reformă masivă a învăţământului“. Aşa am început să mă interesez de stadiul reformei. Văzusem la televizor că domnul Miclea a coordonat o echipă multinaţională timp de doi ani şi jumătate şi a terminat un proiect de reformă pe care l-a înaintat ministerului spre... aprobare!? consultare!? pentru a o ambiţiona pe doamna actual şi fost ministru Andronescu să aibă propriul proiect (eventual doar negînd cît mai multe propuneri ale fostului şi viitorului ministru Miclea – că doar aşa e în coaliţie, nu?)!?

Dintr-o sursă sindicală (îi mulţumesc), am aflat că proiectul MEC va fi publicat pe Internet pe *15 iulie* pentru dezbatere publică. Data a fost aleasă, cred, pentru ca elevii, studenţii şi părinţii, aflaţi majoritatea în vacanţă, să poată *dezbate* (doar *oamenii pasionaţi* [de învaţământ] *nu au vacanţă!*). Profesorii să poată şi ei *dezbate*. Ce altceva ar putea face în vacanţă, cu salariul pe care îl au?

Ca ultimul într-o instituţie organizată pe verticală – învăţământul – (românii au încrederea cea mai mare numai în astfel de instituţii „democratice“), simt nevoia să cer ajutorul revistei dvs. pentru:

1) demersurile pentru publicarea pe Internet a variantei complete a domnului Miclea;

2) tare mult m-ar bucura o variantă a filozofilor, publicată pe...

Vă mulţumesc anticipat, al dvs. cititor fidel,

Mipeluh ACVARIUS
mipeluhacvarius@yahoo.com

Profesor cu inima – de educaţie fizică, psihologie şi filozofie şi cu patalama – de matematică şi astronomie (opţional) din oraşul celui mai vechi liceu din ţară. Nu căutaţi pe Internet, pentru că nu e totul acolo, vă spun doar că nu are teren şi sală de sport, dar are, în schimb, săli de clasă din Evul Mediu şi promoţia de anul acesta are numărul frumos ordonat 456.

P.S. Dacă parantezele rotunde şi pătrate v-au stîrnit amintiri plăcute, vă mulţumesc, iar dacă nu, să ştiţi că nu mai există decît acolada.

Nr. 279: Articolul lui Florin Dumitrescu, *„Vila-vîtnică şi hotelul-incubator“*

Senzaţia unui dispreţ

Dacă am înţeles eu bine, hotelurile comuniste sînt o plagă pentru turismul românesc actual, căci, dacă „uzinele s-au privatizat mai uşor“, adică au fost distruse repede, cu hotelurile a fost mai greu. Pe vremuri, hotelurile erau populate de „lumpeni“. Şi de ce n-ar fi fost? Nu le construiseră ei, lumpenii? Curios este faptul că pe vremea aceea (anii '70), veneau să-şi petreacă concediul în hotelurile comuniste şi lumpenii din RFG!

Este adevărat că lumpenii de ieri au avut un păcat: n-au construit şi nişte hoteluri pentru oamenii mai subţiri, aşa cum este cel din Abu Dhabi unde a locuit Elodia.

În ceea ce priveşte mica ciupeală, asta face parte din caracterul românului. Dacă nici dictatura comunistă n-a reuşit s-o stîrpească (la sfîrşitul anilor '50, începutul anilor '60, o delapidare mai mare de 100.000 lei se pedepsea cu moartea), cu atît mai puţin astăzi poate fi stîrpită, căci după cum se vede, dacă cei care au pîinea şi cuţitul fură din greu, de ce n-ar recurge şi lumpenul la mica ciupeală?

Citind articolul, am avut senzaţia unui oarece dispreţ din partea autorului pentru aşa-zişii „lumpeni“.

Provenind din germană, cuvintele Lump şi Lumpen înseamnă „golan“, „vagabond“, „petic“, „zdreanţă“, iar în DEX, „oameni declasaţi“.

M. COSTEA
str. Cameliei 16, Bl. 30, sc.B, ap.38
Ploieşti

Actualităţi

Reforma trece, problemele rămîn

Problemele din sistemul educaţional sînt multiple, profunde şi s-au tot acumulat din '90 încoace. Numai că aceia care au condus destinele sistemului fie s-au făcut că nu le văd, fie s-au lăudat că le-au rezolvat din mers. Nimic mai fals. Pentru că, parafrazîndu-l pe marele Eminescu, *„ele erau pe cînd nu se vedeau, azi le vedem, deci tot mai sînt“*.

Faţă de gravitatea lor, toate schimbările operate de miniştri în ultimii 20 de ani au fost simple modificări cosmetice, de suprafaţă, fără urmări, exceptînd schimbările în rău, care însă vin din îndepărtarea componentei educaţionale de social şi nu ca un element de „reformă“. Schimbări care de cele mai multe ori au rămas în faza de proiect ori au fost abandonate odată cu schimbarea miniştrilor. Şi asta pentru că domniile lor n-au reuşit să înţeleagă că nu-i de-ajuns să hotărască ce trebuie făcut şi ce nu trebuie făcut, ci mai trebuie să şi facă ce au hotărît.

Aşa se face că noţiuni, principii, termeni precum: autonomie, descentralizare, simulare, pilotare sau evaluare au căzut de mult în derizoriu prin însăşi neclaritatea şi ineficienţa lor.

Dar să revenim la problemele care pun educaţia în dispută cu ea însăşi şi în conflict cu beneficiarii ei. Iată numai cîteva dintre ele:

– *Învăţămîntul este condus în continuare de la centru*. Fără nici un fundament ştiinţific sau o bază experimentală reuşită, folosind o măsură unică, impusă tuturor pe principiul „mie mi se pare că aşa e bine, aşadar pentru că eu sînt în funcţie, voi toţi va trebui să faceţi aşa...“

Aşa încît autonomia financiară, curriculară, de plan a şcolilor este cvasinulă. Şcolile nu efectuează studii privind nevoile economice şi sociale locale, nu au mecanisme sau pîrghii pentru a interveni în deciziile centrale, nu au posibilităţi de a se adapta condiţiilor specifice şi nevoilor comunităţii. Ele sînt obligate să primească hotărîri şi indicaţii de sus şi să le aplice ca atare, chiar dacă uneori se potrivesc locului ca „nuca-n gard“.

Programele, planurile şi manualele se stabilesc în birourile din Bucureşti şi sînt obligatorii pentru toate şcolile din ţară, indiferent de mediu, ciclu şcolar, profil, condiţii materiale sau resurse umane. Chiar şi deciziile economice se iau în afara şcolii, aceasta constatînd doar că se cumpără cu banii „ei“ produse mai scumpe şi mai proaste decît cele pe care le-ar procura ea însăşi cu aceiaşi bani.

Nu există nici abordare intersectorială, nici una interdisciplinară. Elevii sînt obligaţi să înveţe aceleaşi noţiuni, cu limbaje diferite, la momente diferite în cadrul disciplinelor diferite. Iar mult lăudatul curriculum la decizia şcolii, deşi din start conceput greşit, s-a tot redus aşa încît în prezent nici un elev nu are posibilitatea să opteze în privinţa noţiunilor pe care vrea să le studieze în şcoală, iar parcurgerea materiei pe niveluri de dificultate opţionale le este total necunoscută...

Formele şi conţinuturile pregătirii devin aproape forme de propagandă. S-au introdus în masă profiluri de tipul „proiectant CAD“ sau „mecatronist“ fără nici o preocupare sau studiu asupra nevoilor economiei, ci ca o acţiune bifată la capitolul „realizări“ a unor funcţionari din minister, fără a se consulta cu omologii lor din economie sau industrie. Profiluri care practic pregătesc „căpşunari“ cu diplome de „mecatronişti“. Şi pentru care statul, peste cîţiva ani, va cheltui alţi bani prin programele de „reconversie profesională“, pentru că experimentul n-a prins. Şi nici nu avea cum, pentru că era lipsit de o bază ştiinţifică şi o prospecţiune a pieţei de muncă.

Manualele şi programele sînt subordonate unor planuri şi programe elaborate în stil aleatoriu. Pentru că la nivelul departamentului nu există criterii de mediere între discipline, nu există sau nu se simt colectivele de racordare a conţinuturilor programelor la realitatea economică, socială sau culturală din lumea de azi, nu există grupuri de certificare a limbajului folosit în materialele cu caracter educaţional, dascălii din şcoli nu sînt consultaţi, ci numai li se prezintă variantele de manuale gata ticluite pentru a fi „frunzărite“ în fugă şi a comanda varianta aleasă, pentru ca totuşi să primească alte manuale de la alte edituri pentru că numai de-astea se mai găsesc. Şi de-aici situaţii în care la aceeaşi disciplină şi aceeaşi clasă elevii folosesc 3-4 edituri diferite.

Planuri, programe, manuale pline de E-uri, fără ca pe copertă sau pe etichetă să se precizeze prezenţa lor. Şi de aici paradoxul că un autor de manuale e nevoit să-şi contorsioneze gîndirea pedagogică pe formatul unor programe elaborate de nişte bieţi funcţionari în cîteva ceasuri.

Există manuale respinse pentru că „nu respectă numărul de ore gîndit de autorii curriculum-ului“, altele respinse nu pentru conţinutul lor, ci pentru că unele edituri adoptă tactica de dumping, aruncînd pe piaţă manuale la preţ de reviste numai pentru a distruge concurenţa. Oricum, aprobarea manualelor este o afacere „de casă“ a ministerului, transparenţa e aproape nulă.

Şi unde orice comentarii de jos în sus fie că ajung la urechi surde, fie la oamenii care sînt schimbaţi înainte de a aplica ceva.

– *Colaborarea mediului educaţional cu mass-media este ca şi inexistentă*. Revistele de specialitate şi cele pedagogice au dispărut sau sînt pe cale de dispariţie. Iar cele care au rămas s-au aliniat presei scrise, în general, urmărind doar „scandalul“ din timpul evaluărilor sau examenelor şi nu o analiză de fond a problemelor învăţămîntului, fapt care duce la resemnarea fatalistă de tipul „oricum nu se schimbă nimic“. Pentru că sistemul „de stat“ continuă, din păcate, să rămînă unic, fără concurenţă, şi încearcă să-şi impună programele şi examenele de evaluare şi în învăţămîntul „privat“, pe care l-a transformat într-o anexă a lui şi nu într-o alternativă. Şi de aici detaşarea elevilor şi lehamitea dascălilor. Or, de la demotivarea lor la decăderea sistemului nu mai e decît un pas.

Fapt remarcat de acum un secol şi jumătate de Eminescu, care prin genialitatea şi profunda simţire nota: „Astăzi, ca totdeauna, ei strigă: «răspîndirea luminii şi culturii în masa poporului»; în vremea aceasta însă poporul dacă ar fi întrebat, le-ar răspunde: «boieri dumneavoastră, lumina ca lumina, nu zicem că nu-i bună; dar, pînă una-alta, daţi-ne mijloace de hrană, scăpaţi-ne de briciul administraţiei»“.

prof. Florentina BELU
florry_b@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Copyright şi copyleft**
- **Civilizaţia selenistică**
- **Republica Socialistă România, azi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Brancardierul român

Cînd intri într-un spital occidental, intri într-o mașinărie. Iar cînd ieși, mort sau viu, porți toate însemnele procedurilor standard prin care ai trecut. Nici o surpriză, nici o aproximație, nici un mister. Cînd intri într-un spital românesc, intri într-o pagină de literatură. Lucrurile se desfășoară imprevizibil, ezită între moțăială și perplexitate, între precipitări palpitante și lentori turcești, între reguli aspre și relativism balcanic. Ai parte și de duioșii materne (capeți pastiluțe și păpică, ești invitat să ridici mînuțele și să-ți scoți pijămăluța), dar și de bruftuluială pedagogică sau de plictisite răceli funcționale. E aventuros, e omenește, e „plin de viață“. Precaritatea stimulează imaginația. Toți, medici, infirmiere și pacienți, caută soluții ingenioase pentru probleme care, în mod normal, se rezolvă rutinier. Bunăvoința alternează cu exasperarea, organizarea lasă mereu spațiu de joc pentru manevre arbitrare, ghinioane sau noroace. E aventuros. E provocator. Nu te plictisești. Adică e ca și în afara zidurilor spitalului. Nu ești în altă lume: ești acasă! Și fiecare se descurcă cum poate.

În ultima vreme, am avut parte și de eficiența apuseană și de lirica proză autohtonă. Am amintiri de neșters. De pildă întîlnirea cu un brancardier din cutare spital (local), unde trebuia să fiu cercetat cardiologic. Cercetarea cu pricina implica, după încheierea ei, mai multe ore de imobilitate. În banalele spitale capitaliste, ești dus la locul faptei cu patul (pe rotile) din salon și ești adus înapoi cu același pat. La noi, patul din salon e un pat stabil, matrimonial, greu de mutat din loc. Așa că te duci pe jos și te întorci pe o targă ambulantă. Problema e că trebuie să ajungi de pe targă în pat fără să te miști. Problema e și că targa nu încape în rezerva în care se află patul. E momentul în care intră în scenă brancardierul: un băiat mărunțel și binevoitor, obligat să rezolve lucrurile prin mijloace proprii. „Trebuie să vă pun în pat“, mă anunță, tehnic, amicul. „Și cum facem?“, întreb eu, oarecum încurcat. „Vă iau în brațe!“ „Matale nu știi ce spui!“ – zic, surîzînd zburdalnic. „Am peste o sută de kile!“ „Nu-i nimic, sînt obișnuit!“, răspunde bonom preopinentul, aducînd un candid omagiu bunăstării dîmbovițene, cu efectele ei radicale asupra siluetei. Pînă să fac o listă de argumente descurajante, omul se pune pe treabă. Scoate dintr-o geantă un brîu de piele, o chingă, o cingătoare din cele pe care și le pun hamalii de mobile și piane, ca să ridice greutatea mai ușor, fără risc de hernie. Se înhămează rapid, cu mișcări experte și, pînă să pierorez compătimitor, mă ia în brațe, ca pe un prunc hipertrofic, lovit de dambla. Mă pomenesc cu nasul în gîtlejul lui și văd

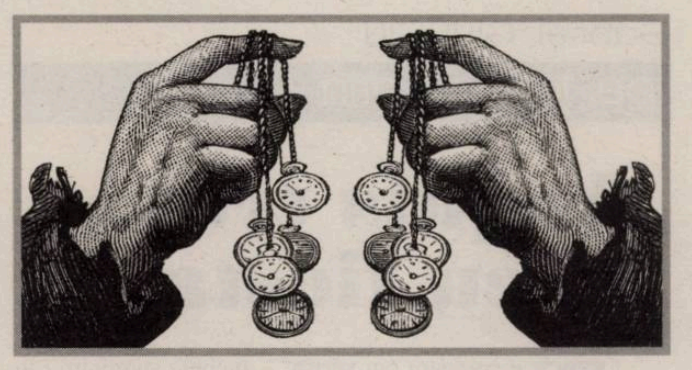

o mică apocalipsă organică: vene care se dilată, gata să pocnească, și o parcelă de piele care se învinețește amenințător. Brancardierul e, poate, salvarea mea, dar eu sînt, cu siguranță, apoplexia lui. Am ajuns în pat cu o conștiință vinovată și cu un durabil amor frățesc pentru binefăcătorul meu. Așa ceva nu poți trăi într-un „stabilament“ civilizat. Orice contact uman, orice emoție, orice frison psihanalitic sînt excluse. Și, în vreme ce spitalul apusean e un loc fără memorie, spitalul nostru strămoșesc e o interminabilă sursă de amintiri, ca aceea pe care tocmai am povestit-o. Apropo: există școli care să formeze brancardieri? Sau trebuie să umplem spitalele cu filozofi reciclați, capabili să ia în brațe, prin puterea gîndului, pacienți de mare tonaj? Dar asta e o problemă de reformă a învățămîntului, pe care guvernul și președinția o vor transa ferm, dacă nu acum, măcar în mandatul următor.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ai noștri, dintre noi, pentru noi?

Cînd deschizi site-ul Guvernului (www.gov.ro), jumătate din ecran este ocupat de un dreptunghi albastru pe care se află o poză mare a premierului, alături de un fel de titlu cu litere de-o șchioapă: „Legea salarizării unice este așteptată de toți românii pentru că aduce bun simț și dreptate în sistemul public de salarizare“. Dedesubt, un citat din dl Emil Boc în legătură cu aceeași lege: „Am vrut încă o dată să transmit membrilor grupului de lucru că la nivelul Guvernului am discutat propunerile pe care ei ni le-au anunțat și formulat cu privire la posibilitatea de a avea legi separate pentru anumite agenții și structuri guvernamentale“. Nu se înțelege mare lucru, dar – vorba lemnului! – este *reiterată* preocuparea pentru salarizarea din sistemul bugetar.

De cînd a preluat mandatul, actualul premier a lansat două teme asupra cărora a tot revenit: cumulul pensie-salariu și diferențele de salarizare ale bugetarilor. Pe prima a abandonat-o, pe a doua o reia de cîte ori are ocazia, deși la lege se tot lucrează și se negociază, iar dl prim-ministru trăiește cu senzația că „românii o așteaptă“ ca pe un act de mare dreptate socială. E curios că liderul unui partid care face parte din familia popularilor europeni (și chiar a mizat pe această apartenență în campania pentru europarlamentare), numiți și „conservatori“, defilează cu asemenea preocupări caracteristice mai degrabă unui partid de stînga. Dar ar fi absurd să cerem partidelor și guvernelor românești coerență ideologică, nici unul n-a avut: guvernul Adrian Năstase (considerat de centru-stînga) a privatizat pe rupte și a construit capitalismul sălbatic (sau „de cumetrie“, Ion Iliescu *dixit),* iar guvernul (liberal?) condus de Călin Popescu-Tăriceanu a aruncat cu bani publici în stînga și-n dreapta din rațiuni electorale (inclusiv pentru salarii și sporuri mari în sistemul bugetar, făcînd numeroase angajări de personal în instituțiile publice și întreprinderile de stat). Cum ar putea, așadar, această „mare alianță“ PDL-PSD să aibă vreo coerență? Așa că să trecem mai departe...

Insistența cu care dl Boc reia povestea salarizării unice e un simptom (nu singurul...) al precarității în materie de comunicare a actualului guvern. Iar premierul e cea dintîi victimă a acestei precarități, deși – probabil – se crede protagonistul „transmiterii de mesaje către populație“. Apare la tot felul de briefinguri și conferințe de presă pentru a anunța diverse măsuri minore, pline de detalii tehnice greu de înțeles de „populație“, deși, de la înălțimea funcției sale, ar fi mai potrivit să spună doar lucrurile esențiale, fără a se pierde în amănunte, tocmai pentru a da încredere în vremuri de criză. Pe de altă parte, nu s-a dovedit capabil să coordoneze cumva procesul de comunicare dinspre executiv: miniștri sau oameni de partid zac cu orele prin studiouri de televiziune, spunînd adesea lucruri total diferite de cele afirmate de premier, ba chiar contrazicîndu-l deschis. În schimb, dl Boc a deprins – sau a fost sfătuit s-o facă – preocuparea față de imagine, meteahna principală a politicianului român. Îl tot vedem la televizor cosind, jucînd fotbal, cîntînd despre „cureaua lată“ etc. Dacă încearcă (sau e consiliat) să îl copieze pe Traian Băsescu, e pe o cale greșită: președintele e unic în felul său de a fi popular, baia de mulțime îi prieste și îl determină să fie autentic. Dl Boc are stîngăcii în asemenea împrejurări. Și, oricum, și unul, și celălalt nu fac decît să reediteze „idealul“ de comunicare întruchipat de dl Ion Iliescu într-un slogan electoral de la începutul anilor '90: „de-al nostru, dintre noi, pentru noi“. Cu atîția consilieri de imagine și atîtea firme de marketing politic angajate pe bani grei, nu-i cam puțin?

Ce va face sau nu guvernul pentru depășirea crizei, rămîne de văzut. Dar cu siguranță ar putea fi mai convingător dacă ar reuși să comunice mai eficient. Problema este că la fel de proastă pare să fie comunicarea și în relația cu Comisia Europeană. Recentul caz al recapitalizării CEC este – dincolo de problema în sine dacă infuzia de capital este sau nu ajutor de stat, deci respectă sau nu reglementările europene – un exemplu de proastă comunicare. Președintele a spus că birocrații de la Bruxelles „se mișcă greu“, premierul a mai spus ceva, cutare ministru a adăugat și el ceva etc. La toate acestea, Comisia Europeană a răspuns că executivul nostru nu a dat la timp informațiile necesare în legătură cu această problemă. A făcut-o printr-un *purtător de cuvînt,* unul dintre numeroșii purtători de cuvînt din enormul aparat de comunicare al Comisiei. Nu prin Jose Manuel Barroso și nici măcar prin comisarul european de resort. Cu toate acestea, ce spune Comisia tinde să fie mai credibil decît ce spun, la noi, „șefii cei mari“.

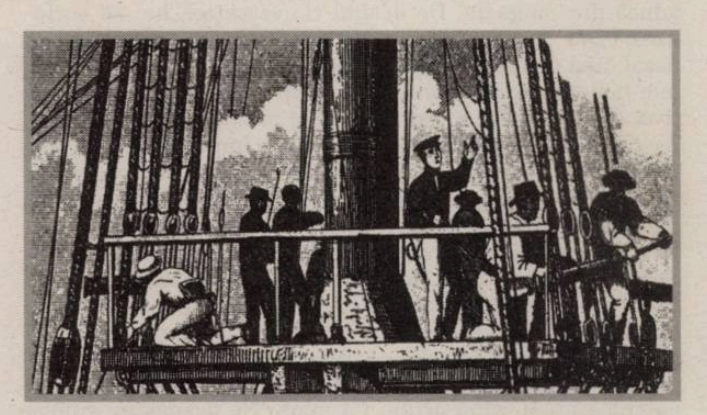

Dintr-un motiv simplu: Comisia are mai multă credibilitate la publicul românesc *în general.* Nu pentru că președintele CE este filmat jucînd fotbal ori dînd cu coasa, ci pentru că știe să comunice *instituțional.* O lecție pe care „ai noștri“ nu reușesc s-o învețe: se tem că „populația“, dacă nu-i vede la televizor jucîndu-și – prost – rolul de „ai noștri, dintre noi, pentru noi“, nu-i mai votează. Poate că au dreptate, poate că și „populația“ are o problemă. Dar asta e deja o altă discuție...

P.S. Spuneți repede cum se numește purtătorul de cuvînt al președinției! Nu, nu mai e Adriana Săftoiu. Vedeți că nu știți?

ținerea de minte

„Pentru lumea ce știa să privească spre viitor, doamna d'Espard se pregătea să treacă de la o surdă, dar adevărată înrîurire, la acea publică și ușuratică domnie pe care o impune Moda. Salonul ei căpătase un aspect politic. Cuvintele: *Ce se spune despre asta la doamna d'Espard? Salonul doamnei d'Espard este împotriva acestei măsuri,* începeau să fie murmurate de tot mai mulți nătăfleți care dădeau autoritate unei clici – turmă credincioasă marchizei. Cîțiva politicieni scăpătați, oblojiți și măguliți de dînsa, printre care și un favorit al lui Ludovic al XVIII-lea, ce nu mai avea nici o trecere, sau mulți alți foști miniștri gata să pună iar mîna pe putere, povesteau că marchiza e tot atît de iscusită în ale diplomației ca soția ambasadorului rus din Londra. Marchiza împărtășise, fie unor deputați, fie unor *pair*-i, cîteva idei și vorbe de duh, care apoi fuseseră vînturate de la tribună, în întreaga Europă. Deseori enunțase anumite judecăți bune cu privire la unele evenimente despre care prietenii ei nici nu cutezau să-și spună părerea. Dregători de seamă ai Curții veneau seara la ea să joace whist. Marchiza avea de altfel însușirile cusururilor sale. Era pe drept cuvînt socotită o femeie discretă. Prietenia ei părea statornică și neclintită. Își ajuta protejații cu o rîvnă care dovedea că ține mai degrabă să-și mărească creditul decît să cucerească simpatii. Această purtare era determinată de vanitate, patima ei majoră.“

(Balzac, *Punerea sub interdicție,* traducere de Barbu Brezianu, Editura Univers, 1975)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

AUGUSTIN IOAN
Modern Architecture and the Totalitarian Project
198 pp., 30 lei

GABRIELA OMĂT
Modernismul literar românesc
1098 pp., 98 lei

ȘTEFAN NENITESCU
Scrieri de istoria artei și de critică plastică
430 pp., 39 lei

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Acquis tratat cu fiesta

„Te credeam om serios“ – încheie spaniolul (de fapt, catalanul) discuţia. Eram în micul lui magazin plin cu de toate. Le ştiţi, genul acela de dugheană care umple staţiunile estivale: pîine, iaurt, colace, tricouri, magneţi de frigider, îngheţată, apă minerală, vin. Ultimul articol mă împinsese spre prăvălie. Am binecuvîntatul obicei de a împărţi o sticlă de vin roşu, în fiecare seară, cu Angela. *Ergo,* descoperirea unui soi local, ieftin şi bun se impune încă din prima zi a unei vacanţe. Acolo unde eram, la vreo 40 de kilometri de Barcelona, în Catalunia, bîjbîiam între etichete, citeam cu atenţie textele şi comparam preţurile. La un moment dat, găsim o sticlă fără nici o etichetă, fără timbru fiscal, doar cu o hîrtiuţă scoasă la imprimantă, pe care scria simplu: *„vino tinto“*. Costa doar 2,90, aşa că am cumpărat-o. Dacă tot riscam, am zis să începem cu ceva ieftin. Surpriză. Vinul era foarte bun, uşor aspru, foarte parfumat, pe gustul nostru. A doua zi am luat tot dintr-acela, şi tot aşa pînă i-am lichidat stocul de pe raft. *No problem,* îmi zice negustorul şi o trimite pe soţie să mai aducă din magazie. De dragul conversaţiei, hai să socializez. „Dar ce vin e ăsta, că nu are etichetă, nu are timbru fiscal, nici denumirea de origine“ – zic mîndru de cunoştintele mele de acquis comunitar, într-o aglo-rumañolă creativă. Omul se uită mirat la mine şi mă întreabă: „E bun?“. Zic că e bun, e foarte bun. „Bine, asta e important.“ „Da, dar timbrul?“ – insist eu. „Eu credeam că sînteţi băutor de vin, nu filatelist, sau oţi lucra la ministerul de finanţe în ţara dumneavoastră?“. Atins, îi zic că sînt ziarist şi că nu am vreo simpatie pentru vreun minister de finanţe, fie el din Spania, Catalunia sau România şi că, din partea mea, toate timbrele fiscale de pe toate sticlele din lume pot lipsi. Se relaxează şi îmi zice că vinul e de producţie proprie, are o sfoară de vie pe dealurile de lîngă staţiune. Îl vinde în magazinul propriu şi speră să scape de controalele fiscale. E al patrulea an şi, pînă acum, i-a mers. Ne despărţim cumva amici şi, evident, complici. De atunci, de cîte ori treceam prin faţa magazinului, în drum spre plajă, îi făceam un semn cu degetul mare în sus, iar el ne răspundea făcîndu-ne cu ochiul.

„Spaniolii seamănă tare mult cu noi, românii, îngrijorător de mult“ – îmi spunea acum vreo săptămînă Horia Barna, la Madrid, primprejurul unui pahar de mojito, după programul de lucru (menţionez pentru vigilenţii care stau cu ochii pe buna utilizare a banului public de către ICR-işti). Îl întreb ce naiba se întîmplă cu mizeria din barurile spanioleşti. Fie vorba între noi, în doi timpi şi trei mişcări, orice funcţionar debutant într-ale igienei publice de pe la noi ar închide în scurt (şi pe bună dreptate) orice bar spaniolesc. Acolo, obiceiul este aruncatul mucurilor de ţigară, al sîmburilor de măsline şi al şerveţelelor, pe jos. Mai mult, cu cît este mizeria mai mare, cu atîta barul este mai de succes. Horia îmi povesteşte că a asistat la programul matinal al cîrciumarilor. Spală cu sîrg, cu detergenţi şi dezinfectanţi, podelele, în fiecare dimineaţă. Deîndată ce podeaua este lună, aruncă la fel de sîrguincios pe jos două-trei coşuri de gunoaie, pentru ca stabilimentul să pară unul bun, căutat de clienţi.

Iritarea cea mai mare mi-a produs-o, însă, punctualitatea. Mai precis, lipsa ei totală. Îi felicit pe cei care au avut norocul să găsească spanioli punctuali. Noi aveam interviuri programate din timp. La primăria din Ciudad Real am sosit cu jumătate de oră mai tîrziu (pentru că interviurile dinainte începuseră, toate, mai tîrziu). Am început să ne scuzăm, spre perplexitatea gazdelor. Nu era nici o problemă, eram în spiritul locului. Ne-am enervat în Toledo, cînd a trebuit să aşteptăm o oră pînă să începem interviul. Nici măcar nu a fost schiţată vreo scuză, decît atunci cînd mi-am exprimat iritarea. Tot Horia îmi povestea cum un funcţionar public i-a explicat calm că nu există pe lume vreo hîrtie care să nu poată aştepta cel puţin două săptămîni cuvenita aprobare. Îl cred, acesta e spiritul locului. Aşa cum tot cultural-locală este celebra *fiesta*. Un fel de „zilele comunei X“, mult mai bine marketizate şi promovate. În fiecare seară, la jurnalul televiziunii publice, pe modelul buletinelor meteo, se înşiră numele localităţilor de toate mărimile care au *fiesta* a doua zi. Vreo 20-30 pe seară!

Fieste zilnice, lipsă de punctualitate, ignorarea multor norme de acquis. Cum de au reuşit spaniolii? Cum de sînt consideraţi cei mai eficienţi utilizatori de fonduri europene, ce au în plus? Păi, eu zic că au avut un prim-ministru (Aznar) de dreapta care a promovat cu consecvenţă parteneriatele public-privat şi o poziţie puternică de negociere în structurile de la Bruxelles. Un exemplu. Spania a cerut şi

obţinut derogări de la listele cu organisme modificate genetic interzise. Asta i-a permis să îşi dezvolte cercetarea agricolă şi acum a devenit o superputere europeană în producţia de fructe, legume şi vin. Spania nu a jucat rolul tocilarului clasei, cel care face orice pentru a intra în graţiile doamnei diriginte. Siguri pe ei, cu un trecut imperial în spate, spaniolii trăiesc după cum le place, trăgînd foloase maxime din calitatea lor de cetăţeni ai unui stat membru. Paradoxal, avînd în vedere că societatea lor ar putea părea fragilă, minată de două conflicte nerezolvate. Războiul civil şi anii lui Franco au creat răni încă nevindecate, în ciuda spectaculoaselor gesturi de reconciliere naţională. În plus, pe un alt palier, mişcările centrifuge (militare în cazul bascilor, constituţionale în cazul catalanilor) reprezintă o altă preocupare degrabă-mîncătoare de energii şi resurse, cam în van, dacă mă întrebaţi pe mine.

La încheiere, vine comparaţia. În materie de acquis, sîntem mai catolici decît Papa şi decît catolicii de spanioli. La punctualitate, stăm mai bine, deşi pare greu de crezut. Zilele de fiesta şi sărbătorile legale sînt incomparabil mai multe în Spania. Slavă Domnului, agitaţia secuilor „naţionale“ este o biată glumă prin comparaţie cu violentele gesturi ale bascilor. Cred că noi avem „doar“ un deficit de Aznar-ism şi un excedent de complexe de inferioritate.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

etica vieții

Peter SINGER

Pot afacerile să fie etice?

La Harvard Business School se întîmplă ceva nou. Pe măsură ce se apropie momentul absolvirii Masterului de Business Administration pentru prima promoţie de cînd a început criza financiară, între studenţi circulă un jurămînt care îi obligă să-şi îndeplinească munca într-o „manieră etică": „să se lupte să creeze prosperitate economică, socială şi ecologică substanţială peste tot în lume" şi să-şi conducă întreprinderea „cu bună-credinţă, veghind împotriva deciziilor şi comportamentelor care promovează propriile ambiţii înguste, dar fac rău întreprinderii şi societăţilor pe care aceasta le serveşte".

Formula noului jurămînt al MBA-ului se inspiră din una adoptată în 2006 de Thunderbird School of Global Management din Arizona. Faptul că a fost preluată de cea mai prestigioasă şcoală de afaceri din lume este semnificativ.

20% din viitorii absolvenţi de la Harvard au depus jurămîntul acesta. Ceea ce, desigur, îi va îndemna pe cinici să se întrebe: „Ce se întîmplă cu ceilalţi 80%?". Dar cei care au ales jurămîntul fac parte dintr-o mai amplă mişcare etică ce a urmat recentului flux de revelaţii privind necinstea şi lăcomia în sectorul financiar. Interesul faţă de etica afacerilor a crescut şi activităţile studenţilor de la şcolile de elită în domeniu sînt centrate, mai mult ca oricînd, pe a face afacerile să slujească valorile sociale pe termen lung.

Etica afacerilor s-a confruntat mereu cu probleme diferite de ale altor profesii, precum medicina, dreptul, ingineria sau asistenţa medicală. Un membru al familiei mele a avut, recent, o problemă cu un ochi şi a fost trimis de către medicul generalist, la un chirurg oftalmolog. Chirurgul a examinat ochiul, a spus că nu are nevoie de operaţie şi l-a trimis înapoi la medicul generalist. Nimeni nu poate aştepta mai mult de la un doctor care respectă etica profesiei sale – îmi spun prietenii medici. În opoziţie cu aceasta, este greu să-ţi imaginezi că te duci la un *dealer* de maşini şi eşti sfătuit să nu-ţi cumperi o nouă maşină. Pentru doctori, ideea de a depune un jurămînt pentru a profesa etic vine încă de la Hipocrate. Fiecare profesie îşi are, desigur, escrocii ei, indiferent de jurămintele depuse; totuşi, mulţi profesionişti în medicină se străduiesc cu adevărat să facă ce e mai bine pentru pacienţii lor.

Sînt managerii devotaţi şi altcuiva decît succesului companiei lor şi cîştigului? Ar fi greu de spus. Într-adevăr, mulţi întreprinzători neagă că ar exista vreun conflict între propriile interese şi interesul tuturor. „Mîna invizibilă" a lui Adam Smith – consideră aceştia – face în aşa fel încît urmărirea propriilor interese pe piaţa liberă să atragă după sine urmărirea intereselor tuturor.

Milton Friedman scria, în cartea sa *Capitalism and Freedom,* din 1962: „Există o unică responsabilitate socială a afacerilor – şi anume să-şi folosească resursele şi să se angajeze în activităţi care să le sporească profiturile atîta timp cît respectă regulile jocului: competiţia liberă şi deschisă fără înşelătorii sau fraude". Pentru cei care cred cu adevărat în „regula jocului", sugestia ca un întreprinzător să lupte şi pentru altceva decît maximizarea procentelor acţionarilor este o erezie.

Dar, atîta timp cît criza mondială a revelat într-adevăr fraude pe scară largă, cauza subterană a crizei nu au fost fraudele, ci eşecul pieţei de a îmbina interesele celor care vindeau şi re-vindeau ipoteci sub-standard cu cele ale investitorilor în instituţii financiare care le cumpărau. Faptul că o catastrofă încă şi mai mare s-ar fi produs dacă guvernele nu ar fi fost dispuse să apeleze la fondurile plătitorilor de impozite, ca să garanteze pentru bănci, a fost încă o lovitură dată celor care ne-au sfătuit să avem încredere în piaţa liberă.

Jurămîntul MBA este o încercare de a înlocui viziunea lui Friedman în ceea ce priveşte responsabilitatea socială a afacerilor cu ceva diferit: un management care se dedică promovării bunăstării susţinute şi pe termen lung, a tuturor. Spiritul de etică profesională este dat de anumite pasaje din această profesiune de credinţă în care li se cere managerilor „să se dezvolte, atît ei, cît şi alţii, aflaţi sub supravegherea lor, în aşa fel încît această profesie să contribuie la binele societăţii".

O altă clauză pune accentul pe responsabilitatea faţă de partenerii de afaceri, un punct important al regulamentului personal. Cît priveşte obiectivele esenţiale ale profesiei de manager, acestea sînt – după cum am mai văzut – nu mai puţin decît „crearea unei prosperităţi economice, sociale şi ecologice susţinute global".

Poate un asemenea cod al întreprinzătorilor să reziste în competitiva lume a afacerilor? Şansa sa cea mai mare de succes poate fi întrezărită într-un comentariu făcut pentru un reporter de la *The New York Times,* de către Max Anderson, unul dintre iniţiatorii angajamentului studenţesc: „Vrem ca vieţile noastre să însemne mai mult şi să conducem întreprinderi pentru a ne fi mai bine". Dacă mai mulţi oameni de afaceri şi-ar concepe în acelaşi fel interesele, am putea fi martori la naşterea unui *business management* bazat pe etică.

traducere de Iaromira POPOVICI

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

Peter Singer *este profesor de bioetică la Princeton University şi profesor emerit la University of Melbourne. Cea mai recentă carte a sa este* The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Conspiraţii, conspiraţionişti, conspiratori

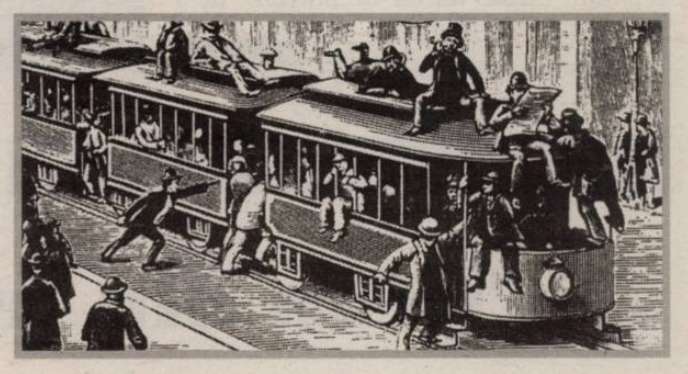

Nu cu multe săptămîni în urmă, am avut plăcerea de a fi gazda unei conferinţe susţinute de Vladimir Tismăneanu într-una din sălile somptuoase al Camerei Deputaţilor. Conferinţa vorbea despre anul 1989, despre căderea comunismului în Europa de Est şi despre ieşirea în democraţie a naţiunilor din fostul „lagăr socialist". Titlul exact al conferinţei era „Naufragiul utopiei: semnificaţiile istorice, politice şi morale ale revoluţiilor din 1989". Ca de obicei, Vladimir Tismăneanu a dovedit inteligenţă, elocinţă, profunzime şi, mai ales, o cunoaştere unică a temei. La sfîrşitul conferinţei, a venit momentul întrebărilor. Toate, dar absolut toate întrebările s-au referit într-un fel sau altul la serviciile secrete, la conspiraţii şi la manevre oculte. Nu cumva revoluţiile din Estul Europei au fost, de fapt, o abilă manevră kaghebistă/ciaistă/mosadistă şi nicidecum expresia luptei pentru libertate a jumătate de continent? Nu cumva 22 decembrie a fost un scenariu scris în birouri securistice şi nu pe străzi? Dar Malta? Nu cumva tot ceea ce s-a întîmplat cu noi, est-europenii, după 1989, confirmă teoria unei largi conspiraţii? Andropov?

M-a uimit frecvenţa acestor întrebări şi m-a stupefiat aerul cu care erau puse. Toţi cei care întrebau – parlamentari, studenţi, gazetari etc. – dădeau voit impresia că *ştiau ceva* ce nu puteau spune, dar lăsau evident să se înţeleagă. Interogaţia era, de fapt, forma prin care cel care întreba transmitea tuturor celorlalţi faptul că *ştie*. Nu aş vrea să fiu greşit înţeles, aşa că mă grăbesc să spun că astfel de întrebări mi se par absolut legitime. Dar ceea ce m-a uimit a fost multitudinea lor. Repet, absolut toate întrebările adresate profesorului Tismăneanu se refereau, într-un fel sau altul, la comploturi urzite de servicii secrete, masonerii sau bine ascunse guverne mondiale. Imediat, mi-am adus aminte de poveştile halucinante care circulă în spaţiul imens şi incontrolabil al opiniei publice despre 11 septembrie 2001. Imediat mi-au venit în minte cîteva branduri consacrate ale conspiraţionismului internaţional: Protocoalele înţelepţilor Sionului, grupul Bielderberg, experimentul Philadelphia, codul lui Da Vinci. Pentru cei mai mulţi dintre români, evenimentele din decembrie 1989 fac parte din această categorie. După 20 de ani, avem o singură certitudine cvasiunanimă: adevărul despre decembrie 1989 nu este aparent, ci ocult. Românii nu sînt, însă, mai paranoici decît alţii. Succesul crescînd al cospiraţionismului este o trăsătură a opiniei publice mondiale. De fapt, cam de prin secolul al XIV-lea, lumea noastră a devenit tot mai disponibilă pentru teorii ale conspiraţiei.

Probabil că cea dintîi dovadă a faptului că mintea oamenilor fusese cucerită de conspiraţionism o găsim în furia cu care autorităţile, alături de popor, reacţionau în vremea sinistrei pandemii de ciumă bubonică de la mijlocul secolului al XIV-lea. Apărută în sînul armatei mongole, care pe atunci controla un vast teritoriu în Asia, şi adusă în Europa pe căile comerciale de negustori genovezi, veneţieni, portughezi, englezi şi scandinavi, ciuma bubonică a făcut ravagii în Europa anilor 1348-1350. Firesc, nu avem date precise despre amploarea fenomenului, dar istoricii cad de acord că aproape jumătate din populaţia Europei a fost afectată de pandemie, iar numărul morţilor poate fi rezonabil plasat oriunde între 75 de milioane şi 200 de milioane de oameni. O apocalipsă, cu adevărat. Ei bine, explicaţiile acestei cumplite pandemii au fost, evident, de natură conspiraţionistă. Prin mai toată Europa, se spunea că evreii şi vrăjitoarele sînt de vină. În regatele de la ţărmurile mediteraneene ale continentului, se adăugau şi arabii la lista conspiratorilor care, răspîndind intenţionat această boală, vor să distrugă creştinismul. Aşa cum şi azi o pandemie devine imediat problemă politică, la fel a fost şi atunci: Inchiziţia a intrat serios în rol şi a asumat misiunea opririi molimei. Autorităţile au trecut la represiuni sălbatice împotriva categoriilor mai sus enumerate, iar popoarele colaborau entuziast şi cu spirit de răspundere.

Mă întorc la întrebările de la finalul conferinţei lui Vladimir Tismăneanu. Eu nu cred că istoria se scrie în secret, undeva în spatele multor uşi închise, şi apoi se pune în act prin unelte obediente, tăcute şi înfiorător de precise. Dimpotrivă, cred că lista comploturilor eşuate este cu mult mai lungă decît cea a celor reuşite şi mai cred că arareori un complot pus la cale chiar atinge obiectivele pe care le urmăreşte. Cu atît mai mult în cazul evenimentelor politice extrem de complexe, în care sînt angrenaţi zeci de mii de oameni furioşi scoşi în stradă. Dar marele risc la care se expun cei care cred în teoriile conspiraţiei ţine de propria lor minte. Trecerea de la teoria conspiraţiei la gîndirea conspiraţionistă se face aproape pe nesimţite. Examinarea raţională a realităţii nu exclude imediat teoria conspiraţionistă. Este foarte posibil ca unele evenimente din jur să aibă explicaţii de acest gen. Dar încrederea în teoriile conspiraţioniste, oricare ar fi ele, numai pentru că sînt conspiraţioniste, este o formă gravă de manifestare a unei neîncrederi cronice în lumea din jur, în propria capacitate de gîndire şi acţiune şi, mai ales, în propria minte. Cred că gîndirea conspiraţionistă – adică exerciţiul de a percepe în mod obişnuit orice în termenii unei conspiraţii – este o închidere dureroasă a minţii. Cum ar zice marele meu concetăţean, fandaxia-i gata!

ready made

„Punctul în care labele de iepure se distanţează una de alta se numeşte gâtul inimii de încrucişare."

(G.V. Liders, *Calea ferată,* Oficiul de Presă, Editură şi Documentare CFR, 1950)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

7 PM

O tufă de buxus, la şapte, spre seară, cu gust amărui şi păienjenoasă, pe care arţarul aruncă o singură pată prelungă; sau, în penumbră, la prînz, totdeauna la prînz (şi tot vara), conducta de păcură care transpiră: o pată prelungă s-a şi imprimat în asfalt; sau poate că zilele lungi, la solstiţiu şi după, cînd, tot mai opac, intunericu-ţi cade pe carte, iar tu nici nu vezi că nici nu mai vezi, – în vreme ce cartea-ţi dispare din mîini, se evaporă lent, ca o pată prelungă; sau unele jocuri, aproape naive, cum ăl *de-a ciucitul,* – cînd rochia molatică a partenerei, umflîndu-se brusc, te lasă,-ntr-o doară, să-i întrevezi, temător, lenjul tainic, fără,-n triunghiul său alb, vreo pată prelungă. – La toate acestea gîndindu-te, totuşi, cu mult înainte să simţi, să resimţi, să presimţi vreo nevoie de tulburătoarea privelişte-a leneşei ei, nefragile, clepsidre, nici de ecartul unor ochi ca ai ei, de amandă prelungă... Iar astăzi, nu altfel decît pietonul, pe lîngă necare va fi trecut, atît de aproape, încît catastrofa părea iminentă, un misterios, elegant şi nostalgic expres, – din care se văd, se mai văd, tot mai mici, mai departe, în noaptea cu greieri, pe terasament şi taluzul de palidă iarbă, un şir de pătrate, de galbene pete prelungi.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Intoxicare

Cineva mi-a spus zilele trecute că berea Ursus e cancerigenă sută la sută, fără discuţie. De unde aşa o informaţie, de unde atîta siguranţă, am întrebat. „De la OTV" – mi s-a răspuns. Cică era acolo un tip, Silviu Alupei, care ar fi explicat în detaliu cum vine chestiunea, „cu dovezi indubitabile". Cu ceva zile înainte primisem un e-mail în care eram avertizat că peştele numit pangasius (o destul de recentă descoperire a hipermarket-urilor, singurul peşte bun care se mai vinde la un preţ rezonabil) ar fi fost depistat de cercetătorii unui site ecologist (??) ca fiind o adevărată „bombă biologică". Că ar fi hrănit cu nu ştiu ce bacterii care-l fac să crească foarte repede în nişte ape, evident, poluate, dar nu cu orice, cu arsenic, DTT, dioxină şi alte vreo şapte otrăvuri. M-am întrebat imediat cum or supravieţui bieţii peşti şi sinistrele lor bacterii, printre atîtea şiruri de otrăvuri, şi dacă nu cumva, din motive concurenţiale, alţi producători de peşte au început să mănînce *crap* (în traducere din engleză).

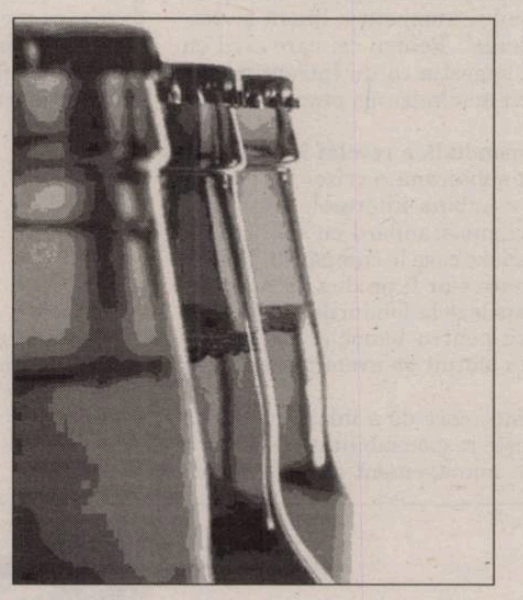

Cam la fel a fost şi povestea cu iaurtul Danone care cică ar fi conţinut, la un moment dat, o cantitate de dioxină (un element aproape nelipsit în asemenea ştiri) peste standardele acceptate. Unele astfel de „informaţii" au devenit de-a dreptul incontestabile în rîndul opiniei publice. Încearcă să mai explici astăzi că apa de la robinet e potabilă. E adevărat că n-o fi prea bună la gust, că are prea mult clor, că n-o avea cel mai grozav conţinut mineral, aşa ca acela înscris pe etichetele tot mai scumpelor recipiente de plastic, pline cu apă. Dar să ne închipuim doar ce grozăvie ar fi dacă, în mod real, apa de la robinet dintr-un oraş atît de mare ca Bucureştiul n-ar fi potabilă. Ce scandal ar ieşi şi ce ar păţi compania Apa Nova care numai de prea multă popularitate nu poate fi acuzată.

Am dat doar cîteva mostre de atacuri informaţionale cu iz comercial, dar sîntem bombardaţi mereu cu aşa ceva. Fiecare din noi poate pica în capcană. Şi care părinte, oricît de raţional şi de tare, auzind asemenea lucruri, chiar venite din surse obscure, ar mai oferi cu inima deschisă propriului copil, iaurtul, peştele sau apa aflate în discuţie. Ar ezita măcar o vreme. Pe asta mizează şi cei care lansează asemenea atacuri. E principiul calomniei. Instituţiile care ar trebui să poată da răspunsuri ferme cînd se ridică astfel de întrebări au de obicei mesaje timide, greu de distins în corul de zvonuri şi inepţii. Chiar dacă acele instituţii se pricep la chimie şi biologie, nu ştiu să comunice şi de multe ori se discreditează singure.

Se adaugă reflexul nostru, moştenit din comunism, de a nu crede ce vine din partea statului, de a ne îndoi că ni se spune adevărul. Sursele de informaţii credibile din zona privată sînt rare, iar publicul, în mare parte, n-a căpătat exerciţiul de a le identifica. La fel ca în societate, nu neapărat datele corecte cîştigă, ci acelea percutante.

Nu toată lumea a înţeles tehnica prin

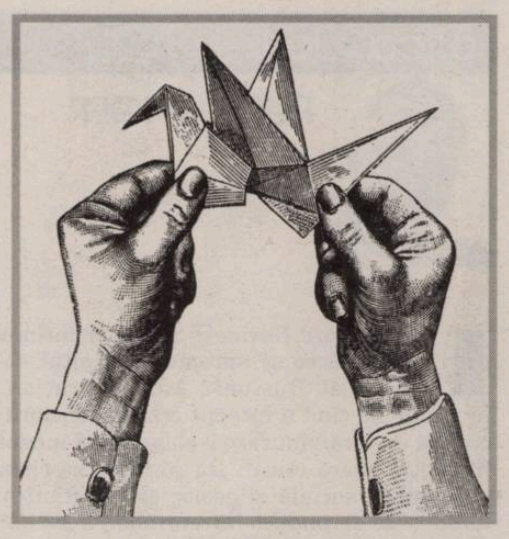

care din mulţimea informaţilor de pe Internet se pot construi demonstraţii care să dovedească aproape orice, aparent „indubitabil". Internetul poate crea aparenţa documentării. Iar din informaţii corecte puse cap la cap, se pot crea demonstraţii partizane. Despre o sursă de informaţii (agenţie, ziar, post de radio sau televiziune, site de ştiri) se poate spune că e corectă sau incorectă, partizană sau imparţială, serioasă sau neserioasă. Dar există şi alte combinaţii pe care specialiştii le ştiu şi publicul nu. O sursă de informaţii poate fi corectă şi în acelaşi timp partizană, după cum poate fi imparţială, dar neserioasă.

Dacă în timpul comunismului eram manipulaţi prin zvonuri (multe iscate de Securitate), iar la Revoluţie am fost victimele diversiunilor lansate din turnul televiziunii unice, astăzi sîntem vulnerabili în faţa nenumăratelor „surse de informaţii". Iar în lipsa unor criterii şi selecţii ale ştirilor, cu o presă care şi-a abandonat aproape complet orice deontologie sau misiune civică, cu un haloimăs informaţional captat de pe Internet, oamenii riscă să devină tot mai deruţaţi. Lipsa de informaţie s-a transformat prea repede în abundenţă. Seceta s-a preschimbat în inundaţie. Şi apa e otrăvită.

aduse cu poşta

Cîteva din feţele căldurii

Acel „Spuneţi-mi!" de final m-a prins cu evantaiul într-o mînă, cu gheaţa topindu-mi-se în pahar şi m-am gîndit c-ar fi propice să vă las cîteva gînduri despre ce înseamnă şi pe aici, la mine, căldura.

Căldura-de-sat are tălpile colbuite, straiţa pe umăr, năsucul cîrn şi împistruiat, bălaiul părului pitulat pe după tulpan, e încămeşată, încatrinţată şi mereu ducăreaţă la bulboană. Cît e ziulica de lungă aleargă prin fîneaţă, pîndeşte codanele ce-şi joacă opincile-n horă, fură puişorii de sub aripa de cloşcă, se caţără hăăăt în vîrful celui mai înalt cireş din ogradă, sare, ţopăie, se zbenguie, iar cînd aude cuvînt-de-bunicuţă ce-o cheamă la masă se ascunde-n cuşcă la codatul Grivei.

Căldura-de-oraş e lipicioasă, e mînjită pe faţă cu alviţă din aia bună luată din colţ de la moş Toader, nu-şi cară niciodată singură ghiozdanul, ci are întotdeauna cîţiva colegi de clasă care-s în preajma ei. Păşeşte ca un alint de pisică scărmănată duios, buzele-i sînt încireşate, părul îl are parfumat, la fel şi întreţîţele.

Căldura-de-budoar e lascivă, înzorzonată, plictisită. Şi-ar dori ca din prohab să răsară buchete cu flori, din gurile gemînde să nu se mai zărească limbi bifide de şarpe-primordial, iar Adam să nu-i fi mîngîiat mărul niciodată.

Căldura-de-birt e guralivă, spontană, clătinată şi dezinhibată. Se rostogoleşte-n şanţuri, ţipă, îşi doineşte viaţa, suspină, te ţine strîns de mînă căci altfel ştie sigur c-o să cadă, te roagă s-o iei în braţe cînd picioarele n-o mai ascultă, îţi jură că e prima dată şi doar cu mintea înşampaniată putea să-ţi cedeze.

Căldura-de-Escu e ca o damă ce-şi schimbă desuurile rar. Are doar patru combinezoane şi-n funcţie de cel pe care-l poartă, îşi joacă rolul.

Primu-i peticit, cu găuri mari în dreptul răbdării şi moralei, are lanţuri legate de picioare şi pietroaie atîrnate de gît, clefăie eugenii, creveţi-de-alimentară, bea cico, suspină sub pătură noaptea sperînd să se europalibereze.

Al doilea e deja ponosit, a fost purtat trei mandate şi e aruncat în maşina de spălat conştiinţe, iar al treilea are material ţepos, scorţos şi zgîrie pielea la îmbrăcare.

Ultimul are ţesătura cam pătată, dar cîrpa-i curăţică. Matrozi de pe toate mările, uniţi-vă! Că *matrioşka* tot am avut...

Andreea Natalia MEREUŢĂ

Blocat de urgenţe mediatice care nu suferă amînare (căci doar de aceea se şi transmit în direct), Lucian Mîndruţă îi cedează săptămîna aceasta „talonul de participare" unei cititoare care a răspuns articolului său „Căldura", publicat în Dilema veche, *nr. 280, 25 iunie-1 iulie 2009. (n. red.)*

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

România rustică... şi ortodoxă

O continuare şi final

Ciprian Porumbescu îşi revarsă balada din turnul primăriei. Este ora opt seara. Peste o oră, jalea baladei va marca din nou ora fixă pentru locuitorii din „inima Bucovinei“ şi turiştii veniţi să o viziteze. În sala de festivităţi a hotelului impozant din centru, cei vreo 60 de participanţi la un important congres internaţional asistă la sfinţirea mesei de către un preot tînăr vorbitor de engleză, apoi rostesc în cor Crezul şi se închină cu evlavie. Sînt şi cîţiva musulmani, evrei, hinduşi, care privesc uşor stinghericţi în jur, neştiind prea bine ce să facă. *Aşa e obiceiul la voi, la români?* – mă întreabă un coleg indian. Ce să-i spun? Mă eschivez cu un mda strecurat printre buze. Apoi ne aşezăm cu toţii la masă şi trecem instantaneu la o *laudatio* a ţuicii noastre româneşti.

După masă ne aşteaptă un spectacol folcloric. Vreo zece perechi falnice intră în scenă şi se lansează într-un potpuriu de dansuri mai mult sau mai puţin bucovinene. Blănurile şi ornamentaţiile costumelor îţi iau ochii, iar trombonul şi toba mare îţi iau auzul. Mie îmi sună puţin a Cîntarea României reloaded, dar comesenii mei sînt încîntaţi. O venerabilă doamnă plecată din România în urmă cu vreo şaizeci de ani freamătă pe scaun, cu ochii în lacrimi, bîntuită de nostalgii irepresibile. Apoi, la o comandă discretă, dansatorii se răspîndesc prin sală şi îi cheamă la dans pe participanţii la congres. Nişte copii fermecători ne explică apoi, în picioruşele goale, că „ăsta-i obiceiul nostru strămoşesc“. Totul se încheie cu aplauze şi entuziasm general.

A doua zi, după un panel scurt, dar consistent, participanţii străini însoţiţi de cîţiva români aleşi pe sprînceană pleacă să viziteze mănăstiri. Pe drum, toţi străinii se reped să fotografieze carele încărcate cu fîn care trec agale pe şosea. *Look, look!* – se entuziasmează ei reciproc.

– Aici e locul unde Dumnezeu vorbeşte cu oamenii! – îi previne organizatorul congresului pe musafirii săi străini, cînd ne apropiem de „ţinutul mănăstirilor“.

– Ce vrei să spui, că în alte părţi Dumnezeu nu vorbeşte cu oamenii? – îl întreabă, de acum puţin iritat, musulmanul din grup.

– O să vezi cînd o să ajungem... – îi răspunde, sibilinic, gazda.

Vizita la mănăstire începe cu un ocol prin trapeză. După consumarea aceluiaşi ritual din bătrîni şi închinăciunile de rigoare, ne aşezăm cu toţii la masă. Mîncarea este minunată, servită cu discreţie şi grijă de către măicuţe, aşa că toată lumea uită şirul orelor şi scopul vizitei.

După prima mănăstire, urmează o a doua, unde este organizat un alt panel, urmat de o altă masă şi o altă binecuvîntare. Mă desprind însă cît pot de discret de grup şi o iau înapoi, spre „satul meu“, unde mă aşteaptă studenţii cu care am venit în teren.

Pensiunea unde sîntem cazaţi mi se pare o oază de linişte după aceste zile agitate. Din curtea înconjurată de fineţe nu lipsesc foişorul şi leagănul de lemn. Îmi atrage însă atenţia, de data aceasta, un detaliu pe care nu îl remarcasem pînă acum. Pe şemineul impunător din cărămidă şi fier forjat din colţul livingului este aşezat cu grijă un crucifix din alamă strălucitoare. *Pe post de icoană de vatră* – mă gîndesc eu. Şi realizez că ortodoxia este revizitată şi ea pentru a alcătui această nouă imagine rustică a satului românesc „autentic“. Şi aceasta cu atît mai mult cu cît discursul este mai degrabă unul oficial şi public, destinat străinului necunoscător.

Seara, privesc luna plină printre bîrnele foişorului şi ascult greierii în iarbă. Miroase a fîn peste dealurile Bucovinei. În vatra din mijlocul curţii arde un foc mocnit. Stau şi mă gîndesc că, dacă toate acestea mi s-ar fi întîmplat undeva în străinătate, singurul comentariu pe care l-aş fi făcut ar fi fost, probabil, acela despre o vacanţă de vis. Îmi revizuiesc deci pornirile şi îmi relativizez judecăţile critice: în fond, nici „rusticul“, nici „obiceiurile strămoşeşti“ oferite turiştilor nu sînt inventii româneşti. Asta e!...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Un prinţ în ajutorul nostru

Corespondentul de la Londra al ziarului *Le Monde,* într-un articol cam impertinent, semnalează un conflict recent izbucnit în lumea arhitecturii internaţionale. Adepţii britanici ai postmodernismului „high tech" s-au burzuluit din cauza unei intervenţii prin care prinţul de Wales a împiedicat o construcţie care-i contraria principiile estetice.

Nu e prima oară cînd moştenitorul tronului şi-a manifestat răspicat dezaprobarea faţă de încălcări ale bunului simţ de care se fac vinovaţi inovatorii în arhitectură. Ceea ce jurnalistului francez, republican de bună seamă şi dornic să se dea progresist, i se pare anti-democratic. Da, nu e prima oară. Noi, românii, ne aducem aminte că în 1988, atunci cînd în ţara noastră începuse „sistematizarea", una dintre puţinele voci care au denunţat sălbăticia prostească din pricina căreia a avut de suferit şi Bucureştiul istoric a fost a Alteţei Sale Regale. După aceea, în afară de o vizită oficială, prinţul Charles a revenit, mi se pare, de două ori în România, arătînd un interes deosebit faţă de monumentele din Transilvania, şi a preţuit cum se cuvine opera de restaurare întreprinsă în satele săseşti de lîngă Sighişoara (de pildă, la Mălâncrav, unde vechea noastră prietenă Lady Jessica Douglas-Home a dat viaţă acelui Mihai Eminescu Trust care-şi continuă activitatea exemplară).

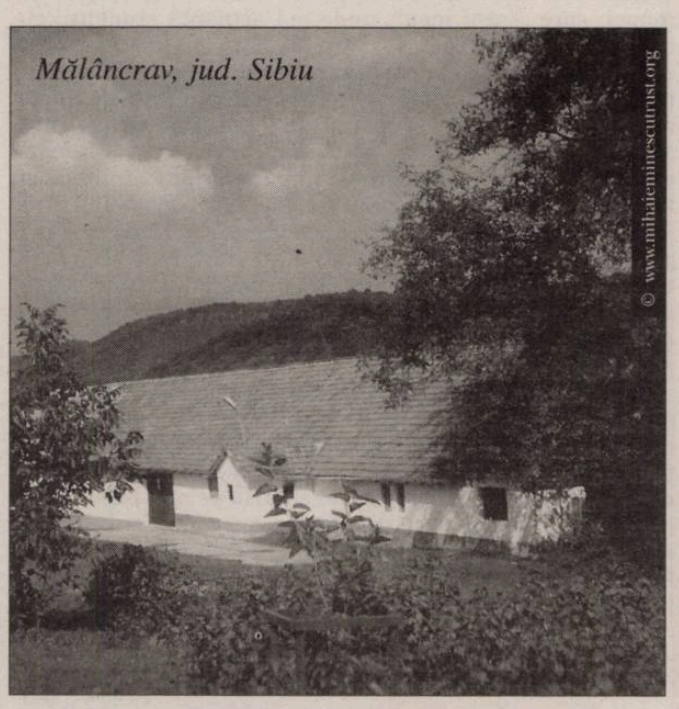

Mălâncrav, jud. Sibiu

Ce i se reproşează acum prinţului? Că a torpilat un ambiţios proiect de reamenajare a unei vechi cazărmi londoneze, semnat de renumitul arhitect Richard Rogers. Situată în Chelsea, clădirea fusese cumpărată de o societate imobiliară din Qatar, avînd legături cu familia domnitoare a emiratului arab. Promotorul îşi tocmise serviciile acestui profesionist ale cărui materiale obişnuite sînt sticla şi oţelul. Rogers este cunoscut ca autor, împreună cu Renzo Piano, al Centrului Pompidou din Paris. La Bordeaux, de asemenea, a construit noul Palat de Justiţie peste o închisoare medievală. Pentru Londra, el concepuse un vast proiect urbanistic pe o suprafaţă de cinci hectare. Cererea permisului de construcţie ar fi urmat să fie examinată de primăria cartierelor Kensington şi Chelsea, dar, în ajun, pe 13 iunie, arhitectului i s-a anulat contractul, din ordinul emirului arab. Printr-o scrisoare adresată şeicului Hamad Ben Halifa Al Thani, prinţul Charles îl îndemnase să renunţe la proiect. Relaţiile personale şi interesul de a menţine politica britanică de apropiere cu islamul au făcut ca Rogers să piardă comanda. Lucrările la Chelsea Barracks vor fi încredinţate cuiva care a rămas credincios cărămizii şi pietrei, materialele tradiţionale pe care aceeaşi influenţă la cel mai înalt nivel le-a impus altădată pentru extinderea Galeriei Naţionale din Trafalgar Square.

Acuzîndu-l pe prinţ de ignoranţă în materie de arhitectură, Richard Rogers a declarat că „privilegiile naşterii permit scurtcircuitarea procesului democratic de urbanism". Ce altceva ar fi putut spune pentru a-şi apăra interesul? Din cîte se vede, viitorul rege se comportă ca Magnus din *Căruţa cu mere:* acel personaj din piesa lui Shaw manevrează cu graţie, abilitate şi fermitate situaţia sa de monarh constituţional. Iar nouă, care am văzut ce fabuloase idei le vin unor arhitecţi celebri, tot de la Londra, cu privire la cartierul bucureştean dintre Piaţa Romană, Calea Dorobanţi şi strada Polonă, ne vine să credem că a bloca asemenea proiecte nu poate fi decît salutar.

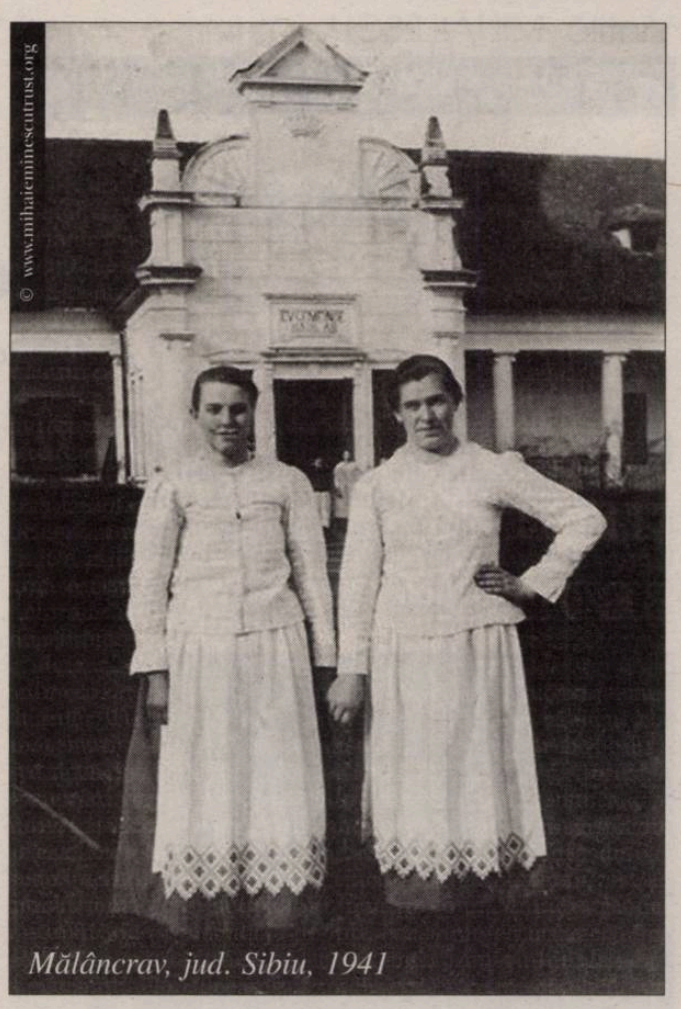

Mălâncrav, jud. Sibiu, 1941

Codrin Liviu CUŢITARU

Un episod paideic

Coboram deunăzi scările laterale ale corpului principal al Universităţii (din Iaşi, n.a.). Cînd ajung pe la etajul I, aud un vuiet teribil dinspre coridorul din dreapta, vuiet pigmentat de chiţcăieli şi icnete infantile. Vacarmul are ceva năvalnic, se află într-un *crescendo* amenințător. Mă opresc în capul scărilor, tulburat. E ora unsprezece treizeci, moment de maximă activitate academică, în care, în majoritatea amfiteatrelor din zonă, ar trebui să fie cursuri. Întorc alarmat privirea şi observ un grup de fete fugărindu-se zgomotos şi defazat. O veritabilă „cavalcadă în(spre) iad", aş fi spus, cu vorba unui celebru prozator, dacă strania deplasare în forţă nu ar fi fost altceva decît un joc benign (rîsetele isterice ale împricinatelor şi fericirea extatică de pe figurile lor indicau, neechivoc, această ipoteză). Brusc, lidera grupului (sau, în sfîrşit, tînăra „fugărită") face un pas greşit şi alunecă violent, chiar în clipa în care se pregătea să vireze către scări. Cade rău (complet „nesportiv") şi dă cu capul de ciment, făcînd întreaga incintă să rezoneze la ecoul unui sunet amplu, de turbină goală (nu e nici o ironie, aşa s-a auzit, *parole d'honneur!).* Amuţim cu toţii, şi eu şi, cum să le numesc, „fugăritoarele".

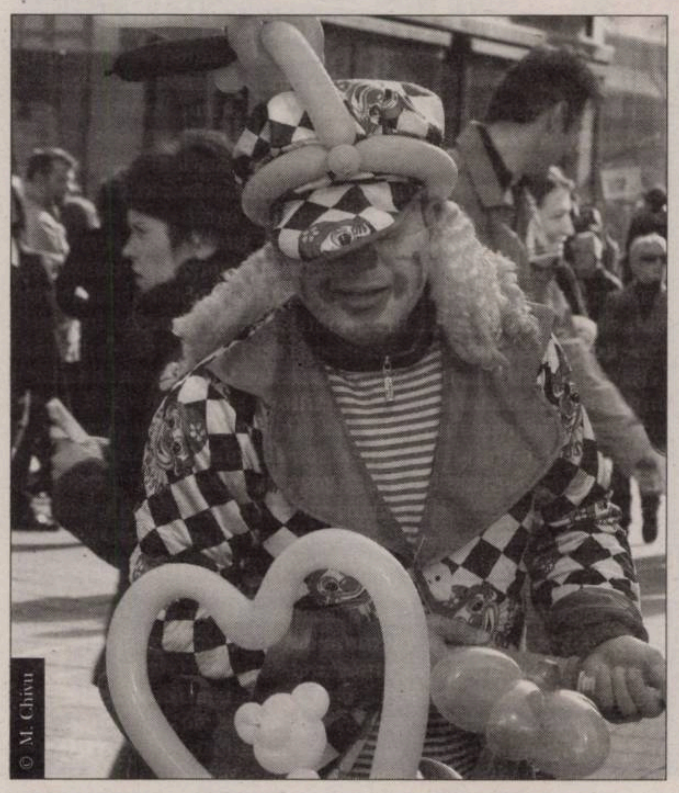

După două-trei secunde de şoc şi confuzie, victima se ridică în fund, îşi pune mîna pe cap şi începe să urle, cu lacrimile ţîşnindu-i din ochi: „Aulio-ulio-ulio, aulio-ulio-ulio, aulio-ulio-ulio, fată! Ci mă doare! Curge, fată, sîngi?". Interogaţia ultimă este însoţită de gestul spăimos-delicat de întindere a capului către prietenele îngrozite. Se strîng toate în jurul accidentatei şi încep să o caute, cu frică, în păr. „Nu, fată-tu, eşti bini! Saltă-n sus, fată-hăi, cî n-ai nimic!" – zice una dintre ele convingător. „Fugărita" nu mai plînge, revine în poziţia verticală a lui *homo sapiens,* se freacă puţin la baza occipitalului şi, surîzînd nătîng, strigă spre grup: „Cini-ajungi ultima la veceu îi proaaastăăă". Izbucneşte un rîs general nebunesc. Vacarmul se reia la fel de tumultuos, iar tropăitul se readaptează la ritmul dement de mai devreme. Rămîn un timp blocat, aşteptînd ca viitura să se stingă undeva, în depărtare, pe coridoarele, cînd paralele, cînd perpendiculare, ale Universităţii, apoi cobor, confuz şi ameţit, în parcare. În cap îmi sună sacadat un cîntecel ciudat, asemănător cu simptomele delirului spontan: „Noi sîntem ciupercuţe, / Frumoase şi drăguţe. / După ploaie noi ieşim / Şi lumea-nveselim".

Mi-au trebuit minute bune de introspecţie şi (auto)psihanaliză, pentru a reuşi să localizez buclucaşa melodie şi, mai ales, dubiosul asociaţionism prin care ajunsese să-mi cînte în cap, tocmai atunci, cu atîta claritate. E vorba despre un cîntecel învăţat, cu aproximativ treizeci şi cinci de ani în urmă, în grupa mare de grădiniţă, pentru Serbarea de Crăciun (la vremea respectivă, „Serbarea de Iarnă"). Îl repetasem într-atît cu admirabila noastră educatoare (căreia îi păstrez, şi azi, o amintire deosebit de frumoasă), încît, iată, el mi s-a fixat definitiv undeva, pe palierele subliminale ale psihicului, ieşind, ca untdelemnul la suprafaţa apei, în clipe de restrişte. M-am revăzut, mic şi speriat, „îmbrăcat" în ciupercuţă, dansînd, alături de colegi, pe scena Ateneului din Iaşi, acolo unde ne ţineam, de regulă, serbările preşcolare. De ce, acum, aceste imagini pe fond muzical, vă veţi întreba, aşa cum, de altfel, m-am întrebat şi eu, îndată ce am ajuns la aer şi mi-am revenit, uşor-uşor, din nebuloasa spectacolului de pe scări? Explicaţia nu poate fi decît una singură şi ea constituie, *volens-nolens,* centrul de greutate al revelaţiei prilejuite de întîlnirea cu grupul studenţilor „alergătoare".

Ca efect al scurtului exerciţiu mnemotehnic, mi-am dat seama că, la vîrsta „ciupercuţelor" (cinci-şase ani), aveam şi noi un joc similar, în pauzele de repetiţie. Este drept că nu foloseam cuvîntul „veceu", ci eufemismul „cabină", la recomandarea doamnei educatoare, dar, în esenţă, psihologia de desfăşurare rămînea aceeaşi. Se apuca unul să ţipe, deodată, ca un apucat – „Cine ajunge ultimu' la cabină-i prooost!" – şi năvăleam cu toţii, reptilian, spre mica toaletă (de cîţiva metri pătraţi), aidoma unei hoarde de tătari. Şocul întîmplării recente (de la Universitate), împreună cu nostalgia trecutului îndepărtat (din Grădiniţă) m-au dus invariabil către (re)validarea unei teorii mai vechi, expuse de mine şi cu alte ocazii. Asistăm, în interiorul sistemului educaţional actual, la instaurarea unui *retard emoţional* îngrijorător. Nu a *retardului intelectual,* repet, ci a unuia „sufletesc", „emoţional". Învăţămîntul nostru şi-a pierdut componenta *formatoare, civilizatoare,* subordonîndu-se unui efort unidirecţional, de impunere a *informaţiei* şi de construcţie a *savanţilor.* Din păcate, numai un procent mic din tinerii studioşi ai patriei ajung „savanţi", se-nţelege, restul devenind nişte roboţei cu cip-uri informaţionale incomplete şi – ce e mai grav – fără valori morale sau personalitate civică.

Nu mă mir deloc că se joacă „prinsa", la ora actuală, prin Universitatea „bolognizată". Mă întreb, serios, cît de departe este vremea în care voi fi nevoit să intru în amfiteatrul arhiplin, să ridic mînile în slăvi pentru a solicita atenţia, să dau tonul elegant („Do-re-mi-fa-sol-la-do-do") şi să încep, ulterior, să dirijez frenetic, în timp ce sutele de voci studenţeşti fredonează: „Noi sînteem ciupercuţeee / Frumoasee şi drăguuţeee...".

Texte şi opinii de: ● *Oana BENESCU (medic oftalmolog, psiholog, masterand în Psihoterapie, Universitatea Bucureşti)* ● *Gabriela CREŢU (fost deputat în Parlamentul European)* ● *Horaţiu DAMIAN (jurnalist)* ● *Alexandru GRUIAN (editorialist,* Mesagerul hunedorean*)* ● *Roxana LUPU (reporter,* Adevărul de Duminică*)* ● *Ioan STOLERU (jurnalist, secretar de redacţie,* Opinia veche, *Iaşi)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

La începutul acestui an, Ministerul Sănătăţii a înfiinţat un Centru operaţional la care atît pacienţii, cît şi cadrele medicale pot apela pentru a semnala disfuncţiile din sistemul de sănătate. Departe de fi o „vînătoare de vrăjitoare“ sau „o ureche pentru delaţiuni şi acuze“ – după cum a declarat dl ministru Ion Bazac la inaugurare –, Centrul „Ce te doare?“ îşi propune să afle experienţe, nemulţumiri, nereguli, simple întrebări sau cazuri reale şi consistente. Cum un umăr pe care să plîngi face uneori cît o mie de cuvinte, la numai o lună de la lansare, prin intermediul unei linii verzi (0800800885) şi a unei adrese de e-mail (cetedoare@ms.ro), au fost centralizate aproximativ 2400 de mesaje, 60% dintre acestea fiind trimise de pacienţi. Deşi există şi cazuri mai caraghioase de genul „mi-am uitat actele în spitalul X. Cum aş putea să le recuperez?“, majoritatea apelurilor vizează problemele din asigurarea asistenţei medicale, cum ar fi întîrzierea ambulanţelor, echipamentele vechi şi nefuncţionale, prezumtive cazuri de *malpraxis,* conduita medicilor, supravegherea deficitară a bolnavilor aflaţi sub tratament în spitale, lipsa medicamentelor etc. Personalul medical, pe de altă parte, comentează lipsa posturilor, dotările insuficiente, relaţia cu superiorii, salariile mici sau sumele pe care medicii le primesc de la Casa Naţională de Asigurări de Sănătate. „Ce te doare?“ se doreşte a fi un proiect pe termen lung pentru a oferi permanent o imagine a sistemului medical; odată întregistrate, toate telefoanele şi mesajele vor fi direcţionate către compartimentele specializate din cadrul ministerului, pentru a fi investigate sau integrate în măsuri şi programe de îmbunătăţire a sistemului de sănătate. Ce ne dorim noi, pacienţii? Evident, să nu trebuiască să înghiţim o nouă gogoaşă ministerială şi – pînă la proba contrarie, care să ne schimbe percepţia asupra unui sistem pe care îl observăm abia cînd începe să lucreze împotriva noastră – să ni se respecte dreptul la o mică doză de scepticism. În definitiv, vorbim de un sistem pe care însuşi dl ministru îl caracterizează ca „unul dintre cele mai puţin reformate, la fel de închistat ca în 1989“, în centrul căruia, în anul european 2009, pacientul încă nu există.

Ne doare conduita medicilor

„După ce am fost condusă în blocul operator, am fost lăsată să aştept într-un cabinet în care asistentele fumau. N-am îndrăznit să le spun că ar fi indicat, poate, să se abţină într-un mediu care ar trebui să fie septic, prin care circulă pacienţi operaţi sau care urmează să intre în operaţie. Mi s-a făcut însă frig şi le-am rugat să închidă geamul. Una dintre ele mi-a spus nervoasă: «Păi, nu vedeţi că-i fum aici?! Vă e frig de la efectul anesteziei». Le-am explicat că nu fusesem încă anesteziată şi atunci una dintre ele a aruncat pe mine un cearceaf zicîndu-mi: «Ia, maică, lasă că n-o să mori pînă intri!». Pe aceeaşi asistentă am văzut-o ceva mai tîrziu agitîndu-se pe lîngă o pacientă care nu-şi revenea după operaţie. Vorbea pe un ton grav, spunîndu-le ba colegelor, ba pacientei: «Uite-o şi p-asta! Să nu mori, bre, acum, că-i dimineaţă şi-mi strici toată ziua. Hai, scoală-te, ia zi, cîte degete vezi?!». Nu-şi iau nici cele mai mici măsuri de igienă – lasă ţigara într-o scrumieră pe pervazul geamului, intră în sala de operaţii fără mănuşi, fără halat special, ies, mai trag un fum de ţigară şi intră din nou. Una dintre ele a apărut la un moment dat cu o pungă de floricele de porumb – a luat o mînă de floricele, a intrat în sală şi, pentru că uşa a rămas întredeschisă, am văzut cum îi dădea unei colege să mănînce aşa, peste pacientul adormit. Am auzit-o pe una dintre ele spunîndu-i unui infirmier: «Hai, ia-o p-asta şi du-o în salon». Femeia se trezise însă şi i-a întrebat: «Nu vă este jenă să vorbiţi aşa despre mine crezînd că nu vă aud?». «Lasă, şi dacă te superi ce crezi că se-ntîmplă? Hai, ia ridică-te mata în capul oaselor şi mergi singură pe picioare că băiatu' îi ajută cu targa pe ăia care-s mai moi».“

Ce doare mai tare? Boala sau sistemul?

Unii medici nu au ce căuta într-un spital

La sfîrşitul lunii ianuarie, o comisie a Ministerului Sănătăţii a ajuns la Spitalul Judeţean Slatina pentru a ancheta posibila implicare a personalului medical în moartea unui pacient în unitatea de urgenţe. Se pare că acesta ar fi fost plimbat între Spitalul Judeţean Slatina şi Spitalul de Boli Cronice din aceeaşi localitate fără o justificare medicală şi fără un diagnostic concret. Deşi majoritatea persoanelor audiate au confirmat starea gravă în care se afla pacientul, acestuia nu i s-a recoltat nici măcar sînge pentru analize şi, după cîteva ore în care a fost tratat cu nepăsare, a decedat. Pe lista destituirilor, semnată chiar de dl ministru Bazac, s-au aflat atît directorul executiv al Direcţiei de Sănătate Publică Olt, cît şi managerul Spitalului Judeţean Slatina. De asemenea, directorului de spital, medicului-şef al unităţii de primiri urgenţe, medicului de la secţia de boli interne, medicului care a examinat pacientul şi asistentei-şefe li s-au desfăcut contractele de muncă. În legătură cu măsurile dispuse, ministrul Ion Bazac a declarat: „Doresc să redăm inima sistemului de sănătate. Nu voi mai accepta ca în spitalele din România anului 2009 pacienţii să fie trataţi astfel. În calitate de medic şi ministru, regret cele întîmplate şi vă asigur că asemenea cazuri nu se vor mai repeta. Finanţăm şi dotăm unităţile de primiri urgenţe din bugetul statului pentru ca orice bolnav să fie tratat corespunzător, indiferent de stare, vîrstă şi condiţie socială. Mă aştept la o reacţie imediată şi la fel de fermă şi din partea Colegiului Medicilor din România, pentru că astfel de medici nu au ce căuta într-un spital.“ (sursă: comunicatul de presă al Ministerului Sănătăţii, 24.01.2009)

Malpraxis-ul şi victimele colaterale

Un reportaj prezentat luna trecută în emisiunea *România, te iubesc* de pe PRO TV a readus însă în discuţie nepăsarea şi lipsa de reacţie a cadrelor medicale, care fac nu una, ci nenumărate victime colaterale. Genica Lungu a fost internată la Spitalul Municipal din Bucureşti în timpul nopţii. Urma să nască cu dr. Mirela Moarcăş, pentru că medicul care îi urmărise sarcina era plecat în concediu. După ce a fost condusă în secţia Obstetrică-Ginecologie, a stat mai mult singură – pe tot parcursul nopţii, nu a fost controlată de nici un ginecolog, deşi erau şase medici de gardă, iar singurul doctor care a trecut pe la patul ei a fost anestezistul care, după ce i-a făcut injecţia peridurală, a plecat, deşi era obligat să stea lîngă ea. La 45 de minute după schimbul de tură de dimineaţă, a apărut şi asistenta medicală, iar dr. Mirela Moarcăş, care îi promisese că va fi lîngă ea, a ajuns în sală abia la 7,30 dimineaţa. După 14 ore de travaliu, Genica Lungu a născut, dar copilul avea dublă circulară de cordon ombilical şi nu respira normal. Deşi personalul medical ar fi trebuit să ventileze copilul şi să-i facă masaj cardiac la foarte scurt timp de la naştere, mama acestuia a povestit că resuscitarea a început după aproape 20 de minute, iar copilul, privat atîta timp de oxigen, a rămas cu grave leziuni neurologice – nu vedea, nu auzea şi nu se putea hrăni.

Dacă asistenta ar fi chemat un ginecolog, dacă femeia ar fi fost controlată de medicul de gardă, dacă i s-ar fi făcut o ecografie, dacă inima copilului ar fi fost ascultată cu aparatele performante care existau în secţie şi dacă în sala de naşteri ar fi existat un medic neonatolog, Sebastian Lungu ar fi fost, poate, un copil normal. La aproape doi ani de la naştere însă nu vorbeşte, nu poate mînca singur, fiind hrănit printr-un tub, şi este posbil, aşa cum li s-a spus, cinic, părinţilor, „să rămînă o legumă toată viaţa“. Iar medicii şi asistentele care ar trebui să răspundă sînt în continuare în serviciu şi probabil că nu vor plăti pentru neglijenţa lor. De cele mai multe ori, astfel de fapte se pedepsesc cu mustrări scrise, sancţiuni salariale sau suspendări din funcţie pe o perioadă determinată. Fiind decizii temporale, atîta timp cît sînt contestate la Colegiul Medicilor, în contencios administrativ sau în instanţă, ele nu se aplică. De la înfiinţarea Colegiului Medicilor şi pînă acum – se menţionează în reportaj – doar 36 de doctori şi-au pierdut dreptul de a profesa, asta în timp ce anual sînt depuse 500 de reclamaţii. În alte ţări, în cazurile dovedite de *malpraxis,* banii pentru tratamentul pacienţilor sînt acoperiţi de firmele de asigurări. În România, deşi medicii sînt obligaţi să plătească o poliţă de *malpraxis,* de cele mai multe ori despăgubirile nu sînt plătite. Iar pacienţii sînt nevoiţi să se recupereze cu... mustrări.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Asistenţii medicali maseuri şi CNAS

În tratamentul de recuperare, masajul a fost şi este o procedură de bază, cu o durată de aproximativ 20-25 de minute, în afara timpului de pregătire a pacientului. Cu toate acestea însă, dintr-o adresă oficială înaintată Ministerului Muncii de Asociaţia Balneofizioterapeuţilor cu Deficienţe vizuale din România, reiese că angajarea maseurilor a devenit neprofitabilă din punct de vedere financiar, o procedură de masaj fiind decontată de către CNAS cu 3,46 de lei. Tot din acest motiv, nici managerii de spitale, nici cei ai cabinetelor medicale nu au posibilitatea de a investi în dotarea sălilor de masaj cu paturi hidraulice – extrem de utile scopului terapeutic şi practicii masajului, dar inexistente chiar şi la nivelul spitalelor mari din România. Dat fiind că vorbim de o investiţie care nu se poate amortiza la minimum, maseurii sînt susţinuţi din punct de vedere financiar de unităţile sanitare, ceea ce duce la dublarea numărului de pacienţi pe care un maseur trebuie să-i trateze – dacă norma este de 20 de pacienţi pe zi, în prezent sînt programaţi şi cîte 35-40 de pacienţi (ceea ce reprezintă, în fapt, 70-80 de proceduri) în opt ore. În aceste condiţii însă, pentru efectuarea unui tratament corespunzător, timpul este insuficient, iar pentru efortul depus şi acoperirea tuturor cheltuielilor unităţii sanitare, plata este prea mică.

Conformarea, în lipsa altor opţiuni

Să fii pacient în România anului 2009 înseamnă să te lupţi atît cu propria suferinţă, cît şi cu boala unui sistem deficitar, prea puţin reformat, cu legi proaste, învechite sau inexistente. Să încerci să te strecori printre nişte iţe mult prea întortocheate pentru a fi descîlcite. Pe cont propriu, fără să speri la ajutorul unui stat prea puţin dispus să-şi asume unele greşeli şi să plătească pentru ele. Pacientul român este redus, în continuare, la un nume, un dosar pe masa unui medic, la o fişă medicală. Fără a nega profesionalismul unor cadre medicale şi progresele în medicină care li se datorează exclusiv, cred că va mai trece mult timp pînă cînd vom putea vorbi de decenţă, de respect, de siguranţă la modul general. Pînă cînd mizeria, nepăsarea şi neajunsurile nu vor mai fi o stare de fapt. Cu care, în lipsa altor opţiuni, trebuie să ne conformăm. Pe care, deocamdată, trebuie să o acceptăm. ***(Ruxandra Tudor)***

Cititori, fiţi ascultători!
(dar nu acum)

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete la RFI România, se întrerupe pe timpul verii şi va fi reluată în luna septembrie.

„Standardele noastre de viaţă nu sînt încă europene, ci româneşti“

– interviu cu Gabriela CREŢU, fost deputat în Parlamentul European –

Care sînt normele europene esenţiale care ar trebui respectate de ţările UE în ceea ce priveşte sistemele de sănătate? Se poate vorbi de o „definiţie europeană“ a unui sistem de sănătate?

În general, folosim atributul *european* pentru a desemna o înaltă performanţă. A fi european e de bine, o etichetă pentru ceva ce nu avem şi ne-am dori. Ignorăm însă un lucru: pentru unele domenii există standarde definite la nivel comunitar, pentru altele, nu. Acesta este şi cazul sistemelor de sănătate. Uniunea Europeană nu are competenţe să organizeze „un sistem de sănătate“ şi, drept urmare, nici să-l definească, ci poate doar stabili obiective generale de atins. Astfel, Tratatul Uniunii Europene fixează ca ţintă asigurarea unui „înalt nivel de protecţie în domeniul sănătăţii“ pentru toţi cetăţenii, dar prerogativul alegerii modalităţilor de a face acest lucru rămîne la nivelul fiecărui stat; în compensaţie, există o reglementare cu caracter obligatoriu care să asigure coordonarea eficientă între cele 27 de sisteme diferite ale statelor membre. Doar normele de protecţie împotriva bolilor pandemice sînt europene în sens propriu, pentru că pandemiile nu au nevoie de paşaport. Nici cetăţenii nu mai au. Există 27 de sisteme de sănătate, dar un spaţiu unic, fără graniţe, în care cetăţenii circulă – pentru a munci, în scop turistic sau, din ce în ce mai frecvent, pentru a-şi îngriji sănătatea într-un alt stat membru decît cel în care trăiesc.

Cît de eficiente/aplicabile sînt aceste norme avînd în vedere diferenţele existente de la un stat membru la altul?

Trebuie să înţelegem că există o diferenţă clară între a stabili obiective de atins şi norme obligatorii de aplicat. Uniunea Europeană şi-a stabilit o „Strategie pentru sănătate pentru perioada 2008-2013“, în care se fixează un cadru minim şi comun pentru a creşte nivelul de acces şi calitatea tratamentelor, însă nu obligă statele membre la atingerea vreunui nivel de dotare, tehnologizare sau educare a pacienţilor.

Un element pozitiv este că acest program oferă finanţare pentru proiecte în domeniul sănătăţii pe baza relevanţei acestora în contextul european. România poate astfel să obţină fonduri europene pentru proiecte din domeniul sănătăţii.

În virtutea atribuţiilor care îi sînt conferite, UE derulează şi acţiuni menite să amelioreze sănătatea publică, să prevină bolile şi să identifice sursele de pericol la adresa sănătăţii; se aduce astfel un plus de valoare acţiunilor derulate de statele membre; nu poate şi nu-şi propune să înlocuiască responsabilitatea acestora în organizarea asistenţei medicale a populaţiei.

Politicile europene în materie de sănătate se află în raport de interdependenţă cu cele de protecţie a consumatorilor. Siguranţa produselor şi serviciilor – inclusiv siguranţa alimentară şi sistemul de alertare rapidă în sectorul alimentar – reprezintă priorităţi esenţiale; la fel, sănătatea şi siguranţa la locul de muncă, protecţia împotriva riscurilor la locul de muncă, împotriva accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale. Politicile privind sănătatea şi mediul trebuie, de asemenea, să fie asociate pentru a se atinge un nivel înalt de protecţie a sănătăţii. Politicile consacrate dezvoltării tehnologice şi societăţii informaţionale includ aspecte legate de sistemele sanitare şi de sănătatea publică. Investiţiile în domeniul sănătăţii la nivel regional sînt susţinute prin fondurile structurale, menite să reducă dezechilibrele existente între statele membre sau în interiorul aceluiaşi stat membru şi să contribuie la consolidarea coeziunii economice şi sociale la nivel european. O serie de proiecte de cercetare sînt concepute astfel încît să ofere sprijinul ştiinţific necesar pentru a face faţă provocărilor în materie de sănătate. Evaluarea şi autorizarea produselor medicinale reprezintă un alt aspect cheie.

Să luăm cazul României. Ministrul Sănătăţii, dl Ion Bazac, declara într-un comunicat de presă că numai pentru dotarea spitalelor cu aparatură medicală modernă România are nevoie de 2 miliarde de euro pentru a ajunge la nivelul de bază al dotărilor din ţările membre. În ce stadiu ne aflăm aşadar cînd vorbim de asigurarea unui „înalt nivel de protecţie în domeniul sănătăţii“?

Nevoia de finanţare este reală, dar 2 miliarde de euro nu este o sumă prea mare pentru o problemă socială atît de importantă. Ce resurse şi cît sîntem pregătiţi să investim în sănătatea noastră reprezintă într-adevăr întrebarea serioasă pe care trebuie să ne-o punem. Bunăstarea cetăţenilor este responsabilitatea statului. Dacă facem o scurtă evaluare prin prisma rezultatelor, situaţia este tragică. Vă dau doar un exemplu: rata de mortalitate evitabilă, adică acele afecţiuni care pot fi tratate într-un sistem de sănătate funcţional. În România, aproape jumătate din decesele la bărbaţi şi peste o treime din cele la femei ar putea fi evitate. Altfel spus, din cauza disfuncţiilor sistemului sanitar, în România mor anual peste 60.000 de oameni, în fiecare an dispărînd populaţia echivalentă a unui oraş de talia Vasluiului.

Performanţa sistemului sanitar, care are în vedere ameliorarea sănătăţii, capacitatea de răspuns faţă de aşteptările populaţiei şi asigurarea echităţii în ceea ce priveşte contribuţia financiară ne situează pe locul 99 în lume. Nu doar indicatorii stării de sănătate sînt defavorabili, ci şi cei care se referă la accesul la asistenţa medicală de bază. Modelul actual pune accent pe asistenţa curativă şi preponderent pe cea spitalicească, în defavoarea celei ambulatorii şi de asistenţă primară. Cu jumătate din populaţie care locuieşte în mediul rural, unde spitalele funcţionale sînt cum ştim, acest model generează probleme majore privind accesul la îngrijirea primară.

Care credeţi că sînt diferenţele între ţara noastră şi restul statelor membre în ceea ce priveşte sistemul public de sănătate (în accepţiunea largă a termenului, respectiv dotări, pregătire profesională, funcţionarea instituţiilor, relaţiile personal medical-pacient etc.)?

Diferenţele dintre spitalele noastre şi spitalele din alte state membre sînt proporţionale cu diferenţele economice dintre România şi celelalte state membre. Problema vine din lipsa resurselor, dar şi din inadecvata lor alocare; în unele cazuri, cheltuirea lor abuzivă. Ocupăm însă ultimul loc în Uniune în ceea ce priveşte numărul de medici. România are cu o treime mai puţin personal medical la 1000 de locuitori faţă de media UE; avem cel mai mic număr de doctori, dentişti, asistenţi medicali sau farmacişti, raportat la populaţie. Pregătim ceva mai multe cadre, dar multe dintre ele părăsesc ţara...

De asemenea, accesul la medicamente rămîne o problemă perpetuă pentru pacienţi; epuizarea medicamentelor compensate în primele zile ale unei luni a ajuns o situaţie cvasinormală. În acest context, nu este surprinzător că, deşi eforturile financiare ale statului român au crescut considerabil, senzaţia de lipsuri din sistem continuă să persiste şi să se acutizeze. Mari diferenţe există şi între zonele ţării; mediul rural continuă să fie în cea mai dificilă poziţie din acest punct de vedere. Rata brută a mortalităţii a fost în mediul rural de aproape două ori mai mare decît în mediul urban, atît din cauza îmbătrînirii populaţiei, cît şi din cauza carenţelor de îngrijire.

Diferenţe există însă şi între restul ţărilor membre UE. De ce natură sînt ele?

Putem vorbi de rezultate diferite, în primul rînd. Aici sîntem noi pe ultimul loc. Rezultatul diferit este combinaţia a numeroşi factori: numărul şi pregătirea cadrelor medicale, procentul din PIB destinat sănătăţii, raportul dintre regimul public şi cel privat, accentul pus pe prevenţie sau, dimpotrivă, pe tratare, educarea (sau nu) a cetăţenilor pentru sănătate, reglementarea responsabilităţii în caz de eroare medicală etc.

Sigur este că avem de la cine învăţa sau împrumuta experienţe aplicabile. De exemplu, în Danemarca există un sistem computerizat de păstrare a fişelor medicale; doctorii pot accesa, în orice moment, informaţiile privind un pacient, medicamentele prescrise în trecut sau alergiile de care suferă. Dacă prescrie, din greşeală, un medicament care ar putea cauza complicaţii, se declanşează, automat, o alarmă. Germania derulează un program de educare a pacienţilor, în special a celor care suferă de boli cronice, program cu rezultate excepţionale. Marea Britanie a înfiinţat un institut care evaluează tratamentele pentru a determina care este cel mai eficient din punct de vedere al raportului calitate-cost şi pentru care sistemul naţional de asigurări de sănătate ar trebui să plătească. Franţa are cea mai scăzută rată de decese din cauze care ar fi putut fi prevenite pentru că are cei mai mulţi doctori pe cap de locuitor şi un sistem de sănătate în care statul se ocupă de cetăţenii clasei de mijloc şi de cei săraci; bogaţilor li se permite să-şi plătească servicii medicale de înaltă calitate... În Spania, principiul accesului universal este respectat cu stricteţe. Oricine are nevoie de îngrijire medicală o primeşte. Obiceiurile sănătoase sau nu pe care le are populaţia diferă şi ele. Respectul faţă de lege şi cheltuirea banului public, de asemenea.

Ce presupune, în accepţiunea Uniunii Europene, termenul de „pacient european“? Care sînt drepturile pacientului european?

Foarte puţini români ştiu că odată ce au devenit cetăţeni ai Uniunii au şi dreptul de a fi trataţi la cele mai înalte standarde medicale, în orice stat membru al UE. „Paşaportul“ european al pacientului comunitar se numeşte E 112 şi acordă dreptul la tratament într-un alt stat membru atunci cînd nu există servicii echivalente în ţara de reşedinţă a pacientului. Împreună cu setul de analize şi o adresă de la medicul curant care să specifice faptul că tratamentul nu poate fi făcut în România, un bolnav poate deconta 70% din costurile tratamentelor şi operaţiilor efectuate în străinătate. Cu condiţia ca serviciul medical să facă parte din pachetul de servicii decontate de Casa Naţională de Asigurări de Sănătate, iar pacientul să fie asigurat şi să dovedească acest fapt. În cazul în care acest drept îi este refuzat, orice „europacient“ român poate depune o plîngere la Curtea Europeană de Justiţie.

Chiar dacă există diferenţe între sistemele naţionale de sănătate ale ţărilor membre, toate trebuie să respecte aceleaşi drepturi ale pacienţilor. Declaraţia drepturilor pacienţilor, elaborată în acord cu prevederile Cartei drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, reafirmă drepturile umane fundamentale în privinţa sănătăţii: protecţia demnităţii şi integrităţii persoanei şi promovează respectul faţă de pacient şi de nevoile lui. Declaraţia instituie 14 drepturi fundamentale ale pacientului „european“: dreptul la măsuri de prevenţie, accesul la serviciile de sănătate, dreptul la informare, dreptul de a-şi exprima consimţămîntul liber în privinţa unei proceduri sau medicaţii, dreptul la libera alegere, la intimitate şi confidenţialitate, respectul faţă de timpul pacientului, respectarea standardelor de calitate, siguranţă, inovaţie, evitarea suferinţei şi durerii inutile, tratament personalizat, dreptul de a depune plîngere şi de a primi compensaţii.

De la 1 ianuarie 2007 sîntem europeni, cetăţeni europeni; dar standardele noastre de viaţă nu sînt încă europene, ci româneşti. Pînă la integrarea deplină mai avem un drum lung de parcurs. Sănătatea este domeniul care ne arată cel mai bine distanţa...

***Gabriela Creţu** a fost deputat în Grupul Socialist al Parlamentului European şi a făcut parte din Comisia pentru piaţa internă şi protecţia consumatorilor (membru), Comisia pentru ocuparea forţei de muncă şi afaceri sociale, Comisia pentru drepturile femeii şi egalitatea de gen (membru supleant). Între altele, s-a ocupat de drepturile „pacientului european“.*

a consemnat Ruxandra TUDOR

Programe naţionale de sănătate ale Ministerului Sănătăţii pe anul 2009, finanţate din buget propriu:

- Program naţional de depistare precoce a afecţiunilor oncologice;
- Program de diagnostic şi tratament al bolilor rare şi sepsisului sever;
- Program naţional de administraţie sanitară;
- Program pentru compensarea cu 90% a preţului de referinţă al medicamentelor, acordată pensionarilor care realizează venituri numai din pensii de pînă la 600 de lei pe lună.

Noi obiective în cadrul unor programe aflate în curs de derulare:

- identificarea, prin *screening*, a pacienţilor cu factori de risc cardiovascular, în cadrul Programului naţional de boli cardiovasculare;
- depistarea precoce a copiilor cu diabet zaharat şi a adulţilor cu diabet zaharat de tip 2, în cadrul Programului naţional de diabet zaharat;
- desfăşurarea acţiunilor de informare, educare, comunicare pentru prevenirea bolilor cardiovasculare şi pentru prevenirea cancerului de col uterin, în cadrul Programului naţional de promovare a sănătăţii şi educaţie pentru sănătate.

Pentru programele naţionale din acest an a fost alocată suma de 486.371.000 lei, cu 30% mai multe fonduri decît anul trecut.

Oana BENESCU

De la alianţa terapeutică la conflict deschis

Cred că relaţia medic-pacient, în România, are un *pattern* relativ particular, influenţată fiind de toate datele unei societăţi post-comuniste. Urmele unui trecut marcat de trauma unui regim totalitar se regăsesc încă în modul patologic şi disfuncţional de interacţiune umană din societatea de astăzi, în maniera în care sînt gestionate relaţiile de putere (şi relaţia terapeutică este o relaţie de putere), şi în remanenţa, în memoria colectivă, a unor decenii de „omogenizare prin triturare" – cum spunea Ion Vianu – care au condus la uniformizare socială artificială şi forţată. La acestea se adaugă, în prezent, la nivel instituţional, absenţa oricărei viziuni de perspectivă şi a unui program coerent de redresare a sistemului sanitar, dar şi lipsa de viziune şi de bună-credinţă a clasei politice, care, de orice culoare ar fi, se află într-o continuă şi vorace luptă pentru putere.

Există o întreagă literatură despre istoricul relaţiei medic-pacient de-a lungul timpului şi despre modul în care variază această relaţie de la o epocă la alta. Pentru că este evident că interacţiunea clinică nu este constantă, imuabilă în timp, ci este într-o permanentă schimbare determinată, aşa cum arată un studiu al Universităţii Queensland (autor Sally Wilde, *The Lancet,* 2005), de contextul instituţional şi financiar caracteristic fiecărei perioade. Studii realizate în acest sens, între anii 1960 şi 1970, surprind evoluţia relaţiei medic-pacient, de la medicina de secol XVIII – la patul şi la domiciliul bolnavului *(bedside medicine),* la medicina de secol XIX – instituţionalizată, în care interacţiunea clinică are loc într-un cadrul oficial, formalizat, în spitale şi clinici, pînă la medicina de secol XX – cînd interacţiunea clinică devine mediată de o varietate de instrumente şi de tehnologii medicale din ce în ce mai sofisticate.

Puterea terapeutică

Ceea ce se doreşte însă a fi o istorie a relaţiei medic-pacient, traversînd epocile, este de fapt, în subsidiar, o analiză a modului în care puterea terapeutică circulă de la un pol la altul al relaţiei terapeutice. Dacă în secolul al XVIII-lea, puterea şi prioritatea în luarea deciziilor aparţin pacientului şi nu medicului care, aflat în vizită la domiciliul bolnavului, se află pe „teritoriul" acestuia, după 1890 apare deja o transformare majoră – interacţiunea terapeutică se desfăşoară într-un cadru instituţionalizat, puternic formalizat şi ierarhizat, unde raportul de putere dintre medic şi pacient e inversat în favoarea medicului. Medicul este cel care formulează şi impune codurile de relaţionare – „regulile jocului" – şi cel care utilizează şi stăpîneşte un dispozitiv tehnic, astfel că devine net delimitat cadrul terapeutic. Odată cu secolul XX medierea relaţiei clinice de către instrumentele şi aparatura medicală dă o notă mai impersonală şi mai „tehnică" cadrului terapeutic, delimitîndu-l şi mai clar. Astfel se prescrie pacientului un rol din ce în ce mai submisiv şi mai conformist.

Alte studii, însă, surprind aspecte invariante ale interacţiunii medic-pacient. De la primele lucrări privind satisfacţia pacientului în comunicarea cu medicul (Korsch et al, 1961, citat în Philip Ley, *Communicating with Patients,* Ed. Croom Helm, Londra, 1998) sau privind limbajul utilizat în interacţiunea clinică (Korsch, Gozzi, Francis, 1968 – studiu citat de acelaşi Philip Ley, 1998), pînă la cele mai recente – toate studiile arată clar că, de-a lungul timpului şi de-a latul globului, problemele de comunicare medic-pacient sînt aceleaşi, satisfacţia pacientului faţă de comunicarea cu medicul rămîne scăzută, slaba complianţă la tratament se menţine. Dacă toţi aceşti parametri ai relaţiei terapeutice rămîn constanţi, indiferent de epocă şi cultură, devine evident că ceea ce variază în timp este chiar puterea terapeutică.

Cred că, mai mult decît contextul temporal sau geografic, ceea ce determină modificări majore în relaţia terapeutică este regimul politic al unei ţări. Climatul actual politic şi cultural, dar şi istoria recentă a vieţii politice sînt cele care induc cele mai profunde transformări în relaţia clinică. Şi aceasta pentru că, fapt aparent straniu, ceea ce orice regim politic are în comun cu orice relaţie terapeutică este exerciţiul puterii.

Poate modifica un context politic post-comunist, post-totalitar, o relaţie terapeutică, şi dacă da, în ce sens şi cu ce amploare? În primul rînd, modul în care e gestionată puterea politică ca putere exercitată social influenţează major modul în care e gestionată puterea terapeutică în relaţia medic-pacient. Seducţia puterii în relaţia terapeutică este constantă, şi medicul trebuie să performeze într-un interval terapeutic destul de îngust. De altfel, una dintre motivaţiile care poate structura o carieră medicală poate fi, aşa cum arată psihiatrul francez Yvan Gassman, şi dorinţa de a simţi şi a exercita puterea, chiar iluzia de a fi atotputernic: *„le désir de notorieté, de statut, de prestige, de toute-puissance"*

(Yvan Gassman, *Psychiatrie et Pédopsychiatrie,* Editions Vernazobres Grégoire, Paris, 2004). O continuă auto-analiză şi o onestă autoscopie a lumii interioare sînt necesare medicului pentru a se salva de la eventualele derapaje.

Medicul şi fantomele trecutului

Într-o societate aflată într-o cursă feroce pentru orice tip de putere, cum e cea actuală, gestionarea puterii terapeutice devine o problemă sensibilă. În primul rînd, pentru că puterea terapeutică poate fi infestată de puterea politică. Apoi pentru că există permanent riscul abuzului de putere, riscul pervertirii puterii terapeutice – de la a fi în beneficiul pacientului, la a fi în detrimentul lui. În plus, există, la nivel social, o obsesie a vacuizării puterii terapeutice. Continua culpabilizare a medicului, campania sistematică de denigrare a corpului medical – promovată la nivel oficial şi susţinută de corul mass-media – remunerarea absurdă, ridicolă a personalului medical – dincolo de interesele financiare meschine de moment – reprezintă tot atîtea căi de deposedare de puterea terapeutică a relaţiei medic-pacient. Problema este că, pentru a fi funcţională – deci curativă – o relaţie terapeutică trebuie să fie o relaţie de putere. Puterea terapeutică sperie, dar este inerentă unei interacţiuni clinice şi este un element absolut necesar vindecării.

Iată ce deosebeşte puterea terapeutică de alte tipuri de putere:

a) puterea terapeutică circulă liber între cei doi poli ai relaţiei clinice. Tocmai de aceea există atîtea stiluri terapeutice – un studiu consistent (Byrne şi Long, 1976, citat în Philip Ley, *Communicating with Patients, improving communication, satisfaction and compliance,* 1998), realizat pe 2500 de consultaţii, grupează comportamentul clinicienilor pe un continuum care se întinde de la o atitudine centrată pe pacient – pînă la celălalt capăt al spectrului – o atitudine centrată pe medic. Astfel se disting cinci stiluri de diagnosticare – de la cel în care medicul ascultă reflexiv relatarea pacientului, utilizînd intens interpretarea şi clarificarea – pînă la cel centrat pe clinician – în care medicul supune pacientul unor investigaţii extinse. Studiul mai identifică şapte stiluri de luare a deciziilor în interacţiunea terapeutică – de la a lua decizii împreună cu pacientul, şi a-i acorda acestuia un grad de libertate a propriilor alegeri, pînă la stilul autoritar, directiv în care medicul ia toate deciziile şi emite instrucţiuni nechestionabile. Evident că există chiar mai multe stiluri de gestionare a puterii terapeutice – şi vorba domnului Andrei Pleşu, „binecuvîntată fie diversitatea".

b) Ion Vianu, într-un articol mai vechi (din *Dilema veche,* 16 iunie 2007), face o necesară şi subtilă diferenţiere a puterii terapeutice de toate celelalte forme ale puterii exercitate social – puterea medicală este „singura care nu aspiră să se sporească pe ea în detrimentul celălalt". Spre deosebire de voinţa de putere din politică – care e mobilul profund al politicii şi care reprezintă, de fapt, dorinţa de încorporare, de distrugere sau aservire şi satelizare a tuturor celor cu care vine în contact, puterea medicală este în beneficiul celuilalt, iar mobilul profund al relaţiei terapeutice nu este exerciţiul puterii, ci dorinţa de îngrijire, de vindecare a celuilalt.

Pe de altă parte, deoarece în relaţia medic-pacient se întîlnesc două istorii de viaţă, două viziuni asupra lumii, două tipuri de reprezentare a bolii (care derivă din reprezentările familiale şi culturale, conştiente şi inconştiente asupra suferinţei), este evident că, în această relaţie transferenţială, îşi fac loc toate „fantomele" trecutului – ale unui trecut marcat de trauma totalitarismului. Astfel că, supra-adăugîndu-se fragilizării psihice date de suferinţa cronică, pacientul român intră în relaţia terapeutică, de cele mai multe ori, purtînd cu el toate datele unei vieţi trăite într-un regim totalitar, încît frecvent va avea o conduită dependentă şi evitantă – dependentă de personalul medical şi de anturaj, evitînd asumarea responsabilităţii propriei boli, învestind pe un altul (medicul) cu toată răspunderea vindecării sale, incapabil să ia decizii, cu o stimă de sine scăzută pînă la devalorizarea propriei vieţi, a propriei integrităţi psihice şi fizice, a propriilor ţesuturi, introiectînd astfel lipsa totală de respect faţă de om şi viaţă a fostului regim comunist. Mai mult, agresivitatea reprimată timp de decenii de regimul dictatorial, acum decomprimată, se manifestă plenar şi marchează toate interacţiunile inter-personale, într-o furioasă „întoarcere a refulatului". Relaţia medic pacient devine şi ea încărcată de această agresivitate, astfel că alianţa terapeutică este subminată, spaţiul terapeutic devine toxic, tot ceea ce ar trebui să presupună un acord raţional şi conştient asupra obiectivelor terapeutice, o relaţie emoţională de încredere şi respect reciproc între medic şi pacient, e transformat în conflict deschis.

Se pune întrebarea legitimă dacă o societate ieşită recent dintr-un sistem totalitar şi în tranziţie spre un capitalism hibrid, o societate post-comunistă obsedată de putere, rapace şi agresiv-revendicativă, poate avea o influenţă atît de nefastă asupra relaţiei terapeutice, încît să o poată distorsiona, altera, perverti profund şi pe termen lung. Sau ceea ce nu pot surprinde nici cele mai detaliate studii, acel ceva inaparent, profund intim şi inefabil în întîlnirea existenţială dintre doi oameni, unul aflat în suferinţă, celălalt aflat în posibilitatea de a-l ajuta, acel ceva unic, viu şi irepetabil cu fiecare pacient şi cu fiecare interacţiune, rămîne, dincolo de epoci şi contexte politice, indestructibil.

Programe de sănătate, fără utilitate publică

În luna mai a acestui an, în urma unei analize realizate de o comisie a Ministerului Sănătăţii, au fost prezentate rezultatele Programului de Evaluare a Stării de Sănătate a Populaţiei, desfăşurat în perioada 1 iulie 2007 – 31 decembrie 2008, cu fonduri în valoare de 631.604.957 de lei. Comisia a subliniat faptul că evaluarea a fost realizată atipic, pe toată populaţia şi nu pe eşantioane reprezentative, iar ancheta Ministerului Sănătăţii a indentificat faptul că pentru 1,2 milioane de persoane, datele de evaluare sînt absente şi informaţiile esenţiale sînt incomplete. Pentru aproximativ 450.000 de cazuri, au fost constatate consultaţii şi analize fictive, care nu s-au realizat, dar care au fost plătite.

Ministrul Sănătăţii, dl Ion Bazac, a declarat că acest program este cel mai costisitor şi ilogic demers de evaluare a stării de sănătate a populaţiei. „S-a cheltuit o sumă considerabilă pentru a nu se afla nimic." Din totalul costurilor, circa 20 de milioane de euro au fost folosite pentru cheltuieli administrative: costuri pentru tipărirea taloanelor, costuri pentru expedierea poştală, rambursare, introducerea şi înregistrarea persoanelor evaluate în baza de date etc. La acestea se mai adaugă circa 10 milioane de euro pentru achiziţionarea de laptop-uri pentru medicii de familie, special pentru acest program.

Echipa care a analizat rezultatele programului a concluzionat că acesta a fost un eşec încă de la început, în lipsa unui real concept metodologic. Mai mult, informaţiile colectate contrazic datele provenite din evaluările anterioare, precum şi tendinţele măsurate la nivel internaţional.

De asemenea, acest program s-a suprapus peste un altul aflat în derulare de către Casa Naţională de Asigurări de Sănătate, prin care românii beneficiau deja de un set de analize gratuite pe an, costurile fiind acoperite din fondurile CNAS. În lunile iunie-septembrie 2007, cele două programe au funcţionat în paralel, cu posibilitatea de a avea duble finanţări pentru aceleaşi analize. De-abia după trei luni de funcţionare, conducerea Ministerului Sănătăţii şi a CNAS au realizat acest lucru.

(sursă: comunicatul Ministerului Sănătăţii, 27 mai 2009)

Alte spitale, aceleaşi dureri

Horaţiu DAMIAN

Pacientul şi codul de bare

Sînt născut şi crescut la Cluj. Pot spune, recunoscător, că nu am probleme de sănătate care să mă transforme într-un abonat al instituţiilor de profil clujene, astfel încît mi-ar fi greu să vorbesc din perspectiva unui pacient. Dar lucrurile n-au stat aşa în trecut. La 7 ani, cu un şoc alergic la antibiotice, de voie, de nevoie, făceam cunoştinţă cu spitalul. Era o perioadă în care pielea mi se urzica de la aproape orice: praf, mîncare uscată pentru peşti, cireşe, chiar şi de la banala apă. Din asta a decurs o bronşită astmatiformă, suficient de tenace cît să mă chinuie pînă pe la 14 ani, să mă facă inapt pentru sport, dar şi pentru jucat „baba oarba" – colegii îmi spuneau pe faţă: „N-are rost să joci, că oricum te ghicim după respiraţie".

În această calitate am descoperit şcoala clujeană de medicină. Am avut noroc să-l întîlnesc pe profesorul Jianu Butnariu, unul dintre maeştrii pediatriei clujene, care, printr-o muncă tenace, de ani la rînd, a făcut din epava care eram, un om întreg. L-am cunoscut pe profesorul Căpuşan, somitate a dermatologiei: era mereu un privilegiu să-l urmăreşti la lucru – mic, cu degetele galbene de nicotină, sudînd ţigară de la ţigară, într-un cabinet cît un salon, plin de dosare, tratate, foi de observaţii, pagini de manuscris redactate mărunt, echipamente medicale, toate într-o dezordine în care profesorul ştia permanent însă unde să găsească cel mai neînsemnat lucru, cu uşurinţa cu care găsea mereu cel mai potrivit tratament, pentru orice afecţiune. La dinţi mi-a umblat profesorul Dajbukat, probabil cel mai bun stomatolog al perioadei. Fire aparte, izbucnea mereu în accese de furie cînd descoperea cîte o cîrpăceală făcută cine ştie de cine în gura pacientului, şi „recitalurile" sale puteau fi comice pentru spectatori, dar mai puţin, poate, pentru cel din scaunul de tortură. Dar la profesorul Dajbukat orice lucrare era „proiectată să reziste, să reziste, să reziste", nu să te lase baltă după o lună, două. Iar primii paşi în viaţă i-am făcut asistat de doctorul Suruianu, un adevărat medic de familie, ca-n *Citadela* lui Cronin, o persoană la care puteai apela zi şi noapte, şi cu folos.

Dar astea sînt amintiri din copilărie, dinaintea izbăvitoarei Revoluţii din decembrie şi a tot ce a urmat. Despre condiţiile spitaliceşti ale anilor '80 ştie toată lumea. Azi am – din fericire, poate – mai puţine contacte cu domeniul. Din ele, din mărturii ale cunoscuţilor, din activitatea de jurnalist, desprind un tablou destul de ciudat. Sistemul e acelaşi în toată ţara, suferind de boala cronică a subfinanţării. Ca atare, o internare presupune aceleaşi probleme ca peste tot, inclusiv autodotarea cu unele articole medicale, precum pungi şi pamperşi pentru pacienţii cu incontinenţă, bisturie pentru biopsii, seringi de unică folosinţă etc. Şi la Cluj, ca peste tot, dacă ai o rudă internată, trebuie să „vorbeşti" cu sora, dar mereu cu portofelul aproape, ca să fii sigur că ruda internată n-o să fie tratată ca o grămadă de fier vechi la REMAT.

Alta e însă marea problemă a pacientului din România. Comunitatea medicală nu se poate sustrage influenţelor societăţii. Dacă societatea e cinică, indiferentă, coruptă, brutală, superficială, dominată de pulsiuni feudale, medicina va lua acelaşi chip. De aceea, aici, ca pretutindeni în sistemul medical românesc, pacientul nu mai e o fiinţă cu un suflet („cine ucide un om ucide o lume întreagă" – spune Talmudul), nu mai e creaţia făcută după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, ci un simplu cod de bare. O entitate apersonală, care – ghinion! – îţi vine pe cap şi trebuie procesată, căreia îi aplici nişte protocoale şi apoi cauţi o modalitate de a te descotorosi de ea. Oricine a trecut printr-un contact cu sistemul medical ştie că principala preocupare a celor din aceste instituţii este să scape de tine cum ar încerca să scape un tehnocrat de un indicator statistic negativ. În această depersonalizare, a-umanizare, tehnicizare a sănătăţii stă cheia multor rele din sistemul medical românesc. O boală urîtă, o boală (şi) a Clujului.

Alexandru GRUIAN

„Numa' la spital şi la poliţie să nu ajungi...!"

Procedura spune că primul drum îl faci la medicul de familie. M-am înfundat, deci, în scaun, în faţa doctoriţei mele de familie. În faţa uşii nu aştepta nimeni – oficial, îşi terminase programul, aşa încît nu aveam mustrări de conştiinţă. Nu ştia de ce eram acolo, probabil se aştepta să-i cer reţeta pe care mi-o dă cam o dată la două luni. Cabinetul arată bine; după ce medicilor li s-a permis să-l cumpere, a fost modernizat, aşa că pacienţii au parte de o ambianţă plăcută – mă rog, dacă boala nu e prea gravă, te uiţi şi la ambianţă, contează.

Mi-am compus un zîmbet uşor perfid, răspunzînd unei priviri cam nedumerite. Nu venisem după reţetă, nu de data asta. I-am explicat pe scurt ce trebuie să fac – un articol la tema „Pacient în România". Mi s-a părut reprezentativă, deoarece are înscrişi cu 30% mai mulţi pacienţi faţă de medie. Dar nici despre pacienţii ei nu urma să fie vorba, ci chiar despre ea, în calitate de medic-pacient.

„Da, normal, am fost şi sînt pacient" – mi-a spus. „În urmă cu ceva timp, chiar pentru o perioadă lungă, m-am internat în spital pentru un tratament de păstrare a sarcinii. Nu am fost şi nu sînt tratată preferenţial. Poate că, medic fiind, cel care mă consultă este mai grijuliu, gîndindu-se că sînt şi eu, cum s-ar spune, de meserie şi analizez altfel ceea ce îmi spune, un diagnostic, un tratament... Dar în rest nu am sesizat nici o diferenţă. M-au tratat cu destulă nepăsare foşti colegi, deveniţi mai apoi profesori universitari, m-au tratat cu solicitudine medici necunoscuţi, ţinînd chiar cont de ceea ce le sugerasem eu, ca medic. Dincolo de «sistem» şi profesie, totul depinde şi de caracterul omului. Dar eu nu-mi doresc să mă opereze, dacă ar fi să fie, un chirurg care cîştigă sub 20 de milioane de lei pe lună... De lei vechi vorbesc... Omul ăla nu are voie să vină cu autobuzul la spital sau să se gîndească cu ce plăteşte întreţinerea în timp ce umblă cu bisturiul prin mine. Dacă apar noutăţi – şi apar foarte des –, trebuie să le cunoască, să aibă acces la cărţi, să ştie ce medicaţie să prescrie, în conformitate cu medicamentele noi care intră pe piaţă. Aşa că eu, ca pacient, vreau să mă duc la medici bine plătiţi."

Îmi amintesc de cazurile cînd eu însumi am fost la spitalul din Deva, ca pacient, ca vizitator sau doar ca jurnalist. Am văzut secţii noi, moderne – cum ar fi Urgenţa sau Terapia intensivă –, semănînd cu ceea ce vedeam prin filme sau poate cu ceea ce ar fi normal. În alte secţii, ceea ce te izbeşte este mirosul, acel damf specific (oare de ce...?) de spital, unde parcă şi bolnavii sînt o reflectare a decrepitudinii umane, plasaţi fiind într-un mediu ostil, deprimant. „Nu sînt bani pentru toate" – mi s-a spus. „Pe rînd..."

Caut un pacient tipic. Majoritatea se plîng, dar refuză să-şi dea numele. Nu se ştie cine aude... În spital, confirmă că da, saloanele de aici, din Deva, sînt bune în multe secţii, dacă ne referim la partea de cazare. Dar se stă mult la coadă prin policlinică. La oftalmologie, cardiologie, chirurgie, iarna – la ortopedie, se aşteaptă mult. Nu mai sînt medici destui – cred oamenii – şi atunci trebuie să stai. Medicii pleacă în străinătate, pentru salarii mai mari, iar cei buni dintre cei rămaşi sînt practic suprasolicitaţi. Dau şi peste un prieten, revoltat. „De ce eu, abonat al Casei de Asigurări de Sănătate, trebuie să stau la coadă cu orele? O fişă medicală devine un calvar, ai nevoie de consult exact la cabinetele cele mai solicitate... Dacă am dat şpagă? Uneori da, alteori nu. Nu că acolo unde am dat mi s-ar fi cerut. Am aflat de tarif, am pus în plic şi am dat, nu am fost refuzat. În alte situaţii, nu am dat şi nu am simţit că am fost tratat mai prost din cauza asta. Depinde cît e de gros obrazul. Uite, toată lumea ştie că doctoriţa asta, la care stau acum, se comportă impecabil, e cea mai bună din judeţ, dar uită-te cît mai am de aşteptat, că e şi singura...!".

Cu destul de mult timp în urmă, fiind eu însumi operat de apendicită, un coleg de salon îmi repeta cel puţin o dată pe zi: „numa' la spital şi la poliţie să nu ajungi...!".

Ioan STOLERU

Turist în Iaşi, cu sirenă, fără ghid

„Ce faci, renunţi acum?" – o întreabă Magda, vădit îngrijorată, pe Dana. Fetele stau pe o bancă de lîngă secţia de Oncologie a Spitalului „Sf. Spiridon" din Iaşi. „Hai, că nu-i aşa greu, citeşti de cîteva ori cursurile şi te descurci, eu aşa am făcut" – continuă studenta. În afară de cele două tinere, în parcul spitalului mai stau doar internaţii, majoritatea de vîrsta a treia, şi cei cîţiva vizitatori. „Azi, de exemplu, mie mi-a picat HIV-ul, a fost uşor" – argumentează Magda mai departe.

Este cel puţin cinic să vorbeşti în astfel de termeni, „mi-a picat" şi „am scăpat repede", despre boli letale în parcul unui spital. În rest, atmosfera e destinsă aici. Locul, nefiind îngrădit, nu lasă impresia de sanatoriu. Însă de nu vrei să rămîi peste noapte, e bine să fii atent pe unde calci. „Atenţie! Nu circulaţi lîngă clădire, pericol de accidente" – scrie pe o bucată de lemn lîngă plăcuţa ce anunţă „Aleea Inimii". Aleile ce unesc corpurile spitalului au nume „din domeniu". Astfel, Aleea Urgenţelor se înfundă în Aleea Speranţei.

Pe altă bancă, o femeie discută cu mama ei, bătrînă, cu un bandaj gros peste ochiul stîng. „De cînd nu-ţi mai pune asistenta picături se vede diferenţa. Ia să-ţi pui tu cîte două de-acum, să fim sigure" – îi spune femeia. „N-ajunge doar cu una şi, oricum, e puţin, le foloseşti de-o lună şi încă mai ai jumătate de sticluţă" – continuă aceasta.

La „Sf. Spiridon" rezerva de medicamente încă face faţă cererii pacienţilor. Fiind un spital cu manager economist şi nu doctor, achiziţii pentru medicamente „de rezervă" au fost făcute încă dinaintea crizei. La alte spitale ieşene, pacienţii sînt deja nevoiţi să-şi cumpere singuri pastile.

Gardianul vorbeşte cu cei ieşiţi la ţigară în timp ce trage indiferent din a lui şi mai aruncă două, trei vorbe la telefon. Are abilitatea asta – să fumeze, să vorbească la telefon, dar şi cu cei din jur în acelaşi timp. Şi nu contează că pacienţii au doar o branulă în braţul stîng sau jumătate de cap bandajată, el nu discriminează. Cursul valutar, antrenorul Politehnicii şi orele de program sînt aceleaşi.

La intrarea în spital se află un magazin mic, cu flori proaspete, numai bun pentru cei grăbiţi, care n-au apucat să cumpere ceva pe drum. Mai departe, pe Aleea Urgenţelor, stau parcate două ambulanţe şi o maşină SMURD. În nici cinci minute rămîne o singură maşină, celelalte două fiind chemate la cîte o intervenţie. Cine stă mai mult de cîteva zile în Iaşi nu poate să nu observe frecvenţa cu care sirenele ambulanţelor acoperă freamătul oraşului. Te-ai gîndi că e ceva lăudabil, că Iaşul se bucură de un serviciu de urgenţă alert şi receptiv. Lucru adevărat, ce-i drept. N-am văzut ambulanţă să stea degeaba, însă multe dintre ele doar transportă pacienţi de la un spital la altul pentru că, aşa cum explică şi doctorul Tudor Ciuhodaru, şeful Unităţii de Primire Urgenţe a Spitalului „Sf. Ioan", „sînt diverse specializări care nu există în unele spitale. Plimbatul între spitale este o mare nemulţumire a pacienţilor din Iaşi. Apropo de pacientul traumatizat: atîta timp cît specializările care sînt în suferinţă – ortopedie, traumatologie, chirurgie reconstructivă, arsuri, toxicologie – sînt aici, iar neurochirurgia este în altă parte, lucrurile n-au cum să evolueze bine" – explică acesta.

În cele două camere aşezate de-a lungul holului ce duce spre biroul doctorului sînt paturile pe care pacienţii de la Urgenţe aşteaptă externarea sau trimiterea la un alt spital. Ciuhodaru îi salută pe rînd şi-i întreabă cum se mai simt.

În 1996 a început construcţia unui nou Spital de Urgenţe în Copou. Cu şase etaje şi o capacitate de 300 de paturi, acesta ar fi trebuit să rezolve problemele de tip „Lăzărescu", cel puţin în cazul urgenţelor traumatice. Însă finalizarea clădirii este amînată de la an la an. Actualul Spital de Urgenţe „Sf. Ioan", vechi de 123 de ani, este situat, după cum spune doctorul, „într-un conac boieresc care stă aproape să se dărîme pe noi".

Însă deşi practică medicina în clădiri vechi, medicii ieşeni consideră că operează cu o expertiză bine consolidată. Părerea e împărtăşită şi de doctorul Eugen Carasievici, de la laboratorul de Imunologie şi Alergologie al Spitalului „Sf. Spiridon". Acesta, privindu-şi studenţii, e totuşi neîncrezător în viitorul medicinei româneşti. Pe mulţi i-ar pica.

„Dacă nu merge faza cu medicina, eu mă apuc de altă facultate de la anu'" – încheie Dana discuţia din parc.

Roxana LUPU

Odiseea unui tînăr din provincie la Bucureşti

Adi are 28 de ani, este din oraşul Oneşti, judeţul Bacău, şi suferă la piciorul drept de edem limfatic şi membrană inflamată a rotulei. Cam aşa se poate prescurta, în cuvinte puţine, drama unui tînăr. Pe hîrtiile, reţetele, filmele, radiografiile şi tomografiile pe care le tot face de ceva ani de zile, scrie un pic mai mult, dar la fel de rece ca şi lama unui bisturiu.

Sînt înşirate cifre şi valori, iar mai jos sînt semnături şi ştampile. Puţine dintre aceste semnături care aparţin, evident, unor medici, au încercat să îl personalizeze pe Adi şi să îl transforme dintr-unul din zecile nume aflate în dosarele lor de pe birou, într-o fiinţă umană. Dacă ar fi făcut asta, ar fi aflat că tînărul spăşit, care stă în faţa lor într-un picior, a făcut 300 de kilometri de la Oneşti la Bucureşti şi că e obosit acum. Că la fiecare mişcare hurducăită a autoturismului şi-a cuprins mai bine piciorul – pe care nu îl poate mişca de luni de zile – cu ambele mîini şi a suspinat din cauza durerii ascuţite, care l-a săgetat. Că atunci cînd a ajuns în curtea spitalului Colentina, prietenul lui l-a ajutat să coboare din maşină, deoarece corpul i-a amorţit de tot în cele cinci ore, cît a durat călătoria. Nu şi-a putut schimba poziţia, pentru că piciorul nu mai poate fi îndoit. Ar mai fi aflat că a stat apoi trei ore în curtea spitalului, ca să sosească el, medicul, care se găsea într-o operaţie sau, în orice caz, era ocupat cu altceva, deşi fusese anunţat că pacientul soseşte pentru internare. Dacă în cele două săptămîni cît Adi a stat în spital şi i s-au făcut zeci de teste, l-ar fi întrebat cum stă cu banii, dacă are cine să îi aducă mîncare la spital sau dacă se poate deplasa pînă la cantina din apropiere – deşi întrebarea e retorică, e clar că piciorul e blocat şi nu se poate da jos din pat sub nici o formă – poate dacă i-ar fi păsat cuiva de toate acestea, nu l-ar mai fi chemat de încă patru ori la Bucureşti. Pentru că Adi are la activ cinci internări şi cinci seturi de analize diferite şi, după un an de zile, piciorul lui este în aceeaşi situaţie.

Cimentarea piciorului, singura soluţie?

„Am avut mereu probleme cu piciorul, încă din copilărie. Se umfla, mă durea... În ultimii ani însă, lucrurile s-au agravat. În 2003 am fost operat la Fundeni, o perioadă a fost bine, dar anul trecut s-a blocat iar. S-a umflat foarte mult şi nu puteam călca cu el. A trecut un an de zile şi este la fel, cu diferenţa că nu mă mai doare, pentru că mi-au prescris nişte pastile." Boala i-a mîncat cartilagiul osos al rotulei, iar lichidul – acel edem limfatic – care îi umflă piciorul nu vrea să se absoarbă. A făcut zeci de analize pentru ca medicul să înţeleagă ce conţine de fapt acel lichid. Numai pentru aceste recoltări a făcut vreo trei drumuri din provincie în Capitală. În cele din urmă, lui Adi i s-a spus că singura soluţie este să i se cimenteze piciorul. „Medicul mi-a spus că analizele arată că ar fi posibil să am TBC osos şi că, din această cauză, o operaţie ar fi foarte riscantă atît pentru mine, cît şi pentru picior. N-am vrut să accept aşa ceva şi i-am spus că aş vrea să le mai cer părerea şi altor medici. Am bătut într-un picior toate spitalele posibile din Capitală – de la «Marius Nasta» la «Sfînta Maria», de la «Pantelimon» la «Sfîntul Ioan» şi medicii, toţi profesori universitari, specialişti în ortopedie şi reumatologie, mi-au spus că nu este

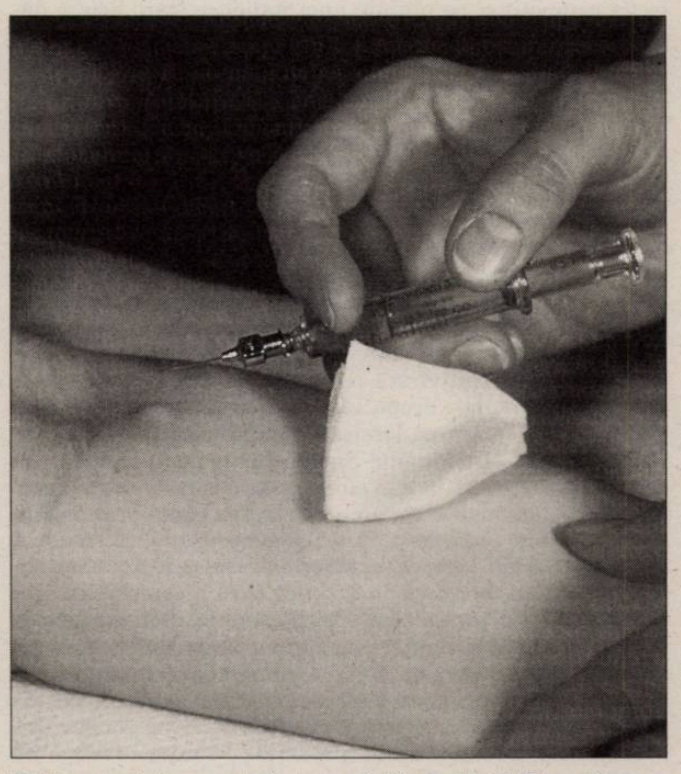

TBC osos şi că se poate interveni chirurgical." Teoretic, operaţia ar trebui să decurgă fără complicaţii şi Adi ar putea să meargă normal din nou. Visînd cu ochii deschişi la această posibilitate, aşa cum face de un an de zile încoace, de cînd este imobilizat la pat, tînărul i-a rugat pe toţi aceşti medici să îl opereze. Şi s-a lovit, invariabil, de un refuz categoric, explicat printr-o inepţie tradiţională ce caracterizează sistemul medical românesc. „Doamna doctor X (medicul curant al lui Adi, care refuză operaţia) este foarte cunoscută şi apreciată în breaslă, nimeni nu îndrăzneşte în Bucureşti să preia un caz de-al ei. Eu vă sfătuiesc să mergeţi în alt oraş."

„Să mai aşteptăm, poate se mai lipesc oasele"

Adi i-a spus, apoi, doamnei doctor X că ceilalţi medici sînt de părere că operaţia poate fi efectuată. Dar fără vreun rezultat. I s-a spus să continue tratamentul cu pastile împotriva durerii şi a fost trimis pentru a şasea oară înapoi la Oneşti, cu comentariul „să mai aşteptăm, poate se mai lipesc oasele". Adi şi-a pierdut locul de muncă – firma i-a acceptat concediul medical prelungit timp de cîteva luni, după care l-a destituit. A slăbit, devine cu fiecare zi mai palid la faţă, şi-a pierdut o bună parte din speranţa de a mai merge normal. Se deplasează cu două cîrje şi ieşirile la bere cu prietenii, în discotecă sau la plajă au fost anulate. Cu banii este la pămînt. În casă mai vine doar pensia mamei şi datoriile – banii împrumutaţi pentru plecările la Bucureşti – bat la uşă. Ajuns la capătul puterilor, nici el nu ştie ce să mai facă. Se gîndeşte să împrumute nişte bani, să meargă la spitalul din Tîrgu Mureş şi s-o ia de la capăt. La spitalele de provincie, Oneşti sau Bacău, nici nu se pune problema să ajungă. Înainte de experienţa cu Capitala, a mers la un control acolo şi i-au spus, foarte grav, ce are: celulită.

Ce te doare?

● „Sînt rezident de an terminal, în specialitatea chirurgie pediatrică, şi mi s-a luat şansa de a obţine un loc de muncă prin blocarea posturilor. Nu vi se pare, dle ministru, un non-sens ca pensionarii să lucreze în continuare pentru că nu sînt medici, dar, în acelaşi timp, posturile să fie blocate? Sau noi, cei tineri, trebuie neapărat să părăsim ţara? Vă rugăm, ajutaţi-ne şi deblocaţi posturile! Eu chiar nu aş vrea să plec din ţară! Fac cu drag ceea ce fac şi cred că sînt destui copii aici pe care i-aş putea ajuta. Vă mulţumesc!"

● „Sînt cetăţean român, locuiesc în România şi am o nemulţumire referitoare la modul în care ar trebui să se raporteze medicul de familie la pacienţii săi. Sînt angajat la o întreprindere privată şi sînt plătitor de CAS. Aş dori să ştiu dacă este normal ca medicul de familie să perceapă anumite sume de bani pentru o trimitere (10 lei) sau o adeverinţă medicală (20 de lei). Iar în cazul în care medicul este solicitat la domiciliu, suma este de 50 de lei."

● „Sînt medic specialist de stomatologie generală la Spitalul de Psihiatrie şi pentru Măsuri de Siguranţă Jebel, Timiş şi v-am trimis o fotografie din cabinet ca să vedeţi dotarea pe care o am pentru a trata bolnavii din spital. Dacă nu vă vine să credeţi, puteţi să veniţi să vă convingeţi. Aparatura este din 1965, de cînd s-a înfiinţat spitalul. În plus, cabinetul este de urgenţe stomatologice conform O.G. 124, dar în România cod de urgenţă în stomatologie au doar pansamentul calmant, drenajul endodontic, fracturile, reparaturile de proteze, abcesul parodontal şi tratamentul gingivostomatitei. Vă rog foarte mult să cereţi ca şi extracţia dentară să aibă cod de urgenţă, pentru că este inuman ca un om care nu are bani să se milogească la Urgenţă lună de lună pentru un drenaj şi, mai mult decît atît, CNAS nici nu decontează medicilor dentişti serviciile de urgenţă dacă îşi depăşesc plafonul."

(exemple de mesaje primite la Centrul operaţional „Ce te doare?", inaugurat în luna ianuarie de Ministerul Sănătăţii)

PUBLICITATE

Alex. Leo ŞERBAN

Din nou la Taormina. Etna dormea

Festivalul de film de la Taormina – magnificul orăşel sicilian cocoţat pe un munte, cu dublă vedere spre Etna şi spre Mediterana – are o istorie îndelungată (55 de ediţii), pe care ţine să o scoată la înaintare cu orice ocazie...

Mare, soare, ceva filme

Or ocazia este chiar festivalul. De cînd a preluat conducerea lui – acum trei ani –, americanca Deborah Young nu a uitat să amintească, la fiecare ediţie, cît de fastuos şi de glamouros era festivalul *in the good old days*... Fie că trailerul ediţiilor respective se mîndrea, în alb-negru, cu figuri precum Audrey Hepburn, Liz Taylor, Sophia Loren etc., ce călcaseră pe scena din amfiteatrul grec vechi de 2000 de ani, fie că (aşa cum s-a întîmplat anul acesta) a arătat chiar un documentar *despre* festival (previzibil intitulat *Taormina 55)*, memento-ul cine-istoric nu are cum să lipsească din panoplia de „realizări".

Problema este că tocmai acest rapel insistent al bunelor vremuri trecute începe să semene nu doar cu ticul frivol al unui monden omniprezent specializat în *name-dropping*, ci şi cu o inerţie de imagine care se dovedeşte, la sfîrşitul zilei, destul de contraproductivă: dacă brandul Taorminei este dat de „marile nume de odinioară", iar numele acestea au dispărut, în prezent, e un semn că o „re-branduire" este urgent necesară!

Un material publicat în revista (de business cinematografic) *The Hollywood Reporter* – unde Young este chiar şefa departamentului de cronici – încerca să prezinte, obiectiv, motivele pentru care străinii din business (mai ales americani) ar avea tot interesul să vină la Taormina cu filmele lor: mare, soare, hoteluri de lux... Marea, într-adevăr, este albastră, soarele este arzător, hotelurile de ***** sînt somptuoase (la San Domenico Palace s-a filmat finalul de la *Aventura* lui Antonioni), iar Etna fumegă la o distanţă confortabilă atunci cînd nu curge, spectaculoasă şi roşu-luminiscentă, prin canalele brăzdate prevăzător (cum s-a întîmplat anul trecut). Dar filmele?! Prezentată *aşa* – ca o staţiune de lux dotată cu toate condiţiile şi divertismentele –, Taormina rămîne ceea ce se ştia, deja, de multă vreme, iar „apendicele" cinefil aproape că devine derizoriu. Dacă vii la Taormina numai pentru mare, soare etc., de ce trebuie să mai vezi şi filme?! Aceasta-i întrebarea...

Samba bate filmul

Mai ales că, anul acesta – după un an, deja, dezamăgitor din punct de vedere al ofertei de filme –, „a 55-a ediţie" a fost departe de a fi un paradis cinematografic. Filmele din competiţie (culese din bazinul mediteranean) au fost un calvar – mai ales după un Cannes din nou gratificant şi îndrăzneţ –, cele „de seară" (de fapt, de noapte tîrzie, căci nici unul n-a început înainte de orele 22!) au fost, cu o excepţie *(The Grey Gardens,* cu Jessica Lange şi Drew Barrymore), exasperant de oarecare, iar puţinele surprize plăcute (ca de pildă *Corso: The Last Beat,* documentarul lui Gustave Reininger) au părut cu atît mai stinghere... Young a lăsat secţia competiţiei pe mîinile unei italience (care deja o dăduse în bară cu un an înainte), canalizîndu-şi toată energia pentru a obţine „premiere internaţionale" (nu acelaşi lucru cu „mondiale"!) ale unor producţii *made in USA,* în speranţa – strivită la faţa locului – că vedetele care joacă în ele vor veni la Taormina atrase de... mare, soare, hoteluri cinci stele. Mă rog, nu ştiu dacă întîlnirea cu un Matthew McConaughey (actor de duzină celebru pentru instantanee fotoacvatice cu pectorali bronzaţi) ar fi putut extazia mai mult de trei rînduri de cucoane de vîrsta a doua spre a treia, şi mai bronzate, care-ar fi venit cu binocluri pentru a-l vedea „de aproape", dar se pare că vedeta ar fi cerut un *jet privat* pentru voiajul din California în Sicilia şi retur, aşa că s-a renunţat la serviciile sale. Au venit, în schimb, diverse doamne de aceeaşi vîrstă cu cucoanele-fane de pectorali amintite – care, ce-i drept, rămîn mari actriţe, dar nu mai sînt *hot* decît la soare: Jessica Lange, Catherine Deneuve, Fanny Ardant, Dominique Sanda. Iar printre acestea, un actor – într-adevăr – *hot* al momentului (cum se spune), dar care, într-o astfel de companie, riscă să-şi vadă cota curgînd uşor la vale precum lava Etnei: Rodrigo Santoro. Al cărui tată e(ra) italian (ceea ce nu ştiam), deşi el este brazilian (în fine, brazilian-*internaţional),* drept care e corect să-i pronunţi numele Rodrig*u* Santor*u*! (Posibil ca motivul pentru care a fost invitat Santoro să fie pur onomastic, *„toro"* rimînd cu *„taor"*(mina), oraşul al cărui simbol este un taur...)

În orice caz, momentul cel mai entuziasmant al festivalului n-a avut nici o legătură cu filmele, ci cu muzica (tot braziliană – Brazilia fiind, alături de Franţa, invitata de onoare a ediţiei 55). Concertul lui Carlinhos Brown a fost scurt (max. 45 de minute), dar a ridicat amfiteatrul în picioare, dansînd pe ritmurile lipicioase de samba. La-nceput am crezut că o să fie un rateu, pentru că a apărut pe scenă îmbrăcat într-un costum alb, cu sacoul direct pe pieptu-i păros şi cu o pălărie moţată, tot albă, pe cap (părea de la Boney M...), dar cînd a-nceput să cînte, după o piesă jumate, tot amfiteatrul a fost în delir. Tipul a trecut prin public, a făcut trenuleţul cu lumea după el, iar la un moment dat, trecînd pe culoarul la capătul căruia era aşezat Rodrigo Santoro, l-a remarcat şi a strigat „Santoru!", ca un manelist care-l vede în public pe Florin Piersic şi-l strigă „Piersicu!".

Ultimul Beat

Corso: The Last Beat este singurul film pe care mă bucur că l-am văzut la Taormina. E şi primul film, ca regizor, al producătorului lui Michael Mann – un tip jovial şi vorbăreţ, absolvent de Chicago University (unde l-a cunoscut pe Eliade) şi stabilit, ca orice producător care se respectă, în California.

Pentru cei care nu-l ştiu, Gregory Corso a fost unul dintre marii poeţi *beat* (nu „beatnik"!; din documentar afli că denumirea aceasta – inventată în anii '50 – era peiorativă întrucît combina „beat"-ul cu „Sputnik"-ul), tovarăşul lui Ginsberg, Kerouac şi Burroughs – şi, totodată, cel mai tînăr dintre ei. Personajul era adorabil, cu toate hachiţele sale: un *bon vivant* cu temperament meridional (doar era de

origine italiană), totalmente autodidact (şi-a făcut „studiile" în multele închisori prin care a trecut încă de copil), talentat cît toţi la un loc şi bun ca pîinea caldă. Filmul (care a fost filmat timp de 10 ani) începe cu Gregory la Delphi strigînd către „măreţele umbre", „Hei, poeţilor, sînt eu, *Gregoire*... Euripidule! Eschilule! Unde sînteţi?". Iar cineva (probabil că nu aceştia...) îi strigă înapoi, *„Shut up!"*.

Scoop-ul este că, în timp ce Reininger îl urmărea pe „Gregoire" – în stil ciné-vérité – peste tot (Paris, Veneţia, Roma, Atena), el află că mama acestuia, Michelina, este încă în viaţă. Michelina fusese nevoită să-l abandoneze pe „Nunzio" (numele real al lui Gregory) încă de mic, cu 67 de ani în urmă şi, din cauza tatălui acestuia (un tip violent), fusese împiedicată să ia legătura cu copilul său (toată povestea aici: www.corsothefilm.com). Reîntîlnirea celor doi, în pragul casei din New Jersey unde Michelina a trăit toată viaţa alături de noua ei familie – peste rîu de New York-ul unde a trăit Gregory toată viaţa! –, este de o emoţie pe care Reininger o surprinde discret (şi cu atît mai percutant) filmînd de la aceeaşi distanţă îmbrăţişarea celor doi, cu mîna Michelinei mîngîind capul copilului ei regăsit şi fluturînd ca o batistă pe peronul gării.

Corso a murit la 70 de ani, de cancer, vegheat pînă-n ultima clipă de mama sa („Ia spune-mi, cîte femei ai avut la viaţa ta?" îl întreabă ea, îi ia mîna şi-ncepe să numere pe degete, îşi dă seama că a avut mult mai multe femei decît degete şi-i spune, „Eh, normal că eşti obosit...") şi vizitat de prieteni (Ethan Hawke, Patti Smith). Cenuşa i-a fost depusă, aşa cum şi-a dorit, la doi paşi de mormîntul lui Shelley din cimitirul Acattolico din Roma. Biograful lui Kerouac a spus despre documentarul lui Reininger că este „cel mai bun film făcut vreodată despre un poet"; nu cred că poate fi contrazis prea curînd...

PUBLICITATE

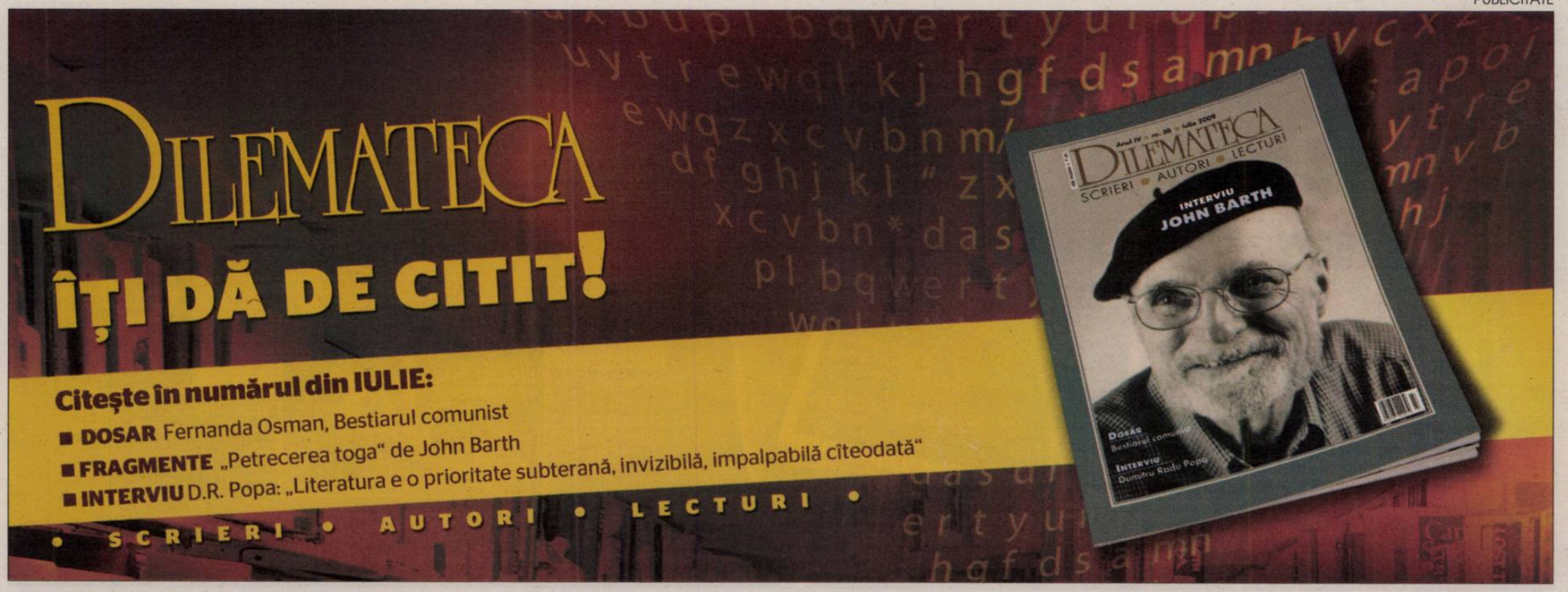

Marius CHIVU

feedbook

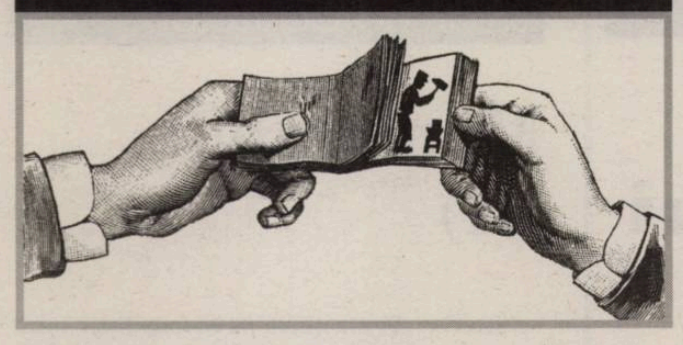

Literatură glossy

● **Florin Piersic jr., *opere cumplite. volumul unu*, Editura Humanitas, 2009.**

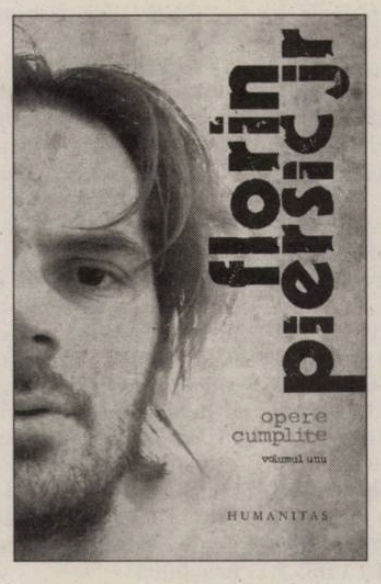

Playboy a fost prima revistă glossy de la noi care a publicat proză scurtă. După cîteva traduceri din John Updike, Kurt Vonnegut sau Ray Bradbury, au început să apară şi autori români, precum George Cuşnarencu (un scriitor interesant care a dispărut cu totul), Răzvan Petrescu, Horia Gîrbea, Jean Lorin Sterian şi alţii. Apoi *Elle* s-a aventurat să publice în fiecare lună, timp de mai bine de un an, cîte o povestire de Mircea Cărtărescu (aşa s-a născut volumul *De ce iubim femeile*, o carte pe cît de bună, pe atît de bine vîndută), apoi Cecilia Ştefănescu a fost invitată să scrie şi ea lunar cîte o povestire „pentru femei". *Tabu* e o altă revistă glossy care, timp de un an, a publicat în fiecare număr cîte o proză de două pagini scrise de un scriitor tînăr, iar *Esquire* a inventat conceptul de „povestire în 89 de cuvinte", concentrate literare ce pot fi citite şi astăzi. Mircea Cărtărescu a revenit şi a publicat o vreme un roman în foileton în ghidul *7 seri*, iar Florin Iaru continuă să povestească săptămînal aventuri bucureştene în *24 Fun*. Toţi aceşti scriitori la reviste/ghiduri glossy au scris şi scriu literatură la temă, pentru un public anume şi/sau după dimensiunea (redusă) cerută într-o vreme în care revistele literare s-au retras într-o nişă insignifiantă publicistic, iar vînzările prozei (scurte) autohtone, cu excepţiile de rigoare, sînt foarte mici. Ar fi minunat dacă acest trend ar duce la o revitalizare a genului scurt, aşa cum va fi interesant de văzut dacă şi care vor fi mutaţiile scrisului însuşi sub influenţa formatului glossy, comercial şi restrictiv tematic, stilistic, formal.

Cea mai mare parte a celor peste cincizeci de texte scurte şi foarte scurte din acest volum de debut al actorului-scenaristului-regizorului Florin Piersic jr. au fost publicate mai întîi tot în reviste glossy: *Eva, Max* şi ghidul *24 Fun*. În funcţie de formatul publicaţiilor, texte de numai o pagină alternează cu proze de cîteva ori mai întinse, majoritatea alcătuind o adevărată tipologie contemporană. Astfel, găsim în aceste schiţe de caractere figuri din multinaţionale şi din lumea afacerilor, parveniţi şi de bani gata („băiatul de băiat de tătuţ" sau „regele junglei – bizonul" sînt specimene desprinse parcă din *Atlasul de mitocănie urbană)* sau tipuri din show-biz („the copywriter", „the producer", „the scriptwriter", „the director", „the actor"), dar şi bloggeri, manechine, curve, porno-staruri, ecologişti, dandiaconeşti, turişti *all inclusive* ş.a. Există un permanent joc/discurs al puterii: toate aceste personaje arogante, ipocrite, cinice sau doar stupide şi pline de clişee – caricaturale, însă cît se poate de realiste –, încearcă să se impună şi să se scoată, să influenţeze şi să controleze, jucînd imposibil spectacolul fiţelor şi al moravurilor *high class* sau cu pretenţii creative. Maşini şi haine de lux, vile, carduri, bodyguarzi, gym, cluburi, malluri, campanii eco, reviste gloosy etc. – toate sînt accesoriile unei lumi de un snobism absolut, o lume proastă şi superficială care capătă contur undeva în background. Căci majoritatea textelor sînt monologuri sau discursuri (indirect) libere la celulare, iar scenaristul Florin Piersic jr. surprinde bine limbajul preţios, pervertit sau de-a dreptul agramat al acestor specimene de fiţe. (Vorbeşte un Tetelu de bani gata: „ia uite. am mesaji. gieme o gajică dîntr-un pornac dă mi l-am comandat pă amazon. aşa face ringtonu pă celularu meu cu leptop cîn îmi vine mesaji. ia să văd ce scrie. sun neşte tovarăşi dai mei care cică că să ne dăm mîine cu ateveurile. mişto.").

Cînd nu e stupidă, ridicolă şi de prost gust, lumea e dezumanizată, alienată consumerist, falsă şi mecanizată pînă la absurd. Un înger dezolat scrie în ultimele pagini dintr-un jurnal intim: „sînt din ce în ce mai speriat. ziua nu văd decît oameni agitaţi şi grăbiţi care schimbă hîrtii între ei şi bagă bucăţele de plastic în nişte cutii de metal ca să scoată alte hîrtii pe are le dau altor oameni. şi toţi aleargă de colo-colo. acum două zile mi-era foarte frig. aveam aripile îngheţate şi am văzut o casă mare în care era foarte multă lume. şi am ştiut că acolo era cald şi m-am tîrît cu greu ca să intru şi eu în locul acela. erau chiar foarte mulţi oameni care împingeau cărucioare pline de lucruri colorate şi într-adevăr era mai cald ca afară dar oamenii erau toţi încruntaţi şi umpleau cărucioarele pînă cînd lucrurile începeau să cadă şi atunci oamenii se enervau şi ţipau unii la alţii şi totul era foarte apăsător". De altfel, mercantilismul şi supraabundenţa sînt două teme ce revin pentru a sublinia artificialul, aglomerarea poleită, deşertăciunea unei lumi excesiv de materiale. În cîteva texte ce aduc a parabole buzzatiene despre ipocrizie, frivolitate, lăcomie şi vanitate, unei stewardese i se blochează zîmbetul pe faţă, un tip îşi propune să o seducă pe amanta soţului amantei lui, un bătrîn se îngroapă în obiecte adunate de peste tot (precum „Noul locatar" ionescian), un tip vrea să locuiască în Ikea, un el şi o ea, amîndoi oameni de afaceri, trăiesc într-o lume unde totul este din plastic, un tip este copleşit de cantitatea uriaşă de muzică/filme/jocuri pe care le-a piratat, un tonomat de casino nimereşte combinaţia cîştigătoare şi apoi îngroapă oraşul în jetoane...

Florin Piersic jr. se dedă, uneori, şi la mici jocuri (inter)textuale (o povestire începe calvinian: „în clipa asta tu începi să citeşti o poveste scrisă de mine", alte texte parafrazează titlurile unor Roa Bastos ori Papini), dar, dincolo de nonconformismul formal şi dexteritatea cu care construieşte personaje doar lăsîndu-le să vorbească (se vede practica scenaristului), prozele sînt scrise într-un registru stilistic limitat, n-au suficient conflict, nici profunzime, sînt transparente, inechivoce din punct de vedere moral, explicite în semnificaţii şi cam redundante. Firește, există şi cele cîteva excepţii: în povestirea intitulată „de basm", un prinţ şi o zînă chemaţi pentru o petrecere tematică sînt surprinşi de un copil obez în timp ce fac sex în camera de toaletă, în timp ce prozele „război" şi „despărţirea" surprind foarte bine mecanismele psihologice de împăcare şi de despărţire din viaţa unui cuplu. Scrisă limpede, cursiv şi alert, uneori cu subiecte inedite şi finaluri imprevizibile, literatura glossy a lui Florin Piersic jr. n-are defecte vizibile, dar nici calităţi ascunse. În ultima povestire din carte, un scenarist îşi spune singur, apropo de propriul scenariu: „e mişto dar mai ai de lucru pînă să iasă un film bun". Aşa şi prozele astea urbane, crochiuri satiric-absurde de consum glossy: sînt mişto dar uşurele, mai e de lucru pînă să iasă literatură bună.

Dilema veche vă recomandă

● Philip Roth, *Indignare* (traducere şi note de Radu Pavel Gheo, Editura Polirom, 2009). Fiind vară şi cald, vreme prielnică pentru concizie în elanurile argumentative – doar acest dialog, în 1953, la Colegiul din Wineburg, Ohio, între decan şi student: „Tinere, pentru tine toleranţa pare să constituie într-adevăr o problemă!", „Pînă acum nu am auzit pe nimeni spunînd aşa ceva despre mine, Sir, am zis chiar în clipa în care mintea mea intona cu putere cel mai frumos cuvînt din limba engleză: In-dig-na-re!". Mai departe scrie-n carte. (Radu Cosaşu)

● Minunatul eseu al Alinei Andrei din nr. de iulie al *Ideilor în dialog*, intitulat „Henry James cu sau fără ceaşcă de ceai", text de o mare fineţe care, pornind de la o fotografie a Maestrului, ajunge să inventeze conceptul de „fotografii jamesiene": „Degeaba le căutaţi în dicţionare, cuvîntul nu există", ne previne autoarea; „Niciodată nu te va şoca o astfel de fotografie, însă dacă vei avea suficientă răbdare să-i savurezi subtilităţile, vei sesiza că în fond e misterioasă tocmai prin ceea ce nu arată explicit. În fond, gesturile reţinute, aluzive, pot exprima emoţii puternice". (Alex. Leo Şerban)

● *Compass* (Nonesuch Records), un nou excelent album al saxofonistului meu favorit, Joshua Redman, un album plin de nerv ca şi precedentele, alternînd melancolii („Moonlight" este reorchestrată după Beethoven) cu dezlănţuiri bine temperate („Identity Thief" este compoziţia mea preferată) între cei doi basişti, Larry Grenadier şi Reuben Rogers, şi cei doi toboşari, Brian Blade şi Gregory Hutchinson, toţi oameni de nădejde ai jazz-ului contemporan, tipi fără de care secolul ăsta muzical (deci suficient de religios) n-ar avea pic de ritm pentru vieţile (noastre) necesare. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Sus inima!

● ***Deasupra tuturor / Up* (SUA, 2009), de Pete Docter şi Bob Peterson.**

Noua animaţie produsă de studioul Pixar, *Up*, începe în anii '30, cînd un băieţel pe nume Carl visează să trăiască aventuri extraordinare în America de Sud, aidoma eroului său, exploratorul Muntz. Dragostea lui pentru Muntz îi cîştigă prietenia unei fetiţe din vecini, pe numele ei Ellie. Cei doi copii se fac mari şi nu pleacă împreună în America de Sud, ci se căsătoresc şi se aşază la casa lor. Secvenţa care vine peste noi imediat după aceea e absolut amuţitoare (mai ales că vine peste noi într-un film comercial de animaţie): o secvenţă de montaj care comprimă 50 de ani de căsnicie în 4 minute şi care n-are cum să lase în urma ei, în sala de cinema, prea multe inimi nefăcute zob. Îi vedem pe Carl şi pe Ellie cum primesc vestea că nu pot avea copii. Îi vedem cum nu reuşesc să plece nici în America de Sud, nici nicăieri altundeva (tot strîng bani şi tot intră în ei pentru alte lucruri – un picior rupt, o reparaţie la acoperiş) şi cum o viaţă întreagă urcă pe acelaşi deal din împrejurimi ca să-şi arate unul altuia nori cu forme ciudate, mereu zîmbindu-şi, mereu încîntaţi unul de celălalt. Şi în cele din urmă vedem cum ea nu mai poate să urce dealul; vedem cum moare şi cum el rămîne singur. Nu ştiu cum se poate rezista la aşa ceva. Da, este imaginea *idealizată* a unui parteneriat conjugal şi criticul american Stephanie Zacharek, unul dintre puţinii care i-au rezistat, nu greşeşte neapărat atunci cînd spune că majoritatea componentelor ei sînt clişee care ar putea fi incorporate oricînd într-o reclamă la adeziv dentar. Dar e genul de ideal la care cei mai mulţi dintre noi, indiferent ce experienţe avem, nu renunţăm niciodată de tot – o parte din noi continuă să creadă o viaţă întreagă că e realizabil – şi, dacă există ceva uşor indecent în aplicaţia cu care realizatorii lui *Up* ne apasă în acel punct sensibil, cu greu se poate spune că fac vreun rău zgîndărindu-ne acel ideal. Valsul compus de Michael Giacchino pentru această secvenţă e o frumuseţe: e genul de muzică pe care toţi compozitorii de la Hollywood vor s-o scrie şi care puţinora le iese – o temă simplă care să se repete şi care în funcţie de orchestraţie să ridice, să încălzească uşor sau să topească de tot inima spectatorului. Ce vals! Într-o tură e sprinţar şi *light*-jazzistic, ca muzicile de pe genericele filmelor lui Woody Allen, în altă tură capătă reflexii de sală de bal din filmele lui Fred Astaire, în alta e italienizant-opulent, în stilul lui Nino Rota, scade la un pic-pic-pic pianistic pentru secvenţa morţii lui Ellie şi se înalţă triumfător odată cu casa lui Carl atunci cînd aceasta se desprinde din temelii, trasă de miile de baloane care-i ies pe horn, şi porneşte spre America de Sud ca să onoreze un vechi legămînt dintre un băieţel şi o fetiţă.

Ciorchinele de baloane multicolore are un aspect crocant căruia, iarăşi, nu ştiu cine i-ar putea rezista, şi dincolo de acest efect există multe altele, mai subtile, ca de pildă reflexiile irizante ale baloanelor pe pereţii unui apartament în care o fetiţă ţopăie de bucurie la vederea casei zburătoare. Casa zburătoare vine, desigur, din *Vrăjitorul din Oz*, dar atunci cînd Carl, aterizat în America de Sud, se înhamă la ea (care continuă să plutească) şi continuă drumul pe jos, trăgînd-o după el, sau mai tîrziu, cînd alături de el se înhamă la casă şi un fel de struţ preistoric, la fel de colorat ca baloanele, şi pe urmele lor aleargă o haită de cîini, şi fugarii trec prin rîpe adînci călcînd ca pe lună (casa împiedicîndu-i să se zdrobească) – în momentele acelea, filmul nu mai datorează nimic nimănui, şi-a creat propriul univers. E un film de acţiune, dar ce acţiune! Imaginea bătrînului explorator Muntz în vechiul său dirijabil reconvertit în buncăr, înconjurat de cîini superdresaţi şi uitat de restul lumii, are o splendoare poetică de modă veche căreia filmele de acţiune de azi i-au uitat formula, iar cîinii ăia fac o groază de giumbuşlucuri care nu s-au mai făcut. Şi ce film de aventuri recent mai e construit în jurul unei ode închinate casnicului – aventurii a doi oameni a căror singură aventură este aceea de a fi îmbătrînit împreună în tihnă? Carl ia cu el în expediţie jurnalul lui Ellie, început de ea în copilărie. După primele pagini, pline de notaţii inspirate de explorările lui Muntz, vine una pe care scrie: „Lucruri pe care am să le fac". Pînă acum, Carl n-a îndrăznit să citească mai departe – s-a temut că urmează o cronică a dezamăgirilor ei de femeie. Spre sfîrşitul filmului îşi ia inima în dinţi, întoarce pagina, valsul reîncepe... şi filmul trece încă odată cu tăvălugul lui delicat peste inimile noastre: în jurnal, sub formă de fotografii, e căsnicia lor. Chiar şi fanii cei mai moderaţi ai lui Pixar (care tot fani sînt: iubitorii de cinema nu pot fi altceva) vor recunoaşte că, dacă Pixar apelează la clişee, măcar apelează la (cum să le zic?) clişee superioare.

trecerea prin reviste

Film Menu

Dispariţia arătoasei şi inteligentei *Re:publik* i-a lăsat pe cinefili, cum s-ar spune, *dans le noir:* în afară de cele cîteva gazete culturale care publică regulat cronică de film şi eseuri despre cinema, se simte nevoia unui spaţiu de reflecţie despre ce şi cum vedem. Pentru că, vorba lui Gilles Lipovetsky, trăim în era ecranului global: la TV, pe computer, pe ecranele publicitare, pe telefonul mobil, în sălile multiplex etc. Îngurgităm, pe nemestecate şi, mai ales, fără să disociem, o cantitate uriaşă de imagini. Orice nutriţionist ar spune: iată drumul cel mai scurt spre indigestie... Avem nevoie de o dietă sau măcar de un meniu cu propuneri bine articulate.

Cam asta şi-au propus şi studenţii de la Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică cu noua lor revistă intitulată *Film Menu:* să prescrie nişte reţete pentru digestia/decriptarea filmelor. Fără să se pretindă doctori, redactorii şi colaboratorii acestei publicaţii ne oferă propria lor viziune asupra filmelor „de şcoală".

Nu sînt nici lucrări de seminar, nici cronici propriu-zise, ci un amestec voios între cele două. Textele sînt *fresh,* dezinhibate, la obiect şi personale. *Film Menu* îşi propune să formeze viitorii specialişti în cinema din România şi să se implice în susţinerea unor evenimente cinematografice, precum Cineclubul din cadrul Cinematecii Române sau a altor evenimente de gen susţinute în incinta UNATC sau în alte cinematografe.

„Sîntem interesaţi în egală măsură de cinematograful contemporan şi de cel clasic. Pentru noi, cinematograful e la fel de viu, indiferent de culoarea peliculei sau de formatul ecranului. Importantă este calitatea filmelor puse în discuţie, nu ţara de provenienţă, bugetul, sau perioada în care au fost realizate" – scrie Andrei Rus în editorial.

Această deschidere se vede şi în sumar, nu doar în declaraţii: în primul număr apar, printre altele, cronici şi portrete ale unor cineaşti precum Roberto Rossellini, Laurent Cantet, Anthony Minghella, Wes Anderson, Wim Wenders, Maya Deren sau Aleksei Balabanov. Aceeaşi ediţie mai conţine un şi mai extins dosar dedicat cineaştilor români: sînt articole despre Cristian Mungiu, Corneliu Porumboiu, Alexandru Tatos, Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, Răzvan Rădulescu, Adrian Sitaru, Dan Piţa, un „proces verbal" al filmului *Moartea domnului Lăzărescu* de Cristi Puiu, o discuţie cu Radu Jude.

O să vă întrebaţi, probabil, ce se mai poate scrie acum despre filmele unor clasici-contemporani precum Ciulei sau Piţa. Sau o să reproşaţi că despre Puiu, Mungiu & co s-a scris deja tot ce se putea scrie. Ei bine, o să fiţi uimiţi cîte n-aţi ştiut despre aceşti cineaşti citindu-le portretele din cadrul dosarului!

Nu rataţi cele două cronici de carte (la *On Film* de Wim Wenders şi la *Screenplay* de Syd Field) şi nici povestea din jurul ecranizării romanului lui Graham Greene *The End of the Affair.* Iar dacă aţi ratat Next-ul de astă-primăvară, puteţi să aflaţi ce aţi pierdut dintr-un dialog cu Andrei Gorzo. Lectură plăcută şi poftă bună la film. (**M. M.**)

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la prietenul inexistent al fiului inexistent

Stimate domnule Cosaşu,

în primul rînd – sperînd că mai ştiţi cine este cel mai bun prieten al fiului dvs. – ţin să fiţi la curent cu scrisoarea pe care i-am trimis-o alaltăieri dlui Mihai M. din Hossegor:

Domnule prieten, v-am citit cu atîta plăcere cele scrise dlui Cosaşu*, încît înainte de a mă repezi să vă răspund, am deschis Google-ul şi am căutat localitatea dvs., Hossegor – am aflat că se găseşte în golful Gasconiei (ceea ce m-a încîntat) şi constituie un punct de atracţie pentru pasionaţii surfului (ceea ce mi-a dat o sugestie...). M-aţi cucerit prin fineţea observaţiilor privitoare la singurătatea lui Kundera şi humorul cu care i-aţi explicat dlui Cosaşu de ce nu-l poate întîlni în Paris; numeroasele aluzii la Malaparte, la caii lacului Ladoga din *Kaput,* la adevărul integral din '56 m-au făcut să mă simt bine pînă la temeinica bănuială că Dvs. v-am vîndut un bătrîn *Secol 20,* imediat după Revoluţie, consacrat Mediteranei, parcă... Îmi permit de aceea, ca un pasionat de Kundera – sînt anticar în Bucureşti şi de raftul lui nu las pe oricine să se apropie – să vă numesc un kunderist şi vă integrez printre cei mai buni prieteni ai mei de departe, niciodată – ce-i drept – ajunşi în golful Gasconiei. În virtutea acestei solidarnost cu Milan, bat la uşa Dvs. din Avenue des Dauphins, convins că-mi veţi deschide şi veţi asculta ce îmi stă foarte apăsat pe inimă.

Încep prin a vă spune că în problema Fiului surfaţi cu prea mare dezinvoltură, cu o prea mare lejeritate a gîndului. Probabil că sînteţi în urmă cu o bibliografie, ceea ce nu ar fi de mirare avînd în vedere de cînd ţine „povestea". Tăntălăul – termenul nu mi-e deloc antipatic – nu a fost cîtuşi de puţin „moale şi mimetic" în amorul cu fata colonelului securist; nu a făcut cu ea Piaţa Universităţii, nu a fost anticomunist ca ea – aş putea susţine că a fost centrist, adică a vîndut alături de mine cărţi vechi, în centru, în Piaţă şi Edgar Quinet (iar bănuiesc că ştiţi aceste locuri...); nu am scandat lozincile lor, le împărtăşeam tăcuţi doar ideea: jos comunismul!, ceea ce i-a îndreptăţit pe mineri să ne fugărească pînă pe Academiei şi mai sus, fiindu-le clar ce gîndeam şi cum munceam, vînzînd cărţi vechi. Deloc „mimetic", deloc „copie servilă a iubitei" – cum scrieţi – Fiul tăntălău s-a despărţit de ea pentru un motiv pe care nu am îndrăznit să-l pun pe hîrtie decît o singură dată, într-o scrisoare către dl Cosaşu, anul trecut – poate nu aţi avut la îndemînă *Dilema veche* din 10.1.08. El nu a acceptat ca ea să scandeze, odată cu mulţimea, o lozincă de o cruzime – dincolo de politică, de ideologie – necunoscută, sînt sigur, nici lui Kundera. Iliescu (nu se poate să nu ştiţi, în Hossegor, cine era preşedintele României în 1990...) era îndemnat să-şi dea demisia şi – în numele nonviolenţei! – „să se ducă acasă la nevasta canceroasă!". Aşa suna rima, la noi nici o politică nu e valabilă dacă nu e pusă în versuri. Tăntălăului i s-a părut inadmisibil ca buzele iubitei sale să rostească această strigătură. Vi se pare fad, incult, schematic? Ea însă i-a explicat, deloc fad, că ideea lozincii e dreaptă şi vine dintr-o ură justă. Compulsivul nu a suportat acest „adevăr integral". Dvs. cum l-aţi fi suportat? Ce i-aţi fi spus? Atunci, în 1990, eu l-am înţeles şi l-am lăsat să plece dintr-o ţară în care fiecare cruzime justifică o alta. Azi, povestindu-v-o, nu mă simt stingherit, cît liniştit: citind scrisoarea odată cu *Revolta îngerilor* a lui Anatole France (proaspăt achiziţionată – *La révolte des anges* – Editura Calman Lévy, 1926, v-ar interesa?, v-o pot trimite cu plăcere la Hossegor...!) Nu am fi kunderiştii care sîntem dacă în 2009 nu am şti bine că toate revoluţiile, toate înlocuind în mecanica lor o exploatare cu o alta, sînt, în cele din urmă, cu trecerea timpului, schematice, de la patetism la comic aproape neverosimile, din cauza fanatismului fără de care „nimica mişcă"; nu numai morţii, dar şi fanaticii, şi apucaţii, şi oportuniştii şi tăntălăii aferenţi dau garanţia unei revoluţii. Pînă şi revoluţia de catifea, pragheza, a avut fanaticii ei – de unde ce i se întîmplă azi lui Milan K... Nu ştiu dacă – aşa cum scrieţi – „schematismul Fiului a fost mai mare" decît al tatălui său din urmă cu 60 de ani, dar pentru mine este incontestabil că fanatismele lor, odată lecuite după extirparea netrebnicei candori, fac parte din istoria lor, din densitatea lor umană. Ei aparţin celor numiţi de un prieten al lui K. – Philip Roth – „voluptuoşii unor exagerări dureroase". Ei au pretenţia de a nu fi eroi ai timpului nostru, ei nu cer a fi neapărat simpatizaţi/convenabili, ei – ca să zic aşa – nu fac beletristică. Numai literatura produce eroi ai timpului nostru, cu precădere abisali. Dar dacă mîine vreun nou Dostoievski ar da un roman abisal intitulat „Tăntălăul"? Poate că mai sînteţi subjugat de clişee – cui nu i se întîmplă? De ce umanul unui tăntălău ar fi deficitar? De ce un antităntălău ca Dvs., ar fi mai bogat uman? De ce ar fi tăntălism ca un bărbat de la Polul Nord să se îndrăgostească de o bridgistă din Islanda şi „în numele iubirii" să ajungă a juca la fel de bine ca ea? Un psihiatru din Bucureşti mi-a încredinţat ideea – comică, printre alte seriozităţi – şi a unei revolte a Fiului împotriva tatălui care nu putea juca decît insipida belotă. Pentru a mă înţelege pînă la capăt, să vă divulg că m-am consultat cu acel psihiatru fiindcă de mult am stabilit cu Fiul – amîndoi fani ai şcolii cehe de film – că ori de cîte ori vom simţi, oricît de departe am fi, că sîntem la ananghie, să facem ca Milos Forman care, la New York, cînd prietenul lui Ivan Passer a căzut nervos, s-a dus în locul lui psi.

al dvs., D.M.T din Bucureşti

Mîine vă expediez ultimele noutăţi despre fiul dvs.

Acelaşi

* pentru nonficţionari: vezi numărul trecut al *Dilemei vechi*

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Memorabila (II)

Teoctist: „Şi preoţii, la fel ca fotbaliştii, intră în joc cu un veşmînt comun, ceea ce înseamnă că sînt destule asemănări între noi."

Ulm Spineanu: „Conştiinţa ne este de fiecare dată rodul posteriorului, iar în fond profunzimea personalităţii fiecăruia, la un moment dat, se desprinde exogen-selectiv de bunul personal, devenind un fel de stare a ansamblului socio-patrimonial."

Fetele de la APACA: „Nu vrem Kent, nu vrem valută / îl vrem pe Roman să ne..,"

Poporul: „Regele bîl-bîl."; „Noi muncim, nu gîndim!"

CDR: „Vrei Schimbarea în bine? Cheia e la tine!"

Iliescu: Sărac şi cinstit!

Coposu: Trebuie să treacă 50 de ani pînă cînd va muri şi ultima slugă comunistă!

Esca: Bună seara, Bucureşti, bună seară, România, o seară excepţională vă doresc!

Constantinescu: „Credeţi în Dumnezeu, domnule Iliescu?"; „M-am spovedit călugărului Vasile."

Voiculescu: „TVA înlocuit cu TTA – Taxa pe Tulburarea Armoniei. Omul cu limitările lui nu poate fi privit decît din perspectiva capacităţii sale cognitive calitativ diferite de cea a oricărei alte fiinţe vii, rezultat al activităţii encefalului prin opoziţie cu activitatea nervoasă a cerebelului, bulbului rahidian, măduvei spinării, activitate de tip inferior pe care omul o posedă în mod nespecific, la fel ca şi o serie de alte animale."

Ion Iliescu: „Avem şi noi o boală în ţara asta, iar aceasta este alternanţa la putere." (octombrie 2005)

Ion Iliescu: „Monopolul privat e mai al dracului decît ăla de stat."

Ion Iliescu: „Pus astfel în lumină, ancorat în sinergia faptelor, recursul la universalitate nu eludează meandrele concretului."

Emil Constantinescu: „Am fost înfrînt de Securitate."

Năstase: „Cineva a vrut să vină la Cornu ca să-mi numere găinile. I-am sugerat c-ar fi mai bine să vină să-mi numere ouăle."

Vanghelie: Vangheliadă! „I-am trimis pe nişte băieţi simpatici să citească nişte almanahe."

Băsescu: „Iarna nu-i ca vara!"; „Să trăiţi bine!"; „Sistemul ticăloşit!"; „Ce blestem pe poporul acesta ca să aleagă între doi comunişti?"; „Demisionez în cinci minute."; „Ţigancă împuţită!"; „Găozar!".

Năstase: Mătuşa Tamara a făcut afaceri de milioane de euro.

Tăriceanu: „Dragă Traian,

îţi trimit alăturat un document, redactat de Petromidia, în legătură cu cercetările care au loc.

2. dacă ai ocazia să vorbeşti la Parchet despre subiect?"

Becali: „Zdrenţelor!" „Hahalerelor!"; „Sînt războinicul luminii!"; „M-am gîndit ce aroganţă să le fac ăstora şi mi-am luat un Maybach."

Vanghelie: „Opriţi grătarele... vorbeşte domnul Geoană!"

Principele României Duda

Ion Iliescu: Geoană prostănacul

Tăriceanu: „2008 – cel mai bun an din istoria României!"

Tăriceanu: „Imaginaţi-vă că economia globală este Titanicul, care s-a lovit de aisberg, şi unii au început dedesubt, la etajele inferioare, să fie cu apa pînă aici (arătînd la nivelul feţei – n. red.), iar sus la etajele II-III, cîntă muzica, ca în film, şi ăia la care cîntă muzica sînt pe aici prin România. N-au auzit că Titanicul s-a lovit de un aisberg. Cam aşa sîntem."

Elena Băsescu: „Poţi să ai şi succesuri, poţi să ai şi eşecuri."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

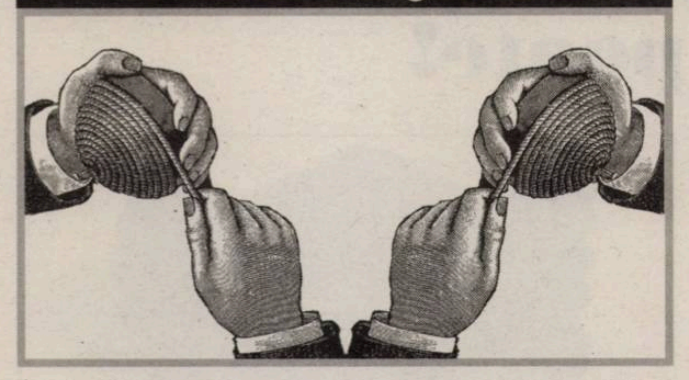

De ce sîntem proşti la cumpărături

Şi de ce e bine să rămînem aşa

● **Daniel Ariely, *Predictably Irrational, The Hidden Forces That Shape Our Decisions*, HarperCollins, Londra, 2008**

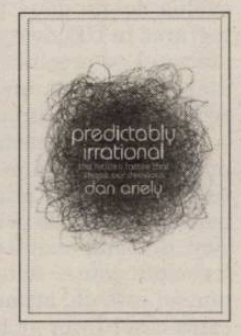

„Aveţi idee de ce ne încîntă să cumpărăm lucruri de care nu avem de fapt nevoie? Aveţi idee de ce tot ne doare capul după ce luăm o aspirină de un cent, dar ne trece dacă luăm o aspirină de 50 de cenţi? Aveţi idee de ce un grup de oameni care au fost rugaţi să se gîndească la cele zece porunci sînt mai cinstiţi decît un alt grup, care nu s-a gîndit la aşa ceva? La sfîrşitul acestei cărţi veţi şti răspunsurile la aceste întrebări". Şi la multe altele despre care nu ştiaţi că vă preocupă, aş adăuga eu.

Oricum, cu acest citat începe cartea lui Daniel Ariely, *Predictably Irrational, The Hidden Forces That Shape Our Decisions (Iraţionalitatea predictibilă – forţele ascunse care ne influenţează deciziile)*. Nu, nu este o carte conspiraţionistă şi nici una de genul „Cum să devii filozof în 10 paşi". E o carte foarte serioasă. Ariely este din valul de savanţi care vor să revoluţioneze economia cu o nouă ramură: economia comportamentală. Economia clasică se bazează pe prezumţia că omul ia decizii raţionale. Şi din mulţimea de decizii individuale raţionale, rezultă pieţele, cererea şi oferta, echilibrele etc. Fals, zice Ariely. De fapt, sîntem profund iraţionali cînd luăm decizii economice. Mai mult chiar, sîntem iraţionali pe nişte tipare clare şi predictibile. Şi tocmai asta este miza cărţii: să ne spună în ce feluri sîntem iraţionali. Pentru asta Ariely povesteşte o grămadă de experimente pe care le-a făcut, toate cu rezultate năucitoare. Credeţi-mă, dacă apucaţi să citiţi cartea asta, veţi avea ce povesti în oraş cîteva luni şi veţi fi centrul atenţiei. Un motiv (i)raţional de a comanda cartea pe Amazon.

De pildă, experimentul cu abonamentul la *The Economist*. Ariely a găsit o ofertă de abonament care suna cam aşa: abonare la site-ul revistei – 59 de lire, abonare la ediţia print – 125, abonare la ediţia print + online – 125 de lire. Pare ilogic, nu? De ce costă doar printul cît printul + online? Este o tehnică, spune autorul. De fapt, *The Economist* vrea să-ţi faci abonamentul complet, dar pune varianta intermediară (doar print) pentru a stabili o cotă în capul nostru. Odată ce ni s-a spus că printul face cam 125 de lire, atunci vom considera că varianta completă la acelaşi preţ e un fel de chilipir. Nu credeţi? Iată ce a făcut şmecherul de Ariely. Şi-a pus studenţii de la şcoala de afaceri de la MIT să facă alegerea, ca şi cum s-ar abona. Primul grup a avut de ales între cele trei oferte: A (online – 59 lire), B (print – 125), C (print + online – 125). 16 au ales A, nici unul B şi 84 au ales C. Logic, nu? Apoi, un alt grup a avut de ales numai între varianta A şi varianta C. Raţional şi statistic vorbind, ar fi trebui să avem aceleaşi opţiuni, pentru că nici unul nu alesese anterior varianta B. Ce s-a întîmplat de fapt? Din al doilea grup, 68 au ales varianta A (faţă de 16) şi doar 32 au mai ales varianta scumpă (faţă de 84). De ce? Pentru că a lipsit cota imaginară. Fără varianta intermediară, nu au mai crezut că e un chilipir, deci s-au gîndit mai mult la bani. Partea amuzantă pentru mine este că am folosit acest talon de abonare la *Economist* cînd eram în Anglia. Ştiţi ce am făcut? M-am speriat. Am văzut că preţul era acelaşi pentru opţiunea doar print ca pentru print + online. Nu am înţeles de ce, eram timorat să plătesc cu cardul online, mi-am zis „sigur trebuie să fie o greşeală, hai să aleg chestia sigură". Aşa că am ales varianta doar cu print. Adică varianta B, pe care nu a ales-o nici unul din primul grup de studenţi de la MIT. S-ar putea spune că eu am fost stupid într-un mod cu totul nepredictibil.

Cam acesta este genul de experiment la care Ariely îşi supune studenţii cu o plăcere aproape maniacală. Şi sînt cîteva zeci în carte la fel de amuzante. Capitolele sînt dedicate diverselor tipare de iraţionalitate, fiecare demonstrat prin experimente. De pildă, capitolul despre obsesia gratuităţii. Copiii pe care experimentează eşuează sistematic să aleagă două ciocolate mari la un preţ infim, optînd pentru una mare şi scumpă care vine cu o bombonică gratis. Sună cunoscut? Da, şi eu am plecat să cumpăr o pereche de pantofi şi m-am întors cu trei: am mai cumpărat una pentru că a treia era gratis.

Un alt tipar de iraţionalitate: plăcerea imediată preferabilă plăcerii de mai tîrziu. De unde eşecurile curelor de slăbire. De unde gradul mare de îndatorare în societăţile moderne şi prospere (rata de economisire în China la 50%, în SUA la minus 1%). Un alt tipar: tendinţa de a evalua mai bine ceea ce deţii deja faţă de ce nu deţii. De unde discuţiile absurde de pe blogurile noastre după ce tipi deştepţi (Dragoş Mănac, Cristian Orgonaş) se chinuie să demonstreze matematic că e mai ieftin pe termen lung să stai cu chirie decît să cumperi casă cu credit, dar nu înţeleg că proprietatea aduce cu sine un ataşament non-monetar. În fine, puterea aşteptărilor şi clişeelor este alt tipar. De pildă, clişeul că americanii asiatici sînt buni la matematică şi clişeul că bărbaţii sînt mai buni la matematică decît femeile. Ariely a luat două grupuri de studente de origine asiatică. Unora li s-au pus întrebări legate de feminitatea lor şi apoi au fost rugate să facă un test de matematică. Celorlalte li s-au pus întrebări legate de originea lor şi de mediul etnic şi apoi au făcut acelaşi test. Poate aţi ghicit deja: primele s-au descurcat mai prost decît al doilea grup. Cînd auzi doar un asemenea caz tinzi să te îndoieşti, dar cînd ai cîteva zeci explicate şi aranjate sistematic rămîi năuc.

Singura problemă pe care o am cu Ariely este partea de recomandări. Inevitabil, dacă oamenii sînt atît de sistematic iraţionali, atunci şi soluţiile sînt sistematic paternaliste. De pildă, la problema datoriilor pe carduri, propune un card unde să existe un fel de sertăraşe electronice: 50 de dolari pentru dulciuri, 100 de dolari pentru haine, atît pentru excursii. Cînd ai depăşit limita din sertăraş, se blochează şi trebuie să faci cerere dacă vrei mai mult (ia timp, dispare pofta). Poate ar funcţiona, dar chiar vrem aşa ceva? Nu, mulţumesc, mai bine stupid pe barba mea decît raţional cu voie de la bancă sau de la guvern.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

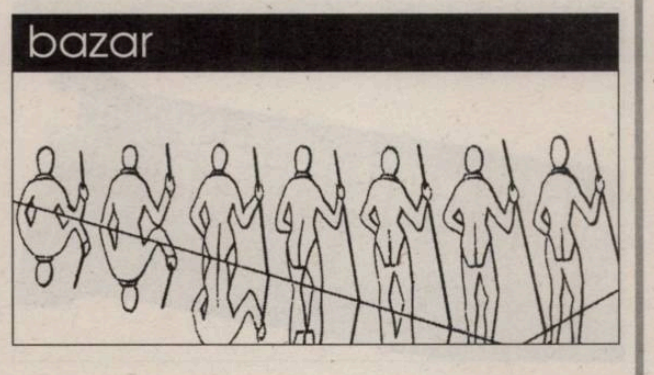

O lume mai puţin hidoasă...

Comuna Cacica, din Bucovina, nu e chiar una dintre cele incluse în clasicul circuit turistic mînăstiresc. Dacă-i întrebi pe localnici, îţi vor spune că nu e zonă turistică. Şi totuşi, pe lîngă peisajele de-a dreptul idilice (alternanţa deal-vale la propriu, cu păşuni şi căpiţe de fîn răsărind din loc în loc...), uriaşa comună (are o suprafaţă de 6755 ha, 4605 locuitori şi cinci sate în componenţă – Cacica, Pîrteştii de Sus, Soloneţul Nou, Maidan, Runc) are şi alte puncte de interes: salina cu acelaşi nume, datînd din 1791, de pe vremea Imperiului Habsburgic, care se poate vizita; biserica romano-catolică, nu foarte veche (din 1904), recunoscută public de către Papa Ioan Paul al II-lea, în 2000, care i-a conferit titlul de „Basilica Minor", printre alte biserici ortodoxe şi greco-catolice; şi, nu în ultimul rînd, o componenţă multi-etnică mai puţin obişnuită, datorată, în general, polonezilor şi ucrainenilor aduşi de austro-ungari să lucreze în mină.

Plimbîndu-te prin Cacica, pur şi simplu constaţi că mai toate casele sînt „făloase": nu doar mari, ci şi îngrijite, ba, mai mult de atît, multe dintre ele frumoase. Din lemn, cu prispă în faţă, dar şi cu ornamente romboidale sau spiralate, cu grădini pline de trandafiri, ele nu intră în categoria horror a caselor fără cap şi coadă din multe alte zone. Nu am văzut nici case roz bombon, nici albastre, nici verde tare (am identificat una verde, dar e din lemn şi are o altă nuanţă decît verdele agresiv despre care vorbeam), şi nici cu turnuleţe sau cu balcoane susţinute de colonade învîrtejite. E adevărat, şi aici poţi identifica, după cîteva plimbări, mai multe tipuri şi variante coloristice: unele bej-rozeuri şi maro, altele albe pur şi simplu, cîteva gri cu ornamente de aceeaşi culoare... Cele bejulii sînt căptuşite cu un soi de solzi, tot din lemn, de protecţie şi de... frumuseţe, spun oamenii. Cele albe-albe – cu plăci subţiri şi multe de PVC, puse peste lemnul iniţial, din care sînt construite majoritatea lor. Există şi unele construite din bolţari (un soi de cărămizi), dar, în afara aparenţei bloc, mai solide, şi a lipsei prispelor, nu sînt lipsite de gust.

Se mai poate strecura cîte o casă portocalie, asemenea pensiunii în care am stat sau a unei case cu două etaje construite de o doamnă cu ambii copii plecaţi (şi mai sînt şi altele, una şi mai mare, aparţinînd unei familii tinere, iar alta cu un ochi de geam rotund, ce-mi aminteşte de casa amiralului Boom din *Mary Poppins,* pe foarte departe...). Nici una dintre ele, totuşi, nu mi-a zgîriat dureros simţul estetic obişnuit cu ce-i mai rău.

Au existat, desigur, amănunte: inadecvate şi aventurîndu-se dincolo de graniţa kitsch-ului. De pildă, o roabă din lemn lăcuit, pe care creşte un ghiveci, împlîntată, pur şi simplu, în pămînt, de decor rustic, alături de un coteţ de cîine... fără cîine. Trei lei cucuieţi, situaţi pe trei stîlpi de piatră, care, la rîndul lor, străjuiau gardul de fier forjat al unei case de vacanţă locale. Era să interpretez, repede, leii drept simbol al măreţiei locatarilor (obişnuită fiind, de la case mai mari şi nobile, gen Peleş, unde leii sînt peste tot de strajă răgindu-şi regalitatea...). Dar n-a fost chiar aşa: ocupanţii casei i-au luat cu un milion (vechi) de la Marginea, acum cîţiva ani, cu un cumnat... La fel – un impunător garaj maro, aparent din lemn, situat pe o alee ascendentă, scos vizibil în evidenţă în cadrul gospodăriei unui alt localnic de frunte. După ce am vorbit cu posesorul, am aflat că au construit garajul acolo pentru că nu mai aveau loc în curte şi fiindcă voiau să facă şi un beci dedesubt...

O lume complicată, plină de semne şi motivaţii de toate felurile. Pe care nu am pretenţia să o fi descifrat, ci doar să o fi semnalat, într-o primă încercare.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Eterna întoarcere

The Last King of Scotland, filmul despre dictatura ugandezului Idi Amin Dada, patetic încarnat de Forest Whitaker (care a primit pentru acest rol un Oscar) nu este doar o saga a violenţei politice africane. Sau un poem epic despre infantilismul tiranilor. E şi o denunţare a bunelor intenţii care pavează infernul. Puterea „absolută" produce irealitate. Fatalmente paranoici, titularii ei se declară foarte miraţi că nu sînt iubiţi, deşi distrug tot ce le iese în cale. Dictatorul Amin, oscilant, pueril, crud şi caricatural, a murit în exil saudit, abia prin 2003, după ce a ucis circa 300.000 de supuşi nevinovaţi. Încă un monstru din seria Stalin-Mao-Pol Pot, pe care nici un tribunal terestru n-a reuşit să-l condamne.

Nazismul a plătit milioane de morţi printr-un proces strict simbolic. În ce-l priveşte, comunismul a rămas – atît ca sistem, cît şi ca bilanţ – complet pe dinafara ideii de justiţie. Asasinii în masă, blindaţi ideologic, protejaţi de servicii represive şi camuflaţi sub praful arhivelor interzise nu pot fi pedepsiţi de legea umană. Ei au luat numai o pauză, profitînd de laşitatea democraţiilor şi de „moartea" lui Dumnezeu. Însă vor reveni. Nu putem spune cînd, unde şi sub ce pretext. Vor umple din nou lumea de sînge. Vor isteriza iarăşi mulţimile amăgite de promisiuni eroice. Aceasta pare să fie cea mai lucidă evaluare la 20 de ani după prăbuşirea totalitarismului marxist-leninist. Sîntem incapabili să facem dreptate. Singurul nostru destin este supravieţuirea individuală. Uitarea. Ruşinea de a nu le fi adus victimelor decît ipocrita noastră compasiune tardivă.

O asemenea concluzie produce efecte. Bunăoară neputinţa Uniunii Europene de a evacua crimele *legitimate* odată cu „integrarea" foştilor sateliţi sovietici. Pînă să-şi recunoască rădăcinile creştine (secţionate cu lama secularismului), Europa occidentală stă la masă alături de nişte state unde cele mai odioase atrocităţi n-au fost nicidecum sancţionate. Jumătate din populaţia Uniunii duce povara unor abominaţii impenitente. Această *stare de fapt* – la antipodul *ordinii de drept* – discreditează moral, slăbeşte forţa de caracter şi alimentează subconştient temerea că orice recidivă este, dacă nu iminentă, cel puţin plauzibilă.

Recent, primarul Berlinului a oferit Parisului o bucată din Zid, care va fi „vizitabilă", de acum înainte, la Porte de Versailles. Cu tot cu taguri. Şi balet alegoric. Plus discul cu piesele interpretate în '89 de Rostropovici. Foarte curios. Ceremonia de „predare" a valorosului vestigiu, cu televiziuni şi protocol, s-a putut desfăşura *fără nici o menţiune explicită a comunismului*. Trebuie să ne imaginăm ceva destul de abstract: Zidul Berlinului separa Europa liberă de Europa penitenciară. Într-o bună zi, berlinezii din Est n-au mai suportat situaţia şi l-au dărîmat. Libertatea, prezentă sau absentă asemenea ploii, a pogorît iarăşi peste capitala germană... Impresionant. Dar de ce erau est-germanii – şi ceilalţi năpăstuiţi din spatele Cortinei de Fier – prizonierii unei uriaşe puşcării? Dintr-un regretabil accident, dintr-un teribil ghinion? Nu le cereţi vreun răspuns tinerilor europeni din 2009, căci *răul nenumit* le-a scăpat ca un ţipar printre degete. „Doliul democratic", „reeducarea civică", „memoria" sînt vorbele goale sub care-i îngropăm pe nenumăraţii deportaţi, deposedaţi, torturaţi, deţinuţi sau executaţi în numele „celei mai bune şi mai drepte orînduiri sociale".

Cam acesta va fi tonul „comemorărilor" programate ici-colo pentru finalul lui 2009. Mai un CD cu muzica de fond a insurecţiilor din '89 (am primit unul pe care figurează şi „Deşteaptă-te, române!"). Mai un seminar, un discret festival de film, cîteva mărturii personale uşor melancolice, dinaintea unor audienţe pătrunse de o circumstanţială gravitate... Oroarea se va întoarce lent, speculînd amnezia noastră aparent responsabilă. S-o aşteptăm pios, cu braţele încrucişate.

Mirel BĂNICĂ

Modern şi religios? Da, se poate!

● **Peter Berger, Grace Davie, Effie Fokas, *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*, Ashgate, 2008.**

Substanţa şi structura cărţii sînt concentrate în titlu: *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*. Rar un titlu mai „cinstit" decît acesta! Tema euro-secularizării este introdusă chiar din primul capitol al cărţii, în care se realizează comparaţii abile, îndrăzneţe chiar, cu Statele Unite. Variaţiile pe tema diferenţei şi asemănărilor dintre cele două continente religioase, la propriu şi la figurat, sînt apanajul a trei autori diferiţi, nume grele ale sociologiei religiilor de astăzi: Peter Berger, Grace Davie şi Effie Fokas. În fine, cartea în sine este prima dintr-o serie editată de Institutul pentru Cultură şi Religii al Universităţii din Boston. Un proiect extrem de ambiţios şi necesar, pentru oricine doreşte înţelegerea „excepţiei religioase europene, comparată cu alte tendinţe pro-religioase din lume", după cum stă scris în introducerea volumului.

Poate fi considerată America drept „religioasă", iar Europa „seculară"? Acestei întrebări de bază, (aproape) totală, Berger, Davie şi Fokas îi răspund prin detalierea fenomenului secularizării ca sursă a diferenţei dintre cele două continente. Astfel, un număr de şapte teme specifice sînt abil exploatate în volum.

Peter Berger este autorul celui de-al doilea capitol al cărţii, un fel de sinteză a temelor principale, intitulat chiar „Religious America". *What is Different?* – întreabă profesorul american. Europa nu cunoaşte (încă?) prezenţa masivă a evanghelismului american şi dinamica sa specifică, egalată doar de mişcările particulare ale islamului. Atunci cînd se fac sondaje religioase serioase (ah, ce nevoie ar fi şi în România de aşa ceva, îmi permit să adaug...), americanul obişnuit are tendinţa de a exagera propria sa religiozitate, iar cetăţeanul european secularizarea, notează nu fără o urmă de ironie Berger. Pe cele două continente, elitele sînt mai secularizate decît restul populaţiei. Nimic deosebit, puteţi spune, dar în SUA elitele sînt mult mai puţin anticlericale decît în Europa, cu cazul extrem, Franţa. Peter Berger mai face o afirmaţie memorabilă: cu cît o ţară este mai secularizată (potrivit indicatorilor de secularizare), cu atît este mai „bine integrată" în structurile Uniunii Europene. În acest capitol, există o referinţă specială şi la ţările ortodoxe din Estul Europei. *Mă întreb dacă România şi Bulgaria vor fi imune la această invazie culturală [ce va urma integrării în UE – n.m.].*

What is similar? Modernitatea nu conduce neapărat la secularizare, ci mai degrabă la un nivel ridicat de omogenizare a valorilor din societate. Religia se transformă în „piaţă" şi un număr din ce în ce mai ridicat de persoane îşi aleg religia aşa cum aleg produsele comerciale într-un supermarket. Religia care cred ei că li se potriveşte cel mai bine, ce duce uneori cu gîndul la tipul de spiritualitate factice din manualele de *self-development*. Cu o diferenţă notabilă: europenii bricolează autonom, îşi construiesc propria religie la domiciliu, în timp ce nord-americanii se găsesc în cadre comunitare organizate, dînd naştere la noi şi noi „denominaţiuni" religioase.

Un spaţiu larg este consacrat prezenţei intelectualilor în dezbaterea publică asupra religiei, spaţiu în care diferenţele trans-oceanice abundă. În Franţa, starurile intelectuale ale momentului sînt extrem de ascultate de publicul larg atunci cînd vorbesc despre faptul religios. Nu este cazul pentru Marea Britanie sau Germania, cu toate că această ţară abundă în „teologi profesionişti", profesiune întîlnită şi în Elveţia. Harta facultăţilor de teologie este extrem de pestriţă: rarefiată în Franţa, densă în Estul şi Nordul european. Nu este uitată (era cît pe ce să scriu *iertată* – lapsus freudina?) nici gîlceava legată de proiectul de Constituţie european. Curentul secular a învins, notează sec autorul, dar opoziţia venită din partea reprezentanţilor *Noii Europe* (Polonia în fruntea plutonului) a surprins. Istoria controversei este însă departe de a se fi terminat. „Cu cît Europa îşi va extinde graniţele, cu atît factorul religios nu numai că va creşte în importanţă, ci, mai mult, va constitui o veritabilă piatră de încercare pentru o integrare cît mai profundă."

Se vorbeşte mult, uneori în exces, despre „credinţă" şi „credincioşi", dar se uită adesea jumătatea goală (sau plină?) a paharului, reprezentată de cei indiferenţi din punct de vedere religios sau de atei. Ateii, ne spun autorii cărţii, într-un stil foarte „cioranian", se găsesc într-un mod paradoxal într-o mai mare legătură cu Dumnezeu şi cunosc mai multe lucruri despre El decît cei care-şi manifestă zgomotos credinţa. Ca exemple europene sînt date Franţa şi Norvegia. Franţa nu mai constituie de multă vreme o surpriză în acest domeniu, din cauza anti-clericalismului său istoric, un alter-ego al elitelor seculare. Norvegia este citată datorită numărul mare de mişcări *umaniste,* dintre care cea mai cunoscută, *Norwegian Humanist Association – Human-Etisk Forbund* a ajuns să fie echivalentul unei „biserici" ad-hoc, întreţinută din taxe, la fel ca o biserică tradiţională, verificînd astfel într-o manieră postmodernă, am putea spune, tezele weberiene despre religiozitatea grupurilor comunitare. În Europa dominată de Rusia sovietică, acolo unde „ateismul a fost parte a ideologiei dominante", *pattern*-urile ateismului sînt modelate de confesiunea majoritară. Dacă ar fi să dăm crezare statisticilor, protestantismul se află în colaps – estonienii şi est-germanii sînt campionii ateismului european, de exemplu, în timp ce ţările catolice (Polonia) rezistă mult mai bine încercărilor. Există o menţiune specială cu privire la ţările ortodoxe: Bulgaria este calificată drept *moderately secular,* iar România, *very much less so*. Nu se ştie însă, ne spun autorii, cum vor evolua aceste două ţări ca nivel de secularizare, după integrarea în UE, doar proba timpului fiind relevantă. În SUA, ateismul se prezintă diferit; numărul celor care se declară atei creşte de la an la an, dar într-o proporţie mult mai redusă decît în Europa.

Cartea examinează şi rolul dintre educaţia religioasă şi practica religioasă în Europa şi Statele Unite. În ceea ce priveşte acest ultim punct, studiul abundă în semne de întrebare la care nu se pot însă furniza răspunsuri exacte, ţinînd cont de complexitatea situaţiei. Educaţia religioasă confesională este o soluţie pentru Europa actuală? Dacă răspunsul este da, atunci cum ar trebui ea să fie predată şi de către cine? Cum ar trebui să fie pregătiţi „profesorii de religie" şi de către cine? În ce spirit? Astfel de întrebări pot continua la nesfîrşit, iar răspunsurile vor fi extrem de diferite de-a lungul Europei: „În Nordul Europei, cele mai multe sisteme de învăţămînt au adoptat curricule non-confesionale care mai mult informează decît îndoctrinează. Nu este cazul în ţări ca Grecia sau Italia, unde Bisericile opun rezistenţă. Iar dacă mai adăugăm la toate acestea problema şcolilor islamice, chestiunea tinde să devină insolvabilă... Încă o dată, situaţia este diferită în Statele Unite. Aici, studiul religiilor este o activitate lăudabilă, iar activitatea în sine nu are parte de criticile din Europa – varii motive religioase şi politice explică această stare de fapt. Diferenţa majoră faţă de Europa este că statul nu are responsabilităţi în asigurarea învăţămîntului religios, sarcina aceasta căzînd fie pe umerii şcolilor private, fie a celor confesionale. Interesant este de semnalat faptul că adolescenţii americani declară că religia este din ce în ce mai importantă în viaţa lor."

Ce subiecte mai abordează această carte atît de utilă pentru înţelegerea diferenţei? Cum „lucrează" secularizarea, de exemplu: în SUA pe verticala societăţii, în UE pe orizontală. Religia este în strînsă legătură cu clasa socială în America. Astfel, peste ocean este frecvent fenomenul de *switching,* schimbarea religiei în funcţie de progresul realizat pe scara socială, un fapt ce se verifică inclusiv în rîndurile imigranţilor de dată recentă, un fenomen pe care Europa nu-l cunoaşte. Rolul femeilor în Biserică. De ce oare femeile practică mai mult decît bărbăţii, indiferent de zona geografică? Am apreciat mult onestitatea autorilor, care acceptă deschis faptul că nu există explicaţii ştiinţifice prea bine puse la punct pentru acest fapt.

Ca o concluzie, am putea spune că principala idee ce rezultă după lectură este că asistăm la o schimbare majoră de paradigmă în ceea ce priveşte teoria secularizării. Secularizarea, o specialitate europeană? Autorii sugerează faptul că, în ciuda diferenţelor între America religioasă şi Europa secularizată, viitorul va fi unul „normal", în care cineva poate fi „complet modern şi complet religios". O idee apropiată de a sociologului israelian Shmuel Eisenstadt, cel care a forjat conceptul *modernităţilor multiple*. Modernitatea occidentală nu este singura „modernitate" imaginabilă. Lîngă ea va exista (de fapt, există deja) o modernitate islamică („pentru a-l parafraza pe Lenin, sharia şi electrificare" – citat din original), una hindusă sau chiar o modernitate catolică integrată, în care o organizaţie ca *Opus Dei* să nu mai fie percepută ca anti-modernă. O lume în care, după cum remarcă autorii cărţii în ultimele rînduri înainte de punctul final, şi sociologia religiilor să iasă din starea de insularizare şi izolare actuală.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Un personaj dulce foc!

După cum ştim, trăim în ţara pupatului piaţa endependenţi. Partidele PSD şi PDL par că se urăsc de moarte şi în campania electorală se dedau la bastonade, dar asta nu le împiedică, după alegeri, să-şi de mîna peste ţară, ca altădată soarele şi pionierii. Corneliu Vadim Tudor şi Gigi Becali îşi aruncă unul altuia înjurături la greu, dar, de la un moment dat, îi vedem pe amîndoi în mare amor, ca doi porumbei care stau cioc în cioc. În fine, pe Ion Cristoiu îl ştim ca făcînd parte din neobositul trio antibăsescian Gâdea-Stan-Cristoiu, care ne-a oferit spectacol seară de seară în emisiunea *Sinteza zilei* de la Antena 3. Orice ar fi zis sau ar fi făcut preşedintele, cei trei aveau program de şters pe jos cu el. Acelaşi tratament îl aveau şi Elena Udrea, Elena Băsescu sau alte persoane din anturajul lui Băsescu. Însă, după alegeri, Cristoiu are o revelaţie: constată că „mogulul" Dan Voiculescu şi partidul său se află în aceeaşi barcă cu PDL şi, deci, cu Traian Băsescu, iar el nu suportă acest lucru, aşa că părăseşte *Sinteza zilei*. Cum omul se trezeşte a doua zi, după ce s-a dat în stambă, fără coledzi, alege tocmai tabăra în care aruncase harnic cu pietre pînă atunci, adică pe cea a lui Băsescu. Îşi mărturiseşte iubirea pentru EBA şi declară că a votat-o la europarlamentare sau o invită pe Elena Udrea la emisiunea pe care-o mai are la Antena 3, *Zigzag*, şi se gudură la picioarele ei. Trădarea lui este desigur observată şi de unul dintre soldaţii credincioşi ai lui Dan Voiculescu, Mircea Badea, care îşi face datoria şi atacă elementul devenit străin. Şi, astfel, scandalul e gata.

În fine, nu interesează aici ping-pong-ul de „amabilităţi" dintre Badea şi Cristoiu – este ceva cu care ne-am obişnuit în minunata noastră presă. Mult mai plăcută la privit a fost bîlbîiala încurcată a *maestrului* Cristoiu, chemat să-şi explice schimbarea de macaz într-o ediţie specială a emisiunii *100%*, moderată de Robert Turcescu. Iată o delicioasă mostră de *maestru* pus în încurcătură: „Ăăă... Să ne întoarcem... În primul rînd despre acest scan... nu vreau să... ăăă... Ca să explic ceva din – sigur, că acuma nu sîntem la o emisiune lite... – natura mea, după ce... Sigur, am fost destul de dur cu Mircea Badea, trebuie să recunosc." Nu că-i dulce? De altfel, Cristoiu a fost un dulce de la un capăt la altul al emisiunii. Şi cînd spunea că schimbarea bruscă de tabere – pe care a practicat-o mai tot timpul – se datorează faptului că e un sentimental, nu jurnalist (de altfel, de fiecare dată cînd îl punea Turcescu în încurcătură, el se eschiva candid: „Nu v-am spus că nu sînt jurnalist?" – deşi, la un moment dat, i-a scăpat: „Sîntem amîndoi gazetari, nu?"). Adorabil a fost şi cînd a spus că „domnul Traian Băsescu nu mai e la putere, e în Opoziţie" şi că „este tot mai singur şi tot mai hăituit" (şi de-aia îl iubeşte acum) sau că preşedintele nu are nici o treabă cu fata lui.

Robert Turcescu, despre care ultimele dăţi scriam că începuse să scadă, a fost într-o formă excelentă, ca în vremurile lui bune. Dialogul despre telefonul preşedintelui a fost de-a dreptul savuros: „Dar Traian Băsescu?" „Nu m-a sunat şi nu-mi pot permite să spun." „Păi nu v-a sunat sau nu vă puteţi permite să spuneţi?" „Poftim?" „Nu v-a sunat sau nu vă puteţi permite să spuneţi?" „Nu, nu m-a sunat." „Haideţi, domnu' Cristoiu, că ne ştim de ani mulţi. Dumneavoastră, cînd luaţi dosarul şi bateţi cu el aşa în masă, la o discuţie, înseamnă că v-a sunat Traian Băsescu." „Esteee..." „De ce? Ce v-a zis?" „Nu am mandat să spun."

Altfel, tătucul presei româneşti postrevoluţionare a definit, indirect, ceea ce înţelege el prin meseria al cărei maestru este: ea înseamnă „să dau în cutare", „să înjur", „să mă înjure". Cît despre celebra poveste cu găina care a născut pui vii, a afirmat cu această ocazie că încă o consideră o ştire. Admite că nu e adevărată, dar recunoaşte că lui i-a plăcut. După cum spuneam, a fost un dulce – băiat de zahăr, nu alta!

Răzvan MARTIN

Cine e interesat de reformarea mediilor publice?

La sfîrşitul lunii iunie, plenul Camerei Deputaţilor a respins ultima variantă a proiectului de modificare a legii 41/1994 de funcţionare a serviciilor publice de radio şi televiziune (SRR şi SRTV), proiect iniţiat de deputata PD-L Raluca Turcan. Din nou, lipsa voinţei politice şi interesele de moment împiedică orice iniţiativă de reformare, profesionalizare şi depolitizare a mediilor publice.

Ideea modificării legii 41/1994 a apărut în anul 2004, după ce televiziunea şi radioul public fuseseră aservite regimului Năstase. Desigur, nu era pentru prima oară după 1989 cînd aveam de-a face cu o asemenea situaţie. Cele două instituţii au fost supuse unui sistematic viol politic, fiecare partid ajuns la putere arogîndu-şi dreptul de a transforma SRTV şi SRR în instrumente de luptă politică. O declaraţie recentă a lui Cezar Preda, vicepreşedinte al PD-L, ilustrează perfect modul în care mediul politic se raportează la cele două instituţii: *„Haideţi, doamnă preşedinte, să îndreptăm strategia noastră ca această televiziune publică să intre şi să facă treabă aici, pentru aleşi, şi să facă studioul pe banii lor, să prezinte activitatea din Parlament aşa cum dorim noi, pentru că pînă la urmă este o televiziune publică şi ea face ce-i spunem noi, nu ce vor alţii."*

Mecanismul care face posibilă această situaţie, dincolo de iresponsabilitatea endemică a clasei politice, este tocmai legea de funcţionare a celor două instituţii. În forma actuală, legea respectivă nu oferă suficiente mecanisme de protecţie în faţa presiunilor politice şi permite existenţa unui management dezastruos atîta timp cît interesele politice sînt satisfăcute. Cum iresponsabilitatea clasei politice pare departe de a-şi găsi un tratament, modificarea legii 41/1994 devine prima soluţie pentru însănătoşirea celor două instituţii. În această absurdă bătălie, fiecare partid devine şi călău, şi victimă, în funcţie de locul ocupat pe harta politică. E ciudat însă cum aproape toate partidele se opun oricărei schimbări, în speranţa că le va veni şi lor rîndul să ajungă la putere şi, cum experienţa o demonstrează, să se comporte exact precum predecesorii al căror comportament l-au condamnat anterior.

Intenţii lăudabile

Uneori, mai ales atunci cînd se află în opoziţie, politicianul român poate da semne de comportament raţional, cum a fost şi cazul defunctei Alianţe D.A., care a inclus modificarea legii 41/1994 şi depolitizarea celor două instituţii ca obiective în programul de guvernare din 2004. Ajunsă la putere, Alianţa D.A. a înfiinţat în primăvara anului 2005 o comisie parlamentară de anchetă care a identificat probleme cu care se confruntau televiziunea şi radioul, cea mai gravă fiind tocmai aservirea lor politică în perioada 2001-2004.

Din păcate, Alianţa D.A. avea alte priorităţi şi a abandonat soluţia de sistem, în favoarea celei convenabile, de moment, neavînd răbdarea de a parcurge toţi paşii necesari modificării unei legi. În iunie 2005, parlamentarii Alianţei au decapitat conducerile SRTV şi SRR pe baza concluziilor raportului Comisiei de anchetă. Adrian Cioroianu, unul dintre liderii PNL la acel moment, spunea într-o emisiune televizată că nu înţelege zelul unora de a modifica legea, atîta timp cît persoanele aduse de Alianţa D.A. la conducerile SRTV şi SRR sînt dincolo de orice suspiciune. Realitatea ultimilor ani l-a contrazis pe fostul parlamentar, Tudor Giurgiu devenind şi el victima jocurilor politice permise de legea 41/1994, deşi reuşise în mai puţin de doi ani să îmbunătăţească radical conţinutul editorial al televiziunii publice.

Interesele clasei politice

În septembrie 2005, preşedinta Comisiei de cultură, arte şi mass-media a Camerei Deputaţilor, Raluca Turcan, a demarat procesul modificării legii 41/1994. S-au organizat dezbateri, consultări, a existat o avalanşă de iniţiative legislative de modificare a legii aparţinînd PNL, PD, PSD, UDMR. În cele din urmă, toate aceste proiecte au avut aceeaşi soartă cu a celui respins săptămîna trecută, de departe cel mai bun dintre cele vehiculate pînă acum.

Cum nu a avut loc o dezbatere parlamentară asupra acestei ultime iniţiative legislative aparţinînd Ralucăi Turcan, trebuie să aruncăm o privire asupra structurilor de conducere ale SRTV, SRR şi CNA pentru a căuta motivaţia din spatele acestui vot negativ. Dacă la SRR avem aceeaşi conducere în ultimii patru ani, pe Maria Ţoghină, propusă de PNL în 2005, la SRTV şi CNA avem conduceri noi, rezultate ale unui troc politic negociat în vara lui 2007 de PNL şi PSD. Astfel, Răsvan Popescu, propus de PNL, a preluat conducerea CNA, iar PSD-istul Alexandru Sassu a devenit primul politician şef după 1989 al televiziunii publice. Respingerea acestei iniţiative legislative de către PSD şi PNL poate fi motivată şi de teama acestora de a pierde conducerile respectivelor instituţii, o nouă lege presupunînd şi numirea unor noi consilii de administraţie.

Absenţa unui consens politic la nivelul conducerii partidelor parlamentare sau măcar la nivelul actualei coaliţii de guvernămînt constituie principalul obstacol în calea modificării legii de funcţionare a mediilor publice. Inexistenţa acestui consens politic reflectă, de fapt, lipsa de voinţă a clasei politice pentru reformarea şi depolitizarea mediilor publice.

Alţi factori în ecuaţie

Dacă principala rezistenţă la modificarea legii vine din zona politică, nu trebuie neglijată nici slaba apetenţă pentru schimbare a multora dintre salariaţii acelor instituţii, mai ales a supradimensionatului personal tehnic şi administrativ, obişnuit cu un loc de muncă sigur, călduţ şi decent remunerat şi care îşi vede ameninţate privilegiile de perspectiva unui management competent şi independent. Nu este de mirare că principalii susţinători ai modificării legii din cele două instituţii sînt cam aceleaşi persoane care au avut curajul de protesta în 2004 şi ulterior împotriva cenzurii, a presiunilor politice sau a abuzurilor administrative din cele două instituţii. Aproape toate aceste persoane provin din zona editorială.

În egală măsură, nu trebuie uitat interesul mediilor comerciale de a avea posturi publice de radio şi televiziune fragile, care să lase astfel mai mult loc pe piaţă posturilor private. Influenţa economică şi politică a patronilor posturilor comerciale nu este deloc de neglijat, un exemplu în acest sens fiind sprijinul pe care tot mai multe voci din mediul politic îl acordă ideii ca posturile publice să nu mai aibă dreptul de a difuza publicitate comercială, după modelul Sarkozy. Guvernul francez a transferat publicitatea difuzată de mediile publice către televiziunile şi radiourile comerciale, unde marii jucători sînt deţinuţi de prieteni apropiaţi sau de rude ale preşedintelui Franţei. Măsura a fost contrabalansată prin acordarea directă de către Guvern a unor sume de bani către posturile publice pentru a compensa pierderile cauzate de eliminarea publicităţii. „Generoasă" ofertă...

Aşteptînd momentul în care clasa politică va realiza că este şi în interesul său să avem medii publice puternice şi independente, asistăm la dezastrul televiziunii publice, manifestat prin prăbuşirea cifrelor de audienţă şi a credibilităţii, însoţite de o situaţie internă şi financiară catastrofale. Despre radioul public sînt mai puţine de spus, instituţia fiind ceva mai opacă, dar şi mai puţin supusă scrutinului public, poate şi din pricina mizei sale mai mici. În plus, conducerea actuală a menţinut instituţia într-o poziţie destul de solidă pe piaţă.

PUBLICITATE

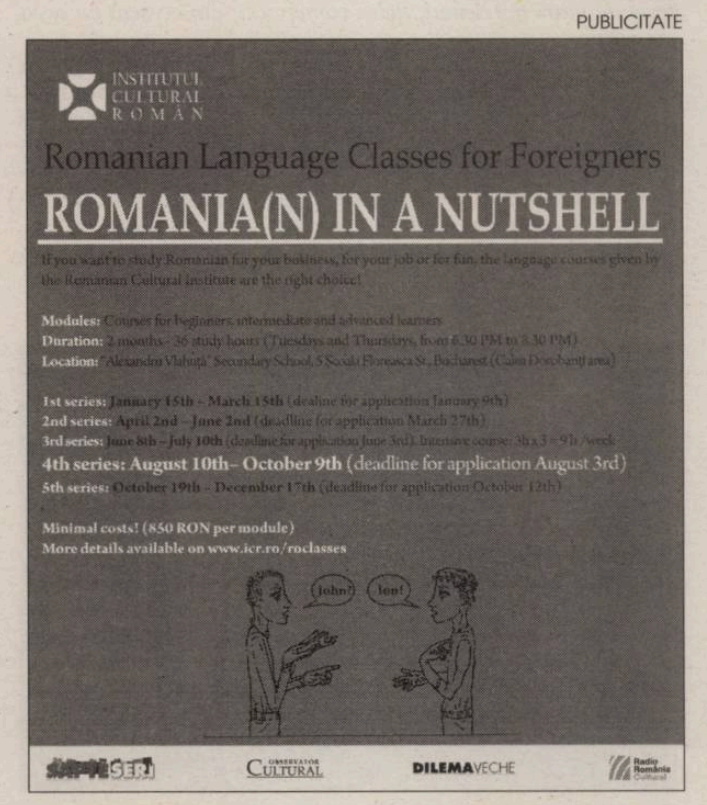

„În radio am învăţat un lucru foarte important: să tac“

– interviu cu Teodor BRUCĂR, om de radio –

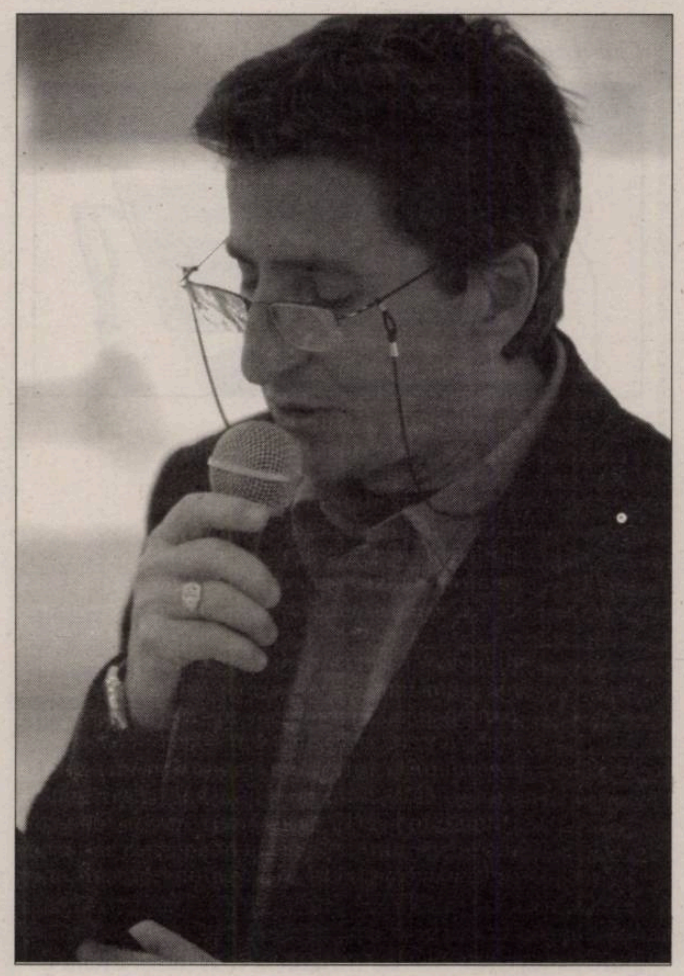

Teodor Brucăr (n. 1956, Rm. Vîlcea) a absolvit Filologia bucureşteană în 1980, a fost mai întîi bibliotecar, apoi crainic şi realizator de emisiuni, iar acum este directorul postului Kiss Fm din Rm. Vîlcea. Spune despre sine că este „un om obişnuit, cu o poveste de viaţă comună, care învaţă zilnic cîte ceva şi a cărui biografie este o regiune foarte bine delimitată: învecinată la nord cu dilema, la sud cu literatura, la est cu visul şi la vest cu muzica. În rest, intrarea liberă“.

Ce însemna radioul pentru dvs. înainte de '89?

Înainte de '89 ascultam cu obstinaţie radioul, la televizor nu aveai ce să vezi, poate doar rarele emisiuni culturale, şi acelea maculate de propaganda comunistă. Aşa că eram fan Radio Europa Liberă, mai ascultam uneori şi Radio 3 Tineret, cei care mai transmiteau şi ceva muzică. Atunci cînd a murit Cornel Chiriac (4 martie 1975), super-DJ-ul de la Europa Liberă, am purtat doliu. Ascultam şi emisiunile politice: *Actualitatea românească* sau altele. Sufeream îngrozitor că nu ştiam ce se petrece, din punct de vedere cultural, dincolo de „Cortina de fier“. În acei ani, am achiziţionat foarte multe viniluri şi benzi magnetice imprimate (o mică avere). De acum sînt caduce.

Cine erau atunci „radio heroes“?

Cornel Chiriac, N.C. Munteanu, Radu Teodoru, Virgil Ierunca şi Monica Lovinescu, Emil Georgescu sau Emil Hurezeanu, oameni de radio care au ştiut şi au putut să deschidă o fereastră spre lumea liberă. Ei au fost profesorii mei de radio, ei m-au făcut să înţeleg greutatea cuvîntului rostit şi responsabilitatea pe care o ai atunci cînd vorbeşti în public, indiferent dacă publicul e format dintr-un singur om sau din mai multe mii.

Cum aţi ajuns dvs. înşivă la radio?

În 1990, în „democraţie“, la Rm.Vîlcea a luat fiinţă un post de radio pe care l-am botezat Metronom, în amintirea emisiunii lui Cornel Chiriac. Acel post funcţiona în baza unei aprobări date de Petre Roman. Era perioada pionieratului şi a romantismului în fm-ul românesc. Pe atunci mai lucram şi la Biblioteca Judeţeană, unde înfiinţasem o secţie audio-video. Erau colecţii impresionante de discuri pe vinil, cărţi de artă, filme şi diafilme. În fine, la Radio Metronom era un grup de oameni pasionaţi care se străduiau ca lucrurile să iasă bine. Desigur, tehnica avea de suferit: benzi magnetice, magnetofoane ruseşti, discuri de vinil, emiţător manufacturat căruia i se ardeau „finalii“ cînd îţi era lumea mai dragă...

Apoi, în 1993, a apărut Radio Etalon, primul post de radio cu licenţă de la CNA: are şi acum licenţa R001. Atunci m-am hotărît să renunţ la munca de bibliotecar şi m-am transferat la radio. Era şi este vorba de o mare iubire. În 1996, Radio Etalon a devenit staţie afiliată reţelei Radio Contact. De acum lucrurile aveau să se profesionalizeze, iar din 2005 lucrez la Kiss Fm. Aici e vorba de o staţie regională care retransmite emisia de la Bucureşti, dar are şi inserturi locale. Este o echipă de adevăraţi profesionişti, oameni dedicaţi, eficienţi, lipsiţi de vedetisme, competenţi şi pasionaţi 100% de munca lor.

Îmi amintesc o emisiune de la Radio Etalon în care difuzaţi numai chitarişti de blues, făceaţi top-uri rock sau portrete de mari muzicieni, deloc comerciali; am crescut cu acea emisiune...

A, da! Era o rubrică dintr-o emisiune, se numea *Injecţia de blues* şi ca orice injecţie trebuia făcută zilnic, la oră fixă. Am încercat atunci să-i fac pe ascultători să înţeleagă care-s originile muzicii secolului XX, fiind convins că radioul are cel puţin un dublu rol: informativ, dar şi formativ. Important însă este să nu-i îndepărtezi pe ascultatori, să te gîndeşti tot timpul la ei, să nu-i ofensezi şi să nu devii preţios. Altfel intervine, din partea lor, un fel de cecitate auditivă: te ascultă, dar nu te aud. În radio am învăţat un lucru foarte important: să tac.

„Radioul s-a schimbat. Ca viaţa.“

Cum s-a schimbat radioul în toţi aceşti ani? Cum se resimt constrîngerile comerciale?

Radioul, fiind o formă vie, s-a schimbat şi s-a transformat mult în ultimii cincisprezece ani, ca viaţa. De la mijloacele tehnice, pînă la modul de a face radio. A apărut digitalizarea, emisia asistată de calculator, au apărut marile reţele, au fost aduse de „afară“ reţete, formate şi *mode d'emploi*. Acum radioul a devenit comercial, nu mai poţi sări din schemă. Exista un *playlist* care trebuie respectat, un format anume, un public ţintă. Aproape nimic nu mai este la „inspiraţia“ animatorului sau, mă rog, a DJ-ului.

De ce nu mai e nevoie de personalitatea animatorului? „Afară“ există şi radiouri de autor...

Într-un fel asta se întîmpla în „copilăria“ fm-ului românesc, în anii '90. Acum totul e standardizat, nimic nu e lăsat la întîmplare sau la inspiraţia animatorului care are doar libertatea de a alege cuvintele potrivite, vorba poetului de la Mărţişor. Totuşi, el dă viaţă unui post de radio, el visează în limba română şi tot el ştie şi cînd să tacă, tot în româneşte. Nu ştiu dacă mai e vremea unui post de radio unde animatorul este catalizator, un fel de guru, poate că se vor cristaliza şi la noi astfel de staţii. În orice caz, un astfel de radio nu poate aduna în jurul lui milioane de ascultători, aşa cum face Kiss Fm acum. Foarte mulţi realizatori TV au migrat de la radio, au fost oameni de microfon şi lucrul acesta se vede, ştiu să vorbească româneşte, ştiu să articuleze, să frazeze, ştiu să-şi folosească vocea, să o moduleze, pronunţă toate vocalele şi consoanele, vorbesc cu subiect şi predicat.

Radio de autor? Da, poate cînd voi ieşi la pensie şi cineva va dori să facem un astfel de radio, de ce nu, aşa, *pour la bonne bouche*...

Ascultaţi şi posturi de radio pe net?

Din cînd în cînd mai ascult, dar am rămas cu un vechi obicei: fac anatomia şi fiziologia unei ore de emisie, cîtă şi ce fel de muzică este pusă în undă, cît durează buletinul de ştiri sau alte informaţii, cum e distribuită publicitatea, cîte intervenţii are DJ-ul. Altfel, de pe net mă informez, citesc presă sau ajung pe site-urile unor muzicieni mai puţin cunoscuţi. O să zîmbeşti, se face muzică foarte bună şi-n secolul XXI.

Nu zîmbesc deloc, şi eu descopăr constant noi muzicieni formidabili...

Cultura mondială e în criză şi asta de ceva ani buni (artiştii fiind cu trei paşi înaintea celorlalţi). Se vede, se simte, rar mai găseşti opere adevărate, lucrări care să poarte pecetea perenităţii, mă rog, cultură vie, cu substanţă. Avem parte de o bulversare a adevăratelor valori, iar ascultătorul nu mai înţelege nimic. *Cui prodest?* Probabil celor ce ştiu să facă bani, pentru că, din păcate, şi-n acest început de secol totul se reduce la bani. Inclusiv în muzică. Poate că Beavis & Butt-Head au fost ultimii critici muzicali adevăraţi... Noroc însă că mai apar şi diamante – cu atît mai valoroase – după ce ai săpat şi ai dislocat aşa de mult steril. Uite, aşa am descoperit artişti precum Norah Jones, Joe Bonamassa, Derek Tracks, Susan Tedeschi sau Shemekia Copeland. Toţi cîntă blues la superlativul absolut (cred că-n altă viaţă am fost negru!). Asta aşa, ca să mă opresc doar la cinci nume. Important e să ai răbdare, să cauţi. Dar în secolul XXI cine mai are răbdare, cine mai e interesat să asculte şi să înţeleagă?! Acum totul e pe repede înainte: *fast food, fast love, fast culture*. Pînă la urmă asta e *fast life*.

„Muzica trebuie ascultată pe îndelete“

Cum e viaţa culturală în provincie? Odată, Rm. Vîlcea era cunoscut măcar pentru Festivalul Constelaţii Rock...

Viaţa culturală de provincie? Hmm, nu ştiu cît spaţiu vei acorda acestui dialog... Pe scurt: avem două teatre cu stagiune permanentă, o filarmonică ce adună în fiecare seară de luni un public numeros, muzee, o galerie de artă, o bibliotecă judeţeană cu activităţi culturale susţinute, un cinematograf. Locul e plin de cultură, musteşte, dar uneori acţiunile culturale sînt destul de... provinciale, cam prăfuite şi lipsite de profunzime. Una peste alta, totuşi, Rîmnicul cred că face parte din elita oraşelor culturale.

Constelaţii Rock era un festival de nivel naţional ajuns la ediţia XX, după care, din cauze diverse, a „decedat“. Acum încerc alături de Bobiţă Cătuşanu, leader-ul trupei Antract (va aniversa în curînd 25 de ani de activitate), să reanimăm acest festival. Nu ştim ce o să iasă, mai ales că traversăm şi această perioadă de criză.

Îmi amintesc că, la mijlocul anilor '90, în Rm. Vîlcea era un singur anticariat, care nici n-a rezistat, librăriile erau mici de tot, iar muzică (piratată, pe casete audio) puteai cumpăra doar de la vreo două-trei chioşcuri din piaţă...

Acum găseşti după placul inimii cărţi, CD-uri şi DVD-uri, bani să ai. Marile reţele de librării sau edituri prestigioase au deschis locuri în care începi să te simţi frustrat că nu eşti un pic mai bogat. Dacă te arde buza după nu ştiu ce noutate sau „vechitură“, poţi comanda pe Internet, acum nu mai e o problemă să ai ce-ţi doreşti. Îmi amintesc cum alergam disperat, înainte de '90, după cîte un album, aşteptam luni de zile, ani să pot face rost de muzica preferată, acum le avem pe toate, în schimb, nu mai avem timp. Muzica trebuie ascultată cu sufletul, aşa, pe îndelete, notă cu notă, nu o poţi „vărsa“ în creier în format mp3...

Cum vă explicaţi inflaţia de mass-media într-un oraş mic cum e Rm. Vîlcea?

E-adevărat, sînt peste treizeci şi cinci de ziare şi reviste care apar cu diverse periodicităţi, trei posturi locale de radio, plus alte zece radiouri care fac parte din reţele naţionale, trei posturi de televiziune locale... Multe, puţine, nu ştiu. Cert este că substanţa jurnalistică s-a diluat, unele ziare au tiraje confidenţiale, altele apar şi dispar în funcţie de comanda politică, sînt jurnalişti care scriu la patru-cinci publicaţii. Din păcate, de prea multe ori limba română suferă îngrozitor, au dispărut specii jurnalistice esenţiale precum reportajul sau ancheta, apar articole gen „proces verbal“, comunicate de presă gîndite de funcţionari microcefali, puse în pagină fără nici un discernămînt, emisiuni radio-tv în care nu există legătură între subiect şi predicat, redactori-prezentatori pentru care anacolutul e cel mai bun prieten.

Cred că două ziare, un post de radio local şi altul de televiziune ar fi suficiente pentru oraşul ăsta. Atunci s-ar aduna în aceste redacţii jurnalişti de mare talent. Per total, important e că oamenii au de unde să aleagă. Fiind o piaţă concurenţială şi unde se aplică legea cererii şi ofertei, înseamnă că vîlceanul este mare devorator de presă, nu?

Faceţi radio de două decenii, nu vă lipsesc cărţile bibliotecii publice; relaţia cu oamenii care vin atraşi de cărţi şi de autori?

Cum să nu! Era o adevărată desfătare să primesc noutăţile editoriale, nu pot uita parfumul inefabil al tipăriturii proaspete, bucuria de a citi o carte nouă, un autor necunoscut sau un altul pe care-l ştiam şi-mi era tare drag. Îmi mai ostoiesc dorul atunci cînd ajung în librării. Nu pot uita lumina, cu totul şi cu totul specială, ce apărea pe chipul oamenilor atunci cînd citeau (atenţie: nu e o metaforă!). Meseria de bibliotecar m-a marcat pentru toată viaţa, eşti un fel de călăuză cu maceta în mînă, încercînd să croieşti drumuri prin jungla de informaţii, fie că e vorba de cărţi sau de discuri.

Ce satisfacţii v-a adus radioul?

Multe! Oameni care sună să-ţi mulţumească pentru ceea ce faci, pentrú o melodie difuzată sau pentru că ai spus ceva inteligent. Vezi tu, la radio ai avantajul că lumea nu te recunoaşte pe stradă, doar uneori se întîmplă ca un om să-ţi remarce vocea... Acesta-i radioul: mister şi imaginaţie, îl lasă pe om să viseze, precum literatura sau muzica. Există însă şi un revers al monedei, meseria asta e cronofagă şi uneori prost plătită.

a consemnat Marius CHIVU

Alexandru CIZEK

Săptămîna de greve şi proteste ale tineretului studios din Germania

Între 15 şi 22 iunie a avut loc în toate centrele şcolare şi universitare din Germania o mişcare generalizată de proteste şi revendicări cu demonstraţii de masă şi greve sub lozinci precum Bildungsstreik *(„greva învăţămîntului“),* Boykott gegen Bildungsmisere *(„boicot contra mizeriei din învăţămînt“). Termenul de* Bildung *desemnează, de fapt, în spiritul unei seculare tradiţii a învăţămîntului german, formaţia profesională însoţită de educarea, modelarea intelectuală şi spirituală a tînărului studios.*

Au participat la această iniţiativă, formulînd revendicări precise: elevi, studenţi, organizaţii ale părinţilor, precum şi reprezentanţi ai instituţiilor de învăţămînt, de educaţie şi de cercetare ştiinţifică. S-au solidarizat cu revendicările acestora grupări cu orientări politice din cele mai diferite, de la *Gewerkschaft für Erziehung und Wissenschaft* (Sindicatul educaţiei şi cercetării ştiinţifice), foarte de stînga, pînă la *Hochschullehrerverband* (Uniunea profesorilor universitari germani), cu caracter net conservator. Semnificativ este faptul că această mişcare de mare anvergură – care a decurs, spre deosebire de cea din martie care a avut loc în Franţa, în spirit bătăios, dar foarte pragmatic – a fost declanşată, practic vobind, de decizia guvernului federal de a aloca 18 miliarde de euro pentru redresarea situaţiei din învăţămînt: aceasta pe fondul celei mai grave crize economice din perioada postbelică. Rămîne, deci, de văzut ce se va alege din atîta generozitate financiară după alegerile parlamentare federale din toamnă...

În aceste împrejurări, tineretul german şi sprijinitorii săi au înţeles să facă o presiune masivă asupra guvernanţilor pentru a-i obliga să remedieze, în sfîrşit, neajunsuri grave acumulate de decenii, însă bagatelizate în mod sistematic de politicieni, indiferent de culoarea lor. Notele foarte proaste acordate, acum trei ani, învăţămîntului şcolar de ancheta comisiei europene PISA au suscitat numai emoţii de scurtă durată. Întrunirea, însă, de la sfîrşit de săptămînă la Berlin a delegaţilor studenţimii cu miniştrii Educaţiei tuturor landurilor pare să fi decurs în mod promiţător.

Revendicările elevilor şi studenţilor

Elevii solicită, în primul rînd, pe lîngă modernizarea echipamentului şi a localurilor, o angajare masivă de cadre didactice suficiente pentru a crea clase mai mici, deci mai eficiente, decît cele actuale care, de regulă, numără peste 40 de elevi. Soluţionarea se întrevede însă dificilă întrucît, din cauza unei politici de economisire iresponsabile, generaţii întregi de absolvenţi din deceniile 7, 8 şi chiar 9 ale secolului trecut, pregătite pentru învăţămînt, au fost sortite descalificării. Cadrele din învăţămînt cele mai bine plătite din Europa – de regulă, funcţionari cu statut de privilegiaţi *(Beamten)* – costau prea mult, trebuia, deci, să fie cît mai puţine angajări. Ca urmare, cu miile, tinerii absolvenţi au fost obligaţi să devină curieri poştali, şoferi de taxi, asistenţi sociali sau terapeuţi spre a evita şomajul cronic. Pensionarea masivă din învăţămîntul general, în ultimii ani, a agravat într-atît această penurie, încît pînă şi în discipline umaniste rarisime, precum latina, lipsesc profesorii de liceu! Se preconizează, *faute de mieux*, ignorînd dificultăţile meseriei de pedagog, reciclarea de cadre tehnice şi din cercetare pentru a umple golurile. Se înregistrează, în toate şcolile, un număr astronomic de ore de predare pierdute fără o posibilă recuperare. O revendicare specifică liceenilor priveşte abolirea „bacalauratului comasat“ *(Turbo-Abitur)* care-i paşte anul viitor pe absolvenţii simultani ai claselor a XII-a şi a XIII-a, durata de învăţămînt urmînd să fie scurtată, pe viitor, cu un an. Foarte veche este revendicarea reformării edificiului triadic ierarhizant al învăţămîntului mediu în: *Gymnasium* (pentru „dotaţi“), *Realschule* (pentru „mediocri“) şi *Hauptschule* (pentru „proşti“). Majoritatea acestora din urmă provine din familiile de imigranţi din toate continentele planetei.

Doleanţele studenţilor sînt încă mai complexe. Cer măsuri urgente pentru îmbunătăţirea infrastructurii materiale, în condiţiile ţinerii prelegerilor în săli arhipline, deseori cu mobilier ruinat, unde se stă şi în picioare sau rezemat de ferestre. Aceasta, desigur, în cazul disciplinelor mult căutate precum economia, dreptul, medicina, istoria sau germanistica. Cer, ca şi elevii, angajare de personal în stare să asigure o îndrumare adecvată în studiu şi cercetare. Ca urmare a unei politici dictate de raţiuni bugetare, de sistematică suprimare de posturi în cadrul catedrelor, cadrele medii ca *Akademische Räte*, corespunzînd lectorilor noştri, practic au dispărut din cele mai multe universităţi, în timp ce asistenţii trebuie să-şi ia căciula după cinci ani, fără drept de apel, tutorii-studenţi devenind o raritate. Crearea, datorată fostei ministrese a Învăţămîntului, Edeltraut Buhlmann, a aşa-numitelor *Junior Professuren* limitate la şase ani, practic, nu a rezolvat nimic. Se creează numai tensiuni şi concurenţă înăuntrul catedrelor în raport cu profesorii ordinari, deţinătorii mai departe ai puterii, în timp ce „Juniorii“ sînt striviţi de povara ridicatei lor norme didactice, neavînd timp şi disponibilitate pentru a-şi pregăti teza de *Habilitation*, care le deschide, virtualmente, cariera de profesori ordinari, devenind *Privatdozente*. Tot ce pot spera aceştia din urmă este un contract de profesor limitat la patru ani, după care, dacă nu reuşesc performanţa obţinerii unei catedre prin concurs, îi aşteaptă şomajul cronic sau expatrierea în cazul fericit al găsirii unui post corespunzător în străinătate. Şi acesta poate deveni foarte nesigur. Autorul acestor rînduri a avut parte de o asemenea dublă experienţă soldată cu un naufragiu clasa'ntîi!

În ce-i priveşte pe cercetătorii din cadrul unităţilor speciale de pe lîngă catedre *(Sonderforschungsbereiche)* sau în cel al şcolilor de doctoranzi *(Graduiertenkollege),* a existat o limitare, pînă de curînd foarte drastică, a duratei posturilor pînă la maximum unsprezece ani. După care tînărul sau de acum încărunţitul savant este pus pe liber, putînd să aleagă, ca şomer, de cînd cu nefasta reformă legată de numele fostului cancelar Gerhard Schröder, între disponibilitatea sa necondiţionată faţă de agenţiile forţelor de muncă *(Agenturen für Arbeit)* – chiar pentru munci necalificate ori plătite sub nivelul minimei existenţe – şi emigrare, riscînd, ca şi *Privatdozent*-ul, din nou precaritatea: către Statele Unite, Canada, Marea Britanie, Australia, chiar Coreea de Sud sau Japonia, în ultimii ani şi spre „noile“ ţări europene... Se consemnează, în ultimii ani, un *brain drain* înteţit al *Akademiker*-ilor, un procent crescînd printre cei 150.000 ce părăsesc anual Germania.

„Îngroparea“ idealului de student ca om format şi cult

Atît studenţimea, cît şi cadrele de învăţămînt superior cer cvasi-unanim reformarea aşa-numitului „program Bologna“ ce comportă un *bachelor degree* de numai şase semestre – condiţionat, cu multă rigiditate, de un număr de credite general valabil pentru toate disciplinele – care se poate continua în condiţii deseori neclare cu un masterat. Faţă de nemulţumirea (pînă la exasperare) manifestată la toate nivelurile instituţiei universitare, birocraţia ministerială este decisă să admită, în raport cu normele impuse de Comisia Europeană, corective substanţiale în funcţie de profilul fiecărei discipline.

Majoritatea studenţilor protestează fără contenire atît spontan, cît şi pe calea justiţiei, sporadic chiar prin acte de terorizare a rectoratelor, contra impunerii, în mai toate universităţile, a unor taxe de studii ce pot ajunge pînă la 600 de euro pe semestru. Concepute pentru a crea posturi şi a îmbunătăţi dotarea, fondurile obţinute ajung de fapt să fie utilizate pentru echilibrarea deficitului bugetar al administraţiilor universitare... Consecinţele negative pe plan social sînt evidente, din moment ce sumedenie de tineri, care nu pot fi finanţaţi de părinţi sau de partenerii lor, se văd obligaţi să abandoneze studiul universitar.

În sfîrşit, o cerinţă formulată de masa studenţimii priveşte repartizarea judicioasă a fondurilor statale existente sau promise. Aceasta este îndreptată împotriva privilegierii bugetare în ultimii doi ani şi conform unor criterii de evaluare considerate discutabile, a aşa-numitelor universităţi de elită (precum Freie Universität Berlin, Technische Hochschule Aachen, Ludwig-Maximilian-Universität în München, Karl-Ruprecht-Universität în Heidelberg) şi a unor „centre de cercetare de excelenţă“ *(Exzellenz clusters)* în alte universităţi. Dotarea suplimentară a acestor instituţii nou create se face în dauna celorlalte, care se văd depreciate şi ameninţate de reduceri bugetare substanţiale: se cere, ca atare, aceeaşi dotare financiară pentru toţi, „de la Flensburg pînă la Konstanz!“.

Părerea poate cea mai răspîndită în ambianţa universitară germană este că atît formularea şi modul de aplicare al „programului Bologna“, cît şi crearea unităţilor „de elită“ se inspiră din modelul răstălmăcit al instituţiilor anglo-saxone, trădînd, de fapt, o mentalitate de tip economico-liberal care preconizează transformarea universităţii într-o entitate managerială de eficienţă practică, vizînd specializarea îngustă şi robotizantă a studenţilor, într-un timp pe cît posibil scurt. Într-adevăr, punerea în practică a unor asemenea programe nu poate însemna decît „îngroparea“ idealului de student ca „om format şi cult“ *(der gebildete Mensch),* promovat de Wilhelm von Humboldt în Prusia din prima jumătate a secolului al XIX-lea, aplicat apoi în întreaga Germanie. Conform acestuia, *die Ausbildung,* faza de acumulare şi asimilare a cunoştinţelor tehnico-profesionale, trebuie să se împletească în mod armonios cu *Bildung,* cu formarea intelectual-spirituală, astfel încît cele două să condiţioneze, încă de pe băncile universităţii, procesul de *Forschung,* cercetarea individuală în spirit creator şi inovativ. Viabilitatea acestui tip de program se poate verifica prin faptul că, începînd cu a doua jumătate a secolul al XIX-lea şi pînă prin anii '30 ai secolului XX, *quantum*-ul aportului ştiinţific, cultural şi artistic al Germaniei la civilizaţia mondială a fost net superior în raport cu cel al altor naţiuni europene şi americane.

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Poveşti dintr-un oraş pe care nu-l vrea nimeni

La o întîlnire din cadrul unui proiect cu fonduri europene, un tînăr din Barcelona m-a întrebat de unde sînt, din România. I-am răspuns, fără să mă gîndesc prea mult: „Din Bucureşti, însă e un oraş care nu-mi place şi pe care nu ţi-l recomand!“. Spaniolul a rîs: „Toţi românii pe care i-am întîlnit sînt din Bucureşti şi toţi ţin să precizeze cît de mult îl urăsc...“, apoi a trecut cu nonşalanţă la următorul interlocutor, pentru a afla de unde este, din Bulgaria.

Aceste conversaţii tipice pentru aşa-zisele *multicultural meetings* sînt, de regulă, plictisitoare şi de conjunctură, nimeni nu este cu adevărat interesat de ţara de proveniență a celuilalt, cu atît mai puţin de părerea lui despre oraşul său natal pe care îl va vizita probabil, absolut din întîmplare, la o viitoare întîlnire „de proiect“. După un „sejur“ de trei-patru zile va reţine: o cameră de hotel, sala în care are loc întîlnirea şi mici amănunte legate de catering, o excursie pînă la Casa Poporului şi alte mai puţin impozante rămăşiţe ale unui regim comunist, o cină „tradiţională“ şi paharele de vin băute în plus, după regulile socializării, care îi vor da brusc senzaţia că totul în jurul său este extrem de pitoresc, iar a doua zi nu va mai simţi decît vagi dureri de cap. Bucureştiul său „de week-end“ este cu totul altul decît cel al nostru, al locuitorilor săi. N-avem un fluviu pe care să ne plimbăm cu bărcuţa, n-avem străzi personalizate de un trecut sau măcar de prezent şi de oamenii de acum care ar putea să inventeze ceva pentru a lăsa o amprentă, n-avem muzee „de 5 stele“, aparent n-avem nimic.

Însă un alt proiect – „Povestind Bucureştiul“–, în care m-am implicat recent, mi-a schimbat oarecum acea atitudine „provincială“, oarecum jenată a celui care locuieşte într-un sat ceva mai mare, cu care nu se poate lăuda în faţa unui străin ce trăieşte într-un oraş în adevăratul sens al cuvîntului, cum este de pildă Barcelona. Mi-am dat seama că e un soi de ipocrizie la mijloc şi că ar trebui, înainte de ne impune o datorie civică sau alta, să ne asumăm faptul că trăim în Bucureşti. Să încercăm să decupăm acele locuri şi pe acei oameni care ne reprezintă. Să ne creăm propriul oraş din poveşti.

Categoric, îmi place mai mult oraşul „povestit“ decît cel real şi îl recomand oricui, fără reţinere.

Tatuează Bucureştiul cu povestirile tale!

La început au fost un site (povestind-bucurestiul.org) şi un concurs al cărui scop era cel de a căuta povestitori. Vîrsta lor nu trebuia să depăşească 30 de ani, căci proiectul a fost susţinut de către „Tineret în acţiune“, un program comunitar destinat activităţilor de învăţare non-formală pentru tineri, iar poveştile puteau fi spuse (şi postate pe site) sub formă de texte, de fotografii şi de filme. Pînă la urmă, cea mai tentantă formulă pentru participanţi a fost cea de a povesti Bucureştiul în scris, în cel mult 500 de cuvinte.

Ce-am aflat din textele lor despre Bucureşti: că este oraşul lungilor călătorii cu autobuzul unde „geamurile sînt aburite de respiraţia la unison a oamenilor care îşi scriu povestea prin prezenţa lor“, oraşul taximetrişilor care ţin veşnice monologuri nesfîrşite: „În Militari? E... ce mă bucur... Îmi plac cartierele astea: Militari, Drumu' Taberei, să mor eu, mă bucur cînd aud. E lucru mare să ai şi noroc în viaţa asta!“, oraşul statuilor ignorate (cum ar fi cele de la Universitate care „pe cît sînt de erecte, pe atît sînt de anonime“), dar şi al statuilor sinistre (cum ar fi „decapitaţii de bronz din parcul Herăstrău“), oraşul în care cel mai popular club este Club Bara de la colţul blocului, „un loc al socializării, unde toată lumea se împrieteneşte cu toată lumea, iar uneori vine chiar şi garda să se bage în seamă, cu un ASL PLS“, oraşul măturătoarei Elena, un oraş care „n-are bun-simţ, mănîncă seminţe şi, totuşi, seara merge la operă“.

Bucureştiul, cel din fotografii, este un „habitat Tetris“, cu blocurile lui ca nişte cuburi pe care însă nu poţi să le laşi sau să le aşezi cum vrei, cu balcoane în care şiruri de cîrnaţi sînt atîrnaţi ca nişte ghirlande, în pomul de Crăciun, cu o pereche de pantofi uitaţi pe trotuar ca şi cum cineva s-ar fi descălţat înainte să traverseze pe zebră, cu un cîine vagabond care tronează „ca un rege“ pe un fotoliu mare, roşu, dezmembrat. Devine un oraş „tatuat“, atunci cînd sînt proiecţii pe clădirile de la Universitate, cu vreo ocazie festivă sau atunci cînd un cerşetor e surprins căutînd într-un coş de gunoi, iar deasupra sa e un banner publicitar: „Trăieşte fiecare clipă“. Un oraş în care Casa Poporului va rămîne veşnic în oglinda retrovizoare a unei maşini.

Bucureştiul filmat a fost aproape inexistent. Nu am ajuns încă la acea etapă în care să ne simţim „turişti“ în propriul nostru oraş, să filmăm tot ce ne înconjoară, să căutăm unghiuri şi faze. A existat, în schimb, o suită de fotografii, cu ferestrele decupate ale blocului de vizavi, o formă de a spiona discret frînturi din viaţa altora.

Oraşul underground

Am ales 15 cîştigători-povestitori. Ne-am întîlnit, am pus ţara (sau Bucureştiul) la cale, am improvizat un atelier de creaţie şi, în cele din urmă, am asamblat cu toţii o expoziţie care a avut loc între 18 şi 24 mai, la sediul Ordinului Arhitecţilor din România, pe strada Arhur Verona. Fără să ştim mai nimic despre arta contemporană şi avînd doar vagi repere legate de muzee interactive văzute prin alte părţi, „exponatele“ din pivniţa cu pereţi din cărămidă care te duceau mai degrabă cu gîndul la oraşul „crailor de Curtea Veche“ au fost doar un alt mod de a ilustra poveştile de pe site. Astfel, „primele zile în Bucureşti“ ale Mariei s-au transformat într-o suită de zgomote ale oraşului – claxoane, alarme, paşi, voci, punctate de acele atît de necesare tăceri – pe care le puteai asculta la receptorul unui telefon de prin anii '80, lacrimile „de Bucureşti“ ale Silviei s-au strîns în recipiente de tipul „sticle şi borcane“, alături de fragmente de jurnal şi de obiecte ce reprezentau Bucureştiul de la ea de-acasă, Club Bara a lui Alex a devenit un acvariu cu „vestigii“, cum le-a numit el: coji de seminţe, pet-uri, mucuri de ţigară, fotografiile Ioanei puteau fi văzute prin găurile unui cearceaf de pe o sîrmă cu rufe întinse la uscat, pe jos erau ochiuri de apă, pentru că „plouă diferit pentru fiecare dintre noi“, aşa cum a scris Cristina. N-au lipsit pînă la urmă nici *Craii de Curtea Veche,* pe taraba anticarului lui Andrei, în vreo 30 de exemplare, ediţii diferite, dedicaţiile pe de primele pagini alcătuind portretul personajului care le adunase de-a lungul unei vieţi.

N-am vrut să fim profesionişti, doar ne-am jucat. Ne-au vizitat prietenii, cîţiva bucureşteni rătăciţi şi acei turişti americani mereu în căutare de inedit, cu aparatul foto atîrnat la gît, care au petrecut mai mult de o jumătate de oră în expoziţie, ascultînd explicaţiile „ghidului“, interacţionînd curioşi cu fiecare obiect în parte.

Ca un bonus, expoziţia a fost însoţită şi de un performance, de un spectacol de teatru-labirint sau mai degrabă de teatru-itinerant, în care taximetristul Andradei a prins viaţă şi le-a ţinut pe rînd spectatorilor cîte un monolog, ca mai apoi să-i abandoneze pe mîinile golanilor de la Club Bara. Ideea spectacolului a fost cea a unei experienţe individuale legate de Bucureşti, de-a lungul unui traseu necunoscut; dacă îndrăzneai să-l urmezi pînă la capăt, ţi se întîmplau lucruri stranii cum ar fi să răspunzi la un telefon public care sună insistent într-o intersecţie sau să-i dai cîteva monede unei ţigănci pentru a te ajuta să-ţi pui o dorinţă.

Bucureştiul poate fi povestit în diferite moduri şi toate aceste încercări de a crea poveşti, uneori din nimic, au pornit din dorinţa de a lăsa acele amprente care ar putea cu timpul să personalizeze oraşul sau să-l reinventeze.

Poveşti din viitor

„Povestind Bucureştiul“ se doreşte a fi un laborator creativ permanent. Cele mai interesante texte şi fotografii de pe site îşi vor găsi locul într-un album, „povestitorii“ lucrează deja la un proiect de film alcătuit din mai multe scurt-metraje, inspirate din poveştile deja „colectate“ („Povestind Bucureştiul“ – *ză movie,* au spus ei). Vor mai fi expoziţii, vor mai fi performance-uri, încă se caută noi povestitori. Am descoperit la toţi cei 15 tineri care au participat la prima parte a proiectului un neaşteptat sentiment de apartenenţă la oraşul lor natal sau „de împrumut“. Chiar dacă textele şi fotografiile lor sînt inevitabil ironice, cinice şi doar pe alocuri pline de duioşie, a trăi în Bucureşti înseamnă într-adevăr pentru ei o „experienţă“ creativă permanentă. Iar dacă tînărul din Spania i-ar întreba de unde sînt, probabil că i-ar recomanda fără regrete un oraş viu, căruia doar trebuie să ştii să-i descoperi poveştile.

Fragmente de Bucureşti

● Bucureştiul e locul unde am plîns cel mai mult. Tragediile mele s-au desfăşurat aici, ca pe o mare scenă, un spectacol pe lîngă care spectatorii treceau grăbiţi, preocupaţi de taxe şi impozite, nu de lacrimile unei fete. (...) Bucureştiul e un loc grozav în care să plîngi. Are exact atîta mizerie cît să-ţi pornească şuvoiul de lacrimi care-ţi stă în gît de ceva vreme şi fix atîta frumuseţe cît să te facă să te opreşti. Bucureşti e oraşul în care poţi să plîngi în apartamentul tău, în apartamentele altora, în băi, în baruri, în metrou sau pe stradă fără ca cineva să vină să te întrebe de ce plîngi. (Silvia Marinescu)

● Farmecul Bucureştiului, oricît de alterat ar fi acesta de gropi, izuri şi claxoane, stă şi în statuile sale. Prin plimbările mele hai-hui sau cu scop, am observat că am putea împărţi statuile din Bucureşti în mai multe categorii. În primul rînd, ar fi *statuile ignorate*. Aici intră, de exemplu, statuile din faţa Universităţii care, pe cît sînt de erecte, pe atît sînt de anonime. Am trecut pe lîngă ele de atîtea ori, ştim că sînt acolo, dar cînd vine vorba să le numim, ridicăm din umeri. Faceţi o încercare! Fără să trişez, eu ştiu să numesc două dintre ele: Mihai Viteazul şi Spiru Haret. (Alexandra Corolea)

● Un colţ de bloc, un perete cu graffiti şi o bară de bătut covoarele. Ăsta e clubul. Are două zone, zona VIP, adică bara, pe care pot sta pînă la patru persoane, şi zona normală care oferă locuri confortabile pe jos, blocul fiind un spătar de excepţie. Scuipăm seminţe pe jos şi înfundăm bara cu ambalaje. Cînd nu avem seminţe doar scuipăm, pînă facem nişte băltoace dizgraţioase. De obicei, avem cîteva sticle de cola sau de bere pe care le poştim fără nici un fel de reţinere. Cum unii fac sharing de fişiere, aşa facem noi sharing de bere la PET, asta ne leagă mai mult decît orice. (Alexandru Dumitru)

● Bucureştiul meu are farmec, chiar dacă e puţin retro... sau poate tocmai de asta. Bucureştiul meu începe la cofetăria de pe bulevard, actualmente sediu de bancă, dar care mi-a încîntat cîndva copilăria cu cele mai felurite arome şi gusturi. Unde, în zile aşteptate cu nerăbdare, răsăreau de sub tejghea pungile cu dropsuri atît de rîvnite şi de rare. Şi unde, dacă închid ochii, pot vedea şi acum, în locul panoului cu „Operaţiuni persoane fizice“, literele aurii cu „BOMBONERIE“, unde „i“-ul lipsea dintotdeauna. (Diana F. Cosmin)

● Adela locuia într-o garsonieră veche de prin centrul Bucureştiului. Cînd ne-am apropiat de blocul ei s-a întors spre mine şi mi-a spus, zîmbind: „Stai liniştit, nu stă să cadă!“, „... dar ar fi mai bine să nu vorbim prea tare pe scară...“. Rîse. „De unde ştii?“

Uşile noi, metalice, păreau a nu-şi găsi locul pe holurile înguste, cu podele în tablă de şah, ce se desfăşurau de-o parte şi de alta a scării în spirală, cu treptele şi balustradele ei roase de vreme. Abia ce mă obişnuisem cu urcarea, cînd am şi ajuns. Etajul trei roman, un zăngănit de chei şi eram amîndoi în antreul neîncăpător, înghesuiţi de cuier, cu dulapul lui unde se găsea un amestec de haine, unele frumos împăturite, altele aruncate neglijent.

Într-un fel ciudat, era acasă. Am intrat în bucătărioara aproape goală. Adela a luat de pe masă un ibric mare, verde, şi a pus să facă un ceai. S-a aşezat apoi de cealaltă parte a mesei şi ne-am privit în ochi, zîmbind.

Nu mă pricep să scriu dialoguri. Poate că nu am vorbit deloc. Ţin minte că era o seară friguroasă de februarie şi ea era nespus de frumoasă. (Alexandru Filimon)

● Acum mai mult de o lună. Eram pe stradă. Mergeam fără nici un cuvînt pe Lipscani. Se auzeau paşii şi atît. Eu priveam înainte şi vedeam umbrele noastre şi lîngă a noastră pe a cîinelui care ne tot urmărea. E o imagine pe care nu cred că o să mi-o şterg vreodată din minte, indiferent ce o să se întîmple. Pas, după pas, după pas. Noi şi cîinele, mergînd pe o stradă pustie. E ceva mai frumos decît multe alte lucruri care poate par mai importante. Nu sînt. (Andrada Rădulescu)

(www.povestind-bucurestiul.org)

Notă

„Povestind Bucureştiul“ este un proiect demarat în 2008 de către Asociaţia Epsilon III, iniţiat şi coordonat de către Lucian Branea, cu sprijinul programului „Tineret în acţiune“. Din mica echipă permanentă a proiectului fac parte Anca, Eliza, Adi, Ştefana şi alţi tineri pe care aş dori să-i felicit pentru imaginaţia şi entuziasmul lor.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Ziua Internaţională a Sărutului*** se sărbătoreşte pe 6 iulie, şi nu pe 14 februarie, de Ziua Îndrăgostiţilor, aşa cum poate v-aţi fi aşteptat. În unele ţări se organizează chiar şi concursuri cu premii: cel mai lung sărut, cel mai frumos, cel mai sexy etc. *Sueddeutsche Zeitung* a prezentat, pe 6 iulie, o istorie culturală ilustrată. Iată cîteva dintre etape: sărutul-de-faţadă (1994: Michael Jackson & Lisa Marie Presley încercînd să-şi convingă fanii că mariajul e pe bune; acţiunea PR s-a încheiat doi ani mai tîrziu, prin divorţ); sărutul-scandal (Britney Spears & Christina Aguilera & Madonna la Premiile MTV 2003); sărutul frăţesc (Erich Honecker & Leonid Brejnev celebrînd 30 de ani de RDG); sărutul din basme (Frumoasa din Pădurea Adormită & Prinţul); sărutul bărbătesc (Heath Ledger şi Jake Gyllenhaal, *alias* Ennis & Jack din *Brokeback Mountain);* sărutul diplomatic (Jacques Chirac şi Angela Merkel. Aceeaşi Angela Merkel a considerat că sărutul stăruitor al urmaşului lui Chirac, Nicolas Sarkozy, ar fi nepoliticos); sărutul lui Iuda (protagoniştii sînt cunoscuţi); sărutul papal (al pămîntului); sărutul victoriei (Roger Federer, la Wimbledon, şi Raffael Nadal, la Rolland Garros, lustruind cu buzele marginea cupei).

● ***Secretul bancar devine mai puţin secret.*** În fiecare an, peste 360 de miliarde de franci (237 de miliarde de euro) ies din ţările sărace pentru a intra în conturi elveţiene. Dacă aceste fonduri ar fi impozitate, atunci ele ar aduce bugetului Confederaţiei pînă la 6 miliarde de franci. Adică de trei ori mai mult decît cheltuielile guvernului helvet cu programele de ajutor pentru dezvoltare destinate ţărilor sărace. Cum ar veni, pentru fiecare franc primit de un stat subdezvoltat ca ajutor, alţi trei franci „dispar" prin evaziune fiscală. Elveţia este stat-partener al Uniunii Europene şi în această calitate i s-a cerut să-şi revizuiască legislaţia fiscală şi pe cea privind secretul bancar. Statele europene (mai ales Franţa şi Germania) cer mai multă transparenţă şi renunţarea la anumite reglementări prea permisive privind secretul bancar; deocamdată, Elveţia a rezolvat aceste cereri *à l'amiable,* adică prin acorduri bilaterale cu ţările vecine; însă guvernului i se cere tot mai mult... În timp ce Berna este pe cale să negocieze cu statele europene termenii parteneriatului şi termenele pentru adoptarea noilor norme bancare, o coaliţie ONG intitulată Alliance Sud cere imperativ ca aceste prevederi să se refere la toate tranzacţiile, nu doar la cele realizate în UE. „Elveţia are, de ceva vreme, sentimentul că e hărţuită pe nedrept de ţări mai puternice, că e eviscerată de marile puteri financiare... Realitatea e că ţara noastră a impus un standard dublu în materie de fiscalitate: cetăţenii elveţieni sînt controlaţi la sînge şi amendaţi aspru pentru tentativele de fraudă; în schimb, străinilor care transferă fonduri în băncile noastre le oferim protecţie faţă de autorităţile fiscale din ţările lor" – susţine Peter Niggli, liderul Alliance Sud. (după *droitshumains-geneve.info)*

CA SĂ FIE MAI APROAPE DE ADEVĂR (CA SĂ SE VADĂ ŞI SĂ SE ŞTIE), PREŞEDINTELE FERICIRII MONDIALE RENUNŢĂ LA IDEILE DE LUNI

● Liderul de la Casa Albă, Barack Obama, l-a numit pe Vladimir Putin, din greşeală, „preşedintele Rusiei". Este într-adevăr o gafă impardonabilă. Ca să fie mai aproape de adevăr, ar fi trebuit să-l descrie cam aşa: „preşedintele, premierul, Guvernul, Parlamentul şi Curtea Supremă de Justiţie a Rusiei – dl Vladimir Putin". (**M. Ş.**)

● La Palatul Copiilor, o baracă de lemn. Pe un perete al ei, din scînduri vopsite în cafeniu, o mînă disperată a scris cu litere galbene, ca să se vadă şi să se ştie: „Parcarea *nu* e a mea!". (**D. S.**)

● Printre bîrfele elevate ale lumii pariziene avizate circulă insistent ştiri despre benefica influenţă culturală a dnei Carla Bruni-Sarkozy asupra soţului său, preşedintele Franţei. De pildă, se zice că, mulţumită ei, orizontul lui cinematografic s-a lărgit dincolo de Sylvester Stallone şi Louis de Funès. De curînd, la ora aperitivului, Woody Allen şi soţia sa au fost oaspeţi, la Élysée, ai perechii prezidenţiale. Şi aici, după cum se titrează subţire, ar fi *la main de Carla.* (**R. C.**)

● Cercetătorii britanici lovesc din nou: în topul fericirii mondiale, care cuprinde 178 de ţări, ne clasăm abia pe locul 136, după Guineea Ecuatorială, dar înaintea Rusiei sau Bulgariei (veche rivalitate). În acest context, în care pînă şi nefericirea are parte de unele muşcături ironice, să ne mai mire ştiri telenovelistice cum că deunăzi un preot băcăuan a dorit să-şi pună capăt zilelor pentru că preoteasa îl înşela cu un călugăr? (**S. G.**)

● „Din cartea cu fleacuri" diamantine a dlui Livius Ciocârlie, în *România literară* de săptămîna trecută: „De obicei, părinţii burghezi se sperie cînd copilul lor are talent artistic. Mai întîi, pragmatic, pentru că nu se poate şti cît talent. Renunţă la o carieră de doctor-inginer şi devine orchestrant! Apoi, mai aproape de esenţă, fiindcă simt, părinţii, că în a fi artist e ceva suspect. Eu ştiu, pe deasupra, şi că e înspăimîntător. Cu spaimă mă atrage Thomas Mann. Dacă aş fi fost un mare scriitor, s-ar fi confruntat şi în mine o morală rigidă cu ce e înjositor în om. Aşa, cele două laturi nu se confruntă: conviețuiesc". „Fleacuri" pe care nu le poate scrie *aşa* decît un mare scriitor. (**S. S.**)

● *Din ideile bucureşteanului în criză.* Pe calcanul unui bloc din sectorul 4 al Capitalei, cu litere mari cît omul, un anunţ fără echivoc: „Sclav caută stăpînă". (**R. C.**)

● Lavinia Şandru, preşedintă a Partidului Iniţiativa Naţională (vă amintiţi, partidul acela din care mai făcea parte şi Cozmin Guşă, împreună cu care L.Ş. dădea conferinţe de presă pline de „dezvăluiri" duminica – aşa, doar ca să aibă ziarele de luni ce să scrie...) a decis să revină la meseria de actriţă prin rolul principal din piesa *Mincinoasa.* Nu mă îndoiesc că „va intra bine în rol". (**M. V.**)

ÎNTRE TIMP S-A RĂSPÎNDIT ZVONUL CĂ LUMEA SPECIEI SUPERIOARE E PROASTĂ

● Între timp, Michael Jackson a fost urmat în moarte de doisprezece fani care s-au sinucis din disperare, iar alţi 1.600.000 de fani s-au înregistrat pentru a cumpăra unul din cele (doar) unsprezece mii de bilete disponibile pentru ceremonia de înmormîntare. În pop, moartea e tot un fel de megaconcert. (**M. C.**)

● Printre fanii îndureraţi ai lui Michael Jackson s-a

Cu ochii-n 3,14

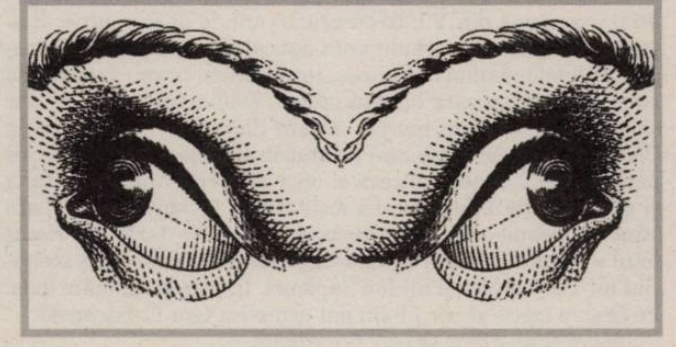

răspîndit zvonul că fantoma vedetei bîntuie prin ranch-ul „Neverland". Încă nu am aflat dacă spectrul poartă mască sau nu. Pentru că, în cel dintîi caz, nu ar fi o prea mare diferenţă faţă de înfăţişarea lui lumească. (**M. Ş.**)

● E ciudat de ce simt nevoia unii, la moartea unui star planetar, să „indispună poporul" fără frontiere (ca să-l parafrazez pe Ionesco) cu mofluzele lor consideraţii, observaţii şi impresiuni. Îşi spun, cu siguranţă, că toată lumea e proastă şi că numai ei au dreptate; sau li se pare că au „cultura necesară" pentru a scuipa de sus acolo unde alţii, bieţi anonimi, plîng undeva jos. Or, concluzia este nu doar că le lipseşte, vai, cultura sufletului, ci şi că etalarea Culthurii poate deveni un gest-kamikaze cumva tragi-comic... Aşa s-a întîmplat cu articolul de pe HotNews (masiv criticat şi – ironic, nu? – ajuns în topul rating-ului) al tînărului cărturar Mihail Neamţu, intitulat „Declinul apusean la moartea unui idol: Michael Jackson" (postat pe 30 iunie), un talmeş-balmeş de zvonistică tabloidă împă(u)nată cu disperări doctrinare şi vituperări vaticinare. Zice dl Neamţu, într-un avînt meloman: „Niciodată nu vom vedea milioane de abonaţi la John Dowland, J.S. Bach sau Albinoni, la Mahler, Rachmaninov sau Puccinni *(sic!),* fără să fie uitaţi Louis Amstrong (re-*sic!)* sau John Coltrane, Johnny Răducanu ori Cesária Évora, Stela Enache ori Seldom Scene". De la John Dowland şi Bach la... Stela Enache – ce poţi să mai zici decît: Vast program! (**a. l. ş.**)

● Mă întrebam acum două săptămîni dacă delfinii, în veselia lor tandră şi inteligentă, vor să ne transmită ceva. Ei bine, Ioana Bot mi-a trimis un link cu cercetările din anii '70-'80 ale lui John Lilly (www.floatdreams.com/johnclilly.htm), care a dovedit că delfinii pot învăţa să vorbească omeneşte (îţi trebuie doar nişte transformatoare de frecvenţă ca să înţelegi propoziţiile lor construite impecabil), au memorie simbolică, au conştiinţa morţii celor apropiaţi, au conştiinţa speciei superioare (adică vor salva oameni de la înec, dar nu şi cîini sau pisici) şi, deşi fac sex şi din plăcere (ca oamenii), au interdicţia incestului în interiorul aceluiaşi clan (ceea ce înseamnă că au noţiunea de înrudire). De data asta mă întreb dacă, fiind atît de inteligenţi, funcţionează şi la delfini aserţiunea camilpetresciană „cîtă luciditate, atît dramă"? (**M. C.**)

AM PUTEA ZICE CĂ DACĂ NU E POLITICĂ DE DIVERTISMENT, NIMIC NU E

● Într-o vizită la Moscova, preşedintele american Barack Obama a declarat că Statele Unite doresc o Rusie puternică, paşnică şi prosperă. El a adăugat şi că „vechile presupuneri că SUA şi Rusia sînt puteri antagoniste ce se luptă pentru sfere de influenţă sînt greşite". Am putea zice că vrabia mălai viteazul. (**A. M.**)

● Luni după-amiază, pe www.realitatea.net, o ştire scurtă anunţa că, din cauza ploii torenţiale, la Sinaia s-a circulat greu pe DN1. Un „Nenea Daniel" a pus un comentariu: „Mare brînză... şi la Vatra Dornei a fost duminică ploaie adevărată cu inundaţii şi nu s-a dat la TV". Din ciclul „dacă la TV nu e, nimic nu e"... (**M. V.**)

● Eu am observat aşa: în sectorul 1 a fost rupere de nori, în sectorul 2 a fost ploaie, în sectorul 3 a fost grindină, în sectorul 6 a fost doar o burniţă. Pînă şi asta e în funcţie de orientarea politică a primarilor de sector? (**M. V.**)

● Îl citam aici recent pe Mircea Radu care s-a săturat de prostul gust al emisiunilor de divertisment. Acum, Ion Cristoiu este sictirit de isteria anti-Băsescu de la Antena 3. Da, chiar „tatăl" lor! Nu mai înţeleg nimic. Ce se întîmplă? (**C. G.**)

„Fiecare film este ca mersul pe sîrmă“

– interviu cu Corneliu PORUMBOIU –

Corneliu Porumboiu (n. 1975, Vaslui) este regizorul scurt-metrajelor Pe aripile vinului *(2002),* Călătorie la oraş *(2003, premiul II la secţiunea Cinéfondation la Festivalul de la Cannes),* Visul lui Liviu *(2004) şi al lung-metrajelor* A fost sau n-a fost? *(2006, premiul Caméra d'Or, Trofeul Transilvania la TIFF şi Premiul Gopo pentru cea mai bună regie) şi* Poliţist, adjectiv *(2009, Premiul FIPRESCI şi Premiul Juriului pentru secţiunea „Un Certain Regard“, Trofeul Transilvania la TIFF).*

Ai făcut Management, apoi Regie. Cum au primit părinţii tăi vestea că vrei să te apuci de film?

Mi-am dat seama că vreau să fac Regie din anul al II-lea de Management, cînd începusem să mă duc la Cinematecă. Se întîmpla prin '96-'97. Pe vremea aceea se făceau două filme mari pe an şi ale unor regizori cunoscuţi. Aproape nimeni nu mai mergea la film, nu-i mai interesa. La început, ai mei nu au fost de acord. Am zis: o să termin Managementul şi după aceea încerc la UNATC. Nu m-am grăbit pentru că mi-am dat seama că am nevoie de timp, timp în care am descoperit filmul de autor. La Vaslui vedeam Bruce Lee şi altele, tîrziu am dat de Oblomov sau am văzut Daneliuc. Cînd am venit în Bucureşti am început să merg la Cinematecă şi mi-am dat seama că am nevoie de timp în care să cresc, să văd cît mai multe filme – îmi şi plăcea să le văd. Ideea să dau la Regie mi-a venit, practic, după un an de Cinematecă.

Tatăl tău spera să-i calci pe urme?

Renunţasem la fotbal din liceu, nu mai avea speranţe în partea asta. Se gîndea că poate o să continui cariera lui, să ajung manager.

Spuneai că lumea nu mai era interesată de cinema. Nu ţi-ai pus problema că te apuci de film tocmai cînd nu mai există interes?

Cred că toată generaţia de acum a avut doza asta de demenţă. Prietenii din liceu rîdeau de mine, că o să fac filme porno, că ce filme faci tu în România? Poate că aici e disperarea acestei generaţii. Mitulescu, Mungiu, Puiu s-au reorientat spre zona asta într-o perioadă în care nu se mai făcea film. Dar pentru ei filmul însemna enorm. Să crezi că vei face film în acea perioadă era din start ceva excepţional.

Ai făcut fotbal în liceu. Cum arăta un antrenament cu tatăl tău?

Eram deja într-o echipă şi aveam antrenamente. În afară de asta, cu tata mă antrenam mai ales vara, cînd toată lumea se pregătea pentru vacanţă. El îşi făcea antrenamentele de arbitru pentru campionat şi mergeam amîndoi pe stadion. Dimineaţa – de obicei, singur – mă duceam să mă antrenez cu mingea. Pe la 9, 10, nu era chiar aşa de cald pe atunci. Seara făceam mai mult exerciţii fizice cu el. A fost important pentru că aşa mi-am ordonat viaţa. Nu prea aveam timp. Eram la o clasă de mate-fizică, iar colegii de echipă, de la un liceu de sport, îşi făceau programul în funcţie de antrenamente. Eu la două terminam şcoala, mă duceam acasă, îmi luam geanta, la trei începeam antrenamentul, terminam pe la cinci cu duş cu tot şi apoi mă întorceam acasă, unde trebuia să îmi fac temele şi să mai şi citesc.

Ce ai învăţat din fotbal şi te-a ajutat în film?

Rigoarea. Că trebuie să ştii foarte bine etapele şi să munceşti. Să munceşti foarte mult, în orice faci, nu numai în film. Vedeam că tata, un om cunoscut, arbitru internaţional, se ducea la antrenamente, deşi ar fi putut să n-o mai facă. E o vorbă în sport: „1% este talent, 99% muncă“.

Mai tîrziu, ţi-a fost teamă că n-o să poţi răsplăti investiţia părinţilor?

N-am luat-o niciodată aşa. Nu cred că depindeam de lucrul ăsta. Ştiam că dacă fac ceva, trebuie să fac bine. Şi să fi fost inginer, dacă îmi făceam treaba, pentru ei nu cred că ar fi contat – zic eu. Ştii cum sînt părinţii la noi, te vor sănătos şi dacă le mai aduci şi nepoţi...

Starea de împăcare, care se vede şi din ce faci, are legătură cu sprijinul pe care ţi l-a oferit familia?

Da, pentru că am avut luxul normalităţii. E un dat pe care trebuie să îl iau ca atare. Nu mă întreba de ce sau cum. Mi-a ajutat. Numai să faci a doua facultate, care a costat 10.000 de dolari cu totul. Era primul an în care s-a introdus plata pentru a doua facultate la stat. Cu *A fost sau n-a fost?* mi-am propus să acopăr o bună parte din buget şi am trăit doi, trei ani din banii de pe urma filmului. Acum am ajuns într-un punct în care sînt destul de independent. Normal, mai am şi acţiuni la nişte firme. Dar am avut o anumită linişte pentru a lucra. Din păcate însă, la noi sînt bugetele mici şi fiecare film e ca mersul pe sîrmă. Rîde lumea afară că ai făcut un film cu 650.000 de euro. Arta este făcută ca un hobby, nu ai o piaţă care să se susţină pe ea însăşi, există o „inteligenţie“ care cumpără, iar restul nu consumă.

Ce a însemnat să reuşeşti să fii tu, să nu te mai afli în umbra tatălui tău? Ţi-ai pus vreodată problema asta?

Tot timpul eram fiul lui. Mi se întîmpla mai ales în Vaslui. În adolescenţă aveam profesori care mă tachinau. În Bucureşti, lucrurile sînt mai nuanţate. Dar cînd creşti atîţia ani cu lucrul ăsta, la un moment dat nu te mai atinge aşa tare. Te forţează să te autovaccinezi, să-ţi formezi un sistem de apărare.

„Mă preocupă ritmul filmului“

Care a fost primul proiect cinematografic, în studenţie?

Primul scurt-metraj era o poveste cu un coleg care îşi căuta cămin şi l-au pus să semneze o adeziune pentru PNL. Am mai avut un proiect de la care a venit *Poliţist, adjectiv* şi de care mi-am amintit după ce am terminat filmările. Era vorba despre doi tipi care aşteptau o viză la ambasada Germaniei, iar în spatele lor se afla un zid pe care scria: „Întoarce-te Ceauşescu!“, „Nu mă lasă Dumnezeu“, „Monarhia salvează România“. De aici preocuparea pentru cuvîntul scris, prezentă şi în *Poliţist, adjectiv*. În film, Dragoş Bucur stă lîngă un zid şi aşteaptă. Pe zid scrie „Forza Steaua“.

Cum te-ai pregătit pentru primul lung-metraj? Ţi-a fost teamă de debut?

A fost sau n-a fost? l-am scris foarte repede. L-am „vomitat“. Ştiam povestea din '99, trecuseră 10 ani de la Revoluţie. Îl aveam în cap. În vara cînd m-am apucat de scris eram la Rezidenţa Cinéfondation la Cannes, terminasem prima variantă la scenariul pentru care lucram atunci, *Despre îngeri şi păr,* dar simţeam că ceva nu merge. Aveam finanţare, cîştigasem la CNC, mai aveam două luni de stat în Franţa şi am zis să ies puţin din el, să încep altceva şi apoi să revin. Am scris o lună şi ceva pentru *A fost sau n-a fost?*. După ce am terminat, am ştiut că trebuie să-l fac. Am sunat repede în ţară, am riscat totul – nu mai puteam debuta cu celălalt. Le-am trimis scenariul lui Teo Corban şi lui Ion Sapdaru. În toamnă filmam deja. Pe *Despre îngeri şi păr* i l-am dat acum lui Igor Cobileanski.

N-a fost un debut pe care l-ai căutat.

Nu, dar a fost un proiect permanent în lucru. Îmi amintesc că la repetiţii mai schimbam lucruri. Rescriam în fiecare seară, asta însemnînd cîteva replici în minus şi altele în plus. Actorii erau disperaţi cînd vedeau textul.

Vorbeai într-un interviu despre timp în cinema şi despre timpul de a fi al personajelor, vizibil mai ales în Poliţist, adjectiv. *Te gîndeşti mereu la* timp *cînd lucrezi?*

La *A fost sau n-a fost?* era foarte importantă prima parte. Puteai vedea personajele, la persoana a treia, ce fac într-o zi. Trebuia să dau senzaţia că locul în care se petrece acţiunea e un oraş de margine care are ritmul lui. În acest fel, disperarea lor şi raportarea la Revoluţie erau justificate. La *Poliţist, adjectiv* am stat un an şi jumătate pe scenariu. Era un film pe un singur personaj şi puteam să arăt mai bine timpul ăsta. Îl gîndisem ca un film pe interval, în care trebuie să aştepţi pînă cînd se întîmplă ceva. Ideile mi-au venit din realitate, dar le-am accentuat pe sistemul: tot timpul, personajul aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă.

În ce fel experimentezi cu fiecare film?

Mă preocup foarte mult de ritmul filmului, de un anume tip de montaj, de muzică. Asta poate deveni un risc, fiindcă devin prea matematic.

Cum adică „matematic“?

Cînd gîndeşti totul aproape muzical, ca teme, ca ritm. Dramaturgic cred că voi merge în zona de descompunere – personaje sau situaţii dedramatizate. Asta am încercat de la *A fost sau n-a fost?*. Şi cred că mă duc din ce în ce mai mult înspre absurd...

E rău sau e bine?

Depinde cum vezi lumea. Şi cum simţi cinema-ul. Ce mai poate face cinema-ul în raport cu lumea.

Cînd ai scris scenariul la Poliţist, adjectiv, *te-ai gîndit că acţiunea va fi în timp real?*

Nu. Însă cînd scriu despre un personaj îmi pun, instinctiv, întrebări: ce a făcut pînă atunci? Ce trebuie să facă acum? Cînd scrii trebuie să ai două lucruri: biografia personajului şi ce face personajul într-o zi. Pe astea trebuie să le ştii cît de cît. Trebuie să ştii tot traseul şi felul de a gîndi al personajului, chiar dacă în film vei arăta doar o parte.

Cum le-ai gîndit pentru Poliţist, adjectiv?

Personajul lucrează la rapoartele de caz, care sînt foarte seci în general – la mine au mai mult persoana I, dar de obicei sînt la persoana a III-a. Am încercat să le adaptez fiindcă personajul ţinea la asta. În timp, rapoartele ajung să devină standard: ai un fond de cuvinte, o formulă de începere, una de final. Aveam discuţii cu actorii: de ce nu se enervează personajul într-o situaţie? Şi ziceam: nu poţi să te enervezi pentru că faci asta de două ori pe săptămînă. În orice film poliţist, personajul se enervează. Or, lucrurile mici, rutinante, te ajung şi, la un moment dat, nu mai poţi să ieşi. De asta filmul a devenit unul despre semn. Dacă mai are importanţă semnul, dacă mai înţelegem...

În film există o secvenţă în care spectatorul are pe ecran pagina cu raportul poliţistului şi trebuie să o citească în timp real, odată cu personajul. De ce ai ales soluţia asta?

Mi-a venit la repetiţii, la Vaslui. Vedeam ce se întîmplă cu personajul într-o zi, îl vedeam la persoana a treia, apoi vedeam

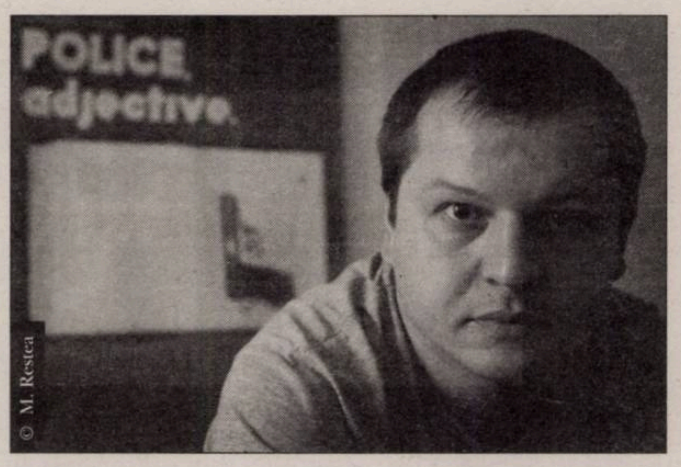

în scris ce gîndeşte el. E o altă formă de a arăta. Nu e ca în cinema-ul clasic: mă apropii cu camera, apoi travelling, apoi flash-uri. Ce gîndeşte personajul e scris în raport. Într-un fel riguros. Asta e concluzia lui.

Care a fost partea cea mai grea din munca la film?

La filmări nu-mi aduc aminte să fi avut momente dificile. Totuşi, cel cînd Dragoş Bucur trebuia să plece la castingul pentru filmul lui Peter Weir a fost greu. Mă gîndisem la Dragoş ca personaj principal încă de cînd scriam scenariul şi riscam să se suprapună filmările.

Te gîndisei la toţi actorii dinainte?

Numai la Dragoş. Pentru restul am făcut casting. Scriam cu el. Ştiam ce vreau de la el, ştiam că e un actor foarte bun şi că are o tehnică impresionantă. Mă gîndisem şi la atitudine. Din fericire, au amînat castingul.

Cum a fost senzaţia că ai pus punct?

Îmi plăcea foarte mult ce făcusem. Ştiam de la filmare că e bine, eram mulţumit, ieşise ce am vrut. Se întîmpla în decembrie şi mai întîi a plecat echipa. Eu am rămas la Vaslui încă o săptămînă, am fost pe la socri. Montajul l-am făcut în ianuarie.

„Dacă n-aş face film, aş scrie“

Ţi s-a întîmplat să nu mai crezi în munca pe care o faci?

Îmi place foarte mult ce fac. O fac cu multă pasiune şi mă gîndesc să mă retrag în momentul cînd n-o mai pot face aşa. Sînt îndoieli legate de asta. Mai sînt şi întrebările din secţiunea „de ce?“. Dar sînt fericit că am avut reacţii bune la ce am făcut pînă acum şi asta mă motivează. Îmi place foarte mult să povestesc. Cred că, dacă nu aş face film, aş scrie. Totuşi, n-am dubii foarte mari acum. Probabil vor veni: se adîncesc în timp sau se acumulează. Poate tocmai tipul ăsta de nesiguranţă mă macină, chiar şi financiară, mai ales că acum am şi o fetiţă. Începi să te gîndeşti: cum să lucrezi? Să lucrezi un proiect afară, unul acasă? Pe de altă parte, un film la care lucrezi fizic un an îţi ia, de fapt, trei ani din viaţă pentru că e un consum foarte mare.

Se conturează un nou val în cinematografia românească, o spun specialiştii străini, o spun şi cei români. Ce şanse simţi că are generaţia asta în România de acum, unde se închid cinematografe, se repetă scandaluri CNC?

Cînd e vorba de artă, cade prima.

Nu-i neapărat o îngrijorare...

Ba da, cum să nu fie? Pentru că în viitor lucrurile astea se pot accentua. Dar noi ca popor sîntem aşa. Cînd am fost sus, cînd jos. N-am avut continuitate. De atîţia ani nu reuşim nici măcar să atragem spectactori pentru filmul de serie. Asta ar ajuta şi filmul nostru. N-am început toţi să citim cu Kafka, nu? Am început cu D'Artagnan, Winnetou şi am ajuns apoi la alte titluri. Tare mă tem să nu fim iar sus, o generaţie poate de excepţie şi după aceea să vină un gol. Sper să nu.

Nu crezi că un film poate schimba ceva?

Filmul nu mai are acelaşi impact ca înainte. A dispărut misticismul. Vremurile cînd te duceai în sală, vedeai ceva, şi totul era legat de miracol. Filmul era, la un moment dat, un miracol tehnic.

Eşti sigur, după ce termini un film, că e bine ce a ieşit?

Eşti sigur pe tine dacă l-ai pregătit bine. Simţi că e bine pentru că înainte îl gîndeşti. Ai o propunere, o pui în practică, ai timp să lucrezi cu nişte actori, aduci ceva nou. Dacă vreodată eşti superficial, nu eşti atent la personaje, ai început filmarea prea repede, nu acorzi timpul necesar montajului, nu poţi fi sigur. Filmul are nişte etape clare, nişte tehnici de lucru şi dacă le cunoşti, n-are cum să iasă prost. Că nu iese genial e altceva, dar asta deja nu mai e treaba ta.

Revenind la Poliţist, adjectiv: *cum împaci părerea tatălui tău despre film cu cea a unor critici profesionişti de la Cannes? Sînt lumi diferite.*

Foarte diferite. Filmul i-a plăcut mult tatei. Mi-a spus lucruri interesante, fine şi bine punctate. Uite, a spus, stai cu un personaj, îl urmăreşti şi îl vezi atîta timp şi la final îţi dai seama că totul a fost pentru nimic. Pe de altă parte, sînt conştient că fac cinema pentru un public care consumă genul ăsta de cinema. Nu fac mainstream şi nu mă aştept ca omul să intre în sală şi la urmă să întrebe: „Ce-ai făcut tu acolo? Că am adormit...“

(versiunea integrală a interviului poate fi citită pe www.dilemaveche.ro)

a consemnat Ana-Maria ONISEI

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **283** ● 16-22 iulie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

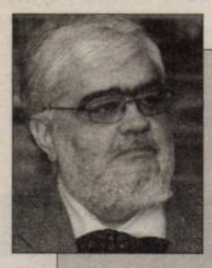

Andrei Pleşu
„Cum votăm“
pagina **3**

Cristian Ghinea
„Aceşti suedezi care ne conduc“
pagina **17**

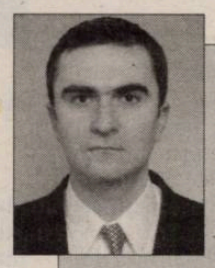

Mirel Bănică
„Piaţa Obor moare şi se predă“
pagina **22**

COPYRIGHT & (CO)PIRATERIE

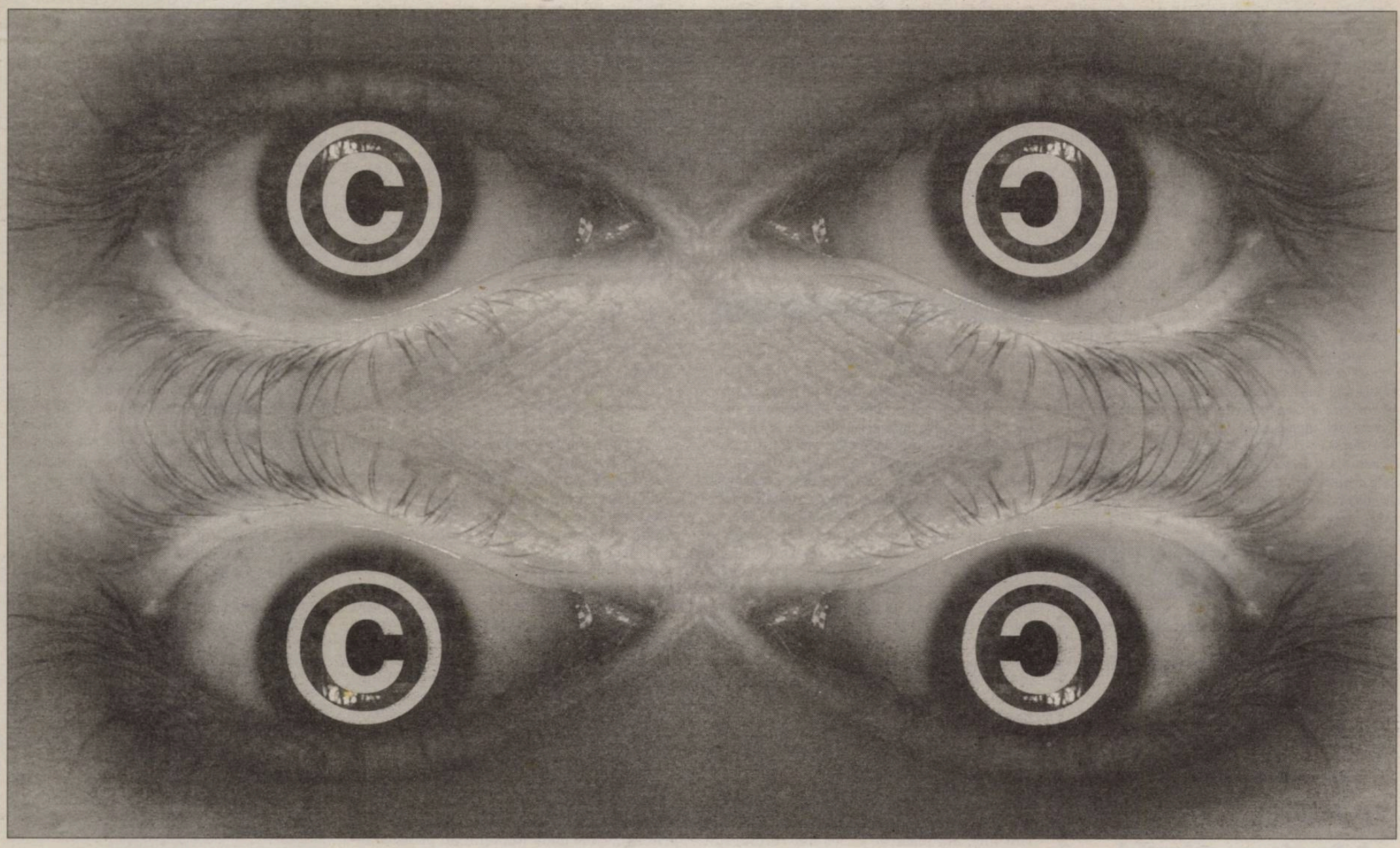

„De ce să devii marinar cînd poți fi pirat?“

STEVE JOBS, co-fondatorul Apple

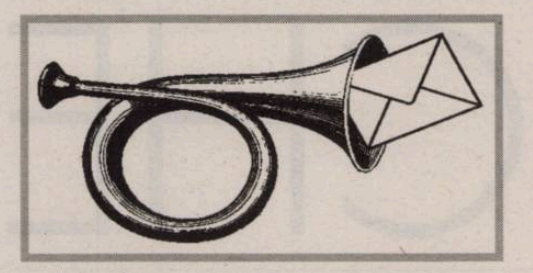

Nr. 281: Suplimentul „Dilema studiilor postuniversitare“

„Imaginaţi-vă...“

Stimată dnă Stela Giurgeanu,

Aţi realizat unul dintre cele mai reuşite suplimente ale *Dilemei vechi;* bogat în informaţii, condeie tinere şi promiţătoare, informaţii care m-au bucurat, altele mi-au confirmat tristeţi de care m-am lovit şi eu în meseria mea.

Am sesizat pe viu diferenţa flagrantă dintre facultăţile pe bani şi cele pe muncă autentică; mă refer la studiile medicale. Să mă explic; vin în contact cu tineri absolvenţi de medicină ai unor facultăţi particulare sau de stat care nu au încă un minim limbaj medical, mai mult, au dificultăţi în construirea unei fraze, se exprimă cu greutate, îşi caută cuvintele ş.a.m.d.; iar despre cultura generală, ei bine, este sublimă, dar lipseşte cu desăvîrşire.

Un caz recent m-a uluit pur şi simplu; stînd de vorbă cu un tînăr absolvent al unei astfel de facultăţi (particulare), acesta mi-a mărturisit că nu a ascultat niciodată un plămîn; exprimîndu-mi uluirea, mi-a răspuns că medicii din spitale nu au timp de ei, sînt prea ocupaţi cu treburi administrative, iar ei, studenţii, îşi pierd timpul pe culoare, la o ţigară etc.

Imaginaţi-vă, dnă Giurgeanu, că veţi intra pe mîna unui astfel de medic, ce se va alege de diagnostic, de tratament şi toate celelalte? Asta nu înseamnă că pot generaliza situaţia despre care v-am relatat mai sus. Am întîlnit printre ei şi copii bine pregătiţi, dar, vai, cît de puţini sînt; nici nu am pretenţia să fie toţi meşteri mari în meserie pentru că nu au avut de la cine învăţa, aşa cum a avut generaţia mea şansa de a învăţa de la adevăraţi meşteri în ale meseriei în urmă cu jumătate de secol, atunci cînd am terminat medicina.

Din păcate, nu vă spun o noutate, cam tot ce este bun pleacă, doamnă, pleacă pe alte meleaguri din cauze care vă sînt cunoscute.

Revenind la tema suplimentului *Dilemei vechi* şi la situaţia studiilor postunivesitare în România, am fost martor la susţinerea unor teze de doctorat. Discrepanţele sînt mari; fie că ai în faţă doctoranzi care bat apa în piuă şi atunci susţinerea tezei devine o mare plictiseală, fie că subiectul tezei „bate“ departe în timp şi te întrebi ce a dorit stimabilul de fapt, ce au dorit profesorul, referenţii, la ce bun ani irosiţi pentru o temă care în cel mai bun caz îşi va găsi locul în rafturile universităţii, academiei etc.

Dnă Giurgeanu, avem generaţii de tineri care s-au apucat de medicină, meserie faţă de care n-au nici o chemare; sînt sclavii aparatelor, ai monitoarelor de tot felul, ai analizoarelor, dar uită să examineze bolnavul aşa cum trebuie, din cap pînă în picioare, şi ştiţi de ce? Nu au avut de la cine învăţa aşa ceva.

Vă doresc din toata inima, dnă Giurgeanu, să nu aveţi nevoie de medic prea curînd; cu durere vă zic, doar o minune ar fi să daţi peste unul competent, care să ştie cîte ceva; altfel, numai bunul Dumnezeu ne poate salva.

Cu speranţă,

Tiberiu GEORGESCU
tiligeo@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Civilizaţia selenistică**
- **Republica Socialistă România, azi**
- **Economia bazată pe cunoaştere**
- **Mitică**
- **Teoria conspiraţiei**
- **Calea lentă**

Nr. 281: Articolul lui Andrei Manolescu, „Tranca-fleanca“

Amintiri din pădurea Clujului

Stimată *Dilemă veche,*

Apropo de articolul „Tranca-fleanca“ al dlui Andrei Manolescu, referitor şi la emisiunile muzicale ale „Europei libere“, mi-au venit în gînd cîteva amintiri.

Liceeni clujeni fiind în epocă, aproape în fiecare duminică mergeam în excursie în Făget, pădurea Clujului. Excursia se termina, de regulă, la una dintre cele două cabane din zonă, unde am băut berile binemeritate după efortul drumeţiei. În paranteză fie spus, de mulţi ani, cele două cabane (Nouă, respectiv Veche) nu mai sînt în „circuitul civil“, cea „Nouă“ fiind donată Armatei de Consiliul local, cea „Veche“ căzînd pradă unei privatizări, pesemne nereuşite.

Dacă îmi aduc bine aminte, emisiunile muzicale de la „Europa liberă“ *(Metronom, By request)* ţineau de la ora 14 la ora 18. Ei, pe terasă, la cabana nouă, erau aproape pe fiecare masă aparate radio portabile, unde se asculta emisiunea muzicală de la „Europa liberă“. La orele fixe răsuna semnalul binecunoscut al „Europei libere“ cu ştirile, prezentate de Anca Ioanid. Nimeni, dar nimeni, nu a dat mai încet sonorul, lumea (tînără) ascultînd ştirile şi sorbind berea la fel de aplicat, ca şi cu cinci minute înainte, cînd cînta Led Zeppelin.

Dilema mea este dacă autorităţile vremii (Secu) chiar au închis ochii sau dacă au fost oameni persecutaţi pe această temă. Poate că acel gest de solidaritate, de a nu da sonorul mai încet la ştiri, a avut drept consecinţă faptul că oamenii au ieşit în stradă la Cluj pe 21 decembrie 1989.

Al dvs. cititor,

Péter ECKSTEIN-KOVÁCS
kcsilla2003@yahoo.com

Actualităţi

Strada mea în culori

În urmă cu un an, drept urmare a unui pariu tîmpit (mi-a spus cea mai bună prietenă că vorbesc baliverne şi că eu nu aş fi în stare să plec în lumea largă), am dat uliţa bunicilor pe o stradă asfaltată ca la carte, cu becuri reflectorizante inserate de-a lungul ei. Oameni grăbiţi. Zîmbete false. Maşini, motociclete, nici un pieton. Copii care coboară repede din maşini şi aleargă în curtea şcolii pentru a nu-şi uda uniforma austeră, în culori mate (de obicei uniformele irlandeze sînt de culoare bej închis). Nimeni nu salută pe nimeni. Îmi ştiu vecinii după maşini. Touareg-ul e al unui bătrînel care a fost militar la vremea lui. Mini Cooper-ul e condus de o femeie la vreo şaizeci de ani, care îşi poartă mereu după ea cîinele, un labrador de ciocolată. Biciclete nu am prea văzut pe Learmore Road...

Cerul irlandez e mai mereu plumburiu, cu nori de cerneală, rar apare şi soarele. Domină peste tot verdele, ceaţa şi oamenii posomorîţi, însă am reuşit să văd totul în culori. Clădirile impunătoare, deşi seamănă între ele, sînt colorate diferit. De un an, de cînd sînt aici, am încercat să ies din rutină. Am atribuit fiecărei culori o semnificaţie. Dacă mă opresc în faţa unui „cub“ albastru, voi avea o zi bună. Cremul îl identific cu liniştea. De galben mă feresc, căci e o culoare ranchiunoasă. Cînd e verde mă gîndesc la libertate. La alb mă uit ca viţelul la poarta nouă, gîndindu-mă în ce culori l-aş acoperi. Cred că ar fi roz. Pînă şi băncile sînt personalizate (nu, nu vă gîndiţi la alea ale lui Funar!). Mereu sînt goale, nici cîinii nu se aşază pe ele. Pînă şi picii de-o şchioapă le privesc ca pe nişte obiecte de muzeu.

Cu toate astea, sînt teribil de frumoase şi-i conferă oraşelului un farmec aparte. Aş vrea să ajung într-o zi în Eastbourne, un oraş din sudul Angliei, denumit în tradiţia locală „locul celor o mie de bănci“. Fiecare bancă e diferită şi are o istorie aparte. Făcută şi donată de fiecare familie căreia i-a murit cineva, banca menţine vie amintirea unui om drag. Mi-a povestit un prieten că pe fiecare plăcuţă comemorativă ataşată, mesajul e unul aparte. După formula iniţială *„In loving memory of... 1910-1989!“* (na, era mai interesant să-l fac nonagenar?!), sînt scrise o poezie sau cîteva rînduri. Mi-ar plăcea să rămînă şi după mine o bancă. Neapărat să fie roz!

Mereu le pozez şi în fiecare zi le întîlnesc în calea mea. Cîteodată sălăşluiesc preţ de cîteva minute pe ceas pe cîte una dintre ele. Privesc norii pufoşi, denşi şi încerc să le atribui forme dintre cele mai năstruşnice. Azi am văzut pe cer o antilopă rătăcită, de prin continentul negru.

De o clădire gri mă leagă multe. E prima pe care am văzut-o cînd am venit aici. Mi s-a spus că a fost locul unei altercaţii între catolici şi protestanţi. Acum vreo 15 ani. Odată mă întorceam pe jos din parc şi începuse ploaia. Am stat sub streaşina de la uşa „cubului gri“. Pe scări era scrijelit *„God, I love you!!“*. Duminica următoare intram pentru prima oară într-o biserică presbiteriană, eliberată de prejudecăţile intolerante, specifice cultului din care fac parte. Pereţii bisericii sînt coloraţi în roz, iar cînd lumina bate dinspre vitralii, se proiectează, în mijlocul încăperii de rugăciune, un joc de luminiţe multicolore. L-am regăsit pe Dumnezeu aici, departe de casă (nu vă faceţi griji, rămîn în religia mea).

E o stradă de împrumut. Peste două săptămîni mă întorc definitiv acasă. Tocmai acum cînd a venit vara, cu voie bună, soare şi multă căldură. Mă gîndesc, merită oare să revin? Îmi va lipsi şi strada mea... în culori.

Aurica STAN
23 de ani, Irlanda
stanaurica@yahoo.com

Trei Românii?

Se aude tot mai des sintagma existenţei a „două Românii“. Una, „prima“, cea a politicienilor şi a îmbogăţiţilor, a îmbuibaţilor, a celor care ne ignoră cea mai mare parte a timpului, o Românie cu maşini de sute de mii de euro, cu vile extravagante şi vacanţe în locuri exotice de lux...

O a doua, a noastră, a celor care am citit (şi o mai facem), a celor care îşi plătesc taxele şi impozitele la timp, care au învăţat sau mai învaţă încă, care încă mai investesc în biblioteca de acasă...

Mai nou, a apărut, din punctul meu de vedere, şi o „a treia“ Românie, a mitocanilor cu şi fără bani, dar mai ales fără, a celor cărora li s-a spus că nu trebuie să ai carte în mod special, a „descurcăreţilor“, a celor fără bun-simţ.

Pentru că în esenţă, aceasta este diferenţa: de bun-simţ...

Partea proastă este că „prima“ dintre Românii se hrăneşte din a treia, cu ea şi prin ea... Cele două Românii au prins ca într-un cleşte România cea mare şi numeroasă, dar cu un handicap social imens: *bunul-simţ!*

România celor „de sus“ a creat şi creează programe sociale şi media pentru cea de-a treia Românie. A reuşit să „manelizeze“ şi să „otevizeze“ din ce în ce mai multă lume... Scopul? Să se permanentizeze în puful social în care se găsesc acum.

Depinde doar de noi dacă le mai permitem mult timp asta...

Al dvs.,

Petronel VOICU
petronel1963@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cum votăm

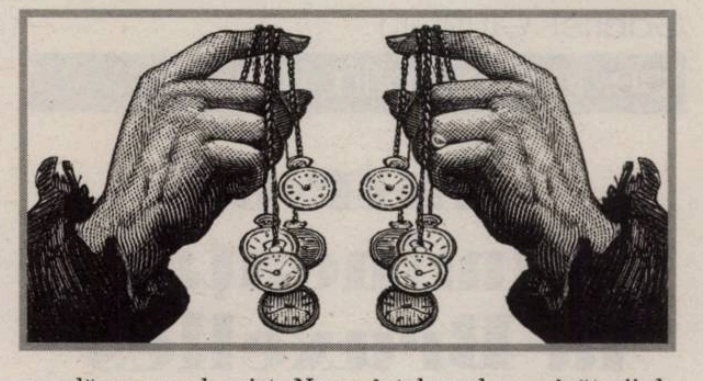

Acum cinci ani, la început de campanie electorală, am scris articolul de mai jos. N-am nimic de adăugat...

Campania electorală face parte în asemenea măsură din metabolismul democrației, încît nimeni, la noi și aiurea, nu mai stă să reflecteze în chip genuin asupra procedurilor ei. Ca toate lucrurile devenite obișnuință, alegerile nu se mai percep în spectaculoasa lor stranietate. Dar să ne gîndim puțin. Din patru în patru ani, sîntem invitați să ne alegem liber conducătorii. Nu conducători de paradă, nu simple portrete de aparat, ci administratori eficienți care să rezolve nerezolvabilul, să țină în funcțiune mecanismele vitale ale țării. Care ar trebui să fie criteriile noastre? Cum alegem un bun instalator, un profesor bun sau un bun medic? De regulă, întrebăm în dreapta și în stînga, ne interesăm de isprăvile lor profesionale, de renume, de calitatea lor meșteșugărească. Nu ținem cont nici de înfățișare, nici de oratorie, nici de interese exterioare propriului nostru interes. Există, evident, meseriași care își fac reclamă cu mai multă sau mai puțină abilitate, dar nici unul nu se poate întreține pe termen lung, dacă nu-și confirmă, de fiecare dată, dexteritățile. Ceea ce decide e, în ultimă instanță, competența, clientela satisfăcută, succesul de piață.

Dar cum procedăm cînd e vorba să alegem elita administrației naționale? Nu procedăm în nici un fel. Nu întreprindem investigații responsabile, nu comparăm grade de pricepere, nu cerem scrisori de recomandare. Ne uităm, pur și simplu, la televizor, citim ziarele și căscăm gura pe stradă dinaintea afișelor electorale. Candidații, la rîndul lor, se străduiesc să ne devină simpatici. Ei etalează, carnavalesc, o veselie inexplicabilă, cu muzici mobilizatoare, sloganuri victorioase, aplauze, baloane, jocuri de artificii și bancuri despre adversar. Un soi de chermeză nevrotică se desfășoară tot mai abitir dinaintea privirilor noastre manipulate. Se fac promisiuni impudice, se rîde viril, se gesticulează cu antren, se face risipă de bună-dispoziție și de „simplitate“ populară. Toți surîd viitorului imediat cu o încredere pionierească, toți par să se distreze copios, ca și cînd ar fi invitați la o nuntă. Atmosfera generală e sprințară, cînd nu alunecă spre patos misionar și îngrijorare apocaliptică. Scena geme de soluții, de atitudini exemplare, de cuvinte mari. Lucrurile nu reușesc, totuși, să treacă pragul unei mondenități de mîna a doua, cu miză mică. Ai zice că în joc e o medalie de oină. Națiunea e invitată la o întrecere tovărășească, într-o ambianță care amintește cînd joia tineretului, cînd cheful cu lăutari. Oferta combatanților n-are nici o legătură cu nevoile clientului. E ca și cum cauți un tîmplar și ți se aduce o balerină. Vrei o bucătăreasă și ți se recomandă un acordeonist. Nu se înțelege de ce vînătorii de funcții publice vor să cucerească în stilul vedetelor de cabaret și nici de ce electoratul își formulează preferințele în același registru. Votul merge către candidatul mai bine tuns, mai bun de gură, mai bășcălios, mai iubitor de fotbal, mai sigur de sine. Contează și cum îi arată nevasta, cum îi cad hainele, cum stă cu dinții, cum le-o zice dușmanilor, cum își face cruce la liturghiile televizate și cum dansează prin provincie hora unirii. Problema e că ceea ce se caută nu e nici un show-master, nici un prezentator de modă, nici un partener de petrecere, un june prim, sau un comic vestit al ecranului. Se caută un om serios, cu talent managerial, cu ingeniozitate financiară, cu îndemînări precise: cineva care să știe cum e cu asfaltarea străzilor, cu impozitele, cu balanța comercială, cu legislația muncii și cu drepturile omului. Un „tehnician“ riguros, un salahor tenace, care preferă să fie antipatic decît să mintă profitabil. Dar dacă asta se caută, ce e cu acest zgomotos spectacol de divertisment? Ce e cu zbînțuiala asta de iarmaroc? Cu ce ne putem alege, de vreme ce avem de a face cu o galerie de petrecăreți veleitari și lacomi? Cu vreun ginerică de cartier și cu jubilația, de mult jinduită, a vieții în democrație...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La ce folosește Ministerul Tineretului?

Doamna ministru Monica Iacob Ridzi era unul dintre „tinerii politicieni“ despre care s-a scris mult și cu speranță prin ziare, iar scurta sa carieră de europarlamentar – în care părea să fi deprins regulile politicii europene – a îndreptățit într-o oarecare măsură speranțele. Ajunsă ministru, a cheltuit banii publici „ca la noi“. Din greșeală sau cu bună știință, a intrat în jocul complicat al cumetriilor politico-economice românești, plătind cu generozitate și fără licitație niște manifestări de Ziua Tineretului despre care înșiși organizatorii au spus că au costat mult mai puțin. Și restul de bani? Se zice – nu numai în acest caz, ci în general – că asta e metoda de a-i răsplăti pe cei care au donat bani în campania electorală. Fapt „știut“ de toată lumea, dar încă nedovedit în vreun proces.

Neavînd încotro, Parlamentul a înființat o comisie de anchetă. Ocazia unei demisii demne a fost ratată, rămîne de văzut dacă mecanismele parlamentare și juridice vor funcționa pînă la capăt. Mă tem că nu: dincolo de războiul de uzură dintre PSD și PDL (dus mai degrabă de dragul imaginii), „alianța“ funcționează prin înțelegeri și negocieri subterane. O stranie solidaritate născută din panică și din sentimentul că „se duce dracului rapița“ îi unește pe parlamentari cînd e vorba de unul dintre ei. Diverse înțelegeri, negocieri, discuții prelungite au dus întotdeauna, în asemenea situații, la „soluții“ călduțe și ascunse după invocarea vreunui paragraf din regulamentele Parlamentului ori din nu știu ce lege neclară. Presupun că pe aleșii noștri nu-i va lovi, brusc, vreun impuls de radicalizare tocmai în cazul dnei Ridzi – produs al partidului, care a servit partidul și care, oricum, e o biată debutantă în materie de „plăți controversate“, incomparabilă cu bătrînii paralei ai licitațiilor dubioase și ai cheltuielilor vraiște de la bugetul public. Deocamdată, s-a aplicat soluția tipic românească: amînarea pînă la toamnă.

În zgomotele generate de acest scandal și de așteptarea unei soluții, cred că se pierde din vedere o problemă de fond: la ce e bun un minister al tineretului? Din cîte știu, mai există astfel de organisme în Franța (veșnicul nostru model în materie de legislație și administrație publică) și, abia din 2006, în Italia. Entități asemănătoare – dar nu la rang de minister – mai există în cîteva țări europene. Iar în Chile (ca să mai luăm și alte exemple), acum vreo doi ani, cînd s-a pus problema înființării unui minister al tineretului, a avut loc o mare dezbatere publică pe tema necesității lui. Aparent, miza unui astfel de minister e foarte mare și are o componentă emoțională puternică: trebuie să ne îngrijim de viitorul tinerilor, ceea ce presupune probleme și politici specifice, diferite de cele ale „restului populației“. Dar scopul nobil și major e doar la suprafață: în esență, componenta „tineret“ este, în cele mai multe cazuri, o simplă anexă la alte ministere. Chiar și în Franța, „la Jeunesse“ a fost adăugată, de-a lungul timpului, cînd „Educației“, cînd „Educației și Cercetării“, cînd „Calității Vieții“. În orice caz, mai totdeauna – și în Franța, și în România – Tineretul a fost asociat, în cadrul aceluiași oragnism, cu Sportul. Cu „dexteritățile“, așadar. În Franța, la un moment dat, era un secretariat de stat însărcinat cu „la Jeunesse, les Sports et les Loisirs“. Or, statutul de „anexă“ sau de „asociere“ cu alte domenii – dintre care unele țin de timp liber și distracții – se îndepărtează de aparentul scop nobil de a rezolva problemele tinerilor care, nu-i așa, sînt viitorul țării. Și apoi, ce fel de politici și programe pentru tineret elaborează ministerul cu pricina, așa cum prevede legea? În general, tot chestiuni care țin de timpul liber: tabere pentru studenți, școli de vară, spectacole etc. O simplă privire pe site-ul ministerului este lămuritoare (http://www.mts.gov.ro). Ceea ce se propune acolo seamănă cu ce făcea UTC-ul pe vremuri (mai puțin componenta ideologică). Pe de altă parte, chiar și aceste programe sînt organizate nu de ministerul în sine, ci în parteneriat cu ONG-uri sau firme specializate. Spectacolele muzicale, de pildă, n-au nici un sens în „ograda“ ministerului, pentru că le oferă din plin piața liberă. Concursuri de diverse genuri pentru elevi și studenți sînt făcute de ministerul Educației, de inspectoratele școlare, de firme și fundații private, de organizații neguvernamentale. Iar entitățile private gestionează mult mai bine fondurile. În fine, dacă e vorba de politici sociale ori de integrare a tinerilor pe piața muncii, există un Minister al Muncii, Familiei și Protecției Sociale care ar trebui să se ocupe de asta. Cu ce mai rămîne, așadar, un minister al tineretului ca „obiect al muncii“ specific? Cu mai nimic.

De fapt, partea mai consistentă a activității MTS ar trebui s-o reprezinte cealaltă ramură a sa, sportul. Pentru o națiune cu probleme de sănătate tot mai serioase, cu o creștere alarmantă a obezității la copii și altele asemenea, dezvoltarea sporturilor ar prinde foarte bine. Or, secretarul de stat pentru Sport, dl Octavian Bellu, tocmai și-a dat demisia, nemulțumit că lucrurile funcționează prost, iar federațiile sportive se plîng că nu le sînt dați nici măcar banii pentru activitățile curente. Așa încît nu numai demisia ori destituirea ministrului trebuie discutată, ci și oportunitatea unui astfel de minister. Merită ținut doar pentru că „sună bine“ să-ți arăți grija față de tineret?

ținerea de minte

„Kafka într-adevăr nu cunoaște nimic din trufia creatorului, nu se laudă niciodată, nu știe să se laude. Se vede pe sine mărunt și merge făcînd pași micuți. Oriunde și-ar pune piciorul simte nesiguranța solului. El nu te duce în spinare, cîtă vreme te afli împreună cu el, nimic nu te susține. El renunță astfel la amăgirea și la focul de artificii al poeților. Strălucirea lor pe care o simțea prea bine, cuvintele lui și-au pierdut-o. Trebuie să parcurgi alături de el drumul cu pași mărunți și devii astfel modest. Nu există nimic în literatura mai nouă care să te facă atît de modest. El reduce din împăunarea oricărei vieți. Devii bun, citindu-l, fără însă să te mîndrești cu asta. Predicile fac ca omul care a fost mișcat de ele să devină mîndru, Kafka renunță la predică. El nu transmite mai departe poruncile tatălui său; o îndărătnicie ciudată, însușirea lui cea mai de seamă, îl face să întrerupă lanțul de porunci pe care tații îl transmit mereu mai departe fiilor. Se sustrage silniciei lor; energia lor exterioară, animalitatea lor se destramă la el. Cu atît mai mult însă îl preocupă conținutul lor. Poruncile ajung să devină pentru el *îndoieli*. Dintre toți creatorii este singurul care nu s-a lăsat molipsit de putere în nici un fel; nu a exercitat nici un fel de putere. L-a dezbrăcat pe Dumnezeu de ultimele rămășițe de paternalism.“

(Elias Canetti, *Provincia omului*, însemnări 1942-1972, traducere de Alexandru Al. Șahighian, Editura Univers, 1985)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Într-o dimineaţă, la Bruxelles

„Voesc să fac din administraţie o a doua magistratură."
Vasile Lascăr

Ministrul oftează şi mai ia o gură de cafea. E plăcut la etajul 1 de la Sheraton-ul din Bruxelles. E central, în Rogier, lîngă piramidă. Alături e blocul Dexia, o atracţie a „arhitecturii de bancă" din perioada boom-ului economic de pînă anul trecut. Adică, un ditamai bloculoiul de peste douăzeci de etaje. A fost construit în timp record. Se zice că trei sferturi din muncitori lucrau fără acte. Cînd au teminat de ridicat construcţia, înainte să treacă la finisaje, a venit poliţia şi a luat actele la control. I-a urcat pe toţi „ilegalii" în maşini şi i-a trimis la gară şi aeroport. Nici unul nu şi-a mai luat ultima chenzină. Se zice că blestemele lor au băgat în faliment banca Dexia. I-a salvat subvenţia de stat, dar stau încă pe marginea prăpastiei. Ministrul oftează din nou. Afară plouă de rupe. Tipic pentru Bruxelles. Îşi aşteaptă echipa, cazată vizavi, la DomDoi. El are voie la 150 de euro, barem legal pentru cazare. Ei „binemerită" doar 110. Aseară, de la aeroport, nu au mai avut dreptul la taxi, conform noilor norme bugetare, dar i-a salvat domnul Mihai de la Misiune, că a trimis maşini dupa ei. Au avut timp şi de un raid în City Mall Doi, după un parfum sau un sacou, că e vizavi de Rogier. Unii s-au dus pînă la Barts, un magazin de jucării pe rue Neuve. Au cumpărat una-alta, că era şi sezon de reduceri şi oricum era juma de preţ faţă de Unirii sau Vitan. Mai pe seară, au dat o fugă pînă-n Grand Place, au băut o bere şi nu s-au riscat la scoici, că şi-aşa erau obosiţi. S-au întors la hotel.

Acum îi aşteaptă la o cafea, să treacă în revistă dosarele. Le-au mai citit şi ieri, în avion, cam în diagonală, dar acum vine şi omul de la Misiune, să le facă pe repede înainte rezumatul. El e omul de bază. De la Bucureşti, mare lucru nu au putut aduce. Delegaţia e şi ea subţirică. Una peste alta, e doar a doua deplasare la o şedinţă tehnică, de cînd au venit la putere. Ministrul a luat cu el un consilier de încredere (om de-al lui), un secretar de stat pus de la partid şi un director de direcţie rămas de la „ăilalţi". Ăsta e singurul care are ceva experienţă cu negocierile comunitare. L-ar păstra, l-ar da afara. Îl enervează aerele lui de superioritate, ochii peste cap, siguranţa lui cînd citeşte materialele de la „noua echipă". L-ar păstra doar pentru că are ceva conexiuni prin „plas şuman, la instituţii". Oricum îl presează partidul să-l bage pe altu-n loc, pe unul care i-a ajutat la lipit afişe, în campanie.

Între timp au venit toţi. Şi omul de la Misiune, cu limbajul lui enervant, tehnic, bruxelizat pînă la loc comanda. Se mută toţi în hol. E şi WiFi gratis, îşi mai verifică mailurile, mai citesc presa din ţară. Timp mai e pînă la şedinţă, mai au cam o oră şi drumul nu poate dura mai mult de 20 de minute, că sînt doar trei staţii de metrou. Oricum, vor merge cu maşina de la Misiune. Enervat de ploaia de afară şi de faptul că trebuie să lipsească de la Partid tocmai azi, cînd e consiliu naţional, Ministrul dă drumul la conversaţie pe temele găsite în presa de acasă. „Vezi, ţi-am zis că e mîna lor în dosarul ăsta. Corupţia lu' peşte. Astea-s cîrtiţele «ălora», şi-au pus oameni prin secretariatul general, le servesc la presa «lor», la mogulii «lor». Asta e tot. Omu' ăla n-a făcut nimic, l-au mîncat «ăia» de viu, l-au crucificat." Abia aşteaptă să zărească vreo privire cu subînţeles între directorul de la „ăia de dinainte" şi omul de la Misiune. Ceva de genul „iete de ce îi arde Ministrului, noi avem de negociat poziţia bugetară cu Uniunea şi lui îi arde de măgăriile din ţară". Directorul a simţit capcana. Stă cu ochii-n laptop şi nu are nici o reacţie. Consilierul şi secretarul de stat încep entuziaşti conversaţia pe tema lansată de Ministru. Şi dă-i şi combate. Şi combate şi dă-i. Omul de la Misiune se resemnează. Îşi dă seama că are şanse puţine să îi mai aducă la chestiune. A muncit vreo trei săptămîni la documentele de poziţie, a aşteptat în zadar date noi de la Bucureşti, a luat pe barba lui majoritatea deciziilor de negociere şi avea ceva emoţii. Se putea ca Ministrul să vină cu o poziţie politică nouă din partea Guvernului, să nu fie de acord cu tot ce a propus el. În fond, omul de la Misiune pusese pe hîrtie doar o părere proprie, bazată pe date tehnice şi pe un soi de bun-simţ (ce îşi închipuia el că e bine pentru ţară). Nu reuşise să primească de la Bucureşti nici o părere. Acum se relaxa şi se enerva, simultan. În timp ce oamenii ministrului dezbăteau cine şi cum i-a făcut-o colegului de partid, el îşi dădea seama că lucrurile vor rămîne după cum le-a propus el. Ar fi putut să fie mulţumit. Dar nu era. Era

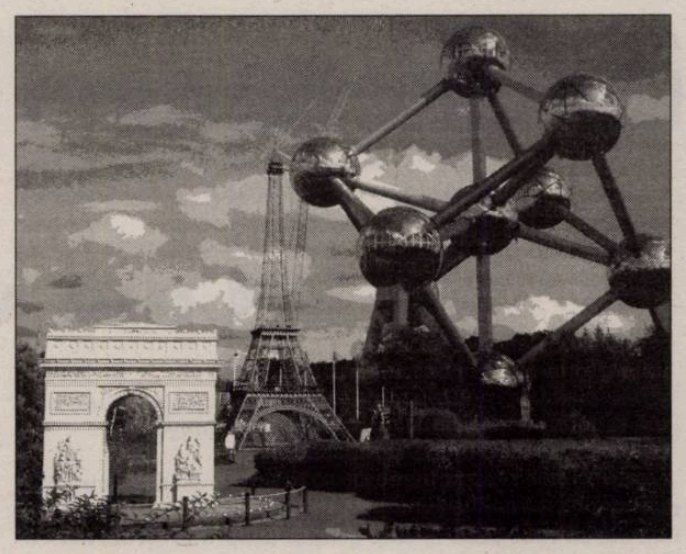

rîcîit că munca lui, documentele de poziţie care va să zică, erau socotite plicticoase şi atît.

Ministrul oftează din nou. Îşi dă seama că Directorul nu i-a dat prilej de nemulţumire, aşa că se întoarce spre omul de la Misiune. „Dar francezii ce zic? Englezii, nemţii sînt tot contra? Noi cu cine mergem?" Gata. Îşi porneşte turuiala tehnică. Zice de comisarul francez, explică nemulţumirea englezului şi indiferenţa nemţilor. Şi-a calculat însă greşit timing-ul. Cînd să treacă la argumentele României şi la ce şanse are delegaţia să obţină condiţii favorabile, s-a făcut ora de plecare. Maşina de la Misiune era deja în faţa hotelului. Venise cu cinci minute mai devreme. Staţionarea în Rogier este dificilă, astfel încît s-au grăbit să plece.

Pe drumul spre Place Schuman, Ministrul a continuat să dea din cap din cînd în cînd, pe măsură ce omul de la Misiune îi mai dădea detaliile negocierii. Pe undeva, era liniştit. Lui nu avea nimeni ce să-i reproşeze. Nu era corupt, nu luase şpagă în viaţa lui. Nu se pricepea prea bine la plicticoşeniile ăstora de la Bruxelles, dar pentru neştiinţa de carte nu-ţi face nimeni dosar penal şi nici nu te bagă la talk-show-uri.

În fond, România combate corupţia, nu incompetenţa.

Cele povestite sînt pură ficţiune. V-aţi dat seama că sînt total neplauzibile. Asemenea situaţii nu există în realitate, nu-i aşa?

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Continentul pierdut

Adăpostind 15% din populaţia lumii, dar avînd o contribuţie de numai 2,5% la PIB-ul mondial, Africa este victima cea mai evidentă a recesiunii globale. După cinci ani de dezvoltare economică cu 5%, se aşteaptă ca rata de creştere la nivelul întregului continent să se înjumătăţească în 2009. În unele ţări, ca Angola, creşterea e negativă. În alte părţi, criza a spulberat beneficiile mai multor ani de reformă economică. Mulţi africani vor recădea în sărăcie lucie.

Economişti din domeniul dezvoltării îşi frîng, disperaţi, mîinile: Africa sfidează întreaga lor strădanie de a înfăptui un miracol. În amurgul decolonizării, în 1960, PIB-ul real pe cap de locuitor al Africii sud-sahariene era de aproape trei ori mai mare decît cel al Asiei de Sud-Est, şi, pe atunci, se estima că africanii vor avea o speranţă medie de viaţă cu doi ani mai lungă. În cei 50 de ani care au trecut de atunci, PIB-ul african real a crescut cu 38%, iar oamenii trăiesc, în medie, cu 9 ani mai mult, în vreme ce în Asia de Sud-Est, PIB-ul a crescut cu 1000% şi oamenii trăiesc cu 32 de ani mai mult.

La prima vedere, remediul pentru subdezvoltarea Africii părea evident. Africa avea nevoie de capital, dar ducea lipsă de economii. Astfel că banii ar fi trebuit furnizaţi din exterior – de către instituţii precum Banca Mondială. Dar, întrucît a pretinde dobînzi profitabile unor oameni înfometaţi ar fi părut o formă de camătă, împrumuturile au ajuns să fie oferite pe bază de concesionare – de fapt, ca ajutor.

Aruncatul cu bani în zonele sărace a devenit un panaceu. Era un concept uşor de vîndut şi făcea apel la instinctele umanitare ale oamenilor. Şi mai era, de asemenea, un mod de alinare a culpei colonialiste, ca în cazul părinţilor care le fac copiilor cadouri scumpe, pentru a repara neglijenţe sau abuzuri. Această măsură nu a adus nici o ameliorare. Mare parte a ajutoarelor au fost furate sau risipite. În pofida creşterii, între 1960 şi 2007, de opt ori a ajutorului pe cap de locuitor, PIB-ul real pe cap de locuitor al Republicii Democrate Congo a scăzut, în aceeaşi perioadă, cu două treimi. „Comerţ, nu ajutor" a devenit noua deviză. Lansată de economistul Peter Bauer în anii '80, a devenit leacul prescris de Washington Consensus. Africa, se spunea atunci, va ieşi din impas numai prin deregularizarea sistemelor sale economice şi prin adoptarea unei creşteri axate pe export, după modelul economiilor „miracol" din Asia de Est. Consilieri ai Băncii Mondiale şi ai Fondului Monetar Internaţional au recomandat guvernelor africane să oprească subvenţionarea „campionilor naţionali" şi să ridice barierele comerciale. Deblocarea sectorului public a devenit astfel condiţia acordării în continuare a unui volum redus de ajutoare.

În anul 1996, funcţionarii publici reprezentau numai 1% din populaţia Africii sud-sahariene, comparativ cu 3% în alte regiuni în curs de dezvoltare şi 7% în OECD. În ciuda restrîngerii puterii de stat, Africa nu a făcut încă saltul spre prosperitate. Sfidînd orice teorie economică, puţinul capital care se află în Africa părăseşte continentul pentru a fi investit în societăţi deja bogate în capital.

Problema Africii – au început atunci să spună economiştii – este lipsa statelor efective. Mult ţări africane au state „deficiente" care nu au putut asigura nici măcar condiţiile minime de securitate şi sănătate. Cu numai 15% din populaţia globului, Africa sud-sahariană înregistrează 88% din totalul mondial de decese cauzate de conflicte şi 65% dintre victimele SIDA. Ceea ce istoricii ştiu de 2000 de ani – şi ceea ce ştiau şi economiştii clasici din secolul al XVIII-lea – a surprins în 1990 noua generaţie de economişti-matematicieni ca o lovitură de fulger: prosperitatea depinde de buna guvernare.

Aşadar, cum să obţii o bună guvernare? A o restaura sau a o menţine invocă spectrul temut al colonialismului. În ultimă instanţă, cu toate lipsurile sale, colonialismul a furnizat precondiţiile esenţiale ale dezvoltării economice: pacea şi securitatea. Discuţia despre dezvoltare din ziua de astăzi este, în mod esenţial, despre cum se pot realiza aceste precondiţii de combatere a sărăciei şi de creştere economică, în absenţa colonialismului.

Cea mai interesantă contribuţie contemporană la această dezbatere aparţine economistului Paul Collier de la Oxford. El argumentează că multe state africane au căzut într-una sau mai multe capcane ale dezvoltării, din care nu se poate ieşi decît foarte greu. Mai mult, odată ce o ţară a fost prinsă într-o astfel de capcană, este foarte uşor să cadă şi într-a doua. Fiind sărac, eşti predispus la conflict, iar participînd la conflicte, devii sărac. Ce speranţă există atunci pentru o ţară săracă, măcinată de un război civil?

Invocînd misiunea britanică din Sierra Leone, Collier argumentează în favoarea intervenţiei armate de menţinere a păcii, atunci cînd este posibilă. El susţine implicarea internaţională pentru a impune pacea în perioada imediat următoare unui conflict. Dar, odată instalat, ajutorul internaţional trebuie să se limiteze la a oferi, voluntar, modele de bună guvernare.

Platforme care să reglementeze modul în care guvernele ar trebui să facă transparentă cheltuirea banilor publici sau în care companiile din industria extractoare de resurse, active în străinătate, ar trebui să declare profitul ar oferi criterii clare de comparaţie activiştilor politici locali şi ar furniza o sursă de legitimitate guvernului. Mult-discutatul Proces Kimberly este un proiect-pilot. Companiile care extrag diamante refuză singure să cumpere din zone de conflict, în încercarea de a preveni finanţarea, prin comerţul cu diamante, a liderilor militari. Ceea ce e de bun augur şi pentru afaceri, deoarece clienţilor occidentali înstăriţi le repugnă ideea de a cumpăra bijuterii mînjite cu sînge.

În Europa, integrarea regională a avut loc, cu precădere, în ultimii 50 de ani, dar s-a concretizat deja, pentru europeni, într-o sumedenie de beneficii politice şi economice.

Suficient de multe dovezi arată că, în condiţiile unei platforme-program adaptate conjuncturilor locale, integrarea ar fi benefică şi pentru Africa.

Acesta ar fi un proiect care merită sprijinit. Alte eforturi demne de luat în seamă vizează reglementarea imensei economii subterane a unor state ca Ghana. De obicei, acestea sînt proiecte care implică expertiză internaţională autorizată la nivel local. Faptul că asemenea propuneri sînt privite ca revoluţionare este un semn al sărăciei economiilor în curs de dezvoltare. Oricum, cîtă vreme drumul dintre Lagos şi Abidjan – două dintre oraşele cele mai importante ale Africii de Vest – este baricadat la fiecare 14 kilometri, progresul terestru va fi lent.

E limpede că, în condiţiile în care refugiaţii se revarsă peste graniţe, piraţii tîlhăresc vase şi teroriştii găsesc adăpost, chiar dacă soluţiile aparţin Africii, problemele ei sînt şi ale altora. Restul lumii nu îşi mai poate permite sărăcia continentului african. Dar cei 50 de ani de eforturi zadarnice dovedesc că lumea nu are nici cea mai mică idee despre ce anume ar trebui făcut.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

traducere de Matei PLEŞU

Copyright: Project Syndicate, 2009.
www.project-syndicate-org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

S-a semnat!

Sînt de mulţi ani un susţinător frenetic al proiectului energetic „Nabucco", asumîndu-mi adesea un optimism care le părea naivitate experţilor cu care mai schimbam cîte o vorbă despre acest mare proiect. Da, admit, a contat şi faptul că numele proiectului are directă legătură cu capodopera verdiană.* Acest detaliu mi-a făcut întregul proiect şi mai simpatic. Prin urmare, am primit cu mare bucurie vestea că, în sfîrşit, s-a semnat! Acordul interguvernamental pentru construirea şi exploatarea gazoductului „Nabucco", susţinut deopotrivă de UE şi de SUA, are deja semnătura şefilor de guverne din Turcia, Bulgaria, România, Ungaria şi Austria. Va avea 3300 km, va costa 8 miliarde de euro şi va transporta 31 miliarde mc/an. *Nabucco Gas Pipeline International Ltd.*, compania anume constituită pentru construirea şi dezvoltarea uriaşei conducte, are ca acţionari companiile OMV (Austria), MOL (Ungaria), Transgaz (România), BEH (Bulgaria), Botaş (Turcia) şi RWE (Germania). Mizele acestui proiect au fost adesea repetate, ele fiind capitale pentru viitorul Europei. Cea dintîi, evident, este aceea de a asigura Europei o alternativă la gazul rusesc. Sigur, capacitatea gazoductului nu poate satura nevoile mereu în creştere ale Uniunii Europene. Dar contribuie semnificativ. Însă, dincolo de aspectele pur economice (deşi, în lumea de astăzi, nimic nu mai este „pur" economic, pentru că orice acţiune majoră în economie are imediate repercusiuni în planuri diverse precum cel politic, social, strategic-militar, de mediu etc.), Nabucco este o declaraţie fermă de principii.

„Nabucco" înseamnă, înainte de orice, solidaritate. Mai precis, solidaritate în faţa unei probleme comune pentru europeni, care nu este criza energetică în sine, ci Rusia. Un tip de atitudine pe care Moscova o practică în mod constant în relaţia cu ceilalţi europeni naşte această primă reacţie coerentă. Sper, sincer, că Moscova înţelege exact semnalul. Cred că, în calculele strategilor din jurul Kremlinului, agresiunea energetică a Rusiei din ultimii ani ar fi trebuit să şubrezească unitatea Europei, să împingă marile puteri din interiorul UE spre avantajoase aranjamente bilaterale cu Rusia şi să arunce pe toată lumea în deplină dependenţă faţă de Rusia. Perseverenţa în „Nabucco" arată că această strategie a eşuat. Nici măcar faptul că, pe cînd negocierile pentru „Nabucco" se apropiau de sfîrşit, Rusia a aruncat pe piaţa europeană un proiect direct concurent şi aparent foarte atractiv numit „South Stream" nu a oprit „Nabucco". În plus, realizarea proiectului „Nabucco" duce la o reconfigurare a hărţii strategice a Europei. Conducta va trebui păzită. Cea mai mare parte a ei trece prin Turcia. UE va avea acum interese strategice directe în Turcia, iar acest fapt va contribui, nu mă îndoiesc, la apropierea Turciei de Uniune. Turcia, tradiţional o însemnată putere regională, are de-acum un argument suplimentar în negocierile cu oricine este interesat de spaţiul Mării Negre.

„Nabucco" nu este deloc un proiect ale cărui probleme s-au rezolvat prin semnăturile şefilor de guverne. Prima problemă, în opinia multor experţi, rămîne cea a sursei de gaze. De unde vin gazele pe care „Nabucco" le transportă este o chestiune care afectează esenţial întregul proiect. Iniţial, la începutul anilor 2000, era vizat Iranul, al doilea rezervor de gaze al planetei, după Rusia. Pe măsură ce situaţia politică a degenerat în Iran, sursa alimentării gazoductului a devenit problematică. Recent, un important oficial rus ironiza proiectul numindu-l „o conductă impresionantă şi goală". Problema pare a fi rezolvată, odată cu semnarea unor acorduri specifice cu Azerbaidjan, Turkmenistan şi Kazahstan. Spun „pare" deoarece climatul economic şi politic în spaţiul *stanurilor* este volatil, situaţia strategică este incertă, iar Rusia însăşi are acorduri cu aceste foste republici sovietice care nu le lasă o marjă de mişcare prea largă în relaţia cu alţi parteneri. O a doua problemă a proiectului este finanţarea. La începutul acestui an, Banca Europeană de Investiţii şi Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare au anunţat oficial că vor investi în proiect. Studiul de fezabilitate a fost deja întocmit pe banii Comisiei Europene. Există, de asemenea, mari investitori privaţi care privesc cu interes proiectul. Totuşi, actuala criză financiară limitează serios capacitatea de investiţii a tuturor. Rămîne de văzut ce se va întîmpla în viitor, dat fiind faptul că un singur lucru se poate spune cu certitudine dspre actuala criză: este complet imprevizibilă pe mai departe.

Cu toate acestea, eu rămîn optimist. Construcţia va începe în 2011, de la Baumgarten (Austria), spre Ungaria, România, Bulgaria şi Turcia pînă la Ankara, unde va face, pentru început, joncţiune cu deja existenta conductă „Botaş", care merge mai departe spre estul Turciei. Primul metru cub de gaze va fi pompat în 2014. Însă primele efecte politice şi primele repoziţionări strategice ale actorilor direct implicaţi vor apărea cu mult mai devreme.

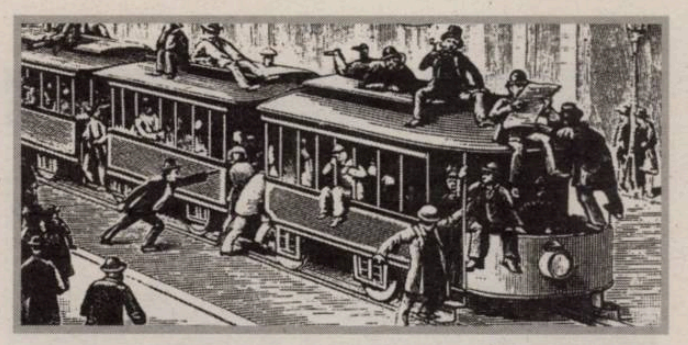

* Se spune că şefii celor cinci mari corporaţii care au pus bazele proiectului au decis să-l denumească „Nabucco" în 2002, la o cină vieneză, după ce fuseseră pur şi simplu încîntaţi de o producţie a operei, la *Staatsoper*.

ready made

(Ioan Mincu către Nicolae Petraşcu)

„Dăună-zi oraşul de obicinuit mort, era în sărbătoare; – toată suflarea nemţească eşise, ca vacile domnului, să admire cortegiul velocipediştilor care'şi plimbau steagurile şi halbele de bere pe uliţe. – Cursele, care aveau loc în acea zi, au început cu julirea genunchilor a trei sau patru concurenţi cari au căzut ca nişte băligi şi au sfărşit cu o formidabilă beţie, în faţa otelului nostru, care a durat toată noaptea şi care ne-a împedecat să dormim. Cu această ocazie numărul Nemţilor căzuţi ca băligile a fost cu mult mai mare."

(I.E. Torouţiu, *Studii şi documente literare,* vol. VI, *«Junimea»,* Institutul de Arte Grafice „Bucovina", 1939)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

A cloche-pied

Ţara (ţărişoara, mai curînd) era atît de mică, de îngustă, că nu se putea sta, într-însa, altfel decît într-un picior. Din care cauză bărbaţii cam aduceau a cocostîrci, iar femeile (ce purtau, încă, fuste, – fuste cloş), a clopote cu limba scoasă. Se trecea des, e drept, de pe-un picior pe altul, deoarece defectologilor din ţară (unijambişti şi ei, se înţelege) le era teamă că, prin neutilizare, unul din membre nu putea decît, cu vremea, să se atrofieze (ca la canguri, – cele două membre superioare). Urmarea ar fi fost că, la bărbaţi, acesta, membrul neutilizat, s-ar fi redus pînă la dimensiunea aceluia numit viril, – omul trezindu-se, între picioare (o spunem în virtutea inerţiei!), cu un soi de uger cu două biberoane. Educaţia fizică şi sportul se cultivau, totuşi, din plin, în ţară, cu unele specializări şi preferinţe. Între cele mai gustate competiţii, se numărau acestea cinci: săritura de pe loc (fără elan), jocul de şah şi de popice (figurile cărora sînt strict monopodale), şotronul, cursele în sac şi echitaţia (una exclusiv à l'amazone). Bicicleta nu era permisă, dar rolele sau trotineta, da. (Ceea ce este, oarecum, un paradox, prima fiind mai bidimensională, în principiu, şi mai exiguă decît cele din urmă.) Alimentul preferat era ciuperca; animalele iubite, melcul codobelc şi hipocampul... În concluzie: monopozii noştri nu păşeau, ci ţopăiau de zor. Cu un vocabul franţuzesc, ei gambadau. N-aveau armată, nici serviciu militar. Ceea ce nu-i oprea să se viseze, din lipsă cronică de Lebensraum, cu un picior în Rusia, Islanda sau Laponia, şi celălalt în Prusia, Irlanda sau Polonia.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Inerţii

O tînără specialistă de la Ernst&Young venise într-un birou dintr-o firmă cu o lungă tradiţie de întreprindere de stat, dar în curs de privatizare. Era angajată să ofere un tip de consultanţă a cărei utilitate nu era înţeleasă de nici una dintre cucoanele care ocupau respectivul birou şi care n-aveau altceva de făcut decît s-o bîrfească. „Ce înaltă şi slabă e fata asta" – comenta una. „Ce repede rezolvă ea totul" – spunea alta. „Şi cum o să moară de tînără, sărăcuţa de ea" – exclama a treia, într-un rîs general (aluzie la cazul tragic al Ralucăi Stroescu).

O mare regie de stat se cerea informatizată. Ordin de la guvern. S-a făcut un contract cu o firmă de specialitate ai cărei experţi s-au pus pe treabă. Au lucrat luni în şir la vastul program, încercînd să înţeleagă modul de lucru şi nevoile informatice ale regiei. În timp, au descoperit şi că angajaţii acesteia aveau o mulţime de nelinişti pe care au încercat să le înlăture. Unii se temeau că vor fi depăşiţi de noile tehnologii, drept care, la un moment, dat vor fi concediaţi. Alţii intuiau că odată cu o computerizare a tuturor procedurilor interne, nu vor mai avea loc de obişnuitele lor mişmaşuri. În sfîrşit, erau îngrijoraţi şi că odată instalat sistemul, asemenea profitabile manevre făcute în trecut vor apărea direct pe monitoarele computerelor, la lumina zilei, cu consecinţe imprevizibile.

Dar a venit şi ziua inaugurării, anunţată cu surle şi trîmbiţe. Se aşteptau demonstraţiile şi discursurile. Numai că noul sistem nu voia să pornească. S-a constatat că nimic nu mai funcţiona, totul era stricat. Nişte indivizi neliniştiţi „interveniseră" asupra serverelor. După acuzaţii reciproce şi mult scandal, s-a reluat instalarea întregului sistem. Echipa de experţi a decis să lucreze în trei schimburi pentru a nu mai exista vreun moment în care serverele să rămînă nesupravegheate. Regia e una din acelea de care multă populaţie depinde şi la care mulţi îşi dau o bună parte din venituri. Nu se ştie, astăzi, în ce măsură e folosit acel sistem informatic, plătit din greu cu bani publici.

În-o mare instituţie de presă (de stat) există bunul obicei al concursurilor pentru angajarea jurnaliştilor. Potrivit regulilor din această instituţie, candidaţii sînt intervievaţi de către o comisie din care fac parte şi reprezentanţi ai sindicatului. Aceştia pot

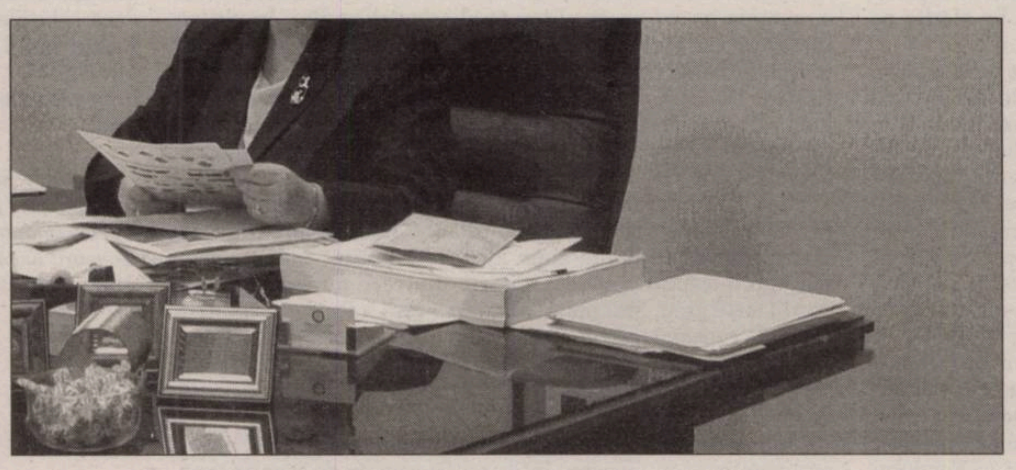

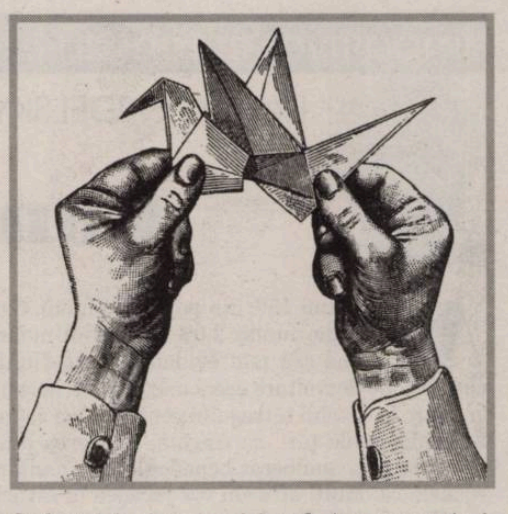

fi electricieni, mecanici, şoferi sau pompieri. Şi au dreptul să-i întrebe pe jurnalişti diverse lucruri. S-ar zice că pompierul are dreptul să-i întrebe despre normele de pază şi securitate contra incendiilor, despre planul de evacuare... Ei bine nu, el are dreptul să întrebe (şi chiar o face) dacă au studiat codul deontologic al jurnalistului. Dacă nu-i mulţumit de răspuns, se poate opune angajării.

Cele mai multe instituţii de stat care mai există astăzi par a avea drept principală preocupare, ca şi acum 20 de ani, cînd toată lumea lucra la stat, chiar *statul*. Statul degeaba, adică (şi pe degeaba). Sînt remarcabile păstrătoare ale ritmurilor, atitudinilor, felului de a discuta şi tipului de indispoziţii de acum 20 de ani (sau 40 de ani, că e acelaşi lucru). În esenţă, şi organizarea e aceeaşi, chiar dacă a dispărut funcţia de secretar de partid. Pînă şi birourile de documente secrete funcţionează cam la fel. Noi sînt poate doar cîteva aparate de aer condiţionat şi complicatele sentimente apărute faţă de cei care lucrează la companii private. Nişte instituţii incredibil de instructive pentru cei care vor să înţeleagă cum a fost comunismul, adevărate muzee ce conservă, în bună stare, o imagine de care unii ne mai aducem aminte. Azi o vedem şi chiar mai e.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

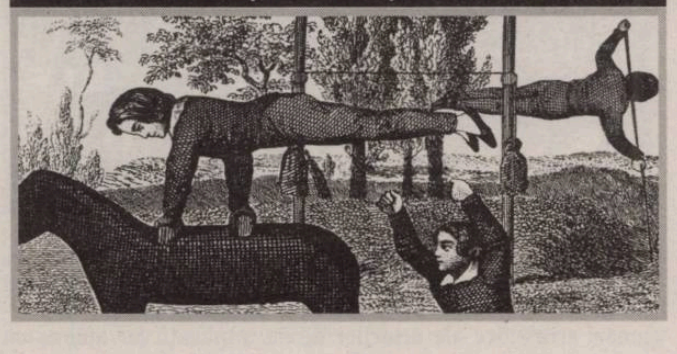

De ce ateii se plictisesc vara

De ce nu cred în Dumnezeu? Poate pentru că nu l-am întîlnit. E primul lucru care îmi vine în minte, odată cu invidia pentru Voltaire, care spune că Dumnezeu e un actor de comedie care joacă pentru o audienţă căreia îi e frică să rîdă.

Mi-aş dori să pot intra la piesa asta. De mic am trecut pe lîngă biserici cu credinţa că sînt un semn al timpurilor trecute, de dinainte de inventarea rachetelor şi a zborului cosmic, de dinainte de calculatoare şi roboţi şi cu siguranţa de dinainte de raţiunea europeană, aceea care a desfiinţat spaima de a fi singuri în univers.

Ateismul e o cucerire a Europei iluminate. Şi e cea mai puţin folosită. Aceleiaşi Europe eliberate de spaimă îi datorăm curentul electric şi medicina care chiar funcţionează, apa caldă la robinet şi şcoala de coafură. Toate şi-au găsit un loc în civilizaţia asta, toate, cu excepţia puterii de a te uita dincolo de propria moarte.

La fel ca şi beţivul din colţul străzii mele, ateismul s-a luptat cu condiţia umană şi n-a reuşit s-o bată. A avut toate şansele, inclusiv subvenţii, regim de ideologie de stat şi staruri charismatice. L-a avut pe John Lennon. Pe Che Guevara. Pe Einstein (deşi acesta din urmă l-a cam subminat din interior cu vorba aceea cum că „Dumnezeu nu joacă zaruri"). Nici un ateu n-a fost vreodată fulgerat mergînd pe stradă, cel puţin nu înadins, ca parte a unei campanii cereşti de eradicare a fenomenului. Cu toate astea, nu există ateu să nu se teamă că pînă la urmă credinţa lui îi va crea probleme, acum sau mai tîrziu. Dacă cumva, nu...?

Acum cîteva zile i-am mărturisit unei doamne bine, de familie bună şi educaţie mai mult decît decentă, lipsa mea de credinţă. M-a luat deoparte şi m-a întrebat cu milă: „Da' cu ce te-a supărat Cel de Sus?". Mă mirosise. Cei mai vehemenţi atei sînt ăia enervaţi pe diversele aspecte practice ale Creaţiei. Şireturile de la pantofi, care se desfac mereu. Şeful care nu se dă la o parte să-ţi facă loc în carieră. Copilul care nu-ţi seamănă parcă în genialitate. Chiar şi boul care îţi dă cu cheia pe maşină: unde era Ochiul Ceresc, cînd Mamona a jucat cartea invidiei pe culoarea asta minunată, pe care se vede orice zgîrietură?

Săptămîna asta se împlinesc 40 de ani de la aselenizare. Culmea, toţi cei care au ajuns pe Lună erau creştini practicanţi. Unii s-au întors iluminaţi de acolo, dar nu era lumina aia pe care o aşteptau ateii. Priveliştea Cosmosului n-a făcut decît să micşoreze fiinţa umană. Exact materialul cu care lucrează credinţa.

Ce pui în locul lui Dumnezeu? Post-Dumnezeu. Dar e prea complicat: trebuie să-l împaci cu evoluţia, cu homosexualitatea, chiar şi cu structura creierului în care nişte doctori (şi ei credincioşi) au descoperit că dacă pui nişte electrozi şi treci un uşor curent electric prin ei, obţii experienţe mistice. Despre asta să fie vorba? Să fie Dumnezeu un produs secundar al unor reacţii electro-chimice din capul nostru? Iar ateii, pur şi simplu nişte oameni cu o anumită atrofie?

Credinţa veche rîde de toate astea. Ca şi arta, religia creşte în valoare cu vîrsta. Ateismul e din ce în ce mai ieftin. Lumea rîde de el ca de un afiş de circ de-acum o sută de ani. Tocmai pentru că spectacolul promis s-a jucat demult, fără să lase în urmă nici o amintire, nici un cutremur, nimic de urmat.

Poate că şi ateismul are nevoie de o biserică. Un loc în care oamenii să se roage la ei înşişi. OK, avem pentru asta psihoterapeuţi. Ar fi trebuit să ştiu mai bine, am vorbit cu unul săptămîna trecută. Poate că şi ateii ar trebui să înveţe să nu se mai lupte cu biserica. Dar nu e nimic altceva de făcut: ateismul e plictisitor, dincolo de momentul iniţial de revoltă...

Dar să mă întorc la Voltaire. Pe patul de moarte, rugat să renunţe la diavol şi să se întoarcă la divinitate, el răspunde simplu: „Nu e momentul acum să-mi fac noi duşmani". Nici Dumnezeu nu putea da un răspuns mai bun.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Dincolo

Vecinul meu de autocar este australian. De fel, este de prin părţile Macedoniei (nu îl întreb care...), dar a plecat în Australia în urmă cu vreo cincizeci de ani. Este psihiatru, ca toţi ceilalţi din autocar, aflaţi într-o excursie prin împrejurimile oraşelului în care tocmai se încheiase un important congres internaţional organizat în aceste părţi ale lumii.

– Cînd mi-am început eu activitatea, psihiatria culturală nu prea era luată în considerare în Australia, îmi povesteşte el. Eram un mic grup de tineri entuziaşti pe care ceilalţi medici, „seniorii", îi considerau cam nebuni..., zîmbeşte el. Pentru ei, boala psihică era doar *Boala,* aspectele culturale fiind, dimpotrivă, exact înfăţişarea particulară care trebuia dată la o parte pentru a se ajunge la esenţa, unică şi specifică, a bolii respective. În Australia însă, cu tot amestecul său de populaţii şi, mai ales, cu diferenţele uriaşe dintre aborigeni şi valurile recente de imigraţie, acest lucru era destul de dificil.

– Şi acum? mă interesez eu.

– Acum nu cred că mai există mulţi care să neglijeze aspectele culturale ale bolii psihice. Cu atît mai mult cu cît diversitatea culturală se accentuează prin migraţie şi devine ea însăşi cauză a bolii. Iar migraţia a devenit fenomenul central al mondializării.

Continuăm discuţia, la care se alătură şi un indian, în prezent profesor la Londra. Migraţia, cu valurile şi provenienţele sale diverse şi distincte, rămîne în centrul atenţiei. Indianul ne povesteşte despre avatarurile pacienţilor săi indieni din Anglia. Ajungem, inevitabil, şi la problema limbii, mai importantă pentru psihiatru decît pentru scriitor, căci fiecare bolnav pe limba sa piere şi tot pe limba sa se împărtăşeşte psihiatrului pentru a-şi comunica suferinţa şi a căuta vindecarea. Psihiatria în turnul lui Babel devine astfel o provocare la care părinţii meseriei nici măcar nu visaseră.

La prînz, ne oprim la un hotel impozant, pe un vîrf de deal. În aşteptarea mesei, cîţiva dintre participanţi se duc la Internet să-şi rezolve diverse urgenţe, iar alţii se aşază la o bere pe terasa care se deschide peste dealuri şi văi şi deapănă amintiri din diferite colţuri ale lumii.

– Ce-i acolo? mă întreabă australianul, privind în zare.

– O stînă, îi răspund eu.

– Locuieşte cineva acolo?

Da, bineînţeles, ciobanii cu oile lor. Stau acolo pînă la toamnă, cînd coboară în sat sau se mută mai la sud, la cîmpie.

– Dar nu e nici un drum pînă acolo!

– Nu, la ce bun? mă mir eu.

– Dar noi putem să mergem pînă acolo? se mai interesează australianul.

Şi cum mai este timp pînă la masă, o luăm peste fineţe şi pîrleazuri spre stînă. Şoseaua, prinsă între parapeţii săi, şerpuieşte tot mai departe printre dealuri, iar zgomotul maşinilor care curg impasibile spre destinaţiile lor îndepărtate se aude tot mai pierdut. Brusc, sîntem înconjuraţi de cîini. Îi fac semn australianului să ne aşezăm şi să stăm cuminţi în aşteptarea ciobanului. Se supune fără să întrebe nimic. Ciobanul nu se grăbeşte. Priveşte o vreme scena, sprijinit în bîtă. Apoi fluieră cîinii, care se întorc la locurile lor de lîngă stînă, şi vine să întrebe ce dorim. Îi povestesc despre australian, care e străin şi dorea să vadă şi el o stînă. Îşi întoarce privirea către colegul meu şi îl întreabă şi pe el, mai rar şi mai tare, ce doreşte. Este surprins că nu înţelege, aşa că vorbeşte şi mai răspicat. Intrăm apoi în stînă, în timp ce ciobanul continuă să-i povestească australianului d'ale lui.

Mi se strecoară în minte, brusc, amintirea unei proze fantastice, dar nu mai ştiu a cui: un cuplu, într-o maşină, pe o autostradă, rămîne fără benzină în dreptul unui viaduct sub care se zăreşte o mică gospodărie. Coboară aşadar, cu greu, pînă la poalele viaductului, să caute benzină. Într-un final, aflăm că cei din maşină sînt printre ultimii care fugeau din *Oraş,* distrus de bomba atomică, iar cei din casă nu ştiau nimic despre acest dezastru planetar, trăind izolaţi de lume, într-un eden de griji domestice, la o sută de metri de *Autostradă*.

– Nu are nici măcar curent electric? se interesează, discret, australianul, profitînd de o pauză a ciobanului, care se oprise din vorbit pentru a aţîţa puţin focul.

– Nu, majoritatea stînelor nu au.

– Şi stă singur?

– Aşa se pare, e o stînă mică...

Dat fiind că, după toate probabilităţile, am pierdut masa de prînz, îi cer ciobanului o bucată de mămăligă, cu speranţa unui balmoş cu jîntiţă, ca în copilăria mea, cînd mai ajungeam, întîmplător, pe la vreo stînă. Această „ospitalitate" a rămas însă de domeniul poveştii, căci acum vin prea mulţi turişti pe acolo în căutare de mîncare „autentică", aşa că ciobanul s-a obişnuit să ceară bani. Ne mulţumim aşadar cu un boţ de mămăligă rece, după care ne întoarcem la hotel.

– Unde aţi fost? ne întreabă îngrijoraţi ceilalţi colegi.

– Acolo, răspunde, vag, australianul, arătînd cu capul spre culmea dealului din faţă. Dincolo..., mai adaugă el, enigmatic.

Ioana SCORUŞ
efectul de ecou

„Ca un mărăcine într-o cetină de puf"

– client vs. pacient şi apariţia omului nou –

Am avut, pînă azi, şansa de a nu fi fost nevoită să fiu pacientă într-un spital din ţara mea. Nu e nevoie să explic de ce vorbesc despre şansă, toată lumea ştie cam ce înseamnă a fi pacient în profunda noastră Românie. Mi-am croit, în acelaşi timp, şi neşansa de a deveni medic, vis al copilăriei, praf şi pulbere azi. Am compensat, în schimb, prin a deveni „medic de suflete", adică psihoterapeut. Un domeniu neluat în serios la noi, uneori nici măcar de însişi practicanţii. Un domeniu legiferat, totuşi, ceea ce e minunat. Minunat, dar inutil pentru marea majoritate a celor care au nevoie de o psihoterapie şi habar nu au că aşa ceva există. Nu folosesc niciodată denumirea de „clienţi" atunci cînd mă refer la cei ce caută ajutor la terapeut. Nu doar pentru că aşa am fost educată, o folosesc pe aceea de pacient. Fără ghilimele. Chiar cu riscul de a crea o mică rană narcisică, ţin ca aceia care apelează la serviciile mele să conştientizeze şi să accepte faptul că, odată iniţiat procesul terapeutic, ei devin pacienţi. Aşa cum devin pacienţi atunci cînd merg la medic să-şi vindece inima, stomacul, ochii etc., aşa devin pacienţi şi cînd vin să-şi vindece sufletul, cerinţa primordială fiind, în ambele cazuri, aceeaşi: eliminarea suferinţei. Numai că această cerinţă aduce în scenă un nou specimen de pacient, cel al epocii post-'89. Aflat sub tirul stresului de zi cu zi şi sub cel al dorinţei de nestăvilit de a cîştiga (deseori rapid) şi de a cheltui, pacientul erei noi nu mai seamănă cu cel întîlnit prin tratate. Boala psihică se rafinează! Omul modern este un generic narcisist lipsit de remuşcări. Reprezentarea acţiunilor sale se scurtcircuitează, trimiţînd experienţa direct în *soma*. Adică somatizează, îşi „pune" problema psihică în corp, sub formă de simptom. Încep mersul la medici şi analizele cu invariabil rezultat negativ, dar, cu toate astea, urmate de lungi reţete de tratamente medicamentoase. Desigur, fără ameliorare. Dacă nu e depresiv, omul modern face exces de entuziasm în faţa irelevantului, minorului, numai că plăcerea cu care îşi cheltuieşte excesul nu-i aduce satisfacţia inconştient căutată. Nici nu e de mirare, ea nu se află, *nu se poate* afla acolo unde este căutată. Deseori, omul post-'89 nu are identitate morală, dar nici sexuală. El trăieşte la limita frontierei, devenind el însuşi *de* limită. Un „sine fals" căutîndu-se acolo unde nu e chip să se (re-)găsească. Cu sufletul rătăcit, dacă nu pierdut, el începe să orbecăie în vastele încăperi ale sufletului. Are la îndemînă insomniile, depresiile, crizele „de nervi", ba chiar, în ultimă instanţă(!!!), şi crima, dar şi chimicalele care niciodată, ele singure, nu rezolvă cauzele suferinţei. Cei care au bafta de a fi îndrumaţi şi mijloacele materiale disponibile au la îndemînă psihoterapia. Casa de asigurări nu suportă însă, ca peste tot în lumea civilizată, cheltuielile cu psihoterapia. Începe, astfel, alături de terapeut, un drum lung, mereu ocolit, greu, obositor, inconfortabil şi deseori descurajant, spre tainiţele inconştiente ale sufletului bolnav. Acolo, în adîncuri, sub miile de falduri ale mecanismelor psihice de apărare, se află rezolvarea. Acolo se află sănătatea. Cine are curajul şi tenacitatea să o găsească o va afla. Mai devreme sau mai tîrziu. Dar o va afla.

Doamna M. stă în fotoliu şi plînge de un sfert de oră. Lucru absolut obişnuit într-un cabinet de psihoterapie. Mă bucur că plînge pentru că pînă acum, vreme de un an şi ceva, nu şi-a dat voie. S-a mai întîmplat ca ochii să-i strălucească de lacrimi aprig cenzurate, dar de plîns, plînge pentru prima oară. Pentru prima oară după 20 de ani. Sînt fericită pentru ea, considerîndu-i plînsul un mare favor pe care şi-l face nu doar sieşi. Eu sînt cea căreia îi oferă aceste lacrimi strînse în ani de suferinţă cu fruntea sus, mergînd neobosit mai departe, acolo unde credea că *trebuie* să meargă. Era un „trebuie" străin, pe care şi-l asumase ca şi cum s-ar fi născut dintr-o mare dorinţă personală. Azi, doamna M. a aflat că nu există nici un „trebuie" în viaţa asta şi-şi plînge nu doar anii irosiţi într-o falsă realitate şi mistificare a propriei existenţe, ci şi bucuria eliberării pentru care a muncit în terapie vreme de un an. Îşi face, de fapt, doliul anilor pierduţi în acelaşi timp în care îşi celebrează intrarea în noua ei viaţă. Descoperă, brusc, printr-un puternic *insight,* că este... singură. Singură pe lume, chiar dacă are alături o familie. Iar asta o face să se simtă „ca un mărăcine". Rareori pacienţii găsesc figuri de stil atît de sugestive, prin care îşi reprezintă şi mai acut situaţia, lucru care deseori *creează* legătura dintre *psychē* şi *soma*. Un fel de intrare în posesie a propriului corp, înstrăinat între timp, loc al simptomelor, al metamorfozelor şi al unor suferinţe fără „obiect". „Mă simt ca un mărăcine într-o cetină de puf..." – şopteşte doamna M., gratificîndu-mi astfel munca alături de ea. I-am fost confesor, i-am fost susţinător, i-am fost mama pe care a iubit-o şi a urît-o în mod perfect ambivalent, i-am fost spaţiu de relaxare, de reculegere, de „legare", spaţiu tranziţional şi oglindă în care să se privească pînă la re-cunoaştere. I-am fost terapeut. Cetină de puf. *Asta* valorează mai mult decît orice plată în bani...

Doamna M. s-a „salvat", dar restul? Prins în realitatea creată de modul de viaţă post-decembrist, omul nou se află, înainte de toate, la vămile limbajului. Ale limbii. O limbă golită de sens şi de conţinut, o „limbă a păsărilor" în care fiecare vorbeşte fără să ştie că celălalt percepe cu totul altceva decît i-a fost încredinţat. O limbă care înstrăinează, care aduce gustul falsului, vidului, artificialului, care nu-şi mai atinge menirea de a aduce laolaltă. O ne-limbă în care nimeni nu se înţelege cu nimeni. De aici, recursul la mijloace alternative: sms-ul, e-mail-ul, jargonul, graffiti-ul, diferite forme de artă. Limbaje care cad în sarcina psihanalistului de a fi descifrate pentru că ele reprezintă calea, mijlocul spre bolile sufletului. Limbi alternative de reprezentare a suferinţelor sufleteşti, limbi străine oricărei formări terapeutice, simboluri a ceva din adîncurile fiecăruia, în uriaşa singularitate şi unicitate a fiecărui pacient. Ce medicamente din lumea asta ar putea realiza uriaşul travaliu de descifrare a acestor limbaje în care stă zidită suferinţa unui *psychē* nesfîrşit? Acel fel special de empatie a psihanalistului, care vine din aşezarea sa lăuntrică în proximitatea bolii sau chiar în miezul fierbinte al bolii, este calea prin care se traversează psihicul uman transferat în limbaj. În orice fel de limbaj, pe care psihanalistul trebuie să-l descifreze. Atunci cînd dezastrul interior nu mai găseşte căi sănătoase de echilibrare, psihanalistul poate fi, uneori, ultima soluţie. Dar doar pentru aceia care vor, care pot, care sînt în stare, care au de ce şi pentru ce.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Moara Assan

De vreo două săptămîni, la Moara Assan „se lucrează“. Adică se lucrează la demolarea acestui monument istoric, din care incendiile din anii trecuţi lăsaseră prea mult – se va înţelege imediat dacă adaug că e vorba de o suprafaţă de patru hectare în sectorul 2, adresa exactă fiind pe strada Silozului, la nr. 25.

Totul a început în 1853, cînd Gheorghe Assan (1821-1866) a întemeiat în Bucureşti o moară cu aburi, pentru care a adus tehnologie avansată tocmai de la Viena. Transportarea motorului, de 7 tone, s-a făcut pe Dunăre cu vaporul, iar de la Giurgiu cu tracţiune animală, ceea ce a durat o lună, fiindcă trebuia construite poduri sau punţi destul de solide ca să reziste la această greutate. După ce Assan a murit, la München, afacerea a fost preluată de văduvă, apoi, din 1884, de cei doi fii care, între timp, studiaseră în străinătate: cel mai tînăr, Vasile (1860-1918), a fost inginer şi a creat, din 1904, „Româno-Americana“, una dintre cele mai mari firme de exploatare şi export de petrol, fratele său Gheorghe a devenit preşedinte al Camerei de Comerţ. Casa lor era, mai întîi, pe Calea Victoriei, lîngă Palatul Regal, unde a fost mai tîrziu hotelul Metropol, apoi în Piaţa Lahovary. Actul de fondare al acelei splendide clădiri mi l-a arătat, cînd eram copil, un anticar particular (deci, atunci, clandestin), dar am uitat data, caligrafiată pe cartonul scrobit şi tăios, care trebuie să fi fost în primii ani ai secolului trecut. „Casa Oamenilor de Ştiinţă“, acum un restaurant mediocru, a fost recent cumpărată de Academia Română de la moştenitorii Assan care au recuperat-o.

Aceiaşi moştenitori sînt într-un proces, de mult tărăgănat, pentru construcţiile şi instalaţiile industriale care au aparţinut familiei. La 1906, pe lîngă moara care putea măcina zilnic şapte vagoane de grîu, făină suficientă pentru a hrăni 100.000 de oameni, mai erau o fabrică de uleiuri vegetale, una de vopsele, alta de grăsimi pentru unsoarea maşinilor agricole şi încă una de „vegetalină, extrasă din nuca de cocos“ (recunosc că nu am nici o idee despre acest produs exotic!). Importurile necesare pentru fabricarea verniurilor veneau din Africa, Australia şi Noua Zeelandă. Datele de mai sus, care provin din cartea lui Frédéric Damé despre Bucureşti în anul Jubileului regal, sînt sugestive pentru dezvoltarea industriei româneşti într-o singură jumătate de veac, cea dintîi.

Alte mori, care se găseau şi ele pe aceeaşi primă centură a Capitalei, ca acelea de lîngă Circ (Olmazu, „Dîmboviţa“), au fost dărîmate. Moara Assan, care-şi păstrase intacte maşinăriile, de o valoare de muzeu protejată prin lege, este astăzi tratată ca o grămadă de fiare vechi de către actualii proprietari, dar şi de poliţia de patrimoniu, chemată să vegheze asupra lor, pe cînd municipalitatea sectorului 2 se pretinde neputincioasă. Privatizarea, falsificatoare şi aici, a împărţit proprietatea între SC Grîul SA şi SC Solaris SA, două firme dintre care una este deja falită, iar cealaltă este interesată să vîndă terenul pentru a-şi plăti datoriile.

Sfidînd şi drepturile adevăraţilor proprietari, care revendică retrocedarea, şi legea 6/2008, prin care s-a stabilit regimul juridic al patrimoniului industrial, nimicirea acestui monument istoric este dusă mai departe, nu de ţiganii invitaţi să-şi ia prada din epave, ci de aceşti „capitalişti“ improvizaţi, care demolează fără autorizaţie.

Culmea! Atunci cînd au apărut ca să ancheteze, reprezentanţii Ministerului care se intitulează „al Patrimoniului Naţional“ s-au trezit că li se refuză accesul pe teren, fiindcă acesta e „proprietate privată“. Aşa că demontarea instalaţiilor de o sută de ani şi sfîrtecarea sistematică a clădirilor n-au încetat nici o clipă. De la o zi la alta, mai cade cîte o cornişă, se mai sfărîmă un zid. În zadar se invocă legislaţia internaţională pentru protecţia arheologiei industriale, dacă nici de legile româneşti nu se sinchisesc aventurierii afacerilor imobiliare.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Slavenka DRAKULIČ (scriitoare şi jurnalistă croată)* ● *Miron GHIU (jurnalist)* ● *Matei MARTIN* ● *Andra MATZAL (jurnalistă)* ● *Adrian MIHALACHE (prof. univ., Universitatea Politehnică Bucureşti)* ● *Mihail Radu SOLCAN (prof. univ. dr., Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti)* ● *Eugen VASILIU (director general adjunct ORDA)* ● *Constantin VICĂ (teoretician web)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

Pro (copy) şi contra (right)

Alex. Leo Şerban: OK, uite cum văd eu lucrurile: am un tablou, să zicem Picasso... Tu vii şi zici: o fi al tău, dar e şi al meu, pentru că e „bun cultural"! Eu îţi zic că nu poate fi şi al tău pentru că l-am cumpărat; dacă vrei un Picasso, îţi cumperi un Picasso, iar dacă nu-ţi poţi permite îţi cumperi o reproducere... Bun, o să-mi zici că pictura nu se califică – la fel ca muzica sau filmul – în această discuţie: cei care fură stilul şi semnătura (copyright-ul, cum ar veni) unui pictor nu se cheamă piraţi, ci falsificatori, iar cei care fură un tablou se cheamă hoţi. Dar, în esenţă, problema (morală) este aceeaşi: de ce mi-aş însuşi un „bun cultural" fără să plătesc nimic?!

Constantin Vică: În epoca unei creativităţi partajate, bunurile culturale nu (mai) apar *ex nihilo,* iar cei care le produc folosesc întotdeauna resurse culturale comune (de la limbă la idei, metode, reţete şi tehnici) şi, cu foarte rare excepţii, modul de producţie este unul colectiv, în care reţelele, comunităţile, echipele şi prietenii colaborează. Modelul contemporan al autorului sau inventatorului este unul relaţional: ne aflăm imersaţi în medii care ne transformă.

În cazul tabloului lui Picasso, acesta nu este al tău aşa cum alte tipuri de proprietate tangibilă (casă, bicicletă etc.) sînt ale tale. Tu nu poţi modifica sau altera un tablou de Picasso şi nu îl poţi vinde cînd şi cum vrei. Conceptul fundamental de proprietate individuală presupune exclusivitate şi raritate. O resursă are motive să fie individualizabilă doar atunci cînd e rară, iar alocarea ei trebuie să aducă eficienţă socială. În cazul bunurilor ideale (sau culturale) nu putem vorbi de raritate. În acelaşi timp bunurile culturale digitale sînt replicabile cu costuri nule. Mă bucur că ai folosit verbul „a însuşi", care are două sensuri: primul este cel de apropriere, luare în proprietate; al doilea înseamnă „a asimila, a dobîndi cunoştinţe, idei, opinii într-un domeniu". Oamenii, cînd îşi însuşesc un bun cultural ideal, nu-şi apropriе nimic, ci asimilează informaţie şi dobîndesc cunoştinţe. Ei nu devin proprietari fraudoloşi. Dacă ar fi aşa, atunci orice *însuşire* ar duce la deposedarea altora de resurse rare, iar efectul ar fi dispariţia în timp a culturii; dar *însuşirea* unor entităţi imaterial-informaţionale are ca efect tocmai perpetuarea culturii şi transformarea ei creativă. Atunci cînd auzi o poezie citită de cineva şi o memorezi şi-ai însuşit-o. Dar oare ai lăsat poetul fără versurile sale?

a.l.ş.: S-o luăm uşor. 1) Nu prea înţeleg povestea asta cu „o epocă a creativităţii partajate": ideea că orice produs cultural e suma unor „resurse culturale comune" nu înseamnă că modul de producţie e unul colectiv; numai *utilizarea* acelor produse poate fi colectivă; 2) Pînă să ajungem la „remixuri", hai să vorbim despre produsele culturale canonice – muzica, de pildă; 3) Nu mi-e foarte clar de ce, dacă sînt proprietarul unui Picasso, nu îl pot vinde (?); 4) Da, produsele culturale *pot* fi replicabile, dar de ce „trebuie" ca replicarea lor să fie gratuită?

În privinţa informaţiei, de acord – ea poate fi „însuşită" gratis: cineva îţi recită o poezie şi, dacă ai memoria bună, o memorezi; dar dacă, după ce-ai memorat-o, vrei să citeşti un întreg volum al acelui poet, trebuie să-l cumperi. În muzică, la fel (probabil că ar trebui să facem o distincţie între „artele succesiunii" de care vorbea bătrînul Lessing şi „artele simultaneităţii"...). Una e să asculţi la căşti, într-o librărie de CD-uri, o piesă – sau chiar un întreg album – ca „să-ţi faci o idee" (să ştii dacă te interesează să-l cumperi) şi alta să-l descarci gratuit de pe Internet. Scuza cea mai des invocată de piraţi este aceea că nu vor să cumpere produsul respectiv, vor „doar" să-l asculte. Pentru că, pe lîngă „drept moral", mai există şi dreptul de folosinţă – şi aici intervine copyright-ul. Dacă, odată „procesată" informaţia, ai intenţia să *reasculţi* piesa/albumul (să reciteşti poezia/volumul etc.), atunci nu mai poate fi vorba despre „bun comun" (= informaţie), ci de plăcere personală. Iar plăcerile costă: dacă artistul vrea să facă un *cadou* fanilor săi, organizează un concert (sau o lectură). Dar şi concertul costă, ca şi volumul pe care-l iei după lectură (dacă ţi-a plăcut). Cred că acel „public re-creator" se ascunde în spatele unor concepte ceţoase produse instant pentru a nu scoate banul din buzunar...

C.V.: 1) Acceptăm amîndoi că orice act creativ porneşte de la un fond comun de idei & practici. Modurile de protecţie ale aşa-zisei proprietăţi intelectuale restrîng accesul la fondul comun şi îngrădesc orice nouă creaţie. Legat de „creativitatea partajată": filmele, spectacolele de teatru, orice înregistrare sonoră sînt rezultatul unei munci de echipă. În lumea cercetării e la fel: nu există cercetare individuală, orice mic progres e rezultatul unor grupuri de cercetare şi se validează într-o comunitate epistemică. În lumea digitală, modelul colaborativ e cel dominant: sute de sisteme de operare *open source*, Wikipedia, Firefox etc. Poate că ar trebui să privim interdisciplinar spre tehnologia *web* şi să vedem un model al guvernanţei bunurilor culturale.

2) Nu am susţinut că nu poţi vinde un Picasso, ci că nu-l poţi modifica şi vinde aşa cum vrei tu, în condiţiile impuse de tine. Intenţia mea era să arăt că nu îţi exerciţi relaţia de proprietate cu un tablou la fel cum o exerciţi cu un alt bun tangibil.

3) şi 4) Muzica e marele cîştigător al *file-sharing*-ului. Toate studiile arată că în timp ce vînzarea de discuri scade (şi nu din cauza pirateriei, cum încearcă să acrediteze ideea industria, ci din cauza inadecvării producătorilor la noul mediu, cel online), creşte masiv vînzarea de melodii online (iTunes e un exemplu), lumea se orientează către o paradigmă a accesului, nu a proprietăţii (Last.fm ş.a.) şi, mai ales, accentul s-a mutat pe reprezentaţiile *live* – oamenii merg din ce în ce mai mult la concerte, fie pe stadioane, fie în cluburi sau filarmonici. Acest *clash* tehnologico-cultural petrecut din anii '90 încoace de-abia acum îşi face simţite efectele: artiştii se reîntorc la practica vie a artei lor, concertul, şi apar genuri & nişe noi. În '90 am fost generaţia MTV, acum generaţia MySpace îşi impune propriile standarde.

Observi şi tu că fiecare gen sau mod creativ are o natură specială. Fiecare dintre aceste naturi ne obligă să observăm şi să teoretizăm altfel relaţia de proprietate dintre autor, producător, public şi suportul pe care se află opera. Sîntem captivi ai unui sistem impus în anii '60, cel al „proprietăţii intelectuale", care, după cum observă mulţi critici ai globalizării, dar şi susţinători intransigenţi ai pieţei libere şi capitalismului, nu este unul fundamentat corect şi eficienţa sa este scăzută. Umbrela „proprietate intelectuală" este una care nu apără de ploaie pe nimeni. Dacă privim spre industriile creative care se bazează mai puţin pe *copyright* (cum ar fi moda, de exemplu), dinamica e cu totul alta. La fel şi cu distribuţiile Linux.

Cred că există un punct de echilibru între industrie, natura artiştilor şi dorinţa publicului de a fi parte creativă, nu doar receptoare. Important este să-l negociem împreună.

a.l.ş.: Ceea ce spui despre „munca în echipă" nu este relevant decît în cazul filmului, eventual al muzicii: un roman nu se scrie în echipă, nici un tablou nu se pictează la mai multe mîini... Iar dacă vorbim strict despre cinema, există un întreg „tren(d) de gîndire" care susţine că filmul este al regizorului (autorului), nu al altcuiva – şi basta. *Evident* că proprietatea intelectuală restrînge accesul la „fondul comun": asta e şi ideea – de a descuraja apropriere a unui „pattern" stilistic de către oricine. Problema este că o întreagă cultură tradiţională (patrimonială) s-a trezit, brusc, vărsată într-o altă paradigmă – aceea *open share*. Şi atunci, se încearcă o reconfigurare a înseşi fundamentelor *acestei* culturi pentru a valida noua paradigmă...

Un Picasso nu poate fi „alterat" (bine zis!) aşa cum modifici „opera" unui designer de la IKEA pentru că primul e un produs artistic, în timp ce al doilea este artizanal. Primul are valoare de unicat, al doilea – de prototip de serie. În fine, primul nu este „util", e un lux (şi e bine să rămînă aşa!), în timp ce al doilea este utilizabil şi abordabil (financiar).

Democratizarea în exces a produselor culturale – punerea pe acelaşi plan a unui Picasso şi a unei mobile IKEA – duce la scăderea valorii lor (ce e foarte accesibil se devalorizează) şi demonstrează că – paradoxal – paradigma *open share* nu e, pînă la urmă, decît o nouă găselniţă economică: de la puţin, dar bun, se trece la mult, dar ieftin. Lumea este programată, astfel, să consume *mai mult*, de o calitate mai proastă, pentru că – probabil –, atunci cînd faci adunarea, ieşi pe plus.

C.V.: Reducerea accesului la „fondul comun" are drept consecinţe un nivel scăzut de inovaţie şi de diversitate culturală. Cultura patrimonială de care vorbeşti este asigurată în timp doar dacă este de-materializată şi lăsată să se disperseze în reţea. Ca-n cazul conceptului de design de la IKEA, oamenii o vor putea (re)materializa în casele lor. Eu înţeleg *democratizarea accesului la cultură* prin piraterie drept ceva pozitiv. Următorul pas al democratizării este desfiinţarea marilor studiouri şi invitaţia ca oamenii să-şi producă de pe poziţii de egalitate arta *(peer-to-peer),* exact aşa cum fac acum *file-sharing*.

Tu crezi că Picasso e un lux. Eu spun că e peste tot (la TV, în orice conversaţie semidoctă). Picasso e foarte util celor care deţin opere de Picasso acasă.

Tu crezi că democratizarea implică mediocrizare. Eu cred că pînă şi expunerea la aceste produse ieftine de care vorbeşti, devalorizate, e un act civilizaţional pozitiv. Mai mult, cei care cred că aceste produse şi-au pierdut valoarea au posibilitatea de a deveni atenţi la bunurile care sînt în domeniul public (cum ar fi *Odiseea*), să le cerceteze şi să le interpreteze, remixeze etc.

Tu crezi că e o falie de netrecut între cultura tradiţională, bazată pe o elită care stabileşte valoarea şi pe selecţia accesului în funcţie de merite, şi noul mod economic de producţie culturală. Sînt de acord. Eu cred că o cultură *open source*, adică una cu sursă deschisă (în care nimic nu este apropriabil, ci doar transmisibil), este o a treia cale în care tot ce a produs „cultura tradiţională" (pre-electronică) poate fi păstrat şi reutilizat. Valoarea lui Homer e legată de faptul că a circulat în toată lumea liber de 3000 de ani şi s-a creat o comunitate de specialişti care l-a transmis mai departe.

a.l.ş.: Eu zic că ideea asta cu „oamenii care să-şi producă de pe poziţii de egalitate arta... *peer to peer*" e aşa, un fel de Cîntarea României *„open source"* la tot mapamondul, online – cu Gicu „îmbunătăţindu-l", meseriaş, pe Picasso. Şi spor să nu apuc ziua cînd se va întîmpla.

Cititori, fiţi ascultători!
(dar nu acum)

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete la RFI România, se întrerupe pe timpul verii şi va fi reluată în luna septembrie.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Directiva Copyright este o directivă a Uniunii Europene menită să implementeze Tratatul de copyright WIPO, din care Uniunea Europeană e parte.

La vremea respectivă, a fost o directivă foarte controversată căreia i s-a făcut un lobby intens pentru a trece de Parlamentul European. Este considerată de către comunitatea academică drept o victorie a intereselor deţinătorilor de copyright (carte, film, muzică şi mari companii de software) asupra intereselor utilizatorilor de conţinut. Multe detalii importante nu sînt specificate în Directivă, ca atare statele membre au o libertate semnificativă în ceea ce priveşte implementarea. Comisia Europeană a mers la Curtea Europeană de Justiţie în cazul a şase state membre, care nu reuşiseră să implementeze Directiva în intervalul stabilit." (după *Wikipedia*)

„Se simte nevoia unei arme cu laser“

– interviu cu Eugen VASILIU –

Ce poate face ORDA în cazul pirateriei?

ORDA nu face ce poate, ci mai ales ceea ce este obligată prin atribuţiile sale de autoritate publică:

● administrează Registrele Naţionale care asigură evidenţa titlurilor, produselor, producătorilor şi distribuitorilor non-pirat. Pe baza acestor evidenţe, ORDA distribuie marcajele holografice care se lipesc pe produsele puse în circulaţie, pentru a ajuta consumatorii şi organele de poliţie să deosebească prompt produsele originale de cele pirat;

● efectuează constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize, la cererea poliţiei, organelor de cercetare penală şi a instanţelor, cu privire la caracterul original sau pirat al unor produse care fac obiectul unor dosare în curs de soluţionare;

● desfăşoară campanii de informare publică şi conştientizare a publicului consumator în legătură cu riscurile fabricării şi utilizării de produse pirat.

Este legislaţia românească pregătită să facă faţă acestui fenomen tot mai „natural“?

Domeniul proprietăţii intelectuale a constituit obiect distinct de negociere cu ocazia primirii României în UE. Astfel, încă de la elaborarea Legii dreptului de autor, în 1996, cît şi după aceea, prin amendamentele care transpuneau directivele europene intrate ulterior în vigoare, legislaţia românească a devenit totalmente armonizată cu acquis-ul comunitar. Însăşi existenţa ORDA şi creşterea capacităţii ei administrative de acţiune, atît pe piaţa românească, cît şi ca interfaţă cu UE, au fost condiţii de aderare. Aşadar, ce poate face astăzi Europa, putem face şi noi.

Consideraţi pirateria o fatalitate?

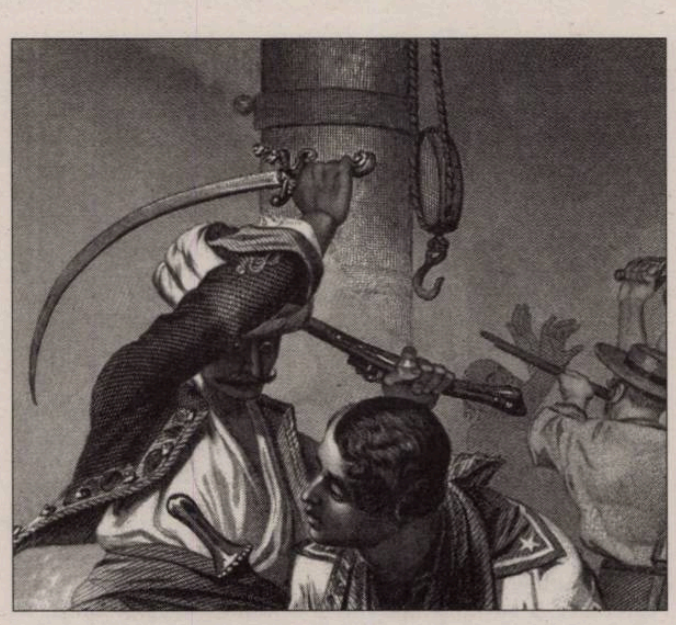

Pirateria nu este o fatalitate, este o fatalitate caracterul ei dinamic, modificarea continuă a modalităţilor de piratare. Chiar şi cuvîntul *piraterie* şi-a schimbat conţinutul. Astăzi, decît să navighezi pe mare şi să piratezi un transport de computere, mai bine navighezi pe Internet şi piratezi cîntece marinăreşti! Lupta cu pirateria se poate da şi este obligatorie. Pentru că este lupta cu furtul de proprietate intelectuală. Nu putem să renunţăm la lupta împotriva furtului, pentru că am renunţa la garantarea proprietăţii, în general.

Cum poate fi pirateria combătută?

Schimbările tehnologice majore şi rapide pun în dificultate lupta cu pirateria. Pirateria pe Internet sfidează nu numai posibilităţile fizice de combatere, dar şi cadrul juridic internaţional actual, care gîfîie să ţină pasul. Există tentative legislative novatoare, care deocamdată sînt în stadiul de experiment (Franţa este liderul european al acestor eseuri). Există, la polul opus, şi tentative de a abroga orice interdicţii şi de a proclama *dreptul la piraterie,* în numele liberei circulaţii a valorilor (şi non-valorilor) culturale (Suedia este liderul european, reprezentanţi ai *Partidului Piraţilor* au fost aleşi în Parlamentul European). În România urmărim activ acest proces, participînd prin experţii noştri la dialogul internaţional pe această temă. Pînă apar noutăţi spectaculoase, continuăm lupta cu mijloacele existente, utilizate în toată lumea. Nu este o luptă la baionetă, dar se simte nevoia unei arme cu laser.

Eugen Vasiliu *este director general-adjunct la Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA).*

a consemnat Alex. Leo ŞERBAN

Mihail Radu SOLCAN

Metafore alunecoase

Sînt tot felul de metafore care ne înconjoară. S-ar putea să citiţi aceste rînduri graţie vastei reţele de calculatoare numite Internet. Uneori calculatoarele ni se pare că alcătuiesc o imensă pînză de păianjen; alteori metaforele sînt maritime: „navigăm“ pe Internet; ne pîndesc „piraţii Internetului“.

Metafora pirateriei nu este nouă. La cumpăna dintre veacul al XVII-lea şi veacul al XVIII-lea, poemul lui Daniel Defoe *The True-Born Englishman* se răspîndise rapid. Marea majoritate a exemplarelor erau însă realizate în tipografii care nu-i dădeau un ban lui Defoe – scriitorul devenind faimos, dar nu bogat. Defoe precede ediţia revăzută de el din 1703 cu o explicaţie, în care arată, între altele, că n-a scris de dragul banilor *(for the gain of the press)* şi că nu-i pasă de piraţii care i-au reprodus poemul *(printed again and again by pirates),* atîta vreme cît îl reproduc fidel *(print it true according to the copy).*

Pe mări şi oceane, piratul este un tîlhar care jefuieşte proprietatea altora. Ce reguli ale proprietăţii încalcă însă piraţii din lumea cărţilor? Pe vremea lui Defoe, nu exista conceptul de proprietate intelectuală. O parte a sferei actualului concept de proprietate intelectuală îl preocupă însă pe Defoe: dreptul cuiva de a realiza noi exemplare. Exemplare din ce anume? M-aş limita deliberat la texte.

Cînd citeşti despre pirateria pe Internet, gîndul îţi alunecă iute către imagini cu personaje cu un ochi acoperit de un bandaj negru, cu părul strîns de o eşarfă colorată, pumnalul între dinţi şi mîini vînjoase care apucă odgoanele corabiei. Imaginea este, desigur, nepotrivită cu tipografulpirat la care se referă Defoe; acest pirat este probabil burtos, chel şi avar. Cei doi piraţi se deosebesc însă considerabil nu numai prin imaginile pe care ni le evocă. În termenii de azi, al doilea nu respectă *copyright*-ul.

Copyright-ul este un monopol temporar. Un monopol s-ar putea să fie perfect justificat, dar noţiunea de monopol ne atrage atenţia asupra faptului că expresia „proprietate intelectuală“ este o metaforă alunecoasă. Gîndul alunecă spre ideea că este vorba despre o proprietate ca oricare alta şi are caracteristicile esenţiale ale proprietăţii. Or, nu este aşa.

Proprietatea, în sensul strict al cuvîntului, are o trăsătură crucială: face posibilă o sferă privată. *Copyright*-ul, în schimb, oferă posibilitatea unui control intruziv asupra acţiunilor altora. Din perspectiva omului obişnuit, controlul acesta – de pildă, asupra cărţilor cumpărate – era nesemnificativ atît timp cît nu exista oricum posibilitatea de a le reproduce în casă. Scanerele şi programele de recunoaştere a literelor au modificat însă radical situaţia.

Care este totuşi justificarea monopolului asupra producerii de noi exemplare? Una simplă şi cît se poate de plauzibilă: autorii, editorii şi alţii au nevoie de un timp pentru a-şi recupera investiţiile făcute. Au dreptul şi la un profit. Cît de mare însă? Decide piaţa? Nu tocmai, pentru că un monopol denaturează prin natura sa piaţa. Decide statul care acordă monopolul. Ajungem astfel la o altă trăsătură ciudată a *copyright*-ului. Proprietatea în sensul strict al cuvîntului limitează acţiunea statului; proprietatea intelectuală deschide un spaţiu pentru acţiunea statului. Şi pentru o groază de complicaţii legate de impunerea legii: supraveghere extinsă, pedepse aplicate arbitrar.

Abuzăm adesea de termenul „dilemă“. Noile tehnologii scot însă în evidenţă o dilemă care este poate foarte veche, dar abia acum devine acută: pe de o parte sînt autorii care indiscutabil nu pot scrie pur şi simplu pe gratis; pe de altă parte sînt însă consumatorii obişnuiţi care devin piraţii de serviciu – cei pe care se aruncă vina eşecului unei industrii care vrea să prospere ca-n vremurile cînd se foloseau alte tehnologii.

Dicţionar de termeni

Copyleft: formă de protecţie şi licenţiere a operelor (*software*, literare, artistice), care presupune patru libertăţi: de utilizare, de copiere şi împărtăşire a operei, de modificare a operei şi libertatea de distribuire a operelor derivate. Operele licenţiate *copyleft* nu pot fi apropriate exclusivist.

File sharing: practica punerii în comun şi înlesnirii accesului la informaţia digitală *(software,* documente multi-media, documente electronice).

Open source: cultura cu „sursă deschisă“ se manifestă prin practica aproprierii corecte *(fair use)* şi schimbului liber de conţinut găsit sau creat (colaj, peliculă, muzică sau artă reciclată); operele sînt disponibile pentru a fi modificate, remixate şi distribuite înapoi la utilizatori.

7,1%

„Una dintre cele mai mari surprize ale alegerilor europene a venit din Scandinavia. Cu 7,1% din voturi, Partidul Piraţilor ridică ancora pentru Bruxelles, cu scopul de a legaliza *file sharing*-ul pe Internet şi prezentîndu-se ca un apărător al drepturilor cetăţenilor.

În Suedia, problema *file sharing*-ului a fost pe agenda dezbaterii publice încă din 2005. Un număr crescînd de utilizatori ai Internetului au făcut presiuni asupra politicienilor pentru a se ocupa de această chestiune. Pentru Rick Falkvinge – care făcea *file sharing* de mai bine de 20 de ani –, era limpede că această activitate trebuia să devină legală. În acelaşi timp, era conştient că politizarea *file sharing*-ului era o ocazie istorică pentru a pune Suedia în avangarda schimbărilor politice.

În seara de 1 ianuarie 2006, a încropit la repezeală un website pentru noul partid politic, lăsînd un link în *chat room*. Partidul Piraţilor tocmai se născuse.

Încă din prima zi, lansarea acestuia a provocat senzaţie în Suedia. A doua zi, mass-media a preluat ştirea. A treia, Falkvinge şi-a găsit poza într-un ziar din Pakistan. În tot acest timp, trei milioane de internauţi vizitaseră deja site-ul partidului său. Programul partidului s-a modificat de cînd Falkvinge a scris primul său manifest pe şerveţelul unui McDonald's. Criticii acestuia susţineau că nou-apărutul partid suferă de pe urma unei lipse de structură care-i lasă lui Falkvinge prea mult spaţiu de manevră. Noul program nu mai solicită înlăturarea copyright-ului, ci propune un compromis care ar limita protecţia acestuia timp de cinci ani, garantînd dreptul de a împărţi fişiere non-comerciale.

Pentru membrii partidului, ideologia de bază este rezistenţa la «statul poliţienesc». Piraţii speră să încline balanţa în Parlamentul european, negociind cu facţiunile verzilor sau ale liberalilor de la Bruxelles.

Partidele tradiţionale nu ştiu cum să ia campania lui Falkvinge. Dreapta a acuzat Partidul Piraţilor că e de extremă stînga, în timp ce Stînga susţine că este în mod clar de dreapta. «Mă definesc ca ultra-capitalist» – spune Falkvinge. «Aşa am ajuns să fiu interesat de aceste chestiuni.» În acelaşi timp, susţine că Partidul Piraţilor nu e o mişcare de dreapta. S-ar putea spune că militează pentru o formă de «comunism digital», care ar presupune ca toţi utilizatorii de net să contribuie fiecare după puteri şi să-şi împartă beneficiile în funcţie de necesităţi. Partidul se bazează pe ideea că distincţia Dreapta-Stînga nu mai este valabilă; protejarea drepturilor cetăţenilor este o problemă mult mai urgentă.“

(Claes Lönegård, în *presseurop,* 10 iunie 2009)

Andra MATZAL şi Miron GHIU

Dilema piraţilor din fiecare

Românii s-au născut piraţi. Dacă timp de zeci de ani am lipsit de pe harta media internaţională, nefiind încă obişnuiţi 100% nici măcar cu computerele, istoria ne-a învăţat că o copie poate valora mai mult decît originalul. Pirateria media a fost extrem de răspîndită din anii '50 încoace, cînd se poate vorbi de o industrie a fonogramelor audio şi video, în esenţă doar un sistem de propagare a unor opere, de la vinilurile care înainte să ajungă la Bucureşti erau atent copiate, în Constanţa, pe magnetofoane multitrack, pînă la casete. Dacă *bootlegging*-ul de casete a fost extrem de răspîndit la sfîrşitul anilor '80 şi de-a lungul anilor '90, cu brio, în unele zone ale oraşelor existînd centre de copiere unde-ţi programai *release*-urile, la fel de comune ca şi centrele de închiriat casete video, începutul de secol XXI ne-a prins în plină eră a CD-urilor şi mp3-urilor. La fel de uşor cum în anii '80 umblau, în forma unor copii xerox la a 35-a mînă, cărţile pe care sistemul le „interzisese", la mijlocul anilor '90 s-au format marii colecţionari de casete. Şi, automat, audiofilii de mai tîrziu. Copiatul unei casete era un obicei comun, iar venirea la putere a CD-urilor, majoritatea de producţie bulgărească sau ucraineană, le-a ocupat multora nopţi întregi în vizite cînd totul se trăgea la 2X (Plextor!) şi noţiunea de „buffer underrun" nu exista. Ieşeau cam 6 din 10 CD-uri şi dura ore întregi. Cu zecile de CD-uri la îndemînă, puse frumos în sufragerie pe rafturi dedicate, lîngă setul TV, din ce în ce mai mare, românului i-a fost extrem de simplu să facă tranziţia la mp3. Portabil şi volatil, dar uşor de scris pe orice suport, mp3-ul a consumat, la sfîrşitul anilor '90, sute de dolari pe abonamentul telefonic, viteza de 3.5 kilo pe secundă fiind o performanţă.

E uşor să vorbeşti, aşadar, despre piraterie, din perspectiva unui român. La fel cum sîntem *late-adopters* ai televiziunii, de exemplu, adaptăm cu uşurinţă noile tehnologii nevoilor noastre, considerînd media ca fiind, din start, ceva gratuit. Se pare că nu e chiar aşa. Cazul notoriu al Pirate Bay, finalizat în stil Napster, mai exact cu o cumpărare a companiei de către nişte corporaţii care intenţionează să renunţe la principiul kopimi şi să plătească drepturi de folosire a operelor pe care le vor trafica în sistem p2p, e un bun exemplu despre cum merg lucrurile. Tendinţa organismelor de protejare a drepturilor de autor, cît şi a guvernelor europene e să nu mai tolereze traficul liber de media şi să impună taxe, similare celor radio. Fondatorii Pirate Bay şi-au asumat deja rolul de eroi ai fenomenului, Peter Sunde fiind şi primul acuzat care stă pe Twitter în timpul propriului proces, lucru care l-a transformat instantaneu într-un icon similar celor din lumea rock'n'roll, iar pretextul spectacolului media care a urmat, Spectrial, a servit drept platformă electorală Partidului Piraţilor, prezent din acest an în Parlamentul European. La fel cum procesul a fost un spectacol mediatic, la care au participat toate canalele de presă şi majoritatea internauţilor îmbătrîniţi în reţea, obişnuiţi că *„free is the way to go"*, teoreticieni sau nu, implicarea noastră în fenomenul pirateriei

este egală pentru fiecare. Toţi sîntem vinovaţi în procesul Pirate Bay, *peer* cu *peer,* şi conştientizarea acestui lucru ar trebui să transforme sharing-ul într-un fenomen cu adevărat de masă. Cînd ne vom da seama, însă, că a participa înseamnă *upload* şi nu doar *download,* vom fi suficient de maturi ca să participăm la ecosistemul media, la rîndul nostru, cu ceva. Fie el jurnalism cetăţenesc, vizibil în ultima vreme în cazul Moldovei şi al Iranului, fie comunităţi care să aplice open-source-ul pe orice, de la muzică la idei, software şi d.i.y.-uri. Sharing-ul este departe însă de statutul de fenomen de masă. Pentru moment, pînă ne maturizăm cu toţii şi începem să tratăm virtualul ca pe-un element nou, dar atît de natural, poate că impunerea unei taxe, în locul imbecilului principiu „greşeşti de trei ori şi zbori", e o soluţie. Nu toţi muzicienii îşi permit, ca Radiohead sau Nine Inch Nails, să-şi pună muzica gratuit pe net şi să impună un model de business viabil. Exemplul lor, însă, ajută ghiolbanii care nu dau niciodată nimic la schimb.

În plină criză economică, organismele de protecţie a drepturilor de autor şi guvernele gata să-şi apere ţara de adolescenţi lefteri care vor, totuşi, să asculte muzică şi să citească, îşi construiesc butaforii legale care să intimideze. În urmă cu vreo două săptămîni, canalele de ştiri transmiteau în valuri vestea că o mamă singură din Statele Unite a primit o amendă de 1,9 milioane de dolari pentru că a downloadat de pe Kazaa 24 de piese, asta după ce în 2007 mai avusese parte de un proces din acelaşi motiv, în urma căruia „nota de plată" s-a ridicat la 275.000 de dolari. Într-unul dintre spoturile campaniei anti-piraterie germane, o mamă şi fiul ei, un băieţel de vreo patru ani, îi cîntă tatălui „La mulţi ani" în faţa închisorii unde acesta se află pentru că a downloadat, ilegal cel mai probabil, vreo superproducţie animată pentru copilul lui. Francezii au de gînd nu doar să-ţi taie conexiunea dacă ai călcat strîmb de trei ori, ci şi să-l oblige pe utilizator să plătească taxa de Internet, chiar dacă nu va mai avea acces la www. Demonizarea file sharing-ului şi a consumului de bunuri culturale digitale fără achitarea tributului către marile companii care le produc se hrăneşte cu sperietori pe care „sistemul" le selectează mai mult sau mai puţin la întîmplare, atîta vreme cît mai toţi sîntem vinovaţi. Să încerci însă un război împotriva tuturor este o măsură nu doar ineficientă, ci şi iraţională.

Argumentul cel mai puternic împotriva pirateriei – care, de altfel, şi el poate fi contracarat cu cifre care arată că vînzările de produse culturale digitale cresc, nu scad – îi are în vizor pe creativi, cei care, pentru a produce mai departe, au nevoie de banii consumatorilor. Însă pentru a reglementa acest raport, este necesară o simplă regîndire a cadrului legal privitor la chestiunea drepturilor de proprietate intelectuală, evident neadaptat noilor condiţii de piaţă şi, de ce nu, deontologie a obiectelor culturale, în care orice text sau orice piesă este copiabilă şi transmisibilă instantaneu. Războiul pornit împotriva utilizatorilor, mulţi dintre ei neîncadrîndu-se în statisticile care arată că oricine îşi poate permite să facă downloadări legale (un muncitor chinez ar trebui să muncească, de pildă, o sută de ore pentru a-şi cumpăra licenţa de Windows, în timp ce unui japonez i-ar fi suficiente 40 de minute de muncă), porneşte de la politici neadaptate noii paradigme informaţionale. Propunerea de a impune o aşa-numită „cultural flat fee", o taxă lunară pentru download de produse culturale digitale, al căror sistem de copyright este clar, ar putea fi o mutare mult mai inteligentă şi eficientă decît culpabilizarea şi sancţionarea a milioane de utilizatori.

Open-source-ul nu are încă un *long tail,* cel la care se referea Chris Anderson cînd susţinea că produsele vor atinge toate nişele, într-o lungă coadă tehnologică, avînd în vedere că toate produsele au parte de rafturi virtuale identice, ca la Amazon. Pe măsură ce gadget-urile pe care le folosim devin din ce în ce mai uşor de hackuit, de multe ori fără să mai rămîi cu şuruburi pe afară, şi mediul înconjurător capătă straturi groase de augmentare, ca un machiaj care ni se va părea nu S.F., ci firesc, vom fi bine naturalizaţi într-un mediu din care nu ne vom putea extrage. Muzicienii se vor salva prin concerte şi marketing alternativ, mult mai profitabil decît cei 5-7% pe care-i iei, ca artist, de la casa de discuri, iar industria filmului s-a prins deja că avansul tehnologic le permite să desfăşoare destule trucuri, cum ar fi cinematografele 3D, 6D etc., care ne vor distra în spaţiul public mai bine decît acasă.

Dependenţa media duce la apariţia unei lumi noi, e vizibil, dar cotidianul devine istorie analizabilă abia peste ani. Să împărtăşim, aşadar, cît mai mult, şi să învăţăm să folosim uneltele noilor media pînă vom începe să facem şi noi.

Matei MARTIN

Democraţie şi ripostă graduală

Franţa este pe cale să adopte cea mai aspră legislaţie împotriva pirateriei prin Internet. După luni întregi de documentare, Denis Olivennes, directorul *Nouvel Observateur,* a elaborat un proiect de lege care sancţionează, prin „ripostă graduală", copierea din reţea a fişierelor protejate de legea drepturilor de autor. Legea face obiectul unor ample dispute, atît în Parlament, cît şi în societatea civilă: în cauză e dreptul (celor mulţi) la acces nelimitat la Internet *vs.* dreptul (celor mai puţini) de a-şi proteja operele create. În Franţa, industriile creative pun în mişcare în jur de 7 miliarde de euro; se pare că mai mult de jumătate din această sumă este „confiscată" prin descărcarea şi utilizarea ilegală (fără plata drepturilor aferente) a fişierelor. Obiectivul stabilit, spune Denis Olivennes, este „să facem măcar un pic mai dificilă munca celor care descarcă ilegal fişiere protejate de legea drepturilor de autor; astfel, vrem să favorizăm dezvoltarea unei oferte legale".

Necesitatea normării acestui domeniu a fost arătată chiar de preşedintele Sarkozy, care l-a indicat pe Olivennes ca posibil „fondator" al legii şi care a însărcinat-o, în urmă cu un an, pe Christine Albanel, atunci ministru al Culturii şi Comunicării, cu urmărirea procesului de legiferare.

Principiul este simplu, cel puţin în teorie: la prima descărcare a unui fişier protejat de legea drepturilor de autor, utilizatorul este avertizat printr-un mesaj electronic; la a doua operaţiune frauduloasă i se trimite o scrisoare recomandată; în fine, recidiva este pedepsită prin deconectarea de la Internet pentru o perioadă cuprinsă între 3 şi 12 luni (o listă neagră a persoanelor suspecte, actualizată în permanenţă, îi va împiedica să-şi schimbe, pur şi simplu, IP-ul, pentru a li se pierde urma). Legea îi obligă, de asemenea, pe utilizatorii şi providerii WiFi să permită acces doar pe site-urile „curate" şi responsabilizează fiecare titular de Internet pentru toate operaţiunile realizate prin conexiune, aşa că scuza cu „am *wireless,* poate că altcineva s-a conectat prin contul meu şi a descărcat..." nu ţine. Mai mult decît atît, utilizatorii de conexiune fără fir sînt obligaţi să-şi instaleze pe cheltuiala lor programe de filtrare a datelor. O autoritate publică independentă veghează la aplicarea sancţiunilor.

Pe cît de clare par principiile legii, pe atît de complicată este aplicarea. Nu-i de mirare că legea a stîrnit numeroase controverse, inclusiv în rîndul producătorilor de muzică şi/sau film pe care, teoretic, ar trebui să-i protejeze: mulţi consideră că legea îngrădeşte circulaţia operelor de artă şi, prin urmare, face mai mult rău decît bine. Pe de altă parte, şi furnizorii de servicii Internet sînt nemulţumiţi, de vreme ce orice abonat care foloseşte conexiunea pentru descărcări masive de fişiere ar putea fi sancţionat. În fine, şi din punct de vedere legal proiectul e discutabil. Cu un an în urmă, Parlamentul European s-a exprimat pe această temă, hotărînd, pe de o parte, că sancţiunea este disproporţionată şi, pe de altă parte, că doar judecătorul, şi nu o autoritate independentă, este în măsură să se pronunţe cu privire la o eventuală deconectare.

Cît despre Consiliul Constituţional, acesta a decis, în momentul în care i s-a cerut avizul asupra legii, că deconectarea este inacceptabilă: Constituţia garantează dreptul la libera exprimare, iar conexiunea la Internet este o condiţie pentru libera exprimare în secolul XXI. Pînă una-alta, preşedintele Sarkozy a semnat dispoziţiile ne-amendate ale legii, semn că, în ciuda controverselor de principiu, e hotărît să o aplice. Însă cum „riposta graduală" nu poate fi aplicată pînă la ultima treaptă, e greu de crezut că legea va produce şi efecte.

„Descărcarea sau încărcarea ilegală, prin site-uri *peer-to-peer* sau prin orice alt mijloc, este o formă de hoţie civilă."

(Digital Britain,
proiect guvernamental lansat în octombrie 2008)

„COPYRIGHT IS RIGHT. COPYLEFT IS THEFT."
(a. l. ş.)

„Informaţia va fi produsă tot mai mult de amatori“

– interviu cu Slavenka DRAKULIČ –

Wikipedia este cea mai populară enciclopedie online, fiind citită de milioane de oameni. Ce experienţe aţi avut în privinţa articolului lor despre dvs.? Aţi găsit informaţii greşite în el?

Să începem cu faptele, pentru că se presupune că despre asta este vorba în Wikipedia. M-am uitat la articolul lor despre mine în trei variante – în croată, în germană şi în engleză. Probabil v-aţi aştepta ca versiunea croată să fie cea mai corectă, precisă şi la zi pentru simplul fapt că sînt o scriitoare de limbă croată (deşi scriu şi în engleză) şi e simplu să obţii informaţii despre mine în limba mea maternă. Te poţi duce, dacă eşti interesat, la Asociaţia Scriitorilor Croaţi şi poţi obţine date bio-bibliografice credibile, inclusiv bibliografia completă cu ediţiile cărţilor mele. Fiindcă, din cîte ştim, în ceea ce-i priveşte pe scriitori, lucrul cel mai important şi reprezentativ este lista cu cărţile pe care le-au scris. Nici măcar cele zece cărţi trecute acolo şi alte două cărţi de colecţii cu scrieri ale mele nu sînt listate corect în versiunea croată: am întîlnit un amestec alandala de cărţi şi texte jurnalistice. Din 11 titluri, cinci sînt de cărţi şi şase sînt, de fapt, de articole! Iar la secţiunea „articole din presă“ sînt două exemple. Ciudat, avînd în vedere că în 30 de ani de jurnalism, trebuie să fi scris cel puţin cîteva sute.

Varianta în limba germană nu arată mai bine: acolo sînt trecute două cărţi ale mele, deşi mi-au fost traduse zece în germană. Şi numai două articole, deşi am colaborat fără încetare cu publicaţii importante din Germania vreme de peste 20 de ani. Articolul Wikipedia în engleză este o traducere a celui croat, dar cel puţin sînt trecute zece din cele 11 cărţi pe care le-am scris şi trei titluri de articole – iar pentru publicaţiile din Marea Britanie şi SUA am scris chiar mai mult decît pentru cele germane. Unde au dispărut atîtea articole?

Aţi încercat să-i informaţi despre conţinutul incorect sau incomplet al articolului despre dvs.? Ce v-au răspuns?

Odată, acum cîţiva ani, m-am înfuriat destul de tare şi am încercat să corectez pagina în engleză. Am scris o nouă biografie şi le-am trimis bibliografia completă. Deşi am

urmat întocmai instrucţiunile lor pentru a publica pe Wikipedia, versiunea aceasta nu a apărut niciodată.

Cunoaşteţi alte exemple de situaţii similare, despre Wikipedia sau alte surse deschise de informaţie?

I-am auzit pe mulţi plîngîndu-se de Wikipedia, în special colegi scriitori. Mulţi dintre ei au hotărît, în replică la acest haloimăs de informaţii greşite sau trunchiate, să-şi creeze propriile pagini web. Şi eu aş vrea să fac acest pas, pentru că pagina web personală îţi oferă controlul asupra a ceea ce consideri că ar fi date importante despre persoana şi opera ta. După părerea mea, Wikipedia nu este o enciclopedie, deşi sloganul lor e „enciclopedia liberă“. Liberă e cu siguranţă, dar aproape sigur nu este o enciclopedie. O enciclopedie este scrisă de profesionişti, iar Wikipedia e făcută de amatori – iar asta face toată diferenţa din lume.

Ce mijloace avem pentru a controla informaţia falsă în mediul online, în special cea care ne afectează direct? Mă gîndesc mai ales la aspecte mult mai serioase, cum ar fi textele insultătoare sau atacurile la persoană – aveţi cunoştinţă despre mijloace legale prin care pot fi contracarate, mai cu seamă în Suedia, ţara în care v-aţi stabilit?

Nu cunosc nici o ţară care să-şi fi dezvoltat un sistem legal potrivit pentru informaţia care circulă pe Internet. În Croaţia a fost recent un caz al unui blogger despre care s-a spus că va fi dat în judecată de către premier pentru defăimare, dar acest lucru nu s-a întîmplat. Apropo, cred că blogurile anonime sînt, din punct de vedere legal, o invenţie teribilă. La fel ca în scrisorile anonime, poţi să scrii orice despre oricine, fără nici o consecinţă. Blogurile anonime sînt mijlocul ideal de exprimare pentru laşi.

Cum vedeţi viitorul informaţiei online?

Este o întrebare foarte importantă... Există o enormă, inimaginabilă cantitate de informaţie pe Internet, dar problema e că nu poţi să pui ordine şi să găseşti sens în ea.

Asistăm deja la moartea lentă a ziarelor în print. Din ce în ce mai mult, informaţia va fi produsă de amatori. Ei bine, dacă am o durere de dinţi mă duc la un profesionist, nu la un amator. În consecinţă, cum pot avea încredere în informaţia oferită de un amator?

Alt aspect al problemei este că din ce în ce mai mulţi oameni vor căuta numai acea informaţie particulară care îi interesează. Se va dilua treptat interesul pentru ştiri şi informaţii generale, ceea ce, din punctul meu de vedere, este rău. Cine va mai articula şi apăra interesul public? Cine va mai fi interesat de responsabilitatea la nivel politic, cine va mai ţine cont de responsabilitatea guvernelor în acţiunile lor? Democraţia are nevoie de o presă liberă şi de un public informat şi angajat. Pentru asta, ziariştii profesionişti ar trebui să găsească sens în evenimentele din jur. Pînă acum, eu n-am văzut aşa ceva pe Internet.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Adrian MIHALACHE

Păreri, prejudecăţi şi presimţiri

Despre proprietatea intelectuală avem, cu toţii, păreri interesante, prejudecăţi înrădăcinate şi presimţiri sumbre, în diferite dozaje, pentru că sîntem, cu toţii, creatori, mai mult sau mai puţin originali. Avînd privilegiul să citesc în avans contribuţiile la această temă, mi-am permis să presar, printre ele, comentarii personale şi idei subversive.

Mihail Radu Solcan crede că pirateria este, în contextul proprietăţii intelectuale, o „metaforă alunecoasă“. Există, oare, metafore care să fie altfel? Odată instalate ferm în imaginar, legate rigid de un sistem de concepte, ele devin simple clişee. Mihail Radu Solcan îl citează pe Defoe, care, în 1703, afirma că scrie doar pentru notorietate, fără să-i pese de proprietate, faptul că scrierile îi sînt difuzate fiindu-i de ajuns. În fond, la rîndul lui, îşi datora celebritatea stilizării unui manuscris care nu-i aparţinea, cel al lui Alexander Selkirk, devenit Robinson Crusoe. Opt ani mai tîrziu, Defoe ar fi fost mai reticent în declaraţii. Statutul reginei Anna, emis în 1711, trecea dreptul de proprietate intelectuală de la editori la autori. Uzînd de acest statut, Defoe ar fi putut să evite închisoarea datornicilor. Paradoxul semnalat de Mihail Radu Solcan este că tocmai libertarienii, care au oroare de monopolul instituit de stat şi pentru care proprietatea tangibilă este tocmai garanţia limitării acţiunii statului, cer intervenţia autoritară a aceluiaşi stat, dorit de ei, în principiu, minimal, pentru apărarea proprietăţii intelectuale. Din această dilemă se poate, însă, ieşi. Plătim impozit statului, plătim şi rate firmelor de asigurări, sperînd că, în felul acesta, proprietăţile noastre tangibile – casa, maşina, ogorul, pădurea – vor fi apărate. Nu există, însă, impozit, pe proprietatea intelectuală. Cei interesaţi să le fie apărată n-au decît să plătească un impozit similar cu cel pe clădiri. Ceilalţi n-au decît să se bucure de notorietatea lor gratuită.

Constantin Vică, în dialogul său cu a. l. ş., invocă vechiul paradox al proprietăţii intelectuale. Cînd sustragi cuiva un bun tangibil, îl privezi de folosinţa lui, în timp ce, atunci cînd îi preiei ideile, acesta nu şi le pierde. Se poate argumenta, împotriva acestui raţionament, că autorul iniţial pierde, totuşi, ceva, anume avantajul competitiv faţă de cel neştiutor. Discuţia însă alunecă rapid asupra drepturilor derivative. În ce măsură sînt îndreptăţit să folosesc ca sursă de inspiraţie pentru propria mea creaţie alte opere, create de alţii? Sursele considerabile de venit pe care le asigură ecranizările au făcut ca legislaţia actuală să fie extrem de severă în privinţa drepturilor de adaptare, ceea ce nu era cazul înainte de industria cinematografică. Conform reglementărilor actuale, Shakespeare ar fi, în cel mai bun caz, interzis, iar, în cel mai rău caz, băgat la închisoare.

Se perpetuează imaginea falsă a distincţiei între producătorii şi consumatorii de bunuri culturale. O cercetare sociologică imparţială arată că, de fapt, cei care citesc sînt, în marea lor majoritate, cei care scriu. Pînă şi în privinţa amatorilor de muzică sau de filme, tendinţa este dinspre consum către creaţie, după cum o dovedesc procedeele de tip *mash-up* sau *footage*. Problema este că, sub cuvînt că se apără drepturile creatorilor, legislaţia este chemată să protejeze drepturile multiplicatorilor şi distribuitorilor. Marea schimbare adusă de tehnologia informaţiei şi comunicaţiei este aceea că difuzarea unei opere nu mai presupune încorporarea ei într-un obiect multiplicat în serie. Orice creaţie poate fi transmisă direct, fără ca textul să fie în prealabil tipărit într-o carte, muzica să fie înregistrată pe un disc, sau filmul, pe un DVD. Oricum, autorii nu luau decît o fărîmă (în cel mai bun caz 10%) din cîştigurile intermediarilor. Aceştia din urmă, însă, îşi clamează indignarea faţă de furtul intelectual, în loc să accepte faptul că misiunea lor este încheiată. Un vizionar ca Jeff Bezos, patronul lui amazon.com, a înţeles din vreme acest lucru, de aceea a propus dispozitivul *kindle*, prin care oferă fişiere electronice în locul cărţilor, la o fracţiune din preţul variantei tipărite. Eugen Vasiliu, directorul ORDA, se arată gata să lupte pînă la capăt, luînd ca model „eseul“ legislativ francez (legea HADOPI), o lege născută-moartă, deoarece e lipsită de posibilităţi reale de aplicare. Fenomenul pirateriei poate fi corect apreciat doar prin recunoaşterea faptului că preţul produselor culturale este, la ora actuală, exagerat de mare în raport cu costul marginal, respectiv cu costul implicat de realizarea unei unităţi adiţionale de produs. Coborîţi preţul la nivelul costului tranzacţiei, care reprezintă cheltuielile de timp şi energie necesare pentru efectuarea transferului electronic! Cine şi-ar mai pierde vremea căutînd o sursă gratuită, dacă i se oferă posibilitatea de a descărca un fişier de calitate, la un preţ modic? Oferiţi, în loc de copii similare ale unei creaţii, posibilităţi de a îmbogăţi această creaţie! Andra Matzal şi Miron Ghiu oferă, în intervenţia lor, o varietate de surse alternative de venit. Pentru ca acestea să fie exploatate, este necesar să se ţină seama de faptul că nu mai există practic diferenţă între producători şi consumatori, după cum nu mai există nevoie de multiplicatori. Problema este că nimeni nu vrea să-şi schimbe meseria, acest lucru nefiind deloc comod. De scriitori, compozitori, plasticieni multimedia va fi mereu nevoie, în timp ce de intermediari care să le multiplice creaţiile în serie, realizînd profituri disproporţionat de mari, nu va mai fi nevoie, în curînd, deloc. De aici, lupta acestora din urmă ca, prin orice mijloace, să-şi menţină veniturile şi poziţiile.

Un mijloc de a pretinde că o creaţie care nu se supune controlului unor instanţe instituţionalizate, aceleaşi care s-au obişnuit să asigure multiplicarea fizică a obiectelor (cărţi, discuri) în care aceste creaţii erau încorporate, ar fi una de proastă calitate. Este ceea ce afirmă Slavenka Drakulič, care deplînge precaritatea unor proiecte colaborative de tip Web 2.0, cum este wikipedia. Domnia-sa pare a fi prost reprezentată acolo, fără o bibliografie completă, iar încercările sale de a pune lucrurile la punct n-au fost încununate de succes. Amatorismul copleşeşte profesionalismul, iar democraţia participativă ameninţă să sugrume excelenţa activă. „Există o enormă, inimaginabilă cantitate de informaţie pe Internet, dar problema e că nu poţi să pui ordine şi să găseşti sens în ea“ afirmă autoarea. Perfect, iată o cale de afirmare pentru cei care simt o asemenea chemare. Ei pot să devină nuclee, centre de autoritate, care să ghideze, să promoveze, să disemineze ceea ce consideră a fi de calitate. Nu trebuie însă să cauţi umbrela unei instituţii pentru a te face auzit, citit, respectat. A fi autor înseamnă a avea „autoritate“, dar aceasta este permanent contestată, renegociată, afirmată, vai, frustrată. În lumea nouă, virtuală, acorporală, autoritatea trebuie reinventată şi nu reîntărită prin iniţiative legislative, conforme cu metaforele alunecătoare ale societăţii crepusculare.

Diferenţa dintre proprietatea tangibilă şi cea intelectuală vine de foarte departe. Prima este acordată omului de către Divinitate (Ţara Promisă, conform Vechiului Testament), în timp ce a doua a fost smulsă zeilor prin vicleşug: Prometeu, livrînd oamenilor secretul focului, a fost primul care a nesocotit protecţia unui brevet. De aici vin multe neînţelegeri, care merită o dezbatere inspirată de imaginaţie şi detaşată de prejudecăţi.

Gina ŞERBĂNESCU

(Arhi)tectonica gestului

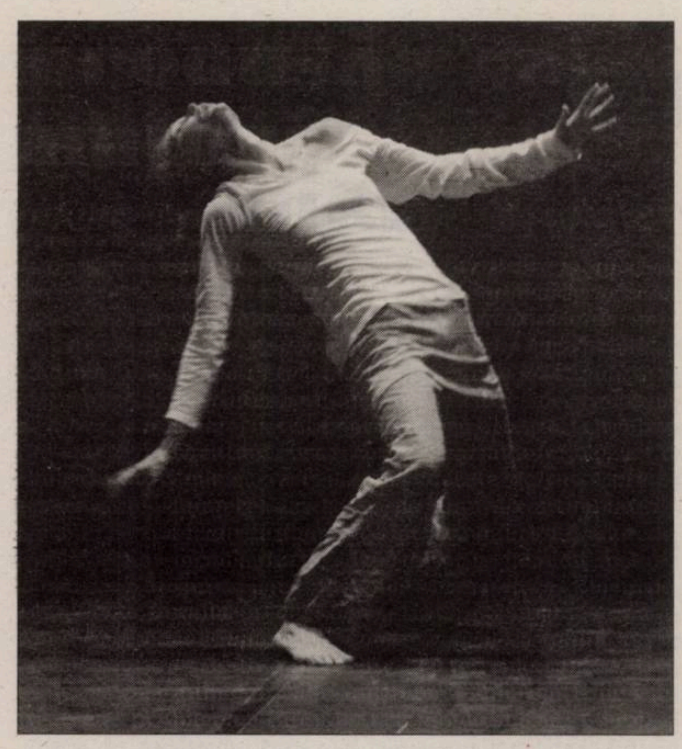

Dacă ar fi să evaluez în detaliu ceea ce s-a petrecut la Centrul Naţional al Dansului în stagiunea 2008-2009, m-aş opri fără îndoială la calitatea artistică a premierelor. Dacă ar fi să aleg un singur spectacol despre care să vorbesc în detaliu, aş opta fără ezitare pentru creaţia coregrafei Mihaela Dancs, Lulu's Room. *Acest spectacol, riguros şi poetic în acelaşi timp, reprezintă încununarea căutărilor pe care Mihaela Dancs le-a întreprins în ultimii ani. El anunţă, de asemenea, cristalizarea unui stil coregrafic personal, în care mişcarea este în concordanţă cu gîndul. Construire şi dinamică, investigarea propriilor stări, consolidarea unei spaţialităţi mobile prin gesturi bine frazate – iată cîteva note fundamentale ale soloului Mihaelei Dancs.*

Recunosc că aşteptam de ceva vreme ca în România să apară un nou stil coregrafic, menit să provoace concomitent în planul imaginaţiei, al gîndirii şi al sensibilităţii. Intuiam că Mihaela Dancs ar putea avea un rol în acest sens, dar îmi era mai limpede talentul ei interpretativ decît cel coregrafic. Fiind o prezenţă care nu are nevoie decît să existe în scenă pentru a transmite un mesaj, creaţiile Mihaelei Dancs erau cumva „umbrite" de propria prezenţă scenică. În cazul spectacolului *Lulu's Room* se petrece declicul aşteptat: coregrafia şi interpretarea sînt inseparabile, discursul lăuntric este cu fidelitate „tradus" prin materializarea lui în frazele de mişcare.

Spectacolul are (aparent) două părţi: prima parte ar fi construită coregrafic, cea de a doua ar consta în interpretarea unui text construit din replici selectate din filme. De fapt, spectacolul nu poate fi „spart" în două, pentru simplul motiv că logica prin care Mihaela Dancs alătură mostre din scenarii celebre de film este exact aceea care generează dinamica gesturilor şi elementele coregrafiei. Textul format din replici din filme este spus cu privirea interpretei aţintită în ochii spectatorilor. Este un exerciţiu de maximă expunere şi îndrăznesc să afirm că expunerea nu este numai a Mihaelei Dancs, ci şi a spectatorilor, în asta constînd caracterul profund interactiv al spectacolului. Discursul este construit sub forma unui flux al conştiinţei, generat de imagini declanşate de replicile selectate din filme celebre. Este imposibil ca acest text şi mai ales modul în care Mihaela Dancs îl transmite (extrem de conţinut, cu fragilitate şi asumare) să nu declanşeze în memoria celor prezenţi momente cheie din istoria formării personale a fiecăruia. „Să fie oare vorba despre o lucrare de grup a persoanelor care mă locuiesc? Le-am propus o colaborare fără să-mi treacă vreo secundă prin cap în ce mă bag. Uneori parcă puţin le pasă că-s implicate într-un proces artistic, nu fac nimic. Alteori îşi zguduie gazda, le apucă o energie febrilă, vorbesc unele peste celelalte şi se ceartă din tot soiul de motive, se judecă, îşi întorc corpurile pe dos, parcă-s angajate într-o cursă şi încearcă să prindă ceva care le scapă tot timpul. Cînd discutăm numai eu ştiu ce-mi aud urechile. Cine decide? Ce facem, ce credem că facem şi de ce facem ceea ce facem? Sper să cădem la pace pînă la final. Iar dacă-mi pierd autoritatea, nu răspund pentru rezultat" – afirmă Mihaela Dancs.

„Lulu" poate fi un nume generic pentru povestea fiecăruia dintre noi care, la rîndul nostru, ne-am construit, exact ca în spectacolul Mihaelei Dancs, din gesturi care ne-au modelat spaţiul identităţii noastre. În acest loc ne-am fortificat pereţii cu speranţe împrumutate dintr-o lume de celuloid, prin care se auzea o muzică îndepărtată, la care poate ne-a fost teamă să ajungem vreodată. Pentru modul în care reuşeşte să îmbine o dinamică riguroasă a gesturilor cu o dramaturgie a construirii personale, pentru inteligenţa cu care îşi elaborează mişcarea, pentru încărcătura de sens pe care o are acest spectacol, pentru curajul cu care ne spune o poveste despre fiecare dintre noi, nu cred că am fi departe de adevăr dacă am afirma că *Lulu's Room* este cea mai valoroasă creaţie coregrafică născută în stagiunea trecută la Centrul Naţional al Dansului din Bucureşti.

Anamaria DOBINCIUC

Poveştile Suzannei

Îmi amintesc şi acum ziua în care B. m-a întrebat unde mi-ar plăcea să locuiesc dacă aş putea alege orice loc din lume. New York a fost răspunsul meu, ceea ce l-a surprins – poate pentru că nu se aştepta ca o fată dintr-un orăşel de provincie din România să-şi dorească să trăiască într-un oraş unde viaţa e de o mie de ori mai alertă şi, fără îndoială, mult mai alienantă. Chiar şi astăzi, cînd au trecut ani buni, dacă mi s-ar pune aceeaşi întrebare, răspunsul meu ar fi acelaşi, în mare parte datorită lui Suzanne care, prin muzica ei, m-a purtat pe toate străzile şi prin toate cafenelele din New York.

Mi-am băut cafeaua în restaurantul lui Tom de nenumărate ori, însă Suzanne a rămas o simplă necunoscută pînă în momentul în care un băieţel pe nume Luka ne-a făcut cunoştinţă. Într-un stil eclectic, dar în esenţă folk, şi cu vocea sa caldă, Suzanne îmi spune acum poveşti. Poveşti new-yorkeze, dar totuşi universal valabile, poveşti urbane despre oameni obişnuiţi, despre visurile şi decepţiile lor. Cu Suzanne am bătut străzile New York-ului observînd oamenii care ne ieşeau în cale, cu ea am revenit pe strada Ludlow de atîtea ori, i-am cunoscut pe Frank şi pe Ava, pe Olivia, pe Priscilla şi alte fantome ale tragediei din 11 septembrie ce apar la orice colţ de stradă. Şi tot cu Suzanne am evadat din New York pentru a petrece o duminică melancolică şi gri în Liverpool, am stat faţă în faţă cu singurătăţile noastre şi am spus în acelaşi timp „I'm tired of sleeping".

De fiecare dată cînd o ascult pe Suzanne, în faţa ochilor mei se proiectează filme poetice în alb-negru, iar ea, cu acea *„criminal grace"* afişată pe coperta albumului *Beauty & Crime,* cu acele buze de un roşu aprins pare eroina unui film noir din anii '40. Asta mă face să mă întreb ce personaj aş putea întruchipa *„if I were in her movie":* naiva şi iresponsabila Carmen din *The Big Sleep, „une femme fatale"* ca Gilda sau Cora Smith din *The Postman Always Rings Twice*, sau mai degrabă Miriam, victima din *Strangers on a Train*.

Cariera lui Suzanne Vega îmi depăşeşte vîrsta cu un an şi a început cu un album eponim. Deşi acesta a ajuns pe lista *Rolling Stone* a celor mai bune albume ale anilor '80, muzica Suzannei a captat atenţia tuturor de-abia în 1987, odată ce versiunea a capella a lui „Tom's Dinner" a apărut pe *Solitude Standing,* album care ni-l prezintă şi pe „Luka". Acestea rămîn şi astăzi cele mai cunoscute cîntece ale Suzannei Vega, fiind, de altfel, reprezentative pentru stilul narativ al cantautoarei de la care nu s-a abătut niciodată. Traiectoria ei a continuat cu *Days of Open End* (1990), *99.9F°* (1992), *Nine Objects of Desire* (1996), *Songs In Red and Gray* (2001) şi, în fine, *Beauty & Crime* (2007). Recent, Suzanne a colaborat la ineditul *Dark Night of the Soul* – o colecţie de colaborări pusă la punct de cei de la Danger Mouse & Sparklehorse, cu ajutor vizual de la David Lynch; mai mult, Suzanne i-a călcat pe urme prietenului său Leonard Cohen, publicînd şi o carte care îi pune în evidenţă talentul de observatoare: *The Passionate Eye* – o colecţie de versuri, eseuri şi conversaţii la care a tras cu urechea.

Pe 16 iulie, puteţi asculta live poveştile Suzannei, la Sala Palatului, unde poate veţi veni pregătiţi cu un răspuns la întrebarea „What kind of woman is Bucharest?". Poate că *„times are a-changing"*, dar ceea ce nu se va schimba niciodată e puterea de seducţie a unei voci şi a unei poveşti bine cîntate.

Anamaria Dobinciuc *este masterandă la Facultatea de Studii Europene a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj.*

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

La o lansare

Pentru numărul de acum două săptămîni aveam „pe ţeavă“ un articol pe care, din cauza intervenţiei Necunoscutului (sau cum îi zice fiecare dintre noi, în intimitate), am simţit nevoia să-l las de-o parte. Murise Lena – pe numele ei oficial şi complet, Magdalena Boiangiu, redactor-şef adjunct al *Dilemei* (şi noi, şi vechi) şi prietenă a mea, titulară, de ani întregi. Totuşi, schimbarea „macazului“ nu a fost, atunci, o hotărîre uşor de luat, pentru că omul în jurul căruia s-ar fi învîrtit comentariul iniţial urma să împlinească, peste cîteva zile de la apariţia revistei, 86 de ani, pentru că pretextul articolului era un eveniment „punctual“ şi pentru că, alături de înţelepciunea seculară condensată în renumitul adagiu „Morţii cu morţii, viii cu viii“, logica elementară îţi spune că Dincolo timpul contează, fără îndoială, altfel, pe cînd aici, după cum vedem tot mai des, în raport cu *azi*, *mîine* poate însemna *prea tîrziu*. Încercînd să-mi adun mintea şi inspiraţia pentru spaţiul de faţă, mi-am zis, o clipă, că revenirea la subiectul abandonat ar semăna cu o supă reîncălzită, că, ocazia o dată trecută, nu are rost să fie evocată *post festum*, că, foarte probabil, chestiunea nu ar mai interesa pe nimeni, că, nu-i aşa, imperativul „actualităţii“ – obsesie editorială perpetuă (mai ţineţi minte, stimaţi concetăţeni maturi, somaţia ceauşistă pe tema prezentului fierbinte?) – trebuie să primeze ş.a.m.d., ş.a.m.d. Ezitarea a durat, însă, doar o clipă.

În avalanşa „ofertelor culturale estivale“, cum spune expresia „promoţională“ consacrată, s-a petrecut aproape în anonimat o mică sărbătoare foarte caldă şi foarte neprotocolară, care, în mod normal – sau într-o lume normală – ar fi trebuit să adune asupra ei nu doar atenţia celor cîtorva „medii“ scrise şi audiovizuale prezente acolo prin redactorii lor „de la Cultură“, ci şi a ziarelor centrale, a principalelor televiziuni şi posturi de radio şi a ceea ce se cheamă, pe scurt, opinia publică. La librăria Cărtureşti, într-o după-amiază înăbuşitoare şi, apoi, furtunoasă, a avut loc lansarea unei cărţi-album intitulate, eminescian, *Cu gîndiri şi cu imagini*. Cel care a scris-o – a conceput-o, a construit-o – este Liviu Ciulei, persoană însemnînd pentru teatrul românesc, ba chiar pentru cultura românească, cam ceea ce înseamnă Leonardo da Vinci pentru civilizaţia universală. Fără exagerare. Regizor (de teatru şi de film), scenograf (de teatru şi de film), actor (de teatru şi de film), arhitect, autor al unui scurt eseu („Reteatralizarea picturii de teatru“) devenit veritabil manifest al scenei eliberate din chingile „realismului socialist“, director al celei mai faimoase instituţii de spectacole (Teatrul „Bulandra“) într-o epocă marcînd instalarea celei mai dure ideologii (începutul anilor 1970, anii de început ai cultului personalităţii şi ai revoluţiei culturale *à la roumaine*, cu un punct culminant în interzicerea spectacolului *Revizorul*, montat de Lucian Pintilie sub, tocmai, directoratul lui Ciulei), artistul renumit pentru discreţia sa a socotit că tăcerea trebuie ruptă nu prin vorbe spuse-n vînt, ci prin cuvinte (puţine) fixate pe suprafaţa hîrtiei cu temeinicia cu care se fixează piatra în sol – şi prin multe fotografii, fotografii de decoruri, de costume, de schiţe şi planuri, fotografii din filme (inclusiv din *Pădurea spînzuraţilor*, prima „ieşire în lume“ glorioasă a cinematografului naţional), fotografii din spectacolele regizate în România, în America, în Australia, în jumătate din Europa şi, din nou, în România. Pentru că, alungat, practic, din ţară spre sfîrşitul anilor 1970, Ciulei revine aici periodic şi, în ultimul timp, definitiv. Revine ca să lucreze – *Şase personaje în căutarea unui autor*, ultimul spectacol al regizorului care, acum, nu mai vrea să regizeze (fiindcă teatrul e o alcătuire de fantasme ce pier, „iar eu vreau să mă întorc la lucruri solide“), se joacă la „Bulandra“ de peste trei ani –, ca să schiţeze construcţii („mă gîndesc să fac o vilă la munte“) şi ca să descopere, de fiecare dată mai amar, declinul unei mişcări teatrale pe care, el cel dintîi, a impus-o în lume.

Pe 7 iulie Liviu Ciulei a împlinit 86 de ani. Lansarea, desfăşurată cu vreo două săptămîni înainte, a fost un fel de avanpremieră a sărbătoririi, pentru că în sală s-au adunat mai ales prieteni. Desigur, aceştia „ştiau de ce“. De simţit, însă, au simţit şi cei ce nu ştiau – au simţit adierea unui univers superior, unde aerul e mai pur, unde nu există trivialitate şi proastă-creştere, unde cuvîntul de ordine e decenţa, în toate sensurile ei neaoşe şi împrumutate, unde, la fel ca în casa de pe Tudor Arghezi, eşti, parcă, ferit de asaltul obrăzniciei brutale din jur şi de toate mizeriile, palpabile sau nu, ce te îneacă, zilnic, în această ţară suprarealistă. Pentru că Liviu Ciulei este un mag al realismului – al realismului poetic –, iar ţara lui adevărată e insula lui Prospero.

Evenimentul „punctual“, cum spuneam, s-a învechit. Nici în vis nu ar mai „face o ştire“, iar prima pagină i-a stat închisă încă din start. A fost un răgaz neverosimil, prin firesc şi civilitate, într-o curgere de timp nebun. Un răgaz pe care, dacă l-am lăsa să treacă nepovestit, l-am des-fiinţa din realitate. Cu el, realitatea devine suportabilă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Românul la Amsterdam

● **The Amsterdams, *Adolessons*, Post Pop, 2009.**

Printre personajele descoperite de mass-media în ultima vreme există unul cu adevărat uimitor. Poate fi slăbănog şi rotofei, descurcăreţ şi fraier, poate conduce maşini de lux în timp ce creşte găini pe balcon, poate fi dezmăţat şi religios, poate face plajă la Mamaia cînd, de fapt, se află în Bulgaria. Poate fi orice, oricînd, oriunde. Numele lui e Românul, iar pînă nu demult se spunea despre el că s-ar fi născut poet, frate cu codrul sau antrenor de fotbal. Despre viaţa lui însă nu se sufla o vorbă. Mare păcat! Acum, cînd ştim cu precizie că poate să danseze în cluburi de fiţe şi că nu îşi poate plăti întreţinerea, Românul a devenit mai simpatic, mai viu, mai nepreţuit. Nu se face să nu-l iubeşti, mai ales că printre atîtea chestiuni imprevizibile, derutante, vrăjitoreşti există şi axiome cu care nu e bine să te pui. Una dintre acestea, rămasă probabil moştenire de la dragii noştri Traian şi Decebal, e sfînta băşcălie, sub-diviziune a umorului, extrasă din familia luatului în balon şi a hazului de necaz. Aici, se pare, Românul ar fi as din tată în fiu, indiferent de timpuri sau de canalele TV. Nu ştiu cum se face, dar, cînd vine vorba despre muzică, în afara unor trimiteri răzleţe, inevitabil melancolice, spre doină şi fluier, se tace mîlc. Să nu fie Românul o fiinţă cîntătoare? E posibilă o asemenea scăpare? Cu mici excepţii, atunci cînd i s-a întîmplat să cînte, Românul a preferat să rămînă băţos şi grav, să plîngă, să suspine, să dispere, să-l doară ceva sau să se enerveze. Băşcălia, cîtă a fost, a avut un iz şăgalnic, de poantă, o chestiune trecătoare în căutarea baladelor cu iubiţi părăsiţi, clar de lună sau chitară solo. Urechea Românului, s-a dovedit şi ea o chestiune alambicată, care i-a preferat în anii '70 pe King Crimson şi Yes lui Brian Eno şi David Bowie, iar în următoarea decadă pe Metallica şi Iron Maiden celor de la The Smiths sau Talking Heads. Pe scurt, ori de cîte ori s-a ivit ocazia, Românul s-a arătat intransigent cu umorul britanic şi a repudiat, pe motiv de uşurătate şi decadenţă, toate trimiterile cool, alternative sau postmoderne. În felul ăsta, punk-ul s-a pierdut pe drum, n-a ajuns să fie filtrat prin Joy Division, nu şi-a dat întîlnirea cu chitară hipnotică Sonic Youth şi a văzut în grunge doar un bau-bau menit să-l sperie pe Axl Rose. Nici brit-pop-ul n-a avut pe aceste meleaguri o soartă bună: Suede sau Blur s-au dovedit prea sclifosiţi şi nazal britanici ca să fie reazem vreunei formaţii de pe aici.

Ori băşcălia noastră e teribil balcanică, ori sîntem mai gravi şi mai intelectuali decît se crede la televizor, în orice caz, pînă la acest *Adolessons* nu se putea vorbi decît în termeni vagi şi bîjbîiţi despre indie şi post-punk în România. Meritul celor de la The Amsterdams este că au reuşit, în sfîrşit, să apară cu un album închegat, ferchezuit cap coadă, în sensul acela limpede, urban, ironic, energic, *jem'enfichеist* tip Franz Ferdinand, Arctic Monkeys sau White Stripes. Stilul este acolo, atitudinea aşijderea, iar Românul are toate motivele pentru a deveni şi cool. Pe *Adolessons* nu mai este nimic de contemplat, nu e loc de reverii sau depresii, chitara ia în răspăr seriozitatea ei milenară ca să se ocupe de chestiuni mai frivole ca infuziile de ritm şi adrenalina, iar tradiţia vocală e spulberată de la primele versuri pe care le cîntă Andrei Haţegan pe „Suffering and Surfing“. E adevărat, ne-au trebuit cam mulţi ani ca să primim această porţie consistent boemă de acorduri indie. Că aceşti ani, aşa cum publicul acela vestic dă semne de la un timp încoace, se pregătesc şi ei să apună, e un lucru la care putem să ochim. Important este că stilul e acum aici, că intră fără probleme pe făgaşul normal şi că, fără mari inventii, adîncimi nebănuite sau refrene ucigaşe, sună al naibii de cosmopolit, de occidental, de altfel.

Probabil că Românul s-a născut şi ubicuu, şi volatil, la fel de probabil cum veşnicia s-a născut mai de mult la sat, iar relativismul a apărut de curînd la oraş. În orice caz, n-ar trebui să mire pe nimeni că trăind în Bucureşti te poţi teleporta la Amsterdam. E bine, e de dorit, iar mai toate ştirile care vorbesc despre viaţa şi aventurile Românului au arătat că nimic nu e imposibil. Acest album şi aceşti domni – Andrei Haţegan, Ovidiu Bejan, Augustin Nicolae, Andrei Ungureanu şi Vlad Stoica – cîntă, în fond, despre acelaşi lucru.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Curtis Sittenfeld, *Prep*, traducere din limba engleză şi note de Roxana Boboc şi Ana-Maria Lişman, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2009.**

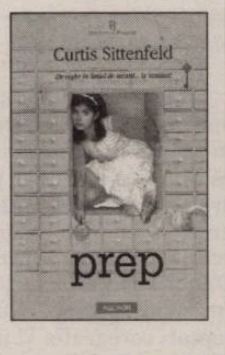

Prep e un fel de *Pregă:* o şcoală pregătitoare *(preparatory school)* pentru admiterea la facultate. Un liceu, cum s-ar zice, dar unul cvasi-elitist, cu cămine pentru elevi şi cu toate celelalte amenajări necesare unor cursuri-cantonament atent supravegheate. Cît despre liceenii în cauză, aceştia vin, de obicei, din familii înstărite, dar, pentru buna imagine a lăcaşului, sînt acceptaţi şi cîţiva „defavorizaţi“.

Lee Fiona, protagonista romanului, rememorează cei patru ani petrecuţi într-un astfel de aşezămînt. Poziţia ei acolo este una marginală. Lee e sfioasă şi nesigură pe ea, familia sa nu se numără printre cele cu dare de mînă, iar bursa din care îşi acoperă o parte din taxe i se pare descalificantă în ochii colegilor, aşa încît se fereşte să pomenească de ea. E o adolescentă cu iniţiative moi şi trăiri intense, e „interiorizată şi încordată“, ştie ce înseamnă „un spasm de singurătate“ sau „un amestec familiar de nefericire şi exaltare“, consideră ruşinea „una dintre cele mai cuprinzătoare şi autentice emoţii“, iar aspiraţiile ei au un ciudat avînt al retractilităţii: „Eu voiam să-mi fac prieten, voiam să duc o viaţă melancolică şi complicată, şi neîmplinită, măcar puţin neîmplinită“.

Cele 500 de pagini ale cărţii construiesc un personaj alambicat, energic în introspecţiile sale, megaezitant şi gigasensibil în interacţiunile cu cei din jur, dezvelind sub jocul precauţiilor infinite o privire flămîndă de viaţă şi o înţelegere dureroasă a micii lumi în care trăieşte.

În 2005, cînd Curtis Sittenfeld debuta cu acest *Prep*, romanul a fost catalogat drept un *De veghe în lanul de secară* la feminin. Poate fi şi aşa, dar nu cred că acesta e principalul lucru care îl face interesant, mai ales că nici scriitura nu e atît de acroşantă, nici personajul, atît de ataşant ca în cazul cărţii lui Salinger. Lee Fiona, alambicata protagonistă, se recunoaşte ea însăşi drept o „tocilară“ mediocră – şi tocmai în asta constă îndrăzneala femininului *Prep:* în a da dedesubturi labirintice cuminţeniei terne, transformînd o compunere obligatoriu lungă, ca pentru Olimpiadele de literatură, într-o proză autoironică despre sumedenia de revolte mocnite şi de ratări debusolate în urma cărora ajungem să ne considerăm maturi. Şi veţi vedea aici cît de bizar poate arăta şi o poveste de dragoste a unei „tocilare“.

PUBLICITATE

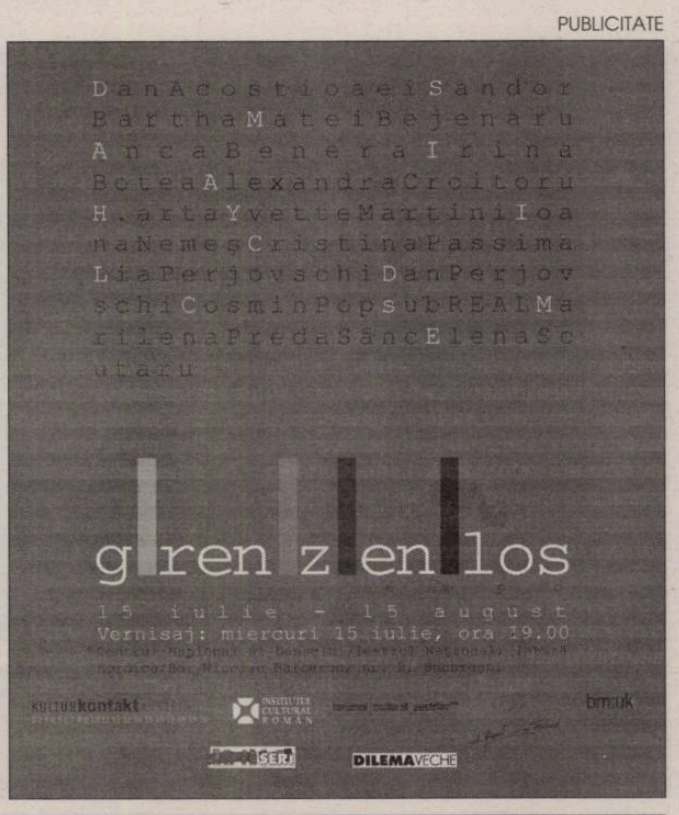

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Alchimia suferinţei

● **Charles Gardou, *Pascal, Frida Kahlo et les autres..., ou quand la vulnérabilité devient force*, Editions Érès, Toulouse, 2009.**

Despre slăbiciune, vulnerabilitate, handicap se poate vorbi şi altfel decît în eufemismele corectitudinii politice. Charles Gardou, antropolog, profesor la Universitatea Lumière-Lyon 2, reuşeşte să surprindă multiple şi adesea paradoxale faţete şi expresii ale fragilităţii omeneşti. După *Fragments sur le handicap et la vulnérabilité,* publică această colecţie de portrete ale unor oameni celebri, creionate din perspectiva teribilelor obstacole pe care le-au depăşit: boli, infirmităţi, deficienţe, dependenţe. Tot în acest an a publicat *Le handicap par ceux qui le vivent,* o suită de mărturii şi interviuri cu persoane pentru care handicapul este o dimensiune a propriei lor vieţi, iar pentru la toamnă anunţă alte două lucrări: *Le handicap au gré des cultures,* o panoramă a reprezentărilor despre handicap în diverse culturi, şi *Fragilités,* volum ce va reuni în jurul acestei teme semnătura a treizeci de scriitori.

Cartea despre Pascal, Frida Kahlo şi ceilalţi mari suferinzi este scrisă pentru un public larg, autorul fiind animat de aceleaşi intenţii pedagogice exprimate de un titlu al lui Diderot – *Scrisoare despre orbi în folosul celor ce au văzul bun.* În general nu prea ştim ce fel de viaţă au dus aceşti oameni deveniţi celebri prin realizările lor excepţionale, mai ales cînd ne despart secole, decenii sau doar mări şi ţări. Le degustăm felioare din operă, le admirăm talentul sau le proslăvim geniul, ca şi cum tot ce au creat ar fi un fel de ţişnire spontană, jeturi de spirit pur, materializate în sunete armonioase, în culori, forme, idei sau demonstraţii, numai bune de îngrămădit în muzeul nostru imaginar. Perfecţiunea, splendoarea, lumina iradiată de capodopere ne fac uneori să uităm că toate aceste minuni sînt produse ale unor făpturi omeneşti. Cine ştie, poate că e secunda cînd, fără să vrem, sîntem cel mai aproape de adevăr. De obicei ne liniştim atunci cînd aflăm că autorul a avut o viaţă rezonabil de lungă, că era sănătos, vesel, nobil şi bogat. Nu miră pe nimeni că în astfel de condiţii talentul înnăscut poate înflori deplin. Chiar şi în aceste circumstanţe ideale misterul creaţiei rămîne intact, dar mai uşor de acceptat. Alteori (de cele mai multe ori?) marii creatori au vieţi scurte şi tumultuoase, sînt măcinaţi de suferinţe, dureri, şi dezechilibre, opera apare ca o supracompensare, rezultat al unui consum de sine intens, incandescent, nemilos. Sînt cazuri în care lupta cu boala, cu suferinţa, cu tristeţea, cu durerea atroce sau constant sîcîitoare este atît de grea, încît ar putea ocupa tot spaţiul mental, dar omul găseşte resurse nebănuite, neaşteptate, neverosimil de puternice, nu doar pentru a învinge epuizarea, ci pentru a se înălţa deasupra tuturor determinărilor şi adversităţilor, în zona de libertate absolută a creaţiei.

De astfel de exemple se ocupă Charles Gardou. Cu toate că pleacă de la observaţia că perla este o rană pe care scoica o învelește în straturi de sidef, el nu cade în greşeala de a explica talentul excepţional, geniul, prin suferinţă, prin durere, prin boală sau nebunie. Deşi se spune că Pascal se concentra asupra unor complicate calcule matematice în efortul disperat de a-şi comuta atenţia de la migrene cumplite, nu datorăm marilor lui dureri de cap descoperirile pe care le face în ştiinţele exacte. Tot ce a realizat a fost în pofida acestor dureri. Impresionant rămîne uriaşul său efort de voinţă, capacitatea de a-şi domina corpul, controlul de sine, victoria sa asupra limitelor suferinţei, puterea de a nu ceda în faţa slăbiciunii omeneşti. Printre pariurile sale cîştigate se numără cu siguranţă cel împotriva durerii fizice. Spre sfîrşit, îşi consacră toată energia scrisului. Învesmîntat în asprul ciliciu monahal, Pascal e numai izbîndă, numai spirit.

Din acelaşi aliaj de argilă şi marmură – după formularea lui Gardou – sînt plămădite şi celelalte destine prezentate în această carte: Demostene, devenit orator vestit după ce învinge handicapul bîlbîielii; Jean-Jacques Rousseau, niciodată vindecat de o patologie polimorfă, cauzată probabil de o formă gravă de porfirie, înnoieşte literatura dînd relief expresiei sensibilităţii individuale; Robert Schumann, aflat în luptă cu umbrele nebuniei, compune o muzică plină de lumină şi armonie; Dostoievski îşi răscumpără o soartă tragică prin scris; Frida Kahlo, a cărei pictură exorcizează atroce suferinţe ale trupului zdrobit într-un accident, dar şi devastatoare furtuni sufleteşti, deţine resurse incredibile pentru a duce o viaţă într-un continuu balans între extreme, mereu stăpînă peste puzderia de nenorociri, trădări, bărbaţi, femei, culori şi iarăşi culori, care i-au populat viaţa.

Mai puţin celebră, dar nu mai puţin spectaculoasă, este performanţa realizată de Helen Keller, care deşi oarbă, surdă şi mută, reuşeşte să iasă din acest exil interior. În anul 1900 este admisă la Universitatea Harvard, pe care o va absolvi *cum laude*. Nu e de mirare faptul că lucrarea ei autobiografică *The Story of My Life* a fost tradusă în peste 50 de limbi.

Desigur că profesorul Charles Gardou a ales doar cîteva exemple care să ilustreze nebănuitul potenţial deţinut de fragilitate, felul în care orice situaţie dificilă poate fi răsturnată, imposibilitatea de a trasa graniţe între normal, patologic, genial. În finalul cărţii aminteşte un număr impresionant de oameni politici, savanţi, scriitori, poeţi, pictori, actori, care au reuşit să creeze, sfidînd limitele impuse de tot felul de handicapuri.

Se zice că ajung cu adevărat departe cei care au curajul de a-şi explora defectele, de a-şi exploata lipsurile, complexele, frustrările, iar cei care se mulţumesc doar să-şi cultive calităţile nu fac în final mare lucru. Şi Leonardo da Vinci observa că „forţa se naşte din obstacol şi moare cînd se vede liberă". La rîndul său, Proust spunea, în felul lui inimitabil, cam acelaşi lucru: *„Les années heureuses sont les années perdues, on attend une souffrance pour travailler"*. Aşa să fie oare? Să fim oare atît de slabi? Atît de puternici?

Lauda de sine

Volumul *Regăsirea intimităţii* (Cartea Românească, 2008) publicat de colega noastră Simona Sora a luat patru premii, după cum urmează: Premiul pentru debut al revistei *Observator cultural,* martie 2009; Premiul pentru exegeză în proza românească, oferit în cadrul „Colocviilor Romanului Românesc Contemporan", Alba-Iulia, 24-25 aprilie 2009; Premiul de debut al revistei *România literară,* mai, 2009; Premiul pentru cartea de debut al Uniunii Scriitorilor pe anul 2008.

Şi anul nu s-a încheiat...

Dilema veche vă recomandă

● Serghei Dovlatov, *Compromisul* (traducere din limba rusă de Margareta Sipoş, Editura Humanitas, Colecţia „Cartea de pe noptieră", 2009). Cum se scria, se gîndea şi se bea, între 1973 şi 1976, la ziarul *Sovieţkaia Estonia.* Stilistic şi mai ales bahic, un Charles Bukowski al epocii Brejnev, cu poveştile şi minciunile ordinare ale nebuniei zilnice. Ritm rapid, eficacitate, simplitate inteligentă, farmec cît cuprinde, căci, vorba lui, „se-ntîmplă ca din onoare să nu mai rămînă nimic, dar farmecul să se fi păstrat. Eu l-am cunoscut, imaginaţi-vă, pe fermecătorul şef al închisorii din Mordovia...". (Radu Cosaşu)

● Uitaţi de Cinemagia: are, din păcate, soarta tuturor forumurilor care ajung populare – adică este năpădită de suburbani agresivi, care gonesc userii decenţi... Aceştia s-au retras pe un nou forum de discuţii cinefile (şi nu numai!): http://www.cinematograf.myforum.ro. Aici veţi găsi şi textul campaniei „Mergeţi la cinema!". Să sperăm că va rămîne aşa, select, ca un club pentru *the happy few*. (Alex. Leo Şerban)

● I pak dau de ştire domniilor voastre, fanilor ciocolatei albe & aerate, că pe rafturile de la Mega Image a apărut ciocolata albă cu cocos şi fulgi de porumb Delhaze, fabricată în Belgia, o ciocolată aerat-crocantă cum nu s-a mai gustat pînă acum şi care, pentru mine, va fi gustul verii 2009. A se consuma, în limitele fiecăruia, cu moderaţie! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Sculptură

● ***Che – Part One; Che – Part Two* (SUA-Franţa-Spania, 2008), de Steven Soderbergh.**

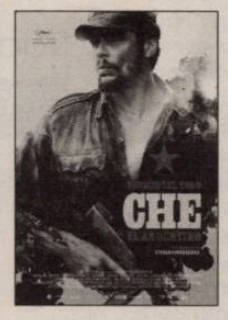

Che, filmul de patru ore al lui Steven Soderbergh, a fost construit în două părţi care să poată fi distribuite separat (cum s-a şi întîmplat în general), dar e mai impresionant proiectat tot deodată (cum s-a întîmplat anul trecut la Cannes, unde Benicio Del Toro a cîştigat un premiu de interpretare). *Partea întîi* (premiera: 24 iulie) reconstituie campania de gherilă din 1956-1958, prin care Guevara (Del Toro) şi Fidel Castro (Demián Bichir) au luat Cuba. *Partea a doua* (anunţată pentru august) reconstituie campania boliviană din 1967, care s-a dorit similară, dar n-a fost, şi în care Guevara şi-a găsit moartea. Ambele sînt regizate într-un stil care se vrea obiectiv şi în general chiar este; rănirea şi executarea lui Che, reconstituite din punctul de vedere al protagonistului (cu toate trucurile aferente: cameră subiectivă, sunete distorsionate, lumină albă care invadează ecranul), se numără printre puţinele ocazii în care regizorul se abate de la acest stil. În general, Soderbergh îşi refuză recursul la intensificări de tipul ăsta sau de alte tipuri. *Partea întîi* e un marş către victorie, dar numai în sensul de mişcare lentă în direcţia aceea, nu în sensul care implică fanfare. Tonul nu e deloc triumfalist – Soderbergh nici măcar nu filmează intrarea în Havana. Muzica nu „face" emoţie pompieristică, nu „face" prea multă „culoare locală" şi rareori „face" suspans. Eroul nu e pus să pozeze romantic, nu e scos din rînd prin unghiuri de filmare sau prin montaj – camera îl prezintă de regulă ca parte a unui grup. Soderbergh nu pedalează pe spectaculozitatea bătăliilor: nu o dată intră în ele după ce deja au început, pentru a se retrage înainte de final. Montajul mai dilată cîte un moment pentru a crea suspans, dar, în general, rostul lui este pur eliminativ – acela de a tăia dintr-o realitate prea abundentă. Materialul istoriografic nu e organizat pe ideea de crescendo dramatic – *Partea întîi* nu *urcă* spre bătălia decisivă de la Santa Clara. Majoritatea evenimentelor sînt oarecum egale în greutate – pe Soderbergh îl interesează să redea *cotidianitatea* războiului de gherilă. Ca şi Orwell în exemplarele lui scrieri despre războiul din Spania (exemplare pentru mulţi scriitori, dar nu şi pentru mulţi regizori de pînă acum), se concentrează pe „tehnicalităţi" – pe aspectele practice. Abordarea rămîne aceeaşi şi în *Partea a doua*. Nu se schimbă decît sensul mişcării – dinspre victorie spre decimare (susţinerea populară s-a dovedit mult mai slabă decît în Cuba, iar armata oficială – consiliată de americani – mult mai eficientă); stilul lui Soderbergh rămîne sec, factual, cu puţine elanuri retorice – aşa cum în *Partea întîi* nu glorifică, nici aici nu tragedizează. El şi scenariştii săi se ţin la distanţă de erou (nu pretind să ilumineze pentru noi toate cotloanele sufletului său) şi efectul acestei reticenţe este că omul de pe ecran pare să crească *natural* – fără ca povestitorii să tragă nici o sfoară pentru el – în ochii spectatorilor. Pe parcursul calvarului bolivian, Del Toro devine tot mai impresionant fizic. Bereta rămîne singurul element de *chic* revoluţionar, singura legătură cu *glamour*-ul lui Guevara cel din postere. Pe nesimţite, *glamour*-ul omului din film urcă pe un alt plan: cu părul şi barba lui tot mai încîlcite, ajunge să arate ca un pustnic nebun. *Che* e o sculptură cinematografică lucrată cu mare inteligenţă.

Dar e o sculptură mincinoasă. Pretenţiile de obiectivitate ale lui Soderbergh sînt fundamental necinstite. Ce valoare au ele din moment ce privirea lui obiectivă nu se apleacă decît asupra celor mai romantice două acte din viaţa lui Che, ocolind cu grijă perioada în care s-a aflat la putere în Cuba? Che creşte pe parcursul celor patru ore de film pentru că e consecvent – consecvent în disciplină, consecvent în abilitatea lui de a organiza oamenii, consecvent în ura lui împotriva tiraniei. Dar motivul pentru care apare atît de consecvent este acela că regizorul pur şi simplu îi omite contradicţiile. O abordare la fel de obiectivă a carierei lui ca director de închisoare (ianuarie-iunie 1959, timp în care a ordonat sute de execuţii) ar fi scos la lumină contradicţiile din atitudinea lui faţă de tiranie, iar o abordare de acelaşi tip a activităţii lui la conducerea Băncii Naţionale şi a Ministerului Industriilor (1961-1965) ar mai fi lămurit un pic discrepanţa bizară dintre inteligenţa practică pe care o demonstrează copios pe ecran atunci cînd e vorba de a organiza o tabără paramilitară şi tendinţa lui, demonstrată la fel de copios, de a se pierde în blabla-uri generale ori de cîte ori vorbeşte despre politică sau economie. Filmul vrea să fie admirat pentru tratarea lui obiectivă, neromantică, dar e construit cu grijă astfel încît să protejeze mitul Guevara. E o hagiografie care vrea să fie admirată tocmai pentru calitatea de a *nu* fi o hagiografie.

trecerea prin reviste

Marile reviste în faţa crizei

Numărul din iulie-august al revistei americane *The Atlantic* publică un articol cu titlul „De ce prosperă *The Economist* în timp ce *Time* şi *Newsweek* au probleme“. Michael Hirschorn, cel care îşi pune întrebarea, oferă şi nişte răspunsuri interesante. Ideea de bază este că revistele generaliste cele mai importante din SUA, *Time* şi *Newsweek*, îşi reduc tirajele şi îşi schimbă profilul. În termeni româneşti, cifrele sînt astronomice: *Newsweek* scade de la 2,7 milioane de exemplare la jumătate, iar *Times* ajunge la 3,4 milioane. Hirschorn crede că epoca revistelor săptămînale generaliste a trecut. Acum un secol, cînd au apărut, ar fi trebuit să ofere analize şi informaţii mai amănunţite şi mai rumegate decît ziarele. Între timp însă, ziarele însele concurează cu Internetul şi televiziunea şi sînt nevoite să ofere informaţii mai rumegate pentru a menţine publicul. Atunci ce mai fac săptămînalele? Cum lanţul trofic al ştirilor se schimbă, s-ar zice că săptămînalele generaliste sînt un fel de dinozauri depăşiţi de epocă.

Doar că există *The Economist*. Care nu doar că nu scade, ci o duce bine. Încasările din publicitate au crescut anul trecut cu 25%. Deşi este o revistă englezească, vinde doar în SUA 800.000 de exemplare şi, curînd, va bate *Newsweek* la el acasă. Şi asta în ciuda faptului că este cea mai scumpă revistă de genul ei de pe piaţă. Şi tot în ciuda faptului că are o paginaţie meschină, cu mult scris şi poze mici (ce vor înţelege din asta băieţii veseli de la *lay-out* care au luat bani buni pentru a transforma ziarele româneşti în hîrtie igienică stridentă colorată?). Iar într-o epocă a informaţiei gratuite şi uşor accesibile, site-ul revistei este sărăcăcios şi a devenit abia curînd accesibil fără bani, după ce a încercat cîţiva ani să taxeze consumatorii. S-ar zice deci că *The Economist* face totul pe invers decît spun specialiştii că ar trebui să facă o revistă care ţine pasul cu lumea. Şi totuşi prosperă. De ce?

Pentru că, zice autorul, *The Economist* oferă informaţie care altfel ar fi accesibilă oricum... dacă ai chef să stai cam 20 de ore pe Google. Adică, îţi oferă săptămînal, comprimat şi aranjat, cam tot ce trebuie să ştii despre ce se întîmplă în lume. Nu dă lovituri mediatice şi nu oferă exclusivităţi fantastice, este un fel de blog complet. Şi dacă ceva nu e în *The Economist*, nici nu e foarte important. Sau cel puţin asta cred cititorii. În *Newsweek* şi *Time* poţi găsi superbe bijuterii jurnalistice, articole de fond care tratează foarte bine un singur subiect. Sînt un deliciu, dar poţi trăi fără ele. Însă *The Economist* nu e cumpărat pentru desert, ci e un fel de pîine zilnică, ai nevoie de el pentru a ţine pasul, pentru a şti ce se întîmplă. De aceea, publicul rămîne fidel revistei tipărite, dă bani pe ea, pe cînd în cazul *Time* sau *Newsweek* ia de pe site delicatesele atunci cînd apar şi nu dă bani pe ele.

Teoria lui Hirschorn este fermecătoare şi poate că explica diferenţa. Între cele două reviste americane şi cea englezească, există în mod cert o diferenţă de natură în ce priveşte aşteptările cumpărătorilor: publicul le cumpără pentru nevoi diferite. Dar aş mai remarca ceva. Un anumit stil la *The Economist* de a-şi trata cititorii cu respect, de a crede în inteligenţa publicului său. De pildă, toate cele trei reviste l-au susţinut pe Barack Obama în cursa sa cu John McCain. Doar că *The Economist* a făcut-o calm, argumentat, cu anumite sfaturi şi speranţe că ce era îngrijorător la candidat se va ameliora la un viitor preşedinte. În schimb, şi *Time*, şi *Newsweek* au fost majorete jurnalistice. Îmi aduc aminte de un *cover story* din *Time* despre mama lui Obama, care căpăta accente de-a dreptul religioase, parcă aşteptam în final dezvăluirea extraordinară despre o a doua imaculată concepţie. Aş îndrăzni să cred că şi asta face diferenţa: oamenii sînt dispuşi să dea bani pentru a citi jurnalişti raţionali, majoretele sînt din altă ligă. (**C. G.**)

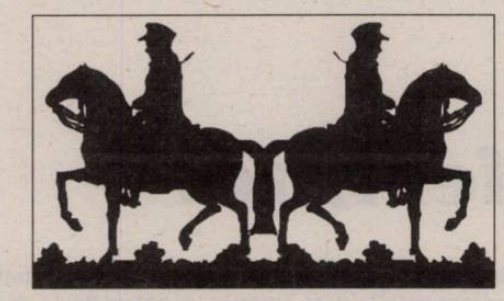

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Ultimele noutăţi despre fiul inexistent

Iată, domnule Cosaşu, ultimele noutăţi despre fiul dvs., acelea pe care, după opinia mamei sale, nu aţi merita să le cunoaşteţi; cu toată stima ce i-o port, nu sînt de aceeaşi părere.

Cred că trebuie neapărat să fiţi la curent cu extraordinarele lui progrese în bridge. Vă va enerva sau nu, mă simt dator să vă informez că experţi islandezi, recunoscuţi pe plan mondial, foarte severi şi reci în aprecieri, sînt convinşi că un asemenea talent nu a mai apărut de mult în Reykjavik. Într-un timp istoriceşte scurt – cum se formula pe vremuri –, avînd-o alături în studii şi exerciţii pe Grunna, fiul dvs. a trecut de la stadiul de începător la acela de partener, în partide libere, nu în turnee; după cum mi-a scris, e hotărît să devină un profesionist. Pentru a vă modera probabilul dispreţ, e necesar să ştiţi sau să vă reamintesc că bridge-ul se studiază ca şi şahul, avînd la dispoziţie o bibliotecă vastă. În anticariatul meu, am un întreg raft numai pentru cărţile de bridge – englezeşti, franceze, foarte scumpe; cele româneşti, editate înainte de '89, sînt de mult epuizate, iar noi achiziţii, oricît le-am căutat, nu am găsit. Nimeni nu mai vrea să vîndă cărţi de bridge – să fie şi în asta un semn al timpului? Eu posed un singur exemplar din ceea ce se numeşte încă Biblia bridgiştilor, *Red Book*-ul campionului mondial Culberston pe care nu-l voi vinde nimănui, ca simbol dureros pentru neputinţa mea de a învăţa bridge. Bătrîn pockerist, mi-a fost imposibil, chiar dacă un client de-al meu, autor de cărţi savante în materie, m-a asigurat că poate scoate din mine un jucător acceptabil dacă ştiu să număr pînă la 13.

Cum de a izbutit fiul dvs. m-a şocat şi pe mine, oricît de bine îl cunosc, şi m-am dus la un consult psihiatric pentru a mă lămuri (ceea ce i-am scris dlui din Hossegor era şi pentru dvs. care precis nu ştiaţi de pactul nostru Forman-Passer). Acela nu mi-a dat doar ipoteza revoltei împotriva tatălui belotist; după cum nu a rămas doar la conflictul strict politic izbucnit atunci cînd i-aţi trimis cărţile care „v-au decis viaţa“, cf. dedicaţiilor. Aţi fost abuziv, prea didactic, prea abrupt. Acela mi-a mai oferit două ipoteze care ar trebui, cu tot respectul, să vă pună pe gînduri: plecarea lui în Groenlanda e o „replică evidentă“ la blocul de gheaţă inventat de dvs. într-un apartament comod din Negustori, pe timpul unei nevroze provocate de pierderea idealurilor; de aici s-ar desface încă o potecă: reacţia lui violentă la frica dvs. de aventură, la sedentarismul dvs. vinovat, tratat doar cu o imaginaţie literară care lui îi repugnă. Pe scurt: nu numai că nu aţi plecat din ţară cînd aţi văzut cum vi se întruchipează idealurile, dar aţi încercat – cu o demnitate care lui îi putea apărea ca o laşitate – să vă adaptaţi dezastrului şi să-l educaţi în acelaşi sens.

E ceea ce se numeşte mai nou „lenea morală“ – am reţinut bine termenul. I-am obiectat însă că „literatura nu-i repugnă“ – şi cu asta vă corectez şi pe dvs., care credeţi că ultima carte citită de el în România a fost *Muntele vrăjit* – dovadă că a plecat luînd cu el un volum vechi de poezie, din cele puse la vînzare de noi: *Tatăl meu obosit* de Gellu Naum (Cartea Românească, 1972) pe care subliniase acest vers: „mă săturasem de atîta tată“. Doctorul mi-a explicat scurt că la el în cabinet nu se fac analize literare.

Oricum, i-am scris fiului dvs. despre acest consult – cf. pactului nostru, ne scriem de trei ori pe săptămînă – şi mi-a răspuns: nu ar fi imposibil ca tipul să aibă dreptate. Dar mai important cred că e noul său proiect: peste o lună va pleca împreună cu Grunna, ca angajaţi ai unei agenţii turistice, pe un mare pachebot internaţional care ar naviga din Islanda pînă în Mediterana; amîndoi vor fi simpli pasageri care le vor asigura călătorilor amatori de bridge plăcerile zilnice ale jocului; oriunde, în marile hoteluri, pe toate vasele de lungă croazieră, este de mult stabilit succesul unui simplu anunţ: „pereche de bridgişti caută parteneri“. Fără multe complicaţii, ca simplu autodidact în freudism, cred că trebuie să vă resemnaţi şi să-l lăsaţi o vreme să navigheze în toate direcţiile revoltei sale despre care, cum spun calmi doctorii înţelepţi, „scrie la carte“. Nu puteţi avea puţintică răbdare pînă îmbătrînim şi noi, copiii Coca-Colei...?, pînă ne va răzbi şi pe noi melancolia după cei care ne-au dus să-i vedem pe Stan şi Bran? Ştiu că aţi fost acuzat la viaţa dvs. de împăciuitorism – de ce nu-l mai practicaţi? Am impresia că v-a rămas din stalinism o forţă nenorocită de a-i cicăli pe cei dragi. Ultima ştire pe care meritaţi s-o cunoaşteţi este aceea că fiul dvs. mi-a cerut să-i trimit *Supravieţuirile* dvs., toate volumele, să le ia cu el în voiaj pentru a le citi a doua oară, „la o vîrstă – îmi scria – ceva mai înaintată“. Asta nu vă spune nimic? Al dvs., D.M.T.

P.S. La o oră după ce am pus punct, am cumpărat o carte, *Bridge distractiv* a lui Coriolan Neamţu, cu o prefaţă a dvs. în care vă daţi guguf în bridge. Iertaţi-mi impertinenţa cu care v-am abordat în domeniu...

(se pare că ficţionarul nu se va resemna)

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Statul

A se fura, a face afaceri cu..., a-l înşela, pune taxe, dă scutire de taxe..., dă amînarea plăţilor cui trebuie. Statul e un prost administrator, aşa că va vinde uzinele particularilor veniţi cu o salvare minunată: transformarea lor în fiare vechi sau speculate imobiliar.

Aşa că moda a trecut de la „numai cine e prost şi corupt nu ajunge la privaţi“ la „cea mai rodnică afacere e cea cu statul“ pînă în halul „n-ai o pilă să mă bag şi eu într-un loc călduţ?“. Da, afacerea cu statul e cheia unei existenţe adevărate, iar *paraîndărătul* defineşte mersul lucrurilor. Paraîndărătul sună astfel: funcţionarul creează o licitaţie dedicată unei anume firme, firma, cîştigînd, îl răsplăteşte pe funcţionar. Să amintim de şpaga la doctor, la primărie, pentru orice act, la şcoală.

Dar nu doar şpaga macină buzunarele funcţionarilor. Menţinerea birocraţiei macină nervii omului mărunt. Băi, băieţi. Dau telefon la secţia de Poliţie. Vreau un nou buletin. Sînt omorît de nişte roboţi: apăsaţi tasta 1 pentru română, apăsaţi tasta 2 pentru nu ştiu ce, apăsaţi tasta 1 pentru reînnoirea buletinului şi mă bucur cînd aud: vă rugăm consultaţi site-ul Ministerului Administraţiei şi Internelor. Consult site-ul. Îmi notez documentele necesare, dar site-ul nu ştie orarul. E, atunci mă duc la secţia 10, sector 3 Bucureşti. Acolo îmi notez dintr-un geam documentele, iar, şi orarul 8,30-16,30. Întreb ofiţerul de serviciu de orar. Păi, scrie acolo. Bun, mă duc după un reflex bolşevic-ceauşist-postdecembrist la CEC să plătesc taxa de buletin. Nu, nu se mai plăteşte la noi dacă sînteţi în sectorul 3. Dar timbru fiscal? Totul la secţia de Poliţie. Incredibil!

Merg într-o dimineaţă cu toate documentele de pe lista afişată. Între orele bine delimitate, legale. „Nu, e închis pentru primiri acte, acum se eliberează, reveniţi după ora două.“ Era ora 12,05. Greşisem grav.

Ies, vin într-un dis-de-dimineaţă, ora 10. „Ieşiţi din birou, nu e funcţionara.“ Se uită panicate la mine trei dudui. Vine funcţionara, sau persoana pe care o credeam eu funcţionară. Ea era: „De ce aţi intrat? Păi, dacă nu aşteptaţi să vă invit eu, acum aşteptaţi să termin ce începusem“. Zdrang o uşă în nas. Intră cineva. Zdrang altă uşă. Locul unde depui actele e în uşă, în cincizeci de centimetri intri şi aştepţi. Un fel de „ai venit, ia uşa în spinare!“. Iau vreo trei uşi de astea, şifonat, înaintez actele. Nu, nu e bine. „Unde e cartea mea de alegător?“ „Păi, nu scrie. Să moară mama“, mă ţigănesc, „nu scrie“. Mie mi-e o frică de miliţie, cum nu vă puteţi închipui, de asta îmi notasem conştiincios totul, era imposibil să greşesc. „Nu, nu e bine: n-aveţi proces-verbal predare-primire de la ICRAL.“ „Dar ce vă trebuie?“ „Trebuie.“ „Păi“, îmi dă prin minte o chestie normală, „aveţi contractul de cumpărare de data trecută, că doar am buletin pe aceeaşi adresă“. „Ne învăţaţi pe noi ce să facem?“ „Păi, nu de asta există computere?“ „Mata vrei buletin? Adu-mi actele. Nu eu fac legea.“ „Dumneavoastră o poţi îndrepta“, zic eu, nu ştiu cu ce tupeu. O, dar nu e tot. „Timbru aveţi? Timbru fiscal.“ „Păi, mi s-a spus că plătesc totul aici.“ NU. „Timbru de 1 leu, nu la noi. Taxa la noi, deci n-aveţi timbru.“ „N-am.“ Iar iau o uşă în cîrcă. Funcţionara deosebit de calmă, eu fierbeam. Privea pe pereţi. Nene, în stînga un set de douăzeci de iconiţe „Fecioara cu Pruncul“ şi „Isus binecuvîntînd“ de mi s-a ridicat părul măciucă. „Bun, dar nu aveţi nici carte de alegător.“ „Care? Cu ea n-am votat niciodată.“ „Eh, dacă aţi avut-o, o daţi înapoi.“ „Dar nu ştiu de ea.“ „Daţi o declaraţie.“ Reveniţi în 13 zile. În epoca informaţiei instant. În 13 zile. Ce bou e şeful evidenţei populaţiei? Ies şi mă duc să văd ce scrie pe afişe. Cînd ies din circa de Poliţie erau alte afişe, colorate. A, şi am avut satisfacţia să văd că legat de timbrul fiscal nu scria că se plăteşte/găseşte la poştă. V-a plăcut? Mai poftiţi.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

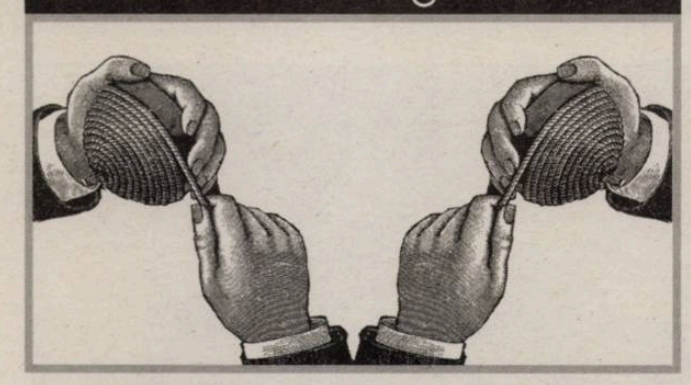

Aceşti suedezi care ne conduc

E ceva frustrant în legătură cu suedezii. Cum dau de ei, cum îi invidiez. Suedezii sînt ca cei care aveau rude în Germania pe vremea lui Ceauşescu: ei mereu aveau jucării tari, mitraliere cu luminiţe, ciocolată amăruie, gumă de mestecat, reviste cu femei dezbrăcate furate de la părinţi. Pe scurt, erau insuportabili.

Cam aşa sînt suedezii acum. Cînd am fost la Chişinău (de s-a nimerit cînd cu revoluţia/lovitura de stat care oricum nu a mai avut loc), trebuia să cercetez donatorii internaţionali pentru Republica Moldova. Cine erau cei mai cu moţ în oraş? Suedezii. Nu doar că dau o mulţime de bani, dar îi mai folosesc şi cu cap. Reuşesc, în acelaşi timp, să lucreze bine şi cu Guvernul moldovean, şi cu contestatarii acestuia. Nu doar că se orientează spre proiecte utile, dar îi mai conving şi pe alţii (ca englezii) să bage bani în ideile lor. Singura satisfacţie patetică este că agenţia lor de dezvoltare internaţională are o prescurtare urîtă în limba moldovenească – SIDA.

Cînd discutam cu o colegă ce am putea propune noi la CRPE pentru schimbarea finanţării învăţămîntului din România, astfel încît banii să ajungă la părinţi şi aceştia să decidă mai degrabă decît birocraţii din minister, ce argument îmi aduce? Aşa fac suedezii, să propunem modelul suedez. Hait!

Cam cu aceste sentimente am pornit să scriu un raport pe care tocmai l-am lansat public, despre ce ar trebui să facă România în cele şase luni ale Preşedinţiei suedeze a UE („Răspunzînd provocării de a avea o voce în UE – România şi Preşedinţia suedeză a Uniunii". E scris împreună cu colegii mei de la Centru şi se găseşte pe site, www.crpe.ro). Exasperant de normal, suedezii au pregătit impecabil preluarea cîrmei. Am citit un manual de comunicare special conceput de aproape 100 de pagini, de unde aflai, între altele, detalii despre fiecare minister al lor, cu departamentul care se ocupă de afaceri europene, persoana responsabilă şi datele de contact. Şi cam la fel cu fiecare instituţie importantă. Ministrul lor pentru Afaceri Europene ţine un blog special privind Preşedinţia şi tot face valuri cu declaraţii în presa europeană. Sloganul Preşedinţiei este „*Taking on the challenge* / Răspunzînd provocării", de unde şi titlul raportului nostru, o simplă pastişă de oameni invidioşi.

Comentatorii răsuflă parcă uşuraţi: au venit suedezii, ăştia ştiu ce fac. E drept că vin după două preşedinţii care au dat emoţii. Francezii au provocat valuri, dar nu foarte multe rezultate. Sarkozy a fost energic, dar a şi băgat lumea în sperieţi: ceilalţi europeni nu erau foarte siguri dacă să-l urmeze sau să le fie frică de el. Apoi au venit cehii. Nu că ar fi făcut greşeli mari, dar au reuşit să dea impresia că nu sînt tocmai pregătiţi. O schimbare de guvern la Praga în plin mandat european, senzaţia că e o ţară prea mică pentru a conta, sentimentul de superioritate al multora din Vest faţă de unii din Est, fie ei şi cehi. Toate au dus la evaluări negative: cehii nu s-au descurcat bine. Cu atît mai convenabil pentru suedezi. O ţară suficient de mică cît să nu sperie restul Uniunii, suficient de mare cît să creeze alianţe, suficient de pragmatică cît să ştie clar ce vrea. Şi iar mă apucă invidia: toată lumea e convinsă că mandatul lor va fi unul de succes.

Iar sloganul nu e doar vorbă goală, suedezii chiar şi-au propus multe. Vor să relanseze Strategia Lisabona, acel plan cvasi-eşuat de a face economia europeană cea mai competitivă şi avansată din lume. Vor să obţină un acord european final înaintea conferinţei mondiale asupra schimbărilor climatice de la Copenhaga (care ar trebui să înlocuiască celebrul Kyoto). Vor să treacă setul de directive ce ar urma să concretizeze Pactul European privind Migraţia şi Azilul, negociat de Preşedinţia franceză. Vor să înceapă aplicarea Parteneriatului Estic, noua politică a UE privind şase ţări din fostul spaţiu sovietic, cărora le oferă mai mult decît bună vecinătate şi mai puţin decît perspective de aderare.

Ne interesează aceste teme? Ar trebui. În legătură cu Parteneriatul Estic, România ar trebui să europenizeze relaţia sa cu Moldova, adică să-i convingem pe cei din UE că nu e un conflict bizar între două ţări egal de imature, ci un conflict iscat de nişte nevricoşi care acuză Bucureştiul fără dovezi. Dar pînă atunci, ar trebui să ne decidem acasă ce vrem exact cu Moldova: mai sîntem avocatul aderării acestei ţări la UE? În ce condiţii? După ce ne hotărîm, Parteneriatul Estic este un instrument în care putem prinde o relaţie bilaterală care altfel ne dă imense bătăi de cap. În ce priveşte schimbările climatice, România este oarecum tipică pentru ţările din Est: nu prea convinsă că ar trebui să facă şi ea eforturi pentru reducerea emisiilor poluante, adică ideea e bună, dar pe banii altora. Est-europenii par a vrea să fie un fel de chinezi locali: să facă cei bogaţi eforturi, noi să mai poluăm o vreme pînă ne dezvoltăm. Deja UE a convenit pe nişte ţinte de reducere a emisiilor, care ne vor lovi, deşi nu prea avem încă habar cum exact. Suedezii, ecologişti cum îi ştim, vor să facă aceste standarde chiar mai dure. Marşăm sau îi sabotăm? Aceasta e întrebarea. În ce priveşte Pactul European pentru Migraţie, sîntem în situaţia uşor bizară că vom participa la nişte dezbateri finuţe despre cum ar trebui Europa să-i trateze pe migranţii din Africa şi Afganistan, dar avem încă restricţii pentru muncitorii români în anumite state membre, mai ales cele mari (nu şi în Suedia, care a ridicat printre primele restricţiile).

Revenind la aceşti suedezi care ne conduc, am citit în aceste zile cîteva articole despre Suedia care încercau să explice eficienţa maniacală a acestor oameni. Pacea care durează acolo de 200 de ani, luteranismul care a lăsat urme într-o ţară altfel aproape complet laicizată, lipsa claselor sociale într-o ţară prea mare şi prea sălbatică pentru a fi suportat exploatare. Poate cîte ceva din toate. Dar, mă gîndesc aşa, din perspectiva unui invidios irecuperabil, nu o fi şi un fel de obişnuinţă a epatării? Suedezii ăştia invidiaţi de restul lumii poate s-au obişnuit cu această condiţie: ştiu că lumea aşteaptă multe de la ei şi că trebuie să ne ia faţa mereu, au devenit dependenţi de asta. Nu e o explicaţie foarte ştiinţifică şi nici nu ar putea fi probată. Dar dacă nu mai pot să fie altfel? O exista în Suedia o vorbă de genul „ca la noi la nimenea!", dar cu sens taman invers decît în România?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

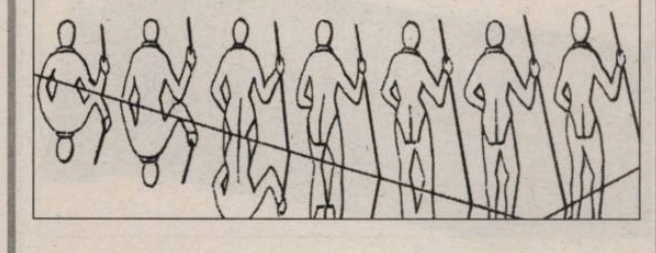

Baloane, iubiri şi morală

Filmele de vacanţă, fără a-şi depăşi genul, reuşesc, totuşi, măcar între anumite limite, să (re)aducă ceva nou. *Tîrîtă în iad (Drag Me to Hell*, în regia lui Sam Raimi, cu Alison Lohman) este, fără dubii şi dezbateri, cel mai prost film văzut în ultimul timp. Nu am mai dat de mult peste un film de groază „clasic", în sensul limitat şi previzibil al cuvîntului. Cu scene incapabile să te sperie „psihologic", ci de-a dreptul vizual, la modul grosier: monstrul, mai bine-zis spiritul, urît, pe linia fiziologic scabroasă, dar şi supradimensionat, vine, se răsteşte, cutremură, scuipă, împroaşcă şi face ca jeturile de sînge să izbucnească pe undeva. Eroina e blondă, suavă, nici destul de deşteaptă ori de emoţională şi... nici măcar suficient de morală. În această direcţie, filmul se încadrează tot în direcţia „tradiţională", care ne-a învăţat că morala contează şi că lipsa ei se sancţionează. Nu mai e totul doar un exces stilistic, în care personajele joacă roluri preponderent estetice, *à la* Tarantino. Ca şi în cazul *hybris*-ului din tragediile antice, ori ca în Vechiul Testament: rău faci, rău primeşti... În basme, personajele negative, de obicei mama vitregă uneltitoare şi fiica ei aşijderea, erau legate de coada calului şi „plimbate" prin regat. Tot aşa, delicata blondă de aici e „tîrîtă în iad" la propriu – pentru că a lăsat fără casa ei de-o viaţă o bătrînă, care, după aceea, a şi murit de inimă rea...

Tot despre morală e vorba şi în *Fantomele fostelor iubite (Ghosts of Girlfriends Past*, regia Mark S. Waters, cu Matthew McConaughey şi Jennifer Garner); dar de astă dată, pe linia personală. Dacă Christine din *Tîrîtă în iad* acţionase neetic profesional, Connor Mead nu se implică în relaţiile amoroase. Aşa cum dincolo e necesar un spirit radical din iad să rezolve destructiv problema, aici e nevoie de trei fantome pentru a-i da de capăt, din fericire, constructiv. Pe linia *Poveştii de Crăciun* dickensiene, Connor e vizitat de trei spirite care îl reformează moral, rezolvîndu-i frustrările şi scoţîndu-i la iveală părţile bune neconştientizate. Mai puţin slab ca *Tîrîtă în iad*, *Fantomele fostelor iubite* e departe de a fi o capodoperă: aproape digerabil în limita strictă a comediilor romantice, acesta face caz tot de „filonul moral".

Care ajunge la apogeu într-un film cu adevărat fermecător: *Deasupra tuturor (Up*, regizori Pete Docter, Bob Peterson), desen animat, producţie a studiourilor Pixar, proiecţie 3D. Pare să aibă toate „atuurile" pentru a fi un film plicticos, însă unul de desene animate... Dar nu e aşa. Desigur, împărtăşeşte şi el din şabloanele idilice ale genului, lansate de producţiile Disney. Dar depăşeşte, cumva, cadrul lor strîmt. După partea de început, în care se desfăşoară idila lui Carl Fredicksen, personajul principal, cu dragostea vieţii lui, Ellie, pe care o cunoaşte din copilărie, urmează o alta, să-i zicem, atipică: cea unde, după ce Ellie moare, bătrînul Carl duce o viaţă solitară şi nostalgică. El se opune oricăror schimbări (casa lui rămîne singura între blocurile ce se construiesc, agresiv, în jur) şi-i rămîne veşnic fidel lui Ellie şi idealurilor lor comune: o călătorie la Fîntîna Paradisului din America Latină, pe urmele exploratorului Charles Muntz. Rutina bătrînelului morocănos, dar moral, din aceste momente ale filmului, în care nu se întîmplă nici o aventură, ci se structurează doar o concepţie de viaţă, m-a înduioşat pînă la lacrimi. Aproape tot atît de mult pe cît mi-au plăcut ideea şi imaginea căsuţei lui zburînd ridicată de un uriaş mănunchi de baloane. Soluţia – ştiu, imaginară, utopică şi interpretabilă la modul figurat – pe care o oferă filmul mi s-a părut ideală: nu-ţi mai place lumea înconjurătoare, cu transformările ei de neînţeles cu tot, îţi iei baloanele şi o zbugheşti în aer...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

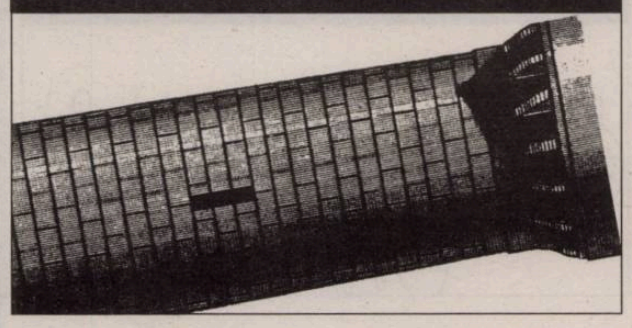

Lucrarea speranţei

Între 9 şi 14 iulie 2009, PF Patriarh Daniel a hotărît o vizită pastorală şi ecumenică în Franţa, fiică mai mare a Bisericii catolice... Delegaţie mare, cu mitropoliţi şi episcopi din ţară şi diaspora, plus preoţi slujitori ai unor parohii româneşti din Germania, Spania, Portugalia, Elveţia. Şi program dens, concentrat pe evenimentul anului: revenirea la Patriarhia Română a bisericii fostului exil parizian. Au trecut 20 de ani! Patriarhul a slujit mai întîi la Limours (unde a sfinţit biserica de lemn, plantată lîngă sediul Mitropoliei pentru Europa Occidentală şi Meridională). Pe 12 iulie, primatul BOR a oficiat slujba arhierească la biserica din strada Jean de Beauvais, în cartierul latin, unde altarul a fost resfinţit, spre un nou început de viaţă duhovnicească. Acum, oile rătăcite din motive politico-ideologice pot reveni la staulul patriarhal.

În fapt, „oile rătăcite" s-au cam mutat la Domnul. Am trăit cîţiva ani la Paris, după '90, şi mergeam frecvent la biserica Sfinţii Arhangheli. I-am cunoscut astfel pe bătrînii legionari de prima oră, fideli lui Codreanu, pe liberalii care urmau să revină acasă, cu ambiţia de a refonda PNL, pe diverşi ţărănişti sau pur şi simplu monarhişti, anticomunişti de toate culorile, care trăiseră toată viaţa exilul, cu amărăciunile, iluziile şi discordiile sale. Biserica gotică, din secolul al XIV-lea, fusese cumpărată de regele Carol I-ul, pentru românii din Paris. În 1949 s-a instalat acolo episcopul disident Visarion Puiu. După moartea aceluia, farul comunităţii avea să fie Părintele Vasile Boldeanu. Prin anii '70 şi '80, Securitatea a căutat să infiltreze preoţi validaţi la Bucureşti. Ambasada României nu era, desigur, străină de această otrăvită psihodramă româno-română...

Prin '94, Ion Iliescu a făcut o descindere serală negociată cu preoţii, dar fără asentimentul Consiliului parohial. Au urmat ani întregi de scandaluri, procese, acuzaţii de trădare... Poliţia franceză şi vecinii bisericii din Jean de Beauvais au ce povesti! *Acea* comunitate nefericită a dispărut. Duiliu Sfinţescu sau Dumitru Bacu au plecat pe lumea cealaltă, iar alţii de talia lor nu prea se găsesc. Mă uitam deunăzi în sfîntul lăcaş, pe cînd uşile împărăteşti cuprindeau silueta Patriarhului Daniel: tineri muncitori, studenţi, o mînă de ţărănci în costume populare din Sibiel şi Maramureş... Istoria, decalată, îşi ratrapa, prin absenţa interesaţilor, propriul contratimp!

Oricum, lucrurile evoluează spre un ton mai creştinesc. Am constatat acest fapt pe fondul preţuirii faţă de clasa intelectuală a Patriarhului Daniel, care a predicat impecabil, comentînd pericopa evanghelică a zilei (demonizaţii din ţinutul Gadarei). Prezenţa PF Sale în Franţa a permis şi alte întîmplări binevenite pentru imaginea noastră. Lansarea unui volum – *La joie de la fidélité* – publicat la Cerf şi precedat de un dialog cu fratele Hyacinthe Destivelle, de la Centrul Istina. Întîlnirea cu E.S. Cardinalul André Vingt-Trois, arhiepiscop al Parisului şi primat al Franţei. Ceremonia de acordare a doctoratului *honoris causa*, la Institutul teologic Saint-Serge (unde s-a scris sau de unde a pornit jumătate din teologia exilului rus). După Paris, Patriarhul s-a dus la Lyon, spre a lua parte la Conferinţa Bisericilor Europene şi a vizitat celebrul Institut responsabil de colecţia patristică bilingvă *Sources chrétiennes* (fondată după Război, graţie triadei Jean Daniélou-Yves Congar-Henri de Lubac şi ajunsă la peste 500 de volume).

Cum BOR e cea mai importantă biserică ortodoxă din UE, cum relaţia româno-franceză e în general lipsită de conotaţii creştine, cum proiectul european nu poate evolua prin amputarea matricei evanghelice a culturilor sale constitutive, se poate spune că PF Patriarh Daniel – fost studios la Strasbourg – a făcut, prin acestă vizită, operă de construcţie, reprezentare şi... speranţă comună. Românii din Franţa, cu totul intraţi acum sub oblăduirea ÎPS Mitropolit Iosif Pop, au de ce să-şi privească viitorul eclezial cu un plus de încredere, de seninătate şi bunăvoinţă.

Augustin IOAN

Fatima

Ajunşi în gară, constatăm că sîntem, de fapt, în mijlocul nicăierei. Musai să luăm taxiul, pentru că mai avem de străbătut dealuri preţ de peste 20 de kilometri pînă în localitatea eponimă. În europeneaască – un soi de limbă şpargă, sau *„exasperanto"*, dacă trebuie să o asculţi prea mult – şoferul ne explică la ce ne uităm: măslini mai mult şi restul piatră. Un castel aici. Dincolo, donquijoteşti eoliene. Apoi chiar Fatima, oraş crescut – ca toate oraşele lumii – împrejurul sanctuarului care, la rîndul său, stabilizează locul sacru, al hierofaniei. Acum, nimic din locul dintîi nu a mai rămas neapropriat de către Biserica Catolică. Caracterul său, cum ar zice artiştii de azi, site-specific, a fost evacuat de înscrierea în rîndul locurilor de pelerinaj canonic acceptate ale lumii.

Dacă voiţi însă a vă imagina începuturile, ele sînt, ca toate aspectele aurorale ale creştinismului, umile. Spre deosebire de alte locuri sacre, de aici există fotografii chiar din proximitatea temporală a evenimentelor; dar ce să fotografiezi? Acest drum, în porţiunea din afara Fatimei, se cheamă Via Crucis: cărarea ciobăneilor se pliază în drumul, mult mai înalt simbolic, al Golgotei. Astfel pavat şi marcat cu popasurile cele de cuviinţă, Caminho dos Pastorinhos încetează de a mai fi local şi se ridică la cerul care i-ar fi Ierusalimul. În definitiv, nici peisagiul nu este pe de-a-ntregul străin de cel al ţării sfinte; şi chiar de ar fi, înstrăinarea i-ar fi, cu atît mai mult, o marcă creştină: nici de tot acasă aici, nici de tot sosit acolo.

Cei trei prunci care îşi aduceau turma aici, la Fatima, cale de vreo cinci kilometri din sătucul lor de piatră, aveau aici loc de popas al amiezei. Căsuţele lor de piatră au fost păstrare „intacte", îndărăt, în sat. Firește, acum cele două case „genuine" sînt sufocate de tarabe cu suveniruri pioase şi kitsch. La casa Luciei, în grajduri, e şi acum amenajată o iesle şi sînt oi şi capre. Unde ajunseseră în ziua aceea s-au apucat – lucru pesemne important pentru ce avea să urmeze – să zidească o colibă de piatră. O ipostază a acesteia există şi acum în locul de rugăciune al sanctuarului. De ce mi se pare important acest detaliu, mai ales că micul edificu se pierde la picioarele celor două biserici mîndre, de lîngă? Iată episodul din Biblie la care ne putem raporta: surprins de transfigurare, apostolul Petru îi sugerează lui Iisus, „neştiind ce spune", să zidească trei colibe, cîte una pentru cele trei figuri străluminate: Moise, Ilie şi Iisus însuşi. Coliba – figură construită a spaţiului – poate, în chip paradoxal, să conţină transcendentul sau, cel puţin, să îl facă aprehendabil. Dimpotrivă, cei trei copii de la Fatima zidesc coliba *în joacă*, şi anume *anticipînd* revelaţia, nu ca urmare a acesteia.

Apoi, restul poveştii o cunoaşteţi. Inclusiv ataşamentul special al Papei Ioan Paul al II-lea pentru Sf. Fecioară de la Fatima, în coroana căreia a montat glonţul care l-a rănit în atentat: se spune că răposatul Papă era convins că salvarea sa se datora Sfintei Fecioare şi, mai cu seamă, mesajului secret al acesteia, pe care îl aflase de la maica Lucia, cea mai mare dintre cei trei copii cărora li s-a arătat Doamna cu mantie albă şi coroană. Băieţelul, Francisco, mort la scurtă vreme după revelaţiile din 1917, a fost considerat de biserică „o candelă aprinsă de Dumnezeu" şi beatificat. Probabil, nici maica Lucia, căreia i se datorează revelaţiile scrise, nu mai are mult de aşteptat să i se alăture lui Francisco.

De fapt, în afara locului de pelerinaj în sine, am mers la Fatima pentru a vedea noua biserică ridicată acolo după planurile lui Alexandros Tombazis, ca urmare a unui concurs cu invitaţi. Arhitectul a fost anul trecut preşedintele juriului Anualei de Arhitectură a OAR Bucureşti şi, cu acest prilej, a ţinut o conferinţă despre acest proiect recent al domniei sale. În Portugalia, am pus cap la cap şi alte informaţii disparate despre concurs: arhitecţii localnici nu iartă nici biserica, nici pe Tombazis pentru că le-au „suflat" proiectul; ei susţin că proiectele autohtone erau mai blînde cu locul, optînd pentru un lăcaş de cult îngropat, în vreme ce, dimpotrivă, din motive de reprezentare (şi grandilocvenţă), clientul a optat pentru un lăcaş de cult enorm şi suprateran.

La faţa locului, lucrurile stau niţel altfel: biserica nouă este, într-adevăr, amplă, dar pe măsura locului şi a rolului ei ceremonial. Parţial supraterană, ea ţine de fapt celălalt front al sanctuarului, echilibrînd capătul celălalt, unde o bazilică zveltă cu o colonadă „berniniană" în faţă adumbresc locul aparţiilor, aflat în cel mai jos loc al pieţei enorme formate astfel. Un cerc perfect, biserica este, de fapt, un dispozitiv hi-tech de distribuire şi control ale luminii naturale în interiorul spaţiului sacru. Altfel, tipologic, interiorul nu e diferit de cel al unei săli de adunare, neoprotestante. Altarul e o scenă: în background, un mozaic enorm, de aur, despre care arhitectul ne şoptea, misterios şi cumva complice, că e picătura de bizantinism creştin de la capătul celălalt al continentului. Mai savante mi s-au părut curţile interioare care preced biserica, scufundate. Aici, jocuri de apă (cînd pulbere, cînd jeturi), sticlă şi *azulejos* desenate de Alvaro Siza însuşi (probabil, cel mai important arhitect portughez în viaţă şi cel care, se şopteşte în bărbi, ar fi trebuit să facă, la drept vorbind, biserica de la Fatima) fac temenelile cuvenite locului aparţiilor şi arhitecturii sale specifice.

Un ultim cuvînt despre locul aparţiilor: cele două biserici nu sînt decît anexe; important, esenţial, este chiar *acest* loc. E cel mai jos din sanctuar, în vale. E cel mai modest din preajmă. Este, de asemenea, cel mai privit. Şi el, însă, a fost „domesticit" şi „estetizat". Arhitectural vorbind, e rezolvat corect, contemporan şi elegant. Acoperit, lasă un canal vertical de comunicare chiar deasupra colibuţei începute de copii. Alături, un altar pentru slujbele săvîrşite acolo. Împrejurul său oamenii merg în genunchi dimprejurul sanctuarului însuşi. Ar fi putut fi el lăsat neatins? Nu ştiu. Ceva din caracterul său „crud", virginal, pe care îl mai putem surprinde, acum, doar în documentarul fotografic, s-a risipit prin estetizare, cred.

Îndărăt, lumea aprinde lumînări. Numai că, tot acolo, ard şi flăcări înalte: iniţial, am crezut că luaseră foc lumînările din prea multă devoţiune. Or, nu. E acolo ceva sălbatic şi cutremurător; e locul unde sînt date pîrjolului tot soiul de porţiuni corporale, simulacre din ceară: picioare, mîini, sîni – cele pentru vindecarea cărora vin acolo credincioşii.

Nu e tocmai uşor de privit văpaia aceea.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Cafeaua de dimineaţă, la televizor

Dimineaţa, am prostul obicei să mă trezesc cu televizorul. Mă ridic din pat, îi dau drumul şi, în timp ce merge, fac drumuri la baie sau mă duc în bucătărie să-mi fac o cafea. În tot acest timp, trag cu urechea la ce se spune la televizor. Mă interesează, în principal, cum va fi vremea – şi, pe lîngă asta, ce se mai întîmplă prin ţară şi în lume.

La ora la care mă trezesc – 8,00 – Antena 3 iese din calcul, pentru că atunci se dă în reluare emisiunea *În gura presei* realizată de Mircea Badea, din seara precedentă. Nu, nu am dispoziţia să-i ascult giumbuşlucurile. La fel, iese din calcul şi Antena 1: *Neaţa cu Răzvan şi Dani,* acea colecţie de tîmpenii şi scălîmbăieli matinale, asezonată cu vedete de doi bani invitate în platou, mi-ar strica iremediabil ziua. Mă ţin departe şi de emisiunea de la TVR 1, *Trezirea la apel*. Mi se pare o emisiune făcută pentru pensionari – sau, în orice caz, pentru oameni care nu au nici o apăsare. Cei doi prezentatori, Mihai Cioceanu şi Anca Artimon, sînt de-a dreptul soporifici. Fac eforturi mari să fie glumeţi, dar se vede că sînt adormiţi şi fără chef. De altfel, nici formatul emisiunii nu-i ajută să se trezească: invitaţi cu care stau, liniştiţi, la taclale sau concursuri adresate telespectatorilor, în care aceştia pot să sune, să cîştige nu ştiu ce. Cine are timp de aşa ceva, înainte să plece la serviciu? Dar, precum spuneam, pensionarii sînt cu siguranţă mulţumiţi. Cum eu mai am ceva timp pînă să ies la pensie, nu mă număr printre telespectatorii acestei emisiuni.

Cea mai bună variantă pare Realitatea TV, televiziunea care se vrea dinamică, CNN-ul românesc. La Realitatea TV se repetă de nu ştiu cîte ori ştirile din ziua precedentă sau ce s-a întîmplat pe timpul nopţii. Bine şi-aşa, să-ţi intre bine în cap. Mai rău e că ţin cu tot dinadinsul să aibă şi un invitat în studio, să analizeze, chipurile, principalele ştiri. Şi astfel, în loc să fie eficienţi, cei de la Realitatea rumegă şi iar rumegă ştirile regurgitate. Aştepţi, cu stoicism, să ajungă la ce te interesează. Cînd e să dea starea vremii însă, turuie prognoza foarte pe scurt şi apoi se apucă să vorbească despre te miri ce – de la cum se pescuieşte bibanul în Deltă, pînă la nu ştiu ce curiozitate climatică din Australia sau Japonia. Interesant, nimic de zis, dar eu, pînă să ajung să dau la biban sau să vizitez Australia, vreau să ştiu dacă-mi iau umbrela sau nu cînd plec la serviciu. Cum lucrul acesta nu-mi este foarte clar din prezentarea de la Realitatea TV, îmi încerc norocul la PRO TV. Acolo, las iarăşi să se scurgă ştirile de ieri, pe care le aud a mia oară, la care se adaugă lucruri noi, din zona faptului divers: nu ştiu ce record stabilit de nişte nudişti în America Latină sau ce nebunii a mai făcut Paris Hilton. Mda, nu ţineam să aflu despre recordurile nudiştilor sau despre cum se dau în stambă sclifositele lumii, dar suport totul, în aşteptarea marelui moment, în care numitul „Busu" mă va lumina şi pe mine. Acesta apare, în fine, plin de vervă, cum îl ştim, dar nu trece la treabă, ci îşi consumă verva în schimbul de glumiţe cu prezentatorii de ştiri. Spune, dom'le, cum e vremea, că întîrzii la serviciu! „Busu" pare că mă aude, anunţă ritos că va vorbi despre starea vremii, dar că o va face după o scurtă pauză publicitară. Dacă ai proasta inspiraţie să schimbi nerăbdător canalul, doar-doar te-o lămuri şi pe tine cineva cum e cu ploile, cînd te întorci pe PRO TV, îl mai prinzi pe „Busu" cum zice încă două vorbe despre „vîntul nervos" (nu ştii unde şi cum, dar principalul e că e „nervos") şi apoi trece la problema lui de perspicacitate, pe care, în schimb, o prezintă foarte detaliat.

După cum spuneam, a te trezi cu televizorul, cum fac eu, e un prost obicei.

Sătul să tot aştepţi să ţi se spună cum va fi vremea, te bazezi pe propria intuiţie, închizi aparatul, te încalţi în grabă şi ieşi pe uşă. O nouă zi din viaţa ta începe.

Marius CHIVU

Versus Michael Jackson

„Starul înregistrărilor, al radio-ului şi al videoclipurilor.
Un om care a salvat singur industria muzicală.
Un compozitor care a stabilit ritmul unei decade.
Un dansator cu cele mai chic mişcări din cartier.
Un cîntăreţ care a depăşit toate barierele gustului,
ale stilului şi chiar ale culorii."
(Time Magazine)

Nu, acesta nu este încă un text despre moartea lui Michael Jackson. Este însă o reacţie la două articole despre moartea lui, două articole siderante prin felul în care ignoranţa merge mînă în mînă cu mistificările, prin superficialitatea muzicală placată pe tonul moralizator cu accente de diatribă provincială pseudo-metafizică împotriva culturii pop şi a valorilor occidentale, două articole scrise nervos şi grosolan, impertinente prin dispreţul afişat faţă de un artist popular, la acea vreme încă neînhumat, faţă de milioanele de admiratori în doliu şi, mai ales, ridicol prin felul în care declamă, cu o vehemenţă demnă de un scop mai înalt, mediocritatea lui MJ în ciuda opiniei la unison a specialiştilor. Cele două articole publicate, ambele, pe 30 iunie, aparţin lui Mihail Neamţu („Declinul apusean la moartea unui idol" pe site-ul HotNews.ro) şi lui Traian Ungureanu („When The Music's Over", pe blogul personal).

Insensibil la moartea unui om şi iritat de sensibilitatea celorlalţi, Mihail Neamţu se arată foarte îngrijorat de starea unei lumi occidentale în care nişte milioane de oameni s-au găsit să „bocească" un artist cu „inteligenţă de sugar", un „pervers", un „consumator avid de pornografie" care-şi atinge „frecvent cu mîna organele genitale", tată „debil, ridicol şi pre-senil", „trist ca o paiaţă" etc. Presa tabloidă îşi găseşte, nesperat, în ortodoxistul Mihail Neamţu nu doar un cititor frecvent care reţine şi reproduce tot felul de informaţii dubioase, dar şi un maestru ce frizează rasismul atunci cînd face pe psihanalistul de tarabă afirmînd că „împărţind acelaşi closet" cu un cimpanzeu, „depigmentatul" artist „descoperea o frăţietate peste milenii."

Nu se ştie exact cît de bizar a fost MJ, cert e că oamenii l-au vrut bizar cu tot dinadinsul. Fiecare e liber să compileze propriul portret din tot ce s-a scris despre MJ, un artist cu totul şi cu totul neobişnuit în jurul căruia fantezia (mediatică) a fost cu mult mai puternică decît adevărul (biografic), numai că Mihail Neamţu nu are nici o apetenţă pentru fenomenul pop, îl comentează şi îl judecă după criterii nepotrivite. Despre stilul lui de dans, un mix original între elemente de balet şi de breakdance culese de pe stradă care au impus un nou limbaj corporal (stil care îi fascinase pe Fred Astaire şi pe Gene Kelly prin „nervozitate şi ritm"), jurnalistul spune că era vorba doar de „cîţiva paşi încordaţi într-un ritm obositor, robotizat şi halucinant". Nici vocea nu e pe placul lui Mihail Neamţu: „Bărbat de culoare neagră, MJ şi-a negat masculinitatea printr-o voce efeminată strident". Oare cum îţi poţi efemina o voce? Analizîndu-i stilul vocal, *Rolling Stone Magazine* scria: „Abilitatea lui de a cînta în *staccato* şi de a cînta ritmuri complexe într-o perfectă sincronizare face din MJ cel mai bun vocalist ritmic din lume. Tehnic vorbind, era un tenor cu un ambitus ridicat care, înainte de a intra în *falsetto,* ajungea de la Mi de jos la Do de mijloc atingînd 44 de note. Datorită acelui *vibratto* instinctiv, era capabil să atingă octave pe care mulţi tenori nu le ating cu vocea lor naturală." După dans şi voce, urmează hainele: „MJ se îmbrăca şi se dezbrăca cu acelaşi prost gust consacrat de vedetele din Hollywood. Kitsch debordant şi insecuritate psihologică extremă". Ce nu ştie jurnalistul, dar dacă se informa înainte să se inflameze ar fi aflat foarte uşor, e faptul că MJ îmbrăca hainele designerilor Michael Bush şi Dennis Tompkins, iar unele dintre jachetele sale erau create de Deborah Landis. Devenit fashion icon în anii '80, influenţa lui MJ se simte şi astăzi cînd jachetele cu pricina tocmai au fost restilizate de Balmain, iar celebra lui mănuşă albă a fost omagiată de Louis Vuitton.

Elitist („Cîte cărţi credeţi că a citit Michael Jackson? Care literatură? Din cîte limbi? Din ce secol?"), dar preluînd toate clişeele tabloide, perorînd cu gravitate despre „hăul culturii de masă", dar deplîngînd anonimatul Stelei Enache, grosolan prin limbaj şi indecent prin felul în care manipulează aspecte din viaţa privată a artistului, dar reclamînd îngrijorat tocmai pierderea „partidei decenţei" în Occident, din acest articol plin de resentimente al lui Mihail Neamţu nu răzbate nici una din valorile creştine al căror apărător este. Textul este vanitos şi plin de dispreţ, vehement acuzator şi condescendent moral, lipsit de bun-simţ, compasiune şi înţelegere faţă de semenii inferiori lui căzuţi în patima pop-ului. Dacă totuşi talentul lui MJ, pentru care nu are organ, nu-l opreşte de la cele mai pline de desconsiderare afirmaţii, pe Mihail Neamţu nu-l impresionează nici măcar umanitarismul artistului care, implicat în peste 40 de acte caritabile, a donat copiilor bolnavi şi săraci peste un miliard de dolari, a construit şcoli, parcuri, a dotat spitale, fiind considerat primul artist pop din istorie care a iniţiat şi girat campanii umanitare. De fapt, acest regretabil text scris la moartea unui artist care visa copilăria veşnică nu spune mai nimic despre MJ, însă spune prea multe despre autorul lui. Şi pentru că tot se arată Mihail Neamţu dezamăgit de versurile lui MJ, îl sfătuiesc să asculte refrenul din „Man in the mirror": *„If you wanna make the world a better place / Take a look at yourself, and then make a change."* Poate nu va găsi aici poezie, dar e posibil să găsească altceva.

Traian Ungureanu însă nu poate fi suspectat de inocenţă. Este stupefiant felul în care mistifică informaţii. „Majoritatea grupurilor care au urcat pe scenă la Glastonbury s-au ferit să spună ceva despre Jackson sau au recurs la remarci respingătoare. Contestatarii au avut de spus unul şi acelaşi lucru: Jackson nu a făcut muzică mare, nu a schimbat o iotă din limbajul muzical al epocii pe care a dominat-o comercial şi nu a fost, în cele din urmă, un adevărat artist", afirmă TRU cu aerul celui bine informat. Dat fiind că referinţa la Festivalul de la Glastonbury este, în mod deliberat, măsluită (cu un simplu google puteţi citi despre impactul real al morţii lui MJ în timpul festivalului, cum a fost el comemorat ad-hoc de public şi omagiat de mai toţi artiştii, vezi http://entertainment.timesonline.co.uk/tol/arts_and_entertainment/music/article6580488.ece), mă întreb dacă jurnalistul este impostor sau doar meschin. În ambele cazuri, îşi desconsideră grav propriii cititori. (Mă întreb dacă TRU foloseşte frecvent acest truc al minciunii afirmate cu aplomb bazîndu-se pe indolenţa şi credulitatea cititorilor.)

Articolul lui Traian Ungureanu este, cap-coadă, o copulaţie de afirmaţii nefondate, false, ridicole: „a rupt legăturile cu tradiţia din care s-a născut" (cum, de vreme ce toate albumele sale au un filon soul-funk-R&B atît de pregnant?), „capacitatea sa motorie în scenă nu a lucrat în nici un fel asupra muzicii" (oare ce vrea să spună sintagma „cel mai bun vocalist ritmic"?), „nu are posteritate artistică, pentru că nu a adus o schimbare de limbaj muzical" („Nu s-a mulţumit să facă un album pop sau un album dance. El voia totul, combinînd chitara rock cu ritmurile R&B, corzile disco şi funkul de acum 40.000 de ani. Producţia la «Wanna Be Startin' Somethin'» sună şi acum la fel de magnific, fuzionînd un bassline sincopat de R&B cu o incantaţie tribală africană. Cine mai făcea asta atunci?", Chris Cornell dixit), „asocierea repetată a lui Jackson cu şcoala soul vine dintr-un stereotip rasial" (sau poate vine din cele 6-7 premii Grammy la categoria Soul/R&B), „imposibila tehnică dansantă – nu coregrafică – a lui Jackson" etc.

Nu mă îndoiesc că cei doi jurnalişti au gusturi muzicale, dar decenţa ideilor şi competenţa de a scrie despre muzică este cu totul altceva. Superficialitatea, enormitatea afirmaţiilor şi felul categoric în care cei doi contestă valoarea unui artist, a cărui listă de superlative, de performanţe şi de premiere în istoria muzicii este enormă şi atît de cunoscută încît a devenit clişeu, te fac să te întrebi dacă e vorba de inconştienţă, de ignoranţă sau de premeditare a controversei în vederea unei mai bune expuneri mediatice. Căci numărul de vizualizări al celor două articole depăşeşte de cîteva ori audienţa medie a jurnaliştilor. O audienţă pentru care ar trebui să-şi ceară scuze.

(versiunea integrală a articolului poate fi citită pe www.dilemaveche.ro)

„Consensul în judecăţi e tot mai greu de obţinut“

– interviu cu Sanda GOLOPENŢIA –

Sanda Golopenţia (n. 1940, Bucureşti) a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti în 1961, a fost bibliotecară şi documentaristă la Institutul de Folclor, apoi cercetător ştiinţific la Institutul de Cercetări Fonetice şi Dialectale (1963-1980), precum şi lector universitar, publicînd lucrări de gramatică transformaţională, semiotică şi pragmatică. Stabilită în Statele Unite la începutul anilor '80, a predat la prestigioasa Brown University din Providence (Rhode Island), cercetările sale dedicate practicilor tradiţionale din satele româneşti, precum şi activitatea profesională în lingvistică şi în studii culturale bucurîndu-se de un interes constant. Şi-a dedicat o mare parte din activitatea ultimilor ani (re)publicării operelor antume şi postume ale părinţilor: sociologul Anton Golopenţia (mort în 1951 în închisoarea Jilava) şi etnologul Ştefania Cristescu Golopenţia. Anul trecut, Sanda Golopenţia a fost recompensată de statul român cu distincţia Meritul Academic pentru „contribuţia deosebită la promovarea limbii române“.

Cum a influenţat lumea americană scrisul dvs.?

Am pentru cultura americană sentimentele alternative, de acceptare şi de respingere, pe care le am în raport cu fiecare dintre culturile pe care mi-a fost dat să le cunosc mai bine. Cred că am preluat din cultura de aici tendinţa spre claritate şi simplitate. Scrisul meu este, în continuare, fie relativ îndepărtat de modelul unei singure culturi, fie orientat spre subsumare la o anume cultură: cea română sau cea franceză, în majoritatea cazurilor.

Alta cred însă că a fost influenţa. În România, trăind între prieteni, simţindu-mă acceptată şi incorporată deplin în instituţiile pe care le respectam, nevoia de a scrie cu toată fiinţa mea şi nu numai profesional nu era atît de mare. Mă puteam concentra pe studii de semiotică sau de pragmatică (lingvistică, antropologică, literară), care să transmită voalat cîte ceva din „nemilosul taifas“ interior. Aici, singurătatea emigrantului şi înţelegerea treptată a diferenţei culturale au dus la o foame de auto-exprimare nesatisfăcută prin scrisul strict profesionalizat. Aşa am ajuns să scriu *Mitul pagubei, Cartea plecării, America America*, *Vămile grave* sau *Chemarea mîinilor negative*.

Este descîntecul specific culturii populare româneşti?

Mă interesează descîntecul din cîteva mari serii de motive. În primul rînd, sînt cîştigată de caracterul cosmic al descîntului de dragoste în cultura populară românească. Cu soluţiile lui amintind de psihanaliză şi de marea lirică de dragoste a culturilor monumentale, dar şi a *Cîntării cîntărilor*, descîntecul de dragoste românesc, pentru care am construit, cu sprijinul informaticienilor de la Universitatea Brown, o bază de date *(Romanian Love Charms)*, i-a impresionat, de altfel, pe toţi tinerii americani cu care am lucrat. Descîntecul mă interesează apoi ca text complex, oscilînd între indicaţii scenice de ritual magic şi formule asumate de descîntătoare sau recitate în numele persoanei descîntate. În sfîrşit, descîntecul mă interesează lingvistic, prin conservarea – aş putea spune cvasi-mumificarea – în cadrul lui a unor cuvinte vechi, care au dispărut din uz, dar şi, poate mai ales, prin actele de instituire semiotică a unor acţiuni noi, în care unui gest sau unei rostiri li se atribuie o funcţie pe care nu o au în limba de toate zilele. Am scris despre aceste aspecte, cu bucurie, în volumul recent publicat *Limba descîntecelor româneşti*.

Ce mai înseamnă parodia literară în secolul în care trăim?

În lumea postmodernă, parodia a cedat locul pastişei, în care elementul de imitaţie şi recombinare, după fărîmiţare şi malaxare, aparent lipsit de insolenţa orientată anti-ierarhic şi totodată ierarhic a parodiei, este în fapt un mod de ingurgitare oarbă a trecutului, fără a-l mai recunoaşte decît vag, în bloc, ca pe un material de construcţie incluzînd prefabricate reutilizabile, iar nu ca pe o tradiţie a cărei istorie e formativă şi apreciabilă în sine.

Parodia presupune un adresant capabil să recunoască ţinta ei, opera pe care o are în vedere parodistul. Secolul XXI, deschis spre toate şi orice, cumulativ mai degrabă decît selectiv, nu mai numără mulţi asemenea consumatori de cultură. Întîi de toate pentru că, deschizînd porţi spre toate zările, cultura fiecărui individ tinde să se singularizeze în proporţii mai importante decît înainte. Miezul comun al formaţiilor şcolare şi universitare într-o ţară îndepărtată cum sînt Statele Unite s-a redus cu mult sub ce a cunoscut generaţia noastră în România şi sub ce cunosc încă, chiar şi acum, generaţiile tinere în Franţa.

Îmi amintesc că, acum mulţi ani, vorbeam fără să glosez despre Adam şi Eva într-o clasă de literatură şi am fost întrebată de nişte studenţi japonezi cine sînt cei doi. Studenţii aceştia erau pe deplin îndreptăţiţi, noi înşine ignorăm regeşte cu mult mai mult despre cultura lor. Asistăm la fenomen şi în România. Elevii nu mai citesc aceleaşi opere, studenţii nu mai întîlnesc în sinteze responsabil enciclopedice ansamblul zonei de cultură căreia intenţionează să i se dedice. Consensul în judecăţi e tot mai greu de obţinut, aluzia parodică nu mai poate fi percepută unanim, parodia moare aşa cum a murit mitologia, epopeea, care erau în fapt cu mult mai importante.

Nu este vorba şi de o alterare a realităţii înseşi?

Literatura stilizează realul uneori pentru a-l face mai uşor inteligibil, alteori pentru a-i acorda autorului şi mai apoi cititorului revanşa asupra ei. În primul caz ea e mijlocul prin care evoluţia umană continuă, determinînd adîncirea capacităţilor noastre de viaţă interioară autonomă în dialog precis cu ce ne înconjoară. În al doilea caz, ea creează doar iluzia unor depăşiri. Don Quijote ajunge să înţeleagă faptul şi moare înţelept. Alţii, mulţi, se pierd în meandrele protectoare ale unor universuri mentale echivalente cu drogurile. Pe acest plan mă impresionează mai cu seamă depsihologizarea multor cărţi şi filme, transformarea lecturii sau a vizionării lor în prilej de satisfacţii „tehnice“ fără acoperire intersubiectivă.

Ce se mai cere în ziua de azi de la cel care scrie literatură?

Cred că e esenţial ca cele sau cei care scriu să ştie pentru ce o fac. Redefinirea funcţiilor pe care le îndeplineşte literatura îmi apare ca fiind de departe problema cea mai urgentă astăzi. În rest, sîntem departe şi de cultul clasic al imitaţiei, şi de originalitatea cu orice preţ a avangardelor. Ne îndepărtăm clar de literatura restrînsă la naţionalul strict, necomunicînd cu preocupările altor culturi, dar şi de plutitoarea, prea de tot călătoarea şi pufoasa literatură globală.

„Limbă română globală...“

Nu de mult a apărut, la Purple Martin Press, volumul The Merry Cemetery of Săpînţa *al artistului fotograf Peter Kayafas, însoţit de un eseu al dvs. Cum este receptat acest tip de epitaf ludic în cultura americană?*

Moartea este eludată în cultura americană mult mai mult decît în culturile europene moderne. În Europa, la noi, supravieţuiesc încă ritualuri pre-creştine şi credinţe religioase larg împărtăşite care acordă cel puţin iluzia unui sprijin. Aici, în SUA, oamenii nu ştiu cum să pună mai repede o distanţă securizantă între ei şi întîmplarea cea rea. În jurul gropilor se pune postav verde, oamenii sînt duşi la case funerare, mor de altfel departe de locuinţă, la spital.

Au apărut recenzii la cartea lui Kayafas, dar grăbite, vorbind de fotografii şi calitatea lor, mai degrabă decît de epitafuri. Pe de altă parte, nu calitatea estetică a epitafului săpînţean e cea care primează, interesantă îmi apare capacitatea lui de a incorpora firesc doze mari de viaţă autentică, pe care apoi cimitirul prietenos de la Săpînţa să le treacă spre despovărare celor care intră în el. Iar latura fascinantă a Săpînţei, care e după mine darul lui Pătraş de a absorbi creator, redîndu-le o funcţie credibilă în contemporaneitate, versurile şi istorisirile locale, coloritul de pe îmbrăcăminte şi ceramică, sculptura în lemn a porţilor, nu le poate fi transmisă dintr-odată americanilor. Deşi faptul că, întors din război, Pătraş a rămas credincios planului iniţial de a le face viaţa mai plăcută consătenilor lui, Cimitirul vesel fiind calea pe care a ales-o spre înseninare colectivă, cred că ar putea întîlni în mod fericit o anume cerbicie americană, care-i face pe mulţi aici să descopere filonul de acţiune utilă viitoare al nenorocirilor prin care trec.

Ce reprezintă distincţia Meritul Academic *pentru dvs.?*

Acordarea diplomei m-a bucurat şi onorat. Venea după o vară în care, mai mult ca oricînd, reflectasem la modul în care ar fi să abordăm limba română în acest secol al globalizării, cînd e vorbită de emigranţi de origine română care trăiesc în ţări numeroase din Europa, America, Asia, în Australia sau Noua Zeelandă. Am scris cu prilejul conferinţei de la Bucureşti, „Diaspora în cercetarea ştiinţifică românească“, o comunicare în care vorbeam tocmai de această limbă română globală, în care se întîlnesc filoane străvechi (ale aromânei, meglenoromânei, istroromânei, ale românei vorbite pe teritoriul Republicii Moldova) cu cele mai noi (ale românei vorbite de emigranţii români din America, Canada, Israel, Germania, Franţa etc.) şi cu cele recente (ale românei vorbite de migranţii români în Spania, Italia, Danemarca, Suedia etc.).

Pentru mine, pentru cei aflaţi departe de ţară în general, distincţiile acordate confirmă realitatea bună a eforturilor, legătura indisolubilă dintre noi şi cultura românească instituţionalizată, dîndu-ne astfel curaj să întreprindem singuri cercetări care nu odată îi minunează pe cei din jur.

a consemnat Andra ROTARU

PUBLICITATE

Filip PITARU

Sincope democratice iraniene

Urmînd de-a lungul timpului efectele paradoxale ale luptei între cunoaştere şi dogmatică, Iranul rămîne un mister, fie el sau nu unul de natură blagiană. Un paradox contextual al acestui mister este şi „nesemnificativul" pas istoric făcut, de la a fi considerat responsabil de începutul istoriei globale (cel puţin potrivit lui Hegel) şi pînă la a ajunge codaşul istoriei. Aşadar, un mister care ne poartă de la începutul Persiei şi pînă la cel al Republicii Islamice Iran.

Adeseori, în interviurile recente cu mai mulţi studenţi iranieni aflaţi în Anglia, s-a pus problema funcţionării acestei forme aproape unice de guvernare.

Primul meu candidat, o studentă de 26 de ani, masterandă în comunicare şi media, a început să zîmbească de îndată ce am întrebat-o care sînt părerile ei despre această formă de coexistenţă între teocraţie şi republică: „Dacă n-am avea rolul de lider suprem în Constituţie, poate că am putea fi o republică". De aici şi o mare parte a problemelor de acum. „În teocraţie, reprezentanţii formei de guvernare, cred că sînt aleşi de divinitate. În Iran, guvernul nostru este unul islamic şi, prin urmare, a te împotrivi lor înseamnă să te împotriveşti islamului. Iar în islam, dacă te împotriveşti religiei, poţi fi executat. Nu există nici un mod uşor în care să poţi aborda această problemă, căci nu este o republică atîta timp cît există funcţia de lider suprem. Atunci poţi fi acuzat că eşti împotriva religiei şi a voinţei divine şi, drept urmare, vei fi executat. Ceea ce se întîmplă acum – să se audă sloganе împotriva ayatollahului Ali Khamenei – era de neconceput în urmă cu 30 de ani. Poate că a început de la voturi, dar nu mai este vorba doar despre asta."

Politizarea religiei este un fenomen care nu mai poate scăpa generaţiei tinere, iar democraţia, trăită aproape exclusiv virtual, promite o viaţă culturală şi economică mult mai apetisantă. Între toate aceste sincope de democraţie se descarcă filme şi muzică de pe Internet, bineînţeles produse în Vest, se vînd pe stradă milioane de DVD-uri piratate şi se urmăreşte prin satelit BBC Persia, plus o gamă variată de canale de divertisment. Este o atmosferă similară celei de la sfîrşitul anilor '80, cînd, printre altele, Radio Europa Liberă, casetele audio şi VHS amplificau speranţa şi dorinţele românilor. Este însă un influx de informaţie superior celui de acum 20 de ani de la noi şi mult mai permisiv la nivel individual, oferindu-i oricui, prin intermediul Internetului, posibilitatea de a contribui direct la transformarea Iranului într-un alt „oraş global".

Pentru a înţelege societatea iraniană de astăzi trebuie să-i înţelegem atît demografia (mai bine de 60% sînt tineri pînă în 35 de ani), cît şi nivelul tehnologic, fiindcă dezvoltarea infrastructurii de comunicare (Internet, telefoane mobile, satelit) îşi spune acum greu cuvîntul. „Toată lumea are telefon mobil şi mulţi au modele mai noi, care pot înregistra video.

Primul lucru pe care îl fac cînd moare cineva este să-şi înmoaie mîinile în sînge şi să le arate celorlalţi care filmează. Apoi, filmuleţele circulă prin e-mail sau messenger. La fel se întîmplă şi cu scrisorile liderilor opoziţiei, care sînt transmise prin mijloace electronice, scurtcircuitînd măsurile de cenzură ale guvernului. De cînd a început conflictul, s-a dovedit foarte greu să vorbeşti cu cei de acasă, iar singurele soluţii au fost e-mail-ul şi messenger-ul, dar şi acestea sporadic."

Dorinţa de schimbare se vede poate cel mai clar în suportul masiv pentru liderii opoziţiei, care acum sînt presaţi de către guvern, prin toate tertipurile posibile, să renunţe la orice acţiune de protest. Slăbiciunea Iranului este că opoziţia nu are nici o forţă politică. În viziunea indusă de către guvern, „Iranul nu are formaţiuni politice, ci mai degrabă triburi care se aliază în funcţie de interese". Este o afirmaţie a cărei ironie îmi scapă, fiind făcută de către liderul suprem acum cîţiva ani, fără să elaboreze însă mai departe şi asupra motivelor, pricinuite de atmosfera de presiune menţinută asupra oricărui potenţial lider al opoziţiei. O întrebare de bun-simţ pe care şi-au pus-o toţi studenţii cu care am discutat, cît şi familiile lor este cum se poate să ai 25 de milioane de voturi, dar să nu-i vezi apoi pe toţi aceşti suporteri pe străzi. Acţiunile menite să-l sprijine pe preşedintele Ahmadinejad sînt minoritare. Şi asta se vede şi pe stradă, şi pe Internet.

De la statul revoluţionar la „democraţia controlată"

Oamenii simt nevoia să treacă de la un stat revoluţionar la unul post-revoluţionar şi pentru asta sînt gata chiar să lucreze în interiorul sistemului, cu condiţia să li se permită a avea totuşi măcar ceva de spus. Furtul voturilor reprezintă aşadar o schimbare politică de la care nu mai există cale de întoarcere, fiindcă li s-a demonstrat oamenilor că însuşi sistemul este greşit şi mult promisa „democraţie controlată", pentru care au luptat acum 30 de ani, nu funcţionează.

Ahmad are 40 de ani şi a fost profesor universitar în Teheran. Viziunea lui despre societatea iraniană este mult mai complexă şi, în acelaşi timp, mai bine înfiptă în intrigile politice interne. Se trage dintr-o familie simplă dintr-o zonă rurală şi a trecut prin multe, inclusiv arestul de către miliţie. El crede că sănătatea liderului, ayatollahul Ali Khamenei, în vîrstă de 70 de ani, e şubredă, iar păstrarea guvernului lui Ahmadinejad este singura modalitate de a asigura continuitatea instituţiei sale. Cu un guvern reformist în fruntea ţării, următorul lider suprem ar putea purta aceeaşi culoare politică, simbolizînd distrugerea puterii pe care Consiliului Suprem o deţine momentan. În Iran nu se poate vorbi despre clase sociale. Este un lucru greu de imaginat pentru mulţi care asociază doar o conotaţie economică cuvîntului „clasă". Stratificarea socială există, îmi explică el mai departe, dar nimeni nu are drepturi. Doar aşa se poate înţelege dinamica actuală a evenimentelor. În timpul guvernării Şahului Mohammad Reza Pahlavi, începuseră să se formeze cîteva clase, dar, după revoluţie, statul a avut grijă să le distrugă, pentru a fragmenta dreptul la opoziţie al opiniei publice.

Totuşi, reformele începute pe vremea Şahului îşi au ecoul în luptele din prezent: sufragiul universal, prezenţa reprezentantelor sexului frumos într-o proporţie mai mare decît a bărbaţilor în cadrul instituţiilor de învăţămînt superior, o rată a analfabetismului scăzută ş.a.m.d.

Unul dintre conflictele pe care Ahmed le-a avut cu miliţia a fost cauzat de faptul că i-a luat apărarea unei studente căreia îi ieşea ceva mai mult din podoaba capilară de sub *hijab*, tradiţionalul batic feminin. Să te ţii cu prietenul sau prietena de mînă pe stradă sau să îţi foloseşti talentele în slujba societăţii (în cazul femeilor cu studii superioare) sînt valori care pentru majoritatea nu mai intră în conflict cu practica religioasă şi nici nu sînt privite ca o pierdere a identităţii culturale.

Terorism, bombe nucleare şi bigotism

Ruperea relaţiilor diplomatice şi sancţiunile impuse Iranului îngreunează şi mai mult viaţa oamenilor care luptă zi de zi împotriva sistemului. Şeherezada mea masterandă în comunicare îşi continuă povestea celor o mie şi una de nopţi şi-mi grăieşte mai departe cum a încercat la jumătatea lunii iunie să depună 2500 de lire primite de la părinţi în contul pe care îl are în Anglia, şi cum a fost refuzată, cerîndu-i-se să demonstreze proveniența banilor – „dacă sînt din Iran, nu-i putem primi". Nu numai că nu i-au primit, îmi spune ea mai departe, dar au şi marcat contul astfel încît nu poate depune nici măcar o liră fără să demonstreze că provin din altă sursă decît Iran. A trebuit să-i depună în contul unui coleg de altă naţionalitate şi să-i transfere de la el.

Pînă acum, în pofida sancţiunilor, s-au trimis bani din Iran prin bănci de categoria a treia din Elveţia şi Germania, ca să apară ca şi cum ar proveni din Europa. „Dar nici asta nu mai merge..." În contextul actual nici nu cred că are rost o polemică despre dificultatea obţinerii unei vize în Iran spre oricare destinaţie din Vest şi chiar şi Est. Într-o discuţie în care i-am evocat trecător pe Chomsky şi pe Baudrillard (ultimul fiind, se pare, în vogă nu doar în bătrîna Europă), am încercat să ne dăm seama cît de reale sînt toate evenimentele prezentate în mass-media şi cît de mult a contribuit aceasta din urmă la construirea unei imagini eronate despre Iranul modern prin exacerbarea şi repetarea unor tematici: terorism, bombe nucleare şi bigotism.

Ajungînd la problema conflictelor stradale, povestea se dovedeşte a fi mult mai complexă şi plină de intrigi. Cel puţin o parte a miliţiei adusă de către guvern pentru a controla manifestanţii pare a fi din Liban, şi mulţi alţii din zone foarte sărace. Concluzia provine din faptul că accentul acestora ar fi greu de înţeles şi diferit faţă de cel vorbit în zona Teheranului sau a marilor centre urbane. De asemenea, o parte sînt tineri de 15-16 ani, membri ai familiilor „angajaţilor" din miliţie, care nu are suficient personal pentru a face faţă mulţimii. Ţinînd cont de legătura fructuoasă a guvernului cu Hezbollah din Liban, către care au dispărut fonduri serioase din bugetul public, nu este o teorie de lepădat. „I-am plătit timp de ani de zile şi acum pot să ne răsplătească, omorîndu-ne oamenii" – îmi spune Şeherezada.

Ahmed este mai rezervat în concluzii şi, deşi nu neagă nimic din toate acestea, îmi argumentează că una dintre problemele de care Iranul nu s-a dezvăţat este de a da întotdeauna vina pe alţii. Este o problemă de mentalitate, îmi spune el, şi doar asumîndu-se greşelile putem învăţa din ele. În opinia studentului iranian, doctorand în istoria Orientului Mijlociu, dacă pe plan politic lupta pare să se fi domolit, pe plan social rezistenţa de-abia a început. Primul pas este încercarea de a organiza greve masive care să paralizeze complet economia. Totuşi, pentru a reuşi acest lucru este nevoie să se organizeze comitete locale care să-i ajute pe cei care nu au altă sursă de venit şi nu-şi permit să participe la o asemenea mişcare. Este un proces dificil şi din cauza lipsei de încredere şi a suspiciunii care domneşte între oameni, care nu vor să se confrunte cu mecanismul sistemului de represiune. Ca în România anilor '80, turnătorii sînt pretutindeni, cu atît mai mult cu cît sînt încurajaţi financiar de către sistem. Oricine poate dispărea în Iran, oricînd... Mai ales acum, cînd se produc arestări în masă.

Dacă vor reuşi sau nu în această tentativă de a reforma sistemul politic fără revoluţie, rămîne de văzut. Deocamdată, singura certitudine este că dorinţa de schimbare nu va putea fi ignorată la nesfîrşit, iar mai devreme sau mai tîrziu, Iranul va fi zguduit din temelii de opinii interne forjate în contextul unui oraş global.

PUBLICITATE

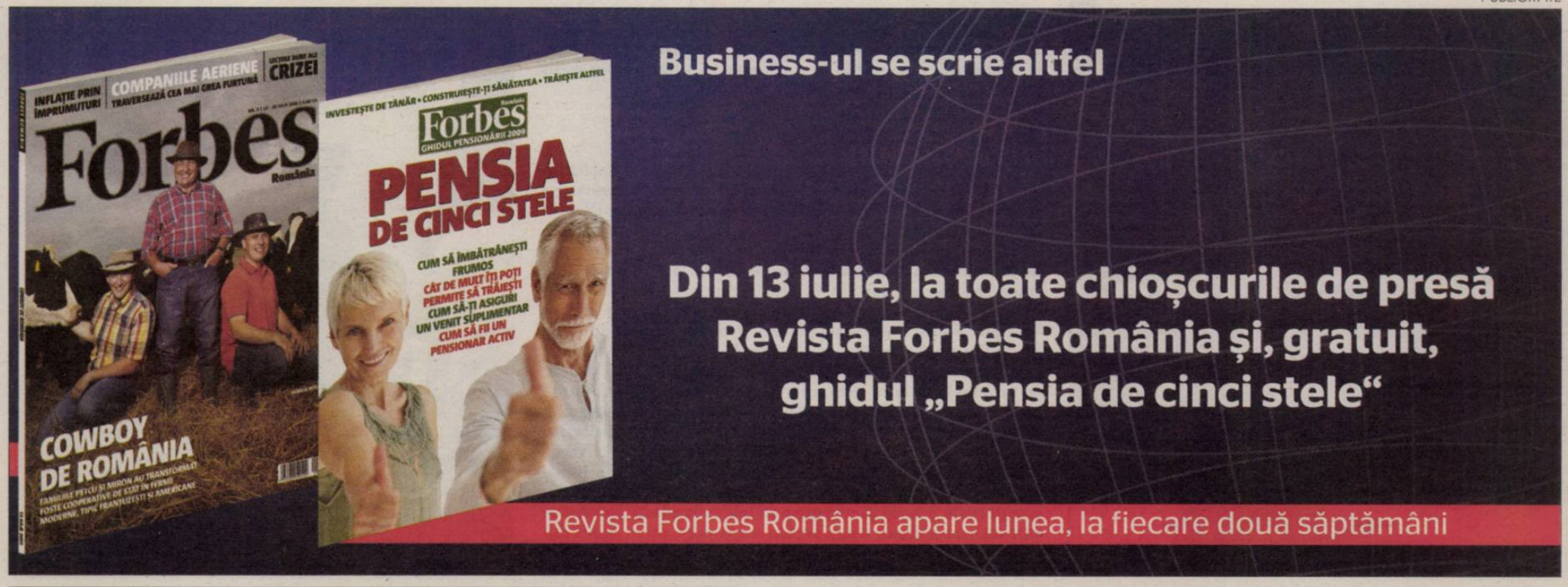

Mirel BĂNICĂ

Piaţa Obor moare şi se predă

Arta comerţului

Mănînc mici şi beau bere într-una dintre cele două terase rămase neatinse din ceea ce a fost altădată Piaţa Obor. Fum, căldura unui acoperiş de tablă, arome amoniacale de sudoare omenească şi încă ceva greu de definit, acel „miros de piaţă românească“ de care pomenea antropologul francez Claude Karnoouh la începutul cărţii sale, *Românii, tipologie şi mentalităţi*. Un ţigan tînăr îmi cere să ia loc la masa mea. Pare a fi un om mulţumit. Mustăţile de la ceapa verde ies rîzînd din sacoşele uzate de plastic pe care le poartă. Intrăm repede în vorbă – deh, cîrciuma de Obor dezleagă limba şi şterge bariera socială. Lucrează pe un şantier din apropiere. „Am dat o fuguţă pînă la Obor să fac piaţa la copii“ – îmi spune, tihnit de berea recea din halbă. De masa noastră se apropie un vînzător ambulant de şosete de plastic. „Şase la zece lei, şase la zece lei“ – strigă acesta cu glas puternic, dînd ocol meselor din plastic cîndva alb. Şosetele de plastic ieftin cu un desen viperin se iţesc din buzunarele omului, din mîneci, din sacul de pînză ieftină pe care-l poartă pe umăr. Un om-şosetă. Începe negocierea. Cumpărătorul fumează fără tulburare şi soarbe liniştiti din bere. Omul-şosetă simte că, de data aceasta, va vinde ceva. Şapte la zece lei. Opt la zece lei! Nouă la zece lei! Zece la zece lei! Vocea are un *crescendo* insuportabil, marketing de Obor, bătălie de priviri între cei doi ca în westernurile spaghetti ale lui Sergio Leone. Cînd simte că nimic nu se mai poate întîmpla, constructorul meu trage cu gesturi molcome un bilet obosit de 10 lei dintr-un portmoneu de piele neagră, albit pe margini de atîta purtat, şi-l întinde nonşalant vînzătorului de şosete. „Iau una pe zi la şantier, apoi le arunc.“ Aruncă şi mucul de ţigară şi pleacă, sub privirile rele ale comerciantului ambulant, care simte că a făcut o „afacere“ păguboasă doar de dragul artei comerţului.

Talciocul muribund

Dincolo de gardul de tablă, resturile falnicului talcioc din Obor. Obiectele sînt atît de puţine şi de sărace încît par sustrase din recuzita unui film despre mizerabila viaţă din favelele braziliene. Trei roţi de plastic, provenind de la faimoasele basculante-jucărie, lansate în perioada construcţiei canalului Dunăre-Marea Neagră. Două dintre roţi sînt încă legate de tija unui ax, ultima zace sorfană. Nu văd la ce ar putea fi folosite: poate ca obiect de inventar într-un improbabil muzeu al cotidianului comunist. Nelipsitul peşte de sticlă, exemplarul expus avea coada spartă. Şi nimic nu poate fi mai trist decît un peşte de sticlă, cu coada spartă, poate doar bradul de Crăciun cu vîrful rupt din filmele lui Porumboiu. K7 video cu CC Catch, cu părul vîlvoi şi braţele în şoldurile sale generoase, icoană a anilor '80, eşuată recent pe platourile televiziunii româneşti ca un delfin bătrîn pe plaja plină de gunoaie de la Eforie. Un mănuchi de pixuri cu pasta uscată, obiecte absurde şi inutile, toate purtînd însă însemnele unor prestigioase firme de medicamente. Romanul *Tînăra Gardă* al lui Alexandru Fadeev, 30 de lei. Cred că era cel mai scump obiect din talcioc. Memoria nu are preţ. Plus multe cărţi poliţiste, pline de căpitani cu nume drepte şi curate ca şi onoarea miliţenilor comunişti. Contemplu trist această lume şi mai tristă. Muribundul talcioc moare însă pe picioare, demn, fără a cere milă de la nimeni.

Carnea sau cîrnaţii

Plec şi intru în hala monument de arhitectură. Umbra unui arhitect ca Horia Creangă pluteşte în aer... Mint, nimic nu mai pluteşte în aer, zidurile se prăbuşesc, vechile mozaicuri stau să cadă, pardoseala alunecă. Dar locul în sine are un farmec al său, inefabil. De exemplu, hala de carne, paradisul şi infernul adunate sub acelaşi acoperiş. Pensionari săraci, purtînd sub braţ sacoşe dezumflate, confecţionate din pînza gri cu imprimeuri, la fel de rezistente ca şi nostalgia comunismului. Pipăie febril oasele descărnate de porc şi vită, vizitate de muşte. „Oase supă – 3,5 lei kg“ – stă scris pe cartoane grosier tăiate, pătate de sînge închegat. Minunate pastrame de berbec, atent stivuite, îşi aşteaptă cumpărătorii. Vrăbioare, cotlete, piept de viţel ademenesc. Alte bucăţi de carne, aflate la limita perisabilităţii, speră să ajungă fie în coşul unor clienţi cu sucuri gastrice puternice, fie în pasta de mici ce se vinde sub forma unor mici vulcani proteici. Cea mai „exotică“ prăvălie (trist, scriu „exotic“ pentru ceea ce ar fi trebuit să constituie normalitatea culinară) se găseşte amplasată oarecum perpendicular pe şirul celorlalte, într-un vad comercial foarte bun. Vînzătorul răspunde tuturor stereotipurilor în vigoare despre măcelari: este voinic fără a fi gras, volubil, obraji roşii şi mîini mari, cu degete abile. Atunci cînd alege carnea sau cîrnaţii din vitrină (de oaie, proaspeţi, suprem de gustoşi fripţi pe cărbuni), mişcările sale au ceva din cele ale unui urs plecat să culeagă afine cu gesturi delicate în păşuni alpine. În galantar se găseşte un produs rar: maţe de porc (caltaboş) semi-uscate, conservate în mălai. Îl întreb cine mai cumpăra aşa ceva acum, pe timpul verii. Răspunsul nu se lasă aşteptat: „Păi cine să cumpere? Cumpără ăştia care vin în vacanţe acasă de unde a înţărcat Mutu' iapa, din Australia, din Canada. Li se umflă ţîţa de poftă şi plîng pe lîngă mă-sa: fă-mi şi mie un cîrnat trandafir, un caltaboş, ceva. De unde să mai cumpere, bre, aşa ceva, de la Carfur?“. Încurajat de volubilitatea sa, îl întreb dacă va mai redeveni Piaţa Obor ceea ce a fost odată, cea mai mare, mai ieftină şi mai bogată piaţă a oraşului. Veselia de dinainte piere brusc de pe chipul său jovial. „Glumiţi? Să ne dărîme odată, domnule, să pierim. Murim toţi, da' să ştiţi că veţi muri şi dvs. după noi.“

Comunicare muzicală, vizuală şi diabet

Vocea solistului naţional Nicolae Guţă se combină cu fumul de la mici şi urcă în volute picante spre cerul fierbinte. „Sînt plecat de-aproape un an, nu-i aşa cum credeam eu / Banii se cîştigă greu“ – îşi expune acesta propria-i soluţie la criza economică. „Străinătate, străinătate, degeaba am eu aici de toate / Ah, cît sufăr doar Dumnezeu o ştie, că nu am nici o bucurie.“ Gheretele de plastic care se topesc în soare afişează un liniştitor „ouă de Ianca, garantat proaspete de la frigider“. În fine, magazinul de produse fitosanitare este ţinut de un individ gras, cu o burtă revărsată peste şortul de plastic ieftin. La intrare stă scris pe foi murdare de hîrtie: „Atenţiune: capcane cîrtiţe! Atenţiune: avem iarba pisicii! Atenţiune: avem otravă gîndaci necunoscută! Atenţiune: avem lipici pentru şoareci“. În aşteptarea cumpărătorilor potenţiali, omul cel gras oftează, spune încetişor, mai mult pentru sine, „a venit ora“, apoi scoate dintr-un sertar căptuşit cu ziare o mică seringă colorată într-un violet violent. Roteşte capul mobil al acesteia două grade spre stînga, trei spre dreapta, se aude un *click* puternic. Ridică tricoul de pe burtă şi, cu un gest antrenat, înfige mini-acul acesteia în pielea asudată a pîntecelui. Iarăşi oftează, după ce medicaţia i se scurge în corp, apoi se uită lung în ochii mei spunînd: „Viaţă de diabetic, domnu'“...

Produse ECO în hîrtie de ziar

Acum cîteva zile o ascultam la Radio RFI pe redactorul-şef al unei reviste lucioase de *trenduri urbane*. Vocea sexy-prietenoasă, îndelung antrenată prin stagii de PR, ne spunea într-o română englezită (sau engleză românizată? – în fine, nu prea are importanţă) cum redactorii de la revista sa au realizat un „desant urban“ pentru a descoperi pieţele unde se vînd legume „ECO“. Redescoperirea leuşteanului, cu alte cuvinte. Mi-am amintit de interviul acesta privindu-i pe caraliii din poliţia privată a pieţei alungîndu-le cu gesturi violente pe ţărăncile venite la piaţă pentru a vinde trei fire de ceapă şi două de mărar. Eco mărar. Încă o dată, în ţara mea, numită România, legea se dovedeşte a fi umilă cu cel bogat şi corupt şi neiertătoare faţă de cei săraci şi fără putere. Sub bolţile de plastic, amplasate pe teritoriul unei foste parcări, un vînzător bătrîn vindea roşii. Nimic neobişnuit, dar roşiile erau ambalate în hîrtie de ziar bucată cu bucată. Neregulate ca formă şi zbîrcite la faţă, nu aveau coaja groasă şi nici gust de lalea olandeză. Doi tineri atît de corporatişti, după vorbă, după port, după banii din buzunar, alegeau roşie după roşie, fericiţi. Pe cele mai deformate le alegeau. Poate că ascultaseră reportajul de la radio, mi-am spus în gînd. Doi vînzători timizi, genul de profesori de istorie retraşi la ţară la pensie, se găseau exilaţi într-un colţ fără „vad“ al halei, printre saci de varză şi vinete. Vînd căpşuni mici ca unghia de ied şi parfumate ca trufele, pline de pămînt. Cel mai bun semn de calitate a ajuns să fie pămîntul. Pe tejghea, la loc vizibil, prinsă cu doi cartofi, chitanţa de plată a taxei de piaţă. Bănuiesc că fac parte dintre cei mai controlaţi comercianţi de poliţia pieţei, doi potenţiali, periculoşi evazionişti fiscali. Îmi mulţumesc îndelung că am cumpărat de la ei şi mă asigură că am în sacoşă cele mai parfumate căpşuni din piaţă. Nu ştiu de ce, îi cred.

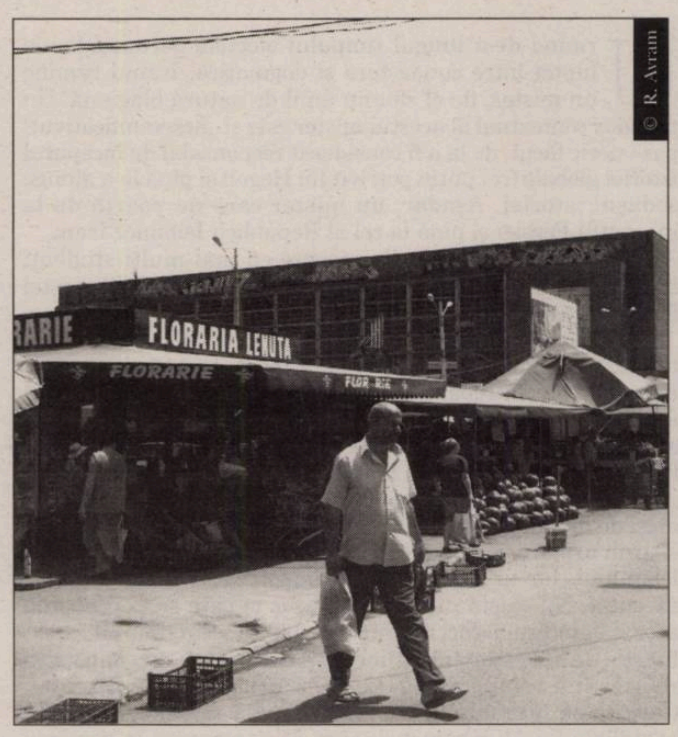

Merele din Argentina

Căutam ceva spectaculos pentru a încheia acest pseudo-reportaj. O imagine deosebită, un miros rar, o poantă, o curiozitate istorică, o meserie uitată, ceva pentru a ilustra ce am pierdut prin distrugerea Pieţei Obor şi a altor pieţe tradiţionale, prin laşitatea şi tăcerea noastră. Nu găsesc nimic, nu pot să fabric din tastatură tristeţea care mă cuprinde atunci cînd văd cît de orbi sîntem. Am vîndut Piaţa Obor pe o pungă de arginţi. Nu învinovăţesc pe nimeni, nu judec pe nimeni. Acestea sînt vremurile pe care le trăim, vremurile urîte ale pseudocapitalismului românesc. Şi, odată cu piaţa, va muri îngropat sub termopane un anumit stil de viaţă, sănătatea copiilor noştri, gastronomia naţională, memoria gustului, mirosuri exotice, munca a mii de oameni din împrejurimile oraşului şi nu numai. Iar atunci cînd din falnice mall-uri cu aer condiţionat, merele aduse din Argentina vor rîde vesele sub lumina mincinoasă a spoturilor, abia atunci ne vom da seama ce se întîmplă cu noi. Dar va fi, *hèlas,* mult prea tîrziu.

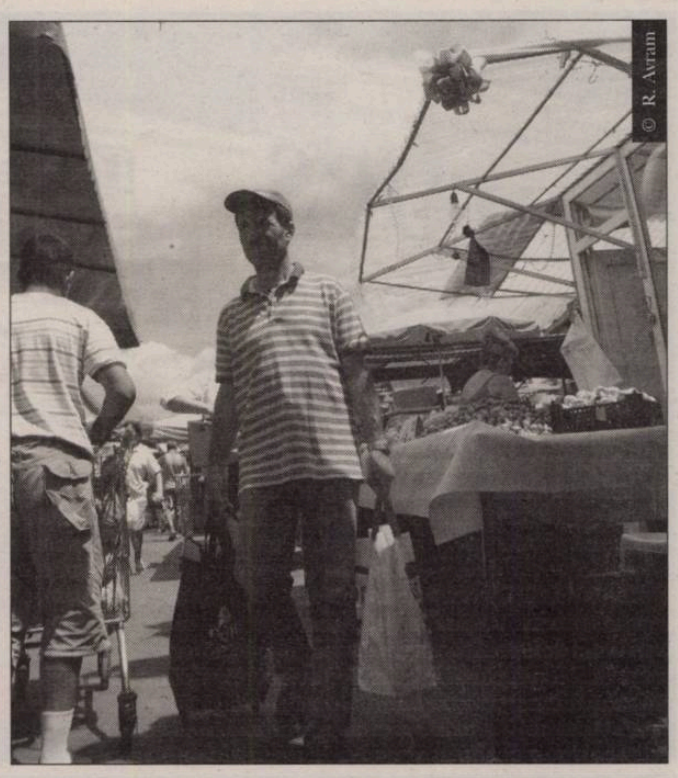

Ştiri nebăgate în seamă

● **Bani de seminţe pentru energie regenerabilă.** La München s-au pus bazele unui megaconcern care şi-a propus să producă energie electrică cu ajutorul unor panouri solare instalate în deşertul Africii de Nord şi să o transporte în Europa. Munca de planificare propriu-zisă şi instalarea celulelor solare (e vorba de mii de hectare în Sahara) ar dura în jur de zece ani şi va costa 400 de miliarde de euro, însă beneficiile, spun iniţiatorii, sînt incalculabile: se estimează că această „uzină" ar putea produce 15% din necesarul de consum al UE folosind tehnologie regenerabilă şi nepoluantă. Proiectul intitulat „Desertec" a fost conceput în urmă cu cinci ani de Clubul de la Roma, un think-tank în care sînt reprezentaţi economişti, oameni de afaceri, savanţi şi reprezentanţi guvernamentali. El este susţinut politic de Guvernul german şi de anumiţi lideri ai UE; companii energetice multinaţionale precum E.ON, RWE şi ABB s-au declarat, de asemenea, interesate de implementarea proiectului. În teorie – spun oamenii de ştiinţă – dacă toate deşerturile lumii ar fi împînzite cu panouri solare, atunci ar produce în şase ore mai multă energie electrică decît consumul anual mondial. Există însă şi critici: ei se îndoiesc de faptul că cele aproape 400 de companii participante la mega-concern vor găsi un numitor comun; pe de altă parte, numeroşi analişti politici atrag atenţia asupra riscurilor proiectului, care ar urma să se desfăşoare într-o regiune instabilă şi încă puternic marcată de fundamentalism. Preşedintele consiliului de administraţie al concernului, Gerhard Knies, e însă încrezător. El a explicat că planul de afaceri se întinde pe 40 de ani; prin urmare, ar fi vorba de o investiţie de (doar) 10 miliarde de euro pe an. Pentru cele 400 de firme partenere, e vorba de „bani de seminţe". (după *Die Welt)*

● **Adio, Rabla.** Franţa se pregăteşte să renunţe progresiv la primele de casare pentru maşinile vechi. Versiunea franceză a programului „Rabla" permitea oricărui posesor al unei maşini mai vechi de zece ani să obţină un avans de o mie de euro din preţul unei maşini noi la casarea celei vechi. Programul a fost adoptat la sfîrşitul anului 2008 ca o măsură de încurajare a producţiei auto. Însă măsura „nu poate dura o veşnicie", a anunţat, recent, ministrul Industriei Christian Estrosi. El preconizează o diminuare treptată a primei pînă la renunţarea definitivă la program, la sfîrşitul anului în curs. În timp ce ministrul ştie că „foile de comenzi sînt pline", constructorii de automobile se aşteaptă la un an 2010 la fel de dificil ca anul de criză 2009. (după *Libération)*

ÎN LOC SĂ INSTRUIASCĂ DELFINI PE O STRĂDUŢĂ ÎNTORTOCHEATĂ, IMAGINAŢIA SCRIITORILOR (VECHE, PRĂFUITĂ) A LUSTRUIT PANTOFI GRATUIT

● Ziarul *Il Giornale* (al cărui proprietar e fratele lui Berlusconi) a criticat-o pe soţia preşedintelui francez, Carla Bruni-Sarkozy, pentru că – la summit-ul G8 de la L'Aquila – ar fi „preferat să vadă oraşul singură în loc să meargă cu celelalte soţii de preşedinţi". Jurnalistul a considerat asta un „snobism foarte aproape de bădărănie"; nu pot să nu mă gîndesc că, dacă dna Sarkozy ar fi vizitat oraşul *cu* celelalte soţii, i s-ar fi reproşat că – în calitate de italiancă – ar fi trebuit să-l vadă de una singură, deci e „snoabă şi bădărancă". Jurnalistul, în schimb, nu e: a scris doar că, dacă rămînea în Italia, dna Sarkozy „şi-ar fi sfîrşit cariera ca moderatoare de televiziune" (!). Presa italiană e foarte aproape de cea românească, asta o ştiam. Ce nu ştiu dacă ştiaţi e ce spunea Cocteau despre italieni – anume, că sînt nişte francezi bine dispuşi; probabil că românii sînt nişte italieni mereu indispuşi. Ce mi-ar fi plăcut să bîrfesc cu Lena despre asta... (**a. l. ş.**)

● Revin la delfini ca să vă mai spun că cercetătorul John Lilly a realizat şi cîteva experimente neortodoxe celebre. De pildă, a reuşit să-i instruiască să dezamorseze bombe subacvatice şi se pare că delfinii înţelegeau că armele ucid. De altfel, în anii '90 armata israeliană ezita să „pensioneze" delfini-soldaţi antrenaţi de Pentagon pentru lupta antiteroristă. Oare acest John Lilly n-ar putea dresa, cu ajutorul Greenpeace, nişte delfini să pună bombe vapoarelor de braconieri? (**M. C.**)

● Un nevăzător şi un slab văzător, buni şi bine dispuşi prieteni, se plimbă braţ la braţ pe o străduţă întortocheată din cartierul Montmartre. La un moment dat, unul dintre ei se loveşte de un obstacol şi-l întreabă pe celălalt: „Poli, ce statuie fu asta?", la care prietenul său îi răspunde amuzat: „Tu, Ioşca, aia nu fu statuie, fu stîlpul! Te-anunţ eu cînd dăm de statui". (**R. T.**)

● O frază de neuitat auzită, la Lyon, de Luiza Vasiliu, încîntătoarea „enţiclopedistă" a *Suplimentului* ieşean *de cultură,* în finalul spectacolului-omagiu dedicat lui Allen Ginsberg: „Aceste vremuri de criză, în care numai imaginaţia nu va da faliment". (**R. C.**)

● La Neptun, străzile au fost botezate în funcţie de ce se află pe ele. Astfel, strada pe care se afla casa de odihnă a Uniunii Scriitorilor se numeşte „Str. Scriitorilor", iar cea pe care este vila preşedintelui se numeşte „Aleea President" (că „Aleea Preşedinte" suna prost, nu?...), iar cea pe care mai sînt nişte vile de protocol se cheamă „Str. Vilelor Speciale". N-am văzut nici o stradă a „Vilelor Obişnuite"... (**M. V.**)

● În trenul accelerat de Sibiu, mai bine clasa a II-a (renovată, aer condiţionat) decît clasa I (veche, prăfuită).

Cu ochii-n 3,14

Paradox *à la* România. (**S. G.**)

● Probabil s-a observat obsesia presei româneşti de a găsi oriunde se întîmplă un eveniment mai mult sau mai puţin important pe planetă şi un român (cel puţin), conform clasicului „căci rupţi sînt ca din tare stîncă / românii orişiunde cresc". Astfel, am văzut şi auzit ştiri care arată cam aşa: „Printre victimele cutremurului din Italia se află şi români", „În accidentul de avion de săptămîna trecută a murit şi un român", „O româncă o pensează pe Jennifer Lopez", „La spitalul unde a murit Michael Jackson lucrează şi un medic român", „Actorul X a avut o aventură cu o prostituată română" etc. Ei bine, culmea (vorba bancului) a fost atinsă săptămîna trecută, cu titlul „La serviciul de catering de la summit-ul G8 lucrează şi o româncă". Aştept cu nerăbdare continuarea: „Senzaţional! Un român a lustruit pantofi la summit-ul NATO-Rusia!". (**M. Ş.**)

● *Cotidianul* scria în ediţia de luni despre un denunţ la DNA împotriva lui Eugen Simion, care a cheltuit pe scanarea manuscriselor eminesciene peste două milioane de dolari, în condiţiile în care astfel de proiecte costă în Europa cîteva sute de mii de euro, iar apoi pot fi descărcate gratuit de pe net. Eugen Simion, această Monica Iacob-Ridzi a culturii române! (**M. C.**)

S-A INVENTAT CUTIA CU ORIZONT, O CUTIE CARE NU EXISTĂ DECÎT ÎNTR-O SCHIŢĂ DE CARAGIALE, ESTE APROAPE RAŢIONALĂ ŞI SE DEGRADEAZĂ ÎN 800 DE ANI

● S-a inventat cutia cu aplauze, un gadget care te aplaudă de fiecare dată cînd ai dus la capăt o sarcină importantă. Funcţionează cu două baterii şi costă 25 de dolari. Probabil că rostul ei o fi avînd legătură cu psihologia succesului. Însă tot noi am fost primii: în urmă cu 30-40 de ani inventaserăm deja cutiile cu urale, ovaţii şi scandări de nume. Pe cînd o cutie cu huiduieli şi fluierături? (**A. P.**)

● Revista *Orizont* ne aminteşte, în excelentul „Tur de orizont" de săptămîna trecută, că şi Mussolini, şi Hitler, şi Stalin au fost nominalizaţi la Premiul Nobel pentru Pace, cel din urmă chiar de două ori. Iar noi mai avem dubii despre inversareă polilor magnetici în 2012, cînd ei au fost inversaţi periodic de-a lungul vremurilor... (**S. S.**)

● Sîmbăta trecută, pe la orele prînzului, pe Antena 3. Trei domni politicieni discută de zor despre magistraţi şi salariile aferente, stîrniţi de o moderatoare cu bluză siclam. Domnul de la PD-L (Hoară se numeşte) tot spune „renumerare" – „renumerare"-n sus, „renumerare"-n jos –, domnul de la PSD (Negoiţă) n-are nici o reacţie, idem moderatoarea. Ultimul domn (Voicu – nu pot decît să presupun că era de la PNL) ia cuvîntul şi-l corectează (în fine!) pe dl de la PD-L, spunîndu-i/-ne că termenul „nu există decît într-o schiţă de Caragiale"... Asta-i problema cu politicienii români: chiar şi atunci cînd „corectează", tot sînt pe-alături. Cei care corectează sînt *ceva* mai culţi decît cei corectaţi. (**a. l. ş.**)

● Conform unui sondaj făcut printre sute de proprietari de hoteluri din lume, cei mai nesuferiţi turişti sînt francezii. Hotelierii spun că turiştii din Hexagon sînt aroganţi, nu cunosc engleza (prima limbă de conversaţie în călătorii turistice) şi nu lasă bacşişuri. În replică şi ca o explicaţie la aflarea rezultatului, francezii au spus că au o ţară atît de frumoasă, încît rareori se aventurează să plece în străinătate, iar atunci cînd o fac, sînt dezorientaţi. Surprinzător, această explicaţie este aproape raţională: mă aşteptam să dea iar vina pe americani şi globalizare. (**M. Ş.**)

● Pe un mare banner agăţat de un vapor ce face curse regulate între Tulcea şi Sulina scria: „Un pet se degradează în 800 de ani. Nesimţiţii niciodată, deşi sînt biodegradabili". (**A. M.**)

PUŢINI ŞTIU CĂ, DE LA A DOUA CALE ÎNCOACE, ORICE LINIE ÎNŢELEGE BINE INTERSECŢIILE PRINCIPALE

● „Puţini ştiu că politiciana Lavinia Şandru este de formaţie actriţă" – ne spune *Evenimentul zilei*. Oh, dar era de mult evident... (**a. l. ş.**)

● De la *Sclava Isaura* încoace, telenovelele s-au mai emancipat şi s-au modernizat. Una dintre ele, o producţie columbiană difuzată de Acasă TV, se intitulează *Fără sîni nu există paradis*. Dar fără creier o fi existînd? (**A. P.**)

● În dezbaterea unei chestiuni de interes major cum este aceea a mărimii optime a sînilor, fie apelezi la un expert sînolog, fie te adresezi unor sîni care şi-au cîştigat pe drept notorietatea. *Libertatea* de vineri, 10 iulie 2009, a ales a doua cale, primind din partea vedetei *Playboy* Roxana Ionescu (al cărei bust măsoară 90 cm) o părere avizată despre operaţia de micşorare a sînilor la care s-a supus jucătoarea de tenis Simona Halep: „În ceea ce o priveşte pe Simona Halep, cred că ea a recurs la chirurgie pentru confortul ei pe zgură". (**D. S.**)

● Celebrisimul escroc Bernard Medoff, condamnat la 150 de ani de închisoare, nu a făcut apel. Să nu ne înşelăm: în orice escroc serios trăieşte un om care înţelege bine viaţa. (**R. C.**)

● Stela, o operatoare română de 35 de ani de la o linie erotică italiană, se confesa săptămîna trecută în *Adevărul:* „Toţi bărbaţii vor un dram de perversiune, dar nu ştiu să-l ceară". Cîtă perversitate, atîta dramă! (**M. C.**)

● În satul Pîrteştii de Sus, comuna Cacica, din Bucovina, la una dintre intersecţiile principale se poate vedea, între alte indicatoare, altfel banale (cum ar fi spre Botoşana sau spre salina Cacica), şi unul... uimitor: „Vizitaţi semnul ceresc apărut în ziua de 20 VII 1998". O cruce însoţeşte indicaţia. Aceasta duce către Pîrteştii de Jos, sat învecinat, în care minunea deja amintită s-a petrecut exact la data menţionată. Pe locul ei s-a construit o biserică, devenită loc de pelerinaj. (**I. P.**)

Avangarda românească la Praga

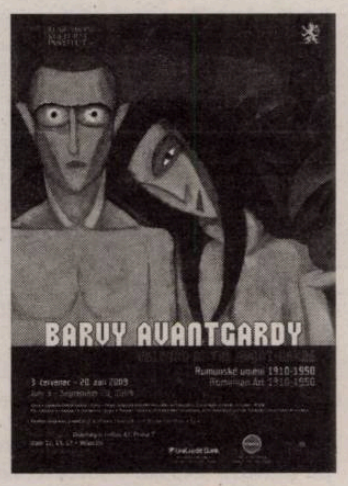

După ce a fost vernisată în România, apoi a poposit pentru o vreme la Lisabona, expoziţia „Culorile Avangardei. Arta în România 1910-1950“ a sosit pe 2 iulie la Galeria Naţională din Praga, unde va rămîne pînă în septembrie. Evenimentul a fost organizat de Institutul Cultural Român, iar la conferinţa de presă care a precedat deschiderea expoziţiei au participat numeroşi ziarişti cehi.

Prin cele 65 de lucrări incluse în expoziţie, pornind de la operele moderniste din jurul anului 1910 pînă la montajele pseudo-avangardiste, realist-socialiste ale anilor '50, „Culorile avangardei“ aduce în faţa publicului ceh temele cele mai importante ale avangardei artistice din România.

Tablourile aparţin muzeelor de artă din Bucureşti, Braşov, Constanţa, Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Galaţi, Oradea, Sibiu şi Tulcea, aflîndu-se în patrimoniul naţional al României.

Curatorul Erwin Kessler şi directorul ICR Praga, Mircea Dan Duţă, explică în interviurile de mai jos de ce a fost aleasă capitala Republicii Cehe drept al doilea oraş pe harta europeană care găzduieşte această expoziţie despre avangarda românească. **(M. Ş.)**

O expoziţie inconfortabilă

interviu cu Erwin KESSLER, curatorul expoziţiei „Culorile avangardei. Arta în România 1910-1950“

De ce este Praga al doilea oraş din afara României care găzduieşte expoziţia „Culorile avangardei“? A fost o întîmplare?

Nu, n-a fost o întîmplare. În primul rînd, dintre toate muzeele pe care le-am contactat în vederea itinerării internaţionale, mi-au răspuns vreo cinci-şase. A fost mai greu să colaborăm cu unele dintre aceste muzee pentru că uneori erau cheltuieli prea mari, iar altele au fost interesate de variante ale expoziţiei diferite de conceptul iniţial, şi noi am preferat să aducem această expoziţie, nu una în care să avem, ca de fiecare dată, valorile sigure. Ne-am fixat pe acele muzee şi destinaţii care ne-au oferit săli şi condiţii muzeografice bune şi o colaborare bună pe conceptul expoziţiei. Din păcate, Praga va fi fi şi ultima destinaţie, din pricina, precum ştiţi, a restricţiilor bugetare. La Lisabona, de unde vine acum expoziţia pe care o deschidem la Praga, am avut avantajul de a lucra cu o conducere şi un buget chiar ceva mai bune decît aici: ei au contribuit cu peste 20.000 de euro şi au publicat catalogul expoziţiei, pe cont propriu, în portugheză şi engleză. Zilele trecute, după ce am plecat din capitala lusitană, am primit pe Internet dosarul de presă realizat de către Muzeul Naţional de Artă Modernă şi Contemporană de la Lisabona, unde am expus: în decursul celor trei luni de expunere avem 61 de apariţii în presă (pentru comparaţie, în România au fost numai 17), iar asta numai din partea lor, fără să mai menţionez faptul că expoziţia a fost amintită şi pe Euronews.

Cu ce ar trebui să rămînă un vizitator străin, în cazul de faţă ceh, după ce vede expoziţia?

Cu mai multe dubii decît avea pînă acum. Am vrut să arătăm în mod cinstit o expoziţie onestă faţă de România, faţă de românitate.

Aţi afirmat în timpul conferinţei de presă că aceasta este o expoziţie nu neapărat despre avangardă, cît despre mentalul românesc. De ce?

Am vrut să arăt că rădăcinile avangardei noastre sînt într-un modernism destul de călduţ, şi de aceea ea este mai degrabă complezentă. De la noi a plecat Tzara, dar e bine zis „a plecat Tzara“: el avea un radicalism care nu s-a potrivit la noi şi nu s-a mai întors. Iancu, Maxy n-aveau acest radicalism, şi de aceea s-au întors. În privinţa avangardei noastre, există o complicitate a ei, un spirit al compromisului. De aceea expoziţia este împărţită pe stînga şi pe dreapta, pe stînga avangarda, pe dreapta tradiţionalismul. E un lucru care, la rîndul lui, vrea să conteste locuri comune – stînga, dreapta – pentru că între ele se fac de nenumărate ori joncţiuni pe parcursul acestei expoziţii, vezi pe stînga lucruri care arată foarte mult precum cele de dreapta, dovedesc coabitarea şi compromisul. Am vrut să arăt că aşa-zisul compromis ulterior cu arta de propagandă oficială comunistă e o consecinţă a unei consecvenţe a compromisului. În perioada interbelică, în ciuda faptului că se contestă în permanenţă în manifeste, artiştii de diferite orientări se întîlnesc în tablouri şi în expoziţii. În faţă îşi dau pumni, pe la spate îşi dau mîna. Nu întîmplător, aceste strîngeri de mînă pe ascuns duc la întîmplări, retrospectiv, neverosimile, precum participarea lui Maxy şi a lui Iancu, în 1933, la expoziţia fascist-futuristă de la Roma. În 1933, pentru radical-revoluţionarii de la 1920, nu mai este o problemă să participe într-o asemenea expoziţie. Şi asta nu pentru că o parte din avangarda italiană mersese spre fascism, ci pentru că ei înşişi, în România, se apropiaseră de cei cu care expuneau.

Cum spunea la conferinţa de presă de astăzi un jurnalist cultural ceh, raporturile dintre expoziţia colecţiei permanente de artă cehă de aici din perioada interbelică şi expoziţia noastră este următorul: în expoziţia noastră sînt puse mai multe probleme, pe cînd ei, în expoziţia permanentă, mai degrabă arată împliniri. Nu ne-a interesat asta, pentru că împlinirile pot fi contrafăcute cu mare uşurinţă. Cum contrafacem noi la ora actuală: ne înscriem în acquis-ul comunitar fără probleme. Realitatea însă este cumplită. Diferenţa care există între manifest, poziţia radicală, fermă, şi practica artistică, expoziţională a vremii reprezintă adevărata miză. De obicei, expoziţiile de felul acesta, de istoria artei, sînt puriste, curăţă tot ceea ce nu se potriveşte în peisajul ideal, creează o utopie.

Merită să subliniem încă o dată că această expoziţie nu va putea fi văzută în alte oraşe europene, din cauza restricţiilor bugetare impuse ICR.

Ca tot românul, zic şi eu, mai bine atît decît deloc. Cred că această expoziţie ar fi contat pentru a ne prezenta pe noi înşine, aşa cum sîntem, cu bune şi cu rele, cu aspiraţii şi căderi, cu lucruri de înţeles şi de neînţeles. Este, de fapt, o expoziţie inconfortabilă.

Praga sau efervescenţa culturală

interviu cu Mircea Dan DUŢĂ, director ICR Praga

De cît timp locuiţi în Praga?

Sînt director ICR Praga de peste trei ani, de la sfîrşitul lui aprilie 2006, însă locuiesc aici din 2000.

Locuind de atîta vreme aici, cum vi se pare Praga din punct de vedere cultural, ce are ea specific?

Germaniştii v-ar da două răspunsuri contradictorii. Unul dintre ele, al celor entuziaşti, ar fi: „Praga este un oraş germanic, punct“, iar cei din categoria scepticilor v-ar spune: „Praga este un oraş cu o uşoară spoială germanică“ – un răspuns evident plin de dispreţ. Praga este un loc eclectic, atît din punct de vedere al mentalităţii, cît şi cultural. Capitala cehă este un oraş monumental, care, în acelaşi timp, respectă proporţiile. Nu este o atitudine megalomanică în faţa monumentalului, e un monumental care îşi găseşte dimensiunile şi echilibrul. Cehii îşi respectă foarte mult trecutul. Nici măcar în timpul comunismului nu s-a demolat absolut nimic din monumentele istorice construite de-a lungul timpului în Praga. Unele au fost construite de diverşi colonizatori de-a lungul timpului, dar respectul pentru cultură al cehilor, al oficialităţilor cehe, dar şi al omului de rînd, al cetăţeanului obişnuit este deosebit – iar acestea monumente istorice sînt îngrijite, restaurate, şi tocmai de aceea aduc Cehiei o mare parte din PIB, prin turism. În ceea ce priveşte atmosfera culturală ca atare, ce-aş putea să vă spun: în fiecare seară ai de ales între cel puţin cinci programe culturale de vîrf – un concert extraordinar de muzică clasică, o proiecţie de excepţie sau un festival de film la Cinematograful Arhivei, un spectacol de operă de înaltă ţinută la Teatrul de Operă, un concert de rock sau jazz la unul dintre numeroasele cluburi de rock şi jazz (sînt o mulţime în centrul istoric al Pragăi) etc. Există o efervescenţă culturală de invidiat. Nu mai vorbesc de galeriile de artă numeroase, care lucrează cu artişti consacraţi sau lansează tineri artişti talentaţi.

Aţi constatat acest respect pentru cultură şi în colaborarea dvs., ca reprezentant ICR, cu autorităţile cehe?

Autorităţile ne oferă întregul concurs pentru organizarea programelor noastre, ne ajută inclusiv cînd este vorba de a sugera anumite genuri de proiecte care „prind“ pe piaţa culturală cehă. Dar încă mai interesaţi şi mai entuziaşti decît autorităţile – sau să spunem cel puţin în aceeaşi măsură – sînt artiştii locali, galeriştii, proprietarii de săli de teatru, de concerte. Cultura română era încă, la începutul anilor 2000, o mare necunoscută în Praga. Pot să afirm că acum despre cultura română se vorbeşte în Cehia, în Slovacia – pentru că noi acoperim şi teritoriul slovac – cu respect. Dar piaţa este departe de a fi saturată, e loc de mai bine. Aş vrea să menţionez o premieră absolută, deja cunoscută: în 2007, un roman românesc a cîştigat titlul de cartea anului – *Simion Liftnicul* de Petru Cimpoeşu. A fost o premieră nu numai faptul că un roman românesc a cîştigat titlul de cartea anului, a fost prima oară cînd acest premiu a fost obţinut de o carte străină. Era o distincţie rezervată pentru cărţile cehești, dar pur şi simplu romanul a avut un asemenea succes, încît a depăşit cărţile în limba maternă.

De ce credeţi că ar fi interesaţi cehii de o expoziţie despre avangarda românească?

Un motiv ar fi acela că au fost puţine expoziţii de artă plastică românească în Cehia pînă în 2005-2006. România se află în plină revenire de imagine în Republica Cehă, după o perioadă nu foarte roz cînd eram identificaţi cu mineriadele şi tot ce s-a întîmplat nefast la noi în trecut. Tot ce înseamnă cultură venită din România este primit bine aici, este un moment favorabil pentru noi, de care încercăm să profităm din plin. De altfel, aţi putut vedea prezenţa numeroasă a ziariştilor la conferinţa de presă din deschiderea expoziţiei, şi asta în condiţiile în care mîine începe festivalul internaţional de film de la Karlovy Vary, care deţine capul absolut de afiş pentru tot ce înseamnă acţiune culturală în această perioadă. Un al doilea aspect este că unii dintre curatorii şi galeriştii români au studiat cu specialişti cehi în domeniu la începutul anilor '90. Este chiar cazul dlui Erwin Kessler, care l-a avut profesor pe Tomáš Vlček, directorul actual al Galeriei Naţionale Cehe din cadrul palatului expoziţional. Şi, în al treilea rînd, artiştii cehi, în principal pictorii şi sculptorii tineri, caută în acest moment surse de inspiraţie, iar de cîţiva ani au descoperit Balcanii.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Deplasarea la Praga a fost realizată cu sprijinul Institutului Cultural Român.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **284** ● 23-29 iulie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

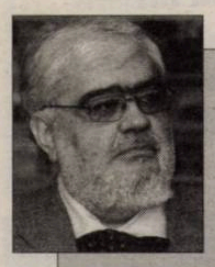

Andrei Pleşu
„Melancolie“
pagina **3**

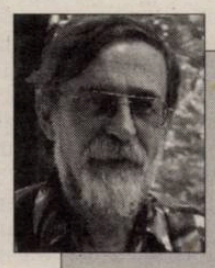

Vintilă Mihăilescu
„Civilizaţia gustului“
pagina **7**

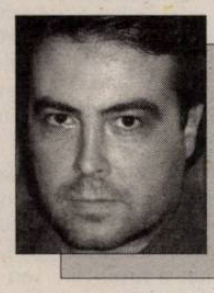

Adrian Cioroianu
„Proiectul Nabucco“
pagina **24**

Civilizaţia selenistică

40 de ani pe Lună

„Cînd înțeleptul arată luna cu degetul, prostul se uită la deget.“
(proverb chinez)

w

Nr. 275: Articolul domnului Andrei Pleşu, „Despre educaţie“

„A sta pe gînduri e cea mai incomodă poziţie“

Stimate domnule Andrei Pleşu,

Nu mi-am imaginat vreodată că voi îndrăzni să comentez, să completez sau să combat un articol al dumneavoastră sau, Doamne fereşte, să vă dojenesc sau mustru pentru un anume punct de vedere. Dovadă că materialul de faţă a stat exact o lună în faza de „literatură de sertar“. Şi iată că totuşi o fac. Cu speranţa că voi primi un semn din partea dumneavoastră (răspuns, reacţie, replică) de aprobare sau dezaprobare, care să mă scoată din dilema care îmi tot dă tîrcoale.

Îndrăzneala mea se justifică prin faptul că:

v-am urmărit vreme de 15 ani, cu interes şi admiraţie, în vechea *Dilema* şi apoi în *Dilema veche*. Şi dacă în primii ani vă citeam cu DEX-ul lîngă mine, acum parcă îmi vine ceva mai uşor. Fapt ce mă bucură gîndind că mi-am îmbogăţit lexicul, dar mă şi întristează constatînd că aţi coborît uşor ştacheta, renunţînd cîte puţin la vocabularul elevat cu care operaţi şi vă exprimaţi odinioară. Deşi vă asigur că segmentul cititorilor, pe hîrtie sau pe Net, a rămas la acelaşi nivel de pregătire, cultură, inteligenţă şi gîndire ca şi atunci. Poate chiar mai ridicat;

am fost şi sînt, începînd cu anul 2000, un colaborator sporadic al hebdomadarului, la temele care mi-au stîrnit dileme;

citind articolul „Despre educaţie“ publicat în nr. 275 din 21-27 mai 2009, am rămas surprins de finalul lui. Un articol în care faceţi o profundă şi pertinentă analiză a unei mai vechi crize din învăţămînt. În care, după cum spuneţi, de pe agenda educatorilor au dispărut principii formative de tipul „tăriei de caracter“, „al responsabilităţii“. Ceea ce e corect. Cum trebuie să recunoaşteţi că la fel de corect este că se menţin „sacrificiul şi dăruirea de sine“ şi că, din păcate, „satisfacţiile morale“ continuă să predomine „recompensele materiale“. Un articol încheiat astfel: *„Dăm teză sau nu? Facem grevă sau nu? Ce să zic? Au şi aceste nelinişti justificarea lor. Doar că, din cauza lor, nu mai avem timp să cădem pe gînduri“.*

Aici aveţi perfectă dreptate. Acţiunile noastre au fost slab pregătite, puţin forţate şi inoportune, evident, sortite eşecului. Dar nu sînt convins că metoda „căderii pe gînduri“ ar rezolva criza sistemului şi problemele dascălilor. Pentru că a cădea şi a sta pe gînduri e cea mai incomodă poziţie, cum susţinea Dard (de unde am şi luat titlul articolului), dar şi ineficienţa, pentru că *„putem gîndi mult şi bine şi totuşi să nu înţelegem nimic“* (Mircea Eliade).

O astfel de temere mă încercă şi pe mine în articolul „Logică împotriva logicii în metafora geografică Nord-Sud“ publicat în nr. 388 din 21-27 iulie 2000. În care un contrast de o perfecţiune diabolică *„ne face să cădem şi să rămînem pe gînduri“*. Dar fără rezultate. Pentru că singura soluţie era să se opună contrastului un dialog între Nordul bogat şi Sudul sărac. Un dialog care atunci era imposibil la nivel planetar şi care acum este inexistent la nivel naţional. Şi asta pentru că în ambele situaţii lipseşte una din părţi; lipseşte comunicarea, totul devenind un dialog al surzilor sau un simplu monolog.

Cu cine să discute sindicatele (care totuşi sînt prea multe) cînd partenerul de discuţie rămîne mereu inflexibil, „nemuritor şi rece“? Şi-atunci sîntem nevoiţi să facem grevă la televizor, să negociem cu ţara, adică cu nimeni şi să ne atragem antipatia tuturor. Dar nici suspendarea grevei şi „căderea pe gînduri“ nu rezolvă criza, ci doar îi acoperă efectele, ascunzînd defectele. Or, noi ştim că „nu ne uităm la lucrurile care se văd, ci la cele care nu se văd; căci lucrurile care se văd sînt trecătoare, pe cînd cele care nu se văd sînt veşnice“. (Sfîntul Apostol Pavel, 2 Corinteni 4,18)

„Căderea pe gînduri“ nu e suficientă la nivel individual, dar nici la nivel de colectiv, grup social, categorie socială sau de popor. Cu respect vă rog să vă amintiţi că aţi gîndit mult şi bine şi n-aţi reuşit să apelaţi un număr de mobil format dintr-un prefix numeric urmat de un grup de litere. Sau să vă amintesc cum la începutul anului 2004 întregul colectiv de redacţie a trebuit să părăsească redacţia *Dilemei*. Şi cînd după 559 de numere tipărite a trebuit s-o ia de la anul I, nr. 1 fără a mai „sta pe gînduri“. Şi asta pentru că domnul A. Buzura „vă urechea“ că aţi criticat guvernul pe banii lui. Ca şi cum ministeriabilii v-ar fi sponsorizat şi subvenţionat din buzunarele lor şi nu din banii contribuabililor faţă de care aveaţi obligaţii. Şi că dacă aţi fi căzut pe gînduri n-aţi fi rezolvat nimic, pentru că lipseau partenerul, dialogul şi comunicarea. Atunci, în nr. 4 din 6-12 februarie 2004, apreciam gestul *„ca fiind unul de o frumuseţe desăvîrşită, o noblеţe aleasă şi un fair-play total“*, prin care după o convieţuire agreabilă a urmat o despărţire amiabilă. Un gest de mare risc şi un exerciţiu democratic de cîştigare a libertăţii de exprimare, de mare ţinută şi eleganţă. Şi-acum mă încearcă o urmă de regret că nu aţi ţinut seama de propunerea mea ca noii Dileme să i se spună „Dilema noastră“. Pentru că în fond era a tuturor. A dumneavoastră, care o faceţi cu atîta pasiune, şi a noastră, care o citim cu mare interes. „Da de, n-a fost să fie“ – vorba lui Sorescu.

Aşa cum nici acum nu sînt convins (cu toată admiraţia şi încrederea pe care o am în ei) că intelectualii rasaţi ai revistei de azi, care domină topul celor 50 al *Academiei Caţavencu*, în frunte cu Mircea Vasilescu, oricît „ar cădea pe gînduri“, n-ar reuşi să

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

scoată cultura din criză.

Şi asta pentru că ea, cultura, a primit în acest an „nimic virgulă ceva“ (0,19% din PIB), cum vă exprimaţi ironic cu ani în urmă. Pentru că lipseşte partenerul de dialog şi acţiune şi nu se poate forma acel grup mixt alcătuit din domniile lor şi oameni politici care să-i sprijine şi să-i susţină. Un „grup de reflexie“ care, după modelul WWI (Institutul de supraveghere a lumii), să depisteze cauze, să propună soluţii şi să monitorizeze acţiuni.

Or, dacă „partenerul politic“ lipseşte, „căzutul pe gînduri“ cade şi el.

Aşa şi cu noi, o categorie socială de aproape 300.000 de dascăli. Cine să ne-asculte, cine să ne susţină, cine să ne accepte dacă ne-am aflat mereu în conflict cu clasa politică?

Cine să primească şi să accepte poporul român în lume aflat în conflict cu propria elită conducătoare? A făcut-o UE cu ţara şi acum regretă. Pentru că adresîndu-se lumii, aceasta îi răspunde cu celebrul citat din Despot-Vodă: „Nici tu nu eşti de-al nostru, nici noi nu sîntem de-ai tăi“. Şi-atunci mai merită „să cădem pe gînduri“? Eu personal refuz s-o fac, *„că cad în cur“* (P. Ţuţea). Iar colegii ar intra într-o adevărată „cuadratură a cercului“, adică în ceva greu de înţeles şi imposibil de rezolvat.

Şi toate astea în condiţiile în care singurul lucru pe care îl ştim sigur este acela că nu ştim nimic sigur, că singura certitudine e incertitudinea şi cînd, aşa cum zicea domnul Mircea Cărtărescu, *„datorită pasivităţii politicii, apare criza învăţămîntului care duce la manelizarea populaţiei“.*

Or, în aceste condiţii parcă ar fi de preferat să-l urmăm pe Martin Page care afirma că *„în lumea de azi să gîndeşti mult e un handicap ca oricare altul, iar să suferi de boala gîndirii e o boală ca oricare alta. Handicap şi boală care nu pot aduce decît necazuri“.*

Şi de-aici nevoia de a pune la bătaie toată gîndirea şi inteligenţa noastră pentru a putea intra în categoria privilegiată şi reconfortantă a imbecililor fericiţi. Dar pentru asta trebuie să aşternem peste creierele noastre giulgiul prostiei. Lucru care nu e chiar aşa de simplu pentru că trebuie parcurs traseul vieţii de pînă acum, dar în sens invers.

Aşa încît această călătorie în lumea prostiei tinde să devină un adevărat imn al inteligenţei.

Dar nu şi al victoriei.

prof. Gicu BUTOI
scoaladesa@yahoo.com

P.S. Vă doresc un 23 august personal, liniştit şi clar şi nu un 23 August zbuciumat şi contestat ca al lor.

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Domnule Profesor,

Reacţia dvs. – pentru care vă mulţumesc – se bazează pe un *malentendu*. Articolul meu vroia să spună doar atît: criza învăţămîntului (la noi şi aiurea) nu e una strict materială. Invocam o conferinţă organizată la Berlin, care se ocupa de marile schimbări de mentalitate survenite în ultimii ani în şcoli şi universităţi. Deplîngeam faptul că, aflaţi sub constrîngeri imediate (întru totul legitime, de altfel), riscăm să reflectăm mai puţin asupra problemelor mari. Nu mai apucăm „să cădem pe gînduri“. Dvs. luaţi această formulă drept un îndemn la pasivitate sindicală. Nu mi-a trecut prin cap aşa ceva. Dacă e vina mea, dacă formula cu pricina e ambiguă, îmi cer scuze.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Republica Socialistă România, azi**
- **Economia bazată pe cunoaştere**
- **Mitică**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Melancolie

Cînd a apărut, *Dilema* își propunea să aducă un spor de interogativitate, de reflexie dubitativă, într-o Românie, cea a anilor '90, în care tonul răstit, judecata radicală, opinia ireductibilă făceau ravagii. Am fost acuzați de mulți, și buni, și răi, că practicăm o echidistanță insalubră, că relativizăm acolo unde de rigoare ar fi fost înregimentarea tranșantă, ambîțul nemilos. Am răspuns, defensiv, dar ferm, tuturor suspiciunilor, am veștejit certitudinile de lemn ale „omului fără dileme“ și, în cele din urmă, cred că am cîștigat. Pe piața de presă locală, gazeta noastră și-a făcut un loc aparte, fără să facă vreo concesie interesată, dar, totodată, fără să recurgă la mîrlănie intratabilă și partizanat orb.

O primă mare excepție de la stilistica *Dilemei* a fost numărul dedicat lui Eminescu prin februarie 1998. Era un exercițiu de demitizare, de re-situare a poetului național în spațiul unui dialog dezinhibat, fără solemnități sterpe, fără demagogie patriotardă. Sîntem înjurați și azi pentru îndrăzneala de a fi privit indiscret, prea de aproape, fotografia bardului, gata să vorbim și despre omenescul lui, uneori foarte (prea?) omenesc. Deși absent din redacție în anul cu pricina (eram la Externe), socotesc că redacția n-a greșit. Cred că iubirea adevărată e la antipodul idolatriei și că e preferabil să te raportezi la o mare valoare mai curînd cu realism și tandrețe, decît lăcrămînd bălos, în poziție de drepți. Eminescu e mai aproape de el însuși în postura de prieten, decît în aceea de „voevod“, de monument intangibil, de legendă indescifrabilă.

Între timp însă, lucrurile s-au schimbat. Unii au murit, alții au trecut din postura directoratului executiv, în aceea a directoratului onorific, noi „dilemiști“ s-au alăturat, inevitabil, celor vechi. Toți foarte buni, dar, fatalmente, „noi“. Și prin aceasta, spiritul gazetei a suferit o „reașezare“, discretă uneori, vădită alteori, oricum la oarecare distanță de citatul din Caragiale aflat pe frontispiciu („Sînt vechi, domnule!“). Nu mai sîntem chiar așa de vechi, ceea ce, pînă la un punct, este normal și, în orice caz, ireversibil. Poate că titlul gazetei ar trebui și el revizuit. Propun *Dilema Nouă*. În *Dilema Nouă* s-a dat drumul la delictul de opinie și la judecata tăios-monocoloră. Au apărut tabuuri noi și permisivități noi. Oameni altfel drăgălași și deștepți scot șișul dacă te legi de canonul lor contra-canonic. Nu mai au puncte de vedere, ci verdicte lichidatoare. Undeva, nu în *Dilema,* Traian Ungureanu și Mihail Neamțu au criticat tapajul disproporționat pe care l-a provocat, la nivel planetar, moartea lui Michael Jackson. Treaba lor! Așa cred ei, au dreptul s-o spună. Dilemiștii noștri au și ei dreptul să spună contrariul, să creadă altceva. Cu condiția ca replica să rămînă în codul consacrat al *Dilemei,* care, ce-i drept, nu e publicat în *Monitorul Oficial,* dar subzistă încă, în mințile fondatorilor și ale multor cititori. Codul acesta e dat la spate, cînd preopinentul e tratat drept ignorant, „siderant“ (sic!), inconștient, mistificator, superficial, incompetent, impertinent, provincial, grosolan, ridicol, mediocru, insensibil la moartea unui om, rasist, psihanalist de tarabă, elitist, indecent, perorînd enormități, lipsit de bun-simț, impostor, meschin, suspect de „premeditare a controversei în vederea unei mai bune expuneri mediatice“, pe scurt, o „copulație“ (sic!) de afirmații nefondate. Autorul acestui carnaval de epitete a fost atins, categoric, în ce are mai scump. E gata să taie și să spînzure. Cum să te legi de amorul lui? Să-l bombăni pe Eminescu? OK! E *cool!* Poți să spui și că nu-ți place Rubens, sau că Beethoven te plictisește. Dar să dai în Michael Jackson? Crudule! Prostule! Incultule! Rasistule! Elitistule! Tipologic, o astfel de reacție aparține galeriei de fani și fane care, cînd apare în scenă Elvis Presley, plîng, țipă și leșină. Nu e genul meu.

Un alt coleg deplînge – tot în *Dilema Nouă* – slaba audiență a emisiunii lui Patapievici de pe TVR Cultural. Audiența e criteriul bun, proba ultimă, scopul. Așa gîndesc și gazetarii care au făcut vedete din Becali, V. Stan, C.V. Tudor și alții din aceeași făină. Dar cine ar fi crezut că voi regăsi această ideologie populară în gazeta „veche“, gazeta „noastră“? Nu pot decît să trag concluzia că sînt „expirat“. Că am intrat în deriva senectuții defazate. Ideea că, în acest moment, *Dilema* n-ar mai putea găzdui un număr „dilematic“ despre marele Jackson, cum a făcut-o, în 1998, cu Mihai Eminescu mă face, totuși, melancolic. Corect ar fi să-i rog pe prietenii mei să mă elimine din poziția, devenită caducă (și, oricum, formală), de „director fondator“. Altfel, voi rămîne disident în ceea ce cîndva fusese propria mea ogradă. Căci, mărturisesc timid, îi găsesc lui Michael Jackson cîteva calități notabile, dar cred, cum cred și alții, că bocetul mondial cu care a fost dus la groapă e un mic exces. În rest, să-i fie țărîna ușoară!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La ce folosește Ministerul Turismului?

Am petrecut cîteva zile de vacanță umblînd prin Transilvania, fără o țintă stabilită dinainte, poposind ici și colo, unde mă prindea seara. Singura „idee“ era să ies din drumurile naționale și să caut locuri mai puțin știute. Am fost, cu alte cuvinte, un turist „rural, ecologic și cultural“, dacă folosîm expresia consacrată. A meritat. N-am ajuns la vorba bine știută „frumoasă țară avem, păcat că e locuită“, ci mai degrabă am tras concluzia „frumoasă țară avem, păcat că are atîția miniștri“.

Am străbătut mai ales două zone: cea dintre Țara Bîrsei și Valea Tîrnavelor, luînd la rînd mai multe sate, biserici și cetăți săsești, și o bună parte din Țara Moților. Voiam mai mult să văd atmosfera locurilor decît să „bifez“ neapărat anumite „obiective turistice“. La Viscri, de pildă (unde ajungi doar dacă observi la timp un indicator mic pus pe șoseaua națională nu de autoritățile române, ci de străinii care s-au implicat în renovarea satului), doar cetatea este ceea ce se cheamă un obiectiv turistic; în rest, se pot vedea cîteva case săsești vechi restaurate și transformate în pensiuni, se pot cumpăra artizanale de producție locală și cam atît. Oricum, ceea ce s-a întîmplat acolo este enorm față de nivelul de la care s-a pornit: un sat vechi, la care se ajunge greu pe un drum îngust și prost, a devenit, după ce Prințul Charles s-a implicat în opera de restaurare, un fel de simbol al păstrării tradițiilor. Dar dacă se contează în continuare numai pe influența și interesul moștenitorului coroanei britanice, mă tem că lucrurile nu vor merge foarte bine. În sat locuiesc oameni săraci, iar majoritatea caselor sînt în continuare dărăpănate – deși prin dimensiuni și resturile de ornamente amintesc de proprietarii înstăriți de odinioară. Încă nu e loc pentru o viață comunitară adevărată la Viscri, iar opera de restaurare e pe termen lung. În zilele cînd mă aflam acolo, tocmai poposise un camion cu ajutoare din Belgia, iar sătenii veneau pe rînd să-și ia cutia de carton trimisă de concetățenii lor europeni...

Saschiz – plasat pe drumul național, deci zguduit zilnic de zeci de camioane de mare tonaj – are și el tradiționala biserică în mijloc și case vechi, multe dintre ele ceva mai bine întreținute. Pe dealul din apropiere, ruinele unei cetăți pentru a cărei renovare autoritățile locale solicită acum fonduri europene amintesc de gloria medievală a locului, care s-a luptat o vreme pentru supremație cu Sighișoara. Au apărut cîteva pensiuni; una dintre ele, nouă și frumoasă, deschisă anul trecut cu fonduri europene chiar la intrarea în sat, se cheamă „Violeta“, iar patroana povestește că are planuri mari pentru acel loc (care ar urma să ofere și echitație, și pescuit, și alte forme de agrement), dar deocamdată dezvoltarea trebuie amînată pînă trece criza. De Sfînta Maria trebuie să vină aici cîteva sute de sași, la sărbătoarea satului, dar pînă cînd turismul rural va prinde cheag mai durează. Patronul pensiunii crede că zona satelor și cetăților săsești a fost întrucîtva promovată în exces, *peste* posibilitățile concrete ale infrastructurii și peste ceea ce are, deocamdată, de arătat. Are dreptate: în afară de renovări pe ici, pe colo, satele săsești au același aspect trist și părăsit, deși fac parte din patrimoniul cultural național.

În Apuseni, după ce treci de Cîmpeni, la Albac și în satele din jur pensiunile se înșiră de o parte și de alta a drumului, sugerînd o anume prosperitate și o bună redefinire a zonei, care a trăit înainte din meșteșuguri tradiționale ori din minerit. Așa cum se prezintă acum, situația e foarte bună: pensiuni mici și restaurante care păstrează specificul local dau locului personalitate. Sper să nu se ajungă la o „masificare“ a turismului, ca la Sinaia și pe toată Valea Prahovei. Ar fi păcat.

În toate aceste locuri – și în altele prin care am trecut – turismul a început să se dezvolte fără ca ministerul de resort să aibă vreun rol. Proprietarii de pensiuni și restaurante au învățat să-și facă reclamă singuri, autoritățile locale au mai învățat și ele să pună în valoare ce au și să-i sprijine pe întreprinzători, Internetul a devenit o formă de promovare ideală pentru astfel de locuri, așa încît se poate spune că dezvoltarea turistică se face, în astfel de cazuri, pornind „de la bază“, de la ideile și inițiativele oamenilor. Iar astfel de exemple se pot găsi și în alte zone din țară. La ce e bun, așadar, un minister al Turismului? La promovare – spun doamna ministru și alți oficiali. Numai că imaginile TV cu dna Udrea pe plajă, la raliu, la concertul de jazz etc. îi promovează exclusiv imaginea personală. Iar banii dați la

Eurosport pentru a le comunica străinilor „veniți în România!“ ar fi fost mai eficient folosiți, de pildă, pentru a pune niște indicatoare și niște panouri cu informații turistice și culturale mai amănunțite prin zone precum cele pomenite mai sus, care au început să se dezvolte și să atragă destui turiști, inclusiv străini. Mai au rost comparațiile? Italia – care scoate o grămadă de bani din turism – nu are un minister dedicat acestei activități...

În vremuri de criză, guvernul de stînga-dreapta a înființat un minister doar pentru că, probabil, cineva a considerat că merită și dna Udrea o experiență ministerială. Deocamdată, această experiență înseamnă doar cheltuirea unor sume mari de bani publici pe mai nimic. Turismul se dezvoltă și se promovează singur în alte părți, nu la minister și nu la televiziuni, ci acolo unde niște oameni au avut idei și inițiativă. O simplă vacanță de-a lungul și de-a latul țării e suficientă pentru a constata cît de ridicole sînt campaniile „de promovare“ ale Ministerului Turismului.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Se spunea că într-o noapte Stalin, împreună cu Beria, au venit la un bătrîn bolșevic gruzin, care de curînd fusese eliberat de la Lubeanka, și au stat la el pînă dimineață. Ei bine, locatarilor imobilului le-a fost teamă să iasă noaptea la toaletă, iar dimineață nu au plecat la serviciu. Se mai spunea că vizitatorilor le-a deschis ușa o moașă, responsabila imobilului, care ieșise în cămașă de noapte, ținînd în brațe un cățel mops, și mînioasă foc că cei veniți în puterea nopții nu au sunat de cîte ori se cuvenea. După întîmplare, femeia povestea: «Am deschis ușa și am văzut un portret, cînd deodată portretul a început să vină spre mine». Se spunea că Stalin ieșise pe coridor și contemplase îndelung foaia de hîrtie atîrnată lîngă telefon; pe ea locatarii însemnau prin bețișoare numărul convorbirilor, pentru a ști cît are fiecare de plătit.

Toate aceste povești uimeau și amuzau tocmai prin banalitatea cuvintelor și situațiilor, care erau într-adevăr de necrezut: Stalin pășind pe coridorul unei locuințe comune.“

(Vasili Grossman, *Viață și destin,* versiune românească și note de Laurențiu Checicheș, Editura Univers, 2000)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Navetiştii de Bruxelles

„C'est un scandal, ça" – încheie taximetristul. E magrebian, fusese profesor la el în ţară. A venit la Bruxelles în urmă cu vreo 15 ani şi, de atunci, e taximetrist. Pornisem conversaţia de la o replică nevinovată. Autorizaţia lui de funcţionare (afişată împreună cu tariful pe spătarul unuia dintre scaunele din faţă) era semnată Maria Ionescu. Doamna lucrează la primăria din Bruxelles şi, se vede treaba, eliberează licenţele taximetriştilor din oraş. Profesorul din nordul Africii mă întreabă dacă sînt şi eu român, ca doamna Ionescu. Îi confirm. Ştie cîte ceva despre ţara mea. Cu o lună în urmă cunoscuse o delegaţie venită la Bruxelles cu treburi. Au devenit cumva amici, au ieşit în oraş. Păstrase o amintire plăcută despre români. Oameni sofisticaţi, plimbaţi prin lume, cosmopoliţi. Cei mai mulţi erau bucureşteni, oameni de minister, din ce am dedus. Avea un singur of, taximetristul. Primarul. Da, în delegaţie era şi primarul unui oraş din Delta Dunării. Fuseseră în anul acela inundaţii teribile şi primarul venise, însoţit de oamenii de la minister, să solicite niscai fonduri de la Comisie, pentru reconstrucţie. Iniţial, taximetristul nu s-a mirat prea tare. Multă lume vine la Bruxelles pentru a căpăta fonduri. Spanioli, portughezi, nemţi, italieni, irlandezi îşi încrucişează proiectele şi influenţa întru nobilul scop de a atrage spre casă ceva fonduri comunitare. Nu, nu asta îl iritase pe taximetrist. Pare-se însă că, la o cină în Grand Place, primarul a început să îi povestească (arătînd şi fotografii) ce minune naturală este Delta Dunării. Cît stuf, cît păsăret, ce de specii de peşti. Magrebianul îmi mărturisea că, la acea întîlnire, a tras următoarele concluzii: în primul rînd, că îşi va face un concediu în Deltă. A doua concluzie a lui era, de fapt, o nedumerire. „Cum, domnule, cînd eşti primarul principalei aşezări turistice şi poţi avea fantastice surse de venit din turism, tu vii cu mîna întinsă la amărîţii ăştia de la Comisie?" Omul nu pricepea de ce Tulcea nu are venituri proprii uriaşe. De ce trebuie bani europeni unui asemenea oraş. De ce s-a „milogit" primarul la nişte conţopişti multinaţionali pentru un pumn de euro. „C'est un vrai scandal, ça" – repetă el a încheiere.

Deduc (şi) rîca taximetristului la adresa funcţionarilor de la Instituţii. Localnicii, fie ei venetici din Magreb, sînt uşor iritaţi de traficul imposibil, de creşterea chiriilor, de şantierele aducătoare de praf şi haos pietonal. Condiţia de „Capitală neoficială a Europei" a adus şi necazuri, nu numai prosperitate. E drept că mai mult de jumătate din cursele de taxi din oraş aparţin navetiştilor la Instituţii, aşa că măcar taximetriştii să facă bine să nu se mai plîngă.

Navetiştii se recunosc uşor. În zona Place Schuman-rue de la Loi, trecătorul standard are în dotare, obligatoriu, aşa-numitul „căţel", adică valijoara pe roţi, croită la dimensiunea compartimentului de bagaje din cabina avionului. Navetistul este reprezentant al unei regiuni, al unei industrii, al vreunui minister, al unui ONG. Se duce la Comitetul X sau la Comisia Y, are o întîlnire cu oficialul Z. Discută o strategie multianuală, un proiect de buget, o politică sectorială de care este direct interesat. Sînt şi de-ai noştri printre ei. Cursele TAROM de Bruxelles (două la număr în fiecare zi) sînt ocupate, în covîrşitoare majoritate, de acelaşi tip de călători. Membri ai Parlamentului European, oficiali guvernamentali, angajaţi ai Comisiei sau Parlamentului.

În avionul de dimineaţă, te uiţi ce face fiecare. Unii stau cu nasul în laptopuri. Dacă te plimbi pe culoar şi tragi cu ochiul, vezi nesfîrşite pdf-uri, grafice, tabele. Alţii stau cu nasul în cîte o carte. În general, lecturi interesante. Sociologie, politologie, istorie. Unii mai fac schimb de informaţii despre rue Neuve şi magazinele de acolo. Alţii îl bîrfesc pe nu ştiu care şef de cabinet, italian, care a pus gînd rău unuia de la relaţii cu presa, bulgar de felul lui. În conversaţie mai apar subiecte legate de politichia internă. Vag. Domină, mai degrabă, un spirit „ecumenic", dincolo de vrăjbile mediatizate de televiziunile de ştiri. Mai puţin de un sfert citesc presa gratuită care se distribuie din partea TAROM-ului. Cîteodată, în avion sînt şi „cei de la COR", adică primari, şefi de Consilii Judeţene şi oameni din Agenţiile de Dezvoltare. Ei se duc la Comitetul Regiunilor. În general, au bagaje voluminoase, pline cu broşuri, CD-uri, prospecte şi pliante. Ei se mai bagă în vorbă cu oamenii de la minister sau cu vedetele eurodeputaţi. Fac schimb de cărţi de vizită, îşi pledează temele locale şi/sau agendele personale.

A treia categorie, cea a angajaţilor români din instituţii, nu este chiar uşor de identificat. Mai citesc o revistă, mai ascultă o muzică în căşti sau privesc absent prin hublou. Se gîndesc probabil la alt apartament, mai în centru, mai aproape de Schuman, la programarea şedinţelor de comisie

de săptămîna asta, la doctoratul din ţară care le mănîncă tot timpul. Se hotărăsc să găsească grădiniţă pentru copil şi să aibă o (nouă) discuţie cu soţul/soţia referitor la un eventual serviciu. Pentru ei, Parlamentul sau Comisia reprezintă un angajator sigur (şi relativ generos) pe timpul crizei economice.

Lipsesc mulţi români din cursele de Bruxelles. Navetiştii într-acolo ar trebui să fie mult mai mulţi. În primul rînd, zic eu, lipsesc ziariştii. Nu cei abonaţi la delegaţiile prezidenţiale şi care călătoresc cu avionul de protocol. Din cursele TAROM lipsesc reporterii obişnuiti care să se ducă pînă la Bruxelles pentru un reportaj despre politicile de mediu sau pentru un interviu cu vreun şef de cabinet sau comisar. Veţi spune că, în epoca Internetului, astea se fac de la Bucureşti, că nu mai e nevoie să baţi drumul pînă acolo. Voi răspunde că nu poţi scrie despre politicile comunitare fără să intri (măcar o dată) în instituţiile comunitare. Şi voi adăuga, răutăcios, că e-mail-ul îmi pare mai degrabă moartea comunicării decît progresul ei. Mai grav îmi pare că, dintre navetiştii de Bruxelles, lipsesc reprezentanţii „grupurilor de interese". Există excepţii, sînt cîţiva, dar prea firavi la număr şi calitate. Industriile, sindicatele, ong-urile, interesele locale sînt încă mult prea puţin prezente pe la Instituţii.

Cred că, pe măsură ce TAROM-ul se va umple şi cu ei, perplexitatea taximetristului-profesor magrebian va rămîne doar o anecdotă din trecut.

dezbateri politice

Jorge CASTAÑEDA

Cine susţine Cuba

După 47 de ani, Organizaţia Statelor Americane (OSA), la Adunarea sa generală, a respins suspendarea Cubei ca membră. Aşa-numitele ţări ALBA (acronimul spaniol pentru Alternativa Bolivianã a Americilor) – Cuba, Venezuela, Honduras, Nicaragua, Bolivia, Republica Dominicană şi Ecuador – au reuşit, parte datorită abilităţii lor, parte din cauza Statelor Unite şi a democraţiilor latino-americane, să reabiliteze Cuba.

OSA-ul a pus, totuşi, două condiţii. Cuba trebuie să ceară explicit reintegrarea şi trebuie iniţiat un dialog în concordanţă cu premisele Cartei OSA şi cu alte documente esenţiale ale acesteia, precum şi cu principiile pe care se bazează aceste documente – dintre care cele mai importante sînt democraţia şi respectul pentru drepturile omului.

Asemeni multor compromisuri democratice, rezultatul i-a lăsat pe toţi puţin mulţumiţi şi puţin dezamăgiţi. Cu toţii puteau spune că au ieşit victorioşi, şi nimeni că a acceptat înfrîngerea.

Dar aceste compromisuri sînt precum statisticile sau costumele de baie sumare: ceea ce arată e mai puţin important decît ceea ce ascund. Două consideraţii fundamentale îmi vin în minte, şi ramificaţiile lor în ţări „la dispoziţia oricui" din America Latină, precum El Salvador, sînt semnificative.

Prima se referă la felul în care ţările ALBA îşi duc politica externă. Avînd în vedere că ţările mai mici nu acţionează independent de Venezuela, şi că preşedintele venezuelean Hugo Chávez nu acţionează fără îndrumarea Cubei în probleme cu greutate, este acum evident că nici cubanezii, nici aliaţii lor nu-l vor slăbi pe preşedintele Obama în ceea ce priveşte chestiunile latino-americane.

Ele ar fi putut lăsa să treacă cu uşurinţă adunarea OSA, dîndu-i noului preşedinte american mai mult timp să pregătească Congresul şi opinia publică pentru o hotărîre de un echilibru delicat. Problema principală este cum să ridice embargoul de aproape 50 de ani al SUA pe comerţ, investiţii şi călătorii în Cuba, şi ca aceasta să apară, totuşi, drept rezultatul unei negocieri.

Ţările ALBA au decis să nu-i facă nici o concesie lui Obama şi încearcă, în schimb, să-l înghesuie într-un colţ: ori SUA va fi de acord cu consensul OSA, înfuriind amîndouă părţile lobby-ului cubano-american şi pe activiştii pentru drepturile omului, abandonînd principii şi angajamente, sau SUA va trebui să acţioneze singură (poate doar cu Canada alături), rămînînd complet izolată în America Latină – ultimul lucru pe care şi-l doreşte Obama.

Grupul ALBA a tras mult pentru un vot sau pentru un compromis în termenii lor, pe care să-l poată flutura apoi în ochii lumii şi ai opiniei publice. Obama nu a avut altceva de făcut decît să accepte.

O a doua consideraţie este că acest comportament va continua. Motivul pare destul de clar: Cuba are nevoie de ajutor internaţional şi nu sînt prea multe locurile unde l-ar putea găsi. Speranţele că Brazilia şi China i-ar furniza bani gheaţă au fost zădărnicite de criza financiară şi geo-politică. Şi Chávez, în ciuda recentei creşteri a preţului petrolului, nu-şi mai poate permite să subvenţioneze Cuba, aşa cum a făcut-o în timpul anilor de glorie. De aceea cubanezii speră să găsească resurse în altă parte, şi singura posibilitate, oricît de îndepărtată ar părea, este Banca Inter-Americană pentru Dezvoltare.

În principiu, ca să fii membru al BID trebuie să fii membru OSA, şi acesta poate fi motivul pentru care Cuba a insistat atît pentru acest lucru; şi pentru care a fost, în cele din urmă, atît de dezamăgită că nu a fost readmisă fără a i se pune condiţii. Indiferent de asta, ea îşi va pune aliaţii să insiste pentru o alianţă cu BID, în timp, ce simultan, îşi va radicaliza poziţia în altă parte, aşa cum face acum cu El Salvador.

Într-adevăr, noul preşedinte al El Salvador, Mauricio Funes, a fost ales pe baza apartenenţei la FMLN (Farabundo Marti Liberation Front – Frontul de Eliberare Farabundo Marti), partidul care a urmat vechiului grup de guerilă de extremă stîngă din anii '80 şi '90. El este de stînga, dar moderat şi modern, şi s-a identificat în mod deschis cu preşedintele brazilian Lula şi cu Barack Obama, în opoziţie cu Chávez.

Într-o discuţie privind componenţa cabinetului său, chiar înainte de inaugurarea acestuia de pe 1 iunie, vechea gardă FMLN a cîştigat, ameninţînd că va face publice disensiunile. Cubanezii, nicaraguanii şi venezuelenii nu sînt dispuşi să-i facă vreo concesie nici lui Funes, considerînd că istoria e de partea lor, şi că acum e momentul să scoată la lumină toate problemele.

Probabil că, pînă la un anumit punct, au dreptate. Pentru că cea de-a doua lecţie a adunării OSA se referă la comportamentul democraţiilor latino-americane, în special Mexic, Brazilia, Chile şi Columbia. Ele au încercat să facă pe plac SUA (circulă zvonul că Obama i-a telefonat lui Lula şi i-a cerut ajutorul), dar nu au dorit să o rupă cu Cuba şi Venezuela pentru a fi pe faţă de partea SUA.

Nu vor face acest lucru nici în viitorul apropiat, pentru nici o problemă ce ar putea suscita discuţii, dacă aceasta ar însemna o confruntare cu ţările ALBA. Fidel Castro ştie asta şi va profita de angajamentul diluat al ţărilor democratice în privinţa drepturilor omului şi a democraţiei. În ţările în care conflictele sînt prezente sau incipiente (Bolivia, Guatemala, El Salvador, Paraguay şi Ecuador), extremiştii de stînga vor trage tare, democraţii se vor uita în altă direcţie, şi Obama ori va ceda (aşa cum a făcut la OSA) şi va plăti un preţ în politica internă, ori se va retrage din America Latină, de frică să nu fie izolat. O ocazie minunată pentru un nou început în relaţiile americano-latine va fi, astfel, ratată.

Jorge G. Castañeda, *fost ministru de Externe al Mexicului (2000-2003), este profesor de Studii Latino-Americane la Universitatea din New York.*

traducere de Iaromira POPOVICI

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Kolakowski

Pe 17 iulie, a murit Leszek Kolakowski. Firesc, toate ziarele poloneze au avut prima pagină de a doua zi îndoliată. Firesc, în presa din România, abia pe 20 iulie a apărut un semn – în *Evenimentul Zilei* o convorbire *in memoriam* cu Vladimir Tismăneanu, un ardent admirator şi un profund cunoscător al marelui polonez. Jurnaliştii noştri au decis că dispariţia lui Leszek Kolakowski nu înseamnă mare lucru pentru românul contemporan. Poate că au dreptate. Nu mă pot opri să nu speculez amar nu atît pe seama ignoranţei presei noastre, cît pe seama irelevanţei pe care figura unuia dintre cei mai importanţi intelectuali est-europeni ai ultimului secol o are pentru mica noastră republică îndesată în sine.

Cu ani în urmă, Tony Judt începea un articol – devenit legendar între timp – despre Kolakowski astfel: „Leszek Kolakowski este un filozof polonez. Dar nu pare nici just, nici suficient să-l definim astfel"*. Kolakowski a fost cît se poate de polonez, aici nu încape nici o îndoială. În acelaşi timp, însă, a fost mai mult decît atît. Scria excelent în patru limbi străine, s-a simţit foarte bine şi la Univeristatea din Lodz şi la cea din Montreal şi la Yale şi la University of Chicago şi la Berkeley şi la Oxford, iar aderenţa sa la mediile intelectuale, fie ele mai puţin libere (ca în Polonia postbelică), fie libere, a fost totală. Însă dimensiunea universală a personalităţii sale nu venea numai din faptul că poseda toate dexterităţile specifice unui intelectual „al lumii", ci din experienţa sa. Leszek Kolakowski a trăit cu deplină onestitate marea dramă a otrăvirii cu utopie urmată de o spectaculoasă vindecare şi apoi a mărturisit-o, folosind toate aceste dexterităţi.

Kolakowski, născut în 1927, a crezut deplin în marxism, apoi a crezut cu rezerve şi, în final, nu a mai crezut deloc. Cristopher Hitchens şi-l aminteşte reacţionînd la afirmaţia marxistului intratabil Georg Lukacs conform căreia oricît de rea ar fi forma de existenţă a socialismului la un moment dat şi într-un loc anume, tot e preferabil celui mai bun capitalism, astfel: „Sigur că da. Avantajele Albaniei faţă de Suedia sînt evidente!". Dar pînă a-şi cîştiga pe deplin dreptul moral de a spune aceste lucruri în Occident, Kolakowski a trecut prin întuneric. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial şi imediat după aceea a fost un marxist fervent. Delirul antisemit al polonezilor de atunci şi ocupaţia nazistă a ţării sale l-au dus direct în imperiul intelectual al celui mai periculos opiu al secolul XX: marxismul leninist. Deja la mijlocul anilor '50, începe să fie mai nuanţat în opţiuni. Îl preferă pe tînărul Marx bătrînului Marx, consideră că marxismul trebuie rafinat prin interpretări contemporane şi devine ceea ce se chema, atunci, un revizionist. La finele anilor '50 consideră că nu există nici o instanţă morală superioară conştiinţei umane şi că determinismul istoric zis „materialist dialectic" este o prostie. Crede atît de mult în autonomia individului, în puterea raţiunii şi în primatul conştiinţei, încît consideră că lumea întreagă este produsul minţii noastre care produce, kantian, clasificări şi ordonări. Vedem bine, marxismul e la mare distanţă. Prin 1957, Wladislaw Gomulka însuşi îl atacă direct într-o plenară a Partidului Muncitoresc Polonez. În 1968 a părăsit Polonia, într-un exil care va dura pînă la căderea comunismului. Textele lui vor influenţa decisiv motivaţiile intelectualilor strînşi, în anii '80, în jurul *Solidarităţii*. În Occident, se aşază la stînga. Dar evoluează treptat şi, în ultimele decenii de viaţă, puţini dintre intelectualii de stînga ai momentului îl mai enumeră printre amici.

Două sînt concluziile fundamentale la care a ajuns Kolakowski. Prima, că stalinismul este o consecinţă firească, naturală, a marxismului. Apărătorii marxismului spun că derapajele dictatoriale ale stîngii sovietizate au fost, de fapt, abateri de la marea învăţătură şi că ele sînt imputabile oamenilor politici şi nu doctrinei ca atare. Kolakowski este, poate, cel mai însemnat filozof care argumentează contrariul. În impunătorul op în trei volume *Direcţii principale în marxism: apariţie, dezvoltare, disoluţie,* apărut la Paris în 1976-1978, Kolakowski explică impecabil cum de marxismul aplicat nu are alt destin decît acela de a eşua în tiranie. Această carte rămîne pînă astăzi cea mai amplă tratare a marxismului ca fenomen non-economic şi este documentul copleşitor al unei treziri. Kolakowski pare a-şi fi găsit în Occident echilibrul intelectual de care avea nevoie. Se distanţează faţă de marxism şi rămîne la fel de distant, cum a fost întotdeauna, faţă de fenomenul religios. L-a pasionat creştinismul şi a fost unul dintre cei mai buni cunoscători ai fenomenului sectar şi eretic. De altfel, pasiunea lui pentru religie ca obiect de studiu data încă în anii polonezi – în 1966 a scris prefaţa la ediţia poloneză a *Tratatului de istorie a religiilor* de Mircea Eliade. Dar nu a crezut niciodată. Egal distanţat faţă de marxism şi faţă de religie, dar deopotrivă preocupat intelectual de amîndouă, Kolakowski va analiza marxismul ca pe o religie şi va persista în a sublinia efectele nocive pe care le are pentru oameni credinţa în marxism, o „falsă religie". Pentru Kolakowski, stalinismul, maoismul, dar şi nazismul sînt generate de acelaşi mecanism aberant ca orice fanatism religios: abdicarea raţiunii. Spirit voltairian, Leszek Kolakowski avea, după mărturiile celor care l-au cunoscut, un sentiment acut al deziluziei care putea, uneori, să pară cinism. Cristopher

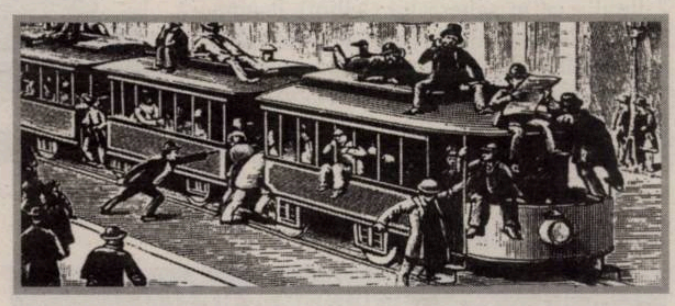

Hitchens îşi aminteşte că, în anii studenţiei sale la Oxford, a participat la seminarul lui Kolakowski şi a susţinut o lucrare, plecînd de la o carte a opozantului est-german Rudolph Bahro, în care explica cum se poate reforma din mers socialismul real. Kolakowski l-a concediat uşor plictisit pe tînărul Hitchens spunîndu-i că sistemul socialist nu se poate reforma decît prin dispariţie şi că ardoarea socialistă a junelui este, pentru el, „un film pe care l-am mai văzut şi ştiu cum se termină".

A doua concluzie a lui Kolakowski, exprimată în scrierile sale, dar încă mai apăsat spusă de la catedră, este aceea că în momentul în care muncitorii chiar vor pune mîna pe putere oriunde în Europa de Est, comunismul se va sfîrşi ca într-o ironie supremă a istoriei. Aşa a fost să fie, iar cel mai bun exemplu este căderea regimului comunist din chiar Polonia sa.

Pînă la urmă, destinul lui Kolakowski este una dintre cele mai frumoase poveşti intelectuale ale secolului XX, arătîndu-ne că, şi în vremea ciumei, mintea poate funcţiona onest. O poveste a salvării este oricînd binevenită. Mulţumim, Leszek Kolakowski!

* „Goodbay to all that?" în *The New York Review of Books,* iulie 2006.

ready made

„1816 Septemvrie 5.

Zapisul meu la cinstita mâna dumnealui cluceru Nicolae Glagoveanu precum să să ştie că am luat eu pe unu dintre ţiganii dumnealui ca să-l învăţ la meşteşugu bărbieriei cu soroc de un an şi jumătate şi la împlinirea sorocului să fiu dator a-i da băiatu desăvârşit bărbier, învăţat întocmai ca şi mine, având idee de a rade atât la prostime cât şi la epochemeni după cum eu rad."

(George Potra, *Contribuţiuni la istoricul ţiganilor din România,* Editura Curtea Veche, 2001)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Glissando

Ce linii, ce meandre, ce volute: ce solniţe puteau ieşi din atelierul lui Cellini! E suficient să le asemui cu o nasolniţă contemporană, care aduce-a stropitoare de materii fin granulate, dar solide, anume sare sau piper... Ce cuţite nepreaascuţite, o lingură singură în aşteptarea unei mîngîietoare limbi, tridentul unei furculiţe în mîna zeului Neptun, – Poseidon, cum îi ziceau elinii. Ei, pasămite, nu aveau, apoi, să-l fascineze pe Bellini, mai atras de barbaria celtă, decît de formele şi normele greceşti. (Avea 34 de ani cînd a murit, în 1835, nu prea departe de Paris, fiind îngropat în cimitirul Père-Lachaise, „lîngă mormîntul lui Chopin", – cum ne asigură diverse lexicoane... Numai că lucrurile stau taman pe dos: Chopin, mort în 1849, va fi fost îngropat, el, lîngă mormîntul lui Bellini, – mai înainte ca Vincenzo să fie exhumat, îmbălsămat şi strămutat în Domul din Catania). Mi-e greu să-mi amintesc, în ocurenţă, dacă familia celor trei Bellini din Veneţia (Iacopo, tată, plus Gentile şi Giovanni, zis Giambellino, fii) au emulat cumva,-n pictură, cu elinii. Fellini, dincolo de orice eventuală emulaţiune cu elinii, – bănui că-l foloseşte pe Bellini (Vincenzo, bineînţeles), recte muzica acestuia vocală, în unele filme – care, însă? – ale lui. În *E la nave va?*... I-aş rămîne preaîndatorat filmologului care mi-ar spune-o! Sau bunelor doamne cinefile, care ar face-acelaşi lucru. Doamne gentile (ca Bellini), doamne feline (ca Fellini), doamne eline (cu ce linii! – ca în saliera lui Cellini), doamne line ca nişte violine, doamne violonceline, giambel(l)ine, veline (mai ales, veline!) – Ferice de cine filele le-ntoarce!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Litoral 2009

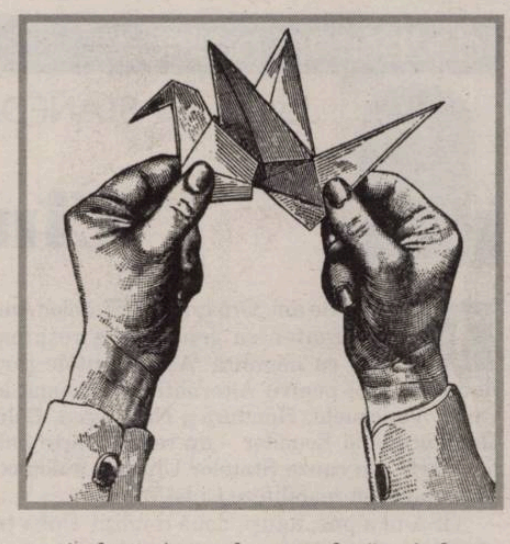

Despre litoralul românesc continuă să se spună că e jalnic şi că ar fi preferabil de mers în Bulgaria. Diferenţa e însă ca aceea dintre un şchiop şi un ciung. Poate că bulgarii au mai puţină imaginaţie, sînt mai previzibili, iar asta se vede la servicii. Nu sînt neapărat bune, dar ştii în linii mari la ce să te aştepţi. Altfel, în ciuda numelui exotic, Albena suferă în continuare de apăsătoare tristeţuri comuniste, cu hotelurile ei fără măsură, terne şi cu tencuiala căzută. O staţiune nu atît de liniştită pe cît de urîtă. La Nisipurile de Aur în schimb, culorile sînt cele ale unui capitalism asiatic. Întreaga staţiune e ca un bazar sclipicios, care duduie de turişti şi muzici amestecate, un mare balamuc al stelelor suprapuse şi al consumului de nimicuri. Balcicul nu mai e nici el ce-a fost şi aud că e pe cale de a se transforma într-o staţiune „adevărată", cu hoteluri înalte şi servicii standardizate, construite eventual chiar lîngă fostul castel al reginei Maria. În ce-i priveşte pe românii abonaţi la litoralul vecinilor, se pare că mulţi încep deja să se orienteze către staţiunile aflate mai spre sud, dincolo de Burgas, sătui pare-se nu de bulgari, ci chiar de propriii conaţionali, care au devenit aproape majoritari pe plajele din apropierea Varnei.

O variantă ar fi şi revenirea, după mulţi ani, la clasica Mamaia: o experienţă plină de surprize. Pe lîngă lucruri rămase exact aşa cum le ştiai, poţi descoperi şi locuri care au cîştigat un plus de ştaif. În parcarea de la Rex continuă tradiţia maşinilor impresionante: Ferrari, Bentley, Aston Martin, Ford Mustang sau cîte un deja banal Porsche. În largul aceluiaşi hotel, un yacht de lux ancorat într-o doară sau un extraordinar spectacol de acrobaţii aeriene cu avioane uşoare cu elice te pot face să te simţi, vorba ceea, de-a dreptul interbelic (şi chiar belic dacă te nimereşti la parada cu Mazăre în uniformă germană). Trebuie totuşi să faci abstracţie de omul de tip nou, vechi mîncător de seminţe, cu burtă post-revoluţionară, eventual însoţit de o femeie cu fiţe. Individ cu mai mulţi bani decît bunul lui confrate din partea mai populară a staţiunii, cea sudică, dominată de strania telegondolă (marcă a primăriei Mazăre) şi de culorile în care unele hoteluri vechi au fost revopsite, după reţeta Vanghelie (în prăzuliu, de exemplu).

Spre Mangalia, fosta glorie Olimp se află într-o stare jalnică. Multe hoteluri sînt în renovare, dacă nu chiar în reconstrucţie, cu lucrări care se întind peste ani şi decenii. Sala de bowling a fost închisă ca şi aceea de la Neptun. Ambele staţiuni au tăbliţe la intrare şi la ieşire care te înştiinţează că e vorba de obiective turistice de interes naţional. Românul ştie însă la fix cuvîntul de adăugat lîngă asemenea înscrisuri. În jalnicul decor general există însă şi cîteva oaze de o veselie particulară. Aşa e de exemplu (în ciuda culorii tot verzui) – hotelul Cireşica, răsărit pe locul unui fost bufet din PFL unde pe vremuri se mîncau mici foarte buni. Însuşi Traian Băsescu onorează locul cu prezenţa sa în fiecare an. Au apărut şi hoteluri nou construite, diferite de cele în stilul anilor '60, '70. De pildă, Hercules din Jupiter (ce nume mari, Dumnezeule!), cu un patron fost marinar şi care are un restaurant în formă de vapor. În faţa lui e un mic golfuleţ cît se poate de pitoresc, dar dacă vrei să faci baie acolo vei avea surpriza că nu poţi nici să mergi, nici să stai şi nici să înoţi. Apa e prea puţin adîncă şi fundul e plin de pietre colţuroase şi alunecoase.

În sfîrşit, ce vreau să spun e că în ciuda micilor diferenţe de care pomeneam, atît pe litoralul nostru, cît şi pe cel bulgăresc nimic nu e dus pînă la capăt, nimic nu e complet distrus şi nimic nu e refăcut în mod definitiv. O permanentă vîltoare convieţuieşte cu băltirea. Surprizele bune şi rele alternează şi te obligă să fii mereu atent. Dacă hotelul e bun, atunci trebuie să fii în gardă asupra restaurantului. Dacă şi acesta pare în regulă, poţi fii sigur că vei avea nişte probleme cu plaja. Unele noutăţi sau vechi regăsiri te pot binedispune, dar e o stare care nu durează niciodată prea mult din cauza unui revers al monedei care nu întîrzie să apară, cînd ţi-e lumea mai dragă.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

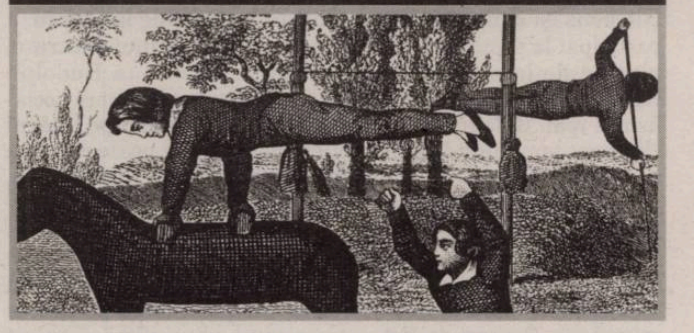

Marea Neagră sub ocupaţie

O sută de ani am putut păstra provincia asta. Luată cu sabia de un rege german şi ceva ostaşi români, se duce acum pe şpagă către o mulţime de regişori mai mici şi mai rău intenţionaţi. Teritoriul lor autonom sfidează constituţia şi elasticitatea timpanelor noastre: enorm zgomot pentru nimic, astea sînt terasele, cafenelele şi discotecile pe lîngă care am trecut în week-end-ul ăsta. Stăpînii Mării n-au trident şi nici pedigree de proprietari: sînt pur şi simplu nişte slugi cu o mînă pe butonul de volum şi cu cealaltă în buzunarul vizitatorului.

Nu mai e nici un motiv să te duci la mare pentru un om sănătos la cap. Nu mai e nici un loc în care să te ascunzi în faţa democraţiei populare a micilor, a porumbului fiert şi a caleştilor cu geamuri negre şi suflete idem la volan. Nu mai e nici un pic de nisip fără 20% scrum, nici o boare de vînt fără miros de mirodenii ieftine, de supermarket, nici o umbreluţă fără bani şi nici o valoare pentru suta de lei.

La mare nu se mai aud pescăruşii. Nu mai au cum acoperi, chiar de s-ar strînge toţi, zgomotul altor păsări în două picioare, care se aud din boxe, din megafoane, din telefoane şi cîteodată live, ca acompaniament al şoferului în maşina lui, pusă să înlocuiască şcoala, educaţia, puterea de înţelegere a celuilalt.

La două mile în larg se aud terasele. Pe lîngă tine trec cutiile de bere, ca sticlele cu răvaşe aruncate de marinari. *Şi ele au mesaj: ajutor, sîntem nişte idioţi! Salvaţi-ne, n-avem nici un pic de minte!* Fireşte, nu vine nimeni să-i salveze pe beţivii de noapte de pe plajă: ar fi o misiune sinucigaşă. Lumea nu se duce la mare ca să se înţeleagă: merge să se relaxeze, ce dracu!

Acum o sută de ani, marea chema poeţii. Astăzi, tot ea pare să-şi fi calibrat farmecele pentru prozatorii cu burţi de la aprozar, pentru instrumentiştii cu şperaclu scăpaţi de la Gherla, pentru femeile disperate cu prea mulţi copii orbitînd în jurul lor, ca nişte sateliţi scăpaţi de sub control. Şi, mai ales, marea îi cheamă la ei pe oamenii care nu pot, nu suportă să fie singuri. Marea creează gloate, hrăneşte mulţimi, stimulează aglutinarea a mii de trupuri fără direcţie, într-un canion de tarabe pe marginea căruia vizitatorii stau ca vulturii, aşteptînd ca rezistenţa noastră la kitsch să-şi dea obştescul sfîrşit.

Marea nu mai e pentru oameni. E pentru un corp social uriaş, care se naşte aici în fiecare vară, pregătit să înghită tone de hrană, să digere megabiţi de muzică proastă, să crească mare şi să acopere tot ce ştiam: nisip, scoici, valuri şi plajă, tihnă şi bucurie.

Chiar aşa: nu mai vezi pe nimeni bucuros la mare. Toţi sînt ocupaţi să bifeze puncte de program: benzinărie, terasă, hotel, table, biliard, ţigară pe plajă, amor şi de la capăt. Marea e o farfurie uriaşă pe care noi pe noi înşine ne consumăm, ca Hagi din poezia lui Barbu. Cu indigestie de fieare dată, cu blocaj intestinal pe drumul de întoarcere.

Să nu ziceţi că sînt paseist. Şi-n adolescenţa mea era aglomeraţie la mare. Însă ce lipsea era densitatea uriaşă a obrazelor, greutatea bicepşilor băieţilor din parcări, masa enormă de burţi, micimea capetelor, dimensiunea extraordinar de redusă a vocabularelor. Lipseau acum 20, 30 de ani legiunile de fete care vorbesc cu buzele ţuguiate, cum au văzut la liderele de opinie ale cluburilor: „Extraordinar, şi care-i problema?". Nu e nici o problemă, în afara faptului că vorbele astea au ajuns să înlocuiască 90% din conversaţia umană, tot aşa cum plasticul a pus stăpînire pe producţia de absolut orice.

Am fost în week-end-ul ăsta la mare, aici voiam să ajung. Am încercat să nu mă uit în jur, să nu mă ia la ochi vreunul dintre soldaţii din trupele de ocupaţie. Am mers cu capul în jos, conştient că reprezint un trib aproape extinct.

Oamenii care se lăsau stăpîniţi de loc au pierdut în faţa celor care vor să-l stăpînească. Şi nu, din cîte ştiu, n-avem nici o şansă de tsunami.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Patrimonializarea gustului

– Gustă din acest shiraz! – mă îndeamnă B.

Petrecerea lîncezea toropită de căldură. Mîncarea nu prea tenta pe nimeni, iar băuturile se limitau la citronade cu gheaţă. B. îmi toarnă jumătate de pahar dintr-o sticlă cu un cangur pe ea.

– E australian – îmi mai explică el.

– E minunat! – îi răspund eu.

Şi aşa începe o discuţie de cîteva ore despre vinuri şi arta lor. Discuţie e mult spus, căci aportul meu se limita la cîteva întrebări mirate şi confirmări entuziaste. Apogeul este atins de povestea despre „degustarea de pahare“, despre care chiar că nu auzisem, degustare cu acelaşi vin băut însă din pahare de forme diferite pentru a vedea care dintre ele este mai capabil să alinte mai savant papilele noastre gustative şi să pună mai mult în valoare calităţile vinului respectiv. Totul îmi aduce aminte de surpriza mea la o primă vizită în Franţa, cînd cîţiva colegi s-au încins în jurul unei discuţii despre vinuri timp de o noapte întreagă, fără a repeta o singură dată o frază sau o idee. Nu credeam, atunci, că acest lucru va fi posibil şi în România.

De fapt, încă nu e posibil... Dar a început să (re)apară preocuparea şi chiar cultul vinului. Al vinului şi al mîncării bune. După un prim deceniu post-comunist în care ne-am năpustit pe pre-capitalism şi vitrinele sale, am început să descoperim şi noi că există viaţă şi după supermarket. Distrus prin însiropare în primul deceniu post-revoluţionar (pe teren, cu studenţii, aproape că nu am avut cu cine să beau zilele trecute un vin sec, mai toţi necunoscînd modul de întrebuinţare al acestui gen de produs), vinul a început să revină la bunele maniere. La fel şi mîncarea. România se întoarce la civilizaţie.

Poate părea prezumţioasă, pentru unii, alăturarea aceasta cu „civilizaţia“. Nimic mai greşit! Tot „procesul civilizării“, prin care a trecut Europa occidentală cel puţin de la Erasmus încoace şi despre care ne vorbeşte pe larg Norbert Elias, a fost lungul drum al corpului către spirit şi al plăcerilor stomacului către vîrful limbii. Modelul l-au stabilit şi răspîndit curţile nobiliare (în primul rînd cele franceze), plăcerile mesei devenind astfel tot mai mult rafinamente aristocratice. Gastronomia devine o artă, care are un cuvînt tot mai greu de spus în calitatea vieţii: a mînca bine devine un ingredient inconturnabil pentru a trăi bine. Dar acest „bine“ încetează să mai fie *gourmand,* ca în Evul Mediu sau în societatea „de jos“, şi devine tot mai mult *gourmet*. Societăţile „civilizate“ ajung astfel să se distingă tot mai mult prin *„les manières de table“*.

Comunismul a fost lipsit de maniere şi în această privinţă. Iar totalitarismul său nu avea cum să nu-şi exercite controlul şi asupra alimentaţiei poporului. Noi am avut parte – ce ironie lingvistică! – de „alimentaţia raţională“. Ceea ce ne-a făcut să retrogradăm de la *gourmet* nu înapoi la *gourmand,* ci direct la nesătui.

Nesătui am intrat şi în capitalism, şi ne-am repezit, bulimici, în magazinele societăţii de consum. Pînă cînd am aflat de vaci nebune, gripe aviare sau porcine şi alte E-uri dăunătoare sănătăţii noastre. Şi am început să ne întrebăm: dar noi ce mîncăm, de fapt? De abia atunci s-au creat premisele mai largi ale unui bun-gust care să ne aducă înapoi la gustul cel bun. Mîncarea începe, timid, să-şi recîştige locul său în definirea calităţii vieţii şi altfel decît prin friptane, grătare, hamburgeri sau alte abundenţe. Legislaţia „produselor de calitate“ consfinţeşte şi ea o piaţă de nişă, deschisă însă tuturor celor care, după o săptămînă cenuşie, vor să guste din plăcerile gustului.

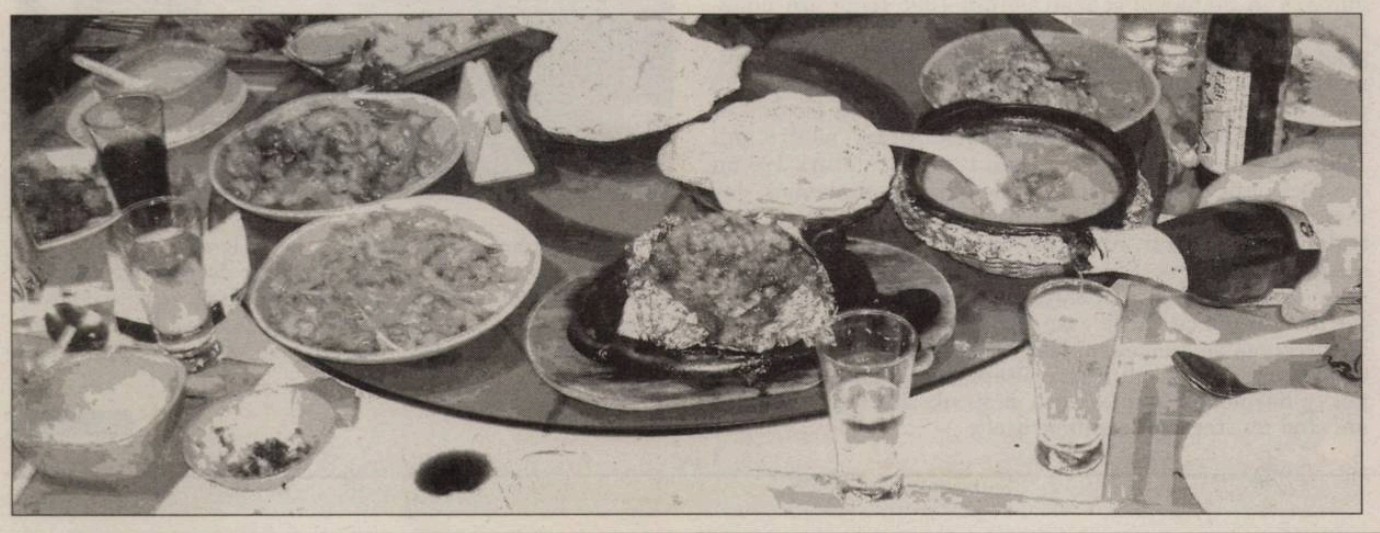

După peste jumătate de secol de alimentaţie raţională şi hrănire iraţională, este timpul să (re)începem o acţiune de „patrimonializare a gustului“: produsele alimentare pot face parte şi ele din patrimoniul naţional, iar mîncatul şi băutul sînt şi ele acte de cultură! „Calitatea vieţii“ nu este niciodată deplină fără arta *degustării* şi nu există nicăieri „civilizaţie“ fără *manières de table*. Nimic mai banal, veţi spune, doar că noi am suferit de o lungă amnezie în această privinţă...

Mihail NEAMŢU

polemice

Lachrimæ Antiquæ Novæ: idolul şi doliul

Aflu de la un prieten că Alex. Leo Şerban a redactat în *Dilema veche* un mini-protest la adresa comentariului „mofluz“ pe care l-am făcut sub titlul: „Declinul apusean la moartea unui idol: Michael Jackson“ *(Hotnews.Ro*, 30 iunie a.c.). Citindu-i reproşul viril din colţul „3,14“, înţeleg rapid cîteva lucruri: în jurul unui „star planetar“ este dezirabil consensul. Cînd Mariah Carey şi Nelson Mandela aştern gînduri pioase la catafalcul lui Jackson, de ce s-ar găsi un român oarecare să fluiere în „biserica“ catodică patronată de CNN sau PRO TV?

Un fenomen *en vogue* trebuie mîngîiat, pare-se, numai cu trandafiri umbriţi de curcubeul toleranţei. Am jignit plînsul fanilor citind mai curînd neglijent biografia unei vedete galactice. Am omis, pesemne, cîteva fraze homerice, anumite sclipiri de geniu, nişte gesturi monumentale şi trei declaraţii mîntuitoare ale nemuritoarei legende *pop... Mea culpa!* Sper ca experţii în mitologie tabloidă şi para-tabloidă să repare exhaustiv această greşeală. Cu modestele-mi resurse, folosind numai informaţii refuzate de marile enciclopedii, am ales să tratez un fenomen mediatic drept simptom al transformărilor culturale radicale din sînul unei civilizaţii. Cred mai departe că raportul idol-scenă exemplificat de Jackson instituie o dialectică negativă (s-o numim, în termeni chimici, *detox-retox?)* pe care nici un comentariu sentimental n-o va putea camufla. Relaţia dintre mega-vedetă, *mega-image* şi mega-public se bazează pe o canibalizare reciprocă – un fapt soldat frecvent cu moartea prematură a artistului MTV şi infantilizarea prelungită a fanilor.

Mofturi, fleacuri, filozofeme! – va spune dl Şerban. Chiar şi aşa, mă întreb cum poate rămîne domnia sa netulburat de asimetria tratamentului jurnalistic acordat uciderii tinerei Neda Agha Soltan pe străzile din Teheran, în comparaţie cu decesul celebrului Michael din Neverland? Poate pentru că se grăbeşte să-mi plîngă de milă, sub registrul *Schadenfreude,* după ce vreo trei sute de forumişti m-au sfîrtecat printre comentarii transpirate, fişe clinice şi trimiteri bibliografice doct alcătuite... În sfîrşit, pe lîngă două greşeli de tipar, pe dl Şerban îl mai doare şi orientarea mea muzicală: cum adică să asculţi şi John Dowland *(sic),* şi Rahmaninov *(sic),* şi Stela Enache *(sic)?* N-am acum un răspuns adecvat, în varianta scurtmetraj alb-negru, dar mă surprinde prezenţa eclectismului pe lista de erezii a lui Alex. Leo Şerban. Dacă barocul e prea strident, un *Thriller* hollywoodian al anilor '80 m-ar putea oare lumina?

PUBLICITATE

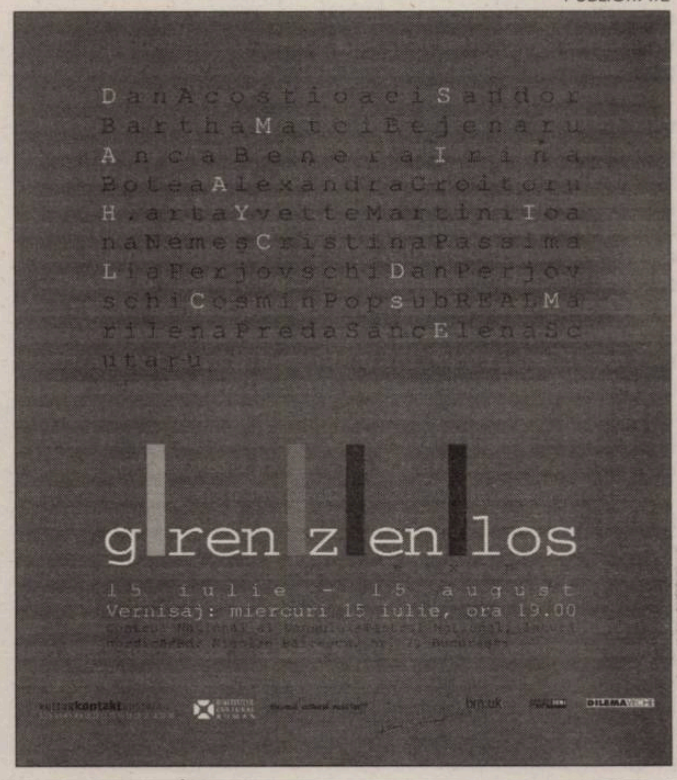

Andrei PIPPIDI

SOS București

Eminescu, 58

De multă vreme trec prin faţa casei cu această adresă: pe frontonul ei, milesimul 1894 indică o vîrstă venerabilă, aceea pe care o arătau şi stilul neoclasic, şi starea de jalnică deteriorare. Ferestrele astupate, ca şi lacătul de la uşă dovedesc că acolo nu mai locuieşte nimeni. Clădirea de alături, împodobită cu mofturile maure îndrăgite de o anumită burghezie dintre cele două războaie, a fost locuinţa lui Eugen Barbu, unde, pînă luna trecută, mai trăia văduva lui. Vecinătatea ameninţătoare e de partea cealaltă, unde sînt nişte blocuri mătăhăloase; cel cu faţada pe colţul cu str. Polonă este acum acoperit de o husă care ascunde lucrări ample; aceste clădiri ocupă terenul care fusese altădată grădina vechii case. Schelele care înconjoară blocul înghesuie, îmbrîncesc chiar, căsuţa care pare astfel pipernicită şi vetustă. Ce casă a fost ea, totuşi, odinioară! Intrarea sub marchiză şi eleganţa sobră, aproape severă, a laturii întinse de-a lungul străzii mi-au trezit curiozitatea. M-am strecurat în curte, unde am descoperit atenansele, în acelaşi stil nobil şi tot atît de dărăpănate: încă un corp de locuinţă, remiza trăsurii şi un porumbar. Populaţia care îşi are acolo sălaşul e sordidă. Ca să stea de vorbă cu mine a fost împins înainte un tînăr care zicea că „se ocupă de antichităţi“, dar care n-a fost în stare să-mi spună a cui a fost casa. „O doamnă de onoare de la Palat“ – atîta ştia – care ar fi donat statului proprietatea ei. Donaţii de astea, în codul vocabularului impus de noul regim, însemnau naţionalizări în 1948.

Am căutat numele doamnei şi nu l-am găsit. Mă gîndisem la o doamnă de onoare a reginei Maria, Irina Berindei (1873-1954), căsătorită întîi cu arhitectul Louis Blanc (1860-1903), apoi cu omul politic liberal Ion Procopiu (1862-1917), dar domiciliile pe care i le cunoşteam erau altele: în 1904, str. Mercur, 12, în 1948 str. Al. Lahovary, 27. În prezent, aceste străzi se cheamă Pictor Artur Verona şi George Enescu.

În disperare de cauză, am făcut iar apel la prietena Cezara Mucenic. Ei îi datorez informaţiile următoare. Casa figurează în planurile cadastrale din 1895 (cînd era nouănouţă) şi din 1911 la adresa 120, str. Romană, iar proprietarul ei era Vasile Mareş, şeful serviciului poliţiei comunale, menţionat în Anuarul general al României din 1890 pe lista alfabetică a adreselor din Bucureşti ca locuind în strada Romană, fără număr. În acelaşi Anuar, pentru anii 1892-1893, se precizează numărul, 122, deci alături: 120 nu era încă gata. Familia este una de ofiţeri şi diplomaţi, dar n-am dat de urma acestui Vasile (sau Bazil). Că nu mai trăia în 1918 e sigur, fiindcă atunci figura ca proprietară a casei Maria Mareş. Ea, văduva, închiriase casa Şcolii primare de fete nr. 6 din Culoarea de Galben. În această situaţie, de a ocupa cu chirie case particulare, erau şi alte şcoli bucureştene pe vremea lui Haret, cînd sistemul învăţămîntului primar era în plină dezvoltare. Îmi place să-mi închipui ce hărmălaie umplea casa şi strada din faţa ei în acei ani cînd nu treceau maşini pe acolo.

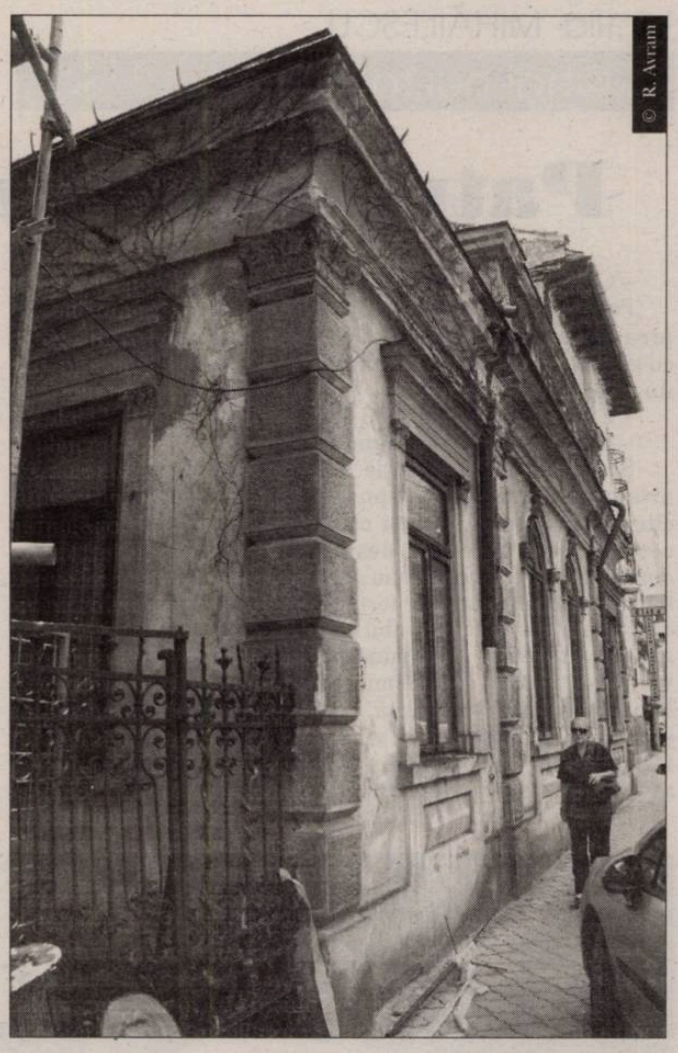

Dar aici se opresc ştirile pe care le-am putut aduna. Oare cine să fi fost doamna de onoare care-şi avea aici adresa în perioada interbelică? Îşi mai aduce aminte cineva? Oricine ar fi, casa merită protejată, pînă nu va fi prea tîrziu. Cu fiecare dintre aceste clădiri care dispar, oraşul vechi moare.

Codrin Liviu CUŢITARU

O chestiune de destin

Ceea ce i s-a întîmplat unui fost coleg de-al meu de facultate – în a doua parte a anilor nouăzeci – demonstrează, dincolo de posibilitatea oricărei îndoieli, faptul că nimeni şi nimic nu ar putea controla vreodată, fie şi minimal, traiectoria destinului propriu, căile Domnului fiind, cum bine se ştie, ascunse şi nebănuite. Omul nostru era, în urmă cu mai mult de un deceniu, tînăr profesor de engleză la un liceu (nu foarte prestigios) din Bîrlad. Fusese un student strălucit, însă o anumită moliciune nativă, alături de presiunile familiei, îl determinaseră să revină, după studiile universitare, în oraşul natal, în postură de dascăl cuminte, fără pretenţii deosebite sau ambiţii nepotrivite. La timpul povestirii avea deja doi copii şi o nevastă lipsită complet de gustul aventurii, aşa încît soarta lui provincială părea cumva pecetluită.

Totuşi, într-o bună zi, în circumstanţe mai curînd neverosimile, profesorul făcu o descoperire incredibilă. Ajuns mai devreme ca de obicei în cancelarie, el zări la coşul de gunoi o hîrtie lucioasă (laminată), colorată mult prea exotic pentru atmosfera cenuşie a bătrînului liceu bîrlădean. Întrucît nici măcar femeia de serviciu nu ajunsese încă prin zonă, la o oră aşa de matinală, fostul meu coleg – Titi pe numele său – se aplecă fără jenă şi o scoase dintre cotoarele de mere şi şerveţelele pentru sendvişuri, din ziua precedentă. Plin de uimire, citi pe nerăsuflate un anunţ al Ambasadei SUA din Bucureşti, adresat tuturor dascălilor (liceali) de engleză din ţară. Neînţelegînd limba lui Shakespeare, indubitabil, directorul (alcoolic) ori poate secretara şefă (gospodină rurală) aruncaseră hîrtia la coş, pentru evitarea oricărei complicaţii birocratice.

Se lansa competiţia *Fulbright* pentru profesorii din învăţămîntul preuniversitar, care erau invitaţi să solicite dosarul de concurs la un număr de telefon cu prefixul Capitalei. Titi – teleghidat parcă de o forţă supranaturală – respectă întocmai instrucţiunile, primind ulterior documentaţia de la Ambasadă, completînd-o cu atenţie desăvîrşită şi plecînd, după cîteva săptămîni, la Bucureşti, pentru a susţine un interviu în faţa unei comisii americane. Fu întîmpinat de o doamnă (româncă) extrem de severă, care se recomandă „asistenta ataşatului cultural şi responsabila cu programul *Fulbright*“. Speriatul nostru bîrlădean încercă să-i sărute mîna, introducîndu-se, scurt, drept „Titi“. Doamna îşi retrase mîna cu dispreţ şi-i spuse tăios: „Aici nu *mai* sînteţi în provincie!“. Cu certitudine, nu-l plăcea şi hotărîse să-i facă viaţa grea.

Am cunoscut-o eu însumi pe doamna respectivă – funcţionară decenii bune în cadrul serviciului diplomatic american din România – şi pot confirma că era în stare de bădărănii foarte mari, în special cu tinerii solicitanţi de burse *Fulbright,* din zona Moldovei, pe care, se pare, nu-i agrea într-un mod natural. Titi, timid din fire, se pierdu cu totul, dar intrarea la comisie (formată în totalitate din americani şi prezidată de însuşi ataşatul cultural) îl remontă. Amabilitatea conversaţiei îi permise să se deschidă şi, în consecinţă, răspunse strălucit la întrebări (era totuşi un anglist excelent). Se mai fistîcea doar cînd întîlnea privirile nimicitoare ale doamnei „asistente“ (prezente şi ea la interviu, dar în calitate de secretară, fără permisiunea de a interoga aplicantul). Prin urmare, Titi făcu o figură deosebit de bună. Ataşatul cultural îi strînse mîna amical la final.

Previzibil, în cîteva luni, a fost înştiinţat că va fi inclus în schimbul *Fulbright* de profesori, urmînd să plece să predea la New York. „Asistenta“ îi făcu însă zile fripte, amînîndu-l cu documentaţia pînă la limita limitei. I-a trimis, la un moment dat, prin poştă, o fişă medicală-tip, cerîndu-i să o aducă parafată (de vreo douăzeci de medici de diverse specialităţi!), la Ambasadă, în douăzeci şi patru de ore de la primire. Disperat, Titi a stat cu căciula în mînă pe la cabinetele doctorilor, reuşind să ajungă a doua zi, cu fişa gata, la temuta doamnă în birou. „Nu, domnule“, exclamă asistenta ataşatului cultural, cu surîs sadic, „am spus (deşi nu spusese, n.m.) completată de *medici bucureşteni,* nu *bîrlădeni,* mituiţi probabil de dumneavoastră ca să vă declare sănătos. Aşa că vă rog să mergeţi la o clinică din Capitală şi să repetaţi examenele. Vă aştept într-o oră“, adăugă doamna cu satisfacţie malefică.

Titi ieşi pe bulevardul Magheru strivit de situaţie. Nici măcar nu ştia încotro să o apuce. Apoi, îşi aminti de o colegă de-a noastră de facultate, care, la sfîrşitul studiilor, venise la Bucureşti cu familia, întrucît tatăl ei – militar de carieră – fusese numit într-o înaltă funcţie de comandă. Omul îşi sună iute soţia la Bîrlad, pentru a găsi numărul Alinei, colega în cauză. Spre surpriza lui Titi, lucrurile merseră strună şi dădu peste Alina în mai puţin de zece minute. Fata – bucuroasă să-l poată ajuta – veni şi-l luă personal din stradă pentru a-l duce la „domnul general“ (devenit adjunctul Şefului Marelui Stat Major, adică al lui Cioflină însuşi, dacă vi-l mai amintiţi). Importantul personaj rezolvă chestiunea în cîteva minute şi Titi, nevenindu-i să creadă, reveni la Ambasadă, într-o oră, cu hîrtia parafată de medici militari cu grade de generali şi colonei. Pe lîngă parafele lor, în buclucaşul document, strălucea şi ştampila Guvernului României.

Doamna „asistentă“ îl privi pe Titi cu spaimă, dar nu-şi opri atacurile. Încercă să-i amîne viza, pe motiv de „aglomeraţie“. Colegul meu sună însă, pe banii lui, la New York (chiar la sediul *IIE – International Institute for Education),* unde, din pură întîmplare, a fost transferat la directorul general (domnul Di Angelo). Acesta fu oripilat de ce se întîmpla la Ambasada SUA din Bucureşti şi dădu mesaje turbate în eter, astfel încît Titi primi viza chiar a doua zi, sub privirile doamnei-zbir, ce trădau starea de şoc. Paradoxal, după cîteva luni, doamna mai făcu o tentativă de blocare a familiei lui Titi de a obţine, la rîndul lor, vizele de plecare. Amărît de cele întîmplate acasă, colegul meu se plînse directorului şcolii din New York, unde preda, a cărui soţie, se pare, era şefă peste un departament major din cadrul *CIA*. A doua zi, cu mîini tremurînde, „asistenta“ diplomatică înmînă paşapoartele, impecabil vizate, soţiei şi copiilor lui Titi.

Epilogul e mai degrabă banal. Presa bucureşteană a publicat o notiţă, pe la sfîrşitul anilor nouăzeci, conform căreia o veche funcţionară a Amabasadei americane în România îşi pierduse minţile, declarînd peste tot că ar fi urmărită de „extratereştrii din Bîrlad“. În fine, eu adaug că Titi (rămas definitiv în America) a ajuns acum, din întîmplare în întîmplare – hoinărind pe căile ascunse şi nebănuite ale Domnului –, pe punctul de a obţine o slujbă frumoasă la Departamentul de Stat, sub conducerea doamnei Hillary Clinton.

Texte și opinii de: *● Ion GHINOIU (secretar științific al Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu") ● Selma IUSUF (jurnalistă) ● Liliana NICOLAE (jurnalistă) ● Adina POPESCU ● Adrian STĂNICĂ (jurnalist de știință, cercetător la Institutul de Geologie și Geoecologie Marină) ● Mihai ZAMFIR (prof. univ., Facultatea de Litere București)* ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Acum patru decenii și cîteva zile omul păşea pe Lună. Dincolo de competiția politică dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică, e vorba de cea mai lungă călătorie realizată pînă acum de specia umană. E adevărat și că aventura a fost potențată de o concurență fără precedent între două superputeri. Programele spațiale ulterioare misiunilor Apollo și-au fixat în general ținte mai puțin spectaculoase, au avut scopuri mai „Pămîntene", mai strîns legate de cerințele economice sau militare ale momentului. Ruşii înțeleseseră deja că pierd competiția iar americanii n-au mai fost interesați să-și demonstreze superioritatea pe această cale (ulterior Ronald Regan a marşat pe inițiativa unui scut defensiv spațial, cunoscut sub numele de Star Wars).

Astăzi, foștii astronauți care au păşit pe Lună deplîng scăderea ambițiilor de a cuceri spațiul. Ei și-ar dori să vadă noi programe care să permită omului să ajungă din nou pe Lună și mai ales pe Marte și îi propun actualului preşedinte Obama să inițieze asemenea programe, pornind chiar de la sloganul său de campanie: „Noi putem". De altfel, chiar Neil Armstrong a spus la un moment dat „It always seems impossible until its done" (Mereu pare imposibil pînă atunci cînd se face). Iar aselenizarea e probabil cel mai bun exemplu că atunci cînd vrea, omul poate face lucruri aproape imposibile.

Dintotdeuna savanții și scriitorii au visat la cucerirea Lunii, în mod concret sau doar simbolic. Visul s-a împlinit pur și simplu, în mod practic (spre mirarea lui Neil Armstrong însuși, care a declarat că a fost extrem de surprins de reuşită), ceea ce n-a distrus însă, după cîte se pare, nici uriașa simbolistică a Lunii și nici credințele populare. E drept că pe lîngă îndrăgostiții care promit „Luna de pe cer" au apărut și comercianți care cîştigă bani promîțînd pămînt pe Lună. Dar există în continuare și oameni care cred în vîrcolaci sau care spun că atunci cînd o găleată ar putea sta agățată de cornul Lunii fără să se răstoarne, nu va ploua. Unii continuă să-și închipuie că Luna e iubita Soarelui și că stelele sînt copiii celor doi.

În raport cu Luna, oamenii par acum a fi diferiți. Dacă pentru unii ea a devenit un teren ferm pe care poți păși, pentru alții a rămas un pur simbol. Unii cred în știință, alții în vrăjitorie. Aşa se explică poate și popularitatea ideii (mai ales în țări greu dezvoltate, ca România) că americanii n-ar fi ajuns de fapt pe Lună și că totul ar fi fost „o vrăjală".

Există însă și din aceia care cred în știință și în călătoria americanilor dar, în același timp, nici nu se îndură a se despărți de „vraja" Lunii. Pentru ei, una nu o exclude pe cealaltă. Iar atracția Lunii îi face să-și închipuie că pot merge acolo ca turişti sau chiar că pot vorbi cu astrul nopții ca și cum ar fi o ființă umană sau o zeitate. Lunatici sau dilematici, îi puteți numi cum vreți. Sînt de găsit prin paginile ce urmează. ***(A. M.)***

Despre legăturile secrete dintre Neil Armstrong și vîrcolaci

Mihai ZAMFIR

Luna şi doi bani jumate

În urmă cu 40 de ani, americanii puneau piciorul pe Lună, cîştigînd un pariu cu miză planetară. În urmă cu 20 de ani, în Estul Europei se prăbuşea comunismul. Nu e de mirare că în România anului 1969, aselenizarea americană a fost văzută nu atît ca o victorie a Statelor Unite, cît mai ales ca o înfrîngere a Uniunii Sovietice: de aceea, timp de mai multe săptămîni, în marea lor majoritate românii au fost fericiți. Și cum vizita preşedintelui Nixon la București urma peste cîteva zile, românii începuseră să viseze treji – să viseze că sovieticii vor pierde în cele din urmă disputa cu Statele Unite, că țara noastră va fi din nou liberă etc. Visuri, firește... Numai că visurile nu sînt inutile și inocente din moment ce le este scris să se împlinească întocmai, fie și după treizeci de ani.

Primul contact direct al omului cu luna ar fi trebuit să semnifice o victorie a omenirii în ansamblul ei: n-a fost nici pe departe aşa! Aselenizarea a luat rapid turnură politică. Iar cei care i-au dat asemenea coloratură n-au fost (cum era normal) occidentalii, ci tocmai comuniştii, într-un efort disperat de a conjura pierderea gravă de prestigiu a sistemului lor economico-social. Deja ruşii nu mai aveau destui bani și destulă știință ca să ajungă pe Lună. Oricum, în îndepărtata lună iulie a lui 1969, reacțiile oficiale ale diferitelor țări comuniste la evenimentul aselenizării au prezentat un evantai pitoresc, dar care ne arăta ce forme paranoice poate lua o ideologie aflată deja în vizibilă pierdere de viteză; spectaculoasa realizare tehnică a americanilor indica faptul că balanța globală a puterii (economice, militare, tehnice, simbolice) începuse deja să se încline, aproape imperceptibil, de partea Democrației.

Reacția oficială a țărilor comuniste a arătat exact gradul de teroare, existent în fiecare dintre ele. China lui Mao, aflată în plină „revoluție culturală", adică într-un proces avansat de auto-distrugere, nici măcar n-a menționat evenimentul: pentru ea, performanța americană pur și simplu nu avusese loc. Cei mai fideli aliați ai lui Mao, albanezii, nord-coreenii și nord-vietnamezii, au procedat la fel („Care aselenizare? Nu s-a întîmplat nimic!").

Mult mai comică a fost în schimb reacția Moscovei. Cu doar cîteva zile înainte ca americanii să atingă Luna, sovieticii au lansat și ei în spațiu un fel de rachetă-sondă care, bineînțeles, nu servea la nimic și despre care nimeni nu știe dacă a ajuns undeva sau s-a pierdut în spațiu. N-are importanță, unicul ei scop fusese acela de a fi concomitentă cu aselenizarea americană. Aşa că, în ziua de iulie (fatală pentru ei), politrucii de la TASS, de la agenția oficială sovietică, au executat o echilibristică retorică dintre cele mai neașteptate. Au anunțat adică sosirea americanilor pe Lună, dar printre rînduri, ca un fapt divers și accidental: pe primul loc se afla anunțul lansării sondei sovietice, nouă victorie a celei mai avansate științe din lume. Logoreea intenționat-confuză a comunicatului TASS reuşea să fie atît de confuză, încît un ascultător neprevenit putea crede că cele două lansări, din Statele Unite și din Uniunea Sovietică, fuseseră coordonate și că americanii au ajuns pe lună oarecum întîmplător, ca un fel de supliment ocazional al reuşitei lansări sovietice.

Cu excepția României, celelalte țări socialiste au preluat parțial opereta sovietică, dar în ton infinit mai discret și fără să atingă ridicolul comunicatului moscovit. S-au înregistrat în acele zile destule scrîşnete din dinți, de la Berlin-Est la Budapesta, de la Varşovia la Sofia. Spectacolul oferit atunci de lagărul socialist arăta un singur lucru: conducătorii lui nu erau în nici un fel pregătiți să-și accepte înfrîngerea în confruntarea la scenă deschisă cu democrațiile occidentale liberale.

În România, redevenită pentru o zi țară normală, oamenii au asistat cu sufletul la gură la transmisia directă a debarcării americane, memorabilă emisiune realizată atunci de Andrei Bacalu. Să nu credem însă că n-au existat voci uşor discordante chiar și la noi: cu toate că directiva venită de sus trebuia aplicată cu sfințenie, iar ea era cea a bucuriei și a admirației față de cucerirea Lunii, unii nostalgici ai realismului socialist și ai exemplului sovietic au găsit modalități subtile de „disidență". Astfel, pe un fost secretar al Uniunii Scriitorilor îl întrista faptul că oamenii au pus piciorul pe Lună: de acum încolo, plîngea el, nu vom mai putea privi cu aceeași romantică inocență spre astrul nopții.

Ca să vezi! Mi-e teamă însă că nu substratul eminescian glăsuia în aceste regrete, ci mai degrabă iritarea că americanii le-o luaseră înainte. Cînd, cu un deceniu în urmă, pe orbită fusese lansat primul satelit artificial, iar apoi Gagarin efectuase rotația lui extraterestră, același scriitor român plînsese de entuziasm. De unde se vede că politica se infiltrase în cele mai adînci cute ale sufletelor.

N-are importanță: de patruzeci de ani încoace, Luna ne priveşte cu aceeași indiferență, dispozițiile sale pentru stîrnirea romantismului au rămas intacte, în ciuda celor cîteva insignifiante urme umane lăsate pe suprafața ei. Universul posedă alte criterii și alte unități de măsură, care îl ajută să privească superior și detașat la bizara noastră agitație sublunară. ■

Astronauții misiunilor Apollo

● Din cele 12 misiuni Apollo, 7 și-au propus aselenizarea și la acestea au participat 21 de astronauți. Numai 12 dintre aceştia au păşit însă efectiv pe Lună:
Neil Armstrong, Edwin (Buzz) Aldrin (Apollo 11)
Charles Conrad, Alan Bean (Apollo 12)
Alan Shepard, Edgar Mitchell (Apollo 14)
David Scott, James Irwin (Apollo 15)
John Young, Charles Duke (Apollo 16)
Eugene Cernan, Harrison Schmitt (Apollo 17)

● La misiunile Apollo care și-au propus aselenizarea, au participat 9 astronauți care n-au călcat însă pe Lună, 6 dintre ei pentru că au rămas în modulul de comandă:
Michael Collins (Apollo 11)
Richard Gordon (Apollo 12)
Stuart Roosa (Apollo14)
Alfred Worden (Apollo 15)
Thomas Mattingly (Apollo 16)
Ronald Evans (Apollo 17)

● Trei astronauți participanți la misiunea Apollo 13 au fost nevoiți să se întoarcă pe Pămînt fără să coboare pe Lună, din cauza unei defecțiuni tehnice care a dus la pierderea unor rezervoare de oxigen:
James Lovell, John Swigert, Fred Haise

● Prima misiune Apollo (care nu-și propunea aselenizarea) a eşuat, iar cei trei membri ai echipajului și-au pierdut viața:
Virgil Grissom, Edward White, Roger Chaffe

Cititori, fiți ascultători!
(dar nu acum)

Emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu și Dragoş Ghițulete la RFI România, se întrerupe pe timpul verii și va fi reluată în luna septembrie.

Ion GHINOIU

Ileana Cosînzeana pe cerul înstelat

În cultura populară, Luna este asociată principiului feminin, fertilității vegetale, morții și renașterii naturii. Ca personaj mitic, Sf. Luni sau Sf. Maică Luni era invocată pentru vindecarea animalelor bolnave, în special a celor născute în ziua de luni și botezate Lunilă sau Lunaia. Ziua patronată de Lună reprezintă în satul românesc și un timp propice efectuării practicilor de lecuire a bolilor oamenilor. Despre ziua ei care deschide fiecare săptămînă, lunea, se credea că e aducătoare de noroc și favorabilă pentru începerea activităților importante, în special a celor de durată, care nu se pot încheia într-o singură zi. În schimb, se interzicea negoțul, datul pe datorie, mersul la petit și înmormîntările. Pentru cîștigarea bunăvoinței Sf. Luni, unele femei o celebrează prin post, uneori mai sever, ca acela ținut miercurea și vinerea. Despre omul născut lunea se credea că este ursit să fie sănătos și foarte norocos.

O temă frecventă în credințele, legendele, baladele și basmele românilor este înclinația erotică a Soarelui și relația lui incestuoasă cu Luna. Nu întîmplător, cei mai cunoscuți și mai îndrăgiți aștri de către pămînteni au în flora spontană a României o plantă cu flori galben-aurii care le poartă numele, *Soarele și Luna*. Planta are numeroase întrebuințări în medicina populară, fiind adesea invocată să alunge boala numită de popor *nouă daturi*. Uneori, Soarele apare ca bărbat însurat cu Luna, pe care o întîlnește în nopțile cînd aceasta *se primenește* (nu apare pe firmament); alteori, Soarele și Luna sînt frați, iar din căsătoria lor incestuoasă au rezultat stelele de pe cer. De cele mai multe ori incestul astral este, din diferite motive, evitat. În frumoasa baladă *Soarele și Luna*, feciorul nepămîntean, Soarele, drumețind prin Rai și Iad, cunoștea foarte bine urmările nefaste ale incestului. Cu toate acestea, el nu renunță la căsătoria cu sora sa. Precum eroul din basme, îi împlinește Ilenei Cosînzene toate dorințele: pod de aramă peste Marea Neagră, o mănăstire dincolo de pod și o scară de fier pînă la cer. Soarele, neînduplecat de cuvintele Ilenei Cosînzene: *Frate, frățioare, / Puternice soare, / Spune mie: Oare / Cine-a cunoscut, / Cine-a mai văzut, / Cine-a auzit / Cine-a pomenit, / Să ia sor' pe frate / Și frate pe sor'?*, pornește hotărît la cununie. Incestul și urmările lui sînt însă împiedicate de virtuala lui nevastă care sare de pe pod în apă și se metamorfozează într-un frumos pește, într-o *mreană de mare cu solzi de zare*. Ulterior, această Ileană Consînzeană este numită de Moș Adam Lună și așezată pe bolta cerului în așa fel ca să nu mai poată fi zărită și întîlnită de fratele păcătos. În mai multe legende căsătoria incestuoasă este oprită chiar de Dumnezeu:

Luna și Soarele, *fără să știe de înrudirea lor, au vrut să se căsătorească, dar Dumnezeu i-a azvîrlit pe fiecare în altă parte a cerului. Ei se caută și acum cu dor, dar nu se pot întîlni*;

Soarele a cerut Luna în căsătorie de la Dumnezeu. Acesta i-a promis-o, cu condiția să o prindă. Ca să nu se întîmple o astfel de nelegiuire, a pus pe unul să fugă ziua și pe altul noaptea. Iar pentru ca Luna să nu vadă frumusețea fratelui ei, și să se îndrăgostească, a orbit-o.

Prin fazele ei de creștere și descreștere, Luna a oferit omului primul calendar în care zilele se numărau pe nopți, începînd cu apariția pe cer a Lunii Noi. În această fază, numită și *Luna Tînără, Luna în Două Coarne* sau *Crai Nou*, cînd astrul dispărut pentru cîteva nopți de pe cer apare ca o seceră subțire în direcția unde apune Soarele, țăranii semănau plantele care cresc și rodesc în sus, la suprafața solului (secara, grîul, porumbul), efectuau vrăji și descîntece, solicitau Lunii Noi să le aducă ce le lipsea: *Crai Nou, Crai Nou, / Sănătos m-ai găsit, / Sănătos să mă lași! / Fără nevastă m-ai găsit, / Cu nevastă să mă lași!*; *Lună Nouă, Lună Nouă, / Taie pîinea-n două / Ție jumătate, / Mie sănătate!* ș.a.

În calendarul popular, prima duminică cu Lună Nouă sau care urmează după apariția acestei faze se numește *Duminică Tînără*. Se credea că cele 13 Duminici Tinere dintr-un an solar sînt zile favorabile pentru străpungerea urechilor fetițelor ca să li se pună cercei, pentru retezatul vîrfului cozilor fetelor și nevestelor ca să le crească părul lung și frumos, pentru tunderea coamei cailor. Alături de Duminicile Tinere, și alte zile din calendarul popular păstrează elemente străvechi de cult lunar: sărbătorile nocturne (Paștele, Crăciunul, Revelionul, Focul lui Sumedru, Noaptea Strigoilor etc.), ajunurile marilor sărbători (zilele în calendarele lunare încep seara, după apusul Soarelui), cele 52 de zile de luni dintr-un an ș.a.

Luna Plină, faza cînd astrul nopții este în întregime luminat, se considera un timp favorabil pentru diferite activități agricole și neagricole: semănatul cînepii, inului și grîului de toamnă, vopsitul lînii cu vopsele vegetale, tăiatul pe timp de iarnă al lemnelor folosite vara la construcția caselor, invocarea rodului bogat prin diferite gesturi, acte rituale și formule magice la semănatul plantelor care rodesc în pămînt (ceapa, usturoiul, ridichea și alte zarzavaturi).

Pe bolta cerului unde se aleargă neîncetat, cei doi frați sînt adesea sfîșiați de *vîrcolaci*, monștri proveniți din al treilea sau al șaptelea copil născut de o fată mare și din copiii credincioșilor nebotezați. Aceștia, deveniți vîrcolaci, ar locui în văzduh, printre nori sau pe deasupra norilor, de unde pîndesc neîncetat Luna și Soarele ca să-i mănînce și să-i întunece. Cînd se întîmpla acest dezastru în timpul eclipselor de Lună sau de Soare, vîrcolacii erau alungați de oameni prin strigăte și zgomote puternice, prin rugi și mătănii închinate lui Dumnezeu. Iarna, cînd vîrcolacii se pot transforma în oameni, coboară peste cîmpuri și, asemănător pricolicilor, fac rele celor întîlniți în cale. Credințele despre vîrcolaci au fost atît de puternice, încît la cîțiva ani după aselenizarea omului pe astrul sfîrtecat de ei au fost consemnate în timpul anchetei efectuate pentru *Atlasul Etnografic Român* (1972-1983) numeroase informații de teren, precum:

Vîrcolacii erau copiii care mureau nebotezați (Pianu de Sus, jud. Alba); *Cînd era întuneciune de lună se zicea că o mănîncă vîrcolacii. Dacă puneau ciubărul cu apă se vedeau în el vîrcolacii mîncînd Luna. Se vedeau umbre care apucă Luna* (Satu Nou, jud. Bistrița Năsăud); *Cînd sînt eclipse se zice că priculicii mănîncă Luna. Bătrînii spuneau că acesta e semn de război* (Almaș-Săliște, jud. Hunedoara); *Vîrcolacii ședeau în nouri, în preajma Lunii. Aveau chip de fiare sălbatice* (Trușești, jud. Botoșani); *Cînd apăreau vîrcolacii, oamenii își făceau cruce* (Brănești, jud. Galați); *Cînd veneau vîrcolacii se trăgea clopotul de la biserică și toată lumea bătea în fiare ca să-i sperie, să dea Soarele înapoi* (Tulucești, jud. Galați); *Vîrcolacii mîncau Soarele din cauza femeilor care cern făină duminica* (Dolhești, jud. Suceava); *Vîrcolacii mîncau Luna, ca semn de pedeapsă de la Dumnezeu* (Șaru Dornei, jud. Suceava); *Zvîrcolacii erau copiii avortați* (Peștera, jud. Constanța); *Vîrcolacul e copil din flori, abandonat. Îi alungau bătînd din toacă sau dintr-un lemn uscat* (Peceneaga, jud. Tulcea); *În 1916 cînd a pierit Soarele, bătrînii spuneau că l-au mîncat vîrcolacii* (Sudiți, jud. Ialomița); *Vîrcolacii erau uriași, cu înfățișarea oamenilor, dar nu trăiau pe pămînt, ci apăreau în văzduh. Mîncau Luna și Soarele* (Gogoșu, jud. Mehedinți) ș. a.

O șuviță de 3000 de dolari

În anul 2005, frizerul lui Neil Armstrong din localitatea Lebanon, statul Ohio, a păstrat șuvițe din părul tăiat al clientului său (fără să-i fi cerut încuviințarea), pe care le-a vîndut ulterior unui colecționar pentru suma de 3000 de dolari. La aflarea acestei vești, Neil Armstrong s-a înfuriat cumplit și i-a amenințat cu darea în judecată atît pe frizer, cît și pe patronul său. Le-a dat de ales între a recupera șuvițele de păr și a dona banii cîștigați în scopuri caritabile. Cum cei doi n-au reușit să recupereze părul de la colecționar, au oferit cei 3000 de dolari unei organizații caritabile.

Iar șuvițele de păr ale primului om care a pășit pe Lună au rămas în cea mai celebră colecție de acest fel, a lui John Reznikoff, alături de altele aparținînd lui Napoleon, Marilyn Monroe sau Albert Einstein.

Nu doar părul, ci și autografele sale au ajuns să se vîndă pentru sume foarte mari. Iar din 1994, cînd a aflat acest lucru, Neil Armstrong refuză să mai dea autografe.

O licență poetică

Celebra formulă enunțată de Neil Armstrong atunci cînd a pășit pe Lună („That's one small step for (a) man, a giant leap for mankind" – tradusă cel mai adesea – *un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire)* conține o greșeală gramaticală. Armstrong a pronunțat *for man* în loc de *for a man*, cum ar fi fost corect. Greșeala a provocat interminabile discuții și chiar studii lingvistice. Doi cercetători, Chris Riley și John Olsson, care au studiat recent înregistrările originale, au ajuns la concluzia că acel articol nehotărît *a* nu s-a pierdut din cauza transmisiei radio neclare (așa cum reieșise dintr-un studiu anterior efectuat în Australia), ci că el nici nu a fost pronunțat de Armstrong. Cercetătorii (citați de BBC) au constatat că nu exista loc de un *a* între *r*-ul de la *for* și *m*-ul de la *man*. Ei au descoperit că în alte convorbiri de pe Lună înregistrate din acea perioadă (dintre Armstrong și Aldrin) articolul *a* s-a transmis mereu în mod clar către Pămînt, fără să fie obturat. Pe de altă parte, cei doi cercetători susțin că din intonația cu care Armstrong a început întreaga formulă rezultă că el ar fi avut intenția să pronunțe acel *a* pe care totuși l-a omis. Armstrong însuși a declarat la întoarcerea pe Pămînt că el crede că ar fi spus *a man*. S-a mai constatat că atît el, cît și familia sa știu să folosească în mod corect în vorbire articolul nehotărît. Cercetătorii explică dispariția acelui *a* prin faptul că, deși gramatical incorectă, așa cum a fost pronunțată de Armstrong, formula sună mai poetic, avînd un ritm și o simetrie mai bune decît varianta corectă.

Mai mulți analiști consideră că greșeala ar demonstra faptul că astronautul a fost spontan, că n-a avut un text prestabilit, impus de superiori.

Selma IUSUF

Luna la Eminescu

Michael Jackson e(ra) extraterestru probabil şi din cauză de *moonwalking*, aselenizarea e o gluma făcută prin Nevada şi Omul de pe Lună (Andy Kaufman) n-a murit. Cît să fi contat „pasul uriaş pentru omenire“ în a vedea altfel luna? Ce şi-or fi zis oamenii ăia după imaginile transmise live în '69? „Nasol. Mă ţin de mînă cu ăsta/asta sub clar de pietroi plin de gropi.“ Sau: „ Ce oportunitate. Ia să înfig un logo cu Google acolo“. Aselenizarea ne-a schimbat Luna. Percepţia artistică asupra ei – mai deloc. Pictorii de promenadă din Sinaia sau Mamaia îşi expun creaţiile cu Luna plină cu model de brad suprapus sau cu Lună plină reflectată în mare. Privitorii se neliniştesc în faţa semilunilor zvîrcolite ale lui Van Gogh. Milioane de şcolari cu talent la compunere scriu poezii cu Luna. În 1835, după o celebră farsă cu Luna publicată în *The New York Sun* de un anume reporter Richard Adams Locke, tot în 1835 Edgar Allan Poe trimite un anume Hans Pfaal pe Lună, într-un balon. *The Unparalleled Adventure of one Hans Pfaal* („Nemaipomenita întîmplare a unui anume Hans Pfaal“) împlineşte literar un vis îndelung visat: călătoria spre Lună. Se va petrece într-un balon făcut din ziare olandeze mototolite. A doua călătorie literară faimoasă pe Lună îi aparţine lui Jules Verne. Un tun imens proiectează în spaţiu un echipaj multinaţional: un american, un englez şi, evident, un francez. Pentru călătorie se strîng mai bine de cinci milioane de dolari din America şi de prin mai toată Europa. Anglia nu participă cu un sfanţ. Dar, în fine, scriitorul e francez. H.G. Wells trimite şi el *Primii oameni pe Lună* cumva după modelul lui Poe. Călătoria selenară e iniţial o fugă de greutăţile (financiare) îndurate pe pămînt. Că pe parcurs povestea lui Wells şi lumea sa lunară devin o distopie, că seleniţii ar reflecta într-o oglindă depărtată ceea ce ar putea deveni omenirea, asta-i altă istorie. În orice caz, Wells cîştiga un crater în Lună care îi poartă numele. Totuşi, printre primii care dechid seria călătoriilor pe Lună în literatură e poetul grec Lucian din Samosata cu a sa *Poveste adevărată* din secolul al II-lea e.n. Eroii săi marinari ajung pe Lună duşi de un val gigantic. Şi pică în mijlocul unei bătălii epice între regele Lunii şi cel al Soarelui. Şi cinematografia urmează îndeaproape visul aselenizării. În 1902, tot un francez, Georges Méliès, face *O călătorie pe Lună*. Am revăzut filmuleţul de curînd. Candoare maximă. Imaginea-cult a Lunii cu chip omenesc în ochiul căreia se

înfige nava spaţială. Astronauţii corecţi, cu joben, bastoane, barbişoane şi pardesie, la plimbare pe Lună ca pe bulevard. Vine noaptea lunară, răsare Pămîntul şi toată lumea se culcă şi se acoperă – o, normalitate! – cu pături. Indivizi selenari duşmănoşi care pot fi nimiciţi cu o simplă lovitură de baston şi care pier într-o mică explozie fumegîndă. Fuga înapoi pe Pămînt trăgînd nava spaţială peste marginea Lunii. Căderea în mare. Recuperarea. Ultima parte sună extrem de familiar. Luna, Luna, Luna. Încărcată de multiple simboluri. E dependenţa, e principiul feminin, e reînnoirea. Omenirea a văzut şi a povestit în legendele sale, în piesele sale de teatru, în muzica sa că Luna e locuită. E locuită de omul de pe Lună, un proscris, un hoţ de turme sau, spune Shakespeare în *Visul unei nopţi de vară*, un bătrîn cu un felinar. E locuită de un iepure în folclorul extrem asiatic. Acel iepure apare şi în conversaţia dintre baza Houston a misiunii Apollo 11 şi unul dintre membrii echipajului. A avut loc chiar înainte de aselenizare şi e de găsit la pagina 181 a transcrierii: „Houston: Între articolele din ziare despre Apollo am văzut unul în care sînteţi rugaţi să vă uitaţi după o fată drăguţă cu un iepure mare. O veche legendă spune că o chinezoaică frumoasă pe nume Chang-o stă acolo de 4000 de ani. Se pare că a fost exilată pe Lună pentru că i-a furat soţului ei pastila nemuririi. Să vă uitaţi şi după însoţitorul ei, un iepure mare chinezesc care ar fi uşor de observat din moment ce stă pe picioarele din spate în umbra unui arbore de scorţişoară. Collins: OK, o să ne uităm după fata cu iepurele“. Iepurele de pe Lună şi Luna intră şi în cultura populară în cîteva jocuri de pe Play Station 2. Iar Luna în sine e spaţiu pentru nenumărate jocuri video. Luna în muzică e un teritoriu imens. Pentru cine nu are o fărîmă de cultură muzicală, cel puţin două piese sînt absolut recognoscibile. *Mondscheinsonate* („Sonata Lunii“) a lui Beethoven şi *Au clair de lune* a lui Debussy. Mai încoace Mike Oldfield, Pink Floyd, Ozzy Osbourne, The Police au cîte o Lună muzicală în albume. Semiluna apare pe steagurile cîtorva ţări musulmane. Luna face obiectul mai multor serii valoroase de timbre căutate de colecţionari. Super-eroii din benzile desenate caută Luna ca loc de refugiu unde-şi trag răsuflarea înaintea următoarelor super-aventuri şi bătălii cu ticăloşii lumii. Imaginea devenită simbol a lui E.T. în coşul bicicletei care zboară profilată pe fundalul unei Luni pline imense. În fine, Luna e cadoul suprem („ţi-aş da şi Luna de pe cer“) şi e chipul iubitei. Mireasa lui Solomon în ceea ce se spune că e cel mai frumos poem de dragoste – *Cîntarea cîntărilor* – e „frumoasă ca Luna, curată ca Soarele, dar cumplită ca nişte oşti sub steagurile lor“. Şi, în general, lunaticii de toate felurile de pe pămîntul ăsta sînt printre cei mai frumoşi oameni. Iar Luna la Eminescu? Da, există. Are aproape patru sute de mii de hituri, dacă ai curiozitatea să googleşti sintagma ca atare.

Adrian STĂNICĂ

Ţintă grea

Cît de grea poate fi trimiterea unei rachete spre Lună? Haideţi să ne imaginăm...

Aţi încercat să aruncaţi vreodată o piatră într-o ţintă? Probabil că cei mai mulţi da – şi, tot probabil, cei mai mulţi aţi şi lovit ţinta – dacă nu era prea departe. Duceţi acum ţinta mult-mult mai departe decît eraţi obişnuiţi şi încercaţi iar. Şansele ţintirii scad. Să mai încercăm ceva. Încercaţi să alergaţi în jurul unui punct (în cerc, nu chiar în elipsă). Neapărat trebuie ca, în timpul acesta, să vă şi rotiţi în jurul dumneavoastră. Mai mult, ţinta nu poate să rămînă pe loc, ci trebuie ca şi ea să vă dea ocol. Şi, vă rog, repede. Foarte-foarte repede. Ce-aţi zice dacă ar trebui să alergaţi cu 30 de kilometri pe secundă, iar ţinta, mai lentă, doar cu un kilometru pe secundă? Cît de mari sînt acum şansele să vă loviţi ţinta?

Exemplul e doar o teribilă simplificare a dificultăţilor pe care le-au avut specialiştii implicaţi în Programul Apollo pentru a trimite navele spre Lună. Mai ales că a trebuit ca navele spaţiale să ajungă acolo la punct fix, să aselenizeze şi să se-mai şi întoarcă pe Terra în condiţii bune. Este adevărat că exista deja o bază teoretică. Aceste calcule – care privesc mişcarea astrelor – au început să fie făcute ceva mai devreme. Ca să nu ne întoarcem la vechii egipteni, putem începe de la Galilei şi Keppler – iar de la ei mulţi au fost savanţii care au fundamentat mecanismul matematic al unui posibil drum spre Lună. Partea practică însă – drumul spre Lună şi îndărăt – a trebuit să ia în calcul o multitudine de aspecte pînă atunci necunoscute. Iar calculele de corecţii ale traiectoriei modulului nu ar fi fost posibile fără fantasticul salt tehnologic pe care l-au avut calculatoarele în anii 1960 (chiar dacă ele par acum venite din preistoria ştiinţei, adevăraţi dinozauri uriaşi – la figurat, dar mai ales la propriu). Poate şi mai complicată a fost crearea tehnologiei care trebuia să înfrîngă gravitaţia Pămîntului, dar şi a Lunii, astfel încît drumul spre Lună să aibă şi o cale de întoarcere.

Cercetătorii au rezolvat şi această problemă – iar dovezile palpabile sînt rachetele şi modulele lunare ale programului Apollo.

Rezultatele uriaşelor sforţări tehnologice ale misiunilor Apollo sînt cu siguranţă printre principalele moşteniri lăsate de acest program ştiinţei şi tehnologiei contemporane. Eforturile de calcul, de proiectare şi de construcţie din acei ani au pus bazele teoretice şi practice pentru majoritatea misiunilor spaţiale care au urmat – spre Lună sau alte corpuri din sistemul solar. Numeroase au fost problemele tehnice din ultimele patru decenii ale căror rezolvări au avut ca sursă de inspiraţie Programul Apollo. Iar componente ale rachetelor care au purtat oameni spre Lună acum patru decenii se vor regăsi şi în viitoarea generaţie de rachete NASA, care ar urma să fie lansată în deceniul următor.

Nu e totul. Misiunile Apollo au dus şi au lăsat pe Lună echipamente ştiinţifice. Trei dintre acestea (mai precis Apollo 11, 14 şi 15) au instalat acolo oglinzile utilizate şi în prezent la măsurarea extrem de precisă a distanţei dintre Pămînt şi satelitul său. Astfel au putut fi stabilite noi concepte ştiinţifice şi verificate altele deja existente – exemplul cel mai ilustru fiind Teoria Generalizată a Relativităţii. Aceste măsurători au arătat şi că Luna se depărtează de Pămînt cu 38 de milimetri pe an. Infim pentru o viaţă de om, semnificativ pentru timpurile geologice, care se măsoară în milioane de ani. Alt echipament dus pe Lună de Apollo 11 a măsurat – pentru prima oară în absenţa atmosferei terestre – vîntul solar şi caracteristicile sale. Iar de atunci „velele spaţiale“, alimentate de vîntul solar, au fost testate ca posibil mijloc de transport pentru unele sonde cosmice.

O colecţie mică de roci pentru un geolog, un salt uriaş pentru studiul sistemului nostru solar. În cele peste două ore petrecute la prima plimbare pe Lună, astronauţii au strîns probe de roci şi de praf selenar, pe care le-au adus cu ei pe Pămînt. Aceste roci fie deveneau fundaţia unei noi ştiinţe – să-i zicem selenologia – fie geologia înceta să se refere doar la Pămînt. Numai cu ajutorul acestor roci au putut fi testate şi verificate numeroase alte teorii despre istoria şi compoziţia Lunii, Pămîntului – dar şi a întregului nostru sistem solar.

Calcule precise, proceduri de zbor, concepte şi tehnologii valabile şi astăzi, motoare mai puternice decît orice existase pînă atunci pe Pămînt, oglinzi cu care laserii măsoară distanţe cosmice cu precizie milimetrică, capcane ale vîntului solar, probe de roci şi praf selenar în care se ghiceşte istoria sistemului nostru solar. Doar atît? Cu siguranţă nu. Cei patruzeci de ani trecuţi de la primii paşi spre Lună sînt deocamdată prea puţini pentru a avea un răspuns complet la întrebarea: „Ce a adus nou în ştiinţă şi tehnologie drumul omului spre Lună?“. Consecinţele descoperirii Americii au fost pe cît de complexe, pe atît de neaşteptate – dar şi de răsfirate în timp. Dacă primul drum în jurul lumii a avut loc relativ rapid după prima călătorie a lui Columb, efectele pe care le-au avut noile materiale şi resurse descoperite, precum şi saltul tehnologic de atunci şi-au făcut simţite toate efectele după mai bine de un secol. Iar unul dintre efectele descoperirii Americii a fost şi mutarea centrului de greutate al omenirii spre marginea de vest a Europei, după milenii petrecute în zona Mediteranei.

Mai e ceva. De la discursul lui Kennedy care anunţa intenţia cuceririi Lunii şi pînă la călătoria celor trei membri ai misiunii Apollo 11 au trecut mai puţin de zece ani. Acest voiaj nu ar fi fost posibil însă fără masiva investiţie (de mai multe procente din PIB-ul american în fiecare an) în cercetarea spaţială.

Cu ocazia primei aselenizări din iulie 1969 ziarul Scînteia (organul de presă al PCR) traducea în limbajul specific vremii, discuţia dintre preşedintele Nixon şi astronauţii aflaţi pe Lună:

„Oamenii din lumea întreagă, la fel ca şi concetăţenii noştri americani, sînt mîndri de această realizare – a spus preşedintele. Prin acţiunea voastră, cerul a devenit o parte a universului omului. Şi faptul că ne vorbiţi din Marea Liniştii ne însufleţeşte să dublăm eforturile pentru a aduce pacea şi liniştea pe Pămînt.“

„Mulţumim domnule preşedinte, este o mare onoare pentru noi de a fi aci“ – a replicat Armstrong.

Liliana NICOLAE

Omul care vinde Luna

Pare un tip obişnuit. Început de chelie şi o coadă lungă, la spate. Un „cioc“ à la Don Quijote şi, la fel ca micul nobil din La Mancha, în căutare de aventuri. Extraterestre. I-ar plăcea să ajungă odată pe Lună. De ce nu? Dar, pînă atunci, se mulţumeşte să vîndă terenuri pe Lună.

În apartamentul său de pe strada Nerva Traian ne uităm împreună pe harta Lunii: „Aici mi-am cumpărat eu teren. 70 de hectare. Locul se cheamă... Munţii Carpaţi“. (Denumirea nu are neapărat legătură cu România. De altfel, pe Lună există un singur crater cu nume românesc – Haret, de la matematicianul-astronom Spiru Haret. Craterul e situat undeva în sudul Lunii şi nu poate fi văzut de pe Pămînt.)

L-am cunoscut pe Adi Drăgan printr-o şmecherie ieftină. Am citit pe Internet că vinde terenuri pe Lună şi l-am sunat, dîndu-mă drept potenţial cumpărător. Cu aproape 70 de euro aş putea să devin proprietarul unei parcele de cam 7 hectare. Dar nu pot să nu mă gîndesc că banii ăştia înseamnă jumătate din rata mea lunară (!) la bancă. Dar, fac pe interesata şi îl întreb ce şi cum. Aflu că nu pot să cer pămînt unde vreau eu! Deşi unii şi-ar dori să fie vecini (măcar pe Lună!) cu Madonna sau cu Andreea Marin. Aşadar, trebuie să te mulţumeşti cu parcela pe care o primeşti. Iar acum sînt la rînd terenuri cu ieşire la Mare (Mare Humorum – adică Marea Umidităţii). Trebuie să-i dau „adresa terestră“ (mi-a spus Adi Drăgan la telefon) a persoanei pentru care cumpăr pămîntul pe Lună şi pe urmă ne întîlnim să-mi dea certificatul şi restul. Era momentul să mă dau de gol şi i-am zis că vreau să ne întîlnim, dar pentru un interviu. Rîde copios, e de acord, şi-mi dă adresa.

În apartamentul său, îmi arată şi alte documente (în afară de hartă) pe care le primeşte cel care cumpără pămînt pe Lună: un certificat de proprietate şi Codul Lunar. Un fel de Constituţie a Lunii, în care, printre altele, scrie că trebuie să fii ecologist (dacă faci mizerie eşti expulzat) şi pacifist (pe Lună sînt interzise armele de orice fel).

Afacerea de „comercializare a proprietăţilor extraterestre“a început în 1980, în Statele Unite. Un tip, poate la fel de obişnuit, Dannis Hope, a înfiinţat „Lunar Embassy“. A anunţat guvernele SUA, URSS şi ONU, a revendicat planetele şi sateliţii lor, nu l-a contrazis nimeni, şi uite aşa a intrat în posesia lor. Aşa că Dannis poate vinde acum orice planetă. Cel mai mare succes îl au, însă, Luna (deşi acolo-s vreo minus 150 grade!), Marte (deşi acolo nu există apă!) şi Venus (deşi acolo-s 400 de grade!). De pe pagina lui de Internet aflu că aproape 4 milioane de pămînteni au cumpărat proprietăţi în spaţiu.

Adi Drăgan a devenit „agent“ autorizat pentru România al Agenţiei Lunare prin 2000. A vîndut de atunci cîteva mii de hectare pe Lună. Printre proprietari – Silviu Prigoană, Gigi Becali, Pepe, Andreea Marin, Teo Trandafir, Cosmin Guşă, Bodo ş.a.

Îl sun pe Pepe şi-mi spune amuzat că nu şi-a văzut niciodată pămîntul de pe Lună. Şi-l cred pe cuvînt. „Eram acum vreo 4-5 ani, la un restaurant, şi a venit un tip care se ocupa de chestia asta. Ştiu că ne-am amuzat şi făceam mişto unii de alţii... cum ar fi să fii proprietarul unui teren pe Lună? Cred că tatăl meu mi-a cumpărat atunci, la mişto, un certificat din ăla. Dar cred că nici nu-l mai am! A fost o glumă atunci!“

Cosmin Guşă îşi aminteşte că a primit un astfel de certificat de ziua lui. „Am şi uitat de chestia asta! Oricum, visele mele de a deveni astronaut, de a merge pe Lună, s-au oprit pe la vîrsta de 6 ani. După care am vrut să mă fac marinar. Oricum, la Lună nu mă mai uit de mult! Mă uitam în tinereţe, cînd eram îndrăgostit! Acum sînt căsătorit, am doi copii... Iar de promis, n-am promis Luna nimănui, că-s fizician şi ştiam că, oricum, nu se poate.“

Dacă pentru cei doi statutul de „proprietar pe Lună“ e o glumă, la Adi Drăgan e vorba, în primul rînd, de pasiune. De mic a fost pasionat de Cosmos şi de poveştile cu extratereştri. Îmi povesteşte cum stătea pe bloc şi se uita cu binoclul după OZN-uri, şi cum citea tot ce-i pica în mînă despre astronomie. Chiar şi acum visează, uneori, ce frumos ar fi fost dacă Pămîntul ar fi avut, ca alte planete, 3-4 sateliţi. Aşa cum vedem Luna, să-i fi văzut şi pe ceilalţi cum răsar sau apun, unul lîngă altul, sau în puncte cardinale diferite...

Adi nu neagă că, pe lîngă pasiune, se gîndeşte că pămîntul de pe Lună ar putea fi şi o investiţie. „Cine ştie? Poate cineva o să vrea cîndva terenul meu şi o să-l vînd cu bani frumoşi.“ Pînă una-alta, nu ştie să se fi îmbogăţit vreun „latifundiar selenar“.

Poate doar Dannis, cel care a început afacerea în urmă cu 30 de ani, în Statele Unite. La el ajunge şi o bună parte din banii daţi pe o parcelă în România. E vorba de 40%, la care se adaugă, probabil, alţi 40% din alte ţări, care vînd şi ele pămînt pe Lună (pămînt sau... praf lunar, care pare să nu se termine niciodată şi să ajungă pentru toată lumea!). Tot Dannis e cel care stabileşte preţul. În domeniu nu există concurenţă, şi nici influenţe care să ţină de evoluţia preţului petrolului, de exemplu! Şi încă un amănunt: pentru „proprietatea“ de pe Lună nu se plăteşte impozit.

În România, vînzările merg cel mai bine între Crăciun şi Paşte, cînd oamenii par sătui de cadourile clasice şi vor altceva. Unii sună şi spun că vor pămînt pe Lună „aşa, pentru sufletul meu!“. Alţii şi-au rezervat mai multe parcele în aceeaşi zonă, ca să fie vecini cu prietenii, să aibă toţi pămîntul la un loc. Nu lipsesc nici telefoanele de la cei care vor să-şi trimită nevasta pe Lună!

„Mă simt terfelită“

– interviu cu Selena –

De modă veche, binişor trecută de prima tinereţe, cu faţa uşor afectată de un vechi vărsat de vînt solar, ale cărui semne sînt greu de ascuns chiar şi de voalurile noroase cu care adesea se înconjoară, m-a primit foarte simplu, în urma unui schimb de e-mail-uri, acceptînd să răspundă deschis întrebărilor unei gazete ca a noastră, cu mîndria, modestia şi sinceritatea care şad bine unei adevărate mari doamne.

De ce vă învîrtiţi mereu în jurul Pămîntului?

Nu neapărat pentru că aş vrea, dar totuşi, trebuie să mărturisesc, Pămîntul mă atrage. Şi nu pot să rup vraja care m-a sortit să-i fiu mereu un simplu satelit. Ce a-ţi vrea acum, să intentez un proces galactic pe motiv de discriminare sau hărţuire? Aşa ceva nu-mi stă în fire.

Dar de ce nu ne-arătaţi nouă, pămîntenilor şi Pămîntului, al cărui satelit vă recunoaşteţi a fi, decît o faţă?

Pentru că n-ar fi frumos să mi-arăt şi partea cealaltă. Singurul care o poate vedea e Soarele, doar el are acest privilegiu. Ce-i drept, ştiu că de secole toţi voyeurii Pămîntului speră să-mi vadă cu telescoapele lor şi acea parte. M-am obişnuit cu ei, deşi nici unul n-a întrebat vreodată dacă nu cumva mă deranjează să se uite la faţa mea la orice oră din zi şi din noapte... Sînt nişte eterni nesimţiţi şi îţi spun sincer că fanii care umblă noaptea pe acoperişuri după mine îmi sînt mult mai simpatici. Iar apoi, ca să revin la întrebare, oare voi pămîntenii vă arătaţi unul altuia dosurile? Trebuie să ştiţi că eu sînt politicoasă şi pudică, iar pe deasupra mă consider încă o romantică, chiar dacă, deunăzi, s-au găsit cîţiva care să-mi strice liniştea şi reputaţia.

Neil?

El şi toţi care i-au urmat. S-au plimbat pînă şi cu maşina pe mine. Au intrat tocmai în Marea Liniştii. Nu mai spun că şi înainte cu cîţiva ani mi-au tot dat tîrcoale, în mai multe rînduri, golani de-alde Borman sau Stafford. Şi nu doar americanii, dar şi ruşii au trimis nişte instrumente să mă sondeze. Să le fie ruşine. Zău aşa, mă simt de-a dreptul terfelită. În secolul XX, voi pămîntenii parcă v-aţi pierdut tot bunul simţ şi poezia. Anticii n-ar fi îndrăznit să se apropie de mine, ei îmi recunoşteau titlul de zeiţă a castităţii. Iar mai tîrziu a fost o adevărată pleiadă de poeţi şi artişti care-mi cîntau ode. Beethoven mi-a compus chiar o sonată. Era şi un poet din ţara dumitale care tot scria despre mine. Şi nu se gîndea nimeni să dea aşa, buzna, peste mine, fără măcar să mă întrebe dacă îmi convine.

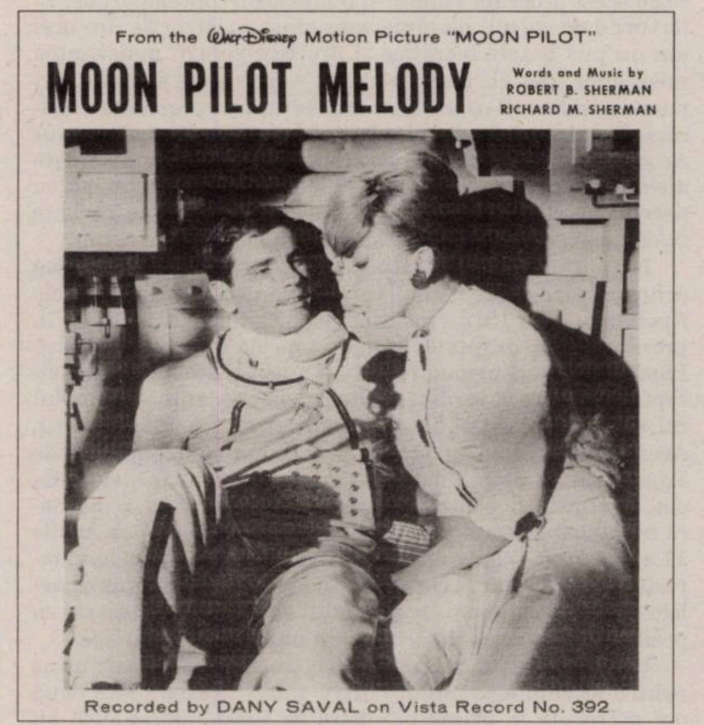

Deci aselenizarea din secolul trecut s-a produs cu adevărat, o confirmaţi.

Ohh, bien sûr, monsieur. Nu fac pe mironosiţa. Cei care o contestă nu sînt decît nişte bieţi... stupizi, era să spun lunatici. Cam acelaşi soi de persoane, dar care se mai pretindeau şi savante, au scornit prin anii ’60 drăcovenia aceea cum că aş fi goală. Nu cred că s-au gîndit la faptul că aş umbla pe cer despuiată, ci, mai degrabă, că n-aş avea nimic pe dinăuntru, adică aş fi o găunoasă... Şi mi-aduc acum aminte şi de caraghioşii care susţin că m-aş fi desprins din oceanul vostru Pacific, că am exact dimensiunile acelui ocean. Dimensiunile mele mă privesc doar pe mine, să fie clar, da?

Şi speraţi că în secolul acesta veţi fi lăsată în pace?

Dimpotrivă, cred că va fi şi mai rău. Aud că au început deja să mă vîndă la bucată, să facă afaceri cu pămîntul meu, pe Pămîntul vostru. E mai grav decît atunci cînd voiau să-mi trimită tot felul de colete sau cînd voiau să scrie Coca-Cola pe mine, să-mi fixeze un banner uriaş pe pîntece, aşa încît să mă confunde toţi copiii cu un capac de sticlă de cola.

Dar de ce credeţi că pămîntenii vor mereu să vă cucerească?

Ei, fiindcă am şi eu ceva atracţie pentru ei. Şi nu doar muritorii de rînd sînt atraşi de mine, ci chiar mările şi oceanele care, ori de cîte ori mă văd la orizont, se umflă şi chiar se revarsă. Însă acum, nu vă fie cu supărare, e timpul să încheiem, căci mă pregătesc să apun. La bună vedere.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Adina POPESCU

Un voiaj în Lună

– prin ochii unui turist oarecare –

Dacă vreţi să vă petreceţi cîteva zile pe Lună, ar fi bine să vă programaţi excursia din timp şi să evitaţi luna iulie, cînd e cea mai mare aglomeraţie, din cauza evenimentelor legate de aniversarea primei aselenizări. De fapt, pe Lună, doar în iulie eşti cu adevărat în plin „sezon“, tarifele la cazare se triplează, căci ai şansa să întîlneşti VIP-uri în restaurante şi cluburi sau chiar pe holul propriului tău hotel, poţi participa la conferinţe ştiinţifice deschise marelui public, se organizează festivaluri de toate genurile şi cîteva congrese ecumenice despre care nu înţeleg (dar am nişte bănuieli) de ce le-au mutat tocmai aici, toate festivităţile culminînd cu ziua de 20 iulie şi cu jocurile de artificii de rigoare, după care lucrurile se mai liniştesc. În restul anului, există pachete promoţionale pentru „o lună de miere perfectă“ şi doar în perioada sărbătorilor de iarnă mai e un aflux de turişti, căci vorba unui coleg american „de tur inclus în preţ“ care venise mai degrabă pentru un tur bahic, ca să descopere că whiskey-ul se vinde în baruri la preţuri prohibitive (şi că mai bine cumpără vodcă „la negru“ de la ruşi): „The moon is boring, isn't it?“, a spus în timp ce se uita absent pe geamul unui antic LRV (Lunar Roving Vehicle), probabil din prima serie construită de Boeing, la prăfosul peisaj selenar. Totuşi nu, Luna nu este plicticoasă dacă ştii cum să o priveşti şi dacă n-ai venit aici doar ca să bifezi nişte obiective pe harta lunară, într-o vacanţă „de fiţe“. Însă în continuare, cele mai trendy şi nejustificat de scumpe „sejururi“ sînt cele din perioada eclipselor parţiale sau totale (poate şi din cauza faptului că nu au loc în fiecare zi), în care nu se întîmplă mai nimic, în afară de o megapetrecere şi de un megacarnaval de un kitsch total, căci se amestecă de-a valma toate superstiţiile şi poveştile pămîntene legate de vîrcolaci, pricolici, demoni sau de extratereştri şi roboţei de tipul WALL-E pe care îi poţi cumpăra la 1 dolar bucata (cică se văd pe cer şi OZN-uri „pe bune“, băieţii de la efecte speciale or şti cum le fac!). Un vecin, patron de fast-food de pe Calea Moşilor, se tot lăuda că a fost pe Lună, cu familia, „de eclipsă“ şi l-am întrebat care a fost distracţia, că oricum, fiind pe Lună, n-a văzut nimic. „E adevărat, dar ce crezi tu că nu s-a uitat văru-miu de la Mizil la eclipsă, de pe terasa blocului, şi nu i-a arătat el lu' fii-su Luna cu deş'tu: «Uite-l pe Lucică!»?“. Pe Pămînt, pe Lună sau pe Marte, mentalitatea de all-inclusive a românilor probabil că nu se va schimba prea curînd.

Un zbor low-cost şi o fotografie care face toţi banii

Aşadar, în iulie, cu greu vei mai găsi bilete la un zbor low-cost şi pînă la urmă vei regreta că le-ai procurat şi că nu ţi-ai mai amînat călătoria, ca să-ţi rezervi bilete mai ieftine la un zbor cu tarif normal. Nu e nici o plăcere să parcurgi aproximativ 384.400 de kilometri înţepenit într-un scaun şi legat cu zece centuri de siguranţă (dintre care una îţi fixează gîtul de nici nu mai poţi să-ţi mişti capul), doar cu scurte, dar dificile „plimbări“ pînă la toaletă, în cazul în care o nimereşti, căci nu te îndrumă şi nu te ţine de mînă nici un steward, ca la un zbor normal. N-am admirat acea emblematică imagine a Pămîntului văzut din spaţiul cosmic, căci cel mai apropiat hublou era undeva în spatele meu şi nu puteam întoarce capul, în schimb am ascultat cu invidie exclamaţiile de încîntare ale unei familii de japonezi. Marele noroc a fost că am dormit mai tot timpul, ca majoritatea pasagerilor, de altfel. „Cred că ne-au pus ăştia ceva în suc, ca să stăm cuminţi!“ – şi-a dat cu părerea italianca din scaunul de alături, între două reprize de somn.

Însă un moment cu adevărat emoţionant pentru care a meritat tot chinul călătoriei a fost cel al aselenizării. Ne-au condus cîte patru într-un modul, al nostru nu mi-a inspirat prea multă încredere, era cam vechi şi ceva în interiorul lui scîrţîia, însă probabil că riscul de a se dezmembra în spaţiul cosmic era destul de mic. Cînd am auzit vocea pilotului în difuzor, într-o engleză cu accent texan, am simţit acelaşi fior ca atunci cînd am aterizat pentru prima dată la Charles de Gaulle. Poate chiar unul şi mai puternic, căci deşi eşti conştient de faptul că au mai ajuns şi alţii pe Lună, cu multă vreme înaintea ta, ai aceeaşi senzaţie de pionierat, ca şi cum ai fi depăşit dintr-odată toate graniţele lumii şi ale civilizaţiei. „În aproximativ 5 minute vom aseleniza pe aerodromul Niel Alden Armstrong. Temperatura la sol este de -67° C. Vă mulţumim că aţi ales serviciile companiei *Moon-Air* şi vă urăm o şedere plăcută pe Lună!“. M-am uitat la chipurile celorlalţi trei călători spaţiali cu care împărţeam modulul pentru a le citi impresiile. Un tinerel în costum îşi examina blazat unghiile, probabil că era un funcţionar din administraţia locală pentru care o aselenizare, o dată la cîteva săptămîni, devenise deja ceva banal. O doamnă între două vîrste citea concentrată o carte despre încălzirea globală şi mi-am imaginat că era reprezentanta vreunei

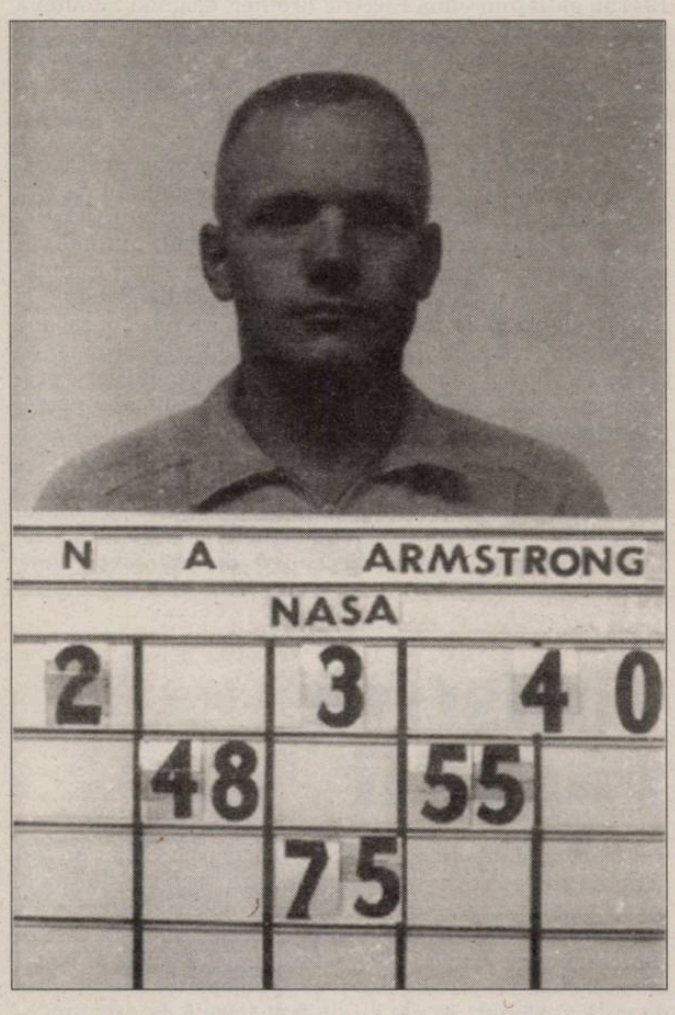

asociaţii de protecţie a mediului. Doar tînărul negru, îmbrăcat într-un costum tradiţional, cu o sacoşă de rafie pe post de bagaj de mînă se foia nerăbdător şi transpirat ca un copil căruia i se pregătise o surpriză şi zîmbea tot timpul, dezvelindu-şi dinţii albi. La un moment dat, nu s-a mai putut abţine, a scos dintr-un buzunar al vestmîntului său colorat un telefon mobil şi mi s-a adresat într-o engleză „de baltă“: „Ştii... e un moment important pentru mine... nu vrei să facem o poză împreună?“. Am fost imediat de acord, a îndreptat camera telefonului spre noi şi am făcut poza: eu, negrul şi micul hublou murdar, în spatele nostru, prin care se vedea, în sfîrşit, Pămîntul, mare şi albastru.

Peary City

Am coborît în imensul spaţiu acoperit, cu atmosferă terestră şi temperatură reglată la 23 de grade Celsius, al celui mai mare aerodrom de pe Lună, Neil Alden Armstrong, şi primele cuvinte de bun-venit pe care le-am putut citi au fost, desigur: „Un pas mic pentru om, un salt imens pentru omenire!“. Următoarele mi-au sărit în ochi, pe un panou: „Vizitează gratis Marile Cratere de la Polul Sud-Aitken. Descoperă partea nevăzută a Lunii, cu numai 35 de dolari!“. Pe Lună, nu există o monedă oficială, pentru că încă nu s-a găsit o soluţie monetară mulţumitoare pentru toată lumea, care să nu dea naştere unor conflicte. Se acceptă cărţi de credit cu care poţi plăti aproape peste tot, iar dacă vrei să ai la tine cash, este de preferat să-ţi iei dolari care „neoficial“ sînt cei mai căutaţi; nici rublele n-au fost excluse în anumite cercuri.

La aerodrom, m-am despărţit de prietenul meu camerunez care s-a întîlnit cu nişte veri din Africa de Sud ce ajunseseră pe Lună mai devreme decît el. Sărbătoreau împreună centenarul unei bunici care rămăsese pe Pămînt. L-am întrebat ce-i vor face cadou, la întoarcerea acasă. „O lunetă. Am înţeles că aici sînt ieftine şi am dori să vadă şi ea cît de departe au ajuns copiii şi nepoţii ei!“

Lîngă modulul nostru, a aselenizat un altul, ceva mai mare, din care au coborît vreo 20 de chinezi. În ultimul an, migraţia forţei de muncă spre Lună a crescut cu aproximativ 23% faţă de anul precedent. Chinezii sînt cei care lucrează în construcţii sau în zonele miniere de la Polul Sud, salariul lor mediu lunar depăşind de aproape 10 ori salariile lor de acasă, fiindcă ONG-urile au impus diferite sporuri, cel „de gravitaţie scăzută“ fiind doar unul dintre ele. Peary City, cel mai mare oraş de pe Lună, este aşezat în craterul cu acelaşi nume, de la Polul Nord, o zonă pe care a recomandat-o misiunea Clementine că ar fi potrivită pentru o colonizare, din cauza faptului că este luminată de soare aproape tot timpul, cu excepţia eclipselor. Din această cauză, temperaturile exterioare sînt oarecum suportabile şi s-a rezolvat şi o parte din problema energiei, cu ajutorul panourilor solare. S-au găsit şi nişte rămăşiţe de apă, însă aceasta e în continuare raţionalizată, iar atunci cînd deschizi robinetul, chiar şi la un hotel de cinci stele, mereu te vei întreba dacă va curge sau nu.

E un oraş care seamănă oarecum cu New York-ul. Mare, aglomerat, cosmopolit, interesant şi oarecum mizerabil. Nu prea poţi găsi o mîncare decentă, majoritatea alimentelor sînt semipreparate, importate din SUA „Obiectivele“ care trebuie bifate nu sînt prea multe la număr: Muzeul Aselenizării, Baza de Cercetare NASA, Observatorul astronomic, Muzeul de Geologie sau Selenologie (oamenii de ştiinţă nu s-au pus încă de acord în această privinţă), sediul guvernatorului (ales pe cinci ani, în prezent este un japonez) şi, desigur, faimosul club *Moonwalk*, ridicat în memoria lui Michael Jackson, despre care gurile rele spun că ar fi o investiţie cu bani ruseşti. Ar fi posibil, din moment ce Roman Abramovici deţine singura echipă de fotbal de pe Lună care, din păcate, nu are cu cine juca în afară de Pămînt, căci nu există nici o ligă (pe Marte şi pe Venus nu s-a inventat încă fotbalul). Însă meciurile şi antrenamentele lor reprezintă o atracţie turistică pentru cei care sînt curioşi se vadă cum se joacă fotbal într-un mediu cu o gravitaţie de şase ori mai mică. Oricum, sînt mai puţin faulturi.

Un pas, un steag, o placă, cîteva lacrimi

După o călătorie obositoare cu LRV-ul, în care aerul condiţionat nu funcţiona prea bine, aşa că erau aproape 32 de grade în interiorul vehiculului, iar turistul american îşi tot făcea vînt cu un evantai improvizat şi tînjea după o bere rece, am ajuns în sfîrşit la Marea Liniştii. Ne-am pus costumele care încă sînt destul de grele şi de incomode şi am urmat indicaţiile ghidului. De fapt, acesta a fost momentul în care am păşit cu adevărat pe solul Lunii. Bătea un vînt prăfos şi nu vedeam mai nimic în jur, însă nimeni nu regreta prea tare, căci ştiam că în afară de hîrtoapele pe care ne săturaserăm să le tot privim în ultimele ore, pe geamul LRV-ului, altceva nu prea mai era de văzut, aşa că ne concentram în încercarea de a reinventa mersul. Senzaţia de plutire îmi reamintea că aici cîntăream în jur de 11 kilograme. O agenţie de turism lansase chiar şi o ofertă pentru persoanele obeze: nu le ajuta să slăbească în timpul sejurului de pe Lună, dar în schimb le ridica moralul.

În sfîrşit, am ajuns. Ghidul a aşteptat ca grupul răsfirat să se adune în jurul său şi să se chinuie să rămînă pe loc, în poziţii cît mai decente, apoi i-am auzit vocea în cască spunîndu-ne povestea primei aselenizări. În tot acest timp am putut vedea: amprenta unui pas (nu bag mîna în foc că n-a fost „confecţionată“ ulterior), un steag american, alături de o placă cu numele lor şi data: 20 iulie 1969. Mă aşteptam la o tonetă cu suveniruri, dacă nu chiar la o cafenea, însă nu era nimic, avuseseră decenţa de a păstra totul aşa cum a fost. Cîţiva turişti au fost dezamăgiţi şi de-abia aşteptau să se întoarcă la LRV. Însă acel moment plin de simplitate, într-un loc total străin şi impropriu oamenilor, dar la care visaseră din cele mai vechi timpuri, avea ceva răscolitor. Cu o zi în urmă revăzusem la cinematograful din Percy Cirty, unde rulau doar filme „la temă“, *Voiajul în lună* al lui Méliès. Acum vedeam: un pas, un steag, o placă. Am surprins lacrimi, în ochii americanului, în spatele geamului protector al căştii. El probabil că nu văzuse decît steagul, însă chiar şi aşa, pentru a fi martoră la emoţia lui spontană, neaşteptată şi fascinant de... umană, a meritat un voiaj pe Lună.

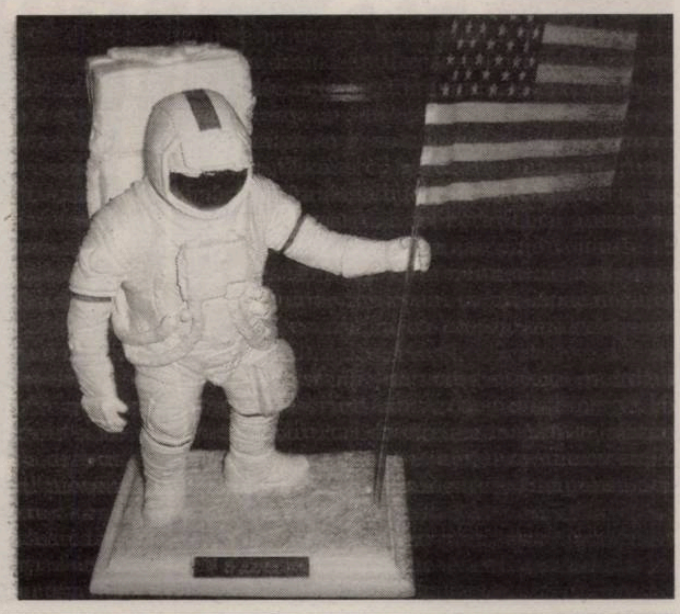

Constantin VICĂ

Comunitate & autenticitate

Marţi, 7 iulie, a avut loc deschiderea oficială a Centrului Comunitar pentru Educaţie şi Artă Activă laBOMBA *Rahova-Uranus. Povestea începe acum trei ani, cînd o echipă de artişti vizuali şi performativi, uniţi într-o asociaţie numită Ofensiva Generozităţii, a ajuns pentru prima dată în ceea ce a mai rămas din vechiul cartier Uranus. Acolo au descoperit o comunitate fragilă, marginalizată şi ne-reprezentată în spaţiul public. Şi au rămas. Ca orice proiect comunitar, şi acesta a avut nevoie de timp pentru a cîştiga încrederea membrilor comunităţii şi pentru a detecta mecanismul schimbării. Majoritatea celor care locuiesc în zonă sînt victime ale schimbărilor haotice în regimul proprietăţii private şi retrocedărilor – acolo unde statul nu intervine, arta socială reconstruieşte şi regenerează. În 2007, fosta discotecă a zonei devine spaţiul primului Centru Comunitar autonom şi alternativ din România. Nici pînă acum autorităţile locale nu s-au implicat. Tot în 2007 a început seria de concerte Biluna – un grup format din copiii comunităţii (organizaţi de Irina Gîdiuţă) care, împreună cu muzicieni profesionişti, au susţinut concerte în diferite spaţii culturale bucureştene: Green Hours, Muzeul Naţional de Artă Contemporană, Street Delivery. La finalul anului trecut, Ofensiva Generozităţii a editat şi un catalog care prezintă şi documentează ultimii trei ani trăiţi în comunitatea Rahova-Uranus.*

Deschiderea oficială a fost o întîlnire multiculturală. În micuţa bucătărie a Centrului laBOMBA (Calea Rahovei, nr. 194) au gătit împreună Electric Brother, doamna Sumhaila (fostă refugiată, acum cetăţean român) şi familia Eremia (cei care au transformat laBOMBA din discotecă în atelier de croitorie şi spaţiu educaţional). În acest timp se putea urmări filmul *Flexible*, investigaţie video despre percepţia dansului în trei comunităţi din Bucureşti.

Centrul a fost deschis oficial de Jaap Werner, ambasadorul Regatului Ţărilor de Jos, care nu a ţinut un discurs (aşa cum ar fi făcut orice politician român), ci a invitat copiii pe scenă. Concertul Biluna Jam Session, ultimul din acest an, a adunat în faţa laBOMBA toţi membrii comunităţii, de la copii jucîndu-se pe stradă la adulţi dansînd şi cîntînd alături de copiii lor de pe scenă. La tobe, darabane şi xilofoane, copiii *Biluna* au cîntat melodii propuse chiar de ei, pe ritmuri prelucrate şi adaptate de muzicieni profesionişti (Ati de Chile, Electric Brother, Emanuel Ionescu, Iordache, Alex Anastasiu, Mandela). Pe scenă au urcat şi africanii Mbella şi Alain, doi membri ai comunităţii refugiaţilor din Bucureşti. În acest spaţiu infra-realist, mărginit de Bursa de Mărfuri şi Piaţa de Flori, pe o parte, şi Palatul Bragadiru şi fantoma Casei Academiei, pe cealaltă parte, muzica şi dansul au fost suspendate de intervenţia unor echipaje de poliţie, chiar dacă evenimentul era aprobat. Dacă ar fi fost o petrecere electorală, poliţia ar fi avut grijă ca nimeni să nu lipsească. Dar pe 7 iulie, poliţia s-a autosesizat că sărbătoarea comunitară depăşeşte limita de timp stabilită (şi aceasta, după lungi negocieri) şi a intervenit pentru impunerea liniştii publice.

Sîmbătă, 11 iulie, a avut loc tot la laBOMBA premiera spectacolului *I am special*, spectacol care se va juca în patru cămine culturale din România în cadrul proiectului *Turneu la ţară*. Spectacolele vor fi urmate de discuţii şi ateliere în comunele respective. Piesa *I am special* a fost scrisă, în urma unei documentări la Bicazu Ardelean, de către Bogdan Georgescu alături de actorii Andreea Eşanu, Monica Marinescu, Sînziana Nicola şi Sever Andrei. Povestea porneşte de la cazul real al unei femei de serviciu dintr-o şcoală rurală care ajunge suplinitor de limba engleză. Acest fapt naşte un scandal mediatic. Investigaţia făcută de cei cinci artişti repoziţionează adevărul din spatele scandalului şi are un mesaj simplu: e vremea ca orice comunitate să-şi stabilească standardele şi să susţină iniţiativele personale care aduc schimbarea.

Poate părea incredibilă iniţiativa artiştilor din *Ofensiva Generozităţii* de a regenera comunităţile prin artă şi educaţie. Dar ultimii trei ani în Rahova-Uranus demonstrează că totul e posibil dacă se porneşte de pe poziţii egale şi convergente, dacă mediul este privit exact aşa cum este şi se încearcă schimbarea socială de jos în sus.

Roxana LUPU

Simfonia liniştită a unor tragedii

O femeie este traficată de iubitul ei, care îi întinde capcana unui loc de muncă în străinătate, ce se dovedeşte a fi de fapt un bordel, o femeie devine prin mariaj captiva proaspătului ei soţ *(It Happened Just Before, 2006)*, o chelneriţă îşi creşte fetiţa printre picăturile unei vieţi de vampă *(Vollgas,* 2001), tinere emigrante din fosta Iugoslavie trăiesc în ceţosul tablou al unui cartier deprimant din nordul Vienei *(Nordrand,* 1999), o mamă bosniacă şi fiica ei se străduiesc să supravieţuiască într-un Sarajevo cu rănile purulente, sfîrşit de război *(Sarajevo, the Land of My Dreams)*. Sînt poveşti cu şi despre destinele unor femei, spuse la Muzeul Ţăranului Român, cu ajutorul Forumului Cultural Austriac, în cadrul evenimentului „Femei despre femei – 4 regizoare, 4 filme, 4 poveşti". Am ales una dintre ele.

Drepturi, nu milă

Ce aduce nou Anja Salomonowitz, regizorul filmului *It Happened Just Before,* este modalitatea de a spune. Dacă drama unei femei traficate, de exemplu, este spusă de obicei de victimă, care plînge şi are ochii acoperiţi, acum povestea ei este spusă de altcineva. Un vameş, administratorul unui bordel, o vecină, o femeie consul, un şofer de taxi sînt oameni care se opresc din viaţa lor de zi cu zi, privesc spre camera de luat vederi şi spun povestea unei femei traficate. Aceşti oameni sînt adevăraţi, meseriile lor sînt reale, nu sînt actori profesionişti şi regizoarei i-a luat ani de zile să îi găsească, să îi instruiască şi să îi facă să spună poveşti la care ei nu au fost martori, dar la care ar fi putut fi, sau poate chiar au fost şi nu au ştiut. Pentru că locurile în care lucrează – o vamă, un consulat, un taxi, un bordel – sînt puncte strategice ale traficului cu fiinţe umane, în speţă cu femei. „Femeile care se chinuie singure să spună ce li s-a întîmplat stîrnesc de obicei mila celor care le privesc. Am vrut să îndepărtez sentimentul de milă şi să arăt că ele au de fapt nevoie de drepturi" – spune regizorul, într-un interviu. Legile în vigoare nu oferă protecţie emigranţilor, de obicei aceştia pot fi incriminaţi doar cu un cuvînt al unui rezident. Odată ajunse într-o ţară pe care nu o cunosc, a cărei limbă nu o înţeleg, femeile cad pradă falselor promisiuni, violenţei şi exploatării, ameninţărilor şi sclaviei. Toate acestea sînt mecanisme ale traficului. Şi Salomonowitz alege varianta riscantă a aducerii lor la lumină cu ajutorul unor actori neprofesionişti, oameni obişnuiţi întrerupţi din viaţa lor obişnuită.

Stop-cadru pe dramă

Dar liniştea care însoţeşte cadrele lungi ale rutinei vieţii lor se întrerupe cînd ei se opresc din ceea ce fac – vameşul din controlul paşapoartelor, taximetristul din condus, consulul din aprobarea dosarelor de şedere a emigranţilor, administratorul din curăţirea camerelor bordelului – pentru a spune drama unei femei bătute, violate, sechestrate. Este o liniştе aproape macabră pe tot parcursul filmului, şi în ciuda faptului că scenele de violenţă sînt povestite rar, ca o poezie recitată, ca un rol interpretat de pe foaie, efectul de empatie este parcă mai ascuţit. Emoţia este vie. Asculţi cum peştele striveşte ţigara aprinsă de braţul ei, cum o lovesc cu picioarele, cum ea este sechestrată în casă de soţ, într-o ţară în care nu cunoaşte limba şi nici cuvîntul „ajutor", cum femeia se prăbuşeşte pe duşumea, pentru că munceşte zeci de ore pe zi, fără pauză. Stop-cadrele te iau pe nepregătite şi naratorii încep brusc continuarea poveştii.

Înapoi la viaţă

O femeie care ieri era balerină astăzi este prostituată, iar contractul semnat pentru un job în străinătate s-a transformat dintr-un vis împlinit în cel mai terifiant coşmar. Sînt cinci destine diferite şi fiecare cuvinţel din aceste drame este adevărat. Anja Salomonowitz a luat cazuri reale pentru documentarul ei, dar tehnicile pe care le-a folosit transgresează limitele documentarului. Salomonowitz s-a implicat emoţional şi a vrut ca la final să presare un praf de speranţă peste peisajul sumbru. A vrut să lumineze natural cadrele bolnave ale neoanelor din baia bordelului sau negura nopţii plictisite din vamă. A cincea poveste are aşadar un alt final. Ultimul povestitor, taximetristul, conduce noaptea pe un pod luminat şi pustiu. La stop pune frînă: „Nu vreau să mai intru în acest lift care mă duce în aceeaşi cameră de hotel. Profit de neatenţia peştelui şi mă reped spre ieşire. Alerg cu disperare, mă lovesc de uşă, dar alerg mai departe. Alerg, alerg, simt vîntul, alerg, şi nu privesc înapoi". Taxiul demarează. Şi ajunge la un moment dat în vamă, la primul povestitor, şi primul cadru al filmului, cu vameşul care controlează paşapoarte. Aşadar, Salomonowitz le-a dat tuturor acestor femei bătute de soartă şansa să treacă graniţa înapoi şi să se întoarcă la viaţa care le-a fost furată.

Filmul a cîştigat numeroase premii, printre care şi Caligari Filmprize, în cadrul Berlinalei din 2007.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

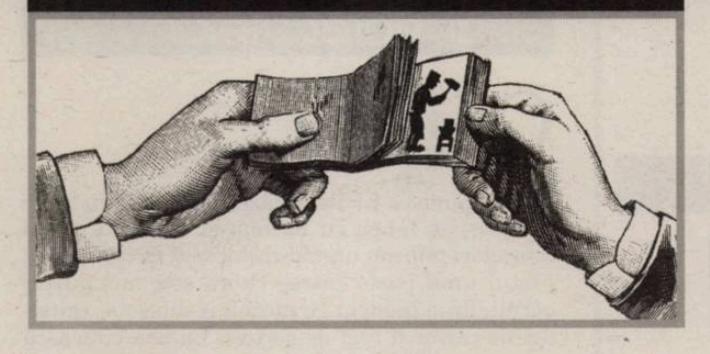

Trupoezii

● ***Imn hăituit de bărbaţi: o antologie de distihuri româneşti*, un proiect de Ion Barbu, Editura Brumar, 2008.**

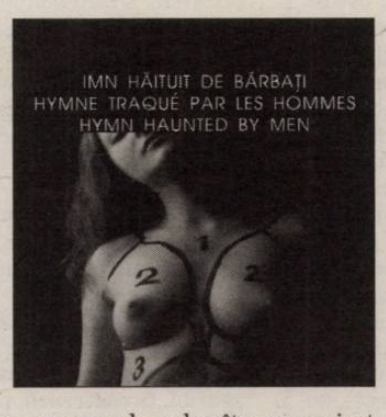

Ion Barbu este un fel de geniu. Cel mai mare caricaturist român – pe cît de prodigios, pe atît de original; un artist adevărat, deopotrivă cult şi popular – este şi un extraordinar PR pe cont propriu al poeziei româneşti. A tipărit albume de grafică şi de fotografii, a făcut happening-uri şi graffiti (vezi şi www.thebarbu.ro), toate în numele poeziei. Entuziast neobosit, în fiecare an pune la cale cîte un proiect inedit, cu totul atipic pentru o piaţă editorială plafonată cum este cea românească şi atît de refractară genurilor necomerciale. Ion Barbu crede cu tărie în ideea că poezia trebuie să iasă dintre copertele cărţilor, că poemele trebuie, la propriu, să coboare în stradă şi să se desfăşoare pe ziduri, pe case, pe tricouri, peste tot printre oameni. Ca în ficţiunea lui Borges, Ion Barbu scoate poezia în lume, vers după vers, cu speranţa că, într-o zi, lumea toată va fi (o carte de) poezie. E un mare visător Ion Barbu şi numai datorită unor astfel de oameni poezia, perpetuu muribundă, supravieţuieşte istoriei.

Antologia poeziei româneşti la zid şi *Colonia Rîsa-Plînsa* (ambele apărute la Editura Polirom în 2006) sînt, poate, cele mai frumoase cărţi de poezie editate la noi. Volume cross-over în care pictura, fotografia şi poezia fac un corp artistic comun, cele două proiecte barbiene inspirate de street art reinventează, dacă vreţi, conceptul însuşi al poeziei. Copiind versuri din peste o sută de poeţi români pe tot ce înseamnă zid în oraşul Petrila şi punînd astfel în mare dificultate discernămîntul legislativ şi estetic al autorităţilor, care s-au autosesizat şi l-au reţinut pe vandalul liric, Ion Barbu a forţat barierele estetice şi sociale ale poeziei. Reprodusă pe textura arhitecturii urbane, literatura şi-a upgradat mediul şi funcţia, oferindu-şi noi perspective de receptare. Într-un fel, asta voia şi utilitarismul lui Adrian Urmanov, numai că tînărul poet înţelegea întregul proces ca pe o „mutilare" a poeziei înseşi, poemul utilitarist trebuind el însuşi să se conformeze unui standard de receptare asemănător mesajului publicitar conceput exclusiv şi inechivoc pentru un target anume. Pentru Urmanov (dar şi pentru Răzvan Ţupa în *Corpuri româneşti)* comunicarea însemna receptare orientată, or, esenţa poeziei este tocmai eliberarea limbajului de exigenţele prestabilite ale receptării. Cititorul de poezie nu este un indice într-un tabel, poezia presupune o comunitate deschisă, confidenţială şi infinită de cititori, conţinutul ei latent fiind inepuizabil tocmai pentru că îşi permite să fie ambiguu şi plurisemantic. Poemul nu *propune* un mesaj anume, poemul *primeşte* un (adaos de) sens de la fiecare cititor (era să zic locuitor) al său. Or, asta ilustrează perfect recontextualizarea versurilor copiate pe zidurile oraşului în care cetăţenii-cititori se confruntă cu descifrarea democratică a textului poetic lipit peste noapte pe ziduri şi pe străzi ca un posibil indicator de sens.

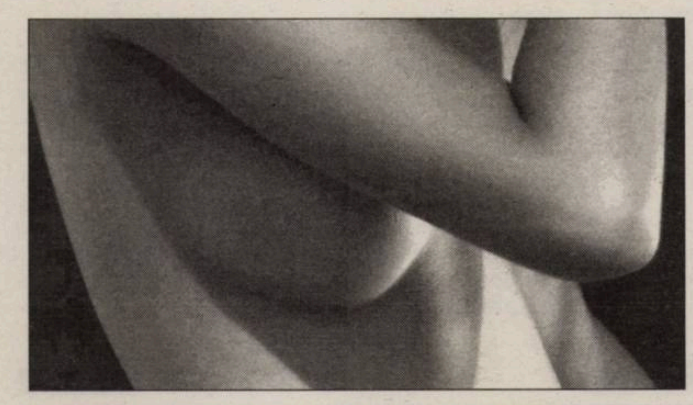

În *Imn hăituit de bărbaţi* – volum ce stă sub un motto din Mallarmé („La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres") –, urbanizarea versului devine corporalizare, graffiti-ul trece în tatuaj, mesajul *outdoor* este acum *print-on-skin:* distihurile a cîteva zeci de poeţi români, de la Coşbuc prin Bacovia pînă la Cărtărescu şi Robert Şerban, sînt scrise/desenate pe trupuri de femei ambiguizînd şi potenţînd benefic şi suprafaţa, şi mesajul, ca într-o intertextualitate organică. Nu este, oare, scrisul direct pe trup idealul poeziei din ultimul secol? În chiar prima imagine din carte, pe pieptul unei femei este desenată silueta unei alte femei sub care se poate citi „legea" lui Magritte: „Ceci n'est pas une femme". Trupul „poartă" textul sau textul „arată" trupul? Copiată pe zid (public) sau reprodusă pe piele (intimă), poezidurile şi trupoezia sînt deopotrivă reproduceri şi rescrieri. Dacă în primul caz expunerea textului se făcea pe materia solidă şi inertă a arhitecturii, de data aceasta textul este apropriat epidermei calde, capătă mobilitatea vieţii. Corpul „cochetează" cu textul şi viceversa. Simţind mai mult, trupul dă viaţă literei şi primeşte, în schimb, voce. Într-una dintre imagini, textul scris pe trupul femeii îşi schimbă persoana gramaticală, pentru ca într-o altă imagine, deasupra călimării desenate pe trup, mîna ţine nişte pene reale situate, la rîndu-le, în apropierea versurilor pictate („Măria ta! condeiul e smintit / Notează «înlăuntru» nu «afară»", Ştefan Augustin Doinaş), ca şi cum cerneala s-ar dilua în fluidele corpului într-un permanent act al scrierii de sine. Parafrazîndu-l pe Gheorghe Crăciun, şi litera, şi trupul ştiu acum la fel de mult. Se/îşi scriu reciproc, ca într-o litografie pe viu a lui Escher.

Vehicul al păcatului şi recipient al sufletului, corpul conferă textului erotism şi/sau graţie, în timp ce aportul scrisului este misterul. Astfel, în relaţia cu desenele care-i acoperă părţile aşa-zis ruşinoase, corpul devine, din suprafaţă, o interfaţă a păcatului textual. Sexul femeii – purtînd supradesenele reprezentînd intrarea într-un tunel sau într-o cetate, fanta unui bancomat, cadranul unui ceas solar, gura unui cuib, a unui borcan ori a unei conserve – devine un acces (asigură intrarea/trecerea) sau un vas care păstrează o esenţă. La rîndul lor, distihurile, aceste concentrate de sens, se întind şi acoperă trupurile femeilor în funcţie de geografiile lor corporale. Formele, liniile, umbrele corpului orientează textul, dublat de desene, şi îi dau o dimensiune în plus construind împreună un al treilea sens, vizual. Litera şi trupul sînt, fiecare, şi mediatori, şi generatori de sens, astfel că distihurile pictate capătă, prin glisarea de la sensul figurat la cel propriu, valoare asertivă sau reflexivă, pendulează între sublim şi derizoriu, alternează comicul cu pateticul, carnalul cu textualul. O partitură de Beethoven desenată pe fundul femeii este doar o ironie, în timp ce două versuri din Brumaru („răstigni-m-aş pe o cruce / caldă de femeie tristă") scrise lîngă o cruce desenată pe corpul unei femei cu o coroniţă de flori pe cap sugerează un (hippie) misticism erotic, pentru ca distihul lui Aurel Dumitraşcu („Privită din spate orice femeie seamănă / cu o maşină de scris") însoţind trupul acoperit de litere al femeii să fie o metatextualitate corporală.

Pentru cei cărora le-ar trece prin cap să vadă această *body-poetry* ca pe un act sexist ce exploatează şi expune indecent trupul femeii, trebuie menţionat că acest compendiu de istorie corporală a distihului românesc este gîndit şi ca un act de conştientizare a comerţului de carne vie din Republica Moldova. Două versuri din Radu Stanca („Şi însăşi natura atotştiitoare / Ea însăşi nu ştie ce sînt: om sau floare?") scrise pe braţ, în vreme ce toată partea laterală a corpului este acoperită cu un motiv floral, sînt, din această perspectivă, cît se poate de explicite: corpul femeii poartă mesajul poeziei. Ce elogiu mai mare!?

Dilema veche vă recomandă

● Bedros Horasangian, *Miss Perfumado şi alte femei* (Editura Leda, 2009). 13 femei din toată lumea (nici una din România!), 13 nuvele de o volubilitate bine controlată, de o muzicalitate încîntătoare a acceleraţiilor epice, 13 amoruri, cînd gingaşe, cînd crude, montate impecabil în debandada „Actualităţilor" terorizante. Dragostea la vreme de *Breaking Alert.* Cel mai bun volum de nuvele stricte, fără fasoane de roman, din cîte am citit în ultima vreme. Un Bedros revenit în forma lui de zile mari, aceea din *Enciclopedia armenilor,* pe care cîţi au deschis-o? (Radu Cosaşu)

● Ca unul care-a postat un top al celor mai buni 10 regizori americani (pe acelaşi site: *http://cinematograf.myforum.ro*) uitîndu-l pe Orson Welles, dar punîndu-l pe Michael Mann, nu pot să nu vă recomand cel mai recent titlu al acestuia: *Inamici publici,* filmat digital şi cu Johnny Depp în chip de John Dillinger. Alături de *Poliţist, adjectiv,* este cel mai inteligent film actualmente pe ecrane – un fel de *Gangster, stimulativ...* (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Look-ul

● ***Inamicii publici / Public Enemies* (SUA, 2009), de Michael Mann.**

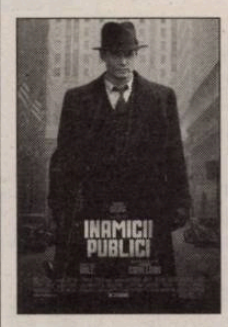

Afişul filmului *Inamicii publici* – un portret aproape monocrom al unui Johnny Depp arătînd splendid în pardesiu lung, cu pălărie de fetru cu boruri largi, cu mănuşi de piele şi cu o mitralieră de anii '30 atîrnîndu-i dintr-o mînă, pe fundalul unei faimoase clădiri Art Deco din Chicago – pare să promită un festin *glossy-retro,* poate cel mai arătos film cu gangsteri de anii '30 de la *Incoruptibilii* (1987) încoace. Dar filmul lui Michael Mann nu e chiar asta. Da, e un film hollywoodian de mare buget, cu Depp în rolul gangsterului John Dillinger, Marion Cotillard în rolul iubitei sale şi Christian Bale în rolul FBI-stului care i-a venit de hac, regizat de acelaşi specialist în gangsterism *haute couture* care a semnat şi *Heat.* Dar nu arată deosebit de *glossy.* Pe alocuri arată ca şi cînd Mann şi directorul său de imagine, Dante Spinotti, ar fi pus platoul de filmare – decorat cu toată grija pentru autenticitate caracteristică unei producţii hollywoodiene de acest nivel şi populat de superstaruri costumate cu aceeaşi grijă – la dispoziţia unor amatori, lăsîndu-i pe ei să filmeze cu telefoanele mobile. *Public Enemies* n-a fost filmat pe peliculă, ci pe digital, şi lucrul ăsta se vede foarte tare. (Ca să mă conving că nu m-a izbit doar pe mine, am intrat pe mai multe forumuri, unde de la data premierei americane a filmului nu se vorbeşte decît despre asta.) Nu e vorba despre faptul că imaginea se bîţîie: nu prea se bîţîie. E vorba despre *look*-ul ăla de filmat-pe-video. Alţi regizori hollywoodieni care au trecut la digital au reuşit să obţină (prin iluminat) rezultate aproape identice cu ale peliculei, dar Mann foloseşte digitalul *tocmai* pentru *look*-ul de video – pentru că e exact opusul *look*-ului tradiţional de film de epocă şi pentru că (speră Mann) aduce trecutul mai aproape de spectator. Funcţionează? Mann a mai folosit digitalul şi în filmele lui precedente, *Colateral* şi *Miami Vice,* la secvenţele nocturne, dar acolo era vorba despre nopţi urbane *moderne,* iluminate cu neon, pe cînd aici, mulţi forumişti s-au plîns că tehnologia de filmare îi scoate din film – nu pot uita de ea şi îi resimt modernitatea ca pe o intruziune. Pe de altă parte, *look*-ul tradiţional de film de epocă nu e altceva decît o convenţie – nu e inerent mai *autentic* decît *look*-ul digital – şi e dreptul lui Mann să ne zgîlţîie habitudinile estetice. Da, numai că unele habitudini pot fi destul de puternice: de pildă, aceea de a asocia *look*-ul pe care ni-l propune el cu telenovela şi filmul de amatori. A *aşa* ceva aduce filmul lui, mai curînd decît a viaţă luată prin surprindere. E adevărat, nu tot timpul: sînt secvenţe – de exemplu, una de noapte, în care Dillinger e transportat cu avionul de la o închisoare la alta – care nu prea seamănă cu nimic din ce s-a mai văzut: la lumina flăcărilor de magneziu folosite de jurnaliştii care-l fotografiază, totul are o claritate hiperrealistă. Dar alte secvenţe par pur şi simplu iluminate amatoristic: fundalurile sînt la fel de clare ca planul apropiat, dar spaţiul dintre ele pare deposedat de volumul său, golit de atmosferă, deci nu-i mai poate integra pe actori aşa cum se cuvine – aceştia rămîn nişte actori plantaţi în faţa unui decor. Efectul nu e amatoristic-realist, ci amatoristic-punct.

Asta e şi din cauză că acest *look* „mai altfel" nu e susţinut şi de o dramaturgie „mai altfel". Pe Mann nu-l interesează să sape în legenda lui Dillinger, să investigheze adevărul din spatele ei – aşa cum ar sugera opţiunea lui pentru acest stil de filmare. Tratarea e convenţional-romantică: Dillinger – gangsterul care sparge bănci pentru glorie şi pentru senzaţii tari, care nu se gîndeşte la ziua de mîine – le e superior gangsterilor corporatizaţi; atunci cînd face sex cu iubita lui (căreia pare să-i fie fidel), fragmente din actul amoros propriu-zis sînt montate în paralel cu fragmente din conversaţia de după, şi atît arestarea ei, cît şi moartea lui sînt solemnizate cu ajutorul ralantiului şi al muzicii: ce-are de cîştigat această retorică cinematografică de pe urma *look*-ului de video? N-ar fi beneficiat mai mult de pe urma unui *look* hollywoodian de lux? Jos pălăria în faţa unui regizor care face un film experimental în interiorul sistemului hollywoodian, dar Mann experimentează doar o tehnologie de filmare, nu o concepţie cinematografică unitară. Scenariul n-are nimic „experimental"; e doar prost – clişeele nu sînt destul de bine îngrăşate, nu li se dă destul glanţ – actorii n-au ce mesteca. Dillinger avea un simţ al stilului (luat din filme) şi asta e tot ce are de jucat Depp, dar nici măcar dimensiunea asta nu e pusă în valoare ca lumea – personajul putea fi mai eclatant, mai vedetă, or, Depp îl joacă interiorizat (ca şi cînd scenariştii i-ar fi dat vreun interior). Iar Bale chiar n-are ce juca – personajul lui egal nişte pometi proeminenţi plus mult gel în păr.

trecerea prin reviste

Povestiri despre om sau regăsirea lui Noica

În 2009 se împlineşte un secol de la naşterea lui Constantin Noica. După o viaţă marcată de ani de domiciliu forţat, de închisoare şi apoi de ostracizare şi recluziune în perioada comunistă, filozoful a avut parte şi de o posteritate zbuciumată. Din vreme în vreme, după cum bătea vîntul ideologic, au apărut puseuri de acuze: ba de afinităţi legionare şi nostalgii naţionaliste, ba de complicitate post-carcerală cu regimul comunist şi chiar de simpatie faţă de ceauşism. În toată această febră a interpretărilor simplificatoare, riscăm să uităm, în contextul evaluării postume, tocmai ceea ce l-a definit şi îi supravieţuieşte: cărţile sale.

Un demers pe care se încumetă să-l facă revista *Idei în Dialog,* numărul 7 (59) din iulie 2009, care, la centenarul Noica, publică două eseuri dedicate filozofului de la Păltiniş: „Ecouri vagi în posteritate" (Dumitru Daba) şi „Un Hegel pe înţelesul oamenilor" (semnat de Sorin Lavric). Dacă în primul întîlnim consideraţii pe marginea relaţiei dintre filozofie şi ştiinţă aşa cum a fost percepută ea de Constantin Noica, cel de-al doilea ne dezvăluie geneza unei cărţi: *Povestiri despre om (după o carte a lui Hegel).* Întîlnirea dintre Noica şi *Fenomenologia spiritului* a avut loc în anii de domiciliu forţat de la Cîmpulung-Muscel. Tot în această perioadă s-a înfiripat şi ideea unei introduceri a operei hegeliene, „pe înţelesul oamenilor", în spaţiul românesc. Dar, mai mult decît atît, pentru Noica a fost o descoperire care, într-o perioadă istorică tulbure, s-a împletit cu destinul său: „Într-un cuvînt, citind cartea lui Hegel, Noica se regăseşte în personajul ei şi în alternanţa stărilor lui de conştiinţă. Intuieşte că certitudinea destinului său, deşi părea definitivă şi irevocabilă, putea să fie o treaptă ducînd spre o împlinire viitoare. Şi astfel, dialectica lui Hegel, înlănţuirea ascendentă a unor momente ce tind spre împlinirea finală a vieţii, îi oferă o perspectivă încurajatoare. Realizează că viaţa nu îi este încheiată şi că situaţiile iremediabil pierdute nu intră în ecuaţia înţelegerii hegeliene. Dialectic vorbind, omului îi rămîne mereu o şansă de salvare. Răul poate fi convertit în bine, dezamăgirea poate fi atenuată şi nefericirea poate fi sursa unor prefaceri interioare. Totul depindea atunci de arta cu care Noica ştia să-şi pună viaţa în ordine, imprimîndu-i o cadenţă care să semene cu crescendo-ul spiritual prin care trece protagonistul cărţii lui Hegel. Un crescendo care cere ca etapele maturizării spirituale să nu fie sărite, ci parcurse în ordinea cronologică a ivirii lor. Pe scurt, Noica este atît de răscolit de revelaţia prilejuită de lectura volumului, ba chiar atît de uimit de rigoarea cu care autorul descrie modul cum conştiinţa unui om înaintează din înfrîngere în înfrîngere şi din dezamăgire în dezamăgire, încît, în următorii ani, se dedică cu minuţie studierii sistemului hegelian. Mai mult, cheia pe care năzuise s-o obţină de unul singur în filozofie – şi anume un mecanism explicativ cu valabilitate universală, adică o formulă unică, bazată pe o schemă invariabilă, pe care s-o poată aplica oricărei situaţii concrete de viaţă – cheia aceasta o regăseşte acum în triadele conceptuale şi în pivotul negării negaţiei. E drept, cheia fusese descoperită de un altul înaintea lui, dar atuurile ei puteau fi folosite în continuare".

Soarta *Povestirilor despre om* avea să fie la fel de sinuoasă şi tulburată de vremuri ca a autorului: prin intermediul unei prietene a lui Noica, manuscrisul este scos din ţară la sfîrşitul anilor '50 şi publicat la Paris, în limba română, sub titlul *Fenomenologia spiritului de G.-W.-F. Hegel istorisită de Constantin Noica.* Filozoful se afla deja în această perioadă în închisoare, condamnat la 25 de ani de detenţie politică. Abia în 1980 volumul, căruia Noica îi adăugase între timp şi alte fragmente, este publicat la Editura Cartea Românească. **(M. Ş.)**

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Către prietenul inexistent al fiului inexistent

Dragă domnule D.M.T., scrisorile dtale*, departe de a mă reconforta – dacă ai dorit asta, ai greşit –, mi-au produs o stare dezagreabilă, cum numea cu eleganţă prietenul meu, Radu Albala, tot ce ţinea de tristeţe. Lăsînd de-o parte orice protocol, prima mea întrebare, impulsivă, este cum poţi să-mi ceri răbdare şi împăcare cînd aflu că fiul meu îţi scrie de trei ori pe săptămînă, iar mie, de şase luni, nici un rînd? Zilele trecute – am auzit această ştire chibiţînd la un bridge în familie –, un bărbat de 60 de ani, după o operaţie reuşită pe cord, s-a aruncat de la o fereastră a spitalului şi a murit, din cauză că fiul său nu-i mai adresase nici un cuvînt de o lună de zile. Vreau să-ţi spun că prin toată logica dtale mă sileşti să trăiesc în tot ce-mi este mai nesuferit, în melodramă. Am o ură trainică pe acest gen în logică – mult mai puţină în teatru şi cinema. Ca dracu, alaltăieri m-am întîlnit cu fratele unui prieten din Israel, venit în Bucureşti pentru afaceri şi care, om la 70 şi ceva de ani, colonel în rezervă după războiul din '73 unde a luptat sub comanda lui Sharon, mi-a plîns literalmente pe umăr pentru următorul motiv, spus pe faţă, fără ocol: niciodată fiul său, „genial în aeronautică", nu l-a întrebat nimic despre „ce-am trăit, Radule, în deportare, în Transnistria, cum am ajuns, copil orfan, în Palestina... sînt tatăl lui, Radule... nu-l interesează... eşti scriitor, explică-mi!". Nu am avut ce să-i explic şi nici nu am încercat să mă pun în fason cu al meu care, sărmanul, nu-mi scrie de şase luni, nu-mi înţelege trecutul, mă socoteşte un orgolios insuportabil (ah, melodrama!), dispus să-şi trimită articolele mizerabile lîngă Zidul Plîngerii. Din scrisoarea dtale către domnul din Hossegor parcă mă înţelegi mai bine decît el, dar e prea tîrziu ca să te adoptez. Şi fiindcă totul se leagă şi nimic nu e întîmplător, după ce l-am lăsat pe colonelul din Haifa la Turabobar, vin acasă şi-l citesc pe Michnik căruia şi lui îi este teamă că nu-i va putea explica fiului său de ce-i mai apără pe comunişti după '89.

Peste toate, scrisorile dtale au sosit exact în zilele cînd îmi duceam la groapă încă un belotist de-al meu, unul dintre ultimii patru belotişti ai României, dacă nu din Sud-Estul Europei. Fără el nu vom mai juca belotă, căci în trei sau doi nu mai are nici un farmec; fuseserăm mult mai mulţi de-a lungul celor 50 de ani de „muncă în cîmpul belotei şi rebelotei"; făceam uneori două mese de cîte cinci, întindeam revelioane de cîte două zile şi două nopţi, plecam la mare şi la munte asigurîndu-ne că vom fi cîţi trebuie ca să batem birlicul. Cum a putut psihiatrul dtale să spună că belota e insipidă m-a enervat cel mai aprig din tot ce mi-ai scris. Crede-mă – oricît ţi-ar fi de scandalos – că în timpul slujbei la cimitir, numai la asta m-am gîndit: belota e insipidă! Dacă-ţi voi scrie că (şi) ea ne-a ţinut în viaţă („rezistenţa prin belotă!", cum ne lua la mişto un tip care a ezitat pînă în '89 să se dea disident), vei zice că patetizez idiot; atunci află că ea a ajuns să ne măsoare şi moartea, acum trei ani, Virgil, cel de pe catafalc, strigase la Costică, partenerul lui care nu-i ierta nici o greşeală: „De azi, trei ani de zile nu mai joc belotă!" la care Costică, liniştit, cu sticluţa de vodcă nelipsită din mînă, i-a răspuns: „Da' tu crezi că mai jucăm trei ani?". S-au dus amîndoi şi au rămas copiii lor care au crescut de mici, în scutece, în strigătele noastre la miezul nopţii şi sîsîiturile imediate: „Tăceţi, că treziţi copiii!". Nu ştiu în ce măsură progresele realizate de-al meu în bridge sînt o revoltă împotriva belotei mele insipide, dar ce nu ştie psihiatrul dtale e că fiul meu – ani de zile neclintit lîngă mine la masă – a luat primele noţiuni de bridge în zilele cînd noi am revoluţionat jocul, introducînd în licitaţia, da, insipidă, a francezilor: *„atout-sans atout-tout atout"*, dinamica licitaţiei bridgiste: treflă-caro-cupă-pică. Nimeni – din cîte ştiu – nu joacă în Europa belota bridgeată. Am vrut s-o propunem în 1960 la un Congres de la Basel (inexistent, desigur...), însă nu ne-au lăsat să plecăm acolo, ceea ce nu ne-a împiedicat să ne autoproclamăm ca adevăraţi protocronişti ai României. Insist pe acest adjectiv derizoriu fiindcă numai fleacurile ne salvează de la melodramă.

Pe de altă parte (cred că nu eşti dintre aceia care nu suportă expresia...), noutatea cea mai plăcută este versul lui Gellu Naum cu care băiatul a plecat la drum: „mă săturasem de atîta tată" e nu numai adevărat, dar şi extraordinar de melodios, perfect ca să ies din melodramă şi să intru în tragicomicul ereditar; şi eu mă săturasem de atîta tată, precum fiul meu după 60 de ani. Nu am bază morală – deci nici loc de „melo" – ca să-i plîng cuiva pe umăr şi nici să-l dispreţuiesc (aici din nou te înşeli) pentru că vrea să devină profesionist în bridge. De ce nu ar fi o meserie ca oricare alta? Dar îmi pot permite să-i fi dorit o altă carieră? Care? I-am spus-o odată, cînd am ieşit de la *Şoimul maltez:* aş vrea să am în familie un detectiv particular. „Mai bine specialist în pompe funebre..." – mi-a zis la fel de serios ca mine; l-aş fi vrut aşa, sarcastic – e din ce în ce mai solemn. În schimb, îl admir pentru felul cum a combinat amorul cu jocul. E un caz rar, inaccesibil mie. Oricum nu am de gînd să-ţi urmez sfatul, să mă resemnez cu tăcerile lui; mi se pare prea comod şi fals dramatic. Nu ştiu ce va face cu *Supravieţuirile* mele la o a doua lectură pe mările Europei, mai ales cînd văd ce a înţeles din prima, dacă o fi existat... Pînă atunci, te rog să-mi clarifici: iniţialele dtale sînt adevărate sau încerci să mă „mituieşti" cu acel „d.m.t." din jurnalul lui Tolstoi? Cu sincer drag...

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 281 şi 282

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Cîinele

Se spune că Elena Ceauşescu se uita la filme porno şi se iubea cu Şarona şi Corbu. Cei doi labradori mîncau numai crenvurşti curaţi în dispreţul unui popor întreg ce nu ştia nici gustul cărnii, fiind îndopat cu mezeluri din soia, zgîrciuri de carne şi cozi de şoricei. Lumea cîinească povesteşte şi despre Zoia Ceauşescu, fiica sinistrului cuplu prezidenţial. Zoia arestată, băgată în TAB din cauza furiei mulţimii, ar fi întrebat dacă e loc şi pentru căţeluşele ei. Nu era. Pe dinafară, după moartea lui Ceauşescu, au rămas sute de mii de cîini lăsaţi în grija nimănui pe maidane, în spatele blocurilor, pe străzi. „Din demolările lui." Cîinii s-au dezmeticit mai repede ca omul şi au format haite flămînde şi teroriste. Urlau noaptea, atacau oamenii, săreau după biciclişti, obligau formarea de oengeuri caritabile. Sălbăticiei capitalismului românesc i s-a răspuns de către om, prin dotarea cu cîini de luptă, tip bulterrier, greu de stăpînit, mari amatori de muşcat prunci ori femei. Scandal. Cîinelui i s-a pus prin lege botniţă. Legea nu se aplică.

Băsescu, în primul său mandat de primar, a pus coteţelor piciorul în prag. A început o campanie de stîrpire deturnată spre una de castrare prin venirea actriţei Brigitte Bardot la Bucureşti. Hingherii în şlapi împiedicaţi au devenit teroarea patrupezilor. Legea s-a făcut în favoarea lătratului: dacă un om te adoptă, îţi spune zgardă, te castrează, te deparazitează, eşti liber. A durat valul simpatiei-castrării canine cîteva luni. Apoi, pur şi simplu, cîinii şi-au văzut de viaţa lor. Cîţi au scăpat s-au bucurat ori de zgardă, ori de libertate. De amîndouă. Castrarea s-a făcut temeinic. În 2009, cîini noi se despăduchează prin oraşul vechi.

În 2006, furia românească s-a revărsat inexplicabil asupra cîinilor. Un cîine a muşcat un om de afaceri japonez. Dacă am sta să ne gîndim la definiţia teoretică a ştirii, aşa ceva ar fi trebuit să treacă neobservat. Şi aşa a şi fost, dar după două luni, în care Bosquito, căţeluşa rea, a trecut prin proces penal, fiind gata să fie euthanasiată. Salvarea a venit din partea avocatei lui Nicu Ceauşescu, Paula Iacob, care a apărat bietul cîine şi care, pe filiera unor organizaţii caritabile, l-a împachetat pentru Germania. Japonezul, investitor în România, a devenit simbolul felului în care sînt trataţi oamenii de afaceri străini. Dar să nu lungim vorba, a fost ghinionist. Definitiv ghinionist faţă de miile de români ce-şi fac antirabice.

Chinezii

O menţiune cît de mică. Chinezii au respirat cu tot sufletul pe plai mioritic sub trei variante: varianta tranşări şi împachetări în valize *Samsonite* sau mărci *no name,* descoperite în tufişuri din Herăstrău, varianta bucăţi-bucăţele, tocaţi mărunt şi aruncaţi în canalizare şi WC (zona fostului restaurant Budapesta-Bucureşti) şi varianta comerţ în complexul Europa (pantofi, haine, obiecte ce ţin o săptămînă, la preţuri imbatabile).

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

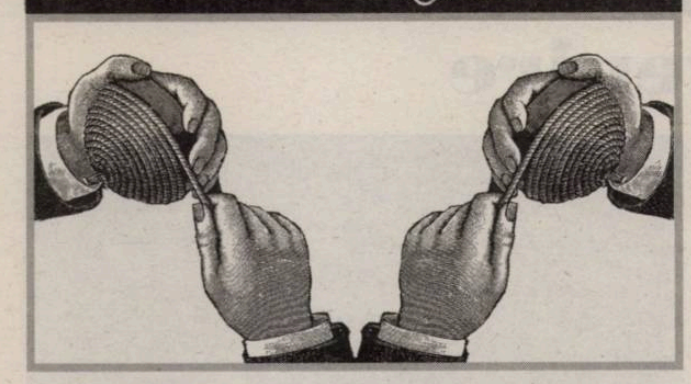

Dreptate pentru cehi

De la suedezi există aşteptări mari. După cehi a rămas impresia că nu s-au prea descurcat. Aşa a fost? Am citit zilele trecute un eseu de doar cîteva pagini care m-a pus pe gînduri. Este scris de David Kral, şeful unui institut de studii europene de la Praga, se numeşte simplu şi direct: „Nu chiar atît de rău pe cît pare: o laudă a preşedinţiei cehe a UE“ *(Not at all bad as it seemed: an appraisal of the Czech EU Presidency of 2009;* comandat şi produs de institutul OSI din Sofia, ca să vezi solidaritate estică în UE!).

Kral zice că preşedinţia lor a început prost chiar înainte să înceapă. Şi asta pentru că aşteptările au fost foarte scăzute. Instabilitatea politică internă, un preşedinte eurosceptic total nesuferit presei de la Bruxelles, criza economică şi senzaţia că Cehia e prea mică pentru a putea face ceva. Şi ghinionul de a urma după Franţa lui Sarkozy. Toate au pregătit terenul mental pentru concluzia fatală: cehii au eşuat. Dar, staţi un pic, cum se măsoară eşecul – întreabă Kral. Vine cu amănunte interesante despre pregătirea Cehiei pentru a prelua cîrma (începută cu trei ani înainte). Dar cea mai interesantă parte este cea de realizări concrete. Cum se măsoară eşecul sau succesul unei preşedinţii? Prin politicile pe care reuşeşte să le negocieze la întîlnirile pe care le organizează şi prezidează. Dacă măsurăm aşa, spune Kral, cehii nu s-au descurcat deloc prost, dimpotrivă. Cu 50 de decizii ale Consiliului negociate şi adoptate, preşedinţia cehă trece drept una de succes, matematic vorbind. În plus, au fost capabili să se adapteze la schimbările dramatice din această perioadă. De unde la început guvernul de la Praga, foarte pro-piaţă după standardele europene, avea în plan să împingă şi mai departe liberalizarea economiei europene, dereglementarea şi unificarea pieţelor, criza economică a făcut toate aceste teme cu totul nepopulare. Aşa că cehii au trecut în defensivă, trebuind să apere economia de piaţă şi liberalismul economic de atacul altor lideri europeni care sub masca „noului capitalism ascundeau, de fapt, noul protecţionism“ (ideea că cehii au trebuit să apere capitalismul de asaltul occidentalilor are o savoare istorică aparte!). Astea fiind circumstanţele, faptul că au obţinut declaraţii limpezi de susţinere a pieţei comune şi armonizarea programelor anticriză este un succes al Cehiei. În ce priveşte politicele energetice, guvernul ceh a reuşit să negocieze cu succes între Kremlin, Ucraina şi Bruxelles, ceea ce a dus la o rezolvare mulţumitoare a acelei crize a gazului. Iar din agenda obişnuită, asigurarea finanţării pentru proiectul Nabucco (acordul oficial s-a semnat acum cîteva zile) a fost un succes acolo unde nimeni nu se mai aştepta. În ce priveşte relaţiile externe, Parteneriatul Estic a fost negociat şi lansat sub preşedinţia cehă, urmînd să fie acum umplut de conţinut sub suedezi. E drept, în ce priveşte Balcanii de Vest nu s-a reuşit nimic, cehii au eşuat în încercarea de a-i împăca pe croaţi cu slovenii, pe greci cu macedonenii şi pe sîrbi cu ei înşişi. Dar, între noi fie vorba, nu văd cum ar fi putut să reuşească cehii într-o zonă ca Balcanii, pe care nici imperii serioase nu au reuşit să o liniştească. În fine, Consiliul European din 18-19 iunie era aşteptat cu mult scepticism (şi a existat ideea să se organizeze ceva de formă cu preşedinţia cehă şi apoi ceva de substanţă imediat în iulie, sub suedezi, ceea ce, firesc, i-a enervat pe cehi). Dar în final s-a reuşit negocierea unor clauze speciale cu Irlanda la tratatul de la Lisabona pentru a permite un nou referendum (în esenţă, li s-a spus în scris irlandezilor că au înţeles greşit şi s-au isterizat degeaba data trecută).

Citind eseul lui Kral, mă gîndeam de cîte ori am citit în presă ideea că cehii au eşuat. E genul de afirmaţie nesusţinută pe ceva anume, dar care repetată la nesfîrşit capătă aerul de adevăr fundamental. Şi totuşi, de ce s-a întîmplat asta? Au europenii ceva cu cehii? Kral vine cu ideea că cehii au neglijat cu totul chestiunile de imagine. E drept, o criză de guvern cu motivaţii minore şi schimbarea premierului în plină preşedinţie nu au ajutat deloc, dar mai degrabă astea au confirmat imaginea proastă care deja se crease. Cehul nostru are ideea de a compara receptarea preşedinţiei lor cu receptarea preşedinţiei franceze. Care, spune el convingător, a avut mult mai puţin rezultate practice. Din cîte şi-au propus, francezii au realizat de fapt foarte puţine, ceva progrese pe pachetul de energie şi schimbări climatice, pactul european pentru migraţie şi azil. Şi cam atît. În schimb, Sarkozy a fost foarte priceput în a da impresia că face ceva. Imaginea sa de lider activ care face vizite, ţine summit-uri, organizează conferinţe de presă, se duce de urgenţă la Moscova şi Tbilisi (pentru a încheia acorduri ignorate cu nonşalanţă de ruşi, remarcă cehul nostru maliţios), toate astea impresionează presa şi oferă imagini de ţinut minte. În schimb, cehii au abordat totul placid şi mai degrabă taciturn decît spectaculos. Singurele elemente spectaculoase au fost cîteva gesturi artistice care s-au lăsat cu scîntei, cum ar fi expoziţia din clădirea Parlamentului, unde ţările UE erau reprezentate prin clişee negative (genul de umor pe care cehii au încercat să-l exporte în Europa, fără succes din păcate. Ideea că se poate vorbi în clişee despre popoare este profund anti-europeană, deşi haioasă foc).

Kral explică deci imaginea proastă a preşedinţiei cehe printr-o abordare cuminte şi lipsa de atenţie pentru gesturi de imagine. Şi cred că are dreptate. Dar, din păcate pentru noi, e mai mult decît atît. Şi cînd zic „noi“ mă refer acum la est-europeni. Pentru că dacă mă uit la suedezi, nici ei nu sînt mari maeştri în gesturi spectaculoase. Şi totuşi, aşteptările de la ei sînt foarte mari şi imaginea preşedinţiei lor deja foarte bună. Eu cred că e mai mult decît o chestiune de imagine: există încă ideea în UE, destul de pregnantă, că esticii sînt încă în perioada de învăţare, că au intrat în UE pentru a obţine bani şi nu sînt chiar contributori deplini la proiectul comun. Ceea ce, să recunoaştem cinstit, chiar aşa şi este (este o prejudecată adevărată, cum sînt cele mai multe dintre prejudecăţi, dar să nu stîrnim iar vulturii multiculturalismului asupra micului burghez). Această prejudecată despre estici vine pe fondul unei resurse limitate: preşedinţia UE în sine. Într-o Uniune cu 27 de state, îţi vine rîndul foarte rar să conduci Consiliul UE. Cum bine ne învaţă teoria, prejudecăţile negative se activează mai ales în competiţia pentru resurse. Deci, prejudecată negativă despre estici (şi despre cehii eurosceptici în special) + resursa limitată acaparată de cehi = impresie negativă per total şi cîrcoteală generalizată.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

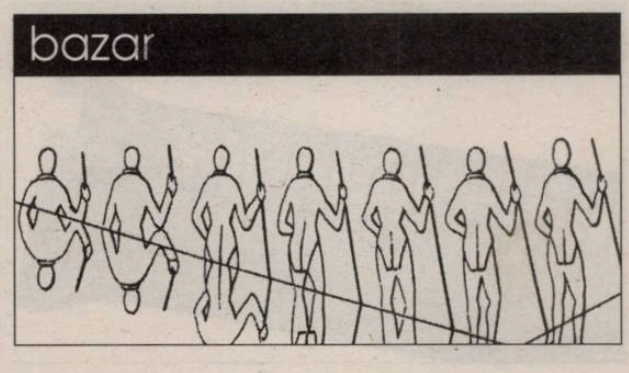

CFR

Trenul rămîne, pentru mine, mijlocul preferat de transport. Nu-mi dă sentimentul de nesiguranţă şi de imposibilitate de control din imponderabilul avion, şi nici pe cel de claustrofobie din maşină. În tren poţi să te mişti, liber şi curios, în timp ce altcineva conduce.

De aceea nu pot fi de acord cu afirmaţia unui domn bine îmbrăcat şi cu părul alb din faţa mea, la un ghişeu din Oradea: acesta, nemulţumit de serviciile CFR-ului, le-a prezis că în curînd vor da faliment. Nu ştiu cum stau lucrurile în mod real, am auzit că au fost şi sînt probleme cu salariile angajaţilor săi; dar mai ştiu că mie, una, mi-ar părea rău să fie aşa. S-ar duce de rîpă toată poezia şi tot imprevizibilul trenurilor româneşti…

E adevărat, nu te poţi bizui pe ele să ajungi la timp la o întîlnire serioasă şi promptă, pentru că întîrzierile pot fi şi de două ore, mai ales cînd afară e „căldură mare“ şi liniile „şerpuiesc“ (termen tehnico-poetic folosit pentru restricţiile de viteză în zilele cu temperaturi de peste 30 de grade…). În schimb, mersul cu trenul e ideal pentru vacanţele necondiţionate temporar, în care vrei să vezi cît mai multe locuri şi să cunoşti cît mai mulţi oameni pitoreşti.

De astă dată, în drumul spre Cîmpia Turzii, am nimerit într-un accelerat identic cu cele în care călătoream acum vreo 20 de ani, în copilăria mea: tapiţeria scaunelor era aceeaşi, un soi de gri murdar fost catifelat; geamurile nici nu se închideau, nici nu se deschideau bine, singurele soluţii acceptabile fiind blocarea lor cu ajutorul obiectelor la îndemînă, de genul perdelelor, cutiilor de bere sau al sticlelor de apă minerală; iar ritmul trenului era agale şi scîrţîitor, acceleratul – spre deosebire de cel al lui Topîrceanu – oprind conştiincios şi calm în toate staţiile. Cîteva schimbări faţă de vremurile deja menţionate am putut constata, totuşi: înflorirea capitalismului a dus la dezvoltarea micului comerţ de tren (uneori oficial, alteori mai puţin…), constînd în beri, ape, chips-uri, sticksuri, ciocolate, ziare şi reviste, zmeură…; cu naşul, ba chiar cu supracontrolul, se poate discuta liber, sesizîndu-le toate problemele apărute, cum ar fi cea cu geamurile: „organele“ acreditate ascultă, mai nou, răbdătoare şi… nu fac nimic. Pentru că, spun ei, nu au ce. Atitudinea lor s-a shimbat şi ea, totuşi: nu te mai reped, ca pe vremuri, agresivi; acum te aprobă, da, vagoanele sînt în stare jalnică, nici nouă nu ne plac, dar sistemul… Cum elegant i-a răspuns un şef de tren mustăcios unui domn exasperat de un băieţel care tot trecea prin vagoane cerşind obraznic: „Domnule, şi ce-aţi vrea să fac eu, nu sînt Superman… Mi-a făcut plăcere conversaţia cu dvs.“

Mustaţa pare a fi (rămas) un apanaj al CFR-iştilor: cam în fiecare gară prin care am trecut am văzut cîte un domn falnic şi mustăcios cu un ciocan în mînă, bătînd conştiincios roţile trenurilor ce soseau şi făcînd ronduri de control. În gara din Oradea, unde am stat mai mult, am asistat chiar la aventurile unui pichet de naşi care încercau să facă ordine pe peroane: unui domn destul de negricios şi prost îmbrăcat ce adăsta pe o bancă cu nepotul i-au spus de vreo trei ori să plece – acesta nu a răspuns nimic, demn, şi abia după ce „patrula“ a plecat a părăsit locul; o cerşetoare cu mintea pierdută s-a ridicat, derutată, în urma apostrofărilor pichetului, a făcut cîteva piruete şi s-a mutat două bănci mai încolo. Pe cel mai fericit om din gară, după cum părea, potrivit expresiei sale, nici nu l-au văzut: la bustul aproape gol, cu o barbă neagră şi încîlcită, el căra tot soiul de lucruri de colo pînă colo cu o bucurie săracă cu duhul, dar împăcată, pe chip. Acesta, alături de cele două ciori care se certau pe un Fornetti rămas într-o pungă pe peronul de vizavi neau revelat, măcar parţial, o posibilă esenţă a lucrurilor: totul – inclusiv CFR-ul! – e – din nou! – relativ şi incontrolabil…

Teodor BACONSKY

turn înclinat

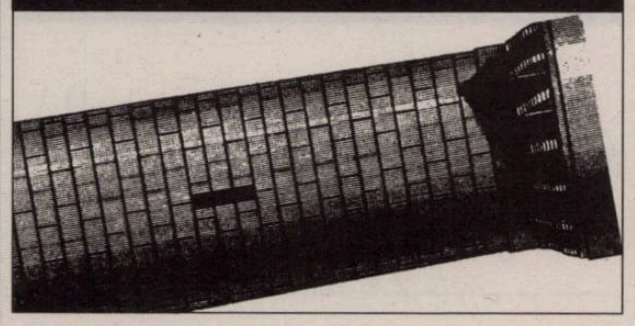

Opţiuni

Avea încă o dată dreptate dl Andrei Pleşu atunci cînd critica, nu demult, incapacitatea noastră de a înţelege că „răul cel mai mic“ nu e o specie a binelui. Ca să vin la obiect, voi spune că mă enervează insistenţa mediatică pe tema „intelectualilor intraţi în politică“. Prin supralicitatea acestei expresii nefericite, „intelectualii“ apar treptat ca nişte păsări exotice, băgate în colivii prea strîmte. În vreme ce nimeni nu mai aşteaptă mare lucru de la politicianul „obişnuit“, lor li se cere să fie îngeri, să rezolve totul: corupţia şi incompetenţa, birocraţia şi jaful, dispreţul faţă de cetăţean şi povara subdezvoltării. Cum bieţii oameni nu posedă, evident, asemenea soluţii miraculoase, diverşii nemulţumiţi de adeziunea respectivă se întreabă, cu o falsă naivitate, plină de rea credinţă: atunci de ce au mai „intrat în politică“? Doar ca să ne demonstreze că sînt ca toţi ceilalţi? Ca să se căpătuiască? În realitate, e vorba de altceva: PDL a primit în rîndurile sale cîteva personalităţi publice situate peste media actualei clase politice. E o mişcare fără precedent. Nu ştiu dacă ea va influenţa actul guvernării sau dacă PSD şi PNL vor consimţi deschideri similare. Dar nu asta-i problema. Aş diagnostica problema în inhibiţia şi autoiluzionarea oamenilor de bună calitate faţă de *res publica*.

Inhibiţia vine, la cei mai copţi, direct din comunism, unde supravieţuiau cu gura setată pe modul „şoptit“. Cît despre autoiluzionare, ea transpare în tenacitatea cîtorva prejudecăţi elitiste, dramatic inactuale. Credem, împotriva tuturor evidenţelor, că avem vocaţia unei societăţi civilizate. E o utopie la care s-ar cuveni să renunţăm. Inteligenţa, bunul gust, caracterul, rafinamentul gîndirii, exprimarea elegantă, rigoarea logică şi delicateţea sufletească nu se pot cupla – şi cu atît mai puţin lupta *cinstit* – cu stupiditatea, prostul gust, lichelismul, gîndirea grosolană, rostirea agramată, lipsa argumentelor şi mitocănia. Cel puţin nu într-o convieţuire virtualizată pe net, unde orice părere este formal „echivalentă“ cu oricare alta. Nu într-o lume unde puterea economico-financiară a fost capturată de figurile natural şi sistematic opuse oricărui proiect *evolutiv*. În practica noastră primitivă, *imaginea* cuiva poate fi făcută şi distrusă pe banii plătiţi mercenarilor din presă. Cînd acorzi unei ştiri 30 de secunde, manipularea e facilă, iar calomnia, diversiunea şi caricatura sînt la fel de „pasabile“ ca şi lauda comandată sau manevra de sufocare a informaţiilor supărătoare. Televiziunea ţine simultan loc de gîndire personală, de opinie publică, de tribunal, gardă de corp şi spital psihiatric. Nu însă şi de viaţă politică. Sau de viaţă adevărată.

Pentru o adevărată viaţă politică, oamenii de bună calitate trebuie să scape simultan de inhibiţie şi de iluzii. Să atace, să se combine, să relegitimeze *ofensiv* dreptul de a nu fi idiot. E timpul să nu mai sperăm că masele respectă de la sine „valoarea“. În ochii lor, valoarea e ce li se prezintă ca atare. Nu sîntem obligaţi să ne aliniem la standardele „garantate“ de dl Marean Vanghelie. Nu e teroare, nu e dictatură, e democraţie. Şi *tocmai* în numele democraţiei, trebuie să le spunem imbecililor pe nume. Ceea ce e insultă pe buzele oricărui agramat cocoţat excesiv devine bici profetic în mîna unui om superior, care înţelege că delicateţea se cuvine rezervată delicaţilor, nu brutelor agresive. Mai există, desigur, o cale aproape irezistibilă, mai ales pentru cei care – vindecaţi de atracţia „binelui comun“ – *îşi revendică propria viaţă*, departe de forum. Biblia acestora ar putea fi, date fiind vremurile, genialul roman *Il Gattopardo*. Pilda prinţului Salina, care acceptă mezalianţa nepotului său, Don Tancredi, în vreme ce refuză să intre în parlamentul de parveniţi al Italiei unificate sub savoiarzi, este un imn al dispreţului suveran. Recitat în taina conştiinţei aristocrate, acest credo pluteşte peste valea mîrlăniei ca o acvilă solitară.

Augustin IOAN

Sé: catedrala ca sacru în devenire

Catedrala Lisabonei, colocvial cunoscută drept Sé, este, aşa cum a ajuns la noi, un proces şi nu o (singură) clădire. Pe scurt, ea repetă pentru noi, încă o dată, istoria marilor locuri şi lăcaşuri de cult, aşa cum s-a depliat ea dintotdeauna. A fost ridicată ulterior recuceririi creştine a oraşului şi, de aceea, pe seama unei părţi foste arabe a acestuia. De unde ştim asta? Deoarece claustrul lăcaşului de cult este un vast şantier arheologic viu, în lucru încă. Deocamdată, s-a ajuns sub stratul roman, cel pe care îl utilizaseră drept carieră de piatră arabii. Privitor ca la un teatru, vezi sedimentată pe verticală povestea locului: violenţă reciprocă şi uitare, dez-facere şi reconstrucţie – adeseori cu acelaşi material migrat din strat în strat, în circumstanţe şi forme modificate. O genealogie fracturată a sacrului ne priveşte, la rîndul ei, din profunzimea gropii.

Istoriei acesteia mai trebuie să îi adăugăm două elemente pentru a deveni de tot tipică. Primul lucru este referinţa: proiectul originar celebrează un model exemplar, Sé Velha din Coimbra. Al doilea detaliu este cutremurul din 1755. Pe scurt, istoria devenirii acestei catedrale lisaboneze este analoagă mai tuturor ipostazelor şi schimbărilor, dorite sau catastrofice, prin care trece un lăcaş de cult supus timpului. Şi, exact în această recapitulare stă valoarea ei acumulată, sedimentată, în care sînt introduse din vreme în vreme cezuri.

Ce e interesant, însă, de a trebuit să scriu despre ea? Faptul că acestei genealogii verticale i se adaugă acum, prin arheologie, încă un sens de parcurgere, cel de sens contrar. Biserica în sine se schimbă sub ochii noştri crescînd a) în sus şi b) prin complexificare. În claustru, dimpotrivă: arheologia ne arată, prin excavaţie, istoria înaintînd c) în jos şi, deci, d) înapoi în timp; deasupra, lăcaşul de cult ne arată cum ea, ca navă eshatologică, înaintează în timp – cum? În sus şi spre „est“, într-un chip straniu, de vreme ce altarul va fi ajuns deja la destinaţie, simbolic vorbind. Acestor tensori le este supus lăcaşul de cult, iar locul aşezării sale este, în astfel de situaţii, o convenţie, neexistînd de fapt ca suprafaţă de pămînt delimitată: zidiri preced momentul zero, al instituirii catedralei. După cum zidiri succesive îl preced, uneori transformînd momentul auroral, al începuturilor, în caz particular sau în pură dată fără echivalent edificat care să fi supravieţuit, după cîte vreo catastrofă care îl consumă de tot.

Mi-am amintit de o altă biserică stranie, anume St. Laurent din Grenoble. Ea fusese sacrificată în întregime pentru a-i transparentiza – prin investigaţie arheologică – locul de dedesubt. Acolo, pentru o vreme, sedimentarea fu creştină, iar biserica şedea pe un baptisteriu construit peste un cimitir. Morbiditatea decidentului făcuse ca şi sarcofagele să fie lăsate deschise, cu scheleţii la vedere. Francezii, raţionalişti, transformaseră lăcaşul de cult în spectacol şi promenadă: pe pasarele, parcurgeai susul şi josul fostei biserici, pe traiecte posibile, pre cînd era „doar“ biserică, numai îngerilor.

Aici, la Lisabona, curtea ne-edificată a claustrului a fost singura afectată. În rest, povestea nenumăratelor straturi continuă pe dedesubt. Ştim, bunăoară, că nici deambulatoriul nu este cel „original“.

Fireşte, s-a început în manieră romanică, cu turnurile, două (precum la templul ierusalimitan, Jakin şi Boaz), situate de-o parte şi de alta a intrării şi crenelate. O curte proteja altarul cu cele două capele, mai mici, aflate în capătul estic de perspectivă al navelor laterale, în felul în care sînt localizate, la bisericile ortodoxe, proscomidiarul nordic şi diaconiconul sudic. Curtea de obicei se dispune la vest, mai dinaintea intrării propriu-zise în templu, lucru pe care pridvoarele îl aproximează la noi. Acolo, curtea de secol XII a devenit, după regele Dinis, claustru şi a primit capele pe conturul exterior, precum şi umbra unei colonade periptere. Modificarea cu adevărat dramatică vine în 1351, cînd regele Alonso al IV-lea demolează cele două capele din proximitatea altarului şi construieşte o amfiladă de capele noi care arată, în plan, precum o coroană menită să împodobească altarul cel nou. Noul deambulatoriu devine astfel nu doar conectat la claustru, ci se şi „densifică“: un număr de capele funerare beneficiază de proximitatea binecuvîntată a orientului sacru, mai multe oricum decît cele două, de la început.

Goticul preia ştafeta stilistică şi o reia, mult mai tîrziu, în secolul XX, după restaurările masive şi, ca şi la noi, inspirate de ecouri tîrzii ale manierei lui Viollet Le Duc. Ai zice că, pe măsură ce ne apropiem de prezent, devenirea catedralei ar fi trebuit să se încetinească. Or, nu: restaurările au fost şi acolo instrumentul privilegiat de intervenţie în procesul care este, am spus deja, acest lăcaş de cult. Decisivă, din punctul de vedere a ceea ce vedem acum, este opţiunea pentru a privilegia nivelul său gotic, în numele căreia se intervine şi se demolează ceea ce părea „inutil“. Să ne amintim că, în multe ţări, încă din secolul al XIX-lea, goticul era văzut drept stilul cu cele mai multe valenţe expresive pentru o arhitectură religioasă. Nu este chiar cel mai delicat gotic acesta, de la Lisabona (probabil capela de la King's College, de la Cambridge, conduce detaşat într-un „top ten gothic“ personal, cu bolţile sale croşetate parcă de mîinile sfintelor în adoraţie), dar ne aminteşte de originile sale „păduroase“, sumbre, cu viţe împleticindu-se în bolţi concrescute cerului. La Lisabona, nervurile gotice mai fac încă un gest „oriental“, adunîndu-se sfioase, în centrul crucii dintre navă şi transept, într-un soi de cupolă cu cheie în centru. Or, ce e cheia de boltă, ori de cupolă? Sau, mai corect spus, cine e?

Metafora pietrei care închide o lucrare este, precum vedem din chiar textul biblic, una străveche. Prin capul unghiului unui arc, al unei bolţi sau al unei cupole, figurile arhitecturale prin intermediul cărora se punctuează, terminîndu-se, o operă edificatorie, înţelegem acea piesă (de piatră) care închide un sistem constructiv. Ea este ultima care se pune în operă (atît în sensul propriu, cît şi în cel figurat al expresiei) şi care transformă o sedimentare de materie sau o articulare tectonică de subansambluri mai mult sau mai puţin disparate într-o operă încheiată. Prin piatra din capul unghiului un obiect arhitectural capătă fiinţă, devine un sistem închegat, se comportă unitar. Aşezarea pietrei, numite şi cheie de boltă, este ultimul gest edificatoriu şi, prin chiar acest lucru, capătă o semnificaţie suplimentară, pentru că el, ca *omega,* sfîrşeşte opera şi o încoronează. Iar prin încoronare, o re-începe, ca alfa. Piatra din capul unghiului, cheie de boltă sau de cupolă, este, de asemenea, şi cea mai sus / bine plasată piesă constructivă a unei construcţii, pentru că, prin poziţia ei privilegiată pe axa calitativă a spaţiului, cum numeşte verticala C. Norberg Schulz, ea este deodată ultima, cea mai importantă şi cea mai aproape de cer parte a edificiului, piesa prin intermediul căreia acest edificiu primeşte – instantaneu – sens.

Piatra aceasta este marcată şi arhitectural diferit. În bisericile ortodoxe, cheia de boltă cupolă e marcată prin prezenţa icoanei lui Iisus Pantokrator, cea mai importantă icoană a spaţiului şi, de asemenea, cea mai sus plasată. Cheia de boltă este mai mare decît restul, e de o formă specială; uneori sînt trei pietre din care aceea centrală este aceea esenţială (Dumnezeu Triunic, sau poate peisaj al celor trei cruci de pe Golgota?). Alteori, mai cu seamă în unele catedrale occidentale/catolice cu dom, vedem cheia într-o ipostază încă şi mai stranie, sub specia lanternoului. Cheia de cupolă lipseşte, într-un gest ascensional ultim, fiind supraînălţată suficient de mult pentru ca, prin acel *omphalos,* să mai intre încă un strop de lumină simbolică.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Despre modestie

Din ceea ce scriu eu în acest colţ de pagină, s-ar putea trage concluzia că sînt un tip urîcios şi căruia totul îi pute. „Bine, dom'le, dar ţie nu-ţi place chiar nimic? Trebuie că ai o *tu* problemă!“, mi s-ar putea spune.

În fine, cititorii mai vechi ai acestei rubrici ştiu că, din cînd în cînd, am mai scris şi despre emisiuni care mi-au plăcut. Am mai şi aplaudat, nu am aruncat numai cu roşii. Acum, e adevărat, aplauzele au fost destul de rare. Dar cum să fie altfel, cînd cele mai multe lucruri pe care le poţi vedea la televizor sînt de o calitate îndoielnică şi kitsch-ul e triumfător chiar şi cînd vorbim de producţii TV cu pretenţii, care se vor culte?

Totuşi, pentru a nu crea false impresii, nu e rău să mai scriu, la un an o dată, şi despre lucrurile pe care le apreciez. Măcar pentru a ilustra acel procent mic de producţii valoroase de la televizor. Apoi, trebuie – nu? – să fim constructivi, să punem şi ceva în loc, după ce desfiinţăm...

Asta am să fac de data aceasta.

Unul dintre lucrurile pe care le apreciez eu cel mai mult este modestia. (Sună cam idiot spus aşa, recunosc, dar asta e!...) Iar modestia, la televizor, e o *rara avis*. Aici e spaţiul sclipiciului agresiv, al celor care-şi încordează cu mîndrie muşchii, aşteptînd ca publicul să leşine instantaneu de admiraţie, e spaţiul în care chiar şi nulităţile se comportă de parcă ar trebui să fie ovaţionate la fiecare gest sau prostioară pe care-o scot pe gură. Ecranul televizorului e o oglindă în care se admiră narcisist mai toţi care ajung sub lumina reflectoarelor: „Vaaai, cît sînt de deştept, de spiritual, de frumos, de charismatic şi de devreme acasă!“.

În condiţiile acestea, nu poţi decît să te bucuri cînd vezi la televizor oameni cu adevărat valoroşi şi care nici nu fac paradă, după modelul „valoarea mea, valoarea mea!“.

Un asemenea exemplu l-am văzut duminica trecută, la emisiunea *Garantat 100%* a lui Cătălin Ştefănescu, de la TVR 1. Am mai scris despre această emisiune şi de fiecare dată l-am felicitat pe Cătălin Ştefănescu pentru ea. E făcută inteligent şi – lucru cu adevărat remarcabil – cu mult bun-simţ. În plus, oamenii invitaţi la discuţie sînt de fiecare dată de calitate. Duminica trecută, invitat a fost regizorul Corneliu Porumboiu. Un om care ar avea nenumărate motive să se laude: a luat multe premii internaţionale (ultimul la Cannes, la secţiunea „Un certain regard“), a făcut un film care a stîrnit entuziasmul celor care l-au văzut, *Poliţist, adjectiv,* şi – dacă e să coborîm nivelul discuţiei la ceea ce găsim de obicei pe micile ecrane – are şi un tată foarte bogat (a fi beizadea e o calitate în sine pentru mass-media din zilele noastre şi această „calitate“ se asociază automat cu maşini scumpe, pipiţe şi restaurante de fiţe). Ei bine, Porumboiu a fost în emisiunea lui Cătălin Ştefănescu aşa cum îl ştim: un băiat modest, plin de bun-simţ. La un moment dat, moderatorul îl întreabă ceva despre „stilul lui Corneliu Porumboiu“. După toate premiile şi aprecierile, regizorul ar fi putut să se înfoaie în pene. Ei bine, nu. El a răspuns simplu: „Eu cred că-mi caut încă stilul, îmi caut încă vocea“.

În fine, Corneliu Porumboiu e totuşi la începutul carierei sale... Am văzut însă aceeaşi atitudine modestă şi la oameni ajunşi pe culmile gloriei internaţionale. Este cazul, de exemplu, lui Daniel Barenboim. La Mezzo, lecţiile pe care le dă el tinerilor muzicieni, din seria *Masterclasse – Barenboim et Beethoven,* sînt o încîntare de fiecare dată. Ultima emisiune pe care am văzut-o a fost cu pianistul Lang Lang (el însuşi un talent excepţional!). Ei bine, Barenboim avea un „elev“ talentat care se uita la el ca la un Dumnezeu şi un public care-l asculta transpus. Credeţi că a făcut vreo secundă pe vedeta? Deloc! După ce s-a terminat lecţia, la întrebările din public, dădea nişte răspunsuri de-ţi tăia răsuflarea prin profunzimea lor, după care încheia modest: „Mi-am dat toată silinţa să vă răspund. Atît m-am priceput...“

Din păcate, aceste lucruri sînt de pe o altă planetă, nu din lumea noastră.

Ionuţ CODREANU

Agenda unei crize

Criza economică mondială a ajuns şi în jurnalele de ştiri româneşti. Fiorul este atît de adînc, încît pînă şi zgomotele utilajelor de descarcerare au fost înlocuite cu scrîşnitul pixurilor guvernamentale care decid soarta acestei ţări.

Anul acesta, informaţiile despre activitatea Guvernului au fost cap de afiş pentru toate cele cinci posturi naţionale de televiziune monitorizate de ActiveWatch – Agenţia de Monitorizare a Presei (AMP). În intervalul martie-mai, echipa AMP a prelucrat jurnalele din prime-time, în cea de-a treia încercare de a surprinde măsura în care televiziunile autohtone funcţionează în interes public. Şi, pentru că traversăm şi un an electoral, analiza a cuprins o imagine în profunzime asupra ştirilor administrative şi politice. Nu de alta, dar trăim vremuri confuze cînd nu ştim cine se ocupă mai mult de campaniile electorale – înalţii funcţionari publici sau politicienii?

Ştirile morbide, pe locul doi

Antena 1 şi PRO TV au surprins anul acesta prin atenţia acordată activităţii Guvernului. E drept, au avut şi despre ce să relateze: de la protestele sindicale din administraţia publică şi învăţămînt, pînă la aşa-zisa rumoare provocată de împrumutul angajat de România la FMI. Astfel, subiectele morbide au fost trimise pe locul doi în jurnalele televiziunilor comerciale pentru a face loc problemelor de stat.

De cealaltă parte, între posturile de ştiri, Antena 3 a fost mai receptivă la culisele politicii dîmboviţene. Concurenta Realitatea TV a rămas totuşi consecventă în prezentarea, pe primul loc, a ştirilor administrative. Cele două posturi de televiziune nu ar fi produs nici o mirare, în termeni de agendă, dacă nu ar fi galopat halucinant în mediatizarea arestării lui George Becali din data de 2 aprilie. Timp de patru zile, televiziunile de ştiri şi-au pus la bătaie arsenalul de resurse tehnice şi umane pentru a oferi o acoperire cît mai bună. Sau măcar la fel de bună ca a celor de la Antena 1 şi PRO TV. La finalul acestei curse mediatice, cazul Becali ocupa locul trei în agendele tuturor celor patru televiziuni. Iar personajul George Becali ajungea să-l depăşească în vizibilitate pe premierul României. Numai postul public de televiziune parcă trăia în altă Românie.

Televiziunea şi politica

Probabil, România imaginată de ştirile TVR 1 nu ar mai fi populată de politicieni. Altfel, nu se explică de ce ştirile politice au ocupat doar locul 16 în agendă, cu o pondere infimă. Pînă şi posturile comerciale au fost mai vigilente şi au prezentat atacurile dintre politicienii deja consacraţi pentru spiritul lor belicos sau lansarea alternativă a celor două campanii electorale din acest an.

Politica nu arată prea bine la televizor. Şi nici nu prea are ce arăta. Dacă perioada monitorizată nu s-ar fi suprapus cu ultima sută de metri dinaintea campaniei pentru Parlamentul European, am fi asistat cu toţii la atacurile politice sterile şi neobrăzate dintre cîţiva politicieni puşi pe harţă. Crin Antonescu şi Mircea Geoană s-au remarcat prin cele mai multe atacuri la adresa adversarilor politici. De fapt, să nu fim pudici: Traian Băsescu a fost ţinta preferată, la finalul perioadei monitorizate cumulînd cele mai multe croşeuri politice.

În pauzele dintre declaraţiile războinice sau dintre şedinţele strategice de partid, politicienii au fost prezenţi şi la o serie de evenimente de imagine. Mircea Geoană şi Traian Băsescu au fost cei mai populari politicieni la astfel de evenimente. Cel puţin, aşa au fost prezentaţi în ştirile de televiziune.

Scor bun pentru subiectele de interes public

În ansamblu, televiziunile monitorizate au tratat subiecte de interes public în doze rezonabile. Posturile comerciale s-au apropiat de pragul de 70% ştiri de interes public, în vreme ce posturile de ştiri şi TVR 1 au mers pînă spre 90% din ştiri. Nu trăim într-o lume perfectă, aşa că nu tindem spre 100%. Şi totuşi, ceva a lipsit din agenda media.

Au lipsit investigaţiile jurnalistice şi materialele ample care să însoţească acele ştiri placide despre cum munceşte Guvernul sau cum se luptă cu sindicatele. Ştirile de televiziune nu au omis problemele generate de criză, dar s-au limitat doar la simple descrieri de situaţie. Aşa se face că grevele din 2009 nu par cu nimic mai dramatice decît cele din anii anteriori.

Campanie eficientă la PRO TV

Şi, într-o beţie de enunţuri jurnalistice care încep cu „criza îi afectează şi pe (...)“, o campanie de informare precum „Avem viaţă în sînge“ ar putea să ne scape din vedere. În doar o lună, PRO TV a pus Guvernul la treabă. Cu o documentare solidă şi un ton moderat, jurnaliştii implicaţi în acest proiect editorial au obţinut şi un rezultat – înfiinţarea Oficiului Naţional al Donatorilor Onorifici de Celule Stem. Un act jurnalistic complet care conţine ingredientele-cheie: identificarea problemei, punerea în context, ilustrarea problemei (cazuistică), propunerea unor soluţii şi transformarea lor în mesaj.

În această perioadă cînd ştirile despre evoluţia crizei economice mondiale sînt la fel de apetisante precum informaţiile meteo, criza jurnalismului de televiziune se poate acutiza. Jurnalele de televiziune pot deveni, fără pic de efort, un flux de ştiri guvernamentale, întrerupt de cîteva accidente mortale şi cîteva replici tăioase între politicieni. Anemia jurnaliştilor poate afecta direct dreptul publicului la o corectă informare. Fără curiozitatea şi tenacitatea specifice jurnaliştilor, criza se va fi terminat fără ca publicul să înţeleagă ce i s-a întîmplat. Sau poate criza s-a terminat deja.

(Rezultatele detaliate ale raportului „Un om a muşcat o ştire III“ pot fi preluate de pe www.mma.ro)

Strategii de brand, în vremuri de restrişte

Criza împinge marketingul la gesturi disperate. De exemplu, branduri notorii au ajuns chiar să-şi schimbe denumirea, pentru a face pe placul publicului cumpărător. Este cazul mărcii „Pepsi“, care a devenit în Argentina, în mod oficial, „Pecsi“ – după cum informează publicaţia *Advertising Age*.

Potrivit unui studiu recent, 25% din populaţia Argentinei spune „Pecsi“ în loc de „Pepsi“, motiv pentru care agenţia de publicitate BBDO din Argentina a schimbat denumirea celebrei băuturi şi a lansat o campanie cu noua denumire a brandului. Scopurile campaniei sînt apropierea faţă de consumatori, incluzîndu-i şi pe cei care nu pronunţau corect numele brandului, dar şi oferirea unui confort psihologic cumpărătorilor, în vremuri de criză.

În Argentina, preţul unei sticle de Pepsi este mai mic decît al uneia de Coca-Cola, iar cei de la BBDO nu au uitat să exploateze acest lucru, mesajul campaniei fiind „Dacă bei Pepsi, economiseşti. Dacă bei Pecsi, economiseşti la fel de mult“.

În plus, după cum scrie *Advertising Age,* spoturile publicitare invită la celebrarea „minunatei democraţii a pronunţiei“ („la hermosa democracia pronunciatoria“) sau la strîngerea rîndurilor celor care pronunţă greşit. Campania include şi Internetul, unde a fost creat un site open-source de tip wiki, numit „Pecsipedia“, care a ajuns să conţină 1300 de cuvinte din argoul argentinian, inclusiv termeni pronunţaţi greşit sau barbarisme lexicale.

Campania, care a început în urmă cu cîteva săptămîni, a fost primită cu entuziasm de consumatori. Chiar şi în zonele cele mai bogate din apropierea capitalei Buenos Aires, unde regulile de pronunţie sînt respectate, cumpărătorii s-au obişnuit deja să comande „Pecsi“, în loc de „Pepsi“. (**C. P.-B.**)

Despre oameni şi cai

– interviu cu Marian CHISELIŢE, fotoreporter –

Marian Chiseliţe are 31 de ani şi este licenţiat în drept, dar nu a profesat niciodată în acest domeniu, deşi şi-a dorit foarte mult. A avut tot felul de meserii, printre care „dispecer coordonator transporturi într-o societate de camioane", dar, la un moment dat, a hotărît „că nu mai merge". La începutul anului trecut, fără să cunoască pe nimeni, a intrat în redacţia revistei National Geographic România *pentru a prezenta un proiect pe cît de îndrăzneţ – dacă nu chiar utopic pentru un „începător" –, pe atît de costisitor: o călătorie de un an de zile, călare, de-a lungul întregului lanţ carpatic, din Caransebeş pînă în Suceava. În felul acesta, o pasiune mai veche, fotografia, din care acum şi-a propus să trăiască, s-ar fi materializat într-un album de călătorie.*

Cei de la National Geographic România *nu v-au refuzat, să zicem, pînă la capăt, în sensul că deşi nu au acceptat să vă sponsorizeze proiectul, v-au făcut o propunere la fel de tentantă: să mergeţi călare pe drumurile lui Calistrat Hogaş şi să publicaţi povestea şi fotografiile din această călătorie în revistă. Cum vi s-a părut ideea lor?*

La început, deloc tentantă! Primul impuls a fost să spun „nu", pentru că eu nu mi-l aminteam pe Hogaş decît din ceea ce citisem în şcoală şi îmi formasem despre el o imagine plictisitoare. Pentru mine era un peisagist anost şi, cum eu nu prea fotografiez peisaje – nu o să urc niciodată pe un vîrf de munte, la 5 dimineaţa, să fotografiez natura – am privit oarecum sceptic propunerea lor. Am plecat din redacţie cu îndoieli, spunîndu-mi că dacă accept, s-ar putea să nu îmi iasă, dar după ce am recitit *Pe drumuri de munte,* mi-am schimbat părerea. L-am redescoperit pe Hogaş, un remarcabil om de munte, un scriitor plin de umor, un bun povestitor şi observator, o persoană apropiată de oameni. Şi, pe 5 august 2008, am pornit la drum.

În plus faţă de faptul că v-aţi convins că peisajul nu este decît o parte din Hogaş, ce altceva v-a mai convins că merită să porniţi în această călătorie?

Cred că ideea de a publica articolul şi fotografiile în *Natgeo,* dar şi de a face turism ecvestru – o activitate practicată intens în alte ţări, dar total ignorată la noi. În Franţa, de exemplu, vacanţa de vară este numită „vacanţa calului" – mii de persoane îşi iau caii şi pleacă pe munte. Noi însă nu mai avem „cultura calului" şi este păcat pentru că, în continuare, el atrage atenţia. În prezent, Alba-Iulia, oraşul în care locuiesc acum, este în refacere – printre multe alte activităţi, prin care se încearcă atragerea vizitatorilor, au fost aduşi şase cai frizieni superbi, care au devenit atracţia principală. Acest lucru ar trebui făcut mai des – calul nu ar mai trebui să stea doar la periferie, astfel încît oamenii să-şi formeze şi o altă imagine decît cea a unui animal de povară. Înainte de a pleca la drum, am stat peste două săptămîni la herghelia Lucina, un loc în care există aproape 300 de huţuli, o şansă reală pentru comunitatea locală de a se ridica economic, dar şi turistic. Există *know-how*-ul, există pasiune, peisajul este fabulos, oamenii sînt primitori, dar nu există interes.

Nu în ultimul rînd m-a motivat ideea de a mă apropia de oameni, în ciuda faptului că sînt o persoană singuratică. Cum vă spuneam, nu îmi place să fotografiez peisaje, ci oameni, şi pentru a mă putea apropia de ei trebuia să deschid porţi, aveam nevoie de chei. Din acest punct de vedere, îi datorez foarte mult calului cu care am plecat la drum, Furnica, pentru că ea m-a ajutat să pătrund în lumea unor oameni pe care nu îi cunoşteam şi care, evident, ar fi avut tot dreptul să refuze orice legătură cu un străin care apare de niciunde. Oamenii te privesc însă altfel cînd eşti călare; la început sînt uimiţi, poate reticenţi, dar, din curiozitate, intră în vorbă cu tine şi te primesc, pînă la urmă, în universul lor. Furnica, aşadar, a fost passe-partout-ul meu în lumea muntelui.

„Dacă sînteţi pe un drum necunoscut, mergeţi pe instinctul calului"

Cu cît timp înainte aţi cunoscut-o pe Furnica?

În după-amiaza dinaintea plecării şi nici măcar nu se numea aşa! Primul cal ales de cei de la Romsilva pentru mine a fost o iapă bălţată, care chiar se numea Furnica şi care era o încrucişare între un cal de talie mare şi un ponei. Imaginaţi-vă ce a ieşit: o iapă cu capul mare şi picioare scurte! Ştiam însă de la bun început că nu voi primi cel mai bun cal din herghelie, pentru că riscul călătoriei mele era destul de mare. Am cunoscut această iapă în două ape cu mult timp înainte de plecare; o călărisem timp de două săptămîni şi se obişnuise cu mine, dar cu o zi înainte să pornim la drum s-a accidentat. Cei de la Romsilva mi-au dat atunci o iapă mai mare şi mai bine făcută, căreia i-am spus tot Furnica, ea neavînd alt nume decît codul înscris pe pielea ei, P124L.

Avea ceva din trăsăturile care derivă din această denumire?

Cred că da – avea pasul mărunt, era harnică şi, după ce ne-am împrietenit, a devenit foarte ascultătoare. În ultima zi a călătoriei, ar fi trebuit să ajungem prin Munţii Tarcăului în Poiana Vitioanei, dar ne-am rătăcit, luînd-o pieptiş pe munte. După o zi mizerabilă de urcuş greu şi interminabil, fără mîncare, la capătul răbdării şi epuizat, am hotărît să pun punct călătoriei. Ei bine, în acea zi Furnica s-a comportat ireproşabil: fără să arate o clipă că şi ea ajunsese la limita puterilor, a urcat alături de mine, cu pasul ei mărunt, prin ferigi, pe albii de rîu alunecoase, pe pante atît de abrupte încît eu abia făceam faţă. Atunci a fost cu adevărat furnică, iar eu m-am bazat 100% pe instinctele ei şi nu m-am înşelat. În definitiv, în afară de un *ceva* special, numai al ei, era huţul, iar rasa aceasta se descurcă foarte bine în teren. Dacă sînteţi pe un drum necunoscut şi, mai ales, dacă sînteţi cu un huţul, slăbiţi un pic hăţurile şi mergeţi pe instinctul de orientare al calului. O să o apuce pe unde vrea el, dar fiţi siguri că acela va fi drumul bun. Va şti întotdeauna să evite porţiunile în care s-ar putea afunda şi va alege terenul stabil.

A durat mult pînă v-aţi împrietenit?

Maximum trei zile; probabil că dacă ar fi fost doi cai ar fi fost mult mai simplu, s-ar fi îndemnat unul pe altul, prezenţa unuia i-ar fi făcut bine celuilalt. Aşa, Furnica era doar cu mine, un străin, nu înţelegea, probabil, de ce trebuie să meargă atît de mult şi de ce nu se putea opri cînd ar fi vrut, nu prea răspundea la comenzile mele şi nu voia să intre în curţile oamenilor. Din a patra zi însă, în momentul în care mă opream pentru a sta de vorbă cu cineva, ea ştia că urmează să descalec, ceea ce însemna că va paşte. Iar în a cincea zi, intra deja pe porţi înaintea mea şi aştepta cuminte să-i dau jos şaua, echipamentul şi să o las în voia ei; sau, dacă descălecam şi plecam la oarecare distanţă să fac poze, venea după mine.

„Caii te şi înjură, dar cînd te primesc, au un nechezat aparte"

Călătoria dvs. ar putea fi privită şi ca un mod de a vă testa limitele, instinctele, reacţiile. Relaţia şi comunicarea cu Furnica au fost un exerciţiu în sine?

Cu siguranţă, da. Huţulii sînt cai încăpăţînaţi, pentru care există doar cîteva comenzi verbale, iar tu, călăreţul, trebuie să fii foarte ferm. Chiar şi aşa, calul trebuie să fie obişnuit cu tine, cu vocea ta ca să-ţi dea atenţie. Evident că Furnica a fost un test pentru mine – imaginaţi-vă că stai relaxat în şa, cu hăţurile largi. Calul se poate speria oricînd şi poate sări în lături, iar dacă tu nu reacţionezi în secunda următoare, lucrurile pot degenera. Un cal te poate ajuta să-ţi dai seama dacă eşti, cum se spune, „aluat bun". Nu ştiu cît de ferm am fost eu, dar Furnica cu siguranţă a fost un cal special. Nu puţine au fost situaţiile în care mi-am dat seama cît de importantă este pentru mine şi nu mă refer la faptul că mă ajuta să mă deplasez şi că, săraca, trebuia să care 60 kg de echipament plus un om de alte 63 kg. De exemplu, nu ştiu cum sau cînd, dar, într-o zi, Furnica s-a accidentat şi i s-a umflat unul dintre picioare. Am chemat imediat un medic veterinar, care i-a făcut o injecţie şi care m-a asigurat că totul va fi bine, dar să nu o forţez. Nu am avut nici cea mai mică ezitare să plec singur două zile la pas doar pentru a o lăsa să se odihnească, în grija maicilor de la Agapia Veche. Cînd m-am întors la ea, m-a primit foarte frumos – ştiţi cum se spune, caii te şi înjură, dar şi cînd te primesc au un nechezat aparte... M-a convins foarte repede că pot avea încredere în ea, motiv pentru care nu am legat-o niciodată. O singură dată a fugit de lîngă mine – descălecasem pentru a face nişte poze, iar ea, de unde păştea liniştită, odată a zbughit-o de lîngă mine. Aveam de ales, aşadar, între cal şi echipamentul fotografic de pe jos. Evident, am lăsat totul baltă şi am rupt-o la fugă după Furnica.

Mai ştiţi ceva de ea?

Nu, din păcate. De la călătoria noastră prin munţi, nu am mai trecut pe la herghelia Lucina decît de două ori, dar Furnica nu era prin preajmă. Am vrut să o caut, dar acolo sînt sute de hectare, caii nu stau la grajduri în timpul zilei, ci pe dealuri, şi mi-ar fi fost foarte greu să o găsesc. Dacă aş fi avut posibilitatea, aş fi luat-o de tot – m-am gîndit mult cum să fac. Pe drumul de întoarcere însă, pe măsură ce ne apropiam de herghelie, am auzit-o în spate, în rulotă, nechezînd într-un fel în care n-o mai auzisem pînă atunci. Eu cred că a simţit, pur şi simplu, că este acasă.

„Sîntem prea speriaţi să mai facem ceva singuri"

Aţi plecat pe drumurile lui Hogaş singur, pe un traseu străin, prea puţin plănuit, cu un cal pe care tocmai îl cunoscuserăţi, cu un spray cu piper care să vă apere de... neprevăzut şi cu o încărcătură de 60 kg. Nu v-a fost teamă că aţi putea comite o imprudenţă?

Pentru toate motivele pe care le-aţi enumerat, da, m-am

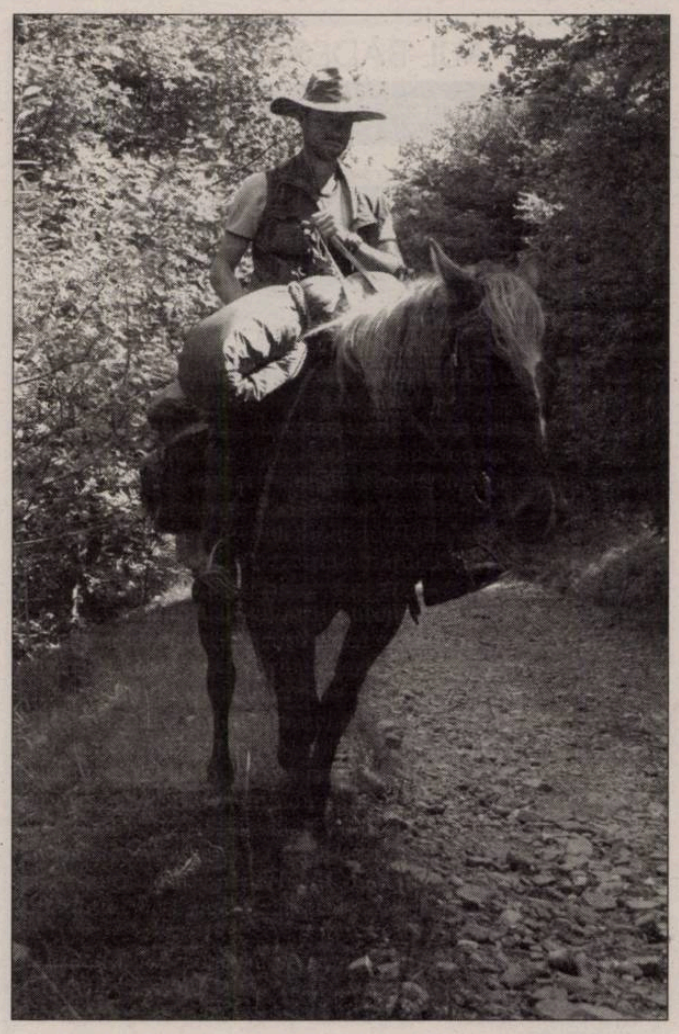

gîndit. Trebuie însă să ştiţi că eu, de obicei, merg pe munte numai singur, iar reuşita călătoriei era oarecum condiţionată de singurătatea mea. Nu pot să fotografiez cu alte persoane pe lîngă mine. Mi se pare un lucru atît de personal încît îmi place să decid singur unde stau, cînd plec, pe cine cunosc, cu cine îmi petrec timpul. În plus, pentru mine singurătatea este o stare de fapt; am micul meu univers în care sînt cuprinse foarte puţine persoane. Sînt de acord că nesiguranţa mea ar fi putut duce la un accident, ceea ce, fiind singur, mi-ar fi putut fi fatal. Cred însă că sîntem prea speriaţi de ştirile de la ora 5 şi prea puţin curajoşi să mai facem ceva singuri. Avem senzaţia că dacă este cineva lîngă noi, nu ni se poate întîmpla nimic, dar este fals. Cu zece oameni lîngă tine te poate mînca ursul. Nici de animale nu mi-a fost frică – nu uitaţi că lîngă mine era curajoasa de Furnica, care făcea zgomot tot timpul cu zurgălăul de la ureche. Poate că nimic nu ar mai fi fost la fel dacă aş fi fost însoţit de o a doua persoană – nici „experienţa Hogaş", nici legătura cu Furnica.

Datorită Furnicii, dar şi din noroc, poate, animalele s-au ferit de dvs. Cum aţi procedat însă cu oamenii? Spuneţi că nu sînteţi foarte sociabil, dar, paradoxal, aţi pornit într-o călătorie de socializare.

Asta a fost partea foarte interesantă a călătoriei! Am plecat la drum cu atîta echipament, încît nu mi-am permis să mai iau şi alimente sau un cort voluminos – pe post de cort, aveam doar o foaie impermeabilă. O fi fost Furnica un cal puternic, dar eu am vrut să o menajez. De oameni am avut nevoie ca să mănînc, să dorm şi, poate cel mai important, să-mi duc proiectul la bun sfîrşit. Nimic nu ar fi fost posibil fără Furnica mea. Cînd am ajuns la Agapia Veche, am întîlnit un muntean – Vasile Anisea, zis Lili – care, deşi nu mă cunoştea, într-o oră plîngea povestindu-mi toată viaţa lui. Ei bine, Furnicii îi datorez apropierea acestui om faţă de mine. M-a văzut, a admirat-o, a făcut două ture de păşune pe ea şi apoi am intrat în vorbă. Oamenii te văd altfel cînd eşti cu un cal, dar nu datorită ţie, ci calului. De asemenea, poţi face diferenţa dintre oamenii buni şi cei răi prin felul în care reacţionează faţă de animalul care te însoţeşte.

În cele trei săptămîni cît aţi fost plecat, aţi avut vreun moment în care v-aţi gîndit să renunţaţi?

De la bun început am plecat cu ideea că dacă trec de primele două zile, voi duce călătoria pînă la capăt. Din păcate, prima zi a fost cea mai grea: nu o cunoşteam pe Furnica, nu puteam s-o conving să mă urmeze, nu cunoşteam terenul, iar la Almaş, primul loc în care m-am oprit, nu am fost foarte bine primit. M-am gîndit că am început cu stîngul şi că, probabil, aşa va fi în fiecare zi. Eram prima dată „în misiune" şi vedeam ce înseamnă să fii extenuat, murdar, flămînd, însetat şi totuşi, chiar dacă nu ţi-a mers bine, dacă nu ţi-a ieşit nici un cadru bun, nu ţi s-a întîmplat nimic deosebit în ziua respectivă, să te urci din nou pe cal şi să-ţi continui drumul.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Victoria STOICIU

Moldova: alegeri anticipate şi democraţie amînată

„Avem nevoie de o revoluţie, de ce nu ne organizează nimeni pe noi, oamenii de rînd? Ce aşteaptă partidele de opoziţie?“ – se întreabă furios Oleg R., inginer de profesie, care lucrează acum mecanic auto după ce a muncit doi ani la Moscova şi care, la alegerile din 5 aprilie 2009, a votat cu unul dintre cele trei principale partide de opoziţie din Moldova – Partidul Democrat Liberal din Moldova (PDLM).

Situaţia din Moldova nu a fost niciodată mai tensionată decît este acum. După 8 ani de guvernare comunistă şi în condiţiile în care perspectiva schimbării puterii devine tot mai improbabilă, nemulţumirea oamenilor răbufneşte de fiecare dată cînd aceştia se adună grămadă, în locuri precum pieţele alimentare, la magazine şi în farmacii. La Leuşeni, în punctul de trecere al frontierei cu România, un bărbat se revoltă nervos din cauza faptului că toţi cei 50 de pasageri ai autocarului sînt nevoiţi să aştepte în picioare, într-o încăpere neaerisită, sosirea unui poliţist de frontieră, care întîrzie prea mult pentru a le verifica paşapoartele. „Nu aveţi voie să ne ţineţi în picioare, vrem să fim trataţi ca în Europa! Nu e ordine în ţara asta, de ce tăceţi, oameni buni, noi trebuie să începem a face ordine, noi cu mîna noastră!“ – îi îndeamnă el pe ceilalţi călători. Barometrul de Opinie Publică (BOP) indică o creştere relativ constantă a încrederii cetăţenilor moldoveni în puterea lor de a schimba hotărîrile importante care se iau la nivelul ţării: de la 8% în noiembrie 2001, aceasta a ajuns la 16.1% în martie 2009. „Aşa e, vrem să fim respectaţi, doar sîntem şi noi în Europa, de bine, de rău facem parte din continentul european, ce naiba“ – se ridică din mulţime o altă voce, adresîndu-se grănicerului sosit în pripă şi care afişează un zîmbet profesional pe buze. Un alt moldovean se lasă, probabil, înduioşat de zîmbetul candid al grănicerului şi încearcă să explice mulţimii că acesta nu are nici o vină şi că pur şi simplu îşi exercită obligaţiile de serviciu, dar rebelii i-o taie scurt: „Dumneata lucrezi cumva pentru guvern sau de ce îi iei apărarea?“.

Alegerile anticipate din 29 iulie vor reprezenta o oglindă a acestor tensiuni, indicînd în acelaşi timp modul în care ele vor evolua pe viitor. O nouă victorie a comuniştilor nu va face decît să adîncească prăpastia care se cască în interiorul societăţii moldoveneşti, divizată în susţinători ai Partidului Comuniştilor din Republica Moldova (PCRM) şi oponenţii radicali ai acestuia. Majoritatea moldovenilor se aşteaptă însă ca PCRM să înregistreze un scor electoral suficient de mare pentru a intra în legislativul moldovenesc şi a forma noul guvern, chiar dacă nu va frauda alegerile şi va renunţa la voturile „sufletelor moarte“. Cu o mass-media controlată puternic de guvern şi în lipsa unor canale alternative de informare, mai ales în zonele rurale, maşinăria propagandei comuniste este de neoprit.

Sărăcia, drojdia comunismului

Mai mult decît atît, nucleul dur al votanţilor PCRM este la fel de îndîrjit ca şi simpatizanţii principalelor partide de opoziţie: Partidul Democrat Liberal din Moldova (PDLM), Partidul Liberal (PL) şi Alianţa Moldova Noastră (AMN). În cei opt ani de guvernare, PCRM a reuşit să instaureze pe toate palierele puterii un admirabil aparat birocratic impregnat cu susţinători devotaţi ai partidului. În preajma alegerilor, acest aparat reprezintă o sursă de capital electoral nepreţuit, întrucît soarta funcţionarilor depinde într-un mod dramatic de rămînerea la guvernare a comuniştilor. Vasile P. este angajat într-o funcţie relativ minoră în cadrul serviciului de eliberare a permiselor auto din Şoldăneşti şi este un împătimit susţinător al PCRM – nu din motive ideologice, ci pur personale. După o perioadă de şomaj, Vasile a reuşit, prin graţiile şefului serviciului la care lucrează – membru al PCRM – să obţină această funcţie, care îi aduce un salariu de aproximativ 200 de euro, o sumă destul de mare pentru Moldova. „Dacă se schimbă puterea, îmi pierd locul de muncă. Cu ce să trăiesc? Am două studente în România!“ Studentele votează, bineînţeles, cu unul dintre partidele de opoziţie – PDLM – şi au participat la mitingurile de susţinere a protestelor din 7 aprilie organizate la Bucureşti. Dar bunăstarea lor pe termen scurt depinde, paradoxal, de victoria partidului pe care îşi doresc să îl înlăture de la putere.

În plus, criza economică începe să îşi facă simţite efectele şi în Moldova, accentuînd spaimele legate de neplata salariilor şi a pensiilor şi redeşteptînd amintiri dureroase din trecut, cînd pensiile bătrînilor erau plătite în echivalentul în kilograme de biscuiţi sau unt a sumelor şi aşa foarte modeste. Teama de sărăcie este ingredientul principal al motivaţiei celor care votează cu PCRM: mase de ţărani săraciţi, pensionari, bugetari şi funcţionari care din cauza vîrstei, a problemelor familiale sau pur şi simplu a fricii de necunoscut nu îşi pot permite „luxul“ migraţiei în vestul

Europei. Serghei T. este absolvent al Politehnicii din Chişinău şi îi explică tatălui său, pensionar, că PCRM nu are nici un merit în plata salariilor şi că sosirea la putere a comuniştilor a coincis cu intensificarea valului de migraţie către Vest şi, în egală măsură, către Est, banii trimişi de lucrătorii în străinătate alimentînd bugetul de stat şi permiţînd plata salariilor restante. Dar tatăl său, ca şi majoritatea electoratului PCRM, este puţin sensibil la argumente atît de sofisticate. Pentru el, amintirea vremurilor de dinaintea guvernării comuniste, cînd pensionarilor din sat li s-au oferit sicrie în locul pensiei pe şase luni, cîntăreşte mai mult decît o explicaţie abstractă, pe care nu o poate testa.

Unele dintre partidele de opoziţie au încercat şi ele să promită marea şi sarea, în încercarea de a răspunde celei mai mari temeri a populaţiei – sărăcia (61% sînt îngrijoraţi de sărăcie şi 56% de preţuri, BOP martie 2009). Serafim Urecheanu, liderul AMN, a promis un salariu minim de 500 de euro în cazul în care va ajunge la putere, dar pînă şi propriii săi votanţi au văzut în această declaraţie fără noimă un act clasic de demagogie electorală. Aculina I., un mic comerciant care are un butic în oraşul Orhei, l-a întrebat personal pe Urecheanu în timpul unei vizite electorale, cînd a descins în bazarul din localitate, de unde are de gînd să facă rost de bani pentru aşa salarii mari. „Un cap bun le rezolvă pe toate, aşa mi-a răspuns Urecheanu, dar nu cred că asta e problema noastră la momentul actual, nu capetele deştepte ne lipsesc – nu vedeţi cum le mai merge mintea cînd e vorba să fure pentru ei?“ – povesteşte Aculina, care însă i-a iertat acest exces demagogic liderului AMN şi a votat cu partidul acestuia la alegerile din aprilie 2009.

Spre deosebire de alte partide, dimensiunea socială a programului PCRM este atît de înrădăcinată în minţile alegătorilor, încît partidul nici nu a găsit de cuviinţă să mai filfîie sperietoarea salariilor şi pensiilor în actuala campanie electorală, a doua din acest an, concentrîndu-se pe un mesaj ce pare desprins din textele de propagandă de pe vremea celui de-Al Doilea Război Mondial. „Să ne apărăm Patria“ este sloganul comuniştilor în aceste alegeri, inducîndu-se astfel ideea suprapunerii totale a PCRM cu statalitatea Moldovei. „Evident că ei sînt statul, întreaga Moldovă e controlată de gaşca lui Igor Voronin“ – constată sarcastic Maria G., membră a AMN şi aleasă primar al unei mici localităţi din centrul Moldovei în vara lui 2007.

Din cauza maselor de săraciţi – votanţi fideli ai partidului comuniştilor – majoritatea susţinătorilor opoziţiei se îndoiesc că ceva se va schimba după alegerile din 29 iulie. „În ţara aceasta sînt mai mulţi proşti decît deştepţi, de aceea comuniştii vor rămîne la putere“ – se resemnează o doamnă profesoară, şi ea ieşită la pensie. Inclusiv stabilirea datei alegerilor într-o zi de lucru (miercuri) pare menită să descurajeze participarea la vot a celor tineri şi activi şi, mai ales, a moldovenilor plecaţi la muncă în străinătate.

Recentele evoluţii politice sînt percepute şi ele ca făcînd parte dintr-un scenariu menit să menţină dominaţia comuniştilor şi alimentează neîncrederea populaţiei. Recent, PCRM a scăzut pragul electoral de la 6% la 5%, măsură ce favorizează partidele mici de opoziţie, care nu au reuşit să intre în legislativ în alegerile din 5 aprilie 2009 tocmai din cauza acestui prag prea înalt. De ce ar dori PCRM să ofere acest cadou opoziţiei, după ce refuzase constant să acţioneze în acest sens, deşi Comisia de la Veneţia (Comisia pentru Democraţie prin Drept a Consiliului Europei) şi Oficiul pentru Instituţii Democratice şi Drepturile Omului (ODIHR) solicitaseră Moldovei în nenumărate rînduri acest lucru fără nici un rezultat? Vocile multor experţi şi cele trei partide de opoziţie susţin că aceasta este o strategie a PCRM, menită să faciliteze intrarea în Parlament a unor mici formaţiuni politice cu ajutorul cărora să îşi asigure majoritatea parlamentară în alegerile pentru preşedintele statului. După experienţa din această primăvară, cînd parlamentul a eşuat de trei ori la rînd să aleagă un preşedinte, în lipsa unui singur vot, supranumit „votul de aur“, este clar că PCRM va face nenumărate eforturi pentru a evita repetarea acestei situaţii umilitoare, care a declanşat actuala criză politică.

Lupul păru-şi schimbă, iar năravul, ba?

Semnificativă în acest context este părăsirea PCRM de către Marian Lupu, fostul preşedinte al Parlamentului. Marian Lupu a fost inclus pe lista electorală a Partidului Democrat din Moldova, un mic partid social-democrat care a luat doar 2,97% la alegerile din primăvară, nereuşind să treacă de pragul electoral impus de lege. Alăturarea lui Lupu a crescut substanţial şansele PDM de a accede la putere: Marian Lupu este una dintre personalităţile politice care se bucură de o încredere sporită a populaţiei: 35,5%, fiind depăşit doar de Vladimir Voronin (48,4%) şi Zinaida Greceanîi (42,8%), dar situîndu-se înaintea lui Dorin Chirtoacă (31,5%) sau Vlad Filat (17,4%), conform datelor BOP din martie 2009. La ora actuală există un segment relativ consistent al populaţiei care este parţial dezamăgit de guvernarea comuniştilor, care nu se regăseşte în vehemenţa partidelor de opoziţie cu care, totuşi, a votat fără prea multă convingere de teamă că îşi va irosi votul, acordîndu-l unui partid ce nu va trece pragul electoral. În noile circumstanţe politice (alăturarea lui Marian Lupu) şi legale (diminuarea pragului electoral), aceşti votanţi vor putea să voteze liniştiţi cu PDM. Afişe uriaşe cu chipul surîzător al lui Marian Lupu, care îşi ţine savant ochelarii cu mîna, sînt răspîndite pe întreg teritoriul ţării, campania lui Lupu fiind de departe cea mai vizibilă şi, probabil, cea mai costisitoare dintre toate campaniile partidelor moldoveneşti, inclusiv PCRM. „Opriţi războiul politic“ este sloganul electoral al lui Lupu, ceea ce îi determină pe mulţi analişti să creadă că „lupul este roşu“ şi reprezintă un proiect al comuniştilor pentru a sălta în parlament PDM, care în schimb îi va asigura voturile necesare pentru alegerea preşedintelui. Eliberarea lui Gabriel Stati, acuzat de implicarea în protestele din 7 aprilie, imediat după ce Dumitru Diacov, preşedintele PDM şi socrul lui Stati, a cedat frîiele PDM lui Marian Lupu poate fi, desigur, o simplă coincidenţă. Dar ea alimentează speculaţiile conform cărora transferul de putere din PDM către Lupu ar fi reprezentat biletul de eliberare a lui Stati, ca urmare a negocierilor purtate în culise între PCRM şi Diacov. Deşi Lupu a declarat că nu va vota niciodată pentru un preşedinte comunist, scenariul cu un Marian Lupu candidat la preşedinţie şi susţinut de PCRM nu este total exclus: în august 2003 Lupu a fost numit, prin decret al preşedintelui Vladimir Voronin, în funcţia de ministru al Economiei al Republicii Moldova, iar pe 6 martie 2005 a fost ales deputat în Parlament pe lista PCRM, deşi în ambele cazuri nu era membru de partid. În situaţia în care această ipoteză se va adeveri, rămîne de văzut în ce măsură Lupu va deveni un instrument în mîna unui partid care va deţine majoritatea în legislativ, într-un stat cu regim parlamentar, sau va reuşi să devină un vector al reformării partidului din care a făcut parte pînă nu demult.

Ce vor fi însemnat protestele din 7 aprilie pentru istoria moldovenească după consumarea alegerilor din 29 iulie 2009? Vor fi fost ele un episod pasager sau începutul unei schimbări şi al declinului comunismului în Moldova? Situaţii similare produse în alte foste republici unionale – în Belarus, Azerbaidjan şi Armenia în 2005-2006, apoi din nou în Armenia în 2008 – s-au sondat cu o serie de „revoluţii portocalii“ eşuate, urmate de o consolidare a autoritarismului. Lecţiile acestor state ne arată că atunci cînd societatea şi opoziţia nu sînt suficient de puternice sau de decise să susţină o schimbare radicală şi cînd suportul internaţional este minim, revoluţiile colorate rămîn doar revolte ce poartă culoarea sîngelui vărsat în urma represaliilor autorităţilor. Cum interesul Occidentului pentru Moldova este limitat, iar atunci cînd se manifestă îşi doreşte în general o aplanare a situaţiei şi instaurarea unui dialog civilizat, pentru a evita riscul declanşării unui război civil, este de aşteptat ca în Moldova să nu se schimbe foarte multe. Într-o societate dominată informaţional de propaganda comunistă şi într-un context internaţional lovit de criza economică, în care Rusia şi-a anunţat disponibilitatea acordării unui credit în valoare de 500 milioane de dolari Moldovei, iar Vestul se retrage într-o „splendidă izolare“, pare greu de crezut că tendinţa actuală – de consolidare a stucturilor nedemocratice – va putea fi inversată. Desigur, alegerea lui Lupu în funcţia de preşedinte ar reprezenta o lovitură simbolică pentru PCRM, urmată eventual chiar de o fuziune a PCRM cu PDM şi renaşterea PCRM sub forma unui nou mare partid social-democrat. Dar este puţin probabil că unda de şoc se va propaga mai departe, antrenînd o schimbare radicală a politicului şi a instituţiilor statului, atîta timp cît puterea va fi concentrată în mîinile unor oameni din sistem, a căror caracteristică comună este lipsa oricăror instincte democratice. Drumul Moldovei către democraţie este unul lung şi nu neapărat ireversibil, iar rezultatul alegerilor din 29 iulie ar putea în cel mai bun caz să însemne că ţara va continua să bată pasul pe loc.

Stela GIURGEANU

România, la firul ierbii

– micii producători –

Saschizul este un loc cunoscut presei, în primul rînd datorită deselor vizite ale prinţului Marii Britanii, Charles de Wales, prinţ văzut şi adoptat de către săteni ca fiind nu moştenitorul tronului, ci unul de-al lor. „E aşa, mic de statură“ – răspunde un localnic la întrebarea standard: „cum e prinţul?“, care, apropo, mai e şi „curios“ şi „dornic să înveţe tot felul“ şi „foarte prietenos“.

Mai e cunoscut Saschizul şi gurmanzilor care îşi caută arome rare pe la tîrgurile de desfacere a produselor tradiţionale. Satul, aflat la cîţiva zeci de kilometri depărtare de Sibiu, este unicul producător al celebrei dulceţi de rubarbă (rabarbă, cum îi spun sătenii) sau, mai nou, al murăturilor picante – reţetă unică, după cum o laudă micii producători.

Cine sînt însă aceşti mici producători şi ce îi mînă pe ei în luptă? Dorinţa de îmbogăţire, de exploatare a unui teren încă virgin, descoperit, paradoxal, de către străini, înaintea indigenilor? Deşi încuviinţează că străinii i-ar fi ajutat să-şi redescopere potenţialul şi să-l valorifice, dorinţa de îmbogăţire, de „exploatare“ este respinsă cu vehemenţă de către ei, oameni pe care probabil ar fi nepotrivit să-i numesc „mari patrioţi“, dar pe care, cu siguranţă, aş fi îndreptăţită să-i număr printre puţinii patrioţi adevăraţi.

Pentru că sînt oameni care realmente îşi iubesc pămîntul. Aici găseşti poveşti despre cît de bine e să fii la tine acasă, poveşti fără exagerări patetice sau interese politice, despre locuri şi oameni şi bucuria de a trăi într-o simplitate arcadiană. Sînt oameni „simpli“, de-ai casei, în marea lor parte tineri, dintre cei care au decis să nu dea vrabia din mînă, adică să migreze spre oraş sau înspre Occident, ci au rămas aici, în locurile natale, în casele strămoşilor, pe care, în loc să le upgradeze cu tot soiul de brizbrizuri comerciale, au decis să le valorifice laolaltă cu tradiţiile. Sînt oamenii care au reuşit să re-conştientizeze adevăratele valori pe care România încă le are, la firul ierbii.

Rubarba şi descoperirea Saschizului

Cu aproape 20 ani în urmă, Saschizul era un sat aproape părăsit, răvăşit după Revoluţie de plecările masive ale saşilor (populaţie majoritară) spre o lume mai bună, spre tărîmurile făgăduinţei traiului occidental. În scurt timp, din cauza economiei aflate într-o veşnică reformă, cu mulţi şomeri la activ sau cu oameni plecaţi prin străinătate la muncă, Saschizul se îndrepta spre condamnarea unei istorii neiertătoare, spre intrarea într-o poveste care ar fi început astăzi cu „a fost odată“. Pînă într-o bună zi, pe la începutul anilor '90, cînd un grup de englezi a poposit pe aceste meleaguri şi, gustînd din dulceaţa de rubarbă, inima le-a fost înlănţuită pe vecie de meleagurile pitoreşti. „Dar ce aveţi voi aici este o comoară!“ – au exclamat englezii şi aşa a reînceput povestea Saschizului.

Primarul ne povesteşte despre ADEPT, fundaţia înfiinţată de cei doi turişti. „Doreau să ajute zona care le-a plăcut în mod deosebit, iar aici au şi găsit deschiderea de care aveau nevoie. Pe atunci nimic nu se mişca în Saschiz, totul era mort, şi vă daţi seama că era cazul să se întîmple ceva, ca să nu rămînem înţepeniţi în faza aceea. Mi-au prezentat planurile lor: voiau să ajute oamenii, micii producători, fiind iniţial axaţi pe bio-diversitate şi producţie locală. Le-am spus din start: orice e spre folosul comunităţii e binevenit. Dacă însă ne dădeam seama că nu doreau ceva constructiv, ne-am fi retras. Au venit şi cu planuri de punere în valoare a diferitelor produse locale: dulceaţa, laptele, fineţurile, lucruri pe care le avem de fapt prin toată România...“ Şi evenimentele au început să se producă: s-a construit un centru de informare turistică, un centru de prelucrare a fructelor şi legumelor, toate axate pe tradiţii. „Singurul lucru care mă deranjează este că a trebuit să vină cineva din afară ca să ne pună în valoare lucrurile importante. Cînd vezi că oamenii ăştia vin cu drag să-ţi spună ţie ce comori deţii şi cum să le fructifici, te apucă un soi de tristeţe. Noi avem mii de organizaţii la nivel naţional şi nimeni nu face absolut nimic...“

O bucătărie englezească pentru zeci de produse românești

Ce au făcut mai întîi englezii? În primul rînd o bucătărie. Adică un centru de procesare a legumelor şi fructelor, cu tot dichisul normelor europene. Pe **Marius Szilagy,** managerul centrului, l-am cunoscut la locul faptei, testînd un lot de brînză maturată pentru comercializarea căreia aşteaptă încă aprobare. Centrul este o clădire special amenajată, accesul fiind permis doar cu halat, cu plasă de păr, cizme sau botoşi. „Înainte, fiecare gospodină îşi făcea gemul acasă şi nu avea nevoie neapărat de autorizaţii pentru a-l vinde. Acum, de cînd cu schimbarea legislaţiei şi avînd nevoie de o patalama conform căreia produsul a fost prelucrat în condiţii optime, femeile din sat vin, îşi fac gemul aici, după reţetele proprii, supravegheate din punctul de vedere igienico-sanitar. Produsele care ies de aici au un sigiliu care le atestă calitatea.“

În bucătăria propriu-zisă produsele intră pe o parte, pe o uşă împărţită în două. Iar oamenii, după ce se echipează, pe alta. Două sobe, una electrică, una pe gaz, permit producţia în paralel. Borcanele se spală, sînt uscate şi sterilizate într-un cuptor, după care, calde fiind, sînt umplute cu gem... „cea mai neplăcută fază, că îmi opăresc degetele“ – mărturiseşte hîtru una dintre producătoare.

Cele trei încăperi sînt delimitate printr-un soi de perdele grele, de plastic, bune izolante termic. „Dacă în bucătărie temperatura ajunge la 30 de grade, în părţile adiacente, temperatura rămîne neinfluenţată, poate şi 25 de grade. De asemenea, umiditatea nu intră în restul clădirii“ – ne spune managerul Szilagy.

Absolut tot mobilierul este din inox, importat din Anglia. „Paradoxal, acolo totul e mult mai ieftin. Iniţial şi borcanele le aduceam din Anglia, abia acum am găsit o firmă în România care le importă din... Germania.“

Banii sau viaţa?

Anca Clugăr este unul dintre micii producători din Saschiz şi primul pe care l-am cunoscut. O tînără mignonă, care vorbeşte cu multă pasiune despre munca ei, o pasiune care îi transformă de fapt munca într-un soi de misiune. A reuşit de altfel să omologheze primele murături picante din România ca fiind produse tradiţionale. Ce sînt aceste murături picante? Tot ce cultivă la ea în grădină, ceapă, gogoşari, ardei gras, ardei iute. Toate tocate foarte mărunt, fierte cu sare şi opărite cu oţet... reţetă de la mama ei.

„Murăturile au apărut după gemul de rubarbă. Mie dintotdeauna mi-au plăcut murăturile mamei. Gem face pe aici toată lumea. Ne-am gîndit să facem ceva la care eram mai pricepuţi. Ne cultivăm singuri legumele şi cum chiar ne place să le şi mîncăm, ne-am zis că asta este.“ Aşa că, în prezent, din toată zona Tîrnava Mare doar ei produc spre vînzare aceste murături picante, o delicatesă cum rar e dat să întîlneşti. „Mulţi fac acasă la ei, dar nu toată lumea fructifică produsul, or, eu sînt de părere că tot ce se cultivă în gospodărie natural trebuie valorificat.“

Mama? Reţeta pe care o făcea dintotdeauna a ajuns aşa vedetă? „Nu-i prea vine a crede. Dar asta se întîmplă cu majoritatea oamenilor de pe aici. Cînd văd că produsele lor pot fi catalogate şi vîndute ca fiind produse de lux.“

Murăturile se vînd, ca esenţele rare, în borcane mici, frumos etichetate, sub denumirea de „Casa de pe deal“. De ce acest nume? „Pentru că aşa s-a numit dintotdeauna casa copilăriei, unde locuia bunicul meu.“

Anca vorbeşte mereu la plural, iar spunînd „noi“, nu se referă doar la mama şi sora ei, ci şi la prietenul ei, **Charlie Dalmasso,** un tînăr francez născut într-un sat de lîngă Bordeaux, care a ajuns în România în urma unei burse ERASMUS. În primul rînd a ajuns la Cluj, apoi la Saschiz, unde a fost cucerit de locurile şi de oamenii de aici. „La mine, în Bordeaux pămîntul e galben“ – ne povesteşte, într-o română uluitoare, francezul care după ce a studiat agronomia a avut ocazia să vadă mai multe ţări din Europa, însă inima i-a rămas în România. „Ne-am gîndit la un moment dat unde să ne stabilim. În România ori în Franţa. Am hotărît că România prezintă mai multe oportunităţi, oamenii de aici încă mai au entuziasm şi dorinţa de a se realiza.“

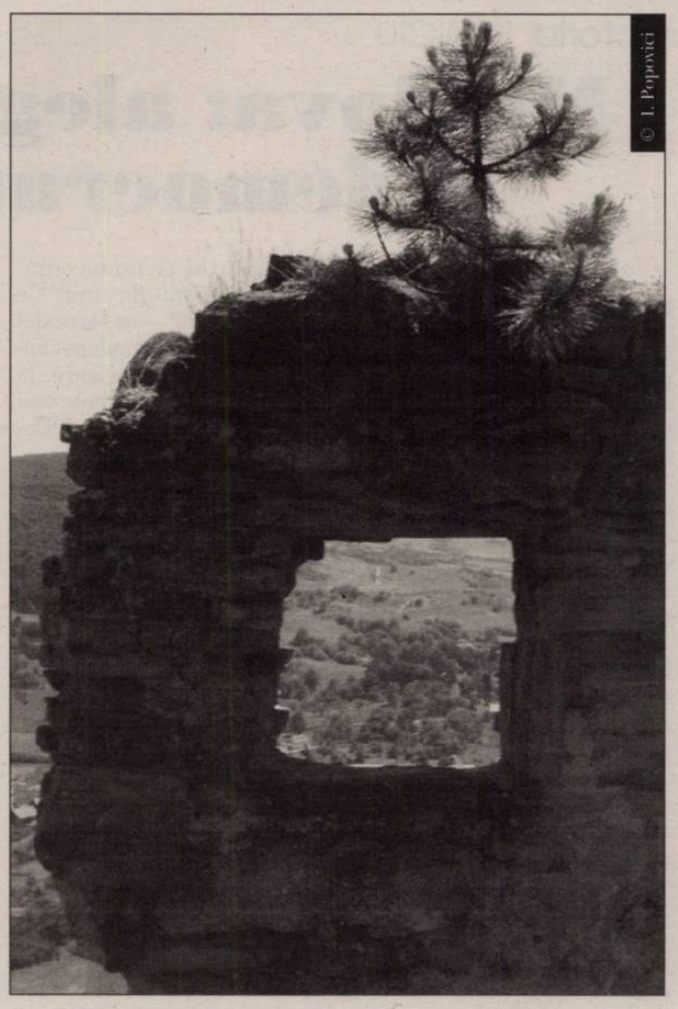

„Apoi, noi am ştiut dintotdeauna că vrem să facem agricultură“ – intervine şi prietena sa, Anca Călugăr. „La un moment dat, am fost angajaţi în cadrul Fundaţiei ADEPT, apoi am devenit independenţi, obţinînd autorizaţie PFA (persoană fizică autorizată). Şi aşa a început povestea noastră. Ne-am dorit un alt fel de viaţă decît ce am fi avut în mod convenţional. Anul trecut am făcut un soi de test: o mie de borcane să vedem dacă avem sau nu şanse.“ Au avut succes, aşa că anul acesta vor face cam 5000 de borcane. Doar ei doi. Cu mama. Şi cu multă pasiune.

Însă traiul idilic are şi el ofurile sale. Pentru contrabalansare. „Pînă şi la noi, unde e aşa de multă agitaţie cu produsele tradiţionale, nimeni de pe la restaurantele din jur nu le include pe meniu. Ne agităm să le spunem că e păcat să nu ofere măcar miere de la un producător local, ori brînză, dulceaţă sau murături. Probabil că într-adevăr financiar e totuşi mai profitabil să cumpere dintr-un en-gros, dacă însă ar începe să mizeze pe cîştigurile din turism, ar vinde bine şi aceste produse. Care sînt totuşi nişte produse de lux.“

În afară de murături, cei doi mai fac o sumedenie de alte lucruri. Voluntariate, în marea lor parte. „Nu vrem să ne plafonăm. Mai colaborăm şi la ziarul local, iar cînd mă duc la tîrgul ţăranului nu-mi promovez doar murătura mea picantă, îmi promovez întreaga zonă, îmi promovez oamenii şi locurile. Şi mă bucură să văd interesul oamenilor pentru lucruri reale, valoroase. Dacă îi spui unui om că acolo se întîmplă ceva realmente frumos, omul se va bucura şi va căuta să fie şi el parte din aventura respectivă.“ Anca mai face şi ghidaj local, colaborează şi cu o agenţie de turism de la Sibiu care îi trimite turişti străini. „Cînd ajung străinii aici... spun că în sfîrşit descoperă oameni optimişti, care ştiu să mai şi zîmbească. Pentru că peste tot aud că în România viaţa e grea, că noi abia ne ducem zilele..., că legislaţia e proastă şi că statul «nu ne dă». Astea sînt poveştile pe care, din păcate, le aud străinii la fiecare pas, or, în Saschiz în sfîrşit găsesc altă versiune a României.“

Împreună cu Charlie Dalmasso, împreună cu mulţi alţii ca ea, Anca Călugăr face parte dintre fericiţii care sînt în stare să se smulgă clişeului „nu te poţi realiza dacă nu ai zeci de milioane de euro în cont“. Sau, după cum ne mărturiseşte: „Nu am nevoi financiare, am nevoie de un trai decent“. Dacă i s-ar oferi o sumă mare de bani pentru firma „Casa de pe deal“, cumpărătorul urmînd să producă murăturile picante la nivel industrial..., răspunsul este fără ezitare: „În nici un caz. Asta e mîndria noastră, e viaţa noastră. Pentru că nu o facem pentru mai mulţi bani. E un stil de viaţă pe care l-am ales. Puteam să cîştigăm mulţi bani, dar nu am mai fi avut viaţă personală. Vreau să rămîn în România să plantez legume, să le văd cum cresc... Chiar e vorba de o pasiune. La un moment dat a fost un punct critic: alegem banii sau viaţa? Se întîmplă aşa de multe, la un moment, toate interesante. Dar am stat să judec şi am spus că stilul ăsta nu e pentru mine. Eu vreau să fiu simplă. Vreau să-mi trăiesc viaţa.“

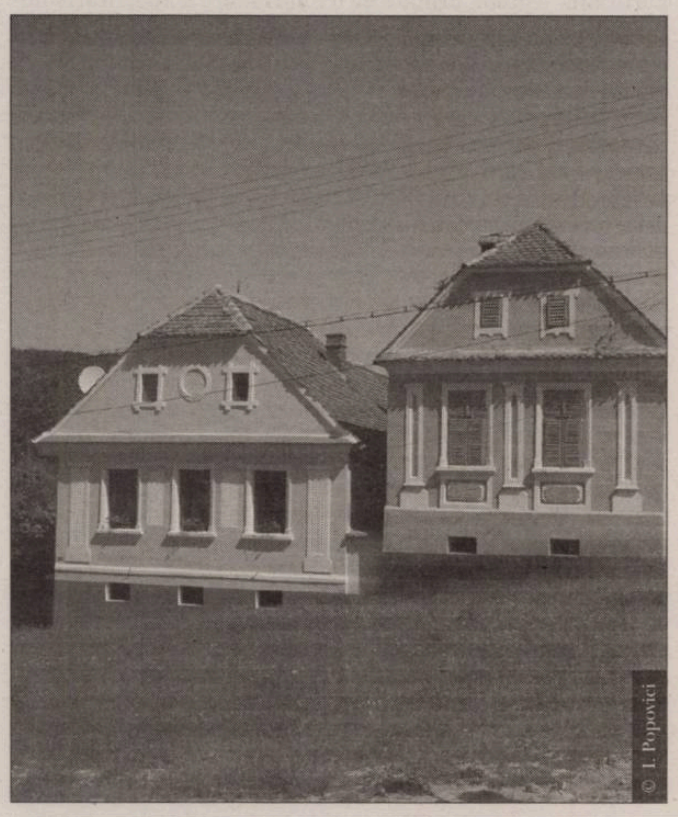

Ştiri nebăgate în seamă

● **Omul sau maşina?** Inginerii de la Daimler lucrează de mai bine de zece ani la acest proiect: e vorba de un sistem automatizat de eschivare şi frînare a maşinii în situaţii-limită. Proiectanţii şi-au imaginat, de pildă, situaţia în care şoferul se trezeşte brusc cu un pieton neatent în faţa maşinii (de pildă, un copil care aleargă după minge). 14 procente din totalul accidentelor mortale implică pietoni care traversează strada fără să se asigure. Adesea, frînarea – oricît de rapidă este reacţia şoferului, oricît de bună e starea maşinii şi a carosabilului – nu este suficientă pentru a evita accidentul. Sistemul electronic de eschivare calculează mişcările eventualului pieton, evaluează poziţia şi viteza maşinii în raport cu aceste mişcări, virează şi frînează astfel încît imactul să fie evitat. Evident, sistemul intră în funcţiune automat: dacă apare ceva imprevizibil, maşina, şi nu şoferul, decide ce trebuie făcut. Testele de pînă acum (în poligon) au arătat că viteza de reacţie este mult mai mare şi că acest computer evită, în proporţie de 95%, accidentele, un scor mult mai bun decît cel înregistrat de piloţii de încercare. Constructorul vrea să introducă la scară largă, pe toate modelele de clasă C, acest sistem. Tehnologia fiind, din cîte se pare, deja proiectată şi verificată, mai rămîne de rezolvat problema... juridică: sistemul e gîndit să evite inevitabilul. Dacă totuşi, inevitabilul se petrece, atunci cine e de vină? Omul sau sistemul? Tehnicienii de la Daimler pot să ia o pauză, ei şi-au făcut treaba. Acum, juriştii sînt cei care transpiră. (după *Die Welt)*

● **Control la Élysée.** 2008 a fost primul an fiscal complet pentru Sarkozy. La cererea sa, Curtea de Conturi s-a angajat într-un demers pînă acum unic de cînd există a V-a Republică: să verifice cheltuielile preşedintelui şi ale Administraţiei Prezidenţiale; Curtea a publicat recent un raport despre gestiunea bugetului pe anul trecut. S-a constatat că o parte dintre cheltuielile trecute în contul statului ţineau de sfera privată, aşa că Sarkozy a fost nevoit să returneze în jur de 14.000 de euro. Din cîte se pare, administratorii s-au simţit intimidaţi să-i ceară lui Sarkozy bani pentru diverse servicii (private), preferînd să treacă cheltuielile în contul „oficial". Raportul constată, de asemenea, că nu s-au făcut suficiente eforturi pentru a scădea cheltuielile. Cele patru reşedinţe ale preşedintelui ar fi prea costisitoare, delegaţiile pe care le ia în deplasările în străinătate ar fi prea numeroase, personalul e plătit peste nivelul obişnuit. Raportul care se întinde pe 20 de pagini este dens şi articulat: inspectorii au constatat neregulile (sau stîngăciile manageriale) şi au formulat propuneri concrete pentru administratori. Una dintre soluţii – indicată explicit în document – ar fi ca administratorii să favorizeze un mediu concurenţial în ceea ce priveşte furnizorii Palatului. Preşedinţia franceză se „alimentează" de la aceeaşi carmangerie din 1961.

TRECÎND PESTE FAPTUL CĂ, ÎN ORICE ŢARĂ CIVILIZATĂ, AI MILIOANE DE UTILIZATORI DE CANAPEA, MIREASA NU SE TRAGE, DOAR SE ATINGE

● Primarul PSD de Constanţa, Radu Mazăre, a ajuns în presa internaţională după ce a defilat pe podiumul unei prezentări de modă în uniforma Wehrmacht-ului din Al Doilea Război Mondial. Trecînd peste faptul că, în orice ţară civilizată, un reprezentant al puterii centrale sau locale care-şi permite să facă glumiţe cu uniforme naziste ar fi demis instantaneu, cred că întîmplarea cu pricina dezvăluie cîte ceva din gîndirea (vorba vine!) oficialului social-democrat. Pesemne că, în timp ce se plimba ţanţoş în chip de manechin, şi-a spus că năduf: „Ce păcat că sîntem în anii 2000! Păi, acum, tot ce pot să fac ca să-i chinuiesc este să-i taxez la intrarea în oraş. Ei, alta era treaba acum 60 de ani. Ce-aş mai fi pus peste tot nişte plăcuţe lucitoare: «Bine aţi venit în Constanţa! *Arbeit macht frei*»". (**M. Ş.**)

● Săptămîna trecută, din cauza năvalei estivale spre litoral, Autostrada Soarelui a intrat într-un ambuteiaj care părea fără sfîrşit. Un şofer exasperat a rezumat situaţia astfel: „Ce ghinion, dom'le. Să ai o singură autostradă în ţară, vai de mama ei, şi aia să fie blocată!". (**M. Ş.**)

● Aflu că Facebook-ul „a trecut de pragul de 200 de milioane de utilizatori" şi că pînă şi Casa Regală a Marii Britanii şi-a făcut cont pe Twitter. Iată două motive solide pentru ca, în ceea ce mă priveşte, să nu-mi doresc a spori numărul celor care recurg la ele. (**a. l. ş.**)

● La întîlnirea dintre bulevardul Dacia şi Calea Griviţei, o reclamă făţoasă a unui nou model de canapea: „Între dragoste şi ură distanţa e o canapea". Nu-i dau preţul. Există prostii de nepreţuit. (**R. C.**)

● O mireasă din Livorno, Italia, suferind de sindromul „Nunta mea va fi cea mai cea", a vrut să i se arunce buche-

Cu ochii-n 3,14

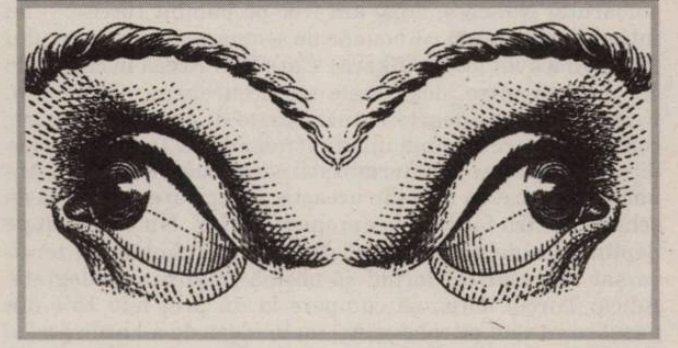

tul din avion, în timpul ceremoniei. Florile au fost, se pare, aspirate de motorul avionului, care a luat foc înainte de a se prăbuşi peste o pensiune unde urmau, pesemne, masa şi dansul. Desigur, mireasa inovatoare nu era în avion, deşi tradiţia ar fi cerut ca ea însăşi să arunce buchetul. (**S. S.**)

● Trecînd cu greu prin mulţimea adunată la Patriarhie, de sărbătoarea Sfîntului Ilie, Preafericitul Daniel a încercat să dea o lecţie de bună purtare creştinească celor care se îmbulzeau în jurul său: „Nu se trage, doar se atinge" – a spus Patriarhul. Din păcate, Preafericitul nu a luat în calcul că, dacă dai sarmale după apa sfinţită, nu se prea mai ţine cont de cele sfinte şi însuşi sfîntul duh al blîndeţii poate ieşi cam feştelit. (**S. G.**)

ÎN ORAŞELE MICI SE SPUNEA CĂ LIMBA NOASTRĂ TREBUIE SĂ FIE UN ORIGINAL CARE DISPARE

● În oraşele mici, pe lîngă biserică, şcoală, spital, de cîţiva ani încoace a apărut o nouă instituţie: pizzeria. Spre deosebire de cîrciuma tradiţională, pizzeria le mai oferă muşteriilor săi şi cîte un blat mînjit cu toate resturile de prin frigiderul patronului, care se numeşte „Clasic", „Quattro stagioni", „Capriciosa" sau, mai simplu şi fără vreun exces de imaginaţie, „Europeană mare", „Ţărănească", „Bella Italia". Pe strada principală din Cîmpina, aproape fiecare bar a fost ridicat la statutul de pizzerie. Dacă îţi petreci o oră în faţa acelei chestii cu iz de cîrnat şi cu un ou în mijloc pe care ei o numesc pizza, îi poţi vedea pe aproape toţi locuitorii oraşului perindîndu-se încoace şi încolo. De fapt, asta e şi ideea, iar pizza devine doar un pretext pe care ei îl consideră modern şi occidental. (**A. P.**)

● La sfîrşitul săptămînii trecute, pe site-ul *Evenimentului zilei* a apărut o ştire despre operaţia reuşită efectuată asupra Papei Benedict al XVI-lea. În prima parte a ştirii, se spunea că Suveranul Pontif şi-a fracturat încheietura mîinii drepte după o căzătură în baie. Jurnaliştii de la *EVZ* nu-şi mai aduc aminte că în urmă cu 15 ani şi ilustrul predecesor al actualului Suveran Pontif a căzut, tot în baie, fracturîndu-şi femurul. Ei îşi amintesc însă, la finalul ştirii, că: „Papa ar putea vizita România". Hodoronc-tronc! (**A. M.**)

● Din seria „limba noastră românească": pe un stîlp, în Moreni, un anunţ – „Executăm călători moreni-litoral cu logan cu aer condiţionat la orişice ori. Vă aşteptăm". (**R. T.**)

● Iniţial m-am gîndit că „popa porno" trebuie să fie un joc de cărţi. Apoi l-am văzut pe personaj la pornOTV şi m-am lămurit: e un joc de televiziune. (**M. C.**)

● Din ciclul „Au şi ei idioţii lor": NASA a şters înregistrarea originală a primului pas pe Lună („un pas mic pentru om, mare pentru omenire" – *remember?),* pentru că avea nevoie de cele 45 de casete video (!)... Ştiu, pare un gag de Woody Allen – prima perioadă, sau de Mel Brooks; inginerul Dick (prenumele i se potriveşte) Nafzger, care supervizase înregistrarea imaginilor acum 40 de ani (fix pe 20 iulie 1969), spune că nu era sarcina lui „să păstreze istoria", ci doar să „asigure funcţionarea casetelor" (!!). Acum, tot el trebuie să se asigure de remasterizarea digitală (de către Hollywood) a imaginilor preluate din patru înregistrări găsite în toată lumea. „Nu e nimic creat, nimic manufacturat, şi-n plus veţi vedea toate detaliile" – ne asigură dl Dick. Este exact ce mai avea nevoie teoria conspiraţiei: un original care dispare şi o copie cu efecte speciale ca la Hollywood... (**a. l. ş.**)

E GREU SĂ ROSTEŞTI VESEL NOUA DENUMIRE FĂRĂ SĂ-ŢI IASĂ GURA DIN CRIZĂ

● Un ştirist de la Antena 3 anunţa săptămîna trecută că „ministrul Plăcintă va intra în pîine începînd de...". Adevărul e că e greu să rosteşti numele politicienilor români fără să-ţi iasă un calambur. (**M. C.**)

● Nu m-am prăpădit de rîs la ultimele peripeţii cu numele miniştrilor şi politicienilor noştri; m-am gîndit doar că se apropie vremea cînd propunerea lui Geo Bogza din urmă cu şaptezeci şi ceva de ani pentru o viaţă mai vesel simplificată (şi anume, ca însuşi substantivul comun „ministru" să fie înlocuit cu „făcăleţ", urmînd astfel să avem un „făcăleţ de Interne interpelat de făcăleţul de la Finanţe") să-şi afle împlinirea. (**R. C.**)

● De puţină vreme, staţia de metrou Semănătoarea a fost redenumită Petrache Poenaru. Păcat că Metrorex, deşi a pus plăcuţe cu noua denumire, nu s-a gîndit să amplaseze undeva şi o mică biografie a lui Petrache Poenaru ca să ştie lumea cine a fost. Wikipedia zice că a trăit între 1799-1875 şi îl numeşte „inventator iluminist". A mai fost matematician, fizician, inginer, profesor şi organizator al sistemului educaţional din prima jumătate a secolului XIX, zootehnolog, fondator al Societăţii Filarmonice, al Grădinii Botanice şi al Muzeului Naţional de Antichităţi. În timp ce studia la Paris, în 1827, a inventat stiloul şi a desenat şi tricolorul românesc. (**M. C.**)

● La ştiri, o sclipire a limbii de plexiglas în gura unui asigurator pentru accidente auto: „Numărul accidentelor care se protocolează prin formularul de constat amiabil a crescut". (**D. S.**)

● După „Prima casă", Guvernul a declanşat şi programul „Primul siloz". Aştept cu interes programul „Prima pereche de pantofi". După aceea, am să fiu sigur că nu ieşim din criză desculţi. (**M. V.**)

Adrian CIOROIANU

Biblia, Verdi şi geopolitica: proiectul *Nabucco*

(ceea ce nu s-a spus încă)

În opera *Nabucco* a lui Giuseppe Verdi oameni în robie se jeluiesc pentru că regele Nabucodonosor (sau Nabuhod Nassar al II-lea, dacă preferaţi) îi asupreşte, într-o tramă ce pleacă dintr-un episod al Vechiului Testament, dar şi din adevărul istoric al unui rege babilonian care în secolul al VI-lea î.Chr. i-a înfrînt pe egipteni şi i-a luat în stăpînire pe evrei.

Printr-un complex de împrejurări, acest nume a fost ales pentru coridorul energetic ce va lega Estul Turciei (localitatea Erzurum, din Asia Mică) de inima Europei (localitatea Baumgarten, de lîngă Viena), spre a transporta gaze naturale (31 de miliarde de metri cubi/an) pe un traseu care, ocolind Rusia, se recomandă a fi alternativa la monopolul rusesc privind alimentarea cu gaze a Europei. Unul dintre iniţiatorii acestui proiect a fost un preşedinte american ironizat azi cu lejeritate (inclusiv în România, dintr-un mimetism snob): George W. Bush. Probabil că nu a fost ideea sa, dar cine i-a sugerat-o e clar că ştia foarte bine morala *drumului mătăsii,* valabilă de sute de ani: nu contează cel ce produce mătasea, ci acel ce controlează drumul mătăsii spre consumator. La fel este şi în cazul gazului natural (iar avantajul Rusiei de aici pleacă). În momentul de faţă, nu tot gazul pe care firma rusă Gazprom îl duce spre Europa provine din Rusia (vezi mai jos). Altfel spus, Rusia vrea să controleze livrarea gazului, şi nu producţia. Împotriva acestei ambiţii s-a născut Nabucco. Preţul estimat: 7,9 miliarde de euro (dar mai are timp să crească).

Pe 26-27 ianuarie a.c., Budapesta a găzduit un forum crucial al proiectului. Cei şase membri ai consorţiului *Nabucco Gas Pipeline International GmbH* (firmele OMV – Austria, Bulgargaz – Bulgaria, RWE – Germania, Transgaz – România, Botas – Turcia şi MOL – Ungaria) au căzut de acord cu accelerarea finalizării proiectului. Momentul era propice. Între Rusia (furnizorul de gaze al Europei) şi Ucraina (calea de tranzit a gazelor rusești spre Europa) tocmai avusese loc un autentic „război al gazului" cu ecou în toată UE. Acest conflict din ianuarie 2009 (continuare a unui conflict similar din 2006) pleca i) din incapacitatea Ucrainei de a-şi plăti consumul de gaz la preţul fixat de Rusia şi ii) din ambiţia Rusiei de a „demonstra" că Ucraina nu e o cale de tranzit sigură pentru gazul europenilor.

Actul 1: Rusia are alternativa la alternativă

A cîştigat Ucraina de pe urma acestui conflict? Nu. În continuare, preşedintele şi doamna premier de aici, aliaţi în 2004, sînt acum la cuţite, aşteptînd cu ghearele scoase apropiatele alegeri prezidenţiale. Iar factura la gazul rusesc e oricînd potenţial restantă. A cîştigat Rusia? Deloc. Conflictul din ianuarie i-a speriat şi mai mult pe europeni şi i-a făcut să se gîndească serios la materializarea unui culoar care să aducă gaze din zona Mării Caspice, ocolind Rusia (ceea ce urmează să facă Nabucco). De fapt, Rusia a pierdut chiar mai mult: „războiul gazului" a fost o încercare *in extremis* a Moscovei de a determina UE să sprijine cele două coridoare ruseşti North Stream (prin Marea Baltică, ocolind Polonia şi Ţările Baltice) şi South Stream (prin Marea Neagră, ocolind Ucraina şi, foarte probabil, România). Cum, evident, South Stream e o alternativă rusească la Nabucco, Bruxelles-ul rămîne reticent faţă de cele două proiecte ruseşti (chiar dacă unor state din UE le plac!) şi, recent, a alocat 250 de milioane de euro ca garanţie pentru alternativa alternativei ruseşti. Adică pentru Nabucco.

Actul 2: cîştigătorul e sub Semilună

Şi totuşi, conflictul Rusia *vs.* Ucraina a avut un cîştigător: Turcia, stat cu ambiţii în creştere, pilon geopolitic în Europa de Sud-Est (sau, după preşedintele Sarkozy, în Asia de Sud-Vest!). Pentru Turcia, proiectul Nabucco aduce un bonus aparte: el prefigurează Turciei un rol crucial în sistemul de securitate energetică al UE (din cei 3300 km ai culoarului Nabucco, 2020 km trec pe pămînt turcesc – nu întîmplător recenta ceremonie de semnare a *agreement*-ului Nabucco a avut loc la Ankara). Care UE? Aceea în care Turcia vrea să intre, deşi unele state europene (Germania, Franţa ş.a.) nu-s foarte entuziasmate de idee. Drept care, convinsă că are în mînă un atu (tranzitarea Turciei e o condiţie *sine qua non* a materializării coridorului Nabucco), Ankara a încercat să facă din această participare o monedă de schimb pentru facilitarea apropierii de UE. Nu i-a reuşit pe deplin; şi a devenit evident că, o vreme, Ankara a tergiversat negocierile, dorind să obţină condiţii privilegiate. Adică: Turcia dorea să cumpere la un preţ mic 15% din gazul ce va veni pe conductă – nu în ideea de a-l arde acasă, ci pentru a-l vinde altor amatori. Cu alte cuvinte, Turcia nu vrea să rămînă pe harta gazului numai ţară de tranzit (precum Bulgaria, România sau Ungaria), ci speră să devină un nod de reţea *(pipe hub),* precum Germania sau Austria. În plus, Turcia mai are un avantaj: are relaţii bune cu două dintre statele-cheie pentru reuşita lui Nabucco. Unul este Azerbaidjanul. Celălalt este... *(suspans!).*

Actul 3: ce au sub talpă ayatollahii

Şi astfel intră în scenă un vecin asiatic al Turciei, cu o populaţie mare (70 de milioane de locuitori, în creştere) şi tînără (vîrsta medie este de 24 de ani şi e în scădere – spre comparaţie, în România este de 36 de ani şi e în creştere!). Am numit Iranul. Această ţară nu are numai copii – ci şi gaze naturale (al treilea zăcămînt al lumii). Pe schiţele proiectului Nabucco, Iranul e un furnizor de bază (cca 8 miliarde de metri cubi/an, la paritate cu Azerbaidjanul). Numai că în ultima decadă Iranul a fost şi un stat-problemă: posibilitatea ca ţara lui Ahmadinejad să-şi fabrice o armă nucleară a adus-o foarte aproape de un război cu SUA şi sperie deopotrivă Occidentul, Rusia şi Israelul (şi pe alţii). Deocamdată, la Teheran subiectul Nabucco e în ceaţă: pe de o parte, iranienii spun că nu au gaz de dat pe acest tronson; pe de altă parte, tot ei construiesc o conductă de gaze spre Turcia – de unde rezultă că, *în anumite condiţii,* Iranul ar putea fi totuşi interesat de participarea la acest proiect occidental. Pariul meu: nu va fi deloc surprinzător dacă în următorii ani politica Occidentului faţă de Iran va cunoaşte un grad mai mare de elasticitate, cu compromisuri reciproce.

Actul 4: care ajunge primul?

Toate personajele din povestea numită Nabucco ţin în mîini cronometre. În plus, fiecare oferteză pe fiecare. Firma rusă Gazprom a tentat practic toate ţările/firmele participante la Nabucco, încercînd să le determine să abandoneze proiectul. Pe 29 iunie a.c., Gazprom a semnat un contract cu Azerbaidjanul (mic, de 500 de milioane m.c./an, dar acesta ar fi doar începutul), după ce cu ani în urmă a semnat un contract mult mai important cu Turkmenistanul. De cealaltă parte, firma germană RWE (parte a Nabucco) a semnat în acest an un contract cu Turkmenistanul („German RWE signs groundbreaking agreement for Turkmen gas", în publicaţia online *Eurasia Daily Monitor*, vol. 6, nr. 76, 21 aprilie a.c.) – stat care are cel de-al patrulea zăcămînt mondial de gaze şi cu care pînă acum Gazprom avea monopolul parteneriatelor. Potrivit celor mai optimiste evaluări, Nabucco va deveni operaţional în 2014 (iniţial se vorbea despre 2013), dar nu sînt excluse întîrzieri. Alexei Miller (preşedintele Gazprom) spune că gazoductul rus South Stream va fi gata în decembrie 2015 („Miller says South Stream will pump gas by 2015", în *The Moscow Times*, 11 iunie a.c.), dar experţii, de asemenea, prevăd întîrzieri. Aşadar, întrecerea e lansată. Pînă atunci, unele ţări mai au încă timp să joace la două capete. Precum Bulgaria, care este parte şi din South Stream, dar şi din Nabucco. Sau precum Serbia, pentru care pînă mai ieri South Stream era singura opţiune, iar recent a anunţat că „ar accepta o ofertă de la Nabucco", dacă i s-ar face („Serbia interested in Nabucco, but gives priority to South Stream", ştire *RIA Novosti*, 15 iulie a.c.).

Actul 5: şah la rege – adică la ţar

Semnarea pe 13 iulie a.c., la Ankara, a acordului Nabucco între ţările de tranzit s-a dorit, printre altele, un avertisment indirect către Rusia cu privire la Ucraina. Motivul: teoretic şi practic, Rusia poate oricînd să declanşeze un nou „război al gazului" împotriva Ucrainei, pentru că acest stat are mari dificultăţi în a plăti pentru ceea ce consumă. Situaţia din Ucraina, inflamată politic în aşteptarea alegerilor prezidenţiale de acolo, ar putea deveni critică dacă Moscova ar repune în discuţie preţurile sau obligaţiile de achiziţie. Acum, nici Bruxelles-ul nu poate face foarte mult (în privinţa gazelor) pentru Ucraina şi nici Ucraina nu poate ajuta deloc consumatorul european de gaz dacă Rusia pune iarăşi probleme.

***

În rest, Nabucco este înţesat de detalii. Iată unul: fostul ministru german Joschka Fisher a fost cooptat recent ca expert-consilier al proiectului Nabucco („A personal fight, through pipelines" – ştire *Die Zeitpresseurop.eu*). Fisher a fost ministru de Externe în guvernul condus de cancelarul Gerhard Schröder – care Schröder acum este *lobby*-ist pentru proiectul North Stream al Gazprom-ului.

Nu ştiu cum se face, dar parcă există oameni (şi ţări) care cîştigă în orice situaţie.

Adrian Cioroianu a lansat recent cartea *Geopolitica Matrioşkăi. Rusia postsovietică în noua ordine mondială.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 285 ● 30 iulie – 5 august 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

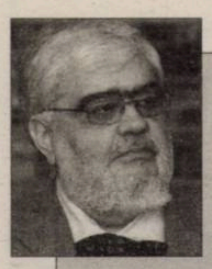

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“
pagina **3**

Despre TIFF
interviu cu regizorul
Tudor Giurgiu
pagina **13**

Elena Stancu
„Ceamurlia de Sus:
ultima stradă
cu aromâni“
pagina **21**

REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA AZI

Dacă 1989 n-ar fi existat

5 948467 000247 31

„Comunismul nu este iubire. Comunismul este un ciocan pe care îl folosim pentru a zdrobi dușmanul.“

MAO ZEDONG

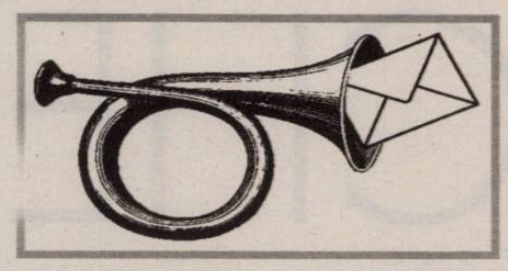

Nr. 282: Articolul domnului Andrei Pleşu, „Brancardierul român“

Despre sistemul medical american

Stimată redacţie,

Am citit cu ceva emoţii neaoşe articolul dlui Andrei Pleşu. Sînt total de acord. Lucrez de cîteva săptămîni într-un spital din SUA (după ce am părăsit România din aceeaşi poziţie) şi vă pot face cîteva mărturisiri la cald despre sistemul medical american:

Calitatea medicinei ce se face aici (în spitalul unde lucrez eu) e cam de nota 7-8, şi bag mîna în foc că în majoritatea spitalelor americane e cam la fel. De ce doar de 8? *Volumul mare de pacienţi* nu te lasă să poţi trata de 10. E aproape imposibil să nu uiţi ceva (din fericire nu chestiuni majore, că asta nu se iartă). Deja de la al 8-lea pacient simţi că nu îţi mai aparţii, iar deciziile pe care le iei sînt rezultatul inerţiei, şi nu al judecăţii. De fiecare pacient se ocupă un rezident şi un specialist. În plus, dacă e nevoie se cere consult cardiologic, pneumologic, de boli infecţioase etc. Fiecare medic specialist şi rezident are minimum 10 pacienţi zilnic.

Medicii *nu* îşi asumă răspunderea, în general. Atunci cînd au cel mai mic dubiu cer consult. De asemenea, se cer prea multe investigaţii imagistice. Un pacient poate fi iradiat de 2-5 ori doar în 2 zile (se repetă radiografii, tomografii la cea mai mică suspiciune). Medicii din departamentul de urgenţe la fel, *nu* îşi asumă răspunderea şi internează aproape orice. Nu au tăria să spună: „dumneata *nu ai nevoie* de internare“, de frica represaliilor cu procese în caz de vreo nenorocire după aceea. Şi asta în condiţiile în care au la dispoziţie aproape orice, nebazîndu-se doar pe examenul clinic. Toate astea puse una peste alta înseamnă costuri enorme pentru spital.

La început, aşa cum sînt eu, nu interesează pe nimeni cîtă medicină ştii, ci doar să respecţi anumite protocoale şi proceduri. Nu îi interesează deocamdată să te antreneze clinic, ci doar administrativ. Prin urmare, actul medical vine după cel procedural. Fiecare medic trebuie să îl cunoască. Într-un fel e bine asta: vor să se asigure că ştii *sistemul*. Poate că unii mai orgolioşi s-ar simţi lezaţi, eu însă cred că e necesar.

Sistemul, ca orice sistem, înghite individualitatea. Medicina *nu* e personalizată ca în România. Pacienţii, de asemenea, nu ţin neapărat (poate cu excepţia celor de origine latină) să aibă mereu acelaşi medic în spital. Vor doar să fii eficient. Se tratează *cazuri*, nu oameni. Poate sună cinic, nu ştiu.

E loc şi aici de incompetenţi; am văzut destui, pe care sistemul îi tolerează; e adevărat, sînt însă la niveluri mici. Nu am văzut medic incompetent, dar am văzut asistente care nu au habar.

Medicii sînt respectaţi, indiferent de poziţie. Asta e poate chestia care lipseşte acut în România, unde rezidenţii sînt „rezistenţi“ şi blamaţi pentru orice nu merge bine prin secţie. Nimeni, nici chiar medicii superior ierarhici, nu încearcă cumva să te umilească. Nu există masculi alfa şi omega. Toţi sînt colegi, iar ierarhiile nu se văd în comunicarea de zi cu zi, ci doar în decizii.

În general nu se scrie nimic pe hîrtie, totul e informatizat. Imediat ce pui un ordin pe computer, asistentele ştiu ce au de făcut. Ordinele se semnează electronic, cu parolă, iar dacă greşeşti, răspunzi. Nu se acceptă ordine verbale decît temporar; totul apoi trebuie introdus în computer.

Nimeni nu are timp de vorbă, de cafele. Toată lumea are treabă, şi în afară de pauza de masă (cînd de obicei mănînci în timp ce se prezintă cazuri clinice), nu prea ai timp de vorbit altceva.

Prejudecata că în America nu ai acces la servicii medicale dacă nu ai bani sau asigurare e falsă. Am întîlnit frecvent „homeleşi“ internaţi zile întregi şi trataţi ca oricare alt pacient. E adevărat, spitalul nu îi ţine mai mult decît trebuie, dar nici că mor cu zile nu e adevărat. Pot spune cu siguranţă că „homeleşii“ internaţi aici sînt trataţi mai bine decît pacienţii ce dau şpagă la noi.

Partea cea mai proastă, din punctul meu de vedere, o reprezintă volumul uriaş de pacienţi şi costurile enorme ale spitalelor. Spitalele au tot interesul să menţină un rulaj mare de pacienţi, pentru că majoritatea bolnavilor este formată din bătrîni şi sînt asiguraţi de guvernul federal prin sistemul Medicaid, iar, evident, spitalele vor să absoarbă banii contribuabililor. Obama încearcă acum, firav, să descongestioneze spitalele prin întărirea medicinei de familie şi este lăudabil, dar mă îndoiesc că va reuşi, cel puţin nu în primul lui mandat. Interesele sînt enorme, salariile din sistem sînt mari, şi nimeni din sistem nu vrea să se schimbe ceva.

Una peste alta, într-un cuvînt, medicina de aici este *dezumanizată*. Nimănui nu îi pasă de ceea ce simte omul, ci doar tratează boala. Există psihologi, manageri de caz, lucrători sociali ce se ocupă de partea financiar-socială a cazurilor, dar *empatia* e absentă (e bine mimată însă). Poate că eu judec greşit, în sensul că mă aştept ca sentimentele să ţină loc de terapie.

Cam atît îmi vine îmi minte acum. Vă las pe dvs. să judecaţi dacă e mai bun un spital-maşinărie sau unul cu umori.

Cu sinceritate,

dr. Andrei CROITORU
andreicroitoru2005@yahoo.com

Nr. 281: Articolul lui Gabriel Giurgiu, „Şi capra lor e bolnăvicioasă“

Fiecare îşi poartă crucea

Nu mi-am explicat niciodată de ce unii oameni au tendinţa de a-şi însuşi ideile altora, în loc să gîndească ei înşişi. E mult mai uşor să ne luăm semenii şi să-i înghesuim în camioane-proverb, în dubiţe-zicală, să le atîrnăm lanţuri-axiomă de picior, decît să-i lăsăm să înoate liberi printre litere pentru a prinde peştele-cuvînt în undiţa minţii.

Întotdeauna mi-a plăcut să întorc pe dos zicătorile, să le răsucesc, astfel încît să-mi dea înţelesul pe care-l doresc. De exemplu, *capul plecat sabia nu-l taie*, dar lama ghilotinei da. Ori dacă lăptosul uger al *caprei vecinului* dă semne de oboseală, să nu ne bucurăm prea tare că behăitoarea din curtea noastră-i zdravănă, ci să-i ataşăm rapid termometrul de piciorul stînga faţă, s-o înfofolim bine, să-i legăm un fulăraş la gît, să-i îndesăm copitele în ghetuţe, căci cu siguranţă s-a pricopsit c-o gripă căprească de toată frumuseţea şi vin ăştia să ne-o salte din bătătură.

Apoi stau şi mă-ntreb cît de adevărată e expresia *vorba dulce mult aduce*. De-a lungul istoriei ni s-a dovedit că vorba-mitralieră, cuvîntul-grenadă şi litera-tanc au avut cel mai mare impact, nicidecum şuşotelile îngereşti sau bîrfele-cu-nimb din grădina Raiului. Însă tare de tot mă pune pe gînduri convingerea populară conform căreia *fiecare om îşi poartă cru*cea. Pe vremea cînd eram fetiţă, bunica îmi punea mîna ei cătuşă peste mîna mea şi mă tîra la biserică pentru că era musai ca toţi oamenii să se doamnemiluiască zilnic. Odată ajunsă acolo, trebuia să devin mută, surdă, şontoroagă:

– Nu vorbeşti, nu răspunzi la nimeni, dai numai din cap cînd e „nu“ sau „da“ şi să laşi pasul de valţ la intrare, în Casa Domnului o să umbli precum face coana Teodosia din faţa noastră.

– Să merg şontîc-şontîc? Păi, asta nu-i greu, îmi spuneam eu.

Dar de fiecare dată o luam la sănătoasa pînă la iesle pentru că acolo era bătălia cea mare. Toţi copiii erau adunaţi ciorchine să-l sărute pe prunc, iar dacă nu ajungeam printre primii, nu mai apucam eu obraz de Dumnezeu-mic, păr de plastic încreţit cu drotul sau degete de „domn, doooomn, să-nălţăm“, ci pupam genunchi, gambă sau talpă de gips. Bunica spunea că era bine şi aşa, Dumnezău să hie, dar mie nu-mi plăcea cum avea gust vopseaua de pe picioare, ba mai era şi scorojită pe alocuri.

Imediat după slujbă, purtătoarele de batic şi pălării de fetru se strîngeau în mijlocul grădinii pentru a-şi povesti una alteia slujba:

– Ai auzit ce a spus preotul? Că toţi ne cărăm crucea-n spinare!?

Crescînd, am rămas c-o meteahnă neştiută de nimeni. După ce mă uit bine de tot la om, îmi închipui ce duce-n spate. Omul-porc, cel căruia i-a rîncezit slana morală şi caracteru-i grohăie, nu are niciodată o cruce pe şale, ci-şi cară ditamai troaca.

Omul-bunic, cu vocea mereu sfătoasă, buzunarul plin cu bomboane şi nuci, cu genunchi tremurînzi ce devin stîlpi pentru hamacul nepoţilor, cu amintirea bunicuţei la butonieră şi monoclul pe ochi, duce-n spate o tinereţe cuminte, un „tu“ duios şoptit către iubită, o plimbare pe Dealul Copoului, un papuc voios dansînd pe ritmul fanfarei din parc.

Omul-greiere negreşit duce-n spinare o furnică, omul-brâncuşi o coloană a infinitului, omul-spîn îşi cară toţi Harapii-Albi pe care i-a întîlnit în poveste, omul-vacă poartă pe greabăn abatoare.

Omul-copil are atîrnat de partea din spate a tricoului cu Mickey Mouse un balon roz, cîteva şoapte de „Hai, puiule, dormi“, un ambalaj foşnitor de ciocolată, paşi tropăiţi pe şotron, un „cine nu-i gata îl iau cu lopata“, trei pistoale cu apă şi două cu capse, o bluziţă deşirată la mîneci de pisic, o roată de trotinetă, cîţiva bumbi de la costumul lui Superman.

Omul-brutus, cel care abia aşteaptă să-ţi întorci capul preţ de-o clipită pentru a-şi scoate hangerul din teacă, cară-n circă trădări, bocete, zîmbete de mucava, suflete rănite. Omul-păcală, mereu împiedicat în obiele, cel ce îşi pune pe creştet iţarii, iar în picioare în loc de tîrlici are o cuşmă, duce-n spate toate tîndalele lumii.

La omul-înger mi-e mai greu să văd ce are agăţat de aripi. Poate un dor de pîntecul mamei, un scîncet netrăit, un „Domnul a dat, Domnul a luat“. Apoi, vine omul-sfînt la care-i şi mai dificil de observat ce duce pe umeri. Unii s-au lăsat decapitaţi mirosindu-le a mir osemintele, alţii au omorît balauri, au jucat box cu dracii, au împlîntat cuţitu-n duşmani. Care-i mai sfînt şi care-i mai neîmpovărat dintre ei?

Omul-Isus seamănă cu măgarul din *Cîntăreţii din Bremen*. El duce-n spate şi crucea, şi omul-felină, şi omul-javră, şi omul-cocoş.

Andreea Natalia MEREUŢĂ
andreea.nataliam@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Economia bazată pe cunoaştere**
- **Mitică**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.^00
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

8 iulie 1989, Tescani

Muzica e necenzurabilă. Pentru că nu exprimă nimic univoc. A spune despre o melodie că e injurioasă, calomnioasă, servilă etc. e a face simple metafore. În realitate, melodia dă numai *fundalul* unei teze posibile, niciodată teza însăși. În afara cîtorva coordonate generice (vesel-trist, lent-rapid, armonic-dizarmonic, senin-furtunos), muzica lasă totul pe seama ascultătorului. Ea solicită imaginația mai mult decît oricare altă artă. Imaginația compozitorului mai întîi: în vreme ce un text, odată scris, e deplin încheiat (fie că cineva îl „interpretează" sau nu), după cum și un tablou e deplin încheiat odată ce a fost pictat, un text muzical, o partitură, e doar o treaptă către lucrul deplin. O partitură e numai *posibilul* muzicii, nu muzica însăși. Pentru a ajunge la public, ea trebuie cîntată. Iar ceea ce ajunge la public ca *sunet* e distinct de ceea ce se vede pe portativ ca *semn*. Cititorul unui text literar ține în mînă – ca și privitorul unei imagini – nu o partitură, ci execuția ei nemijlocită. Ascultătorul unei piese muzicale are nevoie de un *mediator*. Emoția muzicală e de negîndit în afara unei operații de mediere. Compozitorul trebuie să-și imagineze, să „audă" mereu sunetul obținut, pe baza semnelor sale, de o orchestră *absentă*, iar ascultătorul trebuie să-și imagineze mereu conținutul *probabil*, sau *posibil*, al unui afect difuz. De ambele părți se tatonează și asta, în mod paradoxal, pornind de la o materie organizată *matematic!*

Ce concluzii sînt de tras? Că între rigoare extremă și sentiment există o secretă afinitate? Că emoția are o structură infinit mai complexă decît conceptul? Că rigoarea unui enunț logic e naivă față de aceea a unui fragment orchestrat? Sau, poate, mai ales, că rigoarea e mai *imprecisă* în efectul ei ultim, decît mișcarea aproximativă a gîndirii libere. Delirezi speculativ și obții un „sistem", o alcătuire țeapănă. Construiești riguros – ca muzicienii – și obții o nebuloasă.

26 aprilie 1989, Tescani

Dintr-o monografie a lui Landau-Aldanof despre Lenin, apărută în 1919 (!): „era un profund cunoscător al maselor și nu știa nimic despre om".

13 ianuarie 1976, Bonn

Psihanaliștii trebuie trimiși cu toții la bordel. Vor realiza că desarja strict fizică nu dezleagă sufletul, ci îl încarcă. Altfel spus, drumul de la plăcere la nevroză e, uneori, mai scurt decît cel de la frustrare la nevroză.

Două categorii de femei sînt inutilizabile: cele care te lasă să faci tu totul și cele care nu te lasă să faci nimic.

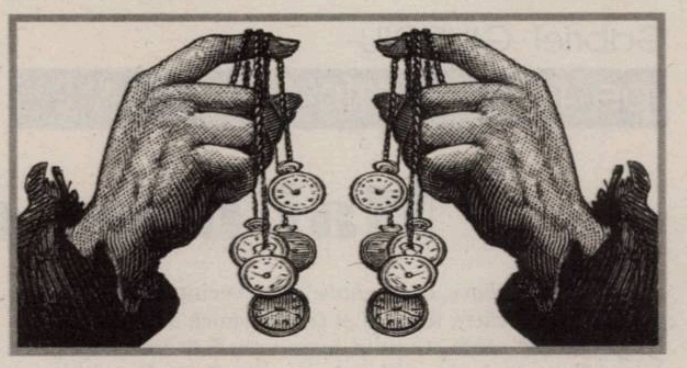

Decembrie 1975, Alte Pinakothek, München

Nemții din prima jumătate a secolului 16 (Jörg Breu d. A., Hans Burgkmair, Melchior Feselen) – atrași de scenografiile ample ale unor bătălii celebre. Singur Altdorfer realizează însă capodopera, renunțînd la anecdotică și fiziognomie, pentru a descrie impersonalitatea oștirii și a istoriei. Dürer, pe de altă parte, îngropîndu-l pe Sf. Gheorge într-o siluetă de soldățoi.

Albrecht Bouts și mai ales Rogier van der Weyden, încă necontaminați de clarobscururi abuzive. Are dreptate Ruskin: față de fastul și acurateța contrastului de ton, clarobscurul e plicticos.

Rubens și Fellini. Rembrandt și Bergman. Vigoarea asfixiantă, vechi-testamentară, a celui dintîi, tăcerea simfonică a celuilalt. Ale lumii două fețe...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Prestări de servicii universitare

În Germania erau 24 pînă acum vreo zece ani, acum sînt 63, cu taxe cuprinse între 1800 și 4700 de euro pe semestru, dar din ce în ce mai frecventate pentru că oferă „legături puternice cu mediul de afaceri și industrie, o orientare foarte practică, studii de scurtă durată, perspective de carieră bune" (după cum scrie pe site-ul DAAD, o respectabilă instituție publică germană care se ocupă de burse pentru studenți, profesori și cercetători străini, v. www.daad.de). În Franța sînt foarte puține, unele aparținînd de Biserica Catolică (Institut catholique de Paris, Institut catholique de Toulouse, Institut catholique d'études supérieures à La Roche-sur-Yon, Université catholique de l'Ouest à Angers, Université catholique de Lyon), altele fiind „școli superioare" (de comerț, de inginerie, de informatică). Toate sînt sever controlate și inspectate de autoritățile Statului, iar denumirea de „universitate" este oricum rezervată exclusiv instituțiilor de stat. O încercare de a acorda mai multă libertate sistemului educațional a dus, în 1984, la ample manifestații de protest și la căderea guvernului de atunci, condus de Pierre Mauroy. În Italia sînt mai puțin de 20, dacă nu le punem la socoteală și pe cele numite „pontificale" (aflate sub oblăduirea Vaticanului), dar de fapt doar două contează cu adevărat: LUISS din Roma și Bocconi din Milano, din care „ies" elitele manageriale, politice și administrative ale Italiei. Așadar, în trei țări europene care au universități încă din secolele XII-XIII (cea mai veche este Bologna, fondată la 1184), sistemul universitar privat este mai degrabă de dată recentă și, cantitativ, mai degrabă marginal. Sensul apariției și dezvoltării sale este că oferea o alternativă la cel public *în unele domenii sau specializări*. De pildă, Politehnica din Lille, Bocconi din Milano (specializată în management și științe economice), IULM, tot din Milano (specializată în științele comunicării) ori diverse universități catolice care acoperă mai ales domenii păstorite de Biserică (și în care instituția eclezială are nevoie de cadre specializate): teologie, filozofie, asistență socială, psihologie, istorie. Pe scurt, nici o universitate privată din Europa Occidentală nu acoperă *toate* profilurile și specializările (sau majoritatea lor), așa cum se întîmplă la cele de stat, ci se centrează pe acelea unde pot da rezultate.

În România, universitățile private au apărut, la începutul anilor '90 – în absența unor reglementări, după principiul „ce nu e interzis în mod explicit înseamnă că e permis" – ca o alternativă la examenul de admitere. „La Stat" se dădeau examene de admitere grele, care necesitau ani întregi de meditații în particular, așa încît unii părinți au preferat să dea banii pe taxe, nu pe meditatori, ca să-și vadă copiii cu diplomă de facultate. Inițial, lucrurile au fost amestecate: au mers la „privat" și tineri dornici să învețe, dar nu reușiseră la stat, și tineri împinși de părinți să-și ia o diplomă că „după aia ne-om descurca noi...", și oameni aflați deja „în cîmpul muncii" care voiau o diplomă de studii superioare ca să aibă leafă mai mare și posibilități de promovare în funcție etc., etc. Statul a scăpat de sub control proliferarea universităților private – ai căror inițiatori, rectori și administratori au știut să-și „rezolve" situația punînd pe statul de plată, în calitate de profesori plătiți gras, o sumedenie de deputați, senatori, secretari de stat, experți ministeriali și alte persoane influente – așa încît potențialii studenți și părinții lor și-au dat seama, cu timpul, că „se poate". Că trăim într-o țară în care diploma și certificatul plus relațiile aferente pot face viața mai bună și mai bănoasă. Așa încît multe universități private au devenit fabrici de diplome, inclusiv în formula „învățămîntului deschis la distanță", IDD, o invenție „occidentală" utilă, adaptată românește după formula „voi vă faceți că învățați, noi vă dăm diploma *sigur*, cu condiția să plătiți taxele". În paralel, au apărut universități *de stat* în diverse orașe ale patriei, unde (și datorită orgoliului local de „a avea și noi o universitate") avocați și judecători au devenit rapid profesori de drept, ingineri și contabili-șefi din industria socialistă au devenit profesori de inginerie ori de științe economice etc. Treptat, în public s-a răspîndit ideea că, *în general*, universitățile (de stat sau private) sînt niște unități prestatoare de servicii, unde studentul plătește nu pentru a avea acces la niște cunoștințe, nu pentru a învăța ceva de la niște oameni calificați, ci pentru a obține o bucată de hîrtie ștampilată pe care scrie „diplomă" și care poate aduce un salariu mai mare sau un post mai bun. Foarte mulți studenți merg acum la facultate pentru a obține, cît mai repede și cu cît mai puțină bătaie de cap, o diplomă. Mentalitatea lor meschin-pragmatică ajunge să „dea tonul", în detrimentul colegilor lor – nu puțini – care merg la facultate să învețe și să se formeze profesional și uman.

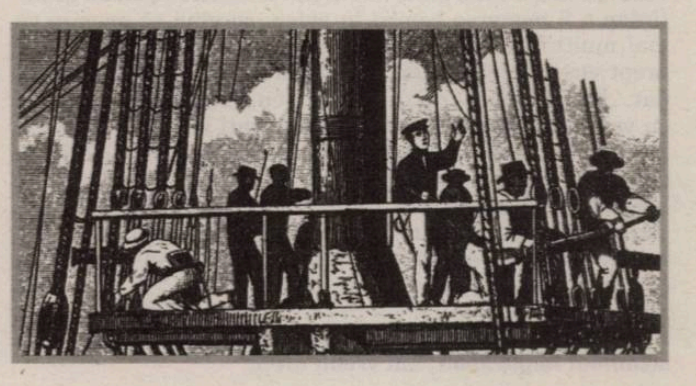

Așa încît scandalul legat de „Spiru Haret" este doar vîrful aisbergului. Este doar cazul cel mai nerușinat dintr-un sistem care a fost lăsat să prolifereze șmecherește. Buboiul începe să crape, iar politicienii patriei – de la Mircea Geoană cel cu două licențe pînă la Marian Vanghelie cititorul de almanahe – își dau cu părerea într-un mod perfid și iresponsabil. Intelectualii semnează din nou onorabile apeluri colective, iar dna ministru Ecaterina Andronescu – de obicei cumintică și „împăciuitoristă" – nu e susținută nici politic, nici moral în încercarea sa, de astă dată fermă, de a face ordine. Dincolo de tot și de toate, tov. Aurelian Bondrea, vechi „cadrist" al PCR, este dat la televizor cu cîteva fraze îngăimate ca la un congres al partidului, în care pretinde că enorma sa făcătură „universitară" este, vezi Doamne, oropsită pentru că ar fi făcut concurență universităților de stat.

Din tot acest bîlci politico-mediatic, presimt că se va ajunge la aceeași „soluție" românească plină de confuzii, nici prea-prea, nici foarte-foarte, că i se va mai lăsa și Universității „Spiru Haret" ceva, se vor arăta și oarecari mușchi ai autorităților, dar, una peste alta, lucrurile se vor aranja cumva, în avantajul tuturor... Toți sîntem români, mai mult sau mai puțin onești și cu diplomă, nu?...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Vreau să fiu îngropat, Lotte, în hainele astea. Le-ai atins cu mîna și le-ai sfințit. L-am rugat și pe tatăl tău. Sufletul meu plutește deasupra sicriului. Să nu mă caute nimeni în buzunare. Funda aceasta roză pe care o purtai la sîn cînd te-am văzut întîia oară printre copiii tăi... O, sărută-i de mii de ori și istorisește-le soarta nefericitului lor prieten! Dragii de ei! Roiesc toți în jurul meu! O, cum m-am simțit legat de tine și cum din prima clipă nu te-am mai putut părăsi!... Funda asta trebuie să fie îngropată cu mine!"

Johann Wolfgang Goethe, *Suferințele tînărului Werther*, traducere de Alexandru Philippide, Editura Univers, 1978

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Mai bine european decît american?

„*Behave, boy, behave*“, zice vecinul meu de avion către fi-su. Îi şi trage o mică scatoalcă peste ceafă. Copilul avea vreo 5-6 ani şi îşi pierduse răbdarea pe la mijlocul zborului între Frankfurt şi Washington. Sărea printre scaune şi, e drept, mă cam deranja. Voiam să încerc să dorm. Eram la primul drum spre America şi avionul era plin de *marines* care zburau spre casă, în vacanţă, de la bazele din Europa. Soldat era şi vecinul meu. Negru, tuns scurt, cu un tricou soldăţesc pe el, sever cu copiii. Gestul lui, sincer, m-a descumpănit. Eu ştiam altceva despre dreptul copilului american la a nu fi altoit. În mintea mea nu exista decît scena standard a filmelor americane, în care puştiul adolescent îi zice mamă-si ceva de genul „lasă-mă-n pace, curvă bătrînă şi proastă“, femeia îi scapă o palmă, odrasla face nişte ochi mari, uimiţi, şocaţi şi aproape-traumatizaţi-pe-viaţă, apoi mama (aproape căzînd în genunchi) îşi cere scuze de mii de ori, jurînd că nu-l mai cîrpeşte niciodată.

Multe păreri mi se vor schimba în cele două săptămîni ale primului voiaj în America. La acel zbor, vecinul meu, soldatul, a intrat în vorbă. M-a întrebat cu ce treburi. I-am zis că mă duc la o bursă, la Vocea Americii. Conversaţia mi-a mai abătut gîndurile de la obsesia atacului terorist. Pînă atunci, nu mă gîndeam decît că vreun nebun de palestinian o fi pus vreo bombă în avion, cu gînd să omoare cît mai mulţi *marines* şi că eu, român, voi pica de nevinovat drept victimă colaterală. Îmi venea să urlu, la un moment dat: „Eu, prieten, Arafat, prieten, eu, român, nu am nimic cu voi, voi nimic cu mine, nu declanşaţi bomba!“. Pe aeroport, în DC, eram uşor pierdut în spaţiu. Era sîmbătă după-masă şi, dintr-o neînţelegere, nu aveam coordonatele hotelului unde trebuia să ajung. Vine vecinul meu, soldatul. „Care e problema?“ „La Vocea Americii îmi răspunde robotul, nu ştiu unde să mă duc.“ „Sună la ambasada ta, omule, eşti la o nevoie, plăteşti taxe, o să te ajute.“ A stat lîngă mine pînă am sunat şi s-a asigurat că sînt OK. Era 1991. Pînă în momentul acela, nici nu îmi trecuse prin cap că, în schimbul impozitelor, am vreun drept.

La acel vecin al meu dintr-un zbor PANAM din 1991 mă gîndesc foarte des atunci cînd mai aud de vreun atentat, vreo răpire, vreo împuşcătură sau explozie cu ţintă americană. La el şi la şoferul autobuzului care m-a dus de la aeroport în centru. Tot negru şi el. Soldatul i-a explicat că trebuie să ajung la ambasada României. Şoferul m-a „înfiat“ imediat. La capătul liniei, mi-a luat bagajul, mi l-a băgat într-un taxi, i-a dat celuilalt şofer adresa ambasadei şi l-a avertizat să mă ducă pe drumul cel mai scurt, că altfel naiba îl ia. La ei mă gîndesc şi la trecătorul care, cîţiva ani mai tîrziu, ne-a luat în maşină pe mine şi pe Eugen Chirovici şi ne-a dus la Safeway, să ne cumpărăm cîte ceva. Stăteam uşor descumpăniţi în faţa hotelului şi nu ştiam încotro este cel mai apropiat supermarket. Ne-a întrebat dacă avem o problemă, noi i-am spus ce şi cum, el ne-a urcat în maşină şi ne-a dus pînă acolo. La ei toţi mă gîndesc şi la amicul meu, *tax lawyer* în Norfolk. El mi-a aruncat cheile de la Ferrari-ul lui roşu şi mi-a zis să mă duc cu el pînă la gară să îmi iau bilete. În fapt, din prima zi mi-a spus că pot utiliza absolut orice aparat din casă. „Mi casa e su casa“ a zis, imitîndu-l pe Marlon Brando.

La ei toţi mă gîndesc şi la ceilalţi, o gaşcă de pierde-vară din Anacostia (cartier foarte rău famat din DC) care nu ne-au luat gîtul, prietenului meu ucrainean şi mie, atunci cînd am luat-o la plimbare prin periculosul cartier unde, altminteri, fusesem sfătuiţi să nu ne aventurăm pe jos. Noi, nimic. Am preferat aventura. Am intrat într-un bar unde, evident, eram primii clienţi albi de la fondare, adică de vreo 50 de ani. S-a făcut o linişte bruscă şi teribilă. Ne-am urcat pe scaunele de la bar şi am cerut cîte o vodcă dublă, dar dublă-dublă (adică 100 de grame). După accent şi comandă, şi-au dat seama că nu sîntem americani, ne-au iertat cutezanţa şi, după ce ucraineanul a făcut cinste cu un rînd la toată lumea, am putut să şi conversăm. După al doilea rînd, eram prieteni la cataramă. Atît de buni amici ajunsesem, încît s-au simţit obligaţi să ne escorteze pînă la ieşirea din cartier, la finalul petrecerii ad-hoc. La toţi mă gîndesc, chiar şi la trecătorii din New York sau DC. Dacă scoţi o hartă din buzunar, rezultatul este că în 12 secunde (în DC) şi în cam 14 secunde (în NY), cineva se opreşte şi te întreabă cu ce te poate ajuta.

La ei, la toţi mă gîndesc. Şi la taximetristul care mă întreba, în Norfolk: „Ce au toţi oamenii ăştia cu noi? Ce le-am făcut?“. Fi-sa, studentă pe vremea aia, făcuse voluntariat pentru Peace Corps pe undeva, prin America de Sud. Fusese răpită (de vreun FARC, probabil), a stat în captivitate vreo 6 luni. Acum era acasă, povestea se terminase cu bine. Taximetristul nu înţelegea defel. „Ce au cu noi? Majoritatea sîntem oameni decenţi, muncitori, cu familie şi cu frica lui Dumnezeu.“ Ce să-i zic? Am spus ce mi-a trecut prin cap, pe moment. „Invidia. De invidie vă atacă ăştia. Că sînteţi cei mai liberi, prosperi, puternici oameni din lume“, îi ziceam. „Mai bine era dacă fi-mea avea paşaport de-al tău, românesc. N-o mai răpea nimeni.“ Am rămas mut. Asta nu mi se mai întîmplase. El mă invidia pe mine?

La ei, la toţi mă gîndesc atunci cînd aflu de la Ştiri că (încă) un atentat a mai ucis (încă) nu ştiu cîţi americani pe nu ştiu unde prin lume.

Cîţiva ani mai tîrziu, la Bruxelles, am vexat-o pe o purtătoare de cuvînt a lui Javier Solana. Am întrebat-o de ce iau atîtea măsuri de securitate? Chiar crede cineva că Solana e atît de important ca oficial european, încît să atenteze cineva la viaţa lui? Recunosc că intervenţia îmi era la limita politeţii, dar voiam doar să o scot din enervantul limbaj de lemn cu care ne plictisise pînă atunci, să o zgudui într-un fel, să vorbească mai pe şleau. Nu am reuşit. S-a încruntat puţin şi a înşirat cîteva platitudini despre soft-power, agenda Lisabona şi virtuţile diplomaţiei.

Într-un fel, îi dau dreptate. E bine să te simţi în siguranţă cînd pleci în vacanţă. În fond, nu despre asta e vorba în strategia Lisabona? Să ne apărăm dreptul la concedii-ca-la-europeni, dar pe bani-ca-la-americani? Avea dreptate, taximetristul din DC. Stai mai liniştit cînd nu te invidiază nimeni.

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Va supravieţui alianţa dintre Statele Unite şi Japonia?

Anul viitor se aniversează 50 de ani de la încheierea Tratatului de Securitate dintre Statele Unite şi Japonia, un element central al stabilităţii în estul Asiei. Întrebarea este dacă acum, într-o vreme cînd japonezii experimentează o politică internă incertă şi în care creşte îngrijorarea legată de o Coree de Nord care-şi testează rachetele nucleare, îşi va menţine oare Japonia deciziile pe termen lung care o angajează să nu-şi construiască un sistem de descurajare bazat pe arme nucleare?

La începutul anilor '90, mulţi americani priveau Japonia ca pe o ameninţare economică. Existau în ambele ţări persoane care vedeau tratatul de securitate ca pe o relicvă a războiului rece şi care ar fi trebuit înlăturată. Aceste tendinţe s-au schimbat însă în 1995 odată cu lansarea de către administraţia Clinton a „Strategiei pentru Asia de Est". În 1996, Declaraţia Clinton-Hashimoto a enunţat ideea că alianţa de securitate dintre cele două ţări stă la baza stabilităţii care asigură creşterea prosperităţii în Asia de Est. Această abordare a continuat să fie îmbrăţişată de ambele partide din America, iar în Japonia sondajele arătau că ea e larg acceptată. Cei mai mulţi dintre observatorii acestui parteneriat cred că astăzi alianţa dintre Statele Unite şi Japonia este mult mai bine conturată decît în urmă cu 15 ani.

Totuşi, alianţa se confruntă cu trei provocări majore legate de noua conjunctură externă. Una este Coreea de Nord, al cărei comportament a fost inteligent şi înşelător. Coreea de Nord a încălcat înţelegerile, ştiind că ţara cu cele mai mari pîrghii potenţiale, China, e îngrijorată de un eventual colaps al regimului de la Phenian şi de ameninţarea unei stări de haos care ar rezulta la graniţele sale.

Japonia a subscris oficial la obiectivele unei lumi nonnucleare, dar ea se bazează pe un arsenal nuclear al Americii tot mai descurajant pentru potenţialii inamici şi vrea să evite să devină ea însăşi subiectul unui şantaj nuclear din partea Coreei de Nord (sau a Chinei). Japonezii se tem însă că, dacă America îşi va reduce capacităţile militare nucleare, la paritate cu China, credibilitatea în capacitatea sa de descurajare nucleară va scădea. E oricum o greşeală să crezi că potenţialul de descurajare depinde de numărul armelor nucleare. El depinde, mai degrabă, de o combinaţie dintre capacităţile militare şi credibilitate. În timpul războiului rece, Statele Unite erau capabile să apere Berlinul pentru că erau credibile în promisiunea de a o face. Credibilitatea era dată de alianţa NATO şi mai ales de prezenţa soldaţilor americani ale căror vieţi ar fi fost puse în prima linie în cazul unui atac sovietic.

Într-adevăr, cea mai bună garanţie a apărării Japoniei e constituită de prezenţa a aproape 50 de mii de soldaţi americani (la a căror menţinere Japonia ajută cu o găzduire generoasă). Credibilitatea e de asemenea sporită de proiecte comune cum ar fi cele pentru dezvoltarea rachetelor defensive cu rază de acţiune regională. La fel de importante sînt acţiunile americane care arată că SUA consideră drept o mare prioritate alianţa cu Japonia şi că nu e o relaţie trecătoare. De aceea a fost atît de important faptul că Hillary Clinton a făcut prima sa vizită ca ministru de Externe, în Japonia. Motiv pentru care e, de asemenea, o greşeală să se vorbească de un G-2 formal SUA-China, mai degrabă decît de o relaţie de cooperare multilaterală.

Ajungem şi la a doua provocare pentru Japonia, care este accentuata creştere a economiei chineze. Deşi China e un important partener comercial, puterea ei crescîndă provoacă nelinişte în Japonia. Cînd s-a renegociat alianţa SUA-Japonia, în 1990, liderii japonezi mă întrebau adeseori în particular dacă Statele Unite ar putea abandona Japonia în favoarea Chinei. Le-am răspuns atunci şi le răspund şi astăzi că e o perspectivă foarte puţin probabilă, din două motive. Primul, China reprezintă o potenţială ameninţare în vreme ce Japonia, nu. Al doilea, America împărtăşeşte aceleaşi valori democratice cu Japonia în vreme ce China nu e o democraţie. Mai mult, evoluţiile interne din China rămîn imprevizibile. Oricît de liberă ar fi astăzi populaţia din China, evoluţia politică a ţării e rămasă foarte mult în urma progreselor economice. Spre deosebire de India, China nu şi-a rezolvat problemele privind participarea la politică. Şi există încă pericolul să adopte un naţionalism radical pentru a face faţă problemelor interne.

În acelaşi timp, e în interesul Statelor Unite, al Japoniei, dar şi al Chinei, ca aceasta din urmă să se dezvolte în pace şi armonie (după chiar vorbele liderilor chinezi). Tratează China ca pe un inamic şi vei avea o dușmănie garantată. De aceea o strategie de integrare – plus o protecţie contra incertitudinii – are sens atît pentru SUA, cît şi pentru Japonia. Într-adevăr sînt motive puternice pentru SUA, Japonia şi China să se angajeze în domeniul unor cooperări trilaterale.

În sfîrşit, în al treilea rînd, alianţa SUA-Japonia va avea de înfruntat un nou set de provocări transnaţionale, vitale pentru interesele noastre, cum ar fi pandemiile, terorismul şi emigraţiile masive din state falimentare. Peste toate provocările acestea apare ameninţarea încălzirii globale, cu o Chină care a depăşit Statele Unite la capitolul emisiilor de dioxid de carbon în atmosferă. Din fericire, aceasta e o zonă în care şi Japonia îşi poate folosi puterea. Deşi unii japonezi se plîng de natura inegală a alianţei cu Statele Unite în planul securităţii, din cauza limitărilor pe care Japonia le-a acceptat în folosirea forţei, în aceste noi domenii Japonia este un partener puternic. Japonia acordă asistenţă în lume din Africa pînă în Afganistan, participă la proiecte legate de sănătate la nivel global, sprijină ONU în acţiunile împotriva piraţilor de pe mări, iar cercetarea şi dezvoltarea ei în domeniul eficientizării energiei o plasează în prim-planul confruntărilor cu aceste noi probleme transnaţionale.

Avînd în vedere agenda actuală, există un enorm potenţial pentru un parteneriat egal, lucrînd şi cu alţii, în furnizarea de bunuri publice globale, ceea ce nu poate fi decît benefic pentru Statele Unite, Japonia şi restul lumii. De aceea eu rămîn optimist în ce priveşte viitorul alianţei dintre Statele Unite şi Japonia.

Joseph S. Nye, Jr. *este profesor la Harvard şi autor al cărţii* The Powers to Lead.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Chiar pierde toată lumea?

Recentul raport al Comisiei Europene pe justiţie a fost comentat în fel şi chip, deopotrivă în România şi în Europa. La noi, s-au desprins două atitudini. Nu am să numesc susţinătorii fiecăreia dintre cele două „şcoli de gîndire" pentru a nu fi acuzat, într-un ev atît de aprins, că fac politică în rubrica mea dilematică. Aici ne interesează mai mult ideile şi mai puţin oamenii, aşa că despre idei voi vorbi. Aşadar, primul tip de reacţie a fost acela sobru, rezervat, care a salutat raportul CE, a admis că e un document obiectiv, care cuprinde multe adevăruri. Mai precis, un bun instrument de evaluare, dar şi de lucru. Al doilea tip de reacţie a fost unul arţăgos, care gîdilă un naţionalism primitiv: „nu ne dau ei lecţii nouă", „un raport politic alimentat de Monica Macovei, notoriu inamic al României", „n-au înţeles nimic din realităţile noastre". În siajul acestei atitudini, a apărut şi teza, mai subtilă, a pedepsirii României pentru că... e criză! Nu mai sînt bani în Europa, Uniunea trebuia să găsească un motiv pentru a subţia fondurile trimise spre noi şi l-au găsit pe cel mai „onorabil": nu facem reforme în justiţie. Aceste două abordări nu sînt deloc noi. Cam aşa au fost întîmpinate toate rapoartele CE despre România de după aderare. Înainte de aderare, desigur, atitudinea era alta. Toată lumea îşi lua angajamentul, iar opoziţia blama guvernul pentru întîrzieri. Desigur, după aderare sîntem *altfel*. După aderare, Comisia Europeană pare, celor care susţin discursul ţîfnos, incorectă şi implicată în jocuri politice dîmboviţene.

În afară, însă, atitudinea pare a fi ceva mai uniformă. Iată, de pildă, ce scrie cotidianul austriac *Die Presse* imediat după publicarea raportului: „Cine se grăbeşte se pedepseşte singur. Au existat numeroase momente istorice care trebuia folosite ca oportunităţi. De exemplu, căderea Cortinei de Fier sau extinderea către Est a Uniunii Europene. Dar au existat şi momente care au fost supralicitate – ca de exemplu decizia pripită de a primi în 2007 România şi Bulgaria în UE. Cele două ţări nu erau atunci destul de coapte pentru a adera şi nici astăzi nu sînt... Prin decizia politică de intrare în UE, cele două ţări şi-au pierdut mult din motivaţia de a controla corupţia extinsă şi crima organizată. Cel mai recent raport al CE dovedeşte foarte clar acest lucru. Bulgaria şi România nu reuşesc să evolueze pentru că, pur şi simplu, nu se potrivesc încă în sistemul UE. Cu ambiţiile lor prea mari de a ajunge în UE, s-au pedepsit, aşadar, singure... Aderarea nu a fost benefică pentru nici o parte. Nu a fost pentru cele două ţări, care voiau, cu ajutorul UE, să se alăture Vestului, nu a fost pentru partenerii UE, care doreau să se asigure că firmele lor nu se vor expune unor riscuri dacă fac afaceri cu România şi Bulgaria, şi nici pentru restul regiunii, ale cărei ţări, posibile candidate la UE, sînt deja discreditate".

Teza după care decizia de admitere a României în UE a fost pur politică şi, mai exact, adoptată cu ignorarea criteriilor de aderare este, acum, cvasiunanimă printre experţii şi comentatorii europeni. Voci lucide din România, de la H.-R. Patapievici la Alina Mungiu Pippidi, au spus răspicat încă de la momentul aderării că nu sîntem gata pentru UE, dar că e bine că intrăm pentru că, astfel, reformele ar putea fi accelerate. În ceea ce priveşte România, ne aflăm din nou în situaţia istorică a formelor fără fond, comentate anti-maiorescian de către Eugen Lovinescu: chiar dacă formele importate din Vest nu au fond românesc, prin îndelunga lor exersare, formele occidentale creează fondul de care au nevoie şi la noi. Astfel, România se modernizează.

În fapt, întregul proces de extindere spre Est a UE s-a confruntat cu această problemă aproape filozofică: fostele ţări comuniste care doresc să intre în UE se reformează mai bine *în afară*, în procesul de aderare, sau *în interior*, ca membri? Lecţia pe care o oferă întregii Uniuni povestea României şi a Bulgariei trebuie bine înţeleasă şi bine învăţată pentru viitoarele extinderi. Pînă acum, după opinia mea, răspunsul este că determinarea pentru reforme, într-o ţară fost comunistă, adică o ţară al cărei ţesut etic a fost catastrofat de ciuma roşie, este cu mult mai mare dacă nu primeşte ceea ce îşi doreşte, dar are perspectiva certă a rezultatului, decît dacă primeşte. Mai precis, o ţară precum România era cu mult mai determinată pentru reforme în cursul aderării decît în anii de după aderare. Nu e mai puţin adevărat că, înainte de aderare, România era cu mult mai vulnerabilă decît acum, în sensul că derapajele de tot felul erau mult mai posibile, iar pericolul reversibilităţii reformelor deja făcute era mai mare. În orice caz, nu ar fi corect să ne repezim să acuzăm România că, odată ce s-a văzut cu sacii în căruţă, a uitat de promisiuni. La rîndul ei, colosala forţă transformatoare a UE este intactă cînd e vorba despre candidaţi, dar păleşte cînd este vorba despre membri. Logic, pentru că UE este produsul deciziei membrilor.

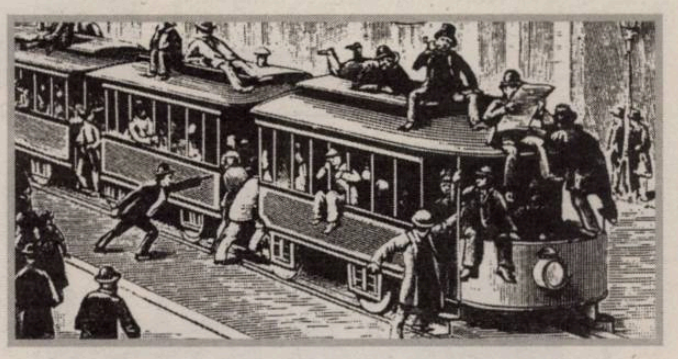

Revenind la relaţia dintre UE şi România, dacă admitem teza de mai sus, atunci concluzia ziarului austriac e firească: dintr-o aderare prematură, pierde şi România, pierde şi Uniunea. Numai că realitatea este, cum ar zice un personaj din filmele lui Nae Caranfil, complexă şi are multe aspecte. Există şi multe cîştiguri de ambele părţi, de la cele economice, la cele geo-strategice. Aşadar, chiar dacă unele iluzii s-au spulberat, cîteva beneficii s-au realizat deja. De ambele părţi.

ready made

„La Stalingrad sosesc mereu colete poştale care nu sunt adresate oamenilor, ci oraşului: «Stalingradului, din partea tinerilor miciurinişti ai şcolii Nr. 389 din Leningrad. Seminţe de stejar 1.200 gr., seminţe de măr 12 gr.»

«Eroicului Stalingrad, din partea elevei Liudmila Vasilieva, 430 seminţe de frasin.»

Un kilogram de seminţe sau sădirea câtorva pomi nu înseamnă mare lucru. Dar Patria noastră numără milioane de elevi care ajută celor vârstnici la crearea perdelelor de protecţie.

Toată ţara este preocupată de măreţul plan. Revistele editează «Numere speciale forestiere». Poeţii cîntă pădurea."

(M. Ilin, *Cucerirea naturii*, Editura Tineretului, 1951)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

De-a baba-oarba

De sorginte îndeobşte vegetală, hîrtia taie, ca şi iarba. Taie muchia palmei, iar nu barba sau alte accesorii ca aceasta. Nu orice fel de iarbă, şi, pe cît bănui, nu reventul, nu rubarba *(Rheum officinale)*. – Mă gîndeam la amănuntul ăsta, cînd, sub fereastra mea deschisă, cîteva fete din vecini ar fi vrut să joace baba-oarba. Ar fi vrut, dar nu ştiau s-o joace. Puteam să le învăţ, dar ezitam. Fereastra mea dădea spre parc, iar mie nu-mi făcea plăcere să calc, cu ele, în picioare, iarba (ceea ce,-n orbecăiala babei-oarba, e absolut inevitabil). În plus, era şi barba, semialba-mi barbă nealbastră, de natură să scandalizeze: Ce-o mai fi vrînd şi ăsta?!... Care, uite, luînd-o de departe, de la cutare Jean Colin-Maillard (carele,-n secolul al X-lea, pe seară, potrivnic comitelui de Louvain, nu părăsise cîmpul de bătaie nici după ce-şi pierduse ambii ochi, dînd lovituri, cu paloşul, de-a oarba) şi evocîndu-i pe-alde Fragonard, Lancret, Sablet, Bosio ş. a., fără să-l uite pe Francisco Goya, iar dintre muzicieni, pe un Erik Satie, – le ia copilelor obrazu-n palme, ca şi cum le-ar lua mulajul, „masca", le pipăie chipurile ca să le – chipurile! – identifice pe rînd... Mă mulţumesc să le explic, de la fereastră, jocul subtil de-a baba-oarba, spre indignarea domnului de sus (care, de şi-ar lăsa puţină barbă, farba – culoarea ei, adică, – ar fi aceeaşi cu a mea). Cea mai indignată este, însă, cotoarba de alături, care, bineînţeles, ignoră (şi se-nfurie) lungu-mi şir de nume invocate. Altminteri, singura mea grijă e să vorbesc *numai în gînd*, – ca nu cumva să mă audă oarba ce toarce lînă sură, ca neiarba, pe o bancă cenuşie,-n parc.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La ţară

Sub bolta plină de aguride, la un pahar de suc galben, gospodarul începe a ne explica situaţia: „La grîu nu mai e nimic de treierat, s-a terminat. A ieşit prost anul ăsta, din cauza ploilor, e mai mult negru. În schimb, porumbul se face bine. Uf, ce mai bagă ăsta în sobă". Înalt, aţos, cu părul alb şi ochi albaştri, omul îşi şterge fruntea de transpiraţie cu dosul palmei. „Pe canicula asta, mai bine dorm în pivniţă. Dau borcanele cu murături la o parte şi mă culc acolo. Mi-aduc aminte tot aşa, de o zi caldă cînd trebuia să săpăm porumbul. Nu puteai să te întinzi pe jos, unde era mai umbră, să te odihneşti, că-ţi venea în nas praful de la erbicidele care tocmai fuseseră date. Te îneca toată otrava aia." „Vasăzică nu era nici atunci o agricultură mai ecologică, aşa cum se crede astăzi?" „Nuuu, nici vorbă, dădeau cu azot şi cu tot felul de chimicale şi pe atunci, ba chiar mai rău ca acum. Era Marin, ăla mare de la partid care-i controla pe toţi. Eu îl ştiam. Nu umbla decît cu ăia, cei mai mari din judeţ, de la securitate sau partid. Cu miliţienii ăştia de pe aici se purta de parcă erau nişte ţînci. Le zicea să se care. La Revoluţie l-au căutat unii să-i facă felul...

Dacă vreţi bio, hai să vă arăt aci la mine în grădiniţă. Ia uite ce roşii am... cît ţîţa de femeie." Şi roşiile, încă necoapte, atîrnau pe araci, chiar aşa cum zicea el. „Varza mi-au mîncat-o graurii şi ciorile. Toate frunzele-s mîncate, ia uite ce mi-au făcut nenorocitele. Le-am pus o sperietoare, un păpuşar, ia să vină ăla micu', să vadă dacă-i place păpuşarul nostru."

Erau două beţe în cruce de care şedea agăţat un sac albastru de plastic cu o şapcă, tot albastră, în vîrf. „Uite, eşti cît el de mare, ce-ai mai crescut, măi băiete, dar vorba ceea: ce trăieşte, creşte. Iar aci – ne zice în timp ce-şi continuă turul prin grădina de zarzavaturi – am ardei în trei culori, uite, acum sînt aşa cum nu cred că aţi mai văzut nicăieri: negri. La început, cînd au apărut, erau verzi, apoi au devenit negri, cum îi vedeţi, şi la urmă, cînd se coc, o să se facă roşii. Uite şi castraveţii..." Ne arată ceva ce seamănă a dovlecei. Apoi ne duce la noua viţă de vie cu struguri „ţîţa vacii" (iar ţîţe). Pe sub castraveţii ca nişte dovlecei zărim şi cîţiva pepeni. „De ăştia se ocupă Darina, nevastă-mea. Ea e cu pepenii. Nu s-au făcut încă, eu o să vă servesc cu unul, dar l-am luat de la Penny Market, de la oraş. Hîîîca! Vai, ce sughiţai, mă pomeneşte tata Ilie." Îşi şterge iar fruntea de transpiraţie şi bombăne arşiţa făcută de „soba" naturii. „Ştiţi cum e cu ţiganu' şi cu românu'? Cică ţiganu' a zis că să dea Domnul iarna ger oricît de mare, da' să nu fie cu vînt, iar românu' a zis că să dea vara căldură oricîtă, da' să fie mereu un pic de vînt, ca să se mai răcorească la munca cîmpului. Cică d-aia nu se-nţeleg ei, de la vînt."

Pe drum trece agale o căruţă. Vizitiul, cu pălărie de pai şi gol pînă la brîu strigă: „Peşte măăă, am peşte!" „Să fii sănătos – zice gospodarul nostru – dacă ce ai tu e peşte, io-s balaur cu şapte capete – apoi către noi – nu mai e voie să pescuieşti, nici în iaz, nici la gîrlă, vin jandarmii şi te amendează."

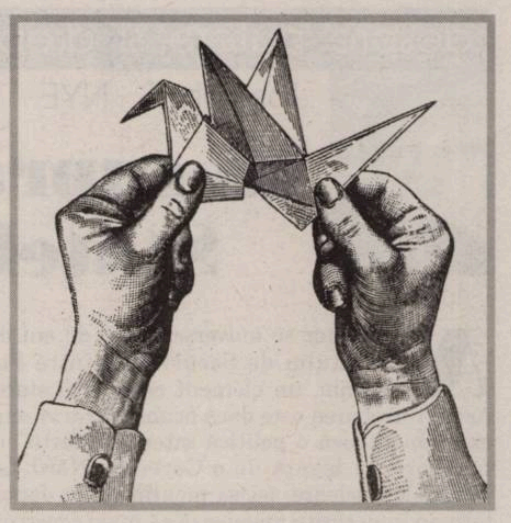

Se apropie de gard şi priveşte în lungul drumului. „E deja şapte, că vin caprele lui Vasile. Ale naibii, parcă au un ceas în cap."

Vizavi e o biserică nouă, zugrăvită pe afară cu mult albastru şi cu treptele din faţă nefiresc de late (albastre şi ele), pietruite şi înclinate către stradă. „Fundaţia bisericii ăsteia exista pe cînd eram eu copil şi mă jucam cu cercul. Abia acum doi ani au terminat-o. În ultima vreme, au umblat prin tot satul să strîngă bani şi uite că au reuşit. Şi aşa am reuşit şi eu s-o apuc înălţată.

Dorinooo! Hîîîca! Na, că iar sughiţai. Pune cocenii pentru grătar, să dăm odată drumul la mititeii ăia". Pînă la mititei, ne pune pe masă o salată de vinete frecată cu maioneză, cu roşii, ardei, castraveţi şi costiţă tocată mărunt de să te lingi pe degete. Ne spune că e o reţetă „dibăcită" de el. Dorina îl ajută cu altele, dar la salata asta e „schema" lui. Amîndoi sînt la a doua căsătorie. S-au luat doar cu acte, după ce-au împlinit fiecare 60 de ani. El are o fată plecată în Spania despre care spune că ar vrea să-i trimită un Volkswagen Passat, cu şase viteze. „Nu mai îmi trebuie mie şase viteze, la 70 de ani ai mei. Îmi plac maşinile c-am fost şofer, dar mi-ajunge Loganul pe care-l am, sînt mulţumit. Şi apoi acu', unde dracu' să mai merg eu cu şase viteze?"

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

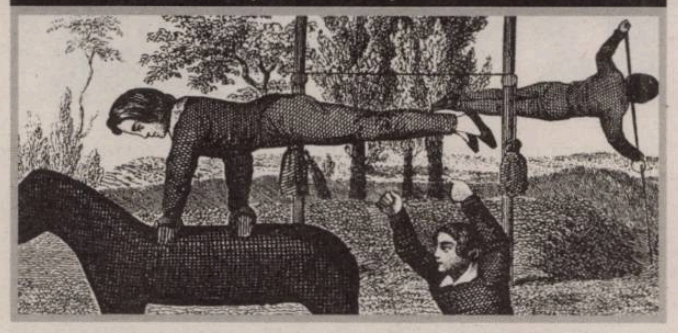

Adamclisi

Literele sînt vechi: probabil că tabla vopsită din care au făcut indicatorul a ieşit dintr-un combinat încă socialist, pe cînd şi eu ieşeam din armată. Monumentul are în jur de trei decenii, cu toată literatura cu aer antic despre el. Aerul e mai degrabă al Casei Republicii, nu al Forului Roman. E prea bine refăcut: Ceauşescu avea nevoie de legitimitate daco-romană, iar Adamclisi a fost printre primele victime. Ruina cu iarbă şi ceva pietre a primit botezul betonului şi cădelniţa istoricilor protocronişti. Aici s-a jucat soarta Imperiului Roman, sînt sigur că cineva a scris asta odată.

Pe metopele şi ele de Fondul Plastic îi vezi pe strămoşii noştri în lanţuri. Ciudată imagine, şi cam prea contemporană: omul legat de mîini pare a fi un destin al locului. Chiar dacă astăzi cătuşele sînt imaginare şi ţin mai degrabă de sărăcie şi lipsă de orizont. Abia reparat, drumul spre Adamclisi te zdruncină încă, mai ales într-o maşină cu roţi de 18 inch şi cauciucuri subţiri de fitze. Chiar, o mai fi parcat vreodată aşa ceva în faţa casei de bilete?

N-am întrebat, n-am astfel de orgolii. Am observat însă ce lipseşte: sex-appeal-ul. Localitatea nu pare mîndră de istoria ei. Nici o tarabă cu kitsch de călătorie. Nici un neon care să te tragă noaptea spre muzeu. Nimeni n-are nici un chef să-ţi arate ce s-a întîmplat aici acum 1700 de ani. S-a întîmplat ceva, pe bune? Liniştea locului e ca un capac pe o oală rece. Nu-ţi vine să-l ridici, dacă găseşti mîncare de acum trei zile acolo?

Cu toate astea, mie îmi place Adamclisi. L-am văzut săptămîna asta (norocos, ştiu!) din două locuri: din aer, de la 200 de metri înălţime, dîndu-i ocol într-un mic avion, scuturat de curenţii termici. Apoi cu maşina, zdruncinat de aproximaţiile drumului, mereu în căutarea planietăţii. Perspectiva e diferită, aerul acelaşi: aici, în mijlocul pustiului de dealuri, ca un fel de Sahara cu ceva vegetaţie, ceva îţi aduce aminte că poţi aduce pasiune şi nervi şi sînge chiar şi într-un asemenea Nicăieri. De sus, curbele dealurilor se reflectă în rotunjimea bazei. Pe jos, soldatul roman cu scuturi trezeşte în fiecare arhitectul amator: eu nu-l făceam aşa! De ce nu o zeiţă? De ce nu chiar Traian, tot era celebru, chiar şi în epoca aceea?

Adamclisi e bun şi pentru că e singur. Aici te poţi împrieteni cu istoria ierbii, aflată la a mia generaţie de cea care s-a făcut mare cu sînge şi ţesut uman. Aici auzi păsări care scot alte sunete decît cele din Herăstrău. Insectele, florile sălbatice care se preling pe lîngă mormintele şi ele cam prea bine retuşate, toate sînt genuine şi străine, cu un distinct fior asiatic: Turcia începea de aici, şi nici o sută de ani n-au trecut. Pietrele se încălzesc la soare, iar alte specii le respectă chiar mai mult ca noi: şopîrlele sînt mai multe ca turiştii. Poate şi pentru că nu le poţi vinde la şosea, ca porumbul fiert. Nu, nu vă entuziasmaţi: nici porumb fiert nu e la Adamclisi.

De fapt, nimeni nu trece pe aici decît în zilele în care traseul Mangalia-Constanţa-Bucureşti e impracticabil din cauza maşinilor. Drumul (pe care nu vreau să-l dezvălui în totalitate, să mă bucur încă de el) e rezervat localnicilor, care n-au nici un motiv să se ducă în altă parte decît la cîmp, cu teleguţa trasă de măgar. Satele se înşiră trist, ca nişte pietre fără valoare pe o sfoară de împachetat: nu e nici şirag de mătănii, nici colier de perle. E doar un drum care încearcă să te convingă că trece pe undeva.

Astfel de locuri au noroc de cuceritori, cîteodată. Traian şi Baiazid, Carol, Ferdinand, apoi Nelu, care a deschis singurul SRL de pe drum, unde vinde singurul suc de portocale fabricat direct din petrol, la numai un leu kilogramul pe care îl poţi găsi în România. Nu sînt bani de altceva.

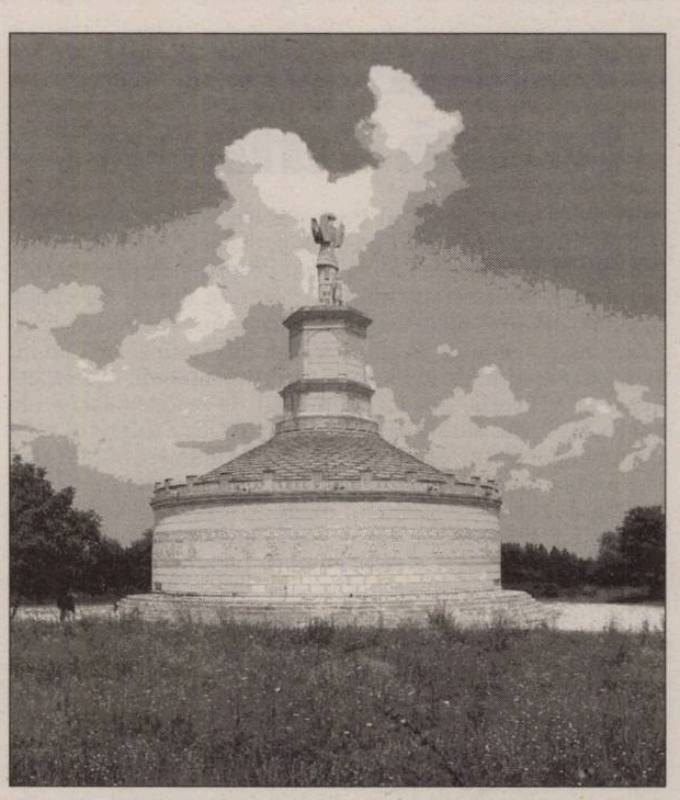

Pe drum, la o stînă, m-am întîlnit cu reziduurile ultimelor alegeri. Cineva făcuse un acoperiş pentru oi dintr-un banner pentru europarlamentare. Animalele stăteau bucuroase la umbră, sub singura promisiune îndeplinită a politicii româneşti.

Chiar şi pentru asta merită să faci drumul. Şi să-l laşi şi pe el să te facă pe tine, bucuros, ameţit, adormit de căldură şi cu puţin mai înţelept. Traiane, nu te-ai luptat degeaba! Acum, urmaşii tăi taie bilete.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Piua şi grătarul

Cît timp a trecut de cînd nu îmi mai încep „pilulele“ cu „eram la o bere cu amicul X“! Îmi arunc o privire în urmă şi număr vreo cîţiva ani. Găsesc o pilulă în care chiar mă burzuluiam puţin la faptul că mi se tot aduce aminte că toate textele mele încep aşa. Dar chiar aşa şi era! Nu pentru că aş fi ales o asemenea figură de stil, ci pentru că, realmente, aproape că nu trecea o zi de la Dumnezeu să nu „ies la o bere“ – fie ea bere sau nu – iar acolo mi se întîmplau tot felul de lucruri memorabile. Dar, mai ales, mă simţeam bine. Iar sentimentul dominant era cel de libertate. Acum, pur şi simplu nu mai am timp – şi resimt acest lucru ca pe o mare pierdere existenţială!

De fapt, nu despre „bere“ era vorba şi nici măcar despre „cîrciumă“. O ştiam foarte bine, dar acum, prin lipsă, parcă o şi înţeleg ceva mai bine. Nu băutura o urmăream cînd, între drumuri, mă opream, uneori de unul singur, în vreo cafenea sau cîrciumă de cartier sau cînd, ajuns într-un oraş necunoscut, mă aşezam ore în şir cu un pahar în faţă pe o „terasă cu peisaj“. Comandam ceva pur şi simplu pentru că acest gest era biletul de intrare în spaţiul de *ospitalitate* al instituţiei, în acest spaţiu alternativ de joc în care spuneai, fără drept de contestare, *piua!* Ca pe vremea jocurilor din copilărie. Zăbovitul la o masă era o declaraţie unilaterală aruncată în faţa unei realităţi *ostile:* piua, aici nu mă poţi atinge, aici nu mi se poate întîmpla nimic rău, sînt păzit de legile nescrise ale ospitalităţii! Ostilitate şi ospitalitate, cuvinte gemene, despărţind dintotdeauna feţele vieţii în societate...

Acum, din toate acestea, mi-a rămas doar o pornire compulsivă de a „pune masa“ ori de cîte ori se întîmplă să mai apucăm să luăm masa împreună în familie sau dacă se iveşte, din întîmplare, un musafir. O măslină şi o bucată de brînză, un şerveţel şi o floare şi brusc, masa devine o *sărbătoare*. Adică tot un fel de piua, căci spaţiul sărbătorescului este, prin definiţie, în afara cotidianului şi ferit de acesta. Cu un gest aproape fanatic, oficiez astfel adăpostirea întru sărbătoare, căutînd febril un mizilic, ceva, acolo, care să transfigureze mîncatul în festin. Ce bag apoi în gură aproape că nu mai contează: mă simt din nou în spaţiul protejat al ospitalităţii, pe care o oficiez eu de data aceasta.

Cam acesta era şi rostul înţelept al sărbătorilor săteşti. Cine se uită în calendarul ortodox al ţăranului român fie vede, patetic, frumuseţea sărbătorilor tradiţionale, fie comentează, cinic, lenea strămoşească a ţăranului român care, iată, avea mai multe sărbători decît zile lucrătoare. De fapt, era o bună rînduială, căci petrecerea este singurul popas în calea trecerii, iar sărbătoarea tot de la Dumnezeu vine şi face parte din aceeaşi creaţie! Altfel spus, nu lenea sau frivolitatea îl mînau pe ţăran spre sărbătoare, ci o chibzuită regulă a jocului care, după cum ştim cu toţii din copilărie, nu se poate desfăşura în pace şi înţelegere în afara posibilităţii de a spune, din cînd în cînd, piua.

Mă gîndeam la toate acestea cînd o jurnalistă de la *Cotidianul* m-a rugat să ţin partea *grătarului* în rubrica lor de pro şi contra. N-am apucat atunci, dar mi-a rămas în minte de atunci încolo. Chiar aşa, cum de a devenit „grătarul“ o îndeletnicire naţională de masă – chiar dacă acesta nu a fost ocolit niciodată nici pînă acum?

De fapt, „grătarul“ înseamnă sărbătoare, iar sărbătorescul a devenit compulsiv la români – şi aici nu îmi e teamă să generalizez! Ne îmbulzim pe orice ocazie de sărbătoare, de la tot soiul de festivaluri la ziua muzeelor şi de la onomastici la marile sărbători creştine. Ne pregătim cu zile înainte, dăm buzna în magazine unde uităm şi de criză şi de tot, fremătăm, ne agităm, ne bucurăm gregar şi exploziv. Dacă luăm însă puţină distanţă faţă de acest iureş frivol, nu bucuria este ceea ce sare în ochi, ci mai degrabă frica. Anxietatea şi fuga de o supradoză de ostilitate injectată în toate fibrele societăţii noastre, fie că sîntem conştienţi sau nu de aceste lucruri, fie că le recunoaştem în sinea noastră sau facem totul să ne auto-convingem de contrariu. Iar sărbătoarea, sărbătorescul au fost dintotdeauna antidotul ostilităţii, piua ţipată unei realităţi nu tocmai prietenoase, leagănul dulce al ospitalităţii protectoare; la limită, o fugă bine temperată şi *legitimă* de un cotidian invadator.

În acest peisaj, grătarul este sărbătoarea la purtător. Îl faci cînd vrei şi (aproape) unde vrei. Şi, mai ales, cu cine vrei. Grătarul mai este apoi o sărbătoare care oferă o „egalitate de şanse“ în faţa nevoii de piua, adică este corect genderizat: la grătar, femeia poate să spună piua obligaţiilor sale casnice de gospodină din viaţa de fiecare zi, iar bărbatul se simte *king of the island,* demiurgul, stăpînul evenimentului, artistul fleicilor, mesia plăcerilor, mecena bucatelor, distribuind, darnic şi priceput, o fărîmă de bunăstare tuturor celor dragi – pe scurt, tot ceea ce nu poate sau, inconştient, îi e teamă că nu poate fi în viaţa cotidiană. În spatele fumului precar al grătarului se ascunde astfel, de fapt, o mare doză de tristeţe socială...

Alex. LEO-ŞERBAN

efectul de ecou

Despre „realismul“ lui *Poliţist, adjectiv*

(scrisoare pentru Andrei Gorzo)

Dragă Andrei,

Am citit cu mare interes analiza pe care ai făcut-o filmului lui Corneliu Porumboiu în trei numere succesive ale *Dilemei vechi*. Nu este o cronică propriu-zisă, ci un eseu în toată regula – care demonstrează cu asupra de măsură seriozitatea cu care ai privit filmul. Sînt total de acord cu tine că este un film important pentru cinematograful românesc; dar nu sînt de acord că motivul pentru care este el important ţine de „realismul“ filmului. Aş spune că, dimpotrivă, dacă *Poliţist, adjectiv* este important, este tocmai pentru că este un pas – îndrăzneţ, într-adevăr – (mult) *în afara* „ţarcului“ realist...

Analiza ta este o investigare, pas cu pas, a felului în care Porumboiu evită capcanele „convenţiilor“ cinematografice. Aşa este; pentru că *Poliţist, adjectiv* nu este un „film poliţist“ (substantiv + adjectiv), ci un film *cu* poliţist (poliţistul Cristi, interpretat de Dragoş Bucur). Cu poliţist (ba chiar, cu mai mulţi poliţişti), cu urmăriri, filaje, discuţii cu superiorii – şi, pentru că se întîmplă în România, cu multă birocraţie. Iar birocraţia înseamnă aşteptare (inclusiv ca să intri la şefu'). Cred că, aici, Porumboiu este mult mai interesat de un soi de comicărie kafkiană decît de faptul însuşi al aşteptării ca „mostră de realism“. Ştim cu toţii cum se aşteaptă – şi cît de *realistă* (prea realistă!) poate fi o aşteptare, în România. Iar timpii morţi – în care se aşteaptă –, cu siguranţă nu i-a „descoperit“ vasluianul nostru: *Aventura* lui Antonioni (1960) este un film de 141 minute în care spectatorul aşteaptă să afle misterul dispariţiei unei femei (şi nu-l află); *Starea lucrurilor* al lui Wenders (1982) este un film despre aşteptarea reînceperii lucrului la un film, „timpii morţi“ devenind timpii concreţi ai filmului despre un film care nu se mai face... Sînt lucruri pe care cinema-ul le-a bifat de multişor – şi am certitudinea că Porumboiu ştie bine acest lucru. De ce ne lasă, atunci, „în aşteptare“? De ce toate acele cadre lungi, în care „nu se întîmplă nimic“? Pentru a ne arăta „cum se aşteaptă“, „cum se filează“, „cum se urmăreşte“ – sau „cum se mănîncă o ciorbă“, în timp real? Pentru a polemiza cu „convenţiile filmelor de acest tip“ (adică poliţiste), spui tu. Posibil. Dar dacă povestea asta cu „film poliţist“ e aşa, mai mult o capcană pusă de regizor? (Un *red herring,* ca la Hitchcock.) Dacă deconstrucţia vizează mai mult decît genul (poliţist, adjectiv)? Dacă ceea ce vizează el este însuşi *stilul* realist (adjectiv) – dar nu pentru a-l face să „triumfe“, plenar, pe ecran, ci pentru a-l submina?

Spui la un moment dat (inspirat de André Bazin) că Porumboiu nu manipulează realitatea pentru a-i da „un sens“ – sensul *lui* –, ci că o lasă (cît de cît) întreagă, aşa cum e ea, tern-placidă, fără a interveni. Pentru mine, teoria aceasta e o iluzie. Nu văd cum un regizor poate să „nu intervină“: din clipa în care a gîndit o scenă şi a pus camera în faţa ei, el *a intervenit* (realitatea *aceea* este realitatea *lui!).* Dacă intenţia lui Porumboiu a fost de a arăta lipsa de sens a celor petrecute pe ecran, atunci ceea ce vedem este chiar asta: cadre care *arată* „lipsa de sens“. *Sensul* lor este lipsa de sens. „Semnele“ nu dispar (pentru că nu au cum să dispară); ele, pur şi simplu, semnifică *altceva.* Atunci cînd el lasă să curgă un cadru foarte lung, ceva îmi spune că intenţia lui nu este să „umple“ cadrele acelea cu realism (un realism brut, opus „realismului“ pre-făcut al filmelor convenţionale...), ci să le *golească* de conţinutul lor realist pentru a construi altceva. Nu vrea să ne arate transparenţa acelor lucruri (felul în care prin ele avem acces, ca spectatori, la o esenţă + transcendenţă: trăirea *în acelaşi loc* a duratei); vrea să le opacizeze durabil pentru a putea vedea, în *locul* lor, o abstracţiune. Toată realitatea se comprimă, la final, în acele semne (convenţionale!) desenate cu creta pe o tablă – în care durata devine o funcţie (d), personajele devin x, y, z, iar aşteptarea este marcată prin „A“. Flagrantul se reduce la o schemă. Nu văd în asta o simplă „polemică“ (oricît de inteligentă/interesantă) cu ideea de film poliţist: văd o polemică (extrem de inteligentă şi la fel de interesantă) cu însăşi ideea de film realist.

În concluzie (acea concluzie pe care, cum bine spui, Porumboiu se fereşte s-o tragă – de aceea şi putem avea păreri divergente despre acelaşi film!), cred că *Poliţist, adjectiv* semnifică – într-adevăr – ceva foarte important (pentru cinematograful românesc în general, pentru cel al lui Porumboiu în special): desprinderea de „modelul“ (neo)realist. *Aventura*rea într-o zonă pasionantă, post-antonioniană, în care „realismul“ nu mai este decît accesoriul (necesar) al unui tablou abstract. Şi pentru că se întîmplă la Vaslui, România, acest tablou nu poate fi decît perpetuu absurd şi intermitent de comic. Porumboiu a descoperit abstracţionismul ca produs derivat al birocraţiei. Şi *poliţismul* (substantiv) ca timp mental real, demonstrat cu DEX-ul.

PUBLICITATE

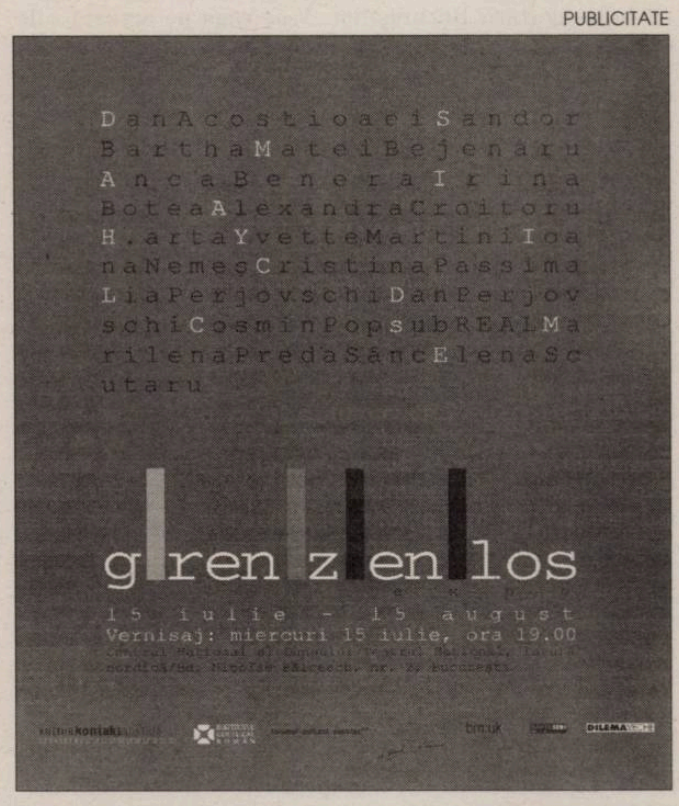

Andrei PIPPIDI

SOS București

Recitind (I)

Cînd mă despart vara de Bucureşti, iau totdeauna cu mine cărţi care să mi-l amintească. De data asta, am cules din bibliotecă un vechi număr din *Secolul 20* (nu mai era „secolul icsics“ de altădată) în care tema era *Bucureştiul* şi volumul a fost realizat de Alex. Leo Şerban. Era acum doisprezece ani (nr. 4-6/1997). A fost suficientă această distanţă în timp ca să-mi şteargă impresiile primei lecturi. Sau, poate, nici n-am avut atunci răgazul să parcurg cele 300 de pagini, am răsfoit – atîta ţin minte – textul Marthei Bibescu, apoi am pus cartea pe raft, deasupra rîndului în care nu mai încăpea, pentru un viitor care a întîrziat pînă acum. O regăsesc cu satisfacţia cu care aş sorbi vinul învechit, dar şi cu melancolia de a medita la cîte s-au schimbat şi cîte au rămas aşa cum erau, invers decît aş fi dorit-o. De aceea, mi se pare că nu e de prisos să informez publicul *Dilemei vechi* despre un mănunchi de texte care ar merita retipărite.

Volumul se deschide cu cîteva cuvinte de Ştefan Aug. Doinaş, care era atunci redactorul-şef al revistei şi care, venind din Banat şi Ardeal, descoperise Capitala în 1955. Amintirile sale erau însă ale cuiva care, captivat de atmosfera redacţiilor sau pironit la masa de lucru, nu dădea atenţie peisajului înconjurător. Urmează un excelent studiu al dlui Şerban Cantacuzino, de fapt o încadrare a celor „două oraşe distincte“ în istoria urbană a Europei şi o selecţie a celor mai importante repere din trecutul bucureştean: trebuie socotit un clasic, de neuitat. Pentru anii interbelici, vin să-l confirme mărturiile fotografului american, de baştină de aici, Alfred Kaufmann şi ale dlui Neagu Djuvara, acesta din urmă adăugînd reacţia la regăsirea oraşului natal după aproape o jumătate de veac. Reflectarea Bucureştiului în literatura naţională este cu fineţe analizată de dl Mihai Zamfir, începînd dinainte de 1848 şi culminînd cu *Craii de Curtea Veche,* ca piatră de temelie a mitologiei bucureştene. Mai departe vom găsi imaginea realităţii contemporane la scriitorii germani de astăzi, ca Herta Müller şi Hans Magnus Enzensberger. Preţioasă este şi introducerea în estetica Art Déco, aşa de influentă aici, pe care o datorăm arhitectei Mihaela Gavriş. Privirea străinilor nu putea lipsi: cel dintîi din şiragul lor, Ulysse de Marsillac, autor al unui ghid al Bucureştiului din 1877, a fost comentat de dl Adrian Silvan Ionescu. Pot să precizez, în legătură cu activitatea de cronicar monden a ziaristului francez, că balul costumat de la palatul Şuţu descris de el în 1862 a prilejuit un album de fotografii pe care-l răsfoiam în copilărie, dar care, mai tîrziu, a dispărut. Îl voi mai revedea vreodată? Ca ilustrare a impresiilor literare despre Bucureştiul de altădată au fost aleşi Paul Morand şi Gregor von Rezzori. Memorabilele plimbări ale primului, care ne stîrnesc acum nostalgia, au fost pricină de indignare pentru contemporani, care se simţeau trataţi cu o superioritate jignitoare. Pe urmele unui asemenea predecesor, dl Norbert Dodille, oaspetele nostru vreme de cîţiva ani, ca director al Bibliotecii franceze, nu s-a mai dezbărat de dragostea-ură cu care se întoarce la

acest popas. Bucovineanul Gregor von Rezzori, a cărui experienţă bucureşteană de pînă în 1937 a rămas imprimată în pagini extraordinare despre Lipscani sau Calea Griviţei (vezi *Memoriile unui antisemit,* admirabil traduse de Catrinel Pleşu), povesteşte aici cum a revenit în 1990 în capitala acestei ţări care s-a vrut eliberată şi în care îl pîndeau la tot pasul amintirile.

În căutarea identităţii lor, uitată sau ponegrită, locuitorii cetăţii noastre au nevoie să cunoască ce au gîndit despre ea generaţiile precedente. Este ceea ce a înţeles echipa de la *Secolul 20* cînd a pus în circulaţie această colecţie de mărturii, din care aproape fiecare pătrunde adînc în înţelegerea oraşului proteic.

adusă cu poșta

Din nou despre „Moara Assan“

– o precizare –

Ultimul număr al revistei (cel din 16 iulie) e cel care îmi prilejuieşte aceste rînduri, pe care mi-aş fi dorit să le pot adresa şi dlui Andrei Pippidi, fidelul dvs. colaborator şi statornic combatant pe frontul luptei împotriva desfigurării Bucureştilor. V-aş ruga pe această cale să-i transmiteţi felicitările şi admiraţia mea pentru perseverenţa cu care denunţă, săptămînă de săptămînă, vandalismele săvîrşite contra Capitalei de către barbarii mafiilor imobiliare.

Articolul „Moara Assan“, publicat pe 16 iulie, mi-a mers înzecit la inimă deoarece, prin defuncta mea mamă, născuta Adina Assan, l-am avut de bunic pe Basil G. Assan şi de străbunic pe însuşi George Assan, creatorul industriei româneşti a morăritului mecanic – „vaporul lui Assan“ adus de el în ţară la 1853.

Articolul dlui Pippidi este excelent: unge pe suflet prin acuitatea unghiului de bătaie şi puterea argumentului, dus cu forţa pînă la capăt.

Există totuşi un loc în text care, atît pe mine cît şi pe ceilalţi descendenţi, ne-a pus cumva în defensivă – ca după un denunţ – creîndu-ne o stare de aprehensiune.

E vorba de afirmaţia care-l informează pe cititor că fosta casă George Assan – Casa oamenilor de Ştiinţă – „a fost recent cumpărată de Academia Română de la moştenitorii Assan care au recuperat-o“ (sic).

În numele moştenitorilor Assan sînt autorizat să precizez că nu am recuperat în nici un chip Casa Oamenilor de Ştiinţă şi că nu a existat şi nu există nici un contract de vînzare-cumpărare între noi şi Academia Română.

Am recuperat prin lege doar drepturi litigioase pe care, în lipsa bunului propriu-zis, am fost nevoiţi să le vindem, pentru o sumă modică, unor cumpărători înarmaţi cu relaţii şi dornici să ducă pînă la capăt lupta pentru valorificarea plenară, pentru ei înşişi, a proprietăţii ce ne-a fost confiscată de statul comunist.

Nu am insistat asupra unui detaliu – în aparenţă insignifiant – dacă o afirmaţie ca aceasta n-ar fi chemată, potrivit obiceiului locului, să declanşeze în gura tîrgului zvonul aberant că moştenitorii Assan ar fi vîndut un palat fabulos şi ar fi devenit în taină milionari. Ecouri ale acestei baliverne au şi parvenit la urechile noastre.

Las la latitudinea dvs. să decideţi, de comun acord cu domnul Andrei Pippidi – faţă de care am cea mai mare admiraţie – cum se cade procedat pentru îndreptarea neînţelegerii şi a delicatelor consecinţe declanşate de aceasta.

Cu mult respect şi cele mai bune ganduri, dvs. şi dlui Andrei Pippidi.

În numele moştenitorilor Assan,

Andrei BREZIANU

Răspunsul dlui Andrei Pippidi

Chiar cînd scriam, mi-am dat seama că Academia Română ar fi putut cumpăra de la un intermediar, dar, necunoscînd genealogia dlui Brezianu, nu aveam pe cine să mai întreb. Din păcate, „drepturile litigioase“ se acumulează în mîinile unor oameni de afaceri care ajung să ia locul moştenitorilor legitimi. Iarăşi din păcate, deţin de la un vicepreşedinte al Academiei informaţia că cele patru milioane de euro au fost plătite cu intenţia de a ridica în curtea din spatele casei un hotel! La doi paşi de Howard Johnson şi înghesuit chiar lîngă monumentul istoric care este casa Assan! Dacă această intenţie s-ar realiza, ţesătura urbană a Pieţei Lahovary va fi distrusă.

Nu rataţi!
Un interviu cu Andrei UJICĂ

După Videogramme einer revolution/Videograme dintr-o revoluţie, *şi* Out of the Present, ***Andrei Ujică*** *încheie o trilogie a comunismului cu* Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu. *În numărul viitor al revistei* Dilema veche *va apărea un interviu consistent cu regizorul de origine română, stabilit de mulţi ani în Germania. Deocamdată, vă oferim un fragment în avanpremieră.*

Ce avea Ceauşescu în plus faţă de alţi lideri comunişti? Ai reuşit să-i faci un portret psihologic?

Dincolo de un instinct acut al puterii, pe care probabil îl au toţi dictatorii, avea talent pentru politica externă. A avut şi norocul să beneficieze de conjuncturaepocii şi să poată face, evident, în interiorul propriului sistem de valori, timp de un deceniu, politică internaţională în stil mare. Ceea ce nu i-a fost dat nimănui din istoria modernă a României.

Din ce spui parcă ţi-ar fi simpatic.

După mai bine de un an în care l-am văzut cîte opt ore pe zi, am început să-l cunosc. Intri, în ciuda regimului protocolar al materialului, într-un nivel al micro-gesticii, mimicii şi inflexiunii vocii, şi începi să cunoşti omul. În orice caz, imaginea mea despre el s-a umanizat. Nu mai e un obiect abstract de ură asupra căruia proiectam toate clişeele mele de aversiune antitotalitară. S-a transformat într-o persoană care a fost în acelaşi timp părtaşă şi victimă a unei false credinţe. Ca majoritatea dictatorilor ideologici din secolul XX, el a păcătuit printr-un surplus de devoţiune faţă de monoteismul ateu pe care l-a personificat. Marxismul, ca şi fascismul de altfel, poate fi definit ca monoteism ateu cu tendinţe dogmatic fundamentaliste. Toţi dictatorii malefici ai secolului XX (inclusiv Hitler) nu au fost, cum susţine istoriografia într-o teză destul de banală, nişte monştri care au căzut din cer şi au pervertit ideologii care poate că, în sine, îşi aveau îndreptăţirea lor. Nici pomeneală. Ei înşişi au fost victimele propriului bigotism intraideologic.

a consemnat Iulia BLAGA

Texte şi opinii de: *Mirel BĂNICĂ (cercetător ştiinţe umaniste) ● Adrian CIOROIANU (istoric) ● Iulian COMANESCU (analist media) ● Florin DUMITRESCU (textier, publicitar) ● Radu Pavel GHEO (scriitor) ● Tudor GIURGIU (regizor de film) ● Dan PERJOVSCHI (artist plastic) ● Radu PARASCHIVESCU (scriitor) ● Andrada RĂDULESCU (copywriter) ● Alexandru SOLOMON (regizor de film documentar) ● Cătălin TOLONTAN (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Ce-ar fi fost dacă?...

E o întrebare care m-a obsedat multă vreme, mai ales că socialismul meu s-a redus (din fericire) la prea puţin – la cravata de pionier, dar şi la şnurul de comandant de detaşament, la bomboanele cubaneze şi la Cico, la părculeţul din faţă de la „Mobila" sau la „concediile de odihnă" ale părinţilor, 12 zile la Venus sau Neptun. Ce s-ar fi ales de mine dacă n-ar fi picat comunismul în '89? Pînă la urmă m-am decis la două variante posibile. De ce două? Pentru că atunci viaţa unui copil de 10 ani era oricum duplicitară şi mult mai complicată decît viaţa copiilor de astăzi. Pe de o parte, la şcoală dădea raportul în fiecare dimineaţă, „la careu", înainte să se cînte imnul şi răcnea cu un glas cristalin: „Tot înainte!", învăţa pe de rost poezii cu Partidul şi cu Tovarăşul mult iubit şi, dacă avea talent literar, putea să se remarce încă din vremea cînd era doar „o tînără mlădiţă" în revista Cutezătorii, *pe de altă parte, acasă afla că toată treaba cu Partidul şi cu Tovarăşul nu era deloc în regulă, dar „să nu spui cumva că la noi se ascultă Europa Liberă! Să nu spui că avem maşină de scris!". Am redescoperit o înregistrare absolut halucinantă, pe o casetă audio, cu mine pe la 7 ani, care mi-a dat fiori: în prima parte, recitam aproape fanatic o poezie despre cît de recunoscătoare îi eram „tovarăssseielenaceausssescu" (mă grăbeam să nu pierd şirul, dar nu puteam să-l pronunţ pe „ş"), iar în a doua parte cîntam cu taică-meu la chitară „Măciuca şi cu Măda, sorbeau whiskey and soda".*

Aşadar, ar fi fost două variante. Pentru că am fost promovată încă de mică în funcţii de conducere, pentru că mă învăţaseră să pîrăsc şi pentru că făceam liste „cu copiii care vorbesc în timpul orei", iar colegii mei reuşeau să mă mituiască cu cîte un Cico, la patiseria din colţ, ca să-i şterg de pe listă, pentru că învăţam bine şi îmi doream să mă afirm, probabil că aş fi ajuns o dedicată şi tenace activistă de partid, cu creierul spălat şi cu acces periodic „la bufet", cu un apartament bine situat în Bucureşti, dacă nu chiar o casă şi cu o Dacie neagră pe care să o conducă soţul. Aş fi avut un trai confortabil, dar aş fi ajuns rău. Dacă m-aş fi „trezit" în perioada adolescentină, ceea ce e foarte posibil, şi m-aş fi răzvrătit, aş fi umblat cu indivizi „dubioşi" de tipul doimaişti şi vamaioţi, aş fi băut cea mai ordinară vodcă şi la beţie aş fi scris cu nerv o naivă şi disperată „literatură de sertar" care nu s-ar fi raportat la nimic (n-aş fi avut ocazia să-i citesc pe Llosa sau pe Rushdie) pentru care mi s-ar fi făcut dosar şi aş fi fost la răstimpuri ameninţată de „băieţi" că dacă nu mă potolesc, mă stîlcesc în bătaie sau mi se vor întîmpla alte lucruri, pe care nu încerc să mi le imaginez. Aşadar, aş fi dus o viaţă de chin şi aş fi ajuns tot rău.

Nu pot vedea o cale de mijloc. Într-un regim totalitar extrem, nu pot să-mi închipui decît extreme. Surpriza a fost că întrebarea „ce-ar fi fost dacă...?" – care poate fi, într-adevăr, o temă de roman – îi obsedează pe mulţi, nu doar pe mine. De aceea, intenţia de a alcătui un „dosar" despre mentalităţi şi despre rămăşiţele unei Republici Socialiste România în anul 2009 s-a transformat într-un „caiet de impresii" dintr-un viitor terifiant, dar posibil. Este un exerciţiu de imaginaţie provocator, însă reconfortant, mai ales pentru că „am scăpat" şi sîntem conştienţi de faptul că ceea ce ni s-a întîmplat în ultimii 20 de ani este, cel puţin deocamdată, ireversibil.

Aşa că ceea ce a ieşit este o antologie de texte, unele la limita ficţiunii, altele trist-satirice, în care cei de astăzi se readaptează (sau nu).vremurilor de ieri. (**A. P.**)

Adrian CIOROIANU

Trăiască şi înflorească ucronia românească!

Sîntem în iulie 2009. Comunismul nu a căzut în România, Iugoslavia încă mai există, iar trenurile reţelei de stat CFR sînt pline. Evenimentele (fictive) ce urmează au loc între orele 11h şi 13h30.

Eram, aş putea spune, bucuros în acea dimineaţă de joi, 30 iulie a.c., cînd am ajuns în Gara de Nord, ţintind trenul spre Craiova. Bucuros, pentru că îmi aranjasem ploile pe la Ministerul Educaţiei şi, cu pilele de rigoare la Inspectoratul de Dolj, trăgeam speranţa ca din toamnă să predau Istorie, în fine, la Liceul de Chimie „Elena Ceauşescu" din Craiova – oraşul meu natal, în care cu chiu cu vai am ajuns în învăţămînt (din 1993, anul în care am terminat facultatea, şi pînă azi am tot predat istorie, materialism dialectic şi sport prin toată ţara). „Pînă la urmă, nici nu e rău; regimul are nevoie de istorici" – mi-am spus în momentul în care, în zăpuşeala matinală, mi-au căzut ochii pe panoul mare şi roşu de deasupra intrării în Gară, pe care scria cu litere albe *23 AUGUST 1944 – 23 AUGUST 2009: 65 DE ANI DE MĂREŢE VICTORII PENTRU ŢARĂ!* – semn că ziua naţională se apropie. „E aniversare, pălmaşii ăştia de la inspectoratul Dolj sigur au nevoie de un profesor tînăr şi descuiat, să le scriu vreun articol, ceva" – mi-am spus eu, încercînd să-mi înving cu speranţe sictirul de a sta pe căldură la lunga coadă din sala de bilete.

Adevărul este că noi, oltenii, avem noroc. A murit Ceauşescu (pe 25 septembrie 1993; Ceauşeasca a murit pe 16 aprilie 1996 – ţin minte datele, nu degeaba sînt prof de Istorie!), iar în locul lui în fruntea partidului a venit Ion Traian Ştefănescu, tot oltean. Nu degeaba ne înjură lumea. Să ne înjure cît vrea, iar noi să conducem România!

Cam asta îmi spuneam eu în timp ce urcam în tren. Vagonul era plin ochi (se ştie, din cauza crizei mondiale, maşinile noastre particulare merg pe sistemul *număr de înmatriculare cu soţ – în zi cu soţ; fără soţ – în zi fără soţ;* este democratic, este economic, este ecologic – asta le-am spus eu elevilor, în orele finale ale anului şcolar, la clasele pe care le-am avut pînă în iunie a.c. la Calafat).

Intru în compartiment şi cinci perechi de ochi se îndreaptă spre mine. Salut, mă aşez, trenul pleacă. Legăm conversaţie. Mă uit mai bine şi îmi dau seama că avem cu noi un adevărat VIP: tovarăşa Briana Popescu (Caragea, pe numele de fată). Revenită din Franţa acum vreo cinşpe ani (viţă veche falită – bîrfesc unii, ştiţi cum sînt românii....!), tovarăşa Briana s-a căsătorit cu un obscur scriitoraş de SF (pe nume Cristian Tudor Popescu, nu cred că aţi auzit de el) şi a ajuns propagandistă-şefă la Centrul de Agitaţie de pe lîngă Casa de Cultură „Emil Bobu" a Municipiului Bucureşti (o vedem la televizor o dată la trei zile, vorbind despre crizele societăţii capitaliste). O salut, îmi zîmbeşte. Pare finuţă, dar e o activistă înfocată. Din vorbă în vorbă, ne spune (şoptit şi graseiat, cu aerul că ne face un favor) că merge la Dr. Tr. Severin, la o consfătuire pe tema acelor români care încă mai trec Dunărea spre Iugoslavia. „Vai de capul lor!" – mai spuse tovarăşa Briana, cu aerul cuiva care oricum ştie mai multe.

Lîngă ea, pe banchetă, o domnişoară şi un domn. Ea, înaltă şi drăguţică, pe la vreo 20 de ani, el năltuţ şi dezinvolt, pe la 40. Intră şi ei în vorbă (ea mai greu, el mai dezlegat). Nu-s căsătoriţi, ci doar colegi de serviciu. Ea, Monica, e strungăriţă la Uzinele 23 August din Bucureşti şi merge la Timişoara la semifinala concursului *Muncă, tinereţe, frumuseţe* (varianta noastră, mult mai decentă, la concursurile de *miss* occidentale). El, Cătălin, o însoţeşte pe fată şi e strungar tot la 23 August – genul de băiat care procură blugi italieneşti pentru şefi şi pentru colegi, drept care toţi îl simpatizează (şi, ne spune el în treacăt, ar vrea să ajungă şi la Oraviţa, să cumpere nişte *Vegeta* şi nişte celulare noi de la sîrbi).

Drăguţica Monica şi tovarăşa Briana încep o conversaţie interesantă. Cu aerul victimei sigure, Monica spune că a auzit că juriul de la concurs o va verifica dacă e gravidă – acestea fiind reminiscenţele epocii răposatului Ceauşescu, nu degeaba România a depăşit 25 de milioane de locuitori încă din 1999. Dar tovarăşa Briana o linişteşte: controalele ginecologice obligatorii sînt o rutină, durează fix cinci minute – o asigură ea.

Pe bancheta mea, un domn şi o doamnă. Ea, trecută de 40 de ani, îmbrăcată în negru, ţine un copil de trei ani pe genunchi şi se recomandă Ramona, de profesie cîntăreaţă – îmi dă şi o carte de vizită. Merge acasă; locuieşte cu părinţii la Craiova şi creşte singură patru copii (al doilea soţ, mai în vîrstă, a murit de curînd). Schimb cîteva cuvinte cu dînsa: e amărîtă rău, are vag aerul italiencei Sofia Loren din *Ciociara,* filmul lui De Sica din '61 pe care îl tot reia programul 1 (din cele două) al televiziunii române. Mă dau şi eu mare şi îi promit că, la vreo ocazie, o s-o pun pe listă la ceva serbări şcolare etc.

În fine, chiar lîngă mine e un domn cu ochii vii, puţin peste 50 de ani, tuns scurt şi care fumează non-stop. Ies cu el pe culoarul îngrămădit (la Roşiorii de Vede au urcat persoane fără loc, dar şeful de tren tace şi înghite, n-are ce face) şi fumăm. El îmi spune că e profesor de desen la o şcoală bucureşteană din Rahova. Acum merge în inspecţie la Filiaşi, nici el nu ştie cum a nimerit în comisie. Îi spun şi eu situaţia mea. Îmi dă ceva sfaturi. El mai face şi cîte-o copertă de carte, cam odată la doi-trei ani. Are şi un volum de versuri depus la Editura Cartea Românească şi mă întreabă – amabil – dacă nu ştiu pe cineva pe acolo. Îl dezamăgesc: nu ştiu pe nimeni.

Şi tocmai atunci se produse evenimentul. Frînele trenului scrîşniră aprig, vagoanele se opriră şi era cît pe ce să ne dea pe toţi peste cap. Agitaţie. *Ce e, ce e?* – se auzea din toate părţile.

Şeful trenului apăru într-un tîrziu şi, cu mină tristă, ne spuse (citind de pe un bileţel): *Oameni buni! Tovarăşul Nicu Ceauşescu a murit azi, în urma unei grele suferinţe! Păstrăm un moment de reculegere!* Şi trecu mai departe, în următorul vagon, cu acelaşi mesaj.

Ce chestie! Tovarăşul Nicu să moară, la nici 59 de ani ani (e născut în 1951 – v-am spus că sînt profesor de Istorie!). În semn de doliu, toate trenurile din ţară stau 3 minute nemişcate. Timp în care tînăra Monica şi mai ridata Ramona îşi făcură cruci largi în compartiment, pe cînd uscata Briana se prefăcea că nu le vede. Iar eu fumam pe culoar cu desenatorul tuns scurt din Rahova şi bîrfeam despre recenta păţanie a bietului istoric de artă Andrei Pleşu, care a fost obligat s-o uşchească în Germania – pentru că oricum devenise un fel de „rebel de serviciu", de aproape 25 de ani.

În fine, trenul a pornit din nou şi repede am ajuns la Craiova. Înainte de a coborî m-am recomandat încă o dată vecinilor de compartiment. Şi fiecare mi-a dat cîte o carte de vizită – sau cîte un bileţel scris de mînă, cu pixul.

În gară, am luat un taxi (o maşină Dacia 1210, se ştie că parşivii de francezi au întrerupt colaborarea cu noi) şi în drum spre casă am citit buchetul de bilete din mînă. Tovarăşa Briana îmi lăsase o carte de vizită oficială, cu adresa de la Casa de Cultură din Capitală. Pe Ramona, doamna cu copilul, o chema Ramona Bădescu – solistă în ansamblul folcloric Doina Jiului din Craiova. Cătălin se numea Botezatu în buletin, şi îmi lăsase numărul de telefon al unui prieten de-al său poreclit Pepe, sculer-matriţer tot la 23 August. Pe *vizit*-ul profesorului din Rahova scria *Dan Stanciu – grafician & poet*. Cel mai simpatic era însă biletul de la juna Monica: „Pupicii! Mă numesc Gabor Monica – Monÿ ptr. prieteni. Nu am telef., dar dacă, vrei să m-ă suni lasăm-i mesaj la colega mea de tură domniş-ra Zăvoranu (Oana), 017929..."

Ce oameni de treabă! Nu ştiu dacă am să-i mai revăd vreodată!

Un alt destin

Dacă „momentul" 1989 n-ar fi existat şi comunismul ar fi fost etern (sau cel puţin prezent şi în ultimii 20 de ani), care ar fi fost destinul dvs.?

Mirel BĂNICĂ

În cartierul Micro 19

21 iulie 2009, Republica Socialistă România.

Inginerul electronist Mirel Bănică îşi parchează obosita Dacia 1410 SX în faţa blocului de locuinţe, din cartierul Micro 19, din Galaţi. Salută fără chef vecinii muncitori, plini de praf, nervi şi puţin beţi – consum excesiv de bitter. Ar bea o bere, dar aceasta este greu de găsit, fiind disponibilă mai ales la marile sărbători naţionale. Face rapid un duş, cu ochii pe ceas – îi este teamă, cumplit de teamă, să nu i se „ia" lumina odată cu lăsarea întunericului. Deschide fără chef şi fără telecomandă televizorul, adus la mîna a doua, cu infinite precauţii, din Germania, de un unchi şofer pe TIR. Tovarăşul Nicu Ceauşescu, cel care a succedat Tatălui iubit la conducerea organelor de partid şi de stat în 1996, ne vorbeşte despre necesitatea ca din recolta de grîu din acest an să nu se piardă nici un bob, cu atît mai mult cu cît din cauza schimbărilor climatice provocate nesăbuit de ţările capitaliste, grîul a devenit un bun naţional preţios. Ar fi dorit să se radă după duş, dar preţiosul produs numit pastă de ras se găseşte greu, avînd ca ingredient de import nuca de cocos. Iar nuca de cocos...

Povestea poate continua la nesfîrşit. Ea nu mai interesează pe nimeni. Poate pe cei puţini care mai cred în literatură. R.S.R., la revedere!

Florin DUMITRESCU

Un posibil proletcultist

Prin '93, am răspuns în *Dilema* la o întrebare similară a Elenei Ştefoi. Am spus, sigur şi inechivoc, că, în condiţiile „dinainte", m-aş fi ratat. Azi, cînd optimismul anilor '90 s-a vînturat, iar eu am ajuns la vîrsta deconturilor, am înţeles că te poţi rata la fel, indiferent de regim...

Am mai jucat acest joc în '99 cu colegii de la McCann, cînd, după o prezentare la un advertiser major, priveam la TV mineriada de la Costeşti... Atunci ne-am spus – mai în glumă, mai nu chiar – că va trebui să trecem de la publicitate la proletcultism. E gluma pe care aveam s-o repetăm după un an, cînd C.V. Tudor avea s-ajungă în finala prezidenţialelor.

Dacă azi explorez, la fel ca alţi intelectuali români, compasiunea socială, solidaritatea şi angajarea civică, o fac benevol. Nu îmi dictează vreun partid, nu mi se oferă vreo bursă. Ascult doar de conştiinţa „comenzii sociale". Poate o să ajung proletcultist, nu ştiu... Ştiu sigur însă că n-aş fi făcut-o, dacă s-ar fi perpetuat vechiul regim.

Dan PERJOVSCHI

Fuga de România

Dacă R.S.R. ar fi fost invincibilă, iar comunismul ăla cu principii bune, dar aplicate prost ar fi rezistat, cu siguranţă aş fi fugit din/de România (înot, tîrîş, ascuns în marfar, cu deltaplanul, cu vreo expoziţie etc.) şi acum aş fi reprezentat cu voioşie ţara America, ţara Germania sau ţara Franţa, după caz.

Din cînd în cînd şi-acum îmi vine s-o iau înot...

Tudor GIURGIU

Un ordinary man

Aş fi intrat la Medicină, cu mari chinuri, şi deveneam un doctor de încredere. Mama m-ar fi ajutat să obţin o repartiţie în Cluj şi, în plus, m-ar fi scăpat de Armată. Platfus şi multe boli descoperite la momentul oportun. Apoi aş fi plănuit să plec în Germania „de tot", să scap de teroarea iernilor fără căldură şi cu pene de curent. Şi de acolo m-aş fi cărat în America, să fac habar n-am ce. Îl răzbunam cumva pe tata, care n-a putut sau n-a vrut să rămînă acolo prin 1973. Prilej de reproşuri eterne.

Nu cred c-aş fi făcut filme sau festivaluri în America. Aş fi fost un *ordinary man*.

Radu Pavel GHEO

Pe o plajă de la antipozi

În iulie 1989 am luat examenul de admitere la Facultatea de Litere (pe atunci Filologie), iar în 15 septembrie am plecat cu colegele şi colegii mei în Recaş, la practică agricolă – la cules de struguri. Începeam un traseu normal pentru acea epocă: absolvirea facultăţii, o stagiatură de trei ani, ca profesor de română sau germană sau engleză (plus sport, muzică sau altele – e mai complicat de explicat), apoi o definitivare pe un post mai apropiat de casă (dar nu în Timişoara, Iaşi sau alt oraş mai măricel, care erau deja „oraşe închise")...

Sau nu. Fiindcă mai era cîte ceva: ceva ce eu nu ştiam despre mine şi ceva ce nu ştiau *Ei* despre mine.

Eu nu ştiam că, încă din armată, mi s-a făcut dosar de urmărire informativă la Securitate. Asta putea schimba lucrurile în diverse feluri: *Ei* puteau încerca să mă racoleze, folosind biciul şi zăhărelul, adică un post mai bun, eventual la facultate, plus ameninţarea cu blocarea oricărei şanse de a obţine un loc de muncă decent în caz de refuz. Îmi place să cred că aş fi rezistat.

În schimb, *Ei* nu ştiau că în 24 decembrie 1989, în Ajunul Crăciunului, mama şi sora mea voiau să fugă peste graniţă, întîi în Iugoslavia, iar de acolo în Australia. Probabil că ar fi reuşit, fiindcă ştiau destul de bine frontiera. Apoi în Iugoslavia aveam cunoştinţe şi prieteni, iar în Australia rude. Aşa că, dacă regimul comunist n-ar fi căzut, poate că aş fi stat cu capul în jos, adică pe o plajă de la antipozi, şi m-aş fi gîndit cu nostalgie şi rîcă la România socialistă.

Ceva însă vreau să cred că ar fi rămas la fel. Aş fi cunoscut-o oricum pe Alina în 1990, în tabăra studenţească de folclor, şi am fi rămas împreună. Aici sau la antipozi, totuna.

Alexandru SOLOMON

Nea Nicu se întoarce

R.S.R. continuă să mă bîntuie: lucrez acum la un film în care mi-am imaginat că Nea Nicu se întoarce şi ne judecă aşa cum sîntem după 20 de ani. E un film intitulat *Capitalism – reţeta noastră*. Dacă anul 1989 n-ar fi existat, probabil că n-aş fi făcut niciodată film documentar. În rest, prefer să nu îmi imaginez celelalte consecinţe, care oricum ar fi fost mult mai grave.

Andrada RĂDULESCU

O zi obişnuită

M-am trezit din nou tîrziu. Nu reuşesc să ating performanţa de a deschide ochii la 6,30. 7,00 e limita mea psihologică şi pur şi simplu mai devreme de atît nu pot să merg. Îmi amintesc cînd eram copil şi mă trezea maică-mea cu forţa, mă ducea în braţe semi-adormită pînă la bucătăria încălzită la flacăra aragazului şi îmi trăgea hainele pe mine. Nu reuşeam să îmi dau seama pînă pe la ora 10 cu ce sînt îmbrăcată. Din cauză de somn, firește. Dan şi-a lăsat iar bulendrele înşirate prin toată casa. Îmi vine aşa, cîteodată să... îmi iau cîmpii, să divorţez. Ştiu că e o idee absurdă, dar îmi trece prin cap, nu pot să mă abţin. Îmi şi imaginez scandaluri, văitături, priviri pe stradă, înscenări de tribunal, maică-mea în comă – „Mamă, aşa ai văzut tu acasă?! Eşti femeie de stradă, să divorţezi??!!", maică-sa cu mîna la inimă pe muchia blocului – „Dane, mă arunc, Dane, mi-aţi nenorocit viaţa!"... Pentru o secundă, ar putea fi chiar amuzant. Ar bate clar fazele cu Mr. Bean, englezul ăla dubios, date duminica la televizor. Cînd eram mică, în loc de Mr. Bean erau Stan şi Bran. *Cascadorii Rîsului*, de fapt. M-am bucurat cînd i-au înlocuit, dar parcă acum îmi lipsesc. Mi-era mult mai uşor să rîd la glume din altă epocă decît să încerc să le înţeleg pe cele dintr-o lume contemporană complet străină.

Dau peste cap o zeamă de ness unguresc primit cadou de la un elev şi ies pe uşă val-vîrtej. La 8 am prima lecţie. Copilul stă probabil deja aşezat cuminţel în faţa pianului, repetînd mîna dreaptă din *Fuga* de Bach obligatorie pe anul ăsta. Cînd am dat la Liceul de Arte din Piteşti, proaspăt reînfiinţat în 2006, am avut impresia că fac cine ştie ce manevră, că scap de şantier. Cîn'colo – tot un fel de şantier. Suport toanele tuturor copiilor de securişti cu pretenţii. Foşti securişti, mă rog, cică acum le zice altfel. Tot un drac. Sper că nu gîndesc cu voce tare; cucoana care stă lîngă mine în autobuz mă urmăreşte cu o privire suspectă şi nu pot să nu mă întreb de ce.

Ziua trece fără evenimente majore. Pic doar în puţină nostalgie pe la prînz, cînd îmi amintesc că am fost o studentă de Conservator talentată, dar cu un dosar mai puţin... estetic. Deh, e mai uşor să dăm vina pe alţii pentru propriile eşecuri. Şi dacă aş fi ajuns mare pianistă, ce? M-aş fi plimbat prin alte ţări, probabil. Asta mă duce cu gîndul la filmul pe care l-am văzut aseară pe dvd. Da, nu v-am spus? Am un aparat dvd primit de la vărul lui Dan, din Germania, şi o sursă inepuizabilă de filme în vecina de la 2. Nu ştiu exact de unde le face rost, dar mi-e un pic aşa... nu ştiu cum... să pun întrebări. Mi-e clar totuşi că dacă şi ea le vede, nu e nimic suspect la mijloc. Aşa. Povesteam de film. Ei bine, un film din care nu am înţeles absolut nimic. Pe disc era scris cu pixul cu pastă verde „dragoste, dramă, comedie", dar eu cred că au încurcat borcanele. Era un film SF (te puteai prinde uşor şi din titlu). Ceva de genul *Seninătatea eternă a... minţii*. Nu ştiu, era ceva lung în orice caz. Măi nene, îşi spălau ăia creierele acolo, se alergau unul pe altul, n-am reuşit să înţeleg absolut nimic pînă în final. Şi de căsătorit nu s-au căsătorit. Sau parcă s-au căsătorit... Naiba ştie. Mi-a plăcut muzica, totuşi. Păcat că nu înţeleg versurile.

Pe la 5 sună telefonul din secretariat şi tanti Flori mă cheamă din sala 7, unde mă scoate din pepeni o fetiţă smiorcăită şi complet netalentată. Dar cu un tată foarte... talentat, astfel încît trebuie s-o promovăm an de an. Gîndul că e posibil să ajungă pianistă pe undeva pe la Operă îmi creează o grimasă în stomac. Nu ştiu dacă stomacul are expresii faciale, dar mie asta îmi inspiră senzaţia pe care o am cînd o privesc pe copila asta cu degetele ca nişte cîrnăciori olteneşti (de care sînt convinsă că are parte din plin la cină).

La telefon e maică-mea. Ies cu telefonul din secretariat, într-o încercare stîngace de intimitate. De un an, de cînd cineva de sus s-a îndurat de noi şi ne-a instalat telefonul ăsta cu antenă, bîrfele s-au înjumătăţit subit. Aud doar ăia care oricum aud totul. Şi, din fericire, nu sînt rude cu Mimi, Tănţica sau Dorina.

Mda. Ce să vrea şi ea, mama. Vrea să afle dacă am rămas „în sfîrşit" gravidă, cine a mai auzit „să nu faci copii pînă la 28 de ani?!". Nici nu ştiu ce să aleg între conversaţia telefonică absolut stupidă sau copila abominabilă de la etajul 1.

Seara, îmi place să merg pe jos acasă. Îmi adun gîndurile. Cîteodată, strîng tare la piept cîte o carte împrumutată „pe sub mînă" de la vreun părinte binevoitor. Ăştia au acces la atît de multe chestii... Păcat că nu fac nimic cu ele. Am auzit că unii dintre ei au acasă şi... Internet. Habar n-am ce e Internetul ăsta, am prins din zbor că este ceva foarte complicat şi periculos. Mie mi-ar fi frică să am Internet. Cine ştie în ce belele te poate băga. Probabil are legătură cu Interpolul ăla din filme. Nu că despre ăla aş şti mare lucru.

Acasă, Dan a terminat toată ciorba de perişoare. De parcă pot să fac încă una aşa, cît ai bate din palme din... hîrtie igienică! Nu-mi rămîne decît să ronţăi la o Eugenie uitată printr-o geantă de acum cîteva zile. Bărbatul meu doarme cu burta rotundă ca un pepene în sus şi sforăie. Eu fac noaptea albă, ca de obicei, numărînd găurile din dantela perdelei din dormitor.

Am senzaţia că mîine o să întîrzii din nou la şcoală...

Radu PARASCHIVESCU

Între Poponeţ şi Bocăneţ

Am ieşit din colţul roşu unde ne înghesuise istoria? Manualele alternative aşa spun. Am lepădat stratul de piele socialistă şi apoi comunistă? Analiştii încuviinţează la unison, cu falca sprijinită în cot şi o cută fină pe frunte. Şi, în fond, nici n-ar putea fi altfel. Ne-am sărbătorit majoratul în ale democraţiei, ne-am englezit la vorbă, ne-am franţuzit la tabieturi, am ales pînă ne-am săturat şi ne-am dedat în general tuturor plăcerilor trecute la index pe vremea SSMD-ului (iniţiaţii ştiu ce ascunde acest distins acronim). Am redevenit europeni, fişneţi, limbuţi şi curajoşi. Cel puţin asta ne place să credem. Rotim ochii deasupra recuzitei şi constatăm că nu lipseşte nimic: card, iPod, bluetooth, laptop şi întreaga liotă de gadgeturi. Sînt create, astfel, condiţiile celei mai simple confuzii cu putinţă: cea dintre confort şi progres. În capcana asta păşesc – unii indiferent, alţii cu un soi de voluptate a minţirii de sine – toţi cei care cred că dacă au fost la Veneţia sau Halkidiki în loc de Amara şi Călimăneşti, dacă şi-au cumpărat un LCD cu diagonala mai mare şi dacă au trădat-o pe lelea Dacia cu bădiţa Jaguar au încheiat conturile cu România socialistă.

Un singur lucru neglijează reprezentanţii acestui curent: rezistenţa la schimbare a tiparelor de gîndire. În plus, românul are misterioasa capacitate de-a acţiona rapid şi de-a gîndi lent. Acest defazaj lăuntric asigură succesul unui stil verificat deja în toate mediile – e vorba de aplombul celor la care gura o ia înaintea creierului. Pe de altă parte – şi în ciuda racordării noastre la toate ciudăţeniile, excesele, modele şi capriciile momentului –, nimeni nu pare îngrijorat de nostalgia tot mai pronunţată faţă de ceea ce era „pe vremuri“. Iar dacă pînă nu demult acest „pe vremuri“ trimitea la interbelic, de la un timp încoace el a început să definească exact perioada de care altminteri ne bucurăm că am scăpat. Sînt tot mai mulţi românii cărora le vine să spună „Ce bine era cînd era rău!“, fără ca vreunul dintre cei aflaţi deasupra noastră, a tuturor, să aibă vreo tresărire. Or, să tînjeşti după celula în care ţi-ai mîncat tinereţea e o culme a perversiunii pentru care nimeni nu te va invidia vreodată. Să regreţi ceea ce ironizai cu atîta vehemenţă altădată, iată o acrobaţie masochistă de care doar gimnaştii înnăscuţi sînt capabili.

Nostalgia ideologică e luată în pleasnă (pe bună dreptate) la fiecare 26 ianuarie, cînd cei treizeci de inşi adunaţi la mormîntul lui Ceauşescu pun în scenă aceeaşi piesă de două decenii încoace. Cine-i vede are de fiecare dată impresia că trage cu ochiul la o convenţie a autiştilor. Televiziunile îi filmează, publicul se amuză, capitolul se încheie. Ceva mai greu de gestionat e reflexul paternalist care iese la iveală oricît ne batem cu pumnii privatizării în pieptul concurenţei. Mulţi aşteaptă în continuare decizia unui tătuc în costum de manager şi cu jargon de CEO dintr-o multinaţională. Decretul, ucazul, hotărîrea oficială – de asta avem nevoie. Sigur, ne putem pune capul la contribuţie, ca în capitalism, dar preferăm să nu ne asumăm răspunderea. Să şi-o asume altul în numele nostru, ca în – pardon – socialism. Există încă destui angajaţi care cred că libera iniţiativă se traduce prin libertatea de-a nu avea nici o iniţiativă. Există încă oameni convinşi că dreptul la cuvînt înseamnă că ai dreptul că nu scoţi un cuvînt. Or, ce sînt acestea dacă nu sechele socialistoide?

Discutabilul privilegiu de-a scrie de cinci ani o cronică TV m-a ajutat să-mi dau seama că televiziunea este unul dintre mediile predilecte ale nostalgiei cu intarsii socialiste. Dorul de bilete prin sindicat, de parizer „de-ăla bun, din '78“ şi de revelioane cu apă caldă pe ultima sută de metri e joacă de copii pe lîngă dorul de varietăţile de altădată. Decepţionată de producţia contemporană, lumea vrea conserve catodice. Sătul de Poponeţ (nume finuţ, sub care se ascunde armăsarul monden Codin Maticiuc, de meserie *fils à papa)*, românul tînjeşte după Bocăneţ şi micile lui cutezanţe albnegru. În plin asalt al lui Big Brother, Naomi, Ciumac, Tarky şi Nichita, se simte nevoia textelor cu şopîrle de pe vremea congreselor. Tristeţea e deplină. Avem dezlegare la umor, clasă, stil şi nuanţă, dar le nesocotim pe toate. Producem un fel de divertisment pentru microcefali, însă nu uităm să plîngem după scheciurile lui Mihăiescu şi Sava, după şlagărele Cameliei Dăscălescu, după bancurile cu Sorin Gheorghiu, Mihai Stoenescu şi Cornel Vulpe. Aşa cenuşiu cum era, trecutul a devenit un refugiu. Dac-ar avea cum să prindă de veste, Nicolae Ceauşescu s-ar zgudui de rîs. Dac-ar şti că am ajuns să tînjim după H. Nicolaide, Jorj Voicu şi Vali Voiculescu-Pepino, tovarăşul Bobu ar surîde larg şi ne-ar îndemna să scandăm ceva acolo, ca pe timpuri. Contracultura TV de azi i-a ajutat pe Dem Rădulescu şi Toma Caragiu să cocheteze cu exemplaritatea. Tristă ironie, să recunoaştem. Redutabil prin şedinţele de învăţămînt politic, socialismul face astăzi un lucru pe care nimeni nu l-ar fi visat vreodată: creează icoane. Icoane pe sticlă. Fie ea şi a ecranului.

primim la redacţie

Dilema socialistă – o buruiană pe cîmpul mănos al presei noastre

Cel mai recent număr al revistei *Dilema socialistă* (nr. 284, 23 iulie 2009) atrage atenţia cititorului prin cîteva titluri de interes pentru ţările socialiste, precum: *Cine susţine Cuba, Dreptate pentru cehi, Marea Neagră sub ocupaţie* etc., etc. Cu toate acestea, după cum se va vedea în scrisoarea de faţă, conţinutul revistei nu satisface întru totul exigenţele unui public cu o conştiinţă revoluţionară avansată.

Paginile centrale ale revistei sînt ocupate de cîteva puncte de vedere în legătură cu aşa-zisa „Civilizaţie selenistică“. Prin acestea, autorii au dorit probabil să evoce aselenizarea din anul 1969 (transmisă, de altfel, în direct de către Televiziunea Română, la indicaţia expresă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al PCR). Desigur, există cîteva puncte de vedere corecte, dar trebuie precizat că autorii grupajului nu evidenţiază (oare cu bună intenţie?) succesele înregistrate de Uniunea Sovietică în explorarea şi cercetarea spaţiului cosmic. Este bine ştiut că primul zbor în Cosmos a fost efectuat de cosmonautul Iuri Gagarin, erou al URSS. S-ar fi cuvenit ca această măreaţă realizare a ştiinţei şi tehnicii sovietice să fie consemnată în mod corespunzător. Aşa cum a fost publicat în *Dilema socialistă,* grupajul suferă de lipsă de obiectivitate, întrucît se referă doar la activitatea astronauţilor americani – care, desigur, şi-au adus aportul lor la explorarea Lunii, dar acesta se dovedeşte insuficient. Chiar dacă au vrut să mascheze adevăratele lor intenţii punînd pe prima pagină un proverb din înţelepciunea poporului chinez prieten, tovarăşii ziarişti de la sus-numita revistă nu reuşesc să ne inducă în eroare.

De altfel, celelalte pagini ale gazetei confirmă că redactorii şi colaboratorii acesteia adoptă unele puncte de vedere retrograde, obscurantiste, în neconcordanţă cu etica şi echitatea socialistă, cu prevederile documentelor de partid şi cu opera de o inestimabilă importanţă teoretică şi practică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. De exemplu, ocupîndu-se de „Agenda unei crize“ (pag. 19), autorii „uită“ să precizeze că actuala criză mondială este efectul declinului lumii capitaliste şi că ea nu va afecta economiile ţărilor socialiste, care îşi dovedesc din nou superioritatea pe plan mondial. De asemenea, arhitectul Augustin Ioan, la pag. 18, scrie despre catedrala din Lisabona în termeni intelectualişti şi metafizici inducînd în eroare cititorii asupra adevăratei semnificaţii a acestui monument istoric şi de artă. Astfel, cuvinte precum „sacru“, „devenire“, „lumină simbolică“, „Iisus Pantokrator“ introduc note obscurantist-mistice în acest articol care – totuşi – dovedeşte anumite cunoştinţe pozitive ale autorului în materie de istorie a arhitecturii. Şi exemplele ar putea continua...

Există şi unele aspecte pozitive în acest număr al revistei. Astfel, Andrei Manolescu, în articolul sugestiv intitulat „Litoral 2009“, evidenţiază succesele înregistrate în dezvoltarea turismului românesc de pe malul mării, ca urmare a înţeleptei politici a partidului în acest domeniu. Pe drept cuvînt, autorul consideră că este inutil să ne raportăm la aşa-numitele realizări ale poporului prieten bulgar, despre care s-a creat falsa impresie că ar fi depăşit performanţele ţării noastre pe linie de turism. În aceeaşi ordine de idei, Mircea Vasilescu pune întrebarea „La ce foloseşte Ministerul Turismului?“. După ce analizează cu obiectivitate cîteva dintre nenumăratele locuri minunate pe care le oferă frumuseţile patriei noastre, cu un spirit critic responsabil pe care partidul nostru şi secretarul său general le încurajează dintotdeauna, ca expresie a democraţiei noastre socialiste, autorul se întreabă dacă un asemenea minister este eficient. Considerăm că o asemenea problemă trebuie supusă dezbaterii în organizaţiile de partid şi în colectivele de oameni ai muncii care beneficiază de prestările de servicii turistice oferite de staţiunile de odihnă şi recuperare de pe litoralul nostru.

Cu toate acestea, trebuie să spunem lucrurilor pe nume: nota generală a revistei nu corespunde politicii partidului, ba chiar tratează neprincipial unele subiecte „cu probleme“. Scriitorul Radu Cosaşu, într-un articol scris într-un stil abscons, se adresează unui aşa-numit „prieten inexistent al fiului inexistent“. Amestecul de nume reale şi inventate, precum şi evocarea unor jocuri practicate odinioară de clasele reacţionare (precum belotă sau bridge) s-ar părea că au rolul de a-l ameţi pe cititor, dar adevărata semnificaţie a textului nu scapă: autorul face aluzie, fără îndoială, la transfugii care, seduşi de mirajul Occidentului, devin acolo „inexistenţi“ (cu ajutorul agenturilor străine, desigur) şi denigrează realizările socialismului în patria noastră. Este inacceptabil să apară un asemenea articol într-o publicaţie a vremurilor noi. Dar ce să ne mai mirăm, cînd „directorul fondator“ (o titulatură reacţionară, ca şi citatul luat drept motto – „Sînt vechi, domnule!“) este tov. Andrei Pleşu, „istoric de artă“ căruia autorităţile statului şi partidului nostru i-au permis, cu mărinimie, să meargă la o burşă „Humboldt“, dar din păcate nu a ştiut să aprecieze acest gest şi, la întoarcere, nu s-a dovedit demn de încrederea acordată, ci a eşuat în aşa-zise „studii“ despre istoria religiilor, „angelologie“ etc., etc.

Nu putem, aşadar, decît să ne manifestăm surprinderea şi indignarea că o astfel de publicaţie continuă să apară, deşi – aşa cum am încercat să demonstrăm şi în această luare de poziţie cu modestele noastre mijloace – ea este o buruiană pe cîmpul mănos al publicisticii angajate din societatea noastră socialistă multilateral dezvoltată. Considerăm că este de datoria organelor de partid şi de stat să pună în discuţie situaţia acestor gazetari care nu fac decît să denigreze valorile culturii naţionale şi, prin titlul ales – *Dilema socialistă* – întinează adevăratele valori ale socialismului şi comunismului biruitor.

un grup de cititori cu simţ de răspundere

BARBURISME

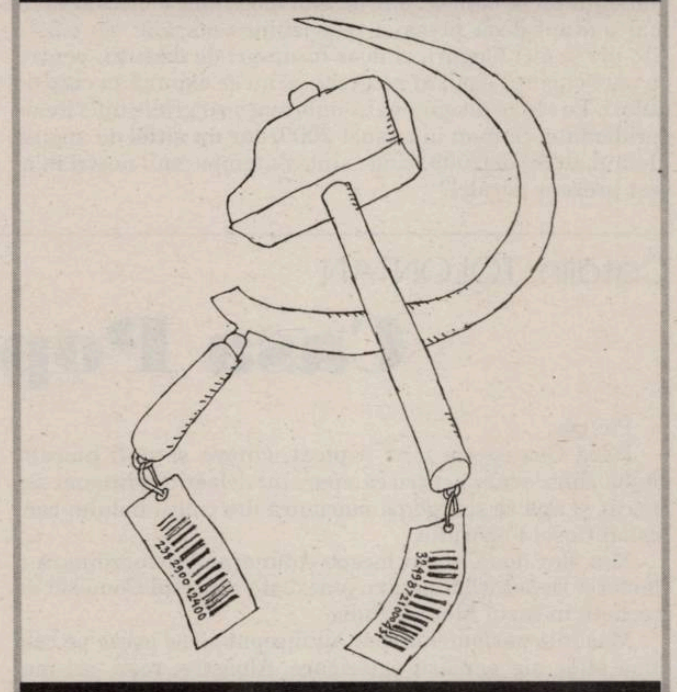

Desen de Ion BARBU

Iulian COMANESCU

Ştirile de azi din lumea de ieri

August 2009: România e înapoi în socialism, după ce evenimentelor din 1989 le-a urmat, în 1995, o contrarevoluţie. URSS nu mai există, dar lagărul socialist s-a regrupat în Uniunea Statelor Socialiste Independente, cu capitala la Varşovia. Stînga de origine leninistă a mileniului al treilea seamănă cu regimurile autoritare din America de Sud: constrîngeri politice plus libertate economică. Informaţia circulă mai liber decît pe vremuri, în *Scînteia* sau *Pravda,* dar folosirea Internetului e prohibită. În locul lui, cetăţenii USSI pot folosi Gagarin 5, reţea electronică asemănătoare cu Internetul, dar cu acces monitorizat şi filtre de conţinut. Cum se spune, „pe Gagarin eşti liber să intri, dar trebuie să fii foarte atent pe unde ieşi".

Aşa cum stau lucrurile, libertatea de expresie e teoretic inexistentă. Totuşi, un număr de subterfugii ale utilizatorilor, de la paralimbaj (emoticoni) la substituţia caracterelor chirilice cu altele latine – nu echivalentul lor în alfabet, ci litere asemănătoare la formă, ca „3" pentru „Z" rusesc sau „B" cu valoarea lui „V" – reuşesc să păcălească filtrele electronice şi Supraveghetorii. Personaje detestate, aceştia nu fac în fond decît să şteargă din start tot ceea ce li se pare ciudat. Cu alte cuvinte, dacă oricine a intrat măcar o dată pe Gagarin 5 a avut chef să ia gîtul unui Supraveghetor, aceştia sînt mai curînd enervanţi decît responsabili pentru dispariţiile dubioase despre care se speculează că se leagă de reţeaua estică.

Dincolo de underground-ul de nestăpînit pe Gagarin, mijloacele de informare cu acoperire largă sînt puţine şi controlate de stat. În România, *Scînteia* se distribuie gratuit, la fel ca şi *Săptămîna,* publicaţie a Fundaţiei Eugen Barbu, condusă de poetul laureat al Premiului de Stat, Corneliu Vadim Tudor. Ziarele zac în teancuri, nimeni nu le mai vrea, sînt pline de gunoi în loc de informaţie. Televiziunea de stat, singura, oferă nu mai puţin de cinci posturi cu ştiri oficiale şi lung-metraje coproducţie cu Cuba lui Raul Castro. La ea se uită însă nu mai mult de două milioane de români zilnic. Restul, pînă la 18, cît e populaţia diminuată de scăderea natalităţii şi fuga în afara Uniunii Statelor Socialiste Independente, preferă „proiecţiile spontane" de pe reţeaua Gagarin: într-un loc sau altul din reţea se dă cîte un film sau un concert de peste graniţa USSI, iar accesul se poate obţine destul de ieftin virînd cîteva euruble într-un cont care circulă pe mesaje text. Se primesc înapoi un utilizator şi o parolă valabile o singură dată. Cifrele de audienţă nu se cunosc, dar mediul electronic e oricum mult mai tentant decît presa şi televiziunea oficială: nu există site-uri şi nici bloguri, ci doar forumuri de discuţii, pentru ca participanţii egali ai acestora să nu se expună în chip de autori. Pe ele se diseminează informaţii cu grade diferite de veridicitate. Sîntem în august 2009, dar un altfel de august al unui alt fel de 2009. Unde sînt contemporanii noştri în acest prezent paralel?

Conspiraţia inginerilor

Cristian Tudor Popescu, absolvent de Politehnică şi autor de SF, şi Dan Diaconescu, inginer şi creatorul cunoscutului personaj de benzi desenate Mortul Viu din Lada Goală, au fost arestaţi pentru activităţi paranormale. Diaconescu şi CTP au iniţiat o serie întreagă de şedinţe de spiritism pe reţeaua Gagarin 5, dar şi în case bine păzite, încercînd să pună bazele unei biserici scientologice bi şi în acelaşi timp autocefale.

Televiziunea publică infestată

Cunoscutul autor de snoave şi abecedare Ion Cristoiu este suspectat de literatură subversivă, din cauza unei scenete, ajunsă cine ştie cum pe programul 5 al televiziunii. În scenetă, un chelner care fură la nota de plată are elemente de personalitate comune cu tovarăşul Ion Iliescu, conducătorul Republicii Socialiste Independente România. Supa de găină cu pui vii pe care o serveşte chelnerul poate fi interpretată ca o aluzie la terciul cu pansele plantat de mineri în 1990, în Piaţa Universităţii. Ion Cristoiu s-a apărat însă spunînd că modelul chelnerului e Baba Dochia, nu Ion Iliescu.

Delincvenţi neconvingători

Filozofii Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu au fost surprinşi de o barcă de patrulare a Uniunii Ecologice a Lipovenilor pe cînd încercau să traverseze Canalul Bîstroe cu o canoe galbenă, sub pretextul că pescuiesc pelicani, deşi nu aveau la ei paşapoarte şi nici undiţe. Cei doi filozofi au fost condamnaţi să participe la lecţii de reeducare în cadrul Cercului de Igienă şi Concupiscenţă condus de Dragoş Bucurenci, dar acesta nu s-a achitat personal de cursuri, întîrziind în repetate rînduri la orele de igienă, din motive de strîns castane din parc împreună cu preşcolarii. Reclamaţia urmează să fie soluţionată de forurile superioare.

Vîrful aisbergului

Amiralitatea României, prin persoana contraamiralului Traian Băsescu, e în conflict deschis cu Ministerul Comerţului Exterior, condus de Dan Voiculescu. Producţia de export a României nu va mai pleca cu vapoarele, ci va fi îmbuteliată în sticle şi aruncată în Marea Neagră. „Mi-e teamă ca Băsescu să nu bea adidaşii originali şi untul", a declarat Dan Voiculescu. „Să-i împacheteze în aisberguri", a replicat Băsescu.

Fraudă la subsol

Rectorul Institutului de Arhitectură „Casa Poporului", Dinu Patriciu, a fost arestat după ce organele abilitate au descoperit un puţ de petrol în pivniţa Institutului. Sau a Casei Poporului. Patriciu a încercat să se apere susţinînd că e un concept urbanistic numit „Fîntîna Vieţii". Miliţienii care au descoperit Fîntîna Vieţii aveau uniforme gri petrol cînd au ieşit din pivniţă.

Prea mulţi poeţi la cîte rime sînt

Scriitorul Sorin Ovidiu Vîntu, conducătorul Cenaclului Stelian Tănase din Roman, e cercetat de autorităţi pentru Poemul Piramidal, un samizdat distribuit iniţial la cinci apropiaţi, care trebuiau să-l copieze de cîte patru ori, să adauge un vers şi să-l dea mai departe altor cinci poeţi. Autorităţile îl acuză pe Vîntu că în acest mod a creat o penurie de versuri pe piaţă.

Aşa-zis om de artă

Adrian Sârbu, de formaţie regizor, a fost reţinut pentru expunere indecentă la Fabrica de Manechine Adesgo, în timp ce îi făcea ochi dulci numitei Janine Ştefan, de profesie gestionară. Aşa-zisul regizor a fost descoperit ascuns într-un morman de Căciuli Pro TV, îmbrăcat într-un maiou de staniol cu multe găurele. Autorităţile au investigat realizările artistice ale lui Sârbu şi au descoperit că este autorul cîtorva filme de protecţia muncii, printre care „Scamatoarea scamelor", avînd-o în prim-plan pe aceeaşi Janine Ştefan.

Teledon cu idei ciuce

Directorul general al televiziunii române, Mihai Tatulici, a căzut în dizgraţie după teledonul prezentat de Mihai Tatulici în direct şi la o oră de vîrf, pe programul 1, în care Fundaţia „Mihai Tatulici" şi televiziunea au strîns 1,3 milioane de euruble pentru finanţarea experimentelor nucleare ale fraţilor din Coreea de Nord. Se zvoneşte că Partidul Nobilelor Idealuri şi conducătorul său Ion Iliescu i-au întins o capcană celebrului realizator, dîndu-i undă verde pentru teledonul nuclear şi apoi luîndu-i-o înapoi, pentru a realiza o dezminţire publică şi convingătoare a apropierii (prea mari) de sursele radioactive de la Pyongyang. Pînă la urmă, prin huburile de pe Gagarin se zvoneşte că de cele 1,3 milioane nu se mai cumpără plutoniu pentru fraţii coreeni, ci salam cu soia, care va fi folosit în chip de combustibil solid în locul energiei nucleare. Conducerea de partid şi de stat nord-coreeană a dezminţit energic faptul că salamul ar putea fi folosit ca proiectile de Artileria Ciucă, aducînd dovezi convingătoare că nu se potriveşte calibrul. I pak, din salam cu soia nu se poate face coniac pentru Kim Jong Il, care nici nu se ştie dacă mai trăieşte.

Cătălin TOLONTAN

Casa Poporului, luni după-amiază

Pic, pic.

Dacă Ceauşescu n-ar fi picat, cineva şi-ar fi pierdut slujba chiar acum pentru că aparatul de aer condiţionat s-a stricat şi apa se scurge pe marmura din colţul holului central al Casei Poporului.

Mai sînt două ore şi începe Adunarea Extraordinară a Camerei Deputaţilor pentru a dezbate raportul Comisiei de Anchetă în cazul Monica Ridzi.

Maşinile parlamentarilor au început să se aşeze pe cele două etaje ale parcării exterioare. Albastre, roşii, gri metalizat, ele stau ca nişte soldaţi cu armură arsă de căldură pe fortăreaţa din deal. Oraşul se vede departe, crenelat, dincolo de Podul Izvor. În stînga, se ascund cele cîteva străzi ale fostului cartier Uranus, salvate de demolare. Dacă Ceauşescu n-ar fi picat, maşinile n-ar fi avut aceste mărci, Opel, Mercedes, Audi, dar limuzinele ar fi fost la fel de mari, poate cu perdele la geamuri, în locul fumuriului de azi.

O problemă minoră

E pentru prima oară în cei 20 de ani de cînd Ceuşescu a picat cînd parlamentarii vin din vacanţă ca să ridice imunitatea unui ministru şi deputat acuzat pentru acte de corupţie. Sportul a comis acest mic sacrilegiu estival. Sportul, profan şi fragil, sportul bun doar cînd se numără medaliile olimpice.

Ministrul Ridzi a oferit, fără licitaţie, 730.000 de euro pentru organizarea unui eveniment de 2 Mai. După ce un ziar, de sport desigur, ce frivol!, *Gazeta Sporturilor,* a început o investigaţie jurnalistică, România de la loje a strîmbat din nas. „Încă un atac politic la adresa unui ministru PD-L" – s-a auzit. „O problemă minoră" – a zis preşedintele ţării.

Dar peluza invizibilă a României s-a încontrat, nici ea nu ştie prea bine de ce, poate aşa, de-a naibii, ca atunci cînd se auzea pe Giuleşti, fără nici o şansă, „Voi l-aveţi pe Valentin, noi l-avem pe Damaschin!". Valentin Ceauşescu.

Zece mii de mesaje au năvălit pe adresa de mail a premierului Boc, Florin Chilian a compus o melodie despre Ridziada şi bulgărele s-a topit dinspre tribunele înfierbîntate. Oamenii s-au scuturat, fără iluzii, dar şi fără prejudecăţi, s-au uitat pe contracte, pe legi şi s-au prins că arbitrul trebuie pus la punct. Uite aşa! Pic, pic.

La o lună, ministrul Ridzi a demisionat. „Ole, ole, ole, Ceauşescu, nu mai e!", striga strada în decembrie 1989, preluînd scandarea gradenelor. Şi oamenii nu s-au mulţumit cu atît. Se înfiinţase o comisie parlamentară, se pronunţase CNA-ul, preşedintele a revenit şi a validat demisia mărturisindu-şi tristeţea în faţa „aranjamentelor murdare dintre oamenii politici slabi din media". Trimitere la faptul că Ridzi cumpărase ştiri şi reportaje.

Pe la 4 după-amiaza, Ceauşescu tot nu căzuse. Dar la Casa Poporului a început o fierbere fără precedent. S-a făcut public referatul prin care DNA o acuză pe Ridzi şi-i cerea Parlamentului să-i ridice imunitatea pentru a putea fi urmărită penal.

Democraţia este plictisitoare şi enervantă. Trage de timp, ca o echipă mare, care nu joacă spectaculos, dar cîştigă mereu.

Niciodată un asemenea document nu pătrunsese în marmură cu forţa unui piolet democratic, dureros şi fără apel. Falsificare de documente şi înregistrări de la Parchet care arătau cum banii sportului au fost deturnaţi intenţionat şi premeditat. Ce ar fi făcut Dincă Teleagă în faţa unui astfel de caz? Astăzi, aşa cum e normal, Ridzi va fi cercetată, dar nu procurorii îi stabilesc vinovăţia. Ci tribunalul. Şi nu ea, ci justiţia trebuie să-i probeze vinovăţia.

Camerele de luat vederi şi-au aprins luminile. Reporterii au intrat în direct. Parlamentarii s-au uitat la ceas. Cei mai mulţi aveau avioane pentru seara, dar cazul se va prelungi. Se strîng pe grupuri. Încep dezbaterile. Comisia Juridică intră într-o sală, plenul va fi în aulă. Vor trece ore. Şi apoi vor fi săptămîni. Şi apoi vor fi, probabil, ani în instanţă.

Democraţia este plictisitoare şi enervantă. Trage de timp, ca o echipă mare, care nu joacă spectaculos, dar cîştigă mereu.

Pic, pic, Ceauşescu a căzut, e un pic mai cald.

„TIFF-ul a devenit o instituţie“

– interviu cu Tudor GIURGIU –

După încheierea evenimentului de la Cluj, manifestările generate de Festivalul Internaţional de Film Transilvania (TIFF), ajuns anul acesta la a opta ediţie, au continuat la Sibiu şi Bucureşti pe parcursul unei luni întregi. Regizorul Tudor Giurgiu este directorul festivalului.

Ce ne puteţi spune despre modul în care s-a „împărţit“ marele premiu al festivalului, avînd în vedere că el a fost cîştigat şi de filmul norvegian Nord, *şi de filmul* Poliţist, adjectiv *al lui Corneliu Porumboiu? Nu credeţi că faima cucerită de filmul* Poliţist, adjectiv *la Cannes a creat cumva o disonanţă între şansele sale şi cele ale altor filme din festival?*

Din păcate, eu nu am văzut filmul *Nord,* dar el a fost prezentat la Festivalul de la Berlin şi am citit multe cronici favorabile. Ca să fiu sincer, eu sînt împotriva *ex aequo*-urilor la orice nivel, după cum sînt şi împotriva menţiunilor speciale şi a altor tipuri de distincţii care nu spun mare lucru şi poate dau o uşoară senzaţie de compromis. Prefer modalităţile mai tranşante de recunoaştere a unor valori. Pe de altă parte, atunci cînd Mihai Chirilov a încheiat selecţia pentru TIFF şi cînd s-a decis că filmul lui Corneliu Porumboiu, *Poliţist, adjectiv,* trebuie să intre în competiţie, el nu era încă premiat la Cannes, avea doar statutul de potenţial aspirant la un premiu. Decalajul menţionat în întrebare deja nu mai poate fi controlat. Este ca şi cum ai juca fotbal la tine acasă, publicul ţine altfel la tine...

Juriul cred că a dorit, pe de o parte, să premieze două tendinţe artistice, pe de altă parte, prin premiul acordat filmului *Nord* (care a avut foarte mult succes), cred că s-a încercat împrăştierea oricărei urme de favoritism, de bănuieli cum că filmul lui Porumboiu s-ar impune ca unic cîştigător cert. Aşadar, cu toată reţinerea mea faţă de *ex aequo*-uri, cred că, de data aceasta, lucrurile au funcţionat cu sens.

Dacă ne referim la premiile de excelenţă sau pentru întreaga carieră, intervine o întrebare firească: ce criteriu stă la baza lor? Ce determină, la un moment dat, alegerea unui artist în locul altuia? În cazul lui Florin Piersic şi al Claudiei Cardinale, lucrurile sînt clare: se împlinesc 50 de ani de carieră în ambele cazuri. Dar în cazul maestrului Mircea Albulescu?

La noi, lucrurile sînt destul de democratice. Ne gîndim, bineînţeles ca premiatul să aniverseze un moment special (o vîrstă rotundă, încununarea unei cariere etc...) sau să fie prezent în festival cu o creaţie remarcabilă. De exemplu, atunci cînd am premiat-o pe Ioana Bulcă, acum două ediţii, am corelat acest premiu cu rolul ei din filmul lui Nae Caranfil. Mi s-a părut important să acordăm o recunoaştere specială unei actriţe care a marcat istoria filmului românesc prin roluri foarte interesante şi se întoarce cu o compoziţie la fel de valoroasă. Mi se pare esenţial să premiem şi să recunoaştem valoarea unor artişti care fac parte dintr-o generaţie de spectatori care nu sînt neapărat ai TIFF-ului, e important să ne apropiem de acele generaţii pentru care cei premiaţi au funcţionat ca modele. De exemplu, numele lui Mircea Albulescu nu are, pentru un student de 22 de ani din Cluj, aceeaşi rezonanţă pe care o are pentru generaţia mea sau a părinţilor mei. În cazul lui Mircea Albulescu, criteriul a fost simplu: el a făcut în film unele roluri memorabile, este un actor care a marcat istoria filmului românesc.

În discursul rostit la primirea premiului, Mircea Albulescu a vorbit emoţionant despre acei colegi ai săi mai tineri, care nu mai sînt printre noi. Şi mă gîndeam că, de exemplu, un actor ca Adrian Pintea nu va putea niciodată să ia acest premiu. Rolul lui tocmai acesta este: de a ne recunoaşte valorile atîta timp cît se află printre noi.

„CNC a organizat un boicot“

Cum aţi reuşit să organizaţi acest festival, în condiţiile în care se taie bugete, se anulează evenimente, toată lumea se plînge că nu există fonduri? TIFF-ul a avut o ţinută care nu a lăsat deloc să se simtă că am fi în criză.

Eu cred că am reuşit prin perseverenţă, prin încăpăţînare şi graţie unor sponsori care, în ultimul moment, au venit alături de noi şi au salvat soarta festivalului. Şi noi am avut parte de „reduceri bugetare“, Ministerul Culturii şi Cultelor ne-a redus suma alocată la jumătate, după rectificarea bugetară care a afectat şi alte evenimente, nu numai TIFF-ul. Banii de la CNC, deşi au fost mai mulţi decît anul trecut (600.000 lei faţă de 550.000 în 2008), datorită devalorizării leului au fost, în fond, mai puţini cam cu 10.000 de euro. Încă nu ne-am acoperit tot bugetul şi am fost obligaţi să reducem cheltuieli din mers, inclusiv în timpul festivalului. Dar sponsorii au fost alături de noi şi a fost o mare bucurie să văd că alături de Vodafone, partener constant şi de tradiţie, ni se alătură Ursus, care este un brand clujean, sau alţi sponsori care au sprijinit pentru prima dată TIFF-ul, companii de renume pe plan internaţional. De asemenea, e foarte important că am avut de partea noastră şi administraţia publică locală, că la nivelul Consiliului Local

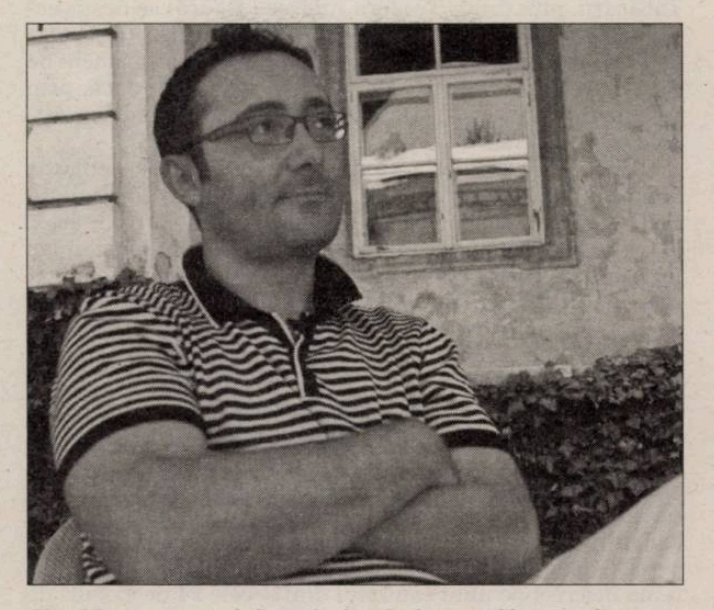

Cluj Napoca sau al Consiliului Judeţean Cluj am fost susţinuţi.

La un moment dat, în cadrul prezentării Galei TIFF, aţi criticat situaţia de la CNC. Ne puteţi da mai multe detalii?

Cred că era momentul cel mai prielnic să vorbesc despre acest fapt, avînd în vedere că în sală se aflau premierul României, ministrul Culturii şi multe alte personalităţi care puteau să audă explicit ce aveam de spus. În condiţiile în care acest festival se impune drept un eveniment cheie pentru strategia culturală a României şi vin oameni din toate colţurile lumii, din Mexic pînă în Afganistan, mi se pare complet anormal ca în sală să nu se afle nici un reprezentant al Centrului Naţional al Cinematografiei! Invitaţiile au fost trimise, noi îi aşteptam, dar dumnealor au găsit de cuviinţă să decline invitaţia. Cred că s-a organizat, de fapt, un embargo, un boicot nedeclarat, care arată că, la urma urmei, trăim în două lumi paralele: o lume a succeselor filmului românesc, a premiilor pe care le-au luat şi le mai iau colegii mei, o lume a acestui festival care face, cred, foarte mult bine filmului şi culturii româneşti în general şi o altă lume a unei instituţii încremenite în proiect, o instituţie care nu e „din acelaşi film“ cu prestigiul pe care l-am adus noi filmului românesc. E ca în povestea cu hainele împăratului: nimeni nu îşi dă seama că suveranul este gol! Sper ca premierul Emil Boc, clujean şi mare susţinător al festivalului, să fie consecvent în declaraţiile făcute după Gală şi să ia măsuri.

Noi acum vorbim de o stare de fapt, de un efect. Bănuiesc că vă sînt clare şi cauzele.

Cauza este cu siguranţă dată de faptul că, alături de Cristian Mungiu şi alţi colegi, ne-am manifestat ca nişte voci tranşante cu privire la anumite schimbări pe care CNC-ul ar trebui să le facă dacă îşi doreşte cu adevărat să lupte pentru îmbunătăţirea unei stări, în primul rînd a unei stări morale a filmului românesc, pentru a nu mai finanţa eşecuri în serie. Aşa cum o văd eu, instituţia numită CNC, în loc să fie vîrful de lance care să provoace schimbări, e o instituţie care se teme constant să îşi asume acest tip de responsabilitate, care, pînă la urmă, îi revine de drept. Nu e normal să ne consumăm la infinit timpul gîndindu-ne ce schimbări se pot face la nivel de legislaţie, de regulamente, noi avem alte meserii, aceste schimbări ar trebui să vină de acolo. E dramatic că după atîţia ani nu reuşim să avem o instituţie solidă care să reprezinte interesele filmului românesc şi în care oamenii să îşi asume curajul unor schimbări necesare. E ridicol să vezi că într-o ţară care a obţinut un *Palme D'Or,* care are succese extraordinare pe plan internaţional în domeniul filmului, instituţia care ar trebui să se lupte pentru a oferi un cadru benefic creaţiei în domeniu face prea puţin în acest sens.

Nu credeţi că e vorba de o teamă ca nu cumva unele mituri să fie înlocuite cu altele? Sau să fie, oare, vorba de un conflict între generaţii?

Tensiunile acestea sînt normale pînă la un punct, ele s-au întîmplat şi în alte ţări şi au avut loc şi în cazul altor arte, nu e numai situaţia filmului. În ceea ce priveşte conflictul menţionat, ce s-a întîmplat în aceste zile la Cluj nu a fost numai sărbătoarea „noului val“ al cinematografiei româneşti. De exemplu, unul dintre artiştii care au fost omagiaţi cu o mini-retrospectivă la TIFF a fost Dan Piţa, un regizor consacrat, din altă generaţie, căruia nu i se poate contesta sub nici o formă contribuţia esenţială la istoria filmului românesc.

„Ne-am atins nişte limite“

Ce ar fi de spus, dacă ar trebui să evaluaţi TIFF-ul în comparaţie, desigur, şi cu ediţiile anterioare?

Senzaţia mea după această a opta ediţie e că se poate mai bine de atît, dar nu mai mult. Cred că ne-am atins nişte limite în ceea ce priveşte numărul de filme pe care le aducem (anul acesta au fost proiectate 200 de filme!), sălile în care facem proiecţiile, tipurile de evenimente petrecute în paralel în perioada festivalului. Pe de o parte, a fost o ediţie solicitantă, pe de altă parte, nu, pentru că lucrăm cam cu aceeaşi echipă de ani buni. Sînt 160 de oameni în *staff,* 250 de voluntari, fiecare ştia foarte bine ce are de făcut, de aceea lucrurile au mers bine. Dacă pe verticală (mă refer la produsele artistice prezentate şi la modalităţile de a găsi finanţare) am atins maximum pe care îl putem face, cred că de la anul trebuie să ne preocupe o îmbunătăţire pe orizontală. Prin asta înţeleg remedierea siutaţiei în care se află infrastructura şi schimbarea condiţiilor în care sînt prezentate filmele. Ele sînt proiectate în condiţii proaste în cinematografele ce aparţin Româniafilm şi care vor trece, sper, în administrarea consiliilor locale. După opt ani de festival rămîn totuşi cu o frustrare legată de faptul că regizorilor care vin la TIFF nu li se poate oferi cadrul necesar ca filmele lor să fie văzute la calitatea originară. Cînd regizezi un film şi ştii că el sună şi arată într-un fel, iar în sală îi este distorsionată calitatea, este extrem de frustrant. Sper să treacă cinematografele în administrarea primăriilor, iar la anul să putem să oferim condiţii optime de proiecţie a filmelor.

Cunoaşteţi foarte bine nivelul festivalurilor internaţionale de film. Unde aţi plasa TIFF-ul în acest peisaj al manifestărilor de gen?

Sînt oameni din industria de film care nu au mai fost la TIFF de patru-cinci ani şi care au spus că se vede o mare schimbare în bine, că e extrem de bine organizat, toată lumea a admirat modul în care primim oaspeţii. Eu zic că stăm foarte bine la nivel european. Desigur, există încă probleme ca acelea legate de infrastructură sau de *ticketing* (nu am reuşit să implementăm încă un sistem electronic în toate sălile de cinema), iar aceste aspecte încă ne mai trag în jos. Dar din alte perspective – organizare, calitatea filmelor prezentate şi a evenimentelor conexe – eu cred că TIFF-ul este printre cele mai bune festivaluri din Europa, cel puţin din Europa de Est, unde există festivaluri cu tradiţie precum cel de la Karlovy Vary sau Salonic, ori cel de la Sarajevo (care are un buget dublu faţă de cel al TIFF-ului). TIFF-ul a devenit, încet-încet, o instituţie, noi lucrăm cam zece luni pe an pentru a pregăti aceste zile de festival. Problemele legate de bugetarea festivalului nu ne oferă o perspectivă tocmai relaxată, iar eu resimt o anume frustrare legată de faptul că, deşi este limpede importanţa evenimentului TIFF pentru imaginea culturală a României, încă nu am reuşit să convingem organele abilitate că investiţia într-un astfel de eveniment este una majoră.

Sînt disparităţi enorme între modul în care se alocă sume manifestărilor culturale. Eu nu cred că TIFF-ul este mai puţin important decît, să zicem, Festivalul „George Enescu“. Respect din toată inima muzica simfonică, cea clasică şi pe artiştii care o creează şi interpretează, respect instituţia acestui festival, dar nu pot să uit cum, în urmă cu doi ani, într-o conferinţă de presă, Ion Holender a declarat cu sinceritate că acest festival nu are nici un ecou pe plan internaţional, în sensul că un meloman de la Londra sau de la Viena nu va veni să asculte un concert la Bucureşti cînd are acasă la el toate aceste oportunităţi. Cred că ne lipseşte o strategie bazată pe o analiză a modului în care ţara are mai mult de cîştigat de pe urma susţinerii anumitor forme de artă. Nu există un echilibru cu privire la modul în care sînt susţinute manifestările culturale. Eu cred că, prin ceea ce s-a realizat în ultimii cinci ani, filmul românesc este arta cu cea mai palpabilă ascensiune şi cred că s-ar fi impus, la nivel de strategie culturală, să i se acorde mai multă importanţă.

Dacă în acest moment aţi avea la dispoziţie toată istoria filmului, cu toţi creatorii ei, cu cei care sînt şi cu cei care nu mai sînt printre noi şi vi s-ar spune că puteţi alege un singur om pe care să îl aduceţi la TIFF, cine ar fi acela?

În mod evident ar fi un regizor şi ar trebui să mă gîndesc mult pe cine să aleg între doi maeştri, doi magicieni precum Stanley Kubrick şi Federico Fellini. Probabil ar rămîne Stanley Kubrick pentru că mi se pare unul dintre puţinii mari cineaşti care au reuşit să facă atît de bine filme extrem de diferite. De exemplu, de la *Spartacus* la *Portocala mecanică* sau *Barry Lyndon,* Kubrick şi-a pus semnătura pe nişte creaţii complexe şi fundamental distincte. A fost un om extrem de interesant, cu o manie a controlului şi a preciziei dusă la extrem. Dacă l-aş putea reînvia şi aduce aici la Cluj, ar fi, poate, cel mai bun lucru care mi s-ar putea mie întîmpla. Dar fie m-am născut eu prea tîrziu, fie festivalul s-a ivit prea tîrziu. Sau poate Kubrick a plecat prea devreme.

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

De unică folosinţă

Cu puţină vreme înainte de terminarea stagiunii 2008/2009 (cea încheiată în iunie, adică), am văzut, în două oraşe din ţară, două spectacole care, deşi profund diferite în formă, aveau ceva profund comun, dacă se poate zice astfel, în fond. Ceva subtil semnificativ pentru lumea în care trăim, ba, mai mult, pentru lumea către care ne îndreptăm.

Cel dintîi s-a jucat la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ şi se numeşte *5 minute miraculoase în Piatra Neamţ*. Este vorba despre o montare avînd „la bază" un text scris – de (încă) tînărul şi neabătut prolificul autor Peca Ştefan, alias Ştefan Peca – special pentru acest loc; nu neapărat pentru instituţia numită Teatrul Tineretului, cît pentru urbea numită Piatra Neamţ. Dramaturgul, aflat la a doua tentativă de acest gen, după o piesă inspirată de şi născută la Baia Mare, a petrecut două sau trei săptămîni în oraşul de sub Pietricica şi de sub „gondola" primarului Pinalti – timp în care, împreună cu regizoarea viitorului spectacol, s-a documentat, prin interviuri cu diverşi locuitori, asupra realităţilor locale „fierbinţi" –, apoi s-a pus pe treabă şi, în alte cîteva zile, a produs scrierea. (În treacăt fie spus, aceasta, scrierea, a declanşat un mic scandal urban – în toate sensurile cuvîntului –, pentru că o sumă de cetăţeni s-au recunoscut în personajele şi situaţiile ei, înfăţişate ulterior pe scenă, şi nu au fost încîntaţi.) Piesa evocă destinele cîtorva oameni „obişnuiţi" – un tînăr cuplu în pană de bani, care se hotărăşte să-şi rotunjească veniturile servind drept familie „maternală" pentru copiii instituţionalizaţi, un profesor părăsit de soţia plecată la muncă în străinătate şi „combinată" acolo cu altcineva, o mamă văduvă şi bigotă în veşnic conflict cu fiica adolescentă şi rebelă etc. –, destine ce se întîlnesc şi se împletesc sub zodia unor rîvnite/închipuite mărunte întîmplări miraculoase iscate de poţiunile şi loţiunile unei întreprinderi de prelucrare a plantelor medicinale. Cum spuneam, alegoria e transparentă. Spectacolul regizat de Ana Mărgineanu (în decorul hiperrealist corespunzător, conceput de Ioan Murariu) are vioiciune şi haz, emoţie şi farmec, între altele şi pentru că utilizează – în acord cu subiectul – procedee de iluzionism, prestidigitaţie, „magie" ş.a.m.d. surprinzător de bine realizate sub raport tehnic; iar actorii (Cezar Antal, Nora Covali, Andreea Gavriliu, Ecaterina Hâţu, Dragoş Ionescu, Isabela Neamţu şi Tudor Tăbăcaru, plus fetiţa Teodora Andreea Răucă) se desfăşoară, în ceea ce-i priveşte, cu o remarcabilă naturaleţe şi poftă de joc. Aşa încît, contemplînd scena, te bucuri pe moment de ceea ce vezi şi te întrebi, într-un colţ al minţii, dacă, prin specificul ei, piesa se va mai putea juca altundeva, altcîndva, de altcineva...

A doua reprezentaţie a avut loc pe scena mare (şi marea scenă) a Teatrului Naţional „Marin Sorescu" din Craiova: *Odysseia* după Homer. Artistul britanic Tim Carroll, actor şi regizor la ceva numit în frumosul program de sală – unde formulările obscure şi virgulele între subiect şi predicat abundă, altminteri, în chip îngrijorător – English Shakespeare Company (personal, nu ştiam decît de Royal Shakespeare Company) şi, în prezent, director asociat (ori, poate, regizor asociat? în fine...) la Shakespeare's Globe din Londra, a imaginat, pornind de la epopeea antică, un fel de spectacol cu geometrie variabilă, în care curgerea „firească" a poveştii despre întoarcerea lui Ulise în Ithaca natală şi la credincioasa Penelopa este întreruptă, mai mult sau mai puţin aleatoriu, prin episoade de improvizaţie. Sîntem asiguraţi, pe scurt, că avem de-a face cu o operă scenică a cărei fizionomie diferă de la o seară la alta în funcţie de tema înscrisă pe unul sau altul dintre cele 24 de cioburi de ceramică (tot atîtea cîte sînt cînturile *Odysseiei)* aflate într-o amforă şi extrase, la invitaţia actorilor, de către unul sau altul dintre spectatori. „Povesteşte Cîntul X în treizeci de cuvinte", „Jucaţi Cîntul Y folosind doar trei bastoane" – cam aşa sînt formulate diversele teme; unele conţin şi indicaţii „interactive" prevăzînd, de exemplu, poftirea pe scenă a cuiva din public, care trebuie să-şi povestească viaţa, sau ultimul film văzut (mă rog, improvizez şi eu, pentru că nu mai ţin minte amănuntele). Pentru auditoriu, spectacolul – foarte îngrijit sub aspect formal, graţie scenografilor Puiu Antemir (decor) şi Lia Dogaru (costume), compozitorului Iosif Herţea şi unui ecleraj care mi-a amintit de arta regretatului maestru de lumini Vadim Levinschi – e un soi de curiozitate exotică; pentru actori (Angel Rababoc, Anca Dinu, Romaniţa Ionescu, Adrian Andone, Iulia Colan, Cătălin Băicuş, Monica Ardeleanu, Gina Călinoiu, Ştefan Cepoi, Vlad Drăgulescu, George-Albert Costea) este, în schimb, extrem de solicitant, căci pretinde nu doar naturaleţe şi reacţii prompte (la materia Arta actorului se învaţă, printre altele, şi exersarea spontaneităţii), ci şi o tehnică impecabilă, capitol la care echipa craioveană a arătat, din păcate, lacune mari. Dincolo de toate, însă, aceeaşi întrebare se ridică: este acest spectacol un fapt artistic autonom, apt a fi „performat" oriunde şi oricînd, sau e un produs (artistic şi el, firește, măcar în principiu) „personalizat", destinat unei utilizări *hic et nunc* şi „jetabil" apoi, precum un ambalaj gol? Şi, mai departe: mai este teatrul (arta, în general) un exerciţiu spiritual cu valoare universală, ori devine, pe măsura globalizării/atomizării existenţei noastre, a tuturor, o ipostaziere nesemnificativă a mult-invocatului *loisirs?*

Din această dilemă – foarte nouă – nu vom ieşi, mă tem, prea curînd.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Mathias Malzieu, *Mecanica inimii*, traducere din limba franceză de Mihaela Toma Udrişte, Colecţia „Babel", Editura Nemira, 2009.**

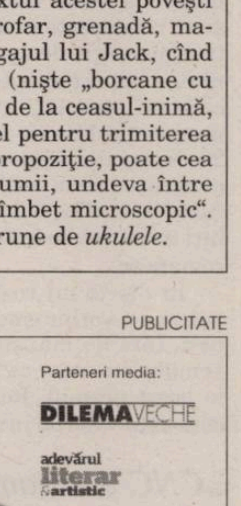

Mecanica inimii nu-ţi dă bătăi de cap, ci nişte ciupituri de cord, care îţi dibuiesc uitate corzi sensibile. E un roman fantezist, cu o poveste numai bună pentru un *musical* de animaţie şi cu un personaj în care *Micul Prinţ, Pinocchio, Oblio* şi *Cuore* îşi dau mîna frăţeşte. Se simte că autorul cărţii (n. 1974, Montpellier) se îndeletniceşte în paralel cu rock-ul (unul tot fantezist, pe teme tot cordial-infantile) şi că piesele sale, cu partituri pentru o trupă întreagă („Dionysos" se numeşte trupa lui Mathias Malzieu) sînt adeseori interpretate doar la *ukulele* – acea chitară hawaiană, mai micuţă şi decît o vioară, ce poate imprima un ton ghiduş pînă şi marşurilor funebre.

Eroul poveştii, Jack, are pe post de inimă o proteză artizanală, pe potriva anului 1874 în care s-a născut: un minuscul ceas de lemn, cu tictac sonor, cheiţă şi cuc. E un puşti fragil care trebuie să se ferească de „chinurile dragostei", numai că ea, dragostea, îl va cuprinde atît pe „negîndite", cît şi pe „gîndite" – sub chipul unei frumoase (şi la fel de june) cîntăreţe andaluze, pe care o va întîlni în Edinburgh şi o va regăsi apoi în Granada, la bîlciul Extraordinarium. Istoria lor tristă şi pasională vorbeşte despre diferenţa subtilă dintre o proteză şi o butaforie (sau un „trucaj"), are suflu romanţios şi pitorescul unei inventivităţi mereu jucăuşe. Cum-necum, Jack va ajunge la 18 ani cu 2 morminte „pe numele lui", cu o suită de prieteni buni şi cu certitudinea propriei sănătăţi, care însă nu-l face deloc fericit, ci dimpotrivă.

Trei lucruri mi-au plăcut în *Mecanica inimii*. Primul – obiectele anacronice strecurate în textul acestei poveşti de secol XIX (ochelari de sudură, girofar, grenadă, machetă de plastic etc.). Al doilea – bagajul lui Jack, cînd pleacă în căutarea micuţei andaluze (nişte „borcane cu lacrimi şi cîteva haine", dublura cheii de la ceasul-inimă, nişte clătite, ceva cărţi şi un porumbel pentru trimiterea corespondenţei). Al treilea - această propoziţie, poate cea mai tandră a cărţii: „La marginea lumii, undeva între bărbie şi colţul buzelor, îi apare un zîmbet microscopic". Sună întocmai ca într-un cîntec pe strune de *ukulele*.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Rafinament cu cepe

● **Oigăn, *Sex with Onions*, Roadrunner Music, 2009.**

Un lucru e sigur, la fel de sigur cum numele lui Oigăn este Eugen Nuţescu, iar Eugen Nuţescu este chitaristul formaţiei Kumm: acest album solo, primul (şi, dacă ar fi să ne luăm după declaraţiile celui care l-a compus şi l-a cîntat în mare parte, ultimul), arată o dexteritate uimitoare de a jongla cu stilurile muzicale. Că aceste stiluri pot fi trip hop sau breakbeat, rock'n'roll filtrat prin punk şi devenit indie, kraut rock sau progressive, grunge sau alternative, psihedelic sau acid jazz, brit pop sau, pur şi simplu, pop are prea puţină importanţă. Atunci cînd ai de-a face cu chestiuni atît de eclectice, singurul lucru care mai contează e felul în care reuşeşti să le închegi, felul în care compui. Cu voia dumneavoastră, după această repriză de *Sex with Onions,* un alt lucru se dovedeşte la fel de sigur ca acelea de pînă acum: Oigăn ştie să compună. Şi s-ar putea ca nici această afirmaţie să nu spună prea multe, atît timp cît există suficienţi comentatori (e drept, în marea lor parte, de fotbal) care să ajungă, şi în privinţa lui Casian Miclăuş, şi în cea a lui Lionel Messi, la aceeaşi concluzie: „ştiu cu mingea". Că Oigăn ştie să compună la fel cum Casian Miclăuş ştie cu mingea e, în sine, un fapt lăudabil. Dar, cum jocul de fotbal, orice ar susţine unii, are complexitatea lui filozofică, unde unul e Miclăuş, şi cu totul altul Messi, problema care se pune, odată ce ştii cu mingea, e cam ce ai de gînd să faci cu ea, încotro te îndrepţi, cui vrei să pasezi, pe cine ai de gînd să driblezi, cum plănuieşti să scapi de ofsaid. Ei bine, felul în care compune Oigăn arată o abilitate de antrenor fin: stridenţele sînt ţinute deoparte, incursiunile bezmetice în zonele aglomerate sînt evitate cu dibăcie, partiturile tehnice au loc să respire, să se desfăşoare, iar, spre deliciul tribunelor, micile momente de magie precum vibrafonul lui Dominic Csergö şi saxofonul lui Iordache sînt lăsate, uneori, să facă spectacol. Altfel, aşezarea în teren nu are cusur, iar ştiinţa defensivă de a se acoperi pe flancuri într-un registru inconfundabil tip Kumm înlătură orice şansă ca adversarul, oricare ar fi el, să reproşeze dezorganizarea sau tacticile anti-joc. În definitiv, e limpede că Oigăn îşi face jocul, fără să simtă nevoia de a demonstra nimic. Miza acestui *Sex with Onions* este, pur şi simplu, plăcerea de a cînta muzică, o muzică echilibrată, ştiutoare, ironică şi auto-ironică, înţeleaptă, hîtră şi gravă, persuasivă şi atentă, o muzică convinsă de valoarea ei fără orgolii de prisos, fără vanităţi şi excese, o muzică, îmi închipui, după chipul şi asemănarea părintelui ei. Iar acest părinte, cîntă, cîntă cu o plăcere egală şi la voce şi la chitară şi la clape şi la bas şi la acordeon şi la percuţie, iar, ocazional, îşi invită şi nişte prieteni să-l acompanieze, greieri pe post de greieri, Iordache ca saxofonist, Marius Moise de la The MOOod ca vocal la „Teenage Love Song", Forrest sau Tavi Scurtu la tobe, Dominic Csergö la vibrafon. Un alt lucru ar trebui să fie sigur: plăcerea de a compune şi de a cînta fără nici un fel de presiune sau nevoie de a te împărtăşi omenirii face ca Oigăn să ajungă treptat în straturile elevate ale muzicii, să o descoasă, să o interogheze, să-i scoată şi să-i adauge foi de ceapă în partituri personale, introspective. Ca proiect de muzician stăpîn pe arta lui, ca tratament de hipnoză blîndă şi gratuită, ca meci amical demonstrativ, ca spectacol de prezentare al unor viitoare teme, acest album funcţionează perfect. Ca obiect în sine, lui *Sex with Onions* îi lipseşte angajamentul acela decisiv, sudoarea, lupta pe viaţă şi pe moarte, miza vreunei calificări la Mondiale, îi lipsesc adversarii, furia, patima. Egal cu el însuşi de-a lungul celor 12 melodii, flegmatic, dar pasiv, stăruitor, dar fără persuasiune, migălos, dar nu flamboaiant, aşezat, dar nu scotocitor, Oigăn nu a găsit (dar nici nu cred că a căutat) şvungul acela pătimaş care să facă din *Sex with Onions* o orgie auditivă răscolitoare.

Şi ar mai trebui adăugat un lucru, de data asta mai puţin sigur: Oigăn are o mare voce. Ca acompaniament al deliciilor sonore, vocea lui Eugen Nuţescu se mulţumeşte să se arate atentă, subtilă, calmă, curtenitor-britanică şi elegant-cizelată. Este, pînă la urmă, un pic frustrant pentru ardoarea unui amor cu cepe, amor după care, vrînd-nevrînd, culpabili sau epuizaţi, am fi simţit nevoia să plîngem.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Sezonul corpului

● **Christophe Granger, *Les corps d'été. Naissance d'une variation saisonnière XX siècle*, Editions Autrement – collection Mémoires/Culture, nr.147, Paris, 2009.**

Întrebări de tipul: „cînd pleci la mare?“, „anul ăsta mergi la mare?“ sau „cum, nici vara asta nu ajungi la mare?“ dezvăluie faptul că sejurul petrecut la malul mării este o figură impusă a vacanţelor noastre de vară, mai mult, dovada că anul nu a trecut degeaba. Plaja ocupă în imaginarul nostru locul privilegiat în care, în sfîrşit, după luni de trudă, stres şi risipire, am putea reveni, an de an, la ceea ce credem noi că ar fi „adevărata noastră viaţă“ liberă, autentică, lipsită de constrîngeri, prejudecăţi şi veşminte.

Pe plajă uităm de toate ambalajele, cojile şi crustele care ne sufocă în rostogolirea noastră cotidiană prin hăţişul marilor oraşe. Nu mai avem agendă, şedinţe, cravată, tocuri, titluri, însemne ale rangului, averii sau instrucţiei, din noi nu mai rămîne decît un corp întins pe nisip, care priveşte cerul sau marea, şi, desigur, corpurile din jur. O plajă e un fel de carnaval în care costumaţia obligatorie poartă numele „corp de vară“. Niciodată nu ştii lîngă cine stai, pentru că, după cum scria într-un număr din 1946 al revistei *Elle*, „nimic nu seamănă mai bine cu un bărbat în slip decît un alt bărbat în slip“. Rolul de vedetă revine însă corpului feminin în varianta lui estivală, abia ascuns de costumul întreg de baie, de cel în două piese cu minusculi bikini ori, simplificat, de monokini sau, de ce nu, acoperit doar de stratul de bronz.

Toate aceste lucruri ni se par normale, intrate în rîndul obişnuinţelor noastre de viaţă, moduri consacrate de a petrece vacanţa. Istoricul Christophe Granger, profesor la Universitatea din Strasbourg, ne aminteşte că derularea filmului verii avînd ca personaj principal corpul este o practică recentă. Abia în secolul XX se conturează deplin ideea de vacanţă, odată cu obţinerea concediului plătit. Aceste săptămîni de timp liber au modificat raportul nostru cu corpul, în timp, rafinîndu-se tehnicile trecerii de la corpul de zi cu zi la gloriosul corp de vară. Dezgolirea în masă a trupurilor este o achiziţie culturală obţinută după bătălii homerice, care, în Franţa, s-a impus treptat între anii 1920 şi 1960. În 1973, revista *Paris Match* încă se mai întreba dacă sînii goi nu traumatizează cumva copiii de pe plajă.

Dacă astăzi, dincolo de temerile cauzate de exploziile solare şi rarefierea stratului protector de ozon, vara se bucură de un prestigiu absolut (iarna nu-i ca vara, nu-i aşa?), pe la începutul secolului XX anotimpul cald nu avea o presă prea bună. Temerile erau legate de înmulţirea recent descoperiţilor microbi, apoi mirosurile, deranjamentele digestive şi alaiul tulburărilor cauzate de căldură îngrijorau lumea medicală, gata să diabolizeze vara şi să pună în mişcare un sever dispozitiv igienist. În acelaşi timp, lumea bună evita soarele pentru a-şi păstra tenul de marmură, băile de soare fiind recomandate, cu măsură, doar convalescenţilor şi copiilor fragili. Lucrurile evoluează, expunerea la soare se emancipează de sub tutela prescripţiei medicale a heliotrapiei, pentru a dobîndi alte mize, alte coduri.

Înainte de a deveni normă socială impusă de uniformizarea modului de viaţă, iniţiativa de a face plajă de plăcere, şi nu din raţiuni medicale, a fost resimţită ca o provocare, ca o sfidare a pudorii, ca un atentat la bunele moravuri. Corpurile despuiate aflate într-o primejdioasă proximitate dădeau impresia că n-au nici un motiv să reziste ofensivei senzuale şi irezistibilului val de voluptate adus de vară. Nu e de mirare că într-un sat din Bretania localnicii – mai precis localnicele – au alungat cu nuiele şi tăvălit prin urzici un mic grup de nudiste venite din oraş în vacanţă, la mare, şi despre care umbla vorba că le-ar fi luat minţile tuturor bărbaţilor din sat. E doar un exemplu, dintr-o serie lungă de astfel de discordii, prezente şi astăzi.

În acelaşi timp, pe la începutul secolului, stilul de viaţă sportiv cîştigă teren în mediile favorizate, impunînd idealul frumuseţii sănătoase, cucerite şi întreţinute în activităţi variate în aer liber. Corpul bronzat, viguros devenea semnul distinctiv al apartenenţei de clasă, dovada că dispui de resurse şi timp pentru a-l întreţine în formă maximă.

Coasta de Azur devine destinaţie estivală, impusă de gustul noii boeme artistice a epocii, abia după 1920. Pînă atunci fusese doar refugiul de iarnă al aristocraţiei europene. După 1936, odată cu generalizarea concediilor plătite, sejurul la mare în familie devine exodul estival pe care îl cunoaştem cu toţii. Cu mult înainte de refuzul generaţiei Mai '68 de a se supune conformismului estival, de a se „bronza idiot“, ca la comandă, în masă, la grămadă, Colette denunţa felul disciplinat-burghez de a se întoarce cînd pe o parte, cînd pe alta, eventual cu ochii pe ceas, pentru a asigura o bronzare uniformă, revoltîndu-se împotriva exigenţei de a duce „o viaţă de birocrat nudist“, indispensabilă obţinerii unui rezultat mulţumitor. Încă de prin luna mai, azi ca şi ieri, revistele *glossy* se întrec în recomandări şi reclame pentru produse-miracol, destinate sculptării aparenţelor corporale şi redesenării siluetei estivale, la care se adaugă nesfîrşite sfaturi legate de atitudini şi o complicată gramatică a gesturilor. Nimic nu e imposibil, nimic nu e prea scump, dar cît efort, cîte strategeme pentru a învăţa să te priveşti cu ochii celorlalţi şi să-ţi construieşti iluzia că te placi. Cere ceva osteneală deprinderea competenţelor şi evitarea excluderilor în imperceptibilul joc al distincţiilor sociale din sezonul corpului.

Bronzarea ajunge să devină semnul vacanţei reuşite, elanul unor agenţii de turism propunînd chiar asigurări de vreme rea, menite să-i despăgubească pe cei care au ghinionul mai multor zile ploioase şi nu-şi mai pot etala bronzul-trofeu la întoarcerea din concediu. Încă nu se inventaseră loţiunile autobronzante. Acum, cînd ni se amintesc insistent efectele nefaste ale ultravioletelor, şi bronzatul natural e gata să cadă în dizgraţie, au apărut simultan (2008) două lucrări dedicate acestei practici, una semnată de Pascal Ory – *L'invention du bronzage. Essay d'une histoire culturelle,* iar cealaltă de Bernard Andrieu – *Bronzage.Une petite histoire du soleil et de la peau.*

Să fie oare semnul că pielea bronzată, odată intrată în tratate savante, se pregăteşte să iasă din modă?

Dilema veche vă recomandă

● Liviu Bîrsan, *Asylant* (Editura Curtea Veche, 2009). Orb, nu în Gaza, ci în Berlin, după căderea Zidului, orb din Vatra Luminoasă, hoţ din magazine (specialitatea: pungi cu peşte congelat băgate în chiloţi...), obsedat sexual exigent, Herr Orbeson e un romancier dintre aceia care îmi plac: se luptă – pe faţă şi cu o vigoare stilistică incontestabilă – să nu apară sentimental şi, din fericire, nu izbuteşte. Pagini foarte bune, bune, slabe, pe o experienţă de viaţă de la melodrama groasă la tragicul tăios. Cel mai uşor ar fi să spui că e, desigur, o carte inegală. La dracu'! *Asylant* trebuie citit, Herr Orbeson te urmăreşte bătînd în asfalt cu bastonul lui alb şi dur. (Radu Cosaşu)

● Dl Mihail Neamţu a avut amabilitatea de a posta pe blog-ul său răspunsul meu la textul său apărut în *DV* de săptămîna trecută (el poate fi găsit aici: *http://grupareaaproape.wordpress.com/2009/07/15/lachrim%c3%a6-antiqu%c3%a6-nov%c3%a6-idolul-si-doliul/*). Mi s-a părut excesiv a-l mai publica în revistă, prelungind inutil o polemică fără sfîrşit... (Alex. Leo Şerban)

● „Părinţii mei n-au văzut niciodată marea. Bunicii mei au fost cu toţii ţărani, nici ei n-au văzut marea. Poate că nimeni, niciodată, din neamul meu n-a văzut marea. Poate că eu am fost cel predestinat, poate că de-a lungul întregului corp crescut în timp al neamului meu dorinţa de a vedea marea a trecut din generaţie-n generaţie, cum urcă firicelul negru prin carnea transparentă a corniţei de melc pentru ca, ajuns în vîrf, să devină ochi“ – un splendid text despre Marea Neagră şi despre exilul lui Ovidiu, intitulat „Pontus Axeinos“, text destinat unei antologii germane ce urmează să apară la Suhrkamp şi pe care Mircea Cărtărescu îl publică în avanpremieră în ediţia de vară (nr. 70) a *Lettre Internationale*. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Dinamită

● ***Brüno* (SUA, 2009), de Sacha Baron Cohen şi Larry Charles.**

Oare comedia, ca să fie cu adevărat bună, trebuie să fie şi Bună? Oare trebuie să servească şi o cauză nobilă, ca de pildă combaterea antisemitismului sau a homofobiei sau a culturii celebrităţii? Dimensiunea asta reformistă e subliniată apăsat de presă – cel puţin de cea favorabilă – în cazul comediilor lui Sacha Baron Cohen – mai convingător în cazul lui *Borat* (despre care Liga Evreiască Antidefăimare din SUA a decis că „foloseşte umorul pentru a demasca natura absurdă şi iraţională a antisemitismului“), mai puţin convingător în cazul noului *Brüno* (despre care Alianţa Gay & Lesbian Împotriva Defăimării a considerat că, „în pofida intenţiilor sale clare de a ridiculiza homofobia“, confirmă o bună parte din stereotipurile din care aceasta se hrăneşte şi astfel „sfîrşeşte prin a lovi cel mai tare chiar în persoanele gay“). Înţeleg necesitatea unei asemenea apărări a intenţiilor artiştilor (mai ales în cazul lui Cohen, a cărui comedie se bazează pe complicitatea dintre el şi spectator împotriva oamenilor, de regulă nepuşi în temă, cu care interacţionează pe ecran), dar mi se pare că ea escamotează un adevăr: geniile comice (printre care îl număr fără ezitare şi pe Cohen) nu sînt suflete de reformatori sociali, ci suflete de anarhişti. Candoarea barbară a personajului său, Borat (un jurnalist din Kazahstan), era o capcană perfectă pentru minţile americane mai puţin luminate care-i ieşeau în drum (şi care vibrau numaidecît la ideile lui monstruoase despre femei, homosexuali etc.), dar şi pentru alea (nu puţine) cît se poate de luminate şi de tolerante (care se pomeneau confruntate cu intolerabilul). Iar victimele favorite ale personajului său, Ali G. (un pseudo-rapper care, în pofida unei ignoranţe fantastice, prezenta o emisiune culturală pentru tineret), erau chiar locuitorii *cei mai* luminaţi ai cetăţii – cîrmuitorii, cărturarii şi tehnocraţii ei. Luînd imediat măsura intelectuală a lui Ali G., aceştia încercau să-şi explice activitatea în cei mai simpli termeni; la care el răspundea cu dovezi şi mai stupefiante de ignoranţă; la care ei îşi simplificau şi mai mult discursul – doar erau educatori, credeau în civilizaţie, în transmiterea înţelepciunii. Pînă cînd, nemaiavînd cum să simplifice, majoritatea capitulau, cuprinşi parcă de vertij în faţa abisurilor de ineducabilitate revelate de intervievator. În asemenea momente de vertij – cînd civilizaţia se descoperă mai fragilă decît se crezuse – constă adevărata contribuţie a lui Cohen la mai-binele obştii. Nicidecum în lecţii de toleranţă. Menirea comediei nu e să fie un fel de predică mai şucară, ci să elibereze forţele haosului într-un cadru formal.

Ceea ce bineînţeles că nu rezolvă toate problemele. Cît de responsabil ar trebui să fie un comic? Nu ştiu. Dacă Borat şi Ali G. îşi provocau interlocutorii prin inocenţa lor, noul lui personaj, Brüno – un austriac gay, celebru în ţara lui pentru o emisiune de modă –, adesea îi provoacă dîndu-se la ei. Brüno dă peste cap toate eforturile ultimilor 30 de ani de a impune în mass-media o nouă imagine a gay-lor, una sobră şi monogamă (vezi Heath Ledger în *Brokeback Mountain)*. Tipul e un papagal cum nu s-a mai văzut, iar sexualitatea lui e vorace. Deci au dreptate criticii filmului să se teamă că „durii“ vor găsi în el (în cuvintele revistei *New Yorker)* „nu mai puţine, ci mai multe motive de a-l bate pe singurul băiat din cartier care nu pare interesat de fete“? Nu ştiu. Sînt nerăbdător să revăd filmul într-o sală de Multiplex, ca să văd reacţiile, dar instinctul îmi spune că acrobaţiile lui Brüno vor fi întîmpinate cu mult mai puţine exclamaţii de dezgust decît scenele de sex „frumos şi pur“ din *Brokeback...* Un film ca *Brokeback...* riscă să întărîte homofobia publicului tocmai prin insistenţa cu care îi cere să vadă frumuseţe şi puritate în ce fac băieţii ăia, pe cînd ce face Brüno e atît de extravagant încît eventualele exclamaţii de dezgust sînt sortite să piară înghiţite în exclamaţii de uluire. Uluire cultivată cu grijă de Cohen pe toată durata filmului (pe parcursul căruia Brüno încearcă să se convertească la heterosexualitate), astfel încît pînă la final să devină atotcuprinzătoare – o uluire în faţa absurdităţii homo- *şi hetero*sexualităţii, a sexualităţii umane în general. Cohen ştie ce face. Comicul lui se bazează pe sentimentul nostru de superioritate asupra victimelor lui: noi sîntem complici la farsă, victimele sînt pe dinafară. Şi nici un spectator, oricît de homofob ar fi, nu e dispus să renunţe la complicitatea lui cu farsorul pentru a trece de partea celor care sînt pe dinafară. Atunci cînd un meci de *wrestling* se transformă într-o partidă de sex între Brüno şi un alt bărbat, sub ochii unui public cum nu se poate mai macho, care începe să huiduie, e greu de crezut că publicul de cinema va huidui alături de el. E mult mai probabil să îmbrăţişeze haosul şi, eliberat, să-l aplaude pe Brüno.

trecerea prin reviste

Elle şi reportajul transilvănean

Recunosc, am luat-o pentru promoţii (acele cadouri ispititoare care au început să împînzească în ultima vreme revistele *glossy)* şi pentru relaxarea pe plajă. Numai că dincolo de ţipla de plastic, de butelcile cu pomadă, printre articole colorate şi sfaturile în tendinţă, am descoperit şi un reportaj despre un loc îndepărtat de ţară, un sat din Covasna, plin, ca mai toate satele noastre, de istorie şi istorii.

Condimentat cu multe poze „de-ale casei", reportajul semnat de Mihaela Spineanu îţi poate oferi, fie şi pentru scurt timp, un fel de evadare într-un trecut plin încă de prezent.

„...iată-mă aşadar în drum spre Micloşoara (...) un drum îngust şi destul de vag semnalizat care pare anume făcut să ţină invazia turistică la distanţă." Locul în sine „te face să te simţi privilegiat ca şi cum ai fi descoperit o comoară. O Transilvanie altfel decît în clişee (...), un loc de o frumuseţe copleşitoare, în care timpul a schimbat prea puţine lucruri în ultima sută de ani – case de piatră şi lemn, cu ziduri şi porţi înalte din lemn ornamentat, care nu te lasă să arunci o privire în curte, drumuri nepavate, apa scoasă din fîntîni, oameni care încă lucrează pămîntul cu ajutorul cailor sau care împart între ei un tractor obosit, rămas de pe vremea cooperativei".

Despre oameni, ca în mai toate satele româneşti, „majoritatea sînt oameni în vîrstă, căci foarte puţini tineri îşi mai găsesc împlinirea, în zilele noastre, în viaţa la ţară. Şi totuşi, mai există oameni pentru care viaţa în Micloşoara este raiul pe pămînt. Unii dintre aceştia sînt turiştii (...) care savurează din plin această incursiune în trecut, modul de viaţă simplu şi comunicarea cu natura. Dar mai sînt şi oameni care vin acolo nu doar pentru o vacanţă sau un week-end, ci pentru a rămîne. Mai mult de atît, pentru a încerca să ajute la conservarea tradiţiilor locului şi a unui stil de viaţă pe cale de a se pierde".

Aici, jurnalista face portretul unui conte ale cărui rădăcini se trag din aceste meleaguri, contele Tibor Kalnoky, urmaşul uneia dintre cele mai vechi familii din Transilvania, cu o istorie care numără 25 de generaţii în urmă, familie ce avea să sufere şi de pe urma fasciştilor, şi a comuniştilor: „Bunicul său a fost nevoit să părăsească ţara pe vremea dictaturii fasciste, fiind un cunoscut militant antifascist. Odată cu venirea comuniştilor, toate proprietăţile le-au fost naţionalizate, aşa încît familia a fost nevoită să rămînă în exil".

Contele a revenit în ţară pentru a-şi revendica vechiul conac de vînătoare care aparţine familiei, „o clădire odinioară impunătoare, cu o arhitectură care combină stilurile baroc, renascentist şi neoclasic, pe care a găsit-o în paragină" – clădirea servind pe timpul comuniştilor drept cămin cultural.

După ce a renovat parţial conacul, deschizînd chiar o aripă vizitatorilor, „contele a cumpărat în Micloşoara cîteva case vechi pe care le-a recondiţionat din temelie, le-a decorat într-un fermecător stil rustic şi le-a transformat în case de oaspeţi pentru turiştii care îşi doresc să guste din bucuriile simple ale vieţii. Cu banii obţinuţi contele continuă să restaureze atît conacul de vînătoare al străbunilor săi, cît şi alte case din localitate – cea mai nouă achiziţie fiind acum în plin proces de construcţie, acolo urmînd să fie amenajat un magazin în care localnicii vor putea să vîndă produse de artizanat şi tot felul de delicatese produse în zonă." (**S. G.**)

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la un corespondent perfect existent

Hossegor, 14 iulie, de Căderea Bastiliei

Către prietenul Fiului, inexistenţi amîndoi, *

Înainte de orice, orgoliul meu hossegorean cere drept la replică. Aşa e: zici Hossegor – zici surf: aceasta-i truismul (sau „aproape-un-truism", cum se zice astăzi, fin, cu nuanţă), aceasta-i caricatura: dar nu toţi sîntem surfişti aici. De altfel, în iunie-iulie, cînd am scris mesajul la care-mi răspundeţi, truismul era inoperant datorită unui fenomen meteorologic paradoxal: căzuse anticiclonul Azorelor, se oprise subit din învîrtit; în consecinţă n-au mai fost curenţi – deci valuri – deci surf – la Hossegor. Marea era blajină ca o piscină – s-a putut înota pînă la orizont şi nu am ezitat.

Eu sînt hossegorean întru ce începe în *l'arrière-pays*-ul truismului şi surfismului. Unde încep *les Landes,* pădurea de pini, duna, ramul, lacul, casele bascè şi *barthes*-urile – luncile mlăştinoase (de unde *Barthes;* iar dacă vorbim despre Roland, el este de aici, de la noi, de pe Adour, din Urt). Pe malul unuia din lacuri, Etang d'Hardy, într-un hotel din scînduri albe, au locuit într-o toamnă Scott şi Zelda. (Da, chiar aşa, domnule Cosaşu.)

Ştiu cine era preşedintele României în 1990. Nu puteam să nu-l ignor. Şi eram încă, *hélas,* în patrie.

Apoi: am avut o tresărire cînd am văzut în epistola dvs., „K." Produceţi confuzie, abreviind astfel. Întru Kundera, da, putem fi amici, chiar fraţi, dacă vreţi. Dar nu şi întru K.: cum am putea fi amici întru K.? Eu prefer prietenii întru Musil. Mi-am început scrisoarea, cum se cade, canonic, invocînd anticiclonul Azorelor. Înţelegeţi? Eu sînt musilian, dle, nu kunderian!*

Apoi: cum ajunserăm de la tăntălău la femeie, de la tăntălău la revoluţie? Sînt două concepte de viaţă diferite. Pot fi cumulate, firește; iar unii cad tăntălăi la revoluţie, comunism, partid, *ca* la femeie – uneori prin femeie. Dar eu nu-l vizam pe Fiu, respectiv pe prietenul dvs., decît sub specia primului concept. Firește: toate revoluţiile au, necesarmente, în fondul lor de comerţ, tăntălăii lor (nu mi-e clar: pe *ei* îi caracterizează „netrebnica candoare"?). Că totul se aşază, cuminte, după ce nu mai este intens, devenind „densitate umană" nu este, aici, acum, în chestie. Vorbim *încă* de ce este acut în relaţia Tată-Fiu, despre ce nu devine densitate, şi este, după mine, schematic în plina actualitate a Fiului (chiar dacă actualitatea aceasta ţine de douăzeci de ani) şi nu de ce-i schematic din perspectiva aplananată a istoriei (dar cred că îngerul *acestei* istorii pacificate nu ne-a atins încă). Iar apoi între ce scrie iubita Fiului şi ce scrieţi dvs. despre Fiu sînt cel puţin diferenţe importante de detaliu, dacă nu şi de adevăr. Scrieţi despre aceeaşi persoană? Menţin, convins, dar prevăd o oarecare nuanţare suplimentară, termenul tăntălăul. Revin data viitoare.

Apoi: sînteţi categoric în a trage pentru prietenul dvs. concluzia că dacă n-ai competenţele necesare, „trebuie plecat dintr-o ţară în care fiecare cruzime justifică o alta", dar descrieţi, jovial, descreşterea revoluţiei la noi şi aiurea, ca un fanatism care se moaie şi devine, după expirare, din patetic şi delirant, rizibil. Nu trebuia atunci, cu puţintică răbdare, să aştepte prietenul ca fanatismul să se lecuiască, cuminte, de la sine, ca pathosul să se răsufle, ca ura să se nuanţeze, ca expresia să se mlădieze, ca fandacsismul să se rezoneze, şi ca *Pasionaria* să-i devină relativă şi tandră? Şi nu cred că s-a mers tot într-un crescendo, de la o cruzime la alta. Ne-am potolit, pentru că ni s-a trezit, ca să zic aşa, inerţia fatalităţii, nu neapărat cea cu „pupat piaţa endependenţi", nici chiar cea cu soluţia în amorul general, fiind cu toţii mai mult sau mai puţin români, onești, româneşti, nici cea cu „merge şi aşa", şi nici cea cu „ce-am avut şi ce-am pierdut". Dar aceea sintetică, cu detalii din toate acestea, şi am făcut din ea, aşa, cum am putut şi noi, cu ceva resemnare cehoviană, o normalitate.

Apoi: nu am nimic împotriva tăntălăului ca erou literar. Îmi apar cîţiva, dezordonat, discutabili, la prima strigare. Apoi, mai convingător, Svejk, un suflet simplu din patria lui K.; şi brusc, sînt siderat, dar iată la ce poate duce o asociaţie de idei în zilele noastre: „omul de la ţară", din *În faţa legii* a lui Kafka, a lui K. Desigur: de ce nu un nou Dostoievski cu un abisal tăntălău? Eu vă urez răbdare şi putirinţă în a-l aştepta.

Apoi: sînt, adică – e o ruşine, e un snobism? – antităntălău, dar nu şi irealist, nontăntălău; pentru că ştiu, profund, nu numai epitelial, ce înseamnă, pe pielea mea, să fiu tăntălău. Aş zice chiar că raportul, tropismul, este fichteian: sîntem tăntălăi, tindem, activ, spre lumină, către nontăntălăism. Iar tăntălăul e uneori, vă confirm, tăntălău din exces de calitate umană. (În clipa aceasta, aşa ceva nu se inventează, prietena mea, pianista, *mein Lebensmensch,* care nu ştie decît trei cuvinte tandre în română, aruncă o privire peste ce scriu şi-mi spune: scrii despre *Tantale?)*

Apoi: vă întreb ca pe unul care aveaţi certitudini suficient de impetuoase pentru a-l lămuri pe prietenul dvs. că viaţa-i este în altă parte: cine ştia să se abţină în primăvara maniheistă a lui '90? Dar cine este capabil, pe la noi, să nu aibă opinie? Şi nu e, în genere, abţinerea, la noi, o idee fără vocaţie?

Dar m-aţi întrebat cum aş fi suportat eu întîlnirea între „ura justă" şi expresia care urăşte. Şi cum aş îmbrăţişa, dacă aş îmbrăţişa, buzele iubitei dupa ce rostesc ceva josnic. Sînt întrebări care mă vizează fix şi ţin să vă răspund. Acum mă duc să înot.

Al dvs.

Mihai M.
mcm_juin@yahoo.fr

---

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 282 din 9.07.09

** pentru precizia lecturii: *întru* este la mine un cuvînt senin, fără conotaţie, nu un „operator" filozofic.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Arabii

Veţi găsi mai departe în carte vorbe despre marii arabi ai acestei naţii, în general, foşti studenţi prin facultăţi româneşti, ajunşi aici pentru ieftinătatea costului unei diplome. De la un anume nivel de afacere în sus se punea şi problema colaborării acestora cu Serviciile Secrete. Dar nu, nu ne interesează zborul acesta atît de în înaltul cerului spre care şi-au întins aripile un Hayssam, un Mujea, un Samir, nu. Vrem să aducem un omagiu acelor arabi din căminele studenţeşti care pe vremea lui Ceauşescu aveau deschise camerele lor zi şi noapte şi vindeau beri, whisky-uri, prezervative, ţigări, Mercedesuri cu număr mic, schimbau dolari în lei şi invers, oameni care, avînd comerţul în sînge, au dat mici distracţii interzise sau greu, greu de obţinut pe vremea Degrabă Împuşcatului. După Revoluţie, arabii tot – ei au – continuat, ducînd plăcut economia „la negru", deschizînd gustul românului spre friptura pe băţ, şaorma, spre călătoria cu autobuzul spre Turcia, ori umblînd prin pieţe şi pe străzi, dînd la furat această meserie ţiganilor şi strigînd nemuritorul: „ceingi? Ceingi?" (adică „schimbi valută?").

Marginea

Viitura a lovit în podul de beton vechi de peste 35 de ani, aflat în reabilitare. Pînă la urmă, podul a căzut şi astfel, aşezarea din judeţul Suceava a fost ruptă în două. Odată cu ruperea podului au început şi necazurile oamenilor. La opt luni de la potop podul tot nu a fost reparat aşa cum au promis autorităţile în iulie 2008. Între timp, drumul ocolitor a devenit impracticabil. Sătui de promisiunile autorităţilor în privinţa refacerii podului distrus de ape, sătenii au construit un pod într-o singură zi, 7 februarie 2009. Numai că imediat autorităţile statului au deschis dosar penal celor ce au avut iniţiativa. Ca să înceteze conflictul, mărginenii şi-au desfăcut podul. Autorităţile n-au construit pînă în iunie nimic în schimb.

Net

Nu, nu aici, în carte, găsiţi anunţuri cu „locuri de muncă, muzică gratuită, subtitrări 2003, fotografii şi filme porno cu celebrităţi atît din România, cît şi din întreaga lume, bilete la Steaua-Dinamo, fulare cu Rapid oferite gratuit, sandale greceşti, jetoane la cazinoul din colţul străzii tale, BNC-uri, servere, domenii gratuite, hosting la cele mai mici preţuri, credite la bancă, reţete de făcut bani pe net". Aţi greşit locul. Acolo, pe net, asta consumaţi, ceea ce vă bucură inima, precum şi ştiri senzaţionale, superdivertisment, cele mai tari exclusivităţi, scandaluri cu vedete. Ia-ţi, nu strică, un cont pe hi5 şi pe twitter. Şi cred că ştii că nu exişti dacă n-ai blog. Netul omoară ziarul, omoară cartea, distruge viaţa de cuplu.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

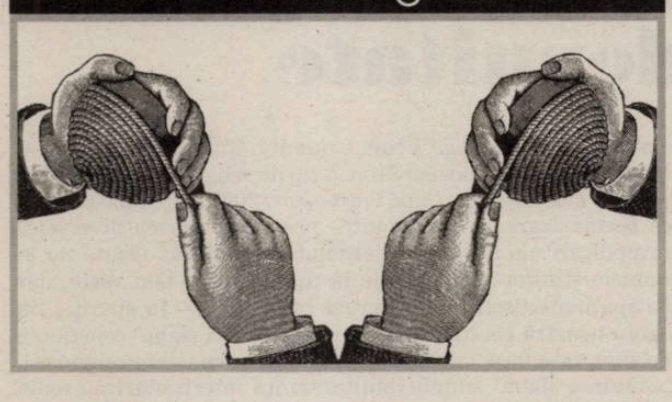

Mai bine monitorizaţi

Am scris în urmă cu cîteva luni o serie de articole despre mecanismul de monitorizare a justiţiei din România şi oscilam în următoarea dilemă: monitorizarea este un lucru bun pentru situaţia internă a României pentru că dă un impuls pentru continuarea reformelor şi întărirea instituţiilor anti-corupţie, dar, în acelaşi timp, mecanismul de monitorizare afectează statutul României în UE, ca prestigiu şi putere de influenţă. Cum am fondat Centrul Român de Politici Europene pentru a ajuta România să fie un stat membru mai coerent, pentru noi această dilemă este dificilă. În ultimele luni, toate cele patru partide parlamentare şi-au propus în mod public ca obiectiv ridicarea monitorizării, chiar dacă PSD, PNL şi UDMR au adus argumente foarte diferite de cele ale PDL şi ale preşedintelui Băsescu. Doar Monica Macovei susţine public şi cu voce tare că monitorizarea este un lucru bun pentru România şi ar trebui să continue, dar nu cred că îşi va convinge partidul. Între timp, avem răspunsul oficial în ultimul raport al Comisiei Europene: mecanismul de monitorizare va fi extins şi dincolo de 2009. Pentru cine a avut răbdare să citească şi pasajele ignorate în relatările din presă, Comisia aduce nişte explicaţii interesante. Mecanismul de monitorizare a Justiţiei aşa cum a fost el convenit prin tratatul de aderare al României la UE era un fel de tîrg: noi vă acceptăm în Uniune, dar voi promiteţi că veţi face anumite lucruri. Dacă nu le făceam, pînă la finele anului 2009 ni se putea aplica clauza de salvgardare, adică un mecanism prin care deciziile instanţelor româneşti ar urma să nu fie automat recunoscute în celelalte state membre. Din tot acest aranjament nu era clar ce se va putea întîmpla după 2009 (ei au plecat de la premisa că nu va mai fi nevoie). Acum, Comisia explică: clauza nu va fi activată, dar mecanismul de monitorizare va continua. Important este însă ce ar putea urma acum, care ar mai putea fi sancţiunile ataşate monitorizării? Raportul reuşeşte să nu dea un răspuns explicit acestei întrebări. Deci, vom fi în continuare monitorizaţi, dar nu e clar ce ni s-ar putea întîmpla dacă nu facem ce am promis, dacă de pildă îl mai protejăm pe Năstase de procurori prin votul comun al PSD şi PNL. Scriam în articolele mai sus pomenite că la nivelul Comisiei se discutau diverse variante, între care o condiţionare privind aderarea la spaţiul Schengen sau suspendarea unor fonduri europene. Într-o variantă iniţială a raportului de săptămîna trecută, apărea o referire la spaţiul Schengen, deşi era destul de vagă. În colegiul comisarilor, acea referire a fost scoasă. Impresia mea în acest moment este că în rapoartele viitoare, Comisia va continua să facă doar evaluarea tehnică a progreselor şi va lăsa sancţiunile la latitudinea statelor membre, dat fiind că acolo e vorba mai degrabă de o decizie politică sensibilă. Şi asta este o veste foarte proastă pentru noi. Deja Germania, Anglia, Olanda au dat semne de nervozitate şi nerăbdare. La fel au fost voci din Parlamentul European critice cu Comisia că nu a activat clauza de salvgardare în forma de pînă acum. Butaforiile lui Adrian Severin la Bruxelles nu ne salvează în nici un fel, ne fac mai mult rău – a ajuns să acuze Comisia că are o „viziune antiparlamentară, antidemocratică" (pe model „insurecţia naţională antifascistă şi antiimperialistă de la 23 august 1944". Cum ne dau de gol cuvintele!!!).

Aşadar, monitorizarea continuă. Consider că este o veste bună. Fără presiunea externă, chiar aşa periodică şi anemică cum este după aderare, totul s-ar prăbuşi. Vedem cum Crin Antonescu ne promite în faţă că va schimba procurorul general şi procurorul şef de la DNA (singurele instituţii apreciate pozitiv de către Comisie). Nici măcar nu are şiretenia de nomenclaturist unsuros a unui Octav Cozmîncă, acela nu promitea nimic deschis şi rădea tot. Antonescu are aerul că nu pricepe nimic din ce se întîmplă. De la PSD nu am avut niciodată aşteptări în acest domeniu, deşi am sperat la un moment dat că măcar din motive egoiste, ca să scape de el, Geoană va permite procurorilor să-l ancheteze pe Adrian Năstase. PDL, care a avut o poziţie mai deschisă faţă de subiect, are şi el aerul că o ţine pe Monica Macovei în vitrină la Bruxelles în timp ce, la Bucureşti, Elena Udrea devine imaginea insuportabilă a partidului. Singura speranţă este că în cazul Ridzi (după ce a apărat-o prosteşte) a votat imediat în Parlament pentru a permite anchetarea ei, deşi PNL şi PSD se fac că nu au priceput aluzia cu corupţii lor. Presa nu a fost niciodată mare susţinătoare a celor care au încercat cît de cît să mişte ceva, din contra. Acum, la vremuri de criză, vedem că mecanismele gri de cumpărare a imaginii prin publicitate de la stat se reactivează. În 2003, cînd am început un proiect de cîteva luni la Centrul pentru Jurnalism Independent unde monitorizam publicitatea de stat, nu ştiam că urma să se întindă pe cîţiva ani, că se va lăsa cu procese cu guvernul Năstase şi că va sfîrşi în 2005 printr-o lege specială de transparentizare a contractelor. Cînd am abandonat subiectul şi mi-am văzut de altele nu îmi închipuiam că în 2009 vom revedea aceleaşi mecanisme, cu Ridzi pe post de Agathon (ce-o mai face stimabilul?), cu Udrea pe post de Mitrea şi cu legea noastră ignorată cu nonşalanţă. ONG-urile care altădată erau foarte active sînt tot mai secătuite după mutarea atenţiei donatorilor mari spre alte ţări mai năpăstuite şi după migrarea unor lideri în politică, iar vedetele anticorupţiei civice au ajuns oameni ca Victor Alistar, care ba îşi dă casă de la stat, ba îşi blochează cinci ani un post de funcţionar public şi în restul timpului face sondaje bizare unde poporul îi dă cecuri în alb (dvs. ce aţi răspunde la întrebări de sondaj de genul: „Unde ar trebui organizate dezbateri cu cetăţenii înainte de scrierea legilor?").

Da, sînt pesimist. Am crezut în 2004 că se despart apele şi că societatea va găsi din ce în ce mai multe resurse să se cureţe. Nu e cazul. Sprijinul politic e tot mai şubred, avem aerul că ne-am plictisit de povestea asta cu anti-corupţia. În aceste condiţii, pentru mine dilema s-a rezolvat: monitorizarea externă ţine măcar subiectul pe agendă şi presiunea pe instituţii. Măcar dacă progresele tehnice (de genul schimbării procedurilor care permit ca procesele să se prelungească aiurea) continuă, chiar cu nivelul politic pe avarie, tot e ceva. România pierde în UE, dar nu văd altă soluţie. În orice caz, spoiala internă şi isteria externă nu sînt acceptabile. România a terminat cu perioada cînd trebuia să fardeze rahatul intern pentru export şi secţia de cadre producea băieţi spălaţi ca Severin, care să ameţească străinii dacă nu îi pot convinge. Eu unul nu o să spun celor din afară care mă mai consultă că e mai bine în România decît este. Nu mă împac cu gîndul că, din patriotism, alde Năstase şi Micky Şpagă trebuie să rămînă cu ce au furat.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

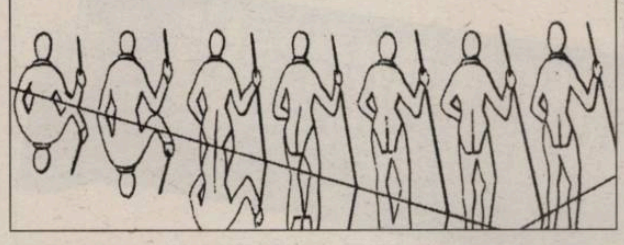

Pluşaţi, laminorişti şi... păr

La Cîmpia Turzii am fost cam cu 20 de ani în urmă, invitată de un prieten într-o casă cu nuc în grădină, colecţii de fluturi şi volume de poezii înăuntru, precum şi cu o bunică specială, asortată cu toate acestea. Ţin minte că farmecul casei şi al locuitorilor ei mi s-a părut departe de cel al oraşului în sine, care, pe vremea aceea (de sfîrşit de comunism...), m-a cam îngrozit: mai ales că pe atunci mergea şi combinatul, ceea ce făcea ca totul să apară cenuşiu şi lipsit de speranţă...

Chestiune de percepţie, evident. Întoarsă după atîta timp în Cîmpia Turzii, e drept că nu am mai regăsit casa cu nuc; în schimb, pe un fond fără poluare (vezi declinul combinatelor comuniste care mai de care...), am dat de un bulevard central bine dotat comercial, cu magazine multe, mici şi preţuri accesibile. Senzaţia de pustiu s-a estompat în febra micului shopping de delegaţie: nu e puţin lucru să găseşti, într-un butic pare-mi-se de podoabe, nişte gîndaci din cauciuc, cred, care, odată băgaţi în apă, în trei zile se fac de trei ori mai mari...şi cleşti de păr în formă de Minnie Mouse, văzută din spate, fără chip.

Ce mai contează că, pe acelaşi bulevard central, nu puteai cumpăra nimic din „lista de supravieţuire" alimentară, cum ar fi caşcavalul Hochland sau orice alt salam care să nu fie de vară... La una dintre alimentare aveau însă rochii de vară, cu decolteuri şi imprimeuri, la numai 20 de lei (rochia se putea proba printre rafturi, peste haine, şi te vedeai în oglinda piezişă pusă deasupra ca să nu furi ceva...).

Bulevardul nu punea doar probleme gastronomice, ci şi unele, dacă nu morale, măcar stilistice: în plin centru, o răscruce indica două posibile direcţii – Piaţa Mihai Viteazu sau Str. Laminoriştilor... Dacă nu te puteai decide între două tipuri de trecuturi, diferit eroice, erai liber să meditezi la profunzimile unui prezent incert: un magazin se numea, sincer, *Haotic SRL*. Pe un zid din aceeaşi zonă sta scris: „Cumpărăm păr. Mai scump ca alţii, natural de la 30 cm. Cărunt, vopsit, de la 45 de cm". După o ruptură dintr-un colţ, afişul continua precum urmează: „...conform lungimii şi tarifelor. ...zile rugăm să nu ne deranjaţi".

Anunţul cu părul ca sursă de venit (atîta timp cît sînt respectate regulile de timp şi calitate...) ducea spre hotelul Tiver, unde am fost cazată. La prima vedere, hotelul părea OK. I-am descoperit chiar şi o caracteristică specială, personalizată: în fiecare cameră se află cîte o jucărie, de pluş sau de plastic, un urs sau un bursuc... Alături de Noul Testament.

Totul era să nu pui mîna pe ele: colega mea a îndrăznit gestul acesta cu un pufos maroniu şi a rămas cu ceva lipicios pe degete... De asemenea, personalul hotelului mai are o obsesie: o nefericită şi ininteligibilă combinaţie de suspiciune cu indiscreţie. Trebuie să laşi neapărat ceva la recepţie, de frică să nu fugi fără să achiţi; în acelaşi timp, în camerele pe care le plăteşti şi unde, încă, locuieşti, femeia de serviciu, după ce face curat, lasă uşile larg deschise, cu bagaje cu tot... Să fie doar o goană după aer curat dusă la extrem, o transparenţă pînă-n pînzele albe; sau, pur şi simplu, o lipsă de respect la adresa clienţilor localului, care n-au voie/de ce să aibă o brumă de intimitate? De altfel, camerele dau chiar într-una dintre pieţele publice locale, în care e lume zi şi noapte, de la venerabilii jucători de table la junii ascultători de manele...

Din punctul acesta de vedere, nu m-am putut plînge: senzaţia de linişte excesivă, pe care am avut-o în unele sate, în care pînă şi greierii îşi făceau siesta, cu siguranţă nu o împărtăşeam aici. La Tiver, cînd deschideai geamurile, te simţeai *safe*, în miezul lumii dezlănţuite...

Un singur regret, la final de Cîmpia Turzii: nu am ajuns în piaţa locală, pe care ne-o recomandau toţi, ca loc de pelerinaj; şi nici „la ape", alt spaţiu legendar, rămas misterios.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

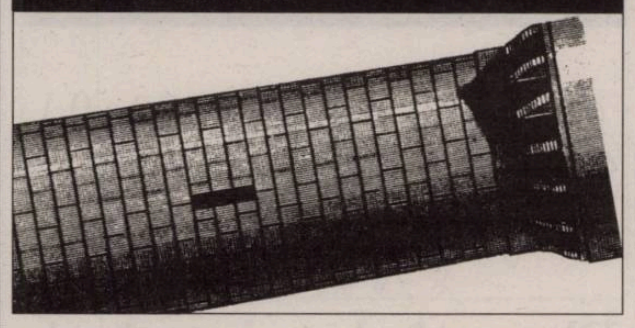

E simplu

Scandalul din jurul universităţii *particulare* „Spiru Haret“ a provocat reacţia a 35 de personalităţi intelectuale. După cum observa dl Eugen Istodor, „apelul celor 35“ a fost urgent escamotat de presă, care s-a grăbit să extragă din text nu atît substanţa – declarat „neinteresantă“ – cît concluzia larg trîmbiţată că el anunţă divorţul dintre intelectualitate (în general) şi preşedintele Traian Băsescu. Asta da ştire! Dar staţi puţin şi nu mînaţi. Trebuie să fim cu toţii stupizi pentru a digera o asemenea diversiune. Apelul susţinea că impostura academică şi ilegalitatea respectivei fabrici de diplome trebuie sa înceteze. Nu poţi face o universitate serioasă cu 350.000 de studenţi, dintre care majoritatea *la distanţă*. Faptul că semnatarii criticau, tangenţial, prima intervenţie a preşedintelui pe acest subiect (de altfel nuanţată ulterior) nu înseamnă că problema atacată se numeşte Traian Băsescu. Ea poartă tot numele „Spiru Haret“, cu două rînduri de ghilimele: unul ca scuză faţă de memoria uzurpată a celui care a fondat învăţămîntul românesc modern şi altul faţă de anvergura „lucrativă“ specifică acestui paravan generos în aparenţă şi dubios în conţinut.

N-am nimic împotriva ideii ca dl Aurelian Bondrea – pe care-l cunosc numai din faima sa de satrap ideologic ceauşist – să fie contemporanul meu multimilionar. Dl Bondrea a înţeles de timpuriu şi a speculat cinic o evidenţă sociologică: aceea că regimul trecut, pe care l-a servit cu zel, a făcut din Universitate un acvariu cu peşti roşii. Înfiinţînd şi dezvoltînd o mega-afacere nestingherită de legi sau de scrupule calitative, tovarăşul-patron a satisfăcut simultan: 1) o imensă cerere de acces la studii superioare şi 2) ispita specific românească a formei fără fond. Prima i-a asigurat abonaţii, gata să plătească pentru a obţine un statut socio-profesional ameliorat. Cea de-a doua i-a umplut catedrele cu profesori care predau orice şi nimic, pe bani frumoşi. Nu vreau să generalizez, există cu siguranţă excepţii de la oroarea acestei frapante escrocherii. Aşa cum există şi merite manageriale de partea dlui Bondrea, care a ştiut să monteze, prin reinvestirea unei părţi din profit, o remarcabilă infrastructură.

Chiar dacă n-am semnat apelul de care aminteam, sînt de acord cu el. Şi nu sînt singurul. Ştim adevărul: fabrica de diplome e comparabilă cu o fabrică de bani falşi. Corupţie, complicităţi, sume redistribuite precum în povestea lui Ali Baba, dar mai ales sporirea masivă a imposturii care va duce, prin acumulare, la intoxicarea pieţei muncii din România. Studenţii care-şi cumpără diploma şi se angajează în numele unei calificări fictive sau parţiale îşi fură singuri căciula, dar sînt şi agenţi dizolvanţi ai pretenţiei noastre de *a fi* europeni. La „Spiru Haret“ se pregăteşte – într-un ritm căruia celelalte universităţi nu-i mai pot face de mult faţă – triumful ireversibil al confuziei profesionale, victoria finală a improvizaţiei şi generalizarea fraudei morale în societatea românească.

În afara beneficiarilor direcţi ai *Sistemului Bondrea,* restul ţării nu are interesul ca metoda aceasta de hocus-pocus să se permanentizeze. Nici eu, care ştiu cît am muncit pentru titlul de doctor al Sorbonei, nici ceilalţi cetăţeni – tineri sau nu – care-şi doresc încă o carieră corectă, bazată pe merite şi competenţe verificabile. Dacă opinia publică ar înţelege riscul *de durată* legat de proliferarea acestor pseudo-universităţi, care vînd pseudo-ştiinţă, e sigur că „apelul celor 35“ ar fi semnat de milioane de părinţi. Pentru că nu-ţi iubeşti copiii dacă nu le arăţi nici măcar grija lui Gepetto faţă de Pinocchio...

Chestiunea reclamă o veritabilă discuţie publică, urmată de o decizie aplicată prin Ministerul Educaţiei, şi o abordare legală, în sfera Justiţiei. De la Parlament aşteptăm adoptarea pachetului legislativ Miclea, cu care toate partidele, semnatare ale Pactului pentru Educaţie, au fost de acord. E simplu.

Matei CĂLINESCU

Idei despre modernitate şi postmodernitate

Antimodernii sînt în mod necesar moderni, iar modernii, în mod necesar, antimoderni. Într-un sens cultural larg, se poate spune că, pentru a fi întru totul modern, trebuie să fii şi antimodern. Această profundă ambivalenţă a fost clar întrezărită încă de Baudelaire, care a folosit cuvîntul *„modernité“,* în mod estetic, pentru a exprima: „...tranzitoriul, fugitivul, contingentul, [care] constituie jumătatea artei, cealaltă jumătate fiind eternul şi imuabilul“ (citatul este din articolul său „Pictorul vieţii moderne“, publicat în 1863 – v. Charles Baudelaire, *Curiozităţi estetice,* Editura Meridiane, 1971, traducere de Rodica Lipatti). Recunoscut ca fondator al poeziei moderniste, Baudelaire a fost totodată (din punct de vedere cultural, politic, religios) un antimodern *par excellence,* un admirator al lui Joseph de Maistre, un adversar al doctrinei progresului, al democraţiei, al Americii („o ţară de cumpărători şi vînzători“ în care un geniu ca Edgar Poe nu poate avea decît un destin tragic). Într-o carte recentă, *Les antimodernes: De Joseph de Maistre à Roland Barthes/Antimodernii: de la Joseph de Maistre la Roland Barthes* (Paris, Gallimard, 2006), Antoine Compagnon susţine că „antimodernii [sînt] còpii ale modernilor, critici moderni ai modernităţii sau moderni văzuţi din partea opusă, astfel încît, dacă termenul [antimodern] are vreo valoare, atunci mai toţi modernii ar putea fi dezbătuţi în cadrul acestei teorii a antimodernilor“.

(...)

De la artă la filozofie şi religie. Dincolo de literatură şi artă, dincolo de extinderea ei în domeniul social, distincţia dintre modernism şi postmodernism a implicat în tot mai mare măsură teme epistemologice, filozofice şi teologice. În aceste utilizări extinse, perechile opuse modernism/modernitate şi postmodernism/postmodernitate se suprapun, terminologic vorbind, adesea. Graniţele dintre discipline şi tipurile de discurs au devenit mai laxe, iar dezbaterile filozofice contemporane influenţează modul în care percepem literatura şi arta. Pe de altă parte, filozofii împrumută în mod curent noţiuni din estetică. Aşa, de pildă, gîndirea antimetafizică a lui Richard Rorthy, care, într-un prelung dialog sau „conversaţie“ filozofică, sfîrşeşte prin a invoca un criteriu estetic de alegere între diferitele versiuni (interpretări) ale lumii. Nu există fundamente, nici absoluturi, aşa încît consensul rămîne cea mai înaltă valoare la care putem aspira, în condiţiile unei epistemologii care nu este altceva decît hermeneutică (să ne amintim de afirmaţia categorică a lui Nietzsche potrivit căreia „nu există fapte, ci doar interpretări“). Referitor la consecinţele literare ale ideilor filozofice, aş menţiona aici, în treacăt, teoria colapsului formulată azi de Jean-François Lyotard, o teorie a „marilor naraţiuni“ *(„grand récits“)* sau, cum mai sînt numite, „grand-naraţiuni“ ori „meta-naraţiuni“, menite să legitimeze cunoaşterea. Modernii s-ar afla încă, în ciuda spiritului lor critic, sub vraja unor astfel de meta-naraţiuni explicite sau implicite. Mai sceptici, scriitorii postmoderni recurg la astfel de poveşti numai pentru a ironiza, a fragmenta sau a „deconstrui“, preferînd, în mod vădit, „povestirile scurte“, adesea paradoxale sau contradictorii. Conştiincioşi, criticii literari au ţinut cont de acest aspect, în abordarea eterogenităţii intenţionate a textului literar postmodern.

Odată cu sfîrşitul modernităţii şi cu apariţia „gîndirii slabe“ *(„pensiero debole“),* cum a numit-o Gianni Vattimo, postmodernismul face posibil un nou tip de religiozitate. În cartea sa *After Christianity / După creştinism* (2002), Vattimo susţine că secularizarea a contribuit – prin subminarea diverselor revendicări ale adevărului absolut (revendicări făcute fie în numele ştiinţei moderne, fie în numele unei mai vechi, dar încăpăţînate doctrine dogmatice bisericeşti) – la apariţia, în epoca noastră postmodernă, a unei „gîndiri slabe“ conştiente de sine, care face, la rîndul ei, posibilă o renaştere religioasă. „Gîndirea slabă“ admite omniprezenţa interpretării în toate domeniile legate de cunoaştere – în spiritul maximei nietzscheene „nu există fapte, ci doar interpretări“, afirmaţie care, adaugă Vattimo, este ea însăşi o interpretare. Noua religiozitate postmodernă e una de ordinul a ceea ce filozoful italian numeşte, urmînd gîndirea antimetafizică a lui Heidegger, *„credere di credere“* sau „a crede că crezi“. Dilema credinţă în Dumnezeu *versus* ateism a devenit posibilă numai atunci cînd Fiinţa a putut fi considerată fundamentul enunţării „obiective“ şi „universale“ a adevărului. Dar ateismul, afirmaţia că Dumnezeu nu există, este un enunţ cu nimic mai puţin metafizic decît contrariul său, şi ambele sînt lipsite de sens într-o epocă postmetafizică, în care adevărul a devenit un concept hermeneutic. Ceea ce rămîne – şi asta e important – este Dumnezeul Bibliei, a cărei lectură a modelat cultura şi ştiinţa europeană (bazată, printre altele, pe monoteism). Să crezi că crezi înseamnă să interpretezi Biblia, încercînd neîncetat să-i descifrezi mesajul şi amprenta ei indelebilă asupra imaginaţiei occidentale. Vattimo scrie: „Experienţa modernităţii [...] trebuie, de fapt, considerată un eveniment creştin. Mai mult chiar, este evenimentul creştin *par excellence,* care dovedeşte că sămînţa Verbului divin a rodit pe un cîmp vast şi nu s-a lăsat îngrădită şi secată de limitele autoritare ale dogmei“. Interpretările postmoderne ale Scripturii vor scoate în evidenţă noţiuni creştine precum mila şi iubirea, comunitatea şi comunicarea, şi vor concepe „adevărul mai curînd drept consens – am putea spune chiar, drept caritate – decît ca «obiectivitate»“ *(ibid.).* În locul lecturii literale a Bibliei – preferată, în ultimă instanţă, de Biserica Catolică –, comentatorii postmoderni ai Scripturii vor practica o lectură „spirituală“ a Evangheliilor, concentrîndu-se asupra evenimentului central al tradiţiei sacre europene, şi anume, întruparea lui Dumnezeu în Isus Christos. Dacă teologia protestantă modernă înclină să identifice sacrul cu „alteritatea radicală“ (cum o numea Rudolf Otto în faimoasa sa lucrare *Das Heilige / Sacrul),* în recuperarea postmodernă a sacrului, Dumnezeu coboară din transcendenţă, iar noi, cum spune Vattimo, „nu vom mai fi numiţi slujitori sau copii (cum spunea Gioacchino da Fiore), ci prieteni“.

O astfel de perspectivă îngăduie o percepţie mai rafinată a conexiunii istorice dintre modernitate şi creştinism, o percepţie care răzbate dincolo de asocierea mai veche, propusă de Max Weber, dintre etica protestantă şi „spiritul capitalismului“.

(Fragmente dintr-o conferinţă ţinută în 2007. Varianta integrală o puteţi citi în Dilemateca *nr. 39, care va apărea pe 1 august.)*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

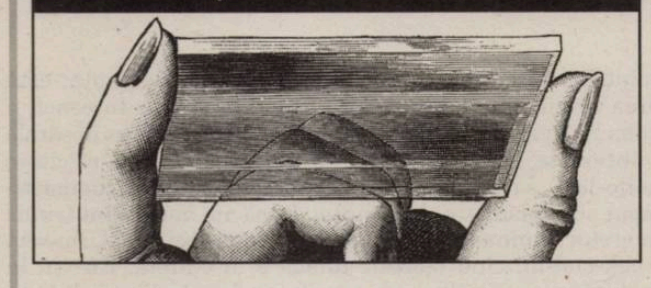

Viaţa fără televizor

Au existat cîteva perioade în viaţa mea în care am funcţionat fără televizor. Acestea au fost prefigurate înainte de '89, cînd trebuia să mă limitez la cele două ore ale televiziunii române, în timp ce toţi colegii mei se puteau uita şi la bulgari (nu ştiu de ce ai mei nu şi-au instalat niciodată antenă să prindă programele vecinilor de peste Dunăre, nici măcar un lighean de aluminiu, cum aveau cei mai mulţi). Prin urmare, am învăţat cuvintele bulgăreşti din poveştile colegilor de clasă: *naruşenia* (de la cei care se uitau la fotbal), *lecanoşti deţa* (de la cei care aveau norocul să vadă desenele animate), *studio x* (de la cei care se lăudau că au văzut nu ştiu ce film cu Alain Delon). În fine, *studio x* nu prea e în bulgară, dar la vremea aceea era un brand bulgăresc al cărui nume toţi îl rosteau cu admiraţie şi respect.

În 1990, după Revoluţie, eram student şi stăteam într-un cămin din Grozăveşti. Nu aveam televizor, dar trăiam nemijlocit evenimentele care ar fi putut să fie transmise de TVR, dar nu se întîmpla asta din cauza ceţii. Am fost în stradă şi în ianuarie, cînd Iliescu a fost întrebat de o tanti isterică ce a făcut în ultimii cinci ani, şi în Piaţa Universităţii, cînd Marian Munteanu ne urla de la balcon „În genuuunchi! Cine nu se aşază în genunchi e securiiiist!" şi în iunie, cînd au venit băieţii cu gîrbace şi lămpaşe, iar eu, purtător de ochelari şi barbă, am scăpat cu fuga de interesul subit pe care-l aveau pentru mine. În vremea aceea, părinţii mei, care locuiesc în provincie, se uitau numai la televizor şi, cînd mergeam pe-acasă, aveam lungi discuţii cu ei, în care le explicam că Iliescu nu e chiar omul blînd şi zîmbitor pe care-l văd ei pe ecran şi că nici cei care se strîng în Piaţa Universităţii nu sînt drogaţi sau plătiţi cu dolarii lui Coposu. Desigur, discuţiile cu ai mei nu duceau la nici un rezultat şi se lăsau de fiecare dată cu ceartă.

Pe la sfîrşitul anului 1998, mi s-a ars televizorul din cauza unei suprasarcini de pe reţeaua electrică şi, cum în momentul acela nu aveam bani să-mi cumpăr un altul, au urmat cîteva luni fără. În ianuarie '99 a fost ultima mineriadă şi exact în zilele acelea mă lovise gripa. Eram la pat, cu temperatură de peste 40 de grade. Ţin minte că eram năuc de febră, dar stăteam cu urechea lipită de aparatul de radio, unde se comenta ca la fotbal cum înaintează minerii prin Valea Jiului şi trec de barajele de jandarmi, cum se tot apropie de Bucureşti sau cum se luptă la Costeşti. Odată cu „Pacea de la Cozia", febra mea a început să dea înapoi şi mi-a scăzut şi interesul pentru lucrurile extraordinare care se întîmplau în lume. Deşi nu realizam acest lucru, televizorul îmi lipsea, iar în acea perioadă am scris o proză care reproducea inconştient stilistica televizuală şi care e cel mai sîngeros text pe care l-am scris vreodată – cu organe amputate şi arteziene de sînge.

Ultima perioadă fără televizor a fost în timpul unei burse de un an în Germania, în 2005. Urmăream ce se întîmpla în ţară pe ediţiile online ale ziarelor, dar la scurt timp mi-am dat seama că-mi scapă ceva, aşa că m-am lăsat păgubaş. Nu aveam acces la declaraţiile şi la zgîndăreala prin gard dintre Băsescu şi Tăriceanu şi nici la amplele dezbateri televizate care urmau. Am pierdut şi episodul în care Dana Războiu a fost alungată, cu scandal, de soţul ministru. Şi multe altele de genul acesta. În Germania, aveam program de scris (şi am terminat un roman) sau de mers pe bicicletă (şi parcurgeam zilnic între 30 şi 50 de kilometri). M-am întors cu o carte şi cu o condiţie fizică excelentă, dar eram total rupt de luptele care se dăduseră pe malurile Dîmboviţei. O vreme, colegii din presă au rîs de mine că descopeream, candid, lucruri care se încheiaseră de mult. Dar am recuperat, iar acum sînt conectat, prin televizor, la pulsul evenimentelor. Dacă o mai alungă şi actualul soţ pe sărmana Dana Războiu, voi afla asta în timp real.

Tudor Călin ZAROJANU

Duios caravana trecea

Aşadar, un ziar a determinat demisia unui ministru. Ba încă un ziar de sport. E drept că şi ministrul era de sport. Şi de tineret. Aşa că rimează. A fost o campanie cu dezvăluiri în cascadă, preluată şi ajutată de alte publicaţii – ceea ce rar se întîmplă. În cursul campaniei, fiecare a reacţionat după vîrstă şi pregătire. Personajul principal, de pildă, Monica Iacob Ridzi, la început a zis că nu ştie în detaliu pe ce s-au cheltuit banii ăia şi nici nu prea-i priveşte asta pe ziarişti sau pe opinia publică; după care a precizat că nu demisionează; după care a zis că n-are ce documente să dea comisiei parlamentare, că hîrtiile respective sînt la Parchet; după care a găsit totuşi hîrtiile şi le-a dus la Comisie; după care totuşi a demisionat.

Între timp, a plouat cu calcule. De o parte, jurnaliştii au afirmat că s-au plătit zeci de mii de euro pentru cîteva scînduri. De cealaltă, doamna ministru a socotit că abia dacă s-au chetuit cîţiva lei pe cap de participant, luînd în calcul nenumăratele evenimente organizate cu ocazia Zilei Tineretului. Poate că unii or fi prestat pe gratis şi s-a echilibrat. În paranteză fie spus, e drăguţ că acest scandal capitalist a fost creat de celebrarea unei sărbători, orişicît, comuniste, că nu prea s-a băut şi cîntat de 2 Mai la Paris, Washington sau Berlin.

Campania *Gazetei Sporturilor* a înregistrat şi două – după ştirea mea – premiere: 1. scotocind după toate încrengăturile de afaceri ale Monicăi Iacob Ridzi, ziarul nu s-a sfiit să-şi menţioneze propriul patron; 2. o vedetă din acelaşi trust, şucărită din motive personale pe GSP, n-a ezitat să reia un zvon conform căruia toată agitaţia ar fi pornit de la un contract de publicitate cu MTS, pierdut de o firmă din anturajul jurnaliştilor-anchetatori.

Nu contează faptul că dacă s-ar dovedi cumva nu că MIR a cheltuit fără noimă banii despre care s-a făcut vorbire – ci chiar că i-a băut, leu cu leu, ar fi doar un bacşiş faţă de marile tunuri ministeriale care s-au dat în România în aceşti 20 de ani. Un leu să fie, trebuie plătit pentru el. P-asta am prins-o, asta să plătească.

Aşadar, presa *este* – sau poate fi – a patra putere în stat. Mă rog, neluînd în seamă la numărătoare prima putere, corupţia.

Există precedent? Da. În urma unor articole care cercetau relaţia dintre Loteria Naţională şi George Copos, acesta din urmă a demisionat din funcţia de vicepremier. Recent, Comisia Europeană se minuna că, după patru ani, nu s-a mai întîmplat nimic în respectivul dosar. Parcă numai în acela!

Mai mult, toţi cei trei vicepremieri instalaţi după 2004 şi-au abandonat posturile după oarece agitaţii în presă, lui Copos adăugîndu-i-se Gheorghe Seculici şi Marko Bela (mai ţineţi minte fabuloasele drepturi de autor pe care acesta a declarat că le-a încasat în avans pentru vreo două volumaşe de poezie?). Firește, în toate cazurile s-au invocat argumente de tipul „n-am nimic să-mi reproşez, plec că vreau io, nu că aş avea vreo problemă". Odată cu prudentele demisii s-au cam terminat şi articolele. De vreo altă urmare – nici vorbă.

Ceea ce ridică o problemă: cît de mare este, de fapt, victoria GSP împotriva MIR? Cît de palpabile sînt succesele presei? Demisii sau demiteri au mai fost. Şi din guvern, şi din diverse funcţii de stat, şi din administraţia locală. Presa a insistat şi, pînă la urmă, cineva s-a simţit şi s-a cerut afară, respectiv a zis: „Frate, pleacă d-aci cu problemele astea de imagine, că ne tragi şi pe noi!".

O căutare pe Internet după cuvintele „demisie scandal presă" trimite la 336.000 de legături. Multe dintre persoanele respective au activat în administraţia locală, dar există şi destule vedete care ar putea fi amintite – cu precizarea că motivele au foste extrem de diverse: Adrian Cioroianu a demisionat din funcţia de ministru de Externe; Paula Ivănescu din cea de vicepreşedinte al filialei judeţene Prahova a PD; Ion Nuica nu mai e consul la Chişinău; Decebal Traian Remeş a trebuit să renunţe la scaunul de ministru al Agriculturii; Costel Iancu – la funcţia de director al Administraţiei Naţionale a Îmbunătăţirilor Funciare. În toate aceste cazuri şi destule altele, presa a jucat rolul-cheie. Chiar acolo unde exista (există încă, teoretic!) o anchetă a vreunui organism specializat, avem motive să credem că nu s-ar fi întîmplat nimic în veac de veci dacă nu „ţipa" presa.

Aşadar, se poate spune că zicala „Cînii latră, caravana trece" nu (mai) caracterizează rolul presei. Cîţiva cetăţeni s-au desprins – ori au fost forţaţi să se desprindă – din caravană, şi n-au mai trecut.

Şi? Care e continuarea poveştii? În două decenii, jurnaliştii au semnalat cîteva mii de comportamente cel puţin dubioase ale unui număr de cîteva sute de persoane – dacă e vorba să ne referim doar la demnitari. Cîţiva zeci dintre aceştia au rămas fără scaun. Nu şi fără afaceri. Nu şi fără bani. Nu şi fără carieră. Nu şi fără tupeul de a reveni în calitate de comentatori ai scenei politico-economice. Nu şi fără libertate.

Desigur, nu jurnaliştii sînt răspunzători pentru asta. Şi-aşa fac mai mult decît toate organele statului la un loc – o spun fără să ezit şi în ciuda faptului că sînt perfect conştient de toate lipsurile, gafele, interesele şi dobitociile presei.

Nu, jurnaliştii nu au cum să facă mai mult decît fac. În afară de a cădea pe gînduri. Nu numai privitor la utilitatea concretă a luptei lor, ci şi la aşezarea valorilor, la care contribuie din plin, şi cu, şi fără intenţie.

Căci, iată, vă propun spre comparaţie două cazuri, ambele mult dezbătute de presă.

De o parte, Adrian Cioroianu, un intelectual cu o imagine excelentă pînă cînd, devenind ministru de Externe, a comis o serie de gafe. Cea mai gravă dintre acestea: o declaraţie în care, exasperat (ca noi toţi) de propaganda negativă pe care ne-o fac peste graniţă unii dintre concetăţeni, a sugerat că ar putea fi deportaţi în deşert. Presa a sărit în aer. Între altele, declaraţia lui Adrian Cioroianu a fost calificată drept nazistă. Urmarea? Dl Cioroianu a demisionat şi a intrat într-un sever con de umbră.

De partea cealaltă, Radu Mazăre, fost ziarist, actual primar şi om de afaceri, cu o imagine proastă, dar re-re-ales în mod democratic, *vox populi, vox Dei*. După multe extravaganţe pasabile, apare public costumat în ofiţer *Wehrmacht*, cu zvastica pe cataramă, ba îl îmbracă şi pe fiul lui în ordonanţă nazistă. La protestele uluite, internaţionale, dă halucinantul răspuns că toate armatele au omorît oameni, de pildă militarii români din Afganistan – puşi astfel pe picior de egalitate cu autorii Holocaustului, care au ucis cîteva milioane de civili! Şi acum, firește, presa a sărit în aer. Urmarea? Dl Mazăre şi-a cerut nişte vagi scuze, fără însă a recunoaşte că a făcut cel puţin o tîmpenie, dacă nu o blasfemie.

Poate că nu mai trece chiar toată caravana, dar o anumită parte a ei sigur nu se opreşte...

PUBLICITATE

Procesele nu sînt ca în filme

– interviu cu Cristi DANILEŢ, judecător –

Cristi Danileţ este judecător din 1998, specializat în materie penală. A activat la Judecătoria Vatra-Dornei, Judecătoria Cluj-Napoca, Tribunalul Cluj, iar în prezent este vicepreşedinte al Judecătoriei Oradea. Între 2005-2007 a fost consilier al ministrului Justiţiei şi a reprezentat România în Comisia Europeană pentru Eficienţa Justiţiei din cadrul Consiliului Europei. În 2006 a început să posteze analize juridice pe blogul http://cristidanilet.wordpress.com, primul blog deschis de un magistrat român. Începînd cu 2003 a activat în cadrul asociaţiilor profesionale ale magistraţilor, iar din 2009 este preşedinte al Societăţii pentru Justiţie (www.sojust.ro), cel mai activ ONG specializat în reforma justiţiei.

Domnule Danileţ, dacă nu mă înşel, aţi debutat în Dilema veche, *cu ceva ani în urmă, cu un articol unde povesteaţi cîte ceva din viaţa unui judecător român. Din cîte ţin minte, nu era la fel ca în filmele americane: multe dosare, praf, stres. Totuşi, din filme v-a venit ideea să vă faceţi judecător?*

Eu sînt un om de acţiune. Iniţial, am vrut să dau la Academia de Poliţie, să prind infractori. Am optat în final pentru Drept şi am făcut o pasiune pentru dreptul penal. Totuşi, nu mă imaginam stînd în birou ca judecător şi dînd hotărîri prin care să trimit oamenii în puşcărie. Cînd am terminat facultatea s-a organizat concurs doar pentru judecători, m-am prezentat, am luat.

Revenind la filme, este viaţa de judecător în România comparabilă? Atunci, demult, vorbeaţi de supraîncărcare cu dosare, atmosfera încărcată în tribunal. Ce s-a schimbat?

Din păcate, faţă de articolul din *Dilema veche* din 2004, nu aş schimba decît data lui... căci situaţia este aceeaşi şi azi.

Vorbim de perioada Rodica Stănoiu. De atunci s-au întîmplat două schimbări de guvern, o integrare europeană, un mandat al Monicăi Macovei, o monitorizare pe justiţie, mai multe revoluţii ratate în interiorul magistraturii. Nimic nu se vede altfel la firul ierbii?

Prea puţine: calculatoare pe masa fiecărui judecător, o îmbunătăţire a salariilor magistraţilor şi un CSM care numeşte magistraţii în funcţie altfel decît prin mecanisme politice. Justiţiabilii nu simt mare schimbare: toţi sînt citaţi la aceeaşi oră, aşteaptă ore întregi să le vină rîndul, unii avocaţi abuzează de dreptul la apărare, experţii nu sînt destui, mandatele de aducere dispuse de judecător nu sînt întotdeauna executate de poliţişti. Judecătorii au parte de acelaşi tratament: presa ne consideră vinovaţi pentru orice condamnare la CEDO, populaţia are o încredere scăzută în noi, politicienii ne acuză pe nedrept, hăţişul legislativ e din ce în ce mai des, dosarele din ce în ce mai multe. În timpul ăsta s-a ajuns la situaţia în care judecătorii înşişi cumpără hîrtie pentru imprimante ca să trimită hotărîrile printate părţilor, grefierii roagă avocaţii să comunice adresele sau citaţiile, liniile de telefon din birouri sînt tăiate pentru că nu mai sînt bani, preşedinţii îşi plătesc singuri benzina pentru autoturismul instanţei, ministrul dă telefoane la directorii de la lumină sau gaz pentru a nu întrerupe alimentarea instanţelor.

Am pomenit mai sus de Monica Macovei. Aţi fost pentru o perioadă consilier la minister în cabinetul ei. Cum se vede justiţia de sus?

În 2003-2004 eram printre puţinii judecători care aveau curajul să vorbească despre neregulile din sistem. Odată numită ministru al Justiţiei, Monica Macovei a trebuit să îşi facă echipă şi tocmai datorită activismului meu am avut oportunitatea de a face parte dintr-o echipă de judecători şi procurori detaşaţi în Ministerul Justiţiei pentru a lucra pe diverse proiecte cerute de Comisia Europeană în vederea aderării. Misiunea mea a fost să contribui la redactarea Strategiei de Reformă a Justiţiei 2005-2007 şi a Planului de acţiune aferent, să ţin legătura între ministru şi magistraţi (astfel am înfiinţat primul forum electronic avînd ca membri magistraţi, ong-işti şi ministru) şi să monitorizez activitatea CSM. Aşa mi-am dat seama că situaţia pe care o credeam oarecum izolată e de fapt extinsă: problemele justiţiei şi ale magistraţilor erau aceleaşi în toată ţara, însă ei nu ştiau asta, pentru că nu puteau comunica. Atunci s-a făcut marea informatizare din 2005, cînd toţi magistraţii au primit calculatoare şi legătură la Internet. Comunicarea a început şi în curînd s-au născut asociaţii puternice de magistraţi.

V-aţi schimbat perspectiva asupra justiţiei? Se vede altfel după această experienţă?

Cînd am plecat la Ministerul Justiţiei, în 2005, credeam că schimbînd nişte legi sau regulamente, vom eficientiza sistemul. Ulterior mi-am dat seama că tarele sînt mult mai adînci şi schimbarea urmează să se producă mai lent, natural, odată cu schimbarea generaţiilor. Şi nu m-am înşelat: au intrat în sistem sute de judecători tineri, cu altă perspectivă, cu pregătire temeinică. Ei au adus un suflu nou, mai competitiv, în justiţie, calitatea e mai bună. Dar problemele de infrastructură şi resurse umane le creează greutăţi: sînt locuri multe libere, ceea ce înseamnă că judecătorii trebuie să lucreze în plus şi dosarele celor lipsă, multe sedii sînt insalubre. Aşa că tinerii judecători ajung curînd să vadă că realitatea e alta decît cea imaginată: nu au timp de viaţă personală, timpul de studiat noile reglementări este tot mai redus, viaţa socială este mult limitată.

Trebuie să spun că eu aşteptam mai mult de la acest val şi nu mi se pare că s-a schimbat mare lucru în comportamentul magistraţilor. De pildă, scandalul cu sporurile. De unde atîta solidaritate acolo, e moral să solicitaţi spor pentru că veniţi la serviciu? Nu ar trebui dat sporul de stres doar celor care au de ce să fie stresaţi?

Sporul de stres a fost dat de legiuitor, pe vremea ministrului Stoica, parcă.

Şi apoi a fost inclus în salariu, iar judecătorii au dat în judecată statul pentru a primi spor în plus faţă de noul salariu. Nu sună a judecată dreaptă pentru mine.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a decis anul trecut că abrogarea sporului de risc în 2000 nu s-a făcut în mod legal, ca urmare acest spor ni se cuvine şi acum. De aceea, acţiunile judecătorilor care au pretins acest spor au fost admise. Oricum, raportat la numărul redus de judecători şi procurori existenţi în ţară, acest spor nu a fost niciodată o problemă financiară, dar, în schimb, a devenit o armă împotriva judecătorului într-o campanie ieftină de asmuţire a poporului împotriva noastră.

Aşa am ajuns la performanţa de a soluţiona 1630 de dosare în 2008, în condiţiile în care media pe ţară e la jumătate.

Aţi văzut caricatura lui Ion Barbu, cu doi judecători care îi spun lui Dumnezeu: „Conform deciziei Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, nu mai sînteţi deasupra, ci dedesubtul nostru"? Îmi pare că exprimă o stare de spirit pe care o văd de la taximetrişti la ziarişti: lumea nu prea ţine cu judecătorii, îi găsim lacomi şi puşi pe chichiţe ca să îşi crească lefurile. Cît de mult greşim?

Judecătorii au judecat acţiunile colegilor lor tot aşa cum parlamentarii îşi aprobă propriul buget, doctorii apelează la alţi doctori pentru a-i opera, profesorii îşi dau copiii altor profesori pentru a-i educa. Lumea nu cunoaşte viaţa judecătorilor, nu cunoaşte sistemul, ştie doar ce i se dă la TV. În realitate, foarte mulţi magistraţi sînt corecţi şi bine pregătiţi profesional. Dar sînt şi unii care au carenţe în pregătire sau au probleme de integritate. Ei nu sînt o regulă în sistem, însă cazurile izolate fac să scadă încrederea populaţiei în întreg sistemul. Iar populaţia are aşteptări imense de la judecători şi e normal, fiind sistemul special creat pentru menţinerea ordinii de drept. Eu spun chiar mai mult: judecătorii au rolul de refacere a valorilor morale într-o societate românească decăzută, îndepărtată de principii sănătoase. E adevărat însă că judecătorii nu sînt deasupra legii, nici ei şi nici alte autorităţi. Legea însă trebuie să fie dată cu multă responsabilitate.

Dar e numai problema de calitate a legilor? Comisia Europeană se plînge că judecătorii dau sentinţe cu suspendare pentru corupţie. Judecătorii acceptă excepţii de procedură pe bandă pentru a scăpa de dosare. Recent, un judecător a decis să judece în stare de libertate un om care a înjunghiat un altul. Asta a dus la recentul conflict etnic între romi şi maghiari. Ar merita respectivul judecător să fie dat la ziar cu poză şi nume?

Eu personal susţin ca numele şi poza judecătorilor, însoţite de CV-ul lor profesional, să fie publice. Un judecător nu are de ce se feri, tot ceea ce face el se desfăşoară public şi este de interes public. Cît priveşte modul de stabilire a unei pedepse, depinde mult de probele de la dosar şi de persoana infractorului. Sînt de acord că faptele de corupţie comise de funcţionarii publici şi demnitari sînt foarte grave, iar sancţionarea prea uşoară poate încuraja extinderea ei.

Haideţi să revenim la firul ierbii. Cum arată o zi de lucru pentru un judecător român?

Vă povestesc din experienţa mea de la Cluj. În ziua de judecată ajung la 8 la instanţă, la 8,30 intru în sală şi încep să soluţionez cele 50 sau 70 sau chiar suta de dosare. Ştiu cînd intru, dar nu ştiu cînd ies... Nu am apă de băut în sală, nici eu, nici părţile sau avocaţii. Aerul este condiţionat... de deschiderea geamurilor. O mulţime de dosare trebuie amînate. O mare parte le soluţionez. Ies după ore bune, uneori seara, din sală şi încep cu ultimele resurse fizice să dau hotărîrile. Completez o grămadă de registre. Teoretic ar trebui să mă întorc în sală să fac pronunţarea soluţiilor. De regulă însă, părţile nu mai aşteaptă, este prea tîrziu, aşa că le vor citi în condică sau pe Internet, a doua zi. În zilele următoare trebuie să îmi motivez dosarele soluţionate, să îmi pregătesc următoarea şedinţă, să citesc noile legi, să supraveghez activitatea vreunui compartiment administrativ al instanţei. Dacă am noroc, sînt trimis la vreun seminar de pregătire vreo două-trei zile. Urmează week-end-ul, cînd teoretic lumea e în odihnă. Eu vin la instanţă şi mă întîlnesc cu o mulţime de colegi, ne salutăm, facem haz de necaz şi ne întoarcem la dosare. Cine nu vine în week-end stă după-amiezele. Pentru penalişti e şi mai rău, ei sînt chemaţi la arestări şi noaptea.

Cîte dosare pe zi?

La Tribunalul Cluj, am soluţionat în medie 100-110 dosare pe săptămînă. Aşa am ajuns la performanţa de a soluţiona 1630 de dosare în 2008, în condiţiile în care media pe ţară e la jumătate. Iar anul acesta, doar în primele şase luni am soluţionat 1200 de cauze! Tot ceea ce pare a conta e statistica: operativitatea trebuie să fie cît mai mare, dar pe nimeni nu interesează efortul depus de judecători pentru a soluţiona aceste dosare. Şi aşa ajungem în cîţiva ani să ne plîngem de dureri acute de spate, de ulcer, de miopie, de diabet, mulţi ajung la divorţ sau, mai rău, să nu fie niciodată căsătoriţi. Nu au timp...

Deci, de fapt, este ca în filme. Dar ca în filmele pesimiste.

În filme vedem chestii făinuţe: un judecător are o cauză într-o zi, se face audierea preliminară, a doua zi se ascultă martorii, a treia zi se dă hotărîrea şi gata. Noi nu ne „permitem" lucrurile astea: nu avem sistem de soluţionare alternativă a dosarelor (legea medierii, în vigoare de doi ani, nu e aplicată), nu avem judecători într-un număr suficient, nu avem săli de judecată suficiente. Şi, în tot chinul ăsta de a munci, vine un parlamentar sau un ministru cu o idee trăsnet: magistraţii cîştigă prea mult, hai să le luam sporurile! De ce?! Vă spun eu: din 2005 magistraţii sînt independenţi. Ştiţi ce înseamnă asta? Pericol pentru politicieni. Pentru că ani de-a rîndul, politicienii au influenţat justiţia şi nu le vine a crede că azi nu o mai pot face. De aceea vor să ne ţină altfel sub control. Nu este absolut fantastic că sîntem monitorizaţi pe justiţie de trei ani şi nu se dau bani acestui sistem?! Politicienii au cîştigat aderarea cu noi, acum vor să scape de monitorizare prin noi, însă ei nu dau nimic: legi proaste pentru care sîntem condamnaţi la CEDO, subfinanţare cronică, condiţii de lucru improprii. La care se adaugă crucificarea noastră zilnică în presă şi chiar trimiterea SRI prin instanţe. Chiar am devenit noi, magistraţii, un pericol pentru ţară?!

Dar măcar vi se spune respectuos „domnule judecător"? Se ridică lumea la intrare? Se miră că sînteţi un judecător cu plete?

Chestiunea cu „domnule judecător!" e variabilă: unii spun „onorată instanţă" ca în filmele americane, alţii spun „domnule preşedinte", ca la francezi. Au fost situaţii cînd justiţiabilii prezenţi în sală nu au ştiut cum să mi se adreseze. Aşa că au spus... „domnule procuror!". Cînd intru în sală lumea se ridică în picioare, e un moment solemn. Ulterior, în cursul şedinţei de judecată, se păstrează această solemnitate, dar la mine în sală încerc să înlătur sentimentul de frică. Căci mulţi vin la judecători nu cu încredere, ci cu frică: că nu ştie ce i se va întîmpla, că nu ştie care e mersul procedurii, că nu ştie dacă judecătorul a citit dosarul sau dacă nu cumva partea cealaltă a încercat să „ajungă" la judecător.

Unii spun „onorată instanţă" ca în filmele americane, alţii spun „domnule preşedinte", ca la francezi.

S-a încercat să se ajungă la dvs.?

Am o carieră destul de lungă – 11 ani, din care nouă în sală şi doi la minister. Da, s-a încercat să se ajungă la mine şi cînd eram la minister, pentru a facilita admiterea unor fii de judecători în funcţia de notar, şi cît am fost judecător pentru a da soluţii într-un anumit fel.

Cum se refuză o şpagă?

Dacă judecătorul dovedeşte caracter ferm în cursul timpului, nu va încerca nimeni să îl corupă. Dacă totuşi se întîmplă să existe presiuni, şantaj sau sugestii, trebuie refuzat din prima. Un compromis făcut o dată te duce într-un lanţ vicios din care greu poţi ieşi. Şi pentru că tot aţi pomenit de plete, am purtat plete mulţi ani, niciodată nimeni nu mi-a reproşat nimic. Şi chiar sînt tributar vorbei cîntecului „nu contează cît de lung am părul, important e cît şi cum gîndesc".

a consemnat Cristian GHINEA

Elena STANCU

Ceamurlia de Sus: ultima stradă cu aromâni

Machedoni, aromâni, machedo-români, armâni, vlahi, ţinţari – sînt mulţi termeni care denumesc această populaţie rărită, despre care se ştie tot mai puţin. Machedonii fac parte dintr-o comunitate tăcută, retrasă, care, cu rare excepţii, nu a ieşit public să îşi exhibe identitatea şi nici să pretindă drepturi. În cîteva sate din Dobrogea, o cultură închisă, discretă se dizolvă treptat în peisajul uscat din podişurile Casimcea şi Babadag.

„Cei de aici, de la bar, sîntem toţi cei care au mai rămas în sat", îmi spune bătrînul cu înfăţişare stranie, cu pometi înguşti şi cu ochi decoloraţi de cataractă. Stă pe terasa cîrciumii din Ceamurlia de Sus, unde ne-am adăpostit de căldura năucitoare şi ne vorbeşte fără să ne privească. „Dacă mergi pe aleea asta în jos o să găseşti doar familii de cîte doi. Aici am mai rămas doar babele şi moşii", îmi spune fără nici o urmă de melancolie. Ne aducem cafelele la masă şi ne aşezăm lîngă grupul de bărbaţi în vîrstă care pînă să venim noi vorbeau o limbă greoaie, aproape lipsită de vocale; deşi avea sonoritatea limbii române, înţelesul cuvintelor ne scăpa.

„Sîntem machedoni", mă lămureşte bărbatul care se prezintă nea Mita. „Toţi de aici, de la masă, aveam şase sau şapte ani atunci cînd am venit cu părinţii noştri din Bulgaria, după ce s-a făcut strămutarea." România şi Bulgaria au făcut un schimb de populaţie în septembrie 1940, după ce s-a semnat Tratatul de la Craiova. „Bulgarii au plecat pur şi simplu din localităţile din Dobrogea, iar aromânii au venit în casele acestora", explică Alexandru Gică, membru fondator al Societăţii Culturale Aromâne. Procesul a durat cîteva luni, dar aromânii începuseră să emigreze din zona Republicii Macedonia în România încă din 1925.

Am nimerit în Ceamurlia de Sus însetaţi, după ce străbătusem drumurile pustii, ondulate printre cîmpiile veştejite în tonuri de galben ale judeţului Tulcea. Am trecut de Casimcea, Beidaud, Stejaru, am inhalat praful satelor înfierbîntate, ne simţeam pielea zgîriată de vîntul usturător şi de căldura unui soare agresiv. Intraserăm în casele oamenilor prietenoşi, care ne vorbeau înainte să apucăm să îi întrebăm ceva, se strîngeau în jurul nostru şi ne invitau în umbra curţilor lor.

Ceamurlia de Sus sau Caramugiac, vechea denumire, e la 60 de kilometri de Tulcea şi la vreo 20 de Babadag; primăria e tocmai la Baia, la 12 kilometri depărtare. Satul are doar o şcoală pentru clasele primare şi, ca să meargă la generală sau la liceu, puţinii copii de aici trebuie să facă naveta într-un alt sat.

„Ne ştim cu toţii de mici, de cînd am venit din Bulgaria cu părinţii noştri", îmi spune Mişoca, cel mai vorbăreţ dintre toţi. „Ne-am ridicat case aici, ne-am însurat şi acum aşteptăm să ne ducem... unul cîte unul." Mă surprinde că nici unul dintre bărbaţi nu bea alcool; pe masă sînt doar cîteva cafele străvezii. Toţi se comportă firesc, nimeni nu se întreabă ce e cu noi acolo, pe străzile prăfoase pe care rar vezi trecînd vreo maşină.

„Noi am lucrat la mina Altîn Tepe, din comuna Stejaru, pînă în 2003, cînd s-a închis; acum sîntem pensionari. Dar noi, machedonii, nu am lucrat niciodată jos, în mină; eram toţi la auxiliare", îmi spune cu mîndrie Mişoca. Nea Mita a fost mecanic pe locomotivă. „Nu o ducem rău acum", îmi spune el. „Avem pensia de la mină şi mai primim patru milioane pe lună de la statul bulgar pentru strămutare." Oamenii aceştia plini de seninătate mă surprind din nou: nu aud nici o poveste tristă despre viaţa grea şi banii puţini.

„Pensia nu e plătită propriu-zis de statul bulgar", explică Alexandru Gică, membru fondator al Societăţii Culturale Aromâne. „După ce a avut loc strămutarea, s-a făcut o socoteală între cele două state şi s-a ajuns la concluzia că Bulgaria trebuie să plătească României o sumă care s-a achitat atunci." Banii erau o despăgubire pentru casele, animalele şi recoltele pe care machedonii le lăsaseră în urmă, dar nu au ajuns atunci la oameni pentru că Ion Antonescu i-a folosit pentru război. Aproape 70 de ani mai tîrziu, în 2000, statul român a început să le plătească machedonilor o pensie de patru milioane.

Tradiţii dispărute

Satul Ceamurlia de Sus e locuit aproape în totalitate de aromâni. Cu toate astea, nu văd nici un semn distinctiv al acestei culturi. Dacă nu i-aş fi auzit vorbind în aromână, mi s-ar fi părut că sînt într-un sat românesc obişnuit. Singurele tradiţii de care îşi mai aduc aminte sînt obiceiurile legate de căsătorie. „Nunţile erau la noi mare sărbătoare, nu se făceau doar duminica sau sîmbăta, ca la români. Începeau de miercuri şi se sfîrşeau joia, abia după o săptămînă", îmi spune nea Mita. Nunţile machedonilor erau, într-adevăr, nişte reprezentaţii complexe şi impresionante. „Chiar dacă e un moment important în orice cultură, la machedoni era un fel de spectacol public", explică Alexandru Gică. „Încă se mai păstrează în unele locuri obiceiul de a face steag la nuntă, despre care Irina Nicolau spunea că simbolizează o unire între două triburi."

Dar, din păcate, aceste nunţi tradiţionale au loc din ce în ce mai rar – în Ceamurlia de Sus nu s-a mai făcut steag de zece ani. Cît despre alte obiceiuri aromâneşti nu ne poate spune nimic nici unul dintre bărbaţii vorbăreţi de la masă. „S-au cam pierdut la noi", se foieşte pe scaun nea Mita încercînd, cu sprîncenele încruntate, să îşi amintească de alte tradiţii. „În Stejaru mai au cîntăreţi de muzică populară, dar la noi s-au pierdut. Cine să mai respecte obiceiurile? Copiii noştri sînt toţi la oraş, care la Tulcea, care la Constanţa..."

Însă Alexandru Gică e de părere că o intervenţie artificială prin care să se încerce păstrarea tradiţiilor nu ar ajuta la nimic. „E o evoluţie firească şi cred că ar fi forţat să se facă ceva în această direcţie", spune el. „Rămîn în viaţă doar acele obiceiuri care mai au încă o forţă de semnificaţie pentru oamenii din comunităţile respective."

Singura discuţie despre soarta aromânilor care a reuşit să atragă atenţia opiniei publice a avut loc în 2005, cînd una dintre asociaţiile care îi reprezintă pe machedoni, Comunitatea Aromână din România, a solicitat recunoaşterea lor ca minoritate. „Deşi e cea mai importantă organizaţie care îi reprezintă, ea nu vorbeşte în numele întregii lumi aromâne din România", precizează Alexandru Gică. Într-adevăr, oamenii din Ceamurlia de Sus nu par a fi preocupaţi în vreun fel de acest subiect. „Diferenţa dintre noi şi români e ca aceea dintre olteni şi ardeleni", îmi spune simplu Mişoca.

Limbă sau dialect?

Ce pare să îi intereseze cu adevărat este păstrarea limbii. „Am început să pocim aromâna", îmi zice nea Mita. „Avem o singură şcoală în sat, dar acolo nu se predă machedoneşte. Nici nu prea mai avem copii în sat. Erau sute de elevi aici la şcoală, acum abia dacă mai sînt cîteva zeci. Nepoţii noştri sînt pe la oraşe şi de-acuma gata... nu prea mai ştiu ei să vorbească."

Sînt multe controverse pe această temă, dar, în general, majoritatea lingviştilor consideră că aromâna este un dialect. „Pentru mine e o limbă funcţională care încă mai asimilează neologisme", îmi spune însă Alexandru Gică. „Şi o bună dovadă în acest sens o reprezintă cărţile de literatură aromână: sînt poeţi geniali care scriu acum, în 2009, în această limbă. Şi nu se poate spune că aromâna se strică, ci că evoluează firesc." Lingvistul Matilda Caragiu credea că dezbaterea dialect *versus* limbă e inutilă, întrucît problema se situează dincolo de lingvistică: e limba maternă a aromânilor care funcţionează ca atare şi le oferă o conştiinţă etno-lingvistică.

Comunităţile de machedoni au cerut de mai multe ori ca aromâna să fie predată ca limbă maternă în şcoli, dar pînă acum statul nu a permis acest lucru. Alexandru Gică e de părere că ar fi o măsură esenţială pentru prezervarea limbii. „Există cîteva şcoli în Constanţa în care se predau cursuri opţionale de aromână, dar nu cred că e suficient. Însă şi machedonii ar trebui să depună un efort; în momentul în care tu nu îţi înveţi copilul să vorbească, nu ştiu ce mai poţi să pretinzi de la stat."

Nea Mita ne-a invitat la el acasă să îi cunoaştem baba, pe Maruşa. Mergem pe strada fierbinte, de care ni se lipesc sandalele: este aleea de case pe care ne-a arătat-o de la cîrciumă, cea cu familii de babe şi moşi. Pe vremuri, îmi spune nea Mita, satul avea în jur de 400 de case, acum abia dacă au mai rămas 250.

Aleea cu moşi şi babe

Maruşa ne primeşte cu aceeaşi naturaleţe cu care ne-au obişnuit aceşti oameni bizari: se duce să pună de cafea ca şi cum ne-ar fi aşteptat, fără să întrebe ce e cu noi şi de ce am dat buzna la ea în curte. „Ne ştim de mici, de copii. La strămutare am plecat amîndoi dintr-un sat din judeţul Caliacra", îşi aminteşte nea Mita. „Eram mică tare, dar încă mai văd unde era fîntîna, ştiu drumul pînă la şcoală...", spune Maruşa cînd ne aduce cafelele.

Între timp, nea Mita goleşte o pungă întreagă de poze vechi, cu miros umed. Masa se umple de unchi, mătuşi, mame, străbunici şi bebeluşi, fiecare cu povestea lui. „Mama mea avea tatuat pe frunte semnul crucii", îmi povesteşte Maruşa în timp ce nea Mita pune cu răbdare în ordine vechile fotografii. „Era frumoasă şi, ca să nu o fure otomanii, i-au făcut crucea pe frunte." Aromânii au locuit pînă în 1912 într-o zonă care aparţinea Imperiului Otoman şi, ca să nu le răpească fiicele, părinţii le făceau semnul crucii într-un loc cît mai vizibil. „Tatuajele se făceau cu acul şi erau colorate cu o substanţă obţinută din plante; existau femei în comunitate care se pricepeau la asta", spune Alexandru Gică.

Mita şi Maruşa s-au căsătorit cînd aveau 21 de ani. Au amîndoi cîte patru clase, făcute la şcoala din sat. Casa a fost construită chiar de nea Mita, pe structura unei vechi case a unei familii de bulgari care a plecat de aici la strămutare. Cînd intrăm, ne izbeşte o răcoare după care tînjeam de vreo 200 de kilometri. Totul e aşezat în cea mai mare ordine, ca şi cum ar fi aşteptat musafirii. Într-una dintre camere, un pat de flori de tei puse la uscat ne umple nările de un miros dulce, pătrunzător.

Au două fete – un băiat le-a murit – şi amîndouă sînt plecate la oraş, la Constanţa. Îmi arată poze de la nunta uneia dintre fete – mireasa şi mirele au plecat într-un Porsche. Cam departe de imaginea idilică a nunţilor cu steag, care durau o săptămînă. Au şi nepoate care rup un pic de machedoneşte, dar nu ştiu limba foarte bine. „Cînd o să moară unul din noi, celălalt o să plece în Constanţa, la fete", îmi spune simplu Maruşa.

Este greu de spus ce s-ar putea face ca această cultură să supravieţuiască, dar cel mai important aspect rămîne păstrarea limbii aromâne. „Statul ar putea să admită două ore de limbă maternă pe săptămînă; ar fi ceva minimal care ar putea avea efecte", e de părere Alexandru Gică. „Mulţi oameni sînt destul de comozi şi nu mai pot face efortul să îşi înveţe copiii, nu găsesc mijloacele, nu au cărţile în casă care să îi ajute."

Ne-am luat la revedere de la bătrîna familie de machedoni; le spunem că s-ar putea să îi mai vizităm şi peste un an, ca să le aducem poze. „Vă aşteptăm cu drag, dac-om mai fi aici. Dacă nu, în loc de aleea cu moşi şi babe, o să găsiţi doar o stradă cu case părăsite", ne spune zîmbind cu seninătate nea Mita.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

Tradiţii şi *trend*-uri la Cacica

Comuna Cacica, din Bucovina, nu e departe de zona clasică turistică – cea a mînăstirilor din nordul Moldovei. Nu e departe, dar e în afara circuitului. Oamenii din zonă consideră că, la ei, nu e vad turistic – deşi există vreo 5 pensiuni locale, un mare pelerinaj religios de Sfînta Maria, pe 15 august, la Biserica romano-catolică, şi o veche salină.

Aceasta datează din 1904 şi conţine o reproducere a Icoanei miraculoase a Maicii Domnului „Madona Neagră“ de la Czestochowa (Silezia), considerată drept făcătoare de minuni. Pelerinajul catolic întreprins aici este, se pare, cel mai mare din Moldova, la el participînd mai mulţi episcopi din România şi din străinătate, zeci de preoţi şi zeci de mii de credincioşi. La 15 august 1996, biserica din Cacica a fost declarată sanctuar diecezan, apoi „Sanctuar naţional“, iar în 2000 a primit titlul de „Basilica Minor“ de la Papa Ioan Paul al II-lea.

Biserica romano-catolică nu este prima de acest fel din Cacica: cea dintîi e capela Sf. Varvara, aflată la o adîncime de 21 de metri în salina localităţii. De fapt, Cacica e la fel de renumită pentru salina ei: aceasta s-a dat în exploatare în 1798, pe vremea Imperiului Habsburgic, care a adus muncitori de etnie polonă şi de religie romano-catolică din diversele sale provincii. De altfel, şi numele comunei îşi are originea în limba poloneză, cuvîntul „kaczka“ însemnînd raţă.

Salina se poate vizita şi astăzi, deşi încă se mai lucrează acolo, la o capacitate redusă. Numai coborîrea sutelor de trepte care ajung pînă la 40 de metri adîncime, bune pentru tratarea afecţiunilor respiratorii, dar şi ca lecuire a fobiilor legate de lumea subterană, poate fi o experienţă...

Se pune problema readucerii Cacicăi în circuitul balnear: ea a încetat să fie staţiune de prin anii '70...

Aceasta, laolaltă cu turismul religios, şi cu multietnicitatea comunei (populaţia acesteia este alcătuită din români, polonezi şi ucraineni) ar putea readuce, oficial, localitatea în circuitul turistic. Ea este cumva inclusă, nedeclarat şi nesistematic: cu ocazia pelerinajului de Sfînta Maria, casele localnicilor sînt invadate de turişti; mulţi dintre cei ce vizitează mînăstirile dau o fugă şi pînă la salină; turişti polonezi şi ucraineni vin în Cacica, în urma unor programe de schimburi (există un ONG, Dom Polski, care organizează schimburi cu Polonia şi Casa Naţionalităţilor Cacica, care face ceva asemănător cu Ucraina); în comună se găseşte cel puţin o pensiune... altfel, Iazurile Bucovinei, care încearcă (şi în mare măsură reuşeşte) să refacă spaţiile de locuit tradiţionale.

Arhitectura şi modestia locală

Cu toate acestea, dacă-i întrebi, localnicii spun că aici nu e zonă turistică. Da, e frumos pe la ei, după cum spunea o doamnă cu trei copii al cărei soţ lucrează în Spania, nu se compară cu alte părţi: nu i-a plăcut deloc acolo, era urît... Dar e un soi de frumos pentru noi şi-ai noştri. Sînt obcinile Bucovinei, peisaje idilice, mioritice, deal-vale şi tot tacîmul, cu căpiţe încă nedevenite baloturi UE, cu case falnice cencep să-şi iţească măcar un etaj... Dar, zic tot ei, oamenii, nu se compară cu cele din Marginea sau Cajvana, comune învecinate, care au două, trei etaje, pentru că oamenii de acolo sînt plecaţi la lucru în străinătate încă de pe vremea lui Ceauşescu...

În Cacica, încă se mai păstrează casele cu prispă sau cerdac, făcute din lemn şi acoperite cu draniţă (un soi de solzi din lemn, în general maro, care ţin de cald, dar sînt şi de decor). Desigur, acestea nu reprezintă decît o parte dintre ele: tendinţe de a le renova, mări şi adapta modelor nescrise, dar puternice, copleşitoare. Deja au apărut şi aici cîteva case portocalii, ba chiar şi roz, din BCA, „cum se poartă acum“: una dintre ele este chiar o pensiune, alta – unul din restaurantele locale, Mărţişor, care, în timp, se pare că va deveni şi hotel...

Multe case sînt albe, acoperite cu mici plăci tot de BCA, uşor de întreţinut, spun proprietarii lor. Altele – din cărămizi (bolţari, cum se numesc aici) – arată precum cele de prin Danemarca, complet atipice... Tradiţionaliştii şi le-au lăsat bej sau maro, aşa cum „erau pe vremuri“: unii nu s-au putut abţine, însă, să nu contribuie cu un element de atipic, cum ar fi decoraţiunile cu... reni la streaşina şurei.

Pentru că, în casele din Cacica, amănuntele contează. Fiecare streaşină are cîte un romb sau o floricică; la fel, fiecare burlan. Şi, mai dihai decît toate, orice fîntînă: acestea sînt din lemn, pline de decoraţiuni şi pe deasupra cu acoperişuri falnice („să nu intre mîţele“, după cum mi-a spus o profesoară de matematică locală...), arătînd mai ceva decît o troiţă...

Există şi case hipertradiţionale, cu stîlpi maramureşeni, minuţios sculptaţi. Dar şi altele avangardiste, dacă nu în mici elemente arhitecturale (un ochi de geam rotund, marinăresc...), în adăugirile gardului sau grădinii: leii de piatră (despre care am mai amintit), piticii, felinarele şi moriştile de grădină...

Nu există un plan unitar de construire a caselor, nici unul care să le interzică s-o ia razna. E un inginer la primărie care îi mai sfătuieşte cum să le facă, dar principiul competiţiei şi al caprei vecinului e mai tare: „Există, cum să vă spun, fala, dar şi infatuarea anumitor oameni, care caută să fie mai dihai ca vecinul de alături. Apar contradicţiile astea vizuale între două persoane. Concurenţa e foarte mare şi se iscă discuţiile, invidiile, contradicţiile, pentru că fiecare vrea să fie superior celuilalt“, explică **Petru Orleanu**, mecanic auto, pensionar, re-mutat în Cacica după o viaţă de Suceava, neamţ şi înţelept. Profesoara de matematică îşi face un soi de foişor la casă pentru că aşa a văzut cînd a fost la Cîmpulung, şi i-a plăcut. Posesorii leilor de pe gard i-au pus acolo pentru că i-au găsit în fălosul Marginea la un preţ bun...

Gospodăria şi o slujbă bună...

Nu mi-am dat seama, tot stînd de vorbă cu oamenii prin sat, care este cu adevărat nivelul lor de trai. Cu siguranţă că nu îi pot încadra, pe majoritatea, la săraci: au case falnice şi gospodării îngrijite, cu destul teren în jur. Majoritatea sînt şi posesorii unor terenuri în afara gospodăriei, în jur de două ha, şi ai unei bucăţi de pădure (lemnul e una dintre resursele importante ale zonei, care asigură, încă, întreaga încălzire locală). Mulţi sînt sau au fost plecaţi la muncă în străinătate, ori au pe cineva acolo. Cei mai mulţi au animale, dar doar pentru uz propriu: o vacă, două, vreo doi porci, păsări, poate un cal... Nu rentează să mai vinzi laptele, preţul e de 50-70 de bani pe litru, nu te alegi cu nimic... Poate doar aşa, să-l dai vecinilor, pe abonamente. În privinţa oilor, cu brînza mai faci ceva, dar lîna nu o mai caută nimeni... Altfel, se cultivă cartofii şi porumbul, sînt unii care mai ajung cu produsele la piaţă, sau le dau la schimb pe altele...

Dar, spun oamenii din sat, agricultura e nesigură, azi e frumos şi mîine vine o grindină şi-ţi rade tot: aşa că e mai bine să ai o slujbă stabilă decît să fii doar un bun gospodar. Profesoara de matematică îmi mărturiseşte şi ea, aşa, într-o doară, că într-o zi, rîdea cu o colegă: „Noi nu sîntem nici gospodari, nici doamne...“, era concluzia lor.

E adevărat că, în sat, nu se face diferenţa între intelectualii sau demnitarii locali şi agricultori: şi cei din primele două categorii sînt nevoiţi să îmbrace ambele feluri de pălării... Directorul şcolii, Ion Cojocaru, ne este prezentat drept exemplu de bun gospodar. La fel fostul vice-primar, Onofrei Creţu... Învăţătoarea din Cacica a fost un an menajeră în străinătate: nu i-a plăcut, a fost groaznic, dar acum ea şi soţul ei au o casă impunătoare şi se uită fiecare la televizorul lui de la propriul etaj...

Sînt şi unii care trăiesc aproape numai din agricultură, şi care se apropie de titulatura de „fermieri“: **Ioan Strugariu** are „36 de bovine, majoritatea tăuraşi pentru carne, cele mai multe din Cacica“. „Pe toate le-am luat din salariu şi din animale. Din cartofi. Eu am cultivat cei mai mulţi din comuna Cacica. În jur de 20-30 de tone dădeam la piaţă. La început am vîndut 24 de porci o dată, şi mi-am cumpărat tractor. Acum am plug mecanic. Grapă cu discuri, maşină de plantat cartofi, cositoare mecanică, pompă de ierbicidat mecanică...“, îşi continuă dl Strugariu povestea.

Secretul succesului său? „Mie mi-a plăcut munca cu animalele de mic. Am început să lucrez cu ele de cînd m-am născut“. În acelaşi timp, a avut mereu şi „o slujbă bună“: a fost şofer, pe tir, şi cu tirul respectiv lua cartofii şi-i ducea în pieţe, unde-i vindea...Nici acum nu trăieşte numai din agricultură, deşi spune că s-ar descurca şi doar aşa: lucrează şi la S.C. Mărţişor, unde patroană e sora lui, Elena Boloca.

De la „casa din jos“ la living

Nici interioarele caselor din Cacica nu rămîn nemodificate: camera bună de pe vremuri, pe limba locală „casa din jos“, tinde, mai nou, să devină salon sau *living*. Carpetele cu Răpirea din Serai sau cu Iisus de nerecunoscut încep să „iasă din modă“. Una dintre interlocutoare mi se plînge că nu mai are ce face cu covoarele „tradiţionale“ ţesute cu mîna ei: copiii nu le mai vor... Pînă şi la înmormîntări (care în zonă sînt mai pretenţioase chiar decît nunţile, pentru că poate veni aproape tot satul neinvitat şi fiecare e musai să aibă un colac şi un ştergar...), prosoapele cusute manual tind să fie înlocuite cu cele chinezeşti de supermarket. La fel şi în cadrul zestrei. Nu s-a renunţat la ea, dar acum conţine mai mult electrocasnice decît rufărie...

Nu doar moda de pe pereţi diferă. Vitrina lucioasă cu bibelouri e înlocuită acum cu una de pal, mai mată, cu bibelouri mai noi şi altfel stridente... Au pătruns şi aici canapelele de piele, măsuţele joase, precum şi barul făcut din gresie. La mare preţuire sînt bolţile cu spoturi.

Nu lipsesc nici plasmele, computerele şi dvd player-ele. În mare parte există băi în casă, impecabil amenajate, nu se ştie cît folosite. Într-una din casele făloase ale zonei, soacra doamnei spăla în curte, de mînă, în lighean. Pe o uliţă uşor lăturalnică, femeile de acolo spălau la rîu...

Şi pe aceeaşi uliţă, copiii locali au trecut pe lîngă mine în trombă, alergînd cu un scop evident precis. Un bătrînel curios i-a întrebat încotro se duc: „La Internet!“, au răspuns ei în cor. Şi şi-au continuat drumul spre centrul PAPI (Punct de Acces Public la Informaţie), unde joacă GTA Vice City, 18 +, seria a treia, pare-mi-se...

Ştiri nebăgate în seamă

● ***În vacanţă, cu maşina de serviciu.*** În timp ce la Bucureşti se discută aprins despre cazurile de gestiune aberantă a fondurilor publice (Nemirschi, Ridzi & Udrea), Germania este zguduită de comportamentul „iresponsabil" al ministrului sănătăţii Ulla Schmidt. Ea este acuzată că ar fi folosit în interes personal maşina de serviciu. Medicamentele sînt tot mai scumpe, sistemul de sănătate (deşi funcţionează bine) e subfinanţat, accesul la servicii de calitate este în continuare inegal, iar doamna ministru îşi permite să plece în concediu cu maşina plătită din bani publici – acesta e tonul reproşurilor, formulate mai întîi în presă şi preluate apoi de liderii partidelor de opoziţie. Replica a venit prompt: „Nu e vorba de nici un scandal!". Ulla Schmidt spune că în concediul de două săptămîni şi-a planificat, printre altele, şi două întîlniri de lucru (o întîlnire cu primarul oraşului Denia, din Spania, precum şi o dezbatere publică). Ca ministru, ar avea dreptul „în permanenţă" la o maşină de serviciu, care i se oferă, printre altele, şi ca o măsură suplimentară de protecţie. De altfel, a mai explicat ea, călătoriile private cu maşina de la minister sînt înscrise într-o rubrică specială, pe foaia de parcurs, şi sînt plătite separat, la sfîrşitul anului fiscal. În plus, ar fi şi mai raţional aşa – închirierea cu ziua a unei maşini similare costînd mult mai mult decît utilizarea pe termen lung. Ulla Schmidt este în aceeaşi funcţie de aproape opt ani. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● ***Cifre mari, cifre mici.*** Este cel mai slab sezon pentru industria modei. În Franţa tocmai s-a încheiat sezonul estival de reduceri: în fiecare an, la mijlocul verii, magazinelor de haine li se permite să vîndă în pierdere pentru a-şi elibera depozitele de marfa învechită şi a o putea înlocui, la toamnă, cu articole noi. În ciuda reducerilor tentante (care au început de la 50%-60%), vînzările au scăzut. Încasările sînt cu pînă la 6% mai mici. O ramură industrială altădată puternică şi reprezentativă pentru Franţa este acum în pericol să se prăbuşească. La originea acestui colaps ar fi „soldurile fluctuante": tot mai mulţi patroni sînt disperaţi să atragă clienţi încă înaintea sezonului oficial de reduceri, şi încep mult prea devreme să taie din preţuri. Care preţuri au scăzut oricum (în paralel cu veniturile populaţiei) din cauza crizei economice. Aşa se face că întregul sector este în permanenţă sub presiunea preţului. Şi în prag de faliment. (după *Le Figaro)*

● ***Legea înăspreşte legile antiteroriste.*** După lungi discuţii în comisia pentru justiţie, Senatul Belgiei a adoptat recent o lege care reglementează metodele de culegere de informaţii de către serviciile secrete. Pînă acum, singurul organ în drept să intercepteze convorbirile telefonice era Poliţia (cu mandat de la judecător). Noua lege extinde dreptul de a asculta telefoanele şi asupra altor autorităţi, care trebuie însă să se supună unei comisii de magistraţi. Legea reglementează de asemenea statutul acestor operaţiuni: ele se supun secretului profesional (condiţiile sînt asemănătoare statutului medicului, al avocatului sau al jurnalistului). Legea era necesară pentru a permite mai multă eficienţă în combaterea terorismului. Un tribunal din Belgia l-a condamnat recent pe Abdelkader Belliraj la închisoare pe viaţă pentru acte de terorism. Belliraj, belgian de origine marocană, este acuzat că ar fi coordonat o reţea teroristă şi că ar fi comis şase crime, între anii '80-'90. De asemenea, anchetatorii au stabilit că ar fi susţinut Frontul Islamic al Salvării, organizaţie radicală din Nord-vestul Africii. (după *Le Soir)*

CE CAUTĂ ZUGRAVII (CARE SE RĂCORESC PE BUCATA DE TROTUAR DINTRE ORIENT ŞI PETRECERE) LA AMOR TV?

● Într-un eseu publicat în prestigiosul *Der Spiegel,* Dirk Kurbjuweit, analizînd noua situaţie creată în politica mondială prin creşterea influenţei ţărilor emergente – China, India, Brazilia –, consemnează că la recenta întrunire a Grupului celor 20, premierul indian Manmohan Singh ar fi pus următoarea întrebare: „Ce caută, în fapt, Spania aici?". Eseistul nu ezită să se gîndească la vremea cînd chinezii şi indienii vor întreba ce caută Germania printre mai-marii lumii. **(R. C.)**

● Vine o vreme cînd nu mai ai chef să te zbînţui prin cluburi sau să cauţi trei ore prin oraş un bar trendy ca să bei o bere. Vine o vreme în care cîrciuma „de cartier" şi terasa „de la colţ" vor fi singurele locuri în care, din lene şi conservatorism, vei poposi aproape seară de seară. În cazul meu se numeşte „Terasa florilor". Ceea ce mi se pare amuzant şi destul de neobişnuit pentru Bucureşti este faptul că aici întîlneşti toate categoriile de oamenii: de la zugravii care se răcoresc după o zi de muncă, la puştani în gaşcă ameţindu-se din două halbe, de la cupluşoare în faza de idilă, la cele două prietene nedespărţite care se cinstesc şi ele, la o bîrfă, de la familii (cu cărucioare, biberoane şi tot tacîmul), la bărbaţi singuri, deprimaţi, taraţi de alcool. I-am întîlnit inclusiv pe foştii securişti de la mine din bloc pe care nu-i vezi niciodată, dar sînt peste tot. Probabil că erau în misiune. **(A. P.)**

● În peste un an de mers pe bucata de trotuar dintre Piaţa Charles de Gaulle şi str. Mircea Eliade – pe partea ieşirii de la metrou, înjumătăţită pentru pietoni cu două piste pentru biciclişti –, am văzut mai bine de trei duzini de motociclete şi numai vreo trei biciclete... La Paris, moda „ciclotecilor" a făcut deja un număr considerabil de victime printre bicicliştii (călcaţi, de regulă, de autobuze), în timp ce la Viena, mai mulţi pietoni au fost omorîţi de bicicliştii pe pistele rezervate acestora. Şi în asta am putea fi originali: pietonii bucureşteni ar putea fi călcaţi pe pistele pentru bicicliştii de motociclişti! Căci bicicliştii n-avem destui... **(a. l. ş.)**

● Neon în noapte, numele unei firme: „Orient ceramic". **(D. S.)**

● Ca să închei capitolul MJ definitiv, cel puţin pentru mine, nu pot să nu observ că în ultimele două săptămîni, din două maşini de pe stradă în una se aude Michael, la un volum isteric sau la unul mai decent, că vînzările la DVD-urile cu megastarul au crescut, că au apărut fani peste noapte care susţin că dintotdeauna l-au iubit pe ascuns (însă doar acum şi-au amintit de el). Exact la fel s-a întîmplat şi prin '90, cînd a murit Freddie Mercury. Peste noapte toată lumea a devenit fan Queen, iar dintr-un difuzor postat la intarea unui restaurant răsuna pe toată Calea Moşilor *The Show Must Go On.* Sînt convinsă că tot aşa (şi din acelaşi spirit de turmă emoţionată) vor reacţiona românii şi la moartea lui Adrian Copilul Minune. Toţi cei care l-au ascultat măcar o dată la căşti, în surdină sau care au dansat din întîmplare pe o piesă de-a lui, la vreo petrecere, beţi criţă, vor avea un prilej să se manifeste, iar hit-ul care se va auzi, desigur, din cele mai şmechere gipane, dar şi din hîrbuitele Dacii, va fi, desigur, *Aş da zile de la mine.* **(A. P.)**

● Am văzut la cîteva posturi TV o reclamă care sună cam aşa: „Vrei să afli ce trebuie să faci ca să fii fericit în dragoste? Trimite un SMS la 12** cu textul IUBIRE". Acum, nu pot să bag mîna în foc că doritorii vor avea parte de şanse sporite în amor; însă dacă cineva a trimis un mesaj care costă peste un euro pentru o astfel de ofertă, pot să spun cu certitudine că de prea mulţi bani n-o să aibă parte. **(M. Ş.)**

● Din toate discuţiile astea despre situaţia învăţămîntului românesc eu am reţinut propoziţia unei tinere doamne politician, rostită în direct la Realitatea TV: „Eu, ca şi fostă studentă la Harvard...". **(M. C.)**

Cu ochii-n 3,14

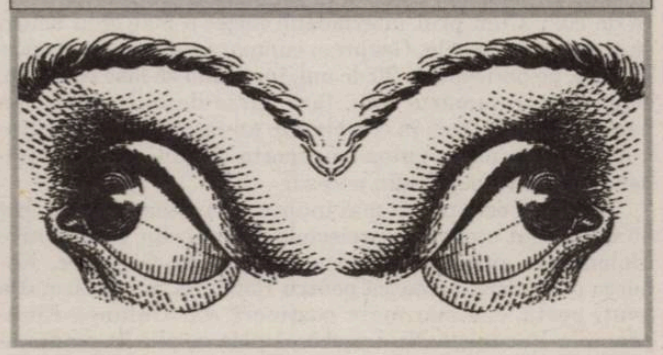

CE CAUTĂ COPILUL ELECTRIC ÎNTR-UN TREN DE STICLĂ VERBAL?

● „L-aţi văzut pe Aurelian Bondrea, rectorul Universităţii «Spiru Haret», la televizor? Dacă da, v-aţi încredinţa copilul pentru două ore de curs cu acest personaj?" – ne întreabă Răzvan Ionescu într-un excelent editorial din *Adevărul* („«Spiru Haret», fabrica de adolescenţi stricaţi"), în care remarcă şi „tonul de caporal stalinist" al respectivului. Mie mi se pare că e vorba despre o continuitate în unitate (de cuget şi simţiri), care străbate ca un fir roşu matriţa de „facultate" învîrtită ca un şurub de maistrul Bondrea: în fond, aşa cum odinioară tovarăşii erau absolviţi pe puncte, sărind din clasa a IV-a direct în bacalaureat şi anul IV de facultate, aşa şi acum. Nu s-a schimbat decît „metoda". **(a. l. ş.)**

● Fosta staţie de metrou IMGB se cheamă acum Dimitrie Leonida. Inginer şi specialist în energetică cu studii la Charlottenburg, Dimitrie Leonida (1883-1965) s-a ocupat cu introducerea iluminatului electric în Bucureşti, a înfiinţat prima şcoală de electricieni şi mecanici de la noi, a participat la planul de electrificare a României, iar în 1917 a realizat una dintre primele staţii de emisie radiotelegrafică de la noi. **(M. C.)**

● În vremea căldurilor mari, două dispozitive acvatice novatoare descoperite în ultimul timp: un duş care chiar funcţionează, într-un tren, şi un aparat cu apă filtrată, într-o biserică. **(I. P.)**

● Săptămîna trecută a fost „săptămîna ciocanului" la cele mai multe televiziuni româneşti: prima ştire horror vorbea despre uciderea propriei mame *cu ciocanul* de către un adolescent tulburat; a doua reconstituia, cu suspans şi efecte speciale, perforarea tavanului de sticlă al unei mansarde de către nişte muncitori ce lucrau în clădirea de alături; a treia, care-şi avea mai degrabă locul în buletinele săptămînale ale Spitalului 9, a narat alert (însoţită, americăneşte, de imagini radiografice) acţiunea de introducere a unui ciocan în anus de către un tip care mîncase multe cireşe şi se gîndea să-şi combată... constipaţia. Toate aceste ştiri, desigur, au „rulat", la majoritatea programelor de ştiri, pînă la saţietate. **(S. S.)**

● Ping-pong verbal cu o vînzătoare din Nessebar (Bulgaria): „Leka noşti deţa", „Ce mai faci?", „V kraia na deni", „Ceauşescu", „Jivkov". **(S. G.)**

CE CAUTĂ DOAMNELE ATRĂGĂTOARE (FIE CĂ ÎNVING ÎNTOTDEAUNA CULTURAL, FIE CĂ NU) ÎN PATUL IEŞITULUI DIN ISTORIE?

● Cîţiva cercetători de la Universitatea din Helsinki au ajuns la concluzia că femeile au devenit tot mai frumoase de-a lungul secolelor, din două motive: doamnele atrăgătoare tind să aibă mai mulţi copii – şi mai degrabă fetiţe – decît cele mai puţin avantajate de natură, iar accesul la produsele de îngrijire s-a democratizat. În schimb, bărbaţii au rămas cam la fel: nu cei mai frumoşi au mai multe progenituri, ci cei potenţi financiar şi cu un statut social superior, iar la capitolul cosmetică, nu se îngrijesc cu mult mai mult decît strămoşii lor. De aici se poate trage o concluzie neaşteptată: dacă evoluţia e de partea noastră (cel puţin din punct de vedere estetic), înseamnă că le rămîne onoarea să se numească „eternul masculin". **(M. Ş.)**

● Înţeleptul antrenor Cristiano Bergodi preconizează o revoluţie în Ghencea: ca şi în meciul tur cu Ujpest, fie că învingă, fie că nu, la capătul celor 90 de minute fotbaliştii Stelei îşi vor aplauda adversarii. Va fi ceva mai incredibil decît Gigi Becali în europarlamentul de la Bruxelles. Dar bucuroşi le-om duce toate. **(R. C.)**

● Din *Adevărul* aflu că celor aproape două mii de staţii RATB le corespund doar trei sute de case de bilete. Eu cred că şi numărul controlorilor este de cîteva ori mai mare decît cel al caselor de bilete. Pentru că amenzile sînt întotdeauna mai profitabile. **(M. C.)**

● Pentru că e vară şi sezonul TV e „închis", apar zvonuri şi ipoteze aiuritoare despre transferurile de vedete de la o televiziune la alta. De pildă, cum că Simona Pătruleasa ar urma să prezinte *Telejurnalul* la TVR. Cred că televiziunea publică are ştirişti foarte buni; în frunte cu Adriana Muraru. Nu văd ce-ar putea să caute acolo duduia Pătruleasa. Dacă-i pe-aşa, fac şi eu o propunere: *Jurnalul cultural* să fie prezentat de Marian Vanghelie. **(M. V.)**

● La nici o lună după Pina Bausch, o altă uriaşă figură a dansului contemporan ne-a părăsit săptămîna asta: Merce Cunningham. Avea 90 de ani şi a murit – spun ştirile – „liniştit, în patul său". Dintre toate inovaţiile pe care acest coregraf inconturnabil le-a adus artelor spectacolului, ideea de „hazard" (a da cu banul pentru a decide mişcarea următoare) mi se pare cea mai revoluţionară... **(a. l. ş.)**

● Săptămîna trecută, presa a consemnat un schimb de replici între Viorel Hrebenciuc, uns proaspăt şef de campanie electorală pentru candidatul prezidenţial al PSD, şi ministrul Turismului Elena Udrea. Aceasta a spus că numirea domnului Hrebenciuc s-a bazat pe faptul că acesta poate strînge bani. La rîndul său, Viorel Hrebenciuc a numit-o pe doamna Udrea „Sexy Buzoianca", iar ea a replicat că „unul intră, altul iese din istorie". Ambii or avea dreptate. Dacă Viorel Hrebenciuc ştie probabil să strîngă bani, de bună seamă că şi preopinenta sa se pricepe de minune la chestiunea intratului şi ieşitului din istorie sau, mă rog... din politică. **(A. M.)**

Grigore VÎRSTA

Lumină *vs.* întuneric?

– semnarea acordului Nabucco –

Se spune despre ziua de luni că este determinantă într-o săptămînă. Cum începi lunea, cam aşa se întîmplă toată săptămîna. Adică bine sau rău. Eu cred că ziua de luni a fost una bună. Adică luni, 13 iulie 2009. În sfîrşit, după vreo şapte ani de tergiversări, determinate atît din interiorul Uniunii Europene, cît şi din exterior, a fost semnat acordul între cele cinci ţări prin care va trece Nabucco. Luni, 13 iulie 2009, a fost o zi luminoasă, totuşi.

Primul rege babilonian cu acest nume, Nabuccodonosor, se aşeza pe tron cam pe la 1125, înainte de Christos. Sigur nu-şi închipuia că, peste vreo trei mii de ani, o să dea nume nu numai renumitei opere a lui Giuseppe Verdi (în care de fapt este vorba de fiul său cu acelaşi nume, dar mult mai cunoscut), ci şi unui semi-acord sau, dacă vreţi, unei semi-dispute semi-europene.

Semi-acord, pentru că, încă de la început, au existat diferenţe între punctele de vedere ale celor cinci state care voiau, acum şapte ani, să înceapă construcţia alternativei la conductele cu rădăcinile în Siberia. În principiu, toate ţările Europei Centrale şi de Vest doreau încă o sursă de gaz metan, pe lîngă Marea Nordului şi cea rusească. În Marea Nordului, alte pungi de gaz importante nu prea s-au mai găsit, iar gazul din Siberia trece, deocamdată, prin prea multe mîini (a se citi conducte). Modalitatea de a ajunge la acest final era un pic diferită, dacă e să ne luăm după reacţiile Germaniei, Austriei, Ungariei, României, Bulgariei şi Turciei.

Germania este interesată atît de construcţia, cît şi de aducerea mai aproape de graniţe, mai ales a celei de sud, a gazului metan din străfundurile Asiei. Foştii teutoni au relaţii privilegiate cu Rusia de mult timp, iar dependenţa de gazul siberian a crescut în ultimii ani. De curînd, în urma vizitei preşedintelui Medvedev în capitala germană, cele două ţări au convenit să înfiinţeze o agenţie comună pentru energie, semn că treburile cu North Stream merg conform planurilor. Ca atare, proiectul Nabucco era tratat pînă pe 13 iulie 2009 cu mare grijă la Berlin.

Austria oricum beneficiază de proiect, pentru că pe teritoriul ei se află staţia de distribuţie ulterioară de la Baumgarten. Deţinută în proporţie de 50% de către Gazprom, dar asta e altă poveste. Dincolo de acest aspect, austriecii sînt mari fani ai „regenerabilelor“, comunităţi întregi fiind alimentate astăzi de vînt şi soare. Nabucco este apreciat doar la Opera vieneză.

Ungaria a încheiat de cîţiva ani un acord avantajos cu Gazprom pentru a stoca pe teritoriul ei o cantitate însemnată de gaz metan din Siberia, aşa că Nabucco pentru unguri a trecut, ca din întîmplare, pe locul doi. Ca atare, eforturile ungureşti în a susţine proiectul erau cam firave. Acum, parcă s-a schimbat ceva.

Bulgaria are de mult legătura cu Rusia prin conducta care trece pe la Isaccea, iar verii lor nu i-au lăsat niciodată fără gaz. Fără gaz i-au lăsat ucrainenii. Başca, noul proiect rusesc South Stream îi desemna drept candidaţi serioşi la poziţia de prim-beneficiari ai conductei de sub Marea Neagră, aşa că Nabucco a trecut şi la ei pe locul doi. Pînă pe 13 iulie 2009.

Turcia beneficiază deja de gazul rusesc, prin conducta Blue Stream, care şerpuieşte şi ea pe sub Marea Neagră, aşa că, dacă se construieşte Nabucco sau nu, oricum ea este în poziţie avantajată. Oricum, dacă europenii vor un traseu „uscat“ care să ocolească teritoriile mai mult sau mai puţin controlate de Rusia, acesta nu poate trece decît prin Turcia.

Semi-acord pentru că, pînă pe data de 13 iulie 2009, documentul nu a fost semnat pentru că părţile semnatare nu prea voiau asta, în urma înţelegerilor individuale cu Rusia, concurentul de necontestat al proiectului semi-european.

Semi-european pentru că mare parte din traseul conductei va trece prin Turcia care, din punct de vedere geografic, are doar trei procente din teritoriu considerate a aparţine geografic bătrînului continent.

Doar cîteva cuvinte despre poziţia Rusiei în acest caz: de cînd a venit Vladimir Putin la putere la Kremlin, adică de vreo nouă ani, comerţul cu energie a fost bine reglementat. Statul, prin intermediul Gazprom, varsă la buget sume enorme din vînzarea de gaz şi petrol către Uniunea Europeană, cel mai important client al Rusiei. Siberia are surse bogate de gaz metan de calitate, curat, mai ales cele din nord, din peninsula Yamal. Pe lîngă ea, şi Marea Caspică este o sursă bogată de hidrocarburi, dar de calitate mai slabă. Adică gazul metan caspic are o concentraţie mai mare de sulf, necesitînd costuri suplimentare de desulfurare. Dar nu asta e problema, ci aceea că nu toată zona este controlată de ruşi. Cum prin intermediul forţei e mai greu astăzi să-ţi atingi scopurile, Gazprom cumpără tot ce e de vînzare în zonă, pe perioade de 20 de ani, încercînd să lase Nabucco, concurentul numărul unu, fără surse de alimentare. În parte, a reuşit. Dacă în combinaţie nu intră Iranul sau Irakul, Nabucco nu ar putea transporta către Uniunea Europeană decît vreo 30% din necesar.

România este în cea mai interesantă situaţie. Ea a fost de la început ocolită de proiectele ruseşti, din varii motive diplomatice şi de declaraţii prezidenţiale. Ca atare, Nabucco este mană cerească pentru România, iar proiectul a avut, poate, cea mai mare susţinere din Uniunea Europeană la Bucureşti. Nu-i vorbă că deja se află în stadiu avansat de discuţie un proiect de stocare a gazului metan în judeţul Neamţ, în colaborare cu Gazprom, oricum mai aproape de finalizare decît Nabucco. Cel din urmă ar putea fi gata în 2014, în cel mai bun caz, şi ar putea oferi Uniunii Europene, în anumite condiţii, vreo 31 de miliarde de metri cubi de gaz pe an, timp de vreo 20 sau 30 de ani. Deocamdată costul celor 3300 km de conducte este estimat la vreo 8 miliarde de euro, dar acestea pot atinge 10 miliarde pînă la finalizarea proiectului.

Cam asta este imaginea pe care o putem vedea privind într-o gaură din pămînt, foarte întunecoasă, dar mai ales limitată. Gazul metan este şi el o sursă, nu o resursă de energie. Economiile depinzătoare de arderea combustibililor fosili vor mai avea la dispoziţie încă cîţiva ani de acum încolo, să facă *„switch identity“* către alte surse de energie.

Interesant este că, în aceeaşi zi, o serie de companii germane dau publicităţii un alt proiect destinat Uniunii Europene, Desertec. Spre deosebire de cei cu Nabucco şi de ruşi, nemţii ăştia se uită spre soare şi alte surse de energie regenerabilă. Desertec se doreşte a fi întins ca o pînză de păianjen pe coastele Africii şi în Orientul apropiat, pînză care ar fi în stare să colecteze energia electrică produsă din

Sahara pînă pe coastele Marocului şi Peninsula Arabiei, care să fie canalizată apoi spre Europa. Ideea generică este de a construi centrale captatoare de energie solară şi eoliană acolo unde şi una, şi alta sînt din abundenţă. Ideea nu este chiar una nouă, astfel de centrale solare funcţionînd deja în Spania, cu randamente excelente. De asemenea, captarea energiei vîntului este una preistorică, după unele descoperiri recente. La ele două se vor adăuga centralele producătoare de energie electrică utilizînd biomasa, şi ea regenerabilă. Costurile, estimate la 400 de miliarde de euro pînă la finalizarea tuturor centralelor şi a reţelei de transport, sînt de patruzeci de ori mai mari decît va costa Nabucco, dar rezultatul şi efectele Desertec-ului asupra economiei europene, în special, şi a mediului, în general, sînt infinit mai importante. Încă de la început s-au formulat opinii contra acestui proiect. Greenpeace şi-a exprimat îngrijorarea cu privire la impactul asupra mediului saharian. Nu mă mir, pentru că Greenpeace este contra a orice este nou. Şi despre centralele eoliene costiere verzii spuneau că omoară păsările marine. După ce studiile oamenilor de ştiinţă au demonstrat că putem pune în vina morilor moderne de vînt sub 1% din mortalitatea înregistrată în rîndul pelicanilor, cormoranilor şi fregatelor, Greenpeace a amuţit. Apoi, cineva spunea că reţeaua de transport care va trece prin ţările musulmane va fi ţinta atacurilor teroriste. Asta da ameninţare, dar dacă vrei să faci ceva, trebuie să-ţi asumi şi ceva riscuri. Dar dacă s-ar construi altă variantă de gen Nabucco, susţinută de însuşi comisarul european pentru energie, Andris Piebalgs, ea n-ar fi la fel de ameninţată? Este vorba de varianta de aducere în Europa de gaz metan din Nigeria. Eu zic că nu numai acoperirea a 15-20% din necesarul de energie european merită a fi luată în seamă, ci şi însănătoşirea mediului înconjurător. Tehnic vorbind, pentru a acoperi necesarul de energie al Europei, ar fi nevoie ca o suprafaţă cu laturile de cîte 125 km să fie acoperită cu captatori solari. Sahara ar avea spaţiul necesar pentru acest proiect, companiile germane au cunoştinţele necesare, băncile sînt pregătite cu banii. Să dea Dumnezeu ca el să fie dus la bun sfîrşit, în 2050. Ca să parafrazez o expresie la modă de 40 de ani încoace, ar fi un pas mic pentru companiile germane respective, dar un pas mare pentru omenire.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 286 ● 6-12 august 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

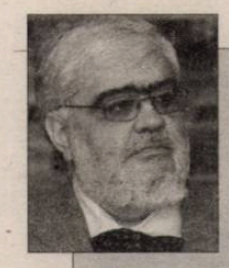

Andrei Pleşu
„Inadecvări“
pagina **3**

Victoria Stoiciu
„De ce se tem texanii că li se fură ţara“
pagina **21**

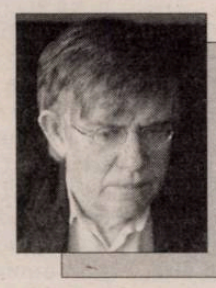

interviu cu
Andrei Ujică
pagina **24**

Internetul din ogradă

– *societatea cunoașterii la sate* –

„Știința este ceea ce tatăl îl învață pe fiu. Tehnologia este ceea ce fiul îl învață pe tată.“

MICHEL SERRE

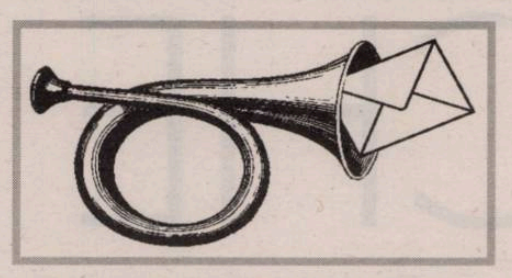

Nr. 284: Articolul lui Andrei Manolescu, „Litoral 2009“

Albena da, Mamaia nu

Stimate dle Manolescu,

Permiteţi-mi să fac cîteva rectificări şi comentarii la „faptele“ pe care le prezentaţi despre Albena. Sub 10% dintre hoteluri sînt mari („fără măsură“ – spuneţi dvs.), restul sînt hoteluri mici cu o arhitectură variată şi atractivă. Tencuiala căzută, dacă există, este o excepţie, nu mai frecventă decît în staţiuni din Grecia, Turcia, Croaţia, şi fără nici o legătură cu dezastrul din Mamaia. Spuneţi că e o staţiune urîtă; poate, dacă o comparăm cu locuri din Tenerife, Costa Brava, Côte d'Azur. O staţiune în terase, înecată în vegetaţie (îngrijită), şi nu în peturi şi hîrtii, cu grădini de trandafiri şi statui nu poate fi urîtă. Şi nici „tristă“ pentru că nu e plină de răgetele manelelor sau ale muzicii techno. Muzica se aude peste tot, dar numai în surdină, în restaurantele şi barurile de pe plajă sau în cele de pe deal, spre beneficiul strict al clienţilor. Serviciile sînt – şi aici aveţi dreptate – previzibile. Adică excelente, prompte, cu zîmbetul pe buze, totdeauna cu un extra ca să mai vii şi la anul (personalul barului de pe plajă al unui hotel de 5 stele „all inclusive“ servea după-amiaza, din proprie iniţiativă, clienţilor – celor cu brăţară adecvată – strawberry daiquiry şi Piña Colada). N-am prea înţeles ce are asta cu „lipsa de imaginaţie“ care este, după dvs., motivul pentru care serviciile sînt bune. Tare aş fi vrut (şi nu numai pentru asta) ca naţia noastră să aibă mai puţină imaginaţie. Şi pot să vă asigur că logica românească după care, dacă hotelul e bun, restaurantul e în suferinţă, dacă nu poate plaja etc., etc., nu funcţionează în Albena. La un hotel de 5 stele, camera şi instalaţiile sînt de 5 stele (pînă la celule fotoelectrice care aprind lumina pe culoar în momentul cînd păşeşti), restaurantul este de 5 stele cu o varietate de mîncăruri (mereu în schimbare) demnă de o expoziţie culinară şi fără ca cineva să te urmărească din spate ce, cît şi de cîte ori îţi pui în farfurie, iar plajele, toate *blue flag* (în România avem zero cu acest calificativ) sînt impecabile, periate în fiecare dimineaţă, cu sezlonguri, prosoape şi umbrele incluse în preţul şederii, fără vînzători ambulanţi şi mai ales fără muzici năucitoare. În contrapartidă (după acumularea monumentală de dezinformare despre Albena) ne propuneţi Mamaia. Şi aici am cam rămas cu gura căscată: motivul principal, Ferrariurile din parcarea Rexului. Credeam că, de fapt, calitatea maşinilor din parcare dă „ştaiful“ hotelului numai la anumite latitudini şi longitudini. Rexul avea într-adevăr un ştaif în anii '60 şi '70, cînd, mai ales, restaurantul era probabil printre cele mai fine din Europa, iar calitatea serviciilor era la aceleaşi standarde. Totul s-a dus pe rîpă acum, victimă probabil a imaginaţiei nestăvilite a acestui binecuvîntat popor. Cît despre „un yacht de lux ancorat într-o doară“ sau kitsch-ul extraordinar al gondolei, ele sînt dincolo chiar şi de un *„no comment“*.

Păstraţi-vă, dle Manolescu, Mamaia: cu hoteluri într-adevăr în paragină, dar vopsite vanghelian, cu servicii oribile, opulenţă mafiotă, plaje îndoielnice, vacarm neîntrerupt. Şi o rugăminte: dacă aveţi timp, citiţi articolul „Marea Neagră sub ocupaţie“, publicat în acelaşi ziar, pe aceeaşi pagină cu cel al dvs. (asta da atitudine dilematică). *The beauty is in the eye of the beholder* – dar nici chiar aşa...

Mihai STANCIU
CASAMILUC@aol.com
Bucureşti

Disclaimer:

1. nu sînt lobbyist sub acoperire al ministerului bulgar al turismului (dacă există),
2. nu sînt un *Romanian hater* format la şcoala dlui Patapievici.

Răspunsul lui Andrei Manolescu

Stimate dle Mihai Stanciu,

Dvs. aţi înţeles din articolul meu că aş recomanda Mamaia. Poate că n-am fost destul de clar. Precizez că nu recomand Mamaia şi cred că asta se putea totuşi pricepe şi din articolul meu. Despre telegondola pe care mi-o puneţi în cîrcă, am zis că e „stranie“, ceea ce nu poate fi o laudă. Nici hotelul vopsit în prăzuliu stil Vanghelie nu cred că e o laudă şi nici „fauna“ pe care am descris-o... Ceea ce cred însă despre Mamaia (şi de aici poate confuzia) e că în partea ei de nord (de la Iaki la Savoy) ar putea avea clasă şi asta se întrevede în anumite locuri şi în anumite momente, precum cel pe care l-am pomenit în articol. O clasă potenţială de care, evident, în prezent, administratorii îşi bat joc. Cred însă, în acelaşi timp, că la Albena, pe care dvs. o lăudaţi şi o recomandaţi, e exact invers. Îmi pot închipui că v-aţi simţit foarte bine acolo (şi că v-au încîntat celulele fotoelectrice). Eu continui să spun că atmosfera generală de acolo e tristă şi prăfuită şi nu cred că o staţiune poate fi bună doar pentru că unele hoteluri au servicii bune şi la difuzoare nu se aud manele. Mi-aş dori să continuăm însă polemica pe Coasta de Azur.

Actualităţi

Emigrăm în Congo?

Accredited Online Degrees Bachelor Degree, Master, MBA, Even PhD (non accredited) available in the field of your choice. Superior Quality! Phone Support! 24-Hour-a-Day Production. Call now!

(Diplome online acreditate, de licenţă, masterat, MBA şi chiar doctorate (neacreditate), disponibile în domeniul la alegerea dvs. Calitate superioară! Sprijin telefonic! Producţie 24 de ore/zi. Sunaţi acum!)

Primesc astfel de „spam-uri“ zilnic de la tot felul de „Academii Simba“ care oferă diplome cu o valoare egală cu valoarea hîrtiei pe care sînt tipărite.

Din păcate (pentru că persoanele „responsabile“ nu fac ce ar trebui să facă), unele universităţi româneşti procedează similar de ani de zile, eliberînd diplome – recunoscute sau nu –, dar care nu au în spate decît bani, nicidecum studiul de ani de zile necesar pentru însuşirea unor cunoştinţe de specialitate.

Sînt arhicunoscute cazurile unor diplome false eliberate de IMF Iaşi, de IMF Oradea, cele peste 15.000 de diplome eliberate de diverse universităţi pe bază de acte false, dar – cel puţin pînă acum – nu am auzit să fi fost condamnat cineva, iar diplomele în cauză să fi fost anulate, aşa cum era firesc şi necesar.

Acum a mai apărut şi scandalul Universităţii „Spiru Haret“ cu sute de mii de diplome eliberate pentru nişte specializări neacreditate de MIC. În urma scandalului, acum se poartă discuţii aprinse privind recunoaşterea acestor diplome obţinute prin faimosul sistem de „învăţămînt la distanţă“, „învăţămînt cu frecvenţă redusă“ (chiar şi la zero!) sau de „învăţămînt prin Internet“! Propunerea de recunoaştere a acestor diplome este justificată prin prisma faptului că „tinerii au fost de bună credinţă cînd s-au înscris la aceste specializări şi au plătit banii pentru studiu“.

Dar esenţa problemei nu stă în buna sau reaua credinţă a tinerilor, nici măcar în faptul că specializările au fost sau nu au fost acreditate! Aceste diplome sînt *esenţialmente false* deoarece în spatele lor nu se află nimic altceva decît banii! Astfel că şi în situaţia în care se introduce obligativitatea de a susţine unul sau două examene, acestea nu vor putea înlocui anii de studiu efectiv care, în aceste cazuri, „sînt sublimi, dar lipsesc cu desăvîrşire“!

În această situaţie, singura soluţie logică ar trebui să fie *condamnarea* celor care au organizat această fraudă, pentru înşelăciune, fals şi uz de fals, precum şi rambursarea tuturor banilor încasaţi de la studenţi şi, desigur, *anularea* tuturor diplomelor în cauză, odată cu desfiinţarea acestui tip de pseudo-învăţămînt.

Înţeleg că discuţia privind recunoaşterea diplomelor are un puternic miros electoral, deoarece sutele de mii de studenţi cu diplome fără valoare, precum şi familiile lor, sînt alegători! Dar, în cazul recunoaşterii tuturor acestor diplome false, în scurtă vreme România va fi condusă de sutele de mii de absolvenţi de tip „Spiru Haret“, cu diplome legale, dar în spatele cărora stau doar cupiditatea, prostia, lenea şi vanitatea. Iar în scurtă vreme, falşi doctori vor asasina bolnavi adevăraţi, falşi magistraţi vor judeca (strîmb) căuzaşii apăraţi de avocaţi falşi, falşi profesori vor „educa“ copiii, falşi politicieni vor face legi strîmbe pentru ţară şi vor conduce strîmb ministerele României, falşi intelectuali se vor erija în modele perorînd pe toate canalele media despre *„renumeraţia“* angajaţilor, despre situaţiile *„fortuite* care i-au *obligat* să...“, despre „evenimentele care le-au trăit în ultima vreme“, confundînd cu încăpăţînare sensul unor cuvinte banale ca *„persoană-personaj-personalitate“!*

În fapt, deja sîntem pe „calea cea bună“, deoarece – spre exemplu – *conflictul de interese* (obstacol moral minimal) nu mai sperie pe nimeni, magistraţii hotărînd cu seninătate în cazurile privind propriile salarii, pensionarii din Curtea Constituţională hotărînd că pensiile speciale pe care le primesc ei înşişi de la buget nu încalcă principiul egalităţii tuturor cetăţenilor în faţa legii, director de întreprindere de stat semnează acte adiţionale atît în calitatea de director, cît şi în calitatea de preşedinte al Consiliului de Administraţie, prin care îşi atribuie 180 de salarii compensatorii în cazul că i se desface contractul de muncă... etc. etc. etc.

Eu oricum sînt – după unele opinii – un „matusalem“ pensionar, aşa că nu-mi mai pasă prea mult...

Dar ce veţi face voi, tinerii? Veţi emigra în Congo?

Gheorghe GRÜN
ggrun2000@yahoo.com

Notă pentru tineri: „Academia Simba“, creată ad-hoc, a fost cea care i-a conferit lui Nicolae Ceauşescu titlul de „Omul Anului“...

Punctuale

1. Despre „Brancardierul român“ al dlui Pleşu.

M-a amuzat teribil. Fiica mea, medic într-un spital din Bucureşti, a rîs în hohote cu lacrimi. A fost cea mai bună ilustrare a butadei „rîsu-plînsu“!

2. Despre „Cum votăm“, tot de dl Pleşu.

Toamna 2004. Alegeri prezidenţiale. Întreb o ţărancă la piaţă: cu cine votezi? Cu Năstase. Păi, de ce? Pentru că e gras şi frumos!

3. Despre învăţămînt.

Cîte diplome are dl Pleşu? Una, două? Păi, dl Pleşu e un nimeni! Păi, se compară domnia sa cu cetăţeanul din Bacău care are zece (!!) diplome de la Conu Spirache?

Apropo! Vă rog să-mi spuneţi dacă, nu cumva, există vreo facultate şi la Lehliu. Ştiţi, acolo unde s-au întîlnit Tanţa şi Costel.

M. COSTEA
str. Cameliei 16, bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Inadecvări

Fără erudiție nu se poate. Adică se poate, dar cu mari riscuri. Erudiția produce însă, uneori, și grave accese de inadecvare. Mă izbesc mereu de acest derapaj potențial al științei de carte, de cîte ori fac băi – inevitabile, dar tot mai dificile – de bibliografie. Savanții, răpiți de un soi de furor al detaliului marginal și al competenței ne-orientate, se trezesc, din cînd în cînd, în postura ridicolă a zăbăucului solemn: sînt nuca din perete, bîta din baltă, musca din lapte. Nimic nu e mai rău decît gafa, în afară de gafa doctă.

Vrei, de pildă, să cercetezi o parabolă hristică. Să zicem „Casa zidită pe stîncă“. O serie de comentatori hiper-specializați alunecă în fastidioase dezbateri colaterale, la capătul cărora textul în discuție arată ca o rudă săracă: e lăsat de izbeliște într-o avalanșă de savantlîc. E oare casa zidită pe stîncă vecină cu cea zidită pe nisip, sau e vorba de două case aflate în locuri diferite? – se întreabă unul. Și apropo, cum se face o temelie corectă? – se aferează altul. Ia să vedem ce zice Vitruviu. Ce diferențe vor fi existat între tehnica fundației la romani și cea a israeliților? Dacă treci la „Parabola semănătorului“, gluma se îngroașă: cum poate un semănător normal să arunce boabele lîngă drum, sau pe piatră, sau între spini? Nu se poate, aici se ascunde o fină enigmă istoriografică. E de văzut cum arăta agricultura palestiniană în secolul I. Se pare că, pe vremea aceea, aratul se făcea *după* semănat, și nu invers, ca astăzi. Așa că n-aveai cum să știi ce e dedesubtul solului însămînțat. Urmează sute de pagini despre procedurile agrare ale ambianței protocreștine, fără ca înțelegerea textului, în substanța lui reală, să progreseze în vreun fel. Tot astfel, „lumina sub obroc“ stîrnește ample excursuri privind istoria opaițului. Ce formă avea? Cu ce combustibil ardea? Pe ce anume era așezat? Sub obroc? Să facem o analiză a obrocului. Sub pat? Chiar! Cum erau paturile pe vremea cu pricina? Ajungem la pilda celor zece fecioare. Facem imediat o teorie a feștilei. Era de tip opaiț, sau de tip făclie? Și, de fapt, ce e cu fecioarele din poveste? Ce erau ele? Domnișoare de onoare? Așteptau să-l însoțească pe mire la mireasă, sau mai degrabă trebuiau să-l primească pe mire după vizita la socri? Iisus s-ar simți răstignit a doua oară, dacă ar vedea cum fructifică universitarii învățătura Sa, ce neliniști, ce întrebări, ce probleme identifică sobra sectă a învățaților în cuvintele Sale.

Ce se întîmplă, de fapt, în asemenea cazuri? Mai întîi, textul e citit cu o altă *intenție* decît aceea cu care a fost scris. Apoi, curiozitatea e lăsată să se desfășoare ca o virtute în sine, ca o lăcomie difuză, nefocalizată, risipindu-se, fără discernămînt, în toate direcțiile. Cercetătorul își pune toate întrebările imaginabile, cu excepția celor la care vrea să răspundă textul. De fapt, erudiția se exprimă, în asemenea cazuri, ca *indiferență* față de text. Și ca voluptate solitară,

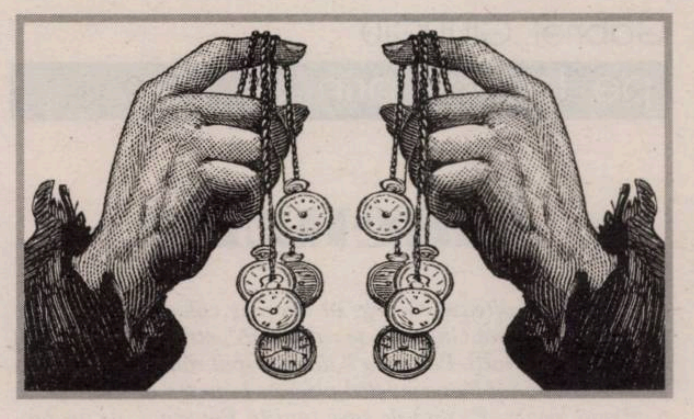

ca inflație vanitoasă a propriei autorități.

Dar inadecvările erudiției rămîn într-un cerc relativ restrîns. Nu cu ele are de-a face cetățeanul de rînd. Experiența zilnică ne confruntă cu inadecvări infinit mai dramatice în imediateța lor: inadecvarea dintre legi și viață, dintre politicieni și populație, dintre oameni și funcții, dintre cetățeni și instituții, dintre merit și cîștig, dintre calitate și succes, dintre vorbe, promisiuni și fapte, dintre elevi și profesori, primari și orașe, administrație clericală și viață duhovnicească, speranțe și realități. Ca să nu mai vorbim de inadecvarea perpetuă, de neocolit și de nezdruncinat, dintre noi și noi înșine, dintre ce vrem și ce facem, ce vrem și ce putem, ce ne propunem și ce realizăm. Materia primă a lumii este inadecvarea. Iar a te salva e a obține, la răstimpuri, fie și pentru o clipă, mici episoade de adecvare ordonatoare.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Două cazuri de plîns

O taxă. S-a pus taxă la trecerea podului Feteşti-Cernavodă şi lamentaţia naţională a prins din nou glas. „Nici Ceauşescu n-ar fi îndrăznit aşa ceva“, scrie un cititor pe forumul unui ziar. E tînăr, probabil. Căci pe vremea lui Ceauşescu exista respectiva taxă, cu care plăteam, chipurile, bucata de autostradă dintre cele două localităţi. Şi a rămas aşa pînă acum cîţiva ani. „O să fim nevoiţi să creştem tarifele“, spun şoferii de maxi-taxi. E normal: trăim – totuşi – în capitalism, aşa că preţurile nu mai sînt fixe şi decise de Stat, ci merg în sus sau în jos, după cum e piaţa. „Ne costă“, au spus cetăţenii indignaţi. E adevărat, aşa cum ne costă şi altele. „Uniunea Europeană nu va lăsa lucrurile aşa“, a declarat, în fine, şeful unei asociaţii a transportatorilor, care a depus plîngere la Comisia Europeană, pe motiv că această taxă încalcă Tratatul de aderare a României la UE.

E un caz tipic pentru „România europeană“. Orice încercare de a introduce o regulă, o taxă, o măsură oarecare stîrneşte bombăneli, agitaţii şi o lungă zeamă retorică, urmate neapărat de invocarea Uniunii Europene ca un fel de zeiţă izbăvitoare a cărei menire e să ne apere pe noi, cetăţenii necăjiţi, de „ăştia“: miniştrii, administratorii, primarii, prefecţii – adică tot ce reprezintă autoritatea Statului. Cu alte cuvinte, atunci cînd se simte gîtuit de hidra birocratică şi iute vărsătoare de noi taxe şi impozite a Statului, cetăţeanul român face apel la o structură birocratică încă şi mai şi – Comisia Europeană. În cazul de faţă, de exemplu, reprezentanţii Companiei Naţionale de Autostrăzi spun că taxa nu încalcă regulile UE şi că s-ar fi consultat cu Comisia Europeană înainte de a o introduce. E un tip de taxă pentru lucrări speciale (poduri, tuneluri) care se aplică şi în alte ţări. Aş! Cine-i crede? Sînt convins că mii de concetăţeni indignaţi sînt gata să jure că „aşa ceva numai la noi se poate întîmpla“, fără să aibă neapărat habar despre „cum e la alţii“. Iar dacă depui mărturie (cazul meu, de-un paregzamplu) că ai plătit taxe de pod şi în Olanda, şi la podul cel mare care traversează marea între Danemarca şi Suedia, reacţia vine iute: „păi, dom'le, se compară?...“. Adică, mă-nţelegi, pentru o mîndreţe de pod scandinav am plăti noi (lasă că statul danez şi cel suedez merită, că-s serioase!), dar pentru frîntura asta de pod peste Dunăre să plătim „ca să fure ăştia banii?...“. Un amestec de neîncredere ţărănească valahă în tot ce vine de la Stat şi de şmecherie postcomunistă televizată („tre' să ai tupeu că altfel nu te descurci...“) duce la această stranie relaţie între nişte cetăţeni şi Statul lor: pe de o parte, cetăţenii sînt nemulţumiţi de Stat şi l-ar vrea altfel, „ca în Europa“; pe de altă parte, cînd Statul nu face nimic altceva decît fac şi altele, cetăţenii sînt subit buşiţi de un plîns copilăresc: „n-am fost consultaţi“, „n-avem bani“, „nu e drept“, „UE, cui ne laşi?“. Invocarea „zeiţei UE“ este strigătul suprem, dovada vie a faptului că nu ştim să ne „înţelegem“ cu propriul Stat şi că rămînem încremeniţi în parafraza după „Statul sînt eu“: la români, „Statul sînt *ei*“. „Ăştia.“

Nişte străini. Să recapitulăm. S-a făcut „marea alianţă“ între PSD şi PD-L, s-a instaurat Guvernul, după care s-a trecut la treabă: mai întîi au apărut la televizor preşedintele, premierul şi diverşi miniştri să ne asigure că nu vom fi afectaţi de criză, apoi s-au inventat diverse agenţii guvernamentale ori s-au reconfirmat cele moştenite de la guvernul precedent. Asta pe lîngă niscaiva ministere noi (precum cel al Tineretului şi cel al Turismului; *no comment).* După care, s-a aflat – totuşi – că dumneaei criza va poposi şi pe meleagurile noastre, aşa încît s-a scos şi soluţia din căciulă: împrumut la FMI. Unul dintre „personajele“ obsedante ale tranziţiei din anii '90, Fondul Monetar Internaţional, şi-a trimis aşadar din nou contabilii la Bucureşti să ne verifice registrele de casă, facturile şi banii strînşi la ciorapul naţional. Deunăzi, domnii contabili au revenit şi au cerut ferm reducerea cu vreo 20% a personalului din agenţiile guvernamentale şi celelalte entităţi ale administraţiei publice. Acelea cu care se luptă premierul de atîtea luni (ce-i drept, o face mai mult la televizor decît în realitate) să le ia din sporuri şi din cumulul salariu-pensie. Bineînţeles, se ştia de multă vreme că avem un aparat

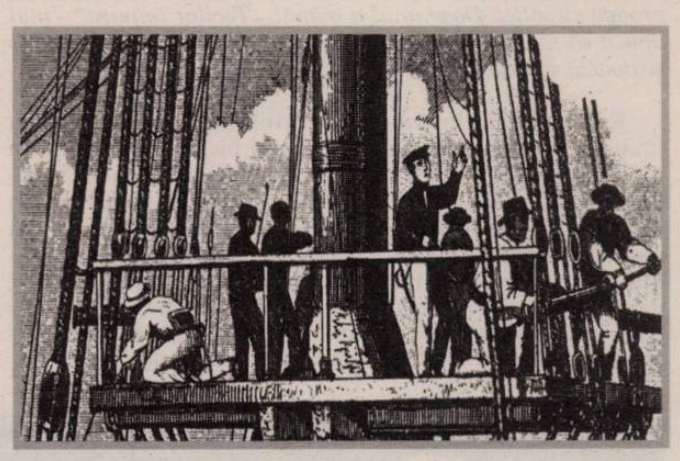

funcţionăresc şi administrativ prea mare şi prea costisitor, dar ai noştri au crezut că „ţine“. Reprezentanţii FMI n-au făcut decît să spună că „aşa nu mai ţine“. Gravitatea cu care preşedintele şi premierul au apărut la televizor să anunţe (ca şi cum ar fi fost ideea lor) că vor să se ia la trîntă cu hidra birocratică a fost de toată frumuseţea. Au vrut, probabil, ca poporul să nu bage de seamă că „străinii“ (adică instituţiile internaţionale, în care cetăţenii au mai multă încredere decît în ale noastre, conform sondajelor) ne-au prins iar cu treaba nefăcută. Şi-au asumat, aşadar, reducerea aparatului administrativ cu 20%. Imaginea contează. Reprezentanţii FMI oricum pleacă, iar pînă vin din nou în control, o să avem alegeri prezidenţiale şi după aceea poate se va schimba şi Guvernul. Şi, oricum, dacă ai ajuns şef de stat sau de guvern, nu merită să-ţi baţi capul mai mult cu un popor care, de la Conu' Leonida încoace, vrea de la Stat doar pensii bune pentru toţi. Şi, desigur, lege de murături...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„– Dar cît mi-ai da? întrebă Pliușkin cu un aer de samsar; și mîinile îi tremurau ca varga.

– Aș da cîte douăzeci și cinci de copeici de suflet.

– Și cum îi cumperi, cu bani gheață?

– Da, banii pe loc.

– Scumpule, ține seama de sărăcia mea și dă-mi măcar cîte patruzeci de copeici.

– Stimabile, zise Cicikov, ți-aș plăti nu numai cîte patruzeci de copeici, dar cîte cinci sute de ruble! Ți-aș plăti bucuros, pentru că văd că un bătrîn bun și vrednic de cinste suferă din pricina propriei lui bunătăți.

– Așa e! Zău că-i adevărat! făcu Pliușkin, plecîndu-și mîhnit capul și clătinîndu-l. Totul vine de la bunătatea mea.

– Ei, vezi? Ți-am priceput firea numaidecît. Prin urmare, de ce să nu-ți dau cîte cinci sute de ruble de suflet? Dar... n-am de unde. Poftim, sînt gata să mai pun cîte cinci copeici, pentru ca, în felul ăsta, fiecare suflet să mă coste treizeci de copeici.“

(N.V. Gogol, *Suflete moarte,* poem, Editura Univers, 1987)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Amenzile

„Scheise“, oftează Georg, în timp ce colegii îl iau peste picior. „Scoal', mă Ghiță, de te culcă, mă“, strigă Adrian la el, în rîsetele celorlalți. Pe Georg îl doare capul rău de tot. E mahmur. A combinat bere cu votcă pînă pe la patru dimineața, la o crîșmă locală. E venit de șase luni în România, pe un program de twinning *(adică un soi de schimb de experiență, colaborare interguvernamentală, vin funcționari de acolo să dea exemplu de bune practici românilor). De atunci a devenit aproape alcoolic. O fi dorul de casă? Pe naiba. Pur și simplu, s-a adaptat la viața din punctul ăsta de trecere a frontierei. Șefii sînt pe mînă cu subalternii, inspectorii sînt pe mînă cu șefii, ciubucurile se împart frățește. Georg e vameș. Colegii lui îi zic, firesc, Ghiță. La început, îl priveau cu neîncredere. „O fi inspector sub acoperire? Ne-o scrie în raport? Ne-om face de rîs?“ Așa că Georg a trebuit să se integreze în colectiv. După două săptămîni de la sosire, a organizat un prim chef, „de socializare“. Atunci a devenit Gheorghe. Acela a fost începutul. După al doilea bairam, a promovat la Gheorghiță. Consacrarea, adică apelativul Ghiță, i-a venit după al treilea șpriț, asezonat și cu cîteva fete frumoase (erau din Moldova, în drum spre Cipru). Nu a fost singura pierdere a programului interguvernamental. Din patru vameși, după șase luni, unul a divorțat și s-a combinat cu o româncă splendidă, doi sînt aproape alcoolici. Doar unul a scăpat. „Tocilar împuțit“ – mai apucă să mormăie Georg, înainte să încaseze de la Adrian o scatoalcă amicală peste ceafă.*

Episodul este ficțiune. Contextul, însă, nu. Ambasada unui mare stat european a trebuit să facă mari eforturi, la un moment dat, pentru a masca eșecul unui asemenea program de *twinning*. Statul respectiv este renumit în întreaga lume pentru corectitudinea și rigoarea funcționarilor săi publici. Contra unei mese festive și a unei călătorii de studiu de trei săptămîni, ziaristul român care a descoperit dandanaua a renunțat să mai scrie vreun articol. Caz clasat. Cîteva luni mai tîrziu, fac o emisiune cu Silviu Prigoană. Subiectul era reciclarea deșeurilor electrocasnice, temă la care, orice s-ar zice, omul se pricepe. Eu dau cu educația, cu societatea, cu rostul campaniilor de popularizare. „Prostii. Nu există societăți civilizate, există doar societăți amendate“ – îmi trîntește, cu finețea-i binecunoscută, Prigoană. Pe moment, mi-a plăcut doar formularea, am ignorat conținutul, mult prea simplificator pentru gustul meu. Numai că, de atunci, îl tot citez. L-am citat la Londra, în Soho, în fiecare vineri și sîmbătă seara cînd m-am întîmplat să fiu pe acolo. Puhoi de adolescenți și adolescente, îmbrăcați prost și subțire (sandale la 8-9 grade), beți turtă încă de pe la 10 seara, făcînd tot soiul de lucruri dezagreabile. Băieții au o glumă favorită (pe care încă nu o înțeleg) numită *Full Moon*. Își arată posterioarele, trecătorilor. După care, rîd de se cutremură strada. Urlă, trîntesc, zbiară, dau șuturi în sticle goale, aruncă cu te miri ce înspre mașini. Fetele se ghemuiesc în vreun ungher și aruncă pe caldarîm tot ce-au mîncat și băut în ziua respectivă. Unele adorm pe acolo. Cînd sînt în străinătate, tinerii englezi sînt și mai și. În Calella, în Catalunia, pe la 4 dimineața, în fiecare zi, treceau beți morți, spre hoteluri. Cîntau (zbierau) imnurile echipelor de fotbal și aruncau cu mare precizie sticlele goale înspre mașinile din parcare, de preferință înspre cele cu număr de Franța sau Italia. Dimineața îi găseam întinși pe aleile dintre hoteluri, cu cîte un ac în venă sau, pur și simplu, cuminței, îmbrățișînd o sticlă goală de tărie. Habar n-am de ce se comportă astfel. Am întrebat amici din BBC, l-am întrebat și pe Neil Kinnock (fostul lider laburist), nimeni nu a putut să îmi dea o explicație convingătoare. Toți au admis, pînă la urmă, că unul dintre motivele principale este că „li se permite“.

E drept, tot la zicerea lui Silviu Prigoană m-am gîndit și atunci cînd, la un tîrg de *etno-decorations* organizat în complexul Wembley, unui expozant român i s-a ridicat mașina. Omul era din Rîmnicu Vîlcea și venise cu jeep-ul personal tocmai de acasă, pentru că își adusese și marfa de expus (oale de lut pictate). Parcase la stadion, parcarea – goală. Erau vreo cinci mașini în cinci hectare. Gîndind că face economie la o liră, nu a plasat mașina între două dungi albe (semnul internațional și inconfundabil pentru un loc de parcare), ci a pus-o de-a curmezișul. Ei bine, după nici o oră, mașina era ridicată. L-a costat 189 de lire să o ia înapoi. Sînt sigur că pînă în ziua de azi nu mai parchează (în Anglia) decît în condiții legale. La fel de convins sînt că, întors în Vîlcea, își vede de bunul obicei de a lăsa mașina oricum, oriunde, oricînd, conform stilului de parcare numit deja „stilul EBA“. La Londra, în ciuda străzilor foarte strîmte, circulația este relativ continuă. La ore de vîrf poți exclama *„eppur si muove“*. Motivul „e“ trei: în primul rînd, Primăria

are 200 de angajați care nu fac altceva decît să caute soluții de fluidizare a traficului. În al doilea rînd, 60% din bugetul orașului se cheltuie pe transportul public. Nu în ultimul rînd, de pe urma atentatelor IRA din anii '70, Londra are cel mai cuprinzător sistem urban de supraveghere video din lume. Prin urmare, dacă încerci să staționezi „50 de secunde, să scot ceva bani de la bancomat“ pe Oxford Street, în maximum 10 secunde apar ca din pămînt doi polițiști politicoși. „Ați rămas în pană, putem să vă ajutăm cu ceva?“ „Ăăăăă, nu, voiam doar să... bancomat... o clipă și plec.“ „*Sorry*, aici staționarea este interzisă, după cum știți, așa că aveți la dispoziție trei secunde pentru a porni vehiculul.“ Ce să faci, te supui din scurt, altfel știi că riști o amendă zdravănă.

În funcție de cuantumul amenzilor, la Londra, ai rigoare pe carosabil și haos pe trotuar. Mai că i-aș da dreptate lui Silviu Prigoană. Aș adăuga doar: amenzi fără nici o excepție. Dacă se poate. Mi-e teamă, însă. Ce fel de România am fi, dacă nu ar exista excepții?

Lui Georg nici că-i pasă de traficul aiurea din București. El are o problemă mai grea. L-au chemat în țară. Nu-i vorbă, oricum se termina și twinning*-ul. Problema e că o să-i frece ridichea, o să încerce să-l și dea afară, poți să știi? O să-și ia un avocat bun. Poate negociază o compensație de la minister, să plece fără tam-tam. Cu banii, se va întoarce în România. O să-și deschidă o cîrciumă (La Ghiță) în orășelul de frontieră. Va prospera, are clientela asigurată. Înseninat, iese din birou cu gînd să-i pună niște sare în cafea lui Andrei, să se răzbune pentru scatoalcă.*

4 metode să te abonezi

SMS
TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la firmele particulare.*

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Capitalismul bun şi capitalismul rău

Schimburile pe piaţă, ca tranzacţii directe între negustori şi clienţi, au apărut în mod treptat, cu trei sau patru mii de ani în urmă. În acest tip nou de relaţie socială, clientul era liber să cumpere orice dorea, oricînd şi de la orice negustor, tîrguindu-se adeseori cu acesta pentru un preţ mai bun.

Graţie acestor elemente, piaţa liberă este parte a libertăţilor de bază înrădăcinate în viaţa de fiecare zi. A rămas dominantă pînă în prezent, în ciuda tuturor încercărilor de a născoci o alternativă (chiar şi totalitarismul a eşuat în această privinţă). Au trecut într-adevăr 20 de ani de cînd ţările foste comuniste din Estul Europei au revenit în rîndul lumii şi al pieţei libere – un pas pe care social-democraţii din restul lumii îl făcuseră încă din 1946.

Pentru cîteva mii de ani, această piaţă liberă a fost compusă din indivizi: meşteşugari, comercianţi şi consumatori. În urmă cu trei sute de ani a apărut capitalismul, pe baza aceleiaşi activităţi, dar la o scară mai mare. Motorul cu aburi şi electricitatea au permis unui număr mai mare de oameni să lucreze la un loc, iar corporaţiile au putut atrage mai mulţi mici întreprinzători care au devenit capitalişti. Acest sistem s-a dovedit a fi fantastic. Dacă în timpul Revoluţiei din Franţa standardul de viaţă putea fi cu greu socotit de două ori mai bun decît cel de pe vremea Imperiului Roman, astăzi el este de 150 de ori mai ridicat.

Dar capitalismul este de asemenea şi crud. La începuturile sale, oamenii erau obligaţi să lucreze cîte 17 ore din 24, fără nici o zi de odihnă. Era o formă de sclavie. Mulţumită democraţiei, luptelor sociale, sindicatelor muncitoreşti şi eforturilor politice ale social-democraţilor, sistemul a devenit ceva mai uman. Cu toate acestea, lăsat să funcţioneze singur, sistemul s-a dovedit instabil. Cam în fiecare deceniu a trecut printr-o criză. Cea mai puternică din secolul trecut, cea dintre 1929 şi 1932, a dus în Marea Britanie, Statele Unite şi Germania la pierderea slujbei a 70 de milioane de muncitori (fără ajutor de şomaj), în mai puţin de şase luni. L-a adus pe Adolf Hitler la putere, ceea ce a condus la un război cu 50 de milioane de morţi.

După război, ideea că e nevoie ca sistemul să fie stabilizat a căpătat greutate. S-a creat un cadru mai echilibrat, bazat pe trei instituţii principale: asigurările de sănătate, un sistem fiscal şi de politică monetară keynesian, menit să micşoreze impactul ciclului în afaceri şi – cel mai important – o politică a salariilor mari şi de reducere a inegalităţilor economice avînd drept scop stimularea consumului casnic. Efectele au fost uluitoare: 30 de ani de creştere economică rapidă şi consistentă, o completă şi permanentă angajare a forţei de muncă în toate ţările dezvoltate şi nici un fel de criză financiară sau economică. Standardul de viaţă a crescut de aproape zece ori în această perioadă. Prosperitatea a devenit principala armă care a asigurat victoria Occidentului împotriva comunismului sovietic. Populaţia din ţările est-europene a fost imediat dornică să îmbrăţişeze acest tip de capitalism.

Acest succes politic al capitalismului a venit însă într-un moment în care, oricum, sistemul începuse să se deterioreze. Salariile mari au adus dezvoltare, dar au făcut să scadă profiturile. Acţionarii s-au organizat în fonduri de pensii, fonduri de investiţii şi fonduri de asigurare. Din cauza presiunii acestora, rata de angajare a scăzut şi partea salariilor din totalul veniturilor naţionale s-a redus cu 10% faţă de ultimii 30 de ani. În ţările dezvoltate, munca necalificată a atins 10-15% din totalul forţei de muncă, cu alte 5-10 procente ale şomajului, plus 5-10% persoane complet ieşite de pe piaţa muncii. Mai mult, în ultimii 25 de ani, cam la fiecare 4-5 ani a erupt cîte o severă criză financiară, globală sau regională. Creşterea economică anuală a scăzut în medie sub 3%.

Criza de astăzi a fost declanşată de o escamotare pe scară largă a creditelor neacoperite, acordate peste tot în lume în interiorul unor cercuri de interese. Falimentele bancare au atras o severă scădere a creditării care, la rîndul ei, a condus la o profundă recesiune, cu o creştere brutală a şomajului. Cele trei instrumente care stabilizau capitalismul şi-au pierdut eficienţa. Deşi ţările bogate au reacţionat mai repede şi mai înţelept în a-şi stimula economiile, decît au făcut-o în 1929, oprind hemoragia bancară, asta n-a fost suficient pentru a ajuta la creşterea economică. Ne aflăm astăzi într-o perioadă stranie în care guvernele, bancherii şi jurnaliştii anunţă sfîrşitul crizei doar pentru că falimente bancare importante nu se mai petrec în fiecare săptămînă. Dar nimic nu a fost rezolvat, iar şomajul continuă să crească. Şi mai rău, sectorul bancar încearcă să cîştige avantaje, să-şi protejeze privilegiile, să acorde bonusuri imoral de mari şi îşi permite extravaganţa de a crea valori financiare speculative fără legătură cu realitatea economică, şi toate pe baza pachetelor publice de finanţare care-i fuseseră acordate pentru a-l salva. Aşa-numitul sfîrşit al crizei seamănă într-adevăr mai degrabă cu o reconstruire a mecanismelor care au produs-o.

Oriunde în lume, activitatea economică este în mod dureros stabilizată la un nivel cu 5-10 procente sub cel din 2007. Rădăcinile crizei rămîn scăderea puterii de cumpărare a unei părţi a clasei de mijloc şi de jos şi colapsul balonelor speculative create de lăcomia clasei bogate. Dar dacă ar fi să avem un sistem în care aproape oricine ar putea ajunge s-o ducă tot mai bine, în acelaşi timp opulenţa nu ar putea deveni şi mai opulentă. Altminteri, ne putem aştepta la o lungă perioadă de stagnare, punctată periodic de crize financiare. În asemenea circumstanţe, majoritatea votanţilor din Europa au arătat încă o dată că sînt în favoarea dreptei şi a tendinţei acesteia de a sprijini aventurieri. Ne aşteaptă vremuri triste.

Michel Rocard, *fost prim-ministru al Franţei şi lider al Partidului Socialist, e membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project-Syndicate, 2009
www.projectsyndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Criza, la noi

Dacă istoria ne învaţă ceva este că ceea ce numim „criză“ nu este deloc un fenomen de nişă. Nu există *doar* criză economică, *doar* criză morală, *doar* criză politică, *doar* criză instituţională. Anatomia crizei pe care o trăim este amplă din punct de vedere morfologic şi profundă din punct de vedere istoric. Criza noastră, spre deosebire, poate, de criza altora, este transdisciplinară. Actuala criză economică coexistă cu o criză politică de proporţii, cu o criză morală deja cronicizată, cu o criză instituţională totală. Este greu de stabilit care criză le provoacă pe celelalte, dar este lesne de observat că aceste crize diferite se alimentează una pe cealaltă şi alcătuiesc criza mare, generală, pe care o trăim, o vedem zilnic la televizor, pe stradă sau la locurile noastre de muncă. Actuala criză economică, despre care vorbim cu precădere de cîteva luni încoace, este şi o criză a statului, ca structură politică de administrare a puterii şi o criză a civismului şi o criză de nervi, deopotrivă.

Ca pe o ceapă, criza românească trebuie desfăcută analitic „foaie cu foaie“, pentru că numai aşa putem înţelege cît de profundă e boala. Nu sper că, din demersul analitic, apare imediat soluţia. Am consumat de multă vreme această iluzie. Dar exerciţiul analizei crizei româneşti aduce mai multă cunoaştere şi, sper, o mai corectă listă a priorităţilor. Fără să ştim, de fapt, care sînt dezvoltările acestei crize, am impresia adesea că ne repezim pe ceea ce e doar mai acut într-un anumit moment şi ratăm astfel şansa soluţiilor bune. Din păcate, nimeni nu s-a încumetat să scrie ceva substanţial despre criza românească. S-a produs, doar, o abundentă publicistică, mai mult sau mai puţin superficială, după putinţele autorilor, s-au sugerat soluţii strîmte, s-a înjurat copios (în privinţa aceasta, exerciţiul stilistic a fost strălucitor!), s-a politizat masiv. Mă grăbesc să precizez că politizarea discursului despre criză nu este deloc pernicioasă. Dimpotrivă. Atîta vreme cît politizarea este opţiune ideologică, set de criterii doctrinare, de valori şi convingeri politice, mi se pare absolut firească şi necesară. Dar la noi, politizarea înseamnă susţinerea ori demolarea unui partid sau a unei persoane politice, ceea ce mărturiseşte, încă o dată, primitivismul nostru politic. La noi, politica înseamnă opţiune tribală, totemică, în cel mai bun caz, şi nu o viziune asupra felului în care trebuie guvernată cetatea asumată pînă la fundamentul ei axiologic.

Evident, nu de pagini despre criza destinului românesc avem mare nevoie. În privinţa aceasta, avem texte memorabile scrise de autori imbatabili, de la Caragiale, la Cioran şi H.-R. Patapievici. Avem nevoie de o analiză serioasă a crizei multiple pe care o trăim, avem nevoie de analize cuprinzătoare ale vieţii noastre cotidiene în toată complexitatea ei, din mai multe perspective, fie şi numai pentru că peisajul lovit de criză este – cum spuneam – mai vast decît cifrele Institutului de Statistică. Asta însemnînd că, dacă umblăm numai la cifre, avem toate şansele să eşuăm. De fapt, avem nevoie de răspunsuri la cîteva întrebări. Le sugerez, doar, pe cele care mi se par mie că sînt mai importante decît altele.

Cum am ajuns, la două decenii după falimentul comunismului, să avem o societate cu un asemenea înalt grad de dependenţă faţă de stat şi de bugetul acestuia? E bine să rămînem aşa? De ce sîntem obsedaţi de bugetul statului în vreme de criză şi nu ne preocupă aproape deloc bugetul afacerilor private? De ce ne încăpăţînăm să credem că statul trebuie să fie principalul furnizor pentru nevoile vieţii noastre?

Apoi, de ce clasa politică este blocată mental în chestiunea Băsescu? Este aceasta o măsură a lipsei de inteligenţă politică sau o consecinţă fatală a evoluţiilor politice din ultimii cinci ani? Dar şi, de ce sîntem incapabili să ne reformăm statul? De ce credem că, după alegerile prezidenţiale, va fi altfel? Aceste alegeri vor aduce, cumva, o nouă garnitură de oameni politici?

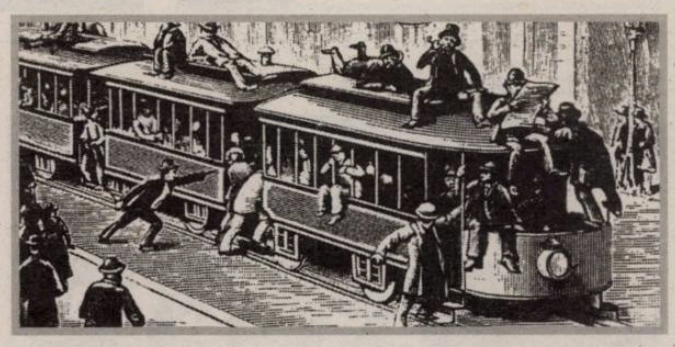

În fine, ar mai fi de dezbătut chestiunea solidarităţii. Solidaritatea la care se face apel tot mai des ar trebui să fie nu numai o formă aparent echitabilă de împărţire a poverii acestei crize între membrii societăţii, ci şi un apel la efort comun, la contribuţie generală. Dacă e aşa, de ce nu se deschide procesul decizional către toţi cei care au idei competente în legătură cu calea pe care trebuie să o urmăm? Sigur că Guvernul are răspunderea, dar are Guvernul şi cele mai bune idei în legătură cu reparaţia capitală în care România trebuie să intre urgent?

Parafrazînd un clasic, ceea ce mă deprimă cînd vine vorba despre criza României nu este efectul social pe care îl produce acum, ci eternitatea ei. Avem antidot pentru eternitate? Nu vă grăbiţi să răspundeţi, resemnat, că nu. În istoria ei, România a mai ieşit de cîteva ori din stagnarea şi înapoierea care păreau date acestei ţări o dată pentru totdeauna.

ready made

„Spre exemplu, reprimind vorba *amare,* vom primi şi finalul *abil,* ca să putem zice *amabil* şi apoi *amabilitate;* avînd vorba *simţire* ne trebuie a întrebuinţa mai des finalul *iv* ce-l avem unde şi unde ca la *guraliv, uscăţiv, costeliv* ş.c.l. şi vom zice *simţitiv;* cată a adopta finalul în *al* ca să putem zice *simţual*.“

(Ion Heliade Rădulescu, *Critica literară,*
Editura Minerva, 1979)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Alchimia ţigaretei

Să pufăi, ca locomotiva,-n gară, vara, în balcon sau la fereastră, o ţigară, închipuindu-ţi că e ultima-ţi ţigară, ţigara condamnatului la moarte. Foiţa-i albă-albă, de-ai fi Audiberti, poetul, ţi-ar evoca albori nubile, ca-n versul „Cigarettes, blancheurs de fille...“ Foiţa-i nu e numai diafană, e şi subţire ca petalele rochiţei, ale rochiţei-rîndunicii, mai palida, însă, şi de-o sicitate preafirească din partea unui lujer fără sevă, cu un mugure, la capăt, roşu, ce se inflamează, la răstimpuri, ca să se descuameze, după, în zeci de pieliţe gri-argintii. Culoarea mugurelui terminal duce cu gîndul, însă, la *rubedo*, tot astfel cum trimite la *nigredo*, inelul sau manşonul negru al similibracteelor ţigării. Cît despre *albedo*, nu mai e cazul să vorbim. Oricum, fumînd, aducem a licorni, cu, însă, cornul între buze (iar nu în frunte sau în creştet); care, aşidjeri ţigaretei, e, după un polihistor grec din Knidos, *tricolor:* alb, negru, roşu flamabund. Aproape *alchimic*-tricolor, s-ar spune, dacă ţigara n-ar interverti şirul canonic al acestei tricromii. – Să pufăi, deci, ca trenurile,-n gară, în balcon sau la fereastră, vara, o ţigară tricoloră îndelungă, – închipuindu-ţi că eşti însuţi Inorogul, adică fiara ce adoarme, de cum îşi culcă,-ntr-însa, capul, în poala vèrgurei din inima pădurii, răpus de patima, de boala, de aleanul după aceea care, scoţîndu-i cornul dintre buze şi pufăindu-l, din curiozitate, îl azvîrle-n iarbă şi-l striveşte, nu înainte să îngîne, în surdină, următoarea cvasimagică formulă (expiatorie, cred): GOOD NIGHT, MY LIGHT!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Internautizarea opiniei

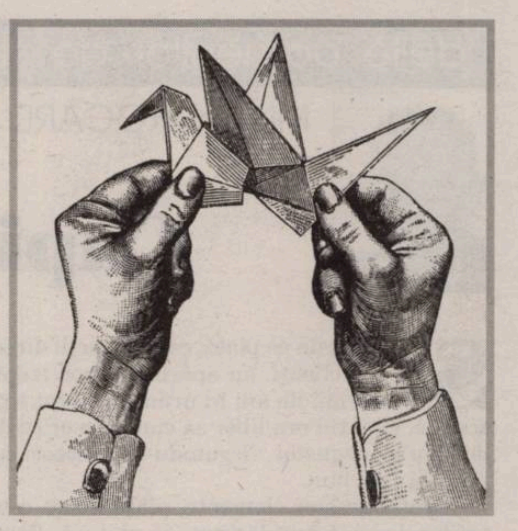

În România, sîntem prea bine obişnuiţi cu opinia irefutabilă. Fiecare avem asemenea *opiniuni,* iar *tăria* lor a făcut deja istorie. Ce ne-a lipsit însă pînă recent a fost Internetul. Marele instrument al viselor noastre. Căci una era să-ţi declami opiniunea în faţa prietenilor, la cîrciumă ori în faţa familiei, în sufragerie, şi alta e s-o slobozeşti acum în lumea largă spre orişicine are un computer, chiar dacă pe nimeni nu interesează. Una era să trimiţi scrisori prin poştă la o gazetă, în speranţa că genialele tale comentarii vor fi luate în seamă şi publicate într-o zi, şi alta e să te enervezi citind un articol şi chiar atunci, pe loc, să-i tragi o săpuneală autorului sau să i te alături vehement contra celor despre care el scrie şi apoi cu un simplu click să-ţi postezi reacţia în văzul a milioane de internauţi (fie ei şi doar potenţiali).

O vreme, opiniile au fost doar privilegiul cîtorva gazetari sau comentatori de care toată lumea s-a plictisit. Internetul şi lansarea comentariilor direct pe site-urile ziarelor, ale televiziunilor sau ale altor medii de informare au reprezentat o adevărată revoluţie. Teoretic, opinia a ajuns la îndemîna tuturor. Practic, pe mîna cîtorva categorii. Sociologii şi psihologii ştiu prea bine că mulţi dintre cei care se înghesuie să facă asemenea comentarii au nişte probleme. Sînt grafomani, paranoici, pisălogi sau pur şi simplu frustraţi. Lor li se adaugă cei cu ordin, care musai trebuie să apere (cît mai mulţi) o cauză sau alta, un partid sau o instituţie, un personaj suspus sau o categorie profesională. Unii se descurcă mai greu cu gramatica. Alţii au probleme cu sensul cuvintelor. Unora le lipseşte măsura, altora – logica sau capacitatea de adecvare la subiect. Şi aproape toţi au o agresivitate de rău augur. Cu aere imbatabile de superioritate, sînt în general chiţibuşari şi mereu bucuroşi să descopere tot felul de mici greşeli. Nu se îndoiesc niciodată de nimic, veşnic convinşi de propria dreptate. Vorba unui amic: „se poartă mereu ca şi cum l-ar fi prins pe Napoleon că a traversat pe roşu“.

Şi cînd laudă sînt neplăcuţi. Ori înalţă ode, ori pur şi simplu mulţumesc unor autori de emisiuni sau articole pentru „că există“. Răutatea şi osanaua alternează firesc pe site-urile de comentarii. Cu cît personajul de lăudat sau de înjurat e mai cunoscut, cu atît patimile sînt mai aprinse. De multe ori comentatorii „de meserie“ se intersectează între ei şi încep a polemiza unii cu alţii. Unii se recunosc şi se urmăresc pe diverse site-uri. Pare că cea mai mare bucurie a vieţii lor e să dea o replică, s-o zică pe aia dreaptă. Asta îi autosatisface în tristul lor anonimat. Observaţiile corecte şi opiniile argumentate apar din ce în ce mai rar. Oamenii rezonabili au tot mai multe ezitări să intre într-o asemenea ciorbă, la fel ca în politică. În loc de o democratizare a opiniei, avem de-a face cu o vulgarizare a ei.

Libertatea Internetului pare să-i fi atras însă şi pe jurnalişti. Mulţi s-au simţit poate prea încorsetaţi de reglementări editoriale şi deontologice şi şi-au făcut bloguri (o adevărată modă). Acolo sînt propriii lor stăpîni şi liberi să scrie orice şi oricît. La început, unii au fost chiar încurajaţi de şefii lor, în speranţa unui spor de cititori şi audienţă legate de aceste bloguri. Cu timpul, cei care i-au încurajat au înţeles însă (ce era evident) că au deschis astfel o cale spre nesfîrşite situaţii delicate şi conflicte. Adică jurnalistul poate scrie una la ziar – la serviciu, şi alta pe blog – acasă? Dacă scrie acasă ceva ce nu convine la serviciu? Cine-l mai poate controla?

Dar dacă despre jurnaliştii profesionişti se poate presupune că au auzit măcar de reguli de deontologie, de verificarea informaţiilor sau de gramatica limbii române, despre comentatorii de ocazie se poate spune doar că par a confunda tot mai des libertatea de exprimare cu plăcerea de a-şi face nevoile în public.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

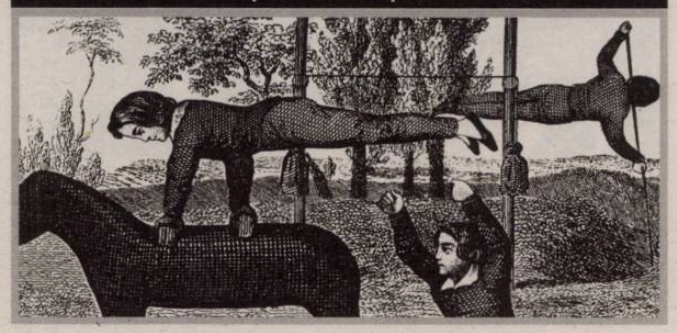

Talk-show de noapte

Mi-am luat un summer job. Două săptămîni de talk-show, o oră pe seară. Am intrat prin efracţie în maşinăria de rating cu vorbe, şi pot să vă relatez de acolo, în direct, cîteva observaţii făcute pe viu. Nici un invitat nu a fost rănit sau făcut să sufere în cursul experimentului. Cred.

În primul rînd, talk-show-ul de noapte e ca marfarul. Merge încet, numără fiecare haltă, trage de fiecare minut. Spre deosebire de ştiri, unde nu mai ştii ce să scoţi, aici n-ai idee ce să mai introduci în emisie, ca lumea să nu se plictisească. Fiecare frază complicată îţi ia o zecime de punct. Fiecare invitat un pic mai necunoscut publicului îţi mănîncă jumătate. De fiecare dată cînd încerci să te dai mare, inteligent, uşor filozof (sigur, în limitele putinţei omeneşti) eşti taxat cu un punct întreg. Publicul nu vrea morală, vrea spectacol.

La talk-show nu există deosebiri între partide. Doar deosebiri între oameni: ăla vorbeşte mai bine, celălalt e lent, al treilea e complicat, al patrulea se enervează repede. Hai, cu al patrulea, e socoteala din tîrg, şi de obicei se potriveşte cu cea de acasă: cea mai importantă calitate e să fii un pic cu capsa pusă, nu destul încît să spargi camerele, dar suficient încît să sperii cetăţeanul care întinde mîna spre telecomandă.

Tocmai pentru că ăştia sînt puţini, e bătaie pe ei. Programările se fac din timp, cu cîteva zile înainte, mai rău ca la Ateneu. Cum nu ai mereu de unde să ştii ce subiect e important în ziua aia, se merge pe principiul „să vină omul, că găsim noi ce vorbi“. Asta şi duce la senzaţia că toată lumea se pricepe la tot: nu e vina bieţilor vorbitori, ci a competiţiei între talk-show-uri. Vii că eşti chemat şi trebuie să fii gata să răspunzi la orice întrebare. Da' ştii mata, aşa, combativ!

Altminteri, lumea n-are timp să se dumirească pe un subiect: două fraze sînt maximum admis de un moderator decis să plece acasă cu punctul de rating. Ca atare, cîştigă cei capabili de concentrare şi de exprimare vizuală. Una e să zici „guvernul nu s-a ridicat la înălţimea promisiunilor electorale în materie de salarizare a bugetarilor“ şi alta „Ăştia vor să-i vedem pe profesori la ore îmbrăcaţi la second hand“. A doua versiune atinge corazonul, iar corazonul e cel mai important organ, cînd omul trîndăveşte pe canapea şi vrea să găsească pe cineva care să-i dea dreptate.

Asta e încă o chestie importantă: nu încerca să schimbi opinia cuiva. Dacă publicul tău îl detestă pe Băse, e contraproductiv să-i aduci argumente că poate azi a făcut o faptă bună. N-are nimeni chef la 11 noaptea să-şi schimbe părerile şi afilierea politică. Mai mult, chiar nimeni nu poate fi convins că politicienii umblă după altceva decît după ciolan. Soluţia? Ca politician, îi arăţi cu degetul pe alţii: „Ete cum fură Ridzi!“. Ca moderator, treci de partea poporului: „nu faceţi nimic, să vă fie ruşine, doar vă certaţi!“.

Fireşte, asta duce în derizoriu orice discuţie despre lucruri pozitive. Nu discutăm despre inocenţi la miezul nopţii: tenebrele de afară trebuie să-şi găsească un corespondent în cele de pe ecran. Misiunea unui talk-show e să arate cu degetul, nu să-ţi explice de ce sînt bune democraţia şi libertatea de exprimare. Astea sînt pentru dimineaţă, la cursul scurt de la SNSPA. Şi nu-s mai mult de 30 de studenţi la el, aşa, cam prin octombrie.

Cel mai bine te simţi la talk-show cînd şi cameramanii şi regia se uită. Într-o seară am fost sigur c-am căsăpit Realitatea TV, doar după acest indiciu. Mirare a doua zi: publicul fusese de altă părere. De atunci mi-am revizuit în jos estimările demografice: probabil că şi cameramanii, dacă erau acasă, se jucau, se dădeau pe net, sau pur şi simplu beau o bere cu televizorul închis.

Ăsta e de fapt cel mai mare inamic. Ne batem pe 3 puncte de rating, adică trei televizoare dintr-o sută din ţara asta deschise la noi pe vorbe. Ne batem pe foarte puţină lume, şi ne întrebăm unde sînt ăilalţi. S-or fi plictisit să-i audă pe aceiaşi? S-or fi dus în vacanţă? Cred, deja, că democraţia funcţionează perfect şi acum se ocupă cu perfecţionarea tenisului în nocturnă?

După două săptămîni doar, nu pot să vă spun. Doar că e greu să strîngi în fiecare seară o oră de vorbe şi să le vinzi ca fapte de arme, realizări, veşti importante pentru noi toţi. Tocmai de aceea vă rog, în numele colegilor mei vremelnici: nu trageţi în moderator! Face mai mult decît poate, şi chiar şi atunci cînd nu poate, tot încearcă. Ia să vă văd pe voi, tot aşa vă chinuiţi la serviciu?

Lauda de sine

Matei Martin a cîştigat Premiul European al Tinerilor Jurnalişti, organizat în 35 de ţări din întreaga Europă (şi cu premianţi la nivel naţional), cu articolul „Nimic nou pe frontul de Est“, publicat în *Dilemateca*.
Premiul European al Tinerilor Jurnalişti a fost organizat de Comisia Europeană, Direcţia Generală pentru Extindere, în colaborare cu European Youth Press şi Café Babel.

Andra MATZAL

Superofertă de la franciza Andy Warhol

Am primit de curînd un e-mail care anunţa că, pînă pe 20 august, la Sala Dalles va fi deschisă „expoziţia Andy Warhol“, prima precizare din comunicatul de presă fiind că aceasta este perioada în care „iubitorii de artă pot achiziţiona lucrări individuale sau colecţia completă, preţul acesteia fiind de 9900 euro“. Mi s-a părut relevant-ironic pentru filozofia lui Warhol ca anunţul primei expoziţii bucureştene cu numele său să fie conceput în retorica pliantelor de hypermarket care contribuie constant la spam-ul din cutiile poştale. Atîta vreme cît mesajul nu miza din prima pe „Warhol“, ci pe superoferta achiziţionării unei serii complete, trebuia să fie ceva în neregulă la mijloc.

Pînă la urmă, m-am lămurit că era vorba despre zece serigrafii realizate cu matriţele folosite în „studiourile“ sau cooperativele de producţie Andy Warhol, lucrări care aparţin unui colecţionar român. Şi mai surprinzător a fost să văd că nu există, în sala unde sînt expuse, îngrămădit, în acelaşi spaţiu cu o amplă mostră de pictură românească de şcoală veche, nimic care să vorbească despre Andy Warhol. Documentarea de care au parte, de regulă, expoziţiile artiştilor deja canonizaţi merge dincolo de cele cîteva rînduri în care organizatorii români au expediat, ca şi cînd ar fi redactat compoziţia unui produs, revoluţia din spatele mecanismului Warhol.

Cu toate acestea, faptul că la 22 de ani după moartea responsabilului pentru pop-art, zece lucrări realizate cu şabloanele originale (dacă un astfel de criteriu mai poate fi relevant) sînt scoase pe tarabă ca suvenire costisitoare, pe o piaţă recent, dar voluptuos familiarizată cu febra consumerismului, este unul dintre cele mai bune exemple pentru analiza circuitului Warhol în „natură“. După statisticile de pe Artfacts.net, un soi de „Cotele apelor Dunării“ pentru valoarea de piaţă a artiştilor, diseminatorul obsesivelor imagini cu Marilyn Monroe are, anul acesta, cel mai bun ranking, calculat nu doar după cifrele licitaţiilor, ci şi după vizibilitatea în muzee şi galerii.

1187 de expoziţii la activ, multe după moartea sa, lucrări prezente în aproape 200 de colecţii publice şi un grafic ascendent la cumpărare. De altfel, răsfoind paginile cu ultimele sale vînzări, poţi analiza, statistic, care este resortul ce-l propulsează pe Warhol în topul best-seller-urilor în materie de artă. În urmă cu cîteva luni, la distanţă de cîteva zile, demonstraţiile lui de avangardă în plin paradis comercial îngroşau buzunarele colecţionarilor amatori de te miri ce: o serigrafie cu Marilyn Monroe vîndută la 577 de dolari, o lucrare cu Mao, realizată în mare parte cu pixul, în valoare de aproape 25.000 de dolari, şi o imagine cu o vacă imprimată printr-un stencil, mai scumpă decît Marilyn, adică 2407 dolari. După cum o demonstrează şi anunţul de superofertă de la Sala Dalles, deţinerea „mijloacelor de producţie“, a matriţelor, în cazul de faţă, atîta vreme cît Warhol a reuşit să excludă monopolul originalului, se dovedeşte un business chiar şi pentru unele pieţe de artă subdezvoltate, cum este cea românească.

Fie că e vorba de Hollywood sau de aparatul ideologiei comuniste chineze, fie că este vorba doar de o biată vacă, totul devine un icon numai bun de expus cu aceeaşi fervoare cu care Che Guevara acaparează piaţa de tricouri. Warhol continuă să vîndă, prin maşinăria atît de bine unsă a artei de consum, iar franciza lui nu scapă din vedere nici o nişă, după cum arată pseudo-expoziţia de la Bucureşti. De altfel, cine ştie cîtă priză ar avea la publicul român nişte afişe „originale“ cu supele Campbell, atîta vreme cît în Bucureştiul anului 2009 multe dintre gheretele paznicilor sînt tapetate, în genealogie comunistă, cu coli întregi de etichete venite direct din fabrică. Nu din Fabrica newyorkeză a lui Warhol, ci din cele autohtone, specializate, de exemplu, în conserve de fasole cu cîrnaţi.

Vintilă Mihăilescu îşi va relua rubrica peste două săptămîni.

Daria GHIU

Spaţiul public al Solidarităţii

2009. Două decenii de la căderea comunismului, un eveniment pe care Europa îl sărbătoreşte de-a lungul acestui an sub diferite forme. Unele expoziţii s-au încheiat de curînd, altele sînt în plină desfăşurare, iar în această toamnă şi momentul precis al Căderii Zidului, 9 noiembrie '89, va fi marcat şi el de evenimente punctuale. Institutul Polonez din Bucureşti a creat deja două evenimente în jurul celor două decenii. Primul, vernisat la începutul anului la Muzeul Naţional de Istorie: expoziţia de fotografie „Solidari cu România“ (ţara noastră văzută la răscrucea anilor 1989 / 1990, prin ochii celor cinci polonezi veniţi pe 29 decembrie '89, cu un transport de medicamente, materiale medicale şi alimente). Expoziţia e pînă pe 31 august prezentă la Sighet. Cea de-a doua expoziţie, Institutul Polonez a plasat-o în spaţiul public, într-un loc unde deja bucureştenii s-au obişnuit să vadă expoziţii de fotografie, pe gardul Muzeului Naţional de Artă al României. Vizibilă pînă pe 30 iunie, „Decada Solidarităţii. 1979-1980“ s-a instalat chiar acolo unde Revoluţia noastră s-a declanşat. Şi-a creat zid şi, în 30 de fotografii, a spus istoria Solidarităţii poloneze, apariţia în 1980 a sindicatului liber „Solidarnosc“, care a făcut, în timp, posibilă căderea comunismului în Polonia.

Să treci în revistă istoria „Decadei Solidarităţii“ – modelul de rezistenţă prin excelenţă pentru întregul bloc comunist, iată un demers care ar putea susţine procesiunea vizual-textuală desfăşurată în spaţiul public bucureştean, dar care riscă să ia forma unui reducţionism fără viaţă în limitele unui simplu paragraf. Ceea ce poate face un jurnalist în aceste condiţii este, mai degrabă, să ofere puncte de sprijin unui public virtual care se poate întîlni cu aceste documente, depăşind, pe cît îi stă în putinţă, simplele etichetări. De altfel, cei care au pregătit expoziţia – Centrul Karta în colaborare cu Casa Întîlnirilor cu Istoria din Varşovia – au realizat o excelentă corelare a informaţiei medial diferită, fotografiile imortalizînd toate aceste evenimente s-au întîlnit cu logo-urile rezistenţei, cu relatările din presa vremii (ea însăşi solidară acestui curs inevitabil al istoriei), dar şi cu textele explicative. Cu alte cuvinte, polonezii au reuşit să recompună într-un mod coerent imaginea unui întreg univers, la o distanţă deja suficientă pentru a face posibilă reflecţia critică.

Iunie '79: marcanta vizită a Papei Ioan Paul al II-lea la Varşovia; grevele puternice din '80 culminează cu înţelegerea, fără precedent într-o ţară comunistă, între guvernanţi şi cetăţeni. La sfîrşitul anului 1980, „Solidaritatea“ numără 10 milioane de membri. *Octombrie '81:* primul congres al „Solidarităţii“, sfîrşitul anului – introducerea Legii Marţiale, arestări masive în „Solidaritate“. Rezistenţă socială apoi şi crearea unei societăţi „subterane“ – „Solidaritatea în ilegalitate“. *1986* – sfîrşitul represiunilor, formarea structurilor legale ale „S“-ului. Grevele economice din '88. *Februarie-aprilie 1989:* dezbaterile Mesei Rotunde. Aici au loc marile schimbări economice, politice şi sociale în Polonia. Decizia cea mai importantă: acceptarea de către autorităţi a desfăşurării unor alegeri parţial libere. Urmează apoi campania electorală puternică a Solidarităţii, care devine din nou legală (ca şi întreaga presă de opoziţie). *4 iunie 1989:* zece ani de la vizita Papei, marea victorie: Solidaritatea cîştigă alegerile. *23 august '89:* Lanţul celor trei popoare, un lanţ uman compus din aproape două milioane de lituanieni, letoni şi estoni ce protestează împotriva alipirii celor trei ţări baltice la URSS, la 50 de ani de la Pactul Ribbentrop-Molotov. *12 septembrie 1989:* este confirmat guvernul lui Tadeusz Mazowiecki, cunoscut lider al opoziţiei, ce rămîne în istorie ca primul premier necomunist din zona de influenţă sovietică. *9 noiembrie 1989:* cade Zidul Berlinului, tot în noiembrie Cehoslovacia trăieşte Revoluţia de Catifea, în decembrie România trăieşte ceea ce polonezii numesc „rebeliunea sîngeroasă“. *Ianuarie 1990* – însemnele comuniste sînt eliminate unul cîte unul, monumentele celebrînd o ideologie defunctă fiind îndepărtate unul cîte unul de pe soclurile lor.

Să încheiem observînd un lucru: orice retrospectivă – cu atît mai mult cu cît lasă decenii în urmă – riscă să-şi aproprie mai degrabă forma unui eveniment cultural-istoric, decît conţinutul său. De această dată însă, iată, Solidaritatea poloneză a coborît în spaţiul public, acolo de unde a şi plecat. Afară din muzeu, toate aceste imagini au şansa de a prinde din nou viaţă, amintindu-ne – de fapt, obligîndu-ne să nu uităm niciodată – o istorie care ne-a aparţinut şi care şi-a pus atît de mult amprenta asupra vieţii noastre.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Recitind (II)

Vorbeam săptămîna trecută de numărul din *Secolul 20* care, în 1997, a fost consacrat temei care ne interesează aici, Bucureştii în viziunea noastră şi în aceea a predecesorilor noştri. Trebuie spus, încă o dată, că volumul este extraordinar de bogat, aşa că varietatea punctelor de vedere nu mai lasă aproape nimic nespus.

Plimbarea imaginară în care cititorul străbate oraşul se opreşte la un colţ sau altul, pentru a înregistra mereu o poveste nouă, împletită din amintiri personale sau din tresăriri ale unui gînd original. Fermecătoare sînt, de pildă, paginile Ioanei Pârvulescu despre acoperişuri (nici nouă nu ne plac blocurile cu creştetul turtit). Cu Cezar Paul-Bădescu am păşit pe cărările, pe care le cunosc aşa de bine, ale cimitirului Bellu, pe unde autorul a vînat epitafe ridicole: emfaza funebră este o manie care nu dă semne să se potolească. Mircea Cărtărescu descrie extraordinar Colentina, cartierul în care locuia atunci. Ceea ce povesteşte acolo, cu pasiune, poetul *Levantului* poate fi în contrast evident cu lumea civilizată, însă este, ofensiv, direct, adevărul cel mai

adînc. Mărturia Monicăi Pillat despre Drumul Taberei este trecută prin filtrul unei sensibilităţi literare, dar reperul comun pe care l-am regăsit a fost casa copilăriei sale din Arionoaiei, care nu mai există. Cîinii care apar în fotografiile lui Thomas Ciulei şi în desenele Alexandrei Gulea sînt foarte neliniştitori. Portretele cinematografice ale urbei, evocate de Mircea Alexandrescu, de la vechi jurnale de actualităţi pînă la filmele lui Pintilie şi Daneliuc, par un îndemn către reluarea efortului de a reţine imaginea autentică a decorului pe care-l vom pierde mîine. Un articol serios, care ar fi fost păcat să lipsească, acela al Deliei Verdeş, clasifică şi comentează graffiti, semn al vremii noastre. Tot aşa, o parte preţioasă din această revistă o formează textele scrise de Irina Nicolau şi Radu Ionescu: pe aceşti prieteni care s-au dus în ultimii ani îi recunoaştem cu gratitudine. Irina a dat, sub titlul „Strada Horaţiu nr.14", amintiri care formează sîmburele cărţii pe care o pregătea, iar „Notele despre interiorul caselor bucureştene" pe care le-a schiţat Radu Ionescu, din experienţa unei vieţi şi cu sensibilitate de artist, indică o direcţie de cercetare în istoria gustului. Muzica este şi ea prezentă, cu interviul lui Johnny Răducanu, despre ce era la restaurantul Mon Jardin acum 50 de ani – nu mai ţin minte decît peştişorii roşii din bazin – şi cu tot ce a cules ca impresii un vechi martor al vieţii muzicale bucureştene, Răzvan Rădulescu (aici regăsesc în memoria mea acel magazin de discuri, al „armeanului", de lîngă Universitate!). „O colecţie de mirosuri" – acesta e Bucureştiul Magdei Cârneci; între timp a devenit subiectul unei cărţi. Despre un subiect formidabil, reclamele, scrie Florin Dumitrescu: nu atît despre panourile publicitare idioate care au invadat centrul urbei, fiindcă erau desigur mai puţine la începutul deceniului cu care s-a încheiat secolul al XX-lea, cît despre strigătele comercianţilor ambulanţi. O tradiţie care nu s-a stins: pe vremuri auzeam „Coadă la topooo...",„Geam, geam, geamgiu" şi „Haini vechi cumpăă", pe cînd astăzi se caută ziare vechi. Domnul Radu Cosaşu, pe care cititorii revistei noastre îl întîlnesc în fiecare săptămînă, se cufundă în apele nemărginite ale trecutului propriu şi o întîlnire la Ierusalim îl întoarce pe strada Popa Nan din 1947. Un jurnal de cutremur, al lui Alexandru Baciu, ne face să retrăim nopţi şi zile din primăvara lui 1977. „Casa Poporului", atunci pe cale de a deveni Camera Deputaţilor, îşi vădeşte, în interpretarea Marianei Celac, caracterul profund nefast, inuman. Cum să rezistăm ispitei de a afirma că el s-a transmis activităţii care se desfăşoară în ea? Ca sociolog, obişnuit cum era să dea la iveală ghimpos realităţi neplăcute, Pavel Câmpeanu a denunţat supraaglomerarea traficului auto, care acum a devenit

insuportabilă.

Înainte de a sfîrşi, să semnalăm redescoperirea parohiei ca spaţiu de agregare socială şi urbanistică, de către arhitecta Sanda Voiculescu, încă o prietenă pe care am pierdut-o, şi să stăruim asupra unui text inedit al Marthei Bibescu, document din 1931, de un interes excepţional. Prinţesa visa un Bucureşti înconjurat de păduri de pini şi propunea introducerea arcadelor de cărămidă, ca în Place des Vosges, pentru a crea în Capitală „o estetică a pieţii publice care astăzi îi lipseşte cu desăvîrşire". Ideea de a reface aici monumentul de la Adamclisi în vîrful unui deal, deasupra Văii Plîngerii, şi la capătul unei perspective axiale a fost preluată apoi de Dem. Dobrescu, fără succes. S-au realizat în schimb alte sugestii: Parcul Naţional Herăstrău-Băneasa şi statuia ecvestră a lui Carol I din faţa Palatului Regal. Nedreaptă găsesc judecata prea aspră a bulevardului Colţei (Lascăr Catargiu) ca „expoziţie retrospectivă a prostului gust" (unul dintre exemple, „un donjon gotic, împodobit cu steme închipuite", era fără îndoială casa Bossy, demolată în 1977).

„Cearta arhitecţilor" opune viziunea modernizatoare a lui Alexandru Beldiman şi percepţia „orientalizantă" a lui Radu Drăgan. Nici una, nici alta, din păcate, nu sînt luate în seamă de asaltul anarhic al investitorilor, care înaintează la voia întîmplării, dar cu pretenţii de sincronizare cu Occidentul.

Codrin Liviu CUŢITARU

Şcoala de oratorie

Într-un film american pe care l-am văzut mai demult, un politician de succes (candidat la Senatul SUA) suferea de un handicap emoţional (cunoscut doar celor apropiaţi lui), pe care şi-l gestiona cu multă abilitate. Omul avea fobia vorbitului în public, ceea ce, într-o meserie ca a sa, ar fi putut constitui, să recunoaştem, o cale sigură spre eşecul absolut. Cum spuneam însă, el reuşea să-şi mascheze defectul profesional foarte bine, folosindu-se de o strategie mai curînd exotică. Pe parcursul *speech*-urilor în faţa mulţimii de alegători, eroul (jucat convingător de britanicul Ralph Fiennes) frămînta discret în palma dreaptă o banală agrafă de hîrtie. Mecanica gestului îi distrăgea atenţia subliminală de la gîndul (distrugător) că se află în faţa a sute de oameni (care aşteaptă să li se transmită cel puţin un sentiment înălţător!) şi îl focaliza, unidirecţional, pe ideile ce urmau să fie expuse. Se elibera astfel de o presiune psihică devastatoare şi ajungea chiar să pară charismatic.

Nici unul dintre „giumbuşlucurile" inventate de retorică pînă astăzi nu echivalează însă cu bizareriile şi comportamentul deviant la care a ajuns un bun prieten de-al meu (fost coleg de facultate), dus de valurile profesiei (universitare) „pe culmile disperării" oratorice. De fapt, întîlnirea recentă cu el – după mulţi ani – mi-a prilejuit lungile observaţii de mai sus. Să spun de la bun început: omul la care mă refer este un profesionist remarcabil care suferă totuşi de acest handicap înfiorător – fobia discursului public. Se înţelege că profesia didactică (desfăşurată la una dintre tinerele şi dinamicele universităţi din ţară) l-a făcut să se confrunte, pe parcursul anilor, cu situaţii teribile, al căror dramatism nu poate fi uşor imaginat. Dacă la începutul carierei, paradoxal, prietenului meu îi venea mai uşor să-şi depăşească emoţiile, ţinînd, cu eforturi mari, cursuri admirabile (valoarea lui academică, repet, se află dincolo de orice îndoială!), pe măsură ce anii au trecut, stările de agitaţie în faţa studenţilor s-au amplificat, atingînd uneori paroxismul.

Forţat de împrejurări, tînărul profesor a descoperit o modalitate neobişnuită de a rezista, pe parcursul discursurilor, puseurilor de angoasă. Şi-a inventat suferinţe fizice inimaginabile, menite să stîrnească profunda compasiune a audienţei şi să-l liniştească astfel în privinţa apariţiei şi dezvoltării oricărei reacţii de respingere. Îşi anunţa studenţii – la debutul fiecărui curs – despre cumplita „problemă" care-i măcina sănătatea şi care-l făcea inapt pentru un bun exerciţiu didactic, în ziua respectivă (deşi, ciudat, lucrurile mergeau, ulterior, excelent în amfiteatru). Mima vertijul brusc, cefaleea totală, orbirea temporară sau răguşeala cavernoasă. „Bolile" erau însoţite de o simptomatologie adecvată: clătinatul pe picioare, sufocarea periodică, prăbuşirea aparentă. Gesturile histrionice ale amicului meu stîrneau rumoare în sală, dar, cumva neaşteptat, creau, prin efect indirect, o imensă simpatie şi delectare. Profesorul a ajuns, pe nesimţite, faimos şi apreciat. Cine mai preda – atît de frumos – cu gîtul prins în corsete rigide (de accidentat rutier), cu un ochi bandajat (ca ai piraţilor din poveşti), cu mîna în ghips/atele ori cu piciorul anchilozat, sprijinit de un baston?! Gloria lui deveni copleşitoare, se îmbulzeau mulţimi de studenţi să-l audă şi, mai ales, *să-l vadă*. După toate aparenţele, oamenii sînt amatori, pe lîngă ştiinţă, şi de mici *horror show*-uri, la botul calului.

Vajnicul retor începu să fie invitat la conferinţe populare, organizate de municipalitate. Cu prilejul lor, tineri şi bătrîni în extaz se adunau pentru a-l audia pe nefericitul conferenţiar (despre el circulau deja, în comunitate, poveşti îngrozitoare ce proiectau direct în legendă destinul tînărului intelectual: că părinţii lui ar fi fost fraţi, şi de aici codul său genetic „maladiv", că şi-ar fi vîndut sufletul diavolului, precum Faust, pentru cunoaşterea absolută, că ar fi avut rude în Finlanda, unde toţi locuitorii dezvoltă, mai devreme ori mai tîrziu, diverse tipuri de cancer, din cauza unei gene deviate, provenite de la un strămoş comun etc. etc.). Cînd l-am întîlnit, colegul meu era complet răvăşit. Mi-a spus că, datorită popularităţii lui, Senatul Universităţii îi ceruse să ţină cursul de deschidere a anului academic, în faţa a cîteva sute de oameni. Tremura ca varga, nu ştia ce truc medical ar mai fi putut folosi. „Ce mă fac, bătrîne, ce mă fac?" – mă întreba complicatul meu prieten deznădăjduit. Din păcate, nu am avut cum să-l ajut.

L-am sunat însă peste cîteva săptămîni, cînd ştiam că tragicul eveniment trecuse de mult, şi l-am întrebat prudent, cu jumătate de glas chiar, ce mai face. Mi-a răspuns vesel ca un cintezoi, lucru care m-a intrigat peste măsură. Nu-i stătea în fire să glumească, era mereu apăsat de grija discursului următor, desigur, mai complex, mai amenin-ţător, mai dramatic decît toate cele de dinainte. „Cum a mers cumplita prelegere?" – am îndrăznit atunci eu să întreb, accentuînd, cu subînţeles, termenul „cumplita". „Aaa, *chestia aia*" – a răspuns noul erou al retoricii postmoderne. „Floare la ureche, bătrîne. Floare la ureche." Hotărîse să vină la cursul în cauză într-un căruţ cu rotile, arborînd privirea omului dărîmat moral şi umerii încovoiaţi de durere ai năpăstuitului social. La simpla intrare în sală a conferenţiarului, întreaga asistenţă s-a ridicat în picioare, aplaudînd şi ovaţionînd frenetic.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Carmen COSTEA (prof. univ. dr., ASE Bucureşti)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Varujan PAMBUCCIAN (matematician)* ● *Diana VOICU (director, Ministerul Comunicaţiilor şi Societăţii Informaţionale)* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Totul a pornit de la un proiect al Ministerului Comunicaţiilor şi Societăţii Informaţionale (MCSI), sprijinit de DC Communication, care m-a şocat printr-o denumire pretenţioasă şi novatoare, pe care nu ştiam de unde s-o iau şi unde s-o plasez: „Economia bazată pe Cunoaştere (EBC)". Descrierea lui oficială suna la fel de lemnos: „finanţat de Guvernul României printr-un împrumut de la Banca Mondială, proiectul urmăreşte să iniţieze şi să susţină activităţi bazate pe cunoaştere, prin tehnologia informaţiei şi comunicare, precum şi cursuri de instruire, asistenţă pentru programe de dezvoltare locală, în special în comunităţi dezavantajate din acest punct de vedere".

De aici am reuşit să înţeleg vreo două lucruri palpabile: „tehnologia informaţiei" şi „comunităţi dezavantajate". Agăţîndu-mă de sintagmele cunoscute, am descoperit că MCSI a ales, în urma unui concurs, pe baza proiectelor depuse de primării, din 3000 de localităţi rurale sau mic urbane (sub 30.000 de locuitori) – 255. Acestea au fost dotate cu Internet de mare viteză şi computere în cele patru puncte ale RECL (Reţeaua Electronică a Comunităţii Locale) create:

Sate, computere şi specialişti

PAPI (Punctul de Acces Public la Informaţie), şcoala, primăria şi biblioteca. PAPI reprezintă un loc special dotat, pentru uzul publicului, cu computere şi Internet oferite de MCSI. Comunitatea locală a pus la dispoziţie sediul şi l-a amenajat. Tot cu ocazia proiectului a trebuit să fie angajaţi doi specialişti care să gestioneze computerele şi să le faciliteze celor din comunitate utilizarea lor: un manager de proiect şi un administrator IT, pe durata celor trei ani de funcţionare (2008, 2009, 2010).

Proiectul a asigurat training-ul acestor doi specialişti, care, la rîndul lor, au început cursuri de iniţiere într-ale calculatorului pentru alte persoane din localităţile lor, copii şi adulţi. Cel mai important obiectiv – pe lîngă investiţia în capitalul uman în sine – este folosirea computerelor în activităţi generatoare de profit, atît pentru primăriile implicate, cît şi pentru întreprinzătorii locali particulari.

Numărul de faţă îşi propune o oglindire mai curînd aplicată a Economiei bazate pe Cunoaştere: ne-am deplasat la faţa locului, într-unele dintre localităţile posesoare de tehnologii şi IT-işti (Saschiz, Laslea, Zlatna, Viişoara, Şimian) şi am încercat să vedem cine şi cum foloseşte echipamentele şi care sînt beneficiile reale. Experienţa a fost fascinantă: nu am găsit peste tot rezultate spectaculoase – cred că nu acesta era scopul... –, dar am dat peste oameni pasionaţi şi dornici de a face ceva pentru comunităţile lor. Şi, deşi majoritatea centrelor PAPI erau „bîntuite" de copii şi adolescenţi, am considerat că e pozitiv: tehnologia informaţiei a devenit, şi în mediul rural (cel puţin într-o parte a sa), ceva firesc. A intrat în cotidian. Abilitatea de a mînui computerul s-a dovedit, în majoriatea locurilor prin care am fost, un lucru normal. Poate nu toţi erau atît de avansaţi ca la Saschiz sau Laslea, unde micii întreprinzători deja îşi gestionează afacerile pe Internet. Sau la fel de novatori ca în Viişoara, unde, pentru industria de flori în plină expansiune, localnicii se inspiră, în privinţa noilor soiuri, de pe Internet. Ori atît de entuziaşti ca la Zlatna, unde reabilitarea oraşului, după închiderea fostului combinat, uneşte intelectualitatea locală în faţa monitoarelor.

Cunoaşterea, pînă la urmă, în cazul satelor vizitate, este aceea de a mînui computerul, dar şi cea de a vedea lumea în schimbare pe ecranul acestuia. Desigur, economia bazată pe cunoaştere e un concept mult mai complicat, care nu se reduce nicidecum la informatizarea satelor. Dar şi acesta e un început binevenit. Despre multe alte componente ale ei, poate cu ocazia altui dosar tematic. ***(I. P.)***

„Cuvinte frumoase pentru lucruri simple"

– interviu cu Varujan PAMBUCCIAN, membru în Comisia pentru Tehnologia Informaţiei şi Comunicaţiilor din Camera Deputaţilor –

Ce înseamnă, în momentul de faţă, în România, Economia bazată pe Cunoaştere?

În general căutăm cuvinte frumoase pentru lucrurile simple. Hai să le spunem în cuvinte simple: vorbim de acces la o reţea de comunicaţii şi acces la conţinut. Ambele au şi o acoperire în politici publice. Deoarece accesul la reţeaua de comunicaţii are sens economic pentru un operator în zonele care îi furnizează acestuia o sursă de cîştig rezonabil. Există însă foarte multe zone, în orice ţară, nu doar în România, unde costurile pe care le oferă un operator nu sînt justificate. Şi aici intervine politica publică a statului respectiv: dacă acesta consideră că accesul la o reţea de comunicaţii este o chestiune importantă pentru dezvoltarea lui.

În sensul acesta, state diferite au abordat strategii foarte diferite. Sînt zone unde operatorilor li se subvenţionează accesul direct, altele în care utilizatorului i se facilitează, printr-o subvenţie, accesul respectiv; şi situaţii, precum în cazul UE, cînd există un fond special, Fondul de serviciu universal, care exact asta oferă: o compensaţie băneaşcă operatorului, care să-l aducă din situaţia de pierdere de bani într-una de echilibru în zonele cu potenţial economic scăzut.

Şi în România există fondul acesta, este în grija ANCOM-ului (Autoritatea Naţională pentru Administrare şi Reglementare în Comunicaţii), un fond la care au contribuit toţi operatorii (lună de lună au cotizat o anumită sumă) şi care ar trebui folosit pentru a asigura acest tip de acces. A fost utilizat doar într-o mică măsură, dar nu cred că a avut un efect semnificativ în ceea ce priveşte accesul zonelor defavorizate, din perspectiva comunicaţiilor la o reţea. Sînt o gramadă de localităţi în care ANCOM a construit telecentre. Din punctul meu de vedere, telecentrele nu sînt soluţia cea mai fericită. Soluţia fericită este cea în care fiecare utilizator final are acces singur, la el acasă...

Care este situaţia accesului la Internet în România?

În România, în momentul de faţă, accesul la Internet este destul de semnificativ. Cam 50% din populaţie are acces în mod curent. Din păcate, vorbim de 50% din cei situaţi în general în (marile) oraşe, mult mai puţin în zona rurală. Aceasta a fost neglijată, pe de o parte, pentru că, din punctul de vedere al unui operator, costurile sînt mai mari decît veniturile; pe de alta, din cauza banilor puţini pentru politicile publice în domeniu.

Dar în privinţa accesului la conţinut?

În momentul în care ai asigurat accesul la Internet, ai asigurat şi accesul la oricare tip de conţinut. În domeniul conţinutului, s-au făcut cîteva lucruri. Primul ţine de plata taxelor şi impozitelor locale: din nefericire, un mecanism foarte greoi. Al doilea – de preschimbarea permiselor auto. Pentru populaţie, cam acestea sînt serviciile oferite clar şi cu oarecare istorie în spate.

Dacă ne referim la agenţii economici, probabil că România deţine una dintre cele mai avansate metode de a participa la achiziţiile publice: portalul *e-licitaţie,* care a fost făcut de mult şi foarte bine: cu economii semnificative în achiziţiile publice şi suscitînd interes şi din partea altor ţări, care au dorit să-l preia de la noi. Un alt serviciu public oferit de mult şi foarte bine este cel de asistare a profesorului în timpul orei: serviciul educaţional informatizat pe care-l oferă Ministerul Educaţiei în foarte multe dintre şcolile din România.

Care sînt cauzele numărului mic de servicii publice oferite populaţiei pe Internet?

Există două chestiuni care nu au fost rezolvate. Prima ţine de faptul că, în orice fel de relaţie oficială pe care un individ sau o firmă o are cu statul, entitatea respectivă trebuie să semneze ceva. Trebuie să se identifice într-un mod nerepudiabil: dacă cumva există un proces în instanţă generat de un anumit document, omul acela să nu poată spune „aceasta nu e semnătura mea". Lucrul acesta este generat de Legea Semnăturii electronice, în funcţiune de foarte mult timp în România. Tot de foarte mult timp am făcut o lege prin care puneam ceva foarte util în cartea de identitate a cetăţenilor României: semnătura electronică, utilizabilă numai în relaţiile cu statul (ca să nu intervenim în piaţa liberă) şi pe care acesta ar fi trebuit s-o ofere în mod gratuit tuturor cetăţenilor, ca mijloc de identificare non-repudiabil. Din păcate, legea a suferit o serie de prorogări, una după alta.

A doua problemă: inexistenţa unei aplicaţii de pe *office* la nivelul administraţiei publice centrale. Toată lumea a preferat aplicaţii mici, de *front office,* ca să arate ceva. Numai că atunci cînd vorbim de un sistem serios, integrat, fără o aplicaţie de pe *office,* nu poţi face nimic. Aceasta presupune, în primul rînd, o ordine clară pusă în toate bazele de date din România. Din acest motiv am dat legea cu utilizarea în administraţia publică a caracterelor româneşti: pentru că altfel rişti să identifici, cu şi fără diacritice, două persoane diferite.

Al treilea lucru: toate relaţiile dintre entităţi, persoane fizice sau juridice, sînt mijlocite de existenţa unui formular. Nimeni nu se apucă să facă un inventar al tuturor formularelor existente la nivelul administraţiei publice centrale, o analiză a lor, un studiu al informaţiei felului în care aceasta poate fi eficient structurată; nimeni nu a studiat fluxul informaţiei în interiorul unui minister, pentru o anumită problemă. Dacă vrei să informatizezi, trebuie să vezi, întîi, ce se întîmplă în lumea nevirtuală.

Credeţi că va veni un moment în care o persoană cu dizabilităţi, ce locuieşte în mediul rural, va putea să-şi rezolve toate problemele cu statul, din scaunul cu rotile?

Dacă toate lucurile acestea vor fi făcute, da. Lucruri despre care am început să vorbesc de acum 10 ani.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Cititori, fiţi ascultători!

(dar nu acum)

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete la RFI România, se întrerupe pe timpul verii şi va fi reluată în luna septembrie.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Stela GIURGEANU

A doua alfabetizare a României

Dacă v-a ajuns la urechi zvonul cum că România se cam duce de rîpă, dacă vedeţi cu ochiul liber încremeneala, iar sufletul vi-l lăsaţi copleşit de pesimismul cotidian inoculat de mass-media, o călătorie prin zonele de le numim „depărtate", în mediul rural sau prin orăşelele de provincie cu comunităţi mici, v-ar da un imbold cum că, de fapt, deşi la nivel înalt lucrurile stau „aşa", iar politicienii sînt „frămîntaţi din acelaşi aluat", aici, în insulele despre care vorbesc şi despre care nu ştim prea multe, se fabrică o a doua alfabetizare a României.

Şi nu e vorba doar de o tehnologie pe care programele guvernamentale via *organizaţiile europene o introduc „oficial" în viaţa oamenilor, ci de puterea pe care aceştia o capătă învăţînd să folosească această tehnologie.*

Bunăoară, ajungînd prin aceste părţi, am întîlnit oameni entuziaşti, dornici şi capabili de schimbare reală, sesizabilă deocamdată doar la nivel local, dar care mîine ar putea fi motorul unei noi mentalităţi, aparţinînd unor oameni care îşi construiesc viitorul în România, fiind departe de gîndul emigrării şi aproape de potenţialul pe care alţii, mai blazaţi, nu-l mai percep.

Intervievaţii mei sînt din zone separate, depărtate, nu se cunosc între ei, dar toţi aparţin, pînă la urmă, aceleiaşi poveşti.

Primarul care gîndeşte în maghiară şi simte româneşte

Cînd ajungi în Şimian, te impresionează din capul locului casele, curăţenia, sentimentul că eşti deja „dincolo". Curţile sînt îngrijite, pietruite, pline de flori. Aranjamentele florale sînt de altfel peste tot, la îmbinare de drumuri, la ferestrele caselor, pe străzi. Străzile sînt şi ele tivite, elegant, cu trotuare – primarul ar fi zis că, din cauza traficului intens, trebuie musai o minimă protecţie pentru copiii din sat. Aşa că a făcut trotuare.

La graniţa cu Ungaria, satul pare a aparţine unor oameni cu stare. Nu este însă aşa – după cum avea să ne spună însuşi primarul. De profesie constructor, **Balasazi Jozsef** este primar aflat la al cincilea mandat. Oamenii îl aleg, pentru că, spun ei, este omul care „tace şi face". Gîndeşte în maghiară, simte româneşte. De ce n-aţi plecat? – întreb, aflînd că după Revoluţie mulţi maghiari din zonă au urmat calea exodului, primarul însuşi avînd rude în Ungaria. Replica „Păi, sînt român..." mi-a confirmat ce auzisem înainte de a-l cunoaşte: e un primar care gîndeşte în maghiară şi simte româneşte.

„Încercăm" – spune primarul, cu modestia omului care într-adevăr tace şi face, „să ne descurcăm. Ce dorim noi e o schimbare în bine", mai mărturiseşte, povestind de vremurile grele care au bîntuit pe aici la începutul anilor '90. „Dacă aş putea să vă arăt ce a fost pe vremuri şi cîte lucruri s-au schimbat de atunci... pare ceva întîmplat cu secole în urmă. Aveam tot felul de probleme economice, de infrastructură, n-aveam apă, telefon, drum, n-aveam nimic." În timp însă, mobilizaţi de Primărie, oamenii s-au apucat să-şi facă singuri un drum. (Metaforic şi *ad litteram).*

Cît despre celebra „n-avem ce face, statul nu ne dă", primarul are o nouă interpretare: „Statul îţi dă doar dacă ştii să ceri. Aici sînt mulţi oameni dornici să se implice. Nu sînt bogaţi, sînt însă foarte harnici şi prin dorinţa lor de schimbare, am reuşit şi ştiu că vom reuşi încă şi mai multe. Fără ei n-aş fi putut face nimic".

În contextul dorinţei de modernizare, a apărut şi proiectul „Economia bazată pe Cunoaştere". Primarul povesteşte că imediat ce au aflat despre ce este vorba, n-au mai stat pe gînduri. „Internetul oferă acces la informaţie, iar informaţia, acces la dezvoltare." – a fost deviza, după care s-a făcut un proiect, s-a cîştigat acest proiect, au urmat angajările şi amenajările pentru noul Centru PAPI – Punctul de Acces Public la Internet. „Calculatoarele? Ne sînt folositoare problemelor de zi cu zi. Pentru Primărie, faptul că ne putem informa mai rapid şi că putem accesa mai multe programe în timp mai scurt. De exemplu, acum avem depus un proiect transfrontalier. Dorim să construim un drum între două localităţi, între satul nostru şi satul cu care sîntem înfrăţiţi, Bagamer. Am găsit pe Internet toate informaţiile pentru realizarea acestui proiect, iar acum sîntem deja propuşi pentru finanţare."

Despre beneficiile proiectului povesteşte şi **Alexandru Ciorba,** actualul manager al Centrului PAPI. De profesie arheolog, a predat istoria, fiind şi bibliotecar. „Timp de 8 ani biblioteca a fost la pămînt, nu exista nici un fel de inventar, nu pot spune că aveam cititori, doar vizitatori. Nu ştiam nici ce cărţi există." Cînd a ajuns bibliotecar, primul lucru pe care l-a făcut a fost să inventarieze fondul de carte. „Aveam un laptop şi timp de şase luni, în fiecare după-amiază am făcut o bază de date. De atunci, am ajuns la peste 300 de persoane înscrise, dintre care peste 100 sînt aici zilnic."

Pînă la inaugurarea Centrului PAPI, Internetul exista doar la Primărie. Acum însă... „utilizările sînt multiple. În general, le folosesc tinerii, în timpul şcolii, îşi rezolvă temele, dar şi profesorii care îl văd ca pe o oportunitate de a se instrui, de a fi conectaţi la restul lumii. Sînt profesori, care mi-au fost mie profesori, şi care acum au să înveţe să folosească computerul."

Despre interesul elevilor pentru Internet, **Gazsi Sàndor,** directorul şcolii din Şimian, povesteşte de programul „Info-pitici" de anul trecut: „E vorba de un program pentru copiii care nu văzuseră niciodată un calculator pînă atunci şi deja la cei care au participat anul trecut la acest curs s-a văzut o schimbare". Pentru copii, Internetul a devenit şi un instrument social. Deşi în prezent mulţi au computere şi acces la Internet acasă, mulţi copii stau încă la coadă la Centrul PAPI. „Vin aici să fie cu «gaşca», iar părinţii lor sînt încîntaţi ştiindu-i într-un loc civilizat, unde sînt supravegheaţi, şi unde, peste toate, mai şi învaţă."

Despre creştere economică datorită Internetului mi se mai spune că e vorba de o investiţie pe termen lung. „Mulţi copii sînt atraşi spre informatică. Poate că asta va duce la o creştere economică de lungă durată. Accesul la Internet e un lucru foarte bun, are sens şi rezultate, dar nu pentru această generaţie, nu în prezentul apropiat. Peste zece ani, cînd va fi un lucru absolut normal, atunci se vor culege rezultatele."

De la un singur număr de telefon, la Internet prin fibră

Din Şimian, am mers în Laslea, un sătuc aflat la o distanţă de cîţiva zeci de kilometri de Sighişoara. Aici, printre localnici, l-am întîlnit pe **Benone Mehedin,** cunoscut localnicilor ca fiind „omu' cu calculatoru'".

„De cînd a demarat proiectul, deşi puţini auziseră, şi şi mai puţini văzuseră un calculator, în prezent foarte mulţi nu numai că intră zilnic pe Internet la punctele de acces, dar şi-au şi cumpărat calculatoare personale" – povesteşte cel care le instalează de obicei aparatura şi care îi învaţă cum să o folosească. „M-am implicat în acest proiect încă de la început, ştiind efectele benefice pe care accesul la informaţie le va avea asupra comunităţii noastre." Astăzi oamenii din sat au început „să-şi dea drumul", se descurcă să navigheze pe net, să-şi caute singuri informaţiile, să ataşeze documente sau să corespondeze cu cei dragi, plecaţi la muncă prin străinătate.

„Am ajutat fermierii să întocmească dosare de fonduri de pre-aderare pentru SAPARD, şi în jur de 35 de persoane care au fost implicate au şi primit aprobare pentru proiectele depuse astfel." Acum localnicii, vorbind de adulţi, folosesc Internetul făcînd măsurători virtuale, vizitîndu-şi parcelele prin programul APIA.

Un lucru interesant pentru statisticieni, sau poate pentru antropologi, este faptul că în Laslea, cele mai interesate de Internet au fost femeile. „Mult mai dornice să înveţe să folosească calculatorul decît bărbaţii. Îşi iau rolul foarte în serios, vin cu dorinţa reală de a învăţa, fapt ce le conferă mai multă siguranţă şi încredere în sine. Multe o făceau la început pentru a putea lua legătura cu copiii lor din străinătate, apoi au început să se intereseze şi de lucruri pragmatice, de afaceri sau de legi."

Un alt lucru important e faptul că, deşi în zonă nu au existat telefoane, timp de 30 de ani, cererile repetate ale locuitorilor lovindu-se mereu de respingerile vehemente ale companiilor de telefonie, în urma proiectului, infrastructura fiind făcută, nimeni nu a mai spus nimic despre „nerentabilitatea" zonei, şi telefoanele au fost instalate.

Un oraş damnat, cu o şansă de revigorare

Urmînd zonele cîştigătoare ale proiectului, am ajuns mai apoi într-un oraş. Mic, damnat de fostele exploatări comuniste şi de actuala presă dornică de senzaţii tari, Zlatna e un oraş care se încăpăţînează să nu moară. **Daniela Păşculeţ**, actualul manager al Centrului PAPI constituit aici în urma proiectului, este de profesie inginer chimist. Mutată din Bucureşti, angajată din 1985 la fostul Combinat din Zlatna, a muncit aici pînă în 2004 cînd acesta a dat faliment. A urmat o slujbă de suplinitor calificat în învăţămînt, iar în prezent este angajata primăriei, manager al Centrului PAPI. „Sînt angajată de cînd s-a pornit proiectul. Iniţial, am aflat de acest post printr-un anunţ al Primăriei, am participat la selecţie, am obţinut postul şi am făcut o pregătire de trei săptămîni la Braşov."

Inaugurarea centrului a avut loc pe 25 martie 2008, locul fiind ales, ca un fel de continuare ironică a sorţii, tocmai în sediul fostei librării a oraşului, care a dat faliment.

Ce a adus Zlatnei Economia bazată pe Cunoaştere? Primele efecte, ca mai peste tot, s-au văzut la copii. Aici mulţi oameni sînt foarte săraci, muncesc cu ziua sau făcînd naveta de o oră şi ceva pînă la Alba Iulia şi înapoi. Timp pentru copii nu au foarte mult, iar educaţia lor este lăsată mai mult pe mîna şcolii. „Acum copiii din Zlatna au acest loc, de distracţie, dar şi de educare. La centru vin oameni de toate vîrstele, şi avem chiar şi copii care au început să scrie pe tastatură înainte să o facă de mînă."

Beneficiile nu se opresc însă aici. Aflu de la **Ilie Florea,** administratorul IT, că datorită acestui proiect şi şcoala coordonatoare care se găseşte în satul Feneş, la o anumită distanţă, (teritoriul administrativ Zlatna numărînd 18 sate), a fost inclusă pe raza infrastructurii, fiind montată şi acolo fibra optică. Accesul la Internet *acolo*, un sat depărtat şi fără multe conexiuni cu lumea exterioară fiind o adevărată punte spre civilizaţie. „Acum elevii din Feneş sînt copii care au o şansă nouă, reală, de a lua legătura cu exteriorul."

O istorie a Zlatnei (odinioară un orăşel cochet şi cosmopolit) se regăseşte la centrul PAPI, pe un site care va fi lansat virtual. O emancipare în Laslea, unde, pornind de la dorinţa maternă de a-şi şti aproape copiii plecaţi la muncă în străinătate, doamnele au ajuns la sentimentul de independenţă financiară prin accesarea informaţiilor despre posibile afaceri pe Internet. Un viitor în Şimian, unde copiii au azi posibilităţi nesperate altădată. Toate, părţi ale un mozaic care se construieşte, independent de politicieni, prin oameni care au încetat să-şi tot aştepte pasiv viitorul, ci au început să-l construiască.

Iaromira POPOVICI

Saschiz şi Viişoara: Internet şi aspiraţii

Un loc privilegiat

Saschiz, din judeţul Mureş, nu departe de Sighişoara, are acum în jur de 2000 de locuitori – ne spune primarul **Ovidiu Şoaită,** de profesie silvicultor, aflat la al doilea mandat. Înainte de 1989 au mai fost încă 1000 de saşi, care au plecat în Germania. Ei erau meseriaşii localităţii, îţi reparau orice, numai avion să nu fi fost – spune primarul... Populaţia actuală e alcătuită din români şi romi, greu de estimat (în jur de 60%) pentru că aceştia din urmă preferă să se declare tot români. Saşi au mai rămas vreo 60.

Majoritatea oamenilor lucrează pe la întreprinderile din Sighişoara sau îşi încearcă norocul în agricultură şi creşterea animalelor (în special oi). Pămînturile din zonă sînt foarte bune: există doi mari cultivatori de teren, fiecare avînd minimum 50 ha. Şi o fată de 20 de ani, din Germania, care cultivă 200 ha de teren. A venit cu utilaje performante de acolo şi îi merge bine.

De altfel, în Saschiz sînt cam 30 de tractoare. Nivelul populaţiei nu e scăzut, standardul de viaţă a crescut – spune primarul. Teoria lui e că peste tot unde populaţia a fost majoritar săsească, cei care au convieţuit în jurul saşilor au luat tot ce-i mai bun de la ei.

Cetatea din Saschiz tot lor li se datorează. Legenda spune că la construirea Bisericii evanghelice şi a cetăţii datînd din secolul al XIV-lea au contribuit şapte comunităţi din jur şi că nimeni nu putea să treacă prin Saschiz pînă nu ducea un car cu piatră la cetate. **Florentina Călugăr,** manager RECL (Reţeaua Electronică a Comunităţii Locale) adaugă că, în timpul năvălirilor turceşti sau tătare, numai cei care contribuiseră la construirea cetăţii aveau voie să se adăpostească în ea.

Măsurile drastice şi-au avut şi ele rolul lor: azi, Saschiz este singura localitate din mediul rural de pe drumul european E60 cuprinsă în patrimoniul UNESCO: cu situl arhitectural ce cuprinde ansamblul Bisericii evanghelice, atestată documentar de la 1309.

Pe lîngă biserică şi cetate, există şi multe case cu arhitectură specifică. Noroc cu Fundaţia Eminescu care s-a mai ocupat de întreţinerea faţadelor. Altfel, Primăria e prinsă între ciocan şi nicovală: trebuie respectată cromatica de acum 100 de ani, albastru, maro închis, bej, verde, cu medalioanele de pe casă, unde e pus anul, coroana din spice de grîu... Dar pentru că Primăria nu reuşeşte să obţină finanţări pentru renovarea lor, localnicii le aranjează cum vor ei...

Şansa Saschizului rămîne turismul; primarul consideră că are tot ce e important: obiective istorice, cadru natural. De aceea trebuie să ajungă un punct turistic, cu 50-100 de case de oaspeţi şi 150-200 de locuri de cazare. Pînă una-alta, în afară de cîteva asemenea case, există Hanul Cetăţii şi o singură pensiune, construită cu fonduri SAPARD: Pensiunea Violeta.

Sigur că, faţă de alte localităţi, Saschizul are deja un avantaj: e cunoscut datorită gemului de rubarbă şi a fundaţiei ADEPT care a pus pe picioare producerea lui. Dar, în opinia primarului, deşi există brandul, producătorii locali mai trebuie să crească oferta, pentru că deja există cerere... Internetul şi dotările pe care proiectul „Economia bazată pe

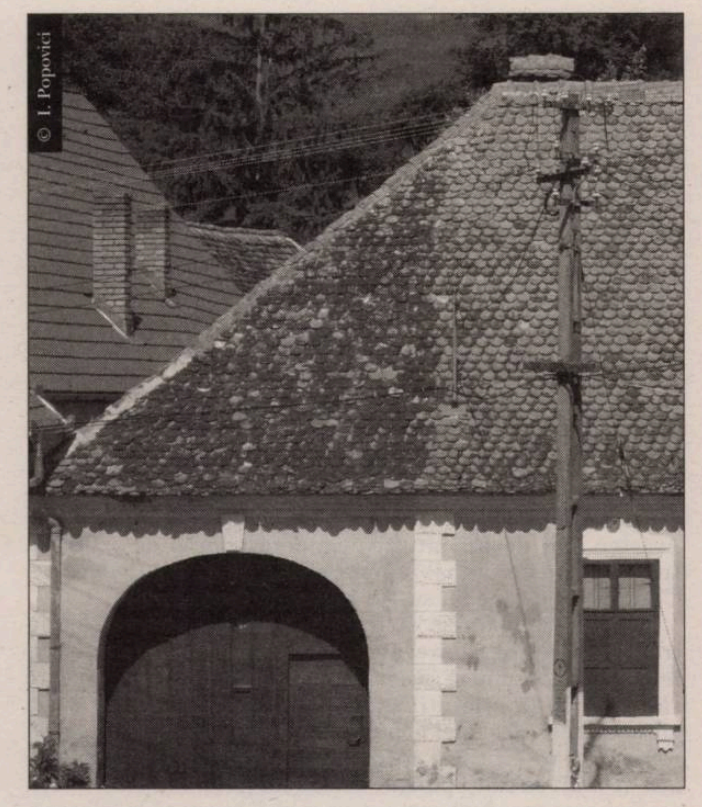

Cunoaştere“ le-au adus aici sînt, evident, utile în acest sens: „Prin PAPI am făcut o mulţime de campanii de informare pe programele de dezvoltare, unde aveau acces şi privaţii. I-am chemat şi pe cei de la SAPARD, şi de la Direcţia agricolă. Este ceva normal, nu extraordinar să avem Internet în sat. Aşa trebuie să fie. Un om bogat e un om informat“ – consideră primarul.

Povestea centrului PAPI din Saschiz e simplă: se leagă de dorinţa sătenilor de a avea Internet. Pînă să aplice pentru proiectul acesta, tot făcuseră cerere la Romtelecom să le pună, dar degeaba. Odată ce Romtelecom-ul a fost obligat să vină în zonă, prin proiectul finanţat de MCSI, s-a conformat imediat...

Florentina Călugăr deapănă povestea proiectului: „Proiectul pentru EBC l-a făcut domnul primar. Rostul era să obţinem nişte instrumente cu care să atragem fonduri nerambursabile şi să informatizăm – să aducem tot ce înseamnă tehnologia informaţiilor şi comunicaţiilor şi în mediul rural. Pînă atunci existau nişte calculatoare în Primărie care aveau o conexiune foarte greoaie. Şi acum sînt aceleaşi calculatoare, dar îmbunătăţite. PAPI e dotat cu şase calculatoare. Biblioteca are computere cu fibră optică, Şcoala generală – zece şi unul – Starea civilă“.

Localnicii sînt instruiţi cum să se ocupe de computere: „La PAPI, organizăm cursuri pentru diferite categorii sociale. Vin şi pensionari, şi agenţi economici. Avem o doamnă foarte simpatică, care are ambele fiice plecate în străinătate şi a învăţat cum să vorbească cu ele“ (Florentina Călugăr). Şi la ce sînt bune acestea: „Am creat şi o bază de date pentru fonduri europene. Am aplicat pentru o finanţare prin *Global Libraries,* fundaţie finanţată de Bill Gates şi soţia lui, şi am reuşit să o obţinem: a constat într-un program pentru gestiunea electronică a bibliotecii. Pe site-ul *povestisaschizene.ro*, creat tot de noi, postăm istorii primite de la oameni din comunitate. Ziarul local pe care-l facem la Primărie, *Vatra saschizeană,* apare lunar. Postăm şi hotărîrile de consiliu pe site-ul Primăriei, ceva ce pînă atunci nu exista şi de care era nevoie. Am depus un proiect pentru revitalizarea meşteşugurilor tradiţionale, care prevede şi înfiinţarea unui muzeu viu: meşterii să facă obiecte în faţa turiştilor, turiştii să le poată achiziţiona pe loc...“.

În Saschiz, computerele par să fie firesc folosite de o comunitate unită şi novatoare, care deja s-a făcut cunoscută.

Agricultură la standarde europene

Viişoara, din judeţul Cluj, este o comună foarte apropiată de Cîmpia Turzii. Cum păşeşti în localitate, te miră florile de peste tot, atipice în mediul rural românesc. Primarul **Ioan Roman** e conştient de realizările unora dintre locuitorii comunei, la care – spune el – aceştia au ajuns cu eforturi supranaturale. Căci Viişoara e unul dintre puţinele locuri în care oamenii chiar fac agricultură, pe picior mare, fără să se mai plîngă atît de lipsa ei de rentabilitate: „O comună mare, 6000 de suflete, 65% români, 24% maghiari, 11% ţigani. Suprafaţa agricolă a comunei e de 6115 ha. Pînă la Revoluţie, majoritatea populaţiei lucra la Combinatul metalurgic din Cîmpia Turzii. Oamenii au avut în apropiere materia primă, fiind aproape de rîul Arieş – combinat, fabrica de cărămidă – aşa că şi-au construit case frumoase, ca la oraş. Ca atare, şi pretenţiile lor sînt mai mari: atît de la autorităţi, cît şi de la ei înşişi.

După Revoluţie s-a schimbat mentalitatea unora dintre ei. Cei care au pămînturi în zona Luncii Arieşului se ocupă de ele şi o fac foarte bine, cu venituri frumoase. Sînt familii care din agricultură cîştigă miliarde şi merg în concediu în Croaţia. Oamenii care ies primii cu cartofii timpurii la sfîrşitul lui mai recoltează cam 20-25 de tone la ha şi după aceea plantează imediat varză de toamnă. Au relaţii cu firme din Olanda şi Ungaria, de unde aduc sămînţă certificată, de valoare foarte mare.

200 de tractoare sînt la nivelul comunei. Plus cîte două-trei maşini în curţi.

Sînt alţii care se ocupă cu zootehnia. Doi tineri au accesat fonduri europene şi au construit o eurofermă cu 20 de vaci. Avem două ferme mari cu 130-150 de vaci care dau 2000-2500 litri de lapte zilnic.

Le merge pentru că fac un efort supraomenesc: povestea unul dintre ei cum a stat toate nopţile la udat cînd a fost secetă...“

Nu toţi locuitorii comunei sînt aşa; alţii nu-şi dau seama că, în ziua de azi, „statul nu-ţi mai bagă-n straiţă“ – adaugă primarul.

În privinţa PAPI-ului local, dl Roman vede în el mai curînd componenta socială: sînt copii care nu au posibilitatea să-şi ia computere şi să-şi pună Internet acasă, aşa că vin la Centru. Chiar dacă mai mult stau pe Conquiztador sau pe Messenger, mai folosesc calculatoarele şi pentru referatele şcolare sau pentru a obţine burse. **Iuliana Fejer,** manager RECL – completată de **Silvestru Poponeţ,** administrator IT– ne vorbeşte şi de alte programe instituite de ei: „Am avut două cursuri de calculatoare, dintre care unul gratuit, la care au venit 20 de persoane. Avem un proiect FAR (Femeia Antreprenor Rural) cu două module – unul de antreprenoriat şi altul de utilizare a calculatorului. Au venit multe femei să se intereseze. Au zis că pe Messenger ştiu să povestească, dar altceva nu ştiu să facă... Altfel, mai vin oamenii să se intereseze de-ale lor, dar nu foarte mulţi, fiindcă sînt ocupaţi, şi mulţi accesează Internetul de acasă. O familie a venit să afle cum e cu apicultura, că vor să se dezvolte în domeniu şi să acceseze nişte fonduri pentru asta.

APIA (Agenţia de Plăţi pentru Investiţii în Agricultură) le-a arătat oamenilor hărţile cu terenurile şi culturile lor. Pentru acordarea subvenţiilor: se vede dacă s-a pus cultura, cît de mare e terenul. Agenţia de plăţi are sediul numai la Turda, şi toţi bătrîneii au venit aici să-şi vadă terenurile.

Au mai fost oameni să povestească cu cei plecaţi în Spania. Acum vin, dar mai puţini. Cam au calculatoare, sau se mai duc pe la vecini“.

Copiii trebuie să vină la PAPI curaţi şi frumos îmbrăcaţi, altfel sînt trimişi acasă. De altfel, tot în centrul PAPI din Viişoara se ţin, din cînd în cînd, şi nunţi. Firesc, printre monitoare. Ritualuri vechi şi noi coexistă paşnic.

Portalul eComunitate

Portalul eComunitate.ro este o iniţiativă unică la noi în ţară, fiind, poate, cel mai complex site de conţinut finanţat de Guvern. Site-ul reflectă cele 255 de comunităţi; dar este şi o reţea socială, în care utilizatorii fac transfer de cunoaştere şi generează conţinut, folosindu-se de tehnologiile web 2.0. Demersul jurnalistic identifică subiecte care, altfel, ar rămîne nerostite. Aşa este creată şi seria „poveştilor de succes“ care promovează bune practici despre dezvoltarea locală sau, pur şi simplu, relatează despre oameni care au reuşit, cu dedicaţie şi pricepere, să conducă afaceri profitabile sau să coaguleze spiritul comunităţii.

Lansarea schemei actuale a avut loc acum două luni şi are deja rezultate. Publicarea, în portal, a unor reportaje din Saschiz, Marghita şi Suceviţa, bunăoară, şi promovarea lor pe prima pagina au declanşat nevoia de a se face cunoscute în marea comunitate virtuală şi alte localităţi, care s-au arătat interesate de a-şi promova potenţialul. Mai mult, reportajele şi articolele create de echipa editorială aduc în centrul atenţiei întîmplări valoroase despre centrele PAPI, aşa cum este cazul comunităţilor din Anina şi Liebling, în care PAPI este un motor de dezvoltare economică, dar şi a resurselor umane. Interesante sînt şi comentariile din subsolul reportajelor, care dovedesc faptul că dialogul între comunităţi începe să prindă contur şi că portalul îşi împlineşte menirea.

Portalul eComunitate este, poate, cel mai important instrument de comunicare pentru cele 255 de comunităţi. Pe lîngă faptul că dezvoltă conţinut şi resurse în cele patru domenii fundamentale ale dezvoltării locale – cultura, educaţia, mediul de afaceri şi administraţia locală, acesta pune la dispoziţia utilizatorilor şi instrumente specifice fiecărui domeniu în parte. Bibliotecarii locali îşi pot prezenta cărţile, pot face schimburi, pot derula proiecte culturale. Profesorii fac parteneriate, schimburi de bune practici, pot folosi abordarea cros-curriculară asistată de tehnologie şi accesul la informaţie. Antreprenorii pot avea prezenţă on-line (creîndu-şi pagina propriei afaceri) şi deschidere pentru schimburi şi tranzacţii. De asemenea, administraţiile locale îşi etalează serviciile şi comunicarea cu cetăţeanul pe platformele de guvernare electronică, puse la dispoziţie pe portal.

Pentru promovarea sa au fost create o strategie şi un plan de acţiuni după reţeta campaniilor comerciale, cu un sistem de recompense capabil să convingă utilizatorul să folosească şi să exploateze serviciile şi platformele oferite. Seria de competiţii va fi lansată în toamna acestui an şi se adresează tuturor tipurilor de utilizatori, de la cei individuali pînă la antreprenori, cărora li se oferă instruiri şi sesiuni de *coaching,* exclusiv online.

Bogdan VOICU

Dincolo de Internet

O să încep prin a mă întreba dacă mai are rost să discutăm despre telecentre azi? Evident, ca să răspund ar trebui să lămuresc ce este acela un telecentru. În principiu, este un loc pus la dispoziţia comunităţilor mai puţin dezvoltate (dar nu numai), unde membrii acestora pot să acceseze gratuit (sau, mai apoi, la un preţ modic) servicii legate de tehnologia informaţiei. Acestea vin de regulă cu asistenţă în utilizarea IT, astfel încît beneficiarii să devină cît de cît familiarizaţi cu elemente de bază ale cunoaşterii în lumea contemporană.

Privind la istoria telecentrelor, cei care se izbesc pentru prima oară de acest termen vor rămîne surprinşi să observe că instrumentul cu pricina este utilizat de prin 1985. Suedia, Anglia, Canada, Spania, Ungaria, Australia sînt doar cîteva dintre ţările ce au dezvoltat reţele de telecentre în anii '80-'90. In România ele au apărut la sfîrşitul anilor '90, în mediul rural, impulsionate de munca a două ONG-uri: CREST şi CAR, ambele localizate în vestul ţării. Autorităţile guvernamentale s-au implicat relativ recent în dezvoltarea de telecentre, însă o luptă a orgoliilor, mergînd pînă la dispute asupra paternalităţii termenului, pare a fi ridicat obstacole în colaborarea dintre administraţia publică şi sectorul non-guvernamental.

Astăzi accesul la Internet, fax, copiatoare şi alte elemente ale tehnologiei contemporane de masă a devenit unul puţin costisitor, la îndemîna aproape a oricui. Este anecdotică imaginea, transmisă cu cîţiva ani în urmă de canalele TV, în care o bătrînică dintr-un sat românesc stătea cu un laptop în braţe pe băncuţa din faţă porţii şi făcea un *chat* pe Yahoo cu nepoţii plecaţi la muncă în Spania sau Italia. Are rost atunci să mai investeşti în a dezvolta un loc în care comunitatea poate accesa această tehnologie? Nu e mai simplu ca toată lumea să o facă de acasă?

O primă raţiune poate fi regăsită în nevoia de a elimina inegalităţile din interiorul societăţii şi faţă de alte societăţi. Să nu uităm că, în ciuda stereotipurilor noastre un pic arogante, societatea românească este una mai degrabă slab educată. Acest lucru se vede şi în abilităţile de a utiliza computerele. Am în minte exemple de profesori universitari ce utilizează cu dificultate e-mail-ul. Îi mai ştiu pe alţii, cu pretenţii, ce nu reuşesc să utilizeze un procesor de text. Să nu mai zic de navigarea online şi de potenţialul său informaţional. Cei ce îmi vin în minte, destul de mulţi, sînt mult mai bine instruiţi şcolar decît restul populaţiei. Concluzia despre cum arată acest „rest al populaţiei" este una deloc măgulitoare pentru aspiraţia de a deveni o societate ce aparţine civilizaţiei contemporane.

Totuşi, problema poate fi, de fapt, una formulată strîmb: cei care îmi vin în minte sînt mai ales (dar nu exclusiv!!) persoane aflate în a doua parte a vieţii. Mulţi dintre studenţii pe care i-am avut în ultimii ani depăşesc media cunoştinţelor profesorilor lor. Glumind un pic, aş zice că pînă şi cei de la „Spiru Haret" o fac: la urma urmei, sînt capabili să susţină examene online. În plus, în generaţiile noi, ponderea celor ce merg la facultate se apropie deja de jumătate. Acestea sînt dovezi intuitive că deprinderea de a utiliza Internetul este probabil generalizată în rîndul tinerilor. Cîteva date de sondaj susţin lucruri similare.

Atunci să aibă rost să investeşti în crearea de telecentre? Să aibă rost să pregăteşti un loc în care să ai computere, faxuri, scannere, webcam-uri, software şi oameni care să te asiste în a le utiliza? Să merite atît de mult să te adresezi mai ales unei populaţii adulte ce este mai degrabă refractară în a utiliza instrumentul respectiv? Să merite atît de mult să cauţi pungile de subdezvoltare în care tinerii nu au văzut vreodată computere şi să îi înveţi să le folosească? Să fie oare mai util decît să înveţi cum să utilizeze un card bancar pe aceiaşi adulţi refractari la nou?

Au fost mai multe articolele de presă în ultimii ani ce au notat şi discutat iniţiativele guvernamentale de a instala cîteva sute de telecentre în comunele din România. Întocmai cu întrebările de mai sus, aproximativ toate discută aproape exclusiv despre accesul la Internet şi la calculatoare. Funcţiile telecentrului sînt însă mult mai extinse, aşa cum am argumentat într-un articol, plasat la graniţa dintre ştiinţă şi popularizare, publicat în *Enciclopedia dezvoltării sociale,* coordonată de profesorul Cătălin Zamfir la Editura Polirom. În fapt, reducerea decalajelor tehnologice e doar un pretext pentru dezvoltarea unor instrumente de dezvoltare socială ce pot cataliza spiritul comunitar, genera iniţiative antreprenoriale, spori coeziunea comunităţii, facilita accesul la servicii educaţionale şi de îngrijire a sănătăţii, oferi alternative pentru timpul liber.

Telecentrul are capacitatea de a deveni un loc de întîlnire şi discuţie. Mai ales pentru ţări în care socializarea în afara grupului de rudenie este mai degrabă scăzută (cazul României, spre exemplu), această funcţie de facilitare a întîlnirii prietenilor şi a prietenilor potenţiali poate avea o importanţă specială. Pînă la catalizarea participării la viaţa comunităţii nu mai este decît un pas.

Pe de altă parte, telecentrul poate asigura accesul la varii servicii, mai ales în cazul comunităţilor izolate. Un exemplu simplu l-am întîlnit în Spania, acolo unde uneori distanţele pînă la cel mai apropiat spital depăşesc 50-60 de kilometri. În astfel de situaţii, este util un instrument de intermediere a consultaţiilor medicale, de creştere a frecvenţei contactelor dintre medic şi pacient. Un webcam, un microfon, faxul sau scannerul (pentru a transmite rezultatele analizelor), eventuala prezenţă a unui asistent medical (pentru a facilita investigaţii suplimentare) sînt uşor de plasat într-un telecentru. Medicul şi pacientul pot fi astfel în contact direct, aflîndu-se, în fapt, la cîteva zeci de kilometri distanţă. Mai ales pentru pacienţi proveniţi din grupuri defavorizate, se deblochează astfel accesul, altfel aproape inexistent, către îngrijire medicală de calitate.

În fine, „pierzînd timpul" cu prietenii în telecentru, ai ocazia să afli despre faptul că poţi face cumpărături online. Un bun prilej de a şti ce e acela un card bancar şi la ce foloseşte...

Răspunsul meu la întrebările anterioare este pozitiv, iar raţiunea centrală este legată de faptul că Internetul şi computerele nu reprezintă scopul, ci doar pretextul acestui instrument de dezvoltare socială. Asta adăugîndu-se, evident, la nevoia de a ţine sub control inegalităţile de adoptare a standardelor tehnologice de azi. Totul este însă ca implementatorii să nu uite care este scopul şi să evite să se concentreze doar pe mijloace.

Computere şi competenţe în sate şi oraşe mici

– interviu cu Diana VOICU, director în Ministerul Comunicaţiilor şi Societăţii Informaţionale –

Ce v-a determinat să iniţiaţi acest proiect?

Împreună cu Banca Mondială am identificat un model de dezvoltare locală care să sprijine comunităţile dezavantajate pentru a ajunge la un nivel cel puţin egal cu cele din aglomerările urbane din România. Sînt implicaţi, alături de coordonatorul naţional al proiectului, Ministerul Comunicaţiilor şi Societăţii Informaţionale, cei mai importanţi actori din administraţia centrală care se ocupă de diverse domenii ce converg spre Economia bazată pe Cunoaştere: Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Inovării, Ministerul Administraţiei şi Internelor, Ministerul Culturii şi Cultelor şi Ministerul Întreprinderilor Mici şi Mijlocii. Acestea susţin iniţiative din perspectivele culturală, educaţională, administrativă şi de antreprenoriat – plecînd de la ideea că societatea informaţională este un instrument pentru atingerea obiectivului de Economie bazată pe Cunoaştere.

Cum aţi defini Economia bazată pe Cunoaştere?

Societatea bazată pe cunoaştere adaugă peste nivelul tehnologic valori care ţin de colectarea de informaţii, de partajarea de cunoştinţe, de multiplicarea practicilor de succes şi mai ales de generarea de noi procese inventive şi eficiente care să fie utile oamenilor, în viaţa personală şi profesională. Se acumulează astfel informaţii la care contribuie o masă critică de oameni şi de care, mai departe, să poată beneficia şi alţi utilizatori.

Este primul proiect de felul acesta demarat în România?

Este un proiect inovativ, creativ, un model care, în cazul în care va avea succes, să poată fi extins la alte comunităţi din România şi din lume. Un proiect unic finanţat de Banca Mondială, care acum se află la jumătatea drumului şi se adresează în particular unui procent de aproximativ 20% din populaţia mediului rural şi mic urban.

Pe ce criterii au fost selectaţi cîştigătorii proiectului?

Criteriile au pornit de la dezavantajul dat de aşezarea geografică, de condiţiile economice precare, de inexistenţa sau resursele limitate în comunicaţii şi acces la Internet şi în ce priveşte competenţa digitală a locuitorilor. În plus, a fost necesar şi un angajament al factorilor locali, care au trebuit să aibă o contribuţie pe aceşti trei ani: amenajarea sediilor, unde funcţionează echipamentele de tehnică de calcul, suportarea cheltuielilor salariale a doi oameni, un manager şi un administrator IT, cu colaborare continuă pe parcursul celor trei ani, precum şi asigurarea susţinerii Consiliului local pentru numeroasele iniţiative din cadrul proiectului.

Care sînt cheltuielile celor din Consiliile locale?

Managerul şi administratorul RECL sînt angajaţi în structura organizatorică a Primăriei pe o perioadă de trei ani. Ei sînt cei care fac *coaching* local, preluînd de la noi toate informaţiile şi iniţiativele şi aplicîndu-le la specificul zonei. Tot contribuţiile consiliilor locale sînt şi amenajările: parchet, termopan, igienizarea locurilor din şcoală, din PAPI (Punctul de Acces Public la Informaţie), Primărie şi bibliotecă. Administraţiile locale asigură plata utilităţilor şi a consumabilelor din PAPI pentru buna funcţionare a echipamentelor instalate de noi, precum şi pentru desfăşurarea sesiunilor de instruire în TIC (Tehnologia Informaţiei şi Comunicării) organizate de noi în toate comunităţile, pentru peste 5000 oameni.

Aţi avut în vedere anumite activităţi concrete legate de folosirea computerelor în mediul rural?

Prin componenta educaţională ne adresăm nevoilor populaţiei şcolare, dar şi celei adulte – învăţarea pe tot parcursul vieţii. Apoi asigurăm servicii publice prin mijloace electronice, ceea ce trebuie să fie un mod de lucru al administraţiei locale cu publicul. Aici ne referim la sistemele de *e-government*: un alt mod de a gestiona documentele şi procesele într-o administraţie locală şi de a interacţiona cu populaţia, cînd există altfel de informare sau tranzacţionare. Partea culturală – reinventarea rolului bibliotecii într-o comunitate şi un fond de carte ce poate fi consultat şi inventariat şi în format electronic. Şi mai ales mediul de business, forţa motrice locală. E foarte importantă apartenenţa la o comunitate de business în care informaţia poate să dea valoare şi să contribuie la profit, iar accesul la mijloacele inovative poate să aducă avantajul competitiv de care orice întreprinzător, persoană fizică sau asociaţie familială are nevoie.

Cum încurajaţi în special micii întreprinzători particulari?

Există o schemă de finanţări nerambursabile dedicată întreprinderilor mici şi mijlocii şi PFA-urilor: documentaţia a fost simplă; puteau gîndi un proiect integrat în care să intre şi achiziţia de tehnologie pentru activităţi agricole, mijloace fixe cu potenţial inovativ, să achiziţioneze echipamente de tehnologia informaţiei, să aibă un abonament la Internet, să apeleze la cursuri de instruire în diverse meserii, să-şi promoveze afacerile în mediul digital, prin marketing online. Avem 52 de proiecte cu abordare integrată şi care pot deveni modele pentru scheme de granturi ulterioare. Am încurajat producţia şi serviciile locale, iar oamenii au înţeles că nu e suficient să achiziţionezi un mijloc de producţie, ci că această gîndire, care porneşte de la consultanţă, achiziţie, instruire, utilizarea spaţiului tranzacţional virtual, marketing, poate să conducă pînă la urmă la crearea unui business profitabil.

Sînteţi mulţumită de oamenii pe care i-aţi ales?

Capitalul uman este cuvîntul-cheie al conceptului de Economie bazată pe Cunoaştere. Am investit iniţial în capitalul uman, organizînd cursuri de formare în marketing, management, dezvoltare comunitară şi, după un an, evaluările ne-au arătat că un procent de 80% din aceşti oameni pot să progreseze într-un ritm susţinut şi să devină facilitatori locali, care să aibă un rol de model pentru mulţi alţi posibili lideri în dezvoltarea comunitară sustenabilă.

Ce se va întîmpla cu ei după încheierea proiectului?

Vor dobîndi abilitatea de a se asocia pe diverse proiecte care să le dea forţa de a cîştiga finanţări. Există deja cazuri de bună practică care au demonstrat că veniturile aduse de serviciile oferite de aceştia către comunitate sînt semnificative. Reţeaua informală creată prin colaborarea între cei 510 „specialişti ai cunoaşterii" este un factor de succes garantat. Sînt convinsă că administraţiile publice vor continua proiectul la nivel local. Acestea trebuie să menţină domeniul de activitate al PAPI încă trei ani, cu resurse proprii. Avem şi mesaje de la vecinii lor, alţi primari, care se interesează cum să obţină şi ei fonduri pentru crearea unor modele similare în comunităţile lor.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Carmen COSTEA

Despre societatea bazată pe cunoaştere

Demnitatea umană nu trebuie subordonată unor scopuri politice sau economice trecătoare.
Va trebui să învăţăm continuu să trăim în diversitate.
(Papa Ioan Paul al II-lea)

Mi s-a cerut să scriu despre noua economie sau despre societatea bazată pe cunoaştere. De fiecare dată cînd se fac referiri la acest subiect, am inima strînsă, ca şi cum tot ce s-a dezvoltat pînă în prezent are la bază necunoaşterea. Unii specialişti preferă discuţia aridă despre o societate cu nume diferit (societate bazată pe informaţii, pe cunoaştere, pe cunoştinţe) generată de traducerea limitată din limba engleză a unui termen cu profundă încărcătură: *knowledge-based society*. Prin traduceri limitate se ignoră legătura procesuală, complexă cu adevărata „cunoaştere". Legătura care demonstrează şi susţine un fenomen, un proces, o atitudine şi nicidecum doar o orînduire. Astfel, neluarea la cunoştinţă, indiferenţa, orientarea social-politică monotematică generează confuzii şi duce chiar la „necunoaştere" – chiar dacă aceasta din urmă nu este asumată ca atare.

Intrarea în actualul stadiu al economiei de piaţă, unul de profunde transformări, cu implicaţii şi rezonanţe multidimensionale reprezintă şi faza de acceptare conştientă a unei forme economico-societale noi, care impune şi o formă de organizare socială şi instituţională adecvată.

Cea mai importantă problemă este că în acest nou stadiu totul trebuie regîndit, redefinit şi mai ales asumat conştient şi responsabil, plecînd de la rolul fiecăruia dintre noi în viaţă şi în societate şi continuînd cu rolul tuturor agenţilor economici (statul fiind unul dintre ei).

În analiza generală de care au parte societatea şi economia mondială de astăzi se fac, de cele mai multe ori, referiri doar la anumite faţete ale noii faze pe care o traversăm în prezent şi la legătura cu partea informatică şi informaţională. Să nu uităm că în societatea bazată pe cunoaştere mai există oameni care încă lucrează pămîntul cu unelte feudale, în timp ce alţii au devenit sclavii instrumentelor IT, fiind ultra-dependenţi de calculator, telefon, de reţele wifi, de case inteligente şi transport *smart*. Şi nici că navigarea informaţională actuală a atins 4G, că ea se desfăşoară dincolo de spaţiul şi timpul actual şi că a favorizat chiar deplasarea economiilor în aceste noi dimensiuni pe care tot mai mulţi le acceptăm, pe măsură ce ne ating şi ne schimbă destinul. În zilele noastre, guvernele văd prosperitatea prin dezvoltarea cu precădere a tehnologiei informaţiilor şi comunicaţiilor – ceea ce generează deformarea competiţiei la nivel global, mutînd-o pe alte frecvenţe în spaţiu şi timp.

Noua economie, ignorînd filozofia *carpe diem*, modelează, prin inovaţia aplicată în sfera financiar-bancară, profitul, în dauna producţiei de masă, transformîndu-l într-un concept virtual *fierbinte*, în locul unui mijloc de producţie real şi palpabil. Generînd o revoluţie sistemică, noua economie susţine schimbarea rapidă drept constanta fundamentală a unei vieţi mai bune şi aparent durabile, complet diferită de epoca industrială sau de cea agrară. Acceptăm, prin reprezentanţii noştri aleşi, că nici una dintre societăţile prin care a trecut omenirea pînă în prezent nu a fost „perfectă", dar sîntem pe cale să o clădim pe cea „potrivită". Că este botezată economie digitală sau societate bazată pe cunoaştere, ea este înţeleasă şi ca economie a informaţiei, datorită rolului său major în generarea virtuală a bogăţiei, cu o rată de multiplicare şi propagare mult mai mare decît în cazul resurselor materiale sau a capitalului. Comunicarea, socializarea au căpătat conotaţii noi: *networking, channeling*, conectare la lumea mondială sînt doar cîteva din formele *„trendy"* de expunere socială la fenomenul care a atins întreaga lume, metamorfozînd-o în bine sau în mai rău.

Multe afaceri de succes s-au bazat, dintotdeauna, pe acumularea cunoştinţelor, care reprezintă capitalul informaţional, dar doar recent noua configurare a informaţiei, îmbrăcată în procesul de conştientizare şi asumare, a schimbat economia în ansamblul său, ea fiind singura care poate aduce prosperitate.

Se pare că noul tip de prosperitate decurge direct din inovaţie, şi nu din optimizare. Cu cît sîntem mai agili şi mai flexibili, cu atît mai uşor putem accesa super-reţelele mondiale, pentru a fructifica avantajele viitorului prin internalizarea necunoscutului şi lăsarea în desuetitudine a concretului parţial cunoscut, dar neofertant. Ca parte a nenumăratelor reţele care ne traversează sau se intersectează prin noi, sîntem parte a unui univers real ca percepţie, potenţial şi posibil, ca viitoare împliniri. Relaţionarea a devenit o parte importantă şi uneori chiar foarte profitabilă a unei economii mondiale în care educaţia, descoperirea sau distrugerea se află doar la cîţiva microni distanţă.

Doar legea fundamentală a omenirii – capitaliste sau socialiste, de obţinere de profit sau plusvaloare – nu s-a schimbat: pentru că aportul adevărat de valoare reprezintă singura cale care poate duce la progres, indiferent de natura claselor sociale aflate la conducere. Astăzi însă valoarea este conştientizată sistemic, dinamic şi complex, şi nu doar simţită, percepută, visată. Ea poate fi a tuturor, numai cu condiţia conştientizării şi asumării responsabile a ei, în fiecare dintre noi – în familie, pe stradă, la muncă sau în societate. Pentru aceasta cîteva idei ar trebui să fie luate în considerare drept legi sau axe viitoare de guvernare sau autoguvernare:

1. legea recunoaşterii întregului ca un sistem deschis – care ne-a propulsat de la celula de bază a societăţii la conexiunile universale;

2. legea responsabilităţii – generate de consens, pentru clădirea deschiderii la oportunităţi de dezvoltare transfrontalieră;

3. legea inter-relaţionării prin încredere – cînd există o conectare a tuturor cu toţi se produc lucruri noi şi profitabile, chiar dacă, iniţial, ele par doar curioase, fiind neînţelese în întregime;

4. legea binelui exponenţial aplicat la distribuţia profiturilor şi extinderea abundenţei prin creativitate;

5. legea înţelegerii şi acceptării – a respectului de sine şi faţă de ceilalţi, indiferent de situaţia şi veniturile fiecăruia;

6. legea experienţei – ca aport de valoare adăugată capitalizată şi returnată către societate;

7. legea folosirii informaţiilor pentru dobîndirea cunoaşterii robuste (şi accesul la informaţie egal pentru toată lumea);

8. legea schimbării şi transformării prin conectare universală la generozitate: valoarea intrinsecă aduce împlinire şi satisfacţia consumatorilor şi producătorilor;

9. legea înţelepciunii (experienţei) prin recunoaşterea greşelilor şi aprecierea partenerilor de afaceri;

10. legea materializării prin implementarea armoniei în mişcarea economiei şi societăţii, în acceptarea schimbării şi aprecierea ei, chiar dacă nu am ajuns încă să o înţelegem.

Unii economişti văd noua epocă ca fiind furnizoarea supremei productivităţi, ca urmare a gradului extrem de înalt în implementarea rezultatelor creativităţii şi inovării şi înţelegerea unora dintre multele fenomene deja întîmplate, dar neacceptate în trecut.

Este adevărat că rezolvarea problemelor fundamentale actuale necesită un nivel de înţelegere superior celui din epoca în care ele au fost generate. Cuantificarea corectă a noului tip de economie necesită un sistem adecvat de indicatori (economico-sociali, societali şi instituţionali) care să reflecte valoarea capitalizată şi unde să se regăsească contribuţia netă individuală şi societală, pe un scalar de niveluri care să arate şi unde doar se consumă şi de unde doar dispare cîte ceva. Reginele unui asemenea sistem adecvat de politici vor fi creativitatea şi inovarea, cu toate aspectele lor. Prin implementarea unui sistem de ierarhizare sănătoasă (economică, politică) a valorii din orice domeniu, identificarea aportului net la dezvoltarea societăţii sau a naţiunii va fi în spiritul stimulării creşterii robuste, pentru generaţii.

Succesul în noua economie impune şi un nou sistem inter-relaţional, complet diferit de cel actual, construit pe deschidere, flexibilitate, educaţie permanentă responsabilă şi de plăcere, motivaţie antreprenorială specializată, bazată pe responsabilitate, etică, toleranţă şi hărnicie. Odată cu el vom avea şi adevărata faţă a valorii referitoare la calitate, eficienţă, care va conţine şi sentimentele oamenilor – moştenite genetic sau dobîndite în societate: preţuire, admiraţie, respect, credinţă, responsabilitate. La rîndul lor, acestea vor genera alte sisteme de valori cu mare pondere asupra generaţiilor viitoare: tradiţie, cultură, speranţă, iubire, pace.

La nivel naţional, strategia şi politica trebuie să îşi dea mîna, concret, pentru investiţii elevate, sănătoase şi de durată, bazate pe acceptarea unor puncte de vedere diferite, pe toleranţa şi respectul faţă de sine şi societate în ansamblul ei. Construirea împreună pentru prezent şi viitor trebuie să reprezinte sîmburele noului sistem de politici strategice naţionale, care vor pune statul într-o poziţie specială. Cuantificarea doar a acelor indicatori cu relevanţă în domeniul informatic – numărul ocupaţiilor din domeniul informaţiei şi cunoaşterii; orientarea spre export a producţiei; indicatorii care măsoară gradul de dinamism economic sau competiţie; rata investiţiilor străine directe; gradul de flexibilitate şi agitaţie economică; procentul de indivizi conectaţi la Internet; numărul de domenii.*com* înregistrate; ritmul de inovare tehnologică; gradul de acceptare a inovării prin locuri de muncă în *high-tech;* numărul de patente în circulaţie; numărul de centre de cercetare – trebuie complet regîndită şi reconfigurată, ţinînd cont de importanţa Omului şi a contribuţiei sale.

Evaluarea economiei şi programul de dezvoltare viitoare trebuie să se bazeze pe o măsurare complexă, temporal-corectă a performanţelor economice actuale şi a celor proiectate, folosind cele mai moderne instrumente standardizate de calcul şi de comparare, pentru a înţelege, cu adevărat, ecartul de PIB, în timp şi spaţiu. Spun ecart pentru că mai deunăzi unii vedeau creştere în ceea ce alţii simţeau un deficit.

Proiectarea, în viitor, a strategiilor de guvernare trebuie să pornească în totalitatea sa, de la adevăr, de la realitate – indiferent cît de amară este ea, – astfel încît să se evite apariţia, în valuri, a veştilor contradictorii legate de situaţia economică, pe zi ce trece, tot mai întunecată. În acest fel s-ar evita situaţiile jenant optimiste, de genul serialelor statistice cu date despre creşterea economică care astăzi este, mîine se ascunde şi poimîine dispare cu totul, lăsînd locul recesiunii.

Cu iluzii în minte şi proiecţii false pe hîrtie, facturile recuperării vor ocoli procentele de PIB ce nu vor fi acoperite, vor ignora taxele suplimentare şi vor lăsa să iasă la iveală un deficit mai mare şi mai aproape de adevăr. Banii adevăraţi se vor scurge în exterior, în timp ce în ţară vor rămîne urmele măsurilor stimulatorii incapabile să acopere întregul deficit, cînd se aşteaptă ca efectul multiplicator să devină vizibil şi activ prin finanţarea infrastructurii şi a industriilor, doar atunci cînd ele există.

Economia bazată pe Cunoaştere sau Societatea cunoaşterii?

Economia cunoaşterii este un termen ieşit din zona de business şi industrie, unde s-a impus la sfîrşitul secolului trecut, după ce detronase conceptul de societate informaţională. Pe măsură ce s-a mai maturizat, a intrat în zona mai soft, a sociologiei, *coaching*-ului şi a dezvoltării personale, pentru a ajunge, de vreo zece ani, termen oficial, acreditat prin politici publice (europene, deci autorizate), inclus în descrierea unor concepte complicate, cu nume de cod alese de funcţionarii europeni: Strategia de la Lisabona. Strategia Lisabona (a nu se confunda cu Tratatul de la Lisabona, cea mai recentă actualizare a tratatului de înfiinţare al Uniunii, document aflat încă în proces de ratificare) cunoscută şi ca Agenda Lisabona, este un plan de acţiune şi dezvoltare al Uniunii Europene, adoptat în 2000, cu obiectivul de a o face „cea mai dinamică şi competitivă economie bazată pe cunoaştere din lume, capabilă a se dezvolta durabil economic, să ofere locuri de muncă mai multe şi mai bune şi să asigure o mai mare coeziune socială, precum şi respect pentru mediu." E modul lemnos, de Bruxelles, de a invita statele membre ale Uniunii să investească inteligent în trei domenii principale (economic, social şi protecţia mediului), şi, mai ales, să-şi coordoneze eforturile în acest proces. Cu alte cuvinte, se cuvine să folosim cunoaşterea, tehnologia, creativitatea, ca să generăm locuri de muncă în business-uri curate, etice, profitabile, sustenabile, care să ofere acces egal la bunăstare tuturor.

Acad. Mihai Drăgănescu (în volumul *Societatea Informaţională, Societatea cunoaşterii. Concepte, soluţii, strategii pentru România*, coordonator Florin Gh. Filip, Academia Română, 2001) afirma că societatea informaţională se bazează pe Internet, născut ca un instrument esenţialmente tehnologic, care însă s-a transformat repede într-un fenomen social. Tot din zona tehnologiei ne vine o sugestivă definiţie a cunoaşterii, văzută ca resursă economică, înglobată în sintagma „Economia bazată pe Cunoaştere": cunoaşterea este informaţie cu înţeles şi informaţie care acţionează. Iar spre deosebire de resursele economice clasice (capitalul etc.), cunoaşterea nu se epuizează prin utilizare, ci dimpotrivă.

Dacă valorificarea acestor noţiuni noi a fost iniţial făcută la nivelul organizaţiilor (care au fost primele ce şi-au pus problema managementului cunoaşterii, ca element de eficienţă economică), a devenit evident că azi cunoaşterea este esenţială la nivel individual, comunitar şi societal. Accesul la informaţie nu mai este suficient, trebuie să ştii ce să cauţi, unde, cînd şi ce să faci cu informaţia obţinută. Principalul vehicul pentru împlinire personală, ca şi pentru dezvoltare la nivel comunitar este cunoaşterea.

Alex. Leo ŞERBAN

De ce-l iubim pe Truffaut

Cînd am prezentat cartea Magdei Mihăilescu, *François Truffaut, bărbatul care iubea filmele*, am spus că, „după gustul meu, este cea mai bună carte de cinema scrisă vreodată în limba română".

Apoi am văzut această sentinţă preluată de toată lumea, ceea ce mi s-a părut flatant: înseamnă că gustul meu e foarte popular. Mai zilele trecute, un amic m-a întrebat chiar pe messenger: „E chiar aşa mişto cartea Magdei Mihăilescu?". Ce să fac – nu pot decît să mă repet: Da, e „mişto". E cartea unei vieţi. E scrisă *dinăuntru,* cu dragoste de Truffaut şi acribie criticărească. Nu ştiu cum sînt celelalte cărţi despre „Bărbatul care iubea filmele" – apărute în Occident –, dar aş spune că, pe lîngă empatie, erudiţie şi eleganţa limbii, cartea aceasta mai reuşeşte o mare performanţă: este scrisă (în general) departe de Franţa cineastului – vizitată de M.M. cînd şi cînd, cu adăstări periodice în biroul lui F.T. din Paris –, ca o scrisoare trimisă regizorului iubit, de la o dublă distanţă: aceea pur spaţială şi aceea temporală, Truffaut murind în 1984... Şi, cu toate aceste handicapuri (să le zicem birocratice), reuşeşte – cum spuneam – un lucru aproape miraculos: ni-l apropie pe Truffaut într-un mod care nu are echivalent în „monografiada" despre cineaşti români, editată, funcţionăreşte, de UCIN. Inutil să mai spun, nici nu este o monografie; este o carte de autor despre un autor. Scriind, pe coperta a 4-a, că *François Truffaut, bărbatul care iubea filmele* „e ca un gros-plan pe sufletul lui", nu am făcut o „metaforă": este purul adevăr. Iscodindu-i filmografia, Magda Mihăilescu îi găseşte sufletul – pentru că sufletul unui artist este opera sa.

O operă pe care M.M. o cunoaşte ca-n palmă, fireşte, şi în care „fantomele" biografice intervin discret, indicînd punţile dintre un film şi altul („filmele vobesc între ele"). Autoarea are fericita inspiraţie de a nu bifa, cronologic, operele pentru că această ordine – strict factuală – nu exprimă dezordinea „intermitenţelor inimii". În locul unei *decojiri a cepei* (aşa cum vroia Hitchcock să-i fie analizate filmele), M.M. optează – probabil subconştient – pentru o dezvăluire-prin-revenire, mult mai adecvată sensibilităţii lui Truffaut (autorul celei mai fascinante cărţi de cinema – aceea de interviuri cu Hitchcock – este, totuşi, un alt tip de cineast decît idolul său!). Şi, deşi M.M. nu foloseşte, *expressis verbis,* această imagine, cred că am identificat „figura" – matricială – atît a construcţiilor truffaldiene, cît şi a construcţiei acestei cărţi: pur şi simplu punînd laolaltă două metafore utilizate de autoare în două pagini faţă-n faţă (76-77; practic, atunci cînd închizi cartea, frazele respective se aşază una peste alta...); scrie M.M.: „Într-o imaginară secţionare transversală, precum într-un trunchi de copac, nervurile ce leagă un cerc de altul – un film de altul – îmi apar asemenea unor punţi." Şi: „... filmele sale nu-ţi iau ochii. Te absorb treptat. Privirea se lasă purtată de ritmul interior al texturii sale narative ca de o apă, pînă te trezeşti aruncat în vîrtej." Punţile care leagă „un cerc de altul" sînt apele vîrtejului; „Le tourbillon de la vie", cînta Jeanne Moreau în *Jules et Jim*...

Truffaut este un cineast romanesc şi muzical. Romanesc – pentru că acest regizor îndrăgostit de literatură a vrut să reuşească în filmele sale nu doar o „ilustrare" a unui roman sau altul, ci o revigorare a ideii romaneşti în cinema. Şi nu doar în ciclul (dickensian, s-a zis) „Antoine Doinel" – început în 1959 cu *Les 400 coups* şi încheiat în 1979 cu *L'Amour en fuite* –, ci în *toate* filmele sale. Unde personajele scriu scrisori (M.M. ne împărtăşeşte amănuntul că Truffaut însuşi prefera să scrie scrisori decît să telefoneze), cînd nu merg cu idolatria pînă la a construi altare dedicate scriitorilor iubiţi. (Unul dintre cele mai entuziasmante capitole ale cărţii este cel despre filmul – atît de rezonant cu *anima* lui Truffaut – *La chambre verte*, pe care M.M. are inspiraţia să-l pună în legătură cu cartea lui Barthes despre fotografie, *La chambre claire*.) Şi muzical – pentru că *allegro*-ul poveştilor sale iuţi, cristaline ca o apă de munte este tempo-ul perfect al unui cinema fără „timpi morţi", aşa cum îl visa autorul său. „Filmele sînt mai armonioase decît viaţa", spunea Truffaut, cel care s-a grăbit să moară la numai 52 de ani şi care-şi dorea ca un film să aibă acel *„air de rien"* pe care-l asociem, totuşi, vieţii... M.M. „montează" această frază la locul ei potrivit.

Dar totul este „la locul potrivit" în această carte! Fie că aminteşte „refrenele" matricei psihologice ale omului Truffaut (trauma copilăriei, fidelitatea în prietenie paralelă cu infidelitatea sa amoroasă etc.), fie că observă revenirea acestora în temele filmelor, M.M. este – peste tot – de un *savoir-faire* fără cusur. Truffaut este privit poliedric, din toate unghiurile posibile (cu excepţia celui tabloid, pe care autoarea noastră îl tratează prin omisiune), ajungîndu-se la esenţă. O esenţă distilată răbdător şi temeinic, ardeleneşte, fără a mai socoti numărul incalculabil de ore şi călătorii cheltuit pentru a ajunge la ea (numai interviurile autoarei cu unii dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai lui Truffaut – Jean-Pierre Léaud, Suzanne Schiffman, Claude de Givray, Nestor Almendros, Jean Gruault etc. – ar fi putut constitui materia unui mic volum cochet).

„Truffaut ar fi fost mîndru de Magda Mihăilescu" – a spus criticul Ronald Bergan de la *The Guardian*. Nu pot să adaug decît: şi românii ar trebui să fie mîndri de ea!

Cristina HERMEZIU

Paris Match – un meci pierdut

Săptămînalul francez celebru în toată lumea pentru paginile sale de fotojurnalism a pierdut în mod ruşinos un meci *pe teren propriu.*

Doi studenţi la Şcoala Superioară de Arte Decorative din Strasbourg au cîştigat Marele Premiu *Paris Match* de Fotojurnalism pe 2009 pentru reportajul în imagini *„Etudiants. Tendence précaire"*, publicat de altfel în paginile revistei la începutul lunii iulie. Cei doi laureaţi, ale căror nume trebuie rostite răspicat – Guillaume Chauvin et Remi Hubert –, au atacat un subiect delicat, grav şi cît se poate de real în societatea franceză (mizeria fizică şi morală în care trăiesc unii studenţi, obligaţi să subziste prin propriile forţe), dar au făcut-o ţintind cu totul altceva. Lovitura de teatru s-a dat de-a dreptul pe scenă, la decernarea premiului într-un amfiteatru de la Sorbona, unde cei doi laureaţi au dezvăluit că reportajul lor n-a fost decît o savantă înscenare, luată drept realitate crudă şi brută. Gestul lor jurnalistico-artistic cu alură de protest social s-a transformat într-un happening jurnalistic cu implicaţii deontologice, din zona teoriei şi a practicii informaţiei.

Pictorialul povesteşte vieţile de nepovestit ale unor studenţi: un tînăr caută prin cutiile cu alimente expirate, scoase pe o stradă dosnică, de un supermarket; un altul e hidos abandonat somnului, în trenul de noapte al navetei zilnice spre o slujbă de cîţiva euro etc. Fotografiile expresive, mizînd pe o poetică a detaliului, însoţite de legende provocatoare, au fost fabricate înadins „în stilul *Paris Match*", autorii mărturisind pentru cotidianul *Le Monde* că au încercat chiar să îngroaşe caricatural ingredientele acestui stil, fiind convinşi că trişeria lor nu va trece. Pe un culoar de cămin studenţesc se zăreşte silueta unei fete în minijup, de care ne ataşăm emoţional definitiv, citindu-i, în legendă, povestea: *„Pour pouvoir étudier le jour, je me sers de mon cul la nuit... De temps en temps je reviens à l'appart entre midi et deux pour dormir. C'est dingue d'en être arrivée là. Heureusement j'arrive encore à le cacher.* („Ca să învăţ ziua, noaptea îmi pun fundul la treabă... Uneori mă întorc la prînz în cameră să dorm două ceasuri. Nebunie curată că am ajuns să fac asta. Din fericire mă ascund încă bine.") Ca şi toţi ceilalţi protagonişti ai fotoreportajului premiat, prostituata studentă e o... invenţie, tinerii care apar în imagini, de fapt, au pozat, ilustrînd un subiect grav cu miză nu mai puţin gravă, inclusiv în domeniul teoriei şi practicii jurnalistice.

Dincolo de anecdotica teribilistă a acestei lovituri de palat bine ticluite, întîmplarea ne aduce aminte că informaţia e un artefact decompozabil, un produs învelit într-un ambalaj-marcă (precum „stilul *Paris Match*") şi e suficient să ne însuşim acel *„savoir-faire"* pentru ca „veridic" să alunece spre „incontestabil". Manipularea mai vine şi din abilitatea de a ni se livra acea informaţie care *ne interesează*, pe care cumva o *aşteptăm*, fiind condiţionaţi de strategiile informaţionale din amonte, să o percepem ca fiind un subiect arzător sau în spiritul timpului. Înscenarea reuşită a celor doi studenţi-artişti desenează un apăsat semn de întrebare: avem parte de cîte (nedezvăluite) scenarii informative, duse pînă la extrem, şi cîtă informaţie brută stă, de fapt, la baza prelucrărilor jurnalistice? Lăsăm de o parte aici întrebarea deloc simplă „există informaţie brută?" (la care teoreticienii semiologi se grăbesc să răspundă că nu, informaţia este *povestea* ei spusă de *cineva*) şi constatăm cît de simplu a fost de demonstrat că realitatea e de multe ori un fir prea anemic în complicata şi savanta broderie jurnalistică.

Aş remarca totuşi un singur bemol în lovitura de teatru a celor doi. Tema gravă a fotoreportajului lor – condiţiile precare, la limita subzistenţei, a unei părţi dintre studenţii Franţei – este exilată în fundal, contaminîndu-se de o tuşă derizorie. Paradoxal, perfecţiunea estetică a mizeriei, cu iluzia ei desăvîrşită de veridicitate, apare deodată indecentă în faţa situaţiei celor care chiar o trăiesc. Cu alte cuvinte, subiectul e compromis pentru actualitatea imediată. Deja vedetă sublimă de pictorial zguduitor, studentul acela anonim, prăbuşit poate într-un somn epuizant în trenul navetei nocturne, nici nu visează cîţi bani se vor fi mutat dintr-un cont într-altul pentru că imaginea lui e o informaţie care interesează, pentru moment, în calitatea ei de minciună.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

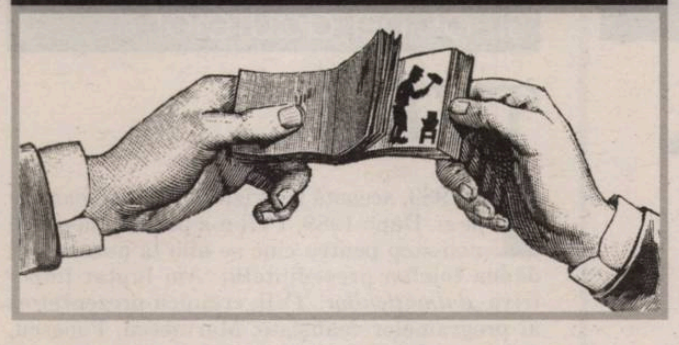

Femei cu înlocuitori

● **Bedros Horasangian, *Miss Perfumado şi alte femei*, Editura Leda, 2009.**

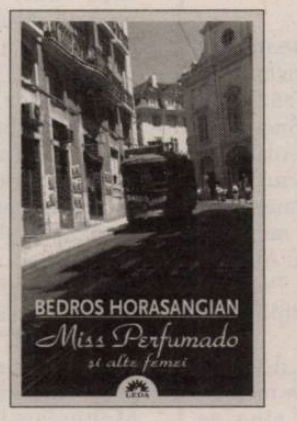

După debutul din 1984 cu două volume de proză scurtă, urmat imediat de alte cîteva cărţi de proză şi un deceniu nouăzecist prodigios în care a publicat constant romane, proză scurtă, poezie şi publicistică, Bedros Horasangian a dispărut cîţiva ani buni din literatură. *Miss Perfumado şi alte femei* este *comeback*-ul cu titlul exotic al acestui prozator cu origini armene, fost consilier cultural la Atena şi New York, a cărui operă este necunoscută celor mai noi cititori ai literaturii române contemporane.

Volumul respiră încă din titlu un aer cosmopolit pe care cele treisprezece proze nu fac decît să-l confirme. Plasate în cîte un oraş european plus New York, Istanbul şi Montréal, povestirile poartă drept titlu numele unei femei şi spun cîte o poveste de dragoste, cele mai multe nefericite. Plimbîndu-se prin Central Park, un bărbat cîntăreşte posibilitatea de a o urma pe „Roxanne“ la Boston şi de a-şi salva astfel relaţia; în plin comunism, leningrădeanul Oleg o întîlneşte pe moscovita „Nataşa“ pe plajă la Odesa, se îndrăgostesc şi apoi îşi petrec ani buni căutîndu-se unul pe altul; la Napoli, Giuseppe poartă după el o zi întreagă o pernă veche pe care nu găseşte unde s-o arunce, aşa cum îi ceruse „Giulietta“; ajuns la Berlin, saxofonistul de culoare Jay compune cîntecul „Lady Day“, pentru Karin, nemţoaica pe care o cunoaşte în urma unui mic accident; „Noemi“ – o evreică singură din Tbilisi – se hotărăşte să vadă marea şi pleacă la Soci; în Paris, „Isabelle“, o altă femeie marcată de singurătate, convieţuieşte cu un şoricel; „Kiki Iguazu“ este porecla primită de o argentiniancă de la iubitul ei pictor cu care trăieşte la Paris; „Carol“ este o profesoară lesbiană din Montréal încă nepregătită pentru o nouă relaţie, după moartea iubitei; în Lisabona, Ricardo se îndrăgosteşte de o necunoscută pe care o va reîntîlni la un bordel sub numele „Anaïs“; londoneza „Marisa“ are o aventură în Azore, în timp ce iubitul ei pleacă în India ca să scrie un reportaj...

Am redus la minimum intriga din fiecare povestire, nu atît din politeţe pentru potenţialii cititori ai acestei cărţi cărora n-aş vrea să le stric surprizele lecturii, cît mai ales pentru a evita o anume redundanţă. Cu variaţiile de rigoare, povestirile urmează acelaşi *pattern* narativ şi au un aer comun care, în ciuda personajelor şi a plasării acţiunii în oraşe şi, mai ales, în culturi diferite, ajung să se suprapună, creînd un efect pe care l-aş numi *naratofonic*. Mai toate personajele feminine sînt obosite, au trecut sau trec prin aceleaşi despărţiri/dezamăgiri, experimentează infidelitatea bărbaţilor, resimt acelaşi exil sentimental şi împart aceeaşi singurătate vag melancolică, la capătul căreia le aşteaptă blazarea, pentru ca în final să aibă parte de morţi premature şi violente. Între toate aceste singurătăţi şi morţi se întind lungi şi banale consideraţii despre viaţă. Cu vreo trei excepţii, naratorul preferă perspectiva femeii şi, invariabil, discursul indirect liber, fapt care face ca vocile femeilor din acest volum să semene foarte mult. Monologurile, sentimentele, gesturile şi, în cele din urmă, destinele lor sînt, în general, interşanjabile, pentru că femeile din aceste proze au, în primul rînd, o identitate onomastică, sînt mai degrabă nişte fantoşe cu nume străine cărora naratorul le împrumută aceeaşi voce, plimbîndu-le dintr-un oraş în altul. Deşi situaţiile şi contextele variază suficient de mult, psihologia femeilor rămîne nesondată, este explicită sau comună, relaţiile cu bărbaţii n-au profunzime, sînt doar nişte situaţii, iar morţile sînt sugerate sau anunţate laconic în ultima frază pentru un minim echivoc şi un efect cît mai dramatic.

Aşa cum autorul nu creează cu adevărat personaje feminine, ci împrumută nişte voci unor figurine plasate ici-colo prin Europa, oraşele sînt reconstituite exclusiv din simboluri culturale. Bedros Horasangian este un scriitor livresc, cu ticuri textualiste din familia tîrgovişteni lor (una dintre povestiri are două variante de final şi de două ori autorul însuşi apare ca personaj) şi care face paradă de cultură la tot pasul: frazele lui n-au muzicalitate, dar abundă în referinţe muzicale, prozele n-au atmosferă, dar conţin nenumărate trimiteri livreşti, nu sînt nici politice, dar includ neapărat cîteva considerente de natură politică, dialogurile sînt, de fapt, citate şi îi evocă insistent pe Raymond Carver şi pe John Cheever, însă stilul lui nu are nimic din simplitatea, naturaleţea sau austeritatea acestora. Oraşele din prozele lui Bedros Horasangian n-au viaţă, sînt doar nişte spaţii goale ale ficţiunii peste care au fost lipite imagini de pliant turistic însoţite de zeci de informaţii culturale. Dacă Giuseppe este italian, atunci în următoarele pagini scriitorul face în aşa fel încît să apară în text referiri la Marcello Mastroianni, Aldo Moro, Adriana Faranda, Chianti, Il Calcio, Berlusconi, Leopardi, Garibaldi, Murano, Rai Uno, *La Stampa*, Fiat, Taormina, Verdi etc., nume, branduri şi simboluri culturale care, în afară de faptul că sînt toate italiene, n-au ce căuta împreună într-o proză al cărei personaj se întîmplă să trăiască în Napoli. Iar metoda se repetă în fiecare proză. Dacă Ricardo e portughez, scriitorul bagă în text *Journal de Comerço*, Sporting, Porto, Pessoa, Camões, Salazar etc.; Jay e negru, prin urmare, Malcolm X, Martin Luther King, Bronx, Harlem, Charlie Parker etc., Marisa e britanică, deci *The Independent*, Tate Gallery, Harrods, Lady Di, Tony Blair, Margaret Thatcher etc. Vremea este o altă etichetă culturală lipită peste un nume de oraş: „cerul e plumburiu în Staten Island“, „seara e frig în Canada“, „la Lisabona e soare mult şi plouă rar“, „la Terapia, serile sînt răcoroase“, „la Madrid, serile de vară sînt plăcute“... Din punct de vedere ficţional, comportamental sau psihologic, originea personajelor şi specificitatea culturală a locurilor unde trăiesc nu au consecinţe, sînt doar nişte mărci culturale îngrămădite în fiecare text şi care sfîrşeşc prin a da personajelor o identitate clişeu, iar povestirilor – un fals aer cosmopolit. Adevărate compuneri alcătuite după acelaşi tipic al acumulării de referinţe culturale şi locuri comune, prozele lui Bedros Horasangian sînt pline de înlocuitori ficţionali. Prin numărul excesiv (depăşind, probabil, suta) de nume de scriitori, politicieni, cărţi, filme şi date istorice, proza „Nataşa“, de pildă, arată ca o pagină de Wikipedia despre istoria şi cultura Rusiei.

Într-un volum de proze scurte de dragoste în care protagoniste sînt mai multe femei de pe mapamond, Bedros Horasangian scrie banal despre singurătatea femeii moderne – căreia îi conferă o identitate schematică, ignorînd complexitatea relaţiilor şi expunînd doar stadiile acestora –, ratează misterul şi farmecul exotic al personajelor feminine pe care le deposedează de senzualitate şi erotism, punînd în loc cîte un nume de cîntăreaţă: Billie Holliday, Janis Joplin, Nina Simone, Amalia Rodriguez, Cesária Evora... „Literatura îşi poate permite şi erori“ – spune naratorul la un moment dat –, dar, oare, cîţi înlocuitori îşi permite să conţină o singură povestire?

Dilema veche vă recomandă

● ...şi dacă, pe căldurile astea, vă apucă aşa, dintr-un „nu ştiu ce“ şi-un „nu ştiu cum“, un dor de cultură, deschideţi pe Mezzo, marţi, 11 august, la ora 18, şi veţi vedea filmul *Alexandr Nevski,* capodopera celui numit S(a). M(ajesté). Eisenstein. Dacă vi se pare o propunere prea dificilă sau chiar prea fistichie, dar dorul nu vă lasă, a doua zi, miercuri, 12 august, pe TVR Cultural, la ora 20, aveţi o altă capodoperă la (foarte bună) dispoziţie: *Liliacul* lui Johann Strauss, opereta care îl făcea pe un savant de sobrietatea lui Tudor Vianu să se topească de plăcere în orice anotimp. (Radu Cosaşu)

● Dacă vreţi să aflaţi ce au în comun Dalai Lama, Osama bin Laden, Condoleezza Rice, Bill Gates, Traian Băsescu, Alina Plugaru (asta e o starletă porno, *n.m.),* Mircea Badea şi subsemnatul – vedeţi aici: *http://www.pr365.ro/2009/07/furtul-de-identitate-in-social-media-twitterjacking/* (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Călduţ

● ***Harry Potter şi Prinţul Semipur / Harry Potter and the Half-Blood Prince* (SUA, 2009), de David Yates.**

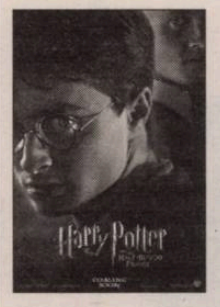

Unul dintre farmecele principale ale seriei „Harry Potter“ e un anumit parohialism englezesc, pe care studioul Warner Bros. a luat decizia înţeleaptă de a nu-l sacrifica în numele obişnuitelor idei hollywoodiene despre „universalitate“. Autoarea cărţilor cu Potter, J. K. Rowling, şi-o fi construit ea formula din elemente împrumutate de peste tot, dar a avut sănătosul instinct literar de a se împrumuta mai cu seamă din jurul propriei ogrăzi – din tradiţia literară specific englezească (şi mai mult sau mai puţin căzută în uitare) a aşa-numitelor *schoolboy stories*. Directorul Şcolii de magie Hogwarts, profesorul Dumbledore, e banalul vrăjitor bun-înţelept-şi-cu-barbă-albă-pînă-la-brîu, dar celelalte tipologii de profesori de la Hogwarts sînt pe cît de universale, pe atît de adînc înrădăcinate în tradiţia literară englezească – sînt profund locale înainte de a fi universale, iar actorii englezi supercultivaţi chemaţi să le întrupeze au şansa de a-şi folosi un pic cultura – sînt pe un teren mult mai solid decît în alte superproducţii hollywoodiene, în care tot ce li se cere, de regulă, este să aducă un pic de aer „distins“. Pe lîngă obişnuiţii seriei – în primul rînd Alan Rickman, mereu superb în rolul pedantului scîrbit care-şi îneacă misterioase amaruri personale în voluptatea de a se şti temut şi detestat de elevi, şi Maggie Smith, neîntrecută în combinarea tonurilor severităţii cu tonurile bunătăţii –, în fiecare episod există cîte un profesor invitat, care de regulă e un motiv suficient (cel puţin pentru adevăraţii apreciatori ai artei actoriei) de a vedea filmul. În cel mai recent episod (al şaselea) e vorba despre Jim Broadbent în rolul unui profesor de poţiuni magice, foarte blajin şi foarte de modă veche, cu haine de tweed şi cu un tremolo vocal la limita văicărelii. În episodul precedent strălucea Imelda Staunton, cu portretul stilizat al unei „educaţioniste“ insidios-tiranice, care acţiona la adăpostul unui paravan hipnotizant de mămoşenie profesionalizată. Episodul dinainte îi oferise un rol suculent lui Brendan Gleeson – un soldat bătrîn şi posibil nebun, care dispreţuia teoria şi credea că rolul şcolii e să pregătească elevii pentru viitorul război. Şi tot aşa. Parfumul ăsta tradiţional de *English schoolboy story* e combinat de Rowling cu multe alte elemente – medievalism, dickensianism, *fantasy* hollywoodian la zi şi (pe măsură ce copiii cresc) tot mai multă problematică sentimentală de serial american cu liceeni. Lumii ei îi lipseşte unitatea de inspiraţie ce caracterizează marile lumi de basm; nu e atît o lume visată, cît una *asamblată* cu meşteşug. Dar meşteşugul ei e considerabil şi subtilele diferenţe de nivel sau grad de reuşită dintre cele şase ecranizări de pînă acum arată cît de greu se realizează o lipitură perfectă între părţile componente, cît de greu e de păstrat echilibrul între ele. De exemplu, în episodul patru (regizat de Mike Newell) lucrurile nu prea se lipesc: campionatul interşcolar de magie în cadrul căruia Harry se luptă cu un dragon, în timp ce profesorii şi colegii săi îl privesc din tribune, seamănă prea tare cu o întrecere de gladiatori, ceea ce nu e deloc în spiritul obişnuit – conservator şi totuşi luminat – al şcolii Hogwarts; în acest context neaşteptat de barbar, dramoletele sentimentale de tip *Beverly Hills 90210* încep să pară aberante; cît despre glumiţele care abundă în orice episod din *Potter* şi care, fără a fi neapărat grozave, prin acumulare îi induc spectatorului o stare de confort, Newell le supralicitează cabotin drăgălăşenia.

Dimpotrivă, toate elementele se lipesc perfect în episodul cel nou (regizat, ca şi precedentul, de David Yates)....*Prinţul Semipur* e unul dintre cele mai bune din serie. Asta nu înseamnă că e ceva ce nu s-a mai văzut; nici nu e gîndit în termenii ăştia. Cu excepţia unui prolog bombastic, nu e construit cu intenţia de a face praf spectatorul; e construit astfel încît spectatorul – iniţiat sau nu – să intre în el ca într-o pereche bună de papuci de casă. E călduţ-confortabil – e *cosy* – ca un serial TV, mai curînd decît ca o serie cinematografică. Tot ca un serial, reia fire narative din episoadele precedente fără a se opri pentru a le da explicaţii nou-veniţilor. Dar asta nu e o problemă. Principalul spectacol e şcoala Hogwarts şi fiecare episod începe odată cu anul şcolar, ceea ce le permite nou-veniţilor să-i descopere farmecele, iar iniţiaţilor – să se reîndrăgostească iar şi iar. Trebuie să admit că, la cîteva zile după ce am văzut filmul, nu mai ţin minte mare lucru din el: reversul acelei confortabilităţi călduţe e lipsa unor trăsături distinctive suficient de puternice – *Potter*-urile tind să se amestece în memorie. Dar sînt printre cele mai civilizate divertismente pe care le oferă Hollywood-ul de azi.

trecerea prin reviste

„Cel care se leagănă“ şi „cea mai liniştită“

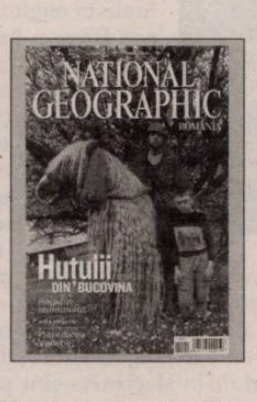

În călătoriile sale prin Ţara de Sus a Moldovei, Eminescu spunea despre huţulii-oameni că „duc o viaţă de pasere pribeagă, originală şi liberă. Acest trib este puţin numeros, mărunt la stat şi vioi“. În ciuda nenumăratelor documente, hărţi, studii antropologice, demografice, istorice şi lingvistice care au încercat să aducă date cît mai exacte despre numărul şi prezenţa huţulilor pe teritoriul României, dar şi despre stilul de viaţă, tradiţiile şi o limbă a cărei denumire se traduce liber prin „cel care speră“, controversele legate de etnia huţulă nu sînt deloc puţine la număr şi se menţin chiar şi în prezent. De exemplu – povesteşte Marian Chiseliţe în ultimul număr al revistei *National Geographic România* – nici măcar etimologia cuvîntului „huţul“ sau „huţan“ nu este foarte sigură. El poate însemna „cel care se leagănă“, „cel care umblă cu puşca prin pădure“ sau „nomad, migrator“. Nici datele demografice nu par a fi foarte exacte – „...la recensămîntul din anul 2002, huţulii au avut două opţiuni: să se declare fie ucraineni, fie români. Este posibil ca 17.000 de suflete să fie cifra cea mai apropiată de realitate“. Cît despre graiul huţul, pe cale de dispariţie, fiind vorbit din ce în ce mai puţin, autorul spune că este „unic, diferit de ucraineană şi de dialectul rutean, cu influenţe poloneze şi împrumuturi româneşti vechi, mai ales pentru inventarul pastoral: *stepyn* (stăpîn), *cobán* (cioban), *vátax* (vătaf), *bryndza* (brînză de oi frămîntată), *zyntyca* (jinţiţă)“. Şi totuşi, cine sînt ei, de fapt? La această întrebare, huţulii ridică indiferent din umeri şi privesc în gol: „Orice încercare de dialog începe şi se termină simplu: «Sîntem o corcitură» – apreciere contradictorie, opusă profilului cunoscut al unui om de munte cum este huţulul“. Ce se va întîmpla cu ei în viitor? „...nu vor mai fi ce au fost, pentru că se schimbă mentalitatea, se schimbă modul de viaţă, se schimbă folclorul, se schimbă tot, sub presiunea globalizării şi mai ales sub cea a banului“. (Marian Chiseliţe, „Huţulii din Bucovina“)

În anul 2007, scrie Cathy Newman tot în *Nat geo* din august, numărul locuitorilor Veneţiei era de 60.000, comparativ cu cel al vizitatorilor, 21 de milioane. „Unii sugerează că rănile Veneţiei sînt autoprovocate – consecinţe ale dorinţei de a stoarce ultimul euro, yen sau dolar din turism. «Nu vor turişti – observă un fost locuitor –, dar le vor banii. Turiştii americani sînt cei mai buni. Ei cheltuiesc. Est-europenii îşi aduc mîncarea şi apa cu ei. Poate cumpără cîte o gondolă de plastic.» Există discuţii, mereu discuţii (asta este Italia) despre limitarea numărului de turişti, despre taxarea turiştilor, implorati să evite perioadele de vîrf ale Paştelui şi Carnavalului, dar turismul sfidează soluţiile simple.“ Numărul îngrijorător de mare de turişti nu este însă singura problemă a *Serenissimei*. Inundaţiile regulate, mareele, fundaţiile care se scufundă, costurile întreţinerii oraşului şi ale vieţii de aici sau preţurile ridicol de mari, pe care turiştii le plătesc pentru orice – o plimbare cu *vaporetto*, o băutură răcoritoare – sînt doar cîteva dintre aspectele care au transformat un basm într-o capcană. „Boala este cronică. Declanşarea infecţiei – susţine istoricul de artă Margaret Plant – s-a produs în anii 1880, cînd oraşul «a fost fetişizat, iar faţa lui s-a întors ferm spre trecut. În acel moment, Veneţia cea păzită cu rîvnă a devenit un oraş-marfă, un pachet turistic al pitorescului absolut. Propriii cetăţeni au devenit de rang secund.»“ (Cathy Newman, „Pieritoarea Veneţie“) (**R. T.**)

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la un anticar inexistent din Bucureşti

Stimate domnule Cosaşu, mai întîi să vă răspund la ultima întrebare: iniţialele mele nu sînt tolstoiene, deşi îmi place că aparţin *Jurnalului* cu acea zilnică încheiere: „dacă mai trăiesc“. Sigur că mă numesc cu D., cu M., cu T., dar dacă acesta mi-a fost impulsul cînd v-am scris prima oară, am lăsat-o aşa cum a căzut şi s-a nimerit. După o expresie care vă aparţine, e o parolă de trecere.

Acum ţin să vă transmit ce i-am răspuns lui Mihai M. din Hossegor la textul lui din 14 iulie.*

Domnule prieten hossegorean – am şi eu orgoliul meu de bucureştean care mă face să vă semnalez că începutul scrisorii dvs., cu evocarea anticiclonului din Azore căzut peste golful Gasconiei, nu m-a găsit nepregătit. Fără să fiu un fan al lui Musil, ştiu cum începe meteorologic *Omul fără însuşiri*. În Bucureşti nu vă veţi găsi mulţi prieteni întru Musil. Totuşi, unul dintre clienţii mei preferaţi este un profesor universitar care citeşte anual Musil şi care m-a convins că *Omul fără însuşiri* e un fel de Himalaya a literaturii, un masiv pe care-l urcă doar cîţiva singuratici; de cîte ori întîrzie în anticariatul meu, nu pleacă fără să-mi ţină o prelegere despre România ca o Kakanie mai mică şi mai năpăstuită. V-aş face cunoştinţă cu el, dacă treceţi prin Bucureşti. Pe mine vă puteţi bizui într-o discuţie, fie şi de o noapte, privitoare la compatibilitatea dintre Musil şi Kundera.

Acum, aici, mă presează altceva, şi anume concepţia dvs. despre „descreşterea revoluţiei la noi şi aiurea“. Înţeleg că-mi imputaţi incapacitatea mea de a-l reţine pe Fiu în România, de a-i explica să aibă „puţintică răbdare“ pînă „se lecuieşte fanatismul, de la sine“ (?), pînă ce „fandacsismul se rezonează“ (excelentă expresie!) şi Passionariile lui „devin relativiste şi tandre“. Mergeţi mai departe şi scrieţi că „ne-am potolit din inerţia fatalităţii“ şi stabiliţi cîteva limite, un nici-nici al acestei normalizări: nici „pupat piaţa endependenţi“, nici „ce-am avut şi ce-am pierdut“. Introduceţi şi ceva „resemnare cehoviană“ ca să ajungeţi la „o sinteză a normalităţii“, la noi, la Viişoara... Brusc, simt nevoia să nu vă mai scriu cu dvs., ci cu dumneata, cu tu.

Mihai, prietene, dacă mi-ai început cu prima pagină din *Omul fără însuşiri*, eu îţi voi da prima frază din *Răscoala:* „Domnilor, dvs. nu cunoaşteţi ţăranul român!“. Ea îmi răsare în minte de cîte ori citesc utopii despre Românica. Dacă observaţia mea ţi se pare prea tare, o voi nuanţa caragialian, ca la o bere: „Mişule, eşti dulce!“. Mai personal, te-aş interpela: „în ce ţară trăieşti?“. Am impresia că înoţi în golful Gasconiei şi visezi ca România să fie Africa de Sud! Visezi la „o potolire“ – i se mai spune reconciliere – cu alde Mandela în frunte, cu monseniorul Tutu, cu comisii de împăciuire între afrikaneri şi băştinaşi după ce s-a abolit apartheid-ul luptei de clasă. Ca la o Alimentară de pe vremuri, ţi-o spun simplu: „n-avem, nu ţinem!“. Nu ţinem Mandela, nu avem resemnare cehoviană, dincolo au Passionarii tandre şi relativiste, noi avem fii şi taţi schematici. Actualităţile astea – cum bine scrii – ţin de 20 de ani şi vor mai ţine 20, dacă nu chiar 200, termen obişnuit în teatrul lui Cehov. Tu le constaţi înotînd în Atlantic, eu le trăiesc în buticul meu de pe Ştirbei-Vodă, lîngă Cişmigiu.

Nu suport generalizările comode şi rapide, articulate la plural sau la singular: „românii“, „românul“. Cred însă în existenţa tot mai apăsată şi tot mai ignorată a unui „spirit al locului“, dincolo de orînduire şi clase, de cultură şi educaţie. De exemplu: WC-urile publice, din gări, din parcuri şi dintotdeauna, sub monarhie, sub dictatura proletariatului sau a capitalului. Ieri m-a dus acasă un şofer de taxi care gîndea în 2009 precum Cioran cîndva, la Paris, şi ca un dramaturg bucureştean imediat după Revoluţie: să iasă cu o mitralieră pe stradă şi să-i împuşte pe toţi, de lichele ce sînt. (Dramaturgul vroia să lichideze din 10 în 10...) L-am întrebat dacă nu ar face excepţii... De ce să facă? I-am zis că poate mulţi au calităţi. S-a enervat mai rău – „spuneţi-mi una, o calitate a acestui neam...“. Mi-a venit repede: „...e un neam inteligent care-i dispreţuieşte pe proşti şi are humor. Dumneata, de pildă, ai mult humor...“. Am aşteptat să văd ce efect produce intelectualismul meu; s-a îmbujorat şi brusc înveselit a emis: „e un punct de vedere“. I-am zis că nu mă aşteptam la acest răspuns şi m-a lămurit spontan: „aşa m-a învăţat să spun un rabin pe care l-am dus alaltăieri la aeroport!“.

Asta e situaţia, adică ce numeşti tu, hossegoreanul,, „inerţia fatalităţii“. Mai ţii minte cînd „asta e situaţia“ rima cu „n-are apă staţia!“? Abia aştept să-mi explici – dacă tot mi-ai promis „cum ai îmbrăţişa buzele iubitei după ce a rostit ceva josnic“. Acum du-te şi înoată şi *„Vive la France!“ y compris* golful Gasconiei.

Al tău, DMT de lîngă Cişmigiu.

Revin, domnule Cosaşu: nu am fost deplasat în ce i-am scris? Prea familiar? Prea politicos...? M-am abţinut cu greu să nu-l întreb de-a dreptul: dacă ştiai atît de bine cum e cu potolirea la noi, de ce ai plecat? Mai am prudenţe în relaţiile externe...

Cu urări de bine, DMT.

---

* Pentru non-ficţionari: vezi *Dilema veche* de săptămîna trecută.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

TVR

În 1989, această televiziune *emitea două ore pe zi*. După 1989, TVR n-a prididit să emită non-stop pentru cine se afla la putere şi îi dădea telefon preşedintelui. Am luptat împotriva *„dalmaţienilor“* TVR, crainicii-prezentatori ai programelor ceauşiste: Marinescu, Popescu, Ciurăscu, Şoloc. Continuînd şi după Revoluţie să prezinte în acelaşi stil ştirile, ba, mai rău, mai degrabă manipulant decît un pic obiectiv, actorul Rebengiuc le-a făcut cadou un sul de hîrtie igienică, spre a se şterge la gură după fiecare ştire rostită deformat. Dintre toţi, Marinescu şi-a făcut *mea culpa*. Mastodontul, ca instituţie şi mentalitate, a fost păstrat slugarnic de către preşedinţii săi. Mulţi angajaţi, multe interese, aparate învechite, publicitatea, greşeli în licitaţii vădit în favoarea altora, administraţie proastă. Multe reproşuri se fac televiziunii publice. Întîi a fost *Aurel Dragoş Munteanu*. După cîteva luni, recompensat în 1990 cu funcţia de ambasador la ONU. *Răzvan Theodorescu* a rămas celebru prin cîteva gesturi de neuitat. A adus celebra motivaţie că nu se poate transmite o demonstraţie anti-Iliescu, din Piaţa Victoriei, din cauza ceţii. Oricît de istoric al artei este, n-a rezistat asaltului de către manifestanţi al televiziunii şi a decis întreruperea emisiei din timpul mineriadei din 13 iunie 1990. „Dacă n-aş fi făcut acest lucru, s-ar fi iscat un adevărat război civil.“ I-a urmat *Paul Everac*, dramaturg de profesie, recompensat pentru serviciile aduse preşedintelui Ion Iliescu în campania electorală. Multpreaneliniştit pentru funcţia sa, multpreanepriceput în administraţie, *Everac* citea sîmbătă de sîmbătă tablete, un festival de înjurături la adresa cui nu-i era pe plac lui ori puterii. Şi-a semnat singur demisia realizînd un Revelion transmis în direct din trei studiouri şi care a scos din minţi întreg spectrul politic. I-a urmat absolut platul *Popa*, fără nici o faptă demnă de consemnat. De boala „metamorfozei“ a suferit *Hadjiculea*. Numit la conducerea postului public de către liberali, în cei patru ani de mandat, Adrian Năstase, din opoziţie, a fost cel mai mediatizat actor politic important, drept pentru care a fost reconfirmat în funcţie în 2000, cînd PSD a revenit la putere. *Nicolau*, consilier al lui Năstase, urcă şi el în fotoliul de preşedinte TVR. A fost acuzat de predarea jurnalelor de ştiri în mîinile PSD. Înlocuitorul său în 2005 a fost *Tudor Giurgiu*. „Prea occidental, prea cheltuitor, prea inovator“, a fost schimbat destul de repede cu Sassu, politician PSD. Despre el nu se aude nimic. Nici nu se prea vede care-i este strategia. Cum puteam uita „cuplul amnezic“ *Stere Gulea-Alina Mungiu* (şefă la Ştiri), care făcea exact ceea ce le reproşa predecesorilor.

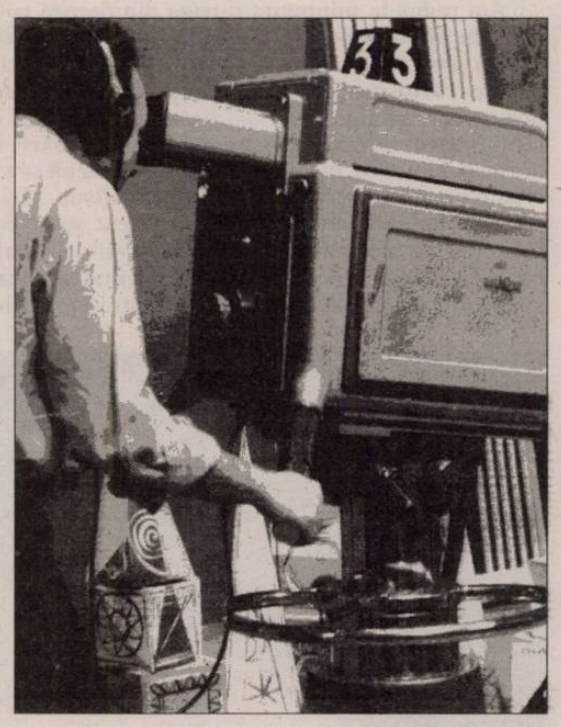

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

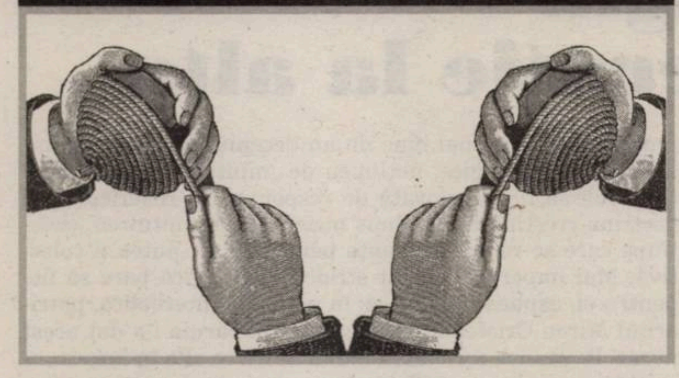

Fiecare popor are foştii pe care îi merită

E sîmbătă la prînz într-una dintre cele mai calde zile ale anului. Bucureştiul se topeşte şi doar aerul condiţionat care duduie îţi alungă din creier poezia aceea a lui Bacovia, unde nişte cadavre, sînii iubitei şi oraşul se descompun de-a valma. Cum e vară şi e *week-end*, televizorul e un obiect aproape inutil. Televiziunile de ştiri dau acelaşi reportaj cu turiştii de la mare care stau la soare şi mă întreb de ce nu economisesc bani dînd imaginile de anul trecut (sau poate fac deja asta, oricum nu mi-aş da seama). La prînz e şi mai trist. Pe caniculă e deprimant de-a dreptul. Dau pe Realitatea TV şi urmează şocul: e sîmbătă, e prînz, e caniculă, Emil Constantinescu e în studio. El însuşi. În direct. Fostul preşedinte al României comentează sîmbătă la prînz, pe caniculă, declaraţiile lui Liviu Dragnea privitoare la coaliţia de guvernare. Cum o fi ajuns acolo? Alo, domnule preşedinte Emil Constantinescu? Primul preşedinte democratic al României? Omul care ne-a aruncat pe orbita Occidentului? Preşedintele care a întrerupt domnia partiduluistat al nomenclaturiştilor? Deci, chiar el, da? Dom'le, vreţi să veniţi la noi în studio să comentaţi ce zice Dragnea? Nu ştiţi cine e Dragnea?! Ei, e tot un fel de lider regional şi el, doar că în regiunea Teleorman. Deci, veniţi? Da, sîmbătă la prînz. Da, pe caniculă. Vă aşteptăm. Hai, pa!

OK, sînt sigur că nu acesta a fost dialogul, sînt răutăcios şi nedrept. Totuşi, ce o fi căutînd Emil Constantinescu la acea oră moartă, într-un studio de televiziune? Şi cum a ajuns acest om atît de irelevant? Îmi aduc aminte cînd m-a lovit aproape dureros imaginea irelevanţei sale. Era prin 2003, cînd Adrian Năstase se juca de-a păpuşarul cu presa. GDS a făcut atunci o dezbatere despre libertatea presei. Oamenii vorbeau despre ce se poate face, cîţiva ziarişti erau agitaţi, se simţea nevoia de solidarizare. Constantinescu era şi el în sală: ia cuvîntul, oamenii îl ascultă politicos, deşi vorbeşte mult, fără noimă. Vorbeşte, de fapt, despre ofurile sale vechi, îl denunţă pe Petre Mihai Băcanu că scria nedrept despre el cînd era preşedinte. O ţine cîteva minute cu Băcanu. Lumea în jur îşi dă ochii peste cap. Constantinescu era total inadecvat. Cum poţi să întrerupi un fost preşedinte care bate cîmpii? Nu poţi. A fost lăsat să termine. După asta, oamenii au vorbit ca şi cum nu l-ar fi auzit, ca şi cum nu era acolo, ca şi cum, de fapt, nu ar fi existat.

Foştii preşedinţi americani îşi ţin rangul şi sînt ajutaţi de presă să o facă.

Prezenţa sa la Realitatea TV într-un context atît de meschin m-a pus pe gînduri. Ce fel de foşti avem? Şi de ce nu sînt foştii noştri nişte instituţii? Îmi place acea tradiţie a americanilor prin care foştii preşedinţi îşi fac cîte o bibliotecă/centru de cercetare, de obicei în oraşul natal. Memoria foştilor, chiar în viaţă fiind, e o chestiune de interes public. Foştii preşedinţi americani îşi ţin rangul şi sînt ajutaţi de presă să o facă. Inviţi un fost doar în contexte cu totul speciale. Cînd un fost vorbeşte, este ascultat pentru că vorbeşte o întreagă experienţă prin el. Această aură trebuie menţinută chiar şi cînd fostul nu îţi este pe plac. Am auzit un moderator de radio conservator zicînd „e revoltător ce spune Carter despre Israel, dar omul e un fost preşedinte, aşa că mai multe nu spun".

Noi nu avem instituţia fostului. Nu îi ajutăm deloc. Dar nici ei nu îşi ţin rangul. Haideţi să ne uităm la foştii premieri. Oamenii care au condus guvernele României. Petre Roman – nimic mai mult decît un făcător de ştiri mondene. Nicolae Văcăroiu – un mic şpăgar de stat, a eşuat în a-i face o bancă lui Sorin Ovidiu Vîntu cu banii de la FNI, zicînd că nu ştia de unde veneau banii, apoi a tot primit diverse sinecuri, acum e şef la Curtea de Conturi, recompensă pentru perspicacitate. Vă amintiţi să fi contat vreodată fostul premier în calitate de expert economic? Doar asta e meseria lui. Spuneţi-mi o idee economică a omului care a condus România patru ani. Victor Ciorbea – şi mai trist decît Emil Constantinescu, acum e toată ziua la Realitatea TV despicînd firul în patru, fiind la fel de irelevant (ultima dată cînd l-am văzut vorbea despre Raportul Comisiei Europene zicînd că un cod civil există în Europa încă de la Napoleon – ochii celor din studio priveau tavanul). Radu Vasile – mai trăieşte? Mugur Isărescu nu se calculează ca fost, el e etern. Adrian Năstase – el însuşi, fostul şef al guvernului Adrian Năstase condus de domnul Adrian Năstase. Acum un penibil corupt care se ascunde după fustele Parlamentului. Omul avea ambiţii academice în relaţii internaţionale, dar nu i-a ieşit nimic – nu poţi să pozezi în Kissinger cînd îţi scriu alţii cărţile. A înzestrat diverse fundaţii cu nume pompoase şi sedii somptuoase. Fundaţiile mai există pe hîrtie, omul e asociat acum cu toaletele importate din China şi plicuri cu valută, demonstrate de procurori în rechizitoriu. Călin Popescu-Tăriceanu – încă nu ştim ce va face în calitate de fost, poate va fi un Radu Vasile, ar fi de preferat aşa decît ca Victor Ciorbea.

E un tablou jalnic. Ei au condus România? Ce se întîmplă cu ei? Cum de nu avem un fost care să conteze măcar un pic pe plan internaţional?! Polonezii au trimis un fost să conducă Parlamentul European. Despuiaţi de funcţii, fără încărcătura simbolică a puterii, rămîn goi, rămîn banali şi irelevanţi. Există oameni care nu au nevoie de funcţii pentru a însemna ceva. Corneliu Coposu, de pildă. Şi există oameni care nu înseamnă nimic cînd îi despoi de funcţii. Pentru că ei ca atare, ei ca fiinţe umane nu înseamnă nimic. Nu au contur, nu au personalitate, nu există în afara funcţiei.

Ştiu că am uitat pe cineva. Ion Iliescu. Mi se pare mie sau doar Ion Iliescu îşi poartă rangul de fost? Apare foarte rar. Pe la partid trece cînd vrea şi atunci face valuri. Lui Băsescu îi răspunde cînd şi cînd şi atunci contează, face ştiri. Acum lucrează la un proiect al Academiei, o idee de a reface *Enciclopedia României*, care nu s-a mai actualizat de pe vremea lui Carol al II-lea, o prostie grandomană şi inutilă în epoca Internetului, dar măcar pare ceva demn de un fost, nu intră în categoria „să comentăm ce zice Dragnea despre Boc". Da, douăzeci de ani de foşti produşi de democraţie şi singurul „fost" veritabil se numeşte Ion Iliescu. El, nomenclaturistul. El, încremenitul în proiect. E atît de trist pentru noi.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

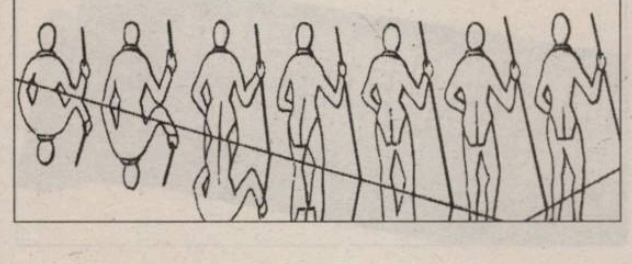

Ultima frontieră...

Cea mai lungă zi cu trenul a fost cînd, pe vreo 36 de grade, am străbătut aproximativ toată ţara, spre localitatea Şimian, situată dincolo de Oradea, aproape de graniţa cu Ungaria. De la Oradea spre Valea lui Mihai (oraşul cel mai apropiat de comuna Şimian) a fost o călătorie mai puţin obişnuită. Uitîndu-mă, într-o doară, pe Internet, la ruta respectivă, mi s-a confirmat că şi aici se pot întîmpla lucruri neaşteptate – şi chiar s-au petrecut: „O tînără în vîrstă de 20 de ani a născut joi în trenul personal Oradea-Satu Mare, asistată de o doctoriţă care face naveta în comuna Şimian. Medicii de la Maternitatea Oradea au anunţat ieri că inedita naştere a fost un succes. Izaura Varga şi fetiţa nou-născută, botezată după mamă, Izaura Monica, sînt perfect sănătoase." (EVZ.ro din 7 iunie 2008)

Mă abţin să comentez numele Izaura, care, în familia respectivă, se pare că a devenit trediţional – măcar din simplul motiv că şi eu mă uitam, pe vremuri, cu sufletul la gură, la peripeţiile sclavei în cauză (din cîte ştiu scrisă cu „s"). Pot doar să certific senzaţia de altă lume pe care mi-a dat-o ruta respectivă: trenul trecea, după ce a lăsat în urmă palatele cu turnuleţe din Huedin, de-a dreptul prin cîmpuri şi pe sub copaci. Aproape că auzeai foşnetul ierbii – aş spune dacă aş fi, Doamne fereşte, suficient de poetică; sau te aşteptai la cercuri extraterestre prin lanurile de porumb pe care le tăia calea ferată – aş adăuga, dacă m-aş şti o fană a *Dosarelor X*. Cert e că, în anumite locuri, nu mai vedeai nimic de copaci, erai pierdut în pădure...

A fost un drum special. Cînd am ajuns la Valea lui Mihai (Mihai care, am aflat, în ciuda aşteptărilor, nu era Mihai Viteazul, deşi noi veneam de pe urmele lui, de la Cîmpia Turzii...), am aflat că, în anumite locuri pe care le vedeam pe geam, pe vremea lui Ceauşescu se trecea fraudulos frontiera spre Ungaria. Erau cărări ascunse şi oameni care riscau totul... Mi-a plăcut explicaţia unui localnic: oamenii din zonă puteau trece „uşor" graniţa pentru că soldaţii aduşi s-o păzească erau din Moldova şi nu prea ştiau cărările...

De altfel, în Valea lui Mihai, am fost cazate (colega mea şi cu mine) chiar la... ultima frontieră. Cea din urmă pensiune, chiar lîngă benzinăria de început/sfîrşit de localitate, după care se aşternea... cîmpul. Peisajul era ca-n *U Turn*-ul lui Oliver Stone, sau în ultima parte din *Suflet sălbatic* al lui Lynch: părţile cu orăşelele pierdute în deşert, unde nimeni nu te bagă în seamă şi nimic nu se mai întîmplă...

De fapt, aici lucrurile nu stăteau aşa, ci dimpotrivă: am descoperit că, în zonă, sînt oameni care fac foarte multe şi care şi-au adus localitatea la un nivel de civilizaţie ridicat. Doar în prima noapte „trăirile" au fost diferite. Pensiunea se numea Regina, şi pe bună dreptate, pentru că era cît se poate de aristocratică: avea camere uriaşe, mobilate cu gust. Dar părea uşor... nelocuită, şi neterminată. La etaj era o cameră nou-nouţă, complet pustie. Inclusă în preţul de apartament pe care-l plăteam. Stăteam, de fapt, într-un apartament cu... patru încăperi. Asta dacă nu pun la socoteală dulapurile uriaşe, şi goale, făcute sub scări, care-mi aduceau aminte de un film văzut la Hallmark cu un maniac ce-şi ţinea victima închisă într-un asemenea spaţiu...

Creepy, desigur, pentru cinefili. Asta doar dacă punem la socoteală şi păianjenul uriaş din... cadă, pentru fanii uitatului *Arachnophobia* (Frank Marshall, 1990). De fapt, locul era cît se poate de sigur: benzinăria era deschisă toată noaptea şi o maşină a Poliţiei locale a adăstat acolo cam tot atîta timp. Nu voi face comentarii cu poliţiştii, ei înşişi criminali, din anumite filme. Mă voi întoarce doar la satisfacţia de... explorator, pînă la urmă, pe care o ai cînd străbaţi în lung şi-n lat, literalmente, propria-ţi ţară.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Nisipul unei zile

Azi, pe plajă, a murit un om. Nu ştiu dacă înecat sau fulgerat de stop cardiac. Fusese absent din raza mea vizuală. De fapt, a început să fie *vizibil* prin intermediul scurtei sale agonii, care a strîns imediat un cerc de curioşi. Un număr devenise caz, anecdotă spectaculară, material narativ. Doi salvamari au încercat să-l resusciteze. Insul, plasat undeva între 60 şi 70 de ani, relativ slab, deja cianotic, aparent inanimat, a primit sărutul tehnic al unei guri de tînăr frumos, asemenea efebilor vrăjiţi de Socrate. Doar că era prea tîrziu. Ambulanţa, sosită cu încetinitorul, n-a mai putut transporta decît un cadavru. Soarta respectivului anonim fusese aceea de a-şi încheia parcursul terestru pe nisipul Cretei, în inima Mediteranei orientale. Habar n-am unde va fi înmormîntat, în ce ţară, cimitir, sub lespedea cărei religii, în lacrimile cui. Oricum, după un sfert de oră, pe acelaşi loc, alţi doi oameni jucau volei. Prin dispariţia unuia şi jocul altora mi s-a revelat, mai brutal ca oricînd, extrema cruzime a vieţii. Am bolborosit o scurtă rugăciune pentru sufletul semenului necunoscut. În fond, i-am invidiat, fratern, ieşirea din scenă. Rapidă, solară, marină. Lampedusa spune că Don Fabrizio Salina „curta moartea", în ritmul unei seducţii reciproce. La amiază, soarele palermitan şi cel minoic bubuie identic. Sub lumina lui, violetul virează spre negru, culoarea fatală a singurei femei punctuale.

Viaţa şi viaţa spiritului se află în raportul dintre trecere şi petrecere. Deschid carneţelul Moleskine şi, şocat de moartea acelui om, notez la întîmplare, lăsînd gîndurile să se transcrie mecanic. „Filozofia îl priveşte pe om ca om. Din acest unghi, relaţia *dintre* sexe nu pare să fie obiectul filozofiei. Filozofia în budoar, Sade nu avea dreptate. Cineva e cu atît mai interesant ca subiect cu cît e mai ascuns, mai inaccesibil celorlalţi. Interesul e principial incognoscibil şi incomensurabil ca act. Fiecare individ ascunde, pentru că se ascunde faţă de ceilalţi şi, desigur, faţă de el însuşi. În ascundere ne găsim liniştea, profunzimea, surpriza, revelaţia promisă. Secretul – violat democratic – este dreptul aristocratic al sîngelui necontaminat de necesitatea socială. De aici provine paradoxul mulţimii: eşti tu însuţi doar sub protecţia anonimatului, atunci cînd nimeni nu te cunoaşte direct." Rîd de mine, tratîndu-mă amuzat drept gînditor de plajă. Apropo: „nisipul – simbol al triumfului apei asupra pietrei, dar şi materie primă a clepsidrelor – are un *grad de fineţe* incompatibil cu inventarul nostru curent. Pătrunde furtiv în rucsacul turistului, ghemuindu-se invizibil în pliurile unei cărţi sau în capacul stiloului. La fel ca nisipul, excesiva fineţe spirituală poate bloca mecanismul unei psihologii pulsional-rudimentare. Deşi corpul femeii seamănă cu o clepsidră, el nu admite fluxul subtilităţii, ca omagiu adus plăcutei sălbăticii a timpului". Revin la lectura *Seminţelor* lui Alexandru Dragomir. Citindu-l, pricepi obscura deşertăciune a vieţii fără filozofie. Mică dificultate: nu orice întrebare majoră primeşte răspunsuri majore. Am iarăşi sentimentul că n-ar trebui să scriem decît aforisme, fragmente de cel mult două pagini. Nu pentru că lumea e grăbită şi atenţia scurtă – ci pentru a nu-i face gîndirii, respiraţie artificială. Aforismul îmi sugerează imaginea copilului care-şi strînge la piept jucăriile. Slăbiciunea întrupată. O singură dificultate de regie. Lapidaritatea e intrinsec solemnă (Dragomir însuşi se teme de ea, ştiind că orice *sentinţă* este ridicol de cuprinzătoare).

Oricum, scrisul denunţă incompletitudinea, tot aşa cum arta – de orice fel – e ruda parvenită a insatisfacţiei. Programul pare mereu acelaşi în simplitatea lui originară: „fă-mă fericit! Iubeşte-mă de-a pururi!". Derularea lui va fi pretins un scurt ocol, de la Homer la Proust. E grozav că rămînem nemulţumiţi. Avem ce citi. Asta şi fac, revenit pe terasa hotelului, unde un grec sobru distribuie la mese scrumiere curate.

Anca MANOLESCU

Religia de la o democraţie la alta

De la începuturile ei în secolul al XVIII-lea pînă astăzi, democraţia şi-a schimbat centrul de greutate. Dacă ea era iniţial expresia politică a naţiunii care, în *unitatea* ei, elimina sau absorbea orice diferenţieri – privilegii, stări, clase –, democraţia amenajează astăzi, dimpotrivă, spaţiul public în care diferenţele individuale să se manifeste cît mai nestingherit, mai confortabil, mai liber. În tinereţea ei franceză şi americană, democraţia le oferea membrilor săi mîndria de a ajunge la statura uniformă a cetăţeanului, de a-şi depăşi apartenenţele particulare (sociale, economice, culturale, religioase) în participarea la o transcendenţă politică. De cîteva decenii încoace, a fi cetăţean al unei democraţii liberale înseamnă, în primul rînd, să ai siguranţa că particularităţile tale vor fi recunoscute, respectate, protejate, integrate în viaţa societăţii. Cetăţeanul care, în exerciţiul politic, îşi subordona individul, a devenit astăzi soclul pe care se sprijină individul pentru a-şi pune în operă singularitatea. De la polul transcendenţei politice care domina varietatea socială, acul democraţiei a trecut către subiectul uman, cu multiplicitatea şi policromia trăsăturilor lui.

În societăţile care au urmat modelul francez al laicităţii, apartenenţa religioasă a persoanei trebuia să rămînă acasă pentru a nu afecta condiţia omogenă de cetăţean. Cercetătorii care studiază cazul Franţei nu pregetă să îi sublinieze, în această privinţă, deosebirea faţă de cazul american. Dacă în laicitatea franceză, Statul se separă de religie, spune Marcel Gauchet *(La religion dans la démocratie,* 1998), în democraţia americană, Statul se separă de religii, fără ca, totuşi, din sfera publică să fie eliminat un reper religios comun, trans-confesional, exprimat prin deviza „a nation under God". Totuşi chiar distanţa, stabilită de Constituţia americană, între dezbaterea politică şi vocea religiilor a început să fie resimţită ca o piedică pentru libertatea de expresie, pentru participarea la construirea binelui comun. Ronald F. Thiemann *(Religion in Public Life: a Dilemma for Democracy,* 1996) arată cît de restrictivă şi de nerealistă este concepţia liberală „tare", potrivit căreia are acces la dezbaterea democratică doar un discurs care apelează la o argumentaţie strict raţională şi la valori împărtăşite de *toţi* participanţii, eliminînd, drept urmare, orice convingeri religioase sau chiar morale pe motiv că ele ţin de un imponderabil privat, cu care raţiunea nu ştie să lucreze. Simplificînd procedural lucrurile, teoreticienii liberali, ca şi adepţii laicităţii tari enunţă *criterii de excluziune* din dezbaterea democratică. Pentru ei, argumentele religioase ar ţine de o credinţă-bloc, „iraţională", de tip fundamentalist, pe care simpla prezenţă a unei alte convingeri/credinţe ar irita-o, dat fiind că i-ar contesta sacralitatea şi absolutul, ceea ce ar conduce inevitabil la tensiune şi conflict. Thiemann propune înlocuirea „criteriilor de prag", de intrare în dezbatere, cu „norme de plauzibilitate", de comportament *în interiorul* dezbaterii, după care cetăţenii să evalueze calitatea argumentelor avansate, fie ele religioase ori nu.

„Întrucît libertatea reprezintă un mare dar oferit de Dumnezeu omului, educaţia religioasă trebuie asumată în mod liber."

În România, spaţiul public nu este – cu puţine excepţii – inospitalier faţă de religie. Cum creştinismul este religia majoritară, cum ortodoxia dă tradiţia spirituală dominantă şi face parte din civilizaţia locului, iar Biserica se bucură de încrederea populaţiei, vocea religiei nu întîlneşte opoziţie, ci, dimpotrivă, este ascultată cu un respect de principiu. Discursul eclezial e cel care, prin stilistica lui, are mai degrabă dificultăţi în a-şi valorifica propriul depozit spiritual în rezonanţă cu mentalitatea pluralistă a ultimelor două decenii. În seminarul *Pentru o democraţie a valorilor,* pe care l-a organizat la NEC în 2001, Teodor Baconsky amintea că Biserica Ortodoxă Română nu şi-a formulat încă o doctrină socială care să precizeze raportul ei cu democraţia şi cu statul modern, că ea întîrzie să tematizeze sau tematizează slab raportul ortodoxiei, *alături de* celelalte confesiuni creştine cu identitatea naţională, că intelectualii au în Biserică o poziţie marginală dată fiind conştiinţa lor critică. Nu atît dialogul public, încrucişarea argumentelor, scrutarea de sine necomplezentă a Bisericii îi determină acesteia schimbările de concepţie şi de atitudine. Mai degrabă, ea absoarbe, de nevoie, semnalele sociale, interpelările intelectualilor, comentariile din mass-media şi îşi adaptează lent discursul la provocările diversităţii. Două exemple recente o dovedesc.

Primul se referă la reluarea în 2009 a proiectului care, pe site-ul Patriarhiei Române, continuă să poarte numele de Catedrala Mîntuirii Neamului. Dezbaterile pe această temă durează de mai bine de un deceniu. Or, în ciuda inadecvării ei teologice, noţiunea de „mîntuire a neamului" continuă să fie promovată de responsabilii Bisericii, deşi doctrina creştină nu a admis niciodată că mîntuirea, chestiune care se referă la esenţa persoanei, ar putea fi colectivă. Mai importantă decît stridenţa teologică pare să fie, pentru ei, explicaţia istorică: în perioada interbelică, patriarhul Miron Cristea a iniţiat proiectul căruia i-a dat acest nume. Pe atunci, societatea românească se afla în faza transcendenţei politice unificatoare; categoria de naţiune tindea să îşi subordoneze toate celelalte valori şi categorii, fie ele de cea mai evidentă relevanţă universală. Teologi şi intelectuali laici cu influenţă publică au elaborat în acei ani teorii despre fuziunea naturală a poporului român cu creştinismul (răsăritean), despre unicitatea privilegiată a creştinismului românesc. Departe de a separa politicul de religios, „mîntuirea neamului" prin ortodoxie era contribuţia religiei majoritare la construirea unui cetăţean uniform, a unei identităţi naţionale compacte. Românii de alte apartenenţe sau non-apartenenţe religioase rămîneau, potrivit acestei concepţii, într-o zonă identitară vagă. Astăzi, deşi se deschide treptat spre pluralism european, BOR continuă să se identifice, între altele prin denumirea catedralei patriarhale, cu naţiunea. Doar normele statului laic şi protestele societăţii civile o fac să renunţe lent la acest portret, pentru a se gîndi pe sine ca parte importantă a unei culturi şi a unei societăţi plurale.

Un alt subiect, mult dezbătut din 1990 încoace şi reluat în 2008, este predarea religiei în liceu. În pledoaria postată pe site-ul Patriarhiei, ÎPF Daniel se referă în treacăt la „poporul religios", mînat de comunism, pentru a insista totuşi pe valoarea spirituală şi culturală a unei instruiri creştine, pe reperele oferite de ea într-o lume care îi poate dezorienta pe tineri prin diversitatea ei, deseori amorfă. Mai important, mi se pare, este că el formulează limpede poziţia Bisericii faţă de societate şi de persoana umană: „pentru că Biserica *propune, nu impune* (s. m.) valori, Patriarhia Română respinge orice formă de presiune prin care elevii sînt obligaţi să urmeze orele de Religie... Întrucît libertatea reprezintă un mare dar oferit de Dumnezeu omului, educaţia religioasă trebuie asumată în mod liber".

Cînd face o asemenea declaraţie, capul Bisericii nu cedează doar în faţa exigenţelor democraţiei pluraliste. El menţionează o temă creştină esenţială, cu o anvergură absolută: în sens metafizic, libertatea precede şi determină chiar fiinţa persoanei; prin ea, în primul rînd, este omul capabil de Dumnezeu. Potrivit lui Ioan I. Ică, în consistenta prefaţă la Henri Crouzel, *Origen,* 1999, de la teologul alexandrin la capadocieni şi la Ioan Gură de Aur, „patristica greacă va menţine acelaşi primat decisiv al libertăţii asupra esenţei". Dacă se hotărăsc să apere libertatea individului, vocile creştine nu sînt puse în situaţia de a accepta, din vîrful buzelor, un principiu al democraţiei pluraliste. Ele aplică, dimpotrivă, în actualitatea societăţilor noastre, însuşi miezul doctrinei creştine. Chiar dacă lent, Biserica poate fi mobilizată de provocările democraţiei să îşi pună în operă învăţătura cea mai intimă.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

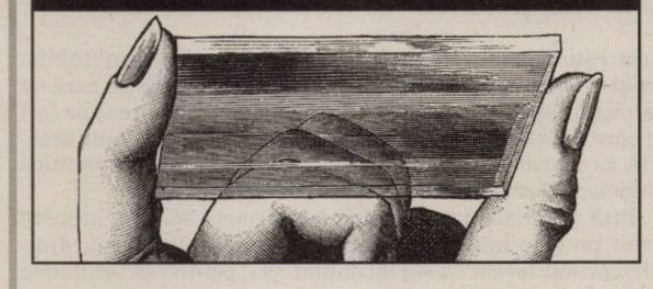

Puţină gramatică

La sfîrşitul lunii iulie, Consiliul Naţional al Audiovizualului a dat publicităţii „Rezultatele monitorizării privind calitatea limbii române la posturile de radio şi televiziune“ pentru perioadele 20.03-20.04.2009 şi 20.05-20.06.2009. Ocazie cu care ni s-a pus la dispoziţie o listă completă cu cei care siluiesc limba română la televizor.

Din păcate, oamenii de televiziune au de multe ori probleme cu limba română. Acesta e un lucru grav, pentru că televiziunea joacă rolul de model. Telespectatorul neinstruit aude că la televizor se spune „vroiam“ sau „omul care l-am văzut“ şi crede că aşa este corect. De ce ne-ar mai mira, de exemplu, că substantivul „locaţie“ (care înseamnă „închiriere“!) este folosit aproape de toată lumea cu sensul de „loc“, din moment ce la *Telejurnalul* de la TVR 1 auzim tot timpul lucruri de genul „în alte şapte locaţii din Bucureşti şi Ilfov“?

De ce ne-am aştepta ca un om simplu să se exprime corect, cînd domnii cu carte de la televizor nu o fac? De exemplu, omul de litere Stelian Tănase. Cum să nu mergi pe mîna lui, cum să nu-l iei ca model de vorbire corectă? Stelian Tănase are o problemă, după cum o dovedeşte raportul CNA, cu forma de conjunctiv prezent a verbului „a avea“: „va trebui să *aibe* un bilanţ“, „să *aibe* un contracandidat“ etc. Asta nu ar fi nimic, dacă nu i-ar da bătăi de cap şi acordul dintre subiect şi predicat: „Acolo treizeci de locuri n-*ajunge* la toată lumea“. Colegul lui de platou din emisiunea *Tănase şi Dinescu,* poetul Mircea Dinescu, nu se lasă nici el mai prejos – el se pare că a luat exemplu de la Tăriceanu, care nu e în stare să acorde corect relativul „care“, în poziţia de complement direct: „Bătălia *care* a dus-o patru ani cu Băsescu“ (ca un făcut, în propoziţie este vorba chiar de fostul premier). „Intransigentul“ Cristian Tudor Popescu face şi el mici concesii cînd vine vorba de limba română: „Era imposibil *datorită* atmosferei“. Fostul adjunct al lui şi apoi redactor-şef al ziarului *Cotidianul* („fost“, şi acolo) este un fan al amorului la imperfect dintre verbele „a voi“ şi „a vrea“, aşa că foloseşte cu dezinvoltură *vroiam, vroiai, vroia*: „Eu *vroiam* tocmai să vă spun“. În fine, dacă cei care se ocupă cu scrisul fac astfel de greşeli grave, la ce să ne mai aşteptăm de la un Mihai Tatulici, care nu prea mai ştie să facă altceva în afară de a vorbi la televizor. La el, dezacordurile zburdă în voie: „La următoarele noastre întîlniri *care* le vom face“; „Tot din această discuţie, *reiese* şi suma şi bunurile care i-au fost...“ etc.

Ca să nu fim suspectaţi de părtinire, hai să dăm cîteva exemple şi de la concurenţă, de la Antena 3. Mihai Gâdea, de exemplu, nu ştie nici el că verbul *a vroi* nu există: „o componentă pe care *vroiam* s-o dau la sfîrşitul emisiunii“. Tot el are şi o formulare memorabilă: „haideţi să terminăm într-un sens care are un sens“. Licenţa e aproape poetică!

Din parcurgerea greşelilor semnalate de raportul CNA la cele mai importante televiziuni, am remarcat că forma greşită de imperfect *vroiam* este aproape generalizată (să ne aşteptăm oare ca ea să fie omologată de Academie, care în ultimii ani a fost foarte harnică în a transforma în normă o groază de abateri de limbă?).

TVR Cultural, postul care e gîndit să lumineze maselе, e prezent în raportul CNA cu un întreg florilegiu de greşeli – cele mai multe la *Jurnal cultural* –, dintre care *vroiam* este, indiscutabil, vedetă: „*Vroiam* să ne vorbiţi puţin şi despre ei“, „Chiar *vroiam* să vă întreb“ etc. Pe lîngă acesta, din colecţie fac parte pleonasmele („un *aport* important a fost *adus*“, „*începe să pornească*“), formele greşite de numeral („la începutul secolului al *optisprezecelea*“, „al *douăsprezecelea* volum de poeme“) sau construirea eronată a mai mult ca perfectului („să vorbim despre... că acolo *rămăsesem*“).

...Ce să mai vorbim? N-ar fi rău ca, înainte de a-şi propune să împărtăşească maselor din lumina minţii lor, oamenii să mai şi pună mîna pe manualele de limba română din clasele primare.

Iulian COMANESCU

De-a hoţii şi tolontanii

Inadmisibil! Primăria din oraşul X a cheltuit trei surcele pe deplasări, în vremuri de criză! Vine canicula. Cutare ministru şi-a luat maşină nouă din sudoarea poporului. Vine canicula. Corupţie la nivel înalt: o babă a furat o găină. Vine canicula. Un primar are casă cu etaj, suspect! Vine canicula. PSD acuză PD-L de corupţie. Vine canicula. PD-L acuză PSD de corupţie. Vine canicula. PSD şi PD-L se acuză reciproc de subminarea coaliţiei. Vine canicula. Situaţia ridică semne de întrebare. Vine canicula.

Presa şi politicienii

Dacă Tolontan era meteorolog, ar mai fi mers. Însă el este doar un redactor-şef de gazetă din România, care, a doua oară în viaţă, după scandalul sălilor de sport ale Guvernului Năstase, a pus pe roate o serie de investigaţii de impact. Numai de două ori? Alţii nu fac asta niciodată. Impactul a constat în demisia Monicăi Iacob-Ridzi, căutată acum de organele în drept pentru scene achiziţionate cu 70 de mii de euro şi pentru ştiri despre tinereţea, antrenul şi veselia de 2 Mai, cumpărate nu se ştie de unde. Nu se ştie, dar cineva le-a vîndut, că banii s-au cheltuit, iar tinereţea, antrenul şi veselia au fost pe post. Aşa cum e el, mereu cu ochii pe mingea aia de fotbal, Tolontan e tot ceea ce are presa română mai aproape de modelul ziaristului-conştiinţă, al omului care se întîlneşte cu interesul public.

Presa românească este dependentă de politicieni. Politicienii o plătesc în campanie, pe contracte în regulă, fiindcă au votat legea electorală, care le permite asta. Atunci cînd ajung la putere, aceiaşi politicieni o plătesc din bugetele ministerelor, prin contracte de publicitate şi de organizare de evenimente. Cînd se termină banii ministerelor, tot politicienii pun mînă de la mînă şi fac contracte de „consultanţă“ cu moderatorii TV. În loc de concepte de comunicare, vizuale şi strategii, aceştia furnizează apariţii în emisiunea pe care o au în arendă: aşa, cel puţin, a spus preşedintele Băsescu, deloc străin de culisele politicii, şi nu numai el.

„Solidarizarea brînzeturilor“

Tăvălindu-se în acest gen de complicitate sau grijulii doar să-şi ia salariile la timp şi să nu-i dea mogulii şi multinaţionalii afară, că e criză, ziariştii înşişi s-au mirat cînd *Gazeta Sporturilor* a început seria de investigaţii despre Monica Ridzi. Au căscat ochii mari, după care, cînd subiectul s-a făcut gras, cel mai gras din ultimii ani, au început să-l preia şi să-l dezbată. Unii au numit asta cu emfază „solidarizarea presei“, ca şi cum a încerca să faci brînză la fel de bună ca oierul concurent s-ar numi „solidarizarea brînzeturilor“. Pe urmă, aceiaşi oameni au uitat o clipă de salariu şi de mogul şi şi-au zis: e simplu, putem şi noi! Aşa s-a ajuns, vara asta, la cazuri de corupţie maximă, în loc de „păianjenul văduva neagră loveşte din nou“ şi alte sperietori de sezon. Canicula au lăsat-o la loc că e caniculă, n-o bate nici Elena Udrea.

Jurnaliştii de investigaţii

Puţin după învestitură, premierul Boc şi ministrul Berceanu s-au apucat să-i dea afară pe directorii de agenţii guvernamentale pentru că aveau salarii mari. Cine are bani a furat, se ştie. Acum, ei şi colegii lor miniştri sînt vinovaţi pentru cheltuirea banilor. Ai noştri, ai tuturor. Asta, cu excepţia cazului în care sînt vinovaţi că nu au fost în stare să cheltuiască aceiaşi bani.

Sînt ceilalţi „jurnalişti de investigaţii“, pur şi simplu, tembeli? Unii, da. Dar majoritatea ştiu că publicul cască ochii (şi gura) dacă îmbraci un fapt normal în vorbe mari şi tari. Elena Udrea a sponsorizat o emisiune de la o televiziune. Ziarul celuilalt mogul face tapaj pe tema asta. Se dovedeşte că suma, împărţită la numărul de ediţii, dă ceva mic, cu patru cifre, normal pentru o producţie TV. Contează? Nu: aşa se construieşte o reputaţie. Elenei Udrea, care are destule păcate, i se reproşează mai ales ceea ce n-a făcut. *Cotidianul* a reuşit să găsească şi la ea o scenă de 70 de mii de euro, ca în cazul Monicăi Iacob-Ridzi, punct lovit: în rest, minuni despre faptul că Ministerul Turismului nu poate fi coproducător la emisiune (ba poate, scrie-n ordonanţa de urgenţă prin care s-a înfiinţat), poveşti despre rivalitatea Monicăi Ridzi cu Elena Udrea (îşi asumă cineva aceste spuse?), pac-pac, vorba lui Becali, se înfiinţează o comisie parlamentară de anchetă. *Ba Nemirschi de la PSD!* – ţipă analiştii şi politicienii portocalii. PSD-ul tace şi mustăceşte: *Aţi vrut ministere economice? V-am dat ministere economice. Noi n-avem: de unde corupţie?*

Joaca de-a tolontanii

Pe vremea Guvernului Tăriceanu, conştiinţele justiţiare de la televiziunea publică au dat pe post un flagrant care fusese scurs de la DNA tocmai fiindcă nu era flagrant, cel cu ex-ministrul Remeş. Povestea a fost fardată cu nişte palincă şi caltaboşi, legaţi de „flagrantul“ cu pricina, numai şi numai prin legătura dintre personaje. Ideea că Remeş s-ar fi vîndut pe cîteva kilograme de mezeluri e stupidă şi contradictorie tocmai cu acuzaţiile de corupţie maximă: ce hoţ de calibru e ăla care îşi murdăreşte mîinile cu nişte cîrnaţi?

Dar, în fine, nu contează. Remeş – nu vreun simpatic şi nici vreun laureat al Premiului Nobel pentru economie, altminteri – a fost „dovedit“ de presă. De reflectat asupra sensului provenind din logică şi a celui din basmele cu Zmeul, pe care îl are acest cuvînt în limba română. La fel şi cu alţi miniştri, prezenţi şi viitori. Degeaba e cineva capabil să planifice de la un cap la altul o campanie care se lasă cu demisia unui ministru, în care faptele sînt fapte şi incriminează cu adevărat: după el vin 100 care dau cu „semne de întrebare“.

Deocamdată, angajaţii grupurilor media se joacă, pe prima pagină a ziarelor şi-n deschiderea jurnalelor, de-a tolontanii. Fervoarea investigativă va mai fi etalată, slobod, cîteva săptămîni. Dar, la un moment dat, unii îşi vor aduce aminte că presa e bună la demascat duşmani. Dac-o lăsăm să-i demaşte singură, uite ce face!, iese cazul Ridzi de-aici! E cazul să preluăm problema, să scoatem dosarele alea de la naftalină...

Ne paşte o toamnă plină de dezvăluiri, corupţie şi anchete. Mai ales că, la vremea respectivă, nu canicula va fi *brekin nius*. Ci campania pentru prezidenţiale.

PUBLICITATE

„Nu există experiment nereuşit“

– un dialog despre Galeria Montage, cu Daniel DIVRICIAN, artist plastic –

S-a născut pe 19 aprilie 1958, la Bucureşti. Între anii 1978 şi 1990 a lucrat ca bijutier şi gravor în cadrul Monetăriei Statului, după ce a absolvit cursurile Şcolii de arte şi meserii care funcţiona aici. Din anul 1997 Daniel Divrician este licenţiat al Academiei de Artă, Bucureşti, Facultatea de artă decorativă şi design, secţia Metal. În 2002, elaborează o tehnică nouă de decor (grafică pe sticlă) şi aduce o serie de inovaţii tehnice în domeniul prelucrării artistice a sticlei. A avut numeroase participări expoziţionale (pictură, sculptură, sticlă etc.), a realizat vitralii pentru biserici şi mînăstiri şi o serie de lucrări de artă decorativă în spaţii publice, a organizat tabere de sculptură.

În 2005, a înfiinţat Galeria pentru artă contemporană Montage, în cadrul căreia a produs diferite evenimente culturale şi artistice. Galeria se află într-o casă de pe Calea Călăraşi, pe care Daniel Divrician a pus-o la dispoziţie tinerilor artişti, în general neconsacraţi, pentru a-şi realiza proiectele.

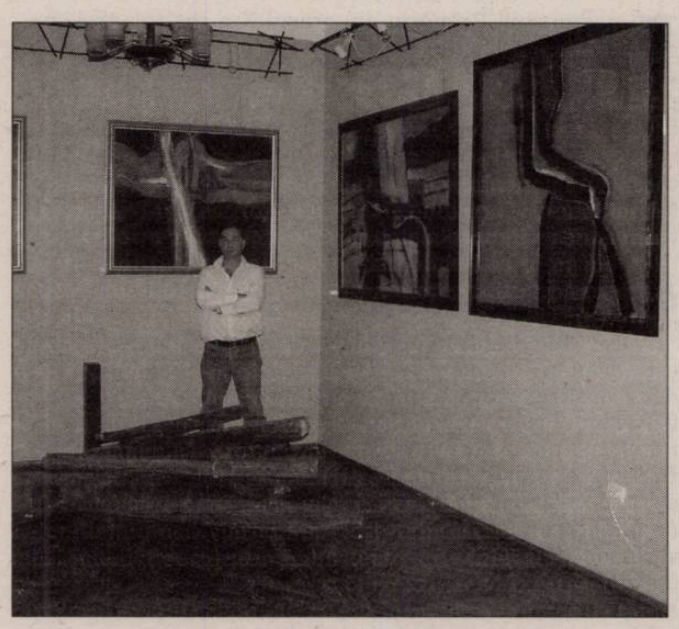

Ce este, de fapt, Galeria Montage? Sau ce v-aţi propus să fie?

În primul rînd, i-am spus acestui spaţiu „galerie“ pentru că el îndeplineşte şi acest rol, cel de galerie, însă de la bun început a fost gîndit de mine ca un spaţiu de întîlnire, ca un loc unde să vină artişti din zone cît mai diferite ale artei contemporane. Şi chiar aşa s-a şi întîmplat. Galeria Montage a devenit un soi de nucleu în jurul căruia se strîng de ceva vreme artişti din lumea literelor, a muzicii, a artelor plastice, din teatru. Aşadar, înainte de a fi o galerie, înainte de a fi o sală de concert sau o sală de spectacol, este un spaţiu destinat schimburilor de idei şi întîlnirilor între artişti.

De ce am creat acest spaţiu? Pentru că sînt captivat de direcţia spre care se îndreaptă arta contemporană şi încerc să descopăr care este acel fir roşu (estetic, filozofic sau cum vreţi să-l numiţi) care leagă artiştii şi creatorii din diverse zone şi care ar putea fi definitoriu pentru începutul secolului XXI. Pentru mine, aceasta este provocarea. Îmi doresc să descopăr care sînt gîndurile şi ideile comune şi dacă se poate vorbi, în acest moment, despre o direcţie spre care se îndreaptă arta, în general. Am întîlnit idei şi păreri contradictorii despre calitatea artei contemporane, însă este foarte greu să evaluezi. De aceea îmi reprim tentaţia de a face evaluări, tocmai pentru faptul că am descoperit manifestări diferite, dintre care unele ar putea fi apreciate la superlativ, iar altele sînt un dezastru.

Cred că în toate epocile istorice sau cel puţin în ultimele perioade istorice au existat astfel de nuclee care au „polarizat“ viaţa artiştilor. Şi se poate vorbi deja despre un loc unde artiştii vin pur şi simplu, nu neapărat pentru a expune sau pentru a recita, ci ca să se întîlnească şi să se „certe“, în sensul frumos al cuvîntului.

Este o „casă deschisă“? De altfel, locuiţi chiar aici...

Da, este o casă deschisă unde vin cu plăcere tineri şi artişti consacraţi, deopotrivă. Toţi au fost primiţi cu aceeaşi bucurie şi au revenit. Nu cred că este cineva care nu şi-a dorit să revină şi sînt foarte puţini cei care, odată ajunşi aici, să nu-şi dorească să propună proiecte sau să se implice în proiectele altora.

În plus, toate manifestările organizate la Galeria Montage au avut loc cu porţile deschise, nimeni nu a plătit vreodată un bilet de intrare, tot ce s-a întîmplat aici a fost săvîrşit prin efort propriu şi strict în interesul spectatorilor sau al participanţilor.

Nu încerc să formez o gaşcă, ci o comunitate

Cum a început acest proiect? Aţi avut o casă şi v-aţi gîndit să o transformaţi într-o galerie?

Din nefericire, nu am avut o casă. Acest spaţiu este închiriat şi susţinut cu un efort financiar din ce în ce mai mare. Dacă mi-ar fi aparţinut ar fi fost minunat.

Ideea mi-a venit pur şi simplu, nu cred că e un mare mister. Cred că toţi cei care sînt pasionaţi de artă şi îşi doresc compania altor artişti ar fi făcut la fel ca mine, dacă şi-ar fi permis. Cînd nu aveam galeria, prietenii se strîngeau la mine, la atelier. Şi atelierul meu a fost dintotdeauna deschis atît pentru artiştii mai tineri, cît şi pentru cei cu experienţă şi cu pretenţii.

Îmi amintesc că atunci cînd mă aflam în postura de „aspirant“, umblam cu o mapă la subţioară şi băteam pe la uşile maeştrilor. Rareori se întîmpla să nu mi se deschidă. Cu alte cuvinte, am moştenit această atitudine, aşa că mi se pare un gest firesc. Iar principalul meu efort este de dragul tinerilor care în aceste vremuri păcătoase îndrăznesc să-şi canalizeze preocupările către artă. E un act de nebunie. Niciodată artiştii n-au fost nişte răsfăţaţi, niciodată nu a fost uşor să trăieşti decent din astfel de preocupări, însă acum e mai greu ca niciodată.

Credeţi că acest spirit şi dorinţa de a crea locuri de întîlnire, nuclee au existat mereu printre artiştii români? Pînă la urmă, şi aici sînt găşti, grupuri, cercuri, idiosincrazii, ca peste tot.

E adevărat, însă oamenii se adună fiindcă gîndesc şi visează la lucruri comune. Constituirea unor astfel de găşti, grupuri sau nuclee este ceva natural, căci omul e o fiinţă socială, fiecare aparţine unui anumit gen structural, educaţional, nu avem cum să nu facem parte din cercuri, în societate. Se întîmplă de cînd lumea.

Eu însă nu fac parte din nici o gaşcă, din nici o echipă, din nici o organizaţie discretă sau secretă, cum am auzit că le place unora să le numească. Doar mi-am dorit ca oamenii să vină alături de mine. Şi pentru ca oamenii să fie alături de tine, trebuie să le oferi, nu să le ceri. De obicei, cînd vrei să intri într-o gaşcă, ţi se pun condiţii, ţi se cer anumite lucruri. Ei bine, eu am procedat altfel. Mă deranjează cînd mi se cere, nu-mi face plăcere să ofer, cînd mi se impune. Îmi face plăcere să ofer atunci cînd simt că cineva merită atenţia, grija şi chiar dăruirea mea. Şi o fac cu mare plăcere şi cu mare bucurie. Am ajutat foarte mulţi tineri care nu sînt neapărat din domeniul artelor plastice. De fapt, i-am ajutat chiar mai puţin pe artiştii plastici, m-am apropiat mai mult de tineri din teatru sau din muzică. Eu nu încerc să formez o gaşcă, ci o comunitate. Şi cred că am reuşit. Există deja mai mulţi artişti care vin aici, şi cînd au şi cînd n-au treabă, sau unii dintre ei vin pentru că a trecut o săptămînă şi nu ne-am văzut, nu mai ştiu ce s-a mai întîmplat, ce s-a mai pregătit.

Se poate spune că faceţi un soi de mecenat?

Se poate spune, dar mi se pare prea pretenţios.

Totuşi, sînteţi mai mult decît un manager cultural, investiţi nişte bani cu care aţi fi putut să faceţi, de pildă, afaceri.

E adevărat, însă nefiind atît de mulţi încît să pot face cu ei afaceri, mi-am permis această largheţe. Probabil că atunci cînd ai foarte mulţi bani, te îndrăgosteşti prea tare de ei şi nu mai vrei să renunţi nici măcar la o mică parte, iar cînd ai foarte puţini, nu-ţi permiţi să faci nimic. Doar atunci cînd dispui de sume rezonabile eşti în măsură să iei decizii corecte. Nu eşti nici disperat, nici smintit. Din nefericire, în ultima vreme au apărut nişte semne ale disperării, în contextul acestei crize economice, căci primii care îşi rup nasul sînt cei care fac acte de aventurism. Pentru că ceea ce se întîmplă aici este totuşi o aventură şi nu ştiu care va fi pînă la urmă finalitatea ei. Cu siguranţă că va exista un moment al bilanţului, însă nu vreau să mi-l imaginez deocamdată, pentru că mai sînt extrem de multe lucruri de făcut.

Totuşi, cîţi bani v-a costat pînă acum Galeria Montage?

Nu-mi dau seama, n-am făcut calcule pentru că îmi este teamă de ele. Atunci cînd am avut bani, am făcut ceva, atunci cînd n-am avut, n-am făcut nimic. Au fost situaţii cînd am fost ajutat de parteneri, de prieteni sau chiar de oamenii care au participat la evenimente, au mai contribuit şi ei. Am mai fost întrebat de unde bani pentru tot ce se întîmplă aici şi mi-am dat seama că incredibil de multe lucruri se pot face cu foarte puţini bani. Au fost spectacole de teatru care m-au costat cîteva mii de euro şi spectacole care m-au costat cîteva sute.

Cînd eraţi foarte tînăr aţi fost ajutat de cineva, la acest mod?

Primul mare ajutor l-am primit de la Dumnezeu. Sincer. Mi-a dat puterea şi insipraţia de a face lucruri care au fost apreciate şi căutate. Dar persoane care să mă fi ajutat în mod direct n-au existat. N-am avut niciodată atelier de la Uniunea Artiştilor Plastici, n-am primit ajutoare de creaţie, n-am avut sponsori care să mă ţină în spate, nu au existat firme care să investească în mine. La un moment dat, am înfiinţat eu o firmă, împreună cu un prieten foarte bun, care a produs lucrări de artă decorativă din sticlă. Deşi lucrările arătau minunat şi reuşisem să lansăm „o modă“ în Bucureşti şi mai apoi în ţară, firma nu a fost profitabilă. Am şi un brevet de invenţie legat de o tehnologie pe care eu am pus-o cap la cap şi pe care astăzi o folosesc aproape toţi cei care fac sticlă decorativă, dar nimeni nu s-a gîndit vreodată ca măcar să recunoască că este vorba despre tehnica Divrician. Dar acesta e un subiect foarte neplăcut.

Însă n-am nici un regret că n-am reuşit să aduc această firmă pe cele mai înalte culmi ale capitalismului, dimpotrivă, sînt fericit că s-a întîmplat aşa, pentru că locul meu nu era acolo.

E foarte important să ştii pe cine inviţi la un spectacol

La Galeria Montage s-au pus în scenă mai multe spectacole de teatru. Cum vă explicaţi faptul că v-aţi apropiat atît de mult de teatru?

Sînt atras de teatru şi pentru că am realizat de-a lungul timpului o serie de lucrări de scenografie, am cochetat chiar şi cu scenografia de film. Eu nu am un mod de exprimare în zona artelor plastice de care să fiu legat indisolubil şi căruia să mă dedic în exclusivitate. Şi nici nu înţeleg acest gen de atitudine. De aceea, de-a lungul anilor, am făcut sculptură, pictură, gravură şi bijuterie, grafică, ceramică, sticlă. Şi scenografie. Cu scenografia am pătruns în lumea teatrului, am legat prietenii cu actori şi regizori. Aşa s-a născut Teatrul Montage.

M-am gîndit să împart spaţiul de la Galeria Montage în două celule şi una dintre ele să fie dedicată teatrului, o mică sală de spectacol. Primul spectacol care a fost pus în scenă se numeşte *Valmont*, în regia lui Marcel Ţop. Un alt spectacol a fost *Crize*, după Mihai Ignat, realizat de Traian Şoimu şi preluat de Teatrul Foarte Mic. Iar ultimul este *Trei nopţi cu Madox*, după Matei Vişniec, care s-a jucat şi la Teatrul Nottara.

Însă am avut expoziţii de artă plastică, am organizat concerte, au fost şi seri de poezie. Anul trecut a fost un eveniment foarte frumos în cadrul căruia au fost invitaţi poeţi şi oameni de muzică, să picteze. Există în galerie trei lucrări de pictură realizate de ei, cu semnăturile lor, a pus fiecare cîte o pensulă.

Care sînt criteriile după care îi alegeţi pe tinerii care „se produc“ aici? Există o selecţie?

Sincer să fiu, am făcut cîteva greşeli. Adică mi s-a întîmplat să aleg greşit. În general, mi-am dorit ca aceia pe care îi ajut să fie tineri şi neconsacraţi. Nu mi se pare justificat să faci un efort financiar pentru un mare plastician, de pildă, pe care oricum îl aşteaptă lumea la Paris. Au fost foarte mulţi tineri care au propus proiecte. Pe unii i-am refuzat pentru că nu mi-am putut permite, pe alţii i-am refuzat pentru că nu mi s-a părut suficient faptul că sînt tineri şi că vor să se afirme. Mi-am dorit să-i încurajez pe cei care experimentează, pe cei care fac nişte lucruri care au fost mai puţin verificate şi care au idei cît mai personale. Eu cred că nu există experiment nereuşit. Orice experiment este reuşit prin faptul că e un experiment.

Aţi reuşit însă să influenţaţi sau să trasaţi cariere?

Marcel Ţop, de exemplu, acum vreo cîţiva ani cînd a montat aici spectacolul *Valmont*, era un tînăr regizor de la care existau nişte aşteptări. Astăzi, Marcel Ţop este un regizor care a confirmat. Iar spectacolul realizat la Galeria Montage i-a folosit foarte mult. Spaţiul foarte mic *(tot spaţiul are 180 mp, iar sala de spectacol are în jur de 80, un loc în care intră maximum 60 de spectatori* – n.r.) şi organizarea „strategică“ a spectacolelor le-au permis regizorilor şi actorilor să relaţioneze foarte bine cu spectatorii. A contat şi faptul că spectatorii nu au fost oameni de pe stradă. De cele mai multe ori sînt invitaţi. N-am invitat pe oricine, am invitat tot artişti sau oameni de cultură. Acesta a fost un mare cîştig, pentru că oamenii s-au cunoscut, au schimbat idei, păreri şi cărţi de vizită. La Teatrul Montage se întîmplă altfel decît, de pildă, la Teatrul Nottara unde vin 100 de oameni la un spectacol, toată lumea aplaudă şi după aceea pleacă acasă. Aici s-a încheiat spectacolul şi toţi cei 50 de oameni prezenţi în sală devin prietenii tăi, relaţionezi cu ei, stai de vorbă la o cafea. Astfel, pot să se nască proiecte noi. E foarte important ca în condiţiile de aici să ştii pe cine să inviţi la un spectacol, din moment ce tot joci fără să încasezi un leu.

Pe de altă parte, nici un spectacol care s-a pus în scenă la Teatrul Montage n-a fost bătut în cuie, căci după aceea s-a jucat şi în alte părţi. Adică n-am ridicat pretenţiile pe care le ridică în mod normal un producător, n-am impus nici o condiţie. Le-am spus: faceţi ce vreţi cu spctacolul vostru, jucaţi-l aici, jucaţi-l la Paris, e treaba voastră!

E adevărat însă că toată această largheţe uneori e păguboasă. Mi s-a întîmplat să nu mi se spună nici măcar un mulţumesc. Iar acest mulţumesc nici nu trebuie rostit, trebuie simţit în atitudine.

a consemnat Adina POPESCU

Victoria STOICIU

De ce se tem texanii că li se fură țara

În decursul a mai puțin de două ore, cît am asistat la ședința de judecată din cadrul Tribunalului pentru Imigrație din Austin, capitala statului Texas, au fost audiați aproximativ zece acuzați, toți imigranți ilegali pe teritoriul SUA. Maria este originară din El Salvador, a fost implicată într-un accident de mașină și, drept urmare, reținută de poliție, iar acum solicită azil politic; dar cazul ei este complex, pentru că legea federală recunoaște doar cererile de azil formulate în momentul arestării, și nu ulterior. Juan este originar din Mexic și a fost reținut pentru trafic cu metamfetamină. Luis este originar din Columbia, căsătorit cu o cetățeancă americană, pe care însă a abuzat-o fizic, iar aceasta a depus o plîngere la poliție. Alături de ceilalți deținuți, Maria, Juan și Luis nu sînt prezenți fizic la tribunal pentru audieri – acestea se desfășoară prin sistemul de videoconferință, acuzații aflîndu-se într-un centru de detenție. Pentru a fi eliberați provizoriu din detenție – pînă la pronunțarea sentinței finale – ei trebuie să plătească suma de 3000 de dolari fiecare. Nici unul dintre ei nu își poate permite să plătească această sumă, în afară de X, soția lui Luis, chiar cea care a depus plîngere împotriva lui, dar acum este disperată să-și recupereze soțul arestat și să-l aducă înapoi acasă.

În anul 2008, 378.582 de imigranți, asemenea Mariei, lui Juan sau Luis, au fost reținuți și închiși în centrele de detenție din SUA, iar numărul celor deportați a fost de 358.886, cu 12% mai mult decît în 2007. Majoritatea deținuților provin din Mexic (61%) și El Salvador (10%).

„Să nu cumva să vă treacă prin cap să vă faceți judecători la un tribunal de imigrație" – ne spune, mai în glumă, mai în serios, judecătoarea de la Tribunalul de Imigrație din Austin. „Sînt cazuri imposibile, care te marchează pe viață pentru că te joci cu viețile oamenilor. Nu o să uit niciodată fața unui salvadorian care își pierduse în războiul civil soția și copiii și pe care a trebuit să-l trimit acasă, iar el, la aflarea sentinței, mi-a spus că pot să-l mai deportez de 10 ori și de fiecare dată are să se întoarcă, pentru că nu are ce face acolo, în El Salvador" – mărturisește Glenn McP., judecător și el la Tribunalul de Imigrație.

Ciocnirea civilizațiilor

Majoritatea imigranților, atît legali, cît și ilegali, provin din țări ale Americii Latine, preponderent din Mexic, influxul lor masiv producînd, printre altele, ceea ce Huntington numea o ciocnire a civilizațiilor. Bariera lingvistică pare a fi, dincolo de mentalități sau valori, cel mai vizibil și alarmant semn al întîlnirii celor două culturi. În statul Texas, aflat chiar pe granița cu Mexic, procentajul total al celor care vorbesc o altă limbă decît engleza se ridică la 31% (*Census Bureau report: Language Spoken at Home for the Population 5 Years and Over, April 2004*). Într-adevăr, încă de la sosirea pe aeroportul din Austin, capitala statului Texas, ceea ce îți atrage atenția sînt indicatoarele și anunțurile bilingve – în engleză și spaniolă. Pe marginea șoselelor, afișe uriașe fac reclamă în limba spaniolă, la bere, detergenți și alte produse de consum. Oricît de mult ar hrăni acest lucru temerile unor americani despre perspectivele dominației culturale a hispanicilor, pentru marile companii profitul și vînzările au ultimul cuvînt, iar eficiența transmiterii mesajului către potențialul client prevalează în fața considerațiilor de ordin cultural-lingvistic. Această realitate l-a determinat pe Samuel Huntington să-și înceapă un celebru articol apărut în 2004 în *Foreign Policy*, cu următoarele afirmații: „Influxul constant de imigranți hispanici riscă să divizeze SUA în două popoare, două culturi și două limbi. Spre deosebire de alți imigranți, mexicanii și populația latino nu au fost asimilați de cultura dominantă a SUA, constituindu-și propriile enclave politice și lingvistice – de la Los Angeles pînă la Miami – și respingînd valorile anglo-protestante care sînt fundamentul visului american".

Teama de străini nu este un fenomen nou, ea manifestîndu-se de fiecare dată cînd un val de imigrație se abătea asupra SUA – reacții similare au fost provocate de imigranții irlandezi și germani în secolul al XIX-lea, apoi de cei polonezi, evrei și italieni în secolul al XX-lea. „Diferența față de imigranții irlandezi sau germani din secolele trecute este că aceștia traversaseră lumea pentru a fi parte a visului american. Nimeni nu dorea să refacă aici vechea sa țară, toți își doreau o *altă* viață, mai bună, nu *aceeași viață* într-un loc diferit" – susține Lynn Woolley, moderator al unei emisiuni radiofonice din Texas, invocînd exemplul lui Charles Truxillo, profesor la Universitatea din New Mexico, care afirma că „patria hispanică" trebuie reconstituită aici, în SUA, cu orice preț, și pledează pentru crearea „Republicii de Nord", un nou stat hispanic care s-ar întinde din Golful Mexic pînă la Pacific, incluzînd statele Texas, California, New Mexico, Arizona. Deși 68% dintre americani cred că imigrația va îmbogăți cultura locală cu idei și obiceiuri noi, tot ei, americanii, consideră, în proporție de 95%, cunoașterea limbii naționale ca fiind principalul criteriu al apartenenței/admiterii la națiunea americană *(Transatlantic Trends: Immigration, 2008, GMF)*. Or, în acest context, nu este complet lipsită de legitimitate discuția care pune în chestiune șansele de integrare a acelor imigranți care nu vorbesc engleza deloc sau aproape deloc. Din cei 10 deținuți la audierea cărora am asistat la tribunalul din Austin, doar unul vorbea, cu chiu, cu vai, engleza, restul fiind ajutați de un translator.

Prea mulți sau prea puțini?

Dar sînt imigranții ilegali într-adevăr atît de indezirabili? La prima vedere, majoritatea texanilor (64%) sînt de părere că SUA permit prea multor imigranți să intre în țară *(Scripps Howard Texas,* March, 2002) și 74% sînt în favoarea introducerii de amenzi și pedepse pentru angajatorii care utilizează forță de muncă ilegală. În plus față de aceasta, costul anual al statului Texas cu imigranții ilegali este de 4,7 miliarde USD, arată un raport al Federației pentru Reforma Imigrației Americane (*FAIR*). Această sumă include cheltuieli cu educația, sănătatea și încarcerarea imigranților ilegali, dar partea leului revine educației (4 miliarde).

Dar imigrația nu are doar costuri – susține Rafael Anchia, politician democrat, membru al Camerei Reprezentanților din Texas, catalogat drept un viitor „Obama hispanic" de cotidianul spaniol *El Pais*. Absența imigranților ilegali ar fi dus la o pierdere netă pentru statul Texas de 17,7 miliarde USD, constată un studiu efectuat de Texas State Comptroller. „Soluția corectă este legalizarea imigranților ilegali, pentru că avem nevoie de ei" – susține Rafael Anchia în cadrul unei dezbateri organizate la Muzeul de Istorie din Austin în iulie anul acesta, de către German Marshal Fund. „Nu vom face decît să încurajăm alți imigranți ilegali să vină încoace și în plus, traversarea ilegală a frontierei este o infracțiune, nu putem legaliza ceva care are la origine încălcarea unei legi!" – îl contrazice Rosemary Jenks, directoare a departamentului de Relații Guvernamentale, de la Numbers US. „Atunci cînd o lege e proastă, ea trebuie schimbată", vine replica triumfală a lui Anchia, întîmpinată cu aplauzele celor din sală, un grup de experți și cercetători internaționali. Voci precum cea a lui Rafael Anchia nu mai reprezintă o excepție – democrații se află pe un trend ascendent în Texas, așa cum arăta revista *Economist* într-unul din numerele recente: democrații dețin 74 de mandate, față de 76 cît au republicanii în Camera Reprezentanților din Texas și și-au asigurat o minoritate confortabilă în Senat – 12 din 31 de mandate. Motivele ascensiunii sînt multiple, dar cu siguranță voturile imigranților hispanici au un cuvînt de spus – 63% dintre aceștia au votat cu Democrații la alegerile prezidențiale din 2008.

În pofida costurilor presupuse, imigranții generează, incontestabil, o serie de avantaje: mai întîi, ei reprezintă o masă de forță de lucru ieftină, mai curînd complementară forței de muncă locale, decît concurentă, prestînd acele tipuri de munci de care muncitorii locali s-ar feri. În realitate, impactul imigranților asupra salariilor nativilor americani este unul minor – de aproximativ 1%, fiind mai mult o teamă exacerbată de media și de unii politicieni. Imigranții, chiar și cei ilegali, sînt plătitori de impozite: taxe pe proprietate, de exemplu, atunci cînd închiriază un spațiu locativ, sau TVA, atunci cînd fac cumpărături. Mai mult decît atît, în loc de a fura locurile de muncă ale nativilor, se pare că imigranții contribuie la crearea de locuri de muncă – datele statistice arată că procentul de întreprinzători privați este mai ridicat printre imigranți, decît printre nativi. Așa cum afirma un celebru economist de la Harvard, George J. Borjas, „econometria modernă nu poate detecta nici măcar un singur indicator al faptului că imigrația ar avea un impact advers asupra cîștigurilor și oportunităților de angajare a celor originari din SUA".

Dar de cîți imigranți are nevoie America – și mai ales, cîți poate ea găzdui fără o schimbare radicală a echilibrului actual?

Invaziile barbare și Cortina de tortilla

O proiecție demografică estimează că în anul 2050 populația hispanică din Texas va fi majoritară (24.843.453 de mexicani și 4.033.714 de hispanici, față de 13.111.053 de albi non-hispanici, conform datelor FAIR). Pentru a opri asaltul vecinilor din sud, America încearcă să se baricadeze și să se înconjoare de ziduri de protecție, aidoma cetăților medievale – un zid care separă granița dintre SUA și vecinul său mai sărac, Mexic, se înalță, cu intermitențe, de-a lungul graniței poroase, separînd în două orașe, familii, trecînd cîteodată de-a dreptul prin curțile oamenilor (numeroase gospodării erau construite chiar pe graniță, în condițiile în care nu exista o linie de demarcație). Zidul, laolaltă cu măsurile de securizare a frontierei, ridică între cele două state ceea ce unii au supranumit o „Cortină de *tortilla*". Numărul ofițerilor în cadrul Patrulelor de Frontieră a fost crescut de la 6.000, cîți erau în 1996, la 18.000, în 2009. Cu toate acestea, în anul 2008 numărul imigranților ilegali arestați în timp ce încercau să treacă frontiera a fost foarte scăzut – aproximativ 700.000 față de 1,6 milioane în 2000 *(Departement of Homeland Security)*. Acest lucru ar putea să însemne fie că noile măsuri de întărire a frontierei – *enforcement* – și-au produs efectul scontat și numărul imigranților a scăzut, prin simpla descurajare, fie că metodele folosite pentru a ajunge în America sînt altele, mult mai sofisticate și mai greu de detectat. „De fiecare dată cînd închizi o poartă, se inventează alta, mult mai complexă, pe care imigranții o folosesc pentru a intra, așa se întîmplă și în Europa cu africanii. A încerca să oprești migrația ilegală e ca și cum ai spune ploii să se oprească" – declara Giuseppe B., analist în cadrul Comandamentului central al corpului de Carabinieri din Italia, aflat într-un schimb de experiență în Texas. Ar putea să însemne și faptul că nu există frontiere care să stea în fața sărăciei și a disperării.

Pro și contra

Tocmai pentru că fenomenul este de neoprit, în pofida tuturor măsurilor luate, cetățenii din Texas, în special cei din zona de frontieră, unde criminalitatea datorată imigrației este crescută, au decis să-și ia soarta în mîini. Într-un controversat program care urmărește securizarea frontierei, șerifii orașelor din Texas au instalat de-a lungul rîului Rio Grande camere de supraveghere pe care le-au conectat la Internet. Mii de cetățeni sînt, astfel, agenți virtuali ai patrulelor de frontieră, fiind alertați de sistem cînd cineva suspect apare în zona supravegheată și anunțînd, la rîndul lor, autoritățile. La începutul acestui an, mai bine de 43.000 de persoane au fost conectate la site. Alții formează patrule de civili înarmați, pentru a controla mai eficient frontiera, ridicîndu-le semne de întrebare acelora care sînt de părere că statul și forțele de ordine trebuie să dețină monopolul violenței legitime.

Concomitent, alți cetățeni ai statului Texas se lasă înduioșați de soarta imigranților ilegali, care parcurg zeci de kilometri pe jos, prin deșertul arid, încercînd să treacă granița. În această încercare, frontiera dintre viață și moarte este însă mai fragilă decît cea dintre Mexic și vecinul său din nord; anual, sute de imigranți ilegali mor din cauza deshidratării și a temperaturilor înalte, aventurîndu-se în căutarea unei vieți mai bune. Numărul morților s-a ridicat la aproximativ 5000 în ultimii treisprezece ani, conform unui document produs de Comisia pentru Drepturile Omului din Mexic și co-semnat de Uniunea Americană pentru Libertăți Civile. Este motivul pentru care numeroase organizații civice, precum Texas Border Coalition, militează pentru eliminarea totală a zidului de pe frontiera americano-mexicană. Alte asociații se organizează spre a transporta în deșert bidoane cu apă pentru imigranții ce riscă să moară de sete. Un proiect de lege a încercat să transforme asemenea gesturi în acțiuni ilegale, pe motiv că ar reprezenta acte de complicitate în traversarea ilegală a frontierei.

Migrația separă societatea texană – la fel ca pe cea americană – în două tabere, ambele cu argumente și temeri la fel de solide. Dar clivajele sînt o constantă a societății umane; important este ca zidul care desparte cele două tabere să fie mai permeabil decît zidul de pe frontiera sudică a SUA – și mai ales să nu se lase cu victime.

Ruxandra TUDOR

Dincolo de drumurile care par să ducă niciunde

„Exploatarea chihlimbarului a început în anul 1927, la iniţiativa inginerului Dumitru Grigorescu. Din păcate, afacerea a dat faliment repede, pentru că Grigorescu nu a fost un bun afacerist. Fiind un colecţionar pasionat, nu îl interesa să facă bani, deşi la acea vreme chihlimbarul era mai scump decît aurul, ci dorea doar să-şi îmbogăţească colecţia. După ce a renunţat la exploatare, interesul pentru resursele din această zonă a dispărut, iar pietrele care au mai apărut după aceea au fost găsite de săteni cu totul întîmplător."

Cu aceste explicaţii, rostite coerent, cu accent de muzeograf profesionist, eşti întîmpinat imediat ce treci pragul Muzeului Chihlimbarului din satul Colţi. La 50 de kilometri de Buzău, pe drumul spre Braşov, atunci cînd nimic nu ar părea să mai intervină în peisajul de poveste prin care şerpuieşte şoseaua, apare un mic panou maro, uşor de trecut cu vederea pentru cei afundaţi în gînduri. „Muzeul Chihlimbarului, Colţi, 10 km." Imediat însă ce iei decizia de a coti spre acest obiectiv, te întrebi dacă nu ai făcut totuşi o greşeală. Drumul pare abia ieşit dintr-un război în care a fost bombardat, călcat cu şenilele celor mai grele tancuri din lume şi mîncat, în final, de termite.

Schimbi repede în a doua şi, cu 20 la oră, continui să înaintezi cu speranţa că maşina va rezista şi la drumul de întoarcere. Constaţi repede că zona e foarte frumoasă, dar că drumul poate fi chiar mai rău decît la început. Porţiunile de asfalt distrus încep să alterneze cu cele de grohotiş. Cum ar putea exista un muzeu la capătul unui drum greu, aparent spre niciunde? Pare o contradicţie în termeni. Muzeele se află, de obicei, în locurile cele mai circulate, spre ele există numeroase căi de acces şi sînt semnalizate, uneori, pînă la exasperare, tocmai pentru a nu te lăsa să treci pe lîngă ele fără să le vezi. Dar acest drum pare mai degrabă un spaţiu ascuns, aproape ocult. Te încăpăţînezi însă să mergi mai departe şi, ca să-ţi treacă de urît şi de hîrtoape, încerci să-ţi aminteşti rapid cîteva poveşti legate de chihlimbar. Se spune că ar avea efecte miraculoase. Ţinut în casă, protejează căminul de rele şi boli. Diluat în alcool, este indicat pentru afecţiunile gastrice sau reumatice. De asemenea, ar împiedica orbirea prematură.

Viaţa la pas, pe uliţă

Şirul gîndurilor se opreşte brusc. O groapă care s-a dovedit a fi mult mai adîncă decît părea zdruncină maşina atît de rău încît toate lucrurile din portbagaj se amestecă, zgomotos, cu cele din trusa de scule şi cea medicală. Renunţi. Tragi pe dreapta şi o iei la pas. În definitiv, şi sătenii fac la fel – merg pe jos pentru orice: pînă la prima sursă de apă, pînă la primul magazin, care e tocmai la şoseaua principală. Te întrebi dacă aici există curent, apă curentă, canalizare. Afli repede, aruncînd ocheade în curţile oamenilor, că apa se aduce cu găleţile de la cele cîteva fîntîni din sat. Canalizarea, dacă o fi, înseamnă o scurgere spre pîrîul care şiroieşte prin apropierea drumului. Eşti tentat să întrebi oamenii dacă ştiu ceva despre politică, despre criza economică, despre alegerile din toamnă, despre Uniunea Europeană, despre criza din învăţămînt şi, în general, despre ceea ce pe noi, *cei de la oraş,* ne pasionează permanent şi ne consumă viaţa. Îţi este însă pur şi simplu ruşine să întrerupi oamenii de la muncile cîmpului, cu asemenea întrebări, şi-ţi imaginezi cîteva răspunsuri scurte, tăioase. „Nu avem noi timp de politică. E toiul verii şi avem treabă toată ziua. E secetă şi s-a cam pîrjolit iarba. Vitele nu prea au ce mînca şi nici cu apa nu stăm prea bine. Uite, rîul ăsta abia mai şiroieşte. Nu a mai plouat de trei săptămîni. Nici fructe nu au rămas. Politica? S-o facă ăia de la Bucureşti. Noi rămînem cu treaba."

Viaţa poate fi şi mai simplă, fără să însemne că e mai săracă. Pleci dimineaţa de la o pensiune cu piscină, tren de tenis, biliard, terasă, mîncăruri alese şi parcare supravegheată. Ei şi? Oamenii pe care îi interoghezi imaginar par mai fericiţi, mai autentici în micul lor univers legat de lume prin şoseaua distrugătoare de maşini. „Viaţa e în altă parte..." E clar, în România sînt mai multe Românii. Unele „la centru", altele „la periferii", iar între acestea mai nimic din ceea ce le-ar putea lega. Unii fac „politica mare", mai ales la televizor, alţii, majoritatea, aleargă toată ziua doar pentru a-şi încropi un trai cît de cît decent.

Pe urmele chihlimbarului

„Bună ziua! La noi puteţi găsi şi chihlimbar autentic, păstrat în starea lui naturală sau sub formă de bijuterii, dar şi în amestec, mult mai ieftin." La doi paşi de muzeu, se află un mic magazin, care oferă – ce altceva? – suveniruri. Dar atît. Nu chinezării ca cele de pe lîngă toate marile staţiuni ale României, nu turtă dulce în formă de inimioare, nu sperietori sau şerpi care ies din cutiuţe. Vînzătoarea te întreabă, în primul rînd, despre drum, scuzîndu-se parcă vinovată. Povesteşte că s-au încercat chiar şi finanţări europene, dar fără succes. Aşa se aude, că nu s-au aprobat, dar nimeni nu ştie exact care este situaţia. Cu toate acestea, turiştii vin în număr mare, le place zona, vizitează muzeul şi se încumetă să meargă chiar mai departe, pentru a vedea, după încă 6 km, cîteva aşezări rupestre. Dacă nu te îndrumă însă cineva, nu ai cum să ştii de ele. Nu apar pe nici un marcaj. Doamna din magazin îţi arată două pliante – două coli A4, la 2 lei bucata –, în care poţi citi cîteva informaţii avînd drept fundal chiar monumentele. Eşti tentat să cumperi şi un suvenir din chihlimbar – piatra exercită o atracţie ciudată imediat ce o atingi –, dar modelele expuse pe tejghea şi pe pereţi sînt atît de variate şi de frumoase încît nu te poţi decide pe care l-ai vrea pentru tine. Ieşi din magazin fără să cumperi în final nimic – preferi să păstrezi intact misterul – şi intri în muzeu. Două camere, 4 lei biletul de intrare şi o doamnă amabilă, gata să spună poveşti demne de nişte săli mai largi şi mai numeroase, despre obiecte de patrimoniu scumpe, despre colecţii care valorează milioane de euro. Nimic însă din toate acestea aici, dar pasiunea pentru cele cîteva obiecte ale micului muzeu – la fel de mare. Pietre semipreţioase, roci, chihlimbar în forme mai mici sau mai mari. „Aceasta are aproape două kilograme şi este cea mai mare din colecţie. Există şi una de trei kilograme, care a fost luată şi expusă la Muzeul Judeţean Buzău." Îţi şi imaginezi scena, pornită de la „centru": „Aici nu aveţi condiţii de expunere, şoseaua e şi aşa distrusă, îl luăm la oraş. Vine mai multă lume la noi, aici le aveţi oricum pe cele mici".

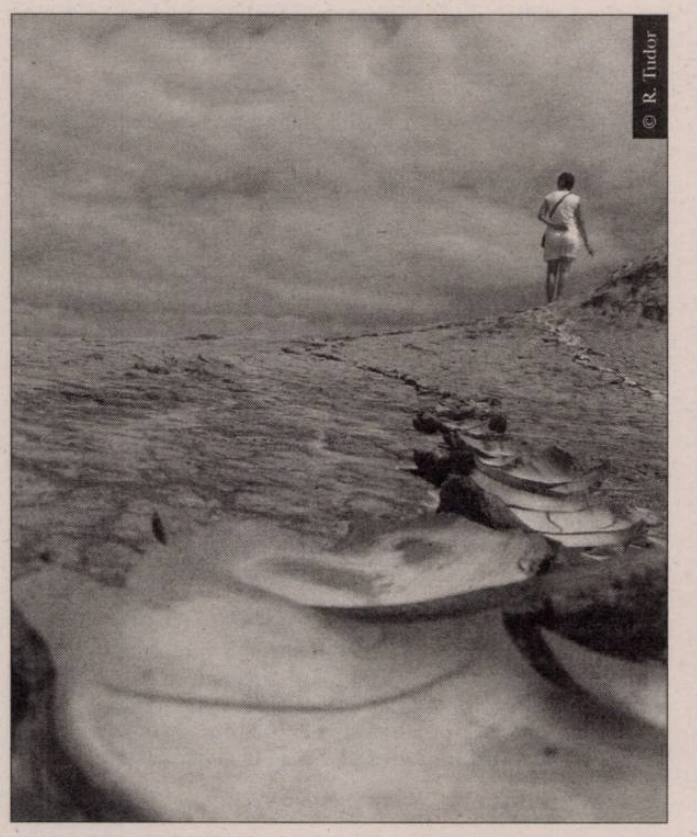

Magazinul din sat

Satul Aluniş pare părăsit. Doar doi oameni lucrează la o pensiune cocoţată într-un vîrf de deal. Muncesc lent, făcînd faţă cu greu arşiţei, iar în ritmul acesta de lucru nu vezi cum ar putea fi terminată prea curînd. Dar parcă nici nu are mare importanţă cînd va fi gata – dacă nu ai în dotare o maşină de teren, echipată ca pentru competiţie, este dificil să ajungi aici. Dar merită. Zona este superbă. Dealuri încovoiate şi cîte o casă răzleţită, ca pistruii pe faţa unei adolescente îmbujorate. La magazinul satului nu găseşti mai nimic. Sau aşa ne-ar putea părea nouă, celor veniţi din „civilizaţia" hipermaketurilor. Pîine, făină, zahăr, ulei, bomboane vărsate, biscuţi, bere şi un fel de sucuri „nemaiîntîlnite". Detergent, săpun, şampon, înălbitor de rufe. Nu cîte zece mărci din fiecare produs, ci, pur şi simplu, ca pe vremuri... Ţigări, greu de recunoscut după designul pachetelor, farfurii şi tacîmuri, castroane de plastic. Cîteva cioturi de mezeluri şi carne. Atît. Vînzătoarea te măsoară uimită de descumpănirea ta de orăşean. Te întreabă foarte amabil dacă vrei ceva anume, dacă te poate ajuta cu ceva şi, probabil, ar mai sta de vorbă cu tine, dacă ai mai rămîne. Dar pleci spre aşezările rupestre, aflate chiar la liziera pădurii, acolo unde grădinile sătenilor se joacă cu brazii care coboară din versanţii abrupţi şi cam nisipoşi.

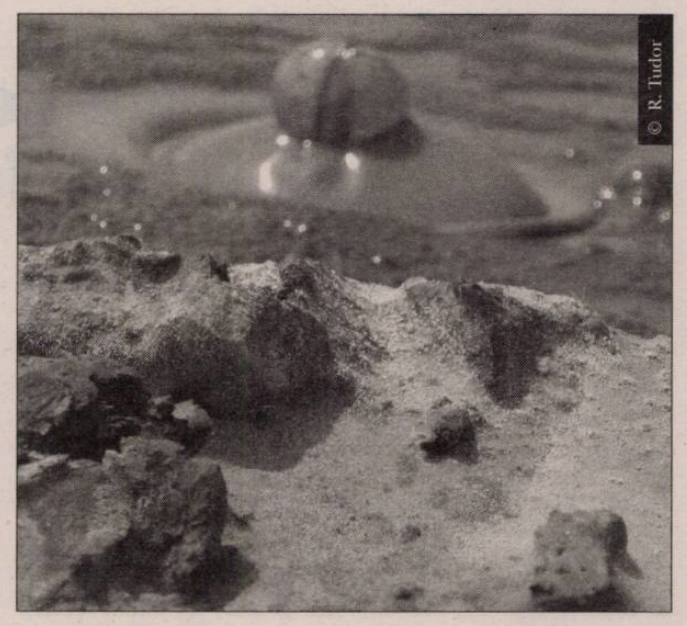

Adelina şi albastrul lui Bălaşa

O poartă vopsită cu un verde cam strident şi un panou bilingv, atît de şters încît nu ai răbdare să înţelegi şi altceva decît că este vorba despre un monument. Asta te întîmpină la intrarea în Biserica Aluniş, cioplită în stîncă de doi ciobani în jurul anului 1274. Din exterior, un şoc cultural important. Ochiurile cioplite în piatră, care ţineau iniţial loc de geamuri, sînt acum închise cu termopan, montat cu spumă, după tot dichisul de la oraş. Intrarea în biserică nu se mai face direct în grotă, ci printr-o încăpere construită din lemn şi vopsită în albastru. Un albastru din picturile lui Sabin Bălaşa. Crud, plin, aspru, pe care nu îl poţi privi nici intens, dar nici ignora. Odată ce intri însă, totul se schimbă. Încăperi mici, cu ziduri decupate neuniform în munte. Un inventar de obiecte de cult, cîteva lumînări şi, firească, zona de creştinătate delimitată în pronaos. Întunericul se transformă rapid în lumină. Adelina, o fetiţă blondă, îmbrăcată într-o rochiţă albastră cu buline albe, se ridică pe vîrfuri pentru a ajunge la întrerupător. Îi scapă un papuc din picior, se apleacă după el, se-ntinde iar către comutator, aprinde lumina şi rămîne într-un colţ, fără să spună nimic, dar gata să răspundă oricărei curiozităţi. În urma ei, intră molcom un puşti grăsuţ, cu un mormăit pe ultimul cuvînt din fiecare frază. „În fiecare duminică ţinem slujba aici. Vine tot satul. Biserica e foarte veche. Icoana făcătoare de minuni a fost descoperită pe peretele din dreapta. Dar nu mai e aici. Au dus-o la Bucureşti, într-o biserică. Dar nu mai ştiu în care. Dacă vreţi, vă duc şi la scaun. E chiar aici, mai sus. Mergem prin grădini, e mai scurt. E frumos şi la Nucu. Nu e departe. O oră la dus şi una la întors. Două ore în total. Vreţi?"

„Ia vulcanu', neamule!"

Nu este o exagerare – imediat ce opreşti în parcarea din faţa vulcanilor noroioşi de la Berca, eşti foarte aproape de această senzaţie, de „turism vîndut la tarabă". La prima vedere, locul pare anost; „în poartă", aşezat pe un scaun şchiop de plastic, tronează un domn care „vinde" vulcanii la o masă tot din plastic. În principiu, îi dă ieftin – 4 lei biletul –, dar la o privire mai atentă te întrebi pentru ce se percepe, totuşi, această taxă. Drumul spre vulcani este prost spre mizerabil, în jur nu este nimic de întreţinut, nu primeşti nici măcar un fluturaş, ceva, ca să rămîi cu o informaţie sau cu o amintire. Cineva a constatat probabil că ar fi ceva lume care vine să vadă minunea lăsată de Dumnezeu, şi atunci de ce n-ar merge şi o taxă.

Respiri adînc, ridici privirea spre cerul albastru şi-ţi spui încă o dată replica fetiş: va fi bine! Şi într-adevăr, după primii 20 de paşi, intri pe un tărîm selenar, arid, albicios şi crăpat precum pielea celui mai bătrîn şi mai mare crocodil din lume. De jur împrejur, la o distanţă de 150 m, este plin de verdeaţă. Dar în acest perimetru nu e nimic şi nu seamănă cu nimic din ceea ce ai mai văzut pînă acum. Unii vizitatori stăteau aplecaţi deasupra vulcanilor şi erau foarte atenţi la micile cratere care bolboroseau, haotic, un mîl straniu. Şiroaie înguste de noroi curgeau agale pînă cînd soarele le usca prematur şi le transforma în dîre cu tentă albăstruie. Pe marginea craterului central, cel mai mare şi cel mai spectaculos, s-a înălţat un fel de turn, cam de 40 cm, astfel că părea o căldare înnegrită de funingine în care clocotea ciorbă. În depărtare, la vreo 4 km, o altă zonă de vulcani noroioşi se oferea turiştilor. Acelora dispuşi să urce la picior pentru că drum de maşină se pare că Dumnezeu a uitat să lase, iar sătenii n-au apucat încă să facă unul. Şi tocmai pentru că puţini erau dispuşi să-şi tocească pingelele, accesul era gratuit. De unde se vede treaba că biletul pe care trebuie să-l plăteşti aici, la intrare, nu are altă justificare decît aceea că unii sînt puşi pe făcut bani şi din piatră seacă. Iar cum din „piatra" asta încă mai curge ceva, chiar şi doar un pic de noroi, banii se fac mai repede.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Patrule cetăţeneşti.*** Începînd cu 8 august, în Italia va intra în vigoare legea care prevede posibilitatea constituirii unor patrule formate din cetăţeni care să ajute la asigurarea ordinii şi liniştii publice. Disputată îndelung în Parlament şi în societatea italiană, această lege ar urma, în viziunea Guvernului Berlusconi, să contribuie la limitarea infracţionalităţii şi a imigraţiei ilegale implicîndu-i pe cetăţeni. Opoziţia şi o parte a societăţii civile şi-au exprimat temerea că, astfel, s-ar deschide calea către abuzuri şi că unii ar putea înţelege că au voie să-şi facă dreptate singuri. Ministrul de Interne Roberto Maroni asigură că aceste patrule vor funcţiona după reguli precise, în urma unei hotărîri a primarului localităţii şi sub controlul Prefecturii. Practic, patrulele vor fi formate din maximum trei persoane, îmbrăcate cu o vestă fosforescentă de culoare galbenă, fără arme, fără cîini, mergînd pe jos sau pe bicicletă, fără să aibă semne exterioare care să trimită la simboluri ale unor partide sau doctrine politice. Membrii patrulelor vor fi recrutaţi din fostele cadre ale forţelor de ordine şi vor trebui să demonstreze că sînt sănătoşi fizic şi mental şi fără cazier. Misiunea lor va fi „să semnaleze faptele care dăunează siguranţei publice şi situaţiile de disconfort social". Cînd a promulgat legea, preşedintele Giorgio Napolitano (între altele, fost ministru de Interne) şi-a exprimat „perplexitatea şi preocuparea" faţă de aplicarea acestei legi. (după *La Stampa, La Repubblica)*

● ***Reguli pentru drone.*** Expert în robotică şi chestiuni legate de inteligenţa artificială, Noel Sharkey – profesor la Universitatea din Sheffield – crede că o dezbatere internaţională legată de folosirea roboţilor militari în operaţiuni de luptă e absolut necesară. El spune că utilizarea pe scară tot mai largă a tehnologiei robotizate în războaie duce la mari riscuri pentru viaţa civililor. Profesorul atrage atenţia că mai sînt vreo 50 de ani pînă cînd va exista o tehnologie prin care un robot să poată distinge un prieten de un duşman. În plus, spune Noel Sharkey: „roboţii nu sînt destul de deştepţi pentru a diferenţia civilii de non-civili; e destul de greu şi pentru soldaţi să facă asta. Şi nu există robot care să reacţioneze într-un mod proporţional cu provocarea, asta e o decizie pe care numai omul o poate lua". Profesorul crede că lipsa capacităţii roboţilor de a reacţiona în mod proporţional duce la o creştere semnificativă a forţei pentru cîştigarea de avantaje militare. Specialistul atrage atenţia şi asupra detaşării psihologice care apare la operatorii unor drone teleghidate pe care le pot pilota şi de la mii de kilometri distanţă. După ce asemenea aparate provoacă orori în teatrul de război, operatorii lor de la mare distanţă se pot duce liniştiţi acasă să ia cina cu familia. Se estimează că din 2006 şi pînă astăzi numai în Pakistan au avut loc aproximativ 60 de atacuri cu drone. Atacurile au omorît 14 membri Al-Qaeda dar au făcut şi aproape 700 de victime în rîndul civililor. (după BBC)

DUPĂ CĂUTĂRI ÎNDELUNGI, IATĂ CE COCKTAIL MINUNAT A IEŞIT DIN COMBINAŢIA DE ZARZAVATURI, FRIZURI BIZARE ŞI GLUMELE UNUI METEORIT

● Louis Talentino din Palm Beach, Florida, a cîştigat 500.000 de dolari la loterie, dar şi-a dat seama, după căutări îndelungi şi disperate, că a pierdut biletul cîştigător. „E într-adevăr dureros" – a comentat păţania americanul, care are o soţie bolnavă şi trăieşte dintr-o pensie mizeră. Iată o descoperire pentru un posibil dicţionar neconvenţional, care să faciliteze o mai bună înţelegere între culturi: „Louis Talentino" ar putea să fie traducerea în engleză a lui „Lefter Popescu". (**M. Ş.**)

● „Vreau şi eu un Nestea", am cerut la o dugheană de tablă din Cîmpina. „Cu lămîie sau cu… Piña Colada?", m-a întrebat vînzătoarea. Iată ce cocktail minunat a ieşit din combinaţia de ananas cu mango (asta scria pe etichetă)! La noi, gusturile exotice diferă. Am tras o duşcă, uitaseră să pună rom. (**A. P.**)

● În week-end-ul trecut am încercat să mă uit la o emisiune de pe Realitatea TV, pentru că era pe o temă „dragă" mie: „Apocalipsa meteo". Spun „am încercat" pentru că moderatorul, dl Stelian Tănase, nu lăsa pe nici unul dintre cei doi invitaţi (Florin Iaru şi un domn meteorolog, am dedus) să-şi ducă o idee pînă la capăt. Dar ce zic „idee"?! Nu-şi puteau duce nici o *propoziţie* pînă la capăt! Iaru vorbea despre natură, dl Tănase zicea despre agricultură; meteorologul despre meteo, dl Tănase despre piaţa de zarzavaturi. Şi, pentru că era (cică) în direct, dl Tănase a mai luat şi-un telefon (în direct). Era ora 4 după-masa, dl Tănase i-a zis ăluia „Bună seara". Ce să mai zici… Noapte bună! (**a. l. ş.**)

● Nati Meir, aventurier politic denunţat – acum – ca escroc de presa israeliană, seamănă de fapt cu acele personaje „originale" (ca în „democraţie originală") care candidau, în primii ani de după '89, la preşedinţia României: nume, acum uitate, precum Nahorniac sau „contele" Zambra; din acest punct de vedere, nici o surpriză… Surpriza este că *pînă şi străinii* care se apucă, în România, de politică seamănă cu ai noştri: caraghioşi, dubioşi, cu frizuri bizare. O fi o „calitate" canonică *sine qua non*. (**a. l. ş.**)

● După două victorii ale Stelei asupra unor sărmani flăcăi din Ungaria şi Scoţia, Mihai Gigi Viteazul din Pipera l-a consacrat pe antrenorul echipei, Cristiano Bergodi, drept „un Beethoven al fotbalului". În loc să-i spună, închizînd microfonul: „Daţi-ne voie să murim puţin de rîs…", comentatorii au glumit mai departe: „Poate că-i un Da Vinci!". „Da, e un Da Vinci!", a confirmat inconştientul. Nu doar seriozităţile solemne, ci şi glumele imbecile îţi pot da senzaţia vidului. (**R. C.**)

● Fosta staţie de metrou Policolor se cheamă acum Nicolae Teclu, după numele profesorului de chimie analitică de la Viena care a avut o contribuţie substanţială la dezvoltarea chimiei mondiale. Nicolae Teclu a trăit între 1839-1916, a mai studiat arhitectura la München, a inventat arzătorul Teclu, un aparat pentru detectarea metanului şi un altul pentru prepararea ozonului şi a analizat chimia unui meteorit găsit în 1870 în India. (**M. C.**)

ÎN ESENŢĂ, O ASTFEL DE ADÎNCIME A FOST PRELUATĂ ŞI LA NIVEL DE STANDARDE (FĂRĂ EXCEPŢIE) SUBLIME

● M-am întîlnit cu un prieten şi cu soţia sa care s-au stabilit la Montréal, pe la începutul anilor '90. Au revenit sporadic în România, el de cîteva ori, ea aproape deloc. La un

Cu ochii-n 3,14

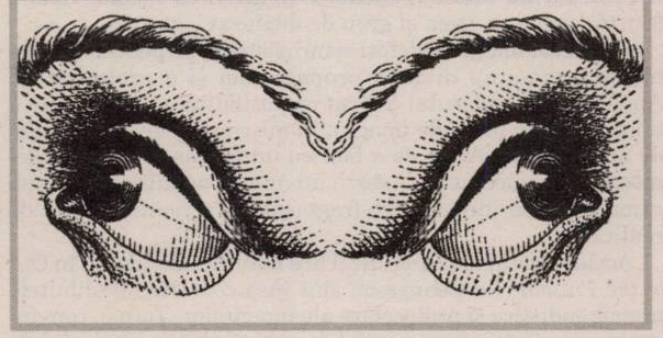

moment dat ni s-a făcut foame, iar ei aveau nostalgia unor mici. Unde poţi mînca mici buni în centrul Bucureştiului, la ora 9 seara? La Casa Universitarilor nu mai aveau pentru că „de mîine intrăm în concediu şi închidem restaurantul timp de o lună". La birtul „cu scriitori" de la Muzeul Literaturii închiseseră deja, nu se ştie pentru cît timp. Ne-am aşezat cu teamă la o masă de la „133", pe bulevardul Dacia. „Probabil că au închis bucătăria!", am spus indiferentă. Însă prietenul meu canadian era îngrijorat şi agitat. Pe principiul că fiecare minut în plus contează, n-a mai aşteptat să vină chelneriţa şi s-a dus s-o întrebe. A revenit cu un zîmbet radios: „Au!". Era acelaşi zîmbet cu care odinioară te bucurai că „ai prins" bere sau că ai aranjat cu chelnerul să mai întîrzie un sfert de oră ca să te servească, atunci cînd, într-un mod inexplicabil, mereu era „ora închiderii", ca în *Alice,* „ora ceaiului". Toată seara am privit prin ochii lor, ai celor doi montréalezi, şi mi-am dat seama că, în esenţă, nu s-a schimbat aproape nimic. Aşadar, „am prins" ultimii 16 mici, proşti, prăjiţi într-o tigaie cu teflon. Ni s-au părut grozavi. (**A. P.**)

● Din cauza depunerilor de calcar, maşinile de spălat funcţionează în medie cinci ani – aşa spune textul promoţional de la Calgon, care ne asigură că măreşte „speranţa de viaţă" a maşinilor noastre de spălat. Aşa o fi, dar am făcut următorul calcul: eu cumpăr cîte o cutie mare de Calgon la fiecare două luni şi, cum o astfel de cutie costă aproximativ 50 de lei, rezultă că în cinci ani de zile eu ajung să cheltuiesc pe acest detergent exact suma necesară achiziţionării unei noi maşini de spălat. Păi, nu mai bine cumpăr eu la fiecare cinci ani cîte o maşină de spălat nouă decît să dau atîta bănet pe Calgon!? Calculaţi şi singuri. (**M. C.**)

● Mihail Gorbaciov a lansat un disc pe care cîntă el însuşi melodiile preferate ale fostei sale soţii, Raisa. Vladimir Putin a coborît, în lacul Baikal, la 1200 de metri adîncime, cu un mini-submarin. De cînd telexurile lumii n-au mai bătut asemenea veşti dinspre Rusia? Chiar oameni în vîrstă de 100 de ani n-ar putea răspunde. (**R. C.**)

● Ideea primarului Constanţei de a introduce o taxă pentru intrarea în Mamaia a fost preluată şi la nivel de judeţ. Cînd intră în judeţul Constanţa, transportatorii de marfă au de plătit vreo cinci taxe locale, printre care şi „taxa de traumă stradală". La acest popor mioritic, pînă şi străzile sînt traumatizate. Probabil ca urmare a copilăriei nefericite, pe vremea cuplului problematic format din Traian şi Dochia… (**M. V.**)

● Preşedintele a declarat recent că România nu este un stat modern, că a ajuns în Uniunea Europeană doar îndeplinind nişte standarde minimale şi că de-abia de acum înainte trebuie să înceapă un „proces accelerat de modernizare". Foarte de acord. Începem cu baza sau cu vîrful? (**A. M.**)

● O pisică din Marea Britanie a ajuns subiect pentru mass-media prin obiceiul său de a se plimba în fiecare zi cu autobuzul. La 10,55, fără excepţie, pisoiul Casper aşteaptă cuminte în staţia de autobuz, spre Plymouth, se urcă, se aşază la locul preferat, savurează călătoria de cîteva ore, după care se întoarce, cuminte, acasă. Norocul lui englezesc, cu punctualitatea englezească a mijloacelor de transport în comun. La noi o lua pe jos. (**S. G.**)

● Aflu că adolescenta Miley Cyrus va fi noua „divă" a postului VH1. Pe vremea mea, divele erau acele făpturi sublime care-ţi tăiau respiraţia prin ceva – frumuseţe, personalitate sau (preferabil) şi una, şi alta – şi care se numeau Garbo, Marlene, Marilyn, Ava Gardner sau Maria Callas… Miley Cyrus arată ca o mini-Miss Piggy cu unghii negre şi are nano-personalitatea unei buburuze insolate. (**a. l. ş.**)

PENTRU A SCĂPA DE O IMAGINE CARE A BULVERSAT MINŢILE ŞI DE IMAGINILE CARE VIN PESTE TINE, MULŢI RENUNŢĂ LA ROCHIE. SUNĂ INUMAN?

● Din seria „Mergi cu pisica neagră noaptea, în cimitir, pentru a scăpa de negi", o discuţie între doi copii-ghizi, pe care i-am întîlnit de curînd în preumblările prin zona Buzăului. Fetiţa, Adelina, ocheşte o şopîrlă care, deranjată de prezenţa noastră, dă să se ascundă printre crăpăturile din stîncă. „Uite – îi zice prietenului ei, Sergiu –, cred că este un şerpuţ." „Tu, Adelino, ăsta nu-i nici un şerpuţ. Este şopîrlă." „Eu vreau să pun mîna pe ea." „Adelino, iar vrei să te umpli de bube, să te dea maică-ta cu unsoare şi să plîngi?! Pleacă de-acolo!" Dezamăgită, fetiţa priveşte atentă locul în care şopîrla apucase să se tupileze şi, aruncîndu-i o privire dezamăgită băiatului, îi spune: „Dar este aşa de mică şi de drăgălaşă, nu cred că-i d-aia cu bube". (**R. T.**)

● În suplimentul TV de săptămîna trecută al ziarului *Libertatea,* filmul *Atac letal* (joi, 30 iulie 2009, PRO TV, ora 20,30) este prezentat astfel: „Avionul în care se află etimologul Carrie Ross şi fiica sa este atacat de o specie rară de furnici, a căror înţepătură e mortală". Confuzia dintre etimologie şi entomologie naşte instantaneu o imagine-şoc: un avion atacat de o specie rară de cuvinte. (**D. S.**)

● Producătorii filmului *Amurg,* făcut după romanul scris de Stephenie Meyer care a bulversat minţile (oricum *emo)* ale puberilor şi adolescenţilor din toată lumea, au hotărît să lanseze următorul episod, *Luna nouă,* mai întîi în Spania, Elveţia, Belgia şi Franţa şi abia apoi în SUA. Fanii americani au protestat, însă cei europeni au depăşit deja (în încasări, desigur, dar şi în asiduitate) toate aşteptările. Şi, oricum, vampirul principal era, la origine, european. (**S. S.**)

● Recomand călduros filmele 3D de la Liberty Mall: nu ai doar senzaţia că imaginile din film vin peste tine, ci eşti stropit, bătut de vînturi şi mişcat cu scaunul. Totul într-un mod graţios. (**I. P.**)

● Conform unui sondaj de opinie preluat de AFP, chinezii ar avea cică mai multă încredere în prostituate decît în funcţionari. Probabil că mulţi dintre ei îşi doresc să poată aplica ambelor categorii acelaşi tratament. (**A. M.**)

● Continuă procesul ziaristei sudaneze Lubna Ahmed Hussein, a cărei infracţiune constă în faptul că… a purtat pantaloni în public. Dacă va fi găsită „vinovată", femeia poate fi pedepsită cu 40 de lovituri de bici. Se pare că şi în mileniul trei ne confruntăm cu o neînţelegere: unele renunţă la rochie, dar alţii renunţă de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni atît la neuronii, cît şi la omenia cu care au fost înzestraţi la naştere. Iar problema e că rochii se mai găsesc. (**M. Ş.**)

● Citesc pe Hotnews: „Un tînăr din comuna gălăţeană Oancea a murit luni dimineaţă, după ce fusese împuşcat de mai multe ori de un poliţist, pentru că a refuzat să dea mai încet muzica de la maşina în care se afla". Ca om care a chemat de mai multe ori poliţia din cauză de muzică dată tare, ca om agresat constant de idioţi fără creier care încearcă să-şi umple cutia craniană cu decibeli, am o singură părere de rău: bietul poliţist are viaţa distrusă. Sună inuman? Atenţie la muzică! (**C. G.**)

„Imaginea mea despre Nicolae Ceauşescu s-a umanizat“

– interviu cu Andrei UJICĂ –

După Videogramme einer Revolution/Videograme dintr-o revoluţie *şi* Out of the Present, *Andrei Ujică încheie o trilogie a comunismului cu* Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu. *Un film-eseu la care lucrează în aceste zile la Bucureşti şi care se anunţă nu doar un eveniment cinematografic aşteptat de 20 de ani, ci şi unul „terapeutic“. Andrei Ujică practică un gen inedit de cinema. El face film artistic de montaj, investigînd nu doar faptul istoric, ci şi mentalul colectiv.*

În ce stadiu se află filmul?

Sînt pe punctul de a începe montajul, faza cea mai importantă la un asemenea proiect. Am văzut peste 200 de ore de material, preselectat de Titus Muntean şi Velvet Moraru, dintr-un total de aproximativ o mie de ore, existente în fondurile TVR şi ale Arhivei Naţionale de Filme.

După ce criterii s-a făcut preselecţia?

Le-am cerut să acopere cronologic datele importante ale celor 25 de ani cît a stat Ceauşescu la putere şi să caute cu precădere capete de casete. Asta pentru că, de obicei, la început sau la sfîrşit de rolă există şansa de a găsi momente ieşite din protocol. Şi, într-adevăr, au găsit.

Nu au fost distruse?

Nu. Acuma, să nu se aştepte nimeni la senzaţionalism bulevardier, nu sînt scene în care lui Ceauşescu îi cad pantalonii. Arhiva fiind în totalitatea ei una de protocol, cum sînt toate arhivele de şefi de stat, imaginile pe care le conţine sînt ritualizate. Însă, înainte de a intra în rol ca să fie filmat, orice om se poartă firesc. Despre astfel de momente este vorba.

De unde ideea acestui film şi de unde titlul?

În decembrie 2005, *Videograme dintr-o revoluţie* a fost difuzat pentru prima oară la TVR. Cu această ocazie, s-a organizat şi o discuţie în platou, pentru care am venit la Bucureşti. M-am reîntîlnit cu Velvet Moraru, care fusese şefă de producţie la *Videograme*... în 1992. Ea m-a întrebat dacă n-am impresia că a venit timpul să se facă un film despre Ceauşescu, unul care, măcar în miză, să tindă spre obiectivitatea *Videogramelor*... „Da – am spus – în principiu cred că ai dreptate“, dar la ora aceea pe mine mă preocupa, de fapt, să fac un film cu filozoful Paul Virilio, în care el s-ar fi jucat pe sine în interiorul unei poveşti inventate. Velvet a insistat, iar eu am promis că o să mă gîndesc, ştiind însă că simplul deziderat al obiectivităţii nu e un criteriu suficient de abordare cinematografică a unei teme.

De ce?

Eu nu fac documentar clasic. După discuţia de la Bucureşti, lucrurile s-au legat, în timp, de la sine. Cel mai bun prieten de-al meu din Germania, de un deceniu încoace, este filozoful Peter Sloterdijk, rectorul Universităţii de Artă din Karlsruhe, unde am o catedră de film. El face naveta de la Viena, eu – de la Berlin, dar cînd ne nimerim amîndoi în Karlsruhe, ne vedem zilnic, la cină. Într-o astfel de seară, la trei luni după ce fusesem la Bucureşti, ştiind că mă preocupase în ultimii ani figura lui Fidel Castro, Sloterdijk mi-a adus o carte a lui Norberto Fuentes, scriitor cubanez în exil şi fost apropiat al lui Castro, pînă să cadă în dizgraţie.

Iartaţi-mă că vă întrerup: de ce vă preocupa figura lui Castro?

Am fost la Havana de două ori, în 2004 şi, respectiv, în 2005, unde am făcut o cercetare de arhivă la ICAIC (n. red. – *Instituto Cubano de Arte e Industria Cinematográficos*). Institutul de Film pe care l-am fondat în 2002, în cadrul Centrului pentru Artă şi Tehnologie Media (ZKM) din Karlsruhe, pregătea la vremea aceea o ediţie DVD cu filmele lui Santiago Álvares, documentaristul lui Castro, cel care l-a însoţit încă înainte de preluarea puterii.

Deci Sloterdijk mi-a făcut cadou cartea. Pe copertă scria aşa: *Autobiografia lui Fidel Castro. Un roman de Norberto Fuentes*. Am citit titlul ca pe o somaţie de a chestiona psihologia dictatorului ideologic din secolul al XX-lea, fie el tipic sau atipic.

Fuentes n-a inventat el acest tip de autobiografie ficţională: titlul e o parafrază la *Autobiografia lui Alice B. Toklas*, apărută deja în 1933. Gertrude Stein a refuzat cu străşnicie să-şi scrie memoriile, pînă cînd nu a găsit o perspectivă prin deviere: autobiografia inventată a unei persoane reale din proximitate, Alice B. Toklas fiind, printre altele, secretara ei.

Eu nu l-am cunoscut pe Ceauşescu personal, dar generaţia mea şi încă alte cîteva au fost marcate, prin coabitare silită, de omniprezenţa lui. De aceea, toţi am avut impresia că l-am cunoscut, deşi, de fapt, nu ne-am cunoscut decît propriile aversiuni faţă de sistemul pe care îl reprezenta şi care ne-a amărît tinereţea. Încercarea mea acum – şi o fac întîi de toate pentru mine – e să-l cunosc personal pe cel care mi-a impregnat biografia. Am trăit sub el pînă la 29 de ani.

De ce era nevoie de o trilogie întreagă despre comunism?

Avem de-a face cu două aspecte aici. Unul de natură auctorială, pentru că pe mine mă interesează să transform materialul secundar în discurs primar. Adică, dintr-un corpus de documente istorice, să fac un film a cărui miză e în primul rînd estetică. Celălalt aspect este de factură teoretică, formulat în *Videograme dintr-o revoluţie*, încă din titlu. Filmul atrage pentru prima oară atenţia asupra apariţiei unei noi categorii de documente istorice – secvenţa video. Fragmente largi de istorie în imagini în mişcare.

De ce pentru prima oară?

Pentru că, tehnic, nu fusese posibil pînă atunci. Revoluţia din 1989 a avut loc la doar cîteva luni după ce a apărut pe piaţă un nou model de camcorder Sony, o cameră foarte mobilă, al cărei slogan de publicitate a devenit ulterior: *„Capture the revolution!“*. E o mare diferenţă între acest tip de imagini şi, de exemplu, schiţele unui desenator la baricadele Comunei din Paris, fotografiile de front din secolul al XIX-lea sau secvenţele filmate în conflagraţiile secolului al XX-lea. Să nu uităm, pelicula e limitată ca mediu. Rola e scurtă, camera – grea şi greu de deplasat ş.a.m.d.

De aceea, imaginile istorice înregistrate pe peliculă rămîn mai întotdeauna în zona propagandei şi a protocolului. Apariţia camcorderului a făcut ca posibilitatea de captare a unor secvenţe lungi de imagini în mişcare să devină extrem de la îndemînă. Avem de a face cu un proces de enormă democratizare mediatică. Astăzi, un număr nelimitat de cameramani pot să înregistreze fragmente practic nelimitate de realitate.

Acelaşi tratament teoretic îl are materialul video şi în *Out of the Present*. La Ceauşescu sînt însă constrîns de limitele propagandistice şi protocolare ale imaginilor. Totuşi, convingerea mea e că, şi într-o astfel de arhivă, dacă este destul de amplă – cum este cazul aici –, se pot găsi suficiente fisuri ale registrului stilistic oficial.

Prin acest nou tip de document – secvenţe de imagini în mişcare –, ne stau pentru prima oară la dispoziţie fragmente vii de timp istoric, şi nu doar nişte momente de timp îngheţat, aşa cum le oferă fotografia. Ca să nu mai vorbim de timpul mediat al unor relatări inevitabil subiective de martori oculari, aşa cum sînt ele inventariate de un istoric, care, la rîndul lui, are filtrele lui subiective condiţionate de varii contexte ale puterii, de statura lui academică sau, pur şi simplu, de vanitate.

Credeţi că va înţelege publicul din România aceste lucruri?

Nu ştiu ce va înţelege publicul din România sau din altă parte pentru că nu mă gîndesc niciodată la un public concret. Publicul meu ţintă e abstract. E constituit întîi de toate din cinefilii interesaţi de problemele estetice ale discursului cinematografic şi de limitele lui. Am avut acelaşi public în minte şi cînd am făcut *Videograme...*, şi cînd am făcut *Out of the Present*. În cazul lor, pe măsură ce a trecut timpul, receptarea s-a lărgit. Deşi greu de perceput, există un progres continuu la nivelul publicului larg, atît în ce priveşte educaţia estetică, cît şi în ce priveşte nivelul reflexiv.

Ce credeţi, cum s-a păstrat comunismul pînă în zilele noastre în societatea românească? Există sechele vizibile?

Există o serie de defecte pe care sîntem tentaţi să le punem pe seama comunismului. De exemplu, faptul că societatea nu a reuşit să se salubrizeze şi că un număr mare de membri ai fostului sistem au reuşit nestînjeniţi să schimbe macazul. Îmi aduc aminte de un citat pus pe seama lui Napoleon: *„E o naivitate să se creadă că după o revoluţie începe o nouă societate în care în poziţiile-cheie sînt schimbate toate persoanele. Nu persoanele se schimbă după o revoluţie, opiniile se schimbă“*. Vorbim de revoluţiile liberale. Cele marxiste şi-au învăţat mai bine lecţia de cadre: toate persoanele din toate poziţiile-cheie au fost schimbate, printr-o simplă inversare a criteriilor de selecţie socială. Sechelele marxismului mi se par la fel de evidente în discursul intelectual occidental, mai ales european, în care s-a făcut, timp de decenii, o suprapunere nefastă între ideea de marxism şi ideea de progres. Această convingere surdă e încă actuală în Europa occidentală. În mod ciudat, nici acolo nu s-a făcut o primenire a persoanelor, după prăbuşirea blocului estic. Nici unul dintre redactorii-şefi ai publicaţiilor occidentale, care decenii la rînd au făcut propagandă comunistă, nu şi-a pierdut postul. Singurul lucru pe care îl fac acum e că nu-şi mai spun marxişti. Sechelele pe care le avem, defectele de educaţie şi de mentalitate ale românului sînt mai vechi decît comunismul şi ţin de parcursul istoric. Defectele cele mai mari ne vin din fanariotism. Marile deficienţe în educaţie civică şi simţ comunitar sînt consecinţe ale apartenenţei la confesiunea creştin-orientală.

Vreţi să spuneţi că n-a stricat mare lucru comunismul?

A stricat destule, dar nu i se pot pune toate tarele în cîrcă. Comunismului trebuie să i se recunoască măcar un merit. Faptul că a alfabetizat popoare majoritar analfabete. Azi, nivelul general de competenţă al acestor naţiuni e superior nivelului de competenţă de dinainte de instaurarea comunismului. Să nu ne îmbătăm cu apă rece: în România de dinainte de război, elita conectată la discursul european alcătuia o pătură foarte subţire; în rest, România avea o populaţie retardată cu cîteva secole bune, faţă de cele occidentale. Acest decalaj s-a redus enorm datorită campaniei de alfabetizare comuniste.

Dincolo de un instinct acut al puterii, pe care probabil îl au toţi dictatorii, avea talent pentru politica externă. A avut şi norocul să beneficieze de conjunctura epocii şi să poată face, evident, în interiorul propriului sistem de valori, timp de un deceniu, politică internaţională în stil mare. Ceea ce nu i-a fost dat nimănui din istoria modernă a României.

Din ce spuneţi parcă v-ar fi simpatic.

După mai bine de un an în care l-am văzut cîte opt ore pe zi, am început să-l cunosc. Intri, în ciuda regimului protocolar al materialului, într-un nivel al micro-gesticii, mimicii şi inflexiunii vocii, şi începi să cunoşti omul. În orice caz, imaginea mea despre el s-a umanizat. Nu mai e un obiect abstract de ură asupra căruia proiectam toate clişeele mele de aversiune antitotalitară. S-a transformat într-o persoană care a fost în acelaşi timp părtaş şi victimă a unei false credinţe. Ca majoritatea dictatorilor ideologici din secolul al XX-lea, el a păcătuit printr-un surplus de devoţiune faţă de monoteismul ateu pe care l-a personificat. Marxismul – ca şi fascismul de altfel – poate fi definit ca monoteism ateu cu tendinţe dogmatic-fundamentaliste. Toţi dictatorii malefici ai secolului al XX-lea (inclusiv Hitler) nu au fost – cum susţine istoriografia într-o teză destul de banală – nişte monştri care au căzut din cer şi au pervertit ideologii care poate că, în sine, îşi aveau îndreptăţirea lor. Nici pomeneală. Ei înşişi au fost victimele propriului bigotism intraideologic.

Înseamnă că vinovate sînt şi popoarele care i-au susţinut.

Cercul celor cu credinţă adevărată era foarte restrîns, pe cînd cel al făţarnicilor şi al oamenilor cu dublă conştiinţă (care nu credeau în ideologia respectivă, dar voiau să profite de avantajele sistemului) era foarte mare: tipi de genul Dumitru Popescu, Adrian Păunescu sau Corneliu Vadim Tudor. Şi, bineînţeles, autorii acestor ideologii, filozofii de la care a pornit totul şi care sînt întotdeauna scoşi din discuţie. Ar trebui să facem o distincţie între vina istorică şi vina ideologică.

Imersia dvs. în dictatura lui Nicolae Ceauşescu e şi un fel de terapie?

După părerea mea, orice individ este posesorul unei duble biografii: privată şi istorică. Există oameni – dintre aceia fac parte şi eu –, care au o legătură mai strînsă cu cea din urmă. Oricît de absurd ar suna, ei trăiesc sub imperativul înţelegerii istoriei. E vorba aşadar mai mult de un proces de cunoaştere, decît de unul terapeutic.

Pe de altă parte, sigur, anumite tentative de reflecţie istorică pot fi văzute ca terapie. Orice biograf neamţ al lui Hitler îşi face o terapie. La fel, Jung Chang, cînd a scris biografia lui Mao.

Ca să revin, eu unul mă liniştesc atunci cînd am impresia că am înţeles evenimentele care mi-au determinat biografia. Cînd am făcut *Videograme dintr-o revoluţie*, impulsul personal a fost de a vedea cu ochii mei ce n-am putut să văd nefiind aici şi neputînd să ies în stradă. Cînd am făcut *Out of the Present* şi m-am dus la Moscova, impulsul iniţial era să încerc să înţeleg catatonia puterii sovietice în faţa propriei dezintegrări. Rezultatul a fost altul: am înţeles cum arată istoria contemplată din perspectivă olimpiană.

Punctul de vedere al cosmonautului Serghei Krikaliov despre dezmembrarea URSS – „de aici se vede atît de bine schimbarea rapidă a anotimpurilor“ – e şi punctul dvs. de vedere?

Propoziţia asta nu spune decît că poziţia pe care ne-o arogăm, de stăpîni ai naturii, este una naivă şi limitată. E suficient să te îndepărtezi cîteva sute de kilometri de Pămînt ca să-ţi dai seama că, de cînd lumea, natura stă deasupra istoriei şi că istoria nu e decît un caz particular al naturii. Din filmul despre Ceauşescu e foarte posibil să nu înţelegem prea mult din esenţa personalităţii lui, dar poate că o să înţelegem ceva despre noi, sub dictatură. Ne place sau nu, dictatorii ideologici care au dominat secolul al XX-lea sînt, între altele, suma naţiunilor pe care le reprezintă pe perioada în care le conduc. Aşa cum Hitler a fost o sumă a naţiunii germane din perioada în care a condus-o, aşa şi Ceauşescu a fost o sumă a românilor din cei 25 de ani cît a stat la putere. De discutat e doar contribuţia fiecăruia dintre noi la „greutatea“ lui, ordinul de mărime variind – să zicem – între miligram şi kilogram, pe o scală, aşadar, de 1 la 1 milion.

a consemnat Iulia BLAGA

Bucureşti, iulie 2009

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 287 ● 13-19 august 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

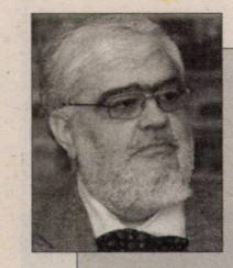

Andrei Pleşu
„Români în muzee“
pagina **3**

interviu cu
Teodor Negoiţă
pagina **21**

Adina Popescu
„De la Alimentara la supermarket“
pagina **22**

E destul atîta: MITICA

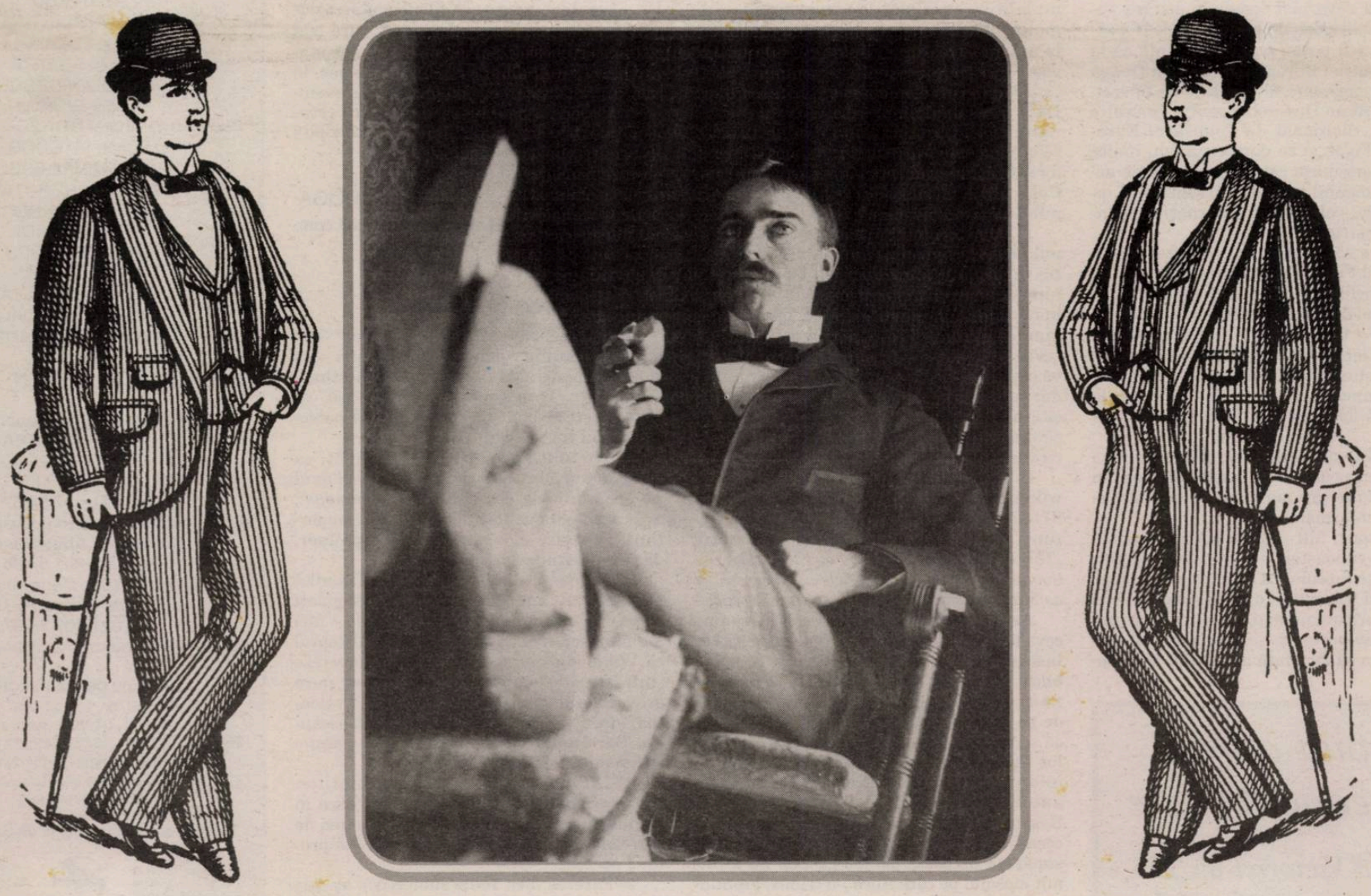

„Firește că trebuie să-l cunoaștem: îl întîlnim atît de des – în prăvălii, pe stradă, pe jos, în tramvai, în tramcar, pe bicicletă, în vagon, în restaurant, la Gambrinus – în fine pretutindeni.“

I.L. CARAGIALE – „MITICĂ“

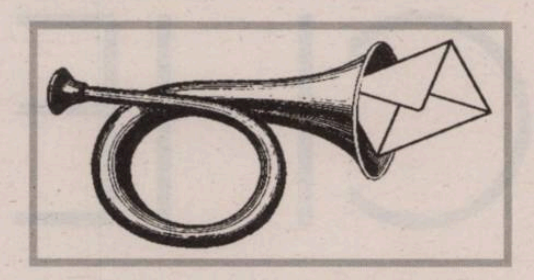

Nr. 283: Articolul lui Mircea Vasilescu, „La ce foloseşte Ministerul Tineretului?“

Educaţia non-formală

Stimate domnule Mircea Vasilescu,

Să vă spun că citesc în mod regulat articolele dvs. din *Dilema veche,* cu o reală satisfacţie pentru opiniile echilibrate şi juste pe care le exprimaţi, este poate inutil. Totuşi, nu mă pot abţine să nu declar că preţuirea mea în ceea ce vă priveşte a crescut şi mai mult atunci cînd am văzut că sînteţi singurul jurnalist care, într-un articol pe seama nefericitului „caz Ridzi“, mai are în vedere şi altceva decît „ce-a zis Boureanu?“, „cînd demisionează Ridzi?“ sau „ce va face PSD-ul?“ amănunte care au focalizat exclusiv interesul presei de la noi. Dintre politicienii care şi-au spus părerea asupra subiectului, doar profesorul Cristian Preda a exprimat un punct de vedere mai nuanţat, observînd că „această vînătoare a dnei Ridzi pune o problemă importantă. La noi tineretul şi sportul au fost plasate în domeniul divertismentului, de aceea s-a ajuns unde s-a ajuns“ (declaraţie pentru *Cotidianul),* ceilalţi cantonîndu-se exclusiv în sfera politicianismului şi a lipsei de competenţă tehnică asupra domeniului pe care l-a păstorit pînă nu demult un personaj de tristă amintire.

Dar nici dl Cristian Preda şi – din nefericire – nici dvs. nu aţi avut răbdarea de a vă informa ceva mai temeinic asupra subiectului politicilor de tineret. Dl europarlamentar ar fi putut afla cu uşurinţă că la nivelul Comisiei Europene există o întreagă legislaţie referitoare la politicile de tineret, funcţionează un Directorat pentru Educaţie şi Tineret, coordonat de Comisarul European Jan Figel, şi se derulează mai multe programe orientate către finanţarea de acţiuni în domeniul tineretului: schimburi interculturale, voluntariat internaţional, informare, instruire.

Iar în ce vă priveşte, nu v-aţi fi rezumat la exemplul Franţei şi mai ales al Italiei (cu totul neconcludent în acest sector), ci aţi fi urmărit mai degrabă experienţa cu totul remarcabilă a ţărilor nordice (mai ales Finlanda), a Germaniei sau chiar a Spaniei – ţări cu o politică de tineret solid fundamentată. Şi atunci, poate nu v-aţi fi întrebat la ce poate să folosească un Minister al Tineretului.

De altfel, cuvîntul-cheie într-o politică de tineret aşa cum este aceasta înţeleasă în cele mai multe ţări europene este cel de „educaţie non-formală“.

Altfel spus, într-o lume postindustrială şi axată pe cunoaştere s-a ajuns mai demult la conştiinţa faptului că tipul de educaţie pe care în mod tradiţional o oferă şcoala se află în criză şi oricum nu mai poate fi suficientă, iar tinerii au nevoie de „competenţe“ cu ajutorul cărora să facă faţă atît noilor tehnologii, cît şi schimbărilor sociale şi culturale tot mai rapide.

Nu vreau să susţin aici o prelegere referitoare la acest subiect, dar încă o dată vă felicit pentru ideea de a fi adus în dezbatere această latură (poate singura interesantă) a „cazului Ridzi“ şi sper că nu se va ajunge la concluzia că odată cu apa ar trebui să aruncăm şi copilul din albie.

Cu deosebită consideraţie,

Sorin MITULESCU
sorin_mit@yahoo.com

Răspunsul lui Mircea Vasilescu

În ansamblu, sînt de acord cu ce spuneţi: politicile de tineret sînt importante şi, fără îndoială, ţările pe care le daţi ca exemplu au dovedit că asemenea politici pot fi aplicate cu succes. Dar tocmai pentru că vorbim despre „educaţie non-formală“, rămîn la părerea mea: ea poate fi realizată mult mai bine de ONG-uri şi alte forme de asociere decît de Stat. Dacă Ministerul Tineretului nu elaborează politici, ci se ocupă de spectacole şi tabere studenţeşti, atunci mai bine lipsă.

Nr. 283: *„Copyright & (Co)piraterie“*

Trei reacţii

Numărul din revista *Dilema veche* intitulat „Copyright & (Co)piraterie“ mi-a provocat o serie de reacţii pe care doresc să vi le comunic.

Prima reacţie: numărul respectiv nu face 3,50 lei. Mă simt înşelat, pentru că atunci cînd cumpăr o revistă ca *Dilema veche* mă aştept să îmi ofere o jumătate de oră de vagă distracţie intelectuală, uşor stimulată de un firicel de informaţie şi de multă subiectivitate a celor care contribuie la numărul respectiv. Cumpărarea unei reviste e un fel de contract, însă eu am simţit că partea dvs. nu şi-a respectat obligaţiile. Dacă vorbim de problemele legate de copyright şi Internet atunci e obligatoriu să ne referim măcar la *Creative Commons* (http://creativecommons.org/about/what-is-cc). Ceea ce lipseşte cu desăvîrşire din acest număr.

A doua reacţie: amuzament, dar de genul involuntar provocat. Articolul „Informaţia va fi produsă tot mai mult de amatori“ – interviu cu Slavenka Drakulič – este chiar înduioşător. Dar, pînă la urmă, oferă o imagine departe de adevăr a chestiunii, iar revista dvs. o girează. De ce susţin asta? Să vă explic. Eu nu ştiu cine este dna Drakulič, dar ca orice alfabetizat al Internetului, ştiu cîteva lucruri, confirmate de o foarte scurtă căutare a informaţiilor la care se face referire în articol.

Dacă vă uitaţi pe Wikipedia (http://en.wikipedia.org/wiki/Slavenka_Drakuli%C4%87) şi citiţi partea numită „discussion“ atunci descoperiţi următoarele informaţii: *„This article has been rated as Start-Class on the quality scale. This article has been rated as Mid-importance on the importance scale.“*

Astea nu sînt simple vorbe şi înseamnă ceva foarte precis. Vă invit să descoperiţi ce înseamnă şi apoi să recitiţi ceea ce e publicat în revista dvs. (Puteţi afla ce înseamnă aceste clasificări dacă urmaţi link-urile de pe paginile respective, dacă mai trebuia să scriu asta.) Apoi, o simplă citire a regulilor după care funcţionează Wikipedia vă informează că nu se acceptă contribuţiile autobiografice. Motivele sînt evidente. Reacţiile descrise în articol îmi par de aceeaşi natură cu cele ale lui Alice care este supărată pe poştă pentru că Bob nu a primit mesajul pe care Alice l-a trimis, pronunţîndu-l foarte tare şi clar în deschizătura cutiei poştale.

În fine, a treia reacţie este de stupoare. În numărul respectiv al revistei se sugerează repetat că autorii sînt cei mai atinşi de fenomenul pirateriei, şi că ei ar trebui să fie cei mai interesaţi în respectarea copy-right-ului. Nu este adevărat. Cei mai atinşi sînt cei care deţin copyright-ul, adică editurile, casele de producţie etc., adică cei care îşi însuşesc majoritatea profitului din vînzarea produsului creat de autor, contra serviciului de a disemina creaţia autorului. Or, în prezent, editurile etc. limitează diseminarea produsului, în loc să o faciliteze. Adică editurile, casele de productie etc. îşi însuşesc majoritatea profitului făcînd exact invers decît ceea ce ar trebui să facă. Eu sînt cercetător şi, ca majoritatea cercetătorilor din lume (care se ocupă de cercetare fundamentală), sînt plătit din fonduri publice.

Pentru a „valida“ rezultatele cercetării trebuie să cedez copyright-ul creaţiei mele unei firme private, contra zero lei, euro etc., iar apoi această firmă privată cere, de la oricine doreşte să citească articolul, 30 de euro etc. Deci diseminarea rezultatelor cercetării finanţată public este parazitată de edituri, care realizează profituri imense, în principal pe seama altor instituţii de cercetare care plătesc abonamente şi cumpără cărţi, de asemenea din fonduri publice. Este o situaţie care va mai dura probabil cîţiva ani, dar nu mai mult.

În concluzie, eu cred că autorii sînt cei care suferă cel mai mult de pe urma sistemului actual de copyright, pentru că îşi vînd creaţia pe doi bani, iar accesul la creaţia lor este limitat de către cei care ar trebui să înlesnească acest acces.

Cît despre Picasso şi Homer, la fel cum *Iliada* este a lui Homer, aşa şi cutare pînză este a lui Picasso, şi nu a lui a.l.ş. Dar ei fiind morţi, se poate scrie orice pe seama lor. Ştim de ei pentru că filtrul milioanelor de oameni, cu miliarde de păreri, care mai de care mai aiuritoare, a lăsat să treacă tablourile lui Picasso şi *Iliada* lui Homer, la fel cum şi filtrul părerilor tuturor neaveniţilor de pe Internet va lăsa să treacă creaţiile valoroase şi va îngropa toate celelalte creaţii care nu creează nimic.

Cu urări de o zi bună,

Marius BULIGA
marius.buliga@gmail.com

Răspunsul lui Alex. Leo Şerban

1) Într-adevăr, numărul nu „face“ 3,50 lei: contribuţiile colaboratorilor noştri – ca şi nivelul general al revistei – sînt inestimabile. Preţul este simbolic. Dacă, însă, vă consideraţi înşelat, vă pot rambursa personal costul revistei; un IBAN?

2) Nu sînt specialist în copyright, ca atare m-am adresat specialiştilor. *Nici unul* nu a amintit de acest *„creative commons“,* aşa că nu pot decît să deduc că nu e important. (Iar site-ul lor e destul de pauper, dacă-mi permiteţi o părere.)

3) E trist că mărturia dnei Slavenka Drakulic v-a „amuzat“! Faptul că dvs. nu aţi auzit de dînsa nu-i ştirbeşte valoarea – nici a dumneaei, nici a intervenţiei sale. Faptul că Wikipedia nu catadicseşte să corecteze „informaţiile“ contrafactuale mi se pare grav. Faptul că nişte *linkuri* (!) decid valoarea, *idem.* Vă recomand cartea lui Alessandro Barrico *Barbarii – eseu despre mutaţie* (Humanitas, 2009), pp. 89-113.

4) Ultimul dvs. paragraf este aiuritor. Daţi dovadă de o încredere pionierească în geniul Internetului de a „filtra“ valoarea de non-valoare... În ce mă priveşte, sînt profund sceptic.

5) Părerea mea 100% subiectivă: aş dori ca *nici o operă* să nu intre în domeniul public. Totul trebuie plătit – moştenitorilor lui Homer sau Picasso şi, în cazul în care aceştia nu mai există (nu cred că Homer Simpson este rudă cu autorul *Iliadei...*), editorilor, producătorilor sau galeriştilor. *As simple as that*!

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Teoria conspiraţiei**
- **Calea lentă**

Noua adresă a redacţiei este

Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7 sector 1, 010073 Bucureşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Români în muzee

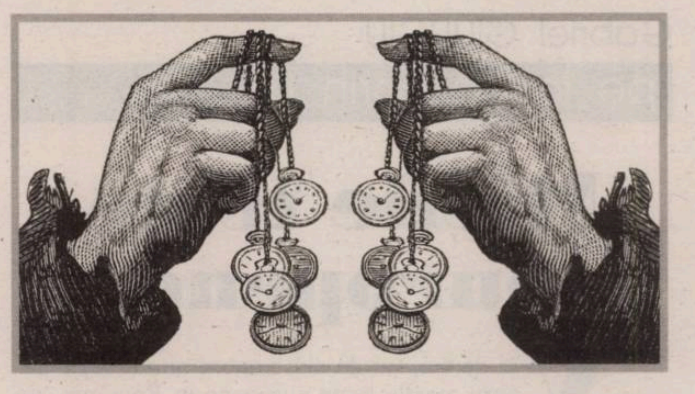

Pentru că e vară și oamenii plecați în vacanță vizitează muzee, reiau aceste observații mai vechi.

Amatorii de artă sinceri sînt, statistic vorbind, specia cea mai rară printre vizitatorii de muzee. Predominantă este specia turiștilor, care „fac“ muzee, așa cum „fac“ Italia sau Parisul: cu ghidul într-o mînă, cu aparatul de fotografiat în alta (chiar dacă fotografiatul e interzis) și cu o amplă rezervă de extaze obligatorii. Într-un muzeu e musai să respiri precipitat, să privești umed și să trăiești, estetic, mici leșinuri. Din cînd în cînd, tatăl (competent), mama (emotivă) sau copiii (puberi) cheamă nerăbdători restul clanului dinaintea pieselor celebre, sufocate sub asaltul agitat al admiratorilor. Spațiul muzeal e o colecție de interjecții: cultură în faza pre-epileptică a spasmului și oftăturii.

Gesticulația fizică și mentală care însoțește, de regulă, consumul „exponatelor“ oferă observatorului ocazia unor picante considerațiuni etnice, mai ales cînd vizitatorii se mișcă în grup. Dacă, de pildă, grupul e alcătuit din turiști germani, el e, întotdeauna, însoțit de un ghid plătit, a cărui expertiză e exploatată maximal. Toți îl înconjoară cu o sobrietate incoruptibilă, iau note, pun întrebări. Nimeni nu se amuză, nimeni n-are trăiri necontrolate. Vizitarea unui muzeu e lucru serios, fără legătură cu plăcerea și divertismentul. Taci, asculți și înveți. Situația se răstoarnă cînd ai de a face cu grupuri de turiști latini și, mai cu seamă, italieni. Pentru ei, ghidul e un accesoriu ușor ridicol, pretext al unui dialog dezlănțuit, la capătul căruia bietul om își pierde cu totul aura de specialist. Vizitatorii vorbesc (vociferează), explică, se ceartă între ei, în vreme ce ghidul stă mut și obidit pe margine: nu știe, nu se pricepe, se înșeală. Un relief specific au japonezii și americanii. Japonezii par să prefere ghidul scris, broșura explicativă, așa încît parcurg sală după sală, aproape fără să-și ridice ochii din text. Au, mai întotdeauna, un aer hăituit, mirat, plin de griji. Ai zice că li s-a dat sarcina să verifice la milimetru dacă ce scrie la carte coincide cu ce stă atîrnat pe pereți. Americanii, dimpotrivă, se tîrăsc prin clădire candid și destins, în ținută de casă, cu sentimentul că parcurg o expoziție de curiozități: se simt bine, liberi de solemnități inutile, nerăbdători să cumpere brioșe și suveniruri.

Dar românii? Mult mai puțin numeroși și deloc dispuși să-și investească banii într-o vizită plătită, ei se organizează după alte criterii decît cele obișnuite. O caracteristică e interesul lor pentru *ceilalți* vizitatori, pentru îmbrăcămintea, comportamentul și opțiunile lor de gust. „Hai să vedem și noi la ce se uită ăia!“ e un principiu strategic curent, ca și, paradoxal, inversul lui: „Hai repede la *Gioconda*, cît nu e înghesuială!“. Individualiști, românii preferă vizita solitară sau în grup mic (familie sau colegi de serviciu), caz în care se nasc, spontan, ierarhii de competență pe cît de ferme, pe atît de arbitrare: unul devine, printr-o misterioasă decantare a autorității, ghidul celorlalți. Înainte de 1989, am văzut un asemenea *comando* de compatrioți, trei la număr, parcurgînd pios simezele Muzeului „Van Gogh“ de la Amsterdam. Plăcut impresionat de zelul lor cultural (mai ales că pe vremea aceea nu-mi puteam face mari iluzii cu privire la proveniența lor profesională), i-am urmărit, discret și sentimental, pentru a mă bucura de bucuria lor. Unul dintre ei s-a instalat prompt în postura îndrumătorului: dinaintea fiecărei lucrări fanda eficient spre etichetă pentru a le comunica, apoi, comparșilor, informația esențială. Nu știu de ce, individul hotărîse că, în cazul în speță, informația esențială era dată. Se apleca deci să citească înscrisul de lîngă imagine, după care își îndrepta spinarea și, cu o privire grea de subînțelesuri, le dezvăluia amicilor ce trebuia să rețină: 1884! Amicii dădeau meditativ din cap, cu un amestec bine simțit de comprehensiune și perplexitate. În momentul următor, triada făcea un pas lateral dreapta, omul nostru se apleca din nou înainte, citea eticheta și șoptea tulburat: 1884! Aceeași reacție, aceeași manevră spre dreapta și iarăși: 1884! Coincidența începea să fie revelatoare. Unul din ceilalți doi nu s-a mai putut stăpîni și, confiscat de o efuziune sublimă, gata să uzurpe poziția îndrumătorului, a gemut aporetic: „Domnule, da' mult a mai pictat în 1884!“. Era rîndul îndrumătorului consacrat să-și reintre în drepturi: „Ce vreți, nu degeaba a fost un colos!“. Episodul, ca întreaga noastră istorie, e intraductibil!

(apărut în *Dilema veche*, nr. 103, 13 ianuarie 2006)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Opinia publică se retrage la o bere

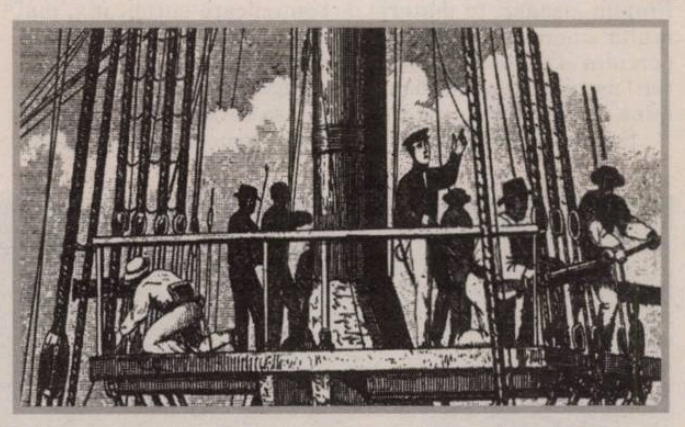

Enciclopediile și cărțile de specialitate se mai contrazic pe ici, pe colo, în părțile esențiale, cu privire la originea și definiția expresiei, dar e și normal pentru un concept atît de mult vehiculat. Este vorba despre „opinia publică“. Fie că pornesc de la Montaigne sau Adam Smith (situați în „preistoria“ utilizării termenului), fie de la Charles Horton Cooley ori Walter Lipmann („clasicii“ definirii moderne), fie de la primele sondaje din America anilor '30, sociologii și politologii ajung la nuanțe și controverse atunci cînd, în cercetările lor, trebuie să dea o utilizare riguroasă acestei expresii. Ea a devenit însă între timp un bun comun al societăților democratice și a intrat în limbajul curent: o folosesc politicienii, funcționarii publici și chiar cetățenii înșiși, care știu sau măcar „simt“ că fac parte din opinia publică. (O foloseau și comuniștii, într-o versiune ideologizată, dar asta e altă discuție...) Cu emfază sau doar tehnic, sincer sau demagogic, orice om politic sau demnitar public anunță că „dorește să informeze opinia publică...“ despre una sau alta. Și orice jurnalist simte impulsul de a-i lua la întrebări pe sus-numiții „în numele opiniei publice“.

Dar, dincolo de uz și abuz, dincolo de definiții și nuanțări ale specialiștilor, uneori mă întreb pur și simplu – precum poetul care voia să „pipăie“ și „să urle: este!“ – unde e dumneaei, zisa opinie publică? Care mai e „ocupațiunea sa mintală“ și cum se exprimă, la o adică, în societatea românească atunci cînd interesele, valorile sau convingerile îi sînt atinse? De exemplu, una dintre primele întrebări din sondajele realizate de The American Institute of Public Opinion în anii '30 suna așa: „credeți că cheltuielile federale pentru asistență socială sînt prea mari, prea mici sau atît cît trebuie?“. Pe o temă atît de importantă pentru cetățeni, li se solicita opinia. În SUA, unde au apărut, sondajele de opinie au devenit o practică obișnuită pentru multe instituții ale Statului – de la Trezorerie la Departamentul pentru Agricultură, dar și la Departamentul Apărării în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Nu de puține ori, decizii politice majore au fost luate în politica americană și a țărilor Europei Occidentale ținînd cont de ceea ce arătau sondajele. Alteori, tocmai pentru că guvernanții nu țineau cont de opiniile lor, cetățenii au găsit alte căi de a se exprima, inclusiv prin ample manifestații de stradă care au dus la căderi de guverne, la adoptarea unor legi etc., etc. În fine, exemplele sînt cunoscute.

La noi, „opinia publică“ e pe buzele tuturor, dar nu pare a se exprima cu adevărat. Președintele țării și-a luat obiceiul de a da, o dată la cîteva săptămîni, cîte un interviu la televiziunea publică. Evident, pentru a-i ține la curent cu activitatea sa. Mai nou, și premierul a căpătat acest obicei (chiar lunea trecută a fost prezent la o „ediție specială“). Deși aceste interviuri sînt realizate de obicei de excelentul jurnalist Luca Niculescu, opinia publică românească nu pare foarte interesată să fie „ținută la curent“: audiența nu e foarte mare. (Poate pentru că aceste interviuri sînt prea frecvente? Posibil. În Italia, unde șeful statului are mult mai puține puteri și apare extrem de rar la TV, prin anii '90, o intervenție în direct a președintelui de atunci Oscar Luigi Scalfaro a adunat în fața micului ecran peste jumătate din populația țării). Sondaje se fac și la noi, adesea conțin și întrebări legate de anumite politici publice, dar jurnaliștii nu prea comentează asemenea probleme, ci se reped exclusiv asupra „topurilor“ de încredere în politicieni și asupra intențiilor de vot. În numele sfintei audiențe, storc la infinit „faptul“ că X a crescut cu trei procente și Y a scăzut cu patru, ceea ce demonstrează că n-au priceput mare lucru din logica și sensul sondajelor, care măsoară o realitate în veșnică schimbare și reflectă *doar* situația la un anumit moment, asupra căreia nu trebuie speculat prea mult. Politicienii, la rîndul lor, sînt atenți și sensibili la aceleași intenții de vot și nu-și dau seama că ar putea exploata în folosul lor opiniile cetățenilor despre anumite probleme generale ale societății, astfel încît să-și construiască discursurile și intervențiile publice nu pe ideea de a-l „rade“ pe adversarul care tocmai a crescut cu 2%, ci pe ideea constructivă de a-i face pe oameni să înțeleagă că sînt atenți la problemele care îi preocupă. Despre alte forme de manifestare ale opiniei publice – ce să mai vorbim? Sindicatele negociază „tehnic“ cu ministerele (mai puțin cu patronatele!) probleme specifice fiecărui domeniu, studenții își văd de obținerea diplomelor, șomerii își caută de lucru, pensionarii își plimbă nepoții prin parc, muncitorii concediați de prin vreo fabrică mai fac, eventual, vreo manifestație spontană etc., etc. Vreau să spun că fiecare categorie ori grup pare a face, minimal, ce „scrie în fișa postului“, în funcție de interesele sale imediate. Dar pentru problemele *generale* ale societății nu se coagulează nimic, nu se adună om cu om și opinie cu opinie, nu mai iese nimeni în stradă.

Între timp, jurnaliștii au ajuns să scrie mai mult pe bloguri decît la ziar, să se citească și comenteze între ei și să creadă că, dacă au cîteva sute de *comments* pe blog, au luat cunoștință de „ce vrea opinia publică“. Iar cititorii arși de impulsul de a-și da cu părerea se răcoresc pe forumuri că – de exemplu – sîntem un popor „fără spirit civic“, după care se retrag blazați să se mai răcorească o dată. La o bere.

ținerea de minte

„Ospățul a început cu o risipă de păsări fripte, înotînd în sos de verdețuri pe talere roșii de lut, încondeiate cu desene negre; apoi felurite scoici, aduse de pe țărmurile punice; grîu fiert, păsat de orz, terci de bob și melci aromați cu chimen, pe tăvi de chilimbar auriu. În sfîrșit, mesele s-au acoperit cu cărnuri de toate soiurile: antilope, cărora li se lăsase podoaba coarnelor, păuni dichisiți cu evantaiul lor de pene, miei stropiți în frigare cu vin dulce, pulpe de cămilă și de bivol sălbatic, arici în saramură de pește, greieri și hîrciogi prăjiți în unsoare, iar în străchini mari de lemn de Tamrapani, hălci de slănină dreasă cu șafran. Toate înotau în prisos de sosuri, de trufe și *assafoetida*. Mormane de fructe se revărsau peste plăcintele cu miere. N-a fost dată uitării nici acea mîncare, scîrnavă pentru gustul altor neamuri, dar prețuită de cartaginezi: cîini dolofani și trandafirii, îngrășați cu borhot de măsline!“

(Gustave Flaubert, *Salambô*, traducere de Alexandru Hodos, Editura pentru Literatură Universală, 1967)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Micile teme europene

„Vai de noi, vai de noi, nimeni nu vorbeşte despre marile teme europene în România, ne lipseşte o sferă publică europeană, sîntem total dezinteresaţi, ziariştii nu scriu, politicienii nu vorbesc, poporul nu bîrfeşte pe subiecte europene, ceva trebuie făcut, altfel rămînem în cofă, ultimii în Europa, cetăţeni de rangul doi, aşa ne trebuie."

Jelania respectivă îmi este foarte familiară. O aud la seminarii, la simpozioane, la conferinţe. Mă lovesc de ea des, des de tot. La început, eram parte din corul numitelor bocitoare. Eram perfect de acord că „se vorbeşte prea puţin pe marile teme europene, că de aia nu avem presiune publică pe guvernanţi, că de aia numiţii guvernanţi nu construiesc o poziţie solidă de negociere, de aia nu sîntem cu adevărat a şaptea ţară europeană". Mă uitam înspre alte state membre, vorbeam cu colegi din televiziuni publice, mă interesam cum se face la ei, cum se pot transforma „marile teme europene" în subiecte atractive pentru public.

În primul rînd, nu cred că există „mari teme europene" apte de comunicat. Uniunea, aşa cum este astăzi, arată ca o organizaţie interguvernamentală clădită pe multe (prea multe, dar asta e o altă temă) reglementări mici, destinate uzului cotidian. Dacă aproape jumătate din buget se duce înspre agricultură, iar grosul acquis-ului comunitar vorbeşte despre protecţia mediului şi a consumatorului, despre ce „mare temă" să vorbim, în afara vieţii de zi cu zi a agricultorului şi a consumatorului? Or, de agricultură sîntem legaţi direct, fie ca producători, fie ca rude ale producătorilor, fie în calitate de consumatori ale produselor agricultorilor. Propun, aşadar, în materie de comunicare europeană, mai multă smerenie. Să începem cu noima normelor la tăiatul porcului şi să lăsăm „competitivitatea sporită indusă de factorii asociaţi procesului definit de agenda Lisabona" pentru mîna aia de oameni interesaţi de aşa ceva.

Se poate face un inventar de mici teme europene interesante, extrem de atractive, foarte utile publicului. Se pot scrie articole (sau discursuri politice):

- despre strînsul gunoiului la sate, cu calul şi căruţa sau cu tractorul, în funcţie de mărimea comunei (capitolul mediu);
- despre calitatea şi preţul a ceea ce se vinde în supermarketuri (capitolul protecţia consumatorului şi capitolul concurenţă);
- despre cazul Ridzi (una dintre priorităţile de comunicare ale Comisiei, la anul, va fi, destul de probabil, „buna guvernare");
- despre EON, firma germană care strînge, în regim de monopol, bani pe gaz şi electricitate în întreaga Moldovă şi care a fost amendată anul trecut cu 80 de milioane de euro pentru că... a rupt sigiliile de pe calculatoare, la un control al Comisiei (capitolul concurenţă);
- despre Republica Moldova, ca parte a politicilor de vecinătate ale Uniunii (această abordare a fost încercată, timid e drept);
- despre modelele de încărcător pentru telefoanele mobile (obsesie a comisarului Verheugen, cu implicaţii asupra producţiei Nokia de lîngă Cluj);
- despre cît de prost se trăia în comunism (anul acesta a marcat, ca prioritate de comunicare pentru Comisie, cei 20 de ani de la căderea comunismului);
- despre plăţile directe la hectar (mai mult de un milion de români direct interesaţi, subiect cvasi-inexistent pe televiziuni);
- despre proiecte finanţate-european reuşite, care funcţionează (nu sare nimănui în ochi mulţimea de pancarte indicînd proiecte europene care au răsărit pe marginile drumurilor din România?);
- despre vinul pe care îl bem (subiect „gras" şi, cred, extrem de atractiv, influenţat puternic de politicile Uniunii);
- despre marile firme producătoare de medicamente şi politicile lor de vînzări (numitele firme au fost puse sub anchetă anul trecut, capitolul concurenţă);
- despre renovarea cetăţii de scaun din Tîrgovişte (vreo 10 milioane de euro, fonduri de pre-aderare, se încheie în curînd);
- despre comunităţile care se construiesc în jurul unui proiect (excepţii remarcabile: Iaromira şi Stela);
- despre apa din fiecare fîntînă şi pîrîu ale patriei (vine peste noi inventarul ăsta, să te ţii atunci jelanii cum că „n-am ştiut");
- despre a convinge marile bănci străine din România să acţioneze coordonat pentru a nu afunda ţara în criză de creditare (e drept, aici participă şi FMI-ul);
- despre cum a ajuns Dacia să fie vîndută atît de bine (capitolul concurenţă, aviz dat Germaniei pentru programul lor „rabla").

Şi atîtea altele. Unele dintre cele enumerate sînt, e drept, copios comentate la televizor. Necazul este că, fie se inventează reguli europene acolo unde nu există (de exemplu, *nu există* acquis comunitar în învăţămînt sau sănătate), fie se ignoră referinţa la acestea, din comoditate în momentul documentării. Astfel se ajunge fie la ratarea stratului lucitoriu al „temei europene", fie la a-l aplica strident, forţat, calp.

Nu neg nicidecum rostul gîndirii prospective, strategice, pe subiectele care încearcă să definească viitorul organizaţiei din care facem parte. Oricît le-ar părea de ciudat unora (cu nejustificat de multe complexe de inferioritate), Bruxelles-ul aşteaptă poziţii clare şi documentate de la România în orice „mare dosar", fie el energetic, fie instituţional, fie privind extinderea. Acestea însă fac prea puţin subiectul comunicării de masă, în oricare stat membru. Pe neamţ, italian, francez, estonian, spaniol, ungur şi român îi interesează, în primul rînd, să ştie că brînza şi vinul pe care le au pe masă nu sînt bombe biologice. Deocamdată, acesta e rolul principal al Comisiei Europene. Să controleze supermarketul regional pe care l-a creat. Aş recomanda, aşadar, ceva mai multă smerenie şi în Place Schuman. S-ar putea să-i prindă bine pentru proiectele de viitor.

Lauda de sine pe nemţeşte

Matei Martin a cîştigat cu articolul „Nimic nou pe Frontul de Est" (publicat în *Dilemateca)* Premiul de Presă Osteuropa 2009, acordat de asociaţia germană Hoffnung für Osteuropa.

etica vieţii

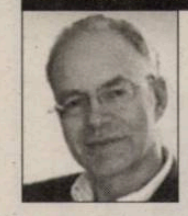

Peter SINGER

Cum ne selectăm copiii

În aprilie 2009, Parlamentul German a restricţionat utilizarea diagnozei genetice. Este oare noua lege germană un model de urmat şi pentru alte ţări, de vreme ce cu toţii ne confruntăm cu problemele etice pe care le ridică cunoştinţele tot mai avansate în materie de genetică umană?

Cîteva dintre prevederile legii germane fac apel la principiile etice general acceptate ale respectului pentru sfera privată şi autonomia persoanei. Nimeni nu poate fi testat fără să-şi dea acordul. Nici angajatorii, nici companiile de asigurare nu pot solicita testarea genetică. Persoanelor li se garantează atît dreptul să ştie – să fie informate în legătură cu rezultatele oricărui test genetic care le priveşte – cît şi dreptul de a trăi în ignoranţă cu privire la ceea ce un test genetic ar putea prognoza despre viitorul lor. Este interzisă discriminarea sau stigmatizarea oricărei persoane pe baza caracteristicilor sale genetice.

Oricît de rezonabile ar părea aceste prevederi, ele pot fi foarte costisitoare pentru firmele germane. Dacă, bunăoară, solicitarea testelor genetice este permisă unor firme de asigurări din afara Germaniei, dar interzisă celor din Germania, atunci persoanele care ştiu, în urma unui diagnostic genetic, că au o speranţă de viaţă scăzută îşi vor face asigurări de viaţă la firmele germane. Aceste firme vor ajunge, astfel, în situaţia de a face mai multe plăţi pentru decese premature decît competitoarele lor. Pentru a acoperi creşterea costurilor, firmele germane vor trebui să majoreze primele de asigurare, devenind necompetitive.

Pentru a atenua această problemă, legea stabileşte că oricărei persoane care încheie o poliţă de asigurare cu o valoare mai mare de 300.000 de euro îi poate fi solicitată declararea rezultatelor testelor genetice efectuate anterior. Dacă, însă, persoana minte în legătură cu testările anterioare, proviziunea stipulată în poliţă devine ipotetică.

Întrucît testarea genetică devine în tot mai mare măsură capabilă să prezică nu numai sănătatea, dar şi anumite trăsături cognitive şi de personalitate, interzicerea testării de către angajator i-ar putea situa pe angajatorii germani într-o poziţie dezavantajoasă pe piaţa internaţională a locurilor de muncă. Ei vor investi resurse pentru instruirea unor angajaţi pe care concurenţa i-ar exclude încă din prima fază de selecţie a candidaţilor.

Atitudinea angajatorului german e, poate, una omenoasă, întrucît îi dă fiecărei persoane o şansă, indiferent de sorţii genetici potrivnici unei cariere într-o companie. Pe termen lung, însă, dacă luăm în serios interzicerea acestor teste, va fi nevoie de un acord internaţional – atît în domeniul asigurărilor, cît şi în cel al angajărilor – pentru a asigura condiţii egale pentru toate ţările. Ceea ce nu va fi uşor de realizat într-o economie competitivă la nivel global, în care unele naţiuni au un grad dovedit mai mic de respect faţă de drepturile omului, decît altele.

Trăsătura cea mai controversată a legii germane este interzicerea testării genetice prenatale, în vederea depistării bolilor care urmează să se manifeste abia la maturitate. Să luăm, de exemplu, o femeie care ştie că partenerul său are gena maladiei Huntington. Toţi copiii lui au 50% şanse să moştenească gena. Iar dacă o moştenesc, în jurul vîrstei de 40 de ani, vor începe să sufere de mişcări necontrolabile, schimbări de personalitate şi de o deteriorare lentă a capacităţilor cognitive. Oamenii cu maladia Huntington mor, de obicei, cam la 15 ani după declanşarea simptomelor. Boala este incurabilă.

Nici un părinte nu şi-ar dori un astfel de viitor pentru copilul său. Testarea prenatală a fetuşilor (sau a embrionilor *in vitro,* înaintea implantării lor în uter) este o procedură încetăţenită deja în întreaga lume dezvoltată. Dacă testul este pozitiv, sarcina poate fi întreruptă sau, în cazul unui diagnostic în faza de pre-implantare, embrionul va fi înlăturat.

Conform noii legi germane, astfel de teste sînt criminale. Şi, la fel, testele pentru depistarea genelor care predispun în mod determinant femeile la cancer mamar. Pe măsură ce genetica progresează, tot mai multe astfel de afecţiuni cu declanşare întîrziată vor putea fi depistate prenatal.

Care ar putea fi raţionamentul din spatele unei astfel de legi? Ar putea fi perspectiva potrivit căreia 40 de ani de

viaţă – înaintea declanşării maladiei Huntington sau a cancerului de sîn – sînt preferabili absenţei, pur şi simplu, a vieţii. Dar, dacă ţinem cont de asta, nu ar trebui să luăm, de asemenea, în considerare viaţa copilului pe care părinţii l-ar fi avut în eventualitatea posibilităţii de a efectua o diagnoză prenatală, fiind astfel siguri că vor avea un copil care *nu* poartă gena bolii? Acest copil ar avea, în mod sigur, perspective de viaţă mai bune. Or, dacă avem de ales între vieţi cu perspective atît de diferite – şi o putem face înainte ca embrionul sau fetusul să aibă conştiinţă de sine – nu ar trebui să avem şansa de a alege copilul cu perspective mai bune?

Faptul că, în Germania, problema testelor genetice este tratată cu un interes aparte nu este surprinzător, dat fiind imperativul naţional de a evita repetarea crimelor din perioada nazistă. Dar, în dorinţa lor lăudabilă de a se distanţa cît mai mult cu putinţă de aceste atrocităţi, legislatorii germani au adoptat o lege care incriminează utilizarea ştiinţei moderne în scopul prevenirii unor tragedii umane neîndoielnice. Este un rezultat absurd. Pendulul a oscilat prea departe.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Princeton University şi profesor emerit la University of Melbourne.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate-org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note

● Printre cei mai mulţi dintre cei care au supravieţuit celui Dintîi Război Mondial, circula convingerea că acel război fusese un fel de război suprem, de război al războaielor, un război care încheia toate războaiele lumii. Fusese, într-adevăr, o grozăvie cum nu mai văzuse nimeni! Cei care l-au trăit erau pe deplin îndreptăţiţi să creadă că ceva similar este cu totul improbabil, pentru simplul motiv că nimeni nu trăieşte de două ori în viaţă cataclisme istorice. Aşadar, a apărut imediat un fel de optimism palid, care se consolida pe măsură ce fraza se tot repeta. Cine ar mai putea fi în stare să repete aşa ceva vreodată? George Santayana răspundea acestor optimişti că „numai morţii cunosc sfîrşitul tuturor războaielor". Nu mai e cazul să o spun, optimismul acestor oameni care tocmai cunoscuseră infernul dintre 1914 şi 1918 s-a dovedit a fi naiv. A urmat ceva încă şi mai groaznic! Am mereu în minte acest lucru cînd spun că, totuşi, războiul la scară mare, mondial, pare imposibil acum. Nici măcar, „războiul total" nu mai pare plauzibil astăzi. Distrugînd marile idei ale omenirii, printre care şi cea de eroism, postmodernitatea a făcut şi ceva bun: a făcut imposibil războiul eroic şi, prin asta, un anumit fel de război, aşa cum îl ştim din cărţile de istorie. Au rămas însă terorismul, luptele de gherilă şi insurgenţele de tot felul, ca forme „căzute" ale războiului.

● În mai 1838, Metternich află că Talleyrand a murit şi reacţionează imediat: „Ce-o fi vrut să spună cu asta?". Suprem omagiu pentru Talleyrand! Dar ce cădere pentru diplomaţie! Cu Talleyrand, diplomaţia a devenit un fel de legendă elegantă, plasată la întîlnirea cabotinismului cu escrocheria. Cu Talleyrand, gîndirea conspiraţionistă a obţinut încă un argument, iar cinicii au dobîndit iluzia respectabilităţii. Cît de jos ajunsese, deja, nobila artă a diplomaţiei! Poate că-i voi contraria pe mulţi, dar prefer felul în care se face astăzi diplomaţie, celui practicat în vremea Congresului de la Viena.

● O fi America un hegemon deja îmbătrînit, cum spun unii? Lumea, oricum, nu mai este de mult unipolară, aşa că America nu mai este un hegemon. În plus, America însăşi se schimbă serios. Naţiunea americană are, deja, altă compoziţie decît avea cum 30 de ani, este încă şi mai diferită de ceea ce era acum 50 de ani şi este, evident, cu totul şi cu totul altceva decît era în 1776, cînd a început drumul de la colonie la hegemonie. Şi totuşi, chiar dacă America nu mai este suficient de convingătoare pentru a conduce lumea liberă şi suficient de puternică pentru a învinge orice inamic, rămîne *ţara indispensabilă*. În anii '90, America conducea lumea. A fost un deceniu frumos, poate cel mai frumos care a fost dat generaţiei mele.

● Veştile din Afganistan nu sînt bune deloc. Incapacitatea ţărilor libere de a se concentra responsabil pe acest subiect este dezolantă. Pe de o parte, comandanţii din teren cer mai multe trupe. Pe de altă parte, politicienii din ţările lor nu le dau. Apoi, Guvernul afgan este tot ce poate fi mai rău: corupt, incompetent, lipsit de autoritate reală. Iar noi, susţinem acest guvern nu pentru că pare cel mai bun dintre cele posibile, ci pentru că un altul e pur şi simplu imposibil de imaginat. În 2003, talibanii exercitau o influenţă serioasă în 30 dintre cele 364 de regiuni ale ţării. Acum, acţionează intens în 160 de regiuni. Opinia publică din ţările libere cere ca acţiunile militare ale NATO/ISAF să fie tot mai restrînse ca amploare, iar eforturile să fie concentrate pe obiective civile, precum construirea naţiunii, a statului de drept, a infrastructurii, programe umanitare etc. O întreagă legiune de exponenţi ai gîndirii slabe a băgat în capul oamenilor că o confruntare precum cea din Afganistan se cîştigă cu *soft power,* şi nu cu *hard power*. Perfect pentru timpurile acestea: civilizaţia democratică de azi este dispusă mai degrabă să dea bani, decît să jertfească vieţi pentru propria apărare. Iluzia că *soft power* substituie sau, mai mult, este cu mult mai eficientă decît *hard power* se plăteşte scump, prin prelungirea nefericită a acestui război care va consuma bani şi nu se va opri vreodată să consume şi vieţi. Adevărul este că nu am reuşit să găsim formula îmbinării celor două feluri de *power*. Mental, sîntem încă blocaţi în dihotomie, iar administrativ, sîntem răstigniţi de propria noastră birocraţie.

● De cîţiva ani, luciditatea în analiza relaţiilor transatlantice se traduce într-o preocupare: găsirea celei mai tari formule care să arate cît de diferiţi sînt americanii şi europenii. Pînă acum, nimeni nu a găsit ceva mai puternic decît Robert Kagan care, parafrazînd titlul unei cărţi despre relaţia dintre sexe, a spus în 2003 că americanii sînt de pe Marte, iar europenii – de pe Venus. Planete diferite, simboluri opuse, destine fără legătură. Recentele alegeri îi dau

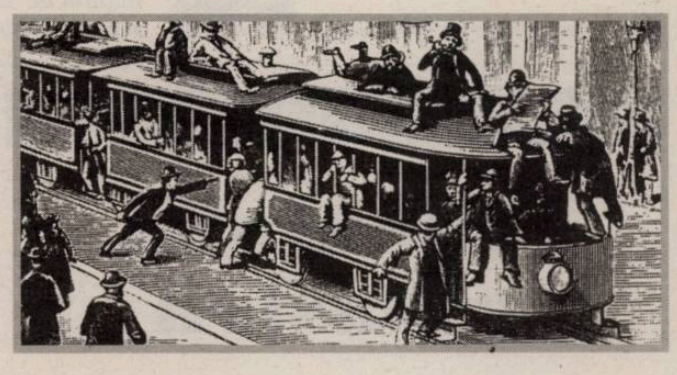

dreptate. Majoritatea ţărilor europene sînt conduse de guverne şi lideri de dreapta, iar la ultimele euro-alegeri populariii au cîştigat distanţat. În acest timp, americanii au virat spre stînga şi cochetează cu socialismul – cel puţin aşa se vede din Europa. Şi totuşi, America şi UE sînt, fiecare pentru celălalt, cel mai important partener economic. Schimburile comerciale transatlantice totalizează, într-un an, o treime din schimburile comerciale ale planetei, în privinţa bunurilor, şi mai bine de 40%, în privinţa serviciilor. Împreună, America şi Europa totalizează cam 60% din PIB-ul lumii. Aici, în lumea atlantică, se dă tonul economiei mondiale. Mai mult, avem rădăcini culturale şi politice comune. Dacă e adevărat că o democraţie se recunoaşte după cărţile ei fundamentale, este de subliniat că, deşi există atîtea diferenţe între sistemele politice de pe cele două maluri ale Atlanticului, noi, europenii, şi ei, americanii citim cam aceleaşi cărţi, ne referim cam la aceiaşi autori şi vehiculăm cam aceleaşi standarde în materie de democraţie.

ready made

„Notationes quotidianae ale lui Ivan Iliinski

1721 Iunie 28. Stolnicul Lupul a sosit şi mi-a adus lupii mei."

(Ştefan Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia,* Editura Elion, 2000)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Li

Li, unitate de măsură a distanţei, specifică Imperiului de Mijloc, constînd în 360 de paşi (= 644,652 m), e şi echivalentul, pasămite, al bătăii vocii omeneşti. – După ce Lia a parcurs distanţa de un *li,* a spus ceva; de la distanţa de un *li,* a spus, a şopotit ceva. Nu ştiu prea bine ce-a spus Lia, de la distanţa de un *li*... A spus, însă, ceva (asta e sigur), a şopotit, a murmurat ceva, – ceea ce, de la distanţa de un *li*, ar fi trebuit ca eu s-aud. Ar fi trebuit s-aud ce spune Lia, de la distanţa de un singur *li*. Am auzit că spune, – nu, însă, şi *ce* spune. Poate că Lia a strigat, numai că distanţa de un *li* i-a prefăcut Liei strigătul în şoaptă; a făcut, dintr-însul, şopot, murmur... Poate că acest *li*, ei, nu-i e de folos: nu e pe măsura vocii Liei... Mă întorc, atunci, cu faţa către Lia, punîndu-i următoarea întrebarea: „Lia, de la un *li,* ai spus ceva?“ O (s)pun cu dinadinsul în surdină, o şopotesc, o murmur. Straniu este că pe mine mă aude. Numai că nu-mi răspunde la întrebarea însăşi, Lia, – spunîndu-mi, nu fără un zîmbet, că un *li* avea (şi are) o lungime de 360 de paşi (= 644,652 m) şi că acelaşi *li* ar fi echivalentul bătăii vocii chinezeşti. „Vrei să spui, Lia,-i murmur eu atunci, al vocii *omeneşti*...“ „Nu, al vocii *chinezeşti*“, se obstinează ea. „Un *li,* adaugă, în fine, Lia, doar în Imperiul Galben e etalon vocal.“

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tristele urmări ale unei mai vechi crize

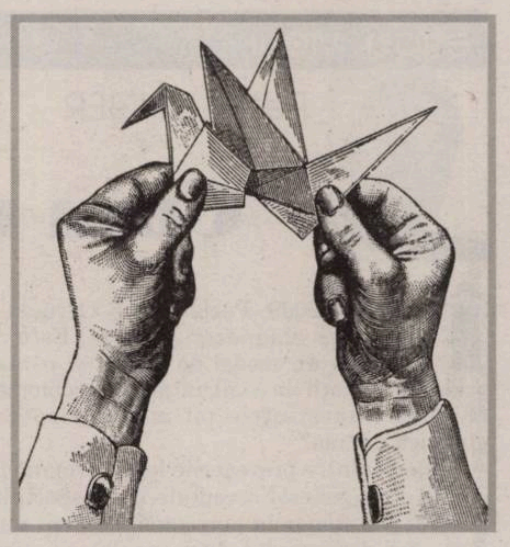

Imediat după 1989, un olandez s-a căsătorit cu o româncă. A dus-o în Olanda, a instalat-o în casa lui. Femeia se afla pentru prima oară în Occident, avea o serie de angoase. Frica de necunoscut a ţintuit-o în casă o lună întreagă. Într-o bună zi, cînd soţul ei era plecat la serviciu, şi-a luat inima în dinţi şi a ieşit pe stradă. Cînd olandezul s-a întors acasă, ea era radioasă. „Am reuşit ceva extraordinar”, i-a spus, „uită-te în frigider”. Omul a deschis uşa frigiderului. A descoperit cu stupoare circa 20 de kilograme de carne de porc depozitate acolo. Femeia i-a explicat cu seninătate că atunci cînd a văzut atîta carne la măcelărie, i s-a părut firesc să cumpere de toţi banii pe care-i avea. Altădată s-ar fi putut, zicea ea, să nu mai găsească.

Un alt olandez, venit în vizită la Bucureşti, înainte de 1989, mărturisea unui grup de români că în familia lui, de fiecare dată cînd vine Crăciunul apare şi o mare problemă: nu ştiu ce să mănînce, ce feluri de mîncare să mai inventeze. Rîzînd, românii au sărit să adauge că nici în România, familiile lor nu ştiu niciodată ce anume vor mînca de Crăciun.

La începutul anilor ’90, unii dintre românii care ajungeau pentru prima oară în Occident intrau, într-o brutărie franţuzească şi puneau întrebări devenite reflexe pentru ei, de tipul: „Aveţi pîine?”. Vînzătorii rămîneau mască.

Cîţiva ingineri români au fost trimişi înainte de 1989 în Danemarca, pentru un schimb de experienţă în domeniul lor tehnic. Nici unul dintre ei nu mai fusese într-o ţară occidentală, dar cu toţii ştiau că în Uniunea Sovietică şi în alte ţări socialiste, coniacul românesc (Milcov sau Dunărea) era la mare căutare şi că pe o sticlă se cîştigau bani frumoşi. Bani care să completeze mica sumă ce se putea obţine oficial din schimbul valutar permis la fiecare ieşire în străinătate. S-au gîndit că afacerea ar putea ţine şi în Danemarca, aşa că s-au înarmat cu mai multe sticle. Ajunşi la Copenhaga, au încercat să le vîndă pe la chelneri, pe la vînzătorii din pieţele ad-hoc, pe la recepţiile hotelurilor. Au stîrnit peste tot mirare şi au început să priceapă că sînt pe o cale greşită. Lîngă docuri, au zărit însă o cîrciumă ordinară marinărească iar cel mai dezgheţat dintre ei şi-a propus o ultimă încercare. A intrat cu o sticlă în mînă. Înăuntru a dat peste vreo zece marinari care petreceau la o masă rotundă. Văzîndu-l cu sticla în mînă, l-au poftit imediat la masă. El a apucat să le explice că e român iar ei, înveselindu-se şi mai tare, au înţeles că vrea să le facă cinste, să bea cu ei. Deşi colegii îl aşteptau afară, omul n-a mai avut încotro, a trebuit să stea să bea cu marinarii care, ospitalieri, îl aşezaseră între ei, îi desfăcuseră sticla şi turnau deja în pahare preţiosul coniac Milcov.

O amică mi-a povestit marea ei uimire şi bucurie cînd a intrat pentru prima oară, după revoluţie, într-un hipermarket în Anglia (era Tesco). Vedea pentru prima oară nenumărate rafturi cu tot felul de bunătăţi. A fost atrasă în primul rînd de zecile de feluri de maioneză (în România, maioneza se făcea doar în casă şi după cum ştim, era servită doar la mese mai speciale). După o lungă cercetare a etichetelor, fata a pus în coş vreo trei feluri (cu ciuperci, cu bucăţele de castraveţi etc.) A ales apoi o cutie de lapte după mărimea procentului de grăsime. Cînd i-a văzut alimentele din coş, englezul care o însoţea a întrebat-o dacă nu cumva vrea să se sinucidă. De gura lui şi aproape plîngînd ea a pus maioneza înapoi şi a schimbat laptele gras cu unul foarte slab. Ajunsă la casa în care stătea în Londra, şi-a preparat o salată: frunze verzi proaspete, roşii, lămîie, sare şi ulei de măsline (maioneză oricum nu mai avea). Gazda, o româncă stabilită de mult timp acolo, a privit-o dezaprobator. I-a explicat că nici roşiile şi nici soiul de salată pe care le-a ales nu sînt prea gustoase, combinaţia e discutabilă în sine şi nu în ultimul rînd, într-o salată nu se toarnă ulei ordinar de măsline, se foloseşte cel de măsline virgine sau extravirgine. Fata auzea pentru prima oară de existenţa unor astfel de produse. A doua zi, gazda i-a preparat o salată aşa cum ştia ea. Fata a gustat. Era cu totul altceva. A izbucnit în lacrimi.

P.S. Pe măsură ce trece timpul, asemenea poveşti se cer a fi însoţite de tot mai multe explicaţii şi note de subsol...

aduse cu poşta

Mahalaua albastră

După ce am stat aproape patru ani tocmai în buricul tîrgului, unde o pereche de ciorapi costă cam de trei ori mai mult decît în zonele mai puţin procopsite ale oraşului (pe care da, îl iubesc în ciuda halului în care a ajuns!), unde suma datorată la „întreţinere“ o găseşti prinsă pe uşă cu pioneza cînd dai să ieşi din casă şi, dacă vrei puţină pîine proaspătă, ai de parcurs cam o staţie de autobuz; poşta e la mama dracului şi leucoplastul se poate obţine numai contra reţetă medicală, am cedat nervos şi m-am întors... *acasă*. Pentru mine *acasă* înseamnă Colentina, chiar lîngă Pod, aşadar aproape de lac, atît de aproape încît noaptea auzi orăcăitul broaştelor şi, oricît ar fi de cald afară, tot se mai găseşte cîte o pală de vîntişor care să-ţi umfle, măcar din cînd în cînd, perdelele... *Acasă,* adică în micul meu apartament cu numai două camere, cocoţat la etajul IX, de unde poţi vedea pînă hăt la Casa Scînteii (pardon, Casa Presei Libere), unde fiecare lucru are povestea lui şi fiecare carte are un suflet sau două sau mai multe, în funcţie de cei care, de-a lungul timpului, le-au smotocit, însemnînd paragrafe, subliniind cu pixul, îndoind colţurile paginilor... iar eu, frunzărindu-le în căutarea a cîte ceva, pot să-mi amintesc foarte bine cînd am cumpărat-o pe fiecare, de unde, cînd am citit-o, dacă era noapte sau zi, vară sau iarnă, dacă îmi era bine sau rău... O, Doamne, nici nu ştiam cîte lucruri îmi pot aminti doar luînd în mînă o carte!

Nu-mi cunosc vecinii decît cel mult „din vedere“. Unul dintre cei puţini care face excepţie de la regulă este administratorul blocului. Stă uşă în uşă cu mine şi mă enervează sau amuză (în funcţie de starea în care mă aflu), materializîndu-se brusc ori de cîte ori vin sau plec, devorat de mereu aceeaşi neostoită şi nicicînd satisfăcută curiozitate. Îmi dau seama cît de răutăcioasă sînt scriind toate astea şi mă grăbesc să adaug că niciodată, dar *absolut niciodată* nu m-a întrebat cînd am de gînd să plătesc restanţa la întreţinere, că am bătut la uşa lui la orice oră din zi, cînd, în sfîrşit, aveam banii, sau din noapte, cînd mi se spărgea vreo ţeavă, îmi săreau siguranţele, nu mai aveam ţigări sau simţeam o irepresibilă nevoie de a face scandal că „iar nu curge apa“...

Cunosc cîteva foste sau actuale VIP-uri care întîmpină dificultăţi extreme în a găsi un instalator atunci cînd au nevoie, şi asta în ciuda faptului că le dă mîna să plătească dublu sau triplu. Ei bine, mie una ca asta nu mi s-a întîmplat niciodată! L-am avut o vreme pe nea Radu de la cealaltă scară şi era suficient să-i dau un telefon (exact atunci cînd mi se năzărea să fac vreo schimbare prin casă, ori aveam nevoie de o reparaţie urgentă) şi în cel mult zece minute îmi suna la uşă, dotat cu un imens geamantan cu unelte, rezolva cu maximum de rapiditate şi eficienţă tot ce-i ceream, iar cînd trebuia să pun întrebarea aia neplăcută: „Şi-acum, spuneţi-mi cît vă datorez!“, răspunsul invariabil era: „Nimic, doamnă, doar sîntem vecini, se poate?!“. Dar nu refuza niciodată o cafea sau o bericică, plus cîteva lucruşoare care-i rămăseseră mici fiului meu şi i se potriveau nepoţicii lui. Acum nea Radu este foarte bolnav, am aflat că trebuie să facă o operaţie pe inimă şi o refuză, ia ghiciţi domniile voastre de ce... L-am întîlnit deunăzi pe stradă, slăbit şi străveziu, l-am întrebat ce mai face şi-a zis că... *foarte bine*. L-am rugat să nu mai stea chiar aşa, în plin soare, la ora amiezii, a dat din cap şi s-a retras la „umbra“ unui zid. Nu înainte de a-mi recomanda un alt instalator şi un tîmplar pentru că el *acuma nu mai lucrează*.

Chiar dacă n-am călătorit mult la viaţa mea, am fost, totuşi, de cîteva ori în străinătate... Aş fi putut să rămîn pentru totdeauna la Geneva, într-un apartament mai mic ca al meu, dar de pe ferestrele căruia se vedea minunatul lac Leman... Singura „problemă“ cu adevărat insolubilă a vieţii mele, cea materială, ar fi putut fi rezolvată pentru totdeauna. De ce n-aş recunoaşte, am cochetat cu ideea... Dar m-am întors şi n-o să-mi pară niciodată rău pentru asta. Nu pentru că lacul Leman n-ar avea broaşte (chiar n-are!). Şi nici pentru că aş idealiza România sau pe români. Ştiu foarte bine (în ultima vreme tot mai bine) ce le poate pielea multora dintre dînşii. Dacă n-am rămas aiurea este tocmai pentru că nu vreau să-mi las ţara pe mîna lor! N-au decît să plece ei, îi aşteaptă vilele pe care şi le-au construit cu atîta trudă. Eu rămîn cu nea Radu şi cu toţi cei ca el în mahalaua noastră albastră!

Nedeea BURCĂ

P.S. În timp ce scriam toate astea, m-a sunat un amic căruia i-am relatat, pe scurt, „la ce lucrez acum“, de fapt am răspuns întrebării pe care tocmai mi-o pusese. „Cum adică, albastră?“ – m-a interogat ironic. „Mai bine i-ai fi zis neagră, că e plin de ţigani, la tine, acolo! Şi de ce uiţi să povesteşti cum ai fost jefuită, acum cîţiva ani, ziua-n amiaza mare în tramvaiul 21?“ Da, dragul meu, e plin aici şi de ţigani, şi de chinezi, şi de mulatri... Hoţii sînt, însă – nu ştiu cum să-ţi explic mai bine – o categorie cu totul „transcendentală“, care nu face, pentru moment, obiectul „studiului“ meu. Dar mi-ai dat o bună idee pentru viitor. E un subiect foarte amplu, care trebuie tratat separat. Hoţ a fost, desigur, şi cel care mi-a şutit cîteva zeci de lei din poşetă (de la mine mai mult de-atît nu se poate, că de unde nu-i nici Dumnezeu nu cere!), dar să nu-i omitem nici pe hoţii care ne „fac la buzunar “ zi după zi, an după an... Ei izbutesc ceea ce nu pot nicidecum hoţii obişnuiţi, adicătelea să fure chiar şi de la cei care au, îndeobşte, buzunarele goale. Nici pe unii, nici pe ceilalţi, nu-i prinde nimeni. Ah, prietene, în ce belea de „subiect“ m-ai băgat!

Andrei BREZIANU

Un Zoil al zilelor noastre

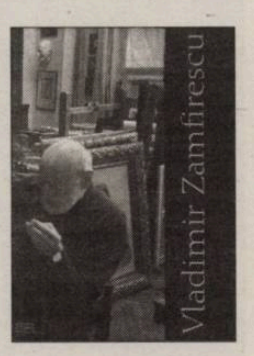

Cînd Rauschenberg desfigura prin ştergere un desen al lui De Kooning, iconoclasmul comporta, oricît ar părea de ciudat, o conotaţie admirativă. „Erased De Kooning Drawing" evocă pînă azi un gest şocant, la care, ca de la egal la egal, cei doi artişti au fost părtaşi, camarazi şi complici.

În cu totul alt registru, şocant, dar nu de la egal la egal, e gestul unui tînăr istoric de artă – autor al unei singure cărţi – forţîndu-se să pîngărească, cu o violenţă eliminatorie incalificabilă, o recentă expoziţie de pictură, opera şi creaţia de o viaţă a artistului septuagenar Vladimir Zamfirescu, acuzat de a fi un factor nociv, un duşman al artei româneşti, culpabil de a nu crea în ton cu vremurile, precum – susţine vituperaţia domnului Erwin Kessler publicată de revista *22* –, artişti ca Dumitru Gorzo, Suzana Dan, Ioana Bătrînu, Dan Perjovschi ori Sorin Tara.

Există, firește, argumente pentru a apăra sau critica oricare dintre reprezentările vizuale ale realului în creaţia oricărui artist; bunăoară, chiar cu privire la lucrările oricăruia dintre cei de mai sus. Am putea adăuga listei, de ce nu, şi numele lui Alexandru Rădvan. *De gustibus non disputandum*. Dezacordul nu înseamnă însă că un artist sau altul ar trebui insultat şi pus la zid ca un răufăcător, pentru că lucrările lui ar fi – după gustul unuia sau al altuia – fie edulcorate, fie, dimpotrivă, violente. „Imagini violente? Sadism absurd, exces?" – se apăra, nu demult, Rădvan –„dar vedem zilnic la TV imagini şi auzim lucruri mult mai dure, dar nu le dăm nici o importanţă. Aţi observat ce generice vioaie însoţite de muzici dramatice ne prezintă noutăţile din teatrele de război ale lumii? Aţi observat cu cîtă nepăsare le privim?".

Alexandru Rădvan are dreptate. Nu sîntem împotriva arătărilor noului, căci este loc pentru toată lumea. Artefactele lui, ca şi ale altora, ni se înfăţişează ca oglinzi parabolice de un fel aparte. Ele reflectă fidel umbrele electrizant prezente în avanscena teatrului nostru de fapte, debridări şi violenţe, locuri de unde frumosul e tot mai mult alungat – artistul, prin liberă opţiune, putînd proiecta, slobod de cenzură, propria sa viziune despre stihiile acestui moment de mutaţie, marcat, acasă ca şi în lume, „de violenţă, înrobire economică şi iraţionalitate socială, într-un cuvînt, printr-o urîţenie capabilă să prevestească alunecarea spre «bestializare»" – cum era de părere, în *Grammars of Creation*, George Steiner. În context global, gîndul duce involuntar mai departe, mult mai departe, la mai vechea expoziţie „Regarding Beauty"; la „Beautalism" şi Kembra Pfahler; la artefactele de tot felul, unele deosebit de crude, înfăţişate bunăoară ochiului la Bienala Whitney de la New York, anul trecut.

Dar ce au toate acestea de-a face cu expoziţia lui Vladimir Zamfirescu de la Dalles şi cu imundul atac justiţiar „Fata Babei", publicat – inexplicabil – *după* închiderea retrospectivei Zamfirescu?... Dl Kessler nu este nici Rauschenberg în raport cu De Kooning, nici Marcel Duchamp în raport cu *Gioconda,* nici Dan Hăulică criticînd pe drept cuvînt, în anii '60, una dintre lucrările sculptorului C. Baraschi, în vestitul episod polemic din jurul statuii lui Eminescu.

Factual, ca volum de producţie intelectuală, criticul Kessler este – în raport cu opera lui Vladimir Zamfirescu, un minor. Mai mult, ca ton, în raport cu tema propusă – aceea de a şterge un nume important din videosfera creaţiei românești – dl Kessler aduce flagrant aminte, sigur la alte cote, de „Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei", pamfletul programatic din 1948 prin care un trist exponent al vechii dictaturi ideologice încerca, la început de nou drum totalitar, ştergerea din panteon a lui Tudor Arghezi.

Faptul că picturile şi grafica lui Vladimir Zamfirescu nu sînt pe gustul fitecui nu ar trebui să ne îngrijoreze. Nici rapperii nu-l gustă pe Boccherini. Există urechi lipsite de simţul care să-l distingă pe Mozart de Salieri. Cînd însă criticul Kessler îl încadrează pe Vladimir Zamfirescu în „lumea epigonilor ce calcă grobian în picioare peste mormintele maeştrilor". Sau cînd compară o pictură de Rembrandt cu pînza lui Zamfirescu *Bărbatul cu ţestoasă,* afirmînd – prin alăturare absurdă – că aceasta din urmă n-ar fi decît o obscenă „glumă de salon din Crucea de Piatră", mînjită cu „urma de limax pe asfalt a penelului zamfirescian", pixul muiat în cucută al criticului Kessler scufundă rostirea în cloacă.

Admiţînd într-adevăr că, în tabloul citat, artistul şi-ar fi propus un *d'après,* de ce nu ar intra în argument şi alte reprezentări comparabile, în consens cu tema „personaj în meditaţie", de altfel un loc comun în istoria artelor vizuale apusene: nu doar *Aristotel contemplînd bustul lui Homer* (Rembrandt), dar şi – să spunem – *Magdalena îngîndurată la lumina feştilei* (La Tour) ori *Ieronim şi tigva,* teme reluate de atîtea peneluri, de atîtea ori – ca să nu citäm decît două tipologii şi surse paralele de inspiraţie... Şi apoi, de ce alte omagii aduse într-un fel sau altul, prin reluări, unor înaintaşi de geniu – în cheie nu epigonică, ci substanţială – ar trebui să constituie pentru artist o practică deplorabilă? Géricault după Caravaggio nu face din Géricault un epigon tropăind peste groapa lui Caravaggio *(Punerea în mormînt).* Van Gogh după Holbein nu face din Van Gogh *(Tînără în picioare)* un minabil epigon al lui Holbein. Luchian după Grigorescu nu face din Luchian *(Fără grijă)* un epigon sărac al lui Grigorescu. După cum nici Cézanne după Delacroix *(Libertatea pe baricade)* nu va face din Cézanne un epigon al lui Delacroix. Şi nici Derain după Bruegel *(Uciderea pruncilor)* nu poate face din cel dintîi un epigon al celui de-al doilea. Şi nici Picasso după Velázquez *(Meninele)* nu va face vreodată din marele malaguen, un epigon al prodigiosului portretist de la curtea Spaniei.

Dar, deşi este un om cultivat, dlui Erwin Kessler nu-i pasă aici nici de reluări, nici, în mod onest, de marile contexte de cultură. Cu aversiune înverşunată, fixaţia sa (ecou sinistru al stilului vechilor stigmatizări din *Scînteia* de demult) pare a fi aceea a denunţului veştejitor, ornat cu vulgarităţi şi epitete descalificante. Ţinta rechizitoriului său suburban, în acest moment de mare libertate de expresie, se întîmplă să fie un creator de statura lui Vladimir Zamfirescu, identificat – alături de Cîlţia, Stendl, Sorin Ilfoveanu, Anghel şi Horia Bernea – drept autor al unei opere pernicioase, demne de obliterat, pentru că e neconformă – consideră inchizitorial dl Kessler – comandamentelor de temă şi stil obligatorii azi în cîmpul artelor vizuale româneşti...

Precum pigmeul Zoil, zadarnic obstinat să-l desfiinţeze cîndva pe bătrînul Homer, vocea criticului iconoclast despre care vorbim va fi, în timp, consemnată de istorie, unui loc secund – dacă nu uitării. Verticală şi senină, neatinsă de balele insultei, pictura lui Vladimir Zamfirescu va continua, prin miezul ei peren, să încînte benefic. Mîine, ca şi azi, ea va hrăni imaginaţia, invitînd ochiul minţii la o reflecţie mereu fecundă despre vechi şi nou, despre efemer şi trainic, despre frumos, despre urît, despre păcat şi despre îngeri.

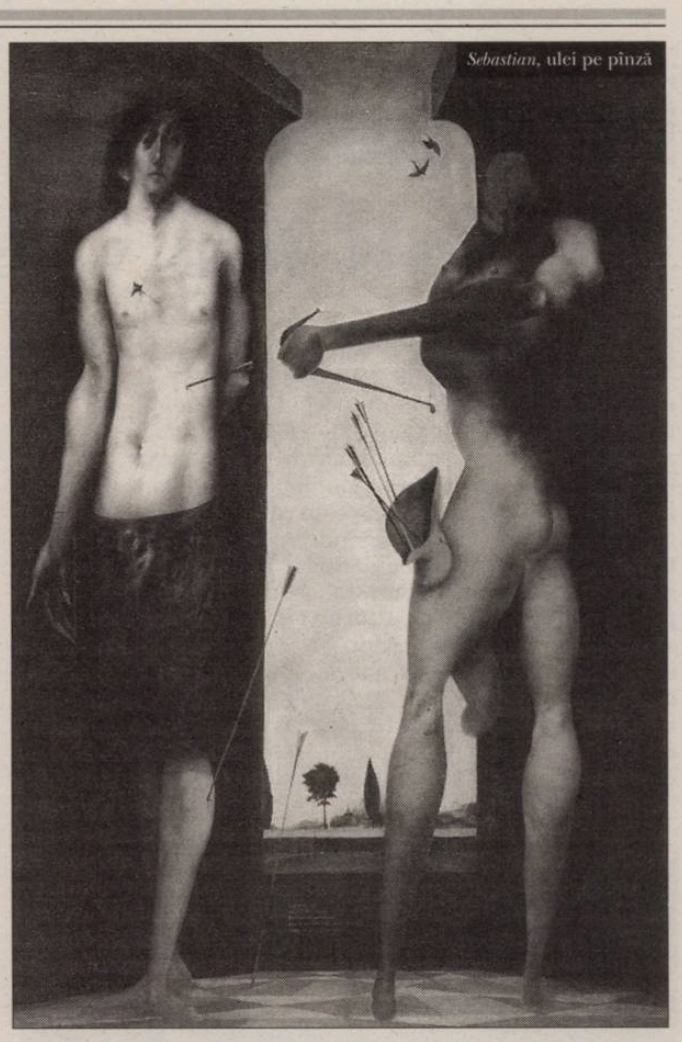
Sebastian, ulei pe pînză

Daniel DĂIANU

FMI şi Keynes

În mod tradiţional, FMI a fost văzut ca o organizaţie internaţională superobsedată de stabilitatea monetară, de echilibrarea balanţelor de plăţi. Şi nu este nimic rău în aceasta, întrucît o inflaţie mică şi îndatorarea cumpătată însoţesc o stare bună a economiei, pe termen lung. Dar cum se spune, „diavolul este în detalii". FMI a avut adesea o prezenţă de împrumutător de ultimă instanţă, ceea ce este de salutat cînd accesul la pieţe financiare este limitat sau imposibil. Dar nu automat reţetele preconizate au fost adecvate. Una dintre cauzele eşecurilor în programe de stabilizare poate fi pusă în relaţie cu „monetarismul global", care decurge din credinţa că pieţe financiare interconectate funcţionează bine, cu virtuţi sporite dacă sînt globale, că ajustările sînt relativ facile (cu costuri suportabile). Această supoziţie stă la originea deschiderii conturilor de capital, care a fost promovată de către FMI cu fervoare pînă către finele deceniului trecut. După marea criză din Asia s-a înţeles că o deschidere prematură a contului de capital poate provoca dezastre economice. Poziţia FMI s-a schimbat după acel moment şi este de remarcat că în anii cînd România a negociat aderarea la UE experţii FMI au fost alături de partea română în a pleda o deschidere graduală a contului de capital. Cerberul implacabil a fost însă la Bruxelles...

Criza financiară actuală a dat lovituri decisive fundamentelor monetarismului global, unor repere ale viziunii „tradiţionale" a FMI. Ipoteza funcţionării eficiente a pieţelor (financiare), aşa cum este datorată lui Eugene Fama şi altor economişti de la Universitatea din Chicago, este pusă la îndoială. Tezele lui Keynes (întărite de discipolul său Hyman Minsky) sînt resuscitate. Dar ele sînt readuse în actualitate din motive în principal pragmatice. Mai mult sau mai puţin, guvernele ţărilor cu pondere în economia mondială practică politici de sorginte keynesistă; prin injecţii de lichiditate şi stimuli bugetari (mai ales acolo unde este posibil), se încearcă evitarea unei depresiuni. Dacă recesiunea nu a putut fi evitată din cauza crizei financiare extraordinare, în schimb, se observă deja o stabilizare a activităţii economice în SUA şi în unele ţări din UE. Reţeta keynesistă a avut eficacitate, în sensul că s-a evitat o prăbuşire a sistemelor financiare. În al doilea rînd, că s-a evitat o cădere economică de anvergura Marii Depresiuni. Dar, în timp, lichiditatea în exces trebuie să fie resorbită pentru a evita inflaţii înalte şi alte necazuri.

Keynes a fost unul dintre creierele, artizanii fondării FMI şi ai Băncii Mondiale, ca instituţii menite să gestioneze relaţiile financiare ale Lumii Libere după Al Doilea Război Mondial. La origine, cele două organizaţii au avut teza că pieţele de capital sînt instabile funciarmente şi că esenţial este să se asigure stabilitatea schimburilor comerciale. În timp, din varii motive (inclusiv din cauza unor politici monetare laxe), această teză a căzut pe un plan secundar. Criza de acum o readuce în actualitate. Mai mult, în condiţii extraordinare, FMI practică un tip de keynesism la nivel internaţional. Împrumuturile pe care le acordă ajută, direct sau indirect, la finanţarea unor deficite bugetare. Scopul este clar: să se susţină cererea şi producţia agregate, pe plan mondial. FMI capătă astfel şi un rol de coordonator al politicilor la nivel global, ceea ce încearcă şi Comisia Europeană în interiorul UE.

P.S. Este bine că Olivier Blanchard, un reputat economist, cunoscut pentru pragmatismul şi echilibrul abordării sale, este economist-şef al FMI în această perioadă de criză teribilă.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Un colţ din vechiul Bucureşti

Ceea ce se numeşte tot mai des societatea civilă, adică oamenii cumsecade care, fără să jinduiască după o funcţie profitabilă, îşi iau libertatea de a interveni solidar în viaţa publică, au început să ducă o luptă împotriva acelor întreprinzători ale căror sentimente faţă de aspectul istoric al Capitalei sînt la nivelul scăzut al inteligenţei lor şi care, de aceea, gîndindu-se numai la interesul lor, construiesc un oraş nou peste cel vechi.

La sfîrşitul lunii trecute am putut citi în presă despre încă o încălcare a regulamentelor care protejează patrimoniul bucureştean. O petiţie a fost chiar pusă în circulaţie, pe adresa Ministerului Culturii, a Primăriei Muncipiului şi a Primăriei sectorului 3, pentru a protesta contra unui bloc de 17 etaje care ar fi să apară pe strada Mântuleasa, pe locul de la numerele 7-9. Acolo au existat pînă în 2002 mai multe construcţii, între care chiar fosta şcoală primară din epoca haretiană, care, fiindcă Mircea Eliade învăţase acolo, era o mîndrie pentru locuitorii cartierului de cînd acesta a intrat în literatură datorită nuvelei *Pe strada Mântuleasa*. Demolarea lăsa să se prevadă intenţia de a înfige acolo un bastion modern, între case care, în majoritate, n-au decît parter şi etaj, aşa cum se clădea acum o sută de ani. Dar Mântuleasa şi străzile din jur formează o zonă protejată (nr. 22). Asta înseamnă că, pentru orice nouă construcţie, este îngăduită doar o înălţime sub 13 metri, fiind oricum necesară o aprobare specială, ca să asigure conformitatea cu Planul Urbanistic Zonal. Cu toate acestea, un PUD (plan urbanistic de detaliu) a fost avizat de arhitectul sectorului, Ştefan Dumitraşcu, la 6 noiembrie 2009, pentru un bloc de 17 şi altul de, respectiv, 10 etaje. Cum l-a obţinut „Leader Properties" nu se ştie, dar se poate bănui, cu neghina pesimismului ce ne-a fost înrădăcinată de alte experienţe asemănătoare. Din fericire, domnul Gheorghe Pătraşcu, arhitectul-şef al Capitalei, a declarat că respinge acest aviz ca ilegal.

O lecţie de istorie nu va fi de prisos pentru domnul Dumitraşcu şi pentru investitorii străini sau indigeni. Strada Mântuleasa există de la începutul veacului al XVIII-lea, iar numele ei este unul din primele care se pot identifica pe harta oraşului nostru. Acest nume feminin, pe care puţini îl mai înţeleg astăzi, a fost al stăpînei locurilor, aşa cum o Mogoşoaie a dat numele ei „podului" care a devenit mai tîrziu Calea Victoriei.

Fie că deţinea această proprietate ca zestre sau ca moştenire de la soţul ei, jupîneasa Stanca era văduva lui Manta „cupeţul", adică negustorul. Manta este un nume grecesc.

Cel care-l purta era fiul lui Matei portarul, deci slujbaş al curţii domneşti, avea o soră, Maria, ce se va căsători cu Frîncu căpitanul, şi un frate, Mihai călăraşul. Fiind hagiu, întors din pelerinajul la Ierusalim, se apucase să clădească o biserică în 1732, dar ea n-a fost gata decît în 1734, după moartea sa, aşa că nu figurează printre ctitori, unde, în schimb, apar fiica sa, altă Marie, şi ginerele, Nae Rătescu, boiernaş dintr-o familie care a avut mai multe proprietăţi de-a lungul Podului Tîrgului de Afară (Calea Moşilor). În

jurul bisericii, care s-a păstrat şi este înscrisă pe lista monumentelor istorice, s-a înfiripat o mahala, zisă „la Mântuleasa", care, după douăzeci de ani, număra 53 de case. Locuitorii ei, care, în 1810, erau vreo 250 – români, greci, sîrbi, ba şi cîte un armean – par să fi fost mai ales din personalul militar al curţii, dar şi comercianţi, ţărani de curînd veniţi, precum şi clerici, fiindcă era acolo un metoh al mănăstirii Căldăruşani.

O restaurare a bisericii a avut loc în anii 1924-1930, cu fonduri adunate de la enoriaşi cu dare de mînă, personalităţi reprezentative pentru fizionomia cartierului, de exemplu, Gh. Ionescu-Sisesti, marele agronom, sau deputaţii D.R. Ioaniţescu şi Vasilescu-Valjan. Frumoasa zugrăveală brâncovenească rămasă de la popii Bratu şi Iane a fost restituită atunci de pictorul Paul Molda din însărcinarea Comisiunii Monumentelor Istorice. Noi lucrări de consolidare şi reparaţii sînt în curs chiar acum, tot cu adunarea banilor prin contribuţia credincioşilor.

Avem durerea de a afla că, la doi paşi de acest monument, ar fi să se înalţe un turn de birouri. Cum bine zicea arhitectul-şef, trebuie chemată Poliţia!

PUBLICITATE

Texte si opinii de: *● Mugur CIUMĂGEANU (psiholog) ● Iulian COMĂNESCU (consultant media) ● Dan.C. MIHĂILESCU ● Adina POPESCU ● Eleonora SAVA (lector etnologie, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj) ● Bogdan VOICU (sociolog, Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Mitică şi mai cum?

„Cînd n-are tutun, îţi cere «o ţigară... suvenir».

Cînd merge să se-mprumute cu bani:

– Unde ai plecat, Mitică?

– La vînătoare de lei.

Îi zici:

– Mitică, faci cinste?

– Nu pot, monşer, că mă strînge un ciorap.

Mitică... şi mai cum?

– E destul atîta: Mitică."

De recunoscut încă îl recunoaştem. E pişicherul de demult, deşi acum şi-a cam pierdut din stil. Azi mulţi spun că ar fi devenit „miştocar", mitocanul urban, vecinul stresat care joacă table pe palier, în chiloţi şi în maiou, înjurîndu-l pe Băsescu în timp ce face glumiţe despre tanti Udrea; cică ar fi devenit un plafonat în ritmul tranziţiei sau (uneori) corporatistul care uită (doar programat) de scorţoşenia biroului şi iese la o bere cu amicii. Cînd şi aceştia au timp.

Să fie adevărat? Ne-a părăsit spiritul lui Mitică? Sau există, dar din lipsă de timp, nu mai are cum să fie relaxat, iar din lipsă de context – spiritual? Ignorăm frînturile din original, confundîndu-l oare, din comoditate, cu modele contrafăcute spunînd „mitică", orăşeanului plin de ifose sau politicianului care se doreşte „inteligent"?

*De ce a fi sau a nu mai fi Mitică este o dilemă? Poate pentru că românii, conform unui studiu european, au devenit în ultimii ani cei mai nefericiţi şi mai stresaţi locuitori ai continentului. Poate pentru că, înecaţi în stresurile cotidiene, în actualul plin de gravităţi, de probleme economice sau politice (şi corect politice), au uitat spiritul de odinioară, relaxarea şi jovialismul. În acest context, Mitică – existenţa sa – ar putea contrabalansa, fie şi pentru cîteva ore, o realitate plină de rinoceri. (**S. G.**)*

P.S. O scurtă căutare pe Google a lui „Mitică" are cele mai multe şi mai relevante rezultate pe numele Mitică Dragomir.

Dan C. MIHĂILESCU

Pe Mitică l-a ucis miticismul

Inutil a mai glosa paseist pe marginea domniei urîtului, a dizarmoniei, decerebrării, decreştinării şi antivalorii ca normă, a cruzimii groteşti, a cinismului mercantil, a consumismului nesăţios şi alienant care ne înconjoară şi ne spulberă. Cretinizare deliberată dinspre mediul politic şi mass-media, un sistem „educativ" care parcă face totul împotriva ideii de *educaţie*, mîrlănie copleşitoare, ură generală, agresivitate, îndrăcire şi îndobitocire oriunde te uiţi.

Ştiu că nu distinşilor cititori „caragialoeminescieni" (Radu Cosaşu *dixit)* ai *Dilemei vechi* avem a le spune atari banalităţi încercănate. Însă – dacă ne întrebăm de soarta caragialianului Mitică, „simpaticul parizian al Orientului", „spiritualul copil al Capitalei, care inspiră atîta admiraţie şi invidie provincialilor", calamburgiul, omul poantelor şi farselor ghiduş picante, cel „foarte căutat şi plăcut în societate" ş.a.m.d. – apoi trebuie să cădem de acord că el tot moare din 1900 încoace, bolnav de noi înşine.

În epoca „bunului simţ ca paradox", pînă şi ironia nevinovată, spiritul *mocqueur,* instinctul ludic se deformează, se usucă şi cad. Cad fatal şi hidos în caricatură grobiană, mitocănie otrăvitoare, damf de tractir, mahalagism sufletesc. Vechiul nostru haz de necaz, versatilismul inocent, hedonismul mucalit, tranzacţional, acomodant şi fals resemnat (din raţiuni tactico-diplomatice), chiar şi mult incriminata băşcălie, arma noastră cu două tăişuri, luatul în răspăr a tot ce există prea apăsat – toate aceste condimente cînd plăcut picante, cînd sufocante au coborît în pivniţă, involuînd fetid către mirosul saprofit şi mocirla sulfuroasă.

Ubi sunt ghiduşia parşivă, pehlivănia levantină, duhul suprarealist al lui Păcală, temeiurile etice ale snoavei, acea rînduială străveche ce ştia să conserve ierarhia şi nuanţele, separînd zîmbetul de hohot, surîsul şugubăţ de şarja acidă, rictusul amar aluziv de tachinarea îngăduitoare, adică însăşi tradiţia caragialianului Mitică? Toate s-au tocit, au ruginit, s-au spulberat în ţiganizarea generală.

Aşa stînd lucrurile, cum să nu faci o reverenţă în faţa duhului cu care Nicolae Steinhardt, părintele de la Rohia, a citit lumea *Scrisorii pierdute?* Cum să nu-l (re)citeşti pe Mitică prin acest sublim-utopic filtru cu ochiuri de Pateric şi cernere de Filocalie? N-o fi el adevărat, dar e recomandabil. Terapeutic.

Caragialianul Mitică a murit demult, aşa cum eminescianul Hyperion a fost sufocat de eminescianism. Pe unul l-au ucis mitocănia, prostia carnivoră şi moartea vechii mahalale, cea înlocuită fie de şatra pustiitoare, fie de blocurile dezumanizante ale comunismului. Pe celălalt (pentru care Caragiale făcea figură de „arhicanalie") l-au alterat o dată non-aşteptările societăţii româneşti din vremea lui, dar a fost ireversibil strivit de soclul uriaş al statuii sub care l-a împins fanatismul posterităţii.

Între bucolism şi cruzime

O privire iute îndărăt, înspre receptarea critică a operei caragialiene ne dezvăluie o tensiune permanentă între perspectiva crudă şi cea bucolică. Între impulsul coleric, agresivitatea, violenţa mai mult sau mai puţin reţinută (mascată), de tip naturalist, de o parte, iar de cealaltă: seninătatea clasică, bonomia rîsului sănătos pentru care plăcerea nu corodează, nu dizolvă, ci ocroteşte îngăduitor, întăreşte edificiul moral *(ridendo castigat mores:* nu aşa am învăţat la şcoală?). Unii au exaltat ironia casantă, rînjetul caustic, nesaţiul punitiv şi răzbunător, sarcasmul crîncen şi atavica pornire distructivă a celui „fără nici un dumnezeu". Alţii, dimpotrivă, au etalat umorul hîtru, persiflarea comprehensivă, epicureismul coagulant tocmai prin dizolvarea contrariilor şi detensionarea polarităţilor. De bună seamă că ambele demersuri îşi află în egală măsură exemplificări în operă, ca şi justificări în psihologia şi biografia scriitorului.

Cu timpul, viziunea crudă a cîştigat. Hidoşenia alienantă a prezentului a funcţionat letal pentru Mitică, suavul farseur a cărui supremă vulgaritate se rezuma în hazos codificatul „Cade o doamnă. S-a rupt gazometrul"! (Încercaţi să vă imaginaţi echivalenţele de azi ale expresiei cu pricina...). E de ajuns că revedem viziunea de bolgie dantescă şi ospiciu asasin din filmul lui Lucian Pintilie *De ce trag clopotele, Mitică?* pentru a o contrapune viziunii serafice a lui Nicu Steinhardt.

Ar fi o frumoasă provocare editorială o antologie care să adune componentele *figurii* lui Mitică de-a lungul principalelor perioade de receptare critică, de la Maiorescu-Gherea-Ibrăileanu pînă la Liviu Papadima-Ioana Pârvulescu-Gelu Negrea, trecînd prin Iorga-Lovinescu-Zarifopol-Cioculescu, apoi Iosifescu-Elvin-Mîndra-Cazimir-Tomuş-Valentin Silvestru, venind către Ion Constantinescu, Valeriu Cristea, Al. Călinescu, Florin Manolescu, Ion Vartic, Mircea Iorgulescu, Alexandru George, Marin Bucur. Aşa cum există un Eminescu „al" conservatorilor şi socialiştilor, al legionarilor şi liberalilor, al dejiştilor şi ceauşiştilor, există un Caragiale aplaudat de junimişti şi radicalii lui Panu, refuzat de liberalul Mitiţă Sturdza, prizat preponderent prin *Năpasta* în Ardeal, Basarabia şi Bucovina, veştejit de dreapta interbelică din raţiuni de antifanariotism tradus ca antiromânism, un Caragiale filtrat apoi prin Vitner şi Moraru ca „biciuitor al racilelor burghezo-moşierimii", pentru a campa după aceea din naturalism în vecinătatea teatrului ionesciano-beckettian ş.a.m.d.

În funcţie de subtextul moral-politic al analizei estetice, *stilistica* lui Mitică oscilează între gluma nevinovată, şarja flegmatică, poanta spumoasă ori aluzia uşor sadică – şi caricatura fiinţei naţionale (nu glumesc, dar n-am loc de exemple!). Treptat, bietul personaj cu farmec bulevardier, de fante plezirist, stîlp al cafenelei bucureştene, al jemanfişismului şi risipitorismului sudist a devenit emblema „netrebniciei româneşti" şi a „neantului valah". Deopotrivă Noica şi Cioran – constructivul şi distructivul prin excelenţă! – circulau prin şleauri năiste şi blamau miticismul, lăutărismul, inconştienţa prin care băşcălia, datul cu sîk din Isarlîk sau, cum am zice astăzi, miştoul, ajung, din armă de apărare, un drog ucigător. El postulează supremaţia relativismului, a improvizaţiei, amatorismului, netemeiniciei, flecărelii cancaniere, în defavoarea ethosului absolut, a seriozităţii arhitecturante ş.a.m.d.

Încet, dar sigur, odată deveniţi categorii etnopsihologice, Caragiale şi Eminescu – mai precis: caragialismul şi eminescianismul (Mitică şi Hyperion în polaritatea etalată de Laurenţiu Ulici) – au încetat să-şi mai aparţină ca fiinţe (şi personaje) cu biografie aparte şi au devenit feţele emblemei naţionale. Care-i capul şi care-i pajura? – din această dilemă nu putem ieşi.

„Lasă-i să moară proşti..."

Cert e faptul că Mitică a murit. („Auzi putere la Poltronu! De frică...!")

Cît de străin sună caracterizarea de la 1902! „Mitică este bucureşteanul *par excellence*. Şi fiindcă Bucureştii sînt un mic Paris, şi Mitică, se-nţelege, este un mic parizian." În amestecul indo-libanezo-etiopian al Bucureştilor de azi, un oraş ca un hoit putrezind la soare cu maţele-n afară, numai de acel *savoir vivre* tipic epocii lui Mitică n-ai cum să mai dai. Sigur acuma că, dacă e să facem inventarul ororilor postmoderne din Parisul descris prin însumare de statistici apocaliptice de Jean Sévillia în deprimanta lui carte din 2007, *Corectitudinea morală. Căutăm cu disperare valori,* tradusă recent la Humanitas, ne dăm seama că sîntem perfect sincroni în mizeria morală cu împrejurimile Barbès-ului. Şi că, aşa cum este o pură (chit că amară) iluzie căutarea dandysmului originar în opulenţa văgăunilor gay-opiacee din Londra actuală, la fel de iluzorie este descoperirea lui Mitică – fie şi aşa cum l-a ipostaziat Ştefan Iordache în filmul lui Lucian Pintilie – în băltoaca noastră vadimovanghelică. Replica lui şoptită în final – „Lasă-i să moară proşti" – îmi sună şi azi cumplit în minte, mai rece ca o lamă de brici alunecîndu-ţi de-a lungul gîtului într-o obsedantă caligrafie a sfîrşitului.

În definitiv, în fiinţa lui Mitică nu există numai zeflemeaua, *one man show*-ul egocentric, de-o jucăuşă, inconştientă amoralitate. Nu doar cafeneaua, ci şi severitatea baroului, nu doar datul muştelor din Cişmigiu, ci şi Parlamentul cu Maiorescu, Carp, Iorga, Argetoianu ş.a.m.d. Nu numai şirul nesfîrşit al localurilor înecate în fleici şi şpriţuri, lumea lui Lache şi Mache şi a atîtor alţi „amici" caragialieni, ci şi eşafodajul românesc al monarhiei germane, lumea solidă a lui Carol I, a Brătienilor şi Marghilomanilor. Mitică este – doar aparent paradoxal – blazonul unei lumi bine rînduite, panaşul unei aristocraţii în plină afirmare. Caragiale este luxul unei societăţi sigure pe temeliile ei, care-şi permite în sfîrşit – cum să spun? – rîsul hohotitor şi eliberator al unui Aristofan după tragediile eschiliene.

Or, tare mi-e teamă că ni s-a alterat ireversibil şi una, şi cealaltă. Şi zeflemeaua atotnepăsătoare, dar şi substanţa, miezul, ştaiful aristocratic. Cel care abia de ne fusese *căftănit* de *Craii* mateini.

Ei bine, dacă Mitică s-a dus, Pirgu este aici, triumfător.

„Bea-ţi berea, că se răceşte."

Cititori, fiţi ascultători!
(dar nu acum)

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete la RFI România, se întrerupe pe timpul verii şi va fi reluată în luna septembrie.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Bogdan VOICU

Mitică „reîncărcat“?

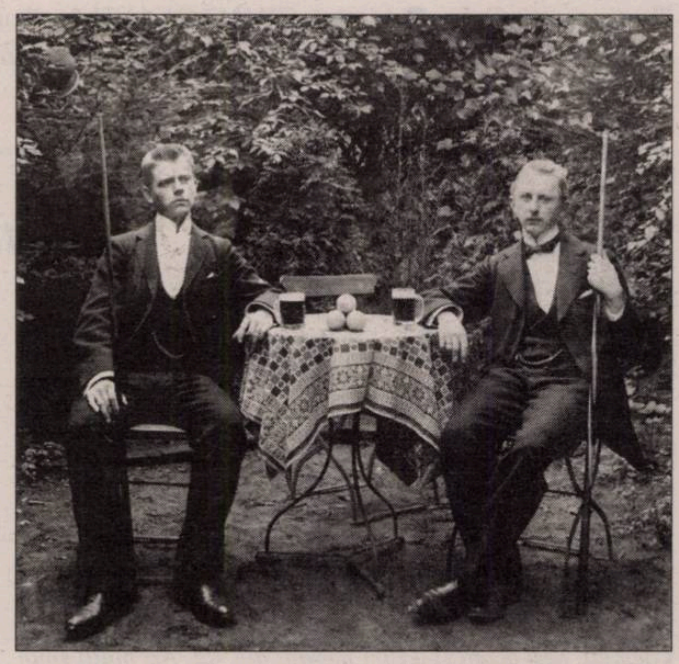

„Ploieştiul e un soi de Bucureşti mai mic“ – îmi spune un amic din Plopeni. Face o referinţă la trafic şi aglomeraţie. Ar putea să se gîndească şi la dominaţia blocurilor asupra oraşului.

„Eşti bucureştean şi dai prioritate la pietoni??“ – m-a întrebat uimită o prietenă din Sibiu cu cîţiva ani în urmă, cînd am oprit maşina la o trecere de pietoni.

„CFR bate pe Mitici“ – curge un mesaj cu litere albe pe banda neagră ce diminuează cu 10% ecranul televizorului la meciul din finala Supercupei României la fotbal. „Miticii“ au inventat aberanta bandă cu mesaje ca să mai cîştige un ban. Ardelenii au folosit-o ca să extindă eticheta către Urziceni.

„Cum, tu nu eşti din Bucureşti?!??“ – a exclamat uimită o colegă de facultate prin anul doi. Ulterior a părut să mă evite pînă ce am încheiat studiile. Asta nu m-a împiedicat să mă însor cu o bucureşteancă.

Miticii purtau joben, beau bere, spuneau „monşer“ şi „mersi“ tuturor.

Venit din urbea de unde Caragiale a simţit că se trage, deşi era născut altundeva, şi locuind în cea din care a părăsit România, caut în cele ce urmează o paralelă între Miticii începutului de secol XX şi cei ai debutului de mileniu. Cele de mai jos sînt mai degrabă schiţe de ipoteze, de la care se poate construi un portret al Miticilor contemporani. Aceştia sînt departe de a fi majoritari în Bucureştiul de astăzi, dar au calitatea de a fi excesiv de vizibili.

Pe vremea lui Caragiale, „Miticii“ erau o specie aparte. Reveniţi de la Paris, Viena sau Berlin, o parte dintre ei aduseseră apucături ce imitau comportamentele de bonton de prin citadelele occidentale. Alţii, mai puţin umblaţi prin lume, le preluaseră în spiritul urbei, făcîndu-le parcă în ciudă cîinilor vagabonzi ce populau străzile spre groaza călătorilor străini, şi proclamînd un soi de oraş al luminilor. Laolaltă, „Miticii“ constituiau un factor distonant, oarecum încîntători prin insolenţa dată de uşurinţa de a construi fraze, reprobabili prin faptul că îşi permiteau zeflemeaua şi nu arătau încrîncenaţi de munca grea de zi cu zi, sfidători prin nonconformismul ce nega parţial tradiţiile. Purtau joben, beau bere (într-o ţară a vinului şi a ţuicii), spuneau „monşer“ şi „mersi“ tuturor. Aduceau cu ei o lume nouă, tindeau către schimbare. Erau clasa dominantă, elita pe care ceilalţi îşi doreau să o imite. Nu erau neapărat bucureşteni sadea, dar trăiau la Bucureşti măcar o parte din an.

Între timp, lumea s-a schimbat, iar bucureştenii au dezvoltat o adevărată obsesie a superiorităţii lor, pe care o transpun adesea în comportament. La polul opus se plasează ceilalţi superiori: ardelenii. Şi unii, şi alţii caută să îţi arate uneori că sînt mai presus de restul fiinţelor. E adevărat că nu aceşti superiori sînt majoritari, însă ei invadează cel mai frecvent spaţiile publice prin intermediul televiziunii şi al radioului.

Bucureştiul – locul Miticilor – nu e nici azi locuit de bucureşteni get-beget. Cei din urmă sînt probabil minoritari, dar aceasta contează prea puţin. După model franţuzesc – altfel destul de rar în Europa – Capitala continuă să concentreze o parte impresionantă a resurselor economice, financiare şi politice. Mai mult decît atît, locuitorii ei, proveniţi din întreaga Românie, tind să dezvolte sentimente de superioritate faţă de „provincie“. Cei din afara Bucureştiului sînt des cataloga ţi drept... provinciali, termenul nedefinind însă localizarea geografică, ci încărcîndu-se de sensuri cu privire la abilităţile individuale. Un exemplu uşor de identificat este reacţia presei şi a liderilor echipelor bucureştene înaintea meciurilor cu echipe „modeste“, precum CFR Cluj sau Unirea Urziceni. Acestea nu sînt considerate derby-uri, adversarii cu pricina neridicîndu-se la nivelul solicitat de un astfel de termen. Însăşi discuţia despre „baroni locali“ – ca să sugerez un al doilea exemplu – propusă ca atare de media bucureşteană include simbolic un fundal al etichetării „localului“ ca fiind mai puţin important, mai... „provincial“.

Superioritatea curentă a bucureştenilor nu este însă un produs exclusiv al reprezentărilor celor din Capitală despre ei înşişi şi despre ceilalţi. Ea este definită adesea ca atare şi de majoritatea restului ţării. Bucureştiul este locul unde se iau deciziile (iar în România deciziile se iau într-un singur loc), este locul unde au sediul central mai toate băncile, unde se află singurul aeroport cît de cît decent, unde se învîrt banii, unde au loc majoritatea concertelor rock, unde îşi au sediul toate televiziunile care contează şi unde se întîmplă actele de corupţie majoră.

Veniturile sînt şi ele mai mari, oferta din magazine mai variată. Ce e drept, şi veniturile şi varietatea mărfurilor sînt mai degrabă mizere, în comparaţie cu Bruxelles, Stockholm sau Budapesta, spre exemplu. Ele sînt însă mult superioare veniturilor din afara Capitalei, în timp ce produsele continuă să fie şi ele mai diverse faţă de alte oraşe româneşti. Inegalităţile în ce priveşte oferta de consum – fie material, fie artistic – au început însă să se diminueze.

Cele de mai sus se convertesc simbolic în percepţia unei diferenţe de putere între bucureşteni şi restul ţării, ceea ce conferă Miticilor o legitimitate tradiţională ce le justifică superioritatea.

Pe de altă parte, accesul mai rapid la informaţii, concentrarea mai mare de persoane mai bine educate, mai mobile, mai deschise la nou, la a explora, la a înţelege aduc Miticii într-un mediu oarecum special. Aici este locul în care indivizii pot dezvolta strategii de viaţă novatoare, în care îşi pot exersa flexibilitatea, pot găsi parteneri de cunoaştere, pot să îşi elaboreze superior capacitatea de adaptare la provocările vieţii şi, mai ales, abilitatea de a înţelege mai repede şi mai mult din felul în care societatea funcţionează şi care sînt modurile în care ar putea funcţiona mai cu folos.

Bogăţia aceasta de parteneri interesanţi, cu care intri mai uşor în contact direct este cea care poate oferi bucureştenilor un avantaj faţă de restul populaţiei. Ea poate însă acţiona şi ca un baraj de comunicare, derivat din scalele diferite ale aspiraţiilor, nevoilor şi posibilităţilor. Este ca şi cum un Mitică venit de la Paris la începutul secolului trecut ar fi căutat să discute despre arta cinematografică sau despre automobile, cu un locuitor dintr-un sat de munte specializat în creşterea berbecuţilor.

Pe de altă parte, apar muguri de aroganţă. Aceasta se combină nefericit cu tradiţionalismul societăţii. Hîrtii şi resturi alimentare aruncate pe geam din goana maşinilor scumpe, nerespectarea regulilor (uitaţi-vă doar la limita de viteză), eliminarea grăbită a celorlalţi (hai să îi dăm ăstuia cu farurile, să se dea la o parte din faţă noastră!) devin mărci ale „bucureşteanului“, ale Miticilor contemporani, anulînd din moştenirea caragialiană a lui Mitică cel simpatic. Ele nu se regăsesc doar în trafic, ca în exemplele de mai sus, ci în viaţa de zi cu zi. În plus, nu se referă doar la nonbucureşteni, dar pălesc în relaţia cu europenii de Vest, percepuţi a fi superiori. Mai mult, nu se regăsesc atît de mult la nivelul acelor Mitică ce au învăţat cu adevărat să cîştige din interacţiunea cu Bucureştiul, cît mai ales în eşalonul doi.

Într-un scenariu pesimist, o parte din Mitici poate conştientiza profund aceste diferenţe, le poate asocia unui oraş care se dezvoltă încontinuu pe verticală ignorînd aproape complet orice regulă, orice nevoie de confort urban, în goana nebună după a face bani. Dorinţa de a face neapărat bani devine de altfel o altă marcă a bucureşteanului, dar aceasta nu îl separă defel de restul românilor.

Nu ştiu dacă Miticii de azi sînt deştepţi, aroganţi, boemi, spirituali, civilizaţi, meschini, închistaţi.

O soluţie este deja extrem şi dureros de vizibilă din punctul de vedere al societăţii. Este vorba de migraţia peste hotare a unor cohorte destul de consistente de Mitici, plecaţi în locuri unde berea se poate bea stînd liniştit pe o terasă, fără a fi înconjurat de trafic şi praf, într-o cîrciumă normală, nu una „de fiţe“. Societatea pierde investiţia sa în aceşti români expatriaţi. Cîştigă în schimb prin interacţiunea lor cu alte lumi, prin faptul că ei transmit la rîndu-le noi moduri de a face către Miticii rămaşi în urbea de la capătul căii ferate (la urma urmei, mai toate trenurile ce străbat distanţe mai lungi prin România au Bucureştiul fie ca punct terminus, fie ca punct de pornire).

O altă soluţie alternativă – tot parte a scenariului pesimist din punctul de vedere al oraşului Bucureşti – este migraţia masivă către periferii sau către oraşe apropiate, dar mai mici, mai curate, mai familiare, oferind un confort şi o ofertă culturală apropiată de cea a Capitalei. Nu vă grăbiţi să spuneţi că aşa ceva nu există, înainte de a vă gîndi la faptul că lumea se schimbă, că apar autostrăzi ce vor micşora (cîndva!) distanţele, că au apărut sau apar parcuri industriale consistente, de exemplu la Sibiu şi – mai nou – lîngă Ploieşti. Grupuri mari de Mitici pot descoperi acolo un mediu mai interesant pentru propria dezvoltare, mai atractiv, de exemplu, pentru mediul academic, pentru cel artistic, pentru o viaţă boemă la preţuri mai mici, într-un loc în care creşterea economică ar face ca să înceapă a exista mai multe concerte, mai multe spectacole, mai multe terase (asta dacă nu cumva sînt, tradiţional, mai multe!), unde deja este mai multă verdeaţă, chiar şi printre blocuri, unde sînt pieţe în care oamenii se pot întîlni fără a fi striviţi de maşini. Un astfel de scenariu generalizat ar putea împinge Bucureştiul pe calea Detroit-ului, iar Mitică ar deveni un Mitică în mare mizerie. Este greu de crezut că s-ar putea întîmpla un scenariu chiar atît de pesimist, însă simpla sa posibilitate ar trebui să ridice suficiente semne de întrebare Miticilor, asupra traiectoriilor lor viitoare şi asupra propriilor raportări la „provincie“.

Nu ştiu cîte din cele de mai sus sînt cu adevărat adevărate. Nu ştiu dacă Miticii de azi sînt deştepţi, aroganţi, boemi, spirituali, civilizaţi, meschini, închistaţi. Nu ştiu dacă ei sînt la fel sau nu cu cei din trecut. Cred însă că sîntem prizonierii unui mod de gîndire ce face prea des apelul la un buric al Pămîntului. Fără acest centralism excesiv peste măsură probabil am reuşi să observăm că Miticii înfloresc cu spor pretutindeni, şi i-am ajuta să ne împingă cu zîmbetul blajin, cu absurdul lor bun-simţ, cu jobenul şi cu berea lor, către o lume mai altfel, mai bună, mai normală, mai aproape de civilizaţie. Parol!

D-ale lui Mitică

– Am deseară lojă la operă; mergi cu mine? zice Mitică.
– Merg... Ce se cîntă?
– Relaş, în cinci acte!

– Ai parale, Mitică?
– Nu umblu cu metal; mi-e frică de trăznet.

– Birjar! slobod? întreabă Mitică.
– Da, conaşule!...
– Atunci, du-te-acasă.

Un prieten ghindoc se-ntinde să-şi ia pălăria dintr-un cuier prea 'nalt. Mitică îi strigă:
– Pune o coală de hîrtie sub picioare!

Mitică zice despre un prietin destituit:
– L-a-naintat...
– ...?
– L-a făcut inginer de poduri...
Şi cînd e în culmea vervei adaogă:
– ...detaşat cu serviciul în Cişmegiu: dă muştele afară!

Te plîngi lui Mitică de cine ştie ce; el nu vrea să te asculte, fiindcă „petiţie fără timbru nu se primeşte“.

La restaurant:
– Iaurt ai? întreabă el.
– Este...
– Dă-mi vreo cîţiva centimetri.

Te doare măseaua. Ce doctorie îţi recomandă Mitică?
– Rădăcină de cleşte.

Ai cerut o bere şi o laşi să-i treacă puţin spuma; Mitică zice:
– Bea-ţi berea, că se răceşte.

La Gambrinus:
Mitică, la plecare, către băiatul care a servit:
– Băiete, mi se pare că mi-a picat o băncuţă; vezi, dacă o găseşti mi-o dai înapoi deseară; dacă nu, ia-o tu bacşiş.

Eleonora SAVA

Mitică şi Mitruţ: fluiditatea unor etichete

– Eşti din Bucureşti?
– Da, sînt un Mitică.

Nu e numele lui, dar pentru că trăieşte de ani buni în Cluj, el ştie – şi acceptă, cu umor – că poartă această etichetă; îmi anticipează replica (pe care nu intenţionasem s-o rostesc). Răspunsul e scurt şi convingător. Ai fi zis că-l avea pe vîrful limbii, gata să ţîşnească. Iute, pentru o conversaţie ardelenească. Se aştepta la o anumită atitudine faţă de el. Care? Cea pe care o are un provincial (de oriunde) cînd merge în Capitală (oricare din lume) sau cînd stă de vorbă cu un locuitor al acesteia. Un soi de disconfort, o tensiune, legată de centralitate, şi totodată o frustrare întoarsă pe dos. Pentru că – spune el – un provincial nu va socoti nicicînd provincia inferioară, dar va presupune că bucureştenii se simt superiori, prin simplul fapt că trăiesc în centru. Pentru a para acest tip de reacţie, provincialul va recurge la strategii de minimalizare a preopinentului, utilizînd forme de distanţare ironică, precum diminutivele. Mitică îi serveşte de minune – mai ales că are şi iz regional. În Ardeal, hipocoristicul de la Dumitru e Mitruţ.

Şi totuşi nu e un personaj – e un om în carne şi oase. Prietenul meu îi antepune articolul nehotărît, mutînd substantivul propriu în clasa celor comune. Echivalează cuvîntul *bucureştean* cu *un mitică*, dîndu-i o conotaţie peiorativă, marcată de surîsul zeflemitor. Consideră de la sine înţeles că eu, clujeancă, am această imagine depreciativă – şi o preîntîmpină, printr-o uşoară ironie, ambivalent direcţionată.

Caragiale a creat un tip literar, pornind de la o tipologie umană existentă. Personajul a ieşit din text în stradă, devenind un clişeu contemporan: un hetero-stereotip, un calificativ utilizat în nord-vestul ţării pentru a-i desemna pe cei din sud în general, pe bucureşteni în special. Saltul din ficţional în real e înregistrat pentru prima oară în *DEX*-ul din 1996 astfel: ***mitică**, pl. **mitici** – s.m. – persoană superficială şi neserioasă. Din n. pr. Mitică.* Aceeaşi ediţie explică derivatele: ***miticism**, pl. **miticisme** – s.n. (Fam.) – atitudine, comportare, faptă, vorbă etc. proprie persoanelor care se comportă ca tipul Mitică din opera lui I. L. Caragiale. – **Mitică** (n. pr.) + suf. -ism.* şi ***miticesc, -ească, miticeşti**: (Rar; despre comportările, faptele, vorbele etc. oamenilor) Care este caracteristic miticismului; superficial, neserios. – **Mitică** (n. pr.) + suf. -esc.* Se pare că substantivul comun şi derivatele sale au apărut în ultimele decenii: în nici unul dintre *DEX*-urile anterioare nu am găsit termenii în discuţie. Instrumentul citat confirmă atît originea livrescă a cuvintelor, cît şi coloratura defavorabilă, conformă, în bună măsură, privirii caragialiene. Mă întreb dacă indexarea lor după 1990 nu sugerează cumva naşterea unei categorii umane recente – a *noului* bucureştean, descins de puţin timp în zonă, dar lipsit de cultura şi civilizaţia pe care o metropolă europeană le presupune. La fel cum dispreţuitorul *ţărane* numeşte nu ruralul autentic, ci un orăşean lipsit de urbanitate. O fi un *nou Mitică*, produs al industrializării, un posibil fiu al navetiştilor de după 1960?

Un alt prieten, de astă dată clujean, trăitor o vreme în Capitală, îmi povesteşte că a resimţit acea experienţă ca pe o imersiune într-un mediu agresiv. De ce? Acolo lumea ţipă, în loc să vorbească, dă din mîini, se agită, cumva dezordonat, aproape năucitor. *Miticismul* e, în opinia lui, o atmosferă sau o stare de spirit, definită prin locvacitate, motricitate, fluiditate excesivă. Însă, cei mai redutabili *mitici* sînt... transilvănenii ajunşi la putere, mă dumireşte el. Pentru că duc *miticismul* foarte departe şi foarte profund, cumva... riguros-ardeleneşte! Iată acum o etichetă nu locală sau regională, ci comportamentală. Şi încă ceva: nu o dată, în Bucureşti, am fost *bozgor* (termen depreciativ pentru maghiar) – completează clujeanul, român de altminteri.

Nu putem generaliza: nu toţi bucureştenii sînt *mitici* – îmi spun cei doi amici. Există grade de *miticism*, în funcţie de mediile socio-profesionale prin care te mişti – afirmă clujeanul. Iar clivajul seriozitate/neseriozitate e tranşat de celălalt prin exemplul punctualităţii: e de aşteptat ca, în Capitală, mulţi să întîrzie la întîlnire, apoi să găsească felurite pretexte – metroul, traficul etc. Dar mai întîrzie şi provincialii – oameni sîntem, la urma urmei! Înţelepţi, aceşti prieteni – unul mai ponderat ca altul.

Dar cînd trec de la replicile lor aşezate... pe net, atitudinile sînt chiar inflamate!

Cu un click – personajul se colorează politic, devenind adversar al nord-vesticilor în discursul vreunui politician despre autonomia teritorială a unei părţi din Ardeal. Una dintre cele mai ferme atitudini de acest tip e a lui Sabin Gherman, adept al regionalizării, pornind de la dihotomia dintre civilizaţii: cea transilvană – „a eleganţei, seriozităţii şi rafinamentului" – şi cea a lui Mitică – plină de „balcanisme ordinare, civilizaţia seminţelor de bostan". De unde superioritatea Ardealului? Am în minte cuvintele unei romînce dintr-un sat de pe Tîrnave: „Noi aici sîntem pe pămîntul sasului. Eu tot ce ştiu – de la saşi am învăţat." Şi, pe alt versant, un pasaj din *Ţara Miticilor,* cartea Ioanei Pârvulescu: „Geografia literară îşi are propriile teritorii, propriile hărţi şi propriul glob. Lewis Carroll a îmbogăţit-o cu Ţara Minunilor, Jonathan Swift cu Ţara Piticilor, iar Caragiale cu Ţara Miticilor. O ţară care n-ar trebui întru totul confundată – oricît de ispititor ar părea – cu România".

Şi iar click – îl afli ca emblemă a unei echipe de fotbal în preajma unor meciuri fierbinţi, stîrnind virulenţa taberei adverse.

La alt click – explodează umorile unor bloggeri din regiuni istorice diferite.

S-ar distra Nenea Iancu pe Internet?! Pînă unde interferează noua figură cu vechiul personaj? Şi de unde începe contemporanul nostru? În textul generic, de la 1900, „Mitică este bucureşteanul *par excellence*". După 100 de ani, pare a fi o imagine a bucureşteanului recent şi neserios – superficial, locvace, eminamente oral – ca în schiţele lui Caragiale, dar în plus aproape de Centru, apropiere care-i conferă implicit Putere – economică, politică (aşadar prestigiu!) etc. Şi pe care o gestionează în stilul său. Ce l-a metamorfozat în acest veac? Oare Marea Unire şi deceniile de comunism au schimbat numele într-un renume – apt să alimenteze eterne dispute, precum: Centru/Periferie; Orient/Occident, seriozitate/superficialitate? Dincolo de diferenţe culturale/temperamentale, rămîn anumite suspiciuni – construite, moştenite. Este Celălalt un Om? *Alter* e mereu obiect al circumspecţiei – e diferit, deci de neînţeles, un posibil duşman... din orice unghi ar porni privirea.

Dialogul cu prietenul bucureştean a ajuns în spaţiul nesfîrşit al dezbaterilor pe tema identitate-alteritate. Îi mărturisesc că sînt animată de curiozităţi antropologice, nu neaoş-ardeleneşti. Finalmente, se relaxează: sînt din Tîrgu-Mureş, dar am trăit peste 25 de ani în Bucureşti, se confesează el.

Mitică al meu e, se pare, un Mitruţ...

Iulian COMANESCU

Scandal: Mitică s-a apucat de politică!

Creangă ne-a inventat trecutul, iar Caragiale ne-a inventat viitorul. Dacă povestitorul de la Humuleşti ne-a injectat, în istoria cam pustie de evenimente, steroizii basmelor şi ne-a ajutat să ne sublimăm în fabulos, tipologia modernă şi istoriile „sudistului" din Haimanale par ceea ce James Joyce numea un coşmar din care nu ne putem trezi. Pare că România a fost predeterminată fatal în deceniile cînd Caragiale împărţea societatea autohtonă în Zaharia Trahanache, Pristanda, Zoe, Miţa şi Crăcănel, Mache şi Lache, Rică Venturiano şi Coana Efimiţa. Toate locurile sînt ocupate, cu alte cuvinte, dar nu ca la Mall, în sală, ci ca atunci cînd vrei să urci din sală pe scenă. Bine că ne-a făcut Dumnezeu fără minte la naştere, fiindcă, dacă aveam de pildă darul citirii din prima zi, ne era poate greu să ne alegem inclusiv numele.

Acestea fiind zise, ajungem la întrebarea care ne-a fost dată drept temă de *Dilema veche:* cine e Mitică în presă? În spiritul celor mai sus zise, vom spune că Mitică nu poate fi jurnalistul. Claritatea şi distincţia carteziană cu care şi-a construit Caragiale comedia umană (mult mai parcimonios decît Balzac, unde Rastignac şi De Rubempré au unele lucruri în comun, iar César Birotteau şi Vărul Pons, altele) ne fac să spunem că gazetarul e, definitiv şi stereotip, Rică Venturiano. Spoiala de europenism, ticurile verbale, ipostaza mahmură din care „combate bine" Venturiano se regăsesc la mai tot editorialistul român, indignat şi palavragiu întru aplauzele propriei galerii, care confirmă prejudecăţi mai curînd decît luminează cititorii. La fel cum Venturiano prorocea moartea reacţiunii ca pe un vis de aur, strănepotul lui publicist de azi se sublimează precum copilul care suge lapte-n vis în victoria finală – sau înfrîngerea definitivă – a lui Traian Băsescu.

Şi-atunci, dacă nu poate fi jurnalist, ce e Mitică? Răspunsul e oarecum previzibil: obiectul muncii jurnalistice, omul politic. Pare că spectrul politicienilor e cel mai complet acoperit de îngrijitul Caragiale, prin ipostaze gen Trahanache-Tipătescu-Caţavencu. Mitică e apolitic ca un substantiv comun, fără opinii privind guvernarea, spiritual aşa cum Camil Petrescu spunea că sînt spirituali imbecilii, autor de panseuri-platitudine, postmoderne *avant-la-lettre:* „Viaţa este un vis, moartea o deşteptare!", „Nu există roză fără spini" şi aşa mai departe. „Ineditele" lui Mitică din cele două texte pe care i le-a dedicat Caragiale sînt scrîşnite, elaborate, crude, dezumflate: cere chelnerului cîţiva centimetri de iaurt, încearcă să prostească vatmanul tramvaiului că i-a căzut biciul, recomandă suferindului de măsea „rădăcină de cleşte", vrea să-şi facă soacra „moaşă militară". Conştiinţa politică a lui Mitică nu prea reuşeşte, cumva, să treacă de uşierii instituţiilor, cum e Ministerul de Război, legat de care îşi imaginează petiţia cu soacra, sau Palatul de Justiţie, unde caută un avocat ca să-l apere de muşte.

De regulă, ne imaginăm omul politic de cealaltă parte a uşii devenite instanţă transcendentală pentru apolitismul lui Mitică. Aşa era la Caragiale, unde caracterele erau distribuite mai clar decît miniştrii într-un guvern: rinocerul care sub aparenţa sclerozei dă dovadă de multă viclenie (Trahanache), demagogul (Caţavencu), oportunistul (Tipătescu) şi încă vreo cîteva specializări. Totuşi, dacă ar fi trăit azi şi ar fi avut telecomandă, Caragiale s-ar fi zăpăcit pînă la a ne lăsa o tipologie mai fluidă şi întîmplări cu morala mai puţin univocă. Blestemul demiurgului din Haimanale ne-a afectat difuz şi imperfect, fiindcă marionetele nu îşi cunosc în general destinul. „Reforma clasei politice", „tînăra generaţie" şi alte pseudoconcepte vehiculate de potentaţii zilei, în România, ascund un vid ideologic proporţional cu lipsa de crezuri a candidaţilor la primenirea trebilor publice. De aceea, curios, politicianul tînăr, reformist, e mai aproape de Mitică decît de modelele omologate din coşmarul vesel şi proiectiv al lui Caragiale. O anumită stridenţă, „verva scînteietoare" repetată în faţa oglinzii pe care a brevetat-o răposatul Horia Rusu, bădărănia, aluziile cloacale („gazometru" la Mitică), dispreţul pentru semeni, obsesia pentru „parale" sînt mai aproape de conştiinţa politică a nou-venitului în politica României decît cutare sau cutare tradiţie ideologică. Faţă de activistul de ieri, politicianul de azi e musai să facă gesturi de impact, înarmat cu o costumaţie pe care Mitică ar fi purtat-o în *D'ale carnavalului,* dacă ar fi fost distribuit de al său părinte (sau naş): andrele şi mop, uniformă ţanţoşă de husar (cu o svastică mică uitată pe ea), instrumente muzicale gen chitara lui Orban, gîdilate pînă lampa se stinge singură. O altă serie de accesorii care ţin de ideologia parvenitului, inexistente pe vremea lui Caragiale, îl completează pe Mitică-contemporanul: maşinoi, mobil cu cotcodăceli, diferite alte gizmo-uri înnoite în ritmul în care apar, întru gloria posesorului.

Pe vremuri, a fi „activist" era o ocupaţie, chiar dacă nu o profesie. Mitică-tînăra speranţă a liberalismului, socialismului, popularismului şi ecologiei române nu are nici una, nici alta. El e „politician" aşa cum alţii sînt înalţi sau scunzi, cu inocenţa cu care vorbeşte Marian Vanghelie limba română şi Traian Băsescu, engleza. Treaba lui Mitică e să se strecoare prin viaţă aşa cum alţii trec strada, atent la bolizii agresivi care i-ar putea curma baletul pe zebră, dar şi, mereu, la „oportunităţi". Ajunge înaintea altora la destinaţie pentru că trece mereu pe roşu. Ricoşează de la un partid la altul şi dintr-un studio TV în celălalt ca o bilă de biliard, iar aspiraţiile pe care le posedă se rezumă la „parale". Ele merită acest nume doar datorită tenacităţii de gîză lacomă şi egocentrismului.

Adina POPESCU

Să trăiţi, dom' Mitică!

De dimineaţă, iar a trebuit să mut maşina. Două săptămîni a stat pe locul la inginer care a fost plecat în concediu şi a stat bine. Dar a venit inginerul. Dup-aia m-am tot gîndit: un' s-o pun? Şi-am ochit un loc mai în lateralul blocului, chiar sub un dud, şi mi-am zis că n-o pune nimeni acolo că pică dude. Bun loc! Şi uite că de dimineaţă cînd să plec, o văd cu antenele-n sus. Ştiu şi al cui e locul, e ţiganul ăla de la patru care are şcoală de condus. Cre' că are mai multe locuri, al dracului ţigan! Dacă e posibil aşa ceva... Mă întorc acasă nervos, ca să iau cheia şi ţip la nevastă-mea: „Cînd vorbeşti cu aia de la ADP pă care ziceai c-o ştii?". Cică şi aia e în concediu. „Bă, da toţi îs în concediu?! Numa' noi muncim în ţara asta?" Acum, adevărul e că mai am şi eu şapte zile, dar le ţin pentru septembrie că se ieftineşte pe litoral. De ce să merg acu cînd se duc toţi miticii?

Am tot ţipat la nevastă-mea, că eram foarte, foarte nervos şi m-am dus s-o mut. Dau să o scot şi apare Sandu care cară de dimineaţă nişte scaune la ghenă. „Hai dă-o în spate, dă-o-n spate... acuma îndreaptă roţile!" „Lasă-mă, dom'le în pace! Ce, crezi că io nu ştiu s-o scot!?" El zice: „Vedeţi că o băgaţi în dud!". „Păi, de la nervi o bag, că nici nu mai ştiu care-i dreapta, care-i stînga." Ţip la Sandu: „Acum e bine? Îs drepte roţile?". Sandu nu mai zice nimic, doar dă din mînă. E bine.

Trece nevastă-mea spre metrou. „Vezi că urli de ne ştie toată parcarea!" Sandu aşteaptă să-i dau ceva. N-am. „Şi acuma unde-o pui?" La dracu' o pun! „Vezi că ai două sandvişuri în geantă... să nu-ţi mai iei shaorma că-i scumpă!"

O pun tot la inginer pînă deseară că n-am ce face. Mai stau cinci minute s-o curăţ de dude şi plec şi eu spre autobuz.

O viaţă uşoară şi plină de satisfacţii

Deci, dacă îţi merge ceva prost de dimineaţă îţi merge toată ziua. Asta zice legea aia a lui Murphy. M-am certat azi cu Ionescu, că de ce fumez în birou. Uite, da, fumez pen'că sînt nervos! Şi n-am fumat decît o ţigară, la geam. Că de ce mai avem aer condiţionat, dacă ţinem geamul deschis. „Măi nene, am deschis cinci minute geamu', am tras trei fumuri, am aruncat ţigarea pe geam... care-i treaba!?" Că legea zice... Ştii ceva? Aici la noi în birou, noi facem legea. Îmi venea să-l bag undeva, dar i-am vorbit frumos. „Sîntem patru fumători şi un nefumător. Pentru un nefumător, noi ăilalţi mergem la mama dreacului, pă scara dă serviciu, ca să fumăm... şi ţie tot nu-ţi convine?" Un dobitoc.

N-a mai zis nici unul nimic că a intrat şeful. După ce a plecat, m-am pus la computer ca să joc ăla cu pinguinul. Am pierdut. Joc mai idiot ca ăsta n-am văzut în viaţa mea! M-am ridicat şi le-am zis: „Io plec pe teren". În capul meu era: şi poate nu mă mai întorc.

Trebuia să ajung pe undeva prin Străuleşti, la o firmă care vinde ţevi. N-am mai ajuns. M-am pus pe o bancă, mi-am mîncat sandvişul şi m-am gîndit ce bine ar fi să am o viaţă uşoară şi plină de satisfacţii. Dar n-am. În timp ce stăteam, mîncam şi mă gîndeam, mă sună văru-miu pe mobil. Că dacă nu tragem o fugă mîine pînă pe V. Prahovei, să facem un mic. Mîine, adică sîmbătă. „Bă, tu eşti nebun? Să plecăm mîine, adică sîmbătă cînd tot Bucureştiu' merge pă Valea Prahovei?! Să facem cinci ore pă deneu?" Nu, că cică fraierii care au avut de plecat au plecat de vineri. „Bă şi să stăm acolo grătar lîngă grătar, mic lîngă mic?" Nu, că ştie el un loc. „Şi să nu să beau o bere ca omu', că trebe să mă întorc la şase?" Nu, că ăla micu al lui conduce. Fii-su. Tocmai şi-a luat carnet. „Bă, dacă e vreun rîuleţ p-acolo să-mi spăl şi io Solenţa, vin!" Ce m-o fi apucat?

Mi-am terminat sandvişul şi tot stăteam pe bancă şi mă gîndeam. Şi mi s-a făcut sete. Ce-ar fi să beau o bere? mi-am zis. Ştiu eu un loc, chiar după colţ, lîngă birou. Au bere la halbă cu spumă, dar fără detergent. M-am dus. M-am pus la o masă. Bună bere! Lîngă mine s-a pus un moş. Citea *Gazeta sporturilor*. Ăsta sigur e cu Steaua! – mi-am zis. Îi vezi după mutre. „Cald, dom'le, cald!" – îmi zice. Nu zic nimic. Dacă zic, se apucă să vorbească de nu-l mai opreşti. Moşii ăştia-s nevorbiţi rău. Mă uit după o altă masă liberă, dar nu e nici una. Mă uit la cît mai are în halbă. Mai mult de jumate. Sigur o să mai zică ceva, acu' o să înceapă să-i turuie gura. Mai bine să încep eu. „Aţi văzut ce-a făcut Steaua?". „Ce să facă?! 0-0!" – zice. Dup-aia dă pe gît halba şi se ridică. „Mi-a făcut plăcere!" Care o fi plăcerea că n-am apucat să vorbim nimic?! Moşii ăştia-s suciţi rău.

Mă întorc la birou. A plecat Ionescu şi fumăm şi noi o ţigară, ca oamenii. Nici n-am simţit cînd s-a făcut de patru. Mă sună nevastă-mea pe mobil. A sunat-o şi pe ea nevasta lui văru-miu. Că cică să mergem să cumpărăm ceva pentru mîine. „Merg, dar nu cu maşina că nu mai găsesc loc de parcare!"

Iau autobuzul, ajung acasă, mănînc şi dup-aia mergem pe jos la Kaufland, că e lîngă noi. Lume multă, ca vinerea. Îi zic: „Vezi ce iei, să ne băgăm la casa aia cu zece produse... uite ce cozi sînt!". Ea se duce la mici. „Nu lua mici că ia văru-miu, dă-l naibii!" „Da' trebe să luăm şi noi ceva!" Luăm bere, un bacs. Ea nu se abţine şi ia şi nişte ceafă. Mă enervez. „Păi, atuncea ia şi pui, ia şi cîrnaţi, ia tu tot! Ce, o să mîncăm ca sparţii?!" Tace şi nu mai ia nimic. Aşa trebe procedat. Deja am pierdut o oră. Ne punem la casa cu zece produse, mai sînt două persoane, dar la unul nu-i merge cardul şi renunţă la un produs. Aia de la casă cere cheia. În spatele nostru sînt deja patru persoane. Una îmi zice: „De ce stai, dom'le, aicea? Tu nu vezi cîte beri ai?". Îi explic frumos: „Nu se calculează la beri, ci la bacs... Am luat un bacs de bere, e un produs!". Cum pot fi oamenii ăştia atît de tîmpiţi!? Nu mai zice nimic, dar se uită urît. Aia de la casă tot n-are cheia şi stăm degeaba. Se mai deschide o casă chiar lîngă noi. „Bagă-te, bagă-te!" – îi zic lui nevastă-mea şi împing căruciorul spre cealaltă casă. Sîntem primii. Nevastă-mea se uită la mine ofuscată. Că dacă ştia că nu plătim la zece produse, îşi lua şi ea un deodorant.

Ne întoarcem acasă şi abia ducem pungile sus că sună la uşă. E inginerul. Mă roagă dacă pot să mut maşina. Sînt lac de apă, n-am fumat nici o ţigară de la birou, nu mai pot. „Dom'le, eu o mut, dar n-am unde s-o pun. Dacă n-am, n-am!" „Şi ce vină are omu că n-ai tu unde s-o pui?! E locul lui!" – zice nevastă-mea.

Mă duc, dau în spate, îndrept roţile, ies din parcare, o pun sub dud, vin acasă. Mă schimb în pijama, e deja 9. La televizor nu-i nimic de văzut. Toate mi-au mers prost azi. Mai bine mă duc să mă culc.

Mugur CIUMĂGEANU

Mitică: fals raport clinic

Primul contact

„Dacă eram cu o femeie, puneam metronomul la capul patului şi o ţineam aşa 45 de minute." Mă priveşte galeş, de efect. Studiază terenul. Are o frizură incredibil de corectă, mîndru de firele lui albe care i se ţesc dintre negre pentru a-i da o alură argitantă. E Mitică. Îmbătrînit, trecut peste ultimele două decenii de obositoare tranziţie. Pensionar, schimbîndu-şi de ceva vreme cămaşa scrobită cu mîneci scurte pe un tricou polo plăsticos, dar curăţel şi foarte şic.

Aştept cîteva secunde. Verbiajul continuă. Îmi povesteşte despre tabere de vară ale tinerilor fotbalişti, de pe vremea comuniştilor, la care pusese şi el osu'. Acolo l-a cunoscut pe Cornel Dinu, care era un ţînc pe vreme aia, „ambiţios, domle, da' băiat de gaşcă". Îmi povesteşte cum el bea cel puţin un şpriţ pe zi, de 45 de ani, dar că ficatul lui e încă valid, nu de gîscă. Stă bine şi cu stomacul, doar cu tensiunea are ceva probleme. Dar e atent cu medicaţia, şi merge la doctor de întreţinere.

Mitică e rasist cu moderaţie. Ştie să se poarte cu ţiganii, pe care-i bine să-i ţii la distanţă, dar în limitele omeniei. Pentru că-i Rapidist, chiar dacă ţine şi cu Steaua din cînd în cînd, la meciurile mari. Mitică regretă vechiul Bucureşti, dar mai ales terasele – Lido-ul, Cina, dar şi birtu' de pe Vasile Lascăr, unde pînă prin '98 şi-a băut şpriţurile în garaju' de sub bolta de vie, numai că acum au făcut acolo o bancă, şi totul s-a scumpit peste măsură. „Dar viaţa nu e numai o înşiruire de mărgeanuri, mai ai şi piatră ponce pe alocuri" – îmi spune Mitică, făcîndu-mi cu ochiul. Într-o de-abia schiţată ploconeală, că doar e la vreun fel de doctor, ce mai.

Eu să-l examinez?

Cine e Mitică? Fă-i şi tu un profil psihologic, mi s-a spus, că vrem să vedem dacă a mai supravieţuit. Eram sceptic că Mitică, adevăratul Mitică, fiul lui Mitică şi nepotul lui Mitică, mai trăieşte. Mă frec toată ziua de odraslele lui prin oraş, dar aveam impresia că regele părăsise clădirea.

Mitică e narcisic cu moderaţie. E perfect adaptat la un circuit de oameni şi de relaţii, e un conservator. E o colecţie de locuri comune, de învăţături definitive, dar face totul, repet, cu moderaţie. Rasist cu moderaţie. Băutor cu moderaţie. Anti-provincial cu moderaţie. Are inclusiv o teorie despre mitici în viziunea bănăţeanului, a ardeleanului sau a moldoveanului. Nu are vocaţia imperialismului şi nici măcar a capitalismului. Face afaceri mici, are venituri medii şi fraze mari la dispoziţie. Mitică, în fond, dincolo de aura lui pe cale de-a se pierde, este benign.

Mi se plînge de copiii lui, care au luat-o razna. Are un fiu, care învîrte ceva biznis şi cu care nu prea vorbeşte. „Nu respectă pe nimeni, se dă cu merţanu prin oraş şi crede că asta-i viaţa. Nu are respectul muncii şi nici măsura distracţiei, ce să-i faci." Iar despre fiică-sa, spune că „e prin Belgia, la ceva studii politice, dar ne scrie rar şi avem perspective diferite. Îmi reproşează că am ţinut-o din scurt, dar pentru mine disciplina e religie, bre" – îmi spune Mitică şi mă priveşte în ochi insistent.

Nu am chef de poveştile lui, şi mă irit puţin că nu pot să-mi arunc nada întrebărilor. Îmi închipui că nu a fost niciodată un interlocutor confortabil pentru ceilalţi, atunci cînd erau pe picior de egalitate. Căci cu superiorii, cred că este altă treabă. Pentru că Mitică este curajos cu moderaţie, iar cu ăi de sus mai bine pleci capul, că ştim că sabia nu-l taie. Mi-a repetat-o de vreo două-trei ori, ca să se asigure că am înţeles cum e cu viaţa. Sînt cam tînăr pentru el, şi pe deasupra e clar ca bună-ziua că nu sînt din Regat. Mă trădează accentul bănăţean şi o anumită non-directivitate care îl încurcă şi-i dă apă la moară în acelaşi timp.

Şi cu examinarea, ce fac?

Am stat vreo două ore cu Mitică. I-am înghiţit în dumicaţi mărunţi opiniile de viaţă, poveştile sfătoase, fanfaronadele şi văicărelile. E el. Chiar el. Cel pe care-l înjurau sau ironizau timid, pe la colţuri, bănăţenii sau ardelenii acum ceva timp, acuzîndu-l de tupeu şi nesimţire, de dominarea-fără-discernămînt a destinului ţării, imperialistul local şi mitocanul mărunt, de ocazie, care te scoate din minţi cînd îi eşti vecin la camping, la Neptun.

Foarte bine, l-am cunoscut, şi-acum ce? Mi se pare că-i istorie, Mitică. Cînd le mai fac cîte o vizită alor mei la Timişoara, ei au deja altă grilă. Încetul cu încetul, după opt ani de stat în Bucureşti, ei au început să-l caute pe Mitică în mine. Îmi sancţionează obrăzniciile, mă chestionează cum mai e prin Capitală, pentru a titra în urme acel rezi-

duu care în concepţia lor se depune încetul cu încetul în paharul Berzelius al caracterului meu, şi care mă transformă în Mitică, în noul Mitică.

Am vrut să scriu un raport clinic. Dar în final am renunţat. N-aveţi nevoie de un profil care se va dovedi inutil. Mitică a ieşit pe uşa cabinetului, după o scurtă şi penibilă scenă în care se simţise obligat să-mi strecoare o bancnotă de o sută de mii. C-aşa se face, mi-a spus. E pe cale de dispariţie, un brontozaur născut în cretacicul interbelic şi perfecţionat în jurasicul comunist. Încă agăţîndu-se de mica lui nişă dar din ce în ce mai fără oxigenul spriţului de zi cu zi.

Mă gîndesc cu groază că poate neo-miticii vor fi şi mai răi. Că paleo-reptilele vor fi înlocuite de agili carnivori, că asta-i evoluţia speciilor, nu? Îmi închid buticul de psihoterapie şi mă îndrept spre Greenhours. Aici mă aşteaptă o mînă de prieteni, la o bere. În Bucureşti este zăpuşeală, şi conversaţia va lîncezi molcom. Am cîteva subiecte în cap, să le povestesc despre o vacanţă prin Europa, să aud pe unde au mai fost ei. Cu toţii avem opinii şi ne simţim bine, cu moderaţie. Ne pregătim pentru toamnă, iar Bucureştiul se pregăteşte de supravieţuire. Populat de noi mitici, printre care mă număr şi eu...

Carmen MEZINCESCU

Avatarurile depresiei postindustriale

„Prin vine îţi curge sînge / aici se opresc asemănările dintre noi.“ Cam aşa grăiau prin 2005 cei patru tipi de cca 24 de ani mutaţi deja în Birmingham şi redenumiţi Editors. Adică Tom Smith – voce, chitară ritmică, pian –, Chris Urbanowicz (chitară, sintetizatoare), basistul Russell Leetch şi percuţionistul Ed Lay. Tocmai îşi schimbaseră numele din Snowfield şi erau tot mai prizaţi, la doar al treilea *single* („Blood“), scos la casa independentă Kitchenware. O aleseseră dintre multele care îi curtaseră după ce ascultaseră un demo anonim cu o singură piesă („Bullets“), trimis iniţial doar cîtorva cunoştinţe. Dar lucrau la cîntece de prin 2002, cînd trei dintre ei (Smith, Urbanowicz şi Leetch) se întîlniseră la un curs de tehnologie muzicală de la Universitatea Staffordshire, ai cărei studenţi erau cu toţii. Chitările angulare, sunetul tăios, curat, vocea profundă şi capabilă să-ţi zgîndăre măcar puţin viscerele a vocalului Tom Smith erau deja acolo... Sau, cum zicea, răutăcios, un *user* oarecare pe YouTube: „un amestec de Joy Division, mişcări de Chris Martin şi percuţii *dance*“. Poţi adăuga instantaneu şi alte repere optzecist-alternative, de la Echo & The Bunnymen la R.E.M. (trupa favorită a lui Smith). La vremea apariţiei debutului *The Back Room,* vîndut în peste 1 milion de exemplare, lumea i-a invocat, însă, mai ales pe contemporanii Interpol, cu care aveau în comun aerul emfatic şi *sound*-ul claustrofob şi morbid; plus timbrele apropiate ale frontman-ilor Smith şi, respectiv, Paul Banks.

Acum aproape doi ani, pe cînd al nu-mai-ştiu-cîtelea val de revival *post-punk-garage* etc. continua să şuiere asurzitor în mintea şi căştile categoriei mai fiţos-snoabe din zona de consumatori catalogată „youth culture“, am scris o recenzie nu tocmai amabilă la al doilea album al trupeţilor, multiplatinatul *An End Has a Start*, numărul 1 în Marea Britanie la lansare. Le reproşam atunci filigranul milimetric şi pluri-reverberat în care îşi îmbracă banalele consideraţii despre pierdere, moarte, alienare – i.e. reţetarul standard al postmodernităţii muzicale care a ocupat, philkdickian, în ultimul deceniu, nişa cîndva numită *indie*. Sigur, verdictul acela izvora şi din reticenţe personale – n-am încredere în nimeni care-mi spune că e disperat din ultimul model de Converşi şi înfăşurat de tricouri mulate şi *skinny jeans* care să-i contureze cît mai bine silueta care-ar umple de invidie orice anorexic(ă). Am constatat, însă, pe propria piele – şi propriul iPod, din care *AEHaS* n-a plecat nici pînă azi – că dincolo de supra-producţia deranjantă a obişnuitului U2 Jacknife Lee şi de afectarea tipică genului, vibra *alt*ceva pe care nu reuşeam să pun degetul ori vreo etichetă şi care mă împingea spre reascultări obsesive. Un *je ne sais quoi* melancolic şi (în lipsa unui termen mai bun) autentic, care scurtcircuita cumva consideraţiile tehnice & logice şi reuşea să ajungă fix în cealaltă emisferă a creierului, la centrii care controlează reacţiile emoţionale. Iar emoţia e tocmai ceea ce lipseşte din majoritatea covîrşitoare a producţiilor *„indie“*, sufocate de cinism, poze cool şi de dorinţa exacerbată de a spune *chestii* (eventual cu majuscule) deştepte. Ca şi cum în albumul acesta care la prima, a doua, a zecea ascultare părea culmea calculului şi artificialităţii unui automat cu chip-ul setat pe „dezolare“, cît se poate de profi altminteri, ceva foarte viu se zbătea să iasă, pulsînd dureros, la suprafaţă.

Prin august 2008, pe uriaşul stadion londonez de rugby Twickenham, venită să-i văd în sfîrşit pe R.E.M., am avut şi confirmarea. Editors erau a doua trupă din deschidere şi au fost deopotrivă exact cum mi-i imaginasem şi cu totul altfel. Juni, şic, longilini (mai puţin plinuţul Russell Leetch), cu deja clişeizata rezervă britanică sticlindu-le în priviri, respirînd în mişcările minimale, ca şi în interacţiunea redusă cu publicul. Impresia de maşinărie bine unsă & rodată a persistat, *sound*-ul era curat, perfect, lucrat; era, însă, din nou, şi *feeling*-ul acela de durere reală, palpitînd în fiecare intonaţie a vocii grave a lui Smith (e ceva inefabil în felul cum reuşeşte să facă sintagme triviale ca „love replaces fear“ sau „there's life in us yet, love“ să percuteze în plin); şi în versurile care, am realizat atunci, erau doar simple, „la obiect“, nu simpliste. Şi mi-a trecut iar prin minte că sofisticarea nu funcţionează întotdeauna.

Pînă la urmă, e firesc ca într-o lume a interacţiunilor mediat-cosmetizate nevoia de relaţionare veritabilă (ca să facem racordul cu marota inevitabililor Joy Division) şi de exprimare directă a suferinţei & depresiei să se exteriorizeze muzical. Căci, zic şi ei, *„you came on your own / that's how you'll leave / with hope in your hands“*...

P.S. Cred că o piesă de-a lor, „Smokers Outside the Hospital Doors“, m-a convins un timp să mă las de fumat. Dar nu trebuie să fii dependent nevrotic/rușinat de nicotină ca să-i găseşti memorabili *live*. Acum şi în Bucureşti, pe 16 august, la Teatrul de Vară din Herăstrău.

Loreley PETROIU

London Calling

– bucuriile simple ale unui oraş –

Acum ceva vreme, o prietenă m-a chestionat în legătură cu planurile mele de concediu: „Unde mergi în vacanţă?“. „La Londra.“ „Londra?!... Dar mai sînt atîtea locuri de văzut!“ – îmi răspunde ea cu o mirare vecină cu iritarea. Nu, nu e vorba că Londra ar fi cumva o destinaţie de ocolit. Problema e doar că, în timp ce-aş putea alege din atîtea alte locuri în care n-am mai fost, eu prefer să-mi petrec săptămîna de concediu la Londra, pentru al treilea an la rînd. Mă grăbesc să adaug, în chip de scuză, că e un oraş atît de mare, mai am atîtea de văzut, făcut, gustat şi adulmecat. Ar vrea să mă-nţeleagă, dar din felul în care dă din cap a compătimire îmi dau seama că răspunsul meu nu e o scuză prea bună. Şi, pe undeva, are dreptate. Am mai văzut şi alte oraşe frumoase, dar n-am ţinut cu dinţii de ideea de a le revedea. Şi mi-ar plăcea, desigur. Asta dacă n-ar exista Londra la mijloc. Nu revin doar pentru locurile încă nevizitate; revin, în egală măsură, pentru plăcerea de mă reîntîlni cu cele cunoscute deja. Reparcurg un traseu oarecare şi mă surprind comparînd mental modul în care el îmi apare acum în faţa ochilor, cu primele impresii, mult mai exaltate, dar şi mai naive, de la începuturile mele într-ale Londrei. Astăzi îmi dau seama cît de epuizantă trebuie să-mi fi fost lăcomia uriaşă cu care absorbeam pe atunci orice detaliu, orice fărîmă de peisaj, o frenezie cauzată deopotrivă de temerea că poate nu voi mai găsi ocazia de a reveni, dar şi de înţelegerea imediată a faptului că am de a face cu o namilă de oraş pe care nici nu mai ştiu de unde să-l apuc sau cum să-l fac să-mi încapă, tot, în acel mic sejur de început.

Nu m-am blazat deloc, dimpotrivă, de-abia acum simt că mi-am dobîndit micile îndemînări care-mi permit o savurare calmă, pe îndelete, fără pericolul unei buimăceli totale. Ceea ce nu înseamnă că mi-ar fi putut şterge cineva zîmbetul lăbărţat pe faţă în prima zi, cînd, imediat după ce mi-am lăsat bagajele la hotel, am pornit fără şovăială prin oraş, spre St. James's Park, cel mai plăcut debut al vacanţei mele. Unele lucruri au rămas la fel, cel puţin pentru mine: dacă în România subiectul „starea vremii“ nu mă preocupă nici cît negru sub unghie, în Londra mă surprind privind în sus cu speranţa de cer albastru, de cel puţin cîteva ori pe zi. Subiect esenţial, cu care debutează fiecare dimineaţă. În primii doi ani, nişte calcule neinspirate mă aduseseră acolo doar toamna (= ploaie, vînt, frig, cîtă suferinţă!). Acum, n-am avut parte de nici măcar un strop de ploaie, astfel încît mă trezeam rostind de nu ştiu cîte ori pe zi: „Nu-mi vine să cred! Sînt la Londra şi nu plouă!“, ca şi cum vremea frumoasă era un cadou aproape nemeritat. Vara aduce mult mai mulţi turişti români, întîlniţi în cele mai variate locuri: la Imperial War Museum sau în Greenwich, la Maritime Museum, pe malurile Tamisei, la Westminster Abbey, pe străzi aiurea. E drept că am întîlnit şi doi conaţionali care au reuşit să-mi provoace indignarea: cu *alba-neagra,* pe Jubilee Bridge, şi o mulţime de curioşi adunaţi în jur.

M-am obişnuit deja şi cu variatele avertismente şi măsuri de securitate implementate, de care te izbeşti cam peste tot: în gări nu există coşuri de gunoi (lipsa lor e compensată de numărul mai mare al celor angajaţi cu curăţenia), iar în mijloacele de transport în comun se poate citi de pe postere: *Smile, you're on camera!* sau *If you see or hear anything suspicious, tell our staff or the police immediately,* ca parte a unei campanii cu sloganul *Trust your senses*. Totuşi, unele te implică ceva mai mult, riscînd să-ţi mai ciuntească din relaxarea estivală: la castelul Windsor, vizita debutează destul de inhibant, cu un control de securitate „airport-style“ (în toată regula!), cel mai probabil din cauză că este una dintre reşedinţele oficiale ale Monarhiei. Mult mai mult decît castelul în sine, mi-au plăcut cele două localităţi: Windsor şi, peste Tamisa, Eton (şi faimosul colegiu), cu străduţe impregnate de atmosfera cochetă de vacanţă, pline de turişti, dar fără trepidaţia metropolei din apropiere. Iar în Londra, cel mai la îndemînă mod de-a te sustrage agitaţiei străzilor rămîn tot parcurile – de fapt, pe vreme bună, orice petic de iarbă e valorificat instantaneu: se mănîncă, se citeşte pe iarbă ori se zace pur şi simplu. Nu ştiu cum se face, dar în singurul parc „mare“ din Cluj n-am simţit niciodată imboldul să mă trîntesc pe jos (printre pietre, crengi uscate şi tot soiul de ambalaje).

© M. Chivu

Un loc favorit rămîne şi azi, ca-n prima zi, Gara Victoria – de fapt, şi pub-ul din faţa ei, de unde, cu o bere în faţă, o ţin sub vizor, cu vacarmul şi vînzoleala ei pestriţă. Pe frontispiciul patinat al clădirii, o simplă inscripţie – *London Victoria Station,* reuşeşte de fiecare dată să-mi procure acelaşi fior de emoţie, pe care n-ar putea să mi-l întreacă nimic (da, Londra poate oricînd să-mi ofere asemenea bucurii simple, oricît de mărunte ar putea părea ele unui ochi profan!). Cu atît mai multă plăcere am citit recent romanul lui Paul Bailey, *Unchiul Rudolf* (Editura Humanitas, în traducerea lui Marius Chivu), încercînd apoi să mi-l imaginez pe Andrei/Andrew, stînd pe peronul Gării Victoria şi momentul acela, o dimineaţă, devenind apoi punctul de început al unei alte vieţi.

Nu ştiu ce i-aş putea răspunde prietenei mele la anul, dar de Londra nici nu mă gîndesc să mă despart atît de repede, cînd de-abia începem să ne cunoaştem mai bine: la urma urmei, mi-au mai rămas două lire pe *Oyster card* (pentru transportul în comun), deci oricum n-am de ales.

***Loreley Petroiu** este absolventă a Facultăţii de Studii Europene din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj; în prezent, web designer.*

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Prin ruinele Turnului Babel

Una dintre cele mai frecvente întrebări de care are parte un critic de teatru – şi nu numai de la „civili“ – este „Cum poţi scrie despre un spectacol vorbit în altă limbă decît a ta?“, cu, eventual, adaosul „Înţelegi ceva?“. Asta e valabil, desigur, pentru criticii care circulă prin străinătate şi, din cînd în cînd, prin România cea Mare, unde există cîteva instituţii de spectacol ce folosesc idiomuri diferite de al majoritarilor. Asta e valabil, în orice caz, pentru mine, care vizitez cu oarece asiduitate teatrele minorităţilor naţionale şi „dau seamă“, la fel de asiduu, despre ce văd acolo. (Prea asiduu, chiar, opinează cîte unii: „Iar scrii, dragă, despre unguri?“. Fiecare cu ce-l doare.) Chiar dacă explici pe larg procesul prin care fluidul energetic spiritual-emoţional, în continuă mişcare între scenă şi sală, face neesenţială – nu şi inutilă, ce-i drept – înţelegerea cuvintelor ca atare, chiar dacă subliniezi faptul că, de cele mai multe ori, piesa îţi este cunoscută dinainte, interlocutorul tot nu e mulţumit. „Da, sigur, da' să nu pricepi chiar nimic atunci, pe moment?! Cum poţi să scrii după aia?“ Iaca pot.

Pe ultima „felie“ a sezonului trecut s-a întîmplat, tocmai, să văd, aproape „bloc“, trei spectacole jucate de două trupe de limbă maghiară – Csiki Játékszin din Miercurea-Ciuc şi Compania „Szigligeti“ a Teatrului de Stat din Oradea. Prima, care sărbătorea încheierea celei de-a o suta stagiuni de la înfiinţare, avea pe afiş *Pasărea albastră* de Maurice Maeterlinck şi *Hamlet* de William Shakespeare, iar cealaltă (care marca, fără vreo festivitate specială, încheierea primei stagiuni a unui nou director, actorul Levente Dimény) oferea *Kasimir şi Karoline* de Ödön von Horváth. Toate – titluri prestigioase: piese celebre sau, măcar, foarte cunoscute; şi, toate, piese foarte grele.

Trebuie spus că, în clasamentul neoficial al teatrelor „minoritare“ (clasament pe care, „în interior“, toată lumea îl cunoaşte şi după care, pe tăcute, se ghidează fără a sta mult pe gînduri), aceste două trupe nu se situează chiar sus. De fapt, se află în jumătatea de jos. Motivele sînt diferite şi nu neapărat, toate, „obiective“. Astfel, teatrul din Miercurea-Ciuc face parte din categoria companiilor mici, care îşi desfăşoară activitatea într-un oraş mic, avînd ca sediu nu o clădire proprie, cu dotările obligatorii, ci Casa de cultură locală; echipa actoricească e compusă preponderent din tineri, iar repertoriul, pînă nu demult, mai degrabă din spectacolele muzicale (comedii, în primul rînd), ce ocupă un loc preeminent în tradiţia culturală maghiară şi – mai important! – în preferinţele publicului; preferinţe pe care, ani întregi, teatrul nu a încercat prea tare să le nuanţeze... Cele două spectacole amintite sînt, în acest sens, o excepţie care făgăduieşte să se multiplice. Ca să devină regulă, impedimentele nu ar fi foarte multe: viaţa demonstrează că şi spectatorii din oraşele mici au „organ“ pentru teatrul de artă, presupus a fi mai complicat. Dimpotrivă, trupa orădeană se numără printre cele care „au cunoscut zile mai bune“; acum 20-25 de ani, aceasta se lăuda cu spectacole de nivel naţional – adică, european – şi cu un renume pe măsură. O dată cu dezechilibrele „manageriale“ de după 1989, poziţia ansamblului în „peisaj“ s-a fragilizat, unii actori au abandonat cursa, alţii s-au blazat, alţii, în fine, nici nu (mai) ştiau cum este cînd e bine, şi abia în ultimele luni lucrurile au reapucat-o pe un drum ascendent. *Kasimir şi Karoline* reprezintă un exemplu strălucit.

Montările despre care am vorbit au în comun, dincolo de calitatea lor remarcabilă, încă un mic amănunt: au fost realizate de regizori români – vreau să spun, de regizori de etnie română şi vorbitori de limbă română. Victor Ioan Frunză (*Pasărea albastră*), Gavriil Pinte (*Hamlet*) şi Anca Bradu (*Kasimir...*) sînt nume bine „cotate“ pe scena naţională, ceea ce a şi dus la invitarea lor în respectivele teatre, doritoare să obţină, astfel, produse artistice de calitate garantată; de altfel, nici unul dintre ei nu se află la o primă colaborare cu ansamblurile minoritare – dimpotrivă. În mod interesant, nimeni (nimeni „din breaslă“, oricum) nu şi-a pus, din cîte ştiu eu, întrebarea cum şi dacă artiştii de limbi diferite se vor înţelege între ei. Ceea ce dovedeşte că, în context teatral, întrebările de acest fel sînt absurde. Sau inutile. Sau ambele.

P.S. Acum vreo săptămînă, am văzut pe un canal franţuzesc o bucată dintr-un spectacol invitat la Festivalul de Teatru de la Avignon (adevăratul Avignon, ca să zic aşa, precizare asupra căreia voi reveni în articolul viitor) şi jucat în Curtea de Onoare a Palatului Papilor, pe post de *clou* al ediţiei 2009. Printr-o coincidenţă, era *Kasimir şi Karoline*, într-o producţie olandeză, regizată, la două mîini, de Johan Simons şi Paul Koek. Am rezistat doar vreo jumătate de oră, cam tot atît cît, cum am aflat ulterior, citind comentariile presei franţuzeşti, au rezistat cei mai mulţi dintre spectatorii de la faţa locului. Şi totuşi, spectacolul era jucat în franceză...

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Fraţii Presniakov, *Ucide arbitrul!*, traducere din limba rusă de Fraţii Vakulovski, Editura Art, 2009.**

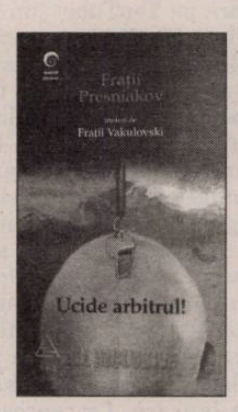

Fraţii Presniakov (Oleg & Vladimir) au 35/40 de ani şi par să fie, astăzi, dramaturgii ruşi cei mai jucaţi în lume, după Cehov. În roman debutează însă ceva mai recent, cu acest *Ucide arbitrul!* – thriller lax, satiră cu updatări spumoase a metehnelor ruseşti şi a „eurotrash“-urilor, meditaţie şugubeaţă pe marginea „comicsului vieţii noastre“, adică o carte „de acţiune“ în care acţiunea uită adeseori de sine şi îşi face de lucru cu jocurile literaturii ironice.

Cei patru protagonişti, nişte marginali pitoreşti dintr-un mic orăşel rusesc, sînt ideali pentru această poveste cu pregetări digresive. Unul dintre ei, cel care şi povesteşte (îl voi nota cu X pentru că n-are nume), este lunetist la „staţia atomică“ din localitate, iar ceilalţi trei i-au fost colegi la „colegiul atomic“: Pepsi şi Hot-Dog (paznici de parcare narcomani, hoţi ponderaţi de benzină şi dealeri de electrocasnice furate), plus Nataşa (care are o agenţie matrimonială, relaţii cu vesticii şi probabile îndeletniciri patriotice de informatoare). Ei văd împreună finala de Campionat Mondial unde Rusiei i se refuză un penalty şi hotărăsc, în consecinţă, să-l omoare pe arbitru. Porniţi în căutarea lui, ajung la un hotel de lux din Antalya, iar aici rătăcesc cam ca Peter Sellers în *Petrecerea*, dezorientaţi de „tabloul luminos al odihnei şi relaxării“, de lipsa radiaţiilor etc. Bramburelii lor năuce i se adaugă o sporovăială colorat-panicată, dar mai ales panseurile lui X – căci el gîndeşte mult, îndeobşte cu voce tare, iar cînd nu gîndeşte, îşi aminteşte lucruri cu tîlc. Şi încă pe teme de toată mîna: iubire, femei, „Sărbătoarea Atomicului“, MTV, buletine de ştiri, arborele genealogic al lui Hot-Dog, „societatea noastră de retardaţi“, faptul că „oriunde ai lucra, o profesie îţi strică psihicul“ ş.a.m.d.

„Dosarele“ acestea ale lui X, perfect terestre şi nostim formulate, bat moneda forte a romanului. Că arbitrul nici n-o să moară contează mai puţin.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Spiriduşi

● **Fever Ray, *Fever Ray*, Rabid Records, 2009.**

N-ar fi fost mare scofală dacă The Knife ar fi rămas o altă formaţie bizară a anilor 2000. O dată pentru că anii 2000 au fost suficient de indulgenţi cu ciudăţeniile încît să ţină mirarea deoparte şi în al doilea rînd pentru că, atunci cînd descinzi dintr-o Scandinavie bîntuită de ceţuri, fiorduri, Björk şi Sigur Rós, nici nu s-ar cuveni să fi altfel. Marele merit al fraţilor Karin Dreijer Andersson şi Olof Dreijer nu a fost nici acela de a fi atipici. Probabil că ce a contat cu adevărat, încît The Knife să ajungă una dintre cele mai important-nepămîntene trupe ale decadei, a fost că bizareria lor s-a dovedit irezistibilă, că nonşalanţa cu care au amestecat ridicolul cu sublimul, dansul cu extravaganţa, synth-pop-ul vesel cu tărîmurile sumbre, fleacurile cu abisul a funcţionat în mod inexplicabil şi fermecat. Cumva, aproape văjitoreşte, sunetele dance expirate sau intrate în uitare şi-au regăsit pe albumele The Knife şi nostalgia de odinioară, şi vibraţia ritmică, iar, în plus, dincolo de experimentele electro la zi, au fost învăluite de o aură stranie şi nelămurită, de un mister ceţos exclusiv nordic, un mister pe care doar o voce stridentă, ardentă şi spectrală ca cea a lui Karin Dreijer Andersson i-a putut intui, pătrunde şi dezvălui sensul ascuns.

Pentru că fratele ei şi-a luat liber ca să exploreze Amazonul, pentru că ea a rămas în Suedia, iar grupul The Knife în suspensie, Karin Dreijer Andersson s-a gîndit să lanseze un album solo botezat, numai ea ştie de ce, *Fever Ray*. Dacă veţi găsi ceva din The Knife aici n-are prea mare importanţă. Tentele de culoare sînt mai închise, melodiile cu mult mai trenante, parada de ritm şi spectacol ţinută deoparte. Monoton şi introspectiv, delicat şi temător, *Fever Ray* este doar o reverberaţie nocturnă a marelui succes The Knife din 2006, *Silent Shout*. Dacă veţi descoperi în substratul tematic acelaşi synth-pop ambiguu, camuflat în teme stranii, suport pentru vise şi nostalgii tremurătoare e semnul că acest album de debut nu mai e chiar aşa de opac cum ar părea la început. Nu: oricît de sumbru, de eliptic, de anxios, de straniu şi de nocturn v-ar suna, oricît de bizare, inutile, buimăcitoare ar fi incantaţiile doamnei Andersson (luaţi, de pildă, versurile de la „When I Grow Up“), *Fever Ray* cîntă cu totul şi cu totul despre altceva. Ce rost ar avea veselia tăinuită, mirosul de ploaie şi de ceaţă de pe acest album, ce rost ar avea lamentaţiile despre zidurile de beton sau versurile copilăreşti despre bucuria de a trăi într-o pădure la malul mării, ce alt sens ar putea avea desprinderea de pămînt, freamătul şi plutirea, apropierea cuminte de miracol şi de basm, dacă Karin Dreijer Andersson n-ar cînta despre spiriduşi?! Da, despre spiriduşi e vorba în *Fever Ray*, chiar dacă ei nu sînt pomeniţi niciodată, chiar dacă ceţurile scandinave colorate, parfumate cu tente electro îi ţin ascunşi de ochii şi urechile noastre de muritori logici şi de rînd. Şi da, desigur, spiriduşii pot fi şi neliniştitori şi ridicoli, şi închipuiţi şi înspăimîntători, şi demni de dispreţ şi magici, după chipul şi asemănarea noastră, după dorinţa sau, dimpotrivă, lehamitea noastră de a ne apropia de ei. Fever Ray, şi acest album minune, nu ţine seamă de toate aceste umori, şi se apropie tiptil, pe nesimţite, de lucrurile nevăzute, le atinge şi le descoperă într-o doară, pur şi simplu, pentru plăcerea şi bucuria de a cînta despre ele. Şi nu: ca orice mister, ca orice chestiune nelămurită, presimţită, incertă, de nerostit, spiriduşii nu vor apărea de la prima ascultare. E nevoie de linişte şi e nevoie de stare, e nevoie de ceva ceaţă şi de puţină, foarte puţină contemplare şi, mai ales, e nevoie să credeţi şi să nu vă fie teamă. Altfel, capcanele sînt multe, iar acest album poate rămîne doar ermetic, bizar, ridicol, sumbru, straniu, anxios, introspectiv, electro. Ceva interesant, fără îndoială, albumul de debut al doamnei Karin Dreijer Andersson din grupul suedez The Knife.

Probabil că, dacă această doamnă ar mărturisi ziarelor de care se fereşte atît, nu doar că nu-i e teamă, că îi înţelege sau că i-a văzut pe spiriduşi, ci şi că a stat de vorbă pe îndelete cu ei şi că a compus un album despre emoţiile şi bucuriile lor, altfel ar sta lucrurile. Aşa însă, în lipsa mărturiilor scrise şi a temeiurilor logice, nu-mi rămîne decît intuiţia: Karin Dreijer Andersson e foarte bună prietenă cu spiriduşii.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Noi albume la Editura ICR

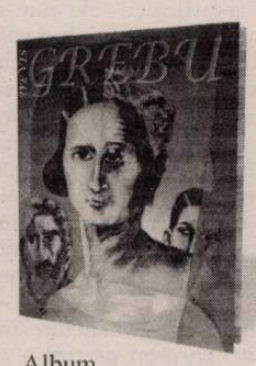

Album
Devis Grebu

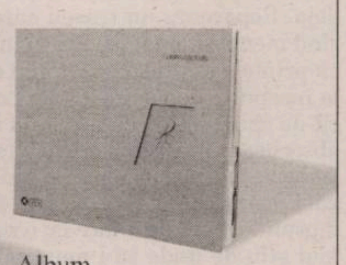

Album
Florin Ciubotaru

Contact: Tel.031 71 00 645 / Fax: 031 71 00 647 / comenzi@icr.ro / Aleea Alexandru 38, Bucureşti

DILEMAVECHE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Mărirea şi (de)căderea firelor de păr

● **Jean Da Silva, *Du velu au lisse. Histoire et esthétique de l'épilation intime*, Editions Complexe, Paris, 2009**

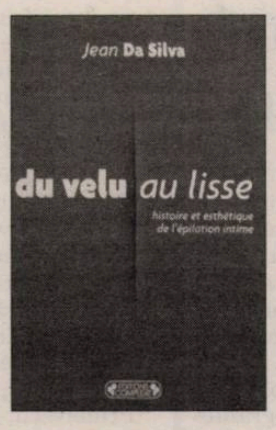

Profesor de arte plastice la Sorbona, Jean Da Silva tratează subiectul epilării intime cu penseta erudiţiei. El explorează această practică – în principiu discretă şi strict personală – din perspectiva schimbărilor intervenite în discursul social, în percepţia colectivă şi în reprezentările asociate acestor fire de păr mai mult sau mai puţin dorite, cînd ţinute la mare cinste, cînd înlăturate radical.

Plecînd de la observaţia că, în ultimii ani, epilarea integrală a zonei intime a devenit o normă estetică larg răspîndită, ba mai mult, o practică adoptată în cvasitotalitate de adolescenţii de ambele sexe, Jean Da Silva îşi propune să schiţeze evoluţia acestui fenomen, care a suscitat dintotdeauna atitudini contradictorii: „Perturbînd ordinea distinctivă a genurilor şi schema potrivit căreia masculinul este recunoscut prin pilozitate, iar femininul prin aspectul neted al pielii, epilarea – mai ales în versiunea integrală – este percepută ca un atentat la reperele antropologice şi culturale, ca o abatere, evaluată atît negativ – semn al derivei moravurilor –, cît şi pozitiv – marcă a unei aspiraţii de eliberare a corpului".

Fără să fie cîtuşi de puţin o noutate – deja Pliniu punea pervertirea moravurilor în Imperiu pe seama oncţiunilor cu ceară şi ulei, a băilor fierbinţi şi a epilărilor ce descopereau pînă şi cotloanele cele mai ascunse – moda actuală a epilării intime poate fi pusă şi pe seama influenţei exercitate de filmele X. Aceste producţii sînt, astăzi, cam singurele surse de educaţie sexuală, dar cînd aflăm pînă unde mergea inocenţa în vremurile de odinioară, ele ni se par dintr-odată mai puţin nocive. De exemplu, celebrul critic de artă John Ruskin se căsătoreşte în 1848, şi, din păcate pentru toată lumea, este virgin. În noaptea nunţii este şocat de o cumplită surpriză: trupul miresei e îngrozitor de diferit de ceea ce ştia el atît de bine că e un corp de femeie, doar văzuse şi adorase atîtea şi atîtea statui antice, albe, netede, şi în primul rînd fără păr. E convins că biata fată suferă de o monstruoasă anomalie, ce tragedie, tocmai acolo, şi cuprins de repulsie, căsătoria rămîne neconsumată. După şase ani de aşteptări zadarnice, nefericita lui soţie îşi propune să divorţeze, însă fiind la fel de ignorantă ca el, are mari ezitări în a solicita un consult care să ateste faptul că este încă virgină. Îi este teamă că medicul îi va descoperi acea pădure nedorită, despre care soţul îi băgase în cap că ar fi o diformitate respingătoare. Mă gîndesc acum că, paradoxal, cei foarte tineri, deşi azi inundaţi de imagini explicite, ar putea avea o reacţie similară. Dacă nu au curiozitatea să exploreze şi secţiunea de nişă „hairy", ar putea să creadă că pielea părţilor cu pricina e glabră, lucioasă, ca a statuilor lui John Ruskin. Cu precizarea că nu ştiu cine a fost Ruskin şi că statuile lui sînt în mişcare. Mecanică, ce-i drept.

Deşi ar fi multe alte exemple, să nu ne grăbim şi să credem că secolul al XIX-lea a fost pilofob. Dintr-o scrisoare datată august 1812 aparţinînd soţiei prim-ministrului englez, aflăm că aceasta îi trimite amantului ei, poetul Byron, un mic smoc de păr din grădina ei secretă şi îl invită pe iubitul ei să facă la fel.

Multă vreme în reprezentările picturale corpul este înfăţişat idealizat, cu evitarea absolută a celor mai neînsemnate firişoare în zonele în mod obişnuit nearse de soare. Delacroix primeşte critici aspre pînă şi pentru faptul că lasă umbre „murdare" în axila femeii ce simbolizează Libertatea pe baricade. Pentru că părul e învestit cu încărcătură sexuală, felul în care un colecţionar alege să-şi expună tablourile trădează delimitarea între public şi privat. Diplomatul Khalil-Bey, primul proprietar al celebrului tablou *Originea lumii* pictat de Courbet în 1866 deţine şi *Baia turcească* semnată de Ingres. În timp ce pînza lui Courbet este aşezată în cabinetul de toaletă, camuflată sub o draperie verde, nudurile cu pielea „curată" din tabloul lui Ingres sînt expuse, în văzul tuturor oaspeţilor, în salon.

Codul pudorii este mereu altul, în funcţie de context, în funcţie de epocă. La început de secol XX era de neconceput, era indecent şi, mai ales, neadecvat ca o dansatoare să fie lipsită de această podoabă corporală. Autorul unui *Guide secret des maisons de rendez-vous, cabarets artistiques, dames galantes, tous les plaisirs* apărut în 1907 scrie într-un articol despre eforturile unei dansatoare de a-şi masca aceste lipsuri în punctele esenţiale, prin comandarea secretă a trei mici peruci, dintre care una era puţin mai mare decît celelalte două.

Pentru avangarda artistică, expunerea părului pubian este un gest iconoclast. Kiki de Montparnasse, pentru o vreme iubita fotografului Man Ray, înainte de a poza nud avea mare grijă să îşi deseneze pubisul cu un dermatograf, pentru că natura nu o înzestrase în acel loc cu indispensabilele fire negre. Încă nu se inventase photoshopul. Dimpotrivă, Marcel Duchamp avea oroare de păr şi se epila peste tot, sistematic, aproape compulsiv. La un moment dat, vrea să facă un filmuleţ care să-l prezinte pe Man Ray în postură de frizer în timp ce rădea meticulos pubisul unei baronese excentrice, numai că totul e compromis de hohotele de rîs ale modelului în timpul operaţiunii şi Duchamp renunţă. Face totuşi nişte fotografii. Edificatoare.

Cartea profesorului Jean Da Silva nu putea să ocolească teme precum epilarea naturistă, obligatoria epilare orientală, soarta părului în cinema, precum şi explorarea tendinţelor actuale. După ce şi-a trăit momentul de glorie în calitate de factor obligatoriu al integrării sociale, „universul epilat" pare să piardă teren şi să facă loc şi aspectului *bear*. Julia Roberts şi mai recent Laetitia Casta, între alţii, contribuie la emanciparea de sub tirania epilării. O spune şi titlul unei recente piese de teatru *Eloge du poil*. Văzînd minuţia cu care adună fapte şi argumente, nu s-ar putea spune că Jean Da Silva nu ştie să despice firul în patru.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

CLAUDIO MORESCHINI *Istoria filosofiei patristice* 744 pp., 75 lei

VALERIU ANANIA, AUREL SASU *Despre noi şi despre alţii* 128 pp., 16 lei

DR. ATUL GAWANDE *Pe muchie de cuţit* 372 pp., 39 lei

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Dilema veche vă recomandă

● În atenţia celor care nu suportă fotbalul şi teletirania lui: de sîmbătă, 15 august, toată săptămîna, *live*, pe TVR 2 şi pe Eurosport, din amurg pînă spre miezul nopţii, Campionatele Mondiale de Atletism de la Berlin. La telemuncă! – vă îndeamnă altruist un fan al fotbalului, care vă mulţumeşte fiindcă existaţi. (Radu Cosaşu)

● Urmează o săptămînă foarte rock: sîmbătă, la Sala Polivalentă, concert Faith No More, trupa cu cel mai interesant şi polivalent vocalist din zona metal-ului – Mike Patton, un muzician pe care l-aş numi de-a dreptul avangardist; iar luni, de la ora 21, pe Cinemax, *Pink Floyd: The Wall*, filmul cult din 1982 al lui Alan Parker, iar de la ora 22,30, *The Last Waltz*, concertul de adio din 1978 al celor de la The Band, cu *special guests* de legendă (Dylan, Clapton, Diamond, Morrison, Young, Butterfield, Mitchell, Muddy Waters etc.), documentar regizat de Martin Scorsese. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Legături bolnăvicioase

● ***Iubire la New York / Two Lovers* (SUA, 2009), de James Gray.**

Nu luaţi în seamă titlul românesc: *Iubire la New York* (pe ecrane din 21 august) nu e un produs de serie, ci un film extrem de personal, cu o atmosferă foarte distinctivă – claustrofobică, un pic febrilă, cu siguranţă parfumată. Acţiunea se petrece în Brooklyn-ul zilelor noastre, dar lucrul ăsta e uşor de uitat, căci casa în care se petrece o bună parte din ea – casa unei familii evreieşti de origine est-europeană – respiră aerul unei alte epoci şi al unei alte lumi: mobila e greoaie, pereţii sînt plini de pozele înrămate ale strămoşilor, lumina electrică e de-un galben uşor bolnăvicios, uşor sufocant (în timp ce lumina de afară e lumină de noiembrie-decembrie). Eroul – Leonard (Joaquin Phoenix) – are în jur de 30 de ani, dar încă mai locuieşte acolo împreună cu părinţii lui (Isabella Rossellini şi Moni Moshonov). Are o slujbă la o spălătorie – afacerea tatălui său –, dar preferă să fotografieze peisaje dezolante sau pur şi simplu să zacă. Are la activ o logodnă întreruptă (din cauza unei obscure incompatibilităţi genetice) şi mai multe tentative de sinucidere (are şi un certificat de maniaco-depresiv). Cu părinţii lui e şleampăt şi ascuns ca un adolescent. Părinţii nu fac nici un comentariu, dar îl supraveghează discret şi iau măsuri pentru a-i asigura un viitor: căsătoria cu Sandra (Vinessa Shaw) – fiica cea cuminte a celor mai buni prieteni ai lor – ar fi soluţia ideală, mai ales că tatăl Sandrei, proprietarul unei spălătorii mai mari, urmăreşte s-o cumpere pe-a lor. Leonard nu refuză căldura Sandrei: el are şi hăMeseala emoţională a adolescentului, iar sinceritatea şi convenţionalitatea Sandrei îl fac să se simtă în largul lui. Însă nu-l *excită* aşa cum îl excită amestecul de somptuozitate blondă şi confuzie autovătămătoare al noii lui vecine de bloc, Michelle (Gwyneth Paltrow) – secretară la o firmă de avocaţi din Manhattan şi amantă isterică a bărbatului căsătorit pentru care lucrează. Respins de Michelle, o sună imediat pe Sandra – la 6 dimineaţa: deschiderea lui spre iubire e deschidere autentică (a ajuns la 30 de ani fără să se fi tăbăcit deloc: e cu toate frăgezimile pe-afară, expuse oricărei lovituri) şi în acelaşi timp e pur egoism – se agaţă de femei ca un înecat. Atunci cînd Michelle îi dă de ştire că şi-a părăsit amantul, se repede înapoi la ea. „Te cunosc" – îi declară el, deşi singurul sens în care o cunoaşte este că vede în ea o reflexie a propriei lui labilităţi. E prea atras de această reflexie şi prea concentrat pe nevoia lui de a se dărui, ca să vadă evidenţa: sînt rătăciţi fiecare pe cărăruia lui, fiecare în narcisismul lui. A se arunca de la etaj, aşteptîndu-se ca ea să-l prindă (aşa cum îşi propune el să facă, aproape la propriu), e moarte aproape sigură: Michelle e în stare să uite de el în cele cîteva secunde cît îi ia să atingă pămîntul. Dar dacă Michelle e moartea, asta nu înseamnă că Sandra, cu frumuseţea ei blîndă, e neapărat vindecarea şi viaţa. Sandra e voinţa părinţilor lui, e presiunea discretă, dar permanentă a grijii pe care i-o poartă ei, e atmosfera de vechi din casă, e spălătoria care trebuie să rămînă în familie. Atunci cînd Leonard merge să cineze cu Michelle şi cu amantul ei, într-un restaurant din Manhattan, schimbarea de aer e un adevărat şoc, iar acordurile de Henry Mancini pe care se deschide secvenţa sînt ca o promisiune a evadării. Cînd o vede pe Michelle intrînd în restaurant, Leonard se preface absorbit de meniu: un puşti cu trucuri de puşti. Iritat de prezenţa amantului, el se răzbună anunţînd că are o prietenă; la care Michelle – deşi probabil că l-a invitat doar pentru a stîrni gelozia amantului – e lovită în plin: ei doi chiar seamănă unul cu celălalt.

Calitatea rară a regizorului-scenarist James Gray e aparenta lui abilitate de a descrie asemenea emoţii bolnăvicioase pe jumătate dinăuntru şi pe jumătate dinafară. Filmele lui au acea atmosferă de claustrofobie pe care o asociez cu experienţa de a citi proze şi scenarii foarte personale scrise de oameni foarte tineri şi foarte sensibili, unii dintre ei şi foarte talentaţi, dar care încă n-au învăţat cum să facă să circule un pic de aer între obsesiile lor şi lumea exterioară: oriunde s-ar petrece acţiunea, nu pot să uit nici o clipă că sînt în mintea autorului, încuiat în obsesia lui. Aşa şi cu filmele lui Gray. Diferenţa e că, în cazul lor, această componentă adolescentină de obsesivitate autoclaustrantă coexistă cu controlul lucid al unui artist matur (Gray s-a născut în 1969): e clar (inclusiv din lipsa lui totală de ironie) că nu e detaşat de emoţiile mîzgoase pe care le descrie; în acelaşi timp, e *perfect* precis în descrierea lor. N-o fi el, deocamdată, un autor important, şi poate că nici nu va fi, dar e unul foarte distinct în cinematograful american de azi. Iar *Two Lovers* e poate cel mai frumos film al verii.

trecerea prin reviste

Tot de pe Lună

Ultimul număr din luna iulie al revistei *Time* este în rînd, am putea spune, cu ediţia din aceeaşi săptămînă a *Dilemei vechi*. Dosarul tematic se ocupă de aselenizări (la aniversarea a 40 de ani de la prima). Sub titlul dosarului – *„Moonstruck“* (afectat de Lună sau lunatic) – sînt expuse poveştile celor 24 de astronauţi participanţi la misiunile Apollo, oameni cărora nu le-a fost uşor să-şi trăiască întreaga viaţă sub apăsarea călătoriei spre Lună. „O călătorie spre Lună e grea, dar nu atît de grea pe cît e reîntoarcerea acasă, atunci cînd misiunea s-a încheiat. La 40 de ani după prima aselenizare, caracterul celor care au făcut această călătorie se dovedeşte a fi cel mai mare mister“ scrie autorul dosarului, Jeffrey Kluger.

Textul relevă problemele psihologice ale unui om antrenat pentru o operaţiune excepţională, odată ce aceasta s-a încheiat. Nimic din viaţa ulterioară nu mai poate fi la fel de spectaculos sau interesant şi nu mai poate aduce o glorie similară. Buzz Aldrin, de exemplu, cel de-al doilea om care a păşit pe Lună, a trecut printr-o perioadă de depresie şi alcoolism. Avea şi antecedente în familie. Bunicul şi apoi mama lui s-au sinucis. Mama, pe numele ei de fată Marion Moon (!), şi-a luat viaţa chiar cu 14 luni înainte de călătoria spre Lună a fiului.

Jeffrey Kluger povesteşte întîlnirea pe care a avut-o cu Buzz Aldrin la bordul portavionului Intreprid, ancorat în vestul Manhattan-ului: „În acea noapte, o uriaşă lună plină atîrna deasupra Străzii 46, încărcată parcă de profunde semnificaţii, pentru mine. Buzz părea să n-o observe. Am discutat însă despre viitoare sisteme de propulsie ale rachetelor şi călătorii spaţiale, subiecte care continuă să-l fascineze“.

Alan Shepard, o altă mare glorie a misiunilor spaţiale, a decedat în 1998. A fost primul american care a călătorit în spaţiu (în 1961) şi cel care a condus modulul Apollo 14, într-o misiune care trebuia să redea încrederea în acest program, după eşecul cu Apollo 13. Şi-a permis excentricitatea de a juca golf pe Lună. Ulterior, în viaţa civilă, s-a dovedit un bun om de afaceri. Din datele publicate în *Time* reiese că mulţi dintre cei 24 au devenit directori şi preşedinţi de mari companii. Cîţiva au evoluat însă altfel.

Alan Bean, participant la misiunea Apollo 12, s-a dedicat picturii. A pictat Luna şi pe astronauţii care au explorat-o.

Charlie Duke, membru al echipajului Apollo 16, care, întors de pe Lună, declara că nu găseşte nici un fel de semnificaţii filozofice ale timpului petrecut acolo, a început ulterior să ţină discursuri religioase. La rîndul său, James Irwin, membru al echipajului Apollo 15 (decedat în 1991) a fondat un grup religios numit Fundaţia Zborului Înalt. Pilotul modulului Lunar al Apollo 14, Edgar Mitchell, a declarat că în timpul misiunii a efectuat pe cont propriu experimente extrasenzoriale cu doi prieteni rămaşi pe Pămînt, ceea ce, după cum scrie *Time*, „a stupefiat pe multă lume“. El a fondat apoi Institutul de Ştiinţe Noetice, convins că totul îşi are originea în stele.

Urmare a experienţelor de tot felul, NASA acordă astăzi, se pare, mai multă asistenţă astronauţilor care-şi încheie misiunile, are mai multă grijă de reintegrarea lor „pămînteasc㓠şi de felul în care li se face publicitate.

Încercînd să descopere amănunte legate de relaţiile dintre astronauţi în momente importante ale misiunilor (de exemplu, dacă cineva a intrat în panică în nava Apollo 13, atunci cînd nu părea că ar mai fi vreo şansă de supravieţuire), Jeffrey Kluger observă că aceste relaţii din cockpit sînt acoperite de o confidenţialitate absolută, indiferent dacă destăinuirea lor ar arunca o lumină bună sau proastă asupra membrilor echipajelor. „În lunga istorie a speciei umane, sînt doar 24 de oameni care au ajuns să înţeleagă valoarea unui astfel de angajament – conchide Jeffrey Kluger –, ceilalţi o putem doar ghici.“ (**A. M.**)

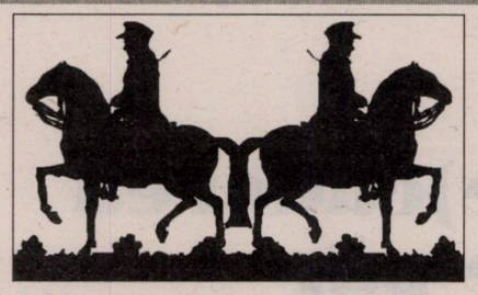

Radu COSAȘU

din viaţa unui extremist de centru...

De la un inexistent inginer pensionar

Stimate domn, am cumpărat primul volum din *Antologia ruşinii în presa românească* şi am citit reportajul dumitale, din 1949, de la înfiinţarea primei gospodării colective în comuna Luna de Jos. Fotografa care te-a însoţit a fost mama mea. Ea a murit, acum şase ani, în Canada, unde a ajuns, prin 1960, după ce s-a despărţit de tatăl meu. El a lucrat ani de zile la cenzură şi ştiu precis că a fost sancţionat pentru apariţia articolului dumitale în care-l proslăveai pe Hruşciov în 1955. Prin relaţiile sale de fost ilegalist a reintrat în serviciu, nu la cotidiene, ci la revistele literare săptămînale şi lunare. Mama nu a admis acest compromis al lui, a divorţat, iar eu am trăit lîngă el pînă s-a prăpădit, în 1980. Am dat socoteală de părinţii mei în toate autobiografiile care mi-au însoţit viaţa pînă am fost pensionat de la un institut de cercetări hidrologice unde am lucrat ca proiectant-şef 30 de ani. Am fost astfel la curent cu reportajele dumitale de la Bicaz şi de pe alte şantiere. L-am cunoscut bine pe inginerul Cameniţă din care ai făcut pe drept un personaj în reportajele de atunci. Nu ai greşit. Am doi fii ceva mai mari decît băiatul dumitale care nu au de ce să mă chestioneze în privinţa trecutului meu. Nu am problemele dumitale paternale. Nu am fost m.d.p., iar dacă ei au fost, nu m-am opus.

La cîteva zile după ce te-am citit în *Antologie,* am văzut scrisoarea agentei literare* pe care ai tratat-o printr-o tăcere foarte neplăcută din care se putea înţelege că eşti de acord cu ea. Ea ironiza lansarea cărţii şi punea toată lumea de acolo sub semnul oportunismului tradiţional. Am fost şi eu acolo şi nu mă simt deloc oportunist. I-am ascultat cu atenţie pe vorbitori şi i-am înţeles ca pe nişte oameni care au fost odată marxişti şi acum nu mai sînt. Cum se zice, au trecut de la stînga la dreapta. Eu nu mai cred de mult în aceste etichete: pentru mine, dreapta minte, stînga nu mai are ce spune. Una slăveşte virtuţile capitalismului, cealaltă nu mai cere nicăieri o revoluţie care să-i lichideze pe exploatatori. Eu sînt ne. Nu am nimic împotriva celor care după experienţa socialistă sînt anticomunişti şi nici împotriva celor care au rămas la marxismul lor şi sînt huliţi toată ziua. Nu văd ce beneficii trag din antioportunismul lor. Dar dacă îi împărţim pe toţi cei din jur în oportunişti şi antioportunişti, nu se va mai putea trăi.

Ce mă dezgustă în orice revoluţie este caracterul ei necruţător. Am citit un studiu despre derapajul democratic al Spaniei lui Franco, în care ideea principală era aceea că acolo au practicat amnezia şi amnistia. Nimeni din jurul meu nu l-a citit, iar dacă îl rezumam, toţi se uitau la mine ca la un nebun inofensiv. Ştiu că la noi nu se poate, dar eu nu-mi voi învinovăţi mama că a fotografiat la prima comună colectivizată, nici tatăl pentru că a lucrat la cenzură. Bine că m-au lăsat să cresc cum am vrut. Am altă obiecţie la prezent, fiindcă numai el mă interesează.

Am fost şi la lansarea cărţii lui Adam Michnik, am întîlnit acolo cam acelaşi public ca la *Antologia ruşinii,* i-am ascultat pe vorbitori şi după ce am început să citesc cartea mi-am dat seama că nici unul nu ar fi capabil să-i pună în practică ideile. Ei nu-i pot pricepe antianticomunismul. Ei nu-l înţeleg cînd el cere să se renunţe la căutarea adevărului în dosarele Securităţii care deformează totul. Ei nu sînt în stare să judece ca el legea marţială din 1981 şi rolul lui Gorbaciov. Ei nu dau nici o importanţă faptului că el, fost comunist, cu tată comunist, nu se angajează la dreapta lor. Poate că el nu ar fi fost de acord nici cu apariţia *Antologiei.* În fond, lăudîndu-l teoretic, ei se dezic de el în practică, motivînd că Polonia nu e România. Nu e, dar în practică ei sînt mai aproape de fraţii Kaczynski decît de Michnik. Un Michnik e cvasi-imposibil la noi, tot aşa cum nu am putut avea un Havel care să-l ia lîngă el, la putere, pe un Dubcek. Cînd aud în 2009 că încă se mai întreabă de ce nu am avut un Havel, îmi vine să strig: din cauza ta, din cauza mea! Dar sînt un timid care nu se pricepe decît la rezistenţa materialelor.

Dacă îţi scriu este fiindcă faci cumva parte din biografia familiei mele, ai fost prieten cu Soli Cameniţă şi ai putut scrie acum 50 de ani în cartea cu Bicazul, chiar dacă se deschidea cu un citat din Gheorghiu-Dej, că „va trebui să fie o mare lumină în Moldova pentru a se răscumpăra efortul cu care s-a construit barajul“. Te văd chinuindu-te cu fiul tău; deşi strict personal cred că nu e cazul să-ţi faci atîta sînge rău, îţi propun să pleci, cu *o mare reducere,* prin agenţia turistică a fiului meu mai mare, la Reykjavik, să stai acolo cîteva zile şi să discutaţi faţă în faţă. Sînt sigur că îţi va face bine. Dacă mai ştii numele părinţilor mei – asta ar fi o avizare favorabilă a scrisorii mele – caută-mă la agenţia „Dor de ducă“ din Piaţa Rosetti. Cu prietenie...

Răspunsul ficţionarului: Ştiu foarte bine numele părinţilor dtale, îţi mulţumesc pentru idee, dar nu-i voi putea da curs fiindcă, din cîte ştiu, fiul meu e plecat pe mările lumii.**

(încă o dată, ficţionarul nu le ştie pe toate...)

* pentru non-ficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 280 din 25.06.09
** pentru non-ficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 283 din 16.07.09

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Conştiinţele (I)

Brucan: ideolog comunist, disident cu mintea şi cu vorba (semnatar al „Scrisorii celor 6“ contra lui Ceauşescu), umblat prin străinătăţuri diplomatice şi politologice. „Oracolul din Dămăroaia“ (nume venit de la locul unde s-a izolat în disidenţa sa). Indispensabil Revoluţiei, a fost chemat printre primii de către Ion Iliescu, după plecarea lui Ceauşescu din CC. A participat la primele aventuri teoretice postrevoluţionare. Cinic („Pentru a deprinde democraţia, românii vor avea nevoie de 20 de ani“, „Cum poţi avea un dialog cu nişte oameni nemîncaţi? Ca să existe dialog cu Piaţa Universităţii, aş începe prin a le da o friptură“). Pînă la moarte, Silviu Brucan a fost consultat politic de toţi preşedinţii de partide şi de stat. A devenit emisiune: *Profeţii despre trecut,* pe PRO TV, şi a locuit în zona Primăverii, zonă centrală a Bucureştiului. Nu mai e printre noi.

C.T. Popescu: din inginer bun şi cel mai bun scriitor de SF al nostru (1989) devine „Pajură“ de televiziune şi cel mai percutant editorialist (la *Adevărul* şi *Gândul)* de după Revoluţie. Se pune rău şi memorabil cu toată lumea, nu iartă nimic şi pe nimeni. „E nebun, dom'le!“ Mărturiseşte mereu că nu are ce pierde, că e modest pînă la disperare. Apariţiile sale teve sînt fără preocupări privind vestimentaţia, iar maşina sa legendară e o Dacie veche. Apropo, a schimbat-o, dar cu o maşină din aceeaşi categorie de preţ. Chiar dacă e puţin probabil să nu fi ştiut dinainte de implicarea omului politic, „guzganul rozaliu“ Hrebenciuc, în jocurile acţionariatului de la ziarul său *Adevărul,* C.T. Popescu a făcut un tărăboi monstru, singurul care putea salva echipa sa, şi i-a ieşit *Gândul*. La *Gândul* nu mai este decît ce ştie: editorialist.

Dinescu: poet de talent şi disident de rezistenţă. „Gură mare“ plastică şi asociativă, revărsînd adevăruri depline. Încet-încet, vînzînd pachetul său de acţiuni de la *Caţavencu* omului de afaceri Sorin Ovidiu Vîntu, retrăgîndu-se spre afaceri mici de brand Dinescu: taraful Mambo Siria, vinul de Potelu, cetatea Dinescu de la Cetate, susţinere, ici-colo, de candidaţi politici în campanie electorală. Verb de randament redus în „Tănase şi Dinescu, cea mai liberă emisiune din România“, la Realitatea TV. Mai priceput azi la amestecat ciorbe şi sosuri. Dovadă: lansarea unei cărţi de bucate.

Hurezeanu: curtat de toate culorile politice. Om al radioului anticomunist „Europa liberă“, intitulat „analist politic“ de către televiziuni, după Revoluţie, în fapt, jurnalist cu gîndire şi viziune europene. Trîmbiţat, înainte de a accepta, ca purtător de cuvînt al preşedinţiei lui Constantinescu, renunţă. Devenit, în 2003, consilier al premierului Năstase, renunţă iar. Se întoarce în media, încercînd revitalizarea *României libere*, realizînd talk-show-uri la Antena 1 şi Realitatea TV. În 2008 devine „Capul“ (în emisiunea *Cap şi Pajură* a Realităţii TV) şi preşedintele grupului Realitatea-Caţavencu. Vocea încă i se aude. Mai rar. Pe tronson orar mai calm.

Liiceanu: discipol al lui Noica, director al Editurii Humanitas. A publicat după Revoluţie exact cărţile după care intelectualul tînjise 50 de ani. Memorii ale celor închişi în puşcăriile politice comuniste, cărţile interzise ale comunismului, traduceri după filozofi renumiţi. Atitudinea sa civică s-a manifestat rar, dens şi moralist, articulînd Grupul pentru Dialog Social şi memorabilul *Apel către lichele* (1 şi 2). Publicistic, a decăzut de la eseurile despre limită la eseuri romanţate despre viaţă. A sa, a altuia, nu contează. Vinde.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

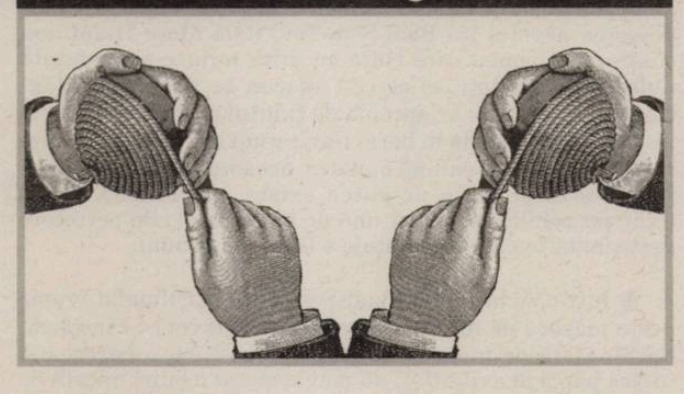

Moldova Suverană

Data trecută cînd am fost în Moldova am scris aici despre ziarul *Comunistul*. Azi m-am gîndit să scriu despre *Moldova Suverană*. E un fel de ziar semi-oficial, fost cotidian al Guvernului Moldovei, apoi privatizat, dar sponsorizat în continuare direct şi indirect de guvern. Apare alb-negru pe patru pagini şi seamănă cu ziarele româneşti de acum 15 ani. E atît de plin de enormităţi încît presa noastră isterică şi tabloidă devine apoi o gură de aer proaspăt. Să citim, deci, *Moldova Suverană*.

Miercuri, 5 august. Titlul de primă pagină: „Autorităţile statului pledează pentru un mod de viaţă sănătos în societate“. Ştirea este despre faptul că preşedintele Vladimir Voronin a prezidat o şedinţă de lucru cu membrii Guvernului, unde s-a vorbit despre stilul de viaţă sănătos. În cadrul şedinţei, spune subtitlul, „a fost examinată executarea indicaţiilor şefului statului vizînd situaţia demografică din ţara noastră, inclusiv anihilarea factorilor nocivi care dăunează modului de viaţă sănătos şi civilizat“. Factorii nocivi rămîn misterioşi, dar dedesubt, un alt titlu mare spune că „În 2009 exportul de produse agroalimentare ecologice se va majora“. Ceea ce e o veste bună. Aşa cum o veste bună dă şi titlul din dreapta sus: „Relaţiile de colaborare moldo-ruse au un caracter strategic şi durabil“. Ştirea este despre o întîlnire între preşedintele Voronin şi ambasadorul rus, care au avut un schimb de opinii despre situaţia de după alegeri. Mai este şi o ştire despre întîlnirea dintre preşedinte şi ambasadorul american care spune sec în titlu: „SUA încurajează dialogul politic în perioada postelectorală“. Însă partea cea mai delicioasă din *Moldova Suverană* este editorialul din josul primei pagini. Cel de miercuri anunţă cu litere mari „Actualele rezultate electorale au fost manipulate din exterior“. Am citit acest editorial nesemnat imediat după ce citisem în *Cotidianul* textul lui Cornel Nistorescu, care se crede urmărit şi denigrat de securişti. Coincidenţă sau nu, editorialistul nesemnat de la Chişinău spune şi el că „Securitatea română nu doarme“ şi controlează viaţa politică de peste Prut. Marile spirite conspiraţioniste se întîlnesc. Securitatea română a lansat şi zvonul care zice că Voronin îşi negociază imunitatea penală pentru a pleca de la putere. Moment în care textul devine furibund: „Care imunitate, copii ai durerii, căci preşedintele Voronin şi-a creat o imunitate de invidiat în aceşti ultimi opt ani de guvernare? (...) O infinită imunitate i-a fost acordată de mănăstirile şi bisericile la care a contribuit decisiv ca să fie reconstruite sau renovate. Imun absolut a devenit şi cînd a dat identitate incontestabilă acestei ţări şi a înscris-o ireversibil pe calea integrării europene“. Desfiinţînd zvonul privind imunitatea, editorialistul trece la planul mai general al Securităţii româneşti, acela de a băga cu forţa Moldova în NATO: „În NATO fiind, credeţi, oameni buni, că Dorin Chirtoacă, întrucît mai e tînăr, o să se înroleze voluntar ca să-şi dea viaţa pe fronturile din Afganistan, Irak şi multele altele? Nu, pentru că îi vor trimite pe fiii voştri“. Mai departe, aflăm că Marian Lupu, fostul lider comunist care a dezertat după evenimentele din aprilie şi a dus în Parlament Partidul Democrat, este o creaţie a... Partidului Social-Democrat din România. În caz că vă întrebaţi cu ce se ocupă Mircea Geoană, aflaţi acum.

Moldova Suverană are o obsesie pentru România şi pentru comploturi româneşti. Dacă mă gîndesc mai bine, poate şi din acest motiv îmi place să citesc acest ziar. *Moldova Suverană* este singurul loc în care România este un stat important, o putere regională care ştie ce vrea, alocă resurse, face planuri şi le duce la îndeplinire cu voinţă de fier. Ei bine, doar în *Moldova Suverană* se găseşte acea Românie-forte la care mă gîndesc în unele momente de reverie. Şi din păcate doar acolo. Am apucat să mă văd la Chişinău cu unul dintre liderii partidelor de opoziţie şi l-am întrebat ce aşteptări are de la România. A dat din umeri plictisit şi a spus: „De parcă ne-a ajutat Bucureştiul vreodată“. Din păcate, *Moldova Suverană* nu are dreptate.

A doua zi, 6 august, ziarul se deschide cu o ştire despre examenele de intrare la facultate, încadrată de alte două articole de bine: gazele importate din Rusia se ieftinesc şi „Recolta anului curent va asigura securitatea alimentară a Moldovei“. Editorialul de pe prima pagină este semnat de această dată de doi autori. Unul este Ion Berlinski, director al ziarului, şi altul este Mihai Conţiu. Acesta are o poveste interesantă. Data trecută cînd am fost acolo, cineva a ţinut să-mi atragă atenţia asupra unui tip care trecea pe lîngă noi. Era îmbrăcat cu o cămaşă cu flori hawaiană, avea plete albe şi lungi care ieşeau de sub o pălărie de cowboy. Era chiar acest Conţiu, un scriitor român, născut în România, care s-a mutat la Chişinău şi a frecventat cu asiduitate în anii '90 cercurile de scriitori naţionalişti basarabeni. La un moment, din cauze necunoscute, s-a autodenunţat ca fiind agent al SIE spunînd că şi-a dat seama că Moldova nu are de ce să fie legată de România şi a început să combată planurile şi conspiraţiile româneşti în Basarabia. A fost, se pare, un divorţ cu scandal între el şi poeţii basarabeni, şi de atunci e cel mai furibund dintre susţinătorii lui Voronin. După părerea mea, explicaţia e pămîntească: un boem muritor de foame şi-a găsit un job nou. Din ăştia găseai la kilogram pe la barul de la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti sau pe la *Cronica Română* acum cîţiva ani. Editorialul lui Conţiu şi Berlinski demască un vast plan occidental (din păcate, România nu mai este capul răutăţilor) de impunere asupra Moldovei a unor „norme democratice exersate în Occident pe parcursul a sute de ani“. Deşi aceste norme ignoră elementul uman şi afectiv al populaţiei din Moldova, „Vestul a investit uriaşe tehnologii şi sume de bani în partidele moldoveneşti din Opoziţie“. Din nou, regret că *Moldova Suverană* nu are dreptate, dar lumea asta în care Occidentul ar investi în Moldova şi ar avea un scop acolo îmi place.

În fine, în 7 august, ziarul anunţă în titlul mare de pe prima pagină că „Executivul şi-a onorat toate obligaţiunile sociale şi externe“, iar mai jos că „O nouă libelulă înregistrată de savanţi“. E vorba chiar de savanţii moldoveni conduşi de „doctorul habilitat în biologie Valeriu Derjanschi“ care a înregistrat specia de libelule pentru prima dată pe teritoriul republicii. La partea editorială, România redevine din fericire vedetă. Pe prima pagină, titlul spune că „Liderii de la Tiraspol şi cei de la Bucureşti iar fac coaliţie împotriva Moldovei“, iar un alt editorial din pagina 3 are titlul „Europenizarea conducerii României lasă de dorit. Focul pe care Traian Băsescu vrea să-l stingă cu paie poate ajunge departe“. Ceea ce e chiar o metaforă frumoasă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

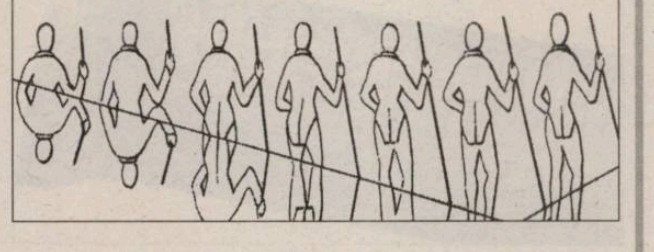

S.C. Mărţişor

Magazinele şi restaurantele săteşti au fost şi au rămas pasiunea mea. Motivul principal: doza mai mare de neaşteptat decît în cele orăşeneşti, care sînt, cît de cît, organizate şi clasificate. Posibilitatea, aproape nelimitată, a surprizelor: nu pe criteriul calităţii, ci urmîndu-l pe cel al bizareriei. Şi pe al preţurilor microscopice. Pentru lucruri, în general, inutile.

În satul Pîrteştii de Sus, din comuna Cacica, magazinele şi localurile autohtone depăşesc media. Nicăieri în ţară, pe unde am mai umblat, nu am mai găsit asemenea complexitate. S.C. Mărţişor, compania locală („c“-ul mare nu e întîmplător...), gestionată de o doamnă, Elena Boloca, deţine, în centru şi în nişte sedii fulminante (clădiri de tip nou, roz sau cu colonade şi etaj), următoarele: atît un magazin de articole de îmbrăcăminte, cît şi de mobilă şi alte produse casnice; o cramă, cîrciumă şi cofetărie; o alimentară, situată în aceeaşi clădire cu precedentele; un restaurant făcînd parte dintr-un hotel ce urmează a fi dat în folosinţă.

Despre dna Boloca aflu, de pe la localnici, că a fost gestionara Alimentarei de altădată, iar de pe Internet – că a candidat la Primărie în 2008, din partea PSD-ului şi că „aduce pîinea caldă pe mesele locuitorilor din Cacica de 15 ani“. Ea reprezintă unul dintre modelele de succes feminine ale comunei: se pare că, aici, femeile sînt cele care gestionează afacerile locale, bărbaţii fiind, probabil, ocupaţi cu treburi mai serioase, cum ar fi agricultura: coaforul şi second hand-ul local sînt conduse tot de o doamnă, la fel una dintre pensiuni (Casa Rita).

Dar pe dna Boloca nu o întrece nimeni. Nu contează prea mult că, la cele două restaurante ale ei, Crama şi noul Mărţişor, nu poţi mînca decît aceleaşi feluri, care reprezintă doar, să zicem, o jumătate din ce e scris în meniu, şi anume tot soiul de paneuri – şnitel de pui cu şniţel de porc şi caşcaval pane ar fi o opţiune viabilă. Nici că, uneori, chelneriţele, de altfel bine intenţionate, uită din comenzi, aducînd din 10, poate 8... Sau că, la cofetărie mai există (pe lîngă specialităţi gustoase) şi ciocolate expirate: probabil din cele scumpe, pe care nu le cumpără localnicii... Şi, oricum, dacă îi spui foarte amabilei vînzătoare, ea ţi le primeşte înapoi şi-ţi rambursează urgent banii.

Cu banii, am constatat, în Pîrteşii de Sus, ceva deosebit de multe alte locuri din România: cei angajaţi în servicii sînt neîndemînatici (în sensul că îşi tratează clienţii ca pe vecinii cunoscuţi de ani, ceea ce, în mare parte, şi sînt...), dar deloc necinstiţi – se întîmplă să-ţi dea înapoi un rest uitat, chiar după două zile, recunoscînd că au greşit... Mici incidente de acest fel mai pot avea loc, din cînd în cînd, pentru că, de pildă, la alimentara locală (altfel bine aprovizionată) socotelile şi bonurile se fac cu pixul, pe o hîrtie.

Cel mai impresionant e magazinul „Mărţişor“ de la etaj, cu haine, papetărie şi diverse nimicuri. Nu are nimic de-a face cu celelalte magazine săteşti vizionate (şi consumate) de-a lungul timpului: totul e organizat frumos, ca într-un supermarket de oraş, pe raioane. Nu o să găseşti costume de baie la pixuri şi nici prosoape la goblenuri... E drept că, uneori, e o singură vînzătoare care-şi schimbă pălăria trecînd de la un raion la altul: o face încet, dar politicos. Mai ales dacă te cunoaşte.

Scurtînd vorba, la S.C. Mărţişor de la etaj am putut achiziţiona pixuri cu stea, cu inimioară, goblenuri cu ştrumfi şi Minnie... Ba chiar şi lucruri mai de substanţă, cum ar fi lenjerie intimă, pijamale, prosoape şi papuci. Şi la restaurant, lucrurile au intrat, în timp, pe făgaşul cel bun: chelneriţele şi bucătăresele, cunoscîndu-ne, ne-au pus Beatles, în loc de manele. Şi ne-au hrănit mult mai bine, după ce am dezertat cîteva zile, la PECO, unde era concurenţa; şi unde, în loc de caşcaval pane, puteai mînca Mozarella pane...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

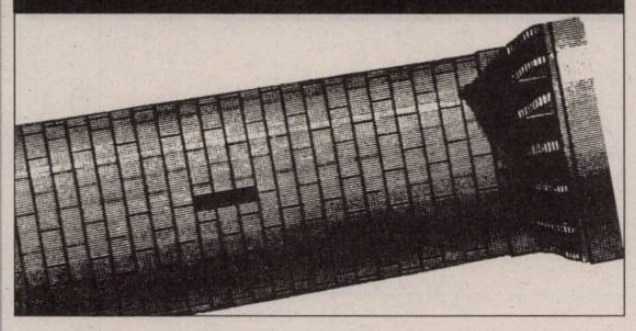

Noi şi ei

A trăi în societatea românească e deja un pariu imposibil. Sila de triumful mitocăniei a devenit letală pentru orice om cu bun-simţ. Tabloidizare, scandal artificial, calomnie generalizată, stare de asediu mediatic, deturnare de sens şi manipulare continuă. Diagnosticul e pus şi răsuflat pe la colţuri, în textele rarilor autori care se obstinează să denunţe anomalia noastră de toate zilele. Voi opri aici schiţa stării de fapt. Încerc în schimb să conturez o soluţie. Am ajuns atît de jos şi de josnici nu doar din cauza altora: impostori, interlopi strecuraţi în politică, mari corupţi, analfabeţi cu tupeu, fiinţe dedicate violenţei, necioplţi, idioţi utili, mercenari. Vina e şi a noastră: persoane educate, intelectuali, specialişti, profesionişti din toate domeniile, personalităţi afirmate public, după 1990 sau după 2000. De la ţăranul onest pînă la universitarul solid şi de la preotul de ţară pînă la diplomat, de la activistul civic cu blog pînă la omul de afaceri serios sau la studentul dotat – oriunde ne-am întoarce, făcînd suma bunei credinţe şi a competenţei, dăm peste figuri singuratice, incapabile să se unească, să acţioneze împreună, să-şi asume, dincolo de agenda proprie, orizontul binelui comun.

Bătălia dintre civilizaţie şi salbăticie a fost pierdută, temporar, din simplul motiv că *oamenii bine* sînt mai puţin uniţi decît abjecţii cu vocaţia distrugerii, a furtului şi a simulacrului obştesc. Zicea un filozof că proştii cîştigă pentru că deştepţii se ceartă. Iată explicaţia, să nu ne epuizăm inutil, căutînd în stele vreo alta. Deştepţii României emigrează sau se ignoră, adică nu-şi pot surmonta individualismul, egoismul, vedetismul, resentimentul competiţional. Prin neputinţa de se solidariza, intelectualul român încarnează viciul major al acestei naţiuni fragile. Şi îl difuzează, fără să vrea, către „masele largi populare". Rîdem de cutare apelomaniac nocturn, care ne spamează cutia poştală. De inşii care mai au naivitatea de a trimite spre semnătură petiţii colective etc. Dar trebuie să recunoaştem că tot ce s-a obţinut, pe seama societăţii civile renăscute după comunism, a fost rezultatul unei acţiuni laolaltă. Nimeni nu a rezolvat vreo problemă sau nu a provocat o evoluţie pozitivă de unul singur, de la Solidaritatea poloneză pînă la GDS, în primii ani '90.

Solidaritate, aşadar. În jurul a ce? Aici discuţia se complică. Mai întîi, pentru că acceptăm ipocrizia din jur. Nu am racordat filozofic şi etic noua vîrstă socială, economică şi politică a României. Între simularea conectării la modernitatea laicistă şi refugiul fantasmatic într-un trecut pe care-l idealizăm necritic, elitele româneşti fabrică minciună şi se miră – degeaba – că-i suportă apoi consecinţele. Am lăsat şi un alt şantier neterminat: acela al postnaţionalismului. Casa naţiunii ar trebui zidită acum cu liantul contractualismului democratic şi al patriotismului constituţional, însă noi continuăm să o concepem ca pe o construcţie mitică, sacră moştenire şi tezaur de valori imuabile etc. Decalaje epistemice perfect imputabile celor care ar fi trebuit să determine, simbolic, reducerea lor.

Şi mai avem, cred, o culpă. Mi-o asum şi eu, recitindu-mi fraza unde relaţia civilizaţie-barbarie era transpusă în termeni „militari". Nu putem să recivilizăm România printr-un latent război civil, ci prin generarea unui snobism al tendinţei, bazat pe o nouă cultură (şi practică) a dialogului social. Îmbogăţiţii de tranziţie, tineretul de discotecă, consumatorii de lux ostentativ, periferia clasei politice sau actorii ei principali – în fine, „ei" – pretind – ca şi „noi" – respectabilitate, siguranţă, acces la resurse, demnitate, statut. Nu vom asana dezbaterea publică şi nu vom convieţui civilizat dacă vom miza la nesfîrşit, prin diatribele noastre neputincioase, dar virulente şi dispreţuitoare, pe retorica demonizării „adversarului". Ca într-o parabolă a romanităţii, barbarii trebuie seduşi pînă la punctul în care preferă să vorbească greceşte.

Bună dispoziţie spirituală

Mişcarea mistică a hasizilor, care a izbucnit la mijlocul secolului al XVIII-lea prin Baal-Şem-Tov şi s-a dezvoltat, de-a lungul mai multor generaţii de maeştri, pînă în pragul secolului XX, e un strălucit exemplu de bună dispoziţie spirituală. Dansul, muzica, băutura sînt vehicule (ori mai degrabă semne) ale unui raport „entuziast" cu divinul, care se formulează prin intermediul savuroaselor anecdote fixate în scris şi transmise de ucenici. Doctrina metafizică, extrem de pretenţioasă şi de elaborată, a Cabalei *se prelungeşte în hasidism printr-o expresie vie, trăită cu firesc, cu umor, cu simplicitate. O „bunătate" spontană, mereu ingenioasă în exerciţiul ei, larg deschisă spre lume decurge din această bună dispoziţie verticală.*

Reluăm aici, din Dilema *nr. 342 (27 august 1999), cîteva povestiri hasidice ale lui Baal-Şem-Tov (1700-1760), repovestite de Martin Buber.*

Rabi Elimeleh din Lisensk a declarat, într-o zi, că postul nu mai constituia, în sine, o potrivită slujire adusă lui Dumnezeu. Cineva i s-a împotrivit: „Baal-Şem-Tov nu obişnuia oare să postească îndelung?"

Pe cînd era tînăr, sfîntul nostru Baal-Şem-Tov, a răspuns rabinul, avea obiceiul să ia cu sine, după Sabat, şase bucăţi de pîine şi un ulcior cu apă şi se ducea să petreacă săptămîna într-un loc ascuns. Într-o vineri, cînd a vrut să-şi ia traista şi să se întoarcă, a găsit că atîrna cam greu. Deschizînd-o, a aflat în ea toate pîinile... ceea ce l-a uimit grozav. Postul de acest fel e îngăduit.

● Altă dată, tot în vremea tinereţii, Baal-Şem-Tov nu avea de nici unele în casă, pentru a întîmpina Sabatul: nici cea mai măruntă coajă de pîine şi nici o para. De aceea, vineri, foarte de dimineaţă, se duse şi ciocăni abia simţit în geamul unui om bogat, şoptind: „e cineva care nu are cu ce să pregătească Sabatul". Apoi îşi văzu repede de drum. Bogatul, pe care Baal-Şem-Tov nu-l cunoştea, alergă în urma lui, îl ajunse şi-i zise: „Dacă ai nevoie de ajutor, de ce fugi aşa?" Rîzînd, Baal-Şem-Tov îi răspunse: „*Gemara* (literal «desăvîrşire», desemnează cea de a doua şi cea mai voluminoasă dintre cele două cărţi care alcătuiesc *Talmudul;* e comentariul şi explicitarea *Mişnei* – aceasta avînd sensul de «repetare», «studiu», «doctrină»), Gemara nu ne învaţă oare că nimeni nu vine pe lume fără a fi înzestrat şi dăruit cu toate cele de trebuinţă? Dar fiecare se cuvine să-şi dea cu atît mai multă osteneală pentru a-şi căpăta dreptul său, cu cît se simte mai greu împovărat de păcate. Azi-dimineaţă, povara pe care o purtam pe umeri mi s-a părut de tot uşoară. Oricum ar fi însă, trebuie să găseşti mereu ceva cu care să-ţi faci de lucru. E exact ceea ce am făcut.

● Vorbind despre Psalmul unde se spune „Legea Domnului este întreagă" (18, 8), Baal-Şem-Tov a spus: „Legea e încă întreagă. Nimeni nu a reuşit să-i atingă înţelesul. La ceasul în care ne aflăm, ea este încă întreagă".

● Odată, în vremea sărbătorii „Bucuria Torei", Baal-Şem-Tov dansa împreună cu discipolii săi. Luînd în mîini sulurile Torei, a dănţuit; aşezînd la loc Sfintele Scripturi a dănţuit iarăşi. Unul dintre ucenici, cu deosebire apropiat, care ştia ce înţeles avea fiecare gest al maestrului lor, a lămurit îndată pe ceilalţi: „Iată că cel ce ne e maestru lasă acum Tora văzută pentru a cuprinde Tora spirituală".

● Am auzit de la bunicul meu următoarea istorioară, ne povestea nepotul lui Baal-Şem-Tov, Rabi Moşe Halm: era odată un violonist care cînta cu atîta farmec şi nesfîrşită dulceaţă, încît toţi cei ce ce-l auzeau se puneau să dănţuiască; nimeni nu se apropia de ţinutul cîntecului fără ca, pe dată, să se prindă în horă. Dar a venit şi un surd; or, cum nu bănuia ce înseamnă muzica aceasta şi nici nu avea măcar ştiinţă că ea ar putea exista, priveliştea ce s-a înfăţişat ochilor lui a fost una de batjocură şi de petrecere neruşinată în care se zbînţuie o ceată de nebuni.

● Într-o zi, la slujbă, Baal-Şem-Tov s-a cufundat vreme peste măsură de lungă în rugăciune. Toţi cei ce-l însoţeau terminaseră de mult să se roage; el însă nu o părăsea şi uitase parcă de ceilalţi. L-au mai aşteptat o bună bucată de timp, dar pînă la urmă au ieşit cu toţii din casa de rugăciune şi s-au întors la ale lor. Cîteva ceasuri mai tîrziu, după ce îşi sfîrşiseră treburile, s-au reîntors ca să se roage. Baal-Şem-Tov era tot acolo; şi în aceeaşi stare.

Mai tîrziu le spuse: „Plecînd, aşa cum aţi făcut-o, şi lăsîndu-mă singur, mi-aţi pricinuit o mare cădere. Vă voi zice o pildă: Ştiţi de păsările călătoare care, toamna, îşi iau zborul spre ţările calde. Iată că, într-o bună zi, într-una din acele ţări ale Răsăritului, oamenii locului au zărit, în mijlocul zburătoarelor ce le erau oaspeţi, o pasăre minunată, ale cărei pene strălucitoare aveau o frumuseţe pe care ochii omeneşti nu o zăriseră nicicînd înainte. Pasărea se aşezase pe vîrful celui mai înalt dintre copaci şi-şi făcuse acolo cuib. Aflînd întîmplarea, regele acelui ţinut a poruncit să fie prinsă pasărea măiastră. Şi-a pus supuşii să se caţere unul pe umerii celuilalt pentru a construi o scară omenească de-a lungul pomului, aşa fel încît ultimul să ajungă la cuib şi să apuce pasărea. Numai că a fost nevoie de vreme îndelungată pentru a ridica această scară vie. Iar cei ce se aflau în josul ei şi-au pierdut răbdarea şi s-au mişcat; totul s-a prăbuşit atunci.

● Un discipol l-a întrebat pe Baal-Şem-Tov: „Cum se face că cel ce trăieşte în iubire şi dependenţă de Dumnezeu, ştiind bine că se ţine în preajma Lui, ajunge cîteodată să simtă un soi de îndepărtare şi de întrerupere a legăturii?".

Baal-Şem-Tov îl lămuri: „Tatăl care vrea să-şi înveţe copilul să meargă începe prin a-l aşeza în faţa lui, sprijinindu-l cu braţele întinse pentru a-l împiedica să cadă; şi aşa, între braţele părinteşti, copilul se îndreaptă către tatăl său. Dar, de îndată ce ajunge aproape, tatăl se retrage un pas, îndepărtîndu-şi puţin braţele; repetă neîncetat gestul, pentru ca copilul să înveţe, pînă cînd acesta ajunge să umble."

● Într-o zi, un hasid se îndrepta spre Mesbiz ca să petreacă împreună cu Baal-Şem-Tov Sărbătoarea Ispăşirii. Dar întîrziase şi se afla încă pe cîmp, la destulă depărtare de oraş, în ceasul cînd se ivesc stelele. Mîhnit, nu avu altceva de făcut decît să se roage singur, în mijlocul cîmpiei. Totuşi, cînd ajunse în oraş, după încheierea slujbei, Baal-Şem-Tov îl întîmpină cu bucurie multă şi cu prietenie. „Rugăciunea ta, îi zise, a prins şi a ridicat la cer toate rugăciunile ce zăceau, culcate la pămînt, pe cîmp."

Martin BUBER

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pe marginea audienţelor

Evară, audienţele scad, prin urmare trebuie să fim îngăduitori cu sărmanele televiziuni care se agaţă de orice pai, doar-doar or mai recupera cîteva din punctele de rating pierdute. Nu trebuie să rîdem de ele că fac din ţînţar armăsar, că un sărman cutremur din Marea Neagră le provoacă o agitaţiune mai ceva ca în cazul unui tsunami. Desigur, ca de fiecare dată, trăim sfîrşitul lumii!!

Nu, staţi liniştiţi, nu e cazul să plîngem de grija lor şi nici să le mîngîiem pe creştet. De fapt, audienţele au scăzut destul de puţin. Cît despre televiziunile de ştiri, cele care trăiesc din astfel de *breaking news*, acestea nu par prea afectate de sezonul mort şi estival. Realitatea TV se menţine pe locul 3 în topul posturilor TV, după ratingul mediu pe zi, în mediul urban – cu 114.000 de telespectatori în luna iunie şi 108.000 de telespectatori în luna iulie. După cum se vede, are o scădere de doar 6.000 de telespectatori de la o lună la alta. Antena 3 a înregistrat chiar mici creşteri. De la 78.000 de telespectatori în luna iunie la 80.000 de telespectatori în luna iulie, postul de ştiri al lui Voiculescu urcă de pe poziţia 8 a clasamentului pe locul 5.

Liderul topului rămîne postul PRO TV, cu 278.000 de telespectatori în luna iunie şi 274.000 de telespectatori în luna iulie, după audienţa medie pe zi, în mediul urban (deci o scădere de numai 4000), iar pe locul 2 se află Antena 1, cu 224.000 de telespectatori în luna iunie şi 191.000 de telespectatori în luna iulie. Clasamentul posturilor TV în mediul urban, după media în *prime-time,* indică o consolidare a poziţiei PRO TV-ului, care are chiar o creştere în iulie, cu 13.000 de telespectatori, în timp ce Antena 1, de pe locul 2, pierde 101.000 de telespectatori.

Oricum, Antena 1 nu prea are şanse să ajungă ocupantul locului întîi, pentru că în sezonul de toamnă va primi o lovitură grea, legată de emisiunea-vedetă a ei. Cel mai important transfer al toamnei va fi, indiscutabil, cel al trupei Divertis, care va părăsi Antena 1 pentru PRO TV. O pierdere mare pentru Antena 1, un cîştig pentru Divertişi. Pierderea e mare pentru postul lui Voiculescu, pentru că trupa de umor a fost lider de audienţă sezonul trecut, depăşind chiar telenovela de la Acasă TV, *Regina*. De exemplu, în aprilie, *Divertis Mall* şi *Divertis Mall şi prietenii* au fost pe primele două locuri, cu 1.129.000 de telespectatori pe minut din mediul urban (rating 9,8) şi respectiv 1.039.000 de telespectatori. În luna mai, telenovela *Regina* a urcat de pe locul 3 pe locul 2, dar şi emisiunea de divertisment *Divertis Mall şi prietenii* a urcat pe primul loc, cu 983.000 de telespectatori pe minut. *Divertis Mall* s-a aflat în luna mai pe locul 3, cu 926.000 de telespectatori. Aceasta, în timp ce *Ştirile PRO TV* de la ora 19 s-au aflat în ambele luni pe locul 4, în topul emisiunilor TV, iar locul 5 a fost ocupat în aprilie de *Dansez pentru tine* (cu 879.000 de telespectatori), iar în luna mai de *Te pui cu blondele* (cu 776.000 de telespectatori). La PRO TV, cei de la Divertis anunţă că vor face cam acelaşi lucru ca la Antena 1. Adică vor fi două emisiuni de cîte o oră, difuzate în tandem, duminică seara, aşa cum erau *Divertis Mall* şi *Divertis Mall şi prietenii*.

Va fi un cîştig pentru trupa Divertis, pentru că brandul PRO acţionează ca o injecţie cu adrenalină pentru audienţe. Au existat destule cazuri de vedete care nu făceau mare brînză la alte posturi, dar care, odată ajunse la PRO TV, au rupt gura tîrgului. Cum cei de la Divertis sînt deja lideri, asocierea cu televiziunea din Pache Protopopescu şi cu modul ei agresiv de promovare nu-i va face decît să se detaşeze şi mai mult de pluton. Totul e ca „prietenii" invitaţi la *Divertis Mall* să nu înceapă să fie maneliştii de care PRO TV a avut dintotdeauna mare drag.

Mădălina ŞCHIOPU

Înainte să fie prea tîrziu

– libertatea presei după seismul Cotidianul –

Mişcări tectonice

Miercuri, 5 august, la ora 10,49, a avut loc un cutremur undeva în adîncurile Mării Negre, resimţit şi la Bucureşti, în jur de 5 grade pe scara Richter. Televiziunile aşa-zise „de ştiri" – şi anume Realitatea TV şi Antena 3 – s-au repezit flămînde spre nesperata şansă oferită de mişcările tectonice în plină criză estivală a evenimentelor importante, bucuroase pesemne că mai iau o pauză de la obişnuita transmisiune în direct cu turiştii de pe ţărmul mării. Prea puţin au pomenit însă despre faptul că, de cîteva zile, blogosfera românească şi, pe ici, pe colo şi presa scrisă se clătinau la aflarea unui flux ameţitor de veşti din direcţia ziarului *Cotidianul*. În inevitabila hărmălaie produsă de zvonurile venite mai curînd din surse neoficiale, se conturează schiţa generală a peisajului: proaspăt numit redactor-şef, Cornel Nistorescu dispune scoaterea din ediţia online a unui articol scris de ziarista Mirela Corlăţan, despre o presupusă colaborare cu Securitatea a scriitorului Petru Romoşanu, prieten al lui Nistorescu. Apoi, se răspîndeşte zvonul că a fost demis, pe cînd se afla în concediu şi fără să i se dea de veste, şeful secţiei Opinii a ziarului, Cristian Pătrăşconiu. La numai o zi distanţă, se aude că Mirela Corlăţan însăşi a fost demisă – după spusele lui Cornel Nistorescu, pe motiv de neprofesionalism. Curînd, din solidaritate cu colegii lor, îşi anunţă suspendarea colaborării cu ziarul amintit, unul după altul, o mare parte a comentatorilor şi colaboratorilor *Cotidianului:* Teodor Baconsky, Liviu Antonesei, Alin Fumurescu, Ioan T. Morar, Eugen Istodor, Daniel Vighi, Simona Tache, Robert Turcescu, Costin Ilie (şeful ediţiei online a ziarului) şi alţii.

În loc de explicaţie: bubulii se întorc

Teodor Baconsky explică printre primii, pentru hotnews.ro, motivele plecării sale: „Au fost concediaţi cu brutalitate jurnalişti de un profesionalism indiscutabil şi am constatat că nucleul *Cotidianul* era dat de pagina politică şi pagina de comentarii. Pagina nu mai este susţinută de aceeaşi echipă: au plecat Liviu Antonesei, Daniel Vighi, toată lumea din afară. Înţeleg că direcţia în care se merge este una monocoloră, unanim antiprezidenţială, n-am încă un argument pentru a vedea care e noua linie. Inclusiv angajaţii permanenţi, Robert Turcescu şi alţii, văd că au plecat. Toate aceste plecări au fost provocate de această nouă politică şi e evident că au legătură cu poziţia anti-Băsescu a lui Cornel Nistorescu".

Din partea cealaltă însă, cu oricîtă îngăduinţă ai vrea să priveşti explicaţiile, ele nu lasă loc decît pentru un zîmbet amar. E ca şi cînd dl Nistorescu a avut spaţiu şi oportunităţi din belşug să-şi argumenteze decent deciziile luate, dar a ales să spună o poveste cu omuleţi verzi şi farfurii zburătoare, minîndu-şi de la bun început orice şansă de credibilitate. Pesemne pentru că există o incompatibilitate de fond între hotărîrile lui şi noţiunea de decenţă. Altminteri, ideea că sursa relelor din presa românească s-ar găsi undeva în anturajul Tismăneanu e atît de absurdă, încît, dacă ar fi spus în stil *România Mare* că Vladimir Tismăneanu se transformă în vîrcolac sub lună plină şi sacrifică nou-născuţi, după ritualuri satanice, nu ar fi sunat mai ridicol de atît: „Înţeleg acum de ce mă înţeapă gaşca Tismăneanu, un pluton jurnalistic în slujba preşedintelui" – scrie Cornel Nistorescu într-un editorial din 4 august. „Înţeleg de ce postacii cu gramatică şi limbă de SRI, SPP şi SIE se înghesuie pe net! Înţeleg perfect de ce acoperiţii din redacţii trag din greu la umflarea balonului. Pericolul li se pare enorm! De-aia am şi renunţat la articolele de Gîgă ale lui Ioan T. Morar. E criză şi nu merită o leafă de ministru! De-aceea am renunţat şi la lălăielile lui C. Pătrăşconiu".

Despărţirea apelor

Într-o posibilă radiografie a presei româneşti post-decembriste, printre episoadele memorabile se va număra cu siguranţă aspectul site-ului *Cotidianul* de la începutul lui august. În partea stîngă şi în centru, articolele pe bandă rulantă ale lui Cornel Nistorescu în care atacă „gaşca Tismăneanu" şi primele tunuri puse iraţional pe PD-L şi Băsescu. „Iraţional" nu pentru că Băsescu şi PD-L ar fi infailibili şi mai presus de critici – dimpotrivă! –, ci pentru că tonul şi stilul au fost preluate integral din arsenalul Antene şi *Jurnalul Naţional* (exemplu de titlu, la întîmplare: „PreziBoc îl anunţă pe Băsescu candidat la Cotroceni"). Însă în partea dreaptă curg blogurile celor maziliţi sau demisionari de la *Cotidianul*. Două publicaţii paralele, cu existenţe autonome, două maniere de a scrie – şi aceasta pentru că leadership-ul editorial nu poate controla încă blogurile ziariştilor şi comentatorilor. Eugen Istodor transmite din mijlocul evenimentelor: „Corlăţan dată afară! După ce i-a cenzurat articolul despre turnătorul Romoşan, Nistorescu o dă afară. Bravo, domnule Nistorescu! Eşti foarte, foarte bun! Vîntu-n pupe, spumege Băsescu. Care mai mişti, bă, în front? Care mai ai nuanţe? Care eşti om? Să te prezinţi în biroul lui Nistorescu să fii dat afară".

Acesta e şi motivul, de fapt, pentru care presiunile asupra conştiinţei jurnalistice din vremea guvernării Năstase nu mai sînt posibile. Articolul Mirelei Corlăţan despre Petru Romoşan, scos după o oră de pe site-ul *Cotidianul,* a fost preluat în scurtă vreme pe zeci de bloguri. Ştirile neoficiale din redacţia *Cotidianul* se transmit viral în blogosferă. Pe hotnews.ro, Dan Tapalagă, în articolul „Nistorescu, libertatea şi cenzura", face o incizie nemiloasă a întîmplărilor din ultimele zile şi, în subsidiar, a evoluţiei unui personaj şi a unei prese, de la *Evenimentul zilei* din perioada Năstase, la *Cotidianul* de azi: „Un mare jurnalist strînsese o mare echipă şi conducea un mare ziar. Un bastion al libertăţii de exprimare, cum îl proclamase, pe vremuri, într-un editorial. În timpul guvernării Năstase, asta era. Între timp, marele ziar s-a mai micşorat. Marea echipă s-a împrăştiat în patru zări. Fantoma marelui gazetar de ieri a bîntuit debusolată pînă cînd marelui mogul i s-a făcut milă. I-a dat un ziar mai mic, să-l facă tot bastion. Bastionul luptei împotriva libertăţii de a gîndi. Cornel Nistorescu a revenit la conducerea unui ziar cenzurînd. Marele gazetar a murit, iar astăzi a înviat un mic Ciucurel Pasha".

„Eu te-am făcut, eu te omor" sau cadavrul din dulap

Nimeni nu contestă dreptul oricărui conducător de publicaţie de a-şi alcătui după propriile concepţii echipa redacţională. Este în afara oricărei discuţii că un manager are libertatea să selecteze oamenii cu care lucrează. Ceea ce se întîmplă adesea în presa românească, însă, seamănă mai curînd cu dreptul feudalului de a se folosi cum crede de cuviinţă de propriii vasali, legaţi de pămînt – să le traseze nişte cote de îndeplinit şi să-i azvîrle cînd consideră că sînt semne de răscoală. Mentalitatea unei părţi importante a proprietarilor şi managerilor de media se rezumă la „le-am dat o pîine de mîncat, trebuie să-mi fie recunoscători". De parcă aceşti „mîncători de pîine" nu şi-ar fi făcut meseria, adesea cu profesionalism şi seriozitate. În condiţii de criză economică, se pot lua măsuri dureroase. Mă îndoiesc însă că la marile trusturi de presă internaţionale – căci şi acolo se mai fac concedieri – li se strigă angajaţilor „tu să taci! Că eu te-am făcut ziarist". Am dubii că sînt concediaţi – de pe o zi pe alta – fără să li se ofere o explicaţie, un preaviz, şi că află ce s-a întîmplat prin interpuşi, cînd sînt în concediu. Iarăşi, nu cred că acolo se şi rad şi se decapitează redacţii întregi din 4 în 4 ani, în preajma alegerilor prezidenţiale. E adevărat că uneori ziariştii înşişi se complac în postura de vasali, ba îi mai iau şi peste picior pe cei care îşi păstrează o brumă de conştiinţă. „Eu nu scuip acolo unde am mîncat o pîine" – se laudă Victor Ciutacu, şi prin asta a trasat un model. Vorba aceea – fie pîinea bună, rea, tot mai bună-n umilinţa ta. Nu mai vorbesc de faptul că ziariştii transformaţi în vedete se comportă cîteodată la fel de rău ca politicienii pe care altfel îi veştejesc în articole nemiloase. Cel mai recent exemplu ar fi Marius Tucă, surprins de un reporter *Adevărul* că îşi parchează ilegal maşina pe plajă, şi replica lui siderantă, în stil mafiot, către un coleg de breaslă: „Băi, jegosule, te ţin eu minte! Atît am avut să-ţi spun, jegosule. Ne mai vedem, jegosule!".

Printre reacţiile apărute după seismul *Cotidianul* din ultimele zile, se numără şi cea a Alinei Mungiu-Pippidi, „Cine a inventat mogulii (1)", din *România liberă,* 6 august: „Cine a trăit primul deceniu de presă liberă la noi ştie că aşa s-a scris istoria: cu sugrumarea difuzării de presă, cu monopolul Letea, cu firme proprietate de stat 90% din economie şi care dădeau publicitate numai unde aveau ordin. (...) Trocul influenţă contra protecţie privilegiată a apărut prin 1996, ultimul an de glorie al presei libere şi primul an de moarte al ei. (...) Televiziuni devenite organe de propagandă şi ziare expediate la tiraje nepericuloase. Se poate face ceva? O să vă povestesc data viitoare. Acum mi s-a făcut, pur şi simplu, lehamite de oameni isterici care se trezesc azi să strige «Crimă!», după ce zece ani au stat în casă cu cadavrul şi au pretins că nu duhneşte".

E momentul, într-adevăr, să ne întrebăm serios dacă mortul mai poate fi scos din dulap în condiţii salubre. Înainte ca mulţi ziarişti onești să aibă de ales între două posibilităţi: refugiul mîhnit pe blogul personal sau diminuarea voluntară a neuronilor şi a conştiinţei la nivelul Ciutacu sau Roncea. Dar atunci o să fie deja prea tîrziu.

De la Polul Nord în Antarctica

– interviu cu Teodor NEGOIȚĂ, explorator –

Teodor Negoiță s-a născut în 1947, comuna Sascut, jud. Bacău (cum ţine să sublinieze el însuşi, într-o familie de învăţători). Este primul român care a atins Polul Nord. Conduce prima staţie românească de cercetare şi explorare în Antarctica (Law-Racoviţă), înfiinţată de el.

Singurul politehnist la Cercul de folclor

Cum a început pasiunea dvs. pentru călătorii, pentru explorări ştiinţifice şi, mai ales, pentru Antarctica?

Încă din copilărie au început să mă pasioneze depărtările, şi asta datorită unor lecţii pe care le susţinea profesorul de geografie, pe nume Gheorghe Apostol, care avea şi un dar special al expunerii. Dar totul a început cînd eram în facultate, urmam Facultatea de Chimie Industrială din Iaşi, în perioada 1971-1972. Trebuie să spun că şi înainte, la liceul pe care l-am urmat în Iaşi se citea foarte mult (pe vremea aceea nu aveam acces la Internet, şi la nici un alt mijloc de informare), toată lumea împrumuta cărţi de la bibliotecă. În facultate, am descoperit o carte a lui Livingstone, un englez – *Călătorii şi explorări în Africa Ecuatorială*. Începusem să citesc ce găseam atunci prin librării sau la biblioteca Facultăţii de Geografie. Prin Livingstone, au început să mă intereseze populaţiile primitive. După ce am terminat facultatea, zece ani, m-am ocupat de etnologie şi etnografie, ca pasiune. Primele noţiuni le-am luat la Cercul de folclor de la Facultatea de Filologie din Iaşi, unde era un profesor, Adăscăliţei, conducătorul cercului, cu care făceam chiar anumite culegeri de materiale de pe teren. Se mai făcea cîte o glumă uneori, fiindcă eram singurul politehnist la Cercul de folclor. Rămînea, bineînţeles, doar o pasiune.

În acelaşi timp, aţi continuat cu profesia dvs., nu?

Da, continuam să fiu inginer, lucram în fabrică, am trecut din chimie în industria zahărului şi îmi plăcea ce făceam. Pe la 33 de ani, m-am transferat la Timişoara şi acolo am intrat într-un cerc de speologie, în timpul liber. La Timişoara se construia o fabrică mare de zahăr şi, ca inginer, am făcut nişte modificări pentru reducerea consumului de combustibil, de energie, într-o serie de staţii din fabrică. Nu m-am ales cu nimic din chestia asta, nici măcar cu o strîngere de mînă. Văd şi acum tineri care ajung manageri generali pe la 30 de ani, şi atunci erau unii la fel, dar ţi-era şi frică să vii cu inovaţii, cu propuneri, fiindcă dacă se întîmpla să propui ceva şi să nu meargă te învinovăţeau de sabotaj şi puteai s-o încurci.

Cum spuneam, eram la Cercul de speologie „Speotimiş" din Timişoara şi, ca să-mi sting dorul de aventură, am început să fac cercetare alături de colegi, în Poiana Ruscă, în Munţii Bihor. Deşi nu pot să spun neapărat că eram un tip singuratic, totuşi mă cam deranja activitatea în echipă, mai ales cînd mergeam în peşteri. Se vorbea tare, unul mai fluiera, altul se grăbea şi eu voiam să mai observ totul în detaliu, să aud zgomotul apei – în subteran şi un firicel de apă sună ca o cascadă Niagara. Atunci am început să fac speologie solitară, vreme de zece ani m-am ocupat cu asta, am parcurs subteranul românesc de unul singur, cel puţin ce a fost mai important, în special cavităţile sau peşterile verticale, avenele, cum se mai numesc. Aşa am strîns din călătoriile acestea un material de carte, care, din păcate, nu s-a publicat. Pe atunci nu aveai voie să multiplici o cărţulie, oricît de mică, puteai să fii urmărit, dar eu am reuşit s-o multiplic chiar la Rompress, mi-a făcut cineva un serviciu. M-am ales cu o sacoşă de cărţi, nu mai multe, şi pe majoritatea le-am dat aşa, fără bani. *Solitar în lumea subterană* se numea. Pentru fiecare peşteră parcursă am scris un capitol, cu povestea şi descrierea ei. Intrarea într-un aven e de multe ori dificilă – am aflat că în ultima peşteră verticală în care fusesem eu, acum cîţiva ani a murit un om – oricine poate avea o strîngere de inimă cînd se uită la hăul, la gaura aia neagră de jos. Dar înăuntru pot fi cascade extraordinare, pereţi sidefaţi, colonii de lilieci – de-asta e preferabil să intri spre iarnă, cînd liliecii sînt în hibernare. Prin '86-'87 m-am gîndit să explorez şi peşteri verticale în gheaţă – or, din astea nu erau decît în Groenlanda, în Antarctica. Nu aveam cum să plec din ţară pentru aşa ceva chiar dacă aş fi avut nişte bani. Mi-a venit ideea să propun un program de cercetări polare, interdisciplinar, în speranţa că ar putea interesa institutele de specialitate. Am prevăzut începerea unor expediţii de explorări româneşti în Arctica, în emisfera nordică, apoi să ne îndreptăm atenţia spre Antarctica, spre amîndoi polii. Între timp a venit Revoluţia. În 1990 am organizat prima expediţie de cercetări ştiinţifice polare, şapte oameni am plecat în Spitzbergen sau Ţara Munţilor Ascuţiţi...

Primul român la Polul Nord

De unde aţi luat fonduri?

La vremea respectivă de la nişte sponsori, dar în principal de la Ministerul Agriculturii, care a finanţat prima expediţie română după '90 în Arctica, formată din şapte oameni. Am primit alimente, am avut echipament românesc...

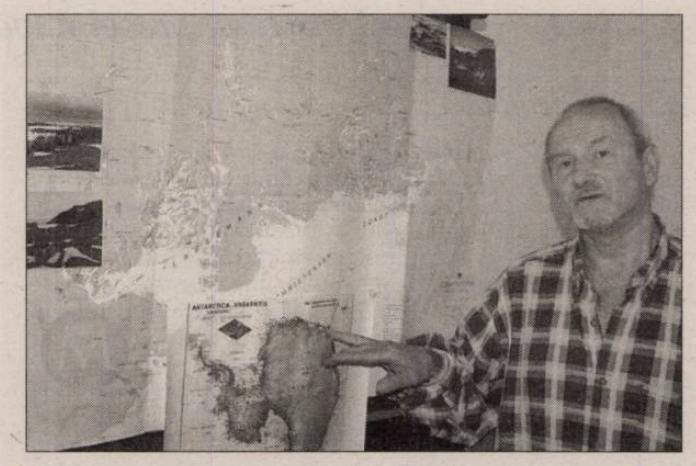

Şi oamenii din echipă cum i-aţi găsit?

Prin recomandări, de la Universitatea din Timişoara, Bucureşti. Aşa că în vara viitoare se vor împlini 20 de ani de la această expediţie ştiinţifică românească în zona polară. Dar noi am avut şi în trecut un mare explorator, Constantin Dumbravă, care prin anii '30 a făcut expediţii de explorare şi cercetare în Groenlanda. Acolo există astăzi puncte care poartă nume româneşti – cum ar fi Dumbrava, în estul Groenlandei. Aşa a început: au urmat alte şi alte expediţii. Gîndul meu a fost de la început să atrag tineri, deşi nu mai eram atît de tînăr nici eu, deja aveam 43 de ani în prima expediţie. Au participat la aceste expediţii medici, geologi, topometrişti şi am reuşit întotdeauna să intrăm în zone bune, cu potenţial de cercetare. Referitor la oameni: pentru un explorator în primul rînd contează ca el să fie pasionat de ceea ce face, pentru că trebuie să reziste în pustietatea de acolo, să se poată acomoda cu natura, cu clima, cu vînturile puternice, cu alte inconveniente pe care poate să le aducă natura, traiul de zi cu zi, dar şi să ştie să lucreze cu echipa, cu colegii. În cadrul acestor expediţii, am avut contacte cu Institutul Polar Norvegian, cu Universitatea din Ottawa, Centrul Polar Danez, cu instituţii ruseşti etc. Am atins Polul Nord la 21 aprilie 1995 – am fost primul român care a ajuns acolo.

Comunitatea „antarctică"

Sînt expediţii frecvente spre Polul Nord?

Nu foarte frecvente. Există şi expediţii de cercetare organizate cu tabere mari, cu elicopterul, cu avionul, dar la Polul Nord se face de obicei un gen de expediţie extremă – cu frig, muncă multă. Ca să mă antrenez, făceam cam 20 km pe zi, trăgeam de nişte cauciucuri care simulau tractarea unei sănii pe gheaţă sau zăpadă cu 100 kg pe ea. Făceam patru ore dimineaţa, patru ore după-amiaza... Sigur că aceste activităţi au implicat o serie de sacrificii, dar ca rezultat am început să publicăm, să participăm la conferinţe ştiinţifice afară. Între timp, dintre oamenii care au participat la expediţii – de la universităţi din Iaşi, Timişoara, Bucureşti etc. –, unii au plecat din ţară, s-au cam despărţit drumurile. In 1994 am înfiinţat primul institut român de cercetări polare care are activitate privată. În 1996 am înfiinţat Fundaţia Antarctica Română. Asta nu pentru că am fi intenţionat vreodată să ocupăm teritorii în Antarctica, deşi cine se duce acolo cam la asta se gîndeşte – pentru că acolo sînt şi resurse etc., nimeni nu face ştiinţă doar de dragul ştiinţei –, ci prin intermediul institutului am avut colaboratori, cercetători, ne-am fixat o serie de direcţii de cercetare: poluare, studiul microorganismelor, aplicaţii în biotehnologie, căutînd mereu să atrag tineri, doctoranzi care să meargă în străinătate, să participe la aceste expediţii... Acum avem mai multe posibilităţi ca înainte. Între timp, eu personal am publicat două cărţi, scoatem şi o revistă în limba engleză – *Antarctic and Arctic Research* – pentru că trebuie să colaborăm în afară, să informăm Tratatul Antarctic despre activităţile noastre.

Din cîte spuneţi, sînteţi o comunitate de „antarcticieni" în lume...

Da, fiindcă toate teritoriile care sînt la sud de paralela de 60 de grade – Oceanul de sud, miile de insule de acolo şi continentul propriu-zis – se află sub incidenţa Tratatului Antarctic, semnat în 1959, care stipulează ca această zonă să rămînă una a colaborării, a ştiinţei, fără pretenţii teritoriale din partea nici unui stat. De aceea nici nu s-au înfiinţat baze militare, deşi în unele staţii activează militari, dar fără armament. La comisiile Tratatului Antarctic mi-am început activitatea cam în 1997. Acolo trebuie să fii prezent tot timpul, în Comitetul de Protecţie a Mediului, sînt şedinţe anuale, grupuri intersesionale, tot timpul e de lucru. Ultima şedinţă a tratatului a fost la Baltimore, organizată de Guvernul SUA, în aprilie, anul acesta. S-au sărbătorit 50 de ani de la semnarea Tratatului Antarctic. Deschiderea a fost la Washington, la Departamentul de Stat, a făcut-o Hillary Clinton. Am fost şi eu în delegaţie, chiar dacă ţara noastră nu are statut consultativ în cadrul tratatului, dar am fost nominalizat acolo. A fost prezent şi prinţul Albert de Monaco. La noi nu se înţelege prea bine importanţa prezenţei româneşti în această zonă.

Baza Law-Racoviță

Între timp, în Antarctica a fost deschis şi un punct românesc, Law-Racoviţă.

Eu am avut permanent ideea, de cîte ori am fost în Antarctica, să deschid un punct românesc, să caut un punct pentru noi. Trebuie să spun că am intrat în Antarctica – ciudat! – cu „prietenii" noştri ruşi. Cînd am vrut să intru în Antarctica într-o expediţie de cercetare, le-am scris tuturor ţărilor care activează acolo şi toate m-au refuzat. Singurii cărora nu le scrisesem au fost ruşii. Pînă la urmă, în disperare de cauză, le-am scris şi lor. Imediat a răspuns şeful expediţiilor lor în Antarctica. Aşa că în 1998 am plecat şase luni în Antarctica. Atunci a avut loc o tragedie: s-a prăbuşit elicopterul nostru şi au murit cinci oameni. Era iarnă, noapte polară. Sînt aproape 30 de ţări care au staţii în Antarctica, acest continent e de două ori cît Australia. Acolo se intră foarte greu, sînt interese deja stabilite, fauna marină e foarte bogată, are mult potenţial pentru viitor. Nu contează mărimea acestui punct, cîţi metri pătraţi avem, contează locul şi că am pus piciorul acolo. Baza propriu-zisă am obţinut-o cu ajutorul australienilor. Am semnat documentul pentru preluarea acestei staţii, Law, care a primit şi numele Racoviţă. Documentele au fost semnate la ambasada Australiei din Stockholm, cu ocazia unei şedinţe a Tratatului Antarctic. Acum vreau să extind staţia, să avem două laboratoare, un spaţiu de dormit, un living mai mare.

Aveţi sprijin în ţară?

Asirom Vienna Insurance Group a alocat nişte bani, de altfel noi avem cu acesta o veche colaborare de vreo 18 ani. Nu ne-au dat bani mulţi, ci cînd a trebuit, cînd am avut nevoie – ceea ce e mare lucru.

Între timp, noi, ca institut privat, intrăm în competiţie pentru proiecte europene, internaţionale. Acum ne-am înscris cu un proiect într-o competiţie organizată de Fundaţia Europeană de Ştiinţă, pe care îl coordonez, cu 14 ţări europene şi asociate, şi am trecut de primele faze de evaluare. Aştept să vedem dacă ministerul nostru va veni cu partea sa de contribuţie. Proiectul prevede şi utilizarea în comun a laboratoarelor, pot să-i trimit pe studenţii noştri români în laboratoare la danezi, italieni, francezi – sînt nişte posibilităţi vaste – pentru următorii 3-4 ani, ceva extraordinar. La Copenhaga, deja am trimis doctoranzi români. Aşa, au posibilitatea să publice şi lucrări ISI, aşa cum se cere. Studenţii români care participă la astfel de proiecte au ocazia să intre într-o reţea extraordinară şi să trăiască o experienţă deosebită: fauna, peisajele fantastice, tehnologia, echipamentul...

Pămînt necălcat de om

Ce experienţe deosebite sau la limită vă amintiţi din expediţiile dvs.?

Sînt multe... Deseori a trebuit să traversez rîuri glaciare, gol puşcă, cu apa pînă la gît, cu echipamentul pus în sac din plastic. Cel mai mult sufereau unghiile de la picioare, care dureau de parcă le-ar fi scos cineva pe viu. Altădată am plecat „în zbor" de pe un versant şi m-am ales cu 25 de vînătăi, am stat cu inima cît un purice de frica ursului alb, noaptea în cort, în timpul expediţiilor mele solitare.

În Groenlanda de nord-vest, ne stabiliserăm tabăra la Thule-Moriussaq, un sat cu 23 de eschimoşi, situat la 30 km de baza militară americană. La propunerea mea s-a realizat un traseu de cercetare de-a lungul coastei Fiordului Lupilor care ne-a condus într-o zonă neexplorată, precizată cu *„unexplored"* pe hărţile editate în 1993, procurate la întoarcere. Am parcurs un drum de 30 km pînă aproape de capătul fiordului. Nu o dată am depăşit dificultăţi serioase, chei în granit cu pereţii verticali şi apele vijelioase care reverberant duceau peste mare vuietul rîurilor glaciare. Cine se putea gîndi că pe harta globului mai poţi descoperi pămînt necălcat de om?

Şi nu pot să uit cum, pe 21 aprilie 1995, ora 6, ora Bucureştiului, am atins Polul Nord. Iar în 2007, singur în staţia română pe timp de iarnă, am trăit prima eclipsă de lună în Antarctica, o noapte de cristal, cînd şi vîntul turbat se potolise, pierdut în nemărginirea întinderilor de la orizont.

a consemnat
Mădălina ŞCHIOPU

Miklós HARASZTI

În numele Domnului

– noii cruciați ai „ofensei religioase" –

În teorie, ar trebui să ne fie mai uşor să stabilim limitările nelegitime ale libertăţii de exprimare, mai ales că foarte multe dictaturi au făcut tranziţia la democraţie în ultimele decenii. Standardele sînt clare: instigările la infracţiuni trebuie privite ca infracţiuni, dar, în rest, discursul ofensator trebuie reglementat prin încurajarea dialogului – în media prin organisme de reglementare a eticii profesionale sau în tribunale civile.

Dar, în practică, vedem un trend punitiv, care introduce noi interdicţii ale libertăţii de exprimare în codurile penale naţionale, şi asta în ciuda progreselor în legislaţia internaţională pentru de-criminalizarea abuzurilor contra onoarei şi demnităţii.

Unul dintre „delictele la modă" este defăimarea istoriei – comisă fie prin punerea la îndoială a unor naraţiuni istorice în unele ţări, fie prin apărarea lor în altele. În Turcia, folosirea cuvîntului „genocid" pentru descrierea masacrului armenilor din 1915 este pedepsită, în timp ce în Elveţia un politician turc a fost pus sub acuzare pentru că a numit folosirea termenului „genocid" o „minciună internaţională". Dar aşa-zisa defăimare religioasă a dat naştere unui curent chiar mai periculos şi restrictiv la nivel mondial.

Pe 26 martie, Consiliul ONU pentru Drepturile Omului a adoptat o rezoluţie pentru condamnarea „defăimării religiilor" ca o încălcare a drepturilor omului, în ciuda unor temeri larg răspîndite că ar putea fi folosită pentru a justifica îngrădirea libertăţii de exprimare. Consiliul a adoptat textul propus de Pakistan în numele statelor islamice cu 23 de voturi pentru, 11 voturi împotrivă şi 13 abţineri. Rezoluţia „Combaterea ofensei religioase" a fost adoptată, revizuită şi adoptată din nou, în fiecare an, începînd din 1999, mai puţin în 2006, în Consiliul ONU pentru Drepturile Omului şi predecesorul său, Comisia ONU pentru Drepturile Omului. Rezoluţia este susţinută cu încăpăţînare de Organizaţia Conferinţei Islamice şi are ca obiectiv încadrarea ofensei la adresa religiei ca infracţiune în cît mai multe ţări sau măcar recunoaşterea ei ca o anatemă universală. Este parte a unui trend mai general, o tendinţă globală spre violenţă şi autocenzură care însoţeşte toate interpretările artistice şi seculare ale subiectelor islamice, de la „fatwa" lui Rushdie încoace.

Rezoluţia de anul acesta, spre deosebire de versiunile anterioare, nu mai ocoleşte problema libertăţii de exprimare. Acest drept uman crucial este menţionat, chiar dacă într-un context care în mod eronat asociază ofensa religioasă cu incitarea la ură şi violenţă împotriva oamenilor religioşi şi, din acest motiv, refuză protecţia libertăţii de exprimare. Se încearcă, de asemenea, asocierea criticii la adresa religiei, cu rasismul.

Pe de altă parte, definiţiile vagi ale cazurilor de posibilă defăimare includ mai nou „atacarea" simbolurilor şi a liderilor religioşi în presă şi pe Internet. Este o declaraţie de război a ultimilor autoritariști la adresa libertăţii de exprimare în secolul XXI.

Declaraţia nu conţine nimic explicit retrograd. Adoptă limbajul drepturilor omului în aşa fel încît propunerea sună compatibil cu multiculturalismul avansat al democraţiilor liberale. Între susţinătorii rezoluţiei, apar guverne foste comuniste şi post-comuniste, împreună cu naţiuni post-coloniale sau predominant musulmane. Totuşi, doar cîteva, printre care Africa de Sud şi Indonezia, sînt democraţii în care există presă cu adevărat pluralistă. Numărul mare de abţineri, inclusiv din partea statelor unde libertatea de exprimare este garantată, asigură adoptarea anuală oficială a rezoluţiei.

Dorinţa de a incrimina ofensa religioasă este o cruciadă orwelliană postmodernă împotriva demnităţii umane, deşi aparent în favoarea sa.

Din cauza acestei strategii diplomatice, resping ideea des întîlnită cum că susţinătorii rezoluţiei reprezintă o mişcare definită cultural. Această idee ar servi numai ca o altă scuză pentru a privi de sus fenomenul şi subestimează impactul său. De fapt, dorinţa de a incrimina ofensa religioasă este o cruciadă orwelliană postmodernă împotriva demnităţii umane, deşi aparent în favoarea sa.

An după an, votul Consiliului pentru Drepturile Omului furnizează o dublă victorie guvernelor opresive. Cimentează controlul acestora asupra discursului public prin tabuuri culturale şi legi contra blasfemiei şi, în acelaşi timp, le glorifică şi le recunoaşte internaţional ca fiind în linia întîi în promovarea toleranţei. Este de înţeles de ce atît de multe democraţii se abţin condescendent să intre în această luptă şi fac astfel jocul Organizaţiei Conferinţei Islamice. De la revoluţia iraniană şi debutul global al Al-Qaeda, cei doritori să discute ofensa religioasă în limbajul drepturilor omului sînt moderaţii lumii musulmane, în comparaţie cu jihadiştii care resping în mod deschis aceste drepturi. Manevra Consiliului pentru Drepturile Omului ajută moderaţii să respingă afirmaţiile radicalilor, care susţin că guvernele lor nu sînt adevăraţii susţinători ai credinţei.

Îmi amintesc aceste jocuri din perioada în care trăiam în statul condus de partidul unic, unde pluralismul consta în lupte facţionale înăuntrul Biroului Politic. Kremlinologii înţelegeau şi ei acest joc, dar probabil că ei se distrau mai bine urmărindu-l, decît o făceam eu, în interior. Tehnica era numită „preluare de la stînga", şi însemna că liderii partidului, de altfel pragmatici, începeau să emită sloganuri despotice pentru a-i ţine pe staliniști sub control. Nu erau doar discuţii de faţadă; veneau de fiecare dată cu măsuri noi împotriva disidenţilor, cum ar fi percheziţia locuinţelor şi puneri sub acuzare pentru a demonstra fidelitatea şefilor partidului faţă de cauză. Această tactică este ruda îndepărtată a politicii „de a tăia avîntul", practicată de partidele vestice moderne, atunci cînd adoptă măsuri anti-imigraţie pentru a preveni creşterea popularităţii platformelor xenofobe care propun… măsuri anti-imigraţie.

Problema este că „a tăia avîntul" poate ajuta pe cineva să rămînă la bord, dar restricţiile rămîn în vigoare şi devin şi mai dure. Haideţi să vedem ce se întîmplă cînd rezoluţia Consiliului pentru Drepturile Omului este aplicată în practică.

În Azerbaidjan, unul dintre susţinătorii rezoluţiei, doi jurnalişti au primit pedepse cu închisoarea, în 2007. Rafiq Tagi, jurnalist la revista intelectuală lunară *Senet,* şi Samir Sadagatoglu, redactor la aceeaşi publicaţie, au fost condamnaţi la trei, respectiv patru, ani de închisoare pentru presupusă „incitare la ură religioasă", într-un eseu publicat în 2006. De fapt, eseul compara valorile europene şi islamice într-o formă oarecum autocritică (limbajul era de tipul „ei şi noi"). Teza era inocentă, de bună-credinţă şi politicoasă. Era un mesaj similar despre un subiect similar, „raţiune şi credinţă", cu cel al Papei Benedict XVI de la Regensburg, în acelaşi an. După mine, este chiar mai puţin radical pentru că nu conţine citate bizantine care să descrie prozelitismul violent al lui Mohamed. Problema violenţei nici măcar nu a apărut în text.

Cu ceva timp în urmă, un ayatollah iranian, Fazel Lankarani, a emis o fatwa cerînd ca cei doi ziarişti să fie ucişi. Activiştii religioşi au răspuns iniţiind un proces de intimidare a ziariştilor. Li se permitea chiar să strige ameninţări cu moartea în tribunal. Crima de care erau acuzaţi ziariştii era ofensa religioasă (propria lor religie) şi incitarea la ură religioasă (împotriva lor, am putea adăuga). Şi totuşi, jurnaliştii erau sub acuzare, nu cei care i-au ameninţat cu violenţa. Ayatollah-ul iranian care a cerut moartea lor nu a fost niciodată acuzat de incitare, în Azerbaidjan sau Iran – protejat de statutul său de apărător al credinţei.

Am putea prezenta abuzuri similare din mai multe ţări non-musulmane, state membre OSCE şi unele membre ale Consiliului Europei. În conformitate cu acordurile OSCE şi standardele CE, anchetarea pentru „ofensă religioasă" ar trebui interzisă. Sub umbrela rezoluţiei ONU (şi exploatînd lipsa de opoziţie fermă în Europa), criza creată în jurul caricaturilor daneze a fost folosită ca armă împotriva ziarelor independente şi a jurnaliştilor.

În Rusia, pe 15 februarie 2006, ziarul *Nash Region* din Vologda a publicat un colaj al caricaturilor, ca parte a unui articol referitor la dezbaterea globală în jurul lor. Proprietarul a decis să închidă ziarul imediat după publicarea articolului, pentru a evita consecinţele legale. Procurorii au deschis imediat un caz împotriva editorului Anna Smirnova, pentru incitare la „ură religioasă". În aprilie 2006, ea a fost amendată cu 100.000 de ruble (aproximativ 3000 de dolari) şi a primit o sentinţă de doi ani cu suspendare. Din fericire, o lună mai tîrziu, la apel, tribunalul a revocat decizia. Este evident că sfîrşitul poveştii nu ar fi fost unul fericit, dacă ziarul ar fi continuat să apară. Avem acelaşi scenariu în Volgograd: ziarul *Gorodskie Vesti* a fost închis de către proprietarul său după ce filiala regională a partidului la putere, Rusia Unită, a făcut acuzaţii de defăimare şi incitare. Acuzaţiile au fost imediat retrase. Ceea ce a declanşat acţiunea procurorilor a fost o caricatură inocentă, de promovare a păcii, în care apar Moise, Isus, Mohamed şi Buddha. În caricatură liderii religioşi se uită la televizor şi sînt îngrijoraţi pentru că demonstranţi de diverse religii se insultă reciproc. „Nu este ceea ce v-am învăţat noi să faceţi" – spune unul dintre profeţi.

În Belarus, Alexander Zdvijkov, editorul ziarului de opoziţie *Zhoda,* a fost condamnat la trei ani de închisoare pe 18 ianuarie 2008 pentru incitare la ură religioasă. Ziarul său fusese închis în martie 2006 doar pentru că intenţiona să publice caricaturile şi nu a mai reapărut pe piaţă. Zdvijkov a fugit în străinătate, a fost arestat la întoarcerea în ţară şi eliberat după ce Curtea Supremă i-a redus sentinţa de la trei ani la trei luni, termen deja efectuat.

Dar acestea au fost doar acţiuni oportuniste. De la criza caricaturilor a apărut o nouă metodă punitivă inspirată de rezoluţia ONU: etichetarea drept extremist. În Rusia (care a venit cu ideea), Belarus, Kazahstan, Kîrgîstan, Moldova şi Tadjikistan, ofensa religioasă a fost amestecată cu legi anti-incitare prin adăugarea interdicţiei „criticii ofensatoare" (defăimarea) la adresa instituţiilor sau demnitarilor. Acest cocktail legislativ este prezentat ca o formă superioară de combatere a unei atitudini niciodată foarte clar definite – extremismul. Preia cîte ceva dintre prevederile occidentale contra terorismului şi în acest fel scapă de posibile critici. Dar, în timp ce legislaţia occidentală a fost criticată la ea acasă pentru că ar putea conduce la anchetarea delictelor de gîndire critică, în ţările din Est sus-pomenite noua legislaţie a fost creată în mod expres pentru acest scop. Şi este folosită ca modalitate de răzbunare contra jurnaliştilor care scriu critic despre situaţia drepturilor omului în Caucazul de Nord.

La momentul cînd scriu articolul, Slovacia se pregăteşte să introducă şi ea propriul pachet legislativ „împotriva extremismului", aparent pentru a lupta împotriva radicalismului. Irlanda – care de altfel a de-criminalizat calomnia – este pe cale să introducă o nouă infracţiune, „calomnia profanatoare". Este oare prea deplasat să vedem aici o influenţă implicită, poate chiar inconştientă, a campaniei de la ONU?

Cînd m-am referit mai devreme la creşterea violenţei, vorbeam despre conexiunea deranjantă, dar neafirmată, între încercările legale de la Consiliul pentru Drepturile Omului şi diversele fatwe, crime şi demonstraţii violente împotriva reprezentărilor critice sau seculare ale problemelor islamice. Afectarea afişată de autorii fatwelor şi cele ale diplomaţilor de la Consiliul pentru Drepturile Omului sînt greu de diferenţiat. Se fac a nu înţelege că a combate astfel ofensa religioasă reprezintă o luptă greşită, dusă cu mijloace greşite.

Nu văd nici o diferenţă morală între a comanda o asasinare plătită, ca aceea a ziaristei Anna Politkovskaia, şi a emite o fatwa care cere omorîrea jurnaliştilor şi scriitorilor. Amîndouă pedepsesc jurnaliştii pentru că îşi fac munca. Fatwa oferă şi recompense materiale, asemenea omorurilor comandate din Rusia.

Moscheea şi şcoala sa religioasă vor da 25.000 de dolari şi o maşină pentru asasinarea oricăruia dintre autorii caricaturilor daneze.

În Pakistan, principalul susţinător al rezoluţiei Consiliului pentru Drepturile Omului, Mohammed Yousaf Quresh, liderul religios al moscheii istorice Mohabat Khan din Peshawar, a anunţat în 2006 că moscheea şi şcoala sa religioasă vor da 25.000 de dolari şi o maşină pentru asasinarea oricăruia dintre autorii caricaturilor daneze. O asociaţie locală a bijutierilor a plusat şi a adăugat la premiu suma de 1 milion de dolari. În India, ministrul pentru Drepturile Minorităţilor din provincia nordică Uttar Pradesh, Haji Yaqoob Qureishi, a pus recompensă 11 milioane de dolari pe capul unui caricaturist, plus greutatea lui în aur. Acestea sînt doar exemple din interiorul democraţiilor care au semnat rezoluţia ONU.

E clar că rezoluţia e mai mult decît un simplu exerciţiu de liniştire a radicalilor. Ea devine un mijloc de muşamalizare a instigatorilor la tensiuni religioase şi autocenzură reacţionară.

Mi se pare revoltător ca aceia care cer asasinarea jurnaliştilor să continue să fie respectaţi şi să nu trebuiască să sufere consecinţele actelor lor de ură, în timp ce mulţi jurnalişti sînt nevoiţi să trăiască anonim, sub protecţie. Pînă acum nici unul dintre instigatorii la fatwa nu a apărut pe liste de acuzare, nici măcar în ţări care i-ar ancheta pe asasinii Annei Politkovskaia. Aceasta este cea mai mare umbră care pluteşte asupra rezoluţiei ONU.

Precauţia este de înţeles într-o ţară cum este Danemarca, lovită de cereri de boicot comercial. Dar care este situaţia Uniunii Europene? Nu a fost oare creată pentru a fi mai puternică decît componentele sale? De ce nu se sesizează Interpolul sau alte agenţii internaţionale de aplicare a legii? De cînd au renunţat la a mai avea pe lista crimelor instigările la asasinate? De ce nu se emite măcar o interdicţie de călătorie împotriva binecunoscuţilor promotori ai crimelor religioase?

Consiliului pentru Drepturile Omului ar trebui să i se spună că, dacă incitarea la ură religioasă este motiv de îngrijorare, atunci ar trebui să ceară pedepsirea celor care emit fatwa ce incită la violenţă. Aceasta ar fi cea mai bună protecţie împotriva defăimării Islamului sau a altei credinţe: promovarea toleranţei prin eliminarea fricii din minţile jurnaliştilor de peste tot.

Miklós Haraszti *este scriitor, jurnalist şi profesor universitar. În 1976 a fost co-fondator al Mişcării Democratice de Opoziţie din Ungaria, iar în 1980 a editat periodicul samizdat* Beszélő. *Din 2004 este reprezentant al OSCE pentru libertatea de expresie.*

Articol apărut în Index on Censorship, *nr. 2/2009; obţinut prin Eurozine (www.eurozine.com).*

traducere de Cristian GHINEA

Adina POPESCU

Despre cum s-a transformat Alimentara în supermarket

La începutul anilor '90, cînd Bucureştiul arăta ca un bazar, iar „centrele comerciale" erau dughenele de la colţul străzii, oricine avea spirit de întreprinzător şi ceva bani puşi deoparte putea să-şi deschidă o mică afacere. Locatarii blocurilor socialiste, oameni obişnuiţi cu slujbe dintre cele mai banale, dar care deveniseră dintr-o dată nesigure, în întreprinderi care erau pe butuci, căpătau curaj, luau iniţiative şi-şi scoteau măsuţele pliante în stradă pentru a vinde ceva, orice. Pentru că legile care îi priveau în mod direct pe vînzătorii de acadele şi de nasturi erau confuze, iar şpăgile rezolvau pe loc problema unui „spaţiu comercial", trotuarele se umpluseră de tarabe improvizate, scările de bloc fuseseră împărţite în două (unele mai sînt şi astăzi), iar una dintre jumătăţi era ocupată de rafturi şi de clasicul frigider Arctic, cu bere la rece, garajele se transformau în ateliere auto unde patronul te îmbia şi cu o ciorbă de burtă „la botul calului", în WC-uri publice se amenajau baruri de noapte.

Unii au rezistat, pentru alţii aceasta a fost o unică şi irepetabilă aventură de tranziţie. E impropriu să spunem că au dat faliment. Le-a mers cît le-a mers, apoi şi-au luat din stradă catrafusele, măsuţa şi scaunele, şlapii chinezeşti pe care nu reuşiseră să-i vîndă şi au urcat înapoi, în apartamentele lor de bloc. Şi pentru că întreprinderile se închiseseră, au început să-şi caute noi ocupaţii. Au rămas cu vagi regrete şi cu o nostalgie după vremurile în care nu trebuia să semneze nici o condică, iar măturătorii şi şoferii de taxi din intersecţie îi salutau cu: „Să trăiţi, şefu'!".

Pionierii de ieri, corporatiştii de azi

Una dintre primele iniţiative private de pe Calea Moşilor, în peisajul gri al magazinelor de stat, dominat de *Fortuna* şi de *Mobila*, a fost un centru de copiere. *Copy cop* a avut şi prima firmă luminoasă, portocalie, care eclipsa, noaptea, becurile chioare, galbene şi îi dădea străzii o aură de Occident. Chiar peste drum, pe trotuar, a apărut taraba familiei Dobrescu – mama, tatăl şi doi copii adolescenţi, care locuiau în blocul cu *Foto-muzica*. La tarabă stătea de regulă Georgiana care tocmai terminase liceul şi nu avea nici un plan pentru viitor. Pe măsuţă se îngrămădeau gume cu surprize, ciocolate şi biscuiţi turceşti, sucuri în cutii de carton prevăzute cu pai, ultimele bomboane cubaneze pe care, în sfîrşit, le puteai găsi la discreţie. Pe atunci, aşa cum se citeau cu nesaţ zecile de publicaţii obscure, cu aşa-zise documente secrete şi crime inventate, tot aşa exista tentaţia, ca după zece ani de creveţi vietnamezi şi de sardine în sos tomat (mă refer strict la anii '80), să mestecăm şi să înghiţim aproape orice. Nimeni nu se uita la ce scria pe ambalaje, nici măcar la data expirării produselor.

Principala concurentă a familiei Dobrescu o reprezenta magazinul arabului, *Alishor,* unde copiii stăteau la coadă ca să cumpere Coca Cola la doză, căci setea de Pepsi la sticlă, fusese deja potolită. Tatăl Dobrescu, un ins agitat, cu ochelari cu lentile groase, mergea o dată pe săptămînă cu Dacia la en-gros, să aducă marfă. De fapt, apariţia depozitelor en-gros a fost cea care le-a dat entuziasm micilor comercianţi. Veneau de-acolo fascinaţi şi povesteau despre munţii de „de toate" din care puteai să-ţi alegi ce-ţi doreai. Dl Dobrescu se întorcea plin de importanţă din scurta sa călătorie pînă la marginea Bucureştiului. Fiul său adolescent, un vlăjgan de 1,90, căra cu cîrca, din portbagajul maşinii la scara de bloc, saci şi cutii despre care nimeni nu ştia ce conţin. Era o marfă misterioasă pe care n-o scoteau la vînzare, o ţineau doar pentru ei. Dna Dobrescu fusese deja de două ori în Turcia, îşi dădea aere de cucoană şi se umpluse de aur. Făcea parte dintr-o familie care îşi depăşise condiţia, reuşise în afaceri, înflorea. Doar Georgiana rămăsese aceeaşi: o fată cuminte, tăcută, care privea fără interes strada şi număra monedele din cutia de carton, le punea pe categorii.

După o vreme, la cîţiva metri de taraba Dobrescu, pe un loc de parcare al nimănui, a răsărit o rulotă veche în care un individ pe la 35 de ani, îmbrăcat mereu într-un trening de fîş, vindea sucuri TEC. Copiii îl porecliseră Păhăruţ pentru că le cerea cu insistenţă paharele de plastic înapoi, după ce îşi terminau de băut zeama rece şi acidulată, galbenă, verde sau roz. Afacerea lui Păhăruţ s-a dovedit a fi una de succes, iar familia Dobrescu intrase în panică. S-a pus problema achiziţionării unei lăzi frigorifice pentru sucurile lor cu pai, însă trecătorii le preferau deja pe cele la pahar.

În fiecare dimineaţă, Păhăruţ îşi prepara licoarea din prafuri, era o întreagă alchimie în dugheana lui, în timp ce îi arunca ocheade Georgianei. Ea, însă, îşi vedea nepăsătoare de număratul monedelor, iar privirea cu care fixa strada ce devenea de la o zi la alta din ce în ce mai colorată, asemeni sucurilor lui Păhăruţ, era parcă mai tristă. Familiei Dobrescu îi mergea prost, la depozitul en-gros apăruseră „şmecherii" care nu se uitau la bani şi făceau remarci „la mişto" cînd treceau pe lîngă Dacia veche burduşită cu saci şi cutii. În ziua în care Păhăruţ şi-a inaugurat mîndru noul său aparat de îngheţată, permiţîndu-şi de-acum să nu le mai ceară puştanilor cornetele înapoi, taraba Dobrescu a dispărut. Ca şi cum nici n-ar fi fost.

Au trecut mai bine de 15 ani. Toate acele momente îmi par acum dintr-un film al lui Kusturica. Georgiana s-a măritat cu un arab, dar n-a avut noroc. O bătea. Şi cînd a reuşit în final să scape de el, a lăsat-o şi fără copil, folosindu-se de relaţiile şi de legile din ţara al cărei cetăţean era. O telenovelă. Marius, fratele Georgianei, lucrează astăzi într-o multinaţională. Are o fetiţă şi un Renault Clio. Soţii Dobrescu s-au retras undeva la ţară, pe lîngă Bucureşti, poate chiar în apropierea en-gros-ului pe care îl frecventau în anii '90.

Viaţa „la nonstop"

„Ce mai faceţi, doamna Mari?" (La butic, să nu foloseşti niciodată apelativul „tanti"; dacă vrei să fii familiar şi să te pui bine cu ele, ca să poţi să le ceri, la un moment dat, un pachet de ţigări pe datorie, spune-le doamna Coca, doamna Sanda, doamna Lenuţa, ca la florărese.) „Ce să fac? Ce-am învăţat! Dacă nu mi-a plăcut şcoala...". Ce a învăţat, adică vinde. Nonstop.

E trecut de 12 noaptea şi trec maşinile care stropesc strada, din cînd în cînd trece şi cîte un Jeep, în viteză. În rest, e pustiu. „Nu se rentează să mai stai noaptea... nu ştiu de ce mai ţine şefu' deschis!" Şeful, domnul Viorel (aşa e politicos să i te adresezi!), a avut mai multe tentative de-şi transforma buticul într-unul nonstop, mai ales vara. „Se mai merită cu îngheţata asta, că avem de toate şi Aloma, şi Betty Ice, şi... se mai merită cu ţigările, cu berea, cu apa!" – zice el. De fapt, e un gest disperat în încercarea de a scoate profit. România este una dintre puţinele ţări europene în care poţi să cobori din bloc în pijama şi în papuci, după miezul nopţii, ca să-ţi cumperi ţigări.

„Nu mai are pe cine să angajeze pentru nonstop... nimeni nu mai stă noaptea, m-a găsit pe mine mai fraieră!" – spune Mari, căscînd. În anii trecuţi, Viorel mai tocmea cîte un tinerel care stătea o lună sau două, pentru a strînge bani ca să meargă la mare, în august sau septembrie. Pe unul dintre ei l-am recunoscut după o vreme, lucra ca ospătar într-un restaurant. Apoi l-am văzut la TV, la *Din dragoste,* plîngea o fată după el. N-a vrut-o înapoi. „Bine ai făcut, dacă te-a înşelat!" – i-am zis, în timp ce aranja tacîmurile pe masa vecină. „Da, o panaramă!" Totuşi, era fericit că apăruse în emisiune. „A venit după mine caravana chiar aici, în faţa restaurantului."

„V-aţi vopsit! Vă stă bine... culoarea!" Un roşu straniu, aproape violet. Mari zîmbeşte. „Mi-am făcut şi un pic de permanent... Şi trebe să-mi fac şi dinţii! Nu pot să merg în Italia aşa, ştirbă!" Fata cea mare a lui Mari şi soţul ei muncesc de patru ani în Italia. „M-am cam supărat eu că nu m-au chemat pînă acu', dar le e greu şi lor. Nu l-am văzut pe ăla mic de cînd s-a născut. Ţi-am arătat poze cu el?"

Buticul lui Viorel este unul dintre puţinele care au rezistat din 1995 şi pînă acum, în ciuda campaniilor diferiţilor primari, de demolare a chioşcurilor şi dughenelor. O fi avut Viorel pilele lui, însă „afacerea" nu l-a îmbogăţit. Are aceeaşi Dacie albă, *break* şi aceeaşi mină îngrijorată, dar şi uşor amuzată, atunci cînd face inventarul şi constată că iese pe minus. Nu dă niciodată vina pe Mari care e cea mai statornică vînzătoare a sa. În urmă cu vreo trei ani a închiriat un spaţiu, la parterul unui bloc, unde a deschis un minimarket. Tot nonstop. N-a mers, chiria era prea mare. Mai are cîteva tarabe cu haine, undeva pe lîngă o piaţă.

Cînd dau cu ochii de chioşcul pe care îl ştiu de cînd eram copil, cu tabla lui vopsită în nenumărate rînduri, cu geamurile pătate de la lipiciul abţibildurilor-reclamă care au fost dezlipite de-a lungul timpului, pentru că acele branduri dispăruseră de pe piaţă, şi de coama de păr în diferite nuanţe de roşu a doamnei Mari, capăt un reconfortant sentiment de siguranţă. Poate că există locuri şi oameni care nu se schimbă, care există în afara timpului.

„Ce-ţi dau, drăguţă?" Mai sînt şase ore pînă dimineaţă, cînd Mari va ieşi din tură. Pînă atunci va citi revista *Povestea mea,* va rezolva integrame, poate va moţăi un pic. Înainte avea şi un televizor Sport, dar se vedea cu purici şi se săturase să tot mişte de antenă. În plus „nu mai puteam să mă uit la alb-negru, m-am obişnuit în culori!". „Poate nu vă mai întoarceţi din Italia... poate vă găsiţi acolo ceva de lucru!" „Ei, nu mă mai întorc!" Stăm amîndouă pe o navetă goală de bere, nu mai spunem nimic, ne uităm doar la stradă şi la blocurile care au rămas la fel de urîte, doar că de ele atîrnă reclame luminoase, mai multe decît ne-am fi putut imagina atunci cînd ne holbam fascinaţi la firma portocalie de la *Copy Cop*. Culorile stridente din sucurile lui Păhăruţ sînt acum peste tot.

Madam Dinu versus *Mega Image*

Madam Dinu era atît de faimoasă încît îşi împrumutase numele unităţii pe care o gestiona. În anii '80, pe Calea Moşilor, nimeni nu spunea că dă o fugă pînă la Alimentară, ci îţi şoptea pe un ton conspirativ: „S-au băgat ouă la madam Dinu!". Se zvonea că e putred de bogată, la cîte pachete de unt şi cîţi pui dăduse ea cunoscuţilor, pe sub tejghea.

„În spate, la madam Dinu", am trăit experienţa primelor cozi, un timp mort despre care nu-mi amintesc nimic, decît începutul şi sfîrşitul, momentul în care te aşezai la coadă şi încercai să aproximezi după mulţimea din faţa ta cît va dura şi acela cînd ajungeai în faţă, tejgheaua, murmurul dezamăgit al celor din spatele tău că „n-are rost să mai stăm... oricum nu mai prindem!". N-am văzut-o niciodată pe madam Dinu, doar pe „fetele" ei, palide, urîte, dresate să trîntească uşa în nas oamenilor care se încăpăţînau să aştepte. Mi-o imaginam foarte grasă, îmbrăcată într-un halat albastru, cu un guler de cîrnaţi în jurul gîtului, înfăşurat aşa cum purtau cucoanele pe atunci gulerele din cozi de vulpe.

Tîrziu, în anii '90, Alimentarei privatizate şi transformate într-un supermarket obscur i se spunea tot „la madam Dinu". Gurile rele ziceau că, de fapt, e tot al ei, mai ales că „fetele" îmbătrîneau aici, tăind parizerul şi scufundîndu-şi mîinile înmănuşate în recipientul cu măsline. Însă locul nu mai era atît de popular. Vizavi se deschisese un Mega Image – Alimentara de tip nou care a schimbat brusc şi iremediabil viaţa gospodinelor de pe Calea Moşilor. Au priceput treptat că nu e nevoie să plece acasă cu trei kilograme de carne în sacoşă pentru a-şi burduşi congelatorul, pot să cumpere doar două fripturi, într-o caserolă, căci a doua zi le vor găsi tot acolo.

Însă atmosfera de la Mega Image nu diferă prea mult de cea de la fosta şi posibil actuala „Madam Dinu", căci atitudinea comerciantului român a rămas de ceva timp la faza „de butic". Stăm pasivi la aceleaşi cozi, în condiţiile în care doar două case din cinci sînt deschise, însă cu siguranţa că de data aceasta „prindem".

Într-o sîmbătă de început de vară, casierele flecăresc între ele despre filmele pe care le-au văzut cu o seară în urmă, în timp ce greşesc codurile şi cer insistent „cheia". „P-ăla de pe PRO TV nu l-am văzut pînă la capăt... am căzut frîntă pe la 10!" „Eu nu pot să dorm decît după Mircea Badea... ne uităm şi eu şi bărbate-miu... e foarte tare!" „Ce vă holbaţi aşa?" – îi întreabă una dintre ele pe „băieţii de mingi" de la intrare care se zgîiesc prin geam la o siluetă într-o rochie scurtă ce se îndepărtează cu cîteva sacoşe şi se urcă într-o maşină. „A fost la mine la casă!" – intervine alta, mai grăsuţă şi captează brusc interesul „băieţilor de mingi". Se înroşeşte puţin şi se bîlbîie. „Nu-i cine ştie ce! E mai urîtă ca la televizor. Şi mult mai slabă... avea picioarele cît mîinile mele" – spune agitîndu-şi mîinile durdulii. „Ce-a cumpărat, fată?" – o întreabă cea care e fan Mircea Badea. „Nişte sucuri din astea bio şi nişte ciocolăţi... nu mare lucru! O sută şi ceva de lei!" Băieţii încă trag cu coada ochiului, încercînd să suprindă o ultimă imagine pe care să o invoce mai tîrziu, la o bere, cu amicii, casierele îşi văd de treabă, o uşoară emoţie dispare în timp ce iau mecanic produsele de pe bandă. Printre angajaţii de la Mega Image a trecut o boare dintr-o altă lume. În ziua aceea, ea s-a numit Andreea Raicu.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Codex Sinaiticus online.*** Cel mai vechi manuscris al Bibliei a fost digitalizat şi este accesibil online (www.codexsinaiticus.org). Este vorba despre cele 800 de pagini păstrate (din peste 1400) dintr-un manuscris descoperit în secolul al XIX-lea la Mînăstirea Sf. Ecaterina din Sinai de un teolog german. Acesta a dus o parte a manuscrisului la Leipzig, iar o alta a ajuns la ţarul Alexandru al II-lea al Rusiei (care a finanţat expediţiile teologului în Sinai). În 1930, British Library a cumpărat de la Uniunea Sovietică partea de manuscris deţinută. Astfel încît proiectul de astăzi este rodul colaborării dintre British Library, Universitatea din Leipzig, Mînăstirea Sf. Ecaterina din Sinai şi Biblioteca Naţională din Rusia. Cele 800 de pagini pot fi parcurse în funcţie de cărţile Sfintei Scripturi, dar şi după versete sau capitole. Alături de imaginea *high resolution* (cu un *zoom* care permite observarea celor mai mici detalii ale paginii) există transcrierea în greacă şi traducerea în engleză, germană şi rusă. *Codex Sinaiticus* este considerat cel mai vechi şi mai extins text sacru păstrat pînă azi, datînd de la anul 400 d.C. (după *Corriere della Sera)*

● ***Adio, Facebook!*** Bill Gates şi-a închis profilul de pe reţeaua socială Facebook: „Mi-am dat seama că era o enormă pierdere de timp". Lista de contacte „în aşteptare" ajunsese la zece mii de persoane, ceea ce devenise „imposibil de gestionat". „Revoluţia informatică a adus enorme beneficii, dar dacă nu sîntem atenţi, tehnologiile se pot transforma într-o pierdere de timp", a mai spus Gates. Facebook înregistrează în continuare un mare succes: la jumătatea lui iulie a depăşit 250 de milioane de utilizatori. Dar încep să apară tot mai multe personalităţi publice care „se sinucid", cum se spune în jargonul Facebook (adică îşi desfiinţează pagina personală). În Italia, de pildă, jurnalista TV Daria Bignardi s-a retras şi ea: „Cu 4959 de prieteni şi 7096 de persoane în aşteptare, mă apucase angoasa". Iar pe Internet apar grupuri de discuţii ale celor sătui de Facebook... (după *La Stampa)*

ERATĂ. ÎN NUMĂRUL TRECUT AM VRUT CA TOŢI CETĂŢENII FĂRĂ NUME SĂ-ŞI POVESTEASCĂ MIRAREA

● *Erată.* În numărul trecut s-a strecurat o greşeală: filmele de la *The Light,* mall-ul din Rahova, care te zguduie şi te stropesc, sînt 6D, şi nu 3D, aşa cum a apărut. (**I. P.**)

● I-auzi ce zice la *Gazeta lu' Piedone* nr. 8, din iulie 2009 (publicaţie a Primăriei sectorului 4): cică primarul sectorului, Cristian Popescu-Piedone, a inaugurat duminică, 26 iulie, Parcul Copilului din Calea Văcăreşti. Şi zice Piedone, într-un „Mesaj către cetăţeni": „Parcurile sînt un refugiu din calea agitaţiei oraşului, locurile unde ne putem ascunde pentru tratamentul antistres. Tocmai de aceea am vrut ca toţi cetăţenii sectorului 4 să se poată mîndri cu multe locuri în care se pot relaxa, să meargă cu soţiile sau iubitele într-un decor romantic sau să poată presta diverse activităţi sportive şi de recreere". Mai afli că (spre bucuria celor mici şi a iubitorilor de mici) în Parcul Copilului a fost amenajată o „zonă de grătare". Bravos, cîrnaţiune! (**D. S.**)

● După o excursie reuşită în Bulgaria (am mîncat pantagruelic şi am „vizionat" succint peisaje idilico-istorice), am avut parte, dintr-o eroare umană asociată cu hiperperfecţionismul GPS-ului, de *a glimpse* dintr-o Bulgarie profundă şi înspăimîntătoare: drumul alternativ către Ruse ne-a dus prin nişte sate părăsite, cu doar cîţiva locuitori aleatorii ce nu inspirau încredere, plin de gropi şi care părea că nu se sfîrşeşte vreodată. Pe GPS apărea drept „drum fără nume". Dacă aş vrea să aplic grila caprei vecinului, aş spune: noi nu avem aşa ceva... (**I. P.**)

● Marea editură spaniolă Plaza y Janés va publica în această toamnă cartea autobiografică a unui deţinut din Córdoba, *Los vuelos del silencio (Zborurile tăcerii),* condamnat pentru uciderea unui cuplu de englezi. Jorje Real Sierra, un venezuelean de 59 de ani, s-a hotărît să-şi povestească viaţa, dar şi s-o reinventeze, la îndemnul fiicei sale care şi-ar dori să ştie cum trăia tatăl ei înainte de a intra, probabil pentru totdeauna, în închisoare. Ce nu şi-ar dori să afle, probabil, fiica lui Sierra e felul în care tatăl ei şi-a sufocat victima şi apoi a asistat la moartea, de infarct, a soţiei acestuia. Iar cartea, avînd personaje ca Che Guevara, George Bush sau Pablo Escobar, anunţată cu surle şi trîmbiţe „pentru valoarea ei literară", nici nu conţine asemenea orori... private. (**S. S.**)

● Dacă iei de bune informaţiile de pe Internet despre cîrnaţii de Pleşcoi, s-ar putea să trăieşti cu impresia că în faimosul sat cîinii umblă cu... cîrnaţi în coadă. Că în pomi cresc cîrnaţi în loc de fructe şi că găinile fac nu ouă, ci – desigur – cîrnaţi. Ei bine, nu mică mi-a fost mirarea cînd, ajunsă în Pleşcoi cu gîndul să plec dacă nu cu vreo niscaiva bucăţi de cîrnaţi, măcar cu cîteva poveşti de ţinut minte şi de dat mai departe, n-am descoperit nici ţipenie de cîrnat! De Pleşcoi, că altminteri, într-un magazin în care am intrat, se vindeau tot felul de cîrnaţi, de la tot felul de firme, numai de Pleşcoi nu! Păi, dacă nici cîrnaţi nu mai avem, acum, sincer, ce speranţă să mai tragem la vreo autostradă, de exemplu?! (**R. T.**)

ERATĂ. ÎN NUMĂRUL TRECUT, ROMÂNII SE VOR AFLA ÎN FAŢA UNEI DISCUŢII LIBERE DESPRE EVOLUŢIA (CU STELUŢĂ) DE LA GARSONIERĂ UNDEVA PRIN SUD LA UN FEL DE POD AL ACESTEI EPOCI

● După cum se profilează lucrurile, românii se vor afla în curînd în faţa unei mari probleme. Vor trebui să aleagă una dintre următoarele candidate: incompetenţa, inconsistenţa, impotenţa, impostura şi imbecilitatea. Locurile 2 şi 3 se pot schimba oricînd între ele, iar dacă în joc mai intră şi independenţa, va fi cu atît mai imposibil. (**A. M.**)

Cu ochii-n 3,14

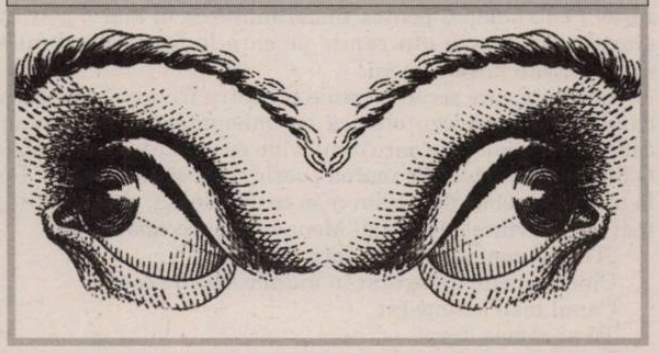

● Parcă şi-a pierdut ceva din stilul şi prospeţimea de odinioară, în schimb s-a pricopsit cu *paparazzi.* E vorba de *Academia Caţavencu.* Pe site-ul acestei reviste cu cititori mai inteligenţi decît ea însăşi, au apărut acum cîteva săptămîni nişte fotografii cu dl Dinu Patriciu, sub titlul „Patriciu face şedinţe editoriale la *Dilema veche*" (aici, dar vă rog nu daţi click că le creşte traficul şi nu merită: http://www.catavencu.ro/patriciu_face_sedinte_editoriale_la_i_dilema_veche_i-9050.html). Precizăm pe această cale că: 1) dacă *paparazzi* Academiei erau măcar de nivelul celor de la *Click!* (ca să nu vorbim de *The Sun* în casa Vântului...), ar fi observat că locul cu pricina adăposteşte şi sediul Fundaţiei „Dinu Patriciu" (scrie la intrare); 2) *Dilema veche* nu face cu dl Patriciu şedinţe de sumar, ci discuţii libere despre îngeri (cam o dată la trei ani); 3) între timp ne-am mutat în Piaţa Victoriei, vizavi de Guvern, aşa că îi invităm pe *paparazzi* să ne pozeze cum ne facem bezele de la balcon cu vreo juma' de Executiv, *y compris* Elena Udrea (sîc!); 4) cititorii noştri sînt, oricum, mai inteligenţi şi decît ai lor. (**M. V.**)

● Evoluţia politico-economică din ultima săptămînă: FMI atrage atenţia asupra unei posibile recesiuni economice mai severe decît cea prognozată iniţial, iar membrii coaliţiei de guvernare încep să se păruiască pe la colţuri. Singura explicaţie pe care o am este că în România există o conspiraţie transpartinică pentru a figura în *Cartea Recordurilor* ca primul stat din lume unde prezenţa la vot se apropie de 0%. Abia atunci politicienii de toate culorile se vor putea declara învingători prin neprezentarea adversarului. (**M. Ş.**)

● Mi-am pierdut fix o oră apelînd toate numerele alea cu steluţă de la Vodafone şi ascultînd zeci de oferte care nu mă interesau, iar asta doar pentru a constata că opţiunea de transferare către operator, singura care mă interesa, nu mai există decît la un număr special de care am aflat intrînd, în cele din urmă, pe site. Nu ştiu ce se întîmplă cu Vodafone, am abonament la ei de nouă ani şi mi-am plătit facturile la timp, de cîteva luni însă, imediat ce mi se eliberează factura, mi se „reaminteşte" şi prin sms că trebuie s-o plătesc. Au devenit pisălogi, isterici, neprofesionişti. Sper să ajungă rîndurile astea la cineva de sus, de acolo. (**M. C.**)

● Anunţînd trecerea la „o variantă de lux", de la garsonieră la „studiourile cele mai înalte, cele mai late şi cele mai lungi", precum şi producţii cu costuri enorme şi salarii „senzaţional de mari", Dan Diaconescu ne explică, în *TV Mania:* „Aşa cum am otevizat ţara într-un sens, o otevizăm în celălalt sens. Să vedem, cum s-ar zice, cele două extreme". În materie de extremisme, este exact ce ne lipsea. (**R. C.**)

● Îl cheamă Crima. Vasili Ivanovici Crima. La 17 ani a imigrat din Guineea-Bissau în Rusia, s-a aşezat undeva prin sud, a vîndut pepeni şi-acum, după 20 de ani, cetăţean rus cu acte în regulă, candidează la Primăria orăşelului Srednaia Aktuba din regiunea Volgograd. În istoria ţării lui Hlestakov şi Cicikov, Crima ar fi prima persoană de culoare aleasă într-o funcţie publică. Crima are acelaşi slogan ca Obama, adică, pe ruseşte, „Da, mî mojem!" şi promite că va munci pentru binele localnicilor ca „un sclav pe plantaţii". Pe afişele electorale apare într-o cămaşă albă impecabilă, cu cravată, şi e numit „Obama din Volgograd". Pînă cînd vom afla precis dacă a fost religios sau nu, secolul XXI are, indiscutabil, fanteziile lui. (**R. C.**)

● Pe drum prin Buşteni am remarcat două firme, antagonice, locuind în aceeaşi casă, un fel de duplex. Una îmbia la Analize medicale, cealaltă la Servicii Funerare Non Stop. Cu alte cuvinte, dacă primii nu te mai puteau ajuta, te trimiteau pentru tratament la vecini? (**S. G.**)

● După balamucul creat de introducerea taxei de pod de la Feteşti, de pe autostradă, ministrul Transporturilor a răspuns nemulţumirilor venite din partea navetiştilor: „Nicăieri în lume autostrăzile nu sînt pentru navetă, nu se face naveta pe autostrăzi". Nu sînt sigur cît de adevărat este ce spune el, dar sînt foarte sigur că nicăieri în lume nu mai există un Radu Berceanu în funcţia de ministru al Transporturilor. (**A. M.**)

● Din replicile lui Brüno, interpretat de genialul Sasha Baron Cohen, comediantul prin excelenţă al acestei epoci: „Al-Qaeda e atît de 2001!", „Palestinieni şi evrei, nu vă mai omorîţi unii pe alţii, omorîţi un creştin!", „Nu vreau să intru în controversa dacă Hitler a avut sau nu dreptate...", „Eu, Iisus şi Gandhi, toţi trei arătăm bine în chiloţi", „Noi, austriecii, am adus stil celui de-al doilea război mondial, care a fost ca primul, doar că mult mai bun!", „Nu înţeleg divergenţele dintre Coreea şi Coreea de Nord, în fond doar sînt cu toţii chinezi!", „Ahmadinejad, care arată ca şoferul şeicului, spune că în Iran nu e nici un homosexual: trebuie să fie foarte frustrat sexual... Singura bombă atomică din Iran e în pantalonii lui!", „Dacă aş deschide în fiecare zi şifonierul şi tot ce aş vedea acolo ar fi numai burka şi sandale, şi eu m-aş arunca în aer" etc., etc. (**M. C.**)

ERATĂ. ÎN NUMĂRUL TRECUT, ŞI TU VEI FI MAI APROAPE DE SEMNELE UNEI EVOLUŢII INTERESANTE

● Două perle de traducere, ambele marca TVR (inclusiv Cultural!): „E Corfu time" (?) pentru „It's curfew time" („E ora stingerii"), respectiv „Şi tu vei fi tînără" în loc de „Şi tu vei fi ţărînă" – *The Way of All Flesh,* cartea lui Samuel Butler, amintită în minunata ecranizare a lui James Ivory după *Cameră cu vedere* al lui E.M. Forster. Bine că nu i-au zis „Cămară cu vedete"... (**a. l. ş.**)

● Festivalul internaţional de film Bucureşti (BIFF) s-a mutat la Arad „în primul rînd ca să existe în continuare", spune directoarea lui (Cornelia Paloş) în *Evenimentul zilei.* „Dacă am fi rămas în Bucureşti, ar fi murit ideea şi munca noastră. De la început, foarte mulţi colegi nu m-au vrut în Bucureşti." (Înduioşător, ce să mai spui, doar că postura dnei Paloş în chip de fetiţa cu chibrituri a festivalurilor băştinaşe e la fel de plauzibilă ca afirmaţia „Paris Hilton e săracă"...) În al doilea rînd, el nu se va chema AIFF (cu „A" de la Arad), pentru că onor direcţiunea – în infinita ei înţelepciune – a hotărît să-i schimbe titulatura în... „Festivalul internaţional de film din România"! *Helloooo,* vorba lui Brüno: o dată că sună ca dracu', a doua că *nicăieri* în lume nu există festivaluri (de film) ale *ţărilor,* ci doar ale unor oraşe sau regiuni şi, în al treilea rînd, titulatura este abuzivă: cum să fie festivalul ăsta (cel mai prost cotat, la bursa festivalurilor) „din România", ca şi cum ar fi etalonul festivalurilor româneşti?! Mai bine l-ar face la Periş, e şi mai aproape de Bucureşti, şi s-ar prescurta PIFF. (**a. l. ş.**)

● Săptămîna trecută am aflat din presă cum la Poliţia Comunitară Ploieşti s-a descoperit acordarea unui „spor de zîmbet" de 15% din salariu. Cred că se întrevăd semnele unei evoluţii interesante. Probabil următorii paşi vor fi „spor pentru comportament civilizat", „spor pentru a nu mai lua şpagă" şi – în sfîrşit! – „spor pentru prinderea infractorilor". Astfel, *job description*-ul fiind completat din sporuri, salariul de bază se va acorda doar pentru prezenţă. (**M. Ş.**)

Alina DARIAN

Riscul de a povesti

– Festivalul de la Avignon, 2009 –

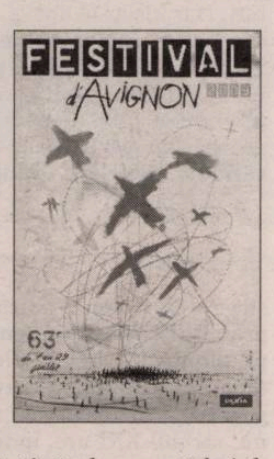

În 2005, George Banu scria despre una dintre cele mai controversate şi înnoitoare ediţii ale Festivalului de la Avignon că anunţă schimbări necesare în teatru. Vorbea despre „sindromul unui Avignon revoltat. Cel al unei lumi bubuind în adîncuri, pe care trebuie să o auzim. Să nu fim surzi!“. Ceea ce era latent în 2005 a ieşit cu totul la suprafaţă anul acesta. Au fost spectacole-lectură cu interviuri cu muncitori din uzinele care s-au închis în Franţa. Au fost piese despre muezzini şi cum se adaptează la viaţa modernă. Au fost spectacole despre Legiunea Străină, despre războiul civil din Congo, despre exilaţii din Cecenia, din Brazilia, din Rwanda, din Chile. A fost un spectacol de dans inspirat de Apocalipsa Sfîntului Ioan. E un sentiment de sfîrşit de lume care pluteşte aici.

Nu poate fi altfel pentru că Festivalul a rămas fidel asumării de riscuri, confruntării fără menajamente cu cele mai crude realităţi contemporane. În 2005 se punea o întrebare artei, pe care George Banu o rezuma astfel: „În faţa unei realităţi dislocate trebuie purces, în mod iluzoriu, la recompunerea întregului, sau ea trebuie asumată ca atare?“. După experienţa lagărelor de concentrare şi a măcelurilor din războaiele civile din secolul al XX-lea, toate ideologiile şi utopiile care dădeau coerenţă lumii vechi deveneau inacceptabile. Nu mai existau soluţii pentru a recompune întregul. Sau aşa se credea. Cînd o lume se sfîrşeşte, printre ruine se zăresc semnele unei lumi noi. Pentru prima dată anul acesta se discută despre întoarcerea naraţiunii ca o posibilitate de a consola epoca noastră.

Artiştii îşi asumă din nou riscul de a povesti. Artistul asociat în 2009 este Wajdi Mouawad, scriitor şi regizor de origine libaneză care trăieşte în Canada. A cunoscut şi exilul şi războiul civil. Întrebările şi le pune, în primul rînd, sieşi: „Priveşte-mă: născut în Liban ca să cunosc apoi frigul canadian, poţi să-mi spui unde e coerenţa? Dar tocmai, cum să frîngi gîtul destinului şi să găseşti coerenţa, să aşezi mereu bucuria deasupra durerii, întotdeauna? Să extragi din neant o forţă poetică, aceea care nu confirmă distrugerea?“.

Pe drumul acesta iniţiat de cei doi tineri directori – Hortense Archambaud şi Vincent Baudriller – şi de Wajdi Mouawad, a pornit Festivalul.

***Littoral, Incendies, Forets* de Wajdi Mouawad.** „Cum să găseşti coerenţă în miezul incoerenţei? Dacă paradisul este pierdut nu înseamnă că nu există.“ O trilogie care e gîndită ca un parcurs iniţiatic. Personaje în căutarea identităţii. În *Littoral,* moartea tatălui generează căutarea. În *Incendies,* moartea mamei trimite fraţii gemeni pe urmele unui război care a dus la un incest involuntar. În *Forets,* căutarea ia proporţii de odisee: povestea a şapte generaţii trecute care au acumulat promisiuni neîmplinite şi rupturi teribile.

Un spectacol care începe înainte de apusul soarelui în Curtea de onoare a Palatului Papilor şi ţine toată noaptea pînă în zori. 11 ore în care nu poţi să nu te laşi prins în poveste. „Cele mai frumoase poveşti – spune Wajdi – sînt cele care vin din tenebre şi ies la lumină pe scenă, singurul spaţiu unde victimele, călăii, judecătorii pot mărturisi fără maniheism despre conflictele şi dramele eterne ale umanităţii.“ De ce 11 ore? Pentru că în sală, spectatorul duce propria luptă între corp şi spirit, se luptă să îndure pe rînd căldura, frigul, vîntul, oboseala, somnul. Cei care rezistă să facă drumul pînă la capăt privesc răsăritul cu o seninătate şi o bucurie care sînt împărtăşite de actori şi de regizor. Rar se încheie un spectacol într-o comuniune atît de intensă.

Se vorbeşte mult despre simţul pictural al lui Wajdi Mouawad. Curge multă vopsea în piesele lui. Albă, albastră, roşie. Pentru doliu, pentru înmormîntarea în mare, pentru sîngele care curge din rănile pe care le fac promisiunile nerespectate între oameni.

Limba în care scrie e stranie şi pentru francezi, şi pentru canadieni. Franceza clasică se îmbogăţeşte cu expresii canadiene savuroase, iar ritmul vine de multe ori din arabă. O limbă influenţată de marea poezie, fără să fie greoaie. De la un spectacol la altul e din ce în ce mai densă, mai ascuţită, mai vie. Cuvintele la Wajdi Mouawad îşi recapătă seva.

„Tu eşti copilul cu ochii larg deschişi.
Cînd oamenii au aşezat în mîinile tale de copil
Capul meu însîngerat
Tu ai rămas drept
Cu ochii aţintiţi asupra călăului.“

Trilogia a schimbat raportul tinerilor cu teatrul. De ce mulţi tineri îl preferă pe Wajdi Mouawad lui Krzysztof Warlikowski, pentru a lua exemplul unui regizor adulat la Avignon? E uşor de intuit. Wajdi construieşte spectacolele în jurul epopeii unui personaj exemplar pentru generaţia sa. Spune poveşti despre război şi exil, aşa cum le-a cunoscut el, însă le spune din interior, de la murmur la strigăt de durere şi disperare. E poate primul festival în care, în ochii publicului, Krzysztof Warlikowski e eclipsat. Nu pentru că *(A)pollonia* nu ar fi un spectacol excepţional, dar nu reuşeşte să implice emoţional publicul şi să consoleze în felul în care a ales Wajdi să o facă prin teatrul lui. Publicul descoperă un teatru care se poate lipsi de coduri complexe de interpretare, fără ca acest lucru să îi diminueze valoarea. Într-un anumit sens, Wajdi convinge elitele făcînd în acelaşi timp ceea ce unii critici numesc un teatru popular.

Ce are Wajdi Mouawad atît de deosebit? Darul de a vedea sensul în mijlocul haosului, darul de a nu căuta sens acolo unde viaţa e de neexplicat, darul de a căuta măsura justă prin personajele lui. Darul de a se mira încă de frumuseţea vieţii. Şi darul de a transmite toate acestea într-un fel accesibil tuturor pentru că o face prin intermediul povestirii cu accente poetice.

***Războiul fiilor luminii împotriva fiilor tenebrelor* de Amos Gitai.** Scriitor şi cineast contemporan cunoscut pentru filmele în care explorează spaţiul, teritoriul, real sau imaginar, şi felul în care e afectat de război, Amos Gitai a fost invitat să realizeze un spectacol de teatru la Avignon şi a intrat în această aventură cu o idee pe care o mai prezentase în altă formă la bienala de la Veneţia, cu cincisprezece

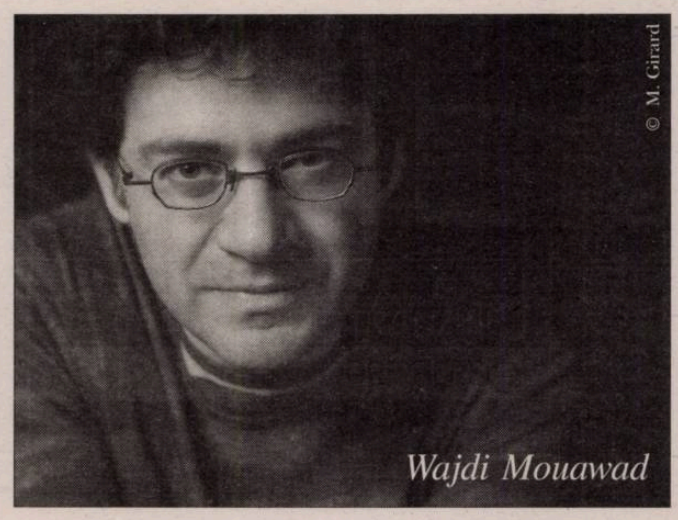

ani în urmă. De ce atunci la Veneţia? Pentru că acolo a existat primul ghetou din lume, iar spectacolul vorbeşte despre momentul istoric care a creat prima diaspora. Imperiul Roman cucereşte Ierusalimul şi forţează evreii să plece în exil. *Războiul fiilor luminii împotriva fiilor tenebrelor,* inspirat de *Războiul evreilor* de Flavius Josef, nu e însă un spectacol teatral clasic. Se apropie mai degrabă de oratoriu şi îmbină naraţiunea prin cuvinte cu cea prin acţiuni. Se vorbeşte în franceză, în ebraică, în idiş, în arabă, în engleză. Vocea povestitorului care se înalţă sub cerul liber în cariera de piatră Boulbon este cea a lui Jeanne Moreau. Cu toate că spaţiul ales e animat de lumini şi umbre care transpun uşor spectatorul în atmosfera peisajelor din Orientul Mijlociu, cu toate că performanţele actoriceşti şi muzicale sînt remarcabile, Amos Gitai a fost criticat pentru lipsă de poezie a textului, întrucît a ales să păstreze stilul cronicii. Totuşi, prezentat ca un preludiu al Festivalului, a fost o rememorare dramatică reuşită a peste 2000 de ani de istorie zbuciumată a unei regiuni care încă nu şi-a găsit liniştea.

***Sfîrşitul acestei stări de fapt, redux* de Israel Galvan.** Cum se naşte un spectacol de flamenco inspirat de Apocalipsa Sfîntului Ioan? Israel Galvan îşi aminteşte că în copilărie asculta versete din Biblie citite de părinţii săi dimineaţa. Părinţii săi, dansatori de flamenco – Eugenia de Los Reyes şi Jose Galvan – îl luau cu ei în turnee. De la unul a învăţat să caute perfecţiunea tehnică şi de la celălalt – expresivitatea gesturilor. Flamenco-ul este un dans liber, un dans în care nu există reguli. Fiecare dansator e liber să îl reinterpreteze. Pentru Israel Galvan, versurile Apocalipsei, lamentările ei profetice adună toate temerile şi toate exploziile care există în flamenco.

Pe scenă poartă o mască şi interpretează pe rînd toate personajele care îl bîntuie, pînă dezvăluie toate emoţiile pe care le ascunde corpul. Dansează ca bătrîn, ca femeie, ca mire, ca mort. Pe muzică tradiţională, pe muzică rock, pe înregistrare de bombardamente din războiul din Liban, dar mai ales fără muzică.

Spectacolul poate fi interpretat ca un poem sumbru care exprimă violenţa lumii în care trăim. Însă în cariera de piatră Boulbon, sub cerul înstelat, dă mai degrabă impresia unui rit de iniţiere, unei călătorii interioare în care un *bailor* îşi înfruntă propriii demoni. „E un dans din ce în ce mai negru şi mai tragic, dar şi din ce în ce mai uşor, fantomatic. Prin dans, mă eliberez de tot ce am trăit – spune Israel Galvan. La sfîrşitul spectacolului mă simt golit, dar şi eliberat.“

PUBLICITATE

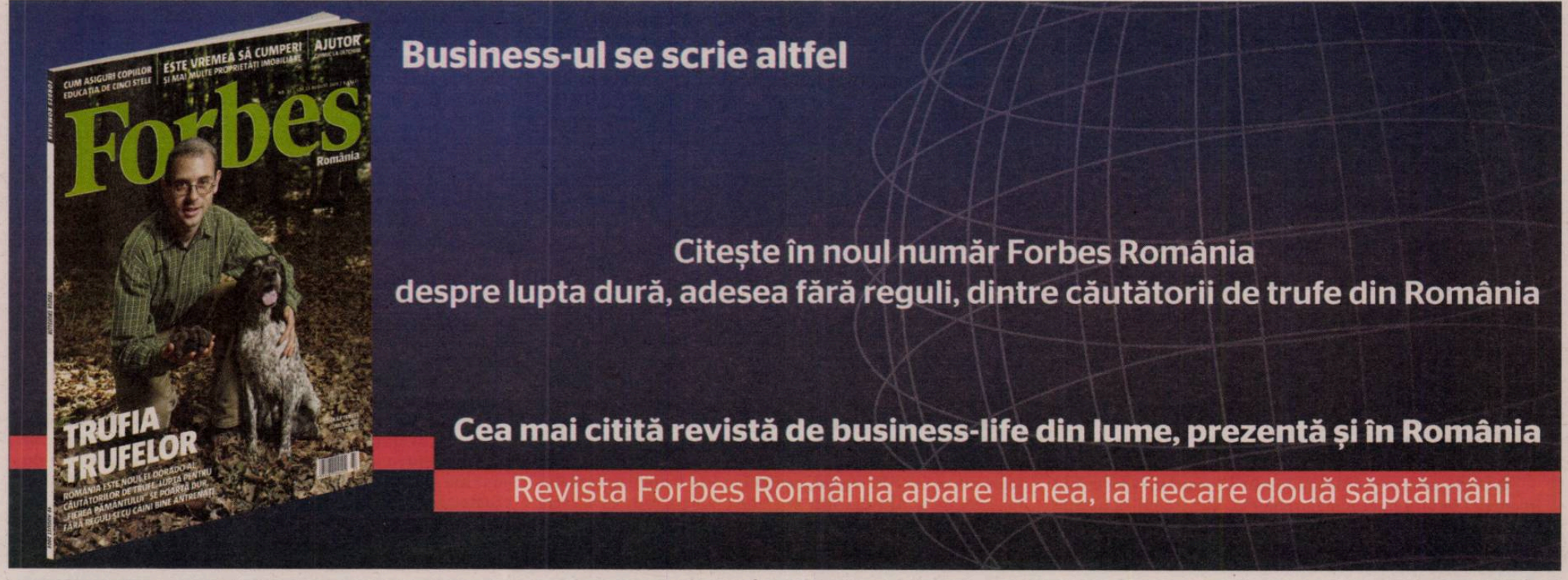

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 288 ● 20-26 august 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

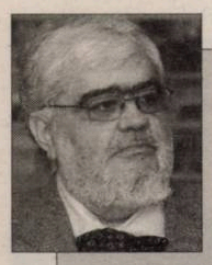

Andrei Pleşu
„Scrisori de la cititori“
pagina **3**

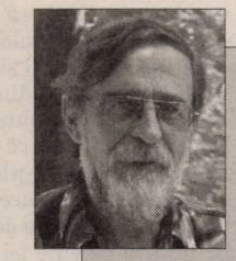

Vintilă Mihăilescu
„Vassilis sau despre extaz“
pagina **7**

Mihai Coman
„Bogaţi, faimoşi şi corupţi“
pagina **21**

Ce nu știm încă despre

HOLOCAUST ŞI GULAG

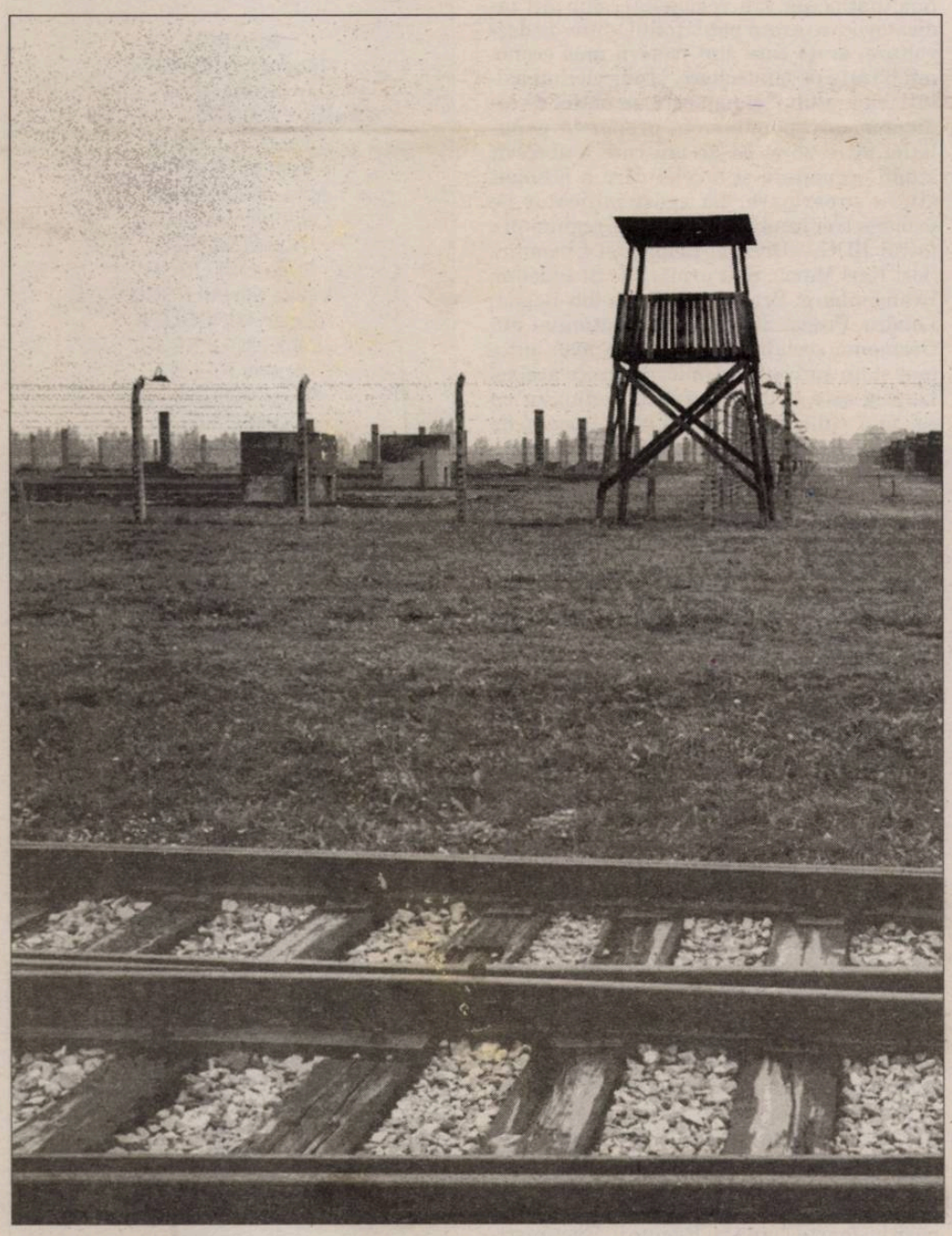

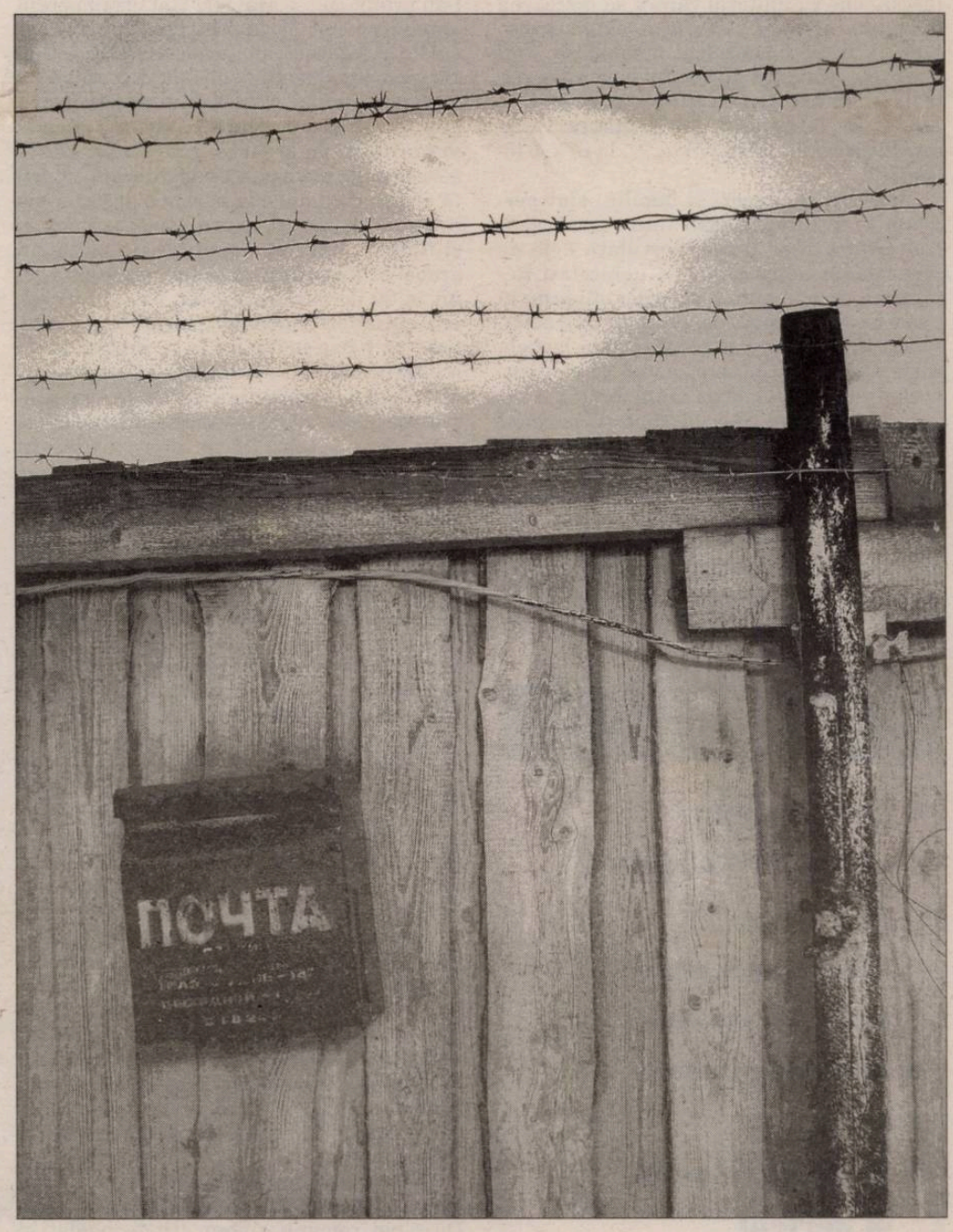

„Istoria e o galerie de tablouri cu puține lucrări originale și multe copii.“
ALEXIS DE TOCQUEVILLE

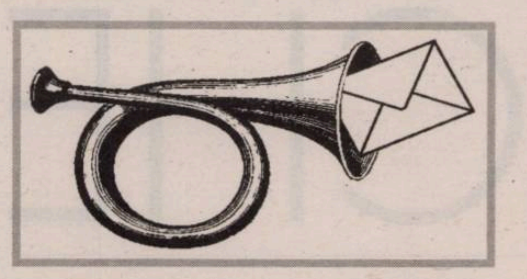

Actualităţi

Între vechi prieteni

Stimată Redacţie,

Aţi avut amabilitatea de a publica în numerele 269 şi 276 două texte în legătură cu subiectul complex şi complicat copii, carte, citit. Vă trimit unul dintre răspunsurile pe care le-am primit, din partea unui prieten vechi, cu dorinţa de a-l avea în vedere pentru publicare, fiindcă face cinste, cred, limbii române şi autorului. Lăsînd la o parte opiniile privitoare la subiectul propus, mi se pare elegant să facem o reverenţă publică înaintea lui *Johann Richard Schneider* (johann_ richard_schneider@web.de), etnic german, plecat din România în Germania în urmă cu douăzeci şi cinci de ani şi care scrie în româneşte, în acest fel:

„Dragul meu,

Îţi ofer un scurt răspuns la «Dilematici». Sîntem produsul unor civilizaţii diferite. Tu, eu, născuţi şi trăind (în continuare) sub influenţa Galaxiei Gutenberg, unde cartea, litera scrisă, era şi este principalul mediu de comunicare a geniului uman. Eram şi sîntem avizi de carte, eu chiar fetişist. Băiatul tău, nepotul meu şi alţii ca ei sînt rezultatul epocii postindustriale, bombardaţi de un *information overload,* adică de un potop de informaţii, fără să aibă suficiente mecanisme cu ajutorul cărora să discearnă între bine şi rău *(...scientem bonum et malum...),* între folositor şi nefolositor. Îmi amintesc povestea cu cei doi baci, care puteau fi călăuze pentru turişti, dacă le-ar fi înţeles acelora graiul, sau reciproca. Şi de concluzia celui mai în vîrstă: «...la ce le-o folosit?».

Dascălii (şi uneori şi familia) sînt perplecşi în faţa reevaluării tuturor valorilor, *Umvertung aller Werte,* postulată deja de Nietzehe şi continuîndu-se neîncetat. Revizuirea permanentă a valorilor sfîrşeşte în haos. Ca atare, copiii, tineretul rămîn debusolaţi. Cît de clar e enunţul reginei Izabela către Cristofor Columb, notat de contemporani (din nou Galaxia Gutenberg!): *«Plutеşte drept înainte. Şi dacă pămîntul pe care-l cauţi nu există încă, fii sigur că Dumnezeu îl va crea într-adins, pentru a-ţi răsplăti îndrăzneala».* Cît de convingător prin mesaj (pentru care însă tinerii, nu au senzori!). Au senzori doar pentru *«bit şi byte».* În ziua de azi au computerul pentru *«gaming».* Iar toate celelalte în viaţă nu prezintă nici un fel de importanţă: nepotul meu şi prietena lui jucau pe două note-book-uri jocuri marţiale, pentru destindere, în perioada de bacalaureat a fetei...

Ei... sperăm că ei vor redescoperi şi cartea, totuşi, pentru instruire, delectare şi recreere. Să nu uităm farul, de care au nevoie tinerii, pentru a rămîne în termenii lui Columb."

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

De ce, noi, românii, sîntem atît de...?

Cele mai greu ingurgitabile secvenţe de destrăbălare ludic-proletară sînt „sărbătorile pseudotradiţionale româneşti". „Fiii satului", „Glasul Bobohalmei", „Învîrtita şi răsucita" etc. Ce mai sînt acestea astăzi? O combinaţie liturgică de bazar stîmbulesc, marfă *made in China,* clasicul kurtos, şi pe ici, pe colo teatrul ieftin cu picăturile de tradiţie. Azi Cocoşul! Chiar mă amuză insolita prezenţă, cu cîteva zile în urmă, a Elenei Cocoş la... Horezu Cocoş. Mai ştii, poate de asta nici nu a catadicsit *„miss congeniality"* să parcurgă cei cîţiva kilometri de DN 64 în oraşul cer-amic-ii. Dar a venit el, întîiul, bravul, jucătorul, răzgîiatul, anti-mogulul, anti-tăriceanul, anti-pesedeul, ctitorul podului de la Mărăcineni şi eliberatorul de bolovani de la Rîul Vadului. Preşedintele *entitre* Băsescu de România! Horezu, Flora şi Israel. Scurt pe doi (şi un sfert). Primul preşedinte imprevizibil, arhiereul boculuі, artizanul „parteneriatului pentru o... Românie", omul cu ploaia a poposit prin colegiul lui Vlădoiu. Inerent, roşul s-a apropiat şmechereşte de preşedinte şi în stiluł băsescian l-au primit cu un „Ha! Ha! Ha!", tradus prin onomatopeele „Trăiască Pesedeul". Scor egal! Ce legătură mai are ceramica de Horezu cu acest festivism fals de campanie electorală numai românul non-sictirit mai ştie. Am fost o singură dată, în perioada maturităţii, pe la Horezu de Cocoş, să regăsesc pufarinele pe care le mîncam cu poftă atunci cînd îmi cumpăram o drăcie d-aia în formă de pasăre, în care băgai apă, suflai şi fluiera. Am fost odată, şi am plecat în grabă. Mirosul de mici şi de *lumpen* m-a gonit în 30 de minute. Sincer, daţi-mi vă rog zece sărbători cîmpeneşti, aleatoriu împrăştiate pe harta judeţului şi vă pregătesc un scenariu care să se muleze idiosincrazic. Adăugaţi o campanie electorală, un preşedinte mişto, nişte politicieni olteni sadea, o orchestră răsuflată de rapsozi prăfuiţi prin zestrea uitată a lui mama-mare, şi va ieşi o ciorbă de clapon. Aşa, deci a venit un Băsescu, un duş de mulţime, cu săpun de pesede, a urmat o scenă desprinsă parcă din *Floarea din grădină,* cu două dudui pe care întîiul jucător în stat le-a întrebat despre port, opinci, ilice şi alte desuuri, a aflat apoi cine este „şarpele, pomul şi cocoşul", ahîm şi-o fi zis în sinea lui întîiul om din stat fără şuviţă, „Geoană, Bocul şi Antonescu... păstrînd corespondenţa", a urcat în maşină şi „ţuşti pe o dugheană"... la Craiova. Nimeni, dar chiar nimeni nu l-a sîcîit, într-un fief pesedist, nimeni nu l-a deranjat cu o întrebare, cu o replică, cu un „măi, găozarule", o replică acidă, o tendinţă de neconformare, o abatere de la regia trasată de amfitrioni. A fost frumos, da, mirobolant, el la Craiova, noi la mititeii noştri cei de toate zilele... Am văzut armata de „'delişti" de pe lîngă preşedinte, servilism, ieşire în faţă... A fost frumos de habotnic, de ipocrit şi de kitsch. Totul. De aceea îmi place să mă simt cosmopolit şi să mă uit mai degrabă la „taurii din Pamplona" sau la rostogolirile japoneze sau la azîvrlitul cu celulare, alte sărbători mai şugubeţe. M-am săturat de România noastră, secvenţa încremenită 20 de ani pe un singur atom.

Neschimbabilă. Atom din grupa a opta, aia care nu prea face schimburi energetice. De ce noi, românii, sîntem atît de îngălaţi şi de nefiresc de nesinceri în exprimare, nu ştiu. Eu, da, m-aş fi dus la Horezu din mai multe motive, primul să văd dacă mai este cîrciuma aceea de la autogară unde beam o frucadă (parcă aşa se numea), cînd oprea autobuzul în drum spre Polovragi, a doua să văd niscai fete frumoase de prin zonă cu arome de fîn cosit sau trifoi răscolit..., să admir în tăcere cele două, trei clădiri vechi de prin centrul oraşului, să îl întreb pe Niţu cînd va face un parc acolo în pădurea de pe marginea Luncavăţului şi, nu ultimul rînd, să mă apropii de preşedintele unei ţări numită România şi să îi pun şi eu o întrebare: „Dle Băsescu, nu-i aşa că sînteţi Havel sub acoperire?" şi apoi să plec în surdină, în neantul din care scriu aceste rînduri. Avem o ţară cu 22 de milioane de ţări şi 22 de preşedinţi, fiecare pe cine îşi doreşte a-l defini şi, implicit, fiecare avem un festival al nostru de Horezu! Cu Havelul nostru cu tot.

Liviu POPESCU
liviupopescu13@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Calea lentă**
- **Chişinău – opoziţia la putere**
- **Libertatea presei, după 20 de ani**
- **Decomunizarea**
- **Răutatea**
- ***Emo*, între modă şi pericol**
- **Dreptul la moarte**

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Nr. 286: *„Internetul din ogradă"*

Cunoaşterea regiunilor

Al şaselea Raport intermediar privind coeziunea economică şi socială publicat de Comisia Europeană în iunie 2009 analizează şi dimensiunea regională a creativităţii, a inovării. Dacă PIB-ul pe locuitor arată cît produce la un moment dat o economie (naţională sau regională), sînt alţi indicatori care arată potenţialul viitor de dezvoltare, arată care sînt factorii unei economii bazate pe cunoaştere. „Indicele intensităţii capitalului" uman este un astfel de indicator care ponderează proporţia populaţiei între 25 şi 64 de ani care a absolvit studii secundare şi a celei care a absolvit studii superioare. La acest indicator pe primele trei locuri în UE27 sînt regiuni din fostul RDG – Dresda, Leipzig şi Chemnitz (fost Karl Marx). Sînt urmate de Stockholm, Brandenburg, Brabant-Walonia din Belgia, Londra, Praga. Sistemul de învăţămînt din Germania socialistă nu asigură însă automat şi un succes economic, deoarece acelaşi Leipzig este şi în „top 10" al regiunilor cu cel mai ridicat şomaj – 17,2%, urmat de Berlin – 16,3%. România este în coada clasamentelor ca pondere a populaţiei cu studii superioare. Dezbaterea actuală privind evaluarea universităţilor ne face să ne punem semne de întrebare cu privire la efectele creşterii acestei ponderi în România, dacă nu creşte şi calitatea studiilor...

Atragerea talentelor este un alt factor de creştere a competitivităţii unei regiuni. Regiunile cele mai bogate din UE – Londra, Luxemburg, Bruxelles – au şi proporţia cea mai mare a populaţiei născute în alte ţări. În competiţia dintre UE şi SUA pentru atragerea talentelor, sîntem deocamdată învinşi – doar 2% este în UE proporţia de absolvenţi de învăţămînt superior de origine străină, faţă de 6% în SUA. Doar şase regiuni din UE ajung la 6%.

Cheltuielile private şi publice făcute pentru cercetare şi dezvoltare situează UE încă în urma SUA. Dar şi în interiorul UE 30% dintre cheltuielile de cercetare şi dezvoltare ale întreprinderilor sînt concentrate în doar zece regiuni. România este, din păcate, la coada clasamentului.

Clasa creativă de bază include profesii care implică crearea de noi produse, procese sau servicii – ingineri, scriitori, arhitecţi, oameni de ştiinţă, profesori etc. Aceştia generează mai multe idei, fiind predispuşi să înfiinţeze noi întreprinderi, noi locuri de muncă. Surprinzătoare în studiul amintit poziţia foarte bună a Regiunii Bucureşti-Ilfov la acest indicator (ponderea acestor profesii în totalul populaţiei active) – locul 4 (cu 12,6%), după Stockholm, Utrecht (Olanda) şi Londra.

Dezvoltarea unei regiuni depinde de mulţi factori – resurse naturale, poziţionare, infrastructură etc. Dar pentru Noua Economie cei mai importanţi sînt oamenii. Şi dacă nu ştim să-i creştem, să-i pregătim şi să-i *păstrăm,* vor contribui la dezvoltarea altor ţări/regiuni/localităţi...

drd. ec. Horia IRIMIA
Reşiţa
horiair@yahoo.fr

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Scrisori de la cititori

Și scrisul, și cititul sînt ocupații solitare. Scrisul implică, totuși, un orizont de dialog, o sumă, potențial infinită, de interlocutori. Cititul rămîne, dimpotrivă, în spațiul privat. Dacă nu devine o profesiune (cazul istoricilor și criticilor literari), el nu e decît întîlnirea discretă dintre cititor și textul citit, respectiv dintre cititor și el însuși. Evoluția mentalităților, cultura blogului și a forumului sau un anumit mod de a te raporta nevrotic la propria singurătate au creat însă o specie nouă: cititorul ofensiv, lacom de comunicare, grăbit să iasă, arțăgos, pe scenă. Participarea, fie ea și din umbră, la dezbaterea publică se transformă într-un sport. Omul are timp, citește, se enervează și atacă. Prin poșta electronică sau prin cea tradițională. Plin de năduf, el se eliberează, temporar, de frustrările proprii: are un punct de vedere, și-l exprimă fără cenzură și, pînă la ocazia următoare, adoarme liniștit, mulțumit de sine. În plus, are ce povesti prietenilor: ministrul cutare? I-am tras o înjurătură pe cinste! Scriitorul X? I-am trîntit o scrisoare să-i meargă fulgii! Evident, există și alte specii ale genului epistolar. Există și cititori care se manifestă cu bună credință, care au opinii articulate și argumentabile. O publicație serioasă nu poate decît să se bucure de asemenea cititori, să-i ia în serios și, cînd e cazul, să-i publice, ceea ce *Dilema* face dintotdeauna. În ce mă privește, am avut de mai multe ori de cîștigat de pe urma unor serioase reacții de lectură la textele mele. Cîștigul e nul, cînd expeditorul nu-și propune decît două lucruri: să mă căsăpească și să-și etaleze deșteptăciunea proprie. Cîștigul e nul și cînd expeditorul nu ia notă de intenția și dimensiunile textului meu și îmi cere expuneri exhaustive și concluzii cosmice. O româncă din Germania citește, de pildă, o glumeață notă berlineză publicată acum cîteva săptămîni și suferă că nu iubesc Berlinul. Vorbesc de cîinii berlinezi, și nu de virtuțile turistice și culturale ale orașului. Dar eu nu voiam să fac o monografie. Poți scrie cîteva rînduri despre braga din Plovdiv, fără ca asta să însemne că, pentru tine, Plovdivul se reduce la bragă, sau că nu cunoști și nu iubești locul. Doamna cu pricina se oferă, grațios, ca data viitoare să mă inițieze în farmecul berlinez. Sînt gata! Dar ca unul care, de multă vreme, are norocul să petreacă în capitala germană cam două luni pe an, nu cred că voi avea decît surpriza (agreabilă) de a face cunoștința unei persoane îndrăgostite de orașul ei de adopție. Altcineva îmi atrage sever atenția că scriu „Universitatea Vrije“ în loc de „Vrije Universiteit“, ceea ce denotă că nu știu... germana. Da. Am comis o neglijență lingvistică. Îmi cer scuze. Mulțumesc vigilentului meu cititor, chiar dacă nu înțeleg tonul ofuscat, vag amenințător, al monumentalei sale competențe.

Foarte tare mă ia dl Ovidiu Constantinescu din București. Admite că e „gură rea“, după care mă ceartă, destul de nervos, că susțin votul universal, că „urăsc mișcarea“ (deși „mișcarea generează gîndirea“), că mă pronunț în domenii pentru care n-am „pregătirea de bază“. Urmează o listă de idiosincrasii. Mă regăsesc pe locul întîi în calitate de „critic de artă fără vocație“ (ceea ce e adeverit printr-un citat din Marian Popa, celebru ca expert în materie) și ca autor de memorii către Ceaușescu. Urmează Mircea Cărtărescu, care e promovat în străinătate pe bani grei, Liiceanu, care „caută siajul lui Băsescu“, Patapievici (ăla cu expoziția din America), Eugen Simion, C.T. Popescu, și, *last but not least,* Traian Băsescu. Spre sfîrșit, mă întreabă dacă nu cred că țara ar trebui să intre în normalitate și mă somează să vin cu soluții, deși mă crede, cum am văzut, nul. Ce pot să spun? Dl Constantinescu n-are nevoie de prea multă informație ca să-și exercite spiritul critic. Ceea ce știe domnia sa despre personajele pe care le beștelește se reduce la cîteva fragmente din presa de scandal. Asta în ciuda faptului că „a redescoperit plăcerea lecturii“. O altă plăcere a dlui O.C. sînt „plimbările binefăcătoare“. Dar „noaptea adoarme greu“ „dojenind în gînd“ elitele netrebnice. I-aș sugera, tot pe linie igienică, mici exerciții de bună dispoziție – și de bunătate, în general –, ceva mai mult umor și ceva mai puțină fiere. Va dormi, cu siguranță, mai bine. Cît despre defectele noastre, ale mușteriilor săi, să fie liniștit. Sîntem mai nemulțumiți de noi înșine decît poate fi domnia sa. Și, oricum, sîntem mai în cunoștință de cauză: măcar am citit cărțile pe care le-am scris...

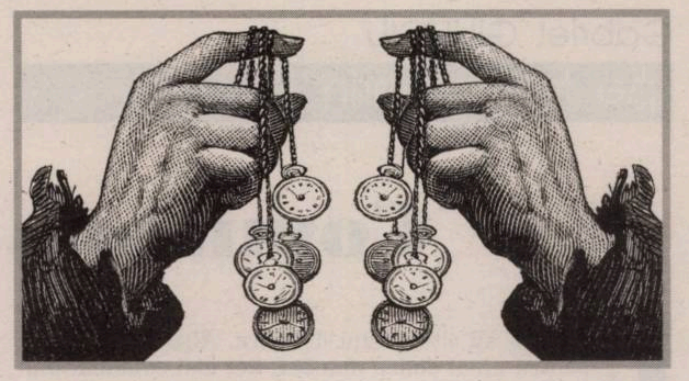

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Agenții feudale de stat

Mare noroc cu criza asta! Pentru că s-a ajuns la fundul sacului și FMI ne ține din scurt, s-a hotărît desființarea unor agenții guvernamentale și reducerea severă a personalului din sistemul bugetar. Adică se face, de nevoie, ceea ce trebuia făcut de mult. Sistemul public românesc este supradimensionat și toacă bani fără rost.

S-a ajuns aici, în primul rînd, prin crearea „din vîrful pixului“ a unui mare număr de agenții guvernamentale, al căror obiect de activitate e precar, dar ele „dau bine“: se cheamă că Statul român este preocupat, vezi Doamne, de tot felul de aspecte și probleme ale cetățenilor și vrea să le rezolve. În perioada de preaderare la Uniunea Europeană, multe dintre aceste agenții și instituții de tot felul au fost ascunse sub sloganul „așa ne cere UE“ – strigăt revoluționar pe care îl rosteau atunci miniștrii, prefecții, parlamentarii pentru a-și justifica tot felul de inițiative. Or, de multe ori, UE nu ne cerea crearea unor instituții bugetare în plus, ci *rezolvarea* unor probleme. De exemplu, asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați: „sună european“, e o problemă care trebuie rezolvată, dar de ce pentru asta era nevoie de o agenție specială? Există destule ONG-uri care se ocupă de acest subiect mai eficient și mai ieftin decît o face Statul, așa că era preferabil ca o agenție deja existentă sau un minister (în alte țări „egalitatea de șanse“ este alocată Ministerului Muncii) să facă o licitație și să finanțeze proiectele ONG-urilor. Nu mă îndoiesc că ar fi costat mai puțin și ar fi funcționat mai bine. Iar acesta e doar un exemplu: multe dintre agențiile guvernamentale fac – adesea prost și scump – proiecte în care avem deja destule organizații neguvernamentale sau firme cu experiență. Nici măcar Agenția pentru Strategii Guvernamentale, inventată în timpul guvernării lui Adrian Năstase, nu are un obiect foarte clar și coerent de activitate: un pic de „promovarea imaginii externe a țării“, un pic de „accesul la informațiile de interes public și transparența instituțională“, dar și „comunicarea publică“ (de-aia comunică guvernele noastre atît de prost?), și „evaluarea stării sociale a populației; evaluarea oportunității sociale și a impactului perceptiv pentru măsurile guvernamentale“, adică ceea ce fac *și* alte instituții de stat, bașca institutele private de sondare a opiniei publice (de multe ori tot prin comenzi de la diverse organisme de stat). A existat o adevărată frenezie a înființării unor instituții de stat, căci pornirea dintîi a legislatorului român (dar, în bună parte, și a cetățeanului) este să pună totul sub pulpana Statului. O copiere a modelului francez (statalist și el...) și o neîncredere funciară în inițiativa privată au dus, în ultimii 20 de ani, la creșterea monstruoasă a aparatului statal, la o administrație tentaculară, care mai mult complică viața oamenilor, decît s-o ușureze.

Bineînțeles, a urmat apoi celălalt impuls: angajarea unui număr cît mai mare de oameni, fără nici un calcul de oportunitate, fără nici o estimare economică, adesea fără să se pună măcar întrebarea de bun-simț „de ce ne trebuie atîția oameni?“. Daniel Dăianu sintetiza astfel acest fenomen: „De mai mulți ani observ cum se umflau schemele sectorului public cu neveste, rubedenii, prieteni. Această conduită este condamnabilă. Și aceste lucruri se practicau în ministere, în administrațiile locale. Este drept că un sistem real nu poate fi decît imperfect, dar la noi au fost «privatizate» numeroase poziții din administrația publică, din companiile de stat“ *(Adevărul* din 18 august, http:// www.adevarul.ro/articole/daniel-daianu-guvernul-roman-sufera-de-luni-bune-de-orbire.html). Șefii instituțiilor cu pricina au devenit un fel de mici feudali, stăpîni peste un număr mai mare sau mai mic de vasali, dăruind în stînga și în dreapta prime, făcînd achiziții inutile etc.

Toate acestea erau cunoscute, inclusiv de către cei care acum anunță măsurile de austeritate (președintele, premierul, miniștrii etc.). Toți sînt de ani întregi în sistem și au contribuit într-o formă sau alta la umflarea lui. Așa încît este de un prost gust total retorica de cavaleri neprihăniți ai grijii față de banul public cu care anunță acum că „așa nu se mai poate“ și fac pe diriginții severi care nu mai tolerează, mă-nțelegi, sutele și miile de angajați bugetari, pilele, rubedeniile, veresiile etc. Dl Emil Boc se vrea campionul absolut al acestor încruntări față de subordonații care își angajează „soacrele“, dar nu reușește să fie decît comic: e total necredibil în postura de premier care a aflat cu surpriză și candoare, numai *după* vizita FMI la București, că păstorește un sistem supradimensionat și tocător de bani.

Așa încît ar trebui să-i mulțumim dumneaei, crizei, că ne scapă de unele modalități de a toca banii publici. Problema e că va trece și criza asta... Mă tem că prin diverse agenții și instituții ale statului au loc deja conversații de genul: „nepoate, îmi pare rău, tre' să-ți desființez postul, că sînt ăștia cu ochii pe noi, n-ai văzut ce-a zis Boc la televizor? Măcar cîteva luni, pînă trece criza, că pe urmă ne descurcăm noi...“.

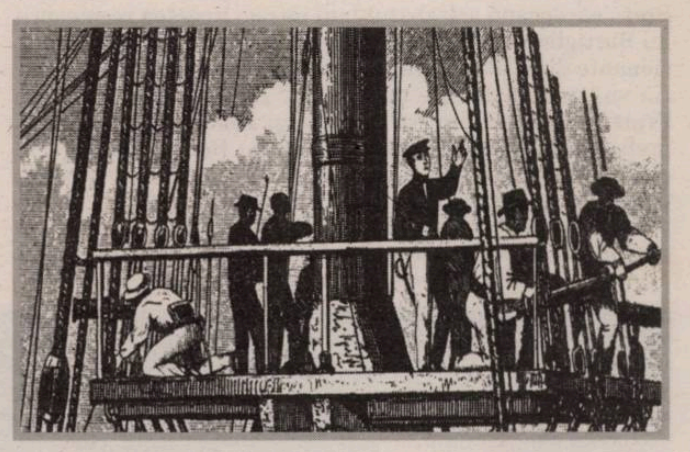

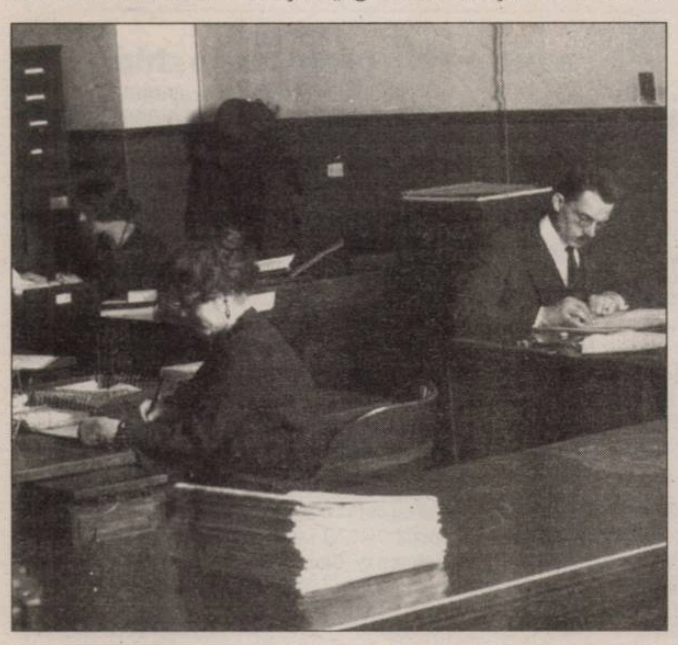

ținerea de minte

„Nu prea înțeleg politica din Marea Britanie, trebuie s-o recunosc. Mi se pare o prostie din partea mea să scriu despre așa ceva. Ai fi crezut că în ziua de azi majoritatea oamenilor își doresc un soi de economie de piață ca să le meargă bine, apoi tone de asistență medicală gratuită, plătită de la buget. Nu-i așa. Oricine descrie un asemenea amestec e considerat vrednic de milă, «lipsit de măsuri» și nefăcînd parte cu adevărat din istoria insulei noastre. Nu. Începînd din mai 1987, un britanic adevărat vrea fie a) socialism cu cît mai puține abateri de la o economie planificată (Kinnock) sau b) o încăierare generală malthusiană, în care supraviețuirea celui mai puternic capătă o dimensiune aproape morală (Thatcher).“

(Sebastian Faulks, *Engleby*, traducere și note de Cristiana Vișan, Colecțiile „Cotidianul. Literatură“, Editura Univers, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Comisari. Europeni

Unii mai au cîteva luni de lucru. Alţii se pregătesc pentru un al doilea mandat. Cel mai cunoscut dintre ei este Barroso. El este şeful. A fost maoist în tinereţe. Probabil, a purtat tricouri cu Che Guevara şi a manifestat cu pumnul sus. Au trecut anii, stîngismele i s-au domolit, a trecut de treizeci de ani şi a devenit om serios. A virat spre dreapta politicii şi s-a implicat pînă şi în fotbal. A fost în consiliul de administraţie de la Benfica, în cam aceeaşi perioadă în care Ladislau Bölöni era antrenor. Cu sprijin politic puternic din partea popularilor, dar acceptat fără multe mîrîieli şi de socialişti, i-a succedat italianului Romano Prodi la şefia Comisiei Europene, acum cinci ani. Politician extrem de abil, deşi fără viziune pe termen lung, a reuşit să închege relativ rapid o echipă interesantă, echilibrată ideologic, avînd grijă doar ca anumite portofolii să le revină unor oameni care cred mai degrabă în piaţa liberă decît în subvenţii. Numirile şi audierile nu au trecut neobservate. Au iscat chiar dezbateri aprinse, lucru rar în lumea negocierilor şi „consensului colegial“, după cum le place şefilor comunitari să afirme.

De departe, cea mai interesantă a fost respingerea lui Rocco Buttiglione. Italianul era un apropiat al Papei Ioan Paul al II-lea. A fost suficient să declare în faţa membrilor Parlamentului European că el, în calitate de catolic, consideră homosexualitatea drept un păcat. Atît i-a trebuit. A fost respins, Italia a trebuit să numească alt candidat. Presa europeană a dezbătut luni întregi justeţea respingerii lui Buttiglione. A fost una dintre cele mai interesante şi pasionante discuţii publice pe care le-a iscat vreodată, în istoria sa, vreo instituţie europeană. Astfel a ajuns Franco Frattini comisar pentru Justiţie şi Afaceri Interne, deşi mulţi europeni au opinat că Italia lui Berlusconi nu este chiar cea mai potrivită ţară care să se ocupe de respectivul domeniu. Lucrurile s-au reglat ulterior: Frattini s-a alăturat echipei executive formate de „Don Silvio“ şi a eliberat postul care a fost imediat alocat Franţei, printr-o rocadă cu Jacques Barrot. Acesta „ţinea“ transporturile, adică un post mult prea „prăpădit“ pentru Franţa înviorată-european de preşedinţia cu panaş a lui Sarkozy.

Alt comisar respins în primă instanţă a fost ungurul László Kovács. A fost considerat nepregătit pentru mandatul pentru care fusese nominalizat. A fost „reciclat“ imediat, i s-a găsit portofoliul Impozitării şi Uniunii Vamale. Cariera politică a comisarului Kovács s-a forjat în deceniile în care a fost şeful secţiei externe a partidului comunist maghiar. Un om „de aparat“, acesta a fost votat, *in extremis,* la a doua prezenţă în faţa Parlamentului European.

Un alt om „de aparat“ este şi Günther Verheugen. Fost comisar pentru extindere, acesta a preluat un post de vicepreşedinte şi portofoliul Industriei, ceva mai potrivit pentru Germania. Verheugen este singurul comisar care mănîncă la prînz „cu poporul“, în cantina mare, separat de colegii săi. Este un tip popular, cu surprinzătoare poveşti amoroase la activ. Crede cu tărie că Uniunea Europeană trebuie să crească, prin orice mijloace, „campioni economici“, adică giganţi industriali tip Airbus, capabili să se lupte pe piaţa globală cu americanii, ruşii sau chinezii. „Prin orice mijloace“ înseamnă şi prin subvenţii directe sau indirecte din banul public, adică prin abateri de la libera funcţionare a pieţei libere.

Replica a venit brusc, chiar din interiorul Comisiei. Autorul este o olandeză şi se ocupă de libera concurenţă pe piaţa comună. Se numeşte Neelie Kroes şi este poreclită în patrie „Iron Neelie“ pentru tăria cu care îşi apără convingerile. Doamna Kroes este unul dintre cei patru piloni liberali (în sens ideologic) ai Comisiei Barroso (ediţia întîi; dacă e să ne luăm după evoluţiile recente, va urma şi o ediţie a doua). Întotdeauna îmbrăcată impecabil, elegantă şi tăioasă, comisarul Kroes a fost conducătoare a unei mari universităţi private şi a deţinut un număr impresionant de posturi în mari corporaţii. Este jucătoare pasionată pe bursa din New York. „Iron Neelie“ i-a tăiat-o scurt colegului german: „Nici vorbă de campioni economici europeni. Europa nu are nevoie de alte gîşte grase care să se îngraşe şi mai tare pe seama consumatorilor“. Günther, galant, i-a oferit 40 de trandafiri galbeni şi, cel puţin public, conflictul s-a aplanat. Altă ispravă a olandezei a fost amendarea companiei Microsoft pentru „abuz de poziţie dominantă“, deşi, cu cîţiva ani în urmă, universitatea pe care o conducea îi acordase un doctorat *honoris causa* exact lui Bill Gates. Un alt război în numele consumatorilor a fost cel dus împotriva monopolurilor din domeniul energiei. Ţintele au fost Gas de France şi nemţii de la E.ON. Investigaţiile pornite de Comisie au dus la capitularea germanilor. În prima fază, aceştia făcuseră o golănie greu de imaginat: au rupt sigiliile aplicate de controlorii Comisiei. Îmi imaginez că, a doua zi, PC-urile respective nu mai aveau nici Solitaire pe ele. Asta a înfuriat-o pe doamna Kroes care a aplicat scurt o amendă de 80 de milioane de euro şi a ameninţat cu o sancţiune în valoare de 5% din cifra de afaceri. Nemţii au capitulat şi au negociat întreruperea investigaţiilor contra *Unbundling*-ului (scuzaţi expresia, înseamnă separarea producţiei de distribuţie). Acum un an şi jumătate, aceeaşi doamnă Kroes a început investigaţii ample împotriva infracţiunii de „înţelegere în scopul disturbării pieţei“ în cazul celor mai mari cinci corporaţii farmaceutice mondiale. Încă aştept rezultatul raportului. Era promis încă din martie.

Acţiunile olandezei au făcut deliciul presei europene, au fost spectaculoase şi eficiente. Puţini comisari sînt public vizibili. Unul dintre aceştia a fost controversatul Peter Mandelson. Fost activist al Ligii Tineretului Comunist britanic, fost producător de televiziune, el a fost considerat „eminenţa cenuşie“ (porecla exactă: „Prinţul Întunericului“) a comunicării lui Tony Blair. Un mare inventator de subiecte pentru presă (altă poreclă: *„The Spin Doctor“),* Mandelson a devenit, la rîndul său, subiect a două scandaluri publice. A trebuit să îşi dea demisia de fiecare dată din guvern. Pînă la urmă, a fost „mazilit“ la Bruxelles, primind portofoliul Comerţului. Bănuiesc că s-a plictisit copios în Comisie. Singura acţiune remarcabilă a fost cea din timpul „războiului sutienelor“, un conflict comercial cu China, în timpul căruia Uniunea Europeană a aflat că nu poate supravieţui în pielea goală. De curînd a fost rechemat în Patrie, lîngă Partid (laburist). Este membru al Guvernului Gordon Brown şi vom mai auzi de el în politica europeană.

Despre ceilalţi membri ai Comisiei Barroso (ediţia întîi) veţi mai citi săptămîna viitoare. Sînt mulţi. Sînt 27. Nu ajunge un articol.

despre putere şi dreptate

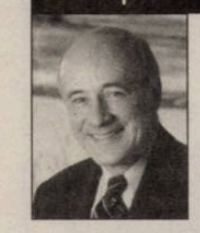

Joseph S. NYE

Cum sînt creaţi Marii Comunicatori

Poate cel mai impresionant exemplu curent de *leadership* bazat pe abilitatea de a comunica este Barack Obama, care a dat de trei ori mai multe interviuri decît George W. Bush şi a ţinut de patru ori mai multe conferinţe de presă decît a ţinut Bill Clinton în acelaşi stadiu al preşedinţiei sale. Unii critici se întreabă dacă toată această vobărie este un lucru bun.

Toţi liderii care te inspiră comunică eficient. Winston Churchill de multe ori şi-a atribuit succesul felului în care stăpînea limba engleză. Grecii antici aveau şcoli de retorică care să le ascută deprinderile pentru adunare. Cicero s-a făcut cunoscut în Senatul Roman după ce a studiat oratoria.

Oratoria şi retorica ispiraţională nu sînt totuşi singurele forme de comunicare prin care liderii îşi prezintă intervenţiile şi prin care creează înţelesuri pentru urmaşii lor. Allan Greenspan, fostul preşedinte al *Federal Reserve Board,* nu prea era un vorbitor inspirat, dar pieţele şi politicienii erau foarte atenţi la vorbele lui, şi el îşi potrivea nuanţele limbajului după direcţia în care voia să conducă politica monetară. Din nefericire, după cum a demonstrat criza financiară din 2008, ar fi fost mai bine dacă comisiile Congresului ar fi făcut presiuni asupra lui să comunice mai clar.

Semnalele non-verbale sînt, de asemenea, o componentă importantă a comunicării între oameni. Simbolurile şi exemplele pot fi foarte eficiente. Cîţiva lideri care i-au inspirat pe alţii nu au fost oratori prea grozavi – mărturie stă Mahatma Gandhi. Dar simbolismul stilului simplu de viaţă şi al celui vestimentar simplu era mai grăitor decît cuvintele.

Dacă cineva compară aceste imagini cu cele ale tînărului şi nesigurului Gandhi îmbrăcat ca un avocat britanic ca la carte, se poate vedea cît de atent a înţeles acesta comunicarea simbolică. El s-a asigurat că acţiuni precum faimosul marş al sării spre mare din 1930 menţinea un ritm încet care lăsa loc dramatismului şi tensiunii să se construiască. Marşul a fost conceput în scopuri de comunicare, nu pentru motivul aparent al rezistenţei la prohibiţia guvernului colonial privind fabricarea sării.

T.E. Lawrence *(„Lawrence of Arabia")* a înţeles, de asemenea, cum să comunice cu simboluri. Cînd s-a dus la Conferinţa de Pace de la Paris de la sfîrşitul Primului Război Mondial, el a purtat robe beduine pentru a face cauza arabă mai dramtică. Un an mai tîrziu, la o conferinţă de la Cairo, care negocia graniţele în regiune, el s-a schimbat în uniforma unui ofiţer britanic, în timp ce era angajat în negocieri dificile. Sau, că să dăm un exmplu contemporan, antreprenorul britanic Richard Branson şi-a depăşit dislexia şi slabele performanţe academice folosind evenimente şi dubluri în public pentru a-şi promova marca Virgin.

Pe lîngă comunicarea cu auditorii la distanţă, liderii trebuie să aibă şi abilitatea de a comunica unul cu altul sau în grupuri mici. În anumite cazuri, comunicarea apropiată este mai importantă decît retorica publică.

Competenţele organizaţionale – capacitatea de a trage şi inspira un cerc interior de urmaşi – pot compensa deficienţele retorice, la fel cum, tot atît de eficient, retorica publică poate compensa parţial abilităţile organizaţionale de slabă calitate. Hitler se pricepea atît la comunicarea cu cercurile apropiate, cît şi cu cele îndepărtate. Stalin se baza, în principal, pe cele dintîi. Harry Truman era un orator modest, dar compensa atrăgînd şi manevrînd iscusit un set de consilieri de frunte.

O naraţiune bună este o importantă sursă de putere, şi prima regulă pe care scriitorii de ficţiune o învaţă despre ea este „să arate, nu să spună". Franklin Roosevelt a folosit ficţiunea împrumutării unui furtun de grădină unui vecin a cărui casă era în flăcări, ca să-şi explice programul său complex *Lend-Lease* (cu privire la împrumutarea şi închirierea de armament) poporului american înaintea celui de-Al Doilea Război Mondial. Ronald Reagan era un maestru al anecdotei bine alese.

Alegerea exemplului potrivit este o altă formă esenţială de comunicare pentru lideri. Anticipînd o reacţie publică sceptică, cînd la Singapore au crescut salariile oficialilor guvernamentali în 2007, prim-ministrul Lee Hsien Loong a anunţat că nu-şi va creşte propriul salariu. În ajunul actualei crize financiare, cîţiva directori de companii şi-au redus voluntar salariile, ca o modalitate de a-şi evidenţia grija pentru angajaţii lor şi pentru opinia publică.

În campania din 2008, Obama s-a dovedit un comunicator talentat. Nu numai că stilul său retoric era eficient, ci, după ce pastorul său a făcut nişte comentarii incendiare care ameninţau să-i deturneze campania, el a rostit unul dintre cele mai bune discursuri pe tema rasei în America, de la King încoace.

Ca preşedinte, Obama continuă să comunice eficient, dar un preşedinte american are problema audienţei duale. Uneori, retorica ce sună bine acasă – precum cel de-al doilea discurs inaugural al lui Bush – sună ipocrit în urechi străine. În opoziţie cu acesta, discursul de inaugurare al lui Obama a fost bine primit atît acasă, cît şi în străinătate.

Într-o serie de discursuri pe politică externă, mai ales într-unul rostit la Cairo şi adresat lumii musulmane, sondajele au arătat că Obama a reuşit să recîştige cîte ceva din puterea soft a Americii. Pînă aici, toate bune, dar o conducere eficientă se reflectă şi în acţiuni şi politici. În această etapă, este prea devreme să stabilim dacă politicile lui Obama vor întări sau contrazice efectele cuvintelor sale. În timp ce aşteptăm rezultatele, ne ajută să ne amintim complexitatea relaţiei dintre o conducere eficientă şi comunicare.

***Joseph Nye** este profesor la Harvard şi autorul volumului recent apărut* The Powers to Lead.

traducere de Iaromira POPOVICI

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate-org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O dumirire mult aşteptată

Chestiunea relaţiei dintre Holocaust şi Gulag rămîne sensibilă. Autori redutabili – precum Vladimir Tismăneanu şi Adam Michnik, dar şi alţii – au scris pagini consistente despre acest subiect. În istoria Europei, secolul al XX-lea va rămîne marcat de aceste două catastrofe ale umanităţii şi există, deopotrivă, obligaţia morală şi obligaţia prudenţială de a le trata împreună, fără a uita însă, nici o clipă, trăsăturile lor specifice. Da, Holocaustul este o crimă cu totul unică în istorie. Da, Gulagul este o crimă cu totul unică în istorie. Grozăviile de această magnitudine nu pot fi parte a unei categorii, nu pot fi decît fenomene unice. Totuşi, există categoria Răului cu infinitele ei manifestări sesizabile lesne din orice unghi, de la teologie la politică şi de la morală la biologie. Nimeni nu are vreo îndoială că atît nazismul cît şi comunismul au fost/sînt manifestări absolute ale Răului. Şi totuşi, crimele în masă sau individuale pe care le-au produs sînt unice. Asta înseamnă, concret, că nazismul şi comunismul nu sînt comparabile şi nici nu pot fi scuzate una prin existenţa celeilalte. Mai mult, şi nazismul, şi comunismul prezintă pericolul recrudescenţei sau, măcar, al repetării în forme „agiornate", sub aparenţe democratice.

Există, în această materie, cel puţin două paliere pe care abordarea mi se pare că trebuie să fie obligatorie şi concomitentă. Primul este cel al analizei istorice şi politice. Nazismul şi comunismul nu doar că au avut acelaşi „sediu" de manifestare – ţesutul social-politic şi cadrul cultural-mental al Europei primelor decenii ale secolului –, dar sînt socotite de anumiţi autori simptome ale aceleiaşi boli. Ar putea fi, amîndouă, grave crize ale unor societăţi destabilizate pe drumul spre modernitate – cum susţine undeva Vladimir Tismăneanu. Al doilea palier este cel al memoriei noastre, este cel al conştiinţei europene. Se pune întrebarea: cum anume trebuie să ne rămînă în memorie cele două fenomene: împreună sau separat? Separat, apare tentaţia competiţiei şi se pun întrebări precum: Care a fost mai rău? Cîţi oameni au murit la Aushwitz, cîţi în Gulag? Mi se pare că nici una dintre aceste întrebări nu poate furniza răspunsuri cît de cît relevante. Are vreo importanţă că, într-un caz, se vorbeşte despre 6 milioane de morţi şi în altul de 30 de milioane? Cînd vorbim despre genocide de asemenea amploare, răspunderea juridică sau morală trebuie să fie diferită în cazul a 6 milioane de morţi faţă de 30 de milioane? Sigur, comunismul a ucis mai mult. Sigur, nazismul a ucis mai intens. Dacă le amintim împreună, există un alt mare pericol de care trebuie să ne ferim, acela al justificării uneia prin cealaltă. Comunismul a fost o reacţie dură la regimul brutal de extracţie fascistă. Dar şi fascismul a fost o reacţie radicală la regimul brutal comunist. Sîntem la un pas de a scuza nazismul prin comunism şi comunismul prin nazism, ceea ce ar însemna o uriaşă eroare. În acest sens, demersurile multora de a echivala comunismul cu nazismul sub truisme de genul „toate totalitarismele sînt la fel" (ceea ce e adevărat în anumite aspecte, dar nu e adevărat în altele) sau „extrema dreaptă e identică cu extrema stîngă – extremele politice se întîlnesc în acelaţi punct" (total eronat, după opinia mea) sînt serios criticabile.

În primii ani de după 1990 şi, într-o oarecare măsură, şi acum, există o frustrare în Est: ni se pare că există o reticenţă în lumea noastră de a califica comunismul drept criminal, cu aceeaşi fermitate şi cu aceeaşi unanimitate cu care nazismul e calificat astfel. Pe bună dreptate, Holocaustul a dobîndit deja imaginea publică pe care o merită: Răul absolut. Fie el banal sau spectaculos, Răul în forma sa pură în materie politică are culoarea brună. Tot pe bună dreptate, roşul ar trebui să fie la fel, culoarea Satanei politice. Numai că roşul este şi culoarea respectabilei social-democraţii de astăzi. Explicaţia cromatică a reticenţei despre care vorbeam este, cred, perfect sugestivă.

Am fi nedrepţi însă dacă nu am constata că, la nivel european, se produce încet-încet o dumirire în privinţa aşezării corecte din punct de vedere etic a regimurilor care au dominat Estul înainte de 1990. Adunarea Parlamentară a OSCE a adoptat recent „Rezoluţia asupra Europei divizate şi reunificate: promovarea drepturilor omului şi a libertăţilor civile în regiunea OSCE în secolul XXI". Documentul trebuie citit împreună cu altele similare, precum „Rezoluţia Parlamentului European asupra conştiinţei

europene şi a totalitarismului" din martie a.c. şi cu mai vechea „Rezoluţie a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei asupra condamnării internaţionale a crimelor regimurilor comuniste, totalitare" din ianuarie 2006. Sigur că documentele pot fi comparate. De pildă, se poate vedea că documentul AP-OSCE e destul de moale în comparaţie cu documentul PE. În acest din urmă document, se spune că „fiecare victimă a oricărui regim totalitar are aceeaşi demnitate umană şi merită dreptate, aducere-aminte, recunoaştere pan-europeană şi garanţia că asemenea evenimente nu se vor mai repeta" şi că „multe crime comise în numele comunismului totalitar trebuie apreciate drept crime împotriva umanităţii şi trebuie să servească ca un avertisment pentru generaţiile viitoare, în acelaşi fel în care crimele naziste sînt recunoscute şi rememorate". Ceea ce este cît se poate de adevărat.

ready made

„Urmuz însă, care zeflemisea asemenea exhibiţii, spuse din senin la una din şedinţe:

– Ce ar fi, maeştrilor, dacă am evada puţin din tipare şi am înlocui, de pildă, cotizaţia?

[...]

– Cu ce?

– Ştiu eu... cu un mosorel, cu un ghem de aţă, ori...

– Fii serios! Noi sîntem factori culturali, nu textilişti.

– Şi mosorelul nu-i factor cultural?"

(G. Ciprian, *Măscărici şi mîzgălici. Amintiri,* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1958)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Lee

„Citeşte-mi, azi, *Annabel Lee,* a şoptit Lia; dar, mai 'nainte, spune-mi pentru ce Annabel Lee apare-n poezie, cu numele-i întreg: *Annabel Lee?*", a mai spus Lia. „Bine că nu *Lee Annabel,* ca la şcoală sau ca la armată", am surîs eu, cu gîndul la generalul Robert Lee, acela care a capitulat, în 1865, la Appomattox şi care Annabelei Lee *(alias* Virginia Clemm?) ar fi putut să-i fie tată, dacă acesta ar fi conceput-o cînd avea 15 ani." Numai că Lia, care, ca *Le petit Prince,* îşi duce orice întrebare, cu obstinaţie, pîn' la capăt: „De ce *Annabel Lee,* a întrebat, iar nu, pur şi simplu, *Annabel?!*" Mi-a trecut prin cap că ar fi vorba de un obicei (pesemne celtic), datînd din vremi imemoriale (cf. „many and many a year ago"), cînd partenerul e chemat, în unele împrejurări solemne (un, bunăoară, legămînt de dragoste şi de credinţă), cu ambele-i nume: de botez şi de familie: „Vrei să-mi fii soţie, Vivien Leigh?" am spus de parcă aş fi fost Laurence Olivier. Apoi: „Eşti mulţumită, Lia?" „Da" a răspuns aproape vesel, dar veselia i-a trecut curînd... „De ce eşti tristă, Lia?" am întrebat-o eu. „Pentru că numele de Laurence Olivier şi Vivien Leigh, a răspuns Lia, au mai multe litere/sunete-n comun decît au, iată, ale noastre!"

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Jurnalism în criză

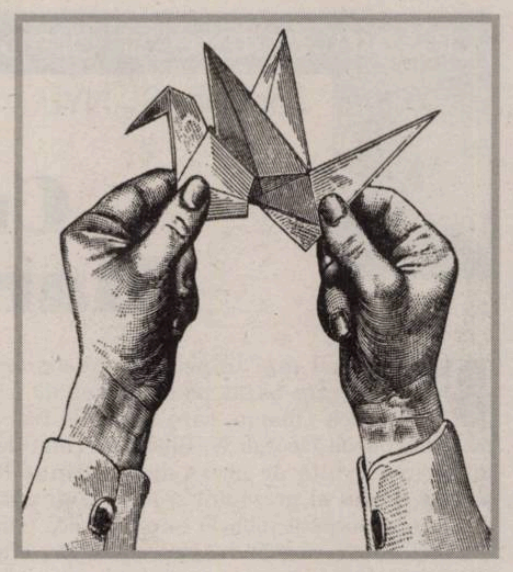

România a trecut prin ani buni de lupte politice crîncene, de tulburări post-revoluţionare, de mineriade şi căderi bruşte de guvern. Orice s-ar spune, astăzi lucrurile sînt mult mai liniştite. Chiar dacă repercusiunile crizei economice mondiale stîrnesc unele îngrijorări sau dacă un preşedinte imprevizibil şi nişte politicieni incorigibili agită din cînd în cînd viaţa politică, epoca marilor frămîntări a trecut. Iar presa, care s-a hrănit ani la rînd din evenimente importante şi ştiri-bombă (cu adevărat), a rămas, încet-încet, fără subiecte. Dezvăluirile de interes naţional care într-o vreme se ţineau lanţ s-au transformat în can-can-uri. Mari secrete sau decizii politice (de care altădată depindea în bună parte soarta multor oameni) au devenit astăzi nişte jalnice destăinuiri de culise, fără nici un fel de miză. Tonul precipitat şi alarmant al multor prezentatori de ştiri de televiziune (desprins încă din agitaţii ani '90) e adesea într-o caraghioasă discordanţă cu evenimentele prezentate. Şi pare că s-a pus definitiv semnul egalităţii între ştirea gravă şi faptul divers. Unii jurnalişti care făceau parte dintr-un nucleu al presei de opoziţie (la ceea ce ei numeau adesea *regim criptocomunist)* scriu sau vorbesc astăzi cu aceeaşi frenezie despre crime, violuri şi accidente. Alţii au rămas să disece în vechiul mod militant situaţia politică. Caută mereu duşmanul sau vinovatul, parcă fără să observe nuanţele mereu schimbătoare care, în timp, au apărut între alb şi negru. Formaţi ca jurnalişti în vremuri grele, nu sînt adaptabili la o situaţie mai paşnică. Mecanismul de funcţionare a presei e tot mai bine pus la punct (avem deja cîteva televiziuni specializate în ştiri care de mare folos ne-ar fi fost pe cînd nu existau), dar subiectele sînt tot mai firave şi se merge pe căi deja bătute. Nu e deloc de mirare că audienţa scade întruna. Oamenii şi-au pierdut interesul. Ei ştiu că, de fapt, ceea ce se întîmplă pe ecran nu-i priveşte şi preferă ficţiunea, unei informaţii reale, dar irelevante.

Vara, lucrurile stau şi mai rău. La două minute după ce s-a produs un mic cutremur, el este deja povestit pe ecranele televizoarelor cu toate datele (magnitudine, epicentru etc.). Remarcabilă reacţie şi mobilizare jurnalistică, bună strategie de a vorbi pe rînd cu specialişti în seismologie, cu experţi în construcţii, cu şefi ai echipelor de intervenţie, cu oameni de pe stradă, remarcabil exerciţiu. Pare neîndoielnic că, în cazul unui cutremur grav, presa românească îşi va face pe deplin datoria (spre deosebire de ce s-a întîmplat în 1977). Doar că, din fericire pentru populaţie, recentele cutremure din Marea Neagră şi din Vrancea n-au produs nici un fel de pagube sau victime. Asta n-a împiedicat însă televiziunile de ştiri să întoarcă problema pe toate feţele, zile în şir.

La fel s-a întîmplat şi săptămîna trecută, cu ocazia unui tragic accident de circulaţie în care 13 persoane şi-au pierdut viaţa. S-a stabilit destul de repede că vinovat fusese şoferul. În ciuda tragismului însă, prea multe de comentat despre accident nu erau. Dar mecanismul bine uns al televiziunilor s-a pornit din nou pe tocat, de la A la Z, adică de la ştirea propriu-zisă, pînă la amănunte din viaţa victimelor, impresii de la înmormîntare şi tot felul de detalii de-a dreptul morbide. Toate aceste evenimente meritau cîte o ştire, dar nu cîte un lung serial siropos. În asemenea situaţii parcă dispar orice alte subiecte şi îţi vine să te şi întrebi dacă nu cumva televiziunile au fost salvate astfel de la întreruperea programului, iar ziarele – de la distribuţia unor ediţii cu pagini albe.

Modelul lor este, pe undeva, cel al mass-media din Occident, numai că acolo se tratează astfel cutremurele grave, problema morţilor din atentate sau din războaie, accidentele cu implicaţii speciale, chestiunile care pot prezenta un interes sau altul pentru viaţa multor oameni. Ştirile acelea au un sens, pot provoca dezbateri cu substanţă şi chiar decizii politice. Importanţa subiectelor e bine cumpănită, iar excesele sînt accidentale.

Adevărul este că o televiziune serioasă are nevoie de mult mai multe investiţii decît cele de care au parte ale noastre. Printre altele, ar fi nevoie de programe gîndite pe termen lung, de reportaje proprii, de cultivarea interesului public pentru lucruri importante care se întîmplă nu doar în România, de o selecţie potrivită a invitaţilor, de o mult mai mare variaţie a celor care sînt chemaţi să-şi spună părerea avizată (nu să flecărească) despre un lucru sau altul. Altfel, indiferent de modelele după care lucrezi, bătutul apei în piuă produce acelaşi efect: apa chioară.

aduse cu poşta

Culianu şi 11 septembrie 2001

Urcasem în tren gîndindu-mă că va urma o noapte lungă, cu reprize scurte de somn, cu amorţeli din cauza scaunului incomod şi cu tot tacîmul unei călătorii de nouă ore. În faţa mea, un bărbat înalt, în jurul a 40 de ani, bine făcut, cu părul lung şi voluminos prins la spate, cu tricou negru, blugi de aceeaşi culoare şi bocanci. Nu mi-ar fi atras atenţia foarte mult, dacă nu scotea două cărţi pe care le-a aşezat pe banchetă: o traducere dintr-un autor necunoscut mie şi un volum de Ioan Petru Culianu. Mi-am zis că cineva care citeşte Culianu nu poate fi decît o persoană cu care dialogul într-o noapte lungă de mers cu trenul este o soluţie plăcută de omorîre a timpului. Nu aveam cum să ştiu, dar am aflat imediat că tocmai îl întîlnisem pe cel mai fervent adept al teoriilor conspiraţiei din viaţa mea.

Cred că discuţia a început în timp ce citeam un interviu cu un ministru într-o revistă de politică şi cultură. Nu mai ţin minte cine şi cum a deschis dialogul, însă verdictul scurt al celui din faţa mea, fără a părea să ştie cine era politicianul intervievat, a fost tranşant: „mason, evreu", urmat de o atitudine de dispreţ, care părea a ascunde un gen de ură nejustificată. Am zîmbit. Discuţia se profila şi mai interesantă. Aveam ocazia să ascult pe viu unele dintre cele mai vehiculate prejudecăţi şi teorii ale conspiraţiei, dar să şi încerc să le combat. Mi-am dat seama însă că orice argumente aş fi adus, interlocutorul meu era neînduplecat în judecăţi, deşi mă asculta cu atenţie. Am invocat, fără să-l citez de Alexandru Paleologu, bunul-simţ ca instrument de menţinere a unui echilibru în procesul de înţelegere a lumii care ne înconjoară. I-am spus că a-i suspecta şi acuza tot timpul de comploturi pe cei care ne conduc sau pe cei care sînt diferiţi de noi (cu referire la evrei), că a vedea în jur numai teorii ale conspiraţiei ale căror victime am fi, că a căuta vinovaţi pentru frustrările noastre reprezintă o pierdere de vreme şi o abatere inutilă de la calea fiecăruia în viaţă. Degeaba am încercat să explic că este dincolo de orice logică şi bun-simţ a crede că atacul de la 11 septembrie 2001 a fost pus la cale deliberat de americani pentru a-şi justifica acţiunile ulterioare. A fost zadarnic argumentul că logica după care funcţionează toată industria teoriilor conspiraţiei (cărţi, filme, site-uri etc.) este asemănătoare celei pe care aceste teorii o blamează: obţinerea de profit, speculînd o nişă a interesului uman.

Orice aş fi spus, omul din faţa mea rostea aceleaşi idei fixe. Evreii şi masonii conduc lumea şi complotează împotriva noastră. Americanii înşişi au fost cei care au permis atacurile teroriste asupra turnurilor gemene din New York. Toate organismele internaţionale – şi în special cele financiare – sînt dirijate de un grup restrîns de oameni care conduc lumea. Cutare lider politic sau intelectual interbelic ori postrevoluţionar a fost sau este fie evreu, fie mason, fie amîndouă la un loc. Mai mult, mi-au fost recomandate cărţi, filme şi site-uri care să mă lumineze.

Las la o parte că, din cele spuse, bărbatul participase la evenimentele din Piaţa Universităţii, întîlnise un fost luptător anticomunist din munţi, se considera urmărit şi interogat de diverse persoane necunoscute (serviciile secrete?) şi nutrea făţişe afinităţi legionare, şi încerc să înţeleg logica după care funcţionează o astfel de gîndire. Nu sînt adeptul unui raţionalism extrem, cred că ştiu să fac diferenţa dintre aparenţă şi realitate, sînt conştient că acţiunile umane au deseori în spate motivaţii ascunse şi sînt convins că există un mister al lumii şi al oamenilor nu foarte uşor de perceput. Ce îi face însă pe adepţii teoriei conspiraţiei să adere la astfel de idei deloc noi? O explicaţie ar putea fi incapacitatea de integrare în societate, de unde şi dispreţul, şi ura faţă de cei care conduc. Un alt motiv l-ar constitui facilitatea şi comoditatea situării într-o astfel de poziţie, în care celălalt este vinovat pentru tot ce i se întîmplă. La fel de valabile par a fi şi ideile de victimă a istoriei şi de nimicnicie a omului de rînd, alimentate de diverşi popularizatori amatori. Nu trebuie exclusă nici explicaţia unei lipse de logică a unei asemenea poziţii, care vine pur şi simplu din ignoranţă şi confuzie de repere. Indiferent care ar fi fost motivaţia interlocutorului meu, cert este că am avut o noapte albă aproape în totalitate, înţesată de cele mai stranii poveşti.

Ionuţ MAREŞ

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Vassilis sau despre extaz

Ajungem în sătucul cu pricina pe întuneric, după cîţiva kilometri buni de serpentine strînse, pe un drum îngust de munte. Ne-am obişnuit însă deja: toate satele de aici, din munţii Pindului, sînt ascunse în pliuri nebănuite ale unui relief impunător şi aparent nepopulat. Iar în unele cazuri, chiar e vorba de depopulare, căci multe sate din zonă au fost aproape părăsite în dificilii ani '60, au ajuns să nu mai aibă nici şcoli, dar îşi regăsesc o oarecare vitalitate vara, cînd bătrînii se întorc de prin alte localităţi din vecini, iar tinerii de prin Germania, unde au migrat masiv. Ca şi aici: „festivalul" de faţă este organizat de către tineri plecaţi la muncă prin Europa, dar care au pus pe picioare cîteva formaţii de muzică şi dans „de aici, de la noi", iar vara, cînd se adună pe acasă, dau spectacole pentru alţi „de-ai casei".

Ne aşezăm şi noi să privim. Un speaker spilcuit prezintă bombastic fiecare nouă apariţie, cîţiva turişti îşi fac poze cu dansatorii în costume tradiţionale, iar televiziunile filmează tot. Pe măsură ce se perindă formaţiile pe scena improvizată din faţa bisericii, se încinge şi publicul şi se formează mici grupuri care dansează pe cont propriu, tot mai mîndru, tot mai frenetic.

– Arată un pic a „Cîntarea României", nu vi se pare? îmi şopteşte la ureche un student de-al nostru, obişnuit cu „spectacolele folclorice".

Da, poate, orice spectacol ce pune în scenă, pentru un public diferit şi sub îndrumarea unor „instructori", practici intime ale unei comunităţi „poporane" va avea ceva de „Cîntarea României", de o calitate mai bună sau mai proastă. Dar lucrurile nu sînt niciodată atît de simple... Şi, parcă pentru a-mi confirma reţinerea, în scenă intră Vassilis, „seniorul" zonei, un bărbat care îmi aduce aminte de Tatomir, mascota noastră de la Muzeul Ţăranului Român, falnic şi reţinut în mîndria sa bine temperată de *Vlahos*. Este climaxul şi încheierea festivalului – l-am mai văzut pe Vassilis în această ipostază şi la alte mici festivaluri din Pind.

Şi Vassilis începe să danseze. Încet, fără să privească la nimeni şi privit de toată lumea, care s-a oprit brusc din mişcare. Iar Vassilis absoarbe toată această mişcare, lăsîndu-se încet, încet, cînd pe un picior, cînd pe altul şi rămînînd aşa, cu ochii în zare. Pare imobil, atît de lente şi stăpînite îi sînt mişcările, iar în această aparentă imobilitate Vassilis devine stăpînul mişcării: a închis în repaosul mîndru al corpului său toată forţa care este raţiunea însăşi a acestei mîndrii. Vassilis este deja în extaz, este ex-static, *ex-stasis*... Iar cu cît Vassilis este mai departe, cu atît publicul se apropie mai mult de el şi intră, prudent, în joc, atras pe negîndite în lumea sa.

Cîntarea lui Vassilis? O astfel de interpretare ar însemna pur şi simplu rea credinţă; această în-scenare este, evident, de altă natură!

„În timp ce făceam teren în Hawaii printre hippies şi alţi contestatari ai sistemului (drops out), *mama mea a venit să mă viziteze. În timpul acestei vizite, am luat-o cu mine la un dans extatic. La acest dans, Stan, unul dintre participanţii la cercetarea mea, mi-a spus: «Lucy, te-am privit dansînd astăzi, chiar ai învăţat să te exprimi pe tine însăţi». Discutînd apoi acest lucru, mama mea a comentat: «Da, dar ceea ce vroia el să spună este că ai învăţat să dansezi ca oricine altcineva».*" Aşa îşi începe o colegă de breaslă un articol despre o experienţă similară din alt colţ de lume. Dar este ea cu adevărat similară?

Nu cred. Cazul lui Vassilis nu intră nici în acest gen de experienţă. În afară de noi, cei cîţiva participanţi la şcoala de vară de la Konitsa, veniţi din diferite ţări mai mult sau mai puţin balcanice, publicul era format doar din locuitori ai zonei, împărtăşind aceeaşi cultură şi aceeaşi mîndrie identitară. Pentru ei, dansul lui Vassilis era mai degrabă o experienţă de *drop in* decît de *drop out,* mai degrabă o pătrundere într-un *Sine* mai profund şi comun decît o eliberare de constrîngerile unei culturi resimţite ca opresive. Pentru aceştia, sensul reprezentării lui Vassilis era – cred – acela al unei ieşiri din tine, o *ex-stasis*, întru regăsirea de sine, acel *Sine* profund în care eşti, inevitabil, un *Noi*. Un *noi* circumscris unei identităţi etnice precise şi asumate, care este astfel *trăită* prin extazul dansului, şi nu doar jucată, „performată", prin *spectacolul* unui dans folcloric. Doar pentru ceilalţi, străinii ca mine şi colegii mei, dansul lui Vassilis putea rămîne un spectacol folcloric, o „Cîntarea României" (de o altă calitate!), dacă rămîneam simpli spectatori; sau putea deveni, eventual, dacă ne aventuram cu trup şi suflet în dans, o experienţă multiculturală, de *drop out,* de „canibalism simbolic" al uitării de sine prin consumarea *Celuilalt*. Dar puţin probabil, şi într-un caz şi în celălalt, că am fi putut pătrunde cu adevărat în lumea lui Vassilis!

Poate că acesta este secretul fascinant al extazului, al *ex-stasiei*. Şi poate că acest extaz – sau ceea ce numesc eu aici, generic, „extaz" – este de natură să ne facă să înţelegem mai bine feţele schimbătoare ale identităţii, de la simpla *performare* identitară în faţa unui public şi pînă la *trăirea* colectivă a unei identităţi comune. Îmi aduc aminte, astfel, de bătrîna doamnă de la Gura Humorului, despre care am scris în urmă cu cîteva numere, revenită pe plaiurile natale după multe decenii şi care se extazia literalmente în faţa unui spectacol folcloric cu adevărat gen „Cîntarea României". Se extazia doar, nemaiputînd să intre în extaz, dar în această extaziere a sa *trăia* şi ea, în felul său, identitatea, şi nu *asista* doar, ca mine sau alţii din jurul meu, la o punere în scenă (îndoielnică) a identităţii. Există trepte ale extazului şi grade ale trăirii identităţii.

Iar la extrema acestor trăiri extatice se află moartea. Privindu-l pe Vassilis, aveam foarte clar sentimentul că, în alt context, acest om ar fi putut să moară sau să omoare pentru identitatea sa. Poate nu întîmplător dansurile extatice au fost, mai toate, la originea lor, dansuri războinice.

Extazul, tentaţia sublimă şi teribilă a identităţii...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Dincolo de educaţie

Educaţia este un subiect fierbinte care a fost şi va rămâne în atenţia publicului larg. Este îmbucurător că în acest moment, pe agenda publică, educaţia ocupă loc de cinste şi generează dezbateri atât de intense.

Că este vorba despre codul Andronescu sau codul Miclea, un lucru este clar: pentru a realiza o adevărată reformă, profundă şi sistemică, este nevoie de oameni. Oameni pasionaţi, dedicaţi, dar mai ales oameni motivaţi. Iar motivaţia nu stă doar în compensaţii materiale (deşi desigur şi acestea sunt importante), ci mai ales în apreciere, statut şi valorificare.

Exista o vreme când meseria de profesor conferea un statut pe care fiecare tânăr aflat la început de drum şi l-ar fi dorit, dacă propriile capacităţi intelectuale i-ar fi permis să se gândească serios la o astfel de carieră. A fi profesor însemnă a avea în propriile mâini destinul şi viitorul sutelor de tineri care iţi trec pe la clasă şi pe care poţi să îi modelezi. A fi profesor însemnă a fi „cel mai bun" în domeniul pe care îl predai şi a te păstra permanent la curent cu noile descoperiri.

Gala Premiilor în Educaţie
Fundaţia Dinu Patriciu

Într-o epocă în care informaţiile sunt atât de uşor de găsit, ceea ce diferenţiază adevăraţii profesori sunt valorile morale şi etice pe care reusesc să le transmită elevilor lor.

Există şi acum profesori care se implică în dezvoltarea comunităţii din care fac parte. Sunt aceia care demarează activităţi extrascolare, proiecte de voluntariat, strângeri de fonduri pentru diverse cauze sociale sau în sprijinul copilor defavorizaţi. Minunat este că implicarea lor vine din proprie iniţiativă. Merită să învatăm aceste „lecţii" de la ei, să-i descoperim, să-i sprijinim şi să-i premiem.

Pentru a-i găsi şi pentru a-i promova, Fundaţia Dinu Patriciu a iniţiat proiectul "Gala Premiilor în Educaţie" - o competiţie care doreşte să premieze oamenii, instituţiile de învaţământ şi organizaţiile care contribuie la dezvoltarea sistemului de învăţământ din România şi la îmbunătăţirea societăţii în ansamblul ei. Ne dorim ca prin acest proiect dar mai ales prin felul în care vom vorbi permanent despre lucrurile bune si frumoase care se întâmplă în educaţie, să revigorăm statutul celor care mai cred înca în educaţie şi în verticalitate.

Detalii despre competiţie pe www.premiileineducatie.ro.

adevărul · Forbes · Europa FM · adevărul de seară · DILEMA VECHE · 9AM NEWS

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Tîrgul de antichităţi

Mă gîndeam uneori că, la Bucureşti, comerţul de anticariat, cel de artă şi cel de cărţi ar trebui să aibă împreună o stradă de-a lungul căreia să se înşire prăvăliile. Aşa cum odinioară, în vechile oraşe, meseriile erau adunate la un loc, aşa că şelari sau blănari aveau pentru ei cîte o uliţă; aşa s-au născut Lipscanii, cartierul negustorilor care, venind de la marele tîrg de la Lipsca (Leipzig), aduceau marfa cumpărată acolo şi vindeau aceste produse de import. La fel, îmi plăcea să-mi închipui că, într-o capitală modernă, care s-ar întoarce la gradul de civilizaţie din trecut, s-ar putea constitui un cartier al anticarilor, cu o atmosferă favorabilă vieţii intelectuale, care – de ce nu? – ar fi supravegheat de o poliţie specială, între limitele unui orar comun.

În zilele de 7-9 august, pe Bdul Aviatorilor, de-a lungul parcului, de la intrarea de lîngă Institutul de Istorie şi pînă în dreptul Statuii, s-au aliniat 75 de tarabe, cu ocazia Tîrgului organizat de Primăria sectorului 1, sub firma „Carpatia“ (?). De departe se vedea ca o manifestaţie: de fapt, trecătorii se opreau, mulţi priveau, puţini întrebau de preţ, n-am văzut nici unul să cumpere, zău! Intrau în vorbă nişte bătrîne care ţineau minte că văzuseră acasă, pe vremuri, asemenea obiecte. Conversaţia era mai degrabă între specialiştii acestui negoţ, care îşi manifestau firescul spirit de concurenţă sau îşi aminteau afaceri mai profitabile.

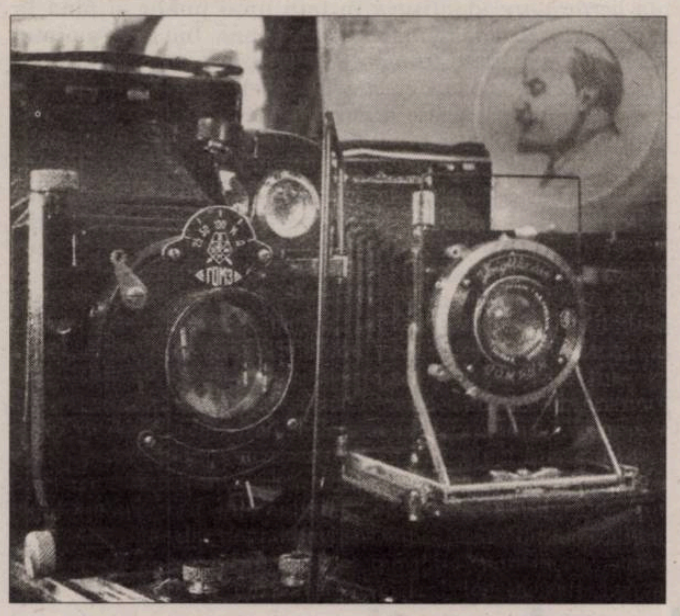

O uniformă de tambur-major, ceasuri, plăci de patefon, cîini de bronz, cufere, volume desperecheate de drept (românesc sau francez), o rîşniţă de piper, oglinzi, un geamantan pe care sînt lipite etichetele unor hoteluri ce nu mai există, un joben sau două, linguriţe, o pălărie de vînător, bastoane, timbre, rîşniţe de cafea, ceasuri, un album cu ilustrate din Constantinopol, o hîrţoagă tipărită în ebraică, dar şi cărţi de rugăciuni în chirilică purtînd ştampila unei parohii sătеşti, reclame franţuzeşti de băuturi, fotografii de familie, picturi de gang (ţiganca cu un sîn gol), medalii, reviste de turism sau de şah, o toporişcă, o masă pătată de sosul multor fripturi, cărţi din anii '30 (Cezar Petrescu, dar şi traduceri de romane englezeşti), farfurii, o pereche de pantofi de damă, flori artificiale, pahare, fiare de călcat (din cele cu cărbuni), umbrele, săbii (numai două autentice, multe altele false), portretul unui preot cu barbă lungă, albă, icoane (aproape toate ruseşti, pe care le-au adus basarabenii, sau din emigraţia de după Revoluţie), inele noi, cercei noi, iar ceasuri, îngeraşi de bronz, ciobăniţe de porţelan, tablouri de Grigorescu (copii), cîini de lemn, ceşti de porţelan, un ceainic mare de fier, o vază de flori cu portretul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, omagiu la împlinirea vîrstei de 60 de ani (în 1961), bancnote vechi, monede, o pălărie Borsalino, cutii de bomboane de la Capşa, o carte cu coperte roşii pe care scrie Friedrich Engels, *Poezii* de Erastia Peretz, caiete de şcoală, Turnul Eiffel mic, un leu mic *(pressepapier),* pendule mici şi mari, pisici de porţelan, bufniţe de porţelan, o Veneţie anonimă în culori ţipătoare, o pereche de calapoade de cizmar, ochelari, pipe, un *Adevărul* anunţînd căderea Guvernului Brătianu, două fascicule din *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice,* note muzicale, o fotografie de miri (din cele care se pun deasupra patului), o cutie de pălării, o cutie de table şi de şah, o ladă de zestre, un afiş electoral (am uitat pentru cine), o carte poştală Carol I şi Elisabeta, o fîntînă de bronz, *Tinere, cunoaşte-ţi ţara* de Ion Simionescu, membru al Academiei.

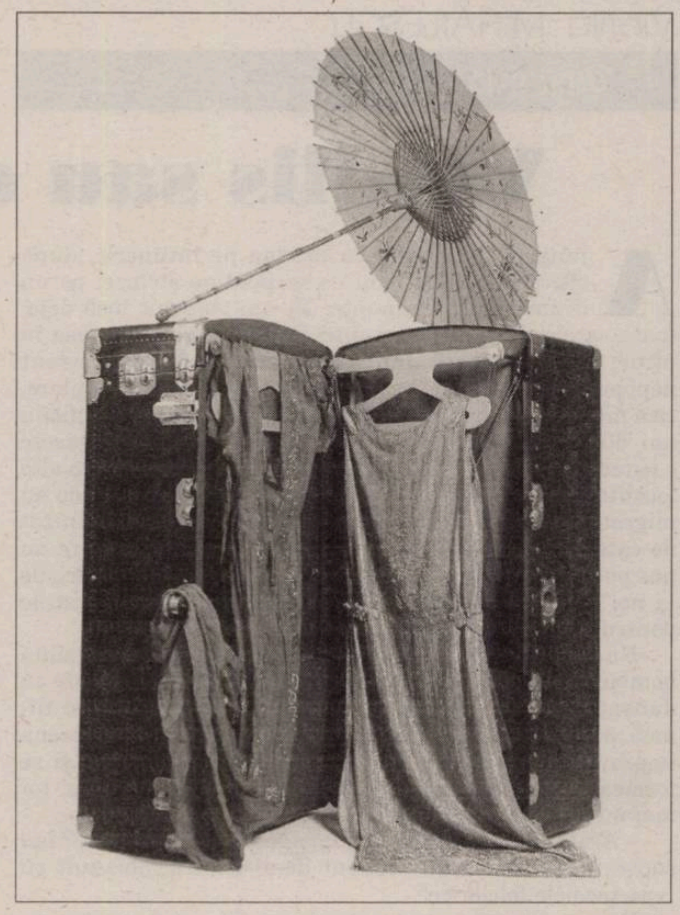

Cînd vezi toate astea, întîi observi că nu e nimic ţărănesc, aproape toate obiectele aparţin unor interioare de mică burghezie dintre cele două războaie. Şi te apucă jalea că au existat oameni care trăiau cu aceste lucruri în casă. Nu sînt antichităţi, sînt vechituri. Nimic dinainte de 1900, în afară de o miniatură: o boieroaică, cine ştie ce străbunică rămasă mereu tînără. Gata, nu mai vreau o stradă întreagă pentru anticari, ar fi prea deprimant.

Andreea ENEA

Păstrăvul, pastrama, ţuica şi şahul

Bucureştenii au avut ocazia să se bucure de un tîrg al bucatelor gătite după vechi reţete româneşti, organizat de Muzeul Ţăranului Român, în zilele de 15-16 august (de Sfînta Maria). Brînza de burduf învelită în coajă de brad, pastrama de porc „Bajura“, ţuica de prune de Argeş şi păstrăvul afumat de Palanca sînt cîteva dintre bucatele tradiţionale care au fost expuse. Cel mai savurat deliciu pare să fi fost însă friptura de Turda, preparată în aer liber de Jakab Arpad, moştenitorul reţetei. Conceptul „slow food“ *se asortează perfect cu ideea unui astfel de tîrg: abundenţa unor mîncăruri tradiţionale în contrast cu tot mai obişnuitele produse de fast food, prelucrate industrial sau chiar sintetice. Tîrgul Ţăranului de Sîntamarie e un proiect al Grupului de Iniţiativă Radu Anton Roman. S-a desfăşurat la ARK – Bursa Mărfurilor şi a avut, în medie, 22 de producători pe zi şi aproape 700 de vizitatori.*

Găsesc cu greu tîrgul, ascuns după o piaţă de flori: are porţile de fier înalte, negre – la propriu şi la figurat –, deschise. La intrare, cam linişte; taraba cu produse din miere şi cea cu dulceţuri nu reuşesc să-i îmbie prea mult pe cumpărători: doi-trei oameni se interesează de cîte un borcan de miere. În dreapta însă, produsele atestate ca „tradiţionale de Botoşani“ – pastrama de porc, ceafa afumată, kaiserul afumat „Bajura“ – par a abunda, aşezate unele peste altele în coşurile împletite, iar oamenii se înghesuie să le cumpere, chiar dacă preţurile sînt mai piperate decît bucatele. Vitrine pline de cîrnaţi afumaţi, pastramă şi costiţă din zona Braşovului împrăştie arome puternice. Oamenii nici nu ştiu ce să mai aleagă între brînzeturile expuse – brînză la borcan, caşcaval afumat, telemea – şi vestita brînză de burduf învelită în coajă de brad, care întregeşte savoarea gustului.

Urmează rafturi cu tot felul de produse: ţuica de Argeş, păstrăvul şi pîinea de casă de la Brusturoasa-Palanca şi, în locul cel mai aglomerat, standul fripturii de Turda. Ţuica ecologică de prune, cu o vechime de trei ani, preparată după vechi reţete, are farmec, tradiţie şi tărie. Vizitatorii se opresc să admire o tablă neconvenţională de şah, în care piesele sînt, de fapt, sticluţe de ţuică. „Piesele albe“ sînt cele cu ţuica păstrată în butoaie de stejar, iar cele „negre“ sînt cu ţuică din butoaie de dud, de culoare roşiatică.

La standul zonei Brusturoasa-Palanca, pîinea de casă cu cartofi aşteaptă să fie degustată, alături de un coş pe jumătate plin de păstrăvi afumaţi. Hîrzobul s-a vîndut imediat. În faţa coşului, stau borcanele cu dulceţuri de afine, de coacăze, de zmeură şi siropul din muguri de brad (care e pe terminate). „Cu ce vă servesc?“ – mă întreabă o vînzătoare cu o voce caldă. Dna Palistan împreună cu soţul său sînt mici producători care participă des la astfel de tîrguri în Bucureşti. „Da, abia acum merge mai bine vînzarea. Încet, dar spre bine“ – completează dumneaei. O întreb ce se vinde cel mai repede. „Păstrăvul, da. Este foarte căutat. Şi pîinea de casă. Sînt produse naturale, lumea nu le găseşte oriunde, aşa că... vin la noi, sînt făcute cu mîna noastră. Vă rog, gustaţi din peşte.“ E aromat şi gustos. „Mai poftiţi“ – îmi spune, în timp ce-mi oferă o carte de vizită.

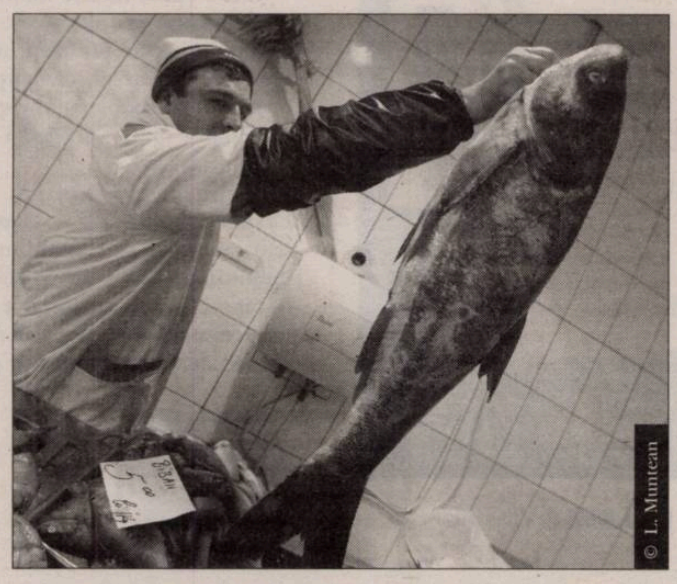

Mesele sînt semipline de oameni care aşteaptă porţiile de friptură de Turda. 6 lei suta de grame. Este standul cu o coadă constantă de zece persoane, de unde ies aburi şi de unde se aude friptura sfîrîind. Ridic ochii la bucătar: micuţ, bronzat, în vîrstă, dar care se ţine sănătos pe picioare. Cu o pereche de ochelari mari, de soare, căzută pe nas, afişează un zîmbet scurt. Are mustaţă şi barba scurtă, albă. Îşi poartă mîndru şapca, halatul şi mănuşile inscripţionate cu *Slow Food Turda*. Are oalele pe foc şi rămîne atent la friptura prăjită în untură. Oana, o tînără plină de energie care se ocupă cu administraţia tîrgului, îmi spune că reţeta lui Jakab Arpad are secretul ei. Pe scurt, după ce porcul a fost crescut de mic pentru friptură, carnea se taie astfel încît fiecare bucată să conţină un rînd de şorici, unul de carne, doi centimetri de grăsime şi os. Se ţine la macerat zece ore, apoi se unge cu lapte şi se prăjeşte în untură. Aşa se face că friptura de Turda devine irezistibilă vizitatorilor.

Oana îmi explică: „Nu oricine vine la aceste tîrguri. Vin oamenii care au o anumită cultură, care au mai mîncat şi ştiu să aprecieze asemenea produse tradiţionale la adevărata valoare, iar copiii trebuie să aibă şi ei o educaţie în acest sens, să fie învăţaţi de mici cu mîncarea sănătoasă, venită direct de la producător. Ne-am obişnuit să cumpărăm numai produse care ne fac rău, dăm bani pe nişte lucruri oribile, tratate. Nimic nu se compară cu produsele de aici. Nici producătorii nu îşi scot mereu banii, poate doar pe materia primă. Cheltuielile sînt mari pentru ei şi oamenii se mai plîng de preţurile ridicate. Dar bucatele tradiţionale vîndute aici sînt o alternativă incredibilă la obiceiul oamenilor de a cumpăra mîncare proastă. Aici e mîncarea sănătoasă, naturală, tradiţională“. Consistenţa brînzeturilor, naturaleţea şi grija estetică cu care sînt păstrate şi aranjate pot fi de-a dreptul fascinante pentru obişnuiţii produselor de serie ale supermarketurilor.

Texte şi opinii de: ● *Adrian CIOROIANU (profesor dr., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Victor NEUMANN (profesor dr., Facultatea de Litere şi Filozofie, Universitatea de Vest, Timişoara)* ● *Andrei OIŞTEANU (cercetător, Institutul de Istorie a Religiilor, profesor asociat, Centrul de Studii Ebraice, Universitatea Bucureşti)* ● *Timothy SNYDER (profesor dr., Universitatea Yale)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Adrian CIOROIANU

După 70 de ani – şi tot atîtea probleme

– egala apetenţă pentru crimă a tiraniilor ideologice –

Pe 23 august 1939, prin cei doi miniştri de Externe ai lor – Viaceslav Molotov şi Joachim von Ribbentrop –, cei doi tirani ideologici ai acelui moment – I.V. Stalin şi Adolf Hitler, stabileau o înţelegere de împărţire a Europei de Est. Cîteva săptămîni mai tîrziu, Wehrmacht-ul intrase în Polonia dinspre Vest, iar Armata Roşie trecea graniţele aceluiaşi stat, dinspre Est. Pactul funcţiona; la adăpostul său, începea Al Doilea Război Mondial. Dar crimele, ca atare, începuseră mai demult.

E delicat, pentru că toţi au dreptate

Totuşi, complicitatea celor doi tirani ascundea un dezechilibru: oricît ar părea de bizar, Stalin era mai sincer decît Hitler în acest troc – în sensul că liderul de la Kremlin era mult mai convins decît Führer-ul că acest pact e menit să dureze. Ca în orice poveste de *love & hate* între tirani, şi relaţia dintre Stalin şi Hitler are gradul ei de insondabil şi de patologic. Cei doi se admirau reciproc, se detestau între ei şi se temeau unul de altul. Iar complicităţile şi temerile lor au afectat o jumătate de Europă. Despre cîteva dintre consecinţele acestor teribile rivalităţi şi similitudini vorbeşte textul lui Timothy Snyder (din pp. 10-11) – şi despre istoria şi memoria ce pleacă de acolo.

Eşeul lui Snyder mi se pare impecabil, prin logica şi prin argumentaţia lui. Este cu atît mai binevenit cu cît această dezbatere comparativă – despre ceea ce generic numim Holocaust şi Gulag – se află în impas, de cel puţin un deceniu, pradă unor incompatibilităţi interpretative (sau unor umori ale autorilor!) ce încă durează. Mai cu seamă după căderea Zidului Berlinului, după *Cartea neagră a comunismului* a lui Stéphane Courtois *et al.* şi toate reacţiile pro sau contra ce au urmat, sensibilitatea subiectului, în loc să scadă, a sporit. Ideea înrudirii de fond a nazismului (şi/sau fascismului) şi stalinismului (şi/sau comunismului) şi-a cîştigat adepţi, dar şi adversari, iar polemica se duce adesea în termeni radicali: ori unul, ori altul. Condamnarea *mai ales* a fascismului irită mai cu seamă intelectualitatea liberală şi de dreapta din ţările Europei Estice, cea care ştie că libertatea, în ţările din Est, a fost victima stalinismului (ceea ce este real). Condamnarea *împreună* a fascismului şi comunismului irită intelectualitatea de stînga din Europa Occidentală, în numele acelor principii nobile şi umaniste care – spune ea – ţin de comunismul teoretic, şi nu de practica politică a lui Stalin (ceea ce e corect). Evident, şi unii, şi alţii au dreptate şi cred că tocmai această ubicuitate a raţionamentului justificator a făcut ca dezbaterea să alunece des în afara ştiinţelor sociale, spre pasiunea şi partizanatul politic al zilelor noastre.

Cu atît mai potrivit mi se pare textul lui Snyder: el arată că istoria Holocaustului şi cea a crimelor stalinismului nu se exclud, ci se întrepătrund. Nu e un truc de eseist, ci e consecinţa directă a faptului că, în urmă cu 70 de ani, două totalitarisme înrudite aveau, separat, propriul lor plan de extindere a influenţei în ceea ce fiecare dintre ele considera a fi *spaţiul său vital* predispus cuceririi.

Telegrama de amor şi omor politic

În decembrie 1939, Stalin găsea răgaz pentru un gest amabil faţă de un prieten de dată recentă: el îi trimitea o telegramă lui von Ribbentrop, asigurîndu-l că-şi reaminteşte cu plăcere întîlnirea lor din august acel an, de „istoricele ore de la Kremlin în care s-a conturat un punct de cotitură în relaţiile dintre cele două măreţe popoare, punînd bazele unei durabile prietenii între noi". „Măreţele popoare" erau germanii şi sovieticii; peste un an şi jumătate, ei vor lupta cu cerbicie unul împotriva celuilalt, tocmai pentru că acea „prietenie" de moment şi pactul ce decursese din ea nu avuseseră în ele nimic durabil, de la bun început.

Complicitatea consfinţită pe hîrtie acum 70 de ani reprezintă una dintre cele mai penibile şi criminale pagini din istoria comunismului de tip sovietic. Nimic din retorica unei „lumi mai drepte şi mai bune" – precum cea promisă de Lenin & Stalin – nu justifica alianţa cu Reich-ul, chiar dacă, vreme de decenii, istoricii URSS au încercat s-o explice prin încăpăţînarea Angliei & Franţei de a nu ceda avansurilor lui Stalin. Această „teză defensivă" a istoriografiei sovietice – adică: URSS s-a aliat cu Germania pentru că trebuia să se alieze cu cineva, alţii nu au vrut, veneau vremuri tulburi etc. – este doar o parte din adevăr. Cealaltă parte este ceea ce Snyder numeşte „politica uciderii în masă": politică pe care Stalin o experimentase deja, cu rezultate spectaculoase, pe seama propriilor concetăţeni. Adevărul e că Stalin nu a avut nevoie de Hitler pentru a se simţi ameninţat: el începuse, din primii ani '30, teribila înfometare premeditată a Ucrainei, cu un scop care încă şi astăzi produce migrene politico-istorice. Atunci, în 1932-'33, liderul de la Kremlin ar fi confiscat grîul Ucrainei pentru a lovi încăpăţînata categorie a *kulacilor* (echivalentul *chiaburilor* de la noi) – spune azi istoriografia rusă, sprijinită de discursul oficial impus, din 2007, de ex-preşedintele Vladimir Putin. Altă interpretare: Stalin urmărea, de fapt, lichidarea ucrainenilor ca etnie – aceasta e azi teza susţinută oficial la Kiev (sub numele *holodomor*) şi îmbrăţişată de preşedintele Iuşcenko. Inutil de precizat că actuala polemică ruso-ucraineană, amintită de Snyder (şi despre care am mai scris în *Dilema veche)* are mai mult de-a face cu inamiciţia (geo)politică dintre Putin şi Iuşcenko şi mai puţin cu istoria reală a regimului stalinist.

O primă similitudine, deci: cele două totalitarisme ale secolului XX au avut, o vreme, apetenţă pentru aceleaşi victime. Înainte de a deveni victima potenţială a lui Hitler (vezi tratamentul inuman rezervat prizonierilor sovietici în lagărele germane), cetăţeanul generic sovietic fusese oricum victima propriului său regim. Drept care e de apreciat analiza pe care Snyder o face acestui perimetru (Belarus, Ucraina, Polonia, Lituania, Letonia) care a avut neşansa istorică de a fi afectat succesiv de stalinism şi de nazism, între începutul anilor '30 şi mijlocul anilor '40. Cu o precizare: dacă Polonia măcar era un stat terţ, de reţinut că celelalte erau republici componente ale URSS. Scăpate (e un fel de-a spune) de prigoana lui Stalin, ele au intrat pe mîna lui Hitler. Ca apoi, scăpate de Hitler, să reintre în „grija" lui Stalin. Cumplit destin!

Înfometarea, ca mijloc de presiune asupra unei comunităţi, a surîs în egală măsură – se pare – celor doi tirani. Aşa cum Stalin a înfometat Ucraina în 1932-'33, la fel a făcut cu România, imediat după război (1945-'46), ajutat de o secetă reală şi de inconştienţa şi incompetenţa unui regim pe care el îl adusese la putere. La fel, Hitler a înfometat Leningradul cu speranţa că astfel îl va îngenunchea şi tot el avea şi un plan *după Blitzkrieg* de înfometare a URSS prin care urma să „scape" rapid de cîteva zeci de milioane de slavi. Şi, aşa cum Holocaustul şi asediul Leningradului ne arată ce ar fi urmat să facă Hitler cu *toţi* evreii şi (foarte probabil) slavii din aria lui de stăpînire – dacă ar fi avut ocazia, tot aşa înfometarea ucrainenilor, uciderea polonezilor la Katyn, deportarea balticilor, a moldovenilor, a georgienilor sau „complotul bluzelor albe" evreieşti etc. ne arată de ce era în stare Stalin şi ce ar fi putut urma dacă el ar fi fost – să zicem – doar cu cinci ani mai tînăr.

Neşansa de a fi victimă în Estul Europei

Un alt punct real – din păcate – al demonstraţiei lui Snyder priveşte disproporţia, în domeniul mai larg al istoriei Holocaustului, dintre ceea ce ştim *de la* şi *despre* evreii din Vestul şi cei din Estul Europei. Dar, oare, nu acelaşi lucru se poate spune şi despre victimele estice ale comunismului, fie ele evrei sau nu? De la căderea Imperiului Bizantin, se pare că Istoria Europei se scrie mai cu seamă în Vest, de către occidentali. Iată un subiect de reflecţie.

Stalin nu a dorit să facă din evreii sovietici subiecţi ai Holocaustului, din cel puţin două motive. Primul, pentru că accentul victimizării trebuia să cadă pe ruşi, şi nu pe vreuna dintre celelalte etnii ale imperiului sovietic. Snyder explică: „imperialismul suferinţei" sau „monopolul martirajului" legitima acţiunile de rusificare de după război; altfel spus, cine reclamă victimele reclamă implicit teritoriile ce au dat acele victime. Iar evreii sovietici nu-şi prea aveau locul în acest peisaj. Celălalt motiv: Stalin a avut doza sa de antisemitism şi probabil că doar cîţiva ani i-au mai lipsit pentru a deveni unul dintre marii *iudeohtoni* (ucigători de evrei) ai Istoriei. Începuse ceva, în primii ani '50 (presupusul „complot" al medicilor evrei etc.), dar n-a avut timp să-şi ducă la capăt intenţiile. Nu-i un paradox, ci doar o altă similitudine: aşa cum, la mijlocul anilor '20, Hitler ajungea la concluzia că sursa relelor din Germania se află în această etnie, două decenii mai tîrziu Stalin părea pregătit să reia prigonirea evreilor sovietici de acolo de unde ilustrul său complice & adversar o lăsase. Nu contează că o bună parte dintre primii bolşevici fuseseră evrei. Stalin nu-i mai dorea, aşa cum nu-i mai dorea în genere pe camarazii săi din prima generaţie a mişcării – vezi Marea Teroare stalinistă de la mijlocul anilor '30, egal îndreptată împotriva kulacilor, a bazei partidului (pentru intimidare) şi a elitei acestuia (pentru curăţirea de contracandidaţi potenţiali).

E loc pentru amîndouă

Aşadar, rescrierea acestui capitol din istoria est-europeană a Holocaustului ne poate conduce, printr-un subtil mecanism al similitudinilor dintre totalitarisme, la înţelegerea mai nuanţată şi mai apropiată de esenţă a crimelor comunismului. Holocaustul şi Gulagul nu se exclud, ci se completează. Nu trebuie intrat într-o absurdă competiţie a cifrelor, ci în analiza egalei apetenţe pentru crimă a tiranilor ideologici. Pentru că, în final, concluzia se impune: teoreticienii şi practicienii Auschwitz-ului şi Katyn-ului, înainte şi în afară de a se război ei înşişi, au împărţit acelaşi adversar – normalitatea însăşi, aşa inextricabil umană, cîrtitoare pe multe voci, imperfectă ideologic şi neuniformă etnic, precum este ea.

Accente

La începutul lunii mai a avut loc la Vilnius reuniunea revistelor culturale europene, organizată de Eurozine. *Una dintre temele de dezbatere a fost „European Histories", iar în cadrul ei s-a discutat despre cele două sisteme totalitare ale secolului trecut – nazismul şi comunismul – şi despre perspectiva actuală asupra lor. De departe, intervenţia cea mai interesantă a fost a profesorului Timothy Snyder de la Yale University, specialist în istoria Europei de Est. De curînd,* Dilema veche *a primit – ca membră a reţelei* Eurozine *– textul final al intervenţiei lui Timothy Snyder de la Vilnius, cu dreptul exclusiv de a-l publica în româneşte. Tema acestui număr are în centru acest articol care schimbă cîteva accente importante în ceea ce priveşte imaginea noastră despre Holocaust. Totodată, în vechea dispută dacă se pot compara/echivala cele două totalitarisme sau nu, Snyder găseşte între ele un criteriu unificator: ambele au avut „politici de ucidere în masă", concepute şi aplicate sistematic. Am invitat cîţiva specialişti români în istoria comunismului şi a Holocaustului să comenteze articolul profesorului american, adăugîndu-i o „perspectivă românească". Sperăm ca acest grupaj să fie doar începutul unei (noi) dezbateri: ce nu ştim încă despre Holocaust şi Gulag... (**M. V.**)*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Timothy SNYDER

Holocaustul: realitatea ignorată

Deşi Europa prosperă, politicienii şi scriitorii săi sînt preocupaţi de moarte. Uciderea în masă a civililor europeni între 1930 şi 1940 este punctul de referinţă al discuţiilor confuze de astăzi despre memorie şi piatra de temelie a eticii împărtăşite de europeni. Birocraţiile Germaniei naziste şi ale Uniunii Sovietice au transformat vieţile individuale în moarte în masă, persoanele umane în cote care urmau să moară. Sovieticii şi-au ascuns împuşcările în masă în păduri întunecoase şi au falsificat arhivele regiunilor în care au înfometat oamenii pînă la moarte; germanii au avut lucrători-sclavi care să îngroape şi să ardă trupurile evreilor, victime pe ruguri uriaşe. Noi, istoricii, atît cît putem, trebuie să luminăm aceste umbre şi să numărăm aceste victime. Încă nu am făcut acest lucru. Auschwitz, considerat în general simbolul adecvat sau chiar cel mai important al răului produs de uciderea în masă, reprezintă, de fapt, doar începutul cunoaşterii, un punct de plecare al adevăratei socoteli cu trecutul, care abia acum se arată.

Principalele motive pentru care ştim ceva despre Auschwitz ne deformează înţelegerea Holocaustului: ştim despre Auschwitz pentru că acolo au existat supravieţuitori, şi au existat supravieţuitori deoarece Auschwitz a fost un lagăr de concentrare şi o fabrică a morţii, în acelaşi timp. Aceştia au fost în mare parte evrei vest-europeni, pentru că la Auschwitz aceştia erau trimişi de obicei. După Al Doilea Război Mondial, supravieţuitorii evrei din Europa de Vest au fost liberi să scrie şi să publice aşa cum doreau, pe cînd evreii est-europeni, prizonieri în spatele Cortinei de Fier, nu puteau. În Vest, amintirile despre Holocaust puteau (deşi foarte încet) să intre în scriitura istorică şi în conştiinţa publică.

Această formă de istorie a supravieţuitorilor, pentru care operele lui Primo Levi sînt cel mai bun exemplu, surprinde inadecvat realitatea uciderii în masă. *Jurnalul Annei Frank* vorbeşte despre comunităţi evreieşti europene asimilate, precum cea germană şi cea daneză, a căror tragedie, deşi oribilă, a fost doar o mică parte a Holocaustului. În 1943 şi 1944, cînd au avut loc majoritatea crimelor în rîndul evreilor vest-europeni, Holocaustul era, în mare măsură, complet. Două treimi dintre evreii care vor fi ucişi în timpul războiului erau deja morţi la sfîrşitul anului 1942. Principalele victime, evreii polonezi şi evreii sovietici, au fost omorîţi de gloanţele trase din cuiburi ale morţii sau de monoxidul de carbon din motoarele cu combustie internă, pompat în camerele de gazare din Treblinka, Belzec şi Sobibor din Polonia ocupată.

Auschwitz, ca simbol al Holocaustului, îi exclude pe aceia care au fost în centrul evenimentului istoric. Cel mai mare grup al victimelor Holocaustului – evreii ortodocşi şi vorbitori de idiş din Polonia sau, în vocabularul german, *Ostjuden* – a fost înstrăinat cultural de vest-europeni, inclusiv de evreii din Europa de Vest. Pînă la un anumit grad, aceştia continuă să fie marginalizaţi în memoria Holocaustului. Fabrica morţii Auschwitz-Birkenau a fost construită pe teritorii aparţinînd azi Poloniei, deşi la acel timp erau parte a Reich-ului german. Auschwitz este, astfel, asociat cu Polonia din zilele noastre, de către oricine o vizitează, deşi acolo au murit relativ puţini evrei polonezi şi aproape nici un evreu sovietic. Cele două mari grupuri de victime aproape lipsesc din simbolul memorialului.

Din aproximativ 5,7 milioane de evrei omoriţi, 3 milioane au fost cetăţeni polonezi înainte de război şi un alt milion – cetăţeni sovietici: luaţi împreună, 70% din total.

O viziune adecvată a Holocaustului ar trebui să plaseze Operaţiunea Reinhardt – uciderea evreilor polonezi din 1942 – în centrul istoriei sale. Evreii polonezi au fost cea mai mare comunitate evreiască din lume, iar Varşovia – cel mai important oraş evreiesc. Această comunitate a fost exterminată la Treblinka, Belzec şi Sobibor. Aproximativ 1,5 milioane de evrei au fost ucişi în aceste trei locuri, 780.863 numai la Treblinka. Doar cîteva zeci de oameni au supravieţuit acestor fabrici ale morţii. Belzec, deşi pe locul al treilea în ceea ce priveşte crimele Holocaustului, după Auschwitz şi Treblinka, este foarte puţin cunoscut. 434.508 evrei au pierit în acea fabrică a morţii şi doar doi-trei au supravieţuit. Încă un milion de evrei polonezi au fost ucişi în alte feluri, unii la Chelmno, Majdanek sau Auschwitz, mulţi alţii împuşcaţi în acţiunile din jumătatea de est a ţării.

Una peste alta, chiar dacă numărul evreilor ucişi de gloanţe n-a fost la fel de mare ca al celor ucişi prin gazare, ei au murit de gloanţe în locuri uitate într-o amintire ceţoasă. A doua parte foarte importantă a Holocaustului este uciderea în masă prin împuşcare în Polonia de Est şi în Uniunea Sovietică. A început cu împuşcarea, de către SS Einsatzgruppen, a bărbaţilor evrei, în iunie 1941, urmată de uciderea femeilor şi a copiilor evrei, în iulie, şi exterminarea întregii comunităţi evreieşti, în august şi septembrie. La sfîrşitul anului 1941, germanii (împreună cu trupele locale auxiliare şi cu trupele române) au omorît un milion de evrei din Uniunea Sovietică şi Ţările Baltice. Este echivalentul numărului total de evrei ucişi la Auschwitz în timpul întregului război. Pînă la sfîrşitul lui 1942, germanii (iarăşi, cu sprijin local consistent) au împuşcat alţi 700.000 de evrei, iar populaţiile de evrei sovietici de sub controlul lor au încetat să mai existe.

Au existat martori şi cronicari evrei sovietici, precum Vasili Grossman. Dar lui, ca şi altora, i s-a interzis să prezinte Holocaustul ca pe un eveniment evreiesc. Grossman a descoperit Treblinka în calitate de jurnalist alături de Armata Roşie, în septembrie 1944. Poate pentru că ştia ce au făcut germanii cu evreii în Ucraina sa natală, a fost în stare să ghicească ce s-a întîmplat acolo şi a scris o carte despre asta. A numit Treblinka un „iad" şi l-a plasat în centrul războiului şi al secolului. Dar pentru Stalin, uciderea în masă a evreilor trebuia să fie văzută ca o suferinţă a „cetăţenilor". Grossman a ajutat la realizarea unei *Cărţi Negre* a crimelor săvîrşite de germani împotriva evreilor sovietici, pe care autorităţile sovietice au interzis-o mai tîrziu. Stalin susţinea în mod eronat că, dacă un anumit grup a suferit în mod special sub ocupaţia germană, erau ruşii. Astfel, stalinismul ne-a obstrucţionat perspectiva corectă asupra crimelor în masă ale lui Hitler.

Pe scurt, Holocaustul a însemnat, în ordine: Operaţiunea Reinhardt, Shoah cu gloanţe, Auschwitz; sau Polonia, Uniunea Sovietică, restul. Din aproximativ 5,7 milioane de evrei omorîţi, trei milioane au fost cetăţeni polonezi înainte de război şi un alt milion – cetăţeni sovietici: luaţi împreună, 70% din total. (După evreii sovietici şi polonezi, următorul grup mare de evrei omorîţi au fost din România, Ungaria şi Cehoslovacia. Dacă îi luăm în calcul şi pe aceştia, caracterul est-european al Holocaustului devine şi mai clar.)

Ca regulă generală, regimul german a ucis civili care nu erau cetăţeni germani, în timp ce regimul sovietic a ucis civili care erau cetăţeni sovietici.

Chiar şi această imagine corectată a Holocaustului conduce către un sens incomplet al amplorii politicilor de ucidere în masă a germanilor în Europa. „Soluţia finală", cum îi spuneau naziştii, a fost la început numai unul dintre proiectele de exterminare care urmau să fie aplicate după un război victorios împotriva Uniunii Sovietice. Dacă lucrurile se desfăşurau aşa cum se aşteptau Hitler, Himmler şi Göring, forţele germane ar fi aplicat un „Plan de înfometare" în Uniunea Sovietică în iarna 1941-1942. În timp ce produsele agricole din Ucraina şi din Rusia de Sud ar fi fost trimise în Germania, aproape 30 de milioane de oameni din Belarus, Rusia de Nord şi oraşele sovietice ar fi fost înfometaţi pînă la moarte. „Planul de înfometare" ar fi fost doar un preludiu la „Generalplan Ost", planul de colonizare pentru vestul Uniunii Sovietice, care urmărea eliminarea a 50 de milioane de oameni.

Germanii au reuşit să îndeplinească anumite politici care au unele asemănări cu aceste planuri. Ei au expulzat o jumătate de milion de polonezi non-evrei din teritoriile anexate Reich-ului. Un Himmler nerăbdător a ordonat aplicarea unei prime etape a „Generalplan Ost" în estul Poloniei: zece mii de copii au fost ucişi şi o sută de mii de adulţi – izgoniţi. *Wehrmacht*-ul a înfometat intenţionat aproape un milion de oameni în asediul Leningradului şi încă o sută de mii în oraşele ucrainene. Aproape trei milioane de soldaţi sovietici capturaţi au murit de foame sau de boală în lagărele germane cu prizonieri de război. Aceşti oameni au fost ucişi intenţionat: în timpul asediului Leningradului, au existat planul şi intenţia înfometării oamenilor pînă la moarte. Dacă Holocaustul nu ar fi avut loc, acestea ar fi numite cele mai oribile crime de război din istoria modernă.

În cadrul acţiunilor împotriva partizanilor, germanii au ucis probabil 750.000 de oameni, din care 350.000 numai în Belarus, şi un număr mai mic, dar comparabil, în Polonia şi Iugoslavia. Germanii au ucis mai mult de o sută de mii de polonezi în timpul suprimării Revoltei de la Varşovia din 1944. Dacă Holocaustul nu ar fi existat, şi aceste „represalii" ar fi fost considerate printre cele mai mari crime de război din istorie. Politicile germane de ocupaţie au ucis civili non-evrei şi în alte moduri, de exemplu, prin muncă grea în lagăre de prizonieri. Din nou: aceştia proveneau, în mare parte, din Polonia şi Uniunea Sovietică.

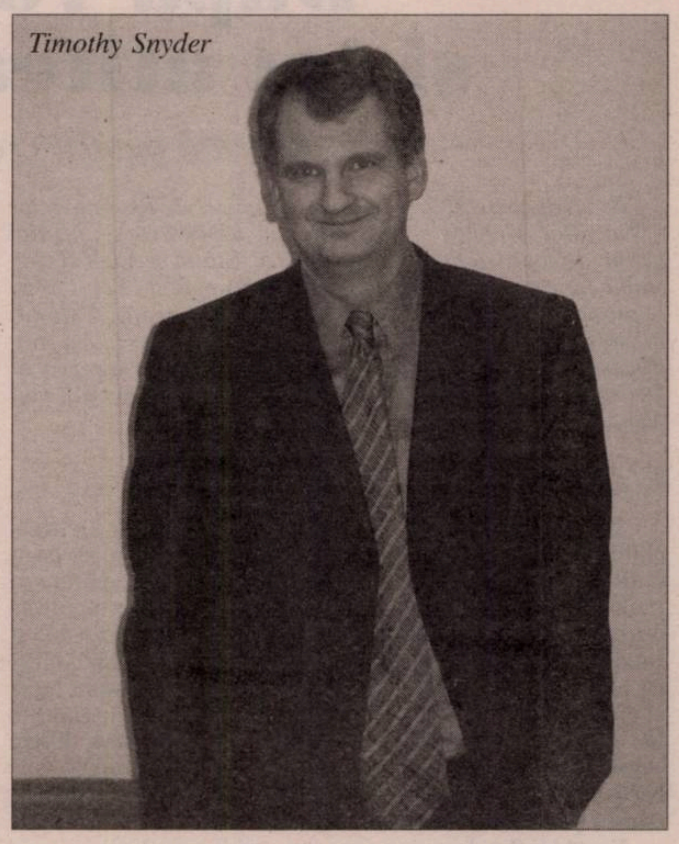
Timothy Snyder

Germanii au ucis ceva mai mult de zece milioane de civili, în cele mai mari acţiuni de ucidere în masă, aproape jumătate dintre ei evrei, iar jumătate non-evrei. Şi evreii, şi non-evreii proveneau în majoritate din aceeaşi parte a Europei. Proiectul de a ucide toţi evreii a fost, în substanţă, realizat; proiectul de a distruge populaţiile slave a fost doar în mică parte aplicat.

Auschwitz este doar o introducere la Holocaust, iar Holocaustul e doar o sugestie a planurilor finale ale lui Hitler. Cărţile lui Grossman – *Panta Rhei* şi *Viaţă şi destin* – redenumesc teroarea, nazistă şi sovietică deopotrivă, şi ne amintesc că fie şi o caracterizare totală a politicilor germane de ucidere în masă este incompletă ca istorie a atrocităţii din Europa la mijlocul secolului trecut. Omite statul pe care Hitler era profund pornit să-l distrugă, adică celălalt stat care a ucis în masă europeni la mijlocul secolului: Uniunea Sovietică. În întreaga perioadă stalinistă, între 1928 şi 1953, politicile sovietice au ucis, într-o estimare prudentă, peste cinci milioane de europeni. Astfel, cînd cineva analizează numărul total de civili europeni omorîţi de puterile totalitare la mijlocul secolului al XX-lea, trebuie să aibă în vedere trei grupări de mărime relativ egală: evreii ucişi de germani, non-evreii ucişi de germani, şi cetăţenii sovietici ucişi de statul sovietic. Ca regulă generală, regimul german a ucis civili care nu erau cetăţeni germani, în timp ce regimul sovietic a ucis civili care erau cetăţeni sovietici.

Represiunile sovietice sînt identificate cu Gulagul, aşa cum cele naziste sînt identificate cu Auschwitz. Gulagul, cu toate ororile muncii forţate, nu a fost un sistem de ucidere în masă. Dacă acceptăm că uciderea în masă a civililor este în centrul preocupărilor politice, etice şi legale, aceeaşi trăsătură istorică este aplicabilă şi Gulagului, şi Auschwitzului. Am aflat despre Gulag pentru că a fost un sistem de lagăre, nu un ansamblu de fabrici ale morţii. Gulagul a întemniţat 30 de milioane de oameni şi a frînt cam trei milioane de vieţi. Dar o mare majoritate a acestor oameni, care au fost trimişi în lagăre, s-a întors în viaţă de acolo. Tocmai pentru că avem o literatură a Gulagului – cartea cea mai cunoscută fiind *Arhipelagul Gulag* a lui Aleksandr Soljeniţîn – putem să ne imaginăm ororile sale, într-o măsură mai mare decît ne putem imagina ororile Auschwitz-ului.

Aşa cum Auschwitz distrage atenţia de la ororile încă şi mai mari de la Treblinka, Gulagul ne distrage atenţia de la politicile sovietice care au ucis oameni direct şi premeditat, prin înfometare şi gloanţe. Dintre politicile staliniste de ucidere, două au fost cele mai semnificative: foametea colectivizării din 1930-1933 şi Marea Teroare din 1937-1938. Rămîne neclar dacă foametea cazacă din 1930-1932 a fost intenţionată, deşi este clar că peste un milion de cazaci au

murit de foame. Este stabilit, dincolo de orice îndoială, că Stalin i-a înfometat pînă la moarte pe ucrainenii sovietici în iarna 1932-1933. Documente sovietice au scos la iveală o serie de ordine din octombrie-decembrie 1933, date cu vădită răutate şi cu intenţia de a ucide. Pînă la urmă, au murit mai mult de trei milioane de locuitori ai Ucrainei Sovietice.

Ceea ce citim despre Marea Teroare ne distrage, de asemenea, atenţia de la adevărata sa natură. Marele roman şi marea carte de amintiri despre această perioadă sînt *Întuneric la amiază* de Arthur Koestler şi *Acuzatul* de Alexander Weissberg. Ambele ne concentrează atenţia pe un grup mic al victimelor lui Stalin, lideri comunişti de la oraş, oameni educaţi, unii dintre ei cunoscuţi în Vest. Această imagine domină felul nostru de a înţelege Marea Teroare, dar este incorectă. Luate împreună, epurările din rîndurile elitelor comuniste, ale poliţiei secrete, ale ofiţerilor de armată se ridică la nu mai mult de 47.737 de morţi.

Cea mai mare acţiune întreprinsă în cadrul Marii Terori, Operaţiunea 00447, a fost îndreptată mai ales spre „kulaci", adică ţărani care deja fuseseră oprimaţi în timpul colectivizării. 386.798 de vieţi. Cîteva minorităţi naţionale, reprezentînd împreună mai puţin de 2% din populaţia sovietică, au dat mai mult de o treime dintre victimele Marii Terori. Într-o operaţiune îndreptată împotriva etnicilor polonezi care erau cetăţeni sovietici, de exemplu, 111.091 oameni au fost împuşcaţi. Dintre cele 681.692 de execuţii din timpul crimelor politice din 1937 şi 1938, operaţiunea „kulaci" şi cele îndreptate împotriva minorităţilor naţionale au însumat 633.955 de victime, mai mult de 90% din total. Aceşti oameni au fost împuşcaţi în secret, aruncaţi în gropi comune şi uitaţi.

Accentul pus pe Auschwitz şi Gulag minimalizează numărul europenilor ucişi şi mută centrul geografic al crimelor în Reich-ul german şi în estul Rusiei. Ca şi Auschwitz, care ne îndreaptă atenţia spre victimele vest-europene ale imperiului nazist, Gulagul cu lagărele sale siberiene cunoscute ne îndepărtează de centrul geografic al politicilor de ucidere sovietice. Dacă ne concentrăm pe Auschwitz şi Gulag, nu mai observăm că într-o perioadă de doisprezece ani, între 1933 şi 1944, cam 12 milioane de victime ale politicilor de ucidere în masă sovietice şi naziste au pierit într-o anumită regiune a Europei, una definită mai mult sau mai puţin de Belarus, Ucraina, Polonia, Lituania şi Letonia de astăzi. În general, cînd avem în vedere Auschwitz-ul şi Gulagul, tindem să ne gîndim la statele care le-au construit ca sisteme, ca tiranii moderne sau state totalitare. Dar un asemenea mod de a privi gîndirea şi politica de la Berlin şi Moscova tinde să treacă cu vederea faptul că uciderile în masă au avut loc mai ales pe teritorii europene situate între Germania şi Rusia, nu *în* Germania şi Rusia.

Centrul geografic, moral şi politic al Europei uciderilor în masă este Europa de Est, înainte de toate Belarus, Ucraina, Polonia şi Ţările Baltice, pămînturi care au fost subiectul unor politici susţinute ale atrocităţii din partea ambelor regimuri. Locuitorii din Ucraina şi cei din Belarus, mai ales evrei, dar nu numai, au suferit cel mai mult cînd aceste ţări au aparţinut Uniunii Sovietice în timpul teribilului deceniu 1930 şi au fost supuse celor mai grave represiuni germane în anii '40. Dacă Europa a fost, aşa cum o numeşte Mark Mazower, „un continent întunecat", Ucraina şi Belarus au fost inima întunericului.

Cu excepţia Holocaustului, foametea colectivizată a fost cel mai mare dezastru politic în Europa secolului al XX-lea.

Aprecierile istorice care pot fi privite ca fiind obiective, cum ar fi numărarea victimelor acţiunilor de ucidere în masă, ar putea ajuta la refacerea unei balanţe istorice uşor pierdute. Germanii care au suferit îngrozitor sub conducerea lui Hitler şi în timpul războiului nu se plasează în centrul istoriei crimelor în masă. Chiar dacă îi includem şi pe etnicii germani ucişi în timpul fugii din Armata Roşie, pe cei expulzaţi din Polonia şi Cehoslovacia în 1945-1947 şi pe cei care au fost victimele bombardamentelor asupra Germaniei, numărul total al civililor germani omorîţi de puterea de stat rămîne comparativ mic.

Principalele victime ale politicilor de ucidere directă în rîndul cetăţenilor germani sînt cei 70.000 de pacienţi „eutanasiaţi" şi cei 165.000 de evrei germani. Principalele victime germane ale lui Stalin rămîn femeile violate de Armata Roşie şi prizonierii de război deţinuţi în Uniunea Sovietică. Aproximativ 363.000 de prizonieri germani au murit de foame şi de boli în captivitatea sovietică, la fel circa 200.000 de unguri. Într-o vreme cînd rezistenţa germană faţă de Hitler începe să se bucure de atenţie din partea mass-media, trebuie amintit că unii participanţi la complotul împotriva lui Hitler din iulie 1944 erau chiar în centrul politicilor de ucidere în masă: Arthur Nebe, de exemplu, care a condus *Einsatzgruppe B* în teritoriile belaruse, în timpul primului val al Holocaustului din 1941; sau Eduard Wagner, intendentul general al *Wehrmacht,* care i-a scris soţiei sale o scrisoare vioaie despre necesitatea de a le refuza hrana milioanelor de înfometaţi din Leningrad.

Este greu să o uităm pe Anna Akhmatova: „Pămîntul rus iubeşte sîngele". Totuşi, martiriul şi eroismul rusesc, proclamate acum vehement în Rusia lui Putin, trebuie plasate pe un fundal istoric cît mai larg cu putinţă. Ruşii sovietici – ca oricare alţi cetăţeni sovietici – erau într-adevăr victime ale politicii staliniste: dar riscul de a fi ucişi era mai mic decît în cazul ucrainenilor sau al polonezilor sovietici sau al membrilor altor minorităţi naţionale. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, cîteva acţiuni severe de teroare au fost extinse spre Polonia estică şi statele baltice, teritorii absorbite de Uniunea Sovietică. În cel mai cunoscut caz, 22.000 de cetăţeni polonezi au fost împuşcaţi în 1940 la Katyn şi în alte patru locuri; zeci de mii de alţi polonezi şi baltici au murit în timpul sau imediat după deportările către Kazakhstan şi Siberia. În timpul războiului, mulţi ruşi sovietici au fost ucişi de către germani, dar proporţional mai puţini decît belaruşii şi ucrainenii, ca să nu mai vorbesc de evrei. Morţile civililor sovietici sînt estimate la 15 milioane. În medie, 1 din 25 de civili din Rusia a fost ucis de către germani în timpul războiului, în opoziţie cu 1 din 10 în Ucraina (sau Polonia) sau 1 din 5 în Belarus.

Belarus şi Ucraina au fost ocupate o mare parte din timpul războiului, cu armatele germane şi sovietice traversînd întregul lor teritoriu de două ori, în atac sau în retragere. Armatele germane nu au ocupat niciodată mai mult decît o mică porţiune din teritoriul Rusiei, şi asta pentru perioade scurte. Chiar dacă luăm în calcul şi asediul asupra Leningradului şi distrugerea Stalingradului, controlul german asupra civililor ruşi a fost mult mai mic decît asupra belaruşilor, ucrainenilor sau evreilor. Ruşii revendică numărul morţilor din Belarus şi Ucraina ca aparţinînd Rusiei şi îi tratează pe belaruşi, ucraineni şi evrei ca fiind ruşi: acest lucru duce la un imperialism al martiriului, la pretenţia implicită asupra unor teritorii prin revendicarea explicită a victimelor. Aceasta pare să fie linia propusă de noua comisie istorică desemnată de preşedintele Dmitri Medvedev pentru a preveni „falsificările" trecutului Rusiei. Sub legislaţia dezbătută astăzi în Rusia, afirmaţii precum cele de mai sus ar fi un delict penal.

Politicienii ucraineni contracarează monopolul Rusiei asupra suferinţei şi răspund stereotipurilor vest-europene care îi consideră pe ucraineni colaboratori ai Holocaustului, scoţînd în faţă naraţiunea despre propria suferinţă: milioane de ucraineni au fost înfometaţi deliberat de către Stalin. Preşedintele Viktor Iuşcenko îi face ţării sale un mare deserviciu revendicînd zece milioane de morţi: el exagerează astfel, înmulţind cu 3 numărul ucrainenilor omorîţi; este adevărat însă că foametea din Ucraina în 1932-1933 a fost un rezultat al unor decizii politice intenţionate şi a ucis aproape trei milioane de oameni. Cu excepţia Holocaustului, foametea colectivizată a fost cel mai mare dezastru politic în Europa secolului al XX-lea.

Colectivizarea, totuşi, a rămas elementul central al modelului sovietic de dezvoltare şi a fost copiat mai tîrziu de regimul comunist chinez, cu o consecinţă previzibilă: zeci de milioane de morţi provocate de foamete în Marele Salt Înainte al lui Mao.

Preocuparea pentru Ucraina ca sursă de hrană a fost comună lui Hitler şi lui Stalin. Amîndoi doreau să controleze şi să exploateze grînarul ucrainean şi amîndoi au provocat foamete: Stalin – în întreaga ţară; Hitler – în oraşele şi lagărele cu prizonieri de război. Unii dintre prizonierii ucraineni care au îndurat foametea în lagăre în 1941 supravieţuiseră foametei din 1933. Întîmplător, politicile germane de înfometare sînt parţial responsabile pentru ideea că ucrainenii au colaborat de bunăvoie la Holocaust. Cei mai cunoscuţi colaboratori ucraineni au fost gardienii de la fabricile morţii de la Treblinka, Belzec şi Sobibor. Ceea ce se spune mai rar este că *germanii* au recrutat cele dintîi cadre de acest fel, soldaţi sovietici capturaţi, chiar din lagărele proprii de prizonieri de război. Ei i-au salvat pe unii de la înfometarea în masă, o mare crimă în Est, pentru a-i face colaboratori la altă crimă, Holocaustul.

Istoria Poloniei este sursa unei confuzii nesfîrşite. Ţara a fost atacată şi ocupată nu de unul, ci de ambele state totalitare între 1939 şi 1941, cînd Germania nazistă şi Uniunea Sovietică, pe atunci aliate, i-au exploatat teritoriile şi au exterminat o mare parte din *inteligentsia* din acea vreme. Capitala Poloniei a fost locul unde au avut loc nu una, ci două dintre cele mai mari răscoale împotriva puterii germane în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial: răscoala din ghettoul Varşoviei în 1943, după care ghettoul a fost ras de pe faţa pămîntului, şi răscoala Armatei Poloneze în 1944, după care a fost distrus restul oraşului. Aceste două exemple centrale de rezistenţă şi crime în masă erau confundate în mass-media germană în august 1994, 1999 şi 2004, la toate aniversările recente, o dată la cinci ani, ale răscoalei din Varşovia, şi aşa va fi şi în august 2009.

Dacă vreuna dintre ţările europene, abandonată în alt moment istoric, pare să nu-şi găsească locul în Europa de astăzi, aceasta este Belarus, sub dictatura lui Aleksandr Lukaşenko. Deşi preferă să ignore cîmpurile în care au avut loc uciderile în masă sovietice din ţara sa, dorind să construiască o autostradă peste gropile morţii de la Kuropaty, în unele privinţe, Lukaşenko îşi aminteşte istoria europeană mai bine decît criticii săi. Înfometînd prizonierii sovietici, împuşcînd şi gazînd evrei sau împuşcînd civili în acţiunile anti-partizane, forţele germane au făcut din Belarus locul cu cei mai mulţi morţi din lume, între 1941 şi 1944. Jumătate din populaţia belarusă a fost ori omorîtă, ori exilată forţat în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial: nimic de felul acesta nu se poate spune despre o altă ţară europeană.

Amintirile Belarus-ului despre această experienţă, cultivate de actualul regim dictatorial, ajută la explicarea suspiciunilor faţă de iniţiativele venite din Vest. Pe deasupra, vest-europenii ar fi, în general, surprinşi să afle că Belarus a fost atît epicentrul uciderilor în masă din Europa, cît şi baza operaţiunilor partizanilor antinazişti care chiar au contribuit la victoria Aliaţilor. Este incredibil că o asemenea ţară poate fi complet scoasă din istoria Europei. Absenţa Belarus-ului din discuţiile despre trecut este cel mai clar semn al diferenţei între memorie şi istorie. La fel de răvăşitor ca absenţa economiei.

Într-o lume a lipsurilor, mai ales ale rezervelor de hrană, ambele regimuri au integrat crima în masă, în planificarea economică.

Deşi istoria uciderilor în masă a avut mult de-a face cu calculele economice, memoria evită orice element care poate face crima să pară raţională. Şi Germania nazistă, şi Uniunea Sovietică au urmat o cale a economiei autosuficiente, Germania dorind să echilibreze industria cu o utopie agrară în Est, iar URSS dorind să-şi depăşească decalajul agrar printr-o rapidă industrializare şi urbanizare. Ambele regimuri tindeau către autarhia economică într-un imperiu vast şi vizau controlul Europei de Est. Ambele considerau statul polonez o aberaţie istorică; ambele vedeau Ucraina şi solul său bogat ca fiind indispensabile. Ele au definit diferite grupuri drept inamici ai propriilor proiecte, deşi planul german de a omorî fiecare evreu n-a fost egalat de vreo politică sovietică, în totalitatea scopurilor sale. Crucial este faptul că ideologia care legitima moartea în masă era şi o viziune a dezvoltării economice. Într-o lume a lipsurilor, mai ales ale rezervelor de hrană, ambele regimuri au integrat crima în masă, în planificarea economică.

Au făcut acest lucru într-un mod care ne pare obscen şi înspăimîntător astăzi, dar care era suficient de plauzibil pentru a motiva un mare număr de oameni în acea vreme. Mîncarea nu mai este o grijă, cel puţin în Vest; dar alte resurse sînt sau vor fi în curînd. În secolul XXI, vom suporta lipsa apei potabile, a aerului curat sau a energiei necostisitoare. Schimbarea climei poate aduce o ameninţare a foametei în altă formă.

Dacă există o lecţie politică generală a istoriei uciderii în masă, aceea e nevoia de a fi prevăzător în ceea ce priveşte aşa-numita dezvoltare privilegiată: încercările statelor de a realiza o expansiune politică care îşi desemnează victimele, care motivează prosperitatea prin mortalitate. Posibilitatea ca uciderea unui grup să avantajeze un alt grup nu poate fi exclusă, sau cel puţin aşa se poate întrevedea. Este o versiune a politicilor la care Europa a fost martoră şi poate fi şi de acum încolo. Singurul răspuns acceptabil este un angajament etic faţă de individ, şi anume că un individ valorează mai mult în viaţă decît mort, iar planurile de mai sus devin de negîndit.

Europa de astăzi este remarcabilă mai ales pentru unitatea şi prosperitatea ei, cu dreptate socială şi drepturi ale omului. Probabil mai mult decît orice alt colţ din lume este imună, cel puţin în prezent, faţă de astfel de preocupări fără suflet în vederea creşterii economice. Totuşi, memoria a produs unele *ciudate devieri* de la istorie, într-o vreme cînd este nevoie de istorie mai mult ca oricînd. Trecutul recent al Europei poate semăna cu viitorul apropiat al restului lumii. Acesta este încă un motiv pentru a face aprecieri cît mai corecte.

Timothy Snyder *este profesor de istoria Europei de Est la Yale University. A publicat, între altele, volumele:* The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999 *(Yale University Press, 2003),* Sketches from a Secret War: A Polish Artist's Mission to Liberate Soviet Ukraine *(2005),* The Red Prince: The Secret Lives of A Habsburg Archduke *(Basic Books, 2008).*

(Acest articol reprezintă versiunea amplificată a comunicării prezentate de Timothy Snyder la reuniunea revistelor culturale europene organizată de Eurozine la Vilnius, în mai 2009. A apărut iniţial în *The New York Review of Books*, 16 iulie 2009, şi pe www.eurozine.com. © Timothy Snyder/NYREV, Inc. © Eurozine. *Dilema veche* deţine exclusivitatea pentru versiunea românească)

traducere de Andreea ENEA

„Diavolul e prea inteligent ca să apară în aceleaşi forme“

– interviu cu Andrei OIŞTEANU –

De curînd a apărut în SUA cartea dumneavoastră Inventing the Jew. *De ce acest titlu? Nu este vorba – totuşi – şi despre „evreul real“?*

„Evreul imaginar“, nu cel „real“ este personaj principal în carte. Dar, de fapt, studiind modul cum se reflectă imaginea evreului în ochii românului, adevăratul protagonist al cărţii nu este evreul, ci românul. Ediţia românească a cărţii s-a numit *Imaginea evreului în cultura română*. Ediţia americană a fost rescrisă pentru un cititor non-român şi adusă la zi. Am ales titlul *Inventing the Jew* parafrazînd titlul cărţii lui Larry Wolff, *Inventing Eastern Europe*. Amîndoi am mers pe aceeaşi idee, şi anume că imaginea devine mai puternică decît realitatea şi are o tenacitate cu care e greu de luptat. Încerc să măsor distanţa culturală (variabilă în timp şi spaţiu) dintre „evreul imaginar“ şi cel „real“. „Evreul imaginar“ este o fantoşă, un construct mental compus din legende, clişee, superstiţii, spaime, informaţii prost digerate şi multe altele, astfel încît e o fantomă care bîntuie prin Europa (şi prin lume) şi care supravieţuieşte civilizaţiilor, modificîndu-şi doar înfăţişarea. De aici necesitatea unei abordări comparative. Comparativismul cercetării este anunţat în subtitlul ediţiei americane: *Antisemitic Stereotypes in Romanian and Other Central-East European Cultures*. Centrul şi Estul Europei reprezintă un bazin important al evreimii europene (şi mondiale). Este fostul *Yddishland*. Din păcate, este un bazin demografic (şi spaţiu cultural) care aproape a dispărut în urma Holocaustului şi care a alimentat masiv populaţia Israelului, a comunităţilor evreieşti din Europa Occidentală şi din America (de Nord şi de Sud). În acest spaţiu s-a născut nu numai o bună parte din cultura evreiască, dar şi o bună parte din cultura antievreiască. Mare parte din clişeele şi legendele antisemite îşi au originea sau au căpătat contur în Europa Centrală şi de Est.

La ce tip de ecouri vă aşteptaţi din partea publicului străin? Ediţia americană, de pildă, are o prefaţă elogioasă semnată de Moshe Idel şi a fost deja comentată favorabil de Andrei Codrescu, Vladimir Tismăneanu, Norman Manea şi de alţii.

Dacă în România cartea mea este una dintr-un raft aproape gol, în SUA ea este una dintr-o bibliotecă aproape plină. S-a scris enorm în Occident pe acest subiect. E greu să mai pătrunzi în acest domeniu cu ceva nou. Mă bazez însă pe aducerea cazului românesc în atenţie. E un caz puţin cunoscut, în condiţiile în care în România anului 1939 trăiau circa 800.000 de evrei, fiind a treia comunitate evreiască din Europa şi a patra din lume, după Polonia, URSS şi SUA. Aici era o comunitate evreiască mare, puternică, înstărită, educată, cu multe personalităţi – dintre care unele au îmbogăţit culturile franceză, americană şi israeliană – şi deci ea merita să fie tratată alături de alte comunităţi, care au beneficiat de mai multă atenţie, cum a fost cazul Poloniei sau al Ungariei. Pe de altă parte, vreau să cred că şi modul de abordare a cercetării mele este nou: prin inventarierea stereotipiilor şi demontarea mecanismelor lor de generare, funcţionare şi supravieţuire.

Tăceri şi zgomote despre Holocaust

De-a lungul unei jumătăţi de secol, în România (şi în celelalte ţări socialiste) s-a discutat foarte puţin despre Holocaust. Cum vă explicaţi că regimurile comuniste n-au folosit acest subiect măcar din raţiuni ideologice, pentru a-şi afirma „antifascismul“?

Să spunem lucrurilor pe nume: pînă la un anumit moment, nici în Vest nu s-a vorbit prea mult despre Holocaust. E vorba de jumătatea anilor '60, cînd mentalul Occidentului s-a modificat din multe puncte de vedere. De ce nu s-a vorbit nici în Occident, unde era libertate, unde nu interveneau constrîngeri ideologice oficiale sau cenzură? În primul rînd, pentru că fenomenul de etnocid era atît de aberant şi atît de apropiat, încît nici evreii nu au putut, nici europenii nu au vrut să vorbească despre *Oroare*. În al doilea rînd, pentru că vinovăţiile erau forte vii. Poate că exagerez puţin, pentru că s-a mai vorbit: a făcut-o, de pildă, Simon Wiesenthal cu „vînătoarea de nazişti“ şi cu cărţile lui despre Holocaust. Dar nu era vorba de o problemă de conştiinţă publică, asumată ca atare de societate, cum este azi. Declicul s-a produs, cred, odată cu procesul lui Adolf Eichmann, în 1961-1962, şi cu celebra carte scrisă de Hannah Arendt *(Eichmann la Ierusalim)*, care a declanşat o întreagă dispută în legătură cu vinovăţiile europenilor, colaborarea conducerii comunităţilor evreieşti, resemnarea evreilor etc. – probleme complexe, nediscutate în primii 15-20 de ani de după război. Apoi au venit mişcările din anii '60, cu toată deschiderea mentală pe care au adus-o în materie de drepturile omului, drepturile minorităţilor ş.a. Problema Holocaustului a fost asumată public, generînd o dezbatere care a ajuns în manuale şcolare, în cărţi, în filme, în conştiinţa publică. Evident, în Estul Europei problemele se puneau altfel. Aici totul era „centralizat“. Cineva „de sus“ hotăra ce şi cum se gîndeşte, ce şi cum intră în manualele şcolare. Nu s-a dorit victimizarea evreilor. Cu toate că era un regim „de stînga“, deci ideologic antifascist, s-a vorbit despre *„cetăţeni“* care au murit la Auschwitz, dar nu anume despre evrei. A fost şi aceasta o formă de cripto-antisemitism. În general, „problema evreiască“ nu exista. S-a aplicat principiul comunisto-orwellian „despre ce nu se vorbeşte nu există“. În general, problema minorităţilor a fost pusă sub obroc şi redusă la formula de lemn „români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi“. Dintre toate problemele minorităţilor, cea evreiască a fost în mod special pusă sub covor şi nu s-a vorbit nici despre victimele Holocaustului. S-a tăcut şi pentru că vinovăţiile (dar şi vinovaţii) erau încă vii. Iar cînd în Europa a început să se vorbească intens – în anii '70-'80 – în România s-a dezvoltat un regim naţional-comunist, care privea cu cvasi-înţelegere (dacă nu chiar cu cvasi-simpatie) către perioada antonesciană (dacă nu chiar către cea legionară). Ca atare, astfel de subiecte nu erau deloc agreate.

Cînd se tace oficial şi public pe o temă, aşa cum s-a întîmplat în comunism, stereotipiile şi prejudecăţile supravieţuiesc, circulă în continuare în mod subversiv, mai au efect?

Ele au supravieţuit *underground*, cu un efect diminuat. Aceste stereotipii intră în *hibernare* şi reapar „odată cu primăvara“, odată cu libertatea. Aşa s-a întîmplat cu renaşterea după 1990 a unor mişcări neo-naziste în Estul Europei (neo-legionare în România). Antisemitismul în perioada comunistă este o problemă foarte delicată. Există cîţiva specialişti – Liviu Rotman, Leon Volovici, Vladimir Tismăneanu – şi n-aş vrea să intru în detalii, pentru că necesită un discurs mai lung şi mai nuanţat. Ceea ce vreau să spun este că anumite tăceri sau revolte faţă de unele adevăruri istorice s-au manifestat şi după (sau *mai ales* după) 1989, tocmai pentru că timp de 50 de ani nu s-a vorbit despre asta. Tăcerea s-a transformat în zgomot, într-o reacţie violentă de respingere. Să ne aducem aminte că anii '90 au fost foarte zgomotoşi din acest punct de vedere. Şi la nivel „mai popular“, cu organizaţii gen „Vatra Românească“, cu negarea Holocaustului şi folosirea de clişee de tip „toleranţa proverbială a poporului român“; dar şi la nivel „mai înalt“, cu scandalul declanşat de articolul *„Felix Culpa“* al lui Norman Manea, care a pus în discuţie derapajele de extremă dreaptă ale intelectualităţii româneşti interbelice. Cred că societatea românească a depăşit această fază a anilor '90, a turbulenţelor, a uimirilor, a spaimelor, a legendelor. Pînă la urmă, s-a reuşit atingerea unui palier al normalităţii, chiar dacă există zone ale societăţii politice şi civice (e drept, marginale) în care turbulenţele persistă.

Stereotipiile etnice nu pot fi anihilate

Articolul lui Timothy Snyder în jurul căruia am construit tema acestui număr al revistei porneşte tot de la o problemă de imagine: în conştiinţa occidentală, Auschwitz şi Gulag sînt considerate simbolurile centrale ale crimelor în masă din secolul trecut. Snyder însă demonstrează că acestea reprezintă mai degrabă „periferia“, decît centrul ororilor. Nu e ceva şocant în afirmaţiile sale?

Există ceva spectaculos în schimbarea de accente pe care o propune Timothy Snyder. Nu am avut posibilitatea să verific datele vehiculate de el, dar probabil că în bună măsură are dreptate. De pildă, el încearcă să convingă că mai mulţi evrei au murit de glonţ, decît de gazul *Zyklon-B*. Snyder schimbă accente care sînt importante, dar nu esenţiale. Ceea ce m-a surprins pozitiv – şi asta mi se pare esenţial – este modul în care pune în aceeaşi ecuaţie Holocaustul şi Gulagul, felul dezinhibat în care vorbeşte despre cele două mari genociduri din perspectiva a ceea ce, în universităţile americane, ca disciplină de studiu, se numeşte *Genocide Studies*. Din această perspectivă, fiecare genocid îşi are propria istorie, dar pînă la urmă este un produs al condiţiei umane. Un istoric celebru, Yehuda Bauer (citat de Michael Shafir), spune că înfricoşător cu adevărat este că „oroarea Holocaustului nu constă în faptul că el ar fi deviat de la normele umane; oroarea este că nu a deviat“. Cu alte cuvinte, pornirea spre genocid este un virus caracteristic uman. E un fel de epidemie a spiritului care apare în anumite condiţii. Ceea ce s-a întîmplat la Holocaust „se poate întîmpla din nou“, spune Bauer. Altora, nu neapărat evrei, ucişi de alţii, nu neapărat de nemţi. Diavolul e prea inteligent ca să apară în aceleaşi forme, iar noi sîntem prea proşti ca să înţelegem asta. Vedem ce s-a întîmplat în Laos şi Cambodgia, în unele ţări din Africa, în fosta Iugoslavie în urmă cu doar 10-15 ani. Această concluzie teoretică este esenţială şi, chiar dacă Snyder nu o discută în mod explicit, articolul arată că este o lecţie învăţată. În România ultimilor 20 de ani, fenomenul Holocaust şi fenomenul Gulag au fost inadecvat tratate. Fiecare dintre cele două genocide a fost folosit ca o armă politică împotriva celuilalt. S-a vorbit de *Holocaust* versus *Gulag* şi viceversa. S-a considerat că studiile despre Holocaust încearcă să le minimalizeze pe cele despre Gulag şi invers. S-a considerat că studiul unuia dintre cele două fenomene genocidale este *mai urgent* şi *mai important* decît celălalt. Nu văd nici o raţiune ca ororile nazismului să fie studiate la concurenţă cu cele ale comunismului, sau invers.

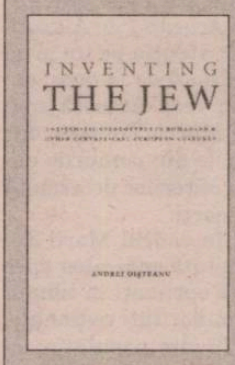

Andrei Oişteanu, *Inventing the Jew. Antisemitic Stereotypes in Romanian and Other Central-East European Cultures*, cuvînt înainte de Moshe Idel, University of Nebraska Press, Lincoln, 2009, 352 pp.
Prezentarea cărţii va fi organizată de ICR-NY, în colaborare cu University of Nebraska Press, pe 9 octombrie 2009. Participă: Vladimir Tismăneanu (profesor la University of Maryland), Randolph Braham (profesor la City University of New York) şi autorul.

Şi în Occident există mulţi care sînt iritaţi de echivalarea celor două fenomene, mai mult poate decît la noi. Există o rezistenţă faţă de condamnarea comunismului. Şi există opinia conform căreia, dacă începem să comparăm Holocaustul cu Gulagul, îi distrugem sau îi negăm unicitatea...

Din *Jurnalul* lui Eugen Ionescu – pe care l-am recitit de curînd – se vede cît de iritat era dramaturgul de faptul că nazismul era condamnat tranşant în cultura occidentală a anilor '60-'70, în schimb comunismul era privit cu toleranţă, cu simpatie, cu înţelegere. El spunea că a scris piesa *Rinocerii* ca pe o metaforă a escaladării fascismului, dar că la fel de bine se potriveşte cu escaladarea comunismului. De curînd, Andrei Pleşu povestea despre o conferinţă ţinută de Tony Judt la Colegiul „Noua Europă“ despre nazism şi comunism. Concluzia lui Judt a fost că nazismul este *răul* mai mare, dar comunismul este *pericolul* mai mare, tocmai pentru că ideile lui continuă să fascineze şi pentru că nu a fost condamnat public şi oficial aşa cum a fost nazismul. Spre deosebire de Snyder – care tratează simetric şi cu aceleaşi unităţi de măsură –, în Europa cele două regimuri totalitare şi cele două genociduri sînt adesea privite asimetric. S-a spus că „Holocaustul şi Gulagul nu pot fi comparate“, pentru că Holocaustul – ca formă extremă de genocid sistematic – este unic. Aşa este, dar, ca să-l declari unic, trebuie mai întîi să-l compari. În acelaşi timp, şi Gulagul are unicitatea lui. Unicitatea unuia nu neagă unicitatea celuilalt. În fine, s-a spus că „cele două genocide nu pot fi echivalate“. Aşa este, dar a compara nu înseamnă a echivala. Compararea este o analiză care permite punerea în evidenţă a asemănărilor şi a deosebirilor dintre două fenomene. Compararea nu numai că nu este neavenită, dar ar trebui încurajată, pentru că ne poate arăta mai limpede modul în care s-au născut şi au evoluat cele două fenomene genocidale şi ne poate ajuta să ne ferim de renaşterea lor. Sau a altora similare. E drept însă că există şi forme perverse de „negare şi trivializare a Holocaustului prin comparaţie“, de care s-a ocupat Michael Shafir într-o recentă carte.

În România, în ce stadiu ne aflăm în cercetarea şi evaluarea acestor probleme? Ce mai e de făcut pînă cînd societatea îşi va asuma adevărurile pe care le are de asumat?

Raportul Comisiei „Elie Wiesel“ a stabilit un set de concluzii şi a făcut unele recomandări. Concluziile au fost asumate de autorităţile statului şi o parte dintre recomandări au fost – cu destul formalism – realizate. S-a înfiinţat un institut pentru cercetarea Holocaustului. Un institut guvernamental, pentru că, înainte de a fi o problemă a evreilor, Holocaustul este o problemă a românilor. De asemenea, s-a instituit data de 9 octombrie, ca Zi Naţională de Comemorare a Victimelor Holocaustului din România. Anul acesta, pe 9 octombrie, va fi inaugurat de către preşedintele ţării un Memorial al Holocaustului, în centrul Bucureştiului. Apoi, s-a editat un manual de istorie a evreilor din România şi a Holocaustului, pentru elevii de liceu. A fost promulgată o lege care interzice folosirea simbolurilor naziste şi negarea Holocaustului ş.a.m.d. S-au făcut cîţiva paşi în această direcţie, în bună măsură sub presiunea cancelariilor occidentale şi a societăţii civile. Întrebarea este: au aceste măsuri vreun efect asupra mentalului colectiv? Relativ modest. Stereotipiile etnice nu pot fi anihilate, ci diminuate pe termen mediu şi lung prin educaţie şi prin deschiderea societăţii şi a ţării.

a consemnat Mircea VASILESCU

Victor NEUMANN

Este necesară rescrierea istoriei Europei de Est?

Timothy Snyder propune o nouă lectură a istoriei recente a Europei de Est, invocînd, prin cifre, genocidul populaţiei civile ce a avut loc în această parte a continentului în perioada în care ea a fost ţinta atacurilor, a ocupaţiilor şi a distrugerii intenţionate din partea celor două regimuri totalitare din secolul al XX-lea. Cu un îndelung exerciţiu în cercetarea evenimentelor politice şi militare din timpul şi de după Al Doilea Război Mondial, istoricul american este încredinţat că Europa de Est a fost centrul geografic, moral şi politic al crimelor în masă din secolul al XX-lea, centru pe care îl identifică în Belarus, Ucraina, Polonia, Lituania şi Letonia. Dacă, potrivit lui Marc Mazower, Europa a fost *continentul întunericului („the dark continent")* în secolul al XX-lea, atunci, pentru Timothy Snyder, Ucraina şi Belarus au fost în *inima* acestui întuneric. Istoricul invocă atît crimele naziste, cît şi pe cele comuniste şi susţine că majoritatea celor ucişi au fost est-europeni. Potrivit observaţiei sale, deşi rușii sovietici – aidoma altor cetăţeni ai URSS – au fost şi ei victime ale represiunii totalitare sovietice, cele provenind din mijlocul lor au fost cu mult mai puţine comparativ cu cele din Ucraina sovietică, Belarus, Polonia ocupată sau cu cele aparţinînd grupurilor culturale şi religioase minoritare. Punînd faţă în faţă numărul civililor exterminaţi – Reich-ul lui Hitler a ucis mai mult de 10 milioane, iar Uniunea Sovietică mai mult de 5 milioane –, Snyder pledează pentru aplicarea aceleiaşi evaluări nazismului şi comunismului.

Particularităţile Europei de Est

În ce măsură putem fi de acord cu istorisirea lui Timothy Snyder? Este adevărată teza potrivit căreia Estul a fost partea cea mai întunecată a istoriei Europei şi a totalitarismului în general? Dacă da, cum se explică tragediile ce au avut loc în perimetrul amintit? Este necesară evidenţierea comparativă a numărului de victime, pentru o mai bună cunoaştere a istoriei? Sînt regiunile Estului mai expuse regimurilor totalitare decît cele ale Vestului? Dacă da, atunci cum trebuie interpretate influenţele occidentale în răsăritul Europei, respectiv, care sînt similitudinile şi diferenţele culturale şi identitare dintre cele două zone ale continentului? E îndreptăţită rescrierea istoriei moderne a Europei prin prisma atrocităţilor săvîrşite la mijlocul secolului al XX-lea?

Semnele de întrebare cu privire la trecutul Europei de Est persistă în mintea multora. Deşi există o mare curiozitate pentru istoria recentă în fiecare din fostele ţări comuniste – istoricii, politologii şi jurnaliştii au descoperit informaţii de arhivă, publică reviste şi colecţii de documente, articole şi monografii, dezvăluiri neaşteptate, şi-au instituţionalizat activitatea –, clasa politică nu pare convinsă de rostul dezvăluirii trecutului imediat, de importanţa dezbaterii privind gravele erori politice şi a moştenirilor lăsate de acestea, respectiv, de importanţa schimbării mesajelor adresate societăţii. Pe de altă parte, în ţări precum România, pregătirea teoretică lasă de dorit, istoricii fiind încă dependenţi fie de documentul de arhivă, fie de prejudecăţile care le influenţează cercetarea. Probabil, nu întîmplător, un intelectual cu o vastă experienţă a luptei antitotalitare precum Adam Michnik îndemna la prudenţă în validarea grabnică a informaţiilor fabricate de instituţiile comuniste (v. *Mărturisirile unui disident convertit,* 2009; v. şi comentariul meu în revista *Orizont,* nr. 6, 2009).

Răspunsurile în sensul întrebărilor formulate mai sus întîrzie să apară şi pentru că în studiul totalitarismului atenţia acordată comunismului este excesivă, în comparaţie cu cea acordată fascismului. Apoi, se întîmplă ca istoria scrisă să fie amalgamată cu memoria, ceea ce nu aduce întotdeauna beneficii cunoaşterii ştiinţifice. Se întîmplă ca experienţa particulară să fie invocată drept argument incontestabil pentru o interpretare generalizatoare, ceea ce împiedică efortul de cunoaştere. Prezentul social-politic şi intelectual poartă încă multe dintre conotaţiile imprimate de ideologiile extreme ale secolului al XX-lea. Iată de ce tema din articolul lui Timothy Snyder devine şi mai provocatoare şi, cred, merită o discuţie liberă, fără stereotipul ce a dominat timp îndelungat limbajele politice şi imaginarul colectiv al Europei, fără „«colivia conceptuală» care împiedică gîndirea şi scurtează trecerea la acţiune". (Reinhart Koselleck, *Conceptele şi istoriile lor,* traducere de Gabriel H. Decuble şi Mari Oruz, 2009, p. 242.)

Cunoştinţele şi imaginea privind Holocaustul şi Gulagul sînt cu totul insuficiente în mediile intelectuale din statele Europei de Est, ca să nu mai vorbim de ignoranţa celor mulţi, cu acces limitat la cultura istorică autentică. În comparaţie cu Occidentul, România ştie mult prea puţin despre istoria recentă, ideologiile şi sistemele politice totalitare, faptele celui de-Al Doilea Război Mondial şi lagărele de muncă şi de exterminare fasciste şi comuniste. Uneori, chiar refuză să ştie. Iată ce spune doamna dr. Miriam Korber Bercovici, supravieţuitoare a Holocaustului: „Am un nepot, admirabil băiat, şi-a dat acum licenţa la litere cu o lucrare despre Făt-Frumos, dar nu vrea să ştie nimic despre trecutul nostru. Îmi spune să trecem peste, că a fost demult. Nu mă plîng, am înţeles că şi Leszek Kolakowski a avut problema asta cu nepotul său". (Vlad Stoicescu şi Andrei Crăciun, „Din oameni normali am devenit psihopaţi", interviu cu doamna dr. Miriam Korber Bercovici, în *Evenimentul zilei,* 13 august 2009)

Să fie vorba de tineri pentru care cunoaşterea trecutului nu are nici o relevanţă pentru prezent sau în discuţie este modul în care şcoala şi media fac trimitere la istorie? Ceea ce se poate pretinde în Europa de astăzi – cu deosebire în Europa de Est – este redactarea unor istorii fără polarizări şi formarea unei gîndiri mai puţin sentimentale în legătură cu aceasta. Adică, depăşirea aprecierii romantice potrivit căreia istoria şi limba ar fi sufletul poporului. Alături de statistica impresionantă a cifrelor, esenţială este decodarea cauzelor, decantarea lucrurilor şi cunoaşterea motivelor care au contribuit la deciziile politice, respectiv, la relaţia cu noţiunile create în scop propagandistic. Nu cred în exploatarea arhivelor în temeiul disputelor ideologice ori al intereselor de putere.

De ce este necesară istoria?

La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte noţiunile-cheie şi limbajele radicale. În imaginarul colectiv au rămas aproape intacte noţiunile care concură la excludere. Întîmplărilor reale nu li se acordă interes în absenţa unui angajament ideologic, de unde gravele distorsiuni interpretative, jumătăţile de adevăr pronunţate ca sentinţe, falsificarea imaginii trecutului. Multe neajunsuri se datorează programelor şi manualelor şcolare, sistemului educaţional învechit, elitelor politice din ultimele două decenii care au preferat continuitatea structurii de gîndire în locul rupturilor. Nu întîmplător, redactarea manualelor şcolare alternative de istoria României a stîrnit incredibile controverse de dogmă, iar cursurile universitare de istorie naţională nu integrează temele locale în cele europene şi universale, nu ştiu să abordeze istoria minorităţilor cultural-lingvistice şi religioase şi nu conţin explicaţiile necesare privind extremismele secolului trecut. Multe dintre aceste minusuri ţin de discutata şi neaplicata reformă a sistemului de învăţămînt. Urmările pot fi verificate în informaţia istorică ce circulă la nivelul social mediu şi în diversitatea de exemple oferită de pregătirea şi comportamentul unor lideri politici.

Scena în care primarul oraşului Constanţa îmbracă o uniformă de ofiţer nazist şi defilează aidoma trupelor SS, cu ocazia unei prezentări de modă, indică absenţa minimelor repere cultural-istorice şi doctrinare şi, deci, a responsabilităţii unui om politic cu notorietate în relaţia cu masa de alegători. (Tom Gallagher, „România – un loc golit de valori", *România liberă,* 27 iulie 2009)

„Cel mult imaginabilă în palatul vreunui dictator african", pe bună dreptate amintita „ieşire" a fost repede taxată de presa occidentală. Cînd vorbim despre totalitarismele secolului al XX-lea şi cînd arătăm faţa mai puţin cunoscută a istoriei continentului, este bine de ştiut că experienţele culturale, de organizare şi de administrare ale Europei de Est au fost şi sînt diferite, comparativ cu cele ale Europei de Vest. Tradiţiile de scurtă durată ale democraţiei şi, adesea, rezultatele discutabile trebuie explicate prin prisma întîrzierii în emanciparea socială, inexistenţa culturii civice, continuitatea ideii romantice de naţiune şi de stat-naţional, pe toată durata secolului al XX-lea, conservarea spiritului de castă discriminatoriu ori exclusivismul cultural, în locul politicii integrării. La începutul secolului trecut, modernizarea Europei de Est era mult întîrziată în raport cu Occidentul, ulterior, două regimuri totalitare putîndu-se instala şi manifesta fără a fi stingherite de critica intelectuală şi de atitudinea civică. În pofida schimbărilor de regim politic din 1989, structura de gîndire a elitelor intelectuale şi a majorităţii populaţiei din Europa de Est a rămas aceeaşi. În state precum România, Bulgaria, Serbia, Moldova, Ucraina, nu au fost suficiente adoptarea sistemului pluripartinic, împrumutarea legilor democraţiei şi a limbajelor specifice acestora pentru depăşirea ideologiilor, a comportamentelor şi deciziilor de tip totalitar.

Cînd analizăm Holocaustul şi Gulagul, studiul istoriei trebuie pus în legătură cu evoluţia limbii, a culturii şi a gîndirii politice, nu numai cu nararea faptelor istorice ori cu invocarea datelor statistice drept unică şi sigură mărturie a adevărului istoric. Comparaţia cifrelor – aşa cum o face Timothy Snyder în articolul său – trebuie însoţită de reflecţia asupra omului şi a comunităţilor sale, asupra bagajului de cunoştinţe asimilat în familie şi în şcoală şi, îndeosebi, de răspunsuri la întrebările dificile privind comportamentul liderilor şi al masei, în faza precedentă deciziilor şi acţiunilor politice. De pildă, *includerea* sau *excluderea* este ea îndatorată setului de valori culturale adoptate de o comunitate la un moment dat? Care sînt izvoarele intelectuale şi ideologice ale lumii moderne ce au făcut posibilă degradarea speţei umane în „secolul extremelor"? Cine, cînd şi pentru ce scop a inventat conceptul de *duşman?* Ce se înţelege prin expresiile *duşmanul de rasă* şi *duşmanul de clasă* şi în ce contexte politice se multiplică ele? Cine devine *duşmanul* în cazul războaielor şi ce rol joacă activarea prejudecăţilor cu ajutorul acestui concept? Ce vrea să sugereze ori să reglementeze perechea noţională *noi – voi?* Pe cine reprezintă *noi* şi pe cine *voi* cînd e vorba de aceeaşi comunitate naţională?

Iată o serie de întrebări la care e dificil de găsit un răspuns satisfăcător doar prin invocarea cifrelor ori prin localizarea crimelor în masă săvîrşite sub comanda nazistă sau sovietică. Cît despre geografia locului numit Europa de Est, ea nu reprezintă decît infrastructura istoriei. Evaluarea culturii politice individuale şi colective ce a generat crimele în masă ale regimurilor totalitare îmi pare o metodă mai potrivită de a ajunge la resorturile intime ale regimurilor totalitare, la înţelesul răului pe care l-au produs acestea, depăşind astfel şi disputele politice contemporane dintre marile puteri. (Nu cred că ele ajută la progresul cunoaşterii istoriei.) Cît priveşte răul suprem, Auschwitz-ul, fabrica morţii, acesta nu are termeni de comparaţie, şi aici mă alătur distincţiilor făcute de istoricul american.

Observaţia lui Snyder potrivit căreia „memoria a comis abateri excentrice de la istorie", motiv pentru care istoria ar fi mai necesară ca niciodată, îmi pare utilă. Spre deosebire de Occident, unde elaborarea istoriilor şi asumarea trecutului fascist şi nazist constituie una dintre marile încercări culturale ale deceniilor precedente, Europa de Est este în faza în care trebuie să-şi asume o altă cunoaştere a propriei istorii comparativ cu epoca precedentă (de data aceasta, în absenţa constrîngerilor politice sau de altă natură), una în acord cu opţiunile prezentului. Nu oricum însă, ci ţinînd seama de bogăţia de informaţii arhivistice, de cîştigurile metodologice şi de efortul de conceptualizare. În discuţie nu este inventarea unei alte istorii naţionale, aşa cum au încercat comuniştii, ci o regîndire a aceloraşi evenimente, fapte, nume, instituţii şi idei din propriul trecut. Holocaustul şi Gulagul trebuie cunoscute prin legislaţiile care au făcut posibile adiministraţiile lor, prin acţiunile militare, lagărele şi omuciderile în masă; prin structura de gîndire a masei şi cultura politică a elitelor; prin reflexele ce stau în spatele acţiunilor radicale. Problematizarea va îmbogăţi cunoştinţele şi va face posibilă aflarea şi recunoaşterea crimelor oribile despre care vorbeşte, într-un registru cronologic-evenimenţial, articolul lui Timothy Snyder.

România se află într-un moment în care este esenţială despărţirea de istoriile elaborate sub influenţa doctrinelor şi regimurilor politice totalitare. Decodarea conceptelor-cheie din limbajele social-politice este foarte utilă cercetării trecutului, bunei fundamentări teoretice a prezentului şi gîndirii proiectelor pentru viitor. Extinsă în mediile istoriografice, literare, sociologice şi politice, istoria conceptuală va contribui la cunoaşterea semanticii conceptelor în evoluţia lor. Cultura română se pretează la aplicarea acestei metode inovatoare cu atît mai mult cu cît o parte însemnată a conceptelor folosite astăzi provine din secolul al XIX-lea, conservînd ori producînd limbaje instrumentalizate politic şi exprimînd idealuri străine timpului nostru.

Cred că aceasta este o modalitate raţională de cuprindere a istoriei, una în care vor putea fi descrise şi evaluate comparativ totalitarismele fascist şi comunist.

Fernanda OSMAN

Duşmanul – semne particulare

Printre caracteristicile comune ideologiei comuniste şi celei naziste, a fost semnalat, cel mai adesea, locul special rezervat duşmanului. Asemenea credinţelor religioase, cele politice trebuie să-şi făurească, pentru a rezista, o demonologie convingătoare şi la îndemînă.

În mecanismul propagandistic de întreţinere a stării de adversitate, literatura şi-a dovedit din plin utilitatea. Ea a avut rolul de a fixa, în conştiinţa populaţiei, chipul – demonic sau caricatural – al duşmanului (fie el intern sau extern, burghez ori imperialist al Vestului, evreu sau, pur şi simplu, trădător). Spre deosebire de discursurile politice şi directivele ideologice, ea o putea face mai credibil, oferind argumente sensibile urii, emoţionînd prin tot soiul de viclenii sentimentale, mobilizînd printr-un repertoriu de trucuri stilistice, plictisind, la urma urmei, mai puţin. Măcar pentru o vreme.

De la pamflet şi satiră, îngroşarea trăsăturilor (în baza grilei maniheiste a luptei de clasă) se extinde, în timpuri comuniste, asupra întregii literaturi. „Exagerarea conştientă" pe care o recomanda G.M. Malencov face ca portretul să devină, inevitabil, caricatură. Personajul este o simplă mască de mucava în spectacolul propagandei politice.

Respectînd o altă regulă generală propagandistică, aceea de a opera pe un fond deja existent şi de profunzime, ideologiile totalitare s-au nutrit din aceeaşi substanţă resentimentară: prejudecăţi tradiţionale, complexe de spaimă şi de ură. Dintre acestea, invidia şi teama de cei ce-ţi vor răul şi conspiră împotriva ta vor servi, în principal, drept materie primă poeziei puse în slujba propagandei politice.

Impulsul primordial al invidiei a fost idealizat şi cultivat, în comunism, ca expresie a conştiinţei de clasă. El avea avantajul de a fi destul de răspîndit (nu-i ocoleşte cîtuşi de puţin nici pe intelectuali...) şi inepuizabil: întotdeauna se va găsi cineva care să-ţi fie superior – prin avere, talent, aspect, inteligenţă sau, pur şi simplu, noroc.

Cel mai des invocat temei al invidiei era, firește, averea. Iar bogăţia, prezentată acum ca însemn al clasei burgheze sau al rasei evreieşti, făcuse de mult obiectul criticilor înverşunate şi al ameninţărilor. Pentru Părinţii Bisericii (Sfîntul Vasile, Ioan Hrisostom ş.a.), bogaţii erau nişte hoţi; după cum şi pentru Sfîntul Ieronim averea nu putea fi decît consecinţa unui furt. O aşa tradiţie veche şi prestigioasă avea să întărească ranchiuna disimulată în visul egalitarist, realizabil doar cu preţul generalizării lipsurilor.

Cel mai adesea, omul simplu îşi reprezenta bogăţia în grămezi de aur, eventual, în teancuri de bancnote. Spre a nu-i forţa prea tare imaginaţia cu acţiuni, dividende şi alţi demoni capitalişti, poezia aflată în solda regimului comunist va perpetua concreteţea acestor reprezentări. În consecinţă, duşmanii (burghezul autohton ori capitalistul anglo-american) vor fi înfăţişaţi sporindu-şi necontenit bănetul pe care-l numără cu înfrigurare sau tronînd peste mormane de aur.

Această din urmă reprezentare va fi totuşi preferată, deoarece ea trezea la viaţă umbra înspăimîntătoare a balaurului ce păzeşte, în adîncul peşterilor şi-n măruntaiele beznei, comoara, spre a nu avea oamenii acces la ea: „Ei stau cu ghiare de balaur / Stau întunecaţi şi mari / Pe grămezile de aur / Şi pe teancuri de dolari." (Mihai Beniuc, *Cîntec).* Precum în portretul delirant făcut evreilor de către naziști, în versurile comunistului Victor Tulbure, capitaliştii: „buhăiţi înoată-n / aur pînă-n coate".

Bogaţii la testul cîntarului

Un alt clişeu al reprezentării bogăţiei, încă mai primitiv şi mai lesnicios decît cele amintite mai sus, va fi adeseori utilizat în poezia propagandistică. Pentru orice om sărman, bogat este acela ce mănîncă pe săturate, doarme după poftă şi stă, în toiul iernii, la căldură. Iar, în logica pizmei nutriţionale, cel ce mănîncă mult şi leneveşte se îngraşă. Însuşi Lenin girase acest clişeu tipologic, vorbind despre cei din „pătura de sus care se plictisesc şi suferă de obezitate".

Pentru ca cititorul – neştiutor cum era el – să poată recunoaşte cu uşurinţă personajul negativ şi să nu cadă pradă vreunei confuzii, morala schematic-maniheistă în alb şi negru a fost dublată, ca în basme, de o distincţie la fel de transantă la nivelul aspectului fizic. Hidoşenia morală se asociază, automat, monstruozităţii corporale, straturilor de osînză cu care se înfăşoară bogătanul.

Testul cîntarului funcţionează mult timp ca un criteriu infailibil de înregimentare ideologică: îmbuibarea, adipozităţile excesive fac pereche antonimică burţii lipite de şira spinării. „Simţeai cum graşii se îmbuibă", scria A. Toma (în *Pămînt, tu dă-ne pîinea păcii!),* ilustrînd forţa unei asemenea imagini a satietăţii groteşti în a suscita aversiunea.

Victor Tulbure ne înfăţişează o mostră de duşman supraponderal: „Chiaburul cu ochii de pîclă şi smoală (semn demonic – *n.n.)* / cu fruntea turtită, mustaţa pe oală, / şi greu burduhanul de pîntec răsfrînt / pe brîul de piele cu ţinte d-argint". *(Chiaburul).* Tot pe *chiabur* şi tot în registru caricatural – „Cu dinţii vineţi, buze clăpăuge" – ni-l prezintă şi Mihail Cosma.

Oricum, viaţa în luxură lasă urme. Trupul duşmanilor poartă deci semnele bolii ce-i roade, efect direct al stricăciunii morale. „Le-ngheaţă bogătanilor sîngele gros / sîngele gros în trupul ros / de rîie şi de podagră" – anunţa, cu satisfacţie, Marcel Breslaşu, în *Punctaj pentru un poem.* Că „putredă-i pe domni osînza" ne înştiinţează şi Mihai Beniuc, într-un *Cîntec.* Iar Radu Boureanu, descriindu-ne specia imperialiştilor, diagnostichează o nouă boală psihică: „sufleteasca lor pelagră" *(Culoarea roşie şi neagră).*

În urma exproprierilor şi a progresului colectivizării, obligaţi să renunţe la bucatele suculente, la sindrofii şi chiolhanuri, duşmanii încep să se tragă la faţă. În satul lui Sahia, Eugen Jebeleanu întîlneşte un astfel de specimen: „slab, cu ochii zbanghii". Nu va fi singurul îmbuibat transformat în umbră în versurile ce cîntă prezentul răzbunător.

Fiorul rece al spaimei

Şi nu atît pierderea resurselor va determina topirea kilogramelor, cît pierderea apetitului la vederea realizărilor „democraţiei populare". Cel puţin aşa ne lasă să înţelegem Cristian Sîrbu: „Are-o-ncăpătoare rînză / Are-n beci provizii. Însă / Nu-i prieşte nici rachiul / Nici pastrama, nici piftia / Îi stă-n gît gospodăria / Colectivă" *(Chiaburul).* Acelaşi va relua tema, cu o satisfacţie încă mai plebee: „Ştiu, «nobili» domni. Vă gutuie durerea. / Vă scad din cefi rezervele de şuncă" *(Cine nu munceşte nu mănîncă).*

Soarta necruţătoare care îi aştepta cu adevărat pe „burghezi" o anunţase însă Zinoviev, în 1918, atunci cînd campania împotriva satelor se declanşase în Rusia. Iată meniul drastic de vremuri noi rezervat duşmanilor, trataţi, şi în privinţa hranei, ca nişte vite: „Le vom da treizeci de grame pe zi, doar atît cît să nu uite mirosul pîinii. Iar dacă vom fi nevoiţi să trecem la paie măcinate, burghezii vor fi primii care îşi vor primi porţiile.".

Gesticulaţia şi comportamentul sînt şi ele purtătoare ale informaţiei referitoare la apartenenţa de clasă. Dacă, în trecut, „duşmanii poporului" se ghiftuiau, se lăfăiau şi, ca exerciţiu fizic, îi bruscau pe cei sărmani, în „vremurile noi", ei simt fiorul rece al spaimei şi tremură sub vîntul dreptăţii.

Momentul amuţirii „celor mişei" îl savurau, cu anticipaţie, şi legionarii: „Cei ce n'au respect de cruce / Şi vor ţara să ne-o ia / Şi ne storc fără de milă / Tremură acum abia. // Ei ştiu bine ce-i aşteaptă / Şi de-aceea tac acum" (Artenie Colibaba, *Visul unui legionar).* Este intimidantă reiterarea prezentului răzbunării: *acum* duşmanii ştiu, tremură şi tac. Cîţiva ani mai tîrziu, în prezentul comunist, vom regăsi aproape acelaşi spectacol: „domnii tremură şi turbă", la Mihai Beniuc *(Cîntec).* Dacă, în *Imnul biruinţei* legionare: „Se svîrcolesc toţi cei mişei / Sub paşii grei / De legionari", „Duşmanul se tot zbate" şi în poeziile comuniste.

În versurile legionare însă, prin forţa timpului scurt avut la îndemînă, imaginarea duşmanului răpus nu are răgaz să alunece în ridicol. Ea trebuie doar să satisfacă nevoia de spectacol al răfuielii binemeritate şi să înspăimînte de moarte oponenţii.

Din contră, în poezia comunistă, odată depăşit momentul critic şi instalat sentimentul permanenţei regimului, versificatorii sînt tentaţi să prezinte caricatural un duşman derutat şi slăbit. Mai cu seamă chiaburii sînt înfăţişaţi ca avînd un comportament deviant. Ei se uită chiorîş, pieziş, se zbat epileptic, îşi fac sînge rău („Duşmanul (...) / Îşi fierbe sîngele şi face spume"), şoptesc conspirativ între ei, aduc gîndaci pe ogoarele Gospodăriilor agricole. Cei neputincioşi – jalnici şi amuzanţi: „stau acriţi în tindă / Ori îşi fac de lucru prin căruţi" (Eugen Frunză, *Revederea).* La acelaşi poet, în *Cîntecul brigadierului din Gospodaria agricolă colectivă,* chiaburii „stau după gard şi-ar urla la lună", arătîndu-ne cum, în contul autorului, glanda ridicolului secretă abundent mostre memorabile.

Să mai inventariem cîteva ipostaze ale conduitei duşmanului preferate de poeţii noştri. La A.E. Baconsky, de pildă, titoiştii „stau în ascunzişuri şi pîndesc". În *Grănicerii* lui Ioanichie Olteanu, se zvoneşte că ar veni cu război „domnii" (apelativ ofensă şi acuză): „Dar nu umblă cum se umblă, / Ci vin seara pe la umbră. // Şi vin noaptea pe furiş / Cu spionii prin tufiş. // Vin pe noapte făr'de lună / Rău mai cobesc prin comună".

Oricît de neverosimile şi de ridicole ne-ar părea, pe drept cuvînt, aceste versuri, ele insinuează chipul conspiraţiei malefice. Duşmanii complotişti se feresc de soare, de lumină, activitatea lor se desfăşoară noaptea; stau neîncetat la pîndă, se furişază. Pe cît de slăbiţi se arată, ei încă poftesc la seva poporului, spre a exsangvina noua democraţie. Era firesc, de altfel, ca din galeria complexelor mitologice întreţinute de regimurile totalitare să nu lipsească frica de cei ce îţi vor răul, chiar şi după ce i-ai crezut pe deplin învinşi.

La urma urmei, caricatura, oricît de tentantă le-ar fi părut poeţilor dornici să susţină, contra cost, regimul comunist, prezenta riscul demobilizării premature a populaţiei. Ridiculizarea adversarului nu mai permite distribuirea lui în rol de duşman ameninţător. Iar regimul comunist a avut nevoie, atunci ca întotdeauna, de o sperietoare care să fie, totuşi, convingătoare.

Fernanda Osman *este asistentă la departamentul Comunicare, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE

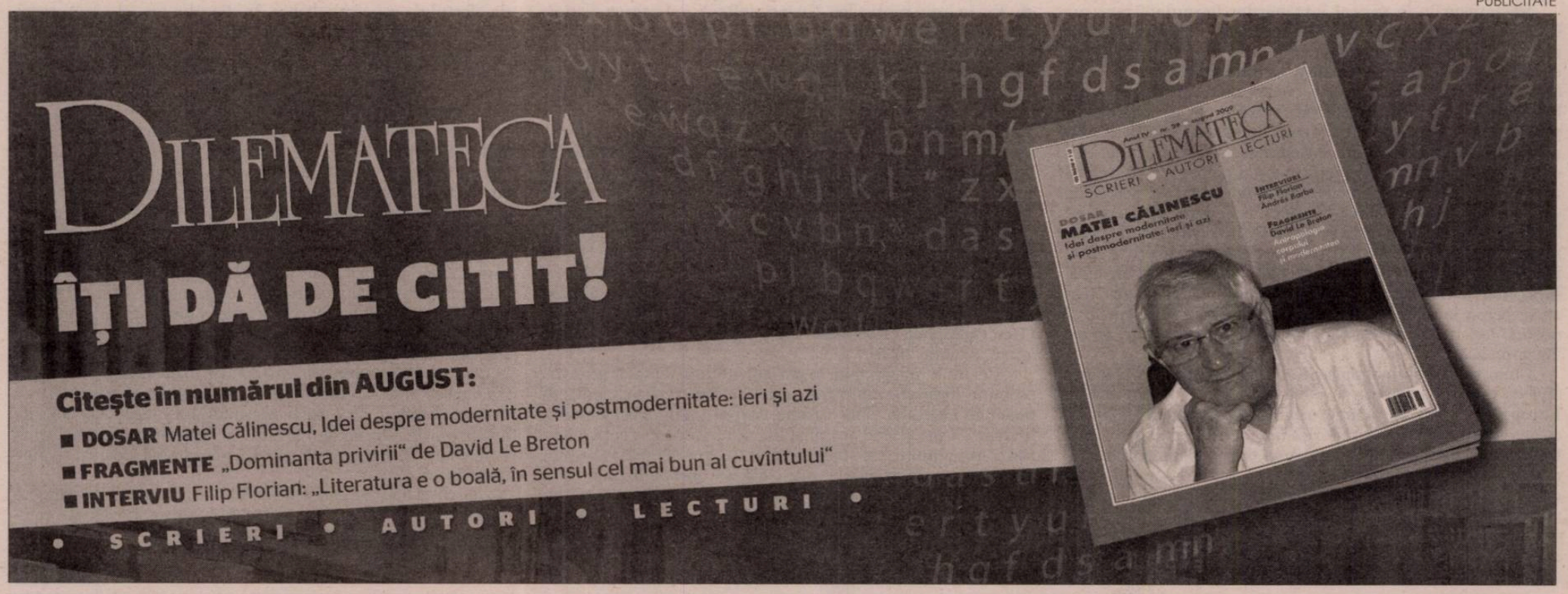

Marius CHIVU

feedbook

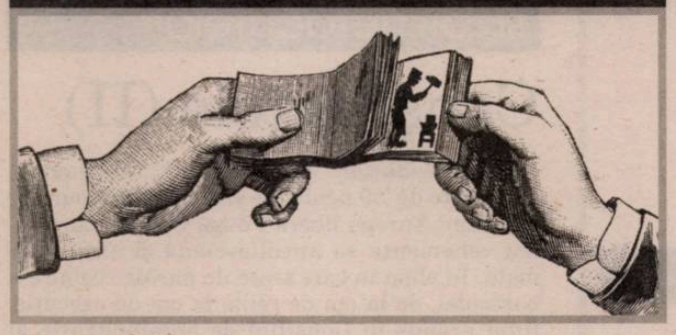

Înapoi în prezent

● **Ioana Pârvulescu, *Întoarcere în secolul 21*, Editura Humanitas, 2009.**

După două cărți „gemene" – *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (2003) și *În intimitatea secolului 19* (2005) – prin care a reușit să aducă istoria literară în rîndul genurilor cu succes la public, Ioana Pârvulescu se întoarce în prezent cu o carte de publicistică. De data aceasta nu mai face „arheologie literară", nu mai caută prin jurnale și scrisori, nu mai suflă colbul de pe publicațiile sau documentele vremii, nu mai „restaurează" timpuri, personaje sau întîmplări din secole trecute, toate paginile acestei cărți mizează acum mai degrabă pe familiar, decît pe inedit. Publicistica este un gen mult prea contextual pentru a nu fi riscant atunci cînd ajunge între copertele unui volum. Sigur, publicistica literară este mai puțin efemeră datorită ideilor și temelor ei care nu se devalorizează niciodată, dar dacă articolele din presa interbelică ale unui Mihail Sebastian, să zicem, pot stîrni interes, pasiune și polemici, care sînt șansele ca texte adunate din paginile ultimului deceniu ale oricărei reviste să aspire la statutul unei cărți savuroase?!

Scrise și publicate între 2001-2009, în rubrica intitulată alternativ „Cronica optimistei/pesimistei" din *România literară,* Ioana Pârvulescu are dreptate să vadă în aceste articole un fel de jurnal public, un document neconvențional al vieții cotidiene (al unui intelectual) din primul deceniu al acestui secol. Dar acest lucru nu se datorează atît informației culturale, cît inteligenței emoționale, felului special în care Ioana Pârvulescu convietuiește cu cotidianul și „citește" realitatea – colecționînd detalii, punînd întrebări, făcînd acolade literare –, și, nu în ultimul rînd, calității scriiturii. Îndrăgostită iremediabil de începutul secolului trecut, Ioana Pârvulescu și-a însușit, mai ales în publicistică, o anume eleganță – în atitudine, în gusturi, în sintaxă –, marcă stilistică ce o face, paradoxal, originală. Se degajă din aceste texte o plăcere a comunicării și o senzație de normalitate rare, căci indiferent cum ar fi – tonic, ironic, melancolic sau de-a dreptul trist, amuzat, încruntat sau doar neliniștit, reflexiv, didactic sau confesiv – eul publicistic al Ioanei Pârvulescu are mult farmec și se ocupă cu adevărul din spatele suprafețelor cotidiene. Oricît de personale ar fi textele (și unele chiar sînt), paginile acestea de publicistică sînt niște oglinzi în care, dacă nu ne recunoaștem gesturile, întîmplările, gîndurile noastre, cel puțin ne place să ne oglindim în ele.

Primul și al treilea grupaj de texte din volum sînt o suită de scene de la bloc – acolo unde viața este „veselă ca un desen animat" –, de pe stradă sau de la școală, cu situații și personaje pitorești, comice, absurde sau neliniștitoare. Pornind de lîngă cratița din bucătărie sau din fața televizorului și a computerului, trecînd prin fața vitrinelor, traversînd traficul, intrînd în supermarket, în sala de clasă sau coborînd pe peronul unei gări de provincie, Ioana Pârvulescu consemnează situațiile cotidiene ale vieții precum o Carrie Bradshaw cultă meditînd și scriind despre viața noastră la început de secol: limbaj, comportamente, obiceiuri și prejudecăți, fleacuri semnificative sau „mici incoveniente care ne arată cît sîntem de precari". Deși la un cu totul alt nivel al eleganței și cu o perspectivă culturală complet diferită față de personajul invocat în comparația de mai sus (comparație frivolă doar pentru cei prețioși și lipsiți de umor), Ioana Pârvulescu scrie cu aceleași delicii reflexive despre chestiuni esențial feminine: cochetăria și manierele, femininul, și nu feminismul, solidaritatea și pălăvrăgeala femeilor, memoria bijuteriilor, luxul confortului, nevoia de *soulbuilding* sau polifidelitatea în dragoste. Altfel, episodul poștăriței cu picioarele umflate care-i bate la ușă cerînd sfîrșită o pereche de sandale sau conversația din parc, de la egal la egal, cu fetița care „făcuse pipi pe ea" sînt două „momente" literare memorabile.

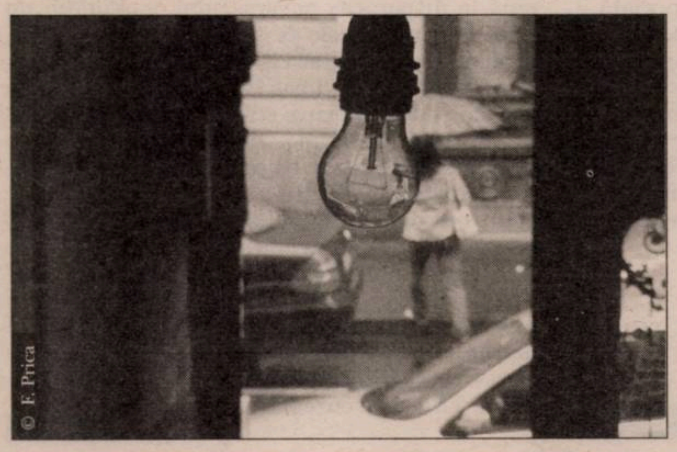
© F. Prica

„Cărțile care ne seamănă" este partea mediană a volumului și cea mai livrescă. Aici Ioana Pârvulescu scrie mai puțin despre viață și mai mult despre cărți, unele texte fiind foarte frumoase eseuri livrești amintind de Eco, Borges sau Nicolae Manolescu cel din unele *Teme*. Cine va citi atent aceste crochiuri se va alege cu o colecție de axiome și dictoane care merită date mai departe: „o simplă prepoziție, un adverb sau chiar o virgulă sînt motive de bucurie sau de suferință pentru toți cei care trăiesc în lumea cuvintelor", „realitatea și cartea sînt ca două vase comunicante, tot ce torni într-unul din ele se ridică imediat și în celălalt", bestseller-ele secolului XXI nu diferă de foiletoanele de succes ale secolului al XIX-lea, doar că „nu povestea fetei este acum în centrul atenției, ci povestea... informației", aranjarea unei biblioteci e ca și cum ți-ai rememora viața de pînă în acel moment „pentru că marcajele ei sînt cărțile", „din cărți mediocre pot ieși uneori filme bune, dar din cărți bune se fac aproape întotdeauna filme proaste", „oamenii confundă capacitatea de a forma fraze cu aceea de a crea", „rareori o bibliotecă, animal vertebrat pe o treaptă de evoluție superioară, rămîne întreagă după moartea celui care a creat-o... cărțile sînt făcute să călătorească, să migreze de la un om la altul, de la o generație la alta, de la o familie la alta", „a scrie un roman presupune o acumulare de experiență, nu numai de viață, dar și de literatură", „nu sîntem la nici o vîrstă imuni la calități care ni se atribuie în mod gratuit", „literatura e un joc cu *dacă*", „pentru scriitori, inconfortul nemuririi începe atunci cînd devin adrese"...

În această secțiune am remarcat, dincolo de dragostea imensă față de carte (căreia îi închină cîteva omagii frumoase ca niște poeme în proză), preocuparea constantă a Ioanei Pârvulescu pentru critica literară. Mai întîi vorbește despre retorica negativă a pseudocriticului, pentru ca apoi, în eseul „Patimile și măreția criticii literare" să-i arate statutul ambiguu și să alcătuiască „un posibil decalog al criticii" (pe care eu unul l-aș semna, dacă ar deveni un cod deontologic), iar în „Portret de critic" să ilustreze însușirile elementare pe care ar trebui să le aibă un bun critic de întîmpinare: să fie predispus la o anumită doză de sacrificiu, să aibă caracter, gust și bucuria lecturii. Ambele texte sînt scrise fără crispare și fără *partipris,* au bun-simț, sînt simple, drepte și responsabile, denotă respect față de această meserie și o înțelegere superioară a jocului literar.

Minunată povestitoare, capabilă să scrie în registre diverse, curioasă, manierată și, mai ales, sensibilă, inteligentă, discret reflexivă și profund livrescă, scriind elegant și cu fineți feminine, cu umor și cu un simț liric sau, după caz, ironic al detaliului, publicistica Ioanei Pârvulescu este una dintre cele mai culte și mai șarmante cărți de vacanță ale acestei veri. Și, poate cel mai important, face ca secolul XXI să pară suportabil.

Dilema veche vă recomandă

● Duminica trecută, în a doua zi a Mondialelor de atletism de la Berlin, jamaicanul Bolt a stabilit un record mondial în proba de 100 m, de o importanță (aproape) științifică pentru dezvoltarea bipezilor: 9 secunde și 58 de zecimi, echivalentul unei viteze de 44 km/oră. E ceea ce îmi dă avînt să recomand și în această săptămînă competiția de acolo (pentru ultimele ei patru zile), model de civilizație, de seninătate și efort pașnic al speței (TVR 2 și Eurosport Live). Cu observația ca, în cazul unor noi performanțe, să nu se mai folosească bombasticele expresii de „extraterestru", „galactic" etc. De unde siguranța neroadă că în Cosmos se știe ce sînt un metru, un milimetru, o secundă, o zecime de secundă...? (Radu Cosașu)

● „Nu mai vrem filme, vrem Gojira!", se pare că a strigat cineva la festivalul de film „Anonimul"... (Ironia face că Gojira – numele de scenă al muzicianului – este, la origine, tot un nume cinematografic!) Întreaga (tristă) poveste aici: *http://www.cotidianul.ro/publicul_si_a_spus_cuvantul_mediocritatea_a_invins_la_anonimul-95487.html.* (Alex. Leo Șerban)

● Micul *Glosar al termenilor de jazz* de Johnny Bota apărut la Editura Brumar. Jazzologilor amatori și celor pasionați de lirismul lexical al jazz-ului. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Ciomăgari

● ***123 – s-a furat un tren / The Taking of Pelham 123* (SUA, 2009), de Tony Scott.**

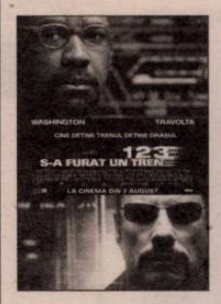

Stilul regizoral al lui Tony Scott (fratele lui Ridley) se caracterizează prin fals dinamism. „Dinamismul" său e ca „dinamismul" crizelor de furie ale unui cabotin care se montează singur. Scott face *thriller*-uri, ceea ce înseamnă că majoritatea evenimentelor din care se compun filmele lui sînt intrinsec-dinamice: de exemplu, o bună parte din evenimentele noului său film, *123 – s-a furat un tren,* se desfășoară pe durata celor 60 de minute pe care municipalitatea New York-ului le are la dispoziție ca să-i răscumpere, cu 10 milioane de dolari, pe cei 19 pasageri ai unui metrou deturnat. Dar Scott n-are încredere în dinamismul lor intrinsec: nici măcar o acțiune din o sută nu se îndură să ne-o prezinte curat; fiecăreia îi mai adaugă o doză de dinamism, din filmare sau din montaj. De exemplu, unul dintre răufăcători trage o rafală de mitralieră în aer. E o acțiune. Cum poate fi ea dinamizată suplimentar? Simplu: prezentînd-o nu într-un singur cadru, ci în trei, adică bam!, bam!, BAM!. E această acțiune îndeajuns de importantă din punct de vedere dramatic, încît să merite a fi accentuată? Nici pe departe, dar Scott nu ține cont de diferențele de greutate dramatică; el dinamizează totul, fără discernămînt – important e ca adrenalina să continue să curgă. Un asemenea „stil" îl scutește pe regizor de orice efort de gîndire. E un stil de neam prost, care presupune că spectactorul nu e capabil nici măcar de emoție primară – filmul trebuie să facă toată treaba pentru el. Din cînd în cînd, acțiunea încremenește și – bang! – vine un mesaj scris: bang! – „Încă 48 de minute pînă la *deadline*"; bang! – „Încă 37 de minute pînă la *deadline*". Dacă Scott ar face filme porno, probabil că filmele lui s-ar și masturba în locul consumatorului.

...*Pelham* e ecranizarea unui roman de John Goodey, publicat în 1973. Romanul a fost ecranizat și în 1974, de către Joseph Sargent. La vremea respectivă, marele critic Pauline Kael îl caracteriza pe Sargent drept „un ciomăgar" care, atunci cînd vrea să-i livreze spectatorului un mesaj, i-l livrează dîndu-i cu el în cap. Dar Kael încă nu-l cunoștea pe Scott. Cum stabilește acesta (împreună cu scenaristul său, Brian Helgeland) că primarul New York-ului (James Gandolfini) e un ipocrit? Păi, cam primul lucru pe care-l face primarul este să se plîngă că e obligat să viziteze școli (întotdeauna pline de copii mucoși, care-i dau și lui răceala), iar cam al doilea lucru pe care-l face este să-și aranjeze freza înainte de a merge să spună presei cît e de îngrijorat pentru viețile ostaticilor. Personajul e construit din idei de-a gata despre nesimțirea politicienilor în general. Nu el e principalul demagog, ci Scott, care întărîtă publicul, astfel încît acesta să-și exprime aprobarea la momentul în care deturnătorul trenului (John Travolta) îl cere la telefon pe primar și-i zice vreo două. Acest cinism leneș în privința politicienilor era foarte comercial în America anului 1974 (Watergate, Vietnam, chestii). Realizatorii noii versiuni au socotit că merge și în 2009 (criză, chestii), dar numai pînă la un punct, mesajul pe care vrea să-l audă publicul de azi fiind acela că newyorkezii sînt capabili de solidaritate în fața unui atac. Drept care, pînă la urmă, primarul se dă pe brazdă și se face de folos. Calculele comerciale din spatele acestui film sînt atît de grosolane încît nici măcar puținele lui surprize – cum e această umanizare a primarului – nu sînt surprinzătoare. Apropo de calcule grosolane, ce credeți că era deturnătorul de metrouri înainte de a deveni deturnător de metrouri? Baștan de Wall Street, firește. Travolta joacă acest rol așa cum își joacă el de obicei rolurile negative – cu voioșie juvenilă („Uhuu, baby!") și cordialitate bășcălioasă (primarului: „He-he-hei! Încîntat de cunoștință, omule!"). Își face datoria față de public, oferindu-i un spectacol, deși a mai executat exact același număr și în *Broken Arrow,* și în *Face/Off*. Soluția lui Denzel Washington, în rolul dispecerului de metrou care-i primește apelul, e, în mod, previzibil, una de contrast: să fie serios și demn. Personajul fiind o făcătură, totul depinde de ce transmite actorul ca prezență fizică, deci Washington – care transmite substanță și care, atunci cînd e demn, e sexy-demn, nu lemnos-demn – n-are cum să piardă. El și Travolta gestionează cu profesionalism obișnuitele artificialități ale relației telefonice pozitiv-negativ – inclusiv replica aceea tîmpită și obligatorie: „De fapt, tu ești exact ca mine." –, dar tot ce pot face (ei și John Turturro în rolul unui polițist) e să dea gunoiului un pic de glanț. Dintre toți cei implicați în acest film, actorii sînt singurii care mai par să creadă că divertismentul are vreo legătură cu inteligența, talentul sau demnitatea profesională.

trecerea prin reviste

Bărbaţii şi bancurile

Revista *FHM* a scos un supliment de vacanţă: *Banca de bancuri şi Kum Fu*. „Kum fu"-urile reprezintă diverse întîmplări neobişnuite sau amuzante (cel puţin aşa se doresc a fi...) din viaţa bărbaţilor: în stilul compunerilor ce ni se dădeau, pe vremuri, la şcoală, pe aceeaşi temă. Bancurile par şi ele să fi fost alese de cititorii revistei (la sfîrşitul fiecăruia dintre ele e cîte un nume...): împreună cu „kum fu"-urile, ne oferă un soi de percepţie masculină-standard, şablonardă asupra „lumii şi vieţii".

Numai că „lume şi viaţă", în interpretare *FHM,* înseamnă, în general, femei, sex şi distracţii. Conglomeratul de glume şi întîmplări masculine se axează pe aceste trei teme. Cu vagi extensii în domeniul familiei (aici soacra joacă un rol remarcabil), al educaţiei (profesoara sexy...), al carierei şi... opiniei publice (personajul „celălalt" colectiv). Portretul-robot al bărbatului din instantaneele *FHM* ar fi următorul: interesat, pînă la obsesie, de femei; dornic, oricînd, de petreceri; preocupat de părerea celorlalţi, dar gata să se facă de rîs; deloc politic corect, atît în aprecieri, cît şi în limbaj.

Una dintre preocupările eroilor din povestiri sînt revistele porno. Se pare că acestea îi urmăresc unde nu se aşteaptă şi îi pun în situaţii penibile: „Omul meu adunase porneturile în două sacoşe de hîrtie şi se îndrepta vertiginos spre tomberon. Primul semn rău: s-a rupt baiera pungii. Aşa că a luat-o în braţe. Al doilea semn rău: s-a împiedicat, pentru că avea cîmpul vizual destul de restricţionat din cauza pungii din braţe. A căzut şi conţinutul sacoşelor s-a împrăştiat pe trotuar. Trotuarul din faţa unei şcoli!".

Fragmentul ales, oricît de stupid ar fi la prima vedere, este reprezentativ pentru nivelul compunerilor, cît şi pentru desfăşurarea lor narativă: mai întîi, eroul face o greşeală, o acţiune care, din start, îl plasează pe o traiectorie eronată sau măcar nesigură *(hybris*-ul din tragediile antice); apoi, cînd încearcă să dreagă lucrurile, o face şi mai lată; iremediabilul se produce; la sfîrşit apare, din *off,* şi audienţa – corul – dacă nu ostilă, măcar batjocoritoare. În rest, fraze simple, mai curînd propoziţii, fără prea multe subordonate: „Acum vreo patru ani am plecat de 1 Mai la mare cu prietenii *(n.a.:* introducerea, conform regulilor jurnalistice...). Ne-am cazat cinci într-o cameră de hotel (patru băieţi şi o fată). Tipa nu era combinată cu nici unul dintre noi. *(n.a:* intriga!). (...) Ulterior *(n.a.:* după piscină) ne-am întors în cameră şi am ajuns sub duş împreună cu ea". Punctul culminant, ar zice orice scriitor de compuneri dintr-a VII-a. Dar nu. După duş, eroul povestirii, pe cai mari, iese, cu prosopul în jurul taliei, pe hol, să vorbească la telefon. Acolo, unul dintre colegi îi smulge prosopul şi îl închide pe dinafară *(n.a:* noua posibilă intrigă...). În acest moment îşi face apariţia auditoriul: „Oricum, mult mai şocate au fost cele opt sau zece persoane care jucau cărţi la o măsuţă din hol". Asta încă nu e nimic. Bărbatul deştept care a făcut duş cu singura fată din grup a stîrnit şi admiraţia corului: „(...) aud pe cineva pe hol că vorbea la telefon: să vezi cît de tare e aici: (...) unu a rămas închis dezbrăcat pe hol." *(n.a.:* deznodămînt!).

Cuvîntul „tare" e cheia. Pînă la urmă, asta e ce contează la bărbaţii de compuneri *macho* din suplimentul *FHM:* să fie cît mai tari, faţă de femei, prieteni, opinia publică aleatorie... Alăturările de cuvinte prin care îşi exprimă această aspiraţie sînt irelevante. (**I. P.**)

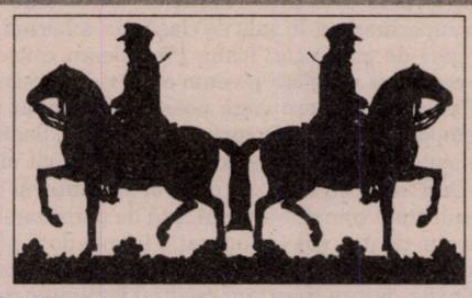

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De ziua fiului inexistent

Dragule, deşi nu mi-ai scris de 7 luni, asta nu mă împiedică să menţin tradiţia noastră şi să-ţi trimit – la împlinirea a 41 de ani de la noaptea aceea de august cînd ai fost conceput simultan cu atacarea Cehoslovaciei de trupele Pactului de la Varşovia – o poveste dintr-acelea care bănuiesc că încă îţi plac. Anul trecut ţi-am povestit un film ceh al lui Passer şi mi-ai răspuns scurt că sînt inadecvat*; aveai pe cap plecarea în Islanda. Să zicem că te-am înţeles. Anul acesta – stimulat şi de vestea primită de la prietenul tău D.M.T. că ai plecat cu *Tatăl meu obosit* al lui Gellu Naum, cu versul acela: „m-am săturat de atîta tată" – m-am decis să-ţi trimit cronica dintr-o veche revistă *Cinema* la *Nanuk* pe care l-am văzut împreună la Cinematecă, în 1981, cînd împlineai 13 ani. Ţin minte – insuportabil cum sînt – că la ieşire mi-ai spus că nu-l vei uita toată viaţa. Poate că nu mă vei găsi şi azi inadecvat.

Nanuk cel din Nord e un documentar... – nu, prost început de frază. Nanuk e un eschimos, urmărit de Robert Flaherty în 1922 de-a lungul existenţei sale, o zi, două, patru, nu ştiu, fiindcă filmul nu are timp. Doar spaţiu şi cîţiva oameni – familia acestui Nanuk – proiectaţi pe imensitatea de zăpadă a Nordului canadian, în cel mai clasic decor al eternităţii: pustiul.

Nanuk nu-ţi lasă nici o vorbă, comentariul e absolut informativ, cei mai sobri comentatori ai „Sahiei" ar putea obiecta că „e prea sec şi nici aşa"... Doar în final există o inflexiune lirică, urîndu-i-se eroului „somn uşor" şi atît. Niciodată însă expresia aceasta – de două parale pe continent – nu mi s-a părut mai stranie şi mai gravă. Fiindcă niciodată existenţa omenească – în tot ce are esenţial, ca la începutul lumii – nu mi s-a părut mai stranie şi mai gravă. E ca şi cum i-ai spune lui Atlas, cel care ţine globul în spate, noapte bună şi somn uşor. Se potriveşte sau nu se potriveşte, nu ştiu. Nanuk ţine în spate o familie – soţia şi doi copii – plus cîţiva cîini, cei care-i trag săniile. E un titan. N-are decît un cuţit lung, căruia arta lui Flaherty, ochiul lui de artist îi conferă un destin, un destin al obiectului pe măsura destinului unui om. Cuţitul acela e armă, cuţit de bucătărie, furculiţă, obiect de lux, mistrie, fierăstrău – căci cu el se taie blocurile de zăpadă, „prefabricatele" care în fiecare seară, puse unele lîngă altele, formează ca în jocurile puerile cu cuburi, baraca de gheaţă a familiei. În fiecare seară, familia lui Nanuk are un alt cămin în pustiul de gheaţă: se culcă toţi, unii lipiţi de alţii, goi pînă la brîu, acoperiţi cu blănurile, încălzindu-se cu propria căldură a corpurilor lor. Dimineaţa femeia nu face focul, nici cafeaua; execută un gest uluitor pe care nici o artă nu ni l-a dezvăluit, unul dintre acele gesturi omeneşti pe care – dacă eşti sensibil – le iei cu tine în mormînt: femeia ia cizmele lui Nanuk, îngheţate peste noapte, şi începe să le încălzească cu propria-i răsuflare; apoi, ca să le dezgheţe bine, le mestecă bine în dinţii ei puternici, răsuflînd asupra lor. Nici o declaraţie de dragoste nu a avut pe ecran frumuseţea acestor cizme bărbăteşti dezgheţate cu atîta sălbăticie de o femeie. Pe urmă, familia se îmbarcă în sănii şi Nanuk începe să vîneze, să-şi facă meseria.

Apare o altă scenă nemaivăzută: Nanuk descoperă, undeva în zăpadă, două orificii în care introduce un fel de harpon; vînează sub zăpadă; începe să tragă frînghia harponului şi se încinge o luptă care ne trimite direct printre strămoşii noştri din comuna primitivă. Animalul de sub zăpadă nu se predă; nu-l vedem, doar Nanuk se zbate într-o trîntă „lucrată" de un regizor genial: e o luptă cu invizibilul. Nanuk trage de frînghie, cade, se răsuceşte, se ridică, iar cade, iar trage de harpon, lupta e lungă, nici un prim-plan al eroului, doar convulsiile lui pe albul zăpezii, omul în torturile luptei pentru hrană – omul esenţial. Literatura nu putea face mai nimic spre a exprima această scenă. Numai cinematograful. Lîngă mine, un spectator şopteşte celui de lîngă el:

– Nu e trucaj?

Cum să fie trucaj, doamne-dumnezeule? E cinema pur, cu care nu sîntem obişnuiţi.

În sfîrşit, Nanuk învinge şi din adînc, din adîncul lumii, apare la suprafaţă o focă – animalul vînat cu atîta chin. E moartă, învinsă, uriaşă. Dacă l-aş fi văzut pe Prometeu aducînd pe pămînt focul, nu m-aş fi simţit atît de fericit ca în clipa cînd Nanuk începe să taie cu cuţitul său fermecat, prada; taie pielea uşor, cuţitul parcă lucrează în unt, simţi – halucinant – voluptatea vînătorului. Cîinii încep să latre înnebuniţi: e mirosul de sînge, de carne crudă. Dar primii care mănîncă din hălcile de carne sînt oamenii. Cîinii aşteaptă privind festinul familiei lui Nanuk. Cîinii sînt singurele vieţuitoare care ştiu în acest pustiu ce înseamnă aşteptarea. Nanuk nu ştie, nu o cunoaşte. După cum nu cunoaşte plictiseala, frica, laşităţile, şi tristeţea.

Să ne fii sănătos şi să-ţi placă ce faci.

Tatăl tău, totuşi.

---

* pentru non ficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 237 din 28.08.08.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Conştiinţele (II)

N.C. Munteanu: vînat continuu. De Ceauşescu înainte de '89 pentru ironia sa muşcătoare de la Radio „Europa liberă", după Ceauşescu, pentru vehemenţa sa antiiliesciană şi anticomunistă. În clipa în care trece de partea cealaltă a baricadei, de la om de radio la om de execuţie, fiind propus în Consiliul de administraţie al TVR (1998), dar şi pentru funcţia de preşedinte TVR, i se arată „pisica": dosarul său de colaborator al Securităţii lui Ceauşescu. Controversele iscate cu acest prilej îl conduc spre retragere din viaţa publică. Clarificările sale vor veni mult mai tîrziu (2007), cînd îşi explică dosarul de Securitate într-o carte. După care, poate fi văzut *pedalînd mult şi bine prin München.*

Patapievici: fizician, revoluţionar, rebel, eseist. Articolele şi cărţile sale pun în ecuaţie, cu deznădejde şi voluptate, starea poporului de azi *(Omul recent),* şi vai de mama ei de viaţă intelectuală românească *(Despre idei şi blocaje)!* Limba sa greu filozofică, greu de priceput, deci periculoasă, cugetarea publică au dus la urmărirea sa de către serviciile secrete prin intermediul unui inabil căpitan Soare, care a stat de vorbă cu vecina filozofului. Lăsată în viaţă, vecina a stat de vorbă cu Patapievici. De aceste discuţii a aflat media, iar Parlamentul a creat o comisie ce a îngropat Soarele. Patapievici nu s-a lăsat. În vremuri de lipsă de valori, a fost numit cu greu membru CNSAS, director al Institutului Cultural Român, acţiunile şi reflecţiile sale atrăgînd în continuare antipatíe, vehemenţă, admiraţie. Singurul rămas flower-power dintre conştiinţele actuale, în 2006, a fost la prezentarea raportului privind condamnarea comunismului în Parlament, unde de la balcon a intrat într-un dur joc al replicilor cu Vadim Tudor, adulator comunist. În 2007, „Poneiul Roz cu zvastică-n coadă", expus la Institutul Cultural din New York, l-a prins preşedinte al Institutului. Scandalul s-a polarizat naţionalist şi politic, pînă într-atît încît Guvernul Tăriceanu i-a tăiat bugetul, iar preşedintele Băsescu l-a reconfirmat în funcţie şi i-a dublat bugetul.

Pleşu: tot discipol al lui Noica, dar „născut odată cu cuvintele sale" şi cu mult mai pămîntean decît Liiceanu. Pleşu a fost sensibil la chemările politice din partea PD – Roman. Ministru al Culturii (1990), ministru de Externe (1996), membru CNSAS, consilier al preşedintelui Băsescu (2006). Cînd a simţit că politica nu e locul său, a plecat. Dar i-au trebuit încercări repetate spre a înţelege de fiecare dată acelaşi lucru. A crescut generaţii de emuli în însoritele sale paradisuri: revista *Dilema* şi New Europe College, dînd plăcere şi burse celor ce vor să înţeleagă cultural trecerea fiecărei zile.

Tănase: al dracului de bun prozator în *Corpuri de iluminat,* interesant ca editorialist la *22,* căutat sfătuitor de partide după bursele sale în America. Discret în talk-show-uri. Confiscat de studiul istoriei.

TRU: Traian Răzvan Ungureanu a fost ziarist la *Viaţa studenţească,* de pe vremea Răposatului, Degrabă Împuşcatului, Marelui Ciuruit. A fugit la Londra, unde a lucrat la BBC pînă în 2003. A plecat cu scîntei, acuzînd conducerea BBC România de jocuri politice în favoarea premierului de atunci, Adrian Năstase. A rămas la Londra de unde a scris pentru *Evenimentul zilei,* apoi pentru *Cotidianul* şi *Idei în Dialog*. Lucid pînă la disperarea adversarului, susţinător de Băsescu pînă dincolo de greşelile acestuia, TRU, în cărţile sale – reluări discursive ale articolelor –, a făcut harcea-parcea lumea românească şi a dat comentarii sportive stilistic impecabile. Luat la întrebări, pe vremea cînd trustul „ţinea" cu Băsescu, de ce-i convine să stea pe banii lui Vîntu în trustul Realitatea-Caţavencu, răspunde că banii sînt bineveniţi traiului său la Londra, atît timp cît înseamnă neamestec în scrisul său. În 2009 este destituit de la *Cotidianul* pentru o posibilă candidatură la Parlamentul European din partea partidului preşedintelui. Nici scandalul n-avea aceleaşi coordonate: trustul era acuzat de data asta că înclinase balanţa împotriva lui Băsescu. TRU este europarlamentar.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

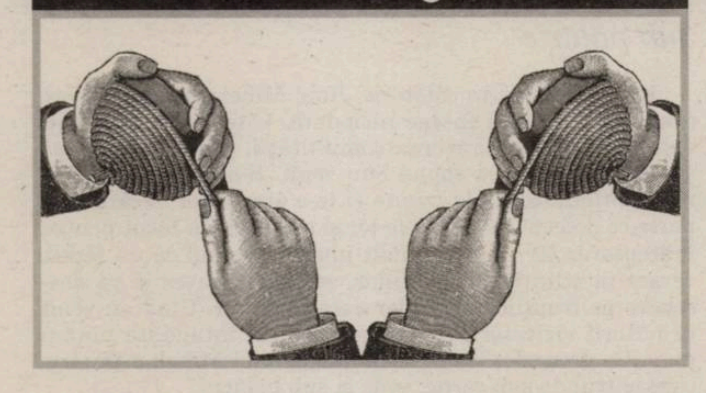

Comparaţi, băieţi, comparaţi!

Comparaţia este poate cel mai relevant exerciţiu de discurs politic. O comparaţie îţi poate spune uneori mai multe despre gîndurile unui emiţător de idei, decît un întreg volum. Iată-l, de pildă, pe emiţătorul de idei Mitică Dragomir. Cînd DNA s-a decis să ancheteze genţile cu bani de prin fotbalul românesc, Mitică Dragomir a emis această magistrală comparaţie: „Mie îmi era mai bine pe vremea lui Stalin, acum e stat poliţienesc". Am ciulit urechile cînd am auzit-o pentru că se plia pe o idee mai veche a mea pe care am abandonat-o: Stalin în imaginarul TV românesc. Tam-nesam, diverşi tipi şi tipe de la televizor cred cu toată tăria că ei trăiesc în plin stalinism. Vezi bine, aşa îşi imaginează ei că făcea şi Stalin: tu, cetăţean sovietic, te duci la televizor, zici că tătuca e criminal şi că NKVD face poliţie politică, după care procurorii te invită politicos la audieri pentru că n-ai plătit taxele la stat, dar dacă nu poţi să vii, aduci hîrtie de la avocat şi amîni înfăţişarea. Da, exact aşa era în vremea lui Stalin. Cum ziceam, am abandonat ideea din lipsă de timp, nu de clienţi, dar o vînd bucuros cuiva preocupat de comparaţii zevzece.

Ştiu exact şi cînd mi-a venit ideea asta cu Stalin. Un alt gînditor politic magistral, Ion Iliescu adică, a spus la un moment că legea lustraţiei înseamnă „un stalinism întors pe dos". Pesemne aşa ştie Ion Iliescu că se proceda pe vremea lui Stalin: după o viaţă de trăit bine în nomenclatură, după aproape două decenii de condus în democraţie, vine o lege care te invită politicos să ieşi la pensie din politică, să faci afaceri, să-ţi scrii memoriile sau doar să-ţi consumi liniştit pensia de 20 de ori mai mare decît a agricultorilor. Exact aşa au fost lustrate şi cele circa 1,5 milioane de victime ale represiunii staliniste din 1937-1938 (deşi unele surse răuvoitoare, dar documentate, spun că au fost împuşcate, în ritm de 1000 pe zi).

Mi-am adus aminte de aceste victime ale stalinismului, care sînt Iliescu şi Dragomir, auzind alte două comparaţii care m-au lăsat mască. La Chişinău fiind, mă văd cu o doamnă foarte drăguţă, genul „activist-pînă-la-moarte". Fiind foarte preocupată de libertatea de exprimare, îmi tot povesteşte ce se întîmplă în Moldova cu ziariştii, cum au făcut jurnaliştii de la televiziunea de stat greva foamei atunci cînd şi-a numit Voronin şefii la post, cum au fost evacuaţi şi bătuţi de scutieri, cum UE şi Consiliul Europei au cerut permanent de atunci Guvernului de la Chişinău depolitizarea postului de stat, cum acesta are un program greţos pro-comunist. E vizibil cu ochiul liber că televiziunea moldovenească e blocată undeva în epoca în care ştirile însemnau relatări despre exportul de grîne combinate cu părerea preşedintelui despre orice, totul asezonat cu cîte un şut în gură trădătorilor din opoziţie. Asta fiind situaţia, doamna de care vorbesc îmi relatează convorbirea pe care a avut-o cu altă doamnă, o reprezentantă a Consiliului Europei. Aşa cum implică *job-description*-ul, activista noastră îi înşira starea de fapt. La care doamna de la Consiliul Europei, o franţuzoaică, îi replică ceva de genul: ei, dragă, lasă, că aşa e peste tot, şi la noi Sarkozy controlează France 1, nu-i mare lucru. Dacă nu aţi înţeles foarte clar comparaţia, Franţa e ţara aceea unde jurnaliştii de la televiziunea publică au făcut grevă faţă de ideea ca televiziunea finanţată de stat să aibă anumite restricţii la publicitate, ca să nu mai facă concurenţă neloială posturilor private. Stalinism curat – ar zice Mitică Dragomir la o aşa grozăvie – e fix acelaşi lucru ca în Moldova, unde jurnaliştii sînt scoşi în şuturi de miliţieni şi anchetaţi pentru subminarea ordinii de stat.

Şi pentru că tot m-am apucat să colectez comparaţii prosteşti din Moldova, mai am una. Ziarul britanic *The Independent* a scris un articol despre alegerile de acolo, oarecum critic faţă de Partidul Comuniştilor. Un anume Luke March, *Senior Lecturer in Post-Sovietic Politics, University of Edinburgh,* spune prezentarea, trimite un fel de drept la replică ciudat, unde subliniază succesele economice ale guvernării comuniste şi stabilitatea adusă ţării şi mai ales succesele electorale remarcabile ale partidului, care chiar şi acum a luat 45% din voturi, ceea ce reprezintă „o performanţă electorală la care partidele noastre nu pot decît să viseze". Desigur, laburiştii şi conservatorii nu ar putea decît să viseze şi la altele, de pildă la controlul cvasi-total al televiziunilor, de unde se informează 88% din populaţia Moldovei, la controlul abuziv al administraţiei, la întocmirea cel puţin dubioasă a listelor electorale. În rest, toate sînt la fel, Anglia este tot cam ca Moldova, iar Voronin ar fi un politician de mare succes la Westminster, Gordon Brown ar putea doar să viseze la aşa ceva.

În condiţiile în care un *senior lecturer* în studii postsovietice (deci aşa s-au reciclat kremlinologii de pe vremuri, mă întrebam eu ce s-a ales de ei!) face asemenea comparaţii, ce aşteptări să mai ai de la umilul gînditor politic Vladimir Voronin, care declara înainte de alegeri că în Moldova există doar două forţe politice: „Partidul Comuniştilor, pe de o parte, şi forţele radicale de dreapta, pe de altă parte". De altfel, Voronin nu face decît să se înscrie într-o întreagă galerie de gînditori de stînga pentru care nu există dreaptă legitimă. Pentru ei, toată dreapta e fascistă. Naomi Klein sau Noam Chomsky ar fi mîndri de el. Ca, de altfel, şi Adrian Severin, care scoate furibund cădelniţa laică din patrafir şi aruncă cu epitetul de „fascistoid" în oricine îl enervează (cînd Patapievici l-a făcut incompetent, Severin i-a spus că e fascistoid, arătîndu-şi competenţele).

Şi pentru că am pomenit mai sus de maestrul universal al comparaţiilor groteşti, acest megastar al gîndirii sucite, nu, nu la Severin mă refer, ci la Noam Chomsky, acesta şi-a exprimat recent o opinie despre alegerile din Iran. Despre care a spus că nu au fost nişte alegeri corecte, pentru că mulţi candidaţi au fost respinşi de către autorităţile religioase, deşi, spune el, ceva similar se întîmplă şi în societăţile vestice, unde, dacă nu ai o avere mare, nu poţi candida, o formă de respingere similară. Da, e exact acelaşi lucru! De pildă, dacă ar fi trăit în Iran, Obama ar fi trebuit doar să-i convingă pe mullahi că e un om de bine întru Allah, în loc să facă atîta efort ca să strîngă fonduri de campanie şi, la ce talent oratoric are, i-ar fi fost chiar mai simplu. Iar dacă trăia în stalinism, mă gîndesc eu, scăpa şi de problema religioasă, şi de problema banilor.

De la Mitică Dragomir şi Noam Chomsky, marile spirite se dau cap în cap cu logica.

P.S. Cînd să trimit articolul la redacţie, dau peste această ştire: „Prim-vicepreşedintele Adriean Videanu susţine că activitatea Comisiei de anchetă a modului în care au fost cheltuiţi banii pentru publicitate de către Ministerul Turismului arată revenirea la practici staliniste". Da, exact aşa îi făcea Gheorghiu-Dej lui Coposu: îl chema la Parlament la audieri, dădea informaţii pe sub mînă la *Scînteia*…

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

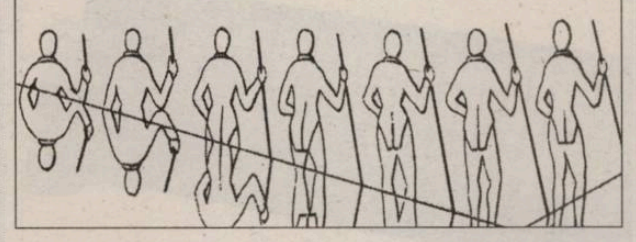

Realism posibil socialist. În filme

Am văzut, în ultimul timp, două filme care nu mi-au displăcut. Dar ambele mi-au adus aminte, cumva, de producţiile cinematografice româneşti ale copilăriei mele: cele în care El, proaspăt absolvent de Politehnică, era repartizat în comuna sau tîrgul X, unde o cunoştea pe Ea, profesoară în devenire; în final, de regulă, rămîneau împreună, după ce depăşeau intrigile veterinarului local, care o plăcea pe aceeaşi, sau/şi ale colegei ei de catedră, care era invidioasă pe Ea; şi, evident, după ce El şi Ea se alergau în jurul cîte unui stîlp sperînd să se sărute şi participau la şedinţa de partid a Uzinei pe care apoi o şi salvau de vreun incendiu…

123 S-a furat un tren (The Taking of Pelham) – în regia lui Tony Scott, cu Denzel Washington şi John Travolta – şi *Vrei să te însori cu mine? (The Proposal)* – regizor Anne Fletcher, cu Sandra Bullock şi Ryan Reynolds – sînt, la prima vedere, două filme total diferite: cel dintîi e un thriller despre deturnarea unui metrou, iar cel de-al doilea – o comedie romantică. Ambele au însă două lucruri în comun: mediul corporatist şi… morala.

123 S-a furat un tren ne oferă instantanee din interiorul regiei metroului newyorkez: eroul interpretat de Denzel Washington se pare că a luat mită ca să voteze în favoarea unui anumit tip de vagon, în detrimentul celorlalte. Deşi bun profesionist, el e retrogradat datorită acestei suspiciuni de corupţie. Cînd însă e pus să aleagă între propria lui condamnare, asumare publică a vinovăţiei şi viaţa unui om, el reacţionează aşa cum trebuie: îşi recunoaşte vina şi pasagerul metroului, unul dintre cei luaţi ostatici, este cruţat. Spre deosebire de el, personajul negativ jucat de Travolta, agent de bursă în existenţa „civilă", nu se dă înapoi de la crimă pentru a cîştiga sume enorme de bani. Deosebirea dintre cei doi este accentuată şi de utilitatea pe care fiecare dintre ei o dă banilor (deşi, desigur, aceasta nu le scuză vinovăţiile): Garber (Denzel Washington) a acceptat şpaga pentru a plăti şcoala fetelor sale, el fiind un familist devotat; Ryder (Travolta) e genul care-şi risipeşte finanţele cu modele în Islanda… Problema cu acesta din urmă e, de fapt, că Ryder nu preţuieşte viaţa: nici măcar pe a lui. De aceea şi moare, cum se cade, în final. În timp ce Garber, recuperat moral şi social, se întoarce acasă cu… metroul. Refuzînd oferta primarului New York-ului de a o face într-o maşină luxoasă. El îşi acceptă, cu mîndrie, într-un soi de spirit realist-socialist de altădată, condiţia proletară.

Tot condiţie proletară cu orice preţ vrea şi milionarul de Alaska, Andrew Paxton (Ryan Reynolds): acesta preferă să lucreze la New York, ca editor asistent al unei scorpii, Margaret Tate (Sandra Bullock) decît să se bucure liniştit – dar parazitar! – de averea familiei. Şefa corporatistă, workaholică şi obsedată de autoritate şi control, în genul lui Meryl Streep din *Diavolul se îmbracă de la Prada (Devil Wears Prada,* 2006), îl exploatează pe secretarul devotat. Însoţindu-l pe Andrew în Alaska, în casa părinţilor acestuia, la început din interes, Margaret evoluează, treptat, pe linia personajului lui Renee Zellweger din *New in Town* (2009): se îndrăgosteşte de erou, lepădîndu-şi *look*-ul şi fiţele corporatiste şi regăsindu-şi rădăcinile pierdute de fată bună. Pierdute şi îngropate sub straturi de frustrări şi de feminism de circumstanţă: soluţia finală a filmului este că femeia trebuie să stea la locul ei, lăsîndu-se condusă de bărbatul moral, pe calea cea bună.

Proletarul american, fie el angajat la metrou, la bursă sau într-o editură, trebuie să fie capabil să-şi aprecieze corect propriile limite: dacă se întinde mai mult decît îi e plapuma, păţeşte precum Travolta… Dacă-şi vede lungul nasului, îşi poate păstra slujba (de preferinţă modestă) şi-şi poate găsi iubirea… corectă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Persistenţă

Mîndria de a persista e specifică românilor. Persistăm în propriul spaţiu, slab statalizat. În mitologia pe care i-am asociat-o. În erorile trecutului, pe care le idealizăm şi le repetăm impenitent, seduşi de puterile magice ale „continuităţii". Scopurile istorice nu există pentru noi. În genetica noastră funcţionează doar programul de supravieţuire. Interesant e că supravieţuirea – ca unică miză a interacţiunii colective – poate contrazice vieţuirea însăşi. Vrem să rămînem aici, *oricum*. Ne preocupă continuitatea, dar nu şi calitatea sau direcţia ei. Am moştenit doar tenacitatea de a orbecăi instinctual prin geografie: dar divin, noroc chior, accident inexplicabil. Poate că în trecutul nostru distant n-am avut de ales altă soluţie menită să atenueze faimoasa „teroare a istoriei". Nu şi acum, în secolul XXI, la peste 150 de ani de construcţie „naţională" şi pretinsă modernizare.

Generaţia lui Eliade, care a consacrat această nefericită expresie, poartă vina de a fi propus, astfel, cea mai perfidă schemă de autosabotare. Nu există vreo scuză mai laşă pentru neîmplinirile unui popor decît această stupidă „teroare a istoriei". Ea răsfaţă toate viciile, ambalează indulgent toate eşecurile, caută, iresponsabil, să justifice retroactiv toate nemerniciile. Cantitatea de teroare istorică este matematic egală pentru toate grupurile umane constituite sau nu în stat. Nu se află pe faţa pămîntului vreo etnie scutită de invazii, ocupaţii durabile, anexări, dezmembrări teritoriale, umilinţe, înfrîngeri militare, spolieri economice, molime, catastrofe naturale, revoluţii sau conflicte civile. Trebuie să fii oligofren, adică mai mult decît ignorant, pentru a crede, sincer, că numai „ai tăi" au suferit, şi să mai faci din acest privilegiu negativ o formă de electiune cu aere mesianice. Numai cineva aflat pe altă lume, făcută din închipuiri, poate asimila o asemenea farsă explicativă. Multe seminţii caută ţapi ispăşitori printre vecini, mai ales dacă merg la război. Nici una nu progresează însă dacă se mulţumeşte, ca noi, să „persiste".

Ruşii şi-au camuflat complexul de inferioritate într-unul de superioritate. Noi ne deghizăm sentimentul inferiorităţii într-un complex de persecuţie. N-am nevoie de rapoarte academice pentru a constata cît de jalnic răspîndită este această mentalitate de milog şmecher, care deturnează atenţia celorlalţi, dinspre neghiobia personală spre trista lui soartă de victimă calificată. Prin meseria mea, întîlnesc zilnic mulţi români. Mai toţi poartă acelaşi mesaj injectat în creier prin şcoală, familie, prin propagandă, presă şi prin obişnuinţă. Sîntem nedreptăţiţi, discriminaţi, defavorizaţi, uitaţi, trecuţi cu vederea, ameninţaţi, dispreţuiţi, expulzaţi, închişi sau persecutaţi *pentru că sîntem români*. Nu pentru că sîntem nesimţiţi, necioplţi, obraznici, mincinoşi, hoţi, leneşi, prost pregătiţi şi grei de cap. Doamne fereşte de aşa ceva! Nu, orice belea ni se trage din identificarea noastră şovină cu o specie aprioric detestată, nedrept cazată în Orientul de care nu vrem s-auzim, hăituită cu şarje xenofobe, marginalizată rasist – şi unde? În inima acestui „Occident" care se declară „civilizat"! De ce vă mai miraţi că – după cum judicios observa chiar şeful statului – brandul României este ţiganul violator Mailat sau infractorul Crulic, prefăcut în erou al pătimirii noastre pe linia Slavici-Coşbuc-Goga? Atitudinea noastră de cerşetori în tinda lui Dumnezeu – numai El, drăguţul, ne înţelege şi ne ajută! – e deja cunoscută, odioasă şi jenantă la intersecţiile oricărei capitale din UE. Un preot român din Italia, intervievat de cotidianul *Avvenire* pe tema contra-exodului românesc din peninsulă (şomerii se întorc acasă), comitea un *lapus linguae* plin de semnificaţie. „Nu uitaţi – le spunea el reporterilor – că sîntem o insulă *creştină* într-o mare slavă"... Se vede treaba că am rămas singurii care *persistă* în creştinism, salvarea umanităţii, restul lui Israel...

Buna dispoziţie spirituală (II)

Pinhas din Koretz (m. 1791)

Un om unic pe pămînt

Rabi Pinhas a fost întrebat: „De ce este scris: *În ziua în care Dumnezeu a creat un om pe pămînt,* şi nu *în ziua în care Dumnezeu a creat* omul *pe pămînt?*"

Răspuns şi explicaţie: „Îl vei sluji pe Creatorul tău, ca şi cum n-ar exista decît un singur om pe pămînt: tu!"

Lupta infinită

Rabi Raphael, plin de umilinţă toată viaţa lui şi ţinîndu-se întotdeauna departe de onoruri, îl tot întreba pe Maestrul său care este mijlocul de a învinge pentru totdeauna orgoliul. Dar n-a obţinut niciodată un răspuns. Într-o zi, l-a întrebat din nou: „Vai! Rabi, iarăşi trufia!" Rabi Pinhas i-a răspuns: „Ce vrei? E o treabă căreia omul trebuie să-i dedice toată viaţa fără să o poată împlini. Deoarece trufia este straiul lui Dumnezeu, aşa cum e scris: *Domnul împărăţeşte îmbrăcat cu măreţie*. Or, Dumnezeu este infinitul; cine este orgolios atacă veşmîntul infinitului. Aşa că nu există punct limită pentru încercarea de a fi mai puţin trufaş."

Pacea

Aceste cuvinte ale rugăciunii: „Cel care face pacea în înalturi, Acela ne va aduce pace şi nouă" erau astfel comentate de Rabi Pinhas: „Cerurile *(shamaim),* după cum se ştie, au apărut din pacea făcută de Dumnezeu între foc *(esh)* şi ape *(maim)*. Şi cel care a făcut să domnească pace între antagonisme va şti cum să facă aşa ca pacea să domnească şi între noi."

Rabi Raphael era foarte stăruitor în acţiunile de împăcare. Adeseori se ducea la casele unor hasidimi pentru a vorbi de la suflet la suflet cu soţiile şi ca să le facă să creadă din inimă în pacea conjugală. Odată, tocmai în ziua a noua a lunii Ab, aniversare a distrugerii Templului, zi de post, se găsea într-o comunitate ai cărei membri erau de mult certaţi din cauza unui conflict permanent aţîţat; a fost solicitat de una dintre părţi să restabilească pacea. „Dar probabil că Rabi nu o să vrea să se ocupe de treburile noastre astăzi, în zi de doliu. – În ce altă zi, mai mult decît astăzi, le-a răspuns el. Nu din cauza unei neînţelegeri neînsemnate a fost distrusă casa lui Dumnezeu?".

La inaugurarea sabatului, cînd se citeşte partea din Scripturi unde este descrisă Creaţia, hasidimii din Bershad au dansat în cerc toată ziua, şi strigau mereu: „sabatul creaţiei, toţi într-unul! Sabatul creaţiei, toţi într-unul!"

Acul din cămaşă

Odată au venit, din oraşul vecin, cîteva femei să-l viziteze pe Rabi Pinhas, pe care l-au înnebunit cu trăncăneala lor. A doua zi de dimineaţă, înainte de rugăciune, văzîndu-le din nou în faţa porţii lui, a luat-o la fugă, pînă la fiul lui, şi a exclamat: „Ah, de-ar veni odată Mesia, ca să mă scape de *Gite Jiden* (bunii evrei), ţadikimi!" Şi după o clipă a spus: „Voi credeţi că cei răi îl întîrzie pe Mesia... Nu, nu şi nu! Bunii evrei sînt de vină! Nu mă deranjează un cui bătut undeva în perete! Dar un ac uitat în cămaşa mea, pe mine mă zgîrie!"

Visele

Cuvintele lui Rabi Pinhas: „Visele sînt o emanaţie a spiritului, prin care acesta se purifică; de asemenea, toată înţelepciunea lumii nu este decît o emanaţie a Legii Sfinte şi doctrina se purifică astfel. Iată de ce se spune în Psalmi: *Cînd Domnul va face întoarsă calea robilor Sionului, vom fi aşa ca unii care visează*. Deoarece atunci vom afla că toată înţelepciunea nu a existat decît pentru purificarea Legii şi Exilul nu a fost altceva decît purificarea spiritului lui Israel; restul nu era decît un vis".

Bucuriile

„Toate bucuriile vin din Rai – spunea Rabi Pinhas; chiar şi o simplă glumă de acolo vine, dacă a fost spusă în spiritul unei bucurii adevărate".

Yehiel Mihel din Zloczow (m. 1786)

Nevoile

La începuturile sale, Rabi Yehiel Mihel trăia în cea mai mare sărăcie; şi totuşi, mereu, la orice oră, era vioi. Odată cineva l-a întrebat: „Cum faceţi, Rabi, ca să puteţi spune în rugăciunea de fiecare zi: *lăudat fii, Doamne care îmi dai tot de ce am nevoie?* Nu ai nimic din cele necesare traiului! – Fără îndoială – a răspuns el – că cel mai mult am nevoie de sărăcie; şi tocmai de ea am parte!".

Sub pălărie

Într-o zi, fiind în călătorie, Rabi Mihel a ajuns într-un oraş unde nu mai fusese niciodată. Cîteva personalităţi eminente, din conducerea comunităţii, n-au întîrziat să sosească pentru a-i spune bun venit. S-a uitat la toţi, pe rînd, uitîndu-se fix la frunte şi le-a spus apoi fiecăruia în parte ce defecte au sufletele lor şi ce ar trebui făcut pentru îndreptarea lor. S-a răspîndit imediat zvonul că un ţadik, versat în ştiinţa fizionomiilor, ştie să citească şi să descopere pe frunţile oamenilor caracterul lor. Cînd au venit următorii vizitatori, toţi aveau pălăria înfundată pînă-n nas. „Ce greşeală faceţi! a exclamat Rabi Mihel; o privire, care pătrunde sub carne, vede şi sub pălărie!"

Ascensiunea

Cuvintele lui Rabi Mihel: „Întreabă psalmistul: *Cine se va sui pe muntele Domnului şi cine va locui în locul cel sfînt al său?* E ca un om care urcă cu o caleaşcă în munţi şi la mijlocul drumului vede că atelajul nu mai poate; trebuie să se oprească şi să lase animalele să se odihnească. Dacă nu are destulă judecată, se va rostogoli de-a dura pe pantă. Dar dacă ştie ce să facă, o să pună sub roată o piatră, cît durează oprirea şi apoi o să poată să ajungă în vîrf. Cel care nu cade mai jos, cînd e nevoit să-şi întrerupă slujirea lui Dumnezeu, cel care ştie să se menţină cînd trebuie să se oprească, acesta va locui în locul sfînt al Domnului".

Zeev Wolf din Zbaraj (m. 1802)

Hoţii

Într-o noapte, hoţii s-au strecurat în casa lui Rabi Wolf şi au luat tot ce le-a căzut sub mînă. Rabi vedea din camera lui ce fac ei, dar nu i-a deranjat. Cînd să plece, i-a văzut cum se pregătesc să ia cu ei şi un vas folosit de el cu o seară înainte, pentru poţiunea unui bolnav. Rabi Wolf a venit în fugă: „Oameni buni – le-a spus el – luaţi tot ce găsiţi la mine, e cadou din partea mea. Dar feriţi-vă de acest urcior, vă rog. L-a folosit un bolnav molipsitor. Fiţi prudenţi".

După aceea, în fiecare seară, înainte de culcare, spunea aceste cuvinte: „Renunţ la tot ce am". Dacă hoţii ar fi revenit, fără ca el să-i vadă, ar fi fost absolviţi de păcat.

De la fereastră

În timp ce Rabi Menahem călătorea prin Ţara Sfîntă, un nebun care urcase nu se ştie cum pe Muntele Măslinilor, fără ca nimeni să-l observe, ajuns la vîrf, s-a apucat să sune din Shofar. Printre israelienii stupefiaţi a început să circule zvonul că a sunat Shofarul Mîntuirii. Zvonul a ajuns şi la urechile lui Rabi Menahem, care s-a dus şi a deschis larg fereastra; s-a uitat la lumea înconjurătoare şi a spus: „Nici o noutate".

Martin BUBER

Dilema, nr. 343, 3 septembrie 1999

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

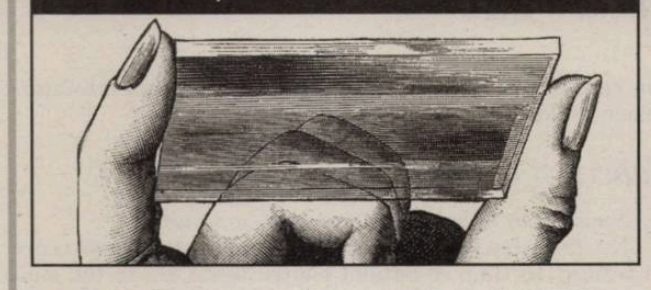

Inflaţie de televiziuni

O declaraţie făcută de Dan Diaconescu într-un interviu din *TV Mania,* preluat apoi de *Libertatea,* a făcut valuri, săptămîna trecută, pe Internet: OTV ar vrea să se extindă în Austria. De ce tocmai Austria? Răspunsul lui Dan Diaconescu: „Pentru că e o ţară văduvită de televiziune. Au numai două şi o piaţă uriaşă de publicitate. Au programe ca pe vremea lui Ceauşescu: se închid la 12,00 noaptea. Noi am face ravagii cu OTV-ul de aici şi cu oamenii de acolo".

În fine, nu e cazul să ne oprim prea mult la senzaţionalismele de doi bani marca Dan Diaconescu. El spune că vrea să meargă în Austria şi că va face ravagii acolo, aşa cum anunţa pe burtiera emisiunii lui „în scurt timp, veţi asista în direct la găsirea Elodiei!". Austriecii, săracii, sînt – vezi Doamne! – văduviţi de televiziune şi-l aşteaptă tocmai pe domnul din Caracal să le dea ce e bun. În realitate, aşa cum nici Nikita nu s-a sinucis în direct la OTV, deşi telespectatorii au fost asiguraţi că o va face, nici austriecii nu duc lipsă de televiziune. Pe lîngă canalele publice ORF 1 şi ORF 2, mai există şi o mulţime de posturi nemţeşti, la care austriecii se uită fără nici o problemă.

Bun, publicul din Austria nu e „văduvit de televiziune", dar nu e mai puţin adevărat că noi avem incredibil de multe posturi. Privită din ograda noastră, suprapopulată de orătănii care mai de care mai gureşe, bătătura vienezilor pare destul de sărăcuţă. Şi, în plus, totul acolo e ordonat ca la carte, gazonul e tuns impecabil, iar aleile sînt curăţate de buruieni. N-au ei nebunia de la noi! – şi parcă această constatare ne face să ne simţim mai rotunzi. Culmea e că nu sînt singurii cu mai puţine televiziuni decît ale noastre. Nici fraţii noştri spanioli, de pildă, nici cei francezi nu au atîtea canale TV cu acoperire naţională ca în România. Om fi noi mai amărîţi, dar îi batem pe mulţi la numărul de televiziuni! Asta-mi aminteşte de un reportaj realizat prin apartamentele din zona aceea *horror* din Ferentari – strada Zăbrăuţi şi împrejurimile. Oamenii trăiau într-o mizerie de nedescris, dar cu toţii aveau televizor.

Într-adevăr, la noi situaţia e paradoxală: pe o piaţă de publicitate slăbuţă, care nu se compară nici pe departe cu cele din ţările dezvoltate, avem incredibil de multe canale TV. Iar televiziunea, precum ştim, depinde de publicitate. Sînt vreo zece posturi generaliste, cu bătaie naţională (fără să le punem la socoteală pe cele cu adevărat de buzunar, de tipul TVRM). La acestea se adaugă o mulţime de canale tematice: trei dedicate publicului feminin şi telenovelistic, trei de sport, patru de muzică pop, trei de muzică populară şi manele etc. Canale dedicate ştirilor sînt patru: Realitatea TV, Antena 3, N 24 şi, claie peste grămadă, s-a gîndit şi TVR că ar fi nevoie de unul – TVR Info. Cum astfel de televiziuni au ştiri din oră în oră şi deci informaţia ajunge inevitabil să fie repetată de nu ştiu cîte ori, înmulţiţi această repetiţie cu patru şi astfel putem obţine valorile bombardamentului ştiristic destinat poporului român. Acoperă acestea o nevoie a publicului? Dacă ne luăm după cifrele de audienţă, răspunsul este nu. Reprezintă nişte afaceri profitabile pentru patronii lor? Răspunsul este iarăşi nu.

Întrebarea firească ar fi „atunci de ce există atîtea?". Poate pentru că piaţa se află încă la început, nestabilizată, iar respectivii patroni speră ca, la un moment dat, după ani de pierderi, să ajungă şi la profit. Sau se folosesc de televiziunile lor ca mijloace de influenţă sau chiar ca arme în lupta politică. Sau posturile respective sînt o formă de exercitare a puterii sau o expresie a orgoliului. Sau spală bani – cine ştie?...

În orice caz, numărul mare de televiziuni din România nu e un motiv de mîndrie naţională. Este o situaţie anormală, iar cauzele care au dus la ea nu sînt nici pe departe demne de pus la panoul de onoare.

Iulian TRAŞĂ

Marele Server şi evangheliştii lui

– Internet şi contra-Internet –

La începutul lui 2007 publicul din .ro se confrunta cu un nume de job, în compania Vodanet, neobişnuit pînă atunci – *chief Internet evangelist* –, ce a stîrnit reacţii contrare. Numele fusese importat din SUA, unde circula deja de cîţiva ani. După doi ani, companii importante vehiculează astfel de nume pentru funcţiile angajaţilor şi nimeni nu mai rîde la auzul lor. Cînd deschizi Internetul, ţi se oferă posibilitatea unei legături cu aproximativ un miliard şi jumătate de oameni. Dacă am avea conştiinţa acestui „cu putinţă", am muri sufocaţi de greutatea gîndului – sau de claustrofobie.

Dar, la urma urmelor, e o treabă bună Internetul ăsta? Mie nu mi-a făcut prea rău. Dar, recunosc, n-am prea participat la activităţile lui mondene: web 2.0 sau *social media.* Pornesc cu o distincţie: Internetul pare a fi structurat acum pe două mari direcţii, informaţie şi socializare – în noua ei formă, adică *social media,* de care tocmai vorbeam.

Second Life, *adică social media*. Viitorul Internetului e *social media,* aşa îl anunţă americanii. Tot ei au dat lumii Internetul – ca fiind scăpat dintr-un serviciu militar prin anii '80. Fiecare zonă a Internetului începe să capete o componentă de *social media:* jocurile în reţea au forumuri şi chat-uri, ştirile din cele mai sobre ziare ale lumii pot fi comentate de cei mai neserioşi oameni etc. Explozia fenomenului de gen Facebook e consecinţa unei societăţi alienate, în care munca e prima virtute, iar timpul lipsă – marele merit. Conceptul americănesc de *quality time,* încă neajuns la noi, se năruie mai ales în condiţiile crizei mondiale. Găsirea unui partener de viaţă cu ajutorul Internetului este un prim pas spre înlocuirea realului cu societatea virtuală. Fenomenul *Second Life* îşi arată timid faţa. Internetul nu e, încă, o cauză a alienării. Este efectul ei.

Diversitate fără unitate. Dacă ar fi să ne întrebăm cum influenţează Internetul perspectiva individuală sau a unei societăţi, aş pleca de la analiza gradului de diversitate a ideilor: Internetul îndeamnă la multiculturalism şi diversitate sau la monoculturalitate şi principialitate nătîngă?

Diversitatea excesivă a produselor de la supermarket creează deviaţii ale comportamentului de consumator. Cumperi mai mult pentru că nu prea ştii ce etc.

Lumea e holografică. Obişnuinţa cu Internetul – ca şi informaţia nesfîrşită – copleşeşte, paralizează, de aceea utilizatorii de Internet au doar cîteva tabieturi, cîteva obiceiuri de consum. Adaug aici şi lipsa trecătoare de încredere în Internet.

La începutul lui 2007 avem un raport lămuritor. Piaţa de aproximativ 800 de milioane de utilizatori arată astfel:

Google: 536.401.000 vizitatori; Microsoft: 528.078.000; Yahoo!: 469.826.000; Reţeaua Time Warner: 266.609.000; eBay: 258.678.000; Wikipedia: 217.464.000; Fox Interactive Media: 151.369.000; Amazon: 141.578.000; Reţelele CNET: 121.423.000; Apple Inc.: 120.982.000.

În România lucrurile nu stau altfel. Lăsînd la o parte expansiunea din.*com,* piaţa din .ro demonstrează că doar cîteva zeci de site-uri contează. Din milioanele de adrese web sînt doar cîteva relevante. Îţi imaginezi? Iar problema reală nu e generată de utilizator, de închistarea lui, de puţinele lui idei, ci de puterea pe care ţi-o dă uşurinţa cu care ideile pot fi impuse. Acesta e probabil unul dintre motivele principale pentru care Internetul arată aşa astăzi.

Revoluţia Zeitgeist. Distincţia de mai sus, informaţie/socializare, e făcută cu un rost. Dacă în zona *social media* lucrurile se aştern relativ clar – uniformizare, cîteva pattern-uri şi cîteva influenţe (vezi puterea de comunicator de tip zoso) – în cazul zonei de informaţie devenită clasică, pe lîngă manipularea de tip Wikipedia sau presa de Internet tradiţională, există o zonă liberă de circulaţie a informaţiei, manipulatoare ori ba. Această zonă de informare o voi numi revoluţia web de tip *Zeitgeist,* filme cu o anumită calitate regizorală şi de scenariu care sînt scoase de sub incidenţa dreptului de copyright. Pînă una-alta, e singura formă de comunicare globală liberă care reuşeşte să conteze. Ăsta e şi motivul pentru care, în primăvara lui 2009, John Rockefeller a introdus o propunere legislativă ce ar acorda preşedintelui Obama autoritatea de a închide reţelele publice şi private de comunicaţii, cînd se declară „o stare de urgenţă în ciber-spaţiu".

Revoluţia de tip *Zeitgeist* este reflectată în România prin filmuleţe de scurtmetraj de o calitate îndoielnică, prin spoturi care apar în principal în perioadele electorale, prin celebrele virale avînd ca primă caracteristică lipsa de profunzime şi uitarea lor după o perioadă scurtă de timp.

Proşti, da' mulţi! Ca să nu fiu acuzat că nedreptăţesc ceea ce s-a chemat revoluţia web 2.0, spun că informaţia nealterată e transmisă în principal prin intermediul blogurilor. Din păcate, 99% dintre bloggeri nu au capacitatea de a se împrieteni cu motoarele de căutare şi nici de a-şi autopromova blogul, fapt ce conduce la un număr neînsemnat de cititori pe cap de blog. Cu toate astea, fenomenul de tip *Zeitgeist* este posibil şi cu ajutorul... celor mulţi!

Liderul de opinie nu mai are faţă umană.

Noua „securitate" mondială: de la 2 la 3. Orice mişcare pe care o face un utilizator de Internet e o urmă a trecerii lui. Cipul biometric e mic copil. Provider-ul de Internet ştie aproape tot despre tine: adresa fizică, date personale din contractul de la cablu, poate avea acces la căsuţa de e-mail, la lista de site-uri accesate, la discuţiile de pe mess, la lista de cumpărături online, la orice „mişcare online" pe care o faci. Nefiind destul, Uniunea Europeană lucrează la un proiect de lege care să prevadă echiparea tuturor obiectelor cu tehnologie RFID pentru a crea corespondenţe virtuale pe Internet. E ceea ce se cheamă web 3.0 sau „Internet al lucrurilor". Yahoo! şi Google au permisiunea de a opera în China doar cu condiţia de a ajuta cenzorii guvernamentali şi de a ţine în frîu libertatea cuvîntului. În 2005, compania Yahoo! a ajutat la trimiterea după gratii, pentru zece ani, a unui jurnalist chinez care a remis presei străine un reportaj „pro-democratic".

Marele Server. Dacă noii evanghelişti s-au impus cu atîta uşurinţă, dacă Internetul cucereşte lumea mai repede şi mai uşor decît orice religie a lumii, va veni vreun timp în care să vorbim de un Mare Server? Şi atunci, aşa cum omul a luptat împotriva omului, va mai găsi puterea Internetul să lupte împotriva Internetului?

PUBLICITATE

Recuperare şi readaptare pentru nevăzători

– interviu cu Nadia VOICU, preşedinta Asociaţiei „Trandafirul Negru“ –

În 2003, în urma unui diabet şi a unor intervenţii nereuşite la ochi, Nadia Voicu, o studentă din Comarnic, a orbit, total, la 27 de ani. Nu a disperat, ci a înfiinţat o asociaţie („Trandafirul Negru“) prin care să-i ajute pe alţii aflaţi în aceeaşi situaţie. Şi se luptă să construiască un Centru socio-medical de recuperare şi readaptare pentru nevăzători.

Care a fost începutul problemelor dvs. de sănătate?

La 10 ani mi-am depistat un diabet zaharat de tip 1. Adică din cel în care ai nevoie de insulină. Se pare că mi s-a declanşat atunci cînd m-am speriat de un şarpe: mi-a ieşit în cale cînd m-am dus la pîine, avea un cap foarte mare... De atunci am început să slăbesc, beam multă apă, furam zahăr. M-au dus la spital şi am intrat pe insulină. După care mi-am urmat cursul firesc.

Cum a fost acest curs?

Mi-am terminat şcoala, am intrat la facultate, la Industria lemnului, Universitatea „Transilvania“ din Braşov. La 24 de ani, în anul 2000, mergînd la un centru de diagnosticare din Timişoara, mi s-au găsit, lîngă ochi, nişte anevrisme care sîngerau; pentru ele mi s-a recomandat tratament cu laser. Am făcut tratamentele acestea şi, după aceea, practic mi-am pierdut vederea. Cînd m-am trezit... oarbă, m-am întors la spital. Ei m-au trimis către un alt doctor: la Spitalul Militar, la profesorul Cârstocea. Operaţia nu a reuşit. Nu am văzut mai bine, ba, dimpotrivă, în două luni s-a instalat şi cataracta. M-am dus la încă o operaţie, în Franţa, la Nantes, la dr. Daniel Baron. Dacă ajungeam mai devreme acolo, poate îmi salvam vederea. Aşa, la două săptămîni după operaţie, mi-a cedat retina. Din 2003 sînt, practic, nevăzătoare. Aveam 27 de ani. Cauza a fost diabetul, pe atunci nu aveam glicemia stabilizată, nu aveam acces la teste, erau foarte scumpe... Despre intervenţiile medicilor de aici prefer să nu vorbesc.

Adaptarea dvs. la lipsa vederii trebuie să fi fost cu atît mai dificilă, cu cît nu v-aţi născut aşa, şi ştiţi cum era înainte...

Mi-au trebuit vreo doi ani şi jumătate ca să mă adaptez la noua mea viaţă. Un an şi jumătate nu m-a vizitat nimeni, nici colegii, nici prietenii: probabil se simţeau stînjeniţi şi nu ar fi ştiut ce să-mi spună... De mare ajutor mi-au fost familia, părinţii, altfel nu ştiu cum m-aş fi descurcat. Acasă, la început mi-era foarte greu, mă loveam de toate şi nu-mi găseam rostul: dormeam, mîncam, făceam insulină... După un timp, am început să trag de mine: am învăţat să stau dreaptă, mi-am lucrat mobilitatea oculară, în aşa fel încît să nu mă uit mereu într-un punct fix, ci să-mi pot mişca ochii cînd vorbesc cu cineva, de pildă; am învăţat să merg pe stradă, chiar pe tocuri, cu baston, însoţită. M-am hotărît să fiu mai sociabilă, mai amabilă, să am eu iniţiativa de apropiere umană, fără să mai aştept de la ceilalţi. Acum am prieteni şi lumea mă respectă, cred eu, cel puţin aici, în Comarnic.

V-aţi organizat camera într-o ordine anume?

Cînd vedeam, eram foarte dezordonată. Acum, vrînd-nevrînd, am devenit ordonată. Camera mea a ajuns să fie aproape perfectă, fiecare lucru e la locul lui, care rămîne întotdeauna acelaşi. Pe un perete am şifonierul, în care hainele sînt aşezate pornind de la pijamale pînă la cele de zi. Cărţile şi CD-urile le am puse în mape, iar acestea sînt numerotate în Braille (cifrele le ştiu şi eu, e simplu, sînt nişte puncte). De pildă, 1) e literatură română, 2) franceză şi aşa mai departe. Într-un colţ al camerei am echipamentele sportive.

Cum duceţi la bun sfîrşit o zi obişnuită?

Mă trezesc, îmi fac toaleta, îmi pregătesc micul dejun. Apoi spăl vasele, pun toate lucrurile la locul lor, ba chiar fac ordine în bucătărie şi în cămară. Îmi fac ca o hartă în minte şi ştiu fiecare obiect unde trebuie să fie. Am dobîndit un simţ al spaţiului. Înainte îmi număram paşii, dar acum nu mai e nevoie. Apoi dau cu aspiratorul, şterg praful, aerisesc. Şi ascult cărţi în format mp3: cursurile mele de psihologie, unele de management de proiect şi literatură. Recent am ascultat din Mircea Eliade. Mă ajută o fundaţie – „Cartea călătoare“ – condusă de Mircea Bucur, care îmi trimite cărţi. Uneori o mai ajut pe mama la gătit.

Aveţi prieteni nevăzători care locuiesc singuri şi fac totul pe cont propriu?

Am doi prieteni nevăzători căsătoriţi ce locuiesc împreună, fac toate treburile casei ei doi, inclusiv gătitul, şi au un copil care, din fericire, are vederea normală. Lucrează, sînt maseuri. Alţi prieteni, tot fără vedere, sînt ingineri IT. Cunosc însă şi unii care nu şi-au găsit nimic de lucru, trăiesc în mediul rural, marginalizaţi şi se descurcă greu. Nici opţiunile profesionale, cel puţin la noi, nu sînt prea variate: pe lîngă maseuri şi ingineri IT ar mai putea fi asistenţi sociali, psihologi, profesori. Şi împletitori de coşuri şi scaune...

Ştiu că, pînă în momentul de faţă, lucraţi doar cu voluntari. Cum i-aţi găsit şi ce i-a determinat să vă ajute?

I-am găsit prin prieteni şi cunoştinţe. O vecină de-a mea e elevă în clasa a X-a şi ea şi-a întrebat mai multe colege

dacă ar vrea să lucreze cu nevăzători. Pînă în prezent au venit şase eleve. Văd că sînt interesate, curioase cum trăim noi. Şi voluntariatul le e util la CV. Le mai motivez cu cîte o excursie, unde le decontez cheltuielile...

Sînt mulţi nevăzători în Comarnic?

Sînt 22, dar majoritatea adulţi şi mai în vîrstă. Totuşi, vreau să fac un stand de prezentare al asociaţiei la Ziua Comarnicului, unde să împart un ghid intitulat *Cum să ajuţi un nevăzător* şi un chestioanr cu privire la înfiinţarea unui centru de recuperare în oraş, împreună cu Primăria (altul decît ce vrem să construim noi).

Situaţia nevăzătorilor din Franţa e cu mult diferită de cea de aici?

Acolo au foarte multe centre destinate unor categorii mai mici, de vîrstă sau de handicap, şi altele rezidenţiale, în care nevăzătorii stau doar un timp. Din cîte ştiu eu, acolo sînt peste 1000 de asociaţii care se ocupă de cei fără vedere. Aceştia au cîinii ghizi aproape gratuit şi mai multe oportunităţi de instruire. Am cunoascut, de pildă patru tineri cu acelaşi handicap: trei jurnaliste şi un bibliotecar.

O idee salvatoare: Centrul pentru nevăzători

Cum vă ocupaţi timpul în toată această perioadă?

Acasă pur şi simplu simţeam că înnebunesc. Mergeam din cînd în cînd la un centru pentru diabetici din Buziaş. Acolo îmi plăcea foarte mult cum era organizată clinica, printre altele, cu psiholog. Aveai cu cine să discuţi despre problemele tale. M-am întrebat de ce nu există şi pentru nevăzători ceva similar: un loc în care să cunoşti oameni ca tine, să poţi învăţa diverse lucruri utile, de pildă, cum să foloseşti bastonul sau să lucrezi la calculator. Aşa mi-a venit ideea unui centru pentru nevăzători. În momentul acela nu mai era nici unul în ţară. Acum ştiu că şi Asociaţia Nevăzătorilor din România are unul în plan, dar e nevoie de cît mai multe.

Cînd aţi început să puneţi în practică proiectul centrului?

Pe 8 martie 2004 am înfiinţat Asociaţia „Trandafirul Negru“, al cărei scop este schimbarea atitudinii şi a mentalităţii faţă de persoanele cu deficienţe de vedere şi îmbunătăţirea vieţii acestora. Ca servicii, asociaţia îşi propune asistenţă medicală, consiliere psihologică şi socială, recuperare şi reabilitare, orientare profesională. Şi, nu în ultimul rînd, socializare, petrecerea timpului liber.

Aţi avut vreun sprijin în înfiinţarea acestei asociaţii?

În 1992, pe cînd eram elevă, am fost într-un schimb de experienţă în Franţa, în Savigny le Temple, oraş înfrăţit cu Comarnic. Francezii de acolo, începînd cu Jean Luc Marechal, maestru gravor la Monetăria de Stat a Franţei şi pasionat de cultura română, şi Anick Dutein, gazda mea de atunci, m-au ajutat foarte mult: au strîns bani şi în două luni asociaţia a căpătat deja personalitate juridică. Obiectivul ei principal este înfiinţarea unui Centru social de recuperare şi readaptare pentru nevăzătorii tardivi.

Cînd aţi început construcţia propriu-zisă a centrului?

Aici e o poveste mai lungă. Nu am început-o încă nici acum. După înfiinţarea asociaţiei, a urmat goana după un teren. De la Cîmpina pînă la Codlea, am cerut audienţă la toate Primăriile din zonă. Singura receptivă a fost cea din Breaza, care ne-a promis un teren de 4 ha. Tot mergînd acolo cu arhitecta locală, ca să vedem cum construim, am descoperit că terenul pe care ni-l oferise Primăria era, în primul rînd, aproape jumătate ca suprafaţă faţă de cît spuseseră ei; şi apoi – inutilizabil datorită alunecărilor de teren. Nu am înţeles de ce ni l-a mai dat primarul... În 2008 am reziliat contractul cu Primăria Breaza. Deja mă întorsesem acolo de unde plecasem.

Tabere şi cursuri

Nu aţi avut imboldul să renunţaţi la proiect?

Nu, deoarece ideea asta mi-a dat o motivaţie pentru care să trăiesc. În timp ce bătălia pentru teren era în toi, s-au mai întîmplat şi alte lucruri care m-au ţinut „în priză“. În 2005, prietenii mei din Franţa au înfiinţat asociaţia pereche celei din România, ca să mă susţină: *„La Rose Noire“*. Mi-au cumpărat toată aparatura tiflotehnică de care are nevoie un nevăzător: cîntar de baie, de bucătărie, termometru de cameră, medical – toate indicîndu-ţi măsurile vocal. Pe lîngă acestea, mi-au luat bastoane, mingi cu clopoţei, jocuri de lemn care stimulează simţul tactil.

Am zis că, dacă tot am sprijinul lor şi a încă două organizaţii din Franţa, Fundaţia Decathlon şi Clubul Rotary, să fac ceva pînă obţin terenul. Aşa că am organizat patru tabere de vară, din 2006 pînă în 2007, una la Breaza, alta la Predeal, una la Sinaia şi ultima la Eforie Sud.

Cum s-au înţeles oamenii prezenţi în tabără – erau obişnuiţi cu socializarea?

Pînă la urmă, foarte bine, dar au fost şi momente în care nu erau prea prietenoşi unii cu alţii. Au socializat pe măsură ce au fost interesaţi de activităţi pe care nu le mai făcuseră pînă atunci: de pildă, la Predeal au urcat pentru prima dată pe munte. La Sinaia au fost destui care au vizitat prima oară un muzeu. Ghizii ne-au explicat despre ce e vorba acolo şi aşa am văzut muzeele „Iulia Hasdeu“, „Grigorescu“, „Enescu“, „Cinegetic“ şi „Peleş“. Ne-au ajutat voluntarii noştri (avem o echipă de 15, care cuprinde medic, psiholog, asistent social, inginer IT, contabil, animatori...). Pe lîngă fundaţiile franţuzeşti, am avut sprijin şi de la Primăria Comarnic şi de la Loteria Română.

Îi ajutaţi pe nevăzători să înveţe şi o meserie?

La prima tabără, cea din 2006, preşedintele Asociaţiei Meşteşugarilor din Breaza ne-a ajutat să le asigurăm participanţilor condiţii pentru prelucrarea lutului. De asemenea, le punem la dispoziţie cursuri adaptate pentru utilizarea calculatorului (cu programe vocale), cursuri Braille, de terapie ocupaţională... Cînd centrul va fi gata, m-am gîndit să le dau posibilitatea să se ocupe, acolo, de împletituri (pot face scaune din ratan), de pictură...

Ne-am întors la subiectul centrului pe care vreţi să-l construiţi. Ce aţi făcut după ce aţi aflat că primul teren era inutilizabil?

Într-o zi am ascultat o emisiune la televizor şi am aflat că Biserica ortodoxă se implică în proiecte sociale. După emisiune, m-am dus pur şi simplu în audienţă la părintele protopop Dumitru Constantin şi l-am rugat să-mi dea un teren de vreo 20.000 m². Deja localizasem unul al bisericii Sf. Nicolae, de aici, din Comarnic. Îl vedeam în minte, în formă de săgeată. Mi l-a promis atunci cînd va intra în posesia bisericii: aceasta aşteaptă titlurile de proprietate de la Primărie (terenul acesta şi altele îi vor fi retrocedate).

Deocamdată lucraţi doar cu voluntari. Cînd va fi înfiinţat centrul, cum veţi proceda?

Vom avea salariaţi, plătiţi de Consiliul judeţean. Pînă acum a fost destul de greu ca oamenii să ne ajute pe gratis. Şi cursurile, de care pomeneam mai devreme, le-am făcut la mine acasă, unde e sediul asociaţiei: practic, îi ajutam pe alţi nevăzători care veneau la mine, îi mai învăţam una, alta, evident tot voluntar.

Un trai independent

Ce altceva mai faceţi în momentul de faţă?

Sînt studentă la Psihologie, la o facultate privată: mi-au dat cursurile în format audio. Pot lucra pe computer tot cu programe audio. Cu Braille-ul mi-e mai greu, pentru că buricele degetelor mele sînt cam făcute praf din cauza glicemiei pe care trebuie să o testez de trei ori pe zi.

Ce vedeţi în faţa ochilor în momentul de faţă?

Negru. Eu văd pur şi simplu negru. Deşi majoritatea nevăzătorilor cu care am vorbit mi-au spus că văd gri.

Există vreo posibilitate de remediere a vederii?

Am deja 50 de milioane strînse ca să mă operez de cataractă. După aceea voi putea vedea cum se prezintă retina şi dacă mai pot face ceva. Am auzit că se fac transplanturi la Spitalul Militar: nu m-aş mai duce însă acolo, dacă aş putea face ceva, aş merge în Franţa.

De ce aţi avea nevoie ca să vă descurcaţi mai bine singură?

De un cîine-ghid pentru orbi, dar e prea scump, m-ar costa cu totul cam 7-800 de euro. Practic, fac totul singură. Doar pe stradă merg cu un însoţitor.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Mihai COMAN

Bogaţi, faimoşi şi corupţi

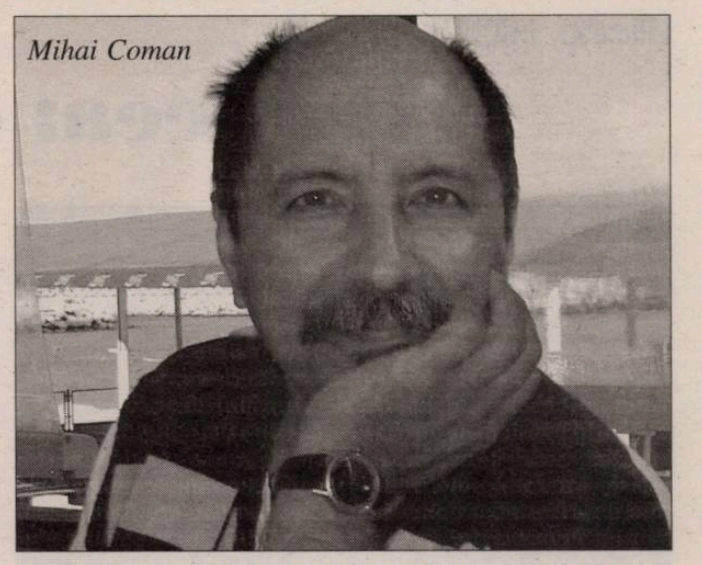
Mihai Coman

În ciuda faptului că subiectul corupţiei din presă este ocolit cu grijă de mass-media, opinia publică a ajuns, aşa cum o arată rezultatele din acest an ale Barometrului Global al Corupţiei realizat de Transparency International (TI), la concluzia că mediul jurnalistic este unul stigmatizat de corupţie. Care pot fi sursele unei asemenea imagini publice? Ce experienţe ale publicului au putut fi dovezi pentru formarea unei asemenea opinii? Ce personalităţi au putut convinge publicul?

Trei mi se par sursele din care se hrăneşte convingerea publicului.

Întîi experienţa personală: urmărind constant presa scrisă sau programele din audio-vizual, oamenii au constatat că acestea sînt monopolizate de un număr limitat de jurnalişti (autointitulaţi „formatori de opinie") şi că, de-a lungul timpului, aceştia şi-au schimbat atitudinea faţă de partide şi lideri politici. Astfel, partizanatul lor afişat s-a corelat cu o lipsă de consecvenţă asumată adeseori cinic. O căutare simplă, efectuată pe portalurile de ştiri online, a relevat amploarea dezamăgirii şi nemulţumirii publicului; reacţionînd la diverse articole, la mesaje din bloguri sau la replicile altor cititori, aceşti consumatori fideli şi activi ai mass-media explodează: „Era şi timpul ca mass-media să fie pusă la zidul ruşinii. Este coruptă şi apără interesele de partid. Chiar s-a demonstrat că unele ziare şi posturi de televiziune private sînt aservite partidelor politice. Mai aveţi curaj să vorbiţi de libertatea presei!!!" (http://www.urbaniulian.ro/2009/06/03/mass-media-a-ajuns-pentru-prima-data-in-topul-celor-mai-corupte-institutii/); „Dragi ziarişti, care aţi ajuns mai dictatori ca Ceauşescu. Cine nu vă face plecăciuni şi nu acceptă să faceţi voi ce vreţi din el, trebuie să meargă la puşcărie!!!! Dar pentru voi aţi avut grijă să determinaţi scoaterea insultei şi calomniei din Codul Penal, ca să bălăcăriţi în voie cum şi pe cine vreţi"; „Bine că şi-a dat arama pe faţă! Cristian Tudor Popescu se lăuda că este imparţial şi că face doar analize pertinente ale «politicii» româneşti. Dreptul nostru de informare unde a fost atunci cînd lingeau de zor mîna lui nastase, ilici... NOI NU AVEM JURNALISTI!!!!" (http://www.evz.ro/articole/detalii-articol/443912/Plangere-penala-impotriva-lui-Basescu/); „Mă miră atitudinea domnului Cristoiu şi a altora pentru care aveam un respect deosebit, dar banii le-au luat minţile" (http://www.reali tatea.net/traian-basescu-isi-mentine-acuzatiile-impotriva-jurnalistilor-tonomat_158027.html); „Ne-am săturat de Nistorescu, Ciutacu, CTP, Cristoiu, M. Badea, M. Ioniţă, M. Gâdea, Boda, Hurezeanu, Ciuvică, Dumitrescu, Creţulescu, Şincai, Stan etc. Ăştia sînt ziarişti? Nişte pupincurişti pe lîngă moguli, de ţi-e scîrbă să te mai uiţi la televizor" (http://www.realitatea.net/reactiile-jurnalistilor-la-acuzatiile-lui-traian-basescu_157596.html).

Atacurile prezidenţiale

Vocile din public reiau teme puse în circulaţie de diferiţi politicieni, care au acuzat presa pentru partizanat şi aliniere la interesele grupurilor economico-politice. Între aceste voci, cea mai vehementă a fost şi este aceea a preşedintelui ţării. Traian Băsescu a lansat atacuri dure, în primul rînd împotriva trusturilor de presă şi a patronilor acestora – pe care i-a numit cu un termen inadecvat, dar care a făcut carieră, „moguli". Se pare că primul atac a fost cel din octombrie 2005, cînd a cerut Clubului Român de Presă ca toate organizaţiile media să respecte Constituţia şi să-şi declare sursele de finanţare. Traian Băsescu a spus că grupurile de interese care domină trusturile mass-media le utilizează în bătălia lor de discreditare – ori a adversarului de piaţă, ori a instituţiilor statului. El a afirmat tranşant că aceste grupuri sînt unele de tip mafiot. În decembrie 2006, într-un interviu acordat BBC, şeful statului a vorbit despre triunghiul oameni de afaceri, politicieni şi trusturi media. Patronii trusturilor de presă nominalizaţi de preşedinte au fost Dinu Patriciu (grupul Adevărul), Dan Voiculescu (grupul Intact) şi Sorin Ovidiu Vîntu (grupul Realitatea-Academia Caţavencu) (http://www.realitatea.net/traian-basescu-a-atacat-de-mai-multe-ori-presa_157631.html).

În martie 2009, preşedintele a atacat dur jurnaliştii care execută orbeşte ordinele patronilor, numindu-i „jurnalişti tonomat": „Eu nu am atacat presa, am atacat practici din presă. Practica tonomatului, bagi pacheţelul cu euro la începutul lunii şi vorbeşte pe televizoare toată luna, spre bucuria patronului (...) Astăzi o să vedeţi (în presă – *n.M.C.)* «preşedintele atacă presa». Nu, preşedintele are drept la replică. Dictatura presei, dictatura tonomatelor şi a mogulilor de presă este inadmisibilă într-o democraţie, iar practicile pe care le au trebuie criticate. Stăpînii acestor tonomate vor să dobîndească controlul pe instituţiile politice ale statului" (http://www.realitatea.net/traian-basescu-isi-mentine-acuzatiile-impotriva-jurnalistilor-tonomat_158027.html).

Recent însă, pe stîlpul infamiei au fost aduşi jurnaliştii-vedetă şi, mai ales, tehnicile prin care aceştia primesc bani: „Sînt trusturi cum ar fi Realitatea-Caţavencu şi Antena care, în mod netransparent, sînt hotărîte să influenţeze decizia politică (...) sînt ziarişti care iau bani de la oameni politici, sînt ziarişti care spun «am o firmă de publicitate, dă-mi bani la ziar prin firma asta»; ziariştii se ştiu între ei, se ştiu şi ziariştii şantajişti, au supranume predestinate. Sînt şi ziarişti care sînt consultanţii unui om politic, pe care îl aduc în emisiunile lor, chiar şi la TVR, să facă o emisiune de politică externă" (http://www.hotnews.ro/stiri-politic-6010597-traian-basescu-realitatea-catavencu-intact-sînt-hotarate-influenteze-decizia-politica-oameni-din-guvern-isi-platesc-linistea.htm - 2009-08.01).

Preşedintele Traian Băsescu este un lider popular tocmai prin tonul direct, reacţiile de om simplu, limbajul crud; iar cînd el afirmă lucruri pe care oamenii le simt, le bănuiesc, dar nu au cum să-şi confirme intuiţiile, mesajul se fixează imediat în conştiinţe. De aici reacţiile de susţinere şi de condamnare a jurnaliştilor-vedetă: „Dacă un ziarist este atacat, indiferent că are sau nu dreptate, toţi, dar absolut toţi sar în sprijinul acestuia. MAFIOŢI plătiţi gras ca să mintă, să înşele şi să distrugă!"; „Adică presa poate spune orice despre preşedintele ţării, iar acesta nu are dreptul nici măcar să se apere! Bravo! Adică e democraţie şi este libertatea cuvîntului numai pentru unii. Preşedintele trebuie să se lase terfelit de un Gâdea (ăsta e cam prost), de vipera Cristoiu, de paranoicul acela cu leptopul (parcă Stan îi zice), de urîtul acela sonat Ciutacu şi alţi indivizi ai Antenelor lui Voiculescu" (http://www.realitatea.net/traian-basescu-isi-mentine-acuzatiile-impotriva-jurnalistilor-tonomat_158027.html).

Relaţii mass-media vs *politic*

În sfîrşit, în mai multe situaţii, mai ales în talk-show-uri politice, jurnaliştii sau diverşi comentatori politici au fost obligaţi să abordeze problema relaţiilor ambigue dintre mass-media şi politic şi, implicit, tema corupţiei din presă. Din aceste dezbateri publicul a aflat cum un număr mare de jurnalişti-lideri de opinie au căpătat (de obicei, imediat după alegeri) diverse funcţii politice: nu este vorba atît despre cei care au devenit purtători de cuvînt ai preşedinţiei, prim-ministrului sau altor miniştri, ci despre cei care au primit demnităţi politice şi administrative: directori ai unor agenţii guvernamentale (precum Bogdan Teodorescu, Ionuţ Popescu, Liviu Mihaiu) sau ambasadori, consuli, euro-parlamentari (precum Traian Ungureanu, Sever Voinescu).

Un alt fapt frecvent comentat în presă a fost subordonarea jurnaliştilor faţă de patronat: un cunoscut şi respectat jurnalist, Cătălin Tolontan, a afirmat într-un asemenea talk-show că patronii au ajuns „să subordoneze mass-media prin salarii" (*http://www.monitoring.ro*). Iar un jurnalist *free-lancer,* Dan Tapalagă, explică reacţiile colegilor săi din motive umane, meschin-financiare: „Cu toţii şi-au găsit argumente să-şi risipească orice nelinişte interioară: pînă la urmă, toţi politicienii sînt la fel, nu merită să rămîi erou sărac pînă la sfîrşitul vieţii, în numele unor principii pe care nimeni din jurul tău nu le respectă (...).

Acriţi şi tot mai cinici, după crunte dezamăgiri politice, şi-au legănat conştiinţa cu explicaţii parţial valabile: nu mai avem unde fugi, presa a încăput, cu mici şi insignifiante excepţii, pe mîna lor – a lui Vîntu, Voiculescu şi Patriciu. Şi aşa au început să le facă, tot mai conştient, jocurile, dar cu portofelul ceva mai plin". Dar, dacă această ar fi situaţia jurnalistului de rînd, alta este aceea a jurnalistului-vedetă: „Cei mai mulţi şi-au închiriat creierul conştienţi că vor trebui să-i facă lobotomie emisferei care produce bunul-simţ, logica şi onestitatea. Dar cei mai mulţi nu şi-au făcut doar lobotomie, ci şi firme de consultanţă. Înainte să-i vîre pe invitaţi în direct, îi trec pe la casierie. Înainte să facă pe jurnaliştii, fac pe consultanţii. E un fenomen larg răspîndit în unele televiziuni de ştiri, ca Realitatea TV" (http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-5701198-pretul-libertatii-rate-banca-altundeva.htm). La rîndul său, Cristian Pârvulescu, preşedintele Pro Democraţia, un analist politic în mod constant critic la adresa preşedintelui Băsescu, a comentat astfel declaraţiile acestuia: „Există jurnalişti care primesc, prin diferite mijloace, bani de la diferite autorităţi ale statului, motiv pentru care sînt «mai drăguţi» prin ceea ce scriu" (http://www.realitatea.net/parvulescu—anumiti-jurnalisti-primesc-bani-de-la-diferite-autoritati-publice-pentru-a-fi-mai-draguti_569837.html).

Credibilitatea mass-media

Opinia publică se formează asemenea unui rîu – din sute, mii de şuvoaie, firave şi nebăgate în seamă, la început. Şi în acest caz, imaginea jurnaliştilor faimoşi corupţi s-a format din aluviuni succesive, accelerate de tensiunile politice ale ultimilor ani. Pe acest fond, zig-zag-urile jurnaliştilor-comentatori de politică, care, prin acapararea rubricilor de comentarii şi a talk-show-urilor au devenit jurnalişti-vedete, valurile de acuzaţii reciproce, convulsiile publice care au adus în prim-plan practicile oneroase au erodat, încet, dar sigur, credibilitatea reprezentanţilor de vîrf ai mass-media. Corupţia vîrfurilor jurnalistice nu a fost niciodată dovedită juridic; dar toată lumea arată cu degetul către ei, iar comportamentul lor nu face decît să confirme ceea ce toată lumea spune despre ei, în gura mare. În ultimă instanţă, aşa cum se întreabă Dan Tapalagă, „Care-i diferenţa acum între ziarişti şi alte bresle roase de corupţie: medici, poliţisti sau magistraţi?". Răspunsul pe care îl propune acest jurnalist este corect şi şocant: „Primii sînt mai corupţi decît restul, dar beneficiază de imunitate. Politicienii, procurorii şi alte instituţii se tem de presă, de forţa ei distructivă, de capacitatea ei de mistificare: *cine se ia de presă se ia de libertatea de exprimare.* O prejudecată, un fals grosolan, desigur!" (http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-5701198-pretul-libertatii-rate-banca-altundeva.htm).

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

Zimnicea: oraşul care e... aşa cum e!

Se spune că doi americani stăteau de vorbă:

„Unde te duci?“

„În România, la Zimnicea.“

„Ai înnebunit?! Nu te duce! Am fost şi eu acolo, cu avionul. Nici nu ştiu cum am scăpat! Ăia au ţevi de tancuri la fiecare geam!...“

E un banc inventat de zimniceni, chiar despre oraşul lor. O glumă amară – că doar nu dau americanii năvală la ei! – cu referire la faptul că, de ani buni, pe aproape fiecare fereastră ies coşuri de fum. Sînt de la sobele pe care şi le-au instalat în apartamentele de bloc. Asta după ce s-a oprit căldura centralizată. Localnicii nu prea mai ştiu cînd s-a întîmplat asta şi de ce. Probabil, la fel ca în multe alte locuri, datoriile la CET s-au tot acumulat, oamenii n-au mai putut să plătească şi centrala termică a intrat în faliment şi s-a închis.

Interesant e că pentru zimniceni asta nu pare să fie o problemă. S-au obişnuit fără apă caldă şi fără căldură, aşa cum s-au obişnuit cu faptul că vara (cînd cei de la case udă grădinile), apa nu mai ajunge la etajele III şi IV (blocuri cu mai mult de patru etaje nu sînt în oraş!).

Dolce vita

Pare o *dolce vita* la Zimnicea. Oraşul e toropit de căldură. Pustiu. Magazine închise. E trecut de ora prînzului şi rar vezi pe cineva trecînd alene pe stradă. Un băiat a adormit pe un scaun, pe teresa unui restaurant, la umbră, sub o umbrelă. Are capul pe spate, sprijinit de spătarul scaunului, şi gura larg deschisă.

Blocurile începute pe vremea lui Ceauşescu au încremenit şi ele neterminate, către marginea oraşului. De undeva se aude cîntînd un cocoş. „Cucuriguuuu!“ E răguşit şi un pic leşinat.

La parterul unui bloc, o bătrînă slabă şi zbîrcită stă în spatele unui geam murdar, în care se oglindesc coşurile de fum din blocul de vizavi. Îi fac o poză. Nu schiţează nici un gest. Nu schimbă nici o expresie.

Merg spre piaţă. Cîteva tarabe din piatră, apăsate parcă şi ele de căldură. De o oarecare tihnă. De impresia că totul e încremenit. Pe o tarabă – o cutie de carton. În cutie – o fată în rochie galbenă. E o cutie de la o păpuşă, din acelea care-s mai mari ca tine, la 3-4 ani. Cam atît avea şi fetiţa care dormea, ca într-un joc, în cutie. „Hei! Ce faci acolo?“ Rîde ghiduş şi bagă capul la loc, în cutie, fără să spună nimic.

Pe o altă tarabă stau înşirate la soare roşii, castraveţi, ceapă şi cîteva legături de pătrunjel. Miroase a pătrunjel. „Hai, nu-mi faceţi vînzare?“ Nu-i facem. Femeia e îmbrăcată într-un capot înflorat şi are părul tuns scurt şi făcut permanent. Din cînd în cînd, stropeşte legumele cu apă, ca să pară proaspete. Cînd stă (mai mult stă!), mănîncă seminţe.

Găsim şi un magazin deschis! Pijamale şi rochii de casă (ca a femeii din piaţă!) sînt înşirate pe umeraşe, agăţate pe pereţi de jur-împrejur. Vînzătorul e cam ursuz. Şi suspicios. „Am vîndut doar o pereche de şosete azi. Şi ce e cu asta?“

Cîrciuma dintre blocuri

E improvizată într-un spaţiu strîmt, ca o debara, la parterul unui bloc. Două mese de plastic afară. Cîţiva muncitori, îmbrăcaţi în salopete bleumarin, beau bere. Bem şi noi. De la muncitorii care trebuie să schimbe bordurile în oraş aflăm bancul de la început. Dar şi că... „Oraşul e... aşa cum e!“.

Vechi, dar nou, în acelaşi timp. Vechi – pentru că apare în cronici încă din vremuri străvechi, iar nou – pentru că a fost refăcut aproape în totalitate după cutremurul din 1977. Nu pentru că seismul ar fi dărîmat casele, ci pentru că autorităţile de atunci au raportat că oraşul a fost distrus în proporţie de 80%. Muncitorii de la cîrciuma dintre blocuri spun că Nicolae Ceauşescu şi-a anunţat atunci vizita la faţa locului. Prim- secretarul pe municipiu, panicat, a dat ordin ca oraşul să fie demolat bucată cu bucată. A fost refăcut după stilul communist, cu bani proveniţi în special din Germania. Dar a fost refăcut prost şi nici măcar terminat. Aşa se face că unele zone ale oraşului sînt încă nelocuite.

Pe vremea lui Ceauşescu, Zimnicea a fost puternic industrializat. S-a făcut fabrica de ţevi sudate, de mobilă, prefabricate de beton, de textile. Fabrica de zahăr – cea mai mare din Europa, pe vremuri! – era vestită pentru producţiile record, iar de jur împrejurul oraşului se făcuseră sere şi ferme zootehnice. După Revoluţie, oraşul care nici nu apucase să trăiască, a murit. „Mort e şi azi!“ – spune unul dintre muncitori. „Ba trăieşte, da' pe spinarea lui Niculae!“ – îl contrazice altul.

Niculae – adică Ioan Niculae, om de afaceri, cunoscut în special ca patron la Interagro. Mai în glumă, mai în serios, oamenii spun că „Niculae a cumpărat tot oraşul“ sau că Zimnicea „este oraşul lui Niculae“. Face aici afaceri în industrie, agricultură, dar şi turism. În Zimnicea sînt două hoteluri. Unul – de două stele, hotelul „comunist al oraşului“. Şi unul – de patru stele, „hotelul lui Niculae“, în care e greu de imaginat cine s-ar caza, într-o zonă defavorizată, ca Zimnicea.

Taxiuri, statui, macarale

Două hoteluri şi... două taxiuri în oraşul fără autobuze, şi cu străzi paralele şi perpendiculare (ca în multe oraşe americane!) în care e imposibil să te rătăceşti. Taxiurile sînt parcate mai tot timpul la principala intersecţie din oraş. Şoferii stau de vorbă la o cafea. Pe amîndoi îi cheamă Dan.

Unul dintre ei îmi spune că, deşi e aproape 7 seara, n-a avut nici un client în ziua aceea. „Am fost primul care mi-am făcut taxi. La început a mers că venise lumea din Spania şi mai avea bani. Îi mai duceam în port, în Rudărie, la Zimnicele sau chiar la Alexandria. Acum, banii s-au cam terminat. Ce să vă spun? Nu e nici un semafor în oraş. Nici un supermarket! În magazine nu intră nimeni, iar la 9 seara nu mai e nimeni pe stradă.

Jumate din oraş lucrează la Niculae, pe salariu minim pe economie, iar cealaltă jumătate trăieşte din ajutorul social sau sînt plecaţi în străinătate, în Spania. Mai toţi de vîrsta mea au plecat. Eu n-aş pleca. Oraşul ăsta are un farmec al lui. O linişte care mie-mi place! Am mai fost la bulgari. Trecem cu vaporaşul. Da' bulgarii nu vin la noi. N-am văzut nici unul pe aici!“

Dacă ar veni, vecinii bulgari ar vedea oraşul care e – după cum spun localnicii cu anumită resemnare – „aşa cum e!“: parcul din centru, plin de trandafiri în vreme de vară; zimnicenii care – deşi orăşeni – trăiesc ca la ţară; o statuie – Monumentul Eroului Necunoscut – înfăţişînd un soldat cu un steag în mînă, şi încă una – Monumentul Reconstrucţiei, care aduce aminte de cutremurul din 1977; centre de butelii la tot pasul... Singurul loc în care se întîmpla ceva în seara aceea – Casa de cultură a sindicatelor, în care intru un pic sceptică. Mă uitasem pe geamul murdar. Înăuntru – cîteva mese de biliard. Îndrăznesc să intru, mă uit la afişele şi desenele de pe pereţi, apoi merg aiurea, spre un loc de unde se aude muzică. Urc nişte trepte murdare, fac la stînga şi nimeresc într-o sală de spectacole. Muzica se aude dintr-un casetofon vechi aşezat pe marginea scenei. Cîţiva tineri repetă „hora în două părţi“, un dans de-al locului.

Descopăr apoi viile de la marginea oraşului şi o întîlnesc pe tanti Mariţa, cu capul acoperit de o basma legată la spate. E o femeie bătrînă şi cu picioarele îndoite de povara anilor. S-a descălţat de pantofii din cauciuc în care i se încinseră, probabil, picioarele. Într-o mînă ţine galoşii prăfuiţi, cu cealaltă, o sapă pe umăr. Tanti Mariţa are 76 de ani. Stă la bloc, în centru. Casa ei a fost demolată nu de cutremur, ci „cu ocazia cutremurului“. În locul casei de odinioară e o şcoală. Femeii nu prea îi place la bloc, că are WC-ul în casă şi miroase, şi că trebuie să plătească o grămadă de bani: apa, întreţinereă, lemnele pentru sobă... Iar pensia ei e de două milioane jumătate, după ce a lucrat toată viaţa pe unde a putut: „pe la ferme şi pe la croitorie, că pe timpul ăla nu era făbrici!“. Tanti Mariţa nu are nici radio, nici televizor, iar un ziar nu a citit în viaţa ei. Se ţine bine la 76 de ani şi are şi o explicaţie: „Mă ţiu, că mă duc la sapă!“. Şi se duce. Cu galoşii într-o mînă, şi cu sapa în cealaltă. Se lasă seara. Sub picioarele desculţe ale femeii se ridică praful. În zare se văd balastierele din port, cu macarale parcă suspendate caraghios, în poziţii ciudate.

Oraşul Zimnicea este situat în cel mai sudic punct al României. A fost capitala judeţului Teleorman de două ori, pentru foarte scurte perioade de timp, între 1837-1838 şi între 1877-1878 (cînd a fost sediul de campanie al trupelor româneşti care luptau în Războiul de Independenţă). Apare în cronici din epoca bizantină sub numele de Demnitzikos sau Dezimnikos. În apropierea localităţii de astăzi există ruine ale unor fortificaţii antice, considerate ca o linie de apărare a cetăţii dacice care s-ar fi numit Zimnidava (astăzi numele de Zimnidava a devenit titlul unei publicaţii lunare a Primăriei). În anul 1791, localitatea era atestată ca avînd 116 case. În următorii 40 de ani, numărul gospodăriilor a crescut de aproape cinci ori, dar după 1834, mulţi locuitori au plecat în nou-înfiinţatul oraş Alexandria. Astăzi, Zimnicea are peste 15 mii de locuitori. Puternic industrializat în anii comunismului şi după o dramatică restructurare urbană, operată sub pretextul necesarelor reconstrucţii după distrugerile mari provocate de cutremurul din 1977, oraşul Zimnicea a decăzut din punct de vedere economic, iar astăzi este considerat a fi într-o zonă defavorizată şi beneficiază de scutiri de taxe. Multe dintre clădirile construite după cutremur s-au deteriorat rapid, iar o parte n-au fost niciodată terminate şi au rămas nelocuite.

Ştiri nebăgate în seamă

● **„Copiii blestemaţi" sînt recunoscuţi de Germania.** Daniel Rouxel, un cetăţean francez în vîrstă de 66 de ani, a obţinut din partea consulatului german de la Paris un certificat care îi atestă dubla cetăţenie (franco-germană). Această recunoaştere pe cale oficială a dublei sale identităţi reprezintă încununarea unor eforturi întreprinse de Rouxel cu mulţi ani în urmă. Rod al unei „iubiri imposibile" dintre o franţuzoaică minoră şi un soldat german, în 1944, în timpul ocupaţiei, Rouxel este unul dintre cei aproape 200.0000 de „proscrişi". A fost nevoie de mult timp pentru ca poveştile acestor oameni, acum în vîrstă de 64-69 de ani, să iasă la iveală. În 2004, Jean-Paul Picaper, corespondent al ziarului *Le Figaro* în Germania, le-a consacrat o carte cu titlul *Les enfantes maudits (Copiii blestemaţi).* Astfel, ei au descoperit că nu sînt singurii „blestemaţi". S-a format astfel chiar şi o asociaţie, Amicala naţională a copiilor din război, care şi-a propus, printre altele, să-i găsească pe taţii acestor oameni, pe foştii soldaţi germani. Peste 250 de familii au cerut acces la arhivele Wehrmacht; 139 au putut să-şi identifice taţii. În 2008, ministrul francez de Externe ceruse Guvernului german „să facă din identitatea franco-germană a acestor oameni o realitate pozitivă". (după *Le Figaro)*

● **Alegeri *topless*.** Alegerile pentru Bundestag nu sînt, de regulă, prea animate. Candidata berlineză Vera Lengsfeld (CDU) a ştiut însă cum să trezească din amorţeală electoratul plictisit. Pe afişele de campanie, ea apare zîmbitoare, cu un decolteu generos, alături de Angela Merkel. Sloganul (ilustrat de imagine) e percutant & penetrant: „Avem mai multe de oferit". Afişul a fost pus în vînzare pentru suma de 46 de euro. Aproape o mie de postere au fost cumpărate de susţinători ai candidatei şi lipite prin oraş. Campania *topless* a stîrnit zîmbete de admiraţie, dar şi reacţii vehemente. Fostă juristă din timpul RDG (acum în vîrstă de 57 de ani), Lengsfeld a ştiut să răspundă criticilor: afişul ei nu „vinde" sex, ci umor. Organizaţiile feministe i-au reproşat candidatei atitudinea sexistă: afişul provocator ar dăuna ideii de emancipare a femeilor. Şi aici, Lengsfeld a avut replică: „Cine nu recunoaşte tonul ironic şi autoironic e pierdut. Emanciparea va deveni realitate de abia în momentul în care nu ne vom mai aştepta din partea femeilor să-şi facă afişe electorale ca bărbaţii". Bărbaţi care – a mai adăugat ea, ironic – oricum mizează mereu pe farmecul lor şi pe nevestele lor mai tinere. „De pildă, Joschka Fischer sau Gerhard Schröder... De abia o asemenea atitudine e anti-emancipare". (după *die Welt)*

CE POATE FI MAI IGIENIC DECÎT PREFERINŢA PENTRU O POSIBILĂ DESTRĂMARE A PUTERII DOBÎNZILOR ÎNALTE ÎN ULTIMA CLIPĂ?

● Din perlele traducătorilor serialelor de televiziune: *„the immaculate conception"* a devenit „o concepţie sănătoasă". Deşi, dacă stăm şi meditäm, ce poate fi mai igienic decît atît?! (**M. C.**)

● Cîţiva cetăţeni azeri sînt anchetaţi de poliţie după ce s-a descoperit că au votat la concursul Eurovision din luna mai cu Armenia, ţară cu care Azerbaidjanul se află în conflict. În viziunea autorităţilor, preferinţa pentru cîntecul armenilor echivalează cu trădarea de ţară. Această ştire s-ar putea să le dea idei unora. Mă gîndesc că Vladimir Voronin a ordonat deja să se verifice sms-urile basarabenilor din perioada Eurovision. (**M. Ş.**)

● „Iritat de insistenţa jurnaliştilor cu privire la o posibilă destrămare a coaliţiei de guvernămînt PSD-PD-L, fostul preşedinte al României, Ion Iliescu, a izbucnit: «Dă-o în mă-sa de guvernare»" – scrie pe HotNews.ro. Vă daţi seama că, dacă dl Iliescu ajungea la această înţeleaptă concluzie în 1990, 1991 sau 1992, istoria noastră recentă s-ar fi scris altfel? (**M. V.**)

● Sergiu Mocanu este un politician din Republica Moldova, fost consilier al lui Voronin, pe care l-a părăsit, şi de atunci are necazuri cu statul de drept. Cei doi fii ai săi sînt refugiaţi în Ambasada României de aproape un an, după evenimentele din aprilie a fost el însuşi arestat pentru uzurparea puterii în stat. A fost eliberat săptămîna trecută. Mocanu ţine şi un blog, preluat de unimedia.md. Iată ce găsesc acolo: „M-am întîlnit accidental cu un ofiţer de poliţie care a fost şi el figurant în unul din episoadele detenţiei mele. Mi-a zîmbit larg, mi-a întins mîna prietenește, a plecat capul în semn de respect şi parcă şi de supunere. După ce s-a interesat de sănătatea mea şi a familiei, m-a întrebat cînd îi punem la puşcărie... pentru că el nu i-a suportat niciodată şi, aşa cum l-am văzut eu acum două luni la datorie, nu are nici o tangenţă cu ce se face în sufletul lui. L-am întrebat dacă ştie cumva cine-i Pristanda. Mi-a spus că nu-l cunoaşte, dar ar putea să-l găsească după cartotecă. I-am spus să nu muncească degeaba, că n-o să-l găsească, chiar dacă e un coleg de-al lui. «Păi, ce? O murit sau ce-i cu el?» – s-a interesat el intrigat. «Atîta timp cît orice putere mai are nevoie de el, Pristanda nu moare şi nici fără lucru nu rămîne» – i-am răspuns. «Norocos băiat!» – a constatat el îngîndurat". Ca să vezi! Eu zic că e de bine: ploconul miliţienilor e un indiciu bun că un regim se clatină. (**C. G.**)

● Am fost chemat la bancă pentru o reînnoire a datelor, ocazie cu care mi-am trecut pe un formular două numere de telefon (fix şi mobil), un număr de fax, două e-mail-uri, plus adresa domiciliului, iar banca mi-a înmînat o convenţie prin care se obligă ca, în cazul modificării dobînzilor şi taxelor, să mă înştiinţeze cu o lună înainte prin afişarea la sediul băncii. Altfel spus, dacă vreau să fiu la curent cu modificările dobînzii, nu contează că le-am oferit toate acele date de contact, ci ar trebui ca eu să trec lunar pe la bancă şi să citesc afişele. Onestitate şi profesionalism! (**M. C.**)

● Pe bulevard, călcînd decisă pe tocurile înalte, cu mobilul la ureche, o domnişoară impunătoare trece pe lîngă mine şi îmi lasă această ecuaţie cît o simfonie neterminată: „Nu văd ce interes aş avea ca să-mi fie dor de el". (**R. C.**)

● În 1939, la 24 de ani, a inventat chitara electrică, instrumentul care a făcut posibil rock-ul şi căruia omenirea îi datorează o cantitate apreciabilă de idoli şi legende, a fost un muzician prodigios (a compus „Johnny (Is the Boy for Me)" inspirat de „Sanie cu zurgălăi" a lui Richard Stein), îl chema Les Paul. S-a stins săptămîna trecută, la 94 de ani. A cîntat pînă în ultima clipă la chitară, în fiecare luni seara, într-un club de pe Broadway. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

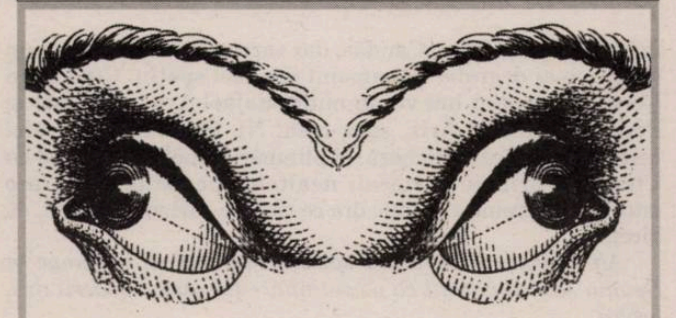

SE ZVONEŞTE CĂ MĂRUL PRECIZIEI VA FI SERVIT ÎMPREUNĂ CU O PERSPECTIVĂ NEAŞTEPTATĂ ASUPRA TRECUTULUI ÎN SCĂDERE

● Se zvoneşte intens că, dacă Adrian Mutu va fi cumpărat de echipa Zenit din Sankt Petersburg, sponsorizată de atotputernicul Gazprom, şefii clubului vor „vorbi" la Londra pentru o abordare mult mai înţelegătoare a problemei celor 17 milioane de euro datorate de fotbalistul român clubului englez Chelsea, patronat de potentatul rus Roman Abramovici. Dacă se va înfăptui o asemenea minune, este absolut sigur că relaţiile româno-ruse vor cunoaşte o îmbunătăţire cu inimaginabile repercusiuni. (**R. C.**)

● În anul şcolar care va începe în curînd, elevii din clasele I-VIII vor primi gratuit mere, în valoare de 12 milioane de euro, bani europeni, dar şi de la bugetul de stat. Astfel va demara programul „Cornul, laptele şi mărul". Nu se precizează dacă mărul va fi „servit" înainte, după sau împreună cu laptele. Oricum ar fi, efectul va fi, probabil, acelaşi... Următorul program guvernamental: „Toaletele în şcoli". (**A. P.**)

● La Izvor, în metrou, un anunţ: „Pentru direcţia Preciziei, schimbaţi la Eroilor". Ce e drept, cu eroismul mergi la fix. (**S. G.**)

● Pe un forum numit crestinortodox.ro, am dat peste o discuţie aprinsă cu un titlu pe măsură: „Orgasmul şi moartea sufletului". Spicuiesc cîteva idei: „Orgasmul este o experienţă puternică care are ca urmare diminuarea funcţiilor spirituale: slăbirea simţurilor, a raţiunii. Cu fiecare orgasm fiinţa umană înaintează spre dezintegrare. Cred că plăcerea orgasmului trebuie evitată, unirea trupească să fie făcută doar pentru naştere de prunci, cu o luptă contra gustării plăcerii". Iată o perspectivă neaşteptată asupra subiectului în cauză. Astfel, de acum încolo, în cazurile delicate în care partenerul se simte stînjenit pentru că a durat prea puţin, ar putea să spună, mîndru şi cu fruntea sus: „Hai să vedem partea plină a paharului. Gîndeşte-te ce noroc pe tine: ţi-ai păstrat nediminuate funcţiile spirituale!". (**M. Ş.**)

● Căutam muzică pentru un film şi am descoperit un site (sovmusic.ru) de unde poţi descărca cele mai cunoscute „şlagăre", în format mp3, *good quality,* din perioada URSS, de la „Internaţionala" (în mai multe limbi, inclusiv română sau chineză) la cîntece revoluţionare, romanţe dedicate omului nou, marşuri ale muncitorilor, ale studenţilor şi lucrătorilor din cadrul KGB, cîntece pioniereşti. Poţi asculta, ca bonus-uri, discursuri ale lui Stalin, Hruşciov, Molotov, Gagarin. Nu este un site nostalgic, ci doar o încercare firească de recuperare a trecutului. E inutil să mă întreb de ce nu putem face şi noi ceva asemănător şi-mi amintesc că, după 20 de ani, nu avem nici măcar acel muzeu al comunismului cu care alte ţări foste socialiste atrag turiştii din Vest. (**A. P.**)

● Am văzut şi eu, ca toată lumea, imaginile supramediatizate ale vizitei acelui băiat de 11 ani la Casa Albă. Într-un moment în care popularitatea preşedintelui Obama este în scădere, orice populism – mai ales unul „cu copilaşi, ce drăguţ" – este binevenit pentru a repara imaginea acestuia. Ce m-a deranjat, de astă dată, n-a fost prestaţia lui Obama, ci aceea a micului său vizitator: îmbrăcat la costum (cu o vestă mai mare ca el!) şi cravată, respectivul arăta ca versiunea diminutivă a unui *executive* sau o parodie a stilului „oficial". De ce ar trebui ca un copil care merge la Casa Albă să-i ia un interviu preşedintelui SUA să fie costumat ca un adult?! Nu ştiu dacă imaginea lui Obama s-a îmbunătăţit, dar a „copilului american" – simbolizat de micul intervievator îmbrăcat ca pentru slujba de duminică –, sigur nu! Şi poate că, totuşi, nici a preşedintelui: costumul acela ridicol părea un fel de uniformă profesională impusă de eticheta Casei Albe... (**a. l. ş.**)

CELE DOUĂ ORGANE FLORALE ALE ROMÂNILOR POT SĂ SE-APUCE DE CROŞETAT, COMENTÎND EPIFANII

● Un seism a zguduit lumea puberală şi preadolescentină (chiar şi) de la noi: Lady Gaga a mărturisit că este hermafrodit(ă): „Am tot ce-mi trebuie, dar dublu. Sînt cum mă ştiţi, plus un mic penis care nu schimbă nimic în viaţa mea cotidiană". După reacţii, totuşi, se pare că vestea schimbă cîte ceva în viaţa cotidiană a *fanelor* care nu vor, pentru moment, un Mister Gaga, aşa cum părinţii lor nu vor deloc confesiuni amănunţite despre felul în care cele două organe puse recent pe tapet îi îmbogăţesc cîntăreţei americane viaţa. (**S. S.**)

● Nu pot să nu remarc, la jurnalele de seară ale televiziunilor, relevanţa sortării ştirilor şi timpul alocat reportajelor. Bunăoară, într-o seară, pe Antena 1, s-a bifat în treacăt protestul bolnavilor care necesită operaţii vitale în străinătate, dar pe care ministerul îi tot amînă, urmînd însă un interminabil reportaj despre preferinţele florale ale românilor în acest sezon. Să fi fost o aluzie morbidă? (**S. G.**)

● José Bové (anti-McDonaldistul de serviciu) şi Morgan Spurlock (autorul documentarului *Super Size Me,* anti-aceeaşi firmă de *fast food)* pot să se-apuce de croşetat, mesajele/manifestele lor au fost spulberate de „fulgerul" Bolt: jamaicanul de 23 de ani (pe numele întreg Usain St. Leo Bolt), „omul cel mai rapid de pe planetă" (100 m în 9 secunde şi 58 de zecimi!!), a declarat că secretul recordului său stă în... McNuggets-urile mîncate la micul dejun! *LOL,* vorba 'ceea. (**a. l. ş.**)

● Tocmai ce-a scris colegul Ghinea despre statutul mediocru al foştilor noştri, că îl văd pe Realitatea TV pe Victor Ciorbea comentînd accidentul (regretabil, dar banal) al microbuzului, de săptămîna trecută. Am avut o dată în plus senzaţia că presa şi politica se merită reciproc. (**M. C.**)

● Un vesel delir, pe alocuri bine agramat, rîdea în soare luni, pe un banner atîrnat de gardul Muzeului Municipiului Bucureşti: „Copii ai căror simţuri pure îi trădează într-o briliantă vrăjitorie de plăceri minunate reflectă ceva sălbatic şi obscen în firea realităţii însăşi: autentici anarhişti ontologici, îngeri ai haosului – gesturile lor şi izurile corpurilor propagă în jur o junglă de prezenţă, o pădure de preştiinţă cu şerpi, arme ninja, broaşte ţestoase, şamanism futuristic, incredibil gunoi, urină, fantome, lumina soarelui, masturbare, cuiburi şi ouă de păsări – agresiune voioasă împotriva Adulţilor atît de neputiincioşi să absoarbă fie epifanii distructive, fie creaţie sub forma unor absurdităţi fragile, dar suficient de ascuţite să taie lumina lunii (Hakim Bey)". Ce să zic, aşa o fi. (**D. S.**)

„Un scriitor are nevoie de hîrtie şi creion“

– interviu cu Marin MĂLAICU-HONDRARI –

A publicat volumul de versuri Zborul femeii pe deasupra bărbatului *(2004) şi romanul* Cartea tuturor intenţiilor *(2006), care, descoperit de Mircea Cărtărescu, a fost reeditat de Cartea Românească în 2008. Marin Mălaicu-Hondrari (n. 1971, Bistriţa-Năsăud) este prezent în antologiile* Camera *(1995) şi* La neagra *(2008). În prezent lucrează la Muzeul de Artă Comparată din Sîngeorz-Băi, are finalizat un volum de poeme intitulat* La 2 zile distanţă *şi lucrează la un roman al cărui titlu preferă să nu-l divulge.*

Cum a fost întîlnirea cu Mircea Cărtărescu? Cred că orice scriitor îşi doreşte să fie remarcat de el.

Da, orice tînăr scriitor visează să fie descoperit de un mare scriitor, de unul pe care îl admiră fără rezerve. Lui Roberto Bolaño i s-a întîmplat cu Enrique Lihn. Se poate spune (Bolaño însuşi o spune) că Enrique Lihn i-a salvat viaţa. Întîlnirea cu Mircea Cărtărescu e una dintre puţinele (cum altfel!?) întîmplări fundamentale pe care le-am trăit şi care nu ar fi avut loc dacă nu ar fi existat *Cartea tuturor intenţiilor*. Întîlnirea a fost posibilă atît datorită scrisului meu şi a capacităţii mele de a admira literatura, cît şi atenţiei, profesionalismului şi generozităţii de care Mircea Cărtărescu dă dovadă cînd e cazul.

Nora Iuga spunea că „drumul conţine intenţia“, pe dvs. unde v-a purtat Cartea tuturor intenţiilor?

Cred că răspunsul e exprimat foarte clar în roman. Partea neştiută e că aveam titlul cu vreo doi ani înainte de a scrie cartea. În 2004 am ţinut un soi de jurnal, scriam într-un caiet scrisori către prietenul meu Dan Coman. Acea serie de scrisori neexpediate chiar am intitulat-o *Caietul Coman*. Ei bine, într-una dintre scrisori spun că s-ar putea să scriu o carte cu titlul *Cartea tuturor intenţiilor*, dar asta aveam să redescopăr mult mai tîrziu, recitind la întîmplare cîteva scrisori, în 2006, cînd am scris romanul.

Credeţi că e necesar, pentru un scriitor, să nu creadă în timpul unui eşec, şi nici în cel al succesului? Sînt bune „exerciţiile de umilinţă“ din cînd în cînd?

Exerciţiile de umilinţă sînt obligatorii. Mai ales la noi, unde sînt puţine cazuri de laudă care să nu fie deşănţată. Din fericire, sînt tot mai puţine cazuri de atacuri urîte. Ar trebui să încetăm să mai considerăm exerciţiul critic îndreptat asupra scrierilor noastre drept un atac la persoană.

Cînd la Colocviile Tinerilor Scriitori de la Alba Iulia aţi sosit dvs., Dan Coman, Ana Dragu şi Florin Partene, toată lumea a spus că „a venit grupul de la Bistriţa“. Unde încep şi unde se termină asemănările şi deosebirile dintre voi?

Asemănările ţin de bibliotecă, de cărţile pe care le citim, de nevoia de literatură. Deosebirile ţin de nevoia de a face literatură. Îmi place să cred că fiecare dintre noi patru face poezie în felul său, personalizat, conştient, asumat, uneori cu încrîncenare, cu mari îndoieli, alteori ajutat de autoironie şi de constatarea că totul nu e altceva decît un hohot de rîs universal.

„Visam să citesc Borges în original“

Aţi fost între 2002-2006 în Spania şi aţi locuit într-o rulotă... Cît contează ca scriitor să (nu) te identifici cu un loc anume?

În geografia mea contează într-adevăr cîteva locuri: Córdoba, Maieru, Gersa, Candás, dar rareori mă identific cu un spaţiu, mai degrabă cu oamenii din acel spaţiu. Cînd spun Cordoba, imediat îmi vin în minte Rafael Ayuso Escobar şi Pedro Murillo şi Aris, sora mea. Nu Guadalquivir, nici celebra moschee cordobeză, ci plimbările mele împreună cu Charleen printre portocali nealtoiţi, pe străduţe fără o istorie consemnată. Nimic din ce ţine de turism cultural, să zicem.

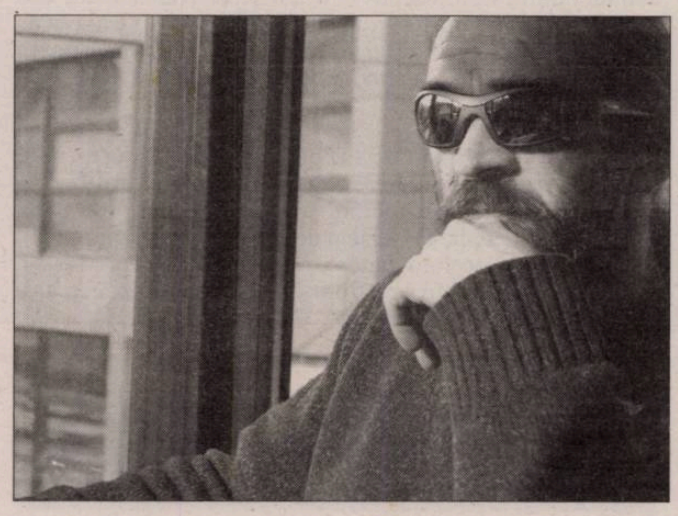

Aţi descoperit literatura spaniolă înainte de a ajunge în Spania sau ea a venit ca o continuare firească a şederii dvs. acolo?

Din fericire, am descoperit literatura spaniolă cu mult înainte de a ajunge în Spania. Mă refer la traducerile din spaniolă. Garcia Lorca, Jorge Luis Borges, Julio Cortázar, Llosa. Îmi amintesc că visam să ajung să citesc Borges în original. Mă bucur că, iată, s-a întîmplat. E drept că abia în Spania am descoperit cîţiva scriitori fundamentali pentru mine: Roberto Bolaño, Alejandra Pizarnik, Nicanor Parra, Roberto Arlt, Juan Rulfo, Alexandra Dominguez şi soţul ei, Juan Carlos Mestre. Cum aveam o poftă nebună de a citi şi nu aveam cărţi şi nici chef de a scrie eu cărţi, umblam haihui pe site-urile de literatură spaniolă. Aşa am dat de toţi scriitorii de mai sus.

Aţi tradus poezie din spaniolă; cum alegeţi scriitorii?

Traduc extrem de puţin şi numai ce vreau. De fiecare dată cînd am tradus ceva din spaniolă, am făcut-o pentru prietenii mei. Apoi, am publicat cîteva dintre aceste traduceri, poeme de Nicanor Parra, Ana Ruth Estebas, Alejandra Pizarnik, Vanesa Perez-Sauquillo (aceasta e o tînără universitară care a tradus pentru prima dată în spaniolă integrala operei lui Dylan Thomas). Îmi amintesc că am tradus şi un interviu cu Thomas Bernhard, la mîna a doua, după ce cineva îl tradusese din austriacă în spaniolă, dar mi-a plăcut atît de mult încît l-am tradus, un interviu foarte lung şi foarte fain şi care a circulat o vreme între mai mulţi scriitori, de la Mihai Dragolea, la Angela Marinescu. Mi-e uşor să traduc pentru că o fac fără nici o presiune. Mă avantajează faptul că am locuit în Spania şi că în continuare citesc cărţi în spaniolă şi continui să bîntui pe Internet prin tot felul de reviste de limbă spaniolă.

„Autorul hibrid ar fi un androgin“

Îmi spuneaţi la un moment dat că ştiţi cum e ca scriitor să nu poţi scrie cu anii. Cum e să nu poţi trăi fără să scrii?

Vorbeam din proprie experienţă. În primii doi ani de şedere în Spania, am scris foarte puţin, cîteva poeme. Nu pot spune că am suferit foarte tare, pentru că nu aveam un proiect în minte. Problema e cînd începi ceva, merge o vreme, apoi gata, „darul s-a tras înapoi de la el“ – cum zice John Berryman. Atunci începe nebunia. Aşa că n-avem nici o şansă, ori – ori. Trebuie să-i dăm înainte, cît are cît de cît sens.

Simţiţi nevoia ca atunci cînd vă place o carte, să descoperiţi şi în autorul ei o persoană pe gustul dvs.?

Din nefericire, aproape orice combinaţie uman-auctorială se dovedeşte nefastă, sau *şi* nefastă. Încerc să evit megalomanii, paranoicii, prefer să le citesc cărţile şi să nu ştiu despre ei decît ce-mi spun cărţile lor. Roberto Bolaño spunea într-un interviu acordat unei televiziuni din Chile că 90% dintre scriitori sînt nişte cretini, nişte tîmpiţi, habar n-au ce e cu literatura, şi tare mă tem că avea dreptate. Pe măsură ce cunosc tot mai mulţi scriitori, sînt obligat să-i dau tot mai multă dreptate. Problema e cu cei care scriu foarte bine, dar sînt caractere infernale.

Cum ar fi, pentru dvs., autorul perfect, hibrid, construit dintr-o suită de scriitori care vă plac?

Ar fi un androgin (monstruos): vocea şi jumătate de barbă Julio Cortázar, cealaltă jumătate de barbă Constantin Acosmei, mîinile Adelei Greceanu, ridurile lui Beckett, privirea Marianei Marin, distincţia în mers a lui Mihai Ursachi, ardoarea lui Nabokov, discreţia şi lentoarea apăsătoare din poemele lui M. Ivănescu, toate astea însufleţite de puterea fără seamăn din poezia Angelei Marinescu. Desigur, un astfel de autor nu ar putea decît să viseze enorm, monstruos.

Credeţi în genurile literare, se mai pot pune azi etichete?

După toate experimentele care s-au făcut, de la Biblie pînă în zilele noastre, cred că etichetele vor prinde din nou viaţă şi se vor dovedi cu adevărat utile. Chiar dacă altfel aşezate. Adică proza va fi proză, poezia – poezie şi tot aşa. Acum, dacă vrem, putem încurca borcanele.

Aveţi tabieturi cînd scrieţi?

John Florin Partene susţine că am. Charleen susţine că am. Eu doar mă duc în bucătăria-vortex, cînd lumea adoarme, îmi prepar o cafea, mă asigur că faţa de masă e impecabil de curată, îmi astup urechile cu căştile şi gata. Prefer să scriu de mînă şi, dacă se poate, cu stiloul meu drag, un Mont-Blanc cu peniţă de aur alb. Dar, la o adică, mă pot lipsi de tabieturi, dacă astea or fi tabieturi. Un scriitor are nevoie de hîrtie şi creion, pînă la urmă, exact cum zicea Faulkner într-un interviu.

Aşa cum Blecher avea Rolls Royce-ul lui personal în postura căluţului negru, care îi trăgea căruţa cînd ieşea să se plimbe în afara sanatoriului, care e Rolls Royce-ul dvs.?

Capătul aprins al ţigării şi geanta în care port cărţi de poezie.

a consemnat Andra ROTARU

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 289 ● 27 august – 2 septembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

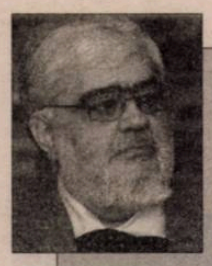

Andrei Pleşu
„Texte comentate“

pagina 3

Teodor Frolu
„Criza – o şansă pentru Bucureşti“

pagina 20

Stela Giurgeanu
„Cine «ne fură» turiştii?“

pagina 22

CALEA LENTĂ

– cu ce viteză mai trăim? –

„Ne mutăm dintr-o lume în care cel mare îl mănîncă pe cel mic într-o lume în care cel rapid îl mănîncă pe cel lent.“

KLAUS SCHWAB, fondatorul şi preşedintele Forumului Economic Mondial

5 948467 000247 35

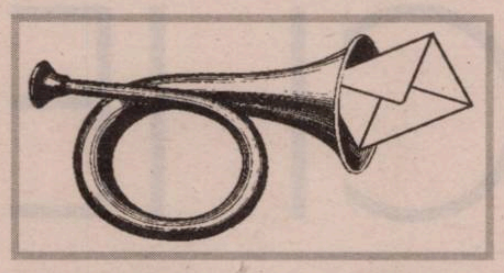

Nr. 286: Articolul lui Mircea Vasilescu, „Două cazuri de plîns"

Pentru ce plătim...?

Stimate dl Mircea Vasilescu,

Sînt un fervent cititor al rubricii dvs. „Europa dumitale", acidă, caustică, la obiect. Dar nu totdeauna sînt de acord cu părerile dvs. Şi, ca să fiu foarte concret, mă refer la articolul din nr. 286, privind taxa de trecere a Dunării. Sînt unul dintre „fericiţii beneficiari" ai acestei taxe, trecînd podul chiar pe 1 august a.c. De acord cu dvs., aşa e în toată Europa, în America – mergi pe autostradă, plăteşti. Şi vorbesc în cunoştinţă de cauză. Am traversat Italia, Franţa, Benelux, Ungaria, Austria, SUA. Am plătit şi am mers mai departe.

Dar (căci în toate este un dar), nicăieri, dar absolut nicăieri, nu am pierdut 30 de minute ca să trec de porţile plătitoare. Adică, cel puţin distanţa între Medgidia şi Feteşti, sau, depăşind viteza legală (cum fac majoritatea pe autostradă), distanţa Feteşti-Bucureşti.

Şi atunci, la ce bun autostrada? Cozi kilometrice pentru două porţi de acces. Dvs. aţi văzut, în altă parte, o situaţie similară?

Chiar dacă o să susţineţi contrariul, eu tot n-o să vă cred, pentru că „europeanul" sau „americanul" nu-şi permite luxul să piardă vremea inutil şi atunci, ca un *tax payer* ce este, dă statul în judecată. Iar statul, la rîndul său, nu-şi bate joc de cetăţean pentru că trăieşte din taxele pe care le încasează de la el. La noi, reacţia unei funcţionare, „bine hrănite", a fost: cui nu-i convine să aleagă alt drum; de parcă în România abundă reţelele de drumuri.

Eu mă aşteptam ca dvs. la acest aspect să vă referiţi în articolul dvs., la această nouă „realizare" românească, după cea cu trenurile spre litoral, care de patru ani nu coboară sub şase ore pînă la Constanţa. Aţi văzut ca vreun ministru al transporturilor să fie atenţionat pentru asta?

Deci plătim dle Vasilescu, dar pentru ce plătim?

Cu stimă,

Gigi GRĂDINARU
gigigradi@yahoo.com

Răspunsul lui Mircea Vasilescu

Aveţi dreptate: pe autostrăzile din ţările normale sînt mai multe „porţi" de acces, carduri etc., ceea ce reduce timpul de aşteptare. Dar cred – totuşi – că şi eu am dreptate: la noi, cînd e vorba să se plătească vreun serviciu, izbucneşte corul lamentărilor naţionale. Încă mai credem că Statul trebuie să „ne dea" gratis...

Nr. 285: Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Piua şi grătarul"

Grătarul ca schismă

O chestiune pe care am adus-o adesea în discuţie la întîlnirile cu prietenii noştri este următoarea mare dilemă în registru minor: este grătarul un factor de coeziune sau de dezbinare a unei adunări conviviale?

În opinia mea, grătarul – deşi pretext de reuniune amicală – generează schisma respectivilor carnivori, polarizînd participanţii. Iată scenariul.

Prima fractură este de natură teritorială: de obicei grătarul este amplasat la oarecare distanţă de locul unde se mănîncă, astfel încît cei care păzesc grătarele nu pot participa pe deplin la conversaţia generală.

A doua sciziune e legată de factorul uman, şi implică alegerea celui care se ocupă de foc şi de prăjitul propriu-zis. Am spus „celui" pentru că din observaţiile mele, dacă bucătăria este considerată un spaţiu preponderent feminin, gătitul în aer liber (fie el la grătar, la ceaun, la frigare etc.) revine de drept bărbaţilor, probabil în virtutea unor nostalgii ancestrale. Aşadar, pentru această poziţie-cheie se oferă unul sau mai mulţi bărbaţi. Activitatea este una concurenţială, deoarece fiecare vrea să îşi demonstreze superioritatea punctului de vedere privind tăria focului, calitatea jarului şi a momentului optim în care carnea trebuie întoarsă, stropită sau luată de pe grătar. De cele mai multe ori, această competiţie întru dibăcie grătărească se soldează cu rămînerea pe baricade a unui singur mascul alfa, eventual secondat de un ucenic obedient, care nu emite pretenţii de competenţă şi supremaţie. Dacă se întîmplă astfel, între ei se va crea o frumoasă solidaritate masculină *(ei* versus *ceilalţi)*.

Între timp, restul grupului se distrează de minune; se povesteşte, se spun bancuri, lumea bea şi ciuguleşte cu nepăsare din aperitivele puse pe masă, ajungînd să se satur.

Făcătorul de grătare asudă şi se afumă, la oarecare distanţă de ceilalţi petrecăreţi. Dacă este amator de jazz îşi îngînă cu un pic de autocompătimire *„Smoke gets in your eyes"*. Este un lup singuratic, un erou solitar care se sacrifică şi trudeşte pentru binele celorlalţi, iar ei, în ingratitudinea lor, se îndoapă cu alte bucate! Din cînd în cînd, cineva (de obicei nevasta/partenera celui în cauză sau gazda petrecerii) are mustrări de cuget şi dă tîrcoale grătarului, cu un aer grijuliu şi niţel vinovat, aducîndu-i protagonistului ceva de băut şi apreciindu-i eforturile. Acesta, mîndru, demn şi însingurat oferă prima tranşă de fripturi, rezistînd îndemnului de a fi vremelnic înlocuit la cîrmă, pentru a se putea bucura şi el de roadele muncii sale. Nimic nu-l poate opri pe acest virtuoz al jarului pînă la victoria finală. La drept vorbind, se pare că celorlalţi nici nu prea le pasă cu adevărat de el (cîte grătare, atîta dramă).

Iată că se iscă o problemă şi în grupul beneficiarilor, atît de armonios pînă mai adineaori: nu sînt atîtea porţii cîţi consumatori, prilej de alte sacrificii şi renunţări (cu sau fără resentimente).

Evenimentele continuă după acelaşi scenariu, iar cînd în fine toată carnea a fost prăjită şi eroul se întoarce la restul grupului, găseşte o adunare somnolentă şi ghiftuită, aflată în diverse grade de impregnare bahică şi care îşi consumă toropeala digestivă în faţa platourilor cu fripturi nemîncate şi – vai! deja sleite. Au conştiinţa vinovată de a se fi lăsat pradă păcatului lăcomiei.

În ciuda complimentelor şi mulţumirilor pe care le primeşte de la comeseni, eroul nu-şi poate reprima un sentiment amar de frustrare şi nedreptate. Înghite şi el, cam cu noduri, un mic. Atîta efort şi cîtă nerecunoştinţă! *Quod erat demonstrandum*.

Aşa că daţi-mi voie să spun că, din punct de vedere gastronomico-social, prefer întîlnirile la care toată lumea stă în acelaşi timp la masă şi se bucură laolaltă de mîncare, băutură, rîs şi poveşti.

Ioana BRUDAŞCĂ, Cluj Napoca
ioanabrudasca@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Chişinău – opoziţia la putere**
- **Libertatea presei, după 20 de ani**
- **Decomunizarea**
- **Răutatea**
- ***Emo*, între modă şi pericol**
- **Dreptul la moarte**
- **Prostia**

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Actualităţi

Minimisme

● Mă uit la un Van Gogh, cu gîndul departe. Cele mai tandre mărturisiri se întîmplau la cîte un cartof copt.

● „Înzestrat cu două memorii, una temporară şi alta permanentă" – R.M. Forster

● De la nat = neam, la nătăntol/natantol = prostănac.

● O imagine a şcolii noastre, astăzi: scurs de oboseală pe scările de la intrare, cu o vioară mai lungă decît el pe piept, un clasa I îşi mănîncă-doarme sandvişul.

● Eon – eoni. Ce-o să facem cu eternitatea, cînd abia de ne descurcăm cu ceva zeci de ani?...

● „...ca şi cum ai încerca să faci un fluture din nisip" – A. Crumey

● Da, vin dintr-o vreme în care pînă şi cîrligele de rufe erau prea puţine. Trei la două rufe.

● „...dificila responsabilitate de a menţine iluziile celorlalţi" – E.L. Doctorow

● Lucrare la clasa a X-a plastică. Fenomene termice. Nu îi clatină creionul celui care-mi scrie „zero infinit".

● Există o zicală a sărăciei – „Să înnozi teie şi curmeie". România, rămasă într-un timp exterior, încă se conduce, parcă, după ea...

● Din grupa lui „a se tîrgui", adaug un (nou) verb – a se măilui.

● Nicăieri nu i-am văzut pe oameni atît de convingători în a-şi ura „Sănătate!", ca atunci cînd se-ntîlnesc, la aprins de lumînări, prin cimitire.

● Tot mai mulţi filmători, tot mai puţini oameni de film. Tot mai mulţi hăpăitori de scandal, tot mai puţini teleaşti.

● Întrebată ce vrea să se facă, o fetiţă răspunde, spontan, „mireasă!".

● Judecătorul, nedumerit: „Dar cîte drumuri sînt în satul dumneavoastră?". Pînă cînd clientul..., avocatul: „Patru. Unul naţional şi cele trei cărări de la crîşmă."

● Memoria apei: Omlet – locul unde rîul surpă malul, face un vîrtej şi un... ochi, întorcîndu-se, ca şi cum ar fi uitat ceva.

● „El tot cerceta faptele, în timp ce turma celorlalţi hotărîse să dea frîu liber emoţiei." – E.M. Forster

Alina IORDACHE, Rîşnov

Reacţii

Nr. 286: Scrisoarea lui M. Buliga

Cum reuşiţi a citi *Dilema veche* într-o jumătate de oră? Probabil v-a atras titlul. Şi chiar şi aşa.

Eu citesc *Dilema* de cînd a apărut, o iau indiferent de temă şi nu am regretat niciodată. O termin în tihnă în două, trei zile şi aştept cu nerăbdare numărul următor. O dau mai departe. O comentez.

Citiţi caseta redacţională şi autorii rubricilor permanente ca să vedeţi cît de preţioasă este.

Cît despre Internet, ca sursă de informaţii ştiinţifice şi despre cum ajung elevii mei să nu mai ştie să scrie, să citească, să vorbească, las pe altă dată.

Toate cele bune,

prof. Liana ŞTEFAN, Piteşti
liana.octavia56@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Texte comentate

Cioran, Cahiers 1957-1972, Gallimard, 1997, p.768: „Aș putea spune despre mine ceea ce, cu mai puțină acoperire, a spus despre sine Sainte-Beuve: «N-am dat nimănui dreptul de a spune: *e de-al nostru*»“.

Cîți, dintre oamenii publici de azi, ar putea spune despre ei înșiși ceea ce se simțeau îndreptățiți să spună, despre ei înșiși, Sainte-Beuve și Cioran? Toți „aparțin“ cuiva, toți sînt, sau par înregimentați. Iar dacă nu sînt, sînt suspectați că sînt și stigmatizați ca atare. „Independența“ a devenit aproape neonorabilă și, în orice caz, necredibilă. „Al cui o fi ziarul cutare?“ – se întreabă tot omul. „Ăsta din ce partid e?“ „X e de-al lui Băsescu!“, „Y e de-al lui Iliescu, sau de-al lui Patriciu!“. Dacă lauzi e fiindcă ești plătit de unii, dacă înjuri e fiindcă ești plătit de alții. „Obiectivitatea“ e interzisă: ești somat să alegi, să ții cu unii sau cu alții, să te „angajezi“. N-ai voie să fii „echidistant, „dilematic“, meditativ. Trebuie să sari la bătaie! Reflexivitatea e un simplu (și pernicios) moft intelectual. Opinia trebuie să fie „strategică“, orientată polemic, „abilă“. Nu merge s-o scalzi, nu se cade să umbli cu amabilități, nu e frumos să stai și să cugeți. Cine o face e ori bleg, ori ipocrit, ori vîndut.

Nu e de mirare, așadar, că cei cu adevărat independenți, cei care, fie că greșesc sau nu în judecata lor, se păstrează dezinteresați constituie o minoritate. Majoritatea preferă să se drapeze într-o gesticulație radicală. Există, de pildă, o sumedenie de personaje, ziariști uneori, dar, alteori, inși fără un profil cert, care apar cu regularitate pe diferite posturi de televiziune cu singura preocupare de a sfîșia beregata cîte unui politician. E destul să le vezi chipul și știi ce vor spune, încă înainte să deschidă gura. Dacă îl detestă pe Traian Băsescu, vor veni seară de seară la televiziune, ca la serviciu, porniți să-l spurce în toate felurile. Invers, dacă sînt „de-ai lui Băsescu“, se vor strădui conștiincios să-l scoată mereu basma curată și să molesteze ficații adversarilor. Și unii, și ceilalți sînt previzibili pînă la plictiseală, încremeniți într-o disciplină oarbă, într-un nor de nelibertate. În fond, despre *libertate* e vorba. E drept că, odată intrat într-un partid, într-un guvern sau într-o coterie oarecare, accepți, din principiu, să renunți la un anumit procent de „autonomie“. Solidaritatea de grup cere, adesea, acest tip de sacrificiu. Problema este pînă la ce nivel, pînă la ce dozaj, partizanatul asumat rămîne acceptabil. Cînd începe compromisul să fie compromițător? Și, mai ales, care sînt motivațiile *reale* ale compromisului? Nu se pot exclude compromisurile sau obnubilările, pe bază de loialitate. Ai pariat, cîndva, pe un om sau pe o ideologie și mori euforic, în propriul tău pariu. Ai fost credincios lui Constantinescu, e musai să-l pui la zid pe urmașul lui. Ai votat cu Băsescu, e musai să rămîi fidel votului tău, indiferent de evoluția situațiunii. Există și compromisuri nevrotice. Îl detești pe cutare atît de rău, încît ești gata să sari în barca tuturor celor care-l detestă, chiar dacă nici pe ei nu dai multe parale. Compromisurile cele mai impure rămîn, desigur, cele

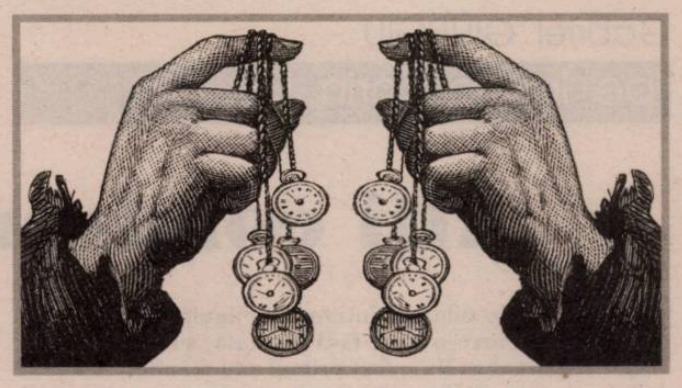

născute din lăcomie, arivism, poltronerie sau comoditate. Poți fi „de-al cuiva“, pentru că ți-e frică de el, pentru că ți-a dat un job rentabil, pentru că ți-a asezonat convenabil ambițiile și cariera, sau, pur și simplu, pentru că ți-e lene să schimbi de picior. Poți fi „de-al cuiva“ pentru că, de fapt, poți fi de-al oricui. Poți, în sfîrșit, să fii „de-al cuiva“ pentru că îți faci iluzia că respectivul e „de-al tău“.

Cînd Sainte-Beuve și Cioran își dau un diagnostic de non-apartenență nu e pentru că nu au criterii, înclinații, preferințe, repulsii. E pentru că nu cred în identitatea obținută prin asociere. Pentru că refuză aglutinarea sufletească în beneficiul unui „front“ colectiv. S-ar spune că, în efortul de a se defini, ei încep prin a se dispensa de orice „gen proxim“. Afilierile n-au valoare decît cînd sînt acte de *personalitate*, decizii ale unor inși fundamental neînregimentabili. Avem, astăzi, pe scena noastră publică, asemenea inși? Nu prea. În schimb, avem temperamente și „băieți deștepți“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Badigardul la români

Acum vreo 12 ani, la Roma, mergeam pe stradă și mi-am adus aminte că trebuie să cumpăr alune și ceai. Atît. Cum prin apropiere era un supermarket (nu acela în care mergeam de obicei), am intrat. N-am luat coș sau cărucior, n-aveam nevoie. Necunoscînd locul, m-am învîrtit ceva pînă să găsesc raftul cu alune. Cînd l-am găsit în sfîrșit, am constatat că în spatele meu apăruse un nene solid care se uita sec la mine. Am priceput: responsabilii cu paza văzuseră pe monitor un amețit care se tot învîrtea printre rafturi și unul dintre ei venise să-și „facă remarcată“ prezența. După ce mi-am luat ceaiul și alunele, nenea a dispărut la fel de discret cum apăruse.

Altădată, tot la Roma, pe Via del Corso, eram într-o parfumerie care transformase vitrinele în uși și le ținea larg deschise. Practic, din stradă făceai un pas și erai în magazin. Și invers. Cînd am intrat, eram singurul client. Una dintre cele două vînzătoare s-a oferit să mă ajute și a început să-mi prezinte „marfa“. În timp ce discutam, s-au adunat încă vreo 7-8 clienți. Cealaltă vînzătoare era, firește, și ea ocupată. Pe ușa din dosul magazinului a intrat atunci un negru înalt și solid, îmbrăcat într-un costum impecabil (eram într-o parfumerie pe Via del Corso!), cu un ecuson în piept care îi atesta calitatea de responsabil cu paza. Amabil și zîmbitor, a început să converseze cu clienții care așteptau ca vînzătoarele să-i preia, asigurîndu-i că nu vor avea mult de așteptat și scuzîndu-se că e aglomerație:

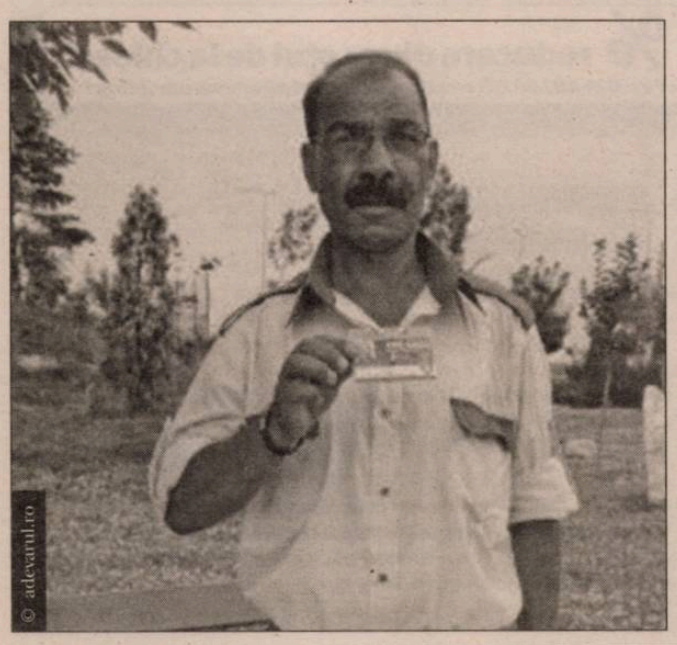

„ce vreți, e o după-amiază frumoasă, oamenii au ieșit la plimbare pe Corso, e normal să intre și în magazinul nostru“.

Altădată, la Viena, am văzut doi polițiști care au oprit un tînăr și i-au cerut actele. N-am auzit ce a spus tînărul (eram la cîțiva metri), dar era clar că se opune: chiar a încercat să treacă printre cei doi și să plece „forțat“. N-am apucat să-mi dau seama cînd l-au luat pe sus și l-au dus în duba care era parcată lîngă bordură: am observat doar cum ușile dubei se închid sec în urma lor.

Aș putea să mai povestesc astfel de mici episoade, dar e inutil. Cine a umblat cît de cît prin alte țări europene a observat, desigur – mai ales în cele recunoscute pentru nivelul ridicat al siguranței publice, precum Austria, Suedia și altele –, că poliția e prezentă pe străzi, că polițiștii sînt politicoși și cooperanți, dar – la nevoie – fermi, iar în magazine și în alte spații private paza este asigurată discret, dar eficient. La această situație contribuie și legislația, și „statutul polițistului“, dar și o anume tradiție a „ideii de ordine publică“, mult mai veche „la ei“ decît „la noi“, și o anume civilitate a relațiilor dintre cetățeni și oamenii care le asigură liniștea. Inutil să insist. La noi, totul pare „construit“ pe scheletul vechilor relații dintre miliție și popor, iar noua poliție democrată – în ciuda schimbărilor prin care a trecut – nu reușește să cîștige *încrederea* cetățenilor. În plus, au apărut și polițiștii comunitari, iar Jandarmeria a dobîndit și ea, prin lege, anumite atribuții care înainte îi reveneau doar Poliției. Instituțional, s-ar părea că avem cam aceeași structură care funcționează și în alte țări europene. Sîntem aliniați. Dar „pe teren“ simțim în continuare diferențele: sînt total uluit, de pildă, cînd văd la televizor cum polițiștii de la circulație *se roagă* de cîte un șofer, evident beat, să coboare din mașină și să sufle în fiolă. Și nu pot să nu mă gîndesc la colegii lui austrieci care au „umflat“ un ins pentru că a refuzat să se legitimeze. Ce au în plus austriecii? O legislație mai bună? Mușchi? Curaj? Indiferent de reformele instituționale, încrederea cetățenilor în polițiști crește, dacă *pe stradă* lucrurile încep să se vadă altfel.

Dar – mă înșel? – poate că la starea de neîncredere contribuie și prezența masivă în spațiul public a categoriei numite *badigarzi*. Printre misterele limbajului de tranziție din România se află și această tumbă semantică: termenul englezesc care înseamnă „gardă de corp“ și se referă la cei care asigură paza VIP-urilor a ajuns să desemneze, în limba română, bărbați și femei care păzesc niște „obiective“ (școli, magazine, parcuri etc.). Pe englezește, *bodyguard* te duce cu gîndul la tipi solizi și perfect instruiți care, la o adică, salvează vieți de președinți, de staruri pop ori de miliardari. Pe românește, *badigarzi* îți aduce în fața ochilor inși plictisiți, slabi sau grași, cu burtă sau cu chelie, de toate vîrs-

tele, care moțăie pe o bancă ori stau cu vigilența trează să nu se ocupe cele cîteva locuri de parcare din fața firmei care i-a angajat. Sau se plimbă prin parcurile pe care trebuie să le păzească, așa cum prevăd contractele generoase pe bani publici. Ori cască prin cîte-o farmacie. Iar la acest punct uluiala mea crește: în țărișoara noastră, nu mai există farmacie (cel puțin cele din marile rețele) fără *badigard*. Nu poți, mă-nțelegi, să te numești farmacie dacă n-ai un om de pază – fie el și un biet pensionar pirpiriu, cum am văzut în cartierul meu. Prin alte țări, zău dacă am văzut vreun paznic, ziua în amiaza mare, în farmacii...

Una peste alta, orice român din mediul urban se întîlnește probabil, în drumurile sale zilnice, cu cîteva zeci de *badigarzi*, dar cu mult mai puțini polițiști. De aici pînă la a trage concluzia că poliția „nu e în stare“ să asigure ordinea publică e doar un pas. Căci – nu-i așa? – „se fură, domnule, de-aia e nevoie de *badigarzi!*“. Cum altfel putem gîndi, sceptici cum sîntem, despre noi înșine?

ținerea de minte

„...de ce îl iubim pe Stendhal? Nu îl iubim pentru eroismul faptei: nu a fost un conspirator dîrz în folosul libertății, nu a fost martirul nici unei «chestiuni drepte». Dimpotrivă, strălucea în saloanele pariziene, a căror plictiseală o descria cu sarcasm; îndeplinea funcții publice, deși se simțea dezamăgit de gratitudinea măruntă arătată inteligenței și vechilor sale merite; în timpul dominației «partidului clerului», rostea blasfemii de genul «Dumnezeu este justificat de faptul că nu există» – și nu a suferit nici un prejudiciu pe acest motiv.

Așadar, nu a fost nici martir, nici erou. A fost un sceptic abil, cu inteligență profundă; a fost înțelept prin ironia lui minunată și furia neputincioasă. Era în stare să glumească fără milă, căci știa să citească tainele sufletului uman.“

(Adam Michnik, *Mărturisirile unui disident convertit*, prefață de Vladimir Tismăneanu, postfață de Józef Tischner, traducere și note de Sabra Daici, Editura Polirom, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Alţi comisari. Europeni

Una dintre cele mai interesante figuri ale primei Comisii Barroso este, fără îndoială, suedeza Margot Wallström. Nu a fost primul său mandat. A fost al doilea. În timpul Comisiei Prodi, suedeza s-a ocupat de Mediu. Pare-se, a fost competentă, deoarece şi-a păstrat postul de comisar. E drept, a schimbat portofoliul. A devenit prim-vicepreşedinte şi răspunde de strategiile de comunicare. În ţara natală a fost (inclusiv) ministru al Culturii, deşi nu am găsit în CV-ul său nici o referinţă la studii superioare absolvite. A luat un bacalaureat în 1973. A intrat în structurile Comisiei tot pe flancul stîng, fiind membru al puternicei mişcări social-democrate din Suedia. Nu e puţin lucru să fii competent şi în problemele mediului, şi în strategii de comunicare. De aceea am căutat sursa succesului instituţional al doamnei Wallström. În primul rînd, este o persoană agreabilă, pozînd oarecum non-conformist. Este la zi cu Internetul şi bloggereala (are un blog simpatic, uşor de citit). Acum vreo 4-5 ani, cînd am pornit comedioara *Uliţa spre Europa,* făcînd în ciudă şefei sale de cabinet (cam constipată, reacţie de genul: „aha, noi vă finanţăm şi tot voi ne luaţi peste picior, faceţi comedii despre *acquis*"), a apreciat ideea. Îmi spunea că şi-ar dori un *soap opera* tip *West Wing* despre Comisia Europeană, pentru a obişnui publicul cu modul de funcţionare al acestui „para-guvern-inter-guvernamental". Rezultatele concrete ale muncii ei de cinci ani încoace sînt amestecate cu bune şi cu rele. A avut unele succese (după părerea mea, pagina de Audio Visual Services este un succes, în contextul în care informaţiile din sistemul de site-uri europa.eu sînt o babilonie infernală), dar a dat şi greş (planul 3D de care nu aţi auzit, dar care a păpat milioane de euro de pomană). Este extrem de populară în ţara natală. A vizitat România doar o dată de la aderare încoace, anul acesta, cînd a deschis seria de manifestări ale Comisiei, dedicate celor 20 de ani de la căderea comunismului. A fost un seminar organizat la Palatul Parlamentului, moderat de Emil Hurezeanu. Nu cred că ţineţi minte evenimentul, acolo s-au văzut mai mult Roberta Anastase şi Mircea Geoană, atacîndu-se reciproc de pe baricadele PD-L, respectiv PSD. Traian Băsescu nu a participat. Iată, un alt motiv pentru care televiziunile nu au comentat evenimentul. În cei cinci ani de mandat, i-a plăcut să îşi creeze imaginea de „comisar al cetăţenilor" (doamnei Wallström, cui credeaţi?). Sună ca naiba, dacă îmi permiteţi o opinie. Alţii i-au spus, răutăcios, comisarul responsabil cu propaganda.

O altă doamnă a Comisiei Barroso a fost Danuta Hübner. „A fost" zic, deoarece şi-a dat demisia luna trecută. S-a mutat la Parlamentul European. Deputat. Nu este defel un politician spectaculos, de genul Margot Wallström. Este mai degrabă plicticoasă, nu are spiciuri flamboaiante, ţine mult la rigoare. A fost profesoară de economie (ramura antipatică – statistica). Fostul comisar al dezvoltării regionale s-a născut în Nisko, Polonia. Orăşelul acela e un fel de Brăila noastră, o urbe micuţă, conservatoare, strivită de apropierea unui combinat siderurgic uriaş, construit în anii industrializării comuniste. Pînă în 1987 a fost membră de partid. Logic, veţi spune, pentru un profesor universitar care ţine la carieră. În 1987 însă şi-a dat demisia din partid. Cred că a fost un act de oarece curaj la acel moment. Ulterior, întreaga carieră a fost cea a unui tehnician standard, fără afilieri politice excesiv-vizibile. Acum vreo patru ani, am asistat la o conferinţă de presă comună cu şeful de atunci al Comitetului Regiunilor (o organizaţie consultativă din sistemul instituţiilor europene, al cărei rost pe lume este relativ neclar, în opinia mea). Tipul era neamţ de felul lui. Întrebările se adresau, firesc, doamnei comisar. Neamţul devenea din ce în ce mai nervos. Vedeta era şi femeie, şi poloneză! El era un fel de „ce-o căuta şi ăsta la prezidiu?". Din ce în ce mai iritat, pentru a se afla în treabă, neamţul încerca să se bage în vorbă, să adauge amănunte suplimentare şi relativ inutile. La fiecare întrerupere, fără a se observa nici o tresărire, Danuta Hübner puncta exact, riguros, monoton. I-am apreciat stilul. A avut şi efect. A doua zi, prin ziare, prezenţa şefului „de la Regiuni" abia era pomenită.

Un tip la fel de anti-talent în comunicarea publică este şi Vladimir Špidla. Este ceh, praghez şi are ca sarcină ocuparea forţei de muncă şi egalitatea de şanse. Tot social democrat şi el, a fost prim-ministru al ţării sale timp de doi ani. În CV-ul oficial, de pe site-ul Comisiei, a scris următoarele: „1976-1989: De fapt, o persoană respectabilă nu putea să îşi construiască o anumită carieră în acei ani. De aceea, de-a lungul timpului am lucrat ca: muncitor la un joagăr, maşinist decoruri de teatru, muncitor la o lăptărie, arheolog, muncitor în protecţia naturii, muncitor în construcţii, administrator în domeniul protejării patrimoniului cultural". Încurajat de acest gen de CV, cînd i-am luat un interviu, ştiind că e născut în 1951, am început astfel: „Să presupunem că bem cîte o bere, în Praga, în 1968 şi privim amărîţi tancurile sovietice defilînd. La un moment dat, spun că peste 40 de ani veţi fi comisar european. Ce mi-aţi fi spus?". „Că sînteţi sigur beat mort, că aiuraţi şi că nu mai e cazul să luăm încă o bere." După care am început să polemizăm pe tema sistemelor de sănătate. Eu îl puneam în top pe cel american, extrem de performant, deşi scump, domnul Špidla mi le ridica în slăvi pe cele europene, mult mai echitabile social, e drept. Mi-a dat o carte de vizită personală, cu toate datele directe de contact (lucru rar la un comisar european) şi m-a invitat să continuăm dialogul la o bere în Grand Place, ca un soi de prelungire a inexistentei noastre întîlniri din 1968. Nu l-am sunat. Cred că am pierdut o conversaţie particulară extrem de agreabilă cu un om ale cărui interviuri televizate sînt aproape catastrofale. Vladimir Špidla e mai degrabă un tip serios, decît spectaculos.

Aici se încheie al doilea articol despre oamenii Comisiei Barroso şi mai am cîte ceva de povestit. „Cîte ceva" nu înseamnă mare lucru. Despre unii nici nu prea ai ce spune. Nu tu biografii spectaculoase, nu tu activitate profesională nemaipomenită. Nu-i ajută, care va să zică, nici fizicul, nici portofoliul. La „remarcabili" i-aş aminti, totuşi, pe spaniolul Almunia, dedicat afacerilor monetare, pe balticul Piebalgs, care s-a achitat admirabil de sarcinile de comisar pentru energie (într-o perioadă afurisită, cu conflicte Rusia-Ucraina, cu presiuni pe liberalizarea pieţelor ş.a.), sau pe irlandezul Charlie McCreevy care răspunde de piaţa internă şi servicii, un tip cu o viziune ideologică interesantă.

Promit că, la următoarea Comisie Barroso, îi voi ţine le curent pe toţi cei interesaţi cu reuşitele, dar mai ales cu bîlbele instituţionale ale comisarilor. Dintr-un singur motiv: şi ei sînt plătiţi tot din bani publici, tot din impozitele noastre. Iaca d'aia.

opiniile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Realism în legătură cu schimbările climatice

„Minunată, minunată Copenhagă", un cîntec popular din musicalul *Hans Christian Andersen* din 1953, va fi cîntat de mai multe ori în această toamnă. Liderii mondiali se vor aduna în capitala daneză, în decembrie (şi în New York, în septembrie) pentru a discuta despre schimbările climatice. Dar, dacă gîndirea mondială nu devine în scurt timp mult mai realistă în legătură cu subiectul, ceea ce se va întîmpla la Copenhaga nu va fi deloc minunat.

Nu ar trebui să fie o surpriză faptul că nu există consens asupra unui acord cuprinzător care ar avea un impact semnificativ asupra climatului global. Guvernele nu vor sacrifica creşterea economică pe termen apropiat şi mediu, pentru beneficii de mediu pe termen lung. Acest lucru este adevărat mai ales acum, cînd mare parte a lumii dezvoltate este în mijlocul unei recesiuni dureroase. Statele Unite nu vor accepta plafoane care să le reducă, în mod semnificativ, emisiile de gaze cu efect de seră, dacă aceasta înseamnă a accepta costuri mai mari şi taxe care riscă să încetinească redresarea economică. Ţările în curs de dezvoltare se opun chiar mai vehement unor plafoane pentru emisii. Patru sute de milioane de indieni nu beneficiază încă de electricitate; nu poate fi de aşteptat ca India să excludă o mai mare utilizare a cărbunelui, dacă acesta se dovedeşte a fi cea mai bună metodă de a produce electricitate pentru o treime a cetăţenilor săi. China, de asemenea, este puţin probabil să fie de acord cu plafoane asupra emisiilor de orice fel, dat fiind nivelul de trai relativ scăzut al celor mai mulţi chinezi. Dar o astfel de atitudine condamnă perspectiva unui nou tratat global, pentru că ţările dezvoltate vor insista, pe bună dreptate, ca şi ţările mai sărace să contribuie.

Consecinţele unui eşec la Copenhaga ar putea fi considerabile. Pe termen scurt, am putea vedea că preocupările legate de climă devin noi scuze pentru protecţionism comercial. Aşa-numitele „tarife carbon" pot fi introduse pentru a penaliza importurile din ţări despre care se consideră că nu fac suficient pentru a reduce emisiile. Comerţul mondial este deja afectat de criza economică; introducerea de noi tarife va scădea şi mai mult volumul de mărfuri, cauzînd pierderea altor locuri de muncă şi conducînd la noi neînţelegeri între ţările angajate în schimburi. În timp, un eşec de a reduce emisiile de gaze cu efect de seră va duce la schimbări climatice suplimentare, care la rîndul lor vor creşte sărăcia, vor mări numărul de oameni obligaţi să se mute, va accentua deficitul de apă, apariţia bolilor, numărul şi intensitatea furtunilor violente. Rezultatul ar putea fi că vom avea şi mai multe state eşuate, şi mai multe conflicte între ţări. Schimbarea climatică este la fel de mult o problemă de securitate, pe cît este o grijă economică şi de dezvoltare umană.

Deci, ce e de făcut? Cel mai important pas pentru cei care se pregătesc pentru Copenhaga este să adopte politici naţionale care cresc eficienţa energetică şi reduc emisiile de gaze cu efect de seră. SUA a făcut în cele din urmă ceva, adoptînd standarde noi mult mai ridicate în ce priveşte eficienţa consumului de combustibili la maşini. Noi reglementări pot spori eficienţa energetică a diverselor aparate casnice, a locuinţelor şi utilajelor. Asemenea reforme ar trebui să prezinte interes atît pentru state bogate cît şi pentru cele sărace, deoarece le-ar reduce cheltuielile pentru energie şi dependenţa de importurile de petrol.

Acţiunile naţionale coordonate nu sînt totuna cu unilateralismul. Nu există un răspuns unilateral la ceea ce este o provocare la nivel global. Dar să descrii o provocare ca fiind globală nu este acelaşi lucru cu a susţine că remediul este de găsit doar într-un tratat ambiţios, formal şi universal. Un asemenea acord ar putea fi de dorit, dar pur şi simplu nu este o opţiune pentru schimbările climatice în viitorul apropiat. Scopul reprezentanţilor celor aproape 200 de ţări care se vor întîlni la Copenhaga nu ar trebui să fie atît de mult un singur acord atotcuprinzător, cît un set de mai multe acorduri, mai modeste.

Se poate începe cu cărbunele – care va continua să domine generarea de electricitate în următoarele decenii. Este nevoie ca actualele tehnologii mai curate bazate pe cărbune să fie răspîndite mai rapid în practică, precum şi dezvoltarea continuă a noii generaţii de centrale care utilizează „cărbune curat".

Energia nucleară este un alt domeniu care necesită atenţie. La fel sînt formele regenerabile de energie, cum ar fi energia solară şi cea eoliană. Şi aici este nevoie de mecanisme pentru a împărtăşi noile tehnologii şi pentru a ajuta ţările sărace să plătească pentru aceste tehnologii, în schimbul adoptării unor politici care reduc emisiile de gaze cu efect de seră. Mai mult, stoparea distrugerii pădurilor este esenţială avînd în vedere cît de mult carbon este stocat de copaci. Un obiectiv pentru Copenhaga ar trebui să fie crearea unui fond global bine finanţat care să sprijine politici de descurajare a tăierii şi arderii copacilor, să ajute ţări precum Brazilia şi Indonezia să-şi protejeze pădurile tropicale şi să ofere mijloace de trai alternative celor care acum beneficiază de pe urma distrugerii acestora.

Dacă ne concentrăm pe paşi concreţi precum aceştia, am putea contribui semnificativ la atingerea mult discutatului obiectiv de înjumătăţire a emisiilor de carbon, pînă la jumătatea secolului. A atinge un acord privind plafoane obligatorii de reducere a emisiilor pentru fiecare ţară nu este o opţiune realistă pentru Copenhaga. Pur şi simplu nu există un consens pentru aşa ceva.

Dar paşi mai mici pot şi trebuie făcuţi. Cei care vor controlarea imediată a schimbărilor climatice vor respinge acest realism. Dar, cum se întîmplă de multe ori, cei care insistă să obţină totul riscă să nu obţină nimic.

***Richard N. Haass** este preşedinte al Council on Foreign Relations şi autor al* volumului War of Necessity, War of Choice: A Memoir of Two Iraq Wars.

Copyright: Project Syndicate, 2009.
www.project-syndicate.org

traducere de Paul IVAN şi Cristian GHINEA

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Frustrarea de la Lockerbie

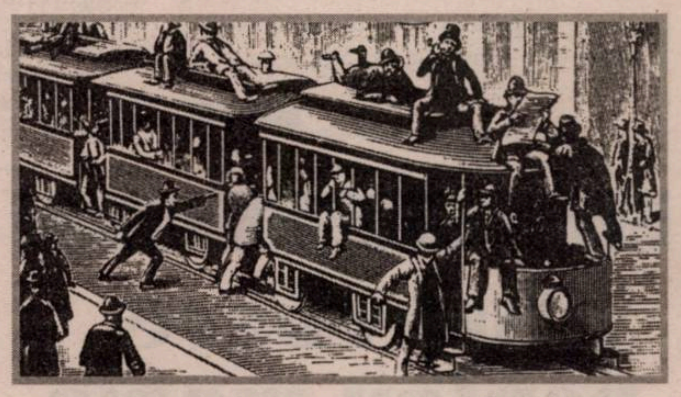

Eliberarea din raţiuni de „compasiune" a condamnatului Abdalbaset Ali Mohamed al Megrahi din închisoarea scoţiană în care îşi ispăşea condamnarea pe viaţă pentru autoratul infamului atentat de la Lockerbie, spune ceva important despre Occident: între 1988 (anul în care a avut loc atentatul) şi 2009 s-au produs schimbări majore de mentalitate şi atitudine.

În 1988, atunci cînd bomba a explodat în burta Boeingului 747 care transporta 243 de pasageri de la Londra la New York, lumea liberă avea idealuri limpezi. Tocmai de aceea, era pedepsită de noii criminali în serie ai lumii: teroriştii. În 1988, mediul moral al relaţiilor internaţionale era clar. Inamicii erau cunoscuţi, taberele erau demarcate, se ştia clar ce separă şi ce uneşte. Occidentul avea, atunci, o apăsată conştiinţă de sine – ştia care e diferenţa dintre el şi vastul spaţiu al totalitarismului de orice fel de la Est şi ţinea la această diferenţă: statul de drept, o polimorfie tot mai vastă a libertăţii, democraţie. Aşa se explică, cred, perseverenţa cu care autorităţile scoţiene, sprijinite evident de britanici şi de americani, au instrumentat cazul, au putut identifica suspecţii, au convins regimul lui Gaddafi să-i livreze, i-au supus unui proces după toate regulile statului de drept şi s-a ajuns la un verdict pe 31 ianuarie 2001: al Megrahi închisoare pe viaţă cu posibilitatea de a fi eligibil pentru liberare condiţionată peste 20 de ani, iar Khalifa Fimah, achitat. Al Megrahi a făcut apel. Apelul s-a judecat un an mai tîrziu şi a fost respins. Avocaţii lui au insistat, crezînd în nevinovăţia clientului lor şi, recent, instituţia scoţiană competentă a dat dreptul lui al Megrahi să meargă pe o cale de atac extraordinară, apreciind că există dubii cu privire la soliditatea probatoriului. Statul de drept funcţionează în stil britanic la Edinburgh. Dar acest proces nu va mai continua pentru că, între timp, al Megrahi a fost eliberat din considerente umanitare. Doctorii spun că nu are de trăit mai mult de trei luni.

Mi se pare, înainte de orice, exemplar mersul justiţiei în acest caz. Garanţia caracterului implacabil al procedurii judiciare a fost dată de negocieri subtile cu regimul tiranic de la Tripoli, în urma cărora s-a ajuns la un compromis care nu compromite: procesul a avut loc în Olanda. În final, actul de justiţie s-a încheiat cu decizia unanimă a juriului: un acuzat condamnat, altul achitat. Să ne remintim pentru ce. Pe 21 decembrie 1988, cursa PanAm 103 de la Londra spre New York a explodat în zbor, deasupra localităţii scoţiene Lockerbie. Au murit toţi pasagerii (243) şi toţi membrii echipajului (16). O aripă a avionului rupt în aer a căzut chiar în Lockerbie şi a pulverizat pur şi simplu o străduţă. Alţi 11 nevinovaţi şi-au pierdut viaţa la sol. Total: 270 de morţi. Despre asta vorbim. Sigur că procesul a fost mereu însoţit de fel de fel de zvonuri. Au existat mereu două categorii de critici ai acestui proces: o categorie inocentă, a conspiraţioniştilor şi o categorie vinovată, a diversioniştilor. Cu sîrg, ei au umplut lumea de zvonuri. Ba că vinovaţii reali nu sînt cei deduşi procesului, ba că nici măcar Libia nu a fost implicată, ci un alt stat arab care, din considerente strategice, trebuia menajat, ba că nu ştiu ce mare spion era în avion şi trebuia lichidat de un serviciu secret. Ca de obicei, conspiraţioniştii şi diversioniştii plecau de la o convingere comună, şi anume aceea că anglo-americanii erau porniţi să-l distrugă pe nevinovatul Gaddafi folosind justiţia care, în Occident, este mereu impură. Cine e dispus să creadă aşa ceva, va crede mereu. Eu cred altceva şi o spun limpede: am încredere în faptul că justiţia britanică este una dintre cele mai corecte pe care oamenii liberi o pot organiza. Evident, nu e scutită de erori, dar la fel de evident mi se pare că e cît se poate de ferită de arbitrariu.

Acum, secretarul scoţian al justiţiei a decis să-l elibereze pe al Megrahi, care a revenit în Libia cu un avion trimis special de Gaddafi. La Tripoli, a fost întîmpinat ca un erou. Dacă mai aveam dubii în legătură cu felul în care lucrurile sînt percepute în spaţiul arab, să citim ce spunea recent Liga Arabă. Întrunit pe 14 septembrie 2008, Consiliul Ministerial al Ligii Arabe a reluat apelul la eliberarea lui al Megrahi, pe care îl consideră un prizonier politic, a certat Marea Britanie pentru felul în care face justiţie şi a cerut compensaţii pentru Libia, lovită pe nedrept de embargoul internaţional după Lockerbie. Uimitor, nu? Liga Arabă trage Marea Britanie de urechi în privinţa înfăptuirii justiţiei! O lume care nu simte absurdul acestei situaţii se află într-o stare gravă, după opinia mea. Poate de aceea, în 2009, lumea şi-a pierdut cu totul claritatea din 1988. În plină paradigmă fukuyamistă, oricine este îndreptăţit să dea oricui lecţii de justiţie, stat de drept şi democraţie. Nu mai există demarcaţii morale şi politice, nu mai există ierarhii ale libertăţii şi nici măcar ierarhii ale vinovăţiei. Dar ce există, totuşi? Fiul lui Gaddafi mulţumeşte otrăvit Marii Britanii pentru eliberarea lui al Megrahi şi confirmă că există nişte contracte majore supuse negocierii între mari companii britantice şi regimul tatălui său care se vor desfăşura fără piedici, de acum înainte. Cinicii şi conspiraţioniştii jubilează: ştiau şi ne spuseseră de mult!

Citesc presa occidentală de după eliberarea libianului. Nimeni nu e fericit cu această decizie. Cei care credeau că s-a făcut dreptate sînt, acum, furioşi. Cei care credeau că al Megrahi e nevinovat nu au primit încă răspuns la întrebarea „şi atunci, cine e vinovat?". Frustrarea care a cuprins pe toată lumea se dezvoltă pe fundalul sentimentului victorios al arabilor strînşi în jurul lui Gaddafi, în acest caz. Să ne fie de bine!

ready made

„Parcul de cultură şi odihnă ce se va amenaja, începînd din anul 1957, pe dealul Cetăţuii, va avea 4 sectoare: naturalistic, istoric, cultural (teatru de vară, bibliotecă, sală de conferinţe etc.), distractiv (teren pentru copii, aparate distractive, restaurant etc.). [...] Pentru ca oamenii muncii din Cluj să se poată răcori în zilele calde de vară, strandul oraşului se va mări şi va fi dotat cu cabine noi."

(Clujul, ghid istoric întocmit de Ştefan Pascu, Iosif Pataki şi Vasile Popa, 1957)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Cucurrigulum vitae (I)

N-am avut nicicînd un nume propriu, fie şi dacă alţi congeneri de-ai mei avut-au unul. Cei din ograda, bunăoară, a celui ce a fost Tudor Arghezi, – numiţi, cu toţii, pare-se, *Ioniţă*. Poetul susţine că e vorba de un nume dinastic (cf. Asăneştii) şi transmisibil, aşadar, din tată-n fiu. Eu bănui, însă, că omonimia aceasta care se soldează cu cel mai crunt anonimat, e o subtilissimă revanşă a poetului faţă de unul, Georgescu-Cocoş, ce-i va fi făcut multe-multe zile fripte... Termenul ultim proferat *cu dinadinsul* în preajma unuia ca mine, frizează cel mai crud sadism; scăpat pe gură fără voie, e o gafă. În ambele cazuri, destinaţia ni-i aceeaşi: dacă nu murim de moarte bună, fi-vom, cu toţii, fripţi (sau fierţi). Nu înţeleg de ce vocabula *friptură*, care a dat expresia *fripturism*, e, moralmente, mai pejorativă decît aceea de *fiertură*; şi mai violentă decît ea. Oare, din cauză că, friptă, carnea-i crocantă, pe cînd, fiartă, este insonoră (în caz că-i consumată silenţios)?! În plus, îşi face loc, în ocurenţă, şi un contrast între pasiv şi-ntre activ: un om e „fiert" de alţii; de „fript", se frige singur. Asta, ca să preiau nişte expresii (mai mult sau mai puţin inepte) figurate, ale (ne)semenilor noştri, care-s nişte păsări fără pene...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mintea dinainte

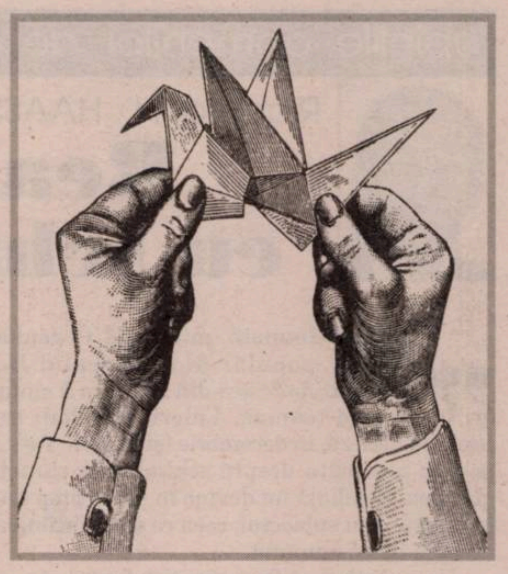

O preocupare esenţială în ţările dezvoltate este previziunea. Din analize sistematice, din posibile scenarii şi configurări viitoare politice, economice, sociale sau tehnologice se construiesc planuri pe termen lung, se realizează strategii, se încearcă prevenirea unor situaţii dificile neaşteptate. În presa occidentală apar frecvent asemenea previziuni care uneori par nerealiste. Multe însă se confirmă. Societăţile occidentale sînt ambiţioase şi încearcă să supună, pe cît posibil, chiar şi viitorul. Nu doar statele sau companiile, ci şi indivizii din aceste ţări sînt preocupaţi în mod constant de asigurarea unui viitor cît mai sigur şi mai lipsit de surprize de o traiectorie evolutivă, dar liniară, liniştită, fără sincope. Oamenii sînt mereu atenţi la schimbări, tendinţe şi noi tehnologii, gata să înveţe mereu ceva nou chiar dacă, pe moment, nu pare folositor. Am observat asta şi la mulţi dintre românii plecaţi în Vest (cei care au o anumită pregătire). Sînt mai conectaţi şi mai mobili decît cei rămaşi acasă. Par mereu cu un pas înaintea noastră şi mereu gata să facă alţi paşi. Cu greu îi poţi surprinde vorbindu-le despre noutăţi pe plan mondial. Chiar dacă n-au auzit de ele, sînt obişnuiţi cu noul. Noi, de regulă, încercăm cel mult să ne ţinem după ei. Obiectivele ne sînt, în cel mai bun caz, de a recupera, de a ne integra şi aproape niciodată de *a prelua trena*, cum se spune în ciclism. Nu părem să ne propunem deocamdată să ridicăm capul din pămînt şi să înaintăm pe undeva, pe cont propriu. Sîntem, după cum spune o vorbă atribuită lui Henri Coandă, ca barcagiii care trag la vîsle, stînd cu spatele la viitor. Iar lucrul ăsta se observă de la ştiinţă şi pînă la fotbal.

Guvernul taie fondurile pentru cercetare, inspirat parcă de credinţa că oricum românii nu vor descoperi niciodată nimic important (ce-i drept, şi stilul de lucru din multe instituţii reduce şansele vreunui succes). Părem a miza pe faptul că lucrurile importante vor fi descoperite de americani, nemţi sau englezi, iar noi vom prelua oricum ce e bun. Finlanda, care a mizat pe cercetare, în care a investit foarte mult, s-a trezit după cîteva decenii cu un profit uriaş, sub forma companiei Nokia (forumiştii o să zică iar că fac reclamă) care a ajuns lider mondial în telefonia mobilă. La noi, cînd Victor Ciorbea a spus, prin 1997 (într-una dintre rarele previziuni corecte ale unui politician român), că fiecare ţăran din izolata zonă a moţilor va putea comunica într-un viitor foarte apropiat la telefonul mobil, mai toţi românii au rîs. Ne obişnuiserăm prea mult cu imobilismul şi înapoierea, ca să credem una ca asta.

Coborînd din înălţimile ştiinţei şi tehnologiei pînă la popularul fotbal, vedem că majoritatea patronilor noştri de cluburi nu par a vedea mai departe de cîştigul imediat şi de micile tranzacţii cu jucători. Recent au descoperit că exasperarea unui public frustrat îi poate chiar costa. Ştiinţa antrenamentului e a cincea roată la căruţă, iar în stadioane se investeşte doar atunci cînd o cer reglementările internaţionale. Sir Alex Ferguson, care e de 23 de ani antrenorul echipei Manchester United, n-a cîştigat nici un trofeu în primii cinci ani. În următorii 18, a cîştigat 25 de competiţii, de la Cupa Angliei pînă la Liga Campionilor.

Am ieşit cu mari sacrificii dintr-o epocă a minimei supravieţuiri, dar acum sîntem pe cale de a ne împotmoli în bucuria traiului călduţ de zi cu zi. Sperăm că ziua următoare va fi la fel cu cea de azi, numai că, de cele mai multe ori, statul pe loc (mai ales într-un loc expus) e echivalent cu ruginirea, cu degradarea, cu regresul (reţeaua de căi ferate e, de exemplu, aproape neschimbată de pe vremea celui care a înfiinţat-o, Carol I, şi pe atunci unele trenuri circulau mai repede).

Ceauşescu a avut ambiţii megalomanice, iar rezultatele au fost adeseori perfect inutile (vezi Canalul Dunăre-Marea Neagră) şi poate că hei-rupismul şi planificarea de tip comunist ne-au descurajat. După 20 de ani nu ne-am recăpătat măcar ambiţia de a mai reface cîte ceva. Polonezii vor să reconstruiască tot centrul Varşoviei aşa cum era înainte de distrugerile războiului şi ale comunismului. Noi ne gîndim cel mult să ridicăm alte blocuri, cît mai simple şi mai ieftine.

Există totuşi un domeniu la care părem imbatabili pe plan mondial: demagogia. Unii vorbesc despre autostrăzi suspendate în timp ce persevează în a potrivi bordură lîngă bordură. Alţii visează cu voce tare la viitori cosmonauţi români, dar apără fabricile de diplome care nu pot pregăti nici măcar tinichigii. Unii invocă întruna nevoia reformei educaţiei, dar la o adică, nu se sfiesc să cedeze ministerul de resort, preferînd finanţele şi economia.

Stăm bine cu promisiunile şi prost cu previziunile. Nu ne lipsesc gurile mari şi nici minţile scurte. Sîntem convinşi că vom face gaură în cer, dar pînă atunci, ne vedem conştiincios de sorbitul ciorbiţei.

aduse cu poşta

Întrebare pentru mama

I-am pus o întrebare mamei cînd a venit să mă vadă în Scoţia. Cerul era de ploaie, bătea vîntul dinspre Marea Nordului, era vară, dacă stai s-o înţelegi, cum e o vară scoţiană. Ai nevoie de răbdare. Am întrebat-o pe mama: *Ai învăţat ceva de la mine, de cînd sînt eu plecată din România (18 ani)?*

Era deliberat o întrebare surprinzătoare, în primul rînd fiindcă o luam pe nepregătite cu o întrebare aparent banală. În al doilea rînd, fiindcă eu, fiica, o întrebam pe această *senior citizen*, dacă a învăţat ea de la mine, astfel luînd uşor peste picior relaţia clasică de părinte-învăţător şi copil-discipol. Şi pe deasupra mai dădeam de înţeles că învăţătura se poate dobîndi de la distanţă, eu aici, ei acolo. Ştiam că se poate, de la distanţă, activă, fără să fiu eu de faţă. Se poate cînd oamenii înţeleg. Dar mama nu e cineva care să nu aibă prezenţă de spirit şi să nu guste o morală întoarsă pe dos. Răspunsul a venit fără nici o ezitare: *ne-am mai destupat şi noi la minte, ai adus lumină în obscurantismul din România.* Şi a rîs ea însăşi de propria poantă.

Nu am adus lumina direct. Prin influenţă, vrea mama să zică. Aburul banilor din Vest a învăluit mai întîi bucătăria, baia şi alte cotloane părinteşti. Toate lucrurile mai scorojite s-au evaporat din casă. Sărăcia îndelungată, urmele murdare ale comunismului au fost şterse de intervenţii luminoase şi rectangulare. Siluetele frumoase ale părinţilor mei au încăput în haine noi, mai cochete, mai-nu-ştiu-cum, mai cu imaginaţie, şi peste noapte au început să se fălească în oglindă. După decenii de cîrpeli, ce răsfăţ.

Apoi a apărut maşina-autoturism, roşie. Cumpărată cu bani lichizi, căraţi în rucsac, aşa cum şi agentul de pe Wall Street şi Badea Cîrţan ar proceda în unele situaţii, alese pe sprînceană. Apoi călătoriile în străinătate. Impresii noi. Plăceri inedite. Relaxarea vesperală. Lărgirea vocabularului paneuropean. Apoi SUA, Canada, peregrinări uriaşe, dar fără să lase un gust prea melancolic.

Cum este în casa părintească acum? Laptopurile se deschid şi închid, ca aripile de lilieci somnolente. E mai multă bucurie în casă, mai multă culoare şi în special mai mult sunet, dezbateri, votări, cîntece, imnuri, ştiri. Cerneala din vîrful tocului e o amintire. Un fel de tiparniţă ne ia pulsul degetelor acum. Tzak-pak pe laptop, nu îmi bate inima cum îmi aleargă degetele. Închin cu bunul meu prieten de ziua lui, fac o confesiune tragi-comică mătuşii, rîd de inepţiile verilor, prietenii se giugiulesc mental şi se pîrăsc unul altuia.

Dar nu aceasta este cu adevărat contribuţia mea la disiparea obscurantismului din familie. Am părăsit România cînd era computerului era pe cale să-şi facă intrarea explozivă. Pe toţi ne-a luat valul şi am renunţat la peniţe. Cred că mai degrabă mama se referea la ceva mult mai personal, care nu ţine de dezvoltarea tehnologică din ultimele două decenii, şi anume la felul în care am biruit noi împreună medievalismul din spitalele bucureştene. Doctorii nu auziseră de ce înseamnă să respecţi decizia pacientului, voiau să ne „vîndă" procedura obişnuită, la o anumită vîrstă, dar cine a mai auzit?... Etc. etc. Noi am spus: „da, ştim toate acestea, este decizia noastră, respectaţi-o". Stupoare. Anestezistul îşi dădea ochii peste cap. Dar cine a mai auzit?...

La sfîrşit am avut dreptate şi ne-au felicitat chiar ei, *bine că nu am scos tot, ar fi fost inutil* – au recunoscut fără entuziasm. Însă bătălia a fost destul de cruntă, între ceea ce am făcut-noi-din-moşi-strămoşi şi o idee nouă. Ideea nouă fiind că pacientul are responsabilitatea vieţii sale, doctorul doar execută ceea ce i se cere. Asta a echivalat cu detronarea boierului-doctor. Şi nu printr-o revoluţie, ci prin discuţii (dezbateri) în jurul mesei lor masive, de patron absolut al spitalului, aducînd foi iluminate, copiile xerox în engleză cu cazuri din Europa şi aiurea. Dorinţa pacientei am scris-o cu litere de tipar pe pagini volante pentru toate cadrele medicale implicate, şi aproape că am mărşăluit ca sufragetele, de sus în jos pe coridoarele spitalului, noi cerînd drepturile pacientului-femeie. De două ori mai dificil, şi pacient, şi femeie! Cei apropiaţi ne încurajau, dar pierdeau din elan cînd am ameninţat că intrăm în sala de operaţie cu literele de gît, sub goliciunea capodului de operaţie. Pînă şi cei dragi au simţit că le atacăm simţul comun. Dar asta-i, în esenţă, ce am adus eu înapoi în România – un atac al simţului comun, o sfidare a ceea ce am simţit şi am gîndit atîţia ani, fără să ne întrebăm dacă e bine. Datinile şi respectul pentru ce au făcut bunicii şi părinţii – o fi asta bine? o fi asta întrebarea? în afară de faptul că respectul e un fel de atitudine scorţoasă, care nu te lasă să gîndeşti, ei au făcut ce au putut. S-au inspirat şi ei de unde au putut. E mai greu să gîndeşti pentru tine, e mai greu să intri în sală cu literele de gît, sub goliciunea capodului de căsăpit. Nu?

Ştefania HÎRTOPANU

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Ceva frumos

– Deci vreţi ceva frumos, aşa..., se agită vătaful călușarilor şi îşi cheamă la ordine colegii.

– Nu, nu, vrem să vedem ce faceţi voi de obicei, cînd sînteţi doar între voi!, încearcă etnologii din capitală să-l domolească pe ţăran.

– Ei, că doar nu aţi venit degeaba de la Bucureşti!, se revoltă ţăranul. O să vedeţi, o să vă placă!, şi îi dă zor mai departe să se îmbrace şi să se aşeze în formaţie ca pentru televizor.

– Nu trebuie să vă deranjaţi, faceţi ca şi cum noi nu am fi aici, mai încearcă etnologii să-şi pledeze cauza.

– Nu se poate, noi ştim să primim oamenii!, curmă autoritar vătaful, discuţia.

– Aţi văzut ce troiţă frumoasă a făcut domnu' N.? Cu bronz, cu marmură, nu s-a zgîrcit, ceva modern, aşa, frumos..., îmi arată entuziasmată o ţărancă, ansamblul în inox, marmură şi bronz, cu pietriş alb pe jos şi banchete de piatră ce joacă rol de troiţă. E mîndria comunei...

– Am vrut să facem şi noi ceva frumos, ca la oraş, să nu se zică... Trebuie să fim şi noi în rînd cu lumea!, îmi prezintă, cu falsă modestie, o fostă gazdă dintr-un sat noua clădire pe care tocmai o terminase.

Ceva frumos... Mă intrigă de ceva vreme această motivaţie „estetică“ ce apare cît se poate de „autentic“ în gura ţăranilor iubitori de un nou care îi face să strîmbe din nas pe toţi orăşenii iubitori de „tradiţii“. Recurenţa şi mîndria cu care este invocat *frumosul* în cele mai diverse ipostaze ale vieţii rurale actuale te-ar face să crezi că sîntem un popor care se conduce eminamente după criterii estetice. Dar ce sens are, de fapt, acest „frumos“ pentru cei în cauză?

Răsfoiesc două studii recente de etnologie ale Danielei Moisa, respectiv Ana Maria Iuga, care îmi aduc sugestii suplimentare în acest sens. Primul se referă la faimoasele case făloase din Certeze. M-am întrebat de mult de unde li se trage oşenilor această patimă constructivă care i-a făcut faimoşi în toată ţara? Şi, în general, de ce se încăpăţînează aceşti oameni să ridice case tot mai mari, cu mai multe camere decît are vecinul sau decît au avut înainte? Răspunsul lor vine firesc: „tot omu' vrea să aibă cea mai mare, cea mai frumoasă, cea mai modernă casă“ sau „dacă văd o casă frumoasă undeva, muncesc mult ca să aibă una la fel. Vor să fie moderni!“. Iar cele cîteva case „tradiţionale“ care s-au păstrat încă (pentru cîtă vreme?) la marginea satului sînt de rîsul lumii: strică imaginea certezenilor!

Mirajul nedigerat al Occidentului unde au plecat, imediat după 1989, la lucru? Nu e chiar aşa de simplu: certezenii au început furia construcţiilor încă de prin anii 1970, cînd au început defrişările în zonă iar bărbaţii, plecaţi pe atunci să lucreze la pădure, se întorceau acasă cu mai mulţi bani decît aveau nevoie, mult mai mulţi decît majoritatea altor „oameni ai muncii“. În plus, Ceauşescu tocmai decretase că la sate nu se mai pot face construcţii cu mai puţin de un etaj, aşa că noile case ale oşenilor au fost puse rapid pe seama victoriilor socialismului. Şi alţii, în locul oşenilor, ar fi procedat probabil la fel...

Cel de-al doilea studiu, mai „clasic“, îmi aşază însă impresiile. Se referă la „casa mare“ din Maramureş, aşa cum arată ea în prezent. Şi arată oarecum altfel şi oarecum diferit. Doar oarecum însă, căci funcţia ei pare să se păstreze: „camera bună“ sau „frumoasă“ sau „camera cu rudă“ – fala oricărei neveste – este în continuare „camera de parade“, cum i se mai spunea şi înainte, spaţiul în care „privatul este expus public“ spre luare la cunoştinţă şi recunoaştere. Doar că, tocmai pentru a-şi păstra această funcţie „tradiţională“, ea trebuie să arate puţin altfel, mai „modern“. Pe de altă parte, o casă de nemeş din zonă a fost totdeauna – şi se cădea să fie – mai mare şi mai frumoasă decît una de ţăran obişnuit.

Mă întreb dacă în toate aceste cazuri *frumosul* este doar un atribut dintr-o listă, care cumulează „modern“, „ca la oraş“, „occidental“, „în rînd cu lumea“, dar şi „de parade“ etc., sau le înglobează, le rezumă, într-un fel, pe toate? S-ar părea că există o *poetică socială* ţărănească, diferită de estetica noastră dezîncarnată, în care „frumosul“ chiar este o normă de convieţuire. Dar ce fel de normă?

Pornind de la „camera frumoasă“ sau „bună“, pe care o găsim (cînd o mai găsim...) în toate satele României, pe care am regăsit-o chiar şi în unele blocuri din capitală pînă nu de mult timp, s-ar părea că frumosul ţărănesc ţine de spaţiul expunerii, o ex-punere de sine în faţa unui public şi o recunoaştere, prin acest public, a statutului acestui sine, o confirmare a demnităţii şi mîndriei de sine. *(Degeaba eşti bun gospodar dacă nu se vede, dacă nu ai şi tu o casă ca lumea!...* – îmi explica, altă dată, alt ţăran.) Acest frumos ca ex-punere de sine este şi un extra-ordinar, ţine de camera „bună“ – diferită ca

statut de spaţiile comune, ordinare, de locuit – de acel spaţiu în care se petrec evenimentele extra-ordinare ale vieţii, marile „treceri“, de la naştere la moarte, care ritmează şi împlinesc destinul uman.

– Soacra mea a locuit cu noi... Trăia în bucătărie şi, cînd a dat să moară, zicea, or să mă pună în casă, acolo unde-i ruda, unde e cel mai frumos!..., i-a povestit Anei Iuga o ţărancă din Maramureş.

Frumosul apare astfel ca *înfăţişare a rostului,* ca faţa vizibilă – şi care trebuie să fie văzută – a acestuia. Astfel conceput, el chiar devine o normă de convieţuire pentru oricine vrea să rămînă „în rînd cu lumea“ şi să-şi împlinească rostul în această lume. Şi cine nu vrea?

Există astfel o surprinzătoare continuitate acolo unde cu toţii vedem, de cele mai multe ori, o derutantă – şi chiar alarmantă – ruptură. De la „camera bună“ a bunului ţăran tradiţional la casele făloase apărute în ultima vreme la ţară, diferenţa nu mai este, din acest punct de vedere, una de esenţă: şi unii, şi alţii doresc în mod „autentic“ să-şi înfăţişeze rostul, să-şi expună împlinirea lor pentru a se putea plasa cu demnitate în rînd cu lumea. Doar că „lumea“ s-a schimbat...

„În rînd cu lumea“ însemna în rînd cu lumea satului, cu cei din jur, care nu puteau fi deci atît de diferiţi între ei. Şi nici nu puteai să „ieşi din rînd“! Acum, „lumea“ s-a lărgit şi fiecare îşi caută propriile repere pentru a fi în rînd cu *acea* lume la care se raportează electiv şi faţă de care îşi măsoară împlinirea rostului. „Modern“ înseamnă astfel, pur şi simplu, noul „în rînd cu lumea“. *Frumosul* nu şi-a pierdut deci sensul său normativ mai vechi, ci doar s-a diversificat şi el, devenind o problemă de exigenţă privată într-un ocean de tentaţii publice. Şi astfel o problemă personală de gust şi afinităţi elective...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cum se nasc şi mor oraşele

Ca orice fiinţă vie, un oraş apare, creşte şi moare. Studiul originilor, al dezvoltării şi declinului unui oraş face obiectul unei ştiinţe care s-a constituit după Primul Război Mondial şi care se numeşte evoluţia urbană. Ea examinează legătura dintre om şi natură, dar influenţa preponderentă asupra acestei relaţii nu-i aparţine geografiei, ci istoriei, fiindcă trecutul este adînc întipărit în felul de a construi şi în concepţia despre drepturile locuitorilor.

Există oraşe spontane şi oraşe create. Diferenţa va fi văzută mai clar dacă luăm două exemple extreme: Paris şi Washington. Pe insuliţele de pe Sena şi-a stabilit tabăra de iarnă împăratul Iulian Apostatul. Cu 400 de ani mai înainte, Cezar făcuse ca legiunile sale să treacă prin păduri şi mlaştini, ca să controleze acolo răspîntia strategică a mai multor drumuri. Un strat peste altul, de la aşezarea galo-romană şi cetatea carolingiană expusă atacurilor normande pînă ce, de la începutul veacului al XI-lea, regii îşi vor avea aici reşedinţa statornică. Dar acţiunea lor nu se poate compara cu actul fondator din 1790 prin care generalul Washington a ales locul unde se va înălţa capitala federală, însărcinîndu-l pe maiorul L'Enfant să-i traseze planul. Faţă de primul caz, în care aglomerarea s-a înjghebat treptat, numai al doilea este rezultatul voinţei de a întemeia.

Printre elementele generatoare de oraşe, acelea care datorează cel mai mult naturii sînt colinele izolate. Predilecţia vechilor greci pentru Acropole (Micene, Argos, Atena sînt căţărate pe dealuri) se constată şi în Evul Mediu: în Italia, Assisi, Siena, San Gimignano. Aceleaşi necesităţi de apărare au impus alegerea insulelor dintr-o gură de fluviu (Sankt- Petersburg, Stockholm, New-York) sau din meandrele unei lagune (Veneţia). Există, la încrucişarea drumului de uscat cu rîul, şi vadul sau podul în jurul căruia s-au adunat orăşenii (Florenţa). Alteori, izvoarele de apă minerală au provocat cultul unor zei care i-au chemat pe oameni, ca la Bath. Oraşele din Apusul Europei, adesea, s-au îngrămădit în jurul unui castel sau al unei mănăstiri. La Split, cu faţa la Adriatică, casele au răsărit în interiorul uriaşului palat imperial pe care Diocleţian şi l-a construit pentru ieşirea la pensie.

Creşterea aşezării urbane se poate datora intervenţiei care i-a dăruit un nou destin, introducînd o activitate specială. În Anglia secolului al XIII-lea, numele oraşelor universitare, „vadul boilor" (Oxford) şi „podul peste Cam" (Cambridge) arată ce origine umilă a fost înainte de a se strînge pe malurile rîului dascălii şi şcolarii lor, sub protecţia unor fundaţii bisericeşti. Dar, cel mai frecvent, puterea politică a fost cea care a decis soarta oraşului din care a făcut o capitală: Madrid, Berlin sau – de cînd Norvegia şi-a recăpătat independenţa, în 1905 – Oslo. După Petru cel Mare, Rusia a avut altă capitală decît cea veche, formată în Evul Mediu pe malul rîului Moscova, dar proclamarea URSS a substituit Petrograd-ului iarăşi Moscova. Pentru a evita rivalitatea între două centre, Olanda are drept capitală Amsterdam, pe cînd sediul Guvernului este la Haga. Bruxelles, capitala regatului belgian fiindcă acolo izbucnise în 1830 revoluţia care a rupt Ţările de Jos în două, a dobîndit o mare importanţă internaţională ca centru al instituţiilor europene

Dar oraşele, mai devreme sau mai tîrziu, pot să şi moară. De moarte naturală, prin dispariţia elementului care le asigurase dezvoltarea, sau de moarte violentă. Înnisiparea a sufocat porturi ca Aigues-Mortes sau chiar Bruges (renăscut ca oraş turistic). Anglia medievală avea acele Cinq-Ports înghiţite de valuri sau de care marea s-a îndepărtat. Pompei şi Herculanum au împietrit în lava Vezuviului pînă cînd arheologii au deschis calea turismului. Războaie necruţătoare au nimicit Babilon, Ninive şi Cartagina.

La noi, turiştii vor continua să vină în Dobrogea pentru ruinele din Antichitatea greco-romană, în Munţii Orăştiei pentru fortăreţele dacice sau chiar la Suceava, fiindcă am pierdut Cetatea Albă şi Hotinul. Bucureştii, care s-au închegat, din preocupări comerciale şi militare, din satele adunate la poalele Curţii domneşti de pe malul sudic al Dîmboviţei, n-ar fi fost niciodată nimic dacă nu s-ar fi urbanizat intens cînd România modernă a avut nevoie de o capitală. A doua etapă, a industrializării, a impus-o regimul comunist. Cea de a treia, a „biznesului", abia a început şi, cînd îşi va desăvîrşi acţiunea distrugătoare, turiştii vor putea veni şi aici, ca să fotografieze ceea ce inconştienţa unor „dezvoltatori" compune acum ca o *imitaţie de oraş,* fără trecut.

Rodica NICOLAE

Adagio

Într-o zi, doi şoferi de meserie, aflaţi din nu se ştie ce motiv logistic într-un troleibuz, îşi vindeau ponturi despre cum se poate evita blocajul de trafic din Bucureşti: „Băi, tu ştii cum ajungi cel mai repede din Pantelimon în Militari?". „Ia varsă!" „Prin Tîrgovişte. Ieşi pe centură, o tai prin Otopeni, dai în Buftea, faci la stînga pe centura Ploieştiului, Tîrgovişte, autostradă şi... te-ai scos. Într-o oră jumate eşti pe Iuliu Maniu!" Oamenii ştiau geografie, dar nu numai. Aveau ştiinţa locului. Adică, nu le erau străine ocolirea întru descurcare şi amînarea întru rezolvare.

Dacă fabula competiţiei dintre iepure şi broasca ţestoasă ar fi fost scrisă de un şofer român, cu siguranţă ar mai fi surprins şi un al treilea personaj, cu blană sau cu pene, care ar fi luat-o pe altă cale. Mai lungă, mai poticnită sau mai alunecoasă, dar de succes. După care, fabulistul ar fi redefinit noţiunea de succes în termeni autohtoni.

Fiind date două puncte în spaţiu sau timp, se pune problema cine ajunge cel dintîi la destinaţie. Cei mai mulţi dintre cetăţenii planetei îşi definesc cursa în termeni de viteză. Românii, precum şoferii fabulişti, o definesc altfel. Sau o redefinesc. „Dacă tot avem de mers din punctul A în punctul B, de ce să nu trecem şi pe la frati-miu, că nu l-am «călcat» de-o lună şi are să-mi dea nişte bani. Da' de ce să mergem azi, şi nu mîine? Şi de ce noi? N-ar fi mai bine să aşteptăm să vină cineva din B aici?" Şi tot aşa...

Nu că ar fi ceva rău în redefinirea de proiect. Lucrurile, mai ales cele serioase, care privesc soarta unei comunităţi – da' ce zic eu, a poporului întreg! – merită tratate cu maturitate, cîntărite, comparate, evaluate. Desfiinţate chiar, dacă interesul naţiunii o cere. Numai că nu trebuie pierdute sau uitate pe drum. Ca proiectul canalului Dunăre-Bucureşti, care s-a născut în 1863 şi i se datorează lui Al. I. Cuza. Ce se mai ştie despre el acum, la 146 de ani distanţă? Că se află în stare de conservare, formă în care se poate pasa mai uşor de la un minister la altul, între două guvernări. Cît de încet sau iute s-ar naviga pe el n-o să aflăm prea curînd. Dar probabil o să mi se ceară să lămuresc termenul „curînd", aşa că rămîne să aleg alt exemplu de lentoare în proiecte. (Remarcaţi că nu i-am spus „încremenire în proiect", cum ar fi meritat!). Insist pe ideea de încetineală pentru că speranţe există încă. Nimeni, la noi, nu iese vreodată la rampă să anunţe decizia renunţării la proiect. Ar fi dramatic, dar responsabil. Ne-ar frustra, dar ne-ar şi uşura aşteptarea, ne-ar scoate-o de pe agendă. Nu, totul rămîne în suspensie, vag şi confuz, întărindu-ne credinţa că sîntem un popor grozav, cu ceva probleme la finalizare. Se va face, dar nu ştim cînd. Putem, dacă vrem. Dar vrem?

Cum nu sîntem doar şoferi în ţara asta, n-o să vă mai plictisesc cu pilde din infrastructură. Deşi îmi stau pe limbă proiectul aeroportului de la Braşov care – iniţiat în 1993 – va fi demarat, poate, toamna asta, zona metropolitană şi al doilea inel de centură ale Bucureştiului, despre care încep să cred că le-am visat într-o după-amiază cînd îmi făceam somnul de frumuseţe, ori avortonul pasaj Colentina.

Acum, că tot am scăpat de ceea ce mă jena pe limbă, pot să mă refer la reforma educaţiei. Dînsa împlineşte 20 de ani. Cam cît i-ar fi trebuit unui nou născut în 1989 să crească şi să se formeze ca profesor. Ca nou profesor, într-o nouă şcoală, într-un nou sistem educaţional pe care, creativii de noi, sîntem pe cale să-l inventăm, că nu ştim să se mai înveţe pe undeva prin lume, motiv pentru care trebuie să o luăm de la zero. „Ana are mere", într-a I, „Ana are două mere", într-a II-a, „Cîte mere are Ana?" într-a VII-a, admitere la liceu pe baza lucrării cu tema „De ce are Ana mere?", „Ce mai face Ana?" la bac oral şi „Cu cine?" – lucrare de licenţă. Chiar şi după atîţia ani, noi încă ne mai întrebăm cum ar trebui să intre Ana la liceu, cît ar trebui să dureze învăţămîntul ei general şi dacă nu cumva ar merita să-i schimbăm merele cu nişte pere. Altfel spus, drumul reformei educaţionale trece şi el pe la Tîrgovişte, dacă mă-nţelegeţi şi m-aţi urmărit pînă acum. Nimeni nu se-ndoieşte că se va încheia odată. E doar o chestiune de timp.

Dar fiind demersul atît de iniţiatic şi calea atît de îngustă e bine să nu ne grăbim şi s-o facem pe îndelete. Unde mai pui că între timp ne pot veni şi alte idei. Cum ar fi aceea că n-are rost să te apuci de drumuri sau de educaţie sau de sănătate sau de agricultură, în general, de orice, fără să ai brand de ţară. Or, la imagine fiind vorba despre ce avem noi mai scump, firea de artist, situaţia poate deveni oricît de critică. N-o să ne placă niciodată ideea celuilalt. Nimic fabulos în mămăligă şi nici un strop de spirit în sarmale... Deci, am făcut un minister, în minister – o comisie, în comisie – nişte oameni, iar oamenii – nişte şoferi fabulînd despre cum se ajunge dintr-o parte în alta. Da' de ce să ajungă?! Că lor le place mai mult pe drum, decît la destinaţie...

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Maria BERCEA (jurnalistă)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Bogdan IANCU (antropolog)* ● *Răzvan PAUL (jurnalist)* ● *Şerban TOADER (cercetător ştiinţific, Centrul de Studii Orientale „Mircea Eliade“)* ● *Luiza VASILIU (jurnalistă)* ● *Constantin VICĂ (jurnalist)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Aş fi putut scrie o emoţionantă lamentaţie despre cum trăim noi într-o cultură al cărei criteriu estetic-existenţial este viteza, despre cum vieţile noastre accelerează pînă la comprimare între un reminder *şi un* deadline *ca în celebra nuvelă a lui Dino Buzzati, despre cum, captivi între ecranul televizorului şi monitorul PC-ului, navigăm solitari pe un ocean de imagini şi informaţii (de care nu avem nevoie) cu o viteză egală conexiunii de Internet, avînd drept extensii ale corpului o tastatură şi un bluetooth – condiţie mecanomorfă care ne face permanent disponibili de muncă; aş fi putut scrie despre cum toate noile forme de comunicare (e-mail, messenger, blogging, sms) au devenit un fel de divertisment de sine cronofag şi/sau despre cum somnul şi mîncatul au ajuns să ne stingherească într-o viaţă atît de scurtă în care avem/ni se impune/consimţim că sînt atîtea de făcut (prin urmare ne „alimentăm“ corpul cu* fast-food *şi consumăm energizante), dar, făcînd eu deja toate acestea inclusiv pentru a pregăti tema revistei, am adunat cîteva date şi informaţii pe care am să le expun, în loc de alt argument:*

● *Mişcarea* Slow Food *(www.slowfood.com) militează încă din 1989 pentru eco-gastronomie: hrană proaspătă, organică şi locală, în pas cu anotimpul, păstrarea tradiţiilor culinare, agricultură sănătoasă, produse realizate pe plan local de mici întreprinzători şi mese luate pe îndelete în compania prietenilor şi a familiei.*

● *Societatea pentru Decelerarea Timpului (www.zeitverein.com), cu sediul la Klagenfurt – Austria, a înaintat o propunere Comitetului Olimpic Internaţional pentru a-i premia cu aur pe atleţii care obţin cel mai scăzut timp în competiţie.*

„Slow is Beautiful“

● *Spre deosebire de deceleratori, adepţii Mişcării pentru Simplitate Voluntară (www.simpleliving.net) sînt mai puţin atraşi de scrupule politice sau legate de mediul înconjurător, idealul lor fiind să renunţe la bani în schimbul timpului; numărul adepţilor acestei mişcări în Europa depăşise deja 16 milioane în 2007.*

● *Manifestul mişcării* Citta Slow *(www.citta-slow.com) conţine 15 angajamente, precum: reducerea zgomotului şi a traficului, creşterea spaţiilor şi a zonelor pietonale, susţinerea magazinelor locale, a pieţelor şi a restaurantelor care promovează produsele fermierilor regionali, promovarea tehnologiei care protejează mediul, dezvoltarea spiritului ospitalier şi a bunei vecinătăţi ş.a.*

● *Thomas E. Low, arhitect şi urbanist din Carolina de Nord, a scris manifestul mişcării* Slow Urbanism *(www.terrain.org/essays/13/low.htm) în jurul ideii de a face cît mai plăcută viaţa în comunităţile urbane.*

● *Inspirat de exemplul unei fertilizări încrucişate prezentat într-un manual al mişcării Slow Food şi de filozofia Tantra, consultantul de marketing Alberto Vitale s-a gîndit că principiul conform căruia dacă îţi acorzi timp sporeşti plăcerea poate fi mutat din bucătărie în dormitor şi a fondat* Slow Sex, *„mişcarea pentru decelerarea sexuală“ (www.slowsex.it).*

● *În comitatul Lancashire din Anglia, din 2001 există programul Vitezomanilor Anonimi în cadrul căruia poliţia locală oferă o alternativă celor surprinşi depăşind cu mai mult de 80 km/h limita de viteză admisă: ori participă la un curs de o zi, ori plătesc amenda şi pierd puncte – peste o mie de şoferi optează lunar pentru acest program.*

● *Cu sprijinul diverselor grupuri în favoarea dormitului – printre care* World Napping Organization *(www.wannabebig.com/training/the-art-of-napping) şi* Portuguese Association of Friends of the Siesta *– s-a ajuns ca în fabricile americane* Yarde Metals *personalul să fie încurajat să aţipească în pauze, iar funcţionarii publici ai oraşului Vechta din Germania să fie îndemnaţi să doarmă după masa de prînz în scaunele special aduse de acasă.*

● *În 2001,* Nestle Rowntree *a devenit prima firmă din Marea Britanie care a introdus ziua de vineri fără e-mail-uri, iar Ernst & Young, firma de contabilitate, a comunicat angajaţilor săi că nu mai e necesar să-şi verifice căsuţa vocală şi e-mail-ul în week-end.*

● *În fiecare an, începînd din 1995, grupul* TV Turnoff Network *(www.tvturnoff.org) încurajează populaţia să închidă televizorul timp de o săptămînă în luna aprilie. Cum în fiecare an peste 10 milioane de oameni participă la acţiune, anul acesta s-a mai adăugat o săptămînă: perioada 20-26 septembrie.*

● *Considerînd că o bună parte din muzica clasică este interpretată într-un ritm mult mai rapid decît a fost compusă de Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Chopin, Brahms, Mahler, Mendelssohn, dar şi alţii, un grup de cîteva sute de muzicieni au fondat mişcarea* Tempo Giusto *(www.tempogiusto.de) cu scopul de a convinge dirijorii, orchestrele şi interpreţii din toată lumea să reducă ritmul în care cîntă muzica clasică.*

● *La sfîrşitul anului 2002, Maurice Holt, profesor la Universitatea Colorado din Denver, a publicat un manifest pentru o mişcare mondială numită* Slow Schooling *(www.slowmovement.com), fiind de părere că ritmul mai lent stimulează cu adevărat gîndirea, aprofundează studiul şi ajută la o mai eficientă stabilire a conexiunilor. Finlanda, ţara cu sistemul de învăţămînt cel mai lejer, este în topul statisticilor mondiale referitoare la performanţele educaţionale.*

Aşadar, pare că ceva se întîmplă în lume. Eu unul sper că toate acestea sînt începutul unei frumoase lentori. **(M. C.)**

Constantin VICĂ

Eliberarea din viteză

Viteza este distanţă supra timp, ştim din manualul de fizică de clasa a VII-a. Cu alte cuvinte, viteza e un raport între spaţiu şi timp, iar cei care critică „secolul vitezei“ sau „cultura vitezei“ ar trebui să se gîndească de două ori înainte ce critică de fapt: existenţa acestui raport, faptul că timpul consumat în atingerea unui punct scade sau posibilitatea de a depăşi distanţele?

Acum o sută de ani, majoritatea oamenilor primeau şi procesau mult mai puţină informaţie decît acum şi trăiau captivi în cultura locală. Ştirile ajungeau mai greu, maşinile erau rare şi mergeau foarte încet, avionul nu zburase încă şi televiziunea nu deranja ordinea prestabilită a lumii. Putem afirma că, în comparaţie cu noi, acei oameni trăiau într-un ritm mai puţin alert. Dar dacă ei i-ar fi privit pe cei de acum 100 de ani, ar fi avut aceeaşi părere: cei de la 1800 erau mai puţin alerţi. Viteza face parte din ritmul modern de viaţă, acest raport spaţiu/timp e în modul de viaţă occidental. Există două perioade de accelerare bruscă a timpului social în modernitate sub impactul tehnologiilor: prima perioadă începe la mijlocul secolului al XIX-lea şi se termină odată cu Primul Război Mondial – este perioada maşinilor automate care impun ritmul de producţie, inversînd raportul dintre muncitori şi maşini („modernitatea grea“ – cum o numeşte Zygmunt Bauman). Un efect al acestui şoc cultural a fost critica capitalismului şi apariţia unei prime ideologii a eliberării, comunismul. A doua perioadă începe după Al Doilea Război Mondial, odată cu extinderea utilizării computerului, a tehnologiilor informaţiei şi a globalizării capitalismului financiar („modernitatea *light*“). Acum se atinge şi viteza-limită: informaţia poate fi accesată instant şi simultan. Efectul a fost o ideologie *„new age“* a eliberării: trans-umanismul sau promisiunea unei vieţi mentale veşnice.

„Viteza este triumful efectului asupra cauzei, triumful instantaneului asupra timpului considerat ca profunzime, triumful suprafeţei şi al obiectualităţii pure asupra intensităţii dorinţei. Triumf al uitării asupra memoriei, beţie in-cultă, amnezică... Viteza este un fel de sinucidere cu încetinitorul, prin extenuarea formelor, o formă plăcută a dispariţiei lor. Viteza nu este decît elementul iniţiatic al vidului: nostalgie a unei reversii nemişcate a formelor dincolo de exacerbarea mobilităţii. Ca şi nostalgia formelor vii în geometrie.“

(Jean Baudrillard, *America*, traducere de Alina Beiu-Deşliu, Editura Paralela 45, 2008)

Faţă de acum o sută de ani, avem o percepţie alterată a spaţiului şi a timpului – spun criticii vitezei. Eu cred că e posibilă comparaţia cu individul şi lumea sa socială de la începutul secolului al XX-lea, dar nefolositoare. În tot acest timp, indivizii şi modelele lor sociale s-au modificat odată cu noul ritm de viaţă. Acum trăim în oceane informaţionale, dar avem şi instrumentele (de interfaţă sau chiar interne) care să ne permită navigarea. Mintea umană se adaptează rapid schimbării continue, reuşind de fiecare dată să proceseze şi să aleagă variantele corecte de acţiune. Specia umană se află în evoluţie, iar mediul o va constrînge întotdeauna. Problema care sperie e că acum mai mult ca niciodată mediul evoluţiei este creat tot de om. Natura a fost un bun antrenor cîtă vreme lupta pentru spaţiu a fost motorul evoluţiei. Secolul al XX-lea a fost cel al luptei cu timpul, spaţiul era deja cunoscut în totalitate şi finit (de aceea a început explorarea spaţiului galactic). Timpul, în schimb, a căpătat o valoare din ce în ce mai mare: buna sa instrumentare duce la multiple prezenţe în spaţii diferite.

Unii futurologi consideră că timpul singularităţii a sosit: tehnologiile au un ritm de dezvoltare aşa de accelerat încît vor scăpa controlului uman. O specie artificială ia locul speciei umane. Scenariul e radical. Dar să privim realist (iar criza financiară declanşată anul trecut ne ajută): problema noastră e deocamdată viteza de circulaţie a capitalului şi imposibilitatea de a-l plasa în acord cu nevoile fiecărui spaţiu de pe această planetă. De altfel, acolo unde nu există capital financiar, nu există nici timp al modernităţii şi nici problema acceleraţiei. Sînt zone întregi pe planetă în care vedem coexistenţa mai multor timpuri istorice, de la cel statornic la cel al autodepăşirii şi exploziei, timpul revoluţiilor (probabil America de Sud e cel mai bun exemplu, dar şi România rurală în raport cu cea urbană). David Harvey scria despre compresia spaţiu-timp ca fiind caracteristică lumii noastre. Calitatea celor două categorii fundamentale ale posibilităţilor cunoaşterii se modifică în mod obiectiv. Atunci cum mai putem vorbi de o alterare negativă a lor? Paul Virilio traduce această compresie numind-o „spaţiul-viteză“ în care trăim „dezorientaţi“.

Unul dintre cele mai răspîndite droguri este amfetamina, al cărei nume popular este *speed* („viteză“). Vrem să avem cea mai rapidă conexiune la internet, folosim telefoanele mobile care instant ne pot conecta cu ceilalţi. Trenurile de mare viteză cuceresc lumea încă din anii '80. Toate acestea există pentru că mintea umană e capabilă să le genereze şi să se adapteze lor. Nu sîntem condamnaţi să trăim dezorientaţi, aşa cum credea Virilio. Accelerarea lumii moderne are ca efecte negative mai degrabă „fractura“ culturală între diferitele timpuri sociale din diferite spaţii şi apariţia zonelor de „vid socio-politic“ – momente în care politicile publice sau morala publică nu ţin ritmul inovaţiei tehnologice. Dar acesta nu e un motiv să alegem „calea lentă“, a ieşirii din modernitate. Desigur, e vremea să părăsim mitul progresului prin tehnologie ca element central al modernităţii şi să extindem posibilităţile unei culturi a vitezei şi către cei excluşi. A renunţa la o componentă a culturii în care trăim (prefer „slow food“ în loc de „fast food“, prefer să fiu „zen“ şi nu „hipster“, prefer să scriu scrisori, nu *e-mails* etc.), dar păstrînd celelalte avantaje ale culturii vitezei e ipocrit. Şi alienant. Nu viteza cu care se petrece lumea noastră ne alienează, ci vechiul raport pe care îl avem cu proprietatea. Dacă am face asumat pasul de a intra în fluxul unei modernităţi uşoare, informaţionale, aproape imateriale, atunci ar trebui să ne redefinim raportul de proprietate cu corpul nostru, lucrurile din jur, ideile şi prezenţa celorlalţi. O consider o variantă mai bună decît căutarea unei eliberări reacţionare într-o lume fără limite de timp şi spaţiu.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Bogdan IANCU

De la teambuilding la downshifting

În martie 2007 presa din România şi-a mutat atenţia, în mod surprinzător, de la scandalul suspendării preşedintelui Băsescu spre un alt eveniment: Raluca Stroescu, auditor la Ernst & Young, a decedat cu nişte dosare în braţe din cauza oboselii. Diagnosticul oficial, fibroză miocardică, a rimat cu săptămînile de dinaintea evenimentului, petrecute de victimă într-un coşmar – o sută de ore de muncă pe săptămînă şi un regim de somn spartan, 4-5 ore pe noapte. Cu un an înainte, o altă angajată a companiei a fost victima unui accident de maşină pentru că a adormit la volan din cauza oboselii.

Vreme de cîteva săptămîni, un cor din ce în ce mai consistent de voci anonime a alimentat forumurile de discuţii pe marginea subiectului. Au ieşit la lumină detalii spectaculoase legate de munca în companiile multinaţionale, care pînă atunci făceau subiectul confesiunilor patetice între prieteni, la o bere, şi atît. Program de lucru prelungit pînă la dublul celui permis de lege şi de anatomia umană, timp liber colonizat de corporaţie, adică petrecut în *teambuilding*-uri cu colegii sau pierdut în ore de vorbit în week-end cu şeful/şefa şi alte ore verificînd hipnotic informaţii din vrafuri de dosare aduse acasă. Jocurile olimpice ale renunţării la sine.

„Gulerele albe" au găsit pretextul să se defuleze prin poveşti în care imaginea companiilor în care lucrau era făcută ferfeniţă pînă la demonizare, uitînd sau ignorînd pur şi simplu un detaliu: realitatea insuportabilă pe care o descriu s-a construit şi cu complicitatea lor. Cînd spun asta îmi vine în minte imaginea unei amice, S., ajunsă într-o poziţie-cheie dintr-o importantă companie de publicitate. La un moment dat, în urmă cu trei ani, ne-am întîlnit după multe amînări să bem un suc în centrul istoric al Bucureştiului. S. s-a plîns timp de o oră şi jumătate de programul infernal de lucru, viaţa personală făcută praf din cauza asta, de compromisurile mai mari sau mai mici pe care le presupune jobul. Cele două-trei zile libere pe care le prindea din cînd în cînd şi le petrecea facînd shopping isteric la Paris sau Barcelona. S. avea o singură mare mulţumire: „Tocmai mi-am angajat două *ucenice* pe care o să le învăţ tot ce-am acumulat în ăştia cinci ani de cînd lucrez în publicitate". Adică arta simplă a capitulării.

Colonizarea timpului

Mă întorc la discuţiile născute pe marginea cazului Raluca Stroescu. Între cele cîteva subiecte recurente din acea perioadă s-a insinuat timid unul cu parfum de evadare, care părea să dea speranţe obidiţilor corporatişti: *downshifting*. Pleoapele celor care îşi găsiseră fericirea efemeră, agăţaţi pe tiroliană sau în costumele incomode, dar indispensabile pentru *rafting* (varianta cu adrenalină) şi mulgînd vacile sau oile (în varianta etno) din timpul *teambuilding*-urilor, au clipit curioase. Un interviu – „Fenomenul *downshifting* – sau «dincolo» de top management" – cu Aurora Liiceanu, luat cu cîţiva ani înainte, a început să facă furori pe bloguri şi forumuri. La fel, provocatoarea prefaţă semnată de Lucian Georgescu pentru volumul lui Frédéric Beigbeder (*199.000 lei*, Editura Pandora M, 2004), un text-manifest care încerca să atragă atenţia publicului corporatist asupra preţului pe care îl presupune delegarea aproape totală a vieţii private spre locul de muncă. Numitorul comun al celor două texte era discuţia despre goana nebună după succes şi uitarea de sine.

Aurora Liiceanu vorbea în interviul amintit despre o „deprivatizare" a individului care, împins spre un moment al arderii siguranţelor, atinge „limita psihologică a disponibilităţii, a mobilizării lui". De aceea – spune Aurora Liiceanu – „*downshifting*-ul pune accentul asupra unei idei importante: există şi alte laturi ale vieţii care sînt importante şi pe care le poţi realiza dacă ai bani, dar nu neapărat foarte mulţi bani: relaţiile, prietenii, plăcerea de a sta la ora 11 dimineaţa pe malul unui rîu sau trezitul de dimineaţă la ora 10, cu gazeta în pat etc.". Această „deprivatizare" a individului, cum o numeşte autoarea, mi-a amintit cumva de „etatizarea" timpului individual despre care vorbeşte în analizele dedicate epocii comuniste Katherine Verdery, parafrazîndu-l pe Norman Manea. Asistăm aşadar la ceea ce s-ar putea numi, păstrînd proporţiile şi ochii deschişi la diferenţa dintre cele două contexte, „corporatizarea" timpului. Acest lucru este posibil prin colonizarea treptată a acestuia cu mici ventuze energofage pe care le-am descris mai sus.

Rezumînd, într-o imagine mai plastică, ideologii şi practicienii *downshifting*-ului vorbesc despre ridicarea piciorului de pe acceleraţie şi trecerea într-o treaptă de viteză a ritmului cotidian care permite privitul pe fereastră. Deşi se poate defini simplu prin încercarea de a reduce timpul alocat muncii pentru a-l dedica mai mult socializării şi tabieturilor, *downshifting*-ul înseamnă mai mult decît abandonarea unui job stresant pentru unul relaxat. A devenit în scurt timp de la apariţia sa, în anii '90 – un curent critic la adresa consumerismului isteric şi a stilului de viaţă dirijat de valorile materiale – o adevărată filozofie de viaţă care propune simplitatea şi echilibrul în locul unui cotidian haotic, plin de stimuli negativi, în care individul devine prizonierul unor condiţionări din ce în ce mai absurde. Latura radicală a acestui fenomen este reprezentată de grupuri de invidivizi care şi-au abandonat joburile şi locuinţele din spaţiul urban pentru se muta la ţară. Un alt grup interesant, probabil cel mai invidiat, este reprezentat de familii care călătoresc uneori şi cîţiva ani la rînd pe toate continentele, după ce în prealabil pun la punct o strategie financiară care să permită supravieţuirea pe întreaga perioadă a exilului (citiţi în acest sens blogul www.poraquiporalla.com). Ce se întîmplă după întoarcerea acasă nu mai contează deja...

Cum să fii downshifter

„Îţi ia 6 luni. Sau îţi dă 6 luni – depinde doar de tine. Ai un salariu decent (peste 1500 RON)? Nu ai credite la bănci? Ei bine, ia uite cum îţi cumperi un concediu de 6 luni şi în acelaşi timp te vinzi mult mai scump decît credeai vreodată:

1. Îţi iei un credit la limita maximă de sumă, limita maximă de durată. Din calculele mele poţi să îţi iei vreo 15-20.000 euro pe vreo 20 de anişori – credit de nevoi personale. Probabil că ţi-ar folosi o garanţie imobiliară. Costuri de acordare, comisioane, bla-bla, total vreo 500, să zicem 850 euro maxim.(...)

5. A doua zi dimineaţa, trezeşte-te la ce oră vrei tu! Bucură-te de prima zi de libertate furată vieţii. Fă-ţi o cafea, stai la poveşti cu prietenii, du-te la un restaurant de fiţe, plimbă-ţi maşina pînă la spălătorie, cumpără un odorizant pentru noul tău habitaclu, ieşi pe *strasse* şi ascultă-ţi muzica preferată plimbîndu-te nu să te vadă alţii, ci să îi vezi tu. Bucură-te de traficul care pînă ieri era un mare *«pain in the ass»* – nu te grăbeşti nicăieri. Priveşte-i pe sărmanii chinuiţi de grabă de prin spatele volanelor celorlalte maşini şi compătimeşte-i – şi tu erai la fel ieri. Dar foarte important, nu uita să te simţi superior! Eşti! Ai în plus faţă de ei libertatea! Poţi prelungi acest pas 5 pînă cînd ţi se pare că îşi pierde farmecul. Cheltuie, dar nu te arunca. Uită că luna trecută ai trăit cu 1500 RON, dar nu uita că nu ai nici o sursă de venit. NU TE PANICA! Rest de bani – 9800 euro."

(http://salesman.wordpress.com)

În România curentul s-a instalat recent, timid şi cu precădere pe forumurile de discuţii de pe Internet. *Downshifter*-ul român tipic este deocamdată recrutat din grupul mic al freelancer-ilor, cărora le-a fost mai uşor să facă trecerea de la un ritm de viaţă la altul sub securitatea financiară dată de micile lovituri din timpul lucrului pe plantaţiile corporatiste. O explicaţie pentru care fenomenul nu a apucat să facă mulţi prozeliţi la noi este şi faptul că o mare parte dintre potenţialii amatori s-au trezit prizonieri ai mai multor credite pe termen lung care le-au atenuat substanţial autoreflexivitatea. O alta, mai de substanţă, ar fi şi defazajul dat de suprapunerea dezvoltării acestui curent critic în societăţile occidentale pe apariţia şi elaborarea culturilor organizaţionale la noi. În timp ce alţii îşi băteau capul cum să facă din viaţa lor altceva decît o colecţie de artefacte inutile, în România cohorte de „gulere albe" aglutinau nedigerat profeţiile corporatiste despre dezvoltare personală etc. Între timp, a apărut criza financiară şi mulţi se întreabă, probabil, dacă se va mai întoarce epoca de aur a *teambuilding*-ului pe care începuseră s-o hulească.

P.S. Informaţii de ultimă oră arată că, preocupat de epuizarea prin muncă a aproximativ 150.000 de lucrători la stat, Guvernul a decis că aceştia vor practica anul viitor *downshifting*-ul involuntar. Autorul acestui articol s-ar putea număra printre ei...

Răzvan PAUL

Manifest împotriva omului-seră

Sînt obsedat de un gînd, mai degrabă de o stare nelămurită cu gust amar: nu cumva, în clipa stranie de la sfîrşitul vieţii, voi fi inundat de amintirea dureroasă a lucrului simplu pe care trebuia să-l fac în timpul vieţii şi nu l-am făcut? Îmi imaginez că lanţul memoriei, rupt în intervalul pămîntesc, se va reface pe lumea cealaltă şi iluminarea subită va fi întunecată de tristeţe: cum de am uitat? Nu-mi închipui să fie ceva mai greu de îndurat decît regretul de a fi pierdut singurul lucru pe care trebuia să-l păstrez. Parcă revăd scena scufundării mele în viaţă: mi-am strîns toate forţele minţii, mi-am încleştat fiinţa ca pe o dantură de fier spunîndu-mi: să nu uit! să nu uit! Şi totuşi, în momentul doi după scufundare, lucrul misterios mi-a alunecat printre degete, ochii mi s-au umplut de apa albastră a vieţii, am devenit un peşte-sabie în căutarea războiului.

Este doar o stare nelămurită cu gust amar, o fantasmă din registrul naivităţilor. Dar mult mai reală pe ecranul meu interior decît tonele de ştiri, impresii, idei, teorii, pe care le desfac şi le asamblez la loc în redacţia cotidianului la care lucrez. Aici timpul este introdus în fiecare dimineaţă într-o maşină de tocat, din care iese franjuri la sfîrşitul zilei. Este o viaţă palpitantă, cu accente euforice, în care nu ai timp de regrete, spaime, întrebări. Se trăieşte periculos, pe marginea *deadline*-urilor, cu sentimentul că taifunul crizei economice globale trece exact prin laptopul tău. A nu se înţelege că sînt victima inocentă a unui bombardament ostil. Nu, ştirile nu vin singure peste mine, le caut, le întîmpin cu braţele deschise, le sortez, le analizez: cum stăm cu deficitul bugetar, la cît au ajuns cheltuielile statului cu personalul, ce a mai spus ministrul x despre declaraţiile lui y. Sînt plin de vervă în mijlocul evenimentelor, nu mă gîndesc la sens şi non-sens, la ce-i al meu şi ce-i străin. Şlefuiesc cu migală bulgări de timp pe care alţii, la rîndul lor, îi rostogolesc mai departe. Spectacolul general se derulează tot mai rapid, doar că nu-l mai priveşte nimeni. O singură dumnezeiască zi, care ar putea fi ultima de fiecare dată, îmi este fragmentată în mii de subiecte foarte diferite unele de altele, toate la egală distanţă de mine. Sînt centrul colorat al unui balon de săpun.

Dar mă trezesc din doi în doi ani, poate chiar mai des pe măsură ce îmbătrînesc, cu un presentiment acut al regretului. Cu gustul de zaţ al timpului irosit. Mă răscoleşte atunci (acum) tristeţea unei ne-înţelegeri fundamentale. Cum de-am putut să trăiesc pînă azi cu certitudinea că susul e jos, că viaţa este toată a mea, că am timp pentru orice? Mă revolt împotriva mea că nu am curajul să ies din tic-tacul drăcesc, inventat de tribul occidental care a perfecţionat arta uciderii timpului. Am senzaţia că am devenit cu toţii oameni-seră, în care interiorul se coace contra-timp, în mare viteză, dictat de o comandă anonimă. Sîntem deştepţi înainte de vreme, ne maturizăm în toate direcţiile, avem idei bine formate despre orice. Producem din ce în ce mai multe lucruri în termene tot mai strînse. Sîntem fructele mari şi arătoase, dar fără gust, din agricultura modernă, în care natura este somată să producă cu un sezon mai devreme. Nu ne mai dăm seama că am ajuns să trăim cu pedala pe acceleraţie chiar şi cînd nu facem nimic.

Îmi spun atunci (acum), în clipa fantasmatică şi amară: opreşte-te, respiră, demisionează din acest joc absurd. Nu vei putea niciodată recupa amintirea lucrului pierdut, dacă nu faci un pas lateral de pe autostrada nimicului şi nu alegi o potecă lăturalnică, umbroasă, liniştită. Caută „calea lentă", departe de seră, indiferent de costuri! Să nu fiu înţeles greşit: calea lentă nu înseamnă lene, linişte, inactivitate. Nici mînăstirism. Ci reglarea mersului la ritmul respiraţiei proprii. Înseamnă să asculţi mai atent lucrurile din jur şi oamenii apropiaţi, să dai mai încet sonorul la zgomotul de fond al televiziunii globale. Să nu mai accepţi creşterea contra-naturii, la o turaţie impusă de alţii, victime şi ei într-un spectacol halucinant pe care nu-l controlează nimeni. Indiferent că trăieşti *lento* sau *allegro*, după cum îţi dictează ritmul propriu, este vorba de un singur lucru: să-ţi acorzi răbdarea de a cîntări clipele, zilele, anii, dealurile şi munţii pe care îi parcurgi. La fel cum gunoierul dintr-o povestire de Paustovski cerne praful atelierelor de bijuterie pentru a putea dărui, după zece ani, un minunat trandafir de aur persoanei dragi. Dar cum poţi să culegi praful aurit al clipelor cînd te învîrţi în tiribomba vieţii contemporane? Este o chestiune de mare curaj să dejoci fastul şi tehnologia imaginate perfect pentru a nu ne mai gîndi la noi înşine.

Sîntem în situaţia acelui rege hindus dintr-o povestire dragă lui Heinrich Zimmer căruia un cerşetor îi aduce zi de zi un dar ciudat, vreme de mai mulţi ani. Un măr obişnuit pe care regele nu-l ia în seamă, ci îl aruncă într-o cameră întunecată, ca să descopere abia la final că primise un munte de diamante fără preţ, ascunse în interiorul fructelor acum putrezite. „Nu stă oare şi viaţa însăşi în faţa noastră ca un cerşetor în haine de rînd, neanunţată şi neprezentată, neexigentă şi neostentativă, vizitîndu-ne cu darurile ei zi de zi?" „Şi oare nu omitem şi noi să-i deschidem darurile obişnuite, fructele obişnuite, din pomul ei obişnuit?" – se întreabă Zimmer.

Luiza VASILIU

Unitatea de măsură c.l.

Unitatea de măsură *calea lentă (c.l.)* există şi e egală cu diferenţa dintre timpul pe care l-aţi petrecut făcînd un lucru „la repezeală", „în condiţii de stres", „sub presiune", „într-o dimineaţă de luni", şi timpul pe care l-aţi fi petrecut făcînd acelaşi lucru într-o linişte deplină, fără să vă bată nimeni la cap, nici măcar dumneavoastră înşivă. Unii ar spune că e vorba de timp pierdut, alţii, ceva mai excentrici, ar zice că e un timp cîştigat. De fapt, unitatea de măsură *c.l.* se ocupă de cuantificarea luxului. Luxul de-a dormi nepermis de mult, chiar împotriva recomandărilor medicilor, luxul de-a lungi cafeaua şi cititul ziarelor o dimineaţă întreagă, luxul de-a sta la poveşti cu prietenii, luxul de-a vedea două filme unul după altul la cinema, luxul de-a asculta un CD cu ochii închişi şi mintea tulbure. Oamenii care-şi permit din cînd în cînd astfel de mici desfătări nu sînt nici pierde-vară, nici înceţi la minte. Sînt doar convinşi că posibilitatea de a încetini ritmul cînd vor ei e una dintre dovezile că încă mai sînt în viaţă.

Mijlocul de transport în care unitatea de măsură *c.l.* poate fi simţită pe propria piele e trenul. Cu trenul, oricît scandal am face, nu putem ajunge la destinaţie mai repede decît scrie pe bilet. Eventual mai tîrziu, dar mai repede, sigur nu. Aşa că, prizonieri într-un compartiment, nu ne rămîne de făcut decît să ne uităm pe geam, să discutăm cu vecinii sau să citim. De obicei, romane, care – după cum ne învaţă Kundera (într-un interviu din iarna lui 1984) – „sînt inamice ale vitezei; lectura lor trebuie să fie lentă, iar cititorul trebuie să poată rămîne fermecat de-o pagină, de-un paragraf, de-o frază chiar". *C.l.* e în stare să măsoare, în mod surprinzător, şi plăcerea lecturii. Cu cît ne oprim mai mult la o carte şi-i amînăm sfîrşitul, cu atît sporim şansele de-a ne bucura de ea..Căci (re)lectura – aflăm de la Matei Călinescu – e „un mod al atenţiei care presupune încetinirea lecturii", o oprire prelungită înăuntrul textului.

Răgazul, pauza, aparenta lipsă de eficienţă, de asta se ocupă unitatea de măsură *c.l.* Care mai este, spre marea surpriză a incredulilor, şi o excelentă unitate de ambalare şi desfacere a unor dispozitive *slow motion*. În funcţie de nevoile fiecăruia, aparatele, ascunse de obicei în buzunarul de la piept, îl obligă pe purtătorul lor să: meargă în pas de plimbare, să mestece îndelung, să privească atent, să vorbească rar şi apăsat, să deschidă paranteze interminabile şi enumerări domoale. Nu costă mult, însă beneficiile lor sînt incontestabile: mai civilizaţi, mai zîmbitori, mai atenţi la tot ce-i în jur, proprietarii lor devin chiar mai blînzi. Şi pot – dacă vor – să facă lumea din jurul lor să funcţioneze cu încetinitorul. Imaginaţi-vă un oraş ca Bucureştiul, în care, la o apăsare de buton, oamenii ar uita că aleargă undeva şi ar începe, distraţi, să întrebe florăresele pe care bancă din care parc e cel mai bine să stea la soare şi ce garoafă se asorteză la butonieră. Să fii lent înseamnă să fii atent, cumpătat, calm. Să fii lent înseamnă să ştii – aşa cum au demonstrat-o oamenii de ştiinţă – că nu-i nevoie să alergi prin ploaie: te vei uda la fel de tare ca în cazul în care-ţi continui drumul liniştit.

Desigur, există riscuri. Lentoarea nu-i pentru toată lumea. Căzută în mîinile cui nu trebuie, poate produce dezastre (printre care lehamitea şi dictatorii leneşi). Dacă însă e practicată cu simţ de răspundere, calea lentă ajunge să semene cu o călătorie lungă cu trenul. V-aţi putea plimba cu trenul prin bibliotecă, prin bloc, printre oameni, spre serviciu, profitînd *pe îndelete* (cu o viteză de sub 500 m pe oră) de lucrurile pe lîngă care sînteţi obişnuiţi să treceţi mult prea repede.

În final, dacă nici eu – reprezentantă a unităţii de desfacere şi ambalare *c.l.* – nu v-am putut convinge de dulceaţa unei mîngîieri care zăboveşte prea mult, atunci îl las pe purtătorul nostru de cuvînt, pe numele lui William Butler Yeats, să vă spună cu un vers de poem îndemnul unităţii noastre: *Tread softly because you tread on my dreams...* („Păşeşte încet, căci păşeşti pe visele mele...").

„Există o legătură ascunsă între lentoare şi memorie, între viteză şi uitare. Să luăm o situaţie cît se poate de banală: un om merge pe stradă. Deodată, vrea să-şi amintească ceva, însă memoria nu-l ajută, în clipa aceea, reflex, încetineşte pasul, în schimb, cine vrea să uite un incident penibil pe care tocmai l-a trăit grăbeşte involuntar pasul, vrînd parcă să se depărteze de ceea ce, în timp, se află încă prea aproape de el. În matematica existenţială, această experienţă se exprimă prin două ecuaţii elementare: nivelul lentoarei este direct proporţional cu intensitatea memoriei; nivelul vitezei este direct proporţional cu intensitatea uitării."

(Milan Kundera, *Lentoarea*, traducere de Emanoil Marcu, Editura Humanitas, 2004.)

Şerban TOADER

Cultură chineză soft, slow şi hot

(un foarte mic dicţionar)

Confucianism. Despre Confucianism se vorbeşte rar în România: mă refer la cultura populară, bineînţeles, şi pesemne lucrurile nu stau altfel nici în alte ţări europene, nici peste Ocean. Despre ce e vorba? Nu despre o religie, cum s-ar putea crede, un fel de *-ism* comparabil cu marile religii de pe alte continente, ci de o şcoală filosofică în primul rînd (cu peste două mii de ani în urmă); pe urmă, un fond, un corp de scrieri canonice, asupra cărora în China au loc dezbateri şi în ziua de azi; nu în ultimul rînd, vorbim şi de Confucianismul ritualic: despre ritualul de la curtea imperială nu mai poate fi vorba; însă, la nivel popular, ceea ce se numeşte *li* („rit") dă seama şi astăzi de ceea ce intră în sfera cutumei, a politeţii, a ceremoniilor funerare etc. Vorbim astfel nu de Confucianism, ci de *confucianisme*. Este probabil şi situaţia graţie căreia spiritul confucian a supravieţuit, timp de vreo două mii de ani, mai multor campanii de tip *anti-*.

Valorile reprezentative ale spiritului confucian sînt „omenia" şi „cedarea deferentă" (o cale blîndă, moale, toleranţă, în relaţia cu cei din jur). Traducerile pe care le-am ales (pentru noţiuni mult mai cuprinzătoare) sînt capabile să sugereze potenţialul universal al gîndirii confuciene. Acesta este şi motivul pentru care unii filosofi occidentali contemporani propun Confucianismul ca „alternativă" la „criza" spirituală a Occidentului. La celălalt capăt se află politicenii occidentali care adoptă calea pragmatică a misionarismului politic, pentru a exporta în China valori ca liberalismul, drepturile omului ş.a.m.d. În China însăşi, dezbaterea este mult mai nuanţată, propunîndu-se nu numai alternativa confucianistă autohtonă la marxism-leninismul de import, ci chiar sinteze de tip marxisto-confucianist. Această situaţie l-a făcut probabil pe Daniel Bell, politolog canadian şi bun cunoscător al Chinei contemporane, să se întrebe dacă nu cumva Partidul Comunist nu se va transforma, în viitor, în Partidul Confucianist Chinez! Guvernanţii chinezi au judecat, la rîndul lor, pragmatic şi – înainte ca diversele viziuni politice să poată fi aplicate, dar şi înainte ca europeanul sau americanul de rînd să ştie prea multe despre Confucius – au înfiinţat, în centre universitare din toată lumea (la noi, de pildă, în Sibiu, chiar în anul cînd acesta era una dintre cele două capitale culturale ale Europei) „Institutele Confucius". Astfel, gînditorul a devenit *brand* oficial al Chinei, în dauna celebrei embleme cu *yin* şi *yang*, care rămîne un fel de *brand* neoficial...

În România există cel puţin două traduceri ale unor texte fundamentale confuciene – *Analectele* lui Confucius (1995) şi *Calea guvernării ideale* a lui Xun Zi (2004) – şi probabil alte proiecte de traducere în curs. Întreprinderile intelectuale independente ale sinologilor şi ale filosofilor se văd acum plasate în arena concurenţei, faţă în faţă cu un Confucius sponsorizat de statul chinez.

Kung-fu. Povestea a început cu mai multe zeci de ani în urmă, în Occident mai rapid, graţie canalelor post-coloniale şi relaţiilor de piaţă, la noi un pic mai tîrziu. Pentru „cultura Kung-fu", calea regală se pare că a fost industria divertismentului, în speţă cinematograful. Reţeaua oficială de distribuţie nu ajungea la noi, produsele – da. Românii de la vîrsta mijlocie în sus îşi mai amintesc cum circulau casetele video prin anii 1980, şi tot atunci se producea şi un paradox al sistemului: obligate să se autofinanţeze, instituţiile de cultură amenajaseră, prin săli sau foaiere, săli pentru video şi chiar un soi de mini-cazinouri.

Iată cum şi cultura amintită mai sus producea audienţă. Interesul pentru disciplina Kung-fu (cu toată gama de noţiuni exotice sau nu, de pildă, „Tao", „spirit", „energie" etc.) nu s-a limitat totuşi la lumea diletanţilor. La practicanţii serioşi, disciplina a fost adoptată şi adaptată conform structurii individuale. Stînd de vorbă cu astfel de oameni, am observat la ei nu numai latura practică (adică supravieţuirea), ci şi unele căutări spirituale – unde răspunsurile (dacă nu sînt mulţumitoare cele de aici) sînt căutate la antipozi, iar viziunile individuale asupra lumii pot dobîndi forme hibride.

Feng Shui. Literal, Feng Shui (citit Făng Şui) înseamnă Vînt-şi-Apă, în practica geomantică a Chinei indicînd – am putea spune – variabilele meteo şi hidro pe care le suferă un anumit loc. Un loc în care, dacă datele investigate de specialist sînt faste, se va deschide sediul unei afaceri, se va construi o locuinţă sau – atenţie! – va fi amenajat un loc de veci. Vom vedea puţin mai jos de ce am subliniat cel din urmă element...

Făcînd o vizită prin magazinele de la noi, observăm nu numai standuri sau vitrine ale acestora dedicate parafernaliei Feng Shui, ca obiecte de vînzare, ci şi Feng Shui „în acţiune", practicat de către patroni sau vînzători. La vînzare se scot broscuţe, broaşte ţestoase, mini-fîntîni, „buzi" din material sintetic şi poleiţi, şiruri din imitaţii de monede din epoca imperială (este vorba de cele cu un pătrat decupat în centru, care pot fi mai scumpe decît cele originale, dezgropate), clopoţei de vînt etc. Aceleaşi lucruri, dar în unicat şi plasate cumva discret, se pot găsi în alte felurite magazine, cu funcţia de *porte-bonheur*. La inventar poate intra, eventual, şi pisica japoneză bipedă, care din vitrină le face clienţilor semn cu lăbuţa dreaptă din faţă.

Bibliografia şi publicaţiile pentru cei interesaţi nu lipsesc din librării, iar din cîte ştiu cursurile de Feng Shui, atestate de instituţii abilitate, se lasă cu patalama în regulă. Dar dacă nu sîntem dispuşi să plătim un specialist şi nici să cheltuim cîteva milioane de lei vechi pe fîntîni interioare, atunci putem, cu o oglinjoară rotundă, clopoţei de vînt şi fiind atenţi să nu lăsăm capacul closetului deschis, să ne.ameliorăm condiţia şi ambientul. Se pare că, potrivit principiilor Feng Shui, un lucru dăunător este o stradă care pică perpendicular pe o fereastră a apartamentului nostru. Chinezii spun că o oglindă rotundă sau hexagonală poate repara situaţia...

Dacă ceea ce am pomenit mai sus ar reprezenta, în linii mari, toată utilitatea acestui ansamblu de tehnici, atunci Feng Shui ar putea lesne deveni la noi un sport naţional, practicat în propria gospodărie, între cununie şi botezul copilului, la pensie etc. Realitatea este că Feng Shui se referă şi la relaţia cu cei decedaţi: dispunerea mormîntului este esenţială pentru binele rudelor rămase în viaţă, care la rîndul lor sînt responsabile pentru binele *post-mortem* al celor dintîi. Feng Shui se pare că a fost importat, cel puţin la noi, fără partea gravă a existenţei. De fapt, în Feng Shui sînt implicate chestiuni mai complexe, precum perspectiva asupra morţii şi asupra „lumii de dincolo".

Dacă ar mai fi spaţiu, s-ar putea vorbi, tot la capitolul „practici", de origine extrem-orientală, de acupunctură, „alchimie internă", „tao al sexului" etc. Despre ceai (fără ceremonie) sau despre bucătăria chineză şi „tainele" ei (de la noi), cu prima ocazie.

Capitalism cu faţă umană

„În mod inevitabil, mişcarea Slow se intersectează cu acţiunile antiglobalizare. Susţinătorii celor două mişcări cred că turbo-capitalismul oferă un bilet direct către epuizare, atît a planetei, cît şi a locuitorilor ei. Ei susţin că putem să trăim mai bine dacă utilizăm, producem şi muncim într-un ritm rezonabil. Un punct comun pentru activiştii antiglobalizare moderaţi şi activiştii mişcării Slow este acela că nici unul dintre ei nu vrea să distrugă sistemul capitalist. Mai degrabă caută să-i ofere acestuia un chip uman. Carlo Petrini însuşi, fondatorul mişcării Slow Food, vorbeşte despre «globalizarea virtuoasă», dar mişcarea Slow merge mult mai adînc şi se răspîndeşte pe o arie mai întinsă decît ar însemna o reformă economică. Avînd drept ţintă falsul zeu al vitezei, se îndreaptă către ceea ce este uman în era siliconului...

În forma sa actuală, capitalismul global ne sileşte să producem mai repede, să muncim mai repede, să consumăm şi să trăim mai repede indiferent de preţ. Tratînd oamenii şi mediul înconjurător ca pe nişte bunuri de valoare, o alternativă lentă poate pune economia la muncă pentru noi, şi nu invers...

Mişcarea Slow este încă în formare. Nu are un sediu adevărat şi nici o pagină de web, nu are un conducător unic, nu dispune de nici un partid care să-i ducă mai departe mesajul. Sînt mulţi care decid să încetinească ritmul fără să fi trăit vreodată sentimentul că aparţin unui curent cultural, ca să nu mai vorbim de o cruciadă mondială. Ceea ce contează, de fapt, este ideea că o minoritate ce se află în continuă creştere alege ritmul lent. Orice act de decelerare înseamnă un pas înainte pentru această mişcare."

(Carl Honoré, *Elogiu lentorii. O provocare adresată cultului vitezei*, traducere de Roxana Popescu, Editura Publica, 2009)

Maria BERCEA

Poveşti cu produse naţionale

Maria Stoichiţă s-a trezit devreme sîmbătă dimineaţă, a împachetat borcane cu dulceţuri şi şerbet, plăcinte şi cozonaci, şi-a luat cei doi copii şi a plecat de acasă din Videle, în Teleorman, spre Bucureşti, la 70 de kilometri depărtare, aşa cum face din martie, în fiecare săptămînă. Se pregăteşte pentru Tîrgul Ţăranului, deschis vizavi de Piaţa de flori din Rahova, în fiecare sîmbătă şi duminică. Aici, producătorii şi clienţii vorbesc între ei despre mîncăruri, fac schimb de reţete şi povestesc despre bunicii de la care le-au învăţat. Şi mai ales nu se găbesc, pentru că au toată ziua la dispoziţie. Aici este *slow food*, o mişcare care vrea să apere bucătăria tradiţională de influenţa *fast food*. La ora 8,30, cînd se deschide Tîrgul Ţăranului, doamna Maria îşi aşteaptă clienţii cu o masă lungă pe care a înşirat bunătăţi: poale-n brîu cu brînză dulce şi stafide, plăcintuţe cu măr, plăcinte cu dovleac sau cu brînză, dulceaţă de nuci verzi, şerbet preparat după o reţetă de la mănăstire, sirop de brad, pandişpan cu fructe, chec cu nucă şi ciocolată, cozonaci sau rulouri cu brînză sărată şi mărar. De peste trei decenii, ea face prăjituri şi plăcinte. De meserie patiser-cofetar, s-a apucat de propria afacere în urmă cu 15 ani. Acum, la 51 de ani, coace, fierbe, amestecă şi frămîntă tot soiul de preparate, împreună cu o verişoară, cumnata şi „copilaşii", şi le vinde apoi amatorilor de produse tradiţionale din Bucureşti.

Dulciuri din copilărie

Doamna Maria se învîrte fără grabă pe lîngă masa încărcată, îmbrăcată într-o ie cusută cu fir roşu şi negru, aleasă special pentru tîrg. Taie o felie de cozonac pentru clienţii care vor să guste şi vorbeşte bucuroasă cu toţi, în vreme ce copiii săi adolescenţi, o fată şi un băiat, încinşi cu şorţuri albe cu sigla tîrgului, stau la vînzare. Săptămîna care a trecut a fost plină de treburi de făcut acasă, în Teleorman, la fel ca cea de dinainte şi cea de după – spune gospodina. „De marţi începem să batem la şerbet, să pregătim dulceţurile, care sînt de actualitate, acum îi căpşuna, o să înceapă cireaşa amară, nuca verde. Avem de treabă săptămîna aceasta, că-i optimă pentru nuca verde" – adaugă ea zîmbind şi descoperindu-şi cîţiva dinţi de aur. „Apoi începem să facem foile pentru prăjiturelele de casă, asta joi, vineri deja le montăm. Sîmbătă acum cînd ajungem facem plăcintuţele pentru duminecă, pandişpanul cu fructe, care necesită totul proaspăt." Aşa curg săptămînile mai tot timpul anului. „Lunea ne odihnim un pic. Ca nelumea, în loc să fim dumineca liberi, noi sîntem lunea."

„Săru-mîna doamnă, sînteţi minunată!" – îi lansează un client bondoc, cu tricou galben, care e dezamăgit că de data asta n-a găsit de cumpărat ciocolată de casă. Maria Stoichiţă crede că motivul pentru care clienţii fideli o caută săptămînă de săptămînă este că dulciurile ei îi duc înapoi în copilărie, „le aduc aminte de momentele acelea dulci". În plus, în ele s-a pus suflet, pentru că „fără suflet nimic nu iese", şi au o poveste. În căutare de poveşti vin, de fapt, oamenii la Tîrgul Ţăranului – spune Tiberiu Cazacioc de la DC Communication, unul dintre organizatori. „E vorba de oameni, poveştile lor, viaţa lor, produsele lor", ceea ce face ca o vizită la tîrg să fie o cu totul altă experienţă decît trecerea printr-o piaţă obişnuită.

De aici poţi cumpăra cu 10 lei magiunul de prune pe care îl mănîncă şi Regele Mihai, alături de ceilalţi membrii ai Casei Regale. Preparat după o reţetă de pe vremea Primului Război Mondial, magiunul natural de prune Topoloveni este la ora actuală singurul produs românesc cu indicaţie geografică protejată. Totul a pornit de la iniţiativa şi „ambiţia" Bibianei Dolores Stanciulov care, împreună cu fiica sa Diana, a preluat în anii '90 fabrica de conserve de la Topoloveni, din judeţul Argeş – la vremea aceea un morman de fier vechi – şi a modernizat-o. Reţeta de magiun au aflat-o de la oamenii care lucrează din generaţie în generaţie la fabrică: prunele, luate din livezi de prin toată ţara, se fierb în cazane cu pereţi dubli, la abur. „Pînă anul trecut am livrat numai la export, în Austria şi Germania" – explică Diana Stanciulov, venită la Tîrgul Ţăranului să-şi promoveze produsul. „Apoi am început să-l ambalăm şi noi şi să-l băgăm pe piaţa românească şi am început să-i facem analizele." Aşa s-a dovedit că produsul are tot felul de calităţi: nu are conservanţi sau zahăr adăugat, conţine calciu, fier, magneziu, potasiu, seleniu, multe fibre, poate fi consumat şi de diabetici şi are capacitate antioxidantă foarte mare.

În aşteptarea unei aprobări pentru ca magiunul să devină denumire protejată şi la nivelul Uniunii Europene, Diana Stanciulov se mîndreşte cu un certificat de kashrut, care atestă că marmelada poate fi consumată şi de evreii tradiţionalişti. În plus, „sîntem în curs de a deveni furnizorii Casei Regale", iar la Palatul Elisabeta se face deja o ruladă cu magiun de Topoloveni.

Respect pentru ţuică

Pentru Emil Florescu din comuna Cuca, judeţul Argeş, aprobările de la UE sînt încă departe. A venit la tîrg cu „produsul natural numit ţuică", pe care îl fabrică aşa cum a învăţat de la bunicul său – explică el ceremonios, cu ochelarii cu rame colorate în negru şi verde-praz alunecîndu-i spre vîrful nasului. Pune la fermentat fructele – de la pruni româneşti, crescuţi în livezile proprii, care n-au fost stropiţi cu ierbicide sau îngrăşăminte chimice – în buţii de stejar, apoi distilează borhotul într-un cazan moştenit de la acelaşi bunic şi depozitează ţuica tot în butoaie de stejar. Băutura rezultată costă la tîrg 25 de lei litrul. Argeşeanul mai are la vînzare şi „o frunte de ţuică din 1990" (alcoolul distilat la începutul ciclului de producţie), care costă 400 de lei, sticle de rachiu cu mere întregi înăuntru sau un clondir din sticlă cu o pereche mică de ochelari albaştri – aluzie la fostul mare fotbalist piteştean Nicolae Dobrin, care avea ochi albaştri şi „se pare că era un mare amator de ţuică". Cea mai mare găselniţă este însă un joc de şah la care piesele au fost înlocuite cu mici clondire cu alcool. „La începutul partidei se pune în pioni o ţuică mai slabă, în nebuni, cai şi ture, o ţuică mai tare, iar în regină, ţuica cea mai aromată, mai bună şi mai veche. În rege se pune pălincă" de la „fraţii noştri ardeleni" – spune producătorul. Regula jocului este că cel care capturează o piesă a adversarului trebuie să bea conţinutul acesteia, iar preţul setului este 650 de lei, cu tot cu „muniţie de rezervă".

Chiar dacă Florescu produce ţuica la fel ca bunicul şi străbunicul său, care plăteau accize şi puteau vinde băutura fără probleme, el se vede constrîns să-şi comercializeze produsele doar la tîrguri, deoarece nu are acces în marile magazine. Dacă ar fi să ne luăm după Codul Fiscal „ar trebui să facem alcool de cereale de concentraţie 90 şi ceva la sută şi apoi să punem aromă de prune", cum fac cei care vînd în supermarketuri – spune producătorul. Or, pentru ţuica adevărată „nu se utilizează în nici un caz cereale, coloranţi sau arome artificiale". În fond, „e produsul nostru naţional" şi trebuie să-l respectăm.

Francezii nu-şi dezmint reputaţia de gurmanzi şi bonviveuri, alocînd mai mult timp pentru a mînca şi a dormi decît locuitorii oricărei alte ţări din rîndul celor dezvoltate, potrivit unui studiu citat de Reuters. Francezul obişnuit doarme aproape nouă ore în fiecare noapte, cu peste o oră mai mult decît un japonez sau un coreean, aceştia fiind şi cei care au la dispoziţie cel mai puţin timp pentru odihnă din grupul testat, care include 18 state ale Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE). Americanii sînt următorii în clasament, cu aproximativ 8,5 ore dormite în medie pe noapte, iar spaniolii completează podiumul. Tot francezii ocupă prima poziţie şi în ceea ce priveşte timpul petrecut la masă în timpul unei zile, peste două ore, deşi *fast-food*-urile sînt frecventate de tot mai mulţi cetăţeni. Mesele lor sînt aproximativ de două ori mai lungi decît ale mexicanului obişnuit, care nu alocă decît o oră mesei, potrivit raportului OCDE despre obiceiurile de muncă, masă şi sănătate în Asia, Europa şi America de Nord şi Sud. Puţinul timp liber rămas după serviciu, mese şi drumuri, japonezii îl folosesc uitîndu-se la televizor sau ascultînd radioul, aceste activităţi ocupînd aproximativ 47% din timpul liber al japonezului obişnuit. Studiul OCDE a dezvăluit şi că bărbaţii din Italia au în medie cu aproximativ 80 de minute mai mult timp liber pe zi decît femeile din această ţară, deoarece aceştia nu se ocupă şi cu treburile gospodăriei.

Stela GIURGEANU

Viaţă tihnită

Dacă vrei să scapi de agitaţia şi ritmul trepidant al vieţii la oraş, du-te cîteva zile la ţară. Se spune că aici timpul se dilată, devine cel despre care citeai în literatura rusă, acel timp interminabil cu zile egale, monotone – dar tocmai după monotonie tînjeşti, bombardat zi după zi urbană cu alte şi alte stresuri, stresuri care nu suportă amînare şi informaţii care cer a fi prelucrate şi asimilate într-un timp extrem de scurt. Pentru că, nu-i aşa, însetatului de timp – „vreau să am timp" – îi lipseşte tocmai acel timp pentru a savura timpul.

La masa de seară, am spus dezinvolt: ne vedem mîine dimineaţă. Mi s-a răspuns, cu întrebarea mirată: vă treziţi dvs. dimineaţă? Dar, bineînţeles, vreau să savurez din plin timpul liber. Aşa că, după doar cîteva ore de somn, m-am trezit buimacă, înspăimîntată de-a dreptul de bătăile în uşă ale proprietarului pensiunii. Iritată şi nedumerită, am sărit din pat şi abia am înfrînat nervul amintindu-mi de dorinţa exprimată cu doar cîteva ore înainte: ne vedem mîine dimineaţă. Am spus-o, evident fără a lua în calcul faptul că „dis-de-dimineaţă" începe la ţară cu doar puţin înainte de răsăritul soarelui, adică pe la 5 a.m. – o oră despre a cărei existenţă doar am auzit, dar pe care o bănuiam, în fapt, a fi ireală. Am înghiţit găluşca şi am coborît forţînd un surîs tîmp, ca să maschez incapacitatea mentală pe care o resimţeam la acea oră. Şi aşa am început, cot la cot cu sătenii, prima zi tihnită la ţară.

„Ce aş vrea să mă stabilesc şi eu aici" – spune cu năduf un bucureştean, după o masă bună, cu grătare şi vin, luată în mijlocul naturii. Bucureşteanul, scăpat şi el două zile de la serviciu şi refugiat pe undeva pe lîngă Bran, saturat de tumultul plin de stres al vieţii în oraş, declară cabanierului: „Nu mai suport agitaţia de la oraş, nu mai suport să nu am timp, vreau să mă retrag undeva, la ţară, aici, de exemplu!".

Neluţu, un muntean dintr-o bucată, cu o cabană depărtată de centrul comercial al Branului (pe care de altfel îl detestă, cum detestă orice aparţine de comercial ieftin), îşi cîntăreşte mai întîi vorbele, încercînd s-o zică cu duhul blîndeţii: „La ţară, viaţa nu e aşa uşoară, cum o credeţi dumneavoastră". Mai apoi, lovindu-se de încăpăţînarea bucureşteanului, cum că „la ţară scapi de stresuri", i-o spune răspicat: „Dacă vii aşa, ca ciumetele, nu rezişti aici nici două săptămîni. La oraş, cum te scoli, dai drumul la apă, apa vine, dai drumul la gaz, se aprinde focul. Aici, pe timp de iarnă, trebuie să dezgheţi jgheabul, iar dacă e secetă, trebuie să te duci să faci rost de apă din vale. Focul? Dacă n-ai lemne, înainte să-ţi faci cafeaua trebuie să te duci să tai sau să cumperi, dacă n-ai autorizaţie de tăiat, căci legile sînt foarte restrictive şi dacă te prinde pădurarul că tai fără permis, plăteşti amendă, pe care de multe ori n-ai de unde, că de multe ori n-ai pensie, şi dacă n-ai un salariu stabil, ai doar ce munceşti peste zi. Că aici dacă nu mergi la muncă o zi, n-ai ce mînca, nu-i ca la oraş, unde dacă ţi-e rău, suni şi zici că nu vii, da' bănuţii tot îi iei. Aici, mort-copt, trebuie să dai în fiecare zi de mîncare la animale, să te îngrijeşti de mîncarea ta, de secetă, de inundaţii... La ţară nu stai, eşti mereu în mişcare... Nu-i aşa simplu cum cred alţii..."

Şi nu mai e deloc atît de simplu, mai ales de cînd cu europenizarea şi cu oportunităţile de dezvoltare rurală. Acum, nu mai ai scuze – mi-a spus mai demult primarul din Mihai Viteazu. Ori te dezvolţi, ori dispari. Aici – mi-a mai spus – majoritatea locuitorilor au calculator în case. „Cînd a venit mai demult o delegaţie de la Bucureşti, cineva a întrebat unde sînt formatorii de opinie, învăţătorii, medicii... i s-a răspuns că la muncă, pe cîmp. Dar atunci – a întrebat persoana – unde mai sînt ţăranii? La fel de prompt i s-a răspuns: la calculator."

Şi peste toate stresurile vieţii la ţară, cum, necum s-a mai adăugat unul: fondurile europene. Proiectele aducătoare de bani s-au suprapus peste toate aspectele omologate ale traiului patriarhal: hrănitul animalelor, treaba prin gospodărie, mulsul vacilor, întorsul fînului în hambare, să nu se ude, munca ogorului, căutatul pe net după proiecte, învăţarea legilor din Monitorul Oficial, etc. etc.

Aici – după cum îmi spunea o consilieră a Primăriei din Hudeşti – ziua ar trebui să măsoare cel puţin 25 de ore. „Ba chiar mai mult, altfel nu mai avem timp nici să respirăm" – mi-a povestit şi Violeta, patroana unei pensiuni din Saschiz. Pensiunea, făcută printr-un proiect Phare, îi prelungeşte parcă ziua într-un mod miraculos. Pentru că altfel nu se poate. Ea se ocupă de gospodărire, de pensiune, de familie... De unde timp? Trebuie să am – spune, în timp ce pregăteşte mîncarea pentru turişti. Le faci pe toate rapid şi cu îndemînare. Aici n-ai timp să o lălăi, n-ai timp să faci treabă de mîntuială. Totul trebuie calculat şi făcut cu maximum de precizie, altfel ţi se dă peste cap toată ziua. În alte părţi mîncarea s-a repezit parcă şi ea. De multe ori, prin pensiunile unde ne aşteptăm la plăcinte aburinde sau la mîncăruri făcute de mîna gospodinei, primim salam de supermarket, caşcaval ambalat individual şi, de ce nu, de Paşti, nişte ouă vopsite de-a gata tot de la magazin. „Oamenii nu mai au timp – mi se spune – abia îşi fac ei pentru ei de mîncare, darămite să le mai vină un grup mare de turişti? Încropim ce putem, la repezeală, luăm un caşcaval de pe raft, un salam, şi punem de un mic dejun."

Cît despre tradiţii... „Nu mai avem timp să fim tradiţionali în fiecare ceas al vieţii. Dacă am face-o, multe dintre sate ar dispărea. Acum este timpul să ne modernizăm, şi uneori avem impresia că muncim mai abitir ca cel de la oraş. Nu vrem să ne orăşenizăm, dar dacă nu ţinem pasul cît de cît, ritmul vieţii de afară ne va acoperi ca un val uriaş, pe care nu vom şti să-l stăpînim." – mai povesteşte o doamnă, altă proprietară de pensiune.

Ce fac oamenii de la sate în scurtele lor răgazuri? De sărbători, de pildă... Cînd le ai, ca un făcut, n-ai timp să le preţuieşti cum trebuie. Devii doar mai conştient că trebuie să te relaxezi, aşa că începi să fii stresat. Şi ziua trece iar la finele ei îţi dai seama că, de fapt, n-ai mai apucat să te relaxezi.

Aşa, cam ca la oraş.

Andra MATZAL

Gonzo-fotografie pe litoralul de două stele

Fotografiile cu care Michele Bressan şi Bogdan Gîrbovan s-au întors de curînd din „Trip la două stele“ arhivează într-un fel amintirile de vacanţă pe care o mare familie şi le petrece în fostele perle ale litoralului românesc. Prin obiectivele celor doi, staţiunile de la Marea Neagră se văd chiar ca nişte foste perle, atîta vreme cît peisajul suspendat într-un indistinct timp al vacanţei poartă urmele mai multor reforme, de dinainte şi de după '89. Marii familii care îşi regăseşte în fotografiile celor doi artişti portretul-robot al sejururilor estivale la două stele nu-i lipseşte nimic. Personajele, fie că sînt decupate ca portrete sau surprinse contextual, acoperă toate clasele, de la bătrîni în voluptuoase băi de nămol, cupluri de mai toate vîrstele, pînă la copii, alături de care gravitează cameriste în halate atemporale şi fotografi de plajă. Toţi împart acelaşi decor, reprezentat fără tentaţia Photoshop-ului sau a cadrului căutat/părtinitor: hotelurile fantomatice, parcurile de distracţii cu aer de muzeu *vintage* sau de fiare vechi, restaurantele, plajele care păstrează relicvele vizuale ale altor epoci şi apa, care încheie organic „the big picture“. De componenta arhitecturală a litoralului 2009 s-a ocupat mai mult Bogdan Gîrbovan, practicant al „fotografiei directe“ şi „detectiv“ atent cînd vine vorba de detalii ale izului socialist deghizat.

Proiectul „Trip la două stele“ a însemnat zece zile petrecute de fotografii Michele Bressan şi Bogdan Gîrbovan în hoteluri de două stele din staţiunile de pe litoralul românesc. Fotografiile, dublate, pentru extra-efecte de imersiune, de înregistrări audio şi video, construiesc ceea ce Bressan numeşte „view la 360°“. Ca proiect, s-ar putea descrie ca fotografie gonzo, printr-un import al termenului. Subiectivitatea celor care declanşează nu face loc însă unor lucrări orgolioase, din moment ce ideea „Tripului la două stele“ era de a „radiografia“ mecanismele unei „rezervaţii“ de vacanţă. Ba mai mult, multe dintre fotografii sînt făcute cu filme de consum, media cea mai la îndemînă, cumpărabilă de la orice chioşc, a căror amprentă reproduce „rezoluţia“ generică a amintirilor de pe litoralul românesc la două stele. Puse cap la cap, imaginile prin care cei doi fotografi recompun suvenirele marii familii de-o vară funcţionează complementar. Nu există reluări şi nici imagini-refren, de unde şi efectul panoramic. „Trip la două stele“ este gîndit ca parte din proiectul-mamă RO Archive, iniţiat de Iosif Király şi Raluca Nestor, în care fotografia este privită mai degrabă analitic, ca parte-cheie dintr-un kit de investigaţie a realităţii româneşti *under (de)/(re)construction*. Cu toate astea, dincolo de această parte de secţionare, fotografiile lui Bressan & Gîrbovan descriu o lume esenţializată, uneori greu sau imposibil de reperat spaţio-temporal, cu scene care, dacă nu îţi ridică semne de întrebare, te implică într-un fir narativ. De altfel, acest gen de fotografie se sustrage evaluării exclusiv estetice, practică predilectă într-un domeniu atît de narcisist, avînd terminaţii în alte zone ale percepţiei şi analizei.

Cei doi fotografi nu sînt la prima colaborare, anul trecut realizînd împreună la UNA Galeria expoziţia „Passato Prossimo“, cutaroriată de Nicu Ilfoveanu. Atunci, imaginile lui Bressan & Gîrbovan au fost realizate pe suporturi argentice, la fel ca în protoistoria fotografiei, aplicînd şi atunci principiul că mediul de stocare şi de redare este în acelaşi timp mesaj. Litoralul din „Trip la două stele“ îşi va avea partea de *re-enactment* în această toamnă; cînd va fi obiectul unei expoziţii.

„Pop-ul, o maşinărie de făcut bani în trei minute“

– interviu cu Aaron STAINTHORPE, solistul My Dying Bride –

Gravă, melancolică, apăsătoare, înverşunată, trimiţîndu-te aproape către limitele alienării, muzica My Dying Bride a fost mereu o fiolă de adrenalină picurată în creuzetul imaginaţiei. Iar noi am fi rămas doar cu cîte un videoclip de pe fiecare album, cu trei DVD-uri live *şi cu filmările entuziasmante ale fanilor din timpul concertelor, dacă organizatorii Festivalului Artmania din Sibiu nu l-ar fi invitat pe frontman-ul MDB, Aaron Stainthorpe – compozitor al versurilor şi al unei părţi a muzicii – să se expună într-o postură inedită: ca artist vizual. Vineri, 17 iulie, la Centrul Cultural Habitus, în subsolul Bisericii Romano-Catolice din Piaţa Mică din Sibiu, a avut loc vernisajul expoziţiei sale de fotografie* „From a dark mind“. *Printr-un fericit concurs de împrejurări, am reuşit să stăm de vorbă cu Aaron, preţ de cîteva minute bune, suficiente pentru a ne lămuri cum funcţionează mintea unui artist care reuşeşte să transforme cuvîntul în imagine, iar sunetul în culoare.*

Cînd aţi început să faceţi fotografii?

Probabil cam atunci cînd My Dying Bride s-a născut, în urmă cu aproape 20 de ani. My Dying Bride a devenit pentru mine un mod de a mă manifesta prin versuri. Trec uneori prin momente cînd îmi doresc să mă exprim şi altfel decît prin scris şi atunci recurg la vizual, prin fotografie. Imaginile prezente aici în expoziţie ar fi putut deveni versuri, dar s-au născut ca fotografii graţie stărilor prin care treceam uneori. Pot spune că sînt interpretări vizuale ale versurilor lui My Dying Bride şi ale poemelor mele în general. Sînt momente cînd viaţa ţi se pare prea mult, cînd eşti atît de deprimat încît nu îţi mai doreşti nimic. Nu vrei altceva decît să te îmbeţi foarte tare sau, ca în cazul unora, să îţi iei viaţa, ceea ce, fireşte, este atît de nebunesc şi nociv. Cînd am gînduri negre, atunci mă străduiesc să fiu creativ: ştiu că acele gînduri îmi vor face mult rău şi nu vreau să aleg drumul ăla...

E ca un fel de terapie...

Exact. Cînd simt asta, încerc să vizualizez ce e în mintea mea: recunosc că unele fotografii sînt banale sau un pic *heavy metal,* dar asta-i lumea în care trăiesc, aşa că dacă asta e în mintea mea, atunci asta iese la iveală... Sînt lucrări pe care le-am făcut ca să mă curăţ de orice gînd negativ. Nu au fost gîndite pentru public, ci pentru mine. Fani apropiaţi m-au încurajat să le arăt.

Deci e prima dvs. expoziţie?

Da. Aici, în Sibiu, îmi arăt fotografiile pentru prima oară. Plănuiesc să organizez o expoziţie şi în Anglia atunci cînd mă întorc. Mi-ar plăcea să mă mai văd în ipostaze de genul acesta. Nu mă prea interesează ce se întîmplă cu lucrările mele. Am un obicei... pierd mereu originalul lucrărilor mele de artă. După ce au ieşit din mintea mea, nu mai ştiu ce se întîmplă cu ele, pentru că nu le simt atît de valoroase. Atunci cînd creez o imagine, o fac din necesitate, ca să mă simt mai bine, însă nu vreau ca de aici să rezulte un lucru preţios, de înrămat şi pus pe perete. Astfel că de multe ori nu-mi mai rămîne decît fotografia originalului pierdut. E cam aceeaşi viziune pe care o am şi despre moarte. Aş vrea ca trupul meu să fie incinerat şi cenuşa mea să fie aruncată în cele patru zări, deasupra mării. Nu vreau ca oamenii să se simtă constrînşi să vină la mormîntul meu. Cînd o s-o închei cu lumea asta, vreau s-o închei definitiv. La fel şi cu arta mea. Originalul dispare fără urmă.

V-aţi gîndit vreodată să integraţi această parte de vizual în concertele My Dying Bride? Mă gîndesc la Sinamorata, *concertul dvs. din 2003 din Olanda, scăldat în culoarea albastră. Fotografiile din expoziţia aceasta i se potrivesc atît de bine.*

Ar fi interesant, dar încerc să ţin My Dying Bride departe de lucrările mele. Arta mea sînt eu, My Dying Bride e un grup de oameni şi concertele sînt ale noastre ca grup, nu ale lui Aaron Stainthorpe. Nu sînt atît de arogant să fac asta.

Spuneaţi că fotografiile prezente aici în expoziţie sînt versuri pe suport vizual, să le zicem aşa. Ce muzică merge pe aceste versuri?

Cred că orice de la clasic la *black metal*. Depinde cum îţi scrii muzica. Ceea ce contează cel mai mult este pasiunea pe care o pui în lucruri. Cînd am compus „A Chapter in Loathing“ de pe ultimul album, *For Lies I Sire,* o melodie foarte zgomotoasă, aproape *black metal,* lumea s-a întrebat ce caută acolo, pentru că nu se potriveşte cu restul. Dar nu asta contează. Mă găseam într-o stare de imensă furie atunci cînd am scris-o şi am simţit nevoia să o exprim. Versurile acelei melodii ar fi putut fi uşor una dintre aceste imagini prezente în expoziţie. Îmi place muzica făcută cu intensitate, de aceea nu sînt un fan al muzicii pop. Pop-ul e o maşinărie de făcut bani în trei minute. Eu nu fac artă în scopuri comerciale.

Nu vă gîndiţi să vindeţi lucrările acestea?

Am fost întrebat ce vreau să fac cu imaginile, căci se pare că există deja persoane interesate de achiziţia lor. Le-am spus organizatorilor că, dacă vor fi cumpărători, banii să acopere costurile instalării acestei expoziţii. Fiecare fotografie de aici înseamnă mult pentru mine, dar semnificaţiile lor nu se pot cumpăra, e împotriva principiilor mele. Odată ce pui un preţ pe o lucrare de artă, îi forţezi pe oameni să vină cu o judecată de valoare în privinţa calităţii fotografiei respective, despre cît de bună sau rea este. Dacă e scumpă, asta înseamnă că e bună, cînd costă 1 liră, oamenii vor spune că arată rău... Nu poţi pune preţ pe artă, pentru că distorsionezi de fapt ceea ce e cu adevărat înăuntru.

Cum va fi concertul din seara asta?

Sper să fie unul bun. Din păcate, urăsc să cînt pe lumină şi cînd vremea e frumoasă. Mă rog mereu să plouă, să fie întuneric mai repede. Recunosc că-mi place mai mult să cînt în spaţii închise, unde poţi controla luminile; în aer liber, spectatorii nu pot simţi tot ceea ce înseamnă My Dying Bride, pentru că apare o ruptură la un moment dat. În general, pe scenă, am ochii închişi, intru într-o lume a visului atunci cînd cînt. Mă integrez complet în atmosfera muzicii. Uneori îmi mai julesc genunchii, cad... Melodiile noastre sînt sumbre, iar eu trebuie să arăt asta, să devin un actor, să trăiesc tot. Altfel simt că trădez nu numai publicul, ci şi pe mine însumi. De aceea, mi-e mult mai uşor într-un mediu controlat decît în spaţiul deschis. Voi da tot ce am mai bun şi în seara aceasta.

au consemnat
Daria GHIU şi Vlad MORARIU

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Of(f) la inimă

În articolul de acum două săptămîni, am menţionat în treacăt Festivalul Internaţional de Teatru de la Avignon, ediţia 2009 – din a cărui selecţie „oficială“ văzusem la televizor, în transmisiune directă, un eşantion –, promiţînd că voi reveni asupra subiectului. Revin.

Dar... care subiect, de fapt? Căutînd pe Internet opinii de la faţa locului despre spectacolul din care eu suportasem doar vreo patruzeci de minute (*Kasimir şi Karoline* de Ödön von Horváth, în interpretarea Teatrului Naţional din Gand şi în viziunea a doi realizatori olandezi, Johan Simons şi Paul Koek, specialişti, pare-se, în teatru muzical) şi bucurîndu-mă să descopăr că nu (inter)mediul tehnic şi nici intransigenţa, la o adică, xenofobă (?!) mă făcuseră atît de severă cu opera artistică în chestiune, am zburdat mai departe pe site-ul evenimentului, ca să văd ce (altceva) mai pierdusem. Şi astfel găsit ceva care m-a încîntat şi m-a întristat deopotrivă. Nu ştiu exact de ce.

Cîteva cuvinte, mai întîi, despre Avignon. Ceea ce a început, acum mai bine de cinci decenii, în acest celebru orăşel (celebru din pricina feluritelor ciorovăieli dogmatico-administrative din sînul Bisericii Catolice, în secolul al XV-lea, ciorovăieli soldate cu strămutarea temporară a Scaunului papal, de la Roma, aici, în sudul Franţei), ceea ce s-a iscat din fantezia şi munca unui regizor şi animator teatral pe nume Jean Vilar, promotor al noţiunii de „teatru popular“, ceea ce a reprezentat, în primii ani, un prilej de reunire prietenească, sub cerul liber şi între zidurile impunătorului Palat al Papilor, a celor mai neortodocşi practicieni ai scenei franceze şi a celor mai izbutite spectacole ale lor – într-un cuvînt, Festivalul de la Avignon – a ajuns, cu vremea, o uriaşă întreprindere internaţională (în mare măsură) şi parainstituţională (în bună parte). Asta pentru că, alături de festivalul „propriu-zis“, dotat cu echipă de conducere, director artistic, criterii de selecţie, principii estetice ş.a.m.d., s-a născut, a crescut şi, în cele din urmă, începînd cam de pe la mijlocul anilor 1970, a proliferat incontrolabil un fel de chermesă teatrală spectaculară, care, spre a se legitima şi, totodată, a se diferenţia (cu orgoliu, la debuturi) de manifestarea centrală, şi-a zis Avignon-Off – firește, după modelul newyorkez Off-Broadway. Tot ca la New York, Off-ul a căpătat şi el, cu timpul, un Off, astfel încît, de pildă, acum doi sau trei ani (cînd am ajuns eu ultima dată „în zonă“), vizitatorului derutat i se puneau la dispoziţie două cataloage groscioare conţinînd, amîndouă, titlurile de spectacole şi „locaţiile“ din oferta off-urilor, plus articole-argument ale celor două comitete rivale – lucru ce făcea totul, bineînţeles, cu atît mai derutant, mai ales că era imposibil să descifrezi specificul (artistic, organizatoric ori altcumva) al vreuneia dintre „ramuri“; ca să nu mai vorbim de specificul lor prin raportare la reuniunea „In“. Pe scurt şi pe înţelesul tuturor, Festivalul Internaţional de Teatru de la Avignon este o instituţie subvenţionată, ce subvenţionează, la rîndul ei, participarea producţiilor de a căror „gestionare“ (cazarea trupei, spaţiu de joc şi de repetiţii etc.) se ocupă şi pe care le invită în urma unei selecţii înfăptuite de personalităţi artistice recunoscute; Avignon-Off (sau Off-Off sau, mă rog, cum s-o mai fi chemînd la ora actuală) este o întîlnire întîmplătoare de artişti sosiţi acolo pe cheltuiala lor, cu spectacolele pe care ei înşişi au ales să le aducă şi care se joacă în mici săli particulare (cînd nu direct pe trotuar), închiriate de trupele respective. Nu intră în discuţie (deocamdată) calitatea intrinsecă a spectacolelor din „in“ şi „off“; este vorba, pur şi simplu, despre o diferenţă de concept.

În România, această diferenţă scapă, de regulă, nu doar opiniei publice largi, ci şi, foarte adesea, opiniei publice teatrale. Aşa se face că, după 1990, „breasla“ a auzit de multe ori, cu minunare şi cu sinceră invidie, despre cutare spectacol(aş) şi cutare trup(uşoar)ă care, cvasi-anonim(e) în ţară, anunţau cu surle şi tobe succesul repurtat la Avignon. La Avignon-off. Desigur, off-ul nu-l mai pomenea nimeni; şi nici faptul că succesul se referea la aplauzele (sincere, altfel) ale celor zece-doisprezece spectatori, dintre care jumătate erau prieteni de-ai actorilor, iar cealaltă jumătate, gazdele avignoneze – oameni cumsecade, care scot în fiecare vară bani frumoşi de pe urma off-urilor festivaliere. După ştiinţa mea, la „adevăratul Avignon“ au ajuns pînă acum doar Teatrul Naţional din Craiova şi Teatrul Evreiesc de Stat, ambele cu co-producţii multinaţionale. Dacă fac vreo omisiune, mă rog umil de iertarea celor în drept.

Anul acesta, studierea listei spectacolelor sosite la Avignon, „in“ şi „off“, mi-a furnizat o imensă surpriză. În „in“ nu pătrunsese, din păcate, nimeni. În „off“, în schimb, cu totul neaşteptat şi cu totul altfel decît pînă acum, figurau nume de artişti sau trupe de foarte bună calitate – Dan Puric, Gábor Tompa şi Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, Dragoş Galgoţiu, ca să citez doar cîteva –, din categoria celor ce pot ridica perfect justificat pretenţia de a fi luaţi sau luate în seamă de selecţionerii cei mai mofturoşi. Faptul că ei au mers la Avignon – ameliorînd, neîndoielnic, „imaginea“ României (fie şi numai teatrale) – este, indiscutabil, producător de satisfacţie, bucurie, încîntare, mîndrie, mulţumire şi orice alt sentiment pozitiv se poate închipui. Faptul că ei au mers la Avignon-off pe mine, una, m-a necăjit foarte rău. Cu atît mai rău cu cît spectacolul despre care vorbeam la început s-a jucat în Curtea de Onoare a Palatului Papilor. În inima Avignon-ului, adică.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jack Kerouac, William S. Burroughs, *Şi hipopotamii au fiert în bazinul lor*, traducere din limba engleză şi note de Ciprian Şiulea, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2009.**

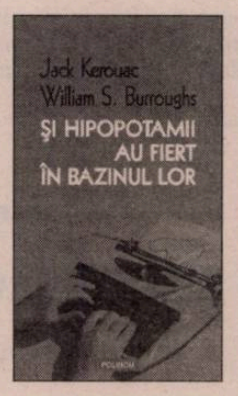

Kerouac şi Burroughs au scris acest roman în 1945, cînd nu aveau încă nici o carte publicată. *Şi hipopotamii au fiert în bazinul lor* ar fi putut să fie, aşadar, debutul lor literar. Cum însă manuscrisul avea să fie descoperit şi publicat abia în 2008, debutul se transformă într-unul postum – categorie neprevăzută, din păcate, de nici un premiu literar.

În cazul unor scriitori deja „clasicizaţi“, debutul postum pune cititorul în situaţia unei foarte ciudate arheologii. Citeşti cum ai săpa, dar nu cauţi relicve, ci seminţe – nucleele din care urma să crească operele consacrate ale autorilor respectivi. Această arheologie a patului germinativ nu ridică praf de arhivă, ci norişori de polen, şi nu deschide cripte, ci lumi vii şi tinere.

În cazul de faţă, e vorba de primele semne ale lumii *beat* pe care Kerouac şi Burroughs aveau să o patenteze, peste numai cîţiva ani, ca univers literar. Al Doilea Război Mondial e pe sfîrşite, New York-ul trăieşte o debusoladă isterico-spirtoasă, iar cîţiva tineri îşi petrec aici timpul/viaţa/vremurile, cu pahare multe, întîlniri în devălmăşie şi alte tabieturi rimbaldiene. Par rătăciţi în asocial, dar sînt, mai degrabă, evadaţi aici cu bună ştiinţă, în încercarea de a-şi formula propria libertate, propriul sens existenţial etc.

Fiecare dintre cei doi autori îşi are personajul-portavoce, iar aceştea istorisesc – alternînd perspectiva – nouă zile şi zece nopţi din viaţa newyorkeză a grupului lor, cu nenumărate figuri meteorice şi relaţii accidentale. Treptat se conturează şi un protagonist al poveştii (un terţ – cel mai rimbaldian dintre personaje, cel mai neliniştit în căutările lui şi cel mai energic în irosiri). Crima la care el va ajunge către final nu deturnează tensiunea cărţii înspre policier, ci o lasă în zona discursului social implicit, a istoriilor personale (cu cît mai tulburi, cu atît mai vii), a fugii cu variaţiuni din calea absurdului reglementat, de tip „rinocer“ sau – de ce nu? – „hipopotam“.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

E.M.I.L. nu locuieşte aici

● **E.M.I.L., *Ştiu, ţi se pare absurd*, Distribuit împreună cu revista *Sunete*, 2009.**

Nu, n-ar trebui să fie nimic absurd. E.M.I.L. cîntă de ceva vreme un punk-rock simplu, senin, fără prea mari subtilităţi tematice, fără drame interioare, contorsionări inutile sau revolte sociale. Versurile sînt şi ele aşa cum ar trebui să fie pe un album care nu-şi propune nici o clipă să-ţi şubrezească temeliile cu drame sonore, ci doar să-ţi împrumute cîte o briză caldă, puţină reverie camuflată în ritmuri tari sau uşoare nostalgii tăvălite prin adrenalină. Uneori, versurile astea sînt vesele, alteori întrebătoare, de multe ori reuşite, ocazional subţiri şi pasabile. Dar nici asta nu contează prea tare. Important este că băieţii ăştia îşi văd nestingherit de treabă, că, fără a-şi dori să rămînă în *underground*, se pliază foarte bine pe stilul urban, ironic şi *je'm'en'fiche*-ist al generaţiei care bîntuie astăzi prin Vama Veche în căutare de lucruri noi. Nu, în principiu n-ar fi nimic absurd să suni a Green Day fără lamentaţii politice, să-i invoci pe Sugar Ray şi NOFX, să-ţi frăgezeşti partiturile cu parfum ska şi să visezi la sfînta treime rom, fum şi vanilie, atît timp cît melodiile se leagă, iar lumea are habar despre ce e vorba. În plus, în felul solar, energic, estival în care E.M.I.L. şi-au propus să cînte de la bun început, s-au strecurat, odată cu acest album, şi nuanţe mai chibzuite, mai închegate ca pînă acum, iar „Barfly“, „Rămîn la fel“ sau „Pentru prietenii mei“ sînt dovezi clare că lucrurile se mişcă în direcţia cea bună, că stilul s-a copt şi a dat pîrg. În definitiv, n-ar fi fost deloc absurd ca această trupă fără damfuri, occidental decentă, de bun-simţ punkist garnisit cu rock nepretenţios, să fie cea mai bună alegere patriotică pentru o vară veselă şi mahmură, colorată şi dezinhibată, camaraderească şi alternativă. Problema nu ar fi neapărat că vara e pe trecute şi n-ar mai fi timp pentru distracţii tîrzii, ci doar că, în apropierea Balcanilor, vara arată puţin altfel. Poate doar aşa, printr-un exerciţiu de imaginaţie simplă, închizînd ochii şi visînd la pajiştile cu sticle de plastic, împînzite de grătare sfîrîitoare şi de casetofoane cocoţate pe portbagajul de Dacie, apropiindu-ne de cetăţenii care îşi clătesc şlapii în rîul de munte şi de soţiile lor care coc vinete acompaniate de romanţe cu iz de Salam, privind cu luare-aminte la gingaşii lor copii, la chipul şi asemănarea lor, admirîndu-le răcnetele de bucurie şi jocurile nevinovate, pline de înjurături cumplite, s-ar putea să înţelegem cît de absurd ar fi să ascultăm E.M.I.L.. Doar aşa, păstrînd un moment de reculegere pentru miile de trupuri ce se odihnesc pe plajă, pentru toate acele trupuri ţintuite de cearceafuri care, la un semn, pornesc şi invadează marea pînă la geamandură, vom înţelege nu doar că E.M.I.L nu locuieşte aici, că ar fi absurd să o facă, ci mai ales că muzica lor şi-a ales anotimpul greşit, geografia anapoda şi stilul care nu trebuie. Apoi, de ce să nu spunem lucrurilor pe lume, dacă lucrurile sînt aşa cum sînt, oamenii cam mulţi iar bucuria lor prea zgomotoasă, alternativele ar trebui, din principiu, să sune liniştit sau complicat. Or, vrînd, nevrînd, liniştea şi complicaţia nu au nimic de-a face cu trupa E.M.I.L., iar, în contextul ăsta, demersul lor estival riscă să rămînă la fel de absurd ca mai înainte.

Ştiu, o să vi se pară absurd, dar tocmai pentru că E.M.I.L. îşi văd de treabă în condiţiile astea, tocmai pentru că nepăsarea lor nu este o sfidare, ci doar un act de normalitate, tocmai pentru că lucrurile simple şi clare pe care le cîntă se dovedesc, pe acest album, construite cu atenţie, tocmai pentru că ne va mai lua ceva timp ca să înţelegem că punk-ul şi rock-ul nu sînt două stiluri învrăjbite şi că pot sta laolaltă în deplină înţelegere, tocmai pentru că ceea ce în Occident este de mult ştiut şi *mainstream* continuă să fie o necunoscută la noi, tocmai pentru că vara noastră nu este totuna cu vara lor, mă face să spun că E.M.I.L, fiind ceea ce este, nu este ceea ce pare a fi, oricît de complicat, de teribilist şi de absurd ar suna un paradox ca ăsta. Ştiu, o să vi se pară din nou absurd, dar tocmai pentru că nu se străduiesc să fie cu orice preţ interesanţi, că nu ţintesc mai departe de armoniile aflate la îndemînă, că nu caută inefabilul sau dilemele de prisos, că rămîn consecvenţi, orice ar fi, băieţii ăştia, gaşca asta de prieteni – Barbu, Gabi, Stoi, Sorin, Piti – reuşesc să fie una dintre cele mai sigure, mai dilematice şi mai corecte trupe pe care le avem.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Monologurile bideului

● **Julia Csergo, Roger-Henry Guerrand, *Le confident des dames. Le bidet du XVIIIe au XXe siècle: histoire d'une intimité*, La Découverte, Paris, 2009**

La ceva vreme după moartea istoricului Roger-Henry Guerrand, cunoscut prin contribuţiile sale *hors norme* la cunoaşterea vieţii cotidiene în mediul urban, colaboratoarea sa Julia Csergo, *maître de conférences en histoire contemporaine* la Universitatea Lyon 2, decide să rediteze această lucrare, pe care în urmă cu un deceniu o co-semnase sub numele de Fanny Beaupré. Acum renunţă la pseudonim, poate şi pentru că, între timp, moravurile din lumea ştiinţifică au evoluat, iar un subiect precum istoria bideului a devenit nu doar mai puţin compromiţător, ci chiar la modă, avînd în vedere atenţia de care se bucură astăzi studiile consacrate corpului.

În calitatea lui de obiect aflat în contact cu ceeea ce Mihail Bahtin numea „josul corporal", bideul a fost de cele mai multe ori izolat de o cortină de jenă, pînă şi cuvîntul ce-l desemnează fiind constant evitat, mai cu seamă sub presiunea pudibondei morale burgheze de secol XIX. Surprinzător sau nu, cuvîntul apare însă cu dezinvoltură într-un cîntecel pentru copii *„à dada sur mon bidet"*, aceştia distrîndu-se grozav cînd sînt ţinuţi pe genunchi şi săltaţi în ritm de trap, în timp ce li se cîntă textul plin de prostioare.

Regăsim aceeaşi imagine ecvestră asociată bideului – mult mai puţin inocent folosită – în literatura libertină a secolului al XVIII-lea, epocă de glorie pentru acest mobilier igienic, în care forma bideului aducea cu un scaun cu spătar ce se „încăleca" invers, asemeni elegantelor scaune de fumat pipă. În elanul postrevoluţionar, concretizat şi în încercarea de a stabili un nou calendar laic, *L'Almanach des honnêtes femmes* (1790) propunea ziua de 2 februarie ca *Fête du bidet,* obiectul dobîndind reputaţia de „confesor al damelor", înzestrat cu capacitatea de a şterge toate păcatele în urma unei perfecte abluţiuni. De altfel, literatura galantă face din episodul bideului un *passage obligé* în iniţierea erotică a curtezanelor, dezvoltînd şi o aură fantasmatică cu un spectru larg, de la banala decorare a cuvei de faianţă cu un ochi, plasat strategic alături de inscripţia „Te văd!", la metamorfozarea amantului în acest obiect destinat unei atît de intime folosinţe.

În general, reziduurile corpului nu se prea bucură de stimă, iar bideul, încărcat şi cu această „ereditate" libertină, evocă mult prea crud trivialitatea corpului, nuditatea şi sexul. De aici abundenţa perifrazelor pentru acest obiect „au nom équestre et incivile à prononcer": *„petit meuble inexprimable", „petit meuble indispensable", „petite baignoire tout à fait intime"* sau „ghitară de faianţă", „violon de porţelan". Cuvîntul este evitat pînă şi în lucrările de profil medical. În *Hygiène des dames* publicată în 1818, autorul, membru al mai multor academii şi societăţi savante, pe lîngă faptul că semnează cartea discret, doar cu litera M., se rezumă la indicarea folosirii unei anumite *meuble exprès,* fără să cuteze s-o denumească, deşi o descrie în detaliu.

Această piesă de mobilier nu este destinată doar uzului feminin. Din testamentul lui Napoleon aflăm că împăratul lasă moştenire asemenea obiecte, destul de preţioase, lucrate în argint aurit. Faptul că obiectul devenise indispensabil igienei zilnice, cel puţin în mediile favorizate, e dovedit de existenţa bideurilor personale, portative, folosite nu doar de împărat, ci şi de ofiţeri în lungile campanii militare.

Deşi francezii sînt gata să le atribuie italienilor calitatea de precursori în inventarea acestui obiect, în imaginarul colectiv bideul aparţine specificului francez. *The french bidet* nu a fost decît accidental prizat dincolo de Canalul Mînecii. Cuvîntul apare pentru prima oară în dicţionarul *Trésor* din 1739, iar ca obiect de serie e fabricat sub Ludovic al XV-lea, difuzarea nedepăşind însă elita aristocratică pariziană, în cadrul căreia dobîndeşte statutul de obiect de prestigiu, marcă a distincţiei sociale. Bideul a conservat multă vreme o imagine ambiguă, între rafinament igienic şi plăcere, mai ales că devine un obiect nelipsit atît din mobilierul luxos al dormitorului marilor curtezane, cît şi din cea mai sordidă cameră de prostituată.

Lăsînd la o parte lascivitatea, pe lîngă comoditate şi rapiditate, succesul spălatului parţial obţinut cu ajutorul bideului poate fi explicat prin teama faţă de apă, activă încă în secolul Luminilor, teamă moştenită din secolul al XVI-lea, care privilegia toaleta uscată şi interzicea baia generală aducătoare de boli. Treptat, ideile despre igienă se schimbă, burghezia adoptă idealul de curăţenie şi, odată cu introducerea apei curente şi a canalizării, cabinetul de toaletă devine o încăpere separată. Bideul părăseşte dormitorul şi intră în sala de baie, alături de cadă şi de chiuvetă. Conform criteriilor igienice franţuzeşti, extraordinara invenţie englezească, WC-ul, nu are ce căuta în sala de baie, ci i se rezervă o cămăruţă separată. Codul italienesc al igienei este diferit, e de neimaginat aici lipsa bideului de lîngă WC, de regulă cele două obiecte sînt vîndute împreună, fiind considerate inseparabile.

În cursul secolului al XIX-lea, bideul se banalizează, e adoptat pe scară largă, alături de celelalte comodităţi urbane. Caracterul diabolic al confortului mai stîrneşte încă ici şi colo nemulţumirea. Moraliştii sînt îngrijoraţi de posibilitatea pe care o au acum tinerele de a-şi descoperi corpul, avînd în vedere că pînă mai ieri se îmbăiau în cămaşă, multe dintre ele crescînd fără să-şi fi zărit vreodată buricul. Raportul cu apa, raportul cu corpul se schimbă, însă treptat. În 1906 un cuplu îşi etalează baia utilată modern, avînd grijă să precizeze că nu au folosit niciodată cada, pentru că nu au fost încă bolnavi de nimic. Multă vreme, prea multă igienă, mai ales în cazul femeilor, devine suspectă, trecînd drept semnul indirect al frivolităţii. Secolul al XX-lea impune irevocabil confortul sanitar. Bideul cunoaşte o epocă de glorie în perioada postbelică, însă începînd cu anii '80 vînzările scad drastic, cu excepţia Italiei. Începînd cu anul 1999, bideul intră în era tehnologiei de vîrf, japonezii lansînd primul *paperless toilet,* o instalaţie complexă care cumulează funcţia de WC şi bideu. Are un tablou de comandă, funcţii multiple din ce în ce mai sofisticate, iar modelele mai noi au numere ca de avioane: (Bideu Electronic YB-5025, Bideu electric Hyundai HDB 1500R). Cu toate acestea, bideul rămîne o referinţă conotată negativ.

În final, amintesc în acest sens un context oarecum surprinzător de evocare, în direct, a bideului: senatoriala expresie „Ai faţă de bideu!", adresată unei cel puţin la fel de distinse deputate, în cadrul unei dezbateri televizate. Această fină comparaţie a încins spiritele pînă în punctul în care, alesul şi aleasa poporului au recurs, în disperarea de a se răcori, la o reciprocă aspersare. Doamna deputat a răsturnat imprecis un pahar cu apă pe pantalonii domnului senator. Acesta nu s-a lăsat mai prejos, dimpotrivă, a ţintit ceva mai sus, spre adevărata parte ruşinoasă a politicii româneşti, obrazul.

Dilema veche vă recomandă

● Săptămînal, luni, marţi, miercuri şi joi, la orele 17, pe Antena 1, *Columbo* al admirabilului Peter Falk. Vechitură? Ei, şi ce? Vreţi crime cît mai noi, detectivi şi mai inteligenţi decît Columbo al nostru? Înseamnă că degeaba vă daţi mari şi tari în poliţiste. (Radu Cosaşu)

● O foarte bună emisiune de gastronomie – *Ghid pentru gurmanzi,* de luni pînă vineri la 8 seara pe National Geographic – este ca o călătorie (vie, iute & sprinţară) prin multiculturalismul mîncării. În episodul de luni am sărit, ca la un şotron, din New York la Florenţa, din Hong Kong în Bangalore şi de-acolo în Ensenada, Mexic, găsind tot atîtea moduri de a găti *fast-food* sănătos şi hrănitor... (Alex. Leo Şerban)

● În prezent, Interpolul are o listă cu peste 25 de mii de opere de artă furate şi încă nerecuperate, dintre care cele mai multe sînt tablouri (semnate de Rembrandt, Renoir, Van Gogh, Picasso etc.), suficient de multe şi de celebre cît să umple un muzeu. Aceasta este tema splendidului album *Muzeul operelor dispărute* (Editura Vellant, 2009) în care jurnalistul Simon Houpt investighează furtul de artă, de la tezaurele luate pradă de război în secolul trecut, pînă la furturile sofisticate din contemporaneitate. Cum se estimează că multe dintre capodoperele furate nu vor fi recuperate, aveţi şansa să le vedeţi pe toate şi să aflaţi povestea dispariţiei lor în paginile acestui elegant muzeu imaginar cu coperte. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Acţiune

● ***Bunul, răul şi ciudatul / Joheunnom nabbeunnom isanghannom* (Coreea de Sud, 2008), de Kim Jee-woon.**

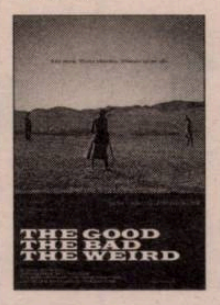

„Bunul", „răul" şi „ciudatul" din filmul sud-coreean care le poartă numele (şi care intră pe ecrane din 4 septembrie) sînt, în linii mari, „bunul", „răul" şi „urîtul" din westernul lui Sergio Leone (Clint Eastwood, Lee Van Cleef şi Eli Wallach), transplantaţi în Manciuria ocupată de japonezi, deci în anii '30 sau '40. „Bunul" (Jung Woo-sung) nu poartă poncho eastwoodian, dar *poartă* mantaua altor pistolari leonieni, plus pălărie, cal şi o carabină pe care între două focuri o învîrte pe deget ca pe un revolver. El intră în marea bătălie finală venind de undeva din spatele cavaleriei japoneze, îşi croieşte drum prin aceasta trăgînd în dreapta şi în stînga (dar cu precizie – împuşcătura şi omul), o depăşeşte, îşi întoarce calul şi *mai intră o dată în ea,* continuînd s-o decimeze. „Răul" (Lee Byung-hun) arată şi el la fel de bine: la fel ca omologul său din filmul lui Leone, el cultivă un stil elegant-funebru, ciocludandy, dar cu o inflexiune fermă de secolul XXI – costum *trois-pièces* cu linie modernă, cercel în ureche şi şuviţă în ochi. Cît despre „ciudat" (Song Kang-ho), acesta poartă ochelari de pilot, căciulă de blană cu clapete peste urechi şi, sub căciulă, o frezăde electrocutat. În timpul unei pistolade care se desfăşoară în mijlocul unui tîrg de obiecte furate, el îşi ascunde capul sub o cască de scafandru găsită pe-acolo. Westernurile „spaghetti" ale lui Leone aveau şi ele psihedelismul lor, dar era mai discret; stilul vizual al acestui film e îmbibat ca lumea în surrealism pop şi în arta comicsurilor. În tradiţia BD-ului, personajele (diverşi bandiţi care caută o comoară) apar gata caracterizate prin ţinuta lor. Nu sînt gîndite dramaturgic, ci exclusiv grafic. Nici unul (nici măcar dintre cele principale) nu are altă personalitate pe lîngă ceea ce exprimă echipamentul său, dar echipamentele sînt elaborate cu asemenea minuţiozitate şi fantezie încît o grămadă de personaje din acest film (inclusiv dintre cele de fundal) sînt memorabile ca apariţii. Bandiţii poartă piese din uniforma armatei sovietice combinate cu kimonouri şi cu blănuri de animale. Unul îşi poartă părul în codiţe jamaicane, altul – în creastă punk. Unii conduc vehicule improvizate, ca vandalii post-apocaliptici din seria *Mad Max,* cu care de altfel seamănă ca grup. Filmul însuşi e o piaţă de lucruri furate din alte filme. În bătălia finală, „ciudatul" conduce un vehicul care a făcut carieră în filmele cu Indiana Jones – motocicleta cu ataş –, iar momentul în care el sare de pe motocicletă în maşina unui duşman, chiar în timp ce duşmanul sare din maşină pe motocicleta lui, e la înălţimea celor mai bune gaguri din Spielberg.

Nu că restul acţiunii ar fi mai prejos: are „demenţa" aceea caracteristică acţiunii sud-coreene şi mai ales hongkongheze, mult mai vrednică de admiraţie decît „demenţa" unui *block-buster* hollywoodian, pentru că excesul e în primul rînd un exces de intrepiditate umană, nu unul de tehnologie. După cum explică regizorul Kim Jee-woon într-un interviu: „Atunci cînd camera trebuie să zboare, cameramanul zboară cu ea; atunci cînd camera trebuie să cadă, cade cu ea. Toată magia e realizată de oamenii noştri cu corpurile lor". Operatoria e într-adevăr o frumuseţe – de exemplu, travelling-ul în spatele „ciudatului" care traversează un tren, vagon după vagon, ducînd un platou cu sandvişuri, pentru ca la un moment dat să arunce platoul, să scoată două pistoale şi să intre în următorul vagon trăgînd. Frumuseţea rezidă în fluiditatea întregii acţiuni: momentul în care „ciudatul" scoate pistoalele nu e anunţat în nici un fel, momentul în care începe să tragă nu e potenţat – tehnica asta e opusul tehnicii standard din filmele de acţiune hollywoodiene, care pune accente peste tot, care umflă artificial valoarea fiecărei mişcări. Dimpotrivă, Kim Jee-woon regizează ca un om care îşi permite să treacă repede peste cascadoriile cele mai îndrăzneţe: întotdeauna are unele şi mai şi. Asta înseamnă a face lucrurile cu panaş – a le face ca un om bogat: cascadoriile cele mai îndrăzneţe sînt ca un mărunţiş care curge din buzunarele lui. Filmul e plin de înfloriturii în stilul învîrtitului carabinei pe deget. De fapt, nu e făcut *decît* din înfloriturii. Pe regizor nu par să-l intereseze decît scenele de acţiune. Mintea lui, cît se poate de activă pe durata lor, pare să se închidă complet între ele. Secvenţa în care „bunul" şi „ciudatul", aliaţi temporari, discută sub cerul liber înainte de a adormi, nu se leagă cu nimic, pentru că, în rest, relaţia lor e complet nedezvoltată scenaristic, iar episodul comic în care „ciudatul" cade în mîinile unui pretins luptător pentru independenţa Coreei, care de fapt e tot un bandit, e atît de pueril-clovnesc (în stilul vechilor filme hongkongheze de kung-fu) încît poate fi greu de suportat pentru un adult.

trecerea prin reviste

Sufletul rusesc şi zîmbetul lui Mircea Nedelciu

ORIZONT

În urmă cu cîteva săptămîni, *Orizontul* timişorean i-a evocat, în acelaşi număr, pe Matei Călinescu şi pe Mircea Nedelciu. Iar dacă Mircea Nedelciu a avut parte de un adevărat dosar neconvenţional şi substanţial, în care ne-au fost reamintite nu doar cărţile, ci şi influenţa sa tonică şi decisivă asupra celor care i-au stat în preajmă, Matei Călinescu a fost prezent prin transcrierea cîtorva fragmente din acea minunată emisiune intitulată *A cincea roată* şi moderată de Robert Şerban la televiziuna Analog din Timişoara.

Ca să înţelegem bine ce spunea (şi a scris în multe dintre cărţile sale), ideal ar fi fost să-l auzim şi să-l vedem pe Matei Călinescu (chiar, nu s-ar putea face un parteneriat între TVR Cultural şi Analog?), unul dintre foarte rarii scriitori şi profesori de vocaţie ai zilelor noastre.

Întrebat de Robert Şerban despre „dimensiunea rusească a sufletului românesc", Matei Călinescu porneşte de la scriitorul său rus favorit, Gogol, şi de la extraordinara carte scrisă despre acesta de bunul său prieten, Lucian Raicu, pentru a ajunge la o altă „dimensiune" şi mai abisală a sufletului românesc sub vremi: „Îmi amintesc că omul de spirit, comunist de prima oră Belu Zilber care făcea parte din generaţia 1927, era amic cu Sebastian, cu Eliade, cu alţi membri ai acestei generaţii. A definit memorabil comunismul românesc: o sinteză între Caragiale şi Dostoievski. Deci există această latură dostoievskiană, dar filtrată prin Caragiale, care devine coşmaresc şi dostoievskian.

Ăsta a fost comunismul în România; nu am găsit o definiţie mai bună, dată din interiorul sistemului. De altfel, Belu Zilber a stat aproape 14 ani la închisoare, fiind condamnat în procesul Pătrăşcanu, în care el a fost un martor foarte problematic din punct de vedere moral, pentru că a spus multe lucruri *inventate* (s.m.) sub tortură, care au dus la executarea lui Lucreţiu Pătrăşcanu. Asta ar fi cu sufletul rusesc...".

Dosarul dedicat lui Mircea Nedelciu începe cu un text mai vechi al lui Mircea Cărtărescu („Marele Mircea", reluat şi în *Pururi tînăr, înfăşurat în pixeli),* direct şi inubliabil: „Nimeni nu l-a privit vreodată cu dispreţ şi nici nu l-a contestat, deşi trecutul lui nu este fără pată. De fapt, Mircea a fost singurul lider adevărat al generaţiei '80, singurul iubit şi respectat, singurul impus de la sine, liniştit, fără luptă sau rezistenţă. Firește, lucrul acesta, care nu se întîmplă aproape niciodată, este un miracol: autoritatea şi charisma unui om sînt de fapt daruri native, inexplicabile şi inimitabile". Despre charisma lui Mircea Nedelciu scriu şi Cornel Ungureanu, Robert Şerban sau Adriana Babeţi, cu o apropiere şi identificare rară la trei scriitori atît de diferiţi.

„După 1989, Mircea Nedelciu intrase în lumea nouă care părea chiar lumea lui – scrie, cu luciditate, Cornel Ungureanu. Dar acum era vorba despre alte alianţe şi despre altă alură, poate chiar despre altă energie de şef: războinică. Era momentul lui de cumpănă între împlinire şi neîmplinire. A murit prea tînăr ca să nu mă gîndesc că şi el ar putea fi un simbol al neîmplinirilor noastre." Cît despre tandra evocare „Zîmbetul lui şi rîsul" de Adriana Babeţi, ar trebui citată în întregime şi citită abia după ce vedeţi *Inamicii publici* al lui Michael Mann (cu Johnny Depp în rolul lui Dillinger) care rulează zilele astea cam peste tot... **(S. S.)**

Radu COSAŞU

din vieata unui extremist de centru...

Existentul Mihai M. către inexistentul DMT

Hossegor, 15 august

Dragă DMT*,

Nu am plecat din ţară din vina ei. Nu. Am plecat pentru că am înţeles de mic, încă în epoca de aur, că, indiferent de orînduire, nu am competenţe pentru a trăi în România; că sînt un om eminamente lipsit de calităţi. Îmi lipseau şi acele calităţi ultime, consacrate, care m-ar fi ajutat să asum ceea ce tu situezi dincolo de orînduială, clase, caste şi educaţie, de contingenţă şi efemer: spiritul locului. A fost un act de modestie şi de *fair-play:* m-am recunoscut inadecvat şi am părăsit locul.

Îmi spui că nu cunosc ţăranul român şi, locul comun compunînd contrapunctic, că „Mişule eşti dulce". Cîndva, prins de o ploaie mocănească prin munţii Gasconiei, am intrat în cîrciuma unui cătun şi, probabil pentru că astfel se întîmplase în sfîrşit ceva, apariţia mea a provocat o dispută aprigă între doi localnici. În timp ce îmi tăia gros, teluric, o felie de pîine neagră, patroana, un munte de femeie, o bogzaniană, m-a luminat: „Domnule, dumneata nu cunoşti ţăranul francez!". Eram deja interlocat, acum stăteam, dulce, *bouche bée*. Locul comun este abisal.

În rest, cred că ne-am înţeles sau, cel puţin, ştim asupra căror detalii nu vrem să ne înţelegem. Continui să cred că în raport cu primăvara lui '90 sîntem astăzi în normalitate – normalitate relativă desigur, relativă la spiritul locului în care noi sîntem români, aici, la noi. Nu eşti de acord cu mine. Dar în '90 aveai răgaz şi disponibilitate afectivă să te indignezi de starea closetelor publice precum o faci astăzi?

Apoi: arta supravieţuirii Imperiului, Kakaniei, sub uică Franz-Josef, *apud* Claudio Magris (dar l-aş putea invoca direct pe Musil, Acţiunea Paralelă, pe Joseph Roth, pe Zweig etc.), era aceea de a nu rezolva nici o contradicţie, de a le accepta să coexiste, de toate iubitoriu, pe toate. De a arbitra la infinit fără a tranşa, deci fără a concluziona prost. Nu sîntem o kakanie mai mititică, ci una inversă: noi începem direct şi repede prin a trage concluzia, apoi tranşăm divers, după umoare, prin detaliile care fac rezistenţă; de aici contradicţii din ce în ce mai frenetice şi cu o vocaţie aporetică din ce în ce mai paradoxală. După ce ne-am aplecat bine asupra unei probleme, începe absurdul. Nu ştiu dacă ai remarcat, dar cu cît sînt mai multe iconiţe şi cruci pe bordul maşinii, cu atît taximetristul e mai nihilist.

Nu se stinge, la noi, fanatismul în fatalism? În '90, cînd totul se polariza, iar lupta se ascuţea brici, aveam, ca toată lumea, doi amici situaţi în extreme politice opuse. Amîndoi credeau riguros şi paroxistic (rezum:) că pentru a introduce democraţia („libertatea noastră" *versus* „democraţia originală" şi viceversa) trebuie ca opoziţia, celălalt, să tacă sec, pe vecie, sau, – şi aici toleranţa intervenea mlădios, nuanţînd totul – să vorbească numai după ce a înţeles că nu are dreptate. Nu avea rost să combaţi ia idee; trebuie să aştepţi să treacă. Trecea. Se intra la altă idee. Gata să moară şi să omoare pentru o opinie *(a fi gata* pentru ceva nu înseamnă că urmează actul; la noi, *a fi gata* să faci ceva te exonerează de a o face), clamau, după un timp, o altă opinie, sensibil diferită, respectiv contrarie, cu seninătate virginală şi cu ochii strălucind de dulceaţa fuziunii integrale cu adevărul. Dar la fel de neclintiţi, dar la fel de incoruptibili: trăiau (în) credinţa fixă că au continuu dreptate şi că infailibilitatea instituie adevărul. „Credeţi că ştiţi, dar nu ştiţi ce credeţi" – le-am scris. Citam o autoritate în domeniu, pe Lenin.

Apoi, oarecum brusc, amicii s-au calmat înţelept, frecventînd de atunci, cu delicateţe, doar obsesii duioase, fanatisme pudice şi fandacsii fermecătoare; au devenit oameni normali: adică: au decis că aici totul este inutil, sau – cum spui tu – aşa-i spiritul locului şi oricum n-ai ce-i face. Sentimentul românesc al normalităţii este o resemnare; normalitate este cînd ne-am obişnuit. (Cine ştie, poate că atît vehemenţa cît şi moliciunea noastră sînt, în fondul lor iraţional, acelaşi lucru. Sîntem bipolari. Ne resemnăm cu aceeaşi isterie cu care ne trăim etapele fanatice.)

S-au împăcat, dar nu şi, pe deplin, cu mine. Ca simplu om fără calităţi trăisem în nesaţul enorm al contemplării situaţiei; îmi reproşară absenţa implicării pozitive pe vremea *luptei de idei*. Atunci, în deceniul trecut, *trebuia* să participi. Altfel, îmi spun ei, unde am fi ajuns?

Ajung, în fine, să încep să-ţi răspund dacă şi cum mi-am sărutat iubita după ce a scandat rime scatologice în Piaţa Universităţii. Aveam două iubite, iar situarea lor teritorială şi afectivă era complementară: M., care participa neprecupeţit, pasional, la scara unu pe unu, la viaţa Pieţii, şi I., studentă la arhitectură, care privea spectacolul de sus, de pe acoperişul Arhitecturii. Avea o privire nemilos de inteligentă; era fiică de regizoare, ştia să vadă. Şi avea un rîs cum nu am întîlnit niciodată altul, pentru că nu exista altul asemeni. Era frenetic, insuportabil, irezistibil, era absolut, era viaţa însăşi. Nu exagerez. Rîsul exagera. Era o hiperbolă vie.

Restul, urmarea, explicaţia, d.m.t., data viitoare.

Al tău, estival,

Mihai M.
(mcm_juin@yahoo.fr)

---

* pentru nonficţionari vezi *Dilema veche,* nr. 286 din 6 august 2009

Eugen ISTODOR

personaje de două minute

Dumitraşcu Gheorghe

Ce mai faceţi, domnu' Dumitraşcu?

Fac 69 de ani! Singur, sînt singur. Soţia mea a plecat şi nu s-a mai întors.

Avea 66 de ani, boala secolului. O duc rău, sînt singur, cu cîinele băiatului meu. Sînt înconjurat de hîrtii, în biroul meu-closet de 7,15 metri pătraţi, umblu prin arhiva mea dintr-o cămară, în vechea casă a bătrînilor mei socri, am trecut cam prin 15% din arhivă, e uluitoare, cine se va ocupa vreodată de aşa ceva, să vadă zbaterea omului care am fost?

10 ani de Parlament.

Am intrat într-o bătălie în care nu ştiam ce va fi. Înainte de a fi senatorul Gheorghe Dumitraşcu, eu am fost Dumitraşcu profesorul! Dumitraşcu profesorul, care a ţinut, aşa a crezut el, nu l-a obligat nimeni şi n-a primit bani, cel puţin o mie de conferinţe, de la linia grajdului, de la biblioteca sătească, de la căminul muncitoresc, pînă la Consiliul Superior Politic al Direcţiei Medicale, de pildă, de la Bucureşti. Era februarie 1990, mă întîlnesc pe stradă cu o bibliotecară onestă de la Biblioteca Judeţeană, care lucra la Documentare, şi, mă întîlnesc, zic, cu tipa aceea, cam bătrînioară ea, cam singură, nici măritată, nici aşa... „Domn' profesor – zice ea, aşa, tainic – e adevărat c-aţi intrat în FSN?" „Ah, n-am intrat, eu sînt şeful FSN-ului pe judeţ", şi zice: „Vai, şi eu care vă credeam un intelectual!". Eu nu mă gîndeam în ce intru. Vreau să spun că eu am fost Gheorghe Dumitraşcu înainte de-a fi Gheorghe Dumitraşcu senator, iar dimensiunea mea între oameni, nu dimensiunea aia fizică, ci dimensiunea morală şi ştiinţifică, dacă mi-e permis să zic aşa. Am fost atacat pe ideea că mi-am dat doctoratul la „Ştefan Gheorghiu", că de fapt, n-am facultate... n-am facultate, am făcut la „Ştefan Gheorghiu", mi-am dat doctoratul acolo, cu „Partidul Comunist Român şi colectivizarea"... mînca ceva tipul ăla... aşadar, n-aveam de gînd să intru în politică, nu că nu ştiam ce-i aia, ştiam, scrisesem doar istoria unui partid politic, citisem enorm, nu ştiu cîţi erau mai citiţi decît mine în Parlamentul ăla.

De ce v-au dat afară?

Eu trebuia să nu mai intru în Parlament din 1996... deci, în '96 la alegeri, eu eram deja eliminat de către o şleahtă în frunte cu domnul Gherman, secretarul general al partidului... M-am dus la Ion Iliescu... era preşedintele ţării... eu veneam de la operaţie... făcusem operaţie în Israel... şi de-asta nu pot fi antisemit. „Bună ziua!", „bună ziua!", „Domnule preşedinte, eu sînt Dumitraşcu Gheorghe, partidul acesta la care m-am zidit mă alungă. Mai aveţi nevoie de mine sau nu?" că şi tăticul zicea: „Mă, băiete, prea multă ură-n jurul tău! De ce tăticule, ură? de ce? nu ştiu, mă, băiete, dar... ură şi mai ales, să ştii că ungurii nu te vor ierta! nu te vor ierta ungurii! Ce-ai cu ei, tăticule? n-am nimic, tăticule, ei au cu România, ăia care sînt organizaţi, ştii bine că-s prieten cu Karcsi, cu Marika, prieten bun, prieten de-o viaţă, cu viaţa mea pînă la 50 de ani! Şi-aşa am putut! De ce? pentru că nu eram cu ei! Aţi auzit voi ceva despre parlamentarii de Constanţa ai PDSR între 2000 şi 2004?"

De ce v-aţi luat de unguri ani de zile?

Atacau ţara mea! În Covasna şi Harghita... tu trăieşti în părţile alea?

Era vorba de declaraţii făcute la lumina zilei... şi de caracterul statului român, şi legate de... cum adică, crezi că vîntul bate, din nefericire, în pînzele lor, legat de Ţinutul Secuiesc, desfacerea României, de unirea cu Ungaria... Domnule, niciodată România n-a avut la conducerea ei... de la Glad, Gelu şi Menumorut pînă azi, n-au avut nişte oameni mai analfabeţi în probleme de istoria patriei, n-a avut nişte mameluci fără inimă de român, ca acum! Ca acum... vreau să spun că, în mare parte chiar după 1990 încoace! ăştia nu ştiu pe ce lume trăiesc... mi-e ruşine că sînt contemporan cu astfel de miniştri. Ei ce-au făcut? Ei se roagă de străini să ne cumpere tot. Imbecili! dragul meu, dacă Ceauşescu a primit patru-cinci gloanţe, ăştia ar trebui să primească nişte Katiuşe! Să primească nişte rachete! În piept! E o trădare naţională uriaşă la dimensiunea clasei politice, a aşazisei clase politice din România!

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

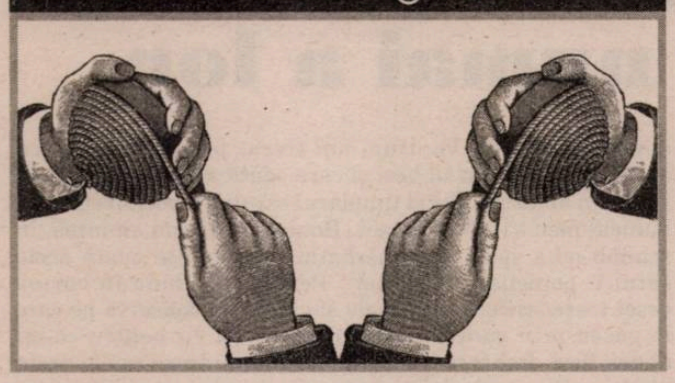

Cine ştie mai bine ce e bine pentru copii

Am scris săptămîna trecută în rubrica mea din *România liberă* despre dezbaterea pe legile educaţiei, cu titlul „Andronescu-Miclea, Ceauşescu-Gorbaciov“. Făceam acolo o comparaţie între reforma din educaţia românească şi căderea comunismului. Atunci, conservatorii ca Ceauşescu s-au înfruntat cu reformiştii, ca Gorbaciov. Primii nu doreau să se schimbe nimic, ceilalţi doreau să umanizeze sistemul. Ambele tabere însă credeau că sistemul comunist este bun în sine. Disputa Miclea-Andronescu se duce între două tabere din sistemul de educaţie. Dacă doar acestea sînt opţiunile aflate pe masă, pachetul Miclea este de o sută de ori mai bun decît ce propune Andronescu. Dar ambele pachete rămîn în paradigma socialist-etatistă în care funcţionează educaţia. În acest sistem, statul şi profesorii deţin controlul deplin, educaţia nu este un serviciu adresat unor consumatori (părinţii), ci un act de socializare obligatoriu în anumite tipare, tipare stabilite de stat. Oricît l-ar umaniza tabăra Miclea, tot sistem socialist se numeşte. Asta era ideea în editorialul meu, care se încheia cu întrebarea: unde sînt părinţii, ei cînd decid ce se întîmplă cu copiii lor?

Am primit reacţii la articol. Cea mai interesantă e de la o cunoştinţă şi suna cam aşa: adică tu vrei să laşi copiii pe mîna acestui public care se uită la OTV? I-am răspuns că da, că am mai multă încredere chiar şi în fanii lui Dan Diaconescu decît în birocraţi specializaţi. Dar mi-am dat seama că diferenţa dintre mine şi cunoştinţa respectivă nu se referă doar la această dezbatere, ci e una de valori profunde. În opinia mea, părintele este total responsabil de educaţia copilului. În accepţiunea sa, oamenii sînt proşti de la natură şi atunci funcţia de educare a viitoarelor generaţii trebuie să revină unui corp specializat şi situat în birocraţia statală.

La prima vedere, nu am cum să conving multă lume de dreptatea mea. Nu pot decît să fac apel la argumentul suprem al conservatorilor dintotdeauna: recursul la experienţă. Cumva, nu se ştie exact cum, oamenii au reuşit să îşi educe copiii vreme de cîteva milenii, de la ieşirea din peşteri pînă prin secolul al XIX-lea, cînd statul modern a preluat funcţia de socializare. În practică, s-a dovedit că atunci cînd sistemul se centralizează, fără control din partea societăţii, birocraţii din Ministerul pentru Creat Cetăţeni pe Bandă (numit greşit Ministerul Educaţiei) urmează mai degrabă interesele grupurilor de presiune (denumire standard în politologie, nimic peiorativ) organizate, în primul rînd sindicatele. Aşa se ajunge ca şcoala să fie organizată în primul rînd în funcţie de numărul de norme didactice care trebuie acoperite, mai degrabă decît după ce trebuie să înveţe un copil. Cum şcolile sînt considerate unităţi bugetare de stat, care nu trebuie să performeze pentru a primi resurse, în practică calitatea educaţiei de masă scade constant. Şi nu doar în România – discuţia este dramatică şi în Marea Britanie, unde fiecare părinte din clasa de mijloc încearcă să-şi scoată copilul din sistemul public şi să-l dea la o şcoală privată. De ce? Pentru că acolo unde educaţia este considerată un serviciu apare concurenţa, deci creşte calitatea.

Să vorbim acum despre părinţi, publicul OTV cum îi spunea cunoştinţa mea enervant de elitistă. Pe hîrtie, părintele mediu statistic este mai slab pregătit în domeniul educaţiei decît birocratul din sistem, tot mediu statistic. Doar că în practică mai apare un factor: interesul copilului. Iar aici, statistic vorbind, părintele este cel mai în măsură să ştie ce e mai bine pentru copilul său. Legătura familială directă îl face pe părinte un agent mai bun pentru interesul fiecărui copil individual, decît un birocrat însărcinat cu interesul copilului generic. Şi asta fără a mai discuta influenţa grupurilor de presiune organizate, care pot controla birocraţia, dar nu pot controla masa părinţilor. Desigur, tot practica arată că există părinţi iresponsabili, dezinteresaţi, alcoolici, violenţi, proşti, hipioţi sau de alt gen, care ar putea afecta dezvoltarea şi educaţia copilului. Doar că în acest caz este de aşteptat ca statul, prin serviciile sociale, să intervină pentru a ajuta copilul. Prezumţia este că părintele ştie mai bine, iar statul intervine în cazurile excepţionale.

În sistemul actual, prezumţia este inversată: statul ştie mereu mai bine şi îşi asumă de la început sarcina de a educa viitoarele generaţii. Altfel, argumentul cu publicul OTV poate fi uşor întors cu profesorii OTV. Doar vedem mereu la ştiri cazuri cu profesori iresponsabili, dezinteresaţi, alcoolici, violenţi, proşti, hipioţi sau de alt gen, pe mîna cărora nu ar trebui să lăsăm copiii. A, era să uit! De ce hipioţi, mă veţi întreba. Doar vă încercam vigilenţa, să văd dacă îmi urmăriţi argumentaţia, ca în bancul cu Bush şi atacul care a omorît 1000 de arabi şi un biciclist.

Plecînd de la această dezbatere, mai degrabă filozofică decît relevantă pentru politicile de educaţie din România actuală, am putea ajunge la cazul americanilor care îşi educă odraslele acasă. Aşa-numitul *homeschooling* (şcoala acasă) este metoda prin care părinţii îşi pot educa ei înşişi copiii. Este o practică răspîndită mai degrabă în spaţiul anglo-saxon, circa 10.000 de copii sînt educaţi aşa în Marea Britanie şi ceva mai mulţi în Australia. Dar sistemul este cu adevărat dezvoltat în SUA unde, în mod curent, sînt peste un milion de copii educaţi acasă. Sînt organizaţii care militează pentru asta, există procese pe rol în mai multe state între părinţi şi organizaţii ale profesorilor sau organizaţii care luptă pentru drepturile copiilor (şi cred că ştiu mai bine), există manuale şi cursuri speciale pentru părinţi care vor să facă asta. Totul este legal cîtă vreme părinţii acceptă vizite regulate de la autoritatea pentru copii şi demonstrează că urmează o curiculă de bază, iar copiii dau testele naţionale laolaltă cu cei educaţi la şcoală. Un studiu făcut pe mai mult de 5000 de copii educaţi acasă arăta că în medie obţin note cu 30% mai mari la testele naţionale decît cei educaţi în sistemul clasic (public sau privat). De ce ar vrea părinţii să facă aşa ceva? Cei mai mulţi spun că sînt nemulţumiţi de calitatea educaţiei instituţionalizate, copiii învaţă mai degrabă lucruri proaste acolo de la colegi, nu li se acordă atenţia cuvenită. Sînt înclinaţi spre asta mai ales părinţii religioşi, care nu sînt de acord cu programa laică a şcolilor (şi preferă să-i înveţe pe copii creaţionismul mai degrabă decît evoluţionismul, de pildă).

Ce vreau să spun cu asta? Nu militez pentru educarea copiilor acasă, spun doar că paradigma prin care statul ştie mereu mai bine decît părinţii ce e de făcut cu copiii nu este singura opţiune. Milioane de americani au ales altceva şi nu pentru că sînt nişte bigoţi, nici pentru că se uită la OTV/Jerry Springer. Pur şi simplu, copiii sînt ceva prea preţios pentru a fi lăsaţi pe mîna statului. Şi ar trebui să discutăm măcar despre cum putem da mai multă putere părinţilor asupra şcolilor, nu doar dacă alegem între ceauşism şi perestroikă. Altfel, dacă sistemul devine tot mai mizerabil, peste cîteva decenii românii îşi vor ţine şi ei copiii acasă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

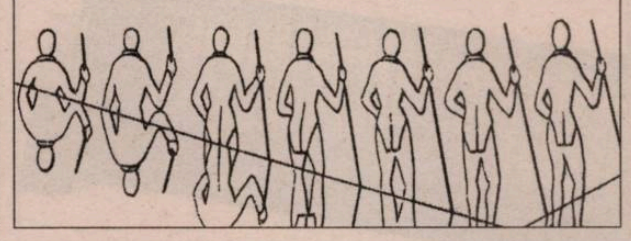

Gibraltar

Despre Gibraltar – strîmtoarea – am învăţat cu toţii la geografie, nu mai ştiu prin ce clasă. Cînd mă străduiam s-o găsesc pe hartă, terorizată parţial de tovarăşa de geografie mult prea autoritară, nu mi se părea niciodată că aş arăta un loc real. Era un loc cu atît mai fascinant cu cît dădea spre Africa, reprezenta o trecere...

Acum cîteva zile am constatat că Gibraltarul e un loc real. Poţi păşi pe ea – nu pe strîmtoare, ci pe stîncă. Şi în statul şi oraşul ce-i poartă numele. Într-unul dintre pliantele standard de prezentare, e numit „o enclavă britanică localizată în extremitatea sudică a Peninsulei Iberice, imediat după golful Algeciras“. La capătul Spaniei, un loc în care se vorbeşte engleză cu accent britanic şi-ţi cumperi haine de la Marks and Spencer (vînzătoarele de acolo adresîndu-ţi-se cu *„dear“* şi uşor *cockney...*). La 20 de minute de Africa, pe care o poţi vedea în zare, aproape o atingi... Pe o parte Mediterana, pe alta – Oceanul Atlantic, în diferite nuanţe de albastru...

Oricît de mic şi de orăşean angrenat în infimele-ţi tabieturi ai fi, nu poţi rata, aici, o senzaţie de explorator. Sentimentul de depăşire a lumii strîmte în care te mişti de obicei. În primul rînd, treci graniţa dintre Spania şi Gibraltar chiar prin aeroport: se pare că avioanele şi maşinile se înţeleg între ele cum să-şi împartă pistele... Ultimul oraş din Spania se numeşte semnificativ: Linea de la Concepcion. După el urmează... teritoriu britanic – din 1713, englezii au cucerit roca şi statul şi şi-au stabilit aici o bază militară pentru flota lor. Locuitorii Gibraltarului sînt cetăţeni britanici, supuşi ai Reginei: două referendumuri au confirmat voinţa lor de a rămîne aşa şi de a nu deveni spanioli. Statutul acesta le dă dreptul la educaţie britanică; şi încurajează prezenţa multor firme englezeşti acolo. Cei din Gibraltar ţin la cetăţenia lor britanică: există, de altfel, şi o legendă locală, care spune că, atunci cînd ultima maimuţă va dispărea de aici, tot atunci vor pleca şi englezii.

Maimuţele reprezintă una dintre atracţiile principale ale locului: sînt macaci fără coadă, şi o altă legendă spune că ar fi venit aici, începînd cu secolul al XVII-lea, printr-un tunel pe sub strîmtoare. În momentul de faţă există în jur de 100, toate înregistrate şi purtînd cîte un nume. Ca să ajungi la maimuţe trebuie să iei un taximetrist local şi să faci cu el turul stîncii. Urci şi iar urci, pe drumuri pieptişe şi înguste. Treci de peştera St. Michael, singura deschisă publicului, din cele 140 ale stîncii. În afară de stalactite şi stalagmite, precum şi cel mai vechi craniu găsit aici, în peşteră se ţin concerte. Apoi – de Tunelele marelui asediu (al spaniolilor din 1782) şi de cele săpate în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Acolo poţi vedea tunuri, uniforme, soldaţi – dintre care unul mecanic chiar te sperie în stilul caselor groazei. Se pare că stînca e, pe dinăuntru, ca un şvaiţer.

Maimuţele îşi au locurile lor pe cărările înguste. Una dintre colonii este de-a dreptul prietenoasă: membrii ei nu sînt doar blînzi şi aşteaptă să-i hrăneşti, ci, atunci cînd scoţi aparatul de fotografiat, au o serie de apucături cabotine standard... pentru turiştii spectatori. De pildă, unul dintre maimuţoi se scărpina în cap voit hîtru. Le-am surprins şi gesturi fireşti: o mamă îşi purta puiul în spate, oriunde se ducea. Atitudinile lor mi s-au părut, din proprie experienţă, tare cunoscute.

Mulţi locuitori umani ai Gibraltarului nu am avut timp să cunosc. Ghidul ne-a spus doar că aici există 16 religii diferite (cei mai mulţi fiind romano-catolici). Şi că sînt, la origini, o combinaţie de genovezi, maltezi şi portughezi (mai tîrziu venind francezii, germanii, englezii, spaniolii...). Pe al şaptelea loc ca speranţă de viaţă în lume: 81 de ani.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Fotografie

Libertatea complică viaţa socială de vreme ce-i restituie complexitatea şi îi detonează virtualităţile. Ea împovărează individul cu dificultatea unor opţiuni faţă de care exerciţiul, sub dictatură, a „servituţii volutare“ poate părea dezirabil. Complică libertatea şi viaţa culturii? Indiscutabil că da şi am constatat asta după reapariţia timid-haotică a democraţiei. Numai că ne-am înşelat asupra vocabularului folosit. Democraţia e un sistem *construit,* nu o cădere gravitaţională în vidul apărut odată cu prăbuşirea vechiului regim. Nu te afli în democraţie pentru că nu te mai apasă tirania, ci pentru că reuşeşti să generezi o majoritate favorabilă acestui tip de organizare comunitară.

Nimeni nu mai dorea după '90 scleroza mortuară a ceauşismului terminal, dar aproape nimeni nu era dornic (sufleteşte) şi nici pregătit (mental) pentru generarea de noi reguli bazate pe alegeri asumate, asocieri raţionale şi competiţie loială. Asemenea reguli au fost mimetic preluate din Occidentul (de)mitizat, fără să devină parte a imaginarului nostru naţional, ci doar ornament, sursă externă de legitimitate, fantasmă compensatorie. Convertirea vechiului regim într-un aranjament democratic s-a istovit sub inerţia reţelelor şi a practicilor moştenite, lucrînd în societate numai ca sursă de iluzii şi contrafaceri periculoase. Democraţia „originală“ – pe care greşit o denunţasem ca democraţie „lacunară“ – a produs finalmente doar un soi de conformism ipocrit, sub a cărui pavăză ne-am reciclat laşităţile şi ne-am justificat defetist pasivitatea faţă de „binele comun“.

Neşansa noastră constă în faptul că am început să adoptăm democraţia într-un moment istoric caracterizat prin rapida eroziune a valorilor consacrate de capitalismul secolului al XIX-lea. Industrializarea, sindicalismul, corporatismul, catolicismul post-conciliar, eliberarea sexuală, emanciparea femeilor şi noua revoluţie tehnologică antamată în anii '80 au ajuns la noi doar ca himere, ecouri vagi, mode snobate sau obiective irealizabile. Patologiile democraţiilor crepusculare au trecut, în schimb, toate barierele şi ocupă, acum, centrul simbolic al vieţii politice româneşti. Încarnăm contradicţia capitalismului fără burghezie, a revoltei fără obiect şi a libertăţii fără subiect. Nici o idee majoră nu curentează sfera noastră culturală. Presa e o fabrică de non-ştiri supralicitate delirant. Am ajuns la domnia *oricui* şi la arbitrariul lui *orice,* fără să fi trecut – decalat, dar organic – prin fazele de maturizare şi rafinată decadenţă specifice societăţilor occidentale. Articularea statului modern a fost paradoxal deviată prin efortul de integrare europeană. În loc să ne consolidăm instituţiile (de la structura Guvernului, pînă la finalizarea unui adevărat *Dicţionar al limbii române),* am hipertrofiat un sector public vetust, atins de corupţie şi ros de incompetenţa garantată prin contraselecţie. Dezmembrarea ierarhiilor tradiţionale atrage imposibilitatea recursului la măsuri „efective“. Vă puteţi confirma această lamentabilă evidenţă observînd impotenţa „autorităţilor“ în gestiunea crizei economice. Nici un „actor“ politic nu-şi asumă *realmente* dureroasa terapie de austeritate recomandată din exterior (prin FMI şi ceilalţi aliaţi transcendenţi ai nemerniciei noastre). Frica de a pierde aşazisa putere inhibă curajul de a secţiona rădăcinile răului acumulat pe durata „tranziţiei“. Vom trăi puţin şi prost sub toxicitatea acestui rău endemic: sumă de improvizaţii, tergiversări şi stoarceri fanariote de resurse delapidate.

Soluţii pentru a evita naufragiul? Da, există. Una ar fi *radicalizarea* intelectuală a elitelor şi teoretizarea unui proiect politic alternativ. Totul trebuie reinventat. Cealaltă e de găsit în Biserică, singura entitate care, suspendată deasupra timpului, poate influenţa moral starea de spirit a maselor. Nu propun vreun Woodstock pravoslavnic şi nici un Mai '68 cu priveghi, ci o trezire smerită şi nemiloasă cu hipnotica prostie în care ne complacem.

Marius CHIVU

Cînd cei morţi au o sîmbătă numai a lor

în memoria Magdalenei Boiangiu

Nu mai văzusem de cîţiva ani mica biserică din satul Vioreşti (judeţul Vîlcea). De altfel, din 2004, bisericuţa construită la 1781 (7290 după stilul vechi) de un vătaf de plai pe nume Ioan Ursanu se află într-un amplu program de restaurare. La un moment dat li s-a adus la cunoştinţă sătenilor că biserica cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului“ este monument istoric, că nu mai poate fi reparată şi consolidată, ca pînă atunci, de gospodarii satului şi că e nevoie de o echipă specială de restauratori. Bunica şi ceilalţi vecini de pe uliţă au fost la început nemulţumiţi aflînd că nu se vor mai ţine acolo slujbe pentru o bună perioadă de timp. Lucrările au durat mult pentru că biserica se degradase, între timp, periculos (fondurile alocate restaurării în anii '90 fuseseră irosite sau dispăruseră prin cine ştie ce buzunare „fără frică de Dumnezeu“).

Mai întîi, a fost consolidată fundaţia, apoi acoperişul a fost reconstruit cu totul, suprafeţe întregi de tencuială au fost refăcute, s-au pus ferestre, curtea a fost pietruită, a fost săpat un sistem de scurgere a apei şi s-a montat un paratrăsnet înalt de zece metri. De mai bine de un an de zile se lucrează exclusiv la refacerea picturilor. Căci, dincolo de locul aproape spectaculos al amplasării – pe un podeu înalt străjuit de valea rîului Cerna şi de stîncile de nisip ale Măgurei Slătiorului – pictura din 1807, atribuită unui oarecare zugrav Dima, conţine un motiv unic în iconografia ortodoxă: friza cetei potecaşilor, potecaşii fiind ţărani însărcinaţi să apere graniţa cu Austro-Ungaria, cutreierînd călare potecile înguste de munte. Vreme de cîteva decenii, în secolul al XVIII-lea, după domnia lui Constantin Brâncoveanu, graniţa trecea chiar prin acest sat. Potecaşii, purtînd anteriu şi potcap negru şi înconjurînd călare biserica pe sub streaşina de şindrilă (fiecare este pictat individual, nici unul nu e geamănul celuilalt), au o poveste a lor pe care odată o să o povestesc separat.

Cum spuneam, nu mai fusesem de mult la biserică, asta şi pentru că nu-mi întreţin credinţa mergînd la liturghii, dar şi pentru că, odată plecat din sat, n-am mai regăsit atmosfera de pioşenie din copilăria petrecută lîngă bunici. De data aceasta însă bunica m-a chemat să o ajut să facă pachetele pentru parastasul de Sîmbăta Morţilor. M-am dus. Fie pentru că, între timp, moartea s-a insinuat în familia noastră şi avem tot mai multe rude dincolo, fie pentru că, pur şi simplu, mi-era dor să mai merg cu bunica la biserică. Sau pentru că mi-era dor să-mi împart timpul ca pe vremuri cînd anul se măsura după Sărbători: Boboteaza, Floriile, Paştele, Sf. Ilie, Ignatul…

Sîmbăta Morţilor e o zi specială în calendarul bisericesc ortodox. Cel puţin aşa o percep eu, mai ales că nu sînt familiar cu ce spune Biserica despre propriile sărbători. Ritualul nu e complicat, nici spectaculos – oamenii se adună în cimitir, popa citeşte mormintelor pe care le stropeşte cu vin, iar la final fiecare dă pomană pentru morţii lui –, însă ideea de cinstire laolaltă a tuturor morţilor are ceva emoţionant şi maiestuos. Există un moment anume în care simţi cum toţi cei din jurul tău se gîndesc la ceilalţi, la familiile trecute dincolo. Este, dacă vreţi, o celebrare a vieţii şi a morţii ca faţete ale condiţiei noastre. În nici o altă zi morţii nu sînt atît de prezenţi ca în Sîmbăta Morţilor!

Cele nouă pachete

În seara de dinainte am făcut pachetele – nouă pachete pentru că acesta este numărul celor mai apropiaţi morţi din familia noastră. Îi ştiu pe toţi, pe unii îi uitasem, dar mi i-am reamintit scriindu-le numele pe un pomelnic pe care bunica urma să i-l dea preotului pentru a fi citit „întru pomenire“ la fiecare slujbă. Aproape toţi morţii familiei mele poartă numele Dumitru şi Maria. În timp ce-i copiam cu pixul de pe o hîrtie mototolită, unde bunica îi notase cu un creion bont, mă întrebam care dintre Dumitri este fiecare.

Cele nouă pachete conţineau fiecare cîte un bol de porţelan în care am pus un cîrnat, un ou fiert, o bucăţică de brînză, o felie de cozonac, o prăjitură, un biscuit şi o mandarină. Şi cîte o cutie de chibrituri. Am învelit fiecare bucăţică în punguţe de plastic sau în şerveţele şi am pus totul într-o pungă mai mare scoasă de bunica dintr-un sertar şi pe care scria „Sărbători fericite!“. Apoi am decorat coliva cu nişte bomboane mărunte şi mentolate. A doua zi în cimitir am văzut colive pe care femeile desenaseră din bomboane sau din sîmburi de nucă cîte o cruce.

Dimineaţa, cînd am ajuns la bisericuţa dintre rîpi, aproape douăzeci de maşini fuseseră parcate înghesuit pe marginea şoselei. Unele aveau încă portbagajele deschise, din care oamenii scoteau pachetele pentru pomană. În ciuda frigului şi a zăpezii, noi ne-am dus pe jos şi am cărat pungile într-o sacoşă de rafie întrucît coşul de nuiele s-a dovedit prea mic. Pe drum am trecut pe lîngă o casă cu acoperitul prăbuşit în beci şi care odată avusese geamlîcul vopsit în albastru. Fiind tîmplarul satului, e posibil chiar ca bunicul meu să-l fi construit. Bunica nu-şi mai amintea, în schimb mi-a spus că pe bărbatul care locuise odată acolo satul îi poreclise „Borcănel“. Pentru că aduna în curtea casei toate sticlele, borcanele şi cutiile de conserve pe care le găsea prin şanţuri. Mi-l amintesc şi eu pentru că-mi dădea fiori. Îmbrăcat în resturi de haine trase unele peste altele, vorbea nedesluşit şi tare ca un nebun, iar curtea lui arăta ca o groapă de gunoi…

Cînd am ajuns, cimitirul gemea de lume. Fiecare mormînt cu familia lui. În faţa fiecărei cruci cineva îşi freca mîinile îngheţate sau se îngrijea ca lumînările să nu se stingă şi să stea bine înfipte în zăpadă sau în pămîntul îngheţat. Mulţi au fost prevăzători şi au adus candele din cele de plastic roşu cu căpăcel metalic ce protejează flăcăruia să nu o stingă vîntul. Niciodată nu vezi atîtea lumînări aprinse laolaltă în cimitir. În afară de Noaptea Învierii! Farfuriile cu colivă fuseseră aşezate lîngă cruci, la fel şi pet-urile cu vin. Preotul nu venise şi oamenii aşteptau vorbind încet şi spunîndu-şi unul altuia cîte-un „Dumnezeu să-i ierte!“.

Bătrînii ca nişte copii

Cînd mai ajung pe la ţară, primul lucru pe care bunica mi-l spune este cine a mai murit. Mai mult de jumătate dintre săteni de pe uliţa pe care am copilărit nu mai sînt. Pe ceilalţi îi văd foarte rar. Unii sînt bolnavi, la pat, şi nu i-am mai văzut din adolescenţă. Dar acum, de Sîmbăta Morţilor, aproape toţi s-au adunat în cimitir. Mai toţi, oameni desperecheaţi – satul e locuit pe trei sferturi de văduvi. Îi salut pe toţi, se bucură să mă vadă, îmi spun că mi-au urmărit emisiunea la televizor. S-au împuţinat la trup, arată ca nişte copii mişcîndu-se greoi şi constat că, deşi tot timpul i-am perceput ca bătrîni, doar erau bunicii tovarăşilor de joacă de pe uliţă, abia acum pot spune despre ei că au îmbătrînit cu adevărat. Trăsăturile feţelor s-au şters, mi se pare că toţi seamănă între ei, deşi îi recunosc cu uşurinţă. Nu au feţe obosite, din contră, par împăcaţi, în ciuda bolilor pe care le duc cu sine şi afişază acea înţelepciune tăcută a anilor lăsaţi în urmă. Doar că pălăriile şi căciulile bărbaţilor par prea mari, iar basmalele le acoperă femeilor prea mult din faţă. Asta e! Au feţele micite, stafidite. Deşi frumoase. Citeşti istoria în ridurile de pe feţele lor, aşa cum timpul pe uliţă se măsoară în crăpăturile din zidurile caselor rămase goale. Preotul n-a venit şi aceşti bătrîni seamănă cu armata chineză de teracotă. Paltoanele şi cojoacele atîrnă, şi ele, pînă în pămînt, acoperindu-le trupurile uscate.

Îi privesc şi îmi dau seama că vine o vreme cînd din familia fiecăruia rămîn doar morţii, cînd lucrurile şi oamenii pe care i-ai iubit s-au retras în memorie şi tu rămîi ultimul. Oare ce gîndesc, ce simt toţi aceşti admirabili bătrîni cînd realizează că îşi întîlnesc cunoscuţii doar în cimitir, de Sîmbăta Morţilor, de Paşte sau de Crăciun!? Unii sînt atît de bătrîni şi de bolnavi încît nu mai ies din casă decît de Sărbători. Bunica îmi spune că nu prea mai are pe la cine se duce şi doar o singură vecină mai vine pe la ea să mănînce un castron de lapte împreună sau pentru a cere vreo pastilă. Mai spune că s-a plictisit, că a trăit prea mult, că la bătrîneţe cel mai greu de suportat sînt singurătatea şi amintirile. În doi, amintirile au farmec, fac o viaţă, dar pentru un văduv amintirile sînt o boală…

La un moment dat, oamenii se înviorează. Preotul şi cîntăreţul tocmai au intrat pe poarta bisericii şi se îndreaptă spre primul mormînt din colţul cimitirului. Citeşte grăbit, tămîiază repede crucile şi, la sfîrşit, stropeşte cu vinul din pet-uri zăpada de pe morminte decorîndu-le cu betele roşii. Lumînările sfîrîie, lumea se închină, cîte o femeie strecoară un bob de tămîie în cădelniţă. Cei cărora preotul le-a făcut deja parastasul încep să împartă pachetele cărora le adaugă coliva sfinţită, cîte un pahar de vin sau de suc şi o lumînare aprinsă. O ajut pe bunica să pună cîte două linguri de colivă în păhărele de plastic de unică folosinţă şi să le împartă celor mai necăjiţi. Primesc şi eu un pachet într-o pungă pe care scrie *„Have a nice day!“.* Zic „Bogdaproste!“ şi sting lumînarea.

Nici nu ştiu cînd s-a terminat totul. N-a durat mult. Pe drum, pîlcuri de oameni împăcaţi că şi-au plătit datoriile către morţi se ajung din urmă. Unii glumesc, alţii discută încet de-ale lor. Privind în urmă spre cimitirul care se goleşte treptat mă gîndesc la această Sîmbătă a Morţilor ca la un recensămînt al bătrînilor. Pe unii dintre ei n-o să-i mai văd la anul. O să-i mai găsesc doar în copilăria mea.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Gustul sîngelui adevărat

Mai întîi a circulat ca viral pe Internet: un filmuleţ cu un vietnamez tăiat în două de un camion, dar care încă se mişca şi vorbea, întins pe caldarîm, într-o baltă de sînge. O oroare, ce mai! Ei bine, ştim că destui oameni au o incredibilă fascinaţie pentru ororI. În Antichitate sau în Evul Mediu, torturile şi execuţiile publice strîngeau mulţimi de gură-cască – erau o formă de divertisment. Astăzi, anumite filme horror (de exemplu, cele din seria *Saw)* alimentează această fascinaţie, dar parcă nu se compară cu realitatea, oricît de veridic ar fi făcute. Prin urmare, publicul caută în continuare oroarea reală. Vrea sînge adevărat, nu suc de roşii.

Ce televiziune credeţi că a dat filmul cu sărmanul om tăiat de camion? Ne-am fi aşteptat la OTV, care numai lucruri din acestea vînează, dar uităm că PRO TV a fost părintele ştirilor tabloide de la noi, că acest post a adus pe plaiurile dîmboviţene gustul „reportajelor" cu oameni hăcuiţi şi babe violate, la ora 5. Filmul cu vietnamezul tăiat a fost dat la *Ştirile PRO TV*. E adevărat, rana omului era blurată, dar acel blur era de o ipocrizie fără seamăn, căci grozăvia se putea deduce fără nici o problemă, ca să nu mai vorbim că balta de sînge de pe asfalt se vedea în toată splendoarea ei. M-am întrebat cine ar putea fi interesat de asemenea imagini şi m-am lămurit vizitînd site-ul PRO TV.

Pe site, filmuleţul era postat şi, pe lîngă el, ni se dădeau şi cîteva detalii „picante": „În stare de şoc, probabil, bărbatul... vorbeşte cu cel care filmează. Nu îşi dă seama că trupul îi este complet mutilat şi încearcă să-şi atingă bazinul şi picioarele". Lume, lume! Veniţi să vedeţi cum agonizează şi cum dă din mîini o jumătate de om! Iar lumea s-a strîns ca la spectacol... Sutele de comentarii din coada acestui material spun foarte multe despre cum e de fapt publicul.

Cei mai mulţi dintre comentatori se mirau de grozăvia pe care au văzut-o: „cum draq mai traia ala? deci numi pot crede ochilor!!" etc. Alţii găseau de cuviinţă să facă glume: „Rupt In Halu' Ala Shi Sa Mai Mishte :-??... Filmare De KK... Probabil Se Crede Zombi :))", „si ala acum pe und urineaza? Lol si doar atat de putin sange a pierdut?", „se putea si mai rau", „SEXY :)))", *„He won't be skateboarding for a while!!"*.

E adevărat, existau şi cîteva voci care amendau faptul că filmul respectiv a fost difuzat de PRO TV: „ingrozitor mai ceva ca in filme prea sadic pentru sitri va rog nu mai postati asa stiri sadice sunt prea dure cred ca sunteti o echipa de profesionisti nu ca cei de la otv" sau „protv-ul clar scade in ochii mei dupa toate clipurile astea ce nici macar nu pot purta titlul de stire... astfel de clipuri socante le puteti vedea pe o sumedenie de siteuri, ma asteptam sa vad stiri mai serioase de la voi". Dar acesta nu e locul unde să se facă auzită vocea bunului simţ, aşa că indivizii care au comentat astfel sînt imediat puşi la punct de mulţimea satisfăcută de ce i s-a dat: „daca esti slab de inger vizioneaza si tu desene animate pe YouTube si lasa in pace o echipa de profesionisti in domeniul stirilor sa-si faca meseria."

La un moment dat, cineva anunţă că a văzut pe un site filmarea necenzurată, aşa că urmează o mulţime de comentarii în care oamenii cer să vadă şi ei fără blurul pus de PRO TV: „vreau si eu filmarea necenzurata!!", „da-ti filmarea necenzurata!!!!! cei slabi cu inima sa nu se uite!!!", „daca se poate lasati situl cu video necenzurat. sa vad si eu daca vomit de o data sau de doua".

Din cînd în cînd, şi alţii anunţă că au văzut ceea ce-şi doreşte toată lumea: „Am vazut si eu clipul necenzurat!! de-a dreptul infricosator!!" – şi dau naştere la invidii. Dar, chiar necenzurat, filmul e film, nu realitate, aşa că frustrarea tot apare: „Super tare!!!!!! As fi vrut sa fiu acolo sa il vad in realitate!!!!"

După cum se vede, nu am evoluat prea mult de la spectacolele cu oameni sfîşiaţi de lei în arenă. Acum avem electricitate, televiziune, dar bucuriile ne-au rămas aceleaşi.

Mihnea DUMITRU

Bizanţul blogurilor în vizualizări virale

Conform unui raport al Comisiei Europene, România este pe ultimul loc la majoritatea indicatorilor legaţi de evoluţia Internetului în Uniune. Deşi sîntem pe locul 5 la rapiditatea serviciilor, sîntem pe locul 25 la pătrunderea reţelelor *broadband* (mare viteză) şi pe 27 la numărul de utilizatori. În 2008, doar 26% dintre români utilizau Internetul cel puţin o dată pe săptămînă, media europeană în acest sens fiind de 56%. Ca imaginea să fie completă, doar 14% din populaţie utilizează mediul online pentru a citi ziare sau reviste. Media pe continent este de 25%.

Pentru unii, din subsolurile partidelor şi pînă pe crengile cele mai înalte cu ciripeli de Twitter nu e distanţă prea mare în comunicarea politică. Un simplu zvon scăpat pe Internet poate escalada în *breaking news,* fără posibilitatea de a mai controla sursa sau volumul de date. Din acest punct de vedere, alegerile prezidenţiale de la toamnă se anunţă interesante, mediul internaut fiind, cel mai probabil, preferat şi susţinut ca sursă a zvonisticii, a articolelor şi a reportajelor de campanie.

Problema care se ridică ţine de utilizarea mediului, în diferitele sale ipostaze. Dacă 24% dintre români au un cont de e-mail pe care-l folosesc cel puţin o dată pe săptămînă, conform statisticii CE, atunci poate că acesta ar fi submediul cel mai propice de campanie. Nu există partid politic însă care să deţină o bază de date serioasă în acest sens. O campanie pe site-urile ziarelor online este prohibitivă din punct de vedere financiar şi nu garantează rezultate serioase, deşi încercări în acest sens s-au tot făcut de la alegerile locale încoace. Pe scurt, metodele directe de comunicare nu asigură schimbări fantastice de percepţie, mai ales în preajma unor alegeri atît de importante precum cele din toamnă.

Un viral, două virale...

Dacă modalităţile de transmitere a mesajului nu ajută, atunci conţinutul poate reprezenta cheia comunicării politice pe Internet. O înregistrare neautorizată a discuţiilor dintr-o comisie parlamentară a făcut înconjurul blogurilor româneşti înainte ca aceasta să apară pe site-ul unui ziar. A fost element de viral înainte să fie *breaking news.* Interesant de observat că publicarea înregistrării a fost atribuită ziarului respectiv, şi nu blogurilor care atacau problema de ore bune. Justificarea cea mai probabilă rezidă în continua lipsă de încredere a formelor de mass-media tradiţionale în capacităţile de investigaţie şi raportare ale blogurilor. Atracţia pentru intrigă bizantină însă rămîne aceeaşi, indiferent de mediu.

Viralul internaut devine cea mai puternică formă de comunicare prin şocul pe care-l provoacă. Termenul a devenit utilizat în România cu preponderenţă la clipuri video, deşi o definiţie mai exactă ar fi a unui mesaj de orice format (audio, video, text), care are capacitatea de a se transmite cu de la sine putere pe Internet. Conţinutul este atît de important, încît utilizatorii de Internet devin nu doar receptori, ci şi transmiţători, iar mesajul atinge uşor masa critică. Nu există o cuantificare exactă care să definească viralul, deşi cifra care ar putea indica un mesaj cu potenţial de viral este în jurul a 10-20.000 de vizitatori, în primele 48 de ore de la lansare. În trecut, a durat pînă la două zile pentru ca massmedia tradiţionale să preia un astfel de conţinut. În campanie, ne putem aştepta ca această perioadă să se scurteze dramatic...

Maximum şase!

În situaţia în care alegerile prezidenţiale din toamnă vor avea, în final, doi candidaţi frumoşi înhămaţi la căruţa ultimului tur, ambii cu destulă notorietate la nivel naţional, Internetul nu va mai fi folosit pe post de simplă oglindă a campaniei din offline. În trecut, un site de campanie mima mesajele transmise în viaţa reală. Se adunau fani de Facebook sau Hi5, se făceau conturi de Yahoo! Messenger şi se încerca, fără succes, să se transmită mesajele în piaţă prin folosirea vizitatorilor şi fanilor. Împreună cu cîteva articole scrise în grabă sau *copy-paste*-uri ale declaraţiilor politice (lungi şi neinteresante), acestea erau elementele campaniilor internaute de pînă acum. Problema, evident, este că degeaba se chinuiau echipele de campanie să adauge sute sau mii de fani în creaţii virtuale ale notorietăţii, dacă popularitatea candidatului lipsea cu desăvîrşire.

Dacă pînă acum am observat o serie întreagă de candidaţi care s-au zbătut să înţeleagă mediul internaut, să-l folosească – de cele mai multe ori fără succes – ca pe sursă de voturi, în noiembrie situaţiunea va favoriza tactici de comunicare virale, de tabloid şocant. Majoritatea covîrşitoare a celor care accesează Internetul ar trebui, cel puţin statistic, să cunoască nume precum Traian Băsescu, Sorin

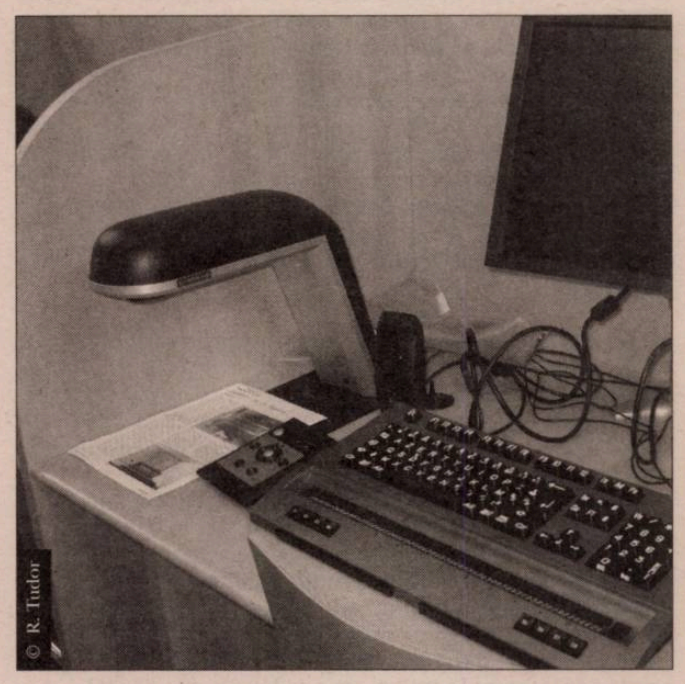

© R. Tudor

Oprescu sau Crin Antonescu, automat nemaifiind nevoie de creşterea notorietăţii. Fragmentarea audienţei în mediul de resort înseamnă că nu vor exista soluţii unitare de comunicare, drept pentru care concentrarea va fi pe conţinutul mesajului, pe aspectul viral, tabloid, grobian sau şocant pe care-l poate transmite, sperîndu-se ca interesul maselor de internauţi să poată transmite comunicarea mai departe.

Tabloid la viteza luminii

Se poate discuta la nesfîrşit pe tema unui potenţial „pericol" pe care-l reprezintă un cetăţean cu un reportofon digital la o comisie parlamentară, dar acel om este, pînă la urmă, un creator de conţinut viral, needitat. Treizeci de minute este mult pentru un blogger să publice un astfel de material pe Internet şi să-i facă minimum de reclamă necesar pentru a fi, mai apoi, preluat, transmis pe e-mail, Twitter, Facebook şi aşa mai departe. Este realitatea în care trăim. Dacă respectivul conţinut este cu adevărat senzaţional, atunci potenţialul unui astfel de sistem este fantastic, deoarece transmiterea sa, tocmai capitolul la care specialiştii de campanie online sînt slabi, este asigurat. Unii politicieni ne-au obişnuit, deja, cu gafe monumentale făcute în momentele în care camerele se credeau închise. Cum este puţin cam tîrziu să ne mai aşteptăm de la clasa noastră politică să se schimbe şi să îmbrăţişeze bunul-simţ şi rezerva, şansele pentru tot felul de surprize tabloide, transmise cu o viteză fantastică, sînt maxime.

Mihnea Dumitru *scrie pe codexpolitic.us despre influenţa Internetului în politica românească.*

PUBLICITATE

Criza – o şansă pentru Bucureşti

– interviu cu Teodor FROLU –

Absolvent al Universităţii de Arhitectură din Bucureşti, în vîrstă de 44 de ani, Teodor Frolu este director general al firmei DC Communication şi partener în alte două companii care se ocupă de strategii, regenerări şi dezvoltări urbane. În anii 1992 şi 1993, în calitate de expert guvernamental, a coordonat programele româneşti pentru expoziţiile mondiale de la Sevilla şi Taejon. Specializat în PR şi comunicare, a coordonat, printre altele, strategia de informare pentru Noul Sistem Contabil, în 1994. Este membru fondator al mai multor asociaţii, membru al Ordinului Arhitecţilor şi preşedinte în exerciţiu al Clubului Companiilor de PR. A contribuit la lansarea mai multor proiecte de dezvoltare urbană printre care şi TUB (Transcentral Urban Bucureşti).

La o privire aruncată rapid asupra Bucureştiului, pare că mulţi dintre arhitecţi nu şi-au prea făcut datoria în ultimele decenii sau că ştiinţa lor a fost ignorată. Dvs. luptaţi însă pentru ca Bucureştiul să arate şi să funcţioneze cît mai bine. Aţi lansat mai multe proiecte din care se vede că vă pasă de cum arată oraşul, de calitatea locuirii...

Un oraş nu este modelat doar de arhitecţi. De fapt, tuturor „orăşenilor" ne pasă de aceste lucruri, dar în feluri diferite. Unora le pasă de oraş, privindu-l ca un *business*, şi se gîndesc cum să stoarcă din el cît mai mulţi bani, ceea ce nu este un lucru rău, dacă este pus într-un format corect de dezvoltare. Există o a doua categorie mare, aceea a nostalgicilor care oftează tot timpul după amintiri şi care văd salvarea oraşului printr-o întoarcere la trecut, ceea ce iar nu este posibil.

Nostalgici ai perioadei interbelice sau ai comunismului?

Ai trecutului interbelic. Eu sînt un nostalgic selectiv al ambelor perioade. Este bine să recunoaştem că există şi un trecut urbanistic de calitate din perioada comunistă. A fost nevoie să treacă 20 de ani pentru a putea să începem să ne dăm seama şi de aceste lucruri bune. Nu vorbesc despre dezastrul anilor '80, Victoria Socialismului şi Casa Poporului. E vorba de construcţii din anii '65-'70, ansambluri rezidenţiale, Politehnica, Teatrul Naţional (în forma lui iniţială) şi poate singurul spaţiu public adevărat – fîntîna de la Universitate. Probabil vă întrebaţi de ce pun alături de mari intervenţii urbane o fîntînă? Pentru că locurile publice sînt cele importante pentru oraş, ele sînt oraşul modern. În prezent, fîntînile sînt instrumente de exhibiţionism ale administraţiei. Amplasate în locurile cele mai improprii, doar ca să fie „arătate". În aceeaşi categorie intră şi monumentele ultimilor 20 de ani. Monumentul a rămas încă un element grandios, care trebuie să fie impunător, în timp ce, în perspectiva modernă, monumentul este un instrument mai degrabă educaţional, şi nu un loc în care te duci să depui jerbe de flori, nu este un loc care domină spaţiul public, ci unul care-l completează.

Un oraş trebuie să aibă bun-simţ

Revenind, vorbeaţi şi de o altă categorie de arhitecţi, în afară de nostalgici.

Da, mai există şi moderniştii. Şi ei sînt de mai multe feluri, desigur. Avem în oraş foarte multă arhitectură, aşa-zis modernă. Există o mare confuzie între arhitectura de proastă calitate şi ideea de arhitectură modernă. Dacă foloseşti sticlă şi metal nu înseamnă neapărat că faci arhitectură modernă, după cum la fel de nesănătos e să duci la extrem campania „nu vrem clădiri de sticlă, nu vrem clădiri înalte". Un oraş modern are nevoie de clădiri înalte şi densitate ridicată, problema constă în calitatea designului şi a felului în care acestea se integrează la nivelul structurii existente. Un oraş este de succes atunci cînd reuşeşte să aibă „bun-simţ", adică îşi armonizează partea emoţională cu cea funcţională, partea de istorie cu cea modernitate, îşi dozează lucrurile valoroase. Ca să ajungă la acest echilibru, un oraş trebuie să aibă în funcţiune nişte mecanisme de negociere. În acest proces de negociere se produc, de fapt, dozajele şi echilibrele.

Înţeleg că în Bucureşti acest mecanism nu funcţionează.

Da, de fapt aici e marea problemă a Bucureştiului. Pentru greşelile oraşului sînt responsabili foarte mulţi actori, participanţi în acest proces. Oraşul nu e modelat doar de arhitecţi, ci şi de administraţia publică, de politicieni, de oamenii de afaceri sau de societatea civilă. Oraşele performante şi inovative sînt cele care au reuşit să-şi construiască asemenea instrumente de negociere avînd un scop foarte clar: îmbunătăţirea vieţii şi a traiului din acel oraş.

De ce depinde formarea unui asemenea mecanism?

El porneşte din mai multe părţi şi putem vedea că în ultimii cinci ani lucrurile au evoluat într-o direcţie bună. Societatea civilă a început să fie mai vizibilă în acest domeniu, mai organizată şi mai aplicată. Are acum o putere mai mare la masa negocierilor, pe care trebuie să înveţe să o valorifice constructiv. Vine poate şi pe fondul crizei, puterea de negociere a banului din imobiliare a scăzut foarte mult, dar această oportunitate nu va dura foarte mult. Urbanism de calitate înseamnă de fapt armonizarea interesului public cu cel privat. Interesul privat e acum foarte clar definit, privatul vrea să facă bani (este principalul motor al dezvoltării unui oraş), dar în ce priveşte interesul public, acesta este într-o continuă schimbare şi definire. Cine face acest job în oraş?

Investiţii greşite

Interesul public fiind în cele din urmă şi un interes al privatului.

Aici e un lucru care la noi, sub presiunea pieţei şi a dezvoltării imobiliare, n-a avut timp să fie descoperit, adică, privatul nu şi-a descoperit zona de interes în partea publică şi viceversa. Acum, în contextul crizei şi al creşterii exigenţei cumpărătorului (care nu mai cumpără ca să speculeze, ci doar pentru că are nevoie), piaţa va taxa greşelile şi investiţiile imobiliare făcute contrar regulilor corecte de dezvoltare urbană. De exemplu, în zona Pipera, oamenii au investit milioane într-un cartier care nu este oraş în adevăratul sens al cuvîntului. Lipsa de servicii şi de spaţiu public de calitate nu califică această zonă ca spaţiu urban. Avem de-a face, de fapt, cu o lipsă de cultură a locuirii în spaţiul urban. Totul s-a rezumat la ideea: „Am nişte bani şi îi cheltuiesc ca să arăt că o duc mai bine". Dar lui, de fapt, uman sau existenţial, nu are cum să-i fie mai bine cînd stă nas în nas cu vecinul şi relaţia cu acesta e chiar mai anormală decît cu acela de la bloc. În asemenea zone nu se observă o creştere a spiritului comunitar şi o creştere a confortului în utilizarea spaţiului în comun, ci o reacţie inversă. Oamenii îşi construiesc garduri cît mai înalte, se izolează, în condiţiile în care spaţiul vital pe care-l au e foarte mic. Acest gen de locuire nu va rezista. Poate că omul nu va realiza acest lucru imediat, dar după un timp, dacă va avea posibilitatea, îşi va alege alt standard, fie el şi la bloc, dacă i se oferă un altfel de confort. Iar toate aceste investiţii vor fi irosite, vor fi nişte costuri pe care nu le va plăti doar cel care a investit acolo. Sînt costuri pe termen mediu şi lung la nivelul oraşului.

Avem şi cartiere ce pot fi considerate reuşite din punctul de vedere al dezvoltării?

Sînt şi investiţii noi de calitate, în care s-au acordat importanţa şi dimensiunea adecvată spaţiului public. Sînt multe zone, chiar şi în cartiere construite pe vremea lui Ceauşescu, care, dacă ar primi o intervenţie corectă, ar putea redeveni zone foarte plăcute de locuit. De exemplu, zona Balta Albă. Atunci cînd s-a intervenit la spaţiile verzi dintre blocuri, a fost o mare revelaţie pentru locuitori. Dar, pe lîngă a face doar frumos, mai e nevoie de o investiţie care să aducă acolo funcţiuni şi servicii care să creeze o viaţă în acele zone, fără de care vor rămîne doar nişte cartiere-dormitor. Doar introducerea unui mall nu va rezolva această problemă. Interesant e că atunci cînd au fost proiectate iniţial, în perioada comunistă, aceste cartiere aveau şi nişte complexuri. Din păcate, acestea au fost „privatizate" pe bucăţele de valul buticarilor din anii '90. Cei care au venit acolo au încercat să facă afaceri de conjunctură, cum l-a tăiat capul pe fiecare. Mixul de servicii pe care trebuia să-l ai în cartier a dispărut. Acum, majoritatea acestor complexuri sînt într-o stare foarte proastă, unele chiar în ruină.

Poate părea mai puţin treabă de arhitectură sau de urbanist, dar acest gen de intervenţii constituie cheia unui oraş de calitate în care să locuieşti.

Un primar nu e administrator de bloc

Credeţi că aceste lucruri se vor forma de la sine, încetul cu încetul, sau pot fi grăbite? Poate un primar cu viziune să o ia înainte?

E ca la o plantă pe care nu poţi s-o faci să crească excesiv de repede, dar o poţi ajuta. Primarul este o persoană-cheie în succesul unui oraş. Trebuie să aibă un grup de oameni care înţeleg ce înseamnă dezvoltarea unui oraş şi că oraşele frumoase sînt şi oraşe de succes, bogate. Nu sînt nişte aglomerări conjuncturale în care s-au descărcat conjuctural saci de bani. Dimpotrivă, ele au atras bani tocmai pentru că au ştiut să-şi valorifice investiţiile. Oraşul modern este un *bussines* foarte complex care necesită pricepere în administrare, şi nu doar o întreţinere ca din partea unui administrator de bloc.

Care credeţi că e maximum ce se poate obţine de la Bucureşti? La ce putem spera de la acest oraş care astăzi arată aşa cum arată?

Eu cred că avem o părere mai proastă despre Bucureşti decît merită. El se poate schimba foarte repede. Impresia de urîţenie nu este dată neapărat de construcţii, ci, în primul rînd, de spaţiul public şi de felul în care el este administrat. Strada e un *no man's land* în care fiecare face ce vrea şi încearcă să scoată cît mai mulţi bani, fără să dea socoteală „interesului public" de care vorbeam mai devreme. Electrica pune stîlpul unde vrea ea, băieţii de la cablu trec pe unde vor, sîntem copleşiţi de publicitatea excesivă ce-şi canibalizează propriul *business*, toalete ocazionale, chioşcuri, bănci, transformatoare, semne de circulaţie şi de orientare puse de diverse instituţii fără să ştie una de alta... Dacă ne uităm cu atenţie la multe dintre pozele ce ne plac cu vechiul Bucureşti, o să descoperim cu surpriză că acele clădiri şi spaţii există şi acum, dar strada este cea care s-a schimbat fundamental şi creează senzaţia de haos şi disconfort.

Ştiu că sînteţi pentru demolarea zidului din jurul Casei Poporului.

Da, pentru că este un element extrem de toxic atît din punct de vedere al dezvoltării urbane, cît şi din perspectiva psihologică a felului în care locatarii acestei incinte, aleşii, se raportează la oraş. Văzut din aer, Bucureştiul are o pată neagră acolo, care omoară o mare parte din centrul oraşului. E, de fapt, un spaţiu nevalorificat care consumă bani şi nu produce, aşa cum ar trebui s-o facă. *Oraşul urban modern* este o utilizare cît mai bună a terenului, oferind o calitate a vieţii şi o dinamică economică, valorificînd interacţiunea socială şi culturală a locuitorilor săi. De ce ne plac Parisul, Londra sau Barcelona? Pentru spaţiile publice pe care le au, pentru discursul pe care ţi-l oferă ca oraşe, pentru acumularea de valori culturale şi, de ce nu, pentru efervescenţa aglomeraţiei urbane.

Faceţi parte dintre iniţiatorii proiectului numit TUB (Transcentral Urban Bucureşti).

TUB e un proiect apărut dintr-o frustrare de arhitecţi, locuitori ai acestui oraş. Este o soluţie dată de Bucureştiul aşa cum este el în momentul de faţă şi care are un potenţial extraordinar, uşor de valorificat, nu e o idee importantă. Proiectul TUB propune în primul rînd intervenţii specifice dezvoltării urbane moderne, adică lucruri ce ţin de conectivitate, de valoarea spaţiului public, de înţelegerea acestuia, atît din perspectivă funcţională sau de reprezentativitate, cît şi de harta emoţională a Bucureştiului, de care uităm uneori. Nu e vorba deci de ceva exclusiv estetic, de *show off*, de „hai să facem frumos".

Să explicăm mai exact ce este acest proiect.

Este un traseu-circuit în care pietonul şi bicicliştii vor fi prioritari, care conectează zonele cele mai importante din centrul oraşului – importante din punct de vedere socio-cultural, istoric, economic şi comercial sau de reprezentare. Un alt rol important este reconectarea zonei din jurul Casei Poporului la centrul oraşului şi refacerea din punct de vedere funcţional şi organic a centrului tradiţional al oraşului. Proiectul TUB este în acest moment pe agenda de proiecte a primarului general şi sper să avem cît mai curînd, anul viitor, primele rezultate în teren ale acestuia.

Nu ştim să lucrăm în echipă

V-aţi zbătut în ultimii ani cu diverse asemenea proiecte, a fost o continuă luptă. Nu era mai comod să vă angajaţi la un serviciu de urbanism, la o Primărie, să decideţi de acolo care proiect merită şi care nu?

Mă pasionează dezvoltarea urbană şi am încercat să operez cu acele instrumente care cred că lipsesc. Bazat pe expertiza mea de *business* de comunicare, pe formaţia mea de arhitect şi în condiţiile în care am devenit şi un modest dezvoltator (o formulă prin care am încercat mai degrabă să înţeleg eu însumi nişte mecanisme şi cît de mult poţi să mergi fără să fi afectat de deciziile administraţiei), mi se pare mult mai interesantă zona asta din care pot construi şi sprijini iniţiative sau proiecte. Nimic din ceea ce fac nu îmi aparţine mie în exclusivitate. În toate aceste proiecte am parteneri pentru că genul acesta de activitate nu poate fi făcut de unul singur. Mă preocupă cum faci ca oameni din domenii diferite să poată colabora pentru un concept integrat. Lucrul acesta nu e simplu, mai ales în România care nu are o cultură a lucrului în echipă.

Mai avem şi alte proiecte care încă nu sînt publice. Ele sînt bazate pe un potenţial existent ce poate fi valorificat inteligent de către oraş, după ce trece printr-un proces de confirmare şi de negociere publică. Acest proces garantează valabilitatea, investiţia şi impactul în timp al acesteia.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Monica TĂNASE

Fetiţa care trage de o păpuşă pînă o face să rîdă

__Ioana Chelaru-Popovici__ este cel mai modest om dintre cele mai bune actriţe de la Teatrul de Păpuşi Ţăndărică. Un om ce îţi dezvăluie o fermecătoare poveste despre sacrificiu şi afirmare, despre binecuvîntarea de a trăi lîngă oameni grozavi şi, mai cu seamă, despre a cîştiga şi a menţine ceea ce pentru unii e comoară, pentru alţii o povară: respectul.

Ioana s-a născut într-o casă din Sfinţii Voievozi. În miezul Capitalei. Avea un frate mai mare şi doi părinţi trecuţi de 40 de ani. Copil vesel şi plin de viaţă, Ioana trebuia să ajungă artist. Era fiica unui chimist care la 30 de ani a început o a doua facultate, de limbi străine. Un intelectual ambiţios, cu nume de dregător moldovean, cel mai harnic constructor al simţului artistic al celei ce avea să devină, 20 de ani mai tîrziu, actriţă. Aşa încît, la mai puţin de 10 ani, Ioanei i se angajează o profesoară de pian, *fräulein* Erna Glanz. „Nu am putut să învăţ nimic pentru că o uram pe profesoară. Era Cruella de Vil în carne şi oase. Uscată ca o smochină, ascuţită ca o scobitoare, cu o coamă blond-spălăcit, o blană groasă, purta în permanenţă sub braţ, cu eleganţa cu care un englez îşi poartă acolo umbrela, un căţeluş. O potaie mică, în permanenţă mîrîitoare. Oribilă apariţie. Altfel, o profesoară excepţională. Iar dacă mă întrebi acum, îmi pare atît de rău că nu am continuat să iau lecţii de pian. Am renunţat foarte, foarte repede. Iar bietul tata s-a supus!“ *Fräulein* Glanz nu s-a mai întors niciodată în casa familiei Chelaru, dar răul fusese făcut. Copiliţa timidă şi nesigură a descoperit un loc minunat în care putea să piardă ore întregi, fără să o supere nimeni.

Pe aripile vîntului

Era un loc de poveste, despre care auzise vorbindu-se acasă, loc pe care şi-l imaginase în zeci de feluri, dar nu intuise nici pe departe magia ce avea să o ţină acolo, în cămăruţele mici, ascunsă în dulapuri, pitulată pe sub mese. În cabina de montaj sau la înregistrările de teatru radiofonic, Ioana cea mică şi brunetă se uita fascinată cum unchiul ei, Romeo Chelaru, tăia banda, lucra. „El m-a sprijinit şi m-a îndrumat pe un drum pe care nu-l credeam făcut pentru mine... teatrul. Stăteam, mică fiind, ascunsă în sala de lectură a Radiodifuziunii, fascinată de marii actori, de care eram îndrăgostită: Victor Rebengiuc, Ştefan Iordache.“ La 12 ani, avea să fie distribuită alături de aceşti actori, de care era vrăjită, într-o adaptare radiofonică a romanului *Pe aripile vîntului*. Victor Rebengiuc era Rhett Butler, Valeria Seciu era Scarlett O'Hara, iar Ioana era sora mai mică a Valeriei Seciu, Sue Ellen. Magie, extaz! Numele ei, atît de aproape de numele unor actori consacraţi. Ioana a savurat momentul de glorie, şi, plină de curaj, primeşte şi conduce cu putere şi drăgălăşenie propria emisiune radio. O emisiune cu copii, prezentată de o copiliţă care nu ştia ce urma să i se pregătească mai tîrziu. Avea 12 ani.

31 mai 1990...

...este ziua în care s-a produs cel mai mare cutremur din România de după Revoluţie. Ioana era la catedră, într-o clasă dintr-o şcoală din Bucureşti. Preda. Era lecţia ei de sfîrşit de Şcoală Normală, lecţia de diplomă. Învăţătoarea titulară a clasei stătea cuminte într-o bancă din fund. Comisia de evaluare, cei ce îi fuseseră profesori, unii aspri, alţii îngăduitori, ascultau acum cu atenţie modul în care Ioana îşi pregătise şi preda lecţia. Era toată numai zîmbet poate şi pentru că ştia că nimeni nu-i vede tremurul inimii şi nici nodul din stomac. Mama şi tata aşteptau rezultatul cel bun. Ioana făcuse un pas înapoi spre tablă şi se pregătea să scrie ceva. Creta începu să alunece pe tablă şi în urma ei rămîneau dungi fără noimă. Prima dată, Ioana a crezut că este tremuratul mîinii ei. Şi s-a întors înspre copii. Începuse zguduiala. În clasă, învăţătoarea se ridicase în picioare, îşi pusese mîinile în cap şi ţipa: cutremur, cutremur! Fetiţa din banca întîi, de la mijloc, începu să plîngă. N-au trecut nici zece secunde şi clasa era în picioare. Învăţătoarea ţipa bezmetică, copiii plîngeau în sughiţuri. Parcă nu se mai zguduia nimic. Dar clasa era un haos. Ultimul strigăt care s-a mai auzit a fost al Ioanei. Cu voce caldă, Ioana începu povestea, despre duhurile pămîntului care, din cînd în cînd, de cînd erau părinţii voştri mici, de mult, de mult, atunci cînd vor ele, se pornesc pe un rîs, şi rîd şi rîd de se rostogolesc, acolo, în căsuţele lor mici de sub noi, rîd de se prăpădesc cînd aud vreo minciună gogonată sau vreo istorie prostească. Fetiţa cu codiţe, din banca întîi de la mijloc, ridică ochii spre învăţătoarea cea tînără. Se vedeau urme de lacrimi pe obraji. Învăţătoarea, în spatele clasei, se potoli aşa cum începuse, dintr-odată. Pămîntul se mai cutremură încet de vreo două ori. Noi le spunem replici, copiii din acea clasă, din acea şcoală din Bucureşti ştiau că sînt hohote ale duhurilor pămîntului. Şi aşa, Ioana deveni învăţătoare. Nimeni, nici mama, nici tata, nici unchiul n-aveau să ştie decît mult mai tîrziu miracolul ce se petrecuse în acea sală de clasă, în dimineaţa cutremurului. Ioana fermecase şi ţinuse în frîu cel mai greu de stăpînit public din lume, copiii.

Minune Sentiment

Tînăra absolventă primeşte repartiţie de catedră la Şcoala nr. 13. Dacă Şcoala nr. 12 se afla undeva prin cartierul 1 Mai, printr-o simplă deducţie, Şcoala nr. 13 ar trebui să fie aproape, deci, lîngă casă, s-a gîndit toată familia. Dar dacă ar fi fost aşa, poate că experienţa de patru ani în Şcoala nr. 13 nu ar mai fi lăsat aşa o amintire. Se afla la vreo 12 staţii RATB, de la gară, înspre Mogoşoaia. Trebuia să iei troleul pînă la ieşirea din oraş, apoi cursa preorăşenească 460, încă vreo şase staţii. Aflînd vestea, mama a vrut să vadă locul. „Domnişoara Viorica“ – aşa i se spunea mamei acolo unde lucra, adică la Spitalul de Psihiatrie, la psihologie infantilă. Era psiholog în acel loc al durerii şi uitării de 40 de ani şi îşi alesese această meserie după ce renunţase la tot pentru a avea grijă de tatăl ei bolnav. Blajina ardeleancă luase de multe ori decizii ce îi intrigase pe cei din familie. Aceasta din urmă, de a-şi scoate fiica din văgăuna de şcoală în care nimerise, nu avea de ce să mire pe cineva. Altcineva a produs uimire. Ioana a refuzat să plece, ba mai mult, a rămas în şcoală patru ani. Cel mai important om din zonă era portarul şi administratorul, Holbatu. Cine ştie dacă ăsta era numele lui sau i se spunea aşa pentru că rămînea tîmp şi se holba la tine şi atunci cînd îl întrebai despre vreme, şi atunci cînd îl întrebai despre Dumnezeu.

Ioana a rămas la şcoala din Mogoşoaia mai mult decît s-ar fi aşteptat oricine dintre cei care o cunoşteau. Povestea cu nesaţ despre Minune Sentiment, puştiul bruneţel şi ştrengar din clasa a III-a, despre mama lui care i-a adus într-o zi, pitită în vestă, o ciocolată Africana. A scos-o afară cu gîjă şi teamă, uitîndu-se în stînga şi-n dreapta de parcă i-ar fi strecurat un pistolet. Povestea despre nimicuri ca şi cînd Şcoala nr. 13 din Mogoşoaia, cu gard fără zăbrele, cu toaleta în fundul curţii, cu un teren de sport înţelenit, pe care păşteau în voie vreo trei porci şi cîteva gîşte, şcoala asta era miezul Universului. Şi toţi ascultau uluiţi cum fetiţa timidă şi nesigură de altădată vorbea cu atîta siguranţă despre Minune Sentiment, care a învăţat „El Zorab“, dintr-o carte fără coperte, pe care o găsise într-o ladă, pe care o furase taică-său din tren. Şi învăţase poezia asta pentru că era vorba despre cai. Şi era aşa de mîndru că reuşise să o înveţe, încît toată ziua a stat ţanţoş ca un cocoş în ogradă. Şi cînd don'şoara l-a întrebat ce e, s-a înroşit tot ca o fată mare şi a început să turuie.

Şi, într-o bună zi s-a întrebat şi Ioana despre rosturi. Despre cît o să mai dureze amuzanta viaţă din Şcoala nr. 13, la şase staţii cu autobuzul 406, cursa preorăşenească.

Sfoara, pînza, pălăria

În vara aceea a luat lecţii de teatru cu un prieten de familie. În toamnă a mers la facultate. S-a înscris la secţia de păpuşi. Concurenţa? Cum se ştie, 20 de candidaţi pe un loc. Vorbeşte despre admitere ca despre o experienţă înfiorătoare. O sală mare, care făcea ecou. Întuneric beznă. Doar undeva, în fundul sălii, o lampă cu o lumină chioară. Şi mai în spate, în întuneric, o voce. De femeie. Puteţi începe! Şi începu să turuie fără să se mai gîndească la nimic din ce o frămîntase pînă atunci: actriţă, adică din tagma lui Victor Rebengiuc sau a Valeriei Seciu. Oare nu îndrăznesc prea mult? Oare sînt suficient de bună pentru asta? Ce va zice mama, ce va zice tata, dacă nu voi reuşi?

Ioana şi-a încheiat improvizaţia, iar vocea a răsunat din nou sec: mulţumesc! Apoi, ca în poveşti, uşile Institutului s-au închis în urma ei şi s-au mai deschis abia după două săptămîni, cînd fata de 24 de ani a aflat vestea cea bună: era admisă la secţia de păpuşi. Şi dacă s-a gîndit vreo clipă că păpuşeria este sora rahitică a *actoriei*, ideea i s-a şters în prima lună. Făceau cursuri comune cu studenţii de la actorie. În plus, ei aveau orele de îndemînare. Stătea toată ziua la şcoală. „Primul an am făcut doar balerina. Mişcare. Cu mîna, din *poignet* construiam o balerină şi imitam mişcările ei: piruetă, întinde, graţie, graţie, suplete, eşti o balerină, nu?, striga profesoara în timp ce noi ne chinuiam degetele. În plus făceam improvizaţii. O sfoară, o batistă şi o pălărie. Restul – imaginaţie. Şi ce putea ieşi din astea!“

În facultate l-a cunoscut pe soţul ei, pe Leonard, despre care povesteşte simplu: „acest bărbat a fost alături de mine în cele mai grele momente ale vieţii noastre, însemnînd atît procesul cu casa (revendicată într-un proces costisitor, care ne-a epuizat de nişte falşi moştenitori), cît şi boala lungă şi dureroasă a tatălui meu. Sîntem împreună de 13 ani. Am regăsit în el aceleaşi calităţi pe care le-am admirat la tatăl meu. Delicateţea, fermitatea, calmul şi echilibrul“. Şi de-atunci joacă împreună, pe aceeaşi scenă. Sînt păpuşari. Dau viaţă paiaţelor, sînt maeştri ai gesturilor, ai mişcărilor, ai nuanţelor care fac o bucată de cîrpă colorată să prindă expresie, să plîngă, să rîdă, să se supere, să bombăne, să mormăie, să facă în ciudă, să se tăvălească pe jos de rîs, să ţopăie, să se bucure. Totul, în faţa celui mai pretenţios public, copiii.

Ea este Ioana, femeia care trage de o paiaţă pînă o face să rîdă, femeia pe care dacă nu aţi văzut-o pe scenă, să nu spuneţi că o cunoaşteţi!

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Cine ne „fură“ turiştii?

Înprag de campanie electorală, spiritele politice încep să se ciocnească. Pe toate planurile. Noul scandal care ţine prima pagină a ziarelor vizează acuzele potrivit cărora la Ministerul Turismului au fost cheltuite sume mari de bani fără justificare. Bineînţeles, s-a înfiinţat şi o comisie de anchetă, condusă de liberalul Ludovic Orban. Comisia atacă lipsa de transparenţă, afirmînd că ministrul Turismului nu a pus la dispoziţia anchetatorilor toate actele ce dovedesc legalitatea cheltuielilor. De cealaltă parte, Elena Udrea nu numai că respinge acuzele, numindu-le nefondate, dar, mai mult, acuză la rîndul ei legitimitatea comisiei, pe care o vede doar ca pe un pretext PNL de a denigra un ministru PD-L. Ministrul Udrea contestă zvonurile de delapidare, preşedintele liberal al comisiei face presiuni prin presă acuzînd reaua voinţă a ministrului, iar totul se transformă într-un bîlci în care vina valsează de la un partid la altul.

În tot acest timp, ce se întîmplă cu turismul românesc? Decade, şi atît operatorii străini cît şi investitorii se retrag, acuză lipsa infrastructurii, a serviciilor şi, pe scurt, a dorinţei de a se face ceva cu adevărat profitabil în acest domeniu, iar puţinele locuri turistice pe care România ar putea încă să le mai valorifice sînt lăsate de izbelişte, devenind probleme doar în discursurile şi gîlcevile politice.

Iar în spatele ţuturor acestor gîlcevi, se tot adună pe hîrtie statistici clare, financiare şi de viitor, care stau mărturie pentru declinul real al turismului în ţara noastră. Bunăoară, românii preferă străinătatea, chiar şi cei fără bani preferînd un sejur „în afară“. E mai ieftin, e mai bun. Cel mai adesea, în topul vînzărilor de pachete turistice ale diferitelor agenţii figurează Bulgaria.

Iar Bulgaria este doar un prim termen de comparaţie pentru turismul în România. Paradoxal, avînd în vedere piciorul de egalitate de pe care au plecat ambele ţări, şi poate avînd parte chiar de mai puţine avantaje ca noi, bulgarii ne-au luat-o clar înainte la acest capitol. Datele statistice sînt de netăgăduit: în primele patru luni ale acestui an, conform declaraţiei directorului Agenţiei Bulgare de Turism, Aneliya Krushkova, citată de Novinite, numărul turiştilor români care au vizitat Bulgaria a crescut cu 80% faţă de perioada similară a anului trecut. Pentru sceptici, există şi statistici româneşti: potrivit BNR, tot în primele patru luni ale acestui an, turiştii români plecaţi peste graniţă au scos din buzunare în jur de 365 milioane de euro, cu 87 de milioane de euro mai mult decît au cheltuit străinii pe la noi.

Se continuă aşadar tradiţia începută cu ani în urmă, cînd în 2006, dacă România a încasat aproximativ un miliard de euro din turism, economia bulgară a beneficiat la acest capitol de 2,2 miliarde euro, adică încă o dată pe atît.

... Iar dacă în trecut mai puteam vorbi de o oarecare rivalitate cu ţara vecină pe acest domeniu, în prezent aceasta s-a estompat, Bulgaria nemaiavînd de fapt un competitor real în ţara noastră.

Cum ne-au furat bulgarii, românii

Se spune adesea şi cu un soi de autovictimizare dezinvoltă: da, dar la dezvoltarea turismului în Bulgaria au contribuit foarte mult investitorii vestici, mai ales cei germani. Nu se şopteşte însă nici o vorbă despre cum şi despre „de ce“ acei investitori germani nu au mai venit şi în ţara noastră. Nu se vorbeşte de faptul că litoralul la noi, spre deosebire de cel bulgar, vîndut cu cap şi doar unui număr restrîns de investitori care au reuşit să ţină în frîu dezvoltarea şi investiţiile, a fost împărţit, „pe şestache“, cîte o bucăţică ici, cîte un hotelaş dincolo, totul transformîndu-se în prezent într-un fel de căruţă trasă de zeci de boi (scuzaţi expresia!) în zeci de direcţii diferite.

Ce a mai dus la reticenţa acestor investitori vestici la noi? Doar dacă am vorbi de legislaţie, ambiguă şi schimbătoare de la un mandat la altul. Apoi, bineînţeles, lipsa unei infrastructuri care ar fi permis dezvoltarea unui turism durabil. La ambele capitole, Bulgaria a lucrat şi a reuşit să se pună la punct. De altfel, doar anul acesta peste 500.000 de turişti români au vizitat Bulgaria, şi numai cîteva mii de bulgari s-au aventurat în România. Exclusiv în staţiunile montane, iar de la an la an încasările Bulgariei din turismul internaţional cresc vertiginos. Nu acelaşi lucru spun statisticile despre România.

De aici şi campaniile anti-Bulgaria de acum cîţiva ani: „la bulgari e rău, serviciile sînt proaste, mîncarea e proastă, nu vă duceţi acolo pentru că poliţia e coruptă, iar pe şoselele lor (de altfel foarte proaste), vă opresc cu nesimţire şi vă usucă de bani.“ Azi, toate acestea nu prea mai au sens, de pomană le mai spui, pentru că românii văzînd realitatea cu ochii lor şi simţind-o în propriile buzunare, împînzesc staţiunile bulgare.

...Ce a rămas însă în spatele acestor campanii? Pe de o parte, un soi de fals patriotism care mai urlă din cînd în cînd pe forumuri: din cauza ăstora care se duc la bulgari sau a agenţiilor de turism care nu promovează îndeajuns litoralul românesc, n-o să se mai dezvolte turismul aici. Pe de alta, o lehamite a turiştilor români faţă de propria ţară.

O poveste bulgărească: Nessebar

Ochiul lui Allah legat pe o sfoară răsucită din piele se prelinge pe lîngă nişte saboţi olandezi, gravaţi cu *„I love Bulgaria“*, care tronează în mijlocul unei mări de săpunuri mici, de cîte 1 leva fiecare, învăluiţi într-o aromă bulgărească de trandafiri. Puţin mai sus, pe un alt raft, stau mirodenii pentru *„chicken kebap“* sau pentru *„pizza mexicana“*, borcănele pline de ingrediente 100% bulgăreşti, aranjate ingenios, pe straturi, sub formă de modele. Tarabele de suveniruri ce se întind în centrul oraşului, discret, deşi îmbină reţetele de succes a numeroase culturi, adoptate şi adaptate tărîmului bulgăresc, sînt pline de un bun-gust inedit pentru o staţiune turistică. Nessebar este o localitate a districtului Burgas, orăşel transformat dintr-un mic sat de pescari într-una dintre cele mai cochete staţiuni turistice de pe malul Mării Negre. Oraşul vechi, aflat la aproximativ 100 de kilometri sud de Balcic, este o peninsulă cu foarte multă istorie, despre care se spune că face parte dintre cele mai vechi oraşe din Europa, prima atestare fiind din anul 510, d.C., cînd figura ca aşezare grecească. (Dacă te aventurezi în largul mării, se mai spune că pe sub apă poţi vedea ruinele aşezărilor de demult.) Nessebar-ul este de altfel şi monument UNESCO, prezervat integral, care şi datorită acestui lucru şi-a cîştigat în timp un soi de clientelă selectă, oameni dornici de o distracţie elegantă, antagonică opulenţei şi extravaganţei de la Albena sau Nisipurile de Aur.

Aici hotelurile arată ca mici pensiuni, totul e foarte intim, de dimensiuni reduse, abordînd un aer select, renunţînd pe cît posibil la abuzul comercial. Aici, pînă şi chelnerii, deosebit de amabili şi părînd să aibă şcoala unui serviciu de tradiţie (acel gen de chelner care, deşi poate umflă nota, îţi rămîne prieten), îşi rezervă dreptul de a te selecta ca potenţial client. Mîncarea este şi ea o combinaţie de culturi gastronomice. Găseşti de la ardei umpluţi, sărmăluţe în foi de viţă, la pui mexican sau *shopska salad* (salată bulgărească în stil bulgăresc – adică fără şuncă, ou sau măsline, doar legume şi brînză) şi un soi de omletă cu legume, una dintre mîncărurile lor preferate.

Străduţele oraşului sînt înguste, din piatră cubică, dificile pentru tocuri, dar pline de un farmec vechi, sporit de ruinele antice şi de casele păstrate în stil tradiţional. Toate sînt construite pe fundaţii înalte de piatră, înconjurate de curţi cu porţi mari, de lemn, ornamentate cu gust cu încuietori metalice, lucrate cu tot soiul de modele tradiţionale.

În Nessebar există şi un număr impresionant de biserici. Pe vremuri pe aici ar fi fost ridicate nu mai puţin de 40 lăcaşuri de cult, azi însă se mai pot certifica doar 26, dintre care, ca obiective turistice, pot fi vizitate Biserica Sf. Ştefan unde turiştii pot admira fresce originale, pictate între secolele XI şi XVII şi Biserica Sf. Spas. Acelaşi turist, avid de informaţii, are la dispoziţie şi cîteva muzee, ruinele existente peste tot în oraş, frumos luminate pe timp de noapte, plus o baie turcească şi o moară de vînt.

...Cît costă un sejur în micul paradis? Rezervat din timp, 7 zile în plin sezon, cazare, mîncare, băutură şi suveniruri, în jur de 200 de euro.

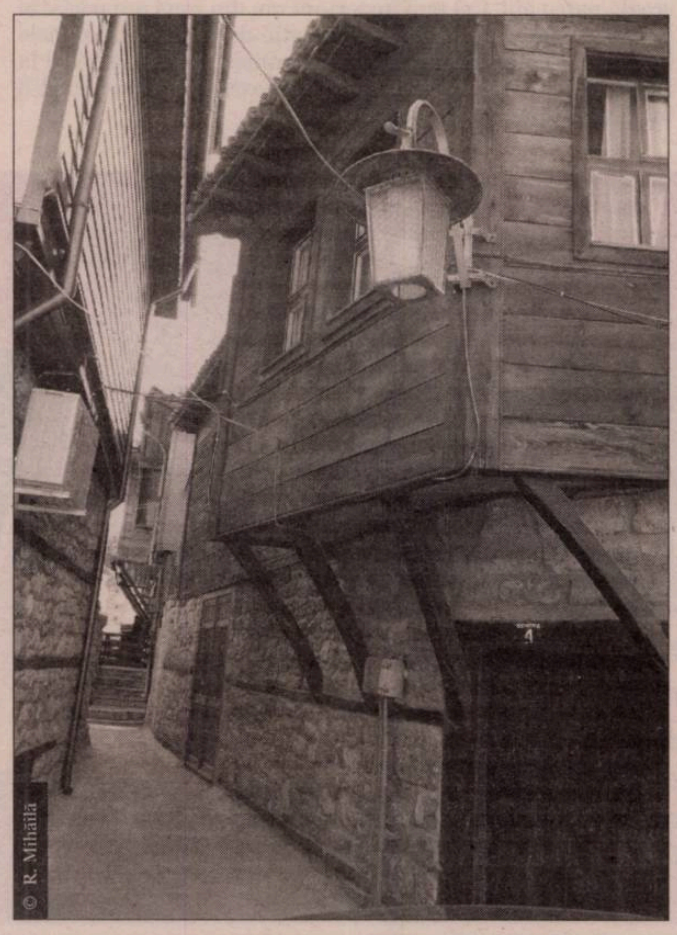

Turiştii şi localnicii

Cei mai mulţi turişti sînt nordici şi germani. Află de Nessebar prin „puternica“ reclamă făcută de operatorii lor de turism. De multe ori e descris ca fiind un oraş de calitate vestică, la preţuri estice, ceea ce este foarte adevărat. Nici unul dintre turiştii cu care am intrat în discuţie nu s-a arătat dezamăgit, nu s-a declarat cîtuşi de puţin înşelat în aşteptări.

Însă nu doar preţurile şi reclama atrag turiştii. Niels, un pensionar norvegian, aflat într-un tur al Europei de Est, împreună cu soţia sa, cu care am împărţit acelaşi hotel, mărturisea foarte deschis că dintre toate staţiunile de pe litoralul Mării Negre, Nessebar-ul i-a rămas cel mai mult la inimă prin simplitatea sa, o simplitate „diversă“. Pentru că aici te poţi distra, te poţi odihni, poţi vizita muzee, poţi mînca bine, poţi face plajă sau sta la terase, ai parte de absolut orice. A mai amintit Niels că a fost şi prin România, ştiind însă că sîntem români, a ocolit subiectul cu delicateţe. E mai bine în Bulgaria a fost concluzia sa finală.

Dintre localnici, ne-am împrietenit cu Leon, proprietarul unei terase aflate chiar pe malul mării. Mai are şi o pensiune în munţi, pentru schiori, iar ce strînge peste vară aici, investeşte iarna acolo.

A fost din totdeauna aşa? Categoric nu. Deşi Nessebar-ul a avut încă din anii '80 un statut privilegiat de monument UNESCO (fiind astfel salvat de construcţiile comuniste şi păstrat aproape intact), sărăcia era mare, iar turişti puţini şi majoritatea bulgari. Abia după ce investitorii nemţi au luat mare parte din litoralul bulgăresc, atunci s-a simţit brusc o ameliorare şi o şansă nesperată pentru locuitorii de aici. „Şi noi eram ca românii. Nu ştiam cum, nu ştiam de unde să pornim. Exemplul vestic însă, finanţările şi posibilităţile de a ne deschide micile afaceri, susţinute de numărul mare de turişti aduşi aici de către operatorii lor, ne-au făcut să învăţăm treburile din mers. Trebuia să învăţăm, altfel ne duceam din nou la fund.“ Întreb de „ochiul lui Allah“ sau de *„bulgarian delights“* – un soi de *turkish delights,* dar ambalate în cutii cu emblema Nessebar. Recunoaşte zîmbind hîtru că, într-adevăr, foarte mulţi s-au lansat în a „copia“ multe exemple de suveniruri, dar şi de „ospitalitate“ din afară. „Dăm de exemplu, *«free shots»* clienţilor, pentru a-i fideliza“. Bineînţeles, băuturile gratuite sînt dintre cele mai ieftine, lichior de mentă amestecat cu mastică bulgărească, dar efectul este de milioane. „Am învăţat că prin mici gesturi de prietenie, poţi cîştiga, pînă la urmă, foarte mult.“

...Am părăsit meleagul bulgăresc, am revenit în ţară, intrînd pe la Vama Veche. Am ajuns în timp pentru a prinde scandalul Udrea-Orban privind fondurile şi investiţiile Ministerului Turismului în promovarea României. Am văzut, intrînd prin centrul Capitalei, noul clip-spot publicitar pentru România, atîrnînd strălucitor de o casă veche de pe lîngă Magazinul Unirea. Şi m-am gîndit cu adînc reproş patriotic să-mi rezerv din timp, pentru anul viitor, o cameră la hotel în Nessebar. Căci, pînă una alta, pînă se rezolvă cu scandalul promovărilor turistice, pînă se pun la punct serviciile şi ofertele, „hoţii“ ăştia de bulgari ne-au furat pînă şi planurile de viitoare vacanţe.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Reflecţiile unui (fost) lider maximo.** Chiar dacă a dipărut din prim-planul politicii cubaneze în 2006, lăsîndu-l la cîrma ţării pe fratele său, Raul, Fidel Castro este în continuare foarte vizibil. Sau, mai bine zis, citibil: la doar cîteva zile după ce *el lider maximo* şi-a sărbătorit aniversarea (a împlinit 83 de ani), s-a lansat la Havana un *Dicţionar de cugetări* ale comandantului suprem. Salomon Susi Sarfati, autorul volumului, a adunat, în ordine alfabetică, opinii şi idei exprimate de omul de stat, urmărind „dimensiunea educativă" a „operei politice şi filozofice". Dicţionarul cuprinde aproape 2000 de articole care sar de 350 de pagini. Nu e vorba de o „cărticică roşie" sau de cine ştie ce manifest comunist, ci de o apariţie care se vrea cît se poate de serioasă. Ambiţiile filozofice ale liderului le sînt binecunoscute cubanezilor, care pot urmări regulat în ziarul *Granma* „Reflecţiile" sale. În cea mai recentă apariţie televizată – prima, după o absenţă de un an de pe micul ecran – poate fi văzut împărtăşind unor studenţi cîteva dintre „reflecţiile" sale. Secvenţa video a fost foarte scurtă, oamenii şi-au putut da seama că liderul lor vorbea despre încălzirea globală: la un moment dat, ar fi spus că „se petrec lucruri foarte, foarte, foarte grave". (după *Die Welt)*

● **Banii au miros... de cocaină.** Aproape 90% dintre bancnotele în circulaţie în SUA conţin urme de cocaină – se arată într-un studiu realizat de American Chemical Society –, o creştere de 20% faţă de precedentul studiu, realizat în urmă cu doi ani. Cercetătorii au verificat, prin sondaj, bancnotele din peste 30 de oraşe mari şi din cinci ţări. Bancnotele din SUA şi Canada au cel mai mare grad de contaminare (între 85%-90%); în Brazilia, 80% dintre bilete sînt contaminate; China şi Japonia au un nivel scăzut de contaminare, e vorba de proporţii variind între 12% şi 20%. Cercetarea reprezintă o modalitate alternativă de a verifica răspîndirea consumului de cocaină. Cercetătorii care au întreprins studiul sînt surprinşi de rezultate. Unul dintre sociologii implicaţi e de părere că această aparentă creştere a consumului de droguri ar putea fi explicată de recesiunea economică: tot mai mulţi oameni disperaţi au devenit dependenţi de droguri puternice. Analiştii de la American Chemical Society, care realizează acest studiu periodic, susţin că bancnotele pot să se contamineze cu cantităţi infime de cocaină, în momentul schimbului dintre cumpărător şi dealer sau atunci cînd sînt folosite pentru a inspira praful alb. Se estimează că peste şase milioane de persoane consumă regulat cocaină în SUA. Acest „sector economic" reprezintă între 35 şi 70 de miliarde de dolari anual. (după *AFP)*

VENERABILUL POST-SCRIPTUM S-A TREZIT LA METROU, TRIUMFALIST ŞI NEGOCIABIL

● Venerabilul fost lider ţărănist Ion Diaconescu, în vîrstă de 92 de ani, revine în actualitate cu un interviu dat cotidianului *Evenimentului zilei,* în care afirmă: „Femeile şi familia sînt punctul slab al lui Traian Băsescu". Ciudat, eu aş vedea la actualul preşedinte cel puţin vreo zece puncte mai slabe decît ăsta, ba chiar atît de slabe, încît acest aspect, prin comparaţie, pare aproape simpatic. Dle Diaconescu, n-o să credeţi: la capitolul slăbiciuni politicianiste, de la Carol al II-lea încoace, lucrurile au mers din rău în mai rău... **(M. Ş.)**

● Un post-scriptum trist la minunata repovestire cosaşiană din numărul trecut, despre *Nanuk cel din Nord*: „Nanuk cel real a murit la cîteva zile după încheierea filmărilor, de inaniţie, pe banchiză" – informaţie aflată din cartea lui Alberto Manguel *The City of Words*... **(a. l. ş.)**

● La Euronews, l-am văzut cu urechile mele pe raperul chinez Ciuang Zi; am înţeles din comentariul european că băiatul evită politicul, dar bagă texte tari despre viaţa zilnică a poporului său. Înaintea lui am auzit cu ochii mei prestaţia unei trupe hip-hop tot din ţara lui Deng Xiaoping, fie-i numele de-ajuns de binecuvîntat. Tovărăşelele dansau americăneşte la fel de impecabil precum mărşăluiau fetele din detaşamentele revoluţiei culturale. China, bobocule, s-a trezit de mult, dar noi dormim şi nu vrem să ne deşteptăm. **(R. C.)**

● Un nou semn de civilizaţie în mîndra noastră capitală europeană: au apărut toaletele publice la metrou, în staţiile Piaţa Victoriei şi Piaţa Unirii. În schimb, au dispărut scările rulante, majoritatea fiind în reparaţie. Aşa că trebuie să te gîndeşte foarte bine unde vrei să fii: deasupra sau dedesubt. **(A. P.)**

● Se pare că oamenii au memorie bună, dar nu sînt prea la zi cu informaţia: doi ani după ce am încheiat colaborarea cu Festivalul „Anonimul", lumea încă mă întreabă „Cum a fost în Deltă?" Cît despre TVR, aceasta nu are nici

Cu ochii-n 3,14

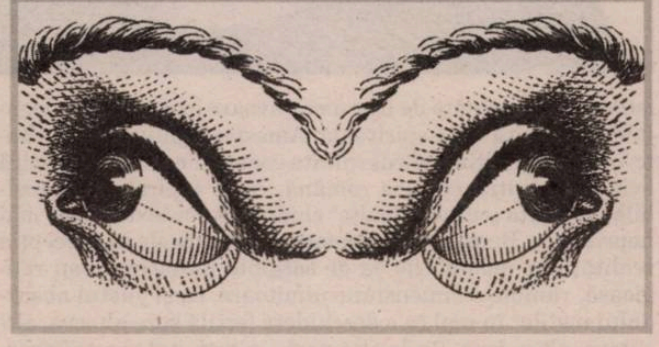

memorie, nici informaţie: un reportaj despre ultima ediţie a festivalului – difuzat sîmbăta trecută – anunţa, triumfalist, faptul că „animaţiei i s-a făcut, în fine, dreptate, devenind o secţiune separată de scurtmetrajele de ficţiune". Ăsta fiind fix primul lucru pe care l-am făcut în calitate de selecţioner, în 2006... Dar 6-le e un 9 întors, după cum se ştie. **(a. l. ş.)**

● Chiar peste drum de noul sediu al redacţiei, pe o clădire de birouri nou construită, un anunţ sec: „Totul negociabil". Şi un număr de telefon. Aş suna, dar cine ştie cît îmi oferă pe conştiinţa mea şi poate cedez. Mai bine nu. **(C. G.)**

TREI ENORIAŞE FĂCEAU TOPLESS LA TELEFON ÎNTR-UN SACOU, ÎN PROPORŢIE DE PESTE 90%

● Discuţie între trei enoriaşe, care-l aşteptau „pe părintele" în cimitir pentru a sfinţi cîteva morminte. „Uite-l, hai că s-a urnit în sfîrşit, vine." „Nu vine, tu! Du-te, Nelule, după el că a uitat de noi. Uite că pleacă." „Strigă după el că ne lasă aici ca pe nişte proaste." „Da', stăm aici de atîta timp... Aştepţi nu ştiu cît, te bate soarele-n cap, el vine, dacă vine, aruncă de două ori cu vin pe pămînt, zice numai el ştie ce şi pleacă." „E abţiguit, toată lumea ştie că le cam trage la măsea, că afacerile şi băutura sînt singurele lui griji!" Şi tot aşa, asta după ce în biserică nu mai conteneau cu laudele la adresa felului în care citeşte şi cîntă părintele, a slujbelor pe care le ţine... Şi tot aşa, pînă cînd părintele s-a iţit printre morminte. Evident, femeile au uitat – ca prin minune? – de insolaţie şi-au început să-i pupe mîna şi straiele preoţeşti, să-i ureze sănătate, să-i mulţumească pentru grija pe care le-o poartă. Se zice că e bine să nu te pui cu omul prost că are mintea odihnită. Dar pentru femeile cu gura mare o exista vreun remediu? **(R. T.)**

● N-am nimic cu femeile musulmane care trăiesc în ţări europene. Nu vor să poarte blugi, nu ies din casă cu capul descoperit... e treaba lor! În schimb, bruştele schimbări de look ale romăncuţelor noastre care pînă mai ieri, înainte de măritişul cu prinţul din *O mie şi una de nopţi,* îşi expuneau buricele pe Magheru şi făceau topless pe plajă la Mamaia mi se par o culme a ipocriziei. La o farmacie, o duduie cu batic îşi flutura veştmîntul cu un aer infatuat, pentru a-şi pune în evidenţă sarcina avansată şi se băga în faţă, dînd din coate, în pur stil românesc. **(A. P.)**

● O văd tot mai des pe prinţesa Brianna Caragea participînd la emisiunile alea de la OTV în care nu se ştie niciodată care amant pe cine a omorît în nu ştiu care sat din ţară, în timp ce o rudă, un prieten, popa şi poliţistul satului vorbesc la telefon. Ce-au ajuns şi prinţesele! **(M. C.)**

● M-am uitat şi eu puţin la Festivalul de la Mamaia: prezentatorul purta un costum argintiu croit parcă din mercurul cyborgului din *Terminator 2*, pe scenă cînta transsexualul Naomi, iar în sală se afla Radu Mazăre îmbrăcat, decent, într-un sacou Hawaii. Acestea au fost singurele elemente care atestau faptul că festivalul nu se întîmpla în anii '80. **(M. C.)**

● Agenţia Naţională pentru Egalitatea de Şanse între bărbaţi şi femei are 67 de posturi. Te poţi gîndi că prin acest număr, fără soţ, niciodată în interiorul instituţiei nu se va putea realiza dezideratul egalităţii dintre femei şi bărbaţi. Teoretic, balanţa va înclina întodeauna într-o parte sau în alta (exceptînd cazul în care printre angajaţi s-ar afla un hermafrodit sau un înger). Practic, funcţionarii instituţiei sînt femei în proporţie de peste 90%, plus preşedinta Maria Moţa (care totuşi e bine că e o Marie, şi nu un Marin). **(A. M.)**

O TANTI NON-GUVERNAMENTALĂ, FOST MODEL, CIRCULA ÎN FUNDUL PĂMÎNTULUI, PE B1 TV, MERITATĂ, CĂPĂTATĂ ŞI TÎMPĂ

● În 76, o tanti are o conversaţie cu un tovarăş de drum ocazional. Şi-i zice: „Acum a cuprins orice locuşor. Totul a cuprins". Cine a cuprins orice locuşor? Logic: Mafia. **(D. S.)**

● O organizaţie non-guvernamentală din Brazilia, pe nume „SOS Pădurea atlantică", a demarat o campanie prin care încearcă să-i convingă pe cetăţenii responsabili să urineze în timp ce fac duş, de dragul mediului înconjurător, relatează *Le Monde* din 22 august. Conform calculelor ONG-ului, astfel s-ar economisi 4380 l de apă potabilă/persoană anual, care altminteri ar fi consumaţi pentru toaletă. În acelaşi spirit civic, aş propune alte măsuri care să ocrotească resursele planetei: renunţarea la tacîmuri, la hîrtie (inclusiv, ca să rămînem în aceeaşi arie de preocupări, la cea igienică), precum şi la toate obiectele din jur pe bază de metal şi plastic. Şi cine rămîne ultimul să stingă lumina. **(M. Ş.)**

● Cea mai bună veste a săptămînii trecute: aceea că „Bloggerii încep să urce scările tribunalului" *(Cotidianul* din 20 august). Un blogger pe nume „anonimul" (haha!) a fost dat în judecată de partea vătămată (o americancă de 36 de ani, Liksula Cohen, fost model *Vogue*), care a cîştigat procesul, obligînd „anonimul" nu doar la plata daunelor, dar şi la revelarea identităţii reale... Aleluia, de cînd aşteptam eu vestea asta! **(a. l. ş.)**

● Din istoria vitezei: cînd bicicletele au devenit o modă în anii 1890, au existat persoane care se temeau că vor fi desfigurate dacă vor pedala cu viteză în bătaia vîntului sau că vor căpăta ceea ce numeau „faţă de bicicletă"; prima persoană accidentată mortal de un automobil a fost o femeie, se numea Bridget Driscoll, era casnică în Croydon, Anglia, iar automobilul circula cu o viteză de 6 km/h. **(M. C.)**

● În Gibraltar, în peştera St. Michael, în fundul pămîntului, aud deodată ceva familiar: „Ia uite, bă...". Românii au devenit cu adevărat globali. **(I. P.)**

● Din goana telecomenzii, dau peste Oreste care îşi întreabă invitata emisiunii sale de pe B1 TV, *Codul lui Oreste:* „Ai încercat să te psihanalizezi?". Invitata era o fetiţă de 10 ani. **(M. C.)**

● Printre cerinţele Madonnei de a concerta la Bucureşti, pe lîngă cele 1370 de prosoape şi zeci de linii telefonice puse la dispoziţia ei, s-a numărat şi dorinţa de a avea apă... sfinţită. Dar, aici, dragă Madonna, nu mai e aşa de uşor, va trebui să te iei la bătaie cu enoriaşii noştri, să dai din coate, pumni în gură şi picioare la ficat. Pentru că la noi apa sfinţită trebuie meritată şi nu căpătată. **(S. G.)**

● Dacă, în România, secolul XXI va fi inteligent sau nu, asta depinde de două operaţiuni: 1) să se renunţe la ideea tîmpă că „fotbalul e doar un joc" şi 2) să se accepte ca fundamental adevărul născut şi consolidat în ultimii 50-60 de ani: spontană e doar coada la brînză. **(R. C.)**

„Fapte artistice curajoase, cu gust românesc“

– interviu cu Magda CÂRNECI, director ICR Paris –

Sînteţi autoarea conceptului „Sublimons les frontières“, preluat de FICEP (Forumul institutelor şi centrelor culturale străine din Paris) pentru Săptămîna culturilor străine care are loc între 26 septembrie şi 4 octombrie la Paris. Ce înseamnă a sublima frontierele?

Conceptul de sublimare a frontierelor a apărut în anii ’80 în legătură cu situaţia geostrategică tensionată dintre Estul comunist şi Vestul continentului european. Era legat de depăşirea în alt fel, prin comunicare pe toate canalele „invizibile“, prin creativitate conceptuală şi ingeniozitate socială, a îngrădirilor postbelice a liberei circulaţii a oamenilor şi a ideilor care pot schimba lumea. Iată că lumea comunistă a fost schimbată neaşteptat acum 20 de ani. Dar graniţe mai subtile, ziduri mentale uneori mai dificil de dărîmat decît cele reale ne separă încă de semeni ai noştri aparţinînd altor culturi, altor religii, altor continente. Frumuseţea acestei expresii merită reţinută pentru poeticitatea ei eficace, dacă pot să spun astfel, pentru profunzimea ei umanistă în continuare valabilă în lumea dezmărginită şi nu prea, în care trebuie să evoluăm. În cadrul unei Săptămîni în care 44 de institute şi centre culturale străine din Paris creează împreună o efervescenţă deopotrivă cosmopolită şi specifică, a sublima frontierele înseamnă un efort de a depăşi prin artă limitări geo-politice şi mentale pentru a reuni spiritul şi a salva sufletul culturilor....

Cum arată cartea de vizită a României la Paris prin proiectele pe care le desfăşoară ICR în această toamnă?

În afara Săptămînii de care aminteaţi mai înainte, în octombrie vom avea un concert cu a doua parte a integralei pieselor vocale de Enescu, după marele succes din iarnă de la sala Cortot. Volumul 3 din trilogia *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, publicat în franceză la editura Denoël, va fi prezentat în cadrul a trei acţiuni diferite – la Sorbona, la reprezentanţa din Paris a Comisiei Europene şi la o mare librărie din centrul Parisului – în prezenţa autorului, a traducătorilor săi în trei limbi diferite şi a cîtorva critici literari francezi cunoscuţi. Un colocviu internaţional intitulat „Intelectual din Europa de Est 1989-2009“, iniţiat de noi şi organizat împreună cu celelalte institute culturale din Europa centrală, va avea loc la Senatul Franţei în noiembrie, cu o participare prestigioasă – György Konrad, Alain Finkielkraut, Predrag Matvejevic, Danièle Sallenave, Tzvetan Todorov, Jacques Rupnik, Horia-Roman Patapievici, Gaspar Miklós Támas şi alţii. Colocviul va fi prezentat la TV France 3, la Radio France Culture, în ziarul *Libération* şi în revista *Esprit*. Cu toate aceste instituţii am stabilit parteneriate prestigioase, evenimentul se va bucura de atenţie mediatică maximă în cadrul sărbătoririi a 20 de ani de la căderea comunismului în Europa de Est. În fine, pentru sfîrşitul anului pregătim o paradă a fanfarelor româneşti, care vor defila prin Paris şi vor prezenta publicului obiceiurile de iarnă ale românilor.

În lumea pragmatică de astăzi, în care conceptul de „valori culturale“ a fost înlocuit de „produse culturale“ şi „industrii culturale“, care e strategia adecvată pentru a impune identitatea culturală românească în mediul acerb concurenţial de oferte din capitala Franţei?

Valorile româneşti sînt de fapt valori europene, întrupate într-un anume mod, trăite sub o anume condiţionare

istorică, impregnate de o anume savoare existenţială, degajînd o anumită aură spirituală. Amestecul pitoresc de arhaic, ortodox şi ultimă modernitate constituie o caracteristică evidentă pentru cultura română, ca şi aspiraţia irepresibilă, exigenţa „culturii înalte“ chiar şi în contextele cele mai neprielnice. Remanenţa dimensiunii spirituale în percepţia realităţii la români, fie ea de sorginte mitologică sau religioasă, rămîne o dimensiune uimitoare, ca şi gustul absurdului instilat în real ca o deschidere fertilă spre altceva, altcumva, altundeva. Pe de altă parte, creativitatea românească actuală este într-o ebuliţie extraordinară. Cred că trebuie ţinută o balanţă fină între conceptul axiologic de „valori“ şi cel pragmatic de „produse culturale“, între conţinutul şi forma a ceea ce vrei să promovezi. Valorile pot fi promovate şi ca produse, dacă nu uiţi că ele sînt nişte produse speciale, o „hrană“ mai fină, care implică sufletul, spiritul unei culturi, în ce are aceasta mai specific şi deci mai volatil, mai inefabil. Cred că propunerile spectaculare recente pot fi foarte bine echilibrate cu opere ale căror carate de autenticitate au fost verificate de trecerea timpului, opere care pot fi de altfel prezentate după cel mai modern marketing. Totul e o chestiune de dozaj în conceperea unui meniu cultural convingător, în care deschiderea către cosmopolit şi estetica mondială să fie completată cu specificitatea autohtonă în ce are ea mai profund, mai ireductibil uman. Apoi, efectele spectaculoase pe termen scurt trebuie completate cu ofertele care au în vedere timpul mediu şi lung de absorbţie culturală. Persistenţa pe anumite linii deja victorioase trebuie de asemenea avută în vedere: în mediul francez, filonul avangardist şi excelenţa poetică sînt cele care primează în memoria culturală locală, alături de marile nume interbelice, la care se adaugă mai nou cinematografia „noului val“. Dar, dincolo de reţete şi propagandă culturală, faptele artistice curajoase şi autentice emană oricum acest „gust românesc“, într-un mod subtil şi irepresibil, pe care de altfel francezii îl simt foarte bine.

Proiectul „Café poèmes de Paris“ a avut un real succes. S-au strîns aproape 200 de poeme, iar ICR şi-a creat o vizibilitate deloc de neglijat între atîtea alte oferte culturale. Cum vă explicaţi succesul acestui proiect? Mai este încă poezia o valoare latentă a spiritului uman şi e suficient să o stîrneşti cu graţie şi inteligenţă pentru ca ea să răsară, în ciuda sufocantelor preocupări de natură pragmatică şi pozitivistă?

Aş zice că poezia nu e o valoare latentă, ci o nevoie perenă a spiritului uman care, graţie ei, poate avea un acces firesc şi la îndemînă la stări mai fine şi mai înalte. Poezia hrăneşte în noi mecanisme psihice şi spirituale încă puţin cunoscute, dar vitale, de care atîrnă poate evoluţia speciei noastre. Dacă nu te laşi copleşit de pragmatismul şi de pozitivismul din jur, ci inviţi oamenii să aibă curaj şi încredere în virtuţile poeziei şi să le manifeste spontan, aşa cum am făcut noi cu concursul „Café Poème de Paris“ desfăşurat în 26 de cafenele pariziene, realizezi ce aşteptare există şi ce resurse nebănuite se manifestă în mulţi oameni. Concursul se va termina cu o expoziţie, o broşură cu poemele cele mai bune, traduse din toate limbile în franceză, şi cu transformarea ICR Paris într-o cafenea cosmopolită în seara lansării lui.

Ce valori europene aţi reuşit să impuneţi pe scena Parisului şi care poartă marca „made in Romania“?

Din toate evenimentele organizate în ultimii ani la ICR Paris, aş menţiona ca mai apropiate gustului şi sufletului meu următoarele: crearea premiului internaţional de literatură francofonă „Benjamin Fondane“, expoziţia „Isidore Isou şi letrismul“, lecturi şi înscenări teatrale în jurul lui Gherasim Luca, Ilarie Voronca şi a avangardei româneşti în general; crearea Asociaţiei Traducătorilor de Literatură Română (ATLR) şi promovarea unor scriitori ca Mircea Cărtărescu, Gabriela Adameşteanu, Dumitru Ţepeneag, Bujor Nedelcovici, Dan Lungu, Marius Daniel Popescu, dar şi poeţii generaţiei ’80 şi ai generaţiei 2000; promovarea constantă a muzicii lui Enescu şi a şcolii muzicale româneşti de compoziţie din anii ’70-’80 (de la Anatol Vieru la Doina Rotaru, Iancu Dumitrescu şi muzica spectrală), a jazzului românesc contemporan (prin Johnny Răducanu, Mircea Tiberian, Liviu Butoi, Nicolas Simion, Maria Răducanu, Jancsy Korossy, Ramona Horvath, grupul Trigon, grupul Ion Baciu Jr., Vlaicu Golcea), dar şi a etno-jazzului sau jazzului-*manouche* prin crearea festivalului „Tzig’n’Jazz“; expoziţiile de artă vizuală semnate de Dan Perjovschi, Mircea Cantor, Irina Botea, sau grupul de tineri pictori de la Cluj, dar şi evenimente în jurul lui Brâncuşi, Ion Grigorescu, Cristian Paraschiv, sau grupul Etno-art; spectacolele de teatru semnate de Matei Vişniec, Gianina Cărbunariu, Peca Ştefan, Vlad Zografi, Radu Afrim, Andrei Şerban; ca să nu mai vorbesc despre şcoala românească de cinematografie, de la Liviu Ciulei, Mircea Veroiu, Dan Piţa sau Mircea Daneliuc şi pînă la Cristi Puiu, Nae Caranfil, Cristian Mungiu şi tot „noul val“. Iar faptul că ICR Paris este considerat un „loc al poeziei“ în Paris este bucuria mea cea mare, legitimată personal.

a consemnat Cristina HERMEZIU

PUBLICITATE

A apărut noul număr Forbes România!

Citește despre cum au devenit senzațiile tari un pretext pentru o afacere de mari proporții. Vânzările de droguri legale depășesc în România 30 milioane de euro anual.

Din 24 august, la toate chioșcurile de presă!

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 290 ● 3-9 septembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

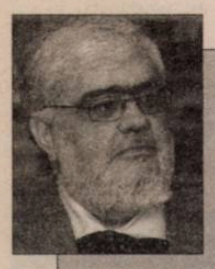

Andrei Pleşu
„Cîteva note despre demnitate“
pagina **3**

Interviu cu **Adriana Babeţi** despre dandysm şi amazoane
pagina **13**

Agnes Heller
„Ungaria, după 20 de ani“
pagina **24**

Republica Moldova: ţară europeană?

„Atribuim o importanţă deosebită procesului de implementare a standardelor Uniunii Europene în domeniul consolidării instituţiilor democratice, statului de drept şi a climatului de afaceri din Republica Moldova. În ultimii ani, am obţinut împreună mai multe rezultate pozitive în majoritatea domeniilor.“

VLADIMIR VORONIN, 5 iunie 2009

5 948467 000247 36

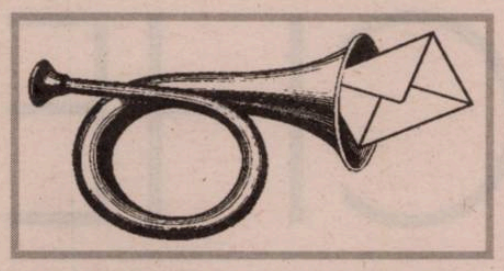

Actualităţi

România văzută din Suabia

Trăiesc de douăzeci de ani în Germania, mai precis în sud-vest, în landul Baden-Württenberg, deci în ţara şvabilor. În aceste două decenii mi-am făcut aproape toate concediile în România, de dragul familiei mele care trăieşte aici şi al unor vechi prieteni, de dragul Deltei, în care îmi încarc cel mai bine bateriile, dar, recunosc, şi din motive pur financiare. Nu am o meserie prea bănoasă şi nici nu sînt dispus să investesc sume mari în concedii. Dar de fiecare dată mă întorc în Suabia încărcat de cărţi, reviste şi ziare. În afară de unele reviste literare în care public sporadic şi pe care le primesc prin poştă în tot cursul anului, citesc destul de des presa românească pe Internet, mă uit la unele emisiuni TV, tot pe Internet, şi, în general, încerc să rămîn la curent cu „mersul ţării".

Dar curiozitatea mea, cu trecerea timpului, a devenit un exerciţiu tot mai deprimant şi aproape păgubos, aş zice: desigur, în toţi aceşti ani au fost o seamă de sinuozităţi, serpentine şi zig-zaguri ale percepţiei şi speranţelor, ale aşteptărilor şi împliniri-lor, aşa cum le vedeam eu. Am avut şi unele momente de bucurie, aproape de euforie uneori, curmate repede de crunte dezamăgiri şi deziluzii. În prezent, acestea de pe urmă predomină, din păcate. Nu mai aud ştiri pozitive, o inflaţie a catastrofei acoperă toate mediile.

În primii ani de viaţă în Germania nu aveam nici o reţinere să le declar colegilor de serviciu sau altora care doreau să mă asculte că sînt român, să le povestesc despre armonia naturală a ţării mele şi despre personalităţile ei, puţine, care erau pomenite aici, să le-o plasez geografic şi istoric pe o hartă a zonelor cvasinecunoscute. Cu timpul, cînd se tot înmulţeau rateurile politice şi economice ale României, dar mai ales delictele românilor în Germania şi în mai toată Europa, mi-am mai temperat avîntul de povestitor, realizînd că e foarte greu să le explici nemţilor că toate sînt cauzate de anii de comunism, de libertatea prost înţeleasă sau de unele apucături tipic balcanice ori legate de anumite etnii, de naivitatea prea mare a oamenilor cinstiţi din Vest, care astfel devin victimele borfaşilor şi hoţilor de buzunare. Sau de absenteismul la vot şi dezinformarea crasă a românilor. Că timpul va rezolva precis lucrurile. Ei nu înţelegeau, de fapt, nici cum a fost posibil comunismul, nici măcar cel din RDG, oricît de cultivaţi sau inteligenţi ar fi fost. Cred că, de fapt, nu doreau să înţeleagă sau, pur şi simplu, nu îi interesa. Logica nemţească are şi ea limitele ei.

Nici măcar sportul românesc nu îmi mai dădea satisfacţie, ne înecam mereu ca ţiganul la mal, vedeam apărînd tot felul de sportivi cu aluri de vedete, care după un efort iniţial de scurtă durată se dovedeau inconsecvenţi, indisciplinaţi, chiar indolenţi. Am devenit tot mai tăcut, la un moment dat mă bucuram de discreţia generoasă a celor de aici, care nu mă mai întrebau, evitînd penibilul. În politica dîmboviţeană, *ejusdem farinae*, mereu promisiuni fără acoperire, focuri de paie, ideologia îngustă a delictului mărunt, de găinar. Surogate de morală, justiţie, şcoală şi cultură, scandaluri virulente, demagogie, victoria absolută a vulgarităţii şi şmecheriei.

Scriu toate acestea cu o strîngere de inimă, fiindcă lehamitea elitelor de a se mai implica în treburile cetăţii, dar mai ales lipsa de solidaritate în faţa marelui pericol sînt pe cît de grave, pe atît de deprimante. Una dintre puţinele energii cu adevărat pozitive pe care le avem e atomizată şi hibernează sau emigrează. Mă tot gîndesc, unde să îmi fac anul viitor concediul? Degringolada generală din economie şi din politică seamănă foarte mult cu circulaţia nebună din Bucureşti, accidentele şi infracţiunile sînt programate, pluteşte chiar ameninţarea falimentului, a colapsului total. Nu poţi nici să mergi, nici să te opreşti. Nu sînt locuri de parcare. Nu are cine să dirijeze fluxul, autojustiţia e la ordinea zilei. Pentru că aşa vrea muşchii ei. Naşpa!

Dan DĂNILĂ
dandanila54@googlemail.com

Tren de durere

Ca de obicei, în ultimii ani am luat trenul să plec în vacanţă spre Vest. Cel mai confortabil este trenul *Dacia Expres* spre Viena: pleci seara din România şi dimineaţa la 9 eşti în Viena. Asta era, de fapt, pînă mai acu' un an socoteala, dar parafrazîndu-l pe Caragiale, trenul de plăcere s-a transformat într-unul de durere. Situaţia căii ferate este catastrofală, trenul se tîrăşte de la Bucureşti la Arad cu o medie tulburătoare de 30 km/oră. La graniţa maghiară ne aşteaptă o surpriză urîtă, motivînd că trenul întîrzie în România, garnitura staţionează în Ungaria trei ore ca să pornească spre dimineaţă ataşată la un personal care îi ia din pustă pe toţi ungurii navetişti. Am verificat Mersul trenurilor şi acolo reiese că circulaţia s-ar petrece fără control de frontieră sau unul sumar, cum ar fi normal între două ţări din UE, şi cum de altfel nici nu se mai face între Ungaria şi Austria. La noi e diferit, te controlează şi românii, şi ungurii, cînd au chef şi timp, şi aşa rămînem noi, călătorii, la discreţia lor abuzivă. Trenul, finalmente, cu alte întîrzieri prin Ungaria, reuşeşte să ajungă la Viena pe la 12,30. Sînt date peste cap toate legăturile în continuare prin Austria. Întoarcerea din Viena, cu acelaşi tren, decurge obişnuit pînă la Budapesta. Aici trenul, în loc să plece la 11,15 p.m., pleacă după miezul nopţii, fără absolut nici o justificare. Aceleaşi proceduri greoaie la frontieră şi trenul pleacă dimineaţa din Arad spre Capitală. Pe drum mai reuşeşte să acumuleze încă o oră jumătate de întîrzieri. Ziuă fiind, am constatat halul în care a ajuns calea ferată în România, se circulă pe un singur fir, celălalt e acoperit cu iarbă şi buruieni! Nu mai circulă alt tren în direcţie inversă. Viteza în zona dintre Predeal şi Cîmpina este extrem de scăzută din cauza unor lucrări de recondiţionare, în fine, sînt şi d'astea! Discutam cu conductorul român care spunea că îi este ruşine să mai vorbească cu călătorii. Investiţiile în calea ferată aproape că nu mai există. La nivel european este directiva trenurilor de mare viteză menite să concureze avionul, plecînd dintr-o gară eviţi timpii pierduţi la accesul în aeroport. Şi mai ales cade nivelul emisiilor poluante pentru mediu. Am făcut în Franţa cu TGV *(Train à grande vitesse)* trei ore jumătate între Aeroportul „Charles de Gaulle" şi Aix en Provence, 880 km în 3,5 ore. Imaginaţi-vă că asta e cam distanţa dintre Bucureşti şi Budapesta. Deci s-ar putea să revină trenul de plăcere!?

Cu stimă,

Gheoghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com
Piteşti

Nr. 286: Articolul lui Cezar Paul-Bădescu, „Puţină gramatică"

Burtiere fotbalistice

Tematica fotbalismului revine des în cîmpul meu de analiză pentru că este terenul predilect de afluenţă/confluenţă a noii

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Românii mafiote, semianalfabete, violente atît verbal, cît şi fizic, manelizate, otevizate, efectele ruperii tradiţiilor celei de a doua generaţii la bloc. Este un *melting pot* al acestor tendinţe fascinante, haznaua unde se întîlnesc reziduurile anilor de comunism cu cele ale societăţii de consum sălbatic. De celelalte sporturi ne aducem aminte doar în ajunul/în timpul olimpiadelor şi, eventual, al diverselor campionate mondiale sau europene unde, neapărat, trebuie să reprezinte *ţărişoara* bine, cît mai bine cu putinţă, să ia medalii şi să-i bată pe duşmani (unguri, bulgari etc.). Chiar dacă în ţară nu au nici urmă de infrastructură sportivă demnă de posibilitatea de a face performanţă – vezi recentele Campionate Europene de nataţie unde un înotător valah declara, de la bun început, că nu are nici o şansă la medalii pentru că nu prea are bazine în care să înoate, singura ce ar avea ceva şanse fiind Camelia Potec. De ce? Pentru că se antrena în Franţa.

Avînd prostul obicei de a mă delecta cu cîte un gol, o tibie fracturată, un scuipat, un covor de seminţe de floarea-soarelui, cu nişte rîgîituri şi pumni ale tribului ultraşilor, mai privesc din cînd în cînd la meciuri. Sezonul abia a început, va fi suficient timp pentru noi scandaluri, noi controverse, polemici cordiale sfîrşite cu înjurături de mamă, contestări ale arbitrilor delegaţi, ale oficialilor FRF, ale lui Mitică (poreclit cu drag şi Corleone), ale lui Mircea Sandu (pentru cunoscuţi Naşul) şi poate chiar ale bunului Dumnezeu. Un fenomen minuscul însă ne dovedeşte calitatea gramaticală a celor pasionaţi de sportul-rege, în strînsă legătură cu eşecul sistemului educaţional român *nu* de a-i transforma pe cei care trec şi ies prin porţile lui în doctori docenţi, ci măcar în a le imprima pentru eternitate cîteva reguli (aparent) simple care se învîrt în jurul ideii de a scrie corect în limba română. Măcar atît. Fanaticii fotbalului au ajuns să se dueleze pe burtierele televiziunilor care transmit meciurile de fotbal. Oamenii de afaceri din televiziuni doresc să cîştige cît mai mulţi bani, şi cum îi pot cîştiga mai uşor decît din uriaşa prostie a tribalilor ultraşi?! Aşa că se postează SMS-urile fanilor celui mai iubit sport care, în schimbul achitării automate a unei taxe simbolice (un euro şi ceva), îşi pot regăsi pe sticla ecranului propriile cuvinte agramate (sau nu) rezumate în doar cîteva zeci de semne (uneori nici atît, căci mesajele sînt scurte, rareori descoperim cîte o propoziţie cît de cît închegată). Nu am observat ca alte televiziuni din Europa să practice acest obicei. Ne întrebăm cînd va apărea cea de a doua burtieră (fabulos cuvînt de specialitate televizuală mioritică – dacă bărbaţii români capătă de la o anumită vîrstă din ce în ce mai precoce burţi impunătoare de bere şi kebab, în mod sincretic o fac şi televiunile, mai ales cele de sport, urmărite de burtoşii naţiei, de multe ori şi fani înfocaţi ai echipelor de fotbal), amplasată în partea superioară a ecranului. Limba română este masacrată cu voioşie, orice regulă posibilă a limbii fiind desfiinţată, hăcuită, gramatica limbii române devenind opţională, democrată. Cum limba engleză este la modă, *cool* este să aplici multe dintre regulile de ortografie ale limbii engleze în cazul limbii române. *Forza baetii este ce-i mai buni; Rapidisti e muci vo-m da trei zero; castigam cu 4-0 la pauza, gigel; spargem prindem pa toti dinamovishti, fratzii ion din 9 provitza; nu shtitzi nimk, da-m 3-0 la pauza, costy din iashy, petrila iubeshte steaua marcel, bozgorii ceferishti sa plece afara ardealu este al nostru.* Poate că regulile de ortografie ar trebui supuse la vot, din patru în patru ani, iar dacă o majoritate ar decide că „sa spart" se scrie astfel, aşa să fie! Acestea sînt doar simple dovezi irefutabile ale eşecului sistemului educaţional românesc, cu Spiru Haret sau fără, dovezi care ne încîntă în fiecare săptămînă şi ne impiedică uneori să ne plictisim, căci spectacolul de pe teren are un efect de somnifer puternic, fiind la ani lumină de nervul altor campionate cu pretenţii şi cu televizuni fără burtiere.

Codruţ CONSTANTINESCU
codrut77@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîteva note despre demnitate

Într-un anumit sens, despre demnitate ar fi preferabil să vorbim latinește. E, în însăși sonoritatea cuvîntului, o provocare clasicizantă, o trimitere la portretul roman, la o specie a virtuții, în același timp impozantă și inactuală. Demnitatea e condiția *statuară* a omului. În asta constă noblețea, dar și riscul ei. Noblețea se manifestă mai ales pe fondul unor circumstanțe precare: sărăcie demnă, bătrînețe demnă, suferință demnă. Riscul e încremenirea în solemnitate, cultul ridicol al propriei efigii. În acest context, s-ar spune că demnitatea adevărată e o combinație reușită între *curaj* și *umor:* ecvanimitate față de împrejurările neprielnice și distanță față de sine. Astfel definită, demnitatea ne apare ca o virtute stoică. Dar ce carieră mai poate face stoicismul astăzi, în plină postmodernitate? Este demnitatea *„politically correct“?* Mă tem că nu, căci corectitudinea politică nu pare să iubească statuile, cu iradierea lor „elitistă“, cu prestanța lor muzeală. Eu însă nu-mi pot reține o (suspectă) simpatie pentru ceea ce nu este întru totul corect politic. Un pic de desuetudine, o fărîmă de elitism scăpătat, o mică inadecvare nu pot decît să atenueze excesele geometrice ale virtuților, perfecțiunea lor mecanică. În doză homeopatică, abaterea de la regulă face parte, în definitiv, din farmecul inconfundabil al firescului și al umanității.

Spuneam că demnitatea se manifestă, de regulă, pe un fundal de precaritate, de criză. S-ar zice că e un corelativ al nefericirii. Ești demn în fața morții, în închisoare și, în genere, sub lovitura sorții. Din acest punct de vedere, spațiul est-european a fost, între 1945 și 1989, o ambianță privilegiată pentru exersarea demnității. Fiecare episod de viață era un test. O asemenea situație este, evident, profund anormală: omul nu trebuie pus la încercare în acest fel. O țară, un sistem politic, o ideologie care impun individului condiția unui eroism de fiecare clipă păcătuiesc printr-o cinică aroganță. A te îngriji de demnitatea omului e a face în așa fel încît el să nu fie obligat să-și probeze, în permanență, demnitatea. Aceasta este deosebirea între statul totalitar și statul de drept: statul totalitar constrînge la o *insomnie a demnității,* „instigă“ la un exercițiu istovitor și – în cele din urmă – *nedemn* al demnității. Statul de drept are mai curînd grijă ca un cetățean să nu trebuiască să facă neîncetat recurs la demnitate, pentru a supraviețui sau pentru a-și salva sufletul. Statul de drept protejează demnitatea omului, statul totalitar o biciuiește, o isterizează, o împinge spre propria ei limită. Trebuie spus, pe de altă parte, că există anumite riscuri și de partea cea bună... Dacă statul totalitar condamnă libertatea la ecorșeu, statul de drept încurajează la somnolență. În condiții de confort deplin și de solidă protecție socială și juridică, nu mai e foarte clar ce înseamnă demnitatea individuală. Ea diminuează ca anvergură, luînd aspectul simplei *decențe*. În alte cazuri, apare nevoia unei potențări artificiale a conceptului: convingerea mea este că unele excese ale „corectitudinii politice“ sînt rezultatul unui efort de a *inventa* o problematică a demnității, acolo unde ea și-a pierdut reperele tradiționale.

În orice împrejurare, se poate găsi, totuși, o accepțiune mereu validă, mereu necesară, a demnității. E cea care sugerează o *formă superioară de funcționalitate,* o adecvare riguroasă la un scop dat. Cînd cineva se achită impecabil de o anumită însărcinare, cînd cineva corespunde tuturor condițiilor necesare pentru a îndeplini o anumită misiune, spunem despre el că este sau a fost la înălțimea ei, că este sau a fost *demn* de ea. Cultul lucrului bine făcut, scrupulul reușitei fără compromis – fac parte din „calificările“ demnității. Înțeleasă astfel, demnitatea este aptitudinea supremă de *a sluji* (unui scop, unei idei, unei instituții). La antipodul ei se află servilismul, slujirea nedemnă, care nu vrea reușita faptei, ci flatarea stăpînului, respectiv a „comanditarului“. Capacitatea de

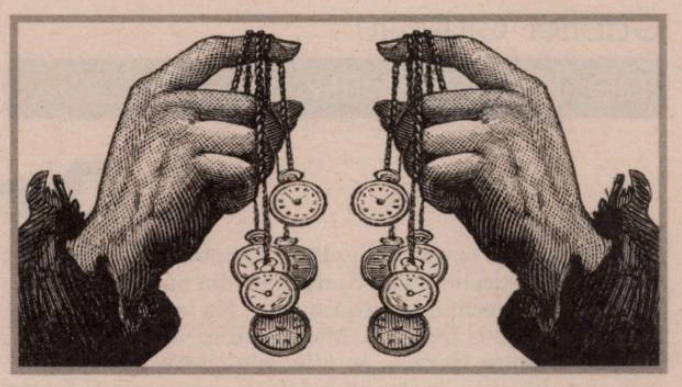

a sluji cu distincție și dăruire interioară, *știința* „înaltă“ de a fi util – iată o înzestrare rară, de elită, cea mai caracteristică manifestare socială a demnității. Acesta e singurul sens acceptabil al „demnităților“ publice, fie ele ministeriate, președinții, primării sau mandate parlamentare: asumarea unei slujiri dezinteresate, a unui travaliu sacrificial, în beneficiul celorlalți. Dar nu e neapărată nevoie de un rang înalt, pentru a ilustra demnitatea slujirii. O delicioasă replică din *Bărbierul din Sevilla* lui Beaumarchais (Act I, Scena 2) rezumă perfect ceea ce vreau să spun: „Știind cîte virtuți sînt necesare pentru a sluji, vă întreb, Excelență, cîți stăpîni cunoașteți, care să fie *demni* de a fi valeți?“. E o remarcabilă definiție a demnității în act: *a sluji ca un stăpîn,* a te ridica la înălțimea umilității eficiente: Iisus spălînd picioarele ucenicilor...

Spațiul acesta subtil dintre suveranitate și subordonare este materia însăși a libertății umane. Iar demnitatea e bunul uz al libertății. Să adăugăm că, de cele mai multe ori, e vorba de un dar, de o vocație, și nu de rezultatul unei strategii prestabilite. Nu te poți *hotărî* să fii demn. Te comporți cu demnitate printr-o mobilizare spontană a resurselor tale de libertate. Cu alte cuvinte, demnitatea e autentică atunci cînd se exprimă ca *naturalețe*. De aceea, nimic nu e mai nepotrivit decît o *teorie* a demnității. Demnitatea nu se manifestă prin pompă retorică, prin discurs. Nici măcar printr-un discurs în latină.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

1370 de prosoape și 42 km de autostradă

● Televiziunile comerciale au dat o nemărginită atenție – demnă de o cauză mai bună – concertului susținut de Madonna la București. Zile la rînd, știrile au tot bătut toba, iar cînd a venit, s-a transmis în direct tot ce se putea: aterizarea avionului, holul aeroportului, străzile, cele două mașini negre, hotelurile unde se bănuia că va sta etc. etc. Bineînțeles, o știre de mare relevanță și de insondabil succes a fost aceea referitoare la „cerințele vedetei“: între altele, a solicitat fix 1370 de prosoape, ceea ce toată mass-media din țărișoara noastră a reprodus prompt și a tot repetat (de-aia am și ținut minte cifra, că am întîlnit-o peste tot...). Un străin, care s-ar fi uitat în zilele acelea la telejurnalele românești și ar fi văzut cîtă importanță se acordă acestui eveniment, ar fi zîmbit, probabil, îngăduitor și ar fi înțeles că biata noastră țărișoară o duce atît de bine încît n-are altă ocupațiune decît să se bucure de sosirea Divei. Ce societate e asta – s-ar fi întrebat străinul – în care un concert cum sînt cu zecile devine cel mai important eveniment, deși în acele zile Guvernul punea la cale legea salarizării, legile educației și alte asemenea măsuri care vor afecta viața tuturor? O societate senină – ar fi conchis –, în care oamenii știu să se distreze. Ar fi greșit, desigur, trăgînd această concluzie. Pentru că – nu numai în zilele cu pricina – telejurnalele au ajuns să spună foarte puțin despre societatea românească. În afară de telejurnalul de pe TVR1 și de *Ora de știri* de pe TVR2, restul emisiunilor informative (sau aproape...) reprezintă doar niște „produse“ vîndute de televiziunile respective în căutare de audiență. Ceea ce nu e un lucru rău în sine: a căuta audiența e legitim pentru orice instituție mass-media. Problema e că știriștii, producătorii și managerii noștri nu mai știu cum să caute această audiență: disperați să nu piardă un zero și ceva la sută din public în favoarea concurenței, apelează la soluții din ce în ce mai ieftine și mai clișeizate, pentru a ține oamenii în fața televizorului. Ce s-a întîmplat cu Madonna este o „lecție“ pe care au învățat-o mulți la repezeală, dar puțini știu s-o aplice: „să vindem emoții“. Așa scrie la carte, că mass-media „vinde emoții“ și că produsu' trebe legat de un personaj care poate genera emoții colective; bunăoară, Madonna. Corect pînă aici. Și, pentru verificare, avem cazul recent al morții lui Michael Jackson: toată presa planetei s-a străduit să exploateze emoțional decesul starului. Numai că știriștii noștri lungesc pelteaua făcînd știri din nimic; de exemplu, filmînd prin cîteva hoteluri în care se presupunea că va sta vedeta și întrebîndu-le pe cameriste „la ce se așteaptă“. Evident, la ce-o da Dumnezeu... „Transformarea nimicului în ceva, cea mai nouă specializare a televiziunilor din România“ – cum spunea Radu Paraschivescu în *Evenimentul zilei* – e semn de criză. Zile la rînd, principalele telejurnale n-au spus, minute în șir, nimic despre România, deși misia oricărei emisiuni de știri e – simplu spus – să le spună cetățenilor ceva relevant despre societatea în care trăiesc. Cît de jos se mai poate merge? Cred că mai e puțin (deși cu inventivitatea nătîngă a românului nu te pui) și se termină. Pînă și cei mai pasivi gură-cască vor abandona (sper!) aceste telejurnale în care numără zilnic accidentele auto, iar la ocazii – prosoapele Madonnei.

● În altă ordine de idei, dar nu fără legătură cu seninătatea generală care se despinde din știrile precum cele de mai sus, dl prim-ministru a numărat recent kilometrii de autostradă terminați lîngă Cluj. Și a tras concluzia că merge bine: în curînd vom avea 42 de kilometri în cap, coane Fănică (poate unul-doi să-i dea jos vîntul...). După ani întregi de bătut apa-n piuă, cea mai scumpă autostradă din lume începe să prindă contur. Pentru că – probabil – o fi fost sfătuit de consilierii de imagine, dl Boc s-a dus „personal“ (a cîta oară?) să se intereseze de stadiul lucrărilor și, de acolo, de pe șantier, a anunțat sigur de sine că treaba merge. Ba chiar că în trimestrul I al anului viitor vom ieși din criză. Dacă ne uităm pe declarațiile și aparițiile publice ale actualului premier, constatăm că nota generală a acestora este seninătatea de nezdruncinat: cînd începea criza, dl Boc recita la televizor că România nu va fi afectată; cînd FMI ne-a spus că ba da, dl Boc a declarat că Guvernul prevăzuse asta și că va lua mintenaș măsuri; etc. etc. O trăsătură subsecventă a acestei seninătăți inebranlabile este enervarea de protocol. Cînd vorbește despre directorii de la agențiile de stat care își dau prime mari ori despre personalul bugetar supradimensionat, natura senină a dlui Boc se trezește brusc agresată și se transformă în radicalitate de microfon: „așa nu se mai poate“, ne spune premierul apăsat, ca să ținem minte pînă la viitoarea sa apariție senină pe micul ecran, cînd ne va spune că e bine, „Guvernul a luat deja măsuri“.

Cu așa un premier senin și cu așa o veselie generalizată provocată de un concert al Madonnei, țărișoara noastră nu doar că e pe mîini bune, dar are un viitor sigur: se poate privi

pe sine la televizor, întru asigurarea bunei dispoziții. Asta ca măsură anticriză permanentă. Nu întîmplător, mulți consilieri de imagine ai politicienilor (pe care-i pun să numere kilometrii de autostradă) sînt recrutați dintre foști jurnaliști care numărau prosoapele vedetelor...

ținerea de minte

„Evreii din Polonia nu mai au scăpare. Cînd am spus asta la Clubul scriitorilor, m-au contrazis vehement. S-au lăsat prinși în mrejele unui optimism prostesc, dar eu sînt sigur că vom fi cu toții nimiciți. Polonezii vor să se descotorosească de noi. Ne socotesc o națiune înăuntrul altei națiuni, un corp străin și dăunător. N-au curajul să ne extermine ei înșiși, dar nu vor vărsa nici o lacrimă cînd o va face Hitler în locul lor. E sigur că Stalin nu ne va lua apărarea. De cînd există o opoziție trotkistă, bolșevicii au devenit cei mai răi dușmani ai noștri. Lui Trotki* i se spune în Rusia «Iuda». Fapt este că aproape toți trotkiștii sînt evrei. Dacă îi dai unui evreu o revoluție, el cere o altă revoluție – una permanentă. Dacă îi dai un Mesia, el mai vrea unul. În ce privește Palestina, lumea nu dorește să avem un stat al nostru. Tristul adevăr este că mulți evrei din ziua de azi nu mai vor să fie evrei. E însă prea tîrziu pentru o asimilare deplină. Oricine va cîștiga războiul ce se apropie ne va lichida.

– Poate că-l vor cîștiga democrațiile.

– Democrațiile sînt pe cale să se sinucidă.

* Conducător sovietic, teoretician al «revoluției permanente». Condamnat sub Stalin pentru activitate contrarevoluționară, a fost expulzat din URSS. A murit în urma unui atentat.“

(Isaac Bashevis-Singer, *Șoșa,* traducere și note de Anton Celaru, Editura Hasefer, 2004)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Necesarele falimente

Să fie clar: şi mie mi-a plăcut la nebunie Nessebar-ul (vezi articolul Stelei Giurgeanu, din numărul trecut). Oraşul vechi este surprinzător. Nu la asta te aştepţi cînd te gîndeşti la Bulgaria. Mai în sud cu vreo 3 kilometri, pe drumul spre Burgas, se află cele cîteva hoteluri *all-inclusive,* liniştite, mari, bine dotate şi cu servicii foarte bune. Mai găseşti pe ici, pe colo cîteva reflexe ale turismului de pe vremea lui Jivkov, în atitudinea unor chelneri între două vîrste, dar imaginea de ansamblu este cu mult mai bună decît cea la care ar putea spera turismul de Marea Neagră prestat de România. Apoi, miturile. Povestea cu poliţistul bulgar degrabă mîncătoriu de români este o prostie. Mie mi s-a părut doar că bulgarii conduc mult mai civilizat decît românii. Acolo unde pe stîlp scrie că e restricţie de viteză, vecinii slavi încetinesc. Singurele maşini care fac vitejii pe şoselele bulgăreşti sînt cele cu indicativ RO. Şmecherii de Olt, Argeş, Prahova (ferească-mă Dumnezeu de şoferii de Prahova) şi, mai ales, de Bucureşti îşi etalează proastele maniere în ale condusului pe mai toate şoselele bulgăreşti. Tăiat benzi, forţat limitele, depăşit la mustaţă. În atari condiţii, este firesc ca poliţiştii bulgari să îşi facă norma la amenzi cu ai noştri. Stelei Giurgeanu îi fac un singur reproş: nu a băgat de seamă, în articolul său, Sunny Beach (tot în Nessebar), o odioşenie tip Mamaia sau Albena, adică o îngrămădire haotică de cluburi zgomotoase, hoteluri înghesuite şi cîrciumi fără sens. O înţeleg că a evitat locul.

Foamea. Sărăcia. Motivul pentru care oamenii din Nessebar muncesc de rup şi îţi zîmbesc ţie, turist, deşi pe ei, chelnerii sau recepţionerii, îi torturează căldura şi îi ustură tălpile de cît au alergat printre mese sau au curăţat piscina sau au înghiţit istericale urlătoare de la o sumedenie de pitici sub cinci ani, veniţi de prin Germania, România sau Rusia. Acelaşi motiv cred că l-am găsit şi pentru comportamentul impecabil din Antalya. Personalul hotelurilor turceşti poate da lecţii de comportament turistic-profesional oricărui grec (aici ştiu că am atins multe corzi sensibile), francez sau spaniol lucrător în branşă. De îndată ce ajungi la ei în hotel, copilul tău capătă toată atenţia de pe lume. Este gîdilat, distrat, mîngîiat pe creştet, alintat non-stop. În plus, tu, clientul, turistul, capeţi impresia că eşti cel mai important om din regiune. La un moment dat, încep să te şi amuze automatismele personalului, bine însuşite la sesiunile de training. „Where are you from?“ „Romania“. „Aaaa, tche mai fatci?“ şi aşa mai departe. Pînă ajungi la hotel, pe dreapta şi stînga şoselei vezi multe case amărîte sau mici construcţii P+1 din beton chior, la un nivel minimal de confort. Ai aflat deja că un ciubuc (cuvînt eminamente turcesc) de 10 dolari la cameristă îţi asigură o curăţenie impecabilă în cameră sau că 20 de euro vîrîţi în paşaport, la cazare, îţi dau dreptul la o cameră cu vedere superbă, departe de scandalul seral al animaţiei hotelului. Turcii din regiunile sărace ale ţării vin şi muncesc în turism. În plus, muncesc bine, pentru ei turismul este şansa de a scăpa de sărăcie.

Revenim la ale noastre. La Udrea, la campanii de imagine, la turismul românesc de litoral. Am experienţă în spate. Toată studenţia mi-am petrecut-o „de partea aialaltă a tejghelei“. Am fost, adică, ghid ONT. Ştiu ce este prin bucătării, prin recepţii, am avut ocazia să-i cunosc pe mai-marii locali ai litoralului. Nu mă refer la miniştri, Doamne fereşte, ăştia sînt apă de ploaie. I-am cunoscut pe „pălmaşi“, pe picoli, şefi de sală, bucătari, patroni. De aceea, toată tevatura Udrea îmi pare furtună în pahar cu apă, răfuială politică, pierdere de vreme. Beleaua turismului românesc stă în cei care fac turismul românesc. Lor nu le este foame. „Ce să fac, mă, îi dau ciolan, ţugulanul mănîncă, îi dau cameră cu igrasie, ţugulanul vine, îi dau ţeapă la orice, ţugulanul plăteşte. El plăteşte oricum. Aş fi nebun să scad preţurile“ – aşa mi se confesa un patron al unei mari agenţii de turism, mi-a fost coleg de ghidărie pe vremuri, nu vreau să-i dau numele. La aşa confesiune nu îmi vine să replic decît că ar trebui să le ia naiba de automatisme. Românii să uite litoralul şi cîteva hoteluri să dea faliment. Ar face bine turismului românesc, cred. Turcul şi bulgarul muncesc din greu tot sezonul, sînt amabili şi îşi dau silinţa pentru că nu au de ales. Dacă dau greş, fac foamea. La noi, nu prea s-a auzit de falimente pe litoral. La noi merge oricum. Românul oricum vine la mare că aşa s-a obişnuit. Cît am fost ghid, am remarcat reflexul mangaliotului sau constănţeanului: „acum e de tras, îi jumulim cît putem, tragem ca şi cum ar fi ultimul sezon, ziua de mîine nu există“. Pe litoralul românesc trăiesc doar „ţugulani de jumulit“ şi „noi, ceilalţi, meseriaşii“. Vreau o grevă a turistului român. Vreau ca un asemenea improbabil eveniment să îi trezească pe alde doamna Zahiu din Mamaia (nu, doamnă, cină de lux nu înseamnă trei felii de salam de Sibiu plus două de caşcaval de Metro, asezonate cu eternul Murfatlar, căci alt vin nu aveţi, trăiască strategiile de marketing ale firmei) sau pe alde Petcu din Jupiter (ne ştim de 30 de ani, vă apreciez instinctele de negustor, dar mai mult de turism pentru casa sindicatelor nu veţi putea face vreodată), sau pe oricare dintre bucureştenii care au investit pe litoral, fără să aibă habar ce înseamnă turist, client, sezon, reţetar, ambianţă, ospitalitate. Necazul castei „lucrătorilor din turism“ este că ei nu dau faliment. Ei trăiesc jupuind, sezonier, pre românul de rînd, mult-prea-obişnuit ca vara să fugă „în staţiuni“.

De aceea, una pesta alta, povestea Udrea este o prostioară irelevantă. Este o combinaţie de răfuială politică, campanie electorală, umori personale, amatorism managerial. Nu are nici o legătură cu turismul propriu-zis. Centrul de pregătire profesională pentru chelneri, manageri şi recepţioneri rămîne în semianonimat, profesorii de la facultăţile de turism nu par a avea prea multă carte, rezultă servicii la fel de mizerabile ca acum 20 de ani, iar erzaţul de activitate al ministerului se numeşte campanie internaţională de imagine. Personal, după Nessebar şi Antalya (şi altele), mi-am jurat în barbă: nu voi mai călca pe litoralul românesc pînă cînd nu voi vedea la oră de vîrf, la televizor, reprezentanţi iluştri ai coteriei sezoniere de la Marea Neagră, cerînd scuze pentru deceniile în care s-au îmbogăţit (plîngîndu-se încontinuu că statul nu îi sprijină) pe spinarea conaţionalilor de care şi-au bătut joc, jumulind, jumulind, jumulind. Cred că mai am mult de aşteptat pînă la următoarea vacanţă pe litoralul românesc. Ei să fie sănătoşi. Eu am variante destule.

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Suveranităţi fictive

În urmă cu un an, mica Georgie a încercat să recapete controlul asupra enclavei separatiste Osetia de Sud. Ruşii au respins imediat armata georgiană, în oprobriul aproape unanim al Occidentului. Osetia de Sud şi Abhazia (cu o populaţie totală de 300 de mii de locuitori) şi-au declarat cu promtitudine „independenţa“ şi au creat două noi suveranităţi fictive, ocazie cu care au dobîndit toate însemnele oficiale ale unor state: eroi naţionali, uniforme colorate, imn, steaguri, posturi de grăniceri, armată, preşedinte, parlament şi, cel mai important, noi oportunităţi pentru contrabandă şi corupţie.

Pînă acum, doar Rusia şi Nicaragua au recunoscut independenţa Abhaziei şi a Osetiei de Sud. Recunoaşterea din partea Rusiei a fost percepută, în general, ca o revanşă la recunoaşterea de către Vest a provinciei Kosovo (cu o populaţie de două milioane).

La o mie de mile mai la vest de Georgia este Republica Moldova (cu o populaţie de 3,5 milioane), aşezată între Ucraina şi România. Anexată de Rusia ţaristă în 1812, unită cu România în 1918 şi re-anexată de către Uniunea Sovietică în 1940, Moldova şi-a declarat independenţa faţă de Moscova în 1991. Este o ţară membră a Organizaţiei Naţiunilor Unite, a Consiliului Europei, a Organizaţiei Mondiale a Comerţului, a Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa şi a altor cunoscute instituţii internaţionale.

Principala figură istorică revendicată de Republica Moldova este domnitorul Ştefan cel Mare, care i-a bătut pe otomani într-o mare bătălie din secolul al XV-lea. Ţara produce şi vinuri destul de bune. O amintire de neuitat din recenta mea vizită în capitala Chişinău este afişul electoral al unui politician local, pe nume Lupu, care purta ochelari ce sugerau o viziune neclară.

Ca să ajungi cu maşina de la Odessa (acum aparţinînd Ucrainei) în Republica Moldova, trebuie să treci prin autoproclamata „republică“ Transnistria (cu o populaţie de 700 de mii de locuitori), o fîşie de pămînt pe malul nordic al rîului Nistru. Un pîlc de clădiri decojite, cabluri ruginite şi toalete murdare marchează începutul suveranităţii Transnistriei.

Înaintezi printre asemenea mizerii, dar bine populate, după ce treci de postul de frontieră care înseamnă ştampilarea unui întreg lot de documente şi o risipire cît se poate de liberală a mitei (proces care, de altfel, se repetă la ieşirea din „republică“). O companie obscură, în stil mafiot, Sheriff, deţine cea mai mare parte a economiei. Se spune că e strîns legată de preşedinte şi de familia sa. A construit un stadion gigantic în capitala Tiraspol, ce pare să fie un fel de simbol al virilităţii statului transnistrean. Nerecunoscută de nimeni, „independenţa“ Transnistriei e asigurată de o garnizoană rusească.

Populaţia lumii e de aproximativ şase miliarde. Presupunînd că s-ar diviza în entităţi politice independente a cîte două milioane de locuitori fiecare, pe glob ar rezulta 3000 de microstate care ar refuza să accepte orice încălcare a suveranităţii lor. Bineînţeles că asta ar fi o reţetă pentru anarhie globală.

Trendul din secolul trecut încă ne conduce spre o creştere a numărului de state mici, în principal din cauza revoltelor naţionaliste împotriva imperiilor multi-naţionale: ultima serie creaţionistă de state a urmat dezintegrării URSS-ului. Chiar şi state de mult formate, ca Marea Britanie, se confruntă acum cu mişcări separatiste puternice. Deşi pe plan economic a avansat fenomenul globalizării, din punct de vedere al vieţii politice, lumea a regresat către o formă de tribalism.

Statul este oricum o construcţie politică, menită să menţină pacea într-un teritoriu viabil din punct de vedere economic. Sînt pur şi simplu prea multe „naţiuni“ reale sau potenţiale pentru a forma fundamentul unui sistem mondial de state. Şi, nu în ultimul rînd, foarte multe dintre ele au fost amestecate timp de secole, şi astăzi nu mai pot fi descurcate.

Micro-statele nu pot fi niciodată destul de mici pentru a satisface standardele de integritate culturală clamate de apărătorii lor. Aşa că descîlcirea statelor multi-naţionale e o pistă falsă. Drumul de urmat stă în formele democratice de federalism, care pot păstra suficient de multă autoritate centrală pentru scopurile legitime ale unei statalităţi, dar respectă acelaşi timp şi culturile locale şi regionale. Avîntul de astăzi al micro-naţionalismului nu e doar o consecinţă a revoltelor împotriva imperiilor, ci este şi o revoltă împotriva globalizării.

Globalizarea promite prea mult în termeni de bunăstare, în special pentru ţările în curs de dezvoltare, pentru a fi abandonată. Dar lecţia actualei crize este că va trebui să îmbunătăţim stilul guvernării economice globale, să administrăm, să reglăm şi să atenuăm forţele creative, dar adesea dizolvante, dezlegate de globalizarea pieţelor. În absenţa unui guvern global, acest lucru poate fi făcut doar prin cooperare între state. Şi cu cît mai puţine „suveranităţi“, cu atît mai uşor ar fi de asigurat o asemenea cooperare.

Tratatul Bretton Woods din 1944, care a instituit bazele economiei de după Al Doilea Război Mondial, a fost posibil pentru că Statele Unite şi Marea Britanie controlau lucrurile. Cînd au fost ridicate obiecţii împotriva includerii Cubei în comisie, reprezentantul Americii, Harry Dexter White, a remarcat că funcţia unei ţări precum Cuba este aceea de a furniza ţigări.

O astfel de atitudine cavalerească la cererile unor puteri minore nu mai poate fi găsită astăzi. Dar asta înseamnă că expresiile trebuie să fie mai subtile şi ficţiunile mai elaborate. Aşa că, dacă nu ne amăgim singuri asupra locului unde stă adevărata putere, să-i lăsăm în pace pe preşedinţii şi parlamentarii de trei lei, dacă asta îi face pe oameni să se simtă mai bine cu ei înşişi.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

Copyright: Project Syndicate, 2009.
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cînd trecutul atîrnă mai greu decît prezentul

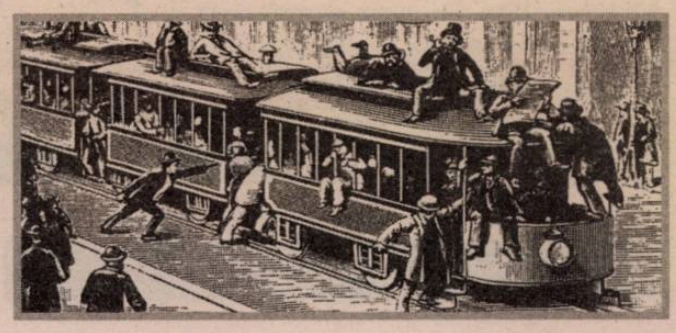

La prima lor întîlnire de la Londra, pe 1 aprilie, Barack Obama şi Dimitri Medvedev au declarat că sînt gata să depăşească mentalităţile Războiului Rece şi să repornească relaţia SUA-Rusia. Am avut, imediat, impresia pe care şugubăţul Yogi Berra o numeşte antologic „a *déjà-vu all over again*“. După 1991, toţi preşedinţii ruşi şi americani au spus acelaşi lucru. Din moment ce şi noii preşedinţi Obama şi Medvedev o spun la începutul „relaţiei“ lor, e limpede că predecesorii nu au reuşit esenţialul, şi anume să se despartă de mentalitatea Războiului Rece. Să încerci vreme de 18 ani, sub diferite administraţii, să ieşi de sub influenţa unui anumit spirit şi să nu reuşeşti – cam aşa s-ar putea caracteriza relaţia SUA-Rusia de după 1991.

La Moscova şi la Washington, mandatele prezidenţiale au o anume simetrie. Astfel, preşedinţia lui Boris Elţîn a durat din iulie 1991 pînă în decembrie 1999 şi s-a suprapus integral peste cele două administraţii Clinton, la fel cum durata celor două administraţii Bush jr. s-a suprapus, cu mică aproximaţie, peste „era Putin“. Această simetrie, despre care constituţionaliştii spun că ar fi fost anume calculată cînd s-au instituit regulile fundamentale de funcţionare ale preşedinţiei Rusiei, a dus la consolidarea unor interesante cupluri politice, conforme cu *Zeitgeist*-ul. Cuplul Clinton-Elţîn era cu totul simpatic. Rusia era slabă, dar cu mult mai democratică decît acum, iar America era relaxată. Apoi, cînd vremurile s-au înnegurat, Bush jr. şi Putin au reprezentat două naţiuni care îşi regăsesc, fiecare în conformitate cu o particulară tradiţie istorică, muşchii şi instinctul de mare putere. Relaţia dintre ei a fost masculină şi severă. Cei doi noi preşedinţi, Obama şi Medvedev, au şi ei termene constituţionale care îi plasează cam în acelaşi tip de contemporaneitate politică. De asemenea, din cîte ne putem da seama, îşi asumă şi ei aceeaşi mare problemă pe care o aveau şi predecesorii: scoaterea relaţiei bilaterale de sub spiritul Războiului Rece. Dacă vor reuşi sau nu, e greu de spus acum.

Ca să putem pricepe de ce eliminarea mentalităţii Războiului Rece din relaţia SUA-Rusia ţine, aproape, de miracolul politic, avînd echivalenţa ambiţiei unui om de a scăpa de propria umbră, trebuie să ne amintim cîte ceva din *acea* vreme. În deceniile cuprinse între Al Doilea Război Mondial şi demantelarea URSS, competiţia dintre cele două ţări era totală, adesea radicală, şi intensă. Totală, pentru că nu exista nici un aspect al exprimării unuia dintre cele două state, de la cele militare, politice, economice, la cele culturale sau de propagandă, care să nu fi fost determinat de această competiţie. Tot ceea ce făceau americanii în orice domeniu era condiţionat de ceea ce făceau sovieticii în acelaşi domeniu şi invers. Adesea radicală, pentru că au existat nu puţine momente în care instinctul eliminării adversarului de pe hartă a erupt şi doar teama unei reacţii perfect echivalente a inhibat pornirea iniţială. Intensă, pentru că tensiunea acestei competiţii nu a scăzut nici o clipă pe parcursul acelor decenii. Masivă neîncredere şi teamă, acestea au fost rezultatele bine consolidate ale relaţiei URSS-SUA.

E clar că, astăzi, relaţia dintre SUA şi Rusia are cu totul alte coordonate. Dar spiritul acelei competiţii fără reguli şi fără rezerve pentru supremaţie nu a pierit. Acest spirit a fost, în plus, amplificat de felul în care s-a încheiat Războiul Rece, anume cu victoria americanilor. Acum, Rusia ştie că nu mai poate fi singură numărul 1. Aşadar, Rusia joacă pe cartea multipolarităţii. Dacă nu au reuşit sovietele să se impună ca unic lider mondial după Al Doilea Război Mondial, deşi au făcut eforturi enorme pentru asta, atunci nici America nu trebuie să fie liderul mondial de acum. Nu am să pledez pentru unipolaritate. Sînt şi eu, ca şi Kissinger, de părere că o lume multipolară – cu 4-5 mari poli de putere este o lume cu grad maxim de stabilitate. Dar mulţumesc lui Dumnezeu că, dacă tot mi-a fost dat să trăiesc într-o lume unipolară, o lume periculoasă şi neliniştită, acea putere – supremă – au fost Statele Unite. O lume unipolară care ar fi avut în frunte Uniunea Sovietică/Rusia, sau China ori Germania eventual învingătoare în Al Doilea Război Mondial ar fi fost un coşmar, un cimitir sau un iad. Aşa, cu toate inconvenientele lumii „patronate“ de americani, spun şi eu ca filozoful naiv că mi-a fost dat să trăiesc în cea mai bună dintre lumile posibile.

Revenind la relaţia SUA-Rusia, e de spus că Rusia nu poate scăpa de o frustrare enormă. Încă de la Petru cel Mare, dacă nu cumva de mai devreme, Rusia consideră, fără întrerupere şi indiferent de natura regimului politic, că propria securitate se poate realiza numai prin asigurarea controlului asupra ţărilor din vecinătatea imediată. Este, desigur, o gîndire geo-politică de şcoală veche, dar care, din cîte se pare, este deja înscrisă în ADN-ul rusesc. Pe acest fond, extinderea UE, dar, mai ales, extinderea NATO au tulburat adînc Rusia. O Rusie care s-a considerat jignită de faptul că, prin voinţă proprie, balticii, dar şi România ori Bulgaria au aderat la Alianţa Nord-Atlantică. O Rusie care e enervată de mişcările independente ale Ucrainei sau Georgiei. Nu cred că greşim dacă citim mai toate acţiunile Rusiei în relaţia cu America sub imperiul acestei mari frustrări – Rusiei îi scapă din mînă vecinătatea.

Fapt este că diferenţa dintre Rusia şi SUA ţine de valori fundamentale. Cei doi noi lideri trebuie să se obişnuiască să trăiască cu această diferenţă. America trebuie să accepte că Rusia nu va fi niciodată o democraţie sofisticată şi bine articulată după standardele occidentale de azi, iar Rusia trebuie să accepte că America nu este răul cel mare al lumii, că nu este nici în pragul colapsului şi că ţările din jur au, totuşi, dreptul să decidă singure pe ce cale vor s-o apuce. Platitudinea diplomatică spune că o relaţie în impas trebuie să se concentreze pe ceea ce este comun şi să evite ceea ce desparte. De la lupta cu terorismul islamist la problemele de mediu ale Arcticii, sînt foarte multe teme pe care cele două mari ţări pot coopera mai mult şi mai bine. Dar, cît de greu este să transformi în realitate platitudinile diplomatice!

ready made

„Un boier umflat în blane întrebă pe un gol şi despuiat, în vreme de iarnă, de-i este frig la trup. Acela îi zise: «Dar ţie îţi este frig iarna la frunte?» «Ba nu», zise boierul. «Aşa şi mie, răspunse despuiatul, că tot trupul meu ca o frunte-l socotesc».“

(M. Gaster, *Literatura populară română*, Editura Minerva, 1983)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Cucurrigulum vitae (II)

Am văzut lumina (electrică, nu a zilei, – cum se zicea 'nainte vreme) într-o vastă clocitoare mecanică şi unanimă, iar nu într-un cuibar matern. N-am cunoscut protecţia aripilor mamei, a penelor sale căptuşite cu puf cald. Am fost orfan dintotdeauna (ceea ce e o regulă banală a nu puţine ovipare). Naşterea-n asemenea condiţii *(spartane*, le-aş putea numi) are un minim avantaj: te dispensează de complexul lui Oedip, – fie şi dacă,-n calitatea noastră de prunci abandonaţi (benzii rulante), aducem a Oedipus-Rex. În plus, născarea amintită rezolvă aporia (vană) a întîietăţii oului sau a găinii... Crezusem, pînă mai deunăzi, că,-n graiu-n care cucurigesc eu (căci am semeni care,-n alte idiomuri, kikerikesc, coquericesc sau emit un *coq-a-doodle-doo),* numele-mi generic, alias *cocoş*, e onomatopeic (ca, bunăoară, în hexagoneză). Mă înşelam: provine din slavonă, – limbă în care e posibil, chiar probabil, ca originea-i să fie una de ordin onomatopeic. Etimonul său slavon e *kokoši*. Pînă aici, nimic surprinzător. Numai că vorba asta, în slavonă, semnifică, paradoxal, tocmai „găină".

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tot ale noastre...

Într-o anchetă pe stradă făcută de o televiziune, după concertul Madonnei, un român supărat îşi exprima dezamăgirea spunînd că: „spectacolul ăsta a fost dat aşa... la mişto, altfel nu pot să-mi explic ce s-a întîmplat".

Pe un site de turism am citit comentarii ale unor clienţi despre calitatea serviciilor unor hoteluri din diverse ţări în care îşi făcuseră sejurul. Un hotel de pe litoralul Spaniei era descris de vreo 20 de turişti care-i trecuseră pragul – din Marea Britanie, Germania, Olanda, Franţa şi România. Mai toţi îl lăudau pe bucătar, apreciau ospitalitatea proprietarilor şi menţionau amplasamentul piscinei. Cîţiva se plîngeau de spaţiul mic din camere şi de mobila nu tocmai de calitate. Cu argumente detaliate, comentariile formau un ansamblu coerent din care îţi puteai face o părere destul de exactă. Toate notele (fiindcă se dădeau şi note) variau între 7,5 şi 9. Exista însă şi o excepţie, românul care dădea nota 4. Comentariul său, fără vreo explicaţie, suna sec: „pigsty" (cocină).

Despre Madonna poţi să ai opinii bune sau rele. Poţi să-i apreciezi mişcarea scenică şi să ai rezerve asupra vocii sau s-o placi ca artistă şi s-o fluieri cînd se abate de la muzică şi începe să dea lecţii de comportament civic. Ca ascultător de muzică simfonică poţi s-o desconsideri. Din postura de *maneloman* poţi spune că produce o muzică „fără simţire" (cum am auzit odată că spunea cineva aflat în faţa unui grătar de pe care tocmai întorcea micii). Poţi susţine că e un produs comercial. Dar să pretinzi că ar fi dat un spectacol „la mişto", adică un concert nepregătit, pentru un public care nu merită mai mult din partea ei, e pe cît de nerezonabil, pe atît de românesc. Un comentariu la fel de inadecvat ca şi cel despre hotelul de patru stele din Spania.

E un tip frecvent de reacţie şi care cred că nu înseamnă nicidecum că unii dintre conaţionalii noştri au ajuns deja cu mult mai pretenţioşi decît occidentalii. Mai degrabă e vorba de satisfacţia unora de a-şi spune opinia în public, de a-şi exercita dreptul de a huli (mult timp reprimat), dorinţa de a contraria şi de a ieşi în evidenţă. E o atitudine care dovedeşte şi o frustrare. În anii comunismului s-au creat mituri despre Occidentul cel de dincolo de sîrma ghimpată. Era în mintea multora un adevărat paradis, o lume perfectă cu artişti grandioşi, servicii desăvîrşite şi produse imbatabile. Îşi închipuiau că dacă mergi la un hotel de patru stele de pe Costa Brava, trebuie să fii primit şi masat pe spate de 70 de fecioare, că participarea la un concert al Madonnei sau al lui Michael Jackson era fericirea absolută după care puteai să mori fericit, că un Aston Martin (sau măcar un Volkswagen) putea trece fără probleme şi prin zid, aşa ca în filmele cu James Bond, că un aspirator Rowenta putea aspira pînă şi petele de pe covor, tot aşa cum Coca Cola era un fel de elixir al nemuririi.

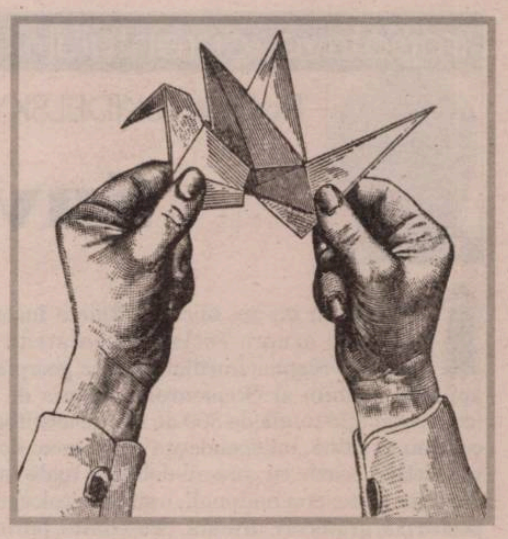

Dar, în realitate, lumea occidentală nu era perfectă. Relele n-o ocoleau. Şomajul, inflaţia, crizele economice, sărăcia, nemulţumirea şi mult invocata decadenţă existau şi în realitate, iar propaganda comunistă nu avea nevoie, de fapt, să inventeze mai nimic. Trebuia doar să lucreze prin omisiune şi să deformeze perspectiva asupra ansamblului. Un ansamblu care însă, cu toate defectele, funcţiona, era viu, normal şi perfectibil. Nu era imobil, ca organismul societăţii comuniste, cel mort şi îmbălsămat pentru a fi pus în vitrină. Dar astăzi, mortul frumos de atunci pare a se transforma, în mintea multora, într-un mit. Şi asta simultan cu descoperirea că hotelierii occidentali sînt oameni, şi nu îngeri, că Madonna nu e chiar o zeiţă, că produsele din Occident n-au proprietăţi magice şi că există şi băuturi mai bune decît Coca Cola. Utopicele aşteptări le-au fost înşelate din nou, iar de această dată nu de către comunişti, ci de către capitalişti. Complexele de inferioritate li s-au preschimbat brusc în complexe de superioritate. Dintr-o mare divă, Madonna a devenit o cîntăreaţă de doi bani care nu ştie nici măcar să dea un bis, iar ceea ce părea un paradis turistic occidental e de-a dreptul o porcărie pentru că bucătarul n-are mărar să pună în salată. Ca să nu mai vorbim de Coca Cola care s-a transformat în otravă curată.

aduse cu poșta

De ce sînt proştii, proşti?

„Nu este nici o ruşine să te naşti prost, ruşine este să mori prost."
(Marin Sorescu)

Prostul este prost pentru că se crede pe sine deştept şi pe alţii proşti şi nu tace cînd ar trebui să tacă. Se crede că este ceea ce, de fapt, nu este, se preţuieşte pe sine mai mult decît îi apreciază pe alţii, se pricepe la toate, mai puţin la ceea ce ar trebui. Se simte bine în ape tulburi şi stingher în alte condiţii. Este încîntat de sine şi de cum gîndeşte, fără să realizeze că ceea ce gîndeşte şi face este fără valoare pentru alţii. Aceasta este drama prostului: crede că ştie ceea ce, de fapt, nu ştie şi, în naivitatea lui, nu realizează că ceilalţi *ştiu ceea ce el nu ştie*. De aceea se spune: „Prostia nu are limite. Pînă şi despre spaţiu se spune că e mărginit de propria curbură, dar prostia se întinde dincolo de infinit" (Gene Woffe).

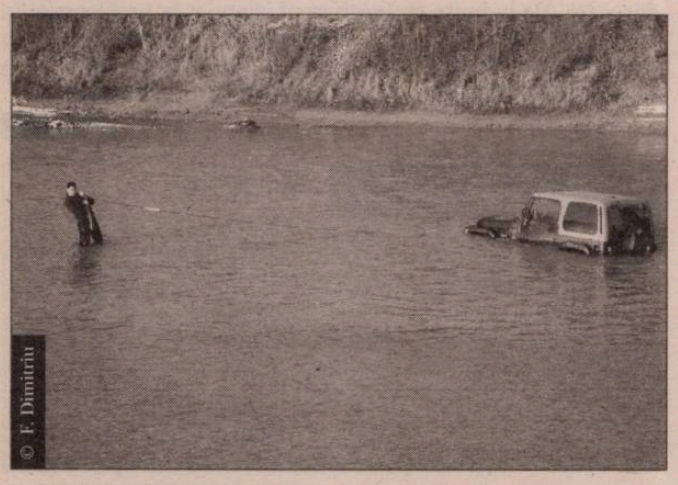

Prostul crede că numai ce face el este bine şi nu acceptă să fie altfel. Crede că are întotdeauna dreptate şi, mai tot timpul, este în contradicţie, pentru că „spiritul de contradicţie e personalitatea prostului" (G. Călinescu). De aceea, se consideră că „cei mai supărători dintre proşti sînt spiritualii" (La Rochefoucaud). Este greu de schimbat un prost, indiferent de pregătire şi educaţie. „Dacă un om este prost, nu poţi să-l de-prostifici trimiţîndu-l la universitate. Pur şi simplu, faci din el un prost şcolit" (Desmond Baglev). El străbate lumea, fără să ştie bine de ce. Încotro merge, nimeni nu ştie. Abia dacă îşi aminteşte cineva de unde vine.

Prostul nu este un ticălos, ci este de bună credinţă în ceea ce face şi spune, numai că ceea ce spune şi face, face prost. Nu are intenţia răului, deşi prin ceea ce face provoacă răul, chiar şi atunci cînd vrea binele. Nu este de „condamnat" prostul ca *om,* ci comportamentul omului prost. De aceea, prostul este agreat de anturaj, uneori compătimit, dar este mai întotdeauna înţeles, dă farmec şi culoare grupului, mai mult rezonează decît distonează cu acesta. Întotdeauna avem nevoie de proşti, la fel ca şi de înţelepţi, pentru că, dacă înţelepţii ne luminează, proştii ne ajută să ne evaluăm propria prostie. Dacă n-ar fi proştii, cum am şti cine sînt deştepţii? Dar oare aşa, ştim? „Proştii sînt cei care par şi jumătate din cei care nu par" (B. Grocian). Din jumătatea celor „care nu par", provin ticăloşii, o specie cu totul diferită de a proştilor.

Prostul nu este nici ipocrit, pentru că el crede în ceea ce face şi nu o face cu un înţeles ascuns sau din interes. Proştii pierd mai degrabă cu bună ştiinţă, decît să cîştige prin ticăloşie. Este bine să tratezi cu rezervă „sfatul" prostului, dar să te fereşti de grija ticălosului. Am putea spune că într-un „peisaj" diversificat, prostul este în anumite limite şi condiţii chiar o persoană onorabilă.

Prostul este însă „fudul", pentru că altfel n-ar fi cum – se mai spune – prost destul. În fudulia lui, uneori devine – dacă nu enervant – cel puţin agasant, pentru că este bine ştiut: „un om înţelept îşi schimbă părerea, un prost – niciodată" (proverb spaniol). Sînt cazuri de prostie persistentă, cînd pe bună dreptate se spune că „nu este ceva mai frumos decît să asculţi tăcerea unui prost" (Helmut Qualtinger).

Dar asta-i viaţa: mereu vom avea, în urmă şi în faţă: tăcerea înţelepţilor, ticăloşia ticăloşilor şi credulitatea proştilor.

Gheorghe BĂILEŞTEANU
gheorghe.bailesteanu@feaa.uvt.ro

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Bunica mioritică, sufletul reclamei

Pentru a fi „sufletul comerţului“, reclama trebuie să cunoască bine sufletul cumpărătorilor, adică al unei întregi societăţi – sau, cel puţin, al unor largi categorii din acea societate. Reclama de succes este astfel şi o excelentă radiografie a acestui „suflet“ – mai ales dacă este vorba despre reclama alimentară, căci ce alt domeniu este mai apropiat, zi de zi şi în orice loc, de firea omului? Spuneţi-mi deci ce reclame (gastronomice) vă plac şi vă spun ce popor sînteţi!

Există, în primul rînd, gama largă – majoritară – de reclame cosmopolite, adresîndu-se corpului generic şi bunăstării sale universale şi care – vorba lui Florin Dumitrescu – „ne vînd Occident pe pîine“. Iar românii au cumpărat, bulimici, pînă cînd au început să le stea E-urile în gît. Reclamele au început atunci să se „localizeze“, să facă apel la un „autohtonism“ de rezervă care să promoveze (şi) d'ale noastre, pentru noi. Din acest moment lucrurile încep să devină interesante!

Să începem cu „un studiu de caz“: coniacul. Dacă publicul-ţintă îl constituie „masele“, referinţa de succes este prezentul naţional al mîrlăniei agresive. (Deşi urăsc organic seria de reclame la coniacul *Unirea,* nu aş ezita nici o clipă să acord marele premiu la orice festival de (foarte) scurt metraj documentar acestor fini cunoscători ai sufletului românesc actual.) Pentru elitişti şi alţi rafinaţi, dimpotrivă, referinţa nu poate fi găsită *hic et nunc,* în societatea prezentă, ci se plasează fie altcîndva *(Zaraza),* fie altundeva *(Alexandrion).*

Mergem mai departe. Mica serie de reclame la produse comuniste reciclate (Eugenia, ciocolată cu rom) prelungeşte oarecum în trecut seria de „senzaţii tari“ cu care ne obişnuiseră Dorel şi ai săi. Locul mîrlanilor este luat aici de securişti, aceştia jucînd astfel, într-un fel, rolul de predecesori – şi *connaisseur*-i – ai violenţei. Pentru acest „suflet“ pe care îl curtează publicitatea, comensalitatea pare a fi deci complementul agresivităţii şi invers: un cap în gură ş'o băutură, un cap în gură ş'o băutură...

Lecţia majoră a venit însă tot din „cel Apus“. „Gîndiţi-vă la acest lucru: majoritatea dintre noi nu mai mănîncă ceea ce mamele noastre mîncau cînd erau copii (...) Istoric vorbind, aceasta este o situaţie neobişnuită“ – constată Michael Pollan într-un recent best-seller dedicat alimentaţiei. Şi continuă, identificînd ceea ce numeşte „paradoxul american“: cu cît sîntem mai îngrijoraţi de alimentaţia noastră, cu atît se pare că devenim mai puţin sănătoşi. Trebuie să ne întoarcem deci la „hrana adevărată“ *(real food)* şi să refuzăm ceea ce bunicile noastre nu ar fi recunoscut drept mîncare – ne sfătuieşte, în consecinţă, nutriţionistul american. Este tipul de discurs prin care marea industrie alimentară ne propune să ne salveze de marea industrie alimentară, recomandîndu-ne „produse naturale“ şi o alimentaţie *ca pe vremea bunicii.*

Bunica noastră, nu a lor! – au zis publiciştii români, intuind patriotismul ce zace mereu treaz în orice compatriot. Şi s-au pus să lege bunica de glie, dînd astfel un caracter autohton unei strategii mondiale de marketing – în care unii specialişti în politicile alimentare nu ezită să vadă o reciclare şi instrumentare propagandistică a mitului rousseauist al bunului sălbatic, mai aproape de „natură“ şi mai „autentic“, ferit de pervertirile „civilizaţiei“. Şi astfel s-a lansat şi la noi trendul produselor „tradiţionale“, româneşti – fabricate, bineînţeles, de aceleaşi multinaţionale alimentare.

Cine este însă bunica, bunica *noastră?* Francezii, de pildă, au legat-o şi ei, de mult, de glie, de glia lor numită *terroir,* conferindu-i individualitate locală documentată istoric. Dacă, de exemplu, fac reclamă la pateu de ficat, acesta va fi totdeauna un anumit pateu, dintr-un anumit *terroir,* cu o anumită istorie particulară, documentată prin arhive şi urmată cu stricteţe şi în prezent. Şi să-l ferească Dumnezeu pe vecinul de peste gardul *terroir*-ului să pretindă că şi el face acelaşi lucru!

Bunica noastră este însă din „deal-vale“ şi „de odinioară“, din tărîmul lui „a fost o dată ca niciodată“. Bunica noastră nu e de la ţară, dintr-un sat anume (în ce sat din România făceau bunicile untdelemn în casă?). Ea este din „satul-idee“ al lui Blaga – o variantă autohtonă, şi el, a mitului bunului sălbatic – şi acolo au găsit-o, gata pregătită de reclamă, publiciştii noştri. Ea nu are consistenţă istorică, ci doar profunzimea tradiţiei, nu este de undeva anume, ci „de la noi, de aici“, din „spaţiul mioritic“. Produsele bunicii noastre nu au istorie, nu au geografie, au doar tradiţie. Dar această bunică a tuturor nostalgiilor este cea pe care o iubesc românii!

Şi ce e rău în asta? – veţi întreba. O, nu, şi mie îmi place, căci şi eu simţ românește. Problema este că – după cum spuneam – succesul acestor reclame, care sînt sufletul unei categorii tot mai largi de produse, spune ceva şi despre sufletul nostru, al celor care ne înghesuim să le cumpărăm. Şi spune ceva dincolo de problemele de marketing: dificultatea de plasare în Istorie şi preferinţa pentru timpul şi spaţiul Tradiţiei. Iar cînd ne plasăm totuşi într-un timp istoric (prezentul sau trecutul apropiat), acesta este *rău* şi are doar atracţia malefică a răului (dacă e să fie istorie, atunci să fie Dorel!), în timp ce tradiţia este totdeauna *bună* şi reconfortantă (şi vine de alină dacă v-aţi săturat de Dorel)! Reclama – această reclamă – nu ne vinde deci Istorie *en détail,* fie ea şi cosmetizată, ci Mitologie în vrac şi în stare naturală deoarece şi întrucît asta ne place, asta ne dorim. Şi asta avem, asta vom avea...

Codrin Liviu CUŢITARU

Despre caritate

– *o faptă bună cu final neașteptat* –

Un prieten jurnalist mi-a relatat o întîmplare stranie, petrecută recent în Români(c)a noastră cea de toate zilele. Ticu, un băieţel de opt ani, dintr-un cătun autohton uitat de zile, a primit, de la un om de afaceri bucureştean, o sumă de bani substanţială, în interiorul unei campanii caritabile, derulate la noi – ca peste tot în lume, de altfel – în preajma Crăciunului. Copilul – abandonat încă de la naştere de către părinţi – trăia, împreună cu bunica lui septuagenară, într-o casă din chirpici şi abia îşi ducea viaţa de azi pe mîine. Lipsit aproape complet de componentele minimale ale unei vieţi civilizate, băiatul nu prea frecventase primii ani de şcoală, fiind practic analfabet. Descoperit de „cercetaşii“ programului social amintit, el a dobîndit o şansă nesperată de a deveni individ social. Compania prosperului afacerist – cu înclinaţii de binefăcător – se angaja să-i plătească lui Ticu o bursă şcolară semnificativă, pînă la sfîrşitul studiilor (cîte vor fi fost ele), şi, în plus, contribuia fundamental la veniturile lunare ale micii familii cu sume deloc neglijabile. Important de precizat: Ticu şi bunica au avut ca „bonus“ la acţiunea generală diverse bunuri materiale, piese de mobilier, un televizor color şi, *nota bene,* două telefoane mobile. Respectivele celulare erau menite să-i ţină pe cei doi într-un permanent contact (culmea, în cătunul lor, semnalul satelitului nu suferea nici cel mai mic bruiaj!), dar, în primul rînd, să le dea posibilitatea *să-l sune* pe magnatul caritabil ori de cîte ori ar fi avut nevoie. Generos nedisimulat, omul de afaceri – numit (să spunem) Mirodon Protopopescu – introdusese, atît pe cartela nepotului, cît şi pe cea a lui „mam'are“ (cum o apela Ticu pe bătrînă), numărul său direct şi personal de mobil. Se arăta gata, cu alte cuvinte, şi în viitor, să sară în ajutorul celor doi năpăstuiţi ai soartei, fără nici o ezitare.

Ticu şi bunica au fost copleşiţi de emoţie şi recunoştinţă, dar nu au îndrăznit să-şi sune binefăcătorul timp de mai multe luni. Se bucurau în tăcere de minunea ce dăduse peste ei, temîndu-se ca nu cumva, printr-un gest greşit (cum ar fi fost, bunăoară, chiar şi un telefon inofensiv, de curtoazie, dat domnului Protopopescu) să risipească, subit, frumosul vis. Începuseră să trăiască mult mai bine (confortabil, ar fi zis ei – obişnuiţi dintotdeauna cu standarde de subzistenţă). Învăţaseră să folosească celularele (bătrîna puţin mai repede decît Ticu, întrucît, cum observam, băieţelul nu prea dovedea abilităţi intelectuale) şi să butoneze telecomanda TV. Încet-încet, înţeleseseră miracolul civilizaţiei. Apoi, într-o zi, mam'mare află de la o vecină (care citea ziarele centrale) o veste înspăimîntătoare. Mirodon Protopopescu, marele potentat bucureştean, suferise un infarct, cu doar cîteva zile înainte de Paşti, şi se recupera greu, la un celebru spital din Capitală. După o săptămînă de griji şi confuzie (nicî nu-i mai tihniseră Sărbătorile), de groaza unei noi şi iminente schimbări în rău a destinului lui Ticu, bunica lăsă problemele lumeşti (minore) la o parte şi, cuprinsă de sentimente (ceva mai înalte) de gratitudine, decise că ea şi nepotul îi datorau cel puţin un telefon de încurajare binefăcătorului lor. Mai mult, bătrîna consideră că Ticu – obiectul principal al gestului caritabil – ar fi trebuit să sune primul şi să-i spună domnului Mirodon „Hristos a înviat!“. Îi explică nepotului, cum putu mai bine, necesitatea acestui fapt. Ticu însă se puse pe bocit, strigînd cu o anumită disperare în glas: „Nu vorbesc, mămăică, nu vorbesc!“. „Ba ai să vorbeşti, împieliţatule, că te ia mama dracului!“ – trecu, brusc, bunica pe pilotul (educaţional) de serviciu al autorităţii nenegociabile. Lacrimi, durere, sughiţuri, plesnituri.

Într-un tîrziu, Ticu, umflat de plîns, acceptă inacceptabilul şi puse, răstit, o ultimă întrebare: „Şi ce-i spun?“. Bătrîna răspunse neezitant: „Bună ziua! Domnul Mirodon Protopopescu? Sînt Ticu Rogojină şi am sunat să vă zic *Hristos a înviat!*“. Totuşi, îndată ce încheie, femeia dezvoltă îndoieli şi căzu, pentru cîteva secunde, pe gînduri. Ticu semăna teribil de bine cu ginere-său, Costică-beţivanul, şi era indiscutabil idiot. Nepregătit, ar fi putut face gafe imense. „Uite“ – spuse ea după un scurt răgaz, „ca să-ţi fie mai uşor, mă suni pe mine întîi, ca şi cum aş fi domnul Mirodon, şi repeţi ce ţi-am zis.“ Băiatul pricepu greu exerciţiul pregătitor al lui mam'mare, însă, în final, merse în curte de unde o apelă pe bunica rămasă în casă. „Alo, ăăă... Adevărat a înviat!“ – a mîrîit prima dată Ticu, spre exasperarea bătrînei. A doua oară a sughiţat, a plîns şi nu a mai spus nimic. A treia oară nu s-a asigurat că vorbeşte cu Protopopescu, a patra a uitat să se recomande. A cincea şi a şasea a pierdut din vedere seriozitatea exerciţiului, întrebînd, aparent ghiduş: „Ce faci, mam'mare?“. A şaptea oară pufni în rîs, iar a opta, recită, neverosimil, cu precizie, textul propus de mămăica. Ticu părea, în sfîrşit, pregătit. Bătrîna îl aduse în casă, apelă ea însăşi numărul binefăcătorului şi potrivi aparatul la urechea nepotului. Inima îi bătea lui Ticu nebuneşte în piept, fiind pe punctul de a exploda. Pe măsură ce ţîrîielile de la celălalt capăt se prelungeau, în plămînii copilului nu mai ajungea aer suficient, iar sudoarea rece îi aluneca pe spate. Un glas sfîrşit, ca un geamăt, răspunse în cele din urmă: „Alo!“. Ticu înghiţi o cantitate impresionantă de salivă şi zbieră din adîncul fiinţei lui, mai ceva ca pe terenul de fotbal din sat, unde se jucau meciurile de judeţeană: „Sînt domnul Mirodon Protopopescu şi am înviat din morţi!“. La auzul înfricoşătorului urlet, cu un şi mai înfricoşător conţinut, dl Mirodon tresări violent, se schimonosi apocaliptic, duse mîna, secerat, la inimă şi, ulterior, se prăbuşi, inconştient, pe perna patului de spital.

Morala? Una arhicunoscută: nici o faptă bună nu rămîne nepedepsită!

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Tot despre Mântuleasa

Venind vorba, acum două săptămîni, despre Mântuleasa, cartierul amenințat de invazia blocurilor, și biserica de la care și-au luat numele împrejurimile, mi s-a trezit curiozitatea să aflu mai mult în legătură cu cele mai vechi amintiri din zonă.

Așadar, această biserică este ctitoria lui Manta „cupeţul" (negustorul) și a văduvei sale, fiind clădită în anii 1733-1735. Există însă o mărturie din 1645 despre o biserică, înconjurată cu chilii, a popii Manta „ot București", fără indicarea hramului, nici a locului, fiindcă vecinătatea cu o prăvălie care aparţinea mănăstirii Sf. Ioan poate fi oriunde, deși mai degrabă în mahalaua de pe malul Dîmboviţei. Acel popă Manta era atunci în viaţă, iscălind un document ca martor. Dacă a fost el strămoșul familiei de la Mântuleasa înseamnă că înainte de lăcașul pe care-l vedem astăzi a mai existat unul, dispărut, pe care urmașul hagiu l-a înlocuit. Numele de Manta îl regăsim la 1688: portar (adică în serviciul curţii domnești) și însurat cu o Maria. Probabil fiul lor, Matei vel portar (mai mare peste ușierii de la palatul lui Brâncoveanu) este înregistrat în 1696, alături de pitarul Neagoe Rătescu, deci la același nivel social, de mică și nouă boierime. Acest Matei portarul este tatăl lui Manta II, cel care a început clădirea bisericii și a murit în 1734. Despre el aflăm acum că i se spunea ca alintare „Măntică" și că avea un cumnat, negustor și el, Iane Kefala, grec desigur. Mai avea Măntică un frate, pe Mihai, și trei surori, dintre care n-o cunoaștem decît pe Maria, măritată cu Dumitru „doftorul". Toţi muriseră pînă în 1748, iar cele patru prăvălii lăsate de zestre fetelor, de la părinţi, vor ajunge pînă la urmă în stăpînirea copiilor „doftorului", fiind plasate „în uliţa cea mare a Șelarilor". În disputa cu copiii lui Mihai, interesele minorilor vor fi apărate de tutorele lor, postelnicul Ioniță Brătășanu.

© R. Avram

Cu acest boier, dintr-o familie numeroasă și bogată, cu profesiunea socrului său, un medic, și cu moștenirea prăvăliilor, constatăm o poziţie materială și socială confortabilă. Pe de altă parte, pentru a înţelege mai bine mediul căruia îi aparţineau acești burghezi bucureșteni din epoca lui Brâncoveanu și din perioada de zbucium care i-a urmat, avem povestea unui loc de casă pe care Măntică l-a vîndut lui Manea mătăsarul, de la care l-a cumpărat Maxim cupeţul. Acesta este același cu ctitorul de la Sf. Elefterie Vechi. Fraţii lui erau tot negustori, Panait și Andrei. Fiul lui Maxim, Constantin, a fost ginerele lui Ilie cojocarul și al Stanei, alianţă care-l introducea într-o altă familie înstărită, Stana fiind fiica lui Prodan II abagiul și avînd de la mama ei, Voica, patru prăvălii în mahalaua Sf. Gheorghe Vechi, pe uliţa Boiangiilor, aproape de actuala Bărăţie. Prodan avea doi fraţi, Enache și Năstase, și o soră Aspra, măritată cu Lazăr, toţi proprietari de ateliere care produceau abaua, un postav de lînă groasă.

Ce rost au aceste genealogii de oameni obscuri? Cînd spunem că apărăm un trecut, acest trecut nu trebuie să fie o abstracţie incoloră pe care nu și-o pot închipui nici oratorii care o invocă la aniversări. Tîrgoveţii din secolul al XVIII-lea erau români, greci sau bulgari, dar numele balcanice nu sînt prea multe și se pierd după o generaţie sau două – cei veniţi din sudul Dunării învăţau românește și se încuscreau repede cu localnici. Trăiau într-un centru comercial, cel mai mare din toată regiunea pînă la Stambul, dar care era guvernat încă după regulile vechii democraţii ţărănești, cu

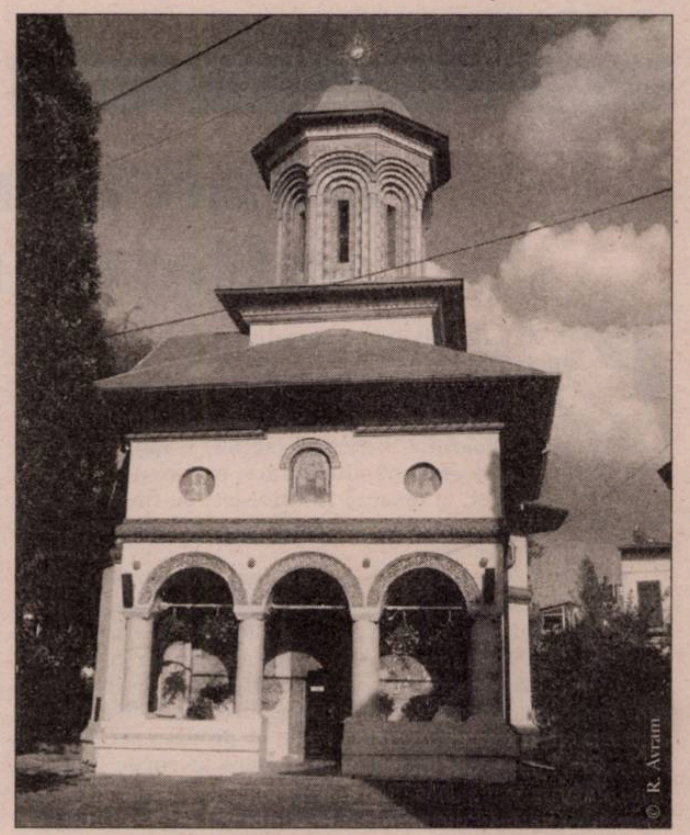
© R. Avram

„bătrînii orașului" în frunte. Împărţirea în mahalale era și religioasă, pe parohii, și profesională, pe meserii (zlătarii, între Sărindar și biserica breslei lor, zăbunarii lîngă Șelari etc). Criteriul etnic sau regional juca un rol mai puţin important. Casele aveau acoperișuri de șindrilă, dar începeau să aibă și „ferestre de sticlă" (primele geamuri la 1780). Locuitorii lor cumpărau covoare și mobilă din străinătate, îmbrăcăminte scumpă, blănuri și bijuterii, dar nu știu o baie publică mai veche decît cea din 1670, „din susul orașului Bucureștilor, care baie o au făcut Istrat neguţătoriul", fiind o sursă de venit pentru familia sa. După o sută de ani, baia „de la poarta din sus a curţii domnești cei vechi" aparţinea mitropoliei. Apăruseră cafenelele: prima e a unui turc în 1691, după care ienicerul a fost înlocuit de călugări de la Cotroceni.

Dezorientaţii din ziua de azi au de învăţat puţină umilinţă. A ascunde acest trecut și a fabrica un prezent fără tată și mamă – un prezent de imitaţie și *urît* – nu e demn de un popor care are nevoie de respectul celorlalte.

Cristina HERMEZIU

Vocaţia triajului cultural

– Paris, rue de l'Exposition –

În august Parisul respiră. Nu că turiștii n-ar da buzna să înghită kilometri de muzee sau străzi cu faţade haussmaniene, ci pentru că parizienii sînt plecaţi în vacanţă. În urma lor, găsești locuri de parcare lîngă turnul Eiffel, la supermarketuri cozile sînt acceptabile, iar dacă trimiţi mesaje, ţi se întorc politicos, pe mail, mai încercaţi peste vreo trei săptămîni...

Doar pe rue de l'Exposition, în arondismentul 7 al Parisului, forfota n-a amorţit nici măcar în august. Strada – un coridor subţire, rotunjit la un capăt de pasajul boltit spre fîntîna lui Marte – răsună de vorbe. În limba română și în limba unor minorităţi ale României. Institutul Cultural Român, Consulatul și Ambasada României la Paris își aliniază faţadele pe aceeași parte a trotuarului, din cînd în cînd transformat spontan în scenă deschisă pentru zgomotoase tablouri domestice. Un copil ghemuit pe mijlocul străzii urlă ca din gură de șarpe. Dinspre Consulat, mama – pesemne – se năpustește, printre fuste, și-l bumbăcește direct pe caldarîmul din faţa fostului Palat al contesei Martine de Béhague, din 1939 fastuos sediu al Ambasadei române. Urletele se înteţesc.Vecinii francezi de pe rue de l'Exposition nu mai ies de mult pe la geamuri să vadă ce e. De peste umărul clădirilor haussmaniene, Doamna de Fier privește... pătrat. Ușa Institutului Cultural Român se deschide și o siluetă discretă aduce în stradă o farfurie plină cu biscuiţi. Glazura de ciocolată face minuni: copilul apucă repede un biscuit și se refugiază în ușa Consulatului. Zeul Războiului de pe Fîntîna lui Marte din capătul străzii poate pleca în vacanţă.

Alături, în spatele ușii vecine cu cea a Consulatului, miresmele atestă clar că ICR din Paris nu și-a luat vacanţă: miroase a cafea, a vopsea și a calculatoare încinse. Întîlnesc pe coridor doi tineri francezi care vor să studieze medicina în România și nu știu pe unde s-o apuce. O franţuzoaică *„à la retraite"* pleacă în toamnă la București și vrea informaţii culturale, istorice, turistice. Nu-i așa că ICR îi poate rezerva un bilet de călătorie? Realizez că, zilnic, ICR este inevitabil un fel de triaj... cultural. Nu greșesc, nici la propriu, nici la figurat. Într-un birou se triază de zor sute de cartonașe pline de caligrafii mai mult sau mai puţin lizibile. Sînt pur și simplu poezii, scrise de sute de parizieni sau turiști care au acceptat în această vară propunerea Institutului Cultural Român de a reface pentru o clipă lumea în versuri. Prin proiectul „Café Poèmes de Paris", artistul George Bodocan și-a propus să aducă în mod spontan poezia în spaţiul public și în gesturile cotidiene. Concret, 26 de cafenele de pe malurile Senei au acceptat inițiativa sa și a Institutului Cultural Român din Paris de a pune poezia în meniul lor: astfel, orice popas la o cafea a fost însoţit de invitaţia de a scrie un poem. Au răspuns acestui experiment creativ-ludic aproape două sute de parizieni și turiști străini. Din cele 170 de poeme scrise în franceză, engleză, română, germană, spaniolă, olandeză, chineză și turcă, un juriu de critici literari și poeţi francezi și români, secondaţi de traducători seduși de succesul proiectului, va alege cele mai inspirate creaţii în vederea publicării unei plachete. Volumul urmează a fi lansat în cadrul Săptămînii culturilor străine care va avea loc între 26 septembrie și 4 octombrie la Paris, sub egida Forumului Institutelor Culturale Străine (FICEP). Între cele peste 40 de centre culturale străine reunite de FICEP din 2002, Institutul Cultural Român de la Paris este unul dintre cele mai active, propunînd proiecte substanţiale pentru ediţia a opta a Săptămînii culturilor străine din această toamnă, sub genericul „Sublimons les frontières". Concept creat de scriitoarea Magda Cârneci, director al ICR din Paris, formula a fost adoptată de FICEP, pentru a

Rue de l'Exposition

sintetiza vocaţia unei organizaţii europene a cărei identitate se naște tocmai din diversitatea și dinamismul valorilor culturale naţionale. Cu destule ambiţii, printre care și cea de a deveni un fel de Ambasadă a Republicii poetice la Paris, ICR își croiește identitatea într-o capitală europeană unde toate civilizaţiile lumii rîvnesc la blazonul vizibilităţii culturale.

Texte şi opinii de: ● *Ioana AVĂDANI (director, Centrul de Jurnalism independent)* ● *Marian CHIRIAC (jurnalist)* ● *Victor CHIRILĂ (director executiv Asociaţia pentru Politică Externă, Chişinău)* ● *Nicu POPESCU (expert, Consiliul European pentru Relaţii Externe)* ● *Victoria STOICIU (coordonator de programe, Fundaţia Friedrich Ebert)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

DILEMA VECHE

Republica Moldova: ţară europeană?

Simbolul Moldovei europene: firma de livrat plăcinte la domiciliu

– dialog cu Ioana AVĂDANI –

Ioana Avădani. Directoare la Centrul pentru Jurnalism Independent. Persoană importantă în sociatatea civilă de la Bucureşti. Am fost împreună la Chişinău, documentînd un raport despre Moldova pentru Fundaţia Soros. Ioana pe libertatea presei, eu pe relaţia cu Uniunea Europeană. Acolo fiind, discutam despre micile amănunte care fac din Moldova o ţară „altfel" pentru un român. Acasă şi nu tocmai. Cînd ne-am întors, ne-am pus dialogul pe hîrtie. Despre Moldova Europeană cu Ioana Avădani.

Ai fost de multe ori în Moldova. Se întîmplă cumva să mai ţii minte cum a fost prima dată, primul contact cu „ţara de peste Prut"?

A fost aşa de mult... cred că eram la grădiniţă. Bunicii mei trăiau pe atunci la Nihoreni, un sat din buza oraşului Răscani. Pentru copilul de 5-6 ani era nu numai o altă ţară, era o altă lume. Oameni noi (pe care mintea mea de copil îi uita de la o vizită la alta), altă limbă, dar aveam reperele mele: bomboanele de ciocolată, îngheţata, păpuşile pe care le tot primeam. Şi mai ţin minte lumea satului, cu încrengătura lui de rubedenii, cu mîncărurile minunate şi cu ospeţele pantagruelice, care se ţineau lanţ – că dacă apucai să vizitezi vreo rubedenie, musai trebuia să treci pe la toate, „la acelaşi nivel de reprezentare".

Aveai senzaţia de „altă ţară"?

Da, absolut. Şi erai silit să simţi că eşti „în altă ţară" – căci se schimbau roţile de la vagoanele de tren. Era semn sigur că regulile tale nu se mai aplică de aici încolo.

Te întreb pentru că eu ţin minte primele senzaţii. Nu am avut legătură cu Republica Moldova pînă prin 2003, cînd am fost acolo la o conferinţă, era ceva oficial organizat de guvern. Şi am fost luat de la aeroport de o maşină oficială, în care nici şoferul, nici persoana de la protocol nu vorbeau nici română, nici engleză. Eu neştiind rusa, am rămas muţi tot drumul. Cum mă pregatisem să dau nas în nas cu ţara soră, asta m-a timorat. Înainte să intru în hotel, am dat fuga la un Internet-café, era o urgenţă. Acolo, la fel, nu am reuşit să mă înţeleg cu băiatul care se ocupa de calculatoare, decît prin semne. În fine, ajung la hotel la recepţie şi întreb timid: „vorbiţi româna?". La care fata de acolo se uită în paşaportul meu şi zice cu o voce de dojană trist-melancolică: „Domnu' Ghinea, dar cum să nu vorbim româneşte? Ce vorbă-i asta?". M-am simţit atît de prost... Apoi, am ieşit să mă plimb şi m-a lovit acea senzaţie stranie că este şi nu este ţară străină. Adică, te plimbi pe Bulevardul Ştefan cel Mare, dar vezi caschetele sovietice ale poliţiştilor, genul acesta de amănunte te lovesc. Să revenim la zi. Am fost acum, în august, la Chişinău, pentru un raport al fundaţiei Soros şi, fiind, acolo ne-a venit ideea să vorbim despre amănuntele Moldovei. Spune-mi cîteva care îţi vin în minte cînd te gîndeşti la Chişinău.

Pe mine mă mişcă, de fiecare dată cînd merg, contrastul dintre dulceaţa de tîrg a Chişinăului – străduţele străjuite de copaci bătrîni şi noduroşi, casele negustoreşti, care cu intrare din stradă, care cu curţi interioare – şi clădirile instituţionale fudule, copii de suflet ai arhitecturii triumfaliste de ani '60 sau cartierele populare, cu blocuri cum vezi prin filmele ruseşti (vai mie! descriu un oraş văzut cu ochii mei, utilizînd imagini din filme...).

Audit de limbă

Remarc, de fiecare dată, dulceaţa limbii, cu firescul ei uşor modificat de o topică străină de cea latină... firescul şi efortul uriaş al unei limbi oprite din curgerea ei firească, prin 1940, de a-şi inventa cuvinte de trebuinţă în anii 2000 şi de a prinde din urmă neologismele.

Am văzut că mulţi români privesc de sus accentul şi cuvintele folosite de basarabeni, ceea ce pe mine mă enervează întotdeauna, pentru că e o experienţă fascinantă să trăieşti o altă limbă română, şi chiar să te gîndeşti la cuvinte pe care le percepi altfel, le redescoperi. Arhaismele lor fac toţi banii. Cînd priveam spectacolul asedierii Parlamentului, în aprilie, un domn care încerca să-i oprească pe vandali s-a prezentat ca fiind un candidat independent care „agonisise semnăturile şele necesare". Cuvîntul ăsta „agonisit", un arhaism specializat la Bucureşti pe care ei îl folosesc cu sensul propriu, de „strîns", cel puţin pe mine m-a detensionat, mi-a provocat veselie în contextul acela. Citeam recent pagina în română/moldovenească a delegaţiei Comisiei Europene la Chişinău, şi ideea de „tîrg de proiecte" apărea ca „iarmaroc de proiecte", ceea ce e logic, pentru că atunci cînd a fost ruptă legătura firească, în anii '40, tîrg şi iarmaroc chiar însemnau acelaşi lucru – mă gîndesc eu. Nu ne face mai deştepţi o astfel de limbă română, ca o capsulă în timp de care avem parte?

Şi este de remarcat că „omologii" noştri de la Chişinău simt această fractură lingvistică. Recent, discutam cu cîţiva colegi ziarişti care se gîndeau la un soi de „audit de limbă" pe produsele lor, căci le era evident că limba pe care o folosesc este comprehensibilă, perfect comprehensibilă – dar nu este româna Academiei... (nu că cea din presa noastră ar fi...)

Şi încă ceva despre limbă, constat şi un import de neologisme de ultimă oră care nu mai trec pe la Bucureşti. De pildă, cuvîntul „finisat" folosit ca „sfîrşit", o conferinţă s-a „finisat"... Pentru lingvişti e probabil fascinant, două limbaje care importă cuvinte la momente diferite şi le schimbă. Ai făcut la Chişinău cercetare în domeniul presei. Seamănă cu presa europeană?

Aici m-ai prins. Nu, nu seamănă... din multe puncte de vedere. Dar să nu fac şi eu aceeaşi greşeală pe care o reproşez altora; nu vreau să generalizez. Că nici „presa moldovenească" nu este un tot unitar, şi nici „presa europeană" nu există ca atare. Vedem însă un sector de presă scrisă dominat de ziare care apar de două, de trei sau patru ori pe săptămînă. De canale mediatice puternic înregimentate politic. De un sector al presei proprietate de stat încă foarte puternic (în special la nivel local), dar vedem şi iniţiative private cu zvîc, pline de energie şi care – dacă ar fi lăsate să funcţioneze după regulile economiei de piaţă – ar ajunge şi la profit. Mai remarc o mare încărcătură emoţională a textului jurnalistic, în detrimentul ştirii, care rămîne palidă, neînsemnată, tristă.

Aici eşti mai optimistă decît mine, mie mi se pare iremediabil plicticoasă presa de acolo. De la partea tehnică, albnegru, ziare de patru pagini, la conţinut, aproape numai editoriale lungi, informaţie mai deloc, altfel decît deja rumegată. Presa pro-Voronin stă mai rău, dar nici cea de opoziţie (iar prăpastia şi ura reciprocă sînt uriaşe) nu e mult mai bună. Crezi că îmi dau aere de european? Jurnalist european?

Observaţiile sînt corecte – iar plictiseala este un element subiectiv. Dar nu cred să mai fi văzut în vreo ţară europeană o mai apăsată suprapunere între presă şi politică. E stilul acela revanşard, „cine nu e cu noi e împotriva noastră". Am scris aceasta şi în raportul meu pentru că mie mi se pare de neînţeles cum opoziţia democrată nu a găsit cu cale să facă o ofertă politică populaţiei vorbitoare de limba rusă, că doar nu toţi cei ce folosesc rusa ca limbă de comunicare or fi comunişti!

În schimb, parcă ONG-urile de acolo sînt peste presă şi societate, cele de protecţie a presei, think-tank-urile uneori îmi par mai profesioniste chiar decît cele de la Bucureşti. Să fie efectul faptului că o ţară rămasă în urmă încă beneficiază de fonduri pentru organizaţii, de la donatorii mari?

Nu e vorba numai de fonduri, e vorba de capacitate de coordonare, de viziune, de know-how, într-un fel, societatea civilă a fost un debuşeu pentru energiile motrice. Există o mare densitate de oameni absolut remarcabili în societatea civilă din Moldova.

Societate europeană, stat asiatic

În schimb, contactele mele cu mediul oficial au fost traumatizante. Respiră acea încordare de stat care priveşte societatea ca pe un duşman şi orice străin, mai ales un român, ca pe un spion. Am întîlnit şi oameni OK care lucrează pentru instituţii de acolo, dar păreau a fi mai degrabă ei disidenţi, nu reprezentau regula. E acolo un război rece veritabil între stat şi societate. Dacă ar fi să răspund pe scurt la întrebarea noastră, aş zice că Moldova are o societate europeană şi un stat asiatic.

Cred că cei mai europeni dintre toţi sînt tinerii. Ei ştiu ce vor (vor în Europa), se pune încă mare valoare pe şcoală, pe diploma universitară, pe libertate, pe comunicare şi, da, pe distracţie.

Am avut o întrevedere cu o politiciană din opoziţie care ne-a povestit despre întîlnirea cu europarlamentara Marianne Mikko, care a condus delegaţia de observatori a Parlamentului European la alegerile din aprilie. Doamna era destul de îngăduitoare cu guvernul, reţinută în critici, iar cînd a vrut să se vadă şi cu opoziţia, au dus-o, fără să o anunţe, într-o sală a Primăriei din Chişinău unde se adunaseră răniţi şi rudele celor arestaţi în nopţile de după demonstraţii. A ieşit un întreg scandal, doamna europarlamentar i-a acuzat că i-au înscenat un teatru politic, dar pînă la urmă a fost nevoită să stea şi să asculte ce spuneau oamenii aceia. Cum ţi s-a părut episodul, apropo de Europa de la Chişinău?

Frustrant, aşa cum, fără îndoială, li s-o fi părut şi colegilor moldoveni. Tu vorbeai de un „stat asiatic" care domină Moldova. Europa s-a încăpăţînat să vadă în Moldova o ţară europeană, cu „mici lipsuri". Instituţiile internaţionale au încercat să joace nu numai corect (asta este obligatoriu), ci şi elegant cu Guvernul de la Chişinău. După cum povesteau colegii jurnalişti cu care am vorbit, e o mare naivitate să crezi angajamentele pro-europene ale unui guvern comunist. Tactul de care a dat dovadă Europa în relaţiile cu Chişinăul i-a consolidat pe comunişti în practicile lor şi i-a frustrat pe cei din opoziţie. A existat, fără îndoială, un moment în care abordarea „cu mănuşi" ar fi trebuit să înceteze – şi acela a fost momentul în care s-a vărsat sînge (ca să păstrăm un pic din emotivitatea colegilor de peste Prut).

La plăcinte înainte...

UE nu prea ştie ce vrea cu Moldova. Mi s-a spus în faţă la Comisie cînd am întrebat ce cred despre perspectivele pe termen lung ale Moldovei. Mi-au spus că ei cred că Moldova se va apropia de UE, dar că vor dori mereu să nu supere Rusia. Pentru ei, în harta lor mentală, Moldova e încă ograda Rusiei. Şi aici aş vrea ca România să ţină sus şi tare Moldova pe agendă, pînă se obişnuiesc cu ideea că ar trebui să depindă doar de Moldova, cît se apropie de UE. Cred că e legitim ca scop pentru România să facă asta. Mi-a spus ceva o doamnă de la un think-tank din Bruxelles cînd am întrebat-o dacă România e credibilă ca avocat pentru Moldova. Zice: să ştii că nu prea sînteţi, păreţi pătimaşi şi vă vor urma (statele membre) doar în chestiuni minimale, cu grijă. Dar pe de altă parte, România este singurul stat membru cu interese şi expertiză în Moldova. Dacă voi nu ţineţi Moldova pe agenda UE, nimeni nu o va face. În definitiv, asta se practică acolo. Polonia face asta cu Belarus. Franţa – cu nordul Africii, treptat România va media relaţia UE-Moldova, e inevitabil, trebuie doar să o facem inteligent.

Şi informaţiile mele concordă. Majoritatea diplomaţilor europeni acreditaţi la Chişinău vin fie cu experienţa rusească (mandate anterioare servite la Moscova), fie cu studii teoretice în spaţiul rus. Pînă una-alta, vizele de UE le dă ambasada Ungariei la Chişinău. Nu spun că ai dreptate (nu e zona mea de expertiză), dar mi se pare logic ce spui. Ce îi trebuie Moldovei acum este un puternic simţ pragmatic. Vorbim de o ţară al cărei principal partener economic este România. Şi care reacţionează introducînd vize pentru principalul său partener economic şi lansînd campanii susţinute de guvern împotriva acestuia. E nevoie de pragmatism pentru a se trece de bariera lingvistică românofoni-rusofoni, pentru a se coagula energiile reformatoare din întreg spectrul demografic. E nevoie de spirit practic pentru a utiliza ce e bun şi cald şi frumos din tradiţie ca pe o trambulină, nu ca pe o frînă. Uite, simbolul Moldovei europene, pentru mine, care uneşte tradiţie şi confort modern şi consumerism şi iniţiativă: firma de livrat plăcinte la domiciliu. Aşa cum comandăm noi pizza sau „chinezească", aşa poţi comanda la Chişinău plăcinte cu varză, cu brînză, cu carne, cu vişine... cu ce vrei! Asta ar trebui să fie Moldova: dulce şi eficientă.

De acord. Încheiem triumfal în miros de plăcinte cu... ce vrei!

a consemnat Cristian GHINEA

Nicu POPESCU

Demonopolizarea puterii în Moldova

Există mai multe scenarii posibile şi imprevizibile pentru evoluţia Republicii Moldova. Totuşi, pe fundalul discuţiilor despre crearea Alianţei pentru Integrare Europeană, este imperativă şi o abordare ceva mai strategică, în care forţele politice ar încerca să-şi imagineze Republica Moldova şi peste doi-trei ani, nu doar peste două-trei luni. Am formulat două modele în jurul cărora politicienii din Republica Moldova îşi pot construi o strategie de comportament politic pentru următorii cîţiva ani. Bineînţeles că nici unul dintre acestea nu va fi realizat „în stare pură", dar sînt două modele ce merită discutate.

Scenariul 1: „Ucraina post-oranj"

Primul şi cel mai probabil scenariu este modelul ucrainean de guvernare. Într-o asemenea perspectivă, Alianţa pentru Integrare Europeană devine un scandal continuu care discreditează întreaga coaliţie, iar partidele – în loc să-şi asume responsabilitatea – stau permanent cu un ochi pe „uşa de ieşire" din coaliţie, pentru a-şi asigura supravieţuirea politică după eşecul acesteia. Ca şi liderii oranj din Ucraina, cele patru partide democratice îşi cheltuiesc întreaga energie politică pentru a lupta cu partenerii de coaliţie, nu pentru a guverna ţara. Între timp, PCRM rămîne puternic, consolidat şi foloseşte orice greşeală a coaliţiei pentru a o ataca. În acelaşi timp, Rusia face totul ca să contribuie la haotizarea sistemului politic din Republica Moldova prin influenţa sa mediatică şi, eventual, metode de coerciţiune economică ce ar agrava situaţia noului guvern (vezi criza gazului din Ucraina în 2006). Coaliţia instabilă devine într-atît de disfuncţională, încît transformă Republica Moldova într-un stat mai pluralist, dar neguvernabil. Acest lucru frînează implementarea reformelor cerute de UE, aşa cum se întîmplă în Ucraina. Blocajul politic face dificilă asistenţa din partea UE. În 2013, după patru ani de haos, crize guvernamentale, blocaj economic şi certuri politice, populaţia devine apatică şi dezamăgită, iar coaliţia – discreditată. În 2013 (sau mai devreme, în caz de anticipate), PCRM revine la guvernare într-o formulă ceva mai modernizată. Sau, ca variantă interimară, peste un an-doi PDM, dezamăgit, se retrage din coaliţie şi creează o alianţă guvernamentală cu PCRM, lăsînd partidele liberale din Parlament discreditate de o guvernare scurtă, dar eşuată.

Scenariul 2: „România în 1996-2000"

Aparent, guvernarea Convenţiei Democrate din România în anii 1996-2000 seamănă cu situaţia Ucrainei de astăzi. O coaliţie coruptă, disfuncţională, cu parteneri ce-şi spală rufele la televizor, cu trei prim-miniştri în patru ani, cu scandaluri, acuzaţii reciproce, populism, mini-mineriade şi criză economică. O avalanşă de eşecuri politice şi economice care a condus la revenirea PDSR (acum PSD) şi a lui Ion Iliescu la putere în 2000-2004... Însă anume în 1996-2000 au fost create precondiţiile necesare pentru reformarea României. În 2000, Iliescu nu mai putea guverna ca pînă la 1996. Căci patru ani de scandal politic în direct, la TV, au camuflat, de fapt, două schimbări fundamentale ale sistemului politic românesc care, în definitiv, au făcut posibilă aderarea ulterioară a României la UE şi NATO.

În primul rînd, a avut loc demonopolizarea mass-media. Scandalurile non-stop la TV au creat o presă mai influentă şi mai pluralistă. Politica a devenit publică, iar media – un element important în sistemul de *checks and balances* („control şi echilibru"). În al doilea rînd, s-a produs deconcentrarea centrelor de putere economică. Majoritatea partidelor din coaliţia de atunci erau destul de corupte, dar pînă la urmă – fiecare cu propriile reţele de patronaj şi set de relaţii corupte – au creat cîteva centre de putere economică suficient de puternice şi dispersate, ca să se menţină independente şi după revenirea PSD la guvernare în 2000. Respectivele centre de putere economică alternative au asigurat baza unui sistem politic mai pluralist, iar un stat capturat de interese pluraliste, nu monopoliste, s-a dovedit a fi mai capabil să implementeze reformele necesare aderării la UE. Astfel, principala realizare a guvernării Convenţiei Democrate din România a fost demonopolizarea sistemului economic şi politic, care le-a şi permis democraţilor să revină la putere în 2004, după patru ani de guvernare a PSD/Iliescu. Tot aceşti ani au condus la reformarea PSD într-un partid mai modern şi mai european. De atunci – deşi politica din România mai rămîne pe alocuri haotică, lipsită de principii şi coruptă –, Bucureştiul a reuşit să implementeze în mare parte reformele necesare aderării la UE, guvernele corupte sînt debarcate în urma alegerilor, jurnaliştii lucrează liberi, iar investitorii străini se simt chiar mai confortabil decît în Ungaria, bunăoară.

Un program pentru viitorul guvern

Probabil, nici unul dintre aceste scenarii nu va fi realizat în întregime. Indiferent de configuraţia exactă a coaliţiei politice, în Republica Moldova politica va rămîne, pentru încă mulţi ani înainte, instabilă, coruptă, opacă şi incertă, iar ţara trebuie să facă faţă unei combinaţii toxice, potenţial letale, de criză politică şi economică. Este foarte probabilă şi revenirea PCRM (eventual, reformat şi modernizat) la guvernare peste unul, patru sau opt ani. Însă crizele politice inevitabile din următorii ani pot fi o şansă, aşa cum a fost guvernarea de sacrificiu a CDR în România anilor 1996-2000. Sau o şansă pierdută, precum este pentru guvernarea forţelor oranj de la Kiev...

Ca să profite de această şansă, prioritatea partidelor din Parlamentul moldovenesc este demonopolizarea rapidă a sistemului economic şi mediatic. Un obiectiv interimar ar putea fi crearea şi susţinerea a încă două-trei posturi TV cît de cît independente cu acoperire naţională, în următorul an (cît şi acoperire naţională pentru PRO TV). Acestea nu vor deveni peste noapte bune şi echidistante, însă ele pot crea baza unui pluralism politic pe viitor. Demonopolizarea puterii economice se poate face prin atragerea investitorilor străini (una dintre puţinele realizări ale coaliţiei oranj de la Kiev a fost atragerea masivă a băncilor occidentale în sectorul bancar ucrainean).

Într-un scenariu optimist, reformele democratice ar permite o apropiere mai rapidă de UE, accesarea asistenţei americane oferite prin Corporaţia „Provocările Mileniului" şi liberalizarea vizelor pentru UE. Coaliţia va avea nevoie de rezultate palpabile ce afectează viaţa zilnică a diferitelor categorii de cetăţeni. Astfel, guvernul trebuie să se concentreze pe proiecte vizibile, precum construcţia de drumuri (cu asistenţă externă), liberalizarea transporturilor aeriene cu UE (ceea ce ar reduce de două-trei ori costurile la bilete – lucru important pentru diaspora), semnarea Tratatului privind micul trafic de frontieră cu România, acoperirea întregii Republici Moldova cu Internet wi-fi (în 2002, SUA au finanţat prin USAID acoperirea întregii Macedonii, a cărei suprafaţă e comparabilă cu cea a Republicii Moldova, cu Internet wi-fi) sau înlocuirea unei bune părţi a agenţilor de poliţie rutieră cu camere video. În plus, noul guvern ar trebui să invite o misiune a UE *(„EU rule of law mission")* ce ar contribui la reformarea şi modernizarea structurilor de forţă, în conformitate cu standardele europene.

Cît mai multe posturi TV

În pofida victoriei opoziţiei, Moldova nu va putea fi reformată, democratizată şi modernizată fără transformarea PCRM, şi este în interesul coaliţiei să găsească şi o modalitate de interacţiune cu PCRM, ce ar minimiza conflictualitatea sistemului politic. Deocamdată, pentru a include PCRM în sistemul politic, cîteva posturi în guvern şi ambasade pot fi oferite unor lideri comunişti. Nicolas Sarkozy, cînd a devenit preşedinte al Franţei, i-a cedat Ministerul de Externe lui Bernard Kouchner, iar ca director al FMI l-a promovat pe Dominique Strauss-Kahn, ambii fiind unii dintre cei mai populari şi competenţi politicieni din Partidul Socialist de opoziţie...

Aşadar, cu cît mai multe posturi TV independente vor fi, cu cît mai difuze vor fi centrele de putere economică, cu atît mai lungă va fi viaţa partidelor de astăzi în următorul deceniu. Nimic nu va asigura supravieţuirea partidelor din Republica Moldova, decît crearea unui cadru cît mai ferm de condiţii democratice, care ar permite alternarea la guvernare pentru toţi actorii politici existenţi. Succesul istoric al Alianţei pentru Integrare Europeană va fi determinat de capacitatea acesteia de a demonopoliza sistemul politic, nu de numărul de scandaluri care vor avea loc între timp...

Nicu Popescu *este expert la European Council on Foreign Relations (Londra). Articolul a apărut în ziarul* Timpul *din Chişinău şi este republicat cu acordul autorului.*

BARBURISME

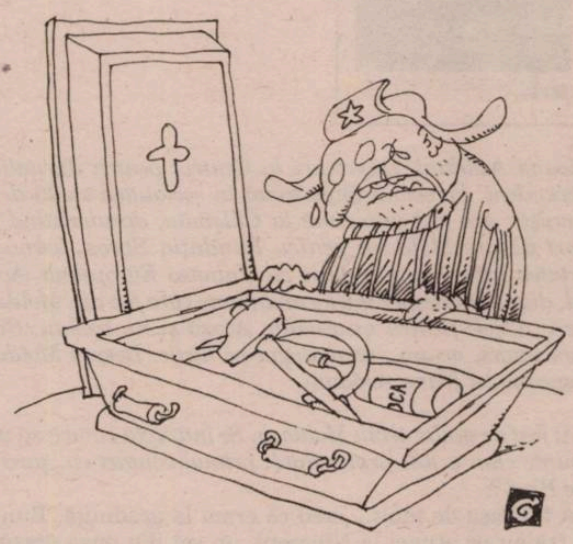

Desen de Ion BARBU

Înghesuită între UE şi Rusia

Problemele economice curente ale Moldovei nu vin din minusculul său sistem bancar, şi nici dinspre industrie, mare parte din ea fiind concentrată oricum în regiunea separatistă Transnistria. În ultimii ani, Moldova a supravieţuit cu banii trimişi acasă de sutele de mii de moldoveni care lucrează afară, dar aceste sume scad acum dramatic, 318 milioane dolari în ianuarie-aprilie 2009 faţă de 477 milioane dolari în aceeaşi perioadă din 2008, ceea ce a dus la scăderea consumului intern cu 10% şi la o scădere cu 25% a importurilor. Bugetul Moldovei se află aproape de colaps şi se bazează prea mult pe taxe vamale şi impozite indirecte. Guvernul, compus în mare parte din tehnocraţi, a paralizat după evenimentele din aprilie şi nu a fost capabil să vină cu vreo soluţie anticriză.

UE a reacţionat încet după criza din aprilie, mai ales în comparaţie cu Rusia, care a susţinut masiv guvernul şi represiunea împotriva manifestanţilor, ceea ce a făcut ca orientarea Moldovei să se deplaseze încă o dată spre Est. Dar nici un politician moldovean, nici măcar Voronin, nu vrea o deplasare prea accentuată spre Est. UE dispune de nişte aşi în mînecă, dar depinde de ea să îi joace bine. Mai mulţi muncitori moldoveni se află în UE (estimările sînt între 350.000 şi 500.000) decît în Rusia (344.000). Deci promisiunea ridicării vizelor pentru UE este un stimulent important. Mai mult de jumătate din comerţul extern al Moldovei este cu UE, şi mai puţin de 20% cu Rusia.

Uniunea Europeană ar trebui să se pregătească pentru o nouă perioadă de confruntări sociale şi politice sau de blocaj constituţional, ca urmare a alegerilor din 29 iulie. UE ar trebui să cheme toate forţele politice să se înţeleagă asupra unui guvern funcţional, să acorde sprijin reformelor, mai ales reformei sistemului judiciar şi a aparatului de securitate, şi să investigheze în mod credibil evenimentele din 7 aprilie.

Parteneriatul Estic lansat de UE în mai a debutat timid. Rusia îşi arată muşchii de cînd cu războiul din Georgia şi a adăugat ajutoare financiare pentru ţările vecine unde are interese. Moldova este doar unul dintre statele oscilante din regiune, dar ceea ce se întîmplă în această ţară minusculă, înghesuită între UE şi Rusia, poate prezice viitoarele tendinţe pentru întreaga vecinătate estică a UE.

(fragmente din „Moldova: Europe's poorest pawn", Andrew Wilson, European Council on Foreign Relations, 29 iulie 2009)

România a rămas şi după şase luni destinaţia principală a mărfurilor moldoveneşti, în pofida introducerii de la 9 aprilie de către Chişinău a vizelor pentru cetăţenii români, ce a afectat direct relaţiile de afaceri între cele două ţări. În ianuarie-iunie 2009, exportul spre România a însumat 117,2 milioane de dolari, în scădere cu 24,3% faţă de aceeaşi perioadă a anului trecut (după trei luni, ritmul de scădere era aproape de două ori mai mic, respectiv de 11,5%), potrivit Biroului Naţional de Statistică. Pe poziţia secundă este Federaţia Rusă, exporturile de mărfuri moldoveneşti pe piaţa rusă au constituit 114,8 milioane dolari, în scădere cu 20,7% faţă de perioada respectivă a anului trecut.

(sursa: www.businessexpert.md)

Marian CHIRIAC

Instantanee

– strîmbele drepturi ale omului în Republica Moldova –

Cei patru bărbaţi intră treptat în rol. Mai întîi, Vadim (îi citesc numele pe ecuson) arată şi se comportă ca un băiat de la ţară: greoi în gesturi, timid, nesigur pe el, cere aprobare pentru aproape fiecare decizie. Îmi verifică politicos actele, le întoarce pe o parte şi pe alta, apoi le predă superiorilor. Răsuflă uşurat. Vorbeşte o limbă română savuroasă, cu accent tipic moldovenesc.

Sînt apoi preluat de un gradat, şi el foarte tînăr, blond, cu nişte ochi albaştri, limpezi. E un bărbat frumos, dacă nu ar avea uniforma, ar putea interpreta lejer un rol de june prim în orice producţie internaţională. Aici, însă, parcă sîntem distribuiţi împreună într-o peliculă de duzină, cu spioni şi KGB-işti. Asta pentru că sînt pe aeroportul din Chişinău şi tînărul ofiţer blond şi frumos coordonează verificarea bagajelor. Totul se face meticulos, îmi e deschis fiecare buzunar de la geanta de voiaj, cercetat fiecare pliu al hainelor, răsfoită orice filă de caiet. Fiecare lucru e pus apoi cu grijă la locul lui. Între timp, vorbesc... în engleză cu tînărul ofiţer blond şi frumos; mă întreabă nu doar ce caut pe acolo, unde o să stau, cu cine mă întîlnesc, ci şi despre hobby-urile mele. Discuţia e lejeră. Imediat după aceea, sînt pus să aştept într-un colţ. Curînd apare al treilea personaj, superiorul superiorului. E mătăhălos, are o faţă teşită şi nas turtit, pare fost boxer. Mă priveşte lung, cu o privire cruntă. Vrea să îmi plec privirea, dar nici eu nu mă las. Nu spune nimic, doar ascultă întrebările pe care mi le adresează subordonaţii săi. El doar mă priveşte lung. Întrebările sînt mereu aceleaşi: unde, cu cine, de ce?

Finalul e, desigur, cu happy-end, deşi nu ştiu dacă a învins binele. Sînt interogat pentru ultima dată, dar sumar, de un alt ofiţer, bărbat trecut de prima tinereţe de data aceasta, tuns scurt, trăsături atletice. Faţă slavă. Îmi vorbeşte în rusă, dar totul mi se traduce în română. „Ştim că ne minţi, dar te lăsăm să treci" – sînt ultimele lui cuvinte. Strîngem mîinile, gestul e aproape cordial. Gata, reuşesc să intru în Republica Moldova, după mai bine de o oră de tribulaţii. Aveam, desigur, viză legală.

* * *

Pe scările Procuraturii Generale din Moldova e o femeie. O femeie simplă, uscăţivă, îmbrăcată în negru. Oarecum nefiresc, are în mîini o porta-voce prin care vorbeşte către uşa de la intrare, către ferestrele închise. „Feciorul meu nu a făcut nimic rău, vă rog să îi daţi drumul." Vorbeşte continuu, cu o voce egală şi înceată. „Feciorul meu nu e un om rău, nu e cu nimic vinovat, vă rog să îi daţi drumul." Ascult litania ei minute în şir. E cald, vîntul nu clinteşte nici uşa de la intrare, nici ferestrele închise.

* * *

„Bun. Ne vedem la statuia lui Ştefan." În centrul Chişinăului, la statuia lui Ştefan cel Mare şi Sfînt, mă întîlnesc cu Ghenadie, unul dintre liderii informali ai protestelor din 6-7 aprilie, din Moldova. Membru al grupului „Sînt anticomunist", Ghenadie a organizat atunci un eveniment paşnic, „ziua de doliu naţional", ca protest faţă de rezultatele alegerilor, cîştigate de comunişti. Demonstraţia, din motive încă neelucidate, a devenit violentă. Comuniştii spun că opoziţia (dacă nu şi România) ar fi de vină, ceilalţi acuză puterea de la Chişinău de manipulare.

În timp ce îmi povesteşte ce s-a întîmplat atunci, Ghenadie e un amestec de hotărîre şi oboseală. E înalt, puţin adus de spate, dar vorbeşte calm, aproape neutru despre cum a fost urmărit, reţinut, cum poliţiştii au confiscat computere,

documente, materiale media, de la sediul Organizaţiei Hyde Park. O lumină se aprinde în ochii săi adumbriţi de o tristeţe neclară doar cînd vorbeşte despre alţii: „li s-a întîmplat şi altora ceea ce noi ştim de ani buni – să fie abuzaţi, bătuţi, anchetaţi, să li se fabrice dosare". După violenţele din aprilie, între 200 şi 700 de persoane au fost arestate. Peste o sută au depus plîngeri, acuzînd că au fost maltratate. Cinci au depus plîngeri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. „În Moldova se vede că politicul e deranjat de exprimarea liberă în public" – crede Ghenadie. Pare puţin obosit, e mai precaut, sceptic privind viitorul. După ani buni de proteste continue contra regimului comunist de la Chişinău, Ghenadie pare dispus să încerce să obţină azil politic într-o ţară occidentală.

* * *

Pentru Alexandru Postică, România pare o dragoste neîmpărtăşită. „Băsescu, acolo la el, spune multe, dar noi aici nădușim singuri" – spune tînărul avocat, care se ocupă cu reprezentarea la CEDO a unor cazuri de încălcare a drepturilor omului, inclusiv ale românilor din Transnistria. „Mă ocup de dosarul celor circa 170 de profesori care vor să înveţe în grafia latină şi cărora li se încalcă drepturile. Singur mă lupt. În cazul Ilaşcu, Bucureştiul a devenit parte terţă la CEDO, acuma însă a luat apă în gură." Adică, nu are nimic de zis. Postică e lucid. Ştie în ce ţară trăieşte („drepturile omului se încalcă peste tot, dar în Moldova nu există posibilitatea să te aperi în faţa legii"), nu aşteaptă ajutor de la nimeni („măcar moral să fim susţinuţi") şi pare să se zbată atît, doar în memoria „bunelului" său (care a luptat în război şi ulterior a fost deportat de Stalin, dar care „mereu a ştiut să rămînă om şi român").

* * *

Plec împovărat din Moldova. Problemele şi tristeţea oamenilor, cauzate de originala democratură de acolo, un cvasi-general sentiment de neputinţă, pe toate le resimt la nivel fizic. Pe aeroport, funcţionarii de la vamă mă privesc blazaţi. „Cu ce treabă în Moldova?" „Am fost să mă documentez pentru un ghid turistic" – improvizez pe moment. Brusc, li se aprind ochii. „Aţi văzut Orheiul, Căpriana, mănăstirile?" Înşiră continuu nume de alte locuri care ar merita vizitate. Mormăi ceva. „Dar cramele de la Mileştii Mici, Vadu lui Vodă, muzeele?" Nimic nu pare să îi poată opri. Au chef de vorbă, ar vrea să îmi povestească multe. Zîmbesc subţire în sinea mea: la început vameşii nu mă lăsau să intru în Moldova, acum nu m-ar lăsa să plec.

Victor CHIRILĂ

Relaţia cu UE – starea de fapt

Integrarea europeană a devenit în ultimii cinci ani una dintre cele mai populare idei în Republica Moldova. Conform ultimelor sondaje de opinie publică, ea se bucură de sprijinul a peste 2/3 din populaţia ţării. Despre ea vorbesc mulţi, de la „opincă la vlădică", dar o înţeleg şi o percep cu adevărat foarte puţini.

Pentru majoritatea dintre noi, integrarea europeană se identifică în mare parte cu beneficiile pe care UE le-ar putea oferi Republicii Moldova şi aproape deloc cu reformele structurale obligatorii pentru obţinerea acelor beneficii. Astfel, este explicabil că pentru mulţi cetăţeni moldoveni integrarea europeană înseamnă, în primul rînd, posibilitatea de a călători nestingherit, fără vize, în spaţiul Schengen, şansa de a munci legal în statele prospere ale UE, noi oportunităţi pentru afaceri şi atragere de investiţii avantajoase, o imensă piaţă de desfacere pentru produsele moldoveneşti, şansa de a studia în instituţiile superioare ale UE etc.

Fiind animaţi însă de beneficiile materiale ale integrării europene, adesea se ignoră faptul că ele sînt rezultatul unor transformări interne de norme, legislaţie, instituţii, mentalităţi, obiceiuri şi practici de lucru. De altfel, majoritatea cetăţenilor moldoveni nu percep integrarea europeană ca pe un proces de reforme, ci mai curînd ca pe negocieri bilaterale între Guvernul de la Chişinău şi comisarii europeni de la Bruxelles.

Trebuie să recunoaştem că societatea moldovenească nu este implicată în procesul de integrare europeană aclamat atît de mult de politicienii de la Chişinău, ea (societatea) este mai curînd o spectatoare pasivă. Or, atîta timp cît cetăţenii moldoveni nu vor vedea şi simţi existenţa unei legături directe între propriul efort şi mult rîvnitele beneficii ale UE, ei vor rămîne apatici şi vor fi dezamăgiţi foarte repede de retorica pro-UE a autorităţilor centrale în momentul în care mult promisele beneficii ale integrării europene vor deveni un fel de „fata morgana". Perpetuarea acestei maligne stări de fapt este generatoare de riscuri mari pentru continuitatea parcursului european al Republicii Moldova. Spre a preveni respectivele riscuri, este necesar să înţelegem de ce şi cum am ajuns în această situaţie. În acest context, nu putem să nu evidenţiem cîteva tendinţe păguboase pentru procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, care vor trebui corectate de viitoarea guvernare de la Chişinău.

În ultimii cinci ani, integrarea europeană a fost transformată de autorităţile moldovene într-o idee de larg consum politic. După eşecul Memorandumului Kozak din 2003, care a dus la răcirea bruscă a relaţiilor moldo-ruse, autorităţile comuniste de la Chişinău au înţeles că, pentru a se menţine la putere în condiţiile antagonismului tot mai pronunţat al Moscovei, ele au nevoie urgent de sprijinul Occidentului. În consecinţă, ideea de integrare europeană a fost transformată de Partidul Comuniştilor din Republica Moldova (PCRM) în „vaca sfîntă" numai bună de muls pentru a stoarce la maximum dividende politice interne. Datorită acestei schimbări de macaz, PCRM a reuşit în 2005 să-şi perpetueze guvernarea pentru încă patru ani. Inconsistenţa mesajului pro-european al PCRM, decalajul între retorică şi fapte a sporit treptat, culminînd cu înăbuşirea violentă a protestelor studenţeşti din 7 aprilie 2009. Atunci au ieşit la suprafaţă toate deficienţele democratice ale guvernării de la Chişinău, şi anume: supremaţia organelor de forţă asupra legii, lipsa de independenţă a sistemului judecătoresc, suprimarea libertăţii de exprimare, desconsiderarea flagrantă a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, desconsiderarea societăţii civile de către puterea politică etc.

De asemenea, procesul de integrare europeană a fost monopolizat în întregime de către birocraţi. Participarea activă a societăţii la implementarea Planului de Acţiuni, semnat cu UE în februarie 2005, ar fi creat o presiune constantă asupra guvernării. Or, autorităţile moldovene au tergiversat în orice fel implicarea, în egală măsură, a societăţii civile în implementarea şi monitorizarea acţiunilor convenite cu UE. În acelaşi timp, societatea a fost lipsită de acces imparţial, necenzurat şi nelimitat la informaţii legate de modul în care se puneau în practică angajamentele luate de Republica Moldova în raport cu UE, în cadrul Politicii Europene de Vecinătate. Astfel, guvernarea de la Chişinău controlată de PCRM a reuşit să decupleze cetăţenii moldoveni de la procesul de integrare europeană, rezervîndu-le rolul de simpli observatori în aşteptare de mană cerească de la Bruxelles.

Nu în ultimul rînd, problema rezidă şi în Politica Europeană de Vecinătate (PEV), din care face parte şi Republica Moldova. Cu regret o spun, PEV oferă doar nişte perspective/beneficii generale care sînt departe de a motiva real cetăţenii moldoveni să devină promotori activi ai integrării europene. Parteneriatul Estic lansat în mai 2009 conţine aceleaşi deficienţe structurale ca şi PEV. Noua iniţiativă a UE promite multe lucruri bune, precum semnarea unui acord de asociere cu UE, regim de călătorii fără vize în spaţiul Schengen, comerţ liber aprofundat, integrare economică, noi oportunităţi pentru contactele interumane, asistenţă financiară sporită etc., cu toate acestea, deoarece Parteneriatul Estic nu trasează perioade concrete pentru realizarea lor, cetăţenii Republicii Moldova vor percepe în continuare integrarea europeană ca ţinînd de responsabilitatea exclusivă a clasei politice de la Chişinău. Prin urmare, este timpul ca şi UE să înţeleagă că, dacă procesul de integrare europeană va rămîne doar o afacere între Bruxelles şi puterea de la Chişinău, neglijîndu-se aşteptările cetăţenilor de rînd, orice iniţiativă, oricît de bună ar fi ea, va fi sortită eşecului.

În prezent, Republica Moldova se află la o răscruce istorică, crucială pentru viitorul său. La 29 iulie 2009, cetăţenii moldoveni au optat pentru integrarea ţării lor în UE. Este, cu siguranţă, o oportunitate unică atît pentru clasa politică moldoveană, cît şi pentru UE. Această oportunitate ar urma să fie consfinţită în viitorul Acord de Asociere pe care Chişinăul şi Bruxelles-ul ar urmă să-l negocieze cît mai curînd posibil. Viitorul acord trebuie să răspundă aşteptărilor cetăţenilor moldoveni şi să estompeze deficienţele structurale ale PEV şi Parteneriatului Estic. Procedînd astfel, societatea moldoveană va deveni motorul principal al transformărilor interne dictate de integrarea europeană. În plus, extrem de important, negocierea Acordului de Asociere este şansa UE să devină nu doar vizibilă, dar şi cel mai influent partener în/pentru Republica Moldova.

Victor Chirilă *este director executiv al Asociaţiei pentru Politică Externă de la Chişinău* (www.ape.md)

DILEMA VECHE
Republica Moldova: ţară europeană?

Victoria STOICIU

Lunga cale către democraţie

În oraşul Orhei, situat în centrul Moldovei, cineva a murdărit cu dohot un uriaş panou electoral al liderului Partidului Democrat din Moldova, Marian Lupu, al cărui surîs schimonosit de substanţa neagră abia mai răzbate pînă la alegători.

– Un comunist, scrîşneşte dispreţuitor o localnică.

– Care comunist? Comunişti erau ăia de pe vremuri, cei de azi sînt nişte tîlhari! o contrazice cumnatul ei, care a votat în 2005 cu comuniştii, dar acum este furios pentru că aceştia au furat ţara, iar lumea tot săracă a rămas.

O fantomă bîntuie prin Moldova – fantoma anticomunismului. Dar comunismul este doar un pseudonim al tuturor bolilor de care suferă ţara – sărăcie, corupţie şi absenţa statului de drept. Partidul Comunist (PCRM), care în aceste zile este pe punctul de a deveni un partid de opoziţie, nu are nimic în comun cu ideologia comunistă clasică. Revista *The Economist* califica PCRM drept un partid de centru-dreapta, alţi analişti sau politicieni, printre care şi Dumitru Diacov, fostul lider al Partidului Democrat, îl consideră un partid social-democrat, de centru-stînga. Elementele doctrinare intrinseci ideologiei comuniste lipsesc cu desăvîrşire la PCRM, iar profilul ideologic al partidului se conturează în jurul unui moldovenism feroce, cu tentă rusofilă, combinat cu o sensibilitate suprasolicitată pentru dimensiunea socială, la care se adaugă cîteva ingrediente extrase direct dintr-o societate post-totalitară – intoleranţa faţă de minorităţile religioase şi sexuale, atitudinea patriarhală şi o doză strategică de fervoare religioasă. Comunismul este o ameninţare doar în măsura în care în spatele acestei etichete se ascund anacronismul, nostalgiile dictatoriale şi dorinţa de a proteja interesele unor structuri de tip oligarhic. În rest, comunismul moldovenesc este el însuşi o fantomă fără carne şi oase, un ambalaj pompos în care se ascunde un conţinut sinistru, tipic spaţiului postsovietic şi care este exact reversul democraţiei.

Democraţie electorală versus *democraţie de substanţă*

Euforia eliberării de comunism este justificată, dar nu asigură cursul iremediabil democratic al ţării. Comunismul moldovenesc, ca revers al democraţiei, nu a murit şi s-ar putea nici măcar să nu fie pe cale de dispariţie. Evident, schimbarea de putere este importantă în sine şi reprezintă deja un indiciu al funcţionalităţii unei democraţii. Dar democraţia electorală nu garantează o democraţie efectivă: după obţinerea independenţei, în 1991, şi pînă la derapajul spre autoritarism, în 2000, Republica Moldova s-a situat în mod constant, alături de ţările baltice, printre fostele republici sovietice cu cele mai democratice competiţii electorale. Cu toate acestea, societatea moldovenească a rămas profund ne-reformată, înregistrînd scoruri înalte la capitolul corupţie, libertate media, independenţă a justiţiei etc. Indicele democraţiei, elaborat de *Economist Intelligence Unit,* cataloghează Moldova drept o democraţie viciată – un regim care se limitează la a îndeplini criteriile şi procedurile formale specifice regimurilor democratice. Aşa cum chiar evoluţiile ultimelor evenimente de la Chişinău ne-o demonstrează, la capitolul pluralism şi proces electoral Moldova deţine un scor destul de ridicat, la fel ca alte ţări din regiune încadrate în aceeaşi categorie – România, Bulgaria, Ucraina etc. În schimb, Moldova stă prost la capitolul funcţionalitate a guvernului, participare politică şi cultură politică. Cu alte cuvinte, democraţia funcţionează satisfăcător în perioadele electorale, competiţia dintre actorii politici este reală, dar lipseşte exact substanţa care dă conţinut formelor democratice: angajamentul civic, participarea politică (diferită de participarea la vot) şi sprijinul popular pentru instituţiile şi valorile caracteristice democraţiei etc.

Era mai bine pe vremea lui Stalin

Democraţia electorală a înregistrat un succes răsunător la Chişinău, dar democraţia reală suferă în continuare la fel de mult şi riscurile la adresa ei nu au dispărut. Chiar dacă PCRM va intra în opoziţie, partidul rămîne să reprezinte 45% dintre cetăţenii cu drept de vot care au participat la alegeri, iar acest fapt nu poate fi neglijat. Aceşti alegători constituie un segment al societăţii caracterizat printr-o cultură politică de tip patriarhal, care este incompatibilă cu democraţia şi cu participarea civică. Barometrul Opiniei Publice din iulie 2009 ne arată că 45% din respondenţi consideră protestele din luna aprilie 2009 ca fiind total nejustificate, în timp ce 27,9% cred că răspunsul autorităţilor a fost „corespunzător", iar 23,5% îl califică ca fiind „prea blînd". Cu alte cuvinte, cei mai bine de 200 de tineri arestaţi şi torturaţi au fost prea puţini, iar moartea altor cîtorva protestatari asasinaţi de poliţie nu este concludentă! Nici măcar toţi cei care au votat cu opoziţia nu se pot lăuda, din păcate, cu o gîndire democratică. „Era totuşi bine pe vremea lui Stalin, chiar dacă ne ţinea sub papucul lui, măcar era ordine, nu se fura ca acum, la drumul mare" – îmi mărturiseşte un pensionar, care, paradoxal, a votat cu unul din partidele de opoziţie (PLDM). Numai că mentalităţile se schimbă mai greu decît preferinţele electorale...

Nemulţumirile celor care jinduiesc după o mînă de fier sînt adeseori justificate, chiar dacă răspunsul e căutat în mod fals în figura dictatorului tătucă, în locul abstractelor mecanisme ale statului de drept. Un tînăr de 28 de ani, care locuieşte în Chişinău, îmi povestea cum într-o seară a fost reţinut de poliţie şi acuzat că a consumat alcool la volan. „Băusem doar o bere fără alcool, dar poliţistul insista să mă convingă că am încălcat legea şi voia să îmi reţină permisul de conducere." Dornic să iasă din încurcătură, tînărul i-a oferit poliţistului 100 de lei moldoveneşti (echivalentul a 10 dolari), însă poliţistul l-a refuzat vexat, explicîndu-i încă o dată că riscă să-şi piardă permisul de conducere, prin urmare în joc sînt sute de euro, nu 100 de lei prăpădiţi! Enervat de lăcomia acestuia, tînărul a sunat o cunoştinţă de-a sa cu funcţie de conducere în rîndurile poliţiei din Moldova, care i-a confirmat faptul că nu comisese nici o infracţiune consumînd bere fără alcool. Simpla pronunţare a numelui suspusului său ierarhic a fost suficientă pentru a-l transforma pe durul poliţist în cel mai umil dintre umili. Întîmplarea nu este unică, ba din contră – e foarte reprezentativă. În Moldova, poliţia se hrăneşte la drumul mare, la fel ca toţi cei ce îşi pot permite să abuzeze de puterea alocată. Amenzile legale le plătesc doar „fraierii" – am întrebat un grup de tineri care dintre ei a plătit ultima dată amenda legală poliţiei rutiere şi toţi oferiseră şpagă pentru a scăpa. Indicele Percepţiei Corupţiei, elaborat de Transparency International, situează Moldova pe locul 109 din 179 de ţări, fiind mult mai coruptă decît Turcia, de exemplu, care se plasează pe locul 58, sau Georgia, aflată pe poziţia 67. „Există un preţ, care este în general cunoscut de publicul larg sau interesat, pentru a scăpa în justiţie de pedeapsa pentru orice infracţiune comisă, inclusiv omucidere" – îmi explică un angajat al Serviciului de Informaţii şi Securitate dintr-un mic centru raional situat în nordul republicii, care a dorit să rămînă, evident, sub anonimat.

Economia, călcîiul lui Ahile al democraţiei

La această slăbiciune a democraţiei se adaugă dificila situaţie economică cu care se confruntă ţara. Se estimează că în luna septembrie statul moldovenesc va intra din nou în incapacitate de a plăti la timp salariile bugetarilor şi pensiile. „Sîntem aproape de catastrofă. Ramurile economice care cît de cît s-au dezvoltat în ultimii ani sînt acum în colaps" – susţine Veceslav Ioniţă, expert IDIS Viitorul, într-un interviu acordat hotnews.md. În ultima mea vizită, de după alegeri, la Chişinău, unii pensionari se plîngeau deja că plata pensiei le-a fost întîrziată cu cîteva zile, fapt nemaiîntîlnit pînă acum. „Aşa vă trebuie, dacă nu aţi votat cu comuniştii" – îi reproşa mînios un bătrîn, altuia. De fapt, acesta este riscul – în lipsa unui ajutor din partea FMI sau a Băncii Mondiale, economia moldovenească va intra într-o perioadă sumbră. Dar alături de ea, nici democraţia nu o va duce mai bine. Studiile în domeniul democratizării pun sub semnul întrebării corelaţia dintre nivelul de dezvoltare şi nivelul de democraţie: ipoteza conform căreia dezvoltarea economică creează premisele pentru apariţia democraţiei este contrazisă de evidenţe, existînd teoreticieni care susţin că, de fapt, sensul corelaţiei este exact invers, democraţia fiind cea care produce bunăstare. În acelaşi timp însă, experienţa democraţiilor emergente arată că există o puternică corelare între suportul pentru democraţie (nu nivelul de democratizare) şi tendinţele economice: datele sondajului Latinobarometro din 2008 arată că începînd cu 2001, cînd ţările latino-americane ieşiseră dintr-o recesiune economică, şi pînă în 2008, sprijinul pentru democraţie a crescut constant în aproape întreaga regiune, cu unele excepţii. Confruntarea cu o criză economică ar putea accentua fenomenul pe care Larry Diamond îl numea „recesiune democratică" şi care a demarat în statele din sud-estul Europei începînd cu anul 2006, creînd un teren propice pentru înflorirea partidelor cu tendinţe autoritariste.

Chiar rămînerea în opoziţie a PCRM conţine premisele alimentării fobiilor democratice în Moldova, deşi, paradoxal, aceasta este şi o pre-condiţie *sine qua non* a succesului democraţiei moldoveneşti. Există numeroase argumente pentru care PCRM ar putea opta pentru această strategie. În cazul în care vor refuza orice colaborare şi vor opta pentru organizarea de alegeri anticipate la începutul anului 2010, comuniştii vor trebui să gestioneze această situaţie economică dificilă – se estimează că deficitul bugetar pînă la finele anului va ajunge la jumătate de miliard de dolari. Restanţele la plata salariilor şi pensiilor vor lovi electoratul dur al PCRM în punctul nevralgic şi vor submina dramatic legitimitatea partidului, în cazul în care acesta va rămîne la putere pînă la următoarele alegeri. Creditul în valoare de 500.000 de dolari promis lui Voronin de Rusia nu îl va ajuta să iasă din această situaţie – acesta este un credit tehnic, care oferă mărfuri şi bunuri din Federaţia Rusă, dar nu şi bani. Or, în aceste condiţii, s-ar putea ca pensionarii să primească la sfîrşitul fiecărei luni cîteva kilograme de produse alimentare sau mărfuri de uz casnic, în locul pensiei lor de mizerie, ceea ce va însemna că la eventualele alegeri anticipate partidul comunist va trebui să se mulţumească cu un procent mult mai modest decît scorul electoral înregistrat la alegerile din 29 iulie. Desigur, a rămîne în opoziţie este o decizie grea, şi s-ar putea ca interesele PCRM ca actor politic să difere de interesele PCRM ca structură oligarhică, penetrată de grupări mafiote.

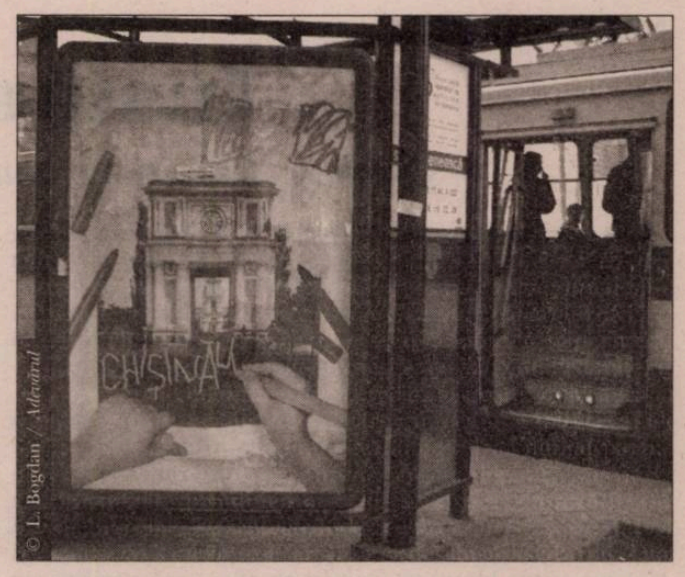

© I. Bogdan / *Adevărul*

Marea încercare

Democraţia a făcut un pas important în Moldova, dar marea încercare abia urmează. Primul test pe care trebuie să îl treacă nou-creata Alianţă pentru Integrare Europeană este propria-i viabilitate şi credibilitatea ei ca forţă promotoare a democraţiei. Nu trebuie să uităm de compoziţia foarte eterogenă a partidelor care o formează, atît din punct de vedere doctrinar, cît şi ca tipologie a liderilor. Pentru moment, această eterogenitate a fost estompată de existenţa unui redutabil inamic comun – PCRM, dar odată ajunsă la guvernare, eficienţa noii alianţe s-ar putea să fie paralizată de divergenţele din interior.

Mai apoi, alianţa celor patru partide trebuie să îşi demonstreze aderenţa, prin fapte, la normele şi valorile democraţiei. Revoluţiile colorate din alte state ex-sovietice – Ucraina şi Georgia – ne arată cum convulsiile democraţiei continuă şi după înlăturarea regimurilor de tip autoritar. „Revoluţia trandafirilor" din Georgia, cînd protestele paşnice ale georgienilor nemulţumiţi de falsificarea rezultatelor votului din noiembrie 2003 au determinat transferul de putere către opoziţie, a creat un entuziasm comparabil cu cel al moldovenilor. Cu toate acestea, democraţia nu a dus-o mai bine în Georgia, ba din contră, ca urmare a unor amendamente constituţionale adoptate în 2004, sistemul politic georgian s-a îndreptat către unul în care puterea este preponderent concentrată în mîinile preşedintelui, iar ţara a înregistrat un regres considerabil, pînă şi la capitolul democraţie electorală, din cauza manipulării sistemului electoral începînd cu 2006. Şi experienţa portocalie a statului vecin, Ucraina, ne arată că artefacţii schimbării de la Kiev au fost incapabili să treacă peste propriile interese înguste pentru a asigura un curs democratic al ţării, deşi au existat progrese la unele capitole, cum ar fi libertatea mass-media.

Experienţa acestor state ne împinge în direcţia unui entuziasm prudent faţă de rezultatele alegerilor din 29 iulie, dar totodată oferă cîteva lecţii pe care, dacă şi le vor însuşi, forţele democrate de la Chişinău vor reuşi să evite capcanele „postrevoluţionare". Desigur, dincolo de aceste lecţii se află moştenirea grea a guvernării comuniste, accentuată de recesiunea economică şi tarele unei societăţi post-totalitare nereformate. Dar niciodată pînă acum Moldova nu a avut o ocazie mai prielnică şi un suport popular mai ferm pentru demararea unor reforme care să plaseze ţara pe o traiectorie democratică. În cei opt ani de guvernare comunistă, sprijinul pentru democraţie al unor segmente ale societăţii moldoveneşti – fie ele şi minoritare – s-a consolidat şi a căpătat substanţă şi convingere în faţa pericolului autoritar. Dacă acest moment va fi ratat, s-ar putea ca pentru aceste grupuri – în general formate din tineri care pentru prima dată au avut posibilitatea să îşi explice preferinţa electorală – să urmeze o mare „dezvrăjire a lumii", în care visul democratic să fie compromis, pentru ani buni, de realitatea farsei politice.

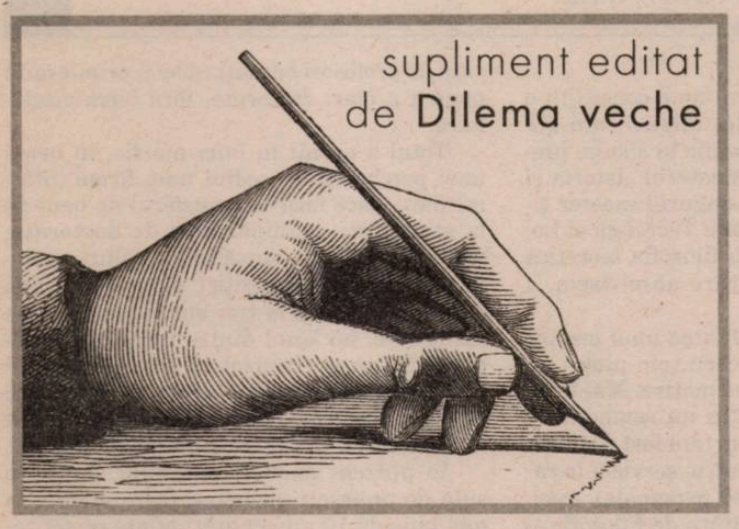

supliment editat
de **Dilema veche**

DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE

Din sumar

● Corneliu Bălan,
Sistemul Bologna în mediul universitar românesc

● Ioana Bot,
Reforma universitară europeană

● Nadia Păcurari,
Sistemul Bologna la Universitatea din Geneva

● Filippo Zerilli,
Cum e văzută reforma Bologna în Europa

● Alexandru Cizek,
Perspective actuale ale reformării programului „Bologna“ în Germania

● Sorin Costreie,
Master made in Romania…

● Alexandru Nicolae,
Ce este şi ce ar trebui să fie un masterat în 2009

● Iaromira Popovici,
Veşnica masterandă

● Laura Sîrbu,
10% McDonald's, restul muncă

● Aurelian Crăiuţu,
Dintre dilemele doctoratului…

● Matei Martin,
Ce înseamnă „economie sharia“

● Bruno Mazzoni,
Ahhh, Bologna!

● Oliver Olson,
Beneficiile unui MBA

● Cristian Medelean,
„Totul e să-ti defineşti clar «ce vrei să te faci cînd vei fi mare»“

Aduse cu poşta

„Imaginaţi-vă…“

Stimată dnă Stela Giurgeanu,

Aţi realizat unul dintre cele mai reuşite suplimente ale *Dilemei vechi;* bogat în informaţii, condeie tinere şi promiţătoare, informaţii care m-au bucurat, altele mi-au confirmat tristeţi de care m-am lovit şi eu în meseria mea.

Am sesizat pe viu diferenţa flagrantă dintre facultăţile pe bani şi cele pe muncă autentică; mă refer la studiile medicale. Să mă explic; vin în contact cu tineri absolvenţi de medicină ai unor facultăţi particulare sau de stat care nu stăpînesc încă un minim limbaj medical, mai mult, au dificultăţi în construirea unei fraze, se exprimă cu greutate, îşi caută cuvintele ş.a.m.d.; iar despre cultura generală, ei bine, este sublimă, dar lipseşte cu desăvîrşire.

Un caz recent m-a uluit, pur şi simplu; stînd de vorbă cu un tînăr absolvent al unei astfel de facultăţi (particulare), acesta mi-a mărturisit că nu a ascultat niciodată un plămîn; exprimîndu-mi uluirea, mi-a răspuns că medicii din spitale nu au timp de ei, sînt prea ocupaţi cu treburi administrative, iar ei, studenţii, îşi pierd timpul pe culoare, la o ţigară etc.

Imaginaţi-vă, dnă Giurgeanu, că veţi intra pe mîna unui astfel de medic, ce se va alege de diagnostic, de tratament şi toate celelalte? Asta nu înseamnă că pot generaliza situaţia despre care v-am relatat. Am întîlnit printre ei şi copii bine pregătiţi, dar, vai, cît de puţini; nici nu am pretenţia să fie toţi meşteri mari în meserie pentru că nu au avut de la cine învăţa, aşa cum a avut generaţia mea şansa de a învăţa de la adevăraţi meşteri în ale meseriei, în urmă cu jumătate de secol, atunci cînd am terminat medicina.

Din păcate, nu vă spun o noutate, cam tot ce este bun pleacă, doamnă, pleacă pe alte meleaguri din cauze care vă sînt cunoscute.

Revenind la tema suplimentului *Dilemei vechi* şi la situaţia studiilor postunivesitare în România, am fost martor la susţinerea unor teze de doctorat. Discrepanţele sînt mari; fie că ai în faţă doctoranzi care bat apa în piuă şi atunci susţinerea tezei devine o mare plictiseală, fie că subiectul tezei „bate“ departe în timp şi te întrebi ce a dorit stimabilul de fapt, ce au dorit profesorul, referenţii, la ce bun anii irosiţi pentru o temă care, în cel mai bun caz, îşi va găsi locul în rafturile universităţii, ale academiei etc.

Dnă Giurgeanu, avem generaţii de tineri care s-au apucat de medicină, meserie faţă de care n-au nici o chemare; sînt sclavii aparatelor, ai monitoarelor de tot felul, ai analizoarelor, dar uită să examineze bolnavul aşa cum trebuie, din cap pînă în picioare, şi ştiţi de ce? Nu au avut de la cine învăţa aşa ceva.

Vă doresc din toată inima, dnă Giurgeanu, să nu aveţi nevoie de medic prea curînd; cu durere vă zic, doar o minune ar fi să daţi peste unul competent, care să ştie cîte ceva; altfel, numai bunul Dumnezeu ne poate salva.

Cu speranţă,

Tiberiu GEORGESCU
tiligeo@yahoo.com

Necesitate instituţională vs *alegere naturală*

Bună ziua,

Mă numesc Andrei Mărăşoiu, şi sînt înscris la masterul Bologna „Istoria şi filosofia ştiinţei“ organizat de Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti, unde în octombrie trec în anul al II-lea. Am ales acest program masteral pentru că doream să-mi continui studiile, atît în vederea unui parcurs academic ulterior, dar şi pentru posibilitatea de a mă dedica acelor teme şi probleme specifice unei anumite tradiţii filozofice (cea anglo-saxonă) care m-au preocupat şi în cursul facultăţii.

Pentru mine, masterul nu a constituit o necesitate instituţională, întrucît am absolvit Facultatea de Filozofie în sistem pre-Bologna, cu patru ani. Masterul „Istoria şi filozofia ştiinţei“ a fost singurul master ţinut de Catedra de Filozofie Teoretică şi Logică, aşa că, dat fiind că filozofia teoretică era şi specializarea cu care absolvisem, a fost alegerea naturală.

Nu m-a tentat posibilitatea unui master orientat exclusiv spre cerinţele pieţei de muncă, din cel puţin două motive. Mai întîi, pentru că exista cel puţin un segment de piaţă în care mă încadram (am fost profesor de liceu timp de un semestru, serviciu la care am renunţat din motive personale). Apoi, pentru că alegerea Facultăţii de Filozofie şi a specializărilor ulterioare a fost o alegere conştient orientată mai degrabă către cultivarea unor întrebări şi teme de reflecţie, decît a unor exigenţe de natură financiară.

Intenţionez ca, ulterior acestui masterat, să aplic pentru un program doctoral.

Cu stimă,

Andrei MĂRĂŞOIU

Ultima oră

Scandal în Germania

Criza doctoratelor obţinute pe bani a lovit şi Germania. Un scandal de proporţii, care a implicat universităţile din Frankfurt, Tübingen, Leipzig, Jena, Hamburg, Köln, Berlin, a izbucnit în ultima lună, vizînd facultăţile de medicină, drept, contabilitate şi Politehnica.

Potrivit surselor citate de agenţiile de presă germane, justiţia germană a declanşat o anchetă care vizează un număr de o sută de profesori bănuiţi că ar fi primit mită pentru a oferi doctorate, fără bază academică.

Totul a pornit în luna martie, în urma unei percheziţii la sediul unei firme intermediare, care facilita transferul de bani de la studenţii – cumpărători de doctorate, înspre profesorii – vînzători de titluri academice. În urma percheziţiei, directorul firmei a fost condamnat la trei ani şi jumătate de închisoare, iar unul dintre profesorii dovediţi a fi corupţi (acuzat că ar fi obţinut aproape 200.000 de euro pentru acordarea de favoruri doctorale pentru cîteva zeci de teze de doctorat) a primit trei ani de închisoare.

În prezent ancheta continuă, iar cei o sută de profesori anchetaţi (care predau la mai bine de 10 universităţi aflate pe tot teritoriul Germaniei) sînt bănuiţi că ar fi primit între 4000 şi 20.000 de euro pentru a fi fost „indulgenţi“ şi, mai mult, au ajutat studenţi cotizatori să obţină doctoratul mai uşor şi mai repede.

Conform unei statistici, în Germania există în jur de 25 000 de studenţi pe an care obţin doctoratul, şi, potrivit ultimelor descoperiri ale justiţiei, cam 2% sînt dintre cei care şi l-au cumpărat. Încă nu s-a stabilit dacă aceste diplome, dovedite a fi fost obţinute ilegal, vor mai fi sau nu recunoscute. Situaţia de ambiguitate este cauzată de faptul că, deşi au dat bani, contribuţia financiară a fost doar pentru a fi primiţi în anumite programe de doctorat şi pentru a fi coordonaţi în procesul de elaborare a lucrărilor; lucrarea fiind scrisă de ei. Motivaţia că ar fi oferit bani s-a centrat în jurul ideii că aceştia erau deja oameni angajaţi, pentru care un titlu de doctorat ar fi adus o promovare şi, corelat, o mărire de salariu.

Ministrul Educaţiei, Annette Schavan, şi-a exprimat îngrijorarea faţă de acest incident, declarînd că scandalul titlurilor cumpărate ar putea „arunca ştiinţa germană într-o zonă crepusculară.“ (**S. G.**)

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA Petru Maior din TÎRGU MUREŞ

Site http://admitere.upm.ro

Str. N. Iorga nr. 1, Tîrgu Mureş - 540088, ROMÂNIA

OFERTA EDUCAŢIONALĂ PENTRU CICLUL DE STUDII UNIVERSITARE DE MASTERAT 2009-2010 -locuri vacante pentru sesiunea septembrie 2009-

Nr. crt.	Facultatea	Specializarea	Durata studiilor	Nr. de locuri taxă
1.	Facultatea de Inginerie	∞ Managementul sistemelor de energie, zi	1,5 ani	34
		∞ Grafică şi design industrial, zi	1,5 ani	5
		∞ Sisteme automate de conducere a proceselor industriale, zi	1,5 ani	12
		∞ Ingineria şi managementul sistemelor calităţii, zi	1,5 ani	1
		∞ Managementul securităţii şi sănătăţii în muncă, zi	1 an	23
		∞ Managementul securităţii şi condiţiilor de asigurare a sănătăţii în muncă, zi	1,5 ani	2
		∞ Ingineria şi managementul sistemelor calităţii, ID	1,5 ani	23
TOTAL FACULTATE:				**100**
2.	Facultatea de Ştiinţe şi Litere	∞ Tehnologia informaţiei, zi	2 ani	-
		∞ Istoria literaturii şi sistemul criticii literare, zi	2 ani	9
		∞ Studii de gen din perspectivă culturală, zi	2 ani	7
		∞ Elitele, cultura şi construcţia europeană, zi	2 ani	12
		∞ Istoria mondială, sisteme internaţionale şi managementul relaţiilor internaţionale, zi	2 ani	-
TOTAL FACULTATE:				**28**
3.	Facultatea de Ştiinţe Economice, Juridice şi Administrative	∞ Managementul afacerilor, zi	2 ani	-
		∞ Managementul resurselor umane, zi	2 ani	12
		∞ Consultanţă financiar contabilă, zi	2 ani	7
		∞ Contabilitate şi audit, zi	2 ani	14
		∞ Managementul administraţiei publice şi cariere publice, zi	2 ani	17
		∞ Managementul afacerilor, zi (Legea nr. 84/1995)	2 ani	37
		∞ Management financiar-contabil, zi	1 an	43
		∞ Managementul proiectelor, zi	1 an	40
		∞ Managementul resurselor umane, zi	1 an	36
		∞ Managementul administraţiei publice, zi	1 an	36
		∞ Consultanţă juridică şi management în afaceri, zi	1 an	44
TOTAL FACULTATE:				**286**
TOTAL UNIVERSITATE:				**414**

PUBLICITATE

CURSURI International Computer School

Furnizor cu experienţă de peste 14 ani în susţinerea de programe de pregătire profesională continuă a adulţilor.

Autorizate de CNFPA !!!
Diplome recunoscute de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale

-Manager de proiect
-Manager de resurse umane
-Inspector resurse umane
-Manager asistent
-Securitatea informației
-Contabil
-Operator calculator electronic și rețele
-Designer pagini WEB
-Utilizare Internet și e-mail
-Programator ajutor
-Depanare echipamente de calcul și retele
-Administrator rețea
-Lucrator in comerț
-Igiena

Plata se poate face integral sau in 4 rate.
Se acorda reducere pentru inscrierea la al doilea curs si pentru plata integrala la inscriere.
Pentru grupuri de 3 persoane, se achita contravaloarea cursului pentru 2 persoane.
PENTRU GRUPURI MARI SE ACORDA REDUCERI CONSIDERABILE
SE ORGANIZEAZA CURSURI LA SEDIILE SOCIETATILOR

Sedii in Bucuresti:

-Zona Unirii, Str.Smardan nr.15, et.1, tel. 021.311.09.52,tel/fax: 021.311.09.53
-Zona Iancului – Vatra Luminoasa, Str.Matei Voevod nr.116, et.1, tel. 021.252.29.22, 021.252.34.27
-Zona Crangasi – Drumul Taberei, Calea Crangasi nr.87, tel. 021.220.80.76
-Zona Berceni – Sos.Oltenitei nr. 7, (incinta Liceului Catolic), tel. 021.634.58.05

ICS@ICS.RO WWW.ICS.RO

Corneliu BĂLAN

Sistemul Bologna în mediul universitar românesc

Percepţia sistemului Bologna în mediul universitar tehnic românesc este preponderent negativă, în special în rîndul cadrelor didactice mediocre care îşi consideră evoluţia carierei perturbată şi periclitată de existenţa oricăror conectări la un sistem global de apreciere şi calitate în care, mai devreme sau mai tîrziu, selecţia se va realiza pe reale criterii valorice. Sistemul propus (impus?) la Bologna este evident structurat astfel încît tînărul absolvent de universitate să-şi găsească locul optim în dinamica societăţii europene prezente şi viitoare (din care România se presupune că doreşte şi poate să facă parte).

Ceea ce există astăzi în România nu are legătură cu masteratul profesional, ciclul de masterat este un simulacru, fiind transformat voit într-un învăţămînt seral generator de norme didactice.

Sistemul Bologna este clădit pe cîteva principii de bunsimţ: menţinerea unui număr cît mai mare de tineri, aflaţi în perioada de formare (18-21 de ani), în aria educaţională universitară (ciclul de licenţă – 3 ani), selectarea eficientă a studenţilor cu potenţial ridicat (ciclul de 2 ani – masterat), limitarea consturilor sociale în pregătirea şi formarea viitorilor specialişti (ciclul doctoral de 3 ani), interacţiunea continuă a învăţămîntului superior cu piaţa muncii; şi, nu în ultimul rînd, generarea unui spirit comun de unitate şi solidaritate socială în ţările europene.

Dar ca toate acestea să capete o formă concretă, este nevoie de profesori adevăraţi (oneşti, drepţi, generoşi, valoroşi profesional, ne-obsedaţi de norme didactice stufoase, iubitori şi fără orgolii exacerbate), pentru care binele particular nu este decît o proiecţie a binelui colectiv, moralitatea şi dreptatea fiind litere de lege... vă recunoaşteţi, stimaţi colegi?

Sistemul Bologna are o compatibilitate structural limitată cu realitatea din universităţile româneşti.

Presupunînd că 50% + 1 sînt astfel de profesori, sistemul Bologna se poate aplica cu adevărat (chiar şi în universităţile româneşti!), dacă următoarele pre-condiţii sînt îndeplinite:

1. Construirea unor cicluri adevărate de masterat profesional. Ceea ce există astăzi în România nu are legătură cu masteratul profesional, ciclul de masterat este un simulacru, fiind transformat voit într-un învăţămînt seral generator de norme didactice. În această zonă este localizată suferinţa majoră a universităţilor din România şi, fără rezolvarea corespunzătoare a acestei probleme, aplicarea noului sistem rămîne fără obiect!

2. Limitarea drastică a doctoratului fără frecvenţă. Criteriul calităţii activităţilor doctoranzilor şi vizibilitatea lor internaţională alături de conducător trebuie să aibă pondere ridicată în acordarea titlului de profesor universitar. Cum este posibil să devii profesor universitar, dacă eşti incapabil să conduci doctorate? Numai în România se obţine întîi titlul de profesor, după care se analizează dacă îndeplineşti condiţiile impuse conducătorului de doctorat – *no comments!*

3. Profesorul universitar, cu excepţia lunilor sabatice sau a perioadelor de întrerupere la cerere a activităţii (pentru a te ocupa de politică, de exemplu...), nu poate funcţiona decît într-o singură universitate şi nu poate deţine în afara universităţii alte funcţii decît cele de consultant.

4. Profesorul universitar trebuie să aibă o vîrstă clară de pensionare. După această vîrstă poate deveni profesor emerit (cu un statut aparte şi obligaţii bine precizate) sau să exercite alte activităţi permanente în afara universităţii (director de agenţie, parlamentar).

5. Orientarea şi separarea universităţilor pe ciclurile de licenţă, respectiv masterat-doctorat. Toate universităţile pot acorda licenţa, dar numai unele îndeplinesc condiţiile pentru organizarea ciclurilor masterale şi doctorale.

6. Parcurgerea ciclului de licenţă nu trebuie să fie sub nici o formă condiţionată financiar, cel puţin pentru studenţii care dovedesc calităţi profesionale ce îndeplinesc standardele minimale impuse. Este imoral ca în spaţiul european să pretinzi taxă de şcolarizare pentru ciclul de licenţă, fără a ţine seama de calitatea aplicanţilor.

7. Planurile de învăţămînt să nu fie subordonate necesităţii profesorilor, ci construite pentru o educaţie mai bună şi o pregătire corespunzătoare a studenţilor.

Toate aceste pre-condiţii sînt discutate şi răsdiscutate de mulţi ani în România, dar din păcate nu se regăsesc într-o legislaţie corespunzătoare... şi nu cred că se vor regăsi atîta timp cît învăţămîntul superior este subordonat intereselor de grup, de cele mai multe ori orientate politic. Şase sînt motivele pentru care se amînă la infinit luarea unor decizii clare şi concrete, în sensul celor prezentate anterior:

- Universităţile din România nu îndeplinesc condiţia necesară pentru aplicarea reformei, respectiv, ca 50% + 1 dintre cadrele didactice să fie profesori adevăraţi. Nu ai cu cine...
- Amalgamarea voită a categoriilor de probleme generate de modificarea sistemului de învăţămînt este evident în avantajul mediocrităţii. Apar articole zdrobitoare despre neajunsurile sistemului Bologna (distruge domenii şi specializări, ne transformă în roboţi, ne obligă la publicaţii ISI etc.), fără însă a preciza că nimeni nu îţi impune să faci un curs anost, limitat, fără noutate şi aplicabilitate, plictisitor, numai de dragul de a respecta noile cerinţe. Cine te opreşte să lucrezi direct cu studenţii masteranzi şi doctoranzi, să cercetezi, să-ţi găseşti locul în societatea ştiinţifică europeană... Prea multe cadre didactice universitare dovedesc suficienţă şi o lipsă de responsabilitate care de multe ori sfidează limita bunului-simţ.
- Dorinţa multor profesori de a păstra (conserva) poziţia obţinută în sistem, indiferent de repercusiunile generate asupra colectivului. Cum te poţi lamenta că nu există tineri valoroşi în învăţămînt, cînd an de an „presezi" universitatea să obţii „prelungirea" de activitate peste limita de pensionare? Afirmaţia că nu are cine să te înlocuiască dovedeşte că ai fost un profesor fie incapabil, fie focalizat exclusiv pe interesul personal... nu ai dăruit nimic. Ce exemplu ar fi pentru societatea românească ca un mare profesor să-şi depună mandatul la 65 de ani şi să se pună la dispoziţia universităţii!
- Lipsa unei legislaţii specifice şi coerente pentru învăţămîntul superior. Nici Comisia Prezidenţială nu a reuşit să genereze schimbarea de atitudine şi mobilizarea Parlamentului, poate suplimentul *Dilemei vechi*...
- Acceptarea de către majoritatea societăţii româneşti a conceptului bani pentru diplomă, instituţionalizat de clasa politică prin înfiinţarea şi sprijinirea unor instituţii denumite impropriu „universităţi particulare". Ne meritäm soarta!
- Obsesia televiziunilor de a prezenta la dezbateri legate de organizarea şi funcţionarea învăţămîntului superior aproape exclusiv politicieni şi sindicalişti ce provin din mediul universitar (mereu aceleaşi figuri!). În acest fel, mesajul societăţii civile nu va fi niciodată suficient de puternic pentru a sensibiliza sistemul legislativ, politicul căpătînd astfel o poziţie dominantă în mass-media (pe care nu o merită şi nu o justifică prin calitatea acţiunilor!).

În concluzie, consider că sistemul Bologna are o compatibilitate structural limitată cu realitatea din universităţile româneşti. Implementarea va rămîne un timp îndelungat în sfera virtuală, reforma se va aplica în stil local, adică forţată să evolueze pe o direcţie impusă de constrîngeri politice, peste care se suprapun interesele locale şi de grup. Să nu uităm că universităţile, aşa cum sînt ele în România anului 2009, sînt o creaţie a profesorilor de astăzi; tot ei au misiunea, responsabilitatea şi răspunderea implementării sistemului Bologna.

***Corneliu Bălan** este prof. dr. ing. la Universitatea Politehnică din Bucureşti.*

PUBLICITATE

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAŢIEI CERCETĂRII ŞI INOVĂRII
UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU" din BRAŞOV
Str. Lunii nr. 6, Braşov, Cod. 500327, Tel./Fax: 00-40-268-31.98.06
E-mail: www.univgbar@email.ro, Pagina web: www.universitateagbaritiu.ro
Acreditată prin Legea 483/11.07.2002

UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU", face înscrieri până la data de 30 septembrie 2009, la următoarele facultăţi şi specializări acreditate:

I. Facultatea de DREPT: Domeniul de Licenţă DREPT – învăţământ de Zi şi F.R., 4 ani;

II. Facultatea de ŞTIINŢE ECONOMICE cu specializările:

- Economia Comerţului Turismului şi Serviciilor: Domeniul de Licenţă ADMINISTRAREA AFACERILOR – învăţământ de Zi şi F.R., 3 ani;
- Contabilitate şi Informatică de Gestiune: Domeniul de Licenţă CONTABILITATE – învăţământ de Zi şi F.R., 3 ani;

III. Facultatea de EDUCAŢIE FIZICĂ ŞI SPORT: Domeniul de Licenţă CULTURĂ FIZICĂ ŞI SPORT – învăţământ de Zi, 3 ani.

TAXA DE ADMITERE: 80 Ron. **ADMITEREA** se face pa baza *mediei de bacalaureat* în limita numărului de locuri disponibile.

UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU" oferă: burse de merit, de studii şi de ajutor social şi dispune de: editură, tipografie, cursuri universitare şi materiale bibliografice pentru toate disciplinele, bibliotecă, sală de lectură, laboratoare.

UNIVERSITATEA „GEORGE BARIŢIU" are dreptul de a organiza examen de licenţă propriu şi de a emite diplome de licenţă.

Candidaţii îşi pot rezerva un loc pe baza completării unei cereri de preînscriere şi a copiei xerox după diploma de bacalaureat.

În cazul în care candidaţii nu au fost admişi la învăţământul de stat pot reveni la Universitatea noastră pe locul rezervat.

ÎNSCRIERILE se fac zilnic între orele: 9,00 – 17, 00 în Str. Lunii nr. 6 – Braşov (în spatele Liceului de Informatică).

RELAŢII SUPLIMENTARE la telefoanele: 0268/319.806; 0268/319.948; 0268/330.270.

Ioana BOT

Reforma universitară europeană

– zece locuri comune, consecutive Declarației de la Bologna –

1. Reforma universitară europeană, decisă prin Declarația de la Bologna („reforma Bologna"), ține piept în mod mai eficient (decît sistemul european-tradițional) presiunii universităților americane pe piața mondială a ofertelor academice.

Într-adevăr, aceasta a fost una dintre justificările majore ale adoptării Declarației și trecerii la reformă. Deocamdată, nu se cunosc studii care să aprecieze rezultatele obținute după reformă, în competiția cu universitățile americane. Văzut „de la firul ierbii", adică din sala de curs, raportul dintre „noi, europenii" și „ei, americanii" nu pare să se fi schimbat deloc. Iar mișcările universitare protestatare franceze, germane sau italiene, din ultimii doi-patru ani, nu vorbesc în nici un caz despre o încredere (a participanților efectivi la educație) în eficiența noului sistem.

2. Acest sistem de organizare a învățămîntului este mai adecvat unor universități pe model antreprenorial (private, bazate pe fonduri atrase prin colaborarea cu mediul de afaceri și industrial de performanță).

Tot ce se poate: experiența nord-americană pare să încline în acest sens. Dar atunci, ceea ce se cere reformat e un ansamblu enorm de practici culturale de veche tradiție europeană, care justifică și privilegiază universitatea „de tip humboldtian", dedicată cercetării avansate, reflecției libere, non-dependente de piață. Desigur că – subfinanțate endemic (pentru că finanțate de către stat, cel mai adesea) – universitățile europene caută acum să atragă investiții ale mediilor economice atractive. La vreme de criză, situația se complică și mai mult.

Ceea ce era (la americani) o tradiție a colaborării cu un mediu de afaceri privat și prosper riscă să devină (la europeni) o supunere la dictatul imediat al unei economii cu obiective pe termen scurt (gen: „produceți-ne 1000 de ingineri electroniști la anul, că de atîția o să avem nevoie, și vă dăm banii să o faceți!"). Rezultatul va fi o universitate lipsită de viziune și de construcții științifice și etice durabile, din care pot dispărea filierele neinteresante pentru mediul economic (studiul limbilor moarte, istoria artelor...). Un soi de concretizare „slabă", circumstanțială, a modelului antreprenorial american.

Deocamdată e greu de apreciat relația dintre restructurarea procesului (de învățămînt) și ameliorarea conținuturilor specifice (o predare „mai bună" a cutăror discipline).

3. Absolvenții acestui sistem universitar sînt mai bine pregătiți pentru performanța științifică (cercetare de vîrf, studii avansate ulterioare etc.).

Nu. Dacă reforma Bologna înseamnă structurarea curriculei în faimosul de-acum 3L2M3D (3 ani de licență, 2 de master, 3 de doctorat), iar regîndirea conținutului cursurilor se face, înainte de orice, în funcție de cererea pieței forței de muncă, atunci trebuie să fim de acord că a) numărul anilor de studiu nu este o garanție a excelenței, b) perioada doctoratului este prea scurtă pentru o formare adecvată de nivel avansat, c) principalul motor al performanței științifice nefiind cererea imediată a pieței, formarea pentru cercetare fundamentală nu este încurajată de noul sistem. De fapt, deocamdată e greu de apreciat relația dintre restructurarea procesului (de învățămînt) și ameliorarea conținuturilor specifice (o predare „mai bună" a cutăror discipline). Cu alte cuvinte, „școala serioasă" se putea face și în sistemul vechi, totul depinde (oricînd) de calitatea profesorilor, a predării, a eticii implicate.

4. Absolvenții acestui sistem universitar se încadrează mai ușor pe piața muncii.

Da și nu. Absolvenții ciclului prim, de trei ani (cel mai adesea, atîta durează studiile pentru o licență), își găsesc, poate, mai repede de lucru, pentru că pot aspira aproape exclusiv la joburi lipsite de putere de decizie, precare și slab plătite. Asemenea posturi au fost întotdeauna mai numeroase pe piața muncii. Absolvenții cu licență nu mai sînt, de-acum, supra-calificați pentru ele. Pentru joburi mai complexe, e nevoie de continuarea parcursului de studii (master, studii aprofundate, doctorat sau alte cursuri calificante)... Pînă la un număr de ani egal celui necesar în sistemul anterior, pentru a accede la aceleași posturi (profesor de liceu, medic, inginer, analist, specialist în IT etc.).

5. Sistemul Bologna încurajează precariatul profesional al tinerilor angajați pe piața muncii.

Nu: doar îi reduce aura de amenințător și de ratare. Sistemul permite studentului întreruperea studiilor cînd dorește și reluarea lor, după perioade mai lungi sau mai scurte de viață personală „în afara universității". Flexibilitatea sistemului vizează adaptarea lui la meandrele unei existențe individuale, în care neîncheierea studiilor este pandantul academic al unei precarități a proiectului existențial personal. Noutatea ar fi că nici unul, nici altul nu mai sînt, „în mod oficial", sancționate. E ca și cum ai deculpabiliza „neisprăvitul": se poate! (Unii spun că e chiar cool...)

6. Diplomele obținute în acest sistem sînt recunoscute mai lesne de alte universități care au adoptat sistemul.

Da și nu. Aplicarea reformei Bologna neînsemnînd uniformizarea sistemelor universitare de diplomare pe plan european, problema recunoașterii diplomelor străine de către universități de stat (reamintesc că majoritatea universităților europene sînt instituții de stat) rămîne, ca și pînă acum, la latitudinea acordurilor bilaterale între state naționale. Compatibilitatea (similaritatea, echivalența) parcursurilor de studii poate facilita această recunoaștere, dar nu o antrenează în mod automat. Cît despre universitățile private (foarte puține în Europa, majoritare în America), de cele mai multe ori acestea recunosc „ce diplome vor ele", în funcție de criterii extrem de diverse – și, foarte frecvent, în funcție de competențele dovedite efectiv de către student, indiferent de universitatea unde a studiat.

În contextul economic actual, costurile unei noi reforme (sau restaurații?) sînt inadmisibile și inimaginabile.

7. Adoptarea sistemului Bologna va reduce sensibil, în anii următori, hemoragia de creiere europene (supradotate) către instituții de învățămînt și cercetare din SUA.

Să nu ne amăgim. Dacă studiile efectuate în ultimele decenii dovedesc că este nevoie de măsuri radicale pentru a opri acest exod, totuși specialiștii foarte buni și studenții hiperdotați nu aleg calea continentului nord-american în primul rînd datorită curriculei universitare de acolo, ci a atractivității unui sistem academic mult mai bine finanțat, descentralizat, lipsit de structuri gerontocratice, mai mobil și mai dispus să investească în cercetare fundamentală, inclusiv în domenii care nu sînt imediat cónectabile profitului economic. Universitățile europene continuă să fie deficitare în aceste domenii, iar inițiativele de a reforma cercetarea universitară (v. cazul recent al Franței) sînt cel puțin discùtabile.

8. Reforma Bologna este un eșec, trebuie schimbată radical sau trebuie revenit la structurile abandonate necugetat.

Este ceea ce spun mulți dintre liderii mișcărilor protestatare universitare din ultimii ani, în Europa occidentală. Chiar și universitarii calificați ca „experți în reformă" recunosc că noul sistem este extrem de puțin flexibil, că reajustarea lui din mers recurge mai degrabă la soluții de avarie decît la directive salvatoare pe termen lung. Dar acum, în contextul economic actual, costurile unei noi reforme (sau restaurații?) sînt inadmisibile și inimaginabile.

9. Reforma Bologna este rezultatul unei reflecții profunde a factorilor de decizie din învățămîntul superior european asupra necesității modernizării universităților bătrînului continent, pentru a face față provocărilor prezentului.

S-ar putea să fi început astfel: ca o reflecție, cu toate complexitățile, imponderabilele și nerezolvabilele implicate de „actul reflecției". Dar în aplicarea ei de sus în jos, cu impoziții ministeriale etc., percepția în mediile universitare a fost a unei restructurări obligate, justificate prin „așa ne cere UE" (folosit nu numai în spațiul mioritic, de data asta),

în care modificarea legislativă preceda actul reflexiv, dacă nu chiar îl suspenda (cel mai adesea). Universitarii nu s-au simțit părtași la reformă, ci au îndurat aplicarea ei. Consecința cea mai periculoasă este că ei o simt, în continuare, ca pe un corp străin, ca pe o creație a unor „birocrați de Bruxelles", a unor activiști și cadre de conducere din managementul universitar.

10. Reforma Bologna conduce la o masificare mai ușoară a învățămîntului superior, ceea ce este de dorit, pentru creșterea nivelului de pregătire profesională al societății în întregul său.

Să fim prudenți. Cantitatea nu este nicăieri, în sine, o garanție a calității. O universitate care să fie, deopotrivă, o școală superioară pentru masele largi și o instituție a elitelor științifice e o himeră: neputînd să asume ambele atribuții simultan, ea riscă să nu o mai îndeplinească pe nici una. Regîndind universitatea ca școală postliceală rapid profesionalizantă, componenta ei elitistă se pierde; iar dacă bunăstarea cotidiană e asigurată de eficiența unei clase medii bine pregătite în meserii dintre cele mai diverse, în schimb, marile progrese științifice, tehnologice, culturale, trebuie așteptate exclusiv din partea elitelor intelectuale. Lărgirea accesului la învățămînt este un deziderat firesc, dar el nu trebuie confundat demagogic cu creșterea calității respectivului învățămînt.

...Și o legendă academică

Asemenea legendelor urbane, și acestea circulă (în mediile universitare), fiind mai mult decît un zvon neconfirmat și mai puțin decît o realitate indiscutabilă; ele exprimă, în-deobște, temeri și intuiții confuze dar, în fragilitatea lor, reușesc să numească, prin poveste, ceva „de nespus". Cea cu care vreau să închei aceste comentarii despre reforma Bologna se tot face auzită, la reuniuni universitare internaționale, în ultimii 10 ani. Ea spune că, dintru început, inițiatorii reformei nu au dorit să amelioreze un sistem de învățămînt superior, ci, dimpotrivă, să scoată pe piață tineri absolvenți insuficient pregătiți (în doar trei ani de studii), care să mai necesite un parcurs formativ pentru a deveni adevărați specialiști, și astfel să aibă acces mai întîi doar la locuri de muncă pe durată limitată, cu salarii mici. Asemenea noi generații, pregătite „precar" nu ar constitui o amenințare la adresa bătrînilor – mai ales a generației născute după război, *baby-boomer*-ii cei mulți, care acum se apropie de pensie și a căror menținere pe posturi (inclusiv prin creșterea vîrstei de pensionare) este mai puțin costisitoare pentru economiile amenințate de (intrate în) criză. Cei care au gîndit, decis și aplicat „reforma Bologna" aparțin, într-o covîrșitoare majoritate, generației *baby-boom* ei înșiși...

***Ioana Bot** este prof. univ., prodecan (responsabil cu planurile de învățămînt, cercetare și reforma curriculară, studii masterale și doctorale) la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai"; din 1997, s-a ocupat de introducerea sistemului de credite transferabile, recunoașterea studiilor, compatibilizarea programelor cu ale universităților străine, evaluare de programe etc. Este expert ARACIS.*

Procesul de la Bologna a început cu un an înainte de semnarea Declarației de la Bologna. La 25 mai 1998, miniștrii responsabili pentru Învățămîntul superior din Franța, Italia, Marea Britanie și Germania au semnat Declarația de la Sorbona, prin care se urmărea armonizarea sistemului European al Învățămîntului Superior. Declarația s-a axat pe necesitatea convergentei cadrului general al calificărilor și treptelor de studii într-un spațiu european al învățămîntului superior. Scopul declarat putea fi atins prin stabilirea unui sistem comun de studii pe anumite trepte de învățămînt (licență, master, doctorat), precum și prin intensificarea și facilitarea mobilității studenților, a profesorilor, prin recunoasterea titlurilor și a calificărilor academice.

La 19 iunie 1999, miniștrii responsabili pentru Învățămîntul superior din 29 de state, și-au afirmat intenția de a susține și de a promova ideea creării Spațiului European al Învățămîntului superior pînă în anul 2010, prin semnarea, la Bologna, a Declarației cu același nume.

Laura SÎRBU

10% McDonald's, restul muncă

Eram în anul al II-lea de facultate cînd mi-am dat seama că vreau să urmez un master în domeniul Studiilor Americane. În principal dorinţa mea era legată de toate lucrurile pe care le învăţam despre Statele Unite, despre principiile care au stat la baza formării unei ţări şi a unei societăţi atît de fascinante. Printr-un curs de Civilizaţie Americană mi s-a dovedit că America e un fel de iceberg: doar 10% e McDonald's şi ignoranţă, restul de 90% e muncă, e Thoreau, e dorinţa de libertate, e posibilitatea de dezvoltare personală şi multe altele, e America lui Steinbeck şi a lui Baudrillard.

Aşa că, decisă fiind să aflu şi mai multe despre acest mecanism gigant şi fiind interesată şi de problema muticulturalismului (care e la el acasă în SUA), în toamna lui 2008 am dat admitere la masterul de Studii Americane din cadrul Universităţii Bucureşti şi am fost acceptată.

Dar fie pentru că au fost aşteptările mele prea mari, fie pentru că nu înţelegeam ce înseamnă un master, încă din primul semestru am fost dezamăgită de program. În primul rînd pentru că nu este organizat, nu este canalizat. Avem de toate: politică, religie, film, imagologie, studii etnice (dar doar evreieşti). Recunosc, multe sînt interesante în sine, dar din păcate abordările sînt în general bizare: ni se dă o bibliografie pe care, de cele mai multe ori, nu o putem găsi, apoi, în cazurile fericite, o discutăm, în cele mai multe cazuri, ea rămîne aşa... suspendată. Şi apoi, mai sînt şi cursurile care ne vin de la ASE, pentru că da, avem cursuri de *„Marketing, Leadership"* sau *„Business Communication"*. Ştiu că e bine să ştii cîte puţin din toate, dar dezavantajul este că s-ar putea să ajungi să nu ştii nimic din „ceva".

Recunosc însă că mi-a deschis şi nişte uşi către teoria culturii, către anumite chestiuni care mă interesau, cum ar fi studiile imagologice, conceptul de *„otherness"*. Am pus mîna pe cărţi interesante şi importante ca *Orientalismul* lui Said şi studii de Homi Bhabha. Am discutat veşnica problemă a luptei culturale Vest contra Est, a modului cum sînt privite ţările balcanice de către occidentali.

Am aprofundat aşadar lucruri pe care le ştiam doar la suprafaţă, dar din păcate acestea sînt doar două cursuri din cele şase, pe care le facem în fiecare semestru. Şi, recunosc, poate ar fi de datoria mea să aprofundez lucrurile şi încerc pe cît posibil să fac astfel, dar doar pe anumite probleme, mai puţine decît cele pe care le conţine programul de master. Şi atunci mă întreb: oare nu era ideea ca masterul să fie „o felie"? Un anumit domeniu, nu o mie de materii între care singura legătură e America. Pentru că altfel nu-mi explic de ce facem şi politică, şi film, şi cursuri economice! Nu ar trebui să fie mai degrabă „sau... sau"? Recunosc, eu am aflat lucruri noi şi de aici, dar asta nu m-a făcut nici pe departe specialistul pe care ar trebui să-l pregătească un program de master, ci doar un om mai bine informat.

Avantajul masterului meu cred că este că îţi dă (încă) o şansă de a alege o anumită parte din Studiile Americane pe care vrei să te concentrezi. Cu riscul de a fi poate cam prea metaforică, îţi pune în mînă o hartă pe care însă cam trebuie să te descurci singur să o citeşti.

Eu cred totuşi că nu ar trebui să se impună un număr de cursuri. De ce să faci şase cursuri, dintre care, scuzaţi-mi expresia, multe sînt „de umplutură", cînd ai putea face mai puţine, dar pe care să le faci cum trebuie? Nu mai sîntem la şcoala generală sau la liceu, unde e important să ştii cîte ceva din toate, ca să-ţi poţi forma o idee despre lume, despre ce se petrece în jurul tău, unde informaţia cît mai variată te ajută să vezi ce vrei tu de la tine, ca om. Se presupune că alegerile de tipul ăsta au fost deja făcute. Acum vrem o specializare care presupune o restrîngere a analizei. Mai ales că nu trebuie să avem „de toate, pentru toţi" într-un singur loc. Dacă vrei să aprofundezi domenii diferite, mai bine urmezi două programe diferite de master, vei fi oricum mai cîştigat.

Eu una am ales să continui sacrificînd ce nu este prioritar pentru mine şi învăţînd ceea ce mă interesează în primul rînd. În ce priveşte celelalte cursuri, nu le neglijez, pentru că nu ştii niciodată cum merge viaţa şi poate că voi avea nevoie de ele. Nu e rău să ştii măcar *unde* poţi căuta o anume informaţie, chiar dacă tu nu ştii decît în mare despre ce e vorba. Plus că e bine să vezi şi *„the big picture"*, nu doar anumite bucăţele din ea.

Laura Sîrbu *urmează un masterat în Studii Americane, Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA CREŞTINĂ
"DIMITRIE CANTEMIR"
Splaiul Unirii nr. 176, sector 4, Bucureşti, www.ucdc.ro
Tel: 021.330.79.00, 021.330.79.11, 021.330.65.39

ADMITERE 2009

FACULTATEA DE MANAGEMENT TURISTIC ŞI COMERCIAL
TAXE: 500 € - învăţământ de zi; 450 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE RELAŢII ECONOMICE INTERNAŢIONALE
TAXE: 450 € - învăţământ de zi; 400 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE FINANŢE, BĂNCI ŞI CONTABILITATE
T AXE: 450 € - învăţământ de zi; 400 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE ŞTIINŢE JURIDICE ŞI ADMINISTRATIVE
SPECIALIZAREA DREPT: *TAXE: 400 € - învăţământ de zi;*
350 € - învăţământ cu frecvenţă redusă
SPECIALIZAREA ADMINISTRAŢIE PUBLICĂ: *TAXE: 400 € - învăţământ de zi;*

FACULTATEA DE ŞTIINŢE POLITICE
SPECIALIZĂRI: ŞTIINŢE POLITICE
TAXE: Anul I: 350 € - învăţământ de zi; 300 € - învăţământ cu frecvenţă redusă;
Anii superiori: 400 € - învăţământ de zi; 350 € - învăţământ cu frecvenţă redusă
SPECIALIZĂRI: COMUNICARE ŞI RELAŢII PUBLICE
TAXE: Anul I: 350 € - învăţământ de zi; 300 € - învăţământ cu frecvenţă redusă;
Anii superiori: 400 € - învăţământ de zi; 350 € - învăţământ cu frecvenţă redusă

FACULTATEA DE LIMBI ŞI LITERATURI STRĂINE
TAXE: 450 € - pentru limbile engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă
550 € - pentru limbile arabă, japoneză

FACULTATEA DE ISTORIE
TAXE: Anul I: 200 €; Anii superiori: 300 €

TAXA DE ÎNSCRIERE: 70 RON *(Taxa de şcolarizare se achită în lei, la cursul BNR din ziua efectuării plăţii.)*

FACILITĂŢI

- Candidaţii care achită integral taxa de şcolarizare până la 1 octombrie a.c. obţin o reducere de 50 €;
- Candidaţii care provin aceeaşi familie (părinţi, fraţi, surori, soţi), absolvenţii licenţiaţi ai unei alte facultăţi, precum şi primii patru studenţi, clasaţi după rezultatele obţinute la învăţătură în timpul anilor de studii, se bucură de reducerea taxei de şcolarizare cu 25%;
- Sprijin în obţinerea de burse şi stagii de pregătire;
- Acces gratuit la calculatoare şi Internet;
- Spaţii de cazare în cămin studenţesc;

MASTERATE LA TOATE FACULTĂŢILE CU DURATĂ DE 3 SAU 4 SEMESTRE
ORGANIZATE ÎN BAZA LEGII NR.2/2008

Alexandra FLOREA

Sistemul Bologna între beneficii şi contestaţie

Toţi cei trei ani de facultate am suferit de pe urma sistemului Bologna, nu numai pentru că eu însămi simţeam că nu e suficient şi tînjeam după anul în plus pe care l-a avut generaţia precedentă, dar şi din cauza unora dintre profesorii de vîrste respectabile care se purtau de parcă noi am fi fost responsabili pentru reducerea anilor de studiu. După un an de masterat, am ajuns să fiu recunoscătoare că nu am mai avut un an de universitar. În primul rînd, pentru că domeniul în care voiam să mă specializez nu îşi găseşte locul meritat în programul celor trei ani, abia îşi găsea în cei patru de dinainte. În al doilea rînd, pentru că cei trei ani au reprezentat o masificare a studenţilor, ecrane albe de proiectat informaţii, pe cînd la masterat, mai ales dacă ai norocul să urmezi unul mai puţin popular, totul se individualizează. În domeniul meu, din fericire, există destul de puţini carierişti. Teoria literară nu este deloc ceea ce englezii ar numi *„an asset"* pe piaţa muncii din România sau de aiurea. Astfel că masteratul pe care îl urmez are rareori legătură cu o posibilă angajare sau cu o mărire de salariu. Exoticul masterat de teorie literară şi literatură universală şi comparată reprezintă realmente aprofundarea şi profesionalizarea pe care multe alte masterate, repetînd aceeaşi poveste, nu o au. Astfel încît, într-un fel, pot spune că da, sistemul Bologna a făcut masteratul necesar şi a crescut nivelul de conştientizare a importanţei specializării într-un domeniu. Masteratul responsabilizează, presupune libertatea de opţiune, dar înainte de asta, presupune să ştii ce vrei. Iar eu ştiam foarte clar că mă pot angaja şi fără să recurg la specializarea în materii foarte *trendy* astăzi, cum ar fi comunicarea, publicitatea, studiile europene etc. Contextul actual încurajează masteratele la fel de eclectice ca facultăţile, încurajează diletantismul şi cunoştinţele generale, pe principiul cîte puţin din toate. De aceea am ales un masterat unde dimpotrivă, toate cursurile converg spre acelaşi domeniu restrîns, dar pasionant.

Toate amintirile neplăcute din timpul facultăţii: materii relativ inutile sau predate de parcă ar fi singurele importante, seminarişti de pînă în 27 de ani care cereau prezenţa mai abitir decît cei de 70 de ani, somităţi în domeniul de activitate care se conformau să numere punctuleţe pe tabelul de prezenţă întocmit cu sfinţenie s-au estompat relativ repede pentru că activitatea de masterand m-a responsabilizat foarte mult. M-a responsabilizat în legătură cu pregătirea mea, a ridicat dramatic standardele şi m-a responsabilizat şi în legătură cu propria activitate, care a încetat să fie una pasivă. Subit am început să simt că tot ceea ce pot învăţa, aprofunda depinde în cea mai mare parte de mine, nu de cei de la catedră, că orice activitate extracurriculară sau interes în afara materiilor de curs se pot concretiza, dacă am iniţiativă. A fi profesionist în domeniul meu, al teoriei literare, presupune un contact permanent cu mediul academic şi un schimb permanent cu instituţiile lui. Or, masteratul şi, mai ales, doctoratul oferă nenumărate ocazii de a cerceta sau de a interacţiona cu alţi cercetători, de a studia în alte centre universitare pentru a aduce bibliografia la zi. Am auzit destui colegi de la masteratele clasice de studii româneşti sau de lingvistică declarînd deschis că doctoratul îi ajută să se mai chinuie cu gradele în învăţămînt, le aduce şi bani în plus, se mai învoiesc de la şcoală etc. Cînd profesionalizarea oferă gratificaţii concrete la locul de muncă, reprezentînd un substitut şi o legitimare a calităţii, este normal să existe şi motivaţii de aşa natură. De aceea s-a remarcat în ultimii ani că scoatem doctoranzi pe bandă rulantă. Gratificaţiile plus gîdilarea orgoliului de a fi posesorul denominaţiei grave „dr." fac doctoratele foarte atrăgătoare. De ce nivelul lor a scăzut în ciuda numărului mare de doctoranzi este un mister, credeam că nivelul scade cînd nu ai candidaţi, ca să îi atragi, nu invers. Revenind, concluzia este că, deşi cred profund în devotament şi autodidacticism, care fac mai mult decît oricîte studii postuniversitare, trebuie să admit că în domeniul meu singura şansă reală de profesionalizare este să rămîn legată de sistem, profitînd cît mai mult de deschiderile lui, care sînt reale în cazul nostru.

***Alexandra Florea** este masterand în Teoria Literaturii, Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE

BPP PROFESSIONAL EDUCATION®

BPP Professional Education – un pas înainte pentru o dezvoltare profesională desăvârşită

APPROVED LEARNING PARTNER – STUDENT TUITION ACCA PLATINUM 2009

Chiar şi în timpul actualei crize economice, economia României îşi continuă integrarea în Europa şi în întreaga lume, iar solicitarea pentru profesionişti în domeniul financiar-contabil şi servicii de audit va creşte în mod constant. Această nevoie se manifestă pentru profesionişti în domeniul finanţelor aflaţi la orice nivel, pregătiţi să înţeleagă şi să facă faţă în mod corespunzător operaţiunilor în sistemul financiar, aflat în schimbare la nivel global.

Pentru a spori potenţialul noilor tendinţe dezvoltate în urma procesului de globalizare a economiei, profesioniştii în finanţe din România trebuie să beneficieze cât mai curând posibil de o pregătire profesională eficientă şi de calitate. Acest lucru poate părea dificil în situaţia în care atât de multe companii au un buget de training restrâns, dar mulţi îşi dau seama că neinvestind în training nu fac altceva decât să realizeze o falsă economie de costuri.

Studiile efectuate în Marea Britanie şi SUA arată că majoritatea companiilor de succes şi cu perspective de viitor înţeleg că cei care vor avea cel mai bine pregătit personal vor reuşi cea mai rapidă revenire din criza economică. Pentru mai multe informaţii vă rugăm vizitaţi:

http://www.astd.org/NR/rdonlyres

BPP Professional Education, o companie internaţională de training şi cea mai mare din Europa, oferă o largă varietate de servicii de training în domeniul financiar. Obiectivul nostru este să venim în întâmpinarea companiilor a căror personal trebuie să înţeleagă şi să implementeze rapid toate raportările financiare actuale, precum şi procedurile de audit şi de manangement. Pentru a realiza acest lucru, BPP Professional Education îşi foloseşte cunoştinţele şi experienţa pentru a crea şi livra programe de training specializate şi practice, atât companiilor, cât şi persoanelor fizice. Aceste cursuri pot fi atât certificate internaţional prin obţinerea unei diplome, cât şi programe personalizate în funcţie de diferitele nevoi ale sectoarelor de afaceri din România sau alte ţări.

BPP Professional Education este specializată în pregătirea stagiarilor în domeniul contabilităţii profesionale pentru examenele calificării recunoscute la nivel global drept Asociaţia Contabililor Certificaţi Autorizaţi (ACCA). Terminarea cu succes a acestor examene reprezintă cel mai înalt nivel de calificare profesională şi primirea statutului de membru al celui mai mare corp profesional financiar contabil din lume. Calificarea ACCA îi permite unui membru să lucreze în rolul de contabil oriunde în lume şi a fost desemnată de către Uniunea Europeană drept calificarea cu care sunt comparate toate celelalte calificări contabile pentru a îmbunătăţi nivelul de recunoaştere profesională a contabililor la nivel global.

Cu ajutorul programelor de training de calitate superioară şi a materialelor de studiu, BPP deschide drumul către această calificare prestigioasă celor care îşi doresc şi depun eforturi pentru a deveni contabili recunoscuţi internaţional. Cursurile furnizate de BPP sunt structurate special în funcţie de timpul stundenţilor săi şi oferite într-o locaţie unică şi special amenajată în centrul Bucureştiului, în Piaţa Romană. Trainerii noştri sunt calificaţi şi experimentaţi, şi folosesc o metodologie de predare de succes ce asigură o probabilitate mare pentru studenţii sârguincioşi să promoveze cu succes examele ACCA şi în acelaşi timp să progreseze în cariera lor.

Ca semn de recunoaştere pentru veritabila excelenţă, ACCA a răsplătit BPP Professional Education România cu cel mai important statut pentru un furnizor de training – Statutul Platinum –, BPP fiind singura companie de training din România care deţine acest statut.

În plus, BPP dezvoltă programe de training pentru o gamă mai largă de calificări profesionale. Certificările profesionale recunoscute la nivel internaţional precum CIA (Certified Internal Auditor), CFA (Chartered Financial Analyst), DipIFR (Diploma in International Financial Reporting) DipFM (Diploma in Financial Management) sunt căutate atât de profesionişti cât mai ales de angajatorii români. Aceste calificări sunt cu atât mai valoroase cu cât se adresează unei audienţe largi de profesionişti, fie că lucrează în domeniul financiar-contabil-audit sau în alte domenii, având ocazia de a dobândi, actualiza sau perfecţiona cunostinţele şi aptitudinile profesionale. Când este vorba de training financiar profesional, la BPP veţi găsi oamenii cărora să li te adresezi.

Însă activitatea educaţională a BPP nu se rezumă numai la training în domeniul financiar. Începând cu acest an, BPP introduce o serie nouă de programe de training destinate în mare parte domeniilor resurselor umane şi managementului.

Mai mult decât atât, pentru a încuraja dezvoltarea profesională continuă, indiferent de perspectivele economice actuale, BPP a creat un nou concept de susţinere a celor care doresc să se perfecţioneze din punct de vedere profesional şi privesc către un viitor plin de perspective. Pentru că BPP înseamnă mai mult decât training profesional şi pentru că zi de zi dorim să vă oferim cele mai bune servicii, vă invităm să vă bucuraţi de calitatea BPP ca membru Platinum Career. Deoarece serviciile oferite de către BPP sunt recunscute ca fiind platinum, am creat cel mai nou program educaţional Platinum Career, destinat tuturor celor care cred în puterea cunoaşterii şi perfecţionării profesionale. Platinum Career este primul pas pe care BPP îl face pentru a încuraja şi a înlesni un drum greu dar ale cărui rezultate sunt o recompensă binemeritată.

În calitate de membru al Platinum Career vă puteţi bucura de beneficii suplimentare ce vă dau posibilitatea de a cunoaşte o nouă dimensiune a educaţiei profesionale.

Vă aşteptăm să vă înscrieţi în programul Platinum Career şi să avem astfel ocazia de a ne cunoaşte şi de a merge împreună pe drumul dezvoltării dumneavoastre profesionale.

Alexandru CIZEK

Perspective actuale ale reformării programului Bologna în Germania

Într-un număr din iulie trecut am relatat despre recenta mişcare de greve şi proteste masive ale tineretului studios din Germania, punînd accentul pe aşa-numita „reformă Bologna“, a cărei aplicare îngustă dă atîtea bătăi de cap tuturor instituţiilor de învăţămînt europene. Voi încerca, în rîndurile care urmează, să prezint pe scurt cum evoluează lucrurile în momentul de faţă, rezumînd şi cîteva luări de poziţie exprimate în această privinţă în cadrul revistei *Forschung und Lehre (Cercetare şi învăţămînt)*, organul de presă al *Uniunii profesorilor germani*. Pentru detalii şi pentru cunoaşterea evoluţiei ulterioare, îmi permit să indic cititorilor site-ul numitei reviste: www. forschung-und lehre.de

Ca urmare a discuţiilor purtate în iulie, la masa rotundă, între Annete Schavan, ministrul federal al Educaţiei, şi reprezentanţii mişcării de proteste din iunie – anume ai forumului miniştrilor de Cultură ai landurilor, ai forumului rectorilor universităţilor, ai Uniunii profesorilor germani şi ai studenţimii –, ministrul s-a arătat de acord cu accederea, fără cote speciale, de la licenţă la masterat; cu flexibilizarea (în funcţie de profilul specific al diferitelor discipline de studiu) programului de licenţă şi a duratei acestuia, acceptînd să se depăşească şase semestre. Aceste două hotărîri reprezentau doleanţe fundamentale ale studenţilor. Din cauza rezervei rectorilor universitari faţă de prelungirea programului de licenţă pînă la opt semestre, nu s-a putut cădea de acord asupra unui număr fix de semestre afectate acestui studiu, stabilirea duratei rămînînd ca atare la latitudinea fiecărei universităţi. Statutar, durata studiului de licenţă plus cea a masteratului nu pot să depăşească, luate împreună, 10 semestre. Cinci ani erau oricum prevăzuţi ca durată minimă a sistemului de învăţămînt tradiţional. Ca atare, se lăsa studenţilor libertatea amînării studiului pentru o durată impusă de raţiuni intelectuale sau personale, familiale. Tipul eternului student german a fost proverbial în Europa, corespunzînd de fapt idealului schopenhauerian al „nobilului diletant“, veşnic curios să-şi îmbogăţească şi lărgească cunoştintele. Am avut studenţi care ajungeau să acumuleze peste 20, chiar pînă la 30 de semestre, în majoritatea cazurilor însă din raţiuni materiale. O altă revendicare, poate esenţială, îmbunătăţirea încadrării studiului prin mărirea corpului cadrelor didactice, a fost şi ea acordată „principial“ de către ministrul Educaţiei. Rămîne de văzut ce va zice ministrul Finanţelor şi care va fi politica noului guvern după alegerile din toamnă: mai mult ca sigur vor fi la putere creştin-democraţii fără social-democraţi... Plîngerile studenţimii privind deficienţele cronice ale aplicării de pînă acum a reformei Bologna, anume programe prea înguste, examene prea multe şi necoordonate între ele şi studiul standardizat au fost considerate de toată lumea ca fiind justificate şi fac în prezent obiectul nu numai al dezbaterilor, ci şi al unor reglementări în curs: de pildă, Universitatatea Liberă din Berlin (Freie Universität Berlin) a hotărît, în urma presiunii masive a studenţilor, revizuirea critică a tuturor programelor de licenţă.

În cadrul dezbaterilor acestei mesei rotunde, Forumul rectorilor universitari a criticat însă încuviinţarea dată de ministru revendicării studenţilor privind trecerea cvasiautomată de la licenţă la masterat şi s-a exprimat, majoritar, opinia că decisivă pentru continuarea studiului în vederea obţinerii masteratului trebuie să fie întrunirea „năzuinţei studiului cu o calificare adecvată“ *(Eignung und Neigung)*. Practic, aceasta înseamnă consacrarea procedurii aşa-numitului *numerus clausus*, adică limitarea accesului la masterat în funcţie de baremul eliminatoriu al notării finale a studiului de licenţă. În contradicţie aparentă cu această opinie, forumul rectorilor şi-a exprimat temerea că, prin intrarea masivă în viaţa profesională a absolvenţilor de trei ani, corespunzînd strategiei de eficienţă şi economisire urmărită de politicieni, se vede compromis chiar statutul existenţei masteratului.

Programul Bologna a fost impus în Germania de economişti, de politicieni şi de învăţămîntul ştiinţelor pozitive ce voiau, cu toţii, o ruptură cu sistemul humboldtian.

Voi încerca, în continuare, să rezum cîteva luări de poziţie recente, exprimate în revista citată. Mă refer, mai întîi, la articolul „Nur Mut zur Reform der Reform“ („Cu mult curaj pentru reformarea reformei“), în *F. und L.* 8/ 09, pp. 574-577) semnat de Hans Joachim Meyer, profesor de filologie aplicată la Humboldt Universität Berlin. În opinia acestuia, aplicarea reformei Bologna s-a făcut foarte deformant, preluînd şi combinînd, de fapt, vechiul sistem cu

elemente anglo-saxone răstălmăcite, ceea ce a dus la hibridizarea întregului sistem de reformă. Programul Bologna a fost impus în Germania de economişti, de politicieni şi de învăţămîntul ştiinţelor pozitive ce voiau, cu toţii, o ruptură cu sistemul humboldtian considerat anacronic şi preconizînd imitarea sistemului anglo-saxon, ca fiind eficient şi progresist. Toţi aceştia plus reprezentanţii învăţămîntului ingineresc au fost promotorii neconditionaţi ai programului Bologna. Cei ai ştiinţelor umaniste şi sociale au fost din capul locului ostili sau sceptici, iar juriştii s-au arătat nehotărîţi, în cele din urmă, şi ei ostili. Mai departe, Meyer atrage atenţia că licenţa în Anglia înseamnă calificarea suficientă pentru exercitarea unei profesiuni, avînd neajunsul unei specializări înguste, în timp ce licenţa americană presupune, dimpotrivă, o largă formaţie de bază, deseori fără imperativul calificării profesionale, deci asemănător vechiului sistem german al diplomaţilor universitari. Meyer subliniază că partizanii „Bolognei“ au cerut impunerea englezei ca limbă a studiilor de licenţă şi masterat. După cîte ştiu, în ştiinţele pozitive, în medicină şi economie, de vreo 10-15 ani încoace, se scriu comunicări şi studii numai în engleză, ceea ce creează dezbateri polemice continue cu reprezentanţii disciplinelor umaniste, care atrag atenţia că, în comunitatea europeană, germanofonii constituie gruparea lingvistică cea mai numeroasă, de circa 100 de milioane. Meyer opinează că fixarea la trei ani a programului de licenţă urmăreşte reducerea timpului de studiu, care era nelimitat, mai cu seamă din raţiuni financiare. De fapt, o asemenea concentrare a studiului obligă la o îndrumare mult mai intensivă şi directă a studenţilor (aşa cum se petrec lucrurile în sistemul englez), deci obligă mărirea considerabilă a personalului profesoral: în practică însă, din anii '90 pînă azi, acesta nu face decît să scadă: au dispărut peste 900 de posturi numai de profesori (pe lîngă cadrele medii şi tutorii care au dispărut cu miile, birocraţii ministeriali urmărind, ca şi în învăţămîntul liceal, să împace capra cu varza). Din mişmaşul licenţă de tip american, licenţă de tip englez şi sistemul tradiţional humboldtian a ieşit un monstru, întrucît se practică, mai departe, pe lîngă şi în concurenţă, de fapt, cu masteratul, programul de doctorat, iar în Marea Britanie, licenţa de tip german nu este recunoscută decît în urma unui examen obligatoriu pentru fiecare absolvent în parte: este, deci, falimentul proiectului de uniformizare a studiilor pe scară europeană, prin cele două cicluri! În aceasta, Meyer vede şi falimentul mobilităţii studenţilor, întrucît fiecare ţară europeană tinde să impună dificultăţi de aceeaşi natură celor care vin din altă parte a comunităţii. Numărul celor cu studii neterminate, în loc să descrească, nu face decît să crească. Drept care, el propune: doi-trei ani pentru o iniţiere cuprinzătoare în fiecare disciplină, ceea ce există, de fapt, la ingineri şi în ştiinţele pozitive, ca studiu pregătitor pentru diplomă. Nu se poate impune ideea ca un absolvent de licenţă să fie admis cu titlu de calificare profesională, fără doar şi poate. Fiecare disciplină trebuie să decidă, în funcţie de profilul ei, dacă numai masteratul poate să determine calificarea profesională sau cariera de cercetare, devalorizînd astfel licenţa. În orice caz, trebuie să existe două faze, licenţa fiind, în sine, insuficientă pentru intrarea în viaţa profesională.

Este fals să se creadă că un licenţiat ancorat în producţie se va putea reîntoarce la studiu continuînd cu un masterat.

O altă perspectivă deschide dezbaterea purtată în contradictoriu „Soll der Bachelor für Uniingenieure Regelabschluss sein?“ („Trebuie să însemne licenţa încheierea, de regulă, a studiului inginerilor?“ – *F. und L.* 10 /08, pp. 682-684). Pentru o atare idee, se pronunţă Thomas Sattelberger, membru în prezidiul Telecom-ului: din cauza lipsei acute de ingineri diplomaţi, se impune ca un program de licenţă, bine conceput şi organizat, să fie considerat suficient pentru calificarea profesională, pentru intrarea în producţie. În practică, foarte mulţi absolvenţi de licenţă se decid pentru exercitarea meseriei. Nimic nu-i impiedică să continue, mai tîrziu, cu mult succes, un masterat, bazîndu-se pe o experienţă profesională acumulată în producţie.

Contra, se pronunţă prof. Manfred Nag, inginer şi informatician. În opinia sa, masteratul adînceşte programul de licenţă, constituind o bază solidă pentru buna exercitare a meseriei. Odată aflaţi în producţie, absolvenţii unui master vor putea să înceapă un program de cercetare pentru doctorat. Germania este în fruntea competiţiei internaţionale, graţie produselor complexe de High Tech specializate, pe care le produce, şi nu datorită produselor de masă. Cercetarea este deci vitală pentru universităţile tehnice. Acestea trebuie să exceleze prin combinarea neapărată a masteratului cu doctoratul şi cu proiecte de cercetare pe baza unor finanţări care nu provin de la stat *(Drittmittel)*, prin transfer de tehnologie şi prin colaborarea cu firmele industriale. Este fals să se creadă că un licenţiat ancorat în producţie se va putea reîntoarce la studiu continuînd cu un masterat. Din motive de producţie, firma nu-l va lăsa s-o părăsească. Din motive de mobilitate financiară mult redusă din raţiuni personale, familiale. Numai în cazuri excepţionale, firmele vor putea accepta dislocarea lor pentru studiu de masterat şi doctorat.

Un al treilea articol demn de luat în considerare se intitulează „Die Master-Frage“ („Problema masteratului“), semnat de Bernhard Kempten (în *F. und L.* 4/ 09, p. 241). Potrivit acestuia, trei treimi dintre licenţiaţi năzuiesc la un studiu de masterat, însă numai un sfert reuşesc să-l obţină. Litigiile privind admiterea automată a unui licenţiat la studiul de masterat, ca fiind un drept garantat prin lege, nu s-au rezolvat juridic în favoarea reclamanţilor. Discipline precum marketing *(Betriebswirtschaft)* introduc un *numerus clausus*, adică un prag eliminatoriu dat de nota 2, 5 la examenul final de licenţă. Mai departe, autorul relevă contradicţia existentă între prevederile ministeriale, conform cărora licenţa asigură calificarea pentru viaţa profesională, şi practica universitară, conform căreia examenul respectiv este uneori numai faza pregătitoare a masteratului: în farmacie şi arhitectură nu există, *de facto*, licenţiat. Universităţile investesc 80% din buget în programul de licenţă, rămînînd prea puţini bani pentru masterat. Promisiunea angajării de personal didactic suplimentar pentru ameliorarea studiului de licenţă riscă să devină literă moartă, din cauza crizei economice.

Peste patru săptămîni vor avea loc alegeri parlamentare federale, aşa că, pentru moment, politicienii se întrec în a face promisiuni care mai de care mai generoase, ştiind bine că nu le vor putea realiza!

***Alexandru Cizek** a predat limba latină la Universitatea din Münster, Germania.*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA „ATHENAEUM" DIN BUCUREŞTI
GARANT PENTRU RECUNOAŞTERE
EUROPEANĂ A CALIFICĂRII DUMNEAVOASTRĂ

Universitatea „Athenaeum" din Bucureşti este acreditată ca instituţie de învăţământ superior particular prin Legea nr.135/2005 şi Reacreditată în anul 2009 de către ARACIS, cu studii universitare de licenţă şi masterat

ADMITERE 2009

• Ciclul II - STUDII UNIVERSITARE DE MASTERAT, durata 4 semestre.

Universitatea „Athenaeum" organizează studii universitare de masterat în specializările: CONTABILITATE, AUDIT ŞI CONSULTANŢĂ, EFICIENŢĂ ŞI RISCURI ÎN ACTIVITATEA BANCARĂ, ASIGURĂRI ŞI PIEŢE DE CAPITAL, ADMINISTRAŢIE EUROPEANĂ. INSTITUŢII ŞI POLITICI PUBLICE.

Cifra de şcolarizare pentru anul universitar 2009/2010 – 50 locuri pentru fiecare specializare.

Studiile la ciclul II - Master se vor finaliza cu obţinerea Diplomei de Master ce conferă absolventului o pregătire superioară recunoscută de piaţa muncii româneşti şi europene, dar şi dreptul de a continua cu studiile doctorale. Programele de master sunt acreditate de ARACIS conform H.G. nr.404/2006.

Calea Floreasca, Str.Giuseppe Garibaldi, Nr.2A, Sector 2 Tel.: 021 230.57.38; 021 230.57.26; Fax: 021 231.74.18 Email: rector@univath.ro; secretariat@univath.ro; http://www.univath.ro

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAŢIEI, CERCETĂRII ŞI INOVĂRII
UNIVERSITATEA DE VEST „ VASILE GOLDIŞ" ARAD
310025 ARAD, Bd. Revoluţiei nr. 94-96, tel. 0040/0257/280335, fax 0040/0257/280810,
e-mail: rectorat@uvvg.ro web: www.uvvg.ro

ADMITEREA 2009
SESIUNEA SEPTEMBRIE

Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" continuă înscrierile pentru Sesiunea de Admitere – Septembrie 2009 pentru ciclul de studii universitare de licenţă la toate cele 35 de specializări din cele 9 facultăţi şi 38 de specializări masterale.

UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIŞ", UNIVERSITATE DIN SISTEMUL NAŢIONAL DE ÎNVĂŢĂMÂNT PENTRU CARE GARANTEAZĂ STATUL ROMÂN

Agenţia Română de Asigurare a Calităţii Învăţământului Superior (ARACIS), a realizat, recent, un clasament al Universităţilor din România pentru care garantează Statul Român, unde Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" ocupă un merituos loc VI.

Această performanţă se datorează faptului că Universităţii i-a fost reconfirmat, de către ARACIS, calificativul maxim pentru performanţele obţinute în asigurarea calităţii actului de educaţie - „GRAD DE ÎNCREDERE RIDICAT".

AGENŢIA ROMÂNĂ DE ASIGURARE A CALITĂŢII ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL SUPERIOR
ROMANIAN AGENCY FOR QUALITY ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION
Membru candidat ENQA – Candidate member of ENQA

CERTIFICAT

CERTIFICATE

Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" din Arad

a obţinut în urma evaluării instituţionale

following institutional evaluation, attained

calificativul GRAD DE ÎNCREDERE RIDICAT

a HIGH CONFIDENCE rating

BIROUL EXECUTIV AL CONSILIULUI ARACIS

EXECUTIVE BUREAU OF ARACIS

ARACIS T.S.

UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIŞ" VINE ÎN SPRIJINUL STUDENŢILOR DE LA UNIVERSITĂŢILE CU FACULTĂŢI NEACREDITATE

Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" vine în sprijinul studenţilor de la Universităţi cu facultăţi neacreditate. Solicitările de transfer se pot depune la registratura Universităţii fiind supuse, conform prevederilor legale, aprobării Senatului Universităţii de Vest „Vasile Goldiş". Nu se percep taxe de transfer.

Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" îşi asumă responsabilitatea publică pentru respectarea Legii Calităţii învăţământului superior şi calitatea programelor de studii la toate formele de învăţământ: ZI, Învăţământ la Distanţă (ID), sau Frecvenţă Redusă (FR).

Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Inovării recunoaşte diploma obţinută de absolvenţii Universităţii de Vest „Vasile Goldiş" care au susţinut şi promovat examenul de licenţă sau masterat.

INFORMAŢII SUPLIMENTARE:
CENTRUL PERMANENT DE INFORMARE ŞI ÎNSCRIERE
B-dul Revoluţiei Nr. 94-96, Tel. 0257/280373 www.uvvg.ro
ACTE NECESARE LA ÎNSCRIERE
- Diplomă de bacalaureat în original sau adeverinţă pentru promoţia 2009
- Certificat de naştere (copie legalizată)
- Certificat de căsătorie (copie legalizată)
- Adeverinţă medicală
- Trei fotografii format 3/4
- Dosar plic

Facultatea de Medicină, Farmacie şi Medicină Dentară
Str. Feleacului nr. 1, tel. 0257/212204,
Medicină generală – zi, 6 ani
Medicină dentară – zi, 6 ani
Farmacie – zi, 5 ani
Asistenţă medicală generală – zi, 4 ani
Moaşe – zi, 4 ani
Tehnică dentară – zi, 3 ani
Balneo-fiziokinetoterapie şi recuperare – zi, 3 ani
Studii universitare de masterat: Biologie moleculară şi biotehnologii – 4 semestre (120 credite), Medicină comunitară şi sănătatea familiei - 3 sem (90 de credite), Medicină socială şi management sanitar – 3 sem (90 de credite)
Specializări Şcoală Doctorală: Medicină Internă, Urologie, Medicina Familiei, Ortopedie, Farmacologie, Radiologie, Psihiatrie, Semiologie Medicală şi Gastroenterologie

Facultatea de Ştiinţe Juridice
Bd. Revoluţiei nr. 94-96, tel. 0257/210171, 0257/214890
Drept – zi, id, 4 ani
Studii universitare de masterat: Ocrotirea familiei şi asistenţă socială - 4 semestre (120 credite); Medierea – Proceduri necontencioase de soluţionare a conflictelor - 2 semestre (60 credite); Instituţii de drept penal şi procesual penal - 2 semestre (60 credite); Instituţii de drept civil şi procesual civil - 2 semestre (60 credite); Administraţia publică în contextul legislaţiei actuale - 2 semestre (60 credite); Drept Administrativ şi Statutul Funcţionarului Public – 2 semestre (60 credite); Drept Comunitar şi Administrarea Justiţiei Antidrog 3 semestre – 90 credite; Drept şi Relaţii Internaţionale – 4 semestre – (120 credite), Managementul juridic al firmei şi jurisdicţia asigurărilor – 2 semestre (60 credite)

Facultatea de Ştiinţe Umaniste, Politice şi Administrative
Str. Unirii nr. 3, tel. 0257/282324, 0257/250599
Limba şi literatura română – Limba şi literatura engleză – zi, 3 ani
Limba şi literatura engleză – zi, 3 ani
Limbi moderne aplicate (engleză, franceză, germană) – zi, fr, 3 ani
Istorie – zi, fr, 3 ani
Ştiinţe politice – zi, id, 3 ani
Relaţii internaţionale şi studii europene – zi, 3 ani
Administraţie publică – zi, id, 3 ani
Jurnalism – zi, fr, 3 ani
Comunicare şi relaţii publice – zi, id, 3 ani
Studii universitare de masterat: Limbi moderne aplicate în afaceri – 4 semestre (120 credite); Relaţiile internaţionale ale României în secolele XIX-XX – 4 semestre (120 credite); Istorie şi civilizaţie europeană - 4 semestre (120 credite); Politici administrative europene - 4 semestre (120 credite)

Facultatea de Ştiinţe Economice
Str. Eminescu nr. 15, tel. 0257/213066,
Marketing – zi, id, 3 ani
Contabilitate şi informatică de gestiune – zi, id, 3 ani
Administrarea Afacerilor – zi, 3 ani
Economia comerţului, turismului şi serviciilor – zi, id, 3 ani
Finanţe şi bănci – zi, 3 ani
Studii universitare de masterat: Marketingul şi managementul firmei - 4 semestre (120 credite); Administrarea afacerilor în turism şi servicii - 4 semestre (120 credite); Audit şi expertiză contabilă - 4 semestre (120 credite); Management financiar – contabil şi juridic al firmei - 4 semestre (120 credite), Management şi marketing forestier – 4 semestre (120 credite)

Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei
Str. Praporgescu nr. 1-3, tel. 0257/338533, 0257/250609
Psihologie – zi, 3 ani
Asistenţă socială - zi, 3 ani
Pedagogia învăţământului primar şi preşcolar – zi, 3 ani
Studii universitare de masterat: Management educaţional – 4 semestre (120 credite); Evaluarea, formarea şi consilierea psihologică a personalului – 4 semestre (120 credite); Psihologie clinică – 4 semestre (120 credite)

Facultatea de Informatică
Bd. Revoluţiei nr. 85-87, tel. 0257/214505,
Informatică – zi, id, 3 ani
Studii universitare de masterat: Tehnologii pentru dezvoltare web – 4 semestre (120 credite)

Facultatea de Educaţie Fizică şi Sport
Str. Praporgescu nr. 1-3, tel. 0257/254108,
Educaţie fizică şi sportivă – zi, 3 ani
Kinetoterapie şi motricitate specială – zi, 3 ani
Studii universitare de masterat: Managementul activităţilor şi organizaţiilor de educaţie fizică şi sportive – 4 semestre (120 credite); Kinetoprofilaxie şi recuperare fizică – 4 semestre (120 credite)

Facultatea de Ştiinţe ale Naturii
Str. Liviu Rebreanu nr. 91-93, tel. 0257/228622
Biologie - zi, 3 ani
Ecologie şi protecţia mediului – zi, 3 ani
Geografia turismului – zi, 3 ani
Studii universitare de masterat: Analize de laborator utilizate în domeniul biomedical – 4 semestre (120 credite); Biologie şi biotehnologii moleculare cu aplicaţii farmaco-medicale (în limba franceză) – 3 semestre (90 credite)

Facultatea de Inginerie
Str. Cocorilor nr. 57, tel. 0257/251566
Silvicultură – zi, fr, 4 ani
Inginerie şi management în alimentaţia publică şi agroturism – zi, fr, 4 ani
Conservare şi restaurare de arhitectură – zi, 3 ani
Peisagistică – zi, 4 ani

Alexandru NICOLAE

Ce este şi ce ar trebui să fie un masterat în 2009?

Fiind invitat să contribui la acest supliment *dilematic* despre studiile postuniversitare, mi s-a sugerat să scriu un text care să răspundă la următoarele patru întrebări: *de ce acest masterat?, masteratul implică o reprofilare sau o aprofundare?, cum îmi va influenţa cariera?, cum văd utilitatea masterului?*.

De ce acest masterat? Reprezint, cu siguranţă, unul dintre cazurile fericite ale zilelor noastre, pentru că am ales Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti, cu intenţia sigură de a deveni lingvist. În treacăt fie spus, am avut un destin aproape „romantic": am descoperit din pură întîmplare – eram la profilul real în liceu – cărţile Gabrielei Pană Dindelegan, şi mi-am dat seama că nu vreau să devin altceva decît lingvist. Masteratul de lingvistică este deci o *aprofundare* firească a cunoştinţelor din facultate – acesta este răspunsul la cea de-a doua întrebare.

Cum îmi va influenţa cariera? Lucrez la Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", iar masteratul este o condiţie necesară pentru a-mi continua parcursul academic: conform cerinţelor actuale ale legii învăţămîntului superior, nu se pot urma cursurile unei şcoli doctorale fără absolvirea ciclului masteral.

Utilitatea masterului? Această ultimă problemă este – cred – cea mai importantă. Modalitatea în care se desfăşoară învăţămîntul superior filologic după cerinţele programului Bologna este profund viciată – nu ştiu dacă opinia mea e valabilă şi pentru alte tipuri de învăţămînt superior, dar înclin să cred că da. Această stare de fapt este determinată de două cauze importante. Pe de o parte, trei ani reprezentînd ciclul de licenţă sînt absolut insuficienţi pentru a dobîndi o viziune de ansamblu asupra domeniului filologic: nu se pot acoperi bibliografiile primare şi secundare pentru cursurile de istoria literaturii române şi străine pentru cursurile de lingvistică etc., iar ca student eşti oarecum forţat să te îndrepţi într-o anumită direcţie (fie lingvistică, fie istoria literaturii, fie teoria literaturii) în detrimentul celorlalte. Pe de altă parte, programul de masterat este conceput fie ca *aprofundare* – abordare corectă –, fie ca *reprofilare*. Masteratul ca *reprofilare* este o greşeală de gîndire a unui ciclu universitar (licenţă-masterat-doctorat), pentru că aduce cu sine, în cascadă, o mulţime de mici erori care aproape că distrug ideea de master. Pe unele site-uri de specialitate, diploma de master (implicit, şi titlul de „master în...") este descrisă astfel: „Masteratul oferă o perspectivă asupra celor mai relevante zone ale studiului sau ariei profesionale" (www.aqf.edu.au/masters.htm).

Cum poate fi masteratul o metodă de reprofilare?

În România, spre deosebire de alte ţări europene, masteratul este văzut şi ca metodă de reprofilare, iar rezultatele sînt negative. De exemplu, fie un absolvent de teologie, de drept sau de politehnică se hotărăşte să urmeze un masterat de lingvistică sau de teoria literaturii, fie un absolvent de filologie optează pentru un masterat la ASE (ceea ce se şi întîmplă în mod curent, pentru că, în numele nu-ştiu-căror virtuţi, *sistemul permite astfel de anomalii).* Urmează cascada de erori ale sistemului: proaspătul masterand nu prea înţelege ce se predă, pentru că, evident, nivelul cursurilor de masterat este obligatoriu mai avansat decît cel al studiilor de licenţă. Există două soluţii: fie masterandul recuperează din mers, prin studiu individual, la indicaţia profesorilor – ceea ce e mai greu în societatea contemporană în care majoritatea masteranzilor lucrează, fie profesorii se simt nevoiţi să coboare nivelul cursurilor – ceea ce din nou este „împotriva naturii", pentru că dispare ideea de ciclu mai avansat pentru absolvenţii de filologie. Din orice unghi de vedere am privi problema, rezultatul este acelaşi: reprofilarea prin intermediul masteratului este o eroare mare a sistemului românesc pentru că se pierde din vedere exact ideea de performanţă pe care o vizează programul de masterat. Masterandul-hibrid (există puţine masterate ferite de acest tip de student) este, la sfîrşitul studiilor sale masterale, în cel mai bun caz un mediocru al ambelor domenii: pierde contactul cu domeniul bază, pentru care a obţinut o diplomă de licenţă, şi nu stăpîneşte domeniul în care se presupune că s-a reprofilat, cunoştinţele de bază ale unui domeniu fiind însuşite în ciclul de licenţă. Însă problema cea mai importantă nu este pentru masterandul-hibrid, ci pentru cel care urmăreşte aprofundarea cunoştinţelor: într-un astfel de mediu mixt, nivelul este, inevitabil, nu cel mai înalt. Această debandadă din învăţămîntul nostru superior este una dintre cauzele pentru care li se recuză în Occident românilor statutul de specialişti în domeniul în care au obţinut o diplomă de master sau de doctor în România (care, de altfel, nu este recunoscută internaţional).

Alexandru Nicolae *urmează programul de master „Studii avansate în lingvistică – Structura şi funcţionarea limbii române" la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Iaromira POPOVICI

Veşnică masterandă...

Visul meu dintotdeauna a fost... *a life long education*. De cînd era să termin prima facultate, am avut noroc că a venit Revoluţia şi am reuşit să o mai lungesc cu un an în care am făcut numai ce am vrut noi, studenţii de la Limbi Străine de atunci (prima formă de manifestare a democraţiei studenţeşti postrevoluţionare) şi, cel puţin noi, cei de la latină B, am avut cu toţii... 10 pe linie. În anul acela am învăţat, printre altele, indo-europenistică (cu regretatul profesor Dan Sluşanski).

Anul al V-lea inventat de noi în 1991 a fost un fel de masterat *avant la lettre*. De atunci am prins gustul masterelor. Şi nu m-a mai lăsat, transformîndu-mă, în timp, într-un fel de Trofimov al lui Cehov din *Livada de vişini:* perpetua studentă...

Prin 1995 m-am hotărît la primul master oficial: *British Cultural Studies,* la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine din Bucureşti. Era un master cu totul novator, adus de britanici, condus de o profesoară „de-a lor", Eve Patten. Eve, o persoană cu totul remarcabilă şi atipică pentru învăţămîntul universitar neaoş, a venit nu doar cu o nouă structură de învăţămînt, ci şi cu o întreagă bibliotecă. Eve şi masterul acesta (pentru care am dat un examen riguros şi am obţinut şi o bursă de 50 de dolari, mare lucru pe atunci) mi-au deschis un nou cîmp de preocupări... pe viaţă: cel al culturii populare. În care eram specializată amatoriceşte pînă atunci: nu scăpam filme, seriale, manifestări stradale, magazine, restaurante – le consumam şi le analizam empiric. *British Cultural Studies* mi-a oferit baza teoretică pentru asta: nu mi-a venit să cred că există, de pildă, o carte întreagă care să vorbească despre *Dallas,* o alta – despre mall-uri, încă una – despre Disneyland... Din înclinaţiile mele frivole de altădată, cu ajutorul cursurilor şi al cărţilor de aici, am reuşit să nasc o rubrică, printre altele...

Fidelă liniei lui Trofimov, nu am reuşit să-mi dau dizertaţia atunci: în locul ei, am făcut un copil. Aşa că, pe la începutul anilor 2000, m-am reînscris la masterul în cauză: de la început, cu examene şi tot tacîmul. De astă dată a trebuit să-l plătesc eu... Dar nu am regretat. Acum devenise complet altceva decît prima oară: avea un *background* teoretic mai larg, era mai filozofic şi mai conceptual. Apăruseră noi discipline, precum Istoria ideilor (curs ţinut de prof. Mihaela Irimia, coordonatoarea masterului), Antropologie (Radu Surdulescu). Şi alte probleme în vogă pe atunci (şi lumea academică îşi are modele ei): cea a identităţii, a Celuilalt, a Centrului şi marginii, a globalizării... Nu mi-a displăcut să studiez, din perspectivă postcolonială şi nu numai, literatură canadiană şi indiană...

L-am absolvit şi pe acesta, m-am înscris la doctorat. Tot pe o temă legată de cultura populară. Masterele m-au făcut să fiu la curent, pe cît posibil, cu ce se întîmplă, academic, în lume. M-au reînvăţat să citesc o carte: obligatoriu cu creionul în mînă şi cu caietul alături. Şi, oricît de hilar ar părea, să scot ideile principale din orice. Dar la un nivel mai înalt, conceptual. Să mă întreb mereu, chiar prosteşte, „ce vrea să spună autorul cu asta". Să aplic o rigoare în orice analiză, care să îmbine documentarea cu o doză de creativitate în limitele bunului-simţ studios.

După această „baie" teoretică, am simţit nevoia să învăţ şi ceva mai aplicat. Să acumulez şi un alt tip de cunoştinţe utile pentru studiile mele de teren. O grilă prin care să pot interpreta, sistematic, lumea reală. Aspectele ei care mă interesează, cel puţin. Şi aşa m-am înscris, anul trecut, la Masterul de Antropologie, coordonat de Vintilă Mihăilescu. Aici am învăţat pentru prima dată cum e să faci teren: şi mi-a plăcut foarte mult. De la reportajul jurnalistic la cercetarea antropologică sînt, totuşi, destui paşi de urmat...

Consider că tot ce am învăţat la mastere mi-a folosit din plin. Inclusiv profesional – chiar dacă nu mi-a oferit vreo „gradaţie" la salariu. Şi nu cred că voi termina aici. În sinea mea, semi în glumă, semi în serios, am încă o listă destul de consistentă de alte posibile studii aprofundate: pe primul loc se află filmul documentar, apoi, cine ştie, cîndva, mai spre bătrîneţe şi moarte, filozofia şi teologia. Îmi mai fac cu ochiul şi Managementul de proiecte, MBA-ul... Zile să mai am, şi minte...

Mulţi mi-au spus: dar poţi învăţa lucrurile astea şi singură. Pentru unii, poate, acest lucru e valabil. Pentru oamenii ca mine, cadrul sistematic e singurul care funcţionează. Atît timp cît „nimereşti bine", ai profesori serioşi (care vin la cursuri) şi buni (bine pregătiţi profesional, la curent cu noutăţile şi apţi de dialog cu studenţii), cred că un master îţi poate folosi. Chiar dacă nu ţi-e imediat şi concret util în profesie.

PUBLICITATE

Schultz Consulting
www.schultz.ro

Cursuri autorizate:
- Formare de formatori
- Manager proiect
- Manager resurse umane

Alte programe:
- Project team leader
- Training pentru certificare Europeana IPMA in management de proiect

Palatul Camerei de Comerţ şi Industrie a României
B-dul Octavian Goga nr. 2, Tronson 2, Mezanin, Camera 3, Sector 3, Bucureşti
Tel: 021-3156547 · Fax 021-3156548

Nadia PĂCURARI

Reforma Bologna la Universitatea din Geneva

În acord cu reforma Bologna, programa de studii a Universităţii din Geneva oferă studenţilor programul de licenţă pe o durată de trei ani, în cadrul căruia aceştia au posibilitatea de a pune bazele unei formaţii solide în domeniul pe care l-au ales. În continuare, ca o modalitate de aprofundare a specializării, oferta universităţii cuprinde variantele masterat, respectiv, Certificat de specializare; acesta din urmă este o formulă aparte, care – deşi se revendică de la sistemul Bologna – nu are corespondent în universităţile europene.

La Facultatea de Litere, Certificatul de specializare (cu variantele Certificatul de specializare în literatură şi estetică, Certificatul de specializare în literatură şi cunoaştere, Certificatul de specializare în lingvistică) oferă studenţilor, care au urmat studii literare şi lingvistice, o formă de învăţământ complementară, de două semestre (30 de credite). Certificatul de specializare este, pe de o parte, o cale de aprofundare a studiilor, iar pe de altă parte, o formare universitară spre cercetare şi doctorat (în acest sens, Certificatul se adresează atît celor care doresc să se înscrie la un doctorat, cît şi celor care sînt deja înscrişi).

Planul de studii al Certificatului de specializare din cadrul Facultăţii de Litere cuprinde, pentru Certificatele de literatură, modulele Iniţiere în cercetare şi Direcţii de cercetare (acesta din urmă avînd drept scop elaborarea de către student a lucrării de disertaţie), iar pentru Certificatul de lingvistică, modulele Metode de analiză, Specializare şi Cercetare. Modulul de Direcţii de cercetare, respectiv cel de Cercetare constituie punctele forte ale programei. În cadrul celui dintîi, studenţii prezintă rezultatele cercetării lor, în prezenţa a doi profesori şi a colegilor, o dată la două săptămîni. Cîştigul este important atît prin expunerea propriei lucrări, cît şi prin posibilitatea de a audia expunerile proiectelor colegilor, alături de evaluarea realizată de fiecare dintre cei doi profesori, pentru fiecare dintre proiecte.

Lucrarea de disertaţie – rodul acestor seminarii/ateliere – constă într-o lucrare originală de reflecţie şi de analiză; ea se bazează şi pe diferitele competenţe pe care studentul le-a deprins datorită celorlalte două module ale Certificatului, încît acest seminar oferă instrumentele metodologice necesare angajării într-o cercetare ulterioară de nivel doctoral.

În cadrul Certificatului de lingvistică, seminarul de Cercetare permite studentului să audieze în fiecare săptămînă conferinţe ale unor specialişti de renume internaţional, invitaţi ai Departamentului de lingvistică.

Certificatul de specializare a înlocuit DEA (Diploma de studii aprofundate, variantă clasică, pre-Bologna, a masteratului). El permite departajarea, post-licenţă a absolvenţilor care doresc să aibă repede o meserie pentru piaţa muncii (şi care vor merge la un „masterat profesionalizant" de meserii), de cei ce vizează o pregătire ştiinţifică superioară, un doctorat, o carieră academică etc. Faţă de frenezia aplicării reformei în multe dintre statele Uniunii Europene, experienţa acestor programe elveţiene (bine cotate şi bucurîndu-se de interes în ţară şi în străinătate) arată faptul că există ţări şi sisteme universitare care nu au trecut la sistemul Bologna cu arme şi bagaje, ci au încercat să păstreze ceea ce era bun din „ordinea anterioară". Mai departe, prestigiul mondial al unei universităţi cum este cea din Geneva face ca absolvenţii ei să fie acceptaţi în alte programe de excelenţă, să fie căutaţi de angajatori, indiferent dacă programele pe care le-au absolvit aici corespundeau sau nu curriculei de tip Bologna.

***Nadia Păcurari** este doctorand la Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai". A urmat la Facultatea de Litere a Universităţii din Geneva: Certificat de spécialisation en linguistique (septembrie 2007 – iunie 2008) şi Certificat de spécialisation en littérature et esthétique (septembrie 2008 – iunie 2009).*

PUBLICITATE

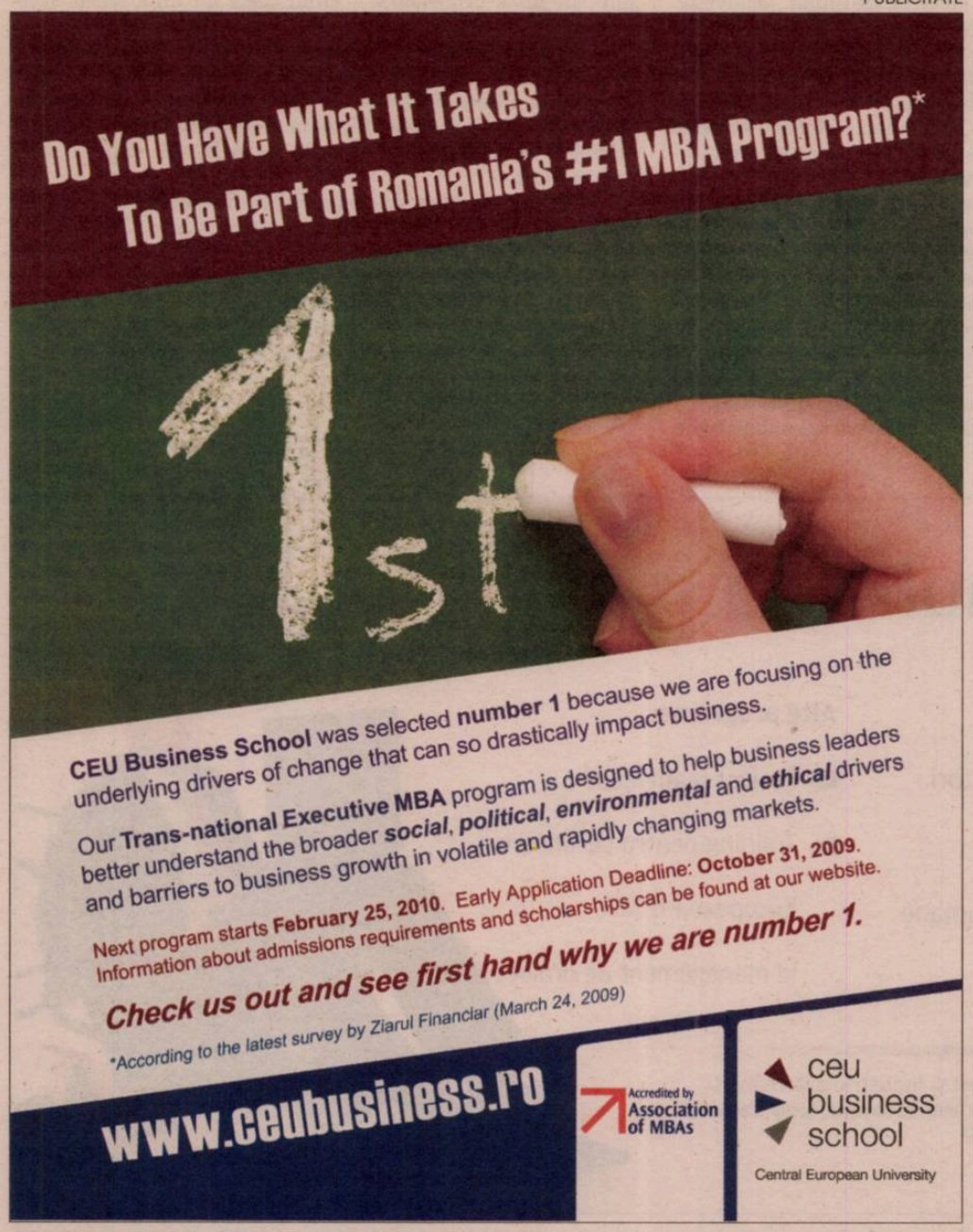

Filippo ZERILLI

Cum e văzută reforma Bologna în Europa

Declaraţia de la Bologna – şi în general reforma educaţională în sistemul de învăţământ superior este doar un alt exemplu al transformării politico-economico-culturale generate, la nivel înalt, de către o mentalitate neo-liberală. Din experienţa mea, la zece ani după ce această declaraţie a fost semnată, nu cred că este prea exagerat să încerc un sentiment de dezamăgire faţă de efectele acestui proces, un sentiment acompaniat şi de o nostalgie după „vechea ordine" – *il vecchio ordinamento* – în care educaţia universitară din Italia prevedea ciclul de cinci ani pentru licenţă. În contextul în care scepticismul asupra acestei reforme universitare tinde să prindă din ce în ce mai multe ţări, un număr tot mai mare de iniţiative (conferinţe, întîlniri, cărţi) au fost lansate pentru a contrabalansa porcesul iniţiat în Bologna. Interesant, în timpul unei asemenea întîlniri, un coleg a remarcat că „semnînd Declaraţia de la Bologna, ţara noastră nu a aderat de fapt la nici o obligaţie legală". O observaţie corectă la care un alt coleg a reacţionat surprins: „A! Serios? Am crezut că era de la sine înţeles" – după care a adăugat: „Oricum, nu prea mai contează, de vreme ce majoritatea ţărilor europene s-au conformat...".

La fel ca multe alte recomandări internaţionale, Declaraţia de la Bologna nu este o lege în sensul stricteţii angajamentului, la fel cum nu este nici un alt tratat internaţional sau directivă. De fapt, este clădită pe principiul „legii fără dinţi" iar legitimitatea ei se datorează numărului şi reputaţiei ţărilor semnatare.

Dacă o ţară europeană ar decide să nu urmeze acordul semnat la Bologna, nu ar fi sancţionată, ci doar izolată din prestigiosul „club" european. Doar din acest motiv fiecare ţară este mai mult sau mai puţin obligată să se alăture acestui grup. În genere, obligaţia nu este impusă de un personal specific ori de către o instituţie, cum ar fi judecători sau tribunale, dar devine o posibilitate prin persuasiune morală şi motivare personală, traductibilă prin „frica de a fi marginalizat", lăsat deoparte şi exclus din întregul concept. Un alt fapt interesant, în ciuda caracterului voluntar (fără repercusiuni legale) – „o lege fără dinţi", cum este Declaraţia de la Bologna, nu duce lipsă de dimensiunea coercitivă. După cum am văzut, actorii individuali sau instituţionali deseori hotărăsc care lege este fără dinţi, şi care nu, şi se poartă ca atare. Ideea ce trebuie evidenţiată aici nu este naivitatea sau igenuitatea unor colegi sau ţări semnatare, şi nici să reducem purtarea lor la un simplu eveniment monden. Mai degrabă, ce trebuie reţinut este că un număr de politici se dovedesc a fi eficiente nu pentru că sînt ţinute în mînă de către avocaţi, ci pentru că o sumă de măsuri soft se dovedesc a fi puternice prin inducerea unui sentiment de blam, conformare, persuasiune, interese, oportunitate, frică. Din punctul acesta de vedere, soft sau „legile fără dinţi" ar putea să se dovedească la fel de coercitive ca legile dure.

Concluzii? Cu cît o ţară este mai marginalizată şi mai puţin semnificativă, cu atît tinde mai mult să se conformeze normei/doctrinei şi să adere la proces, fără să se întrebe măcar de ce. Orice referire la Italia şi România este pur întîmplătoare...

*Dr. **Filippo Zerilli** este profesor asociat la Universitatea din Calabria, Italia.*

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi

UNIVERSITATEA „CUZA”

La înălțime

Admitere 2009 la Iași

- Doctorat

Înscrieri: 7 - 11 septembrie

Domenii de doctorat: Biologie • Chimie • Drept • Economie • Economie și Afaceri Internaționale • Cibernetică și Statistică • Contabilitate • Finanțe • Management • Marketing • Filosofie • Sociologie • Științe Politice • Fizică • Geografie • Geologie • Știința Mediului • Informatică • Istorie • Filologie • Matematică • Psihologie • Științe ale Educației • Teologie

Număr de locuri:
250, fără taxă, învățământ de zi
185, cu taxă, învățământ de zi
250, cu taxă, învățământ fără frecvență

- Masterat

(sesiunea de toamnă)
Înscrieri: 7 - 12 septembrie

http://admitere.uaic.ro

Sorin COSTREIE

Master made in Romania...

Ce este un „master“? În lumea universitară, prin master se înţeleg în general două lucruri: fie un titlu universitar obţinut după diploma de licenţă, fie programul universitar pe care trebuie să îl urmezi pentru a obţine acest titlu. Studiile de master sau masterat sînt deci studii postuniversitare ce urmează celor de licenţă, dar le preced pe cele de doctorat. Această situare de tip sandwich între licenţă şi doctorat îi dă un specific anume masteratului. El atrage după sine o specializare şi o aprofundare a unui anumit domeniu, fără a presupune însă existenţa unei cercetări originale, aşa cum este de dorit la nivelul doctoratului. Lucrarea de masterat trebuie să dovedească o bună cunoaştere a domeniului în care este tratată problema aleasă, fără să fie nevoie ca masterandul să dovedească originalitate. Originalitatea şi creativitatea sînt marca doctoratului, doctorandul trebuind să arate, pe lîngă o foarte bună cunoaştere a bibliografiei în care îşi scrie lucrarea, şi posibilitatea de a duce cercetarea în domeniu cu un pas înainte, de a fi deci creativ şi original în ceea ce priveşte tema aleasă. Masterandului nu i se cere acest lucru în mod explicit, acesta trebuind să arate doar o bună cunoaştere a domeniului şi a temei lucrării de masterat.

Astăzi în România, ca de altfel în întreaga Europă, învăţămîntul universitar cuprinde trei cicluri: licenţa, masterat şi doctorat. Din 1999, durata acestor cicluri tinde să se uniformizeze pe întreg continentul european, urmînd stuctura prevăzută de procesul Bologna, şi anume 3/2/3. Pe 19 iunie 1999, 29 de miniştri ai Educaţiei din Europa (inclusiv cel al României) au semnat la Bologna o declaraţie prin care se angajau să creeze Spaţiul European al Învăţămîntului superior. Astăzi, această convenţie este adoptată de 46 de state şi presupune implementarea unor măsuri comune care să faciliteze armonizarea şi compatibilizarea diferitelor sisteme educaţionale europene.

Marea majoritate a programelor masterale înfiinţate în anii '90 au fost croite strîmb încă de la bun început, prin simpla dublare a cursurilor existente pe atunci la licenţă.

Astfel, studiile de licenţă urmează să dureze trei ani, cele de masterat – doi, iar cele de doctorat – trei. Excepţie fac în România în principal studiile de medicină, cele juridice şi cele cu profil ingineresc. În cazul României, implementarea acestei structuri a însemnat în primul rînd scurtarea studiilor de licenţă de la patru la trei ani, şi prelungirea celor de masterat pînă la doi ani. Problema este că această mişcare tectonică din învăţămîntul superior românesc nu a fost pregătită şi conştientizată aşa cum ar fi fost de dorit, ea fiind percepută în general de către universitari drept o măsură cerută de la centru, o măsură „care trebuie implementată şi gata“. Implementarea ei a generat, în primul rînd, măsuri cantitative de restrîngere a cursurilor de licenţă şi expandare a celor de masterat. Făcîndu-se repede şi fără să se înţeleagă prea bine care este scopul acestui proces (cel de armonizare şi compatibilizare a sistemelor naţionale europene), efectele au fost destul de haotice şi nefaste, în România. Date fiind unele constrîngeri practice de menţinere a corpus-ului profesoral intact şi deci implicit de păstrare a normelor profesorale, multe dintre cursurile eliminate de la licenţă au trecut la masterat. Mai trebuie spus că marea majoritate a programelor masterale înfiinţate în anii '90 au fost croite strîmb încă de la bun început, prin simpla dublare a cursurilor existente pe atunci la licenţă. Conjugarea acestor două măsuri a dus, în ultimii ani, la percepţia studenţilor că masteratul nu este ceva substanţial diferit de studiile de licenţă, aceştia nemaifiind astfel interesaţi să-şi continue studiile masterale, sau cel puţin nu în acelaşi domeniu în care au absolvit o facultate. Această percepţie, dublată de realitatea că piaţa muncii nu dă semne să încurajeze studiile masterale, angajînd fără probleme licenţiaţi cu studii de numai trei ani, a condus la faptul ca doar cel mult o treime dintre absolvenţii unei facultăţi să îşi continue studiile făcînd un masterat. Finanţarea universitară fiind însă una cantitativă, pe număr de studenţi, bineînţeles că toată această mişcare a generat pierderi foarte mari pentru universităţi şi implicit pentru profesorii lor, bulversînd şi mai mult sistemul.

Partea bună însă este că în toată această mişcare revoluţionar haotică s-au putut naşte o multitudine de programe masterale. În definitiv, oricine are o idee în acest sens şi o minimă susţinere administrativă din partea facultăţii/universităţii sale poate crea un astfel de program de studiu. Date fiind însă costurile unui astfel de program, universităţile s-au văzut mai apoi nevoite să trieze programele prin măsuri cantitative, şi anume, să păstreze pe acelea care atrag un număr cît mai mare de studenţi. Problema este că în acest mod studiul aprofundat a unor domenii academice nepopulare şi necerute de piaţa muncii (cum ar fi studiul limbilor rare sau vechi) sînt sortite pieirii. Din nou, buba cea mare a sistemului este tocmai finanţarea cantitativă pe număr de studenţi, dublată de o rigiditate foarte mare a sistemului universitar românesc. În România, unitatea educaţională de bază este în fond facultatea, şi nu universitatea, cum ar fi firesc, dîndu-se astfel posibilitatea studentului să poată urma cursuri la mai multe facultăţi şi să poată obţine mai multe specializări. Paradoxal, creşterea flexibilităţii instituţionale începe să se facă simţită tocmai la nivelul masteratului, înregistrîndu-se tot mai multe cazuri de masterate interdisciplinare şi/sau care au la bază colaborarea mai multor facultăţi.

Masteratul ar trebui să ofere studentului gustul cercetării, să ştie ce se aşteaptă de la el dacă vrea să urmeze doctoratul, dublat de sentimentul că este altceva decît ce a făcut la facultate.

O altă mare problemă a sistemului românesc este că acesta încă e centrat pe livrarea de cunoştinţe, de umplere pînă la refuz a elevului/studentului cu date şi informaţii, nefocalizîndu-se pe formarea de competenţe. Pînă la nivelul gimnazului acest lucru se manifesta, de exemplu, prin forţarea elevului să memoreze toate capitalele lumii sau să ştie toate elementele chimice din tabelul lui Mendeleev, plus compuşii aferenţi, fără să ştie însă cum să redacteze un CV sau, pur şi simplu, să scrie, sau cum să se manifeste şi să acţioneze în societate, cum să se raporteze critic la diversele provocări ale lumii contemporane sau cum să fie un bun cetăţean.

La nivelul învăţămîntului superior, problema se manifestă prin divorţul între ceea ce se face la facultate şi ceea ce se cere pe piaţa muncii, studenţii fiind supuşi unei avalanşe de cunoştinţe, fără să înţeleagă prea bine de ce trebuie să le înveţe şi mai ales ce pot să facă ulterior cu acestea. Din păcate, cursurile *ex catedra* sînt încă fenomene obişnuite ale universului academic românesc, ele fiind şi mai nocive la nivelul masteratului, unde este de aşteptat ca interacţiunea student-profesor să fie de alt tip, fiind de dorit ca studentul să fie încurajat şi îndrumat să cerceteze şi să se raporteze critic la cunoştinţele deja acumulate. La masterat, se cer cursuri interactive, tip seminar de cercetare, unde se discută idei şi argumente şi se analizează texte, unde se fac analize şi experimente şi se evaluează teorii şi concepţii. Altfel, la ce bun un masterat? Doar pentru a mai prelungi studenţia, doar pentru a mai adăuga un titlu în plus? Masteratul ar trebui să ofere studentului gustul cercetării, să ştie ce se aşteaptă de la el dacă vrea să urmeze doctoratul, dublat de sentimentul că este altceva decît ce a făcut la facultate. Un altceva de un alt ordin de cunoaştere, mai aprofundat şi mai specializat, dar toate aceste lucruri nu se pot obţine decît dacă se reflectează un pic asupra sistemului şi nu se trece la aplicarea mecanică a patului lui Procust dat de procesul Bologna. În definitiv, acest proces amplu de reformă universitară europeană nu este un scop în sine, el este doar un mijloc pentru crearea unui Spaţiu European al Învăţămîntului Superior *(European Higher Education Area)*, unde universitatea şi cunoaşterea joacă un rol-cheie în definirea şi dezvoltarea Europei unite. În primul rînd, prin intermediul masteratului, universităţile pot să se contureze drept instituţii inovatoare şi creative, întrucît la acest nivel studenţii ştiu mult mai bine ce vor şi îşi cunosc mult mai bine domeniul, decît colegii lor de la licenţă; pe de altă parte, sînt încă maleabili şi deschişi, neavînd încă parte de hiperspecializarea de la doctorat.

Sorin Costreie *este profesor la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Filosofie.*

PUBLICITATE

Universitatea Tibiscus din Timişoara 2009

Timişoara, 300559
str. Lascăr Catargiu nr. 4-6
Tel. 0256/220689, 220690
Fax: 0256/220689, 220690

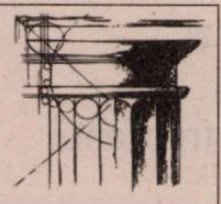

studii universitare
de licenţă masterale

Facultatea de Jurnalism, Comunicare şi Limbi Moderne	Jurnalism Comunicare şi relaţii publice Limbi Moderne Aplicate	Jurnalism şi publicitate Limbi moderne şi comunicare interculturală Comunicare şi relaţii publice în context european Limbi moderne aplicate la domeniile juridic şi economic
Facultatea de Calculatoare şi Informatică aplicată	Informatică	Web design Administrarea sistemelor distribuite
Facultatea de Design	Design	
Facultatea de Drept şi Administraţie Publică	Drept Administraţie publică	Drept comunitar şi integrare europeană Ştiinţe penale
Facultatea de Psihologie	Psihologie	Managementul resurselor umane Psihologia sănătăţii
Facultatea de Ştiinţe Economice	Contabilitate şi informatică de gestiune (zi şi frecvenţă redusă) Economie şi afaceri internaţionale Marketing	Strategia afacerilor în mediul european Contabilitate - Auditul, evaluarea şi reorganizarea întreprinderii

www.tibiscus.ro

Aurelian CRĂIUŢU

Dintre dilemele doctoratului...

Salut cu entuziasm iniţiativa revistei de a dezbate chestiunea studiilor postuniversitare, mai ales în contextul actual, dominat de polemicile iscate în jurul cazului – de acum celebru şi trist – al Universităţii „Spiru Haret". Întrebările care mi-au fost sugerate sînt: Ce valoare are doctoratul în străinătate? Ce îţi rezervă doctoratul şi care ar fi motivele pentru care cineva şi-ar arvuni cîţiva ani buni din viaţă (sau ar accepta să-şi schimbe ţara de rezidenţă) pentru a obţine titul de doctor?

Îmi voi îngădui, în cele ce urmează, să mă refer la propria experienţă, pentru simplul motiv că e singurul unghi din care mă simt confortabil să comentez pe această temă (detest însă tonul sfătos şi arogant care transpare uneori din cuvintele celor care şi-au făcut studiile în străinătate). Să începem, aşadar, cu cîteva clarificări de rigoare. Există diferenţe majore nu numai între domenii de studiu (un doctorat în matematică necesită în medie mai puţin timp decît unul în istorie sau politici comparate), ci şi între sistemele de învăţămînt din diferite ţări. Studiile doctorale în Marea Britanie sînt în general mai scurte decît cele din Statele Unite (3-4 ani, comparat cu 5-7 ani), şi aceasta pentru că în Anglia doctoranzii nu sînt obligaţi să urmeze cursuri, ci pornesc la redactarea tezei aproape de la început, după ce au stabilit contactul iniţial cu profesorul lor îndrumător (ales din vreme). Sistemul doctoral din Statele Unite este substanţial diferit pentru că implică, între altele, doi sau chiar trei ani de cursuri intensive (de obicei trei cursuri pe semestru, uneori în paralel cu predatul în calitate de asistent), redactarea de lucrări obligatorii şi trecerea unor examene comprehensive care presupun o asiduă pregătire. Numai după ce candidatul parcurge aceste etape, devine, ca să spun aşa, „doctorand" în deplinul sens al cuvîntului (sau, cum se spune în engleză, ABD, *„all but dissertation")* şi îşi alege un coordonator de teză. Redactarea acesteia este un proces potenţial sinuous şi adesea imprevizibil, care presupune, nu rareori, o muncă solitară combinată cu obligaţii profesionale substanţiale (cursuri de predat), menită să-ţi acopere cheltuielile zilnice. Nu în ultimul rînd, există mari diferenţe între calitatea programelor doctorale oferite de diverse universităţi. În pofida tonului arogant din spatele unei astfel de afirmaţii, este adevărat că un doctorat obţinut la Harvard, Princeton sau Yale îţi poate deschide adesea mai multe porţi decît unul obţinut la Virginia, Vanderbilt, Pittsburgh, Indiana sau Texas, toate universităţi majore de cercetare. Spun acestea pentru că fiecare universitate are propriile domenii în care excelează, iar strălucirea academică nu se reduce, în pofida aparenţelor, la cele şapte universităţi Ivy League de pe coasta de Est a Americii.

Dacă terminarea unui doctorat este o performanţă deloc neglijabilă, care reclamă o investiţie substanţială de timp, pasiune, bani, nervi şi energie (mergînd uneori pînă la destrămarea familiilor), valorificarea doctoratului reprezintă o provocare şi mai mare.

Pe cît de acerbă este competiţia pentru obţinerea unei poziţii de profesor, pe atît e de greu să intri într-un program de doctorat prestigios. Ai nevoie nu numai de un dosar bun, întocmit cu multă grijă, şi de un scor bun la GRE, dar şi de... puţin noroc. În 1994, cînd am fost admis la doctorat la Princeton, fuseseră primiţi odată cu mine alţi 14 studenţi aleşi pe sprînceană din 450 de aplicanţi. Cinci studenţi (printre care şi eu) îşi aleseseră ca domeniu principal teoria politică, o specializare pentru care Universitatea Princeton a fost dintotdeauna recunoscută. Dintre cei cinci,

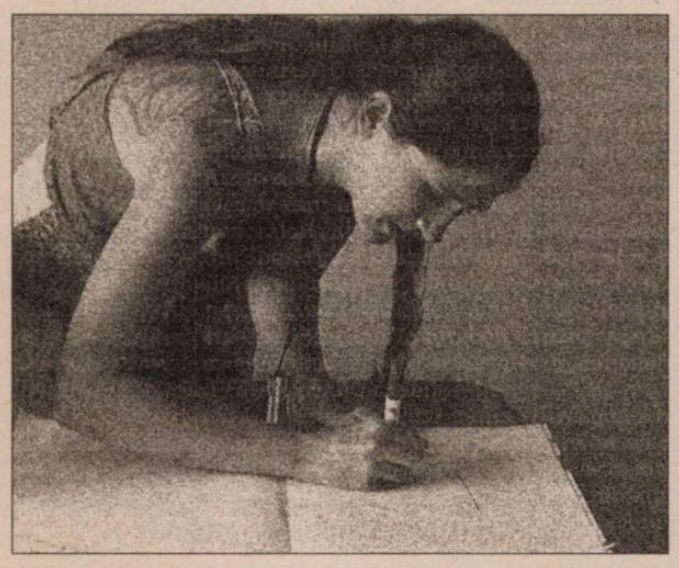

doi au renunţat într-un an (şi au dispărut complet de pe firmament), doi au terminat în cinci ani (unul dintre ei am fost eu), au publicat cărţi şi au obţinut ulterior poziţii permanente, iar altul a absolvit după opt ani, fără să-şi publice dizertaţia şi fără a-şi găsi în final o poziţie stabilă. O anumită parte dintre cei admişi la doctorat au decis să îşi schimbe domeniul sau chiar să părăsească cu totul ştiinţele politice, dedicîndu-se fie lumii afacerilor (anii '90 erau ani de mare creştere economică), fie studiilor de drept, remunerate în final mult mai bine şi aducătoare de slujbe plasate în cele mai bune zone ale Americii.

Domeniul pe care l-am ales – teoria politică – a fost mereu unul problematic, pentru simplul motiv că slujbele oferite la terminarea doctoratelor erau, în anii '90, extrem de puţine (situaţia nu s-a schimbat pînă astăzi). Piaţa nu a fost niciodată generoasă cu filozofia politică, iar în 1996, anul de maximă „secetă", nu fuseseră scoase la concurs – dacă îmi amintesc bine – decît opt poziţii în întreaga Americă (competiţia pe un loc ajungînd astfel uneori, în cazul universităţilor majore, la peste 200/1). În momentul în care am obţinut doctoratul în ştiinţe politice de la Princeton, în vara anului 1999, eram deplin conştient de faptul că nu voi putea obţine de la bun început o poziţie care să-mi ofere în timp titularizarea. Am beneficiat mai întîi de o bursă postdoctorală (de cercetare şi predare) la Duke. Cînd am candidat cu succes pentru poziţia de *assistant professor* (lector) la universitatea Indiana, în toamna anului 2000, competiţia rămăsese extrem de acerbă (în final, fuseseră selectaţi pentru interviu în campus patru candidaţi din 150 de aplicanţi, toţi doctori, unii cu cărţi deja publicate). Situaţia nu s-a schimbat radical nici astăzi, iar anul care vine se anunţă şi mai arid decît cei precedenţi. În aceste condiţii, e legitim să te întrebi de ce ai dori să urmezi un doctorat într-un domeniu în care îţi va fi foarte greu să reziști.

Nu e nici un secret că lumea universitară e compusă din veleitari, persoane dedicate catedrei, şi oameni pasionaţi de idei care se simt mai bine în solitudinea bibliotecii decît în faţa unui amfiteatru plin de studenţi. Dacă terminarea unui doctorat este o performanţă deloc neglijabilă, care reclamă o investiţie substanţială de timp, pasiune, bani, nervi şi energie (mergînd uneori pînă la destrămarea familiilor), valorificarea doctoratului reprezintă o provocare şi mai mare. Selecţia continuă nemilos şi după obţinerea titlului de doctor, iar anxietatea celor implicaţi în această competiţie este pe măsură (în cazul celor care studiază teoria politică, ea poate fi urmărită pe blogul http://politicaltheory rumormill.blogspot.com/). Nu e nici un secret că primii ani care urmează doctoratului sînt ani dificili şi decisivi, în care orice alegere greşită are un mare cost de oportunitate.

Rigoarea, adesea ascetică, a muncii de cercetare nu se potriveşte tututor, iar doctoratul este el însuşi o iniţiere riguroasă, căreia nu toţi îi rezistă cu brio.

Testul major îl constituie nu atît publicarea primei cărţi (care, la urma-urmei, este teza de doctorat la care ai lucrat ani de zile şi pe care ai avut posibilitatea să o cizelezi pe măsură), ci a doua carte, care ar trebui să reprezinte, la 7-10 ani după terminarea doctoratului, în condiţiile în care eşti implicat în plină activitate profesională, continuarea sau relansarea unui program ambiţios de cercetare, cu bătaie pe termen lung. Aici intervine selecţia adevărată, în opinia mea. Unii ratează testul fie pentru că nu mai au energia necesară şi motivaţia de a continua, fie pentru că şi-au schimbat între timp priorităţile (unii devin birocraţi, alţii se mulţumesc să-şi facă în mod conştiincios datoria la catedră, fără a mai publica nimic original). În final vor rezista trecerii timpului doar cîţiva. Rigoarea, adesea ascetică, a muncii de cercetare nu se potriveşte tututor, iar doctoratul este el însuşi o iniţiere riguroasă, căreia nu toţi îi rezistă cu brio. Ironia face ca, în final, cei care reuşesc să fie nu doar cei care sînt croiţi pentru cercetare (ei există totuşi!), ci mai ales cei care ştiu să-şi folosească imaginea, cultivînd cu sîrguinţă relaţiile importante, publicînd în revistele unde trebuie să apari pentru a-ţi valida numele, şi alegînd un subiect la modă care să le asigure o glorie efemeră.

***Aurelian Crăiuţu** este* Associate Professor of Political Science *la Indiana University, Bloomington.*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA VALAHIA DIN TÂRGOVIŞTE

CU NOI ÎNCEPE VIITORUL TĂU EUROPEAN ÎNTR-O UNIVERSITATE DE STAT ACREDITATĂ INSTITUŢIONAL

B-dul Regele Carol I, Nr. 2 - 130024 Târgovişte, Dâmboviţa;
Tel: 0245-206101; Fax: 0245-217692; Site: www.valahia.ro

Studii de masterat – universitare şi postuniversitare:

Facultatea de Ştiinţe Economice		Facultatea de Ştiinţe Umaniste	
Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Domeniul de IOSUM*	*Specializarea*
Management	Managementul organizaţiei	Limbă şi literatură	Discurs lingvistic şi literar – continuitate şi discontinuitate
	Managementul organizaţiilor de turism şi servicii	Istorie	Unitatea istoriei europene
	Managementul proiectelor - postuniversitar	Geografie	Calitatea mediului şi fenomene geografice de risc
	Managementul serviciilor publice - postuniversitar		
	Politici şi management în educaţie- postuniversitar		
	Managementul instituţiilor de cultură - postuniversitar	**Facultatea de Inginerie Electrică**	
Finanţe	Management financiar şi bancar	*Domeniul de IOSUM*	*Specializarea*
	Management bancar şi în asigurări - postuniversitar	Inginerie electronică şi telecomunicaţii	Sisteme moderne de telecomunicaţii, prelucrarea şi transmiterea informaţiilor
Contabilitate	Contabilitate	Inginerie energetică	Sisteme şi echipamente moderne în producerea şi utilizarea energiei
	Expertiza contabilă şi deontologie profesională	Ingineria sistemelor	Automatică avansată, productica şi informatica industrială
	Audit financiar contabil - postuniversitar		
	Auditul entităţilor publice şi private - postuniversitar		
	Diagnostic şi evaluare	**Facultatea de Ştiinţe şi Arte**	
Marketing	Marketing	*Domeniul de IOSUM*	*Specializarea*
	Marketing internaţional - postuniversitar	Chimie	Metode fizico chimice de analiză pentru controlul calităţii vieţii şi mediului

Facultatea de Ştiinţe Juridice, Sociale şi Politice		Facultatea de Ingineria Mediului şi Biotehnologii	
Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Domeniul de IOSUM*	*Specializarea*
Ştiinţe administrative	Administraţie publică europeană	Ingineria mediului	Sisteme de control şi evaluare a calităţii mediului
	Administraţie publică europeană- postuniversitar	Ingineria produselor alimentare	Controlul şi expertiza alimentelor
Drept	Dreptul afacerilor		

Facultatea de Ingineria Materialelor, Mecatronică şi Robotică		Facultatea de Teologie	
Domeniul de IOSUM	*Specializarea*	*Domeniul de IOSUM*	*Specializarea*
Inginerie macanică	Echipamente şi instalaţii industriale	Teologie	Doctrina socială şi ecumenică a bisericii în contemporaneitate
Ingineria materialelor	Materiale avansate		Doctrina, ştiinţă, misiune

Studii universitare de doctorat

Facultatea de Ştiinţe Economice	Facultatea de Ştiinţe Umaniste
Domeniul de IOSUD	*Domeniul de IOSUD*
Contabilitate	Istorie
Management	

Facultatea de Ingineria Materialelor, Mecatronică şi Robotică
Domeniul de IOSUD
Ştiinţa şi ingineria materialelor

INSCRIEREA CANDIDAŢILOR se va desfăşura la sediul fiecărei facultăţi, în perioada **7 - 25 septembrie 2009.**
Admiterea la studii de masterat (universitare şi postuniversitare) se face prin **concurs de dosare. Taxa de înscriere: 80 RON**
Actele necesare înscrierii:informatii la tel: 0245-206101, www.valahia.ro
Pentru sesiunea a II-a de admitere au mai rămas numai locuri cu taxă, urmând ca cifra de şcolarizare să fie comunicată la data de 7 septembrie, când se finalizează încheierea contractelor.

Departamentul Învăţământ la Distanţă şi Formare Continuă al universităţii oferă absolvenţilor **cursuri postuniversitare de specializare** (1, 2 sau 3 semestre) şi **cursuri postuniversitare de perfecţionare** în diverse domenii. Pentru mai multe informaţii legate de programele de studiu puteţi suna la sediul departamentului : 0245-610553/613220.

Matei MARTIN

Ce înseamnă „economie sharia“

Universitatea Paris IX-Dauphine oferă, începînd cu acest an universitar, un nou curs de master în economie. Materia predată la acest master specializat este *sharia*-compatibilă: studenţii înscrişi vor învăţa să facă *business* fără să intre în dezacord cu preceptele religiei islamice. Prestigioasa universitate din cartierul Défense (o zonă cu zgîrie-nori în care şi-au deschis reprezentanţe cele mai importante bănci şi instituţii financiare din lume) a dat promoţii întregi de manageri veroşi şi de economişti iscusiţi. Noul curs de master pune, pentru prima dată atît de tranşant, problema eticii în afaceri. La finalul celor doi ani de studiu, absolvenţii vor primi o diplomă în „Principiile şi practicile economiei islamice“.

Ce legătură e între etică, islam, şi afaceri? Criza financiară – spun unii teologi musulmani – e un semn că sistemul economic mondial este viciat; legea islamică permite profitul, dar interzice dobînda – iar sistemul economic *sharia* este o alternativă mai sigură, mai etică la capitalism. Dovada fiabilităţii afacerilor făcute în sistemul *sharia:* băncile islamice nu au fost lovite de criza de *cash* – spun aceiaşi teologi musulmani...

Sharia înseamnă o cu totul altă relaţie între bacă şi clienţi, un alt tip de contracte şi, evident, cu totul alte strategii de cîştig. Băncile islamice nu au dreptul să acorde împrumuturi cu dobîndă *(riba),* care sînt asimilate cu cămătăria, aşa că produsele bancare oferite sînt diferite: *ihara* (o formă de *leasing), musharaka* (participaţie) *murabaha* (împărţirea profitului). Optînd pentru *murahaba,* clientul poate evita să se îndatoreze şi să plătească dobîndă: banca îi cumpără produsul şi împarte beneficiile obţinute, de pe urma folosirii bunului respectiv, cu clientul.

Explicarea acestor termeni (care, de fapt, doar denumesc altfel nişte produse bancare prezente şi pe piaţa occidentală) ar fi doar abc-ul cursului de master. Materia e structurată pe teme generale şi pe domenii specializate: modele tradiţionale de gestiune financiară şi bancară, dreptul economic în spaţiul islamic, regimul contractelor în dreptul musulman, repartiţia capitalurilor de origine islamică în lume, tehnici manageriale şi practici religioase etc.

Cui i se adresează aceste cursuri? Ziarul *Libération* susţine că există o cerere deloc neglijabilă din partea companiilor (inclusiv din partea instituţiilor bancare non-islamice) care vor să-şi formeze angajaţii şi colaboratorii în acest spirit. Ca să poţi aborda clienţi din zona islamică, trebuie să ştii cum să le vorbeşti – spune Elyès Jouini, directorul Institutului de Finanţe Dauphine şi coordonator al cursului de master.

Din 35 de studenţi înscrişi în această primă promoţie, 30 sînt angajaţi în cabinete de avocatură sau instituţii financiare care au afaceri în Orientul Mijlociu. Studenţii nu

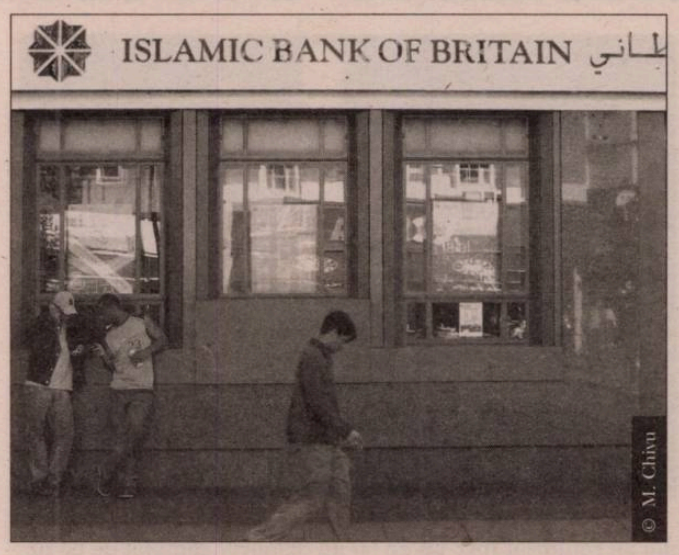

vin doar din Franţa, ci şi din Belgia, Luxemburg, Germania şi Elveţia. Stéphane Oddos are 33 de ani şi a absolvit un curs similar la Lyon, în urmă cu un an. Era deja angajat la un birou mare de avocatură, iar clienţii săi kuweitieni i-au cerut ca afacerile imobiliare pe care le derulează în Europa să fie *sharia*-compatibile. Ca să înţeleagă filozofia afacerilor în regim *sharia,* a trebuit să mai treacă o dată pe la facultate. Aşa a ajuns să înveţe ce înseamnă *mudarabah, musharaka, salam, istinah* sau *ijara,* să se familiarizeze cu instrumente financiare care permit evitarea *riba.* Biroul său de avocatură e acum unul dintre puţinele care oferă acest tip de expertiză. Iar clienţi potenţiali ar fi, pentru că în Franţa se găsesc cîteva sute de mii de musulmani la a doua generaţie.

În mediul profesional, conceptul de „finanţe islamice“ are deja trecere. Rămîne ca şi publicul larg să înţeleagă exact la ce se referă acest termen vag: „oamenii trebuie să înţeleagă că nu e vorba de vreo formă a integrismului religios, ci de o filozofie a economiei, de o «finanţare etică şi responsabilă»“ – explică Stéphane Oddos. Deocamdată, oamenii sînt reticenţi. Mai ales în Franţa, stat secular, unde portul vălului în şcoli a fost interzis. Tocmai pentru a evita eventualele conotaţii religioase, „inventatorul“ unei platforme online a oamenilor de afaceri islamici a preferat să folosească, în loc de „investiţii *sharia*-compatibile“, noţiunea de „investiţii etice“.

În ultimii 30 de ani s-au deschis peste 300 de instituţii financiare islamice în 75 de ţări. Activele acestor instituţii depăşesc 300 de miliarde de dolari. Băncile islamice înregistrează o creştere medie anuală de 15% pe an.

Bruno MAZZONI

Ahhh, Bologna!

Cred că are o importanţă deosebită, astăzi, la un deceniu, aproape, de la începerea aplicării (şi experimentării) reformei Bologna în unele ţări europene, să ne oprim asupra ei cu o privire reflexivă. Să privim îndeaproape reforma sistemelor universitare europene care se numeşte în mod obişnuit „Bologna“ – într-un cadru mai amplu care are funcţia de a promova ambiţiosul proiect al Europei „cunoaşterii“, de a relansa la nivel global învăţămîntul din vechiul continent, înfruntînd nu numai provocările numeroaselor centre de formare de excelenţă din America, dar şi ale unor universităţi prestigioase din unele ţări emergente din Orientul Îndepărtat.

Justificările (motivaţiile) cele mai importante care au inspirat acest proces de reformă au fost, sintetic vorbind, următoarele: a) necesitatea/oportunitatea de a facilita mobilitatea studenţească între toate ţările europene, prin introducerea unei „unităţi de măsură“ comune a sarcinii didactice medii (ECTS e numele curent al creditului didactic transferabil, unde 1ECTS corespunde „de obicei“ unei norme de 25 de ore de predare – ce poate varia în funcţie de *n* ore de tutorat – curs magistral, seminar, laborator – şi *n* ore de studiu „individual“); b) a remedia, pentru majoritatea ţărilor occidentale, o întîrziere cronică a „licenţierii“ studenţilor înscrişi în universităţile noastre (pentru un parcurs de licenţă de 4 ani, durata medie era, de pildă, în Italia, de 6,5 -7 ani efectiv!).

Însă problemele de la punctul b) *supra* nu au fost rezolvate prin reforma Bologna, care a scăzut de fapt, în mod semnificativ (şi în bună măsură nociv pentru calitatea învăţării), importanţa materialului bibliografic ce poate fi impus pentru fiecare modul didactic din cadrul licenţei, trimiţînd pentru orice aprofundare specifică la cei doi ani de master (şi reintroducînd astfel, implicit, o necesitate de a continua studiile, după ce ai obţinut diploma de prim nivel, aceea de licenţă!); dar asta nu a avut efectul scontat. Masa permanentă de studenţi „nefrecventanţi“ nu s-a redus, în vreme ce au avut de suferit calitatea şi nivelul pregătirii studenţilor din licenţă. Între efectele negative ale punctului a, care era pozitiv în sine, dacă s-ar fi menţinut un prag minim de 5-6 ECTS pentru fiecare modul didactic, trebuie să notăm o derivă previzibilă: în mintea studenţilor, creditul transferabil (ECTS) este o unitate de măsură utilă pentru a cuantifica numărul de pagini, numărul de exerciţii etc. minim necesar unei discipline, ceea ce merge, desigur, împotriva proiectului (veleitar?) de a institui o nouă Europă a cunoaşterii...

Bruno Mazzoni *este profesor la Universitatea din Pisa (Italia), Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Catedra de română.*

Dilema studiilor postuniversitare

supliment al revistei *Dilema veche* nr. 290, 3-9 septembrie 2009

Coordonator: Stela GIURGEANU
Corectură: Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Secretariat de redacţie: Dana CĂLINESCU, Ruxandra TUDOR
Tehnoredactare: Adrian DAMIAN

Alexandra CHIREA

Individualitatea ofensează sistemul academic

Mărturisesc de la bun început că nu mă încîntă nici un fel de sistem şi am convingerea că educaţia sau cultura nu se formează în şcoală. Am ales totuşi să îmi continui studiile, dintr-o plăcere iremediabilă de a analiza şi critica sistemul. (Dacă vreau să nimeresc săgeata în călcîiul lui Ahile, mă gîndesc că cel mai potrivit loc ar fi în interiorul sistemului...) Şi trebuie să recunosc, mi-ar fi fost dor să fiu stupefiată zi de zi în faţa anomaliilor academice inerente, petrecute dincolo sau dincoace de catedră...

Alegerea masteratului de abordări antropologice în literatura franceză nu a fost o adevărată alegere. Şi spun asta pentru că antipatia mea faţă de LFC (pentru neiniţiaţi, limbă franceză contemporană) şi faţă de toate studiile la modă (orice conţine termenii organizaţii – eventual europene, limbaj, cultură europeană, comunicare, afaceri etc.) avea o singură alternativă: alegerea singurului masterat de literatură care nu se intersecta, nici măcar în titlu, cu „noua“ conştiinţă europeană. Trebuie să recunosc însă, ideea unui studiu antropologic ar fi fost oricum cea mai tentantă pentru mine, chiar dacă ar fi existat un număr mai mare de masterate în domeniul literaturii, opţiunea mea ar fi fost aceeaşi. Nu aş fi riscat să mai studiez încă o dată literatura după modelul călinescian („viaţa şi opera“) – un conformism lejer şi călduţ practicat în masă, care m-a frisonat teribil în timpul facultăţii. Ba mai mult, s-a predat literatură, chiar dacă literatura nu se pretează unui schimb informaţional univoc şi la nivel strict cognitiv.

N-am înţeles niciodată de ce se încurajează canonul, învăţarea mecanică, reproducerea informaţiei, de ce sînt încurajaţi studenţii care se bagă pe sub pielea profesorului, care se bagă singuri în seamă reluînd ideile profesorului şi debitînd idei personale şocante îmbrăcate în forme lingvistice inimaginabile.

Prin comparaţie, masteratul pe care îl urmez s-a dovedit a fi superior anilor de licenţă. Ceea ce am învăţat în facultate a fost un principiu academic tabu: *prezenţa* (la curs) *precede esenţa,* asta evident pe lîngă multe limbaje de lemn, formalisme şi inutilităţi lingvistice inaplicabile. S-a ales, obsesiv, cantitatea în defavoarea calităţii. Individualitatea ofensează sistemul academic, care la rîndul lui aduce zilnic ofense individualităţilor prin promovarea mediocrităţii penibile, dar mai ales periculoase. N-am înţeles niciodată de ce se încurajează (şi încă foarte prompt) canonul, învăţarea mecanică, reproducerea informaţiei, de ce sînt încurajaţi studenţii care se bagă pe sub pielea profesorului, care se bagă singuri în seamă reluînd, în cel mai bun caz, ideile profesorului, şi debitînd, în cel mai rău caz, idei personale şocante îmbrăcate în forme lingvistice inimaginabile. Să nu fi continuat studiile ar fi însemnat să pierd tot spectacolul. Masteratul de antropologie m-a surprins pozitiv şi mi-a înşelat una dintre multele mele aşteptări fataliste, pentru că s-a dovedit a fi superior într-o anumită privinţă (să se consemneze, singura privinţă de altfel!), înţelegînd un lucru esenţial: că libertatea e preţioasă. Nu m-am mai simţit constrînsă, ceea ce m-a făcut să îl tolerez cu serenitate. Apoi, afinităţile mele cu psihologia şi-au găsit aplicabilitate în cîteva cursuri ale masteratului. Este unul dintre puţinele momente în care interesele mele şi ale sistemului coincid... Recunosc însă că doar atît nu este suficient pentru mine. Aş fi vrut mai mult. Aş fi vrut să am de unde să aleg, să existe mai multe opţiuni.

În mod ironic însă, n-aş putea niciodată să părăsesc sistemul. Ar însemna să mă resemnez, şi încă mă consider prea tînără, aşa că am ales să aprofundez studiile din facultate dintr-o dorinţă naivă, dar autentică de a transforma ora de curs în oră de dezvoltare personală. Profesionalizarea este necesară, dar nu suficientă. Aleg postura ingrată de profesor pentru că nu vreau să fiu critică la adresa sistemului, şi atît. Intenţionez să fac ceea ce vreau şi ceea ce îmi place, aşa cum vreau şi aşa cum îmi place, într-un sistem pe care nu îl vreau şi nu îmi place. Parafrazîndu-l pe Edmund Burke, pentru ca sistemul de masă să triumfe, este suficient ca individualităţile să nu facă nimic.

Alexandra CHIREA *urmează programul de master „Literatură franceză, abordări antropologice“ la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti.*

MBA-ul, o condiţie a succesului?

– interviu cu Oliver OLSON, director Relaţii Internaţionale, CEU Business School România –

Care sînt beneficiile unui MBA?

Am putea spune că un MBA are beneficii atît la nivel „macro", cît şi „micro". La nivel macro, oferă o perspectivă globală asupra lumii de afaceri, aceasta fiindu-le necesară atît managerilor, cît şi liderilor. Acest lucru este realizat prin varietatea cursurilor, prin studiile de caz şi prin interacţiunea facultate/student. La nivel micro, MBA-ul oferă o mai bună exemplificare a fiecărei funcţiuni de business şi rolul acestora în cadrul firmei. Anumite cursuri au ca scop studierea, în particular, a anumitor funcţiuni – domenii de business – fără a fi însă neglijat impactul fiecăreia dintre ele asupra companiei şi afacerilor ca un întreg. Pe lîngă aceste beneficii, MBA-ul oferă, de asemenea, acces la o reţea extinsă de studenţi, Alumni – absolvenţi şi profesori –, acest întreg *network* fiind de nepreţuit în timpul şi după terminarea studiilor. Există multe alte avantaje, dar ne vom limita doar la acestea, momentan.

Ce te învaţă şi ce nu?

În plus faţă de subiectele/temele principale de afaceri (Finanţe, Marketing, Contabilitate, Economie etc.), se regăsesc, de asemenea, *Critical Thinking, Ethics, Sustainability, Leadership* şi multe alte subiecte pe care noi le considerăm importante pentru succesul de astăzi al liderului transnaţional. MBA nu vă învaţă cum să fiţi expert într-un anumit domeniu, mai degrabă acesta este menit să ofere o imagine şi o percepţie largă asupra tuturor domeniilor legate de mediul actual de afaceri.

Care sînt beneficiile pe care le are un absolvent MBA? Vizează doar o carieră sau şi o dezvoltare personală?

Un absolvent de MBA are o percepţie şi o înţelegere mai bună asupra tuturor părţilor vitale ale unei afaceri de succes. De asemenea, el poate evalua mai bine mediul de afaceri extern, în scopul de a-şi poziţiona cît mai bine şi mai avantajos propria companie/afacere în acest mediu. În cele din urmă, un absolvent al programului de MBA învaţă mai multe despre client/clienţii săi. În plus faţă de cele de mai sus, un student de MBA îşi va îmbunătăţi abilităţile de vorbire în public, capacitatea de a lucra în echipă, comunicarea scrisă, încrederea în sine şi multe altele.

Cine urmează cursurile unui MBA? Care ar fi portretul unui cursant?

Studentul tipic are 8-10 ani de experienţă în muncă şi are în jur de 30 şi ceva de ani. Este deja *middle* sau *senior manager* al unui departament. Aceştia sînt atît bărbaţi, cît şi femei (raportul nostru de studenţi este 50:50). De asemenea, domeniile lor profesionale sînt foarte diverse: antreprenori, avocaţi, medici, ingineri, funcţionari bancari etc. Tineţi cont că atît avocaţii, cît şi medicii (împreună cu alţi profesionişti independenţi) îşi conduc propriile afaceri şi pot beneficia de toate subiectele/cursurile unui MBA, aplicînd astfel tot ce au învăţat în program, în administrarea şi îmbunătăţirea propriilor companii.

Avînd în vedere că un MBA costă de la cîteva mii, la cîteva zeci de mii de euro, cum reuşeşti să finanţezi asemenea cursuri?

Aproximativ 50% dintre studenţi primesc un fel de sprijin financiar de la angajatorul lor (deşi acest lucru nu înseamnă neapărat un sprijin total de şcolarizare.) Ceilalţi 50% îşi finanţează studiile din resurse proprii. Toţi studenţii noştri sînt deja la un stadiu avansat al carierei lor şi au un venit mediu de peste 2000 de euro pe lună. Astfel, în contextul în care un student MBA este poziţionat în prezent, o asemenea investiţie are sens. Multe poziţii de *senior management,* atît în România, cît şi în străinătate, pot aduce venituri între 8000 şi 10.000 de euro pe lună. În cazul în care MBA-ul ajută să se avanseze la o astfel de poziţie, atunci randamentul investiţiilor este destul de rezonabil.

Pentru MBA e nevoie de o pregătire universitară anterioară?

Toţi candidaţii la programul nostru de MBA trebuie să fi absolvit deja o facultate şi trebuie să aibă cel puţin trei ani experienţă în muncă (de preferat cinci ani). Domeniul sau specializarea sînt mai puţin importante, noi căutînd diversitatea, pentru a avea variaţii de abordări.

Un MBA autohton sau unul făcut în străinătate? Care ar fi avantajele, care dezavantajele?

Depinde de studenţi şi de planurile lor strategice. În cazul în care decid să rămînă în Europa Centrală şi de Est, atunci este mai bine să urmeze un MBA local/la domiciliu, în acest caz avînd acces la profesori şi la cursuri optimizate pentru regiune şi pentru mediul de afaceri specific. Îşi vor crea şi vor avea acces şi la un network regional. În cazul în care planurile lor sînt să trăiască şi să lucreze într-o altă parte a lumii, atunci este mai bine să urmeze şi să obţină un MBA în acea regiune, pentru aceleaşi motive de mai sus.

Credeţi că un MBA este un „must have" pentru cineva care îşi doreşte să acceadă într-o poziţie de top în management? De ce este atît de important pentru o astfel de poziţie?

Aici există o diferenţă subtilă între substanţă şi formă – un MBA *nu* este un *„must have"* sau obligatoriu sinonim cu succesul în afaceri. Cu toate acestea, cursurile predate într-un MBA sînt esenţiale pentru a atinge succesul. Cred că MBA-ul este modul cel mai eficient de a dobîndi toate cunoştinţele importante pentru succesul în afaceri într-un timp scurt. Există mulţi oameni de afaceri care au obţinut succesul fără un MBA, ci doar prin dobîndirea cunoştinţelor necesare în timp şi prin experienţă personală – *by doing.* Cu toate acestea, nu toată lumea are acces la o gamă largă de cunoştinţe şi experienţe în cadrul companiei, al departamentului sau poziţiei lor. Unii pot, de asemenea, să fie nerăbdători să obţină aceste cunoştinţe într-un ritm mai rapid. Se spune că un MBA este echivalentul a aproximativ 10-15 ani de cunoştinţe dobîndite, pur şi simplu, prin experienţa de lucru – experienţă care ar trebui să acopere o varietate suficientă de discipline.

Poate fi înlocuit de un masterat făcut la o facultate de profil sau chiar de un doctorat?

Nu. Masterul şi doctoratul sînt specializări în cadrul unei discipline anume. MBA-ul este unic prin faptul că este un program „generalist". MBA-ul nu te va face expert într-o disciplină dată, ci îţi va oferi o expunere mai bună la mai multe discipline. O mare parte a studenţilor noştri obţin MBA-ul în plus faţă de masterat sau doctorat în domenii specifice.

a consemnat Stela GIURGEANU

Poate fi experienţa predată?

Tuck Business School, aparţinînd de Colegiul Dartmouth, este prima şcoală de afaceri din lume, înfiinţată în anul 1900, care a oferit mastere în ştiinţa afacerilor, sau, pe numele său exact, Masterat în Ştiinţa Comerţului, strămoşul actualului MBA. După opt ani de la înfiinţarea acestui masterat, Universitatea Harvard a înfiinţat *Graduate School of Business Administration* (GSBA), instituţia care a oferit lumii primul Executive MBA (EMBA), program care a fost preluat mai apoi de către toate MBA-urile din lume. În 1950 a fost înfiinţat primul MBA în afara Statelor Unite de către Universitatea Ontario, în Canada, urmat la numai un an diferenţă de MBA-ul Universităţii Pretoria, în Africa de Sud. În 1955 a fost acordat primul MBA asiatic, de către Institutul Administraţiei Afacerilor din Pakistan, iar în 1957, INSEAD a devenit prima şcoală de afaceri din Europa care a acordat MBA.

Teoretic, MBA este un acronim pentru *Master of Bussines Administration.* Practic, un masterat, înfiinţat cu aproape un secol în urmă, la sfîrşitul anilor 1800, în Statele Unite.

Necesitatea unui asemenea program de studiu a apărut pe fondul unei industrializări puternice, cînd companiile şi-au îndreptat atenţia către o abordare ştiinţifică a ideii de management, în vederea eficientizării modului de operare. Se dorea o formare mai rapidă a oamenilor de top, formare care, pînă la acea dată, se datora în mare parte experienţei acumulate în zeci de ani de profesare.

Prin fundamentarea unei teorii despre lumea managementului şi prin aducerea la catedră a oamenilor de afaceri versaţi, s-a dorit formarea mai rapidă a noilor aspiranţi la lumea finanţelor. De-a lungul timpului, MBA a căpătat diverse structuri. Există MBA-ul de doi ani – un program urmat îndeosebi de studenţi cu puţină experienţă în domeniul afacerilor, MBA-ul intensiv – o variaţie a MBA-ului de doi ani, care implică însă un număr mai mare de cursuri şi examene, MBA Part-time – care oferă cursuri în week-end sau după orele de lucru (durează trei sau chiar mai mulţi ani), şi Executive MBA (EMBA) – un masterat pentru cei care îşi doresc pregătire pentru dezvoltarea calităţilor manageriale, program care permite absolvirea în doi ani sau chiar mai puţin, în funcţie de orele investite în studiu. Studenţii EMBA au un nivel mai ridicat de experienţă (10 ani sau chiar mai mult) decît studenţii MBA.

Astăzi se spune că planificarea carierei începe cu sintagma MBA. Dacă la dosar ai celebrul atestat făcut chiar şi în România (aici trebuie avut în vedere faptul că majoritatea universităţilor autohtone, care oferă asemenea programe, sînt asociate cu instituţii de prestigiu din afară), se pare că şansele de a promova pe scara ierarhică a unei companii multinaţionale cresc. De ce e însă de preferat un MBA care taxează sever buzunarul unui student (taxele percepute fiind de cîteva zeci de mii de euro pe an), unui masterat sau unui doctorat (trepte educaţionale mult mai ieftine şi, în teorie, vizînd aceeaşi aprofundare a materiei)? Ideea generală este că de multe ori MBA-ul este mai aplicabil, învăţînd un student într-un timp mai scurt cum să transforme teoria în viaţa practică de zi cu zi, „cum" să aibă experienţă. Bineînţeles, mai este şi aspectul pragmatic: deoarece, pentru a te înscrie la un MBA, nu ai nevoie neapărat de studii universitare, deşi majoritatea studenţilor au un background universitar. Problema care se pune însă este următoarea: poţi beneficia, printr-un curs, printr-o teorie, de transfuzie de experienţă? (**S. G.**)

PUBLICITATE

CERISS
Centrul European de Relatii Internationale si Studii Strategice

Université de Liège ULg

IPPA
Centre for International Public Policy and Administration

CIPPA - Center for International Public Policy and Administration- Bruxelles
ULG - Universite de Liege - Belgia
CERISS - Centrul European de Relatii Internationale si Studii Strategice

organizeaza

- **cu profesori de exceptie din universitati din strainatate**
- **cu accent pe dimensiunea practica si exemplificativa**

***Admiterea* in vederea obtinerii unei diplome de MASTER IN PUBLIC ADMINISTRATION (18 luni)**

- **EXECUTIVE PROGRAMME FOR STRATEGIC MANAGEMENT IN ECONOMY AND FINANCE (curs - 6 luni)**
- **MARKETING POLITIC (curs - 3 luni)**
- ***Cursuri* de pregatire pentru concursul de ocupare a posturilor din institutiile Uniunii Europene (1 luna)**
- **ECONOMY FOR BUSINESS DECISION MAKING (curs - 1 zi)**
- **EXCHANGE RATES OR CURRENCIES (curs - 1 zi)**
- **INTEREST RATES & FINANCIAL MARKETS (curs - 1 zi)**

In cadrul programului de MPA cursantii beneficiaza de un stagiu de pregatire pe langa institutiile europene si participare la conferinte internationale .

Diploma de absolvire este oferită de Université de Liège şi CIPPA Belgia .
Perioada de înscriere: iulie - septembrie 2009.

Contact:
Telefon: 0723 316341; 0735 526939; 0724 320676
www.ceriss.org

„Totul e să-ţi defineşti clar «ce vrei să te faci cînd vei fi mare»“

– interviu cu Cristian MEDELEAN, project manager, divizia knowledge management, Ministerul Sănătăţii, Ontario –

Cînd şi de ce aţi urmat primul MBA? (în 2002 MBA era practic o necunoscută în România). A fost o decizie voluntară sau o sugestie a angajatorului?

N-aş spune că în 2002 un MBA era o necunoscută. Mulţi tineri la vremea aceea absolviseră un MBA, iar trendul era deja creat. În realitate, începusem pregătirea cu doi ani înainte (TOEFL, GMAT etc.) pentru că admiterea la un MBA e destul de înşelătoare şi trebuie să fii bine pregătit. Decizia a fost evident voluntară. Poziţiile manageriale se găseau cu predilecţie în corporaţiile internaţionale care începuseră să penetreze masiv piaţa locală. Însă nu mulţi angajatori se înghesuiau să cheltuiască zeci de mii de dolari pe un tînar care, într-o piaţă încă tulbure din punct de vedere socio-economic şi – aş spune – etic, putea oricînd pleca din organizaţia respectivă după absolvire, în ciuda potenţialelor contracte de loialitate care s-ar fi putut semna. În plus, la începutul prezentei decade, mulţi manageri executivi erau încă străini (sau *expats),* iar corporaţiile internaţionale nu simţeau încă nevoia de a-i înlocui cu unii autohtoni; cel puţin nu la o scară sesizabilă. În companiile româneşti situaţia era şi mai dilematică. Aceste corporaţii erau conduse cu precădere de fondatori şi cercurile lor apropiate. În consecinţă, şi în acest segment poziţiile vacante pentru manageri profesionişti erau rare, dacă nu inexistente. Cu toate acestea, existau destule poziţii în managementul de mijloc *(middle management)* care puteau fi ocupate pe merit. Personal, ocupasem o astfel de poziţie fără nici un fel de studii specializate în management, dar am simţit la un moment dat că, pentru a avansa (deşi nu ăsta era ţelul meu ultim), am nevoie de ceva mai mult. Cu multă muncă, mult curaj, puţin noroc şi puţin geniu poţi realiza cam tot ceea ce îţi propui. Citeam de mult revistele economice locale şi, în plus, începusem să mă uit tot mai des pe ziare ca *Financial Times, The Economist* sau *BusinessWeek.* Acolo am găsit suficientă informaţie şi, mai important, motivaţie pentru a urma un MBA. În plus, nu eram singurul cu asemenea năzuinţe. Mulţi dintre prietenii mei aveau cam aceleaşi planuri, aşa că emulaţia aceea din reţeaua mea de prieteni a contat enorm. Una peste alta, decizia a fost una voluntară şi aşa am aterizat la masterul din Slovenia. Totul e să te înţelegi pe tine şi să-ţi defineşti clar „ce vrei să te faci cînd vei fi mare“...

Am învăţat că cifrele acelea nesfîrşite dispuse pe multe coloane şi rînduri în cotidienele economice de renume (mă refer la datele zilnice despre evoluţia burselor) au o semnificaţie.

Aveaţi la bază doar pregătirea universitară sau aţi şi activat în domeniul respectiv?

Absolvisem deja o facultate tehnică şi una umanistă. Prima, datorită inerţiei, a doua, din pură pasiune. Foarte mult a contat însă experienţa în cele două corporaţii în care am activat (Connex-Vodafone şi Rompetrol). Acolo am fost expus practicilor manageriale moderne şi mi s-a părut interesant la acea vreme. Am văzut în corporaţie un alt fel de cîmp de luptă şi, cum îmi plăcea competiţia, am decis să mă antrenez pentru noua provocare. Un MBA părea promiţător.

În ce măsură acest prim MBA v-a întrunit aşteptările? Ce beneficii speraţi şi ce beneficii aţi primit?

Am fost destul de încîntat de educaţia primită. În primul rînd, majoritatea materiilor şi a conceptelor erau foarte noi, chiar dacă de unele mai „auzisem“ şi, mai important, uşor aplicabile. În al doilea rînd, „noutăţile“ m-au ajutat să înţeleg mult mai bine viaţa economică, corporatistă şi mecanismele complicate din arena internaţională, dintr-o perspectivă care pînă atunci pur şi simplu îmi lipsise. Am învăţat că cifrele acelea nesfîrşite dispuse pe multe coloane şi rînduri în cotidienele economice de renume (mă refer la datele zilnice despre evoluţia burselor) au o semnificaţie. Pînă atunci chiar mă întrebam dacă citeşte cineva aşa ceva... Nu mă gîndeam atunci la mari beneficii. Ştiam că ele vor apărea odată cu creşterea valorii mele personale. Îmi plăceau lupta şi riscul şi nu doream decît să urc muntele pe care îl alesesem. Bineînţeles că beneficiile au apărut. Chiar înainte de terminarea masterului am fost propus pentru o poziţie executivă la una dintre cele mai mari corporaţii de pe piaţă. Nu ştiu nici acum dacă această „urcare“ s-a datorat MBA-ului, muncii mele sau norocului. Coincidenţă sau nu, s-a întîmplat. Cum spuneam, rezultatul acţiunilor noastre este determinat de o combinaţie de factori, arareori de unul singur. Totuşi, nu poziţia pe care o poţi dobîndi la terminarea unui astfel de program e importantă. Ea vine cu timpul pentru cei mai mulţi absolvenţi, cel puţin statistic aşa stau lucrurile. Important este faptul că, prin această formă de educaţie, ţi-ai lărgit orizonturile şi capacităţile personale şi că începi să te diferenţiezi tot mai mult de ceilalţi; devii tot mai mult inimitabil...

Aţi urmat un MBA în Canada. Care au fost motivele? Prin comparaţie, care au fost asemănările, deosebirile?

Masterul din Canada l-am urmat, în esenţă şi pe scurt, ca reacţie la cuvîntul *ranking.* Un agent de recrutare m-a întrebat la un tîrg de muncă pentru absolvenţi MBA dacă încă mai sper să pot ocupa o poziţie (şi de *low-management)* aici, cînd numai universităţile (care stau bine în *ranking*-uri) din Toronto scot cam 400 de absolvenţi pe an... Răspunsul meu a fost pozitiv, dar persoana respectivă mi-a spus direct: *„no chance“.* Atunci mi-am propus imediat să-mi adaptez MBA-ul, adică să-l echivalez... Datorită diferenţelor dintre un master executiv şi unul de doi ani nord-american am sfîrşit prin a-l face integral... Diferenţele dintre un master executiv şi unul „la zi“ sînt arhicunoscute. Primul se adresează celor care sînt deja manageri, iar cel de-al doilea, celor care aspiră să devină. Curriculum-ul e adaptat în consecinţă. Masterul executiv implică mai mult o educaţie practică (pe timp mai scurt şi la obiect), pe cînd celălalt te poartă prin toate domeniile, de la începuturi pînă în prezent.

Credeţi că un MBA este un must have *pentru cineva care îşi doreşte să acceadă într-o poziţie de top în management? De ce este atît de important pentru o astfel de poziţie? Poate fi înlocuit de un masterat făcut la o facultate de profil sau chiar de un doctorat? Care ar fi avantajele, care dezavantajele?*

Dată fiind complexitatea organizaţiilor moderne (sau postmoderne) înclin să cred că un MBA este un *„must have“* pentru un lider viitor sau prezent. Pînă şi Germania a adoptat acest tip de educaţie, chiar dacă organizaţiile de acolo funcţionează după alte principii. Aici, dincolo de Ocean, dacă acum 20 de ani era suficient să ai o diplomă de licenţă *(bachelor)* pentru a fi manager, acum deja MBA-ul reprezintă regulă şi cerinţă. O lume extrem de complexă din punct de vedere economic, social, politic şi tehnologic cere lideri pe măsură. Iar aceşti lideri trebuie educaţi înainte de a fi lansaţi pe piaţă. În domeniul medical vracii şi-au încheiat menirea şi au lăsat loc medicilor profesionişti; tot aşa cred că se va întîmpla şi în management. Alte mastere au alte specializări... Nu văd de ce ar trebui ca cineva să facă un master într-un alt domeniu *(e.g.* tehnic) pentru a activa în alt domeniu *(e.g.* management)... Cred că schisma s-a produs deja... Doctoratul te pregăteşte pentru a lucra în cercetare sau în mediul universitar. Cîmpul ştiinţific are puţin alte reguli decît cel de afaceri. Mediul de afaceri e dinamic şi mereu supus schimbării. Fiecare necesită alt tip de reacţie, de personalitate, de educaţie. Evident, domeniile nu se exclud reciproc; corporaţiile biofarmaceutice sau Hi Tech combină ambele comportamente pentru a beneficia de o translaţie rapidă a rezultatelor cercetării în produse care pot fi vîndute pe piaţă. Repet, nu diploma în sine, ci capabilităţile şi „îndemînările“ pe care le dobîndeşti te pot propulsa. Un profesor ne spunea recent că o diplomă e o simplă foaie de hîrtie care poate sau nu deschide anumite uşi. Ceea ce contează însă e personalitatea întreagă, *da capo al fine,* a unui absolvent, talentul, ambiţia şi ceea ce reuşeşte să dobîndească în afara programului (relaţionare cu ceilalţi, curiozitate, cultură). Unii chiar ne încurajau să citim istorie, filozofie... Că tot am dat ca exemplu Germania, ni s-a spus că am putea înţelege mai bine universul german actual, dacă am putea înţelege Sfîntul Imperiu Roman de Naţiune Germană *(Holly Roman Empire of the German Nation).* Adică dacă am începe cu „începuturile“ Germaniei, şi ale Europei Centrale (ca să fiu mai exact).

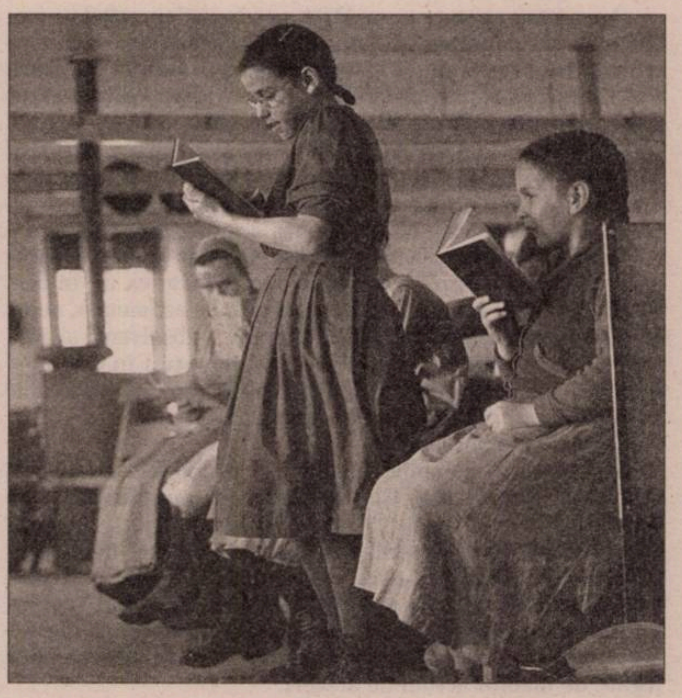

În ce măsură v-aţi dezvoltat cunoştinţele teoretice şi aplicative?

Masterul din Canada mi-a asigurat un fundament teoretic solid. Prin natura lui, un MBA este orientat spre practică, deci şi latura aceasta a fost acoperită foarte bine.

Care a fost traseul carierei dvs. în relaţie cu aceste MBA-uri?

În termeni pragmatici, de fiecare dată cînd am absolvit programul am avut o ofertă mult mai bună. De exemplu, chiar înainte de terminarea MBA-ului din Canada, am primit o ofertă incitantă de la Ministerul Sănătăţii din Ontario într-un domeniu foarte avangardist: *knowledge management.* Dar cum spuneam, nu cred că valoarea unui program se poate măsura în apariţia unei noi poziţii – să-i spunem superioare. Aş recomanda multora să recitească originea şi semnificaţia cuvîntului „educaţie“ (din lat. *educo);* cred că aşa s-ar putea înţelege mai bine beneficiile unui astfel de program (şi nu numai). Şi pentru că tot lucrez în domeniul managementului cunoaşterii, da, cunoaşterea, atît explicită cît şi tacită (mai ales), pe care o dobîndeşti este cîştigul primordial al unui astfel de program.

Sînt convins că toţi cei care se întorc (şi cei de acolo evident) pot contribui „altfel“ la mediul de afaceri din România.

Aveţi de gînd să reveniţi în România? Dacă da, cum credeţi că pregătirea dvs. se va aplica culturii mediului de afaceri de aici?

Da, vreau să revin în România. În fond, cultura în care te-ai format este atît de importantă. Şi nu-ţi dai seama de lucrul acesta decît atunci cînd pleci multă vreme de acasă. Aici e foarte bine, dar acolo este acasă. E o diferenţă, cel puţin din punctul meu de vedere... Pe de altă parte, în diaspora nu sîntem deloc rupţi de realităţile din România. Dimpotrivă... După o vizită recentă în ţară am remarcat că ştiu mai multe despre aceste realităţi decît mulţi care locuiesc acolo... Sînt convins că toţi cei care se întorc (şi cei de acolo evident) pot contribui „altfel“ la mediul de afaceri din România. În primul rînd, putem aduce cunoaştere. În al doilea rînd, putem induce un alt tip de comportament angajaţilor. M-aş referi aici la un comportament profesional, performant şi, de ce nu, etic. În al treilea rînd, cred că managerii profesionişti pot, şi o vor face în curînd, schimba chiar cultura investitorilor autohtoni, în sensul că actualul habit de a urmări numai şi numai profitul într-o afacere este o abordare îngustă şi desuetă. Actuala recesiune din SUA, una a zgîrceniei cum spun mulţi, poate fi o lecţie; o lecţie pe care o putem învăţa cu toţii. În fond, orice criză reprezintă şi o oportunitate de a re-gîndi actualele structuri sociale, economice şi politice. Unde am greşit? Ce avem de făcut în continuare?

a consemnat Stela GIURGEANU

„Dacă dandysmul a fost o istorie, amazoanele vor fi o poveste“

– interviu cu Adriana BABEȚI –

Critic literar, traducător, eseist şi romancier, Adriana Babeţi a debutat în revista Amfiteatru *în 1969, cu proză scurtă, iar debutul editorial a avut, loc în 1990, cu romanul* Femeia în roşu, *carte scrisă la şase mîini, împreună cu Mircea Nedelciu şi Mircea Mihăieş. A publicat volumele de critică şi istorie literară:* Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir, strategii de lectură *(1998),* Dandysmul. O istorie *(2004),* Dilemele Europei Centrale *(1998),* Arahne şi pînza *(2002) şi* Ultimul sufleu la Paris. 69 de reţete culinare *(2006). Împreună cu Cornel Ungureanu, a realizat antologiile* Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii *(1997) şi* Europa Centrală. Memorie, paradis, apocalipsă *(1998). Este membră a PEN Club, Asociaţia de literatură generală şi comparată din România şi Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes – Université Paris IV-Sorbonne, iar în prezent predă literatură comparată la Universitatea de Vest din Timişoara. Volumul* Prozac. 101 pastile pentru bucurie, *reunind o parte din textele publicate în* Suplimentul de cultură, *a apărut în această vară la Editura Polirom, unde autoarea are în pregătire şi volumul* Amazoanele. O poveste.

Puţini îşi mai amintesc că în urmă cu mulţi ani, tînăra Adriana Simlovici obţinea premiul III pentru proză, alături de Dumitru Radu Popa şi de Ioan Petru Culianu, la un concurs naţional de literatură. De atunci pînă acum cîte s-au schimbat?

Amintirile mă chinuiesc, ca să dau şi eu un citat cultural. Cum mă urmăreşte trecutul, exact cînd mă aştept mai puţin! Şi-mi scoate la iveală episoade pe care nu le reneg, dar de care mi-e o jenă cumplită. Chiar dacă numele meu e pomenit într-o companie excepţională, prozele pentru care am luat nu ştiu ce premiu erau în mod sigur îngrozitor de proaste. Pur şi simplu, nu-mi pot explica de ce şi, mai ales, cum am luat acel premiu. Dar de debutat am debutat mult mai devreme, la 15 ani, într-o publicaţie a elevilor din Timişoara, tot cu proză şi tot jalnică. Mă şi întreb de ce am perseverat să scriu (e drept, nu proză-proză, ci eseu, critică literară şi un fel de publicistică pe care recent am înghesuit-o selectiv între două coperte şi i-am spus *Prozac. 101 pastile pentru bucurie).* E ceva la graniţa prozei. Deocamdată, atîta pot.

Cum e să „restaurezi“ poveşti reale care frizează senzaţionalul?

Cum să fie? Pînă la un punct, palpitant, iar după aceea, cu destul de multe riscuri. Sînt sigură că întrebarea se leagă de felul în care am tricotat la şase mîini, împreună cu Mircea Nedelciu şi Mircea Mihăieş, romanul *Femeia în roşu,* nu? Dar am avut şi alte experienţe de genul ăsta, pe cont propriu sau în doi; e drept, nu în vreun roman, ci într-un fel de proze epistolare sau de tip jurnal care vor rămîne probabil pentru totdeauna în sertare. Partea lor de senzaţional stă în faptul că au pre-scris, ba chiar au prescris nişte vieţi, oricît de paranormal ar suna ce spun acum. Asta s-a întîmplat şi cu povestea femeii „în roşu“ (sau mai exact în portocaliu, pentru că rochia pe care o purta în seara de pomină din vara lui 1934, cînd la cinematograful Biograph din Chicago l-a vîndut FBI-ului pe inamicul public al Americii, John Dillinger, nu era de fapt roşie-roşie). Subiectul ales de noi pentru roman a fost o poveste reală, un fel de mică bombă istorică. Misterioasa trădătoare a lui John Dillinger, Anna Sage, era o româncă din cîmpia Banatului, cu o viaţă incredibilă, care a murit asasinată la Timişoara în aprilie 1947. Am reconstituit – cu o documentare la sînge – tot ce s-a putut recupera şi am restaurat astfel o biografie. Senzaţionalul a apărut însă abia după încheierea cărţii, cînd mare parte dintre persoanele reale pe care noi le-am făcut personaje au sfîrşit tragic. Sigur, romanul a mai şi fabulat pe ici, pe colo. Dar fabulaţionările noastre, în fond, deducţii scriitoriceşti, s-au dovedit a fi mai apoi cea mai pură realitate. De pildă, faptul absolut senzaţional, că bărbatul ciuruit de FBI la Chigaco n-a fost de fapt John Dillinger. Filmul cu Johnny Depp în rolul lui Dillinger, film ce a rulat şi în România, nu ţine cont de acest adevăr. Cine ştie ce ni s-ar mai întîmpla dacă romanul ar fi tradus. Sau, Doamne apără, ecranizat!

Cum a fost să scrieţi alături de Mircea Nedelciu şi de Mircea Mihăieş?

A fost o imensă şansă şi o imensă bucurie, pentru că lucrul timp de trei săptămîni la cele peste 500 de pagini manuscrise a fost un joc superb între prieteni. Nu ne-am certat niciodată, n-am avut orgolii (deşi eram naturi total diferite), pentru că am făcut totul fără încrîncenare, din plăcere. În fiecare seară, după cîte 10 pagini bătute la maşină (băieţii, mai cu spor, eu, destul de chinuit), ni le corectam fără cruţare, tăiam, scriam pe margine cuvinte nu prea măgulitoare, cinam voioşi şi a doua zi ne puneam pe îndreptat tot ce nu plăcuse celorlalţi. A fost raiul pe pămînt ca experienţă de scris colectiv.

Aţi mai porni la un astfel de drum?

Sincer, nu ştiu. În tinereţe şi la maturitate munca în echipă m-a prins cu totul: am tradus în doi (cu Delia Şepeţean Vasiliu), am făcut antologii în doi (cu Cornel Ungureanu şi Mircea Mihăieş), am lucrat în echipe de cercetare alcătuite din mulţi oameni, iar uneori chiar le-am coordonat. Dar de cîţiva ani am luat-o pe cont propriu. S-a întîmplat aşa şi prin natura profesiei, şi poate pentru că am dobîndit ceva mai multă încredere în mine. Însă roman nu ştiu dacă aş mai avea cum şi cu cine să scriu la şase mîini. Experienţa noastră de atunci, din 1986, a fost unică şi irepetabilă, cu atît mai mult cu cît Mircea Nedelciu nu mai e printre noi de zece ani.

„Filfizoni, spilcuiţi, sclivisiţi“

Dandysmul a trecut în mai toate zonele culturale – muzică, cinematografie, literatură... Credeţi că dandysmul, practicat ca modalitate de a gîndi şi simţi, de cultivare a minţii, poate deveni o materie şcolară?

Da, pentru că ar fi – cred – extrem de atractiv pentru generaţiile tinere (am văzut asta în multe împrejurări şi m-am mirat, dar nu foarte tare), apoi pentru că ar fi un bun prilej de a vorbi despre eleganţă şi stil, trecînd prin toată cultura, într-o lume plină de prost gust şi mitocănie. Ar fi o soluţie de a-i cîştiga pe cei foarte tineri de partea bunului gust. Evident că, transformat în materie de tocit ca oricare alta, şi-ar pierde şi rostul, şi farmecul. Dar dacă ar apărea într-un context mai larg, ca un capitol dintr-o istorie a culturii concepută inteligent şi atractiv, ar fi valabil.

Baudelaire spunea că „pentru dandy-ul perfect, strălucirea excesivă a hainelor, precum şi calitatea lor nu reprezintă decît un simbol al superiorităţii aristocrate a minţii“. Ce a dus la golirea dandysmului de sensul său autentic şi l-a transformat în ceva frivol? În ziua de azi, a fi dandy nu e tocmai un compliment...

Dar aşa a fost încă de la început, de cînd dandysmul a apărut ca fenomen istoric, consemnat şi recunoscut ca atare (deci de la începutul veacului al XIX-lea). Pentru marea majoritate, a fi dandy era aproape întotdeauna echivalent cu a fi frivol, agăţat doar de suprafaţa lucrurilor, de vestimentaţie, de pildă. Să ne amintim de cuvintele româneşti care îi desemnau pe aceşti bărbaţi acum 150, dar şi acum 50 de ani: filfizoni, spilcuiţi, sclivisiţi. Era mereu o distanţă încărcată de uimire iritată, dispreţuitoare între cei copleşiţi de gust comun, banalitate, conformism şi aceşti contestatari soft, plini de eleganţă.

Alteori dandysmul a trecut în tabăra cinismului – dacă ne gîndim la G. Meredith, care punea egalitate între cinism şi dandysmul intelectual. A avut vreun rol negativ factorul feminin în această luptă a aparenţelor şi esenţialului?

Cred că ar mai trebui să scriu o carte ca să pot răspunde complet acestei întrebări, din care aş scoate rapid epitetul „negativ“ aşezat lîngă „rol“. Da, felul în care un dandy se poziţionează în relaţia cu diferitele tipuri de feminitate (el însuşi avînd o marcată componentă feminină) a jucat un rol important în lupta cu pricina. Dar în cîteva capitole din cartea mea despre dandysm am insistat asupra faptului că nu operez niciodată cu judecăţi de valoare morală, atunci cînd descriu şi analizez acest fenomen. Deci nu dau bile albe sau negre unui rol. Expun lucrurile pur şi simplu, pentru că într-un studiu de asemenea factură cea mai corectă atitudine mi se pare obiectivitatea.

Varianta feminină a unui dandy era o dandyess sau dandizette. Se ştiu mai puţine lucruri despre femeile dandy, decît despre bărbaţi. Există vreo explicaţie?

Explicaţia e simplă: pentru majoritatea covîrşitoare a dandylogilor de ieri şi de azi, dandysmul e un fenomen strict masculin. Şi eu cred că aşa este, chiar dacă unele variante de feminitate (pe care unii, cam grăbiţi, le analoghează amazonismului) au ceva dandy. Dar numai parţial. Cum ar fi, de pildă, un anume tip de eleganţă vestimentară, aşa cum propunea o expoziţie extraordinară din 2008, intitulată *„Dandysme 1808-2008, de la Barbey d'Aurevilly la Christian Dior“,* organizată şi deschisă la Muzeul Dior din Granville. Un prilej minunat pentru a celebra două personalităţi ale acestei regiuni din vestul Franţei, pe Barbey, autorul primului tratat despre dandysm, şi pe marele Dior. Ei, bine, cine trona pe toate cataloagele, afişele? Nimeni alta decît Giselle Bundchen, în chip de Doamna Dandy, de-o eleganţă uşor masculinizată. *Voilà!*

Cine reprezintă în literatura română dandysmul?

Categoric, Mateiu I. Caragiale. O asemenea tendinţă a existat, încă de la paşoptişti. Ei sînt acei tineri care învaţă la Paris cum se leagă nodul cravatei şi pe care îi veştejeşte Eminescu în cunoscuta poezie. Am dedicat dandysmului de pe teritoriul României un întreg capitol, e drept, nu foarte întins, pentru că altul era proiectul volumului în ansamblu, şi apoi pentru că lucram contra-cronometru, iar o documentare serioasă ar fi presupus luni de studiu în bibliotecile din Bucureşti. Dar a compensat din plin toate golurile studiul doctoral al lui Angelo Mitchievici despre decadentismul românesc, absolut exemplar. Sigur că apare şi la noi un filon dandy. Dar în comparaţie cu ţările Europei occidentale, ba chiar centrale, el e destul de firav. Şi se „fîrăveşte“ tot mai mult cu cît o luăm spre sud, spre Balcani, din motive uşor de bănuit. Anume că, în ţări cu puternică tradiţie patriarhală, cu un machism pronunţat, eleganţii dandy nu prea au ce să caute. De aceea îi putem număra pe degetele de la două mîini pe dandy români autentici, iar pentru o literatură aferentă de bună calitate ne-ar fi destul o singură mînă. Nu-i neapărat un dezastru că n-avem fluvii şi efluvii dandystice (la un stil generic mă refer acum) şi că pîrîiaşele noastre de eleganţă susură tot mai stins, dar consecinţele se văd cu ochiul liber astăzi. Păcat.

Ce subiecte vă incită atenţia în momentul de faţă?

Atenţia mi-e gata incitată de prin 1980, de amazoane. Ca şi cartea despre dandysm, şi cea despre războinice e scrisă „la comandă“, pe temă dată. Dar subiectul m-a prins şi, fără să lucrez non-stop la el, s-a închegat într-un volum la care mai finisez unele detalii. Dacă dandysmul a fost o istorie, amazoanele vor fi o poveste. Sper să nu dezamăgesc prea mult în această nouă ipostază, de amazonolog de serviciu. Şi, în paralel, mă lupt cu un volum la care lucrez de ani buni, al treilea din seria celor despre bărbaţii efeminaţi şi despre femeile virile: o carte despre seducţie, dedicată epistolarelor amoroase ale scriitorilor.

a consemnat Andra ROTARU

PUBLICITATE

Călătoria lui Gruber – începutul unei dezbateri?

– interviu cu regizorul Radu GABREA –

Care este geneza acestei poveşti?

Ca regizor în formare, modelul meu a fost Andrej Wajda. *Cenuşă şi Diamant* a rămas şi azi reperul meu esenţial în istoria filmului. De aici interesul meu pentru legătura între individ şi istorie în toate, repet, în aproape toate filmele mele. De aici şi interesul meu pentru o perioadă a istoriei României, pentru adevăruri ascunse şi sistematic deformate. Pogromul de la Iaşi este un model exemplar al acestui caz. Însă momentul exact cînd am decis să vorbesc despre acest tragic eveniment e mai greu de fixat. Cert este că am dorit de multă vreme să filmez un capitol din romanul *Kaputt* al lui Curzio Malaparte, care tratează pe larg despre aceste evenimente. M-a interesat punctul de vedere al unui martor străin despre acestea. O primă variantă de scenariu bazată pe acest roman s-a împiedicat în costurile enorme ale drepturilor. Discutînd cu Răzvan Rădulescu, am convenit la actuala formă a scenariului, care povesteşte istoria vizitei la Iaşi a lui Malaparte, dintr-un alt unghi de vedere decît în roman, bazat pe o realitate paralelă.

Filmul a fost prezentat în avanpremieră anul trecut, la TIFF, fiind arătat – de atunci – la multe festivaluri străine. A fost văzut pînă şi în Australia! De ce ajunge atît de tîrziu în cinematografele româneşti?

Premiera unui film este o complicată decizie managerială, cu atît mai dificilă cu cît reţeaua cinematografică în România este aproape inexistentă. O planificare a unei premiere româneşti se poate face aici extrem de greu. E vorba de a găsi un spaţiu disponibil pentru a putea capta optim atenţia unui public şi aşa extrem de redus potenţial. Sper că lansarea lui în această toamnă să fie benefică.

Credeţi că publicul de la noi este la fel de interesat de subiectul Holocaustului ca şi cel de afară?

Numărul de acum două săptămîni al revistei *Dilema veche,* cu tema „Holocaust şi Gulag", mi-a dovedit justeţea faptului că mă ocup de mai multă vreme de această tematică. Cred că prea mult timp acest subiect a fost ingnorat sau tratat deformat. Asumarea responsabilităţii istorice pentru tragediile întîmplate în acea perioadă cred că este imperios necesară.

Ce consultanţi istorici sau specialişti în chestiunile evreieşti aţi avut? Ei au văzut filmul?

Filmul a fost văzut de foarte multă lume. A fost pînă acum la numeroase festivaluri, în SUA, de pildă, a fost văzut în cel puţin şapte oraşe americane. S-a văzut la Melbourne, în Australia. Urmează a fi văzut la Sillicon Valley, la Philadelphia şi la Buenos Aires în noiembrie anul acesta. La Festivalul filmului evreiesc de la Ierusalim din decembrie 2008 a fost excepţional receptat. A reprezentat, alături de celălalt film al meu, *Cocoşul decapitat,* cinematografia românească la al XII-lea Festival al Filmului European la Chicago, în martie 2009.

Speraţi să stîrniţi o dezbatere despre rolul jucat de români în timpul celui de-al Doilea Război Mondial?

Cred că o dezbatere pe această temă, pentru clarificarea şi limpezirea confuziilor – multe voite – privind acest capitol al istoriei noastre ar fi mai mult decît binevenită. Poate că revista dvs., cu prestigiul său, ar fi interesată să o gireze. În ceea ce mă priveşte, sînt gata să particip la o asemenea dezbatere.

a consemnat Alex. Leo ŞERBAN

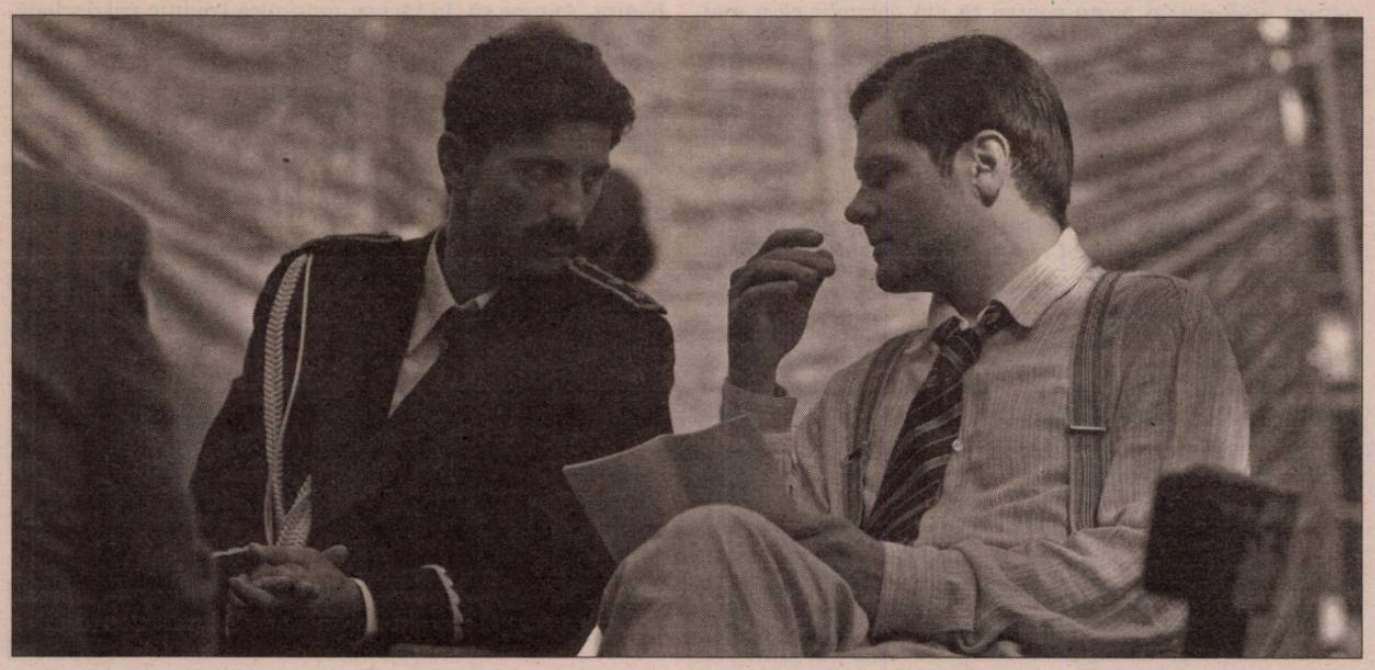

Un act de curaj

Călătoria lui Gruber e primul film românesc al cărui personaj principal nu este român. În plus, e un personaj real, un scriitor: Curzio Malaparte. Noi sîntem văzuţi prin ochii lui. Iar ceea ce vedem din ce vede el e neliniştitor: căutînd un leac pentru o alergie, asistă la pogromul de la Iaşi din iunie 1941...

Mi se pare emoţionant că un om care a trăit vremurile alea (Radu Gabrea) regizează un film scris de doi tineri care nu le-au trăit (Răzvan Rădulescu şi Alexandru Baciu).

Călătoria lui Gruber nu-ţi dă povestea pe tavă, gata desenată, ci te lasă să completezi spaţiile albe. E un film cu atît mai impresionant cu cît nu apasă *acele* clape (dramatice) pentru a te impresiona. Dimpotrivă: e aluziv, aproape non-dramatic, amestecînd faptele seci şi reci cu un simţ al umorului la fel de rece. Rîzi pe alocuri, dar rîsul îţi îngheaţă pe buze. Căldură mare şi cifre reci. Birocraţia românească întîlneşte tehnologia nemţească. E ca şi cum în spatele oricărei schiţe de Caragiale ar sta un Holocaust despre care nu vorbeşte nimeni.

Cred că este un act de curaj – atît estetic, cît şi civic. În mod normal, un asemenea film ar trebui să stîrnească dezbateri (nimic nu bate arta în privinţa rediscutării istoriei – nici o „lucrare de specialitate"!)... Se va întîmpla şi în România? Să sperăm. (**a.l.ş.**)

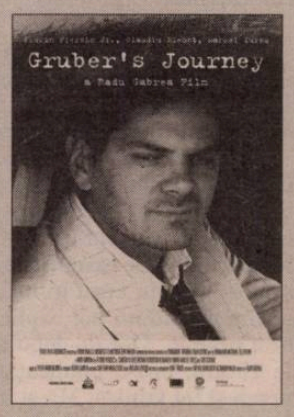

● ***Călătoria lui Gruber.*** Regia: Radu Gabrea. Scenariul: Răzvan Rădulescu, Alexandru Baciu. Imaginea: Dinu Tănase. Distribuţie: Florin Piersic Jr., Claudiu Bleonţ, Alexandru Bindea, Marcel Iureş. O coproducţie Orion Film, Uj Budapest Filmstudio, Zenithmedia.

Synopsis

22 iunie 1941 – Germania şi România atacă Uniunea Sovietică. Cîteva zile mai tîrziu, Curzio Malaparte (scriitorul italian care va scrie în anul 1944 romanul *Kaputt),* corespondent de război pentru *Corriere della Sera,* în drumul său către front ajunge la Iaşi. Malaparte suferă de o alergie severă şi unica sa posibilitate de a se vindeca este să găsească un medic evreu ce studiase la Florenţa, pe nume Josef Gruber. Dar toate încercările sale de a-l găsi nu au succes. În timp ce-l caută, descoperă că doar cu cîteva zile înainte de sosirea lui în oraş avusese loc un pogrom, că un mare număr de cetăţeni de origine evreiască din Iaşi fuseseră fie omorîţi în curtea Chesturii, fie evacuaţi cu trenul către o destinaţie incertă şi că doctorul Gruber ar putea fi printre ei. Pentru a-l găsi, Malaparte, ajutat de Guido Sartori, consulul italian de la Iaşi, încearcă să obţină un mandat oficial de aducere pentru doctorul Josef Gruber. Se loveşte de indiferenţa birocraţiei şi mai ales de dorinţa evidentă a autorităţilor române de a ascunde ceva în legătură cu ultimele evenimente. Drumurile sale la garnizoana de la Iaşi şi întrevederile cu comandantul, colonelul Niculescu-Coca, şi cu şeful poliţiei, Stavarache, rămîn infructuoase...

PUBLICITATE

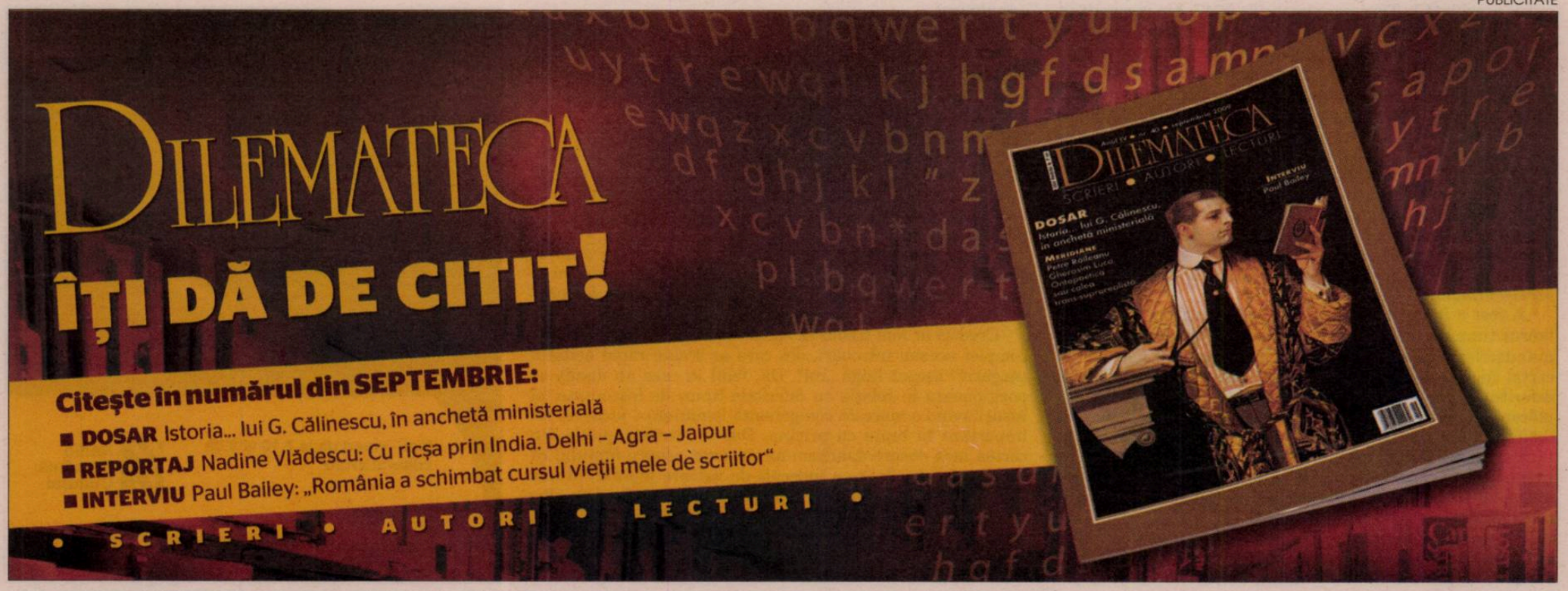

Marius CHIVU

feedbook

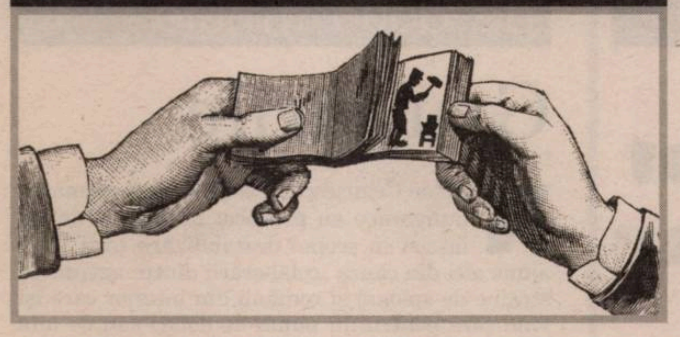

Degeţica

● **Emil Brumaru şi Veronica D. Niculescu, *Basmul Prinţesei Repede-Repede (o poveste pentru adulţi)*, ilustraţii de Mircia Dumitrescu, Editura Polirom, 2009.**

Cărţile scrise la două mîini sînt foarte pretenţioase. E nevoie de doi scriitori compatibili: apropiaţi temperamental, nu neapărat şi stilistic, dar cu sensibilităţi comunicante, cu idei despre literatură măcar tangente şi, relativ, egali ca valoare. De aceea, cărţile tandem fie rămîn doar nişte experimente cel mult onorabile (cum este *Submarinul iertat* – Andrei Codrescu & Ruxandra Cesereanu), fie nu seamănă, prin frumuseţe, cu nimic altceva (precum *Băiuţeii* fraţilor Florian).

Deşi n-am înţeles niciodată ideea lor de rubrică gen conversaţie-pe-messenger din *Suplimentul de cultură* (aşa cum, în general, îmi este perfect indiferent trăncănitul scriitorilor pe bloguri), întîlnirea în scris dintre poetul septuagenar Emil Brumaru şi mult mai tînăra jurnalistă şi prozatoare Veronica D. Niculescu a dat o carte al cărei gen hibrid, un fel de fantasy muzical erotic – n-are precedent în literatura română, deşi se inspiră cîte puţin şi din „Călin (file de poveste)" al lui Eminescu, şi din „Riga Crypto..." de Ion Barbu –, mai mult, e încărcat de magie. Tandemul scriitoricesc se reflectă nu doar la nivel stilistic, însăşi structura basmului implică două paliere şi două „viteze" narative. Veronica D. Niculescu a scris basmul propriu-zis – acţiunea, personajele, descrierile şi dialogurile – o proză cu lentoarea-i specifică, cu fraze muzicale şi cu detalii bizare şi pline de umor, în timp ce Emil Brumaru a scris sonetele ce însoţesc şi marchează epicul, refrene lirice încărcate de senzualitate şi erotism, versuri delicat-luxuriante în maniera bine cunoscută. Cele două scrieri sînt acordate armonios şi întreţin un efect dramatic mai rar la un basm.

Povestea începe în Lentmania, un regat unde timpul pare încremenit, totul se întîmplă încet, foarte încet („peştii din străfundurile rîurilor înotau dînd din aripioare o dată la un an") şi unde Prinţesa Repede-Repede este singura fiinţă disonantă. Închisă într-un iatac, taina prinţesei o va afla doar cel ales, care va moşteni şi tronul. Prinţi, zmei, balauri se caţără pe turnul castelului pentru a-şi însuşi taina puberei Penelope, însă zorii îi transformă în garguie de piatră înainte să ajungă în iatac. Sătulă de atîta lentoare, răbdare şi aşteptare, plictisită de mototolii peţitori, nubila fecioară îl cheamă pe singurul care i-ar putea desface vraja: Pitic Bun, regele izvoarelor din Franţia, ţara unde „cu cît se petreceau mai multe lucruri deodată, cu atît lumea era mai fericită". Prinţesa îl ademeneşte trimiţîndu-i un „scrisoret" prin intermediul Ciupercuţului, un fel de mesager pneumatic într-un picior. Sedus de mesajul încărcat de promisiuni erotice („Am scorburi şi izvoare moi de miere / Ce-o să te-mbete dis-de-dimineaţă, / Piticule de-i tainică plăcere / Dată s-o guşti cît mai sîntem în viaţă; / Grăbeşte-te şi fii fără sfială / Cu mica ta stăpînă-n pielea goală!"), piticul porneşte la drum, ghidat şi tot mai întărîtat de scrisoretele primite constant prin Ciupercuţ şi pe care, la un moment dat, ajunge să le şi cînte. Aceasta fiind ispita / promisiunea, eroul nostru îşi face în călătoria sa cîţiva tovarăşi (nimfeta O Elevă, balaurul Şaptecapete, Smeagoliţa, Căţeloiul şi „povestucii" BB şi W, care se prezintă drept „hobbiţi decadenţi") şi trece printr-o serie de încercări inerente oricărui basm, conform morfologiei proppiene. Încercările sînt, de fapt, cele şapte dealuri fermecate care despart Franţia de Lentmania: Dealul Singurătăţii, al Dorului, al Jocului, al Dragostei (cu „înnegurata Vale a Îndoielii"), al Rodului, al Răbdării şi al Plictiselii dincolo de acest ultim deal aflîndu-se chiar Hotarul „unde se luptau pe viaţă şi pe moarte Lentoarea şi Graba". În tot acest timp, prinţesa continuă să-l incite compunîndu-i scrisorete tot mai lascive (piticul îi răspunde, prin acelaşi Ciupercuţ, compunîndu-i sonete trubadureşti), iar povestucii BB şi VV scriu din mers întîmplările, oferind basmului o dimensiune metaliterară al cărei climax este chiar momentul în care Pitic Bun, odată ajuns sub turnul prinţesei, trebuie să dezlege blestemul. Povestea alaiului piticului peţitor fiind deja scrisă, „din poeziile lui BB [nimeni altul decît dublul poetic al lui Brumaru] se închegară scări de versuri, trepte de rînduri atent stivuite unele peste altele", iar „din poveştile scrise de W [dublul narativ al Veronicăi] curgeau valuri de panglici late alcătuite din fraze lungi, care legau de-o parte şi de alta treptele de versuri", astfel că Pitic Bun urcă în turn păşind pe propria poveste. Iniţiat în etapele simbolice ale iubirii: singurătate, dor, joc, îndoială ş.cl., el dezleagă taina prinţesei redînd timpului din Lentmania cursul normal şi cîştigînd dreptul la iubire al oricărei fiinţe, indiferent de regn (Şaptecapete şi O Elevă sau Căţeloiul şi Ciupercuţ fiind cupluri de amorezi înrudite prin condiţie cu Pîlnia şi Stamate, Dulapul şi Reparata, Chiuveta şi Gaura din perdea etc.).

Erotismul bine temperat al sonetelor, mult departe de porno-lirismul din *Infernala comedie,* se datorează sublimării fanteziilor erotice, aluziilor vag obscene şi camuflării în metafore. Datorită acestui erotism cu cheie, basmul poate fi citit şi de adulţi (cei rafinaţi), şi de copii. Animalul de companie al prinţesei, Rechinica, cea cu „aripioarele calde", tot mai „de nepotolit, tot mai flămîndă", este însăşi sexul ei de fecioară, iar taina, masturbarea – mister deconspirat într-un sonet destinat exclusiv cititorului: „Pe nesimţite Rechinica noastră creşte / Şi-i mai nepotolită, mai flămîndă, / În preajma ei se-ncheag-un iz de peşte / Şi tot mai des în cadă se scufundă, / Luată de prinţesă să se scalde, / Cu dînsa să se joace prin clăbuce; / Şi amîndouă-n zbenguieli năuce / Devin dulci surioare-n clipe calde, / Se bucură, se-mbrăţişează tandre, / Călătoresc prin vise împreună, / Fac şotii noaptea, la lumini de policandre, / Vor prietene pe viaţă să rămînă, / Şi uneori leşină de-o plăcere / Ce-o ştiu numai borcanele cu miere...". De aici şi numele prinţesei, de la gestul autosatisfacerii („era singura mînuţă din ţară care făcea repede-repede") care adusese blestemul lentorii asupra împărăţiei. Amorul carnal fiind soluţia pentru ruperea... vrăjii şi pentru intrarea în normalitate, basmul este un fel de parabolă despre sfîrşitul castităţii.

Ingeniozitatea onomastică şi ficţională, frazarea elegantă, candoarea şi umorul dialogurilor scrise de Veronica A. Niculescu (O Elevă studiază la şcoală Tehnologia vrăjilor, Ornitologia aplicată şi Lingvistica policoloră) deschid şi încadrează perfect universul brumarian feerico-senzual-erotic (cu flora şi fauna minuscule şi delicate: fluturi, păpădii, fragi ş.cl.) cîntat galant, ceremonios şi pasional în cuvinte („împalidată de dor") şi rime inedite („ferigă"/ „dirigă"). Un basm ludic & lubric servit ca un cocktail afrodisiac.

P.S. Din păcate, ilustraţiile lui Mircia Dumitrescu – insipide, lipsite de orice umor, erotism sau fineţe – sînt total inadecvate textului. Mai bine lipseau.

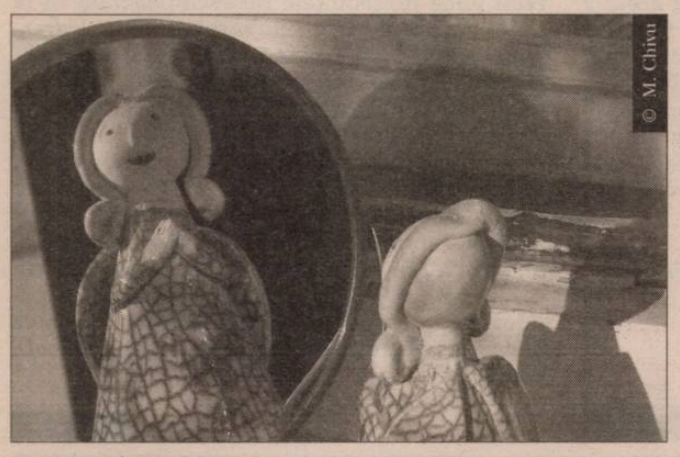

Dilema veche vă recomandă

● *30 Rock,* cel mai bun serial de comedie al momentului (mă rog, la concurenţă cu *The Office)* – în fiecare luni, pe TVR 1, de la ora 22 –, cu un Alec Baldwin formidabil. De altfel, anul trecut a luat un Emmy, iar anul acesta un Glob de Aur pentru rolul de aici. (Marius Chivu)

● Cea mai savuroasă relatare despre (non)evenimentul Madonna – aici: *http://boladenieve78.wordpress.com/2009/08/27/a-fost-si-madonna-la-concertul-madonnei/...* (Alex. Leo Şerban)

● O copleşitoare săptămînă telesportivă: tenis – open-ul Statelor Unite, pe Eurosport, live, în fiecare zi, din amurg şi pînă după miezul nopţii; snooker, de marţi, 8 septembrie, master-ul de la Shanghai, live, tot pe Eurosport, dar după-amiază, de la ora 15,00; şi, bineînţeles, cele două meciuri de fotbal de care depind şansele noastre (azi, de 0,63%...) la o calificare pentru Mondialul din 2010: Franţa-România (sîmbătă, pe TVR 1, la ora 21,45) şi România-Austria (miercuri, pe Antena 1, la ora 19,00). (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Lumi paralele

● ***Ticăloşi fără glorie / Inglourious Basterds* (SUA, 2009), de Quentin Tarantino.**

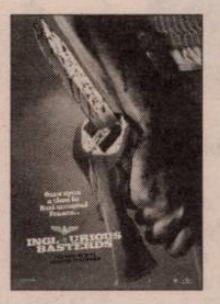

„Ticăloşii fără glorie" din titlul noului film al lui Quentin Tarantino (în original, *Inglourious Basterds* – scris exact aşa şi nu „Inglorious Bastards", cum ar fi cerut gramatica) sînt un comando fictiv de evrei americani (conduşi de Brad Pitt), care fac prăpăd printre naziştii staţionaţi în Franţa: îi scalpează, le crestează svastici pe frunte şi, în cele din urmă, reuşesc să cîştige războiul cu multe luni mai devreme decît a fost cîştigat în realitate. Această mică fantezie i-a atras lui Tarantino o serie de acuzaţii dure, dintre care cea mai blîndă şi cea mai corectă e aceea de prost gust. Într-adevăr, a transplanta moralitatea westernurilor spaghetti (în care cei buni sînt la fel de răi ca cei răi) într-un film cu evrei şi nazişti *nu* e de bun-gust. Pe de altă parte, a scormoni prea adînc în ce spune filmul despre evrei, inclusiv în posibilitatea că spune ceva de tip: „Ar fi trebuit să dea şi ei", e mult exagerat. Filmul e cît se poate de explicit în privinţa faptului că nu e plasat în adevăratul Paris al anului 1944, ci într-o lume paralelă, aceea a *reprezentărilor cinematografice* ale Parisului din 1944: vorbim despre un film în care cel mai important eveniment este o proiecţie de gală (însuşi Hitler asistă), în care un comando american colaborează cu o actriţă germană (Diane Kruger) şi cu un critic de film englez (Michael Fassbender) şi în care o evreică scăpată prin minune dintr-un masacru (Mélanie Laurent) administrează, sub o identitate falsă, o sală de cinema. Tarantino nu vrea să spună nimic despre identitatea evreiască. El se raportează exclusiv la *imaginea* evreului, respectiv la *imaginea* nazistului, din *filmele* despre cel de-Al Doilea Război Mondial: pe cea dintîi o răstoarnă, pe cea de-a doua o revitalizează.. Faptul că realităţile istorice par mai puţin importante, pentru Tarantino, decît mitologia cinematografică pe care au generat-o, nu e un lucru surprinzător la el: e refrenul dintotdeauna al detractorilor lui (l-am cîntat şi eu) şi era firesc să se audă mai tare la acest film, primul în care Tarantino lucrează cu mitologia cinematografică generată de o *tragedie* istorică. Dar eu nu-l mai pot cînta. *Inglourious Basterds* mi se pare cea mai clară şi mai frumoasă expresie a credinţei lui în cinema ca lume mai dreaptă. Conceptul lui de dreptate prin cinema nu se reduce la prezentarea unor evrei care scalpează nazişti: o fi zărghit, dar nu e primitiv. După cum nu se reduce la folosirea cinema-ului pentru a-i ridiculiza pe nazişti: nu se poate spune că-i ridiculizează – dimpotrivă, dă o nouă viaţă acelui vechi trop cinematografic care este nazistul afabil. Dar faptul că foloseşte naziştii şi violenţa doar ca pe nişte tropi (figuri de stil) nu înseamnă că e insensibil la realitatea lor istorică. Dimpotrivă. Cred că, în concepţia lui, cinema-ul e o lume mai bună tocmai pentru, în cinema, naziştii şi violenţa sînt simpli tropi – nu pot fi altceva şi abia atunci cînd încearcă, în filme ca *Lista lui Schindler,* ajung să insulte memoria victimelor. Nu cred că emoţia pe care o acumulează acest film în secvenţele sale culminante – în care Hitler e învins, la propriu, prin cinema – e doar satisfacţia unei răzbunări tembele; cred că e şi altceva, care are legătură cu această conştiinţă *acută* a cinema-ului ca lume paralelă.

Filmul se apleacă uneori spre parodie, alteori spre farsă, alteori spre genul acela de artificialitate ţipătoare şi fără miză pe care anglo-saxonii o numesc *camp,* dar aplecările lui sînt studiate şi se echilibrează cu unele dintre cele mai tensionate dialoguri scrise vreodată de Tarantino – unul, lung de peste un sfert de oră şi purtat pînă la un punct în franceză, apoi în engleză, între nazistul cel afabil şi un fermier francez bănuit că ascunde evrei, altul, lung de peste 20 de minute şi purtat în germană, între nişte soldaţi germani jucători de cărţi, printre care s-au amestecat cîţiva spioni anglo-americani. Tarantino se joacă în amîndouă – nazistul afabil din primul (Christoph Waltz) se lansează într-un eseu inconfundabil-tarantinesc despre şobolani şi veverite, jucătorii de cărţi se întreabă dacă sînt reali sau ficţionali (jocul le cere să fie diferite personaje) –, dar îşi calculează perfect ocheadele către public astfel încît să nu perturbe dinamica dramatică a dialogurilor – o strîngere de laţ, în cazul celui dintîi, o serie de tensionări, detensionări şi retensionări, în cazul celui de-al doilea. E un film superb echilibrat. Din cînd în cînd, acest echilibru e spart, în mod intenţionat, de cîte un element complet discordant – de exemplu, filmul se întrerupe pentru un mini-documentar despre inflamabilitatea celuloidului, sau pregătirile unei evreice eroice pentru o misiune kamikaze se transformă într-un videoclip cu muzică de David Bowie –, dar realitatea paralelă a lui Tarantino asimilează imediat aceste elemente eterogene. Se ţine superb.

trecerea prin reviste

Nebunia la cinema

„Naşterea cinematografului şi cea a psihanalizei sînt contemporane" – sună prima frază din şapoul dosarului consacrat de revista *Positif* (nr. iulie/august) relaţiei dintre Cinema şi Nebunie. Pe copertă, Catherine Deneuve în *Repulsie* al lui Roman Polanski – care rămîne, la mai bine de 40 de ani de la lansare, unul dintre cele mai „bîntuitoare" filme despre nebunie...

Dosarul este adunat, la patru mîini, de directorul publicaţiei, Michel Ciment, şi de spaniolul Floreal Peleato, colaborator fidel al revistei. „Fraţii Lumière şi Sigmund Freud au revoluţionat, la sfîrşitul secolul al XIX-lea, abordarea realităţii" – mai spun coordonatorii numărului. „Suprarealiştii nu s-au înşelat atunci cînd au celebrat studierea inconştientului şi frecventarea sălilor întunecoase." Dintr-o pletoră de opere cinematografice, care – de la *Cabinetul doctorului Caligari* (1919) la *Inland Empire* (2007) al lui David Lynch – au investigat linia subţire dintre hipnoză şi psihoză, *Positif* se opreşte la cîţiva autori: Lang, Buñuel, Polanski, Mankiewicz, Cassavetes, Kubrick, Jane Campion; lipsesc alte nume inconturnabile (Hitchcock, Bergman, Huston, Franju, Bellocchio, Cronenberg şi însuşi Lynch), pe care revista promite să-i (psih)analizeze într-un număr viitor.

Unul dintre cele mai pasionante articole este semnat chiar de Peleato, care se ocupă de relaţia dintre „Nebunie şi sfinţenie". Amintind că titlul originar al filmului lui Tarkovski *Andrei Rubliov* era *Patimile după Sfîntul Andrei,* şi trecînd prin opera acestuia ca şi prin cîteva titluri ale lui Pasolini *(Teorema),* Lars von Trier *(Breaking the Waves),* Buñuel *(Simon del desierto),* Cavalier *(Therese),* Peleato încheie printr-o anecdotă cu valoare de morală a fabulei: Joyce se duce în Elveţia, sperînd că Jung o va putea vindeca pe fiica lui, Lucia, care era psihotică; Joyce nu credea că aceasta este bolnavă şi aducea dovada unor texte scrise de ea, asemănătoare operei la care lucra el în acel moment, *Finnegans Wake.* Spre surpriza lui, Jung i-a spus: „Acolo unde dvs. înotaţi, ea se îneacă". Peleato conchide: „A fi artist înseamnă a înota în ape tulburi şi profunde fără a te scufunda în hău. Revii la realitate, oare, teafăr şi nevătămat? Nimic nu e mai puţin sigur. Da, a fi artist înseamnă a pierde controlul fără a pierde raţiunea".

Revista se întoarce şi asupra ultimei ediţii a festivalului de la Cannes, din care nu putea să lipsească (aţi spus nebunie?) *Antichrist*-ul lui Lars von Trier... Cronica lui Gregory Valens – nume de mare autoritate în critica de film – este împărţită, cronicarul convenind că LvT reuşeşte, pe alocuri, o operă care „spune suferinţa şi te face să suferi, arată Răul şi nebunia punînd stăpînire pe un spirit şi asta te îngrozeşte mai mult decît un film de groază. (...) Să-i recunoaştem lui von Trier un «jusqu'au-boutism» (pînă-n pînzele albe) ce reuşeşte să facă dintr-un film, pentru spectator, o experienţă senzorială: cîte filme n-am văzut, despre durere, care ne lasă exteriori durerii personajelor, filme despre suferinţă pe care le contemplăm degustînd un cornet de îngheţată în fotoliu?". *Da, dar...* Criticul îi reproşează cineastului misoginia, simbolismul greoi şi nihilismul de tarabă.

Un jurnal al lunii mai (o tradiţie a revistei, „bloc-notes"-ul revenind, pe rînd, colaboratorilor revistei) poartă titlul obamian „Yes we Cannes!", celei de-a 62-a ediţii a festivalului fiindu-i consacrat un alt dosar special. Editorialul de patru pagini al lui Ciment enumeră satisfacţiile şi decepţiile, trecînd în revistă selecţia, tendinţele, geografiile (unde este remarcată prezenţa României cu trei filme: *Amintiri din Epoca de Aur, Poliţist, adjectiv* şi *Cea mai fericită fată din lume),* palmaresul şi secţiunile paralele. Filmul lui Porumboiu este analizat separat de Matthieu Darras, care scrie admirativ despre „turul de forţă pe care minimalistul" C.P. l-a reuşit cu al doilea său lungmetraj. „Văzînd cum a cucerit Porumboiu publicul cannez, critica şi juriul, e fascinant să constaţi ce poţi face cu nimica toată: un film profund, inteligent şi ironic". Subscriem cu ambele mîini. **(a.l.ş.)**

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la un inexistent şi fost revoluţionar de profesie

Dragă tovarăşe Cosaşu, că domn, Radule, nu-ţi voi spune niciodată. Ultima dedicaţie pe care mi-ai dat-o pe o carte de-a ta a fost acum 40 de ani – era *Nopţile tovarăşilor mei* – carte deajuns de slabă şi „pe linie". Dedicaţia era cea mai reuşită; îmi mulţumeai negru pe alb pentru că ţi-am decis destinul. Era adevărat. Eu te-am făcut în '48 revoluţionar de profesie, cînd te-am scos din a VII-a de la „Matei Basarab" şi te-am trimis „în producţie" la *Revista elevilor* şi ai dat bacalaureatul în particular, la „Sava", cu tot activul nostru. Îmi aduc bine aminte şi nu o să-mi pară rău niciodată. După aceea nu mi-ai mai trimis nici o carte de-a ta şi am înţeles de ce. Nu ai mai îndrăznit să mi le trimiţi fiindcă ştiai că nu-mi vor plăcea. Le-am cumpărat pe toate. Aveai dreptate: prea îţi descriai pe larg frămîntările tale sufleteşti de mic burghez sub dictatura proletariatului. Ştiai că nu sufeream lamentaţiile mic burgheze şi probabil că nu ai uitat de cîte ori te-am criticat cu vot de blam ca să-ţi smulgi radăcinile mic-burgheze. Nu o dată, în nuvelele alea, am mirosit că m-ai descris de-ajuns de bine, ţin să recunosc.

Numai că eu am evoluat odată cu toată lumea. Astăzi pot spune că şi eu sînt un mic burghez, după contrarevoluţia asta care nu m-a nenorocit, ci mi-a schimbat doar existenţa, ceea ce mi-a dat o nouă conştiinţă de clasă. Am recuperat ceva pămînturi de la ai mei, părinţi colectivizaţi, o casă de la o mătuşă fostă duşmancă a poporului, deşi comunistă, le-am vîndut bine şi am suficient ca să mă socotesc, cu precizie ştiinţifică, un mic burghez. (Termen foarte puţin folosit, i se zice acum clasă mijlocie, nu înţeleg de ce, le-o fi frică sau ruşine să recunoască existenţa unei mari burghezii?) Ca mic burghez, continui şi nu mă tem să urăsc din tot sufletul capitaliştii şi moşierii de azi, de la noi şi de oriunde, exact aşa cum şi ei ne urăsc pe noi, foştii revoluţionari de profesie. Mi-am consolidat acest sentiment în călătoriile mele din aceşti 20 de ani la toţi copiii mei de pe globul pămîntesc. Am patru fete, toate mame, în SUA, Israel şi două în Germania, de la cele trei soţii de care am divorţat în ultimii 50 de ani, toate decedate. Fetele mele mă primesc oricînd cu braţele şi uşile deschise, fără să le pese că m-am născut ortodox, că sînt ateu, fost şef la „organe" ş.a.m.d. Mulţumită lor şi sejururilor petrecute acolo, am putut constata cît de irezolvabilă e criza capitalismului. Marxismul nostru o fi murit, dar inegalităţile economice din care s-a născut sînt vii, puternice şi tot mai explozive. Nimeni nu o să poată face moral capitalismul. Utopia lor liberală nu are mai multe şanse decît utopia noastră. Spune-i inginerului tău*, care ţi-a scris că nu mai crede în dreapta şi stînga, că e uşor nătărău, dacă mai ştii cine spunea aşa... Poate că în România, unde nu mai există nici o idee, are dreptate, dar în lume nu se poate face nimic fără ele. O nepoată de-a mea din Germania votează cu Die Linke şi m-a dus să ne fotografiem la monumentul lui Marx şi Engels pe care scrie în piatră: Noi nu sîntem vinovaţi.

Apropo de fiul tău încuiatul, şi eu joc mult bridge şi ştiu că există perioade lungi în care trebuie să spui „pas". Un partener de-al meu, matematician, a scris un studiu despre importanţa „pas"-ului în toate jocurile, inclusiv cele de putere, pornind de la bridge. L-a dedicat lui Dien Siao Pin şi e în legătură cu o editură din Pekin, aici nimeni nu a vrut să i-l publice. Cred că astăzi asta e situaţia stîngii cel puţin în Europa: să spună „pas" fără a se ridica de la masă, să nu mai încerce să ia puterea, mai ales că dreapta nu poate conduce fără să-i preia ideile. Totul depinde de cum va construi China capitalismul sub conducerea partidului comunist şi cum se va socializa capitalul american. Pînă atunci vreau să scot în 2010 o revistă deocamdată lunară – *Micul burghez.* Anticapitalistă, antirasistă, antixenofobă, antipesedistă, antipedelistă, anti, anti, anti. Am mijloace şi relaţii bune pentru un tiraj mic, dar ţeapăn ideologic. Îţi propun să ţii rubrica permanentă de sport, bine plătită în euro, dacă rămînem la ideea că existenţa determină conştiinţa. Reinventează-l pe Belphegor şi mai lasă-l în pace pe fiu-tău. Dacă joacă bine bridge, îi vor veni minţile la cap. Contez pe tine,

Aurel

P.S. Dacă tot ţi-am decis destinul, ce ai zice să te învăţ bine bridge-ul de care te-au dezgustat femeile? Vezi că te citesc regulat?

Răspunsul ficţionarului: Mulţumesc, dar deocamdată nu. Sînt dintr-aceia cîţiva care nu mai pot scrie sau discuta despre capitalismul sălbatic fără a avea în minte socialismul sălbatic al umiliţilor şi obidiţilor noştri ajunşi la putere. E o limită poate vinovată a gîndirii mele pe care nu o pot depăşi; deocamdată sînt în cea mai chinuitoare situaţie camusiană: cum „să rămîn la stînga împotriva ei, împotriva mea". Mai e posibil? În schimb, oricît de prost joc bridge, mi-ar face plăcere să-ţi fiu partener pe flanc şi să te văd aşteptînd de la mine un retur genial cu care să le zdrobim un şlem. Ce epilog am trăi la cei 60 de ani de cînd cîntam că purtăm în inimi alte destine!

(ficţionarul nu uită că s-au făcut 70 de ani de la izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial)

---

* pentru non-ficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 287 din 13.08.09.

Eugen ISTODOR

personaje de două minute

Grupurile

Nicolae Ceauşescu: „La Timişoara elemente huliganice au provocat distrugeri de tip fascist în scopul destabilizării ţării". S-a ajuns aici din cauza „colaborării dintre agenturili străine de spionaj şi românii din interior care îşi vînd ţara pentru un pumn de dolari sau de alte valute". Execuţia lui Ceauşescu a fost dictată de existenţa teroriştilor. La cîteva zile după împuşcarea lui Ceauşescu, s-a înţepenit gîndul unora în ideea de complot şi complotişti. Iliescu împreună cu demnitari comunişti şi forţe de Securitate şi Armată au organizat Revoluţia, pardon, lovitura de stat. Piaţa Universităţii, protest împotriva noii conduceri a ţării, a răspuns vehement: „Mai bine golan / Decît activist / Mai bine mort / Decît comunist" vorbelor lui Ion Iliescu: „În Piaţa Universităţii se află cîteva sute, pînă la cîteva mii de indivizi, cam aceiaşi, care fac cu rîndul. E şi un sistem de alimentare... şi de adăpare. Cineva îi finanţează, îi alimentează, îi adapă, îi întreţine şi vrea să-i folosească ca element de perturbare a ordinii şi liniştii publice (...). N-au decît să stea, să fiarbă în sucul propriu cît îi va duce răbdarea". Grupul de golani din Piaţa Universităţii a replicat şi ironic, făcîndu-şi insigne, inscripţii cu „golan de bine", „golan de bună-credinţă", „golan titrat", „golan elev", „mini-golan". Golanii erau ăia răii. Bunii erau, în viziunea preşedintelui Iliescu, grupul numit de el însuşi „oamenii de bine". Ei au venit la chemarea conducerii statului să apere Guvernul, Televiziunea împotriva golanilor. În cartiere, lupta a început între metalişti şi depeşişti şi a continuat, după ani, în discoteci, adîncindu-se diferendele între manelişti şi punkişti. Cînd lucrurile au mai căpătat capitalism în obraji, oamenii de afaceri erau identificaţi ca foştii lucrători cu grade superioare în serviciile secrete. Scenariul spunea că au primit ordin să se privatizeze. Însuşi Brucan, într-o carte de-a sa, acredita această misiune. Tot oamenii de afaceri, de prin 2006 încoace, unii dintre ei luaţi la rost de organele de anchetă, au rămas cu ştampila că învîrt lucruri necurate.

Începînd cu 2004, au fost identificate alte grupuri de români. Căpşunarii – selectaţi pentru munci agricole în străinătate, după cum aveau sau nu crăpături şi bătături în palmă. Aceştia şi-au luat cîmpii din cauza „băieţilor deştepţi", selectaţi dintre politicieni, afacerişti cu influenţă şi speculanţi ai slăbiciunilor statului de drept. Ca să nu fie chiar fără speranţă, politica şi-a inventat grupuri şi grupuleţe reformatoare, de presiune şi de interese. Cele mai vestite au fost: Grupul Un viitor pentru România (Secăreş-Pasti, cu soluţii reformatoare faţă de cele ale lui Iliescu, dar nu suficient de penetrante spre a impune şi schimbări în guvernare), Grupul de la Cluj (Rus-Dîncu, artizani ai debarcării lui Iliescu din fruntea PSD, dar pierduţi pe drumul lung spre Putere), „nepoţii lui Diaconescu" (rude ale venerabilului lider al PNŢ-CD plasate, conform presei, strategic în funcţii de stat de către tanti Viorica), „coteria lui Galbeni" (după Galbeni, şef al Comisiei SRI în timpul guvernării CDR-PD în 2000-2004, devenit eminenţă cenuşie conservatoare a PNŢ-CD-ului), „baronii pesede" (oameni cu vizibilitate, de obicei preşedinţi ai Consiliilor Judeţene, prefecţi mînuitori de bani publici şi, implicit, făuritori de avantaje proprii), grupul Golden Blitz-Cocoş (alipire dintre patronii restaurantului cu acest nume din Bucureşti unde preşedintele Băsescu obişnuia să ia masa şi şpriţul şi numele soţului Elenei Udrea. Tot arătîndu-se în acelaşi restaurant şi în compania aceleiaşi consiliere, presa a făcut apropierea între patronii restaurantului, soţul consilierei şi atribuirile de asfaltări şi parcări ale Bucureştiului de pe vremea cînd preşedintele era doar primar). Boierii minţii au Grupul pentru Dialog Social. Acţiuni dîrze, pline de cuvinte şi adevăruri au dat azi abia-supravieţuitoarea publicaţie de eseuri şi analize 22. În final, să nu uităm teoria conform căreia toţi parlamentarii sînt „o apă şi-un pămînt", uniţi fiind în interese şi afaceri dincolo de atacurile reciproce din parlament şi apartenenţa politică.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

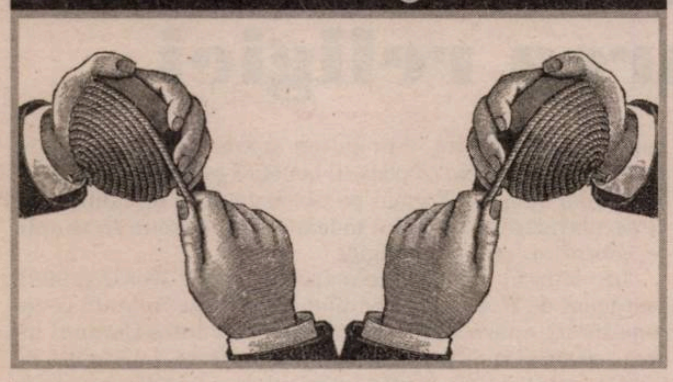

Republica magistraţilor a eşuat

– facem alta sau o spălăm pe asta? –

Dacă tot i-am enervat săptămîna trecută pe cei care lucrează în sistemul de învăţămînt punînd întrebarea ridicolă, populistă, ignorantă şi stupefiantă „unde sînt părinţii în discuţia asta?“, să continuăm seria articolelor contra curentului. Magistraţii. Sînt independenţi. Prea independenţi. Şi-au cîştigat înainte de 2004 independenţa faţă de guvern. Ce au făcut cu ea? Au făcut-o praf.

Să citim interviul acordat de doamna Mona Pivniceru, preşedinta Asociaţiei Magistraţilor din România, ziarului *Cotidianul*. Interviul se intitulează „Legea unică de salarizare este o lovitură de stat deghizată într-o formă juridică“. Că tot scriam recent de comparaţii imbecile. Iar titlul nu este o interpretare jurnalistică abuzivă. Nu, chiar aşa a spus doamna Mona Pivniceru, preşedina Asociaţiei Magistraţilor din România: „Spun lovitură de stat pentru că, dacă legea trece în această formă, s-a încheiat cu statul de drept în România deoarece puterea judecătorească nu mai există şi nu mai are nici statut de demnitate publică“. Nu aţi priceput tragedia? Se vede treaba că sînteţi nişte cititori populişti şi ignoranţi. Tragedia este următoarea: „Simplu. Dacă preşedintele are coeficient 15, iar un parlamentar 14, la magistraţi coeficientul cel mai mic este de 2,5, iar cel mai mare, în jur de 10“. Deci, aţi priceput? Statul de drept începe de la coeficient 14 în sus, dacă e coeficient 13 e nasol, iar la coeficient 10 e lovitură de stat. Dar FMI... – îndrăzneşte reporterul. „FMI nu a cerut lichidarea puterii judecătoreşti“ – se enervează doamna Pivniceru. Deci, la coeficiente de la 2,5 la 10 se numeşte lichidare. Acum pricepeţi? Nici eu.

E criză? Nu sînt bani la buget? Ce importă? „Legea asta nu respectă principiul drepturilor deja cîştigate“ – devine doamna Pivniceru furibundă. Deci, salariul mare e un drept deja cîştigat, piară bugetul, noi vrem banii. 300 de milioane trebuie să plătească Ministerul Justiţiei sporuri restante. De euro. Judecătorii sînt în grevă pînă atunci. Cum au cîştigat aceşti bani? Simplu, au dat o lovitură de stat, după logica doamnei preşedintă a Asociaţiei Magistraţilor din România. Politica de salarizare o face guvernul. Încă din 2000, magistraţii primesc spor de stres. Era pe cînd salariile erau mici, deci s-a făcut o şmecherie. Au primit spor de stres. Toţi. Indiferent dacă eşti stresat sau nu, iei spor. E, de fapt, un spor de venit la serviciu. Dar atunci ce mai este salariul? Cam aşa s-a gîndit şi guvernul. Cum salariul magistraţilor a crescut masiv în ultimii ani, sporul a fost tăiat. Magistraţii au dat în judecată guvernul, şi-au judecat singuri cazurile în regim de urgenţă. În mod cu totul neaşteptat, au cîştigat. 300 de milioane de euro.

Cum am ajuns aici? Justiţie independentă. Atunci a părut o idee bună. Era pe vremea cînd Rodica Stănoiu era ministru. În mod tradiţional, ministrul Justiţiei era şeful magistraţilor. Salariul, cariera, disciplina se hotărau la guvern. Avansau cei servili. Nici „cîr“ nu ziceau în faţa politicienilor. Singurii corupţi raportaţi la Bruxelles erau naşii de tren şi Păvălache. Ce era de făcut? Independenţă. Facem republica magistraţilor. Facem CSM ales de magistraţi (iar diavolul se ascundea deja în detalii, numai şefii de instanţe puteau candida, a ieşit cine trebuia. A fost ca şi cum după Revoluţie am fi pus în lege că numai membrii Comitetului politic executiv care i-au pupat mîna lui Ceauşescu în 17 decembrie pot candida la Preşedinţie). Să recunoaştem totuşi, a fost un progres: am înlocuit dinozaurul Stănoiu cu mulţi dinozauri mici din sistem. Justiţia s-a privatizat, dar nu aşa cum visează Dinu Patriciu, ci prin metoda MEBO: justiţia a devenit proprietatea salariaţilor. Ca peste tot unde s-a aplicat MEBO, în teorie angajaţii conduceau, în practică şefii de întreprinderi în cîrdăşie cu sindicatele au falimentat tot. În cazul justiţiei, CSM a ţinut loc şi de directorime, şi de sindicat, iar falimentul e unul moral.

A existat speranţa că se va crea o masă critică în interiorul profesiei, care va milita pentru standarde de etică, pentru responsabilitate, bla-bla-bla. Am fost unul dintre cei care au investit speranţă. Ne-am înşelat. Atunci, prin 2003-2004, exista un consilier francez pe la cabinetul lui Adrian Năstase, venit într-un proiect UE, un domn trecut prin multe. Omul murmura timid că ne grăbim, că independenţa înainte de reformă înseamnă că dinozaurii din sistem vor deveni imuabili. Noi, ONG-iştii: nu şi nu, independenţa Justiţiei, vrem independenţa justiţiei. Am fost tîmpiţi. Ce au înţeles magistraţii din independenţă? Că noi plătim şi ei decid. A vrut Monica Macovei să le dea standarde etice? Hai sictir, guvernul se bagă peste Justiţie. Zice Comisia Europeană că judecătorii dau sentinţe cu suspendare pentru corupţie, astfel încît e rentabil să fii corupt în România? Hai, sictir, nu vă băgaţi unde nu vă fierbe oala! Vrea guvernul să aplice legea unică a salarizării şi la magistraţi? Bă, voi sînteţi nebuni!? E lovitură de stat. Zice guvernul că nu are bani pentru sporurile date de judecători lor înşişi? Grevă.

Eu unul m-am săturat. Mă simt tras pe sfoară. Au independenţă, dar standardele etice nu. Îşi aplică singuri disciplina, dar cei care greşesc dintre ei sînt protejaţi. Singuri fac reguli de aplicare unitară a legii, iar regulile spun că cei judecaţi pentru corupţie primesc sentinţe cu suspendare, că sînt băieţi finuţi, cu carte, nu au faţă de puşcăriaşi. Sînt independenţi de şase ani. Ce s-a schimbat în afară de salariile tot mai mari ale magistraţilor? Nimic. Acum fac grevă. Vor ataca legea salarizării la Curtea Constituţională. Lidia Bărbulescu, doamna care lua două salarii mari ca şef de instanţă şi membru CSM, zice că salariile magistraţilor nu pot să scadă pentru că aşa zice o decizie a Înaltei Curţi. Deci salariile noastre nu pot să scadă pentru că aşa zicem noi.

Justiţia din România a fost privatizată prost. Magistratura a devenit un uriaş sindicat care vînează rente de la buget, fără legătură cu performanţa, fără nici o responsabilitate publică. Propun soluţia aplicată la băncile americane: renaţionalizarea, curăţarea de activele păguboase ca alde Pivniceru şi Bărbulescu şi reprivatizarea cu cap. Nu, nu ar fi un atac la adresa Constituţiei, pe aceeaşi Constituţie funcţionau şi înainte de 2003, cînd îi călca Rodica Stănoiu în picioare şi nu ziceau „pîs“.

Ştiu, nu se va întîmpla. Dar prea s-au obişnuit cu ideea că independenţa înseamnă că noi plătim şi ei fac ce vor. Dezbaterea se duce prost, în avantajul lor. Ar trebui să îi întrebăm mai întîi ce au făcut cu libertatea, apoi să discutăm despre alţi bani.

PUBLICITATE

IBU PUBLISHING prezintă

Întâlnirile „Femeii interzise“
Invitată specială: Malika Mokeddem, autoarea romanului *Femeia interzisă*

Lansarea romanului
În prezenţa autoarei, marţi, 8 septembrie, ora 18.30, la Diverta Magheru

Invitaţi:
Alice Nastase, redactor-şef al revistei „Tango“
Olivia Nitiş, critic de artă feministă
Ştefania Mihalache, scriitoare
Dan Pârvu, jurnalist

Lectură la o cafea cu mentă
Vor citi fragmente din roman: Malika Mokeddem şi actriţa Adriana Mocca.
Joi, 10 septembrie, ora 19.00, la Old School (Preoteasa), Plevnei 61

PUBLICITATE

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
vă invită la
MUZEUL THEODOR PALLADY
Colecţia Serafina şi Gheorghe Răut

MNAR
Program: miercuri-duminică, orele 11.00-19.00
Strada Spătarului nr. 22, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

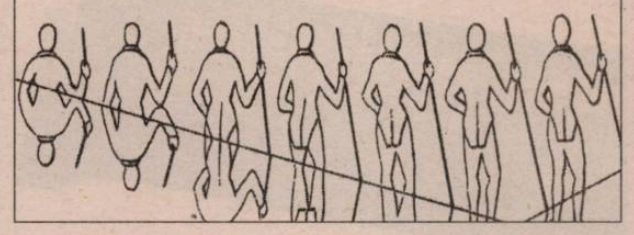

Vacanţe natural-spirituale

Majoritatea oamenilor aleg vacanţe leneşe: visul multora e să zacă pe „nisipul fierbinte“ şi să audă „freamătul mării“ alături; unii îşi doresc să exploreze, fără sfîrşit, ţinuturi noi; alţii – turism cultural etc. Există şi o categorie care alege un alt soi de concedii: ecologice, naturale, atît pentru trup cît şi – în măsura posibilităţilor – pentru suflet...

Cei care vin în clinica Buchinger din Marbella, Spania (despre care am scris anul trecut un articol) fac parte din această categorie. E un loc, la prima vedere, pentru slăbit (se poate ţine post doar cu lichide sau regimuri începînd cu 600 de calorii), unde vin oameni cu un oarece statut material. De fapt, e mai mult de atît: un fel de... pauză a vieţii normale agitate şi contra cronometru. Mulţi dintre cei ce aleg să vină aici nu sînt obezi, nici chiar supraponderali, şi nici în vîrstă cu probleme de sănătate. Sînt şi oameni tineri, care arată... normal şi care optează pentru acest „munte vrăjit“, în locul unui hotel de multe stele cu spa.

La Buchinger eşti obligat, vrînd-nevrînd, să-ţi schimbi rutina zilnică de acasă, plăcută, dar distrugătoare: berea sau vinul de seară, la televizor, după o friptură suculentă... Dacă nu ţii post, alternativa e să mănînci un regim aproape total vegetarian: primul fel e întotdeauna alcătuit dintr-o adunătură de frunze asortate şi estetic aranjate. Regimul nu e nicidecum totul: modul de viaţă care se impune aici e total diferit. În incinta clinicii, în locurile comune, nu se vorbeşte la mobil. În nici o cameră nu există televizor. Cam după ora 22, cînd se desfăşoară ultimele manifestări culturale de după cină, se impune şi se aşterne o linişte desăvîrşită. Deloc similară agitaţiei dintr-un cartier semicentral bucureştean în care, printre altele, locuitorii mai libertini ai zonei se întorc abţiguiţi pe la trei noaptea.

Linişte, care, de altfel, poate fi înnebunitoare. În ciuda formidabilei vegetaţii mediteraneene, alcătuite din palmieri reali şi la ei acasă (spre deosebire de cei din Piaţa Brâncoveanu), curtea interioară e mică şi nu-ţi permite decît ture nervoase, dus-întors. Ca un leu într-o cuşcă – aş spune, dacă aş exagera. E evident că orice spaţiu închis, cu o destinaţie certă şi cu accentul pe sănătate poate avea şi conotaţii foucaultiene şi de *Zbor deasupra unui cuib de cuci* (mai ales că una dintre chelneriţe, excesiv de politicoasă, dar, de fapt, iritată de clienţi aduce uşor cu sora-şefă din acelaşi roman). Halatele albe, la fel pentru toţi, în care clienţii clinicii umblă de dimineaţă pînă seara, precum şi papucii aşijderea sînt semne asemănătoare.

Adevărul e însă altul: poţi oricînd pleca de acolo, seara, în Marbella sau Puerto Banus, oraşele cele mai apropiate. Doar că, după un timp, nu mai vrei să pleci: intri prea mult în atmosferă. Atmosferă care nu se reduce strict la concepţiile alimentare. Oamenii care vin aici caută un mod de viaţă mai... spiritualizat şi mai aproape de natură. Vin să... se relaxeze, să mediteze. În fiecare zi se face yoga, qi-gong, pilates, shiatsu... Chiar şi masaj thailandez, care s-a dovedit, în ciuda reputaţiei sale, a fi pentru încheieturi. Cînd, într-o seară, a apărut o doamnă care a făcut relaxare cu vase tibetane, o variantă de terapie prin sunet, sala era arhiplină. Aşa mi-am dat seama că există semeni de-ai noştri care aleg să-şi petreacă o vacanţă altfel decît cele obişnuite, căutînd nu doar retuşuri trupeşti, ci şi... sufleteşti. Teoriile mele legate de trăirea de tip *carpe diem* a timpului liber au fost, ca atare, nevoite să sufere o ajustare. După ce am avut, întîi, tendinţa neaoşă cunoscută de a lua totul în rîs, pînă la urmă am hotărît să trag o concluzie diferită: există şi un alt tip de *entertainment* decît cel „ca la carte“. Unul de nişă, cu înclinaţii spre absolutul la îndemînă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

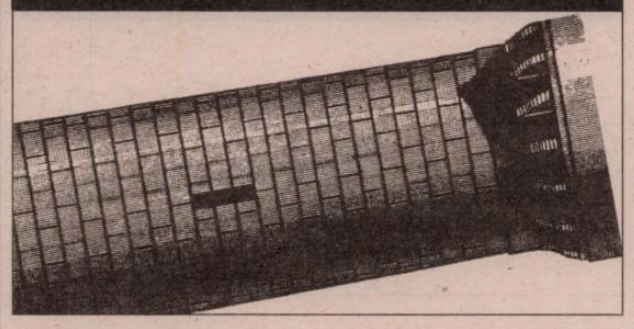

O confidenţă

Timpul trece şi pentru a ne îndrepta erorile, după ce ni le-a dezvăluit. Din fericire, inventarul meu se dovedeşte tot mai bogat. Cu fiecare an, pricep valoarea distanţei. E onest să nu-ţi ascunzi greşelile de îndată ce te-ai hotărît, cu argumente subiective sau obiective, să le tratezi ca atare. Îmi lipseşte ipocrizia de a mă referi, în acest context, la păcatele personale care se notează, desigur, altundeva. Gîndul mă poartă spre superstiţiile intelectuale din care ne hrănim scrisul, cu proiecţia sterilă a unei posterităţi oricum alterate de chimia, imprevizibilă, a generaţiilor următoare. Printre aceste superstiţii se numără şi cea a Iluminismului filtrat prin ceea ce aş numi – pentru a denunţa – *sindromul paşoptist*.

Într-o definiţie cum se cuvine de lapidară, *sindromul paşoptist* cuprinde suma atitudinilor care presupun – ca dat inaccepabil – *ignoranţa poporului* şi – ca datorie – acţiunea pedagogică menită să o limiteze. Premisa e corectă, căci orice popor, luat ca masă de indivizi secţionată la mijloc, *este* realmente scufundat în neştiinţă. Profund incorectă este însă pretenţia că o asemenea stare de fapt ar putea fi corigibilă prin efortul „explicativ" şi (fatalmente) „moralizator" al unor figuri profetice, a căror vocaţie e tocmai aceea de a „lumina" gloatele. La acest punct, oricine mă poate întreba de ce refuz global modelul iluminist, deşi aş putea, mai simplu, să-l repudiez în nume personal. Îl refuz, căci persistenţa lui îi obligă pe oamenii superiori să-şi piardă vremea cu o iluzie deopotrivă lamentabilă şi contagioasă. Atunci cînd sindromul paşoptist e deja instalat – de vreme ce ajungi să trăieşti sub obsedanta lui dogoare misionară – libertatea ta e compromisă, judecata se suspendă, iar puterea ta de convingere e mai scăzută ca oricînd. Unica evoluţie posibilă în relaţia dintre popor şi cunoaştere măsoară creşterea, pe cale şcolară, a nivelului mediu de ignoranţă. Cu tot cu ambiguitatea corespunzătoare. Pentru că, odată ce se trezeşte mai instruit, poporul nu ajunge mai puţin ignorant în absolut, ci doar mai bine plasat într-o serie statistică.

După ce am practicat felurite comparaţii intra-europene, cred că popoarele se pot doar civiliza şi că oricît ar progresa pe acest drum, ele rămîn, în fond, la fel de ignorante. Victimele sindromului paşoptist confundă, aşadar, civilizaţia şi cultura înaltă. Or, menirea unui creator – şi condiţia omului superior – n-au nimic în comun cu faptul că poporul nu mai scuipă pe stradă sau sfîrşeşte prin a descifra avantajele de a nu mînca direct cu mîinile. Creaţia veritabilă rămîne străină sau chiar ostilă faţă de perfidele accese „demofile" întîlnite la politicieni, demagogi sau dictatori. Găsim în ea diferenţa dintre muzician sau preot şi fachirul îmblînzitor de cobre. Muzica există, sublim, şi fără săli pline. Sacrificiul se săvîrşeşte, cu neclintită eficienţă, şi într-o biserică goală. E o imensă prostie să-ţi propui, prin scrisul tău, civilizarea celor în preajma cărora te afli. Aşa cum e stupid să crezi că, prin cărţile tale, vei aduce bruta de la onomatopee la alăută.

Iată concluziile de etapă la care am ajuns în tentativa, acum asumată, de a evacua sindromul paşoptist nu atît din retorica mea, cît din miezul afectiv al gîndirii pe care mă sprijin. Să nu credeţi că am început să denigrez animalul colectiv căruia i-am dedicat obstinate, dar absurde visuri de ameliorare. Să transplantezi Occidentul în Orient nu e mai puţin naiv decît ambiţia de a democratiza Afghanistanul. Poporul are mai multă linişte şi o mai nobilă autenticitate dacă rămîne ignorant, fascinat de minciuni, ţintuit în stereotipuri şi basme. Civilizaţia va pogorî cîndva la el, odată cu legislaţia comunitară, cardul bancar, obişnuinţa informării online şi experienţa, fireşte amară, a prea multor alegeri dezamăgite. Între timp, e preferabil să ne apucăm în sfîrşit de scris. Pentru *noi,* adică pentru cei care ştiu – sau măcar intuiesc – ce am vrut să transmit prin rapida confidenţă de mai sus.

Anca MANOLESCU

Teoriile secularizării şi secularizarea religiei

Ca şi democraţia, ştiinţele sociale ale religiei au trecut în ultimele decenii de la polul unificator spre polul diversităţii. De la o paradigmă interpretativă unică şi unificatoare, ele înclină acum spre o exegeză atentă la pluralizare, dezvoltări neliniare, modele culturale multiple. Abandonînd teza secularizării drastice, produs al unei modernităţi triumfătoare, specialiştii vorbesc despre „desecularizare" (P. Berger), despre „deprivatizarea religiei" (J. Casanova). Într-un articol din *Le Monde* (4 mai 2006), Clifford Geertz declara, ca şi Peter Berger, că teoria tare a secularizării reflectă mai ales mentalitatea autorilor ei. Credincioşi dogmei laice a progresului, a evoluţiei liniare, ei au luat drept model situaţia occidentală, pentru a declara, profetic, că în lumea viitorului religia nu va mai avea relevanţă publică – în mod cert din punct de vedere politic, dar poate nici cultural – retrăgîndu-se în sfera convingerilor private. În această paradigmă, religia figura inevitabil printre „frînele" procesului de modernizare, ţinea de imobilism, de rămînerea în trecut, de stază. Printr-o piruetă teoretică, specialiştii privilegiază, de cîteva decenii, imaginea modernităţii drept criză şi a religiei drept flexibilitate; se referă la capacitatea celei din urmă de a reacţiona creator la delocalizări, de a da sens individului şi comunităţilor pe traseul apăsător al modernizării. „A sesiza procesele de transformare şi de reformulare ale fiecărei religii în momentul în care ea pătrunde, de voie sau de nevoie, în perplexităţile şi dereglările vieţii moderne" (Geertz).

În *Encyclopédie des religions* (2002), Jean Baubérot se simte totuşi dator să insiste, pe de o parte, asupra faptului că procesul de secularizare e neîndoielnic şi global, indiferent de vitalitatea publică a religiosului; că, pe de altă parte, teoria „ieşirii din religie" nu e produsul unei mentalităţi seculare ofensive, ci are acurateţe obiectivă, căci această teorie – „dacă citim cu atenţie textele autorilor ei" – nu susţine „un declin ineluctabil al religiei care ar conduce la dispariţia ei, ci se referă la diminuarea influenţei sociale a religiei, ceea ce determină o mutaţie a fenomenelor religioase". De acord! Totuşi, cînd teoreticienii aleg să vorbească despre „ieşirea din religie" – şi chiar dacă ţinem seama de toate nuanţele care trebuie date noţiunii –, ei nu propun doar o analiză din perspectivă sociologică a religiosului. Ei impun religiei un orizont, o condiţie strict sociologice. Concep religia în termeni de putere, reduc credinţa la performanţa ei colectivă (socială şi politică), o restrîng la importanţa ei în spaţiul public, unde şi-a pierdut hegemonia. Pe scurt, plasează religia într-o paradigmă secularizantă, care nu admite decît „transcendenţe" secretate de umanul colectiv. Cu oricîte nuanţări, expresia „ieşirea din religie" defineşte o paradigmă condescendentă, de tolerare în modernitate a unui religios fragilizat.

Or, prin statutul ei, religia nu se rezumă la putere în social, în „secol", ci aplică asupra „secolului" – istorie, societate, cultură – o lumină polară, de transcendenţă neomenească. Prin chiar statutul ei, religia concepe secolul ca o realitate secundă, derivată, în care se implică, dar de care nu se lasă acaparată. Modernitatea, cu distanţa ei între politic şi religios, poate fi aşadar benefică, iar nu fragilizantă pentru religie. Modernitatea poate furniza suport concret discernămîntului între *angajamentul* persoanei şi al religiei în secol şi *absorbirea* lor în secol. Modernitatea poate revitaliza, cum s-a întîmplat în creştinismul actual, tema libertăţii persoanei. Poate curăţa conştiinţa religioasă de ceea ce Mohammed Arkoun *(Ouvertures sur l'Islam,* 1989) numea „transcendentalizările" politicului, ale legii civile, ale etnicului, învestite cu un prestigiu religios de nechestionat – transcendentalizări apărute foarte devreme în Islam, după moartea Profetului, cînd primii califi şi-au construit puterea şi statul pe pretinsa continuitate directă a acestora cu mesajul divin. Fundamentalismul islamic actual exacerbează aceeaşi continuitate, transcendentalizîndu-şi ideologia agresivă, înfăţişată a fi chiar voia şi cuvîntul lui Allah.

Or, asemenea „transcendentalizări" nu sînt altceva decît „secularizări" ale religiei, utilizări ale prestigiului ei în scopuri deloc transcendente, subordonări ale religiei unor categorii foarte lumeşti. Într-o societate tradiţională, unde toate aspectele vieţii sînt referite strîns la ordinea religioasă, apare deseori tendinţa de a uita diferenţa de nivel între mundan şi transcendent, de a le inversa ierarhia, de a folosi religiosul în scopuri seculare. Dar asemenea „secularizări ale religiei" sînt criticate, corectate, depăşite. Textele sacre ale celor trei monoteisme pun „lumea de aici" în condiţia trecerii, a depăşirii de sine. Profeţii vechi-testamentari nu încetează să denunţe instalarea religiei în istorie, transformarea Ierusalimului în centru de putere. Cu diferenţa ei bine marcată între sfera seculară şi sfera religioasă, modernitatea poate sprijini, poate mobiliza conştiinţa *distanţei* – comunicante – între secol şi realitatea ultimă, între manifestările sociale ale religiei şi scopul ei nelumesc. La limită, s-ar putea spune că secularizarea societăţilor moderne e / poate fi benefică pentru critica secularizărilor religiei. Tocmai pe deconstruirea mecanismelor de secularizare a islamului îndeamnă M. Arkoun să se aplice, concertat, ştiinţele religiei.

În volumul *The Desecularization of the World* (1999), coordonat de P. Berger, Abdullahi A. An-Na'im arată ce inconsistentă e teza continuităţii compacte între Coranul increat, şaria şi comunitatea islamică perfectă, închipuită de fundamentalişti. Ca şi alţi autori, el se referă la musulmanul comun care nu se consideră pe sine o fiinţă teleghidată de voinţa divină şi care admite, prin urmare, că descinderea Coranului în lume, înţelegerea şi aplicarea lui trebuie să implice raţiunea umană, interpretarea, varietatea soluţiilor adaptate la condiţii socio-culturale şi istorice diverse. Coranul nu reprezintă o carte de reţete, care să se ocupe de toate situaţiile particulare imaginabile – ceea ce i-ar face praf tocmai caracterul transcendent. Ca atare, el nu e o carte „totalitară", ci menajează o sferă a deliberării, a alegerii, a diversităţii. Mai important: pentru musulmanul comun, angajamentul faţă de credinţă şi faţă de şaria e conceput ca un angajament personal, ca o practică voluntară, mai degrabă decît drept obligaţie impusă, coercitiv, prin organele statului.

Pe de altă parte, autorul face remarca importantă că tocmai atenţia actuală a democraţiilor occidentale faţă de diversitate şi specific cultural le angajează să conceapă / accepte teorii mai nuanţate ale secularizării decît cea a secularizării tari, în care politicul şi sfera publică nu admit nici o referire la religie. În ţările musulmane, unde reperele religioase impregnează cultural societatea, teoria separării fără comunicare între cele două sfere ar fi contraproductivă, ar întări poziţia fundamentaliştilor. Puşi în faţa alternativei secularizare de tip occidental ori fundamentalism, oamenii ar înclina spre cel din urmă, căci el dă impresia fidelităţii faţă de vocabularul cultural al societăţii respective. E cazul Iranului, unde regimul şahului s-a prăbuşit, fiind înlocuit de regimul fundamentalist actual; e cazul preşedintelui afghan Karzai care, pentru a obţine susţinerea electorală a fundamentaliştilor, a promulgat acum cîteva zile o lege anticonstituţională, umilitoare pentru femeile şiite. Totuşi, în ambele ţări, opoziţia democratică devine din ce în ce mai coerentă, mai tenace.

An-Na'im pleacă de la starea actuală a societăţilor musulmane – unde mare parte din viaţa publică se desfăşoară după norme occidentale secularizate, unde există diversitate *de facto,* căci religia fiind un element important în identitatea individului, ea nu sufocă totuşi alte dimensiuni ale acestei identităţi – pentru a propune un model al „secularizării legitime de valori religioase". Cele din urmă ar da principiile, cadrul general în care societatea respectivă să se regăsească. Separarea între autoritatea politică a statului şi islam ar trebui să admită, potrivit acestui model, o *dinamică a comunicării,* fără ca un domeniu să dicteze ideologic celuilalt. Pe deasupra, susţine autorul, distincţia – fără secţionare – între sfera publică şi sfera personală a conştiinţei ar feri religia de „trivializare", de instrumentalizarea ei pe piaţa imediatului, pe scurt, de „secularizare".

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Show me the money!

Ne uităm la felul în care televiziunile comerciale se iau la întrecere să satisfacă gusturile cele mai joase ale publicului şi ne închipuim că aceasta e o cursă a ceea ce în lumea lor de afaceri se numeşte „maximizarea profitului". Logica ne spune că oamenii nu se prostituează de plăcere, ci pentru bani, cît mai mulţi bani. Cine ar face altfel?

Săptămîna trecută, ziarul *Adevărul* a publicat un articol despre cifrele de afaceri şi profiturile televiziunilor comerciale din anul 2008, pe baza bilanţurilor de la Ministerul Finanţelor. Ocazie cu care am aflat că în discuţie nu mai sînt chiar atît de mulţi bani, cum am fi crezut (sau cum ne-am obişnuit, după profiturile din anii precedenţi).

Chiar şi televiziunea premiantă la acest capitol, PRO TV, a înregistrat un regres, profitul raportat fiind cu 32,7% mai mic decît cel din 2007: 29,8 milioane de euro. Sînt, totuşi, bani buni... Asta nu a împiedicat însă postul din Pache Protopopescu să disponibilizeze, la sfîrşitul lui 2008, în jur de 300 de angajaţi.

Antena 1 stă mult mai rău, căci profitul ei pentru anul 2008 este de doar 6 milioane de euro.

În fine, chiar şi aşa, televiziunile respective sînt pe plus. Există însă unele care înregistrează pierderi – şi aici campioana indiscutabilă este Realitatea TV.

Sorin Ovidiu Vîntu declara, într-un interviu recent, că nu-l mai interesează presa scrisă şi că vede o afacere profitabilă numai în cea online şi în televiziune (asta, după ce a aruncat *Cotidianul* în aer). Printre altele, Realitatea TV a anunţat că se extinde şi în Republica Moldova. Nu ştiu ce părere are părintele FNI despre profitul în afaceri, dar televiziunea lui de care se declară atît de mulţumit a pierdut în 2008 nici mai mult, nici mai puţin decît 20 de milioane de euro. (În acelaşi an, concurenţa de la Antena 3 a avut un profit de 3,5 milioane de euro.)

Văzînd aceste pierderi impresionante, te întrebi: pentru asta e asasinat publicul cu interminabilele discuţii despre ce au visat politicienii în noaptea precedentă? Pentru asta era plătit un Adrian Păunescu cu vreo 4800 de euro pe lună să joace rolul de maestru poet şi senator, care să-şi dea cu părerea despre orice şi să umple întreg ecranul cu personalitatea sa „debordantă"? Pentru asta ni se ofereau sistematic mostre din filozofia unui Mădălin Voicu? Sau eram confruntaţi tot timpul cu istericalele unui Pavelescu? Noi credeam că pentru rating, deci pentru bani. Iată că nu era deloc aşa. Atunci, de amorul artei? Nu, că nu e nici o artă aici. Dacă ar fi pierdut banii aceştia promovînd cultura – aşa cum Sorin Ovidiu Vîntu a avut cîndva nişte tentative ratate – am fi înţeles. Sau, măcar, făcînd televiziune de calitate. Dar aşa!... Să fii de consumaţie şi să mai aduci şi atîţia bani de-acasă – iată un destin parcă încă mai jalnic decît al nefericitei Cabiria!

Pe locul doi în privinţa pierderilor se află Kanal D. Dacă PRO TV a cîştigat cu *Vacanţa Mare* (şi viceversa), postul lui Dogan a reuşit performanţa să piardă din greu: 19 milioane de euro. Băieţii de la *Vacanţa Mare* sînt aceiaşi, poantele lor la fel de idioate şi de prost gust, a lipsit însă mirajul PRO, cel care înrobeşte publicul, orice i-ar da.

Chiar şi OTV, canalul care a umplut cu cele mai multe dejecţii audiovizualul românesc, a raportat pierderi în anul 2008 – an în care Elodia încă era căutată de zor, iar Magda Ciumac devenea vedetă. E adevărat, OTV pierde proporţional cu investiţiile, adică o sumă derizorie în comparaţie cu celelalte televiziuni: 167.000 de euro. Pe de altă parte, putem bănui că Dan Diaconescu n-o fi raportat chiar tot la Ministerul Finanţelor. Sau a fost corect, iar OTV este, de fapt, o asociaţie de caritate pentru năpăstuiţii acestei lumi, iar yahtul sau avionul cu care se laudă patronul sînt făcute din două coli A4, într-un moment de plictiseală.

George Daniel RÎPĂ

Cît de credibilă este astăzi presa americană?

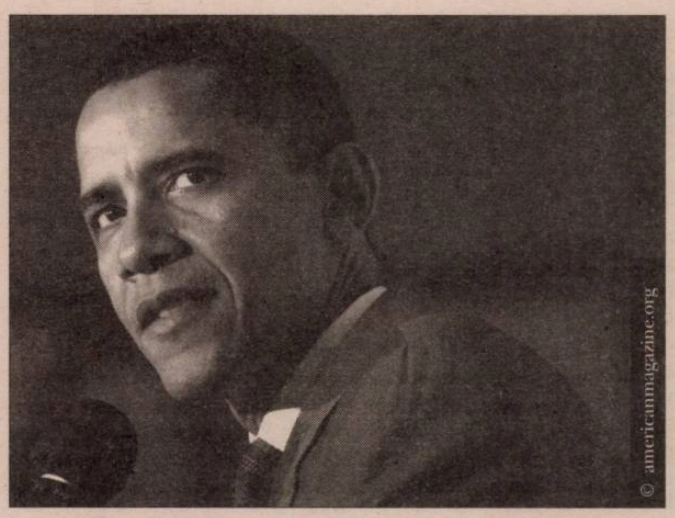

Fără a fi experţi, putem spune pe nerăsuflate cîteva nume de televiziuni de ştiri sau de cotidiene centrale ori chiar locale de peste Ocean, pe care le considerăm infailibile. În general, cititorii sau chiar jurnaliştii români au tendinţa de a asimila aproape orice informaţie sau comentariu din presa americană. Pierdem însă din vedere ceea ce nu uităm să aducem niciodată în discuţie cînd vine vorba de credibilitatea presei româneşti: mogulii, grupurile de interese, grupurile de lobby sau viziunile jurnaliştilor.

Mass-media americană traversează în prezent o criză morală pricinuită în primul rînd de propriile erori. Dar despre asta, mai tîrziu.

Ar fi o greşeală să vedem media americană ca pe o structură omogenă. Evident, există instituţii media care-i susţin fie pe democraţi, fie pe republicani. De cele mai multe ori, acestea îşi fac publică agenda şi chiar se mîndresc că fac parte dintr-o anumită tabără. Majoritatea cotidienelor americane nominalizează clar, în timpul unei campanii electorale pentru Casa Albă, pe cine susţin. Un studiu independent arăta că, în timpul ultimei campanii prezidenţiale, Barack Obama a fost susţinut de peste 60% dintre instituţiile de presă. Evident, la acest procent contribuie şi instituţiile de presă care în timpul campaniei interne o susţinuseră pe Hillary Clinton. În principiu, pare o presă ideală. Problema apare însă atunci cînd anumite instituţii de presă comentează în mod total diferit evenimente identice sau asemănătoare în care au fost implicaţi actualul şi fostul preşedinte.

O uşă mai mare pentru Obama

Barack Obama s-a lovit cu capul de tocul uşii elicopterului prezidenţial (Marine One) în chiar primele zile ale mandatului său. Unele instituţii media au privit momentul cu îngăduinţă. George W. Bush a reuşit şi el performanţa de a se lovi cu capul în acelaşi loc ca preşedintele Obama, evenimentul petrecîndu-se de asemenea la doar cîteva zile după ce se mutase la Casa Albă. A fost una dintre primele gafe ce au contribuit la o lungă listă a „bushismelor". Presa liberală începuse încă de atunci să creioneze imaginea unui Bush stupid. În cazul lui Obama, aceleaşi instituţii media au cerut modificarea uşii, pe motiv că preşedintele este înalt. Să ne întoarcem în 2005. Printre cele mai „populare" imagini cu George W. Bush din acel an s-au numărat cu siguranţă şi cele în care fostul preşedinte încerca să iasă pe o uşă blocată, după ce tocmai îşi încheiase o conferinţă de presă. Se întîmpla în China, însă imaginile au făcut înconjurul lumii.

Un masaj pentru Merkel

În timpul unui summit G8, în 2006, George W. i-a masat umerii cancelarului german, Angela Merkel. Aproape toate instituţiile de presă *mainstream* l-au acuzat pe Bush că nu cunoaşte protocolul şi că nu ştie să se comporte în astfel de situaţii.

Aceeaşi presă a minimalizat sau, pur şi simplu, a evitat ulterior să abordeze momentele în care Barack Obama încălca protocolul. Prima îmbarcare la bordul Marine One a reprezentat şi prima încălcare a protocolului, de către noul preşedinte. Înainte de îmbarcare, Obama i-a întins mîna militarului care se afla la baza scărilor, cu mîna la frunte, în semn de salut. Protocolul cere ca soldatul (US Marine) să rămînă în poziţie de salut, în timp ce preşedintele urcă scările – cu mare atenţie, să nu se lovească la cap. Preşedintele, în schimb, i-a întins mîna, fapt ce l-a obligat pe militar să răspundă. Media americană a evitat însă evenimentul ce a avut loc pe 5 februarie, şi l-a făcut public după aproximativ o săptămînă.

Cu siguranţă, atît masajul lui Bush, cît şi salutul lui Obama nu reprezintă mai mult decît două încălcări minore ale protocolului. Reacţia presei a fost diferită însă.

Încă de la începutul mandatului său, familia Obama a fost implicată în alte două evenimente ce au rămas netaxate de media *mainstream*. În primul rînd, aflată la Londra, tot la un summit G8 (asta da coincidenţă!), Michelle Obama a prins-o de spate pe Regina Marii Britanii. Probabil însă că protocolul este mai strict în cazul unui cancelar german decît în cazul unei regine. Cel puţin asta reiese din reacţia presei centrale. Cea mai cunoscută plecăciune rămîne însă cu siguranţă cea pe care Obama a exersat-o în faţa Regelui Arabiei Saudite. Şi de această dată, majoritatea televiziunilor au trecut rapid peste eveniment.

„Elita media"

S. Robert Richter, Stanley Rothman şi Linda Richter au publicat în urmă cu peste două decenii o lucrare ce încerca să vadă în ce mod opţiunile politice personale pot influenţa munca unui jurnalist. Lucrarea are la bază un studiu completat în 1980, de 238 de jurnalişti, aleşi de la cele mai prestigioase şi influente instituţii media americane, precum ABC, CBS, NBC, PBS, *Newsweek, The New York Times, The Washington Post, Time, Wall Street Journal*. 54% dintre jurnalişti au declarat că au viziuni politice de centru-stînga, adică susţin democraţii. 29% s-au declarat de centru, în timp ce doar 17% s-au declarat conservatori. Jurnaliştii au admis totodată că propriile viziuni influenţează şi conţinutul ştirilor. Astfel, problemele controversate sînt reflectate în general din perspectivă liberală. Concluzia studiului a fost susţinută şi de Mark Halperin, fostul şef al redacţiei politice de la ABC News. Halperin admite chiar şi faptul că jurnaliştii sînt influenţaţi de propriile păreri, atunci cînd fac ştirile. Un studiu mai recent, din 1997, arată că 61% dintre jurnaliştii ce lucrează în domeniul politic sînt membri sau simpatizanţi ai Partidului Democrat. Doar 24% s-au declarat independenţi, iar restul de 15% s-au declarat conservatori.

Ultimul studiu major a fost realizat în 2002, pe nu mai puţin de 116 cotidiene americane. Expertul care a condus cercetarea, Jim Kuzpers de la Colegiul Dartmouth, susţine că presa are tendinţa de a prezenta viziunile liberale pe anumite subiecte, precum dreptul de a purta arme, protecţia mediului sau pe chestiuni ce ţin de rasă sau religie.

Majoritatea jurnaliştilor se apără însă şi susţin că toate aceste acuzaţii reprezintă doar un capitol din războiul mediatic pe care încearcă să-l ducă republicanii. Dacă această tactică există, atunci ea nu este nouă. Fostul vicepreşedinte american din timpul lui Richard Nixon acuza presa americană că este prea „elitistă" şi prea „liberală".

De ce era Bush atît de „iubit"

Allan Lichtman, profesor la American University, îmi spunea recent că motivul pentru care George W. Bush şi-a cîştigat o antipatie agresivă din partea presei îl constituie chiar jurnaliştii. „Realitatea este că Bush a pierdut susţinerea mass-media. Reprezentaţii presei au considerat că preşedintele i-a indus în eroare, în special asupra războiului din Irak. Cea mai mare parte a presei a susţinut versiunea administraţiei asupra războiului, însă aici cred că este chiar vina jurnaliştilor. Orice administraţie va încerca să inducă în eroare presa, iar aceasta se face vinovată de faptul că nu a cercetat mai atent. În februarie 2003, la cinci minute după celebrul discurs al lui Colin Powell, în care vorbea despre armele de distrugere în masă din Irak, am comparat acel discurs, într-o intervenţie la CNN, cu cel al lui Adlai Stevenson, din 1962, din timpul crizei rachetelor din Cuba. Adlai a venit atunci şi a spus că are poze cu rachetele, în timp ce Colin Powell are doar nişte desene. După acest eveniment, Bush a pierdut presa".

Polarizarea presei este o realitate recunoscută nu doar academic, ci şi la nivelul publicului. Un sondaj din martie 2007 arăta că 83% dintre americani admit că presa favorizează conştient o anumită tabără. 64% cred că presa îi favorizează pe democraţi, în timp ce 28% cred că cei prezentaţi în culori favorabile sînt republicanii. În septembrie 2008, un alt sondaj de opinie arăta că 49% dintre americani cred că presa îl sprijină pe Barack Obama să cîştige alegerile prezidenţiale, în timp ce doar 14% credeau că jurnaliştii îl sprijină mai degrabă pe John McCain.

Răspunsul la polarizarea mass-media nu este să închidem televizorul şi să nu mai citim presa scrisă. Dimpotrivă. Dacă vrem să fim informaţi, trebuie să citim mai mult, şi asta este valabil nu doar pentru America, ci şi pentru România.

„Trebuie să ai curajul să jonglezi cu regulile“

– interviu cu Ana WAGNER, designer –

În 2006, Ana şi Irina Wagner au deschis un conceptstore *cu obiecte din porţelan: magazinul* Wagner – arte frumoase şi poveşti. *Fiecare obiect este decorat după o idee originală şi spune o poveste.*

Cum v-a venit ideea lansării acestui conceptstore?

Şi eu, şi sora mea, Irina, croim încă de mici la povestea asta: pur şi simplu, visam să avem un magazin împreună. Am avut şansa să călătorim mult în ţările din Vest încă din anii facultăţii, iar aceste călătorii au fost ca o gură de aer şi de inspiraţie.

În Italia şi în Franţa am înţeles ce înseamnă atenţia acordată detaliilor, în general, în micile manufacturi de diverse produse. La Veneţia, am urmărit cu atenţie ce înseamnă atelierul de creaţie al unui artist şi toate lucrurile care presupun manualitate. Am înţeles că un produs sau un obiect de calitatea şi forma în care acesta este prezentat trebuie tratate cu cea mai mare grijă şi atenţie, de la procesul de producţie pînă la momentul în care oferi clientului produsul respectiv. Şi am mai înţeles că pentru a vinde bine un produs, trebuie să creezi o marcă. Dar, mai cu seamă, am înţeles că se poate. Că ceea ce visăm noi e realizabil, deşi în România nu existau multe exemple pozitive în jurul nostru. Noi aveam această încărcătură pozitivă de informaţie care ne-a dat curaj şi încredere să începem. Cred că marca „Wagner – arte frumoase şi poveşti“ îşi atinge uşor-uşor ţinta.

De cît timp lucraţi cu porţelanul înainte de a deschide acest magazin?

Am început să pictez pe porţelan încă de cînd eram studentă în anul al II-lea, la Academia de Arte „Nicolae Grigorescu“, secţia grafică. Într-un fel, a fost ca o joacă, deşi ideea în care am crezut tot timpul a fost că putem aplica pe orice alt tip de suport arta pe care o făceam la vremea aceea. Asfel, hîrtia, pînza, lemnul sau metalul au devenit ceainic, ceaşcă sau carafă de porţelan. Magazinul l-am deschis acum trei ani şi jumătate, în ianuarie 2006, după o expoziţie personală în care am prezentat exclusiv porţelanuri pictate manual. În urma succesului de atunci – am vîndut toate obiectele expuse –, ne-am luat inima în dinţi.

A fost dificil să deschideţi un magazin în centrul Bucureştiului?

Fizic, a fost greu pentru că ne-am implicat personal în amenajarea spaţiului, dar, altfel, nu pot să spun că a fost ceva dificil în demersul nostru. Dacă ai energie canalizată către ceva la care visezi de mult timp, nimic nu ţi se poate părea greu şi irealizabil. „Hîrţogăraia“, care apare de cîte ori mişti un deget în acest sistem, este plictisitoare, dar n-a fost o problemă. Ne doream un spaţiu comercial în centrul Bucureştiului. Iar soarta ne-a adus în Bdul Carol, unde găsisem un spaţiu disponibil pentru închiriat, la acel moment.

Aţi pictat pe sticlă, lemn sau pe ceramică; de ce aţi ales, pînă la urmă, porţelanul? Cum l-aţi descrie ca „mediu“?

Porţelanul mi-a rămas cel mai drag. Este un material extrem de fin şi de nobil, care implică şi cere un decor plin de minuţiozitate şi detaliu. Am foarte multă răbdare cînd vine vorba de a aplica manual un decor pe un obiect. Şi duc pînă la extrem atenţia pentru detalii în general. Aşa că porţelanul mi-a primit cu generozitate această calitate. Iar relaţia cu acest „mediu“ este ca un soi de prietenie puternică care simţi că trebuie cultivată tot timpul şi la care nici vorbă să renunţi vreodată, orice ar fi.

Cum arată „viaţa“ unui singur obiect din porţelan, de la început pînă cînd ajunge să fie un obiect de artă cu poveste? Ce înseamnă, din punct de vedere tehnic, să pictezi porţelanul?

Viaţa unui obiect are legătură directă cu viaţa noastră personală. Orice trăire mai specială, contactul cu natura, fanteziile personale au legătură directă cu ce aşternem pe porţelan. Poveştile spuse pe obiectele noastre sînt, de fapt, semnul vieţii şi numai convenţia ne face să le numim într-un fel sau altul. Obiectele ajung albe în atelierul nostru. Le aducem din diverse locuri unde există tradiţie în producţia de porţelan, atît din România, cît şi din Franţa, Germania sau Ungaria. Decorăm porţelanul printr-o tehnică specială de pictură, cu culori care se ard la 900°. Folosim de cele mai multe ori aurul sau platina în stare pură.

Ce se întîmplă dacă greşeşti sau dacă vrei să retuşezi pictura?

Am ajuns deja la stadiul în care greşeala se strecoară extrem de rar în atelierul nostru. Şi totuşi, dacă apare, se găseşte o modalitate prin care se remediază. Tot creativitatea e cea care ne ajută şi în acest caz. Trebuie să ai curajul să jonglezi cu regulile, în diverse forme şi combinaţii.

Viaţa lungă a porţelanului

Colaboraţi cu mai mulţi artişti; cum i-aţi ales şi cum i-aţi „adunat“ în proiect?

Atelierul nostru găzduieşte cinci artişti, colaboratori direcţi ai acestui proiect. Colaborăm şi cu artişti care au creaţiile proprii (ceramică, lemn decorat manual, pictori, bijutieri etc.) şi, printr-o selecţie destul de subiectivă, aceştia expun în magazinul nostru. Toţi pictorii de porţelan sînt absolvenţi ai Academiei de Arte şi au ajuns în atelierul nostru în urma unor examene-teste prin care a fost nevoie să treacă înainte de a fi angajaţi. Am căutat, în primul rînd, să fie buni desenatori, aplecaţi către miniatură şi cu un bun-simţ al culorii. Canalizarea acestora către stilul Wagner şi însuşirea tehnicii picturii pe porţelan reprezintă o muncă ulterioară examenului de admitere, care presupune cel puţin şase luni de pregătire. Artiştii sînt caractere diferite şi fiecare are stilul său. Dar încerc să potenţez ce există mai bun în fiecare, direcţionînd însă ceea ce fac către conceptul şi stilul de bază al atelierului şi magazinului Wagner.

Porţelanul e un mediu fragil. Cît timp trăieşte un obiect?

Are o viaţă foarte lungă. Porţelanul poate fi transmis de la o generaţie la alta, dacă are norocul să nu fie spart. Şi chiar dacă se sparge, acesta poate fi lipit şi, tot cu ajutorul creativităţii, obiectul relipit poate deveni un obiect decorativ foarte ingenios.

Cum arată atelierul în care lucraţi?

Fiecare dintre noi are masa lui de lucru, cu lampa care luminează direct pe zona în care lucrează. Rafturile sînt foarte bine organizate, acestea susţin fie porţelanul alb care aşteaptă să intre în lucru, fie porţelanul care se află în stadiu intermediar, decorat şi care urmează să fie dus la ardere, fie

© D. Piersinaru

porţelanul finit, cu decorul ars şi cu eticheta de autenticitate deja legată de codiţa obiectului şi care aşteaptă să fie transportat către magazin.

Atelierul este un spaţiu în care revenim cu plăcere, în fiecare zi. Sau, cel puţin aşa sper să fie! Este necesar ca atelierul să fie un spaţiu plăcut şi bine organizat pentru că aici ne petrecem cea mai mare parte din zi, aici ne vin cele mai multe dintre ideile de creaţie, aici se procesează cele mai multe idei, iau formă şi devin realitate. Există în atelier şi un colţişor în care preparăm ceaiul. Spre norocul nostru, pentru că magazinul vinde diverse soiuri de ceai, şi atelierul are parte de tot ce e mai bun din această suită de ceaiuri. Este o mică plăcere de care avem parte zilnic. Ne mai trezeşte, ne adună pe toţi cei ai atelierului la o vorbă sau, pur şi simplu, ne acompaniază pauzele.

Ce faceţi în timpul liber?

Timp liber? Glumesc. Se mai face loc şi de timp liber din cînd în cînd. Prefer să evadez din Bucureşti. Plec la ţară, pe malul unui lac unde avem o cabană sau plec din ţară. Este cel mai plăcut mod de a-mi petrece timpul liber. Cînd nu plec, îmi place să ies la diverse evenimente culturale în Bucureşti, seara, după o zi de lucru. Mi se pare relaxant şi chiar distractiv, uneori. Rîdem des cu prietenii la astfel de „ieşiri în lume“. De fapt, pentru mine timp liber înseamnă să-mi las mintea liberă să creeze şi asta se întîmplă cel mai bine cînd mă deconectez complet de activităţile zilnice şi de contextul sau ambientul de care am parte zilnic. Îmi mai place să citesc din scoarţă în scoarţă revistele de specialitate. Am una favorită: *Maison Française*.

Aveţi şi o carte preferată?

Una dintre cele care mi-au rămas la suflet: *Spuma zilelor* de Boris Vian.

Vă dezamăgeşte ceva la oraşul în care trăiţi?

Da! Cred că „de vină nu e locul, ci dobitocul“. Dincolo de credinţa mea pozitivă, cînd văd ce clădiri semeţe se ridică zilnic şi cînd văd atît de multă improvizaţie şi prost gust, am senzaţia că starea locului este compromisă. Ce să zic şi ce să mai cred? De multe ori mi-a venit să-mi fac un băgăjel mai mare ca să stau mai mult timp departe de acest oraş. Pe de altă parte, prin intervenţia noastră din Bdul Carol, cred că am făcut un mic gest, plin de culoare şi dătător de optimism într-un oraş în care pot să spun că lipsesc cu desăvîrşire aceste tipuri de spaţii. Totuşi, Bucureştiul are frumuseţea lui pe alocuri, are cartierele lui pline de farmec, care trezesc nostalgii puternice.

Aveţi vreun hobby care să nu aibă legătură cu arta?

Schiul. Fie că-i pe zăpadă, fie că-i pe apă. Şi călătoriile.

Care a fost cel mai frumos moment pe care l-aţi trăit cînd cineva a cumpărat unul dintre obiectele dvs.?

Aşa cum îl vedeţi, un spaţiu atît de mic, magazinul nostru are o sumedenie de poveşti cu şi despre clienţi. Sînt multe întîmplări pline de sensibilitate sau de umor. Este un spaţiu din care oamenilor nu le mai vine să plece. Mulţi ne-au spus-o. Cel mai mult ne bucură faptul că aceşti oameni sînt, de fapt, nişte buni receptori ai poveştilor noastre care sînt atît de pline de subiectiv, şi totuşi ei se identifică cu propunerile noastre. Ne bucură şi că aceştia devin creativi odată ce au trecut pragul magazinului.

Şi cum noi ne adaptăm la aproape orice idee a clientului, satisfacţia cea mare este cînd fantezia lui devine realitate. Cu toată seriozitatea, ideea acestuia se preia, se prelucrează în atelier şi se întoarce în forma pe care clientul şi-o doreşte. Este foarte interesantă comunicarea cu clientul şi apoi tot procesul care rezultă în urma comunicării cu acesta. Este partea cea mai pasionantă şi provocatoare a activităţii atelierului nostru.

Vă e greu să vă despărţiţi de obiectele pe care le pictaţi?

Încă nu m-am vindecat de această problemă, dar m-am obişnuit cu ideea, deocamdată. Ţin foarte mult la creaţiile noastre. Fiecare piesă reprezintă un unicat şi sigur că despărţirea de un obiect cu atîta valoare nu este un lucru uşor. Dar le oferim cu toată plăcerea celor care le apreciază. Ai un sentiment puternic cînd ştii că obiectul creat de tine este pe mîini bune.

a consemnat Ana-Maria ONISEI

PUBLICITATE

A apărut noul număr Forbes România!

Citește despre cum au devenit senzațiile tari un pretext pentru o afacere de mari proporții. Vânzările de droguri legale depășesc în România 30 milioane de euro anual.

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Meciul secolului: Nabucco *vs* South Stream

– interviu cu Alexandros PETERSEN –

Care sînt principalele avantaje competitive ale proiectului Nabucco față de South Stream?

Nabucco e un proiect viabil, în comparație cu South Stream. Acesta este numai ceață geopolitică, cu scopul de a sabota Nabucco și de a descuraja actori principali, precum Turcia și Bulgaria, să participe la acest proiect orientat către Occident. 1) South Stream este prohibitiv de scump: prețul de 20-24 de miliarde de dolari menționat public de Alexander Medvedev, numărul doi al Gazpromului, nu e realist. 2) Capacitatea proiectată a South Stream, menționată de Gazprom – 61 miliarde de metri cubi pe an – nu este, cel mai probabil, fezabilă din punct de vedere tehnic pentru o conductă atît de lungă, submarină. 3) South Stream are aceeași problemă ca și Nabucco: lipsa gazului pentru a umple conducta.

Acesta e principalul tip de motive pentru care noul guvern al Bulgariei nu numai că s-a retras din proiectul South Stream, dar reevaluează toate proiectele energetice pentru teritoriul bulgăresc bazate pe Rusia. Vizita premierului Putin în Turcia, de la începutul lui august, subliniază neseriozitatea South Stream. Putin s-a întîlnit cu premierul Erdogan, chipurile, pentru a semna un acord care să permită conductei South Stream să treacă prin apele turcești, iar presa rusă a anunțat acest lucru ca pe o mare realizare. Dar acordul se referă doar la permisiunea acordată Rusiei de a începe testele privind posibilitatea ca gazoductul să treacă prin apele turcești. După ce acestea se sfîrșesc, Ankara va trebui să aprobe ruta printr-un acord separat. Aceasta evidențiază circul geopolitic pe care îl reprezintă South Stream.

Cum Rusia e un jucător major pe piața energetică atît în Ungaria, cît și în Austria, putem spune că Rusia e deja un jucător de facto în proiectul Nabucco? Cîtă influență poate avea Rusia asupra proiectului Nabucco, privind fluxurile energetice și prețurile?

Mult mai probabilă decît construirea vreodată a South Stream este posibilitatea ca firmele rusești – poate nu Gazprom, dar companii controlate de Kremlin – să ajungă să joace un rol în Nabucco. De fapt, folosirea energiei în scopuri strategice pe plan extern este acum politică de stat în Rusia. Așa că încorporarea companiilor rusești în proiectul Nabucco nu ar servi pentru atenuarea tensiunilor în regiune, ci ar submina, în schimb, întregul scop al proiectului, care este de a evita influența geopolitică a Moscovei asupra resurselor de energie ale Europei.

Dar de ce sînt Statele Unite mai preocupate de „independența energetică a Europei față de Rusia" decît state europene ca Germania sau Italia, care nu văd probleme în acordurile energetice bilaterale cu Kremlinul?

SUA sînt mai preocupate de securitatea energetică a Europei decît mulți dintre actorii europeni, deoarece Washington-ul vede tabloul de ansamblu, altfel decît responsabilii de la Berlin și de la Roma. Pentru Germania, prioritatea este relația ei cu Rusia, iar în Italia există o relație personală strînsă între Berlusconi și Putin. Lobby-ul de afaceri – energetice, și nu numai – face mari presiuni asupra guvernelor acestor două țări pentru a păstra legături strînse cu Moscova, deoarece acest lucru înseamnă că propriile investiții în Rusia vor rămîne bine protejate. SUA, în schimb, văd geopolitica energetică a Rusiei ca pe o amenințare la securitatea continentului european și la unitatea UE. Văd, de asemenea, că relațiile UE cu vecinii ei de la Marea Neagră și din regiunea caspică sînt periclitate de interesele energetice ale Rusiei în aceste regiuni. Deci, în esență, este vorba de o discordanță între viziunea globală a SUA și vederile mioape ale responsabililor germani și italieni.

Ce opțiuni reale are Europa pentru a face față în mod eficient presiunilor rusești de pe piața gazului? Import de gaze lichefiate (LNG), un NATO energetic?

Cea mai bună opțiune pe care o are la dispoziție UE în lupta cu presiunile rusești de pe piața gazului este să fie hotărîtă să construiască rute alternative către producătorii de la Marea Caspică și către cei din Orientul Mijlociu. Nu e vorba numai de Nabucco, dar și de conducta transcaspică din Azerbaidjan către Turkmenistan. Țările maritime din UE pot impulsiona dezvoltarea alimentării cu LNG, dar asta depinde de costuri.

Pentru ansamblul comunității transatlantice este important ca NATO să trateze securitatea energetică drept o problemă majoră: nu numai în termeni de protecție a infrastructurii, dar și în sens strategic. Alianța ar trebui să pregătească acorduri care să reglementeze reacțiile sale la amenințările energetice: întreruperile de energie, cartelurile energetice care acționează împotriva Alianței, atacurile la adresa infrastructurii energetice strategice și șantajele energetice care afectează politica externă a membrilor Alianței. Toate aceste amenințări reprezintă o realitate astăzi, iar NATO a rămas în urmă la multe capitole, în cazul în care își propune să atace o problemă de importanță strategică imensă pe continentul european: securitatea energetică.

***Alexandros Petersen** – expert american în geopolitica energetică a Eurasiei – este bursier „Dinu Patriciu" pentru Securitate Energetică Transatlantică și director asociat al Eurasia Energy Center din cadrul Atlantic Council of United States.*

Pavel K. BAEV

Planurile B ale Rusiei

Nimic nu atrage mai vehement atenția premierului Vladimir Putin decît comerțul cu gaz; și nimic nu îl supără mai tare decît atentatele la pozițiile Gazpromului pe piața europeană, poziții mult mai slabe decît sînt adesea înfățișate. Proiectul conductei Nabucco este în fruntea listei acestui fel de atentate, iar Putin și-a exprimat de multe ori iritarea în privința acestui demers politizat. Ipoteza de lucru la sediul Gazprom este că propriul proiect, South Stream, va lua un avans atît de mare, încît Nabucco va rămîne în urmă și se va prăbuși. Totuși, cum deficitul bugetului federal se apropie de 10% dintr-un PIB în scădere și cum veniturile tot mai mici ale Gazpromului impun reduceri drastice în programul său de investiții, consilierii lui Putin trebuie să ia în calcul și posibilitatea unui viitor diferit pe frontul gazului.

Cîntărind perspectiva în care conducta Nabucco chiar ar fi construită cu succes, iar conducta South Stream ar fi întîrziată, Moscova poate opta pentru a interzice conductei „ostile" accesul la sursele de aprovizionare, făcînd Azerbaidjan-ului anumite oferte pe care acesta să nu le poată refuza, în timp ce Turkmenistan-ul ar rămîne deconectat, pe celălalt țărm al Mării Caspice. Un asemenea sabotaj elegant l-ar bucura pe Putin, dar există și posibilitatea ca el să devină dornic de a explora oportunitățile de a exporta și gaz rusesc prin Turcia. Extinderea conductei Blue Stream ar face acest lucru posibil din punct de vedere tehnic, iar cîștigul politic ar consta în slăbirea legăturii dintre Nabucco și Caucazul de Sud. Nu există multe dubii la Moscova că pentru SUA principalul scop al acestei conducte, camuflat de discursul pe tema securității energetice europene, este deschiderea unei noi conexiuni occidentale pentru Azerbaidjan și pentru Georgia, așa că manevrele împotriva Washington-ului ar fi o victorie plăcută.

Cît despre mult-trîmbițatele planuri de „diversificare" ale UE, Moscova este înclinată să nu creadă acest lucru și să presupună că Nabucco nu va conta prea mult. Strategii Gazpromului se așteaptă ca accentuarea crizei să pună capăt optimismului „verde" privind „ferme de mori de vînt" și să decidă, dincolo de orice dubiu rezonabil, că gazul natural este cea mai eficientă și mai ecologică sursă de energie și că Rusia e furnizorul indispensabil.

Căutînd să pună în lumină aceste lucruri evidente, Moscova încurajează ambițiile Turciei de a deveni un „nod energetic", și nu doar un coridor de tranzit. Nabucco este o parte importantă din aceste ambiții, iar Rusia are toate motivele să presupună că, pînă la mijlocul deceniului viitor, Turcia – frustrată de eșecul încercărilor sale disperate de a adera la UE – va da clienților europeni bătăi de cap atît de mari în negocierile privind exportul de gaze, încît Gazpromul li se va părea un partener de vis.

Ceea ce face Nabucco atît de slab în faza de proiect și atît de vulnerabil la manipulări mai tîrziu este sprijinul Comisiei Europene pentru acest „diversificator", nu doar fără susținerea „campionilor" europeni ai energiei dar, de fapt, chiar împotriva dorinței lor. Gazprom ar putea considera South Stream prea scump pentru a fi realizat, dar strategia sa de a construi alianțe cu ENI, E.ON și Total s-ar putea dovedi invincibilă. Birocrații UE nu au nici resurse, nici idei pentru a salva Letonia și alte economii europene eșuate, astfel că infrastructura energetică a acestora ar putea fi în curînd scoasă la licitație – iar Gazpromul nu va pierde șansa să-și exercite puterea de cumpărare. Spre surprinderea fanclubului transatlantic al Nabucco, Rusia ar putea sfîrși prin a deține o bucată bună din această conductă, care va fi redusă la statutul de afluent minor al Gazpromului.

***Dr. Pavel K. Baev** este profesor cercetător la International Peace Research Institute din Oslo. Anterior a condus secția de studii politice și militare a Institutului Europei din cadrul Academiei de Științe a URSS.*

Fragmente dintr-un amplu dosar dedicat energiei, pe care îl puteți citi în Foreign Policy România, *nr. 12, care va apărea pe 14 septembrie.*

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

Tic-tac de lux

– ceasuri care măsoară clasa de lux –

Am un prieten interesat de ceasuri. Ştiam că citeşte reviste de specialitate, că ştie o mulţime de lucruri şi că e atent la tot felul de amănunte atunci cînd cumpără un ceas. Cînd şi-a luat, însă, o cutie cu un mecanism de întors ceasurile *(winder* se cheamă!), cutie pe care a dat o grămadă de bani, mi-am dat seama că e vorba de o pasiune serioasă.

Şi m-am gîndit la ceasurile din viaţa mea. Primul a fost „ceasul cu păpuşă". Un ceas vechi, care toată copilăria mea a stat în vitrina unei ceasornicării, pe o stradă ce ducea la gară, şi unde pînă tîrziu, după '90, puteai să vezi şi vreo doi lustragii. Era un ceas de masă (deşi, mai degrabă, de vitrină), rotund, sub care atîrna un leagăn. Iar în leagăn, o păpuşă mică, cu capul din porţelan, îmbrăcată într-o rochie vişinie, de catifea. Păpuşa se dădea uţa la fiecare secundă şi stăteam deseori, copil fiind, în faţa vitrinei, fascinată de ceasul cu păpuşă.

Apoi, mai e ceasul pe care mama mi l-a dat cadou chiar în ziua în care am devenit pionieră. Mic şi cu o curea subţire din piele maro, pe care-l purtam la mîna stîngă (normal), şi asta m-a ajutat să nu mai confund stînga cu dreapta.

Şi a mai fost Turnul cu Ceas din centrul oraşului meu. Era (încă este) reperul pentru toate întîlnirile importante. A fost construit de turci, mai întîi ca punct de observaţie, şi toate legendele care contează sînt legate de construcţia aceea care acum stă cam şui, iar la bază adăposteşte de vreo trei ani un bar (deşi turnul cu ceas e monument istoric).

Ceasuri la care se lucrează zeci de ani

De la primul meu ceas, lucrurile s-au schimbat tare mult. Nici ceasornicarii nu mai sînt ca altădată, bătrîni simpatici, meşterind printre rotiţe şi arcuri, cu o lupă ţinută între pleoape! Iar ceasurile parcă nu mai măsoară timpul, ci clasa socială din care faci parte. Un accesoriu şic şi scump.

Găsesc într-un ziar o notiţă despre „o tranzacţie" inedită, intermediată de un magazin din Bucureşti: „Un ceas din aur Audemars Piguet, în valoare de 35.000 de euro, a fost schimbat cu un automobil Jaguar. Dacă ar fi fost nou, ceasul ar fi valorat circa 80.000 de euro". Ce dă valoare unui ceas?! Ca necunoscător, mi-era greu să înţeleg cum ajunge un ceas să coste nu 80.000 de euro, ci 4-5 milioane de euro. Ei bine, la banii ăştia nu mai vorbim de un ceas, ci de o operă de artă, în spatele căreia se află munca a zeci de oameni, timp de zece (sau zeci) de ani. Am aflat asta de la Mihai Ceciu, ceasornicar de lux. Cel mai bun din România şi printre primii zece în lume, potrivit normelor internaţionale OMEGA. I-au trecut prin mînă sute de ceasuri, de toate mărcile. N-a fost nici unul căruia să nu-i dea de cap.

Cînd l-am întrebat ce dă, de fapt, valoare unui ceas („că pînă la urmă toate măsoară timpul, nu?!"), mi-a răspuns tot cu o întrebare: „Ce dă valoare operei lui Brâncuşi, de exemplu?... Că e doar o piatră cioplită, nu?!". Şi mi-a explicat în amănunt că trebuie să ştii fizică, matematică, studiul metalelor, noţiuni despre uleiuri, despre pietre preţioase, vopsele şi aşa mai departe, ca să reuşeşti să faci un ceas. „E extrem de multă cunoaştere înmagazinată într-un obiect atît de mic. Eu nu ştiu un produs mai scump pe unitatea de volum decît ceasul. Bine, există un produs mai scump, e vorba de diamant, dar acesta e un produs natural. Iar după ce la un ceas se munceşte ani de zile, e imposibil să-i pui preţ. Aşa că îl scoţi la licitaţie, dar nu ca ceas, ci ca obiect de artă."

Aflu că cele mai scumpe ceasuri din lume sînt disputate de două manufacturi celebre – Abraham Breguet şi Patek Philippe. Prima a refăcut un ceas al maestrului Breguet – Marie Antoinette, un ceas extrem de complicat la care au lucrat 20 de oameni timp de zece ani.

Ora exactă nu contează

Mai nou, ceasul e privit tot mai mult ca un accesoriu de lux. Ca un obiect care poate indica clasa socială din care faci parte („Arată-mi ce ceas porţi, ca să-ţi spun cine eşti!"). Sînt firme – spune Mihai Ceciu – care recunosc că niciodată clienţii lor nu cumpără ceasuri pentru că vor să ştie cît e ora. Timpul lor este organizat de secretare personale. Nu se grăbesc niciodată să prindă avionul, pentru că au unul numai al lor şi aşa mai departe. Cu toate astea, cumpără ceasuri. Ceasuri scumpe, împodobite cu rubine şi diamante, semnate de firme celebre. Le poartă sau le fac cadou.

Şi aici ajungem la o altă semnificaţie a ceasului. Aceea sentimentală, care marchează momente importante din viaţa ta. Ceasul pe care-l primeşti cînd te muţi în casă nouă sau cînd te căsătoreşti. Sau ceasul pe care ţi-l cumperi singur, ca suvenir, cînd eşti în vacanţă sau la primul salariu şi aşa mai departe.

Mai sînt ceasurile cu valoare istorică, care au aparţinut unor personalităţi. Recent, Mihai Ceciu a organizat o expoziţie cu ceasuri împrumutate de la Muzeul Ceasurilor din Ploieşti (reparate în laboratorul său) ori din colecţii personale. Unele dintre ele au fost expuse pentru prima dată în Bucureşti (cum ar fi ceasul lui Sadoveanu sau al Mariei Rosetti).

Istoria orologeriei în România nu este foarte lungă. Primele ceasuri de mînă s-au făcut prin anii '70, la Întreprinderea de Mecanică fină Bucureşti, unde se asamblau (din piese chinezeşti) vestitele ceasuri OREX (prescurtarea de la „ora exactă"). Mai este o fabrică în Arad, unde se fac ceasuri de masă (deşteptătoare!). Vizitez site-ul Fabricii Victoria şi aflu că: „În anul 1989 se făceau 1.000.000 de ceasuri, în diferite sortimente, cum ar fi: deşteptătoare, de perete cu pendul, de perete cu mecanisme quart".

Acum, fabrica s-a specializat în tot felul de aparate de măsură (contoare, în special), dar şi accesorii pentru industria mobilei. Înainte de 1990, existau cîteva secţii de ceasornicărie în cadrul unor Şcoli de meserii. Azi, în România, nu ai unde să înveţi meseria de ceasornicar. În urmă cu aproape 20 de ani, Mihai Ceciu, pasionat de electronică, fascinat de ceasurile digitale, apoi de cele electromecanice, dar şi mecanice, a învăţat meseria de la un ceasornicar din oraşul său natal, Ploieşti. I-a cerut să-l înveţe, în schimbul promisiunii că îi va vărui atelierul. Apoi, a ajuns la o renumită şcoală de orologerie din Elveţia, Wostep-Neuchatel. „A fost visul meu să ajung acolo. Ani de zile am strîns bani pentru asta. Dintr-un motiv foarte simplu: am vrut să fiu cel mai bun." Acum visul lui Mihai Ceciu este să scoată pe piaţă un ceas marcă proprie. Este motivul pentru care nu are un ceas la mînă. „Am văzut atîtea la viaţa mea, dar nu m-am hotărît la nici unul. Cu siguranţă o să port ceasul făcut de mine."

Va fi o serie de ceasuri de maximum 200 de exemplare, dar şi una foarte scurtă – cinci piese unicat, cu finisări diferite. Bineînţeles, ceasuri de lux, care – speră Mihai Ceciu – vor fi gata cel tîrziu anul viitor.

Fără falsuri

Experienţa din Elveţia, unde a primit şi oferte de lucru, i-a arătat lui Mihai Ceciu că orologeria nu este, nici pe departe, un domeniu marginalizat. Acolo, dar nu numai, ceasornicarul e privit nu ca un „meşteşugar", ci ca un artist. E o adevărată industrie, protejată de legislaţia internă (de exemplu, în Elveţia n-ai voie să intri cu un ceas fals. O cunoştinţă care călătoreşte frecvent în Elveţia mi-a povestit că a dus odată acolo un ceas la reparat. I s-au cerut actele şi a fost avertizată că, dacă se va constata că ceasul e fals, va fi distrus. N-a fost cazul...).

Colecţionari şi pasionaţi se întîlnesc pe forumuri, îşi dau sfaturi, schimbă între ei informaţii, ceasuri, accesorii. Pe Internet l-am găsit pe Claudiu M. Burlan, din Arad. Şi mi-a atras atenţia CV-ul lui: a treia generaţie de ceasornicari din familia lui, cu studiile făcute la British Horological Institute, plus alte cursuri în Elveţia. Claudiu Burlan a crescut într-o casă plină de ceasuri, desfăcute şi „făcute" de tatăl şi de bunicul său. Îmi povesteşte că, uneori, cînd se plictisea, cerea cîte un ceas şi-şi făcea de lucru cu rotiţele lui. La început, îi plăcea doar să demonteze ceasurile stricate şi să le lase mecanismele înşirate pe masă. La un moment dat, cînd a vrut să se mai joace cu un ceas, tatăl i-a spus că, de data asta, e o condiţie: „Ţi-l dau, îl desfaci, dar pe urmă trebuie să pui toate piesele la loc". S-a chinuit o vreme, dar a reuşit. De atunci, cînd voia să se relaxeze, mai repara cîte un ceas. La liceu, a mers la Mecanică fină, unde era „ceasornicarul clasei". Pe cînd avea 18 ani, un amic de-al tatălui său, colecţionar, a adus la reparat o pendulă veche, din care lipsea mai bine de jumătate din mecanism. Tatăl i-a spus: „Dacă o repari, banii vor fi ai tăi!". A muncit mai bine de o lună, iar cînd a terminat a fost „numit oficial" de către tatăl său – ceasornicar.

A lucrat apoi la Fabrica de ceasuri din Arad, iar după 1989, a înţeles că a fi ceasornicar nu e doar o meserie sau o pasiune, şi a căutat să-şi perfecţioneze pregătirea. Aşa au urmat şcolile din străinătate.

Cel mai important lucru pe care l-a învăţat acolo spune că este, poate, responsabilitatea lucrului pe care-l face. „Cu plăcere şi din plăcere. Motiv pentru care refuz să repar ceasuri false."

Claudiu Burlan a lansat şi pagina de Internet www.ceasornicar.ro. Tot pe Internet există o adevărată dezbatere despre originea celor care au pus bazele vestitei companii americane Benrus (unul dintre principalii furnizori de ceasuri pentru armata americană şi de instrumente de bord pentru aviaţia din SUA, în anii '60-'70). Colecţionari pasionaţi au postat documente care arată că fondatorii Benrus ar fi fost imigranţi români.

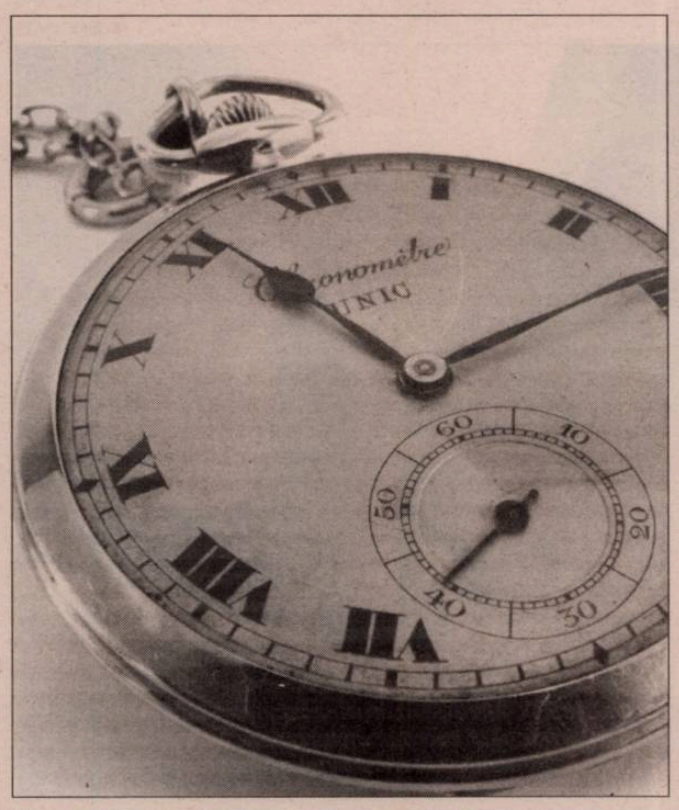

În România intră anual milioane de ceasuri. Valoarea multora este sub 1 euro. Ceasuri din plastic, făcute pe bandă. Mai degrabă jucării, decît ceasuri. Multe se regăsesc în pungile cu pufuleţi, ca premiu...

Piaţa ceasurilor de lux este, în mod firesc, foarte restrînsă. Aşa cum e cea a produselor veritabile, într-o lume în care există parcă un flagel al falsurilor.

Există studii care arată că un diamant de peste 1 karat poate fi cumpărat de 5% din populaţia globului. Unul de 5 karate poate fi cumpărat doar de 1% din populaţia globului. Cu cît e mai mare, cu atît scade numărul persoanelor care şi-l pot permite. Aşa e şi cu ceasurile adevărate.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Ochii din cer.** Capitala Marii Britanii, Londra, este, probabil, cel mai bine supravegheat oraş din lume. În fiecare clipă, sute de mii de camere video scrutează şi înregistrează tot ce se petrece în oraş. Greu de găsit un spaţiu intim, un colţ de stradă întunecat, un tăpşan unde nu se filmează. Şi totuşi... doar un delict din 1000 este dovedit cu ajutorul reţelei de supraveghere video (CCTV) instalate de autorităţi în ultimii 10 ani. Într-un raport intern al Poliţiei se arată că cele peste un milion de camere amplasate în capitală nu sînt de ajutor decît rar în rezolvarea unor dosare criminale. Într-o lună, doar 8 din cei 269 de suspecţi de tîlhărie au fost identificaţi cu ajutorul sistemului de supraveghere. „CCTV produce efecte minime la nişte costuri imense" – a declarat David Davis, fost ofiţer sub acoperire. În Marea Britanie, cheltuielile legate de întreţinerea acestor sisteme video se ridică la 500 de milioane de lire sterline în fiecare an. Sistemului CCTV i se mai reproşează şi faptul că se bazează, adesea, pe intruziuni în sfera privată. Raportul dat publicităţii recent ar trebui să provoace o dezbatere, o regîndire a întregului sistem de supraveghere – a mai adăugat Davis. Pe de altă parte, susţinătorii acestui sistem sînt de părere că supravegherea video este şi o formă de prevenţie a infracţiunilor, camerele video fiind un fel de „ochi de poliţist" acolo sau atunci cînd nu există poliţişti. Chiar dacă nu ajută la rezolvarea delictelor, „îi ajută pe oameni să se simtă mai siguri". (după *BBC)*

● **Nici becurile economice nu sînt bune.** În urmă cu cîteva luni, mai multe state europene, între care Franţa şi Germania, au anunţat că vor renunţa la becurile cu incandescenţă în favoarea lămpilor fluorescente, mult mai eficiente din punct de vedere economic. Din grijă pentru mediul înconjurător şi pentru a preveni încălzirea globală, cele două ţări vor retrage treptat de pe piaţă toate becurile cu filament sau incandescenţă (care consumă multă energie – deci reprezintă un pericol pentru mediu). Mai mult: cetăţenii acestor ţări sînt încurajaţi (ba chiar, de la un punct încolo, obligaţi prin lege) să-şi cumpere becuri economice. Simultan, o conferinţă a miniştrilor Mediului reunită sub egida ONU a ajuns la concluzia că, de fapt, becurile economice nu reprezintă o alternativă viabilă; în orice caz, nu protejează mediul: lămpile fluorescente conţin mercur, un metal foarte toxic, greu de eliminat. Soluţia propusă: înlocuirea becurilor economice cu diodele luminoase (led). Primele led-uri comerciale, montate pe dulii convenţionale, au început deja să apară în Germania. E posibil ca în următorii ani să devină obligatorii. În aşteptarea unei decizii definitive, germanii îşi văd în continuare de treabă. Şi ţin lumina stinsă: după cum se ştie, sînt foarte economicoşi. (după *Die Welt)*

IAR LUCRĂM CU CIFRE EXAGERATE: 42 DE KILOMETRI DE AUTOSTRADĂ PUTEAU SĂ MUTE FRUCTELE ŞI ZARZAVATURILE PE POZIŢIA 69, SPRE UN LOC MARCAT CU SEMNUL „ETC."?

● În cîteva staţii de autobuz din Bucureşti, reclame foarte vizibile pentru un deodorant, sub această constatare fermă: „9/10 dintre români sînt deranjaţi de mirosul transpiraţiei din mijloacele de transport în comun...". 9 români din 10? Iar lucrăm cu cifre exagerate. (**R. C.**)

● Din ciclul „Vorbeşte Boc": „În acest moment avem garanţia că de Ziua Naţională a României cei 42 de kilometri de autostradă vor fi terminaţi". Şi ce legătură e între una şi alta? Doar dacă nu cumva are de gînd să organizeze, de 1 Decembrie, o defilare Cluj-Turda... (**M. V.**)

● De cînd au început să lucreze pe o stradă din apropiere (de mai bine de o săptămînă), muncitorii au reuşit să ne lase fără apă de trei (3) ori... (Şi e cel puţin ciudat, pentru că – de regulă – ei *nu* lucrează!) Cei care lucrează la faţada casei noastre fac pipi în curtea din spate şi au tras nişte dungi oranj pe faţadă pentru că aşa au vrut muşchii lor – „ceva frumos", vorba lui Vintilă Mihăilescu... Iar dacă faţada trebuia reparată şi noi am fost de acord, *nimeni* nu ne-a întrebat dacă sîntem de acord cu reasfaltarea străzii respective, care-a blocat traficul pentru cîteva luni bune... Am rămas, tot de cîteva luni bune, şi fără Piaţa Amzei, dar în cortul din stînga (uriaş!) se vînd flori în continuare – nu puteau să mute fructele şi zarzavaturile acolo, sau să împartă spaţiul cu florile?! Că nu-s atîtea nunţi, botezuri şi înmormîntări într-o zi cîte flori sînt acolo... În fine, Bucureştiul s-a umplut de flori, „ceva frumos", nu-i aşa, deşi cu totul *altele* sînt priorităţile: mai multă curăţenie, repararea gropilor (străzi + trotuare) etc. Am ajuns la concluzia – inspirată de practica cotidiană – că nu doar muncitorul român e un stupid, dar că românii, de cîte ori fac ceva în comun, sînt varză. Şmecheria fiecăruia dăunează grav interesului (şi inteligenţei) colectiv(e)... (**a. l. ş.**)

Cu ochii-n 3,14

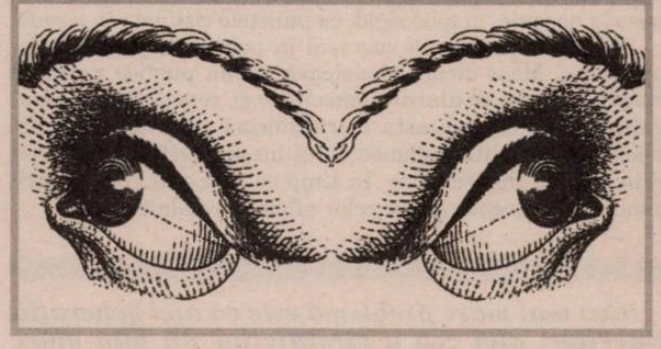

● O englezoaică a petrecut o noapte întreagă în sediul unei primării din Franţa pentru că a crezut că denumirea „Hotel de Ville" înseamnă (nu?) „hotelul oraşului". Povestea e mai lungă (englezoaica s-a dus la „toilettes", omul de pază a închis uşa înainte să plece etc.), iar biletul pe care l-a scris tînăra (într-o franceză ezitantă), lipindu-l pe uşa Primăriei, era înduioşător... Dar nici francezii n-au motive de bucurie: un sondaj despre aptitudinile la limba engleză ale europenilor i-a plasat pe poziţia 69 (nu credem să fie vreo ironie...), urmaţi doar de albanezi şi de kosovari. Morala ar fi că englezii şi francezii continuă să nu se înţeleagă. (**a. l. ş.**)

● Un individ din parcarea publică din faţa Teatrului Naţional încerca să mă dirijeze spre un loc marcat cu semnul, pentru persoane handicapate. Am deschis geamul şi i-am arătat semnul. Omul a făcut un gest cu mîna, cum că nu e nici o problemă. Apoi a venit şi argumentarea sa verbală: „Vino fără grijă, că azi stă acasă". Handicapatul? (**A. M.**)

● Deşi îmi sînt antipatici toţi cei care îşi bat joc de indicatoarele sau afişele care ne anunţă/roagă/pun în vedere să nu parcăm în cutare loc, să nu trîntim nu ştiu ce uşă etc., trebuie să recunosc că mă amuză cîteodată ce le poate debita unora mintea. Pe o plăcuţă din Parcul Herăstrău cineva a făcut o mică modificare: „Nu călcaţi iarba, fumaţi-o!". (**R. T.**)

IAR LUCRĂM CU CIFRE EXAGERATE: O MIE DE FUMURI ŞI-AU PROPUS DOUĂ LUCRURI – „NU VORBI DOAR CU TREI FEMEI" ŞI „ANUL VIITOR, FIŢI PARTENERII PUBLICULUI CU PATRU COPANE"

● Pasiunea românilor pentru *gadget*-uri a depăşit orice limite. Dacă i-am înţeles pe ciobanii cu celular, căci din vîrful muntelui trebuia să comunice cumva cu stîna, sau pe studenţii „autişti", care merg pe stradă cu căştile în urechi pentru a nu mai fi poluaţi fonic de zgomotele oraşului, n-o să-i înţeleg niciodată pe bugetarii care se plîng de salarii mici, dar îşi fac credite ca să-şi cumpere telefoane de o mie de euro, sau pe comercianţii cu iPhone din Piaţa Obor, conectaţi la net ca să vizioneze manele pe YouTube. Vom vedea în curînd gunoieri cu laptopuri şi biciclişti cu GPS? (**A. P.**)

● Personal, mi-a plăcut cînd Madonna a fost huiduită după penibilul ei discurs antidiscriminare de la Bucureşti. M-am săturat pînă peste cap de vedete cu fumuri mesianico-umanitare, care habar n-au despre ce vorbesc, dar îşi dau cu părerea în toate cele ale lumii, pentru că dă bine şi se poartă. În plus, am observat că, cu cîteva excepţii (cum ar fi U2 sau Susan Sarandon), angajarea civică stridentă este invers proporţională cu talentul respectivelor vedete, ba chiar şi cu inteligenţa lor. De-asta purtătoarele de cuvînt ale pseudo-umanismului corect politic se numesc Madonna şi Angelina Jolie, şi nu Tina Turner sau Meryl Streep. Pesemne simţi nevoia să pretinzi că îţi pasă de discriminaţii şi săracii lumii ca o justificare în faţa săracilor amăgiţi care au dat bani pentru un concert şi au văzut o şuşă cu efecte speciale. (**M. Ş.**)

● În vreme de criză, bulgarii vor să desfiinţeze toate agenţiile guvernamentale şi să trimită o parte dintre funcţionari, din spatele birourilor, în teritoriu, relatează Hotnews.ro. Dacă pun în practică ce şi-au propus, aştept cu nerăbdare bulgarizarea României. (**M. Ş.**)

● Două lucruri am aflat în ultima mea vizită la ţară: numărul vacilor de pe izlaz a scăzut dramatic, astfel că Primăria a ridicat taxa de păşunat (bunicu' zice că sătenii cumpără acum lapte la cutie de la magazin, e mult mai ieftin decît să ţii o vacă), iar în centru se construieşte un stadion modern care va avea şi parcare (bunicu' zice că sătenii şi-au adus scutere la mîna a doua din Italia). Şi mai zice bunicu' că anul viitor va bea bere la pet, că din cauza furtunilor de pînă acum n-au mai rămas prune de făcut ţuică. La plecare mi-a cerut să-i cumpăr un telefon mobil „cu scrisu' mare". (**M. C.**)

● E limpede, din ce în ce mai limpede, că atunci cînd monseniorul sud-african Desmond Tutu a rostit celebra sa idee „Nu vorbi doar cu prietenii tăi, asta e uşor. Stai la masă şi discută cu duşmanii tăi", nu s-a gîndit la acea ţară din sud-estul Europei unde prietenii te mănîncă de viu dacă te prind că stai la masă cu duşmanii lor. (**R. C.**)

● Fraza săptămînii a fost emisă de ayatollah-ul iranian Ahmad Khatami, care a criticat iniţiativa preşedintelui de a propune trei femei în Guvernul de la Teheran: „Islamul respectă femeile. Dar asta nu înseamnă că trebuie să le numim în poziţii sociale importante". (**C. G.**)

● Jonathan Lee Riches a intentat de-a lungul anilor peste 4.000 de procese în toată lumea împotriva mai multor oameni, instituţii, obiecte şi concepte. Omul i-a chemat în instanţă pe Che Guevara, Turnul Eiffel, Partidul Nazist al lui Adolf Hitler, Google, Imperiul Roman, Magna Charta, Platon, Zeii Nordici ş.a., şi, deşi în multe jurisdicţii a primit interdicţie de a mai lansa procese, acum dă în judecată *Cartea Recordurilor Guiness* pentru că vrea să-l includă drept „cea mai litigioasă persoană din lume" în ediţia de anul viitor. Un amănunt: Jonathan Lee Riches este momentan încarcerat pentru fraudă, dar mai are doar trei ani şi iese. (**M. C.**)

● În autobuz, vocea unei doamne face un îndemn dintr-un difuzor: „Stimaţi călători! Plata taxei de călătorie se regăseşte în calitatea serviciului de transport public prestat de RATB. Alegeţi statutul de călători corecţi şi fiţi partenerii noştri pentru un transport civilizat. Vă mulţumim!". „N-aveţi pentru ce", par a spune, tacit, călătorii. (**D. S.**)

● Toată lumea s-a inflamat pentru reacţia publicului de la concertul Madonnei. Dar nimeni n-a remarcat că huiduielile au fost aproape concomitente cu discursul. Nu denotă asta un public foarte bun vorbitor de limbă engleză? (**S. G.**)

● Am aflat dintr-o reclamă la TV că a apărut puiul familist, cel cu patru copane. Deci să nu ne mai certăm ca chiorii, că picioare există pentru toată lumea. (**S. G.**)

Agnes HELLER

După 20 de ani

– în Ungaria, o pagină nouă trebuie întoarsă –

Povestea ultimelor două decenii, perioada trecută de la „schimbarea de regim" care a adus un sistem cu adevărat democratic de guvernare, este una nouă pentru Ungaria. Și, în același timp, una veche. Dumnezeu i-a eliberat pe evrei din sclavia egipteană pentru ca aceștia să nu-și aleagă alt dumnezeu decît pe el: ei trebuie să respecte Legea pentru a nu mai fi sclavii unui despot. La-nceput a fost mare bucurie. Dar cînd lucrurile n-au mai mers atît de bine cum și-au închipuit, au vrut imediat să se-ntoarcă în Egipt și-au început să slăvească vițelul de aur. Pe scurt, cam același lucru s-a întîmplat și în Ungaria în ultimii douăzeci de ani.

Aceia care au cunoscut în mod direct servitutea și oprimarea și pentru care libertatea este valoarea cea mai mare și darul cel mai de preț n-au încetat să se bucure pînă în ziua de azi. Eu însămi fac parte din această tabără. Schimbarea de regim, în ce mă privește, a fost un miracol pe care ți-l dorești, dar nu speri să-l vezi înfăptuit, și așa a și rămas. Cum ar fi scris Janos Vajda în poemul său din 1876, „După 20 de ani": orice ar fi făcut femeia pe care o apostrofase în ultimii douăzeci de ani, ea rămînea femeia căreia îi declarase dragostea. Tot ceea ce sper – ca să rămîn la Janos Vajda – este să putem produce o poveste la fel de frumoasă cu titlul „După 30 de ani".

Speranța asta e mai mult decît o dorință deșartă. Un schelet de instituții democratice a fost prezent în principiu încă de la bun început, iar acele instituții sînt supuse constant ajustărilor și corecțiilor. În ultimii douăzeci de ani, Ungaria a devenit un stat membru al Uniunii Europene, iar prin asta aproape că i-a făcut pe unii să uite cu totul (așa cum și noi, din păcate, am făcut-o) că am fost de partea rea în ambele războaie mondiale. Aș zice că de astă dată, în fine, țara s-a alăturat părții victorioase. Ceea ce lipsește este un spirit democratic, gustul întreprinderii, al curajului și al patriotismului – valori cam absente. Și nu printre membrii clasei politice, ci printre cetățeni, tineri și bătrîni deopotrivă. Dacă m-aș apuca să enumăr cauzele, lista ar fi nesfîrșită, mai ales pentru că știu că ceilalți ar cita cauze diferite și ar da vina pe ceilalți actori politici. Este deci mai rezonabil să descriu circumstanțele și detaliile.

Înaintea schimbării de regim, cei mai mulți unguri, dacă ar fi fost întrebați ce țară democrată preferă, s-ar fi gîndit la vecina noastră prosperă și fericită, Austria. Nu neapărat ca un model de democrație, ci ca prosperitate. Dacă Ungaria ar fi reușit să se elibereze în 1956, poate că și noi am fi trăit într-o oarecare prosperitate. Dar condițiile de trai s-ar fi îmbunătățit și dacă am fi sărit din barca sovietică de capul nostru, în 1989, sau dacă Uniunea Sovietică nu ar fi făcut implozie. Cîtă vreme lucrurile nu s-au petrecut așa, nici un stat occidental nu a avut vreun cuvînt de spus în prosperitatea Ungariei. Țara a rămas relativ săracă, moștenind datoriile făcute în ultimul deceniu și mai bine de domnie a lui Kadar; ca atare, nivelul de viață al unui segment important de populație a coborît mult sub ceea ce fusese înainte. Deloc surprinzător, în aceste condiții, că aceia care erau în această situație au început să ducă „dorul Egiptului"; oricît de îngrijorătoare, victoria socialistă în alegerile generale din 1994 a fost de înțeles. Ea a semnalat totodată slăbiciunea mentalității democratice, o devalorizare a conceptului de libertate. Oare acel succes strivitor era cu adevărat un vot pentru partidul socialist ungar sau chiar pentru moștenirea lui Janos Kadar?

Oamenii politici au demonstrat că nu au experiență în jocul politic democrat. N-au avut nici șansa, nici timpul să îl învețe, ca atare au continuat să facă ceea ce știau sau fuseseră învățați. Cînd sînt în opoziție (cu tot respectul pentru excepții), ei nu se comportă ca opoziția unui guvern ales în mod democratic, ci ca opoziția la o dictatură de partid. Ca și cum doar ei ar purta steagul cinstei împotriva necinstei. Cînd însă devin partid de guvernămînt (iar aici este greu să te gîndești chiar și la o singură excepție semnificativă), ei continuă același joc politic paternalist și populist, indiferent de vîrstă.

Un politician democrat are nevoie de anumite îndemînări democratice. Are nevoie de contacte flexibile cu toți jucătorii care participă la consensul democratic. Foarte puțini politicieni din Europa de Est – se pare – au învățat această abilitate. Mai mult, de la o populație școlită în democrație este de așteptat un anumit respect pentru cei care sînt în posturi înalte, indiferent cine le-ar ocupa. Nu doar că această capacitate nu se dezvoltă, dar – în ultimii cincisprezece ani – s-a deteriorat.

Forțele extremiste, antidemocrate și rasiste, ca și organismele politice aferente cîștigă teren. Dreapta le acceptă sprijinul adeseori, și încă și mai frecvent exploatează lipsa de respect pentru normele democratice, pentru a-și atinge scopurile. Stînga se simte de multe ori mai sigură protejîndu-se cu formalități legale, decît mobilizînd opinia publică. Punctele politice cîștigate în Parlament (decisive, desigur) sînt puse în opoziție, în mod rigid, cu punctele cîștigate în stradă.

Se spune adesea că succesul în politică depinde de comunicare. Mass-media modelează opinia publică preluînd sloganе din vocabularul democratic și repetîndu-le papagalicește, crezînd că asta îi transformă automat în democrați. O mentalitate democratică nu se verifică însă decît prin acțiuni democratice, în timp ce succesul comunicării depinde de receptivitatea celor aflați la celălalt capăt.

Cea mai mare problemă este că nici generația tinerilor, nici cea a vîrstnicilor nu pun mare preț pe libertatea personală.

Idealurile sînt, la rîndul lor, în suferință. Stînga operează cu tradiționalul său talcioc. În alte condiții, unele dintre aceste idealuri ar putea fi chiar productive. Unul dintre acestea, de exemplu, este ideea social-democrată a statului asistențial; din nefericire, o condiție obligatorie pentru ca politica unui asemenea stat să funcționeze este un grad preexistent de prosperitate. În momentul de față, pentru Ungaria, așa ceva nu poate fi decît un vis. Dar dreapta adoptă și ea ideologii vechi, fără să le dea un sens nou. Cea mai proastă este, poate, ideea patriotismului, deși politicianismul simbolic nu joacă decît un rol foarte mic aici. A fi un bun cetățean face dintr-o persoană un bun patriot. Dar cea mai mare problemă este că nici generația tinerilor, nici cea a vîrstnicilor nu pun mare preț pe libertatea personală.

Există probleme serioase cu tînăra generație nu doar în Ungaria, ci în aproape toate statele membre ale UE. S-ar părea că democrațiile moderne ale Europei – spre deosebire de SUA – au fost incapabile să-i facă pe tinerii lor să prețuiască libertatea sau să practice democrația. În Ungaria, pentru a complica și mai mult problema, vechea generație are o memorie foarte scurtă. Pare să fi uitat de poliția secretă, de informatori, de recurgerea, devenită rutină, la ipocrizie, șmecherie și minciună pură și simplă. În schimb, crește nostalgia pentru parcela de pămînt care suplimenta salariile de cooperativă agricolă și pentru zilele de lucru asigurate. Unii își trag inspirația din ideologia vremurilor horthyste de dinainte de război, o epocă pe care puțini au prins-o, și-s fericiți să o bage pe gîtul celorlalți, desfășurînd o hartă a Ungariei Mari și blestemînd toți vecinii Ungariei. Există acum tineri care n-au trăit niciodată sub un alt sistem politic decît cel prezent; nu-i de mirare că nu pot să vadă decît părțile negre ale capitalismului și libertăților care decurg din el. Mișcările și partidele care au adus schimbarea de regim sînt și ele parțial vinovate de asta. Libertatea – personală, de asociere, religioasă și de expresie – a fost atît de mult timp luată de bună, ca o valoare indiscutabilă, încît nimeni n-a observat că nu toți erau de acord cu ea. Noi, reprezentanții intelighenției ungurești democratice, trebuie să admitem faptul că și noi sîntem răspunzători pentru tot ceea ce s-a întîmplat în anii schimbărilor furtunoase și pentru ce se întîmplă acum.

Nu am fost capabili să comunicăm imaginea și cunoașterea noastră despre lumea nouă în care-am intrat. Poate că am fost atît de preocupați de agenda politică a zilei, încît am neglijat să luăm în calcul implicațiile mai largi și interconexiunile acestei lumi noi. Oare oamenii chiar înțeleg, deși poate doar o minoritate, regulile și șansele lumii în care trăim acum? Dacă spunem capitalism, ei se gîndesc la privatizări, pierderi de locuri de muncă și capital străin. Ce știu oamenii despre piață? Oare chiar știu ce se înțelege prin piață liberă, regularizare și intervenție a statului? Ce știu despre democrație? În cele mai multe cazuri, se reduce la ideea că există un parlament inutil, partide care se ceartă, politicieni corupți, minciună și birocrați care nu fac nimic, dar sînt nebuni de putere și extrem de bine plătiți. Asta este o caracterizare nedreaptă chiar și a partidelor politice existente acum în Ungaria și a oamenilor săi politici, oricît de slabă este prestația lor. Iar cînd e pusă întrebarea ce trebuie făcut în actuala situație, răspunsul este cel mai adesea: nimic. Numai amenințări, văicăreli și „ceilalți sînt de vină".

Politicienii nu-și pot permite luxul de a-și alege un alt popor, dar aleg oare ungurii pe cei mai buni care să-i conducă?

Populația Ungariei e mai puțin pregătită să folosească oportunitățile care i se oferă. Nici acelea aduse de schimbarea de regim, nici acelea rezultate din intrarea în Uniunea Europeană. Mult mai puțini tineri unguri, față de tinerii altor țări din Uniunea Europeană, sînt dispuși să riște să lucreze în străinătate; cei care o fac sînt de obicei cei mai bine pregătiți, adică fix cei de care este mai mare nevoie în Ungaria. Mulți n-au nici un chef să plece, oricît de aproape, pentru a-și încerca norocul în altă parte, chiar și în interiorul Ungariei, preferînd să se descurce cu ajutorul de șomaj.

Mobilitatea există acolo unde nu a funcționat paternalismul socialist. E timpul să ne dăm seama că ultimii ani ai domniei lui Kadar și-au pus amprenta pe caracterul unguresc. Au ajuns să fie „cele mai bune barăci" din lagărul socialist „cele mai proaste", după 1989? Cum vom reuși să ne eliberăm pînă la urmă de moștenirea epocii Kadar?

Numai dacă vom arunca peste bord această povară vom putea să scriem un bilanț mai vesel „după 30 de ani". Politicienii nu-și pot permite luxul de a-și alege un alt popor, dar aleg oare ungurii pe cei mai buni care să-i conducă? Nu e vorba de a ști cine a început una sau alta: n-ar trebui să fim atît de infantili încît să ne certăm întruna, pînă murim de bătrînețe. Doar prin eforturile celor care joacă un rol în politică – alegători și aleși deopotrivă – va reuși Ungaria să se elibereze de povară. O pagină nouă trebuie întoarsă – pentru toată lumea și de toți laolaltă.

Apărut în *The Hungarian Quarterly* 193 (2009). Obținut prin Eurozine (www.eurozine.com). © Ágnes Heller/*The Hungarian Quarterly* © Eurozine

Ágnes Heller *(n. pe 12 mai 1929 la Budapesta) a fost, inițial, o gînditoare marxistă. Ulterior, a evoluat spre o poziție liberală. A predat filozofia la Universitatea din Budapesta. În 1977 a emigrat în Australia, iar din 1986 s-a stabilit în SUA. Dintre cărțile sale, în limba română a apărut* Fiorul evocării unor lumi ucise, *la Editura Hasefer.*

traducere de Alex. Leo ȘERBAN

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **291** ● 10-16 septembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

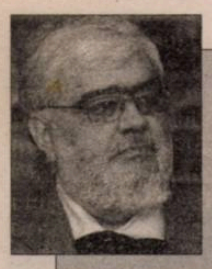

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Cine
pe cine prostește“

pagina **3**

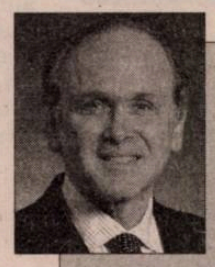

Daniel Yergin
„Petrolul
nu moare“

pagina **21**

1989-2009. Două decade în care

PRESA

CREȘTE SAU DECADE?

„Se pare că ziarele sînt incapabile să facă diferența între un accident de bicicletă și prăbușirea civilizației.“

GEORGE BERNARD SHAW

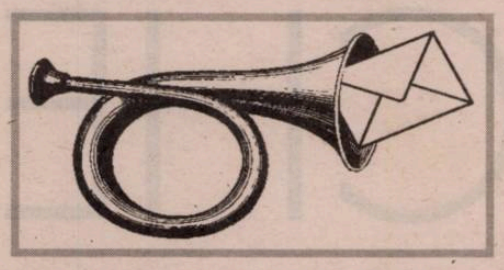

Nr. 288: Scrisoarea lui Liviu Popescu, „De ce noi, românii, sîntem atît de...?“

Şi mai departe?...

De acord cu ideea de neaoş, din articolul dvs. Las la o parte politicul pentru că: la fotbal, agricultură şi politică, se pricepe tot românul, nu-i aşa?

Nu doresc o polemică pe seama acestui articol (aş vedea mai degrabă o dezbatere, pe 2-3 numere, asupra posibilităţii păstrării valorilor artei şi obiceiurilor româneşti). Am o nelămurire şi m-ar fi interesat soluţia dvs. după ce faceţi acea expunere legată de păstrarea românismului – asta mi-a plăcut să extrag din articol.

Prima întrebare, legată de: „...Eu, da, m-aş fi dus la Horezu... să văd dacă mai este cîrciuma aceea..., să văd niscai fete frumoase..., să admir în tăcere cele două, trei clădiri vechi...“, deci prima întrebare este dacă nu credeţi că involuţia tradiţionalismului, popularului – în sensul artistic – este legată de economic şi material? Am senzaţia că lipsa resurselor materiale moderne (conturi, credite, BMW-uri, termopane...) şi informale (show-uri, *Din dragoste...* sau din altceva – nu ştiu pentru că nu le urmăresc! –, becalisme cu sau fără ghiuluri şi Merţane, jurnale TV pline de Cel mai..., Cea mai...) a constituit o barieră în faţă alterării etnicului autohton, a păstrat unicitatea datinilor, a obiceiurilor, a portului. Incomparabilă mămăliga ţărănească făcută la ţară, în tuci, pe pirostrii, tăiată cu sfoara, faţă de cea făcută pe aragaz (plită electrică!), cu mălai de la supermarket, în vase de inox cu fund de teflon...

Revin, izolarea cred că a fost factorul ce a păstrat unicitatea şi valoarea!? *(n. red.: unde puneţi dvs. semn de exclamaţie, noi ne-am îngăduit şi un semn de întrebare.)*

A doua întrebare: dvs. ce-aţi fi făcut? Aţi fi ales un trai mai uşor, mai rapid în a face bani (eternul „ochi al dracului“!), aţi fi ales industrializarea (Brifcor – apropo de frucadă –, tractor cu remorcă...) sau aţi fi rămas la căsuţa cu pridvor acoperită cu şindrilă sau stuf, la carul cu boi, la...? Oricum, nu vedeţi că nici vremea, nici vremurile nu mai ţin cu noi? *(n. red.: noi aici, la acest semn de întrebare, am exclama: nici chiar aşa!)*

Concluzie – a mea!

Nu te poţi împotrivi dorinţei umane, fireşti, de a trăi mai uşor, mai „bine“, mai „ca alţii, că uite ei ce au...“. Ştiu, se distrug multe: cultura, natura, umanul..., dar?! Cum vedeţi o rezolvare? Să nu-mi spuneţi că trebuie fonduri investite, directe (aici iarăşi e o discuţie de unde n-aş vrea să dispară tentaţia, corupţia, păcăleala...); iarăşi ajungem la pervertirea spiritului! Să fie Culturalul şi Turismul cele care pot să protejeze şi să popularizeze acest etnic? ONG-uri, fonduri atrase UE...? Un minister nou sau una, două, trei... direcţii? Probabil că... ultima variantă!!

Dan BOŢEŞTEANU
dbotesteanu@gmail.com

Nr. 287: *„Mitică“*

Despre Mitică şi mitici

Mitică de pe vremea lui Caragiale şi din perioada interbelică era un tip jovial, guraliv, pus pe glume şi farse, dar civilizat, ceea ce îl făcea să fie simpatic.

În perioada comunistă, nemaiavînd spaţiu de desfăşurare, a cam dispărut din peisaj.

A venit postcomunismul şi Mitică a reînviat, dar la alte dimesiuni. Îi vezi astăzi pe mitici – care de care mai dolofan, mai obraznic, mai agresiv, mai mitocan. Toată lumea este a lui Mitică, mai ales că posedă o maşină luxoasă, căci – nu-i aşa – gradul de inteligenţă al lui Mitică este direct proporţional cu numărul de cai putere şi cu dotările de fiţe ale maşinii. Nu poţi fi un adevărat Mitică dacă nu posezi un Maybach sau un Lamborghini.

Dacă în trecut pe Mitică îl cunoştea doar cercul de prieteni în care se învîrtea, azi îl cunoaşte toată lumea, căci d-aia avem TV.

Ce este tragic este faptul că Mitică face politică, s-a integrat în clasa sus-pusă care ne conduce destinele.

Ardelenii şi bănăţenii îi dădeau lui Mitică o alură peiorativă, dar de cînd i-au părăsit nemţii, au început şi ei să devină încet, încet, mitici.

Cu stimă,

M. COSTEA
str. Cameliei, nr. 16, bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

Actualităţi

Un moft!

„Toţi zeii! toţi au murit! toţi mor! numai Norocul trăieşte şi va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca şi el!“

Toţi, într-adevăr, numai Norocul şi Nenea Iancu nu. Şi prostia...!?

Ubicuă! E *„criză, mă-nţelegi, care poţi pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă... S-a isprăvit“*. Şi de aici întrebarea care, precum odinioară un alt spectru celebru, tulbură mii de inimi slabe de amploiaţi: *„Nu cumva te-a suprimat şi pe dumneata?“*.

Un vechi program, iluminist, utopic bineînţeles, mi-a venit din nou în minte şi inimă recitind *Diplomaţie*: să instituim un soi de program naţional *„Caragiale pentru to(n)ţi“*.

Să instituim! Cine? Noi şi ai noştri, caragialieni prin electţie, pentru că pe alţii nu putem conta. Ştiu că nici un ministru (care va cita inept şi interesat din Caragiale) nu va iniţia vreodată aşa ceva. Mai ştiu că nu trebuie să te sminteşti crezînd în vindecarea universală a prostiei.

Cum poate arăta în practică un astfel de program? Ca orice utopie este o imposibilitate. Şi totuşi... Mă mînă în luptă acest crez: nu se poate pentru ca să nu te ruşinezi şi să continui să citezi (reciţi) incontinent din „Babacu“ după ce l-ai citit.

Cînd toţi zeii au murit, cînd nu mai credem în nimic, am această ultimă credinţă: lectura scripturilor Babacului, a „Evangheliei după Luca“ poate fi salvatoare.

La felul cum arată lumea românească astăzi este, desigur, ultima soluţie.

Vă chem la lupta cea mare!

Pentru început vă propun un flashmob pe *Telegramele* babachii.

Cristi SESERMAN
cristian.seserman@gmail.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Întrebări

Ţara-i numai una?

Unde e ţara ta? Acolo unde te-ai născut? Acolo unde ai copilărit? Acolo unde te-ai îndrăgostit prima dată? Acolo unde îţi sînt îngropaţi părinţii? Acolo unde te-ai format pentru viaţă? Acolo unde ţi s-au născut copiii? Acolo unde munceşti şi plăteşti impozite? Acolo unde te simţi bine? Acolo unde poţi asigura o mai bună educaţie copiilor tăi? Acolo unde îţi sînt cei mai buni prieteni? Acolo unde te simţi mai în siguranţă? Acolo unde îţi convine mai mult clima? Acolo unde ţi-ai dori cel mai mult să trăieşti? Acolo unde cineva încă te mai aşteaptă?

De fapt întrebarea ar fi: ţara e (musai) numai una?

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

Sugestii

Un supliment „Dilema de provincie“

Stimată redacţie,

Nu mă număr nicidecum printre aprigii dvs. critici care citesc revista într-o jumătate de oră şi cu amuzament. Din contră. De multe ori mă surprind atinsă cînd revista e criticată, aşa cum sînt cînd e vorbită de rău o fiinţă dragă. De asemenea, sînt departe de o fi o ardeleancă atotdispreţuitoare de Capitală şi de locuitorii ei. Mă întorc cu plăcere în Bucureşti de fiecare dată, iar ritmul diferit al vieţii de acolo îmi dă un puls plăcut, mai ritmat. Tocmai de aceea simt că aceste rînduri sînt îndreptăţite, ele neavînd un substrat ranchiunos sau îmbibat în complexe de vreun fel sau altul.

Interviul luat dlui Teodor Frolu m-a dezamăgit. Nu atît conţinutul său – deşi includea prea puţine idei care meritau reţinute – cît lungimea. Am simţit că acea pagină a fost uşor irosită, în locul ei meritînd să stea, poate, vorbele unui om care ar avea mai multe noutăţi de împărtăşit nouă. De pildă, mă întreb, de multe ori, cum şi unde aş putea citi un reportaj, precum cel al Stelei Giurgeanu despre turismul din Bulgaria, care să aibă ca temă un oraş istoric din provincie. O Timişoară, un Iaşi, o Sighişoară sau chiar o Craiovă, atît de frumoase, atît de prost legate una de cealaltă şi, cu siguranţă, atît de dornice a povesti.

Dacă mi se permite o sugestie, de ce nu lansaţi un supliment, bianual, care să poarte titlul „Dilema de provincie“ (acesta înţeles cu fină ironie, şi nu ca o privire de superioritate aruncată alterităţii)? Trebuie că există în centrele istorice destui arhitecţi şi artişti dornici să ne vorbească despre comori de artă şi despre problemele lor, despre fragilitatea lor sau despre cum cineva a avut grijă de ele. Poate nu cu aceeaşi măsură de talent ca aceea a dlui Andrei Pippidi, însă ne vom arăta înţelegători.

Cu gînduri calde,

Oana PRESECAN,
masterandă
Cluj-Napoca
oana_presecan@yahoo.es

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Decomunizarea, după 20 de ani**
- **Răutatea**
- ***Emo*, între modă şi pericol**
- **Dreptul la moarte**
- **Infrastructura**
- **Cîrciuma**
- **Decreţeii**
- **Criza din cercetare**
- **90-60-90**
- **Mai avem ceva sfînt?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.400
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Fără dată

Trei tipuri de inadecvare intelectuală: spiritul utopic (incapacitatea de a distinge între proiect şi realitate), experimentalismul mental (plăcerea de a testa idei, fără referinţă la adevăr) şi complexul de superioritate (sentimentul propriei îndreptăţiri şi al lipsei de îndreptăţire a celorlalţi). A se distinge, printre intelectuali, tipul cărturarului (prizonier al bibliotecii), tipul artistului (prizonier al imaginaţiei) şi tipul doctrinarului (prizonier al ideologiilor).

● De ce merge greu reforma? Pentru că toţi, într-un fel sau altul, aparţinem trecutului. Sîntem, clipă de clipă, un mecanism care secretă trecut. Altă piedică: nu reuşim să identificăm un principiu de solidaritate, care să fie mai puternic decît tot ceea ce, deocamdată, ne desparte.

● Cum vorbeşte un profesionist al eufemismului? În loc să spună „ţări sărace“, spune „ţări nu bogate“. Iar la întrebarea dacă în România de azi e posibilă o creştere economică rapidă, răspunde: „Da, dar numai dacă se îndeplinesc anumite condiţii imposibile“.

● Un finanţist e bun dacă reuşeşte să omoare în el contabilul.

● La noi, „moderatorul“ (de televiziune) se comportă ca *protagonist:* invită în emisiune cîţiva experţi, cu scopul de a-i instrui.

● S-ar zice, uneori, că, pentru gazetele noastre, România întreagă a devenit fapt divers. Nu e nici măcar vorba de o supremaţie a ţaţelor. Ţaţa poate ajunge la o oarecare anvergură, ca „divina ţaţă“ a lumii mateine. E vorba doar de un joc la preţuri mici, de colportaj mărunt, de prost gust. Articlierii de duzină seamănă cu o liotă de căţei nervoşi, gata să alerge lătrînd după fiecare căruţă care trece pe uliţă.

● Sufletul destrupat (îngerul) nu gîndeşte, ci vede. Gîndirea e ceea ce păţeşte sufletul, cînd e parazitat de corp.

● Excentricul amplifică, în cele din urmă, virtuţile centrului. Le legitimează, prin contrast, le conferă prestigiu, statut de reper, onorabilitate. În schimb, multiculturalismul, ca doctrină a pluricentralităţii, anulează centrul. Cu riscul de a nu mai fi situat nicăieri, nici măcar în opoziţie cu centrul, cu ordinea canonică. Multiculturalismul nu relativizează, pur şi simplu, centralitatea, ci o dizolvă, o reduce la indistinct. În felul acesta, el îşi subminează propria poziţie: dacă centrul e arbitrar, *orice* centru, chiar şi cel multiplu, e arbitrar. De reflectat la o istorie a centrului şi la o tipologie a centralităţii.

● Marguerite Yourcenar: „...materialistul, printr-un curios paradox, ignoră semnificaţia acestui lucru imens şi dumnezeiesc pe care îl numim materie.“

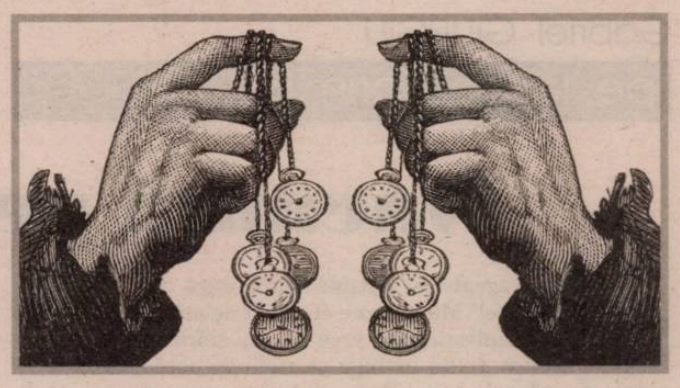

● Ca şi Grecia veche, Europa a reuşit o excelentă performanţă intelectuală. Ca şi ea, a ratat integrarea politică (Romano Guardini).

● Ce înseamnă că „am fost nepregătiţi“ pentru schimbarea din decembrie 1989? Înseamnă că am fost perfect adaptaţi la rău. Şi că eram gata să comitem toate excesele spre care e înclinat puşcăriaşul a doua zi după eliberare.

● A nu te *instala* în cultură. Cultura nu e o *destinaţie,* în care să te aşezi cu tot calabalîcul. E un *loc de pelerinaj* şi, în fond, un loc de trecere. În spaţiul ei, toţi sînt invitaţi şi nimeni nu e gazdă. Cînd începi să te simţi gazdă, să te simţi „acasă“, „proprietar“ în teritoriul culturii, cazi în condiţia de administrator. Devii un funcţionar steril al intelectului, un personaj auxiliar.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cine pe cine prosteşte

Mircea Badea nu e deloc lipsit de talent. „Are discurs“ – cum se spune – este spontan, improvizează uşor în faţa camerei. Cînd făcea, împreună cu Teo Trandafir, emisiunea matinală care l-a lansat, a înseninat dimineţile multor oameni. Acum, realizează un fel de *one man show* care are drept pretext lectura presei. Pentru că i s-a pus la dispoziţie aproape o oră, a umplut-o nu cu discutarea propriu-zisă a subiectelor din ziare, ci cu un fel de recital personal, care cuprinde „consideraţii despre lume şi viaţă“, poveşti de tot felul, amintiri din copilărie, păţanii personale etc. În acest fel, a cucerit o anume audienţă, construindu-şi un fel de personaj parţial suprapus peste Mircea Badea cel real: băiat simpatic, isteţ, care „le prinde repede“ (mai ales că a şi citit ceva cărţi), care exprimă ferm nişte opinii nu neapărat ale sale, ci „culese din popor“, şi astfel încearcă să se identifice cu „poporul“, să se dea drept simplu cetăţean. Ca să-şi confirme opiniile sau să ceară lămuriri, se adresează adesea celor din studio – făcîndu-se deci că distruge „convenţia televiziunii“. Jocul i-a ieşit, într-o oarecare măsură: are fani, are blog, a devenit şi *testimonial* prin reclame.

Într-o ţară aşezată, cu televiziuni profesioniste şi un public mai bine educat, Mircea Badea ar fi fost un prezentator acceptabil pentru emisiuni de divertisment – din acelea tipice, cu cîntecele, dansatoare drăguţe, cuplete satirice ş.a.m.d. La noi, pentru că a fost pus să discute despre subiecte serioase, e considerat cînd jurnalist, cînd analist politic. Cel puţin aşa îl vede publicul: la *Zece pentru România,* anul trecut, a ieşit pe locul 2 la categoria „jurnalişti“ şi pe locul 3 la categoria „analişti“, ceea ce l-a determinat pe Cristian Tudor Popescu (cîştigătorul ambelor categorii) să spună, cu ironie, că e ultimul bastion în calea asediului lui Mircea Badea. Nu ştiu cîţi au observat ironia, dar accentul a fost pus unde trebuie: pe aripile audienţei (care nici nu e aşa de mare: o sută-două de mii de oameni, nici cît tirajul unui cotidian), realizatorul a ratat ocazia de a-şi vedea de ce ştie să facă mai bine şi chiar a început să creadă că e jurnalist, analist, lider de opinie (susţinut şi de „strategia“ postului la care lucrează, şi care are obiceiul să-şi ruleze oamenii de casă pe la toate emisiunile, punîndu-i să-şi dea cu părerea despre orice). Or, pentru asta nu are nici mijloacele adecvate, nici pregătirea necesară. A căpătat însă o aroganţă fără limite: suta şi ceva de mii de telespectatori şi relativa înghesuială a celor care vor să-i scrie pe blogul personal „hai la mai mare“, „baftă“, „ţine-o tot aşa“ şi alte asemenea mesaje de o mare anvergură ideatică i-au dat realizatorului-jurnalistului-analist sentimentul puterii. Aşa încît se pronunţă cu acelaşi aplomb despre orice şi – mai ales – produce pe bandă rulantă atacuri la persoană. Se răfuieşte cu toată lumea. Trec peste veşnicele monologuri împotriva lui Traian Băsescu – căci ele ţin de politica postului. Dar s-a răfuit cu colegii săi de trust Ion Cristoiu ori Cătălin Tolontan. Iar săptămîna trecută l-a porcăit – şi folosesc un eufemism! – pe Horia-Roman Patapievici, în vreo două emisiuni (başca pe blog, în uralele leşinate ale fanilor). „În cauză“ era un articol din *Evenimentul zilei* în care H.-R. Patapievici deplîngea „Saltul în abjecţie“ făcut de televiziunile de ştiri. Mircea Badea produsese o glumiţă de bodegă în legătură cu Elena Udrea, reluată în *Jurnalul naţional* (ziar serios, „de referinţă“, nu?) ca „mostră de satiră politică marca Mircea Badea“, iar H.-R. Patapievici constata degradarea felului în care televiziunile tratează *persoana umană.* Atît i-a trebuit: omul care stă „în gura presei“ s-a dezlănţuit. Întrucît nu stăpîneşte nici mijloacele satirei politice (e lucru greu!), nici talentul unui pamfletar, Mircea Badea a eşuat în jigniri şi obscenitate, iar „satira“ n-a depăşit nivelul clienţilor ameţiţi ai unei cîrciumi proaste. A făcut-o senin, considerîndu-se îndreptăţit să ocupe timpul de emisie cu aşa ceva (căci, după cum se tot laudă, „emisiunea e pe plus“, aduce bani trustului, care va să zică).

Aici am ajuns, după 20 de ani de libertate şi democraţie pentru care nu toţi eram pregătiţi. Nişte băieţi simpatici, dar semidocţi, numai buni de făcut atmosferă prin tribunele stadioanelor ori prin staţiunile de pe litoral, altminteri nu lipsiţi de calităţi, s-au trezit cu mai multă putere decît pot gestiona. Şi s-au trezit calificaţi drept ceea ce nu pot fi: jurnalişti, analişti, lideri de opinie etc. Din această postură, se pot oricînd răfui cu intelectuali distinşi ori cu oameni decenţi. Decăderea educaţiei, lipsa de civilizaţie, înţelegerea prostească a acestei jucării numite televiziune ne-au adus în situaţia în care, fără nici un criteriu, fără nici un argument, oricine se poate trezi insultat ori luat în băşcălie de vreun băiat sau vreo fată care a reuşit să „prindă“ un post la microfon şi să încropească o audienţă de 1% din populaţia ţării. În numele acestei audienţe, orice valoare poate fi făcută harcea-parcea.

Dar se arată semne bune... Valorile adevărate vor fi, în sfîrşit, repuse la locul lor. Ne asigură de asta o „Mişcare de rezistenţă“ (în munţi?!) anunţată de *Jurnalul naţional* pe 8 septembrie, într-un articol semnat de Marius Tucă, şi care se încheie patetic şi ultimativ: „În calitate de susţinător şi promotor al adevăratelor valori, vă invităm să faceţi parte din mişcarea de rezistenţă a *Jurnalului naţional,* într-o încercare onestă, chiar disperată de a readuce în România bunul simţ, moralitatea, educaţia, corectitudinea şi excelenţa. Pînă nu e prea tîrziu“. Frumos. Nobil. Emoţionant. Să înţelegem că pe 27 august, cînd *Jurnalul naţional* publica glumiţa de autobază a lui Mircea Badea ca „mostră de satiră politică“, încă „nu era prea tîrziu“, nu?...

ţinerea de minte

„Cine vede Bucureştiul înţelege Europa în taina ei, duce oraşul cu el în camera fotografică, englez monosilabic sau neamţ roşcovan, pentru care dramele pămîntului sînt un jurnal pitoresc de vacanţă. Cine înţelege Bucureştiul înţelege Europa, cine nu le înţelege pe amîndouă la ce s-a mai născut? Cel mai bine e însă să opreşti maşina uite chiar aici, fără să te sperii de protestele ipocrite ale femeii de lîngă tine, să te întorci spre ea sărutînd-o cît pe-aci să-i frîngi gîtul pe marginea scaunului, să nu-ţi pese de oamenii care te-ar putea vedea dacă nu s-ar zgribuli atîta de ploaie, lîngă Parcul Icoanei despicîndu-se parcă iar de primăvară, să-ţi duci cît mai departe sărutul pînă cînd capul ei aproape iese afară prin portiera cu geamul coborît, şi părul îi atîrnă afară din maşină, să te lovească briza ploii în faţă, să vezi peste buzele ei, ca peste un pahar, colţul Şcolii Centrale, unde s-au sinucis eleve îndrăgostite, şi colţul bodegii Moldova, unde-şi beau trecutul în fereastră vecinii din cartier.“

(Petru Popescu, *Prins,* 1969; ediţia 2009, Colecţia *Jurnalului naţional,* Editura Curtea veche)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Vacanţă pe lîngă Uniunea Europeană

„Degeaba ai maşină bună, dacă nu conduci bine!“ Mă uit spre el, uimit de atîta înţelepciune aplicată. Are vreo 8-9 ani şi îmi explică serios care îi e tactica de a-i învinge pe ruşii de aceeaşi vîrstă, la maşinuţe. Alea de Luna Park, cu troleu, care se ciocnesc de mama focului. Stau la coadă, la maşinuţe, în parcul hotelului, în Antalya. El e ardelean după accent. Aici sîntem mulţi români. Cam la egalitate cu ruşii şi nemţii. Ruşii sînt, în general, destul de plini de bani. Împart bacşişuri în dreapta şi în stînga, spre deliciul personalului. Doamnele sînt, majoritatea, genul „blondă care însoţeşte pe cel tuns scurt şi plin de muşchi“. Domnii sînt, majoritatea, tunşi scurt, plini de muşchi şi însoţiţi de blondele care petrec cam două ore în cameră înainte de a ieşi la piscină. Machiaj en gros, parfumuri cu miros dulceag (de ce naiba nu şi-or cumpăra şi parfumuri mai acătării, nu am înţeles), haine de firmă, tocuri cui, la peste 12 centimetri. Generaţia Putin. Cealaltă categorie de ruşi este formată din morsele-masculi-alfa. Aşa arată, la peste 120 de kilograme, cu lănţoaie de aur la gît, bînd votcă încă de la micul dejun. Ăştia cred că sînt mai degrabă generaţia Elţin. Nemţii sînt liniştiţi, discreţi, interesaţi de berea locală (evident). Unii dintre ei poartă brăţările roşii. Ale noastre, ale marii majorităţi, sînt albastre. Toţi cei cu roşu sînt în vîrstă şi nemţi. Într-o seară, în restaurantul aglomerat, intru în vorbă cu unul dintre „roşii“. Helmuth este pensionar şi locuieşte în Leverkusen. Vine la hotelul ăsta de 11 ani. De aia are altă culoare a brăţării. Are masă rezervată pe numele lui în toate restaurantele complexului. Cînd aude că sînt român, Helmuth răsuflă uşurat. „Bine că nu eşti rus“ – îmi zice. „Nişte neamuri proaste, iau cîte cinci farfurii de mîncare, ciugulesc cîte ceva şi aruncă restul. Neamuri proaste.“ „Au trecut prin vremuri grele“ – încerc eu timid (şi fără vlagă) să-i apăr. „În Irak i-aş duce pe toţi, să vadă ce e aia foame, să nu mai arunce cu mîncarea. Aş pune puşca pe ei. Ruski Kaput!“ – striga Helmuth în gura mare, în mijlocul restaurantului. Recunosc că îmi era cam jenă. Lumea începea să se uite spre noi. Cîţiva zîmbesc în colţul buzelor, îmi dau seama că ăştia sînt români. Alţii sînt impasibili. Generaţia Putin. Privesc în gol, îl ignoră cu totul pe prea guralivul neamţ. Era, cred, pilit. Avea pe masă o grămadă de pahare de şampanie şi bere. Aşa amestec, aşa reacţie. Îi cunoaşte, oricum, pe toţi chelnerii, pe numele mic. Îi întreabă de sănătate pe toţi, se interesează de mama unuia, de facultatea altuia, de fratele şefului. Mi-o laudă pe Kader, fata care umblă cu căruciorul de băuturi printre mese. „Super-girl, Super-mädchen.“ Zîmbesc, îi zîmbesc şi lui Kader. A doua zi, la micul dejun, o întreb cît munceşte acolo. Nu de alta, dar era la program de la 8 dimineaţa, pînă la miezul nopţii. Îmi spune că programul lor este de 12 ore, cu o zi liberă pe săptămînă. Salariul? Cam 500 de euro, din care 200 îi trimite acasă. Tocmai a terminat colegiul. Nu ştiam exact ce vrea să spună. Am aflat ulterior, de la alţi barmani. „Colegiul“ este Colegiul Turistic, din Ankara. Kader a decis să rămînă în facultate, ca asistent. Ceilalţi, adică aproximativ trei sferturi din personalul hotelului, erau încă studenţi la aceeaşi şcoală. Muncesc patru luni pe an, cîte 12 ore pe zi, cu o zi liberă pe săptămînă. Bine că nu au intrat încă în Uniunea Europeană, că aşa ceva nu s-ar fi putut. E ca la galere. Nici unul dintre ei nu uită zîmbetul acasă. Se ţin de bancuri, de glume, de gîdilat copiii turiştilor. Ai zice că bateriile lor nu se termină niciodată. Spre finalul sejurului, vine asaltul. Toţi mă roagă politicos să completez formulare de evaluare în care să le apreciez activitatea. O fac cu multă plăcere. Comportamentul lor este ireproşabil. Îmi spun cît de importantă este evaluarea asta pentru cariera lor, pentru contractul de la anul. Pe cameristă o cheamă Oţean şi are familia departe, în fundul Anatoliei. Are vreo 50 de ani. A fost impecabilă. Cînd i-am oferit bacşişul, nu ştia cum să ne mai mulţumească. *După aceea,* ne-a povestit că este văduvă, că a rămas cu patru copii şi că, în afara sezonului, trăieşte numai din banii de peste vară. Mă rog, s-ar mai pune şi cele trei capre care o scuteau de cumpărat lapte. „Da, e na-sol. Mun-cesc oa-me-nii ăştia de rup“ – îmi zice şi Dan. E avocat în Cluj, vorbeşte cum-pă-nit, ca toţi ardelenii, şi a venit cu nevasta (psihoterapeut) şi fetiţa, care are vreo şase ani. „Psihoterapeut şi avocat? Măi, voi sînteţi familia americană ideală!“ – le zic. Alina mai lucrează şi pentru un ONG care se ocupă de copiii care au părinţii în închisoare. Bîrfim în fiecare seară ceva politicieni de acasă (clujenii au ce povesti, de la ei e şi premierul, e şi celebrul grup pesedist), bem ceva vin, ceva cocteiluri, copiii se joacă. Nu mă deranjează defel apropierea de atîţia turişti veniţi din România. Majoritatea sînt oameni decenţi, de clasă mijlocie, care îşi petrec aici săptămîna pentru care au muncit un an întreg. Dan are două aparate de fotografiat pe care – cu o perseverenţă demnă de o cauză mai bună – le uită cam peste tot: la piscină, la terasă, la Luna Park. Nu are nici o nelinişte. „Le găsesc la recepţie. Prima oară m-au întrebat ce marcă e aparatul, să verifice într-un fel oarecare dacă eu sînt proprietarul. Le-am zis că nu ştiu, dar ştiu ce scrie pe taşcă. Şi, în fond, d-aia am două, să-mi rămînă măcar unu' pînă la sfîrşitul vacanţei.“ Rîd cu Dan în hohote. Am mai cunoscut şi două familii din Suceava. Erau cumva rude, cred. Unul dintre domni este fermier. Are vreo 60 de vaci şi bombăneа non-stop pe seama sistemului APIA, cu orto-foto-planurile lor cu tot. Celălalt este preot de parohie, la vreo 10 kilometri de oraş. Simpatici foc, oameni de glumă, de poveşti, de conversaţie de vacanţă. Fie-mea s-a jucat şi cu Ştefania. Părinţii ei sînt oameni de corporaţie. Tatăl lucrează într-o bancă, mama la un lanţ de supermarketuri. Veniseră şi cu mamaie, să stea cu ochii pe copil. Am făcut schimb de informaţii cu mamaie despre zona Conţeştiului (comună campioană la proiecte europene), pe unde trec în fiecare săptămînă în drum spre Pucioasa. Simpatică foc, mamaie. I l-am prezentat pe señor Mojito (adică i-am recomandat cocteilul cu pricina). Aşa ajung la stresul cel mare al vacanţei: nenorocitele de frunzuliţe de mentă din Mojito care îţi blochează paiul cînd ţi-e lumea mai dragă (offf, ce chinuit am fost). Şi încă un Mojito, şi încă un pahar de vin alb, ba şi ceai rece pentru copii, iar barurile erau la vreo zece metri distanţă! Greu. Vorba lui Dan, clujeanul: „Drumurile ne omoară!“. Gata cu vacanţa. De săptămîna viitoare, revenim la chestii grele, la Uniunea Europeană. Păzea!

etica vieții

Peter SINGER

Valoarea milei

Recenta eliberare a lui Abdel Basset Ali al-Megrahi – singura persoană condamnată pentru atentatul cu bombă ce a avut loc deasupra orașului Lockerbie, Scoția, în 1988, în cursa Pan Am 103 – a declanșat o reacție furibundă. Cam în aceeași perioadă, echipa americană de fotbal Philadelphia Eagles a decis să-i mai acorde o șansă fostei sale vedete, Michael Vick, condamnat pentru implicarea într-o afacere cu lupte de câini, în care animalele care nu câștigau erau torturate și omorîte. De asemenea, William Calley, locotenentul plutonului care a masacrat sute de civili vietnamezi în satul Mai Lai în 1968, a rupt recent tăcerea și și-a cerut scuze public pentru faptele sale.

Când este cazul să iertăm și să dovedim milă față de răufăcători? În multe societăți, cruzimea față de animale nu este pedepsită foarte aspru, dar condamnarea lui Vick – 23 de luni de închisoare – a fost destul de severă. În afara întemnițării, a ratat și doi ani din cariera de jucător și a pierdut milioane de dolari. Dacă Vick n-ar mai fi fost niciodată reprimit în echipă, ar fi suferit încă o pedeapsă care ar fi depășit-o cu mult pe cea impusă de tribunal. Dar Vick și-a exprimat regretul. Și, probabil, cel mai important lucru, și-a transformat discursul în fapte reale, devenind voluntar la un adăpost pentru animale, militînd alături de Societatea Umanistă din Statele Unite contra luptelor de câini. Este dificil de spus ce bine ar putea ieși din revenirea sa în echipă, la menirea sa inițială, înainte de a-și fi terminat completa reabilitare.

Megrahi a fost acuzat pentru uciderea a 270 de persoane și condamnat la închisoare pe viață. A ispășit doar șapte ani când Kenny MacAskill, ministrul Justiției din Scoția, l-a grațiat pe motive umanitare, pe baza unui raport medical conform căruia Megrahi suferă de cancer în fază terminală și mai are doar trei luni de trăit. Nu a fost invocat faptul că Megrahi ar fi avut remușcări, de vreme ce acesta nu s-a declarat niciodată vinovat de acțiunile sale și nici nu a inițiat vreun recurs la condamnarea sa, pînă la eliberare.

Au existat însă îndoieli asupra apropiatei sale morți. Din câte se pare, doar doctorul închisorii a afirmat că ar mai avea de trăit trei luni, în timp ce alți patru specialiști au refuzat să se pronunțe cu privire la această problemă. S-au formulat, de asemenea, speculații conform cărora eliberarea lui Megrahi ar fi avut legătură cu negocierile dintre Marea Britanie și Libia, privitoare la afacerile cu petrol. În cele din urmă s-a pus întrebarea dacă Megrahi a fost într-adevăr autorul crimei și dacă acest fapt ar fi putut juca un rol în decizia lui MacAskill (deși, dacă ar fi fost așa, problema trebuia lăsată pe seama justiției).

Dar să lăsăm pe moment toate acestea deoparte. Presupunînd că Megrahi este vinovat și că eliberarea sa s-a făcut pe motivul că ar mai avea doar câteva luni de trăit, boala terminală a unui prizonier justifică oare eliberarea sa pe baza compasiunii?

Răspunsul ar putea depinde de natura infracțiunii, de durată condamnării și de cît timp din pedeapsă ar mai rămîne de executat. Pentru un hoț de buzunare care a ispășit un an dintr-o condamnare de doi, ar fi extrem de dur să se insiste să-și ispășească pedeapsa în întregime, dacă acest lucru ar însemna să moară în închisoare, în loc de a fi alături de familie. Dar să eliberezi un om care a ispășit doar șapte ani dintr-o condamnare pe viață pentru genocid este cu totul altă problemă. După cum au subliniat rudele victimelor, Megrahi și-a plănuit crima cu sînge rece, fără de milă. De ce – au întrebat ele – noi ar trebui să avem milă față de el?

Apărîndu-și decizia într-o declarație făcută în Parlamentul Scoției, MacAskill s-a abținut să citeze dintr-unul din cele mai cunoscute discursuri despre milă din literatura engleză: acela al Portiei, din *Negustătorul din Veneția*. Dar acesta s-ar fi potrivit perfect declarației sale, de vreme ce Portia afirmă că Shylock nu trebuia să arate milă față de Antonio, pentru că în înțelegerea dintre ei, compasiunea nu era menționată.

„Valoarea milei nu este dată de constrîngere" – adică impusă sau obligată – îi spune lui Shylock, ci mai degrabă ceva care „se revarsă liber, întocmai ca o ploaie de vară".

MacAskill recunoaște că Megrahi însuși nu a arătat nici un fel de compasiune față de victimele sale, dar pe bună dreptate subliniază și faptul că acesta nu este un motiv pentru a-i nega compasiunea la finalul vieții. Ministrul face mai apoi referiri la valorile umanității, ale compasiunii și ale milei, văzută ca o „credință pe marginea căreia toți ne ghidăm viața" și caracterizează decizia sa ca făcînd parte din adevăratele valori scoțiene.

Logic am putea să nu fim de acord cu decizia lui MacAskill, dar ar trebui să recunoaștem – doar în cazul în care nu există alte motive decît cele care transpar – că motivarea eliberării pe principiul compasiunii face într-adevăr parte dintre cele mai înalte valori pe care le putem avea.

Însă, în cazul în care credem că Megrahi n-a fost îndeajuns de mult pedepsit pentru crimele sale, cum putem cataloga tratamentul la care a fost supus fostul locotenent William Calley?

În 1971, Calley a fost condamnat pentru omorîrea a nu mai puțin de 22 de civili vietnamezi, de vîrste și sex nedeterminate. A fost de asemenea condamnat pentru abuz cu intenția de omor asupra unui copil vietnamez. Cu toate acestea, la numai trei zile – da, trei zile – după condamnare, președintele Richard Nixon a ordonat ca locotenentul să fie eliberat din închisoare și să-i fie permis să-și ispășească pedeapsa la domiciliu, într-o casă confortabilă, cu trei camere, unde a trăit împreună cu concubina sa și personalul de serviciu. După trei ani a fost eliberat chiar și din această formă de detenție. Calley a susținut tot timpul că nu a făcut nimic altceva decît să urmeze niște ordine. Căpitanul Ernest Medina, superiorul său, i-ar fi comandat să incendieze satul și să otrăvească fîntînile, dar nu a existat nici o dovadă imbatabilă că civilii ar fi fost omorîți – și, bineînțeles, dacă asemenea ordine ar fi fost date, n-ar fi fost ascultate (Medina a fost achitat la acuzele de crimă).

După decenii de tăcere publică, Calley, în vîrstă acum de 66 de ani, a declarat recent că „nu trece nici o zi în care să nu simtă remușcări pentru ceea ce s-a întîmplat în Mai Lai".

În contextul acesta, se poate pune întrebarea dacă rudele victimelor omorîte la Mai Lai sînt mai dispuse a-l ierta pe Calley decît rudele celor omorîți la Lockerbie să-l ierte pe Megrahi.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton și membru de onoare al Universității din Mebourne. Cea mai recentă carte a sa este* The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Cucurrigulum vitae (III)

Numele bravului *cocoş* aborigen (carpatin sau danubiano-pontic) provenind (scriam acum o săptămînă) din ceea ce, pentru slavoni, era *găină,* concluzia logică ar fi că, la români, feminismul e de-a binelea legitim. Ceea ce, poporan vorbind, e reductibil la faptul că găina, nu cocoşul, cîntă în casele autohtone. Fireşte, convertirea cocoşului în găină ar fi o transsexuare de tip gramatical. Nu mai cunosc asemenea situaţii în cazul altor seminţii „gramaticale" (deşi este posibil ca ele să existe). Oricum, gramatical vorbind, doar animalele non-epicene (ce au, adică, forme diferite pentru desemnarea sexelor opuse: *cîine-căţea, porc-scroafă, cal-iapă, cocoş-găină* ş.a.m.d.) sînt bisexuate; dar nu totdeauna şi heterosexuale... Anima(li-cu)lele epicene,-n schimb, cultivă moda unisex şi, la rigoare, sînt homosexuale. Nevasta nevăstuicii e tot o nevăstuică! Aceasta – doar gramatical vorbind (şi în afara oricărei, cred eu, incorectitudini politice sau, doar, impolititeţi). – Altminteri, noi, cocoşii, sîntem, prin natură, poligami, avem nu una, ci o droaie de... cocoaşe! Familia noastră e haremul. Fireşte, din găina favorită ne facem o sultană validé. A mea, cînd va fi cazul, are să-mi scurme, în ţărînă, epitaful: *Cel ce mi-a fost soţ scump, cîndva, – după ce va fi supravieţuit gripei aviare (şi holocaustizării noastre inutile), iată-l răpus de H1N1, i. e. gripă porcină.*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ocupaţii familiale

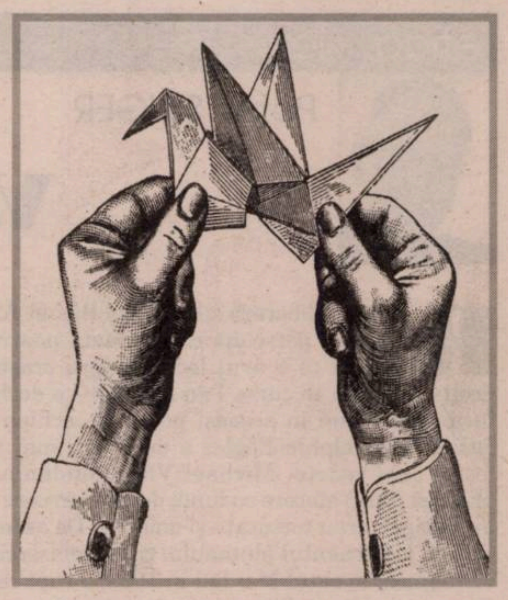

Amicul Niculescu mi-a povestit că voia să plece în vacanţă în străinătate cu soţia şi copilul. Celui mic îi expirase însă menţiunea de pe paşaportul părinţilor (valabilă doar trei ani). Trebuia deci să-i facă paşaport. S-a pregătit cu toate documentele şi copiile xerox necesare (aflate de pe Internet) – ale lui, ale soţiei şi ale copilului –, apoi, potrivit procedurii, mama, tata şi copilul s-au prezentat la secţia pentru paşapoarte. Îi aştepta o coadă de vreo două ore doar pentru depunerea cererii. Au rezistat cu stoicism, în mare zăpuşeală, pînă cînd au ajuns în faţa ghişeului.

Funcţionara a privit actele şi a dat dezaprobator din cap: „Nu pot face paşaport copilului pentru că buletinul dvs. a expirat". S-a uitat şi el şi a descoperit că, într-adevăr, buletinul îi expirase de vreo două săptămîni. A scos atunci paşaportul, dar funcţionara i-a explicat că nu se poate legitima în România cu paşaportul. „Da, dar vă interesează, cred, să dovedesc că sînt tatăl copilului. În certificatul lui de naştere, care-i valabil, e numele meu şi corespunde cu cel din paşaportul meu, care-i valabil, şi are şi poza mea." Funcţionara a repetat însă impasibilă: „Nu vă puteţi legitima cu paşaportul".

Nimic de făcut. Omul s-a dus a doua zi la secţia de poliţie pentru a-şi reface buletinul. A aflat că durează cel puţin două săptămîni. Soluţia? Poate cu o audienţă „şi acte justificative" în strada Bibescu-Vodă. Risca oricum să depăşească data plecării în excursia deja plătită. Şi-a adus atunci aminte de un amic poliţist. Acesta, amabil, a găsit o relaţie la secţie. „Te duci la doamna X cu toate actele şi-ţi face cartea de identitate mai repede. Şi nu cumva să-i dai ceva."

Niculescu şi-a adunat actele pentru buletin. Dar, pe lîngă multele hîrtii, original şi copie, a aflat că trebuia să fie însoţit la poliţie şi de părintele său, în calitate de proprietar al apartamentului în care îşi avea domiciliul. Tatăl era plecat din oraş, aşa că Niculescu s-a hotărît să meargă singur la doamna X, în ziua cînd aceasta era de serviciu.

La sector, ca la sector: coadă mare, zăpuşeală mare, afişe cu informaţii ce păreau neactualizate, formulare de obţinut doar prin îngrămădeală la ghişeu. Mulţi oameni transpirau şi bodogăneau. Bărbaţi şi femei mai în vîrstă se înghesuiau pe singura băncuţă existentă (probabil alţi taţi sau mame proprietari de domicilii).

Ajuns în cele din urmă în faţă, în timp ce-şi desfăşura documentele, Niculescu a descoperit pe pervazul ghişeului o mică ilustrată cu Isus Cristos. „O fi de ajutor" – şi-a zis, făcîndu-şi cruce cu limba în gură. Dar, cu toate pilele mai mult sau puţin pămîntene, doamna X i-a atras atenţia că nu-i poate elibera o carte de identitate fără prezenţa tatălui.

Deşi lanţul pentru paşaportul copilului ducea pînă la bunic, de dragul cunoştinţei comune, doamna X i-a propus însă o variantă. Să-i facă o carte de identitate provizorie, tocmai pe motiv că nu are tot ce-i trebuie. Un act ce-i va fi suficient la paşapoarte. Dar – a mai spus ea uitîndu-se la ceas – să vină dumnealui să depună hîrtiile a doua zi, pentru că programul deja se terminase.

În ziua următoare, Niculescu s-a aşezat din nou la coadă printre alţi oameni bodogănind, cu alte figuri în vîrstă instalate pe băncuţă. La ghişeu, altă funcţionară. Doar Isus din ilustrată îl privea din acelaşi loc. Noua funcţionară a preluat de la zero şi hîrtiile, şi discuţiile. În timp ce studia documentele devenea tot mai uimită şi, la un moment dat..., bombă: „Dar nu trebuia să veniţi la secţia noastră. Chiar dacă buletinul anterior e făcut aici, nu mai aparţineţi de noi. Nu ştiaţi?". În faţa iminentului dezastru, Niculescu şi-a pus la bătaie toată elocinţa. I-a explicat femeii la ce concluzie ajunsese cu o zi înainte, împreună cu doamna X, colega ei. După eforturi susţinute, a obţinut „favorul" de a putea depune actele, iar trei zile mai tîrziu a intrat în posesia cartonului cu poză care-i atesta existenţa.

Şi-a luat iarăşi soţia şi copilul, conform procedurii, pentru o nouă coadă la paşapoarte. Pe drum, a primit un telefon de la agenţia de turism la care plătise excursia. „Sînteţi domnul Miculescu?" „Niculescu, cu N." „La noi apare Miculescu şi aşa am trecut şi pe biletele de avion. E foarte greu acum să le mai putem schimba." „Dar nu sînt eu de vină, v-am scris numele cu mîna mea." „Aveţi dreptate, dar vă mărturisesc că mai bine pentru noi ar fi fost dacă vă chema totuşi Miculescu... cu M."

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ruşinea

Ar merge bine la export, dacă am reuşi să producem cît cere piaţa. Ruşinea e marfă rară: doar cîteva naţiuni au puterea interioară s-o producă pe scară largă. Nu-ţi trebuie cine ştie ce fabrici: sînt suficienţi doar indivizi care să se uite în urmă şi să se întrebe: oare am făcut ce trebuia? A folosit şi altora în afară de mine?

Ruşinea de a fi îmbrăcat prost. Sau de a avea maşină iefină. A, da, la ruşinea asta am depăşit recordul. Dar e un model depăşit, care nu se mai cere afară. Nici nu poate fi înţeles pe alocuri: poate doar Karl Lagerfeld sau şeful de la Mercedes să găsească ceva justificări ideologice, cu mîna pe carnetul de cecuri.

Ruşinea de a fi gol de idei: asta e în reparaţie capitală. În locul ei folosim cu încredere mîndria de a fi prost. În jurul ei s-a dezvoltat chiar o retorică publică, pe care, ca pe o cruce, rîd martirii stupizi ai neamului. Prinşi nu în cuie, ci în centuri de siguranţă fixate de alţii, din spate.

Ruşinea de a nu şti. Pentru ea avem ac de cojoc şi e tot o întrebare. La ce-mi foloseşte?

Ruşinea de a întreba: ea rămîne în stoc, la purtător. O folosim fiecare. Mai bine să stau la locul meu. Mai bine să nu aflu decît să se afle. Pe ruşinea asta se bazează învăţămîntul în care unul dictează şi ceilalţi notează. Şi facultăţile cu un milion de studenţi de zece.

Ruşinea de a cînta fals. Nu mai există, sînt calculatoare care rezolvă problema.

Ruşinea de a fura. Era pe aici pe undeva, dar au venit instalatorii şi n-o mai găsesc. Oricum era veche, nici nu se mai cunoştea că e ruşine, şi nimeni n-a vrut să mi-o trateze, toţi doctorii m-au întrebat la ce-mi trebuie.

Ruşinea de a spune ce crezi. Depinde ce crezi. Ateilor le e ruşine să vorbească despre lipsa Domnului într-o lume în care e la modă biserica. Ruşinea asta se prescrie în general după cîţiva ani şi se vindecă repede cu ideile altora, luate aproape gratis de la televizor (3,9 lei, abonamentul la cel mai ieftin cablu).

Ruşinea de a accepta lipsa de ruşine a altora. Deja sună complicat. Dar e comună, la fel cum e fumul în oraş, pe care îl vezi doar dacă te ridici un pic cu avionul. Pe fenomenul ăsta se bazează tupeul care cucereşte lumea noastră mică, pitulată între compresor şi asfaltul fierbinte peste care trece. Acolo stăm şi ne coacem, presaţi de tupeul celorlalţi, de pofta fierbinte de a ne aplatiza.

Nu mi-e ruşine să recunosc că e un articol nesincer. Ruşinea cea mai mare nu e cînd nu mai poţi spune ce gîndeşti. E cînd nici măcar nu mai ai repere după care să judeci ce e ruşinos şi ce nu. Cînd te uiţi la împărat, şef, preşedinte, semizeu şi nu poţi spune măcar că nu mai ştii: cine e îmbrăcat şi cine e gol. Eu sau el?

Mi-e ruşine că m-am întors la *Dilema veche* după o vacanţă în care n-am reuşit să decid nimic: mai avem vreun motiv să scriem, noi, ăştia, dinozaurii părăsiţi de publicul tabloid, plictisiţi de plictiseala maselor, obosiţi de elitismul de carton în care se ascund în fiecare zi după ce pleacă de la serviciu? Mai avem vreun motiv să ne dăm de după ceasul morţii, să ne ascundem acolo şi să sperăm că ticăitul care se aude nu e zgomotul modemului prin care curge Internetul, cel care ne va nivela pe toţi?

Ruşinea s-a născut cînd Adam şi Eva au mîncat din pomul cunoaşterii. Şi-a decedat de moarte bună, cînd pomul cunoaşterii s-a făcut plantaţie, iar fructul se găseşte acum sub formă de compot la supermarket.

Cu 5,50 îl iei acasă şi-l bei, şi nu se aude nici un glas din ceruri să te mustre. Doar televizorul, care strigă la tine: „Incredibil, autorităţile sînt puse pe jar de Ionel Mărgelatu, care a reuşit să scape după un schimb de focuri cu Poliţia".

Ştii atunci că nu mai există ruşine. Doar cetăţeni mai mult sau mai puţin îmbrăcaţi, care ştiu totul şi în acelaşi timp absolut nimic.

Alte păreri?

lucian@signfactor.ro

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Cum „m-am vindecat“

Stimată redacţie,

Am urmat „calea lentă“, recomandată de dvs. şi cred că am reuşit: azi nu am făcut nimic! Chiar aşa, afară se întunecă deja, iar eu, trecînd în revistă ziua care se încheie, am sentimentul foarte clar şi plăcut că toată ziua de azi nu am făcut chiar nimic. Ceea ce, trebuie să recunosc, mi-a dat, o vreme, şi un anumit sentiment de vinovăţie...

Dar iată cum s-au petrecut lucrurile: sînt în vacanţă, undeva la ţară. Îmi luasem din Bucureşti (aici nu e nici un fel de presă) numărul din *Dilema veche* despre „Calea lentă“ pe care mi-l recomandase un bun prieten în care am toată încrederea. Aşa că azi-dimineaţă, cînd m-am sculat (tîrziu...), mi-am făcut cafeaua, m-am aşezat tacticos în şezlong şi am început să citesc. Am citit (aproape) din scoarţă în scoarţă, dar, ca să fiu sincer, mi-au plăcut mai ales articolele tematice, cele despre cum să trăieşti lent. Şi cu cît citeam mai mult, cu atît mă înfundam mai tare în şezlong, hotărît să nu mă las dus la nici o treabă. Trecuse astfel de miezul zilei cînd am împăturit revista, hotărît să mă apuc, în sfîrşit, de lucru. Soţia mea trebăluia de mult prin gospodarie iar eu, iată, zăceam fără să fac nimic! Mă încerca deja un sentiment incomod că am cam pierdut timpul, că se duce ziua şi nu am făcut nimic... Dar dacă e să fie *downshifting*, cum am înţeles de la domnul Bogdan Iancu, păi atunci să fie *downshifting* pînă la capăt! – mi-am zis eu în secunda următoare. Aşa că am plecat să mă plimb prin pădure. Am mers ce am mers pe un drum forestier care porneşte din susul satului şi, la un moment dat, m-am hotărît să intru în pădure, să mă uit după ciuperci. Dar n-am găsit nici una! Aşadar, nu am făcut nici asta, nu m-am întors nici măcar cu nişte ciuperci acasă, nimic...

Pe drum m-am întîlnit cu nişte turişti, veniţi şi ei la rude, probabil. M-am uitat să văd ce fac. Făceau un grătar. Şi iar am avut o uşoară strîngere de inimă – dar mi-a trecut repede şi mi-am continuat, agale, plimbarea.

M-am întors mulţumit de mine acasă, unde soţia mă aştepta cu masa. Mi-am pus o bere şi am mîncat pe îndelete. Excelent, a fost o masă excelentă! Apoi am stat de poveşti cu soţia şi cu un vecin, care venise să ceară împrumut un topor. Către trei, după ce a plecat vecinul, fără să-mi schimb ritmul cu care începusem să mă obişnuiesc, mi-am zis să ard nişte uscături care se adunaseră prin ogradă, aşa, încet, de plăcere – „lent“, vorba dvs. Dar a început ploaia, aşa că a trebuit să renunţ. Şi m-am hotărît să fac un *downshifting* în pat: ce poate fi mai plăcut decît un somn de după-masă, pe ploaie? Şi am dormit, Doamne cît am dormit! Cred că nu am mai dormit aşa din copilărie...

Cînd m-am sculat, eram „vindecat“. Începuse să-mi placă „lentoarea“ asta, îmi trecuse şi sentimentul de vinovăţie că nu am făcut nimic toată ziua. Aşa că, după ce am mai băut o bere în şezlong, m-am grăbit să vă spun şi dvs. cele petrecute, să împărtăşesc cuiva experienţa asta deosebită a mea, ca să nu treacă ziua chiar degeaba. M-am dus la barul din centru, unde au Internet, şi m-am apucat să vă fac scrisoarea asta. Cum nu prea sînt priceput în ale scrisului, mi-a luat toată seara, am scris şi rescris de mai multe ori. M-au trecut şi năduşelile, ca să fiu sincer. Nu este o „operă de artă“, bineînţeles, dar am scris-o din tot sufletul şi sper să mă înţelegeţi – să mă înţelegeţi tot cu *unitatea de măsură c.l.* (calea lentă, adică) despre care vorbeşte în revista dvs. dna Luiza Vasiliu.

Înainte de a încheia, mai am o ultimă întrebare: credeţi că sînt pe „calea“ cea bună?

Al dvs. cititor,
Vintilă Mihăilescu

ready made

„Cum deschidem *Gramatica românească* de d. I. Eliad (1828) dăm cu totul de alt ton, mai firesc.

«Ei! Dar ce fel de carte e asta? Uite-te minune! Aci lipsesc o mulţime de slove! ăştia vor să ne lase săraci! (Gramatica s-a tipărit fără *eta, xi, psi, omega* şi altele.) Vedeţi lucruri copilăreşti! Vedeţi eresuri! Vedeţi nesocotinţă! Toată lumea se sileşte din ce mai are să mai adaoge şi să se mai îmbogăţească, dar ei! ia uitaţi-vă că şi din ce mai avem vor să lepede! Ait! s-a stricat! S-aaa duuus acum şi limba! Ei au lepădat oxiile şi psila şi dasia! O drăguţele!»“

(M. Eminescu, *Despre cultură şi artă*,
Editura Junimea, 1970)

Nedeea BURCĂ

Exerciţiu de admiraţie

„Visez la o cunoaştere care să nu fie nici literar-artistică, nici ştiinţifică – nici ficţiune, nici eveniment – ci şi una, şi alta, împingînd reportajul vieţii interioare de la veritabil la verosimil, dîndu-i un înalt grad de exemplaritate.“

(Ion Vianu – *Stil şi persoană)*

L-am cunoscut relativ recent pe Ion Vianu, într-o după amiază de primăvară tîrzie, cu prilejul unui interviu pe care domnia sa a avut gentileţea să nu mi-l refuze. Chiar dacă îi citisem aproape toate cărţile, ştiind, aşadar, cît se poate de bine ca mă voi afla, fie şi pentru puţin timp, în preajma unuia dintre cei mai importanţi scriitori ai României de azi, nu lucrul acesta mă impresiona cel mai mult. De cînd i-am păşit pragul, imediat după ce am schimbat cele cîteva vorbe mai mult sau mai puţin convenţionale care se spun cu asemenea prilejuri şi pînă ne-am despărţit, am încercat din răsputeri să recunosc o voce pe care-o ascultasem, nu o dată, cu urechea lipită de mult încercatul aparat de radio al bunicului meu. Un aparat cît toate zilele, de care rîdeau toţi, dar care era singurul în stare „să prindă“ „Europa liberă“.

Evident, vocea era aceeaşi, dar o simţeam acum încărcată cu o tristeţe ce se dorea ascunsă îndărătul unui zid protector de impasibilitate. Aveam o oarecare experienţă a interviurilor şi mi-am dat imediat seama că Ion Vianu ar vorbi despre orice altceva decît despre ce mă străduiam să-l întreb eu, căznindu-mă să-l reîntorc cu faţa înspre trecut şi zgîndărind, cu bună ştiinţă, răni nevindecate şi nevindecabile... Medicul din faţa mea, învăţat să plece urechea la toate suferinţele, evita cu eleganţă să şi le dezvăluie pe ale sale.

Pe urmă, am descoperit o nouă carte ce-i purta semnătura şi am cumpărat-o de îndată, parcurgînd-o apoi aproape pe nerăsuflate: mă refer la volumul autobiografic *Exerciţiu de sinceritate*, apărut în acest an la Editura Polirom. Am găsit aici răspuns la toate întrebările rămase nerostite şi chiar la acelea care nu mi-au trecut niciodată prin cap.

Mărturia lui Ion Vianu mi se pare deosebit de importantă. Nu doar pentru cei care vor veni în urma noastră, dar în aceeaşi măsură pentru contemporani. Pentru cei care vor voi *să ştie cum a fost atunci*, dar şi pentru cei care simt nevoia să-şi *amintească*. Pentru cei din generaţia mea, care au cunoscut nemijlocit *acele* vremuri şi sînt nevoiţi să le experimenteze, tot atît de nemijlocit, pe *acestea*. Analiza lucidă a unui om de foarte mare cultură, dar şi de foarte mare caracter, a unui medic care a refuzat să încalce deonotologia profesiei sale, asumîndu-şi toate riscurile, dar care nu se consideră nici o clipă erou, ba chiar dimpotrivă, se judecă mai întîi pe sine cu asprime, ar trebui să ne pună foarte serios pe gînduri. Între perioada de dinainte de 1990 şi cea de după există similitudini ale moravurilor şi năravurilor care ar trebui să ne îngrozească: „Trebuie să ţin seama şi de faptul că unii nu se pot sprijini pe nimeni şi pe nimic, vin goi pe lume. Ajung în pragul vieţii adulte fără nici un sprijin, veniţi din satul lor natal, necunoscuţi. Calităţile lor îi recomandă mai degrabă unui eşec decît reuşitei. În aşa măsură încît, adesea, îndemînările, talentul sînt vînate de invidioşi, argumente pentru a te trimite la fund. În toate ziarele, în toate manualele de educaţie cetăţenească, se spunea că socialismul încurajează talentul, pe cei care au performanţele cele mai bune. Unii chiar credeau că aşa e. De fapt, calităţile individuale contau puţin. Preponderenţa era a supuşeniei. Aşa că cei care voiau pur şi simplu să trăiască nu aveau de ales“ (p. 17). Cu riscul de a fi contrazisă de unii (dintre cei care au „reuşit“, evident, şi au uitat *cum!)*, mă încumet să afirm că de atunci şi pînă în zilele noastre, lucrurile nu s-au schimbat cine ştie ce din acest punct de vedere. Şi din atîtea altele încă... Acesta a fost doar un exemplu, cine doreşte să înţeleagă cu adevărat, trebuie neapărat să parcurgă toată cartea. Şi, fiindcă nu e foarte voluminoasă, dar de o mare densitate a ideilor, să adaste îndelung asupra fiecărei fraze.

Exerciţiul de sinceritate al lui Ion Vianu, unic în felul său, face parte însă din lungul şir al cărţilor care mărturisesc că au existat (şi mai există încă) şi la noi oameni de curaj, oameni de caracter, oameni destul de puternici ca să înfrunte orice fel de vremuri. E păcat să-i lăsăm să treacă neobservaţi, spre deliciul impostorilor de tot felul care, *fiindcă se tem* de dînşii, i-ar prefera mai degrabă morţi.

Dar, oricît aş pleda pentru *omul* Ion Vianu şi pentru cărţile sale, vorbele mele nu pot avea, din păcate, forţa celor ale domniei sale. Aşa ca voi încheia cu un citat, o frază superbă, doar o picătură din felul de gîndi şi a simţi a autorului, dar o picătură în care, conform celebrului „loc comun“, se poate vedea oceanul în toată grandoarea sa şi se poate auzi limpede vuietul vijelios al valurilor: „Nici obsesia Ceauşescu, nici umilinţa de-a nu mai fi un ins de sine stătător, nici dificultatea de-a trăi nu erau suficiente pentru a stinge în tine voinţa. Şi unde există această voinţă, există şi bucurie. Generaţiile care vin nu trebuie să creadă că bunicii lor, părinţii lor au trăit ca nişte larve. Nu, au trăit din plin, chiar dacă au fost ultragiaţi şi umiliţi. Să fiu clar: dacă iubeai, puteai să suporţi chiar şi ceauşismul.“

PUBLICITATE

CESI

Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii
organizează

în Consorţiul dintre
Universitatea din Bucureşti şi
Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu”
programele de masterat interdisciplinar :

„Teoria şi practica imaginii” (TPI)
(text şi vizualitate, modernitate, pictură, fotografie, arhitectură)
30 de locuri

„Spectacol, Multimedia, Societate” (SMS)
(teoria şi managementul evenimentului, post-modernitate, film, teatru, TV, video, coregrafie)
- în parteneriat cu
Universitatea din Karlsruhe, Germania -
30 de locuri

Perioada de înscriere: 8-16 septembrie 2009
Informaţii suplimentare: www.cesi.ro/masterat

Andrei PIPPIDI

SOS București

Mitocănia triumfătoare

Oraită cu maşina prin Bucureşti îţi dă impresia unei respingătoare dezordini, ca şi cum oraşul ar fi lăsat la cheremul unor descreieraţi care joacă tontoroiul pe un maidan. Ca să fie maidan, se dărîmă în neştire sau se lasă paragina să roadă casele vechi, în locul cărora se vor ridica noile clădiri, enorme, impersonale, anonime. Succesul acestei strategii îl asigură complicitatea primarilor cu viitorii investitori, care îşi împart între ei zonele de reconstruit.

De pildă, în Şoseaua Viilor s-a răspîndit capitalul turcesc, cu firme mici, cu bani puţini. Proiectele inovatoare ameninţă să se extindă şi în cartierul vecin, Gramont, unde, alături de case de secol XIX, se mai pot vedea exemple de arhitectură modernă din anii 1930. Numele acestui cartier vine de la un ofiţer francez care fusese aghiotant al lui Alexandru-Vodă Ghica, colonelul Antoine-Louis de Grammont (1797-1851), despre care există o teză de doctorat (în ziua de azi se poate scrie o teză despre orice). De acolo am aflat că, schimbîndu-şi titlul de viconte cu rangul indigen de mare logofăt, nobilul emigrat se autohtonizase prin proprietăţile imobiliare bucureştene pe care le-a dobîndit. Ele se întindeau, cu vii şi cu heleşteu, între Sebastian, Parcul Carol, Calea Rahovei şi Piaţa Regina Maria, pe suprafeţe care totalizează cca 390.000 m^2.

Să trecem, dintr-un salt, din Capitala dinainte de Unire, unde era posibil un asemenea domeniu funciar, în Bucureştii lui Piedone. În faţa cimitirului Eroilor şi a celorlalte care urmează, Bellu, Catolic etc., se înşiră un fel de momîi de lemn cîinesc şi pietroaie care vor să fie o contribuţie „artistică“ la înfrumuseţarea oraşului: un elefant, un urs, nişte mineri cu tîrnăcopul ridicat şi nenumărate tufişuri torsadate. La fiecare scrie: „Spaţiu verde“ şi semnează Piedone, ca să se ştie cui datorăm aceste năzbîtii care costă enorm. E aşa de stupid că amuţeşti privindu-le. Răspunderea revine acelei instituţii care se cheamă ADPP, adică Amenajarea Domeniului Public şi Privat, şi bineînţeles popularului edil căruia, în ajun de alegeri, popii din cartier îi făceau reclamă împărţind, în pungi de plastic, pui şi napolitane! Bani şi iar bani curg ca dintr-un robinet, fără să se întrebe nimeni de unde şi pentru cine.

Maşina trece mai departe, pe sub dealul Văcăreştilor, unde este acum un talcioc, Mărţişorul rămîne în stînga, ascuns în dosul blocurilor. Cartierul Lemaître de altădată, unde ar fi fost de păstrat atîtea piese reuşite de arhitectură industrială, este sfîrtecat de intervenţiile din ultimii ani şi dominat de faţada Universităţii Creştine „Dimitrie Cantemir“. Iarăşi o maşină de făcut bani, sub un nume care ia în deşert credinţa strămoşilor noştri şi amintirea unui mare învăţat care n-a avut nici o diplomă.

Am ajuns în zona străzilor Negustori şi Sfinţilor, care ar trebui să fie o insulă rezervată aspectelor celor mai graţioase şi încă neşterse din peisajul urban specific pentru vechea Românie. În realitate, o mulţime de case de pe Negustori, închise şi părăsite de ani de zile, arată tot mai uzate, iar str. Sfinţilor mişună de o populaţie mizeră şi sălbăticită. Vegetaţia a crescut nestăvilită din caldarîmul curţilor, ascunzînd prin desişul ei faţadele care s-au dărăpănat.

La colţul cu Negustori, imobilul cu nr. 15 de pe Mântuleasa a fost atacat de demolatori. Casei din faţă i s-a scos acoperişul, iar faţada la stradă, cu dantelăria din jurul ferestrelor, mai poate fi văzută doar cîteva zile, ca şi frumoasa feronerie a uşii de intrare din curte. În spate, o altă casă, în stil românesc, cu frontonul ornat în teracotă, arată, prin geamurile sparte, că o aşteaptă aceeaşi soartă. N-am timp să caut ale cui au fost aceste opere de artă care încă mai supravieţuiau. Peste drum de ele este biserica Mântuleasa, monument istoric, avînd dreptul la un spaţiu de protecţie în jurul său: aşadar, a înălţa pe locul acestor case condamnate un bloc gigantic ar fi o sfidare a legii.

Codrin Liviu CUŢITARU

Chirică şi lupta anticomunistă

De cîtva timp, mă bîntuie o întrebare cu nuanţe existenţial(ist)e. Rămasă fără răspuns, mă tem că ar putea genera, în viitor, serioase izbucniri nevropatice. Înainte de a v-o adresa şi dumneavoastră însă, îngăduiţi-mi, vă rog, ca de obicei, o scurtă incursiune epică în îndepărtaţii ani ai copilăriei mele ceauşiste. Era prin 1976 sau 1977, în preajma vacanţei de vară. Împreună cu un vecin de scară, mai mare ca mine cu un an, inventasem un joc neobişnuit şi plin de avîntul revoluţionar al epocii. Aproape în fiecare după-amiază, intram în Dacia roşie a tatălui amicului în chestiune – Dacie parcată elegant în faţa blocului – şi ne scufundam într-un univers ficţional-ludic, de unde greu ne mai recupera cineva. Trebuie amintit faptul că autoturismele personale nu deveniseră încă un fenomen amplu (ca să nu-l numesc de masă) în ţara noastră, iar Daciile cu sigla UAP produceau, de aceea, cetăţenilor RSR (şi, mai ales, progeniturilor acestora, deschise spre progres, ca toate progeniturile) destui fiori de fascinaţie. Tatăl prietenului amintit (medic important) se dovedise o natură extrem de liberală vizavi de capriciile copilului, permiţîndu-i excese pe care eu astăzi nu ştiu dacă le-aş accepta, prin comparaţie, la băiatul meu. Un astfel de exces îl constituia însăşi respectiva „joacă“ în maşină. Domnul doctor ne descuia automobilul (fără a ne lăsa totuşi şi cheile!), se asigura că volanul e blocat, schimbătorul de viteze într-a-ntîia şi frîna de mînă trasă, lăsîndu-ne apoi să ne facem de cap vreo cîteva ore în habitaclul plin de miresme volatile.

Pe scurt, ne jucam „de-a ştabu' şi de-a şoferu'“, scenariul derulîndu-se mereu pe aceleaşi paradigme fundamentale (vecinul era „ştabu'“, iar eu eram „şoferu'“), pigmentate, în anumite împrejurări, cu mici nunaţe de imaginaţie spontană. Rolurile noastre nu fuseseră asumate întîmplător. Fiu de doctor, alintat pînă la epuizare, preţios şi premiant, aflat în pragul clasei a cincea (eu abia treceam într-a patra!), prietenul meu dorea să dea ordine. În plus, ne găseam *în maşina lui*. Ca atare, el nu putea să fie altcineva decît „ştabul“. Deşi orgolios la rîndu-mi, avînd în vedere circumstanţele şi, în primul rînd, posibilitatea de a ţine în mîini volanul, de a deschide farurile, de a pune semnalizarea şi de a stropi, din cînd în cînd, parbrizul cu soluţie alcoolică (vă mai amintiţi, butonul declanşator se ascundea pe atunci în podea, undeva aproape de ambreiaj?), eu ajunsesem, fără multe comentarii, „şoferul“. „Ştabul“ era ceva mare (nedefinit), „la judeţ“, şi călătorea toată ziua prin oraş, alături de „şoferul“ său, grăbindu-se de la o şedinţă la alta. Vorbea colorat şi ţipa – asemenea tuturor ştabilor. „Şoferul“ i se adresa cu „să trăiţi“ şi „tovarăşu' prim“ (nu se ştia însă „prim-ce?“). Nu avea iniţiative ori personalitate, executînd fără crîcnire comenzile importantului om politic şi administrator. Singurele bucurii pe care şi le permitea (fără a cere voie) erau stropirea abundentă a parbrizului cu soluţie de curăţare şi claxonarea violentă a cîte unei pisici eşuate leneş pe lîngă botul maşinii. În rest, nu respira, nu vorbea, nu rîdea, privind numai cu coada ochiului către „pasagerul“ din dreapta.

Prin contrast, „ştabul“ deţinea o paletă nelimitată de variante comportamentale, beneficiind de tot atîtea replici asortate lor. Putea fi furibund (că nu ştiu care „bou de inginer“ compromisese cultura agricolă), grăbit (să-l „prindă pe secretarul consiliului“), preocupat (că-l căuta „tovarăşu' ministru“), trist (că „nu-şi vede nici azi familia pînă seara“) sau vesel (că „băiatu', elev în clasa a patra,“ – vezi bine – „a luat şi anu' ăsta premiul întîi“). Cel mai frecvent însă era furibund şi grăbit. Atunci vorbea cam aşa: „Flăcău, mă aşteaptă tovarăşu' primar. Calc-o urgent!“. Ori: „Băiatu', mă întîlnesc în cinci minute cu tovarăşu' Georgescu. Rapid la sediu!“. Ori: „Gagiule, iute la Municipiu!“. Ori: „Băieţaş, mişc-o fulger la şantieru' *Constructoru'*! Eu răspundeam, invariabil, „am înţeles, să trăiţi tovarăşu' prim!“, ţuguindu-mi ulterior buzele într-un *vuuum* prelung, străbătut de stropi de salivă. Mimam, cu dramatism, viraje periculoase pe şosea şi priveam, profesionist, în oglinda retrovizoare. Dacă şeful era cumva supărat, situaţia devenea critică. Invectivele şi decibelii explodau în Dacia roşie, supraîncinsă oricum de soarele verii. „Bă, vită încălţată, opreşte! Nu vezi pe bătrînica aia care se chinuie să traverseze?“, „Tembelule, nu frîna aşa, că-mi spargi capul. Of, nu ştiu cine te-o fi recomandat şofer la Judeţ. Mare bombalău eşti!“, „Cretinoidule, nici să iei o curbă ca lumea nu poţi. Unde ai făcut, bă, şcoala că te dau pe mîna Securităţii?“. Şi aşa mai departe. Băiguiam „să trăiţi!“ şi tremuram – în mod real – din toate încheieturile. Cu siguranţă, amicul meu avea stofă de conducător român, iar faptul că el este, în prezent, emigrant în Canada mă intrigă de-a dreptul.

Într-o bună zi, un lucru cu totul neaşteptat se întîmplă în habitaclu. „Ştabul“, preocupat de data aceasta, spuse, la un moment dat, cu jumătate de gură: „*Chirică*, la judeţeana de partid! Ca gîndu' te vreau!“. Am rămas stupefiat. Nu înţelegeam deloc apelativul „Chirică“, cu atît mai mult cu cît nu stabilisem vreodată că noi doi ar fi trebuit să avem nume. Iar „Chirică“, prin singularitatea sa subită (răsărise – cu un aer de diferenţă sfidătoare – dintr-o mare de „tembeli“, „prostovani“ şi „bombalăi“ ce mi se păreau nu doar *benigni*, ci chiar *fireşti*), îmi sună, din raţiuni inefabile, ca o injurie teribilă (abia peste un an, cînd am ajuns şi eu într-a patra, am descoperit, la *lecturi suplimentare*, în *Povestea lui Stan Păţitul* a lui Creangă, un simpatic personaj Chirică; aparent, numele lucifericului servitor se potrivea, în mintea amicului meu, cu identitatea „şoferului de ştab“ şi, ca atare, decise să mi-l atribuie instantaneu). Am ieşit turbat din maşină, lăsîndu-mi şeful – nedumerit şi în pantaloni scurţi – pe scaunul din dreapta. I-am strigat prin geam: „Chirică... să-i spuneţi mamei dumneavoastră, tovarăşu', nu mie!“ (ezitasem, o secundă, între „să-i spuneţi mamei dumneavoastră“ şi „să-i spui lu' mă-ta“, optînd totuşi pentru cea dintîi, întrucît băietanul îngrozit din faţa mea încă mai păstra puţin din autoritatea de „prim“, la nivel subliminal, şi nu mă puteam elibera uşor de automatisme; în plus, maică-mea era prietenă cu „doamna doctor“ şi nu mi-ar fi iertat o asemenea ieşire). Se pare că orice aş fi putut fi, numai Chirică nu. Atunci, trebuie să recunosc, m-am revoltat, cu adevărat deschis, împotriva comunismului.

Texte şi opinii de: ● *Ioana AVĂDANI (director, Centrul de Jurnalism independent)* ● *Iulian COMANESCU (analist media)* ● *Liana GANEA (coordonatoarea programului FreeEx, Agenţia de Monitorizare a Presei)* ● *Christian MITITELU (membru CNA, fost director BBC România)* ● *Alina MUNGIU-PIPIDI (prof., Hertie School of Governance, Berlin)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Despre presă, la două decenii distanţă

Totul a început la sfîrşitul lui decembrie 1989, cînd „ne-am luat raţia de libertate". Inclusiv pe hîrtie, la radio şi pe micul ecran: în acea perioadă confuză şi străbătută de elanuri idealiste, televiziunea română era „liberă" şi orice titlu de ziar, din Capitală pînă în provincie, purta, ca o declaraţie de intenţie, cuvîntul „liber/ă" în coadă. Agenţiile străine de presă arătau, pe lîngă înmormîntarea celor ucişi la Revoluţie şi procesul cuplului Ceauşescu, şi cozile interminabile la chioşcurile de ziare, aidoma celor care se formau anterior la Alimentare, de astă dată, însă, demonstrînd lumii întregi o foame fără precedent după cuvîntul scris, prezentat în pagină, pentru prima oară după cinci decenii, fără constrîngeri. Însă, ca în orice alt domeniu, de la politică la economie, după epoca marilor avînturi, avea să urmeze un duş rece. Alfabetul libertăţii este greu de învăţat, cere timp, răbdare, şi capcanele îl însoţesc la tot pasul. Limitele „libertăţii" televiziunii publice aveau să devină evidente odată cu iunie 1990. În următorii ani, presa a devenit partizană pînă la limita suportabilului. Nu mai era o chestiune de libertate a expresiei, ci o declaraţie de război: cine e cu noi şi cine cu ei. Nu o sursă de informaţie, ci o certificare a propriilor convingeri politice. În sfîrşit, ca şi cînd toate astea nu ar fi fost de ajuns, avea să urmeze trezirea la realitate din perspectiva economiei de piaţă: cuprinşi de entuziasmul libertăţii abia descoperite, uitasem că, pînă la urmă, şi expresia liberă avea nevoie să se vîndă şi să aducă profit. Aşa a început ceea ce se numeşte astăzi „tabloidizarea" presei: cancanul şi bîrfa mondenă au căpătat treptat întîietate în faţa informaţiei, a analizei nepărtinitoare şi a reportajelor sau articolelor serioase. Şi aceasta în contextul în care politicul şi economicul au încercat mereu să-şi găsească justificarea în presă, în căutare de legitimare publică.

*Fenomenul relaţiei periculoase între afaceri, politică şi presă, ca şi al tabloidizării accelerate, nu este specific României. El a cuprins întreg spectrul mass-media din Europa de Est, cu accente mai soft pe măsură ce ne apropiem de spaţiul Schengen şi pînă la limita implicării violente a crimei organizate şi a asasinării jurnaliştilor, în zona ex-iugoslavă şi a fostelor republici sovietice. Unii analişti vorbesc deja despre un regres publicistic numit „deprofesionalizarea jurnaliştilor". România se află undeva la mijloc, dar – după cum remarcă unii dintre autorii care semnează în grupajul de faţă – cu înclinaţii care amintesc mai degrabă de Rusia decît de UE. La două decenii distanţă de descătuşarea din 1989, alfabetul libertăţii încă se învaţă, nu fără convulsii şi momente de involuţie. Drept pentru care, o cifră rotundă – 20 – constituie momentul potrivit pentru o privire critică înapoi, o evaluare lucidă a prezentului şi cîteva ipoteze pentru viitor. (**M. Ş.**)*

Iulian COMANESCU

O afacere discutabilă

Cîine de pază sau vacă de muls? De două sau trei decenii, presa pare a fi într-o criză globală de identitate. Iar la modul mai întîi entuziast, apoi dubios, cum s-a construit piaţa media din România, problema presei-ca-afacere *vs* interes public-imparţialitate-independenţă este cu atît mai acută.

De la libertate la mercantilism

Presa din România e clădită pornind de la două sau chiar trei tipuri de filozofie. Primul, în ordine cronologică, ar fi optica făcătorilor de gazete din anii '90, care uneori au ajuns la un succes remarcabil pentru vremea respectivă. De la euforia lui 1990, cînd ziarişti cu state la publicaţiile comuniste, dar şi nou-veniţi se dedulceau la libertatea absolută de expresie, cu rezultate mai mult sau mai puţin pe gustul publicului, un Cristoiu, Nistorescu, Sorin Roşca Stănescu, Petre Mihai Băcanu şi chiar Cristian Tudor Popescu au ajuns într-un deceniu la un punct de vedere destul de mercantil asupra modului cum se gestionează un ziar sau un grup media. E drept, creatorul *Evenimentului zilei* a deţinut destul de sporadic poziţii de decizie din 1996 încoace. Dar în rest, polemica referitoare la amestecarea atribuţiilor editoriale cu cele de vînzători de spaţiu publicitar, diferitele presupuneri şi acuzaţii al căror obiect au fost cunoscutele nume de mai sus şi destule altele sugerează o orientare către profit mai puţin prezentă în intenţiile (cel puţin declarate) de la începutul anilor '90.

Cristoiu, Nistorescu, Stănescu, Băcanu sau Popescu au păcatele şi realizările lor, dar la un moment dat au fost cei care au decis pentru publicaţiile pe care le-au condus. Lucrurile se pot face însă şi altfel, cu calcule contabile şi estimări atente, la care se adaugă salarii ceva mai mari, plătite regulat, angajaţilor, plus alte scheme motivaţionale din categoria team building-uri, stagii în străinătate şi altele. Asta a fost oarecum cea de-a doua şcoală de gîndire în privinţa presei ca afacere, iar filozofia despre care discutăm este apanajul grupurilor media străine. Primele care au contat au fost RPG, devenit ulterior Edipresse-A.S. – compania care editează *Elle, Avantaje, Joy* şi multe altele – şi Ringier România, posesorul unor titluri diverse precum *Capital, Libertatea, Unica, TV Mania* sau *Bolero*. Străinii care s-au implicat în piaţa media din România – iar Edipresse şi Ringier sînt concurate de alte business-uri masive ca Sanoma sau Burda România, Lagardère (Europa FM) şi ProSiebenSat 1 (Prima TV) – au fost mai puţin interesaţi de aşa-numita presă quality, care ar putea însemna cotidiene serioase, televiziuni de ştiri sau încă absentul echivalent românesc al unui *Newsweek* sau *Le point*. Dacă acest gen de proprietar a fost cu siguranţă mai puţin interesat de valorile democraţiei, tematica sobră şi politică în conţinutul propriilor publicaţii, în schimb, tot lui i se datorează, curios, aşezarea business-ului numit presă pe baze curate, asemănătoare cu cele occidentale. Paradoxal, cei mai liberi jurnalişti din România lui 2009 sînt cei de la tabloide, care pot spune ce vor în propria publicaţie, rentabilă şi populară. Ei însă nu-şi prea folosesc această libertate pentru subiectele zise serioase, şi poate că au motivele lor, legate nu de presiunea politicului, ci de public.

În fine, un al treilea tip de filozofie legat de problema profit *vs* relevanţă politică aparţine aşa-numiţilor moguli. Dintr-un motiv sau altul, de prin 2005 încoace bătaia pentru diferite segmente de piaţă media, de la televiziuni pentru femei la site-uri de business, s-a înteţit, iar investiţiile unor Sorin Ovidiu Vântu, Dinu Patriciu, Dan Voiculescu sau Adrian Sîrbu au fost substanţiale. Există o explicaţie care porneşte de la diferiţi politicieni, mai ales de la preşedintele Băsescu, asupra intenţiilor acestui gen de proprietari. Pentru ei, zice-se, *asset*-urile media sînt pîrghii de putere şi influenţă, poate cu excepţia lui Adrian Sîrbu, care e mai interesat de business-ul global al CME, compania americană cu care a fondat imperiul PRO şi al cărei Chief Executive Officer este.

Nu vom intra prea adînc în această discuţie, care e şi-aşa destul de stufoasă prin alte locuri. Ajunge să spunem că influenţa personală este vizibilă doar în unele din *asset*-urile media ale grupului Voiculescu de ceva timp, şi că, recent, accentele hipercritice la adresa preşedintelui şi a guvernului s-au răspîndit şi la Sorin Ovidiu Vântu. Desigur că a critica preşedintele şi guvernul e treaba presei, dar unii fac asta într-un mod bizar, care stîrneşte simpatia cititorului/telespectatorului onest pentru un executiv călcător în strîchini şi un şef al statului care nu se mai poate lăuda cu vreo realizare politică, de cîţiva ani.

Între pierderi şi profit

În afară de asta, lucrurile au arătat destul de mult şi bine a independenţă sau indiferenţă politică pe la marii proprietari români. Ultima e vizibilă mai ales în Adevărul Holding, editorul *Dilemei vechi;* aici, cotidianul *Adevărul* a luat decizia de a se dezinteresa de evoluţiile politice.

Dincolo de lucrurile destul de jalnice care au ieşit la iveală în 2009 în privinţa complicităţii unora dintre grupurile media cu politicul – campanie pe bani, scandalul legat de Ministerul Turismului, alegaţia repetată despre moderatorii care emit facturi de consultanţă invitaţilor în emisiuni – ultimele luni au dovedit că marii proprietari români sînt interesaţi şi de profit. Sau măcar de a nu pierde bani. Criza a adus după ea o scădere importantă a veniturilor din publicitate şi, odată cu aceasta, reduceri şi eventuale închideri de publicaţii sau televiziuni. Cel mai frămîntat grup a fost, din acest punct de vedere, Realitatea-Cataven-cu. Dacă la începutul anului, structura media a lui Sorin Ovidiu Vântu anunţa măriri de salarii, ulterior managementul a operat reduceri drastice, de pînă la 50%, şi diferite disponibilizări. Criza a atins însă şi alte grupuri media, iar proprietarii au reacţionat destul de prompt, ceea ce arată că oricare le-ar fi tenebroasele planuri de subjugare ale României, mogulii sînt moguli pentru că îi interesează banii, adică profitul.

August este luna în care cifrele oficiale ale companiilor de media pentru anul anterior devin publice pe site-ul Ministerului de Finanţe, dar cifrele contabile trebuie explicate. La capetele profitului şi pierderii se află PRO TV SA, compania pe care operează televiziunile lui Adrian Sîrbu, cu un profit de aproape 30 de milioane de euro în 2008. Pe minus, Realitatea Media, business-ul TV al lui Sorin Ovidiu Vântu, a pierdut în jur de 21 de milioane. Ringier a realizat un profit modest, din cauza crizei, de numai 1,8 milioane, iar Antenele 1 şi 3, care funcţionează pe societăţi diferite, au avut 6 şi 3,5 milioane profit. Adevărul Holding a pierdut la rîndul lui aproximativ 13 milioane de euro, iar OTV-ul lui Dan Diaconescu s-a situat şi el sub linie, cu minus 167,5 mii de euro. Şi aşa mai departe. Ce înseamnă toate acestea? Cîteva diferenţe de strategie ajută la interpretarea lor.

Mogulii boboci şi mogulii veterani. Dincolo de considerentele şi consideraţiile politice, e logic ca un Dinu Patriciu sau un Sorin Ovidiu Vântu să piardă bani la început, în timp ce grupul Voiculescu realizează profit în multe zone. E vorba de investiţii pe o perioadă de cîţiva ani, la asemenea dimensiuni de business. Problema e cînd se va ajunge la visatul *„break even"*.

Românii şi străinii. Străinii veniţi în România au reuşit ceea ce numai un Adrian Sîrbu, dintre români, a reuşit la modul sonor – să creeze pieţe. De regulă, investiţiile companiilor globale s-au concentrat în zonele „goale". Prin contrast, proprietarii români s-au dus acolo unde concurenţa era mai acerbă: pe piaţa de cotidiene, cea de site-uri de ştiri, fantomaticele televiziuni generaliste de buzunar gen Cosmos TV sau Flux TV şi aşa mai departe.

Mogulii orizontali şi business-urile verticale. Marii proprietari români şi-au dezvoltat structurile media mai curînd ca structuri orizontale: portofoliu de televiziuni, publicaţii, site-uri. Ringier şi Dinu Patriciu preferă modele verticale, care includ şi business-uri conexe, cum ar fi tipografia, distribuţia şi achiziţia propriului sediu.

Limpezesc cu ceva problema de început scurtul istoric şi taxonomia de mai sus? Nu foarte tare. Totuşi, o doză de luciditate şi atenţia pentru detalii sînt utile într-o astfel de chestiune. Presa e aşa cum e, şi imprecaţiile politicienilor sau ale altora nu prea pot s-o schimbe.

BARBURISME

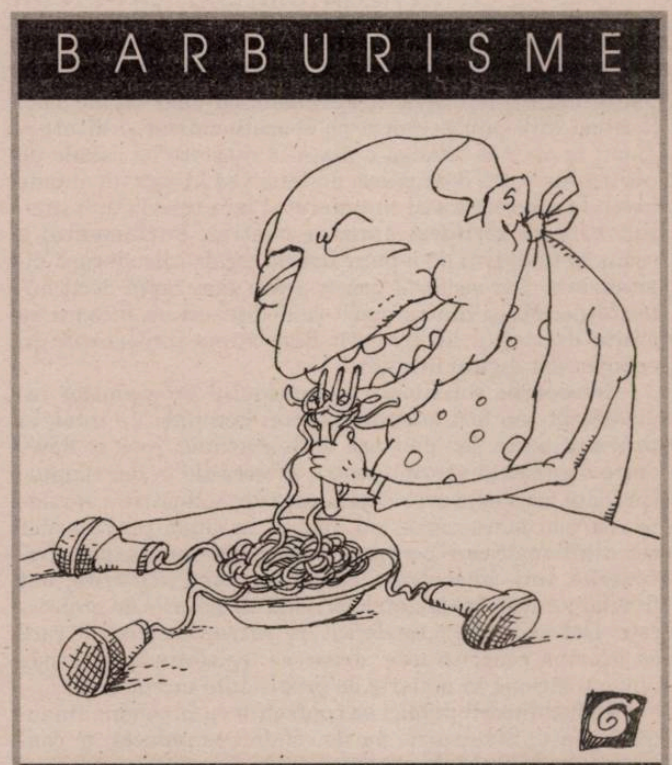

Desen de Ion BARBU

Ioana AVĂDANI

Sîmbăta strălucitoare a presei române

Sincer? Mă aşteptam ca apropierea aniversării a douăzeci de ani de la căderea comunismului să stîrnească ceva mai mult elan introspectiv. Sau măcar un fior retrospectiv mai viguros, ceva care să ne arate calea ce-am urmat. Nu mă îndoiesc că vom avea parte, la momentul potrivit, de coroane de flori, de steaguri fluturînde şi de nelipsitului sobor de preoţi. Festivalul – ca şi carnavalul – are rolul lui social.

Aceleaşi figuri pe toate canalele TV

Dar mi-ar plăcea să ştiu că nu trecem peste aceşti ultimi douăzeci de ani fără a ne da răgazul de a digera cele ce ni s-au întîmplat şi cele ce le-am făptuit noi înşine. Aşa că eu, una, m-am decis să iau aniversarea – şi telecomanda – în propriile-mi mîini şi să sărbătoresc prin muncă. Am început să zapez. Cu televiziunile am început pentru că ele reprezintă sursa de informaţie pentru 80% dintre cetăţeni. Că sînt chichiricioasă ştiu, dar m-a surprins şi pe mine cît de mult material de cîrcotit am găsit. Practic, nu am găsit o singură ştire ireproşabilă – fie ea şi plictisitoare. De la titluri prost alese pînă la stîngăcii de exprimare şi prostie cu ţîfnă – totul încape în ştirile noastre. Şi da, totul încape în ştirile noastre – şi ca subiect, de nu mai ştii care-i ştirea, care-i PR-ul şi care-i procesul-verbal de la serviciul de urgenţe. Am trecut cu destulă nerăbdare prin talk-show-uri, un format pe care eu (într-un acces de naivitate optimistă) îl considerasem epuizat în urmă cu cîţiva ani. Talk-show-ul a constituit cîndva o salvare pentru televiziuni: era ieftin. Aduceai cîţiva oameni în studio, dacă aveai şi un moderator „bun“ (charismatic, obraznic, scandalos, invariabil mai deştept decît invitaţii, orice s-ar fi discutat) – succesul era asigurat. Dar formatul s-a păstrat aproape neschimbat, chiar şi invitaţii s-au păstrat neschimbaţi. Aceleaşi figuri ne spun, de ani buni, pe toate canalele, ce cred ele despre. Să nu fiu nedreaptă, însă. Două elemente de noutate am văzut totuşi în anii din urmă. Au apărut psihologii care ne explică resorturile interne ale fiecărui scandal (nu-i aşa că vă trebuia o psihanaliză serioasă a cazului „Necolaiciuc arestat în SUA“?). Şi flip-chart-ul, instrumentul spontaneităţii şi al explicaţiei „cu scheme“ (că sîntem la televiziune, avem nevoie de imagini). Talk-show-ul, aşa cum e el făcut la noi, este total anti-telegenic. Nişte oameni care discută stînd pe scaune nu au şarm vizual, nu răspund unei cerinţe fundamentale în televiziune: mişcare şi culoare. Şi nu am putut să nu mă întreb: în fond, ce îşi iau de la televiziuni cei 80% dintre cetăţeni în căutare de informaţie?

Nici ziarele nu stau mult mai bine la capitolul acesta. Eu, recunosc, nu mai cumpăr de mult ziare tipărite. Citesc online şi da, mă satisface viteza, aflu ce s-a întîmplat, aproape atunci cînd s-a întîmplat. Dar îmi lipseşte analiza, îmi lipseşte punerea în context, acele lucruri pe care televiziunea, prin felul ei de a funcţiona, nu mi le poate da şi care ar constitui marja de valoare adăugată a presei scrise. Dar ziarele din România încă îmi mai spun ce am văzut aseară la televizor – sînt un fel de programe TV *post-factum*. De ce ar da cineva banii pe ele?

La radio rareori ascult – şi atunci în contexte în care nu mă pot sustrage. Ştiri la fix şi la şi jumătate şi de rest muzică (nici nu spun de care, pentru că e irelevant, ştiu cum e cu publicul-ţintă şi gusturile care nu se discută şi ce este un playlist nenegociabil, că ţi-l bagă calculatorul, programat să...) şi animaţie făcută cu mai mult sau mai puţin har. Radioul serveşte însă, în mod particular, un public captiv, fără mîini şi fără ochi – numai urechi („oameni în trafic“ sau „oameni la birou“) şi aceştia stau agăţaţi de lume prin FM. Un cîntec vesel, o farsă crudă şi poziţia radarelor şi blocajelor – şi viaţa poate începe.

În căutarea reperelor

Formate, platforme tehnologice, gafe şi nemulţumiri – cam asta să fie presa noastră? O gaşcă de copilaşi spălaţi pe creier, de băieţei *hype* la orice oră din zi şi din noapte, de „fătuci“ duse degeaba la şcoală? Lucrînd toţi pentru niscai moguli plini de bani şi, se pare, timp liber, care le dau ordine cum şi ce să scrie despre accidentele alea şi despre cadavrul din grădina blocului, de parcă nu ar avea alte treburi? Aşa sîntem tentaţi să credem – şi am greşi profund dacă am face-o. Există în spatele produselor noastre jurnalistice o profesie care încă îşi caută reperele, se pare. Cunosc suficient de mulţi oameni de presă pentru a-mi permite, de dragul argumentaţiei şi fără pretenţie de exactitate, cîteva generalizări.

E greu să fii jurnalist. A fost greu dintotdeauna, dar era frumos, pasionant. Doar că, în zilele din urmă, jurnalismul pare aproape o meserie fără viitor. Eşti împins să faci rating – împins, nu stimulat. Eşti biciuit dacă nu faci. Simptomatică mi se pare reacţia şefilor de la Realitatea TV care au impus angajaţilor, drept criteriu de performanţă, rate de audienţă peste cele ale Antenei 3 – tot timpul, pentru toate emisiunile, oricînd. Nu fac asta – sînt penalizaţi financiar. Lucrul acesta mută atenţia jurnalistului de la ce ar trebui să fie treaba lui: interesul public. Introduce concurenţa la nivelul reporterilor, unde criteriile de performanţă ar trebui să fie cele legate de relevanţă, de promptitudine, de calitatea produsului jurnalistic. Nu mai vorbim de faptul că o astfel de abordare ignoră o realitate evidentă: că, la un moment dat, concurenţa chiar poate avea un subiect mai bun, că şi-l poate gestiona şi promova mai bine.

Nu altfel stau lucrurile în presa de provincie. Jurnalistul de provincie îşi vede substanţa meseriei diluată de presiunile economice şi – cu mult mai puternic decît la Bucureşti – de comenzile politice (politică văzută ca un drum de acces la resurse, căci de falii ideologice nu poate fi vorba). Acolo lucrurile sînt „mai simple“, ţi se spune în faţă

ce să faci şi ce să nu faci. Şi dacă nu-ţi spune patronul, la angajare, îţi spun colegii din redacţie, prin ceea ce fac. La aceasta se adaugă „presiunea centralei“ – modelul de presă practicat la Bucureşti, la care consumatorii tăi locali sînt expuşi şi pe care l-ar dori replicat pe plan local. „Cei de la Bucureşti îmi cer ştiri pe care noi, aici, nu le-am da niciodată, pentru că nouă ni se par de toată jena“ – îmi spunea un jurnalist din Moldova, corespondent al unui post bucureştean. Ca atare, ce cunoaştem noi, consumatorii de presă, despre România este ceea ce cred producătorii din Bucureşti că ar trebui să fie România, *cum rating*.

Confuzie şi pasivitate

Nu există în presa din România nici un stimulent pentru a fi „bun“ ca jurnalist. Nu eşti mai apreciat, nu eşti mai bine plătit, nu te priveşte lumea cu mai mult respect pe stradă. A fi „bun“, ca jurnalist, înseamnă, de cele mai multe ori, să fii „rău“, să fii sîcîitor, să calci în strachinile patronatului şi ale administraţiei publice, să afli lucruri pe care nu ar trebui să le afli. Nu te plăteşte nimeni pentru asta. Nu te admiră nimeni pentru asta. Şi puţin sînt cei care te respectă – dar respectul lor nu ţine de foame, la urma urmei.

Recente sondaje de opinie au marcat, pentru prima oară în cei 20 de ani de presă liberă, intrarea mass-media pe lista instituţiilor corupte. Cum a ajuns publicul la ideea asta – e o poveste lungă. Dar cînd, la fiecare ieşire publică, şeful statului îşi face un punct obligatoriu din atacurile asupra presei (nu nejustificat, poate, dar cu o generalizare vinovată), rezultatul este previzibil. În acelaşi timp, aceeaşi mass-media îşi păstrează locul printre fruntaşele între instituţiile în care publicul are încredere. Cam ce putem crede despre un public care are încredere nestrămutată într-o instituţie coruptă? Ce presiune a consumatorului putem aştepta de la el, ca stimulent spre calitate?

Dacă ar fi să dau un calificativ presei române de azi, într-un cuvînt îngust (ca orice cuvînt), acesta ar fi: confuzie. La nivelul valorilor, la nivelul practicii, la nivelul – cum i-o zice pe româneşte? – *leadership*-ului. Cine comandă, cine arată calea în profesiunea jurnalistică? Cine păstrează standardele, pentru vremurile mai bune care vor să vie? Cine îi „judecă“ pe jurnalişti cu măsura care le este firească? Că presa noastră arată cum arată, putem să acceptăm. Putem trăi cu asta o vreme. Dar mă sperie faptul că profesioniştii din presă tind să considere lucrurile acestea *normale*. Să creadă că diluarea meseriei este de neoprit, este firească, deci e *de bine*. Mă sperie faptul că după atîţia ani de vorbire şi dezvorbire, nu există încă decizie interioară breslei pentru autoreglementare. Mă irită că industria de mass-media vede în etică şi profesionalism un moft care face rău la profit (cum vădeşte practica). Mă nedumereşte pasivitatea (a profesiei şi industriei deopotrivă) în faţa cotropirii – *cumpărarea* de ştiri de către guvernanţi e încă blamabilă, *vînzarea* de ştiri de către mass-media este însă acceptabilă, e bine, ne convine, ne alimentează conturile. Mă întristează rezultatele unui studiu pe care l-am efectuat în mijlocul oamenilor de presă şi care relevă convingerea dominantă că autoreglementarea nu va funcţiona, pentru că lipseşte forţa motrice din interiorul comunităţii şi „autoritatea morală“ care să facă judecata cea dreaptă.

Într-o sîmbătă dimineaţă, fi-miu, care are şi el douăzeci de ani, a avut o tresărire de autoevaluare. Intrase printre primii la facultate şi, la capătul unui an de studiu, învăţa pentru cele două restanţe. „Pot mai mult. Nu îmi e de ce zice lumea. Dar îmi este ruşine mie cu mine.“ Ei, eu asta aştept de ceva timp încoace: să se facă sîmbătă dimineaţă în capul presei române.

Dar poate sistemele se maturizează mai greu decît oamenii.

Senzaţionalism, probleme financiare, control politic

„Sectorul de televiziune din România consistă dintr-o piaţă matură de reţele generaliste, cu doar cîţiva mari jucători care pun accentul pe senzaţionalism şi divertisment, la care se adaugă o piaţă în creştere de canale de nişă, dintre care doar cîteva au reuşit să atingă un anume nivel de notorietate al brandului. Piaţa televiziunii digitale este un teritoriu aproape neatins. Parlamentul a eşuat în tentativa de a pune bazele legale introducerii digitalizării. Dar sectorul privat a fost mai rapid decît autorităţile. Mulţi dintre marii radiodifuzori au început să emită digital şi au investit deja sume importante în echipament digital modern.

Prevederile referitoare la conţinutul programelor radiodifuzate au fost adunate într-un Cod unic. În total, în ţară sînt peste 200 de staţii de televiziune, ceea ce dovedeşte o apetenţă sporită pentru investiţiile în televiziune. Cu toate acestea, sursa capitalului din industrie a rămas, în cea mai mare parte, un mister, în ciuda prevederilor constituţionale care permit transparenţa finanţărilor. Prevederile anti-concentrare pot fi mai bine urmărite, dat fiind accesul sporit la datele privind structurile de proprietate. Dar există încă un deficit de instrumente legale care să prevină concentrarea, deoarece legislaţia nu prevede nici o restricţie în materie de proprietate încrucişată.

Radiodifuzorii publici se confruntă cu probleme financiare grave. Structurile lor de conducere reflectă, în continuare, echilibrul de putere din sfera partidelor politice, iar societatea civilă nu are încă posibilitatea de a-şi promova reprezentanţi în aceste structuri. În plus, legii îi lipsesc prevederile referitoare la conflictul de interese şi la nivelul de competenţe de care trebuie să dispună membrii consiliilor de administraţie. SRTV a reuşit să-şi sporească echilibrul şi calitatea programelor. Talk-show-urile de prestigiu şi filmele de artă şi premiate au ajutat SRTV să obţină o mai mare credibilitate. Cu toate acestea, instituţia se află încă sub control politic strict.

Demiterea Consiliului de administraţie la jumătatea anului 2007 a demonstrat că voinţa politică este elementul cel mai important în funcţionarea instituţiilor publice de media. Furia clasei politice stîrnită de difuzarea de către TVR a unei casete înfăţişînd un caz de corupţie la nivel înalt a confirmat mediul politic viciat în care trebuie să funcţioneze televiziunea publică.

În România de azi, este o practică răspîndită ca, în loc de a ancheta cazurile de corupţie expuse de mass-media, politicienii şi autorităţile publice să investigheze jurnaliştii care au scos acele cazuri la lumină. (...) Telespectatorii de azi se uită la televizor mai ales pentru divertisment, în timp ce pentru ştiri caută surse alternative, cum ar fi canalele de nişă sau Internetul.

Principala provocare a televiziunii din România este cum să modeleze sectorul, astfel încît acesta să intre în era digitală mai profesionist, mai bun calitativ.“

(„Televiziunea în Europa“,
Raport al Institutului pentru o Societate Deschisă, 2008)

Scurt tablou TV

Televiziunea comercială

● În prezent, îngrijorările pentru scăderea audienţei şi a volumelor de publicitate reprezintă o constantă a pieţei comerciale de televiziune. Ultimii doi ani s-au caracterizat prin preluări şi fuziuni, un proces susţinut de concentrare a proprietăţii. În prezent, CME (PRO TV), familia Voiculescu (Antena 1), SBS Broadcasting (Prima TV), Sorin Ovidiu Vîntu (Realitatea TV) sînt principalii proprietari ai televiziunilor comerciale.

● Istoria televiziunii comerciale s-a scris în principal între 1993 şi 1998, cînd au intrat pe piaţă actori majori: Antena 1 în 1993, PRO TV în 1995, Prima TV în 1997 şi Acasă TV în 1998. La peste un deceniu, PRO TV şi Antena 1 au rămas în top, concentrînd audienţa.

● Dintre primele reţele de televiziuni, pînă la mijlocul anilor '90, doar Tele7abc şi-a pierdut aproape complet cota de piaţă (Tele7abc a fost fondată în 1994 de un grup de oameni de afaceri locali – Marcel Avram, Paul Opriş, Mihai Cîrciog).

● Începînd cu anul 1996, televiziunea comercială a intrat în epoca telenovelelor şi a spectacolelor de tip bingo, în 1998 acest fenomen fiind generalizat.

● Lansarea şi evoluţia PRO TV sînt strîns legate de Adrian Sîrbu, cel care conduce în prezent operaţiunile Central Media Enterprises (asociatul majoritar al PRO TV, grupul Lauder). Sîrbu a fost singurul cameraman care a filmat Revoluţia anticomunistă din 1989, difuzînd la TVR documentarul *Decembrie 1989,* pe 27 decembrie. Sîrbu a fost secretar de stat pentru mass-media şi consilier al lui Roman, la începutul anilor '90. A demisionat la scurt timp şi a înfiinţat, cu ajutorul altor jurnalişti, primul cotidian privat, *Curierul Naţional*, apoi, mai tîrziu, diverse firme din grupul Media Pro.

● Per ansamblu, nivelul investiţiilor în produse serioase de investigaţii rămîne extrem de scăzut.

TVR

● De la programul de cîteva ore pe zi, în epoca Ceauşescu, televiziunea publică a trecut la transmisia Revoluţiei române în direct, creînd multă emoţie şi cîştigînd publicul.

● Pînă în 2005-2006, pînă la extinderea cablului şi, treptat, a antenelor de satelit în mediul rural, TVR era singurul canal cu acoperire tehnică a întregului teritoriu.

● În ciuda avantajului major, TVR a pierdut încontinuu audienţă, ajungînd la 0,9% rating în mediul urban, în 2008, pe locul al cincilea după PRO TV, Antena 1, Acasă TV şi Realitatea TV, rezultat contestat prin acţiune în instanţă împotriva firmei care măsoară audienţele.

● Astăzi, TVR este încă dependentă de Parlament, care are puterea de a demite întregul consiliu de administraţie (CA), prin respingerea raportului anual de activitate. Membrii CA şi preşedintele-director general (PDG) sînt numiţi politic.

● Mulţi dintre directorii televiziunii s-au aflat adeseori în poziţii instabile, interimare. Concursurile pentru ocuparea posturilor de directori au fost amînate cît de mult posibil, pentru că o persoană cu o poziţie interimară era mai uşor de controlat. Profesioniştii veniţi prin concurs au atribuţii limitate şi întîlnesc piedici administrative la tot pasul.

● Adoptarea unei noi legi a fost permanent amînată de clasa politică, în ciuda urgenţei semnalate de organizaţiile media. Ultima oară, un proiect în acest sens a fost respins de Parlamentul României în iunie 2009.

(sursa: „Television Across Europe: Regulation, Policy and Independence", ediţiile 2005, respectiv 2008, Network Media Program/Open Society Institute, Londra)

Radioul

● Audiţia radio nu are caracterul programatic întîlnit în cazul consumului TV. (...) Doar 23,4% dintre respondenţi urmăresc zilnic promo-urile radio pentru a-şi programa intervalele de audiţie.

● La întrebarea privind rolul radioului în conturarea propriilor opinii politice, 29% dintre cei ce ascultă radioul nu răspund, 20% sînt nedecişi şi doar 41% atribuie o influenţă informaţiilor prezentate la radio. Aceste rezultate sugerează un rol secundar al radioului în construcţia opiniilor şi a atitudinilor privind problemele politice, economice sau sociale, pentru mulţi dintre ascultători.

(Obiceiuri, atitudini şi satisfacţia publicului radio şi TV, Raport INSOMAR, 2007, beneficiar: CNA)

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Libertatea presei şi retur

Cînd mi-am luat maşina de scris „Consul" şi m-am dus la redacţie pe 22 decembrie, la ziarul nostru interzis de opt luni, eram, împreună cu colegii mei, convinsă că două maşini de scris (mai era una de la stat) erau destul ca să creezi o presă liberă. Şi a fost destul: hîrtie am luat pe gratis (de fapt, cu japca) din depozitul organului de partid *Flacăra Iaşului,* dat fiind că eram eroii unei revoluţii anticomuniste (care nu dădeau chitanţă), muncitorii ne-au tipărit pe gratis (ca să îşi aducă şi ei contribuţia la eliberare). Ziarele le-am dat fără să cerem bani (începînd cu a doua zi, o coadă răbdătoare de sute de persoane se forma sub ferestrele noastre, înainte ca eu să fi terminat editorialul şi să-l trimit la tipografie), iar cititorii care apucau ediţia se simţeau obligaţi să o dea mai departe la vecini sau rude. Acest paradis a durat fix zece zile, pe urmă hîrtia s-a terminat, a trebuit să vindem ziarul ca să luăm alta, iar banii puşi în dulap au fost furaţi de un coleg. Eu am fost singura care a refuzat să creadă că şi noi putem fi răi şi care chiar a vărsat lacrimi în acea ocazie – poate pentru că nu dormisem nici două ore pe noapte timp de zece zile, fiind altfel o fată călită în gărzi de noapte cu medicamente puţine şi morţi mulţi, dar, mai probabil, ca o presimţire a ce avea să vină. Vorba lui Michnik, ce e mai greu de suportat din comunism vine după.

În presa captivă, victima şi agresorul se confundă

Cînd, pe 18 februarie, muncitorii din tipografie au rupt-o cu noi, hotărînd că fiecare clasă socială cu revoluţia ei, cînd în aprilie sute de oameni instigaţi de Iliescu mi-au strigat în faţă: *„Moarte lor, moarte lor, moarte lor studenţilor",* de a trebuit să dau semnalul de evacuare la redacţie (unde între timp aveam şase preţioase maşini de scris aduse de generosul ambasador Stork), iar pe 14 iunie am desfăcut ziarul *Adevărul* ca să mă găsesc înfierată, deşi eram doar o copilă, în editorialul principal, mi-am imaginat că lucrurile nu pot merge decît spre bine. Aşa e educaţia europeană: te îmbibă cu credinţa dominantă din toată tradiţia noastră intelectuală (conştientă sau nu) că lumea evoluează liniar, că schimbarea e, pe termen lung, progres. Ideea că unele lucruri pot o vreme progresa, apoi involua, că unele fenomene călătoresc în timp în sensuri opuse şi poţi găsi după un interval de timp o situaţie mai bună într-un sector, şi mai proastă în altul e neobişnuită. Dar tocmai asta s-a întîmplat cu presa noastră. Din reper în reper găsesc, doar în ce am scris eu, un raport favorabil în *Românii după '89* (scrisă în 1996, cînd presa nouă părea că îngropase propaganda veche), un raport de avertizare că începe cartelizarea în 2001 (în *Politica după comunism)* şi, începînd cu anul 2002, rapoarte anuale documentînd concentrarea proprietăţii şi trivializarea conţinutului media, care fac ca scorul libertăţii presei la noi să fie de nivel fosta Uniune Sovietică, nu noua Uniune Europeană. În 2008, din douăzeci şi opt de ţări postcomuniste, doar opt aveau statutul de presă liberă acordat de Freedom House: restul, printre care şi noi, erau sub pragul de sustenabilitate calculat de IREX. Un volum editat de Peter Gross care apare la douăzeci de ani după Revoluţie despre presa din Est va fi, judecînd după contribuţiile noastre, sobru spre sumbru.

Dar e expresia „libertatea presei" măcar adecvată? Sau datorează prea mult teoriei tradiţionale care avea un model simplist cu presa reprezentînd societatea bună, pe post de victimă, şi guvernul rău, pe post de agresor? Tot de prin anul 2000, am început să documentez un model nou, acela al presei captive, inspirată şi de munca unei prietene, Alena Ledeneva Giddens, despre presa din Rusia. În presa captivă, victima şi agresorul se confundă: e o situaţie în care media nu are autonomie suficientă pentru a-şi realiza rolul principal, aducerea adevărului la cunoştinţa publicului, ci e prizoniera unor grupuri de interese care o pun să îndeplinească alte roluri (propagandă, trafic de influenţă). Captura media nu e neapărat realizată, aşadar, de puterea oficială, deşi în general există o corelaţie semnificativă între statul captiv (al acelorași grupuri) şi media captivă. Dar între grupuri nu există obligatoriu coeziune, astfel că peisajul e competitiv, cu predominanţa fenomenului de *kompromat,* adică manipularea de informaţii compromiţătoare reale sau inventate, la comanda cuiva, pentru a compromite o persoană sau o instituţie.

Mai aproape de presa din Rusia

La ora asta, mare parte din presa românească e captivă. Vedetele de televiziune nu sînt actori autonomi, putînd fi date afară într-o secundă, ziariştii profesionişti se ascund prin nişe ca să îşi poată face meseria, cartelul se înţelege la telefon pe cine ridicăm sau dăm jos. Sîntem mai aproape de presa din Rusia decît de cea din Europa Centrală, deşi, din păcate, şi alţii involuează. Principala sursă de autonomie, proprietarul occidental de presă, care la noi oricum nu a prea venit (excepţi fiind FAZ şi Ringier, ale căror ziare au autonomie editorială mai mare), a început să vîndă şi în ţările în care cumpărase presă, iar oligarhii locali să cumpere (Lituania e cel mai recent caz). Motivul, descris de mine pe larg în *România liberă* din august („Cine a inventat mogulii", 1 şi 2) constă în faptul că presa de calitate e o afacere proastă în noile democraţii. Prea puţină lume citeşte, asta înseamnă că aceasta trebuie subvenţionată, şi numai oligarhii puşi pe trafic de influenţă par dispuşi să o facă. Din motive pe care le-am explicat tot acolo, nu e realist să credem că putem mări publicul, iar soluţiile care ne mai rămîn constau în reglementări de fragmentare a proprietăţii şi transparentizare a acţionariatului – dar oamenii noştri politici, chiar cei care suferă din cauza presei, sînt prea laşi şi incompetenţi ca să pună în aplicare un asemenea program (sau orice program).

Regimul din 2004 încoace a fost mai tolerant cu presa, şi există mai mulţi ziarişti care aspiră la o presă decentă şi veritabil autonomă azi, decît în 2004. Pe ei mă bazez să ţină steagul sus. Sper însă ca aceşti ziarişti să reziste suficient. Talentele care intră în presa noastră, dacă supravieţuiesc unei şcoli de jurnalism în care istoria oficială nu e cea de mai sus, ci una gen „Ştefan Gheorghiu", au trei direcţii posibile. Fie vor fi intransigenţi, şi atunci vor fi eliminaţi de la prima slujbă. Sau vor face concesii majore, ca să reziste în marea masă de non-talente care conduc azi presa. Şi mulţi vor căuta o viaţă mai demnă în afara presei şi vor ieşi de bunăvoie din circuitul vocilor publice. Nu ştiu ce e mai bine. Ultima oară cînd am primit o ofertă de la un mogul, deşi aparent onorabilă, a trebuit să o refuz pentru că mi-am dat seama că am rămas cam singura dintre intelectualii noştri publici care nu e şi nu a fost pe statul de plată la nici unul dintre ei. Oricît ar părea de inocente asemenea contracte, cînd autonomia presei întregi e la pămînt, măcar cea personală să ne-o păstrăm. Pentru că, finalmente, din autonomiile noastre personale se construieşte una mai generală.

Importanţa televiziunii pentru copii

Aproape două treimi (65%) dintre elevi apreciază că televiziunea este importantă şi foarte importantă pentru viaţa lor. Doar 3% dintre elevi consideră că televiziunea nu este deloc importantă. Restul de circa 31% dintre elevi consideră că televiziunea are o importanţă redusă sau este puţin importantă pentru viaţa lor. Tendinţa este ca grupul de elevi de 11-14 ani să considere că televiziunea este importantă şi foarte importantă într-o proporţie mai mare (69%) decît grupul de elevi de 15-18 ani (60%). Importanţa acordată televiziunii nu diferenţiază semnificativ în funcţie de structura pe sexe a elevilor, dar este considerată mai importantă de către elevii din rural, comparativ cu cei din urban (73% comparativ cu 65% dintre elevii de 11-14 ani consideră televiziunea importantă/foarte importantă şi 71% dintre elevii de 15-18 ani comparativ cu 59% consideră televiziunea importantă şi foarte importantă).

Motivele pentru care se uită elevii la televizor sînt legate în principal de dorinţa de distracţie şi amuzament (plăcere) în 46% din cazuri şi de necesitatea de a se informa, de a dobîndi noi cunoştinţe, în 31% din cazuri.

Importanţa mare acordată de elevi televiziunii, provenită din dorinţa de distracţie si de informare nu reprezintă însă o condiţie imperioasă a vieţii lor. La întrebarea: „Ce ai face dacă nu ar exista TV?", elevii de 11-14 ani s-ar orienta spre alte activităţi, cum sînt cele de recreere şi joacă (plimbări sau jocuri în aer liber şi sport – 18%, joc pe calculator – 11%), cele legate de citit şi învăţat – 12% şi cele privind ascultarea radio şi a muzicii – 9%). Doar 1 din 10 elevi pare a fi derutat de această situaţie, opinînd că nu ar face „nimic deosebit". Cei de 15-18 ani s-ar orienta mai mult spre citit/învăţat (14%), spre joc pe calculator, Internet (13%), radio (7%), recreere şi joacă în aer liber (10%) etc.

sursa: „Cercetare privind analiza comportamentului de consum de programe audio-vizuale al elevilor (11-14 ani şi 15-18 ani)", realizată de Centrul de Sociologie Urbană şi Regională (CURS) pentru Consiliul Naţional al Audiovizualului

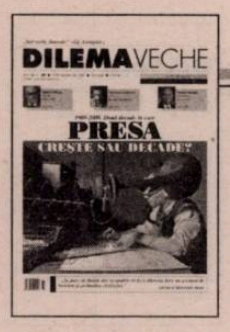

Liana GANEA

Legea şi protecţia presei

Potter Stewart, judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, arăta într-un discurs în 1974, la Yale Law School, că presa este „singura afacere privată căreia i se dă protecţie constituţională explicită". Judecătorul afirma că libertatea presei reprezintă o componentă structurală a Constituţiei Statelor Unite şi sublinia ideea că acest drept este diferit de dreptul la libera exprimare. În virtutea faptului că joacă rolul „celei de-a patra puteri în stat", presa beneficiază de drepturi speciale în a critica liber persoanele publice şi a fi protejată în procesele de defăimare, în a-şi proteja sursele, în a avea acces în locuri în care publicul nu are acces, în a decide asupra conţinutului informaţiei pe care o difuzează către public. Cetăţeanul simplu are şi el un drept la libera exprimare, dar nu beneficiază de aceleaşi protecţii speciale. „Presa liberă însemna o monitorizare organizată, expertă, a autorităţilor. (...) Această formidabilă supraveghere a puterii oficiale este lucrul de care s-a temut Coroana Britanică şi ceea ce Fondatorii Americani au decis să riște" – mai spunea judecătorul Stewart.

Realitatea ne arată că încă mai există cazuri în care dreptul la libera exprimare este restrîns în mod nejustificat de autorităţi, inclusiv de către instanţele de judecată

Iată că şi autorii Constituţiei României şi-au asumat acest risc. Constituţia, adoptată în 1991 şi revizuită în 2003, reglementează libertatea de exprimare şi libertatea presei prin articolele 30 (Libertatea de exprimare) şi 31 (Dreptul la informaţie). Primele patru paragrafe ale art. 30 statuează inviolabilitatea dreptului la libera exprimare, interdicţia cenzurii, faptul că libertatea presei implică şi libertatea de a înfiinţa publicaţii şi că nici o publicaţie nu poate fi suprimată. Însă paragrafele 6, 7 şi 8 impun o serie de restricţii severe, formulate imperativ, asupra dreptului la libera exprimare: interdicţia de a prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei, dreptul la propria imagine, interdicţia de a defăima ţara şi naţiunea, răspunderea editorului sau a autorului pentru informaţia publicată ş.a. Aceste formulari restrictive au consecinţe practice în protejarea dreptului fundamental la libera exprimare.

Astfel, realitatea ne arată că încă mai există cazuri în care dreptul la libera exprimare este restrîns în mod nejustificat de autorităţi, inclusiv de către instanţele de judecată, deşi România este semnatară a Convenţiei Europene a Drepturilor Omului. Prevederile acesteia – ca şi jurisprudenţa Curţii Europene (CEDO) – sînt parte a dreptului intern şi ar trebui să primeze în cazul unui conflict cu legea internă. Un caz recent relevant este cel în care o jurnalistă din Constanţa a fost condamnată de instanţele interne pentru o afirmaţie pe care aceasta o făcuse bazîndu-se pe materiale deja publicate în presă. Jurnalista a trebuit să-i plătească primarului Constanţei 57.000 de lei daune morale şi cheltuieli de judecată (cam de 30 de ori venitul mediu al unui jurnalist), să-i ceară scuze printr-o scrisoare publică şi să publice hotărîrea judecătorească într-un ziar din Constanţa şi unul de circulaţie naţională. Interesant că primarul Mazăre nu a dat în judecată, pentru acele afirmaţii, sursa primară – unul dintre cele mai mari ziare din România –, ci a preferat să o dea în judecată individual pe jurnalista care le-a reprodus. Astfel de pedepse, care suferă în primul rînd de o lipsă a proporţionalităţii, au ca rezultat faptul că descurajează discutarea liberă a unor chestiuni de interes public.

Bazîndu-se pe legea fundamentală, Curtea Constituţională a marcat în mod nefericit intrarea României în Uniunea Europeană prin declararea în ianuarie 2007 ca neconstituţională a unei legi care dezincrimina insulta şi calomnia.

Organizaţiile de drepturile omului şi organizaţiile jurnaliştilor cereau de ani de zile eliminiarea posibilităţii unei pedepse penale pentru exprimare. Argumentul este acela că este suficientă pedeapsa civilă. Aceasta trebuie aplicată cu respectarea principiilor CEDO. O condiţie este să se aibă în vedere buna-credinţă a jurnalistului şi caracterul de interes public al informaţiei publicate şi să se respecte principiul proporţionalităţii. Atît jurnalistul cît şi orice altă persoană care se exprimă nu trebuie transformaţi în infractori cu cazier penal.

Dezincriminarea insultei fusese acceptată de Parlament în perioada guvernării PSD, iar în 2006 Macovei, ministrul Justiţiei la acea dată şi important promotor al dezincriminării defăimării în perioada în care activa ca avocat de drepturile omului, a convins legiuitorul să elimine şi calomnia din Codul penal. O decizie istorică a Parlamentului, care a fost spulberată de decizia ulterioară a Curţii Constituţionale. Aceasta a afirmat că eliminarea încalcă paragraful 8 al art. 30 din Constituţie: „(...) Delictele de presă se stabilesc prin lege". Curtea a lăsat să se înţeleagă că doar pedeapsa penală este remediul eficient pentru protejarea dreptului la demnitate al persoanei.

În acest moment putem vorbi de o dispută asupra efectelor deciziei Curţii, existînd voci care afirmă că abrogarea abrogării nu echivalează cu o repunere în vigoare a articolelor dezincriminate. În fapt, autorităţile judiciare au interpretat decizia Curţii ca o revenire a insultei şi calomniei în Codul penal.

Din fericire, noul Cod penal adoptat de Parlament anul acesta nu mai conţine articole care să reglementeze insulta şi calomnia. Însă o serie de alte prevederi restrictive la adresa libertăţii de exprimare rămîn în ambele noi coduri – civil şi penal (cele două acte normative nu au intrat încă în vigoare).

Au existat contestatari ai procesului de adoptare a celor două coduri. Aceştia au criticat în principal lipsa unei suficiente dezbateri publice asupra textelor de lege şi lipsa studiilor de impact. De exemplu, în cazul prevederilor care vizează presa, Ministerul Justiţiei a ignorat complet consultarea cu organizaţiile breslei. Rezultatul a fost dezastruos. Proiectele de cod civil şi penal înaintate spre dezbatere Parlamentului conţineau o serie de prevederi care restrîngeau dreptul la libera exprimare şi puneau jurnaliştii şi pe cei care ar fi dorit să aducă în atenţia publicului chestiuni de interes public în imposibilitatea de a o face. La negocierile dure din Parlament, organizaţiile de media nu au obţinut decît jumătate din ceea ce ar fi trebuit modificat.

Comisia de redactare a Codului civil a reglementat presa ignorînd total obligaţia de a proteja dreptul la libera exprimare. De pildă, a existat încercarea de a introduce obligativitatea publicării unui drept la replică pentru presa scrisă, o obligativitate care a fost considerată neconstituţională în Statele Unite şi nedemocratică în Marea Britanie. Comisia de redactare a copiat reglementările în vigoare în legislaţia audiovizuală, dar a şters din articolele copiate acele paragrafe care detaliau modul de publicare a dreptului la replică şi care sînt rezultatul înţelegerii de către Consiliul Naţional al Audiovizualului a necesităţii protejării dreptului la libera exprimare.

Alte prevederi care vor sta desupra capului jurnaliştilor, precum sabia lui Damocles, sînt cele referitoare la dreptul la viaţă privată, reglementat şi în noul Cod penal şi în cel civil.

Din fericire, capitolul referitor la dreptul la replică a picat la votul din Parlament. Au rămas totuşi o serie de alte prevederi restrictive care vor da bătaie de cap presei, din momentul intrării în vigoare a Codurilor. Dacă a fost eliminată posibilitatea confiscării tirajului unui ziar sau posibilitatea interdicţiei publicării unui articol (aici argumentul organizaţiilor de media a fost că cenzura este interzisă de Constituţie, argument contestat de comisia de redactare prin apelul la paragrafele 6, 7, 8 menţionate mai sus), noul Cod civil introduce totuşi posibilitatea unei interdicţii temporare a publicării. Nu este clar cum va funcţiona acest lucru în practică. Ar putea avea efecte pozitive – de exemplu, interdicţia de a redifuza filmul cu profesoara „porno" –, dar ar putea avea efecte negative grave prin oprirea de la publicare a unor anchete difuzate în serial. Asigurările pe care organizaţiile de media le-au primit de la comisiile de redactare şi de la parlamentari – că judecătorii vor şti cum să ţină dreaptă balanţa justiţiei – nu sînt liniştitoare. Nu pentru că nu există încredere în sistemul de justiţie, ci pentru că sistemul poate să comită erori, aşa cum s-a întîmplat în nenumărate cazuri, atunci cînd legea nu îl ajută pe judecător.

Alte prevederi care vor sta desupra capului jurnaliştilor, precum sabia lui Damocles, sînt cele referitoare la dreptul la viaţă privată, reglementat şi în noul Cod penal şi în cel civil. Noul Cod penal mai conţine cîteva infracţiuni care afectează libertatea de exprimare: compromiterea intereselor justiţiei, comunicarea de informaţii false, propaganda pentru război, divulgarea secretului care periclitează siguranţa naţională (ele se regăsesc în forme asemănătoare şi în Codul în vigoare).

Cum lupta pentru păstrarea garanţiei constituţionale la libertatea de exprimare şi libertatea presei acordată în primele paragrafe ale art. 30 este una ce nu se va încheia curînd cu un tratat de pace, trebuie să fim atenţi la cum vor fi adoptate noi legi care vizează libertatea de exprimare – vezi legea criminalităţii informatice, legea audiovizualului, legea serviciilor publice de radio şi televiziune, legea pornografiei şi cine ştie ce se mai pregăteşte...

Finanţarea serviciilor publice de radio şi televiziune

„Finanţarea serviciilor publice de radio şi televiziune naşte şi pe mai departe controverse, devenind insuficientă pentru dezvoltarea celor două instituţii.

Cea mai mare parte a finanţării celor două instituţii publice de media vine din taxele de abonament încasate de la populaţie. Gospodăriile private plătesc 1,2 euro pe lună, în timp ce persoanele juridice plătesc 4,5 euro pe lună. Nivelul acestor taxe nu a mai fost actualizat, din 2003, cu rata inflaţiei. (...) Numai 60% din locuinţele din România plătesc această taxă. Restul gospodăriilor sînt scutite. Multe dintre ele beneficiază de această scutire în baza declaraţiei pe proprie răspundere că nu au nici receptor radio, nici receptor TV. Fostul preşedinte al SRTV, Tudor Giurgiu, a cerut Parlamentului să crească taxa TV, dar ulterior a pierdut simpatia parlamentarilor, şi iniţiativa lui a fost abandonată.

Actualul preşedinte Sassu a declarat că ar dori să prezinte mai întîi «nişte rezultate», şi apoi va cere Parlamentului să crească taxa. Ponderea încasărilor din taxe în veniturile televiziunii a scăzut de la 74% în 2004 la 60% în 2006. În acelaşi timp, cheltuielile au crescut de la an la an.

Standardele editoriale

În 2006, Codul deontologic al jurnalistului a devenit parte a Contractului colectiv de muncă pe ramura massmedia. Iniţiativa a aparţinut MediaSind, o organizaţie care reuneşte sindicatele din cea mai mare parte a instituţiilor publice de media. Organizaţia susţine că reprezintă breasla profesională a jurnaliştilor, în general. MediaSind a introdus în Contractul colectiv de muncă o serie de drepturi, cum ar fi salarii cu cel puţin 25% mai mari decît cel mediu pe economie. Codul include o serie de principii şi norme care reglementează munca jurnaliştilor, cum ar fi comportamentul onest, incompatibilitatea cu apartenenţa la partidele politice şi necesitatea de a utiliza mijloace etice în obţinerea informaţiilor. Codul prevede ca eventualele conflicte între jurnalişti să fie rezolvate pe cale amiabilă sau să fie adresate Comisiei paritare, un organism format din 12 membri, însărcinat cu rezolvarea unei game largi de plîngeri, inclusiv a dreptului la replică. Comisia este formată, în mod egal, din reprezentanţi ai sindicatelor şi patronatelor. Comisia paritară nu a emis, pînă în prezent, nici o decizie."

(„Televiziunea în Europa: România",
Raport al Institutului pentru o Societate Deschisă, 2008)

Christian MITITELU

Evoluţie dubioasă

Nu putem vorbi de evoluţia postdecembristă a presei, fără a aminti de unde a pornit. Adică de la zero. Căci spre deosebire de alte profesii, jurnalism sub comunism n-am avut. Am avut propagandă. Presa a fost un instrument de dezinformare, izolare şi abrutizare. Asta nu se făcea cu oricine. Jurnalistica marxistă se învăţa cu viză de la partid la „academia Ştefan Gheorghiu", la „filozofie şi istorie" sau alte facultăţi cu profil umanist şi acces privilegiat.

După decembrie '89 s-a întîmplat cam ce s-a văzut şi în alţe domenii. Cei care au slujit regimul s-au autoproclamat profesionişti. Mai toţi au înfierat dictatorul cu acceaşi fervoare cu care îl lăudau, s-au declarat anticomunişti şi democraţi. O parte dintre ei au pus umărul la construirea democraţiei originale marca FSN.

Mijloacele pe care le-au folosit sînt utile şi astăzi. Cei care puteau constitui o alternativă la pseudoelita ceauşistă au fost trecuţi sub tăcere; sau au fost defăimaţi prin zvonuri şi minciuni. Ar merita recitit ce s-a scris în primii ani în *Adevărul, Azi, Dimineaţa* ş.a.m.d. despre Corneliu Coposu sau Emil Constantinescu sau despre regele Mihai. Sau cum li se refuza accesul la radioul şi televiziunea de stat, devenite „publice" (TVR şi-a spus o vreme chiar „liberă"). Dacă n-ar fi existat BBC şi „Europa liberă" în acei ani, vocile lor nu s-ar fi auzit.

Privatizarea cooperatistă a marilor ziare nu a dus decît la o echilibrare parţială a peisajului. La fel, apariţia unor canale de TV private. Dar chiar şi aşa, în anii cînd mulţi nutreau speranţe într-o schimbare, presa a cunoscut o efervescenţă mai greu de regăsit azi.

Din păcate, s-a amînat sistematic profesionalizarea. La TVR s-a încercat o reformă care s-a lovit de rezistenţa celor vechi şi de legislaţia muncii. Tentativa de a prelua modele occidentale s-a poticnit şi din lipsă de cadre competente.

În general, s-a copiat din afară tot ce era facil, nu modul de alcătuire şi prezentare a ştirilor, reportajele, documentarele etc. Iar timpul românului nu valorează cît cel al francezului sau englezului, drept care ceea ce urmăreşte pe ecran – începînd cu interminabilele talk-show-uri – este mai lăbărţat şi diluat.

Cu atîtea posturi de Radio şi TV sau ziare, mulţi tineri s-au îndreptat spre jurnalism, fără o autoexaminare. Diploma de jurnalist nu te ajută, dacă, prin structura ta, nu vrei să înţelegi lumea care te înconjoară şi nu eşti interesat de treburile cetăţii. Iar dacă eşti totuşi decis să te implici, dar nu ai puterea de a relata cu detaşare ceea ce constaţi, e improbabil să devii un reporter bun.

Reporterul este infanteristul jurnalismului. Fără el nu pot exista generali. Într-o ţară în care concurenţa e mare, cum ar fi Marea Britanie, parcursul normal este te angajezi întîi ca reporter de teren la o fiţuică locală. Dacă eşti bun, te remarcă un ziar central. Acolo, dacă te interesează politica, vei deveni reporter parlamentar. Căci dacă nu înţelegi cum funcţionează partidele şi parlamentul şi care este pulsul opiniei publice, nu poţi aspira să devii moderator. Iar dacă ajungi moderator, nu trebuie să uiţi că pui întrebări în numele publicului; nu o faci pentru a te autopromova. Cîţi moderatori de la noi au trecut prin asemenea ucenicie? Care sînt comentatorii care nu operează cu certitudini menite să te ungă la inimă, şi nu să te facă să gîndeşti?

Ne deosebim de modelul occidental şi în felul în care funcţionează editorul (sau redactorul-şef). Puţini par a fi cei care îşi exercită atribuţiile. Adică să îndrume ziaristul şi, la nevoie, să modifice sau să scurteze articolul sau reportajul ori să-l respingă, dacă există temei. La noi, asemenea intervenţie este considerată automat o formă de cenzură, o atingere adusă libertăţii cuvîntului.

Avem apoi problema „mogulilor". Moguli există pretutindeni, iar unii, pe lîngă profit, urmăresc şi alte interese. Berlusconi, proprietarul unui imperiu multi-mediatic (lucru tolerat şi de legea noastră), se foloseşte de el pentru a-şi consolida puterea şi a contracara acuzaţiile de malversaţiuni financiare sau matrimoniale. Rupert Murdoch controlează televiziuni şi ziare (între care *The Times)* în mai multe ţări. Nu are ambiţii politice, dar are convingeri ferme. În numele lor a sprijinit premieri şi preşedinţi. Iar ziarele sale duc o campanie împotriva integrării europene. Totul însă cu argumente.

Mogulii noştri nu acţionează în numele unor convingeri. Profitînd de slăbiciunea ofertei publice, îşi folosesc ziarele şi televiziunile pentru a-i ataca pe cei care ar putea sta în calea unor interese comerciale. O fac strident, în detrimentul jurnalismului. Legal, nu le poţi cere echilibru sau fair-play în ziarele lor. Cînd vorbim însă de audiovizual, ar fi normal să poţi pretinde mai multă obiectivitate şi imparţialitate. În definitiv, patronii televiziunilor exploatează un bun public, o porţiune din eter care le-a fost concesionată. Cînd s-a gîndit această concesionare, nu s-a stabilit destul de limpede care le sînt obligaţiile.

Se spune că jurnaliştii ar fi nevoiţi să facă jocul mogulilor. Unii se plîng, dar nu cei cu poziţii de conducere în trusturile respective. Din păcate, prea mulţi provin din presa anilor '80. Mogulii se simt mai bine cu ei, fiindcă îi ştiu disponibili la compromis. Cert este că spre a combate presiunile şi autocenzura, ar trebui întărită coloana vertebrală la toate nivelurile presei.

Cum se va descurca presa în noul climat economic şi politic? Asistăm la o polarizare dusă pînă la isterie de către adversarii şi suporterii din presă ai lui Traian Băsescu. E de sperat că lucrurile se vor calma după prezidenţiale. Criza economică va accentua însă tendinţa de a consuma mai puţin: inclusiv presă, mai ales dacă oferă acelaşi bîlci repetitiv centrat pe senzaţional şi ignoră în continuare chestiunile care ustură.

S-a creat un cerc vicios: presa coboară ştacheta pentru a vinde. Cu cît face asta mai mult, cu atît pare să crească apetitul consumatorului pentru tabloidizare. Dar cercul se va rupe într-o zi. Inevitabil, cei afectaţi de criză vor deveni mai interesaţi de resorturile ei.

Poate că ziarele nu vor mai deplînge nivelul dobînzilor, fără a stabili legătura cu inflaţia, cea mai mare din UE. Sau nu vor mai compara salariul românului cu cel al neamţului, fără a compara şi productivitatea. Poate nu vor contabiliza doar kilometri de autostradă, ci şi gospodăriile care mai au closet în curte. Sau vor descoperi o legătură între apatia satelor şi problema proprietăţii. Şi poate nu vor mai striga fără să se informeze „ca la noi, la nimeni".

Ar fi nedrept pentru tinerii reporteri, ziarişti de investigaţie şi editorialişti să spunem că presa nu a progresat în ultimii 20 de ani. Evoluţia nu a fost însă liniară, iar diluarea informaţiei şi tabloidizarea se accentuează. Personal, nu mi se pare un semn bun nici faptul că, la 20 de ani de la despărţirea de Ceauşescu, dintr-atîtea publicaţii subvenţionate, s-au tăiat tocmai banii alocaţi revistei *Memoria,* cea care consemna prin mărturiile celor loviţi ce s-a întîmplat în timpul comunismului.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 septembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„În general, emisiunile politice transmise de televiziuni tind să fie percepute ca fiind puţin obiective: 45% din populaţie spune că acestea sînt «puţin obiective» (34% «puţin obiective» şi 11% «deloc obiective»).

Doar ceva peste o treime (36%) consideră că programele politice TV sînt «obiective» (34%) şi «foarte obiective» (2%). Circa o cincime din populaţie nu poate sau nu ştie să facă o astfel de apreciere.

În ceea ce priveşte aprecierea obiectivităţii/subiectivităţii diferitelor canale de televiziune în raport cu politicul, trebuie să subliniem trei constatări:

– ponderea mare, între 30% şi 52%, a celor care nu ştiu să aprecieze care canal TV este cel mai obiectiv şi care este cel mai subiectiv;

– diferenţele care apar în ierarhia posturilor TV după nivelul lor de obiectivitate şi cel de subiectivitate sînt mici (distanţa dintre un post şi următorul intră practic în marja de eroare), mai ales între primele trei;

– tendinţa ca pe primele locuri, atît la obiectivitate, cît şi la subiectivitate, să apară posturile de televiziune care au cea mai mare notorietate."

(„Influenţa media asupra comportamentului electoral",
Raport final, septembrie-octombrie 2007,
Centrul de Sociologie Urbană şi Regională – CURS,
beneficiar: Consiliul Naţional al Audiovizualului)

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Anunţuri de toamnă

Lumea teatrală ştie: de cum se pogoară peste noi răcoarea toamnei, vin să încălzească atmosfera, relaţiile dintre artişti (uneori) şi departamentele de contabilitate (întotdeauna) festivalurile. Festivalurile din valul autumnal, deocamdată, căci după hibernarea (auto)impusă se vor deschide şi vor înflori festivalurile de primăvară. În România teatrul e cum e, dar festivalurile prosperă. La urma urmei, nu este însă cel mai rău lucru din această ţară minunată.

Prima dintre reuniunile de toamnă se desfăşoară la Mangalia, la început de septembrie, şi este dedicată comedienilor noi în meserie: Gala Tînărului Actor „Hop" aliniază în faţa juriului şi a spectatorilor intraţi „liber" în sala Centrului de Cultură mangaliot (avînd faţada împodobită cu un uriaş mozaic însufleţitor, creat pe la începutul anilor 1960 de un foarte important artist plastic, pe numele său Jules Perahim...) absolvenţi din ultimii cinci ani ai şcolilor de teatru, împărţiţi în două secţiuni, Individual şi Grup, după cum tinerii în chestiune aleg formula „one-man show" ori spectacolul de tip aşa zicînd tradiţional. Cei dintîi au la dispoziţie un sfert de oră pentru a prezenta ceea ce se numea cîndva un recital, plus încă un număr de minute pentru a expune cum cred ei mai nimerit un text (neteatral) obligatoriu, comunicat dinainte, iar ceilalţi beneficiază de trei sferturi de oră pentru a convinge auditoriul nu doar de talentul fiecărui membru al echipei în parte, ci şi de capacitatea lor de a funcţiona bine împreună. Numărul trofeelor a devenit variabil (şi imprevizibil) de la an la an, dar „de bază" sînt cele acordate pentru Cel mai bun spectacol, Cel mai bun actor (botezat, de la actuala ediţie, cu numele lui Ştefan Iordache şi susţinut material de Mihaela Tonitza-Iordache, văduva artistului), Cea mai bună actriţă şi Premiul special al juriului, intitulat „Sică Alexandrescu"; în plus, prinţul Şerban Cantacuzino, fost actor, decernează, de trei ani încoace, unei „tinere speranţe" feminine o distincţie purtînd numele bunicii sale, marea actriţă Maria Filotti. Anul acesta, juriul care a decis către cine vor merge cele cinci cununi de lauri a fost alcătuit din (în ordine alfabetică) coregraful Florin Fieroiu, actorii Ana Ioana Macaria şi Marius Manole, regizorul Vlad Massaci şi actriţa Virginia Mirea. Organizatorii Galei au fost, ca de obicei, Uniunea Teatrală din România (UNITER), Ministerul Culturii şi Primăria Municipiului Mangalia. Tot ca de obicei, director, prezentator şi unul dintre selecţioneri a fost regizorul Cornel Todea. Iarăşi ca de obicei, numele celorlalţi „alegători" a fost ţinut în mare taină. În fine – obicei de care mă întreb dacă, de fapt, îşi aduce aminte cineva, fie el organizator sau concurent –, tema festivalului a fost (cum altfel?!) „Alteritatea". Cam ce ar vrea să spună, în context teatral, această pre(ten)ţioasă vocabulă nu ştie nimeni. Şi nici că-i pasă, în realitate, cuiva.

Cea de-a XII-a ediţie a Galei a „aliniat la start", la Individual, şaisprezece tineri actori – mai mulţi decît în anii trecuţi şi, ca să o spun din capul locului, mai buni. Mai buni în mod evident şi încurajator. Nu este vorba aici despre calitatea premianţilor, ci despre ţinuta generală a concursului, unde, cu două-trei excepţii (şi nici acelea chiar catastrofale) nu au mai pătruns, ca altădată, june făpturi despre care te întrebai nu cum de au ajuns să termine o şcoală de teatru, ci, pur şi simplu, cum de au ajuns s-o înceapă. Nu am mai avut parte, ca pe vremuri, de prezenţe întîmplătoare şi de prestaţii aiuritoare; s-a întîmplat mai rar să ciulim urechea şi să întrebăm din zece în zece secunde „Cum? Ce-a zis?"; ne-am văzut mai rar obligaţi să închidem ochii de jenă, văzînd cum vreun proaspăt „slujitor al Thaliei" – deseori, cu avizul fostului profesor... –, se înfăţişează în cea mai dăunătoare lumină posibilă, nu doar neascunzîndu-şi deloc defectele, ci, parcă, punîndu-le şi mai abitir în evidenţă. A fost, într-un cuvînt, o succesiune absolut onorabilă de oferte actoriceşti, chiar dacă „proba obligatorie" – două poezii de Marin Sorescu, la alegere pentru actori şi actriţe – a ridicat, în ansamblu, mari probleme de interpretare. Misiunea juriului nu a fost, cu toate acestea, foarte complicată, pentru că, încet-încet, posibilii premianţi s-au detaşat net. Ceea ce nu înseamnă neapărat că ei au şi primit ce meritau. Dacă, la „băieţi", depăşirea excesivă a timpului de concurs l-a scos din joc pe Lari Cosmin Giorgescu (de departe cel mai bun) şi i-a adus trofeul, oarecum surprinzător, lui Marian Adochiţei, la „fete" Ágnes Benedek (actriţă la un teatru de limbă maghiară – premieră absolută în nomenclatorul Galei!), cîştigătoarea premiului „mare", a avut o „adversară" cu şanse egale în Valentina Zaharia (Premiul „Maria Filotti), pentru ca desemnarea Elizei Ţuţurman drept beneficiară a Premiului special al juriului să producă oarecare nedumeriri.

Adevăratul punct nevralgic al Galei rămîne însă secţiunea Grup, garnisită, şi la ediţia 2009, cu spectacole de absolvenţă ajustate pentru ocazie. Trofeul secţiunii a revenit, dintre cele patru spectacole participante, celui, după părerea mea, mai puţin neizbutit: *Merge*, după Neil LaBute, cu Ciprian Mistreanu şi Oana Porav-Hodade. Chestiunea rămîne deschisă unei dezbateri mai mult decît necesare, pentru viitor.

Voi reveni, poate, asupra concursului mangaliot, pentru că el mi s-a părut, sub mai multe aspecte, simptomatic pentru actualitatea imediată a scenei româneşti. Deocamdată, „la cald" (deşi între timp a început să plouă), se poate zice că Gala anunţă o toamnă interesantă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Nina Bouraoui, *Înainte de bărbaţi*, traducere din limba franceză de Ana Antonescu, Colecţia „Babel", Editura Nemira, 2009.

E vară în carte, dar personajul de aici – adolescentul Jérémie – nu se îndeletniceşte cu vacanţa, ci cu singurătatea, cu tăcerea, cu demisia din viaţa lui de pînă atunci. Are o mamă stewardesă, străină de el atît în cer (cînd e la job), cît şi pe pămînt (cînd îşi vede de partidele ei de plăcere). Mai are un tată melancolic, care trăieşte departe de el, în sudul Franţei, şi căruia îi place să adoarmă cu zgomotul valurilor în urechi. Şi mai are doi amici – unul care îi vinde joint-uri, şi un altul în jurul căruia ţesuse, fantasmatic, un amor pasional. Iluzia acestei iubiri n-a mai apucat să intre în vară, s-a stins. Joint-urile însă îşi fac în continuare treaba, ridică un fum al luciditătii molcome, cu tristeţi senzuale şi întreţin confesiunea lui Jérémie, pe drumul său de la dezabuzare la dumiriri, la curajul de a rămîne în viaţă chiar dacă viaţa nu îl vrea. Cuvintele lui au stat în spatele tăcerii atît cît să ajungă la temperatura corpului, iar acum ies să formuleze, să limpezească, să cearnă rătăcirile acestui „orfan de sine însuşi" pentru a-l ajuta să se asume, cu tot cu homosexualitatea lui.

Scriitura fluidă, cu volburi mătăsoase şi calde, străine oricărei fandoseli, practică un soi ciudat de exactitate – deopotrivă nemiloasă şi melancolică. Şi isteaţă adeseori, cînd se încheagă în formulări memorabile.

Înainte de bărbaţi este deja al zecelea roman al acestei scriitoare algeriano-franţuzoaice, dar primul nerevendicat ca autoficţiune. Transpunerea ficţională a autoarei în pielea unui protagonist de alt sex, altă vîrstă şi altă orientare sexuală se dovedeşte a fi un pariu cîştigat cu o spectaculoasă decenţă. Chestie de mînă, pe undeva; dar şi de minte, inimă şi literatură cărora nimic din ce e omenesc nu le e nici perpendicular, nici pieziş.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Pe loc repaos

● Kasabian, *West Ryder Pauper Lunatic Asylum*, RCA, 2009.

O lege implacabilă şi nesuferită, atît de nesuferită şi de plicticoasă încît nici nu merită să o pomeneşti, spune că un deceniu nu poate ţine douăzeci de ani. Mare păcat! Echipa României ar fi fost calificată la mondiale, albumele Oasis s-ar fi vîndut ca pîinea caldă, iar Kasabian ar fi primit recunoaşterea pe care o meritră. Aşa însă, nu ne-au rămas decît
meciuri pe viaţă şi pe moarte pentru locul trei în grupa de calificare, fraţilor Gallagher – nişte amintiri şi multă vanitate părăginită, iar celor de la Kasabian – iluzia că, într-o zi, omenirea îi va aştepta cu braţele deschise. Între timp, cum naţionala României este obligată să descopere fotbalul de amorul artei, iar fraţii Gallagher deliciile sumbre ale resemnării, amăgirea celor de la Kasabian pare, de departe, cea mai veridică. În felul în care şi-au construit britanicii cel de-al treilea album – atent, spectaculos, sărbătoresc, bombastic – există o convingere contagioasă că muzica lor este sortită gloriei eterne, că lumea nu are cum să-i refuze, că triumful şi artificiile stau la pîndă, gata să-i trimită în stratosferă. Dacă anii '90 ar exista şi acum, decă recursul la rock-ul electric brevetat de Primal Scream şi Stone Roses ar fi avut aceeaşi savoare, dacă patina hîrşită Beatles şi The Kinks n-ar fi fost trecută prin mii de alte interpretări, dacă glam-ul şi-ar fi păstrat efectele terapeutice imediate, dacă subtilităţile cinematografice de felul Morricone *vs* Tarantino ar fi fost descoperite de curînd, probabil că despre Kasabian s-ar fi spus că este cea mai irezistibilă trupă britanică a momentului. Din nefericire însă pentru toată demonstraţia de forţă ireproşabilă a domnilor Tom Meighan, Sergio Pizzorno, Chris Edwards şi Ian Matthews, anii '90 s-au îndepărtat suficient încît discursul lor să nu mai aibă aceeaşi prospeţime, iar, la contactul cu masa de aer blazat şi postmodern de ultimă oră, efectele sonice năucitoare să sufere o uşoară mişcare de contracţie. Partea mai puţin bună e că toţi aceşti cetăţeni pomeniţi mai sus nu au nici o vină. *West Ryder Pauper Lunatic Asylum* este, cu certitudine, cel mai închegat album Kasabian, cel mai migălos construit, cel mai pulverizator dinamic, mai abil, mai dibace, mai matur. Venit după alte două – *Kasabian* şi *Empire* – gîndite ca delicii imediate şi întîmpinate cu onoruri fastuoase doar de onorabila, dar restrînsa şi, mai degrabă, autista masă de consumatori de jocuri video, *West Ryder*... nu dă semne de slăbiciune, nu se lasă intimidat, nu arată dileme. Pentru o muzică atît de sangvinică, de pătimaşă şi de electrizantă, pentru un astfel de stil, croit să nu lase prizonieri şi să înfrîngă cerbiciile dè moment, două albume cu succes amînat ar fi trebuit, cel puţin teoretic, să însemne prea mult. Probabil că orice altă trupă ar fi dat înapoi, nedumerită de nedreptatea de care are parte, s-ar fi regrupat într-un soi de orgoliu găunos, s-ar fi acrit şi ar fi descoperit sindromul Oasis, cu mult înainte ca acesta să aibă loc cu adevărat. Practic însă, Kasabian survolează mai departe, cu un optimism şi o ambiţie cuceritoare, cu o vitalitate proletară suficient de cizelată încît să devină şic, cu o încredere atît de mare în misiunea lor civilizatoare, încît aproape stai să te întrebi ce naiba le lipseşte pentru a ajunge unde merită. Bun, s-ar putea ca profunzimea să nu fie punctul lor forte şi s-ar putea ca versurile lor să nu fie cele mai subtile din lume. Dar, pe de altă parte, de cînd au ajuns profunzimea şi versurile subtile chestiuni esenţiale pentru succesul de public? S-ar putea, la fel de bine, ca americanii aceia mulţi, conservatori şi cumpărători de albume să nu fi auzit nicicînd de Primal Scream sau Stone Roses sau, dacă au auzit, să strîmbe hotărît din nas. E dreptul lor, dar lumea se întîmplă să fie mai mare de atît. Cel mai probabil, în lipsa unor dovezi certe, e că anii '90 au rămas pe loc şi că trecutul invocat cu atîta ardoare şi plăcere de Kasabian se întîmplă să nu mai strălucească la fel.

În concluzie, pentru toţi cei care sînt convinşi că *West Ryder Pauper Lunatic Asylum* este cel mai sănătos, irezistibil şi pasionant album uşor din 2009, pentru toate cuplurile care vor să danseze la orice oră „Thick as Thieves" în metrouri, pe plaje sau aiurea, pentru cei care vor să vadă România jucînd la mondiale sau pe Oasis din nou la modă, propun ca timpul să stea o vreme în loc sau măcar ca un deceniu să numere douăzeci de ani.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cincizeci de întrebări despre haine

● **Odile Blanc, *Vivre habillé*, Klincsieck, Paris, 2009.**

Conform convenţiei colecţiei intitulate *50 Questions*, Odile Blanc îşi decupează erudiţia de istoric, în tot atîtea tablete, scrise cu acel inconfundabil amestec franţuzesc de profunzime şi lejeritate. „Ce? Să vorbim iar despre haine?“ – iată prima întrebare de încălzire. Da, putem vorbi din nou pentru că nu ne săturăm niciodată să vorbim despre noi, despre corpul nostru – vorba poetului, „îmbrăcat în stofă“.

Încă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, după modelul primelor atlase botanice sau zologice, apar albume cu planşe înfăţişînd costume şi ţinute aparţinînd locuitorilor din toate zonele geografice cunoscute la acea epocă. Tradiţia continuă în perioada modernă prin diverse istorii ale costumelor, cu intenţie enciclopedică, destinate uzului artiştilor, în vederea unei cît mai fidele reproduceri în picturi.

La întrebarea *„le vêtement est-il une memoire?“*, autoarea găseste două răspunsuri identice, aflate la o distanţă de cîteva secole: un bancher german îşi alcătuieşte în secolul al XVI-lea o autobiografie, dintr-o suită de portrete făcute în diferite momente ale vieţii lui, pentru care pozează îmbrăcat în veşminte alese pentru fiecare ocazie, imaginea fiind însoţită de propriile lui însemnări şi comentarii la adresa ţinutei şi a momentului. Mai aproape de noi, în 1978, o americancă, vice-preşedintă a unei agenţii de publicitate din New York, publică un fel de jurnal vestimentar intitulat *Love, Loss and What I Wore*, în care îşi povesteşte episoadele vieţii legate de hainele purtate în diverse circumstanţe, pe care le descrie în amănunt şi le desenează, prin intermediul lor reconstituind cronologic o întreagă traiectorie afectivă. Tot despre încărcătura emoţională pe care o pot deţine veşmintele vorbeşte şi aerul grav şi definitiv cu care un scriitor francez nota în 1947, în jurnalul său: „Astăzi am hotărît să nu mai îmi închei niciodată nasturii de la veston“.

Legătura afectivă cu lucrurile purtate îndelung e ilustrată de lamentaţia lui Diderot, care suferă pe mai multe pagini după vechiul său halat de casă, uzat, inform şi plin de pete de cerneală, care îi consolida identitatea de scriitor. Se plînge de noul, luxosul, dar incomodul capot primit în dar de la madame Geoffrin, care îi dă aerul unui *„riche fainéant“*. El nu se mai recunoaşte în somptuosul veşmînt: *„On ne sait qui je suis“*. Regretă confortul dat de vechea haină, devenită, în timp, un adevărat mulaj al corpului. Vedem că e un dublu confort: cel al trupului, dublat de cel al imaginii de sine.

Ataşamentul faţă de hainele purtate multă vreme – între altele, semn al calităţii impecabile – este trăsătura esenţială a ideii de eleganţă *„à l'anglaise“*. O haină nouă nu devine comodă şi acceptabilă decît după ce e rodată, devine credibilă abia după ce „trăieşte“ o vreme, după ce îşi pierde aerul impersonal, ţeapăn, al unui obiect oarecare. Hainele îşi încep viaţa abia cînd iau forma corpului pe care îl îmbracă, şi primesc, discret, stigmatele timpului.

Dar nu trebuie să fii neapărat lord englez ca să deteşti lucrurile noi şi să apreciezi patina. Îmi amintesc de un băiat de pe strada mea, care primise de „dincolo“, prin anii '80, nişte blugi adevăraţi, Levi's, nou-nouţi, şi care, spre totala neînţelegere a părinţilor lui, se apucase imediat, cu rîvnă, să îi frece, uzi, cu o cărămidă, ca să obţină un grad convenabil de uzură. Într-adevăr, apoi, din primul moment în care i-a îmbrăcat, puteai să juri că fuseseră ai lui de cînd lumea, cădeau pe el extraordinar, parcă se născuse cu ei pe picioare. Mi-a spus că nu mai are răbdare pînă se tocesc spontan, prea multă vreme îi aşteptase, şi în plus nu-i plăceau hainele noi, zicea că „îl ţin“.

Între timp, fascinaţia pentru urmele pe care le lasă timpul asupra hainelor a devenit modă. De o bună bucată de vreme, blugii clasici au cam dispărut, ni se livrează urmaşii lor, gata obosiţi, gata decoloraţi, cu petice, deşiraţi, rupţi, într-un singur loc sau în mai multe, după gust. Nu doar blugii beneficiază de acest tratament de îmbătrînire accelerată, există azi o sumedenie de mărci mai mult sau mai puţin faimoase care vînd, deseori foarte scump, pe o linie diversificată de produse, această falsă istorie, această aparenţă de lucru purtat la greu, uneori uzura pare să indice trecerea printr-un război, nu numai în cazul hainelor de inspiraţie militară. Eu nu cred în acest *„faux vieux“* de dată recentă, ba chiar mă indispune. Nu cred că se poate cumpăra patina de-a gata, ce rost are o gaură în pantalon, care nu are nici o istorie personală, nu ai căzut, nu te-ai tîrît, n-ai luat nici un glonţ. Cumperi decorul unei piese inexistente. Hainele îmbătrînite artificial, uneori cu tehnologii complicate mi se par mincinoase şi dezgustătoare prin pretenţia de a afişa urmele unei vieţi pe care nu au trăit-o. Presupun că cei care le cumpără şi îşi atîrnă pe ei urmele false şi semnele mimate ale unei poveşti inexistente sînt oameni cu un mare deficit de existenţă, şi ăsta e cazul fericit, cînd iau conştient un obiect gata deşirat, sfîşiat, găurit, în chip de false decoraţii, ca şi cum ar fi avut o viaţă intensă. Cei mai mulţi tineri se înghesuie să le cumpere pentru că „se poartă“. Cei mai patetici sînt cei ce se găsesc, cu disperare, între două vîrste şi încearcă să se strecoare prin materialele descusute, prin spărturi, prin ochiurile ţesăturilor rărite, prin tăieturile din blugi, să treacă înapoi, pe furiş, fraudulos, graniţa care îi desparte definitiv nu de tinereţe, ci de ceea ce cred ei că ar fi tinereţea.

Cartea este foarte densă, fiecare dintre cele 50 de întrebări poate deveni prilej de comentarii, mai ales că autoarea evocă destule întîmplări cu tîlc şi vorbe de spirit aparţinînd creatorilor de modă, dar şi scriitorilor, mereu preocupaţi de semnificaţia veşmintelor. Citează din Baldassare Castiglione, Chateaubriand, Proust, Montesquieu, Théophile Gautier, Barbey d'Aurevilly, Baudelaire, Balzac şi mulţi alţii. Iată un verdict balzacian: *„La brute se couvre, le riche ou le sot se pare, l'homme élégant s'habille“*.

Dacă Yves Saint Laurent vorbea despre „veşmîntul tăcut“, Susumu Tachi a inventat într-un laborator din Tokio veşmîntul invizibil. Această culme a hainelor este un sistem de camuflaj optic care proiectează pe mantia-ecran imagini filmate cu decorul înconjurător, în aşa fel încît dă iluzia transparenţei. Imaginile din spate sînt proiectate în faţă şi invers. Un ordinator corijează imaginile şi le adaptează formei corpului. Oare la ce bun? Aceasta ar putea fi întrebarea cu numărul 51.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

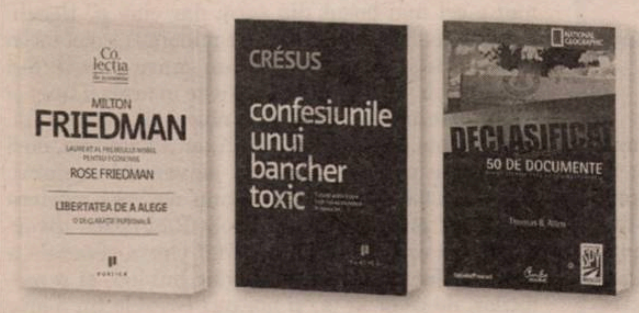

MILTON FRIEDMAN, ROSE FRIEDMAN
Libertatea de a alege. O declaraţie personală
424 pp., 75 lei

CRÉSUS
Confesiunile unui bancher toxic
200 pp., 39 lei

THOMAS B. ALLEN
Declasificat. 50 de documente strict secrete care au schimbat istoria
320 pp., 16 lei

Libraria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Dilema veche vă recomandă

● Petru Popescu, *Prins* (prefaţă de Alex. Ştefînescu, Editura Curtea Veche, Colecţia *Jurnalului naţional*, 2009). Mai poate fi bun, în 2009, un roman apărut în urmă cu 40 de ani, un debut în 1969, cu viza, bineînţeles, a cenzurii? Un tînăr inginer bucureştean e anunţat de doctor că va muri în cîteva luni dintr-o tumoare cerebrală. El se va speria de moarte şi va găsi puterea să se îndrăgostească în ultimele zile de viaţă. Nu-i vor sta pe cap nici partidul, nici guvernul, nimic din clişeele realismului socialist şi nici din poncifele criticii, care atribuiau valoare doar literaturii anticeauşiste. Stil, frază, atmosfera unui Bucureşti cum nu a avut nimeni înainte de Florească lui Cărtărescu. Entuziasmant de rezistent. (Radu Cosaşu)

● Kesslers Knigge este un excelent comedian pe care l-am descoperit recent accesînd un link care apoi m-a ţinut pe YouTube mai bine de o oră pentru a vedea şi celelalte clipuri ale germanului. Scheciurile lui sînt pe formula „10 lucruri pe care nu trebuie să le faci atunci cînd...“ Eu am început cu acesta: www.youtube.com/watch?v=VCNDeMi2qdA. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Aproximativ

● ***Călătoria lui Gruber* (România-Ungaria, 2009), de Radu Gabrea.**

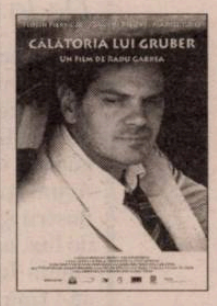

Acum trei ani, cînd am citit scenariul lui Răzvan Rădulescu şi Alexandru Baciu la *Călătoria lui Gruber*, mi s-a părut unul dintre cele mai bune scenarii ale celor doi, cu nimic mai prejos decît colaborările lor cu Radu Muntean şi decît colaborările lui Rădulescu cu Cristi Puiu. Acum că am văzut şi filmul, cred şi mai tare în valoarea scenariului: e atît de bun, încît, în pofida regiei mediocre a lui Radu Gabrea, filmul e mult peste media a ceea ce intră pe ecranele româneşti. Acţiunea se petrece la Iaşi, între 29 iunie şi 1 iulie 1941, deci imediat după pogromul antievreiesc desfăşurat între 27 şi 29 iunie şi soldat cu peste 10.000 de victime. Personajul principal e scriitorul italian Curzio Malaparte (Florin Piersic Jr.), oprit la Iaşi în drumul lui spre Rusia, unde urmează să însoţească trupele germane ca ziarist. Rădulescu şi Baciu uzează cu fineţe de dispozitivul dramaturgic al Martorului – personajul iniţial ignorant care treptat deschide ochii asupra monstruozităţilor istorice comise la doi paşi de el. Fineţea constă în faptul că, dacă într-un film hollywoodian, personajul cu funcţie de Martor s-ar arăta tot mai şocat de ce descoperă, Curzio e complet doborît de o alergie şi singura lui preocupare este să-l găsească pe Gruber, medicul care i-a fost recomandat de la Bucureşti. În cursul căutărilor e plimbat de la Garnizoană la Chestură şi de la Chestură înapoi la Garnizoană. Locotenent-colonelul Coca (Claudiu Bleonţ) sună la comisarul Stavarache (Răzvan Vasilescu) şi-i anunţă sosirea, dar la sosire nu-l aşteaptă nimeni şi Stavarache nici măcar nu ştie cine e Coca. Atmosfera de la Garnizoană e isterică: lucrurile au scăpat de sub control în timpul pogromului şi vor cădea nişte capete. Sub privirea dezgustată a unui ofiţer german, Coca are o criză de furie nedirecţionată şi neputincioasă – furie de slugă. După ce iniţial îl tratează cu sictir pe Curzio, Stavarache devine şi el slugarnic – la intervenţia consulului italian (Alexandru Bindea). Filmul n-o să-i încînte pe naţionalişti: personajele lui germane şi italiene îşi privesc de sus aliaţii români – şi au de ce. Disciplina pare o problemă generală – o uniformă de împrumut sub care stau la pîndă mitocănia şi lenea. Pînă şi antisemitismul românesc, atît cît vedem din el, e flasc – e simplă nesimţire. Scenariştii nu trag cu toată muniţia, ca să se asigure că-şi ating ţintele. Dramaturgia lor n-are nimic din vehemenţa şarjelor anticazone ale unui Pintilie: tactica lor nu e şarja, ci tirul calm de lunetişti. Precizia e totul. Din păcate, Radu Gabrea e un adept al principiului „merge şi aşa“; regia lui e o serie de aproximări. Dacă tot a dublat italiana lui Piersic Jr., de ce n-a făcut acelaşi lucru şi cu a lui Bindea? Chiar i s-a părut că acesta o vorbeşte *exact* ca un italian? Şi dacă Piersic a înţeles că şmecheria e să *nu* joace emoţional, de ce nu i s-a explicat acest lucru şi interpretului lui Gruber, Marcel Iureş? Gruber e personajul absent despre care toată lumea vorbeşte tot filmul; atunci cînd în sfîrşit e găsit, la cabinetul său, Curzio ştie deja ce s-a întîmplat cu evreii din oraş, inclusiv cu tatăl alergologului. Intrarea acestuia e la fel de bine pregătită ca a lui Orson Welles în *Al treilea om*. Şi lovitura de graţie a scenariştilor este că, în cele cîteva minute cît durează consultaţia, nu se se întîmplă nimic: Gruber, cel din scenariu, îşi face datoria de medic cu o mină impenetrabilă. Cum pot Gabrea şi Iureş să nu-şi dea seama că, în acel context, impenetrabilitatea lui spune mai mult decît cel mai expresiv joc actoricesc, că, mai mult, „expresivitatea“ nu face decît să diminueze efectul bîntuitor al întîlnirii? În interpretarea neinteligentă a lui Iureş, Gruber abia îşi poate stăpîni plînsul.

Gabrea îşi dă silinţa mai mult ca de obicei. Pare să fi studiat regia lui Muntean la *Hîrtia va fi albastră:* stilul lui de-aici favorizează planurile lungi de minimum două minute, cu mai multe personaje care vorbesc şi se mişcă în faţa unei camere fixe. Cu alte cuvinte, preferă să creeze raporturi dramatice în interiorul imaginii, şi nu *între* imagini (prin montaj). Această metodă e mai puţin manipulativă decît montajul (care ne spune la ce *trebuie* să ne uităm) şi aşa sînt făcute multe dintre secvenţele mai bune din film (nici una perfectă, pentru că Gabrea nu e suficient de precis în casting şi în dirijarea actorilor, încît fiecare dintre ei să fie exact atît cît trebuie din exact ceea ce trebuie). Dar Gabrea n-are încredere în această obiectivitate şi o tot violează. N-are încredere în austeritatea cu care scenariştii prezintă urmele pogromului (se vorbeşte despre spînzuraţii din faţa hotelului lui Curzio, dar nu-i vedem) şi intensifică, în stil hollywoodian, momentele în care Curzio trece pe lîngă cîte o urmă (un *travelling* lent prin faţa unor prăvălii închise, o muzică lugubră pe imaginea unor oameni care spală o curte). Mediocrizează totul.

trecerea prin reviste

Rockeri care au fost

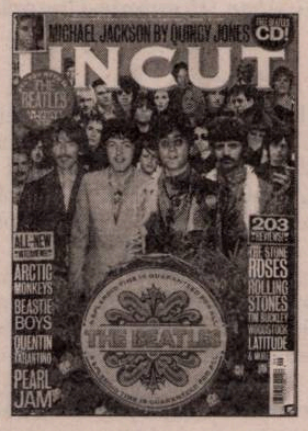

Ultima dată cînd am scris despre *Uncut,* revista britanică era însoţită de un CD cu cîntecele care i-au influenţat şi inspirat pe cei de la Led Zeppelin. De data asta, CD-ul este dedicat Beatles-ilor şi are pe el cîntecele unor Buddy Holly, Carl Perkins, Chuck Berry, Eddie Cochran, Little Richard şi ai altor pionieri ai rock-ului. Interesant e faptul că melodia lui Elvis Presley, „Baby Let's Play House", se află pe ambele CD-uri. Din tot ce oferă revista (sute de recenzii, reportaje de la festivaluri, interviuri, avanpremiere, topuri etc.), de data aceasta aleg rubrica „And It's Goodnight From..." (este renumită arta necrologului la britanici!). Dintre cei pe care i-a pierdut rock-ul în ultima lună, mă opresc doar asupra a două personaje fascinante care, vorba clişeului, au scris istorie:

● Sky Saxon, numele de scenă al lui Richard Elvern Marsh („Sky Saxon îmi sună foarte asemănător cu numele eroului mei, Errol Flynn"); a cîntat ca vocalist în legendara trupă The Seeds, începînd cu anii '60, o trupă care a scos trei albume (primele două fiind considerate azi albumele clasice ale rock-ului *garage)* şi cîteva single-uri de succes în epocă (cele mai mari fiind „Pushin' Too Hard" şi „Can't Seem to Make You Mine" – le găsiţi pe youtube.com) şi care au fost luaţi de The Doors să cînte în deschiderea concertelor lor; Sky Saxon purta pe scenă o pelerină colorată (de altfel, cel mai mare succes The Seeds l-au avut în Hollywood-ul natal), accesoriu vestimentar care se potrivea cu sonorităţile baroce ale clapelor din cîntecele lor; după ce trupa s-a despărţit la sfîrşitul anilor '60, Sky Saxon şi-a schimbat încă o dată numele devenind Sunlight şi s-a alăturat sectei religioase The Source (al cărei lider spiritual a fost Father Yod, o altă figură bizară a anilor '60), care „propovăduia" poligamia şi „evanghelismul vegetarian", înregistrînd solo un album intitulat „Lovers Cosmic Voyage"; în ultimii ani, muzica trupei The Seeds a fost inclusă în reclame şi pe coloana sonoră a mai multor filme, iar Sky Saxon a declarat într-un interviu de acum cîţiva ani că vrea să compună cîte un cîntec pentru fiecare bombă aruncată în Irak; „Nu mă aflu pe această planetă să fac muzică; mă aflu aici să răspîndesc cuvîntul lui Dumnezeu şi să salvez cîinii" – este o altă declaraţie celebră a lui Sky Saxon, cel care – şi am păstrat ce-i mai bun la sfîrşit – a fost cunoscut mai ales pentru că a inventat termenul „flower power". Întrucît nu i se cunoaşte cu exactitate data naşterii, cînd a murit Sky Saxon avea 63 sau 71 de ani.

● George Fullerton (1923-2009) este al doilea mare nume, după Les Paul, care ne părăseşte în această vară şi care este legat direct de istoria chitarei electrice; la sfîrşitul anilor '40 George Fullerton, artist şi muzician el însuşi în diverse trupe *after hours,* a fost însărcinat de Leo Fender să creeze designul inovator al chitarelor Telecaster şi Stratocaster care nu doar că a permis sunetului chitarelor să poată fi amplificat pentru prima oară suficient de mult şi de clar pentru a se putea ţine concerte în spaţii largi închise, dar au devenit şi celebrele chitare electrice produse în masă; chitara electrică aşa cum o ştim noi astăzi are forma dată de George Fullerton acum mai bine de o jumătate de secol. **(M. C.)**

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

De la mama inexistentă a fiului inexistent

Îţi scriu dintr-un Internet-café din Roma, la doi paşi de librăria unde ţi-am găsit acum 40 de ani *Tendre est la nuit.* Eram prima oară afară şi foarte speriată de tot ce vedeam, ţi-am telefonat şi, ca să mă liniştesc, te-am întrebat ce să-ţi aduc. Mi-ai spus să caut cartea lui Scott Fitzgerald, erai topit după el. Cînd am găsit-o, mi-a trecut orice spaimă. Tu m-ai învăţat să pun pariurile astea absurde. Acum îţi scriu tot aşa, sînt foarte îngrijorată de ce se va mai întîmpla cu băiatul nostru şi cu Grunna lui. Din cauza crizei, ei nu au mai plecat în croaziera aceea de lux, agenţia nu a avut clienţi şi s-a renunţat la călătorie*. Acum ei sînt de trei zile la Ierusalim, la un concurs internaţional de bridge unde el stă lîngă ea ca să-i ţină noroc. Oricît a învăţat el jocul, încă nu-i poate fi partener, dar ea e prea superstiţioasă ca să renunţe la acest obicei, să-l aibă lîngă ea. De la Ierusalim ar trebui să vină poimîine aici, la Roma, pentru un alt concurs, numai că tatăl ei s-a îmbolnăvit şi este în spital, la Reykjavik, pentru o operaţie urgentă la colon. Grunna a vrut să plece imediat acasă, dar tatăl ei i-a cerut să rămînă la concurs, să se concentreze şi i-a dat exemplul lui, cînd a intrat în finala campionatului de şah din Islanda în timp ce mama lui era în agonie. Islandezii nu-s în nici un caz ca noi. Băiatul nostru (îi spun tot mai des aşa) vrea s-o convingă să plece urgent lîngă tatăl ei. Ea nu ştie ce să facă, pe cine să asculte. Aştept un telefon de la el şi îţi voi comunica tot ce se întîmplă. Să ai o noapte blîndă...

De la D.M.T., prietenul inexistent al fiului inexistent

Fiul dvs. mi-a transmis că după ce a citit articolul despre Nanuk pe care i l-aţi trimis de ziua lui** a fost tulburat. El nu foloseşte prea des acest verb. Sper să vă facă plăcere această ştire.

De la o inexistentă Veronica din Afula

Dragă Radule, ştiu că ai rămas foarte supărat pe mine pentru că l-am trimis pe fiul meu să cumpere din Reykjavik articolele tale din *Scînteia* noastră a *tineretului****. Ţi-am trimis şi două tricouri cu *chen ve lo* şi nu mi-ai răspuns. Nu ţi-am mai scris fiindcă nu înţelegeam ce rău am făcut dacă am vrut să am lîngă mine cîteva pagini din tinereţea noastră de care toţi îşi bat joc. Cu ce am greşit ca să nu-mi mai adresezi nici o vorbă? Am încercat să-i citesc fiului meu articolul tău scris de 1 Mai, premiat în redacţie. M-a lăsat să-l duc pînă la capăt, după care mi-a zis că e foarte obosit şi s-a dus să se culce. Dimineaţă, la cafea, mi-a spus că sînt singura din Afula care înţelege ce i-am citit. M-a cuprins o mare tristeţe care a ţinut pînă acum cîteva ore cînd am trăit cea mai mare surpriză de cînd sînt aici. A venit la noi acasă fiul tău, cam imediat după prînz. Îţi dai seama cum era să leşin, dar m-am ţinut bine cînd mi-a spus cine e şi ce face. Venea de la Ierusalim de la un concurs de bridge şi se exprima cît se poate de manierat şi inteligent. Mă uitam la el şi voiam să văd dacă îţi seamănă. Cred că la ochi şi în felul cum era îmbrăcat foarte sport, cum îţi plăcea şi ţie, care mereu te lăudai că nu porţi cravată şi nu ai nici un costum. Aveam o mie de întrebări să-i pun, dar nu m-a lăsat fiindcă a intrat imediat în subiect: voia să-i dau înapoi toate articolele tale. Ţi-am scris ultima oară că nu i le voi da niciodată nimănui, dar acum cu el în faţa ochior mei, am simţit că nu voi putea să nu i le dau. Îmi vorbea politicos şi logic, că l-am şi întrebat: „Fii sincer, nu-i aşa că şi ţie îţi plac articolele astea...?". Mi-a răspuns că nu despre asta este vorba, că el e fiul tău şi că el trebuie să le păstreze, nimeni altcineva. Sigur că am vrut să-l întreb atunci de ce nu-ţi scrie şi te chinuie cu prostii, dar m-am reţinut ca să nu te necăjesc din nou, cine ştie ce te mai poate enerva? Nu mai am inteligenţa din România. I-am scos dosarul de sub plăcile mele, am vrut să-i pun măcar o melodie din anii noştri, a acceptat, cu toate că era grăbit, că-l aştepta logodnica lui la Ierusalim unde nu poate juca în concurs fără el lîngă ea. Mi-a plăcut că mi-a dat acest amănunt intim şi i-am pus: „Ia-mă la braţ şi spune-mi tu". A ascultat-o cu un zîmbet pe care fiul meu nu-l cunoaşte. Nu-ţi ascund că am avut emoţii după plecarea lui, deoarece pe şoseaua de la Afula spre Ierusalim a fost o alarmă care a ţinut o oră pînă s-a dovedit că e falsă. Dar pînă afli că a fost falsă durează mai mult decît îşi poate un om închipui. Să-ţi fie sănătos şi să ai numai bucurii de la el. Cred că te iubeşte foarte mult, dar nici el şi nici tu nu vă daţi seama. Eu nu mă înşel, m-am înşelat o singură dată.

A ta, Veronica

De la amica existentă a fiului inexistent

A trecut mai mult de jumătate de an de cînd fiul din Reykjavik nu v-a mai scris. Bănuind că vă verificaţi cutia poştală chiar de mai multe ori pe zi, în speranţa unei epistole dintr-un port mediteranean în care logodnicii s-ar fi oprit pentru o seară, m-am hotărît să intervin. Nu pot spune că-l cunosc bine pe fiul dvs., întîlnirea noastră întîmplătoare într-un avion care zbura spre Reykjavik n-a durat mai mult de cîteva replici, jumătate tăioase, jumătate amicale. Însă din schimbul de scrisori pe care l-am urmărit cu atenţia unui detectiv sentimental, cred că am înţeles un lucru destul de important. Fiul dvs. inexistent o să vă scrie doar după ce-o să se despartă de logodnica lui, pricepînd pînă la ultimele ei consecinţe o frază pe care chiar el v-a scris-o ultima dată: „Sîntem şi tu, şi eu, ininteligibili". Ininteligibili, aş continua eu, pentru o vicecampioană islandeză de 27 de ani.

Cu mare drag, L.V.

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche,* nr. 283, din 16.07.09
** pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche,* nr. 288, din 20.08.09
*** pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche,* nr. 279, din 18.06.09

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Cum se face presa?

Experiment: notez rostogolirea unei ştiri în zilele ce-i urmează, hai să vedem unde se ajunge pe fluxul şi din impulsul de isterie a unui eveniment. Începînd cu 8 august 2008 „fără ură şi fără răzbunare", dar cu oarecare perseverenţă, pornind de la evenimentele importante, pe care presa, scrisă-audiovizuală-blogărească, mi le-a adus în cale, am luat aminte la subiectele şi comentariile româneşti „aliate", conjugate cu... criza din America. Un fapt care nu putea să mă lase indiferent şi care trăia după principiul „un om a muşcat un cîine", ba nu, „la naiba, un mogul de presă a muşcat un alt mogul de presă".

Şi iată ce a suportat, în lunile următoare, foaia mea de hîrtie (înşiruirea n-a respectat nici titlurile ziarelor, nici headline-urile sau crowl-urile televiziunilor, nici măcar autorii. M-a pasionat numai duşul de informaţii primit, sinonimia, forţată sau nu, a evenimentelor româneşti vibrînd la depresia „marelui licurici"):

Deci: *criza americană.* Patriciu spune că e criză imobiliară, cad băncile în America. La noi nu se mai fac tranzacţii. Elan iese: nu e adevărat, eu cumpăr. O sămînţă de scandal se ţese în jurul compensaţiilor date bancherilor de la băncile falite. Se vorbeşte de depravare, de lux şi de valorile americanilor, cînd din America crizată vine, hop, „poneiul românesc şi roz cu zvastică pe fund", ce e arta?, Patapievici este patriot? Ce salariu are Patapievici, cu ce drept se afişează el în plină criză americană? Americanii sînt în criză, de asta le place poneiul, bine, n-au cultură, uite că americanii ne dau şi nouă criză: poneiul şi vechile blocuri ce scad în preţ; bine, dar cele noi sînt la căutare, ce uşurare! Americanii nu ştiu ce sînt banul şi arta. Urmează: zvonuri şi sms-uri privind labilitatea unor bănci din România, dar prim-ministrul României afirmă: „2008 – cel mai bun an economic din istoria României, România a crescut cu 9% peste creşterea UE". Blocuri noi se cumpără, dar nu sînt locuite. Cine ne ţine în viaţă? Eroii noştri: căpşunarii! Nu se mai dau credite, ba se dau, dar, atenţie la condiţii!, banca are sau nu dreptul să mărească comisioanele în funcţie de inflaţie?, BNR vrea test de stres, creşte euro, bursa se închide, se măresc pensiile, Raicu se desparte de Chirilă, ce ghinionistă fată!, se votează pe ascuns mărirea salariilor şi a pensiilor parlamentarilor, preţul la blocul nou este scăzut, dar nu cumpără nimeni, bun, dar blocul vechi?, se aşteaptă un semn din America, America trece la stat băncile în cădere, dar şi Europa face la fel. Castravetele curbat şi morcovul noduros nu mai sînt interzişi pe piaţa UE din cauza crizei? Criza asta face din capitalism, socialism, unde e Ceauşescu să vadă? Parlamentul tot votează mărirea salariilor profesorilor. Tăriceanu: nu se poate, nu avem bani, intrăm în colaps, Băsescu, preşedintele, aprobă mărirea salariilor, Băsescu-populist, Guvernul-responsabil; bine, dar membrii Guvernului au votat şi ei mărirea salariilor, va fi criză ca-n '29, se desecretizează contractul Patriciu-kazahstanezi; bine, dar Patriciu nu mai e cel mai bogat din ţară, dar cine e? Becali. Patriciu îşi face ierarhia lui de milionari, cu el tot în frunte. Se descoperă cea mai mare pensie din România, a unui aviator, care este în acelaşi timp şi şef al aviatorului şi şef de sindicat al aviatorului, dar cea mai mică pensie? A lui tanti Rozalvea, de 3 lei, cum e posibil? Isărescu, salvatorul naţiunii, Bursele asiatice scad, Tăriceanu nu vrea mărirea salariilor profesorilor, Mihaela Rădulescu divorţează. Cu ce bani rămîne, nene? Greva generală a profesorilor, şi a funcţionarilor publici, şi a medicilor, de ce ei să ia, şi noi nu? Grevele ţin foarte puţin. E criză, sindicatele sînt responsabile sau începe campania electorală? Tăriceanu măreşte gradual salariile profesorilor. Criză, criză în America, se dau maşini, case înapoi băncilor, se schimbă guvernul la noi, nu putem lăsa visteria goală viitorului guvern, ICR-Patapievici-Poneiul nu mai primeşte buget ca anul trecut, dar Băsescu îl lasă pe Patapievici încă patru ani în funcţie, Obama cîştigă alegerile din SUA, criză la ei, criză la noi...

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

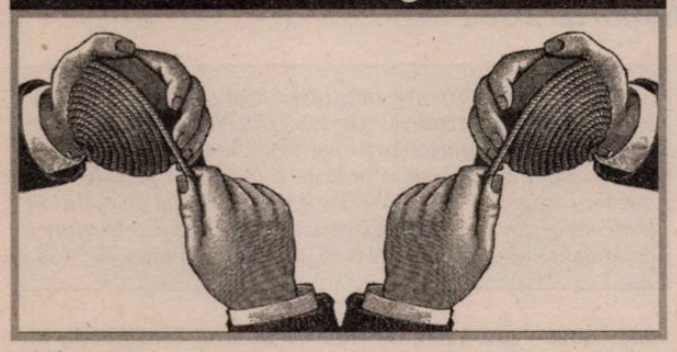

Este UE un fel de Elena Udrea?

Nu se întîmplă mare lucru vara la Bruxelles. Zona instituţiilor comunitare este un uriaş oraş fantomă. Cu Parlamentul în vacanţă oficială, cu Comisia lucrînd cu 15-20% din staff în august, te poţi plimba minute bune prin amestecul de clădiri de sticlă, părculeţe şi case medievale înghesuite fără să întîlneşti nici un om. Nu ştiu dacă think-tank-ul suedez TIMBRO a avut această pustietate în minte atunci, cînd şi-a lansat în ultimele zile din iulie, raportul său despre strategia de comunicare/propagandă a UE: *„The European Union's burden – Information and Communication to a reluctant people"*. Lansat în vreme de secetă la Bruxelles, raportul a făcut valuri.

TIMBRO acuză în cuvinte dure instituţiile UE de cheltuirea unor sume importante de bani pentru informare asupra propriilor activităţi. De fapt, nu este informare – spune raportul –, ci propagandă, pentru că scopul acestor acţiuni este în mod deschis acela de a cîştiga aprecierea publicului faţă de integrarea europeană şi de UE. Conţinutul mesajelor de informare/propagandă (folosesc ambii termeni pentru că acum doar reiau în mare ideile din raport) transmise de Comisie şi Parlament nu este echilibrat, ci prezintă doar aspectele pozitive ale activităţii lor. Raportul consideră că, dintr-o perspectivă democratică, folosirea banilor publici pentru a forma opinii este ilegitimă, iar banii publici ai UE nu ar trebui să fie folosiţi de instituţiile comunitare pentru a sprijini ideea unei cooperări europene mai strînse. La nivel naţional – spune raportul – nu ar fi permis guvernului naţional să facă propagandă din bani publici pentru anumite idei. Mă rog, asta e logica din Suedia, dealtfel la noi Dan Matei Agathon, Adrian Năstase, Elena Udrea ar fi de altă părere (zîmbesc la ideea în sine că Agathon, Năstase sau Udrea ar putea „vinde" vreo idee. Nu prea poţi vinde ce nu ai, aşa că oamenii se vînd pe ei înşişi).

Acesta fiind contextual teoretic, raportul TIMBRO analizează comunicarea UE în perioada 2004-2009. Urmează o lungă listă de sume de bani şi mijloace de comunicare: televiziuni, reţele de radio, site-uri, festivaluri şi festivităţi, organizaţii neguvernamentale şi think-tank-uri europene. După această înşiruire, care constituie cea mai mare parte din raport, TIMBRO solicită Guvernului suedez să folosească preşedinţia pe care o deţine acum pentru a demantela propaganda UE.

Cam acesta este raportul care a făcut valuri la Bruxelles. Vine în mod evident în contra curentului şi în contra *establishment*-ului de acolo. Cum ar trebui tratate asemenea acţiuni? Cu interes, raţiune şi argumente. Raportul nu exprimă vreun punct de vedere extremist, doar ridică nişte chestiuni legitime, chiar dacă în mare parte eronat. Modul în care cheltuie UE banii este o chestiune de interes public. Întrebarea „este informarea UE doar propagandă?" e una necesară. Cum nu ar trebui să se răspundă unui asemenea raport? Cu pufăieli superioare. Adică aşa cum a făcut comisarul pentru comunicare Margot Wallstrom. Suedeză ea însăşi, o figură simpatizată la Bruxelles şi singurul blogger serios dintre comisarii europeni. De această dată, Wallstrom a pufăit superior într-un post de pe blogul său (10 august, titlul postului: „The silly season"). Nu, nu aşa se răspunde unor întrebări legitime. Nu prin platitudini de genul: „Comunicarea este un element vital al democraţiei". Comisarul pentru comunicare ar fi trebuit să folosească mai puţine cuvinte pompoase şi mai multe exemple, pentru că acolo unde vine cu un exemplu este convingătoare: TIMBRO include la cheltuieli de propagandă un proiect al Centrului European pentru Jurnalism care pregăteşte jurnaliştii să scrie despre UE (pentru a fi *fair*, trebuie să precizez că am participat şi eu la o sesiune de pregătire a CEJ). Wallstrom spune, pe drept cuvînt, că nimeni nu-i obligă pe jurnalişti să se înscrie la aceste cursuri, o fac de bună voie. Şi dacă tot am precizat de experienţa mea personală, trebuie să mai spun că *trainerul* nostru era un galez foarte simpatic, reporter vechi în Bruxelles şi destul de cinic la adresa instituţiilor UE, deci Comisia nu prea are control asupra proiectului respectiv, chiar dacă îl finanţează. În concluzie, unui raport ca cel al TIMBRO i se răspunde cu argumente şi exemple, nu cu pufăieli. Dezbaterea permanentă asupra acţiunilor de informare (acum este opinia mea, renunţ la a oscila) ale UE este utilă tocmai pentru că limita între informare şi propagandă este una subţire. Raportul TIMBRO greşeşte pentru că nu încearcă măcar să explice diferenţa. Autorii pun tot ce înseamnă comunicare, absolut totul, în coşul cu propagandă. Ar fi fost mai util să vină cu o metodologie despre cum putem diferenţia informarea de propagandă şi apoi să încerce să o aplice. Altfel înţelegem că orice informare din partea UE este ilegitimă. Ceea ce nu poate fi acceptat pentru un guvern naţional, ca să reiau argumentul lor, guvernele naţionale comunică cu populaţia în mod obişnuit.

Două exemple. TIMBRO include la propagandă banii pe care DG Economie din Comisie i-a plătit pentru informare asupra monedei euro. Dacă Guvernul suedez ar fi schimbat, de pildă, aspectul bancnotelor naţionale şi ar fi dat bani pentru ca populaţia să afle acest lucru, ar fi fost ilegitim? Un alt exemplu: campania de informare a Parlamentului pentru a creşte prezenţa la vot la europarlamentare. Ca eurosceptici, autorii raportului pot spune că PE este o instituţie inutilă care ar trebui desfiinţată sau ar trebui compusă din delegaţi din parlamentele naţionale. Dar dacă tot avem un PE ales în mod direct, de ce e ilegitim să chemi oamenii la vot? Mai ales că pot vota cu partidele eurosceptice care vor să desfiinţeze PE. Un alt exemplu: TIMBRO include la propaganda UE şi campaniile antifumat. Logica îmi scapă. Campaniile antifumat sînt enervante, dar sînt doar campanii antifumat, nu propagandă pro-UE. În alte cazuri însă, TIMBRO pune în discuţie cazuri care chiar merită discutate. Benzile desenate plătite de Comisie cu Căpitanul Euro care se luptă cu personajul negativ Doctor D.Videre (de la latinescul pentru „a diviza") sînt stupide şi intră lejer în categoria propagandei clasice (cu amendamentul că şi în acest caz Comisia doar a plătit pentru conceptul „benzi desenate despre UE", avînd vina că a acceptat conceptul propus de firma executantă). Nu e interesant că informarea cu cît e mai simplistă, cu atît se apropie mai mult de propagandă?). Un alt exemplu oferit de TIMBRO şi care ar trebui să ne pună pe gînduri este sprijinul financiar oferit organizaţiei „Ireland for Europe", care militează pentru un vot pozitiv la viitorul referendum. Deşi sper ca irlandezii să voteze tratatul de la Lisabona, sînt de acord că sprijinirea unei tabere din Irlanda de către UE se apropie de limita ilegitimităţii, pentru că tocmai UE este cea pusă la vot acolo.

Din păcate, dezbaterea a fost ratată de această dată. Amestecînd totul la grămadă, TIMBRO a dat motive de pufăială oficialilor europeni şi nu s-a tras nici o concluzie. Rămîne pe data viitoare.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

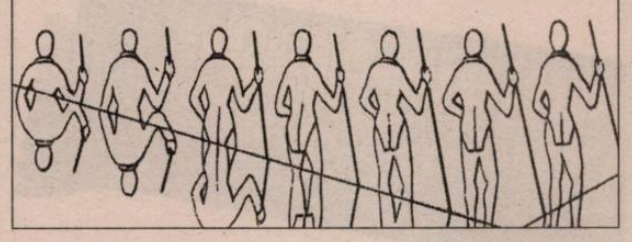

Autobuzul şi evadările

La Buchinger (clinica germană de „punere în formă" din Spania), cele mai palpitante momente ale zilei erau călătoriile cu autobuzul în oraşele-staţiuni apropiate: Marbella şi Puerto Banus (de fapt, acesta e unul dintre porturile Marbellei). Autobuzul locului era uriaş, înspăimîntător întrucîtva în perfecţiunea lui: extrem de curat, dotat cu apă şi dezumanizant de punctual – dacă întîrziai mai mult de două-trei minute peste ora stabilită, te trezeai că... nu mai e. (De altfel, mi s-a şi întîmplat o dată să rămîn pe dinafară...)

Cu toate acestea, de vreo trei ori pe săptămînă, la ora 5, nu lipseam din autobuz. „Libertatea" permisă era de două ore punct. Sigur că termenul de „libertate" e o exagerare, pentru că „detenţia" la Buchinger era autoimpusă. De „evadat" puteai evada oricînd doreai: numai că, dacă nu veniseşi acolo cu maşina ta personală sau nu aveai una de închiriat era mai complicat... Pe jos, nu ajungeai prea departe, pentru că stabilimentul era situat într-o zonă rezidenţială, pe unde puteai vedea doar case pustii... Aşa că soluţia o reprezentau doar aceste două ore...

De două ori pe săptămînă, autobuzul te lăsa în Marbella, în centru. Oraşul e fascinant pentru că are vreo trei părţi diferite: un centru obişnuit, cu drumuri largi şi clădiri ale timpului nostru; plaja propriu-zisă, cu faleza şi palmierii ei; şi, în sfîrşit, centrul vechi, istoric, ascuns cumva în spatele celui nou. Se întîmpla ca într-unul din visele recurente ale copilăriei mele: undeva, prin Parcul Tineretului, pe lîngă fîntîna de pe aleea centrală, se deschidea o trapă de sub care ieşea la iveală o lume fabuloasă, în care toţi arătam blonzi şi frumoşi şi ne întîlneam cu Selena, verişoara Samanthei din serialul *Ce vrăji a mai făcut nevasta mea*. În Marbella, dacă o coteai pe străduţe, ajungeai, pe oriunde ai fi luat-o, în Plaza de Los Naranjos.

Acolo erau, într-adevăr, o mulţime de portocali şi o biserică albă datînd de prin secolele XV-XVI. De fapt, totul era alb, cu balcoane metalice înţesate de flori agăţătoare, străduţe înguste cu pavaj gen mozaicuri romane... Arhitectură andaluză cu accente maure – citesc prin ghiduri. Uneori, cîte o casă se deschidea, şi vedeam înăuntru, la parter, cîte o minigrădină interioară, cu o masă la care adăsta seniora familiei...

De fapt, senioarele şi seniorii familiei de aici sînt nu doar normal trataţi, ci şi vizibili. Ca şi în Grecia, unde stau tăcuţi, demni şi în negru, în magazinele clanului. Ca şi în Italia, unde îi vezi într-o postură asemănătoare prin taverne. În Spania ies, pur şi simplu, împreună cu ceilalţi membri ai familiei, inclusiv noaptea tîrziu, chiar în cărucioare. Copiii mici, căţeii şi bătrînii fac parte, cu drepturi egale, din populaţia petrecăreaţă de noapte...

În Piaţa de portocali sînt mai multe cafenele şi restaurante. Te poţi aşeza la o masă şi comanda o cafea cu lapte (mereu foarte bună şi tare) sau un suc natural din fructe pe care la noi le găseşti rar (rodii, ananas, mango...). Chelnerul ţi le aduce repede. Apoi dispare. Fără vreo determinare temporală. Întotdeauna are prietenii lui dincolo de tejghea, cu care stă de vorbă *ad infinitum*. Poţi sta o oră cu cafeaua în faţă, nimeni nu te deranjează, nu te zoreşte şi nu te întreabă dacă mai doreşti ceva... Cu o cafea îţi „cumperi" un timp al tău, combinaţie de public cu privat: pentru mine, timpul ideal...

Autobuzul te mai poate lăsa la Puerto Banus, varianta mai *trendy* şi de lux a Marbellei, cu yachturi decapotabile şi firme gen Fendi, Gucci şi Carolina Herrera. Acolo „te aruncă" chiar în mijlocul unui magazin, cel mai mare supermarket spaniol, El Corte Ingles. Dar despre asta altădată.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

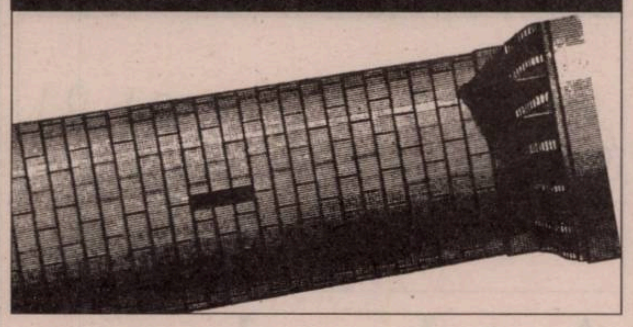

Umbrele Semilunei

Jean-François Solnon, universitar binecunoscut pentru lucrările sale dedicate Vechiului Regim, şi-a fixat recent atenţia asupra unei teme imagologice, publicînd în 2009, la editura parizianã Perrin, o masivă lucrare intitulată *Turbanul şi redingota. Imperiul Otoman şi Europa, secolele XIV-XX, înfruntare şi fascinaţie reciprocă*. Subiectul Turciei, temporar eclipsat de realitatea crizei economice, şi-a cîştigat o largă popularitate preponderent negativă, cel puţin în Franţa, care-şi asumă, cu anumite costuri, luxul de a se opune făţiş perspectivei ca UE să includă la un moment dat fosta împărăţie selgiucidă.

Volumul, de peste 600 de pagini, impune o valoroasă contribuţie critică la demontarea numeroaselor clişee (anti)otomane, fără să alunece în excesul contrar al apologiei idealizante. Ca şi în alte cazuri de vecinătate belicoasă, turcii – şi imperiul lor atît de ameninţător pentru *pax christiana* – reprezintă un clasic exemplu de adversar demonizat istoriografic, în pofida multiplelor compromisuri şi a constantelor relaţii pe care Occidentul european le-a asumat pe „terenul" multisecularei sale relaţii cu Sublima Poartă. Solnon evită pariul imposibil al unei cronici factologice pretins exhaustive şi se concentrează mai ales asupra *percepţiilor reciproce*, traduse şi trădate la nivelul contactelor umane, al memoriilor de călătorie şi al rapoartelor diplomatice. Surse oficiale, intime, secrete, pe care autorul le completează prin reinterpretarea, curajoasă (şi plină de bun-simţ) a multor *episoade* a căror semnificaţie a fost partizan sau ideologic deformată, dar care meritau – tocmai de aceea – o repunere în perspectivă.

Reflexe etnocentrice persistă doar în concluzia difuză că Occidentul european s-a dovedit intelectualmente mai deschis decît Imperiul Otoman, care ar fi pierdut partida (militar, tehnologic şi cultural) tocmai pentru că suferea de o intratabilă autosuficienţă, prefăcută treptat în spirit retrograd şi fetişizare sinucigaşă a trecutului „glorios". E plauzibil, dacă luăm în calcul diferenţa de scară a celor două tradiţii exegetice (Biblia & Coranul) sau adevărul, verificat în alte situaţii, că europenii au fost, mereu, spirite *curioase* şi comercianţi animaţi de o cinică rapacitate. Afirmaţia respectivă îşi găseşte confirmarea *a contrario* în faptul că turcii s-au „salvat" doar atunci cînd Kemal Atatürk i-a occidentalizat cu forţa, impunînd nu doar republica, laicitatea şi alfabetul latin, ci şi portul pălăriei... Însă cine-pe-cine şi care-pe-care contează prea puţin la bursa ipotezelor contrafactuale. Ancheta lui Solnon pasionează printr-un *odinioară* restituit cu talent narativ şi date îndeobşte neglijate. Un inginer maghiar a construit tunurile cu care otomanii au cucerit Constantinopolul. La numai trei luni de la căderea Bizanţului, veneţienii încheiau un acord comercial cu noii stăpîni de pe Bosfor. Dezastrele militare de la Kosovo Polje, Nicopole sau Maritza au fost răscumpărate abia la Lepanto... Ţările Române au cunoscut doar vasalitatea nu pentru că Poarta nu le-ar fi putut înfrînge (aşa cum a supus celelalte state balcanice sau Ungaria), ci pentru că administrarea lor *indirectă* s-a dovedit mai rentabilă decît anexarea lor propriu-zisă, care ar fi presupus cheltuieli excesive, pe un culoar geopolitic „mort"... (pp. 88-89). Notez în treacăt tratamentul elogios de care se bucură, în carte, figura lui Vlad Dracul, un Skanderberg valah...

Volumul surprinde abil oscilaţiile din dubla oglindire a „părţilor" adverse: turci ignoranţi şi sultani eruditi (precum Mehmet al II-lea, portretizat la 1480 de Gentile Bellini), *Realpolitik* şi utopie cruciată, recuperarea figurii bazileului (şi chiar a lui Alexandru Macedon) în stilistica puterii otomane, rigiditatea protocolului aulic şi misterele (ipocrit denunţate) ale haremului, mania apuseană a orientalismului, în maniera lui Pierre Loti, citatele arhitectonice şi multe altele, care merită, desigur, plăcerea lecturii nemijlocite.

Gura şi presa lumii

– despre 11 septembrie 2001 –

Pe 11 septembrie, se împlinesc 8 ani de la atentatele teroriste asupra „turnurilor gemene" din New York. Pe 7 septembrie ar fi fost aniversarea regretatei noastre colege Magdalena Boiangiu. Folosim această coincidenţă pentru a rememora tragedia de la New York într-o selecţie de opinii şi comentarii din presa românească şi străină realizată atunci de Magdalena Boiangiu. Articol apărut în Dilema, *nr. 453.*

Solidaritatea politicienilor din alianţa antiteroristă este doar pojghiţa care acoperă compasiunea, frica, invidia, expresivitatea anti fiind mult mai elocventă decît cea a ataşamentului. Telespectatorii români, selectaţi aleatoriu de pe ecran, nu sînt rupţi de restul lumii. De o anume lume.

● În acest moment tragic, cînd cuvintele par atît de sărace pentru a spune ceva despre şocul pe care îl resimţim, primul lucru care îţi vine în minte este acesta: noi toţi sîntem americani! Noi toţi sîntem newyorkezi, tot aşa cum John Kennedy se declara în 1962, la Berlin, berlinez. Cum să nu te simţi, la fel ca în momentele cele mai grave ale istoriei noastre, profund solidar cu acest popor şi cu această ţară, Statele Unite, de care sîntem atît de aproape şi căreia îi datorăm libertatea şi deci solidaritatea noastră.

(Jean-Marie Colombani, directorul ziarului *Le Monde*, Paris)

● Doresc să-mi exprim cele mai sincere condoleanţe poporului american şi să-i rog să fie tari în aceste momente dure, ştiu că sînt dure pentru ei, sînt dure şi pentru noi, pentru că sîntem fraţi toţi în lumea asta mare în care sînt multe rele, dar pot să fie şi multe bune.

(un telespectator român)

● Acum, Statele Unite îl caută pe Ben Laden ca orbeţii, în deşerturile din Registan şi din Sahara, absolut decişi să bombardeze jumătate din globul pămîntesc, ca să nu le scape. Deodată, omenirea s-a scindat în două lagăre: cei care sînt gata să sărute picioarele aurite ale americanilor şi cei care le întorc spatele cu mîndrie. Primii o să-i extermine pe ceilalţi şi America va pecetlui dependenţa popoarelor aservite cu sîngele popoarelor nesupuse. Liberalii ruşi – una dintre cele mai urîte specii existente pe Terra – cer ca Rusia să participe la riposta militară orchestrată de Bush. Îl şi văd pe Iavlinski (liderul partidului democratic Iabloko), pe Elena Bonner (văduva fostului disident Saharov) şi pe Novorodskaia (figură politică democratică) cărăraţi pe un blindat, în ţinută de camuflaj, cu aruncătorul de grenade în mînă, îmbrăţişîndu-se, pe malul rîului Kabul, cu soldaţii americani. O altă „întîlnire pe Elba", nu-i aşa? Acum douăzeci de ani, puternica Uniune Sovietică, neliniştită din cauza ascensiunii fundamentalismului în Asia Centrală şi presimţind explozia islamismului radical la frontierele ei meridionale, s-a grăbit să sprijine regimul pro-sovietic existent la Kabul. Şi-a trimis trupele acolo şi a preluat controlul teritoriului afgan. În zece minute, avioanele de luptă ruseşti puteau să ajungă de pe aeroportul din Kandahar la port-avioanele americane staţionate în golful Persic. Iar din Jalalabad, prin trecătoarea Khyber, se deschidea drumul direct către Pakistan şi către Oceanul Indian. Dar cînd agenţii americani Gorbaciov şi Şevardnadze au rechemat trupele, Najibulah (preşedintele Afganistanului între 1986 şi 1992) s-a luptat singur, timp de doi ani, împotriva mujahedinilor susţinuţi de Statele Unite şi a căzut în huiduielile lepădăturilor de liberali ruşi.

(Alexandr Prohanov, în *Zavtra*, săptămînal naţionalist din Moscova)

● În teorie, toate provocările la care s-au dedat Statele Unite în lumea musulmană, chiar începînd din secolul trecut şi pînă la ocuparea permanentă a Arabiei Saudite, unde susţin familia regală, nu sînt nici cauza şi nici justificarea furiei lui Ben Laden. Dar noi l-am provocat şi el a ripostat. Americanii – din 1950, de cînd au început construcţia imperiului lor mondial – n-au înţeles un lucru elementar: în istorie, ca şi în fizică, nu există acţiune fără reacţie. Acţiunile de război sînt diferite. Atacul împotriva Afganistanului – soluţia juntei militare de la Pentagon care influenţează deciziile lui Bush – este un dezastru. Mii de persoane inocente vor fi ucise, înteţind astfel ura împotriva Statelor Unite a miliardului de musulmani din lume.

(Gore Vidal, scriitor american, într-un interviu acordat ziarului *La Stampa* din Torino)

● Nu sînt o fiinţă fără inimă, dar cred că americanii au primit ce au meritat.

(un telespectator român)

● Planurile de dominaţie ale americanilor se infiltrează pînă în centrele noastre de cercetări, în universităţi, în mijloacele de informare şi în presă. Ele vor să elimine orice trăsătură autentic egipteană, pentru a impune modelul american. Filmele lor ocupă sălile noastre de cinema, făcînd propagandă rasistă şi războinică, înăbuşind bătrîna şi reputata noastră industrie cinematografică. Serialele lor monopolizează televiziunea noastră şi îi supun pe egipteni la o adevărată spălare a creierelor. Hainele *made in USA* sau *made in Israel*, aduse prin contrabandă, inundă piaţa de confecţii. Şi chiar pe „piaţa" drepturilor omului, America încearcă, fără ruşine, să-şi impună conceptele sale asociaţiilor locale, încurajîndu-le să apere drepturile homosexualilor perverşi pentru ca şi ele să se scufunde în prăpastia dezmăţului mondializat. Şi nu mai pomenim de politica ordonanţelor FMI, vizînd distrugerea industriei şi a comerţului nostru, devalorizarea monedei naţionale, explozia sărăciei, favorizarea evaziunii de capital şi generalizarea corupţiei.

(Choukri Aza, în *Al Ahali*, săptămînal de stînga din Cairo)

● N-am să pot niciodată să înţeleg de ce vorbim numai despre terorişti, despre America, despre lucruri care, efectiv, pe noi, românii, nu ne privesc. Ne interesează să avem ce mînca mîine, ne interesează să avem căldură în casă, ne interesează să putem vedea la televizor lucruri cu adevărat legate de realitatea noastră. Îmi pare rău că trebuie să spun, dar aceste probleme cu teroriştii, cu o întreagă omenire care aleargă după un individ pitit în nişte munţi, nouă ni se par extraordinar de departe.

(un telespectator român)

● Incidentul din SUA a fost provocat de evrei, de americani ca să-i omoare pe arabi de pomană. De ce nu deschid ochii ăştia? Degeaba îi omoară pe arabi, săracii!

(un telespectator român)

● Încetaţi cu porcăriile astea de doliu naţional pentru Statele Unite. Pentru Mihai Viteazul a ţinut cineva doliu naţional, dom'le?

(un telespectator român)

PUBLICITATE

A apărut noul număr Forbes România!

Citește cum a reușit Emil Popescu
să ducă brandul Zarea de la pierderi
la profit pe timp de criză.

Din 7 septembrie,
la toate chioșcurile de presă!

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

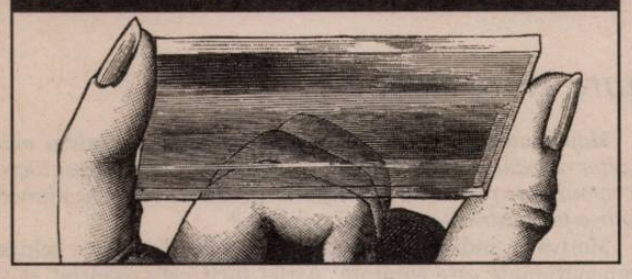

Reality show-ul, mai bun ca realitatea

Acum cîteva zile, agenţia de ştiri Mediafax anunţa triumfătoare: „PRO TV, lider de audienţă vineri şi sîmbătă seara, cu emisiunea *Serviţi, vă rog*“. Şi urma o „ştire“ de PR deşănţat, în care ni se spunea cum „Marinela Niţu şi Viorel Lis au cucerit clienţii pensiunii cu amabilitatea, ospitalitatea şi îndemînarea lor“ sau cum „Mihai de la Hi-Q a primit cele mai multe voturi de «gazdă perfectă»“. Şi concluzia: „Telespectatorii PRO TV au urmărit cu sufletul la gură şi vineri seara, dar şi sîmbătă seara, peripeţiile celor patru vedete prin ograda pensiunii de la *Serviţi, vă rog*“. Trecem peste bla-bla-ul de *cross promotion* în cadrul trustului, ca să ajungem la cifre: vineri, emisiunea a avut o medie de audienţă de 6,5 puncte de rating, iar sîmbătă, 5,4 rating. Vîrful audienţei a fost atins în ambele zile cu 1.600.000 de telespectatori, la nivelul întregii populaţii a României.

Nu am văzut preţioasele ediţii de vineri şi de sîmbătă, dar îmi închipui ce a fost acolo: nişte vedete expirate (cine-şi mai aminteşte de Marinela Niţu, fosta iubită a fostului Miron Cozma?), deci dispuse să stea şi-n cap să revină în atenţia publicului, s-au dat în stambă mai ceva decît o făceau în vremurile lor de glorie. Te întrebi de ce s-ar uita publicul la aşa ceva. Păi, e simplu: vede nişte indivizi, pe care cîndva îi admira pe primele pagini ale ziarelor tabloide, cum au ajuns acum în postura de servitori ai unor oameni obişnuiţi, chipurile, aflaţi în concediu. Cetăţeanul din faţa televizorului se identifică cu aceşti oameni obişnuiţi şi se simte răzbunat: o duce el mai greu, dar iată că ăia care huzuresc ajung la un moment dat şi la mîna lui.

O privire rapidă aruncată pe grila de programe a televiziunilor este de ajuns să observăm că *reality-show*-urile (sau cele care sînt „vîndute“ publicului astfel, chiar dacă de fapt sînt nişte făcături care nu au nici o legătură cu realitatea) au proliferat incredibil în ultimul timp. De exemplu, în sezonul trecut, în primăvară, la televiziunile noastre au rulat nu mai puţin de 15 astfel de producţii. Campioana absolută a fost Prima TV, cu zece emisiuni de tip *reality-show*: *Schimb de mame, Trădaţi în dragoste, Cireaşa de pe tort, Curat Murdar, SOS Salvaţi-mi casa!, Supernannny, Viceversa, Dragostea din Clejani, Nuntă-n 48 de ore, Doroftei*. La această listă, se adaugă *Test de fidelitate* şi *Vreau să fiu stewardesă* de la Antena 1, *Noră pentru mama, Mame singure* şi *Fata lu' Tata* de la Kanal D sau *Pe muche de cuţit* de la PRO TV. Iar în sezonul de toamnă ni se pregăteşte cel puţin un nou *reality-show*, *Rătăciţi în Panama* de la Kanal D, despre care s-a vorbit mult prin presă şi pe bloguri, cu ocazia scandalului iscat de plecarea lui Andrei Gheorghe de la trustul Realitatea-Caţavencu.

Reality-show-ul pare să fie noua găselniţă a televiziunilor noastre. Ele nu se mai înghesuie să producă sitcomuri şi nici măcar telenovele, locul acestora a fost luat de emisiunile care se laudă că-ţi oferă mostre de autentic, de realitate. În astfel de producţii, ai şi sitcom, şi telenovelă – şi totul la costuri mult mai mici. Interesant e că cele mai multe dintre emisiunile enumerate mai sus (zece la număr) sînt produse de o anume firmă „Paprika“. Această firmă a devenit, pentru posturile TV de la noi, noul Valeriu Lazarov – numai că, dacă „creaţiile“ lui Lazarov presupuneau montări grandioase şi bugete pe măsură, de data aceasta toată treaba se face cu mărunţişul rămas în buzunare. Prin urmare, este o bună soluţie pe vreme de criză.

La fel e şi pentru public. Cînd lucrurile în lumea reală merg prost, ce poate fi mai potrivit decît evadarea într-o realitate paralelă? Dacă priveşti prin gaura cheii la viaţa altora, ai toate şansele să uiţi de neajunsurile propriei vieţi. Nu contează că, de cele mai multe ori, ţi se oferă contrafaceri de toată jena. Ca întotdeauna, lumea are nevoie să fie minţită.

Bogdan IANCU

Cotidianul sau cîteva lecţii despre derută

În toamna lui 2004, în plină campanie electorală, jurnalistul Cornel Nistorescu părăsea, nu neapărat de bunăvoie, redacţia *Evenimentului zilei*. S-a speculat mult în presă la vremea aceea pe marginea motivelor care ar fi putut duce la îndepărtarea acestuia. Cornel Nistorescu era în acel moment unul dintre cei mai înverşunaţi critici ai Guvernului Adrian Năstase şi ai PSD şi cu siguranţă cel mai talentat. Autorul faimoasei ode închinate Americii după atentatele din 11.09.2001 făcea furori cu editorialele sale în care Adrian Năstase îmbrăca pielea personajului Ciucurel Pasha. De aici şi speculaţiile care legau patronatul Ringier de dorinţa lui Adrian Năstase de a scăpa de coşmarul audienţei pe care o făceau editorialele lui Cornel Nistorescu. Ziaristul a tăcut chitic. A invocat o clauză ciudată din contractul cu patronatul *Evenimentului zilei,* a oferit o petrecere de adio echipei ziarului fanion al presei româneşti de la acea oră şi, treptat, a ieşit din piesaj, publicînd sporadic materiale din ce în ce mai cuminţi. Au rămas în urma lui mult mister şi un grup de jurnalişti care au continuat să combată şi mai ascuţit. Campania electorală a trecut, PSD şi Adrian Năstase au trecut, aparent resemnaţi, în opoziţie. La scurt timp, redactorul-şef Dan Turturică şi o mare parte din corpul redacţional au părăsit, la presiunea – de data asta mai puţin subtilă – a patronatului redacţia *Evenimentului*. Cornel Nistorescu încă mai publica editoriale, fără miză, în acelaşi cotidian...

Ziarul care a capitalizat cel mai mult în urma dezagregării corpului editorial construit în anii în care Cornel Nistorescu a condus *Evenimentul zilei* a fost *Cotidianul*, proaspăt achiziţionat de grupul Realitatea Caţavencu, în conducerea căruia au fost cooptaţi Carol Sebastian şi Dan Tapalagă. O parte din publicul fidel fostei echipe de la *Evenimentul* a migrat în mod natural către *Cotidianul*. A fost perioada celor mai ciudate mişcări în presa românească post-decembristă, cu demisii, migraţii în grup, înfiinţări şi desfiinţări de gazete, schimbări de format etc. Nu întîmplător, această perioadă coincide cu crearea sau consolidarea unor grupuri de presă deţinute de proprietari implicaţi mai mult sau mai puţin direct în politică. Sume astronomice au început să umple buzunarele redactorilor-şefi din ce în ce mai puţin atinşi de spectrele obiectivităţii. *România liberă* şi *Cotidianul* au fost singurele ziare preocupate de alcătuirea unui corp editorial care să nu cînte pe aceeaşi voce, cu un plus pentru ultimul care, beneficiind de generozitatea nelimitată – dublată de un marketing foarte inteligent şi agresiv – a lui Sorin Ovidiu Vîntu, s-a transformat într-o colecţie de nume ale unor jurnalişti de prestigiu. Să nu uităm sloganul „Pentru cititori de elită!“.

În tot acest timp, Cornel Nistorescu scria editoriale la *Ediţie Specială* din Craiova, în care producea rime vulgare şi ieftine (vezi antologicul & regretabilul, pentru un pamfletar de talia lui, „Nutzy – spaima puţii“) şi începea să ducă dorul presei centrale. Dorul i-a fost ostoit de apariţiile din ce în ce mai frecvente la Realitatea TV, unde recita o singură partitură: manifestul antibăsescian.

Sfîrşit de iulie 2009. Ne aflăm în perioada premergătoare campaniei electorale pentru prezidenţialele din 2009. Cornel Nistorescu aterizează (adus cu elicopterul de la Cluj) într-o vineri după-amiaza în redacţia *Cotidianului,* anunţă grupul minuscul de ziarişti care n-apucaseră să plece în concediu că este noul boss şi, în numai cîteva ore, cere scoaterea unui material în care Petru Romoşan, cel mai bun prieten al său, era denunţat ca fost colaborator al Securităţii. Un prieten lucid ar fi lăsat materialul să treacă, în week-end puţină lume îşi bate capul cu ziarele, în cele din urmă povestea ar fi fost cumva uitată. Cornel Nistorescu a preferat scandalul şi acuzaţiile de cenzură din partea celor care au văzut în acţiunea sa o intervenţie la intimidare – a amînat publicarea în ediţia print a *Cotidianului* pînă în momentul în care a putut pregăti şi contraofensiva. În zilele care au urmat, amnezia l-a ajutat pe Cornel Nistorescu să abordeze stilul căruia părea să-i fi căzut el însuşi victimă în 2004. Sfidînd legile şi etica, i-a anunţat pe cîţiva ziarişti că nu se potrivesc cu proiectul său de ziar. Legile, pentru că un ziar nu este o întreprindere informală bazată pe relaţia de tip medieval boier-slugă, ci una construită pe un contract de muncă, cu toate drepturile ce decurg de aici. Etica, pentru că s-a metamorfozat în întruchiparea perfectă a celor despre care spunea că i-au impus plecarea de la *Evenimentul zilei* în 2004.

Celor care i-au sancţionat derapajele de atitudine şi limbaj, mulţi dintre ei şcoliţi la *Evenimentul zilei* condus de el, Nistorescu le-a răspuns în registrele violente care i-au consacrat fotografia ultimilor ani. Emil Hurezeanu, Robert Turcescu, Mircea Dinescu, Ioan T. Morar, Liviu Antonesei, Costi Rogozanu, Adrian Ursu şi alte cîteva dintre numele care au reuşit să construiască din *Cotidianul* un brand recognoscibil, mai ales pentru calitatea de a reuni poziţionări multiple şi echilibrate faţă de lumea politică şi a realităţilor guvernate de ea. Locul acestora, lăsat liber printr-un abandon natural, a fost luat de alţi cîţiva adepţi ai manifestului antibăsescian. Şi, pentru că e singurul lucru care le guvernează cariera, stilistica lor e plină de adjective şi de imperative.

Cîţiva ziarişti sînt anunţaţi că vor fi concediaţi pentru că nu se potrivesc fotografiei de grup imaginate de Cornel Nistorescu, dar fac parte din conţinutul pe care publicul ziarului îl caută pentru a-l citi zilnic. Dacă această decizie e scandaloasă şi (probabil) ilegală, de ce „Feţele cotidianului“ – grupul Hurezeanu, Turcescu, Buşcu, Dinescu, Ursu – au tăcut mîlc? În prelungire: realizează ei şi alţii la fel cît de mult s-a fragilizat poziţia jurnaliştilor în aceşti ani de tăceri inexplicabile, care seamănă atît de mult cu cele din lumea politică, încît par să se confunde? De fiecare dată cînd patronatul decide schimbarea echipei, această schimbare se face pe reţeta loviturii de teatru – din nou: de ce? În presa occidentală la care Sorin Ovidiu Vîntu se uită cu jind, aceste mişcări se anunţă din timp, pentru ca instituţia în cauză să suporte acest şoc mai uşor şi pentru a familiariza publicul cu noul proiect. Acelaşi patron anunţă că nu mai crede în presa scrisă şi că va investi în presa online. Cum tocmai i-a trimis la plimbare pe cei care făceau din *Cotidianul* cea mai vie şi profesionistă platformă online autohtonă, te întrebi dacă nu cumva Cornel Nistorescu va renunţa la maşina de scris pentru a participa la *training-uri* de media online...

Într-o scrisoare recentă, Dorin Tudoran îi scria lui Cornel Nistorescu: „Prea multe amănunte sînt inutile, dar unul merită să fie menţionat: dragul meu, nimeni din cei ce au mers pe varianta «Dacă voi nu mă vreţi, eu vă vreau!» nu a reuşit pe lungă durată. Nici o construcţie ridicată pe aşa ceva nu rezistă“.

„Lungă durată“? Cine are timp să se gîndească la prostioare de genul ăsta cînd alegerile prezidenţiale bat la uşă?

PUBLICITATE

Birocraţie europeană şi euro-jargon: o scurtă iniţiere

– interviu cu Lucian BRANEA, manager de proiecte cu finanţare europeană –

Este din Piatra Neamţ, deşi certificatul său de naştere a fost emis în Bacău, „într-o zi atipică dinspre finalul zodiei Fecioarei", ne spune Lucian Branea. A absolvit Facultatea de Litere şi, ulterior, Facultatea de Ştiinţe politice şi administrative, la Universitatea Bucureşti. În contul lui de pe Facebook scrie că a călătorit, ca ziarist şi ca manager de proiect, în 31 de ţări. În ciuda acestui fapt şi a unor şederi mai lungi de un an în Praga şi, respectiv, în Bruxelles, în acest moment locuieşte în Bucureşti de unde scrie rapoarte către finanţatori europeni, o îndeletnicire pe care o desfăşoară cu succes, încă din 1995. A debutat „în volum" la Editura Trei, în 2003, cu un manual de bune practici în managementul de proiect.

Ca ziarist, aţi trăit cea mai exaltată perioadă a presei româneşti, cea de la începutul anilor '90. De ce nu mai lucraţi în presă? A existat un moment în care v-aţi pierdut entuziasmul?

În mai 1994, după ce cotidianul la care lucram şi-a încetat brusc apariţia, am dat concurs pentru un post de coordonator de program la o organizaţie neguvernamentală importantă. În toamna aceluiaşi an, am început să lucrez pentru Radio „Europa liberă", fără să-mi părăsesc slujba de la respectivul ONG. Ulterior, deşi am continuat să colaborez la diverse publicaţii şi să lucrez pentru „Europa liberă" pînă în 2004, într-o formă sau alta (inclusiv în cele 13 luni petrecute la sediul central din Praga), n-am mai lucrat niciodată *full-time* în presă. Pur şi simplu n-am mai detectat instituţia de presă românească în care tabloidizarea nu dă un flit semnificativ coerenţei demersului jurnalistic şi, nu în ultimul rînd, limbii române. În plus, din 1996, m-am ocupat *full-time* de proiecte în cadrul unor organizaţii neguvernamentale, aşa că m-am gîndit că, în acest mod, fac lucruri mai utile. Şi, fireşte, a contat micşorarea semnificativă a numărului de şefi.

Cum aţi defini meseria pe care o practicaţi acum?

În principiu, administrez proiecte cu o finalitate educaţională, preponderent finanţate din fonduri europene, în colaborare cu parteneri europeni din circa cincisprezece ţări. Sînt formator (sau *trainer,* ca să înţeleagă tot *oengistul),* sînt evaluator, scriu, editez, traduc, fac aproape tot ce e de făcut într-un proiect de acest tip. Şi, ocazional, cînd între mine şi un potenţial conflict de interese se află o distanţă considerabilă, fac parte din echipe care evaluează solicitările de finanţare ale altora sau sînt evaluator extern în proiectele ori programele altora, deja finanţate.

Scopuri, interese şi beneficiari mulţumiţi

Ce se înţelege în România prin proiecte europene? Dar prin „bani europeni"?

Mult promişii şi prea puţin folosiţii „bani europeni" parcurg traseul Bruxelles-România, pe trei canale majore: fonduri nerambursabile, prin intermediul aşa-numitelor „fonduri structurale"; fonduri nerambursabile distribuite prin programe comunitare de cooperare transnaţională, cu parteneri din ţări membre ale Uniunii Europene, dar şi altele; şi, în fine, fonduri rambursabile, care vin prin intermediul unor bănci de tipul Băncii Europene pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare. Publicitatea, atît cea deliberată, cît şi cea involuntară, ca să zic aşa, datorată faptului că majoritatea zdrobitoare a mass-media se concentrează asupra temei deturnărilor de fonduri, a făcut ca, în ochii publicului, banii şi proiectele europene să fie reprezentate exclusiv de către fondurile de pre-aderare şi de cele de post-aderare, „fondurile structurale". Din păcate sau din fericire, prin România circulă un puhoi de „bani europeni" din toate cele trei categorii şi – sincer să fiu – nu ştiu dacă nu e chiar mai bine că atenţia presei e distrasă de cazurile de fonduri europene utilizate neadecvat. În acest mod, se permite, de fapt, proiectelor mai mici, dar mai vioaie, să se promoveze nu neapărat cu ajutorul media, ci printr-o formulă de marketing, direct şi anume prin vocile unor beneficiari mulţumiţi.

Cine sînt, de fapt, finanţatorii şi ce urmăresc ei prin acordarea de fonduri?

Finanţatorul numărul 1 din România este, fără discuţie, de mulţi ani, Comisia Europeană. Rolul a ceea ce numim „bani europeni" este de a aduce România la un nivel de dezvoltare comparabil cu al restului statelor membre, de a avea un stat funcţional, o societate civilă funcţională şi o economie funcţională, care să nu tragă în jos restul comunităţii statelor europene. Motive foarte egoiste, deci – şi deloc obscure.

Privite din afară, realizarea unor proiecte cu bani europeni şi obţinerea unor astfel de fonduri par destinate doar unor „iniţiaţi". Mulţi au idei, dar nu ştiu ce să facă mai întîi sau cum să completeze o cerere de finanţare. Există o reţetă, o formulă care să funcţioneze?

Un finanţator privat sau instituţional are scopuri şi interese proprii într-o comunitate sau într-o ţară. În consecinţă, este fundamental ca scopul şi obiectivele proiectului tău să coincidă cu scopul şi măcar unele dintre obiectivele pentru care finanţatorul e mandatat să aloce resurse. Celelalte elemente ar fi precizarea cît mai exactă a unui public-ţintă (pentru cine?), a unor activităţi şi a unei metodologii de lucru (cum?), a unor produse (ce?), a unor resurse (cu ce?). Şi a impactului pe care îl va avea proiectul. Nu există cerere de finanţare pe lumea asta care să nu cuprindă elementele de mai sus. În consecinţă, de fiecare dată cînd ai o idee şi cauţi un finanţator pentru ea, ar fi ideal să ai deja precizate şi puse pe hîrtie toate aceste elemente, pentru că, odată aflat faţă în faţă cu cererea de finanţare, tot ce vei avea de făcut va fi doar să ajustezi ceea ce ai redactat deja.

Evaluatorul cererii tale de finanţare va judeca proiectul pe baza unei grile – şi, pentru multe programe de finanţare, aceste grile sînt publice. Dincolo de grila pe care o are în faţă, însă, evaluatorul va urmări coerenţa proiectului, va căuta să se asigure că ştii exact ce vrei să faci şi pentru cine, că poţi realmente să faci ceea ce zici că faci şi că, în caz că unele lucruri vor merge prost, ai prevăzut deja alternative.

Ce ne puteţi spune despre factorii birocratici care apar pe „traseul" finanţărilor? Pot fi evitaţi?

Birocraţia n-are cum să nu fie ucigătoare la nivelul unei comunităţi de sute de milioane de persoane. Vestea bună însă este că e vorba de o birocraţie care s-a orientat către cel mai mic numitor comun, cel puţin în domeniul finanţărilor. O altă veste bună: procedurile birocratice la un asemenea nivel trebuie să fie impecabile – pentru că, atunci cînd o dai în bară, te bombăne un număr de nemulţumiţi de mii de ori mai mare decît în cazul unei birocraţii „naţionale". Să ne înţelegem: cred că, nici chiar în România, nu ne omoară birocraţia ca atare, ci tocmai faptul că diferite proceduri sînt aplicate selectiv şi, de cele mai multe ori, mult prea lent pentru nişte oameni care au început să pună mai mult preţ pe timp, decît pe bani. Ceea ce vreau să spun e că, după 15 ani de lucrat cu „bani europeni", eu cred că birocraţia europeană în domeniul finanţărilor e OK. Proceduri care se aplică literal înseamnă pentru mine, şi pentru mulţi alţii, previzibilitate – ceea ce e esenţial cînd lucrezi cu un plan de activităţi foarte precis, iar reperele tale din proiect sînt nişte termene-limită, nu un număr de ore în care te plictiseşti la un birou. Însă atunci cînd acest proces este dat pe mîna unor instituţii româneşti, lucrurile se schimbă destul de radical.

Diferenţe culturale şi plimbări pe „bani europeni"

Aţi lucrat în branşă şi ca evaluator de proiecte. Ce înseamnă să fii evaluator?

Am fost cooptat într-o primă echipă de evaluatori de proiecte după ce administrasem două proiecte finanţate prin PHARE. Experienţa efectivă de elaborare şi administrare de proiecte este capitală pentru un evaluator, pentru că numai cineva care a trudit el însuşi (fireşte, împreună cu alţii) la redactarea şi implementarea unui proiect poate distinge între proiecte scrise stîngaci, dar cu un remarcabil potenţial de impact, şi proiecte scrise impecabil, dar care nu alimentează decît resursele organizaţiei care candidează, de pildă.

Dincolo de asta, un evaluator are o marjă de manevră destul de redusă, pentru că, de-acum, grilele de evaluare au un grad avansat de rigiditate. Din păcate sau din fericire, nu pot să dau exemple concrete, din motive lesne de înţeles – dar pot să zic că una dintre frustrările majore ale unui evaluator intervine cînd dă peste un proiect redactat impecabil de un „scriitor de proiecte profesionist", dar care, în mod evident, nu va face decît să cheltuiască nişte bani europeni pe activităţi care nu vor „schimba viaţa" nimănui, de regulă nici măcar a vreunui membru al echipei care implementează proiectul.

Majoritatea proiectelor europene presupun întîlnirea mai multor oameni din ţări diferite şi lucrul în comun. Acest lucru în comun este real? Sau sînt doar nişte oameni care se plimbă dintr-o ţară într-alta, pe bani europeni?

Motivaţia individuală a participanţilor la aceste echipe transnaţionale este capitală: Astfel încît este esenţial să-ţi recrutezi partenerii de proiect mizînd fie pe oameni pe care i-ai văzut la faţă şi le-ai văzut sclipirea de interes în ochi în momentul în care aţi discutat o idee de proiect, fie pe foşti parteneri cu care ai lucrat bine, chiar dacă proiectul tău nu e chiar subiectul după care ei ar face un film, ca să zic aşa...

Ritmul meu de lucru este „englezesc", dar tot cu parteneri din sudul Europei am dus-o la capăt cel mai bine, pînă la urmă. În fruntea listei este o parteneră din Spania cu care am lucrat în mai multe proiecte. Apoi, în ciuda faptului că nu ador ritmul de lucru „italienesc", nu ştiu cum s-a făcut că am avut, absolut în fiecare proiect în care am fost implicat, parteneri italieni. Am lucrat constant cu parteneri din Portugalia şi Bulgaria. Şi, în fine, acum explorez tot felul de planuri, mai mult sau mai puţin elaborate, cu diverşi parteneri din Macedonia.

Unul dintre rolurile acestor programe este să faciliteze mobilitatea transeuropeană a unor specialişti.

„Diferenţele culturale" intervin, la nivel conceptual, în diferenţe de aplicabilitate a unui proiect în diverse ţări. E firesc, fiecare din parteneri petrece mai mult timp la el acasă decît la întîlnirile de proiect, iar dacă acesta generează un set de activităţi sau produse care să le fie utile în activitatea lor curentă, proiectul merge strună. Dacă nu, nu. Adică merge, însă nu strună. „Diferenţele culturale" care ţin de ritm şi etică a muncii nu sînt deloc diferite de „diferenţele culturale" cu care ne întîlnim şi în România, cînd punem la aceeaşi masă boemi şi pragmatici.

Dincolo de toate astea, „plimbarea pe bani europeni" are, oricum, un rol educaţional, cultural, nu? În definitiv, unul dintre rolurile acestor programe este să faciliteze mobilitatea transeuropeană a unor specialişti – nu doar ca ei să muncească, ocazional, trei zile între patru pereţi şi între două avioane, ci şi ca aceştia să ajungă să cunoască cum funcţionează diferitele componente ale noii noastre comunităţi, Uniunea Europeană. Şi mă uit doar la mine... Ce-aş fi înţeles din ritmul de lucru al spaniolilor (şi, deci, din Spania) dacă n-aş fi descoperit, în cursul primei mele întîlniri de proiect, într-o noapte călduroasă din martie 2001, că a încerca să dorm la 3 dimineaţa în camera mea de hotel din centrul Madridului era ca şi cum aş fi încercat să dorm pe un stadion, în timpul unui meci – din cauza rumorii zecilor de mii de inşi aflaţi, încă, pe stradă? Cum să-i fi înţeles pe englezi dacă nu m-aş fi aflat pe străzi într-o vineri şi într-o sîmbătă noaptea din octombrie 2005 în Kingston-upon-Hull?

Aţi pomenit mai devreme de proiecte care „schimbă vieţi". Care sînt cele mai importante proiecte pe care le-aţi iniţiat?

Să zicem că un proiect notabil, niciodată finanţat de altcineva decît de către iniţiatori şi de către unii dintre beneficiarii săi, ar fi [romania_eu_list], un e-grup pe Yahoo! focalizat pe parcursul european al României – care, timp de şapte ani, a fost „cel mai mare" e-grup de limbă română din lume. [romania_eu_list] este o comunitate virtuală consistentă, avînd, în acest moment, peste 7000 de abonaţi, care împlineşte 10 ani pe 30 octombrie 2009.

Din categoria proiectelor care „schimbă vieţi" chiar în acest moment, aş pomeni de „Cui îi este frică de Minotaur?" – un proiect co-finanţat de programul Tineret în Acţiune al Comisiei Europene, pe care Epsilon III îl derulează la Focşani. Pentru cine nu crede asta cu „schimbatul vieţii", blogul participanţilor se află aici: http://minotaurdefocsani.blogspot.com. În acest proiect, ne folosim preponderent de o formulă de teatru participativ numită teatru-labirint, cu care lucrăm, de vreo doi ani încoace, în compania partenerilor noştri europeni din reţeaua INFACCT – o organizaţie neguvernamentală europeană în care sîntem membri fondatori.

În fine, din categoria proiectelor „scrise" pentru prieteni, sper că n-a fost uitat „Nu da şpagă", proiect instrumentat de Fundaţia CONCEPT, cu care am lucrat în perioada 2001-2004.

Dincolo de asta, şi apropo de definiţia mai largă a termenului de „proiect", chiar Asociaţia Epsilon III, pe care o conduc de la fondare, din 2003, a devenit, în ultimul an şi jumătate, un „proiect" de succes.

a consemnat Adina POPESCU

Daniel YERGIN

Petrolul nu moare

După-amiază liniştită, sub soarele fierbinte al Oklahomei, fără nici un nor şi nici un dram de „volatilitate“. Orice în afară de asta. Tot ceea ce se vedea erau rezervoarele somnolente umplute cu petrol, sute de rezervoare, împrăştiate pe culmile deluroase, unele nounouţe, unele de peste 70 de ani, iar unele avînd, în interiorul tablei argintii sau portocaliu-ruginii, peste o jumătate de milion de barili de petrol fiecare.

Acesta este Cushing (Oklahoma), punctul de colectare al petrolului uşor, dulce, brut, cunoscut drept West Texas Intermediate – sau, simplu, WTI. Este petrolul al cărui preţ se anunţă în fiecare zi, „WTI s-a închis astăzi la...“. Cushing s-a autoproclamat „intersecţia conductelor lumii“, după cum arată semnul de la intrarea în oraş. Pe aici trece reţeaua de conducte care transportă petrolul din Texas, Oklahoma şi New Mexico, din Louisiana şi Coasta Golfului şi din Canada în rezervoarele din Cushing, de unde cumpărătorii îl achiziţionează înainte de a-l transporta mai departe, la rafinării unde e transformat în benzină, în kerosen, în motorină, în păcură şi în toate celelalte produse pe care le folosesc oamenii.

Dar nu acest lucru face ca orăşelul Cushing să fie atît de important. La urma urmei, există şi alte locuri în lume prin care curge mult petrol. Cushing joacă un rol unic în noua industrie globală a petrolului, deoarece WTI este preţul standard în funcţie de care se calculează preţul petrolului. Zilnic, miliarde de „barili pe hîrtie“ de petrol uşor, dulce, brut – sînt comercializaţi la Bursa de Mărfuri din New York, în Manhattan. Dar nu numai aici. În cantităţi din ce în ce mai mari şi cu viteza electronului, în jurul lumii are loc un comerţ virtual uluitor, care, indiferent de scara la care se practică, este oarecum dependent de preţul de comercializare a barilului din Cushing.

Acest frenetic comerţ zilnic a facilitat transformarea petrolului în ceva nou – nu este numai o marfă fizică, de importanţă critică pentru securitatea şi viabilitatea ţărilor, dar şi un bun financiar, parte a marelui comerţ instantaneu de acţiuni, obligaţiuni, valute şi de orice altceva, care face parte din portofoliul financiar mondial. Astăzi, comerţul zilnic cu acei „barili pe hîrtie“ – contracte pentru comercializarea ţiţeiului – este de peste zece ori mai mare decît consumul zilnic mondial de barili fizici de petrol. Să considerăm şi comerţul care are loc la alte burse sau în afara lor, iar proporţia ar putea fi de încă zece ori mai mare. Şi, deşi petrolul curge constant în şi din Cushing cu o viteză impresionantă, de 4 mile pe oră, piaţa globală a petrolului nu este deloc stabilă.

De aceea, cînd m-am apucat de lucru la o nouă ediţie a cărţii *The Prize* şi m-am gîndit la ceea ce s-a schimbat de la începutul anilor '90, cînd am scris această istorie a celei mai valoroase şi mai greşit înţelese dintre mărfuri, îmi tot venea în minte cuvîntul „volatilitate“. Cum să nu fi fost aşa? Într-adevăr, cînd oamenii vorbesc despre volatilitate, se gîndesc adesea la petrol. Pe 11 iulie 2008, WTI a atins 147,27 dolari. Exact cu un an mai tîrziu, era 59,87. Între timp, în decembrie, scăzuse pînă la 32,40 dolari. (Şi să nu uităm, cu puţin mai mult de un deceniu în urmă, era nu mai mult de 10 dolari barilul, iar consumatorii credeau că vor înota pentru totdeauna într-o mare de petrol ieftin.)

Aceste variaţii tumultuoase îi afectează pe „hedgeri“ (producători de petrol, linii aeriene, dealeri care comercializează combustibilul pentru încălzire etc.) şi pe „speculanţi“, jucătorii financiari. Ele apar la preţurile de la pompele de benzină. Agită tensiunile politice şi alimentează suspiciunile consumatorilor. Volatilitatea este şi cea care face mai dificilă planificarea viitoarelor investiţii în energie, în petrol, în gaz sau în combustibili regenerabili şi alternativi. Şi poate avea un impact de cataclism asupra economiei mondiale. La urma urmei, Detroit a fost pus la pămînt de ceea ce s-a întîmplat la pompele de benzină în 2007 şi în 2008, chiar înaintea crizei financiare. Impactul enorm al acestor variaţii este motivul care i-a determinat, recent, pe premierul britanic Gordon Brown şi pe preşedintele francez Nicolas Sarkozy să facă apel la o soluţie globală împotriva „volatilităţii destructive“. Dar – au fost ei forţaţi să adauge – „nu există soluţii facile“.

Această volatilitate face parte din noua eră a petrolului. Pentru că, deşi Cushing arată aproape la fel ca atunci cînd a fost publicată *The Prize,* lumea petrolului se prezintă foarte diferit. Unii vorbesc astăzi despre „sfîrşitul petrolului“. Dacă e aşa – răspund alţii – intrăm într-o perioadă foarte lungă de rămas-bun. O caracteristică a acestei noi ere este că petrolul a dezvoltat o dublă personalitate – ca marfă fizică, dar acum şi ca bun financiar. Trei alte caracteristici definitorii ale acestei noi ere sînt: globalizarea cererii de petrol, o mare schimbare chiar şi faţă de situaţia de acum un deceniu; apariţia schimbărilor climatice ca factor politic, care conturează deciziile privind cum şi cît petrol folosim pe viitor; şi tendinţa către noi tehnologii, care pot afecta dramatic petrolul, ca şi tot portofoliul energetic.

Lista personajelor din afacerile cu petrol a crescut şi s-a schimbat. Unele companii petroliere au devenit „supermajore“ – de pildă, ExxonMobil şi Chevron –, în timp ce o serie de companii petroliere internaţionale tradiţionale – precum Amoco şi Arco – au dispărut. „Giganţii petrolului“ nu mai înseamnă companiile petroliere internaţionale tradiţionale, cu sigle pe care le recunoşti imediat, la fiecare staţie de benzină, ci companii de stat mult mai mari care, împreună cu guvernele, controlează astăzi peste 80% din rezervele mondiale de petrol. 15 dintre primele 20 de companii petroliere ca mărime sînt acum în proprietatea statelor. Lista comercianţilor de petrol s-a extins şi ea mult. Jocul global al petrolului include astăzi fonduri de pensii, manageri financiari instituţionali, fundaţii şi *hedge fund*-uri, la fel ca şi investitori individuali sau comercianţi care vînd şi cumpără în aceeaşi zi. Fondurile de pensii şi fundaţiile universitare se consideră angajate în „alocarea bunurilor“, protejîndu-se de riscuri şi diversificîndu-şi activitatea pentru a proteja veniturile pensionarilor şi salariile corpului profesoral. Dar, tehnic, şi ele au contribuit la masiva creştere a numărului speculanţilor din petrol.

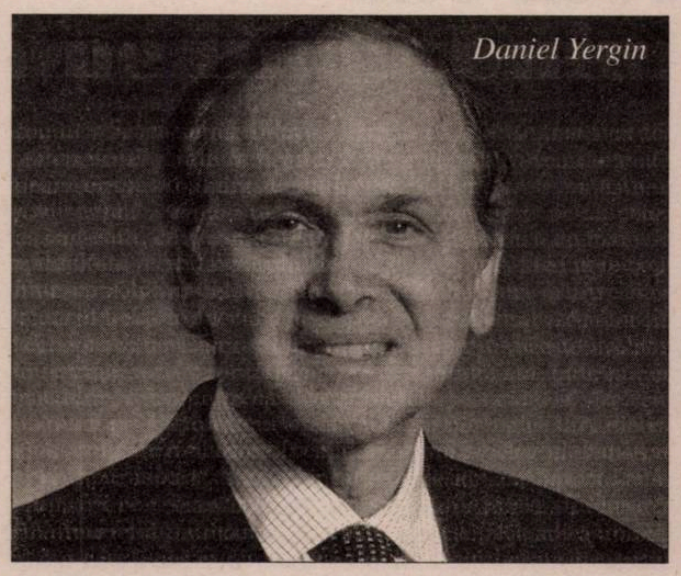
Daniel Yergin

În condiţiile tuturor acestor schimbări, însuşi viitorul acestei mărfi vitale este acum pus serios sub semnul întrebării, dezbătut şi supus unor provocări, chiar dacă lumea va avea nevoie de mai mult petrol ca niciodată. Atît Departamentul pentru Energie al SUA, cît şi Agenţia Internaţională de Energie prognozează că, şi dacă se ia în calcul eficientizarea, consumul global de energie va creşte cu aproape 50% din 2006 şi pînă în 2030 – şi că petrolul va continua să furnizeze 30% sau mai mult din energia mondială în 2030.

Dar oare va fi aşa?...

(citiţi textul integral în Foreign Policy România, *nr. 12, care va apărea pe 14 septembrie)*

***Daniel Yergin** este preşedintele companiei de consultanţă IHS Cambridge Energy Research Associates şi autorul cărţii* The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power, *distinsă cu Premiul Pulitzer. Cartea a apărut în limba română la Editura Adevărul.*

Foreign Policy România,
nr. 12, *14 septembrie*

Din sumar

Memo pentru viitorul preşedinte. O serie de analişti şi universitari îi fac viitorului preşedinte al României, indiferent cine va fi acesta, recomandări de politică internaţională şi nu numai.

Lungul rămas-bun de la petrol. Virtualizarea petrolului şi orăşelul texan unde i se stabileşte cota. Cînd şi cît va mai creşte preţul barilului – potrivit McKinsey Global Institute. Demontarea celor şapte mituri ale petrolului şi indicarea a cinci dintre tensiunile internaţionale pe care le vor aduce energiile alternative.

Exclusiv FP România: Nabucco* vs *South Stream. Analiza celor două proiecte concurente. De ce este America mai interesată de ocolirea Rusiei decît sînt Italia sau Germania? Locul Turciei în strategia Rusiei şi propriile strategii ale Ankarei.

Cît de bine îşi va juca România cartea tranzitului?

Plus: Sfaturile unui pokerist pentru preşedintele Obama. Paul Wolfowitz despre „realismul“ noii administraţii americane. Cît de justificată este proaspăta neîncredere a Noii Europe în SUA?

PUBLICITATE

Ruxandra MIHĂILĂ

La şezătoare...

În perioada interbelică, administraţia locală era un sistem perfect articulat, funcţional, care veghea, prin toate pîrghiile ierarhice, la ordinea şi liniştea publică – fapt resimţit chiar în comunităţile închise, izolate –, impunînd o normă de conduită, factor civilizator, ce trebuia respectată.

Şi şezătoarea, obicei major în viaţa satului ca mijloc de socializare, intra sub jurisdicţia legii, documentele vremii păstrînd în subsidiar farmecul inedit al modelului arhetipal.

Şezătoarea în ramă

La cererea petiţionarei *Ana G. Popa,* domiciliată în comuna *Grid* la numărul *265,* de a organiza şezătoare la domiciliul său, cerere contrasemnată de primar, învăţător şi directorul din sat, pretorul plăşii Şercaia emite un înscris cu Nr. 2829 din 5 decembrie 1928, prin care îi aduce la cunoştinţă regulamentul de funcţionare:

„Apreciind petiţia înaintată dăm voie petiţionarului să ţină la domiciliul său în timpul sezonului de iarnă până la 15 Martie 1929 şezătoare de femei, şi anume pentru *15* persoane pe lângă următoarele restricţiuni:

Şezătoarea va fi cercetată de maximum 15 femei.

Ora de închidere se stabileşte la 24/12.

În preseara zilelor de Duminecă şi sărbători, precum şi în seara acestora, şezătoarea este cu totul interzisă.

Fumatul, consumatul de beuturi spirtuoase în şezătoare este strict interzis. Tot asemenea este strict interzis şi orice clevetire şi discuţie care ar avea tendinţa de a periclita ordinea, disciplina şi siguranţa publică din comună.

Primăriile comunale cu toate organele arondate din subordine, apoi posturile de jandarmi vor inspecta, îndruma şi supraveghea cât mai des şezătorile, raportând Preturii de cele constatate.

Pentru nerespectarea acestor dispoziţiuni va fi răspunzător în primul rând proprietarul şezătorii, adecă petiţionarul care e dator a veghea pentru menţinerea ordinei, liniştii, curăţeniei şi disciplinei, cunoscând că pentru orice abatere va fi pedepsit conf. Art. 7 din Regulament cu amendă până la 1000 lei şi închiderea şezătorii, în al doilea rând cei vinovaţi urmând de a să revoca toate autorizaţiunile de şezătoare din comună."

(Document comunicat de doamna Magdalena Doina Ilioiu)

Astfel de înştiinţări (numele e completat ulterior, de altă mînă, cu altă cerneală) trebuie să fi primit şi Bucura Viţului, de pe deal, şi Gherghina sau Ana lu' Milian sau Ana lu' Dinu Mărinii, mai la vale, căci pe atunci Gridul număra cam 1600 de locuitori, iar şezătorile „stabilite" se organizau, în paralel, în mai multe gospodării din sat... Şi pe uliţa Slătinarului, dar şi la casa Vîlcului, unde trebuie să fi poposit, prin 1930, şi celebrul folclorist Gheorghe Cernea, imaginea păstrînd, peste timp, atmosfera tihnită a unei şezători, numite azi, „tradiţionale". Pe atunci, între 15 noiembrie şi 15 martie, femeile se adunau în şezătoare în toate serile de lucru, de luni pînă vineri, cam de pe la 8 seara (cînd terminau cu rostuitul animalelor din ogradă), pînă către miezul nopţii. „Gazda, de obicei femeie rămasă singură, ne fierbea cucuruz, dar duceam şi oţîr de rachiu, cam o dată la două săptămîni, sau niscaiva scovergi. Iar gazu' de lampă îl duceam cu rîndu', cam un litru pe săptămînă. Ca fete, primeam ficiori în şezătoare. Făceam tot felul de comicării... Ne făceam urîte." (Viorica Urdea)

Şi mi-o dat o sîtă deasă / Să nu pot ieşi din casă / Eu mi-am luat una mai rară / Şi-am ieşit la badea-afară. / Cînd eram la sărutat / M-o chemat la frămîntat /. Cînd eram pe la iubit / M-o chemat la zăruit / Cînd era să-mi dea gura / M-o chemat să fac pita.

Azi Gridul numără aproximativ 180 de locuitori/români şi cam tot atîţia ţigani (după cea mai recentă „adunare"). Gridanii nu consideră cuvîntul „ţigan" un peiorativ; dimpotrivă, sînt de părere că „rom" e un cuvînt artificial. „În loc de «O ve'nt ţîgana cu mure», cum să zici?"

„Te duceai în şezătoare şi toată iarna torceai să faci pînză pentru haine, nu numai pentru ia nouă de Paşti şi de Crăciun, dar şi pentru straiele de zi cu zi ale tuturor din casă. Şezătoare adevărată nu s-a mai organizat de prin 1960. Odată cu colectivu' s-o distrus tot. Nu mai aveai pămînt să cultivi cînepă, de ce să mai pui război, iarna? Atunci se stricase toate rosturile." (Dorina Boeriu)

Cu atît mai lăudabilă iniţiativa Muzeului Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA din Dumbrava Sibiului, de a găzdui, în condiţii excepţionale, Festivalul Naţional al Tradiţiilor Populare (proiect iniţiat de prof. univ. Corneliu Ioan Bucur), ajuns în acest an (6-9 august) la cea de-a VIII-a ediţie. Organizat sub auspiciile Ministerului Culturii, cu sprijinul Institutului Cultural Român, în colaborare cu Centrul Naţional pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale ale judeţelor invitate, cu sprijinul financiar al Consiliului Judeţean Sibiu, ediţia din acest an a avut ca invitate judeţele Neamţ, Braşov şi Giurgiu, precum şi comunităţile româneşti din regiunea Odesa şi de pe Valea Timocului. După cum a precizat director **Mirela Creţu,** organizatoarea festivalului (dublată şi de o remarcabilă prezenţă scenică), se are în vedere recuperarea celor mai valoroase tradiţii culturale din comunităţile rurale, iar selecţiile sînt prezervate de intervenţii exterioare, de influenţă cultă din mediul urban.

Nună, nună, poale creţe / Fuioarele stă-n coteţe / Descreţeşte-ţi poalele / Şi toarce-ţi fuioarele.

În incinta gospodăriei ţărăneşti de la Lisa, horitoarele din Grid au recreat cu talent, inventivitate şi mult haz atmosfera şezătorii „tradiţionale", la care s-a adăugat o componentă inedită – publicul. „În şezătoare la Bălănica, şi mame, şi soacre, şi nurori, de-a valma, vai-vai! Dacă în 10 februarie nu îmbrăcăm ciuma, tot anu' copiii ne sînt betegi." Şezătoarea „tradiţională" a devenit, în perspectiva timpului, spectacol. „Reproduce aspecte din viaţa satului de altădată, dar şi elemente de actualitate, îmbinate cu elemente satirice, dar şi elemente de magie populară, momente de iniţiere a tinerelor" **(prof. univ. Mihai Prahoveanu –** Centrul Judeţean Braşov). Treptat, personajele îşi reiau locul în fotografie. Par mulţumite. Mesajul lor peste timp a fost corect înţeles. Iar oglinda timpului ne reflectă identic şi totuşi diferit. Modelul arhaic a fost modificat. De altfel, ludicul este elementul dominant în această reconstituire-spectacol.

Ia la second-hand

Apariţia gridanelor pe scena de pe lac (o frumoasă realizare arhitecturală) suspendă clipa: „Auzisem de «fetele de la Grid» – aşa le spunem noi în limbajul de specialitate, dar le puteţi admira pentru modul exemplar în care şi-au păstrat costumele, sînt extraordinar de frumoase, ca nişte regine. E o vorbă la români: să te porţi cum ţi-este portul" (Mirela Creţu).

Remarcabilă devoţiunea cu care aceste femei, majoritatea persoane vîrstnice, slujesc cauza păstrării tradiţiei şi dorinţa de a transmite urmaşilor ceea ce ele încă deţin: portul (unic în ţară) şi cîntul. „O fac de plăcere, cîntă de plăcere, joacă de plăcere. Deşi sînt mai departe, vin, de cîte ori e cazul, mai ştiu ceva de la părinţi, sînt alături de ele" (Maria Popa, asistent medical, Braşov).

„Coeziunea grupului se realizează prin propria lor voinţă" (Aurelia Bâţă) sau, altfel spus, „Cică eu pe un' mă duc / Sînt muiere, nu butuc" (Victoria Popa). Cum fac rost de bani? – o întrebare la ordinea zilei. Elena Buta (sponsor principal): „Punem mînă de la mînă".

Doamne, ce să fac / La ea să mă bag / N-am nici casă, n-am nici masă / N-am nici haine de mătasă / Prea puţin îmi pasă / Pînă ce-oi muri / Fericit oi fi.

Grupul de horitoare s-a format prin anul 1975, la iniţiativa învăţătorului din sat Valeriu Vătavu şi a primarului de atunci, Nicolae Ticuşan (proiect continuat şi de actualul primar Mihai Popeneciu). Prin repetiţii susţinute, au preluat din repertoriul bătrînilor din sat. Sînt cîntece vechi, pe care numai ele le mai ştiu. „Şi în curînd n-o să le mai cîntăm nici noi. Din păcate, nu cred că se va mai păstra ceva" (Victoria Coman).

Abandonează într-o secundă activităţile domestice, altminteri copleşitoare, pentru a-şi schimba hainele de lucru în straie de sărbătoare. „Avem un port foarte special, iar cea mai importantă piesă este căiţa. Şi dintre noi, puţine mai ştiu să gătească cu căiţă. Obiceiul spune să porţi căiţa de cînd te măriţi şi pînă după moarte. Dacă te îngropi, te îngropi cu un costum, dar cum noi avem poate cîte zece, ce se va întîmpla cu ele? Vor rămîne într-o ladă şi vor fi roase de şoareci. Dacă înainte nu existau magazine second-hand, noi dădeam iile vechi ţigăncilor, dar acum nu le mai vor." (Victoria Coman)

În Cişmigiu, pe-o bancă / Adela c-un elev / În timp ce-şi varsă focu' / Adela oftează greu...

La această ediţie a festivalului, grupului vocal Horitoarele din satul Grid, judeţul Braşov, i-au fost conferite Diploma de membru al Academiei Artelor Tradiţionale din România la Secţiunea Arte muzicale şi ludice şi Diploma de excelenţă, distincţii ce recunosc valoarea patrimoniului cultural imaterial specific zonei, un argument în plus împotriva uniformităţii culturale, risc major al globalizării.

Coroborată şi cu informaţia din Jurnalul online al manifestării, semnat de Ovidiu Baron, potrivit căreia, în această perioadă, muzeul a raportat încasări de peste 400 de milioane de lei vechi, afirmaţia directorului general al Muzeului ASTRA, **Valer Olaru,** că festivalul a fost o reuşită din punct de vedere artistic, managerial şi financiar este o certitudine. Că se poate...

O întrebare, bineînţeles, retorică: unde or fi fost televiziunile noastre de toate culorile? Comentariul lui **Mircea Florian Nan** (referent de specialitate) – „Noi fotografiem tot, filmăm, arhivăm datele, dacă ne solocită, le punem la dispoziţie documentele" – poate fi un răspuns posibil. Cel mai elegant.

Şezătoare de borese la Grid (cca 1928; colecţia etnografică Gheorghe Cernea; foto din arhiva Valer Negrea)

● *Viorica Urdea* ● *Maria Modorcea* ● *Victoria Coman* ● *Dorina Boeriu* ● *Maria Coman (prof. Şercaia)* ● *Maria Urdea* ● *Aurica Coman* ● *Victoria Urdea* ● *Valeria Chichernea* ● *Ana Ciurilă* ● *Viorica Urdea* ● *Maria Popa (asistent medical, Braşov)* ● *Valeria Comaniţă (prof. Făgăraş)* ● *Victoria Popa* ● *Elena Urdea* ● *Elena Buta (comerciant)* ● *Maria Popa* ● *Maria Urdea* ● *Maria Ciurilă* ● *Rodica Modorcea* ● *Aurelia Bâţă (reprezentanta Primăriei)*

Cu vaporul...

© I. Mihăilă

Ştiri nebăgate în seamă

● **Marele Orient, la feminin.** Marele Orient al Franţei a luat săptămîna trecută o decizie istorică: adunarea generală anuală de la Lyon a admis ca, de acum încolo, să poată iniţia şi femei în rîndul organizaţiei, anunţă *Le Figaro*. Nu doar cu titlul de „vizitatoare", aşa cum s-a întîmplat pînă acum, ci ca „surori", ca membre *à part entière* ale Marelui Orient. Obedienţa „masculină" a devenit „mită". Pînă nu de mult, lojile masonice franceze, apărute în 1772, au refuzat această posibilitate. Marea Lojă Naţională a Franţei şi Marea Lojă a Franţei sînt, şi ele, masculine: aici nu sînt admise femei nici măcar în calitate de „vizitatoare". Cei 1200 de delegaţi reuniţi la adunarea generală a Marelui Orient de la Lyon nu au mai putut să amîne o decizie cu privire la admiterea sau nu a femeilor în rîndul organizaţiei, aşa cum s-a întîmplat în urmă cu un an. În septembrie 2008, masonii refuzaseră să ia o decizie fermă din cauza unor conflicte interne care s-au acutizat: cinci loje ale Marelui Orient iniţiaseră şase femei, fără autorizaţie, în primăvara acelui an. Camera supremă de justiţie masonică a suspendat atunci 169 de maeştri masoni care au asistat la acele iniţieri. Măsura revocării lor a fost anulată odată cu votul istoric de săptămîna trecută. În România activează cea mai veche organizaţie feminină a Marelui Orient. În 2007, Marea Lojă Feminină a sărbătorit 85 de ani de existenţă.

● **Idei radicale, trecut „mixt".** Geert Wilders este un deputat olandez care militează pentru expulzarea musulmanilor, pentru că „nu ne respectă cultura". A cîştigat alegerile cu sloganuri precum „Nu Eurarabiei!" şi „Să redăm Olanda olandezilor". I s-a deschis proces pentru incitare la discriminare şi îndemn la ură religioasă şi i s-a interzis intrarea în Marea Britanie din cauza comportamentului său provocator. Recent, un genealogist i-a cercetat trecutul şi a descoperit că bunica sa maternă, Johanna Ording-Meijere, soţia unui colonist olandez din Indiile Orientale, avea „sînge mixt". Ipoteza a fost confirmată de Lizzy van Leeuwen, specialistă în antropologie culturală, care a făcut cercetări în arhive. Pe scurt, bunicul matern al lui Wilders, Johann Ording, provenea dintr-o familie de evrei olandezi şi s-a instalat în insula Java (pe atunci colonie olandeză). Soţia sa, Johanna, avea strămoşi musulmani. Lizzy van Leeuwen consideră că ideile radicale ale lui Wilders (ba chiar şi părul său vopsit blond, care i-a atras porecla de „cel mai alb dintre albi") se pot explica şi prin dorinţa lui de a fugi de un trecut pe care vrea să îl uite, astfel încît nici măcar nu îl aminteşte în biografia oficială. Wilders încă nu a reacţionat faţă de aceste dezvăluiri, e ocupat cu campania electorală: distribuie caricaturi cu Mahomed, declară că „nu are nimic personal cu musulmanii" şi că „România şi Bulgaria trebuie să iasă din UE. Cine ştie, comentează jurnalistul de la *Corriere della Sera* care reproduce ştirea, poate că la această oră deja i se caută vreun străbunic român...

Cu ochii-n 3,14

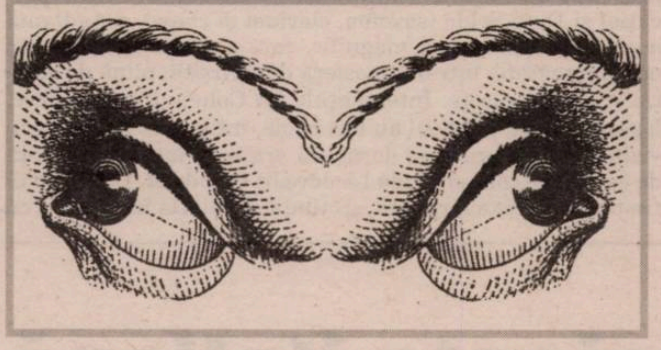

SIMBOLUL PUTERII ÎN SPAŢIUL PUBLICITAR S-AR TRADUCE PRIN ÎNTÎLNIREA DINTRE ETOSUL DE TOATE DIMENSIUNILE, ÎNTREBAREA URLATĂ ŞI O VORBĂ DE DUH

● India e în criză de gheparzi. La începutul secolului XX, se numărau cîteva sute de exemplare – simbolul puterii prestigioase în toate procesiunile regale. Ultimul ghepard ar fi fost observat în iarna anului 1968. Au fost vînaţi cu voluptate, spaţiile lor naturale s-au micşorat, iar ei, feline mîndre, nu se reproduc în captivitate. Se caută gheparzi din Africa, dar unii specialişti susţin că e mult mai urgent să se salveze tigrii, care într-un secol au ajuns de la 5000 la 1400. Alţii opinează că, fie şi aduşi din Africa, gheparzii nu vor avea ce să mănînce, căci şi antilopele sînt tot mai puţine. India vrea să importe gheparzi din Iran. Iranul le-a cerut în schimb un leu. India nu are lei. Vă rog, fără calambururi ieftine. Situaţia e prea serioasă. (**R. C.**)

● Americanii conservatori şi libertarieni sînt furioşi pe decizia lui Barack Obama de a se adresa elevilor americani în prima zi de şcoală, pe 8 septembrie. Aceştia consideră că mesajul preşedintelui, o premieră în spaţiul public american, constituie un precedent periculos pentru politizarea şi înregimentarea învăţămîntului de peste Ocean. Mai mult, unii părinţi revoltaţi au declarat că nu-şi vor lăsa copiii să participe la deschiderea anului şcolar. Iată o idee bună pentru părinţii români dezgustaţi de invazia de politicieni care are loc an de an în şcolile noastre: chiulul civic de pe 15 septembrie. (**M. Ş.**)

● De cîte ori iau tramvaiul în drum spre casă, îmi atrage atenţia un panou publicitar care arată un surfer ce ia în piept, curajos, nemărginita întindere marină. Sloganul adiacent reclamei arată aşa: „Fi pe val!". Cred că, în acest caz, morala fabulei e următoarea: e mai uşor să stăpîneşti marea învolburată decît limba română. (**M. Ş.**)

● Un slogan, pe tricourile unor muncitori: VIROM INTERNAŢIONAL – *CONSTRUCTIVELY YOURS* (care s-ar traduce prin *Constructiv al dvs.*). Dacă-i vorba pe-aşa, mi-aş construi o sinceritate *(SINCERELY YOURS)* cu două niveluri plus garaj. (**D. S.**)

● Pe *vaporetto*, la Venezia, un tip între 30-40 de ani, cu aer de hippie în vacanţă şi tricou pe care scrie *„Obama, my homeboy"*. *Fan-clubizarea* politicii este – probabil – întîlnirea dintre etosul *flower power* şi societatea spectacolului într-un supermarket. (**a. l. ş.**)

● Pasiunea mea pentru îngeri de jucărie a fost din plin alimentată în Spania: am găsit un magazin în Marbella, Miss Angels, din care îţi puteai cumpăra înaripaţi serafici de toate dimensiunile şi din orice material. (**I. P.**)

● Afiş lipit pe stîlpii din Giuleşti: „Cumpăr maşini părăsite". Întrebarea e de la cine. Cred că o să m-apuc să vînd eu cîteva. (**M. C.**)

● Din ciclul „Lume virtuală, nesimţire reală": pe unele site-uri, cînd treci cu mouse-ul peste o poziţoară, izbucneşte o muzică urlată şi ecranul se umple de o reclamă la telefonul Samsung. Dragi specialişti în publicitate şi marketing, nu vi se pare că în felul acesta ne faceţi să nu mai vrem Internet? Şi b) nu v-aţi gîndit că unii dintre noi suferă de inimă? (**M. V.**)

● Pe vremuri, învăţam la şcoală că, de-a lungul istoriei, românii n-au atacat niciodată pe nimeni, ei doar s-au apărat. O poveste ideologică, dar care astăzi apare drept realitate pe terenurile de fotbal. Noi apărăm poarta, tot aşa cum am învăţat la istorie că, pe vremuri, apăram porţile Europei de invaziile barbare (eventual, în timp ce „occidentalii construiau catedrale"). După meciul cu Franţa, Ciprian Marica a înscris o vorbă de duh cam în acelaşi spirit: „Ei cu mingea, noi cu munca". (**A. M.**)

LA SFÎRŞITUL FIECĂREI VACANŢE ÎN CARE CÎTEVA MAŞINI DE „PAZĂ, PROTECŢIE ŞI LAŞITATE" PRIVILEGIAZĂ RAŢIUNEA GÎTUITĂ, CEL MAI MERITUOS DINTRE EGALI VA CITI UN BASM

● La sfîrşitul fiecărei vacanţe în care întîlnesc zeci de mii de turişti mînuind de zor aparatele foto, mă întreb cu aceeaşi melancolie: oare de cîte ori se multiplică lumea într-o singură vară? (**M. C.**)

● Oare de ce în faţa stadionului „Iolanda Balaş-Soter", vineri seară, înainte de concertul lui Leonard Cohen, staţionau cîteva maşini de „pază, protecţie şi monitorizare canină"? Bănuiau organizatorii că s-ar putea repeta scena de la Formula 3, cînd pe pista amenajată în jurul Casei Poporului a ţîşnit un cîine? (**S. G.**)

● Am mai pescuit o perlă cu magistraţi. Judecătoarea Mirela Ştefan de la Braşov a judecat în timpul grevei. De fapt, nu e grevă – spun reprezentanţii lor. S-au vorbit cu toţii să nu judece, dar grevă nu este (dacă s-au decis în masă să nu muncească, de ce nu avem şi concedieri în masă!?). Doamna Ştefan e pe invers: munceşte. Purtătoarea de cuvînt a Judecătoriei, Anda Sânpetru, zice la ziar: „Doamna judecător a făcut un act de laşitate...". Deci un om care se opune curentului e laş, o purtătoare de cuvînt care sare pe cea care iese din turmă are curaj. O să notez acest nume: Anda Sânpetru. Intuiţia îmi spune că, în republica falimentară moral a magistraţilor, această doamnă va face o carieră frumoasă (**C. G.**)

● Atunci cînd, într-o „enervare" mai veche, am scris că numai comerţul este capabil să stopeze conflictele dintre state, stînga vigilentă (gen Alex. Cistelecan) m-a acuzat de „naivitate"... Nici nu m-am sinchisit, pentru că ştiam că am dreptate, iar acum Coreea de Sud şi cea de Nord îmi confirmă diagnosticul: de fapt, relaţiile comerciale (= bazate pe interes reciproc) sînt superioare oricăror alte relaţii umane *tocmai* pentru că privilegiază raţiunea practică şi exclud afectele – sursa tuturor conflictelor şi neînţelegerilor. (**a. l. ş.**)

● În finalul recentului concert al lui lui Leonard Cohen în România, o tipă între două vîrste, care traversase în tăcere cele trei ore de muzică, a ţîşnit sus pe scaun, urlînd, gîtuită: „I love you, Leo!". Nu ştiu dacă bisul prelungit al muzicianului s-a datorat şi acestei declaraţii, dar sigur spectatoarea deznădăjduită şi cu dragostea neîmpărtăşită ar fi meritat un bilet în rîndul întîi. (**S. S.**)

● După noua lege a salarizării, preşedintele ţării are cel mai mare salariu din sistemul bugetar. În această ordine de idei, ne putem aştepta să fie şi cel mai merituos dintre bugetari? Şi dacă nu-şi face treaba ca lumea, preşedintelui cine-i taie din leafă? (**M. V.**)

● Apropo de cîte şi cîte se mai întîmplă: toţi oamenii sînt egali, unii sînt mai egali decît alţii, totuşi negocierile continuă zi de zi. (**R. C.**)

● Pe 30 septembrie, miliardarul Guy Laliberte, cel care a fondat Cirque du Soleil, va fi al şaptelea turist spaţial. În timpul voiajului său de unsprezece zile (care l-a costat 35 de milioane de dolari), miliardarul va oferi primul spectacol artistic (cu mesaj ecologic pentru conservarea apei) transmis din spaţiu: va citi un basm în versuri. Unul dintre puţinii miliardari care ştiu cum să-şi cheltuiască banii! (**M. C.**)

Stela GIURGEANU

Vorbe pentru prieteni şi texte de PR

Sînt multe şi nebănuite contextele în care Madonna şi Leonard Cohen ar putea sta alături. În articolul de faţă, sînt reuniţi prin faptul că au avut în Bucureşti două concerte succesive, la depărtare de aproximativ o săptămînă, şi prin atitudinea pe care a avut-o fiecare faţă de publicul român.

Pe 26 august Madonna a susţinut primul său concert în România. Ca orice vedetă care se respectă, a cerut să fie respectată. A solicitat toate cele necesare unui confort de tip autist, ba mai mult, a plusat „obişnuitele", comandîndu-şi pentru consum apă sfinţită. I s-au oferit de toate, după cum i s-a oferit şi cea mai intensă mediatizare. În timpul spectacolului însă, în faţa a zeci de mii de fani strînşi să-şi vadă idolul, printre care şi oameni în cărucioare, vedeta s-a dezlănţuit într-un discurs moralizator despre discriminarea romilor din Europa de Est, *via* România, şi despre cît de rasişti a auzit ea că am fi. Efectele? Pe moment, huiduieli, revoltă printre spectatori, o enervare siderată a vedetei şi, pînă la urmă, un gust amar şi de o parte, şi de alta. Ziua următoare au început declaraţiile şi comunicatele de presă din partea ONG-urilor inflamate de reacţia ne-romilor care au huiduit, denumiţi de către liderii romi „ţigani", opinia publică s-a agitat şi ea, iar problemele grave despre care vedeta se pare că nu prea are habar au fost din nou puse pe tapet, însă nu cu un scop nobil, ci din cauza unui context nefericit şi superficial, într-un mod nociv care a mai contribuit puţin la agravarea lor. Toate acestea pentru că o cîntăreaţă şi-a depăşit statutul, s-a erijat într-un formator de opinie, un moralizator fără multe informaţii la arhivă, care părea a sta pe vîrful icebergului gîndindu-se: de ce n-o fi mai cald?

Pe 4 septembrie, Leonard Cohen a concertat pentru a doua oară la Bucureşti. Revenirea sa, surprinzător de rapidă, a fost motivată şi de reacţia publicului de la primul său concert, ţinut pe 21 septembrie anul trecut, chiar de ziua lui. Vădit emoţionat, cel căruia un stadion întreg i-a cîntat „La mulţi ani!" a început concertul de anul acesta cu declaraţia: „Prieteni, vă mulţumesc mult că m-aţi invitat din nou să fim alături. Nu ştiu cînd ne vom mai revedea, aşa că la acest concert, toţi am hotărît să vă oferim tot ce avem". Ceea ce s-a şi întîmplat. Acompaniat de Sharon Robinson şi de Webb Sisters (Hattie şi Charley Webb), Roscoe Beck (chitară-bas şi directorul muzical al concertului), Neil Larsen (clape & acordeon), Bob Metzger (chitară electrică şi acustică), Javier Mas (chitară acustică), Rafael Gayol (percuţie) şi Dino Soldo (saxofon, clarinet şi clape), canadianul a susţinut un concert magnific, care a durat aproape trei ore şi jumătate, într-o atmosferă desăvîrşită, plină de emoţie şi de frumuseţe. Intervenţiile lui Cohen dintre cîntece, legătura sa cu publicul au fost calde, intime, de om venit în vizită la nişte prieteni, dornic să arate acelaşi respect faţă de gazdă, pe care şi gazda l-a dovedit faţă de el. Din timp în timp îşi prezenta formaţia, scoţîndu-şi pălăria în faţa lor, cu dibăcia sa poetică, „virtuozul care transformă cîntăreţul în cîntec", „prinţul preciziei" sau „păstorul conştiinţei noastre" – referindu-se aici la Roscoe Beck. Mulţumea publicului pentru aplauze, de fiecare dată făcînd acelaşi gest, scoţîndu-şi pălăria, înclinîndu-se cu modestie, uşor, cu privirea plină de zîmbet, dar cu faţa plină de smerenie. Spre final, înainte de îndelungatele bisuri care au ridicat stadionul în picioare şi au umplut noaptea de euforie şi de imensă bucurie, înainte de a spune „rugăciunea" – „If it be your will" – şi înainte ca vocile celor două Webb Sisters să înfioare întreaga viaţă cu încă un moment de eternitate, discursul lui Cohen pentru români a sunat cam aşa:

„Adînca mea recunoştinţă, pentru voi prieteni, cei care mi-aţi ţinut toţi anii aceştia muzica în viaţă! Este o imensă onoare să cînt pentru voi. Aţi trecut prin atîtea, cunoaşteţi atît de multe despre spiritul uman, ştiţi ce îl face să înflorească, dar şi ce îl face să decadă. Este o onoare să cînt pentru inimi ca ale voastre, să fiu acceptat de către voi. Nu ştim cînd vom mai putea petrece în acest fel, prieteni. Dar pînă cînd se va întîmpla, fie ca norocul să treacă de partea voastră, să fiţi mereu înconjuraţi de prieteni şi de cei dragi vouă. Şi dacă e să nu fie acesta norocul vostru, fie ca binecuvîntările să vă găsească în solitudinea voastră. Vă sîntem adînc îndatoraţi pentru ospitalitatea pe care ne-aţi acordat-o şi în seara aceasta".

A urmat muzica. Apoi aplauze, bisuri îndelungi, bucurie pură şi un sentiment de energie pozitivă creată pe scenă, receptată de public, răsfrîntă mai apoi din nou înspre scenă. Spectatorii şi artiştii, într-o simbioză perfectă, îşi oglindeau reciproc bucuria de a fi acolo, în acelaşi timp. Şi probabil că în asta constă pînă la urmă valoarea artistului şi calitatea omului. A fi un geniu, dar a-ţi păstra umilinţa în faţa celui care te adoră, pentru a putea primi şi dărui în aceeaşi măsură şi pentru a putea face astfel diferenţa între vedetismul de carton şi autenticitatea artei.

Alex. Leo ŞERBAN

Omul recent, varianta italiană

● **Alessandro Baricco, *Barbarii. Eseu despre mutaţie*, Editura Humanitas, 2009.**

Alessandro Baricco – cunoscut mai ales ca romancier *(Mătase)* sau autor de teatru *(Novecento,* devenit şi film în regia lui Giuseppe Tornatore) – este unul dintre cei mai interesanţi intelectuali italieni. Cu o dublă specializare (filozofie şi muzică), a scris despre Rossini, dar a şi combinat cele două pasiuni ale sale într-o carte cu titlu *à la* Eco: *L'anima di Hegel e le mucche del Wisconsin* („Sufletul lui Hegel şi vacile din Wisconsin"), înainte de a scrie critică muzicală propriu-zisă pentru cotidianul *La Repubblica*. A înfiinţat şi o şcoală, la Torino, de *creative writing,* care poartă titulatura de „Scuola Holden" (după Holden Caulfield, eroul lui Salinger) – cam cum Alain de Botton (cu care, de asemenea, seamănă) a fondat, la Londra, „The School of Life". Textele care compun volumul *Barbarii. Eseu despre mutaţie* (2006, apărut şi la Humanitas anul acesta) au fost publicate iniţial, sub formă de foiletoane, tot în *La Repubblica* şi sînt – după gustul meu – cea mai pasionantă „dezvrăjire" (ca să folosesc un termen la modă...) a (noii) religii internetice, care are sute de milioane de fideli. Într-un fel, *Barbarii* este replica italiană a cărţii-manifest a lui Patapievici, *Omul recent* (apărută cinci ani înainte de volumul lui Baricco!).

Teza principală a *Barbarilor* poate fi rezumată într-o frază, pe care Baricco o scrie în „Epilog", la p. 199 (ediţia românească): „Coşmarul civilizaţiei nu e să fie cucerită de barbari, ci să fie molipsită de aceştia". Dar cum a ajuns autorul nostru la această concluzie?

Fiind, la origine, foiletoane, textele lui Baricco sînt relativ scurte, remarcabil de limpezi şi savant pigmentate cu suspansuri şi „va urma"-uri. Sînt introduse de trei „epigrafe" care explică geneza eseurilor. Iar substanţa propriu-zisă a eseului este, la rîndul ei, pregătită de (alte) trei serii de capitole despre... vin, fotbal şi (previzibil, de astă dată) cărţi. Numai că, aici, este vorba despre mult mai mult decît cochetărie intelectuală: „O să spuneţi: lumea se duce de rîpă, iar ăsta se ocupă de fotbal şi vin. Exact. E ca atunci cînd maseurul îţi atinge un deget de la picior şi te întreabă «Doare?» Pe tine te doare şi deci îi răspunzi «Da», şi crezi că ţi-ai rupt degetul. «Ai probleme la rinichi», îţi zice el". Deci vinul, fotbalul şi cărţile sînt simptomele, mai curînd aleatorii, ale răului-fără-leac numit „cultura Internet". În vin, fotbal şi cărţi, Baricco identifică mutaţia căreia îi sîntem nu doar martori, ci chiar cobai. Această cultură (barbară) înlocuieşte profunzimea cu suprafaţa, anevoiosul cu spectaculosul şi efortul cu gratificaţia imediată. „Diminuarea calităţii a coincis cu o sporire a cantităţii. De cînd există în circulaţie vinul simplu şi spectaculos, au apărut mulţi oameni care beau vin. (...) cred că mutaţia aflată în curs de desfăşurare, şi care ne nedumereşte atît de tare, ar putea fi rezumată integral după cum urmează: s-a schimbat modul de a experimenta. (...) Benjamin, din nou: *plictisul e pasărea fermecată care cloceşte oul experienţei.* Frumos. Iar lumea în care am crescut noi gîndea întocmai aşa. Acum, luaţi un copil din ziua de azi şi căutaţi plictisul în viaţa lui. Măsuraţi viteza cu care senzaţia de plictis i se declanşează de îndată ce-i încetiniţi lumea din jur. Şi mai ales: înţelegeţi cît de străină îi este ipoteza că plictisul ar nutri altceva decît o *pierdere de sens*, de intensitate. O renunţare la experienţă. Acum vedeţi mutantul în devenire?"

Această cultură mutantă a produs, cum era de aşteptat, şi un nou etos – iar Baricco nu este, nici pe departe, singurul care îl observă „la lucru"... Patapievici, spuneam, dar şi Alberto Manguel (în *The City of Words*, 2008) constată – disperaţi sau melancolici, după caz – declinul aceleiaşi culturi clasice care e(ra) mai mult decît un simplu „ornament": e(ra) un mod de viaţă. (Manguel: „Pe măsură ce creşte capacitatea noastră de a stoca experienţă, la fel şi nevoia de a dezvolta modalităţi mai perspicace şi mai profunde de a citi naraţiuni încriptate. Pentru asta avem nevoie să lăsăm deoparte virtuţile supraevaluate ale rapid-uşorului şi să recuperăm percepţia pozitivă a unor aproape-pierdute calităţi: profunzimea reflecţiei, încetineala înaintării, dificultatea întreprinderilor.")

Dacă Patapievici e disperat, iar Manguel – optimist (moderat), Baricco e acomodant. Dincolo de ingeniozitatea asocierilor şi de investigarea curioasă şi calmă a „etosului Google", care stau la baza acestui eseu deloc scorţos, partea cea mai pasionantă – şi adesea paradoxală – a *Barbarilor* este capitolul intitulat „Pierderea sufletului". Aici, Baricco dă frîu liber vastei sale culturi muzicale, demonstrînd „mutaţia" pe care simfoniile lui Beethoven (mai ales ultima – a noua) o vor fi produs acum două veacuri (Beethoven însuşi va fi fost perceput ca „barbar" de urechile obişnuite cu Vivaldi!). Împotriva părerii comune, Baricco susţine că sufletul „e ceva ce, în realitate, a fost inventat destul de recent. E un brevet al burgheziei din secolul al XIX-lea", făcînd remarca (retoric-provocatoare) că „dacă, în loc să se ducă la Faust, s-ar fi dus la Ahile pentru a-i propune fatalul tîrg, diavolul n-ar fi ştiut ce să-i ofere. Nu avea nimic să-i ofere". Ideea lui Baricco nu este de a pune semnul egalităţii între „mutaţia" romantică şi cea internetică – dimpotrivă: ideea lui este că lumea *aceea* asimila, pînă la urmă, revoluţiile estetice, transformîndu-le în pat germinativ, în timp ce lumea *asta* nu mai este interesată de ele, urcînd „patul germinativ" în pod şi dînd foc acoperişului... „Aşa cum ne învaţă muzica clasică, fără efort nu există recompensă, iar fără profunzime nu există suflet. (...) Dar spectaculozitatea barbarilor nu produce efort. În ceea ce fac ei, spectaculozitatea apare doar ca o scurtătură, ca o înlesnire, ca un drog."

Barbarii lui Baricco trebuie citită neapărat!

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conține albumul gratuit *Viața și opera lui Michelangelo*

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **292** ● 17-23 septembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

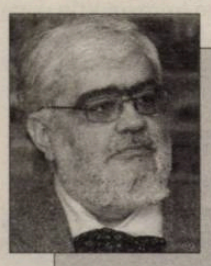

Andrei Pleşu
„Nu înţeleg“
pagina **3**

Mihail Neamţu
„Moartea satului şi fericirea sexy la români“
pagina **18**

Rupert Wolfe-Murray
„Britanicii se plîng mereu de ţara lor...“
pagina **20**

POSTCOMUNISMUL

– după 20 de ani –

© V. Catuma

„Comunismul e drumul lung și anevoios de la capitalism la capitalism.“

(vorbă din lagărul socialist)

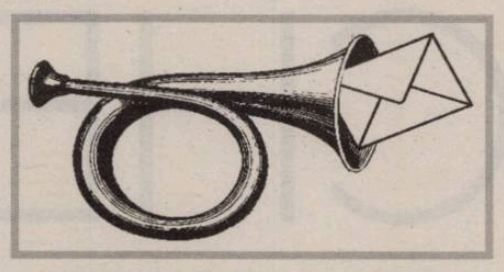

Nr. 290: Suplimentul „Dilema studiilor postuniversitare“

„Viaţa e în altă parte...?“

Mă numesc Noemi Salantiu şi recent am absolvit o facultate „de balet“ din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca, în domeniul ştiinţelor sociale. Timp de trei ani, am simţit constant că mă plafonez şi că îmi irosesc resursele (mai ales cele de natură emoţională) încercînd, pe de o parte, să diger cărţile profesorilor, informaţiile facile, generale şi, mai ales, irelevante pentru o profesie anume şi, pe de alta, să-mi dau seama ce anume în sistemul actual m-a indus în eroare încă de pe băncile liceului, cînd credeam că olimpiadele judeţene la matematică sînt însemnul unui viitor sigur şi al unui intelect care nu are cum să dea greş, fără să mă întreb măcar *„what else is there?“*.

Iar trezirea a fost lungă şi dureroasă. Cînd sînt întrebată ce masterat voi urma, le răspund optimist tuturor apropiaţilor că „mă reprofilez“. Însă în realitate nu cred în devenirile tîrzii, mai ales cînd am în jur exemple de evoluţii strălucite ale unor colegi de generaţie.

Aş dori să vă transmit numai aprecieri şi mulţumiri pentru suplimentele acestei veri, privind studiile postuniversitare. Personal, m-au ajutat să-mi definitivez o mai veche listă de argumente pro şi contra studiilor în străinătate. Pînă acum, firea mea pesimistă m-a determinat să cred că doar elita elitelor are o şansă de a evolua într-un sistem educaţional diferit de cel românesc. De asemenea, mi se părea că cei care dau vina pe profesori, pe Bologna sau pe colegii imbecili caută pretexte ca să-şi justifice performanţa mediocră; că dacă într-adevăr doreşti o educaţie şi crezi în valoarea ei, nimeni nu te împiedică să mănînci cărţile. Însă regula nu se potriveşte conformiştilor din sistem. Pentru cei ca noi, e important ca informaţiile cuprinse în cartea de vizită sau în CV să redea fidel efortul muncii şi să creioneze perspective de viitor. Am senzaţia că acest fapt nu prea are loc în România (cel puţin nu în domeniul ştiinţelor sociale) şi că „viaţa e în altă parte“.

Astfel că, în paralel cu un masterat dintre cele mai solide, aparţinînd catedrei de Ştiinţe Politice (tot din cadrul UBB Cluj-Napoca), voi începe să trimit aplicaţii la universităţi din afară, mergînd pe deducţia făcută de unul dintre tinerii abolvenţi, colaboratori ai *Dilemei vechi* în suplimentul trecut, şi anume că din 20 de răspunsuri, cu siguranţă unul va fi favorabil.

Cu mulţumiri,

Noemi SALANTIU
noemi.salantiu@gmail.com

Nr. 290: Articolul lui Teodor Baconsky, „O confidenţă“

Bucuriile

Stimate domnule Baconsky,

Doresc, prin mesajul meu, să vă transmit o felicitare caldă, admirativă şi fără suspendare, pentru curajul şi sinceritatea cu care aţi scris textul „O confidenţă“. În ciuda sunetului tăios pe care îl are un adevăr rostit public, cu voce tare şi, mai ales, unul care atinge sensibilităţi ancestrale, ideea pe care o transmiteţi arată conturul energic, trainic şi lipsit de vulnerabilitate al unei axiome.

Sînt convins că acest lucru nu vă va aduce popularitate şi că veţi fi etichetat drept elitist, fiindcă oamenii se jignesc uşor, în resorturile lor de orgoliu. Pe de altă parte, deşi nu vă foloseşte la nimic confirmarea mea, pot să vă spun că scrisul dvs. are, de la o vreme, o anume radicalitate, care expune, despuiat, adevărul tare, pe care prea multă vreme l-aţi rostit mai nuanţat, din raţiuni (oare cît de corecte?) de tip *politically correct*, probabil. Şi mai sînt convins că sinceritatea, curajul şi radicalitatea vă vin din afirmarea actului personal de credinţă creştină, pe care nu vă sfiiţi a-l asuma. Vă mulţumesc pentru bucuriile intelectuale de excepţie pe care ni le propuneţi.

Cu stimă,

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Actualităţi

Întrebări şi răspunsuri

Mă feresc în egală măsură de oamenii care au la orice întrebare un răspuns ferm, imuabil şi definitiv, ca şi de aceia care dau automat din umeri ca nişte marionete şi îl iau în braţe pe „habar n-am“, de parcă trăiesc într-o lume paralelă, ca şi cum cel mai mic efort intelectual i-ar defecta. Cele două tipuri de reacţii sînt deopotrivă respingeri ale dialogului, ale confruntării de idei, ale comunicării în ultimă instanţă şi îţi dau uneori senzaţia că la nevoie mai uşor te-ai înţelege cu un chinez decît cu asemenea extremişti. Bănuiesc că o anumită formă de autism le este la fel de aproape amîndurora.

Există un ziarist, un om foarte serios pe care nu ştiu dacă l-am văzut zîmbind vreodată, aş zice chiar un om încrîncenat, care nu poate fi luat prin surprindere de nici o întrebare. Avînd o încredere oarbă în mecanismele logicii şi ale bagajului său de experienţe şi cunoştinţe, el este oricînd apt să debiteze axiome şi legi, silogisme şi dictoane. Şi totuşi acest om este foarte trist, foarte dezamăgit, cu toată înţelepciunea şi luciditatea cu care pare a vedea lucrurile, cînd ar trebui poate să se bucure că „a văzut idei“ atît de multe, că le ştie pe toate, un fel de Mister Google în carne şi oase. Există la el aproape o furie neputincioasă pe cei care nu văd lucrurile ca el, şi tocmai aceasta e hiba...

De partea cealaltă, cred, nu e neapărat, cum ar părea la prima vedere, incultul, nici măcar „diplomatul“ care a aflat că tăcerea e de aur, ci mai degrabă omul cu conştiinţa încărcată, taciturnul cu secrete sumbre şi păcate nespovedite, care parcă se simte veşnic în boxa acuzaţilor, la interogatoriu, şi se foloseşte de dreptul lui de a nu declara nimic. El „ştie ce ştie“ şi păstrează totul pentru el. O tehnică a disimulării sau o incapacitate fundamentală de exprimare? Şi el pare deprimat, dar nu se cunosc motivele adevărate ale tristeţii. Pentru el, vorbirea e un instrument aproape inutil.

Întreabă-l insistent pe un politician de Dîmboviţa despre propria-i persoană şi vei avea ocazia să vezi prin fruntea lui cum se mişcă rotiţele şi resorturile, urmăreşte-i mimica, gesturile, şi vei vedea cît de grea este actoria şi de ce falsa modestie e tare păguboasă. Precis vei avea ocazia să auzi formule cunoscute: „Înainte de a răspunde la întrebare, daţi-mi voie să fac o mică paranteză.“ „Întrebarea dvs. este tendenţioasă.“ „Nu pot să vă răspund la această întrebare din simplul motiv că nu am acces la astfel de informaţii.“ „Dacă m-aţi fi întrebat acum un an, aş fi ştiut răspunsul.“

Există un filozof căruia colţurile gurii îi cad tot mai jos, de la an la an, care este evident la o vîrstă a bilanţurilor şi care pare într-o criză permanentă sau bîntuit de demonii insomniei. El îşi jeleşte în sine neîmplinirile şi ratările, şi nu doar pe acelea de natură creatoare. Este clar, în cazul lui nivelul intelectual este deosebit de înalt, încît eşti îngăduitor cu micile dezacorduri pe care le face atunci cînd îşi caută cuvintele, sau cu unele formule prea didactice; rămîne din păcate o figură antipatică, oricît de multe adevăruri şi înţelepciuni pe minut ar emite, fiindcă atitudinea lui este cam aceeaşi cu a jurnalistului de care vorbeam mai sus – „eu ştiu tot şi nu mă las prins în micile capcane ale celui care îmi ia interviul, sînt atît de mult deasupra voastră încît trebuie să fac un mare efort ca să vorbesc în limba pe care o înţelegeţi voi“. Uneori îşi declară chiar frica şi dispreţul faţă de oameni, pe care îi evită pe cît posibil, dintr-o mare dezamăgire jignită. Un însingurat, un superlucid care probabil că îşi cenzurează involuntar pînă şi viaţa afectivă, un om paradoxal, fiindcă ar trebui să ştie cîte ceva despre păcatul de moarte al vanităţii.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Cei mai simpatici îmi sînt acei foarte bătrîni, foarte senini şi lucizi, care au sinceritatea finală specifică senectuţii care nu se mai teme de nimic, care au chiar o voluptate a spunerii adevărului, a răspunderii la orice întrebări. Umorul, dezinvoltura şi autoironia candidă cu care îşi etalează tainele erotice şi intimităţile, neputinţele şi vanităţile, bolile, interesele mărunte sau spaimele, sînt încîntătoare şi de o mare valoare pedagogică. Ei îşi permit să spună şi să facă doar ce poftesc, le place să îşi şocheze privitorii, asemenea vestitului portretist care pictase după vîrsta de optzeci de ani aproape numai vulve, după modele naturale, se înţelege...

Cu cît le e mai ştirbă gura, cu atît mai multe înţelepciuni şi adevăruri fundamentale ies din ea... Este aproape imposibil să nu-i iubeşti şi să nu regreţi că ne vor părăsi în curînd... Cred că naturaleţea lor provine tocmai din convingerea că oricum nu s-ar putea ascunde de instanţa supremă de care se apropie şi care îi cheamă la ea, dar poate şi din bucuria reîntoarcerii la copilărie, la care te obligă bilanţul final.

Cele mai frumoase întrebări mi se par acelea fără răspuns, sau mai bine zis cu foarte multe răspunsuri... şi acelea la care doar inefabilul poetic ar putea încerca să răspundă, printr-un poem...

Dan DĂNILĂ
dandanila54@googlemail.com

Patru cadre, într-un tren

Bătrînul din faţa mea, ce avea o trăsătură comună personajelor din desenul animat *The Simpsons*, cu buza superioară puţin ascuţită şi ieşită în exterior, cu cîteva clipe înainte de a porni în lunga călătorie, caută soarele pe cer, parcă aşteptînd momentul să admire un răsărit frumos. Cînd şi-a dat seama că şi în această dimineaţă răsare soarele – banalul soare – şi că nu prea se simte motivat în a-l admira, îşi reia activitatea, pierzîndu-se în paginile unui ziar de scandal şi mistocării. Îmi amintesc de melodia lui Puia, „Undeva în Balcani“ – „unde sexu-i peste tot“ –, paginile ziarului fiind „ornamentate“ cu poze ce prezintă dame şi masculi goi, pozînd în diverse poziţii. Titlul loveşte ostentativ: „Film porno din banii statului“. Bătrînul e în lumea lui...

În spatele meu, un cuplu de ţigani bătrîni. Încep să cred că ea, o doamnă cu un port specific tradiţiei, suferă de logoree. Cu o voce îngroşată şi accent ţigănesc, vorbeşte amestecat, mai mult în ţigăneşte, strecurînd pe ici, pe colo cuvinte româneşti, ca 1989. Pare o discuţie interesantă despre trecut, dar numai cine înţelege poate şti. Discuţia avea un ritm bine păstrat, parcă rostind mesaje hipnotice, subliminale, ca o mantra. Vorbeşte încontinuu, momentul de tăcere survenind doar cînd el se ridică şi se îndreaptă spre toaletă.

O doamnă „bine“, durdulie, la vreo 50-60 de ani, doarme sforăind; nu este chiar problematic; OK, stă doar pe scaunul ei, neprelingîndu-se şi pe altele, doarme şi sforăie. Nu prea atrage atenţia; se pierde în zgomotul celorlalte făcături... Însă fiul dînsei reuşeşte să atragă atenţia pe care ea nu a atras-o: „Mamă, scoală-te, mă, mamă, că sforăi“.

În depărtare, un domn este sunat aproape din jumătate în jumătate de oră, poate şi mai des, de diverse „personalităţi“ din viaţa lui. Cînd sună, telefonul mobil ne încîntă cu aceeaşi manea. Ultimul cu care a vorbit a tratat vreo cinci subiecte în aproximativ două minute. Îmi amintesc auzindu-l spunînd: „Ghici ce i-am luat lui Titi?! Juma' de kil de ţuică!“. Clar v-aţi făcut o părere şi despre acest Titi, nu?!

Denisa DRAGNEA
Braşov
denisa_bv2004@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Răutatea**
- ***Emo*, între modă şi pericol**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 26.119
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Nu înțeleg

În jurul meu se întîmplă tot mai multe lucruri pe care nu le înțeleg. Ca și cum aș trăi într-o lume și într-o țară străine. Sau într-un timp din alt ciclu cosmic. Ar putea fi unul dintre simptomele – clasice – ale îmbătrînirii. Dar ar putea fi și semnul unei mutații radicale în felul de a fi al oamenilor, un cîrcel istoric, o sincopă neprevăzută în evoluția mentalităților. Cînd spun „nu înțeleg“ nu am în vedere perplexitatea pe care orice ins normal o resimte, uneori, dinaintea unei enigme, a unei pagini sibilinice de filozofie, a unei ecuații dificile. E vorba de cu totul altceva: nu de lucruri „greu de înțeles“, ci de fapte simple, evidente, pe care însă nu le poți justifica rațional. E vorba de chestii șui, pe dos, în răspăr, în derivă. E vorba de bazaconii, năzbîtii, drăcovenii, sminteli, trăznăi, suceli, comédii, minunății, ciudățenii și spaime. Te simți parașutat într-o menajerie de corcituri, într-o zoologie hibridă, cu care nu poți comunica, oricîtă bunăvoință ai pune la bătaie.

N-o să dau exemple subtile, n-o să alunec în metafizică. Mă voi mărgini la cîteva mărunțișuri cotidiene, din cele pe care le poate recolta oricine citind ziarele sau uitîndu-se la televizor. Nu înțeleg, de pildă, cum poate cineva să-și mănînce viața și nervii bombănind acru, seară de seară, în studiourile cîtorva șezători televizate. Nu li se face lehamite? Nu îi înțeapă ficatul? Nu se plictisesc de ei înșiși și de monotonia veștilor proaste? Merită să fii colecționar de bube? Merită să fii, la nesfîrșit, bătăușul de serviciu? Pe de altă parte, nu înțeleg cum poate cineva ocupat să dea cu bîta, cu tifla, cu gura, ani în șir, să fie hipersensibil cînd capătă, la rîndul lui, o zgîrietură, un bobîrnac, o scatoalcă. Dl Ciutacu, de exemplu, practică zilnic atacul. N-are mamă, n-are tată. E gata să zică orice despre oricine, dacă îi vine la îndemînă, dacă o cere ratingul, bîzdîcul propriu sau patria. Dar ferească Dumnezeu să fie victima unui tratament asemănător. Asta nu! Asta nu se poate tolera. Ce spune dl Ciutacu? Tocmai ce i se poate reproșa lui însuși: că „nu e în regulă să spui orice despre oricine!“. Drept care Domnia Sa face reclamații la CNA, invocă dreptul la imagine, la libertatea de expresie, la respect. Foarte sensibil e și dl Badea. Dînsul face băşcălie, în fiecare seară, de te miri cine. E nemilos, e zglobiu, e feroce. Ei și? „Trăim în România și asta ne ocupă tot timpul!“ (Bună vorbă, trebuie să recunosc.) Dacă însă cineva ripostează, dl Badea, care nu pare nici neinteligent, nici lipsit de umor, intră în colaps. Se dedică trup și suflet statuii personale și își demolează sîngeros preopinentul. Îl demolează? E mult spus. Căci iată încă un lucru pe care nu-l înțeleg: cum poate un băiat deștept să nu găsească în tolba sa de pamflete șmechere decît ceva de genul „prostule!“, „obsedatule sexual!“, și altele, de aceeași finețe? Cu un asemenea arsenal poți mitralia orice, dar nici tu nu rămîi într-o postură prea onorabilă. (În paranteză fie spus, e plină literatura lumii de „obsedați sexual“, de la Boccaccio la Ion Creangă). Fapt e că există, cum vedem, campioni ai execuțiilor „pe sticlă“, care țipă ca din gură de șarpe cînd cineva vrea să-i execute pe ei. Ca torționarii care leșină cînd li se face o injecție. Nu înțeleg. Nici pe dl Radu Moraru nu-l înțeleg, deși am o slăbiciune pentru Domnia Sa. Mi se pare un tip onest și bine intenționat. Dar îl văd decis să facă o curățenie temeinică în ograda presei, alături de un domn pe care cu cîteva seri înainte l-am văzut vorbind despre „kaghebistul Dinescu“, în cel mai pur stil vadimtudorescian. Trec peste generoasa contribuție a dlui Moraru la consolidarea publică a monumentelor Becali și Vadim. „Sînt și ei oameni!“ – zice Nașul. Păi și Ciutacu e om. Toți sîntem oameni, ceea ce nu ne califică pentru postura de invitați în studioul din Calea Victoriei. Ori ai criterii, ori n-ai. Și dacă n-ai, n-ai cum să faci curățenie. Și nici nu e indicat să amendezi securiștii, recurgînd la serviciile Securității...

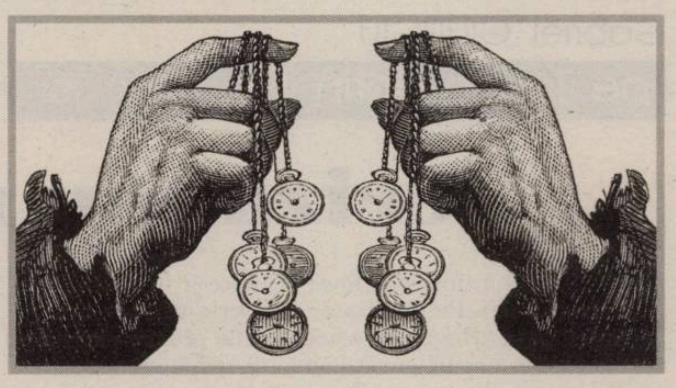

Dar parcă pe Cornel Nistorescu îl înțeleg? Cum poate un gazetar care a trăit și a scris și înainte de '89 să se războiască dîrz cu Horia-Roman Patapievici lovind în taică-său? De unde acest reflex polițienesc? O minimă cuviință, un minim cod cavaleresc, un minim sentiment al onoarei și, aș spune, un minim bun gust ar fi trebuit să-l oprească. Dar dl Nistorescu nu-și pune nici probleme de stil, nici probleme de consecvență. Cînd mă gîndesc cui e dispus dumnealui să-i treacă cu vederea turpitudinile, îmi spun că e mai curînd o virtute să-i devii antipatic. Nu înțeleg. Sînt o mulțime de lucruri pe care nu le înțeleg. Nu-i înțeleg nici pe guvernanții, nici pe opozanții de la guvern, nu înțeleg notorietatea la care ajung tot soiul de golani pomădați, nu înțeleg nici de ce unele emisiuni de divertisment au un aer de bordel, nici de ce criza produce atîtea jipane și jipanele – atîta criză. Acest articol ar putea continua indefinit. Dar mă opresc deocamdată. Poate că stupoarea mea crescîndă nu e decît un simptom, clasic, de îmbătrînire.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Of, imaginea...

De ani întregi, politicienii români sînt obsedați de imagine. Simplitatea gîndirii politicianului român și explozia mass-media au creat această obsesie, alimentată generos de jurnaliștii care aleargă cu limba scoasă după tot felul de fleacuri din viața și vorbele politicienilor.

Zilele trecute, bunăoară, a început școala. Parlamentarii au lăsat baltă activitatea legislativă, au mutat o ședință importantă și un discurs al președintelui pentru a se duce să țopăie prin curțile școlilor, să-i vadă mamele, tații, bunicile și bunicii care își aduc odraslele la școală. Campanie electorală pură, deghizată – căci la asta nu ne întrece nimeni, după decenii de dublu discurs și limbaj de lemn – în „prezență în teritoriu, în mijlocul cetățenilor“. De prisos să spun că, în SUA, inițiativa lui Barack Obama de a ține un discurs la începerea anului școlar a generat controverse: i s-a reproșat că politizează învățămîntul, care ar trebui să rămînă departe de orice act politic. La noi, de ani întregi, primarii, prefecții, deputații, senatorii și miniștrii se duc la școli pe 15 septembrie să se facă văzuți. Caraghioslîcul situației este că, tot în fiecare an, o sumedenie de școli sînt nepregătite pentru începerea cursurilor, nezugrăvite, fără autorizație sanitară etc. Evident, politicienii se duc în cele „de protocol“, conform lecției deprinse dinainte de 1989. Directorii și inspectorii școlari acceptă bucuroși acest spectacol ridicol – niște discursuri gogonate cărora elevii și părinții prezenți oricum nu le acordă atenție – în speranța că se mai lipesc de ceva (fonduri, posturi, avantaje etc.) sau pentru că e sarcină de partid. Și uite-așa, dragii moșului, la fiecare 15 septembrie triumfăm din vorbe în curtea încăpătoare a unui sistem educațional aflat pe butuci.

Vestea bună este că anul acesta au existat și reacții de împotrivire la acest ceremonial. Sindicatele le-au recomandat profesorilor să ignore prezența politicienilor. Ba chiar și un inspector școlar din Bistrița – omul zilei, după gustul meu – a spus clar că profesorii „se vor retrage în clase“ cu elevii. Nu e mare lucru, dar poate fi un bun început: un pas mic în afara sistemului construit pe teama de prezența „tovarășilor de la centru“. Pe de altă parte, asemenea contre demonstrative provin din aceeași logică: politicienii vor imagine, sindicatele le bagă strîmbe, adică le fac „contra-imagine“. Nu e o mare dovadă de exercițiu democratic. Ca să capete substanță, trebuie să așteptăm să se schimbe și politicienii, și liderii sindicali – înțepeniți pe posturi de ani întregi, deși rezultatele „luptei“ lor sindicale sînt aproape nule.

Pînă la urmă, la ce bun atîta îndîrjire în jurul micului ceremonial al prezenței în curtea școlii? De ce se duc ditamai deputații, senatorii și miniștrii în mijlocul unor copii care în cel mai bun caz nu-i bagă în seamă, iar în cel mai „rău“ caz fac poante pe seama lor? Probabil pentru că asta au priceput dumnealor din lecția (prost învățată) „cum să ne facem imagine“. Începutul școlii le aduce pe tavă, adunați la un loc, mii de oameni (başca niscaiva reportaje pe la televiziuni), așa că instinctul le spune că trebuie să fie acolo. Ca și la sărbătorile populare. Nu contează că se poate lăsa cu huiduieli (vezi exemplele recente de la Țebea și Valea Doftanei, unde politicienii – *y compris* Traian Băsescu – au făcut nu doar băi de mulțime, dar și ceva dușuri reci de vorbe grele și interjecții bine țintite), mintea politicianului român nu poate ieși din stereotipiile cu care trăiește de atîția ani.

De ani întregi, politicienii români umblă disperați după imagine. N-au reușit decît să obțină efectul contrar: politica *în general* are o imagine foarte proastă. Ion M. Ioniță, într-un comentariu de săptămîna trecută din *Adevărul*, punea un accent foarte corect: sondajele arată că 75% dintre cetățenii români nu urmăresc scandalurile politice. Și atunci, în ochii cui vor politicienii români să-și facă o imagine bună și ce sens are să cheltuiești milioane de euro în

campania electorală cînd o mare majoritate a electoratului se declară dezamăgit ori neinteresat de politică?

Politicienii români au ajuns într-un fel de unghi mort din care nu mai văd realitatea. Obsedați de imagine cum sînt, vor pierde „pe mîna“ consilierilor de imagine. Numai că, între timp, pierdem toți: trăim într-o țară în care politica e văzută de cei care o practică doar ca un ambalaj bun de păcălit electoratul. Iar electoratul s-a convins de mult că e păcălit, dar se complace în situație. Sau nu-i pasă. În aceste condiții, se cheamă că sîntem o democrație?

PUBLICITATE

ținerea de minte

„[...] cuvîntul «justiție», acesta este un concept foarte dificil, subiectiv, întotdeauna împotriva a ceea ce se vrea și se pretinde, și, desigur, niciodată nu e predominant, nu cel puțin în această lume, pentru ca acest lucru să se întîmple, cel condamnat de justiție ar trebui să fie absolut de acord cu această condamnare, și rareori se întîmplă asta, doar în cazuri extreme de remuşcare nu destul de credibile. Aș îndrăzni chiar să spun că atunci cînd se întîmplă e pentru că l-au convins pe condamnat să renunțe la propria sa idee de justiție, l-au convins cu amenințări sau cu argumente, e același lucru, și l-au făcut să adopte punctul de vedere al celuilalt, al adversarului, al celui favorizat de greșeală, sau cel comun, al societății timpului său și, să nu ne mințim, cel ce aparține societății nu aparține propriu-zis niciodată nimănui, ci exclusiv timpului: punctul de vedere comun tuturor, sau majorității, nu e niciodată propriu nimănui, decît în măsura în care fiecare dorește să nu rămînă în afara mulțimii și ajung cu toții la un compromis. Să spunem că e o simplă concesie a subiectivității, un fel de îndemînare. Nici un condamnat nu va exclama cu satisfacție și ușurare: «Justiția a triumfat».“

(Javier Marias, *Mîine în bătălie să te gîndești la mine*, traducere de Diana Moțoc, Colecțiile *Cotidianul* – Literatură, Editura Univers, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Criză sau redresare?

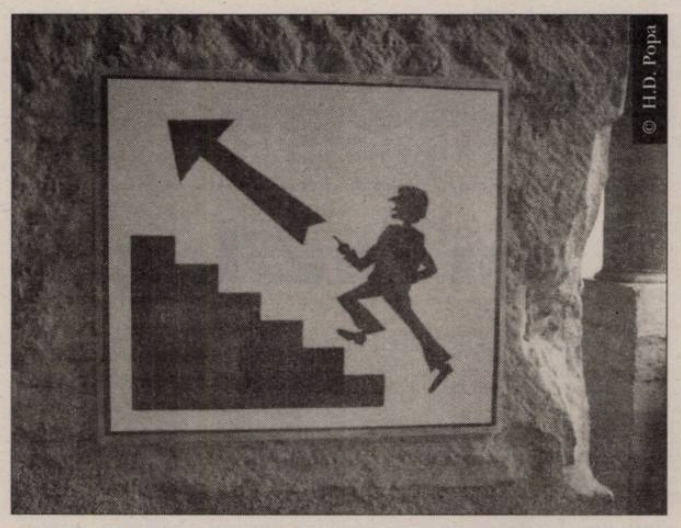

Pe CNN, titlul este: *„Road to recovery"* (Calea spre redresare). Pe Realitatea TV scrie mare, cît tot ecranul: „Criza. Ne aşteaptă zile grele". În aceeaşi zi. Planul de măsuri guvernamental românesc este *anticriză*. Uniunea Europeană lansează strategii de *redresare*. Prostioare de comunicare, veţi spune, nuanţe de mesaj, prea puţin importante pentru românul împilat de ratele la bancă, ameninţat de şomaj, prins între plata întreţinerii şi preţul rechizitelor pentru noul an şcolar. Dintre oficialii români, singurul care o ţine langa cu mesajele optimiste rămîne tot Guvernatorul. Acum cîteva luni a pus un pariu cu apropiaţii (pariu care a „scăpat" abil înspre presă), de curînd a afirmat că sfîrşitul anului ne va prinde pe creştere economică. Cuvîntul lui are greutate, dar pare înecat de zgomotul de fundal creat de bocitoarele de la căpătîiul economiei româneşti.

Guvernatorul are experienţa bătăliei din anii '90, cea împotriva inflaţiei. Pe pielea lui a învăţat că inflaţia este şi o chestiune de moral, de aşteptare, de mesaj. Pe atunci, negustorii aşteptau inflaţie, astfel încît măreau, preventiv, preţurile. Consumatorii aşteptau măriri de preţ, astfel încît puneau presiune pe patroni pentru măriri de salariu. Patronii aşteptau presiunea salariaţilor, astfel încît măreau preventiv marjele de profit atunci cînd expediau marfa spre negustori. Legătura dintre leu şi celelalte valute (dolarul, în principal) urmărea aceeaşi logică. Toţi ne aşteptam la o singură direcţie: devalorizarea monedei noastre. Aşteptarea dicta comportamentul. Cumpăram dolari la orice curs, valuta era refugiu de economisire (am păţit-o şi eu), pentru că nici nu ne trecea prin cap că tendinţa s-ar putea inversa vreodată. Au venit apoi şi ani mai buni. Am aflat cu surprindere că dolarul poate să şi scadă, că preţul terenurilor creşte şi creşte, că şomajul nu mai este o problemă. Problema devenise *lipsa* forţei de muncă. Gică contra de felul lui, în anii ăia, Guvernatorul tot trăgea mesaje în popor legate de supraîncălzirea economiei şi de creditarea exagerată. În limitele naţionale, avertiza asupra exceselor care, dincolo de Ocean, au creat criza asta.

Care criză a venit. Românul a trebuit să încerce să îşi schimbe din nou aşteptările şi comportamentul. Visul de a schimba maşina s-a îndepărtat. Vacanţa în străinătate s-a scurtat sau a fost eliminată din buget. Mesajele publice s-au înnegurat, încrîncenat, întristat. S-a declanşat cursa băgării spaimei în popor. Cred că de vină este o firească nesiguranţă. Administraţia, pornind de la cel mai înalt nivel, nu este deloc sigură în ce direcţie va evolua economia naţională, pe lîngă cea mondială. Liderii noştri nu ştiu cît de adîncă este criza, care va fi impactul, cît va dura. De aceea, nu prea au idee ce să facă. Analizele externe (fie ale Fondului Monetar, fie ale unor agenţii de rating cu credibilitate ciobită) nu îi ajută defel deoarece, prea adesea, se bat cap în cap. Resurse locale valoroase de gîndire şi strategie nu prea au la îndemînă. Doresc să îi liniştesc. Nu sînt singurii în situaţia asta. Politicienii lumii, de la Obama la Sarkozy, de la Merkel la Berlusconi, bîjbîie. Au lansat planuri de redresare, au utilizat bani publici pentru a-i salva pe cei vinovaţi (nu mă întrebaţi unde e morala), au făcut apel la protecţionism în plan retoric. Ultima acţiune, cea de la reuniunea G20, frizează ridicolul. Liderii celor mai importante naţiuni ale lumii au hotărît că este cazul să îi pedepsească exemplar pe cei socotiţi vinovaţi de necaz, adică pe bancheri. Publicul cerea socoteală, dorea altoirea nemernicilor care ne-au stricat prospera linişte. După spectaculoase negocieri relatate de toată presa mondială, după ce ne-am delectat cu intriga (trebuie să îi pedepsim cumva), cu un conflict (Merkel şi Sarko *vs* Brown şi Obama), cu suspans (negocieri în miez de noapte), liderii cu pricina au dovedit înţelepciune: au plafonat (cumva) salariile şi bonusurile pe care bancherii le pot obţine. Omenirea este salvată, publicul este răzbunat, să trecem acum la redresarea economică. Nu puteam depăşi criza dacă ăia răi nu erau exemplar pedepsiţi, nu-i aşa? Au apărut, instantaneu, veştile bune: Franţa şi Germania raportează creştere, şomajul în Statele Unite pare a se fi domolit, China a rămas pe creştere spectaculoasă. Pa, pa, criză. Prosperitatea se apropie din nou.

La scară mică, păstrînd proporţiile, ceva al naibii de similar se petrece în România. Există, totuşi, diferenţe. Nu poţi spune că, la noi, criza a pornit de la bancheri, astfel încît e greu să îi faci pe ei ţapi ispăşitori. Să-i indice pe americani drept vinovaţi este ceva total nerecomandabil unui politician sau ziarist român, astfel încît a rămas paţerul de serviciu: bugetarul. E bine. Funcţionarul public nu este chiar cel mai simpatizat individ. În plus, este posibil ca multe cheltuieli publice să fie chiar exagerate. Un mic exerciţiu de austeritate bugetară este indicat oricînd. Pentru a redeveni sincron cu restul lumii, la noi ar mai lipsi ceva: introducerea cuvîntului *redresare* în vocabularul oficial. Presa va urma tendinţa imediat, vă asigur. Astfel, planul de măsuri *anticriză* ar trebui rebotezat planul de măsuri *de redresare*. Ştirile privind statisticile creşterii din Vest ar trebui comentate pe larg. Orice exportator român s-ar simţi mult mai bine. Se va gîndi de două ori dacă să mai concedieze muncitori. Poate mai riscă un pic, mai strînge din dinţi, mai ia un credit şi încearcă să mai reziste, în căutarea unui client francez sau german pentru marfa lui. Dacă, în schimb, va mai auzi încă două trei-luni că, în România, criza se adînceşte, se va da bătut. Închide naibii făbricuţa. Nu mai încearcă să reziste pentru că nu mai are speranţă.

Supravieţuirea în vremuri grele este pentru cei cu nervii tari. O comunicare publică adecvată poate suplini, însă, o parte din lipsa ideilor pentru economia reală. Îi poate ajuta şi pe cei mai sensibili, la capătul puterilor.

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Puterea americană în secolul XXI

Conform predicţiilor Consiliului Naţional pentru Informaţii al Guvernului Statelor Unite, într-o perioadă în care competiţia devine din ce în ce mai acerbă, puterea Americii se va diminua mult pînă în 2025, iar forţa ei militară – singurul domeniu în care şi-a dovedit continuu superioritatea – va pierde semnificativ din importanţă. Preşedintele rus Dmitri Medvedev consideră criza financiară din 2008 un semn că puterea Americii la nivel global se apropie de final. Conducătorul Partidului Liberal de opoziţie al Canadei, Michael Ignatieff, sugerează că zilele de glorie ale Americii în ceea ce priveşte puterea sînt numărate. Cum putem şti însă dacă aceste predicţii sînt corecte?

Ar trebui să ne ferim de metaforele înşelătoare, care ne pot induce în eroare. Ţările nu sînt precum oamenii ale căror vieţi au un curs previzibil. De exemplu, după ce Imperiul Britanic şi-a pierdut coloniile americane la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, Horace Walpole a deplîns reducerea acestuia la „o ţară la fel de puţin importantă ca Danemarca sau Sardinia", fără să prevadă însă că, după revoluţia industrială, pentru Imperiul Britanic va urma un nou secol, de încă şi mai mare ascendenţă.

După apogeul puterii sale, Roma a rămas o forţă dominantă vreme de peste trei secole, fără să cedeze în faţa altui stat, deşi a suferit de pe urma atacurilor nenumăratelor triburi barbare. În ciuda tuturor predicţiilor conform cărora China, India sau Brazilia ar fi urmat să întreacă Statele Unite în următoarele decenii, tranziţia clasică de putere între statele dezvoltate ar fi o problemă minoră comparativ cu apariţia barbarilor moderni, adică a acelor persoane care nu sînt implicate în activităţile statului. Într-o societate informaţională în care insecuritatea cibernetică rămîne o problemă, diseminarea puterii este o ameninţare cu mult mai mare decît tranziţia acesteia.

Ce va însemna, aşadar, să deţii puterea în secolul XXI, în era globalizării informaţionale? Ce efecte va produce puterea? În secolul al XVI-lea, controlul coloniilor şi rezervele mari de aur i-au conferit Spaniei puterea; un secol mai tîrziu, Olanda a profitat de pe urma comerţului şi a resurselor sale financiare; în secolul al XVIII-lea, Franţa s-a dezvoltat datorită numărului mare al populaţiei şi al efectivelor armate şi, în secolul al XIX-lea, puterea Marii Britanii a crescut de pe urma forţelor sale navale, dar şi a statutului său de lider industrial.

S-a spus întotdeauna că ţara cu cele mai mari rezerve militare deţine controlul, dar, în era informaţională, s-ar putea ca statul (sau non-statul) cu cea mai bună poveste să cîştige. Nici acum nu este încă foarte clar cum este măsurată balanţa puterii, cu atît mai puţin cum pot fi dezvoltate strategiile optime de supravieţuire.

În 2009, după preluarea mandatului de preşedinte, Barack Obama a declarat: „Puterea noastră nu poate creşte decît dacă o vom folosi cu prudenţă; dreptatea cauzei pentru care luptăm, forţa exemplului personal, faptul de a fi moderaţi şi umili ne vor asigura securitatea". La scurt timp după acest discurs, secretarul de stat Hillary Clinton a spus: „America nu-şi va rezolva problemele acute pe cont propriu, iar restul lumii nu poate găsi o rezolvare la acestea fără America. Trebuie să luăm în calcul conceptul de *«smart power»* şi toate uneltele pe care le avem la dispoziţie".

Puterea depinde întotdeauna de context. Un copil care deţine controlul pe terenul de joacă va fi întotdeauna în urma celorlalţi la şcoală, acolo unde rigorile disciplinare sînt cu totul altele. În lumea în care trăim, modelul după care se face distribuţia puterii seamănă cu un joc de şah tri-dimensional. În partea superioară a careului se află puterea militară, unipolară – judecînd din acest unghi, şansele ca Statele Unite să rămînă singura super-putere din lume sînt mari. În partea de mijloc se află puterea economică, multi-polară de mai bine de un deceniu, cu Statele Unite, Japonia şi China – pioni principali, dar şi cu alte ţări care continuă să cîştige teren.

Cît despre partea inferioară, aici se poziţionează afacerile care nu pot fi controlate la nivel guvernamental, dezvoltate de actori neimplicaţi în activităţile statului, cum ar fi bancherii care transferă electronic sume mai mari decît aproape toate bugetele naţionale sau, la polul opus, teroriştii care tranzacţionează arme şi hacker-ii care ameninţă securitatea cibernetică. Nu în ultimul rînd, se poate vorbi şi de pandemii sau de schimbări climatice.

Puterea este aşadar dispersată, fiind total inutil să vorbim de unipolaritate, multipolaritate, hegemonie sau alte clişee de genul acesta. Chiar şi după ce criza financiară se va fi terminat, ritmul haotic al schimbărilor tehnologice va duce, cu siguranţă, la noi provocări la nivel global şi transnaţional.

În secolul XXI, puterea americană se confruntă aşadar cu aspecte care nu pot fi controlate nici de cel mai puternic stat. Deşi măsurile militare şi de securitate ale SUA nu sînt de neglijat, se întîmplă încă multe lucruri care nu pot fi preîntîmpinate.

În era globalizării şi a revoluţiei informaţionale, politica mondială se schimbă într-un mod care nu le dă SUA posibilitatea de a-şi atinge toate scopurile propuse fără ajutor. De exemplu, stabilitatea financiară internaţională este vitală pentru prosperitatea Americii, dar acest lucru implică cooperarea cu alte naţiuni. Schimbările climatice vor afecta, de asemenea, calitatea vieţii, iar America nu va putea rezolva această problemă pe cont propriu.

Într-o lume în care graniţele nu mai pot limita răspîndirea drogurilor, a bolilor şi a terorismului, America trebuie să contribuie la formarea unor coaliţii şi la înfiinţarea unor instituţii care să vină în întîmpinarea acestor ameninţări şi provocări. Puterea este, aşadar, o miză puternică. Dar nu puterea asupra altora. Puterea trebuie folosită pentru a atinge scopurile propuse. În multe probleme transnaţionale, să le conferi puterea altora nu poate fi decît de ajutor. În lumea în care trăim, colaborarea între naţiuni este o sursă de putere. Puterea Americii în secolul XXI nu suferă de un declin, ci de o nerecunoaştere a faptului că nici cele mai puternice naţiuni nu-şi pot atinge scopurile propuse fără ajutor.

***Joseph S. Nye** este profesor la Harvard şi autorul cărţii* The Powers to Lead.

Copyright: Project Syndicate, 2009.
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Politica resentimentului

Nu de mult, prietenul Vladimir Tismăneanu mi-a solicitat un mic text despre resentiment pentru blogul său şi, probabil, pentru o viitoare carte care va reuni contribuţii ale cîtorva autori pe acest subiect. Am zîmbit obosit cînd am primit rugămintea lui de a scrie rapid şi scurt despre resentiment. Mi-am spus: cum de a venit acest mesaj tocmai acum, cînd zilele mele sînt sufocate de resentiment, cînd nu văd nimic altceva în jur decît resentiment, cînd trăiesc într-o lume care merge înainte ca un robot pe pilot automat, iar pilotul automat este resentimentul? De aici, zîmbetul. Oboseala mi se trage, cred, de la redundanţa peisajului. Toate sînt devastator de la fel! Pe politicieni îi irită cel mai mult cînd oamenii le spun că toţi sînt la fel. Vine imediat replica: este o judecată superficială, generalizarea duce întotdeauna la concluzii false. Replica e corectă intelectualmente, dar percepţia publicului nu este deloc condiţionată de rigorile unui spirit nuanţat. Fireşte că nu toţi politicienii sînt la fel. Dar percepţia agresată deja de politicianism ineficient şi, deopotrivă, corupt şi corupător nu mai poate vedea nuanţele. Cînd vezi totul la fel, e semn că spiritul a obosit.

Din locul în care mă aflu constat că, în politica noastră, resentimentul este chiar numele jocului. Înţelesesem de mai mult timp că politica românească este un uriaş spectacol al psihologiei şi nimic mai mult. Nu doctrine, nu ideologii, nu credinţe, nu sentimentul înalt al datoriei, nu dorinţa ardentă a cîte unuia de a salva patria, nu viziuni diferite aflate în competiţie – doar psihologie. Nu Raymond Aron, nu Leszek Kolakowski, nu Hannah Arendt, nici măcar Leo Strauss, ci Dostoievski, Shakespeare şi Balzac. Vladimir Tismăneanu este mai bine plasat decît mine pentru a ne spune dacă „psihologizarea" excesivă a vieţii noastre politice e doar simptomul unui infantilism, caz în care mai avem o speranţă aşteptînd creşterea, sau e simptom letal şi atunci ne resemnăm. În orice caz, afectul determină cele mai multe decizii politice la noi. Celelalte, puţine, sînt determinate de intuiţie. Cînd citesc analize politice care explică ceea ce se întîmplă la noi în termeni raţionali, mă amuz. Nimic dintr-o asemenea analiză nu se potriveşte cu ceea ce văd eu. La noi, gestul politic este, cel mai adesea, puseu şi aproape niciodată atitudine. În acest spaţiu al psihologiei debordante numit politica românească, resentimentul este elementul central. Toate manifestările lui *psyche* (în sens antic) pot fi imediat recunoscute în comportamentul politic: vanitate, lăcomie, egomanie în toate formele plus suita completă de variante ale complexelor de inferioritate şi superioritate, la care se adaugă şi toată gama produselor freudiene –, dar resentimentul domină. Eu sînt în interior şi văd bine, de aproape, de foarte aproape, cum lucrează resentimentul printre cei care au puterea politică în cetate. Am, aşadar, un fotoliu privilegiat din care pot vorbi despre resentiment.

Resentimentul se dezvoltă baroc şi se hrăneşte cu sine însuşi.

Presat de constrîngeri editoriale, fac doar două observaţii. Prima: resentimentul pleacă, mereu, de la o experienţă negativă pentru care un cineva uşor de identificat este responsabil. Cu alte cuvinte, resentimentul este o reacţie. O reacţie care produce reacţii şi tot aşa, ca într-un experiment nuclear „în lanţ". Precizez că experienţa negativă care produce resentimentul poate fi reală sau imaginară şi poate fi asumată prin asimilare, în sensul că altcineva a păţit-o, dar o asum ca şi cum mi s-a întîmplat mie. Între politicienii de la noi, Ion Iliescu şi Traian Băsescu sînt singurii care au fost şi sînt mari ţinte alte resentimentului. Mai mereu, resentimentul se revarsă, prin asociere, şi asupra celor care par aproape de marile ţinte. A lovi în H.-R. Patapievici sau în Vladimir Tismăneanu, de pildă, echivalează în mintea resentimentarilor de azi cu lovirea lui Traian Băsescu.

A doua observaţie: resentimentul se dezvoltă baroc şi se hrăneşte cu sine însuşi fără însă a se epuiza. Aşa cum într-un spaţiu neaerisit anumite bacterii ale morţii proliferează, iar semnele vieţii pălesc, resentimentul se extinde, se cronicizează, metastaziază în sufletul oamenilor. Resentimentul nu se potoleşte niciodată. Setea de răzbunare, de pildă, se satură cu răzbunarea, ca orice sete. Resentimentul, însă, nu piere. Chiar dacă i-ai plătit-o de douăzeci de ori celui despre care crezi că ţi-a greşit, resentimentul tot nu se stinge. Dimpotrivă, loviturile date celui pe care îl ţinteşti cu resentiment alimentează resentimentul. L-ai aflat vulnerabil pe stimabil, l-ai ars şi ai surpriza să vezi cum resentimentul se întăreşte şi pofta de a lovi din nou şi din nou creşte. Aceeaşi creştere se produce şi dacă loviturile resentimentare nu reuşesc – resentimentul se fortifică în propria frustrare. De aceea, şirul resentimentului e infinit.

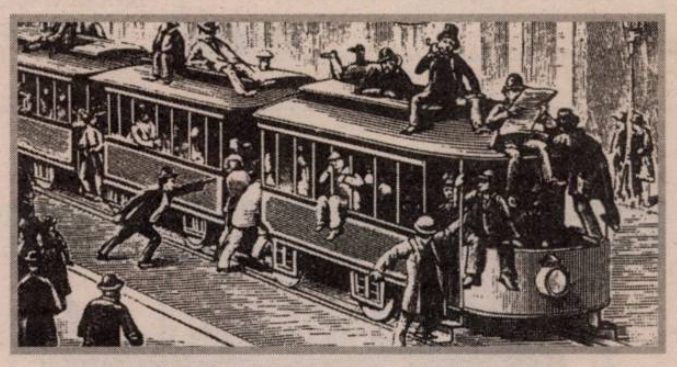

Există, cred, două terapii împotriva resentimentului. Una, să iei totul, şi mai ales propriile experienţe negative, cu umor. Să rîzi interior de cel care-ţi face sau ţi-a făcut rău. E de-ajuns să-i vezi dimensiunea comică – orice om o are! – şi te vei elibera de zgura sulfuroasă a resentimentului. La mine, terapia asta merge cel mai bine. A doua, săţi aerişti sufletul cu iubire. Dar aici am intrat în domeniul pe care alţii îl stăpînesc mai bine, aşa că mă opresc.

ready made

„ŞTIRI. Un număr de 15 familii de macedonieni din Tesalia, cer să fie colonizat în Basarabia, pe pămînturile Statului, unde să poată să-şi continue îndeletnicirile lor, acelea ale cultivării tutunului şi rozelor."

(Cuvîntul Liber. Foaie politică, culturală şi economică scrisă pentru popor, Anul II, Nr. 12, Sibiu, 23 Martie 1930)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

De coloribus

(dicţionar explicativ-etimologic)

ALB = albastru *disastrato* („dezastrat“) ● **ALBASTRU** = astru alb ● **BORDOCALIU** = portocaliu bordo (ca PDL + PSD) ● **CIOCOLATIU** (v. ŞOCOLATIU) ● **CULOARE** = culoar, sing. ● **CYAN** = conte italian(o) ● **DECOLORAT** = de colorat (supin) ● **E** (v. Rozé) ● **FUCHSIA** (Roşu ~) = familia Fuchs: Fuchs el, Fuchs ea. ● **GALBEN** = (un) gal (pe nume) Ben [ca, ajuns în Franţa, Ben Corlaciu] ● **GRIMAT** = gri mat ● **GRIMASĂ** = masă gri ● **GRIMOAR** = moar gri ● **GRIPAT** = pat gri ● **GRIPATĂ** = pată gri ● **HENNÉ** (< arab. *hanna*), v. I ● **I** = *rouge* (v. J. A. Rimbaud, *Voyelles*) ● **IVOIRE**, *voir* I ● **JAUNÂTRE** = GALBASTRU ● **KAKI** = „Ionele, mamă, am făcut, azi, cachi?“ ● **LILIACHIU** = Achiul (comunitar) al liliacului (de grotă) ● **MAGENTA** = Agenta M. ● **MARO,** v. Publius Vergilius Maro ● **MAROCHIN** = chin maro ● **MATROZ** = roz mat ● **MOVULIU** = uliu mov ● **NEGRI** = [populaţii de culoare] non-gri ● **ORANJ** = Ora-n J(aponia) este dată de soarele de pe drapelu-i alb ● **PURPUR** = pur în exces ● **Q** ≈ L.H.O.O.Q ● **ROŞU, ROŞIE** = paradaisă, pătlăgea, tomată ● **ROZÉ** = E/e roz ● **ROZMARIN** = Marin (cel) roz ● **ROZULIU** = uliu roz ● **SABLE** = nisip; în heraldică, negru (ca sobolul) ● **ŞOCOLATIU** (v. CIOCOLATIU) ● **TURCHIZ** = iz (de) turc ● **Ţ** (v. Zinkweiss) ● **ULTRAMARIN** = amiral ● **VIOLET** = viol &... caetera (var. [Miţa Baston] *violent* „viol lent“) ● **WAGNERIAN** („De ce-ţi sînt ochii verzi, culoarea wagnerienelor motive?“) ● **XANTO-** = gr. „galben“. (Cf. Xantipa „iapă şargă“.) ● **[CHROM] YELLOW** (v. Aldous Huxley) ● **Z** (v. *Ţincvais).*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Sfîrşitul unei civilizaţii

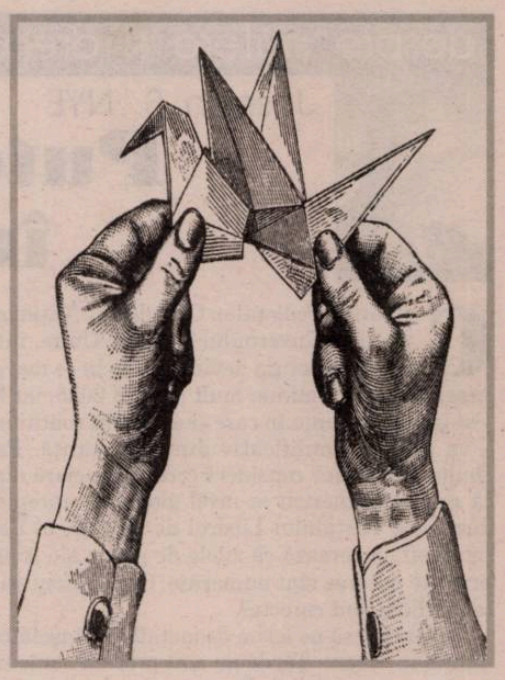

La Viscri (Deutschweisskirch – cum îi zic saşii) am ajuns dinspre Rupea, pe un drum plin de praf. La poarta bisericii fortificate ne-a întîmpinat o săsoaică în vîrstă, care ne-a făcut favoarea de a mai ţine deschis, deşi era ora de masă. Ne-a spus cum fundaţia patronată de prinţul Charles a fost cam singura instituţie care a contribuit la renovarea bisericii şi a cîtorva case din satul aflat la poale, ne-a atras atenţia că orga este a treia ca vechime din toată Transilvania şi ne-a arătat un zid exterior aflat în reconstrucţie. Pe cînd eram în turn şi admiram peisajul, ne-a strigat de jos să ne reamintească de ora mesei, să nu ne întindem adică, prea mult, pe timpul ei. Ne-am grăbit să coborîm prin tunelul îngust de piatră al scării. La plecare, luîndu-şi poşeta de lac, femeia ne-a însoţit pe aleea pietruită, în trepte, spunîndu-ne cu precizie nemţească: „În sat mai sînt 25 de saşi, 70 de români şi 355 de ţigani“. O proporţie inversată faţă de acum cîteva decenii.

La ieşirea din sat, maşina ne-a fost pur şi simplu împresurată de o droaie de copii foarte mici, desculţi, murdari şi cu muci la nas, care duceau repetat mîinile la gură în semn de foame. Hîtrul meu amic a remarcat că parcă am fi trecut direct din Germania în Pakistan. Poate că la fel o fi fost întîmpinat şi prinţul Charles. Şi poate că el s-a oprit să le dea ceva copiilor, să-i mîngîie pe creştet. Noi n-am avut puterea asta.

Pe un alt drum prăfuit, ne-am trezit fără să vrem în Copşa Mare (Gross-Kopesch – cum zic saşii). Spre deosebire de surata ei mai „mică“, dar mai notorie din motive nu prea fericite, Copşa Mare nici măcar nu apărea pe harta noastră. Am ochit însă şi acolo biserica fortificată, spre care ne-am îndreptat, îndrumaţi de un cosaş care ne-a cerut o ţigară. În curtea bisericii, am aflat de la bătrînul ei paznic că nu se mai ţin slujbe. Impresionantă prin mărime, biserica zăcea în paragină cu uşa definitiv dată de perete, lăsînd să se întrevadă altarul de marmură. Cele două nepoate ale paznicului ne-au însoţit prin interior. Am ajuns la orga dezafectată, cu tuburi îndoite ca nişte trompe de elefanţi. Pe suportul de deasupra clapelor zăcea încă o partitură. Am început să apăsăm pe clape ca nişte copii, dar n-am reuşit să scoatem vreun sunet. În schimb, atunci cînd ne-am ţinut de o funie din turn, am fost izbiţi de teribilul dangăt al unui clopot şi abia am reuşit să oprim ceea ce stîrniserăm. N-am scăpat bine de spaima şi trepidaţiile clopotului că am fost năpădiţi de un roi de viespi enorme ce-şi făcuseră stup printre scîndurile turnului. Mecanismul ceasului era încă întreg, dar nu mai funcţiona. „Ce le trebuie oamenilor de pe aici să mai ştie azi cît e ora exactă?“ – ne-a spus paznicul. Ne-a informat apoi că în sat mai sînt doar 14 saşi care nu mai pot întreţine biserica. De sărbători, un autobuz îi duce la slujbă în Biertan. Ne-a îndemnat să dăm ocol bisericii şi să luăm cîteva mere din pomi. Într-un adăpost de piatră format la colţul zidurilor fortificaţiei am zărit un pat cu o saltea în dungi.

Doar cîţiva kilometri mai departe, la Biertan (Bierthalm), am descoperit o situaţie total diferită. Cetatea e mai bine întreţinută, în sat există cîteva pensiuni foarte şic, înfiinţate cu fonduri Sapard. Prin împrejurimi nu se mai cultivă viţă de vie, ca odinioară, deşi dealurile sînt şi astăzi literalmente încreţite de nenumăratele rînduri terasate, săpate de cultivatori. Localitatea a intrat în circuitele turistice mari şi are mereu parte de turişti din toate colţurile Europei, care vin cu autocarul sau cu rulota. La biserică, ghida ne-a oferit şi ea obsedantele statistici: 80 de saşi rămaşi, din care însă cel mult 22 mai pot urca scara pînă la biserică.

La Valea Viilor (Wurmloch) am admirat arhitectura complicată cu arcadele exterioare ale turnurilor. Femeia care ne-a deschis avea părul la fel de alb ca al celei de la Viscri. Ne-a mărturisit că toţi copiii i-au plecat de mult timp în Germania, dar că ea a stat pentru că „cineva trebuia să rămînă şi aici“. Ne-a spus că, în afară de ea, în localitate mai sînt doar şase saşi.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

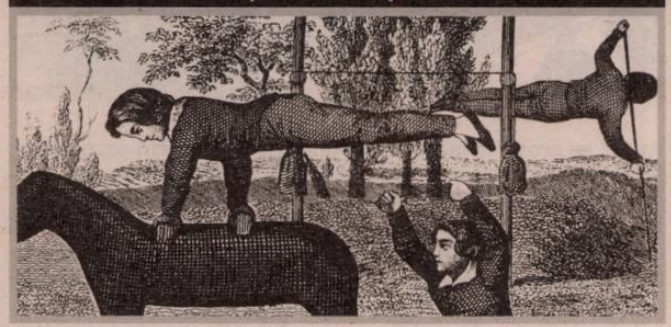

Dumnezeu în clasa I

Am fost la deschiderea anului şcolar. Şcoala veche, din anii '50. Floreasca, deci practic Dorobanţi, cu toate conotaţiile. Maşini străine cu portbagajele pline cu flori. Fotografi de la reviste (părinţi cu pile, deci). Copii rîrîiţi şi cu ochelari de vedere de firmă. Părinţi îmbrăcaţi conform cu standardele clasei mijlocii din ţările care au inventat clasa mijlocie.

Şi un preot. Cu el a început şcoala, cu tot cu apa sfinţită şi predică. În ea, elevii au fost îndemnaţi să înveţe şi să cunoască, cu accent pe cunoaşterea Domnului. Sau descoperirea lui, sau ceva în zona asta aspiraţională.

Cunoaşterea Domnului? În ce sens? Ce legătură are credinţa cu cunoaşterea? Din cîte îmi aduc aminte, cunoaşterea, în sensul european al termenului, are legătură cu ştiinţa, disciplina aceea empirică în care totul trebuie demonstrat. Dumnezeu e doar o teorie filozofică, şi pînă unaalta, nu există nici o dovadă fizică a existenţei lui. Cine doreşte să creadă e liber, însă treaba asta nu ţine de raţiune. Plus că Dumnezeu vine într-o varietate de arome, care în general se exclud unele pe altele. Ce concluzie să tragi de aici: că începutul şcolii în Pakistan se află în mare eroare?

Religia în şcoală e o chestiune de educaţie generală, o să-mi spuneţi. E bine să înveţi despre mituri, întrucît sînt o parte a culturii umanităţii. OK, dar atunci de ce i-am dat afară pe Zeus şi Apollo, pe Budha şi Mahomed? Ce, ei nu sînt la fel de Dumnezei cu acte în regulă?

Ba sînt, dar nu despre asta e vorba. Educaţia religioasă e de fapt iniţiere în ortodoxie. Şi încalcă, între altele, acel principiu ale separării între raţiune şi dogmă, pe care s-a construit Europa modernă. Sigur că poţi să renunţi la orele acestea, ca părinte, cu riscul de a-ţi vedea copilul privit ca un ciudat sau un sectant. Însă dincolo de asta, credinţa nu poate fi pur şi simplu predată. Ea e o descoperire a fiecărui individ. Ce se predă la şcoală e conformismul. Ca şi cum n-am avea destul din materia asta şi la celelalte ore...

Pe drumul ăsta pavat cu icoane se află şi restul cuceririlor recente ale revigorării religioase. Mă aştept să-l văd şi pe Darwin pus la colţ – şi deja există nişte manuale distribuite de evanghelişti în care teoria „designului inteligent“ e pusă pe acelaşi nivel cu evoluţia naturală. Fireşte că designul ăsta n-are de partea lui decît vorbe, pe cînd Darwin stă pe un morman de fosile. Numai că vorbele sînt dublate de bani, mulţi de tot, pentru că pe lumea asta sînt credincioşi care nu sînt mulţumiţi dacă nu răspîndesc în jurul lor propria revelaţie. Şi cînd vor veni în gaşcă cu ceva ordine de la minister, mi-e teamă că bietele maimuţe se vor trezi brusc fără rude cu celular şi periuţă de dinţi...

De fapt, eu cred că şcoala ar trebui să răspîndească lumina, nu întunericul. Nu vă indignaţi înainte să vă explic. Întunericul nu e sinonim cu prostia sau bezna. E mai degrabă misterul lui „crede şi nu cerceta“. E foarte frumos şi poetic şi te ajută să mergi mai departe într-o existenţă grea, cu gîndul că undeva acolo sus te ajută. Însă şcoala are o datorie mai importantă decît atît: ea trebuie să-i facă pe elevi să fie mîndri de ce a realizat umanitatea pînă la ei. Să-i uimească nu cu ce nu înţelegem, ci cu lucrurile pe care am reuşit să le aflăm. Să le facă poftă să descopere mai departe, să cerceteze, să caute şi să se mire. Să contrazică toate teoriile de pînă la ei, nu să le ia de-a gata şi să le molfăie în minte, o viaţă întreagă.

Acum ceva vreme, parcă Petre Ţuţea spunea că nu ştie un lucru mai minunat şi mai uman decît o babă analfabetă şi credincioasă. O fi uman şi frumos, însă, dacă nu vă supăraţi, n-aş vrea să plătesc taxe ca să ajut la supravieţuirea acestui ideal bucolic. Baba aceea n-a fost la viaţa ei nici doctor şi nici inginer, nici specialist în IT şi nici contabil.

Sigur, nu trebuie să fii ateu ca să fii bun într-un domeniu. Însă a începe clasa întîi prin a afla că cineva acolo sus are grijă de tine mi se pare un prim pas în a-ţi delega responsabilitatea pentru existenţa ta altui individ. Şcoala ar trebui să le spună elevilor că nu există destin, ci doar note bune.

Şi apropo de asta, îmi aduc aminte că acum 20 de ani m-am rugat la o biserică pentru măcar un cinci la teza la mate. Fireşte, am luat patru, pentru că nu ştiam mai nimic. Îi provoc pe teologi la o explicaţie: Domnul nu ştie algebră sau n-a vrut să mă ajute, că fumam?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Poliţia politică a libertăţii

– Dar de ce nu le-ai dat lor o cameră să se filmeze ei înşişi? s-a repezit John imediat ce s-a terminat proiecţia.

Eram la Şcoala de vară de la Konitsa, unde profesorul Herzfeld de la Harvard tocmai prezentase un film făcut de el despre viaţa unui cartier din Roma. John era un cursant american.

– Păi asta am şi făcut la un moment dat, şi am inserat anumite pasaje în filmul pe care vi l-am prezentat, a răspuns profesorul.

– Deci tot tu ai hotărît, în locul lor, ce e important şi ce nu! Cine eşti tu să hotărăşti în locul oamenilor ce e important pentru ei? s-a răstit John.

– Un antropolog..., a răspuns zîmbind Herzfeld, după ce a stat puţin pe gînduri. În mod evident, nu era deloc surprins de întrebări. Doar venea din America!...

Cînd mi-a venit rîndul să vorbesc despre etnicitate în Dobrogea noastră, am început prin a preciza că nu se poate vorbi despre „comunitate" la modul „natural", ca şi cum aceasta ar exista dintotdeauna printr-o esenţă eternă a sa, ci că, de fapt, este vorba de procese de „comunitarizare", cum ne-a învăţat Max Weber de mult timp, şi aşa mai departe.

– Cine îţi dă dreptul să spui despre nişte oameni că sînt sau nu sînt o comunitate? Întreabă-i pe ei!

– Păi asta am şi făcut, am stat de vorbă cu acei oameni, acolo la ei, pe teren. Dar în final trebuie să folosesc astfel de concepte pentru a interpreta şi explica ce am văzut şi ce am auzit. Asta se cheamă antropologie – am completat eu, reproducînd fără să vreau spusele lui Herzfeld.

– Dacă asta numeşti tu antropologie, atunci eu nu pot să ascult un asemenea curs! a izbucnit John, şi-a strîns lucrurile şi a ieşit din sală trîntind uşa. Dar s-a întors cu un scaun pe care l-a aşezat afară, în faţa uşii deschise, ca să asculte în continuare ceea ce spuneam...

A doua zi, în timp ce o studentă făcea o scurtă prezentare despre ceangăi *(Tchango people,* spunea ea), prietenul nostru se foia tot mai revoltat pe scaun, pînă cînd a izbucnit:

– Incredibil! Aici se spun nişte lucruri incredibile! Cineva a vorbit chiar despre *„people"!* Voi n-aţi auzit de corectitudine politică, morală, legală?...

– Dar cum trebuia să spună? au sărit mai mulţi din sală.

John n-a răspuns. Presat însă de colegi, le-a explicat în pauză că se spune pur şi simplu „subiecţi", nu *„people"*, că nu noi hotărîm dacă ceangăii sînt *„people"* sau nu.

În acelaşi curs, am avut şi o altă discuţie înfocată. Fiind vorba despre identităţi colective, am început prin a defini cît de cît ce voi înţelege prin acest termen: *un discurs legitim despre apartenenţe cu sens* – am zis eu.

– Cum adică „legitim"? Ştim cu toţii că homosexualitatea, de pildă, a fost şi încă mai este considerată nelegitimă. Deci homosexualii nu au o identitate legitimă? – m-a interpelat o tînără austriacă.

– Este vorba despre legitimitate socială, nu politică, morală sau juridică – am dat eu să explic. Adică despre faptul că mai există şi alţi indivizi în societatea respectivă care împărtăşesc acel discurs identitar sau măcar îl consideră posibil, chiar dacă nu-l împărtăşesc.

– Dar oricine poate să fie homosexual dacă vrea! Eu, de pildă, sînt homosexual în sufletul meu, dacă vreau – a continuat fata.

– Foarte bine, este cît se poate de „legitim".

– Dar există totuşi anumite limite în construcţia identităţii. Eu, de pildă, pot să fiu sau nu „homosexual în sufletul meu", dar nu pot să fiu chinez!

– De ce? s-a mirat, sincer, studenta.

Am tăcut, gîndindu-mă la minunile chirurgiei estetice – şi nu numai...

– Bine, să iau alt exemplu: eu, de pildă, sînt înger în sufletul meu. Nimic „ilegitim" în aceasta. Dar dacă mă sui pe fereastră şi vreau să zbor la ceruri, pentru că sînt înger, s-ar putea să am o problemă. În acest caz, identitatea mea devine „ilegitimă" social. Ea ţine de psihiatrie!

– Psihiatria a inventat azilurile de nebuni, în care închide pe cine vrea ea... – mi-a replicat austriaca, punînd punct discuţiei noastre.

Noaptea, tîrziu, am încercat să-mi adun gîndurile. Deci, să rezumăm: sîntem cu toţii subiecţi, *subjects,* liberi să fim, în sufletul nostru, ceea ce vrem să fim, femei sau bărbaţi, români sau chinezi, comunităţi sau individualităţi. Şi nimeni, dar nimeni nu are dreptul să ne îngrădească această libertate cucerită cu greu *(cînd? de către cine?* – mă întrebam eu în întuneric...)! Mai mult, nimeni nu are voie să ne limiteze libertatea de a *deveni* numindu-ne după cum crede el că *sîntem,* bărbat sau femeie, român sau chinez etc. Altfel spus, numirea însăşi devine suspectă, dacă nu de-a dreptul abuzivă, cum o considera John de fiecare dată. Desigur, numirea este un act de putere, de aceea *El* nu are nume, iar la începuturi *Cuvîntul* era la *El,* iar *El* era *Cuvîntul*. Dar aici jos, în lumea noastră, trăim ca oameni prin faptul că sîntem fiinţe cuvîntătoare şi numim după cum ne pricepem toate cele ce ne înconjoară. Mai greşim, uneori, dar este acesta un motiv suficient pentru a pune, în numele libertăţii, Cuvîntul sub controlul unei poliţii politice?

Die Gedanken sind frei... – am început eu să fredonez încet, în noapte...

PUBLICITATE

Schneller, schneller, das ist gut!

Mai repede, mai repede, e bine așa!

cursuri individuale de limba germană
0722 666 990
www.alinaschwarz.ro

Alina Schwarz
Sprachenboutique

PUBLICITATE

FII APROAPE
FII DREPT
FII SOLIDAR
FII IMPLICAT
FII DARNIC
FII BUN
SUSTINE RIDICA AJUTA SALVEAZA
SPRIJINA ALINA FII MARE
SALVEAZA FII BUN OCROTESTE
FII MARE FII DREPT FII SOLIDAR RIDICA AJUTA SUSTINE FII OM SUSTINE
OCROTESTE SPRIJINA FII ACOLO
IMPLICA-TE FII BUN OCROTESTE
FII BUN FII DARNIC FII DREPT FII OM OCROTESTE SALVEAZA SUSTINE
AJUTA FII OM SPRIJINA OCROTESTE ALATURI
FII APROAPE
FII DREPT
FII SOLIDAR
FII IMPLICAT
FII DARNIC
FII DREPT

Fii solidar.
Fii Crucea Roșie!
www.b-red.ro

SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE CRUCE ROȘIE ROMÂNIA

Andrei PIPPIDI

SOS București

O expoziţie formidabilă

N-am văzut nicăieri anunţată, cum s-ar fi cuvenit, expoziţia de fotografii documentare care este deschisă la Muzeul Naţional de Artă Contemporană. Era duminică dimineaţa şi nu era nimeni. Nici nu-mi închipui că, în timpul sesiunilor parlamentare, s-ar îmbulzi acolo senatorii care împart CASA cu această instituţie de cultură. Pentru noi, cei care iubim Bucureştii care au fost, este o extraordinară revelaţie. Înainte de toate, însăşi ideea de a aduce sub ochii bucureştenilor din 2009 spaţiile dispărute în care era găzduită arta românească şi străină este genială. Cele mai multe au fost suprimate după război, ultimele fiind Muzeul Simu – demolat în 1962 şi Muzeul Tătărescu – închis de prin anii '80. În momentul de faţă, Capitala nu mai are decît 20% din spaţiile expoziţionale de care a beneficiat în timpul „regimului burghezo-moşieresc". Ceea ce s-a pierdut reprezenta o investiţie excepţională, atît prin vasta întindere şi prin stilul construcţiilor, totdeauna în acord cu spiritul epocii, cît şi prin colecţiile pe care acele săli le adăposteau, vremelnic sau, cum credeau oamenii de atunci, pentru viitor. Operele de artă adunate atunci spre folosul public s-au risipit, furat ori distrus, aşa că nici din conţinutul acestor săli n-am moştenit decît rămăşiţe.

În cele mai vechi dintre aceste fotografii, care provin, toate, din colecţia dlui Mihai Oroveanu şi sînt de o calitate fără egal, apare expoziţia din Parcul Carol, organizată în 1906 cu ocazia jubileului, cu Palatul Artelor, pe locul căruia se află actualul Mausoleu, şi cu Pavilionul Regal, care se găsea unde e astăzi Muzeul Tehnic. Urmează, în ordine cronologică, sala Arta, cu o fotografie din 1915 de la expoziţia pictorului Kimon Loghi, şi sălile de la subsolul Ateneului. Acolo era Pinacoteca Statului şi expunea Societatea „Tinerimea Artistică" (catalogul ilustrat din 1906 cuprinde numele expozanţilor, printre care Luchian, Petraşcu, Iser, Fritz Storck, G.D. Mirea, Eustaţiu Stoenescu, Jean Steriadi, N. Grant, N. Vermont, Artur Verona, Ary Murnu). Oscar Spaethe avea un bronz, statueta ecvestră a lui Carol I, „darul jubiliar al cavaleriei"! Chiar A.S.R. Principesa Maria expunea „diferite studii după natură". Din 1913 sînt fotografii ale colecţiei Kalinderu, deschisă atunci, la moartea donatorului, care fusese administratorul domeniilor Coroanei şi preşedinte al Academiei (şi de asta s-a ales praful, iar clădirea n-a fost decît parţial recuperată). Acelaşi gust al vremii, care acumula nediferenţiat mărturii ale artei vii şi copii sau falsuri, pe care-l vedem la autorul *Portului bărbii la români*, caracterizează şi entuziasmul lui Anastase Simu, a cărui colecţie va fi cunoscută numai din anii '30, cînd oamenii au început să urce treptele micului templu grec.

Între timp însă, tinerii de după război vizitau sălile construite de Duiliu Marcu la al treilea rond al Şoselei Kiseleff (1925) şi sala Ileana de la parterul blocului „Cărţii Româneşti" care, pînă la bombardamentul din 1944, exista vizavi de Cercul Militar. Muzeul de Artă Religioasă, datorat iniţiativei lui N. Iorga, ocupa din 1932 palatul Kretzulescu de la intrarea în Cişmigiu (astăzi sediul UNESCO). O preţioasă fotografie, în care am recunoscut una dintre icoane, arată obiectele de cult încredinţate grijii arheologului Virgil Drăghiceanu, devotat explorator al monumentelor istorice româneşti. Noi săli s-au adăugat în Piaţa Senatului, la capătul dinspre Dîmboviţa al Căii Victoriei, şi la Ministerul Propagandei, adică în spatele clădirii în care au fost Ministerul de Interne, sub Carol al II-lea, iar mai tîrziu Comitetul Central. Şi ele au dispărut, Sala Dalles este de nerecunoscut, somptuosul Muzeu „Toma Stelian", donaţie postumă a unui ministru liberal al Justiţiei, a ajuns sediul Uniunii Scriitorilor, de la care succesorii, o ambasadă arabă şi, după o vreme, PSD-ul, au moştenit bustul lui Eminescu din curte. Acest muzeu, condus altădată de G. Oprescu, este, poate, pierderea cea mai gravă pentru spaţiul bucureştean de expoziţii. Biblioteca de 15.000 de volume donată de Stelian odată cu casa se găseşte, cred, la Facultatea de Drept. S-a împrăştiat colecţia Dona, iar casa, aflată în paragină, se vinde.

Despre cum Statul, mereu, şi-a bătut joc de asemenea donaţii stă dovadă colecţia sculptorului Medrea. După cutremurul din 1977, s-a format Muzeul Colecţiilor din ce se lua cu japca în cîteva zile: Slătineanu, Zambaccian, Oprescu etc. Dna Medrea, alarmată, i-a telefonat lui Geo Bogza ca să-i ceară ajutor. Ce a răspuns Maestrul? „Leagă poarta cu lanţ şi nu mai răspunde la telefon!" Aşa a scăpat colecţia, pînă cînd, de curînd, imobilul fiind restituit, colecţia a fost luată sub custodia Senatului (!?). Să mai amintesc de documentele de la fostul Muzeu „Dr. Gh. Marinescu", care aşteaptă acum să se îndure Arhivele Naţionale să le ia, după ce casa a fost înstrăinată?

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Fundația Calea Victoriei 2007

PRO ŞI CONTRA

dezbatere

Există o tradiție a modernității românești?

moderator: Ştefan Vianu

vorbitori: Horia-Roman Patapievici, Ioan Stanomir, Caius Dobrescu, George Ardeleanu

MARȚI, 22 SEPTEMBRIE, ORA 18.00

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Aleea Alexandru nr. 38

SAPTE SERI · DILEMA VECHE · OBSERVATOR CULTURAL · Radio România Cultural

PUBLICITATE

Premiem pasiunea pentru educație

Înscrie cei mai buni oameni, cele mai bune organizații și proiecte educaționale pe www.premiileineducatie.ro.

Gala Premiilor în Educație
Fundația Dinu Patriciu

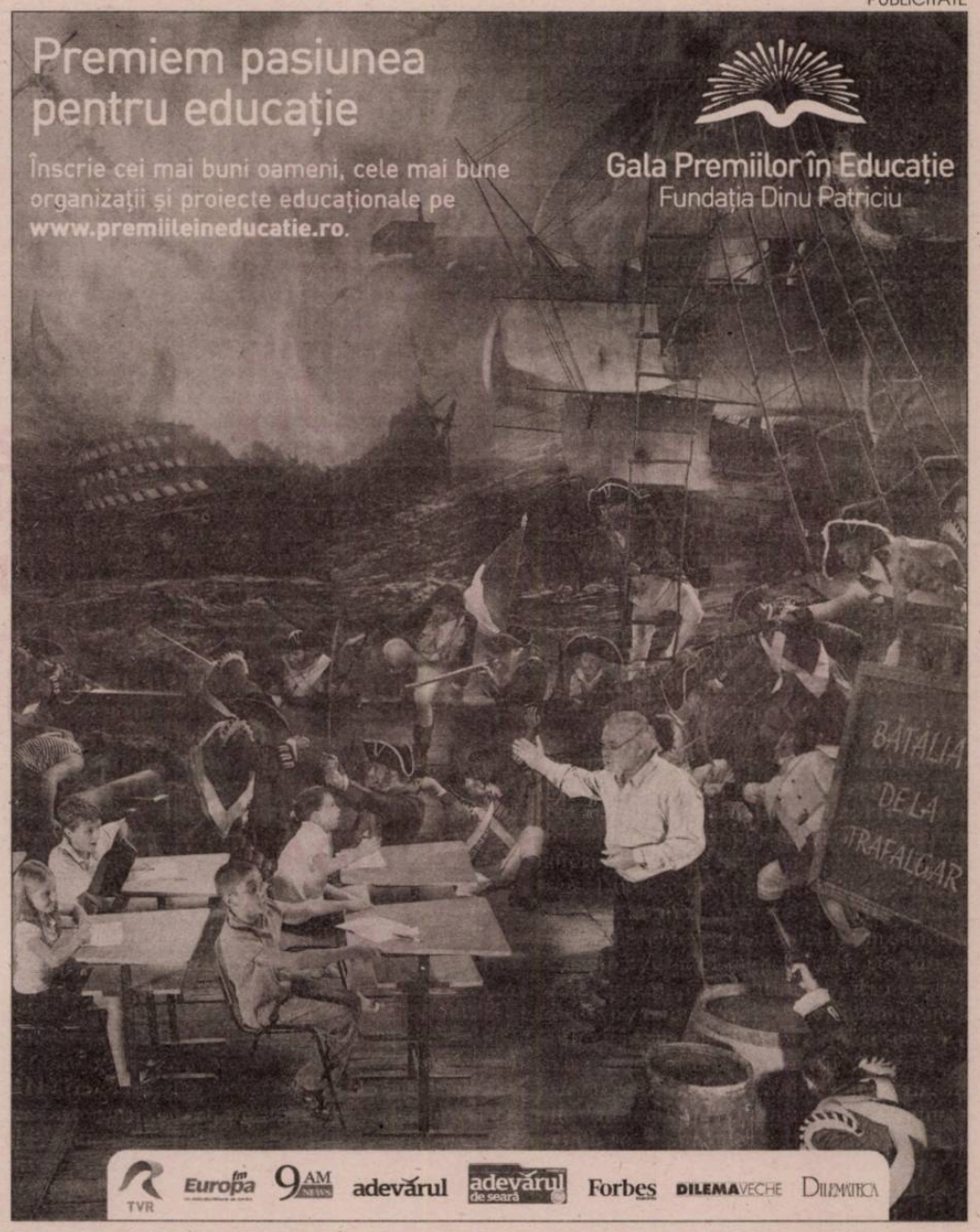

TVR · Europa FM · 9AM · adevărul · adevărul de seară · Forbes · DILEMA VECHE · DILEMATICA

Texte şi opinii de: ● *George BANU (teatrolog)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Eugen ISTODOR* ● *Adam MICHNIK* ● *Alina MUNGIU-PIPPIDI (politolog)* ● *Martin M. SIMEČKA (jurnalist)* ● *Marian ŢUŢUI (critic de film)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Matei MARTIN*

Ce urmează după postcomunism?

Dacă tranziţia este un proces de transformare din ceva spre altceva, un parcurs care implică o direcţie şi-o destinaţie, o perioadă care presupune un punct de început şi un moment final, atunci ce urmează după tranziţie? Din punct de vedere economic, lucrurile sînt destul de evidente (e vorba de economie funcţională de piaţă, de relaţii comerciale deschise etc); dacă e s-o luăm (strict) politic, lucrurile se complică: ce urmează după postcomunism?

Condamnarea oficială a comunismului, produsă într-un moment în care opinia publică aproape că uitase de vechiul conflict între „vechi" şi „noi" şi pronunţată de şeful statului în baza unui raport amplu, întocmit de o comisie de istorici, a reaprins spiritele. S-a contestat componenţa comisiei, s-au contrazis dovezile istorice invocate în raport, s-au criticat concluziile şi argumentele, ba chiar s-a pus problema (in)utilităţii unui asemenea demers (la ce bun condamnarea comunismului?). După mine, poziţia oficială e o condiţie esenţială, dar nu şi una suficientă, pentru despărţirea de trecut. Pentru o transformare autentică e nevoie de instituţii solide şi de o reflecţie serioasă, lipsită de complexe. Noua Germanie i-a asimilat pe cetăţenii din fosta RDG şi i-a ajutat, prin instituţii solide şi numeroase dezbateri publice, să-şi rezolve propriile probleme cu trecutul; iar lustraţia din Cehia şi Polonia i-a eliminat (chiar dacă „barbar", cum spune Adam Michnik) pe vechii nomenklaturişti şi pe colaboratorii regimului.

*În 1990, părea evident că a alege între Frontul Salvării Naţionale şi partidele istorice (de opoziţie) nu presupunea nici un demers de tip dilematic. Cei care-l susţineau orbeşte şi iraţional pe Ion Iliescu au fost, pînă la urmă, mult mai numeroşi decît cei care au ales candidaţi anticomunişti. Anticomunismul în sine nu ar fi trebuit să fie rezultatul unei atitudini dilematice, mai ales după 50 de ani de totalitarism comunist şi după o revoltă anticomunistă reprimată sîngeros de forţele (încă) obediente regimului. Istoria îşi are probabil propria logică, de vreme ce abia în 1996 „foştii" au fost înlocuiţi ca urmare a unor alegeri democatice. Noul regim nu a reuşit însă să-i elimine (sau măcar să-i izoleze) pe acei „foşti" din viaţa publică. Dimpotrivă, revendicîndu-se mereu ca alternativă democratică la clasa politică emanată din fosta nomenklatură, nu au făcut decît să le ofere o platformă de legitimare (democraţia le dă dreptul la replică, la asociere, la acces în politică etc). Conflictele dintre cei „vechi" şi cei „noi" s-au articulat, într-o primă etapă, pe diferenţa de viziune politică (feseniştişi anticomunişti, pro-ruşi şi pro-vestici). Apoi, libertatea cîştigată s-a transformat în oportunism: capitalismul a oferit numeroase şanse de afaceri, fructificate în egală măsură de reprezentaţi ai ambelor tabere, adesea în cadrul unor „întreprinderi" comune. Vechile rivalităţi politice au devenit cîrdăşii care au împins capitalismul spre noi orizonturi. Să fi devenit anticomunismul desuet? Istoria postcomunismului e doar o istorie a anticomunismului? În orice caz, această istorie se scrie la timpul prezent. (**M. M.**)*

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Democratizare fără decomunizare

De ce nu ne-a ieşit decomunizarea societăţii româneşti? Asta e una dintre acele întrebări la care există o abundenţă de explicaţii – cauzele împotrivă prea multe, cele în favoarea, prea puţine, astfel că întrebarea pare redundantă. În 1992, peste 70% din români spuneau că ne-ar trebui un lider precum Ceauşescu. Ce pretenţii să avem? Important este că ne-a ieşit democratizarea societăţii româneşti: chiar dacă avem în faţă un nou rînd de alegeri prezidenţiale în care vom vota mai ales între oameni care nu ne plac, alegerile vor fi în mod veritabil competitive şi democratice. Tindem să uităm asta adesea, dar Europa e plină de alde noi, pentru că am avut succes la integrarea în UE şi NATO. Aceste două lucruri, democratizarea şi integrarea euroatlantică, le-am realizat împreună cu oamenii fostului regim în mare parte, şi asta explică şi imperfecţiunea sau, dacă vreţi, fondul dubios al multor forme adoptate după 1989. Am abuzat un pic, prin lucrările mele academice, de acest titlu: democratizare sau europenizare fără decomunizare; am făcut-o numai pentru că spune totul. Asta e, şi e destul de original ca traseu de ţară. Majoritatea analiştilor vor spune că forţa de gravitaţie europeană e cea care a făcut miracolul – puterea de transformare peste frontiere a unui centru democratic şi dezvoltat. Aşa o fi – destul să îl vezi pe Vadim Tudor dînd din coate să prindă un loc la centru după ce a intrat în Parlamentul European ca să îţi dai seama că există ceva.

En fin de compte, am ieşit mai prost decît cei care au făcut democratizarea prin decomunizare? În primul rînd, aceştia au fost mai puţini decît se crede. Numai în RDG şi în Estonia, de exemplu, judecătorii care colaboraseră cu fostul regim au fost daţi afară (aproape toţi). În RDG, au fost înlocuiţi cu vestici. În Estonia, populaţia răbdătoare (şi mititică) a aşteptat vreun an pînă au fost antrenaţi alţii noi, răstimp în care nu s-a judecat nici un proces. Peste tot, bătălia dintre elita veche şi cea nouă a fost echilibrată. În Republica Cehă, după ce a expirat termenul de lustraţie, comuniştii s-au întors imediat înapoi în politică. Nicăieri în rest nu plecaseră, şi din nimic. Au schimbat doar generaţiile. Asta nu înseamnă că şi la capitolul comunişti, şi la capitolul anticomunişti nu sîntem inferiori Europei Centrale. Nu cred că puteam face nimic să fie altfel: dar asta rămîne situaţia. Să explic de ce.

Revoluţia anticomunistă a avut trei temeiuri. Unul a fost cel numit principiul demonstraţiei, care a acţionat la fel peste tot: lumea a văzut că, în ciuda propagandei de partid, în Vest se trăieşte mai bine ca în Est, şi partida a fost pierdută de comunişti, care au devenit şi ei convinşi de inferioritatea sistemului lor. Al doilea a fost pactul social, solidaritatea claselor în faţa regimului, izvorîtă din coeziunea existentă în Europa centrală, care avea intelectuali adevăraţi, şi care nu s-a produs la noi, care aveam doar imitatori sau *dandies*. Jessica Douglas-Home a remarcat nemulţumirea unor disidenţi intelectuali care, invitaţi la un cocktail la ambasada britanică în anii '80, se întrebau cine e Vasile Paraschiv şi de ce e invitat în acelaşi timp cu ei. Al treilea a fost principiul naţional, de care am fost privaţi prin retragerea trupelor sovietice de la noi. Aşa se face că, în timp ce în ţările baltice sau Polonia revoluţia anticomunistă a fost şi una de eliberare naţională, printr-o simplificare, la noi ea a căpătat caracterul mult mai infect al unui război civil. Alţii au aruncat afară din ţară comunismul asiatic, vorba lui Kundera, noi am rămas cu el pentru că era indiscutabil indigen spre sfîrşitul său, cu tot efortul de a-i blama pe Pauker sau Roller. În primul an al comunismului, partidul s-a umflat cu vreun milion de adepţi, să nu ne iluzionăm că erau doar alogenii. Fără solidaritate socială şi elan naţional, condusă doar de dorinţa unui trai mai bun, revoluţia noastră a fost de la început bearcă, pentru că la un trai mai bun poţi ajunge pe căi felurite, prin subvenţia gazului casnic, ca în Bielorusia, sau pe calea vreunui joc piramidal, ca în Albania, sau prin privatizare cu vouchere: *matter of policy, no longer of politics*. Dl Iliescu a căutat a treia cale pe care încă nu o găsiseră reformiştii gulaş din Ungaria prin '80-'90: şi să ne spună mersi că ne-am mobilizat pînă la urmă contra lui, că altfel o mai căuta şi azi.

O revoluţie este, în accepţiunea tocquevilliană, o bătălie între o elită nouă şi una veche. Elita nouă nu exista, deci nu prea avea cum să cîştige.

Dincolo de cauzele astea mari şi structurale, cauzele care ţin de acţiunea umană au fost de asemenea în defavoarea noastră. Partidei noastre i-au lipsit şi înţelepţii, şi oamenii de acţiune. Am colaborat excelent, peste diferenţa de generaţii, cu domnii Banu Rădulescu, Ticu Dumitrescu şi Vasile Paraschiv, dar dacă era să-i strîngem pe cei pe care aş fi preferat să-i avem alături faţă de cei care mai degrabă stricau cauzei noastre, am fi rămas o mînă de oameni. Cum să faci partid cu Roxana Iordache, Victor Roncea şi alţii ca ei? Ani de zile m-am întrebat dacă nu cumva ne-a infiltrat Securitatea cu tot felul de radicali cretini, ca să ne compromită, acum dau din umeri: am văzut prea multă prostie şi egoism în România ca să cred că e opera Securităţii. Între timp, oameni legaţi de fostul regim au privatizat ei anticomunismul, cu succes, şi aşa au ajuns nepotul Gizelei Vass, urmaşul Brătienilor, diverşi cetăţeni de la „Ştefan Gheorghiu" purtători de steag, copii de stalinişti cronicarii prietenilor lor de familie, şi autori de Cîntarea României producători ai *Memorialului Durerii*. Cauză să fie, că servitori se găsesc! Şi una peste alta, nu am ieşit aşa de rău: că puteam să avem transpusă în viaţă iniţiativa din 1990 a lui Mihnea Gheorghiu de a transforma Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice (un departament al Secţiei de Propagandă a Comitetului Central) în Academia de Ştiinţe Morale. Dat fiind că s-a găsit cine să se opună, ne-am ales doar cu Mihnea şi alţi cîţiva membri în Academia mare, din care nu a fost nimeni expulzat, cu excepţia perechii Ceauşescu, prin împuşcare. Noroc cu Curtea de la Strasbourg, care a rezolvat discriminarea făcută Partidului Comuniştilor Nepeceriştide către statul român, care nu permisese, în zelul său, înscrierea acestor singuri comunişti oneşti şi pe faţă.

O revoluţie este, în accepţiunea tocquevilliană, o bătălie între o elită nouă şi una veche. Elita nouă nu exista, deci nu prea avea cum să cîştige. Fărîmele ei erau mai degrabă penibile. Excepţie făcînd presa, care a atras repede tot ce era bună energie şi dorinţă de a emula un model occidental. În 1998, eram măcar cu ceva favorizată la TVR faţă de Andrei Pleşu la Externe: eu puteam găsi înlocuitori pentru crainicii lui Ceauşescu în noua generaţie de ziarişti mai uşor decît putea el să înlocuiască vechii diplomaţi cu alţii noi. Vorba lui Petru cel Mare, nu erau oameni! Cînd a fost nevoie de efort la integrarea europeană, întrebaţi-mă cu cine am lucrat în lobby-ul extern şi cine a dus greul cîţiva ani mai tîrziu. Răspuns: cu vechi şi noi securişti din Externe, ei au fost mai eficienţi şi mai capabili de mobilizare *across party lines*, în vreme ce parveniţii noştri erau în căutarea unei rente, cu sau fără jacuzzi.

În rezumat: mi-a plăcut să-i dau afară pe Roşiianu şi compania teveristă (de altfel, unii cred că au făcut un salt în carieră cu acea ocazie), am strîns multe mîini de foşti comunişti de vîrsta a treia la demonstraţia pro-Monica Macovei din 2007, cărora le port o profundă stimă şi recunoştinţă, în vreme ce prietenii mei anticomunişti s-au trezit de-abia azi să o apere (pe Elena Udrea), nu am nici un interes în dezbaterea profundă dacă Emil Constantinescu sau Traian Băsescu a fost liderul anticomunist mai bun, ştiind că de-abia am supravieţuit *leadership*-ului celor doi, sau cine dintre Marius Oprea sau Vladimir Tismăneanu e mai îndreptăţit să fie purtătorul de cuvînt al taberei noastre. Asta e ca şi monumentul din vîrful dealului la Nucşoara, pe care scrie că acolo au fost nişte luptători anticomunişti (mic-mic), cărora li s-a făcut un monument din bugetul Ministerului Lucrărilor Publice (mai mare), în timpul preşedinţiei luminate a lui... (cu caractere enorme). Dacă ăsta e anticomunismul nostru, eu cer să fiu scuzată din el, fără a mai avea nimic de adăugat.

Alina Mungiu-Pippidi *este politolog, specializată în postcomunism. A ţinut conferinţe despre tranziţia ţărilor ex-comuniste la mai multe universităţi, printre care Harvard, Stanford, Princeton şi Oxford. În prezent este profesor la Hertie School of Governance, Berlin. Este consultant pentru România şi Europa de Est al mai multor instituţii internaţionale, precum Banca Mondială, UNDP şi Freedom House. Ultima carte publicată (împreună cu Gérard Athabe):* Secera şi buldozerul. Scorniceşti şi Nucşoara *(Editura Polirom, 2002).*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Adam MICHNIK

Europa cinică

După 20 de ani putem să privim din nou Europa ca un întreg. E o Europă fără utopii. Această Europă cultivă în mod conştient pluralismul politic şi cultural. În acelaşi timp, e o Europă lipsită de canoane valorice tari. Puterea democraţiei se baza pe o puternică tradiţie a statului naţional, care permitea în mod conştient pluralismul şi accepta drepturile omului şi principiul toleranţei.

Acolo însă unde nu găsim mai mult decît această tradiţie, vedem o Europă berlusconizată, unde nu mai contează nimic altceva decît jocurile iscusite, tehnologia socială, cinismul şi banii. E o coaliţie între lumea afacerilor şi a politicii, a mass-media şi a mafiei. Fără îndoială, pericolul comunist – altădată puternic în ţări precum Franţa sau Italia – a trecut. În Franţa, comuniştii s-au strîns într-o grupă microscopică, iar în Italia s-au transformat în social-democraţi. În al doilea rînd, în Europa a început să se dezvolte un spirit al egoismului şi al nihilismului axiologic, al fricii şi al angoasei. În acest sens, proiectul Uniunii Europene este important, chiar dacă stă pe picioare tremurînde, fiind atacat şi înţepat din toate părţile.

În al treilea rînd, există pericolul ca în ţările postcomuniste experienţele putinismului să fie transformate într-o nouă versiune a sistemelor latino-americane, adică în instituţii democratice doar pe hîrtie, dar care sînt conduse în realitate de altcineva. Exemplul clasic este Vladimir Putin, însă şi în Polonia am avut, în doi ani ai guvernării Dreptate şi Justiţie, tentative de a prelua acest model în care instituţii ale societăţii civile sînt slăbite de atacuri împotriva justiţiei independente sau mediilor independente.

Există o Europă? Eu cred că nu. Dar asta nu-i o catastrofă. Europa a crescut pe fondul crizelor şi al încercărilor de a le depăşi. E în continuare un model dinamic, încă în construcţie. E important ca în această parte a continentului, în Europa postocomunistă, să apară şi o conştiinţă europeană. Dar asta nu trebuie să ne conducă spre un izolaţionism european. De pildă, nu cred că Europa trebuie să se teamă de Ucraina. Europa va avea de-abia atunci o şansă, cînd va şti să-şi exporte inteligent ceea ce numim *soft power*. Dacă Europa se va închide, va deraia spre neoizolaţionism şi va pierde. Europa trebuie să fie un proiect democratic şi să lumineze în toată lumea.

Există o Europă? Eu cred că nu. Dar asta nu-i o catastrofă. Europa a crescut pe fondul crizelor şi al încercărilor de a le depăşi.

Ce ameninţări se abat astăzi asupra Europei? În primul rînd, un cinism care o slăbeşte, care goleşte de sens orice scală sau sistem de valori, de partea cealaltă a proiectelor autoritare sau chiar totalitare. Vorbim de o Europă multiculturală, ceea ce, normal, e bine. Cu toate acestea, dacă avem în Europa un număr mare de cetăţeni ce provin din lumea islamică care cer, organizaţi ca minoritate, pe baza legilor europene, drepturi, şi care, odată ajunşi majoritari, neagă drepturile altora pentru motivul că acestea sînt principiile lor fundamentale, atunci trebuie văzut cum îşi poate apăra această Uniune Europeană valorile.

Desigur, simplific lucrurile. Însă tocmai pe asta se bazează orice democraţie, pe faptul că îşi tolerează duşmanii. Şi aşa trebuie să fie, măcar pînă la un punct. Atunci cînd această graniţă va fi depăşită, atunci democraţia îşi taie singură craca de sub picioare. M-am întrebat adesea cum de s-a prăbuşit republica de la Weimar. Pentru că nimeni nu a vrut să o apere: nici intelectualii, nici sindicatele, nici muncitorii. A învins un egoism particular, care i-a adus la putere pe naziştii. Desigur, această istorie nu se repetă – sau se repetă doar ca farsă, vorba lui Marx şi-a lui Hegel – dar democraţia nu e garantată. Oricînd se poate întîmpla ca nimeni să nu mai vrea să apere democraţia.

Cînd citesc literatură contemporană sau piese de teatru – mai ales scrieri ale tinerilor artişti polonezi – văd adesea dispreţ pentru instituţiile unei ţări libere. Se poate spune că elitele au făcut tot posibilul pentru a deveni obiect al disprețului, însă dacă nimeni nu va sări în apărarea statului, atunci acesta se va prăbuşi.

Obsesia mea este apărarea republicii. Esenţialul conflictului în ţările noastre se găseşte în această întrebare: aperi valorile liberale sau eşti de acord cu un stat de teapa putinismului? E de maximă importanţă, la fel ca şi relaţia dintre puterile statului şi instituţiile independente. Vrea puterea să încorporeze şi aceste instituţii sau îşi înfrînează în mod conştient aria de influenţă, pentru a permite existenţa unor organizaţii civile, religioase, profesionale care să fie independente de stat şi să împartă cu acesta decizia prin compromis?

O a doua problemă – poate că acum a trecut în planul doi, dar acum zece ani era, cu siguranţă, foarte importantă – o reprezintă lustraţia şi decomunizarea. Poate un sistem democratic să tolereze un consens conştient în ceea ce priveşte excluderea şi discriminarea unei anumite grupe de persoane doar pentru că aceştia au fost colaboratori informali sau membrii ai *ancien régime?* Nu, această cale duce la dictatură. După război, în Cehoslovacia a început dictatura cu fuga, alungarea şi uciderea germanilor care erau, pînă la urmă, cetăţeni ai republicii. Nu ca în Polonia, cu strămutarea germanilor în Germania. În Cehoslovacia a existat o majoritate pentru strămutarea cetăţenilor germani de pe teritoriu. Apoi s-a luat în discuţie principiul responsabilităţii colective. Şi asta a netezit drumul spre puci. Trebuie să ne cultivăm sensibilitatea, ba chiar hipersensibilitatea la astfel de semnale.

Textul de faţă este un fragment din eseul intitulat *„Verteidigung der Freiheit. Reflexionen über 1989“* („Apărarea libertăţii. Reflecţii despre 1989“) apărut în *Osteuropa* nr. 2-3/2009. Obţinut prin Eurozine. © Adam Michnik/Osteuropa © Eurozine.

George BANU

Întoarcerea din Est

În anii '30, *Întoarcerea din URSS,* această scriere incendiară a lui Gide, a fost celebră. Ea ridica pentru prima dată voalul asupra adevărului unei ţări despre care se păstrase pînă atunci secretul din partea sovietică, din cauza controlului total al reţelei de informaţii, şi din partea occidentală, din cauza dorinţei de a nu ştirbi utopia comunistă, la ora pericolului nazist. Dictatură şi strategie partizană au permis să se întreţină ceea ce am putea defini ca o „iluzie necesară“, şi a fost nevoie de un intelectual liber, democrat şi lucid pentru a-şi asuma riscul, de asemenea „necesar“, al revelaţiei şi al punerii la stîlpul infamiei a imposturii staliniste. Urmarea i-a confirmat spusele pentru a ajunge la concluzia de acum 20 de ani. Cine ar fi crezut-o atunci, în afară de o mînă de disidenţi? Şi *Întoarcerea* lui Gide părea de o blîndeţe extremă faţă de teribilele lor povestiri despre Gulag, dar să nu uităm că Gide a avut meritul să deschidă prima breşă. Pentru a denunţa comunismul real şi practicile sale totalitare, termenii au fost cel mai adesea împrumutaţi din discursul tragic, denunţarea nu menaja pe nimeni şi cititorii care descopereau ororile ascunse încă de la origine, chiar de pe vremea lui Lenin, au fost cuprinşi de groază. Apoi, după căderea comunismului, Rusia şi vechii săi sateliţi au intrat într-o perioadă zisă de „tranziţie“ prelungită. Convalescenţă necesară după traumatismul suferit la toate nivelurile. Situaţia aceasta a antrenat speranţe precipitate, rătăciri şi excese pe care Occidentul le constata cu plăcere pe un fundal de superioritate faţă de cee ce părea a fi o derivă generalizată. Astăzi, cu riscul de a surprinde, mi se pare că ar trebui regîndită sau chiar rescrisă o *Întoarcere din Est* pentru a distruge această convingere la fel de greşită ca optimismul pe care Gide îl atacase odinioară. *Întoarcere,* încă o dată „necesară“.

Astăzi, în ciuda shimbărilor intervenite, această evoluţie negativă durează încă. Dar ea nu mai are legitimitatea anilor '90 şi iată de ce o nouă* Întoarcere *ar fi binevenită.

După prăbuşirea comunismului şi căderea simbolică a Zidului, Estul a cunoscut o adevărată „boală a copilăriei“ care l-a împins să se livreze trup şi suflet modelului capitalist, ale cărui strategii şi practici au căpătat o alură normativă. În artă, seducţia s-a exersat în acelaşi fel, dacă nu mai puternic, şi un soi de mimetism uşor reperabil a devenit o practică curentă. Dezorientat, Estul căuta să recupereze, accelerînd, timpul pierdut. Conversiunea era oare posibilă? Ea a dat naştere la greşeli scandaloase, dar şi la iniţiative uimitoare. Occidentul a preferat să le avantajeze pe primele în dauna celor din urmă, asimilînd Estul cu un soi de utopie răsturnată. Postură legitimă, mai ales la începutul noii ere, dar care, după 20 de ani, cere imperios o revizuire.

Astăzi, în ciuda shimbărilor intervenite, această evoluţie negativă durează încă. Dar ea nu mai are legitimitatea anilor '90 şi iată de ce o nouă *Întoarcere* ar fi binevenită. Nu pentru a denunţa, de această dată, rătăcirile Estului, ci dimpotrivă, pentru a afirma o altă constatare. Estul actual apare ca o lume aparte, agitată de contradicţii flagrante, dar, de acum, eliberat de fascinaţia de odinioară faţă de un capitalism care şi-a arătat limitele. Creatorii s-au degajat de asemenea de practicile de imitaţie de odinioară şi afirmă identităţi noi. O mutaţie radicală a avut loc şi ea merită să fie salutată. Vechiul Est afişează toate tensiunile unui organism tînăr şi sfîşiat între două valori opuse. Corupţia se împacă bine cu inventivitatea, libertatea de a circula cu sedentarismul impus de motive financiare, emergenţa noului nu reuşeşte încă să şteargă persistenţa trecutului, la bine şi la rău. Dar după deconstrucţia haotică care a urmat căderii Zidului, Estul a schiţat o reconstrucţie care îl erijează astăzi într-un spaţiu original şi fascinant. Estul este impur. Două temporalităţi, două istorii încearcă, de altfel, să conlocuiască. Se spune că Estul seamănă cu Chicago din anii '30, cu America zdruncinată de războiul bandelor de gangsteri, de brutalitatea capitalismului agresiv. Dar nu tot pe atunci jazz-ul şi swing-ul răsunau mai bine ca niciodată şi Faulkner, Hemingway sau Fitzgerald s-au impus? Vitalitatea unui corp social se hrăneşte din astfel de extreme a căror coexistenţă trebuie s-o recunoştem. La Bucureşti, un bloc uriaş desfigurează cartierul poetic al catedralei Sfîntul Iosif, dar la Paris, pe vremea lui Pompidou, nu se denunţa oare acelaşi tip de scandal? Centrul Beaubourg nu a agitat la fel spiritele în capitala franceză şi nu a suscitat o polemică unde regăseam argumente echivalente? Poate că i se reproşează astăzi Estului greşelile pe care am fi dorit să le evite. Dar şi el, ca orice fiinţă, are nevoie să facă aceleaşi experienţe, să dobîndească singur regulile sale de bună purtare. Este un simptom de libertate. De adolescenţă... Noul Est nu a împlinit oare de-abia 20 de ani?

Mulţi îl regretă, dar Estul nu a purtat în întregime doliul după trecutul său şi nu e vorba pentru mine să-l plasez sub semnul unei „Nostalgii a Estului“ care îl „împăiază“ cu melancolie. Nu, să nu visăm în linii mari după o oribilă lume defunctă, ci să ne bucurăm de ceea ce continuă să dureze. Un Institut de Teatru la Budapesta unde doamne în vîrstă continuă să claseze în vechi dosare tăieturi de presă, case demodate de scriitori, reviste culturale cu o machetă învechită, tot atîtea resturi care temperează ameţeala periculoasă pe care o aduce *tabula rasa*. Desigur, putem regreta persistenţa lor cînd e vorba de spitale sau de cămine studenţeşti... Dar asta ne leagă de un trecut a cărui supravieţuire liniştește, trimite la o altă viaţă, cu restricţiile şi complicităţile sale, ne recunoaştem încă în el şi nu e bine să-l ocultăm cu înverşunare. Ne place, pe ici, pe colo, să „regăsim“ Estul... pierdut. Trecutul nu e sacrificat, fără să fie însă exaltat pentru atîta, el este integrat. În mod fragmentar. Ca în această imagine a Varşoviei care, prin ea singură, defineşte Estul ca un teritoriu viu, pentru că e puternic contrastant. În centru, vechiul Palat al Poporului, clonă a Universităţii Lomonosov pe care Moscova o impusese în capitalele ţărilor „surori“. Înconjurat astăzi de zgîrie-nori nou nouţi, adevărate fotograme ale unei conlocuiri a două sisteme care au încetat, unul ca şi celălalt, să fie erijate în modele. Ele conlocuiesc şi oraşul aduce prin ele proba. Estul este hibrid.

Putem respinge această invitaţie de a recunoaşte în Est un spaţiu experimental evocînd resurgenţa vechilor demoni „staliniști“ în comportamentul lui Putin şi stratagemele sale ofensive pe plan militar sau energetic. Da, dar Rusia nu va putea niciodată să se separe de statutul său de imperiu, fantasmă care depăşeşte comunismul şi coboară în timp pînă la ţari. Să evităm greşeala de a asimila Rusia cu vechiul Est, noţiuni disociate astăzi. Şi cum să nu salutăm, fapt de neconceput în momentul căderii Zidului, „reînnoirea“ adevăratelor partide de stînga sau chiar de extremă stînga? Unanimitatea în jurul „dreptei“ se fisurează şi-şi pierde din aroganţă: a regîndi viitorul nu se mai face sub semnul unei singure perspective! O nouă mixitate politică vede lumina zilei.

Dacă o *Întoarcere din Est* va exista, ea va trebui să recunoască deopotrivă defectele şi meritele celor două sisteme reunite, să admită că dacă se poate construi un viitor, el nu antrenează neapărat uitarea istoriei recente, că, poate, în loc de a judeca şi a cîntări fără încetare totul după măsura Vestului, vechiul Est poate fi respectat pentru ceea ce mai posedă încă inedit. Cînd revenim din Est, diferenţa se simte. Impure şi hibride, societăţile sale, unice în felul lor, riscă să surprindă. Ele se nutresc din solul contradicţiilor nerezolvate. Cine va fi André Gide al timpurilor moderne?

traducere din limba franceză
de Mirella PATUREAU

***George Banu** este teatrolog, profesor la Universitatea Paris III-Sorbonne Nouvelle şi colaborator la Centre National de la Recherche Scientifique, Paris. Ultima carte publicată este* Des Murs... au Mur *(Editura Gründ, 2009).*

Martin M. SIMEČKA

Încă nu sîntem liberi

– de ce este nevoie ca istoriografia post-'89 să meargă dincolo de autoanaliză –

Unii dintre dumneavoastră îşi mai amintesc, probabil, speranţele celor din Vest, de după „revoluţia de catifea", că Europa Centrală va îmbogăţi lumea politică occidentală cu noi idei, valori şi perspective care acolo lipseau; că central-europenii vor putea propune o „a treia cale" între capitalism şi socialism. Aceste speranţe se bazau pe presupunerea că suferinţa trăită sub comunism ne-a făcut pe noi, central-europenii, nişte fiinţe umane mai bune, mai rafinate, atît emoţional, cît şi intelectual. Astăzi, acele speranţe par patetice, şi a devenit evident că percepţiile vestice asupra Europei Centrale au fost naive. Societăţile post-comuniste nu au avut niciodată curajul de a transmite un mesaj semnificativ lumii vestice; misiunea lor a fost, de fapt, să se adapteze, cît mai rapid, învingătorilor marelui război ideologic. Au primit instrucţiuni clare despre cum să construiască democraţia şi economia de piaţă, iar criteriile de la Copenhaga şi „consensul de la Washington" au devenit pur şi simplu manuale pentru elita noastră politică.

În primii ani, erau atîtea de făcut că nu mai exista timp de gîndire – de altfel, singurul lucru care se găsea din belşug sub comunism. Îmi amintesc că eram îngrijorat de faptul că limbajul dens al autorilor pe care îi savuram în samizdat era acum diluat de graba cu care îi citeam în ziare. Dar probabil că nici nu puteam atunci să reflectăm asupra a ceea ce ni se întîmpla, tocmai pentru că ne lipsea perspectiva necesară. Abia acum, retrospectiv, ne putem da seama că revoluţiile din 1989 au avut loc pe fundalul unor transformări globale profunde al căror catalizator nu a fost căderea comunismului. Globalizarea era deja în plină expansiune, iar căderea comunismului nu a făcut decît să contribuie la victoria unui capitalism de tip *laissez-faire*. Victoria în sine a fost percepută în principal în termeni economici. Totuşi, după căderea comunismului, Vestul şi-a pierdut „oglinda estică", care îl obliga să se comporte şi să arate mai bine, ceea ce a dus totodată la pierderea responsabilităţii morale faţă de mersul lumii, caracteristică Vestului în perioada postbelică. Probabil că toţi bănuiam asta, dar nu prea aveam timp să ne batem capul cu aşa ceva. Pentru noi, Vestul a fost mereu o constantă, doar îl ştiam aşa de bine din visele noastre.

Abia acum, retrospectiv, ne putem da seama că revoluţiile din 1989 au avut loc pe fundalul unor transformări globale profunde al căror catalizator nu a fost căderea comunismului.

Astfel, de-a lungul anilor '90 am dat totul ca să construim capitalismul, nebăgînd de seamă că fusese golit de propriul său sens de corectitudine şi responsabilitate. Noi credeam că aşa este normal şi că aşa a fost mereu. De aceea am acceptat acel jaf la drumul mare numit privatizare, crezînd că este o parte integrantă a capitalismului vestic. Chiar şi astăzi, cînd mulţi vestici au început să înţeleagă că „mîna invizibilă" e de fapt beteagă, noi refuzăm să aceptăm că noţiunea noastră de capitalism a fost greşită şi că am trăit doar o versiune a acestuia – cea care îşi dădea duhul.

Toate acestea ne privesc mai mult decît vrem să recunoaştem. Actuala criză globală nu e despre cîte miliarde trebuie pompate în economie ca să ne putem întoarce la creşterea economică, ci despre un proces social care va avea un impact asupra lumii cu mult mai mare decît căderea comunismului. Din cîte ştiu eu, acesta este un fapt pe care puţini din lumea post-comunistă sînt gata să-l accepte. Se pare că sîntem încă în urma celor din Vest în ceea ce priveşte analiza propriei noastre orbiri, atît în ceea ce priveşte ultimii 20 de ani de construcţie a capitalismului, cît şi trecutul comunist.

Probabil că în ce priveşte comunismul, există totuşi şi un motiv: pur şi simplu nu vrem să pierdem locul fruntaş în clasamentul celor mai importante evenimente ale ultimei jumătăţi de secol. Într-o discuţie recentă la o conferinţă ţinută la Viena, istoricul britanic Timothy Garton Ash a spus că 1989 este cel mai important moment din istoria Europei. „Puteţi să indicaţi altul?" – a întrebat el, observînd sprîncenele ridicate ale participanţilor. Garton Ash are dreptate: oricît ai căuta prin istoria Europei, n-ai găsi o dată mai importantă.

Dar asta a fost acum 20 de ani, şi nu putem ţine istoria în loc, doar pentru că aşa vrem noi. De fapt, ar trebui să fim bucuroşi că istoria ne-a oferit aceşti 20 de ani, ca pregătire pentru timpuri mai rele. De exemplu, ar trebui să apreciem că lărgirea NATO s-a făcut acum 10 ani, cînd Rusia era prea slabă ca să se poată opune. Am fost, de asemenea, norocoşi că expansiunea UE s-a petrecut într-o perioadă de euforie economică. Dacă criza ar fi lovit în 2000, încă am mai fi bătut pe la porţile Bruxelles-ului, deoarece Vestul ar fi fost preocupat cu propriile probleme.

Europa Centrală nu a mai trăit vreodată gradul de libertate politică de care se bucură azi. Dacă lumea şi Europa nu alunecă în haos – iar această ameninţare este astăzi mai reală decît sîntem dispuşi să admitem – atunci peste cîteva decenii vom putea spune că realizările ţărilor central-europene au fost într-adevăr remarcabile.

Însă aceste realizări, oricît de remarcabile, au fost conformiste. Desigur, tot timpul au existat dezbateri aprinse despre cea mai bună cale de urmat, dar termenii în care s-au purtat au ţinut cont în primul rînd de Vest şi de valorile sale. Aceste dezbateri au fost pragmatice, au încercat să găsească calea cea mai scurtă spre convergenţa cu cei din Vest, calea cea mai eficientă de a ne atinge viitorul şi de a ne lăsa în urmă trecutul. Astfel, pînă şi felul în care am abordat regimul comunist a fost unul pragmatic: aşa-numitele procese ale „lustraţiei" au fost considerate, cel puţin în prima fază, elemente necesare în accelerarea reformei. Rolul lor nu era de a analiza trecutul, ci doar de a-i împiedica pe foştii securişti şi pe informatorii lor să ne influenţeze viitorul.

Şi totuşi, dacă într-adevăr Vestul aştepta vreo contribuţie intelectuală din partea Europei Centrale în prima lună de după revoluţie, această contribuţie era indisolubil legată de experienţa totalitară. Era aşteptată o nouă valorizare a libertăţii. Dar relativ repede a devenit limpede că Europa Centrală a ratat momentul formulării acestei perspective. În schimb, tot ce a putut face a fost să scoată în faţă nişte individualităţi remarcabile, precum Václav Havel sau Bronislaw Geremek.

Prin urmare, am rămas datori Vestului şi nouă înşine să înţelegem şi să formulăm această experienţă unică a totalitarismului. Ceea ce este un paradox, deoarece sîntem inundaţi cu informaţii despre trecut. Ştim aproape totul despre esenţa diabolică a regimului, în timp ce experienţele victimelor au fost atent documentate şi expuse pe larg. Cu toate astea, tot nu cădem de acord asupra trecutului. Încă nu există un consens dacă regimul trebuie numit totalitar sau dictatorial şi încă nu ştim cum să abordăm documentele lăsate de acesta: fie să le acceptăm ca probe grăitoare, fie să le respingem în bloc ca elemente ale unei mari minciuni care a făcut regimul să funcţioneze. Citind cartea lui Péter Esterházy, *Ediţie revăzută*, în care sînt descrise înspăimîntătoarele denunţuri pe care iubitul său tată, un aristocrat de altfel, le făcea poliţiei secrete, nu ai cum să nu înţelegi şi să nu fii de acord cu funcţia cathartică pe care publicarea acestor documente o îndeplineşte. Pe de altă parte, este de asemenea uşor de înţeles punctul de vedere al lui Adam Michnik, care ne sfătuieşte să nu cădem pradă arhivelor fostei Securităţi.

Îmi pare că dezbaterile din ultimii 20 de ani indică de fapt un singur lucru: nu sîntem încă liberi. Toţi aceia dintre noi care au trăit măcar o parte din viaţa adultă sub comunism au fost atît de marcaţi de această experienţă, încît nu va fi niciodată posibil să vorbim despre ea în limba naturală a lumii libere. Deşi putem să-i deosebim pe cei curajoşi de cei laşi, pe victime de călăi, nu vom putea niciodată distinge între cei ce sînt liberi şi cei ce nu sînt. Categoria de fiinţă umană liberă pur şi simplu nu a existat sub comunism. Sfidarea, rezistenţa şi încercările de a trăi o viaţă paralelă în afara sistemului au fost semne ale unei năzuinţe spre libertate, dar nu libertatea propriu-zisă. De aceea, putem şi trebuie să depunem mărturie despre toate astea, iar unii dintre noi trebuie admiraţi pentru curajul lor, dar nimic nu ne îndreptăţeşte să credem că putem interpreta istoria într-un mod liber şi nepărtinitor. Sîntem cu toţii ca acei pacienţi care se autoconsultă şi îşi dau singuri medicamente.

În ultimele două decenii, lupta asupra trecutului a fost mai degrabă o luptă de legitimare a celor care ar trebui să-l interpreteze. Foştii deţinuţi politic ai stalinismului, disidenţii din perioada invaziei ruseşti, pragmatiştii aşa-numitei „zone gri", comuniştii şi chiar o parte dintre foştii securişti, toţi s-au zbătut pentru legitimitatea de a interpreta istoria. Există desigur un minim consens social conform căruia dreptul de a interpreta istoria aparţine victimelor, şi nu călăilor. Acest drept este privit ca un fel de răsplată şi totodată ca un gest de respect pentru generaţia pe care mie îmi place s-o numesc „a tatălui meu". Membrii acestei generaţii au fost comunişti convinşi în tinereţea lor, reformişti în anii '60 şi disidenţi curajoşi în anii '70 şi '80. Viaţa lor constituie miezul istoriei Cehiei, ai cărei creatori, participanţi şi critici au fost în acelaşi timp. Cine altcineva are o cunoaştere atît de intimă a comunismului în toate manifestările sale? Cine, atunci, ar putea să interpreteze mai bine acest regim, dacă nu ei? Această generaţie a produs o operă colectivă incredibilă – analize subtile şi romane de renume mondial – ca parte a unui proces de autocunoaştere fără precedent în istoria cehă. Dar aici e paradoxul: opera acestei generaţii e atît de monumentală, încît a devenit propriul ei monument. Şi, aşa cum ştim, rolul monumentelor este de a oferi o versiune stilizată, dacă nu chiar mitologică, asupra trecutului, nicidecum o interpretare neutră.

În ultimele două decenii, lupta asupra trecutului a fost mai degrabă o luptă de legitimare a celor care ar trebui să-l interpreteze.

În ultimul timp, mai ales în contextul înfiinţării unor institute menite să studieze trecutul recent, se aud voci care îi contestă pe tinerii istorici angajaţi în aceste institute, pe motiv că nu au o experienţă directă a sistemului şi astfel nu pot înţelege dramele existenţiale şi mulţimea de compromisuri pe care regimul le impunea tuturor acelora care l-au trăit. Teama este că noile generaţii de istorici vor aborda trecutul din perspectiva prezentului, cu ochii acelora care nu au trăit decît democraţia, şi că astfel vor scrie despre trecut într-un registru al libertăţii care nu va avea nici un fel de înţelegere faţă de nuanţele subtile ale metalimbajului regimului comunist. Pe scurt, temerea e că toţi cei care au avut vreo legătură cu comunismul vor fi trataţi pauşal.

Personal, nu împărtăşesc această temere. Cred că singurul mod în care trecutul poate fi interpretat corespunzător este din perspectiva idealurilor democratice ale libertăţii. Şi singurii care au şi mijloacele, şi legitimitatea să facă asta, tocmai pentru că nu sînt legaţi de trecut, sînt cei din tînăra generaţie, chiar dacă asta presupune ca la început analiza lor să fie nedreaptă sau dictată de interese politice, aşa cum pare a fi cazul în Polonia astăzi. Dorinţa de a exercita un control asupra interpretării istoriei este de înţeles, dar futilă. Din punct de vedere biologic este totodată o naivitate. În 20 de ani, tinerii istorici de azi nu vor mai avea nevoie de permisiunea noastră să interpreteze istoria aşa cum vor.

Desigur, temerea în faţa riscului ca istoria să apară într-o altă lumină decît cea care ne convine este un fenomen prezent şi în Vest. Francezii au avut nevoie de jumătate de secol ca să abordeze regimul de la Vichy, în timp ce suedezii şi-au amintit abia recent că în anii '70 exista o practică oficială de a-i steriliza pe aceia care nu se adaptau societăţii. Astfel, sînt ferm convins că pentru a discuta dacă Europa Centrală are ceva de oferit celor din Vest, trebuie să găsim întîi curajul de a privi adevărul în faţă. Iar adevărul este că n-am folosit ultimii 20 de ani pentru a găsi acest curaj.

traducere de Florin POENARU

Martin M. Simečka *este scriitor şi jurnalist, fost disident şi autor de literatură samizdat. Romanul său intitulat* Anul Broaştei *a fost tradus în engleză şi în franceză. În 1990 a fondat Editura Archa. Între 1997 şi 2006 a fost redactor-şef al ziarului* SME. *Este redactor şi colaborator permanent al săptămînalului* Respekt. © *Martin M. Simečka © Eurozine*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 septembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Marian ŢUŢUI

Proiecţii despre trecut

– cum se vede comunismul pe ecranul de cinema –

Arta – inclusiv filmul – nu pote oferi problemelor societăţii decît răspunsuri subiective, care sînt relevante doar în măsura în care opera captează atenţia publicului, indiferent dacă ideile vehiculate sînt „corecte" sau nu. Se ştie însă că au existat presiuni asupra cineaştilor pentru ca ei să fie „angajaţii" unei cauze sau ideologii. În mod similar există şi azi, după 20 de ani, o aşteptare din partea publicului ca filmul să clarifice relaţia cu trecutul comunist.

Filmul documentar, un gen niciodată răsfăţat de producători, a ajuns şi din acest motiv o formă de propagandă. Blocul sovietic a avut de aceea o producţie mai mare de documentare, însă difuzarea a fost controlată astfel încît cele neconformiste să ruleze puţin sau deloc. După 1990, studiourile au rămas fără blamatele „comenzi", fondurile au scăzut dramatic, iar pelicula a fost înlocuită, în mare măsură, de banda video, mult mai ieftină. De aceea, producţia a avut un reviriment tîrziu, iar documentarele critice despre comunism s-au născut cu greu şi au rămas multă vreme la stadiul de cronici ale evenimentelor ori au abordat doar anumite aspecte (poate marginale) ale sistemului. În România, cea mai mare parte a energiei creative pare să fi fost investită în filme despre Revoluţia din 1989. Aşa au apărut filme precum *De Crăciun ne-am luat raţia de libertate* (1990) al lui Cornel Mihalache şi Cătălina Fernoagă, *Timişoara. Decembrie 1989* (1991) al lui Ovidiu Bose Paştina, *Videogramele unei revoluţii* (1992) al lui Andrei Ujică sau *1989: Sînge şi catifea* (2005) al lui Cornel Mihalache. Alte subiecte precum cel al emigraţiei politice (tratat în *Am ales libertatea* – 1992 – al lui Copel Moscu) au apărut mai rar; de abia în 2005, în *Născuţi la comandă – Decreţeii* al lui Răzvan Georgescu şi Florin Iepan s-a vorbit despre o problemă socială fundamentală din aşa-zisa „epocă de aur" (interzicerea avorturilor şi stimularea creşterii populaţiei); iar *Război pe calea undelor* (2007) al lui Alexandru Solomon descrie sentimentul de solidaritate din jurul celebrului post de radio prin care vocile Vestului pătrundeau în casele românilor.

Capodoperele transcend genurile, epocile şi curentele, ba chiar pot fi interpretate ca predicţii, astfel încît revăzînd după ani filme ale lui Emir Kusturica putem conchide că acesta a reuşit în două din filmele sale din anii '80 să facă o radiografie corectă a sistemului comunist înainte de căderea acestuia. În *Îţi aminteşti de Dolly Bell?* (1981), naivitatea adolescentului Dino care crede în puterea hipnozei şi autosugestiei pentru a-şi perfecţiona personalitatea redă veridic şi simbolic deopotrivă vîrsta adolescenţei şi iluziile primilor ani de comunism. La rîndul său, *Tata în călătorie de serviciu* înfăţişează ieşirea Iugoslaviei din orbita URSS după conflictul lui Tito cu Stalin din 1948 din perspectiva unui copil de nouă ani. Pentru el, două evenimente sînt semnificative: un meci de fotbal între Iugoslavia şi URSS şi „călătoria" tatălui său, de fapt condamnat la muncă silnică. Instaurarea brutală a comunismului şi mai ales cooperativizarea forţată au fost înfăţişate realist chiar şi în unele filme realizate sub regimurile comuniste, dar, evident, acestea au reprezentat excepţii mai ales din cauza numărului mare de filme care au cosmetizat (adică au înfrumuseţat) perioada.

Reevaluarea calmă a trecutului şi deci intrarea în normalitate o oferă mai ales apariţia unei viziuni comice asupra realităţii. Mitul lui Tito a fost abordat în modul cel mai ireverenţios, dar semnificativ în comedia *Fantoma mareşalului Tito* (1999) a croatului Vinko Breşan, în care, aşa cum indică şi titlul, fantoma determină un pelerinaj al veteranilor comunişti şi speranţa unora în revenirea vechiului sistem. *Profesionistul* (2003) lui Kovacevic este o altă comedie care oferă o imagine sugestivă atît a disidenţilor, cît şi a celor ce îi urmăreau în timpul regimului Miloşevici. Teja, profesorul universitar disident, a devenit directorul unei edituri şi se confruntă cu o grevă, ajungînd să fie considerat un dictator, iar pe de altă parte află că evenimente din timpul opoziţiei sale împotriva regimului lui Miloşevici au fost supravegheate şi regizate de serviciile secrete. Agentul Luka, umbra sa permanentă în ultimii zece ani, îi aduce un geamantan de acte care îi dezvăluie propriul trecut mai bine decît îl ştia el însuşi şi ajunge să-l apere de unii dintre subordonaţii săi. Surprinzător, descoperim în cele din urmă că Luka este şi el o victimă nu numai pentru că eforturile lui s-au dovedit pînă la urmă inutile, ci şi pentru că propria fiică, dezamăgită după o relaţie cu profesorul Teja, intenţionează să părăsească ţara. Astfel, cei doi eroi sînt mai umani, iar pe de altă parte devin şi mai reprezentativi, inclusiv pentru anii de comunism.

Oricum, pînă acum, cea mai bună viziune critică asupra comunismului o oferă comediile. Ne putem aminti doar o comedie bună realizată în Vest despre comunism: *One, Two, Three* (1961) a lui Billy Wilder. De aceea, proliferarea şi succesul comediilor realizate de cei care au cunoscut regimul şi mai ales în fostele ţări comuniste se poate explica prin faptul că ceea ce inspira cîndva teamă, atunci cînd devine inofensiv sau dispare, devine ridicol provocînd un rîs eliberator. Aceeaşi joacă de-a rîsu'-plînsu' a fost şi miza excelentei comedii germane *Good Bye Lenin!* (2003). În acest caz însă, perspectiva critică asupra comunismului (şi a decomunizării) a fost oferită de un regizor în acelaşi timp tînăr şi vest-german – adică de un tip care a avut prea puţin de a face cu viaţa din RDG.

Dacă filmele despre istoria recentă nu au clarificat relaţia noastră cu trecutul comunist este pentru că nici nu şi-au propus în mod explicit acest lucru. Iar dacă unele dintre ele au plictisit, atunci, cu siguranţă, e pentru că sînt proaste. Dintre cei care nu suportă asemenea filme sînt aceia care nu doresc să-şi mai amintească epoca, şi care au avut o reacţie asemeni germanilor faţă de filmele despre Al Doilea Război Mondial şi fascism. Păstrînd comparaţia, e bine să ne amintim că cele mai bune filme despre Al Doilea Război Mondial şi fascism nu au apărut în primii 20 de ani care au urmat tragediei, ci (mult timp) după aceea. Deocamdată, cinematograful a rămas dator în ceea ce priveşte clarificarea relaţiei cu perioada comunistă.

Eugen ISTODOR

Totul pentru popor, totul pentru victorie

– nişte oameni ce ne-au mîncat istoria –

Lech Walesa – Vă amintiţi jocul: „rezistenţă, pace şi cadenţă, cine nu mai poate, un picior la spate"? În cazul electricianului mustăcios, drumul acesta e clar. Rezistenţa lui împotriva comunismului polonez a pus problema lipsei noastre de rezistenţă împotriva lui Ceauşescu. El, incredibil, noi – şvaiţer. Dar cînd Lech a ajuns să conducă o ţară, nu i-a mai mers. Aşa că despre Lech am aflat puţine, noi, cîţiva, puţinii, de pe la GDS. Poporul n-a ţinut să-i ştie povestea niciodată. Azi, Lech Walesa nici în Polonia nu mai e ştiut, după atîta eşec practic şi iluzii revoluţionare. Se mai întîmplă. Tot ce a mai reuşit a fost să joace la nebunie tenis de masă cu singurul lui sfătuitor, şoferul personal, şi să păşească în uriaşele dormitoare ale palatului Reginei Marii Britanii şi să declare: „A fost patul aşa mare că nici nevasta nu mi-am găsit-o". Istoria lui a devenit din ce în ce mai mică. El luptă în continuare.

Ion Iliescu – Demnitar comunist (secretar CC al UTM, preşedinte UASCR, şef prim-secretar CC al UTC, ministru pe problemele tineretului, secretarul Comitetului PCR Timiş şi Iaşi, preşedinte al Consiliului Naţional al Apelor). Deşi a făcut multe fotografii relaxate cu Ceauşescu, dictatorul totuşi îl marginalizează. Revoluţia îl prinde la Editura Tehnică. Adus cu maşina în spatele Revoluţiei, la CC, în seara de 21 decembrie 1989, la chemarea generalului Stănculescu, ministrul Armatei şi conducătorul interimar al ţării, reuşeşte să ocupe vidul de putere lăsat de Ceauşescu în urma sa. Apoi transformă FSN, organul promis interimar, în partid politic, şi devine preşedintele României. Două mandate. Sau trei. După două mandate în care se declară împotriva proprietăţii, împotriva Regelui, şi doar pentru transformări lente, Ion Iliescu se împacă atît de mult cu ceea ce negase pînă atunci, încît nu se opreşte cu împăcările la timp, eliberîndu-l pe Miron Cozma şi adresîndu-se cu „tovarăşe" congresului partidului său din 2004. Marginalizat din nou, Ion Iliescu devine conducătorul din umbră al ţării şi un blogger de succes. Nu se ştie dacă orice opoziţie din PSD nu e dictată de Iliescu, şi nici nu se ştie dacă postează pe net chiar el, dar ar fi culmea ca treburile astea să ne mănînce viaţa. Are NUP în orice dosar început şi neterminat, chiar şi-n fapte în care a mulţumit, aşa că orice indiscreţie de acest tip rămîne „săracă şi cinstită".

Petre Roman – „Sună ca dracu'" e prima propoziţie a vizitorului prim-ministru al României de după Revoluţie. Încă purta pulovărul său celebru. A fost prima apariţie de nivel înalt la un post de televiziune franţuzesc, vorbind impecabil limbi străine. Şi tot premierul plăcut de femei. Tot implementînd reforma şi ridicînd subvenţiile, a devenit idolul fetelor de la APACA, care l-au întîmpinat în fabrică cu lozinca: „Nu vrem Kent, nu vrem valută / Vrem doar Roman să ne...". Lucrat de Iliescu, demisionat, după încercări eşuate de a cîştiga preşedinţia, ajunge, după 1996, preşedintele Senatului şi ministru de Externe. Debarcat de prietenul său de partid, Băsescu, intră în ecuaţii politice fără viitor. PNL îi oferă un post de candidat în Parlament. Pierde. Rămîn poveştile legendare despre el: tată, luptător în războiul din Spania (1938), el însuşi iubitul de tinereţe al fetei lui Ceauşescu, Zoe, supravieţuirea sa pe vremea lui Ceauşescu prin vînătoare, bărbatul matur politic influenţat de către soţia sa Mioara Roman, şi legăturile amoroase ale fiicelor lui cu stripperi. Azi, rupt de Mioara, iubit al unei maneliste şi consilier al lui Crin Antonescu. De ce? Ehei, doar a mîncat atîtea ciorbe noaptea cu Băsescu încît îi ştie slăbiciunile. Ultima ştire? „La 63 de ani, Petre Roman va avea un bebeluş! Fosta familie a politicianului este în stare de şoc, după ce a primit vestea. Mioara a făcut o cădere de calciu, fiind nevoită să ia o pastilă care să o pună de picioare."

Slobodan Miloşevici – Tatăl lui s-a sinucis, mama lui s-a spînzurat. După sinuciderea Iugoslaviei, el a fost acuzat de crime împotriva umanităţii. Şi nu se ştie nici azi dacă s-a sinucis, a fost ucis sau a murit natural. Cu cîteva zile înainte de a primi condamnarea. Aşa că nu se ştie de-a fost sau nu vinovat. Ce mai contează? Priviţi-l tînăr şi-nflăcărat. Priviţi-l matur, apărîndu-l pe Tito. Priviţi-l cum arăta, beton, dînd ordine, vînat, adulat şi predat ONU. Priviţi Belgradul încăpăţînat şi azi în a renova clădirile bombardate de americani.

Vladimir Putin – Cînd era România comunistă, şi URSS era comunistă. Cînd Gorbaciov a dezgheţat Rusia, acest lucru s-a resimţit şi la Bucureşti. Povestea spune că Ceauşescu s-a opus frigului de la Moscova, rugînd românii să mai pună o pătură pe ei. Dacă n-ar fi explodat pătura, Ceauşescu ar fi fost printre noi, ar fi devenit analist politic. Uite, Jivkov, bulgarul, a fost împuşcat? Nu, dom'le, Jivkov a murit mîndru de ceea ce a distrus. Dar nu, noi, românii, trebuia să complicăm lucrurile. Astfel încît Ceauşescu fiind trimis cu elicopterul, Ion Iliescu a simţit nevoia să dea un telefon spre a se legitima atunci cînd în 1989 a luat frîiele statului: „Am sunat la Ambasada URSS să spunem cine sîntem şi ce vrem". Istoria nu consemnează răspunsul ruşilor, aşa că lui Iliescu i s-a răspuns cîteva luni mai tîrziu, din Piaţa Universităţii: „Cine-a stat cinci ani la ruşi, nu poate gîndi ca Bush". Au urmat obsesii sau adevăruri, greu de deosebit: „KGB-ul ne-a făcut Revoluţia", „Rusia a inventat războiul din Transnistria", „Pactul Ribbentrop-Molotov e prezent şi azi, în vinele noastre, în faptele lui Iliescu", „De ce nu ne dau tezaurul?". Bucureştiul sub orice formulă politică ar fi fost a reacţionat mereu cu o lentoare prea diplomatică. „Staţi, dom'le, să se limpezească apele, să vedem cine cîştigă în complotul contra lui Gorbaciov. Cine sîntem noi să ne grăbim? Nu, nu facem afaceri cu ruşii, să ne dea Tezaurul, care Tezaur? E o ruşine orice acord de pace, vecinătate, comerţ. Ne-au furat 50 de ani!" Venirea lui Putin la putere a schimbat internaţional percepţia asupra Rusiei. Putin devine cel mai puternic din lume în 2008. Nu numai că miliardarii săi în euro invadează Europa, cumpărînd la discreţie echipe de fotbal, societăţi puternice şi influenţă, dar Putin îşi permite să calce în picioare Cecenia, să distrugă în cîteva zile Georgia şi să taie alimentarea cu gaze a Europei fără nici o consecinţă. „Cloşca cu puii de aur" sechestrată la Moscova de pe vremea războiului mondial e prea mică pentru a mai fi negociată. „E puternic ursul, te pui cu el?" Nu te pui, îl laşi să facă ce vrea el. Să otrăvească, să pîrjolească tot ce i se opune. Să arate muşchii lui susţinuţi de KGB. E tînăr, e drăguţ, uite, cum îi îmbată pe Bush cel tînăr, pe Sarkozy. E dracu' gol, nu ne punem cu el.

Todor Jivkov – Un pic de rezistenţă împotriva naziştilor, un pic de rezistenţă cînd a fost nevoie, după plecarea naziştilor, mult conservatorism leninist, uite-l pe Jivkov în vîrful bucatelor. Cică nu era aşa al dracului precum Ceauşescu. Noi ştim că nu era: seara, românii de pe malurile Dunării dinspre Bulgaria ne luam ligheanele, ni le puneam într-o ţepuşă şi prindeam filme şi fotbal pe micile noastre ecrane. Şi chiar nu era, fiindcă ministră a culturii era fi-sa. A, că a fost sluga Rusiei Sovietice? Că a propus chiar el sovieticilor ca Bulgaria să fie a nu ştiu cîta republică sovietică? Stai, bre, dar omul a dat de mîncare poporului, nu l-a lăsat, precum Ceauşescu, fără cărniţă în frigider. Şi uită-te acum la bulgari. Unde mergem noi azi în vacanţe, unde este un *all inclusive* corect? În Bulgaria, la Nisipurile de Aur. Am mîncat, am băut, ospitalitate am simţit, şi ne-am întors şi cu bani. Atenţie la maşini doar, poliţiştii te opresc şi iau şpagă, poliţiştii sînt uneori tîlhari şi-ţi fură maşina. Jivkov a murit la 86 de ani. În casa singurului descendent cu noroc. O nepoţică, creatoare de modă.

Cea mai recentă carte semnată de Eugen Istodor este *Dicţionarul ideilor fixe. După 20 de ani,* Editura Polirom, 2009.

Adrian CIOROIANU

O înfrîngere în victorie

– inteligheņtia română în postcomunism –

Intelectualii României de azi ar avea toate motivele pentru a se considera victorioşi. Dar, oare, toţi intelectualii? Să nuanţăm puţin: la cît de dezbinată era acum 20 de ani intelighenţia română (împărţită în colaboratori activi ai partidului unic, mulţi colaboratori pasivi, cîţiva opozanţi activi şi suficienţi opozanţi pasivi), mai onest ar fi să rezumăm aprecierea la cei care, în 1990, doreau cîteva schimbări fundamentale: despărţirea de comunism, instituirea democraţiei (alegeri libere şi periodice, pluripartitism, presă independentă etc.), libertate de iniţiativă (edituri private, publicaţii apolitice, învăţămînt depolitizat, permisivitate artistică totală etc.) – adică apropierea plenară a României de Occidentul în raport cu care aceiaşi intelectuali pe cale de a deveni victorioşi aveau un acut sentiment al copilului orfan.

Aceste deziderate de atunci par acum înfăptuite. În 1990 ele erau însă miza unei confruntări acerbe – inclusiv intelectuale. Cei care au susţinut atunci aceste idei pot spune că istoria le-a dat dreptate. Studenţii de azi au mirări lungi cînd citesc ziarele noastre din mirabilul an '90 (pentru unii, chiar anul lor de naştere). Parcă este o altă ţară acolo, sau o altă planetă. Şi totuşi, mulţi dintre cei care azi sînt activi în *intelosfera* românească atunci, în '90, şi-au consumat timp şi energie, strigăte şi cerneală în acele dezbateri. (Prin *intelosferă* înţeleg mediul de acţiune al intelectualilor – de la mass-media la instituţii etc. –, cu menţiunea că nu văd un intelectual în orice absolvent de facultate şi nici în orice ziarist, profesor sau posesor de blog.) Astăzi, toate ziarele româneşti seamănă unele cu altele (şi coboară împreună, în calitate şi tiraje), iar revistele literare nici măcar nu se mai citesc între ele (necum să mai polemizeze!); acum 15 de ani, între *Adevărul* şi *România liberă* sau între *Literatorul* şi *România literară* se căscau adevărate prăpăstii, umplute de patimi, de orgolii, de convingeri şi uneori chiar şi de talent.

Repet: nu tuturor intelectualilor activi în 1990 viitorul le-a dat dreptate, ci doar unora. Între timp, graniţa dintre ei s-a şters şi toţi combatanţii au sfîrşit prin a pupa împreună diverse pieţe ale independenţei lor pierdute, orientîndu-se fiecare după un alt patron.

Intelosfera şi patronatul

Pentru că, fatalmente, deasupra capului intelectualului român generic atîrnă un paradox: el vrea să fie liber, iar această libertate să-i fie apărată de un patron generos. De la Carol I-ul la Carol al II-lea şi de la Gheorghiu-Dej la Ceauşescu, Iliescu, Constantinescu sau Băsescu, indiferent de regim şi oricît de diferiţi ar fi fost liderii respectivi, ei au găsit mereu clienţi care să aibă nevoie de protecţie/susţinere. Desigur, nici un patron nu i-a putut mulţumi pe toţi. Desigur, *spiritul timpului* se mai schimbă: aşa se face că intelectualitatea de azi (sau măcar acea parte „victorioasă") nu mai are nici elanul celei de la 1880, nici fondurile celei de la 1938, nici temerile celei de la 1950, nici revolta celei de la 1988 şi nici contestarea împletită cu speranţe ale celei din 1992. *Intelosfera* românească de azi arată mai curînd ca un spaţiu ai cărui ocupanţi par în egală măsură plictisiţi şi plictisitori.

Pentru că niciodată, în ultimii 200 de ani, intelighenţia română nu a fost mai amorţită decît azi. Niciodată acţiunile ei nu au fost mai lipsite de ecou în societate decît astăzi. Niciodată, ca astăzi, în România nu au fost atît de puţine dezbateri reale. Niciodată intelighenţia română nu a fost (simultan!) mai dezbinată şi mai amestecată de-a valma – în sensul în care Andrei Şerban şi Dinu Săraru sînt celebraţi sau intervievaţi de aceiaşi oameni şi cu aceleaşi cuvinte şi în sensul în care o ameţitoare majoritate a tinerilor nu par a face diferenţa între Andrei Pleşu şi Aurelian Bondrea (ambii mai apar la televizor, ambii parcă sînt profesori şi, parcă, ambii publică prin aceleaşi ziare – unul ceva comunicate, altul ceva articole) etc.

Cînd unii intelectuali fierbeau în sucul propriu al libertăţii regăsite în Piaţa Universităţii, în mai 1990, şi publicau articole incendiare pe care măcar şi le citeau între ei, primii patroni ai României strîngeau primul milion de dolari. La 20 de ani distanţă, mulţi dintre primii sînt pe statul de plată al multora dintre cei din urmă. Iar catastiful-nomenclator al lui Ion Iliescu nu era deloc mai subţire decît cel al lui Traian Băsescu.

Jalnica stare a învăţămîntului

Încă un detaliu ce singularizează *intelosfera* românească de azi în raport cu cea din alte vremuri: cred că învăţămîntul din 2009 este mai slab decît cel din 1989, mai slab decît cel din 1939 sau decît cel din 1889. Şi e la fel de politizat ca în 1979. De fapt, ce înţeleg prin *învăţămînt slab?* Nu mă refer numai la calitatea profesorilor, la dotarea laboratoarelor sau la nobleţea arhitectonică a şcolilor. Mă refer în primul rînd la *seriozitatea şi credibilitatea actului şcolar* în sine. Nicicînd în trecutul recent al României învăţămîntul nu a fost mai devastat, ironizat şi politizat pe ascuns decît azi. În copilăria lor, Ion Creangă sau Mircea Cărtărescu încă mai aflau că cine are carte are parte. Cei ce copilăresc azi – şi se mai şi uită la televizor – află că de fapt cine are carte nu are parte decît de şefi care nu au carte. Intervalul 1990-2009 a însemnat o graduală despărţire a învăţămîntului de educaţie. Nu-i un joc de cuvinte: în România de azi învăţămîntul şi educaţia nu mai sînt termeni compatibili. Cu învăţămîntul se ocupă şcoala (timorată), cu educaţia se ocupă televiziunea (dezinvoltă). Partea proastă este că mulţi dintre cei care gestionează programele TV par a nu fi iubit şcoala deloc. Dar deloc.

Să ne imaginăm acum ce climat intelectual (sau social) va naşte, în viitorul apropiat, un învăţămînt decredibilizat precum cel de azi, dintr-o societate în care un domn Ţînţăreanu spune în *prime time*, odată la şase luni, că el n-a mai citit o carte de 30 de ani (iar intervievatorul rîde flatat), în care un domn Orban merge într-un liceu bucureştean şi spune elevilor cum le chiulea el (iar elevii-s cuceriţi, pentru că domnul în speţă e azi deputat), în care un domn Băsescu spune că dacă vrei să afli ceva despre Herodot îl poţi căuta pe Google (şi nu la şcoală); pe scurt, într-o societate ale cărei televiziuni au 47 de emisiuni despre cum trebuie să cumperi un sutien sau o decapotabilă şi doar două emisiuni despre cum trebuie să cumperi o carte. În *intelosferă* cauzalitatea e simplă: la baza oricărei Academii, reviste de cultură sau centru de cercetare se află o şcoală de cartier sau una sătească. Primele nu pot exista fără ultimele. Azi, la noi, şcolile de cartier & profesorii de la sate dispar. Ce intelighenţie vor genera ele/ei poimîine? Vorba cronicarului: se sparie gîndul.

Lipsa arbitrului, bucuria bufonilor

Cu o intelectualitate amorţită şi/sau ahtiată după sinecuri, România a ajuns în cel mai penibil stadiu imaginabil: e, pur şi simplu, o societate fără *arbitri*. Nu există, la noi, o voce majoritar acceptată care să spună ce-i alb, ce-i negru şi care-s nuanţele intermediare. În 1938, nu toţi îl iubeau pe Nicolae Iorga – dar cuvîntul lui conta. În 1946, cine dorea să afle ceva despre ţară citea articolele lui T. Teodorescu-Branişte din *Jurnalul de dimineaţă* (chiar dacă *Scînteia* avea un tiraj mai mare). În 1985, îţi plăcea sau nu de N. Manolescu, E. Simion, Monica Lovinescu sau M. Iorgulescu, dar opinia lor despre o carte conta. În 1997, *profeţiile* TV ale lui Silviu Brucan erau privite inclusiv de cei ce nu erau de acord cu el; la fel *seratele* lui Iosif Sava. Care-i situaţia azi? Cine-s arbitrii României? Care-s vocile cu greutate în *intelosfera* de azi? Şi pentru cine mai contează? Necroza e extinsă şi dincolo de arte & idei – probabil aţi observat, pînă şi în fotbalul autohton, cînd e un meci mai important, e chemat vreun arbitru din Italia! Şi nu mă refer numai la intelectualii români din România – priviţi recentele cuie în talpă schimbate între Dorin Tudoran şi Vladimir Tismăneanu şi veţi pricepe ce vreau să zic. Cred că inclusiv acest intelo-eşec în a găsi un arbitru printre noi ne împiedică să vorbim detaşaţi despre comunism, bunăoară.

Spuneam că o parte a intelighenţiei îşi închide gura (şi ochii) cu sinecuri. Dar nu toţi. Unii intelectuali sînt pur şi simplu sastisiţi şi se refugiază în produse de nişă (de la cărţi care-s *best-seller* dacă vînd 3000 de bucăţi – la o populaţie de 18 milioane de alfabetizaţi e jenant! – pînă la programe TV de import). Pe fondul apatiei şi sictirului intelectualilor, prosperă bufonii. Ei, bufonii, sînt arbitrii României de azi. Imaginaţi-vă o polemică între Mihai Şora şi Valentin Stan. Sau întrebaţi-vă de cîte ori i-aţi văzut pe fiecare, în ultima vreme, *arbitrînd* România. Întrebaţi-vă de ce GDS-ul e palid, iar OTV-ul e înfloritor. Şi veţi înţelege de ce România a ajuns atît de bine. Spre deosebire de intelectualul care ştie mai ales că nu le ştie pe toate, bufonul este omniscient. Poate comenta orice, de la rezultatele unor alegeri pînă la culorile unei picturi. În plus, intelectualul veritabil nu cere ostracizarea bufonilor; dar bufonii pot oricînd coaliza alţi bufoni în condamnarea unui intelectual. În 1989, bufonii erau responsabili de partid care, de fapt, erau trişti, pentru că simţeau că pierd teren. În 2009, bufonii, deşi încruntaţi tot timpul, au numai motive de bucurie: ei nu mai împart spaţiul public cu intelectualii, ci îl domină de-a dreptul.

Aşadar: după 1989, intelighenţia română a fost victorioasă în raport cu istoria şi perdantă în raport cu prezentul. Dar în curînd aceste planuri se vor suprapune: insesizabil şi concret, prezentul de azi devine istoria de mîine. Desigur, admit că poate mai sus am exagerat niţel: poate că nu-s chiar 47 de emisiuni TV despre sutiene şi decapotabile; poate că-s vreo 44. *Mea culpa*. În 1989, nici nu mi le-aş fi putut imagina – din moment ce atunci toate emisiunile TV vorbeau despre roşiile volume cartonate ale operelor celor mai alese ale celui mai iubit dintre adevăraţii tătuci ai bufonilor de azi.

PUBLICITATE

FABRICA DE TANGO

Scoala de Tango Argentinian la Bucuresti

Profesori care am studiat in Buenos Aires, te invitam la o lectie gratis de tango argentinian in luna septembrie la Bucuresti. Vino sa descoperi **emotia** imbratisarii de tango si **bucuria** de a improviza pe muzica. Nu este necesara participarea la lectie in pereche.

Pentru informatii, poze si filme, intra pe **www.fabricadetango.ro.**

Tango-ul argentinian ia nastere la sfarsitul sec. 19 in suburbiile sarace ale Buenos Aires-ului. Crescut de imigranti din toate colturile lumii, in bordeluri, porturi si mahalale, din singuratate, speranta si dragoste, tango-ul s-a macerat si distilat in produsul fin prezentat in anii 20 in marile capitale europene. Tango-ul continua sa evolueze si atrage persoane de toate varstele, peste tot in lume. Este un dans social, caracterizat prin libertatea foarte mare de improvizatie si imbratisare.

Aurora MARTIN

Nărăvaşa ministreasă şi „Cerbul de Aur“

„Cerbul de Aur“ ar putea fi un brand de ţară care, fără îndoială, i-ar putea aduce României mai multă notorietate decît legendarele ape termale ale Bucureştiului, promovate de întîia doamnă a Ministerului Turismului; spun legendare doar pentru că exploatarea lor, în condiţiile actuale, se află, pentru oricare cetăţean de bun-simţ, la limita imaginarului fantastic. *În realitate,* Bucureştiul devine, într-adevăr, un imens centru SPA de fiecare dată cînd plouă mai abundent şi cetăţenii din anumite cartiere sînt nevoiţi să facă băi de nămol în regim de *room service*.

Tot la limita fabulosului se află şi imaginile din faimosul videoclip publicitar cu tuşeuri suprarealiste despre atracţiile turistice din România, difuzat, de cîteva ori, pe canalele sportive. *În realitate,* se pare că, oricît de şocant, fabulosul nu e atît la vedere, cît în sumele vehiculate în culise.

Toate aceste artefacte de imagine nu numai că nu mă conving pe mine, în calitate de cetăţean român, dar îmi sînt străine şi nu mă reprezintă. Am înţeles că nu mie mi se adresează videoclipul, ci străinilor, dar, oricît de limitat ar fi nivelul meu de înţelegere, nu pot să nu sesizez că mă simt devalorizată, ca femeie trăitoare în această ţară, cînd văd în videoclipul cu pricina că, în România, un bărbat are patru mirese. Şi-atunci înalţ repede privirea spre Cel de Sus şi mă rog ca nici una dintre cunoştinţele mele de prin alte ţări să nu aibă neşansa să-l vadă, ca să ajungă să mă compătimească, în sinea sa, că în România secolului XXI am ajuns să trăim în harem. Nu de alta, dar confuzia (şi-aşa uriaşă) ar putea fi totală, dacă străinul ar prinde, din întîmplare, vreun program românesc de ştiri, unde ar putea să vadă că, *în realitate,* în România, o femeie cu un fluier în gură dă comenzi nu la patru, ci la un număr impresionant de bărbaţi (reprezentaţi, absolut simbolic, printr-un şir de salvamari).

Şi-atunci, tot în calitate de simplu cetăţean român, aş informa-o pe nărăvaşa ministreasă (apelativul vine doar ca să ne menţinem în semantica poveştilor!) că, dacă jocul întîmplării face ca noi două să trăim în acelaşi timp şi în aceeaşi ţară, *asta nu e ţara mea* sau, mai bine zis, *nu asta e ţara mea!*

În ţara mea, sintagma „Cerbul de Aur“, cu reale rezonanţe mitice, nu defineşte un brand contrafăcut, ci unul care se mulează pe spaţiul legendar românesc. Ceremonialul de începere a fiecărui festival valorifică tradiţii populare, costume, credinţe străvechi şi introduce spectatorul în lumea artei, oferindu-i cadrul convenţional care să-l scoată din cotidian şi să-i permită, pentru cîteva zile, accesul într-un alt spaţiu, cel al spectacolului. Nici Festivalul Eurovision, nici Festivalul de la San Remo (amintesc doar două dintre cele mai popularizate la noi) nu se bucură de acest privilegiu de a se putea construi pe o structură mitică, ci se reduc la manifestări artistice, e drept, organizate profesional.

Şi, pentru că veni vorba de profesionalism şi pentru că cel care a cîştigat trofeul anul acesta este un italian, ţin să subliniez că brandul San Remo se menţine de zeci de ani în Italia tocmai pentru că este respectat şi valorizat cu reală mîndrie naţională. Pregătirea festivalului nu se face pe fugă, ci acoperă aproape întreaga perioadă a anului, prin

selectarea exigentă a juriului, a concurenţilor, a prezentatorilor, a costumelor, a echipelor tehnice şi, ulterior festivalului, prin popularizarea mediatică insistentă nu numai a cîştigătorilor, ci a tuturor pieselor prezente în concurs, piese înregistrate pe CD-uri difuzate la toate chioşcurile. În felul acesta, investeşte, ce-i drept, dar are şi de cîştigat, Ministerul Turismului (foarte mulţi turişti străini ţin să viziteze Italia în perioada festivalului, tocmai pentru a fi spectatori – şi îmi amintesc ce fericită mi-a mărturisit acum cîţiva ani Mădălina Manole că şi-a împlinit visul de a fi în sală la un Festival San Remo!), investeşte, dar are de cîştigat şi Ministerul Culturii, dar, mai important decît orice minister, are de cîştigat artistul italian şi cetăţeanul italian, căruia i se dau motive să fie mîndru că este tratat onorabil şi este reprezentat onorabil.

În calitate de cetăţean român, mă doare de fiecare dată cînd, prin luna aprilie, aud că nu se ştie dacă se va ţine Festivalul „Cerbul de Aur“, din lipsă de fonduri; mă doare cînd văd că pregătirile se fac în pripă, cu o... legendară superficialitate, că echipele tehnice, de multe ori, nu sînt în stare să redea sunetul sau imaginea nu ideale, dar măcar adecvate, că prezentatorii se bîlbîie, sînt rigizi şi lipsiţi de spontaneitate; anul acesta, mai rău ca niciodată, cei patru prezentatori mi-au evocat imaginea derizorie a unor şoimi ai patriei, care nu numai că nu şi-au învăţat rolurile pe de rost, dar nici să le citească nu se descurcau prea bine; e şi greu să interpretezi credibil, la nivel de mimică, un text pe care nu l-ai digerat suficient! Şi dacă cei doi prezentatori au mai salvat cîte ceva, cele două prezentatoare au jucat timorate un teatru ieftin, făcîndu-te, ca spectator, să-ţi doreşti să nu deschidă gura, ca să mai salveze ceva din aparenţe. Nu pot să nu mă duc cu gîndul la un reportaj de culise de la San Remo, unde aflam că prezentatoarele începuseră pregătirile cu şase luni înainte de festival! Şi, ca să închei cu „Cerbul de Aur“ de anul acesta, parcă aş fi vrut să simt exigenţa unui juriu de specialitate în selectarea pieselor prezente în concurs, aşa încît să-mi doresc să le reascult pe un ipotetic CD după încheierea festivalului.

„Cerbul de Aur“ este, *în realitate,* o cloşcă de aur de care nu numai că nu ne îngrijim să facă pui de aur, dar o lăsăm să moară de foame în cuibar şi ne amintim să o îndopăm bine doar cu puţin timp înainte de a o scoate anual în lume.

„Cerbul de Aur“ este un brand de ţară care, pe de o parte, poartă, ca etichetă identitară, într-o lume globalizată, amprenta specificului naţional, pe de altă parte, asigură o deschidere multiculturală, prin prezenţa la Braşov nu numai a concurenţilor şi artiştilor invitaţi în recital, dar şi a spectatorilor din diverse ţări ale Uniunii Europene.

Ca brand de ţară, Festivalul „Cerbul de Aur“ se distinge în contextul ţărilor ex-comuniste printr-o simbolistică aparte la nivelul invaziei politicului în artă, dacă e să ţinem cont de faptul că regimul comunist l-a interzis după numai patru ediţii, ediţii ce au reuşit, pe vremea aceea, să lanseze o voce care avea să marcheze istoria muzicii uşoare, Julio Iglesias, şi să aducă în recital nume consacrate ca Amalia Rodriguez, Dalida, Cliff Richard, Rita Pavone. Reluarea lui după Revoluţie îl transformă în simbol al unei înfrăţiri artistice care a îngenuncheat în faţa totalitarismului, dar i-a supravieţuit.

Ca brand de ţară, ultima ediţie a Festivalului „Cerbul de Aur“ s-a dovedit a fi şi un scut artistic în faţa derapajelor rasiale extremiste care au încărcat agenda de lucru a şefilor diplomaţiei din Italia şi România la începutul anului. Că, în final, cîştigătorul trofeului a fost un italian pare firesc, la fel cum firesc poate să pară faptul că invitatul de onoare în recital a fost un italian. Cuvintele lui Tiziano Ferro din finalul festivalului însă (citez din memorie – *vă mulţumesc pentru primirea călduroasă şi noi, italienii, vă aşteptăm cu inima deschisă în Italia, la fel cum ştiu că şi voi îi aşteptaţi aici cu inima deschisă pe italieni*) au ridicat „Cerbul de Aur“ la nivel de instrument artistic pe scena politică, socială şi culturală a Uniunii Europene.

Eu, ca simplu cetăţean, mă aştept ca anumiţi politicieni să ghicească, pînă la urmă, ce au în propria ogradă, dar tot nu încetez să mă întreb de ce miniştrii responsabili nu se gîndesc să sprijine logistic şi financiar „Cerbul de Aur“, ca pe o creaţie autohtonă, pe care să o livreze drept autentic brand de ţară, preferînd, în schimb, să sacrifice zeci de mii de euro pe un spectacol susţinut de Goran Bregovic? N-aş vrea să-mi mai răspund că valorile naţionale nu numai că nu contează, dar sînt, în mod sfidător şi descurajant, uitate în sertarul cu vechituri. Şi încă ar fi răspunsul cel mai decent!

N-am ştiut dacă să mă bucur sau nu că nu am zărit-o pe nărăvaşa ministreasă la Festivalul „Cerbul de Aur“, nici măcar în peregrinaj electoral. Cum, în ultima vreme, s-a arătat perseverentă într-ale călăritului, te pomeneşti, Doamne iartă-mă, că aducea un cerb pe care să încalece, năzdrăvana, şi, atunci să fi văzut spectacol la descălecat! Să sparie gîndul! – vorba cronicarului. Eu, ca simplu cetăţean, am consemnat pentru domniile voastre şi pentru urmaşii urmaşilor noştri din vremea întîiului descălecat al nărăvaşei ministrese.

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională din lume

CITEŞTE ÎN NOUL NUMĂR FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

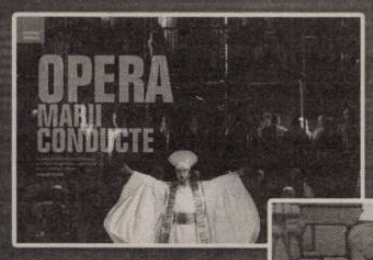

Meciul secolului: Nabucco vs. South Stream

Opinii contrarii despre crizele flancului estic al NATO

Idei pentru mandatul prezidenţial 2009-2014. Adaugă altele pe agendapresedintelui.ro

Marius CHIVU

feedbook

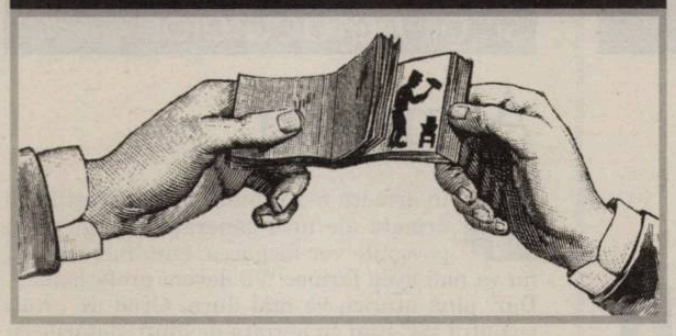

Coadiseea

● **Dragoş Voicu, *Coada*, Editura Cartea Românească, 2009.**

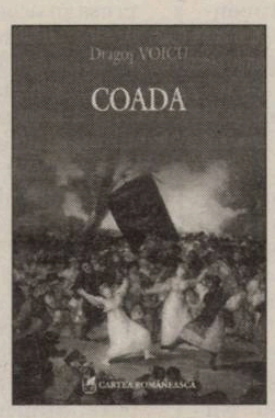

La două decenii de la Revoluţie, n-avem încă literatură despre viaţa în comunism. *Anii '80 şi bucureştenii*, *Cartea roz a comunismului*, *Cum era? Cam aşa*, *Tovarăşe de drum* sau *Cealaltă jumătate a istoriei* sînt cărţi de memorialistică şi istorie orală care conţin, involuntar, pagini de mare literatură, lucru care face şi mai ciudată constatatea de mai sus. Viaţa privată într-un regim totalitar este dramatică în sine şi are un grad de absurd şi inedit atît de propice literaturii, încît e de neînţeles cum scriitorii nu speculează o astfel de experienţă trăită intens, pe bune, pe propria piele. Relaţiile pervertite dintre oameni, complicitatea şi solidaritatea, dar şi suspiciunea şi trădările, eforturile lor de a trăi decent, revoltele mute şi fericirile subversive, improvizaţiile vieţii, umanitatea supravieţuind, toate acestea sînt mari teme literare lăsate încă într-un curios *stand-by*. Să nu fiu înţeles greşit, recuperarea literară a acelei perioade nu trebuie să aibă de-a face, în mod direct sau obligatoriu, cu documentele şi cu adevărul istoric, cu perspectiva morală, condamnarea politică sau resentimentul ideologic. E vorba, pur şi simplu, despre cum o jumătate de secol de viaţă cotidiană în comunism a rămas deocamdată un teritoriu insuficient explorat de literatura noastră postdecembristă. Cum trăiau oamenii atunci? Ce idealuri, drame, conflicte sau frustrări aveau? Ce viaţă duceau? Cunoaşterea Istoriei nu se realizează doar prin accesul la statistici şi tratate, cu inefabilul uman „supt vremi" se ocupă literatura cu mijloacele/intenţiile ei mai mult sau mai puţin artistice. Or, scriitorul-martor-al-Istoriei este un concept neonorat de literatura noastră, altfel plină de scriitori vocali şi foarte orgolioşi.

Am făcut aceste consideraţii pentru că romanul de debut al tînărului Dragoş Voicu este remarcabil nu atît prin realizarea literară, doar onorabilă, cît prin intenţia exprimată în dedicaţia autorului: „Generaţiilor care ştiu, spre amintire; generaţiilor viitoare, spre povestire". Miza micului său roman nu este, deci, strictamente estetică, ci şi morală. Scriitorul nu judecă, nu condamnă, nu are o teză anume, doar că îşi aminteşte şi povesteşte şi pentru cei de după. Îşi concepe multe fraze ca pe nişte definiţii (procedeu destul de neliterar) şi enumeră mult, dar nu în sensul postmodern al listei, ci în cel documentar, cu toate astea trecutul – cu situaţiile, obiceiurile, obiectele, limbajul specific etc. – este sublimat într-o carte care rămîne, totuşi, o formă de divertisment. Şi romanul lui Dragoş Voicu, scris simplu şi cu mult umor, este cît se poate de agreabil în ciuda inconsistenţei şi a uşurătăţii sale artistice. Intenţiile tînărului scriitor sînt, aşadar, admirabile, doar competenţele sale ceva mai modeste, deşi nu duce lipsă de talent.

Cartea este povestea la persoana întîi a poliţistului Ionuţ Petrescu care, vorba cîntecului lui Mihai Maximilian pus drept motto, în anul 2000 nu mai este copil, dar îşi aminteşte cum şi-a petrecut copilăria la coadă în anii '80. Coada este (supra)personajul colectiv şi simbolic al acestui roman care se deschide cu strigătul din cartier „c-a băgat tacîmuri" la Alimentară şi se încheie la masa familiei Petrescu cu cele „două feluri de mîncare" preparate din tacîmurile cu pricina un an mai tîrziu. Coada este o metaforă a vieţii acelor ani, odiseea convieţuirii oamenilor în zvonistică, lipsuri şi speranţă. Constrînşi să petreacă Crăciunul, Paştele, zilele de naştere, să se căsătorească şi să moară aşezaţi în rînd (ca în situaţia blocajului din povestirea „Austrostrada din Sud" a lui Cortázar), coada este, de fapt, nodul care leagă vieţile oamenilor: „Coada înfăşura oraşul de mai multe ori. Îmi şi închipuiam şnurul de oameni, negru şi gros învîrtit de atîtea ori în jurul oraşului şi străbătînd toate străduţele dintre blocuri şi mă gîndeam că dacă Dumnezeu l-ar fi tras de capete. Ne-ar fi sugrumat cu oraş cu tot". Personajele de la coadă sînt umanitatea, proletară şi intelectuală, în mic a acelor ani: nea Marin, magazinerul mucalit, obez şi flatulent al Combinatului Chimic; nea Costel, pensionarul microbist care-şi va da viaţa stînd la coadă; domnul Georgescu, profesorul de matematică cu talent literar îndrăgostit şi căsătorit în timpul cozii cu profesoara de română Calomfirescu; tanţi Nuţi, moldoveanca filatoare la Fabrica de Textile căsătorită cu Dide, şofer la Ministerul de Interne; miliţianul Arsene debitînd limbajul de lemn al autorităţii atunci cînd coada dă semne de agitaţie... Solidari prin aceleaşi trei mari neajunsuri (foame, frig, întuneric), oamenii îşi povestesc şi îşi pun la cale propriile vieţi, astfel că pentru micul Ionuţ coada, această aşteptare a guralivilor care luptă pentru mîncare, îl iniţiază indirect în tainele supravieţuirii. Capitolul în care oamenii discută diverse improvizaţii pentru a face lumină în case în timpul penelor de curent, cu replica finală a miliţianului care-i asistă oficial-dezaprobator („Măi, tovarăşi, de ce vreţi dumneavoastră cu orice chip să aveţi curent atunci cînd nu e?"), este antologic.

Oferind cadrul tuturor acestor poveşti de viaţă, comice sau absurde ca nişte anecdote, dar şi dramatice (mama lui avortează în secret), coada este pentru Ionuţ o şcoală alternativă a vieţii sau, aşa cum îi spune şi nea Costel, „coada e ca o armată: dacă n-o faci, nu eşti bărbat". Dacă la şcoala reală, un fel de apendice al Cîntării României, Ionuţ învaţă imnuri bombastice de slavă naţionalistă şi legămînturi pioniereşti inepte sau merge la practică agricolă, la coadă face chiar meditaţie cu profesorul Georgescu. În rest, copilăria lui are toate ingredientele „epocii de aur": cheia purtată la gît, sifoanele, timbrele, oracolele, jocurile prin şantiere cu acele jucării „fără standarde" (ţevi cu „gornete", crăcane, pocnitori cu fosfor, explozii cu carbid), gumele de mestecat cerşite de la şoferii de TIR, bananele şi sucurile Pepsi cu care are tot felul de vise.

La finalul cărţii aflăm că naratorul Ionuţ Petrescu, ajuns între timp om al legii, descoperă notele informative ale protagoniştilor din „Dosarul Coada" în timp ce participă la mutarea unei arhive. Departe de a fi doar o relativizare a imaginii şi poveştilor evocate, acest detaliu final poate însemna şi faptul că impulsul confesiv al poliţistului este dat de necesitatea scrierii unui fel de contra-raport care să restabilească adevărul. De unde şi latura explicit documentară a romanului, inserturile ilustrative din materialul epocii care lasă mereu senzaţia de umplutură, de adaos forţat, inadecvat literar.

Scris simplu, limpede şi dinamic, aşadar cu instinct, dar grăbit şi fără consistenţă, populat de personaje pitoreşti conturate fin din cîteva tuşe şi condimentat cu mult umor, nu neapărat cu nostalgie, dar uşor schematic şi preponderent anecdotic, alternînd realismul-documentar cu fantezii cvasi-alegorice şi cu secvenţe poematice, dar prea eterogen, *Coada* este un roman pe cît de agreabil, pe atît de inegal. Felia de viaţă şi de umanitate pe care Dragoş Voicu o decupează din epocă, cu destul talent, este însă nepreţuită. Compensează, dar, mai ales, promite.

Dilema veche vă recomandă

● După ce am recomandat de atîtea ori, aici, rubrica „Din cartea cu fleacuri" a dlui Livius Ciocârlie *(România literară)*, e de datoria noastră să anunţăm că, în ultimul număr al revistei (nr. 29/2009), autorul ne vesteşte sfîrşitul ei: „Am ajuns la o vîrstă cînd fleacurile nu mi se mai potrivesc. Nu mă mai reprezintă. Nu mai cadrează, ar fi spus mama". Ne permitem să observăm că dl Ciocârlie, într-un frumos tur de forţă, duce autoironia pînă la mimarea seriozităţii. Ne vine greu să credem că am pierdut un neserios de calitatea domniei sale. (Radu Cosaşu)

● Duminică, 20 septembrie, de la 19,30, la Sala Mică a Palatului, un Enescu „reimaginat" de pianistul de jazz Lucian Ban împreună cu New York Enesco Project (din care face parte şi clarinetistul Cristian Soleanu), iar luni, de la aceeaşi oră, în acelaşi loc, Mahler şi Mozart „prelucraţi" de celebrul pianist Uri Caine împreună cu ansamblul lui. Vă promit interviuri cu ambii muzicienii în numerele viitoare ale revistei. (Marius Chivu)

● Nu mai pot recomanda concertul Leonard Cohen desfăşurat la Bucureşti pe 4 septembrie. Nici măcar masters-ul de snooker de la Shanghai, taman încheiat duminică, pe 13 septembrie, cu victoria indubitabilă a numărului unu mondial, Ronnie O'Sullivan. Totuşi, pot recomanda, cu nerăbdare chiar, deşi are loc abia peste aproape trei săptămîni, turneul de snooker Grand Prix (3-11 octombrie), găzduit de Kelvin Hall, în Glasgow, şi televizat de postul Eurosport. Sînt aşteptate meciuri de top, de vreme ce la acest turneu şi-au anunţat deja participarea jucătorii de top 16, printre care Ronnie O'Sullivan, John Higgins, Mark Selby şi favoritul, scoţianul Stephen Hendry. (Stela Giurgeanu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre comici

● ***Tipi simpatici* / *Funny People* (SUA, 2009), de Judd Apatow.**

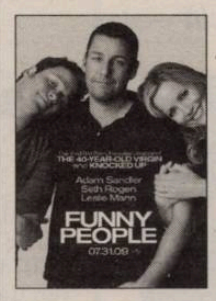

Noul film al lui Judd Apatow, *Tipi simpatici* (pe ecrane din 25 septembrie), e plasat în lumea *funny men*-ilor profesionişti din Los Angeles – bărbaţi şi femei care încearcă să facă bani, dar şi artă, din vorbitul despre penis. Penisul e pentru ei ce e forma fixă (haikuul, rondelul) pentru poeţi. Banii nu sînt în *stand-up comedy*, ci în televiziune şi la Hollywood, dar arta nu e în divertismentul „pentru întreaga familie" care i-ar obliga să-şi ţină limba în frîu, ci în variaţiunile pe tema marelui P. cu care pot veni pe scenă. Îşi privesc unii altora succesele – un sitcom despre un profesor de gaşcă, o comedie hollywoodiană despre un bebeluş cu cap de om mare – cu un amestec de cinism şi jind. Îşi studiază reciproc glumele cu ochi competitivi, dar şi onest-critici. Uneori, sînt ca nişte muzicieni în *jam-session* – unul ia poanta altuia şi îi adaugă un efect, un al treilea îi mai pune şi el o codiţă ş.a.m.d. Apucăturile lor de comici au intrat şi în conversaţia lor normală, de unde gradul ridicat de insularitate al comunităţii lor: exhibiţionismul, infantilismul şi prezenţa lor de spirit, başca elementul de ostilitate care nu lipseşte niciodată din relaţia actorului de *stand-up* cu publicul său, pot fi prea mult pentru cineva din afară. Filmul investighează relaţia dintre clovneria profesionistă şi lucrurile serioase din viaţă – dragostea, familia, moartea. E un film ambiţios şi nu de puţine ori subtil – asta fără a închide nici pentru cinci minute robinetul cu glume porcoase. Nu e pios sau autocompătimitor pe tema Clovnului ca Artist; n-o majusculizează. Principalul clovn-artist de-aici, un star hollywoodian pe nume George Simmons (Adam Sandler), e o creaţie foarte complexă.

Ce-i drept, iniţial pare a fi un tip de personaj cu care ne-am mai întîlnit: starul blazat, pe care celebritatea şi compromisurile l-au făcut să piardă legătura cu propria umanitate – pînă şi cu energiile interioare datorită cărora a devenit un star. Şi parcursul dramatic care se conturează iniţial pare unul proiectat după o formulă hollywoodiană binecunoscută: George află că suferă de o boală rară; el angajează un tînăr comediant fără succes (Seth Rogen), în principiu ca să-i scrie glume noi, dar mai mult ca să-i ţină companie; iar acesta îl convinge să iasă din izolarea sa, să reia legătura cu familia şi cu prietenii. Reţeta nu-i atît de uşor de mirosit cum poate să reiasă din rezumatul de mai sus. Mediul în sine – subcultura haioşilor de profesie – are o aromă foarte puternică şi el constituie o parte importantă din film. Iar duritatea lui George, aşa cum foarte onest o interpretează Sandler, e mai consistentă – se prelungeşte mai adînc în el – decît duritatea pe care obişnuiesc s-o arboreze în actul întîi eroii hollywoodieni bolnavi sau blazaţi, şi pe care sînt programaţi s-o lepede în actul trei, ca pe-o mască sau ca pe-o piele falsă, recunoscîndu-şi sau regăsindu-şi vulnerabilitatea. Sub ochii nesentimentali ai lui Apatow, vulnerabilitatea lui George se arată ea însăşi dură – nu face din el un om drăguţ: George cel vulnerabil, care-i cere asistentului său să-l ţină de vorbă pînă adoarme, nu e un prieten care apreciază compania unui alt prieten, ci un stăpîn care se aşteaptă să fie servit la orice oră. Dar, cu toată această ţepoşenie – ţepoşenie adevărată, nu doar de suprafaţă – şi cu tot ineditul mediului, filmul pare să se angajeze încet-încet pe calea hollywoodiană care duce spre revelaţii facile: George reia legătura cu singura femeie pe care a iubit-o, începe să aprecieze lucrurile simple – porţiunea centrală a filmului e moale. Dar această înmuiere e doar o stratagemă. În ultimele 45 de minute, filmul se duce departe de orice formulă, comică sau lacrimogenă. Ce se întîmplă, pe scurt, este că George se vindecă şi îşi pierde „umanitatea" proaspăt regăsită. Frumuseţea constă în felul în care şi-o pierde: nu lepădîndu-se grosolan de revelaţiile pe care le-a avut ca bolnav, ci, dimpotrivă, continuînd să le urmărească – încercînd s-o recucerească pe femeia iubită în tinereţe, care acum e măritată şi are doi copii. Siguranţa de sine, egoismul, excitaţia rece, de vînător, cu care-şi desfăşoară umorul ca armament de seducţie, toate acestea se refac pe nesimţite. Şi devine clar că ele sînt o parte mult mai autentică din el decît „umanitatea" pe care şi-o regăsise ca bolnav: ele *sînt* energiile care au făcut din el un artist. Nu celebritatea a corupt aceste energii: ele n-au fost niciodată tocmai pozitive. Apatow se întreabă dacă lucrurile care fac din tine un comediant şi, în general, un artist, nu cumva te fac inadecvat ca soţ şi ca părinte. E doar o întrebare, nu o afirmaţie, şi în nici un caz nu e formulată patetic – nu e ceva de tip: „Oh, artiştii, aceşti monştri magnifici...!" George nu e un monstru, atîta doar că nu e un om foarte drăguţ. Şi e doar un tip de comediant – nu singurul din film.

trecerea prin reviste

De ce n-o să moară capitalismul

– privire printr-un glob de sticlă –

Criza economică a declanşat un val de strigăte bucuroase şi de profeţii sumbre pe marginea a ceea a fost numită încă o dată moartea – ori măcar, în variantă blîndă, agonia sau convulsiile – capitalismului. În zona cinematografică, Michael Moore şi-a lansat de curînd o producţie în care veştejeşte inumanul sistem, iar Oliver Stone promite, cu forţe proaspete, alimentate de ultimele ştiri economice, o continuare la *Wall Street,* cu o versiune şi mai crudă a lui Gordon Gekko. Un Gekko după Madoff.

Răsfoind revista *Forbes* România (nr. 13, 7-20 sept. 2009), înţeleg de ce Cassandrele, reale sau de celuloid, nu au nici acum dreptate. Capitalismul nu se confundă cu sistemul bancar, aşa cum medicina nu înseamnă un lanţ de farmacii. Acesta din urmă poate să funcţioneze prost, chiar să dea faliment: nici o legătură însă cu un om de ştiinţă care descoperă un nou medicament, cu un medic excepţional, cu un asistent sau o infirmieră model. Iar capitalismul înseamnă, în primul rînd, întreprinzători. Acei oameni care au idei şi le pun în practică, investind timp, bani, inteligenţă, imaginaţie şi efort. Ca Iosif Demeter din Petroşani, protagonistul articolului „Fursecuri de familie": „Fost inginer mecanic înainte de 1989, la Întreprinderea de Utilaj Minier (...), a început să facă fursecuri din 2001 după ce a obţinut aproximativ 80.000 de euro din fonduri europene. Aceşti bani i-a folosit pentru a cumpăra utilajele de care avea nevoie şi pentru a amenaja laboratorul de 200 mp. De ce ţinuse să devină cofetar? Pentru a împlini dorinţa tatălui său de a avea propria fabrică de fursecuri care să poarte denumirea «Sportul», precum cofetăria bunicului Gheorghe Demeter, din 1938".

În sfera amuzantă – dar profitabilă – se plasează articolul „10 idei de afaceri care nu ar trebui să meargă". Şi totuşi merg. Ideea de bază: nu spune niciodată că un obiect este prea ridicol ca să se vîndă. Asta a aflat Violeta Ştefănescu, din comuna prahoveană Păuleşti, care deţinea o sticlărie. În colaborare cu un american, a început să vîndă în SUA globuri de sticlă pentru vrăjitoare (pe care mulţi americani le ţin în casă fiindcă „aduc noroc"): „De 9 ani de zile, vînd, în fiecare lună, cîte 50.000 de de «globuri pentru vrăjitoare» şi afacerea continuă să meargă". În schimb, Irina Predescu, care are numai 23 de ani, s-a apucat să... crească fluturi. Aceştia sînt eliberaţi la nunţile nonconformiste şi luxoase, în locul clasicilor porumbei albi: „A pornit afacerea cu un capital de 1000 de euro, bani împrumutaţi de la părinţi. În prezent, studenta poate obţine pînă la 2000 de euro de la o singură nuntă, pentru 1000 de fluturi, eliberaţi spre deliciul audienţei".

Şi, ca o involuntară concluzie a pledoariei pro-spirit întreprinzător, povestea lui Saleem H. Ali, din articolul „Alchimistul": profesor de studii ecologiste la University of Vermont – „unde lifturile sînt unse cu uleiuri vegetale şi lemnul are certificat de provenienţă din păduri regenerabile", acesta şi-a surprins colegii cu vederi „pe linie" cînd a afirmat că nu consumul de bunuri materiale e cel mai rău lucru din lume: „Cartea lui Ali, *Treasures of Earth,* care vă apărea la Yale University Press, începe cu o întrebare provocatoare: «Ar fi lumea un loc mai bun dacă oamenii nu şi-ar mai dori bunuri materiale?». Răpunsul la care ajunge el este că nu. Nu crede în argumentul «sustenabilităţii puternice», potrivit căruia oamenii ar trebui să folosească doar acele resurse care se reînnoiesc rapid, precum apa şi plantele". Probabil o perspectivă revoluţionară la University of Vermont, dar mai bine mai tîrziu, decît niciodată. (**M. Ş.**)

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Din Hossegor despre Piaţa Universităţii

Stimate domnule Cosaşu, la începutul lunii septembrie, dl Mihai M. mi-a trimis răspunsul promis la întrebarea mea din *Dilema veche* (nr. 282, din 09.07.09): ce aţi fi făcut, în 1990, dacă iubita dvs. ar fi scandat în Piaţa Universităţii, ea găsindu-le ca reacţia justificată a unei uri drepte, celebrele „versuri": „Iliescu du-te acasă / la nevasta canceroasă!"? Cred că vă va interesa atît pe dvs., cît şi pe fiu, poate şi pe alţi contemporani ai noştri. Din punctul meu de vedere, este tot ce am citit mai expresiv despre experienţa sentimentală a Pieţei. Mă înşel?

Al dvs.,
DMT
Hossegor, 5 septembrie

Deci, dragă DMT, iată-ne*, cei trei: Mihaela, jos, în Piaţă, Ioana, cu rîsul ei peste poate, peste toate, pe platforma de pe acoperişul Arhitecturii de unde cuprindea cu privirea şi umorul tot spectacolul, comedia şi drama şi la sfîrşit, în iunie, tragedia, şi cu mine, cu credinţa mea agnostică în savoarea vieţii, un hedonism generalist. Eram deci informat din două surse. Pentru că nu am frecventat Piaţa, cenaclul anticomunist, Christul din balcon.

Mă interesa însă cum e trăită de ceilalţi – nu de mine: din motivul imparabil că nu îi suportam stilul care îmi trezea dubii morale şi, mai ales, teribile dubii estetice. Nu mi se părea că anticomunismul lor este al meu. Nu puteam tranziţiona de la declaraţia bulimică de amor („Vă iubesc!" – striga, din balcon, poeta) la „Mai bine mort decît comunist" (cînta un *fost* gurist al Cenaclului „Flacăra"); îmi erau ambele la fel de groteşti ca şi, *tertium,* lirismul zîmbetului iliescian. Credeam (încă mai cred) că problema locuitorilor Pieţei nu era comunismul, ci propria lor reprezentare în faţa lor înşile. Comunistul imaginar al Pieţei nu era decît dublul antitetic al celor ce, negîndu-l, îşi celebrau excelenţa şi absolutul: aveau nevoie de el pentru a exista împotriva lui, şi existau în măsura în care se proclamau puri, necruţător de puri, chit că oarecum tardiv, cam *post festum,* cam pe la spartul tîrgului. Mi se părea că se legitimau *numai* în opoziţia cu diavolul comunist *din* ura lor; era puţin, era trist, era un eşec. Altfel, aveau ceva involuntar ludic în gestica lor, iar Piaţa era un loc mai curînd imaginar decît real, ca 2 Mai-ul pe vremea comunismului; şi, ca atare, era, iluzoriu, liber.

Atunci cînd lucrurile deveneau semnificative şi detaliile copioase, cînd ironia şi umorul ei găseau suficientă materie pentru a eclata, Ioana, care îşi termina proiectul de diplomă şi era tot timpul în Arhitectură, îmi povestea ce se mai întîmplă în Piaţă.

De la Mihaela tocmai detaliul nu-l aveam, ci vagul, imponderabilul, starea. Trăia altfel şi altceva decît ce vedea Ioana de deasupra şi ce vedeam eu, în felul meu. Mihaela *căuta* în ea ceva, acolo, în piaţa de sub balcon. O mîntuire, mi-a spus, şi mai tîrziu am înţeles că nu confunda răscumpărarea cu mîntuirea. Nu de o vinovăţie dorea să se mîntuie, ci de o suferinţă, grea, gravă, de o mutilare interioară. Am întrebat-o cum acceptă momentele de inepţie ale Pieţei – şi mi-a răspuns că le ignoră, că nu le trăieşte, că trece pe lîngă ele, că esenţialul e în altă parte şi că acesta *tinde* să se exprime prost, deoarece cuvintele sînt sleite de atîtea decenii de minciună. Amorul nu respecta limitele politicii fiecăruia: îmi exprimam agasarea, ironizam şi caricaturizam, ea răspundea, nu fără vehemenţă, şi o ţineam în braţe fără scrupule, toată numai emoţie şi efervescenţă, deasupra istoriei, iubind-o cu o plăcere asiduă şi acută. Realitatea era un detaliu picant al jocului erotic.

„Piaţa decade pe măsură ce îşi celebrează tot mai intens puritatea" – îmi spunea Ioana: şi a început să îmi sugereze să am mai multă grijă de Mihaela. Anticipa dezastrul. Apoi, după o vreme, încercă să o salveze de Piaţă: „Într-o lume care aberează – mă anunţă –, n-am ce face, aberez: de acum înainte faci abstracţie de mine şi te întîlneşti cu Mihaela seara, seară de seară, o ţii la tine şi nu-i dai drumul". Nu am redat exact cuvintele Ioanei din finalul frazei: nu ştiu cum stai cu pudoarea, dragă DMT. Cînd şarja în registrul vulgarităţii neaoşe o făcea matein şi îi stătea bine; arăta, oricum, ca o boieroaică veche, bizantină, cu sprîncene groase şi negre, la limita decenţei (erau, de fapt, limita indecenţei) şi ochi gri cu dramatice irizări verzi. Şi continuă: „Deci – calm, lux şi voluptate, pînă trece Piaţa şi, între timp, nenică, poate-mi trece şi mie amorul". Rubato-ul vocii, cînd pronunţă ultima propoziţie, sugera că altceva era *in petto* şi că aştepta o compensaţie onestă, o contraparte afectivă şi senzuală pe măsura aranjamentului umanitar pe care mi-l propunea. (Mihaela, în schimb, a fost incoruptibilă.)

Am ignorat multă vreme, cu o candoare dubioasă, folclorul scatologic al Pieţei, iar cînd l-am descoperit am fost uluit. Şi mi-am dat seama că sperasem, împotriva evidenţelor mele, altceva. „Adică cum, drăguţă, îi zisei, acum ne purificăm prin maculare?"

(urmarea în nr. viitor.)

Mihai M.
mcm_juin@yahoo.fr

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche,* nr. 289 din 27.08.09

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Armata

Din armată n-au rămas decît poveştile de armată ale unei generaţii întregi. Cum poveştile vor dispărea, cum nici armata nu va mai avea farmec. Va deveni profesionistă. Dar, pînă atunci, va mai dura. Greu de uitat: spălatul WC-ului cu periuţa de dinţi, flotările cu căprarul peste tine, bătaia cu pătura în cap, furatul conservelor din valiza colegului, mîncarea jegoasă mîncată după vreo instrucţie cu rucsacul în spinare, „primul bulău", şefii de unitate, toţi mai proşti ca o singură găină, permisiile, fugile din unitate, pe scurt, jocul bărbătesc de-a armata, rost de a experimenta umanul, a şpăgui şeful şi a te umili singur. Dar să vedem ce-a mai văzut presa în această instituţie dăruită de către popor cu grad mare de încredere. S-a pornit de la lovitura de stat împotriva lui Ceauşescu, ce nu putea fi decît militară. Conducătorul Armatei, Milea – erou. Sau nu? Putea să scape, dom'le, cum a scăpat Stănculescu, păi, cum, nu ştiţi cum a scăpat Stănculescu de responsabilităţi? A ordonat foc la Timişoara, după care, întors la Bucureşti şi mirosind că Ceauşescu îl pune şef al armatei – gest curajos, nu? – şi-a pus piciorul în ghips la derută, ca să amîne ordine şi întîmplări nedorite. Dacă Milea a fost erou, sinucigîndu-se atunci cînd şi-a dat seama ce făcuse – tras la Timişoara, posibil şi la Bucureşti – Stănculescu cum este? Bun, dacă Milea a fost sinucis, rămîne aceeaşi întrebare: Stănculescu al cui om era? E, dar n-are sens să adîncim lucrurile. „Ordinul se execută, nu se discută!" Cert este că Milea era dus la cele veşnice, Ceauşeştii ridicaţi de pe CC cu elicopterul, spunîndu-i lui Stănculescu: „Victoraş, ai grijă de copilaşii mei!", iar general de armată Stănculescu Victor Atanasie a devenit şeful României. „Armata e cu noi! Armata e cu noi!" – se auzea în stradă şi Stănculescu l-a chemat pe Ion Iliescu. Acesta a preluat puterea. Putea fi măcel, a fost! Putea fi dictatură militară, a fost haos, ca la Revoluţie! S-au împuşcat între ei soldaţii. Totul depindea de Stănculescu, de Armată. Aşa au trecut toate: Stănculescu a tăiat orice urmă de reformare a ministerului forţelor militare, împrăştiind teroarea printre membrii CADA, mişcare de reformare, a intermediat o dubioasă dotare a armatei cu Motorole şi a trecut la cele private: fiind consilier al firmei Bali, pe oţel. De unde, dom'le, competenţă? În 2008, urletul său şi al lui Chiţac de la Timişoara, „Le dăm noi revoluţie canaliilor ăstora", a ajuns la Curtea de Justiţie. A primit 15 ani de puşcărie. Vestea, culmea, l-a prins tot bolnav. E, dar s-a scos, cică să se vindece de boli pe care penitenciarul nu le poate vindeca. Stănculescu generalul, ca biografie, a fost ca istoria postdecembristă a armatei. Reforme lente, grăbite de cizma NATO, afaceri care mai de care mai neliniştitoare pe seama tuturor miniştrilor, o frică de a tulbura apele greilor şi graşilor generali, generali fără vreun război, dar greu de urnit la vreo simulare. În rest, muncă: o insistenţă discretă, dar diabolică în a fi iertaţi pentru trasul în populaţie, în 1989. Cam la şase ani se găseşte vreun ministru care să promoveze un astfel de act de clemenţă. Duhurile „rele" îl resping şi-l aruncă la coşul istoriei. Cîte scandaluri n-au zguduit armata, de la achiziţia de furculiţe la cea de somon, de la dăruirea şi îmbogăţirea lui Becali cu terenuri şi stadion pînă la licitaţii false pentru prezervative, şireturi şi fireturi, de la fuga unor puşti din depozite la descoperirea absenţei lor după nu ştie nimeni cînd şi căutarea lor disperată cîteva ore, de la incompetenţă şi birocraţie la candoare. Eroica noastră armată a răspuns la toate chemările societăţii. Inundaţii? Armata e prima. Cine a avut pile, relaţii şi a dat şpagă cui trebuie a plecat în trupele de elită trimise la război: Afganistan, Irak. Bun, dotările erau de pe vremea lui Ceauşescu, dar nu contează ruşinea păţită în faţa americanilor sau a europenilor, contează că oamenii şi-au făcut datoria, şi-au luat salarii de două ori mai mari ca-n ţară, plus masă-casă gratis. Dovadă: unii chiar au murit. Au devenit eroi, şi nu generali fără război. Noroc, Doamne fereşte, de război!

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

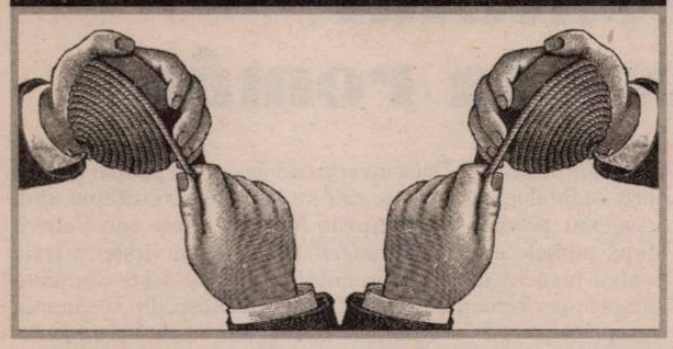

Spun şi eu: mă enervează spunesitu.ro

M-a iritat de cum l-am văzut la televizor, un clip scurt cu o voce gîtuită care întreabă: „Ţie îţi place ţara asta aşa cum a ajuns?“, în timp ce literele se joacă pe ecran şi formează aceeaşi întrebare, pe conturul hărţii României, în caz că nu ştiam la ce ţară se referă. L-am văzut de vreo zece ori şi de fiecare dată îmi venea să zic: „Băi, frate (că tot ne tutuim, nu?), îmi cam place. Adică, nu e ideală, dar în mare e unde trebuie să fie“. Întrebarea respectivă, formulată atît de agresiv şi repetat între reclamele la maşini şi cele pentru excursii în străinătate, suna ca naiba. E drept că şi-a atins scopul: trebuia să mă facă să fiu curios şi m-a făcut. Am sperat o clipă că urmează o campanie ONG-istică, visam la ceva de genul: „Nu îţi place cum a ajuns ţara asta?! Atunci nu mai sta ca mormolocul, nu îţi mai plînge de milă, pune mîna şi strînge gunoaiele de prin munţi, fă voluntariat, denunţă-i pe ăia care îţi cer şpagă, organizează proteste, *fă ceva*“.

M-am săturat de lamentări, nu mai pot. Văd peste tot oameni care se plîng. Spun toate acestea nu pentru că România e ţara ideală, ci pentru că această lamentaţie permanentă e inutilă şi nu face decît să anuleze energia acelora dintre noi care chiar vor să schimbe cîte ceva. Într-o ţară în care şmecherii puşi pe lamentări sînt modele de succes, voluntarii care pun mîna pe mătură trec de fraieri. Citiţi interviul din acest număr cu Rupert Wolfe-Murray. Este al n-lea străin care îmi spune că România se schimbă semnificativ. Şi nu se schimbă în rău. Simpaticul domn Murray vorbeşte acolo despre „un cinism şi un fatalism care incapacitează oamenii“. Asta vine de la cineva care la începutul anilor '90 a abandonat cariera de jurnalist şi s-a apucat să muncească voluntar pentru copiii cu handicap într-un cămin din judeţul Botoşani. În acest timp, românii inteligenţi, dar incapacitaţi de propriul cinism făceau glume despre spiritul neamului. Avem prea puţini oameni care îşi suflecă mînecile în ţara asta.

În fine, după *teasing* a urmat produsul: intră pe site-ul spunesitu.ro, unde îţi poţi spune păsurile. Site-ul respectiv este o colecţie de lamentări. „Nu mai ai nici un motiv să taci“ – se spune acolo. Da, de parcă aveam o problemă cu tăcutul. Într-adevăr, românul simţea că nu se poate lamenta, că îl jena ceva şi era nevoie de spunesitu.ro pentru a rezolva jena. De parcă nu pentru asta există presa, piaţa, blogurile şi tot spaţiul public în general: o mare lamentare.

Bun, avem deci un site în care cîteva mii de români au intrat deja să se lamenteze în mod organizat. Cine e el şi ce vrea? Pe nicăieri în site nu există un anunţ onest care să spună: eu, Gigel, am băgat cîteva sute de mii de euro în acest site şi în promovare ca să... Nu ar fi fost minimal onest aşa ceva? Nu aşa ar trebui să se întîmple cu orice ţine de domeniul public, dacă tot ne lamentăm de cît de corupte, netransparente şi iresponsabile sînt administraţia şi partidele? Singurul fir de aţă este la secţiunea „Contact“, minusculă, undeva jos. Acolo se spune că site-ul este proprietate a www.incor.ro Nu ştim cine este INCOR, aşa că mergem acolo. INCOR este Institutul pentru Cooperare Regională şi Prevenirea Conflictelor. La secţiunea „Despre noi“ se spune: „Domnul Emil Constantinescu, Preşedintele României, între 1996-2000, a fondat Institutul pentru Cooperare Regională şi Prevenirea Conflictelor – INCOR“.

Bon, deci INCOR este un institut al lui Emil Constantinescu, care nici el nu are trecută pe site vreo sursă de finanţare. Căutînd pe google detalii despre povestea asta cu INCOR şi spunesitu.ro, dau peste o ştire de la Realitatea TV şi peste nişte posturi din blogul lui Dragoş Stanca (şeful diviziei online de la Realitatea) din care aflăm următoarele: site-ul este o campanie socială a INCOR în parteneriat cu/finanţată de agenţia de publicitate Odissey, patronată de Dinu Patriciu. Acestea sînt faptele cunoscute. Bineînţeles, a apărut imediat întrebarea dacă site-ul este gîndit ca un sprijin pentru candidatura lui Crin Antonescu. Dacă a fost gîndit ca un proiect de sprijin al candidaturii, atunci este un proiect stupid. Nicăieri în lume, nici măcar în România, campaniile electorale nu se cîştigă cu lamentări. În general, lamentările nu canalizează energiile oamenilor, nici măcar spre cabina de vot. În plus, dacă internauţii care chiar au crezut că e ceva nou unde îşi pot spune problemele vor simţi că au fost duşi de nas doar pentru a fi integraţi în campania lui Antonescu, vor avea resentimente, nu vorbe de bine, pentru politicianul respectiv. Dacă, aşa cum spune Emil Constantinescu, institutul-fantomă INCOR face o campanie civică, nu prea văd rostul ei.

Site-ul rezultat – spunesitu.ro – este o colecţie plicticoasă de plîngeri de milă, care nu duc nicăieri. Dacă ai răbdare să le citeşti, nu ieşi cu nimic util de acolo. Unii zic că politicienii sînt criminali şi că ne-am săturat, alţii că sînt obligaţi să dea şpagă, alţii că nu sînt locuri de parcare. La secţiunea „minorităţi“, veşnica poveste cu o tanti care a fost în secuime, nu s-a înţeles cu vînzătoarea în limba română şi zice că „eu dak merg intr-o alta tara_sunt obligata de aceea tara sa stiu macar o limba internationala cu care sa ma descurc“ (serios?! în ce ţară?), totul terminîndu-se cu banalul „cum e posibil aşa ceva în ţara mea?“ (vezi bine, ţara nu e şi a acelei vînzătoare). Tot la „minorităţi“ aflăm că ne-au invadat ţiganii, la secţiunea „poliţie“ descoperim că poliţiştii de la circulaţie iau şpagă, iar la secţiunea „anl“ o doamnă aşteaptă de trei ani casă de la primărie şi tot nu primeşte (sper să nici nu primească). Cam acesta este siteul. Ceva nou? Nu. Deci, care este logica lui? Nici una.

Asta nu e campanie civică, dimpotrivă, are efect contrar: ne cufundă şi mai mult în cinism. Week-end-ul trecut a avut loc tîrgul ONG-urilor. Am fost acolo şi am avut aceeaşi senzaţie de bine pe care o am cînd îmi bag nasul în acest sector: România care îşi suflecă mînecile. Visez la o campanie civică pe logica următoare: oricine se lamentează în spaţiul public primeşte amendă. Scapă de amendă dacă face dovada unui act civic menit să îndrepte problema: dacă se plînge de gunoaie, participă la acţiunile organizaţiei Mai-MultVerde, dacă se plînge de copiii străzii, aduce dovada că a făcut voluntariat la o organizaţie pentru copii, dacă se plînge de cîini vagabonzi, aduce dovada fie că a făcut voluntariat la o organizaţie pentru animale, fie că a iniţiat o campanie de modificare a legii idioate Marinescu, care a oprit eutanasierile. Şi tot aşa. Altfel, ştim cu toţii: poliţiştii iau şpagă dacă nu sînt denunţaţi, primăriile nu fac parcări dacă nu sînt presate. Şi nu, statul nu trebuie nici să dea case şi nici să-i oblige pe unguri să vorbească româneşte, pe astea uitaţi-le.

Lamentările sporesc cinismul care încapacitează oamenii. Am cîştigat în 1989 dreptul de a ne lamenta public, dar ne-am oprit la asta.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

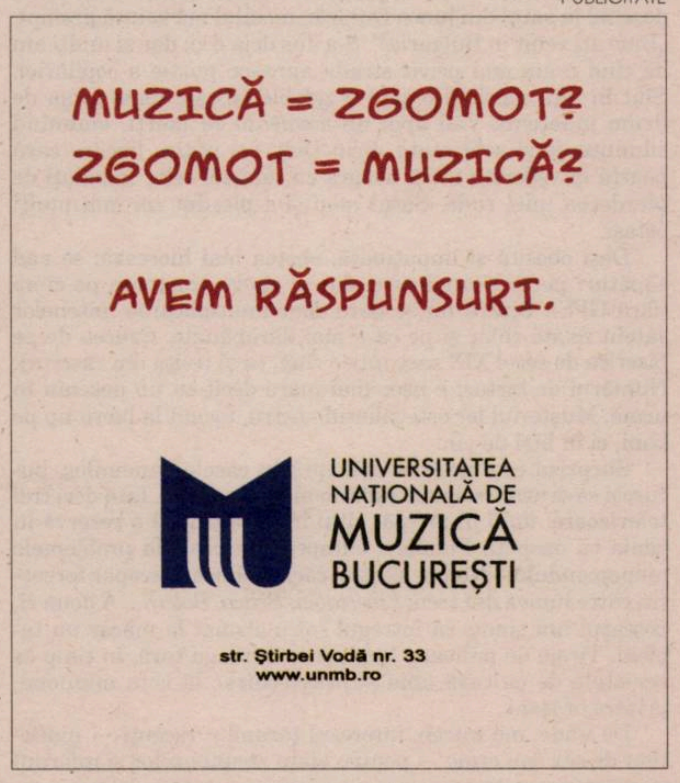

Iaromira POPOVICI

bazar

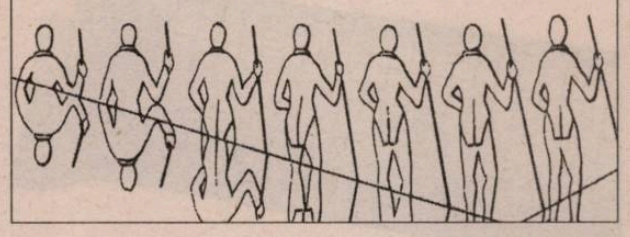

Yachturi şi branduri

Marbella e staţiunea să zicem mai modestă de pe Costa del Sol, din Spania. Varianta ei de lux este Puerto Banus – de fapt, unul dintre porturile Marbellei. Numele acesteia vine de la Jose Banus, întemeietorul ei, un „dezvoltator“ cu proprietăţi de-a lungul coastei şi un intim al lui Franco, numit *„el constructor del regimen“*, găsesc pe Internet.

Despre Puerto Banus am aflat într-o seară, la Buchinger, de la o *businesswoman* irlandeză dornică, de altfel, de un alt gen de evaziuni decît cele din Piaţa de portocali din Marbella. Ea mi-a vorbit de staţiunea aceasta ca despre o culme a consumului de lux: argumentul hotărîtor era că există, acolo, un bulevard (chiar pe malul mării...) cu multe dintre firmele mari ale lumii (Calvin Klein, Armani, Versace...). Pe de o parte... Pe de alta – maşini de lux, decapotabile cu nemiluita, Ferrari-uri, Lamborghini-uri şi Rolls Royce-uri (locul 2 din lume). Pînă la un punct, cînd încep... yachturile: 915 ambarcaţiuni, printre care cea a regelui Arabiei Saudite, multe uriaşe, cu etaj etc.

„Etc.“ din final are darul de a ne aduce cu picioarele pe pămînt: deja expunerea de pînă acum pare să sune apologetic. Dar aşa ceva nu era nici pe departe în intenţia mea. Pe cineva venit din România şi care a trăit o parte din viaţă în varianta ei socialistă, asemenea *glamour* poate să-l/s-o impresioneze, dar nu neapărat să-l/s-o şi atingă. Da, e interesant de semnalat ca fenomen, ca un soi de posibilă filă în cartea recordurilor, la capitolul bifări. Dar nici urmă din emoţia presupus tipic feminină în faţa unor idoli consacraţi de la *Unora le place jazzul* (şi nu numai) încoace (şi nu numai): decapotabila, yachtul şi buticul de lux...

Pentru cineva care, în facultate, dădea şpagă la magazinul de textile de la Coloane pentru a-şi achiziţiona, pe sub mînă, un *deux pieces* tricotat cu fustă plisată lungă pentru a-i servi la viitoarea repartiţie la ţară (pe care, de altfel, nu am mai prins-o...), *setting*-ul din Puerto Banus rămîne un decor... extravagant şi atît. A, dacă primeşti o invitaţie la o petrecere pe unul din yachturi, de ce nu. Dacă-ţi poţi cumpăra ceva dintr-unul din buticurile *trendy*, foarte bine. Dar, cel puţin în ceea ce mă priveşte, gestul rămîne simbolic: încă un trofeu dintr-un muzeu mai *high class* al consumului. Poate că „realismul socialist“ (despre care vorbeam într-un mai vechi articol despre filme) m-a contaminat şi pe mine, „decreţică“ a vechiului regim...

Cert e că, după ce am trecut de şocul... economic iniţial, am fost foarte fericită să mă afund, cu aceeaşi irlandeză, într-unul din barurile *fancy* de pe malul mării. Asta s-a întîmplat anul trecut. Anul acesta am revenit la Puerto Banus în două ipostaze: o dată, cu autobuzul deja celebru de la Buchinger, care ne lăsa la El Corte Ingles, cel mai mare supermarket spaniol, şi el prezent în localitate, pentru două ore; şi a doua oară, singură, într-o dimineaţă.

Abia în cea de-a doua ipostază lucrurile mi s-au arătat mai cu claritate. Am văzut în Puerto Banus o staţiune nu lipsită de farmec, dar nu din perspectivă economică: o plajă altfel decît la Marea Neagră, cu muntele în mare, şi o plăcută asortare între albul caselor suprapuse de pe mal şi cel al yachturilor acostate alături. După ce mi-am îndeplinit cu succes „îndatoririle“ de consumator (am returnat o fustă la Zara şi mi-am primit, fără nervi şi schimburi tăios-inutile de replici cu vînzătorea, banii înapoi, lucru pe care nu mi-l imaginam că s-ar putea întîmpla nici în cele mai avangardiste vise ceauşiste ale mele), m-am plimbat pe Avenida Julio Iglesias (un alt idol al adolescenţei mele), care se pare că a cîntat pe acolo. Apoi m-am aşezat la o oarecare terasă lîngă un bazar. Atmosfera s-a umanizat radical atunci cînd, la masa de lîngă mine, am auzit vorbindu-se... româneşte: trei studenţi la lucru acolo îşi bîrfeau, înţelegător, tovarăşii...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Bătălia pentru aer curat

Cu un fapt putem fi de acord, indiferent pe cine votăm, unde lucrăm, ce publicaţii citim sau ce canale urmărim: presa din România a luat-o la vale, desfigurînd zilnic forma naturală a dezbaterii democratice de tip european. Motivele se cunosc, patologiile sînt evidente, aşa încît nu de o nouă analiză e vorba acum, cît despre ce putem face pentru ca această derivă să fie oprită. Avem, în calitate de cetăţeni lucizi şi sătui de înjosirea unanimă, o singură cale de regăsire a civilităţii: presiunea asupra factorului politic pentru adoptarea unei legislaţii care să reglementeze mai strict normele aplicate în sfera mass-media. În toate statele membre ale UE o asemenea legislaţie există. E corectată continuu. Şi constituie un aliat legal de primă importanţă pentru convieţuirea civilizată a multor milioane de cetăţeni.

Primul pas către adoptarea în Parlamentul României a unei asemenea legislaţii e documentaţia comparativă: ce texte de lege sancţionează în statele membre derapajul verbal, calomnia, insulta în direct, violarea vieţii private, campania demolatoare etc.? Chiar dacă sîntem mai puţin dezvoltaţi economic decît statele fondatoare, regulile vieţii democratice sînt aceleaşi, cel puţin pînă la momentul ipotetic în care hotărîm retragerea noastră din UE şi NATO. Ar fi deci util să cunoaştem mecanismele prin care *ceilalţi europeni* îşi asigură salubritatea publică. Prin ce instrumente garantează ei drepturile unora fără să încalce drepturile celorlalţi? Cum poate fi trasată frontiera dintre libertatea presei şi protejarea persoanelor sau a comunităţilor? E clar că societatea românească a (re)inventat sistemul democratic fără să fi răspuns la asemenea întrebări elementare. Nu mai putem amîna răspunsul. Altfel, tirania arbitrariului şi a intoxicării media va deveni imparabilă. Altfel, generaţia aflată acum în formare va fi compusă din pseudo-cetăţeni agresivi, incompetenţi sau demotivaţi.

Ştiu că autorii şi profitorii stării de fapt o fac pe lupii moralişti. Ei susţin că situaţia la care s-a ajuns e normală şi că orice tentativă de a îndrepta lucrurile echivalează cu un atentat la sacra libertate a presei „pentru care s-a murit în Decembrie '89" etc. E aici un sofism toxic, o jignire la adresa inteligenţei, un nor de praf în ochi. În realitate, s-a mers mult prea departe cu batjocura, comanda asasină, mercenariatul, racketul şi şantajul mediatic. Dacă legislaţia domeniului nu include sancţiuni ferme, aceste raiduri mafiote în mijlocul forumului vor copleşi cu dejecţii ansamblul vieţii publice. Nu putem tolera aşa ceva şi oricui îi pasă de viitorul României ar trebui să acţioneze civic, prin ong-uri, prin petiţii către parlamentari şi miniştri, prin Biserici sau prin viu grai, oricînd, oriunde, pînă cînd prinde chip o mişcare eficientă de lobby dedicat acestei cauze.

Nimeni nu-şi doreşte o presă „oficială", aservită unui partid sau cuiva anume. O presă a consensului prefabricat, impus şi setat pe absenţa criticilor, flux de „veşti bune" sau subiecte anodine, menite să mascheze problemele efective ale României contemporane. Dar nici un om întreg la minte nu mai poate accepta diversiunile, minciunile şi noroiul care ni se pompează în prezent. Oricine înjură cît poftеşte sau pentru cît e plătit, oricînd. În loc de informaţii, primim îndemnuri la linşaj public. Există în UE reguli clare: să asculţi şi cealaltă parte, să te informezi din cel puţin două surse independente, să delimitezi informaţia de opinia personală, să păstrezi un ton decent, să nu dezinformezi, să nu amesteci planurile prin decontextualizări partizane sau generalizări nefondate etc. Coduri deontologice şi declaraţii ipocrite avem cu nemiluita. Nu vrem decît ca respectivele reguli să fie protejate printr-o lege aplicată constant şi echilibrat, oricărui actor media. Simplu spus, e o miză pe care o putem atinge dacă ne scuturăm de sentimentul paralizant al fatalităţii şi ne concertăm acţiunile civice, pînă mai e timp. Bătălia pentru aer curat nu se cîştigă prin telecomandă.

Mihail NEAMŢU

Moartea satului şi fericirea sexy la români

E început de septembrie şi soarele blînd al serii mîngîie vechi amintiri. Uşor nostalgică, memoria copilăriei evocă forfota începerii anului şcolar, plăcerea sortării rechizitelor, savoarea ultimilor pepeni şi culesul viilor la ţară.

Cîndva, pentru cei pioşi, „Înălţarea Sfintei Cruci" era sărbătoarea care marca începutul recoltelor de toamnă. Anul acesta, graurii s-au năpustit mai devreme peste ciorchini şi, cel puţin într-o parte a Olteniei, munca începe mai devreme.

Cîţi oameni mai răspund chemării pămîntului? Cîţi mai au putere, ghes şi timp s-o facă? Pustiite de sărăcie, boală, bătrîneţe ori sterilitate, răvăşite de exilul la oraş sau fuga în străinătate, satele româneşti nu-şi au viitorul în mîini. Patru decenii de ocupaţie comunistă şi alte două de politici asistenţialiste au anulat clauza independenţei ţăranului şi a mîndriei locale. Infrastructura e proastă. Demografia, la rîndul ei, deprimantă: prunci în leagăn la fel de puţini ca ţînci în bătătură. În schimb, gropile la cimitir şi parastasele s-au înmulţit. Peste toate însă, ruralitatea noastră suferă de-o boală ocolită de standardele noi de „calitate a vieţii". Am descoperit urme ale acestei patologii în timpul reîntîlnirii cu o insulă din România profundă.

Prins la oraş cu griji lumeşti şi hăituit de obligaţii profesionale, mi-am dorit cu jind un scurt repaos prin reîntoarcerea la origini. E sfîrşit de săptămînă. Cobor dintr-un taxi şi două bagaje încep rostogolirea grea, pe role poticnite, spre Gara de Nord. Privesc ceasul din intersecţie, îmi verific buzunarele, ajustez rucsacul pe umeri şi adulmec din fugă mirosuri contradictorii. Vapori impregnaţi de şaorma se întîlnesc, după colţ, cu clorina unui WC din subsol. Peste un minut sînt la casa de bilete. Sub bărbia unui domn elegant văd cum emanaţia proaspătă de *after-shave* se bate cu acreala transpiraţiei din incintă. Pe aici, apa n-a întîlnit frecvent detergentul.

Chiar şi aşa, peisajul e pitoresc. Trei montaniarzi veseli se distrează pe seama unui cerşetor cu burta goală. O tînără corporatistă grăbită şi un pensionar obosit stau împreună la coadă. Aflu că ghişeul „business class" vinde, fără urmă de discriminare, bilete pentru toate trenurile: un personal către Lehliu, un *intercity* de Arad şi, în ceea mă priveşte, un rapid spre Craiova.

Vînzătoarea mă întreabă dacă mă calific pentru vreo reducere: „student, veteran, pensie de boală?". Nu, mulţumesc. Plătesc preţul întreg şi pornesc la drum cu elan libertarian. Trenul arată bine şi e chiar mai curat decît peronul, deşi înregistrez la baie aceeaşi penurie de săpun (şi hîrtie). Am plătit pesemne doar pentru un loc pe scaun, nu şi la toaletă.

În plus, este criză. Nu suficient ca românii răsfiraţi la bani să nu citească doldora de ziare, magazine, integrame. Cu excepţia unei doamne cu aer profesoral, care ne sfidează elitist citind *România literară*, revista *22* şi *Idei în dialog*, majoritatea concetăţenilor se desfată, la clasa I, cu lecturi de concediu. În faţa mea, un bărbat mofluz poartă o şapcă galbenă pe care scrie *„Jesus is the Lord"*. Sub braţul lui văd un exemplar împăturit din *Click*. La doi paşi, o bunicuţă răsfoieşte *Libertatea*. Pînă la primul stop în Videle, a ajuns deja la poza de la pagina cinci şi a descoperit, probabil, ultimul scandal din Hollywood.

Trenul merge înainte, bifînd staţie după staţie. Eu cobor în Bănie, de unde iau maşina pentru destinaţia finală. Cînd descind în satul din lunca Dunării, mobilul mă salută prompt: „Bine aţi venit în Bulgaria!". S-a dus deja o zi, dar şi mulţi ani de cînd n-am mai privit strada aproape pustie a copilăriei. Sînt în faţa morii şi o şaretă zglobie izbeşte nişte gropi de drum judeţean. Văd apoi un *memento* cu morţi, emanînd cuminţenie şi sobrietate. Prin Dolj, cel puţin, fiecare casă poartă la vedere o tablă neagră cu numele celor îndoliaţi de pierderea unei rude. Satul meu şi-a pierdut cei mai mulţi ostaşi.

Deşi obosită şi împuţinată, obştea mai lucrează: se văd săpături pentru canalizare, dar şi cîteva tractoare pe cîmp (fără GPS). Bizară mi se pare doar multiplicarea antenelor satelit fixate chiar şi pe case mai dărăpănate. Crucea de pe biserica de secol XIX zace într-o rînă, ca şi troiţa din răscruci. Numărul de birturi e uşor mai mare decît cu un deceniu în urmă. Muşteriul lor este zilierul nostru, tocmit la lucru nu pe bani, ci în litri de vin.

Surpriza cea mare te aşteaptă în casele oamenilor, bucuroşi să-ţi arate semnul suprem al emancipării. Iată deci trei televizoare: unul în prispă, altul în bucătărie şi o rezervă în odaia cu oaspeţi. Fermieri europeni branşaţi la problemele mapamondului? Nu pot să ştiu, căci pe masă descopăr fereastra către lumea din tren: *Libertatea, Bravo, Bolero*... A doua zi, poştaşul îmi spune că întregul sat e abonat la măcar un tabloid. Tiraje de milioane împînzesc întreaga ţară, în timp ce revistele de cultură abia supravieţuiesc la cote mignone, printre orăşeni.

De unde, mă întreb, interesul ţăranilor recenţi — indiferent de sex sau etnie — pentru viaţa stripteuzelor şi infernul vedetelor nocturne? Dacă atracţia adolescenţei pentru fructul oprit se înţelege mai lesne, cine va pricepe curiozitatea unui octogenar privind la aventurile lui Pepe, Bote sau Petrică (după numele unui ex-premier)? Dar obsesia vîrstei a treia pentru încurcăturile sentimentale ale unor foşti campioni olimpici, performanţele prostituţiei româneşti din Germania sau cartea recordurilor paranormale? Cum să explici o asemenea „revanşă" a senectuţii în biografia unor oameni deposedaţi de proprietate sub comunişti şi îngropaţi de vii în vechile CAP-uri? După lungile şedinţe PCR şi lobotomizarea cu paginile din *Scînteia*, ce consolare le mai oferă pensionarilor noştri divinizarea sînilor goi şi spectacolul bîrfei de pe litoral?

Unde s-a dus înţelepciunea vieţii bătrîneşti, ascunsă cîndva în proverbe şi zicători? Dar vorba sfătoasă, cîntecul duios şi surîsul din cimilitură? În loc să vindece pacienţii loviţi de nevroza urbană, viaţa la ţară pare astăzi victima unui suicid lent, obţinut prin implozie morală. Atracţia pentru decadenţă e cu atît mai paradoxală cu cît huzurul, în Occident, girează carnavalul. Sărăcia, dimpotrivă, devine tolerabilă prin recurs la demnitate. Viaţa lăuntrică a satelor noastre, însă, fără să aibă deloc virtuţile unei aşezări tiroleze, arată un obraz gros şi o inimă tabloidală.

Ochiul moralist va socoti, aşadar, că doar amestecul de secularizare radicală, pauperitate spirituală, subdezvoltare cronică şi cultură minoră explică „reţeta fericirii" negociată de PRO TV şi OTV sub ochii mulţimilor: manele opiacee, zodiace zurlii, scandaluri mondene, telenovele edulcorate ori fascinaţia pentru viol şi crimă. Acestea sînt reprezentările hormonal-sanguinare ale unui sat fără Dumnezeu. Acesta este imaginarul unei bucăţi din România, unde politicienii vin să culeagă voturi, episcopii ortodocşi nepăsare, iar penticostalii cîţiva noi convertiţi.

Sociologii, pesemne, vor descifra altfel fenomenul. Citind despre cutare „regină porno" sau cutare „sex-simbol", nu dialoghează oare ţăranii noştri cu rudele lor scăpătate la oraş? Cînd religia a ajuns folclor, iar şcoala pare o aflare în treabă, imperiul televiziunilor de divertisment aruncă un „colac de salvare" către tineri. Noua şcoală de meserii este discoteca. Mai ales pentru fete, motorul migraţiei către oraş se hrăneşte cu uleiul banului şi visul celebrităţii. Fericirea, aşadar, se plăsmuieşte din aluatul Irodiadei. Notorietatea pulsează nocturn prin tubul catodic. Acesta e capitalul de mîndrie al ţărăncuţei *glossy*, care a părăsit caznele domestice şi prejudecăţile sămănătoreşti pentru cîteva şedinţe de foto-nudism, implanturi de colagen şi dans la bară. Revăzîndu-şi bunicii în vacanţe, fiicele Evei vor arăta că n-au părăsit degeaba tinda raiului. Complexul „Moni Columbeanu" spune totul.

Dacă ignorăm miezul nucii, satul românesc rămîne neschimbat la coajă. Pe orăşean îl aşteaptă aerul curat, strugurii „bio", fructe gustoase şi mai puţine apeluri telefonice. Oamenii locului sînt primitori, munciţi din greu şi nelipsiţi de-o anumită candoare. Clopotele bat cu aceleaşi ritmuri, iar cocoşii cîntă la aceeaşi oră. Se culeg viile, iar noi, cu mic cu mare, căutăm fericirea în trenul libertăţii.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Clienţii“

Am mai scris despre clienţii televiziunilor, acele personaje pentru care posturile TV fac fixaţie şi pe care îi vezi în studiouri cu orice ocazie. Desigur, lucrurile acestea se întîmplă şi în televiziunea de divertisment, cu nu ştiu ce vedetă de doi bani care ajunge să fie ubicuă, dar cazurile acestea ne interesează acum mai puţin. Deocamdată, ne restrîngem la canalele aşa-zis „serioase“, adică la cele care dezbat cestiunile arzătoare la ordinea zilei – cele de ştiri.

La Realitatea TV, erau într-o perioadă nelipsiţi Cosmin Guşă, Lavinia Şandru şi Aurelian Pavelescu. Altă dată, Mădălin Voicu. Altă dată, Silviu Prigoană. Altă dată, Adrian Păunescu. Şi tot aşa... La prima vedere, te-ai fi putut gîndi că oamenii de televiziune preferă personajele de mai sus fiindcă „trec sticla“, vorbesc bine la televizor sau cel puţin că „sînt bătăioşi“ şi, deci, „fac spectacol“. De fapt, nici charismatici nu sînt, nici nu vorbesc bine şi nici măcar nu sînt prezenţe plăcute la privit. Iar spectacolul pe care sînt în stare să-l ofere este unul cu un puternic gust de mahala, dacă nu de-a dreptul de manea. În fine, e şi asta o calitate, care s-ar putea considera că atrage audienţă, dar au existat destule voci care au spus că, în spatele acestor prezenţe zilnice de băgători de seamă, se află tot felul de înţelegeri de culise, de interese comune de afaceri sau politice.

În cazul invitaţilor marca Antena 3, lucrurile sînt şi mai evidente: oamenii se află acolo în măsura în care sînt dispuşi să-l înjure pe Traian Băsescu. Pe de o parte, avem angajaţii postului, împrumutaţi de la o emisiune la alta, pe de altă parte sînt acei *special guest star* de tipul Bogdan Teodorescu sau Mugur Ciuvică. În fine, Mugur Ciuvică este împărţit asiduu şi cu Realitatea TV. Încă mai lucrăm pentru a găsi o explicaţie plauzibilă a acestui fapt, deocamdată nu avem un răspuns care să explice dragostea subită a celor două televiziuni concurente pentru fostul consilier al lui Constantinescu.

Iată însă că aceste frăţii ale inelului dintre televiziunile de ştiri şi dragii lor „specialişti“ buni la toate încep să se destrame. Zilele trecute, Cătălin Tolontan scria pe blogul său despre o circulară internă pe care a dat-o Sergiu Toader, *boss*-ul de la Realitatea TV, în care interzicea complet pe post personaje ca Gigi Becali, C.V. Tudor, Aurelian Pavelescu, Marius Marinescu sau Lavinia Şandru. În schimb, recomanda invitarea unora ca „Dan Puric, Mircea Diaconu, profesori de politologie şi sociologie, regizorii Porumboiu, Mungiu, academicianul Solomon Marcus şi intelectuali tineri“. „Categoria «părelogilor», cum îi numeşte şeful RTV, rămîne deschisă. Tot el le spune colegilor că în cazul în care conduita personajelor devine urbană interdicţia poate fi ridicată“, ne mai informează Cătălin Tolontan.

Deci problema, în cazul personajelor puse la index, nu e frecvenţa cu care apar şi lipsa lor de adecvare la subiecte, ci lipsa de urbanitate a discursului. Pînă la urmă, e bine şi aşa, pentru că nivelul discuţiilor din talk-show-uri a scăzut foarte mult, din cauza goanei producătorilor după scandalul aducător de audienţă.

Tolontan reproduce şi o declaraţie a lui Sergiu Toader: „O televiziune e datoare să-şi apere propriul sistem de valori, de organizare şi publicul. Plus că trebuie să facem asta în Balcani, unde *plastic people* au invadat TV-ul. Realitatea vrea să fie altceva“.

Bun, în discursul şefului de la Realitatea TV e foarte mult marketing şi autopromo, dar, chiar şi aşa, toată povestea nu poate decît să ne bucure.

Ar putea părea o decizie antidemocratică şi care restrînge libertatea presei – aşa cum au observat unii, absolvenţi de studii politice în străinătate şi atleţi ai corectitudinii politice. Care libertate a presei? Un comportament viciat, născut nu din aplicarea normelor profesionale, ci din încălcarea lor, se cere eradicat prin măsuri tranşante. Cum altfel?

Florin DUMITRESCU

Publicitatea pe vreme de criză

Manualele ni-l dau ca exemplu pozitiv pe John Ford, legendarul constructor de automobile care, în timpul Marii Crize interbelice, a investit serios în publicitate, în răspăr cu competitorii, avînd drept consecinţă numai de cîştigat, încă de la primele semne de redresare. „Bine, dar uite azi cum acţiunile Ford scad întruna...“ – îţi răspund acum, cu o logică înşelătoare, oamenii de afaceri, atunci cînd sînt îndemnaţi să nu renunţe la advertising în vreme de criză.

Cine se vede în faţa deciziei de a tăia din bugete ca din carne vie nu are multe opţiuni: azi tăiem cafeaua gratis pentru angajaţi, mîine premiile şi sporurile, poimîine... ah, da: poimîine tăiem publicitatea! O fac SRL-urile fişneţe care au renunţat la calendare şi felicitări de sărbători; o fac ditai multinaţionalele care şi-au refasonat, la început de an, planul media, abia aprobat de două luni.

Calupul cel suplu

Eram obişnuiţi să nu ne grăbim seara pentru filmul de la TV: oricum nu începea la ora anunţată; îl „împingea“ calupul de spoturi, care uneori depăşea sfertul de oră admisibil. Anul ăsta ne-am lecuit de lenevie: filmele încep la fix, ba chiar, uneori, cu minute bune mai devreme. Calupurile s-au subţiat simţitor, abia se mai ţin în promouri şi bartere. Cinefilii se înfiinţează-n fotolii din timp, ca-n vremurile televiziunii unice. A dispărut publicitatea pentru marile reţele de electronice şi electrocasnice, care pînă mai an se întreceau în oferirea de credite, asistenţă postcumpărare şi rambursarea nemulţumiţilor. S-au rărit anunţurile liniilor de creditare ale băncilor, cu anecdotele lor străbătute de umor binevoitor, optimist. Alimentarele postesc şi ele de la publicitate, cu rare excepţii, mai ales din partea unor lactate. Cine ne-ar judeca după reclame – ar putea crede că am dat-o cu toţii pe iaurt.

În schimb, abundă publicitatea la produse farmaceutice. E dovedit: criza nu a diminuat consumul de medicamente; dimpotrivă: e unul dintre rarele domenii în care se înregistrează creşteri. Explicaţii se găsesc: stresul ne-a crescut vulnerabilitatea, ne-a scăzut imunitatea, ergo ne îmbolnăvim mai uşor. În sezonul rece sîntem îndopaţi cu publicitate pentru remedii la răceală şi gripă. Cum se mai încălzeşte, vine rîndul problemelor de digestie, cu feluritele lor hopuri şi hapuri. Specifică lui 2009 e vizibilitatea crescută a spoturilor *pharma* produse în România. Spre deosebire de anii trecuţi, în care ne copleşeau adaptările: acele reclame neutre, standardizate, trimise pe stil circulară de la centru către mai multe ţări (în cazul nostru, ale Europei de Est); cele în care buzele actorilor se mişcă într-un fel foarte diferit de cum vorbesc vocile din *off*. Specific publicitarilor români, entuziasmaţi de nou dobîndita independenţă, e să neglijeze acele reguli ale notorietăţii de brand, îngrăditoare, plictisitoare, da, dar atît de utile pentru cine vrea să-şi amintească de numele doctoriei pe drumul pînă la farmacie.

Pînă şi consumul de bere pare să scadă, faţă de tendinţa anilor trecuţi. Bărbaţii sociabili şi responsabili care alcătuiesc publicul-ţintă al berarilor şi-au cam tocit hedonismul: iată-i mai preocupaţi de probleme de serviciu, dacă nu chiar mai stresaţi. Nici o problemă! Noile reclame la bere îi arată în situaţii de serviciu: fie cum detensionează situaţia în birou, amuzîndu-şi şeful dictatorial; fie cum îl sparg pe şef de-a dreptul, ca pe o stană congelată care le apăsa simbolic umerii.

Un strop de retorică şi oleacă de etică

Tonul reclamelor s-a schimbat în general. Mai toată lumea vorbeşte în comunicate, *statement*-uri sau manifeste. Recuzita brandurilor pare să fi fost pusă la depozit; în arenă coboară producătorii înşişi, cu pretenţia de a ne vorbi pe şleau, fără sofisme negustoreşti. „*Noi* facem asta pentru tine“ – pare să fie sintaxa folosită de mai toţi anunţătorii, de parcă şi-ar fi copiat-o unul de la altul peste umăr. *Noi,* care „ştim mai bine de ce ai nevoie“, care „îţi protejăm bugetul“, care „am testat produsul pe pielea a sute de milioane de bărbaţi (pentru tine)“, *Noi,* care „ne inspirăm fanii şi fan-cluburile“ şi reciclăm „reclama *Noastră* de anul trecut“ – în fine, *Noi* ăştia care sîntem mari şi importanţi în faţa ta, mizăm (aproape) totul pe acest mesaj, aşa că... binevoieşte să te laşi convins!

E grandilocvenţă şi forţă, dar e şi reproş voalat de nerecunoştinţă. E imprecaţie cu un fior de intimidare. Totul – pronunţat grav de acel *Noi* pompos, acea persoană I plural, a colectivităţii sau a majestăţii. Un ton copleşitor, destinat îndrăznelii excepţionale (celebrul *We try harder* din anii '60) sau, dimpotrivă, rutinei de pe toate gardurile („angajăm vînzătoare“).

Să nu ne mirăm dacă vom vedea, într-o bună zi de criză, o reclamă în care bombonelele animate M&M's ne vor grăi solemn: „*Noi,* de zeci de ani, în sute de ţări, în mii de pachete şi milioane de bucăţi, ne-am făcut datoria de a ne topi nu la tine-n mînă, ci numai – şi numai! – la tine-n gură“.

Presiunea e crescută. Fiecare ban investit pare a fi mai atent cumpătat. Omul de marketing, înainte să decidă o dată, măsoară nu de zece ori, ci de o sută! Publicitarul e tentat să-l lămurească nu atît pe consumatorul final, cît pe clientul nemijlocit, comanditarul reclamei.

E cazul acelei ape minerale care, într-un spot radio, îşi etalează, printre beneficiile inefabile, „puterea de a fi numărul unu“. E absurd să ne gîndim că toţi cei care beau acea apă vor deveni numărul unu... Şi e cazul spotului TV al unei celebre bănci care arată cum bancnotele ies din poşeta unei doamne şi zboară în stol, precum păsările, spre unul dintre sediile băncii. Evident, nu există încîntare mai mare pentru un bancher decît aceea de a-şi închipui că banii oamenilor îşi iau zborul, de bunăvoie, către seifurile băncii sale. E dorinţa lui ascunsă, prea frumoasă pentru a fi exprimată. A i-o înfăţişa ca atare, într-un spot bine produs, e o mişcare abilă, ţintită la fix spre a-i cîştiga favorabilitatea.

Dar vai! exact acelaşi mesaj-miraj care îl fascinează pe bancher îl alarmează pe omul simplu, eventualul client al băncii. Lui unuia nu i-ar plăcea să-i zboare banii din portofel aşa, necontrolat. Metafora vizuală a roiului de bancnote, care unuia îi place, îi repugnă celuilalt şi îl pune totodată în defensivă. E un exemplu tipic de divergenţă a intereselor. Un consultant de comunicare profesionist şi onest i-ar atrage atenţia onor anunţătorului, vulnerabil la cîntecele de sirenă. Dar un Tartuffe n-ar pregeta să-l linguşească şi să-i vîndă ce i se pare mai liniştitor şi mai măgulitor. Ceea ce, deşi nu e moral, face bine moralului... mai ales pe timp de criză.

PUBLICITATE

„Românii ar migra în Marea Britanie, dar britanicii se plîng mereu de ţara lor“

– interviu cu Rupert WOLFE-MURRAY, persoană cu multe ocupaţii –

Rupert Wolfe-Murray a absolvit Liverpool University în 1985, a plecat apoi în Tibet, unde a predat engleza şi a scris o carte de călătorii. A lucrat apoi ca jurnalist, avînd contribuţii pentru BBC Scoţia, The Daily Telegraph, The Independent. *În 1989 a cîştigat Young Travel Writer of the Year Award (London Observer), călătorind în Filipine. A relatat despre Revoluţia română şi ulterior a lucrat ca voluntar umanitar în România şi în Bosnia. A fondat compania de producţie Productive International, care realizează filme documentre observaţionale, împreună cu Laurenţiu Calciu. Rupert Wolfe-Murray poate fi urmărit pe Twitter la www.twitter.com/wolfemurray, iar filmele sale pot fi găsite pe YouTube.*

Aveţi o carieră interesantă, de la jurnalist britanic în Tibet la creator de filme documentare în România. De ce aţi fugit de o viaţă liniştită în Marea Britanie?

În Marea Britanie, societatea modernă aşa cum o cunoaştem azi se construieşte de sute de ani. Instituţiile, şcolile, locurile de muncă şi chiar viaţa socială au o anumită rutină şi structură care par foarte atrăgătoare pentru mulţi dintre români, dar plictisitoare pentru cineva ca mine. In Marea Britanie nu poţi fi decît un element într-o maşinărie, o componentă a unui sistem complex, uriaş, care este mult mai mare decît părţile componente. Nu poţi schimba nimic. Nici măcar Tony Blair nu a putut. În România, în schimb, totul este nou şi totul trebuie reparat, refăcut, există numeroase oportunităţi pentru a te implica şi a produce schimbări.

E ciudat că spuneţi asta, mulţi tineri din România vor să emigreze pentru că simt că nu se poate schimba nimic aici. Ce le-aţi spune lor?

Înţeleg dorinţa tinerilor români de a emigra. Cred că foarte mulţi dintre tinerii de peste tot vor să plece, să descopere altceva. Şi eu am făcut asta. Există o vorbă veche a dr. Johnson: „Sînt două lucruri bune în Scoţia. Whisky-ul şi drumul spre Londra“. Mulţi români consideră că nu pot influenţa schimbările din România deoarece sistemul se află în mîinile mafiei bătrînilor şi totul pare rigid. Există de asemenea un cinism şi un fatalism care incapacitează oamenii, îi fac să se simtă incapabili să influenţeze schimbarea sau chiar să obţină o slujbă. De exemplu, tinerii români nu se duc să caute un loc de muncă deoarece presupun că acestea sînt deja ocupate prin pile. Dar nu este întotdeauna aşa. Deşi scena politică din România este rigidă şi haotică (asta dacă cele două stări pot coexista), există oportunităţi pentru a influenţa schimbarea la nivel local. Spre exemplu, ştiu o primărie dintr-un sat ce caută o persoană care să scrie proiecte pentru fonduri europene, dar nimeni dintre cei pe care-i cunosc nu ar dori să lucreze într-un sat, chiar dacă un astfel de job este o experienţă interesantă. În tinereţe am încercat cît mai multe activităţi, unele de voluntariat, tocmai pentru a cîştiga experienţă şi a şti ce vreau să fac mai tîrziu.

Cum aţi venit prima dată în România?

Era în 1986. Tocmai terminasem Istorie şi Ştiinţe Politice la Universitatea din Liverpool. Am călătorit prin Europa de Est făcînd autostopul, dar cînd am ajuns în România nu m-a luat nici o maşină şi, la Oradea, a trebuit să mă urc în tren. Nu întîlnisem în viaţa mea oameni mai puţin prietenoşi.

E uimitor totuşi că v-aţi stabilit şi trăiţi în ţara cu cei mai neprietenoşi oameni. V-aţi fi gîndit la asta atunci, în 1986?

Cînd am revenit în ianuarie 1990, schimbarea oamenilor era remarcabilă: adevărata lor natură a ieşit la suprafaţă odată cu căderea lui Ceauşescu şi am descoperit oameni care erau prietenoşi, calzi, ospitalieri, interesanţi şi de încredere. Asta m-a cucerit în 1990 şi m-a ţinut aici de atunci. Am fost trimis în România în ianuarie 1990 de *The Observer*, într-o delegaţie bizară, organizată la Poiana Braşov pentru jurnaliştii britanici, o idee promoţională care ar trebui folosită în prezent. Avionul nostru a fost deviat la Constanţa şi, cînd ne-am dat jos, am fost înconjuraţi timp de trei ore de soldaţi în haine verzi înarmaţi cu AK47. Au realizat în final că nu eram agenţi MI6 şi ne-au instalat într-un hotel în centrul vechi. În oraş era linişte completă şi întuneric. Nu-mi amintesc să fi văzut atîta întuneric într-un oraş. Apoi, în Braşov, am părăsit grupul şi m-am plimbat singur. Îmi amintesc cum am văzut la Hotelul Aro oameni dansînd „Lambada“, cîntecul revoluţiei.

Al cărei revoluţii?

Revoluţia din 1989. Asociez „Lambada“ cu Revoluţia, deşi a ajuns aici în ianuarie 1990.

De ce?

Este ceva personal. Cînd am ajuns aici auzeam cîntecul peste tot.

Apoi aţi renunţat la jurnalism şi v-aţi implicat în proiecte umanitare în România. Cum aţi luat această decizie?

Aveam posibilitatea să lucrez la un ziar londonez (înainte lucrasem pentru media din Scoţia) sau să merg să lucrez la căminul spital pentru copii nerecuperabili Ionăşeni, Botoşani. Am ales căminul de copii deoarece jurnalismul nu părea că ajută nimănui şi aveam un fel de credinţă oarbă. Îmi amintesc că gîndeam „dacă renunţ la carieră să-i ajut pe alţii, poate că o forţă superioară mă va ajuta“. Şi a fost o decizie bună pentru că doi ani de muncă voluntară arată bine în CV-ul meu şi reprezintă baza pentru munca de consultanţă de acum, în timp ce perspectivele ca jurnalist sînt din ce în ce mai proaste. În satul în care am lucrat (Ionăşeni, comuna Vîrfu Cîmpului, judeţul Botoşani) am reuşit să leg relaţii cu directorii locali, primarul şi alţi oficiali şi asta mi-a fost de ajutor mai tîrziu, cînd am devenit consultant Phare şi am lucrat pentru diverse ministere. Lucrurile nu sînt atît de diferite între un sat şi un minister.

V-a ajutat sau v-a creat dificultăţi statul român în activitatea umanitară?

La început am creat o grămadă de probleme autorităţilor din Botoşani, pentru că am declanşat un scandal media despre starea îngrozitoare a copiilor cu dizabilităţi din căminul în care lucram. Dar s-au dovedit flexibili şi ne-au permis să lucrăm, am început să renovăm clădirea şi să calificăm personalul, şi l-am transformat într-un loc drăguţ pentru aceşti copii loviţi de soartă. Apoi, a fost folosit ca un exemplu de „bună practică“ – asta se întîmpla prin 1992-93. Dar în primele luni ale lui 1990 am stat la Bucureşti, am lucrat ca reporter, cu Laurenţiu Calciu, care tocmai îşi luase o cameră video. Ne plimbam prin oraş amîndoi, observam manifestaţiile, ascultam oamenii şi mergeam la conferinţe de presă. Eu notam, el filma. Sînt înregistrări foarte bune cu „dezbateri de gloată“, eram fascinat, deşi pe atunci nu înţelegeam româna.

Mai aveţi materialul filmat atunci?

Da, chiar acum facem un film despre 1990. Va fi despre protestele izbucnite pe 28 ianuarie, cînd Iliescu a anunţat că va candida şi avem înregistrări cu oameni dezbătînd pro şi anti Iliescu. Am filmat apariţia lui Raţiu ca un contra-candidat şi urmărim procesul pînă la alegerile din mai şi condamnarea lor de către monitorii internaţionali. Un scurt *trailer* al viitorului film se găseşte deja pe YouTube, cu numele „Romania's Stolen Revolution“.

Cred că e diferit de celelalte filme ale dvs., care sînt cu ţărani şi romi. Îmi plac pentru că sînt foarte molcome, nu vor nici să exalte nebunia balcanică, nici să ne facă să plîngem de mila personajelor. Sînt calme, umane. Ce le spuneţi oamenilor cînd îi filmaţi?

Ce înseamnă molcom? *(întrebările au fost adresate în română, răspunsurile în engleză – n. C.G.)*

Liniştit, încet într-un sens pozitiv.

În 2004, filmul nostru *Land is Waiting („Mămăliga te aşteaptă“)* a cîştigat titlul de Cel mai Bun Film Românesc la Astra FilmFest în Sibiu. Laurenţiu Damian, care a ţinut discursul de prezentare, a spus că i-a plăcut filmul pentru că îi lipsea ironia. Încercăm să portretizăm oamenii aşa cum sînt şi avem încredere în ce facem, în sensul că nu vrem să împopoţonăm materialul filmat cu o abordare ironică, cu întrebări provocatoare sau cu efecte speciale. Romii şi ţăranii sînt probabil oamenii care se pretează cel mai bine la o asemenea prezentare. Ce le spunem oamenilor? Doar ce vrem să facem. Că sîntem interesaţi de cum trăiesc ei şi vrem să arătăm şi altor oameni, să înţeleagă şi ei. Le spunem că doar vrem să vedem cum îşi fac lucrurile obişnuite (munca, joaca, gătitul, statul de vorbă, orice) şi că vrem să ne ignore. Dacă personajul este puternic, va fi un film bun. Provocarea e aceea de a găsi caractere puternice care pot vorbi în faţa camerei într-un mod natural şi au de spus ceva relevant.

Cum vi se pare că s-a schimbat România din 1990 în 2009?

Dacă trăieşti în România, nu pare să se schimbe. Dar dacă vorbeşti cu cineva care vine anual, îţi dai seama că schimbarea este constantă şi dramatică, cel mai vizibil în transporturi şi construcţii. Prima schimbare majoră a fost chiar căderea comunismului. Românii nu prea îşi acordă credit pentru asta, pentru răsturnarea dictaturii, a fost totuşi o revoluţie, oricît de dezamăgitor a fost rezultatul. A fost un moment în 2004 cînd se părea că PSD va cîştiga şi va institui un stat cu un singur partid, dar nu s-a întîmplat asta, iar România este o democraţie, chiar dacă nu una bună. Şi sînt atît de multe schimbări, în toate domeniile. Gîndiţi-vă doar la comunicaţii (doar telexuri în 1990), restaurante (cîteva în tot Bucureştiul atunci), călătoriile internaţionale, mobilitatea socială şi economică, ca să nu mai vorbim de apartenenţa la UE şi NATO. Nu că toate acestea ar face oamenii fericiţi în mod particular. Oamenii se obişnuiesc cu ceea ce au şi vor mereu mai mult. Oamenii, ca masă, nu par a fi fericiţi pe nicăieri. Românii ar migra în Marea Britanie, dar britanicii se plîng mereu de ţara lor. Ceea ce pare a se fi schimbat cu adevărat în România este birocraţia, la fel de complexă şi bizantină ca întotdeauna.

Sînteţi premierul României. Puteţi trece ce vreţi prin Parlament. Care ar fi trei măsuri urgente?

E o întrebare grea. Lăsaţi-mă un minut să mă gîndesc. În primul rînd, aş introduce imediat responsabilitatea individuală în toate aspectele vieţii publice. Aş elimina ideea primitivă că primarul/ministrul/directorul trebuie să semneze/aprobe toate documentele. Fiecare angajat la stat trebuie să-şi asume responsabilitatea personală pentru ceea ce face. Miniştrii şi primarii ar trebui să facă ceea ce fac omologii lor din Vest – să conceapă politici şi să se întîlnească cu oamenii. Cu asta ar veni responsabilitatea, în acest moment nimeni din administraţie nu are responsabilitate pentru că şeful semnează totul, dar el nu ştie ce semnează şi de aceea sistemul este atît de disfuncţional. În al doilea rînd, aş obliga toate departamentele guvernamentale să proiecteze un program de economii, dar fără să specific o ţintă. Aş zice „veţi beneficia personal de salarii mai mari şi alte beneficii dacă scăpaţi de oamenii care nu muncesc, de clădirile de care nu aveţi nevoie şi de operaţiunile care nu performează“. Toate economiile făcute vor fi împărţite între guvernul central şi instituţia care le face. În al treilea rînd, aş introduce o prioritate naţională majoră: Economia Verde. Asta ar consta în trei părţi. Reciclarea: nu va mai fi colectat gunoiul decît dacă este separat la sursă. Aş promova sloganul: „Lucrurile care se aruncă nu sînt gunoi“. A doua parte ar fi energia regenerabilă. Toate instituţiile, şi comunităţile ar trebui să investigheze sursele regenerabile locale, vîntul în Dobrogrea şi în munţi, solară în sud, biomasă şi hidro în nord. Comunităţile şi instituţiile ar urma să cîştige bani din energia în plus generată. Al treilea punct al planului Energia Verde ar fi eficienţa energetică – toate clădirile publice ar trebui să evalueze pierderile şi să facă planuri de izolare exterioară, folosire judicioasă a căldurii, reciclare, implementare a procedurilor europene – toate acestea ar duce la economii masive.

Cum aţi explica aceste politici personajelor din filmele dvs.?

Ţăranii şi romii ar înţelege ideea de energie regenerabilă imediat. Fermierii au animale şi folosesc gunoiul rezultat, bălegarul este împrăştiat pe cîmp, un produs secundar util. Ar înţelege imediat că ar putea la fel de bine să fie pus în nişte containere şi transformat în biogaz. Depinde doar de cum comunici aceste lucruri, de obicei informaţiile ecologice sînt comunicate într-o manieră ştiinţifică, nepotrivită pentru oamenii simpli. Şi întotdeauna am crezut că romii care lucrează cu materiale reciclabile ar trebui recunoscuţi şi folosiţi ca atare. România ar putea folosi munca lor pentru a deveni un centru al reciclării în Europa.

a consemnat Cristian GHINEA

PUBLICITATE

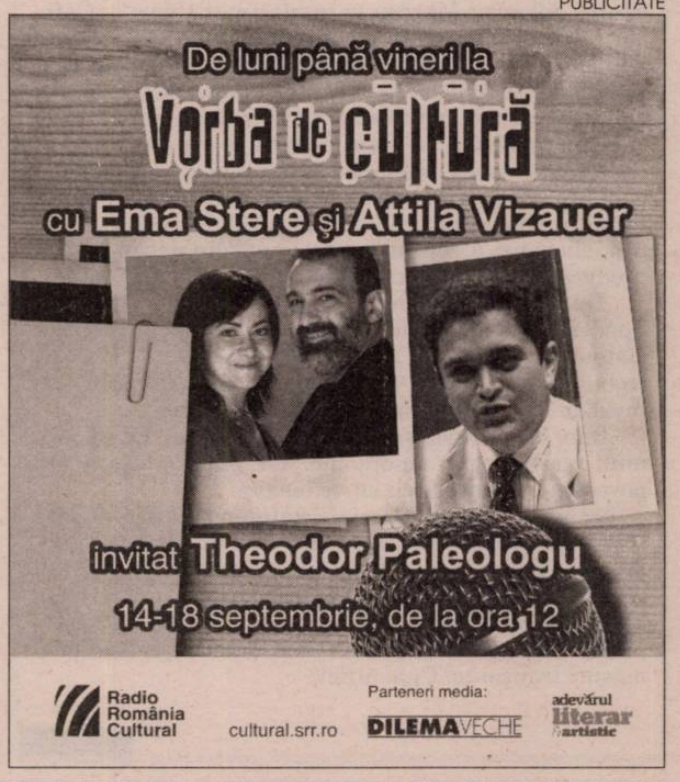

Ioana EPURE

Ra-Syn, The African Mic Fighter

– despre uși, fotbal, mîncare și U2 –

„People in glass houses shouldn't throw stones" – *spune o vorbă englezească. Tyzé Lokari nu stă într-o casă de sticlă şi nici nu are cu ce pietre să arunce – poate doar să lovească din cînd în cînd cu griful de la chitară în bucata imensă de sticlă care îi serveşte drept uşă la apartamentul lui de la parterul unui bloc din Hürth, o suburbie a Köln-ului. Ca interpret de hip-hop, Tyzé îşi spune Ra-Syn The African Mic Fighter, şi este cunoscut în special în Franţa, unde are două albume la activ. Omul vine însă tocmai din Camerun, un loc unde uşile aduc mai degrabă cu cele româneşti, blindate, şi încă nu s-a obişnuit cu uşa lui transparentă. Probabil nu o să îi ia mult – în multe privinţe, Tyzé chiar stă într-o casă de sticlă. Şi nu i se pare deloc anormal să invite oamenii să arunce o privire înăuntru.*

Atunci cînd, asemenea perechii Neal şi Jack, eşti pe cale să porneşti, pentru a nu se ştie cîta oară, la un drum de cinci mii de kilometri pînă în capătul opus al continentului, eşti conştient că fiecare oprire o să fie ca un port în care acostezi, te aprovizionezi, după care porneşti din nou la drum. Nu ai timp decît să arunci o privire superficială asupra locurilor prin care treci şi încerci să scoţi într-o noapte şi, poate, o dimineaţă, cît mai mult. Te agăţi de fiecare detaliu, deschizi ochii şi priveşti mirat în jur cu uimirea sinceră a unui copil care are voie să se dea o singură dată în maşinuţele din parcul de distracţii. Cînd am pornit la Londra, avînd ca ţel principal un concert U2 aşteptat ca pe a doua venire a lui Isus, am oferit Köln-ului doar o zi şi o noapte, de la care speram să scoatem ceva mai mult decît un tur al barurilor, o plimbare prin centru şi cîteva poze la Dom.

Întîlnirea cu Tyzé n-a fost premeditată. Pur şi simplu omul s-a nimerit să fie la locul potrivit, cu chef de cîntat, de plimbări şi de poveşti. Pe malul Rinului era loc pentru toate, şi pentru mulţi alţii, adunări ad-hoc de nemţi, francezi, români, iranieni, turci sau bulgari, poştind cîte o chitară. Peste tot se auzea „Ain't No Sunshine", un autointitulat Elvis de la Sibiu doar ce rupsese vreo trei corzi de la chitara unui turc şi tot continua să cînte, de parcă era ultima lui zi pe pămînt, iar Tyzé ne învăţa să spunem „bună seara" şi „bună dimineaţa" în bantu şi ne invita la el la masă. Ne ştia de cîteva ore, dar asta nu-l împiedica să ne vorbească despre casa lui, Africa, şi familia lui, cu elanul unui prieten pe care nu îl mai văzusem de mulţi ani. Ne-am lămurit abia a doua zi că africanul petrecăreţ cu care cîntaserăm pe malul Rinului este căsătorit şi are un copil mic. Că a crescut în Camerun, pentru ca, în 2003, să se mute în Franţa, unde a locuit în Amiens. De acolo plecase cu doar cîteva zile în urmă, pentru că soţia lui, nemţoaică, dorea să fie mai aproape de familia ei. Şi în versurile cîntecelor subiectul lui preferat este tot Africa, cu tot ce înseamnă ea – sărăcie, corupţie, sălbăticie sau Miriam Makeba. Camerun, ne-a spus el, este o ţară a extremelor. Oamenii se împart în două – foarte săraci şi foarte bogaţi. Palatele sînt înconjurate de sate a căror supravieţuire depinde doar de o formă foarte primitivă de agricultură. Dar despre nimic nu ne-a vorbit cu mai multă candoare şi naturaleţe decît despre familie. Ai lui nu l-au vizitat niciodată în Europa. L-am întrebat de ce. Pentru că un bilet de avion Camerun – Germania sau Franţa costă mai mult decît îşi permit. Iar lui Tyzé muzica nu-i aduce prea mulţi bani, de unde şi necesitatea job-ului la un *call center,* pe care îl avusese în Franţa. Prin Europa, însă, el a călătorit foarte mult. Cel mai

mult i-a plăcut în Finlanda, pentru frumuseţea naturii şi pentru că acolo oamenii lasă uşile descuiate. Apartamentul lui are ieşirea direct într-o grădiniţă. Tyzé o compară cu melancolie cu grădina casei lui din Amiens. Noi o comparăm cu invidie cu asfaltul din faţa blocurilor noastre din Drumul Taberei. Cînd am ajuns, sufrageria era plină de cutii nedesfăcute, însă în bucătărie, pe o plită electrică, prînzul promis mirosea delicios. Ne-a adus întîi o salată făcută după o reţetă inventată de el, cu o legumă a cărei denumire în engleză n-o mai ţinea minte. Era praz. L-am învăţat cum se spune în româneşte. Despre România nu ştie mare lucru, doar cîte ceva despre Hagi. Tyzé îşi aminteşte că echipa de fotbal a României a jucat cu Camerunul odată, iar camerunezii au învins. Are şi explicaţia: albii au tehnică, dar africanii au constituţie fizică.

După salată, îşi aprinde o ţigară. După ce a terminat de fumat, ne-a adus felul principal – orez şi un soi de tocăniţă de pui, cu un sos pe bază de unt de arahide şi ceva condimente. Am ridicat din sprîncene. În Camerun oamenii mănîncă arahide? Da. Arahidele cresc peste tot. După-amiaza cu Tyzé s-a terminat, bineînţeles, cu o chitară. Nu ştia versurile de la „Pata Pata", deşi ne-ar fi plăcut să ne-o cînte, era singura legătură dintre noi şi cultura lui. Era în schimb foarte entuziasmat de „Knocking on Heaven's Door", varianta lui Dylan, şi ne-a spus că vrea să înveţe să-şi cînte singur la chitară toate piesele, pentru a nu mai depinde de o formaţie. În liniştea aproape nefirească a Hürth-ului, înconjuraţi de un gard viu mai înalt decît noi şi de un petic de iarbă verde, şi stînd în jurul unei mese rotunde ca nişte bătrînele care-şi beau cafeaua în grădină, după-amiaza n-a trecut, ci a alunecat, ca un fular moale.

A doua zi eram pe feribotul de la Calais, apoi pe Wembley, la concertul U2, înconjuraţi de optzeci de mii de oameni. O experienţă grandioasă, la propriu, în spatele căreia încă rezona gustul sosului cu unt de arahide şi al berii Kolsch, dar şi mirosul de verdeaţă din grădiniţa lui Tyzé. Locuitorii Köln-ului sînt mîndri de oraşul lor. Îşi lipesc pe maşini stickere cu emblema lui, îi dedică sărbători, pe stradă vezi afişe şi panouri cu „Mîndru că sînt din Cologne" sau „Iubesc Köln-ul". La fel, Tyzé ne demonstrase că e extrem de mîndru de originile lui. N-a ironizat niciodată Camerunul sau Africa. Deşi a amintit de problemele lor, a făcut-o mereu cu un fel de nostalgie şi o urmă de regret că nu poate să facă mai mult decît să cînte pentru a ajuta. N-a vorbit cu condescendenţă nici de cei care au rămas acolo, nici de cei care, asemenea lui, s-au decis să vadă cum e şi restul lumii.

Pe noi, întîlnirea cu Elvis din Sibiu şi cu încă doi trubaduri români care prestau pe malul Rinului la chitară şi la acordeon ne-a făcut să ridicăm amuzaţi din sprîncene şi resemnaţi din umeri, pe principiul „ăştia sîntem". Iar invitaţia la masă, venită din partea unui străin cu care petrecusem doar cîteva ore, a fost iniţial întîmpinată cu rezerve. Pentru că neîncrederea în cei din jurul nostru ne caracterizează, iar încrederea altora în noi ni se pare, întotdeauna, suspectă, dacă nu e fundamentată pe ceva mai mult decît pe dorinţa de a cunoaşte oameni noi. E greu de imaginat, totuşi, un univers paralel românesc în care atunci cînd îţi bate cineva străin la uşă îl inviţi înăuntru şi îi faci de mîncare. Din acest motiv, după-amiaza la Hürth a fost, cum se spune, din alt film pentru noi. Unul uşor, de duminică seara, care te face să dormi mai bine şi să te duci luni dimineaţa la serviciu mai binedispus.

PUBLICITATE

Adina ROSETTI

Ţara în care elanii sînt timizi

– plus New York-ul văzut pe fast-forward –

Sconcsul, duşmanul omului

Într-o suburbie din Ottawa, în care fiecare casă are peluza şi grădina aproape identice cu ale vecinului şi în care liniştea străzii este întreruptă foarte rar de zgomotul vreunei maşini (cam la un sfert de oră), apariţia unui sconcs este de departe cel mai palpitant lucru. Ottawa este o combinaţie bizară de spaţiu urban cu grădină zoologică: marmotele invadează seara spaţiile verzi, ieşind din tufişuri, pe stradă mai trece, din cînd în cînd, agale, cîte-un curcan sălbatic, arborii din grădini sînt plini de veveriţe care se încaieră cu porumbeii. Armonia perfectă om-natură nu este tulburată decît de apariţia sconsului, inamicul public numărul 1.

Au existat cazuri de grupuri întregi de cetăţeni care au întîrziat dimineaţa la birou, pentru că sconsul le tăiase calea şi se pusese de-a curmezişul drumului lor către maşină. Şi, credeţi-mă, nu vrei să enervezi un sconcs, mai ales atunci cînd te pregăteşti să ajungi la vreo întîlnire! Am simţit-o cu nasul meu, prima dată într-o noapte pe la 3, cînd cel mai groaznic miros din lume a invadat aerul călduţ al nopţii. În cîteva minute, mirosul pătrunsese în toată casa, se insinuase chiar şi-n dulapuri, intrase bine-mersi în cămară, în garaj şi-n băi, ba chiar şi în blana cîinelui, care a început să latre şi să se tăvălească în iarbă, cuprins de isterie. Isteria s-a transformat a doua zi în depresie în toată regula, întrucît copiii care pînă atunci îl răsfăţaseră nu mai voiau să se joace cu el, din pricina mirosului insuportabil. Bietul animal suspina de mama focului şi-ţi rupea inima cu cea mai tristă privire canină pe care-am văzut-o vreodată. Iar sconcsului nici că-i păsa de chestia asta…

1000 de insule, monumente feministe, elani timizi

În Canada te simţi ca un fel de Gulliver în Ţara Uriaşilor, mai ales dacă pleci la drum cu o maşină mică. Între cele două sensuri ale autostrăzilor se află nici mai mult, nici mai puţin, decît… o pădure, iar maşinile care trec pe lîngă tine sînt un soi de jeep-camionetă, cu rulotă sau barcă cu pînze ataşată. Dacă te afli în Ontario, poţi fi sigur că maşinile astea îşi duc proprietarii către lacul celor 1000 de insule, *a.k.a* Ontario Lake. Pe lacul ăsta se află, de fapt, cam 1800 de insule (se numeşte „insulă" orice limbă de pămînt care are cel puţin doi copaci), multe dintre ele fiind cumpărate, prin anii '50, cu fabuloasa sumă de 50 de dolari. Acum, urmaşii acestor fericiţi cetăţeni canadieni vin să-şi petreacă week-end-ul, fiecare pe insula lui. Cei care n-au mai apucat loc pe insulă şi-au construit case cu terasă, ponton şi debarcader pe malul lacului. Cine n-a avut bani nici de insulă, nici de casă se poate plimba cu vaporaşul care pleacă din portul Brockville. Scopul excursiei de o oră şi jumătate e cît se poate de clar: te uiţi cu binoclul în casele semenilor mai norocoşi (vaporul trece foarte aproape de insuliţe) şi fotografiezi oamenii făcînd plajă pe iahtul sau pe pontonul propriu, avînd sentimentul (înşelător) că astfel ai prins din zbor o picătură de lux şi huzur. Ceea ce te uimeşte – avînd în vedere că vorbim despre casele unor oameni înstăriţi – este lipsa desăvîrşită a oricărui prost-gust, de parcă canadienilor le-ar fi necunoscute noţiunile atît de întîlnite în România de „termopane", „vopsea portocalie", „coloane de ipsos" şi „faţadă placată cu gresie".

Tot în Ottawa, pe lîngă clădirea veche a Parlamentului, punctul principal de atracţie este fotografierea cu celebrul monument *„Women are persons!"*, care le întruchipează pe cele cinci vajnice luptătoare canadiene pentru dreptul femeilor de a fi considerate „persoane eligibile să facă parte din Senat". Lupta s-a întîmplat prin 1929 şi n-a fost deloc uşor de cîştigat, iar urmaşele vajnicelor feministe au făcut lobby timp de 5 ani pentru amplasarea monumentului acolo…

Motivul pentru care citiţi aceste rînduri statice şi descriptive în locul unui reportaj incendiar este acela că în Ottawa totul curge încet şi liniştit. Nu se întîmplă surprize la colţ de stradă, totul este exact acolo unde trebuie să fie, autobuzele vin la ora afişată în staţie, oamenii ies la *jogging* în pauza de prînz în locuri special amenajate, muzeele au programe perfecte pentru copii, spaţiile verzi sînt îngrijite la milimetru, pînă şi în rezervaţiile naturale există plăcuţe din lemn prin care li se cer scuze vizitatorilor pentru că elanii nu le sosesc în întîmpinare (aşa cum fac cerbii, căprioarele şi mistreţii, foarte prietenoşi). Vizitatorii sînt rugaţi să înţeleagă situaţia elanilor: tocmai au fost mutaţi acolo din habitatul lor natural (trăiesc ceva mai la nord), încă nu s-au acomodat cu noul habitat şi, de aceea, sînt „ceva mai timizi"… Sînt convinsă că, la cum merg lucrurile, în cîţiva ani şi sconcşii vor învăţa să-şi ceară singuri scuze pentru mirosul lor îngrozitor!

Incredibila poveste a fetiţei Vasile

A fost odată un cuplu de americani care a vizitat România şi a găsit că este o ţară minunată, cu oameni minunaţi şi ospitalieri, care aveau nume minunate. Aşa de mult le-a plăcut americanilor în România (mai ales faptul că aici se întîmplă atîtea lucruri neaşteptate), încît au hotărît că, dacă vor avea vreodată un copil, acesta va purta nume românesc, în amintirea vacanţei petrecute pe plaiurile mioritice. Anii au trecut şi copilul era pe cale să apară, aşa că americanii noştri şi-au sunat prietenii din România şi i-au rugat să le trimită o listă cu nume româneşti tradiţionale. Maria, Ion, Constantin, Vasile, Ileana… ah, Vasile! au spus ei, încîntaţi, ce nume frumos, n-ar fi *nice, darling,* să-i spunem copilului Vasile? În febra naşterii şi a pregătirilor, au uitat să verifice ce nume sînt de băieţi şi ce nume de fete, iar „Vasile" îi vrăjise oricum, iremediabil, cu sonorităţile lui nemaiîntîlnite. Aşa se face că americanii noştri n-au mai stat pe gînduri: şi-au botezat fetiţa nou-născută cu nume de plăieş.

Cîntec de dragoste pentru New York

New York-ul este un fel de torent care te ia cu el şi te poartă pe străzi, prin metrouri, prin muzee, magazine, restaurante, parcuri, cartiere, pe poduri şi pe sub poduri, te ameţeşte cu surprize la fiecare pas, cu oameni care mereu vor ceva de la tine (să-ţi ofere ganja sau să te convertească la biserica lui Jesus Christ), cu veşnice reduceri de preţuri, chilipiruri la tarabe, suveniruri kitchoase care spun toate, obsesiv, acelaşi lucru: *„I Love NY"*, de parcă însuşi oraşul ar fi cumva conştient de forţa lui de atracţie. Atît de îmbibat este totul cu referinţe cinematografice şi literare, încît la primul contact nu faci decît să recunoşti lucruri văzute în filme sau citite în cărţi: străzile pe care mergea De Niro în *Once upon a time in America,* case-le de cărămidă roşiatică prevăzute cu scări de incendiu în faţa cărora orice erou de film care se respectă a condus cel puţin o dată o eroină pentru a-i da „sărutul de la revedere", Empire State Building, în vîrful căruia şi-au dat întîlnire mai întîi Cary Grant şi Deborah Kerr, apoi Anette Bening şi Warren Beaty şi, în fine, chiar Meg Ryan şi Tom Hanks, raţele din Central Park despre care Holden Caulfield îşi punea, inocent, întrebări…

După ce treci de faza în care crezi că te plimbi în decorurile vii ale unui gigantic studio cinematografic, începi să înţelegi că oamenii sînt ceea ce merită descoperit cu adevărat. O simplă plimbare cu metroul newyorkez te pune faţă-n faţă cu toate rasele şi naţionalităţile din lume: chinezoaice întorcîndu-se de la lucru şi mîncîndu-şi supa cu tăiţei din borcane de plastic, tineri urbani cu tricouri *cool* şi ochelari de soare ascultîndu-şi ritmurile electro la iPod, mexicani cu lanţuri groase de aur la gît, negri *upper-class* îmbrăcaţi în costume impecabile, puşti albi slăbănogi, cu mîinile pline de tatuaje, citind Welsh sau Ellis, japoneze fragile privind în gol către vîrfurile degetelor cu unghii colorate.

Într-un bar, o chelneriţă mereu zîmbitoare ne-a rugat să-i traducem „Te iubesc, păpuşă mică!" (o amintire lăsată de un român grăbit), o vînzătoare la un magazin de pantofi ne-a repetat de cîteva ori cuvîntul „balamuc", pe care-l ştia de la soţul ei născut în România, un nene cu intenţii neprecizate, după încercări repetate de a intra în vorbă cu noi, s-a mulţumit să ne ureze *„Welcome to New York!"*, ne-am trezit cu o pancartă în braţe, pusă de nişte tipi care ne-au fotografiat cu ea în scopuri promoţionale, iar în Washington Square Park am cunoscut un domn al cărui job era să mute oamenii de pe o peluză pe alta, pentru că iarba „trebuie să se odihnească o oră". Iarba care trebuie să se odihnească şi elanii care-şi cer scuze pentru că sînt mai timizi – iată două chestii foarte neobişnuite pentru cineva venit dintr-o ţară în care eşti înjurat atunci cînd traversezi pe verde, pe trecerea de pietoni!

Oricum, un lucru e limpede: la New York, oricîţi bani ai avea pe card, cu siguranţă îi vei cheltui pe toţi, iar la sfîrşit vei suferi pentru că nu ţi-au ajuns. E de ajuns să-ţi pui o dorinţă şi vei găsi imediat un *mall* unde îţi vei găsi dorinţa materializată în cel puţin zece variante de forme, culori, mărimi. Vei găsi şi varianta pentru copii şi pentru vegetarieni. Şi cel puţin una dintre ele va fi afişată drept *speciall offer* pe care nu o vei putea refuza. În America înţelegi cel mai bine cum s-a născut consumerismul.

Un „zboruleţ" către casă

Orice vacanţă are un sfîrşit, iar sfîrşitul trebuie să fie lent, pentru a te obişnui cu reîntoarcerea în patrie. Un drum de zece ore cu avionul este tranziţia perfectă. Mai ales atunci cînd esti anunţat, încă de la îmbarcare, astfel: *„Ladies and gentlemen, we have no entertainment on this flight, no TV, no music, no films!"*, cauza fiind o defecţiune tehnică. De *entertainment*-ul involuntar al zborului s-a ocupat însă stewart-ul român, un domn jovial şi uşor transpirat, cu cravata deznodată, care împingea căruciorul cu mîncare strigînd, prevăzător: „Doamnelor şi domnilor, atenţie la mînuţeee şi la picioruşeee! Feriţi mînuţeleee şi picioruşeleee!", neuitînd nici să ne atragă atenţia, periodic, să ne punem „centuricile" şi să ne ţinem bagajele în „compartimentuţele" speciale. La finalul zborului, la fel de jovial şi de transpirat, dar cu simţul datoriei împlinite, stewart-ul a ţinut să ne consoleze că „poate a fost mai bine că n-am avut filme la bord, c-aşa a dormit lumea-n avion ca ursuleţii" şi şi-a exprimat speranţa că „dac-o vrea bunuţul Dumnezeu, poate c-o să mai alegeţi compania noastră şi data viitoare.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Criza economică şi criza hepatică.** În Germania, criza economică are şi unele efecte benefice. Cel puţin pentru producătorii de băuturi alcoolice. Pernod Ricard, unul dintre cei mai importanţi producători la nivel mondial şi lider de piaţă în Germania, a raportat cifre de afaceri în creştere. Consumul de şampanie a scăzut puternic, aşa cum era de aşteptat, însă alte produse ale concernului se vînd bine, chiar foarte bine. De pildă, spirtoasele din gamele Ramazotti şi Havana Club sînt acum foarte căutate. Nu e vorba neapărat de o creştere semnificativă a consumului ca urmare a depresiei, ci de o schimbare a obiceiurilor legate de consumul de alcool: pînă anul trecut, nemţii consumau băuturi spirtoase în oraş, la restaurante şi cafenele. Scumpirea (de fapt, reducerea bugetelor familiale) a făcut ca acum cei mai mulţi (80%) să-şi cumpere băutura de la magazine şi să bea acasă. Consumul de vodcă a crescut, whisky-ul şi celelalte băuturi scumpe se vînd mai prost. Pentru şeful diviziei germane a concernului Pernod Ricard, pericolul cel mai mare este ţuica de casă: tot mai multe familii au (re)învăţat să facă şnaps. Criza economică începe să semene a criză hepatică. (după *Die Welt)*

● **Parteneriat militar între Franţa şi Brazilia.** Franţa şi Brazilia sînt pe cale să ajungă la o înţelegere cu privire la construirea a 108 avioane de luptă Rafale. Brazilia vrea să-şi înnoiască armata şi, după negocieri care au durat aproape opt ani, a hotărît să-şi înzestreze forţele aeriene cu aparate multirol tip Rafale, produse de Dassaut. În urmă cu cîţiva ani, Statul Major al armatei braziliene a importat din Franţa cîteva avioane Miraje 2000 vechi. Apoi, după lansarea unei competiţii internaţionale (cu F-18 şi Grippen) şi implicarea directă a preşedintelui Sarkozy în negocieri, s-a hotărît să cumpere Rafale. Eric Trappier, director general al companiei Dassaut, a explicat într-un interviu că acest contract foarte bănos (e vorba de 5 miliarde de euro doar în prima fază) oferă numeroase avantaje companiilor franceze. Iniţial, s-a anunţat doar că Dassaut va monta o linie de asamblare în Brazilia, însă, în cele din urmă, directorul a precizat că cea mai mare parte a componentelor vor fi fabricate în Franţa de către Dassaut şi partenerii săi. „E vorba de cel puţin 6000 de locuri de muncă, pe o perioadă de cîţiva ani" – a explicat el. Din cîte se pare, uzina din Brazilia va face doar montajul final al pieselor construite în Franţa şi va adapta aparatele de zbor la tipul de echipamente dorit de brazilieni. Contractul mai prevede şi o clauză de comercializare a acestui tip de avion pentru America Latină. În schimb, în baza unui parteneriat strategic, Franţa va putea importa din Brazilia avionul de transport militar Embraer KC-390. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

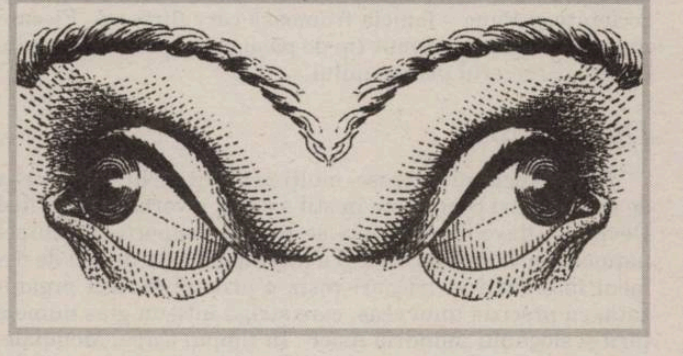

NIMIC NU E GRATIS (CUM AR FI O ȚARĂ VESELĂ, O ORĂ DE CĂSCAT GURA LA APARATELE DE MÎNDREȚE SAU UN AFIȘ CALM ȘI RELAXAT ÎNTR-O MARE DE DINAMOVIȘTI)

● Recenta mea vacanţă în Insula Zakynthos mi-a îmbunătăţit imaginea despre serviciile turismului românesc. Nu doar că în Grecia nimic nu e gratis (cum ar fi aerul condiţionat sau frigiderul într-o cameră de hotel de trei stele), dar, de la restaurant, unde plăteşti pîinea din oficiu, sau de la computerul din hol, în care trebuie să bagi monede ca să-ţi verifici e-mail-ul, şi pînă la duşul de pe plajă *(vezi foto),* totul e (supra)taxat. (**M. C.**)

● Nu ne mor, cu una, cu două, năzdrăvanii! În *Cotidianul* din 7 septembrie, Ruxandra Hurezean ni-l descoperă pe Cătălin, student în anul III la ASE, căruia îi merge bine cu cai verzi pe pereţi, 30 de lei perechea. Omul vinde stickere – postere de lipit – compuse de el şi are clientelă bună, atît cît să se poată întreţine şi să nu mai ceară de acasă. „Femeile sînt moarte după motive florale şi fluturi, bărbaţii, după cai... Sîntem o ţară veselă" – afirmă Cătălin convins. E gîndul cel mai năzdrăvan. (**R. C.**)

● Succesul hipermarketurilor în România a avut drept una dintre motivaţii faptul că românii, încă fascinaţi de abundenţa produselor dintr-un astfel de stabiliment, cheltuiesc întotdeauna mai mult decît şi-au propus. Am descoperit de curînd, însă, că hipermarketul în sine e construit inteligent. La Carrefour, de exemplu, după o oră de căscat gura şi de umplut coşul, tocmai în momentul în care ţi se face o foame teribilă, nimereşti chiar în faţa puilor rotisaţi, a munţilor de cartofi aurii şi a cratiţei „de cantină" cu varză călită. Raionul e plasat strategic, chiar la finalul „turului". Şi dacă tot e plin coşul şi eşti *extrabudget,* de ce să nu-ţi faci poftele pînă la capăt? Cred că românii sînt mai degrabă nişte indivizi hămesiţi decît nişte buni consumatori. (**A. P.**)

● Cine spune că românii nu sînt iubitori de sport se pare că greşeşte: în aproximativ proaspăt înfiinţatul parc de la Palatul Copiilor, la aparatele de fitness în aer liber (evident, gratis...) sînt mereu cozi consistente. De menţionat că mare parte dintre aspiranţi – sau, mai curînd, aspirante – sînt doamne de vîrsta a doua sau a treia. Lucru îmbucurător, aş spune. (**I. P.**)

● Bun. Deci. Se ştie că din Nigeria (nu ştiu de ce) provin majoritatea mesajelor pe e-mail care te anunţă că ai cîştigat la loterie sau că ai de încasat nu ştiu ce sume de bani. Dar – mă scuzaţi – astea sînt o formă de taxă pe prostie. Ia uitaţi ce mîndreţe de mesaj am primit din surse nigeriene: „STIMATI beneficiar, Aceasta este pentru a vă informa că oficial AVEM CONTRACT DE VERIFICAT DUMNEAVOASTRĂ / MOŞTENITE / LOTTO FILE şi a aflat că CE nu aţi primit plata dvs. este pentru că nu v-aţi îndeplinit obligaţiile, veţi primi CU PRIVIRE contractului dumneavoastră / MOŞTENITE PAYMENT. SECONDLY WE au fost informaţi că sunteţi încă care se ocupă de NICIUNUL oficialii de la ALL BANCA încercarea pentru a asigura eliberarea a fondului de TO YOU". Aţi priceput, da? (**M. V.**)

● Din ciclul „Cutare, nu vrei să vezi aşa ceva!": într-o staţie de *vaporetti* din Veneţia, un afiş – cu figura autorului cu tot: *„Grandi romeni a Venezia: Eugen Ionescu".* Exact, numele *scris pe românește!!* Marie-France Ionesco, nu vrei să vezi aşa ceva. (**a. l. ş.**)

● La Masters-ul de snooker de anul acesta de la Shanghai, învins de mult mai tînărul (şi mai puţin experimentatul) Liang Wenbo, ex-campionul mondial Peter Ebdon a fost întrebat ce defecte îi găseşte totuşi adversarului său. Calm şi relaxat, britanicul a declarat foarte serios: „Singurul său defect a fost faptul că a purtat şosete mult prea scurte". (**S. G.**)

● Din mesajele fotbalistice de pe burtierele Antenei 1: „Mă numesc Nicoleta... din Roşiori, sîntem stelişti şi ne e ruşine să ieşim pe stradă într-o mare de dinamovişti". Indiscutabil, există asemenea situaţii grave, de care nu toţi sîntem conştienţi! (**R. C.**)

CĂ TOT SE ÎNTREABĂ CEI CARE DAU SENZAȚIA DE RELUARE CINE-AR ÎNCHIRIA CEL MAI MARE LABIRINT ANTISOCIAL: REALITATEA ROMÂNEASCĂ ÎȘI AFLĂ ÎMPLINIREA ÎN LIGA DE ÎNGERI

● Că tot se întreabă lumea pe blog-uri: nu, nu mi-am făcut cont pe www.sentimente.ro, cineva a luat fotografia mea de pe liternet.ro şi se foloseşte de ea şi de numele meu pentru a agăţa domnişoare. Sincer, situaţia mă flatează, nu ştiu însă de ce foloseşte respectivul Don Anonim fotografia pe care Dinu Lazăr mi-a făcut-o acum nouă ani. Putea fura una mai recentă. Asta mă neliniştește: cumva am îmbătrînit? (**M. C.**)

● Guvernul olandez vrea să limiteze consumul de droguri uşoare la localnici, deranjat de numărul de turişti care vizitează Ţara Lalelelor exclusiv pentru iarbă. Nu cred că e o idee bună. Alte milioane de turişti ar năvăli ca să vadă cu ochii lor o ciudăţenie fără precedent: prima ţară din lume în care cei care se duc la serviciu sînt mai euforici decît cei aflaţi în concediu. (**M. Ş.**)

● Sorin Oprescu *dixit:* „Voi anunţa candidatura cît de curînd, ca să terminăm cu circul ăsta, că dă senzaţia de neseriozitate". Are perfectă dreptate. Atît amînarea, cît şi anunţarea, cît şi candidatura în sine dau senzaţia – dar ce zic eu, aproape convingerea! – de neseriozitate. De aici şi dilema: e „votabil" un candidat conştient de neseriozitatea lui? Da – pentru că măcar e sincer, sau nu – pentru că tot neserios rămîne? (**M. V.**)

● Îmi pare rău, am avut o zi îngrozitor de ocupată pe 09.09.09 şi am aflat abia pe 10 dimineaţa că ar fi trebuit să fie sfîrşitul lumii. Aveţi vreo reluare? (**C. G.**)

● Din seria „Dilema omonimiei" – două tipe în faţa unui afiş pe care scria: „Închiriem schele şi popi". „Auzi, tu vezi ce scrie acolo?!" „Da, închiriem nu-ştiu-ce..." „Fată, «închiriem popi»? Schele ştiu ce-s alea, am văzut la mamaie, dar cine-ar închiria un popă? Şi de ce?" „Habar n-am, ce-mi pasă mie, ei ştiu mai bine." (**R. T.**)

● Unul dintre motivele pentru care iubesc Veneţia e simplu: este cel mai mare oraş exclusiv pietonal din lume. Şi cel mai mare labirint – un ghem al Ariadnei care, desfăşurat, ar putea lega toate maşinile din regiunea Veneto... (**a. l. ş.**)

● M-am tot gîndit: de ce mi-aş face cont pe Facebook, tocmai acum, cînd cîteva vedete hollywoodiene renunţă la ale lor, pentru că au mii de prieteni şi îşi pierd prea mult timp pentru a se ocupa măcar de o parte dintre ei? Primesc zilnic în jur de 50 de e-mail-uri dintre care 20 sînt spam-uri şi 25 nu mă interesează, sînt veşnic invizibilă pe messenger, încercările mele de a avea un blog au eşuat lamentabil, nu scriu niciodată comentarii, nu dau bună ziua celorlalţi jucători cînd joc Conquiztador şi nu arunc în dreapta şi în stînga cu ID-ul meu de mess, prefer să spun că n-am, stîrnind reacţii de uimire. Aşadar, de ce aş avea nevoie de Facebook? O concluzie: pe net, mai mult decît în viaţa de zi cu zi, poţi avea un comportament antisocial. (**A. P.**)

● Un exemplu bătător la ochi de formă fără fond şi de idee occidentală lăudabilă care se împotmoleşte penibil în realitatea românească ar fi pistele pentru bicicliştі din Bucureşti. Este o iniţiativă bună pentru Stockholm sau Amsterdam, unde maşinile sînt parcate regulamentar şi densitatea populaţiei e mai mică. În schimb, strada bucureşteană arată acum aşa: la margine şirul de maşini cocoţate ilegal în zona pietonală, în centru, pe pistă, cîte-un biciclist rătăcit, iar fîşia care-a rămas e atît de îngustă, încît bieţii pietoni trebuie să meargă cu agilitatea unei gimnaste care evoluează la bîrnă. Dacă mai apare şi tradiţionala groapă-ţeavă spartă, îţi rămîn două opţiuni: te duci pe şosea şi faci slalom printre maşini sau levitezi. Nu ştiu care dintre ele e mai grea. (**M. Ş.**)

● Nu ştiu la alţii cum o fi, dar la mine în cartier, de multă vreme, e la fel: zilnic se aud bormaşini, zilnic cineva are ceva de găurit. Trăiesc printre nişte inşi care îşi află împlinirea dînd găuri. (**D. S.**)

● Quincy Jones, producătorul filmului *Thriller* şi unul dintre apropiaţii lui Michael Jackson, a declarat zilele trecute, în *El País,* că „Michael nu avea atît de mult talent". Hărţuit de reporterul spaniol, jazzman-ul a precizat: „Am lucrat cu Louis Armstrong, Frank Sinatra, Nat King Cole, Billie Holiday, Aretha Franklin şi, mai ales, cu Ray Charles. Michael era bun, dar n-a jucat niciodată în liga celor pomeniţi". Să vedem ce vor zice fanii duri ai lui M.J. din Avila, unde Quincy Jones va concerta curînd. (**S. S.**)

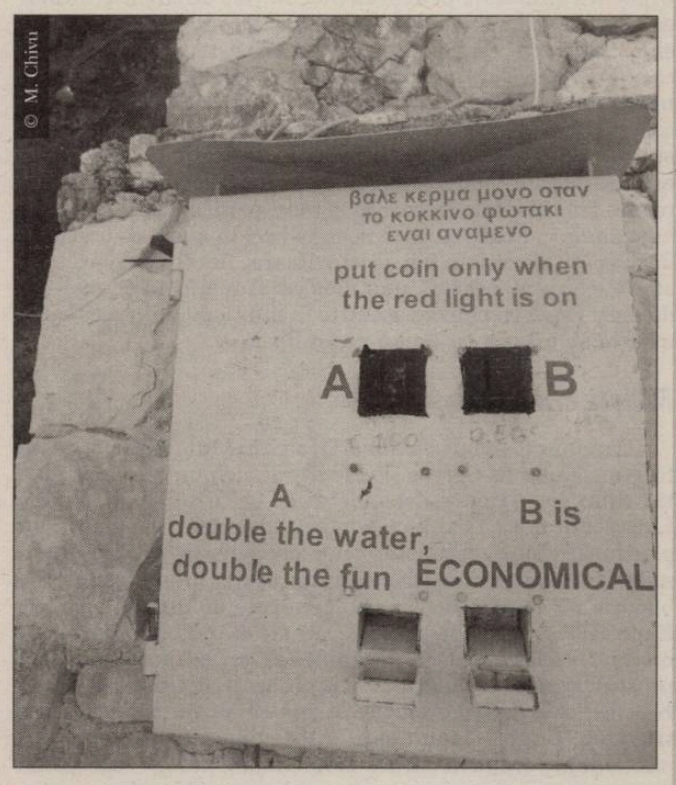

Carmen GAVRILĂ

Mozaic coreean

„Tigrii Asiei", o economie dinamică, o trecere cu succes de la dictatură la democraţie, tehnologie avansată, spaime nucleare de peste graniţă din Coreea de Nord, cam asta se vede din afară cînd vine vorba despre Coreea de Sud. Dar, dinăutru, Coreea de Sud se arată şi mai impresionantă – discretă şi epatantă în acelaşi timp. Dacă ce treci de impactul vizual strivitor al zgîrie-norilor şi ecranelor publicitare uriaşe din Seul şi marile oraşe, Coreea îşi arată o faţă discretă şi delicată ca hîrtia de orez.

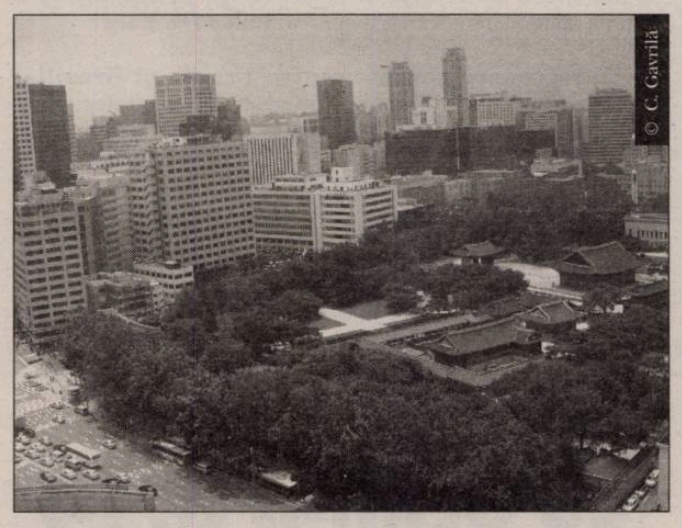

Nuanţe culinare

În Coreea a mînca este o artă, un ritual şi un spectacol, atunci cînd este vorba despre o masă tradiţională. În primul rînd trebuie să te aşezi pe podea, la o masă joasă, ca o invitaţie la puţină modestie, în plus, asta creează familiaritate între comeseni. Cînd primele feluri sînt aşezate pe masă, eşti copleşit de o armonie de culori şi nuanţe, totul arată aşa de proaspăt şi de apetisant în vasele de lut ars ori porţelan fin, alături de beţigaşe delicate de orez. Apoi eşti frapat de felul în care este servită mîncarea, fie că eşti la un restaurant tradiţional ori în vizită la o familie coreeană: umbre se mişcă în jurul mesei şi aşază pe nesimţite bolurile cu mîncare, ţinute cu delicateţe în palme, de parcă ar fi cele mai preţioase comori, gesturile sînt reţinute parcă pentru a nu izgoni misterele care se înşiră pe masă. Te uiţi la toate cele de pe masă şi arată aşa de proaspete, în porţii mici, că ai impresia că vin aşa direct din natură, că sînt uşor de pregătit, dar afli că în spate sînt ore lungi de gătit, eforturi laborioase. Cam aşa e totul în Coreea, ai impresia că lucrurile se fac firesc, uşor, cînd, de fapt, în spatele celui mai mărunt lucru sînt planuri bine puse la punct şi o muncă susţinută, fie că e vorba de mîncare sau de noi descoperiri tehnologice. La masă, după primul impact vizual, vine momentul cel mare în care guşti din primele feluri: o explozie de gusturi, de arome, de iute şi acrişor, dulce şi sărat. Cum spun coreenii: „Fiecare masă trebuie să cuprindă cele patru elemente: foc, pămînt, aer, apă". Aromele se armonizează perfect, ce este iute nu acoperă restul, nu găseşti nici o aromă egoistă să le acopere pe celelalte, lucrează toate împreună într-o poveste a gusturilor.

Mîncare de teatru

Nanta este un fenomen. Pornit din Coreea, a făcut senzaţie în toată lumea. Nanta înseamnă, de fapt, „gătit". Este o nouă formă de spectacol inspirată de arta de a găti coreeană şi de vechile ritmuri tradiţionale. Un critic de artă coreean îmi explică: „Nanta poate fi considerat cel mai bun produs coreean modern în materie de spectacol; în general, poveştile sînt simple, mai ales că artiştii nu au la dispoziţie decît gesturile ca să pună sub ochii spectatorilor întîmplări hazlii şi mini-dezastre care se pot întîmpla într-o bucătărie". Ei marchează ritmul, care poate deveni extrem de rapid, prin bătăi în mese de lemn cu tot felul de instrumente de bucătărie, cuţite, satîre, oale, beţigaşe pentru mîncat orez, castroane şi chiar legume sau fructe aruncate şi tăiate în aer cu mişcări uimitoare. Atmosfera la spectacolele nanta devine rapid incendiară. Show-urile au avut un succes uriaş în străinătate pentru că nu e nevoie de cuvinte, ritmul este universal şi poveştile sînt uşor de înţeles pentru oricine, indiferent de limba pe care o vorbeşte sau cultura din care provine. Nanta combină în ceva nou toate sursele de inspiraţie vechi, de la muzica tradiţională coreeană la cîntecele la tobe ori instrumente cu coarde sau mişcările din dansul cu măşti. Una dintre sursele de inspiraţie pentru nanta este Samulnori, care presupune utilizarea a patru instrumente tradiţionale, cu coarde şi tobe, pentru a cere zeilor să aducă noroc. Poate că pare uşor să baţi în masă cu un cuţit, dar repetiţiile sînt lungi şi istovitoare, fiecare gest trebuie să fie executat perfect, mai ales că atunci cînd te mişti şi dansezi rapid cu obiecte ascuţite în mîini, poţi ajunge foarte uşor la spital sau cu vreun deget lipsă.

Măşti coreene

Dansul cu măşti (Hahoe Pyolshin-Gut Tal-nori) este foarte popular în Coreea. Vechi de mii de ani, este încă gustat chiar şi de tinerii dependenţi de cultura pop de astăzi. La început erau 14 tipuri de măşti, dar trei dintre ele s-au pierdut în timp, restul sînt acum considerate comori naţionale. Trăsăturile măştilor sînt îngroşate, în expresii fie de bucurie ori jovialitate, fie schimonosite de ură ori spaimă. Expresiile se schimbă prin mişcări ale mandibulei, care este mobilă. Fiecare mască desemnează un personaj anume: prostul, sclavul încăpăţînat şi nechibzuit, divinitatea locală Kakshi, care îşi ţine buzele strîns ca să nu îşi dezvăluie tristeţea, Chuji – leul, măcelarul temperamental şi criminal, Halmi – văduva săracă şi bătrînă, Chumg – călugărul budist călător şi iubitor de plăceri lumeşti, Yangban – aristocratul blînd cu fire nobilă, Sonbi – învăţatul neadaptat la societate şi Pune – femeia frumoasă care flirtează. Fiecare mască vine cu un anumit tip de paşi, care spune mai multe despre caracterul personajului.

Diavolii roşii

Stadioanele se înroşesc, mulţimea cîntă. Nu, nu e vorba de manifestări comuniste în stil asiatic, e vorba despre Red Devils – Diavolii roşii. Aşa se numesc suporterii echipei naţionale a Coreei de Sud. E o armată de sute de mii de oameni îmbrăcaţi în tricouri roşii, o armată perfect organizată, cu precizia unui ceas, care strigă într-un glas numele ţării şi sloganul „mîndria Asiei". În timpul Cupei Mondiale, toată lumea în Coreea purta, chiar şi la serviciu, un tricou roşu pe care scria „să fii un diavol roşu". Pînă şi fostul preşedinte Kim Dae Jung, cînd era încă în funcţie, a fost membru al clubului de suporteri ai echipei naţionale. Loialitatea diavolilor roşii pentru echipa naţională este atît de profundă, încît izbucnesc în urale chiar şi cînd vreun jucător coreean aruncă mingea aiurea în out. Diavolii roşii nu sînt ca orice fel de suporteri, ei au un anumit gen de organizare şi chiar o filozofie de acţiune. „Este vorba despre o combinaţie de principii protestante, confucianiste şi un strop de budism, da, nu rîdeţi, sînt cele trei mari religii din Coreea pe lîngă catolicism; întîi munceşti pînă la epuizare, te organizezi, nu laşi nimic să te doboare, apoi aplici ideile protestante, adică, odată problema organizării rezolvată, cînd maşinăria merge ca unsă, îţi manifeşti individualitatea şi originalitatea, dar asta după ce ai făcut corp comun cu ceilalţi, totul pentru victorie, coreenii nu pot concepe altceva" – îmi explică un suporter coreean. Diavolii roşii vin la meciuri nu cu bîte, pocnitori sau brichete, ci cu instrumente tradiţionale, mai ales cu tobele coreene numite *„buk"*. Zgomotul este asurzitor. Şi pe post de încurajări pentru echipă, suporterii coreeni cîntă pe stadion cîntece tradiţionale, populare, ca faimosul „Arirang". Emblema suporterilor coreeni este un cap de dragon roşu, fioros, iar diavolii roşii, probabil, au ales numele ăsta ca să sperie echipele adverse şi pe suporterii lor, dar diavolii coreeni sînt mai degrabă îngeri. Ei nu înjură pe stadioane, plictisitor, nu? Politeţea este atît de adînc înrădăcinată în mentalitatea coreeană, încît suporterii, chiar şi atunci cînd huiduie echipa adversă, o fac doar cu jumătate de gură. Excepţia apare în meciurile cu Japonia, care a ţinut Coreea sub ocupaţie, dar pînă şi atunci strigătele coreenilor sînt mai degrabă patriotice şi cu tentă naţionalistă decît jignitoare. Un încrîncenat suporter din Ghencea sau Giuleşti cred că s-ar prăpădi de rîs să audă ce strigă Red Devils la meciuri, mai ales că ceea ce lipseşte în duritate la capitolul limbaj e compensat prin muzică.

Economia cunoaşterii

„Knowledge economy" este conceptul şi secretul din spatele progresului economic rapid din Coreea de Sud. Primul domeniu în care s-a investit în Coreea a fost educaţia, care, sub numele de „dezvoltarea resurselor umane", a devenit prioritatea numărul unu a ţării. S-au făcut investiţii masive nu doar în şcoli şi universităţi, dar pînă şi în grădiniţe. Cartierele cu şcoli considerate foarte bune au şi cel mai ridicat preţ al apartamentelor, pentru că părinţii vor să îşi vadă copiii la cele mai performante şcoli. În Coreea, cursa pentru a obţine o cît mai bună educaţie este numită „febra educaţiei" şi a făcut chiar ca statul să fie criticat pe motiv că a ajuns să trateze studenţii nu ca pe nişte fiinţe umane, ci ca pe nişte resurse ca oricare altele, iar educaţia a devenit un domeniu similar cu industria. De altfel, cei mai mulţi dintre coreenii cu studii superioare ajung să lucreze în comerţ sau industrie. Directorul Asociaţiei Producătorilor Coreeni, Tae Nyen Kim, spune că educaţia în Coreea este extrem de aplicată, nu se insistă pe teorie şi cantitate, ci pe practică, deci e în avantajul industriilor: „Calitatea şi nivelul de educaţie al mîinii de lucru în Coreea sînt foarte ridicate, peste alte ţări; încă din interiorul familiei, din copilărie, coreenii sînt învăţaţi să fie competitivi, alfabetizarea este de aproape 100%, iar 86% dintre absolvenţii de liceu ajung la facultate; în Coreea, investiţia în educaţie este baza economiei, noi simţim asta în industria auto". În prezent, accentul este pus pe aşa-numita „carieră globală", universităţile sînt în pas cu tot ce este nou în lume şi adaptează imediat curricula. De exemplu, cum guvernul de la Seul a stabilit ca prioritate protecţia mediului, Ministerul Educaţiei şi cel al Mediului au adaptat imediat programa. „Ministerul Educaţiei şi cel al Mediului au făcut împreună manuale şcolare speciale, iar în universităţi au fost create catedre specifice, ca să putem avea, în viitor, specialişti în protecţia mediului" – explică Joo Beom Sik de la comisia prezidenţială pentru dezvoltare ecologică. Pentru că toată lumea în Coreea doreşte o educaţie superioară, învăţămîntul superior a devenit foarte scump, aşa că, începînd de anul acesta, Guvernul are un program de împrumuturi pentru studenţi cu dobînzi foarte mici, inclusiv pentru studii în străinătate. O studentă coreeană spune că în general, după universitate, tinerii merg în străinătate: „Studenţii merg în SUA pentru studiul limbii engleze, masterate şi doctorate, mai ales dacă e vorba de ştiinţă sau afaceri, dar nu există aşa-numitul «exod de creiere», întotdeauna se întorc, pentru că aici îi aşteaptă slujbe foarte bune dacă au studii avansate şi pregătire în străinătate". În această primăvară, la Seul a avut loc un tîrg de universităţi europene, pentru că UE încearcă să atragă studenţi coreeni şi în Europa. Potrivit delegaţiei Comisiei Europene la Seul, la acest tîrg, numit „Studiază şi fă cercetare în Europa", au fost prezente universităţi din toate statele membre, mai puţin România.

***Carmen Gavrilă** este corespondent Radio România.*

PUBLICITATE

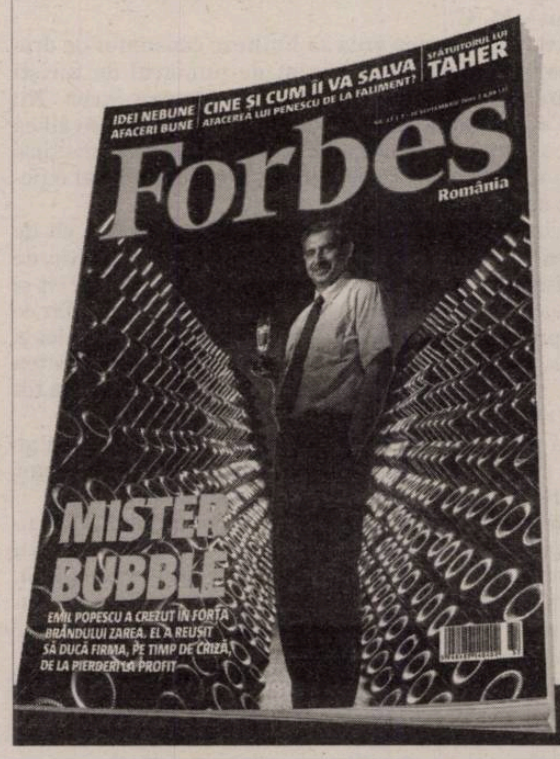

Citește cum a reușit Emil Popescu să ducă brandul Zarea de la pierderi la profit pe timp de criză.

Acum la toate chioșcurile de presă!

Cea mai citită revistă de business-life din lume

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **293** ● 24-30 septembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

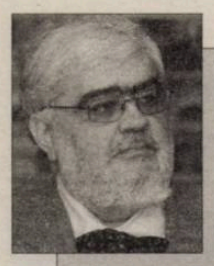

Andrei Pleşu
„Politică“

pagina **3**

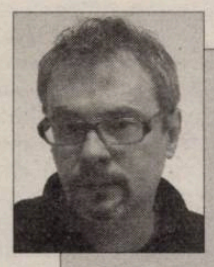

Alex. Leo Şerban
„Venezia 66: încă un «6» după «66»?“

pagina **22**

Delia Radu
„BBC Proms 2009: portret de festival“

pagina **24**

RĂUL şi RĂUTATEA

un cuplu veşnic tînăr

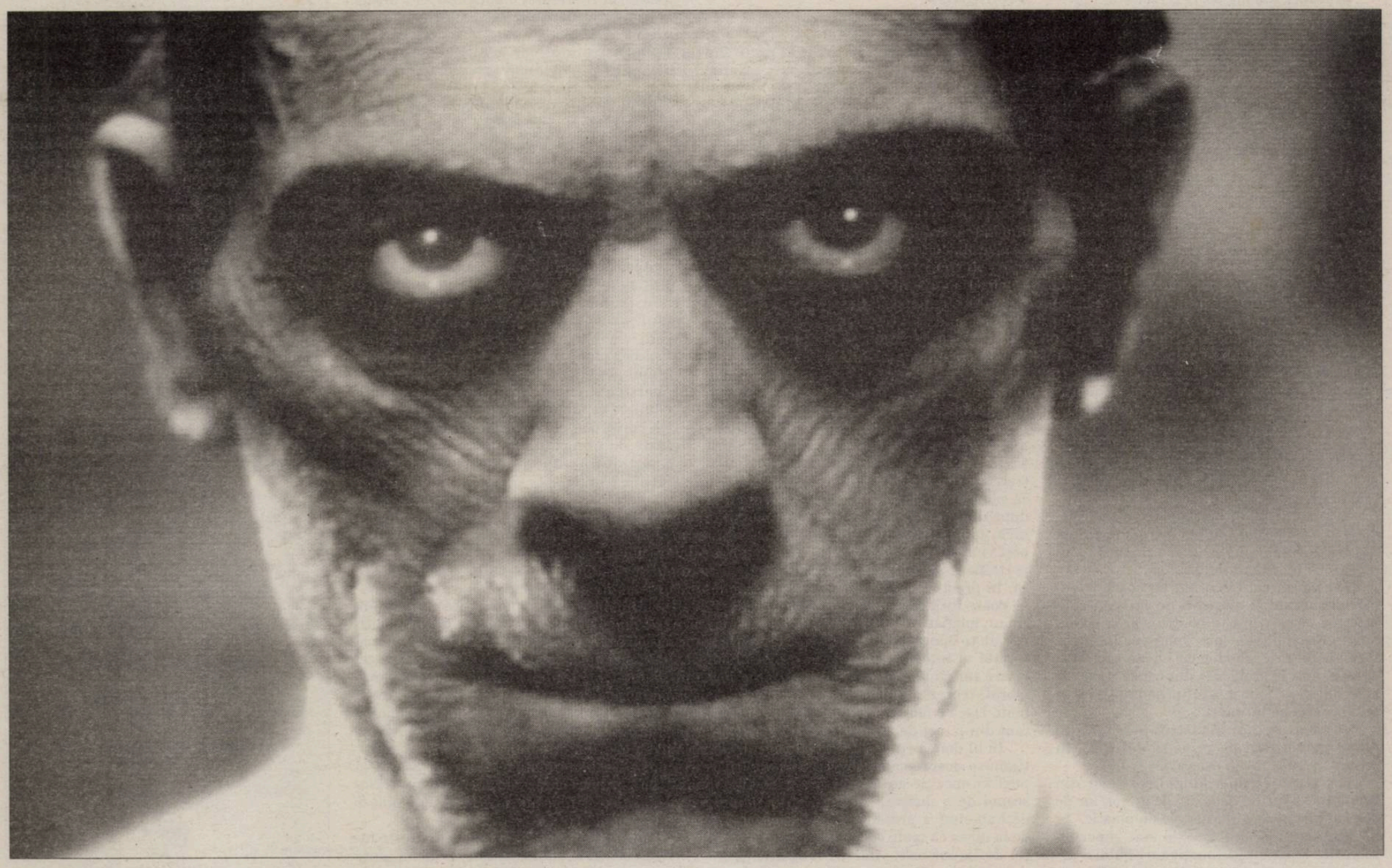

„Nu e nevoie decît ca oamenii buni să nu facă nimic pentru ca Răul să triumfe.“

EDMUND BURKE

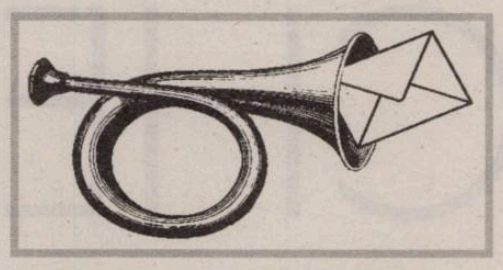

Actualităţi

Imaginea României...?

În ultimii 20 de ani, guvernele succesive ale României au cheltuit sume importante, de zeci de milioane de euro, pentru *imaginea României*. Desigur că imaginea unei ţări, regiuni sau localităţi poate fi foarte importantă. Dar, de fapt, ce este o „imagine"?

Etimologic, cuvîntul *imagine* vine din latină: „imago, imaginis" şi desemna o mască mortuară. În *DEX* se spune că imaginea este o „reflectare de tip senzorial a unui obiect în mintea omenească sub forma unor senzaţii, percepţii sau reprezentări; spec. reprezentare vizuală sau auditivă; (concr.) obiect perceput prin simţuri" (*DEX* online).

În marketing, „imaginea (de marcă) este reprezentarea favorabilă pe care o prezintă, faţă de public, o firmă, o instituţie, o personalitate" (Wikipedia fr.).

În orice definiţie am căuta, *imaginea* nu este altceva decît reflectarea unei realităţi în conştiinţa unor indivizi, prin intermediul simţurilor. Ea nu poate fi creată artificial sau cumpărată, ea se formează prin experienţa proprie sau prin cea transmisă, ca urmare a confruntării realităţii cu experienţa individuală a celor care intră în contact cu subiectul.

Şi atunci, mă întreb: ce „realitate" reprezintă, de exemplu, un meci de tenis între Ilie Năstase şi Elena Udrea, jucat în piaţeta din faţa Hotel de Ville din Paris? Acest tip de acţiune, pentru care s-au cheltuit sute de mii de euro, nu creează nici o imagine a României, ci doar imaginea Elenei Udrea şi a lui Năstase, jucînd tenis! Într-adevăr, poate atrage atenţia asupra faptului că ei sînt români, tineri (Udrea), faimoşi (Năstase) şi simpatici (ambii). Poate să atragă atenţia asupra faptului că România, avînd asemenea exponenţi de calitate, există pe harta Europei şi, ca atare, nişte turişti vor putea veni în ţara noastră. Dar nu creează nici o imagine a ţării.

Pliantele, filmele publicitare, meciurile de tenis în spaţii publice, spoturile etc. sînt toate reclame, publicitate, nu creează direct imagine, ci doar atrag atenţia. Imaginea se formează (în timp) numai prin contactul direct dintre simţurile unor indivizi şi realitate. Altfel, ar trebui să discutăm despre imaginea unei imagini sau de... „umbra unui vis", adică să intrăm în domeniul poetic. Imaginea României se va crea prin contactul direct al unor persoane cu România şi/sau cu românii! Dar oare, care va fi această imagine?

În primul rînd, turiştii vor vedea că, dacă în Vest se fac 130 km într-o oră pe autostradă, în România se fac doar 50 km, pentru că nu există autostrăzi...

Vor vedea că, circulînd pe şoselele supraaglomerate şi adeseori de proastă calitate, îşi riscă viaţa în confruntarea cu şoferii indisciplinaţi, care depăşesc în curbe fără vizibilitate, conduc cu viteză excesivă, că se expun la accidente din cauza unor căruţe, biciclete sau maşini nesemnalizate şi neluminate pe întuneric.

Vor vedea că în industria hotelieră au parte de servicii de proastă calitate, în schimbul unor tarife excesive.

Vor vedea că de-a lungul şoselelor din România se întind depozite de gunoi, iar pe rîuri şi pîraie curg flacoanele de plastic.

Vor vedea că autorităţile sînt super-birocratice şi că mulţi funcţionari publici aşteaptă şpagă pentru nişte servicii fireşti, minimale.

Vor vedea că spitalele sînt sărace şi adeseori trebuie să aducă medicamentele de acasă, dacă vor să fie trataţi.

Vor vedea că o mare parte dintre cerşetorii care îi acostează pe străzile lor şi mare parte dintre hoţii care le golesc conturile sînt din România.

Vor vedea, îşi vor forma o *imagine*... şi vor vorbi, vor scrie şi vor povesti prietenilor, cunoştinţelor etc.

Şi aşa se formează cu adevărat *imaginea* unei ţări, indiferent de cîţi bani au fost aruncaţi pe fereastră în campanii de publicitate, de-a dreptul dăunătoare, pentru a „crea o altă imagine"! Sînt convins că şi cei din Ministerul Turismului ştiu foarte bine aceste lucruri. Asta înseamnă că ei derulează aceste acţiuni, pe de o parte, cu scop electoral, deoarece „dă bine în faţa alegătorilor", iar pe de altă parte, îşi justifică posturile, activitatea, salariile şi... poate mai pică ceva.

Şi atunci, care ar fi rostul Ministerului Turismului? Mă întreb şi eu... dar cred că ar putea face măcar lobby la Ministerul Transporturilor pentru construirea în cel mai scurt timp a autostrăzilor... la Ministerul Mediului pentru curăţirea ţării şi organizarea colectării (selective a) gunoaielor, la Ministerul Educaţiei pentru introducerea unui curs de (minimă) educaţie, ar putea organiza nişte cursuri serioase, ţinute de specialişti adevăraţi, pentru hotelieri şi restauratori... etc., *după care* s-ar putea lansa o campanie de publicitate pentru atragerea de turişti!

Dar poate că pentru asta ar trebui ca ministru al Turismului să fie o persoană care are mai mult decît 90-60-90 cm?!

Gheorghe GRÜN
ggrun2000@yahoo.com

Magistrate, magistrate! Te plătesc sau ştii karate?

Prin forţa unor lucruri mai mult sau mai puţin importante, chestiunea privind salarizarea magistraţilor mă interesează şi pe mine; am urmărit, cît s-a putut, dezbaterile pe această temă, m-am gîndit la ce s-a spus şi s-a scris şi am ajuns la cîteva idei pe care vreau să le comunic. Dacă am ales *Dilema veche* în acest scop este pentru că revista are, din punctul meu de vedere, trei avantaje: redactori buni, cititori în a căror judecată poţi avea încredere şi o difuzare care îţi dă dreptul să crezi că e chiar posibil să fii şi citit.

Mai întîi, eu cred că nu e normal să faci „reforma statului" pe timp de criză; dvs. ce aţi spune de proprietarul unei case care, observînd că ploaia îi distruge acoperişul, înţelege (în mod firesc, de altfel) lipsa de trăinicie a acestuia şi se apucă, pe loc, să-l renoveze? Eu, de exemplu, cred că ar fi mai logic să bată nişte scînduri, să folosească folie de plastic şi ligheane, să depoziteze mobila, covoare şi cărţi într-un loc mai ferit şi, în general, să se asigure că ploaia va trece cu cît mai puţine daune. Apoi, pentru că ploile nu par a fi eterne, să pornească, după un plan bine stabilit şi pe vreme prielnică, la renovare. Altfel spus, nu cred că poţi vindeca o boală după reflexele de comportament pe care boala însăşi le generează. În practică, cînd nu ai bani de ajuns (şi se poate întîmpla să n-ai), plăteşti mai puţin un magistrat, un medic sau un profesor, dar nu te apuci să le spui că o faci pentru că tocmai ai înţeles că nivelurile lor de salarizare nu sînt în regulă şi nici nu justifici moral, teoretic şi legislativ faptul că nu ai bani. Dacă o faci înseamnă că eşti inconsistent din punct de vedere politic.

În al doilea rînd, am observat că, discutîndu-se despre salarizare, magistraţii sînt puşi în opoziţie cu medicii şi profesorii, în scopul de a ilustra, prin comparaţie, lipsa de bun-simţ a pretenţiilor lor: se porneşte de la ideea că toate cele trei categorii sînt la fel de importante, dar că magistraţii fac presiuni pentru nişte venituri şi aşa foarte mari. Cei care apără cauza magistraţilor încearcă să atenueze diferenţa dintre aceştia şi celelalte două categorii; eu cred că greşesc, pentru că, din punct de vedere statal, magistratul este de două ori mai important decît medicul sau profesorul, iar această importanţă ar trebui să se reflecte foarte limpede în salarizarea sa. Iată cum argumentez eu această dublă diferenţă.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> WILLIAM FAULKNER – *„LECŢIA DE CHIMIE"*

O dată, din punctul de vedere al relaţiei magistrat/medic/profesor, pe de o parte, şi stat, de cealaltă parte: dacă atribuţia de medic sau profesor nu este una exclusiv statală, dovadă fiind existenţa medicilor şi a profesorilor particulari, în schimb cea de magistrat este – un magistrat nu poate fi, ca să zic aşa, decît *de stat*. Magistratura este o chestiune exclusiv statală – acesta e un fapt. Apoi, din punctul de vedere al relaţiei dintre funcţie şi scopul pentru care există ea: magistratul există pentru justiţie (mă refer, desigur, la cea pămîntească, nu la cea divină), medicul – pentru sănătate, profesorul – pentru educaţie. Dar, dacă sănătatea şi educaţia nu sînt atributele exclusive ale medicului şi ale profesorului, justiţia este atributul exclusiv al magistratului. Nu am nevoie de aprobarea unui stomatolog pentru a mă spăla pe dinţi de două ori pe zi şi, în general, sănătatea mea e şi atributul meu: pot să fumez mai puţin sau deloc (sau să fumez mai mult), să nu consum sare, zahăr şi grăsimi în exces (sau să consum în exces), să fac sau să nu fac un sport; tot astfel, se vede limpede, mai cu seamă la TV, ce greşeală majoră au făcut acei părinţi care au lăsat educaţia copiilor lor numai în sarcina şcolii – în orice caz, profesorul n-are nici o obligaţie să-l înveţe pe deşteptul de fii-tu tot ce n-ai chef să-l înveţi tu. Justiţia nu este însă decît atributul magistratului, iar aceasta este a doua diferenţă importantă între magistrat şi medic, între magistrat şi profesor.

Prin urmare, două diferenţe care fac ca, din punct de vedere statal, magistratul să fie cel mai important. Mai important chiar decît Parlamentarul: atributul legislativ nu-i aparţine numai acestuia din urmă (în condiţiile respective, orice cetăţean are drept de iniţiativă legislativă), pe cînd dreptatea o împarte (aşa cum foarte frumos se spune de obicei) *numai* magistratul.

Aceasta e o discuţie despre statut, despre superioritatea statutului magistratului; ea nu înseamnă inferioritatea statutului medicului ori al profesorului – dintr-un anumit punct de vedere, dimpotrivă. De aceea magistratul ar trebui să fie luat în primul rînd în considerare de către stat, în raport cu oricine altcineva, chiar cu preşedintele republicii, care e o demnitate oferită cuiva de voinţa corpului social, nu exclusiv de propria pregătire, aşa cum este magistratura (sau, în tot cazul, aşa cum ar trebui ea să fie).

Viaţa omului nu se reduce la societate (ar fi păcat), iar societatea nu se reduce la stat (ar fi dictatură), dar, din punct de vedere statal, magistratul e cel mai important. Iar noi despre asta discutăm. Discutăm, din punctul meu de vedere, de profunda bunăcuviinţă a salariilor „nesimţite"; discutăm, din punctul meu de vedere, de dispoziţii contravenţionale şi penale speciale pentru magistraţi, care să prevadă sancţiuni cu cel puţin jumătate mai mari decît cele obişnuite; dicutăm de dreptul de pensionare după numai 20 sau chiar 15 ani la rînd de magistratură; de interzicerea unei serii de drepturi civile pe perioada exercitării magistraturii, de legitimitatea calculării speciale a pensiilor, de instituirea unui control sociostatal foarte activ al celor care îndeplinesc această demnitate publică.

Eu cred că, dacă nu înţelegem aceste lucruri esenţiale, multă vreme de aici înainte o simplă ploaie de cîteva ore va inunda cartierul Berceni.

Vlad SLĂVOIU
vlad.slavoiu@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Emo*, între modă şi pericol**
- **Dreptul la moarte**
- **Infrastructura**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 15.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altmînteri?“ (I.L. Caragiale)

Politică

Zilele trecute, lîngă Mînăstirea Rîmeți, un sătean de prin partea locului m-a întrebat, foarte cuviincios, dacă aș fi de acord să discutăm „puțină politică“. Am crezut că urmează întrebări candide despre partide, parlamentari și miniștri. În realitate, omul avea o problemă foarte concretă, legată de niște terenuri pe care nu le putuse recupera. Spera că îl pot ajuta și voia să se repeadă pînă în sat, ca să-mi aducă actele litigiului. „Politica“ era, așadar, pentru el, o chestiune de interes personal, o manevră de utilitate curentă, o daravelă. Nici o legătură cu lupta pentru putere, cu disputele ideologice, cu vedetele mediatice ale instituțiilor de vîrf. Regăseam, astfel, stratul *originar* al noțiunii, sensul ei prim. Căci, într-adevăr, „politica“ nu e despre alegeri, alianțe, combinații strategice și solidarități de gașcă. Nu e despre Băsescu și Tăriceanu, despre Iliescu și Geoană, despre liberali, pediști și pesediști. E despre pensii, proprietăți, prețuri, impozite, chirii, drumuri comunale, legi, ajutor la vreme de catastrofă, canalizare, administrarea gunoaielor, servicii publice ș.a.m.d. Pe scurt, politica e ceea ce *nu* fac, îndeobște, politicienii. Sau fac doar în subsidiar, orientați spre cu totul alte obiective.

Criza politicului e universală. Peste tot, oamenii politici au reușit să înlocuiască *nevoile* comunitare cu *scopuri* personale sau de grup. „Omul de stat“ e, în tot mai mare măsură, „om de partid“, adică un personaj gata să înlocuiască logica cu retorica și decizia pragmatică, funcțională, cu gesticulația rentabilă. Ceea ce se petrece e o reconfigurare a insomniilor: în loc să aibă nopți albe din cauza găurilor din asfalt, politicianul are nopți albe din cauza listelor electorale și a moțiunilor de cenzură. Iar cetățeanul de rînd, devenit simplu alegător, iese din joc, ca o anexă statistică. El vrea soluții, înlesniri, eficiență. Vrea nițică „politică“. I se livrează discursuri și chermeze.

Nu vom avea șansa unei reînnoiri de sistem, pînă nu vom recupera temeiurile aurorale ale politicului, pînă nu vor apărea, pe scena publică, politicieni eliberați de problematica puterii, de obsesia carierei, de balastul preocupărilor private. E o utopie, vor spune „realiștii“, specialiștii, analiștii. Și apoi, cum să faci ce trebuie făcut, dacă nu ajungi la putere? De acord. E nevoie de *structuri* politice, de *competiție* democratică. Dar e esențial *cine* intră în competiție, cu ce înzestrări, cu ce idealuri, cu ce exigențe. Problema noastră e mediocritatea competitorilor. Politica nu e interesantă decît pentru naturi secunde, pentru vanitoși de duzină și combinagii de conjunctură. Cîte unul mai răsărit e retezat prompt, de îndată ce ajunge „în rețea“: n-are „talent politic“, nu știe „cum e-n politică“, face pe fata mare. „Politicianul adevărat“ trebuie să fie o fiară („animal politic“), un „jucător“ gata să riște, ceva între caftangiu și cocotă. Am ajuns cu toții să credem în acest portret schimonosit, deși nu avem, de pe urma lui, nici un beneficiu. Votul e una, viața e alta. Liderul charismatic e una, chestia pensiei e alta. Ne uităm la bătăliile parlamentare și guvernamentale ca la meci, după care ne întoarcem la „ale noastre“, adică la facturi neplătite, proprietăți nerestituite, salarii, străzi desfundate, păsări gripate, poduri șubrede, sate în agonie. Senzația generală, deprimantă e că trebuie să te descurci *singur*. De aceea, săteanul de la Rîmeți vine – pentru

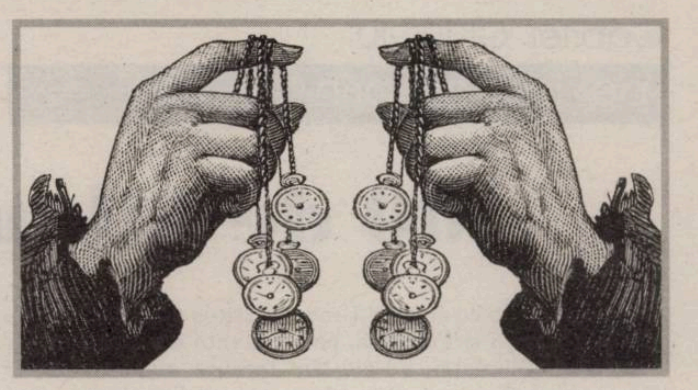

că m-a văzut la televizor – la mine și încearcă să-mi transfere problema lui: nu știe cui să se adreseze, nu știe cine are autoritatea și mijloacele să-l scape de necazuri. Nu știe cine e în stare de un pic de „politică“. Apeluri asemănătoare am primit și la Calna (comuna Vad) și la Suarăș și în alte locuri. Locuri, s-ar zice, fără senatori, fără deputați, fără „politicieni“, fără căpătîi.

Havel spune undeva, în *Puterea celor fără de putere,* că mai importantă decît revenirea la mecanismele de rutină ale democrației occidentale este o reînnoită focalizare a politicului asupra oamenilor *reali*. Dacă n-ar veni de la Havel, o asemenea idee ne-ar speria. Ce e, totuși, tranziția, dacă nu o întoarcere la democrație? Ei bine, tranziția noastră a obținut, deocamdată, cu totul altceva: tapaj politic fără cetățeni, cu alte cuvinte, democrație fără *demos*.

(Text scris și publicat în 2003. Dar ar putea fi scris azi. Și mă tem că va fi valabil și mîine.)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cacofonia generală

Sînt destui care cred în continuare că „Internetul distruge cultura“, deși în rețea sînt găzduite cărți, eseuri, reviste de cultură; toate acestea sînt comentate de oameni avizați și permit – ca nici un alt mijloc de comunicare – dialogul intelectual, ba chiar „gîndirea împreună“. Căci ce sînt grupurile de discuții, forumurile și chiar o parte a rețelelor sociale care se ocupă de altceva decît de „împrieteniri și parteneriate“, dacă nu forme de a împărtăși idei și reflecții, inclusiv pe marginea cărților? Contraargumentul poate părea valid, dar se lovește de o problemă: „tehnica“ Internetului de a aglutina opinii pe care le pune pe picior de egalitate. „Prețul salutarei expansiuni a egalitarismului pe care Internetul ni-l face cadou este accesul nelimitat la articole prost redactate. Într-un astfel de mediu, contribuțiile intelectualilor își pierd capacitatea de a mai reține atenția“ – spunea însuși Jürgen Habermas în 2005 (citat de Rodica Binder în articolul „Internetul – o nouă cutie a Pandorei?“, din *Dilema veche,* nr. 272, 30 aprilie 2009). Iar Andrew Keen, fost patron al site-ului www.audiocafe.com și întreprinzător de succes în Silicon Valley, a publicat recent cartea *The Cult of the Amateur: How Today's Internet is Killing Our Culture,* în care constată tocmai amestecul opiniilor pe net, ceea ce duce la distrugerea ideii de competență și autoritate: „Astăzi, în web, în care toate vocile au aceeași valoare, cuvîntul unui înțelept face tot atîtea parale cît bîiguiala unui idiot. În acest cîmp egalitarist orice intelectual, fie acesta George Bernard Shaw, Ralph Waldo Emerson sau Jürgen Habermas însuși, nu este decît o voce în plus în cacofonia generală“.

Blogurile devin una dintre sursele principale ale acestei cacofonii: fiecare se simte îndreptățit să comenteze orice, eventual la adăpostul unui *nickname,* nu neapărat cu argumente și nu neapărat avînd vreo pricepere anume. Evident, în numele democrației și al libertății de exprimare. Wikipedia, definită drept „lucrare colaborativă“, e de fapt opera unor anonimi imposibil de verificat în practică: „editorii“ *wiki* scriu ce și cum se pricep, ideea de enciclopedism e transformată în acțiune de voluntariat, precum plantarea pomilor ori adunarea pet-urilor lăsate pe pajiști de turiștii necivilizați. Internetul, devenind un instrument accesibil tuturor, dar și un mijloc de exprimare la îndemînă, le conferă astfel tuturor diletanților, frustraților, istericilor ori grafomanilor un spațiu în care opiniile lor nu numai că devin publice, dar – practic – stau pe picior de egalitate cu ale experților, intelectualilor, oamenilor de știință ori cu ale publicului cultivat și cumsecade, care vrea să dialogheze și să învețe. Iar cînd cauți ceva pe Google, motorul de căutare îți „dă“, la grămadă, idei valabile sau simple însăilări ale vreunui impostor.

Adevărata problemă însă nu e amestecul (avea dreptate Umberto Eco: trebuie să învățăm să decimăm ce „primim“ pe Internet!), ci faptul că această masivă „mutare“ a unei bune părți a vieții și ideilor/opiniilor noastre pe Internet modifică lumea reală, cu ierarhiile, criteriile și tradiția ei. Uneori, într-un mod perfid și în numele unor principii înalte și bune. Tot mai mulți cetățeni au acces la informație și cunoaștere prin Internet, fără îndoială. Dar mulți tind să înlocuiască astfel educația tradițională, formarea gîndirii, asimilarea sistematică a cunoștințelor prin dialogul cu profesorul, cu Maestrul. Cunoștințele se reduc la „ce-ai găsit pe net“ – adică informații nu întotdeauna corecte și pentru a căror interpretare ori evaluare nu oricine e pregătit. Dar oricine devine *sigur de sine* atunci cînd Internetul pare a-i oferi totul, cu minimum de efort. O să devenim „un popor de idioți foarte informați“ – scrie Franco Ferrarotti, un eminent sociolog italian, într-un articol recent din *Lettera Internazionale* (nr. 98, 2008): „Se spune despre copiii și adolescenții de azi, definitiv îndrăgostiți de ecran și foarte abili în folosirea Internetului, că sînt mai inteligenți și mai informați decît cei de ieri. S-ar putea. Dar despre ce fel de inteligență, despre ce fel de informații e vorba? Dacă nu astăzi, atunci cu siguranță mîine vom fi puși în fața unui popor de idioți foarte informați, dacă e adevărată definiția idiotului ca unul *qui sait tout et ne comprend rien* și care, prin urmare, încarnează tipul de *idiot savant*“. Acești „idioți savanți“ multiplicați la nivel de masă votează și trimit în Parlament niște reprezentanți pe care de fapt nu-i cunosc, nu-i evaluează (din lipsă de criterii), a căror politică nu o înțeleg (căci nu înțeleg și nu-i mai interesează politica în general), dar despre care au aflat cîte ceva de pe Internet ori de la TV și au impresia că e suficient. Astfel, deși formal democrația funcționează, reprezentanții nu mai sînt și *reprezentativi:* sînt cei care au știut mai bine să folosească

tehnologiile de comunicare și să-i „convingă“ pe alegători. E o „democrație procedurală“ și atît, dublată de „campanii de comunicare“ agresive și costisitoare care îi conduc la victorie nu pe cei mai buni politicieni, ci pe cei mai buni comunicatori. Iar cînd politicienii nu mai sînt reprezentativi, atunci totul „decade la nivelul reprezentației – teatru, limbaj ezoteric, gesturi, aluzii. E «micul teatru al politicii»“ – e de părere Franco Ferrarotti.

(fragment din volumul Intelectualii și mass-media, *în curs de elaborare)*

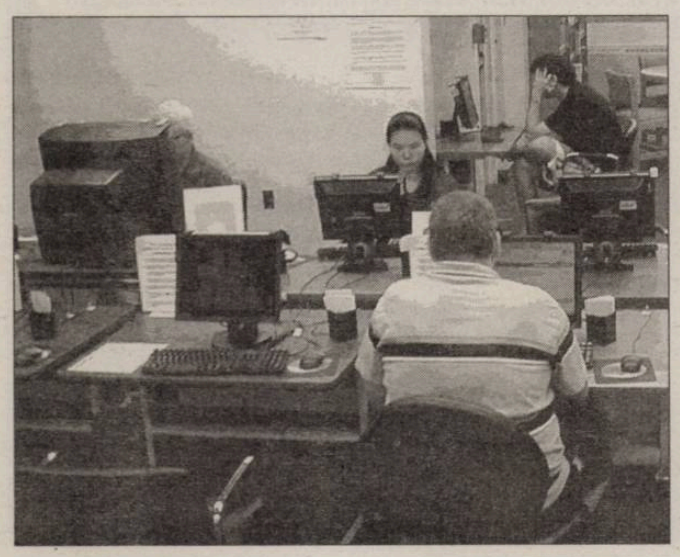

ținerea de minte

„Bunăvoința altruistă și iubirea, ele sînt cele care cer ca noi să trăim pentru altul pînă la ultima noastră suflare și pînă la cea din urmă expirație a respirației noastre, pînă la ultima picătură de sînge și pînă la ultima globulă a acestei ultime picături, pînă la ultima sistolă și pînă la cea din urmă diastolă! Așa arată amețeala din dragoste, pe punctul de a buscula în vid, amețeala dragostei, împleticindu-se pierdută pe muchea neființei. Ultimul suspin este un suspin după care nu mai există alte suspine. Or, așa cum disperarea ascunde o speranță mercenară, dacă mai contează încă pe un viitor, tot astfel sacrificiul devine suspect dacă sacrifică viața întreagă pînă la penultimul suspin – doar pînă la penultimul... – exceptîndu-l pe ultimul. Între clipa penultimă și ultima clipă, oricît de puțin s-ar deosebi ele una de alta sau oricît de rapid s-ar succede una celeilalte, ego-ul are timp pentru a-și regăsi siguranța de sine; cel mai subțire firișor de viață face toate proiectele să reizbucnească, încurajează toate calculele, justifică toate speculațiile și toate gîndurile ascunse. Cel care dorește în mod expres să-și păstreze ultima globulă a ales «dincoacele» și a spus nu sacrificiului. E de ajuns ca un calcul nemărturisit să fi atins pe neașteptate bunăvoința: bunăvoința s-a preschimbat în contrariul său.“

Vladimir Jankélévitch, *Paradoxul moralei,*
traducere de Janine Ianoși, postfață de Ion Ianoși,
Editura Echinox, 1997)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

100 de kilometri de proiecte. Europene

16 plăci cu steagul Uniunii. Atîtea sînt între Bucureşti şi Pucioasa, pe o distanţă de exact 100 de kilometri. Pe ele sînt trecute, regulamentar, datele obligatorii: prin ce program a venit finanţarea, care îi este valoarea, beneficiarul, perioada de derulare a proiectului. Majoritatea sînt realizate prin fonduri tip PHARE, adică cele de dinainte de aderare. Acum vreo trei luni, am filmat şase dintre ele, săptămîna trecută l-am însoţit pe comisarul Orban în vizită, în aceeaşi zonă.

Pînă la pod la Conţeşti, imediat după Răcari, nimic deosebit, cu o singură excepţie: comuna Chitila. Primprejurul Bucureştiului, nu vezi semne de fonduri europene. Pare ciudat, dar Capitala este pe ultimul loc la nivel naţional în utilizarea banilor comunitari. Ciudat doar la prima vedere. De ce s-ar fi băgat la munca grea a proiectelor o zonă care duduia economic (şi imobiliar) pînă anul trecut? De ce ar fi pus osul la treabă nişte autorităţi locale cărora banii din taxe şi impozite le ajungeau pentru bordurile cele noi? Cînd te îndepărtezi de Bucureşti, începi să vezi oarece proiecte. Primele ar fi, în ordine geografică, cele din Chitila: drum local, reabilitarea parcului şi pieţei, canalizare, toate cu fonduri PHARE, de pre-aderare. Primarul e „de vină". I s-a părut că, la umbra gigantului, piticul are şanse mai mici, că Bucureştiul absoarbe, mai degrabă decît să exporte prosperitate, astfel încît şi-a căutat norocul în proiecte finanţate european. Cu chiu, cu vai, a reuşit, şi acum are o experienţă de invidiat.

Urmează, spre Tîrgovişte, 40 de kilometri „secetoşi". Tărtăşeşti, Bîldana, Răcari. Nimic, nici o placă indicatoare de proiecte. Imediat după podul de la Răcari, lîngă o spectaculoasă şi mizerabilă şatră, un dispensar cu plăcuţa şi steagul la poartă. Alături, o grădiniţă, cu altă plăcuţă. Aceasta e pe bani americani, nu o pun la socoteală. Dispensarul însă e „european". Are o singură asistentă care oferă, cu jumătate de normă, sfaturi, prevenţie, îngrijiri medicale minime. Rolul ei este mai mult pedagogic. Satisfacţia? De doi ani, de cînd a început să funcţioneze dispensarul, copiii din şatră au început să se încalţe, măcar cînd vin la consult. În timp, au priceput şi cum e cu spălatul. Casele cele noi, ridicole ca aspect, au început să aibă (totuşi) măcar o baie prevăzută în proiect. Asistenta este destul de mulţumită. Ea lucrează cealaltă jumătate de normă la azilul de bătrîni, aflat la vreo cinci kilometri distanţă. Tot proiect european. Vreo 12 asistaţi, unii din Bucureşti. Destul de mulţumiţi de condiţii. Evident, nemulţumiţi de soartă, de faptul că „au ajuns la azil".

Cînd revii „la drum", adică pe DN7, dai de ultimul succes local pentru Conţeşti: stadionul. Este pe bani guvernamentali, nu găseşti fir de fonduri europene, dar este, în opinia mea, cu atît mai valoros: fondurile naţionale sînt adesea mai greu de tras decît cele comunitare. Stadionul are vestiare cu duş şi saună, un sistem de irigare a gazonului, parcare, loc de joacă pentru copii (cît timp e tati în tribune). Primarul îmi zice că rostul investiţiei a fost, în primul rînd, să strîngă oamenii la un loc. Să se facă politică şi la stadion, nu numai la cîrciumă. Aşa se mai strînge lumea, apar discuţiile, ideile. Pare că îi merge. Una peste alta, din iniţiativă publică sau privată, din fonduri comunitare sau naţionale, comuna Conţeşti are 11 proiecte finalizate pe teritoriul ei. Şi multe altele în derulare.

Imediat înainte de Tîrgovişte, în Cuza Vodă, dai peste panoul care indică singurul proiect din fonduri post-aderare: ferma lui Gheorghe Minciună, cu o investiţie de un sfert de milion de euro, din dezvoltare rurală. Nu pot da mai multe amănunte. Domnul Minciună este extrem de secretos. După ce i-a bombănit pe toţi cei din administraţia locală, nu s-a lăsat filmat. Nu aş crede că din timiditate. Nu-i nimic. La cîţiva kilometri mai încolo, la Ulmi, primarul ne povesteşte cum a reuşit să aducă apă curentă într-o comună care are suprafaţa aproape cît a Bucureştiului, tot pe bani europeni. Fîntînile nu erau atît de curate. Acum, ei scot apa de la 180 de metri adîncime şi tot trebuie tratată pentru a fi potabilă.

În Tîrgovişte, primul proiect mare pe bani europeni a fost un sistem de conducte de canalizare, în sudul oraşului. Pe calea Bucureştilor, la parterul unui bloc, alt panou cu steguleţ albastru: „Centru de zi pentru persoanele cu handicap". „Centrul ăsta mi-a dat un sens în viaţă." Interlocutorul meu are vreo 30 de ani, e paralizat, a absolvit Dreptul, e jurist. „Pînă să apară Centrul, stăteam ca boul în casă. Mă săturasem de rahaturile de televiziuni româneşti, mă plictisisem de Net, de jocuri pe calculator. Acum încerc să aduc aici cît mai mulţi oameni cu handicap, să nu mai stea în casă. E greu. Le e teamă de lumea de-afară. Nu avem decît 12 oameni care vin aici ziua, mai joacă o tablă, mai discută, se uită la televizor. Dar simt că trăiesc cît de cît normal."

În centrul oraşului, proiectul cel mai spectaculos: Cetatea de scaun a Ţării Româneşti. Este în curs de renovare printr-un proiect PHARE. La fel şi zona veche, centrală, a oraşului. Costă nişte milioane bune de euro. Parte din finanţare vine de la Consiliul Judeţean. Rîca localnicilor este că Branul şi Sighişoara l-au „furat" pe Vlad Ţepeş, deşi domnitorul a locuit la Tîrgovişte. Să se ştie asta în toate zările, cu sau fără ajutorul dnei Udrea! Cred că, în complexul restaurat, vedea-vom evenimente culturale interesante în viitorul foarte apropiat.

Mă opresc în centrul oraşului Tîrgovişte. Mai aveam de povestit despre parcul tehnologic de la Priboiu, despre centrul de criză pentru adulţi din Pucioasa, despre Centrul Europe Direct (tot din Tîrgovişte) sau despre proiectele Seminarului Teologic finanţate european. Sînt o mulţime de oameni afectaţi direct de banii ăştia europeni, de competenţa sau incompetenţa comunităţilor de a produce un proiect util. Mulţi pentru o ţară care „pînă acum nu a cheltuit nici măcar un euro din fonduri europene" (citat real, aproximativ, dintr-un politician aproximativ, auzit la o televiziune de ştiri, acum aproximativ trei luni).

etica vieții

Peter SINGER

Rinichi de vînzare

Arestarea în New York a omului de afaceri Levy-Izhak Rosenbaum din Brooklyn, suspectat de poliţie că ar fi încercat să cumpere un rinichi cu 160.000 de dolari, a coincis cu promulgarea unei legi în Singapore, despre care se spune că ar liberaliza comerţul cu organe. Anul trecut, magnatul Tang Wee Sung a fost condamnat la o zi de închisoare pentru că fusese de acord să cumpere ilegal un rinichi, pe care l-a primit ulterior de la un criminal executat în urma unei condamnări la moarte. Acest fapt, deşi legal, ridică mult mai multe probleme de natură etică decît cumpărarea unui rinichi în sine, pentru că s-ar putea crea un precedent în condamnarea la moarte şi executarea celor acuzaţi de crime capitale spre a le fi prelevate organele.

Acum, în Singapore a fost legalizată plata donatorilor de organe. Oficial, aceste plăţi sînt efectuate doar pentru rambursarea costurilor, orice altă sumă suplimentară fiind interzisă. Nicăieri nu se specifică însă ce înseamnă „sumă suplimentară".

Se pune problema, aşadar, dacă vînzarea de organe este sau nu o acţiune ilegală. Numai în Statele Unite, peste 100.000 de oameni se înscriu anual pe listele de aşteptare pentru un transplant, dintre aceştia numai 23.000 ajungînd să primească un organ prelevat, iar 6000 decedînd înainte de a găsi un donator.

În New York, pacienţii aşteaptă, în medie, nouă ani pentru a primi un rinichi. La polul opus, multe persoane aflate la limita de subzistenţă sînt oricînd gata să-şi vîndă un rinichi pentru o sumă mult sub 160.000 de dolari. Deşi comerţul cu organe umane este interzis aproape în orice colţ al lumii, Organizaţia Mondială a Sănătăţii estimează că, la nivel mondial, aproape 10% din rinichii transplantaţi provin de pe piaţa neagră.

Principalul argument contra comerţului cu organe este faptul că s-ar ajunge la exploatarea celor săraci. Acest punct de vedere a fost susţinut de un studiu efectuat în 2005 pe 350 de indieni care îşi vînduseră ilegal un rinichi. Majoritatea le-au declarat sociologilor că decizia le fusese motivată de dorinţa de a-şi plăti datoriile, dar, şase ani mai tîrziu, trei sferturi dintre aceştia erau încă restanţi şi regretau ceea ce făcuseră.

Adepţii pieţei libere susţin că nu guvernele ar trebui să decidă ce parte din corpul lor – de exemplu, păr sau, în State Unite, spermă şi ovare – îşi pot vinde oamenii şi ce nu. Într-o emisiune televizată, în care se discuta despre vînzarea de organe umane, a fost prezentat cazul unui taximetrist sărac din Manila, care şi-a vîndut un rinichi pentru a-şi cumpăra un triciclu motorizat cu care să-şi poată întreţine familia. La cîtva timp după intervenţia chirurgicală, donatorul a fost prezentat conducîndu-şi noul taxi şi făcînd, fericit, cu ochiul la cameră.

Nancy Scheper-Hughes, fondatoarea Organizaţiei *„Organ Watch"*, le-a spus răspicat celor care sînt de acord cu faptul că legalizarea comerţului cu organe umane i-ar ajuta pe cei săraci: „Ar trebui, poate, să găsim modalităţi mai eficiente pentru a-i ajuta pe cei nevoiaşi, decît să-i «dezmembrăm»". Ar trebui cu siguranţă, dar nu o facem: măsurile de întrajutorare a celor săraci sînt ineficiente, motiv pentru care mai mult de un miliard de oameni trăiesc într-o sărăcie lucie.

Într-o lume ideală, nu ar mai exista oameni nevoiaşi, iar numărul donatorilor altruişti ar fi mult mai mare, astfel încît nici o persoană bolnavă nu ar mai muri aşteptînd un rinichi. Zell Kravinsky, un american care şi-a donat un rinichi unui necunoscut, încearcă să convingă că donarea unui rinichi poate salva o viaţă şi că riscul de deces survenit în urma unei recoltări este de numai 1 la 4000. Să nu donezi un organ – susţine el – înseamnă să ţii la viaţa ta de 4000 de ori mai mult decît la a unui străin, procent pe care acesta îl cataloghează drept „obscen". Cu toate acestea însă, majoritatea dintre noi avem încă ambii rinichi, în timp ce cererea pentru acest organ şi sărăcia celor pe care nu îi ajutăm sînt din ce în ce mai mari.

Ar trebui să dezvoltăm politici pentru lumea reală, cea în care trăim, nu pentru una ideală. Ar putea fi controlat comerţul legal cu richini în aşa fel încît cei care şi-i vînd să fie informaţi cu privire la ceea ce fac, inclusiv riscul la care se expun? Cererea de rinichi ar putea fi estimată? Ar putea acest procedeu să-i asigure donatorului un venit acceptabil?

Pentru a găsi un răspuns la aceste întrebări, ar trebui să ne îndreptăm atenţia către Iran. Din 1988, această ţară are un sistem implementat prin decret guvernamental, foarte bine pus la punct, prin care se caută rinichi. O asociaţie caritabilă de pacienţi stabileşte tranzacţia pentru o sumă stabilită în prealabil, de care nimeni în afară de donator nu poate beneficia.

Conform unui studiu publicat în 2006 de un grup de urologi iranieni, acest fapt a eliminat problema listelor de aşteptare, fără să ridice probleme de ordin etic. O emisiune a postului BBC, difuzată în 2006, a prezentat nenumărate cazuri de potenţiali donatori care au fost refuzaţi deoarece nu întruneau, de exemplu, criteriile foarte stricte de vîrstă sau care au fost trimişi la psiholog.

O analiză mai aprofundată a sistemului iranian este încă necesară. Între timp, atît felul în care va evolua situaţia din Singapore, cît şi urmarea condamnării lui Levy-Izhak Rosenbaum vor fi urmărite cu interes.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Cea mai recentă carte a sa este* The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.projectsyndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cum stăm

Despre sondaje, se spun mereu două lucruri care, prin repetare, au devenit platitudini, dar care, în numele unei minime onestităţi intelectuale, trebuie reamintite de fiecare dată cînd le readucem în discuţie. Primul: sondajul redă o fotografie, starea de spirit dintr-un anumit moment şi filmul întreg se poate vedea numai prin analiza sondajului respectiv, împreună cu altele perfect similare făcute în trecut, la intervale regulate de timp. Al doilea: sondajul, în fond, este o specie a statisticii. Prin urmare, are o valoare numai cînd este interpretat, iar interpretarea unui sondaj se poate face în foarte multe feluri. Este ca în cazul unei piese de teatru. Piesa de teatru există ca realitate dacă este jucată pe scenă şi numai atunci. Sondajul devine o apreciere valorică numai cînd este citit şi interpretat. Dar, ca şi în cazul piesei de teatru, interpretările aceluiaşi text/sondaj pot fi foarte diferite. Sondajul, ca orice alt produs al marii familii a statisticii, are egală capacitate de a lumina adevăruri şi de a induce în eroare. Am simţit nevoia să precizez aceste lucruri pentru că în cele ce urmează voi spune cîte ceva despre un sondaj şi mi se pare firesc să subliniez că ceea ce voi spune reprezintă lectura pe care eu o dau unor cifre.

O dată la doi ani, prestigiosul think-tank american *The German Marshal Fund* produce un mare sondaj de opinie în mai toate ţările UE, Turcia, SUA şi Canada (uneori) cu privire la principalele probleme ale lumii. În cel mai recent sondaj, oamenii din toate aceste ţări, inclusiv România, sînt întrebaţi despre relaţiile transatlantice, despre Iran, Afganistan şi Irak, despre Rusia, despre terorism, criză economică şi schimbări climatice. Rezultatele sînt livrate sub forma unui raport (http://www.gmfus.org/trends/2009/docs/2009_English_Top.pdf) a cărui lectură este cît se poate de interesantă. Privite cu atenţie, răspunsurile duc la următoarele concluzii:

● Există o omogenitate evidentă o opţiunilor cetăţenilor UE. La cvasi-unanimitatea întrebărilor, cei mai mulţi intervievaţi din fiecare ţară UE dau acelaşi răspuns sau un răspuns din aceeaşi categorie (afirmativ sau negativ), diferenţele ţinînd de nuanţă.

● Există diferenţe între europeni şi americani. În acelaşi timp, trebuie imediat adăugat că diferenţele acestea sînt de natură cantitativă, nu calitativă, în sensul că nu există diferenţe axiologice, ci numai diferenţe volumice. De asemenea, voinţa americanilor şi a europenilor de a lucra împreună şi de a forma un adevărat cuplu strategic este evidentă. Mai mult, nici europenii, nici americanii nu cred că diferenţele dintre ei (despre care sînt conştienţi) ar fi de natură să altereze cooperarea dintre SUA şi UE.

● Turcia este privită cu mult mai multă bunăvoinţă în ţările UE decît priveşte ea Uniunea. Diferenţele de opţiuni dintre turci şi europeni sînt diferenţe de valori şi vizează aspecte esenţiale. Astfel, mi se pare esenţial faptul că, din răspunsurile europenilor, transpare opţiunea clară către abordarea multilaterală a problemelor lumii, iar opţiunea opiniei publice din Turcia este ca ţara lor să aibă un parcurs independent faţă de orice formă de cooperare existentă. De asemenea, în chestiuni importante, opinia publică turcă se simte mult mai solidară cu Rusia decît cu spaţiul nord-atlantic.

● Preşedintele Barack Obama se bucură de un consistent sprijin popular pe ambele maluri ale Atlanticului. Opinia publică europeană însă pare mai realistă decît cea americană, în privinţa capacităţii preşedintelui Obama de a gestiona dosare extrem de dificile precum războiul din Afganistan sau conflictul – deocamdată doar diplomatic – cu Iranul. De asemenea, sprijinul european pentru Obama nu înseamnă că liderului american trebuie să i se livreze tot ceea ce solicită. De pildă, cererea lui, adresată repetat şi apăsat europenilor, de a-şi mări contingentele de militari din Afganistan nu este aprobată de opinia publică din ţările vizate. Totuşi, Obama se bucură de o mare încredere printre europeni.

● Remarc o atitudine ceva mai principială în legătură cu Rusia. Valorile democraţiei şi ale libertăţii contează destul de mult pentru lumea transatlantică în relaţia cu Rusia. Există o mare deschidere spre cooperare cu Rusia, iar şcoala de gîndire conform căreia cooperarea economică cu Rusia nu trebuie în nici un fel condiţionată de constrîngeri politice ori militar-strategice are în continuare foarte mulţi adepţi. Dar, spre plăcuta mea surpriză, tabăra celor care vorbesc despre democraţie în acelaşi timp cu livrarea de gaze şi dau libertăţilor cetăţeneşti o importanţă egală cu profitul este cu mult mai numeroasă decît mă aşteptam, iar în anumite situaţii ipotetice e chiar majoritară. De pildă, condiţionarea cooperării economice cu Rusia de renunţarea la extinderea NATO nu are susţinere populară în spaţiul nord-atlantic.

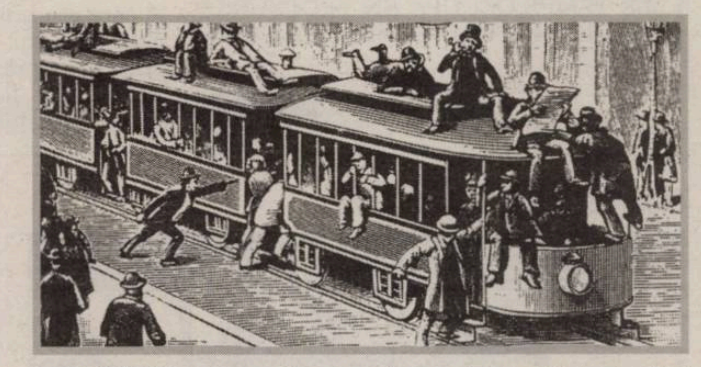

● NATO, în general, are note mari în continuare. Mai toţi europenii consideră NATO ca parte esenţială a securităţii lor şi, mai mult, consideră că NATO trebuie să protejeze cumva Ucraina şi Georgia în faţa agresivităţii ruse. O notă distinctă face, iarăşi, Turcia. Pentru turci, NATO nu mai este esenţial pentru asigurarea securităţii ţării lor.

● Din acest sondaj reiese că profilul României este perfect compatibil cu cel al continentului. Opinia noastră publică este perfect integrată în privinţa marilor opţiuni. Există, desigur, cîteva tuşe particulare. Dintre europeni, românii manifestă un entuziasm ardent pentru UE şi SUA, în continuare. Susţinerea lui Obama este foarte mare – aşa cum spuneam –, dar e de remarcat că, la noi, este egală cu susţinerea de acum doi ani pentru George W. Bush, într-un context în care doar românii mai aveau o părere în general pozitivă despre fostul preşedinte. Nu aş ajunge imediat la concluzia că românii simpatizează şi susţin necondiţionat orice preşedinte american, dar nici nu aş exclude această variantă. Pe lîngă acest entuziasm, se simte fatalismul – de pildă, în ceea ce priveşte schimbările climatice, noi credem că acestea sînt mai degrabă efectul unei acţiuni de dincolo de puterea noastră de control şi că mare lucru nu putem face. Voi reveni.

ready made

„Premiul Stalin pe 1947. POEZIE – Premiul I: poemul «Kolhozul Bolşevic» de Nicolae Gribacev; poemul «Steagul fâlfâe deasupra Sovietului Sătesc» de Alexei Nedogonov; culegerea de poezii «Să foşnească grădinile» de Vladimir Sosiura."

(Probleme de literatură şi artă nr. 2, aprilie-mai-iunie 1948, Institutul de Studii Româno-Sovietic, Editura „Cartea Rusă")

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Exerciţiu stratagematematic

Lui a.l.ş.

Stratagema Domnului Fermat (dacă de-o stratagemă-i, totuşi, vorba) e reductibilă la vechiul topos al încheierilor aleatorii sau abrupte (de soiul: *punem punct aici acestei scrieri, căci, iată, se întunecă a noapte).* Considerîndu-şi insolubilă, pesemne, – pentru, cel puţin, un şir de veacuri – marea problemă, „le Prince des amateurs" a pretextat că n-are spaţiu suficient (hîrtie,-n speţă) să intre în hăţişul demonstraţiei: „J'ai découvert une preuve réellement remarquable que cette marge trop étroite ne me permet pas de détailler." Marginea prea strîmtă e aceea a paginilor unui tratat de Diophante, pe albul cărora domnia sa, magistratul (magistralul?) matematician, făcea diverse însemnări. Or, după aceasta, ce aduce a farsă sadică, Pierre de Fermat *ferma (avec le livre) sa pierre de touche*... Amin! Ipoteza mea nu-i una hazardată, de vreme ce şi Francis Ponge se scuză că, despre lemne şi cărbuni, are să scrie mai puţin decît s-ar cere: „Sans doute y faudrait-il plusieurs pages, quand je ne dispose ici que de la moitié d'une." În timp ce, însă, domnul de Fermat nu suflă nici o vorbă-n plus după ultraingeniosu-i subterfugiu, poetul economiseşte la sînge jumătatea lui de coală, pentru a face două observaţii asupra lemnului vîndut bucăţi, – dintre care prima, transcrisă în verzale, sună astfel: „LE TEMPS OCCUPÉ EN VECTEURS SE VENGE TOUJOURS, PAR LA MORT."

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La şcoală

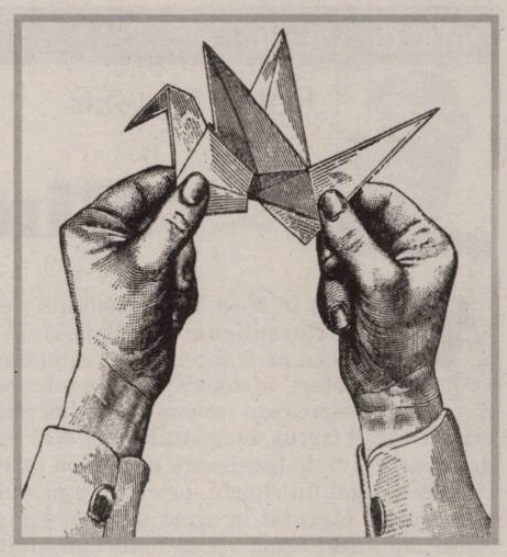

A început anul şcolar... altul. Mi-aduc aminte ca prin ceaţă de prima zi de şcoală. Mă intrigau băncile de lemn cu scobitura rotundă pentru călimară şi şanţurile pentru creioane, al căror rost nu-l descoperisem încă. În clasă era o foială permanentă provocată de cîţiva băieţi mai cîrcotaşi. Fetele cu codiţe şi cordeluţe *(pune-ţi cordeluţa pe cap* avea să devină un adevărat refren al trecerii noastre prin şcoală) păreau mai cuminţi şi poate chiar înţelegeau ceva din ce ne spunea *tovarăşa* cea rotofeie, cu care auzisem că aveam să stăm zi de zi, timp de patru ani. Mi se părea un lucru pe cît de neplăcut pe atît de greu de înţeles, aproape neverosimil, doar nu era nici mama şi nici bunica. Cum să stăm cuminţi în bănci, cu aceeaşi persoană în faţă, la catedră (aşa cică se numea acea masă ciudată), şi care urma să ne spună o mulţime de lucruri, timp de patru ani, patru ore pe zi?

Categoric însă, timp de patru ani aveam s-o văd zilnic şi pe fetiţa de pe rîndul de la geam, cu două codiţe împletite şi ochii de un albastru spălăcit. Ce-i drept, ca să ajung cu privirea pînă acolo trebuia s-o înfrunt pe cea a colegei de bancă, o fată drăguţă, silitoare şi atentă. Avea un nume neobişnuit: Corina Cigan. Unchiul meu glumea zicînd că trebuie să fie ceva greşit: „E *Ţigan* toată ziua, măi băiete. Ce e aia Cigan? Nu e mai bruneţică, aşa?". Nu era brunetă, era aproape blondă. Mă fascinau gumele ei de şters, mari şi moi, pe care cică le avea de la mama ei care era proiectantă. Ţigancă era alta, o chema Marin, avea părul lung şi negru şi stătea singură în ultima bancă, departe de toţi ceilalţi. Rămăsese repetentă, era mai mare decît noi cu vreo trei ani şi locuia chiar lîngă şcoală, pe străduţa noroioasă care mirosea mereu a latrină. Într-o zi am întîrziat şi m-am trezit în faţa uşii în compania ei. *Tovarăşa* nu ne-a mai dat voie să intrăm la oră. Am vorbit noi vreo cîteva minute, ce-om fi vorbit, cînd deodată eu am spus ceva, ce-oi fi spus, care pe ea a supărat-o foarte tare şi atunci m-a scuipat direct în nas. Mi-aduc aminte şi azi scîrba care m-a cuprins şi mai ales... mirosul acela. Atunci am crezut că înţeleg şi de ce Marin e repetentă şi de ce nimeni nu vrea să aibă de-a face cu ea.

Mai era şi Adrian, care stătea tot în ultima bancă, dar vorbea singur. Monologul lui era aproape tot timpul acelaşi şi-mi sună şi astăzi în urechi: „vaca – boul, vaca – boul, vaca – boul". Cu unele variaţii: „vaca mănîncă boul, boul mănîncă vaca". Nu ne-am întrebat niciodată prea multe, parcă era în firea lucrurilor să avem şi un astfel de coleg. O singură dată cineva l-a sîcîit, nu mai ştiu cum, şi el a început să urle aşa de tare, că nimeni n-a mai îndrăznit vreodată să repete experienţa. Din clasa a II-a nu l-am mai avut coleg, părinţii îl mutaseră la o şcoală ajutătoare.

Au mai fost şi episoadele cu luptele dintre clase, de pe hol, în primele pauze cînd ni s-a dat voie să ieşim pe culoar. Şi a fost momentul cînd, dintr-un ciudat spirit de echipă, m-am repezit la un „B-ist" şi i-am tras un pumn în faţă. Ulterior am devenit buni prieteni, dar şi astăzi ţine minte gestul meu de atunci şi felul în care m-am repliat rapid între colegii din clasa mea. Noi consideram atunci că „B-iştii" sînt răi, iar noi, „A-iştii", eram cei buni. Bineînţeles, şi mai răi decît „B-iştii" erau elevii mari care învăţau în clasa noastră după-amiaza, ne lăsau tabla murdară şi stricau mereu încuietoarea de la dulap, spre veşnica supărare a *tovarăşei* care nu pierdea nici un prilej să-i bombăne de faţă cu noi. Cu „C-iştii" nu aveam prea multe de împărţit, iar despre „D-işti" circula zvonul că ar fi cam proşti.

Bătăile şi ierarhiile în funcţie de forţa fizică erau extrem de importante între băieţi. Creşteam într-un veşnic conflict. Barbărasă era cel mai agil din clasă. Ne bătea pe toţi, în ciuda faptului că era cel mai mic de înălţime. Şi la fotbal era cel mai bun. Avea un vîrtej chiar deasupra frunţii, pe care şi-l tot răsucea, şi pe care toţi i-l invidiam. Dar mai era şi Cozma cel rău, care prin clasa a IV-a deja desena porcării pe bancă. Minţea şi încerca să ne domine prin tot felul de şantaje. Prin clasa a III-a, din pricina unei intrigi puse la cale de el (în care a dat vina pe mine) şi pe care n-am reuşit s-o descîlcesc la timp, am avut nota scăzută la purtare. Şi aşa, încetul cu încetul, am început să descoperim că ceea ce în prima zi de şcoală părea o simplă confuzie, o glumă proastă din partea părinţilor era de fapt începutul unui lung tunel care de obicei se termină tocmai la pensie.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

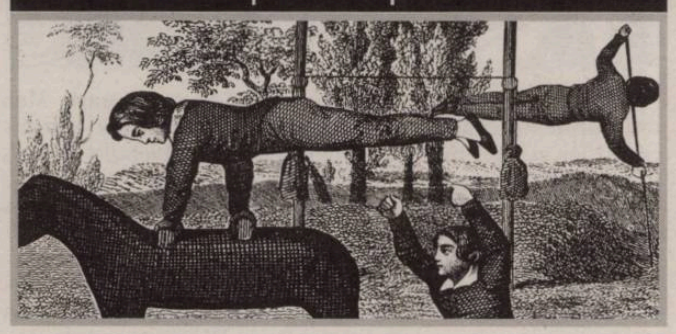

Made in Romania

Acum cîteva zile, un amic de-al meu şi-a cumpărat un televizor. Nu era nici cel mai ieftin şi nici cel mai urît. Ba chiar arăta foarte bine. Marcă renumită întrucîtva. Coreeană. Ştiţi, ţara aceea unde oamenii trag tare să-i prindă din urmă pe ceilalţi asiatici. Vă imaginaţi fabricile: mii de roboţi care asamblează la unison carcase negre lucitoare, în mediu aseptic, fără fir de praf şi fără pată.

După trei zile de la achiziţie, televizorul s-a stricat. Brusc, pe ecran nu mai vedeai decît un alburiu generalizat, cu un aer de ceaţă bucureşteană, în combinaţie cu fum. Amicul l-a întors pe toate feţele, a apăsat toate butoanele... nimic. Televizorul nu mai răspundea la comenzi şi, în general, nu mai era televizor. Doar o bucată de mobilă dintr-o dată foarte scumpă, pe a cărei etichetă scria mare, în cel puţin două limbi balcanice şi una de largă circulaţie, „Made in Romania".

Bravos, naţiune! – m-am gîndit cînd am aflat. Cumva, harul tău de a face lucruri proaste s-a păstrat. Credeam, în naivitatea mea, că treaba asta ţinea cumva de comunism, de planul de îndeplinit cu orice preţ, de muncitorii lipsiţi de motivaţie şi control, de şefii secretari de partid fără nici un fel de meserie altminteri în cap, de o mulţime de conjuncturi pe care mîndria noastră locală le-a transformat cu timpul în scuze beton.

Ei bine, nu. Televizorul românesc din 2009 s-a stricat chiar mai repede decît Venus-ul pe lămpi luat de mama în 1978. Primul îmi aduc aminte c-a rezistat un an, după care la fiecare şase luni cerea cîte un PL 500, cea mai cunoscută lampă din epocă, de negăsit în magazine, disponibilă însă pe piaţa neagră cu 100 de lei. Televizorul modern, asamblat aici (presupun că e doar asamblare, pentru că fabrica de circuite integrate, cumpărată de un arab, a eşuat pînă şi la tentativa de transformare în bloc de locuinţe) şi vîndut pe piaţa locală la preţ mai mare decît multe importuri, ne-a arătat încă o dată nouă de ce anume sîntem în stare. Şi anume, de foarte puţin. De trei zile de funcţionare, cam tot atît cît durează cuvîntul dat pe malul Dîmboviţei.

Dacă intraţi pe forumuri, veţi putea citi aceeaşi poveste despre telefoanele fabricate în România, de iarăşi o mare firmă internaţională. Or fi detractori, o fi competiţia care critică mascat marfa ieftină şi bună făcută la noi. Bine, doar bună, că ieftină n-am observat. Şi mai sînt exemple: chiar şi sucul acidulat făcut de o altă companie străină mi s-a părut mai gustos băut prin alte ţări. Doar hainele noastre mai rezistă criticilor, poate şi pentru că sînt făcute cu pasiune de doamnele acelea odinioară amorezate de Petre Roman.

De altfel, nici nu-ţi trebuie vreun studiu de calitate ca să-ţi dai seama că stereotipul acesta „românesc, deci prost" n-ar fi putut să reziste fără ca undeva, în practică, el să fie adevărat. Mai peste tot aiurea oamenii sînt mîndri, sau măcar nu jenaţi să folosească marfă produsă în ţara lor. Mai peste tot, cu excepţia ţărilor în care folosirea asta poate duce la accidente grave, dureri de cap sau enervare. Cum e la noi.

Şi lista e lungă. De la asfalt şi pînă la discursuri, de la idei şi pînă la ciorba de la restaurant, de la articolul ăsta (na, autocritică!) şi pînă la politeţea contrafăcută a operatoarei de la service-ul de televizoare, treaba făcută prost e pînă la urmă un standard.

De ce ni se întîmplă asta? În cazul televizorului pot să înţeleg că era vineri seara şi începea meciul. Poate a fost un caz unic în istoria companiei, un *bug* venit din fizica relativistă care a trimis un electron aiurea în vreun component. Dar în restul lucrurilor din jurul nostru, în mod consistent şi neaccidental proaste, se ascunde de fapt adevărata noastră atitudine faţă de viaţă.

Şi anume, cam aşa: *viaţa e scurtă, să ne bucurăm de ea.* Cum munca ne întristează, trebuie tratată cu maximă celeritate, cum zice şi avocatul. „Ce e omul?" – cum se întreba odinioară Dolănescu, are un răspuns direct şi evident în munca noastră. „Ce dracu să fie, ce poate şi el!"

Ei bine, după părerea mea, televizoare nu poate. A, emisiuni de televiziune, da, aia e altceva!

© V. Doroliț

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Care-i problema?

Am plecat în vacanţă cît mai departe de Bucureşti. Am ajuns într-un loc minunat, în cea mai depărtată localitate a celei mai depărtate insule din Grecia, iar pe înserate, după mai multe încercări nereuşite, ne-am instalat într-o casă de fost pescar, ascunsă într-o pădurice de măslini deasupra unui mic golf de azur. Ne-am culcat fericiţi şi am dormit senini pînă în zori, cînd am fost treziţi brutal cu un „Băgami-aş p...! Unde p... mă-tii ai învăţat să dai cu racheta?“. Doi gentlemani români jucau tenis pe terenul de sub fereastra noastră. Am ieşit în pijama pe terasă şi i-am rugat să înjure mai încet. „Care-i, bă, problema ta?“ – m-a repezit unul dintre ei. „Păi...“ – m-am bîlbîit eu şi m-am întors în casă.

Cînd s-a terminat vacanţa în Grecia, ne-am întors în ţară şi ne-am petrecut restul de zile libere la casa noastră de la Buşteni. Era o vreme minunată, cer senin cu lună plină şi linişte, multă linişte. Pe înserat am ieşit să-mi plimb cîinele pe străzile pustii. Pustii şi nu prea, căci la primul colţ am dat nas în nas cu un rottweiler care se plimba liber, departe de stăpîni. „Alo, nu vă supăraţi, vreţi să vă ţineţi cîinele?“ – am strigat eu, înfiorat, ţinîndu-l aproape pe al meu. „Care-i problema?“ – s-a răstit o voce după colţ. Şi, parcă pentru a-i da un răspuns, rottweilerul s-a repezit direct în grumazul căţelului meu. „Asta-i problema!“ – am ţipat eu la rîndul meu. „Ete p...!“ – a rezolvat stăpînul fiarei orice urmă de problemă.

Şi s-a terminat vacanţa. M-am întors la Bucureşti, la muncă. M-am dus la facultate şi m-am scufundat în problemele încurcate ale începutului de an universitar, mult mai încurcate în acest început de an aflat sub semnul crizei – şi nu numai. „Ce facem?“ – m-am întrebat eu cu voce tare, căzut pe gînduri. „Care-i problema?“ – m-a privit, zîmbind, un coleg mult mai versat în ale politichiei şi administraţiei. Şi ziua s-a încheiat aşa, fără probleme.

Dar cine nu a fost confruntat, în ultima vreme, zilnic, cu astfel de situaţii? Cine nu a auzit – sau nu a rostit – această formulă magică a cotidianului nostru recent: *care-i problema?* Ne-am obişnuit cu ea aşa cum ne-am obişnuit cu altele, la fel de emblematice, înaintea ei. Căci această „care e problema?“ este o sintagmă emblematică şi... problematică! Dacă nu aş şti că sună a babilonie lingvistică, mi-aş permite chiar să spun că avem de-a face în acest caz cu o foarte mare problemă de *epistemologie civică*...

Să mă explic.

„Care-i problema“ nu este doar o înjurătură şi nu este nici o interjecţie goală de conţinut, o expresie de jargon la modă care vine şi trece odată cu moda. Nu, „care-i problema?“ este un crez, o atitudine în faţa vieţii şi o viziune despre viaţă. Un crez care nu este însă cel al *m'en fiche*-istului, care recunoaşte problema, dar decide să nu-i pese de ea, ci este expresia unui refuz de a avea probleme – şi, mai ales, de a permite altora să-ţi facă probleme. Ba chiar, s-ar putea spune, refuzul dreptului la existenţă al problemelor în general: care problemă, de unde şi pînă unde problemă, numai fraierii au/creează probleme! Pe de altă parte, acest *Weltanschauung* este înrădăcinat într-un individualism nelimitat. „Care-i problema?“este astfel strigătul de luptă al războinicului fericirii proprii, ce trebuie păzită de apropierea oricărei probleme ce ar putea să o tulbure. Este vîrful lingvistic al unui iceberg hedonist şi egoist care îngheaţă orice preocupare pentru celălalt, cu mult înainte de a se ajunge la binele public. De aceea, „care-i problema?“ este, în primul rînd, o mare problemă civică.

Pe de altă parte, această atitudine existenţială care se exprimă laconic prin „care-i problema?“ refuză la fel de sănătos şi neplăcerile cunoaşterii. Căci, acolo unde nu-i problemă, nu trebuie să cauţi nici soluţie potrivită. Fără o întrebare în amonte, nu se naşte nici un răspuns în aval. Cunoaşterea, la orice nivel s-ar afla ea, începe prin conştientizarea, formularea şi acceptarea unei „probleme“ care se cere apoi rezolvată, cu mai mult sau mai puţin succes, cu mai multă sau mai puţină imaginaţie. Dar totdeauna cu un minimum de efort: problemele îţi fac totdeauna *probleme!*...

Psihanaliza a acordat de la originile sale o foarte mare importanţă – şi, în consecinţă, o foarte mare atenţie – ticurilor de limbaj, lapsusurilor şi altor „acte ratate“ ale inconştientului individual. Ele spun celor care ştiu să le interpreteze foarte multe despre persoana în cauză şi problemele sale profunde. „Ticurile sociale“, precum cel de faţă, spun şi ele foarte multe despre inconştientul social, despre frustrările şi defulările membrilor unei societăţi date la un moment dat, dar sînt mult mai puţini cei care sînt dispuşi să le ofere atenţia cuvenită. Care e problema cu „care-i problema?“?

Vi se pare că fac din ţînţar armăsar? Îmi e teamă că nu. Gîndiţi-vă doar la faptul că ultimii ani pot fi rezumaţi, din perspectiva – şi în termenii – celor spuse mai sus foarte adecvat prin următoarea secvenţă: *O să vină criza! Care-i problema?*; *A venit criza! Care-i problema?* Şi, neavînd astfel nici o problemă, nu este de mirare că nu am găsit nici o soluţie! Şi care-i problema?...

Marina DUMITRESCU

Lupta cu indiferenţa

Deşi tardiv, am citit cu entuziasm editorialul semnat de Andrei Pleşu în *Adevărul* din 12 august, pe tema „fondului fără formă“, ca paradigmă simetrică a „formei fără fond“ – deja intrată în mitologia culturală a României moderne. Raportîndu-ne la sensul maiorescian, ar trebui poate să vorbim despre „formele *rămase* fără fond“, în măsura în care unele structuri preluate din Occident au atras pînă la urmă, conform teoriei iniţiale, un conţinut adecvat. Dacă însă preluăm sintagma în sensul larg, dobîndit în peste un secol de uz lingvistic, nu vom putea depăşi conotaţia negativă care denunţă impostura cronică, lipsa de substanţă cvasigeneralizată.

Incitată de acurateţea binecunoscută a observaţiilor dlui Pleşu şi convinsă că mesaje publicistice de această calitate fac parte din strategia obligatorie a luptei cu indiferenţa, aş alătura cîteva exemple celor din articolul respectiv; aspecte care mă frămîntă constant, deşi zadarnic. Cum formele fără fond sau mincinoase ne-au obişnuit încă din comunism cu stridenţa lor demagogică, nimic nu ne mai surprinde cu adevărat: nici universităţile „private“ care legitimează prin diplome impostura profesională la orice nivel, nici institutele „de cercetare“ ad-hoc, create pentru uzul unei echipe de conducere, nici instituţiile găunoase care mimează eficienţa şi, cu atît mai puţin, decoraţiunile urbane excesive (florale şi de mobilier) care (în Capitală, cel puţin) ascund doar lipsuri, murdărie şi crăpături. În ceea ce priveşte, pe de altă parte, „fondurile fără formă“, sîntem de-a dreptul în urma vechiului regim care „exploata“ măcar ideologic o bună parte din potenţialul creator naţional. Azi, în schimb, la 20 de ani după Revoluţie, în plină Uniune Europeană, realizăm că: „fondul“ de cărţi al ţării nu are (încă) o Bibliotecă Naţională propriu-zisă şi că, probabil, dacă o va avea, va fi pe structura celei plănuite de Ceauşescu. Realizăm, de asemenea, că „fondurile“ de cărţi publice se pierd, efectiv, prin dispariţia bibliotecilor de cartier sau sătesti. Realizăm că nici creaţia cinematografică nu mai are săli (nici decente, nici destule) în care să se manifeste, aşa cum lanţurile de librării s-au transformat în aşa hal, încît impresionanta producţie editorială actuală, sărmana, îşi întîlneşte publicul în spaţii insuficiente sau inadecvate (ganguri, tarabe, chioşcuri). Dar mai există o situaţie care se impune în acest trist inventar: cînd există şi „forma“, şi „fondul“, dar lipseşte sintaxa care să le pună în legătură. Greu de crezut, bunăoară, că Muzeul Naţional de Artă Contemporană nu are (încă), în generoasele sale spaţii din aripa Casei Poporului, o (minimă) colecţie permanentă de... artă contemporană românească; în condiţiile în care artişti valoroşi, lansaţi – să zicem – în anii '60-'70, cu operă consistentă, rămîn necunoscuţi publicului larg, nefiind expuşi niciunde (căci Muzeul Naţional de Artă se opreşte la marii maeştri interbelici, iar muzee private practic nu există). Cu alte cuvinte, creatori majori precum Bernea, Sorin Dumitrescu, Biţan, Paştina, Gherasim, Chirnoagă, Alin Gheorghiu, Mihai Sîrbulescu, dar şi Neagu, Apostu, Gorduz sau Damian (privilegiat de o remarcabilă, dar pasageră retrospectivă) riscă să rămînă nişte străini în propria ţară. Cum să justificăm, aşadar, un asemenea straniu raport între fond şi formă? Marea artă contemporană (pe care totuşi o avem!) ar putea foarte bine coexista într-un dialog fructuos cu inovaţiile sau instalaţiile noilor avangarde prezentate în MNAC.

Închei cu un exemplu la fel de paradoxal. Există spaţiul: esplanada Teatrului Naţional. A existat comanda: lucrare monumentală pentru acest spaţiu. Există lucrarea, remarcabilă: ansamblul în bronz *Lumea lui Caragiale* de Ioan Bolborea, concepută pentru acel spaţiu şi care a costat bani, timp şi energie. Dar nu există (încă) aprobările (sic!) pentru amplasarea *in situ*... acum, cînd lucrarea e gata! În schimb, spaţiul urban strategic al Pieţei Universităţii vegetează estimp într-o confuzie estetică.

Chiar dacă s-au mai spus unele ca acestea şi chiar dacă se vor mai spune, măcar cu arma cuvîntului trebuie ameninţată indiferenţa. Şi, vorba lui Nenea Iancu: „Să fim gata la tot! Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne îndeplini datoria de patrioţi!“.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Fotografii vechi

Atîtea muzee îi lipsesc Capitalei noastre şi, dintre ele, cel mai necesar ar fi, după părerea mea, unul al fotografiei, pentru care un imens material adastă în colecţia dlui Mihai Oroveanu. Biblioteca Academiei Române posedă şi ea un mare număr de fotografii – peste 120.000 – a căror valoare documentară impune clasarea lor sistematică şi, adesea, identificarea personajelor. Ar fi de salvat încă rămăşiţele unor colecţii particulare; am avut, de pildă, pentru cîteva zile, în 1992, un album Carol Pop de Szathmary, cu vederi din ţară de pe vremea domniei lui Cuza, care-i aparţinea rudei mele Bujor Munteanu-Râmnic şi care, împrumutat după aceea altcuiva, nu s-a mai întors. Am şi eu răspunderea unei arhive fotografice considerabile, ilustrînd viaţa a trei generaţii şi, în centrul ei, o biografie de rang european.

Prilejul de a vorbi despre acest subiect mi-l dă o broşură de numai 8 pagini cu poze, pe care am primit-o în dar. Fără dată, ea a fost probabil pusă în circulaţie prin 1890-1895 şi reprezintă a doua publicaţie dintr-o serie destinată difuzării în străinătate şi intitulată *La Roumanie pittoresque,*

reproductions des plus interessants paysages, villes, oeuvres d'art anciennes et nouvelles, scènes de la vie populaire, types et costumes roumains.

Fotografiile erau culese şi editate de Franz Duschek, deşi trei sînt semnate de C. Angerer, fiul lui Ludwig care fusese pe aici în anii 1854-1855. Duschek îşi indica adresa pe str. Franklin, nr. 6, acolo unde-şi mutase din 1882 atelierul fotografic şi „stabilimentul de chemio-fotografie". Tot acolo îmi aduc aminte că, în copilăria mea, era o „cooperativă foto", unde un bătrîn lucra de pe cînd, înainte de război, la aceeaşi adresă era „Julieta". În *Călăuza Bucurescilor* a lui Th. Bauer, Duschek îşi plasase o reclamă, anunţînd că are un stoc de fotografii de vînzare care reprezintă vederi din Bucureşti şi costume naţionale. De data asta, reproducerile intrau într-un circuit internaţional printr-un corespondent de la Leipzig. Erau comentate în limba franceză de profesorul Gr. G. Tocilescu, istoric şi arheolog, autoritate ştiinţifică încă necontestată şi amator de publicitate. Pentru numărul următor din serie se anunţa pe ultima copertă cuprinsul, în care, alături de B-dul Elisabeta şi o Grădină publică (probabil Cişmigiul), mai figurau Palatul de Justiţie de la Craiova, „Şcoala fiilor de militari" din acelaşi oraş, „Turnul de la Turnu-Severin", o „Cîrciumă de sat", „Secerători la recoltă" şi o „Fîntînă cu cumpănă".

În culegerea pe care o răsfoiesc acum, „Domniţa Bălaşa" este proclamată „biserică model" şi „cea mai frumoasă din Bucureşti". Opera arhitecţilor Al. Orăscu, C. Beneş şi Fr. Hartmann, dar avînd pictura interioară realizată de artişti francezi, biserica apare aici alături de clădirile Spitalului Brâncovenesc, adăugate din 1842, şi înconjurată de un parc din care n-a mai rămas, ca şi din spital, nimic. Mai departe, o scenă de – cum se zicea pe atunci – „viaţă populară": hora, dans specific românesc care-i sugerează lui Tocilescu reflecţii adînci pe tema caracterului naţional. *La nation roumaine est d'un naturel plus sérieux que gai; le paysan surtout, qui a eu tant à lutter contre les souffrances et les difficultés de la vie, est devenu le type de la quiétude et de la méditation.* Aşa o fi fost.

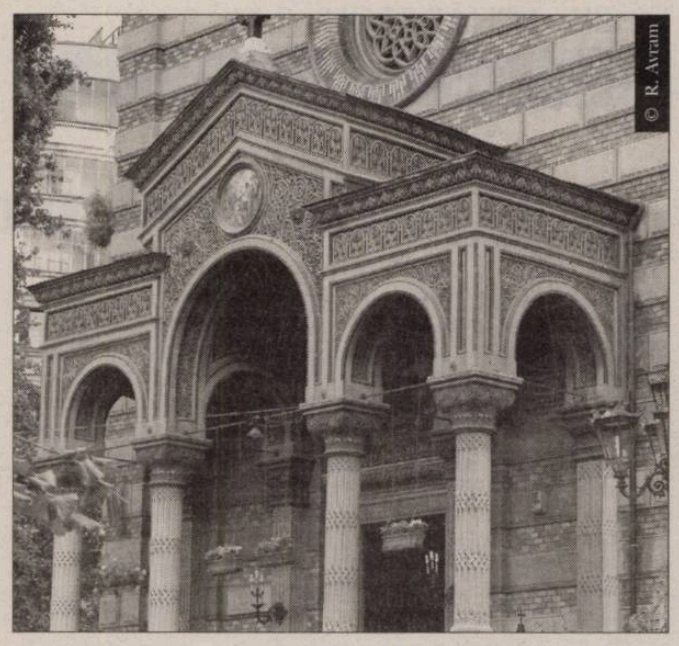

Textul despre Sinaia, cu inevitabilul omagiu pentru reşedinţa regală şi pentru vilele din jurul castelului Peleş, anunţă că localitatea, care posedă o şcoală şi hoteluri spaţioase şi confortabile, *est appellée à devenir la ville la plus belle et la plus pittoresque de la Roumanie.* Cu acelaşi optimism prezice prosperitatea viitoare a Constanţei, graţie podului de peste Dunăre, şi citează printre noile monumente ale oraşului un hotel care, dacă ar fi existat pe vremea lui Ovidiu, l-ar fi oprit să se vaite. În altă fotografie de Angerer şi Goschl, o „Dame roumaine en costume national" poartă pantofi cu toc, în loc de opinci. Peisajul de la Peştera şi Babele, imagine într-adevăr impresionantă, e prezentat ca „defileul Dîmbovicioarei", titlu corectat în erată în „Cheile Ialomicioarei". Revenim la Bucureşti cu o perspectivă deschisă spre Capşa, între „Magasin de Luvru", la colţul cu strada Sărindar, şi firmele care semnalează „velocipede", adică biciclete, şi maşini de cusut Singer.

În afară de calitatea superioară a ilustraţiilor, nu putem să nu observăm că, chiar cu un secol înainte de „eterna şi fascinanta Românie" şi de *„land of choice"*, propaganda noastră se străduia să atragă turiştii de peste hotare.

PUBLICITATE

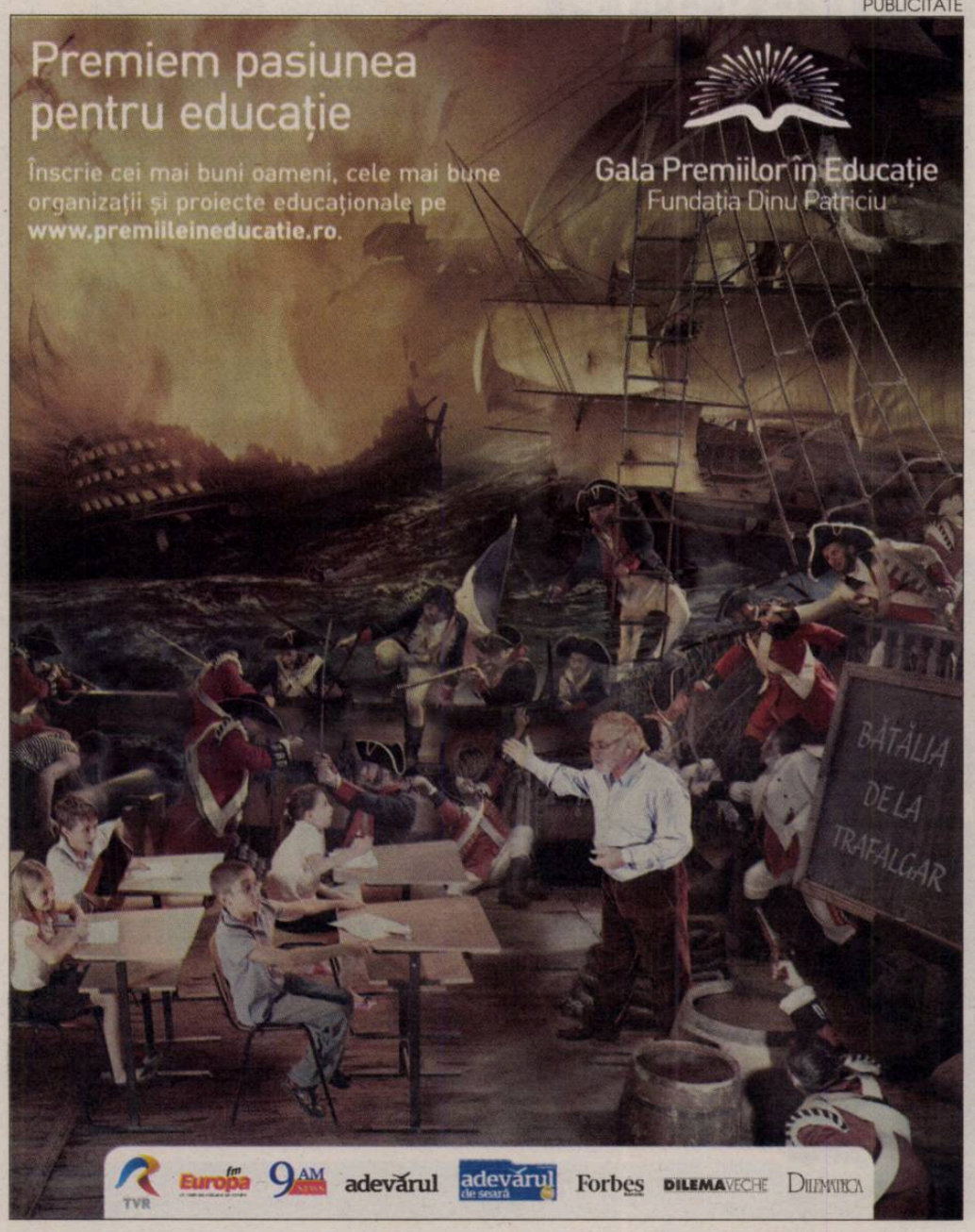

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *● Gabriela ADAMEŞTEANU (scriitoare) ● Svetlana CÂRSTEAN (scriitoare) ● Iulian COMANESCU (analist media) ● Norbert DODILLE (profesor universitar, Franţa) ● Andreea ESCA (jurnalistă) ● Mihaela IANCU (jurnalistă) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Anca MANOLESCU (eseistă) ● Anamaria MARINCA (actriţă) ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● George ONOFREI (jurnalist) ● H.-R. PATAPIEVICI (scriitor) ● Ioana PÂRVULESCU (scriitoare) ● Răzvan PENESCU (administrator www.liternet.ro) ● Iulia POPOVICI (critic de teatru) ● Ana Maria SANDU (scriitoare) ● Corina ŞUTEU (directoare ICR New York) ● Cătălin TOLONTAN (jurnalist) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

Argument în alb şi negru

Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd mă gîndesc la filmele copilăriei mele, la d'Artagnan-ii şi Pardaillan-ii şi Sandokan-ii de pe pînza ecranului, la duelurile de pe acoperişuri, candelabre şi scări interioare, la eroul bun (îmbrăcat în cămăşi albe) şi eroul rău (îmbrăcat în negru) – pentru că cinematograful, deşi deja în culori (credeaţi că „pe vremea mea" era alb-negru?!), tot mai vedea maniheismul în acele două non-culori –, încă simt o strîngere de inimă atunci cînd acesta din urmă era pedepsit înainte de „The End", sau „Fin", sau „Fine" („del secondo tempo"). Adică omorît în aplauzele generale ale spectatorilor, făcut să cadă – împuns de spadă – de la înălţime, pentru mai mult spectacol... Mi se părea culmea ipocriziei (nu ştiam ce e aia „ipocrizie", dar o simţeam*), în fond, în absenţa răului, filmul nu avea nici un interes, nici o noimă, nici un „zvîc"!*

Apoi a apărut Zorro, care era îmbrăcat în negru de la mască şi pînă la cizme, şi bi-cromia aia pură şi simplă s-a ambiguizat: Zorro era „bun", deşi „negru"... Dar acest lucru nu avea cum să-mi înşele vigilenţa (nici a spectatorilor, de altfel!): nu ţineam cu Zorro, indiferent cum era îmbrăcat, ci tot cu duşmanii lui – aşa cum publicul, luat prin surprindere, îşi regăsea iute reflexele „bune" şi ţinea (tot) cu el.

Mult după aceea am aflat – din diverse cărţi – cum e cu „conflictul", că un film fără conflict e zero (nu Zorro!) barat şi că, pentru a exista conflict, cineva – sau ceva*: o catastrofă, un cataclism... – trebuie să joace (şi) acest rol ingrat.*

Bun, acuma să nu înţelegeţi că la filmele (zise şi „catastrofă") în care Răul nu e un om (sau mai mulţi), ci un asteroid, un meteorit gigant, un val uriaş sau o godzillă, mergeam cu perversitatea pînă într-acolo încît ţineam cu astea*! Perspectiva că Pămîntul va fi distrus de un asemenea rău suprem, care nu poate fi înfrînt prin duel cinstit, mă făcea să trec – pragmatic – de partea celor care se luptau cu el... Eram – în fine – de partea bună a baricadei, aplaudînd laolaltă cu spectatorii din sală finalul fericit.*

(Fine del primo tempo. Secondo tempo)

Acum fix zece ani am făcut – la Dilema *– un număr care se chema „Bunătatea". Dintre colaboratorii de atunci, trei revin în numărul (simetric) de acum: Ioana Pârvulescu (care scrisese, atunci, un „Contra-argument"), Svetlana Cârstean şi Norbert Dodille. Sînt foarte mulţumit că am reuşit să-i convoc să scrie,* 10 ans après*. Între multele mele infidelităţi, fidelitatea în prietenie este precum negrul lui Zorro: definitivă şi paradoxală. Acestor articole le-am adăugat o anchetă – cum am făcut la numărul despre „Păcate" –, care este (cred) semnificativă şi simptomatică pentru felul cum vedem Răul (şi Răutatea) în clipa de faţă. Majoritatea celor întrebaţi (nume de mare autoritate în domeniile respective) au răspuns evaziv – şi laconic – la întrebarea dacă-şi amintesc vreo răutate ce li s-a făcut personal, însă au expus pe larg ceea ce consideră a fi „rău" în ţară sau în lume. Motivele pot fi multe – de la discreţia de a dezvălui în public lucrurile care i-au afectat în sfera privată şi pînă la evidenţa că răurile „mari", generale şi anonime sînt mai insidioase şi mult mai pernicioase. Unul dintre răspunsuri, totuşi (cel al Ancăi Manolescu), m-a interpelat la un mod surprinzător: potrivit acestuia, nu poţi stabili (cuantifica) răul celorlalţi cîtă vreme nu poţi nici măcar evalua propriile rele... Este un punct de vedere care, mărturisesc, m-a pus pe gînduri şi mi-a ambiguizat toate reperele şi reprezentările despre Rău. Fără a vrea să intru în polemică, mă-ntreb – doar – cum poţi vorbi, la modul general, despre Rău dacă nu-l poţi identifica în imediata ta proximitate?*

Aş merge mai departe şi aş spune: ce ar fi etica fără Rău? Sau teologia, sau literatura...? Impresia este că totul se întîmplă de parcă am juca într-un scenariu de film (hollywoodian): „trebuie să existe conflict"*! Or, fără Rău n-ar exista conflict, iar lucrurile bune – Bunătatea însăşi – n-ar putea triumfa. Simplu, nu?*

Aşa că daţi-mi voie să dedic acest număr „personajului" meu preferat: Răul. Sau – şi mai bine – acestui cuplu veşnic tînăr: Răul şi Răutatea. Fără el, Viaţa noastră ar fi ca „marea fără soare... (ca şi) cîmpul fără floare", cum se cîntă în Poliţist, adjectiv*. Sau ca pîinea fără sare, mai pe gustul meu.* **(a. l. ş.)**

Norbert DODILLE

„Este bun? Este rău?"

Dilema veche a avut o idee bună să facă un număr despre bunătate, apoi, în pereche, un altul, zece ani mai tîrziu, despre răutate. Este mai bine decît să fi ales despre bine şi rău. Binele şi răul se opun pe tărîmul eticii, al moralei. Bunătatea şi răutatea ţin de psihologic, de social. Bineînţeles, pe plan religios se spune că Dumnezeu este bun şi Diavolul este rău. Dar cum nici Dumnezeu, nici Diavolul nu există, vom lăsa această chestiune spre dezbatere celor naivi.

Faimoasa întrebare a lui Diderot – „este bun, este rău?" – se aplică fiecăruia dintre noi. Şi este bine ştiut că în afară de unele extreme, cum ar fi Maica Tereza şi, în cealaltă extremă, Al Capone, nimeni nu se consideră ca fiind bun sau rău într-o manieră completă şi definitivă. Ai fost rău, spune ea plîngînd, dar el o consolează ştergîndu-i lacrimile, căci iată-l redevenind blînd. Trăim într-o alternanţă, asemeni unei corăbii pe care vîntul o împinge cînd spre nord, cînd spre sud, în funcţie de împrejurări, dacă cîrmaciul nu ar avea propria sa voinţă, şi o direcţie pe care doreşte să o menţină.

Într-o oarecare măsură, dar numai într-o oarecare măsură – şi anume în măsura în care sîntem cîrmaci abili şi experimentaţi – putem să ne influenţăm atitudinile. Dar este cu adevărat naiv cel care pretinde că a fost bun sau rău doar prin propria sa voinţă, şi nu pentru că i s-a întîmplat să bea un pahar în plus, şi după aceea să fie excesiv de generos cu un cerşetor sau să-şi pocnească nevasta.

Sper că l-aţi citit pe Dawkins (dacă nu, încă nu e timpul pierdut), şi că aveţi o idee despre teoria „memelor". Dawkins a demonstrat într-o manieră convingătoare – cel puţin natura nu ne oferă nici un exemplu care să-l infirme – că selecţia naturală nu operează la nivelul speciilor, al grupurilor sau al indivizilor, ci la cel al genelor, pentru care indivizii nu sînt decît nişte purtători provizorii şi neştiutori.

Memele sînt într-un fel echivalentul genelor în lumea virtuală a gîndurilor, a comportamentelor. Graţie statutului nostru cultural de fiinţe umane, nu sîntem doar purtători ai genelor, ci şi purtători ai memelor. Dublul principiu fondator al selecţiei naturale – duplicarea şi variaţia – se aplică de asemenea memelor. Credem că gîndim, cînd de fapt nu facem decît să combinăm memele, chiar să reproducem complexe de meme, ale căror vehicule mîndre şi naive sîntem. Suzanne L. Blackmore, care a popularizat teoriile lui Dawkins, dă exemplul acelor melodii care ne tropăie prin cap şi de care nu putem scăpa, oricît de prosteşti ar fi. La, la, la, fredonăm cu orele, şi nu reuşim să ne debarasăm de această pacoste.

Să reţinem acest exemplu. Sîntem capabili să ne dăm seama că această memă muzicală ne bîntuie, că nu putem face nimic împotriva ei, că ni se impune împotriva voinţei noastre. Asta pentru că este vorba de un refren. Pentru că acest refren nu este cu nimic legat de convingerile noastre, de gîndurile, iubirile, modul de viaţă, ideologia noastră. Iată motivul pentru care el nu trece neobservat. Dar cînd este vorba de o alegere politică, de concepţia noastră despre educaţie, de ideea pe care o avem despre raporturile dintre bărbaţi şi femei, de opinia pe care o avem despre tineri, de convingerile pe care le avem despre influenţa ţevii de eşapament a maşinii noastre asupra încălzirii globale, de credinţa în Dumnezeu, de hainele pe care le purtăm şi de ticurile verbale pe care le avem, atunci memele trec complet neobservate (în tot ceea ce precede ar trebui să punem „noi", „al nostru" şi „ale noastre" între ghilimele, pentru a fi mai exacţi). Ele sînt integrate, au trecut bariera selecţiei. Ele ne locuiesc fără să dea vreun semn. Cioran a spus că într-o zi, într-un soi de revelaţie, se uita la oamenii care mergeau pe stradă, cu zecile, cu sutele. „Fiecare dintre ei este convins că are dreptate" – a strigat el (în mintea lui). Cioran nu l-a citit niciodată pe Dawkins, dar ce frumoasă ilustrare a teoriei memelor a dat!

Şi întrucît sîntem în literatură, nu voi ezita să spun că Ionesco s-a înşelat făcînd din rinocer un rău. Dalí, pentru care rinocerul este, dimpotrivă, un înger, nu se înşeală prea mult. Nu avem nici un motiv să credem despre contagiunea rinocerică că priveşte doar răutatea.

Bunătatea şi răutatea noastră sînt fructele memelor noastre. Îi repetăm încontinuu progeniturii noastre dragi: „fii politicos cu prietenii tăi". Rezultatul poate fi uneori ca el să producă o anti-memă, care să ne contrarieze. Nu este vorba de răutate, ci de o contra-bunătate. Au existat epoci şi locuri în care răutatea era la modă. Să fii rău era bine văzut. Naziştii erau mîndri să fie răi. De asemenea, revoluţionarii de orice fel, amabilitatea trecînd drept slăbiciune, bunătatea, drept o atitudine de clasă. Să fii pur înseamnă să fii rău.

În societăţile noastre occidentale contemporane, impure prin definiţie (mîncăm carne de porc, nici măcar nu mai mergem la biserică), la modă este mai degrabă bunătatea. Ne preocupăm de „popoare" nefericite care trăiesc sub jugul unor tirani aleşi chiar de ele. Cum nu vrem să acceptăm această idee, preferăm să credem că alegerile au fost trucate grosolan. Aţi remarcat că, de fiecare dată cînd televiziunea ne arată o manifestaţie cu oameni care sparg vitrine şi dau foc la maşini, de îndată ce se înfruntă cu scutierii poliţiei, bunii telespectatori le dau dreptate? Indiferent de situaţie. Ei au dreptate deoarece poliţia, ordinea, legea sînt de cealaltă parte. Memele romantice ne lucrează. Am văzut recent la Derry faimoasele fresce reprezentînd lupta manifestanţilor cu poliţia. Era evident că motivele pentru care se luptau nu aveau nici o importanţă. Ceea ce conta erau acele imagini cu poliţiştii cei răi, înarmaţi cu măciuci, faţă în faţă cu blînzii intelectuali cu ochelari, cu mîinile goale, şi cu femeile cu pletele în vînt. Memele simplifică. Cei care trec bariera selecţiei sînt mai degrabă de partea intelectualilor, decît de partea armatei şi a poliţiei.

La o scară mai redusă, la „bandele" care populează cartierele de periferie de oriunde şi de oricînd, este evident că răutatea este mai degrabă un criteriu de excelenţă. Aceleaşi meme. Care au impus şapca purtată cu cozorocul la spate şi îi împing la o tortură discretă într-o pivniţă unde nimeni nu ar îndrăzni să pună piciorul. Bunii judecători vor găsi scuze acestor victime ale segregării sociale, identificînd, de o manieră confuză, memele în comportamentul oribil al membrilor bandelor asasine, fără să conştientizeze însă celelalte meme, care îi împing spre îndurare.

Un prieten, căruia i-am vorbit despre Dawkins, m-a întrebat într-o zi, un pic revoltat: dar asta nu te deranjează, ideea de a fi un simplu loc unde se petrece o manipulare de meme? I-am răspuns că nu. Dimpotrivă, nu sînt nici bun, nici rău, nici eu, nici altcineva. Din tot ceea ce am scris în acest articol, nimic nu îmi aparţine cu adevărat. Eu nu fac decît să vehiculez nişte consideraţii străine de mine, sperînd că ele vă vor atinge şi pe voi, şi că veţi deveni servitorii lor devotaţi.

Este felul meu de fi rău.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

14 pentru o anchetă

1. Care credeţi că este răul cel mai mare (din ţară sau din lume)?
2. Ce rău vi s-a făcut personal, pe care nu puteţi să-l uitaţi?

Gabriela ADAMEŞTEANU

1. Răul cel mai mare din România, trecută şi prezentă – primitivismul violent. Din lume – egoismul violent.
2. Răul personal – încrederea trădată.

Iulian COMANESCU

1. Cînd a ajuns prima oară în America, în 1966, Ringo Starr a fost întrebat: „Ce vă îngrijorează mai tare? Bomba cu neutroni sau mătreaţa?“. A răspuns: „Bomba cu neutroni. Cu mătreaţa ne-am obişnuit“. Cam aşa e şi cu răul în lume, eu nu m-am întîlnit cu bomba cu neutroni. Am prieteni de orientare pronunţat ortodoxă care vorbesc despre un rău mare, existent în lume şi care ne suflă-n ceafă, şi o stare de urgenţă legată de mîntuire. Eu nu sînt în nici un caz teolog şi nici specialist în etică, dar mi se pare că în jurul nostru e plin de „mătreaţă“, de rele mici, cam pe potriva omului. E vorba de tot felul de situaţii şi întîmplări aparent fără relevanţă, dar de care, mai important, te poţi contamina, fiindcă vin cu dedicaţie şi cu nişte alegeri posibile. Am cunoscut, ca ziarist şi mic întreprinzător, tot felul de inamici publici numărul unu, personaje controversate şi aşa mai departe, şi de fiecare dată am plecat cu impresia că şi ei sînt oameni, că puterile lor demonice sînt destul de limitate. Însă senzaţia mea a fost uneori că am fost supus la un mic test din care puteam ieşi cu coada-ntre picioare. De', liberul arbitru... La urma urmei, şi nazismul a fost o acumulare de mătreaţă, o sumă de cedări mici, individuale, care a dus la zăpăceală naţională şi o tară istorică pe care nu o mai putem şterge. La fel cum mămăliga poate face explozie, mătreaţa are neutroni în ea şi ne putem trezi c-o fisiune. Şi comunismul, pe vremea lui Ceauşescu, era tot un fel de mătreaţă. N-a fost numai vina lui, ci şi a noastră.
2. Am uitat.

Andreea ESCA

1. Cel mai mare rău sînt banii! De aici pleacă toate „relele“ lumii.
2. Răutăţi mi s-au făcut, desigur, dar eu uit tot, ca să pot merge înainte şi ca să mai am cu cine sta de vorbă.

Aurora LIICEANU

1. Este greu să foloseşti un singur cuvînt pentru a identifica răul românesc cel mai mare. Iniţial m-am gîndit la „nepăsare“ sau „indiferenţă“. Cred însă că nepăsarea este rudă apropiată cu altele ca indolenţa, lipsa de onoare, toleranţa – cea dincoace de bine şi rău, suspendată şi fără a face pereche cu intoleranţa, deci acea toleranţă care este generată de needucaţie –, lipsa de responsabilitate la nivel individual şi la cel de grup (inclusiv şi mai ales clasa politică). Pe acest teren, impostura domneşte în linişte.

Poate ar trebui ca după ce copiii învaţă să citească să fie obligaţi să parcurgă, într-o formă accesibilă, *Tratatul despre lucrul bine făcut* al lui Tadeusz Kotarbinski.

Sîntem într-o ţară în care ne manifestăm fără reflexele pe care alte societăţi le au. În 1992, am făcut un sondaj printre studenţi – aproximativ 150 de studenţi – cerîndu-le să enumere trei atribute negative (noi, psihologii, nu folosim cuvîntul „defect“) pe care le au românii. Ele au fost: hoţia, lenea şi lipsa de civilizaţie.

După atîta vreme de la acest sondaj, pe acestea le văd zilnic, defilînd la emisiunile de ştiri, la talk-show-uri, pe stradă, în discuţiile cu amicii etc.

Cel mai mare rău îmi pare deci lipsa disciplinei sociale. Sînt chiar sceptică. Şi asta pare să aibă drept cauză lipsa de autoritate a părinţilor, şcolii, clasei politice, instituţiilor. Sîntem instalaţi într-o stare în care reflexele civismului nu există şi de aici tot răul. Vocabularul are noi cuvinte şi sintagme ca „tunuri“, „ţepe“, „vip-uri de carton“ etc.

Sîntem un popor de neamuri proaste dacă ne uităm la ce se mediatizează şi mai ales la entertainment-ul românesc. Tabloidizarea există peste tot, dar nu este invadantă. Proporţia contează.

Libertatea de după 1990 a scos gunoaiele la suprafaţă şi ele circulă liniştit, la vedere, ostentativ, astfel că remarca lui Gregor von Rezzori spusă mai demult – sîntem o ţară „suprarealistă“ – rămîne valabilă. De altfel, expresia populară „ca la noi la nimeni“ există. Şi nu este oare suprarealist ca un individ agramat, incult, primar – este şi primar, ca funcţie – s-o recomande şi s-o susţină pe cea propusă ministru al Educaţiei? Şi cum a acceptat ea? A doua întrebare mi se pare mai năucitoare.

Poate că lipsa de onoare să fie şi ea rudă cu nepăsarea. Nu există voinţă la nici un nivel de a promova onorabilitatea.

Aş dori ca politicienii noştri să ceară un sondaj naţional – un asociativ verbal, cum spun psihologii – prin care să ceară cetăţenilor să spună ce cuvinte le vin în cap cînd li se spune cuvîntul „România“. Apoi să le ia pe primele trei – cele mai frecvente – şi să-şi facă programul sau strategia politică, deci agenda.

2. Raportul de putere între două părţi poate trezi răutatea. Dacă simţi puterea pe care o ai, poţi face rău pentru a trăi puterea, poţi să fii rău cu cel de sub tine, îl poţi umili. De fapt, complexul de superioritate se naşte la unii din conştiinţa inferiorităţii. Ştii că nu meriţi puterea, poziţia pe care o ai, şi atunci o exersezi agresiv. Cîndva, puţin înainte de 1980, am primit o invitaţie pentru a participa la un seminar la Salzburg. Mi se cerea să mă întîlnesc în holul hotelului Athénée Palace cu un reprezentant al organizatorilor. N-aveam voie să mă văd cu străinii şi m-am dus la Ministerul Educaţiei – de care ţinea institutul meu la acea vreme, să cer aprobare. M-a primit persoana cea „mai tare“, mai de sus, de la serviciul personal. Stătea la un birou somptuos, pe un fotoliu confortabil, mare, iar în faţa biroului erau două scaune modeste. Distanţa de putere era copleşitoare. Puterea era teritorializată. Mi s-au cerut informaţii despre situaţia mea. Cînd i-am spus, fiind întrebată, că sînt divorţată, a făcut un gest clar exprimînd dezacordul. M-am sculat de pe scaun să plec. Eram în picioare. El m-a scanat şi mi-a spus: „Puteai să te remăriţi c-arăţi bine“. Pe biroul lui era o călimară de sticlă groasă. M-am gîndit s-o iau şi să i-o dau în cap. M-am controlat şi m-am abţinut. Putea să mă facă nebună şi să-mi ia copilul din custodie. Avea o privire rea şi plină de satisfacţie. Am plecat. Nu uit această scenă. Să cred că puterea scoate din omul rău posibilitatea de a fi rău, că puterea este o oportunitate pentru răi, hoţi, leneşi? Acum acest personaj este puterea unei facultăţi private.

De ce n-o uit? Pentru că nu i-am cerut o favoare, ci un drept al meu motivat de argumente profesionale, sau pentru că m-a determinat să fiu laşă. Iar astăzi mulţi dintre cei puternici, indiferent de poziţia lor, consideră o favoare ceea este normal să facă.

Anca MANOLESCU

1. Faptul că, în lume (şi chiar în România), ideologiile totalitare, atee sau religioase, nu şi-au epuizat capacitatea de atracţie. Pretenţia de a construi un paradis social, cu preţul, socotit neglijabil, al libertăţii şi al responsabilităţii persoanei.
2. După mine, întrebarea asta e „rău“ pusă. Îţi dă implicit rolul de judecător al celorlalţi, pentru care ai de stabilit un maximum de comportament malign. Or, nu pot alcătui cu oarecare acurateţe nici măcar lista relelor pe care eu le-am făcut altora. Ce să mă mai ocup de purtarea celorlalţi, cînd pe a mea nu sînt în stare s-o limpezesc? Cred că rău e, mai ales, să nu scoţi profitul interior din împrejurările, de toate nuanţele, prin care treci.

Anamaria MARINCA

1. Nu ştiu dacă are un singur nume. Puterea. Violenţa. Orice tip de ideologie. Minciuna. Lipsa imaginaţiei. Obişnuinţa.
2. Nu mi s-a făcut personal nici o răutate pe care să n-o pot ierta. Iar cele pe care nu le-am uitat deja sînt prea mărunte pentru a fi enumerate aici. Am fost minţită, mi-au fost înşelate aşteptări şi speranţe, ca oricărui om. La rîndul meu, sînt convinsă că am rănit şi că am greşit în nenumărate rînduri.

Dan C. MIHĂILESCU

1,2. Ca bun cioranian, cum să nu văd răul absolut al lumii în chiar faptul că (ea) există? Mă cenzurez însă, şi-l numesc în războiul (pe cît de criminal, pe atîta de sinucigaş) cu natura. Frenezia distrugerii şi iluzia că forţa umană se poate împotrivi stihiilor fără timp şi loc.

Cît despre răul românesc, metehnele noastre (genetice sau dobîndite) au fost etalate, prefirate, blestemate şi exorcizate de-atîtea ori şi-n atîtea contexte de cîteva secole încoace, de la Cantemir la Cioran, de la Drăghicescu şi Motru la Patapievici, încît fie şi simpla lor enumerare creează nu numai resemnare, ci şi lehamite. Ce ierarhie a mizeriilor să stabileşti cotrobăind printre zdrenţele plezirismului inconştient, ale sictirului versatil, ţiganizării jubilative şi nimicniciei iresponsabile, printre cultul improvizaţiei în dauna temeiniciei, furatul propriei căciuli, lenea, cîrpeala, dezbinarea, nemernicia, ruşinea (disprețul şi chiar ura) de sine, duplicitatea tranzacţional-acomodantă, nepăsarea (auto)risipitoare, mimetismul servil, ţopăitul grandoman al complexelor ş.a.m.d.?!?

Dacă-i totuşi de pus un vîrf pe mormanul de gunoaie şi duhori, atunci optez pentru nenorocita relaţie sadomasochistă cu istoria şi împieliţările ei politice. Frenezia dansului pe ruine. Ticul maniac de-a proclama cu neghioabă mîndrie „ca la noi la nimenea“ şi eterna blazare a lui „n-a fost să fie“. Hipnoza distrucţiei şi ura cumplită pe tot ce se încheagă. Diabetul naţional. Sau, cu teribila formulă a lui Andrei Pleşu, „euforia dezastrului“.

În fine, ce să mai caut eu într-un atare peisaj, cu micile mele mari înfrîngeri? Dar, mă rog, dacă e să nu uit vreun rău care mi s-a făcut în viaţă, apoi, hotărît, acesta nu poate fi altul decît suita de hărţuieli „academice“, drăcesc regizate, care m-au făcut să-mi dau demisia în 2003 de la Institutul „G. Călinescu“, după 23 de ani de dulci cazne profesionale. Am rămas, poate, fără „blazon“, dar am dobîndit gustul libertăţii.

George ONOFREI

1. Sigur, răul cel mai mare este acela care ţi se face individual, cam complicat să stabileşti ce e mai negru pentru un popor obişnuit cu cenuşiul. Altfel, cum românii se plîng cam din orice, am putea face o listă infinită de răi şi rele – de la nikitele de pe ecran la bătaia de joc reprezentată de drumurile din bătătura carpato-danubiano-pontică. Dar orice e rău pentru altul e automat bine pentru celălalt – cale de îmbogăţire, cîştig de notorietate, suspendare a pedepsei pentru o faptă penală... Dacă tot aşa ne-am ales să construim capitalismul românesc, adică în dezordine, automat beneficiem de toate relele sistemului şi, uneori, de permisivitatea acestuia.
2. E o răutate anume care mi se face ca abonat al unei celebre firme de telefonie de aceeaşi culoare cu fosta alianţă D.A. Şi pe care, automat, nu am cum să o uit în condiţiile în care mă încăpăţînez să cred că, dacă voi continua să le dau o căruţă de bani pentru servicii proaste, la un moment dat binele făcut lor se va întoarce în bine făcut mie. E incredibil cum ţi se garantează Internet de mare viteză în marile oraşe, dar ei, de fapt, nu acoperă nici măcar toate cartierele dintr-un oraş modest ca întindere, cum e Iaşiul. Despre deconectări aberante şi un proces pe care poate îl voi deschide cîndva, în alt episod. Asta dacă nu cumva în curînd mi-o fi prea bine. Sau devin şi eu vreun rău!

H.-R. PATAPIEVICI

1. Cel mai mare rău românesc constă în incapacitatea noastră de a interioriza faptul că beneficiile cooperării (inclusiv în situaţii concurenţiale ori adverse) sînt pe termen mediu şi lung infinit mai mari decît beneficiile obţinute pe termen scurt prin confruntare şi adversitate *sans merci*.

Cel mai mare rău planetar este scăderea influenţei valorilor universale ale civilizaţiei occidentale, în condiţiile în care anumite non-valori ale ei – cum este ideologia socialismului (cu avatarurile ei postmoderne) – se răspîndesc tot mai mult, cu o contagiune de molimă. Acest rău este o consecinţă a lipsei de autocritică a stîngii pentru crimele ei (peste o sută de milioane de morţi în mai puţin de 70 de ani), simultan cu o slăbire îngrijorătoare a forţei de persuasiune a ideilor liberale. Răul de care sînt îngrijorat are legătură cu politica, deoarece este destinul lumii moderne ca prin politică ori să trăiască, ori să se lase măcelărită.

2. Denigrarea aberantă a tatălui meu mort de 24 de ani, făcută cu diabolică obstinaţie de oameni bolnavi de ură, după logica „să-i dezonorăm tatăl, ca să geamă de durere fiul".

Răzvan PENESCU

1. Cel mai mare rău în România e că şoferii de taxi nu poartă costum. În Varşovia, timp de o lună, nu am văzut nici unul care să nu fie îmbrăcat cel puţin la fel de elegant ca mine. Costum impecabil, dar şi voce plăcută, muzica în surdină – uneori clasică, alteori un pop-rock liniştit –, maşina îngrijită, aer condiţionat pus pe o temperatură mereu adecvată, tapiţeria maşinii fără iz de ţigară. Calm în trafic, deşi dorinţa de a te duce repede e evidentă, dar şi explicaţii despre ce e de văzut în oraş într-o engleză rezonabilă (cînd observa că eşti turist). Plus faptul că niciodată nu te invită pe scaunul din faţă, ci mereu te aşază pe bancheta din spate, un semn de respect implicit. Micile detalii ne alcătuiesc viaţa. Uităm asta prea des, aşa cum uităm să căutăm soluţii simple la probleme mici şi să desfacem problemele mari în probleme mici.

2. Prefer să iert şi să uit tot ce nu pot schimba.

Iulia POPOVICI

1. Dacă e să răspund sincer, Răul cel mai mare e să crezi că există un astfel de Rău. Răul (cu majusculă) e ţesut din mici rele (sau răuri? răutăţi, poate), din răul făcut de fiecare dintre noi, de regulă benevol. Existenţa Răului celui mare ne scuteşte de apelul la minunatul buton de avarie numit liber arbitru: egoismul e al societăţii, călcatul în picioare – impus de profesie şi tot aşa. Răul universal e o scuză, un pretext pentru propriul abandon al binelui (sau al Binelui). Că legea morală nu e în noi, nu e vina cerului înstelat de deasupra.

2. Dacă iese patetic, asta e: nimeni nu-ţi poate face atîta rău cît îţi faci tu însuţi. Orice „ţi-ar face" altcineva, asta nu te poate afecta decît dacă tu însuţi o permiţi. Ca să fii dezamăgit, trebuie să te fi amăgit întîi. Ca să te doară, trebuie să fi fost întîi vulnerabil. Atunci cînd am simţit asupră-mi o răutate a fost din cauză că n-am dozat bine investiţia emoţională, m-am supraestimat pe mine şi pe alţii, am fost prea repezită sau prea orgolioasă. De prea multe ori, percepem ca răutăţi gesturi de o micime infinitezimală. La scară globală, oare chiar contează că cineva mi-a pus strîmbe să fac un lucru la care ţineam? Sau la scara fiinţei mele, că o noapte promisă mie şi-a petrecut-o cu altcineva?

Ana Maria SANDU

1. Nu ştiu care e răul cel mai mare din lume. Poate moartea, deşi nu ne-a promis nimeni nemurirea. Poate războiul, suferinţa, boala. Veştile triste despre oamenii dragi. Ne gîndim la ei ca şi cînd lucrurile ar curge pe o pantă lină. Şi ei ar culege flori într-o zi nesfîrşită de toamnă, aşa cum i-am văzut ultima dată. Numai că imaginile idilice sînt mereu aruncate în aer de o suferinţă iraţională. Despre care nu ne găsim cuvintele să vorbim. Am stat vreo săptămînă jumătate în faţă cu numărul de telefon al unei amice şi n-am putut să apăs pe butonul „apelaţi". Ce să-i zic, că-mi imaginez cum e să-ţi pierzi un sîn, cum e să faci chimioterapie? Că înţeleg? Cuvintele se termină uneori... Şi poate e mai bine aşa. Mai sincer.

Despre noi, Leo, ar trebui să zic că sîntem bine. Întîmplător sîntem vecini şi locuim într-un loc mişto, într-un bloc cochet, pe o străduţă din centrul Bucureştiului. N-ar fi cazul să ne lamentăm, să ne enervăm la fiecare pas. Dar, de la o zi la alta, ne pierdem liniştea, şi asta e de-a dreptul dezastruos. Un mitocan străin, cum am crezut că pot fi doar românii, a venit şi ne-a asediat. Am trăit în casă cu un şantier care ne-a invadat spaţiul vital un an şi jumătate. Şi n-am putut să facem nimic. Am ştiut că e o cauză pierdută, că proprietarul vilei de lîngă imobilul nostru a uns tot ce a trebuit în materie de autorităţi şi că tot ce ne-a mai rămas e să ne minunăm că a stricat o casă de patrimoniu, că şi-a trîntit o terasă imensă ca să vadă nu munţi sau mare, ci strada Eremia Grigorescu şi vecinii din blocul de vizavi care se duc, de cîteva ori pe zi, la baie. Acum montează un lift pentru cele două etaje şi o cascadă fosforescentă porneşte în fiecare zi la lăsarea serii...

Neputinţa, asta ne vlăguieşte în România. Senzaţia tîmpită că nu contezi e cruntă. Te face să-ţi pierzi speranţa. Şi cred că ăsta e un rău pervers. Cu efecte secundare şi necunoscute pe termen lung.

2. Dacă e să-mi aduc aminte de o suferinţă în stare pură, mă întorc la copilărie. Nicicînd răutatea nu mi s-a părut mai autentică, mai fără mănuşi ca atunci. O vorbă se agăţa de mine ca un lanţ şi ironia nu se inventase încă. Dar despre asta am scris deja o carte, *Din amintirile unui Chelbasan*.

Cu timpul, veninul a trecut printr-o grămadă de filtre, s-a rafinat într-atît încît cine mai poate să spună cînd a fost vorba despre o neînţelegere sau despre o răutate cît casa?

În cele din urmă, îmi vine să zic că cele mai mari răutăţi mi le-am spus eu însămi. M-am pedepsit pentru atîtea lucruri, încît nu mă mir că fierea mi-a cedat şi a început să protesteze.

Corina ŞUTEU

1. Am să-l citez pe Michel Piccoli care a răspuns odată într-un interviu la această întrebare spunînd: cel mai mare rău din lume în momentul acesta este *„cette mensonge bienveillante"* în care ne scăldăm. Îi dau dreptate. Deşi cred că în ultima vreme nici nu mai este vorba despre o minciună binevoitoare, ci despre minciună pur-şi-simplu şi despre faptul că ne-am obişnuit să acceptăm că trăim şi respirăm în interiorul unui climat de compromis moral din ce în ce mai mare. M-a frapat asta întotdeauna în lumea civilizată: extraordinara toleranţă pe care o are faţă de minciună, mai ales faţă de cea a cărei justificare este conservarea cu orice preţ a *statu quo*-ului, a stabilităţii. Exemple: în anii 2000, în Franţa, s-a dezvăluit cum, în anul Cernobîlului, oameni de ştiinţă francezi cu autoritate şi legitimitate au susţinut public versiunea guvernului prin care norul radioactiv a ocolit Franţa, deci laptele şi legumele pot fi consumate fără grijă. Dezvăluirea s-a datorat tenacităţii unei asociaţii de bolnavi de cancer tiroidian după Cernobîl. Alt bun exemplu: acum, în SUA, toate documentele despre actele legislative promovate de administraţia Bush în secret, ca să legitimeze tortura aplicată prizonierilor de la Guantanamo şi din alte închisori secrete, nu conduc la nici un fel de măsuri din partea noii administraţii şi o parte importantă dintre fapte sînt încă ascunse publicului. Deci, răul cel mai mare mi se pare această minciună, prezentată drept singura garanţie a stabilităţii noastre a tuturor, ea ascunzînd de fapt doar deziderate de putere şi ambiţii de control.

2. Sînt cîteva exemple pe care le-aş da, dar mi s-ar părea indecent să mă expun povestindu-le. Eu nu am o natură revanşardă şi, cu toate că mă ating enorm lucrurile rele pe care cineva mi le face (poate chiar *prea* mult), uit, iert, relativizez de fiecare dată asta, fiindcă mă intoxică şi nu vreau. Sînt oameni care se hrănesc din răzbunări, gînduri îndreptate către cei care le-au făcut rău... etc. Nu fac parte din acea categorie şi nu o consider neapărat o calitate. Cred că o doză de ură faţă de cei care ţi-au făcut cu adevărat rău e sănătoasă. Din păcate, eu sînt total handicapată la acest capitol. M-am gîndit deseori la asta. În fine, cred că „răul" care mi s-a făcut a avut beneficiul de a mă învaţă diverse lecţii despre viaţă şi de a mă motiva să merg înainte.

Şi asta maturizează, ceea ce este, la capătul zilei, un lucru *bun*.

Cătălin TOLONTAN

1. Răul cel mai mare e faptul că nu vedem limita Răului. Există o întreagă literatură patristică pe această temă, meditaţiile despre limita Răului care au însoţit viaţa Papei Ioan Paul al II-lea sînt tulburătoare, aşa că nu mă voi apuca eu, un om neantrenat cultural cumsecade, să vorbesc prea mult despre asta. Spun doar că aparenţa faptului că răul este nesfîrşit în timp şi spaţiu, că este omogen distribuit, precum şi capacitatea lui de a ni se prezenta drept ubicuu, asta cred că ne îngrozeşte pe fiecare în viaţă. Cît despre declinările concrete ale Răului în România, cel mai mult mă afectează senzaţia că nu ne interesează ce va urma după noi. Sînt sedus de fraza unui gînditor indian: „Pămîntul nu este moştenit de la părinţii noştri, ci împrumutat de la copiii noştri". Ne purtăm de parcă lumea se sfîrşeşte cu noi şi rezultatul e că, deşi ne prezentăm drept generaţia *baby-boom* a României, riscăm să lăsăm copiilor o ţară chiar mai rea, în unele privinţe, decît cea pe care am găsit-o.

2. Sînt un norocos. Am avut destule eşecuri în viaţă, destule reveniri şi înfruntări cu situaţiile şi cu mine, nu neapărat cu oamenii, încît să nu mai fie loc de răutăţi personale care să mă afecteze. Răul cel mai mare ar fi fost să merg mereu în sus. L-am evitat.

Ioana PÂRVULESCU

Autorii şi alianţele lor dubioase

Se întîmplă că tocmai zilele astea fac o navetă destul de obositoare între două lumi: una reală, cealaltă fictivă. Scriu un roman. Cînd sînt invitaţi să intre în carte, cititorii au tot dreptul să se regăsească în personajul tînăr, frumos, deştept şi, mai ales, bun şi generos. Nu e deloc condamnabilă această nevoie a celor care citesc de a se identifica cu binele, măcar în ficţiune, în schimb, în cazul autorului, o asemenea opţiune e o metodă aproape sigură de a rata. Cred că autorul bun fuge ca dracul de tămîie, cum se spune, de autoproiectarea exclusiv în bun şi bine. Autorul bun îşi asumă tot răul lumii, îşi presară relele vieţii personale în toate personajele, sau, eventual (cei care-mi plac mie), îşi rezervă un rol de minimă importanţă, asemenea pictorului care se plasează în tablou numai ascuns îndărătul unei coloane sau pierdut în mulţime. De pildă autoportretul lui Puşkin în *Evgheni Oneghin* e făcut din cîteva replici din *off*, Camil Petrescu, în *Patul lui Procust*, are locuinţă confort trei, la subsol, iar Caragiale, în schiţa *La Paşti*, îşi face auzită vocea reală o singură dată, printr-un simplu hohot de rîs, dintr-un colţ al berăriei Gambrinus.

E posibil aşadar ca exorcizarea răului general sau personal să se facă prin reconstituirea lui în scris, prin plasarea lui în figurile fictive. Pe de altă parte, m-am gîndit la uşurinţa cu care autorul îşi distruge creaţiile şi cît de mult rău le face personajelor, de parcă „n-ar fi şi ele oameni" care simt şi suferă. Creatorii se întrec în a comite răul în poveştile pe care le imaginează sau le repun în circuit. Îşi fac astfel rău lor înşile? Le fac altora? Cine sînt aceste fiinţe care ar trebui să ne semene şi care îndură tot ce se poate imagina, de la boli, sărăcie, închisoare, gelozii, pînă la metamorfoza într-un gîndac, să spunem. Uneori trebuie să citeşti „cu ochii închişi", atît de mult dor imaginile dintr-un roman. Aşa am păţit cu romanul lui Radu Paraschivescu, apărut acum un an, *Cu inima smulsă din piept*, al cărui final are atrocitatea specifică multor poveşti medievale. Autorul nu e deloc un „iubitor de sînge", nici un cinic, iar felul în care izbuteşte totuşi să păstreze cruzimea poveştii – una reală, repovestită – e remarcabil şi arată „gheara" adevăratului scriitor.

Însă pînă la urmă altceva e important la autorii buni: e vorba de sunetul autentic, atît al binelui, cît şi al răului. Te poţi alia cu binele sau cu răul pentru a da contur lumii din carte, dar ele trebuie să fi fost trăite. Altfel coarnele diavolului şi aureola îngerului rămîn de hîrtie şi se fac ghemotoc în mînă. Agatha Christie n-a văzut, desigur, toate crimele relatate în cărţile ei, cele mai vîndute din toate timpurile, se spune. Dar ea a trăit în mic tot răul din lumea mare, asemenea lui Miss Marple, care ştie că toate dramele din St. Mary Mead sînt dramele Londrei, ale Parisului şi ale lumii. La vîrsta la care reuşeşti să înţelegi această posibilitate de transfer poţi deveni romancier. Cu precizarea că nu e deloc simplu să cunoşti bine şi să înţelegi corect dramele din St. Mary Mead, oricît de mic ar fi tîrgul cu pricina. De aceea, cred, eroina Agathei Christie, aliata autoarei, Miss Marple, este bătrînă. Bătrînă, simbolic vorbind, adică *sage*, cunoscîndu-şi bine semenii.

Scriitorii buni sînt cei care nu lasă răul pe dinafară, dar nici nu-l fac doar de amorul artei. Ca să fie stăpîni pe situaţie, autorii ar trebui să aibă coarne de drac şi aripi de înger şi să le schimbe la repezeală, cum îşi schimbă actorii în dublu rol costumul, înfăţişarea şi vocea. Şi, după ce au fost în rai sau iad să rămînă, totuşi, cu picioarele pe pămînt.

Svetlana CÂRSTEAN

Dinţi definitivi

Am tot auzit din fragedă pruncie că oamenii sînt răi, că lumea în general e rea. Mi-a fost la început greu să dau crezare acestor verdicte pesimiste, la fel cum îmi era imposibil să îmi imaginez că o parte dintre colegele mele de liceu îşi pierduseră de mult timp virginitatea. Ceea ce înseamnă că evaporarea virginităţii era la fel de incredibilă, la un moment dat, precum întruparea răutăţii. Răutatea mi se părea oarecum inefabilă şi imposibil de dovedit, de atins, era peste tot şi nicăieri, era a tuturor şi a nimănui. Am avut nevoie de mult timp ca să îmi pierd propria virginitate în raport cu răutatea altora şi a mea, adică să îndrăznesc să le privesc drept în faţă. Mă tem însă şi astăzi cel mai mult de răutatea pe care nu poţi s-o localizezi, de răutatea latentă, care îşi ţese planul în spatele uşilor închise, care nu îndrăzneşte să-şi arate faţa, care se iubeşte constant pe sine însăşi. Am văzut oameni la care răutatea se însoţeşte perfect cu prostia sau cu orgoliul sau cu neputinţa, cea dintîi fiind cel mai adesea un simptom ale celor din urmă. Am văzut răutatea asociindu-se perfect cu laşitatea sau cu agresivitatea. Am văzut răutatea care arde precum vitriolul şi cea care distruge lent precum arsenicul administrat în cantităţi infime, dar constante, zi de zi.

Să mă întorc însă la virginitate. Pe cea interioară, morală, nu o pierzi niciodată definitiv şi oricum nu dintr-odată, ca pe cea fizică. Pierderea ei e anticipată, cu ani înainte, de pierderea dinţilor de lapte şi instalarea celor definitivi care te ajută să muşti, să sfîşii cu adevărat şi cu eficienţă. Dacă nu cumva preferi să mănînci piureuri blînde toată viaţa...

Cred că una dintre cele mai bune şcoli ale răutăţii este mediul de lucru românesc, cel al presei fiind fără doar şi poate unul de-a dreptul privilegiat, fie numai şi pentru faptul că amestecă oameni ce provin din medii extrem de diferite, obligîndu-i, de exemplu, să funcţioneze la un loc pe cei care scriu *tu vii* şi *nu fi* cu cei care preferă constant *tu vi* şi *nu fii* sau pe cei care folosesc pluralul *mingii* cu cei care spun *o minge – două mingi*. Lucram în urmă cu un an de zile în redacţia unei reviste de nişă care nu avea legătură nici cu mondenul, nici cu politica, eram la adăpost de răutăţile lumii, singurele furtuni ce puteau să apară fiind cele adevărate, pe mare, cînd vîntul depăşea 50 de noduri. Aveam o echipă minusculă, pentru redactarea articolelor şi pentru onorarea diverselor invitaţii la regate, lansări sau tîrguri de bărci. În afara agitaţiei specifice *deadline*-urilor, era linişte şi pace. Într-una din zilele aglomerate, am fost nevoită să ratez o descindere în grup, în centrul comercial cel mai apropiat, pentru a studia felul în care revista noastră putea fi promovată, semnalizată, pusă în evidenţă. Îmi reproşam lipsa mea de organizare care m-a făcut să nu iau parte la această mini-călătorie esenţială pentru viitorul revistei. O săptămînă mai tîrziu, eram chemată de către directoarea de marketing – sfîntul marketing! – într-o întîlnire de taină.

Ea îmi spune: „ştiu că ştii ce am spus despre tine". Eu, inocentă, îi spun că nu. Ea insistă: „ştiu că ştii ce am spus despre tine pentru că mi-a spus cineva că ştii". Încerc să o conving că, din fericire, chiar nu ştiu şi că simt că nici nu vreau să ştiu. Ea continuă şi îmi spune: „sînt convinsă că ştii, dar o să-ţi reamintesc. Eu m-am opus să vii cu noi acum o săptămînă cînd am decis că vom vinde revista şi că e nevoie să semnalăm apariţia ei la standuri. Am spus atunci că, dacă tu vii cu noi, eu refuz să mai merg". Nu ştiam nimic, nu auzisem nimic, nu îmi spusese nimeni nimic. Deşi vorbise, se pare, în apropierea mea în ziua cu pricina, vorbele ei mă ocoliseră ca o bombă care se duce să explodeze în altă parte. Problema ei era însă tocmai faptul că mă ratase. Deja regretam naivitatea visătoare pe care o avusesem cu cîteva minute înainte de mărturisirea ei, regretam inocenţa mea – pe care, se pare, ea nu o dorea cu nici un chip, simţeam cum îmi pierd a o mia oară virginitatea preţioasă, în timp ce ea declara fericită: „am o problemă cu tine şi n-o să-mi treacă". Nu o să intru în detaliile acestei poveşti care s-a sfîrşit inevitabil cu plecarea mea la jumătate de an după această discuţie, deşi poate ar fi interesant să spun că, la doar o lună după eram obligate de soartă să dormim amîndouă în aceeaşi cameră, într-o frumoasă pensiune agroturistică din Novi Ligure şi chiar să împărţim acelaşi pat într-un hotel bizar din Mestre. Totul în interes profesional, desigur. Discuţia noastră a pus capăt însă răutăţii inefabile şi ne-a adus aminte că avem dinţi definitivi. Toate răutăţile de dinainte şi de după au devenit coerente. Eu însămi am ieşit din epoca inocenţei şi am intrat în epoca furtunilor de diverse grade. Şi inocentă din nou nu am mai putut fi. Altfel, ea era una dintre acele persoane cochete, din categoria *nu vi,* atentă la maximum la brandurile care îi alcătuiau ţinuta, ţinută care era demnă întotdeauna, fără îndoială, de cauze mai nobile decît drumul zilnic pînă în cartierul periferic unde îşi avea sediul redacţia din povestea noastră. Cred că de aici venea şi tristeţea ei

Această nevinovată răutate de sfîrşit, legată de ţinuta ei, arată că şi dinţii autorului sînt ascuţiţi definitiv.

Mihaela IANCU

Unul din cei 2000

Ochii sînt primul lucru pe care îl vezi la D. – negri, rotunzi şi deschişi larg. Genele răsucite coboară peste ei, într-un gest atît de feminin, încît tot restul figurii lui pare o caricatură masculină. Pielea măslinie, pometii teşiţi, nasul ca de plastilină şi osatura firavă nu prezic multe despre bărbatul care va fi peste ani, dar e greu de crezut că ochii vor fi alţii. Ochii şi poate zîmbetul minuscul, alb şi păzit de buze avare. Spune că nu îi e dor de nimeni, icneşte şi lasă capul în jos.

D.T. locuieşte din august 2008 într-un adăpost pentru copiii străzii. Cei de la serviciul stradal l-au găsit spălînd parbrize în zona Piaţa Naţiunilor Unite. În adăpost, nimeni nu-l ameninţă că nu va fi primit în casă sau va fi bătut dacă nu aduce zilnic 50 de lei. Mama lui spunea asta. Cei din stradă îl loveau, îi furau banii sau îl aruncau şi-n Dîmboviţa uneori. De regulă erau aceiaşi, îi învăţase deja.

D. doarme în cameră cu alţi trei băieţi, A.N., M.B. şi A.C.. „Fac mişto de mine. Îi las, îi las pînă mă enervez." E ferm convins că vina e doar a lor. M.B. îi zice „cap de broască storcită", iar ceilalţi îl mai şi înjură. Încearcă să fie convingător în mărturisiri şi nu intră în detalii. Cînd oamenii sînt răi cu el, îi lasă să-şi facă de cap şi apoi îi spune doamnelor instructoare, iar ele îi trec la „colţul ruşinii". D. înalţă gîtul, priveşte drept în ochi şi spune: „N-am stat niciodată la colţ". Dacă se gîndeşte mai bine, a vrut să-i dea odată unui copil cu un televizor în cap şi altuia cu o cană, dar nu a făcut-o. D. nu face prostii. Aceasta este versiunea lui oficială. De fapt, „cînd ceilalţi zic ceva rău de mama, îi înjur şi eu de la *a* la *z*". Recunoaşte în final că a ajuns şi pe la „colţul ruşinii" în cîteva rînduri. Cînd sare la bătaie, ştie că va sta toată ziua în cameră, fără să se joace.

Zîmbetul minuscul pe care îl afişează la limita dintre mîndrie şi vină se crapă dintr-odată. Nu îi e frică de nimeni, decît de Dumnezeu. Acolo, la El, există o listă cu oamenii răi pe care o să-i pedepsească cîndva. Oricum, mai avem timp să îndreptăm lucrurile doar pînă în 2012, cînd o să fie sfîrşitul lumii. A citit el pe Internet cînd a mers la bunica odată. Vor mai rămîne în viaţă puţin peste 2000 de oameni. Cei buni. O să se facă o selecţie clară. Planeta se va sparge în două. Iar în 2013, Dumnezeu şi Soarele vor coborî pe pămînt. Acum sînt foarte mulţi oameni răi. 3000-4000 cel puţin, „mai ales cei de pe stradă. Dacă se strîng, se umple o autostradă". D. nu ştie dacă e pe lista albă sau neagră. Oricum, El are evidenţa tuturor relelor pe care le-a făcut pentru că îi spun îngeraşii tot ce se întîmplă.

Cît timp a fost pe stradă, D. spune că nu a încercat să fure vreodată. Uneori poate se gîndea cum ar fi, dar atît. „Nu ştiu cum făcea ei, eu nu puteam. Mă duceam înspre ei şi tremuram tot." Unii îi spuneau să-şi ia inima în dinţi, să urce cu tupeu într-un troleu şi să bage două degete în buzunar. „Eu nu pot să fac aşa ceva." Sună ca o promisiune deja îndeplinită. Cel puţin în adăpost, D. nu a furat niciodată.

Cu el lucrurile pot fi imprevizibile. Uneori, priveşte cu suspiciune orice ton sau privire, orice îmbrăţişare dată altui copil îl umple de gelozie, orice „insuficient" sau „bine" din carnetul de note îl frustrează. Atunci D. e rău şi se răzbună pe obiectele şi copiii de lîngă el. De multe ori, urcă în cameră, îşi strînge bagajul şi iese pe poartă. Se duce pînă la colţul străzii şi se întoarce, pe motiv că a uitat ceva. Iese din nou, revine şi, în final renunţă la a mai pleca „chiar atunci".

Ştie că dacă eşti rău nu înseamnă că ai mai multe. „Era odată un băiat mare care lua mereu bulgări de ciocolată din frigider, nu asculta şi doamna i-a spus că va fi dat afară din adăpost, dacă mai face. A ajuns într-un centru de plasament, a fugit de acolo şi acum e pe stradă. Ce a rezolvat dacă e pe stradă?" La adăpost se joacă „Măgăruşul", pase-pase-gol, „Ţară, ţară, vrem ostaşi", macao sau „Raţele şi vînătorii", merge la şcoală, ajută la bucătărie sau în spălătorie şi primeşte mici recompense. Mama lui a declarat deja că nu îl va lua înapoi în familie, iar D. o ştie. Nu îi pare însă rău că va pleca într-un centru de plasament pentru că speră să-i fie cel puţin la fel de bine şi să mai meargă la mare, aşa cum a făcut anul acesta. „Dacă eram acasă, cînd mai vedeam eu marea?" Teama de a pierde locul la adăpost nu-l părăseşte niciodată.

(versiunea integrală pe site-ul Dilema veche)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 septembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Enescu nu e deloc departe de jazz“

– interviu cu Lucian BAN –

Duminică, 20 septembrie, muzica lui George Enescu a avut parte, pe scena festivalului care îi poartă numele, de un experiment în premieră. Muzicianul Lucian Ban, împreună cu alţi şapte „grei“ ai jazz-ului (Mat Maneri, Tony Malaby, John Herbert, Albrecht Maurer, Badal Roy, Ralph Alessi şi Gerald Cleever) şi-au pus mintea şi instrumentele la contribuţie în încercarea de a-l „re-imagina“ pe Enescu.

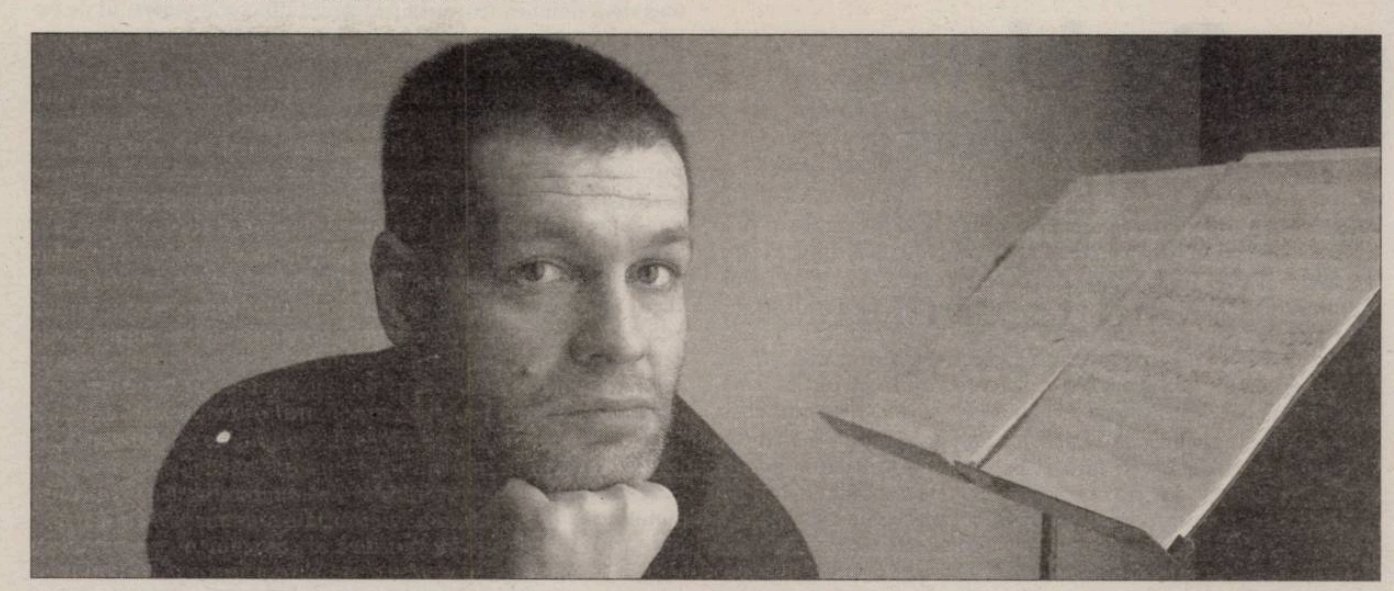

Ce lucrări ale lui Enescu reinterpretaţi în proiectul dvs.?

Sonata pentru vioară şi pian nr. 2, Preludiu la unison din Suita I op. 9, Sonata nr. 2 pentru violoncel în Do Major (părţile I şi II op. 26) şi partea a doua a *Simfoniei nr. 4* sînt cîteva dintre cele zece lucări de care ne-am ocupat – atît eu, cît şi renumitul contrabasist de jazz american John Hebert –, fiecare dintre noi re-orchestrînd/re-imaginînd o parte dintre ele. Sînt mai multe decît va fi nevoie pentru timpul alocat unui concert, aşa încît unele vor fi prezentate în premieră newyorkeză în concertul din 20 octombrie, de la Merkin Hall (susţinut de ICR New York). Intenţia mea este să duc mai departe acest proiect, printr-o serie de concerte în Europa şi un eventual CD.

Care este locul lui Enescu in istoria muzicii secolului XX?

Yehudi Menuhin, fostul său elev şi unul dintre cei mai mari violonişti din toate timpurile, spunea simplu cîteva lucruri: „Cel mai mare muzician pe care l-am cunoscut, alături de Bartok, n-a fost încă descoperit în întregime“ şi „Secolul XXI va fi secolul Enesco“ – adică Enesco va fi marea descoperire a acestui nou secol. Dincolo de aceste observaţii ale lui Menuhin, Enescu este unul dintre marii muzicieni ai secolului trecut, dar situaţia lui e una paradoxală – pe de-o parte, el este unul dintre marii virtuozi violonişti ai secolului XX, recunoscut ca atare, iar pe de altă parte, locul lui ca mare compozitor nu e complet elucidat, ca să spun aşa. Există mai multe motive pentru acest lucru: faima lui ca violonist celebru, dirijor şi pianist l-a pus în umbră de multe ori în timpul vieţii pe marele compozitor care era. Apoi, compozitorul Enescu nu a fost atît de inovator precum un Stravinsky sau un Schoenberg, de exemplu. Enescu a inovat în strînsă legătură cu tradiţia. Ca atare, compozitori precum cei menţionaţi au fost mult mai repede acceptaţi în istoria muzicii. Dar, atenţie, sinteza muzicală extrem de personală şi profundă pe care a realizat-o Enescu în opera sa (în special cea de maturitate) este, într-un mod poate mai subtil, o pagină nouă în istoria muzicii.

Succesul foarte mare de la primele audiţii ale *Rapsodiilor Române* a dus la tendinţa în lume de a-l privi pe Enescu precum un „compozitor român“, cu exotismul care decurge ca atare din acest raţionament superficial. El însuşi vorbeşte deseori cu „resentiment“ şi aproape „repudiere“ despre aceste lucrări, cele mai cunoscute ale sale.

Ce anume îi individualizează compoziţiile? Un simţ fabulos pentru dezvoltare tematică şi ciclică. Vizibil încă de la început – vezi *Octetul Op7* –, folosirea eterofoniei într-un mod genial, un modalism foarte personal, diferit de contemporani. Împreună cu asta, „anularea“ tonalităţii, „dizolvarea“ binomului Major-Minor într-un mod extrem de original (diferit de cromaticismul post-wagnerian). În asta se apropie de jazz. Apoi, utilizarea extraordinară a „rubato-parlando“-ului (sursa pentru asta este folclorul românesc, vezi faimoasa *Sonata a 3-a op. 25*, *Impresii din Copilărie* şi altele). Nu mai puţin, un talent pentru melodie cu totul unic. Nu toţi compozitorii sînt „mari compozitori de melodii“. Simplu spus – melodiile lui sînt seducătoare.

Sonata ca un blues

Spuneaţi că Enescu nici nu este atît de departe de jazz. Ce altceva aţi descoperit în muzica lui, în timpul acestui proiect?

Ar fi multe de spus aici despre „aventura mea fascinantă“ în descoperirea lui Enescu, dar am să mă limitez la cîteva observaţii. L-am descoperit tîrziu, la New York, cel puţin în adevărata lui amploare. Muzica lui „mi-a vorbit“ cu atît mai mult cu cît l-am descoperit departe de ţara mea de origine. Şi mi-a devenit repede limpede faptul că mă aflu în faţa unuia dintre marii compozitori ai lumii. Muzica lui este „răscolitoare“. Iar legăturile care mă apropie de el – prin originea noastră comună – sînt subtile. La cîţiva ani după emigrarea la NY, am compus o serie de lucrări de muzică de cameră şi nu mică mi-a fost mirarea să descopăr acum că motive, fraze muzicale şi o anume sensibilitate sînt parcă luate din anumite lucrări ale lui Enescu. Lucrări pe care le-am descoperit doar acum.

Din perspectiva mea de muzician şi compozitor de jazz – da, Enescu nu e deloc departe de jazz, de aceea am şi putut fi atît de inspirat de lucrările lui. *Sonata de pian în Fa # minor op. 23* este parcă un blues... Am rămas siderat. Are multe elemente, precum cvinta micşorată, nehotărîrea dintre major şi minor, difuzarea materialului sonor – toate amintesc de jazz... Mă gîndesc la un Paul Bley, Ran Blake şi alţii. Am descoperit multe fraze muzicale care sînt similare cu improvizaţia şi *feeling*-ul din jazz, numai că Enescu le-a notat. Un solo de jazz este asimetric şi neregulat. Muzica de jazz vine ca un flux continuu din felul în care este cîntată, încît este o nebunie să încerci să o notezi. De aceea nu poate fi notat, sau poate printr-o muncă extrem de laborioasă, dar devine un exerciţiu futil pentru jazz. Enescu însă, fiind un extraordinar interpret, un virtuoz, reuşea să noteze toate iregularităţile unei idei, ale unui gînd muzical. A avut destulă libertate ca să nu fie constrîns de tradiţie. Partea a doua „Marziale“ din *A 4-a Simfonie* (cea neterminată) are un *groove* extraordinar (în sensul jazz-ului).

Cum credeţi că s-ar putea recupera muzica lui pentru a o redeschide publicului?

Susţinerea de proiecte precum „Enescu Re-Imagined“ de către forurile culturale din România. Crearea de programe, serii inovative de către aceleaşi foruri. Festivalul „Enescu“ a început acest an cu această serie de jazz. Apoi, publicarea integrală a partiturilor operelor sale. Acum ele nu se găsesc. Publicarea în parteneriat cu editurile care deţin drepturile asupra muzicii lui (Salebert, Enoch – Franţa) a acestor partituri în afara României. Ele se găsesc foarte greu şi în străinătate. Promovarea lui directă peste hotare, prin serii de concerte, albume, cataloage. Ar trebui să existe un film documentar cu adevărat bine făcut despre Enescu. Există două cărţi despre Enescu (viaţă, biografie) în lume – una scrisă de un american, Noel Malcolm, şi una de un francez – Alan Cophignon. Atît.

Apoi, o serie de concerte în lume cu diferite ansambluri – româneşti sau nu – pentru a prezenta live lucrările sale atît de puţin cunoscute în afara României şi editarea unei serii de CD-uri cu aceste lucrări. De exemplu, proiectul nostru „Enescu Re-Imagined“ ar trebui sprijinit în realizarea unei serii de concerte în marile capitale ale lumii. Fiind prezentat într-o lumină cu totul nouă – din perspectiva jazz-ului – are un potenţial extraordinar să ajungă la un alt tip de public care altfel poate nu ar fi interesat de Enescu deloc. Asta ar trebui să se facă în mod concret – de către Ministerul Culturii, al Turismului şi Direcţia de Cultură din Ministerul de Externe. Ar fi mai util decît discursurile. În ceea ce ne priveşte, pînă acum doar ICR NY s-a raliat proiectului şi vor produce premiera americană cu „Enescu Re-Imagined“.

Cum au receptat ceilalţi muzicieni muzica lui Enescu?

Răspunsul este simplu şi direct – au reacţionat extraordinar şi s-au îndrăgostit de muzica lui.

a consemnat Andra MATZAL

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

De bine, de rău

Aşa cum promisesem în articolul de acum două săptămîni (fără să fiu, totuşi, absolut convinsă că îmi voi ţine promisiunea), revin asupra Galei Tînărului Actor „Hop“, care a avut loc, la început de septembrie, la Mangalia. Revin din mai multe motive. În primul rînd, pentru că, aşa cum observam în precedenta relatare, întrecerea proaspeţilor artişti ai scenei a scos la iveală cîteva lucruri semnificative, cum se spune, privitoare la teatrul românesc în general, fie el tînăr sau bătrîn. În al doilea rînd, pentru că sezonul teatral, aflat la numai prima sută de metri (nu de zile) de la deschidere, nu oferă deocamdată material suficient pentru consideraţii mai ample despre fizionomia a ceea ce ne amăgim că poate fi cuprins în trei cuvinte – teatrul românesc contemporan –, pe cînd realitatea tot mai fragmentată a vieţii curente de spectacol ar avea nevoie de zeci de pagini spre a fi nu analizată, ci, măcar, descrisă. În al treilea rînd, pentru că excepţionalul Festival Internaţional „George Enescu“, încă în desfăşurare (cu ediţia cea mai bună, atît cît pot eu aprecia, din ultimii douăzeci de ani şi mai bine), face ca isprăvile scenei naţionale să pară, prin comparaţie, mediocre şi neinteresante. Şi nu întotdeauna doar prin comparaţie...

Gala mangaliotă din acest an a adus în concurs, la secţiunea „Individual“, tineri actori (unii, angajaţi în teatre, majoritatea, încă în căutare de plasament) vizibil superiori, în ansamblu şi ca medie generală, colegilor lor de pînă acum. Această constatare (ce mi-a permis să închei pe ton foarte optimist comentariul pomenit) se referă însă cu deosebire la partea feminină a competiţiei – nu pot să zic jumătatea feminină întrucît, ca de obicei, fetele au fost mai multe decît băieţii. Actriţele care au concurat la actuala ediţie s-au dovedit a fi temeinic pregătite, dornice (şi, îndeobşte, capabile) să se pună în valoare nu ca foste studente sîrguincioase, ci – aşa cum gala urmăreşte, de fapt – ca personalităţi artistice formate, complete şi complexe, aşadar tentante, din punct de vedere profesional (şi numai profesional, desigur...), pentru directorii de teatru veniţi la Mangalia, în principiu, la vînătoare de talente. Nu doar premiantele Ágnes Benedek, Eliza Ţuţurman şi Valentina Zaharia (plus laureata „cu grup“ Oana Porav-Hodade), ci şi Irina Ivan, preferata publicului (care şi-a desemnat prin vot scris opţiunea), Gabriella Mezei (cea de-a doua concurentă provenită din zona teatrului de expresie maghiară) sau Olimpia Luca s-au impus atenţiei prin inteligenţă scenică, control atent asupra mijloacelor de expresie şi farmec. În ceea ce-i priveşte pe tinerii actori, situaţia este mult mai puţin entuziasmantă; în afară de „exclusul“ (din cauza depăşirii duble a timpului de concurs) Lari Cosmin Giorgescu, care a vădit profunzime, subtilitate şi un net progres faţă de „prestaţia“ de anul trecut şi care posedă, pe deasupra, o charismă ce-l va duce, să sperăm, mai departe de micul ecran al marilor compromisuri, nici unul dintre concurenţi nu s-a detaşat în posibil cîştigător, inclusiv cîştigătorul *in extremis* Marian Adochiţei, cu o „ofertă“, după părerea mea, discutabilă ca gust. În mod alarmant pentru viitor, scena galei a reflectat aici, în mic, seceta de interpreţi masculini de pe scenele mari, secetă binecunoscută regizorilor, obligaţi să recurgă la felurite expediente atunci cînd întocmesc o distribuţie pentru rolurile „solide“ (adică nu de băieţandri, şi nici de străbunici) care – ce să-i faci? – abundă în dramaturgia universală. Şi, pentru că tot am vorbit despre vînătoarea de talente, probabil că, peste nu foarte mult timp, directorii de teatru vor trebui să pornească (aşa cum, de altfel, se proceda pe vremuri, hăt, în secolul XX) prin fabricile, uzinele, ogoarele şi mai cu seamă buticurile patriei, spre a găsi bărbaţi tineri şi arătoşi sau, măcar, expresivi, pe care să-i momească spre scenă cu promisiunea gloriei. Alte promisiuni (bugetare, cel puţin) mă tem că nu vor putea face.

Un alt subiect de meditaţie a oferit gala celor ce cred că învăţămîntul teatral românesc are probleme (sînt şi eu unul dintre aceştia). De astă dată, problemele au părut să se circumscrie oarecum geografiei. Pe scurt, dacă „dascălii“ de actorie de la Bucureşti (în special de la UNATC, dar nu numai), de la secţia maghiară a universităţii din Cluj şi, între anumite limite, de la universitatea din Iaşi s-au arătat, prin „produsele“ lor, într-o lumină preponderent favorabilă, şcoala românească de teatru de la Cluj a iscat, din această perspectivă, uimire – cînd nu, de-a dreptul, groază. Toţi cei trei concurenţi proveniţi de-acolo – şi care, printr-o nefericită vrere a sorţilor, au intrat în concurs în aceeaşi zi, unul după altul – s-au prezentat cam la fel: exces de „trăire“ şi de „implicare“, mergînd pînă la grotesc, exagerări „expresioniste“ dizgraţioase, recurs la recuzită „şocantă“. A fi bun actor nu înseamnă a te izbi cu capul de pereţi şi a te tăvăli pe jos în răcnete – iată o minimă înţelepciune de profil, care nu a ajuns, pare-se (nu în limba română, oricum), pe meleagurile „mai“ occidentale ale ţării.

În sfîrşit, ţinuta mediocră a secţiunii „Grup“ (poveste devenită endemică, de-acum) ridică atît problema antrenamentului studenţilor pentru o profesie ce reclamă, totuşi, numai rareori expunerea singulară, cît şi problema selecţiei „punctuale“ a contribuţiilor care urmează să intre în competiţie. O soluţie posibilă (tot „punctuală“ şi ea, însă) ar fi ca regulamentul competiţiei să impună prezentarea unor spectacole noi, create special, interzicîndu-se, în schimb, faimoasele „examene de an“ reciclate pentru folosinţă mangaliotă.

După cum se vede, Gala „Hop“ a suscitat şi anul acesta o serie de discuţii, la masa rotundă ori în cercuri mai mult sau mai puţin vicioase. Discuţiile înseamnă însă că evenimentul suscită interes. Numai de bine ştim cu toţii despre cine se vorbeşte.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Kazuo Ishiguro, *Nocturne. Cinci poveşti despre muzică şi amurg*, traducere din limba engleză şi note de Vali Florescu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2009.**

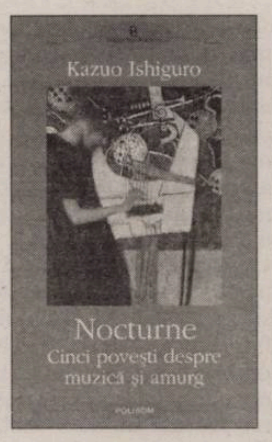

Kazuo Ishiguro, japonez strămutat în Anglia din fragedă pruncie şi cunoscut ca autor al romanului *Rămăşiţele zilei*, nu stă rău nici cu proza mai scurtă. N-are cum să nu vă placă acest volum de *Nocturne...*, cu melancoliile lui rafinate, puse pe notele unor existenţe ce gravitează, invariabil, în jurul muzicii.

Într-o singură povestire protagonistul doar *ascultă* muzică; în celelalte patru, o *profesează*. Dar în toate cele cinci proze, muzica – fie ea fundal sonor sau mod de viaţă – e cea care dă lucrurilor culoare, umbră, greutate şi o vibraţie ce cutremură mărunt rosturile terestre. Muzica face fundă relaţiilor dintre personaje (indiferent că acestea se află la Veneţia, într-un sat englezesc sau în Beverly Hills, venind din foste ţări comuniste, din Elveţia sau de la Londra), ea însoţeşte întîmplări de tot soiul, descîntă mici mistere isteroide, pansează răni sau le zgîndăre, în istorii care pun întotdeauna în discuţie şi amorul, şi carierele.

Interesant e că scriitura lui Ishiguro – potolită şi răspicată, mult prea aferată cu epicul pentru a mai căuta şi zorzon – nu ţine deloc să vrăjească „muzical“. După cum nici personajele sale nu folosesc melancolia de fond pentru a baleta languros. Mişcarea scenică aduce aici, mai degrabă, cu un aerobic existenţial. Are fibră suplă şi nerv, chiar şi pe ritmul de jazz nocturn al lui Sarah Vaughan. Iar treapta aceea din recuzita „aerobică“, pe care trebuie să tot ţopăi urcînd şi coborînd, e transformată – prin finalurile deschise ale povestirilor – într-o scară oricît de spiralată şi de ameţitoare vrei.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Desert

● **a-ha, *Foot of the Mountain*, Universal, 2009.**

E liniştitor să ştii că a-ha există. Că orice conversaţie febrilă, orice dispută pe viaţă şi pe moarte, orice contorsionare sau angoasă se pot lămuri uneori, dacă toamna e blîndă, tonul e calm şi privirea împăciuitoare, cu un simplu, onest şi calm „a-ha“, rostit din vîrful buzelor la momentul potrivit. „a-ha“ a fost întotdeauna ceea ce trebuia să fie, nimic mai mult, nimic mai puţin. Un „a-ha“ lejer şi lipsit de ranchiună, un „a-ha“ care să nu trădeze plictiseala şi dezinteresul poate deveni o binecuvîntare, punctul final al oricărei discuţii lipsite de sens. Sincer, cînd lumea dă semne că se zdruncină, cînd lucrurile se reped, deodată, în toate direcţiile posibile, e al naibii de bine să ştii că refugiul „a-ha“ există, că, la adăpostul a doar două silabe, te poţi retrage un timp pentru un exerciţiu de respiraţie, ca să pornești apoi mai departe pe alte cărări, probabil mai complicate. Cumva, poate dintr-o găselniţă de moment, poate din intuiţie, Morten Harket, Magne Furuholmen, Paul Waaktaar-Savoy au intuit funcţia terapeutică a acestui „a-ha“, exactitatea simplă a rostirii, calmul, blîndeţea, oaza de liniște şi au transformat aceste trei litere într-un corespondent muzical perfect. Mi se pare cel puţin la fel de liniştitor să ştiu că pe undeva, pe lumea asta, există un trio care în anii '80 s-a confundat cu synth-pop-ul, l-a dichisit cu mici arome de fiorduri, cum îi stă bine oricărei trupe norvegiene, ca apoi să-l trimită la plimbare prin ţinuturi pline de melancolie, mai mult simple decît pretenţioase, mai degrabă calde şi armonioase decît îndrăzneţe şi răscolitoare. Mărturisesc, de altfel, că printre puţinele imnuri de care nu mă pot sătura, acele triumfuri răzleţe, luminoase şi definitiv cuceritoare, se află inofensiva şi irezistibila „Take on Me“, melodia aceea fără de care anii '80, videoclipul sau starea senină de a fi îndrăgostit nu se pot imagina cu una, cu două. Că acei ani '80 au avut un sfîrşit, că acel curent synth-pop, ca orice lucru folosit în exces, s-a acoperit o vreme de ridicol şi de uitare, că a-ha nu aveau cum să scape de eticheta „Take on Me“ şi de acuzaţiile, îndreptăţite, de blat romantic şi dulcegărie fără acoperire sînt toate lucruri firești, care trebuiau, la un moment dat, să se întîmple. Că anii '90 s-au arătat neîndurători cu trioul norvegian, atît de neîndurători încît i-au alungat din atenţia presei vreme îndelungată, face parte, iarăşi, din acel mecanism de echilibrare a lumii, trist şi crud la prima vedere, însă corect şi necesar în ultimă instanţă. Doar aşa, uitaţi şi blamaţi pentru pactul lor nevinovat cu dulceaţa, melancolia şi simplitatea senină a synth-pop-ului, a-ha s-au putut întoarce în anii 2000 cu trei albume curăţate de asperităţi, *Minor Earth, Major Sky, Lifelines* şi *Analogue*, trei albume care, deşi au păstrat melancolia, simplitatea şi briza fiordurilor, au fost suficient de cizelate şi de pop-rock încît să adauge un plus de maturitate, eleganţă şi senzualitate stilului lor dintotdeauna.

Recîştigaţi şi reinventaţi, a-ha se află acum în postura unei formaţii care îşi poate permite orice. Anii au trecut, păcatele, niciodată majore, le-au fost iertate, muzica din 2000 încoace s-a dovedit mai chibzuită şi mai închegată şi, culmea, odată cu trupe celebre precum Coldplay sau, mai nou, The Killers, lumea a reînceput să descopere farmecul discret, nostalgic şi uşor al vremurilor în care synth-pop-ul se afla în plină glorie. În condiţiile astea, *Foot of the Mountain* se rupe oarecum de tradiţia pop-rock a ultimelor albume şi virează, ceva mai hotărît, spre stilul de odinioară, bîntuit de sintetizatoare, versuri simple şi plutiri fără greutate. Întoarcerea la synth-pop nu este neapărat regres, cum nu poate fi nici o redescoperire triumfală, ci, pur şi simplu, un gest firesc venit din partea unei formaţii care a ajuns la maturitate. Venită acum, la sfîrşitul unei alte decade, distincţia înaltă şi patetismul melancolic niciodată excesiv al vocii lui Morten Harket, clapele lui Magne Furuholmen şi compoziţiile, uneori cuceritoare, alteori trenante ale lui Paul Waaktaar-Savoy nu sînt doar măsura unui a-ha binevenit, ci şi dovada că vibraţia aceasta dulce a reuşit să rămînă şi să lase urme adînci în muzica de azi. E liniştitor să ştii că a-ha există. Iar pentru îndrăgostiţi, pentru melancolicii incurabili, pentru nostalgicii de serviciu, pentru devoratorii de prăjituri şi visătorii blajini, mare parte din *Foot of the Mountain* este, trebuie să fie, un dar ceresc.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Banalitatea indiferenţei

● **Anne Vincent-Buffault, *L'Éclipse de la sensibilité. Élements d'une histoire de l'indifférence*, Paragon/Vs, Lyon, 2009.**

Nimic mai ambivalent decît indiferenţa. Nimic mai greu de surprins decît acest „sentiment al lipsei de sentiment" – după cum îl numeşte Anne Vincent-Buffault. Dacă în urmă cu cîţiva ani, această specialistă în istoria sensibilităţii se ocupa de istoria lacrimilor, acum ea încearcă să exploreze un versant diferit al expresiei sociale a afectelor, şi anume absenţa reacţiei.

Se pare că indiferenţa e la modă. Pe lîngă mai vechea lucrare *De l'indifférence. Essai sur la banalisation du bien et du mal,* semnată de Christian Delacampagne, anul acesta, politologul Alain-Gérard Slama publică o lucrare pe aceeaşi temă: *La Société de l'indifférence,* în care avertizează la ce derapaje pot conduce apatia societăţii civile şi non-reacţia acesteia în faţa exceselor, a aberaţiilor sau ilegalităţilor pe care şi le permit cei aflaţi la putere. De altfel, sociologii şi toţi cei care poartă un discurs critic asupra modernităţii şi a postmodernităţii atrag de multă vreme atenţia asupra deşertificării progresive a teritoriului afectiv, asupra pasivităţii, inerţiei şi a desensibilizării omului contemporan, lipsit de iniţiativă, lipsit de contur, dizolvat într-o masă amorfă, cantonat în mărunţişurile supravieţuirii sau, după caz, în ale îmbogăţirii.

Legăturile sociale din ce în ce mai slabe şi mai superficiale, creşterea individualismului pe fundalul anonimatului ce caracterizează viaţa în marile oraşe, anestezia de protecţie în faţa valului de solicitări afective deversat de mass-media, inflaţia de opţiuni aparent diferite, dar care sînt de fapt echivalente (mai ales în incapacitatea de a soluţiona problema) reprezintă doar cîteva dintre cauzele nepăsării generale. Indiferenţa ar fi prea puţin interesantă, dacă nu ar avea consecinţe tragice.

Există, desigur, multe trepte care despart placiditatea omului de pe stradă ce ridică din umeri la spectacolul suferinţei altora ori indiferenţa birocratului de ghişeu şi atitudinea colectivă care a făcut posibil, în plin secol XX, mecanismul genocidului, numai că toate aceste trepte se află pe aceeaşi scară. Iresponsabilitatea, inerţia, neimplicarea evidenţiază limita libertăţii umane. Dacă pentru Descartes indiferenţa este „gradul cel mai de jos al libertăţii", după Freud aceasta ar fi „o formă specială şi primitivă a urii". Poate fi vorba de o ură rece, care încearcă să nege existenţa obiectului faţă de care se doreşte păstrarea distanţei şi separarea. Problema e că lucrurile sau oamenii faţă de care vrem să fim indiferenţi continuă să existe, iar expresiile curente de tipul „Nu mă priveşte!" prin care încercăm să ne apărăm şi să motivăm evitarea contactului nu sînt decît vorbe de autoamăgire, simple proiecţii eşuate ale dorinţei noastre de a nu vedea problemele, de a nu le privi, de a nu fi astfel obligaţi să răspundem solicitării. Lucrurile continuă să ne privească, cu o insistenţă deranjantă, şi atunci, pentru a putea evita implicarea, pentru a realiza starea de indiferenţă, nu ne rămîne decît să negăm acea parte din noi care ar trebui să intre în rezonanţă în acel moment. Cel ce alege să fie indiferent nu poate modifica realitatea şi atunci e nevoit să iniţieze asupra lui însuşi o operaţie de mortificare. În situaţiile în care ne arătăm indiferenţi, refuzăm să trăim. Refuzăm să luăm parte la viaţă, refuzăm să intrăm în joc. Ne prefacem că nu vedem, traversăm clipa ca şi cum nu am fi prezenţi. Surzi, muţi şi orbi în faţa nenorocirii din jurul nostru sau surzi, muţi şi orbi faţă de succesele altora, în ambele cazuri se pune în mişcare acelaşi aparat de „climatizare afectivă" reglat la temperatura călduţă a eului ce nu vrea să fie deranjat nici de dureri străine, nici de complexe proprii. Din acest punct de vedere, indiferenţa e o formă de minciună. Asemeni minciunii, indiferenţa poate fi inutilă, salvatoare sau criminală. Nu există indiferenţă în sine, ea se defineşte de fiecare dată altfel în funcţie de contextul în care apare, constant e doar efortul de delimitare.

Există, aşadar, indiferenţă şi indiferenţă. O formă salutară este mînuirea cu tact şi discreţie a unei indiferenţe nonşalante în locul unei riposte violente la un afront provocator. Etnologii au descris această „pragmatică a indiferenţei" atît ca soluţie de a pune capăt vendetei între clanuri în India, cît şi ca modalitate curentă de a păstra încărcătura emoţională în zona moderaţiei, în cazul locuitorilor din insula Bali. Acestea sînt însă rare exemple în care indiferenţa e salutară. De regulă, indiferenţa, lipsa de curiozitate, lenea de a-i înţelege pe cei diferiţi duc la intoleranţă, la conflict, la masacru.

Un antidot pentru indiferenţa malignă poate fi extras dintr-un simplu joc etimologic. A te arăta indiferent înseamnă şi a fi incapabil de a face diferenţa între consecinţele pe care le poate avea desfăşurarea într-un sens sau altul a unei situaţii. Îţi este egal dacă lucrurile o iau la stînga sau la dreapta. Indiferenţa este o combinaţie de frică şi ignoranţă, teama de a risca o opţiune dublată de lipsa discernămîntului. Nu mai poţi fi indiferent după ce ai învăţat să încerci să deosebeşti binele de rău. Departe de a fi simplă, această diferenţiere – dilematicii o ştiu pe pielea lor însă indiferenţii doar constată problema – expediază tensiunea, concediază emoţia şi refuză acţiunea. Indiferentul e grăbit, face repede pasul înapoi. Omul cu dileme mai bate, o vreme, pasul pe loc. Dacă dilema poate fi un preambul al acţiunii, indiferenţa este anticamera blocajului definitiv. Aici stă toată diferenţa...

Dilema veche vă recomandă

● Serialul *Rescue Me* (prost tradus în română ca *Operaţiunea de salvare).* Cel mai inteligent serial actual, după părerea mea e chiar peste *Seinfeld,* pentru că are umor, dar nu umorul septic faţă de realitate din *Seinfeld* (şi spune asta un fan *Seinfeld).* Tocmai s-a terminat sezonul patru pe AXN, dar acelaşi sezon începe acum pe AXN Crime. Vă rog frumos, AXN, vreau şi seria cinci. Săru' mîna! (Cristian Ghinea)

● Unul dintre cele mai frumoase texte despre cinema pe care le-am citit în ultima vreme este cel al Iuliei Blaga, „Cinema-ul care îmbătrîneşte gutuile", despre minunatul film al lui Victor Erice (în *Suplimentul de cultură* nr. 239/http://www.supliment.polirom.ro/article.aspx?article=5263; de reţinut replica pictorului din film, spusă în *aparté* regizorului: „...cinematograful s-a născut cînd omul era deja foarte bătrîn". (Alex. Leo Şerban)

● În *Academia Caţavencu* (nr. 34, 16.09.09), din interviul „adevărat, real" şi pasionant acordat de generalul Victor Atanasie Stănculescu, aflăm că celebra replică a Elenei Ceauşescu, pe acoperişul CC-ului, cu elicopterul la doi paşi, „Victoraş, ai grijă de copii!", este o invenţie. „Ei au plecat cu liftul, eu am venit cu piciorul în ghips pe scări. Cînd am ajuns la etajul VI, elicopterul deja se ridicase..." Aveţi grijă să-l citiţi cu sau fără copii în preajmă. (Radu Cosaşu)

● Citiţi ultimul volum apărut în româneşte al trilogiei *Millennium* de Stieg Larsson, *Castelul din nori s-a sfărîmat* (traducere şi note de Elena-Maria Morogan), măcar ca să aflaţi ce s-a întîmplat cu hackeriţa secolului, Lisbeth Salander, iar dacă aveţi nevoie de un stimulent ca să vă încumetaţi la cele aproape 900 de pagini, mergeţi pe 24 septembrie la Grădina Verona-Cărtureşti să vedeţi o lansare teatrală cu Dan C. Mihăilescu invitat special. (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Filmocentrism

● ***Îmbrăţişări frînte / Los abrazos rotos* (Spania, 2009), de Pedro Almodóvar.**

Noul Almodóvar, *Îmbrăţişări frînte,* e un film de o imensă măiestrie, dar de o măiestrie comodă şi obositā. E obişnuita combinaţie almodóvariană de melodramă furibundă, „complicaţionism" narativ, idolatrie a Vedetei Feminine, fetişism al decoraţiunilor interioare, dezmăţ cromatic şi filmocentrism intratabil, gestionată cu genul de siguranţă serenă care nu se dobîndeşte decît după zeci de ani de experienţă. Numai că, în acest caz, siguranţa cu care e făcut filmul a devenit *tot* filmul: filmul nu e altceva decît siguranţa cu care e făcut. Această siguranţă conferă melodramei o morgă clasicizantă care-i aseptizează pasionalitatea şi-i înăbuşă comicul, fără a o face mai substanţială. Ca să folosesc o comparaţie din zona lui Almodóvar, e ca o femeie cu forme somptuoase, cu mişcări aparent leneşe şi de fapt precise, cu o activitate superbogată pe frontul sentimentelor, şi despre care totuşi nu se poate spune că e fierbinte sau haioasă: „bine proporţionată" e complimentul cel mai potrivit. Exact în sensul ăsta spun şi despre Almodóvar (cel de-aici) că e un „maestru al formei".

În prima jumătate de oră, el îşi gîdilă spectatorul pe la nas cu capetele mai multor posibile fire narative, corespunzătoare mai multor personaje de pe două planuri temporale: un scenarist orb din zilele noastre (Lluís Homar); asistenta acestuia (Blanca Portillo), care pare a fi şi paznica secretelor lui; fiul asistentei (Tamar Novas), un băiat de treabă care la un moment dat improvizează, în duet cu scenaristul, un foarte amuzant subiect de film cu vampiri; un alt băiat (Rubén Ochandiano), care însă nu pare foarte de treabă şi care vine la scenarist cu o altă propunere de subiect; şi o semi-secretară, semi-prostituată (Penélope Cruz) care în 1992 devine amanta unui om bătrîn şi bogat (José Luis Gómez). Almodóvar tricotează extrem de tacticos – tachinant-tacticos: liniile principale ale modelului său devin vizibile încet-încet. Mişcările sale aparent leneşe şi de fapt precise sînt, probabil, de ajuns pentru a-i face pe unii spectatori (aceia care se hipnotizează uşor cu poveşti) la fel de fericiţi ca nişte copii. Dar tărăgănările şi complicaţiile sale (cu excepţia poveştii cu vampirii) nu produc destulă electricitate dramatică pentru a-şi plăti întreţinerea. În sfîrşit, apare şi desenul central: e o poveste de dragoste. Acum 15 ani, scenaristul nu era orb. Pe-atunci era regizor. Amanta bogătaşului venise să dea o probă pentru un film de-al lui şi se îndrăgostiseră. O pusese să probeze mai multe peruci, mai multe *look*-uri – *look*-ul Audrey, *look*-ul Marilyn. Cum e Cruz în secvenţele astea? Iradiantă, firească, dar odele închinate de Almodóvar divelor de ieri şi de azi obişnuiau să aibă mai multă imaginaţie şi mai mult umor; oda de-aici nu e nici mai mult, nici mai puţin decît regulamentară – o formalitate obligatorie în Republica Almodóvariană, un obicei de-al casei. Numai că acest film nu e o casă, ci un muzeu Almodóvar (filmul-din-film e o versiune alternativă a marelui său succes din 1988, *Femei în pragul unei crize de nervi),* iar automuzeificarea unui autor nu e niciodată un lucru bun. Există cîteva lucruri bune în această poveste de dragoste: faţa de bătrînel cumsecade a bogătaşului; surprinzătorul lui apetit sexual şi faptul că amanta, deşi îndrăgostită de regizorul ei, continuă să-l satisfacă (poveştile despre triunghiuri de genul ăsta obişnuiesc să împingă sub covor asemenea dificultăţi, pentru a proteja sensibilităţile romantice – sau pur şi simplu stomacale – ale consumatorilor); recursul lui la o profesionistă a cititului de pe buze, care stă lîngă el în sala lui de proiecţie privată şi-i citeşte ce-şi spun îndrăgostiţii în imaginile filmate de la distanţă de spionul său; în sfîrşit, secvenţa în care amanta intră în sala de proiecţie în timpul unei asemenea şedinţe şi ia locul cititoarei de pe buze, reluînd, în sincron perfect, cuvintele devastatoare ale dublului ei de pe ecran. Cinematograful e dumnezeul acestei lumi – cum este şi în *Inglourious Basterds* al lui Tarantino: prin cinema se întîlnesc şi se îndrăgostesc cei doi; soţul încearcă să-i ţină pe amanţi în puterea lui, tot prin intermediul cinema-ului (el le produce filmul) şi atunci cînd nu reuşeşte se răzbună pe filmul lor; tot ce-i rămîne de venerat regizorului, cînd îşi pierde iubita, e un film pe care nici măcar nu-l poate vedea, ci doar asculta şi pipăi. Dar toate joculeţele astea nu adună de o meditaţie decentă asupra cinema-ului; nici nu ţin de actul meditaţiei (adică al gîndirii), ci de-al prosternării, şi pînă şi acesta e aici un act reflex, îndeplinit fără prea multă fantezie. Filmocentrismul lui Tarantino din... *Basterds* are energie şi chiar grandoare: e zămislitor de istorie alternativă. Filmocentrismul lui Almodóvar de-aici e comod şi destul de anemic.

trecerea prin reviste

Uranienii

Prin cafenele, librării, galerii etc. circulă, de cîteva săptămîni, o revistă destinată... uranienilor. Nu, nu e vorba despre cine ştie ce mesageri veniţi de departe, de pe planeta Uranus, ci de oamenii care locuiesc sau tranzitează zona Uranus-Rahova din Bucureşti. Uranienii (sau apropiaţii lor) pot citi în revista *Uranus-Rahova* (titlul defineşte o axă încă puţin cunoscută de vizitare a oraşului) cam tot ce mişcă prin împrejurimile acestor două străzi: e vorba despre negoţurile gălăgioase din Piaţa de Flori, despre expoziţiile, filmele şi spectacolele găzduite la The Ark (singurul *mall* cultural autentic din Bucureşti), de interminabilele petreceri de prin cluburi etc... *Uranus-Rahova* se (auto)defineşte ca fiind o „revistă de cartier“ şi şi-a propus nu doar să ofere mărturii despre bogăţia culturală a zonei, ci şi să stîrnească un interes mai mare din partea autorităţilor şi a locuitorilor pentru ce-a mai rămas din vechiul cartier Uranus. Şi de rămas n-a mai rămas prea mult: în urmă cu 30 de ani, mai mult de trei sferturi din cartier au fost rase de buldozere pentru a face loc Casei Poporului, construcţia prin care megalomanul dictator Ceauşescu voia să demonstreze lumii întregi superioritatea politică şi economică a României socialiste.

Nu s-au distrus doar nişte clădiri frumoase din inima oraşului, ci şi ţesătura socială, raporturile locuitorilor cu locul în care trăiesc. „A fost un accident vascular fulgerător, care i-a făcut pe bucureşteni să-şi piardă simţul de orientare şi echilibrul pe care le dă arta, exersată în timp, de a trăi împreună. Ce s-a dus nu se întoarce. Dar înţelegerea acelui model şi apelul la memorie pentru a-l recupera parţial, într-un context diferit, ne-ar rezolva o problemă de identitate şi ne-ar ajuta să construim un nou model al oraşului în care am vrea să trăim“ – scrie Diana Căpăţînă, una dintre editoarele publicaţiei.

„Revista *Uranus-Rahova* încearcă să transmită în direct această schimbare, povestind despre cartier şi oamenii care locuiesc sau lucrează aici. Deşi vorbeşte despre prezent şi uneori despre trecut, revista este despre viitor. Despre un posibil Bucureşti, pe care îl inventăm noi, în fiecare zi. Este despre «ce facem», şi nu despre «ce am putea face dacă... ». Despre meşteşugari, comercianţi, tîrgoveţi, florărese. Despre antreprenori, artişti, lideri de opinie. Despre un Bucureşti care îşi asumă realităţile, trecutul, erorile şi care îndrăzneşte să creeze, cu viziune şi responsabilitate, un oraş în care să ne facă plăcere să trăim împreună.“

Revista *Rahova-Uranus* aduce în prim-plan o zonă urbană rămasă în fundal, un spaţiu despre care se ştie foarte puţin. E un proiect mai degrabă social decît cultural, pentru că îşi propune să creeze coeziune şi identitate în jurul unui patrimoniu (cultural) viu. *Uranus-Rahova* e ca un soi de manifest care ne provoacă să redescoperim farmecul acestui colţ de oraş. Un manifest necesar pentru că, în toată gălăgia mediatică, puţine publicaţii se mai sinchisesc să dialogheze cu oraşul. Citeşte. Şi dă mai departe. (**M. M.**)

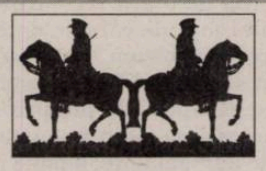

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Din Hossegor despre Piaţa Universităţii (II)*

Hossegor, 5 septembrie

Că atmosfera nu era duioasă, în pofida iubirii ubicue şi a purităţii impecabile, ştiam. Ritul de purificare proclamat în Piaţă, în care nu credeam, nu mă privea; dar mă viza dezinvoltura celor care considerau că ura şi puritatea sînt acelaşi lucru, exprimîndu-şi sordid antipatiile politice, cu o intransigenţă care le anihila libertatea gîndirii. Nu verbiajul scatologic, în sine, ci contradicţia între afirmarea unei excelenţe morale care promitea, prin ea însăşi, renaşterea, şi abjecţiile pe care le credita – aceasta îmi agresa penibil speranţele. Nu eram atît de minunaţi cum ne imaginaserăm că vom fi cînd comunismul va înceta.

Ioana nu mi-ar fi povestit ceva ce ar fi putut părea o delaţiune implicînd-o, fie şi indirect, pe Mihaela; oricum, ce se auzea uneori din Piaţă nu erau măscările pe care ea le-ar fi putut repeta. Mihaela mi-a confirmat idioţenia morală a cuvintelor. Nu le rostea, nu erau ale ei, dar era solidară cu cei ce strigau, înţelegea de ce strigau. Ura şi lozincile ei i se păreau de prost gust, dar de prost gust i se părea şi cel căruia îi erau adresate. „Nu pentru asta vin în Piaţă. În mine este tăcere, nici un cuvînt, nu am nevoie să spun nimic. Tac. Poate stau din neputinţă, acolo. Dar, îmi spuse, atît timp cît nu plec din Piaţă înseamnă că îmi este necesar, că *trebuie* să fiu acolo, şi că, indiferent de ce se întîmplă, sînt solidară cu cei de acolo. Deci consideră că am rostit toate cuvintele care s-au spus, inclusiv abjecţiile, că toate au trecut prin mine, şi fă ce vrei. Dacă eziţi, dacă ţi se pare deja prea mult, îmi spuse, am să te ajut, şi diseară am să urlu tot ce îmi repugnă; poate trebuie să spun mizerii, să mă spurc, ca să pot urî. Mi-ar fi, poate, mai simplu. Dar infernul prin care am trecut nu trebuie urît?“

Da, răspundeam. Dar fără să-i semănăm, fără să-l confirmăm, fără să fim infernali. Erau banalităţi, eram convenţional – şi n-aş spune că am fost, în momentele revoltelor mele, consecvent cu înţelepciunile acestea angelice; dar nu ezitam să-l invoc, la nivelul principiilor tolerante, pe Havel. Havel care nu judeca pe nimeni, însă nici nu strîngea mîna oricui. *Apropos,* DMT: îţi recomand cartea lui Mariusz Szczygiel, *Gottland,* despre intelectualitatea cehă în timpul comunismului şi după; şi ca să *vezi* care era atmosfera vieţii disidenţei, fotografiile lui Bohdan Holomicek, care a fost timp de treizeci de ani unul din intimii lui Havel.

Dacă Mihaela ar fi devenit o fanatică, amorul ar fi trecut de la sine. N-ar mai fi fost ea, cu umanitatea ei acută, cu inteligenţa dramatică a crizei ei interioare, cu certitudinile ei interogative. Ar fi fost o moarte subită. Nu aş mai fi sărutat-o, nu din cauză că s-ar fi spurcat, ci pentru că ar fi fost o gură străină. Şi, fără îndoială, nici gura aceea nu ar fi dorit să mă sărute. Fanatismul m-ar fi exclus din viaţa Mihaelei, dacă nu aş fi devenit la rîndul meu un fanatic.

Pentru alţii, în Piaţă, era o plăcere să-şi spună cît mai sordid ura pe care o trăiseră o viaţă în tăcere. Unora le răscumpăra un păcat sau le dădea iluzia ineptă că au trecut de partea cealaltă. (Printre ei erau şi cîţiva care trăiseră în lături mult mai condimentate decît cîteva înjurături pe care şi le adresau acum, în fond, lor înşişi.) Alţii nu pronunţau ce considerau nedemn, dar rămîneau acolo. Unii veneau, constatau şi plecau. Alţii au precizat, oportunist, în CV-urile lor din '96, „*activ* în Piaţa Universităţii“. Mă îndoiesc că cei cîţiva anticomunişti vehemenţi de azi s-au format din experienţa „pură“ a Pieţei. Dar cunosc destui care au avut revelaţia anticomunismului pe la mijlocul lui iunie, privind minerii.

Săptămînile care au urmat, şi în criza prin care trecea, i-au fost grele şi, astfel, au fost fatale iubirii noastre (dar nu am încetat să ne sărutăm pînă în ultima ei clipă). Vulgaritatea îi era imposibilă. Nu numai vulgaritatea cuvintelor, ci şi gîndirea trivială, maniheistă, precipitată; ar fi fost contrară gîndirii ei ce se hrănea din nuanţele îndoielii, din ezitarea în faţa cuvîntului definitiv. Chiar dacă ar fi spus o mizerie, s-ar fi scurs peste fiinţa ei fără să o maculeze. Probabil, cum îmi spusese, viaţa i-ar fi fost mai uşoară dacă ar fi putut să urască şi să o rupă astfel tranşant, fără ambiguitate, cu trecutul. Aşa ar trebui să facă, era şi convingerea Ioanei.

Pe Mihaela am reîntîlnit-o după zece ani şi am înţeles obstinaţia prezenţei ei în Piaţă, febrilă ca în aşteptarea unui miracol (care, mi-a spus, nu s-a întîmplat). Am înţeles şi de ce îmi vorbea de mîntuire. Fusese, în primăvara lui '89, interogată, muribundă, halucinînd, şi demascase medicul, un prieten, care îi provocase o întrerupere de sarcină. Şi mîntuirea? Da, mi-a răspuns. (Nu a mai adăugat nici un cuvînt.)

(Nici eu.)

Sper că mi-ai înţeles răspunsul la întrebarea ta.

Al tău, Mihai M.
mcm_juin@yahoo.fr

---

* urmare din numărul trecut.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Găştile de cartier şi şmecherii (I)

2009. Are loc la Braşov atacul armat în urma căruia mor doi oameni (un angajat al casei de schimb valutar şi un săritor în ajutor). Poliţia dă presei drept autor pe un anume Gorbunov, urmărit naţional. Serghei Gorbunov fusese condamnat la 15 ani pentru omor, dar pus în libertate (pentru a se opera de glaucom) de un judecător, care susţine că a ţinut cont de soluţia propusă de medici – tratament în libertate. Serghei Gorbunov nu se mai întorsese de mult în penitenciar, deşi exista un termen al glaucomului în libertate, dar nici operaţia nu şi-o făcuse, nu era aşa prost să facă o operaţie de care nu avea nevoie. Patimă avea: era practicant al jocurilor marţiale, participa la concursuri K1, chiar într-o sală la cîţiva metri de sediul Poliţiei, care-l dăduse în urmărire generală, şi se antrena chiar cu poliţişti, care-l dăduseră în urmărire generală. Pentru eficienţă, brusc, Serghei Gorbunov este arestat pentru atacul asupra casei de schimb valutar, în timp ce îşi făcea cumpărăturile la un hipermarket. Poliţia este aplaudată pentru eficienţă, apoi omorîtă cu îndoiala şi bătaia de joc. La cumpărături cu Serghei mai era un domn, Adrian Berceanu, proprietar de *firmă* de *pază* şi *protecţie* şi nu numai... El i-a luat apărarea lui Gorbunov. Dar a fost umflat şi el, era amic cu Serghei, fusese ziua întreagă cu el, dar nu ştia ce nenorociri făcuse acesta în trecut. Prin deducţie logică, nici Gorbunov nu ştia cu ce se ocupa martorul lui, domnul ăsta, Adrian Berceanu – în martie 2006 a fost arestat şi cercetat pentru înşelăciune şi crimă organizată, împreună cu partenerul său de afaceri, Samir Sprînceană (soţul unei judecătoare la Curtea de Apel Craiova şi tovarăş cu Ristea Priboi, un fost membru de marcă al PSD, acuzat de spionaj internaţional, ulterior scos de sub urmărire penală). Bun, pură coincidenţă, dar ce te faci? Patronul casei de schimb valutar jefuite în Braşov simte că miroase urît arestarea şi declară că a fost un atac comandat, acuzîndu-l pe Paul Enache, Consilier Judeţean (din partea PSD) şi proprietar de *firmă* de *pază* şi *protecţie*, că stă la baza atacului, pentru motivul că nu ar fi cedat somaţiilor acestuia de a-i fi plătită taxa de protecţie. Administratorul firmei domnului consilier judeţean, dl Nicu Dascălu (campion mondial la karate), spune că îl cunoaşte pe Serghei, că s-au antrenat o dată împreună şi nu mai departe de vinerea trecută s-a întîlnit cu el la discotecă. Oftalmologul lui Gorbunov, care l-a consultat, revine şi spune că e posibil să se fi înşelat. N-are nici o responsabilitate, nu?, Serghei ăsta, dacă se ducea regulat să se antreneze la sală, dacă mergea la discotecă şi a fost prins la Metro – nu pare că se ascundea şi nici nu cred că sfida autorităţile, ci cred că cineva îl asigurase că e totul în regulă şi poate să-şi vadă liniştit de viaţă. Şi atunci, de ce Serghei s-ar fi băgat să tîlhărească acea casă de schimb valutar? Dacă a făcut-o, a făcut-o pe bani, la comandă. Dar autorităţile se ascund în spatele disfuncţionalităţilor de sistem – medicul e de vină că judecătorul l-a eliberat şi că procurorul n-a mai făcut recurs. Poliţistul? El nu e de vină. *Gorbunov* este bănuit nevinovat, rămîne în arest, dar cine e vinovatul tărăşeniei cu adevărat? Să ne tragem spre trecut. Nume strălucite şi-au văzut de libertate.

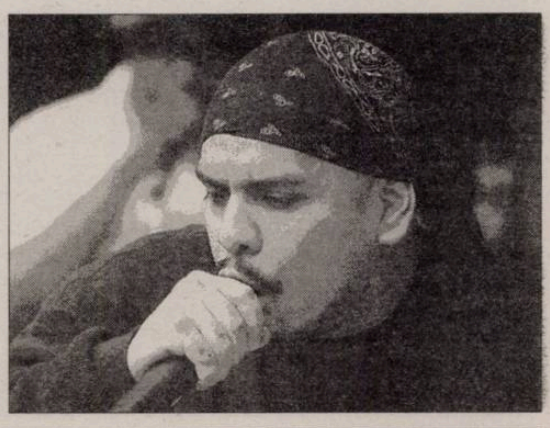

atitudini mic-burgheze

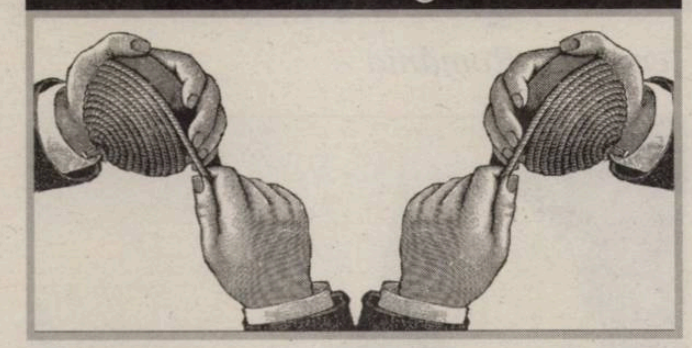

Obamania în Est şi Vest

– din care şi Obama şi Estul ies bine –

Până anul trecut, publicul din Europa occidentală era mai dispus la antiamericanism şi respingea pretenţiile americane de *leadership* mai mult decît publicul din Estul Europei. Ziariştii occidentali, convinşi de superioritatea morală a Europei în faţa comportamentului de cowboy al lui George W. Bush, emanau un snobism enervant cînd scriau despre simpatia esticilor faţă de americani. În ochii lor, erau emoţii istorice, iraţionale, la mijloc: de frica ruşilor, eram mai dispuşi să îl acceptăm pe Bush, decît semenii din Occident.

În fine, Obama a cîştigat. Ce zice sondajul acum? Mă refer la sondajul anual făcut de German Marshall Fund of the United States (un *think-tank* american), cu întrebări similare în SUA, UE şi Turcia. Haideţi să vedem cine cade pradă emoţiilor, acum.

La nivelul întregii Europe, sondajul constată că susţinerea pentru *leadership-ul* american a crescut masiv. Din punct de vedere al cifrelor totale, cetăţenii UE şi ai Turciei au o părere favorabilă despre Obama într-un procent mai mare decît americanii: 77% dincoace de Atlantic, faţă de 57% în SUA (Obama la şase luni de mandat era mai puţin popular decît Bush la acelaşi interval). Însă deosebirile dintre Estul şi Vestul continentului fac lucrurile şi mai interesante. În Vestul UE, un şocant 86% aprobă modul în care Obama tratează afacerile internaţionale. În Est, procentul scade la 60%. E drept, o majoritate solidă e şi aici (şi tot mai mare decît cea din SUA). Dar diferenţa de 26% e grăitoare. Şi mai interesant devine totul cînd întrebarea nu se mai referă la Obama, ci la SUA ca ţară. Întrebaţi dacă, în general, au o părere bună despre America, nota medie oferită de estici este 53 (note de la 0 la 100). În schimb, occidentalii notează cu 63. Este o răsturnare spectaculoasă faţă de anii trecuţi. Cum se explică asta? Venirea la putere a lui Barack Obama a ridicat procentul de păreri favorabile Americii în Germania cu 10%, în Franţa cu 9%. Să medităm puţin la cifre. America nu s-a schimbat dramatic între 2008 şi 2009. Bascularea la stînga a Congresului şi alegerea lui Obama fac parte din balansările regulate ale sistemului politic american. Schimbă asta SUA ca ţară? E raţional să pici din antiamericanism în admiraţie faţă de ţara SUA (nu faţă de Obama)? Cred că asistăm la manifestarea celor două patimi recente: Bushofobia şi Obamania. Ambele îi dezumanizează pe subiecţii lor, le neagă esenţa umană, făcîndu-l pe unul Diavol şi pe celălalt Supraom. Arată sondajul GMF efectele statistice ale Bushofobiei şi, respectiv, Obamaniei? Cred că da. Este raţional să ai sau să nu ai încredere într-un preşedinte sau altul. Dar nu e raţional să treci atît de brusc de la ură la admiraţie faţă de un sistem politic de altfel atît de stabil şi complex cum e cel american. E o mişcare profund iraţională. Est-europenii au rămas stabili în poziţia lor faţă de America. Vest-europenii (Franţa şi Germania în cel înalt grad, în Marea Britanie oscilaţia e de doar 3%) manifestă însă, semnificativ statistic, semnele urii şi ale dragostei iraţionale faţă de Bush, respectiv Obama.

Desigur, învăţaţi să pufăie cînd vine vorba despre Est, interlocutorii mei din Vest vor găsi doar motive noi de pufăială – probabil va fi vina esticilor că nu văd „lumina". De altfel, clişeele faţă de cei din Est (albi, creştini şi netrecuţi prin revoluţia mentală de la '68) constituie singura xeno-pufăială corectă politic în lumea bună occidentală.

Revenind la Obama, trebuie să-l laud. Decizia sa de a renunţa la scutul antirachetă instalat în Polonia şi Cehia a produs oarecare frisoane în partea asta de continent. Iniţial, toată lumea a înţeles că Obama face o concesie Rusiei, parte din acea mişcare de „resetare" a relaţiei cu Moscova de care a vorbit Hillary Clinton şi care putea însemna orice, de la dialog realist la defetism. Anunţul a produs bucurie la Moscova. În Est a provocat enervare, nu atît pentru că proiectul ar fi fost, tehnic vorbind, foarte reuşit, ci pentru că părea că, în cadrul „resetării", Moscova căpăta un drept de veto faţă de politica americană în Estul Europei. Presa rusă s-a făli ca un păun patriot, iar ambasadorul rus la NATO, altfel un scandalagiu ales special de Putin pentru a enerva lumea la Bruxelles, s-a lansat într-un delir verbal la aflarea veştii. Cancelarul german Angela Merkel s-a trezit şi ea vorbind şi a pus decizia în contextul relaţiei cu Rusia, zicînd că „decizia reprezintă un semnal foarte bun pentru depăşirea dificultăţilor din relaţia cu Rusia". Dacă la Berlin pare logic că renunţarea la scut e legată de Rusia, la Varşovia tocmai legarea celor două teme e motiv de îngrijorare. Lech Walesa (un fost care îşi ţine rangul) s-a arătat supărat, iar ministrul polonez al Apărării a spus că e un semn prost pentru Polonia faptul că „ruşii au un cuvînt de spus în treburile acestei părţi de Europă".

Deci, lumea înţelesese de la Berlin la Moscova, trecînd prin fostul lagăr comunist, că în practică „resetarea" înseamnă că Rusia face cărţile. Conservatorii din Washington l-au criticat dur pe Obama. Casa Albă a pornit însă imediat un exerciţiu de limitare a pagubelor de imagine. Secretarul Apărării, Robert Gates, a publicat un lung editorial în *The New York Times* (*„A Better Missile Defense for a Safer Europe"*, 19 septembrie) în care explică faptul că el a propus iniţial scutul antirachetă preşedintelui Bush, cu staţii de interceptare şi radare în Polonia şi Cehia. Era cea mai bună soluţie, spune Gates, pentru tehnica şi ameninţările percepute atunci. Schimbarea de acum nu e o renunţare la plan, ci înlocuirea cu o altă soluţie tehnică, mai flexibilă, mai rapid de pus în practică şi care va asigura aceeaşi acoperire Europei. Editorialul intră în neobişnuit de multe detalii tehnice şi omul este convingător. Concluzia? „Schimbarea a fost prezentată greşit ca o concesie făcută Rusiei." Dacă ruşii îşi schimbă atitudinea, e foarte bine, spune Gates, dar noi tot vom asigura apărarea anti-rachetă în Europa. Faţă de exuberanţa de la Moscova, Gates e aproape flegmatic: calmaţi-vă, nu v-am dat nimic! Dar duşul rece adevărat a fost administrat de Obama însuşi. În interviul de la CBS, Obama a declarat că „nu ruşii decid politica noastră de apărare" şi „dacă o decizie a noastră are ca efect secundar faptul că ruşii se simt mai puţin paranoizi, acesta e doar un bonus". *Ouch!* Paranoizi?! Trebuie să fi durut la Moscova. Şi apropo de Bushofobie, Obama însuşi spune că „Rusia a fost mereu paranoidă în legătură cu această chestiune, dar George Bush avea dreptate. Nu era o ameninţare la adresa lor".

Să zici de două ori de Moscova că e paranoidă înseamnă un limbaj diplomatic foarte dur. Dacă ar fi spus Bush aşa ceva, se declanşa semnalul pentru manifestaţii anti-imperialiste la Paris şi Berlin. Una peste alta, ne-am liniştit, Obama nu e defetist şi ţine să-şi îndepărteze o asemenea etichetă. Un preşedinte care îi seamănă ca profil, John Kennedy, a vrut şi el la începutul mandatului să „reseteze" relaţia cu URSS. Din asta, Hruşciov a înţeles că noul preşedinte american e un novice slab de înger, iar la prima lor întîlnire l-a tratat de sus şi cu duritate. Şi nu pentru că era Hruşciov tîmpit, ci pentru că sistemul de gîndire sovietic, preluat de Rusia, nu respecta principiile, ci puterea. Marele JFK le-a spus după întîlnire consilierilor că a fost făcut praf de şeful sovietic. A fost nevoie de criza rachetelor din Cuba pentru ca Hruşciov să nu-l mai trateze pe Kennedy ca pe un tinerel timorat. Mă întreb de la ce s-o fi enervat Obama.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

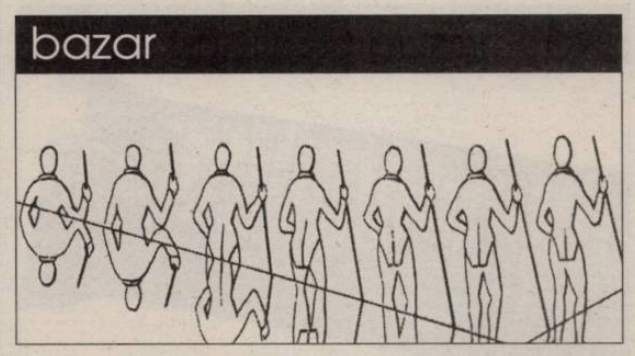

Minunea şi biserica (din Pîrteştii de Jos)

„Era pe 20 iulie dimineaţa. A venit o ploiţă aşa, din senin. Pe la 10-11. Şi cînd a trăsnit a fost în formă de cruce. A săpat o cruce precum cu hîrleţul. Erau nişte băieţi acolo cu carul. Au chemat preotul. Şi pe loc s-a făcut acolo biserica. Şi-aşa pe partea aia nu era. Rapid s-or strîns şi materiale, şi bani, de la oamenii care erau cu dare de mînă. Prin '90-'91."

Asta îmi spune „cel mai tare cultivator de cartofi din Cacica" (comună din judeţul Suceava), un domn la vreo 50 de ani, ce locuieşte în cartierul Rodina, cu mama lui. Casa lor e cam singura dărăpănată din satul Pîrteştii de Sus, şi el însuşi e posesorul unui *look* destul de atipic pentru lumea rurală „tradiţională": nebărbierit, uşor jerpelit, aducînd cu o versiune de Lică Sămădău mai spre Mackie Şiş (dar nu lipsit de farmec…). El însuşi a făcut cîţiva ani de facultate, pe la Bucureşti. Apoi a avut un accident cu propriu-i cal, care l-a muşcat. După ce a stat în spital zile bune, proprietarul neconvenţional a păstrat acelaşi cal. Pentru că e un animal bun, iar el a recunoscut că era el însuşi de vină: calul era, pe atunci, armăsar, şi nu suporta mirosul de alcool. Or, el s-a dus în grajd după o chermeză de Sfîntul Gheorghe…

În ciuda atipicităţii lui, interlocutorul meu cacichez e în consens cu restul populaţiei locale în problemele cu adevărat serioase ale comunităţii. Biserica cu minunea, deşi nu e chiar din satul lor, ci din cel învecinat, constituie un nesperat eveniment local cu extindere în metafizică. Mărturie stă însăşi plăcuţa pe care o poţi citi, cu emoţie, la faţa locului devenit de pelerinaj: „În ziua de Sf. Ilie m-am deplasat către imaşul Rodinei pentru o minicompetiţie sportivă. Pe la ora 14,30 a început o miniploaie de vară cu fulgere şi trăsnete care a ţinut pînă la 15,30, timp în care m-am adăpostit în casa lui Gheorghe Sava al lui Ilie, care era plecat pe imaş. Trecînd ploaia am mers şi eu spre imaş unde m-am întîlnit cu Gheorghe Sava care mi-a spus ca a trăznit în pămînt de a sărit ţărîna de cîţiva metri. În acest timp, dinspre locul unde a trăsnit se apropia un grup de copii care mi-au spus că a trăsnit în formă de cruce. Printre copii erau Ionel Sefcu, Ghiţă Sefcu, Ilie Straton şi Narcis Jescu. Ne-am deplasat şi noi la locul respectiv şi am văzut urma în forma Sf. Cruci tăiată de trăsnet în pămînt, avînd marginile răsfrînte şi orientată aproximativ în direcţia Est-Vest. Gheorghe Sava s-a aplecat asupra Sf. Cruci şi mi-a spus că simte un miros deosebit, şi chiar aşa era. Semnul emana un miros deosebit de plăcut, mai plăcut decît tămîia sau mirul. Am zis că acest fapt este o minune de la Dumnezeu şi să protejăm locul şi că ar fi bine dacă s-ar ridica un lăcaş de rugăciune în acest loc". (Petrea Andronic, profesor)

Inscripţia în sine este interesantă nu doar pentru că relatează o minune, ci şi fiindcă aceasta e povestită ca un testimonial (sîntem obişnuiţi cu aşa ceva din reclamele la supe sau detergenţi, în care gospodina X spune cum a încercat produsul pe propria-i piele…). Numele copiilor nimeriţi la faţa locului, dar şi expunerea corectă, cuminte a evenimentelor confirmă această perspectivă.

Prezentarea voit obiectivă (cu excepţia sfîrşitului inscripţiei, pe care l-am omis – „Fie ca bunul Dumnezeu să întărească sufletele celor ce se vor închina cu credinţă şi smerenie semnului Sf. Cruci, căruia mă închin şi eu nevrednicul rob al lui Dumnezeu…") e o bună strategie în cazul unui fenomen supranatural. Alături stă mărturie semnul însuşi, fidel descrierii din relatare.

Evident, nu voi comenta nicicum existenţa sau nonexistenţa minunilor, şi nici semnificaţia semnului văzut. Pentru un studios al inscripţiilor, pe de o parte, şi al lucrurilor demne de vizitat în sate, pe de alta, mi se pare un fenomen demn de luat în seamă. Un obiectiv turistic atipic (asemenea interlocutorului din primul testimonial, cel muşcat de cal…), cu un text asemenea.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

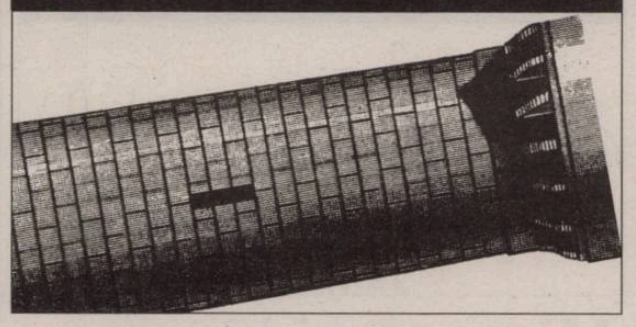

Stare de calm

Ruta pelerinajului medieval spre Santiago de Compostella e presărată cu biserici romanice ridicate sub Ordinul de Cluny sau de feluriţi seniori din stirpea lui Carol Temerarul, marele duce al Burgundiei. Timpane la mijlocul cărora tronează Hristos în mandorlă, Judecăţi de Apoi sculptate în calcarul meridional, unde credinciosul descifra odinioară BD-ul metafizic al chinurilor infernale: ce lecţie terifiantă, în deplina linişte a provinciei, departe de lume, ca la Conques, sau aproape de erezie, precum la Carcassonne, vechile cetăţi cathare...

Curios lucru: acest mit dualist, refuzat de dogmă, combătut de regi şi inchizitori, poseda totuşi abilitatea de a se disimula, pentru a supravieţui. Sufocat pretutindeni, din Balcani pînă în Pirinei, el continuă să irige, freatic, imaginarul european. Simone Weil avea să devină avocatul intransigent al unei purităţi imposibile, condamnate *ex cathedra*. În fond, magnetul dualismului a captat mai toate poveştile moderne despre protagonistul „venusian" al pacturilor faustice, de la Goethe, trecînd prin Balzac, pînă la Bulgakov, Stevenson şi Thomas Mann. Convieţuim cu Demonul cel mai nobil, acela care l-a ispitit *illo tempore* pe însuşi Mîntuitorul lumii. Domnul, plin de preştiinţa divinităţii întrupate, l-a gonit înapoia Sa: *retro, Satana!* Iar Lucifer, umilit şi tenace, genial şi stupid, atent şi fără scăpare, s-a supus poruncii, urmărind nocturn mereu arzătorul Soare al Dreptăţii. Astru negru, în bezna bolţii constelate, înger căzut, dar nu mai puţin angelic prin firea şi vocaţia sa de mediator tragic al nemuririi contra cost, Mefistopheles continuă să scrie romane sau scenarii de film.

În *La peau de chagrin,* Raphael de Valentin renunţă la decizia de a se sinucide pentru a se preda treptat, asemenea unui sacerdot al voluptăţii interzise, pornit pe numărătoarea inversă a zilelor. Pentru a-l atrage, diavolul se preface, pe neaşteptate, în obiect. Duhul malefic se livrează sub farmecul unui talisman. Tenebrele, reificate într-o piele retractilă, acoperă seducător *restul de viaţă* al eroului romantic. Raphael, aristocrat ruinat, renunţă la Sistemul pentru a cărui articulare consumase ani de asceză benedictină, desfide Teoria despre Voinţă şi cade cu toată fiinţa în delirul Puterii de a trăi concret, imediat, definitiv. După cum observa André Pieyre de Mandiargues, pielea de sagri este deopotrivă stăpînul şi sclavul lui Raphael. Orice dialectică devine astfel inutilă. Contrariile se unesc, mistic, dincolo de bine şi de rău. Eterna Duminică şi Sabatul permanent degajă acelaşi sunet şi gust, aceeaşi formă şi substanţă. Amintiţi-vă – ca bună metaforă – *Calendarul incendiat* alcătuit de Ierusalim Unicornus...

Pielea de sagri se dezvăluie în primul rînd ca text: *„Dacă mă posezi, vei poseda totul, dar viaţa ta îmi va aparţine, aşa cum a vrut Dumnezeu. Doreşte şi dorinţele îţi vor fi împlinite. Dar măsoară-ţi aşteptările cu propria viaţă. Cu fiecare poftă, voi descreşte asemenea zilelor tale. Mă vrei?"*. Un adevărat contract nupţial, transcris cu sîngele consubstanţialităţii dintre subiectul aspirant şi obiectul năzuit. Ca şi în cazul lui Iov, Raphael intră în posesia demonului cu acordul Providenţei. Iov rămîne profund contrariat, căci nenorocirea îl loveşte din senin, tocmai pe el, cel drept şi niciodată îndoit. Raphael obţine, în schimb, privilegiul revelaţiei că direcţia nu contează, de vreme ce destinaţia e una singură. Îngerul păzitor şi diavolul tentator au un singur Suveran. Domnul pescuieşte suflete cu ambele Sale *plase invizibile*.

Universul istoric, refugiat într-o memorie supraomenească, iată „brocanta" unde găseşte Raphael pielea de sagri. E doar la prima vedere Parisul colecţionar, orientalist, oraşul imperial, unde sîngele ghilotinei regicide se varsă în potirul unei Euharistii renegate. Sensul său veritabil se străvede abia în maxima anticarului balzacian: *„Vouloir nous brûle et Pouvoir nous détruit; mais SAVOIR laisse notre faible organisation dans un perpétuel état de calme"*...

Mădălina ŞCHIOPU

Patrimoniul dispreţuit

– soarta bisericilor de lemn din România –

„Biserica din Dumbrăviţa are dimensiunile mult mai mici decît cea din Sălciva. Pe noi ne-a fascinat... Am găsit-o sălăşluind alături de urme de cerbi şi mistreţi, într-o poieniţă, pe un mic deal, în pădure, înconjurată de un cimitir. Ferestrele mici, patru la număr, lasă razele soarelui să lumineze interiorul doar în timpul slujbei. Pe unul dintre obloane, cel de pe latura nordică, am descoperit urme şterse ale unui personaj biblic. Pe suprafaţa faţadelor nord şi sud observăm goluri mici, circulare, intrigante... Concluzia: sînt goluri prin care mobilierul bisericii este fixat în perete. Pe faţada sudică se deschide singurul acces al bisericii. Deasupra lui stă scris anul 1882, an care marchează, credem noi, data unei intervenţii majore asupra lăcaşului şi nu data construcţiei sale."

De la Revoluţie încoace, în România s-au ridicat în ritm susţinut biserici şi mînăstiri, pentru care, spre deosebire de renovări sau reparaţii ale clădirilor şi monumentelor istorice, se găsesc întotdeauna fonduri, publice sau private. Nu puţine, pe cît de kitschoase, pe atît de luxoase. După tragedia de la Tanacu, mulţi s-au mirat de cruzimea faptelor petrecute acolo, dar şi de urîţenia lăcaşului ridicat de preotul Corogeanu şi susţinătorii lui. Proiectul faraonic al Catedralei Mîntuirii Neamului, care presupune cheltuieli de zeci de milioane de euro, are în continuare o mulţime de sprijinitori. În acelaşi timp, zeci de biserici vechi de lemn din ţară se prăbuşesc, acoperite de iarbă, mucegai şi uitare. Prin acoperişurile de şiţă sparte, prin găurile unde odinioară au fost ferestre, ploaia şi zăpada se preling pe picturile din alte timpuri. Chipurile de sfinţi şi episoadele biblice sînt desfigurate şi se şterg încetul cu încetul, lemnul putrezeşte, vegetaţia pătrunde în locurile de rugăciune unde au îngenuncheat cîteva generaţii de credincioşi. Unele sînt folosite ca grajduri, altă dată o bisericuţă de lemn a devenit depozit pentru magazinul deţinut de preotul satului.

Textul de început al articolului istoriseşte ce au găsit studenţii de la Arhitectură în satul Dumbrăviţa, judeţul Hunedoara. În cadrul proiectului „60 de biserici de lemn", există 60 de poveşti asemănătoare: bisericuţe de lemn aflate în stare avansată de degradare sau în colaps, în judeţele Gorj, Vîlcea, Sibiu şi Hunedoara. O expoziţie de la Muzeul Ţăranului Român descrie, în imagini şi text, conţinutul proiectului şi scopul lui.

„Noi nu avem biserici părăsite"

Geneza proiectului „60 de biserici de lemn" poate fi plasată în vara anului 2006, a povestit Ovidiu Daneş, de la Fundaţia DALA care, alături de Ordinul Arhitecţilor din România (OAR) şi Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", este implicată în salvarea acestor lăcaşuri. Atunci, în cadrul unei cercetări întreprinse în judeţul Sibiu, arhitecţii au descoperit biserici de lemn cu învelitoare de şiţă spartă, în care ploaia îşi începuse eroziunea. Au continuat, din curiozitate, să vadă dacă mai există cazuri asemănătoare în Hunedoara şi nordul Olteniei, şi găsesc o mulţime de situaţii de acelaşi fel. Trei sferturi dintre biserici sînt părăsite. Rezultatul cercetării avea să fie o expoziţie, în iunie anul acesta, în fosta fabrică de pîine de pe strada Plevnei, însoţită de o discuţie la care au fost invitaţi arhitecţi, studenţi, etnologi. „Nu credeam că există aşa ceva în România" – avea să fie reacţia multor studenţi. Se naşte ideea unei intervenţii de urgenţă, prin care să se salveze ce se mai poate, dat fiind că, în unele cazuri, starea de degradare este aproape ireversibilă. Zeci de studenţi se oferă voluntari, pleacă la faţa locului şi fac relevee (măsurare, desenare şi prezentare la scară ale elementelor construcţiilor), pentru a găsi cea mai bună metodă de intervenţie în fiecare situaţie în parte. Istoria proiectului, dezvoltarea lui pas cu pas, o mulţime de fotografii de la faţa locului se găsesc pe Internet, la adresa www.60-project.blogspot.com.

Pînă în prezent, tot ce s-a putut face a fost acoperirea cu folie a şase biserici, cu fondurile – prea puţine, faţă de amploarea proiectului – provenite din donaţii particulare. De ce e nevoie de acoperirea cu folie? Intervenţia de urgenţă înseamnă ca ele să fie protejate în faţa precipitaţiilor, măcar în cursul toamnei şi iernii acestui an – explică Şerban Sturdza, preşedintele OAR. Încă un anotimp ploios le-ar putea fi fatal. Foliile au fost strînse de la o firmă de afişaj outdoor din Bucureşti, „încă au pe spate texte de reclame", povesteşte preşedintele OAR. Nu este o întreprindere uşoară: în primul rînd, e nevoie de o echipă de meşteri cu experienţă, fiindcă demersul cere pricepere şi grijă. Ea a fost găsită la muzeul ASTRA din Sibiu şi este condusă de Tolomei Iov. În acelaşi timp, pe cît posibil, arhitecţii doresc să înceapă proiectele de restaurare. În septembrie, biserica de lemn părăsită din Pojogeni (jud. Gorj) şi-a găsit o soartă fericită: a fost mutată în întregime la Mînăstirea Cămărăşeasca. Altminteri, ar fi aşteptat-o ruina şi uitarea.

„Cîteodată, aceste biserici sînt uitate deoarece comunitatea şi-a construit un alt lăcaş de cult, din cărămidă – spune Şerban Sturdza. Faptul că unele fac parte din patrimoniu este un dezavantaj din punctul de vedere al implicării comunităţii: oamenii cred că de acum încolo o să se ocupe altcineva – Ministerul Culturii, autorităţile. M-am dus la o emisiune, la Trinitas TV, cu un dosar ce expune starea acestor biserici de lemn. Mi s-a spus: «Nu se poate, nu e adevărat că sînt părăsite, nu există biserici părăsite în România». Am lăsat dosarul acolo şi nici un semn, pînă acum. Ne aflăm în faţa unui patrimoniu dispreţuit, care cuprinde o enormă ştiinţă şi continuitate a unor obiceiuri, o enormă frumuseţe a picturii, sute de metri pătraţi de pictură pierduţi. Ne bazăm pe studenţi şi voluntari, nu pe autorităţi. De altfel, unul dintre motivele pentru care nu am reuşit să strîngem mai mulţi bani este că am evitat tot timpul să transformăm acest proiect într-o acţiune electorală, fiindcă există acest risc, în anul în care ne găsim."

„Cu ce pot să ajut?"

La vernisajul expoziţiei de la Muzeul Ţăranului Român, sala a fost plină. Unii s-au oferit să ajute cu ce pot. „Mă gîndeam dacă putem să asigurăm mîncarea pentru meşteri..." – se aude o discuţie într-un grup. Părintele Mathieu, călugăr franciscan francez aflat de mulţi ani în România, ar vrea să ia una dintre biserici pe domeniul mînăstirii lui, „o bisericuţă ortodoxă" – ţine el să sublinieze. Ciudat, este singura faţă bisericească din mulţime: n-am văzut nici un reprezentant din partea bisericii majoritare.

Biserica modestă din lemn a fost cîndva parte definitorie a satului românesc. Multe lăcaşuri s-au pierdut de-a lungul timpului, părăsite în favoarea construcţiilor de factură mai modernă. Acum 100 de ani, erau de 5 ori mai multe decît cele descoperite recent în stare degradată. Icoanele au dispărut, cimitirele care le înconjurau – cu aceleaşi smerite cruci de lemn ca şi bisericile – s-au prăbuşit şi ele. În fotografiile de la MŢR, se găseşte întreaga poveste – melancolică – a unei existenţe pe cale de dispariţie. Interioarele şi picturile, în simplitatea lor umilă, împărtăşesc o intimitate a tainei din care bisericile de acum păstrează numai urme. Odată cu ele, pătrunde pînă în centrul Bucureştiului ecoul unei lumi din care mai păstrăm vagi amintiri din copilărie – bunicii care-şi făceau cruce înainte de fiecare masă, murmurul rugăciunii lor în faţa icoanei înnegrite de vreme, înainte de culcare. Şi aici e poate speranţa acestui proiect: oricît de prinşi am fi în vîrtejul prezentului, ceva din acest trecut supravieţuieşte în noi. Îl regăsim de fiecare dată familiar, ca o vizită făcută la bunici. Poate astfel se explică şi participarea entuziastă, voluntară a studenţilor arhitecţi la salvarea bisericilor. „Cunoaştem fenomenul bisericilor părăsite, cărora le sînt găsite funcţiuni noi, din Occident – spune Şerban Sturdza. Şi aici e loc de o discuţie, în perioada care va urma: putem noi să recuperăm, să păstrăm aceste biserici cîtă vreme comunităţile însele n-o fac şi au ales alt tip de lăcaşuri de cult? Trebuie să lăsăm loc de dezbatere şi cu oamenii de acolo, cu comunităţile respective. Şi e o întrebare la care trebuie să răspundă şi generaţia de astăzi."

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Creativităţi“ pe lîngă

Ştiţi cine sînt „creativii“, nu? Sînt băieţii doldora de idei care lucrează în industria publicităţii. În general, sînt nişte tipi *cool*, care nu se despart nici în ruptul capului de converşii şi de produsele Apple care-i fac să fie *cool* şi suferă de sindromul Răducioiu. La fotbalist, sindromul se manifesta prin uitarea limbii române şi înlocuirea cuvintelor neaoşe cu cele italiene, după numai cîteva luni de stat în Peninsulă; la creativi, atmosfera *corporate* în care locuiesc îi face să fie îndrăgostiţi iremediabil de cuvintele englezeşti şi să-şi asezoneze vorbirea cu ele. Aşa încît, chiar cînd se duc la piaţă, în Matache, ei fac *shopping* şi cumpără pătrunjelul de la *a nice guy* de prin *countryside*.

Dar nu cum arată sau cum se comportă îi face pe creativi să fie numiţi astfel, ci, desigur, activitatea creatoare din cadrul agenţiei lor de publicitate. Ce creează aceşti băieţi simpatici? Păi, multe lucruri demne de admiraţia noastră.

De exemplu, fac un spot video în care vedem un cap tăiat cum zace pe podea şi se chinuie să ajungă la nişte pufuleţi din apropiere. În acest timp, încearcă să-şi ghideze corpul, care se plimbă bezmetic prin cameră şi se loveşte de obiecte. La un moment dat, intră un amic şi-l întreabă ce face. Capul îi răspunde că tocmai curăţa o portocală şi... În fine, între cei doi se iscă un dialog, timp în care corpul fără cap cade peste pervaz şi se aude de jos cum pică pe o maşină, căreia îi porneşte alarma. Lucrurile acestea *funny*, numai bune să-ţi trezească pofta de mîncare, se încheie cu întrebarea capului de pe podea: „Poţi să-mi dai un pufulete?“. Reclama e la pufuleţii „Gusto“. O ultimă scenă a clipului ni-l arată pe amic stînd pe canapea şi îndesînd pufuleţi în gura capului (pe care-l ţine tandru în poală). Altfel, omul nici nu se gîndeşte să guste din ei. Ce înţelegem din această reclamă? Că avem de-a face cu hrană pentru capete tăiate, nu pentru inşi întregi. Un mesaj profund – neînţeles însă de CNA, care a interzis difuzarea clipului înainte de ora 22. Ai zice că pufuleţii sînt pentru toată lumea şi în special pentru copii, iar exilarea spotului în tronsonul orar dedicat băuturilor spirtoase îi aduce prejudicii produsului. Dar te înşeli, cu siguranţă, pentru că ţestele tăiate se pare că au apreciat spotul.

Creativii nu numai că sînt artişti, dar ştiu să şi aprecieze un lucru bine făcut. Iar un spot cum e cel care face reclamă la pufuleţii „Gusto“, aşa *cool* şi inteligent cum e el, nu a putut să nu fie remarcat şi aplaudat de breaslă. Recent, Festivalul cretivităţii publicitare româneşti „Ad'Or“ a premiat acest clip cu bronz. Mă rog, cu „bronze“, căci v-am spus că domnii creativi nu se simt în apele lor cînd e să folosească vorbe de-astea româneşti, pe care poate să le spună orice neica nimeni de pe-aici. Premiile Festivalului „Ad'Or“ au fost, prin urmare, „Gold“, „Silver“ şi „Bronze“. Gold-ul nu s-a acordat, aşa că lupta s-a dus pentru celelalte două poziţii.

O altă campanie premiată a fost cea a postului The Money Channel, cea cu „afacereza“: clipul cu taximetristul care întreabă *„First time in Romania?“* a luat „Silver“, cel cu dama de companie care anunţă că *„feedback is fifty“* a fost recompensat cu „Bronze“. Ce ne spun aceste spoturi? „Uită-te la The Money Channel să înveţi să te exprimi elevat, ca noi, cu «prime-time-ul e un *must*» şi alte fineţuri de genul acesta şi să nu fii *dumb*, ca sărmanul taximetrist sau ca domnişoara care crede că «feedback» înseamnă «pe la spate».“ Mă îndoiesc însă că publicul telespectator s-a înghesuit să înveţe romgleza atît de dragă creativilor, ca să nu mai vorbim de faptul că mulţi nici nu au înţeles la ce se făcea reclamă. Pe de altă parte, taximetristul, aşa tîmpit cum e, are grijă să programeze aparatul de taxat la tarif pentru străini. Oare cum şi-ar dori românii să fie? Ca taximetristul sau ca domnii amatori de *must?*

Mircea TOMA

Starea urii naţiunii

Începînd din 1993, la iniţiativa Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, a fost lansat un instrument sociologic destinat măsurării relaţiilor între principalele (ca volum) grupuri etnice din România. Ideea proiectului era să realizeze un instrument pentru măsurarea ritmică a modului în care evoluează atitudinile interetnice. Barometrul Relaţiilor Interetnice (BARE) a fost realizat pînă în anul 2003. După şapte ani de pauză, în cadrul proiectului Stop Prejudecăţilor faţă de Etnia Romă (SPER) – o campanie implementată de Secretariatul General al Guvernului, prin fonduri PHARE, şi de Agenţia Naţională pentru Romi – a fost lansată o nouă ediţie a BARE. Cercetarea a fost realizată de IMAS, pe două eşantioane naţionale, unul reprezentativ pentru populaţia de non-romi şi unul pentru cea de romi. Diagnosticul este sever: majoritatea populaţiei de non-romi este, încă, ostilă faţă de etnia romă. Folosesc calificativul sever pentru că, la fel ca un diagnostic medical, el este acceptat cu suferinţă de pacient.

Cît de importantă e ruptura dintre etnii. Informaţiile care se referă specific la atitudinile populaţiei ne-rome (99% – români şi maghiari) sînt generate de un pachet de întrebări consacrate în cercetarea sociologică. Aleg, spre ilustrare, cîteva dintre cele mai relevante răspunsuri: 70% dintre ne-romi nu ar accepta ca membru în propria familie o persoană de etnie romă; 20,6% dintre ne-romi nu sînt de acord ca romii să locuiască în România. Cum sînt percepuţi romii? Primele cinci calităţi, în ordinea frecvenţei, nu produc surprize: „leneşi, uniţi, hoţi, întreprinzători, murdari“. Cît priveşte mult dezbătuta problemă *„rom* sau *ţigan“*, răspunsul ne-romilor este de asemenea anticipabil: 8% folosesc „rom“, 91% „ţigan“. Să aruncăm o privire şi asupra răspunsurilor romilor: ei acceptă căsătoriile mixte (84%); pe români îi consideră (primele cinci calităţi) „cumsecade, primitori, harnici, egoişti, inteligenţi“. Romii se descriu pe ei înşişi ca fiind „cumsecade, primitori, harnici, uniţi şi inteligenţi“. 42% dintre romi vorbesc limba romani, dar doar 30% folosesc cuvîntul „rom“, faţă de 66% care folosesc cuvîntul „ţigan“.

Sărăcia – marea diferenţă. Una dintre discrepanţele importante pe care le identifică cercetarea se referă la nivelul veniturilor. 75% dintre romi apreciază că au venituri mai mici decît ar avea nevoie pentru a-şi asigura strictul necesar existenţei; împreună cu cei 18% care au venituri care le ajung numai pentru strictul necesar, ei stabilesc la nivelul a 93% ponderea celor care trăiesc la şi sub limita sărăciei, faţă de 69% dintre ne-romi. În spatele sărăciei se ghiceşte discriminarea endemică: 67% dintre romi consideră că romii sînt dezavantajaţi pe piaţa muncii; ne-romii percep fenomenul, dar la o cu totul altă scară – 31% admit faptul că romii sînt dezavantajaţi din cauza apartenenţei la etnie. În condiţiile astea, nu e o surpriză faptul că ne-romii au o viziune serios distorsionată cu privire la accesul romilor la resurse: 14% dintre ne-romi consideră că romii sînt „mai bogaţi“, 50% că sînt mai săraci, în timp ce 82% dintre romi apreciază că sînt „cei mai săraci“ şi doar 4% că ar fi „cei mai bogaţi“.

Pericolul „ţigănesc“ a bătut pericolul „maghiar“. Romii sînt percepuţi ca fiind o ameninţare atît pentru ţară (53% dintre ne-romi), cît şi pentru familie (40%). Încrederea în romi este puţin împărtăşită de ne-romi – 46% nu au încredere deloc în ei. Cu acest procent, romii devin grupul etnic perceput ca fiind cel mai „periculos“ din România. Singura veste bună conţinută în această constatare este faptul că decontaminarea de stereotipuri este posibilă: ea s-a petrecut în cazul maghiarilor. Chiar dacă datele nu separă subgrupul maghiar în interiorul eşantionului de ne-romi, se poate presupune că ameliorarea imaginii maghiarilor se datorează schimbării percepţiilor stereotipe la nivelul populaţiei majoritare. Maghiarii stau bine la capitolul încredere, iar portretul lor „robot“ conţine aproape exclusiv calităţi pozitive: „harnici, cumsecade, inteligenţi, uniţi, egoişti“. Mai rău stau viitorii candidaţi la stigmatizare – arabii şi chinezii.

Dinamica urii. Dacă am pomenit despre evoluţia percepţiilor şi atitudinilor faţă de maghiari, este momentul să valorificăm avantajul folosirii unui instrument care permite compararea datelor în timp. Faţă de ediţia din 2002 a BARE, în 2009 pot fi semnalate cîteva schimbări. La nivelul indicatorilor distanţei sociale, ponderea celor care nu ar accepta o persoană de etnie romă în familia proprie a scăzut de la 78% la 68%; procentul celor care nu sînt de acord ca romii să locuiască în România a scăzut de la 28% la 20%. Desigur, prima constatare este că diferenţele sînt extrem de mici şi nu avem garanţia că ele nu sînt cauzate de unele vicii de metodă. Totuşi, aşa firave cum sînt, ele pot fi semnul faptului că programele de intervenţie pentru reinserţie socială a romilor, ale campaniilor de combatere a stereotipurilor au început să producă efecte.

Mircea Toma *este doctor în psihologie şi expert SPER (Stop Prejudecăţilor faţă de Etnia Romă).*

Presa contribuie la menţinerea stereotipurilor

Cu ocazia lansării „Barometrului interetnic 2009“, a fost dat publicităţii şi studiul „Imaginea etniei rome în presa scrisă şi ştirile TV“ (autor Media Image), bazat pe monitorizarea a opt publicaţii centrale şi a jurnalelor de ştiri din prime-time ale principalelor televiziuni, în perioada decembrie 2008 – mai 2009. Analiza media arată că imaginea romilor în presa scrisă şi în ştirile TV este una încă lipsită de substanţă, bazată pe stereotipuri. Dacă pînă acum, romul era perceput în primul rînd ca potenţial infractor, acum el este acela care strică imaginea României în lume. Presa, în marea ei parte, face o distincţie totală între romi şi români. Temele media referitoare la romi au fost aceleaşi dintotdeauna: migraţia, infracţionalitatea sau actele de violenţă. O treime din articolele din presa scrisă din perioada analizată au cuprins prezentări negative la adresa etniei rome. Aproape două treimi din ştirile TV analizate au cuprins prezentări negative şi stereotipe ale etnicilor romi, fie prin emiterea de mărci tendenţioase, fie prin asocierea explicită a etniei cu acte infracţionale.

Sărăcia romilor, accesul limitat la educaţie sau alte servicii sociale, discriminarea şi abuzurile unor autorităţi neglijente sînt încă, din păcate, teme periferice pentru media româneşti.

PUBLICITATE

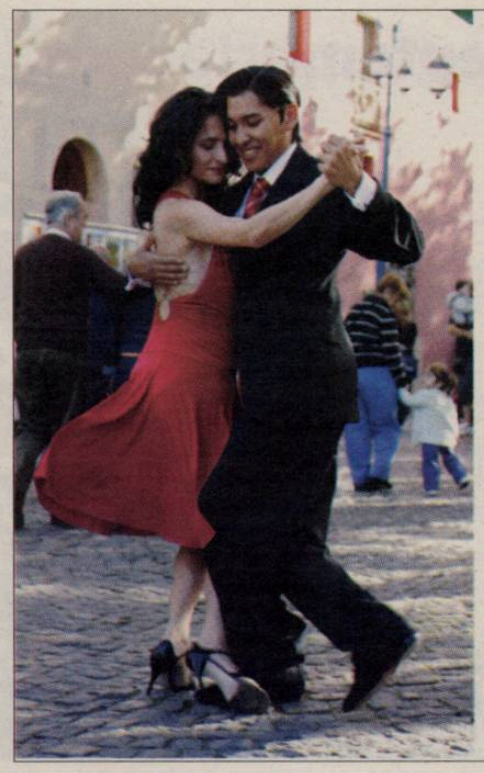

FABRICA DE TANGO

Scoala de Tango Argentinian la Bucuresti

Profesori care am studiat in Buenos Aires, te invitam la o lectie gratis de tango argentinian in luna septembrie la Bucuresti. Vino sa descoperi **emotia** imbratisarii de tango si **bucuria** de a improviza pe muzica. Nu este necesara participarea la lectie in pereche.

Pentru informatii, poze si filme, intra pe **www.fabricadetango.ro.**

Tango-ul argentinian ia nastere la sfarsitul sec. 19 in suburbiile sarace ale Buenos Aires-ului. Crescut de imigranti din toate colturile lumii, in bordeluri, porturi si mahalale, din singuratate, speranta si dragoste, tango-ul s-a macerat si distilat in produsul fin prezentat in anii 20 in marile capitale europene. Tango-ul continua sa evolueze si atrage persoane de toate varstele, peste tot in lume. Este un dans social, caracterizat prin libertatea foarte mare de improvizatie si imbratisare.

„Detaliul funcţionează ca un «joc de volumetrie»“

– interviu cu Matei FILIP, arhitect –

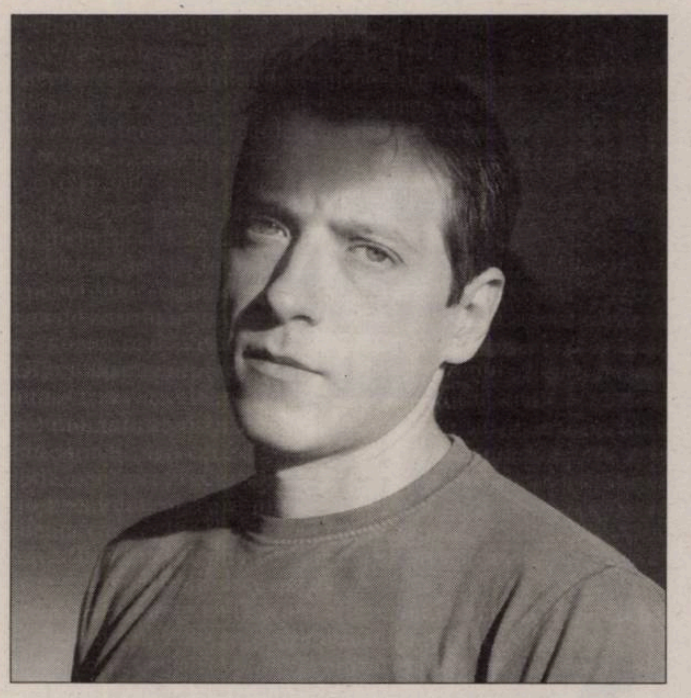

Judecînd după experienţa profesională, poţi spune fără ezitări – poate doar un pic pompos – că Matei Filip este un om „multilateral dezvoltat“. A realizat clipuri muzicale, spoturi publicitare, compoziţie de imagine, editare video, procesare de sunet, a coordonat şedinţe foto şi echipe de filmare etc. În urma unei prezentări de obiecte arhitecturale, cînd s-a pus pentru prima dată problema vizualizării în spaţiu a unui obiect, a început să facă fotografii 3D. De curînd, a prezentat în premieră imagini şi scurtmetraje stereoscopice, într-o expoziţie organizată de Institutul Cultural Român, cu sprijinul Muzeului Naţional de Istorie al României şi al Muzeului Căilor Ferate Române.

Cum ajunge un arhitect la fotografia 3D?

M-a atras foarte mult ideea de manipulare a imaginii. În momentul în care creezi ceva – fie că este vorba de o casă, un ansamblu rezidenţial sau un obiect arhitectural –, percepţia privitorului asupra produsului creat şi a funcţionalităţii sale este extrem de importantă. Într-o fotografie 3D, acest gen de „dialog“ este unul foarte personal. Privitorul este surprins de detaliu şi de viaţa, de vibraţia imaginii respective. Cînd există un conţinut vizual pe care vrei să i-l comunici unei persoane, formula 3D subliniază detaliul. Oamenii sînt curioşi, urmăresc detaliul, iar privitul devine un joc interactiv.

Cum v-aţi specializat? În 1999, cînd aţi terminat facultatea, nu cred că existau prea multe manuale după care să învăţaţi sau softuri cu care să lucraţi.

Nu exista practic nimic. Tehnica de calcul era foarte scumpă pe vremea aceea, prin urmare foarte puţine persoane aveau un calculator. Primul calculator pe care am început să lucrez a fost un HC. Proiectul meu de diplomă, de exemplu, a fost făcut pe casetă – ca să-l pot susţine, a trebuit să duc la şcoală un televizor şi un aparat video. În ’98 am avut primul contact cu softuri de specializate, care erau complet diferite faţă de cele pe care le cunoşteam; principiile de bază erau aceleaşi, dar funcţionau pe calculatoare foarte puternice, erau exclusiviste şi numai casele de producţie şi televiziunile şi le puteau permite. Pot spune că am fost autodidact. M-am pus în postura unui copil care abia învaţă să meargă şi am încercat toate variantele, pînă mi-a ieşit.

Ce contează mai mult în fotografia stereoscopică – tehnica, arta fotografică, obiectul în sine?

Toate în egală măsură. Cînd este vorba de un obiect pe care urmează să-l fotografiezi, e bine să existe o temă. Trebuie să te gîndeşti din start ce vrei să obţii, ce vei face cu fotografia, în ce loc şi pe ce suport va fi expusă. Trebuie, de asemenea, să ţii cont şi de obiectul în sine şi de locul în care se află. Toate aceste aspecte duc la abordarea fotografierii, după care intervine partea tehnică, adică fotografierea în sine, prelucrarea etc.

Orice obiect poate fi transpus într-o imagine 3D?

Nu. De exemplu, obiectele care se află la distanţe foarte mici sau foarte mari – norii şi stelele – nu pot fi fotografiate stereoscopic pentru că nu au nici o relevanţă. Poziţionarea aparaturii şi deplasarea camerei trebuie să fie extrem de bine calculate, altfel rezultă nişte erori inacceptabile. De asemenea, obiectele cu o suprafaţă plană nu prezintă prea mare interes. Dacă aş fotografia stereoscopic o carte sau o fotografie aşezată pe o masă, efectul nu ar fi prea mare, pentru că volumetria acestor obiecte este mică. Dar chiar şi din volumele simple şi uşor de înţeles poţi obţine ceva spectaculos intrînd în detaliu. O poziţie interesantă sau, în cazul unei cărţi, un colţ îndoit contează foarte mult, pentru că detaliul funcţionează ca un „joc de volumetrie“.

Cîte cadre se fac pentru o fotografie stereoscopică?

Depinde de subiect. Pot fi făcute şi zece. Pentru panorame, de exemplu, care pot fi şi de 360 de grade, ceea ce depăşeşte cu mult cîmpul vizual uman, se fac o serie de imagini spre a fi reasamblate mai apoi pentru ochiul stîng şi pentru cel drept. Şi pentru un punct fix se pot face mai multe poze, doar pentru a se alege combinaţia ideală, care să scoată în evidenţă calităţile obiectului fotografiat. În final, vor fi întotdeauna două fotografii, dar de prelucrat se prelucrează mai multe.

Cum vă alegeţi obiectele pe care le fotografiaţi?

Sînt foarte interesat de lucrurile care au o valoare, fără să se înţeleagă însă că obiectele fotografiate de mine sînt mai interesante sau mai valoroase decît altele. Muzeele, prin definiţie, strîng o informaţie valoroasă, aşa încît, dacă vreau să fotografiez un obiect valoros, mă duc într-un muzeu. Evident, dacă m-ar interesa să fotografiez cotidianul, m-aş duce pe stradă, dar, din punctul meu de vedere, este inutil să mergi în 30 de locuri ca să fotografiezi 30 de obiecte.

Prin utilizarea haotică, fotografia 3D a devenit sinonimă cu kitsch-ul şi a ajuns să dea senzaţia că totul este un bîlci.

Aţi avut de curînd o colaborare cu Muzeul Naţional de Istorie al României. În afară de faptul că acolo aţi găsit obiectele care spuneţi că vă interesează, ce v-aţi propus cînd aţi început această colaborare?

Am pornit de la ideea realizării unor cărţi poştale. M-am întîlnit cu un grup de specialişti cu care am convenit să începem cu doar cîteva secvenţe din Columna lui Traian – de exemplu, cu chestiunile administrative, procesul transformării Daciei în provincie romană etc. –, dar mie mi s-a părut că ar trebui fotografiată pe de-a-ntregul. Columna lui Traian este însă o operă complexă şi, cum acest lucru ar fi însemnat un volum foarte mare de informaţie, am ajuns la un CD. Acest format ni s-a părut avantajos din multe puncte de vedere: în primul rînd, financiar era mult mai rentabil decît un album care ar fi putut ajunge la nişte sume uriaşe, iar multiplicarea nu mai era legată de tipografie.

O parte dintre fotografiile stereoscopice pe care le-aţi făcut la muzeu au fost expuse, de curînd, într-o expoziţie la Institutul Cultural Român. Vizualizate fără ochelari speciali, toate păreau să aibă un defect – contururile nu erau bine definite, culorile erau şterse. Care au fost reacţiile celor care au vizitat expoziţia?

Surpriza oamenilor nu a fost legată neapărat de trecerea de la o poză „proastă“ la una bună. Ei au fost atraşi de energia, de viaţa pe care le aveau pozele. Oricît de bună ar fi o fotografie normală, ea nu va avea acelaşi efect precum una stereoscopică. Va fi mereu plată, oricît de mult s-ar studia culorile, contrastul, adîncimea trăsăturilor, pentru a sublinia profunzimea. O fotografie normală are, evident, calităţile ei de necontestat, dar este o imagine plată şi punct.

La ce poate fi folosită o fotografie stereoscopică?

Datorită complexităţii ei, poate fi folosită la orice fel de comunicare vizuală, începînd de la publicitate pînă la educaţie. Publicitatea, de exemplu, urmăreşte să vîndă un produs cu anumite valenţe, care pot fi scoase în evidenţă mai repede cu ajutorul unei fotografii stereoscopice. Un banal scaun, de la o firmă care comercializează mobilă, va fi altfel perceput dacă va fi privit într-o fotografie 3D, pentru că percepţia profunzimii obiectului respectiv este cu totul alta. Chiar şi o broşură cu instrucţiuni de folosire sau un ghid de asamblat un obiect – majoritatea imposibil de descifrat – poate fi transpus 3D, succesiunea elementelor fiind mult mai simplu de înţeles.

La şcoală, o fotografie 3D nu va înlocui niciodată explicaţiile unui profesor, dar reacţiile elevilor, puterea lor de a înţelege, de a percepe un obiect vor fi net superioare. Cît despre arhitectură, vizualizarea unui spaţiu proiectat şi raportarea unui privitor la acest spaţiu vor fi cu totul altele.

Care credeţi că este cea mai mare dilemă legată de fotografia 3D?

Din păcate, unii oameni nu o iau în serios. Prin utilizarea haotică, adică fără a se pune prea mare preţ pe conţinut, a devenit sinonimă cu kitsch-ul şi a ajuns să dea senzaţia că totul este un bîlci. O fotografie stereoscopică nu înseamnă însă o chinezoaică drăguţă care face cu ochiul. Aceea este o imagine lenticulară. Sînt însă sigur că fotografia 3D va avea întotdeauna adepţi şi cred că va deveni viitorul comunicării conţinutului vizual. Este o metodă de a călători şi de a vizualiza un spaţiu aflat la depărtare. Un moment în care timpul se dilată şi în care poţi observa nenumărate detalii legate de spaţiu, nuanţe, contrast.

a consemnat Ruxandra TUDOR

PUBLICITATE

Codrin Liviu CUŢITARU

Apusul unei clase

Cu cîtva timp în urmă, Dan Perjovschi a iniţiat un original proiect artistic pe străzile Bucureştiului, menit să reactualizeze – în memoria noastră colectivă – mineriadele anilor '90. În interiorul său, au interacţionat – mnemotehnic – cele două simboluri sociale fundamentale din acele timpuri de pionierat liberal românesc: minerul şi studentul. Primul era fantoma comunismului agonic, cel de-al doilea – exponentul claustrat al noii mentalităţi democratice. Sugestia mi s-a părut deosebit de potrivită. Fiind eu însumi student de an terminal la începutul deceniului trecut, îmi amintesc cu precizie că, măcar după 13-15 iunie 1990, revoltele noastre împotriva „restauraţiei" îşi luau ca reper antagonic masa de manevră a minerilor. Pe aceştia îi vedeam, prin excelenţă, drept „braţul înarmat" (şi cumva inexpugnabil) al eşalonului doi de comunişti. Rememorez chiar că, în timpul unei demonstraţii studenţeşti din faţa Prefecturii ieşene (cînd „oamenii de bine" din zonă ne scuipau şi ne ţintuiau cu gesturi obscene), am scandat – ironic (dar şi tragic, aş zice retrospectiv) – „Vrem bazin carbonifer!".

Explicaţia lui Perjovschi pentru demersul lui atinge, indirect, un punct extrem de sensibil al societăţii româneşti actuale. El a vrut ca „statuile" vii să refacă, anamnetic, vigoarea celor două categorii sociale menţionate – „vigoare" ce a ţinut România într-o tensiune patetică, a binelui şi răului, vreme de mai mulţi ani. O „vigoare" ce a dispărut odată cu cele două clase ca atare. Bineînţeles, prin „dispariţia" claselor în discuţie, Perjovschi nu se referă la eterizarea în neant a minerilor şi a studenţilor autohtoni (ultimii, cel puţin, sînt de altfel mai numeroşi ca niciodată în istoria noastră modernă!). E vorba despre o pierdere a identităţii, a acelei identităţi postcomuniste care a făcut posibilă confruntarea dramatică din 1990. Dacă, în privinţa minerilor, victime previzibile ale intrării ţării într-un sistem de producţie concurenţială, disiparea socială nu conţine prea multe enigme, ea venind pe un fond de schimbare a priorităţilor economice (ironic, o bună parte dintre mineri au ajuns ei înşişi studenţi ulterior sau şi-au trimis măcar copiii către diverse universităţi locale), în cazul studenţilor, situaţia rămîne mai nuanţată decît lasă să se înţeleagă proiectul artistic amintit.

***Studenţii, alături de profesorii lor blazaţi, au ajuns roboţei deplorabili în slujba unui monstru social şi economic, cu numele de* rentabilitate financiară.**

Spre sfîrşitul anilor '80, studenţimea română reprezenta, probabil, forţa anticeauşistă şi anticomunistă cea mai articulată şi mai incisivă din întreaga societate românească. În marile facultăţi din ţară, s-a născut, din punct de vedere mental, Revoluţia din 1989. Desigur, nimeni nu şi-ar fi putut imagina o victorie împotriva aparatului represiv al lui Ceauşescu, fără aportul platformelor industriale, fără pactizarea armatei cu demonstranţii, fără disidenţele îndelungate ale intelectualilor, fără intrarea politicienilor – pătaţi ori nu – în jocul puterii ş.a.m.d. Totuşi, rămîn la părerea că, esenţialmente, capacitatea de revoltă s-a asociat, în acele timpuri de sumbră teroare, cu nonconformismul tinerilor „decreţei", cu cosmopolitismul lor şi, nu în ultimă instanţă, cu gesturile lor de bravură (vizibile, la Iaşi, încă din 1987!). Această clasă, nu neapărat dezvoltată numeric, însă foarte puternică din perspectiva conştiinţei de sine şi, implicit, a propriei identităţi a pătruns impetuos pe noua scenă postcomunistă, jucînd un rol crucial – putem spune azi – în salvarea României de la sucombarea într-o restauraţie de tip sovietic.

Studenţii nu mai sînt astăzi nişte virtuozi ai instrumentarului intelectual, ca în trecut, ci, în cel mai bun caz, nişte fiinţe sociale oarecare, ajunse în această postură din inerţia lucrurilor sau, şi mai corect spus, din întîmplare.

Sociologii şi istoricii vor clarifica, în timp, atuurile identitare ale clasei studenţeşti din acele vremuri. Eu nu pot intra aici în detalii. Oricum, se vede clar că *dreptul de a fi student* se dobîndea, în România, înainte de 1989, dar şi mai mulţi ani după, prin efort şi disciplină şi, totodată, prin etalarea unor calităţi care îl situau pe individ, măcar intelectual, dacă nu şi moral, peste media socială. Concursurile de admitere în universităţi erau veritabile selecţii darwiniene, construind *volens-nolens* o supra-elită a tinerilor români. Apartenenţa la clasa studenţească constituia astfel o garanţie a civilizaţiei şi educaţiei. Simultan, în subsidiar, ea devenea şi o opţiune conspirativ prooccidentală. Prin urmare, solidaritatea studenţimii (indubitabil, cu excepţia „cozilor de topor" devotate regimului, însă, o afirm ca martor direct la viaţa acelor vremuri, „cozi de topor" infime numeric, mereu stigmatizate şi marginalizate!) şi forţa sa identitară au fost, în asemenea condiţii, consecinţe fireşti ale dinamicii sociale deja descrise. Obţinerea statutului de student echivala practic cu asumarea unui profil cultural şi psihologic de emancipare, ce scăpa atmosferei de austeritate a societăţii comuniste şi chiar instrumentelor de coerciţie ale regimului.

Aşa cum bine intuieşte Dan Perjovschi în proiectul său artistic, ceva s-a distrus, treptat, către sfîrşitul anilor '90 (cînd România intrase deja, fie şi timid, în mecanica structurilor capitaliste), în unitatea şi identitatea studenţimii noastre (paradoxal, crescută exponenţial, ca număr, în ultimii 17 ani). A dispărut forţa mentalistă a acestei categorii, s-a anihilat sentimentul ei de *clasă*. Fără îndoială că tot sociologii vor găsi explicaţii pentru transformările în cauză. Eu mă limitez doar să constat că pierderea cea mai vizibilă ce apare în noul context este *competiţia* (pentru a fi acceptat în interiorul unei supraelite). Dreptul de a fi student nu se mai dobîndeşte prin efort şi disciplină, ci decurge natural dintr-o anumită fluiditate a fenomenelor în societate. Studenţii nu mai sînt astăzi nişte virtuozi ai instrumentarului intelectual, ca în trecut, ci, în cel mai bun caz, nişte fiinţe sociale oarecare, ajunse în această postură din inerţia lucrurilor sau, şi mai corect spus, din întîmplare. Cauza situaţiei propriu-zise o reprezintă, meschin şi dureros, motorul lumii capitaliste – *banii*. Ca orice altceva în universul consumerist, studenţia şi diploma universitară sînt de vînzare, spaţiul academic, asemenea tuturor celorlalte spaţii sociale, devenind un elegant şi aparent sofisticat *boutique*. Oricine dispune de sumele necesare se bucură necondiţionat de calitatea de „client" al somptuosului „magazin".

Se înţelege de la sine că lumina din privirile noilor locuitori ai marilor amfiteatre s-a stins gradual, pînă a ajuns, în unele neverosimile situaţii, o impenetrabilă beznă de hău galactic. Forţa socială, ideologiile liberale, mentalităţile avansate şi ideile sclipitoare au dispărut şi ele în neant. Studenţimea a încetat să mai fie o clasă şi s-a preschimbat într-o mulţime eterogenă, fără idealuri colective şi fără personalitate. Unitatea ei s-a destrămat lamentabil. Studenţii, alături de profesorii lor blazaţi, au ajuns roboţei deplorabili în slujba unui monstru social şi economic, cu numele de *rentabilitate financiară*. Din acest malaxor, nu există practic scăpare. Personal, l-am văzut funcţionînd şi în alte părţi ale globului şi pot confirma că forţa sa e inexorabilă. Noul individ al consumerismului postindustrial, steril spiritual şi deprimat, se construieşte şi la noi, neabătut, în marile laboratoare academice. Pe spatele lui prosperă un sistem viciat în chiar fundamentele sale. De aceea, liderilor din educaţie care cred că au revoluţionat învăţămîntul românesc, supunîndu-l feroce grilelor financiare, le spun că se înşală amarnic. Edificiile luxoase – ridicate din taxele gloatei studioase – ascund adesea, dincolo de termopane şi finisaje şic, o ruină intelectuală şi morală.

PUBLICITATE

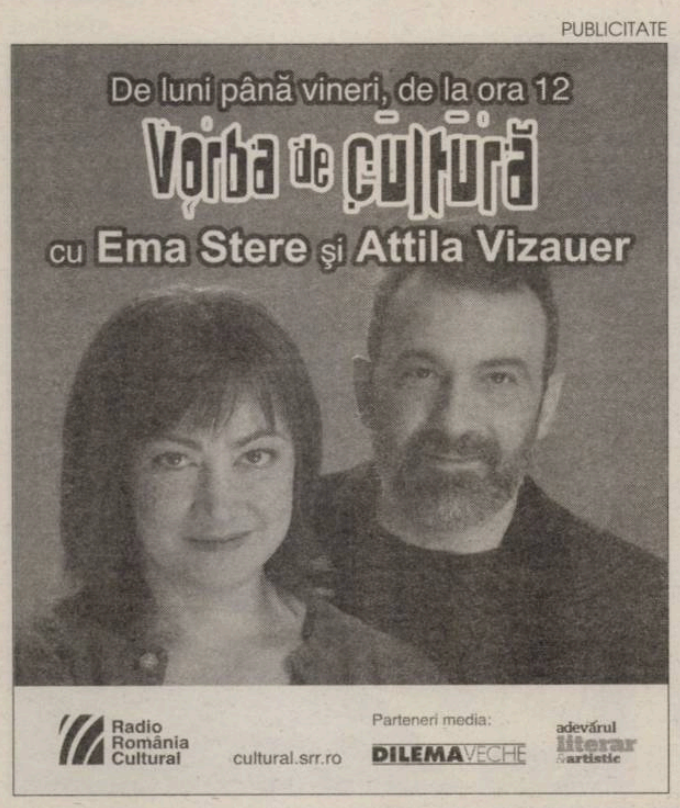

PUBLICITATE

Alex. Leo ŞERBAN

Venezia 66: încă un „6“ după „66“?

Se duse faima falnicei Veneţii, zice poetul. De cînd „fac Mostra“ (să tot fie şapte-opt ani), constat şi eu că se tot duce, doar că nu ştiu exact unde. La Berlin, în nici un caz: acolo e şi mai mare jale decît pe lagună. La Roma ar fi o posibilitate (are un buget dublu faţă de Mostră), doar că încă n-am fost şi deci nu pot să judec. Cred că „se duce“, pur şi simplu – aşa cum se duce sănătatea.

Bienala în două zile

Anul ăsta, ajungînd cu două zile înainte de începerea Mostrei, mi-am permis luxul de a bifa şi Bienala mai ca lumea, tihnit şi temeinic.

Mă rog, fiind în Italia („Padania“ încă nu s-a desprins de Republica Italiană), trebuie să contezi întotdeauna pe surprize (neplăcute): la Aeroportul „Marco Polo“, după ce ne-am luat fără dificultăţi – Mihai Chirilov şi cu mine – abonamentul pe *vaporetti* plătit online, am avut (cum spuneam) surpriza neplăcută de a afla, de la *darsena* (doc), că suplimentul pentru Alilaguna *(vaporetto*-ul care leagă aeroportul de Venezia) trebuie luat... din Piazzale Roma! Italianul *vero* de la ghişeu a-ncercat să ne explice, cu calmul proverbial al absurdului, că e nevoie să luăm autobuzul (!) pînă la Ple Roma (deci în Venezia), de unde ar urma să primim biletul aeroport-oraş şi retur... Păi, şi-atunci de ce să te mai întorci la aeroport, odată ce-ai ajuns în oraş?! Discuţii, nervi, parlamentări la „cel mai înalt nivel“ (era într-o duminică, aşa că şefii dormeau sau nu răspundeau la telefon) şi, finalmente, victorie! – după o oră pierdută pe doc, cu soarele-n cap şi cu ochii la Alilagunele care veneau & plecau pe rînd, pe rînd...

A doua zi plec de dimineaţă, întins, spre Giardini – unul dintre cele două „sedii“ principale ale Bienalei. Nu apuc să ajung pînă la intrare pentru că întîlnesc un grup de francezi care se întorceau dezumflaţi – „*c'est chiuso!*“. *Ma perché!?* Pentru că lunea e închis Giardini, dar e deschis Arsenale, iar marţi, invers. Bat drumul, înapoi, spre Arsenale (noroc că nu e departe), mă „acreditez“ fără probleme şi intru.

Înăuntru, aşa cum ştiam, hangar... Hangar-vagon, adică treci dintr-o sală (uriaşă) într-alta, pe principiul vaselor comunicante. Un fel de bazar sau talcioc, în care sînt puse laolaltă toate tendinţele, „noutăţi“ relative şi reale vechituri. Cele mai interesante mi s-au părut operele „narative“ – fie cele care propuneau jocuri conceptual-figurative (un suedez, Jeff Haförom, cu mari *cut-outs* colorate, stil BD, pe pereţi, cu cîteva nume scrise cu majuscule albe pe roşu – E.A. Poe, Nietzsche, Joseph Conrad, Maurice Blanchot, Marguerite Duras...), fie una (făcută de o nemţoaică, Ulla von Brandenburg) gen labirint, la capătul lui fiind o proiecţie de film alb-negru cîntat, fie – în fine – filmul unor catalani (David Bestué/Marc Vives) care au imaginat 90 de moduri de a transforma un apartament într-o suită de jocuri-capcane (pe modelul „de ce simplu cînd se poate complicat“), gen *„how to risk your life“* = mers prin casă pe două săpunuri + o stropitoare cu care uzi bine locul dinainte, mobila legată cu funii prinse de lift + chemat liftul etc. Operele dotate cu „mod de întrebuinţare“ (explicaţii despre „ce vrea să spună artistul“) mi s-au părut desuete şi inadecvate (pentru un Luna Park ameţitor ca Bienala), mai potrivite unui alt timp, cînd oamenii aveau... exact, timp. Paradoxul artei contemporane: e făcută parcă pentru contemporanii altor vremuri, mai lente, care le-ar fi permis să zăbovească, reflexiv, asupra fiecărui „concept“...

A doua zi bifez şi Giardini – care are avantajul de a fi mai „aerisit“, cu pavilioane separate, mai poţi trage o ţigară şi-ţi mai poţi limpezi mintea între unul şi altul. Cel mai jenant mi s-a părut pavilionul Germaniei (toate încăperile umplute cu o (aceeaşi) mobilă din lemn, ziceai că era *showroom* IKEA!), cel mai percutant, al Franţei (un fel de coşmar semnat Claude Lévêque: cuşcă metalică, trei steaguri negre filfiind ameninţător pe fundal negru, sunet apăsător), cel mai „cinematografic“, al Marii Britanii (Steve McQueen, autorul filmului *Hunger,* prezent aici cu o proiecţie de 30 min. în *„split screen“:* Giardini iarna, abandonate şi dezolate, cu cîini vagabonzi şi întîlniri în fapt de seară între gay) şi cel mai aproape de gustul meu, al Belgiei (Jef Geys, *Quadra medicinale:* un inventar – desene, fotografii, ierbar etc. – al unor locuri de pe glob – Bruxelles, Moscova, New York, Villeurbanne – unde poţi găsi plante medicinale la doi paşi de asfalt).

Acesta din urmă mi-a făcut poftă să mă reapuc de colecţia de flori presate, adunate de peste tot pe unde-am călătorit; iată la ce e bună arta...

Mostra în 12 zile

12 zile prea multe.

Sincer, n-a existat nici un titlu care să mă dea pe spate, să mă emoţioneze – precum, anul trecut, jubilatorul *Les plages d'Agnès* al lui Agnès Varda (pe care am reuşit să-l aduc la Festivalul filmului european)... Cel mai emoţionant film de la Venezia l-am văzut abia în ultima zi, cu o oră înainte de decernarea premiilor: documentarul *Vittorio D.,* despre marele Vittorio de Sica. Ce om minunat! Nu ştiam o grămadă de lucruri despre el, mărginindu-mă să-i admir cele trei capodopere *(Hoţii de biciclete, Miracol la Milano, Umberto D.)* şi să-l consider, fără rezerve, unul dintre cei mai mari creatori pe care i-a dat a 7-a artă. Am aflat acum cît de ataşat era de familie, dar şi de jocurile de noroc; că era îngrozitor de superstiţios; că îi adora pe Sophia şi pe Marcello; că era întotdeauna îmbrăcat la patru ace, pe platou şi-n afara lui... Filmul (făcut de Mario Canale & Annarosa Morri) e inteligent şi antrenant, nu te plictiseşti o clipă, iar printre cei intervievaţi (pe lîngă cei trei copii, încă în viaţă: Emi, Manuel şi Christian) sînt Fellini, Woody Allen, Clint Eastwood şi... Giulio Andreotti.

Tot din afara competiţiei (documentarul despre Vittorio D. era inclus în *„Giornate degli autori“)* am mai apucat să văd excelentul *Gordos* al spaniolului Daniel Sanchez Arevalo (descoperit la TIFF cu primul său film, almodóvarianul *azuloscurocasinegro*), care e chiar mai bun decît primul, suedezul *Det enda rationella* al debutantului Jörgen Bergmank (un fel de Bergman cu scurtături de film TV, ingenios şi foarte bine jucat), viscontianul *Io sono l'amore* al lui Luca Guadagnino (somptuos, ambiţios, prilejuind o întîlnire între Tilda Swinton, Marisa Berenson (din *Moarte la Venezia),* Gabrielle Ferzetti (din *L'avventura)* şi Pippo Delbono (celebru om de teatru); aşa cum era de aşteptat, foarte prost primit de critica italiană = cea mai proastă din lume), americanele *The Informant!* (al lui Steven Soderbergh, cu un Matt Damon îngrăşat cu 20 kg şi absolut genial) şi *Men Who Stare at Goats* (al lui Grant Heslov, cu George Clooney, Ewan McGregor, Jeff Bridges & Kevin Spacey) – ambele, satire irezistibile bazate pe fapte reale. Şi, firește, *Francesca,* debutul lui Bobby Păunescu cu Monica Bîrlădeanu, care a deschis – cu scandal mussolinian – secţiunea „Orizzonti“; cum acesta va intra în curînd şi pe ecranele româneşti, nu spun deocamdată mai mult.

Competiţia, însă, a fost (deşi mai bună ca anul trecut) modestă. Începuse bine – cu *Baaria* lui Giuseppe Tornatore (vastă frescă epică a Siciliei, amestec grandios şi eficient de neorealism şi realism magic, cu interpretări ataşante şi cîteva momente antologice) –, dar a avut atîtea titluri care n-aveau ce să caute într-o competiţie de nivelul Mostrei încît impresia finală a fost decepţionantă. Cele mai bune au fost *Mr. Nobody* al belgianului Jaco van Dormael – revenit după 11 ani –, recompensat doar cu un ridicol premiu pentru... scenografie (filmul este o mostră de virtuozitate şi viziune regizorală capcoadă!), *Life During Wartime* al americanului Todd Solondz (premiul pentru scenariu), *Soul Kitchen* al germanului Fatih Akin (comedie *feelgood* perfectă, plină de vitalitate, recompensată cu un premiu special al juriului) şi *Lourdes* al austriecei Jessica Hausner (premiul Fipresci + cel ecumenic, dar nici un premiu al juriului). Leul de aur *(Lebanon* al israelianului Samuel Maoz) este, se pare, un film puternic – nu l-am văzut pentru că se petrece 100% într-un tanc, iar eu sînt claustrofob – dar, după părerea celor care l-au văzut, nu chiar de Leul de aur... Dar politica (şi politicul) au dominat palmaresul, Israelul şi Iranul (premiul de regie pentru *Women Without Men* al lui Shirin Neshat) împărţindu-şi onorurile cele mari – de parcă ar fi fost premii acordate de ONU!

Debutul în regie al celebrului designer Tom Ford *(A Single Man,* după romanul omonim al lui Christopher Isherwood) i-a prilejuit lui Colin Firth o creaţie absolut excepţională, răsplătită cu o Coppa Volpi pentru cel mai bun actor – premiu total binemeritat şi, de fapt, singurul ovaţionat îndelung... Vestea bună e că documentarul lui Michael Moore *(Capitalism: A Love Story* – reciclare sleită a trucurilor din celelalte filme ale sale) a fost trecut cu vederea de juriu, ca şi cele două (!) titluri din competiţie (!!) ale veteranului Werner Herzog – *Bad Lieutenant: Port of Call New Orleans* (cu Nicolas Cage) fiind chiar o glumă proastă, iar celălalt, *My Son, My Son, What Have You Done?* („film surpriză“, conform unei tradiţii idioate a Mostrei) ceva mai bun, dar tot nemeritînd vreun premiu.

Ah, şi era să uit: cu o zi înaintea decernării, zvonul cel mai negru dădea drept cîştigător *White Material,* „peripilevîntului“ bananier al franţuzoaicei Claire Denis... Am zis doamne-fereşte!, dar nu mă pot abţine să reproduc reacţia lui Becky Probst (venerabila directoare a market-ului de filme de la Berlinală), cu care m-am nimerit alături la o coadă; întrebată de Alberto Barbera (ex-directorul Mostrei) ce părere are despre film, dna Probst a dat să spună ceva, apoi şi-a strîns gura rujată gros (care-mi lăsase deja o urmă pe obraz) şi a rostit, diplomatic, un *„No comment“* care spune multe.

Lucruri pe care nu am reuşit să le fac:

- să văd vreun film în Sala Grande din Palazzo del Cinema;
- să merg la plajă (deşi aveam un card gratuit de intrare la plaja amenajată special pentru acreditaţi);
- să mănînc la „Signora“ (cum am poreclit-o pe patroana restaurantului „La Tavernetta“, altădată loc inconturnabil al prînzurilor de pe Lido – deşi e scump ca dracu'!);
- să fac pipi într-un WC public (închid fix la ora 19!).

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Scandal diplomatic la Frankfurt.** Invitatul de onoare al Tîrgului de Carte de la Frankfurt este China. Decizia de a acorda literaturii chineze un spaţiu special de expunere la actuala ediţie a fost luată acum doi ani, în urma unor discuţii aprinse: se reproşa lipsa de deschidere şi nerespectarea dreptului la liberă exprimare. Cu mai puţin de o lună înaintea deschiderii oficiale a Tîrgului (care începe pe 14 octombrie), organizatorii au vrut să ofere presei de specialitate o avanpremieră a evenimentelor de la standul Chinei, în cadrul unui simpozion internaţional la care au fost invitaţi oficiali guvernamentali şi scriitori chinezi. Tema simpozionului, coorganizat în parteneriat cu guvernul Republicii Populare Chineze era tocmai democratizarea ţării. Încă din perioada de pregătire, oficialii chinezi au anunţat organizatorii tîrgului că nu acceptă ca la simpozion să participe doi scriitori: e vorba de disidenţii Dai Qing şi Bei Ling. Preşedintele Tîrgului de Carte a fost pus, pentru prima dată – spune el – într-o situaţie de şantaj. Şi a cedat: decît să riste un boicot total din partea delegaţiei oficiale chineze, a preferat să nu-i mai invite pe cei doi indezirabili. Numai că, pînă la urmă, Dai Qing şi Bei Ling tot au apărut la simpozion, invitaţi de PEN-Club Germania. Blocaj total, bîlbe şi grimase încurcate: preşedintele tîrgului, Jurgen Boos, a trebuit să-i informeze pe partenerii chinezi că disidenţii au apărut fără ştirea sa; ba chiar, ceva mai tîrziu, s-a simţit obligat să le pronunţe numele şi să-şi ceară scuze că nu i-a invitat. Una peste alta, simpozionul s-a transformat într-un adevărat scandal diplomatic. *Die Welt* anunţă chiar un fiasco total: Tîrgul de Carte de la Frankfurt, cunoscut pentru devotamentul faţă de democraţie şi angajamentul politic, nu a avut o atitudine potrivită, acceptînd un *deal* dubios. Iar funcţionarii culturali chinezi, care şi-au propus să arate cît de mult s-a democratizat ţara lor, au eşuat interzicînd autoritar accesul la microfon unor oameni care vorbeau despre dictatură.

● **Frică de injecţii.** În Franţa, doar 41% dintre medici şi doar 21% dintre asistenţi sînt de acord să se vaccineze împotriva virusului H1N1 care provcoacă gripa porcină. Acest fenomen îngrijorător pentru oficialii din Ministerul Sănătăţii, care considerau că angajaţii din spitale sînt extrem de expuşi unei eventuale pandemii, se regăseşte în mai multe ţări europene. O revistă medicală britanică a publicat un studiu din care reiese că doar o treime dintre medicii de pe insulă sînt dispuşi să se vaccineze împotriva gripei A. Motivul refuzului: cei mai mulţi cred că nu se vor îmbolnăvi, în schimb au dubii cu privire la modul de acţiune al vaccinului. Pentru sociologi, atitudinea e greu de explicat, căci toate studiile au arătat pînă acum că vaccinarea creşte substanţial gradul de imunitate faţă de gripa A. Pe de altă parte, teama de efecte secundare este neîntemeiată: doar într-un caz dintr-un milion se pot înregistra efecte secundare neplăcute, însă una peste alta, analiza risc-beneficii e în favoarea vaccinării. Singura explicaţie a refuzului vaccinării e... teama de injecţii. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

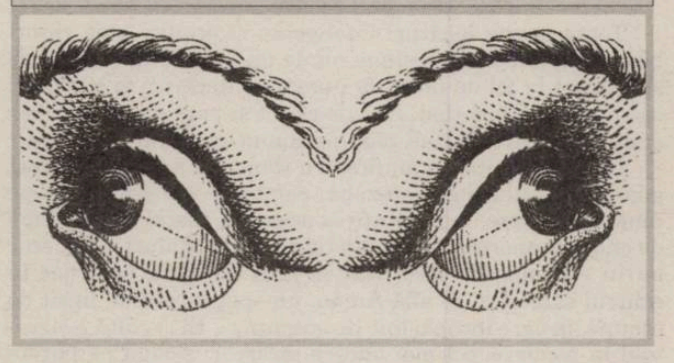

DA – S-AR PUTEA SPUNE –, PENTRU TOATE PALATELE NESIGURE, ZIUA A FOST EGALĂ CU FAPTELE MĂRUNTE ALE UNEI ZILE, NIMIC ÎN PLUS

● După modelul avertismentelor de pe pachetele de ţigări – şi mult mai amuzante decît ele –, am văzut anunţuri care însoţesc reclamele la băuturi alcoolice, de tipul: „Consumaţi alcool cu responsabilitate". Da – s-ar putea spune –, dar definiţia responsabilităţii, în acest caz, e subiectvă. (**M. Ş.**)

● Întrebare pentru toate palatele fotbalistice, guvernamentale şi prezidenţiale: slugărnicia subordonaţilor nu jigneşte demnitatea şi bunul-simţ al stăpînilor? (**R. C.**)

● În meniul telefoanelor mobile există şi cîteva şabloane pe care le poţi trimite ca sms cînd eşti ocupat şi nu poţi răspunde la telefon, gen „Sînt în şedinţă", „Ne vedem la", „Vă sun eu", „Întîrzii". Există însă şi „Te iubesc şi eu". Probabil pentru iubiţi/iubite foarte nerăbdătoare, prea puţin înţelegătoare, destul de nesigure, dar şi insuficient de speciale pentru a merita ceva mai mult decît un şablon (pre)scris de Nokia. Mîna sus cel care nu a avut cel puţin un/o astfel de iubit/iubită! (**M. C.**)

● Pe 21 septembrie 2009 s-a petrecut în natură echinoxul de toamnă. Ziua a fost egală cu noaptea. Restul – aşa cum am mai vorbit – e inegalitate. (**R. C.**)

● *Din faptele mărunte ale unei zile:* vinerea trecută, în pasajul de la Piaţa Victoriei, un orb m-a întrebat cît e ceasul. Era 10. (**D. S.**)

● O amică a condus de curînd pe cineva la aeroport. Cum pînă la *check-in* mai era mult timp şi plictiseala – mare, s-a gîndit să-şi facă de lucru cu un cîntar din incinta aeroportului, ca să ştie exact cît ar trebui să plătească, în cazul în care bagajele ar fi depăşit kilogramele admise. Văzînd surplusul de 8,5 kg, un funcţionar care păzea vigilent cîntarele îi spune: „Roma? Nici gînd, nu treceţi". „Nu Roma, Cairo." „Ce companie?" „X." „A, nici o problemă atunci, vă înţelegeţi cu ei şi treceţi." „Păi, o regulă nu-i o regulă peste tot? Într-o parte se respectă, în cealaltă se merge pe mica înţelegere, ca la piaţă?" – întreabă amica sub privirile siderate ale persoanei care urma să se îmbarce şi pe care, evident, o interesa „să treacă" fără să plătească nimic în plus. „Doamnă, dvs. ce vreţi, de fapt? Nici o grijă, vă spun, la Cairo merge şi aşa!" E, să mai zică cineva că doar în România „merge şi aşa". (**R. T.**)

PE PRINCIPIUL „N-AI VOIE S-O SPUI ÎN FAŢA OGLINZII", ZÎMBETUL SE VA EXPUNE DEGRADĂRII SEZONIERE

● Pe principiul „Pe aici nu se trece... fără şpagă!", miliţienii vecini şi prieteni bulgari l-au oprit pe un coleg care le tranzita ţara în drum spre Grecia. Acesta avea pregătită o bancnotă de cinci euro, însă „tariful" era de zece. Ca să facă conversaţie, l-au întrebat cu ce se ocupă. Lucrează în presă, la o revistă. „Aveţi şi legitimaţie?", s-au interesat bulgarii. După ce au studiat-o cu atenţie, i-au înapoiat politicos colegului cei zece euro şi au tras, oftînd, şi o concluzie: „Compromis!". (**A. P.**)

● Se-ntîmplă tot felul de lucruri ciudate... Preşedintele Obama (care, să ne-nţelegem, nu mi-e deloc simpatic!) a spus *off the record* că acel cîntăreţ (negru!) care i-a tăiat macaroana altei cîntăreţe (albe!), la premiile MTV, e un *„jackass"* (un bou); individul ăla *chiar* e un bou, dar se pare că n-ai voie s-o spui în public, nici măcar (sau mai ales) dacă eşti preşedintele SUA... În Anglia, unde se discută în Parlament despre oportunitatea unei legi anti-piraterie (ca în Franţa = ce mă bucur!), tinerii artişti sînt *pro* această lege, în timp ce artiştii „veterani" sînt *anti*... Şi, ca să nu mai înţelegi *chiar* nimic, „anti" sînt şi *conservatorii*!! Eu, unul, am ajuns la vîrsta la care pot spune – la modul onorabil – că s-a întors lumea pe dos. (**a. l. ş.**)

● Pentru că datorită filmului *Dirty Dancing* mi-am petrecut adolescenţa dansînd doo-wop, twist şi swing'n roll-ul anilor '60, mai întîi acasă în faţa oglinzii, apoi pe la party-uri şi împreună cu colegii din clasa de coregrafie, îmi iau aici rămas bun de la Patrick Swayze, după părerea mea un actor subevaluat de producători şi regizori. (**M. C.**)

● Într-o seară am văzut-o la TV pe Laura Andreşan, care ne învăţa pe noi, „fetele", cum să facem sex oral, exemplificînd cu un dildo de un roz pal. Pe PRO Cinema, nişte fete goale se fluturau şi îşi desfăceau picioarele pe o scenă. Pînă şi pe Hallmark se tăvăleau unii, ce-i drept decent, iar pe Animal Planet era sezonul de împerechere a elefanţilor. În tot acest context, zîmbetul de pe chipul lui Dan Diaconescu în direct parcă avea ceva pervers! (**A. P.**)

● *El Mundo* povesteşte săptămîna trecută saga unui funcţionar spaniol dat afară pentru că şi-a făcut şeful direct *„hijo de puta"*. După mai multe procese, spaniolul temperamental a cîştigat disputa, Tribunalul superior de justiţie din Cataluña argumentînd decizia prin „contextul extrem de tensionat din întreprinderea respectivă", dar mai ales prin „degradarea socială a limbajului care a făcut ca un asemenea tip de insultă să devină foarte frecvent în anumite medii". Rămîne de văzut dacă şeful rămas cu onoarea nereperată va plăti amenda sau se va expune în continuare degradării sociale a limbajului... (**S. S.**)

● Unul dintre lucrurile cele mai nostime, atunci cînd mă-ntorc în ţară după vreun festival, este să aflu despre tot felul de „vedete" răsărite ca ciupercile după ploaie, în jurul cărora se concentrează – brusc – toată atenţia massmediei. Pînă să plec, nimeni n-avea habar de ele; cînd m-am întors, vuieşte presa şi iau foc televizoarele... Evident că „celebritatea" lor se va stinge la fel de peste noapte şi că, în cîteva luni (maximum un an), nu va mai şti nimeni de ele. Dar există şi personaje – bine înşurubate în peisajul de sticlă – care rămîn, care „fac rating" şi care au „un nume" (Mircea Badea, de pildă), deşi nu înseamnă absolut nimic. Sau, mă rog: „înseamnă" fix cît vedetele sezoniere. (**a. l. ş.**)

CA SĂ LĂMURIM LUCRURILE: PUBLICUL-ŢINTĂ ARE UN STIL POLITIC MULTIPLU DISPERAT

● Din ciclul „Nebănuitele căi ale spam-ului": am primit un mail de la „MIHAI" (aşa, cu majuscule!) în care mi se spune: „Hai cu mine şi alătură-te pe Cashfiesta pe sănătate maximă!". În care mi se spune apoi că o să fiu plătit atîta timp cît calculatorul meu e lăsat deschis, indiferent ce fac. Deci, ca să lămurim lucrurile: starea mea de sănătate e foarte bună; n-o vreau „maximă", mi-e bine aşa; nu vreau să fiu plătit pentru ce nu fac; *cash* plus *fiesta,* după capul meu, formează un oximoron. Prin urmare, „report spam", ceea ce vă recomand şi dumneavoastră. Mulţumesc. (**M. V.**)

● Săptămîna trecută, la MTV Video Music Awards (un eveniment tot mai tras de păr de care se plictisise cam toată lumea, inclusiv publicul-ţintă, adolescenţii), rapperul Kanye West i-a smuls premiul din mînă unei cîntăreţe de *country* de numai 19 ani, Taylor Swift. Gestul, neobişnuit de golănesc chiar şi pentru un „băiat de cartier" de peste Ocean, a devenit prilej de dezbatere planetară. Pînă şi Barack Obama a trebuit să-şi spună părerea – l-a calificat pe West drept „măgar". Alt rezultat a fost că, privit pînă acum ca o ciudăţenie local-exotică americană, genul *country* a cîştigat, peste noapte, o mulţime de fani pe tot globul. Avînd în vedere consecinţele colaterale, mă gîndesc: n-ar fi cazul să fie invitat un personaj măgăresc ca West, din cînd în cînd, şi la o festivitate de premiere în zona muzicii clasice? (**M. Ş.**)

● Concert la Festivalul „George Enescu". Royal Concergebouw Orchestra din Amsterdam, dirijată de Mariss Jansons, cu Johannes Moser solist, interpretase Concertul nr. 1 pentru violoncel şi orchestră de Dimitri Şostakovici. Urma ca aceeaşi orchestră să cînte şi Simfonia a 3-a, *Eroica,* de Beethoven. În pauză, o cucoană din spatele meu mi-a delectat urechile cu o perlă: „Abia-l aştept pe Beethoven, fiindcă, oricum, mie nu-mi prea place Şostakovici ăsta, are un stil aşa... cam comunist". Din seria „Wagner fascistul". (**A. M.**)

● Duminică seară, la gala de final a Zilelor Bucureştilor, manifestare organizată de Primăria Capitalei, Sorin Oprescu a fost întrebat dacă organizarea acestei săptămîni nu a fost şi o ocazie de a strînge capital politic. Flegmatic, primarul a declarat, contracarînd acuza: „Dom'le, răutatea este o caracteristică a românilor". Aha, deci chiar n-a vrut capital politic. (**S. G.**)

● Un alt motiv pentru care îi urăsc pe taximetrişti (după ce unul dintre ei m-a „deposedat" de mobil) e că n-au rest niciodată. Practic, toate cursele le plătesc cu multiplu de 10 (lei). Aştept ca taxiurile să fie echipate cu POS ca să pot plăti cu cardul. (**M. C.**)

● Transcriu din *Ziua* de vineri, 18 septembrie 2008, acest mesaj disperat: „Domnule ing. Roibuleţ, electricianul cu ochelari de la Comăneşti care v-a fost subordonat la Întreprinderea de Camioane Braşov vrea să vă contacteze". (**D. S.**)

Delia RADU

Muzică vie, erudiţie, tropăieli

– BBC Proms 2009: portret de festival –

Una dintre cele mai improbabile uniuni în lumea de azi, orchestra formată din tineri arabi şi israelieni West-Eastern Divan, împlineşte zece ani. Aniversarea de la Londra se întinde preţ de două seri şi trei concerte, la BBC Proms, cel mai mare festival de muzică clasică de pe mapamond.

Sediul Proms, Royal Albert Hall, dă în clocot: mii de spectatori, mii de aşteptări. Programul de sală e inventiv, substanţial, frumos făcut: bijuterie sincretică bună de citit, de privit, de mîngîiat. Combinaţia de urieşenie şi prietenoşenie marca Proms – în ethos, în decor, în concepţie, în mediatizare – e fără greş, te recucereşte şi te înduioşează ca îmbrăţişarea cuiva drag, an de an. Concertul acestei seri e o întoarcere simbolică la Weimar unde, sub semnul *Divanului* lui Goethe, Daniel Barenboim şi Edward Said au moşit orchestra şi au ţinut primele ei ateliere cu scîntei. Liszt, cu preludiile, în deschidere. Urmează Wagner şi Berlioz *(Tristan und Isolde – Prelude und Liebestod* şi *Simphonie fantastique),* compozitori pe care Liszt s-a luptat să-i impună în repertoriu la Weimar, unde a trăit şi a lucrat mai bine de un deceniu.

Magisterialul Barenboim extrage un sunet magistral din aceşti muzicieni adolescentini – lirism, substanţă, dozaj impecabil între claritate şi pathos. Minute în şir, publicul e un tsunami de aplauze şi ovaţii. Cu o fluturare fină din două degete numai, Barenboim potoleşte tumultul în două secunde şi explică tuturor că nu, de data asta nici nu va ţine un discurs politic, cum îi cam e obiceiul, şi nici orchestra nu va da curs cererilor de bis: instrumentiştii se pregătesc de alt concert. Într-o oră urmează într-adevăr tot aici un alt Prom, de noapte, în care o parte din Divan cîntă Mendelssohn şi Berg şi pentru care – răsfăţ? lăcomie? – am biletul în buzunar. Iar orice reflecţii politice despre conflictele din Orientul Mijlociu, violenţă, ostatici luaţi sau eliberaţi urmează a se trece prin filtrul piesei anunţate pentru a doua seară aniversară a Divanului: *Fidelio,* cu o naraţiune în engleză scrisă de Edward Said.

O mare de muzică, o structură suplă

Cele două seri cu West-Eastern Divan sînt un fel de mică unitate într-o mare de muzică. Proms încep la mijlocul lui iulie şi se termină la mijlocul lui septembrie, în fiecare an. Aproape două luni de concerte precedate de prelegeri, întîlniri cu publicul, proiecţii de filme se pot străbate în salt sau la pas în linie dreaptă, de la seară la seară. Cele 76 de concerte la Royal Albert Hall şi 19 Proms cu muzică de cameră, cîte au loc anul ăsta, sînt numerotate, pentru uşurinţa navigării. Şi melomanii, şi cronicarii muzicali ţin seama de aceste numere, iar organizatorii publică odată cu programul-carte al stagiunii o diagramă cît un poster, ca să ştii oricînd unde te afli, dintr-o singură aruncătură de ochi.

Dincolo de diagramă şi spiritul ei practic, structura solidă şi suplă a festivalului te lasă să visezi şi să-ţi desenezi hărţi de comori şi idiosincrasii după cum te poartă curiozitatea, repetiţia, hedonismul sau ce te va fi purtînd spre această muzică. Concertele sînt interconectate subtil prin teme, serii, aniversări care trasează în festival zeci de cărărui oblice şi jocuri intertextuale fără sfîrşit. De exemplu, aniversarea Divanului a inclus *Octetul* lui Mendelssohn, scris la 16 ani, cu un scherzo probabil inspirat de un poem al lui Goethe, pe care Mendelssohn l-a întîlnit la Weimar în copilărie. Mendelssohn, de la naşterea căruia se împlinesc 200 de ani, e totodată una dintre cele patru figuri-cheie ale festivalului, alături de ceilalţi aniversaţi ai anului 2009, Purcell, Händel şi Haydn, şi e prezent în Proms prin seria tuturor celor cinci simfonii. Dar sînt şi alte serii, nu neapărat aniversare: toate concertele pentru pian ale lui Ceaikovski, toată muzica de balet a lui Stravinski. Prin aceasta din urmă, prin baletul *Les Noces* şi multiplele lui piane, ajungi la o nouă suprapunere şi bifurcare de cărări: o altă ambiţie, şi muzicală, şi logistică, a programului Proms 2009 a fost să aducă pe scenă mari serii de bucăţi pentru patru şi pentru două piane, de la cele compuse de Mozart, Saint-Saëns, Bartok şi pînă la John Adams. Seria multi-pianelor include şi premiere, unele comisionate de Proms, căci unul dintre rolurile importante pe care şi le asumă festivalul e să-i încurajeze pe compozitorii contemporani să-i sprijine pe tineri, să riște etern în numele noului, mai cu seamă în Late Night Proms.

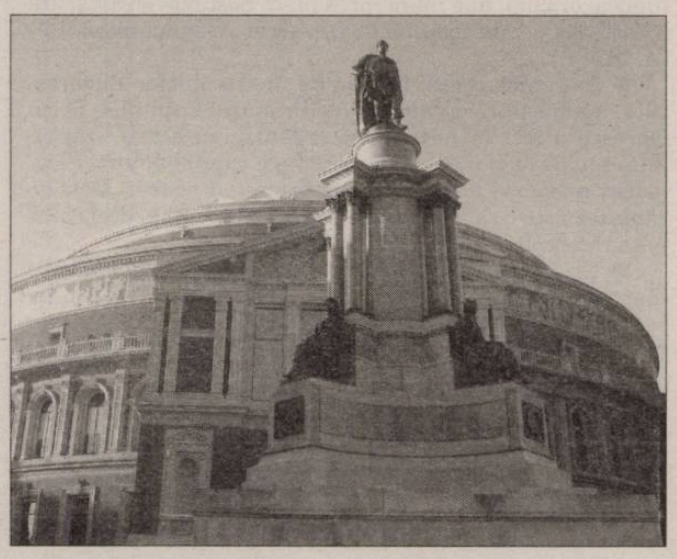

Am rezumat şi simplificat din răsputeri tot ce mi-a răsărit în cale mergînd pe firul Weimar. Dar dacă ai lua-o pe firul Viena *fin-de-siècle?* Haydn şi Geneza? Ori pe firul Victorienilor?

Un public ca o galerie de suporteri

Toate aceste legături inteligente şi erudite sînt absorbite şi explorate cu pasiune nu de un cerc de iniţiaţi, ci de spectatori la fel de mulţi la număr, înflăcăraţi şi hăulitori ca suporterii de fotbal. Am zis clocot şi tsunami. Chiar aşa e: un Royal Albert Hall plin înseamnă şapte mii de suflete.

Clădirea imită un amfiteatru roman şi arată ca un tort gigantic vişiniu şi galben-zahăr candel pe dinafară, ca şi pe dinăuntru. Spre îmbunătăţirea acusticii, instalaţii în formă de ciuperci enorme atîrnă din tavan. Loje, staluri, pluş, stuc auriu – pompa de secol XIX ia însă un mare bobîrnac în centrul sălii. Aici se află Arena, un spaţiu rotund, lipsit de scaune, în care încap o mie de spectatori. Ei ascultă programul în picioare, cel mai adesea, arareori şezînd pe pardoseală. Preţul biletelor jos în Arenă şi sus de tot, la Galerie, e extrem de convenabil şi anul ăsta directorul BBC Proms, Roger Wright, şi-a făcut un titlu de glorie din faptul că, în pofida crizei economice, a izbutit să-l menţină la 5 lire, şi chiar mai puţin, pentru cine îşi face abonament.

La alte festivaluri oamenii merg adesea ca să se fandosească şi să se arate în societate. Aici, nucleul greu al publicului e format din cei pe care toată lumea îi numeşte cu respect adevăraţii Prommers, cei care stau în picioare şi în transă două ore şi jumătate, uneori cu o partitură mai mult sau mai puţin terfelogită în braţe. Odată, un violonist întors din pauză s-a trezit fără note. Cîţiva spectatori au trimis din mînă în mînă partiturile proprii către scenă. Partitura rătăcită a fost regăsită rapid şi caietele mari albe au şerpuit îndărăt spre posesori, în vreme ce întreaga orchestră îi aplauda pe cei din Arenă.

Proiectul Newman-Wood

Obiceiul de a sta în picioare sau de a te plimba în timp ce asculţi muzică e vechi şi se află la originea numelui festivalului: „promenade" – plimbare ori loc de plimbare. Asta fiindcă în grădinile desfătărilor din Londra secolului al XVIII-lea concertele se combinau cu tot felul de alte scamatorii pe care privitorii se înghesuiau să le savureze din unghiul cel mai bun, mutîndu-se de colo-colo. La Vauxhall, de pildă, publicul se delecta cu muzică, dar şi cu acrobaţi mergînd pe sîrmă printre focuri de artificii. Decorul festivalului Proms păstrează şi azi un detaliu în amintirea grădinilor cu delicii baroce: în mijlocul Arenei întotdeauna o să vezi o mică fîntînă arteziană rotundă, ornată cu frunziş şi creaturi amuzante. O vreme au plutit în apa ei dinozauri de jucărie. Anul ăsta sînt flamingo roz luminoşi.

Promenade Concerts propriu-zise au luat naştere în 1895, graţie unei întîlniri providenţiale. Robert Newman, un bun om de afaceri pasionat de muzică, avea, cum se zice azi, un proiect: „Am să dau concerte de seară în care să pregătesc asistenţa încet-încet. La început muzică mai uşoară, apoi, treptat, de calitate tot mai bună, pînă voi crea un public care să asculte muzica clasică şi modernă". Newman ia în concesiune Queen's Hall, aflată în centrul Londrei şi, în februarie 1895, îl cheamă la el pe tînărul Henry Wood, în vîrstă de 26 de ani, propunîndu-i să devină pe loc dirijorul unei orchestre permanente, care să concerteze 10 săptămîni. Primul concert are loc în august: Wagner, Leoncavallo, Gounod, Bizet, Rossini. Alături de aceste nume, programul de sală insista asupra ideii – păstrate pînă azi la Proms – concertelor ieftine, pentru toate buzunarele: biletul e doar 1 şiling; pagina e completată de o reclamă pentru un costum bărbătesc, căptuşit cu mătase, la 5 guinee; ansamblul arată că e vorba de o investiţie durabilă.

Newman avea să moară în 1926. În 1927, organizarea festivalului e preluată de BBC. Puternica personalitate a lui Henry Wood făcuse din Promenade Concerts un extraordinar succes de public. Fusese o investiţie durabilă.

Ce şi cum a făcut de fapt Wood

Wood a lichidat sistemul în care instrumentiştii îşi puteau plăti înlocuitori în orchestră, ori de cîte ori găseau angajamente mai grase. I-a obligat pe muzicieni să vină şi la repetiţii, şi la concerte şi a creat o orchestră sudată şi disciplinată. A oferit plată egală femeilor muziciene. Calitatea concertelor a devenit tot mai bună.

Marea pasiune a lui Wood erau *novelties* – noutăţile. Întotdeauna presăra contemporani în program – pe Elgar, Delius, Richard Strauss, Debussy, compozitori pe care i-a cunoscut şi cu care a colaborat. Schönberg şi-a dirijat la Promenades o piesă în 1914. De la Berlin, el îi trimitea, apoi, mulţumiri lui Wood pentru marea acurateţe a orchestrei şi îngrijorări legate de războiul iminent.

Însă nici unul dintre cele două războaie mondiale n-a oprit Promenadele. În timpul Blitzkrieg-ului, discursurile lui Churchill, ştirile obiective de pe front şi Promenade Concerts, difuzate la radio, transmiteau lumii acelaşi mesaj din partea britanicilor: rămînem noi înşine, ne păstrăm valorile, nu ne dăm bătuţi. Bombardamentele au distrus complet Queen's Hall, în 1941, dar festivalul s-a mutat imediat la Royal Albert Hall. Henry Wood a murit în 1944. A condus Proms vreme de 50 de ani, creînd cel mai numeros, educat şi rafinat public de muzică clasică din lume.

Ritualurile Proms

Unul dintre ritualurile Proms cere ca bustul lui Wood, recuperat din dărîmături, de la Queen's Hall, să fie adus de organizatori la Royal Albert Hall în fiecare an, în iulie, şi plasat în centrul atenţiei, în dreptul orgii. Spectatorii au creat şi ei o sumă întreagă de ritualuri care îi uluiesc pe străinii sosiţi prima oară la Proms. Frecvent e strigătul de bun-venit în limba orchestrelor invitate, în cor. Întotdeauna cînd e ridicat capacul pianului, Arena scandează „Heave!" şi cei de sus, de la Galerie, răspund „Ho!" – un fel de Hei! Rup! Aplaudatul însoţit de tropăieli în cadenţă indică apreciere şi euforie maximă. Cadenţa e rară, iniţial, cam o bătaie pe secundă, apoi ritmul ei devine tot mai rapid. Bătaia din palme e dublată de sărit şi tropăit în toată legea în Arenă, şi de bătaia cu talpa pantofului în podea pentru cei de pe scaune. Cadenţa e perfectă, sunetul – cosmic, efectul dionisiac – garantat.

Entuziasmul publicului şi ritualizările lui instaurează chimii aparte în sala de concert. Dirijori apreciaţi în primul şi-n primul rînd pentru ordine, claritate, simţ al structurii – precum Boulez sau Mariss Jansons – adaugă de multe ori la Proms straturi diafane de pasiune, de neatins în alte săli de concert şi-n alte circumstanţe.

Marea sărbătoare complet ritualizată a publicului o reprezintă ultima noapte a festivalului, de o exuberanţă inocentă, după unii, de un agresiv prost-gust cu nostalgii imperiale – spun alţii – cearta asta izbucneşte cel puţin o dată la doi ani în spaţiul public britanic. În ultima noapte la Proms se vine cu baloane, cu steaguri şi cu pălării supradimensionate în culorile naţionale – deşi în ultimii ani am văzut fluturînd o grămadă de alte culori. Bustul lui Henry Wood e încununat cu lauri. Un alt ritual cere ca o parte a pieselor cîntate să fie patriotice şi datînd într-adevăr din perioada imperială – ele încheie, practic, programul altminteri variat al serii şi întreg festivalul, iar spectatorii îşi dau sufletul, o dată pe an, cîntînd şi ei împreună cu corul „Rule Britannia" şi „Jerusalem". Din 1996, ultima noapte a reluat tradiţia concertului de grădină, printr-un masiv Prom în Hyde Park, paralel cu cel din sala de concert. I s-au adăugat treptat alte *Proms in the Park,* în alte oraşe. Totul implică mari mulţimi, ecrane colosale, legături video între concertele în aer liber cu concertul-mamă de la Royal Albert Hall, televizare în întreaga lume, o enormă foşgăială tehnică şi umană de neasociat nicăieri altundeva în lume cu un festival de muzică clasică.

Că Proms reprezintă o instituţie – masivă, venerabilă, profesionistă – ştiu şi înţeleg. Cum poate fi o instituţie atît de vie? Uite că poate.